

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΔΗΜΟΣΙΑ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΒΕΡΟΙΑΣ

Αριθ. εισ. 1283 692

Κε. αγοράς 3 Α1

GRVER 00759

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βερόιας

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

164

ΕΡΜΗΝΕΙΑ

εἰς τοὺς ἑκατὸν πεντήκοντα Ψαλμοὺς τοῦ προφητᾶ
δαβὶδ καὶ Θεοπάτορος .

ΔΑΒΙΔ

Δημόσια Κεντρικὴ Βιβλιοθήκη Βέροιας

164

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΕΡΜΗΝΕΙΑ

εἰς τοὺς ἑκατὸν πενήκοντα Ψαλμοὺς τοῦ Προφῆτᾶς
νακτος καὶ Θεοπάτορος

ΔΑΒΙΔ

Συγγραφεὺς μὲν πάλαι Ἕλλησι παρὰ τοῦ ὁσιωτάτου ἐν μοναχοῖς καὶ
ὑπερήμου τῶν φιλοσόφων κυρίου

ΕΥΘΥΜΙΟΥ

τοῦ ΖΥΓΑΔΗΝΟΥ

μεταφραθεῖσα δὲ εἰς τὴν ἀπλουτέραν διάλεκτον παρὰ τοῦ ἐν μοναχοῖς ἐλαχίστου
κυρίου Νικοδήμου ἀγιογράφου, καὶ σειρά πλουσία ἐν εἵδει ὑποσημειώσεων
καταπλουτισθεῖσα, ἥτις συνηρκεύθη ἐκ τοῦ τῆς ἀνεκδότου σει-
ράς τοῦ σοφοῦ Νικήτα καὶ ἐκ τῆς ἐκδοδομένης γραμ-
ματικῆς καὶ ἐκ τινῶν ἄλλων.

Τύποις δὲ νῦν πρῶτον ἐκδοθεῖσα φιλοτίμῳ δαπάνῃ τῆς φιλογνοῦς
ἀδελφότητος τῶν εὐγενεστάτων

ΖΩΣΙΜΑΔΩΝ

Εἰς κοινὴν ἀπάντων τῶν ὁμογενῶν ὁρθοδόξων ὠφέλειαν.

Σπουδῇ καὶ ἐπισασίᾳ τοῦ ἐπιτιμιτάτου ἐν πραγματευταῖς κυρίου Παλάνου Πάλι.

ΤΟΜΟΣ ΠΡΩΤΟΣ

Περιέχων ἑξήκοντα καὶ ἑννέα Ψαλμοὺς.

Ἐτυπώθη ἐν τῇ κατὰ τὴν Κωνσταντινούπολιν τοῦ γένους τυπογραφίᾳ.

Ἐν τοῖς Πατριαρχείοις

α ω ι θ

1819

Αρ. Εισ. 692

Ἐπίγραμμα ἡρωελεγείον εἰς τὴν παροῦσαν μετάφρασιν τοῦ Ψαλτηρίου .

Ἦδυλαλῶ Δαβὶδ λίγη ἐπὶ δάκτυλα βάλλον
πρὶν , Σαοὺλ ἐλύτρου πνεύματος ἀνδροφόνου ,
Ἐκ δὲ μεταφράσιος Ψαλτῆρος εἰς προφανείσης ,
ψυχὰς ἐκ παθῶν ῥύεται ἀργαλέων .
Ὅσοις οὖν ψυχὰς ἀπαθείης θυμὸς ὁρᾷ
ἐμπλήσαι ἱερῆς , δεῦρ ἴτε ληψόμενοι .

Ἔτερον εἰς τὴν αὐτὴν .

Δαβὶδ Προφῆτης συγγραφεὺς κυρεῖ βιβλίου
ταύτης , ὃδ' Εὐθύμιος ἑρμηνεὺς πέλει .
Μετάφρασις δὲ Νικοδήμου τυγχάνει
ἥ δ' ὠφέλεια παντὸς ἐστὶ τοῦ γένους .

Ἄλλο εἰς τὴν αὐτὴν διὰ στίχων πολιτικῶν

Ἴδου ἡ ἐπιθυμητὴ ψαλτῆρος ἑρμηνεία ,
πρὶν συγγραφεῖσα τῇ πολλῇ Εὐθυμίου σοφίᾳ .
Νῦν δὲ εἰς τὸ ἀπλούστερον καλῶς μεταφρασθεῖσα
καὶ σημειώμασι πολλοῖς λαμπρῶς ἀγλαΐσθεῖσα ,
Ἀνέτειλεν , ἐξέλαμψεν , ὥσπερ φαιδρὰ σελήνη ,
ἵνα τὸ γένος τῶν βροτῶν κατὰ ψυχὴν λαμπρύνῃ .
Δεῦτε λοιπὸν φωτόμορφα τέκνα τῆς Ἐκκλησίας
προσέλθετε , φωτισθῆτε ἐκ ταύτης τὰς καρδίας .
Καὶ ἱκετεύσατε Θεὸν ἅφεισιν ἁμαρτάνων
δοῦναι τῇ ἀδελφότητι τῶν θείων ζωσιμάνων

Τῇ Εὐγενεστάτῃ καὶ Θεοσεβεστάτῃ τῶν Φιλογενεστάτων
ΖΩΣΙΜΑΪΔΩΝ Ἀδελφότητι.

Ὁμολογοῦμεν, ὃ λαμπροὶ τοῦ γένους εὐεργέται, ὅτι, ὅσον ἐμφαντικῶς καὶ ἂν μεταχειρισθῶμεν λέξεις καὶ ἐννοίας, ὅσον ῥητορικώτερον καὶ ἂν ἐκφρασθῶμεν τὸ τῆς ψυχῆς ἡμῶν βούλημα, δὲν θέλομεν θυνηθῇ ποτέ, ὅτε κλέος νὰ προσθῇσῶμεν εἰς τὸ κλέος ὑμῶν, οὔτε δόξαν εἰς τὴν δόξαν· διότι αὕτη περιηχεῖ ἀπανταχοῦ, καὶ οὐκ ἔστιν οὔτε ἔθνος, οὔτε πόλις, ἐν οἷς δὲν κροτεῖ τρανῶς τὰ φιλογενῆς ὑμῶν καὶ φιλόμουσον τὰ μόνα ἀληθῆ χαρακτηριστικά τῶν ἐνδόξων ἀνδρῶν· ἀλλὰ καὶ τοι εἰδότες ταῦτα, ἐμπεπιστευμένοι ὅμως τὴν κοινὴν τοῦ γένους σάλπιγγα, τολμῶμεν νὰ ὑπηγήσῶμεν εὐχαριστηρίον πρὸς ὑμᾶς τῆς πατρίδος φωνὴν, ἥτις, ὅσον καὶ ἂν εἶναι ψέλισμα, πεπεισμεθα, ὅτι θέλει φανῇ εἰς τὰς φιλογενεῖς ὑμῶν ἀκοὰς γλυκυτέρα παρὰ πάσας τὰς ἐμμελεῖς τῶν ἄλλων φωνᾶς, ἐς φωνὴ τῆς πατρίδος· αὕτη ἡ πατρίς ἡ φιλόστοργος ἑλὰς πρὸς ὑμᾶς καὶ τὴν ὁδύνην, καὶ τὴν χαρὰν καὶ τὴν εὐγνωμοσύνην τῆς ἐμφαίνει.

λαμπρῶς ἱσταμένη (λέγει ἐν ὁδύνῃ) “ Πέπτωκα δεινῶς· ἀλλὰ καὶ δεινῶς πεπτωκεία (προφέρει ἐν χαρᾷ) ἀνίσταμαι φαιδρῶς· καὶ ἀνίσταμαι, χειραγωγουμένη ὑφ’ ὑμῶν, οἵτινες οἶκτον λαβόντες ἐπὶ μητρὶ ἀναξιοπαθούσῃ περικαλύπτετε τὴν αἰσχύνην μου, ἀφαιρεῖτε τὰ αἰσχρὰ τῆς πτώσεώς μου ῥάκη, καὶ ἐπενδύετε τὰ λαμπρὰ τῆς ἀνορθώσεώς μου περιδόλαια, καὶ ζηλωταὶ τῆς ἀρχαίας λαμπρότητός μου, καὶ ὑμεῖς αὐτοὶ ἀνοικοδομεῖτε μὲ ἀπαράμιλλον προθυμίαν τὸν πύργον τῆς δόξης μου, καὶ τοὺς ἄλλους ὑμῶν ἀδελφοὺς προτρέπετε εἰς τὸν αὐτὸν ζῆλον καὶ τὴν αὐτὴν φιλογένειαν, ὁμηρικῶς διὰ τοῦ παραδείγματος ὑμῶν βοῶντες πρὸς ἕνα ἕκαστον αὐτῶν.

“ Δαιμόνιε οὐσε ἔοικε κακὸν ὥς δειδίσσεσθαι.

“ Ἀλλ’ αὐτὸς τ’ ἐπάμυνε, καὶ ἄλλους ἴδρυσεν λαοὺς,

“ Ὡς φήτην φήτηφιν ἀρήγη, φύλα δὲ φύλοις.

“ οὐ

“ οὐ μεταμεμέλημαι, διότι ἐγέννησα τοιούτους υἱούς φιλαδέλφους καὶ φιλοπάτριδας· ἀπέχω τὴν χάριν, ὁμολογῶ τὴν εὐεργεσίαν, καὶ διὰ ταῦτα συνέστησα πιεστήρια, καὶ ἐχάλκευσα χαρακτῆρας διὰ νὰ ἐγχαράξω ἐν ταῖς πλαξὶ τῆς καρδίας μου τὰ λαμπρὰ ὑμῶν τῶν φιλτάτων μου υἱῶν, καὶ λαμπρῶν εὐεργετῶν μου ὀνόματα, διὰ νὰ μένωσιν ἀνάγραπτα εἰς αἰῶνα τὸν ἅπαντα „.

Τοιαύτας εὐγνωμονικὰς ἐπαφῆκε φωνὰς ἡ φίλη πατρίς, τοιαῦτα εἰσῆρξεν ἐν ταῖς πλατεῖαις αὐτῆς, ὅτε ἐσχάτως μετὰ τὰς ἀπείρους καὶ πολυειδεῖς χάριτας, διὰ τῶν ὁποίων καὶ ἐξ αὐτῶν τῶν ὑπερβορείων μερῶν, καὶ διὰ πάσης ἄλλης γῆς καὶ θαλάσσης παρεμυθίσατε τὸ ἄλγος τῆς πολυτρόπως, ἐπευδοκῆσατε καὶ ἐγγύθεν νὰ ἐπαυξήσῃτε τὴν χαρὰν τῆς, ἐνδεικνύμενοι τὴν φιλογένειαν ὑμῶν καὶ εἰς τὴν νεοσίστατον τυπογραφίαν, ἣτις κλεῖζεται μετὰ τὸ παμπόθητον τῆς πατρίδος ὄνομα· ταύτας τὰς γλυκείας φωνὰς ἤκουσαν καὶ συνωμολόγησαν Πατριάρχαι, Ἀρχιερεῖς, Ἡγεμόνες, Ἀρχοντες, καὶ πᾶσα τάξις καὶ σύστημα τῶν ὁμογενῶν. Ταύτας καὶ ἡμεῖς κατὰ χρέος ἀφευκτον προεβυμύθημεν νὰ κηρύξωμεν διὰ τῆς φωνῆς τοῦ τύπου πρὸς τοὺς ἀπανταχοῦ ὁμογενεῖς προτάξαντες αὐτὰς εἰς τὸ ἱερὸν τεῦχος τοῦ Ψαλτῆρος, τὸ ὅποιον κατὰ τὴν φιλογενῇ ἰμῶν συγκατάθεσιν καὶ ἐπιταγὴν ὑποβάλλεται ἤδη εἰς τὰ πιεστήρια τῆς τοῦ γένους τυπογραφίας, καὶ ὅσον οἶπα θέλει δημοσιευθῇ κλειζόμενον μετὰ τὸ σεμνὸν ὑμῶν ὄνομα. Τοῦτο τὸ ἱερὸν σύγγραμμα λεγόμενον Σειρά τοῦ Ψαλτῆρος, θεωρεῖ κατὰ τὸ ἀναγωγικώτερον τοὺς ἱεροὺς Ψαλμοὺς τοῦ Προφητάνακτος καὶ Θεοπάτορος Δαβὶδ καὶ σχολιάζει αὐτοὺς μετὰ πάσης τῆς ἀναγκαίας ἀλληγορικῆς θεωρίας, συνερανισθεῖσα πάλαι ἀπὸ τῶν συγγραμμάτων τῶν Θεοφόρων Πατέρων καὶ συναρμολογηθεῖσα ἑλληνιστὶ ὑπὸ τοῦ ἐσσιτάτου ἐν μοναχοῖς καὶ φιλοσόφου κυρίου Εὐθυμίου τοῦ Ζυγαδηνοῦ, με-

τα.

ταφρασθεῖσα δὲ εἰς τὴν καθ' ἡμᾶς ἀπλοελληνικὴν φράσιν, ὑπὸ τοῦ ὀσιωτάτου ἐν μο-
ναχοῖς κυρίου Νικοδήμου ἁγιο ρεῖτου πρὸ ὀλίγων χρόνων, ἔμενε δὲ ἀνέκδοτος· καὶ ἐν ᾧ
ἐγένετο κοινὴ σκεψίς καὶ φροντίς τῆς Ἱερᾶς Συνόδου περὶ τῆς ἐκδόσεως αὐτῆς, συνέ-
πεσεν ἀγαθῇ τύχῃ νὰ φθάσῃ καὶ ἡ φιλογενὴς ὑμῶν ἐπιταγὴ διὰ νὰ ἐκδοθῇ ἀπὸ τῆς
τοῦ γένους τυπογραφίας ἱεράτις βιβλος τῇ ὑμετέρᾳ δαψιλεῖ δαπάνῃ, κοινῇ πάντες ἐ-
πεσιφῆσαντο, ὅτι ἡ τοιαύτη σύμπτωσις ἐγένετο κατὰ θεῖαν εὐδοκίαν, διὰ νὰ γένωνται
συνδρομηταὶ τῆς ἐκδόσεως τοιαύτης θείας καὶ ἐπωφελεστάτης βίβλου ἐκεῖνοι, οἵτινες ὠ-
φέλησαν τὸ γένος καὶ ὠφελοῦσι ποικιλοτρόπως· ἰδοὺ ἡ παρ' ἡμῶν πρὸς ὑμᾶς κατὰ τὸ
παρὸν δι' ὑμῶν αὐτῶν γινομένη προσφορά, ἥτις διὰ τὸ ὕψος καὶ τὴν θεϊκότητα τοῦ πράγ-
ματος οὐ μόνον θέλει λογισθῇ οἰκεία εἰς τὰς ὑμετέρας ἀρετάς, ἀλλὰ καὶ ἀναγκαῖα εἰς
τὴν ἀνθρωπότητα διὰ τὸν ἐξῆς λόγον· καθότι οἱ ἄνθρωποι ζητοῦντες νὰ ἀπομάττωνται
ἀπὸ τῆς ἱερᾶς ταύτης βίβλου τὰς ψυχικὰς ὠφελείας, θέλουσιν ἐνοπτρίζονται καὶ εἰς τὸν
καθρέπτην τῆς ὑμετέρας φιλογενείας τὴν ἰδίαν οὐθύνειαν, καὶ αἰσχυνόμενοι, θέλουσι προ-
τραπῇ εἰς τὴν μίμῃσιν, καὶ θέλουσι γένῃ καὶ αὐτοὶ συντελεστικοὶ εἰς τὴν τοῦ γένους
πρόοδον. Εἴη τε ὑγιαίνοντες καὶ εὐημεροῦντες ἐπὶ πλεῖστον, Ἄνδρες φιλογενέστατοι· γένοι-
το δὲ καὶ ἡμῖν νὰ χρησιμεύσωμεν εἰς ὑμᾶς πολλάκις ὡς μέσα συντελεστικὰ τῆς πρὸς
τὸ γένος ὠφελείας.

Οἱ Τυπογράφοι.

Τοῖς Ἐντευζομένοις Ὁρθοδόξοις.

Ἡ εἰς τύπους τῶν διαφόρων συγγραμμάτων ἐκδοσις τότε πρέπει νὰ λογίζεται ἀναγκαία, καὶ νὰ διενεργῇται, ὅταν καὶ ἡ χρῆσις αὐτῶν εἶναι ἀπαραίτητος, καὶ ἡ ἀπ' αὐτῶν ὠφέλεια προφανέστερη· τὰ δὲ ἄλλως πως ἐκδιδόμενα, αἰρετώτερον ἦτον, ἂν παρεδίδοντο εἰς τὸ πῦρ, παρὰ εἰς τὸν τύπον. Ἐντεῦθεν δὴ λὼν, ὅτι μόναι αἱ βίβλοι ἐκεῖναι κρίνονται ἄξιοι τοῦ φωτὸς τῶν τύπων, ὅσαι εἰσὶ ψυχικῆς καὶ σωματικῆς ὠφελείας παρὰ τῶν, ὅσαι εἰσηγοῦνται τὴν ἄπταισιν φιλοσοφίαν, ὅσαι καλλιεργοῦσι τὸν νοῦν τῶν ἀνθρώπων μὲ τὴν ἀληθῆ ἱστορίαν τῶν προγεγονότων, καὶ ὅσαι τελειοποιοῦσιν αὐτὸν μὲ τὴν ἀνέγκλητον τῆς ὀρθῆς ἠθικῆς διδασκαλίαν. Ἀλλὰ καὶ ἐκ τούτων αὐτῶν πάλιν προτιμητέαι ὁμολογοῦνται καὶ ἀναγκαιότεραι, ὅσαι τῶν θείων εἰσὶν ἐκφαντορικαὶ δογματῶν καὶ διδαγμάτων, καὶ πλήρεις πνευματικῶν ἐλλάμψεων καὶ χαρίτων. Καθότι ἐν αὐταῖς οὐχὶ μόνον καὶ σπέρμα τῆς ἀληθοῦς φιλοσοφίας ἐνέσπαρται χωρὶς ἀκανθῶν καὶ ζιζανίων, καὶ πᾶσα ἡ τελειότης τῆς ἀκραιφνοῦς ἠθικῆς ἐναποτεθησαύριται δίχα διπλῆς σοφιστικῆς, ἀλλὰ καὶ δι' αὐτῶν μόνων δύναται τις νὰ ἐπιτύχῃ τοῦ τέλους τῆς ὄντως φιλοσοφίας, ὅπερ ἐστὶν ἡ τοῦ ἀληθοῦς εὕρεσις, καὶ τῆς ἀψευδοῦς εὐδαιμονίας ἡ ἀπόλαυσις, καὶ μὴ τριγωνίῃ, μηδὲ τετραγωνίῃ, μηδὲ κυβίῃ, μηδὲ λογαριθμῇ, μηδὲ τὰ διάφορα πολλαπλᾶ καὶ ἀπειροσὰ ἀπειράκις ἀπείρως λογιζῆται, μηδὲ μετρωρολογῇ, διὰ πολυειδοῦς σειρᾶς εἰκασμῶν, καὶ συμπερασμάτων ἐπιχειρῶν νὰ συναγάγῃ καὶ νὰ ἀποδείξῃ τὰ τε φαινόμενα, καὶ τὰ ἀπ' αὐτοῦ ἀπείρως ἀφεστηκότα ἀπειρα σώματα καὶ διαστήματα. οἱ δὲ ἄλλως πως φιλοσοφοῦντες, καὶ ὁμολογουμένως, καὶ ὑποθετικῶς, καὶ ἀναλυτικῶς, καὶ συνθετικῶς, καὶ πειραματικῶς, καὶ ἄλλως πως θεωρῶσι τοὺς περὶ τῶν ὄντων λόγους, εὐρήσουσι μὲν ἴσως ἀληθείας τινὰς τοῖς κατὰ μέρος προσανηκούσας, ἀλλ' ὅμως θέλουσι ἀποπλανηθῆ τοῦ ἀναγκαιοτάτου, ἥτοι τοῦ ἀγαθοῦ, τὸ ὁποῖον, καί τοι ἐπαγγελλόμενοι, καὶ διώκοντες, ὡς τέλος τῆς φιλοσοφίας, δὲν θέλουσι δυνθῆναι νὰ εὕρωσι μήτε πρὸ τοῦ θανάτου, μήτε μετὰ τὸν θάνατον, ἐὰν μὴ ἀπιδῶσιν ἀτενῶς εἰς τὰς ἱερὰς ταύτας βίβλους, ἐὰν μὴ συλλέξωσιν εὐσκόπως τὸν ἐν αὐταῖς ἀληθῆ καὶ θεσπέσιον νοῦν, καὶ ἐὰν μὴ σεβασθέντες ἀκολουθήσωσιν εἰς τὴν ἑκείνων ἄπταισιν χειραγωγίαν. Τοιαύτη ἱερὰ καὶ ὁμολόγηται, καὶ ὁμολογεῖται, καὶ ὑμνῆται καὶ ὑμνεῖται, καὶ τοιαύτη ὡς ἀληθῶς εἶναι καὶ ἡ περιεχικὴ τῶν ἱερῶν καὶ θεοπνεύστων Ψαλμῶν τοῦ Προφητᾶ Ἀνακτος καὶ Θεοπάτορος Δαβὶδ βίβλος, τὸ παρὰ πᾶσι τοῖς ὀρθῶς φρονοῦσι σεβασζόμενον, καὶ καθ' ὥραν ἀναγινωσκόμενον ἱερὸν Ψαλτήριον. τὸ θεόσδοτον καὶ σεβάσμιον τοῦτο βιβλίον οὐχὶ μόνον διδάσκει θεολογικώτατα, πῶς πρέπει νὰ μεγαλύνηται, καὶ νὰ ὑμνῆται θεοπρεπῶς ἡ σοφία, ἡ παντοδυναμία, ἡ φιλανθρωπία, ἡ ἀνθεκτικότητα, ἡ ἀιδιότης, καὶ τὰ λοιπὰ οὐσιωδῶς προσόντα τῇ θεῇ οὐσίᾳ τοῦ Ἑψίμου Θεοῦ, ὅπερ ἐστὶ τὸ πρῶτον καὶ ἀναγκαιῶς ὀφειλόμενον πρὸς τὸν δημιουργὸν χρέος τῶν δημιουργημάτων· οὐχὶ μόνον ὑπαγορεύει θεοσεβέστατα, πῶς πρέπει νὰ γίνωνται αἱ πρὸς τὸν υἱοκτίρμονα Θεὸν προσήκουσαι εὐχαί, παρχαίσεις, καὶ ἱκεσίαι, διὰ νὰ εἶναι εὐπρόσδεκτοι, καὶ διὰ νὰ μὴ βαττολογῶσι τὰ λογικὰ ὄντα, καὶ ἀντ' ὠφελείας ἐφέλκωσι καθ' ἑαυτῶν τὴν θείαν ἀγανάκτησιν, ἀλλὰ καὶ εἴ τις αὐτὸ ἀναγινώσκει μετὰ τῆς ἀνηκούσης εὐλαθείας, καὶ ἔμφρονος καὶ ἀκαταγνώστου προσοχῆς, θέλει εὕρῃ τὸν Προφητᾶ Ἀνακτα Δαβὶδ παρενείροντα πολλαχοῦ τῶν ἱερῶν Ψαλμῶν πολυειδεῖς ἰδέας φιλοσοφίας, καὶ ἠθικῆς, καὶ πάσης ἄλλης μαθήσεως. Τὸ ἄλλο ἐφρόνησαν οἱ φιλοσοφικῶς τῷ ὄντι ἐξετάσαντες τὴν ἀρχὴν τῶν ὄντων, εἰ μὴ ἐκεῖνο, τὸ

τὸ ὁποῖον διαπρυσίως κηρύττει ἡ Προφητικὴ φωνὴ τοῦ Δαβὶδ; „ Αὐτὸς εἶπε καὶ ἐγενήθησαν, αὐτὸς ἐνε-
 „ τέλατο, καὶ ἐκτίσθησαν. „ (Ψαλμ. ΛΒ΄.) καὶ πάλιν ἀλλαχοῦ. „ Σοὶ εἰσὶν οἱ οὐρανοί, καὶ σὴ ἐστὶν ἡ
 „ γῆ. τὴν Οἰκουμένην καὶ τὸ πλήρωμα αὐτῆς σὺ ἐθεμελίωσας, τὸν Βορρᾶν καὶ τὴν θάλασσαν σὺ ἐκτίσας. „
 (Ψαλ. ΠΗ΄.) Τί ἄλλο ἐθάύρησαν νὰ ἐπικυρώσωσιν, ὅσοι μὲ ἄκρον θαυμασμὸν παρατηροῦσιν εἰς τὸ ἀχανές
 πέλαγος τοῦ Παντός ἐν ἁπείρῳ πλήθος σωμάτων, ἅτινα κινεῖται ἀδιαλείπτως καὶ περὶ τὰ ἄλλα, καὶ τὴν
 ἰδίαν ἑκάστον κίνησιν, χωρὶς νὰ διολισθαίνωσι, καὶ νὰ παρεκτρέπωνται οὐδ' ὅπως οὖν τῶν ἰδίων ὀρίων μετὰ
 ἀπειρίαν χρόνων παρελθόντων; Τί ἄλλο τάχα σημαίνουν αἱ κροτικά καὶ κομπώδεις φωναὶ τῶν φιλοσόφων
 Ἀπόκεντρος καὶ Ἐπίκεντρος, εἰμὴ ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον ἀνέπεε πρὸ τούτων ὁ Θεόπνευστος φιλόσοφος; „ Τῷ
 „ λόγῳ Κυρίου οἱ οὐρανοὶ ἐστερεώθησαν, καὶ τῷ πνεύματι τοῦ σώματος αὐτοῦ πᾶσα ἡ δύναμις αὐτῶν. „
 (Ψαλ. ΛΒ΄.) καὶ ἀλλαχοῦ. „ Ὁ θεμελιῶν τὴν γῆν ἐπὶ τῶν ὑδάτων. „ (περὶ οὗ τινὲς τῶν Ἐκκλησιαστικῶν Σχο-
 λαστικῶν λέγουσιν, ὅτι ὑδάτα ἐνοεῖ ὁ Προφήτης τὴν περὶ ἑκάστον τῶν οὐρανίων σωμάτων συγκινουμένην
 ἀτμοσφαῖραν). Τί ἄλλο δύνανται νὰ εἰπωσιν, ὅσοι παρατηροῦντες τὰ ὀγκώδη κυρτώματα καὶ ὑψώματα
 τῶν Ὠκεανῶν ἐπαπειλοῦντα φρικώδεις κατακλυσμούς, αἶφνης βλέπουσι τὰ τρομερὰ ταῦτα ὑδάτα νὰ ἀνα-
 χαρίζονται ἀπὸ μικρὰν ἄμμου, καὶ ὥσπερ εἰ αἰδοῦμενα τὴν γείτονα γῆν, νὰ τὴν ὑποσαίνωσι, καὶ νὰ ἀνα-
 κλῶνται πρὸς ἑαυτὰ, εἰμὴ νὰ ὁμολογήσωσι μετὰ τοῦ Δαβὶδ, ὅτι αἷτις ταύτης τῆς γαλήνης καὶ συμφωνίας
 αὐτῶν τῶν δύο στοιχείων εἶναι, „ Ὁ συνάγων ὥσπερ ἄσκον ὑδάτα θαλάσσης, καὶ τιθεὶς ἐν θησαυροῖς ἁβύσ-
 „ σους; „ Τί ἄλλο παρετήρησαν, καὶ ἀνεκάλυψαν οἱ ἐπὶ τὰ μετεωρότερα ἀναβάντες, καὶ ὀφθαλμοῖς ὀξυδερκέει
 καὶ τηλεσκοπίοις τελειοτάτοις κατασκοπήσαντες, καὶ, ὡς ἐνόμισαν, ἐξακριβώσαντες τὰ σχήματα, τὰς θέ-
 σεις καὶ τὰς κινήσεις τῶν ἀπλανῶν καὶ πλανωμένων ἀστέρων, εἰμὴ ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον μὲ τοὺς θεοὺς ὀφθαλ-
 μοῦς τῆς ψυχῆς μᾶλλον, ἢ τοῦ σώματος κατενόησεν ὁ Θεοδιδάκτος ἄστρονόμος τοῦ Ἰσραήλ; „ Ἐν τῷ ἡλίῳ
 „ ἔθετο τὸ σκῆνωμα αὐτοῦ, καὶ αὐτὸς ὡς νυμφίος ἐκπορευόμενος ἐκ πατρὸς αὐτοῦ. ἀγαλλιάσεται ὡς γ' γὰς
 „ δραμεῖν ὁδόν. ἀπ' ἄκρου τοῦ οὐρανοῦ ἡ ἐξοδος αὐτοῦ, καὶ τὸ κατάντημα αὐτοῦ ἕως ἄκρου τοῦ οὐ-
 „ ρανοῦ, καὶ οὐκ ἔστιν ὅστις ἀποκρυφθήσεται τῆς θέρμης αὐτοῦ. „ (Ψαλ. ΙΗ΄.) ποῖον ἄλλο τούτου ἐνδεικτικώ-
 τερον καὶ τοῦ σφαιροειδοῦς τῶν σωμάτων σχήματος, καὶ τῆς κυκλικῆς αὐτῶν περιφορᾶς, ὅταν προφανῶς
 λέγη, ὅτι ὁ ἥλιος ἀπὸ τοῦ αὐτοῦ σημείου ἐπὶ τὸ αὐτὸ ἀπαρτίζη τὴν ἰδίαν πορείαν; Καὶ τοιοῦτος μὲν
 εἶναι περὶ τὴν θεωρίαν τῶν ὄντων ὁ Θεοπάτωρ Δαβὶδ, περὶ δὲ τὴν ἠθικὴν τάχα εἶναι ἥττων καὶ ἐλλιπέσε-
 ρος ἐκείνων τῶν ἠθικῶν φιλοσόφων, οἵτινες διὰ πολυειδοῦς σειρᾶς μεταφυσικῶν καὶ φυσικῶν ἀποδείξεων πει-
 ρῶνται νὰ ὑποστήσωσι, τί καλὸν, τί εὐθές, τί δίκαιον, τί συμφέρον, τί ἐν γένει αἰρετὸν, καὶ τί φευκτὸν,
 καὶ οὕτω νὰ ἐξημερώσωσι, καὶ νὰ κοσμήσωσι τὰ τῶν ἀνθρώπων ἥθη; ἡ Δαβιτικὴ ἠθικὴ εἶναι μὲν ἀφελής,
 ἀποϊκίλος, καὶ ἁμοίρος τῆς διαλεκτικῆς τερθρείας, ἀλλ' εὐαπόδεικτος, ἀληθής, καὶ ἐντονος. καὶ τί ἄλλο ἀ-
 πλούσερον καὶ ἠθικώτερον ἀπὸ τὰς ἐξῆς ὑποθέσεις; „ Δεῦτε τέκνα ἀκούσατέ μου, φόβον Κυρίου διδάξω ὑ-
 „ μᾶς. τίς ἐστὶν ἄνθρωπος ὁ θέλων ζῶν, ἀγαπῶν ἡμέρας ἰδεῖν ἀγαθὰς; παῦσον τὴν γλῶσσάν σου ἀπὸ κα-
 „ κοῦ, καὶ χεῖλός σου, τοῦ μὴ λαλῆσαι δόλον. ἔκκλινον ἀπὸ κακοῦ, καὶ ποίησον ἀγαθόν, ζήτησον εἰρήνην,
 „ καὶ δίδωξον αὐτήν. „ (Ψαλ. ΛΓ΄.) καὶ πάλιν ἀλλαχοῦ. „ Ἀθῶος χερσὶ καὶ καθαρὸς τῇ καρδίᾳ, ὅς οὐκ ἔ-
 „ λαθεν ἐπὶ ματαίῳ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ, καὶ οὐκ ὤμοσεν ἐπὶ δόλῳ τῷ πλησίον αὐτοῦ. οὗτος λήψεται εὖλο-
 „ γίαν παρὰ Κυρίου, καὶ ἐλεημοσύνην παρὰ Θεοῦ Σωτῆρος αὐτοῦ. „ (Ψαλ. ΚΓ΄.) τί ἄλλο ἐνδεικτικώτερον
 τῆς

τῆς πεποιθήσεως, τὴν ὁποίαν εἶχαν οἱ ἱεροὶ Προφῆταις εἰς τὴν ἀρετὴν, εἰμὴ τὸ νὰ λέγῃ ἐμφαντικώτατα, „Νεώτερος ἐγενόμην καὶ γὰρ ἐγήρασα, καὶ οὐκ εἶδον δίκαιον ἐγκαταλειμμένον, οὐδὲ τὸ σπέρμα αὐτοῦ „ζητοῦν ἄρτους. (Ψαλ. ΔΣ'.) ἐν ἐνὶ λόγῳ, δὲν εἶναι εἶδος γνώσεως ἢ μαθήσεως, τοῦ ὁποίου νὰ μὴ γίνῃται ἀνάμνησις ἐν τῷ βιβλίῳ τῶν Ψαλμῶν, καὶ τοῦ ὁποίου ἢ αἱ καταφατικαὶ προτάσεις, ἢ τὰ ἀληθῆ πορίσματα νὰ μὴν ἐμπεριέχωνται συντομώτατα. Ἡ ἱστορία οὐχὶ μόνον τοῦ Ἰσραὴλ, ἀλλὰ καὶ ὅλη σχεδὸν ἡ μέχρι τότε γνωστὴ ἐμπεριλαμβάνεται εἰς τὸ ἱερὸν τοῦτο τεῦχος συνοπτικώτατα. „Ἀς διέλθῃ ἕκαστος μετ' ἐπιστάσις τὸν ἐβδόμηκον ἐβδόμον Ψαλμὸν, καὶ θέλει ἰδῇ ἐμπεριεχόμενον ἐν αὐτῷ μόνῳ εὐσχωτάτα καὶ συντομώτατα ὅλον τὸ βιβλίον τῆς Ἐξόδου. ὅλαι αἱ ὑψηλότεραι, καὶ ἀναγκαϊότεραι ἐννοίαι τῆς Πεντατεύχου, τῶν Κριτῶν, τῶν Βασιλειῶν, τῶν Παραλειπομένων, τοῦ Ἐσδρα, καὶ τῶν Προφητῶν παρενείρονται πολλαχοῦ τῶν Ψαλμῶν προσφύεσθαι.

Διὰ ταύτας τὰς πολυειδεῖς ἀρετὰς τὸ ἱερὸν τοῦτο βιβλίον ἐκρίθη τὸ ἀναγκαϊότερον καὶ ὑπὲρ τὰ ἄλλα πολύχρησον εἰς τὴν ἱερὰν ἡμῶν ἐκκλησίαν. Ἐπτάκις τῆς ἡμέρας ἐπετάχθημεν νὰ προσευχώμεθα, καὶ ἑπτάκις τῆς ἡμέρας εἶναι ἄφευκτος ἡ ἀνάγνωσις τοῦ ἱεροῦ Ψαλτήρος. ἐν πάσαις ταῖς ἱεραῖς τελεταῖς, ἐν ὅλοις τοῖς θαίοις μυσηρίοις ἀρχή, μέση, καὶ τέλος γίνεται τὸ ἱερὸν Ψαλτήριον. „Ἀν Ἀγγελοὶ πανηγυρίζωνται, ἂν Προφῆται, ἂν Ἀπόστολοι, ἂν Μάρτυρες, ἂν Ἱεράρχαι, ἂν Ὅσιοι, ἀπὸ τῆς πνευματικῆς τῶν Ψαλμῶν Κιθάρας ἐρανίζόμεθα τὰ προσφυῇ τῶν ἀσμάτων μέλη, καὶ ἀπὸ τοῦ αἰθαλοῦς παραδείσου τοῦ Δαβὶδ δροπόμεθα τῶν στεφάνων τὰ ἄνθη (1). ἡ εἰς τὰς ἱερὰς ἐκκλησίας εἰσοδος καὶ ἐξοδος ἡμῶν γίνεται ἀείποτα μὲ τὴν Ψαλμικὴν χειραγωγίαν. ἂν χαίρωμεν, συγχαίρει καὶ ὁ Δαβὶδ· ἂν λυπώμεθα, συλλυπεῖται· ἂν ψάλλωμεν, συμπάλλει· ἂν θρηνῶμεν, συνθρηνεῖ· ἂν εὐχώμεθα, συνεύχεται· καὶ, (εἰ καὶ τολμηρὸν εἶπεν) ἂν κατευχώμεθα, συγκατεύχεται. ὅθεν καὶ ὁ μέγας Βασιλεὺς ἐν τῷ προοίμῳ τοῦ πρώτου Ψαλμοῦ λέγει. „Πᾶσα γραφὴ θεόπνευτος καὶ ὠφέλιμος, διὰ τοῦτο συγγραφείσα παρὰ τοῦ Πνεύματος, ἐν ὧσπερ ἐν κοι- „νῷ τῶν ψυχῶν ἰατροίᾳ πάντες ἄνθρωποι τὸ ἴαμα τοῦ οἰκείου πάθους ἕκαστος ἐκλεγώμεθα, ἡ δὲ τῶν Ψαλ- „μῶν βίβλος τὸ ἐκ πάντων ὠφέλιμον περιεῖληφε. „τὰ αὐτὰ σχεδὸν λέγει καὶ ὁ ἱερὸς Ἀθανάσιος ἐν τῷ προοίμῳ τῶν Ψαλμῶν. „Πᾶσα μὲν γραφὴ θεόπνευτος πρὸς διδασκαλίαν, καὶ ὠφέλιμος, ἡ δὲ βίβλος τῶν „Ψαλμῶν τὰ τε πάντων, ὡς Παράδεισος ἐν αὐτῇ πεφυτευμένα φέρουσα μελωδεῖ, καὶ τὰ ἴδια ἐπ' αὐτῶν „ψάλλουσα, δείκνυσιν. „ὁ δὲ θεὸς Χρυσόσομος ταμεὶον πάσης πνευματικῆς χάριτος, καὶ θησαυρὸν ὠφελείας ἀποδεικνύων τὸ ἱερὸν τῶν Ψαλμῶν βιβλίον, οὕτω φησὶν ἐν τῇ ΚΗ'. ὁμιλίᾳ τῇ εἰς τὴν πρὸς Ῥωμαίους ἐπιστολὴν „Μυρίων ἀγαθῶν ἐμπεπλησμένον τὸ βιβλίον εὐρήσετε. καὶ εἰς πειρασμοὺς ἐμπίσης, Χριστιανέ, πολλὴν ἐντεῦθεν λήψῃ παραμυθίαν, καὶ εἰς ἁμαρτήματα, μυρία φάρμακα καίμενα ἐνταῦθα εὐρή- „σεις, ἂν εἰς πέναν, ἂν εἰς θλίψιν, πολλοὺς τοὺς λυμένους ὄψῃ.

Τοιαύτη δὲ οὖσα ἡ ἱερὰ αὕτη βίβλος, καὶ τοιαύτας ὑψηλὰς καὶ θεωρητικὰς ἐννοίας ἐμπεριέχουσα, καὶ ὅπως θεῖα καὶ θεόπνευτος ὁμολογουμένη, ἦτον καὶ δυσνόητος πολλαχοῦ, καὶ νοῦς παχύς καὶ πρόσγειος δὲν εἰδύνατο εὐκόλως νὰ συναναβῇ καὶ νὰ εἰσχωρήσῃ εἰς τὰ ἐν αὐτῇ ἀπορρήτα τοῦ πνεύματος, καὶ διὰ τοῦ-

ΤΟ

(1) ὁ σοφὸς Νικηφόρος ὁ Βλεμμίδης συνεκρίνατο ἐκλογὴν ἀπὸ τοῦ Ψαλτηρίου εἰς πάσας τὰς δεσποτικὰς καὶ θεολογικὰς καὶ ἀγώνιοις, προσφύει ἕκαστη ἐορτῇ περιέχουσιν τὰς προφητείας, ἧτις καὶ ψάλλεται πολλαχοῦ, καὶ μάλιστα ἐν τοῖς κατὰ τὸν Ἀθωνάϊον μοιασθερίοις ἀμέσως μετὰ τὸν πολυέλεον.

το ἔχον χάριτα νόων ὑψηλότερων, καὶ διὰ πικροῖς ἀρετῆς κεκαθαυμένων, καὶ προσφαινεμένων τῷ Πνεύματι, διὰ νὰ δυναθῶσι νὰ ἐννοήσωσι διαβατικῶς τὰ τοῦ Πνεύματος διὰ τοῦ Πνεύματος, καὶ νὰ ἀφελῶσι τὴν ἐπισκιάζουσαν τῶν λείξεων ὁμίχλην, καὶ νὰ καταστήσωσι σαφῆ τὴν πολλαχού τῶν Ψαλμῶν ἐναποκεκρυμμένην θεῖαν ἀλήθειαν. χάρις αὐτῷ τῷ Θεῷ καὶ Τελεταρχικῷ Πνεύματι, ὅπερ ἐξερευνήσαν, καὶ εὐρὺν τοὺς ἀξίους αὐτοῦ, ἐνώκησαν ἐν αὐτοῖς, καθηγίσαν, ἐφώτισε, καὶ ἀπέδειξεν ἱκανοὺς, ὥστε νὰ ἐννοῶσι κατ' ἀξίαν τοῦ ὕψους τῶν θεῶν ἐννοιῶν, καὶ νὰ λαλῶσι κατὰ ἀναλογίαν τῆς ἀσθενείας τῶν ἀνθρώπων. οὗτοι εἰσὶν οἱ ἱεροὶ καὶ ἀχειροποίητοι ναοὶ τοῦ Παναγίου Πνεύματος, οἱ Θεορρήμονες ἐξηγηταὶ καὶ σχολικαὶ τῶν θεῶν Γραφῶν, οἱ Θεοφόροι καὶ Θεηγόροι Πατέρες τῆς ἐκκλησίας. οἱ Θεόσοφοι οὗτοι ἄνδρες ἀναβάντες εἰς τὴν ἀνωτάτην θεωρίαν διὰ τῆς πρὸς Θεὸν ἐγγύτητος, καὶ ἐλλαμφθέντες διὰ τῆς φωτιστικῆς χάριτος τοῦ τελειοποιοῦ Πνεύματος, εἰσεχώρησαν εἰς τὸν γόνυρον τῶν θεῶν Γραφῶν, καὶ κοινῶς ἅπαντες ἐγένοντο θεωροὶ καὶ ἐξερευνηταὶ τῆς ἐν αὐταῖς ἀληθοῦς γνώσεως τῶν μυστηρίων τοῦ Θεοῦ. ἀλλ' ἦσαν, ὡς φαίνεται, προσδιωρισμένα καὶ εἰς ἐκείνους τὰ μέτρα τῆς γνώσεως κατὰ ἀναλογίαν τῆς ἐν αὐτοῖς ἀγιότητος, καὶ τοσοῦτον ἐδύνατο ἕκαστος, ὅσον ἐδίδου τὸ Πνεῦμα τῇ ἀγίῳ, καὶ διὰ τοῦτο καὶ τοὶ ἐγκύψαντες ἅπαντες κοινῶς εἰς τὴν ἐρευναν τῶν Γραφῶν, ὁ μὲν, ταύτης, ὁ δὲ, ἐκείνης, ἄλλος δὲ ἄλλης τὴν ὁλόκληρον ἐρμηνείαν ἀνεδέξαντο. Οὐκ ἐπιθήσκει προσεκτικὸς ἀναγνώστης ἀναγνώσκων τοὺς λόγους τῶν Θεοφώρων τούτων Πατέρων, εὐρίσκει πολλαχού τεμάχια τῶν ἱερῶν Ψαλμῶν προσφυέστατα ἐξηγημένα, ἀλλ' ἡ τελεία καὶ ὁλόκληρος αὐτῶν ἐξήγησις καὶ θεωρητικὴ ἐρμηνεία ἦτον, ὡς φαίνεται, ἀποτεταμειυμένη διὰ μόνους ἐκείνους, εἰς τοὺς ὁποῖους ἐνέπνευσεν ὁ Θεὸς τὴν γνώσιν τῆς ἐν αὐτοῖς ἀληθείας κατὰ τὰ ἄπειρα αὐτοῦ κρίματα.

Πρῶτος λοιπὸν ἐξηγητὴς καὶ κατὰ βάθος ἐρμηνεὺς τῶν ἱερῶν Ψαλμῶν ἐγένετο ὁ ἱερὸς Ἀθανάσιος ἀρχιεπίσκοπος Ἀλεξανδρείας. μετὰ τοῦτον ἠρμήνευσε τοὺς ἱεροὺς Ψαλμοὺς συντομώτερα μὲν, πλὴν ἀναγωγικώτερα ὁ μέγας καὶ Οὐρανοφάντωρ Βασίλειος. μετὰ τούτους ἡ χρυσὴ τῆς ἐκκλησίας Μελισσα, ὁ ἱερὸς Χρυσόσομος, ἠρμήνευσε καὶ πλατύτερον καὶ θεωρητικώτερον τοὺς Ψαλμοὺς τοῦ Δαβὶδ, ἀναπτύξας σαφέστατα, ὅσα ἦσαν ἐν αὐτοῖς ἀπόρρητα, καὶ διατρανώσας ἐτι μᾶλλον τὴν ἐν αὐτοῖς ἠθικὴν διδασκαλίαν, καὶ εἰς διαφόρους πνευματικὰς ὁμίλλας μεταμορφώσας τοὺς Ψαλμοὺς. χρόνους δὲ ὀλίγοις ὕστερον ὁ ἱερὸς Θεοδώρητος ἐπίσκοπος Κύρου τῆς Συρίας ἡμιμητῆς γενόμενος τοῦ θεῖου Χρυσοστόμου, καὶ ἀκολουθήσας εἰς τὰ ἴχνη τῶν εἰρημένων ἱερῶν ἐξηγητῶν, συνέγραψεν ὁλόκληρον περὶ τῶν Ψαλμῶν πραγματείαν, τὰ μὲν ἐρανισάμενος παρ' αὐτῶν, τὰ δὲ προσθεῖς παρ' ἑαυτοῦ. καὶ τούτων τὰ συγγράμματα σώζονται καὶ χειρόγραφα πολλαχού, καὶ κατὰ διαφόρους χρόνους ἐν διαφόροις τόποις πολλακίς εἰς τύπους ἐξεδόθησαν. ἐν ὕστεροις δὲ ὁ σφωτάτος Νικήτας Σεβέρων, ἀνὴρ ἐπίσημος κατὰ πᾶν εἶδος μαθήσεως, ἐγκύψας ἀνεπιστρόφως εἰς τὰ τῶν πατέρων συγγράμματα, καὶ συλλέξας ἐξ ὁρίων, ὅσα ὑπ' αὐτῶν ἐλέχθησαν εἰς Ψαλμοὺς, ἢ εἰς τεμάχια Ψαλμῶν, καὶ διαταξάμενος αὐτὰ προσφυέστατα, συνακρότησε σειρὰν τῶν Ψαλμῶν πληρεστέτην ἀμα καὶ ὠφελιμοτάτην, ἀλλὰ κακῇ τύχῃ καίται χειρόγραφος, καὶ σήπεται ἐν ταῖς βιβλιοθήκαις τῶν κατὰ τὸν Ἀθῶνα μοναστηρίων. παρὰ ταύτην σώζεται καὶ μία ἄλλη σειρὰ ὑπομνηματιστῶν εἰς τοὺς Ψαλμοὺς, ἐκδεδομένη μὲν εἰς τόμους τρεῖς, σπανιωτάτη δὲ, καὶ δυσεύρετος ὡς ἂν εἴ οὐκ ἦν ὅλως ἐκδεδομένη. τελευταῖον δὲ ἐν ἐσχάτοις τοῖς χρόνοις ἐπὶ Ἀλεξίου Κομνηνοῦ Αυτοκράτορος Ῥωμαίων Εὐθύμιος ὁ Ζυγαδηνὸς (1), ἀνὴρ ἐς

ἀκ-

(1) Εὐθύμιος ὁ Ζυγαδηνὸς κατὰ τὸν Μελέτιον (Τόμ. β'. ἐκκλησ. Ἱστορ.) ἦτον ἐν μοναχοῖς τεταγμένος καὶ διάσημος ἐν

ἄκρον ἐληλακῶς παιδείας, καὶ ὑπέρτιμος τῶν φιλοσόφων καλούμενος, κατ' ἐπιταγὴν τοῦ αὐτοῦ Αυτοκράτορος ἐξέβηκεν ἐντελεσάτην καὶ ἀκριβεστάτην ἐρμηνείαν εἰς ὅλον τὸ ἱερὸν Ψαλτήριον, ἀκολουθήσας ἀσφαλέςατα εἰς τοὺς ἀρχαίους ἱεροὺς ἐξηγητὰς, καὶ συλλέξας πολλὰ προσφυῶς καὶ ἀπόιτῃς εἰρημένης ἀνεκδότου σειρᾶς τοῦ κυρίου Νικήτα Σερρών· ἀλλὰ καὶ αὕτη παρημελεῖτο χειρόγραφος.

Οὗτοι δὲ πάντες οἱ τῶν Ψαλμῶν ἐξηγηταὶ συνέγραψαν εἰς τὴν ἀρχαίαν τῶν ἡμετέρων προγόνων γλῶσσαν· εἰς ἐκείνην τὴν γλῶσσαν, τῆς ὁποίας ἡ ὑψηλότης καὶ καλλιτέπεια ἀφ' οὗ ἐκρότησαν τόσους χρόνους λαμπρῶς τὸ βῆμα τῶν Ἀθηνῶν, ἐλάμπρυναν καὶ τόσους αἰῶνας τοὺς ἱεροὺς ἁμβωνας τῶν Ἐκκλησιῶν, εἰς ἐκείνην τὴν γλῶσσαν, ἣτις καὶ ὑμνῆται καὶ ὑμνεῖται παρὰ πάντων τῶν ἐθνῶν, ὡς γλῶσσα θεία, καὶ ἡ μόνη προσφυῆς εἰς τὴν λατρείαν τοῦ Θεοῦ, παρημελήθη δὲ, (φεῦ!) καὶ παραμελεῖται, κατεδιώχθη καὶ καταδιώκεται, οὐκ οἶδ' ὅπως, ἀπὸ μόνους ἐκείνους, ἀπὸ τοὺς ὁποίους ἀφελόμενος ὁ πανδαμάτωρ χρόνος ὅλην τὴν λαμπρότητα τῆς ἀρχαίας τῶν προγόνων δόξης, πάσχει νὰ συναρῆται, καὶ νὰ ἀποσβέσῃ καὶ αὐτήν, καὶ τὸ δεινέτατον, ὅτι καὶ συναργοὺς ἔχει αὐτοὺς ἐκείνους, οἵτινες ἔπρεπε νὰ ἀντιπαρατάττωνται καὶ μέχρις αἵματος διὰ τὸ μόνον αὐτὰ λείψανον τοῦ προγονικοῦ κλέους.

Ὅπως ποτὲ καὶ ἂν ἔχη τὸ πρᾶγμα, ὅπως ποτὲ καὶ ἂν παρημελήθη ἡ προγονικὴ γλῶσσα, καὶ ῥηθεῖσαι τῶν Ψαλμῶν ἐρμηνεῖται λαλοῦσαι μὲ γλῶσσαν ἀκατανόητον εἰς τοὺς πλείους, ἦσαν σχεδὸν ἀνωφελεῖς, καὶ διὰ τοῦτο ἐγένετο πάλιν χρεῖα οὐχὶ πλέον θεηγόρων ἀνδρῶν, ἀλλὰ φιλοθέων τοῦλάχιστον καὶ φιλογενῶν, ὥστε, μὴ δυναμένων τῶν ἀνθρώπων νὰ ἀναβῶσιν εἰς τὸ ὕψος τῆς γλώσσης, αὐτοὶ νὰ βιάσωνται τὴν γλῶσσαν νὰ καταβῇ εἰς τὴν ταπεινότητα τῆς κοινῆς ταύτης καὶ πεπατημένης διαλέκτου, καὶ αὐτὴ ἐξηγητῶν, νὰ γίνωνται μεταφρασαί. Τοιοῦτος πρῶτος μεταφραστὴς ἐγένετο ὁ αἰοίδιμος ἐκαῖνος καὶ κοινωφελέστατος ἀνὴρ κύριος Ἀγάπιος ὁ Κρής, ὅς τις μετέφερεν εἰς τὸ ἰδίωμα τῆς κοινῆς ἡμῶν γλώσσης τὰ πλείστον μέρος τῆς ἐρμηνείας τοῦ μακαρίου Θεοδώρητου. μετ' αὐτὸν δὲ ὁ ὁμοπάτρις αὐτοῦ κύριος Ἀθανάσιος ὁ Βαρούχας ἀνεδέξατο καὶ ἐξετέλεσε τὴν μετάφρασιν τῆς ἐρμηνείας τοῦ ἱεροῦ Ἀθανασίου. ἀλλ' εἴτε διὰ τὸ ἑλλιπές, εἴτε διὰ τὴν εἰς τὰ κοινὰ καλὰ ὀλίγην τῶν ὁμογενῶν προσοχήν, καὶ αἱ μεταφράσεις αὗται ἔμενον καὶ μόνον ἀνέκδοτοι. ἐσχάτως δὲ ἐπὶ τῶν ἡμετέρων χρόνων ὁ ὁσιώτατος καὶ ἐλλογιμώτατος κύριος Νικόδημος ὁ Νάξιος, ὁ τὸν μονήρη καὶ ἀσκητικὸν βίον ἐν τῷ ἁγιανύμῳ ὄρει τοῦ Ἀθωνος ματερχόμενος, ἀνὴρ εἰς ἄκρον φιλογενὴς καὶ φιλόπονος, καὶ γνώσιν ἔχων ἱκανὴν καὶ ἔξω τῶν θείων Γραφῶν διὰ τῆς συνεχοῦς καὶ ἀτενοῦς ἀναγνώσεως, καὶ διὰ τῆς τοῦ νοῦς καθαρότητος, προτραπείς καὶ παρὰ πολλῶν ἄλλων φιλογενῶν καὶ φιλοκαλῶν ἀνεδέξατο τὴν μετάφρασιν τῆς εἰς τοὺς ἱεροὺς Ψαλμοὺς ἐρμηνείας τοῦ κυρίου Βύθυμίου τοῦ Ζυγαδηνοῦ, ἣτις ἐκρίθη πληρεστέρα καὶ ἀκριβεστέρα, ὡς συνειλεγμένη μετ' ἄκρας ἐπιστάσις ἀπὸ τε τῶν εἰρημένων ἱερῶν ἐρμηνευτῶν, τῆς τε ἐκδεδομένης καὶ ἀπ' αὐτῆς τῆς ἀνεκδότου σειρᾶς τοῦ κυρίου Νικήτα Σερρών, καὶ ἐπεξεργασμένη, καὶ πεπλουτισμένη καὶ διὰ πολλῶν ἄλλων ἀξιοσημειώτων παρατηρήσεων αὐτοῦ τοῦ φιλοσόφου ἀνδρός.

Ἐπι.

λόγοις, ἔγραψε σχόλια εἰς τὴν θείαν Γραφὴν γλαφυρώτατα, συνάθροίσας αὐτὰ ἐκ τῶν ἐρμηνειῶν τοῦ Χρυσόστομου καὶ τῶν ἀρχαίων Πατέρων κελεύσει Ἀλεξίου τοῦ Κομνηνοῦ, καὶ πανοπλίαν δογματικὴν κατὰ πᾶσιν τῶν αἰρέσεων, καὶ λόγους ἐγκωμιαστικοὺς εἰς διαφόρους ἁγίους, καὶ σχόλια εἰς τὰ τέσσαρα ἅγια Εὐαγγέλια. ἃ καὶ ἐξεδόθησαν ἐν Λειψίᾳ εἰς τέσσαρας τόμους διηρημένα. ἔζη δὲ κατὰ τὸν δωδέκατον αἰῶνα, μεταγενέστερος ὢν τοῦ Νικήτα Σερρών.

Ἐπιχειρισθεὶς δὲ τὸ ἔργον τοῦτο ὁ Κύριος Νικόδημος, δὲν ἐνέμεινεν εἰς μόνην τὴν ἀπλὴν καὶ ἀπε-
ρίεργον μετάφρασιν τοῦ συγγραφέως, ἀλλὰ καὶ πρὸς τὰς ἀρχαίας τῶν πρώτων ἐρμηνευτῶν ἐρμηνείας παρέ-
βαλε τὸ σύγγραμμα, καὶ τὰς ἐλλειπούσας μαρτυρίας τῆς Γραφῆς ἀνεπλήρωσε, καὶ τὰ πολλὰ τοῦ ἀσαφῆ δι-
σάφησε, καὶ ἐκαστοῦ προσέθηκε τὰ ὀνόματα τῶν ἱερῶν ἐρμηνευτῶν, ἀρ' ὧν ὁ συγγραφεὺς ἠρανοῦσατο τὰς
ἐρμηνείας. οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ πόρους ἀτρυγέτους καταβλὼν ἐκόσμησε καὶ κατεκάλυψε τὸ ἱερὸν τοῦτο σύγ-
γραμμα, μὲ πολλοὺς ὑπομνηματισμοὺς διαφόρων ἀνωνύμων ὑπομνηματιστῶν, καὶ μὲ πολλὰ ἰδιὰ ἀναγκαῖα
καὶ ἐπωφελῆ σημειώματα, καὶ τέλος, ἐξεργάσατο τὸ ἔργον πλήρες, καὶ τῆς εἰς τύπους ἐκδόσεως ἄξιον.
ἀλλὰ φεῦ τῶν κακῶν! ὁ θάνατος προλαβὼν ἀφείλετο τὴν ζωὴν ἐκείνων, οἵτινες πρὸ τῆς ἐπιχειρήσεως ὑπέσ-
χοντο τὴν δαπάνην τῶν τύπων, καὶ ἐν ᾧ κατεγίνετο ὁ μεταφραστὴς νὰ εὕρῃ ἄλλους συνδρομητάς, ἔπαθε
τὸ αὐτὸ, καταλιπὼν τὰ ὥδε, καὶ μεταβὰς εἰς τὰς αἰωνίους σκηνάς, καὶ ἔμεινε τὸ θαυμάσιον τοῦτο σύγ-
γραμμα χαμὰ καίμενον, καὶ παρερριμμένον, ἕως οὗ μαθὼν τὰ περὶ τούτου ὁ ἐν μακαρίᾳ τῇ λήξει γενόμε-
νος πανιερώτατος μητροπολίτης Ἰωαννίνων κύριος Ἱεροθέος, ἀνέλαβε μετὰ προθυμίας τὴν φροντίδα τοῦ νὰ
τὸ ἐκδώσῃ εἰς τύπον· ἀλλὰ μόλις ἔρχεσεν ἐκεῖ τὸ βιβλίον, καὶ ὁ ἀοιδίμος ἐκείνος μετέστη εἰς τὰς οὐρανίας
μοῖνας, καὶ ὁ θάνατός του οὐχὶ μόνον ἐγένετο κώλυμα τῆς εἰς τύπους ἐκδόσεως, ἀλλὰ καὶ αἰτία τοῦ νὰ
ἐκλείπῃ τελείως, παραπεσὼν εἰς χάος δυσπρόσιτον καὶ δυσεξίτητον. Ζῶν ἐπιμήκιστον ὁ Παναγιώτατος,
Φιλογενὴς καὶ Σεβασμιώτατος ἡμῶν Δεσπότης ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης κύριος κύριος ΚΥΡΙΛΛΟΣ.
Ἡ Σεβαστὴ αὐτοῦ Παναγιότης πόθον ἐνθερμον καὶ θεῖον πένθος διὰ τὴν βελτίωσιν τοῦ γένους, δι' ὅλα τὰ
κοινωνητὰ καλὰ, καὶ μάλιστα δι' ἐκεῖνα, ὅσα ἀφορῶσιν εἰς τὴν ψυχικὴν ὠφέλειαν τῶν Χριστιανῶν, ἅμα τε ἔ-
μαθε τὸν ἐπικείμενον τῆς ἱερᾶς ταύτης βίβλου κίνδυνον, καὶ εὐθὺς ζηλῶν ἐζήλωσε τῷ Κυρίῳ, καὶ τῷ
Προφητάνκτι καὶ Θεοπάτορι Δαβὶδ, καὶ κινήσας πάντα λῆθον, καὶ συνεργοῖς χρησάμενος ἐκ τε τῶν περὶ αὐτὸν
Πανιερωτάτων καὶ Σεβασμιωτάτων ἀγίων Γερόντων, καὶ ἐκ τῶν λοιπῶν Χριστιανῶν, ὅσοι μιμούμενοι τὴν αὐτοῦ
Παναγιότητα τρέφουσι τὸν αὐτὸν ζῆλον διὰ τὰ κοινὰ καλὰ, ἐξεῦρε τὴν μηχανὴν μὲ τὴν ὁποίαν ἐδυνήθη
νὰ ἀνεγκύσῃ ἀπὸ ἐκεῖνο τὸ χάος τὴν ἱερὰν ταύτην βίβλον, καὶ νὰ τὴν μετακομίσῃ εἰς τὸ ἀσφαλὲς ἔδαφος
τῶν Πατριαρχείων. οὕσης δὲ τῆς βίβλου ἐν ἀσφαλείᾳ, καὶ γνωμένῃς σκέψεως συντόνου περὶ τῆς εἰς τύ-
πους ἐκδόσεως, καὶ περὶ τῶν ἀναγκαίως ἐσομένων ἐξόδων, ἅτινα εἶπετο νὰ συμβῶσιν ἄδρᾳ διὰ τὸν ὄγκον
τοῦ βιβλίου, ἡ φήμη διαδοθεῖσα, ἔφθασεν εἰς τὰς ἀκοὰς τῆς φιλογενεστάτης καὶ κοινωνοφελεστάτης ἀδελφότη-
τος τῶν Ζωσιμάδων. οἱ φιλόκαλοι οὗτοι ἀδελφοί, οἱ λαμπροὶ τοῦ γένους εὐεργέται, ἀφ' οἷς κατεπλού-
τισαν τὴν Ἑλλάδα μὲ διέφορα κοινωνητὰ βιβλία, ἐκδοθέντα εἰς τύπους μὲ ἐξόδα αὐτῶν ἐν ταῖς κατὰ τὴν
Εὐρώπην τυπογραφίαις, ἀρ' οὗ μὲ πολυειδεῖς καὶ διαφόρους τρόπους ὠφέλησαν καὶ ὠφελοῦσι τοὺς ὁμογε-
νεῖς, ὡς ἑρμαιοὶ λαβούρες καὶ τὴν διαδοθεῖσαν ταύτην περὶ τοῦ ἱεροῦ τούτου βιβλίου φωνὴν, δὲν ὑπέφε-
ρον τὸ νὰ μὴ γένωνται οἱ πρῶτοι αἵτιοι τῆς ἐκ τούτου γενησομένης εἰς τὸ γένος ὠφελείας, ἀλλ' ἅμα τε ἡ-
κούσαν, καὶ εὐθὺς ἐξέδωκαν ἐντολὴν εἰς τοὺς ἐνταῦθα παροικοῦντας φίλους αὐτῶν, διὰ νὰ λάβωσι τὴν φρον-
τίδα, καὶ νὰ ἐκποιοῦσιν ἐξ αὐτῶν τὴν δαπάνην τοῦ τύπου, καὶ οὕτως ἡ μὲν δυσκολία τοῦ πράγμα-
τος εὐκολύθη, ἐκεῖνοι δὲ ἐπέθηκαν εἰς τὸν Κολοσσὸν τῶν οἰκείων ἔργων σέφανον λαμπρότατον, καὶ τῆς
ἀρετῆς καὶ φιλογενείας αὐτῶν ἀντάξιον. ἡ δὲ ἱερὰ τῶν Ψαλμῶν βίβλος ἐνδεδυμένη τὰ λαμπρὰ περιβολία
τοῦ τύπου, ἐξέρχεται ἀγαθῇ τύχῃ ἀπὸ τῆς ἐν τοῖς Πατριαρχείοις κοινῆς τοῦ γένους Τυπογραφίας, καὶ δη-
μοσιεύεται ἐπ' ὠφελείᾳ ψυχῶν.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Π Ρ Ο Ο Ι Μ Ι Ο Ν

ΤΗΣ ΕΞΗΓΗΣΕΩΣ ΤΟΥ ΨΑΛΤΗΡΙΟΥ, ΤΟΥ ΥΠΕΡΤΙΜΟΥ ΤΩΝ ΦΙΛΟΣΟΦΩΝ

ΚΥΡΙΟΥ ΕΥΘΥΜΙΟΥ ΜΟΝΑΧΟΥ ΤΟΥ ΖΥΓΑΔΗΝΟΥ, Η ΖΥΓΑΒΗΝΟΥ.

ΚΑΙ ΕΓΚΩΜΙΟΝ ΕΙΣ ΤΟΝ ΠΡΟΦΗΤΗΝ ΔΑΒΙΔ, ΜΕΤΑΦΡΑΣΘΕΝ

ΚΑΙ ΕΙΣ ΚΕΦΑΛΑΙΑ ΗΔΗ ΔΙΑΙΡΕΘΕΝ, ΠΡΟΣ ΕΥΚΟΛΩΤΕΡΑΝ ΤΩΝ ΑΝΑΓΙ-

ΝΩΣΚΟΝΤΩΝ ΜΝΗΜΗΝΤΕ ΚΑΙ ΚΑΤΑΛΗΨΙΝ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α'.

Ποῖος εἶναι ὁ πατήρ τοῦ Ψαλτηρίου;
ἥτοι τῆς βίβλου τῶν Ψαλμῶν.

Πατήρ τῆς παρούσης βίβλου τῶν Ψαλμῶν, καθολικῶς εἰπεῖν, εἶναι ὁ Προφητὰναξ Δαβὶδ, ὁ τοῦ Θεοῦ μὲν παῖς, καθὼς ἐμαρτύρησε περὶ αὐτοῦ αὐτός ὁ ἴδιος Θεός, „Καὶ ὑπερασπιῶ ὑπὲρ τῆς πό-
„λεως ταύτης δι' ἐμὲ καὶ διὰ Δαβὶδ τὸν παῖδά μου.
(δ'. Βασιλ. κ'. 6.) τοῦ Υἱοῦ δὲ τοῦ Θεοῦ κα-
τὰ σὰρκα πατήρ „Βίβλος γάρ, φησι, γενέσεως Ἰη-
„σοῦ Χριστοῦ υἱοῦ Δαβὶδ, „(Ματθ. α'. 1.) ἵ-
να δὲ τὰς ἄλλας του μερικὰς ἐπωνυμίας περιλάβωμεν ἐν συντόμῳ· πατήρ τῆς βίβλου ταύτης εἶναι ὁ Δαβὶδ ἐκεῖνος, ὁ μετὰ τὸν Ἀβραάμ, μόνος χρηματίσας πα-
τὴρ τῶν Ἑθνῶν· ὁ ἐδικός μας μουσικὸς Ὁρφεύς· ὁ πρῶτος τῶν ἀρετῶν καλλιγράφος· Δαβὶδ, ὁ πρῶτος Κήρυξ τῶν τριῶν ὑποστάσεων τῆς μιᾶς θεότητος· ὁ ποιμὴν ὁμοῦ καὶ ἀρισεύς· ὁ Προφήτης ἐν ταύτῃ καὶ Βασιλεὺς· Δαβὶδ, ὁ τοῦ πρώτου καὶ οὐρανοῦ Βασι-
λέως χρηματίσας καρδίᾳ καὶ γλῶσσα καὶ κάλαμος· ὁ παρὰ Θεοῦ μαρτυρηθείς· καὶ ὁ ἀποκτήσας ὅλας τὰς ἀρετάς, ὅσαι κάμνουν Θεὸν τὸν ἄνθρωπον, καὶ περὶ τὸν ἄνθρωπον ἀναφέρονται. (1)

Οὗτος λοιπὸν ὁ μέγας τῶντι Δαβὶδ, υἱὸς μὲν ἦτον τοῦ Ἰεσοῦ, νεώτατος δὲ ἀπὸ ὅλους τοὺς ἄλ-
λους τοῦ ἀδελφούς· ἀκαλλώπιστος μὲν κατὰ τὴν θέαν, ὡραιότατος δὲ κατὰ τὴν ψυχὴν. καὶ ὅλων τῶν Στρα-
τηγῶν καὶ Προφητῶν καὶ Νομοθετῶν καὶ Βασιλέων πλουσιώτατος ἅμα καὶ ποικιλιώτατος κατὰ τὰ χάρις-
ματα· πραότατος μὲν κατὰ τὸ πνεῦμα, κατὰ δὲ τὴν φύσιν ἐπεικέστατος· ἀνδρειότατος κατὰ τὴν γνώμην, καὶ κατὰ τὸ σῶμα ῥωμαλεώτατος· ἀρχικώτατος μὲν εἰς ἑαυτὸν, ὁμοῦ δὲ καὶ εἰς τοὺς ἄλλους κοινώτατος· μεγαλοφρονέστατος ἐνταυτῷ καὶ μετριοφρονέστατος· ἀ-
πλούστατος εἰς τὸν αὐτὸν καιρὸν καὶ πολυτροπώτατος· γλυκὺς κατὰ τὸ ἦθος· ὀξύς κατὰ τὸν λόγον· πολὺς κατὰ τὸν νοῦν· ἔνθους κατὰ τὴν θεωρίαν τῶν ὄντων, καὶ μᾶλλον κατὰ τὴν θεωρίαν τοῦ ὄντος Θεοῦ αὐτο-
διδάκτος, ἢ Θεοδιδάκτος· ὅλος καὶ ὅλου ὑπάρχων τοῦ Πνεύματος ὄργανον· ὅλα δὲ τὰ ἄλλα προτερήματά του ἐγὼ παραδραμῶν, ἢ συντεμῶν, δύο μόνον θέ-
λω ἐπανέσω ἐνταῦθα, τὴν σοφίαν λέγω, καὶ τὴν ἀνδρίαν του.

Πρῶ.

(1) Ὅρα καὶ εἰς τὴν ἀρχὴν τῆς ἐρμηνείας τοῦ πεντηχοστοῦ Ψαλμοῦ τὰ θαυμαστὰ ἐγκώμια, ὅπερ πλέκει ἡ εὐλόγητος καὶ ἱστορικῶς γλῶσσα τοῦ Θεοῦ Χρυσόστομου εἰς τὸν Θεοπάτορα καὶ Προφητὰνακτα Δαβὶδ. Σημειοῦμεν ἐδῶ, ὅτι τὸ ὄνομα Δαβὶδ, κατὰ μὲν τὸν Εὐσέβιον ἐρμηνεύεται, ἐξουθενήμενος καὶ ἡλεημένος· κατὰ δὲ τὸν θεῖον Μάξιμον, ἱκανὸς χειρὶ· κατ' ἄλλους δὲ ἐρμηνεύεται, μόνος καὶ πεπονημένος, καὶ οὗτος ἀγαπητός.

Πρῶτον δὲ πρέπει νὰ εἰπῶ περὶ τῆς σοφίας του· λέγει γὰρ αὐτὸς ὁ ἴδιος Δαβὶδ βαυύτερον ἢ σαφέστερον ταῦτα, „αἱ χεῖρές μου ἐποίησαν ὄργανον, καὶ οἱ δάκτυλοί μου ἤρμωσαν Ψαλτήριον· (ἐν τῷ „Μικρὸς ἤμην ἐν τοῖς ἀδελφοῖς μου·) διότι σοφία δὲν εἶναι ἄλλο τι, πᾶρεξ ἁρμονία λόγων καὶ πραγμάτων· ἄλλως δὲ καὶ ἀνάμεσα εἰς τὰς λογικὰς ἐπιστήμας, ἡ ἁρμονικὴ ἐπιστήμη εἶναι τὸ κάλλιστον καὶ κορυφαῖότατον μέρος τῆς φιλοσοφίας· καθότι αὕτη ἑαυτὴν, καὶ ὅλα ὁμοῦ τὰ μέρη καὶ κάλλη τῆς φιλοσοφίας, τὰ προσαρμόζει διὰ μέσου της τόσο ἐν τὸν ἑαυτὸν της, ὅσον καὶ ἕνα εἰς τὸ ἄλλο· μὲ τὸ νὰ ᾄδῃ μίαν συμφωνίαν ἢ ἀναλογία εἰς ὅλα· ὅποιος λοιπὸν ὁμολογήσῃ, ὅτι ἔχει τὴν ἁρμονικὴν ταύτην ἐπιστήμην, αὐτὸς ὡμολόγησε μὲ ὀλίγα λόγια, πῶς ἔχει εἰς τὸν ἑαυτὸν του ὅλην τὴν θεωρίαν τῶν ὄντων.

Πρέπει δὲ νὰ παρατηρήσωμεν, ὅτι ὁ Δαβὶδ, τὰς μὲν χεῖρας καὶ τὴν ποιητικὴν του δύναμιν, ἀριέρωσεν εἰς τὸ ὄργανον· τοὺς δὲ δακτύλους καὶ τὴν ἁρμονικὴν του ἐπιστήμην, ἀριέρωσεν εἰς τὸ Ψαλτήριον „Αἱ χεῖρές μου ἐποίησαν ὄργανον καὶ οἱ δάκτυλοί μου ἤρμωσαν Ψαλτήριον· διότι, τὸ μὲν ὄργανον, εἶναι ἀπλούστερον καὶ χονδρότερον, τὸ δὲ Ψαλτήριον, εἶναι ἐπιστημονικὸν καὶ λεπτότερον, καὶ ἀκολούθως χρειάζεται τέχνην ἀκριβεστέραν· ἀναγωγικῶς δὲ, χεῖρας μὲν πρέπει νὰ νοήσωμεν τὴν πρακτικὴν ἀρετὴν, ἡ ὁποία κάμνει, ὡς ὄργανον, τὴν ἐνάρετον ζωὴν, εὐρυθμὸν καὶ συμφωνὸν μὲ τὸν ἑαυτὸν της· δακτύλους δὲ πρέπει νὰ νοήσωμεν, τοὺς θεωρητικωτάτους λόγους καὶ αἰτίας· ἐπειδὴ καὶ αὐτοὶ κατασκευάζουσιν ὡς ὁ Ψαλτήριον, τὸ νοερὸν τοῦ λόγου κριτήριον· ὥς ὅπου αὐτὸ νὰ ἐμπνέεται ἀνωθεν ἐκ τῆς θείας χάριτος καὶ νὰ κρούεται· καὶ διὰ μέσου ἄλλου μεγαλητέρου νὰ ἀνακρούεται· ἥτοι διὰ τοῦ ἁγίου Πνεύματος.

Καὶ εἰς ἄλλο δὲ μέρος τῶν Ψαλμῶν λέγει ὁ αὐτὸς „Τὰ ἄδηλα καὶ τὰ κρύφια τῆς σοφίας σου ἐδήλωσάς μοι. (Ψαλ: ν': 6:) βαθεῖα διὰ τὴν μεγαληγορίαν! δείχνει γὰρ μὲ τὸν λόγον τοῦτον ὁ Προφητὰν· ὅτι δὲν εἶχε μόνον τὴν γνώσιν τῶν φαινομένων Κτισμάτων, ἀλλὰ καὶ τὴν σύνεσιν τῶν ἀπορρήτων Μυστηρίων· οἷον, ὅτι ὁ Θεὸς εἶναι Τριὰς καὶ

Μονάς· ὅτι ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ ἔμελλε νὰ γένῃ ἄνθρωπος. Καὶ πάλιν ἀλλαχοῦ λέγει „Υπερ πάντας ἐσώφιστάς με τὴν ἐπιτολήν σου (Ψαλ: ρη': 98:) λέγει δὲ τοῦτο διὰ τὴν Πρακτικὴν ἀρετὴν, κατὰ τὴν ὁποίαν εἶχε τὸ πρωτεῖον τῶν ἄλλων. Καὶ ταῦτα μὲν εἶναι ἱκανὰ περὶ τῆς τοῦ Δαβὶδ σοφίας.

Τὰ δὲ περὶ τῆς ἀνδρείας του αὐτοῦ ὁ ἴδιος μαρτυρεῖ λέγων „Ἐξῆλθον εἰς συνάντησιν τῷ ἄλλοφυλῳ, καὶ ἐπικαταράσαστό με ἐν τοῖς εἰδώλοις αὐτοῦ· ἐγὼ δὲ σπασάμενος τὴν παρ' αὐτοῦ μάχαιραν, ἀπακεφάλισα αὐτόν· καὶ ἦρα ὄνειδος ἐξ υἱῶν Ἰσραὴλ. (ἐν τῷ „Μικρὸς ἤμην ἐν τοῖς ἀδελφοῖς μου.) Βλέπε ὡς ἀναγνώσας, ὅχι μόνον τὴν ἀνδρείαν τοῦ Δαβὶδ, ἀλλὰ πολὺ πρότερον τὴν ἐπιείκειαν αὐτοῦ καὶ ταπεινώσιν· διὰ τὴν αὐτὸς, ἀγκαλὰ καὶ εἶχε νὰ εἰπῇ ἑδῶ πολλὰ καὶ μεγάλα καυχήματα· ἥτοι τὰ πλήθη τῶν πολεμίων ἄλλοφυλων, τὰ θράσθη τούτων, τὰ ὅπλα, τὰς πολεμικὰς τέχνας καὶ μελέτας, τὴν ἀλαζονίαν τοῦ Γολιάθ ἐκείνου καὶ ἐλέφαντος Γολιάθ, τὴν ἐμπειρίαν, τὴν ἀνδρείαν, τὸ μέγεθος τοῦ σώματος, τὸν φόβον τῶν Ἰουδαίων καὶ ἀγωνίαν τοῦ λαοῦ, τὴν ἀπορίαν τοῦ βασιλέως Σαουλ· ἀγκαλὰ καὶ εἶχε νὰ εἰπῇ, πῶς ἐφριττον ὅλοι καὶ ἔτρεμον τὸν ἄλλοφυλον Γολιάθ καὶ στρατηγοὶ καὶ στρατιῶται, καὶ νέοι καὶ γέροντες· καὶ πῶς αὐτὸς νεώτατος ὢν τας κατὰ τὴν ἡλικίαν, μικρὸς δὲ κατὰ τὸ μέγεθος τοῦ σώματος, ἀνικημάτως δὲ καὶ ἄπειρος κατὰ τοὺς πολέμους, ἐξεθάρρυνεν ὁμοῦ ἐναντίον τοῦ βαρβάρου, καὶ νομίσας ὡς ἕνα νεκρὸν τὸν ὑψηλὸν ἐκεῖνον πύργον, καὶ τὸ τοιοῦτον μέγα θηρίον, ἐνίκησεν αὐτόν εὐκολώτατα, καὶ μὲ τὴν ἐκείνου τοῦ ἰδίου μάχαιραν ἐπῆρε τὴν κεφαλὴν του ἀπὸ τοῦ σώματός του· καὶ ἔτσι ἔλυσε τὸν φόβον τῶν Ἰουδαίων, ἐπαυσε τὰ φονικά, ἔσωσεν ὁμοῦ, καὶ στρατεύμα, καὶ βασιλείαν, καὶ τὰς φους προγόνων, καὶ νόμους πατωσίους, καὶ ἱερὰ, καὶ γονεῖς, καὶ κάθε γένος καὶ ἡλικίαν. Ταῦτα, λέγω, τὰ τόσο πολλὰ καὶ μεγάλα καυχήματα, ἀγκαλὰ καὶ εἶχε νὰ εἰπῇ ὁ Δαβὶδ, μὲ ὅλον τοῦτο αὐτὸς διὰ τὴν μεταμορφώσιν του, οὐδὲν τούτων ἐμεγαλαύχησεν· ἀλλὰ μὲ μεγάλην συντομίαν καὶ ἐπιείκειαν διηγέται τὴν πρὸς τὸν Γολιάθ ἀνδρείαν μονομαχίαν του.

Ὁ τοιοῦτος ὁμοῦ καὶ τληκοῦτος Δαβὶδ (διὰ νὰ

να μὴ πλατύνῃ τὸν λόγον διηγούμενος μὲ ἀκρίβειαν κάθετου ἀναγραφῆμα.) ἐξευτελιζέται μὲν ἀπὸ τὸν πατέρα τοῦ Ἰησοῦ κατ' ἀρχάς (ἐπρόσχε γὰρ ἐκεῖνος εἰς μὲν τὴν φαυλομένην σωματικὴν μικρότητα τοῦ Δαβὶδ) ἀπορρίπτεται δὲ εἰς τὸ νὰ εἶναι ποιμὴν προβάτων· καὶ ποιμὴν ὅχι τέλειος, ἀλλὰ ἀτέλης καὶ παραμικρὸς, ἀκολουθῶν ὀπίσθεν εἰς τὰ λοχευόμενα καὶ γεννῶντα πρόβατα· τὸ ὅποιον εἶναι ἔργον τῶν ἀτελῶν καὶ παραμικρῶν ποιμένων. Καὶ ὁ μὲν πατήρ τοῦ ἐτὶ ἐξευτελίζε κατωθεν τὸν Δαβὶδ· ὁ δὲ Θεὸς ἀνωθεν αὐτὸν υἱοθετεῖ, καὶ ὡς βρασιλέως υἱὸν παρεσκεύαζεν αὐτὸν, νὰ μελετήσῃ πρότερον εἰς τὰ ἀλογα ζῶα τὴν ποιμαντικὴν· ἥτοι τὴν βασιλικὴν ἐπιστήμην, τὴν ὅποιαν ἔμελλε νὰ λάβῃ ὕστερον ἐπάνω εἰς τοὺς ἀνθρώπους· καὶ ἐπρογύμναζεν αὐτὸν νὰ ἀγρυπνῇ, νὰ πολεμῇ, νὰ κινδυνεύῃ διὰ τὴν ποιμνὴν, νὰ ἀντιπαλῇ εἰς λέοντας, εἰς ἀρκουδας, εἰς κλέπτας, εἰς πεῖναν, εἰς ψύχραν, εἰς ζέσιν· καὶ ποτὲ μὲν, νὰ προπορεύεται αὐτὸς ἔμπροσθεν ἀπὸ τὰ πρόβατα, καὶ νὰ ὁδηγῇ αὐτὰ εἰς βοσκήν χλοηφόρον, εἰς σκιάς δένδρων, εἰς βρύσεις νερῶν καὶ εἰς ποταμούς· ποτὲ δὲ, νὰ ἀνακαλῇ καὶ νὰ γυρίσῃ ὀπίσω τὰ πρόβατα· καὶ νὰ τὰ συναθροίσῃ, τῶρα μὲ τὴν ῥάβδον, τῶρα μὲ τὴν φωνήν, τῶρα μὲ τὰ ἄσματα, καὶ τῶρα μὲ τὴν φλογέραν· καὶ ἄλλο τε μὲν, νὰ εὐφραίνῃ τὰ πρόβατα· ἄλλο τε δὲ, νὰ τὰ φοβίσῃ· ἄλλο τε, νὰ τὰ φυλάττῃ· ὑγιεινὰ, καὶ ἄλλο τε νὰ τὰ ἰατρῶν ἀσθενοῦντα· τούτων δὲ ὅλων τὸ τέλος εἶναι, ὅχι μόνον νὰ ἀποδείχθῃ τὸ ποιμνιον παχύτατον, ἀλλὰ καὶ πολυπληθέστατον.

Καὶ τί πρέπει νὰ πολυλογῶ; ἔρχεται μετὰ παρέλευσιν ὀλίγου καιροῦ ὁ Προφῆτης Σαμουὴλ, ὅπου ἔμελλε νὰ χρῆσῃ τὸν Δαβὶδ εἰς βασιλέα, εἰς τὸν οἶκον τοῦ Ἰησοῦ· ζητεῖται ἐκεῖνος, ὅπου ἔμελλε νὰ χρῆσθῃ· εὐγάνει ὁ χορὸς τῶν ἄλλων υἱῶν τοῦ Ἰησοῦ· ὁ πολὺς ἐκεῖνος καὶ καλὸς καὶ λαμπρὸς· τίθεται ἐπάνω εἰς αὐτοὺς τὸ κέρασ τοῦ χρίσματος· ἀλλ' ὁ Θεὸς ὑπερίθεται καὶ ἀποδοκιμάζει τούτους· καθὼς καὶ ὁ Ἰησοῦς ὁπεδοκίμαζε τὸν Δαβὶδ· ὅθεν ἀναγκάζεται ὁ ἴδιος πατήρ τοῦ νὰ φέρῃ καὶ τὸν Δαβὶδ, ὁ ἐξουθενῶν τὸν ἐξουθενούμενον· φέρεται λοιπὸν εἰς τὸ μέσον, καὶ εὐθὺς χρίεται ὑπὸ τοῦ Προφῆτου, ὁμοῦ

καὶ Βασιλεὺς καὶ Προφῆτης, με τὸ κέρασ τοῦ χρίσματος καὶ με τὸ χρίσμα τοῦ Πνεύματος· ταῦτα δὲ ἦτον σύμβολα τοῦ Σωτῆρος Χριστοῦ, ὅστις ἐχρίσθη ὕστερον παρὰ Θεοῦ βασιλεὺς κατὰ τὸ ἀνθρώπινον.

Τί δὲ ἠκολούθησε μετὰ ταῦτα; πόλεμος ἐκράτηθη τῶν ἀλλοφύλων πολὺς καὶ ἄμαχος καὶ ἀμήχανος· καὶ τὰ πράγματα ἐστέκοντο ἐπάνω εἰς τὴν ἀκμὴν τοῦ ξυραρίου κατὰ τὴν παροιμίαν, τόσον τοῦ βασιλέως Σαοὺλ, ὅσον καὶ ὅλου τοῦ ἔθνους τῶν Ἰουδαίων· ἔρχεται δὲ παρὼν ὁ Δαβὶδ ὁ λυτρωτὴς καὶ Προφῆτης ὁμοῦ· ὁ στρατιώτης ἄμα καὶ βασιλεὺς· ἐξουθενεῖται πάλιν· ἀποβάλλεται πάλιν· ἀλλὰ πάλιν ὑπερβάλλει, τοὺς μὲν ἀδελφούς τοῦ, κατὰ τὴν μακροθυμίαν· τὸν δὲ Σαοὺλ, κατὰ τὴν ἀπολογίαν· τὸν Γολιάθ, κατὰ τὴν ἀνδρίαν, καὶ ὅλους ὁμοῦ τοὺς προτέρους τούτου, καὶ τοὺς εἰς τοὺς καιροὺς τούτου, καὶ τοὺς ὕστερους τούτου ὑπερβαίνει μετὰ τὴν ὑπερφυσικὴν μάχην· ὅπου ἔκαμε κατὰ τοῦ Πίγαντος Γολιάθ· καὶ ἕνας μόνος σώζει ὅλους, φανεῖς διὰ ὅλους, καὶ ἀντὶ ὅλους, καὶ περισσότερον ἀπὸ ὅλους.

Ἔπειτα τί συμβαίνει; συμβουλεύει μὲ τὸν Σαοὺλ ὁ Δαβὶδ, συμπολεμεῖ, καὶ συννικᾷ μετ' αὐτὸν τοὺς ἐχθρούς· μᾶλλον δὲ αὐτὸς ἀναπληροῖ τὰ ἐλλείποντα τοῦ Σαοὺλ· καὶ νικᾷ μὲν τοὺς αἰσθητοὺς ἐχθροὺς μετὰ τὰ ἄρματα, νικᾷ δὲ καὶ τὸν νοητὸν ἐχθρόν· ἥτοι τὸ Δαιμόνιον ὅπου ἐπνιγε τὸν Σαοὺλ, μετὰ τὴν μελωδίαν τοῦ Πνεύματος· στεφανοῦται, εὐφημίζεται ἀπὸ ὅλους, καὶ περισσότερον ἀπὸ ὅλους· γίνεται ὡδὴ καὶ ἔπαινος εἰς τὸ σῶμα τῶν γυναικῶν, Ἐπάταξε Σαοὺλ ἐν χιτῶνι αὐτοῦ, καὶ Δαβὶδ ἐν μυριάσιν αὐτοῦ. (καὶ Βασιλ. ιη' : 7 :) ὁ θεὸς φθονεῖται, πάλιν παρὰ τοῦ Σαοὺλ, διώκεται, φεύγει, κρύπτεται· καὶ περικυκλοῦται μὲν παρ' αὐτοῦ, περικυκλῶναι δὲ αὐτὸς τὸν περικυκλωσάντα· καὶ δὲν ἀρπάζει τὸν ἐπιτήδειον καιρὸν εἰς τὸ νὰ σφάξῃ τὸν Σαοὺλ, οὐδὲ λαμβάνει μετὰ τὸν φόνον ἐκείνου, τὴν τοῦ πολέμου καὶ τοῦ διωγμοῦ του κατὰπαυσιν, οὐδὲ κἀκεῖ ἐκδίκησιν κατὰ τοῦ ἐχθροῦ· ἀλλὰ μάλιστα βοηθεῖ τὸν διώκτην Σαοὺλ ὁ διωκόμενος παρ' αὐτοῦ· φοβούμενος ὅχι περισσότερον μήπως παθῇ τι κακὸν ἀπὸ τοῦ Σαοὺλ· ἀλλὰ μήπως ἐνεργήσῃ τι κακὸν αὐτὸς κατὰ τοῦ Σαοὺλ· τὸσον ἄκρως ἔσμιξα τὰ δύο ἐναντία· πραότητα δὲ καὶ δὴ -

δὴ καὶ ἀνδρίαν ἐνταυτῷ· ὥς ὅπου ἐφαίνετο, ἡ μὲν ἀνδρία του μεγαλητέρα ἀπὸ τὴν πραότητα του, ἡ δὲ πραότης του πάλιν, μεγαλητέρα ἀπὸ τὴν ἀνδρίαν του.

Τί ἀκόμη ἔμενε; βασιλεύει ὁ Δαβὶδ, προφητεύει, μαρτυρεῖ Θεόν, μαρτυρεῖται παρὰ Θεοῦ· διαμαρτύρεται παρὰ Κυρίου νὰ ἔχῃ τὸν θρόνον τῆς βασιλείας αἰώνιον· νὰ κληρονομήσῃ τὸν Κόσμον· νὰ ὑπερβάλῃ τοὺς ἀσέρας μὲ τὸ πλῆθος καὶ καλλοστῶν τέκνων του.

Ἐπειτα· ὦ τῆς συμφορᾶς! ὦ τῆς μεταβολῆς! ὁ ἐκλεκτός, γίνεται αἰνιδικῶς μοιχρός· ὁ Προφήτης, γίνεται παραφρων· ὁ Θεοφόρος, ἐρωτομανής· ὁ ἀληθής, δολερός· ὁ ποιμὴν, κλέπτης· ὁ σωτὴρ, φονεὺς· ἐδόθεν ἠκολούθησεν ἡ μεταβολὴ τῆς γνώσεως, καὶ τὰ τούτου παρανομήματα· ἐδόθεν συνέβη τὸ ἐμπόδιον τῶν χρουσμάτων τοῦ Ψαλτηρίου καὶ τῶν θαύμων ᾠδῶν, καὶ ἡ τοῦ Προφητικοῦ χαρίσματος συστολή· ἐδόθεν ἐγενήθη ἡ ἐναλλαγὴ τοῦ βίου καὶ ἡ τῶν κακῶν καὶ τῶν πειρασμῶν θάλασσα· ἐδόθεν ἔγινεν, ὅχι μόνον ὁ ἔσθεος, ἀπνους κατὰ τὴν ἀνωθεν λέγω τοῦ Πνεύματος ἔμπνευσεν, ἀλλὰ καὶ ὁ πατὴρ ἔγινεν ἄπαις· καὶ ἀπὸ τοὺς υἱούς του, ἄλλοι μὲν, ἔγιναν μικροὶ καὶ σδελεφοσφόροι (ὡς ὁ Ἀμνὼν ἔφθερε τὴν ἀδελφὴν του Θιμὼρ) ἄλλοι δὲ, ἔγιναν καὶ μιαιώτεροι τούτων· ἀδελφοκτόνοι δηλαδὴ καὶ πατρολοῖται, (ὡς ὁ Ἀβессαλώμ, ὁ θανατώσας μὲν τὸν ἀδελφόν του Ἀμνὼν, ἐπαναστάς δὲ κατὰ τοῦ πατρός του Δαβίδ·) καὶ ὁ βασιλεὺς, οἴμοι! γίνεται πλανήτης εἰς τὰ ὄρη ἀπὸ τὸν Ἀβессαλώμ διωκόμενος· ὁ ἀριστεύς, φυγας· ὁ ποιμὴν, ὀρειάλωτος· καὶ ὁ λαμπρὸς οἶκος καὶ θρόνος τῆς βασιλείας, φαίνεται κρημνισμένος εἰς γῆν. Ἐκ τούτου ἠκολούθησεν εἰς τὸν Δαβίδ ἡ πείνα, καὶ ἡ κακοπάθεια τοῦ σώματος, καὶ ἡ πικρὰ μετάνοια, διὰ τὰ ἀμαρτήματα ὅπου ἔπραξεν· ἐκ τούτου ἐνεργεῖτο ἀπὸ αὐτὸν ἡ καινούρια τριπλὴ καὶ καθημερινὴ θυσία εἰς τὸν Θεόν· ἦτοι, τῶν μὲν ὁμμάτων του ἡ διὰ τῶν δακρύων νυκτεριναῖς βρύσαις· τῆς δὲ καρδίας του,

ἡ συντριβὴ καὶ οἱ ἀνὰ σπυγμοὶ· τῆς δὲ γλώττης του, ἡ παντοτινὴ ἐξομολόγησις καὶ προσευχή· τὰ μὲν γὰρ ἀνωτέρω, ἦτον τὰ τραύματα καὶ αἱ πληγαί· ταῦτα δὲ τὰ κατωτέρω, ἦτον τὰ φάρμακα τῶν τραυμάτων καὶ ἰατρικὰ, ἢ τὰ καυσίματα καὶ κοψίματα τῶν πληγῶν.

Ἐκεῖνο δὲ, ὅπου μεταξὺ ἔφυγεν ἀπὸ τὸν νοῦν μου καὶ ὁ λόγος τὸ παρέδραμε, μὲ τὸ νὰ ἔβλεπεν εἰς τὰ ἔμπροσθεν τῆς διηγήσεως, τοῦτο ἐνταῦθα προσέθημι· ἔρχεται παρῶν μετὰ τὴν ἀμαρτίαν ὁ Νάθαν εἰς τὸν Δαβίδ, ὁ Προφήτης εἰς τὸν Πρασφύτην· καθὼς καὶ ὁ υἱὸς ἱατροῦς πηγαίνει εἰς τὸν ἀσθενῆ ἱατρίον· καὶ καθὼς πρὸ τῆς ἀμαρτίας ἐπῆγεν εἰς αὐτὸν ὁ Σαμουὴλ διὰ νὰ τὸν χρίσῃ· ἐκτε μετὰ τὴν ἀμαρτίαν ἐπῆγεν εἰς τὸν αὐτὸν ὁ Νάθαν διὰ νὰ ἀφαιρέσῃ, ὅχι μόνον τὸ ἄξιωμα τῆς βασιλείας, ἀλλὰ καὶ αὐτὴν τὴν Προφητικὴν χάριν τοῦ ἁγίου Πνεύματος, ἡ καὶ αὐτὴν τὴν ζωὴν του· ἐὰν δηλαδὴ ἐμελλεν ὁ Δαβίδ νὰ πονηρευθῇ εἰς τὴν ἱατρίαν τῆς ἀμαρτίας του, καὶ ἐὰν ἤθελε νὰ κρύψῃ τὴν πληγὴν, καὶ νὰ ἐναντιωθῇ εἰς τὸν κατ' αὐτοῦ φερόμενον ἑλεγχον· μαζὶ δὲ μὲ τὸν Νάθαν πηγαίνει πρὸς τὸν Δαβίδ καὶ ἕως ὑπερέτης τῆς κατὰ τοῦ Δαβίδ ἐκδικήσεως, ὅς τις καθὼς πρὸ τῆς ἀμαρτίας ἦτον φύλαξ τοῦ Δαβίδ καὶ βοηθὸς δυνατός· ἐκτε καὶ μετὰ τὴν αὐκοτίαν ἦτον κατ' αὐτοῦ τιμωρὸς φοβερός· ἐπῆγε, λέγω, καὶ Ἀγγελος Κυρίου γυμνὴν ἔχων εἰς τὰς χεῖρας του μαχαίραν, καὶ ἑτοιμὸς ὄντας νὰ κτυπήσῃ μὲ αὐτὴν τὸν Δαβίδ, ἀνίσως αὐτὸς δὲν ἤθελεν ὁμολογήσῃ τὴν ἀμαρτίαν του, καὶ νὰ κατηγόρησῃ τὸν ἐαυτὸν του, καὶ νὰ λύσῃ τὴν ἰατρίαν αὐτοῦ τοῦ Θεοῦ ἀπόφασιν, μὲ τὴν καθ' αὐτοῦ ἐδικήν του ἀπόφασιν.

Καὶ ἀπὸ μὲν τὸ ἓνα μέρος ἐσέκατο ὁ ὑποκοιτῆς τῆς κρίσεως ταύτης Νάθαν, καὶ ὁ μετ' αὐτοῦ ἐκδικητὴς Ἀγγελος (1). ἀπὸ δὲ τὸ ἄλλο μέρος, ἐκάθητο ὁ ἀπρὸσωπώληπτος τῆς κρίσεως τοῦ Νάθαν κοιτῆς· ὁ Δαβίδ δηλαδὴ, φέρων τὴν ἀπόφασιν ἐναντίον του· καὶ ἐκβάλλων ὀγλίγωρα ἀπὸ τὴν πληγὴν, τὴν σαί·

(1) Σημείωσαι, ὅτι ἡ φράσις Γραφή οὐ διηγεῖται τοῦτο, ὅπου λέγει ἐδῶ ὁ συγγραφεὺς κτλ. Εὐθύμιος· ὅτι δηλαδὴ ἦτον ὁ Ἀγγελος Κυρίου μετὰ τοῦ Προφήτου Νάθαν κατέχων μαχαίραν· οὐδὲν γὰρ τοιοῦτον ἀναφέρει τὸ 15'. κεφάλαιον τῆς β'. τῶν Βασιλειῶν, ὅπου ἰσορεῖται ἡ πρὸς τὸν Δαβίδ τοῦ Νάθαν παρουσία καὶ ἑλεγχος. Ἰσως δὲ τοῦτο ἔμαθεν ὁ συγγραφεὺς ἀπὸ τὰς ἐκδόσεις τῶν Δευτερωτῶν, ἢ ἐξ ἀρχαίας τινὲς ἀγάφου παραδόσεως, ἢ καὶ ἀπὸ βιβλίου ἀπὸ κρυφόν·

σαῖταν ὅπου ἐδέχθηκεν· ὁ δὲ Θεὸς ἴσατο, ὅχι μόνον ἱατρῶν τὴν πληγὴν του, ἀλλὰ καὶ ἐξαλείψων αὐτὴν· καὶ ὅχι μόνον συγχωρῶν, ἀλλὰ καὶ ἀφαιρῶν τὴν ἁμαρτίαν· ὅθεν πάλιν δίδεται εἰς τὸν Δαβὶδ ἐκ Θεοῦ τῆς Προφητείας τὸ χάρισμα· πάλιν ἡ ἐνέργεια τοῦ ἁγίου Πνεύματος· πάλιν τὰ κρούσματα τοῦ Ψαλτηρίου καὶ τὰ πνευματικά ἄσματα· καὶ πάλιν δίδεται εἰς αὐτὸν ἡ κατὰ πάντων τῶν ἐχθρῶν του νίκη, καὶ αἱ ὑποσχέσεις τῆς υἱοθεσίας καὶ τῆς Θεοπατορίας· τοῦ νὰ γένῃ δηλαδὴ πατὴρ κατὰ σὰρκα τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ υἱοῦ τοῦ Θεοῦ. (1) Οὗτος λοιπὸν ὁ Προφητὴνάζ, ὅπου ἔπαθε μὲν πολλὰ, ἐκατόρθωσε δὲ πάμπολλα, καὶ ἐτρέφη μυρίας τροπὰς· αὐτὸς, λέγω, παρκαθίδει εἰς τὸ βιβλίον τοῦτο τῶν Ψαλμῶν ὅλην τὴν εὐκλήν του ἱστορίαν, καὶ ὅλας τὰς συμφορὰς καὶ περιστάσεις, ὅπου ἐδοκίμασεν εἰς τὸν βίον του· καὶ τοῦτο εἶναι τὸ πρῶτον Κεφάλαιον τοῦ πνεύματος τούτου.

ΚΕΦ. Β'.

Ποῖοι εἶναι οἱ καθολικώτεροι λόγοι τῆς ὑποθέσεως τῶν Ψαλμῶν.

Ἐννέα εἶναι οἱ καθολικώτεροι λόγοι τῆς ὑποθέσεως τῶν Ψαλμῶν· Α'· ἡ ἐξηγητικὴ τῆς ἀρχαιολογίας ὅχι μόνον τῶν Ἑβραίων, ἀλλὰ καὶ τῶν παλαιότερων

ἀκόρη ἀπὸ τοὺς Ἑβραίους· διότι ὁ Δαβὶδ διηγέται εἰς πολλοὺς Ψαλμοὺς τὴν γένεσιν καὶ δημιουργίαν τοῦ Κόσμου, τὰς πράξεις τῶν Πατριαρχῶν, τὴν πλάνην αὐτῶν, τὴν μετοίκησιν, τὴν εἰς Αἴγυπτον κάθοδον, τὴν σκλαβίαν, τὴν ἐκ τῆς Αἰγύπτου ἔξοδον, τὴν νομοθεσίαν, τὴν Σκηνὴν τοῦ Μωϋσέως, τὴν Ἱερουσὺν, τοὺς Ἀριθμοὺς, τὸ Δευτερονόμιον, τὸν Ἰησοῦν τοῦ Ναυῆ, τὴν κληροδοσίαν τῆς γῆς τῆς Ἑπαγγελίας, τοὺς Κριτὰς, τὰς Βασιλείας, καὶ ὅσα εἶναι εἰς τούτους ἀκόλουθα·

Β'. Ἡ φυσιολογία περὶ οὐρανῶν καὶ τῶν ἐν τῷ οὐρανῷ· περὶ γῆς καὶ τῶν ἐν τῇ γῇ· περὶ ζώων, περὶ εἰσχεῶν, καὶ ἀπλῶς περὶ ὅλης τῆς δημιουργίας τῆς κτίσεως·

Γ'. Αἱ Προφητεῖαι περὶ τῆς τοῦ Σωτῆρος οἰκουμένης αἱ γενερώτεροι ἀπὸ τὰς Προφητείας τῶν ἄλλων Προφητῶν αἱ ἐν τοῖς Ψαλμοῖς ἐκτιθέμεναι· δηλαδὴ αἱ περὶ τῆς Παρθένου· αἱ περὶ τῆς σαρκώσεως τοῦ Θεοῦ λόγου· αἱ περὶ τῆς δωροφορίας τῶν Μάγων· αἱ περὶ τῆς εἰς Αἴγυπτον ἀποδημίας τοῦ Κυρίου· αἱ περὶ τῆς ἐπιστροφῆς του εἰς τὴν Παλαιστίνην· αἱ περὶ τῆς ἀναδείξεώς του· αἱ περὶ τῆς διδασκαλίας του· αἱ περὶ τῶν θαυμάτων του· αἱ περὶ τῆς συναγωγῆς τῶν Ἰουδαίων· αἱ περὶ τοῦ φθόνου καὶ τῆς ἐπιβουλῆς αὐτῶν κατὰ τοῦ Κυρίου· αἱ περὶ τῆς προδοσίας καὶ τῆς ἀπαγωγῆς εἰς τὰ κριτήρια· αἱ περὶ τῶν μαζέων καὶ τῶν ἐμπαιγμῶν· αἱ περὶ τοῦ Σταυροῦ καὶ

(1) Τόσον δὲ περίφημος καὶ ὀνομαστός ἐστίν ὁ Βασιλεὺς Δαβὶδ ἀνάμεικτα εἰς τοὺς Ἰουδαίους κατὰ τὴν Θεοσέβειαν καὶ τὰς ἄλλας του ἀρετὰς, καὶ μάλιστα διατὶ ἔμελλεν ἐκ τοῦ σπέρματος του νὰ γεννηθῇ κατὰ σὰρκα ὁ υἱὸς τοῦ Θεοῦ, ὅς ἐστι ὅπου ὅλοι οἱ μετὰ τὸν Δαβὶδ εὐδοκίμοι Βασιλεῖς ὠνομάζοντο Δαβὶδ, ἔχοντες ὡς διάδοχοι τοῦ γένους ἐκείνου καὶ τῆς Βασιλείας, ἀλλὰ μᾶλλον ὡς διάδοχοι τῶν ἐκείνου ἀρετῶν· ὅθεν ὁ Χρυσόστομος λέγει· οἱ Προφῆται ἔκαστον τῶν εὐδοκίμων Βασιλέων Δαβὶδ ἐκάλουν· (ὁμιλ. ιζ'. εἰς τὸ κατὰ Ματθ.) βεβαιῶσι δὲ τὰ λόγια τοῦ Χρυσοστόμου οἱ Προφῆται. Ὁ μὲν γὰρ Ἱερεμίας γράφει· Καὶ τὸν Δαβὶδ Βασιλέα αὐτῶν ἀναστήσω αὐτοῖς· (Ἱερ. λ'. 3.) καὶ ὁ Ἰεζεκὴλ· Καὶ ἀναστήσω ἐν αὐτοῖς ποιμένα ἕνα καὶ ποιμανεῖ αὐτούς· τὸν δούλόν μου Δαβὶδ, ὃς ἔσται αὐτῶν ποιμὴν· (Ἱεζεκ. λδ'. 23.) Καὶ πάλιν· Καὶ ὁ δούλος μου Δαβὶδ ἄρχων ἐν μέσῳ αὐτῶν, ἔσται ποιμὴν πάντων· (Ἱεζ. λζ'. 24.) καὶ πάλιν· Καὶ Δαβὶδ ὁ δούλος μου ἄρχων εἰς τὸν αἶῶνα. (αὐτόθ. 26.) φαίνεται δὲ, ὅτι Δαβὶδ καλοῦσιν οἱ Προφῆται αὐτὸν, τὸν Ζοροβάβελ· ἢ καὶ ἄλλον ὅμοιον τοῦ Δαβὶδ κατὰ τὰς ἀρετὰς. Λέγει δὲ ὁ Ὡση· Καὶ μετὰ ταῦτα ἐπιστρέψουσιν οἱ υἱοὶ Ἰσραὴλ, ὃς ἐπιζητήσουσι Κύριον τὸν Θεὸν αὐτῶν, καὶ Δαβὶδ τὸν Βασιλέα αὐτῶν· (Ὡσ. γ'. 5.) ἢ καὶ κατὰ τὴν ἱστορίαν, ζητήσουσι τὸν Ζοροβάβελ τὸν ἐκ τοῦ Δαβὶδ καταγόμενον κατὰ τὴν ἑρμηνείαν τοῦ Θεοδώρου, κατὰ δὲ ἀναγωγὴν ζητήσουσι τὸν ἐκ τοῦ σπέρματος Δαβὶδ καταγόμενον Χριστὸν κατὰ τὸ ἀνθρώπινον, ὡς ἐρμηνεύει ὁ Ἡσύχιος· Σύντομος δὲ καὶ γλαφυρὸς εἶναι ὁ ἔπαινος, ὅπου πλέκει εἰς τὸν Δαβὶδ ὁ Ἠσαΐας· Ἀλέξανδρος ἐν τοῖς Ἰουδαϊκοῖς σελ. ρδ'. καὶ Δαβὶδ ἀνὴρ ἐγγύτης, ὃς φιν μὲν εὐπρεπὴς μέγεθος δὲ, εὐρυθμός· νοῦν, μεγαλόφρων· ψυχὴν, γενναίαν· ταῖς πρὸς ἀρχὴν ἀρεταῖς ἐξουσιμένους· ταῖς κατὰ τοὺς πολέμους στρατηγικαῖς ἐπιστήμας· ταῖς ἐν στρατηγικαῖς διοικήσεσι περιδουμένους· ἄριστος Θεοῦ πρωτοφάτης· ὁ Βασιλεὺς Προφῆτης· ἐν Θεολογίᾳ Ποιητὴς τοῦ Δαβιτικῆς κράτους κτίσης· τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν, Προφῆτης ὁμοῦ καὶ προπάτωρ.

καὶ τῆς ὀρυγῆς τῶν χειρῶν καὶ τῶν ποδῶν · αἱ περὶ τοῦ διαμερισμοῦ τῶν ἱματίων τοῦ καὶ τοῦ κλήρου τοῦ ἱματισμοῦ τοῦ · αἱ περὶ τῆς πικρᾶς γεύσεως τοῦ ὀξους καὶ τῆς χολῆς · αἱ περὶ τῆς ἐκπνεύσεως, καὶ τῆς ταφῆς, καὶ εἰς Ἀδὴν καταβάσεως, καὶ ἀναστάσεως, καὶ εἰς οὐρανοὺς ἀναβάσεως, καὶ τῆς ἐκ δεξιῶν τοῦ Πατρὸς καθέδρας, καὶ τῆς τατὰ πάντων καὶ ὑπὲρ πάντων νίκης καὶ αἰωνίου τοῦ Βασιλείας.

Δ': Αἱ προφητεῖαι τῶν μετὰ τὴν ἀνάληψιν τοῦ Κυρίου ἀκολουθησάντων · ἤγουν αἱ περὶ τῆς κλήσεως τῶν ἱθιῶν · περὶ τῆς ὁξῆς τῶν Μαθητῶν καὶ Ἀποστόλων · περὶ τῶν θαυμάτων αὐτῶν · περὶ τοῦ κηρύγματος τῶν · αἱ περὶ τῆς ὑποταγῆς τῆς γῆς · αἱ περὶ τῆς σερειώσεως τῆς Ἐκκλησίας καὶ αὐξήσεως αὐτῆς · αἱ περὶ τῆς νίκης τῶν Ῥωμαίων καὶ τῆς κίχμαλωσης τῶν Ἰουδαίων · αἱ περὶ τῆς δευτέρας τοῦ Χριστοῦ καὶ φρικτῆς παρουσίας · καὶ αἱ περὶ τῆς κοινῆς ἀναστάσεως τῶν νεκρῶν καὶ κρίσεως καὶ ἀνταποδόσεως.

Ε': Ἡ Θεολογία περὶ τῆς ἁγίας Τριάδος Πατρὸς, Υἱοῦ, καὶ ἁγίου Πνεύματος.

ς': Ἀναφέρουσιν οἱ Ψαλμοὶ περὶ νερῶν Κτισμάτων Ἀγγέλων καὶ Δαιμονίων καὶ Ψυχῶν, καὶ Ψυχικῶν κινήσεων καὶ δυνάμεων.

Ζ': Ἀναφέρουσι περὶ τῆς Ἠθικῆς παιδαγωγίας, περὶ ἀρετῆς, περὶ κακίας, καὶ τῶν τοιούτων ἄλλων.

Η': Ἀναφέρουσιν οἱ Ψαλμοὶ περὶ λογισμῶν καὶ ἐπιβουλῆς Δαιμονίων, περὶ τροπῶν καὶ ἀλλοιώσεων, καὶ περὶ θεραπείας παθῶν, καὶ τῆς κατὰ τῶν παθῶν πάλης καὶ τοῦ πολέμου.

Θ': Δὲ καὶ τελευταῖον ἀναφέρεται εἰς τοὺς Ψαλμοὺς ὁ περὶ ἐντολῶν λόγος ἀκριβέστατος καὶ ὑψηλότετος, καὶ ὀλίγον, ἢ οὐδαμῶς κατώτερος ἀπὸ τῆς ἐν τῷ Εὐαγγελίῳ διατασσομένης ἐντολᾶς ὑπὸ τοῦ Κυρίου.

ΚΕΦ: Γ':

Ποῖοι εἶναι οἱ μερικώτεροι λόγοι τῆς ὑποθέσεως τῶν Ψαλμῶν.

Οἱ δὲ μερικώτεροι λόγοι τῆς ὑποθέσεως τῶν Ψαλμῶν, εἶναι οὗτοι · Α': ὁ πρὸς Θεὸν δοξολογητικός · Β': ὁ εὐχαριστήριος · Γ': ὁ εὐχτικός · Δ': ὁ παραγορητικός τῶν θλιβομένων · Ε': ὁ προτρεπτικός εἰς τὴν ἀρετὴν · ς': ὁ ἀπρεπτικός ἀπὸ τὴν κακίαν · καὶ Ζ': ὁ μεθοδικός · ὁ μὲ μεθόδον δηλαδὴ καὶ τέχνην διδάσκων, διὰ νὰ πείσῃ τοὺς ἀκροατάς · διὰ τί, ὅχι μόνον παραγγέλλει ὁ Δαβὶδ ἐν τῷ Ψαλμῷ νὰ κάμνουν οἱ ἄνθρωποι τὸ καλὸν καὶ τὴν ἀρετὴν, ἀλλὰ καὶ τὸν τρόπον διδάσκει, πῶς νὰ τὴν κάμνουν, καὶ τὸν καιρὸν ἐρμηνεύει κατὰ τὸν ὅποιον πρέπει νὰ τὴν ἐργάζωνται. Ὅλοι δὲ οἱ ἀνωτέρω λόγοι, εἰς ὅλους κοινῶς τοὺς ἀνθρώπους ἀρμολογοῦσι · τὸ ὅποιον εἶναι τῇ ἀληθείᾳ πράγμα θαυμασιώτατον, καὶ μόνος τῆς βίβλου ταύτης τῶν Ψαλμῶν ἰδιαιτάτον.

ΚΕΦ: Δ':

Πόσον ὠφέλιμος εἶναι ἡ βιβλος τοῦ Ψαλτηρίου.

Διὰ νὰ εἰπῶ καθολικῶς τὸ Ψαλτήριον εἶναι ἓνα κοινὸν ἱατρεῖον, τὸ ὅποιον περιέχει τὸ ἱατρικὸν κάθε πάθους, κατὰ τὸν Βασίλειον. Καὶ λοιπὸν δὲν εἶναι εἰς τοὺς ἀνθρώπους οὔτε πρᾶξις, οὔτε λόγος, οὔτε πάθος, οὔτε λογισμὸς, τοῦ ὁποῦ νὰ μὴ δύναται νὰ εὕρῃ ὁ ἄνθρωπος τὸ ἱατρικὸν εἰς τὴν βίβλου ταύτην. Ἐπειδὴ καὶ αὕτη εἶναι ἓνα συνάθροισμα γεμάτων ἀπὸ κάθε λογῆς πολιτείαν καὶ θεωρίαν · εἶναι θησαυροφυλάκιον δημόσιον διδασκαλίας, τὸ ὅποιον χωρίζει εἰς τὸν κάθε ἓνα ἐκεῖνον, ὅπου τοῦ χρειάζεται · διότι καὶ τὰς παλαιὰς πληγὰς τῶν παθῶν καθαρώνει, καὶ εἰς ἐκεῖνον, ὅπου

ποῦ νεωσὶ πληρωθῇ ἀπὸ κανένα πάθος, δίδει ταχέως τὴν ἴασιν· καὶ τὸν ὁλόκληρον κατὰ τὴν ἀρετὴν διαφυλάττει· καὶ κάθε πάθος καθολικῶς ἀφαιρεῖ· καὶ ὅλα ταῦτα τὰ ἐνεργεῖ μὲ κάποιαν γλυκεῖαν ψυχολογίαν, καὶ μὲ μίαν σφύρα καὶ σεμνὴν ἡδονήν· δηλαδή μὲ τὸ μέλος τῆς φωνῆς· ἵνα μαζὶ μὲ τὸ ἀπαλὸν καὶ χαροποιὸν ἄκουσμα (τὸ ὁποῖον προξενεῖται διὰ τοῦ μέλους καὶ τοῦ ψαλμίσματος) ἀνεπαίσθητως δεχόμεθα τὴν ἐκ τῶν λόγων ὠφέλειαν· κατὰ τὸ παράδειγμα τῶν σοφῶν ἰατρῶν· οἱ ὁποῖοι ὅταν θέλουν νὰ ποτίσουν τινὰ ἀσθενῆ κανένα πικρὸν καὶ δριμύ ποτὸν, χρίουσι τριγύρου τὸ ποτήριον μὲ τὸ μέλι, ὡς λέγει ὁ μέγας Βασίλειος. Καὶ ἐτὶ, κατὰ μὲν τὸ φαινόμενον μελωδοῦμεν καὶ ψάλλομεν, κατὰ δὲ τὸ πρᾶγμα καὶ τὴν ἀλήθειαν, τὰς ψυχὰς διδασκόμεθα, καὶ τὴν ἐνθύμησιν τῶν ψαλλομένων λογίων ἐντυπώνομεν εἰς τὴν φαντασίαν μας ἀνεξάλειπτον.

Ψαλμὸς λοιπὸν εἶναι ὁμιλία πρὸς Θεόν· Ἀγγέλων ἔλευσις· Δαιμόνων φυγάδευσις· Ψαλμὸς, εἶναι κατάσασσι ἰλαρὰ τῶν ψυχῶν· τῶν πόνων τῆς ἡμέρας ἀνάπαυσις· τῶν τῆς νυκτὸς φόβων ἀποδιώξις. Ψαλμὸς, εἶναι τῶν ἀρχαρίων σοιχείωσις· τῶν προκοπτόντων αὐξήσις· καὶ τῶν τελείων κραταίωσις. Ψαλμὸς, εἶναι ὄργανον ἀκαταμάχητον· κειμήλιον ἁσουλῶν· σολισμὸς ψυχῆς κάλλιστος, ἐπίσης εἰς Βασιλεῖς καὶ ἰδιώτας· εἰς ἀρχοντας καὶ εἰς ἀρχομένους· εἰς στρατιώτας καὶ ἀσρατεῦτους· εἰς σοφοὺς καὶ ἄμαθεῖς· εἰς μοναχοὺς καὶ κοινοβιάτας· εἰς ἱερεῖς καὶ λαϊκοὺς· εἰς σερεώτας καὶ νησιώτας· εἰς γεωργοὺς καὶ εἰς ναῦτας, εἰς τεχνίτας καὶ ἀτέχνους· εἰς ἀνδρας καὶ γυναῖκας· εἰς γέροντας καὶ νέους· καὶ ἁπλῶς εἰς κάθε ηλικίαν, καὶ τύχην, καὶ προαίρεσιν, καὶ κοινῶς, καὶ μερικῶς, καὶ πάντοτε· οἱ Ψαλμοὶ τοῦ Δαβὶδ εἶναι ψυχωφελέστατοι καὶ εἰς τὰ ὁσπήτια, καὶ εἰς τὰ παζάρια, καὶ εἰς τὰς Ἐκκλησίας, καὶ εἰς τὰς στρατάς, καὶ εἰς κάθε τόπον· καθὼς εἶναι κοινωφε-

λὴς ἡ πνεῦσις τοῦ αἵματος, καὶ ἡ χύσις τοῦ φωτός, καὶ ἡ μεταχείρησις τοῦ πυρός καὶ τοῦ ὕδατος, καὶ ὅσα ἄλλα εἶναι ταιαῦτα κοινὰ εἰς πάντας καὶ χρήσιμα. Καὶ τὸ θαυμασιώτατον εἶναι τοῦτο, ὅτι οἱ Ψαλμοὶ μὲ τὴν μελωδίαν τους, ὅχι μόνον παρηγοροῦσι τὴν ψυχὴν τῶν ψαλλόντων, ὅταν ἀφήσουσι τὰς τέχνας των καὶ ἐργόχειρα· ἀλλὰ καὶ αὐτοὺς ἀκόμη τοὺς κοπιᾶζοντας μὲν, ψάλλοντας δὲ ἐν τῇ ἐργασίᾳ, ψυχολογοῦσι καὶ ἐλαφρύνουσι· τούτων δὲ πάντων τῶν θαυμασῶν ἐνεργειῶν τῶν Ψαλμῶν ἓνα εἶναι τὸ τέλος, τὸ νὰ κάμωσι τὸν ψάλλοντα καὶ ἀναγιγνώσκοντα τούτους, καὶ σοφόν, καὶ Θεὸν κατὰ χάριν. Ποιοὶ λοιπὸν εἶναι οἱ σκοποὶ καὶ λόγοι· καὶ ποῖα εἶναι ἡ ὠφέλεια, καὶ τὸ τέλος τοῦ Ψαλτηρίου τούτου, ἀρκετὰ εἵπομεν.

ΚΕΦ: Ε'

Ἀνίσως εἶναι γνήσιοι καὶ μόνου τοῦ Δαβὶδ ὅλοι οἱ Ψαλμοὶ τοῦ Ψαλτηρίου.

Μερικοὶ μὲν λέγουσιν, ὅτι δὲν εἶναι ὅλοι οἱ Ψαλμοὶ τοῦ Δαβὶδ· ἀλλὰ μερικοὶ ἀπὸ αὐτοὺς εἶναι τοῦ Ἰδοῦμ καὶ τῶν υἱῶν τοῦ Κορέ καὶ τοῦ Ἀσάφ καὶ Αἰθὰμ καὶ Αἰμὰν τοῦ Ἰσραηλῆτου· ἕνας δὲ εἶναι τοῦ Μωϋσέως, καὶ δύο τοῦ Σολομῶντος· (1) καθὼς δηλοῦνται ἀπὸ τὰς ἐπιγραφάς των. Πολλοὶ δὲ ἀπὸ αὐτοῦ ἐπιγεγραμμένον ἔχουν μόνον τὸ, ἀλληλουῖα· καὶ ἄλλοι μὲν, ἔχουσιν ἐπιγραφὴν ἀνώνυμον· ἄλλοι δὲ, καὶ παντάπασιν εἶναι ἀνεπίγραφοι. Διὰ τοῦτο ἀπολύτως καὶ ἀπροσδιορίσως λέγεται ἡ Βίβλος αὕτη· Βίβλος Ψαλμῶν· ἐπειδὴ καὶ δὲν ἀναφέρεται ὅλη εἰς μόνον τὸν Δαβὶδ.

Ἄλλοι δὲ πάλιν λέγουσι (2) (μὲ τοὺς ὁποῖους καὶ

(1) Εἴς μόνον ἐπιγράφεται νῦν εἰς τὸν Σολομῶντα, ὁ σα': δηλαδή ἡγοῦν τὸ „ὁ Θεὸς τὸ κρίμασόν τῃ Βασιλεῖ δός· παρὰ δὲ τῇ Θεοδωρήτῃ τοῦ Σολομῶντος ἐπιγράφεται ἕ ὁ ρα' Ψαλμὸς ἥτοι τὸ „Ἐὰν μὴ Κύριος οἰκοδομήσῃ οἶκόν· ἕ ρα ἐκεῖ.

(2) Ὡς ὁ Βασίλειος ἐν τῇ Ἑρμηνείᾳ τῆς ἐπιγραφῆς τοῦ ζα': Ψαλμοῦ· ὁ Εὐσέβιος αὐτόθι· ὁ Νικήτας ἐν τῇ Σειρή·

καὶ ἐγὼ συμφωνῶ) ὅτι ὅλοι οἱ Ψαλμοὶ εἶναι τοῦ Δαβὶδ· διότι καθὼς ὁ ἐπιγεγραμμένος εἰς τὸ ὄνομα Μωϋσέως, δὲν εἶναι τῇ ἀληθείᾳ τοῦ Μωϋσέως· ἐπειδὴ ἂν ἦτον τοῦ Μωϋσέως· ἔπρεπε ἐκεῖνος νὰ εἶναι πρῶτος Ψαλμὸς εἰς τὴν τάξιν, κατὰ τὴν ἀρχαιότητα τοῦ Μωϋσέως· ἢ τοῦλάχιστον ἔπρεπε νὰ εὐρίσκηται μέσα εἰς τὰ βιβλία τοῦ Μωϋσέως· καθὼς εὐρίσκονται καὶ αἱ ψαλμοὶ αὐτοῦ· ἡ μὲν μία ἐν τῇ Ε' ἐξοδῷ (κεφ. ιε'. 1.) ἡ δὲ ἄλλη ἐν Ἀριθμοῖς (κεφ. ιε'. 17.) καὶ ἡ ἄλλη ἐν τῷ Δευτερονομίῳ (κεφ. λβ'. 1.) καθὼς, λέγω, ὁ ἐπιγραφόμενος Ψαλμὸς τοῦ Μωϋσέως, δὲν εἶναι τῇ ἀληθείᾳ τοῦ Μωϋσέως· τοιοῦτοτρόπως καὶ οἱ ἄλλοι Ψαλμοὶ οἱ ἐπιγεγραμμένοι εἰς τὰ ὀνόματα τῶν ἀνωτέρω, δὲν εἶναι τῇ ἀληθείᾳ ἐκεῖνων συγγραφή· διότι καὶ τοῦ Σολομῶντος λεγούσιν, ὅτι εἶναι δύο Ψαλμοί, ὡς εἶπομεν· οἱ ὁποῖοι, ἂν ἦσαν τῇ ἀληθείᾳ τοῦ Σολομῶντος· ἔπρεπε νὰ βαλθοῦν κατὰ τὴν τάξιν, ὕστερον ἀπὸ τοὺς Ψαλμοὺς τοῦ πατρός του Δαβὶδ· ἢ ἔπρεπε νὰ ἐμπεριέχωνται οἱ Ψαλμοὶ αὗτοι, ἢ μέσα εἰς τὰς τέσσαρας Βασιλείας, ἢ εἰς τὰ Παραλειπόμενα· ἢ καὶ νὰ σημειώνωνται εἰς καὶνένα μέρος· καθὼς σημειώνονται καὶ αἱ ψαλμοὶ αὐτοῦ καὶ αἱ παραβολαί· „Ελάλησε γὰρ „φησι, Σολομὼν τριπυχίλις Παραβολάς· καὶ ἦσαν αἱ ψαλμοὶ αὐτοῦ πεντακισχίλιαι· (γ'. Βασιλ. δ'. 32.) Ψαλμοὺς δὲ Σολομῶντος δὲν ἀναφέρει ἡ Γραφή.

Φανερόν λοιπὸν εἶναι, ὅτι αἱ ἐπιγραφαὶ Ἰδιούμ, καὶ τῶν υἱῶν Κορέ, καὶ Ἀσάφ, καὶ Αἰθάρ, καὶ Αἰμάν δηλοῦσιν, ὅτι ἐπειδὴ καὶ οἱ ἄνδρες αὗτοι ἐχειροτονήθησαν πρωτοψάλται τῶν χορῶν παρὰ τοῦ Βασιλέως Δαβὶδ ἀπὸ τὴν φυλὴν τοῦ Λευί, καὶ ἐδιωρίσθησαν παρ' αὐτοῦ εἰς τὸ νὰ ὑμνοῦν τὸν Θεόν

μὲ διάφορα μουσικὰ ὄργανα (τῶν ὁποίων ὀργάνων τὰ εἶδη σαφῶς ἐπαριθμεῖ ὁ ρν'. Ψαλμὸς) καθὼς τοῦτο ἀναφέρει τὸ πρῶτον βιβλίον τῶν Παραλειπομένων (ἐν κεφ. κε'. ἢ κς'.) διὰ τοῦτο ὁ Δαβὶδ εἶδεν εἰς κάθε ἓνα ἀπὸ αὐτοὺς νὰ ψάλλῃ, τὸν εἰς τὸ ὄνομά του ἐπιγραφόμενον Ψαλμόν· τοὺς δὲ ἄλλους Ψαλμοὺς τοῦ ἐψάλλον ὅλοι κοινῶς. Ἀπὸ τὸν πρωτοψάλτην λοιπὸν, ἀποῦ ἐψάλλετο ὁ κάθε Ψαλμὸς, ἀπὸ ἐκεῖνον ἔλαβε καὶ τὴν ἐπιγραφὴν νὰ ὀνομάζεται Ψαλμὸς τῷ Ἰδιούμ, καὶ τοῖς υἱοῖς Κορέ, καὶ τοῖς λοιποῖς. (1)

Ὅτι δὲ τοῦτο οὕτως ἔχει, φανερόν γίνεται ἀπὸ τὸ πρῶτον βιβλίον τῶν Παραλειπομένων, ὅπου γράφεται, „τότε ἔταξε Δαβὶδ ἐν ἀρχῇ τοῦ αἰνεῖν τὸν Κύριον „ἐν χειρὶ Ἀσάφ καὶ τῶν ἀδελφῶν αὐτοῦ ψδὴ „ἐξομολογήσθε τῷ Κυρίῳ· ἐπικαλέσθε αὐτὸν ἐν τῷ „ὀνόματι αὐτοῦ· (α'. Παρ. 15. 7.) τοῦτο γίνεται φανερόν καὶ ἀπὸ τὴν ἐπιγραφὴν τοῦ λη'. Ψαλμοῦ τὴν λέγουσαν „εἰς τὸ τέλος τῷ Ἰδιούμ, ψδὴ τῷ „Δαβίδ· διότι ἐποιήθη μὲν ὁ Ψαλμὸς οὗτος ἀπὸ τὸν Δαβίδ, ἐδόθη δὲ εἰς τὸν Ἰδιούμ διὰ νὰ τὸν ψάλλῃ ἐκεῖνος. Καὶ πάλιν ὁ με'. Ψαλμὸς, οὕτως ἐπιγράφεται· „Εἰς τὸ τέλος ὑπὲρ τῶν κυρίων τοῖς υἱοῖς „Κορέ Ψαλμὸς τῷ Δαβίδ. Καὶ ἀπλῶς ὅλοι οἱ Ψαλμοὶ οἱ ἔχοντες ξένας ἐπιγραφάς, δὲν ἐπιγράφονται τοῦ Ἰδιούμ, ἢ τοῦ Ἀσάφ, ἢ τῶν υἱῶν Κορέ μὲ γενικὴν πτώσιν· ἀλλὰ ἐπιγράφονται μὲ πτώσιν δοτικὴν, τῷ Ἰδιούμ, τῷ Ἀσάφ, τοῖς υἱοῖς Κορέ· τὸ ὅποῖον τοῦτο εἶναι σημεῖον φανερόν, ὅτι ἀπὸ τὸν Δαβίδ μὲν ἐποιήθησαν, εἰς τούτους δὲ μὲ ἐξωχρῖσόν τρόπον ἐδόθησαν διὰ νὰ ψαλλοῦν.

Ἀνίσως δὲ καὶ εἰπῇ τις· καὶ πῶς ἐπιγράφονται οἱ περισσότεροι Ψαλμοὶ μὲ πτώσιν δοτικὴν οὕτως,

„Ψαλ-

ἢ ὁ Θεοδότης εἰπὼν εἰς τὴν α'. τῶν Παραλειπομένων „αἰνίσσεται δὲ ἡ βίβλος, ὡς τοῦ πανευφήμου Δαβὶδ εἰσὶν ἅπαντες οἱ Ψαλμοί.

- (1) Σημειῖται, ὅτι εἰ ἀνωτέρω ψαλμοὶ ἦτον ἢ Προφῆται κατὰ τὸν Θεοδότην λέγοντα „τὸν δὲ Ἀσάφ ἢ Αἰμάν ἢ Ἰδιούμ τῶν ψαλμῶν τοὺς ἔχοντες, τινὲς μὲ ἔφασαν οὐ τοῦ Θεοῦ κεκλήσθαι Προφῆτας, ἀλλὰ τοῦ Δαβὶδ· ἐπειδὴ παρ' αὐτοῦ τοὺς ὕμνους λαμβάνοντες, ἦδον ἐν τοῖς ὄργανοις· ἐγὼ δὲ οἶμαι ἢ αὐτοὺς Προφητικοῦ μετετελέχεναι χαρίσματος· τοῦτο γὰρ ἢ ἡ ἱστορία διδάσκει· γράφεται δὲ καὶ ἐν τῇ β'. τῶν Παραλειπομένων περὶ τοῦ Ἀσάφ, ταῦτα· „Καὶ εἶπεν Ἐζεκίας ὁ Βασιλεὺς ἢ οἱ ἔρχοντες τοῖς Λευῖταις ὑμνεῖν τὸν Κύριον ἐν λόγοις „Δαβὶδ, ἢ Ἀσάφ τοῦ Προφήτου. (β'. Παρ. κθ'. 30.) ἢ πάλιν „Καὶ οἱ ψαλμῶδες ἡοὶ Ἀσάφ ἐπὶ τῆς ἡσάσεως αὐτῶν κατὰ τὰς ἐντολὰς Δαβὶδ, ἢ Ἀσάφ ἢ Αἰμάν ἢ Ἰδιούμ οἱ Προφῆται τοῦ Βασιλέως (β'. Παρ. λγ'. 15.)

„Ψαλμὸς τῷ Δαβὶδ ; ἀποκρινόμεθα , ὅτι , καὶ πολλοὶ Ψαλμοὶ ἐπιγράφονται μὲ πτωσὶν γενικῇ , „Ψαλμὸς τοῦ Δαβὶδ , τὴν δηλοῦσαν τὸν ποιητὴν τοῦ Ψαλμοῦ· διὰ τὰ νὰ μάθωμεν , ὅτι τοῦ Δαβὶδ εἶναι ποίημα οἱ Ψαλμοὶ αὐτοὶ , καὶ δὲν ἐδόθησαν εἰς ἄλλον νὰ φαλοῦν· (1) μία δὲ παρομοία ἐπιγραφὴ μετὰ γενικῆς , δὲν εὐρίσκεται εἰς τὰς ἐπιγραφὰς τοῦ Ἰδιθούμ καὶ Ἀσάφ , καὶ Αἰμάν· ἀλλὰ πάντοτε μετὰ δοτικῆς· Ψαλμὸς τῷ Ἰδιθούμ· Ψαλμὸς τῷ Ἀσάφ· Ψαλμὸς τοῖς υἱοῖς Κορέ· διὰ τὰ νὰ μάθωμεν , ὅτι αὐτοὶ δὲν εἶναι οἱ ποιηταὶ τῶν Ψαλμῶν ἐκείνων , ἀλλ' εἰς αὐτοὺς ἐδόθησαν μόνον διὰ τὰ νὰ φαλοῦν· τοῦτο γὰρ εἶναι ἡ μεταξὺ τῶν Ψαλμῶν τοῦ Δαβὶδ καὶ τῶν ἐπιγεγραμμένων τῷ Ἰδιθούμ καὶ τοῖς ἄλλοις , διαφορὰ· (2) ὁ δὲ πθ'. Ψαλμὸς ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὸν Μωϋσῆν τοιαύτην ἔχει ἐπιγραφὴν „ Προσευχὴ Μωϋσῆ ἀνθρώπου τοῦ Θεοῦ· ἥτις σχεδὸν διδάσκει ὅτι ὁ Ψαλμὸς οὗτος ἀρμόζει· εἰς ἐκείνους , ὅπου ἀνεγεννήθησαν διὰ τοῦ θεοῦ ὕδατος· ἦτοι τοῦ σωτηρίου

βαπτίσματος· καὶ ἔγιναν ἄνθρωποι τοῦ Θεοῦ· διότι καὶ ὁ Μωϋσῆς ἐρμηνεύεται , ληφθεὶς ἐξ ὕδατος· οὕτω γὰρ ὠνόμασεν αὐτὸν ἡ θυγάτηρ τοῦ Φαραῶ· „ ἐπωνόμασε δὲ , φησι , τὸ ὄνομα αὐτοῦ Μωϋσῆν „ λέγουσα· ἐκ τοῦ ὕδατος αὐτὸν ἀνελόμην· (Ἐξ· 6· 10.) λαμβάνονται δὲ ἀπὸ τὸ νερὸν καὶ γίνονται ἄνθρωποι τοῦ Θεοῦ ἐκεῖνοι , ὅπου βαπτίζονται· οἱ δὲ εἰς τὸν Σολομώντα ἀναφερόμενοι κατὰ τινος δύω Ψαλμοὶ , λέγομεν ὅτι ἐρρέθησαν εἰς τὸν Χριστὸν· διότι Σολομὼν ἐρμηνεύεται εἰρηναϊκῆτος· ὅστις εἶναι ὁ Χριστὸς , ὁ ἔχων κατὰ φύσιν τὴν εἰρήνην· „ εἰρήνην γὰρ φησιν , ἀφήμι ὑμῖν· εἰρήνην τὴν ἐμὴν διδομι ὑμῖν· (Ἰω· 14· 27.)

Περὶ δὲ τῶν Ψαλμῶν , ὅπου δὲν ἔχουν ἐπιγραφὴν , καὶ διὰ τοῦτο λεγομένων ἀνεπιγράφων , ταῦτα λέγομεν· ὅτι πολλὰ Ἑβραϊκὰ ἀντίγραφα ἔχουν ἐνωμένους τὸν πρῶτον Ψαλμὸν μὲ τὸν δεύτερον· καὶ οἱ δύο δὲ Ψαλμοὶ αὐτοὶ εἶναι ἀνεπίγραφοι· (3) ἐπειδὴ δὲ ὁ δεύτερος Ψαλμὸς ἀναντιρρήτως δείκνυται τοῦ Δαβὶδ·

(1) Σημειώσαι , ὅτι ἡμεῖς περιεργασθέντες ὅλας τὰς νῦν φερόμενας τῶν Ψαλμῶν ἐπιγραφὰς , οὐδ' αὖτε εἴδαμεν· Ψαλμὸς τοῦ Δαβὶδ μετὰ γενικῆς· ἀλλὰ πάντοτε μετὰ δοτικῆς· Ψαλμὸς τῷ Δαβὶδ· καθὼς ἔτι τοῦ Ἰδιθούμ ἔξ' Ἀσάφ ἔξ' ἄλλων ὀνομάτων μετὰ δοτικῆς γράφονται· ἴσως δὲ οὕτωτινες ἐπεγράψαντο ἐν τοῖς παλαιότεροις χρόνοις τοῦ κυροῦ Εὐθύμιου·

(2) Σημειοῦμεν ἐδῶ , ὅτι δεκατρεῖς Ψαλμοὶ εἶναι οἱ ἐπιγεγραμμένοι εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Ἀσάφ ὁ μθ'. (ἐν ἄλλοις γὰρ ἔξ' ὁ νθ'· τῷ Ἀσάφ ἐπιγράφεται·) ὁ οβ'. ογ'. οδ'. σε'. ος'. οζ'. οη'. οθ'. π'. πα'. πβ'. διὰ τὴν δὲ ὁ μθ'· ἐχωρισθὴν ἀπὸ τὴν συνέχειαν τῶν ἐνδεκα , ὅρα εἰς τὴν ὑποσημείωσιν τῆς ἐπιγραφῆς τοῦ μθ'. Ψαλμοῦ· τρεῖς δὲ Ψαλμοὶ εἶναι ἐπιγεγραμμένοι εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Ἰδιθούμ ὁ λη'. ὁ ξα'. ἔξ' ὁ ος'. διὰ τὴν δὲ ἔδωκεν ὁ Δαβὶδ τὸν ξα'. Ψαλμὸν εἰς τὸν Ἰδιθούμ διὰ τὰ τὸν ψάλλῃ , ὅρα εἰς τὴν ὑποσημείωσιν τῆς ἐπιγραφῆς τοῦ αὐτοῦ Ψαλμοῦ· Ἐνδεκα δὲ Ψαλμοὶ ἐπιγράφονται τοῖς υἱοῖς Κορέ· ἢ ὑπὲρ τῶν υἱῶν Κορέ· ὁ μα'. μγ'. μδ'. με'. μς'. μζ'. μη'. πγ'. πδ'. πε'. πζ'. δεκαεννέα δὲ Ψαλμοὶ ἐπιγράφονται μὲ τὸ ἀλληλούϊα· ὁ ρε'. ρς'. ρι'. ρια'. ριβ'. ριγ'. ριδ'. ριε'. ρις'. ριζ'. ριη'. ριδ'. ρλε'. ρμε'. ρμς'. ρμη'. ρμθ'. ρν'. κατὰ δὲ τὸν Νύσσου ἢ Νικητάν , ἢ Εὐθύμιον ἢ ἄλλους , πρῶτος τῶν ἐπιγεγραμμένων μὲ τὸ ἀλληλούϊα εἶναι ὁ ρδ'. ὅς γε εἴκοσι εἶναι ὅλοι οἱ μὲ τὸ ἀλληλούϊα ἐπιγεγραμμένοι· ἀνεπίγραφοι δὲ νῦ· μὲν εἰσιν , ἐννέα· ὁ α'. β'. λβ'. μβ'. ο'. η'. ηδ'. ηε'. ης'. κατὰ δὲ τὸν Παμφίλου Εὐσέβιον , εἰσὶ δεκαεννέα· ἔτι κατὰ τὸν Νύσσου δώδεκα· δύο δὲ ἐπιγράφονται Αἰθῶμ τῷ Ἰσραηλῇ· ὁ πζ'. ἔξ' πη'. (ἢ κατὰ τὸν Εὐθύμιον , ἔτι κατὰ τὸν Νικητάν ἐν τῇ Σειρᾷ , ὁ μὲν πζ'· τῷ Αἰμάν ἐπιγράφεται , ὁ δὲ πη'· τῷ Αἰθῶμ·) εἰς τῷ Μωϋσῇ· ὁ πθ'. εἰς τὸν Σολομῶντα· ὁ ρα'. κατὰ δὲ τὸν Παμφίλου Εὐσέβιον ἢ ἄλλους , δύο ἦσαν τῷ Σολομῶντι ἐπιγεγραμμένοι· Ἀνώνυμοι δὲ Ψαλμοὶ εἶναι τριάκοντα ἔξι· οἱ τινες ἔχουσι μὲν ἐπιγραφὰς , οὐ δηλοῦσι δὲ τίνας εἶναι , κατὰ τὸν Παμφίλου Εὐσέβιον , εἶναι δὲ οἱ δεκαπέντε ἀναβαθμοὶ ἦτοι ὁ ριθ'. ρκ'. ρκα'. ρκβ'. ρκγ'. ρκδ'. ρκε'. ρκς'. ρκζ'. ρκη'. ρκθ'. ρλ'. ρλα'. ρלב'. ρλγ'. ἔξ' ἐκ τῶν ἐπιγεγραμμένων μὲ τὸ ἀλληλούϊα· ὁ ρε'. ρς'. ρι'. ρια'. ριβ'. ριγ'. ριδ'. ριε'. ρις'. ριζ'. ριη'. ριδ'. ρλε'. ρμς'. ρμθ'. ρν'. διὰ τὴν δὲ οἱ ἐν τῷ Ε'. Βιβλίῳ ἢ μέρει τῶν Ψαλμῶν ἐπιγράφονται μὲ τὸ ἀλληλούϊα , ὅρα τὴν μαρτυρίαν τοῦ Νύσσου ἐν τῇ ὑποσημείωσιν τῆς ἐπιγραφῆς τοῦ ρδ'. Ψαλμοῦ·

(3) Ὁ θεὸς Νύσσος Γρηγόριος ἐν τῇ ἑρμηνείᾳ τῆς ἐπιγραφῆς τοῦ λβ'. ἔξ' η'. ἔξ' ηγ'. Ψαλμοῦ ἔξ' ἐν ἄλλοις , καθολικῇ αἰτίαν ἀποδίδει , διὰ τὴν εἶναι ἀνεπίγραφοι πολλοὶ Ψαλμοὶ κοινὰ εἰς τοὺς Ἑβραίους· ἡγεῖται , διὰ τὴν οἱ τοιοῦτοι Ψαλμοὶ προφητεύουσι περὶ τοῦ Χριστοῦ· ὅθεν οἱ Ἰουδαῖοι , ὡς μὴ παραδεχομένης τὴν τοῦ Χριστοῦ , ἐπι-

ρίδ · καθὼς τούτου μάρτυρες εἶναι οἱ Ἀπόστολοι, λέγοντες πρὸς Θεὸν ἐν ταῖς Πράξεσιν, ὁ δὲ Δαβὶδ τοῦ παιδὸς σου εἰπὼν · ἵνα τί ἐφρύναν ἔθνη καὶ τὰ ἔθνη (Πράξ. δ'. 25.) λοιπὸν συναποδεικνύεται, ὅτι καὶ ὁ πρῶτος Ψαλμὸς εἶναι τοῦ Δαβὶδ · ἀνίσως δὲ πάλιν ὁ πρῶτος καὶ ὁ δεύτερος οἱ ἀνεπίγραφοι, εἶναι τοῦ Δαβὶδ · λοιπὸν καὶ ὅλοι οἱ ἄλλοι ἀνεπίγραφοι τοῦ αὐτοῦ Δαβὶδ εἶναι · καθὼς καὶ ὁ 45. ἀνεπίγραφος Ψαλμὸς, τοῦ ἰδίου Δαβὶδ εἶναι · ὡς μαρτυρεῖ ὁ Ἀπόστολος Παῦλος ἐν τῇ πρὸς Ἑβραίους ἐπιστολῇ λέγων, τίνα ὁρίζει ἡμέραν σήμερον ἐν Δαβὶδ, λέγων μετὰ τοσούτον χρόνον, (καθὼς εἴρηται) σήμερον ἐάν τῆς φωνῆς αὐτοῦ ἀκούσῃτε, μὴ σκληρύνετε τὰς καρδίας ὑμῶν (Εβρ. δ'. 7.) (1)

Οὐ μόνον δὲ οἱ καλούμενοι ἀνεπίγραφοι, ἀλλὰ καὶ οἱ μὴ ἔχοντες τελείως ὄνομα καὶ διὰ τοῦτο ἀνώνυμοι λεγόμενοι Ψαλμοί, καὶ αὐτοί, λέγω, τοῦ

Δαβὶδ εἶναι · καθὼς μαρτυρεῖ ὁ πρωτομάρτυς Σπένανος εἰς τὰς πράξεις · εἶπε γὰρ πρὸς τοὺς Ἰουδαίους, ὡς τῶν ἡμερῶν Δαβὶδ, ὃς εὗρε χάριν ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ, καὶ ἤτήσατο εὑρεῖν σκῆνωμα τῷ Θεῷ, Ἰακώβ · (Πράξ. ζ'. 45.) τοῦτο δὲ τὸ ῥητὸν ἐρανίσθη ὁ πρωτομάρτυς ἀπὸ τὸν ραβ. Ψαλμὸν, ὅς εἰναι ἀνώνυμος.

Καὶ οἱ τὸ ἀλληλούϊα δὲ ἐπιγεγραμμένον ἔχοντες Ψαλμοί, (ὅπερ δηλοῖ αἰνεῖτε τὸν Κύριον κατὰ τὸν Εὐσέβιον · τὸ μὲν γὰρ ἀλληλούϊα ἑρμηνεύεται αἰνεῖτε · τὸ δὲ ἰα · ἑρμηνεύεται Κύριον.) καὶ αὐτοί, λέγω, τοῦ Δαβὶδ εἶναι · διὰ τί ὁ δεύτερος αὐτῶν · ἦτοι ὁ ρε', φαίνεται εἰς τὸ α'. τῶν Παραλειπομένων, ὅτι εἶναι τοῦ Δαβὶδ, ἀπὸ τὸν ἐκεῖ γεγραμμένον Ψαλμὸν τοῦ αὐτοῦ Δαβὶδ, τὸν λέγοντα, ἐξομολογεῖσθε τῷ Κυρίῳ · ἐπικαλεῖσθε αὐτὸν ἐν ὀνόματι αὐτοῦ, καὶ τὰ ἔθνη (α'. Παρ. ις'. 8.) (2)

Φαίνεται δὲ, ὅτι τοῦ γὰρ εἶναι μερικοὶ Ψαλμοὶ ἀνώνυμοι.

Πιθικίαν ἔχει τὸ Μουσικόν τῆς ἐνανθρωπήσεως, ἐξέβηλον τὰς ἐπιγραφὰς τῶν τοιοῦτων Ψαλμῶν · οὕτω γὰρ φησιν ἐν τῇ ἑρμηνείᾳ τῆς ἐπιγραφῆς τοῦ λβ'. Ψαλμοῦ, ἐπὶ τῶν ἀνεπιγράφων, ταύτην τὴν αἰτίαν κατενόησαμεν · ὅτι εἰσὶ μὲν αὐτοῖς ἐπιγραφαὶ ἐκκλησιαστικαὶ τε καὶ μουσικαὶ, ἀλλὰ τοῖς Ἑβραίοις οὐκ εἰσὶ · κατὰ τὴν γεγεννημένην ἐν τῷ Εὐαγγελίῳ κατ' αὐτὴν κατηγόριαν · ὅτι δόγμα ἔθεντο, ἵνα εἴ τις ὁμολογήσῃ Χριστὸν, ἀποσυνάγωγος γένηται · ὅσας τοίνυν τῶν ἐπιγραφῶν ἐκεῖνοι κατενόησαν ἐνδειξίν τινα περιέχειν τοῦ Μουσικίου, ταύτας εὐ παρεδέξαντο · διὸ καὶ παρεσημνήσατο δι' ἀκριβείας ἐπ' αὐτῶν ὁ λόγος, προσεθεῖς, ὅτι παρ' Ἑβραίοις εἰσὶν ἀνεπίγραφοι (ἀγαθὰ καὶ αἱ ἐπιγραφαὶ, ὅπου ἔθηκαν ἐπ' αὐτοὺς οἱ Ἑβραῖοι, καὶ μέχρι τοῦ νῦν σώζονται.) ὅρα καὶ τὴν αἰτίαν τῶν ἀνεπιγράφων Ψαλμῶν, ὅπου λέγει ὀλίγον ἔμπροσθεν ὁ Εὐθύμιος · Σμειοῦμαι ἐταῦθα ἐν μέλει προσθήκης, ὅτι τρεῖς Ψαλμοὶ λέγονται σοιχειώσις, ἢ σοιχειωτικοὶ καὶ ἀλφαβητικοί · ὁ δὲ Ἰακώβ ὁ Λίτιος λέγει, ὅτι ἀλφαβητικὸς Ψαλμὸς εἶναι παρὰ τοῖς Ἑβραίοις καὶ ὁ λγ'. Ψαλμὸς · ἦτοι τὸ Εὐλογησὼ τὸν Κύριον ἐν παντὶ καιρῷ · διὰ τοῦτο καὶ εἰκοσιδύο στίχους περιέχει, ὅσα εἶναι καὶ τὰ σοιχεῖα τοῦ Ἑβραίου Ἀλφαβήτου · καὶ ὅρα εἰς τὸ νεοτύπων τοῦ αὐτοῦ Λιτίου Ψαλτήριον · ὁ αὐτὸς δὲ λέγει, ὅτι Ἀλφαβητικὸς Ψαλμὸς εἶναι παρὰ τοῖς Ἑβραίοις καὶ ὁ λς'. Ψαλμὸς · ἦτοι τὸ, Μὴ παραζηλοῦ ἐν πονηρευομένοις · ὥς ὅλοι οἱ Ἀλφαβητικοὶ Ψαλμοὶ τοῦ Δαβὶδ εἶναι ἔξ · διὰ τί εἰς τοὺς στίχους αὐτῶν ἐγράφοντο τὰ εἰκοσιδύο σοιχεῖα τοῦ Ἑβραίου Ἀλφαβήτου, ἦτοι ὁ ἑκατοστὸς δέκατος, οὗ ἡ ἀρχὴ καὶ ἐξομολογησάμενοι Κύριε ἐὼν καρδία μου · ἐν Βουλῇ εὐθέων καὶ συναγωγῇ · ὁ ἑκατοστὸς ἐδέκατος, οὗ ἡ ἀρχὴ καὶ Μακάριος ἀνὴρ ὁ φοβούμενος τὸν Κύριον · καὶ ὁ ἑκατοστὸς δέκατος ὁ γδ'. ἦτοι τὸ Μακάριοι οἱ ἄμωμοι · ἀλλ' εἰς μὲν τοὺς δύο Ψαλμοὺς μίαν φράσιν ἦτον γεγραμμένον τὸ Ἑβραϊκὸν Ἀλφαβήτον ἐν τοῖς στίχοις αὐτῶν κατὰ τὸν Ὠριγένην καὶ Χρυσόστομον · εἰς δὲ τὸ Μακάριοι οἱ ἄμωμοι ἦτον γεγραμμένον ἐκτὼ φρασί κατὰ τὸν Ὠριγένην · καὶ ὅρα ἐκεῖ παρὰ δὲ τῷ Θεοδώρῳ κατὰ σοιχεῖον σύγκειται καὶ ὁ ρμδ'. Ψαλμὸς · ἦτοι καὶ Ὑψώσω σε ὁ Θεός μου ὁ Βασιλεὺς μου.

(1) Ὁμοίως καὶ ὁ 46'. Ψαλμὸς ὁ ἀνεπίγραφος, καὶ αὐτὸς τοῦ αὐτοῦ Δαβὶδ εἶναι, ὡς μαρτυρεῖ τὸ α'. τῶν Παραλειπομένων · ὁ γὰρ ἐν αὐτῷ Ψαλμῷ τοῦ Δαβὶδ, τούτου διὰ περιέχει λέγων, Ἀσάτε τῷ Κυρίῳ πᾶσα ἡ γῆ ἀναγγεῖλατε ἐξ ἡμέρας εἰς ἡμέραν σωτηρίαν αὐτοῦ · ἐξηγεῖσθε ἐν τοῖς Ἑθνεσὶ τὴν δόξαν αὐτοῦ · καὶ τὰ λοιπὰ. (α'. Παρ. ις'. 23.)

(2) Βεβαιῶνται ἀκόμη ὁ αὐτὸς ρε' ἀπὸ τὸν αὐτὸν Ψαλμὸν τοῦ Δαβὶδ τὸν ἐν τοῖς Παραλειπομένοις γεγράφοντα γὰρ ἐκεῖ ταῦτα καὶ Σώσον ἡμᾶς ὁ Θεός τῆς σωτηρίας ἡμῶν, καὶ ἄσπασον ἡμᾶς, καὶ ἐξελθὺ ἡμᾶς ἐκ πάντων Ἑθνῶν, καὶ τοῦ αἰνεῖν τὸ ὄνομα τὸ ἁγίόν σου, καὶ καυχᾶσθαι ἐν ταῖς ἀλείσεσί σου · εὐλογημένος Κύριος ὁ Θεός Ἰσραὴλ ἀπὸ τοῦ αἵματος, καὶ ὡς τοῦ αἵματος · καὶ ἐρεῖ πᾶς ὁ λαός ἁμὴν. (α'. Παρ. ις'. 35.) αὐτὰ δὲ τὰ ἴδια, πλὴν ὀλίγης παραλλαγῆς, λέγονται καὶ ἐν τῷ τέλει τοῦ ῥηθέντος ρε'. Ψαλμοῦ, ἀλλὰ καὶ ὁ ριε'. Ψαλμὸς ἐν τῷ

νεπίγραφοι, αἰτία εἶναι, διὰ τὴν ὁ καὶ ἕνας ἀπὸ αὐ-
τοὺς δὲν λέγεται εἰς ὄνομα ἐνὸς διωρισμένου Ἑ-
θνους· τοῦ δὲ νὰ εἶναι ἀνώνυμοί τινες Ψαλμοί, αὐ-
τὴ εἶναι ἡ αἰτία, διὰ τὴν οἱ τοιοῦτοι Ψαλμοὶ ἀνα-
φέρονται εἰς τὸν Χριστόν· τοῦ δὲ νὰ ἔχουν τινὲς
Ψαλμοὶ ἐπιγραφὴν τὸ ἀλληλούϊα, εἶναι αἰτία, διὰ
τὴν αὐτοὶ εἶναι ὕμνος καὶ εὐχαριστία εἰς τὸν Θεόν·

ΚΕΦ. 5'.

Τί ἦτον, καὶ τί θέλει νὰ εἰπῇ Ψαλτή-
ριον·

Τὸ Ψαλτήριον ἦτον ὄργανον Μουσικὸν ἐντατόν·
μὲ δέκα κόρδας ἀντιπῶνους ἐντωμένον· τὸ ὅποιον
ὠνομάζετο Νάβλα (ἢ Ναῦλα) κοντὰ εἰς τοὺς Ἑβραίους·
ὄρθιον δὲ καὶ ἴσον ἦτον τὸ Ψαλτήριον· καὶ ἀπὸ τὸ
ἄνωθεν μέρος ἐλάμβανε τὴν αἰτίαν καὶ ἀφορμὴν τῶν
φθόγγων του· (1) ἐφανέρωνε δὲ τοῦτο αἰνιγμα-

τωδῶς, ὅτι καὶ ἡμεῖς οἱ ἄνθρωποι πρέπει νὰ εἴμε-
θα εὐθεῖς κατὰ τὴν γνώμην καὶ ἴσοι, καὶ νὰ μελε-
τῶμεν τὰ ἄνω καὶ τὰ οὐράνια, μὴ καταπίπτοντες
ἐπὶ τὰ τῆς σαρκὸς πάθη διὰ τὴν ἡδονὴν τοῦ μέ-
λους, καὶ οὕτω γινόμεθα Ψαλτήριον· μὲ τὸ νὰ συμ-
φωνοῦσιν εἰς τὸν καθένα ἀπὸ ἡμῶν αἰπέντε αἰσθη-
σεις τοῦ σώματος, καὶ αἰπέντε δυνάμεις τῆς ψυ-
χῆς· (ἦτοι ὁ νοῦς ἡ διάνοια ἡ δόξα ἡ φαντασία
καὶ ἡ αἰσθησις) καὶ ἐκ τῆς συμφωνίας τούτων ἂ-
ναπέμπεται εἰς τὸν Θεὸν ἓνα μέλος ἑναρμόνιον·

Δέκα γὰρ κόλαβοι· ἤγουν παλουκάκια ἦτον εἰς
τὸ ὄργανον τοῦ Ψαλτηρίου, κατὰ τὸν ἀριθμὸν τῶν
δέκα χορδῶν· οἱ ὅποιοι σρεφόμενοι, ποτὲ μὲν ἐ-
σφιγγον τὰς κόρδας καὶ ἐψήλουν τοὺς ἤχους· πο-
τὲ δὲ τὰς ἐξέσφιγγον καὶ ἐχαμύλουν τοὺς ἤχους,
καθὼς ἤθελεν ὁ τοῦτο πλήτων τεχνίτης· καὶ τὸ μὲν
δεξιὸν χεῖρ ἐκράτει τὸ πλήκτρον, τὸ δὲ ἀριστερὸν
πιάνοντας ἀπὸ τὸ ἄνω μέρος τὰ παλουκάκια καὶ πε-
ριστρέφον, ἔκαμνε τὸν φθόγγον τοῦ Ψαλτηρίου ἡ βα-
ρὺν· ἤγουν χαμηλὸν, ἡ ὀξὺν· ἤγουν ὑψηλὸν, ἡ
μεσαῖον καὶ μεμιγμένον· ἀγκαλὰ δὲ καὶ πρὸ τοῦ
Δαβὶδ ἦτον τὸ ὄργανον τοῦ Ψαλτηρίου, ἦτον ὁμοῦς
ἂ·

τὸ ἀλληλούϊα ἐπιγραφόμενος, βεβαιούται ἀπὸ τὸν αὐτὸν Ψαλμὸν τοῦ Δαβὶδ τὸν ἐν Περικλειομένους· φησὶ γὰρ
ἐκεῖνος, ἡ ἐξομολογεῖσθε τῷ Κυρίῳ, ὅτι ἀγαθόν, ὅτι εἰς τὸν αἰῶνα τὸ ἔλεος αὐτοῦ· (α' Παρ. 15' 34)
τὸ ὅποιον εἶναι ἀρχὴ τοῦ ρλε' Ψαλμοῦ.

- (1) Λέγει γὰρ ὁ μέγας Βασιλεὺς ἡ Ψαλτηρίου δὲ πρὸς κιθάραν, διαφορὰ τοιαύτη· τὴν μὲν κιθάραν ἐκ τῶν κα-
τὰ τὰ μερῶν ἀποτελεῖν τὸν ἥχον φασὶ· τὸ δὲ Ψαλτήριον ἐκ τῶν ἄνω μερῶν, μετὰ τοῦ ἡ εὐθύτατον εἶναι διόλου·
οὐ γὰρ (λέγει ὁ Νικήτας) ὡς περ ἐπὶ τῶν ἄλλων ὀργάνων ἀπαξ ὁ μουσικὸς ἐναρμολογούμενος τὰς χορδὰς, ἀπαι-
γόμενος χρῆται τῷ κρούματι· ἀλλὰ μετὰ τὴν ἀρμονίαν, ἡ μὲν δεξιὰ χεὶρ τὸ πλήκτρον μεταχειρίζεται· ἡ δὲ
ἡ λαὶά, ἄνωθεν ἐπαφωμένη τῶν χορδῶν κατὰ διατάξεις, καὶ πυκνὰ τοὺς δακτύλους μετατιθεῖσα, βαρὺν (ἦτοι
χαμηλὸν) ἡ ὀξὺν (ἦτοι ὑψηλὸν) τὸν φθόγγον ἐργάζεται· Πολλῶν δὲ ὄντων ὀργάνων μουσικῶν κατὰ τὸν μέγαν
Βασιλεῖον, τὴν βίβλον τῶν Ψαλμῶν πρὸς τὸ λεγόμενον Ψαλτήριον ἤρμοσεν ὁ Προφήτης· ἐμοὶ δοκεῖν τὴν ἄνωθεν
ἐνηχοῦσαν αὐτῷ χάριν παρὰ τοῦ Πνεύματος ἐνδείκνυμαι· διότι τοῦτο μόνον τῶν μουσικῶν ὀργάνων, τὴν αἰτίαν
τῶν φθόγγων ἐκ τῶν ἄνωθεν ἔχει ὡς προείρηται· Ἐφ' οὗτο δὲ ὁ Χρυσόρρημτος, τὸ Ψαλτήριον τὸ πρὸς τὸν Οὐρανὸν
ἡ βλέπειν ἐπιζητεῖ· ἡ γὰρ ἄνωθεν τὸ ὄργανον τοῦτο κινεῖται οὐ κάτωθεν, ὡς περ ἡ κιθάρα (ἐρμηνεία εἰς τὸν
ρλε'· Ψαλμὸν προκειμένου ρητοῦ, ἡ ἐν τυμπάνῳ ἡ Ψαλτηρίῳ φαλάτῳσαν αὐτῷ·) ἡ ἀλλαχοῦ λέγει ὁ αὐτὸς
ἡ διὰ μὲν τῆς κιθάρας, τὰ μέν ἡ τοῦ σώματος ἡ τὰ αἰσθητήρια κινῶν, δι' ὧν ὁ νοῦς ἀνακρούεται πᾶν ὅ,τι βούλεται·
διὰ δὲ τοῦ Ψαλτηρίου, τὰς λογικὰς τῆς ψυχῆς δυνάμεις (ἐρμηνεία εἰς τὸν ρε' Ψαλμὸν) εἰς· ἐξεγέρθητι
Ψαλτήριον ἡ κιθάρα· Ὁ δὲ Θεοδόσιος, ἐρωτηθεὶς τίνα διαφορὰν ἔχει ἡ νάβλα ἀπὸ τὴν κινύραν, ἀποκρίνεται
ἡ ἀνὰ δέκα μὲν φθόγγους ἡ αὐτὴ κἀκείνη ἔχει· φασὶ δὲ, τὴν μὲν νάβλαν δακτύλοις, τὴν δὲ κινύραν ἀνα-
ἡ κρούεσθαι πλήκτρῳ· (ἐρωτήσ. λδ'· εἰς τὴν γ' τῶν Βασιλείων)· Σημειοῦμεν δὲ ἐνταῦθα, ὅτι ὁ Προφή-
της Δαβὶδ, ὅχι μόνον μὲ τὸ Ψαλτήριον ἡ τὴν νάβλαν ἐφαλλε τοὺς Ψαλμοὺς, ἀλλὰ ἡ μὲ τὴν κιθάραν· καθὼς
ὁ ἴδιος τὸ μαρτυρεῖ ἡ ἐξομολογήσομαι σοὶ ἐν κιθάρᾳ ὁ Θεός (Ψαλ. μβ' 5) ἡ πάλιν ἡ φαλῶ σοὶ ἐν κιθάρᾳ ὁ
ἁγίος τοῦ Ἰσραὴλ· (Ψαλ. ο' 24) ἡ πάλιν ἡ ἐξεγέρθητι Ψαλτήριον ἡ κιθάρα (Ψαλ. ρε' 2) ὅθεν ἡ Βα-
σιλικὸν ὄργανον τὴν κιθάραν ὁ Εὐδύμιος ὀνομάζει, ἐρμηνεύων τὸ ἡ φαλῶ σοὶ ἐν κιθάρᾳ·

ἄτεχνον καὶ ἰδιωτικόν· καὶ ἐμεταχειρίζετο εἰς μό-
να τὰ ποιήματα τῶν προβάτων· ὁ δὲ Δαβὶδ τεχνι-
κώτερον αὐτὸ κατεσκευάσα καὶ συνήρμασε, καθὼς
τὸ εἶπε μόνος· „οἱ δάκτυλοί μου ἤρμωσαν Ψαλτήριον
(εἰς τὸ „μικρὸς ἤμην) καὶ τὴν μεταχειρίσιν τοῦ
Ψαλτηρίου, πρῶτος ὁ Δαβὶδ εἰς τὸν Θεὸν ἐμετέ-
φερε· κυρίως μὲν οὖν Ψαλτήριον, τὸ ὄργανον τοῦ
Ψαλτηρίου λέγεται, παραγόμενον ἀπὸ τοῦ ψάλλειν·
καθὼς καὶ τὸ εὐκτήριον παράγεται ἀπὸ τοῦ εὐχε-
σθαι· καταχρηστικῶς δὲ, Ψαλτήριον λέγεται καὶ τὸ
βιβλίον, κατὰ ἄλλην ἐτυμολογίαν· ἤγουν διὰ τὴν τη-
ρεῖ καὶ περιέχει τοὺς Ψαλμοὺς· τὸ δὲ Ψαλτήριον
τοῦτο, καὶ βιβλος Ψαλμῶν ὀνομάζεται· ὅθεν καὶ
ὁ Κορυφαῖος Πέτρος εἶπε περὶ αὐτῆς „γέγραπται
ἐν βιβλῳ Ψαλμῶν (Πρά. α'. 20.).

δὲ εἶναι τὸ ποίημα· ὅτοι ὁ ψαλλόμενος λόγος καὶ
τὸ μέλος αὐτοῦ· Ψαλμὸς γὰρ κυρίως εἶναι, ὁ με-
τὰ ὀργανικοῦ Ψαλτηρίου ἐρμενεύς ἐκφωνούμενος λό-
γος· Ψαλμῳδὸς εἶναι, ὁ ποιητὴς τῶν Ψαλμῶν· κα-
θὼς εἶναι ὁ Δαβὶδ· Ψαλτωδὸς δὲ εἶναι ὁ χορὸς,
ὅπου ψάλλει τοὺς Ψαλμοὺς· τὸ Διάψαλμα δὲ ση-
μαίνει, μεταβολὴν νοήματος· ἢ μέλους· ἢ ἀναβο-
λὴν καὶ ἀργοπορίαν ψαλμίσματος· χωρισμὸν γὰρ καὶ
διακοπὴν δηλοῖ ἢ διὰ πρόθεσιν ἐπὶ τοῦ Διαψάλμα-
τος· μὲ τὸ νὰ ἐγίνετο διακοπὴ τοῦ ψαλμίσματος,
ἕως ὅπου ἤθελε δοθῇ ἡ χάρις καὶ ἔμπνευσις τοῦ Πνεύ-
ματος εἰς τὸν νοῦν καὶ τὴν καρδίαν τοῦ ψάλλοντος·
ὅθεν καὶ ὁ καιρὸς ἐκεῖνος, ὅπου ἐπέρνα ἀναμετα-
ξὺ, ὀνομάζετο Διάψαλμα· ἐσημείουν γὰρ τὸν
καιρὸν ἐκεῖνον οἱ Ἑβραῖοι μὲ ἀκρίβειαν. (1)

ΚΕΦ. Ζ'.

ΚΕΦ. Η'.

Τί θέλει νὰ εἰπῇ Ψαλτὸς, καὶ Ψαλμὸς,
καὶ Ψαλμῳδὸς, καὶ Ψαλτωδὸς, καὶ Διά-
ψαλμα.

Τί εἶναι Ὡδὴ, καὶ Ὑμνος, καὶ Λῆνος,
καὶ Ἑξομολόγησις, καὶ Προσευχὴ, καὶ
Εὐχή.

Ψαλτὸς μὲν εἶναι ὁ Θεός, πρὸς τὸν ὁποῖον
καὶ διὰ τὸν ὁποῖον οἱ Ψαλμοὶ ἐψάλλοντο· Ψαλμὸς

Ὡδὴ εἶναι κυρίως μὲν, μία φωνὴ Μουσικὴ
καὶ ἑναρμόνιος διὰ μόνου προφερομένη τοῦ σώματος
χω-

(1) Λέγει δὲ ὁ Νικήτας περὶ τοῦ Διαψάλματος „τισὶ μὲν, μεταβολὴν τοῦ νοήματος, ἢ πράγματος, ἢ προσώ-
που σημαίνειν ἐνομίσθη τὸ Διάψαλμα· τισὶ δὲ, μέλους ἐναλλαγὴν, ποτὲ μὲν βαρύτερον ἀπικουμίου, ποτὲ δὲ
ἑξύτερον· ἕτεροι δὲ φασιν, ὅτι συντιθεῖς ὁ Δαβὶδ ἕκαστον τῶν Ψαλμῶν, παρεδίδου ἐνὶ χορῷ, ἢ ἐφάλλον αὐτὸν
ἐν ἐκείνῳ τῷ χορῷ· εἰδέσκου ἐδοξεν αὐτῷ κατὰ μέσον τοῦ Ψαλμοῦ, ἢ ἄλλῳ χορῷ παραδοῦναι τὸ λοιπὸν τοῦ Ψαλ-
μοῦ, τότε ἢ ἡ διαδοχὴ τοῦ ὕμνου ἐκαλεῖτο Διάψαλμα· ἡμεῖς δὲ τὰς τῶν Πατέρων ὑπολήψεις οὐκ ἀποβάλλο-
μεν, ἐννοῶσαι δέ τι ἢ παρ' ἐαυτῶν εἰς τὴν τοῦ Διαψάλματος σημασίαν οὐκ ἀποκνίσκομεν· τοιαύτην οὖν τινα τοῦ
Διαψάλματος κατελάβομεν τὴν διαδοχὴν· ὅτι προϊούσης κατὰ τὸ ἀκολουθεῖν τῆς Ψαλμῳδίας, εἴαν τις ἐγένετο με-
ταξὺ προφητεύοντος τοῦ Δαβὶδ, ἑτέρα τοῦ ἁγίου Πνεύματος θεία ἑλλαμψίς ἢ προσθήκη τοῦ κατὰ τὴν γνώσιν
χαρίσματος, ἐπ' ὠφελεῖα τῶν δεχομένων τὴν προφητείαν, ἐπέχων τὴν φωνὴν, καιρὸν ἐδίδου τῇ διανοίᾳ δέξασθαι
τῶν νοημάτων τὴν γνώσιν τῶν γινομένων ἐν αὐτῷ παρὰ τῆς θείας ἑλλαμψείας· ἢ ὥσπερ πολλάκις τινες μετ' ἀλλή-
λων διαλεγόμενοι, εἰποῦσιν ἄθροα ἤχησις ταῖς ἀκοαῖς προσβάλοι, παυσάμενοι τοῦ λόγου πρὸς τὸν ἦχον τῇ δια-
νοίᾳ συντίθενται, σχολὴν πασχέουσιν δι' ἡσυχίας τῇ ἀκοῇ, τοῦ γινῆναι τοῦ ἠχοῦ τὴν δύναμιν· εἴτα παυσάμενοι
τῆς προσερχομένης φωνῆς, πάλιν ἀλλήλοις διαλέγονται· οὕτω ἢ ὁ μέγας Δαβὶδ ὑποφθεύων τῷ Πνεύματι, ἀπερτεφθά-
σας ἔμαθε, διεξῆκει τῇ μελωδίᾳ· ἢ εἴτι μεταξὺ λέγων ἐπεδιδάσκετο, ἐπέχων τὴν τῆς ψυχῆς ἀκοὴν τῇ πνευμα-
τικῇ εὐνοχῇ τι, ἢ κατασιγάζων τὸ μέλος, ὃν αὐτὸς πλήρως ἐγένετο, ταῦτα πάλιν διεξῆκει.

Ἔστιν οὖν τὸ Διάψαλμα μεταξὺ τῆς Ψαλμῳδίας γινομένη κατὰ τὸ ἄθροον ὑποφθεύσεις, πρὸς ὑποδοχὴν τοῦ Θεοῦ.

χωρίς ὀργάνου, κατὰ τὸν μέγαν Βασιλεῖον· καταχρηστικῶς δὲ καὶ ἡ Ὠδὴ, λέγεται Ψαλμὸς (1) καθὼς ἀντιστρόφως καὶ ὁ Ψαλμὸς λέγεται καταχρηστικῶς Ὠδὴ· ὕμνος δὲ εἶναι, ἡ ἐπιτεταμένη πρὸς Θεὸν δοξολογία· Αἶνος δὲ λέγεται, ὁ σύντομος ἔπαινος· Ἐξομολόγησις δὲ θέλει νὰ εἰπῇ, ἡ κατ' ἐπίτασιν ὁμολογία· ἡ τῶν ἀγαθῶν καὶ εὐεργεσιῶν, ὅπου ἐλάβομεν παρὰ Θεοῦ· ἢ τῶν κακῶν καὶ ἀμαρτιῶν ὅπου ἐπράξαμεν· ταυτὸν εἰπεῖν ἐξομολόγησις εἶναι ἡ πρὸς Θεὸν ὀλοκάρδιος εὐχαρισία, καὶ ἡ τῶν ἀμαρτιῶν ὀλοκάρδιος ἐξαγόρευσις· Προσευχὴ δὲ εἶναι, ἡ δέησις· Εὐχὴ δὲ κυρίως λέγεται, ἡ πρὸς Θεὸν ἐπαγγελία καὶ ὑπόσχεσις· καταχρηστικῶς δὲ, Εὐχὴ λέγεται καὶ ἡ Προσευχὴ· (2)

ΚΕΦ. Θ'.

Τί θελεῖ νὰ εἰπῇ Ὠδὴ Ψαλμοῦ· καὶ ἀντιστρόφως Ψαλμὸς Ὠδῆς.

Ὠδὴ Ψαλμοῦ λέγεται, ὅταν προηγείται μὲν ἡ διὰ τοῦ ὀργανικοῦ Ψαλτηρίου πλήξης καὶ μελωδία, ἀκολουθεῖ δὲ καὶ ἡ τοῦ στόματος τοῦ ψάλλοντος σύμφωνος φωνή, δευτέραν τάξιν μετ' ἐκείνην ἔχουσα· Ψαλμὸς δὲ ὡδὴς λέγεται, ὅταν τὸ ἐναντίον ἀκολουθήσῃ· καὶ πρῶτον μὲν λέγεται ἡ φωνὴ τοῦ ψάλλοντος, δεύτερον δὲ ἀκολουθεῖ καὶ ἡ τοῦ

Μου-

Θεν ἀπεισκρινομένου νοήματος· ἡ Διάφαλμα ἐστὶ διδασκαλία τοῦ Πνεύματος τῇ ψυχῇ κατὰ τὸ ἀπορήκτον ἐγγινόμενῃ, τῆς περὶ τὸ νόημα τοῦτο προσοχῆς τὸ συνεχὲς τῆς μελωδίας περισκοπούσης· ἵνα δὲ μὴ νομίσωσιν οἱ πολλοὶ, ὅτι ἡ σιωπὴ σημειῖται ἐστὶ τοῦ ἐπιλελειμένου τὸν προφητεύοντα τὴν τοῦ ἁγίου Πνεύματος δύναμιν· τοῦτου χάριν τινες τῶν ἐρμηνευτῶν, ἀντὶ τοῦ διαφάλλματος τὸ, αἶψα τοῖς Διαλείμμασι τούτοις ἐγγράφουσιν· (ὅθεν καὶ ὁ Χρυσόστομος ἐρμηνεύων τοῦ 98^{ου} Ψαλμοῦ τὸ ἡ ἐκέννησαν γλῶσσαν αὐτῶν ὡσεὶ ὄφεως, ἵδεν ἀσπίδαν ὑπὸ τὰ χεῖλη αὐτῶν· προσθέττει αἶψα· ἦγουν ὑπὸ τὰ χεῖλη αὐτῶν αἶψα· διὸ καὶ λέγει, ἡ τὸ γὰρ Διάφαλμα τοῦτο δηλοῖ πανταχοῦ· καὶ Ἑβραϊστὶ Σὲλ εἴρηται τὸ Διάφαλμα· ὅπερ ἐστὶν αἶψα·) ὡς ἂν διὰ τούτου μάθωμεν, ὅτι ἡ μὲν τοῦ ἁγίου Πνεύματος χάρις, πάντοτε ἦν· ὁ δὲ ἐρμηνεύων τὰ ἐγγινόμενα θεόθεν τῇ ψυχῇ νοήματα λόγος, οὐ πάντοτε ἦν· ἀλλὰ τὸ μὲν, ἐξεφάνει τῆς διανοίας· τὸ δὲ, ὑπεδέχετο· ἐν ᾧ μὲν γὰρ ἐξηγόρευε τὰ ἐτυπωθέντα νοήματα, προῆει δὲ ἀκολουθεῖν ἡ Ψαλμοδία· εἰδέτε τῶν θειοτέρων τὴν τῆς ψυχῆς αὐτοῦ ἀκοὴν περιήχευεν, ὅλος τῆς ἀκροάσεως ἦν, κατασιγάξων τὸ μέλος· αἶψα τοῖνυν τοῦ ἁγίου Πνεύματος, καὶ παρὰ τὸν τῆς σιωπῆς καιρὸν ἐν αὐτῷ λαλοῦντος, ὁ λόγος ἐν διαλείμμασιν ἦν· τὸ δὲ διαλείμμα παρὰ τῶν ἐρμηνέων, ὠνομάσθη Διάφαλμα· διὰ τὸ θειοτέρας ἐπιπνοίας ἐπίτασις ἐστὶ τὸ Διάφαλμα, ἐντεῦθεν ἄν τις κατίδῃ· ἐν γὰρ τῇ ἀρχῇ τοῦ γ'. Ψαλμοῦ τὰς οἰκείας συμφωνίας ἀπολοφύεται, καὶ διαπερνούμενος λέγει, ἡ Κύριε τί ἐπληθύνθησαν οἱ θλίβοντές με· περὶ τὰ μέσα δέπου τοῦ Ψαλμοῦ, ἐνθα καὶ τὸ Διάφαλμα κεῖται, θάρρους ἀναπλησθεῖς, πέποιθα καὶ παρησιασθεῖται τὴν ἑαυτοῦ σκευὴν ὡς περ ὄφιν, καὶ βοῇ καὶ ἐγὼ ἐκοιμήθην καὶ ὑπνώσα· ἐξηγέσθην, ὅτι Κύριος ἀντιλήψεται μου· Προσέθισι δὲ ὁ Καισαρείας Εὐσέβιος, ὅτι τῶν ὀργάνων μὴ κινουμένων ὑπὸ τῶν ψαλλόντων, τὰ τινα καὶ τὰ Διάφαλμα ἐγγράφον.

Κατὰ τοῦτο δὲ ἐδῶ σημειοῦμεν, ὡς εἰδήσεως ἄξιον· δηλαδὴ, ὅτι εἶναι ὄχι μόνον Διάφαλμα, ἀλλὰ καὶ ὡδὴ Διάφαλματος· καὶ ἔχει διαφορὰν τὸ ἓν ἀπὸ τοῦ ἄλλο· ὅθεν ὁ Νέσσης Γρηγόριος ἐν τῇ θ'. Ψαλμῷ μετὰ τοῦ εἰχους ἡ ἐν τοῖς ἔργοις τῶν χειρῶν αὐτοῦ συνελήφθη ὁ ἀμαρτωλός, λέγει ἡ χεὶρ μέντοι ἐπισιμῆσθαι, ὅτι μετὰ τοῖς εἰχοῦς τούτοις ἐνταῦθα παρεπερῆσαμεν ἐνηλικυμένοι τρεπὸν Διάφαλματος· οὐ γὰρ ἀπλῶς Διάφαλμα φησὶν ὡς ἐν τοῖς λοιποῖς· ἀλλ' ὡδὴ Διάφαλματος· τίς οὖν ἡ αἰτία· οἶμαι τοῖνυν, ὅτι ἐν μὲν τοῖς ἄλλοις, δέπου κεῖται ἀπλῶς τὸ Διάφαλμα, διαλείμμα ἐγένετο τῆς τοῦ Προφήτου φωνῆς ἡσυχάζοντος, καὶ δεχομένου τὴν παρὰ τοῦ Πνεύματος ἑλλαμψίν· ἐνταῦθα δὲ εὐρίσκειτο ὡδὴ Διάφαλματος· ὁμοῦ γὰρ τὰ δύο ἐνεργεῖτο· καὶ περιεγέμετο αὐτῷ μεταξὺ προφητεύοντι ἡ τῶν ὑψηλοτέρων μαθημάτων διδασκαλία παρὰ τοῦ Πνεύματος, καὶ τὸ συνεχὲς τῆς μελωδίας οὐ διεκόπτετο.

(1) Καθὼς ὁ 13^{ος} Ψαλμὸς, καὶ μὴ ὅσον ὅπου εἶναι κυρίως ὡδὴ, καταχρηστικῶς ὁμοῦς Ψαλμὸς ὠνομάζεται.

(2) Ὁ δὲ Νικήτας λέγει, ἡ Ὑμνός ἐστιν ἡ ἐπὶ τοῖς ὑμνοῖς ἀνατιθεμένη τῇ Θεῷ εὐφημία· Αἶνος δὲ ἦτοι αἵνεσις, τῶν θείων θαυμάτων ἔπαινος· Προσευχὴ δὲ, ἱκετηρία περὶ τινος τῶν συμφερόντων παραγωγὴ μὲν Θεῷ.

Μουσικοῦ Ψαλτηρίου συνήχησις · σημαίνει δὲ, ὁ μὲν Ψαλμὸς κατὰ ἀναγωγὴν καὶ τροπολογίαν, τὸ νόημα τοῦτο · δηλαδὴ, ὅταν ἡμεῖς τεντώνωμεν τὸ σῶμά μας ὡσάν ὄργανικόν Ψαλτήριον, καὶ διὰ μέσου τῶν καλῶν ἔργων πιάνοντες αὐτὸ τρόπον τινα καὶ κινούμεντες · τότε πράξιν ἐργαζόμεθα ἀγαθὴν τε καὶ ἐναρμόνιον, ἀγκαλὰ καὶ ἀκόμη δὲν ἀνέβημεν εἰς θεωρίαν · Ὡδὴ δὲ σημαίνει, ὅταν χωρὶς τὴν πρακτικὴν ἀρετὴν θεωροῦμεν τὰ τῆς ἀληθείας Μυστήρια καὶ νοήματα · μὲ τὸ νὰ εἴμεθα δηλαδὴ γεγυμνασμένοι πρότερον εἰς τὴν πρακτικὴν ἀρετὴν.

Ὡδὴ δὲ Ψαλμοῦ, ὅταν προηγουμένης ἀγαθῆς πράξεως, εἰς θεωρίαν καταντήσωμεν κατὰ τὸ εἰρημένον, ἐπεθύμησας σοφίαν, διατήρησον ἐντολὰς · καὶ Κύριος χορηγήσει σοὶ αὐτήν. (Σαρ. α'. 26.) Ψαλμὸς δὲ Ὡδῆς σημαίνει, ὅταν, ἀφ' οὗ ἡθεωρία σαφηνίσῃ μερικὰ ἀπὸ τὰ κεκρυμμένα νοήματα τῆς Ἠθικῆς, τότε ἡμεῖς εἰς τὴν ἐργασίαν τῶν θεωρηθέντων καὶ σαφηνισθέντων ἐρχόμεθα. Καὶ ἔσως τοῦτο εἶναι τὸ αἶτιον, διὰ τὸ ὅποιον, πρῶτον μὲν εἶναι οἱ Ψαλμοὶ κατὰ τὴν τάξιν, δευτερον δὲ, αἱ Ὡδαί· διὰ τί πρέπει πρῶτον νὰ περιπατοῦμεν διὰ

τῆς πρακτικῆς ἀρετῆς, καὶ ἔτι νὰ ἐρχόμεθα ἕξρον εἰς τὴν θεωρίαν. ὅθεν καὶ εἰς τὸ τέλος τῆς Βίβλου τῶν Ψαλμῶν πολλοὶ εἶναι αἱ Ὡδαί. καὶ ὅπου δὲ εἶναι οἱ ἀναβαθμοί, ἐκεῖ δὲν ἀναφέρεται Ψαλμὸς, οὔτε Ψαλμὸς Ὡδῆς. ἐπειδὴ ὅταν οἱ ἄγιοι ἀναβῶσιν εἰς τὸν Θεόν, τότε ἀργεῖ ἡ πράξις, καὶ μόνῃ ἡ θεωρία ἐνεργεῖ. (1)

ΚΕΦ. Γ.

Πόσοι εἶναι οἱ Ψαλμοί · καὶ διὰ τί. Ποῖοι ἐσύναζαν αὐτούς. καὶ ποσοὶ ἦτον οἱ ψάλλοντες αὐτούς πρωτοψάλται καὶ χοροί.

Ἐκατὸν πεντήκοντα εἶναι οἱ Ψαλμοὶ τοῦ Δαβίδ. Πεντήκοντα μὲν, διὰ τί ὁ τῆς Πεντηκότης ἀριθμὸς ἐτιμάτο κοντὰ εἰς τοὺς Ἑβραίους, καὶ ἐσυμπληροῦτο δι' ἐβδομαδῶν ἑπτὰ. ἑνὸς λείποντος ἀριθμοῦ.

(1) Λέγει δὲ καὶ ὁ μέγας Βασίλειος, ἐπειδὴ Ψαλτήριον τροπικῶς καὶ ὄργανον ἡρμοσμένον μουσικῶς εἰς ὕμνους τοῦ Θεοῦ ἢ τοῦ σώματος ἡμῶν ἐστὶ κατασκευὴ · νοηθεῖεν ἂν καὶ Ψαλμοὶ αἱ διὰ τοῦ σώματος πράξεις, αἱ εἰς δόξαν Θεοῦ ἀποδιδόμεναι, ὅταν ὑπὸ τοῦ λόγου ἡρμοσμένοι μὴδὲν ἐκμελὲς ἀποτελῶμεν ἐν τοῖς κινήμασιν. Ὡδὴ δὲ, ὅσα θεωρίας ἔχεται φιλῆς καὶ Θεολογίας · ὁ δὲ Νύσσης Γρηγόριος, Ψαλμὸν μὲν νοεῖ τὸν ἡμέτερον βίον, μὴ ποῖς γνήσιος φθόγγους · τοῦτέστι νοήμασι περιηχοῦμενον · ἀλλὰ καθαρὸν καὶ ἐξάκουσον ἐκ τῶν ἀνωθεν καὶ οὐρανίων τὸν φθόγγον ἀπεργαζόμενον. Ὡδὴν δὲ, τὴν περὶ τὸ φαινόμενον εὐσχημοσύνην · φησὶ γὰρ, ὅτι ὡς περ ἐκ τῶν μουσικῶν ὀργάνων μόνος ὁ ἦχος τῆς μελωδίας προσπίπτει ταῖς ἀκοαῖς, αὐτὰ δὲ τὰ μελωδοῦμενα ῥήματα οὐ διαρθρῶνται τοῖς φθόγγοις. ἐν δὲ τῇ Ὡδῇ τὸ συναμφοτέρον γίνεται, καὶ ὁ τοῦ μέλους ῥυθμὸς, καὶ τῶν ῥημάτων ἡ δύναμις συνδιεξαγομένη μετὰ τοῦ μέλους, ἢν ἀγνοεῖσθαι πᾶσα ἀνάγκη, ὅταν διὰ μόνων τῶν μουσικῶν ὀργάνων ἡ μελωδία γίνηται · οὕτως καὶ ἐπὶ τῶν τὴν ἀρετὴν μετιόντων συμβαίνει · οἱ μὲν γὰρ τῇ θεωρητικῇ καὶ ἐποπτικῇ τῶν ὄντων φιλοσοφίᾳ τὸν νοῦν προσανέχοντες τῇ ἀπειμαζομένῃ πρὸς τὸν Ψαλμὸν, ἀδύλον τοῖς πολλοῖς τὴν ἀρετὴν κατορθοῦσιν, ἐν τῇ ἰδίᾳ συνειδὸτι τὴν ἀρετὴν κατακλείοντες · οἱ δὲ καὶ τὸ ἥθος τοῦ βίου συγκατερθοῦται, οὗτοι τῇ περὶ τὸ φαινόμενον εὐσχημοσύνη καθάπερ τινὶ λόγῳ καὶ Ὡδῇ ἐμμελεῖ, τὴν τῆς ζωῆς ἐαυτῶν εὐρυθυμίαν διασημαίνουσι · σημαίνεται οὖν διὰ τοῦ Ψαλμοῦ τὸ κατὰ διάνοιαν ἀγαθόν. διὰ δὲ τῆς Ὡδῆς τὸ ἥθος, καὶ ἡ περὶ τὸ φαινόμενον εὐσχημοσύνη ἐρμηνεύεται · ἀλλὰ καὶ τὴν ἐπιγραφὴν τοῦ τετάρτου Ψαλμοῦ ἐρμηνεύων ὁ αὐτὸς Νύσσης λέγει, ὁ Ψαλμὸς μὲν ἐστὶν ἢ διὰ τοῦ ὀργάνου μελωδία, μὴ διαρθροῦσα τοὺς φθόγγους · Ὡδὴ δὲ ἐστὶν ἢ διὰ τοῦ σώματος ἐμμελὲς ἐκφώνησις, δηλοῦσα τὰ μελωδοῦμενα · ἔοικεν οὖν, ὁ μὲν Ψαλμὸς τῇ θεωρητικῇ φιλοσοφίᾳ, ἀδύλον οὖν ἐν τῇ διανοίᾳ ἐκφύσῃ τὸ ἀγαθόν. ἰδὲ Ὡδὴ, τῇ περὶ τὸ φαινόμενον εὐσχημοσύνη · βούλεται σε οὖν ὁ λόγος καὶ τὴν ἠθικὴν καὶ τὴν θεωρητικὴν φιλοσοφίαν κατορθοῦν. ἵνα δὲ ἀμφοτέρων Ψαλμὸς Ὡδῆς ὁ βίος σου ἦ. Σημειοῦμεν δὲ ἐδῶ, ὅτι ὁ αὐτὸς Εὐθύμιος ὁ τῆς βίβλου ταύτης συγγραφεὺς ἐρμηνεύων τὴν ἐπιγραφὴν τοῦ ζ'. Ψαλμοῦ τὴν λέγουσαν ἐν ὕμνοις, λέγει, ὅτι εἰς ὅποιον Ψαλμὸν ἐπιγράφεται τὸ, ἐν ὕμνοις μόνον, ἐκεῖνος ὁ Ψαλμὸς ἦδετο μὲ μόνον τὸ σῶμα, χωρὶς Ψαλτήριον μουσικόν · εἰς ὅποιον δὲ Ψαλμὸν ἐπιγράφεται, ἐν ὕμνοις Ψαλμὸς, (ὅποιος εἶναι ὁ σέ', καὶ ἄλλοι.) ὁ Ψαλμὸς ἐκεῖνος, ἐφέλλετο καὶ μὲ ὄργανον μουσικόν.

μου· ἐπτάκις γὰρ τὰ ἐπτά πολλαπλασιαζόμενα, γεννώσι τὸν τεσσαρακοσὸν ἑννατὸν· τρεῖς δὲ Πεντηκοσὰς περιέχουσιν οἱ Ψαλμοί, εἰς τύπον τοῦ Μυστηρίου τῆς ἀγίας Τριάδος· μία δὲ μονὰς προσίθεται εἰς τὸν κάθε τεσσαρακοσὸν ἑννατὸν ἀριθμὸν ἐκ τῶν τριῶν, τὸν ἐκ τοῦ ἐπτάκις ἐπτά γεννώμενον, πρὸς συμπλήρωσιν τῶν πενήτηντα· προσίθεται δὲ αὕτη, εἰς τύπον τοῦ μοναδικοῦ τῆς ἐν τρισὶ προσώποις Θεότητος.

Ἐσύναξε δὲ τοὺς Ψαλμοὺς τούτους τοῦ Δαβὶδ εἰς ἓν Βιβλίον ὃ Ἔσδρας, μετὰ τὴν ἀπὸ τῆς Βαβυλωνος ἐπάνοδον καὶ ἐλευθερίαν· (1) ἄλλοι δὲ λέγουσιν, ὅτι ἐσύναξεν αὐτοὺς ὁ Βασιλεὺς Ἐζεκίας· (2)

Τέσσαρες δὲ ἦτον οἱ πρωτοψάλται οἱ ψάλλον-

τες τοὺς Ψαλμοὺς, ὁμοίως καὶ τέσσαρες χοροὶ, δηλοῦντες τὰ τέσσαρα κλίματα τοῦ Κόσμου, εἰς τὰ ὅποια ἔμελλον νὰ δράμουν καὶ νὰ ψάλλωνται οἱ Ψαλμοί· κάθε δὲ χορὸς ἐσυνίστατο ἀπὸ ἑβδομηκοντα δύο ψάλλτας, καθὼς εἶπον τινες, ἐκ τοῦ Ἑβραϊκοῦ τοῦτο ἐρηνισάμενοι, κατὰ ἀναλογία καὶ ὁμοίτητα τῶν ἑβδομηκοντα δύο γλωσσῶν, αἵτινες ἐσυχύσθησαν, ἢ μᾶλλον εἰπεῖν ἐδιαίρεθσαν εἰς τὴν Πυργοποιίαν· ἐπειδὴ καὶ κάθε γλῶσσα τοῦ Κόσμου, ἔμελλε νὰ ψάλλῃ τοὺς τοιοῦτους Ψαλμοὺς· (3) καὶ οἱ μὲν ἄλλοι ψάλλται ἔψαλλον μὲ σάλπιγγας, καὶ σύριγγας, καὶ τύμπανα, καὶ ὄργανα, καὶ κυμβάλα, ἢ μὲ λύρας καὶ κιθάρας· ὁ δὲ Δαβὶδ ἐκράτει εἰς τὰς χεῖράς του τὸ Βασιλικὸν ὄργανον· ἦτοι τὸ Ψαλτήριον, καὶ μὲ αὐτὸ ἔψαλλε· (4) αἱ μὲν

γὰρ

(1) Λέγει δὲ καὶ ὁ Νικήτας, οἱ ἑβδομηκοντα δύο τοὺς Ψαλμοὺς μεθερμηνεύσαντες, τὸν πρῶτον καὶ τὸν δευτέρον ἀνεπιγράψους ἐξέθεντο, τῷ Ἐσδρα πάντως ἀκολουθήσαντες· Ἐσδρας γὰρ Ἰουδαῖος φιλομαθὴς καὶ σπουδαῖος ἀνὴρ πρὸ ἑκατὸν καὶ πενήτηντα ἑνιαυτῶν τῆς τῶν ἑβδομηκονταδύο ἐκδόσεως, πολλά τε ἄλλα τῶν προφητικῶν βιβλία διαφύοντα, τὸ μὲν, διὰ τὴν ῥαθυμίαν τῶν Ἰουδαίων, τὸ δὲ, καὶ διὰ τὰς συχνὰς αἰχμαλωσίας, πάλιν συνήγαγε· καὶ μέντοι καὶ Ψαλμοὺς τρισχιλίους, οἷς καὶ ἐπιγράμματα τέθεικεν, ἃ νῦν ἔχουσι· (ἐν τῷ Προοιμίῳ τῆς ἀνεκδότου Σειρῆς) Προσθέττομεν δὲ ἐδῶ, ὅτι ἐν τῇ παρούσῃ Βίβλῳ εἶναι οἱ ἑκατὸν πενήτηντα Ψαλμοὶ διηρημένοι κατὰ τὴν μεταγλωττίσιν τῶν ἑβδομηκοντα· κατὰ δὲ τὸ νῦν σωζόμενον Ἑβραϊκὸν, ἄλλως διαίρεσθαι οἱ ἑκατὸν πενήτηντα Ψαλμοί· ἐν τῷ Ἑβραϊκῷ γὰρ, ὁ εἰς ἑννατος Ψαλμὸς· ἦτοι τὸ „Ἐξομολογήσομαι σοὶ Κύριε ἐν ὅλῃ καρδίᾳ μου, διαιρεῖται εἰς δύο ἀπὸ τοῦ „Ἰνα τί Κύριε ἀφένγκας μακρόθεν; Καὶ ἔτι ὁ ἑννατος, ὁ ῥαθυμῆται δέκατος, καὶ ὁ δέκατος, ἑνδέκατος· καὶ καθεξῆς ὁμοίως καὶ ὁ ἑκατοσὸς δέκατος τέταρτος· ἦτοι τὸ „Ἐν ἔξῳ Ἰσραὴλ, διαιρεῖται εἰς δύο, ἀπὸ τοῦ „Μὴ ἡμῖν Κύριε, μὴ ἡμῖν· ὁ δὲ ἑκατοσὸς δέκατος ἕκτος· ἦτοι τὸ „Ἠγάπησα, ὅτι εἰπακούσεται Κύριος, ἐνοῦται μὲ τὸν ἑκατοσὸν δέκατον ἑβδομον· ἦτοι μὲ τὸ „Ἐπίγευσας διὰ ἐλάλησας· ὁμοίως καὶ ὁ ἑκατοσὸς τεσσαρακοσὸς ἕκτος Ψαλμὸς· ἦτοι τὸ „Ἀληθεύει τὸν Κύριον· ὅτι ἀγαθὸς Ψαλμὸς, ἐνοῦται μὲ τὸν ἑκατοσὸν τεσσαρακοσὸν ἑβδομον· ἦτοι μὲ τὸ „Ἐπαίνει Ἰερουσαλὴμ τὸν Κύριον· καὶ οὗτος ἀναπληροῦται ὁ ἀριθμὸς τῶν ἑκατὸν πενήτηντα Ψαλμῶν· ὁ δὲ Ἰωάννης Λίτινος ἄλλως αὐτοὺς διαίρει ἐν τῷ ὑπ' αὐτοῦ μεταγλωττίσθέντι ἐκ τῆς Ἑβραϊδὸς νεοτυπῶτι Ψαλτηρίῳ.

(2) Λέγει δὲ καὶ ὁ ἀνωτέρω Νικήτας ὁ Θεοσεβὴς Βασιλεὺς τοὺς ἑκατὸν μόνους καὶ πενήτηντα Ψαλμοὺς ἐκλεξάμενος, τοὺς ἄλλους ἡθέτησε· τὸ δ' αὐτὸ καὶ περὶ τὰ τοῦ Σολομῶντος συγγράμματα πεποίηκε, τρία μόνον ἐγκρίνας τὰς Παροιμίας, τὸν Ἐκκλησιαστήν, καὶ τὸ Ἄσμα τῶν ἀσμάτων· τὰ δ' ἄλλα πάντα ἀποδοκιμάσας, ὅσα περιττὰς τὴν σοφίαν γενόμενος ὁ Σολομὼν, περὶ οὐρανῶν καὶ σοιχείων καὶ λίθων καὶ φυτῶν, καὶ τῆς ἐκάστου δυνάμεως συνεγράφατο· τοῦτο δὲ κατὰ γνώμην εὐσεβῆ ὁ Ἐζεκίας ἐποίησε, βουλόμενος πάντα ἀνθρώπους εἰς Θεὸν μόνον καταφεύγειν, καὶ παρ' αὐτοῦ ζητεῖν πάντος πάθους καὶ νοσήματος θεραπείαν· ἀλλὰ μὴ ξύλοις καὶ λίθοις ἑαυτοὺς ἐντυφλῶναι, κἀντεῦθεν καταφρονεῖν τῆς τοῦ Θεοῦ τιμῆς.

(3) Ὁ δὲ Νικήτας λέγει, ὅτι τρισχιλίοι Ψαλμοὶ ἀπὸ τοῦ Λευίτικοῦ καὶ Ἱερατικοῦ γένους εἰς τρεῖς διηρημένοι χοροὺς, τοὺς τοῦ Δαβὶδ Ψαλμοὺς ἔψαλλον· ἐξῆρχε δὲ, τοῦ μὲν πρώτου χοροῦ Ἰδοθὺμ ὁ χοροδιδάσκαλος· τοῦ δευτέρου χοροῦ, ὁ Αἰθάμ· καὶ τοῦ τρίτου, ὁ Ἀσάφ· κεκμηκότας δὲ τοὺς τοὺς, οἱ ἱερεῖς Κορὴ διεδέχοντο· ὅθεν καὶ πολλοὺς ὁ Δαβὶδ Ψαλμοὺς, ἐπὶ τῷ τοῦτων ὀνόματι ἔψαλλε· καὶ τινες ἐντεῦθεν κακῶς ὑπέλαβον, ὅτι αὐτῶν εἴναι οἱ Ψαλμοί, διὰ τὸ καὶ τὰ ὀνόματα αὐτῶν ἐν τισὶν ἐπιγραφαῖς τῶν Ψαλμῶν εὐρίσκεισθαι· Ἐν τῇ πρώτῃ ὁμοίως τῶν Πιραλεμπομένων γράφεται ταῦτα καὶ ἐγγέειτο ὁ ἀριθμὸς αὐτῶν (τῶν ψαλτῶν) μετὰ τοὺς ἀδελφοὺς αὐτῶν δεδιδυγμένοι ἔδειν Κυρίῳ πᾶς Συνὴν, διακρίσει ὁ δεικνύων καὶ ἐκ τῶ· (α'. Παρ. κε'. 7.)

(4) Ὁ δὲ ἀνώνυμος ἐρμηνευτὴς τῶν Ψαλμῶν, λέγει καὶ ὅτι μέσος τῶν ἄλλων ψαλτῶν καὶ ἀρχαῶν ἔψαλλε μετὰ τοῦ

γὰρ σάλπιγγες καὶ αἰσύριγγες εἶναι ἐμπνευσά : ἤ-
γουν ἤχουσι μὲ τὸν ἐμπνεόμενον εἰς αὐτὰς ἀέρα .
λύρα δὲ καὶ κιθάρα καὶ Ψαλτήριον , εἶναι εὐτατά :
ἤγουν τεντωμένα μὲ χορδὰς . κύμβαλα δὲ καὶ τύμ-
πανα , εἶναι κρουσά : ἤγουν κτυπῶνται μὲ ξύλα ,
ἢ ἄλλα τινὰ πληκτῆρα .

ΚΕΦ . ΙΑ'.

Ποία εἶναι ἡ τάξις τῶν Ψαλμῶν .

Ἡ δὲ τάξις τῶν Ψαλμῶν, δὲν εἶναι καθὼς εἰς
τὴν ἀρχὴν ἐποιήθησαν ἀπὸ τὸν Δαβὶδ , οὕτε πάλιν
ἐτάχθησαν ἀπλῶς καὶ ὡς ἔτυχεν . ἀλλὰ μᾶλλον ἡ
τάξις αὐτῶν εἶναι οἰκονομικὴ , χωρὶς νὰ φροντίζῃ
διὰ τὴν τάξιν καὶ ἀκολουθίαν τῶν χρόνων , καθ' οὓς
συνεγράφησαν . καθὼς γὰρ ἀκολουθεῖ εἰς τὰς ἄλλας
πρακτικὰς τέχνας , ἢ λογικὰς , καὶ ἄλλη μὲν εἶναι
ἡ τάξις, ὅπου ἔχουσιν ἀναμεταξύ των τὰ ὄργανα τοῦ
τεχνίτου , καὶ ἄλλη ἡ εὐρεσις τῶν κανόνων αὐτῆς .
ἄλλη δὲ εἶναι ἡ μεταχειρίσις , μὲ τὴν ὁποίαν με-
ταχειρίζεται τὰ ὄργανα αὐτὰ ὁ τεχνίτης : ἔξω δη-
λαδὴ ἀπὸ τὴν τάξιν τῶν καιρῶν , κατὰ τοὺς ὁποίους
αὐτὰ ἐρευνήθησαν , καὶ ἔξω ἀπὸ τὴν τάξιν , ὅπου
αὐτὰ ἔχουσιν ἀναμεταξύ των . ἔτι θετέον , ὁ ἕνας
μὲν ἱατρὸς , πρῶτον κόπτει τὴν πληγὴν . ὁ ἄλλος
δὲ , πρῶτον δίδει τὸ ἱατρικόν . ἄλλος δὲ , πρῶτον
χρεῖ μὲ ἐμπλαστρον . καὶ ὁ ἕνας μὲν ῥήτωρ φοβί-
ζει πρότερον τοὺς χροατάς . ὁ ἄλλος δὲ ῥήτωρ

παρακαλεῖ αὐτοὺς εἰς ἀρετὴν . καὶ ἀπλῶς εἰπεῖν
ὁ τεχνίτης δὲν φροντίζει διὰ νὰ φυλάξῃ τὴν τάξιν τῶν
ὀργάνων τῆς τέχνης του . ἀλλὰ πρῶτον μεταχειρίζε-
ται ἐκεῖνο , ὅπου τοῦ φανῇ ἀρμόδιον κατὰ τὴν
χρείαν , ἢ κατὰ τὴν δυνάμειν του . (τὸ ὁποῖον τοῦ-
το τάξιν ἄτακτον λέγομεν , γινωσκόμεν πρὸς τὸ οἰ-
κεῖον συμφέρον .) τοιοῦτοτρόπως καὶ ὁ ἐδικὸς μας
τεχνίτης : ἤγουν τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον . δὲν ἐπρονόη-
σε διὰ νὰ φυλάξῃ τὴν τάξιν τῶν χρόνων , καθ' οὓς
ἔγένοντο οἱ Ψαλμοί . ἀλλὰ τοῦτο μόνον ἐφρόντισα
τὴν ὠφέλειαν τῶν ἀναγινωσκόντων . καὶ πῶς νὰ γλυ-
φῇ διὰ μέσου τῆς ἀναγνώσεως τῶν Ψαλμῶν , τὸ
ἄγαλμα τῆς ἐδικῆς μας ψυχῆς , καὶ νὰ καλλωπισθῇ
ἀκριβῶς , καὶ νὰ μορφωθῇ κατὰ Θεόν .

Διὰ τοῦτο , πρῶτον μὲν εἰς τὸν πρῶτον Ψαλ-
μὸν χωρίζει τὸν ἄνθρωπον ἀπὸ τὴν ἀσέβειαν καὶ ἀ-
μαρτίαν . εἰς δὲ τὸν δεύτερον Ψαλμὸν δείχνει , τί-
νος εἴμεθα κληρονομία , καὶ μὲ ποῖον πρέπει νὰ
προσκοληθῶμεν : ἥτοι μὲ τὴν ἀρετὴν καὶ μὲ τοῦ
Θεοῦ . εἰς δὲ τὸν τρίτον Ψαλμὸν προλέγει τοῦ Δια-
βόλου τὴν ἐπιβουλὴν καὶ τὸν πόλεμον , τὸν ὁποῖον
κινεῖ ἐναντίον ἐκείνων , ὅπου ἐπροσκολήθησαν μὲ
τὸν Θεόν . καὶ καθεξῆς εἰς τοὺς ἀκολουθοῦς Ψαλ-
μοὺς διδάσκει τὰς ἱατρούς τῶν παθῶν μας , τόπου
τῶν ψυχικῶν , ἔσον καὶ τῶν σωματικῶν , καὶ ὅλων
τῶν συμφορῶν καὶ πειρασμῶν .

Ἄδεται δὲ καὶ τοιοῦτος λόγος , ὅτι ἐπειδὴ πα-
λαιὰ ἐκαταφρόνησαν οἱ Ἰουδαῖοι τὸν Θεόν , καὶ ἀ-
λησμόνησαν τὰς πατρῶας συνθηκὰς , καὶ μάλιστα ἀ-
μέλησαν τὴν ἀνάγνωσιν τῶν θείων Γραφῶν . διὰ τοῦ-
το διεσκορπίσθησαν καὶ διεσθάρησαν τὰ Βιβλία τῆς
Παλαιᾶς Γραφῆς . (1) Ὑπερον δὲ ὁ Ἑσδρας ὁ ἐ-

πι-

τοῦ Ψαλτηρίου ὁ Δαβὶδ . ἕκαστος δὲ Πνεύματι ἀγίῳ κινούμενος , ὁμνεῖ τὸν Θεόν . οἱ δὲ λοιποὶ ἡσυχίαν ἤγουν ἡ-
πεφώνουν δὲ τῷ ψάλλοντι τὸ , ἀλληλουζία . ἡνίκα δὲ ἐπ' ἄλλον ἐπετίθη τὸ Πνεῦμα , οἱ λοιποὶ ἠρέμουν . τοῦτο
τῷ λόγῳ ἢ ὁ Πῦλος κωδιστὴς τὴν ἐν ταῖς Ἐκκλησίαις εὐταξίαν . ἢ ἐὰν ἄλλῳ , φρσιν , ἀποκαλυφθῇ , ὁ πρῶτος
σιγάτω . (ἐν τῇ ἐκδοδομένῃ Σειρᾷ .)

(1) Ὁ Θεὸς εἶπεν ὁ Χρυσορρήμων , Πολλὰ τῶν Προφητικῶν ἠγάμισαι βιβλίον , ἢ ταῦτα ἐκ τῆς ἰσορίας τῶν Παρα-
λειπομένων ἴδοι τις ἄν' ἱάθῃ μοι γὰρ ὄντες οἱ Ἰουδαῖοι , ἢ εἰς ἀσέβειαν συνεχῶς ἐμπίπτοντες , τὰ μὲν , ἠφίσσαν
ἀπολλυσθαι , τὰ δὲ , αὐτοὶ κατέκλειον ἢ κατέκοπτον . ἢ τὸ μὲν , Ἱερεμίας διηγεῖται . τὸ δὲ , ὁ τὴν τετάρτην
συντιθεὶς τῶν Βασιλειῶν λέγων , μετὰ πολλὴν χρόνον μόλις τὸ Δευτερονόμιον εὗρεσθαι κατορυγμένον που ἢ ἠφα-
νισμένον . εἰ δὲ οὐκ ὄντος βαρβάρου , προῦδωκαν , πολλὰ μᾶλλον τῶν βαρβάρων ἐπελθόντων ; (ἱμιλ . 3' . εἰς τὸ
κατὰ Ματθαῖον .) ὅτι δὲ τὰ λόγια ταῦτα τοῦ Χρυσορρήμονος εἶναι ἀληθῆ , συμμαρτυρεῖ ἢ ἡ Θεία Γραφή . ὁ-
κτδ

πιμειληθείς διὰ τὴν συνάξιν πάλιν τὰ Βιβλία τῆς Γραφῆς, ἢ ὁ Ἐκκλῆσις, ὡς ἄλλοι θέλουσιν, δὲν εὗρηκε τοὺς Ψαλμοὺς τούτους τοῦ Δαβὶδ ὅλους ὁμοῦ συναγμένους· ἀλλὰ εὗρισκεν αὐτοὺς πότε ἓνα, καὶ πότε ἄλλον· ὅθεν κατὰ τὸν καιρὸν ἐκεῖνον, καθ' ὃν εὗρισκε τὸν καθ' ἓνα Ψαλμὸν, ἔτι ἐβαλλε καὶ τὴν τάξιν αὐτοῦ· ταυτὸν εἶπεν, ἐβαλλε τὴν τάξιν αὐτῶν, ὅχι καθὼς ἐποιήθησαν, ἀλλὰ καθὼς εὐρέθησαν.

Δύναται δὲ καὶ ἄλλως νὰ εἰπῇ τις, ὅτι ὕστερον ἐτήχθησαν οἱ Ψαλμοί, καὶ ὅχι κατὰ τοὺς χρόνους, ἀλλὰ μᾶλλον κατὰ τὰς ἡμέρας, κατὰ τὰς ὁποίας ἐποιήθησαν· γίνεται δὲ διὰ τοῦ παραδείγματος τούτου φανερώτερον τὸ λεγόμενον. Πρώτη ἑορτὴ εἶναι ἡ τοῦ Θεοῦ Λόγου Σύλληψις· ἦτοι ὁ Εὐαγγελισμός· δευτέρα εἶναι ἡ Χριστοῦ Γέννησις· τρίτη, ἡ Κλήσις τούτου καὶ ἡ Παριτομή· τετάρτη, ἡ εἰς τὸν ναὸν Προσαγωγή καὶ ἡ Παπαντή· εἶτα ἡ μετὰ τριά-

κτὼ γὰρ Προφητῶν βιβλία ἠφανίσθησαν, τὰ ὅποια τότε δὲν εὕρισκονταί· Α'. τὸ βιβλίον τοῦ Προφήτου Νάθαν· Β'. τὸ βιβλίον τοῦ Προφήτου Γαδ, περὶ τῶν ὁποίων γέγραπται ταῦτα· „οἱ δὲ λοιποὶ λόγοι τοῦ Βασιλέως Δαβὶδ οἱ πρῶτοι καὶ οἱ ὕστεροι γεγραμμένοι εἰσιν ἐν λόγοις Σαμουὴλ τοῦ βλέποντος (οἱ λόγοι δὲ τοῦ Σαμουὴλ εἶναι ἡ πρώτη καὶ δευτέρα τῶν Βασιλειῶν· ὅθεν καὶ Σαμουὴλ αὐτὰ ὀνομάζονται)· καὶ ἐπὶ λόγων Νάθαν τοῦ Προφήτου, καὶ ἐπὶ λόγων Γαδ τοῦ βλέποντος· (α'. Παραλ. κθ'. 29.) Γ'. ἠφανίσθη τὸ βιβλίον Ἀχία τοῦ Σηλωνίου, περὶ τοῦ ὁποίου γέγραπται „Καὶ οἱ κατάλοιποι λόγοι Σαλομών·... Ἰδοὺ οὗτοι γεγραμμένοι ἐπὶ τῶν λόγων Νάθαν τοῦ Προφήτου, καὶ ἐπὶ τῶν λόγων Ἀχία τοῦ Σηλωνίου· (β'. Παραλειπ. θ'. 29.) Δ'. ἠφανίσθη τὸ βιβλίον τοῦ Προφήτου Ἀδδὼ, περὶ οὗ γέγραπται „Καὶ οἱ λοιποὶ λόγοι Ἀβιά, καὶ αἱ πράξεις αὐτοῦ, καὶ οἱ λόγοι αὐτοῦ γεγραμμένοι ἐπὶ βιβλίῳ τοῦ Προφήτου Ἀδδὼ· (β'. Παραλ. ιγ'. 22.) Ε'. ἠφανίσθη τὸ βιβλίον τοῦ Προφήτου Σαμαία, περὶ οὗ γέγραπται „Καὶ λόγοι Ῥεβοᾶμ οἱ πρῶτοι καὶ ἑσχατοί, γεγραμμένοι ἐν τοῖς λόγοις Σαμαία τοῦ Προφήτου, καὶ Ἀδδὼ ὁρῶντος· (β'. Παρ. ιβ'. 15.) Σ'. ἠφανίσθη τὸ βιβλίον Ἰεσσαίου τοῦ Προφήτου, περὶ οὗ γέγραπται „Καὶ οἱ λοιποὶ λόγοι Ὀζίου οἱ πρῶτοι καὶ ἑσχατοί, γεγραμμένοι ὑπὸ Ἰεσσαίου τοῦ Προφήτου· (β'. Παρ. κς'. 22.) Ζ'. ἠφανίσθη τὸ βιβλίον Ἰωὴλ τοῦ Προφήτου, περὶ οὗ γέγραπται „Καὶ οἱ κατάλοιποι λόγοι Σαλομών οἱ πρῶτοι καὶ οἱ ἑσχατοί· Ἰδοὺ οὗτοι γεγραμμένοι ἐπὶ τῶν λόγων Νάθαν τοῦ Προφήτου· καὶ ἐπὶ τῶν λόγων Ἀχία τοῦ Σηλωνίου· καὶ ἐν ταῖς ἐράσειν Ἰωὴλ τοῦ ὁρῶντος περὶ Ἱερουσαλὴμ, ἢ τοῦ Ναβάρ· (β'. Παρ. θ'. 29.) Ἄλλος δὲ εἶναι οὗτος ὁ Προφήτης Ἰωὴλ, ἀπὸ τῶν Προφητῶν Ἰωὴλ τὸν τοῦ Βαθουὴλ, τοῦ ὁποίου σφίεται τὸ βιβλίον· καθότι ἐν αὐτῇ οὐδὲν ἀναφέρεται περὶ τοῦ Σαλομώντος· ἐστὶ δὲ ὁ Ἰωὴλ οὗτος, ὁ ἄνθρωπος ἐκεῖνος τοῦ Θεοῦ, κατὰ τὸν Θεοῦ ὁρίον, ὁ τὸ ἐν Βαιθὴλ θυσιάζων φηγῶν κελεύσας, ὃν ὁ Λέων συνέτριψεν, ὡς παραβεβηκότα τὴν τοῦ Θεοῦ ἐντολήν, καὶ φαγόντα ἄγνον· (ὡς γέγραπται εἰς τὸ ιγ'. κεφάλ. τῆς γ'. τῶν Βασιλειῶν·) Η'. δὲ καὶ τελευταῖον, ἠφανίσθη τὸ βιβλίον Ἰδοὺ τοῦ Προφήτου, καθὼς γέγραπται „Καὶ οἱ λοιποὶ λόγοι Ἰωσαφάτ οἱ πρῶτοι καὶ οἱ ἑσχατοί· Ἰδοὺ γεγραμμένοι ἐν λόγοις Ἰδοὺ τοῦ Ἀναή, ὃς κατέγραψε βιβλίον Βασιλέως Ἰσραὴλ (β'. Παραλ. κ'. 34.) Ἐνταῦθα δὲ γενομένη ἐπέχεται μοι θορυβῆν, διὰ τὴν ἐξ ἁμαρτιῶν ἡμῶν γενομένην ἀπώλειαν καὶ ἀφανισμόν τῶν τοσούτων Προφητικῶν βιβλίων· τίς γὰρ οἶδεν οἷα θεόπνευστα λόγια, ὅσας θαυμαστὰς προφητείας, καὶ οἷα ἀξιωματικὰ καὶ ἱστορίας περιέχον τὰ Προφητικὰ ταῦτα βιβλία, ὃν τὴν ὠφέλειαν φεῖ! ὁσερῆθμεν; Ὅτι δὲ καὶ οἱ Ἰουδαῖοι μὲν κατέκατον καὶ κατέκαυον τὰ Προφητικὰ βιβλία, γράφει ὁ Ἰερειῆς „Καὶ ἀπέστειλεν ὁ Βασιλεὺς (Ἰωακείμ) τὸν Ἰουδὴν λαβεῖν τὸ χαρτίον· (ἦτοι τὸ χαρτίον τοῦ βιβλίου, ἐν ᾧ ὁ Βασιλεὺς ἔγραψεν ἀπὸ εἰκότος Ἰερειῶν, πάντας τοὺς λόγους Κυρίου, οὓς ἐλάλησε πρὸς αὐτὸν) καὶ ἔλαβεν αὐτὸ ἐξ οἴκου Ἐλισαμὰ, καὶ ἀνέγνω Ἰουδὴν εἰς τὰ ὅσα τοῦ Βασιλέως, καὶ εἰς τὰ ὅσα πάντων τῶν ἀρχόντων τῶν ἱσραηλῶν περὶ τὸν Βασιλέα· καὶ ὁ Βασιλεὺς ἐκάθιστο ἐν οἴκῳ χειμεριῶν, καὶ ἐσχάρα πυρὸς κατὰ πρόσωπον αὐτοῦ· καὶ ἐγεννήθη ἀναγιγνώσκων Ἰουδὴν τρεῖς σελίδας καὶ τέσσαρας, ἀπέτεμεν αὐτὰς τῇ θυρᾷ τοῦ γραμματέως, καὶ ἔριπτεν εἰς τὸ πῦρ τὸ ἐπὶ τῆς ἐσχάρας, ὥς ἐξέλιπε πᾶς ὁ χαρτὴς εἰς τὸ πῦρ τὸ ἐπὶ τῆς ἐσχάρας· (Ἰερ. λς'. 21.) Ὅτι δὲ καὶ τὸ βιβλίον τοῦ Νόμου εὗρεθαι, μαρτυρεῖ ἡ Γραφή· γέγραπται γὰρ ἐν τῇ τετάρτῃ τῶν Βασιλειῶν, ταῦτα· „Καὶ εἶπε Χελκίας ὁ Ἰερεὺς ὁ μέγας πρὸς Σαπφάν τὸν Γραμματέα· Βιβλίον τοῦ Νόμου εὗρον ἐν οἴκῳ Κυρίου· καὶ ἔδωκε Χελκίας τὸ βιβλίον πρὸς Σαπφάν καὶ ἀνέγνω αὐτό·... καὶ εἶπε Σαπφάν ὁ Γραμματεὺς πρὸς τὸν Βασιλέα (Ἰωσάφ) λέγων „Βιβλίον ἔδωκέ μοι Χελκίας ὁ Ἰερεὺς· καὶ ἀνέγνω αὐτὸ Σαπφάν ἐνώπιον τοῦ Βασιλέως· καὶ ἐγένετο ὡς ἤκουσεν ὁ Βασιλεὺς τοὺς λόγους Βιβλίου τοῦ Νόμου, καὶ διέταξε τὰ ἱμᾶτια αὐτοῦ (δ'. Βασ. κβ'. 8.) φαίνεται δὲ ὅτι τὸ βιβλίον αὐτὸ, ἦτον ἰδιόχειρον τοῦ Προφήτου Μωϋσέως, ὡς μαρτυρεῖ τὰ Παραλειπόμενα· γέγραπται γὰρ „εὗρε Χελκίας ὁ Ἰερεὺς βιβλίον Νόμου Κυρίου διὰ χειρὸς Μωϋσέω· (β'. Παραλ. λδ'. 14.)

τριάκοντα χρόνους Βάπτισις · ἔπειτα ἡ Φανέρωσις αὐτοῦ καὶ Διδασκαλία · τὰ Θαύματα · τὰ Παθήματα · ὁ Θάνατος · ἡ Ταφή · καὶ τελευταῖον ἡ Ἀνάστασις . Εἰς ἡμᾶς ὅμως τῶρα ἐναντίως ἔχουσι τὰ δικαστήματα τῶν ἑορτῶν τούτων · πρῶτον γὰρ ἡμεῖς ἑορτάζομεν τὴν Σύλληψιν : ἥτοι τὸν Εὐαγγελισμόν · ἔπειτα εὐθὺς ἑορτάζομεν τὴν Ἀνάστασιν · βλέπεις ἀγαπητὲ ἀναγνώσα , πόση μὲν εἶναι ἡ φυσικὴ ἀπόστασις τῶν δύο ἑορτῶν τούτων , πόση δὲ ἐκ τοῦ ἐναντίου εἶναι τῶν ἡμερῶν ἡ συνάρησις ; Πάλιν πρῶτον ἑορτάζομεν τὴν Ἀνάληψιν · εἶτα τὴν Μεταμόρφωσιν · ἔπειτα τὴν Χριστοῦ Γέννησιν · καὶ τελευταῖον τὴν τοῦ Χριστοῦ Φανέρωσιν : ἥτοι τὰ Θεοφάνεια · βλέπεις ὡς ἀγαπητὲ , πόση εἶναι τῶν πραγμάτων ἡ ἐναντίωσις ; καὶ ἡ μὲν τῶν ἡμερῶν τῶν Μηνῶν ἐν τούτοις διεφυλάχθη τάξις , ἡ δὲ τῶν πραγμάτων αὐτῶν διεκόπη μάλιστα , καὶ ἔγενε τάξις τις ἐν ἀτάξει · τοιοῦτοτρόπως ἠκολούθησε καὶ εἰς τοὺς Ψαλμούς . (1)

ΚΕΦ. ΙΒ'.

Διὰ τί ἔχουν ἀσάφειαν πολλοὶ Ψαλμοί .

Αἰτίαι καθολικαὶ τῆς ἀσαφείας τῆς Παλαιᾶς Γραφῆς εἶναι , Α'. τὸ συμβολικὸν τῶν τοῦ Χριστοῦ καὶ κατὰ Χριστὸν Μυστηρίων : ἡγουν διὰ τὶ συμβολικῶς καὶ μὴ κάποια εἰδήματα καὶ τύπους σκοτεινοὺς προεικόνιζεν ἡ Παλαιὰ Γραφή τὰ τῆς νέας χάριτος τοῦ Εὐαγγελίου Μυστήρια . Β'. αἰτία τῆς ἀσαφείας τῶν Γραφῶν εἶναι , τὰ πάμπολλα ἰδιώματα , ἐποὺ ἔχει ἡ Εβραϊκὴ γλῶσσα , τα διαφορετικὰ ὄντα ἀπὸ τὰ ἰδιώματα τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης . Γ'. αἰτία εἶναι , διὰ τί καὶ οἱ Προφῆται ξεχωριστὰ με-

τα-

(1) Ὁ δὲ Χρυσόστομος ἐν τῇ ἐπιγραφομένῃ αὐτῷ ἐρμηνείᾳ τοῦ πεντηκosoῦ πρώτου Ψαλμοῦ , λέγει περὶ τῆς τάξεως τῶν Ψαλμῶν , ὅτι εἶναι προθύσεως · οἱ μὲν γὰρ ἐν τῇ πρώτῃ Βιβλίᾳ , ἡ μέρει τοῦ Ψαλτηρίου εὐρισκόμενοι Ψαλμοί , ἔπρεπε νὰ γραφοῦν ὑστερον · οἱ δὲ ἐν τῇ δευτέρῃ Βιβλίᾳ γραφόμενοι , αὐτοὶ ἔπρεπε νὰ γραφοῦν πρῶτον · ἡ δὲ παρ. ὁ γ' . Ψαλμὸς , ἡ ὁ δ' . ἡ ὁ ε' . ἡ ὁ ζ' . ἡ ὁ ιζ' . ἡ ὁ λζ' . ὡς τὴν αὐτὴν ἔχων ἔννοιαν μὲ τὸν ε' . αὐτοὶ , λέγω , οἱ Ψαλμοὶ ἔπρεπε νὰ τεθοῦν ἐν τῇ β' . Βιβλίᾳ τῶν Ψαλμῶν · καθότι ἐγράψαν μετὰ τὸν πεντηκosoν Ψαλμὸν τὸν ἐν τῇ β' . Βιβλίᾳ τιθέμενον : ἥτοι ἐγράψαν ὑστερον , ἀφ' οὗ ὁ Δαβὶδ ἐμοίχευσε τὴν Βηρσαβέη , ἡ ἐφόνευσε τὸν Οὐρίαν · ἐκ τοῦ ἐναντίου δὲ ὁ νά . Ψαλμὸς ἡ γ' . ἡ νε' . ἡ νς' . ἡ νη' . ἡ νθ' . ἡ ξβ' . αὐτοὶ , λέγω , ἔπρεπε νὰ τεθοῦν πρὸ τοῦ πεντηκosoῦ Ψαλμοῦ ἐν τῇ α' . Βιβλίᾳ τῶν Ψαλμῶν , καθότι αὐτοὶ ἐγράψαν πρὸ τῆς ἁμαρτίας τοῦ Δαβὶδ .

Ἐρωτᾷ οὖν ὁ Χρυσόστομος , διὰ ποίαν αἰτίαν ἔτι ἐτάχθησαν οἱ Ψαλμοὶ ἀντιστρόφως ; ἡ τί δήποτε οὐ κατὰ τὴν τῶν χρόνων ἀκολουθίαν οἱ πρῶτοι (Ψαλμοὶ) τοῖς χρόνοις πρῶτοι κατετάχθησαν ; ἡ οἱ δεῦτεροι , δεῦτεροι ; ἀλλ' οἱ μὲν πρῶτοι λελεγμένοι ἐπὶ ζῶντος Σαουλ ἐν τῇ δευτέρῃ μέρει (τῶν Ψαλμῶν) ἐν δὲ τῇ πρώτῃ , οἱ τοῖς χρόνοις ὑστατοὶ ; Καὶ ἀποκρίνεται ὁ αὐτός · ἡ ἡγοῦμαι δὴ ταύτην εἰληφέναι τὴν τάξιν , ὡς ἂν μὴ ἀπὸ τῶν κριτῶν ἐπὶ τὰ χεῖρα φέροιτο · διὸ τὰ σκυθρωπότερα πρῶτα τίθεται , ἵνα ἐν δευτέρῃ τὰ χρυσότερα φυλαχθῇ , καλυπτομένων ἡ ἐξαφανιζομένων τῶν χειρόνων διὰ τῶν ἐν τῇ δευτέρῃ (μέρει ἢ Βιβλίᾳ τῶν Ψαλμῶν) κριτῶν · εἰκὸς δὲ τὸν Δαβὶδ τὸ πλημμελεσθὲν αὐτῷ ὑστερον διὰ τῶν προτέρων αὐτοῦ κατορθωμάτων (ἅπερ μετὰ τὸν πεντηκosoν δηλοποιεῖ) ἐθέλει καλύπτειν · εἶποι δ' ἂν τις , ὅτι καθ' ὑπερβολὴν εὐλαβείας , πρῶτας ἔταξε τὰς ἐχομολογῆσεις αὐτοῦ (τὰς μετὰ τὴν ἁμαρτίαν δηλαδὴ) · ἐπειδὴ δίκαιος ἑαυτοῦ κατήγορος ἐν πρωτολογία . Ἄλλοι δὲ λέγουσιν , ὅτι ἀφ' οὗ ὁ ναὸς τῶν Ἱεροσολύμων ἡ τὰ ἐν αὐτῷ εὐρισκόμενα Ἱερὰ Βιβλία τῶν χρονικῶν κατετάχθησαν ἀπὸ τὸν Ναβουζαρδάν ἡ τὴν ἁρμάδα Βασιλέως Βαβυλώως , τότε μερικοὶ τιτες Θεοσεβεῖς συνεισέσθην τοὺς Ψαλμοὺς ἔτι ἀτάκτως , καθὼς ἐδυνήθησαν νὰ τοὺς εὑρουν ἀναμεταξύ εἰς τοὺς φίλους των · οἱ ὅποιοι εἶχον λάβουσι τὰ ἀτίγιστα τούτων πρὸς ἰδίαν τους χρῆσιν · (ὅρα εἰς τὴν ἀρχὴν τοῦ Ψαλτηρίου τοῦ Λιτίνου)

Συμμεριζομεν ἐταῦτα ἡ τοῦτο , ὅτι ἀπὸ τὰ Βιβλία τῆς Παλαιᾶς Γραφῆς , πέντε Βιβλία λέγονται σιχηρά , κατὰ τὸν Θεολόγον Γρηγόριον , ἡ Ἀμφιλόχιον Ἰκονίου , ἡ Δαμασκηνὸν Ἰωάννην : ἥτοι ὁ Ἰώβ · οἱ Ψαλμοὶ οὗτοι τοῦ Δαβὶδ , ἡ τὰ τρία Βιβλία τοῦ Σολομῶντος , αἱ Παραοιμίαι , ὁ Ἑκκλησιαστής , ἡ τὸ Ἄσμα τῶν ἁσμάτων . Λέγοιται δὲ οὕτω , διὰ τί καθὼς ἡ Ἑλληνικὴ γλῶσσα ἔχει τὴν Ποιητικὴν ἡ ἑμμετρον τέχνην τῶν σιχῶν , ἔτι ἡ Εβραϊκὴ εἶχε τέχνην · τινὰ σιχουργικὴν τῆς ὁποίας τὰ ποιήματα ἦσαν νοσιμώτερα ἡ γλυκύτερα εἰς τὸ αὐτὸ , ἀπὸ τὰ ἄλλα περὶ Εβραϊκά .

ταχειρίζονται κάποια ἰδιώματα, ἂν καὶ ὅχι εἰς ὅλα τὰ μέρη, ἀλλὰ εἰς τὰ περισσότερα· συνεσκιασμένα γάρ καὶ σκοτεινὰ λαλοῦσι τὰς προφητείας των διὰ τὴν ἀπείθειαν τῶν ἀκροατῶν Ἰουδαίων, καὶ σκληρότητα· καὶ τὰ ὑπ' αὐτῶν προφητευόμενα μάλιστα εἰς τοὺς θλίγους ἐκ τῶν ἀξίων ἀμυδρῶς εἰσι φανερούμενα, καὶ ἀπὸ τοῦ τέλους καὶ τῆς ἐκβάσεως μόνως κρινόμενα.

(1) Δ'. δὲ καὶ τελευταῖον αἷτιον τῆς ἀσφαλείας τῶν Γραφῶν ἐστὶν, ἡ ἀπὸ τῆς Ἑβραϊκῆς γλώσσης εἰς τὴν Ἑλληνικὴν μεταγλώττισις καὶ μεταβολή· διότι καθὰ γλῶσσαν μεταβαλλομένη εἰς ἄλλην ξένην γλῶσσαν, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἔχει τὸ ἀσφές καὶ δυσνόητον.

ΚΕΦ. ΙΓ'.

Πόσοι ἐκδόσεις, ἢ μεθερμηνεύσεις εἶναι τῆς Παλαιᾶς Γραφῆς.

Ἡ Παλαιὰ Γραφή μεθερμηνεύθη ἀπὸ τὴν Ἑβραϊκὴν γλῶσσαν εἰς τὴν Ἑλληνικὴν ἐπὶ Πτολεμαίου Βασιλέως Αἰγύπτου, τοῦ καλουμένου Φιλαδέλφου.

ἑπτὰ δὲ μεθερμηνεύσεις αὐτῆς ἐγένοντο.

Α'. Ἡ τῶν ἑβδομήκοντα· οἵτινες Ἑβραῖοι ὄντες ἐδιαλέχθησαν κατὰ ἀριθμὸν τῶν ὑπὸ Μιωσέως διαλεχθέντων ἑβδομήκοντα Πρεσβυτέρων, διὰ προτροπῆς καὶ παρακινήσεως τοῦ ῥηθέντος Βασιλέως Πτολεμαίου, καὶ σύμφωνον κατὰ πάντα ἐποίησαν τὴν αὐτῆς ἑρμηνείαν. (2)

Β'. Ἡ τοῦ Συναπῆς Ἀκύλα· ὁ ὁποῖος Ἕλληνας ὢν ἐκ τῆς κατὰ τὴν μαυρὴν θάλασσαν Συναπῆς καταγόμενος, ἐβαπτίσθη ἐν Ἱεροσολύμοις· εἶτα συγχυθεὶς μὲ κάποιους Χριστιανούς, ἠθέτησε τὸ Ἅγιον Βάπτισμα· καὶ πηγαίνωντας εἰς τοὺς Ἰουδαίους, ἐρμηνείαν ἐποίησε τῆς Παλαιᾶς Γραφῆς ἐπὶ Ἀνδριανοῦ Βασιλέως τοῦ λερωθέντος, ὕστερον ἀπὸ τετρακοσίων τριάκοντα χρόνους τῆς τῶν ἑβδομήκοντα ἐρμηνείας. (3)

Γ'. Ἑρμηνεία εἶναι ἡ τοῦ Συμμάχου· ὁ ὁποῖος Σαμαρεῖτης ὢν, καὶ μὴ ἀπολαμβάνων τιμὴν, ὅσπην ᾔθελεν, ἐπήγεν εἰς τοὺς Ἑβραίους καὶ δεύτερον περιτέμνεται ἀπὸ αὐτοῦ, καὶ εἰς ἀντιπαθεῖαν καὶ πείσμονα τῶν Σαμαρειτῶν, ἠρμήνευσε τὴν θείαν Γραφὴν ἐπὶ Σεβήρου Βασιλέως· ὁ ὁποῖος διὰ τὴν καμὴ χάριν εἰς τοὺς Ἑβραίους, ὅσα ῥητὰ τῆς Γραφῆς ἀνέφερον περὶ τοῦ Χριστοῦ, τὰ παρεμήνησεν, ὕστερον ἀπὸ πενήντα ἔξ χρόνους τῆς τοῦ Ἀκύλα ἐκδόσεως. Δ'.

(1) Λέγει δὲ ὁ Νικήτας φέρων μάρτυρα τὸν Χρυσόστομον, Πολλὰ προλέγουσιν Ἰουδαίους αἱ Προφητεῖαι κακά· ὥς αὐτοὶ μὲν ἐκβληθήσονται, ἡμεῖς δὲ (οἱ Ἕθνη) εἰσδεχθήμεθα· ἢ οὐκ ἂν σαφῶς ἀκοῦσαντες παρὰ τὴν ἀρχὴν διαχειρίζονταί τοὺς λόγους ταῦτα, ὥς τὰ Βιβλία ἀφανίσωσι, διὰ τοῦτο τῇ ἀσφαλείᾳ τῆς ἐρμηνείας τὰς προφητείας ἀπέκρυψαν· ὥς λόγον δὲ ἐλόκληρον ἔχει ὁ Χρυσόστομος, διὰ τί εἰσιν ἀσφατεῖς αἱ Γραφαὶ ὥς Προφητεῖαι.

(2) Σημείωσαι, ὅτι Ἀζαρίας ὀνομάζετο ὁ τότε Ἀρχιερεὺς τῶν Ἰουδαίων, ὃς τις κατὰ τὸν Νικήταν (ἐν τῇ Προοίμῳ τῆς ὑπ' αὐτοῦ συλλεχθείσης σειρᾶς τοῦ Ψαλτῆρος) ἐξ δοκιμοτάτους Ἑβραίους ἐξ ἐκάστης τῶν δώδεκα φυλῶν ἐκλεξάμενος, ἀπέστειλε πρὸς Πτολεμαῖον· ἦτοι ἑβδομήκοντα δύο ἀνδρας· οἵτινες κατὰ δύο ἐν διαφόροις οἰκίσκοις διακεκλιμένοι, καθὼς λέγει ὁ Δίδων Ἰουδαῖος· ἢ ὡς καὶ ἕνα, ὡς λέγει ὁ Θεῖος Ἰουστίνος, πᾶσαν τὴν Ἱερὰν Γραφὴν ὡς τοὺς Ψαλμοὺς ταύτους ἠρμήνευσαν, ἐν Φάτῃ τῇ τῆς Ἀλεξανδρείας Νήσῳ· ὥς πάντες ἐν τῇ ἐρμηνείᾳ ὁμοφώνησαν, οὐδὲν ἀλλήλων παραλλάξαντες, οὔτε κατὰ τὴν ἔννοιαν, οὔτε κατὰ τὴν λέξιν· ἀλλὰ τὰ αὐτὰ ὀνόματα ὡς ῥήματα, ὥσπερ ὑποβολῶς ἐκάστῳ ἀοράτως ἐνηχοῦντος τοῖς δηλουμένοις ἐναρμολογούμενοι πράγμασιν, ὥς ἐθαύμαζον τὸν Πτολεμαῖον· γέγονε δὲ ἡ τῶν ἑβδομήκοντα δύο ἐκδοσις πρὸ τριακοσίων ὥς ἔξ ἐνιαυτῶν τῆς τοῦ Σωτῆρος ἐπιδημίας· ἄλλοι δὲ ἀκριβέστερον λέγουσιν, ὅτι αὕτη γέγονε πρὸ διακοσίων τριάκοντα χρόνων τῆς τοῦ Κυρίου ἐλευσεως· λέγει δὲ ὁ Νύσσιος Γρηγόριος ἐν τῇ ἐρμηνείᾳ τῆς ἐπιγραφῆς τοῦ ἡ' Ψαλμοῦ περὶ τῶν ἑβδομήκοντα· ἡ ἀνεπίγραφος ὁ Ψαλμὸς παρ' Ἑβραίοις, ὡς μὴ παραδεχομένοις τὴν δηλωτικὴν τῆς Χριστοῦ ἐπιφανείας ἐπιγραφὴν· πλὴν οὐ τούτου χάριν ἀφετεῖσθαι τὴν ἐπιγραφὴν προσήκει· ἐστὶ γὰρ τῶν ἑβδομήκοντα, οἱ διὰ τῆς πρὸς ἀλλήλους συμφωνίας ἐδήλωσαν τὴν γενομένην αὐτοῖς χορηγίαν τοῦ Πνεύματος.

(3) Ἄλλοι δὲ ἀκριβέστερον λέγουσιν, ὅτι ἡ ἐκδοσις τοῦ Ἀκύλα ἐγένετο ἑκατὸν τριάκοντα χρόνους μετὰ Χριστόν.

Δ'. Ἑρμηνεία εἶναι, ἡ τοῦ Ἑφεσίου Θεοδοτίωνος · ὁ ὁποῖος ἐκ τῆς αἰρέσεως ὧν τοῦ Μαρκιωνος, καὶ ὀργισθεὶς ἐναντίον εἰς τοὺς συναχριστιώτας τοῦ Μαρκιωνισῆς, ἔλαμεν ἑκδοσὶν τῆς Γραφῆς ἐδικήνου, ἐπὶ τοῦ Βασιλέως Κορμούδου.

Ε'. Ἑρμηνεία τῆς Γραφῆς εὐρέθη ἐν τῇ Ἱερικῇ, κεχυρμένη μέσα εἰς πύθον, ἐπὶ τοῦ Βασιλέως Καρόλου (1) ὁ δὲ Πατὴρ αὐτῆς εἶναι ἀδελγός.

Σ'. Ἑρμηνεία τῆς Γραφῆς μὴ ἔχουσα γνώριμον τὸν αὐτῆς Πατέρα, εὐρέθη ἐν Νικοπόλει τῇ κατὰ τὸ Ἀκτίον ἐπὶ Ἀλεξάνδρου τῆς Μαμμαίας.

Ζ'. Δὲ ἑρμηνεία τῆς Γραφῆς ἐγένετο ὑπὸ τοῦ Ἁγίου Λουκιανοῦ τοῦ μεγάλου Ἀσκητοῦ καὶ Μάρτυρος · ὁ ὁποῖος ἐπισήσας εἰς τὰς προῤῥηθείσας ἑξ ἑκδόσεις, καὶ ἐγκύψας εἰς τὸ Ἑβραϊκὸν πρωτότυπον φιλοπονώτερον καὶ ἀκριβοσάμενος, ἑκδοσὶν ἐδικήνου οὐλόκληρον ἐποίησεν εἰς τοὺς Χριστιανούς, ἥτις δὲν εἶχε κανένα οὔτε ἑλλίπες, οὔτε περιττόν· εὐρέθη δὲ ἐν Νικομηδείᾳ ἰδιογράφος ὑπ' ἐκείνου, μέσα εἰς ἓνα μικρὸν πύργον κεχρισμένου μὲ ἀσβεστον, ὕπερον ἀπὸ τὴν ἄλλήσιν του, ἐπὶ Κωνσταντίνου τοῦ μεγάλου Βασιλέως· αὕτη δὲ ἡ ἑκδοσις εἶναι σύμφωνος μὲ τὴν τῶν Ἑβδομήκοντα, ἀθετοῦσα καὶ παραγράφουσα ὅλα τὰ παρὰ τῶν ἄλλων ἑρμηνευτῶν παραφθοαρέντα ῥήτα. (2)

ΚΕΦ. ΙΔ'.

Διὰ ποῖα αἰτία δὲν ἀναγινώσκονται μόνον οἱ Ψαλμοί, ἀλλὰ καὶ ψάλλονται μετὰ μέλους.

Α'. Αἰτία διὰ τὴν ὁποίαν ἐπενοήθη τὸ μέλος, εἶναι αὕτη· διὰ τὴν καθὼς τὰ πρόβατα καὶ ἡ αἶγες καὶ βόες καὶ τὰ λοιπὰ ζῶα, γλυκαίνονται εἰς τὰ ᾠσματα τῶν συραυλίων καὶ φλογέρων· ἔτι καὶ οἱ πολλοὶ ἄνθρωποι γλυκαίνονται εἰς τὰς μελωδίας καὶ Ψάσματα· διότι καὶ ἀνάμεσα εἰς τοὺς ἀνθρώπους πολὺ εὐρίσκεται τὸ ὄηλον· ἦγουν περισσότεροι εἶναι αἱ γυναῖκες ἀπὸ τοὺς ἄνδρας, αἵτινες καὶ περισσότερον ἡδύνονται εἰς τὰ μέλη· ὁμοίως καὶ οἱ ἄωροι κατὰ τὴν ἡλικίαν· ἦτοι τὰ νήπια καὶ παῖδια καὶ παῖδες καὶ μεράκια καὶ νεανίσκοι εἶναι περισσότεροι, ἀπὸ τοὺς καθεστῶτας καὶ τελείους ἄνδρας· καὶ οἱ ἄγριοι ἄνθρωποι περισσότεροι εἶναι ἀπὸ τοὺς ἡμέρους· καὶ οἱ ἀπαίδευτοι, ἀπὸ τοὺς πεπαυδευμένους· οἵτινες ὅλοι εἰς τὰς μελωδίας γλυκαίνονται· τί λέγω; εἰς ἓνα καὶ τὸν αὐτὸν ἄνδρα εὐρίσκεται μὲν καὶ τὸ λογιστικὸν μέρος τῆς ψυχῆς, εὐρίσκεται δὲ καὶ τὸ ἄλογον καὶ θηριώδες· ἦγουν τὸ ἐπιθυμητικὸν καὶ θυμικόν· Αὐτὰ δὲ κρατεῖ καὶ νικά, ἡ ἐκ τῆς

(1) Ὁ δὲ Νικήτας ἔς ἄλλοι, λέγουσιν, ἐπὶ Καρακάλλου τοῦ Ῥωμαίων Βασιλέως· ὅρα περὶ τούτων ἔτι τὴν εἰς τὸν πέ· Ἀποστολικὴν πλατεῖαν ὑποσημείωσιν, ἐν τῷ ἡμετέρῳ Κανονικῷ.

(2) Λέγει δὲ ὁ Νικήτας, ἡμεῖς ἔτι τὴν τοιαύτην ἑκδοσὶν σεβασζόμενοι, τῇ τῶν Ἑβδομήκονταδύ προσκείμεθα μάλιστα· ἐπεὶ δὲ εἰς διάφορα μέρη τῆς ἑρμηνείας τοῦ παρόντος Ψαλτηρίου ἀναφέρεται τὸ ἑξαπλόον τοῦ Ὠριγένους, διὰ τοῦτο, χάριν πᾶν φιλολόγων ἐκτίναμεν εὐλογον νὰ σημειώσωμεν ἑδῶ περὶ τούτου τὰ ἀκολουθῶν· Ὁ σοφὸς ἐκεῖνος ἢ Θαυμάσιος Ὠριγένης τὰς ἀνωτέρω ῥηθείσας τέσσαρας ἑκδόσεις· τῶν Ἑβδομήκοντα δηλαδὴ, τοῦ Ἀκύλα, τοῦ Συμμάχου, ἢ τοῦ Θεοδοτίωνος, εἰς μίαν Βίβλον συναθροίσας, τέσσαρας εἰς τοὺς ἑχούσαν ἐν ἑκάστη σελίδι (ἢτοι κατὰ βιβλῶν) διὰ νὰ θεωρῶνται ὅλοι ὁμοῦ μὲ μίαν ὁμολογίαν, Τετραπλᾶ ὠνόμασε τὸ τοιοῦτον πῶνμα· καὶ τὰ δὲ εἰς τὰς τέσσαρας αὐτὰς, γράψας ἢ τὸ Ἑβραϊκὸν πρωτότυπον ἀπὸ τὸ ἓνα ἢ ἀπὸ ἄλλο μέρος τῶν σελίδων, Ἐξαπλᾶ τὴν Βίβλον ὠνόμασε· τελευταῖον κοινὰ εἰς τὰς ἑξ ταύτας ἐνώσας ἢ τὴν πέμπτην ἑκδοσὶν, ὅπου εὐρέθη ἐν Νικοπόλει, ἢ ἐν Ἱερικῇ ἐπὶ Ἀλεξάνδρου τῆς Μαμμαίας, ὁμοίως ἢ τὴν ἑκτὴν ἑκδοσὶν τὴν εὐρεθεῖσαν ἐν Νικοπόλει τῇ πρὸς Ἀκτίους μετὰ τὸν διαγμὸν τοῦ Σεβήρου, Ὀκταπλᾶ τὸ Βιβλίον ὠνόμασεν ἐκ τῶν ὀκτὼ εἰδῶν ὅπου εἶχε· Καὶ τούτα εἶναι τὰ πολυθρόλῳτα Τετραπλᾶ, ἢ Ἐξαπλᾶ, ἢ Ὀκταπλᾶ τὰ παρὰ τοῖς πολλοῖς ἀγνοούμενα.

τῆς μελωδίας γλυκύτης καὶ ἡδονῇ.

Διὰ ταῦτα λοιπὸν τὰ αἷτια ἐπενοήθη τὸ μέλος τῶν Ψαλμῶν· διὰ μέσου γὰρ τοῦ μέλους καρφύνεται, ὡς ἂν μὲ παρόντην εἰς τὰς ψυχὰς τῶν ἀκούοντων Χριστιανῶν, ἢ ἀπὸ τῶν Ψαλμῶν ὠφέλεια· καὶ τὴν αὐστηρότητα ὅπου ἔχουν αὐτὰ καθ' ἑαυτὰ τὰ Πνευματικὰ Ιατρικὰ· ἡγουν τὰ νοήματα τοῦ Ψαλτηρίου χωρὶς μέλους προφερόμενα· τὰ αὐστηρὰ, λέγω, ταῦτα πικρὰ Ιατρικὰ, τὰ γλυκαίνει ὡς ἂν μὲ μέλι ἢ μελωδία· καὶ ἔτι τὰ κάμνει εὐκολοπαράδεκτα ἀπὸ τοὺς ἀσθενεῖς· διὰ τί φυσικῶς τῷ τρόπῳ καθε πρᾶγμα, ὅπου προξενεῖ χαρὰν, (ὅποιον εἶναι καὶ τὸ μέλος) γλυκέως ἐμβαίνει μέσα εἰς τὸ βάθος τῆς καρδίας, καὶ σερεώτερον γίνεται. (1)

Β'. Δὲ αἷτια τοῦ μέλους εἶναι, διὰ τί καθὼς ὁ Διάβολος ἀπολλύει τὸν ἄνθρωπον μὲ τὴν ἀπατηλὴν ἡδονὴν τῶν αἰσχυρῶν καὶ ἐρωτικῶν τραγωδιῶν, ἔτι ἐκ τοῦ ἐναντιοῦ οἰκονόμησεν ὁ Θεὸς νὰ σώζεται ὁ αὐτὸς ἄνθρωπος, διὰ μέσου τοῦ τεχνικοῦ μέλους τῶν Πνευματικῶν καὶ σεμνῶν ᾠδῶν τῶν ἱερῶν Ψαλμῶν.

Γ'. Δὲ αἷτια τοῦ μέλους εἶναι, διὰ τί τὸ μέλος ἐπενοήθη καὶ διὰ τὴν ἀγάπην καὶ ὁμόνοιαν τῶν Ψαλλόντων καὶ ἀκούοντων Χριστιανῶν, κατὰ τὸν μέγαν Βασιλεῖον· καθότι τὸ μέλος, καθὼς ἐνώνει τὰς γλώσσας τῶν Ψαλλόντων εἰς μίαν συμφωνίαν, ἔτι παρομοίως ἐνώνει καὶ τὰς γνώμας αὐτῶν· καὶ συναρμόζει μὲν τὰς γνώμας ὅλων τῶν Ψαλλόντων μὲ τὴν γνώμην τοῦ κάθε ἐνός· ἀντιστρόφως τὴν γνώμην τοῦ κάθε ἐνός συναρμόζει μὲ τὰς γνώμας ὅλων· καὶ πάλιν ὅλων τὰς γνώμας συναρμόζει, μὲ τὰς

γνώμας ὅλων· καὶ τὴν γνώμην τοῦ κάθε ἐνός, συναρμόζει μὲ τὴν τοῦ κάθε ἐνός γνώμην. Διότι, ποῖον ἄλλο εἶναι τόσον πολλὰ ἀναιρετικὸν τῆς ἑχθρας καὶ πρόξενον τῆς φιλείας, καθὼς εἶναι τὸ κοινὸν ᾄσμα καὶ Ψάλσιμον, ὅπου προσφέρεται εἰς τὸν Θεὸν ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ ἀπὸ τὸν κάθε ἑνα Χριστιανόν, καὶ ἀπὸ ὅλους ὁμοῦ τοὺς Χριστιανούς; καὶ ὅπου προσφέρεται διὰ τὴν σωτηρίαν καὶ τοῦ κάθε ἐνός, καὶ ὅλων ὁμοῦ; ἢ ποῖος εἶναι τόσον χονδρὸς καὶ σκληροκαρδὸς Χριστιανὸς, ὡς ὅπου νὰ νομίζῃ ἑχθρὸν τοῦ ἐκείνου τὸν ὁμόπιστόν του Χριστιανόν, διὰ τὴν σωτηρίαν τοῦ ὁποῖου ἐξελθεῖν τὸν Θεὸν μὲ τὴν πρὸς Θεὸν μελωδίαν του; (2)

Καὶ χωριστὰ δὲ ἀπὸ τὰ εἰρημένα, τὸ μέλος ἔχει πολλὴν δύναμιν εἰς τὸ νὰ κατασκευάσῃ τὸ ἦθος τοῦ ἀνθρώπου καὶ νὰ τὸ διορθώσῃ· διὰ τί μεταβάλλει αὐτὸ καὶ ρυθμίζει πρὸς τὸ καλλίτερον· ὅθεν καὶ κοντὰ εἰς τοὺς παλαιούς τὰ μέλη ἐνομιζόντο πῶς προξενούν πάθη ἐναντία, καὶ κατὰ φύσιν μαχόμενα· ἥτοι σωφροσύνην ἐν ταυτῇ καὶ ἔρωτα σαρκικόν· πόλεμον καὶ εἰρήνην· λύπην καὶ χαρὰν· δύναμιν καὶ ἔκλυσιν τῆς δυνάμεως· λέγουσι γὰρ, ὅτι ὁ Πυθαγόρας παίζωντας τὸ συραυλίον του, μὲ τὸ γύρισμα τοῦ μέλους ἐγύρισεν ἀπὸ τὸν ὑπερβολικὸν ἔρωτα, ὅπου εἶχεν ἕνας νέος πρὸς μίαν ἐρωμένην· καὶ ἄλλον πάλιν νέον ὁρμώντα μὲ τὴν μάχαιραν εἰς τὰς χεῖρας, ἡμέρωσε καὶ ἐταπεινώσε τὴν ὀρμὴν του, ὁ αὐτὸς Πυθαγόρας, μὲ τὸ ἡδονικὸν μέλος τοῦ συραυλίου του. Καὶ ὁ Μουσικὸς δὲ Τιμόθεος ἀναμεταξύ εἰς μίαν τρυφηλὴν καὶ ἡδονικὴν τράπεζαν, παίζωντας τὸ ᾄσμα τὸ καλούμενον Δώριον· ἡγουν τὸ ὄρ-

Οι-

(1) Ὁθεν ἡ χειρόγραφον Ψαλτήριον εὐρίσκεται παλαιὸν, τονισμένον ὅλον μὲ φωνὰς μουσικῆς δεξιόμενον· μὲ τὸ νὰ ἐφάλλετο ὅλον ἐν ταῖς τῆς Ἐκκλησίας Ἰεραῖς Ἀκολουθίαις, ἡ αὐτὴ ἦτον ὅλη σχεδὸν ἡ προσευχὴ ἡ ἀκολουθία τῆς Ἐκκλησίας, πρὸ τοῦ νὰ πονηθοῦν παρὰ τῶν Ἱερῶν μελετῶν οἱ Κανόνες ἢ τὰ Τροπάγια τῶν Δεσποτικῶν ἢ Θεομνηστικῶν ἑορτῶν ἢ τῶν Ἀγίων· διὸ λέγει ὁ Χρυσόστομος, ὅτι τὸ Ψαλτήριον ἤξευραν ὅλοι οἱ παλαιοὶ Χριστιανοὶ ἀπὸ σῆθους, ἢ ἐφαλλόν αὐτὰ μὲ τὸ μέλος του, ἐλκόμενοι ἀπὸ τὴν τῆς μελωδίας γλυκύτητα· ἢ ἴσα γέυν, ὅτι ἢ νῦν, τὰ μὲν ἄλλα βιβλία, οὐδὲ ἐξ ὀνόματος τοῖς πολλοῖς εἰσι γνώριμα, τὴν δὲ τῶν Ψαλμῶν πραγματεῖαν ἐπὶ σώματος ἅπαντες φέρουσι, ἢ αὐτὰς ταύτας τὰς ψῆδας· οὕτω δὲ αὐτῶν τῶν πραγμάτων δεικνύται, πόσον ἀπὸ τῆς μελωδίας τὸ κέρδος εἰσι· (ἐρμηνεία εἰς τὸν Ἠσαΐαν ἐν κεφ. Ε'.-.)

(2) Ὁθεν εἶπεν ὁ μέγας Βασιλεὺς ἢ τίς γὰρ ἢ ἡ ἐχθρὸν ἠγεῖσθαι δύναται, μεθ' οὗ μίαν ἀφῆκε πρὸς Θεὸν τὴν φωνήν· ὡς ἢ τὸ μέγιστον τῶν ἀγαθῶν τὴν ἀγάπην ἢ ψαλμῶδία παρέχεται, οἶοναὶ σύνδεσμόν τινα πρὸς τὴν ἔντασιν τὴν συμφωνίαν ἐπινοήσασα, ἢ εἰς ἐνὸς χοροῦ συμφωνίαν τὸν λαὸν συναρμόζουσα· (ἐν τῷ Προοίμῳ τῆς ἐρμηνείας τοῦ α'. Ψαλμοῦ.)

ἐρμηνευταί, λέγουσιν, ὅτι διὰ μέσου τοῦ Ὀργανικοῦ καὶ Μουσικοῦ μέλους, δηλοῦται ἡ ἐμμέλεια καὶ συμφωνία τῆς Ψυχῆς· μουσουργία γὰρ καὶ μελωδία τῆς Ψυχῆς, εἶναι ἡ συμφωνία τῶν Ψυχικῶν αὐτῆς μερῶν. Περὶ τῆς ὁποίας συμφωνίας θέλομεν εἰποῦμεν ἐδῶ πλατύτερον· συμφωνία εἶναι μία ἁρμονία τῶν διαφορῶν μὲν ὄντων κατὰ φύσιν, ἐνωμένων δὲ ὄντων ἀναμεταξύων· τοῦτο δὲ ἀκολουθεῖ, ὅταν οἱ καλλίτεροι λόγοι τῶν συμφωνιῶν προσαρμολογῶν ἡθικῶς εἰς τὰ ἐσωτερικὰ μέρη τῆς Ψυχῆς· λογιστικὸν δηλαδή, θυμικόν, καὶ ἐπιθυμητικόν· τότε γὰρ γίνεται ἡ συμφωνία αὕτη, ὅταν τὸ μὲν λογιστικὸν μέρος τῆς Ψυχῆς ἔχῃ τὴν πρώτην τάξιν, καὶ μόνον ἄρχῃ τῶν ἄλλων δύο μερῶν, τοῦ θυμικοῦ καὶ ἐπιθυμητικοῦ, καὶ δὲν ἄρχεται ἀπὸ αὐτὰ· τὸ δὲ θυμικὸν ὅταν ἔχῃ τὴν μέσσην τάξιν, καὶ ἄρχεται μὲν καὶ ἐξουσιάζεται ἀπὸ τὸ πρῶτον· ἡγουν ἀπὸ τὸ λογιστικόν· ἄρχῃ δὲ αὐτὸ καὶ ἐξουσιάζῃ τὸ τελευταῖον καὶ τρίτον· ἡγουν τὸ ἐπιθυμητικόν· τὸ δὲ ἐπιθυμητικόν, ὅταν ἄρχεται μόνον καὶ ἐξουσιάζεται ἀπὸ τὸ μέσον· ἡγουν τὸ θυμικόν· καὶ ἀπὸ τὸ πρῶτον· ἡγουν ἀπὸ τὸ λογιστικόν· τότε γὰρ γίνεται συμφωνία τῆς Ψυχῆς, ὅταν τὸ λογιστικὸν συμφωνῇ καὶ ἀναλογῇ μὲ τὸ θυμικόν· καθὼς καὶ ἡ ὑπάτη· ἡγουν ἡ πρώτη καὶ ἀνωτάτη κόρδα τῆς λύρας, συμφωνεῖ μὲ τὴν μεσαίαν κόρδαν. (ἐκ τῆς συμφωνίας γὰρ ταύτης ἀποτελεῖται ὁ ὑψηλότετος καὶ ὀχληνέστετος φθόγγος· ὅς τις σῶζει τὴν διὰ τεσσάρων καλουμένην συμφωνίαν.) Γίνεται συμφωνία τῆς Ψυχῆς, καὶ ὅταν τὸ θυμικὸν μέρος συμφωνῇ μὲ τὸ ἐπιθυμητικόν· καθὼς συμφωνεῖ καὶ ἡ μέση κόρδα τῆς λύρας μὲ τὴν νήτην· ἡτοι τὴν τελευταίαν κόρδαν· (ἐκ τῆς συμφωνίας

γὰρ ταύτης ἀποτελεῖται ὁ καλούμενος ἀκρότατος καὶ ὀξύτατος φθόγγος, καὶ ἡ διὰ πέντε καλουμένη συμφωνία·) Γίνεται συμφωνία τῆς Ψυχῆς πάλιν, καὶ ὅταν τὸ λογιστικὸν συμφωνῇ μὲ τὸ ἐπιθυμητικόν· καθὼς καὶ ἡ ὑπάτη· ἡτοι ἡ ἀνωτάτη καὶ πρώτη κόρδα τῆς λύρας συμφωνεῖ μὲ τὴν νήτην· ἡγουν μὲ τὴν τελευταίαν· (ἐκ τῆς συμφωνίας γὰρ ταύτης ἀποτελεῖται ὁ βαρύτατος ἤχος πρὸς τὸν ὀξύτατον, καὶ ἡ διὰ πασῶν καλουμένη συμφωνία.)

Ἀνίσως δὲ, δὲν πρέπη νὰ προσέξωμεν εἰς τὴν τάξιν καὶ εἰς τὰ ὀνόματα τῶν τριῶν μερῶν τῆς Ψυχῆς· πῶς δηλαδή, τὸ μὲν λογιστικὸν εἶναι ἀνωτερον, τὸ δὲ θυμικὸν μέσον, καὶ τὸ ἐπιθυμητικὸν τελευταῖον· ἀλλὰ προσέξωμεν εἰς τὰς δυνάμεις καὶ τὰ ἐνεργήματα αὐτῶν, κάλλιον εἶναι νὰ νοήται τὸ λογιστικὸν ὡς μέση κόρδα· διότι αὐτὸ, πρὸς μὲν τὸ θυμικόν, ὡς πρὸς τελευταίαν (ἴσ· ἀνωτάτην) κόρδαν συμφωνοῦν· (ἐπειδὴ τὸ θυμικὸν εἶναι τὸ ὀξύτατον καὶ ὀρμητικώτατον μέρος τῆς Ψυχῆς·) ἔχει τοὺς λόγους τῆς διὰ πέντε συμφωνίας· πρὸς δὲ τὸ ἐπιθυμητικόν, ὡς πρὸς ἀνωτάτην (ἴσως τελευταίαν) κόρδαν συμφωνοῦν· (τοῦτο γὰρ εἶναι τὸ βαρύτατον καὶ χαυνότατον μέρος τῆς Ψυχῆς) ἔχει τοὺς λόγους τῆς διὰ τεσσάρων συμφωνίας· καὶ ἔτι τοῦ μὲν θυμικοῦ τὴν ὀξύτητα καὶ ἐπίτασιν, τοῦ δὲ ἐπιθυμητικοῦ τὴν βαρύτητα καὶ χαύνωσιν συγκερῶν καὶ ρυθμίζον, ἐργάζεται συμφωνίαν καλλίστην.

ΚΕ-

δὲ κατὰ φύσιν ἡμῶν ὅσα ἡ μουσικὴ· τοῦτου χάριν ὁ μέγας Δαβὶδ τῇ περὶ τῶν ἀρετῶν φιλοσοφίᾳ τὴν μελωδίαν κατέμειξεν· ὅδ' ὅτι μάλιστα ἡδονὴν τῶν ἡλίων καταχέρας δογμάτων· καὶ μοι δοκεῖ συμβουλευεῖν δι' αἰνιγματῶν, ὅτι οὐδεὶς ἀμυσσόντες ἢ ἔκτροπον ἢ παρ' ἡμῶν τῶν ἐν ἀρετῇ ζώντων εἶναι τὸ ἦθος· ἀλλ' ἐμμελὲς ἢ εὐφροσύνη, μήτε πέρα τοῦ μέτρου ὑπερτείνονμεν· ἡγινύται γὰρ πάντως τῇ ὑπερτάσει τῆς χορδῆς τὸ εὐάριστον· μήτε πρὸς τὸ ἐνυκτίον ἐν ἀμετρίᾳ τῆς ἡδονῆς ὑποχαλῶμεν· κοφὴ γὰρ ἢ ἀλαδὸς γίνεται ψυχὴ τοῖς τῆς ἡδονῆς ἐγχαυνωθεῖσα πάθει· δῆλον οὖν ἐκ τούτων ἔστι πρὸς ὅτι βλέπει τῆς μελωδίας τὸ αἶνιγμα· ὅτι τὴν τῶν παθημάτων συστολὴν συμβουλεύει ποιεῖσθαι τῶν διαφορῶν ἡμῶν ἐγγισσόμεναι ἐκ τῶν βιωτικῶν περιστάσεων· ὅθεν ἢ τὰ κατορθώματα τῆς θείας ταύτης μουσικῆς προσμαρτυρεῖ τῷ Δαβὶδ ἡ Ἰσαΐα· ὅτι παράφορον ποτε καταλαβὼν τὸν Σαουλ ἢ ἐξεσηκῶτα τῆς διανοίας, οὕτως ἐξιάσασα κατεπάδων τοῦ πάθους, ὥς αὐτῇ πάλιν πρὸς τὸ κατὰ φύσιν ἐπανελθεῖν τὴν διάνοιαν· Ἐφ' ἧ δὲ καὶ ὁ μέγας Ἀθανάσιος, ὅτι ἀρα μετὰ μέλους λέγεσθαι τοὺς Ψαλμοὺς, οὐκ ἔστιν εὐφωνίας σπουδὴ, ἀλλὰ τεκμήριον τῆς ἁρμονίας τῶν ἐν τῇ ψυχῇ λογισμῶν· (ἐν τῷ Προοίμῳ τῶν Ψαλμῶν)

ΚΕΦ. ΙΕ'.

Διὰ τί τὸ ἅγιον Πνεῦμα τὸ ἐμπνέον εἰς τοὺς Προφῆτας, ἐν ᾧ ποτὲ μὲν, ἐνίσταται· ποτὲ δὲ, πληθύνεται.

Διὰ τί δὲ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον ποτὲ μὲν ἐνίσταται· ἥτοι ἐνικῶς προφέρεται, ὡς μαρτυρεῖ ὁ „ Ἡσαΐας λέγων „ Πνεῦμα Κυρίου ἐπ' ἐμέ, οὗ „ ἕνεκεν ἔχρισέ με. (Ἡσ. ξα'. ι.) καὶ ὁ Δαβὶδ „ τὸ Πνεῦμά σου τὸ ἅγιον μὴ ἀντανέλης ἀπ' ἐμοῦ. „ (Ψαλ. ν'. 12.) ποτὲ δὲ πληθύνεται; ἥτοι „ πληθυντικῶς προφέρεται; ὡς μαρτυρεῖ ὁ Παῦλος λέγων „ Πνεύματα Προφητῶν Προφήταις ὑποτάσσεται; „ (α'. Κορ. ιδ'. 32.) εἰς λύσιν λοιπὸν τῆς ἀπορίας ἀποκρινόμεθα· ὅτι τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον εἶναι ἓν, ὡς καὶ ὁ τεχνίτης εἶναι ἓνας· καθὼς δὲ τὰ ὄργανα τοῦ ἑνὸς τεχνίτου εἶναι πολλὰ καὶ διάφορα· ἔτι καὶ τὰ ὄργανα τοῦ αἰγίου Πνεύματος εἶναι πολλὰ καὶ διάφορα· ἥτοι οἱ Προφῆται καὶ Πνευματοφόροι ἄνδρες· ὥσπερ οὖν οἱ Προφῆται εἶναι πολλοὶ καὶ διάφοροι, ἔτι καὶ αἱ ἐλαμψεις καὶ ἐμπνεύσεις καὶ ἐνέργειαι τοῦ αἰγίου Πνεύματος εἶναι πολλαὶ καὶ διάφοροι· καὶ ὅχι μόνον εἰς τοὺς πολλοὺς κατὰ τὸν ἀριθμὸν γίνονται πολλαί· ἀλλὰ καὶ εἰς ἓνα καὶ τὸν αὐτὸν ἄνθρωπον πολλαὶ καὶ διάφοροι γίνονται τοῦ Πνεύματος αἱ ἐνέργειαι· καθότι τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, ὡς ἂν ἓνας τεχνίτης καὶ Μουσικός, ποτὲ μὲν ἐπιτείνει καὶ αὐξάνει τὴν ἐνέργειάν του, ποτὲ δὲ τὴν ὀλιγοσεύει· τότε τὴν μεταβάλλει, καὶ τότε τὴν συγκερνᾷ κατὰ τὸ συμφέρον τοῦ ἐνεργουμένου ὑπ' αὐτοῦ καὶ ἐμπνεομένου· ὅλα μὲν οὖν τὰ χαρίσματα τοῦ αἰγίου Πνεύματος οὐδεὶς δύναται νὰ ἀριθμήσῃ, μὲ τὸ νὰ ᾔναι ἄπειρα κατὰ τὸν ἀριθμὸν· τὰ δὲ γενικώτατα χαρίσματα τοῦ Πνεύμα-

τος, ἢ καὶ τὰ εἰδικώτατα, εἶναι ὠρισμένα κατὰ τὸν ἀριθμὸν· ἐπεὶ καὶ δὲν εἶναι περισσότερα ἀπὸ τὰ ἑπτὰ, καθὼς τὰ ἀριθμεῖ ὁ Ἡσαΐας, λέγων „ Πνεῦμα σοφίας καὶ συνέσεως· Πνεῦμα βουλῆς καὶ ἰσχύος· Πνεῦμα γνώσεως καὶ εὐσεβείας· Πνεῦμα φόβου Θεοῦ. (Ἡσ. ια'. 2.)

ΚΕΦ. Ις'.

Κατὰ πόσους χρόνους καὶ τρόπους αἱ Προφητεῖαι γίνονται.

Τρεῖς μὲν εἶναι οἰκαθολικώτεροι χρόνοι, κατὰ τοὺς ὁποίους αἱ Προφητεῖαι γίνονται· ἡγουν ὁ ἀπερασμένος, ὁ ἐνεσῶς, καὶ ὁ μέλλων· ἄλλος μὲν γὰρ Προφήτης, τῶν ἀπερασμένων τὴν γνώσιν ἔλαβεν ἐκ τοῦ Θεοῦ Πνεύματος· ἄλλος δὲ τὴν γνώσιν τῶν ἐνεσῶτων πραγμάτων, τῶν εἰς μακροὺς τόπους γενομένων· καὶ ἄλλος, τὴν γνώσιν τῶν μελλόντων· τρόποι δὲ διάφοροι εἶναι, κατὰ τοὺς ὁποίους προφητεύουσιν οἱ Προφῆται· ὁ μὲν γὰρ διὰ λόγου ἐπροφήτευσεν· ὁ δὲ, καὶ διὰ τινος πράξεως· καὶ ὁ μὲν, καθαρῶς ἐπροφήτευσεν· ὁ δὲ, σκιωδῶς καὶ ἀμυδρῶς· καὶ ἄλλος μὲν ἐπροφήτευσεν, διὰ μιᾶς τῶν νοερῶν αἰσθήσεων τῆς ψυχῆς· ἄλλος δὲ, δι' ἄλλης· καθὼς γὰρ τὸ σῶμα διὰ τῶν πέντε ἐξωτερικῶν καὶ σωματικῶν αἰσθήσεων αἰσθάνεται τὰ ἐξωθεν αἰσθητά· ἔτι καὶ ἡ ψυχὴ διὰ τῶν νοερῶν καὶ ἐσωτερικῶν αὐτῆς αἰσθήσεων, αἰσθάνεται νοερῶς τὰς ἐνδοθεν ἐν τῇ καρδίᾳ γινομένας κινήσεις καὶ ἐνέργειας τοῦ αἰγίου Πνεύματος· ὅθεν ἀκολουθῶς, ἄλλος μὲν Προφήτης ἔλαβε τὴν γνώσιν τῶν προφητευθέντων, διὰ τῆς νοερᾶς ὁράσεως, ἄλλος δὲ, διὰ τῆς νοερᾶς ἀκοῆς· ὁ μὲν, διὰ τῆς νοερᾶς ὁσφρήσεως· ὁ δὲ, διὰ τῆς νοερᾶς γεύσεως· καὶ ἄλλος, διὰ τῆς νοερᾶς ἀφῆς· ὅλοι ὁμῶς αὐταὶ αἱ πέντε νοεραὶ αἰσθήσεις τῆς Ψυχῆς, ὀνομαζονται ὁράσεις μὲ καθολικώτερον

ρον καὶ τιμιώτερον ὄνομα, (1)

Ὁρᾷ μὲν γὰρ νοερῶς ὁ Ἰεζεκιήλ „Καὶ εἶδον
„ φησί, καὶ ἰδοὺ ἐπ' αὐτὰ νεῦρό καὶ σάρκες ἐφύ-
„ οντο, καὶ ἀνέβαινον ἐπ' αὐτὰ δέρμα ἐπάνω.
(Ἰεζ. λζ'. 8.) Ἀλλὰ καὶ ἀκούει νοερῶς ὁ
αὐτός „ Καὶ εἶπε πρὸς με Τίς ἀνθρώπου, σῆθι
„ ἐπὶ τοὺς πόδας σου καὶ λαλήσω πρὸς σέ· καὶ ἤ-
„ κουον αὐτοῦ λαλοῦντος πρὸς με. (Ἰεζ. β'. 1.)
καὶ πάλιν „ Καὶ σὺ Τίς ἀνθρώπου, ἀκούε τοῦ
„ λαλοῦντος πρὸς σέ. (αὐτόθ. 8.) ἀλλὰ καὶ
γεύεται ὁ αὐτός „ Καὶ ἐφώμισέ με, φησί, τὴν
„ κεφαλίδά ταύτην· καὶ εἶπε πρὸς με· Τίς ἀνθρώ-
„ που, τὸ σῶμα σου φαγεται, καὶ ἡ κοιλία σου πλη-
„ σθήσεται τῆς κεφαλίδος ταύτης. (Ἰεζ. γ'. 2.)
σῶμα δὲ ἐδῶ ὀνομάζει, τὸ ἄκρον καὶ δρασιμώτερον

τοῦ νοῦς, τὸ ὁποῖον πρῶτως ἀπογεύεται τὰ θεῖα
ταῦτα βρώματα καὶ πνευματικὰ Μυστήρια· κοιλίαν
δὲ καλεῖ, τὸ δεύτερον καὶ χωρητικώτερον μέρος
τῆς Ψυχῆς· ἦτοι τὴν διάνοιαν· τὴν ὁποῖαν λέ-
γει, ὅτι θέλει χορτάσαι ἀπὸ τὴν κεφαλίδα ταύτην·
ὡσάν ἀπὸ μικρὰ τοῦ Πνεύματος σπέρματα, πολλὰ
πνευματικὰ λόγια· Καὶ ὁ Ἠσαΐας δὲ, καὶ βλέπει
καὶ ἀκούει νοερῶς „ Εἶδον, φησί, τὸν Κύριον ἐπὶ
„ θρόνου ὑψηλοῦ καὶ ἐπρημένου (Ἠσ. ς'. 1.)
καὶ πάλιν „ Καὶ ἤκουσα τῆς φωνῆς Κυρίου λέ-
„ γοντος· τίνα ἀποστείλω; αὐτόθ. 8.) Ἀλλὰ
καὶ ὁ Δαυὶδ „ Ἐθαώρουν φησὶν, ἕως οὗ θρόνοι
„ ἐτέθησαν, καὶ παλαιὸς ἡμερῶν ἐκάθισα. (Δαν.
ζ'. 9.) ὁ μὲν γὰρ Ἰεζεκιήλ ἀνωτέρω εἶδε προφη-
τικῶ ὁρματι τὴν τῶν νεκρῶν ἀνάστασιν· ὁ δὲ Δα-
νι-

(1) Διότι καθὼς ἡ ὕγιες ἔξ ἑξωμένη δρασσις, καθαρώτερα ἔξ ἐναργέστερα ἀπὸ τῶν ἄλλων αἰσθήσεων βλέπει ἔξ ἀντικειμένων
νεταὶ τὰ ἀντικείμενά της· ἡ γὰρ τὰ ὁρατὰ πράγματα, ἔτι καὶ ὁ νοῦς, ὅς τις εἶναι ὁφθαλμὸς ἔξ δρασσις τῆς ψυχῆς, καθαρὶ-
σθεὶς διὰ τῆς χάριτος ἔξ ὑπερφυστικῆς ἐνεργείας τοῦ Πνεύματος, καθαρῶς ἐξ ἑξω ἀληθῶς βλέπει τὰ νοητὰ θεάμα-
τα, ἔξ τὰ τοῦ Πνεύματος Μυστήρια· ἔξ οὗ πλανᾶται οὐδὲ φαντάζεται· ὅθεν ἔξ οἱ Προφῆται, ὁρῶντες ἔξ βλέπον-
τες ἀνομάζοντο ἡτοιούτους ἐρησέ, φησι, Δαβὶδ ἔξ Σαμουὴλ ὁ βλέπων. (α'. Παρ. 8'. 23.) Καὶ πάλιν „ Ἰδοὺ γέ-
„ γραπται ἐπὶ τῶν λόγων τῶν ὁρώντων. (ἡτοι τῶν Προφητῶν.) (β'. Παρ. λγ'. 18.) ἔξ διὰ τὸν Σαμουὴλ γέ-
„ γραπται „ Πορευθῶμεν πρὸς τὸν βλέποντα· ὅτι τὸν Προφήτην ἐκάλεε ὁ λαὸς ἐμπροσθεν· ὁ βλέπων (α'. Βασιλ.
8'. 9.) διὰ τοῦτο ἔξ ὁ Θεὸς λέγει διὰ τοῦ Ὡση „ ἐγὼ ὁράσεις ἐπλήθυνα ἔξ ἐν χερσὶ Προφητῶν ὁμοιωθῆναι
(Ὡσ. ιβ'. 10.) προσίθῃσι δὲ ὁ μέγας Βασιλεὺς „ ὁρασιν δὲ χαριζόμενος ὁ Κύριος, οὐκ ἀποτυφλοῖ τὸν νοῦν
„ ὃν αὐτὸς κατεσκεύασεν· ἀλλὰ φωτίζει αὐτὸν, ἔξ διαυγέστερον ποιεῖ τῇ παρουσίᾳ τοῦ Πνεύματος· διὰ τοῦτο
„ γὰρ ἔξ οἱ Προφῆται ἐχηρμάτιζον ὁρῶντες, διὰ τὸ οἰοῦναι ἐπιτετάσθαι αὐτοῖς τὴν τοῦ νοῦ διαβλέψιν, ἔξ τῆς
„ τοῦ φωτίζοντος αὐτοὺς Πνεύματος παρουσίας· ἐντεῦθεν ἔξ ἑτερόν τι μανθάνομεν, λέγει ὁ αὐτός· ὅτι οἱ Προφῆ-
„ ται, οὐκ ὡς οἱ Μάντιες ἦσαν· οἱ, λέγουσι μὲν πολλὰ, ἴσασι δὲ οὐδὲν, ὡς λέγουσι· τὸ δὲ Πνεῦμα τὸ ἀ-
„ γιον, ἀφίησι τὴν καρδίαν εἰδέναι τὰ λεγόμενα· εἰ γὰρ μὴ ἦδει ὁ Δαβὶδ, οὐκ ἂν ἐπεσημῆναιτο, ὅτι λόγον ἀ-
„ γαθὸν ἠρέξατο. (Ἐρημ. εἰς τὸν μδ'. Ψαλμὸν.) ὅθεν ἔξ ὁ Θεὸς ἀπειλεῖ ἔξ φοβερίζει ἐκείνους ὅπου ἠδελαν ἐνο-
μάσου ἐπιλήπτους ἔξ φρενολήπτους τοὺς ἀληθεῖς Προφήτας τοῦ Θεοῦ, ὡσάν ἔξ τοὺς ψευδοπροφήτας ἔξ μάντιες, τοὺς
γινόμενος ἔξω ἑαυτῶν, ἔξ ἐκείνους ὅπου ἠδελαν ἐνομάσου λῆμματα ἡτοι ψευδοπροφητεῖαν ἔξ μαντεῖαν τὴν ἐκ Θεοῦ ἀ-
ληθῆ προφητεῖαν· „ Καὶ ἐὰν ἐρωτήσωσιν ὁ λαὸς οὗτος, ἢ Ἰερεῖς, ἢ Προφήτης· τί τὸ λῆμμα Κυρίου; ἔξ ἐρεῖς
αὐτοῖς· ὑμεῖς ἐξε τὸ λῆμμα, ἔξ ῥάξω ὑμᾶς· λέγει Κύριος· ὁ Προφήτης, ἔξ οἱ Ἰερεῖς ἔξ ὁ λαὸς, εἰ ἂν εἴπωσι,
λῆμμα Κυρίου· ἔξ ἐκδικήσω τὸν ἄνθρωπον ἐκεῖνον ἔξ τὸν οἶκον αὐτοῦ· οὕτως ἐρεῖτε ἕκαστος πρὸς τὸν πλησίον αὐτοῦ,
ἔξ ἕκαστος πρὸς τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ· τί ἀπεκρίθη Κύριος; ἔξ τί ἐλάλησε Κύριος; καὶ λῆμμα Κυρίου μὴ ὀνομά-
ζετε ἔτι· ὅτι τὸ λῆμμα τῷ ἀνθρώπῳ ἔσαι ὁ λόγος αὐτοῦ. (Ἰερ. λγ'. 33) ταῦτα δὲ ἐρμηνεύων ὁ Θεοδόρητος
λέγει „ ἐπιλήπτους ἐκάλεον τοὺς Προφήτας οἱ δυσσεβεῖς, ἔξ λῆμμα, τὴν προφητεῖαν· παρακελεύεται τοῖνον ὁ
Θεὸς τοῖσιν τῇ προσήματι μὴ κεχηρᾶσθαι, ἔξ τοῖς μὴ πειθαρχομένοις ἀπελεῖ τιμωρίαν· κελεύει δὲ αὐτοῖς οὕτω
πυθάνεσθαι· τί ἀπεκρίθη Κύριος; τί ἐλάλησε Κύριος; ἔξ λῆμμα Κυρίου μὴ ὀνομάζειν ἔτι· ταῦτο δὲ προσέ-
παξεν ὁ Δεσπότης Θεός, ἔξ τῆς δεισιδαιμονίας ἐκκόπταν τὰ πάθη, ἔξ διδάσκων, ὡς οὐ μερηνάσιν οἱ Προφῆ-
ται· ἀλλὰ τῶν θεῶν λαγίων εἰσὶν ὑπουργοί. Σημειῶσαι ὁμῶς, ὅτι τὸ λῆμμα ἔξ ἐπὶ καλοῦ λέγεται ἔξ τῆς Θεο-
πίεστος προφητείας· ὅθεν γέγραπται „ λῆμμα Νινευτ'· βιβλίον δράσεως Ναοὺμ τοῦ Ἐλκεσαίου (Ναὺμ α'.)
Καὶ „ τὸ λῆμμα, ὅ εἶδεν Ἀββακούμ ὁ Προφήτης. (Ἀβ. α'.) ταῦτο δὲ ἐρμηνεύων ὁ Θεοφύλακτος λέγει „ ἡ
τοῦ ἁγίου Πνεύματος χάρις τινῶν ἐξαπίνης ἐπελαμβάνετο, ἔξ κατέχουσα αὐτοὺς ἔξ πῶν ἀνθρωπίνων χωρίζουσα, ἐ-
λάλει διὰ τοῦτων τὰ μέλλοντα· ταύτην τοῖνον τῆς διανοίας ἀφνίδιον κατάσχεσιν, λῆμμα προσηγόρευεν ὁ
Ναὺμ· ἰστέον μὲντοι ὅτι πᾶσα προφητεῖα λῆμμα ἂν λεχθεῖν· ἐκ Θεοῦ γὰρ ταύτην οἱ Προφῆται ἐλάμβαναν.

δ

νὴλ, εἶδε τὴν τῶν νεκρῶν Κρίσιν. Καὶ ἄλλοι δὲ πολλοὶ Προφῆται ἐπροφήτευσαν, ἰδόντες νοερῶς καὶ ἀκούσαντες καὶ γευσάμενοι. ὁ δὲ Σολομὼν καὶ ὠσφράνθη νοερῶς. ὁθεν ἔλεγεν, „ὁσμὴ μύρων, σου ὑπὲρ πᾶντα ἀρώματα. (Ἑσμ. α'. 3.) Ποῖος δὲ ἐπροφήτευσεν καὶ διὰ τῆς νοερᾶς ἀφῆς; ὁ Προφήτης Ναούμ, περὶ οὗ γέγραπται, „λῆμμα Νινευὶ βιβλίον ὁράσεως Ναούμ. (Να. α'. 1.) καὶ ὁ Προφήτης Ἀββακούμ, „λῆμμα ὃ εἶδεν Ἀββακούμ ὁ Προφήτης. (Ἀββ. α'. 1.) λῆμμα δὲ ὀνομάζεται ἡ Θεοληψία: ἤγουν τὸ παρὰ τοῦ Θεοῦ γινόμενον νοερὸν πιάσιμον τοῦ νοὸς καὶ τῆς καρδίας, ὥσπερ ἀπτομένου τοῦ Θεοῦ τὸ ἡγεμονικὸν τῆς Ψυχῆς, καὶ τυπομένου τοῦ νοὸς παρὰ τοῦ Πνεύματος.

ΚΕΦ. ΙΖ'.

Ὅτι ὁ Δαβὶδ καὶ ὅλους τοὺς χρόνους καὶ τροπούς ἐπροφήτευσεν.

Ἄλλ' οἱ μὲν ἐπίλοιποι Προφῆται, ἄλλος καθ' ἓνα μόνον χρόνον καὶ τρόπον παρὰ τοῦ Πνεύματος ἐπροφήτευσεν. ἄλλος δὲ, καὶ κατὰ δύο μόνον χρόνους καὶ τρόπους. πολλὰ δὲ ὀλίγοι ἐπροφήτευσαν καὶ κατὰ τοὺς ἀνωτέρω τρεῖς χρόνους, καὶ τοὺς διαφόρους τρόπους. μόνος δὲ ὁ Θεοπάτωρ οὗτος Δαβὶδ, ὅς τις καὶ Προφητοπάτωρ δικαίως ἡμπορεῖ νὰ καλῆται. αὐτὸς, λέγω, μόνον ἐπροφήτευσεν, μὲ ὅλους τοὺς ἀνωτέρω χρόνους καὶ τρόπους. καὶ τώρα μὲν, λέγει διὰ τὰ παρελθόντα. τώρα δὲ, διὰ τὰ ἐνεστώτα. καὶ τώρα διὰ τὰ μέλλοντα. καὶ τώρα μὲν, βλέπει νοερῶς. „πισεύω, φησὶ, τοῦ „ἰδεῖν τὰ ἀγαθὰ Κυρίου (Ψαλ. κς. 19.) τώρα δὲ, ἀκούει νοερῶς. „ἀκούσομαι, φησὶ, τί „λαλήσει ἐν ἐμοὶ Κύριος ὁ Θεός (Ψαλ. πδ'. 8.) καὶ ἄλλοτε μὲν ἀπτεται νοερῶς „ἡ γλῶσσά μου φησὶ, κάλαμος γραμματέως ὀξυγράφου. (Ψαλ. μδ'. 1.) γλῶσσαν δὲ λέγει, ὅχι τὴν ἔ-

ξω καὶ σωματικὴν. λέγει γὰρ αὐτὴ περισσότερον καὶ οὐχὶ γράφει. ἀλλὰ γλῶσσαν ὀνομάζει τὴν ἰσχυρικὴν: τὴν τοῦ νοὸς δηλαδή. τὴν ὁποίαν μὲ παράδοξον τρόπον πιάνει τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον. καθὼς καὶ ὁ γραφεὺς πιάνει τὸν κάλαμον, καὶ διὰ μέσου αὐτῆς καλλιγραφεῖ τὰς γνώσεις τῶν Μυστηρίων εἰς τὴν Ψυχὴν. καὶ οὐ μόνον τοῦτο, ἀλλὰ καὶ ὀξυγραφεῖ ταύτας. διὰ μὲν γὰρ τοῦ γραμματέως καὶ τῶν γραμμάτων, φανερόναι ὁ Δαβὶδ τὴν ἐνεργεῖαν τῆς Προφητείας. διὰ δὲ τῆς ὀξυγραφίας, φανερόναι τὴν τῆς Προφητείας ὀξύτητα.

Ἀλλαχοῦ δὲ ὁ αὐτὸς μαρτυρεῖ, ὅτι εἶχε καὶ νοερὰν γεῦσιν, ὡς γλυκέα, λέγων, τῷ λάρυγγί μου τὰ λόγια σου (Ψαλ. ρη'.) διὰ τί καὶ τὸ νοητὸν σῶμα τῆς καρδίας του ἠδύνετο, καταπίνον τὰ τοῦ Κυρίου λόγια, καὶ πάλιν ἀναφέρον αὐτὰ, καὶ διὰ τῆς καταπόσεως καὶ ἀναδόσεως πολλὴν τὴν ἠδονὴν αἰσθανόμενον. καὶ εἰς ἄλλο δὲ μέρος λέγει, ὅτι ἡ καρδία του ἐρεύγετο τοὺς ἀγαθοὺς λόγους. „ἐξήρευξατο ἡ καρδία μου λόγον ἀγαθόν. (Ψαλ. μδ'. 1.) καρδίαν ὀνομάζων τὴν βαθυτάτην καὶ δεκτικὴν ὅλων τῶν πνευματικῶν λογίων τοῦ νοὸς δύναμιν, ἥτις ὅλη ἐγέμοζε καὶ ἐχόρταινεν ἀπὸ ὅλα τὰ ἀγαθὰ πραγμάτων τοῦ Ἁγίου Πνεύματος. ἐπανίως δὲ εὐρίσκαται εἰς τὸν Δαβὶδ ἡ νοερὰ ὁσφρησις, καὶ ὀλιγωτέρα ἀπὸ τὰς ἄλλας νοερὰς αἰσθήσεις. „σμίρνα φησὶ, καὶ σακτὴ καὶ κασία ἀπὸ τῶν ἑματίων σου. (Ψαλ. μδ'. 8.) διὰ τῆς νοερᾶς γὰρ ταύτης ὁσφρήσεως, τὴν Πνευματικὴν εὐωδίαν τοῦ Χριστοῦ εἰς τὴν Ψυχὴν του ἠσθάνετο. ἐτὶ ὁ Προφητὰναξ οὗτος μὲ ὅλας τὰς αἰσθήσεις τοῦ νοὸς, ἀντελαμβάνετο τὰς γνώσεις καὶ ἐνεργείας τοῦ Πνεύματος.

Δηλοῖ δὲ ὁ Δαβὶδ διὰ τῶν λόγων του τὴν ἐξιν, ὅπου εἶχεν εἰς τὸν ἑαυτὸν του τῆς Προφητείας. ποτὲ μὲν γὰρ τὰ ἀπερασμμένα λέγει ὡς ἀπερασμένα. ποτὲ δὲ, τὰ μέλλοντα ὡς μέλλοντα. πολλὰς φορὰς δὲ ἀλλάζει τὴν τάξιν, καὶ τὰ μὲν μέλλοντα καὶ γενησόμενα, λέγει ὡς ἀπερασμμένα καὶ γεγονότα. τὰ δὲ περασμμένα καὶ γεγονότα λέγει ἐκ τοῦ ἐναντίου, ὡς μέλλοντα καὶ γενησόμενα. ἐτὶ γὰρ τὸ, „ἵνα τί ἐφρύαξαν ἔθνη, καὶ λαοὶ ἐμελέτησαν κα-

„να;

„ νᾶ ; καὶ τὸ „ παρέσθην οἱ Βασιλεῖς τῆς γῆς ,
 „ καὶ οἱ ἄρχοντες συνήχθησαν · καὶ ἄλλα ὅμοια ,
 ἀντὶ μελλόντων λέγει : ἦτοι ἀντὶ τοῦ , φρυάσσονται
 καὶ μελετήσουσι καὶ παραστήσονται , καὶ συναχθή-
 σονται · ἔτι τὸ „ ἐν ποταμῷ διελεύσονται ποδὶ ,
 ἀντὶ ἀπερασμένου λέγει : ἦτοι ἀντὶ τοῦ διήλθον ·
 ποτὲ δὲ , καὶ τὰ μέλλοντα καὶ περασμένα , λέγει
 ὡς ἐνεῶτα · τὸ ὅποιον τοῦτο εἶναι τοῦ θεοῦ Πνεύ-
 ματος ἰδιαίτατον γνώρισμα : τὸ νὰ μὴν ἔχη δηλα-
 δὴ ἐν ἑαυτῷ καὶ ἑνὸς ὡς περασμένον , οὔτε ὡς
 μέλλον · ἀλλὰ ὅλα νὰ τὰ ἔχη ὡς ἐνεῶτα .

Ἐπειδὴ λοιπὸν τὰ ἀνωτέρω πάντα ἐθεωρή-
 σαμεν ἐν τῷ προοίμῳ τούτῳ πρὸ τῆς ἐξηγήσεως
 τῶν Ψαλμῶν , διὰ τοῦτο καιρὸς ἤδη εἶναι νὰ ἀρ-
 χίσωμεν καὶ τὴν κατὰ λέξιν ἐξήγησιν · ἐκεῖνο δὲ
 προλέγομεν ἀναγκαίως καὶ καθολικῶς εἰς τὸν ἀνα-
 γνῶσιν , ὅτι ὅλα τὰ ῥητὰ τῶν Ψαλμῶν δὲν θέλουν
 ἐξηγηθῶν καθ' ἓνα μόνον τρόπον : ἦγουν κατὰ
 τὴν ἰσορίαν καὶ τὸ γράμμα μόνον , ἢ κατὰ μόνην
 ἀλληγορίαν , ἢ κατὰ μόνην ἀναγωγὴν , ἢ κατὰ μόν-
 νην τροπολογίαν : ἦτοι ἠθικὴν διδασκαλίαν · ἀλλὰ
 τὸ αὐτὸ ῥητὸν πολλάκις θέλει ἐξηγηθῆ με πολλοὺς
 καὶ διαφόρους τρόπους · (1) Καὶ καθὼς εἰς τὰ
 δένδρα , ἢ εἰς τὰ σπέρματα , πολλὰ εἶδη καὶ δι-
 νάμεις εὐρίσκονται · ἐν γὰρ τῷ δένδρῳ καὶ ρίζα εἴ-
 ναι καὶ κορμὸς καὶ κλάδος καὶ φλοῦδα καὶ φύλλα
 καὶ ἐντερῶν : ἦτοι τὸ ἔσθην σῶμα τοῦ δένδρου ·
 ὁμοίως καὶ εἰς τὰ σπέρματα εὐρίσκεται καὶ χλόη

καὶ καλὰ καὶ εὐχὴ καὶ ἀνθερίσκος καὶ εὐδυμα
 καὶ καρπὸς · τοιοῦτοτρόπως καὶ πολλῶ μάλλον εἰς
 τὰ τοῦ Πνεύματος λόγια εὐρίσκονται διαφορὰ νοή-
 ματα · ὅθεν δὲν πρέπει νὰ κατηγορηται τις , διὰ
 τί εὑρε διαφορὰ νοήματα εἰς κάθε ῥητὸν τῶν Ψαλ-
 μῶν · ἀλλὰ μάλλον πρέπει νὰ λαμβάνη συγγνώμην
 διὰ τὰ νοήματα , ὅπου δὲν ἐδυνήθη νὰ εὑρῇ · ἐ-
 πειδὴ εἰς τὰ κατ' ἀξίαν νοήματα ἐκάστου ῥητοῦ νὰ
 φθάσῃ τις δὲν δύναται , καὶ ἦναι ὁ πλέον σοφὸς
 καὶ ἐνάρτεος .

Ἡμποροῦμεν δὲ καὶ ἡμεῖς νὰ προσαρμοζώμεν
 καθολικῶς τοὺς Ψαλμοὺς οὕτω · καὶ ἐχθροὺς μὲν τοῦ
 Χριστοῦ , νὰ νοοῦμεν τοὺς ἐχθροὺς τῶν Χριστιανῶν
 Δαίμονας · Σαοὺλ δὲ καὶ Ἀβεσσαλώμ καὶ κάθε τύ-
 ραννον τὸν ἐν τοῖς Ψαλμοῖς ἀναφερόμενον , νὰ νοοῦ-
 μεν τὸν Διάβολον · ἐπιβούλους δὲ καὶ θλίβοντας καὶ
 καταδιώκοντας καὶ πειράζοντας , νὰ νοοῦμεν τοὺς
 αὐτοὺς Δαίμονας · Δαβὶδ δὲ καὶ Χριστὸν καὶ Βασιλέα ,
 νὰ νοοῦμεν κάθε Χριστιανόν · καθὼς γὰρ ὁ Δαβὶδ
 ἐχρίσθη μετ' ὁ ἔλαιον εἰς τὸ γέννη Βασιλεὺς ἐπίγειος ,
 ἔτι καὶ ἡμεῖς οἱ Χριστιανοὶ ἐχρίσθημεν μετ' ὁ ἔλαι-
 ον καὶ μῦρον ἐπὶ τοῦ Ἁγίου Βαπτίσματος , εἰς τὸ νὰ
 γένωμεν Βασιλεῖς ἐν τοῖς Οὐρανοῖς · ὅσα δὲ ῥητὰ
 δὲν ἀρμόζουσιν εἰς ἡμᾶς , ταῦτα προφέρομεν ἀπλῶς
 ὡς φωνὰς τοῦ Ἁγίου Πνεύματος , ἀνιέχοντες τὸν
 ἑαυτὸν μας διὰ τῆς προφορᾶς αὐτῶν · ὅποια εἶναι τὰ
 ῥητὰ τοῦ δευτέρου Ψαλμοῦ , καὶ τῶν τοιούτων
 ἄλλων . (2)

(1) Τετρακτῶς γὰρ ἐξηγοῦνται αἱ θεῖαι Γραφαί · κατὰ τὸ γράμμα · ἀλληγορικῶς · ἀναγωγικῶς · ἢ τροπολογικῶς ·
 ἢ κατὰ μὲν τὸ γράμμα ἐξηγήσεις εἶναι · ὅταν καθὼς εἶναι τὸ προκείμενον ῥητὸν τῆς Γραφῆς ἔτι καὶ ἐξηγεῖται ·
 ἀλληγορικῶς δὲ ἐξηγήσεις εἶναι , ὅταν ἄλλο εἶναι τὸ ῥητὸν , ἢ ἄλλως ἐξηγεῖται · ἀναγωγικῶς δὲ ἐξηγήσεις εἶναι , ὅταν
 ἀναγέται τὸ νόημα τοῦ ῥητοῦ εἰς τὰ ὑψηλὰ καὶ οὐράνια · τροπολογικῶς δὲ ἐξηγήσεις εἶναι , ὅταν τὸ νόημα τοῦ ῥητοῦ
 προσαρμόζεται εἰς τοὺς τρόπους : ἦγουν εἰς τὰ ἦθη τῆς ψυχῆς · χάρ. παρ. Ἱερουσαλήμ · κατὰ μὲν τὸ γράμμα,
 εἶναι ἡ αἰσθητὴ πόλις Ἱερουσαλήμ · ἀλληγορικῶς δὲ , Ἱερουσαλήμ λέγεται ἡ ἐπὶ γῆς κρατουμένη Ἐκκλησία
 τῶν πιστῶν · ἀναγωγικῶς , εἶναι ἡ ἐπουράνιος Ἱερουσαλήμ , ἢ θεριαμβεύουσα Ἐκκλησία τῶν Μακαρίων · τροπολο-
 γικῶς δὲ , Ἱερουσαλήμ εἶναι κάθε ψυχὴ ἐνάρτεος , ἢ ἀπὸ τῶν παθῶν εἰρηνεύουσα .

(2) Σημειοῦμεν ἐδῶ , ὅτι κατὰ τὸν ἅγιον Ἐπιφάνιον , καὶ Γρηγόριον τὸν Νύσσης , καὶ Εὐσέβιον τὸν Παμφίλου ,
 εἰς πέντε βιβλία τὸ Ψαλτήριον οἱ Ἑβραῖοι διαίρουσιν , ὅσε ὅπου γίνεται καὶ αὐτὸ μία ἄλλη Πεντάτευχος · διότι
 ἀπὸ τοῦ πρώτου Ψαλμοῦ μέχρι τοῦ τεσσαρακοσίου , πρῶτον βιβλίον ἀριθμοῦσιν · ἀπὸ δὲ τοῦ τεσσαρακοσίου πρῶ-
 του ἕως τοῦ ἑβδομηκοντοῦ πρώτου , δεύτερον βιβλίον λέγουσιν · ἀπὸ δὲ τοῦ ἑβδομηκοντοῦ δευτέρου ἕως τοῦ ὀγδοη-
 κοσίου ὀγδοῦ , τρίτον βιβλίον καλοῦσιν · ἀπὸ δὲ τοῦ ὀγδοηκοντοῦ ἐνάτου ἕως τοῦ ἑκατοσίου πέμπτου , τέταρτον βι-
 βλίον λογιζονται · ἀπὸ δὲ τοῦ ἑκατοσίου ἑκτου ἕως τέλους , πέμπτον βιβλίον δομάζουσιν · ἔκταν δὲ δέκατον , ὅ-
 τι κάθε Ψαλμὸς , ὅπου ἔχει εἰς τὸ τέλος τὸ , γένοιτο γένοιτο , αὐτὸς νὰ ᾖ τέλος τοῦ κάθε βιβλίου · τὸ γὰρ
 γέ-

γένοιτο γένοιτο εἶναι, ἀντὶ τοῦ ἀμὴν ὁμνῶν. ὅπερ ἐν τῇ τέλει καθὲς εὐχῆς ἔχει καὶ καθὲς λόγου σχεδὸν, συνειθίζεσθαι νὰ λέγεται. ἔστι δὲ περὶ τούτου τὰ λόγια τοῦ Θεοδώρου, κείμενα εἰς τὴν ὑποσημείωσιν τοῦ τέλους τοῦ βιβλίου. Ἡ δὲ πέμπτος ἔχει τὸ τελευταῖον βιβλίον, ἀντὶ τοῦ γένοιτο γένοιτο, ἔχει τέλος τὸ, Πᾶσα πνοὴ αἰνεσάτω τὸν Κύριον. Ποία δὲ εἶναι ἡ ἐν ταῖς πέντε βιβλίοις ταύταις τάξις ἢ θεωρητικὴ ἀβάσις; ἀκουσον, καθὼς αὐτὴν ἀναφέρει ὁ ἱερός Νόστος Γρηγόριος. τὸ μὲν πρῶτον τμήμα: ἦτοι τὸ πρῶτον βιβλίον τῶν Ψαλμῶν, τῆς καλῆς ἀφίσταται τὸν ἄνθρωπον. διὰ τοῦτο ἔχει οὕτω ἡ Μακάριος ἀνὴρ, ὅς οὐκ ἐπαυρῆται ἐν βουλή ἀσεβῶν, ἔστι δὲ ἡ ἀκαρτωτὴ οὐκ ἔστι, ἔστι ἐπὶ καθεδρᾷ λοιμῶν οὐκ ἐκάθισεν. τὸ δὲ δευτέρον βιβλίον εἰσάγει τὸν ἄνθρωπον διψῶντα τὸ ἀγαθόν, κατὰ τὴν διψιδεσάτην Ἐλαφον. διὰ τοῦτο ἔχει ἀπὸ τῶν Ψαλμῶν ἀρχίζει τὸν λέγοντα, «Ὁ, τρόπον ἐπιποθεῖ ἡ Ἐλαφος ἐπὶ τὰς πηγὰς τῶν ὑδάτων, οὕτως ἐπιποθεῖ ἡ ψυχὴ μου πρὸς σε ὁ Θεός· τὸ δὲ τρίτον βιβλίον κἀμνεὶ τὸν ἄνθρωπον θεωρητικὸν τῆς τῶν ὀντων φύσεως· διὰ τοῦτο ἔχει ἀρχίζει οὕτως ἡ Ὁς ἀγαθὸς ὁ Θεός τῷ Ἰσραὴλ. ἔστι, ἡ Κτηνώδης ἐγενήθη πικρὰ σοί, ὅτε δηλοῖται ἐν τοῖς προσκαίροις τὸ ἀγαθὸν ἐκτελεσθῆναι. ἔστι δὲ μετὰ σοῦ εἶμι, ὅτε πρὸς τὰ δεξιὰ ὤρησεν· τὸ τέταρτον βιβλίον δὲ ἀφίνει πλέον τὸν ἄνθρωπον νὰ ἦναι κοινός, ἀλλὰ συνάπτει αὐτὸν τῷ Θεῷ, ἔστι ἡ ἄνθρωπον αὐτὸν ποιεῖ τοῦ Θεοῦ. διὰ τοῦτο ἔχει ἡ ἀρχὴ τούτου ἡ γυνὴ ὁ ὀδοκωκὸς ἐννατος Ψαλμὸς ἐπιγράφεται ἡ Προσευχὴ Μαυσῆ ἀνθρώπου τοῦ Θεοῦ. τὸ δὲ πέμπτον βιβλίον εἰς αὐτὴν ἀνάγει τὴν ἀκρόασι τῆς ἀναβάσεως, ἔστι ἡ πᾶσα συμπλήρωσις τῆς ἀνθρωπίνης σωτηρίας ἐστὶ. Πᾶσα, φησὶ, πνοὴ αἰνεσάτω τὸν Κύριον. εἰς τοῦτο γὰρ τὸ βιβλίον τελειοῖ τὸ πέμπτον βιβλίον τῶν Ψαλμῶν. ἡ Δίδωμεν τὴν εἰδῆσιν εἰς τοὺς φιλολόγους, ὅτι τέσσαρες Ψαλτήρια σφύζονται, τρία μὲν μεταφρασμένα εἰς μέτρον Ἡρωϊκόν, ἐν δὲ μεταφρασμένον εἰς μέτρον Ἰαμβικόν. ἔστι τὸ μὲν ἐν Ἡρωϊκὸν Ψαλτήριον, εἶναι πόνημα τοῦ γέροντος Ἀπολλινάριου, τετυπωμένον. οὗτινος ἡ χάρις ἡ ἐξαιρέτος ἐστὶν αὐτῇ, διὰ τὴν ἐν παντὶ εἰς τὸ τέλειον νόημα ἀπαρτίζεται. τὸ δὲ δεύτερον, πόνημα ἐστὶ τοῦ νεωτέρου Ἰακώβου δὲ Πόστου, ὅπερ Ὀμικρικώτατόν ἐστιν ἀληθὲς, ἔστι γλαφυρότερον τοῦ τοῦ Ἀπολλινάριου, οὐ μὴν ἐν παντὶ εἰς τὸ τέλειον νόημα περιέχεται, ἀλλὰ πολλάκις ἐν δυσὶ εἰσὶ, ἢ ἔστι ἐν τρισὶ. τὸ δὲ τρίτον, Στεφάνου τοῦ Ἐφῆκου πόνος ἐστὶν, ἦν δὲ κατὰ τὴν φράσιν τοῦ τοῦ Ἰακώβου. τὸ δὲ τέταρτον, τὸ Ἰαμβικόν φημι, πόνος ἐστὶ τοῦ ἐν Ἀρχιερεῦσιν αἰδίδμου ἀγίου Τορνόβου κυρίου Ἰωσήφ, τοῦ ἐν τῇ ἱερᾷ ἡ μεγίστῃ Καύρᾳ τοῦ Ἀθῶ ἀσκητικῶς τὸν βίον τελειώσαντος, ὅπου ἔστι τὸ Ψαλτήριον αὐτὸ εὐρίσκεται ἐν χειρογράφοις σφύζομενον, ἔστι κατὰ μίμησιν τῶν τοῦ Εὐριπίδου Ἰάμβων εἰσχωροῦμενον. Ἐδοκα δὲ τὴν εἰδῆσιν ταύτην τοῖς φιλολόγοις ἔστι Διδασκάλοις, ἵνα ἀντὶ μὲν τοῦ Ὀμήρου ἔστι Ἡσιόδου ἔστι τῶν ἄλλων Ποιητῶν τῶν Ἑλλήνων, τῶν μὲν Ἡρωϊκὸν μέτρον συγγραφάντων, ἀναγινώσκωσι ἔστι παραδίδωσιν εἰς τοὺς μαθητάς τῶν τὰ διαληφθέντα τρία Ἡρωϊκὰ Ψαλτήρια. ἀντὶ δὲ τοῦ Εὐριπίδου ἔστι Σοφοκλέους ἔστι τῶν ἄλλων, τῶν Ἰάμβους χρησάντων, παραδίδωσι τὸ Ἰαμβικόν Ψαλτήριον, ἐπιμεληθέντες νὰ ἀποκρίνωσιν αὐτὸ διὰ ἀντιγραφῆς, ἢ ἔστι νὰ τὸ ἐκδῶσιν τύποις. Ἐκ τούτου δὲ, τί καλὸν κερδίζεται; ἵνα ἐνταυτῷ ἔστι τὴν τέχνην τῆς Ποιητικῆς μαθῶσιν οἱ νέοι, ἔστι τὴν ἐαυτῶν καρδίαν ἐκτελεσθῶσι μὲν τὰ τῆς εὐσεβείας ἔστι ἀρετῆς νοήματα. ἀποπον γὰρ ἔστι ψυχοβλαβὲς νὰ ἀναγινώσκουν ἔστι νὰ παραδίδαν οἱ τῆς εὐσεβείας τρόφιμοι, τὰ μυθῶν ἔστι ἀσεβῶν τῶν Ἑλλήνων συγγράμματα εἰς τὰς ἀπαλὰς ψυχὰς τῶν νέων μαθητῶν τους. ἡ Ἐπικυροῦνται δὲ οἱ Ψαλμοὶ τοῦ Δαβὶδ ἀπὸ τὰ ἱεροσολιμώμενα. ὁ μὲν γὰρ βιβλίου. Ψαλμὸς ἐπικυροῦται ἀπὸ τὸ Ἰς. Κεφ. τοῦ α'. τῶν Παρὰ. ὁμοίως ἔστι ὁ βιβλίου. Ψαλμὸς ἀπὸ τὸ αὐτὸ Κεφ. Ἐπικυροῦται ἀπὸ τῶν Ἡσαΐαν, λέγων γὰρ οὗτος ἡ Κύριε ἐλέησον ἡμᾶς (Ἡσ. λγ'. 20.) συμφωνεῖ ἐν μέτρῳ μὲν τῶν τοῦ Δαβὶδ οὐκ. Ψαλμὸν λέγοντα, ἡ Ἐλέησον ἡμᾶς Κύριε ἐλέησον ἡμᾶς. Ἐπικυροῦται ἀπὸ τὸν Ἰερμίου. λέγων γὰρ οὗτος ἐν τοῖς Ὁρήνοις, ἡ Ἐν σκοτεινοῖς ἐκείθισέ με ὡς νεκρὸς αἰῶνος. (Θρ. γ'. 3.) συμφωνεῖ μὲν τῶν οὐκ. Ψαλμὸν λέγοντα, ἡ Ἐκείθισέ με ἐν σκοτεινοῖς ὡς νεκρὸς αἰῶνος. ὁμοίως ἔστι εἰς πολλὰ ἄλλα μέρη τῆς παλαιᾶς Γραφῆς ἀναφέρονται αὐτολεξεῖ ῥητὰ τῶν Ψαλμῶν. Ἐπικυροῖ τοὺς Ψαλμοὺς ἔστι ἡ Νέα Γραφή, εἰς μυρία μέρη φέρουσα μαρτυρίας ἐν τῶν Δαβιθικῶν Ψαλμῶν. Τὸ Ψαλτήριον ἐπικυροῦσιν οἱ Ἀπόστολοι ἐν τῇ πε'. Κανόνι αὐτῶν. ἡ ἐν Λαοδικεῖᾳ Σύνοδος ἐν τῇ ζ'. Κανόνι αὐτῆς. ἡ ἐν Καρθαγένη ἐν τῇ λε'. Κανόνι. Ὁ Ἀθανάσιος ἐν τῇ ἐκταστικῇ αὐτοῦ ἐπιστολῇ. Καὶ ὁ Γρηγόριος ὁ Θεολόγος, ἔστι ὁ Ἀμφιλόχιος ἐν τοῖς ἔπεσιν.

Κανὼν Β'. τῆς Ἀγίας καὶ Οἰκου-
μενικῆς Ἐβδόμης Συνόδου.

Ὅριζομεν πάντα τὸν προάγεσθαι μέλλοντα εἰς τὸν τῆς Ἐπισκοπῆς Βαθμὸν,
,, πάντως τὸν Ψαλτῆρα γινώσκειν· ἵνα ὡς ἐκ τούτου, καὶ πάντα τὸν κατ' αὐτὸν
,, κληρὸν, οὕτω νομίζετῃ μυεῖσθαι.

Κανὼν ΙΖ'. Τῆς ἐν Λαοδικείᾳ
Τοπικῆς Ἀγίας Συνόδου.

Περὶ τοῦ μὴ δεῖν ἐπισυνάπτειν ἐν ταῖς συναῖξεσι τοὺς Ψαλμοὺς· ἀλλὰ διὰ μέ-
,, σου, καθ' ἕκαστον Ψαλμὸν, γίνεσθαι ἀναγνώσιν.

,, Γράφει δὲ καὶ Θεόδωρος ὁ Ἀναγνώστης, ὅτι ὁ ἅγιος Γεννάδιος ὁ Πατριάρχης Κωνσταντινουπό-
,, λεως, ὁ ἀκμάσας μὲν ἐν ἔτει 459. ἐορταζόμενος δὲ κατὰ τὴν δεκάτην ἑβδόμην τοῦ Νοεμ-
,, βρίου, δὲν ἐχειροτόνει τινα, ἀνίσως πρότερον δὲν ἤξευρεν ἀπὸ σήθους τὸ Ψαλτήριον.

(Βιβ. 1. Σελ. 553.)

Ε Ρ Μ Η Ν Ε Ι Α

ΕΙΣ ΤΟΥΣ ΡΝ. ΨΑΛΜΟΥΣ

Τ Ο Τ

ΠΡΟΦΗΤΑΝΑΚΤΟΣ ΔΑΒΙΔ

ΨΑΛΜΟΣ Α'. ΚΑΘΙΣΜΑ Α'.

„Ψαλμός τῷ Δαβιδ ἀνεπιγραφος παρ' Ἑβραίοις.

Ὁ Πρῶτος οὗτος Ψαλμός εἶναι χωρὶς ἐπανωγραφὴν κοντὰ εἰς τὸ Ἑβραϊκόν, καθὼς εἶναι καὶ ὁ Δεύτερος. Περιέχει δὲ, μακαρισμὸν μὲν καὶ ἑπαινον τῶν Εὐσεβῶν καὶ Δικαίων, ταλανισμὸν δὲ καὶ κατηγορίαν, τῶν ἀσεβῶν καὶ ἀμαρτωλῶν. (1)

1: „**Μ**ακάριος ἀνὴρ, ὃς οὐκ ἐπορεύ-
„θη ἐν βουλῇ ἀσεβῶν, καὶ ἐν ὁδῷ
„ἀμαρτωλῶν οὐκ ἔστιν, καὶ ἐπὶ κα-
„θεδρᾷ λοιμῶν οὐκ ἐκάθισεν.

Ἑρμηνεῖα Μακάριος, κατὰ τὸν μέγαν Βασι-
λειον, κυρίως μὲν εἶναι ὁ Θεὸς, καθὼς λέγει ὁ
Ἀπόστολος Παῦλος, „Ὁ μακάριος καὶ μόνος δυ-
νάστης (α'. Τιμοθ. ε'. 15.) ἔδωκε δὲ ὁ Θεός

τὸ ὄνομα τοῦτο καὶ εἰς ἡμᾶς, κατὰ τὸν αὐτὸν Βα-
σίλειον: δηλαδή τὸ νὰ ὀνομαζώμεθα μακάριοι, κα-
θὼς ἔδωκεν εἰς ἡμᾶς καὶ τὸ ὄνομα, Θεός: ἦτοι τὸ νὰ
ὀνομαζώμεθα Θεοί, κατὰ τὸ Ψαλμικόν. „Ἐγὼ
εἶπα Θεοί ἐσε. (Ψαλ. πα'. 6.) καθὼς καὶ
ἄλλα πολλὰ τοιαῦτα θεοπρεπῆ ὀνόματα ἐχάρισεν
εἰς ἡμᾶς. τὸ ὄνομα λοιπὸν Μακάριος, ὡς λέγει ὁ
αὐτὸς Βασίλειος, εἶναι ἓνας καρπὸς καὶ ἀποτέλε-
σμα τῆς τελειότητος τῆς ἀρετῆς. δηλοῖ δὲ ἐκεῖνον,
ὅπου δὲν ἔχει καμμίαν φθορὰν καὶ θάνατον. Μα-
κάριος γὰρ θέλει νὰ εἰπῇ, ἐκεῖνος ὅπου δὲν φθεί-
ρεται, οὔτε ἀποθνήσκει. καὶ συντίθεται ἀπὸ τὸ α
σερητικόν, καὶ τὸ κηρός. ὃ σημαίνει τὴν θανατη-
φό-

(1) Λέγει δὲ ὁ αὐτὸς Εὐθύμιος, ὅτι ὁ Ψαλμός οὗτος δὲν ἔλαβεν ἐπιγραφὴν ἀπὸ τοὺς Ἑβδομήκοντα. ἔστι οὐ μόνον εἶναι Ἑθικός, ἀλλὰ καὶ Δογματικός. ἐπειδὴ, κατὰ τὸν Θεοδώριτον, οὐ μόνον παραινέει προσέχειν τοῖς θείοις λόγοις. ἀλλὰ καὶ ἀσεβῶν καὶ τῶν ἄλλων ἀμαρτωλῶν περιέχει κατηγορίαν καὶ τιμωρίαν. ἐξ ὧν οὐκ ἡθικὴν μόνον, ἀλλὰ καὶ δογματικὴν ἀφέλειαν καρπούμεθα. ὁ δὲ Νικήτας λέγει, ὅτι διὰ τοῦτο δὲν ἐπιγράφεται οὗτος, διὰ τὴν δὲν ἔχει πρόσωπον ὀρισμένον. ὅρα καὶ ἐν τῷ πέμπτῳ Κεφαλαίῳ τοῦ Προοιμίου.

φόρον μοῖραν, τὸ δὲ μὴ εἶναι παρ' ἑνὶ (1)

Ὁ μακαρισμὸς δὲ αὐτὸς, καὶ καὶ ἀποδίδεται ἀπὸ τὸν Δαβὶδ εἰς πρόσωπον ἀρσενικὸν τὸν ἄνδρα, συμπεριλαμβάνει ὅμως καὶ τὸ θηλυκὸν πρόσωπον τὴν γυναῖκα, ὡς ἅπλο μέρους τὸ ὅλον· ταυτὸν εἰπεῖν, συμπεριλαμβάνει καὶ τὰ δύο γένη τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως· ἐπεὶ κατὰ τὸν θεὸν Ἀπόστολον, „Κε- „φαλή μὲν τῆς γυναικὸς εἶναι ὁ ἄνδρας (Ἀ. Κορ. ια'. 3.) καθὼς δὲ ἐνόνονται μετὰ τὴν κε- „φαλὴν καὶ τὰ λοιπὰ μέρη τοῦ σώματος, ἔτσι καὶ μετὰ τὸν ἄνδρα ἐνόνεται καὶ ἡ γυνή, ἥτις μέρος ἐστὶ τοῦ ἀνδρός· καὶ καθὼς ἡ φύσις τῆς ἀνθρωπότητος εἶναι μία καὶ κοινὴ εἰς τὸν ἄνδρα καὶ εἰς τὴν γυναῖ- „κα, ἔτσι καὶ τὰ καλὰ ἔργα καὶ οἱ μισθοί, εἶναι κοι- „νὰ εἰς αὐτοὺς, καὶ κατ' αὐτὰ τίποτε δὲν διαφέρει ὁ ἄνδρας ἀπὸ τὴν γυναῖκα.

Ἀκολουθῶντας δὲ ὁ θεὸς Δαβὶδ εἰς τὴν φύσιν τῶν πραγμάτων, ἔβαλε κάποιαν τάξιν εἰς τὰ ῥητὰ ταῦτα· δι' ὅτι ῥίζα καὶ ἀρχὴ τῶν ἐνεργειῶν καὶ πρά- „ξεων τοῦ σώματος, εἶναι ἡ ἐν καρδίᾳ βουλὴ καὶ ὁ

λογισμὸς τοῦ ἀνθρώπου· καθὼς καὶ ὁ Κύριος εἶπεν, ὅτι ἀπὸ τὴν καρδίαν εὐγαίνουσιν οἱ πονηροὶ λογισμοί, οἵτινες κάμνουν ἀκαθάρτον τὸν ἄνθρωπον (Ματθ. ιε'. 19.) Διὰ τοῦτο πρῶτον μὲν ἡμεῖς οἱ ἄν- „θρωποι βουλόμεθα· δεύτερον δὲ, κάμνομεν ἐκ- „λογὴν καὶ ἀπέρασιν τῶν βουλευμάτων μας· καὶ τρί- „τον, μένομεν εἰς ἐκεῖνα ὅπου ἀπεφασίσσαμεν, ὡς λέγει ὁ θεὸς Βασιλεὺς. Ἐπειδὴ δὲ ἀσεβὴς εἶναι ὁ ἄθεος, ἡ ὀπολυθὸς· (2) ἀμαρτωλὸς δὲ εἶναι ἐκεῖνος, ὅπου εἶναι μὲν εὐσεβὴς εἰς τὸν Θεόν, ἔχει δὲ ζωὴν παρ' ἑαυτοῦ καὶ ἀμαρτωλὴν· λοιπὸς δὲ ὁ- „νομάζεται ἐκεῖνος, ὅπου δὲν εἶναι μόνον αὐτὸς ἀ- „μαρτωλὸς, ἀλλὰ καὶ ἄλλους διαβραβεῖ καὶ μεταδί- „δει εἰς αὐτοὺς τὴν ἀμαρτίαν, καθὼς καὶ ὁ πανου- „κλιασμένος μεταδίδοι εἰς τοὺς ἄλλους τὴν πανοῦ- „κλιαν. Διὰ τοῦτο, λέγω, μακαρίζει ἐδῶ ὁ Δαβὶδ ἐκεῖνον τὸν Χριστιανόν, ὅπου φυλαχθῇ καὶ ἀπὸ τοὺς „τρεῖς αὐτοὺς· καὶ μήτε συγκοινωνεῖ μετὰ τὴν κατὰ τοῦ „Θεοῦ βουλὴν τῶν ἀσεβῶν, οὔτε περαστικῶς καὶ κα- „τὰ πάρεργον κατὰ τὸν Ἡσυχίον· τοῦτο γὰρ νομί- „ζω

(1) Ἄλλοι δὲ ἐτυμολογοῦσι τὸ, Μακάριος, ἀπὸ τοῦ μὴ, καὶ τοῦ κηρός· ὅπερ διηλοῖ, ὁ μὴ φθειρόμενος· λέγει δὲ ὁ μέγας Ἀθανάσιος, ὅτι ὁ Δαβὶδ ἀφιερώνει τὸν πρῶτον τοῦτον Ψαλμὸν εἰς τὸν Χριστόν, τὸν μέλλοντα ἐξ αὐτοῦ γεννηθῆναι· ὅς τις μόνος ἐξάσθῃ μακάριος, ἕνα μὲν, διὰ τὸ ἦτον ἔξω ἀπὸ κάθε κήρας ἢ φθορᾶς τῆς ἀμαρτίας· ἢ ἄλλο δὲ, διὰ τὸ κατὰ τοὺς Ἱεροὺς Θεολόγους, αὐτὸς μόνος ἢ ἐπὶ γῆς διατρέξων, μακάριος ἦτον, διὰ τὴν μακαρίζουσαν βρασιν, ἣν εἶχε τοῦ Θεοῦ Λόγου· τὸν ὅποιον ἀμέσως ἐθεώρει ὁ τοῦτον νεῦς, ὡς κατ' ὑπόστασιν ὢν ἡνωμένος μετ' αὐτόν· ὁθεν εἶπε ἢ ὁ Ὀριγένης, „Διὸ ἢ ἐπ' αὐτὸν ἀνοίσει τις τὸν παρόντα Ψαλμὸν (ἥτις ἐπὶ τὸν Χριστόν) ὅτε γενόμενον ἄνδρα τῆς νύμφης αὐτοῦ Ἐκκλησίας· τοῦτο δὲ εἰκοι ἢ ἡ Ἑβραϊκὴ φωνὴ παριστᾷ, κατ' ἣν, „Μακάριος ὁ ἄνθρωπος μετὰ τῆς τοῦ Ἀδὰμ προσθήκης εἴρηται· τινὲς δὲ ἀποροῦν, διὰ τὸ ὁ μὲν Δαβὶδ ἐδῶ ἢ τοὺς ζῶντας μακαρίζει, ὁ δὲ Σειρᾶχ λέγει· „Πρὸς τελευτῆς μὴ μακαρίζετε μηδένα. (Σειρ. ια'. 28)

Λύοντες οὖν τὴν ἀπορίαν λέγουσιν, ὅτι ἐπειδὴ τὸ, Μακάριος, ἔχει δύο σημασιόματα· ποτὲ μὲν γὰρ διηλοῖ, τὸν ἐπαινετὸν ἢ ζηλωτὸν· ποτὲ δὲ, τὸν ἀκήρατον ἢ ἀνώλεστον ἢ ἀπαθῆ· διὰ τοῦτο, τὸ, μακάριος ὄνομα, κατὰ μὲν τὸ πρῶτον σημαζόμενον, ἐρμολογεῖ εἰς τοὺς ζωντανούς ἀνθρώπους· κατὰ δὲ τὸ δεύτερον σημαζόμενον, ἐρμολογεῖ εἰς τοὺς τελευτήσαντας· ἢ οὕτω συμβιβάζουσι τὴν φαινομένην ταύτην διαφωνίαν· ἐγὼ δὲ προσθέτω, ὅτι ἢ αὐτὰ τὰ ἴδια λόγια τοῦ Ψαλμοῦ, ἱκανὰ εἶναι εἰς τὸ νὰ λύσουν τὴν ἀπορίαν ταύτην, καθὼς τὰ ἐρμηνεύει ὁ μέγας Βασιλεὺς· οὕτω γὰρ ἐκεῖνος φησὶ, „Ἡσυχίον τῶν ῥημάτων τὸ ἀκριβές· οὐκ εἶπεν, „Ὅς οὐ πορεύεται ἐν βου- „λῇ ἀσεβῶν, ἀλλ' ὅς οὐκ ἐπορεύθη· ὁ μὲν γὰρ ἐν τῇ βίᾳ τυγχάνων, οὕτω μακαρίζεται, διὰ τὸ ἀδύλον τῆς ἐκβά- „σεως· ὁ δὲ συμπληρώσας τὰ ἐπιβάλλοντα, ἢ ἀναντιρρήτως τέλει τὴν ζωὴν κατακλείσας, οὗτος ἦδη ἀσφαλῶς μα- „καρίζεται· διὰ τὸ οὖν μακάριοι οἱ πορευόμενοι ἐν νόμῳ Κυρίου· οὐ γὰρ τοὺς πορευόμενους ἐκεῖ, ἀλλὰ τοὺς ἔτι πορευομένους, μακαρίζεται ὁ λόγος τίθεται· ὅτι οἱ τὸ ἀγαθὸν ἐργαζόμενοι, ἐν αὐτῇ τῇ ἔργῳ τὸ ἀπόδοτον ἔχου- „σι· λέγει δὲ ἢ ὁ Χρυσόστομος· „Πάντων τῶν ἄλλων χρηστὴς ἐστὶ ἡ μακαριότης, ἥτις ἐν Ψαλμοῖς ἀναγκαστικῶς ἀντὶ „σεφάνων προτίθεται τοὺς αὐτῆς ἐργασίας πρὸς νίκην ἀλείφουσα, ἥς ὁ ἐν τῇ τέλει γεόμενος, μακάριος· (ἐν τῇ ἐκτε- „δομένη Σειρᾷ)

(2) Ὅθεν ἡρμηνεύουν ὁ μέγας Βασιλεὺς· „Ἀσεβεία κυρίως λέγεται ἡ εἰς Θεὸν ἀμαρτία· εἶπε δὲ ἢ ὁ Ἡσυχίος· „Δεῖ πρῶτον καταρθεῖσθαι τὴν εὐσεβείαν, ἢ τότε τὴν τοῦ βίου πολιτείαν ῥυθμίζεσθαι· ἀλλ' ἐκεῖ μὲν, τὸ πα- „ρευθῆναι, ἐνταῦθα δὲ, τὸ μηδὲ γῆναι προσέταξεν, ἵνα τῆς μὲν ἀσεβείας μηδ' ὅσον ἐν παρόντι μεταλαβεῖν, ἢ „φύσαι φυλαχόμεθα· ἀμαρτίας δὲ, εἰ καὶ τις ἡμῖν πάροδος ἐπαχθεῖται γένοιτο, γῆναι ὅμως ἐν αὐτῇ· ταῦτάς τε „λύσασθαι, ἢ ἐπιμένειν ἐκκλινόμεν· (ἐν τῇ ἐκτεδομένη Σειρᾷ)

ζω ὅτι δηλοῦ, ἡ πορεία καὶ σράτα, ὅπου λέγει ἔ-
δω ὁ Δαβὶδ· (1) μῆτε συγκοινωνεῖ με τὸ εἰς τὸ
κακὸν σάσιμον τῶν ἀμαρτωλῶν, ἂν καὶ τυχὸν ἦθε-
λε συναρπαγῇ ποτὲ μὴ θέλωντας, ὡς ἄνθρωπος, εἰς
καὶ μίαν κακίαν· μῆτε συγκοινωνεῖ με τὴν ἐπιμονὴν
καὶ βεβαιότητα, ὅπου οἱ λοιμοὶ καὶ διεσθαρμένοι
ἄνθρωποι κάμνουσιν εἰς τὴν κακίαν, διαφθείροντες καὶ
τοὺς ἄλλους, περὶ τῶν ὁποίων εἶπεν ὁ Σολομὼν, «Θρα-
σὺς καὶ αὐθάδης καὶ ἀλαζὼν λοιμὸς καλεῖται·
(Παρ. καὶ. 24.) ἡ καθέδρα γὰρ ὅπου λέγει ἔ-
δω ὁ Δαβὶδ, τὴν ἐπιμονὴν φανεροῦναι.

Δύναται δὲ νὰ νοηθῇ καὶ μὲ ἄλλον τρόπον τὸ ῥη-
τὸν τοῦτο· Βουλὴ μὲν γὰρ ἀσεβῶν νοεῖται, τὸ συ-
νέδριον τῶν ἀσεβῶν, καθὼς ὁ Ἀκύλας καὶ ὁ Θεο-
δοτίων μετέφρασαν· ὁδὸς δὲ καὶ σράτα τῶν ἀμαρ-
τωλῶν, εἶναι ὁ Διάβολος κατὰ τὸν Δίδυμον· ἐπει-
δὴ ὅποιος δὲν σαθῇ εἰς τὸν Διάβολον, αὐτὸς θέλει
ἔλθῃ πρὸς τὸν Χριστόν, ὅς τις εἶναι ὁδὸς καὶ σράτα,
διὰ μέσου τῆς ὁποίας περιπατοῦσιν οἱ ἄνθρωποι εἰς
τὴν ἀρετὴν· καθὼς τὸ εἶπε μόνος, «Ἐγὼ εἰμι ἡ ὁ-
δός· (Ἰω. ιδ'. 6.) Καθέδρα δὲ τῶν λοιμῶν,

εἶναι ἡ διδασκαλία τῶν πονηρῶν ἀνθρώπων κατὰ τὸν
Α΄ Ψάλμον· (2) ἐπειδὴ δὲ, δὲν εἶναι ἀρκετὸν εἰς
τὴν τελείωσιν τῆς ἀρετῆς, τὸ νὰ φύγῃ μόνον ὁ ἄν-
θρωπος τὸ κακὸν, ἀλλὰ εἶναι χρεῖα νὰ κάμῃ καὶ τὸ
καλὸν, κατὰ το, «Ἐκκλινον ἀπὸ κακοῦ, καὶ ποιή-
σον ἀγαθόν· (Ψαλ. λγ'. 14.) καὶ τὸ, Παύ-
σαθε ἀπὸ τῶν πονηρῶν ὑμῶν, μάθετε καλὸν
ποιεῖν· (Ἦσ. α'. 16.) διὰ τοῦτο καὶ ὁ
Δαβὶδ ἀκολουθῶς λέγει.

2: «Ἀλλ' ἢ ἐν τῷ νόμῳ Κυρίου τὸ θέ-
λημα αὐτοῦ, καὶ ἐν τῷ νόμῳ αὐτοῦ
μελετήσῃ ἡμέρας καὶ νυκτός· (3)

Μακάριος, λέγει, εἶναι ἕκαστος ὁ Χριστιανὸς,
ὅς τις ὄχι μόνον δὲν ἐσυγκοινωνῇ με τοὺς προῤῥη-
θέντας ἀσεβεῖς καὶ ἀμαρτωλοὺς καὶ λοιμοὺς, ἀλλὰ
καὶ πρὸς τοῦτοις ἐσυνάρμοσε τὸ θέλημα τοῦ εἰς τὸν
νόμον τοῦ Κυρίου· καὶ ἐκεῖνα μόνον θέλει καὶ ἀ-
γα-

(1) Ὁ δὲ μέγας Βασιλεὺς σράταν ἐννοεῖ ἐδῶ τὴν ζωὴν τῶν ἀνθρώπων, διὰ τὴν φέρει καθεστῶς ἄνθρωπον εἰς τὸ τέλος
τοῦ θανάτου· καθὼς καὶ ἡ σράτα φέρει τοὺς περιπατοῦντας εἰς τὸν τόπον ὅπου θέλουσιν· ὡς ὁδὸς ὁ βίος εἴρεται διὰ
τὴν πρὸς τὸ τέλος ἐκείνου τῶν γεννηθέντων ἐπειξιν· προσθέτει δὲ ὁ θεὸς Νύσσης Γρηγόριος· «Ἐπεὶ οἱ πολλοὶ
περιπλανώμενοι ταῖς αἰσθήσεσι, τοὺς κατὰ τὸν βίον ἐκπορεύοντες μακαρίους κατονομάζουσι, διεσθαρμένους χρωμέ-
νοι καὶ τοῖς νόμοις καὶ τοῖς πράγμασι· διὰ τοῦτο ὥστε ἐν μεσαιατῇ περιωπῇ ἐσθλῶς ὁ Προφήτης βοᾷ, μακάριον
εἶναι μόνον τὸν ἀγαθὸν καὶ σπουδαῖον, τέλος τοῦ κατ' ἀρετὴν βίου τὴν ἀήνητον ταύτην τιθέμενος μακαριότητα·
πάν γὰρ τὸ κατὰ σπουδὴν κατορθούμενον, πρὸς τὴν ἀναφορὰν πάντας ἔχει· καὶ ὥστε ἡ μὲν λατρικὴ πρὸς τὴν ὑ-
γίειαν ὁρᾷ· τῆς δὲ γεωργίας ὁ σκοπὸς πρὸς τὸ ζῆν ἐστὶ παρασκευή· οὕτω καὶ ἡ τῆς ἀρετῆς κτῆσις πρὸς τὸ μακά-
ριον γενέσθαι τὸν κατ' αὐτὴν, ζῶντα, βλέπει· τοῦτο γὰρ πάντες τοῦ κατὰ τὸ ἀγαθὸν νοουμένου, κεφάλαιον καὶ πέ-
ρας ἐστίν·

(2) Ὁ δὲ Χρυσόστομος λέγει, ὅτι καθὼς ὁ Διάβολος εἶναι βουλὴ τῶν ἀσεβῶν, ἔτσι ἐκ τοῦ ἐναντίου βουλὴ τῶν
εὐσεβῶν εἶναι ὁ Χριστός· ἡ δὲ βουλὴ τῶν εὐσεβῶν ἐστὶν ὁ Χριστός, ὅς τις εὑρίσκεται καὶ ὁδὸς καὶ καθέδρα· ὁδὸς μὲν
ὡς πρὸς αὐτὸν ἀνάγουσα τὸν Πατέρα· καθέδρα δὲ, ὡς ἀναπαύουσα τοὺς ἐκλυομένους ἐν τῇ βίῳ· Δεῦτε γὰρ
φῆσι, πάντες οἱ κοπιῶντες καὶ πεφορτισμένοι, καλῶ ἀναπαύσθε ὑμᾶς (ἐν τῇ ἐκδόσει· Σειρ.)· λέγει δὲ ὁ Θεο-
δότης· «Ἀρμολίας δὲ λίαν ὁ μέγας Δαβὶδ μακαρισμὸν τῆς οἰκείας αὐτοῦ προτέθεικε συγγραφῆς, τοῖς αὐτοῦ
ἡδὺ ὁμοῦ καὶ Δεσπότην μιμούμενος, τὸν Σωτῆρα λέγων Χριστόν, ὅς τῆς πρὸς τοὺς Ἱεροὺς μαθητὰς διδασκαλίας
ἀπὸ μακαρισμῶν ἤρξατο· «Μακάριε, λέγων, οἱ πτωχοὶ τοῦ πνεύματος· ὅτι αὐτῶν ἐστὶν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν·
Μερικοὶ δὲ λέγουσι, ὅτι ὁ μὲν Δαβὶδ, ἀρχιστὸν τὸν πρῶτον Ψαλμὸν με ἐνικὸν ἀριθμὸν, εἰπὼν· «Μακάριος, διὰ
τὴν φανερώσῃ τὴν πτωχείαν καὶ σελοῦντα τῆς χάριτος τοῦ παλαιῦ νόμου καὶ τῶν Προφητῶν· ἐν ᾧ σπάνιος εὑρίσκειτο
οἱ μακάριοι· ὁ δὲ Χριστὸς ἀρχιστὸν τὴν πρὸς τοὺς μαθητὰς του διδασκαλίαν με πληθυντικὸν ἀριθμὸν εἰπὼν, Μακά-
ριοι διὰ τὴν πλουσιότητα καὶ ἀφθονίαν τῆς χάριτος τοῦ Εὐαγγελίου, ἐν ᾧ πολλοὶ εὑρίσκονται οἱ μακάριοι· ὅθεν εἶπε
καὶ ὁ Ὁσιώτης· «Ἐνθάδε μὲν διὰ τὸ σπάνιον τῶν παλαιῶν κατορθούτων ἕνα τινα μακαρίζει· ὁ δὲ Σωτὴρ ἡμῶν
πλείονας ποιεῖ μακαρίους, πληθυντικῶς τοὺς μακαρισμοὺς προφέρειται (ἐν τῇ ἐκδόσει· Σειρ.)

(3) Ὁ Νύσσης Γρηγόριος ἐξηγεῖται, ὅτι διὰ τοῦτο εἶπε δύο φοαῖς τὸν νόμον ἐδῶ, διὰ τὴν φανερώσῃ τὸν πα-
λαι-

γαπᾶ, ὅσα προσάξει ὁ τοῦ Θεοῦ νόμος· καὶ αὐτὰ μελετᾷ πάντοτε, καὶ μὲ αὐτὰ εὐτακτεῖ καὶ διορθοῦναι τὴν ζωὴν του· εἵτι· γὰρ καὶ ὁ Θεὸς ἐπρόσβαξε διὰ τοῦ Μωϋσέως λέγων, „Καὶ ἔσται τὰ ῥήματα ταῦτα, ἃ ἐγὼ ἐντέλλομαι σοι σήμερον, ἐν τῇ καρδίᾳ σου καὶ ἐν τῇ Ψυχῇ σου· καὶ προβιβᾷς αὐτὰ τοὺς Υἱούς σου, καὶ καλῆσεις ἐν αὐτοῖς καθήμενος ἐν οἴκῳ, καὶ πορευόμενος ἐν ὁδῷ, καὶ κοιταζόμενος καὶ διανιστάμενος· καὶ ἀφάψεις αὐτὰ εἰς σημεῖον ἐπὶ τῆς χειρὸς σου, καὶ ἔσται ἀσάλευτον πρὸ ὀφθαλμῶν σου· (Δευτε. 5. 6.) (1) ἀκολούθως δὲ δείχνει ὁ Δαβὶδ, καὶ ποῖος καρπὸς γεννᾶται ἀπὸ τὴν μελέτην τοῦ θεοῦ νόμου.

- 3: „Καὶ ἔσται ὡς τὸ ξύλον τὸ πεφυτευμένον πορὰ τὰς διεξόδους τῶν ὑδάτων, ὃ τὸν καρπὸν αὐτοῦ δώσει ἐν καιρῷ αὐτοῦ· καὶ τὸ φύλλον αὐτοῦ οὐκ ἀπορρηθήσεται· καὶ πάντα ὅσα ἂν ποιῇ, κατευοῦσθῇσεται.

Ἐκεῖνος, λέγει, ὅπου μελετᾷ πάντοτε τὸν θεοῦ νόμον, αὐτὸς φυτευμένος ὄντας κοντὰ εἰς τὰ ῥεύματα τῶν Θεϊκῶν λόγων, καὶ ποτιζόμενος μὲ τὴν διδασκαλίαν αὐτῶν, θάλλει καὶ χλοηροεῖ ὡς τὸ

δένδρον ὅπου εἶναι φυτευμένον κοντὰ εἰς τὰ ῥεύματα τοῦ νεροῦ, καὶ φέρει μὲν τὰς ἀρετάς ὡς τὸν καρπὸν, εἰς τὸν πρέποντα καὶ ἀρμόδιον καιρὸν, δὲν ἀπορρίπτει ὅμως καὶ τὰ φύλλα· ἡγουν τὴν ταπεινοφροσύνην, ἡ ὁποία σκεπάζει καὶ διαφυλάττει τὸν καρπὸν τοῦ λογικοῦ δένδρου· ἡγουν τὰς ἀρετάς· ἡμποροῦμεν δὲ καὶ ἄλλως νὰ νοησωμεν, καρπὸν μὲν, τὸν Πνευματικὸν πλοῦτον τῶν θείων χαρισμάτων, ὅς τις συναγεται ἀπὸ τοὺς κόπους καὶ ἀγῶνας· φύλλα δὲ, τὴν ἐλπίδα τῆς σωτηρίας, κατὰ τὸν Θεοδώριτον· ἡ ὁποία σκεπάζει τοὺς τοιοῦτους πόρους εἰς κάθε καιρὸν, καὶ δὲν ἀφίνει τοὺς ἐναρέτους νὰ αἰσθανθῶσιν αὐτοὺς, διὰ τὴν ἀντιμισθίαν, ὅπου ἔχουν νὰ λάβουν ἐν τῷ αἰῶνι τῷ μέλλοντι. (2)

Πρεπόντως δὲ ἐπαρωμοίασεν ὁ Προφητὰνὰξ τὰ θεῖα λόγια μὲ τὰ νερά· διὰ τί αὐτὰ ποτίζουν καὶ τρέφουν νοητῶς τὰς Ψυχὰς· καθὼς τὰ νερά ποτίζουν καὶ τρέφουν αἰσθητῶς τὰ φυτά· εἵτι· γὰρ καὶ ὁ Δεσπότης Χριστὸς νερὸν ὠνόμασε τὴν διδασκαλίαν του, λέγων, „Εἵτις διψᾷ, ἐρχέσθω πρὸς με, καὶ πινέτω· „Ὁ πικεύων εἰς ἐμέ, καθὼς εἶπεν ἡ Γραφή, ποταμοὶ ἐκ τῆς κοιλίας αὐτοῦ ῥέουσιν ὕδατος ζῶντος (Ἰω. 3. 37.) πάλιν, „Ὅς δ' ἂν πῖν ἐκ τοῦ ὕδατος, οὐ ἐγὼ δώσω αὐτῷ, οὐ μὴ διψήσει εἰς τὸν αἰῶνα· (Ἰω. 4. 14.) μὲ τὸν τοιοῦτον δὲ ἄνθρωπον, ὅπου ποτίζεται ἀπὸ τὰ θεῖα λόγια, συνεργεῖ ὁ Θεὸς εἰς ὅλα τὰ πράγμα-

μα-

λαῖον καὶ τὸν νέον τῆς χάριτος, ὅς τις ἐμελλε νὰ δοθῇ, εἰς τὸν ὁποῖον ἔβαλε ἢ τὸ, μελετήσει· ἐπειδὴ οἱ Χριστιανοί, περισσότερον πρέπει νὰ μελετοῦν τὴν νέαν Γραφήν ἀπὸ τὴν παλαιάν, ὡς λέγει ὁ μέγας Βασίλειος ἐν τῇ πρὸς Χίλων ἐπιστολῇ· ἡμέραν δὲ ἐννοεῖ ὁ Νύσσης, τὴν εὐτυχίαν· ἢ νύκτα, τὴν δυσυχίαν· ὁ γὰρ ἐν αὐταῖς μελετῶν τὸν νόμον, οὔτε ἐν τῇ εὐτυχίᾳ ὑβρίζει ἢ υπερηφανεύεται, οὔτε ἐν τῇ δυσυχίᾳ καταπίπτει ἢ λυπεῖται· μελετᾷ δὲ λέγει, ὁ αὐτὸς, ἐκεῖνος ὅπου θεληματικῶς φυλάττει τὸν νόμον, ἢ ὅχι ἐκεῖνος ὅπου κατὰ ἀνάγκην ἢ ἀκουσίως φυλάττει αὐτόν.

- (1) Εἶπε δὲ ἢ ὁ Θεὸς πρὸς τὸν Ἰησοῦν τοῦ Ναυῆ· „Οὐκ ἀποστήσεται ἡ βίβλος τοῦ νόμου τοῦτου ἐκ τοῦ στόματός σου, ἢ μελετήσεις ἐν αὐτῇ ἡμέρας ἢ νυκτός, ἵνα εἰδῇς πάντα τὰ γεγραμμένα· (Ἰησ. α'. 8.)
(2) Ὁ δὲ Νύσσης θέλει, ὅτι ξύλον μὲν νοεῖται ἀλληγορικῶς, ὁ Χριστὸς, ὅς τις ἔδωκεν ἐν καιρῷ τὸν καρπὸν αὐτοῦ, ἥτοι, ἐγένετο ἄνθρωπος καθ' ὃν ὤρισε καιρὸν· ἀπὸ τὸν καρπὸν τοῦ ὁποῖου οἱ μεταλαμβάνοντες, ἐγένιναν ἀθάνατοι· φύλλα δὲ ἐννοεῖ τὴν σάρκα τοῦ Χριστοῦ, ἡ ὁποία δὲν διεφθάρη· ταύτην γὰρ ἀναστήσας, ἀνελήφθη μὲ αὐτὴν εἰς τοὺς οὐρανοὺς· παρομοιάζει δὲ ἢ ὁ δίκαιος μὲ τὸ ξύλον τοῦτο· ἡγουν μὲ τὸν Χριστόν· τοῦτο γὰρ τέλος τῆς κατὰ Θεὸν ζωῆς, τὸ ὁμοιωθῆναι Θεῷ κατὰ τὸ δυνατόν ἀνθρώπων· ὁ δὲ ἅγιος Ἐφραίμ, καρπὸν μὲν ἐννοεῖ, τὰ καλὰ ἔργα, φύλλα δὲ, τὰ καλὰ λόγια· ἢ διὰ τὰ δύο, γὰρ ἔχει νὰ λάβῃ μισθὸν ὁ δίκαιος ἐν τῷ καιρῷ τῆς κρίσεως· ἄλλοι δὲ λέγουσιν, ὅτι καρπὸς μὲν εἶναι ἡ ἐργασία τῶν ἐντολῶν ἢ τῶν ἀρετῶν, μάλιστα τῶν ψυχικῶν ἢ ἐσωτερικῶν· φύλλα δὲ εἶναι τὰ ἔξωθεν φαινόμενα σχήματα τῶν ἐναρέτων· ἡ συστολή δηλαδὴ τῶν αἰσθήσεων, ἢ ἀπλῶς τὰ εὐτακτα ἢ χρηστὰ ἥθη.

ματα · καθὼς λέγει Ἀλλαχοῦ ὁ ἴδιος Δαβίδ ·
 „παρὰ Κυρίου τὰ διαβήματα ἀνθρώπου κατευθύ-
 νεται, καὶ τὴν ὁδὸν αὐτοῦ θελήσει σφόδρα (Ψαλ.
 λς. 24.) Καὶ ὁ Ἀπόστολος λέγει „Τοῖς ἀγκυ-
 σι τὸν Θεὸν πάντα συνεργεῖ εἰς ἀγαθὸν (Ρωμ.
 ή. 28.) ἐπρόσθεσε δὲ με ἀκρίβειαν, τὸ πάντα
 ὁ Παῦλος, διὰ νὰ δείξῃ, ὅτι ἐκεῖνος ὁποῦ φθάσῃ
 εἰς τὴν ἀγάπην τοῦ Θεοῦ, αὐτὸς δὲν θέλει νὰ κά-
 μῃ καὶνένα κακόν · διὰ τοῦτο καὶ εἰς ὅλα του τὰ κι-
 νήματα εὐδοκῶνται ἀπὸ τὸν Θεόν (1) ἀφ’ οὗ δὲ
 ὁ Δαβίδ παρακίνησε τοὺς ἀνθρώπους εἰς τὴν ἀρετὴν
 διὰ μέσου τῶν ἀγαθῶν καὶ χαροποιῶν λόγων του,
 παρακινεῖ ἀκολούθως τοὺς ἀθλητὰς τῆς ἀρετῆς, καὶ
 μετὰ τὰ ἐναντία καὶ λυπηρὰ λόγια, λέγωντας οὕτω.

4: „Οὐχ οὕτως οἱ ἀσεβεῖς, οὐχ οὕτως.

Ἦτοι, οἱ ἀσεβεῖς ἄνθρωποι, δὲν χλοφοροῦ-
 σι, λέγει, οὐδὲ καρποφοροῦσιν, οὐδὲ τὰ ἄλλα ἀ-
 γαθὰ θέλουν ἀπολαύσουν, καθὼς χλοφορεῖ καὶ
 καρποφορεῖ καὶ ἀπολαμβάνει αὐτὰ ἐκεῖνος ὁ Χρι-
 στιανός, ὁποῦ μελετᾷ εἰς τὸν νόμον τοῦ Θεοῦ · ἐ-
 διπλασίωσε δὲ τὸ, οὐχ οὕτως ὁ Προφήτης, διὰ
 νὰ βεβαιώσῃ τὸν λόγον του περισσότερον, καὶ νὰ φα-
 νερῶσιν σαφέστερον τὴν ἐναντιότητα ὁποῦ ἔχουν οἱ
 ἀσεβεῖς μετὰ τοὺς εὐσεβεῖς, κατὰ τὸν Θεοδώριτον.

„ΑΛΛ’ ἢ ὡσεὶ χνοῦς, ὃν ἐκρίπτει ὁ ἄ-
 νεμος ἀπὸ προσώπου τῆς γῆς.

Καθὼς, λέγει, ὁ ἄνεμος μεταφέρει τὸ φύλλον
 ἡμῶν τῆς γῆς: ἦτοι τὸν κοινοκτὸν · καὶ διασκορ-

πίζει αὐτὸν ἀπὸ ἑνα τόπον εἰς ἄλλον, τοιοῦτοτρό-
 πως διασκορπίζουσι τοὺς ἀσεβεῖς καὶ οἱ ἀντιπνεόντες
 Δαίμονες · πρόσωπον δὲ τῆς γῆς τὴν φαινομένην ἐ-
 πιφάνειαν τῆς γῆς ὀνομάζει ὁ Δαβίδ · τὸ ὁποῖον
 αὐτὸ πρόσωπον, καὶ νῶτα τῆς γῆς ὀνομάζονται,
 διὰ τὴν ἐπάνω εἰς αὐτὰ βασιάζει ἡ γῆ φυτὰ, ζῶα,
 καὶ ἄλλα σώματα · καθὼς καὶ βάθος τῆς γῆς ὀνομά-
 ζεται ὁ κόλπος τῆς γῆς · ἀσεβεῖς δὲ ἐδῶ ὀνομάζει ὁ
 Δαβίδ μετὰ κοινὸν ὄνομα, ὅλους τοὺς ἄνω εἰρημέ-
 νους ἀσεβεῖς καὶ ἁμαρτωλοὺς καὶ λοιμούς · ἤμπορουν
 δὲ νὰ νοηθῶν ἀσεβεῖς καὶ οἱ Ἰουδαῖοι, κατὰ τὸν Ἀ-
 θανάσιον καὶ Ἡσύχιον · οἱ ὁποῖοι μετὰ τὸ νὰ μὴν σέ-
 βωνται τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ, διεσκορπίσθησαν εἰς ὅ-
 λον τὸν Κόσμον ὡς ἂν κοινοκτὸς, ἀφ’ οὗ ἐπνευσε
 τὸ κήρυγμα τῶν Ἱερῶν Ἀποστόλων, καὶ ἐφύσησαν
 κατὰ τῶν Ἰουδαίων, ὡς ἂν ἄνεμος δυνατὸς, τὰ στρα-
 τεύματα τῶν Ῥωμαίων, τὰ ὁποῖα ἠφάνισαν τὰ Ἱε-
 ροσόλυμα τὴν πατρίδα των.

5: „Διὰ τοῦτο οὐκ ἀναστήσονται ἀσε-
 βεῖς ἐν κρίσει.

Βλέπε ἐδῶ ἀγαπητὲ τοῦ ἐν τῷ Δαβίδ λαλοῦν-
 τος ἁγίου Πνεύματος τὴν ἀκρίβειαν · ἐπειδὴ δὲν εἴ-
 πεν ἀπλῶς, ὅτι δὲν θέλουν ἀναστηθῶν (2) οἱ ἀ-
 σεβεῖς, ἀλλὰ ἐπρόσθεσε καὶ τὸ, ἐν κρίσει, ἐπει-
 δὴ καὶ οἱ ἀσεβεῖς, ἔχουν μὲν νὰ ἀναστηθῶν, ὅχι
 ὁμως διὰ νὰ κριθῶν, διὰ τὴν αὐτοὶ εἶναι αὐτο-
 κατάκριτοι ἀπὸ ἐδῶ „Ὁ γὰρ μὴ πιστεύων φησὶν
 ἡδὴ κέκριται (Ἰω. γ. 8.) ἀλλ’ ἔχουν νὰ ἀ-
 ναστηθῶν διὰ νὰ κατακριθῶν καὶ νὰ τιμωρηθῶν,
 κατὰ τὸν Χριστόφορον καὶ τὸν Θεοδώριτον. Πρέπει δὲ
 νὰ παρατηρήσωμεν, ὅτι ὁ μὲν Μωϋσῆς δὲν εἶπε
 (κα-

(1) Λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος „Πρότερον ἅπαντα τῆς κακίας ἀπαγορεύσας τὰ εἶδη, καὶ τῶν θείων νόμων ὑποδείξας
 τὴν τελειότητα, οὕτως ἐπήγαγε · πάντα ὅσα ἂν ποιῇ, κατενοθεύησεται · εἰδὼς, ὡς οὐδὲν ἐναντίον ὄγε τοιοῦτος
 δρᾶσαι βουλήσεται, τῷ θείῳ νόμῳ τὸ οἰκεῖον θέλημα συναρμόττων · ἐν γὰρ τῷ νόμῳ, φησὶ, Κυρίου τὸ θέλημα
 αὐτοῦ.

(2) Σημειῶσαι ὅτι ἡ Ἑβραϊκὴ λέξις ἐδῶ, δὲν σημαίνει μόνον τὸ ἀνίστασθαι, ἀλλὰ καὶ τὸ ἀπλῶς ἵστασθαι · ὅθεν
 ἡμ-

(καθαρῶς) περί ἀναστάσεως (1) . ὁ δὲ Δαβὶδ , πρῶτος ἐδίδαξε περί αὐτῆς καθαρῶς .

„Οὐδὲ ἀμαρτωλοὶ ἐν βουλῇ δικαίων .

Ἀμαρτωλοὺς ἐδῶ ὀνομάζει ὅχι τοὺς ἀσεβεῖς , ἀλλὰ τοὺς εὐσεβεῖς μὲν , διεφθαρμένους δὲ καὶ κακοὺς ὄντας , οἱ ὅποιοι θέλουν κριθοῦν , καὶ θέλουν διωχθοῦν μακρὰν ἀπὸ τοὺς Δικαίους . διὰ τί ὁ Ἀκύλας καὶ ὁ Θεοδοτίων τὴν βουλὴν τῶν Δικαίων μετέφρασαν , συναγωγὴν τῶν Δικαίων . Δικαίους δὲ συνειθίζει νὰ ὀνομάζῃ ἡ ἀγία Γραφή , ὅχι μόνον ἐκείνους , ὅπου γυμνάζονται τὴν ξεχωριστὴν ἀρετὴν τῆς Δικαιοσύνης , ἀλλὰ καθολικῶς καὶ ὅλους τοὺς ἁγίους , τοὺς ὑπὸ Θεοῦ δεδικαιωμένους διὰ τὰς ἀρετάς των . (2)

κρυφῇ ἀπὸ τὸν Θεόν . ἐπειδὴ καὶ ὁ Θεὸς ἤξευρε τὰς καλὰς ἐράτας , καὶ τὰ κινήματα τῶν Δικαίων , ὡς Ἀλλαχοῦ λέγει ὁ αὐτὸς „ Πνώσκει Κύριος τὰς ὁδοὺς τῶν ἀμώμων . (Ψαλ . λς . 19 .) καὶ ὁ Μωϋσῆς „ Ἐγὼ ὁ Θεὸς τοὺς ὄντας αὐτοῦ , καὶ τοὺς ἁγίους (Ἀριθ . ις . 5 .) διὰ τί καὶ αὐτὸς ὁ Κύριος εἶπεν „ Ὅτι ἐγὼ εἰμι ἡ ὁδὸς (Ἰω . ιδ . 6 .) ὅθεν ἀκολουθῶν αὐτὸς ἤξευρε καὶ ἐκείνους , ὅπου περιπατοῦν διὰ μέσου αὐτοῦ : ἤγουν διὰ μέσου τῶν ἐντολῶν του . τὰς δὲ καλὰς ἐράτας ὑπακρίνεται ὁ Θεὸς , πῶς δὲν τὰς ἤξευρε . διὰ τί αὐταὶ εἶναι ἐνάξια τῆς Θεοπροποῦς του γνώσεως . διὰ τοῦτο καὶ ὅταν ὁ Ἀδὰμ παρέβη τὴν ἐντολὴν τοῦ Θεοῦ , ἐρώτησεν αὐτὸν ὁ Θεὸς , ὡς ἂν νὰ μὴν ἤξευρῃ . „ Ἀδὰμ ποῦ εἶ ; (Γέν . γ . 9 .) παρομοίως ἐρώτησε καὶ τὸν Καὶν , ἀφ' οὗ ἐθανάτωσε τὸν ἀδελφόν του „ Ποῦ ἔστιν Ἀβελ ὁ ἀδελφός σου ; (Γέν . δ . 9 .) ὡσαύτως ἐρώτησεν ὁ Θεὸς καὶ ἄλλους πολλούς . (3)

6: „Ὅτι γινώσκει Κύριος ὁδὸν δικαίων .

„Καὶ ὁδὸς ἀσεβῶν ἀπολεῖται .

Μὲ τὰ λόγια ταῦτα φανερώνει ὁ Δαβὶδ , ὅτι καὶ ἄνεως ἄνθρωπος δὲν ἡμπορεῖ νὰ λανθῇ καὶ νὰ

Τῶν Δικαίων καὶ Ἀγίων ἀνθρώπων αἱ ἀρεταὶ καὶ πράξεις , ἔχουν νὰ διακρίνουν παντοτινὰ , ὡς πλοῦτος

ἡμπορεῖ νὰ μεταφρασθῇ οὕτω τὸ ῥητόν . „ Οὐ γίνονται ἀσεβεῖς ἐν κρίσει : δηλαδὴ ἐν τῇ κριτικῇ , ἢ τῇ βουλῇ τῶν Δικαίων , καθὼς λέγει παρακάτω ὁ υἱὸς Δαβὶδ . ταῦτ' ἐν εἰπεῖν „ Οὐ γίνονται οἱ ἀσεβεῖς μετὰ τῶν εὐσεβῶν καὶ Δικαίων .

- (1) Προσέθηκα ἐγὼ , ὅτι καθαρῶς δὲν εἶπεν ὁ Μωϋσῆς περί Ἀναστάσεως , διὰ τὴν σκιωδῆς εἶπε περί αὐτῆς λέγων „ Καὶ γὰρ τὸ ὑμέτερον αἷμα τῶν ψυχῶν ὑμῶν , ἐν χειρὶ πάντων τῶν θηρίων ἐκζητήσῃ αὐτό . (Γέν . θ' . 5 .) ὁ περ ἑρμηνεύων ὁ θεὸς Ἰωάννης ὁ Δαμασκηνὸς λέγει , „ Ἦως ἐκζητήσῃ τὸ αἷμα τοῦ ἀνθρώπου ἐν χειρὶ πάντων τῶν θηρίων ; ἢ ὅτι ἀναστήσῃ τὰ σώματα τῶν ἀνθρώπων τῶν ἀποθνήσκόντων . οὐ γὰρ ἀντὶ τοῦ ἀνθρώπου ἀποθανεῖται τὰ θηρία . (περί ἀναστάσεως κεφ . ρδ' .) Καὶ πάλιν εἶπε τὰ λόγια , ὅπου ἐφώνησεν ὁ Θεὸς πρὸς αὐτὸν ἐκ τῆς βάρυτος . „ Ἐγὼ εἰμὶ ὁ Θεὸς τοῦ Πατρὸς σου , Θεὸς Ἀβραάμ ἢ Θεὸς Ἰσαὰκ , ἢ Θεὸς Ἰακώβ . (Ἐξ . γ' . 6 .) ὅπερ ἢ ὁ Κύριος ἀναφέρων ἔλεγεν ἐν τῇ Εὐαγγελίᾳ . „ Περὶ δὲ τῆς ἀναστάσεως τῶν νεκρῶν , οὐκ ἀνέγνωτε τὸ ῥηθὲν ὑμῖν ὑπὸ Θεοῦ λέγοντος . „ Ἐγὼ εἰμὶ ὁ Θεὸς Ἀβραάμ , ἢ ὁ Θεὸς Ἰσαὰκ , ἢ ὁ Θεὸς Ἰακώβ . οὐκ ἔστιν ὁ Θεὸς νεκρῶν , ἀλλὰ ζώντων . (Ματθ . κβ' . 32 .) διὸ ἢ ὁ Δαμασκηνὸς αὐτὸ τοῦτο ἀναφέρων λέγει . οὐκ ἔστιν ὁ Θεὸς , νεκρῶν Θεὸς τῶν ἀποθνήσκόντων ἢ οὐκ ἔτι ἐσομένων . ἀλλὰ ζώντων , ὧν αἱ ψυχαὶ ἐν χειρὶ αὐτοῦ ζῶσι , τὰ δὲ σώματα πάλιν δι' ἀναστάσεως ζήσεται . (αὐτὸς .)
- (2) Ὅθεν εἶπε ἢ ὁ θεὸς Κύριλλος „ Ἀναστήσονται δὲ ἢ οἱ ἀμαρτωλοὶ , ἀλλ' οὐκ ἔσονται ἐν τῇ βουλῇ ἢ τῇ τάγματι τῶν Δικαίων . εἰ γὰρ ἢ εἴεν τινες τῶν ἡμαρτηκότων ἐλέους ἄξιοι , ἀλλ' οὐκ ἂν τοῖς τῶν ἁγίων ἐναριθμηθῆεν χοροῖς .
- (3) Τινες δὲ λέγουσιν , ὅτι τὸ γινώσκει ἐδῶ ἐκλαμβάνεται ἢ ἀντὶ τοῦ ἀγαπᾶν ἢ τιμᾶν καθὼς εἶπε ἢ πρὸς τὸν Μωϋσῆν . „ Οἶδά σε (ἦτοι ἔγνωκα ἢ ἠγάπησα .) παρὰ πάντας , ἢ χάριν ἔχεις παρ' ἐμοί . (Ἐξ . λγ' . 12 .) εἰς δὲ τοὺς ἀμαρτωλοὺς λέγει . „ Οὐκ οἶδα ὑμᾶς (Ματθ . κε' . 12 .) ἦτοι δὲν σᾶς ἠγάπησα .

τος αὐτῶν καὶ σέφανος · τῶν δὲ ἀσεβῶν καὶ κακῶν μοιον κατὰ τὸν Θεοδώριτον μὲ ἐκεῖνο ὅπου λέγει αἱ ἀμαρτίαι καὶ πράξεις, τὰς ὁποίας ὁδὸν ἐδῶ ὀνομαζει ὁ Δαβὶδ, αὐταί, λέγω, ἀφανίζονται καὶ ὁ Παῦλος „Εἴτινος τὸ ἔργον κατακαήσεται, ζημιωθήσεται. (1. Κορ. γ'. 15.) (1) ἀνενέργητοι γίνονται · τοῦτο δὲ τὸ ῥητὸν εἶναι ὅ

ΨΑΛΜΟΣ Β'.

„Ψαλμός τῷ Δαβίδ ἀνεπιγραφος·

Καὶ ὁ δεῦτερος οὗτος Ψαλμός, εἶναι χωρὶς ἐπανωγραφὴν κοντὰ εἰς τὸ Ἑβραϊκόν, καθὼς εἶναι καὶ ὁ πρῶτος Ψαλμός · προφητεύει δὲ τὴν ἐπιβουλὴν, ὅπου ἔκαμιν κατὰ τοῦ Σωτῆρος Χριστοῦ οἱ Ἰουδαῖοι, καὶ τὸ κάλεσμα τῶν Ἑθνῶν, καὶ τὴν ἀπώλειαν τῶν Ἰουδαίων.

1: „**Ι**να τί ἐφρύαξαν Ἑθνη, καὶ λαοὶ ἐμελετήσαν κενά; παρέστησαν οἱ βασιλεῖς τῆς γῆς, καὶ οἱ ἄρχοντες συνήχθησαν ἐπὶ τὸ αὐτό;

νήσαντες κατὰ τοῦ Χριστοῦ, ἔκαμιν ταραχὴν, καὶ ἐκίνησαν ὅλα, καὶ ὑπερηφανεύθησαν; ταῦτα γὰρ πάντα δηλοῖ τὸ ἐφρύαξαν, καθὼς λέγουσιν ἐκεῖνοι, ὅπου μετεγλώτισαν τὴν Ἑβραϊκὴν γλῶσσαν εἰς τὴν Ἑλληνικὴν (2) Ἑθνη λοιπὸν εἶναι, οἱ περὶ τὸν Πιλάτον Ῥωμαῖοι στρατιῶται· Λαοὶ δὲ εἶναι, οἱ Ἰουδαῖοι, οἱ ὄντες τριγύρω εἰς τὸν Ἄνναν καὶ Καϊάφαν· Βασιλεῖς δὲ εἶναι, ὁ Ἡρώδης· Ἀρχοντες δὲ εἶναι, ὁ Πιλάτος ὁ Ἡγεμὼν τῆς Ἱερουσαλὴμ· ἔτι γὰρ καὶ εἰς τὰς πράξεις ἐρμήνευσαν τὸ ῥητὸν τοῦτο τοῦ Δαβίδ οἱ θεοὶ Μαθηταὶ τοῦ Χριστοῦ καὶ Ἀπόστολοι.

Προβλέπωντας ὁ Δαβὶδ μὲ τὰ Προφητικὰ ὄρματῖα τοῦ νοός του, τὴν λύσαν, ὅπου ἐμελλον νὰ δείξουν οἱ τὸν Χριστὸν θανατώσαντες, θρηνεῖ καὶ ἐλεεινολογεῖ αὐτοὺς διὰ τοῦ παρόντος Ψαλμοῦ, λέγων· φεῦ καὶ ἀλλοίμονον! διὰ τί αὐτοὶ τόσον μα-

(1) Ὁ δὲ μέγας Βασίλειος λέγει, ὅτι ἐπειδὴ μερικοὶ αἵρετικοὶ ἐνόμισαν ὅτι ἡ οὐσία τῶν ἀσεβῶν ἔσται ἀμαρτωλῶν ἔχει τελείως νὰ ἀφανισθῇ εἰς τὸ μὴ ὄν, μὲ τὸ νὰ εἶπεν ὁ Δαβὶδ ἀνωτέρω, πῶς θέλουν διασκορπισθῶν αὐτοὶ ὡς ἂν ὁ κοινωσιτὸς τῆς γῆς· διὰ τοῦτο τῶρα ὁ Δαβὶδ καθαρίζει τοῦτο ἐδῶ καὶ λέγει· ὅτι ἡ ὁδὸς τῶν ἀσεβῶν ἀφανίζεται· ἢτοι ἡ κακία ἢ ἡ ἀσέβεια αὐτῶν, ἢ ὅχι ἡ οὐσία αὐτῶν· ἐπειδὴ ἡ μὲν πονηρία ἀφανίζεται, ἢ εἰς τὸ μὴ ὄν διαλύεται· οἱ δὲ ἀσεβεῖς, εἰς τοὺς ὁποίους ἡ κακία συνέβη, ἀφίνονται διὰ νὰ κολάζωνται αἰωνίως· καθὼς τοῦτο ἔσται ἀλλαχού ὁ αὐτὸς Δαβὶδ φανερόντι λέγων, „Ζητηθήσεται ἡ ἀμαρτία αὐτοῦ, ἢ οὐ μὴ εὑρεθῇ (Ψαλ. 9. 39.)

(2) Ὁ δὲ Ἀλεξανδρείας Κύριλλος οὕτως ἐρμηνεύει τὸ, ἐφρύαξαν· ἤγουν ὅτι φρύαγμα κυρίως εἶναι ἕνας ἄσημος ἦχος, ἐνωμένος μὲ ἕνα πνεῦμα δυνατὸν, τὸ ὁποῖον εὐγαίνει ἀπὸ τὴν μύτην τῶν ἀλόγων, ὅταν αὐτὰ πηδῶσι, ἢ δὲν θέλουν νὰ ὑποταχθῶν εἰς ἐκεῖνους, ὅπου ζητοῦν νὰ τὰ ἡμερώσουν· καθὼς ἕνα τοιοῦτον φρύαγμα ἔκαμιν οἱ Ἑβραῖοι, μὴ θέλοντες νὰ ὑποταχθῶν εἰς τὸν Χριστόν· λέγει δὲ ἢ ὁ Νύσσος „Φρύαγμα γὰρ τὸ μέγα ἢ ἀλόγιστον φρόνημα, μετενεχθὲν ἀπὸ τῆς ἀλόγου τῶν ἰππῶν ὁρμῆς.

λοι, εἰπόντες, „Ὁ Πνεύματι ἁγίῳ διὰ σώματος
 Δαβὶδ τοῦ Παιδὸς σου εἰπὼν, „Ἵνα τί ἐφρύαξαν
 „Ἔθνη, καὶ λαοὶ ἐμελέτησαν κενά; καὶ τὰ ἑξῆς,
 εἶτα ἐρμηνεύουσιν αὐτὸ οὕτω. „Συνήχθησαν
 „γὰρ ἐπ’ ἀληθείας ἐν τῇ πόλει ταύτῃ ἐπὶ τὸν
 „ἅγιον Παῖδά σου, Ἰησοῦν, ὃν ἔχρισας, Ἡρώδης
 „καὶ Πόντιος Πιλάτος, σὺν ἔθνεσι καὶ λαοῖς
 „Ἰσραὴλ. (Πραξ. δ’ . 25 .) (1) Πληθυντι-
 κως δὲ εἶπεν ὁ Δαβὶδ Βασιλεῖς καὶ Ἀρχόντες, καὶ
 ὁ Χρὶς Βασιλεὺς καὶ Ἀρχὼν ἐνικῶς, κατὰ τὴν συνήθει-
 ἀν τῆς Ἑβραϊκῆς γλώσσης, ἡ ὁποία μεταχειρίζεται
 τοὺς πληθυντικούς ἀριθμούς ἀντὶ ἐνικῶν. νοεῖται δὲ
 τοῦτο καὶ μεβαυτέρον τρόπον διὰ τοῦτο γὰρ εἶπεν
 ὁ Δαβὶδ πληθυντικῶς Βασιλεῖς, διὰ τὸ ὅτι ὁ νοητὸς
 Βασιλεὺς τῆς ἀμαρτίας Διάβολος, ἐνωμένος ὢντας
 μετὰ τὸν αἰσθητὸν Βασιλέα Ἡρώδη, καὶ οἱ δύο ὁ-
 μοῦ ἐκινούνητο κατὰ τοῦ Χριστοῦ. (2) ὁμοίως καὶ
 αἱ ἀρχαὶ καὶ ἐξουσίαι τῶν Δαιμονίων, πρὸς τὰς ὁ-
 ποίας εἶναι ὁ πόλεμος μας κατὰ τὸν Ἀπόστολον, ἐ-
 νωμένοι οὖσαι μετὰ τὸν Ἀρχόντα καὶ Ἡγεμόνα Πι-
 λάτον, ἀρματούνοντο κατὰ τοῦ Σωτῆρος. ἐπειδὴ
 γὰρ ὁ Χριστὸς εἶναι διπλοῦς καὶ σύνθετος ἀπὸ δύο
 φύσεις, ἀπὸ τὴν ἀόρατον τῆς Θεότητος, καὶ ἀπὸ
 τὴν ὁρατὴν τῆς ἀνθρωπότητος διὰ τοῦτο καὶ ὁ κατ’
 αὐτοῦ πόλεμος ἦτον διπλοῦς, ἀπὸ ἀόρατους καὶ ὁ-
 ρατοὺς ἐχθροῦς. κενὰ δὲ καὶ εὐκλεῖα ἐμελέτησαν,
 εἶπεν, ἀντὶ τοῦ, ματαίως ἐκοπίασαν ὅλοι οἱ ἀνω-
 τέρω Ἰουδαῖοι, συμφωνήσαντες νὰ εὐχλόων ἀπὸ
 τὸ μέσον, καὶ νὰ ἀφανίσουν τὸν Ἰησοῦν. ἐπειδὴ
 αὐτὸς, ὡς Θεὸς ἀνέστη ἀπὸ τοὺς νεκροὺς, καὶ ζῇ εἰς
 τοὺς αἰῶνας. λέγεται δὲ ὁ λόγος οὗτος καὶ εἰς μο-

ναχοὺς τοὺς Ἰουδαίους. διὰ τὸ αὐτοὶ ματαίως ἐμε-
 λέτησαν τὴν Γραφήν, χωρὶς νὰ καταλάβουν, ὅτι
 αὐτὴ περὶ τοῦ Χριστοῦ ἐπροφήτευσεν.

2: „Κατὰ τοῦ Κυρίου καὶ κατὰ τοῦ Χρι-
 στοῦ αὐτοῦ.

Οἱ ἀνωτέρω, λέγει, Ἑθνικοὶ, ἐφρύαξαν καὶ
 παρέστησαν καὶ ἐσυνάχθησαν, τὸσον κατὰ τοῦ Πα-
 τρος, ὅσον καὶ κατὰ τοῦ Υἱοῦ αὐτοῦ Ἰησοῦ Χρι-
 στοῦ, τὸν ὁποῖον αὐτὸς ἔχρισται Βασιλέα ὅλων τῶν
 Ἑθνῶν, δους αὐτὰ κληρονομίαν εἰς αὐτόν. ἐπειδὴ
 ὁ κατὰ τοῦ Υἱοῦ πόλεμος, καὶ πρὸς τὸν Πατέρα
 διαβαίνει. Κυριὸς λοιπὸν ὀνομάζεται ἐδῶ ὁ Πα-
 τὴρ. Χριστὸς δὲ, ὁ Υἱὸς τοῦ, ὡς ἐξηγήσαμεν.
 ἐπειδὴ ὁ Πατὴρ κατέστησε τὸν Χριστὸν Βασιλέα εἰς
 τοὺς Ἑθνικοὺς, κατὰ τὸν λόγον τῆς ἐνσάρκου οἰκο-
 νομίας. εἰ δὲ καὶ ἀναγνώσωμεν, „Κατὰ τοῦ Χρι-
 στοῦ αὐτῶν, καθὼς εἰς πολλὰ ἀντιγράφα εὕρισκε-
 ται. θέλομεν νοήσωμεν, ὅτι ὁ Χριστὸς εἶναι
 Βασιλεὺς καὶ ἐξουσιαστὴς ἐπάνω εἰς ὅλους καὶ Ἰου-
 δαίους καὶ Ἑθνικοὺς καὶ Δαίμονας. διὰ τὸ εἰς
 „αὐτὸν θελεῖ κάμψαι πᾶν γόνυ ἐπουρανίων καὶ ἐ-
 „πιγείων καὶ καταχθονίων, ὡς λέγει ὁ Παῦλος. (Φιλ.
 β’ . 10 .) ἤτοι ὅλοι θέλουν προσκυνήσουν καὶ ὑ-
 ποταχθῶν εἰς αὐτόν.

(Διάψαλμα .) Τὶ θέλει νὰ εἴπῃ Διάψαλ-
 μα, εἶπομεν ἐν τῇ ἀρχῇ. καὶ ὅρα ἐκεῖ.

3: „Δι-

(1) „Ἄλλοι δὲ λέγουσιν, ὅτι τέσσαρα τινὰ ὀνόματα εὕρισκονται ἐδῶ, „Ἔθνη, Λαοὶ, Βασιλεῖς, καὶ Ἀρχόντες.
 καὶ Ἔθνη μὲν εἶναι, οἱ ἀπερίτμητοι Ῥωμαῖοι. Λαοὶ δὲ, οἱ ἐκ περιτομῆς Ἰουδαῖοι. Ἀρχόντες, οἱ Γραμματεῖς
 καὶ Φαρισαῖοι καὶ Νομικοὶ. Βασιλεῖς δὲ, ὁ Ἡρώδης καὶ ὁ Πιλάτος, ὁ ἐπίτροπος τοῦ Βασιλέως Καίσαρος. Λέ-
 γει δὲ ὁ Θεοδώριτος, „Ὁὐ λέγει τὰ Ἔθνη μετὰ τοῦ Ἀρχέου, Ἵνα πάντας περιλαμβάνεσθαι νομίση, ἀλλ’ Ἔθνη
 ἐπὶ μερικόν τι ἄγων τὴν ἔννοιαν. τίς ἡ ποσότης φησὶν αἰτία; ἢ τί τὸ γεγονός, ὡς καὶ τοὺς λαοὺς συγκληθῆναι κα-
 τ’ αὐτοῦ, καὶ εἰς χεῖρας αὐτὸν παραδοθῆναι τῶν Ἑθνῶν;

(2) „Ὁθεν εἶπε καὶ ὁ Γεώργιος, „Εἶδεν καὶ τὰς ἀόρατους φάσεις δυνάμεις, οὐχ ἀμαρτησίαι. καὶ ὁ Σοφώτατος γόνυ
 Ἀπόστολος οὐ ποσούτων ἀνθρώπων προσῆψε τὸ ἐσαυρωμέναι τὸν Χριστὸν, ὡς δυνάμεισιν ἀρχόντις τῆς λέγων, „Σοφίαν
 δὲ καλοῦμαι ἐν τοῖς τελείοις, σοφίαν δὲ οὐ τοῦ αἵματος τούτου, οὐδὲ τῶν ἀρχόντων τοῦ αἵματος τούτου τῶν κατεργ-
 γουμένων. ἀλλὰ καλοῦμαι σοφίαν Θεοῦ ἐν μυστηρίῳ τὴν ἀποκεκρυμμένην, ἣν προώρισεν ὁ Θεὸς πρὸ τῶν αἰώνων
 εἰς δόξαν ἡμῶν, ἣν οὐδεὶς τῶν ἀρχόντων τοῦ αἵματος τούτου ἐγνώκεν. εἰ γὰρ ἐγνώσαν, οὐκ ἂν τὸν Κύριον τῆς δό-
 ξης ἐσαύρωσαν. (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρ.)

3: „Διαρρήξωμεν τοὺς δεσμοὺς αὐτῶν ,
 „καὶ ἀπορρίψωμεν ἀφ' ἡμῶν τὸν ζυγὸν
 „αὐτῶν. (1)

Δύω λογίων ἠμποροῦν νὰ βοηθοῦν τὰ λόγια αὐτά , ἡ πῶς τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον προσάξει τοὺς μέλλοντας πιστεῦσαι , νὰ ἀποσραφοῦν τοὺς ἰδωλολάτρας Ῥωμαίους , καὶ τοὺς ἀνόητους Ἑβραίους κατὰ τὸν Θεοδώριτον . καὶ νὰ κόψουν μὲν τὰ δεσμὰ τῆς δουλείας τῶν Ῥωμαίων , νὰ ἀπορρίψουν δὲ τὸν βαρὺν καὶ θανατόνουντα ζυγὸν τοῦ νόμου τῶν Ἑβραίων , καὶ ἀντὶ τούτων , νὰ ἐκλέξουν καὶ νὰ δεχθοῦν τὸν ζωοποιὸν καὶ ἐλαφρὸν νόμον τοῦ Χριστοῦ . ἢ τὰ λόγια αὐτὰ λέγονται ὡς ἀπὸ μέρους τῶν φωνευτῶν τοῦ Σωτῆρος Ἰουδαίων . οἱ ὅποιοι σχεδὸν αὐτὰ τὰ ἴδια καὶ ἔλεγον μὲν τὰ λόγια , καὶ ἐποίουν μὲν τὰ ἔργα . ἐσύντριψαν γὰρ τὰ δεσμὰ τῆς δουλείας τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ , καὶ τὸν ζυγὸν ἀπέρριψαν τῆς πρὸς τὸν Θεὸν ὑποταγῆς , καὶ μ' ὅλον ὅπου κατὰ φύσιν ἦτον ὑποκαίμενοι εἰς τὴν δουλείαν τοῦ Θεοῦ , ὡς κτίσματα αὐτοῦ , κατὰ τὸ „ Τὰ σύμπαντα δοῦλα σά . (Ψαλ . ρη' .)

4: „Ὁ κατοικῶν ἐν οὐρανοῖς ἐκγελάσεται αὐτοὺς . καὶ ὁ Κύριος ἐκμυκτηριεῖ αὐτοὺς .

Αὐτοὶ , λέγει , οἱ παρὰ τῶν Ἰουδαίων καὶ

Ῥωμαίων μισοῦμενοι καὶ βλασφημούμενοι : δηλαδὴ ὁ Πατὴρ ὅπου κατοικεῖ εἰς τοὺς οὐρανοὺς , καὶ ὁ Υἱὸς , ὁ Κύριος πάντων κατὰ τὴν Θεότητά . αὐτοῖς , λέγω , θέλουν περιγελάσουν πολλὰ , καὶ θέλουν ἐκμυκτηρίσουν : ἦτοι θέλουν ἀποσραφοῦν μὲ ὑπερβολὴν τοὺς Ἰουδαίους καὶ τοὺς Ῥωμαίους . ἡ γὰρ ἐκ , πρόθεσις ἐδῶ , ἐπίτασιν δηλοῖ . (2) ἐπειδὴ θέλουν ἐλέγξουν αὐτοὺς πῶς εἶναι ἀνόητοι , καὶ πῶς ἐπεχείρησαν ἀδύνατα πράγματα διὰ τὴν ἐνόμισαν νὰ θανατώσουν τὴν ζωὴν . καὶ οἱ μὲν Ῥωμαῖοι , ἐπρωτίμηνσαν τὴν λατρείαν τῶν Δαιμόνων , καὶ ὄχι τὴν τοῦ ἀληθινοῦ Θεοῦ . οἱ δὲ Ἰουδαῖοι , ἐπρωτίμηνσαν τὴν σκιὰν ἀντὶ τῆς ἀληθείας .

5: „Τότε λαλήσει πρὸς αὐτοὺς ἐν ὀργῇ αὐτοῦ ,

Τότε , πότε ; ὅταν δηλαδὴ ἤλεγχε φανερά τοὺς Ἰουδαίους ὁ Κύριος , κατὰ τὸν Θεοδώριτον , καὶ ἐπρωτίμηνσε τὰ κακὰ ὅπου ἐμελλον νὰ πάθουν , λέγων μὲν καὶ ἄλλα πολλὰ ἐλεγκτικά , μάλιστα δὲ ταῦτα . „ Οὐαὶ ὑμῖν Γραμματεῖς καὶ Φαρισαῖοι ὑποκριταί ! (Ματ . κγ' . 13 .) καὶ „ Μωροὶ καὶ τυφλοὶ . (Αὐτόθι . 19 .) Καὶ πάλιν „ Διὰ τοῦτο λέγω ὑμῖν , ὅτι ἀρθήσεται ἀφ' ὑμῶν ἡ Βασιλεία τοῦ Θεοῦ , καὶ δοθήσεται Ἐθνεῖ ποι . „ οὖντι τοὺς καρποὺς αὐτῆς (Ματ . κβ' . 43 .)

Καὶ

(1) Ἐδῶ λείπει τὸ , λέγοντες , ὡς λέγει ὁ μέγας Ἀθανάσιος . ἔστι δὲ τὸ νόημα ὅλον τοιοῦτον . Συνήχθησαν οἱ Ἰουδαῖοι κατὰ τοῦ Κυρίου καὶ κατὰ τοῦ Χριστοῦ αὐτοῦ λέγοντες . ἄς διαρρήξωμεν τοὺς δεσμοὺς αὐτῶν : ἦγουν τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ . καθὼς τὰ ὀφάρια σχίζουν τὰ δίκτυα καὶ εὐγαίου . ἐπειδὴ καὶ αὐτοὶ οἱ ἄθλιοι δὲν ᾔθελον νὰ ἔμβουν μέσα εἰς τὰ δίκτυα καὶ τὸν γρίπον τῆς Θεογνωσίας . ἀλλὰ ἀπέρριψαν τὸν ζυγὸν τοῦ Εὐαγγελικοῦ νόμου , καθὼς καὶ ὁ Ἰερεμίας εἶπε περὶ αὐτῶν „ Ἀπ' αἰῶνος συνέτριψας τὸν ζυγὸν σου , καὶ διέσπασας τοὺς δεσμούς σου , καὶ εἶπας , οὐ δουλεύσω σοι (Ἰερ . β' . 20 .) προσθέττει δὲ ὁ Θεοδώριτος „ Καὶ αὐτὸς δὲ ὁ νόμος ζυγὸς ὑπὸ τῶν θείων Ἀποστόλων προσηγορεύθη . ὁ γὰρ Θεοπέσιος Πέτρος περὶ τούτου φησιν ἐν ταῖς Πράξεσιν . „ Τί πειράζετε τὸν Θεὸν ἐπιθῆναι ζυγὸν ἐπὶ τὸν τράχηλον τῶν μαθητῶν , ὃν οὔτε οἱ πατέρες ἡμῶν , οὔτε ἡμεῖς ἰσχύσαμεν βασίλει . ἀλλὰ διὰ τῆς χάριτος τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ πιστεύομεν σωθῆναι , καθ' ὃν τρόπον καθεύνομεν (Πράξ . ιε' . 10 .)

(2) Ἀνθρωποπρεπῶς ἐδῶ ἐκλαμβάνεται τὸ , ἐκγελάσεται καὶ τὸ ἐκμυκτηριεῖ . ἐπειδὴ ὁ γέλως καὶ ὁ μυκτηρισμός : ἦγουν ὁ τῆς μύτης ἄτακτος σχηματισμός , καὶ ὁ ἀπ' αὐτῆς ἐκπεμπόμενος ἥχος , ὅς τις γίνεται εἰς ἱβρίν τι δὲ , αὐτὰ , λέγω , εἶναι πάσῃ ἀνθρώπινα . ἐπὶ δὲ τοῦ Θεοῦ λεγόμενα , δηλοῦσι τὴν ἀποστροφὴν καὶ τὸ μῖσος αὐτοῦ .

„Καί ἐν τῷ θυμῷ αὐτοῦ ταραῖζει αὐ-
τούς.

Θυμονήμενος, λέγει, ὁ Κύριος διὰ τὰς πο-
νηρίας τῶν Ἰουδαίων, καὶ διὰ τοῦτο προλέγων εἰς
αὐτοὺς τὰς συμφοράς, ὅπου ἔμελλον νὰ πάθουν,
ταραχὴν καὶ ἀπορίαν ἔβαλλεν εἰς τὴν καρδίαν τους·
πολλοὶ γὰρ ἐξ αὐτῶν ἐνόμιζον αὐτὸν Προφήτην·
ἄλλοι δὲ ἐννοοῦσι ταραχὴν, τὸν θόρυβον καὶ τὸν
φόβον, ὅπου ἔλαβον ὕψερρον οἱ Ἰουδαῖοι ἀπὸ τὴν
πολιορκίαν καὶ καταστροφὴν, ὅπου οἱ Ῥωμαῖοι ἐποίησαν
τῶν Ἱεροσολύμων· Νοεῖται δὲ τὸ ῥητὸν καὶ διὰ τὴν
μέλλουσαν κρίσιν, ὡς λέγει ὁ μέγας Ἀθανάσιος·
ὅταν ἔχη νὰ καταδικάσῃ τους Ἰουδαίους ὁ Κύ-
ριος, καὶ νὰ τοὺς τιμωρήσῃ λέγων αὐτοῖς „Πο-
ρεύεσθε ἀπ' ἐμοῦ οἱ κατηραμένοι εἰς τὸ πῦρ τὸ
αἰώνιον (Ματθ. κε. 41.) ὁργὴ δὲ καὶ θυ-
μὸς, ποτὲ μὲν, σημαίνουσιν ἓνα καὶ τὸ αὐτό·
ποτὲ δὲ, διαφέρουσι· Θυμὸς γὰρ εἶναι ὁ γινό-
μενος ὕψερα ἀπὸ τὴν κίνησιν τῆς ὁργῆς, ἐτυμολο-
γούμενος ἀπὸ τὸ θύειν· ἤτοι τὸ ὀρμᾶν, ὁργὴ δὲ
εἶναι ἡ σφοδρὰ καὶ ὀξεῖα ζέσις εἰς ἐκδίκησιν, ἐτυ-
μολογούμενη ἀπὸ τὸ ὀργᾶν καὶ σφύζειν. (1)

6: „Ἐγὼ δὲ κατεστάθην Βασιλεὺς ὑπ'
αὐτοῦ.

Τὰ λόγια ταῦτα εἰς τὸ πρόσωπον τοῦ Χριστοῦ
ἀναφέρει ὁ Δαβὶδ· τοιοῦτοι γὰρ εἶναι οἱ Προφή-
ται· ποτὲ μὲν λαλοῦσι διὰ ἓνα πρᾶγμα, ποτὲ
δὲ, μεταπηδῶσιν εἰς ἄλλο· ὥστε ἐκ τούτου εἶναι

φανερὸν, ὅτι καθὼς τὸ ὄργανον κρούεται ἀπὸ ἄλ-
λων, ἔτσι καὶ οἱ Προφῆται ἐκεῖνα μόνον λαλοῦσιν,
ὅσα ἐνηχοῦνται καὶ ἐμπνέονται ἀπὸ τὸ Πνεῦμα τὸ
ἅγιον· Προφητεῖαι δὲ ὁ Δαβὶδ ἐδῶ διὰ τὴν Βα-
σιλείαν τοῦ Χριστοῦ, τὴν ὁποίαν ἔλαβεν ὡς ἄνθρω-
πος παρὰ τοῦ Πατρὸς, καθὼς εἶπε μόνος „Ἐ-
δόθη μοι πάσα ἐξουσία ἐν οὐρανῷ καὶ ἐπὶ γῆς”
(Ματθ. κη'. 18.)

„Ἐπὶ Σιών ὄρος τὸ ἅγιον αὐτοῦ.
7: „Διαγγέλλων το προσταγμα Κυρίου.

Ἀπὸ τὸ ὄρος τῆς Ἱερουσαλὴμ τὸ καλούμε-
νον Σιών, ὠνόμασεν ἐδῶ ὁ Δαβὶδ ὅλην τὴν Ἰου-
δαίαν· τὸ δὲ νόημα τοῦ ῥητοῦ εἶναι τοιοῦτον· ἔ-
γὼ, λέγει, ὁ Χριστὸς, κατεστάθην Βασιλεὺς ἀπὸ
τὸν Πατέρα, διὰ νὰ διδάσκω τὰς Εὐαγγελικὰς ἐντο-
λὰς εἰς τὸ ὄρος Σιών· ἤτοι εἰς τὴν Ἱερουσαλὴμ·
πρόσταγμα δὲ Κυρίου· ἤτοι τοῦ Πατρὸς, τὰς ἐντο-
λὰς τὰς ἐδικὰς του ὠνόμασεν ὁ Χριστὸς· διὰ νὰ δεί-
ξῃ, ὅτι τὸ θέλημα τοῦ Πατρὸς καὶ τὸ ἐδικόν του,
ἓνα καὶ τὸ αὐτὸ εἶναι· καθὼς καὶ ἔλεγε „Τὰ
ῥήματα ἃ ἐγὼ λαλῶ ὑμῖν, ἀπ' ἐμαυτοῦ οὐ λα-
λῶ· Ὁ δὲ Πατὴρ ὁ ἐν ἐμοὶ μένων, αὐτὸς
ποιεῖ τὰ ἔργα· (Ἰω. ιδ'. 10.) Καὶ πά-
λιν „Ἄ οὐν λαλῶ ἐγὼ, καθὼς εἰρήκῃ μοι ὁ
Πατὴρ, οὕτω λαλῶ· (Ἰω. ιβ'. 50.)

„Κύριος εἶπε πρὸς με· Τίός μου εἶ σύ.

Τοῦτο εἶπεν ὁ Δαβὶδ διὰ τὴν προαιώνιον
γέννησιν τοῦ Υἱοῦ κατὰ τὴν Θεότητα· ὡς λέγει
ὁ θεὸς Κύριλλος·

„Ἐ-

(1) Ὁ δὲ μέγας Βασίλειος λέγει „Διαφέρει θυμὸς ὁργῆς, τῷ τὸν μὲν θυμὸν εἶναι ὁργὴν ἀναθυμιωμένην καὶ ἔτι
ἐκκατωμένην· ὁργὴ δὲ, ὁρεῖν ἀντιλυπήσεως· ἀτελέστερος οὖν τῆς ὁργῆς ὁ θυμὸς, ἀποτέλεσμα δὲ ἡ ὁργή· καὶ ὁ
μὲν θυμὸς ὀξεῖαν ἔχει τοῦ πάθους τὴν κίνησιν· ἡ δὲ ὁργὴ μονιμωτέραν καὶ παρατεταμένην ἐμφαίνει τὴν ἐπὶ τῇ λύ-
πῃ ἐκπλήρωσιν· Ἐπὶ μέτοι Θεοῦ, οὐδέτερον αὐτῶν κυρίως λέγεται· οὐδὲν γὰρ πάθος τῇ οὐσίᾳ τοῦ Θεοῦ
συμβέβηκε· καὶ τάχα ἡ μὲν ἐπίπονος παιδείσις, ὁργή· ὁ δὲ ταραχὴν ἡμῖν ἐμποιῶν τοῖς λογισμοῖς ἔλεγχος, θυ-
μὸς λέγεται· (παρὰ τῷ Νικητῇ)

νον ἔγινεν Τίος Θεοῦ · (1)

„Εγὼ σήμερον γεγέννηκά σε.

„Καὶ τὴν κατάσχεσίν σου τὰ πέρατα
„τῆς γῆς.

Τοῦτο λέγει ὁ Δαβὶδ διὰ τὴν ἑσαρκον οἰ-
κονομίαν τοῦ Υἱοῦ, ὡς ἐρμήνευσεν ὁ αὐτὸς Κύριλλος,
καὶ ὁ Ὁριγένης καὶ ὁ Νύσσης Γρηγόριος καὶ ὁ Θεοδώ-
ριτος · καὶ τὸ μὲν σήμερον εἶπεν, ἀντὶ τοῦ χρο-
νικῶς καὶ ἐν τοῖς παροῦσιν· ἤτοι τοῖς μέτρῳ ὑποκει-
μένοις καιροῖς · τὸ δὲ γεγέννηκα, ἀντὶ τοῦ ἔκτι-
σα· πλατυτέρως δηλαδὴ τῆς γεννήσεως λαμβανα-
μένης καὶ ἐπὶ τῆς χτίσεως · „ Πατὴρ γὰρ ὁ
„ Θεὸς λέγεται, ὡς τῶν Κτισμάτων Πλάτης καὶ
„ Ποιητῆς · κατὰ τὸ „ Σὺ γὰρ εἶ Πατὴρ (ἡ-
„ τοι Πλάτης) ἡμῶν · (Ἦσ. ξγ'. 16.)

8: „Αἰτῆσαι παρ' ἐμοῦ, καὶ δώσω σοι Ἐ-
„ ννι τὴν κληρονομίαν σου.

Ἐπειδὴ ὁ Χριστὸς συγγενὴς ὢν τῶν Ἰουδαίων
κατὰ σάρκα, ἦλθεν εἰς τὰ ἴδια διδάσκων αὐτοὺς,
οἱ δὲ Ἰουδαῖοι ἀπέβαλον αὐτόν · διὰ τοῦτο πρε-
πόντως ὁ Κύριος οἰκαιοποιεῖται τὰ Ἔθνη, παρκα-
νθῆναι ἀπὸ τὸν Πατέρα νὰ ζητήσῃ αὐτὰ, καὶ νὰ
τὰ λάβῃ εἰς κληρονομίαν του · ἐχρεώσῃ γὰρ, νὰ
λάβῃ κληρονομίαν, ἔπειδὴ καὶ κατὰ τὸ Ἀνθρώπι-

Θέλω σοι δώσω ὡς Τίά μου, λέγει, τὴν ἐ-
ξουσίαν τῆς κληρονομίας σου, τόσον μεγάλην, ὡς ἐπ' οὐ-
νοὶ φθάνῃ ἕως εἰς τὰ ἄκρα τῆς γῆς · ἐπειδὴ εἰς πᾶ-
σαν τὴν γῆν, καὶ εἰς τὰ πέρατα τῆς Οἰκουμένης ἐ-
ξαπλώθη ὁ λόγος τοῦ Εὐαγγελίου · παραγγέλλει δὲ,
ὁ μὲν Πατὴρ εἰς τὸν Υἱὸν νὰ ζητήσῃ · ἐπειδὴ
ἤθελε καὶ εὐδόκει τὴν τῶν ἀνθρώπων ἀνάπλασιν ·
ζητεῖ δὲ ταύτην ὁ Τίος · ἐπειδὴ διὰ ἡμᾶς ἔγινεν
ἄνθρωπος, καὶ ἐσαῶθη μασίτης Θεοῦ καὶ ἀνθρώπων ·
Ἄς ἐντραποῦν λοιπὸν οἱ Ἰουδαῖοι, ἐπειδὴ εἰς κἀνέ-
να ἄλλον δὲν ἤμποροῦν νὰ προσαρμόσουν τὰ λόγια
ταῦτα τοῦ Δαβὶδ · ποῖος γὰρ ἄλλος ἀπέκτησε
τόσην ἐξουσίαν, εἰμὴ ὁ Χριστός ;

9: „Ποιμανεῖς αὐτοὺς ἐν ῥάβδῳ σιδηρᾷ·.

Τοῦτον τὸν λόγον λέγει ὁ Προφῆτης Δαβὶδ
ἀπὸ μέρους του · ἐπειδὴ, λέγει, οἱ Ἰουδαῖοι δὲν
θέλουσιν δεχθῶν τοὺς λόγους σου Κύριε, διὰ τοῦτο
ἐσὺ θέλεις παιδεύσεις αὐτοὺς μὲ ῥάβδον σιδηρᾶν.
ἦ-

(1) Λέγει δὲ ὁ Θεολόγος Γρηγόριος „ Τοῦ Χριστοῦ δὲ ἀληθῶς τὰ Ἔθνη κληρονομία, ἣν ὡς Θεὸς ἐποίησε, καὶ ὡς
ἄνθρωπος ἐκληρονόμησεν · ἃ γὰρ ἔχει τις, οὐκ αἰτεῖ· ὡς οὖν ἄνθρωπος εἴρεται τὸ, αἰτῆσαι· τίθειται γὰρ ὡς ἄνθρω-
πος κληρονόμος πάντων, ἵνα λοιπὸν ὡς ἴδιον ἀνασώσῃ κληρὸν, τοὺς ἐπὶ γῆς διηρηγμένους ὑπὸ τοῦ Σατανᾶ καὶ τῶν
ἀντικειμένων δυνάμεων · οὐκ ἐν χρεῖα γὰρ δόξης, ἢ ἐτέρου τινὸς καθεστῆτος ὁ Υἱὸς, καθὼς λόγος ἐστίν, αἰτεῖ παρὰ
τοῦ Πατρὸς, ἢ καὶ λαμβάνειν λέγεται · οἰκονομικῶς δὲ τοῦτο ποιεῖ· εἰδὲ τὸ αἰτεῖν ὕβρις τῇ Μονογενεῖ· αἰτεῖ
γὰρ διὰ τὴν οἰκονομίαν· ἀκούσων καὶ τὸν Θεὸν αἰτοῦντα παρὰ ἀνθρώπων · „ Καὶ νῦν Ἰσραὴλ φησι, τί Κύριος αἰ-
τεῖ παρὰ σοῦ, ἀλλ' ἢ τὸ φοβεῖσθαι αὐτόν ; Ὁ δὲ Εὐσέβιος προσθέτει ἢ Ἰουδαῖοι δὲ τί ἂν εἴποιεν, λέγοντες
πρὸς Δαβὶδ λελέχθαι τὸ, Τίός μου εἶ σύ ; καὶ τὸ, Δώσω σοι ἔθνη ; Πότε γὰρ ἡ τοῦ Δαβὶδ Βασιλεία τῆς γῆς
κατέσχε τὰ πέρατα ; ἢ ἀπὸ τῶν Ἰουδαίων εἰς τὰ Ἔθνη μετετέθη ; λέγει δὲ καὶ ὁ Θεοδώριτος · „ Ἐπειδὴ πᾶ-
σαι μόνον Ἰουδαίων ἐδόκει προσημειῖσθαι · „ Ἐγεννήθη γὰρ φησι μερὶς Κυρίου λαὸς Ἰακώβ, σκεῖνισμα κληρονο-
μίας αὐτοῦ Ἰσραὴλ, ἀπεβλήθη δὲ οὗτος, ὡς οὐδεμίαν ἀφέλειαν ἐκ τῆς κληρονομίας δεξάμενος, εἰκότως ἐπὶ τὰ
Ἔθνη μεταφέρει τὴν προσημείαν, πληρῶν τὴν Μωσαϊκὴν χρησιμολογίαν· ἐκείνου γὰρ ἐστὶ φωνὴ ἢ Εὐφράνθητε Ἔ-
θνη μετὰ τοῦ λαοῦ αὐτοῦ· πληροὶ δὲ καὶ τὴν οἰκειάν προῆρσιν, ἣν πρὸς Ἰουδαίους ἐποίησατο, λέγων ἢ Καὶ ἄλλα
πρόβατα ἔχω, ἃ οὐκ ἔστιν ἐκ τῆς αὐτῆς ταύτης, καὶ κεινὰ με δεῖ ἀγαγεῖν, καὶ τῆς φωτὸς μου ἀκούσουσι, καὶ γενή-
σεται μία ποίμνη, εἰς ποιμὴν.

ἡγουν με τὴν ἐξουσίαν καὶ βασιλείαν τῶν Ῥωμαίων · διὰ τί οἱ Ἰουδαῖοι ἀρνηθέντες τὴν Βασιλείαν τοῦ Χριστοῦ, καὶ ὁμολογήσαντες πῶς ἔχουσι βασιλέα τὸν Καίσαρα τῆς Ῥώμης, ἔβαλον ἐπάνω εἰς κεφαλὴν τοὺς τὴν ἐξουσίαν τοῦ Καίσαρος, ἀπο τὴν ὁποίαν καὶ ἠφανίσθησαν ὕψeron · Σιδηρᾶν δὲ τὴν ἐξουσίαν τῶν Ῥωμαίων ὠνόμασε κατὰ τὸν Χρυσόσομον καὶ Θεοδώριτον, ἐπειδὴ καὶ ὁ Δανιὴλ σιδηρᾶν αὐτὴν εἶδεν εἰς τὰς ὁράσεις του ἡγουν ὅταν εἶδε τὴν εἰκόνα, τῆς ὁποίας αἱ κνῆμαι ἦτον σιδηραῖ· (Δαν. β'. 33.)

„Ὡς σκευὴ κεραμέως συντρίψεις αὐτοίς·

Τοῦτον τὸν λόγον λέγει ὁ Δαβὶδ, διὰ τὸν εὐκόλον καὶ πάνδημον ἀφανισμόν, ὅπου ἐμελλοῦν νὰ λάβουν οἱ Ἰουδαῖοι ἀπὸ τοὺς Ῥωμαίους, κατὰ τὸν Χρυσόσομον καὶ Γρηγόριον τὸν Θεολόγον· Ἄλλοι δὲ λέγουσιν, ὡς ὁ Κύριλλος καὶ ὁ Νύσσης, ὅτι μὲ τὰ λόγια ταῦτα φανερώνει ὁ Δαβὶδ τὴν τῶν Ἑθνῶν σωτηρίαν· ὅτι θέλει τοὺς ποιμαίνει ὁ Χριστὸς μὲ τὴν ῥάβδον τοῦ Σταυροῦ, καὶ μὲ τὴν Παντοδύναμον δύναμιν του· καθὼς γὰρ ὁ κεραμεὺς, ὅταν ἰδῇ πῶς εἶναι ἀχρηστὰ τὰ πῆλινα ἀγγεῖα ὅπου ἐπλασε, τζακίζει αὐτὰ, πρὸ τοῦ νὰ τὰ βάλῃ εἰς τὸ καμίν, καὶ πάλιν τὰ μεταπλάττει· ἐτῆ, λέγει, καὶ ἐσύ Κύριε, θέλεις συντρίψεις τὰ φρονήματα τῶν Ἑθνῶν μὲ τὸ Εὐαγγέλιόν σου· καὶ ἀφ' οὗ ἀναπλάσῃς αὐτοὺς μὲ τὸ λουτρόν τοῦ ἁγίου Βαπτίσματος, θέλεις τοὺς κάμης σερσούς μὲ τὸ Πῦρ τοῦ ἁγίου Πνεύματος, ὡς λέγει ὁ Θεοδώριτος·

10: „Καὶ νῦν Βασιλεῖς σύνετε· παιδεύθητε πάντες οἱ κρίνοντες τὴν γῆν·

Τὸ νῦν ἐδῶ νοεῖται ἀντὶ τοῦ, διὰ τοῦτο· ἡγουν διὰ τοῦτο, λέγει, ἑσπεῖς οἱ Βασιλεῖς τῶν Ῥωμαίων καὶ τῶν ἄλλων Ἑθνῶν· καὶ ἑσπεῖς οἱ κριταί, οἱ εὐρισκόμενοι εἰς ὅλην τὴν γῆν, καὶ κρίνοντες τοὺς γηγένους ἀνθρώπους, διὰ τοῦτο, λέγω, μαθάνοντες ποίας συμφορὰς μεγάλας ἔλαβον οἱ καταφρονήσαντες τὸν Χριστὸν Ἰουδαῖοι· καὶ πῶς ὁ Χριστὸς ἔλαβεν ἑσπεῖς τὰ Ἑθνη εἰς κληρονομίαν του, γενῆτε φρόνιμοι· καὶ ἀπορρίψατε μὲν, τὴν πρῶτην ἀγνωσίαν καὶ πλάνησας, διδασχῆτε δὲ τὸ συμφέρον σας, τόσον ἀπὸ τὸ παράδειγμα τῶν Ἑβραίων, ὅσον ἀπὸ τὰς θείας Γραφάς· Λέγωντας δὲ ὁ Δαβὶδ Βασιλεῖς καὶ Κριτὰς, συμπεριέλαβε μαζὶ καὶ τοὺς ὑποκαίμενους λαοὺς εἰς αὐτούς·

11: „Δουλεύσατε τῷ Κυρίῳ ἐν φόβῳ·

Ἑσπεῖς, λέγει, οἱ Ἑθνικοὶ, σοχαζόμενοι ὅτι ὁ Χριστὸς εἶναι καὶ Θεὸς καὶ ἐκδικητὴς καὶ φοβερός, καὶ ὅτι ἑσπεῖς ἐγίνετο ἀπόκτημα καὶ κληρονομία του, εὐτακτήσατε ἀρκετὰ τὰ ἔθνη καὶ τὴν ζωὴν σας, καὶ δουλεύσατε μὲ φόβον εἰς τὸν Δεσπότην Χριστόν· διὰ τί κατὰ τὸν Θεολόγον Γρηγόριον, ὅπου εὐρίσκεται ὁ φόβος τοῦ Θεοῦ, ἐκαὶ εὐρίσκεται καὶ ἡ φύλαξις τῶν ἐντολῶν τοῦ Θεοῦ· „Οὐ γὰρ φόβος, ἐντολῶν τήρησις· (1)

„Καὶ ἀγαλλιᾶσθε αὐτῷ ἐν τρόμῳ·

Δουλεύοντες, λέγει, ἑσπεῖς οἱ Ἑθνικοὶ τὸν Χριστόν, χαίρετε εἰς αὐτόν, διὰ τί εἶναι Προνοητὴς καὶ Σωτὴρ σας· Χαίρετε γὰρ λέγει ὁ Παῦλος ἐν Κυρίῳ πάντοτε (Φιλίπ. δ'. 4.)
ἢ

(1) Ὁ δὲ Χρυσόσομος λέγει „Τί ἐστι δουλεῖν τῷ Κυρίῳ ἐν φόβῳ, τὸ, πᾶσαν ἐντολὴν ἀποπληροῦντας, φόβῳ ἢ συστολῇ ταύτην ἐργάζεσθαι· τὸ, συντετριμμένη καρδίᾳ ἢ τεταπεινωμένῳ νοῦ τὰς ἱκεσίας προβάλλεσθαι· ἐπειδὴ δὲ ἡ τῆς ἀρετῆς πλήρωσις χαρὰν εἰσάγει ἐμποιεῖν τῷ τὴν ἀρετὴν ἀσκοῦντι φησιν· ὅτι ταύτην τρέμω καὶ δέει ποιεῖσθαι προσήκει· ἵνα μὴ τῇ ἀσεβείᾳ συγχεόμενοι τοὺς τε πότους ζημιωθῶμεν ἢ τὸν Θεὸν παροξυνώμεν·

ἡ χαρά σας ὅμως αὕτῃ ὥς εἶναι συμγμένη με τρόπον, καὶ ὥς μὴν ἦναι ἐκλειυμένη καὶ χωρὶς συστολήν καὶ εὐλάβειαν· διὰ τί πίπτει εἰς καταφρόνησιν· πρέπει γὰρ νὰ χαίρετε μὲν, διὰ τὴν ἐλπίδα τῆς σωτηρίας σας· νὰ τρέμετε δὲ διὰ τὰς ἀμαρτίας σας· ἐπειδὴ ὁ Θεὸς εἶναι Κριτὴς ἀκριβὴς καὶ ἀλάνθαστος, καὶ θέλει τιμωρῆσαι τοὺς ἀμαρτάνοντας. (1)

Δαβὶδ, τὴν πολιτείαν καὶ τὰς τῶν Δικαίων· ἐπειδὴ ἡ εὐαγγελία διάφορα πράγματα δηλοῖ κοντὰ εἰς τὴν Ἑβραϊκὴν γλῶσσαν· λέγεται δὲ ἡ πολιτεία εὐαγγέλιον, διὰ τί περιπατοῦσιν οἱ ἄνθρωποι εἰς αὐτὴν. (2)

„Ὅταν ἐκκαυθῇ ἐν τάχει ὁ θυμός
αὐτοῦ.

12: „Δράξασθε παιδείας.

Οὗτος ὁ λόγος εἶναι πλέον δρασιμώτερος ἀπὸ τὸ παιδεύθητε, ὅπου εἶπεν ἀνωτέρω· δηλοῖ δὲ, ὅτι μὴν ἔχετε ὡς Ἑθνικοὶ τὴν παιδείαν ἀτελῆ καὶ ἐπάνω εἰς μόνην τὴν ἐπιφάνειαν· ἀλλὰ καθὼς ἐκεῖνοι, ὅπου πιάσουν μετὰ τὴν δρόκην καὶ παλάμην τοὺς κἀνένα πράγματα, τὸ κρατοῦσι βεβαίως καὶ δὲν τὸ ἀφίηουσιν· ἔτσι καὶ ἐσεῖς πιάσατε βεβαίως τὴν παιδείαν καὶ μάθησιν τοῦ Εὐαγγελίου, καὶ μὴ τὴν ἀφήσετε ἀπὸ τὰς χεῖράς σας.

Μετὰ τὰ λόγια ταῦτα φανερώνει ὁ Δαβὶδ τὴν ἡμέραν τῆς κρίσεως· τὸ δὲ ἐν τάχει δηλοῖ ὁξέως καὶ δυνατῶς· διὰ τί τώρα, ἀγκαλὰ καὶ θυμόνεται ὁ Θεὸς κατὰ τῶν ἀμαρτωλῶν, ὅμως θυμόνεται ἀργότερα, καὶ ὀλιγώτερον ἀπὸ τὸ πρέπον, διὰ νὰ δώσῃ καιρὸν καὶ τόπον εἰς αὐτοὺς νὰ μετανοήσουν· τότε δὲ ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῆς κρίσεως, ὀλίγῳ καὶ μεγάλως ἔχει νὰ θυμωθῇ κατ' αὐτῶν.

„Μήποτε ὀργισθῇ Κύριος, καὶ ἀπο-
λεῖσθῃ ἐξ οδοῦ δικαίας.

„Μακάριοι πάντες οἱ πεποιθότες ἐπ'
αὐτῷ.

Καλότυχοι, λέγει, εἶναι ὅλοι ἐκεῖνοι ὅπου
Ὀδὸν καὶ εὐαγγέλιον δικαίαν ὀνομάζει ἐδῶ ὁ καταφρόνησαν μὲν τὰ γῆνα, ἔχουν δὲ τὴν ἐλπίδα
των

(1) Λέγει δὲ ὁ Θεὸς Χρυσόστομος, πῶς εἶναι δυνατόν νὰ χαίρῃ τις εἰς τὸν Θεὸν με φόβον; καὶ ἀποκρίνεται, φέρων παράδειγμα τὰ Σαραφίμ· τὰ ὅποια ἀγκαλὰ καὶ νὰ εὐρίσκονται πάντοτε εἰς χαρὰν διὰ τὴν βλέπουσι τὸ ἀκατανόητον κάλλος τοῦ Κτίστου των, ὅμως σμίγουν τὴν χαρὰν αὐτὴν με φόβον καὶ εὐλάβειαν· καὶ ὅχι μόνον τὰ προσώπα των σκεπάζουσι μετὰ τὰς πτέρυγας των, ἀλλὰ καὶ τοὺς πόδας των· διὰ νὰ δείξουν μετὰ τὸ σχῆμα αὐτὸ, τὴν εὐλάβειαν ὅπου ἔχουν πρὸς τὸν Ποιητὴν τους· ὁ δὲ Θεοδότης, ἐν τῷ ῥήματι φησὶ· τοῦτέστιν ἐν κατανοήσει· μήποτε ἡ τοῦ Θεοῦ χαρὰ εἰς τὴν τοῦ κόσμου μεταπέση χαρὰν.

(2) Ἄλλοι δὲ οὕτως ἐρμηνεύουσιν· ὅτι ἐπειδὴ ὁ Δαβὶδ εἶπεν ἀνωτέρω „Σύνετε· ἡγουν γνωρίσατε· διὰ τοῦτο λέγει κατωτέρω „Δράξασθε παιδείας· ἐπειδὴ δὲν εἶναι ἀρκετὴ εἰς σωτηρίαν καὶ τελειότητα μόνη ἡ τοῦ Θεοῦ φιλή γνώσις· ἀλλὰ χρειάζεται κατὰ τὸν Θεοδότην καὶ ἡ παιδεία· ἡγουν ἡ διὰ τῶν ἔργων πρακτικὴ ἀρετὴ· ἵνα μὴ ὀργισθῇ ὁ Κύριος εἰς ἐκεῖνους, ὅπου ἀμελοῦσι μὲν τὴν ἐργασίαν τῶν ἐντολῶν, καυχῶνται δὲ, εἰς μόνην τὴν φιλήν πίσιν, καὶ γνώσιν τοῦ Θεοῦ· ἐὰν γὰρ ὀργισθῇ καὶ παραχωρήσῃ ὁ Κύριος, καὶ πέσουν εἰς πειρασμούς οἱ μόνον τὴν φιλήν πίσιν καὶ θεογνωσίαν ἔχοντες χωρὶς ἔργων, θέλουν ἀπολέσουν τὴν εὐαγγέλιον τῆς δικαιοσύνης· ἐπειδὴ διὰ τῶν ἔργων δὲν ἔφθασαν νὰ μορφώσουν τὸν ἑαυτὸν τους μετὰ τὴν δικαιοσύνην καὶ ἀρετὴν, καὶ οὕτω νὰ ἔχουν αὐτὴν βεβαίαν καὶ ἀμεταβλήτην. Ἄλλος δὲ λέγει, ὅτι ἐδῶ εἶναι σχῆμα ὑπερβατὸν· ἵτοι δράξασθε παιδείας ἐν τάχει, καὶ ἐν τῷ βίῳ τούτῳ τυγχάνοντες, μήποτε φραγμοῦντων ὑμῶν, ὀργισθῇ Κύριος, καὶ ἀπολεῖσθῃ ἐξ οδοῦ δικαίας τοῦ

των ὅλην εἰς τὸν Θεόν. (1) Σημειοῦμεν δὲ, ὁ Δαβὶδ, καθὼς ἄρχισε τὸν πρῶτον Ψαλμὸν ἀπὸ ὅτι ἐκεῖνοι ὅπου σμίγουν τὸν δεύτερον Ψαλμὸν τοῦ Μακαρισμὸν, εἰπὼν „ Μακάριος ἀνὴρ ὅστις κατὰ τὸν μετὰ τὸν πρῶτον, καὶ λέγουσι αὐτὸν ἕνα, ἀπὸ εἰς Μακαρισμὸν αὐτὸν ἐδῶ ἐτελείωσεν. τοῦτον τὸν λόγον τὸ βεβαιόουσιν : ἤγουν διὰ τί

ΨΑΛΜΟΣ Γ'.

„ Ὅτε ἀπεδίδρασκεν ἀπὸ προσώπου Ἀβεσσαλὼμ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ ἐν τῇ ἐρήμῳ.

Φανερά μὲν εἶναι ἡ ἐπανωγραφὴ τοῦ Ψαλμοῦ τούτου εἰς ἐκείνους, ὅπου ἀναγινώσκουσι τὴν Β'. τῶν Βασιλείων· καὶ μαθαίνουσιν ἐκεῖθεν πῶς ὁ υἱὸς τοῦ Δαβὶδ Ἀβεσσαλὼμ, ἀποσάτησε κατὰ τοῦ Πατρός του, καὶ ἐξήτει νὰ πάρῃ τὴν Βασιλείαν του, καὶ νὰ θανατώσῃ αὐτόν· ἀρμόζει δὲ ὁ Ψαλμὸς οὗτος καὶ εἰς κάθε Χριστιανὸν, ὅπου πολεμεῖται ἀπὸ ἐχθροὺς ὁρατοὺς, καὶ ἀοράτους : ἦται ἀπὸ ἀνθρώπων καὶ Δαίμονας. (2)

1: „ **Κ**ύριε, τί (3) ἐπληθύνθησαν οἱ
„ ῥαβιόντες με;

λήν ἀπὸ τοὺς φίλους καὶ ὑπηκόους του, οἵτινες ὅλοι τὸν ἐμίσησαν, καὶ ἐφιλιώθησαν μὲ τὸν Τίον τοῦ Ἀβεσσαλὼμ, ὅστις ἀποσάτησε καὶ ἐξήτει νὰ θανατώσῃ τὸν Πατέρα του, καὶ νὰ γένῃ αὐτὸς Βασιλεὺς· διὰ τοῦτο πρὸς μόνον τὸν Θεὸν ὑψώνει τὴν ψυχὴν του ὁ Προφητὰνᾶξ, καὶ ἐρωτᾷ μὲ τὸν Ψαλμὸν

Ἐπειδὴ καὶ ὁ Προφήτης Δαβὶδ ἐλυπήθη κατὰ καρδίαν, πῶς ἐδοκίμασε τόσῃ μεγάλῃ ἐπιβου-

τοῦ εἰρηκότος· ἐγὼ εἰμὶ ἡ ὁδὸς (ἐν τῇ ἐκδεδομ. Σειρ.) ἀντὶ δὲ τοῦ „ Δράξασθε παιδείας, τὸ νῦν σωζόμενον Ἐβραϊκὸν ἔχει „ Φιλεῖτε τὸν Τίον, μήποτε οὗτος ἐργισθῇ· δηλοῖ δὲ φανερώς τὸν Χριστὸν, τὸν ἄντα Τίον Θεοῦ καὶ Τίον ἀνθρώπου. (παρὰ τῷ ἐκ τῆς Ἑβραϊδος μεταφρασθέντι Ψαλμῷ ὑπὸ Ἰωάννου Λιτίνου.)

(1) Λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος „ Εἰ καὶ κατὰ τὸν παρόντα βίον τὸν μακαρισμὸν ἔχουσιν οἱ τῆς ἀρετῆς ἀθληταί· ἀλλ' οὐκ ἀληθέστερον αὐτὸν κατ' ἐκείνην δέχονται τὴν ἡμέραν, καθ' ἣν οἱ πονηρίᾳ συνεζηκότες τὴν θείαν ὁρμὴν καθ' ἑαυτῶν ἐπισπᾶσονται.

(2) Λέγει δὲ ὁ Νύσσιος Γρηγόριος „ Ἀρμόσει δ' ἂν καὶ ἐκάσθῃ ἡμῶν ὁ Ψαλμὸς ὑπὸ παθῶν καὶ δαιμόνων ἐνοχλουμένων· ὅπως δ' ἂν αὐτῶν ἀπαλλαγείμεν, ἡ τῶν Ψαλμῶν τάξις καὶ ἀκολουθία διδάσκει· οἷον ὁ πρῶτος, ἀπέστησε τῆς πρὸς τὸ κακὸν συναφείας ἡμᾶς· ὁ δεύτερος, τίνι προσκολληθῶμεν ὑπέδειξε, τὴν διὰ σαρκὸς τοῦ Κυρίου προμηνύσας ἐμφάνειαν, καὶ δείξας, ὅτι τοῦτο ἐστὶ μακάριον, τὸ ἐπ' αὐτῷ πεποιθέναι· ὁ τρίτος, τὸν παρὰ τοῦ ἐχθροῦ σοὶ ἐπανιστάμενον πειρασμὸν προμηνύει, ὃς ἥδη σε χρισθέντα εἰς Βασιλεῖα διὰ τῆς πίστεως, καὶ τῷ ἀληθινῷ Χριστῷ συμβασιλεύοντα, οὐκ ἐξῆθον ἐπιχειρεῖ, τοῦ ἀξιώματος ἐκβάλλειν· ἀλλ' ἐξ αὐτοῦ σοὶ γεννώμενος· οὗ γὰρ ἐτέρωθεν ἔχει τὴν ἰσχὺν ὁ πολέμιος καθ' ἡμῶν· οὐδὲ παρ' ἄλλου τινὸς ἀπὸ τοῦ ἀξιώματος ἐκβαλλόμεθα, εἰ μὴ αὐτοὶ πατέρες τοῦ κακοῦ γεννήματος διὰ τῆς πονηρίας ὡδὸς γενόμεθα, ὃς ἀνταίρει τῇ Βασιλείᾳ ἡμῶν καὶ ἐπανίσταται· τότε τὸ κράτος καθ' ἡμῶν λαμβάνον, ὅταν μολύνῃ τὰς συνοικοῦσας ἡμῖν ἐν ὑπαίθρῳ τὸ ἄγος κατεργασάμενος· τοῦτέστιν ὅταν δημοσιεύσῃ τὴν τῶν ἀρετῶν ἡμῶν διαφθοράν, αἷς ποτε συμφηκῆκαμεν.

(3) Ὁ δὲ θεὸς Κύριλλος, τὸ τί, ἀντὶ τοῦ σφόδρα ἐρμήνευσεν λέγων· „ Τὸ τί ἀντὶ τοῦ σφόδρα λέγει· (ἤγουν

μόν τούτον· διὰ ποίαν ἀφορμὴν ἔγνων ἐχθροί του ὅλοι, ὅσοι ἦτον τριγύρω εἰς τὸν πατραλῶν καὶ ἀποστάτην Ἀβεσσαλὼμ; τούτους γὰρ θλῖβοντας ὠνόμασε. Καὶ πρὸς τούτοις ἐρωτᾷ, διὰ ποίαν ἀφορμὴν ἐπλήθυναν τόσον οἱ ἀνωτέρω ἐχθροί του, μὲ τὸ νὰ προσθῆνται καθ' ἐκάστην ἡμέραν κοντὰ εἰς αὐτοὺς καὶ ἄλλοι πολλοί; (1) νοεῖται δὲ ὁ λόγος οὗτος καὶ διὰ τοὺς νοητοὺς ἐχθροὺς Δαίμονας· οἵτινες καθ' ἐκάστην γίνονται περισσότεροι, διὰ τὴν πολεμῶν τὸν καθε Χριστιανόν, ὡς λέγει ὁ Νύσσης Γρηγόριος.

ὀνομάζει ἑλὼν τὸν ἑαυτὸν του, ὡς ἀπὸ μέρους τοῦ ὅλου.) τί δὲ λέγουσιν; ὅτι οὗτος ὁ ἄνθρωπος, ἐπειδὴ καὶ διώκεται πολλὰ καὶ πολεμεῖται, διὰ τοῦτο ἔχαπτε τὴν βοήθειαν τοῦ Θεοῦ διὰ τὰς ἀμαρτίας του· ἢ νοεῖται καὶ οὕτω· δηλαδὴ, ὅτι πολλοὶ βλέποντες τὰς ἐδικάς μου συμφορὰς, λέγουσι, πῶς ὁ Θεὸς μὲ ἐγκατέλιπε· τὸ δὲ, ἐν τῷ Θεῷ αὐτοῦ δηλοῦν, ἀντὶ τοῦ, ἐν τῷ Θεῷ, εἰς τὸν ὁποῖον ἤλπισε (3)

(Διάφαλμα) τί εἶναι τὸ διάφαλμα, εἰπόμενον ἐν τῷ προοίμῳ, καὶ βλέπε ἐκεῖ εἰς τὸ Ζ'. Κεφ.

„Πολλοὶ ἐπανίστανται ἐπ' ἐμέ.

3 „Σὺ δὲ Κύριε, ἀντιλήπτωρ μου εἶ.

Οὗτος ὁ λόγος ἐξηγεῖ καὶ σαφηνίζει καλλίτερα τὸ, ἐπληθύνθησαν ὅπου εἶπεν ἀνωτέρω (2)

Ἐκεῖνοι μὲν, λέγει, οἱ ἐχθροί μου, ὡς λέγουσιν κατ' ἐμοῦ ἐκεῖνα ὅπου θέλουν· ἐσὺ δὲ Κύριε, βοηθεῖς τοὺς εὐρισκόμενους εἰς πειρασμούς, ἀνίσως καὶ εὐρεθῶσιν ἄξιοι τῆς βοηθείας σου.

2: „Πολλοὶ λέγουσι τῇ ψυχῇ μου· οὐκ ἔστι σωτηρία αὐτῷ ἐν τῷ Θεῷ αὐτοῦ.

„Δόξα μου καὶ ὑψὼν τὴν κεφαλὴν μου.

Πολλοὶ, λέγει, ἀπὸ τοὺς ἐχθρούς μου, παρκαθάρρυνοντες ἕνα τὸν ἄλλον, λέγουσι διὰ τὴν ψυχὴν μου· ἦτοι διὰ λόγου μου· (ἀπὸ τῆς ψυχῆς γὰρ

Ἄλλοι, λέγει, ἄλλα καυχήματα ἔχουν εἰς δόξαν τους· εὐγένειαν, ἢ εὐτυχίαν, ἢ πλοῦτον, ἢ ἄλλο παρόμοιον πρόσκαιρον καλόν· ἐγὼ δὲ, εἰς ἐσέναν

τί τόσον πολλὰ ἐπληθύνθησαν οἱ θλίβοντές με;) καταπλήττεται γὰρ ἀναριθμήτους ὁρῶν τοὺς ἀρπίζοντας αὐτῷ τὰς ἐπιβουλὰς· καὶ δέδωκε μὲν ὡς ἄνθρωπος, πλὴν οὐκ ἠττάται τοῖς δείμασιν, ἀλλ' ἐξημεμένην ἔχων ἐπὶ Θεῷ τὴν καρδίαν, προσδοκᾷ ὅτι τῶν ἐπιβουλευόντων περιγενήσεται.

(1) Ὅθεν εἶναι γεγραμμένον „Καὶ Ἀβεσσαλὼμ καὶ πᾶς ἀνὴρ Ἰσραὴλ εἰσῆλθον εἰς Ἱερουσαλὴμ, καὶ Ἀχιτόφελ μετ' αὐτοῦ“ (Β'. Βασιλ. 15'. 15.) ἀρμολογεῖ δὲ καὶ εἰς τὸν Χριστὸν ὁ Ψαλμὸς οὗτος· ἔθλητον γὰρ καὶ τὸν Χριστὸν οἱ Ἰουδαῖοι λέγοντες· ἄρον ἄρον σάβωσον αὐτόν· ὅθεν καὶ ὁ Χριστὸς ἐδύνατο νὰ λέγῃ καθ' ὁμοιωτικὸν πρὸς τὸν Πατέρα διὰ τοὺς σαυρωτάς του· „Κύριε τί ἐπληθύνθησαν οἱ θλίβοντές με, χωρὶς νὰ ἔχουν νὰ με κατηγορήσουν εἰς κανένα πρᾶγμα; ἐγὼ γὰρ καὶ τὸν Ἰούδαν ἠγάπων, ὥσπερ καὶ τοὺς ἄλλους μου μαθητάς, καὶ τοὺς Ἰουδαίους μνηστῆρας εὐεργέτησα“ (παρὰ τῷ Νικητῇ)

(2) Ἄλλος δὲ λέγει „Τὸ ἐπανίστασθαι κυρίως λέγεται, ὅταν οἱ πρότερον ἐν ὑπνῷ τῇ τάξει καθεστῶτες, μετὰ ταῦτα πόλεμον τῷ κυρίῳ αὐτῶν αἰρώσιν· ἐπανεγένθησαν οὖν κατὰ μὲν τοῦ Δαβὶδ ἢ τοῦ Ἰούδα φυλῆ, καὶ οἱ ἄλλοι, ὅσοι μετὰ τοῦ Ἀβεσσαλὼμ παρετάσσοντο· κατὰ δὲ τοῦ Χριστοῦ, Ἰούδας, Ἀννας, Καϊάφας, Ἡρώδης, Πιλάτος καὶ οἱ λοιποί.

(3) Ἄλλος δὲ τις ἐρημνευτικῶς λέγει, ὅτι οἱ δαίμονες, πρὸ μὲν τῆς ἀμαρτίας, φιλάνθρωπον ἡμῖν τὸν Θεὸν ὑποτίθενται, ἵνα πείσωσιν ἡμᾶς ἀμαρτεῖν· μετὰ δὲ τὴν ἀμαρτίαν, λογισμοὺς ἀπογνώσεως ἡμῖν ὑποβάλλουσιν· ὅτι δίκαιός ἐστιν ὁ Θεὸς καὶ ἀπαρνήσεις, ἵνα τὴν σωτηρίαν ἀπογνῶντες τῇ ἀμαρτίᾳ ἐναπομείνωμεν. (παρὰ τῷ Νικητῇ)

να μόνον θαρρῶ, καὶ καυχῶμαι· ἐπειδὴ καὶ ἐσὺ μὲ δοξάζεις, μὲ τὸ νὰ γίνεσαι βοηθός μου, καὶ νὰ ὑψώῃς τὴν κεφαλὴν μου παράνω ἀπὸ τὴν κεφαλὴν τῶν ἐχθρῶν μου· ἤγουν μὲ τὸ νὰ μὲ κάμνης νικητὴν τῶν ἐχθρῶν μου, καὶ διὰ τῆς νίκης ταύτης σηκόνεις ὑψηλὰ τὴν κεφαλὴν μου, ἥτις πρότερον ἔκλινε κάτω ἀπὸ τὰς συμφορὰς καὶ θλίψεις. (1)

4. „Φωνῇ μου πρὸς Κύριον ἐκέκραξα, καὶ ἐπήκουσέ μου ἐξ ὀρους ἁγίου αὐτοῦ.

Ἐφώνησα, λέγει, εἰς τὸν Θεόν, εἴτα νοερῶς μὲ τὴν καρδίαν, εἴτε καὶ αἰσθητικῶς μὲ τὸ σῶμα· καὶ εὐθύς μου ὑπήκουσεν· ἐπειδὴ, ὡς ἀλλοχού λέγει ὁ ἴδιος Δαβὶδ „Ἐγγύς Κύριος πᾶσι τοῖς ἐπικαλουμένοις αὐτόν· (Ψαλ. ρμδ'. 19.) Ὅρος δὲ καὶ βουνὸν ἅγιον ὠνόμασε τὴν ἐν τῇ Ἱερουσαλὴμ Σιών· ἐπειδὴ ἐπίστευον οἱ Ἰουδαῖοι, ὅτι εἰς τοῦτο τὸ βουνὸν ἐκατοίκει ὁ Θεός, καὶ ἀπὸ αὐτοῦ ἐσυνωμίλει μὲ τοὺς ἀγίους· ἡ ὁρος ἅγιον νοεῖται ὁ οὐρανός, τὸν ὁποῖον καὶ κατοικητήριον τοῦ Θεοῦ ὀνομάζομεν· καθὼς εἶπεν ὁ Κύριος „Μὴ ὁμότης ἐν τῷ οὐρανῷ, ὅτι θρόνος ἐστὶ τοῦ Θεοῦ (Ματ. ε'. 34.)

(Διάψαλμα.) εἶπομεν περὶ τούτου ἐν τῷ προοίμιῳ εἰς τὸ Ζ'. Κεφ.

5: „Ἐγὼ δὲ ἐκοιμήθην.

Ἐγὼ, λέγει, ἔπεσον εἰς κλίνην, μὲ τὸ νὰ ἐβαρύνθην ἀπὸ τὰς θλίψεις, αἵτινες διὰ τὸ βάρος προ-

ξενούσιν ὕπνον· καὶ ἐκ τούτου ἔμεινα ἀνενέργητος.

„Καὶ ὕπνωσα.

Εἰς ἀρκετὸν καιρὸν, λέγει, ἐκρατήθην ἀπὸ τὸ ὑπνωτικὸν αὐτὸ βάρος τῶν θλίψεων.

„Ἐξηγέρθην, ὅτι Κύριος ἀντιλήψεται μου.

Μὲ τὸ νὰ αἰσθάνθῃ ὁ Δαβὶδ, καθ' ὃ Προφήτης, ὅτι ὁ Θεὸς ἔχει νὰ τὸν βοηθήσῃ, διὰ τοῦτο λέγει, ὅτι ἐγὼ ἀνέστησα τὸ φρόνημα τῆς Ψυχῆς μου, τὸ καταπεσὸν ἀπὸ τὰς θλίψεις· (2) Μερικοὶ δὲ λέγουσιν, ὅτι ταῦτα προφητεύει ὁ Δαβὶδ περὶ τῆς ἀναστάσεώς του· ἥτοι ἐγὼ, ἀφ' οὗ ἀπρὸ θανάτου, θέλω κοιμηθῶ, καὶ θέλω ὑπνώσω εἰς πολὺν καιρὸν, ἐπειδὴ ἔχει νὰ μείνῃ τὸ σῶμά μου νεκρὸν καὶ ἀνενέργητον ἐν τῇ γῇ· ὕστερον δὲ ἀπὸ χρόνους, ἔχω νὰ ἀνασθῶ, ἡ ὅταν ὁ Χριστὸς μέλλῃ νὰ καταβῇ εἰς τὸν Ἀδὴν, καὶ νὰ ἀναστήσῃ τοὺς ἐν τῷ Ἀδῇ· „Πολλὰ γὰρ φησι σώματα τῶν κεκοιμημένων ἁγίων ἠγέρθῃ (Ματθ. κζ'. 52.) ἡ ὅταν ἔχῃ νὰ ἀναστήσῃ ὅλους τοὺς νεκροὺς ἐν τῇ συντελείᾳ τοῦ Κόσμου· (3)

6: „Οὐ φοβηθήσομαι ἀπὸ μυριάδων λα-
„οῦ, τῶν κυκλω συνεπιτιθεμένων μοι.

Δὲν

(1) Ὁ δὲ Ἀμμωνίος λέγει „Πρῶτον μὲν φησιν εἶναι τὸν Θεὸν ἀντιλήπτορα αὐτοῦ, ἔπειτα δὲ δόξαν, ἔπειτα ὑψοῦντα τὴν κεφαλὴν· ἀντιλήπτορ μὲν γὰρ ἐστίν, ἵνα ῥύσῃται ἀπὸ πολλῶν θλιβόντων καὶ ἐπανισταμένων· ἐξῆς δὲ τῷ ἀντιλήπτορι ἡ δόξα ἐστὶ· πρότερον γὰρ ἀντιλαμβάνεται ὁ Θεός, εἴτα δοξάζει· καὶ ἐξῆς ὑψοῖ τοῦ δεδοξασμένου τὴν κεφαλὴν (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ.)

(2) Λέγει δὲ ὁ Νύσσης Γρηγόριος „Ἀρμόσσει δὲ τῷ ἐφ' ἁμαρτίαις μετανοοῦντι εἰπεῖν· ὕπνωσα τὸν τῆς ἁμαρτίας ὕπνον, ἀλλ' αὖθις ἀνένηψα, τοῦ Θεοῦ τῆς ἐμῆς ἐπιλαβομένου χειρὸς· σχεδὸν τὸ αὐτὸ λέγει καὶ ὁ Θεὸς Κύριλλος.

(3) Λέγει δὲ ὁ Θεὸς Κύριλλος „Γέγονε δὲ καὶ τῷ Χριστῷ ἐγρηγόρησι ὥσπερ ἐξ ὕπνου, ἡ ἐκ νεκρῶν Ἀνάστασις· ἐ-

Δὲν θέλω φοβηθῶ, λέγει, τὰς μυριάδας τοῦ λαοῦ, ἔχοντας, Κύριε, τὴν ἐδικήν σου ἀντίληψιν καὶ βοηθεῖαν· συνεπιτιθεμένων δὲ ὀνομάζει ὁ Δαβὶδ, ἱστορικῶς μὲν, τοὺς πολεμοῦντας αὐτόν· ἤτοι τὸν Ἀβεσσαλώμ, καὶ τοὺς βοηθοὺς αὐτοῦ· ἀναγωγικῶς δὲ, τοὺς Δαίμονας· οὕτω δὲ νοεῖται ὁ κυκλικὸς πόλεμος τῶν Δαιμόνων κατὰ τὸν ἅγιον Μάξιμον· ἐπιβουλεύουσι γὰρ καὶ πολεμοῦσιν ἡμᾶς οἱ Δαίμονες ἀπὸ τὰ ἐμπροσθεν, ὅταν μᾶς δείχνουν ἐλπίδας εὐτυχίας καὶ ἀγαθῶν· μᾶς πολεμοῦσιν ἀπὸ τὰ ὀπίσθεν, ὅταν μὲ τὴν ἐνθύμωσιν τῶν ἀπερασμένων ἁμαρτιῶν μας, καὶ μάλιστα τῶν σαρκικῶν, μολύνουσι τὴν Ψυχὴν· μᾶς πολεμοῦν ἀπὸ τὰ δεξιὰ, ὅταν κρυφίως μᾶς συμβοηθοῦν εἰς τὸ νὰ κάμωμεν ὑπερβολικὴν ἀρετὴν, μὲ σκοπὸν διὰ νὰ μᾶς κρημίσουν εἰς κενοδοξίαν· μᾶς πολεμοῦν καὶ ἀπὸ τὰ ἀριστερά, ὅταν μᾶς βιάζωνται νὰ κάμωμεν τὴν φανεράν καὶ ὁμολογουμένην ἁμαρτίαν. (1)

7: „Ανάστα Κύριε, σῶσόν με ὁ Θεός μου.

Τὸ ἀνάστα ἐδῶ θέλει νὰ εἰπῇ, κινήθητι κατὰ τῶν ἐχθρῶν Κύριε, ἐσὺ ὅπου φαίνεσαι πῶς κοιμᾶσαι μὲ τὴν πολλὴν μακροθυμίαν ὅπου δείχνεις· ἡ προφητεὺς μὲ τὸν λόγον τοῦτον τὴν ἐκ νεκρῶν Ἀ-

νάσασιν τοῦ Κυρίου, καλῶντας αὐτὸν νὰ ἀναστῇ· ἵνα διὰ τῆς Ἀναστάσεως σώσῃ τοὺς ἀνθρώπους, τοὺς ὁποίους ἐννοεῖ ὑπὸ κάτω εἰς τὸ ἐδικόν του πρῶ-
σωπον.

„Ὅτι σὺ ἐπάταξας πάντας τοὺς ἐχθροὺς μου ματαίως.

Προβλέποντας ὁ Δαβὶδ μὲ τὰ Προφητικά του ὁμμάτια, τὴν ἀπώλειαν καὶ ἀφνισμόν τῶν αἰσθητῶν καὶ νοητῶν ἐχθρῶν του, εὐχαρισεῖ τὸν Θεόν, καὶ ὁμολογεῖ τὴν χάριν ἐδῶ.

„Ὅδόντας ἁμαρτωλῶν συνετρίψας.

Ὅδόντας ὀνομάζει τὴν δύναμιν ὁ Θεὸς Δαβὶδ, ἐκ μεταφορᾶς καὶ ὁμοιότητος τῶν θηρίων ἐκείνων, ὅπου ἔχουν εἰς τὰ ὀδόντια ὅλην τὴν δύναμιν· καθὼς μάλιστα εἶναι οἱ σκύλοι καὶ κῆποι καὶ ἄλλα ζῶα· ἁμαρτωλοὺς δὲ ὀνομάζει ὅλους τοὺς ἐχθρούς του· ἐπεὶ καὶ αὐτοὶ ἁμάρτανον, διὰ τὴν ἐπολέμουν αὐτόν ματαίως· ἤγουν διὰ μόνην τὴν πονηρίαν τους, χωρὶς νὰ ἔχουν κανένα δίκαιον. (2)

8: „Τοῦ

ἐκοιμήθη μὲν γὰρ ἐπὶ τοῦ Σταυροῦ, τὸ πνεῦμα τῆ Πατρὸς παρεθέμενος, καὶ ὑπνώσεν ὕπνον τριήμερον ἐν τῇ τάφῳ κατατεθείς· ἀνέστη δὲ, τοῦ Πατρὸς αὐτὸν ἐκ τῶν πυλῶν τοῦ θανάτου ὑψώσαντος· ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει „Νύκτα τὰς συμφορὰς καλεῖ ἡ Θεία Γραφή· ἐπεὶ ὡς ἐν σκότει διαγίνει νομίζουσιν οἱ τοῖς ἄγαν ἀνιστοῦντες· ταῖς δὲ νύκτιν ὁ ὕπνος συνέζευκται· σημαίνει τοίνυν κατὰ ταῦτον τὰς θλίψεις καὶ τὴν τούτων ἀπαλλαγὴν· τὸ γὰρ ἐξηγέρθη, ὅτι Κύριος ἀντλήφεται μου, τοῦτο δηλοῖ, ὅτι τῆς Θείας ἀπολαύσας βοήθης, κρείττων ἐγενόμην τῶν προσπεσόντων κακῶν· ἄλλος δὲ λέγει „Ἡ τάχα ὡς περὶ ὁ σωματικὸς ὕπνος ῥῶσιν ἐμποιεῖ τῇ σώματι, οὕτω καὶ ὁ πνευματικὸς· διό φησιν, ὅτι ἐν τῇ ὑπνώσασαί με ὕπνον πνευματικόν· τουτέστι δυναμωθῆναι με παρὰ Θεοῦ, καὶ μῦσαι τὰς αἰσθήσεις, διηγέρθην ἀντλήφεις Θείας αἰσθόμενος, ὥς πολεμῆσαι ταῖς ἐναντίαῖς δυνάμει-
σιν (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ.) ὁ δὲ Εὐσέβιος λέγει, ὅτι ὁ Δαβὶδ προφητεῖ διὰ τὸν ἑαυτὸν του, ὅτι μέλλει νὰ ἀναστῇ μαζὶ μὲ τοὺς Δικαίους ὅπου ἀνέστησαν, ὅταν ὁ Χριστὸς κατέβῃ εἰς τὸν ἄδην· καὶ ἀνέστη ἐκ τῶν νεκρῶν, ὅθεν καὶ λέγει ταῦτα, θάρσυν τῇ δυνάμει τῆς τοῦ Κυρίου Ἀναστάσεως (ἐν ταῖς σημειώσεσι τοῦ Κορδεδίου)

(1) Οὐκ ἐφροβήθη οὐδὲ ὁ Κύριος τοὺς κατὰ τὸν καιρὸν τοῦ πάθους κυκλοῦντας αὐτὸν Ἰουδαίους καὶ Ἑβραίους· διὰ καὶ λεγεῖναι Ἀγγέλων παρητήσατο, κατὰ ἄλλον ἐρμηνευτὴν.

(2) Ἀρμόζουσι μὲν τὰ ῥητὰ ταῦτα καὶ εἰς τοὺς ἐχθρούς τοῦ Δαβὶδ, εἰς τὸν Σαουλ, λέγω, καὶ τὸν Ἀβεσσαλώμ· ὅτινες χωρὶς νὰ προκαλεσθῶν ἀπὸ τὸν Δαβὶδ ἐπολέμουν ματαίως αὐτόν· ἀρμόζουσι δὲ καὶ εἰς τοὺς ἐχθρούς τοῦ Χριστοῦ, τὸσον τὸν Ἡρώδην τὸν βρεφοκτόνον, ὅσον καὶ εἰς τοὺς Ἰουδαίους, τοὺς ματαίως πολεμοῦντας αὐτόν· τῶν ὁποίων τοὺς ὀδόντας καὶ τὴν δύναμιν ἐσυντρίψεν ὁ Θεὸς καὶ Πατὴρ (παρὰ τῇ Νικίτῃ) Ὁ δὲ Ἀμώμιος λέγει

„Τοῦ

8: „Τοῦ Κυρίου ἡ σωτηρία·

Καὶ οὗτος ὁ λόγος εὐχαριστήριον ἐπιγράφημα εἶναι· μετὰ τὸ ὅποιον φανερώνει ὁ Δαβὶδ, ὅτι μόνος ὁ Κύριος ἔσωσεν αὐτόν, καὶ ὄχι ἄλλος τις·

„Καὶ ἐπὶ τὸν λαόν σου ἡ εὐλογία σου.

Ἡ'λθε, λέγει, ἡ εὐλογία σου, Κύρια, εἰς τὸν λαόν σου: ἦγουν, ἡ τὸν πολέμουμένον μαζί με ἐμένα λαόν σου, ἡ τὸν εὐρισκόμενον ὑπὸ κάτω εἰς τὴν βασιλείαν μου· ἡ λαὸν ὀνομάζει τὸν πιστὸν τῶν Χριστιανῶν· εὐλογίαν δὲ πρέπει νὰ νοήσωμεν, κατὰ τὸν Θεοδώριτον τὴν εἰρήνην καὶ τὴν εὐεργεσίαν τοῦ Θεοῦ, τὴν ὁποίαν ἐχάρισεν εἰς τὸν Δαβὶδ· διὰ τὴν αὐτὴν ἔγινεν αἰτίκα εὐλογίας (1) ὁ γὰρ λαὸς ὅλος βλέποντες τὴν εὐεργεσίαν καὶ εἰρήνην ὅπου ἐχάρισθη εἰς τὸν Δαβὶδ, ἐδόξασαν τὸν Θεόν, καὶ ἀκολουθῶς ἀπόλαυσαν καὶ αὐτοὶ μεγάλην ἄνεσιν καὶ βοήθειαν ἐκ τῆς πρὸς τὸν Βασιλέα των εὐεργεσίας (2)

ΨΑΛ-

„Τοὺς μὲν ἐχθραίνοντας ἐπάταξε, τοὺς δὲ τῶν ἁμαρτωλῶν ὀδόντας συνέτριψε· τοὺς μὲν, ὥστε πάλιν ἰάσασθαι· ἐγὼ γὰρ φησι πατάξω καὶ πάλιν ἰάσασθαι (Δευτ. λβ'. 37.) τοὺς δὲ τῶν ἁμαρτωλῶν ὀδόντας, τοῦτέστι τοὺς πονηροὺς λόγους, καὶ τὰς σαρκιβόρους πράξεις συνέτριψεν, εἰς τὸ παντελὲς ἀφανίσει βουλόμενος (ἐν τῇ ἐκδεδομένη Σειρᾷ.)

(1) Διὰ τοῦτο βλέπομεν ὅτι καὶ ὁ Μωϋσῆς μαζί με τὰς ἄλλας εὐλογίας συναριθμεῖ καὶ τὴν εἰρήνην, λέγων πρὸς τὸν Ἰσραηλιτικὸν λαόν ὡς ἐκ προσώπου τοῦ Θεοῦ „Καὶ δώσω εἰρήνην ἐν τῇ γῇ ὑμῶν καὶ κοιμηθήσεσθε, καὶ οὐκ ἔσται ὑμῶν ὁ ἐκφοβῶν (Λευίτ. κς'. 6.) καὶ πάλιν „Ἐπάξει Κύριος τὸ πρόσωπον αὐτοῦ ἐπὶ σέ, καὶ δώη σοι εἰρήνην (Ἀριθ. ε'. 26.) Παρακαλεῖ δὲ καὶ ὁ Ἡσαΐας, ἐπ' αὐτῷ εἰς ὅλα τὰ ἀγαθὰ, ὅπου ἐχάρισεν ὁ Κύριος εἰς τοὺς Ἰουδαίους, νὰ χαρίσῃ καὶ τὴν εἰρήνην „Κύριε ὁ Θεὸς ἡμῶν εἰρήνην δὸς ἡμῖν· πάντα γὰρ ἀπέδωκας ἡμῖν (Ἡσ. κς'. 12.) Ἄλλος δὲ λέγει „Τάχα δὲ καὶ Θεολογίαν ὁ Δαβὶδ ἐνταῦθα λέγει, ὅτι παρὰ μὲν τοῦ Κυρίου καὶ Πατρὸς ἀπεστάλη Ἰησοῦς ὁ Σωτὴρ, ἡ σωτηρία τῆς φύσεως, καὶ ἡ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος εὐλογία ἡ ἐπὶ τὸν λαόν σου καταπεμφθεῖσα. Καὶ ὁ Ἀμμώνιος δὲ λέγει „Ὅπερ ἦν αὐτῷ ὄνομα, τοῦτο καὶ πρᾶγμα· καλέσεις γὰρ φησι, τὸ ὄνομα αὐτοῦ Ἰησοῦν (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ.)

(2) Ἄλλος δὲ λέγει „Τάχα δὲ καὶ Θεολογεῖ ἐνταῦθα ὁ Δαβὶδ λέγων, ὅτι παρὰ σοῦ τοῦ Κυρίου καὶ Πατρὸς ἀποσταλήτω ὁ Σωτὴρ Ἰησοῦς, ἡ σωτηρία τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως, καὶ ἡ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος εὐλογία ἐπὶ τὸν λαόν σου καταπεμφθήτω: τοῦτέστιν ἐπὶ τὰ Ἑθνη· καὶ ἡ εὐλόγησον ἐν πάσῃ εὐλογίᾳ πνευματικῇ· ἐν γὰρ Χριστῷ Ἰησοῦ εὐλογηθήσονται πάντα τὰ Ἑθνη, Ἰουδαῖοι δὲ ἐξωσθήσονται· καὶ ὁ Χριστὸς δὲ τὴν ἑαυτοῦ σωτηρίαν, ἣν ἐσώθη ἐκ νεκρῶν ἀναστὰς, τοῦ Πατρὸς εἶναι λέγει· ὁμοίως καὶ τὴν ἐπὶ τοὺς πιστεύοντας εὐλογίαν αὐτῷ ἀνατίθῃσι· διὸ λέγει· δεῦτε οἱ εὐλογημένοι τοῦ Πατρὸς μου (παρὰ τῇ ἀνεκδότῃ Σειρᾷ τοῦ Νικητῆ) Ἄλλος δὲ λέγει „Μόνος δὲ αὐτὸς (ὁ Χριστὸς) σώζει, καὶ τὸν ἑαυτοῦ λαόν εὐλογεῖ· λαὸς δὲ αὐτοῦ, οἱ κατὰ τὸν νόμον αὐτοῦ ζῶντες, εὐλογίαν ἀληθινὴν τὴν τῶν θείων μυσηρίων κοινωνίαν λαμβάνοντες (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ.)

ΨΑΛΜΟΣ Δ'.

„Εἰς τὸ τέλος· ἐν ὕμνοις· Ψαλμὸς τῷ Δαβὶδ·

Εἰς τὸ τέλος μὲν ἐπιγράφεται ὁ παρὼν Ψαλμὸς, διὰ τὴν προφητείαν περὶ τῆς ἐκ νεκρῶν Ἀναστάσεως, καθὼς ἐμπροσθεν θέλομεν ἀποδείξομεν· ἡ ὁποία Ἀνάστασις εἶναι ἔργον τοῦ μέλλοντος αἰῶνος, ὃς τις εἶναι τέλος τοῦ παρόντος αἰῶνος· ἐν ὕμνοις δὲ ἐπιγράφεται, διὰ τὴν ὕμνῳ ὁ Δαβὶδ μὲ αὐτὸν τὰ θαυμάσια τοῦ Θεοῦ, ὃς τις ἔκαμεν αὐτὸν ἀνώτερον ἀπὸ τὴν τυραννικὴν ἀποστασίαν τοῦ υἱοῦ τοῦ Ἀβεσσαλώμ, ὕστερ ἀπὸ τὴν ὁποίαν ἐψάλλε τὸν παρόντα Ψαλμὸν, κατὰ τὸν Θεοδώριτον· ἀρμόζει δὲ οὗτος καὶ εἰς κάθε Χριστιανὸν, ὅπου ἐλευθερωθῇ ἀπὸ κινδύνους. (1)

1: **Ε**ν τῷ ἐπικαλεῖσθαι με εἰσήκουσάς μου ὁ Θεὸς τῆς δικαιοσύνης μου.

Βλέπε, ἀγαπητὲ ἀναγνώσα, τὴν ὀλιγωρίαν τοῦ εὐσπλάγχχνου Θεοῦ· διὰ τὴν εἰς καιρὸν ὅπου ἀκόμη τὸν ἐπαρακάλει ὁ Δαβὶδ, ὁ Θεὸς ἐπρόφρασε καὶ τοῦ ἄκουσε· καθὼς λέγει καὶ διὰ Ἡσαΐου, „Τότε βοήσῃ, καὶ ὁ Θεὸς εἰσακούσεται σου· ἐτι

λαλοῦντός σου ἐρεῖ· ἰδοὺ πᾶρειμι· (Ἠσ. νη'. 9) ἐπειδὴ δὲν πείθουσι τὸν Θεὸν εἰς τὸ νὰ ὑπακούσῃ τὰ πολλὰ λόγια τῆς προσευχῆς· ἀλλὰ τὸν πείθει ἡ καθαρὰ καὶ θερμὴ διάθεσις τῆς ψυχῆς τοῦ προσευχομένου· τὸ δὲ τῆς δικαιοσύνης μου, εἶναι περίφρασις· ἡγουν ὁ Θεὸς ἐμοῦ τοῦ δικαίου (2) ἐπειδὴ ὅσον πρὸς τὴν ἀδικίαν ὅπου μοι ἔκαμεν ὁ υἱός μου Ἀβεσσαλώμ, ἐγὼ εἶμαι δίκαιος· διὰ τὴν δὲ τὸν ἀδίκησα τίποτε· εἰς πολλὰ δὲ μέρη τῶν Ψαλμῶν

(1) Ὁ δὲ Νύσσης Γρηγόριος λέγει „Ἐπειδὴ παντὸς ἀγῶνος ἡ νίκη γίνεται τέλος, πρὸς ἣν βλέποντες οἱ πρὸς τοὺς ἀγῶνας ἀποδύμενοι, τῆς ἀθλήσεως ἀπτονται· δοκεῖ μοι διὰ τοῦ τέλους ὁ λόγος ἐκ βραχείας φωνῆς ἐπεγείρειν εἰς προθυμίαν τοὺς διὰ τῶν ἀρετῶν ἀθλοῦντας ἐν τῷ σάδι τοῦ βίου· ὡς ἂν εἰς τὸ τέλος βλέποντες, ὅπερ ἐστὶν ἡ νίκη, τῇ τῶν σφαλμάτων ἐλπίδι τὸν ἐν τοῖς ἀθλοῖς πόνον ἐπικουφίζοιεν· ὅπερ δὴ καὶ νῦν ἐν τοῖς ἀγῶσι ὁρῶμεν γινόμενον· διὰ τοῦτο ὁ ἀγαθὸς τῶν ψυχῶν παιδοτρίβης (ἦτοι ὁ Δαβὶδ) προδείκνυσί σοι τῶν ἰδρώτων τὰ τέλος, καὶ τὸν ἐκ τῶν σφαλμάτων κόσμον, καὶ τὴν ἐπὶ τῇ νικῇ ἀνάστησιν· ἵνα πρὸς ἐκεῖνο βλέπων τὸ τέλος, τῇ νικηποιοῦ σκαυτὸν ἐπερείδῃς, καὶ τὸ ἐπινίκιον κήρυγμα σκαυτῇ παρασκευάζῃς. Σημειοῦμεν δὲ, ὅτι ὁ Ψαλμὸς οὗτος παρὰ τῷ αὐτῷ Νύσσης ἐπιγράφεται „Ψαλμὸς ψδ΄· καὶ ὅρα περὶ τούτου ἐν τῷ Προσιμῷ τὰ ἑννακτὸν Κεφάλαιον. Ὁ δὲ Ἀκύλας καὶ ὁ Θεοδοσίω ἀντὶ τοῦ, εἰς τὸ τέλος, τῷ νικοποῦ ἐξέδωκαν· ὁ δὲ Σύμμαχος, Ἐπινίκιος, ἐπειδὴ, κατὰ τὸν Θεοδώριτον, ὕμνος ἐπινίκιος τῷ νικοποῦ προσφέρεται Θεῷ ὁ παρὼν Ψαλμὸς, μετὰ τὴν γενομένην κατὰ τοῦ Ἀβεσσαλώμ νίκην.

(2) Ὁ δὲ Χρυσόστομος ἐρμηνεύει, ὅτι διὰ τοῦτο λέγει ὁ Δαβὶδ πῶς ὁ Θεὸς εἰσήκουσε τῆς δικαιοσύνης του, ὅχι ὑπερηφανεύμενος, ἀλλὰ διὰ τὸ διδάξῃ ἡμᾶς, ὅτι ὅποιος θέλει νὰ εἰσακουσθῇ ἀπὸ τὸν Θεόν, πρέπει νὰ ἔχῃ μαζὶ τοῦ τὴν δικαιοσύνην „Ὡς εἴ τις βούλεται παρὰ Θεοῦ ἀνείναι, τὴν δικαιοσύνην λαβὼν μεθ' ἑαυτοῦ, προσίτω· καὶ ὅτι ἀπὸ ταπεινοφροσύνης κινούμενος ὁ Δαβὶδ, ἀφιερόναι τὴν δικαιοσύνην του εἰς τὸν Θεόν, ἀπὸ τὸν ὅποιον κάθε ἀρετὴ κατορθοῦται, καὶ ὅχι εἰς τὸν ἑαυτόν του· „Τὴν δικαιοσύνην ἑαυτοῦ τῷ Θεῷ ἀνατίθεισι, παρ' οὗ πᾶν ἀνθρώποις τὸ κατορθούμενον· ὁ δὲ Θεοδώριτος, τὸ τῆς δικαιοσύνης μου, τῆς δικαίας μου αἰτήσεως ἡμῶν ἐνεύσεν.

μὴν ὀνομάζει ὁ Δαβὶδ τὸν ἑαυτοῦν του δίκαιον καὶ ὅσιον, καὶ ἄλλα τοιαῦτα ὀνόματα, ὅχι διὰ τὴν ὑπερηφανεύεται, ἀλλὰ διὰ τὴν συγκρίνει τὸν ἑαυτὸν του μὲ τὰς πονηρίας ἐκείνων, ὅπου τὸν ἐπόλε-
μουν. (1)

„Ἐν θλίψει ἐπλάτυνάς με·

Τούτου τὸν λόγον λέγει ὁ Δαβὶδ, διὰ τὴν δειξῆναι, ὅτι ἡ μὲν χαρὰ, πλατύνει τὴν καρδίαν· ἡ δὲ θλίψις, τὴν στενοχωρεῖ· ἐμὲν ὅμως, λέγει, εἰς τὸν καιρὸν τῆς θλίψεως καὶ λύπης ἐπλάτυνας, Κύριε· καὶ τόσον πολλὰ μεγαλόφυχον μὲ ἔκαμες, ὥστε ὅπου καὶ νὰ παραγγέλλω εἰς τοὺς στρατιώτας μου, νὰ μὴ θανατώσουν τὸν πατραλὸν υἱόν μου „Φείσασθέ μου τοῦ παιδαρίου τοῦ Ἀβεσσαλώμ.
(β' - Βασιλ. ιη'. 5.) (2)

„Οἰκτείρησόν με, καὶ εἰσάκουσον τῆς προσευχῆς μου.

Καὶ μὲ ὅλον ὅπου παρὰ τὴν εἰσηκούσθη καὶ ἤλε-
ήθη ὁ Δαβὶδ ἀπὸ τὸν Θεόν, ὅμως καὶ ἐδῶ παρα-

καλεῖ νὰ ἐλεηθῇ πάλιν καὶ νὰ εἰσακουσθῇ· ἴσως ἐπειδὴ καὶ πάλιν ἐμελλε νὰ πέσῃ εἰς πειρασμούς, καὶ διὰ τοῦτο παρακαλεῖ νὰ μὴ παραβλεφθῇ ἀπὸ τὸν Θεόν ἡ προσευχή του καὶ δέησις· ἀλλὰ πάλιν νὰ εἰσακουσθῇ καὶ εἰς τὸ μέλλον κατὰ τὸν Χρυσό-
σομον. (3)

2: „Τοῖ ἀνθρώπων, ἕως πότε βαρυκάρ-
„διοι;

Ὁ λόγος οὗτος λέγεται ἀπὸ τὸν Δαβὶδ πρὸς τοὺς φίλους καὶ γνωρίμους του, οἱ ὅποιοι ἐδοκίμαζον νὰ τὸν βοηθήσουν, ὅταν εἶχε τὴν συμφορὰν· λέγει λοιπὸν πρὸς αὐτοὺς· ἕως πότε ὦ φίλοι μου, δὲν σηκώνετε τὴν καρδίαν σας πρὸς τὸν Θεόν, ὅταν ἔχετε θλίψεις; ἀλλὰ βαρύνετε αὐτὴν, καταβιβάζον-
τέςτην κάτω εἰς τὰ γῆϊνα, μὲ ἀνθρωπίνους λογισ-
μούς, καὶ μὲ βιωτικὰς φροντίδας; τὸ δὲ, υἱοὶ ἀν-
θρώπων, εἶναι περίφρασις, ἀντὶ τοῦ, ὅτι ἀνθρώποι·
συνεθισμένη γὰρ εἶναι ἡ περίφρασις αὕτη εἰς τὴν
Εβραϊκὴν διάλεκτον. (4)

„Γ.

- (1) Ὁ δὲ Κύριλλος λέγει, ὅτι ἔχει μόνον δίκαιον ὀνομάζει ὁ Δαβὶδ τὸν ἑαυτοῦν του, ἀλλὰ ἔτι ἕνα ἄμαρτιον· Ἐπειδὴ παρέπεται τοῖς δικαίοις ἔτι ὀλισημάτα· κατὰ τὸ „Ἐπτάκις πεσεῖται ὁ δίκαιος ἔτι ἀναστήσεται·
(Παρ. κδ'. 16.)
- (2) Ὁ δὲ Κύριλλος ἐρμηνεύει, ὅτι ὁ Δαβὶδ ἐδῶ φανεροῦναι κατὰ τί τοῦ εἰσηκούσεν ὁ Θεός· ἦγον, διὰ τὴν τοῦ ἐδωκεν ἄνεσιν ἔτι πλατυσμένον εἰς τὰς θλίψεις· „Οὐκ εἶπε δὲ (λέγει ὁ Χρυσόσομος) ὅτι παρήγαγε τὰς θλίψεις· ἀλλὰ ἀφῆκε ἐξάναι ἔτι ἐπλάτυνάς με· τὸ γὰρ εὐμήχανον τῆς τοῦ Θεοῦ μεγαλουργίας ἐντεῦθεν μάλιστα δεικνύται· οὐκ ἐν τῇ παρενεγκεῖν τὰς θλίψεις μόνον, ἀλλὰ ἔτι ἐν τῇ μειουσῶν αὐτῶν, πολλὴν παρέχει τὴν βοήθειαν.
- (3) Ἡ ἔτι χρόνος ἀντὶ χρόνου ἐδῶ λαμβάνεται κατὰ τὸν Κύριλλον· ἦγον ἀντὶ τοῦ, οἰκτείρησας ἔτι εἰσηκούσας, εἴ-
ρηται οἰκτείρησον ἔτι εἰσάκουσον· ἡ τάχα που ἔτι διηνεκῶς ἀκούεσθαι παρακαλεῖ ἔτι κόπον οὐ λαμβάνων τῆς προσευ-
χῆς κατὰ τὸν Θεοδώριτον· Ὁ δὲ Ψελλὸς λέγει „Καὶ μὴν ἐπικαλέσατο τὸν Κύριον ἔτι εἰσηκούσθη· τί οὖν πάλιν ζητεῖ; ὅτι τὸ μὲν δέδωκεν ὁ Κύριος, τὸ δὲ, ἀνεβάλετο· δέδωκε τὴν μεγαλόφυχον ἔτι τὸ ἐν ἐλπίσιν ἀγάλλεσθαι, ἔτι δὲ τὸ τελευτάτον τρόπον ἀνεβάλετο (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ.)
- (4) Ὁ δὲ Χρυσόσομος λέγει, ὅτι ὁ Δαβὶδ ἡοὺς ἀνθρώπων ὀνομάζει τοὺς ἐν πονηρίᾳ ζῶντας, ἔτι πρὸς ἀσέβειαν ἐ-
πιτρέπεις· ἐπεὶ οἱ μὴ τοιοῦτοι, τῇ φύσει μὲν, ἀνθρώπων υἱοὶ· τῇ χάριτι δὲ, οὐκ ἔτι, ἀλλ' υἱοὶ Θεοῦ· τί δὲ
ἐστὶ βαρυκάριοι; παχυκάριοι, σαρκικοὶ, τῇ γῇ προσηλωμένοι, κακίαν διώκοντες, ταῖς ἡδυπαθείαις καταση-
πόμενοι· φύσει μὲν γὰρ ἡ καρδία κούφη ἔστι ἀνωφερὴς γέγονεν· ἡμεῖς δὲ αὐτὴν παρὰ φύσιν βαρεῖαν ποιούμεν· δι-
ὅτι ὁ Προφήτης ἐγκαλεῖ· εἰδὲ φυσικὸν ἦν, οὐκ ἂν ἐνεκάλεσεν· Ὁ δὲ Γεννάδιος λέγει „Χρὴ τοῦτο καθόλου
γινώσκειν, ὅτι ἡ ἀνθρώπος προσγορία, ὅτε μὲν οἱ ἅγιοι προσαγορεύονται, ἐπὶ φύγου λαμβάνεται, ὥς τὸ
„Ἐγὼ εἶπα Θεοὶ ἐστέ ἔτι υἱοὶ Ὑψίστου πάντες, ὑμεῖς δὲ ὡς ἀνθρώποι ἀποθνήσκετε· ὅτε δὲ κτήνη ἔτι θηρία οἱ ἄ-
μαρτωλοὶ λέγονται, ἐπὶ ἐπαίνου τάσσεται· ὥς τὸ „Ἀνθρώπους ἔτι κτήνη σώσεις Κύριε (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ)

„Ἴνα τί ἀγαπᾶτε ματαιότητα καὶ ζη-
τεῖτε ψεῦδος;

Ἄνωφελεῖς, λέγει, εἶναι ὡς φίλοι μου, αἱ μη-
χαναὶ καὶ οἱ λογισμοὶ τῶν ἀνθρώπων· διὰ τί αὐ-
τοὶ κολακεύουσι μὲν μὲ τὰς ἐλπίδας, ἀποτυχά-
νουνσι δὲ, καὶ μάταιοι ἀποδείχνονται· ἢ λέγει τοῦ-
το ὁ Δαβὶδ καὶ διὰ ἐκείνους τοὺς ἀνθρώπους, ὅπου
εἶναι προσηλωμένοι εἰς τὰ παρόντα τοῦ Κόσμου
πράγματα· τὰ ὅποια, φαίνονται μὲν πῶς εἶναι,
τῇ δὲ ἀληθείᾳ δὲν εἶναι, διὰ τὴν συχνὴν μεταβο-
λὴν ὅπου λαμβάνουν καὶ τὴν ἀλλοίωσιν. (1) πα-
ράδειγμα δὲ τούτου εἶναι καὶ αὐτὸς ὁ ἴδιος Δαβὶδ·
ὅς τις Βασιλεὺς ὢντας, ἐδιώκετο εἰς τὴν ἔρημον, ὡ-
σάν τις ἰδιώτης καὶ παραμικρὸς, ἀπὸ τὸν υἱὸν τοῦ
Αἰβεσσαλῶμ.

3: „Καὶ γινώτε, ὅτι ἐθαυμάστωσε Κύριος
τὸν ὅσιον αὐτοῦ·

Περὶ τὸς εἶναι ἐδῶ ὁ καὶ σύνδεσμος· ἐπειδὴ
καὶ ἡ Ἑβραϊκὴ γλῶσσα ἔχει τοῦτο τὸ ἰδίωμα, νὰ
μεταχειρίζεται συνδέσμους περιττοὺς, καθὼς ἡμεῖς

ἐπαρτηρήσαμεν· μάθετε λοιπὸν, λέγει, ὡς ἄνθρω-
ποι· ὅτι ὁ Θεὸς περιβόητον ἔκαμεν ἐμένα τὸν ὅσι-
όν του· ἤτοι τὸν καθωσιωμένον καὶ ἀφιερωμένον ὁ-
λως διόλου εἰς αὐτὸν, καὶ εἰς μόνον αὐτὸν ἔχοντα
τὰς ἐλπίδας μου. Καὶ τῇ ἀληθείᾳ πῶς δὲν ἐγένεν
ἀπὸ τὸν Θεὸν θαυμαστὸς καὶ περιβόητος ὁ Δαβὶδ,
ὅς τις πολεμηθεὶς ἀπὸ τὸν Αἰβεσσαλῶμ, κατετρό-
πωσε τὸν αὐτὸν πολεμήσαντα; καὶ διωγμένος ὢν-
τας, ἐνίκησε τὸν διώκοντα; καὶ ολίγους ἀνθρώπους
ἔχων, κατέβαλε τὸν μυριάδας ἀνθρώπων ἔχοντα;

„Κύριος εἰσακούσεταιί μου ἐν τῷ κε-
κραγεναί με πρὸς αὐτόν.

Ἐγὼ, λέγει, ἐπειδὴ καὶ ἀπόλαυσα τόσον
ὀγλίγωρα τὴν βοήθειαν τοῦ Θεοῦ, καὶ ἐλυτρώθηκα
ἀνελπίτως ἀπὸ τόσον μεγάλου κινδύνου τῆς ἀποσα-
σίας τοῦ υἱοῦ μου, ἐκ τούτου ἐγνώρισα, διὰ μὲ ἐ-
λεεῖ καὶ μοῦ εἰσακούει ὁ Θεός· καὶ ἐλπίζω, ὅτι
καὶ πάλιν θέλει μου εἰσακούσει, ὅταν κράζω πρὸς
αὐτόν εἰς τὰς περιστάσεις καὶ συμφοράς μου. (2)

4: „Ὁργίζεσθε καὶ μὴ ὑμαρτάνετε.

Μὲ τὰ λόγια ταῦτα ὁ Δαβὶδ, δὲν ἐμπο-
δί-

(1) Ὅθεν καὶ ὁ Χρυσοστόμῳς εἶπε „Ματαιότητα καὶ ψεῦδος δοκεῖ μοι λέγειν τὸν ἐν πονηρίᾳ βίον· μάταιον γὰρ
ἐκεῖνο λέγεται τὸ κενόν, ὅταν ὄνομα μὲν ᾖ, πρᾶγμα δὲ μὴ ᾖ· ὄνομα μὲν πλούτου καὶ δόξης καὶ δυναστείας· πρᾶγ-
μα δὲ οὐδαμοῦ, ἀλλὰ μένει τὸ ὄνομα ψιλόν... διὰ δὲ ταῦτα ἐδυνάται ὁ Προφήτης τοσαύτην ἀλογίαν ὁρᾶν
ἐν τῷ βίῳ· καὶ ὡς περ ἂν, εἴ τις ἰδὼν τινα φεύγοντα μὲν τὸ φῶς, διώκοντα δὲ τὸ σκότος λέγει· Ἴνα τί τοῦτο ποιεῖς;
τὸ παράλογον ἀνθρώπου; οὕτω καὶ αὐτός· Ἴνα τί φησιν ἀγαπᾶτε ματαιότητα καὶ ζητεῖτε ψεῦδος; εἶπε δὲ καὶ ὁ
Νύσσης „Ἴνα τί προσετήκατε τῇ διαθέσει τούτοις, ὧν οὐκ ἔστιν ὑπόστασις; ἐν μόνον ἀγαπητὸν τῇ φύσει, τὸ
ἀληθές· Ὁν· περὶ οὗ φησιν ἡ Δεκάλογος „Ἀγαπήσεις Κύριον τὸν Θεόν σου· καὶ ἐν πάλιν μιστὸν τῇ ἀληθείᾳ
ὁ τῆς ζωῆς ἡμῶν πολέμιος· περὶ οὗ φησιν ὁ νόμος, ὅτι μισήσεις τὸν ἐχθρόν σου· (ἤτοι τὸν Διάβολον)

(2) Λέγει δὲ ὁ Θεὸς Κύριλλος „Οὐχ ἀπλῶς δὲ εἶπεν, ὅτι ἐθαυμάσωσεν, ἀλλὰ τὸν ὅσιον· παιδεύων ἡμᾶς, μὴ
μόνον ἐν τῇ χρηστότητι τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ τῶν οἰκείων ἔργων ἀρετῇ τὰς ἐλπίδας ἔχειν τῆς σωτηρίας· ἡ μὲν
γὰρ τῶν ἐπιγείων ἀπάλαυσις κατ' οὐδὲν, οἶμαι, διαφέρει τῶν ἐν ὁράμασι τερπνῶν· ἡ μόνον ὁφθέντα, καταλήγει
πρὸς τὸ μηδέν, τὸν τοῦ ἐγγύχοντος νοῦν διαπαίζοντα· τὰ δὲ γε λαμπρὰ τῆς δικαιοσύνης αὐχένα, καὶ τὰ ἐπ' αὐ-
τῇ παρὰ τοῦ Θεοῦ γέγρα, μακρὰν καὶ ἀκράδαντον ἔχει τὴν μέθεξιν, καὶ περιφανὲς τὸ ἀξίωμα· δέχεται γὰρ ὁ Θεός
τὰς τῶν ὁσίων φωνὰς καὶ ἀποπεραίνει τὰ αἰτήματα· οὐ τί γένοιτ' ἂν τὸ ἰσοστατοῦν;

δίκει τοὺς ἀνθρώπους παντελῶς ἀπὸ τὸ νὰ ὀργίζωνται καὶ νὰ θυμούνται κατὰ τὸν θεὸν Χρυσόστομον, ἀλλὰ παρακινεῖ αὐτοὺς νὰ μὴν ἀμαρτάνουν, ὅταν θυμούνται· ἢ διὰ τί παρασύρονται ἀπὸ τὴν ὀξύτητα τοῦ θυμοῦ, καὶ θυμούνται ἔξω ἀπὸ τὸ πρέπον καὶ μέτριον· ἢ διὰ τί κάμνουν ἐκδίκησιν κατὰ τοῦ ἄλλου ἀκαίρως καὶ ἀναίτιως· ἐπειδὴ ὁ θυμὸς, ἐφυτεῖται καὶ εἰς τοὺς ἀνθρώπους, μὰ διὰ νὰ τὸν μεταχειρίζονται κατὰ τῆς κακίας, καὶ ὅχι κατὰ τοῦ ἀδελφοῦ των· διότι ἐκεῖνος μὲν ὅπου θυμώνει διὰ νὰ ἐκδικήσῃ τὸν ἑαυτοῦ του, αὐτὸς ὀργίζεται καὶ ἀμαρτάνει· ἐκεῖνος δὲ ὅπου ὀργίζεται διὰ νὰ διορθώσῃ τὸν ἀδελφόν του, αὐτὸς ὀργίζεται καὶ δὲν ἀμαρτάνει, ἐπειδὴ καὶ ὀργίζεται διὰ τὴν διόρθωσιν τοῦ ἄλλου, καθὼς καὶ ὁ πατὴρ ὀργίζεται διὰ μόνην τὴν διόρθωσιν τοῦ υἱοῦ του. (1)

„Αὐτὸ λέγετε ἐν ταῖς καρδίαις ὑμῶν, ἐπὶ ταῖς κοίταις ὑμῶν κατανύγητε.

Ὅταν, λέγει, ἑσὺς ἀδελφοὶ πηγαίνετε τὸ βράδυ εἰς τὴν κλίνην διὰ νὰ κοιμηθῆτε, τότε ἐπειδὴ καὶ ἔχετε καιρὸν, ἀνακρίνετε μὲ καθεὶ ἀδελφὸν τὸν ἑαυτοῦ σας, καὶ ἐξετάζετε τοὺς λογισμοὺς, ὅ-

που ἐσυλλογίσθητε ὅλην τὴν ἡμέραν· καὶ διὰ τοὺς κακοὺς λογισμοὺς, ὅπου ἐσυλλογίσθητε, μετανοήσατε· (2) διὰ τί ἔτι καὶ ἐγὼ κάμνω, καὶ εὐδοκῶνται· ἡγοῦν τρέχουν καλῶς τὰ πράγματα τῆς ζωῆς μου· ὅθεν, ἐπειδὴ ἔμαθον μὲ τὴν δοκιμὴν, πόσῃ ὠφέλειαν ἔχει ἡ ἐξέτασις αὕτη τῶν λογισμῶν καὶ τῆς συνειδήσεως, διὰ τοῦτο σὰς συμβουλεύω νὰ κάμνατε καὶ ἐσεῖς τὴν τοιαύτην ἐξέτασιν διὰ νὰ ὠφελησθε· (3) ἀνίσως δὲ πρέπη νὰ κρίνωμεν καὶ νὰ καταδικάζωμεν τοὺς κακοὺς λογισμοὺς, καὶ δι' αὐτοὺς νὰ μετανοοῦμεν, πολλῶς μᾶλλον πρέπει νὰ καταδικάζωμεν τὰς πονηρὰς πράξεις, ὅπου κάμνομεν; καὶ δι' αὐτὰς νὰ μετανοοῦμεν, ὡς λέγει ὁ Χρυσόστομος; βλέπε δὲ ὡς ἀναγνώσα, πῶς ὁ Δαβὶδ ἐμεταχειρίσθη ἱατρικὰ προσφυλακτικὰ καὶ διορθωτικὰ τῆς ἀμαρτίας· διὰ τί, τὸ μὲν ὀργίσσασθε, καὶ μὴ ἀμαρτάνετε, εἶναι προσφυλακτικόν, πρὸ τοῦ νὰ ἀμαρτήσῃ τις· τὸ δὲ, ὡς λέγετε ἐν ταῖς καρδίαις ὑμῶν, ἐπὶ ταῖς κοίταις ὑμῶν κατανύγητε, τοῦτο εἶναι διορθωτικόν, ὥστε ἀφ' οὗ ἀμαρτήσῃ τις.

5: „Θύσατε θυσίαν δικαιοσύνης, καὶ ἐλπίσατε ἐπὶ Κύριον.

Μὴν ἀδικήτε, λέγει, καὶ νῦν, ἀγαπητοὶ· ἀλ-

(1) Λέγει δὲ ὁ θεὸς Κύριλλος, ὅτι ὁ Δαβὶδ νῦν φησιν· ὅτι καὶ ἀπορραϊσθὲς ἐργασθῆτε, ὅπερ οὐχ ἀμαρτημα τέλειον, μὴ προσθῆτε ἢ τὴν πρᾶξιν, (ἥτοι τὴν ἐκδίκησιν) ἵνα μὴ τέλειον ἢ τὸ ἀμαρτημα· ἔφη δὲ ὁ μέγας Βασίλειος ὅτι ὁ θυμὸς, ὅτε δεῖ δικαίως κινούμενος, (κατὰ τῆς ἀμαρτίας δηλαδὴ) ἀνδρίαν ποιεῖ ἢ ὑπομονὴν ἢ ἐγκρατείαν· παρὰ δὲ τὸν ἐρῶν λόγον ἐνεργῶν, μανία γίνεται· διὰ τοῦτο ἢ ὁ Δαβὶδ ἡμῶς ιουθετεῖ ὀργίσσασθαι ἢ μὴ ἀμαρτάνειν· (παρὰ τῇ Νικήτῃ)

(2) Ὁ δὲ Χρυσόστομος τὸ κατανύγητε οὕτως ἐξηγήσατο· τούτο γὰρ ἐστὶ τὸ κατανύγητε, νύξαι, κεντρίσασθαι· ἐπειδὴ δὲ ὁ μέγας Παῦλος τὸ Δαβιθητικὸν τοῦτο ῥητὸν δανεισθεῖς εἰς τὴν πρὸς Ἐφεσίους εἶπεν, ἐργάζεσθε ἢ μὴ ἀμαρτάνετε· ἔπειτα λέγει ἡ Μὴ ἐπιδύετα ὁ Ἥλιος ἐπὶ τῇ παραγωγῇ ὑμῶν· σοφάζομαι (λέγει ὁ σοφὸς Νικήτας) ὅτι ὁ Παῦλος μὴ πῶς ἐνόησε τὸ, ἐπὶ ταῖς κοίταις ὑμῶν κατανύγητε, ἀπὸ τοῦ, μετανοήσατε διὰ τὴν ὀργίσθητε· ἢ μαζὶ μὲ τὴν ἡμέραν, τελειώσατε ἢ τὴν ὁρμὴν, ἢ μὴ φυλάξετε τὴν ἐνθυμίαν τῆς ὁρμῆς ἕως τὴν δύσιν τοῦ Ἥλιου, ἢ ἕως εἰς τὴν κλίνην σας· ἀλλὰ πηγαίνετε ἢ διαλλαγῆτε μὲ τὸν ἀδελφὸν ἐκείνου, πρὸς τὸν ὁποῖον ὀργίσθητε· ἵνα μὴ ἡ νύκτα ἐλθούσα, σὰς κόρη νὰ συλλογίσσασθε, πῶς νὰ κάμετε ἐκδίκησιν.

(3) Ὅθεν εἶπεν ὁ Χρυσόστομος ἡ τῶν μὲν χρημάτων ὑπὸ τὴν ἑω τὸν λόγον ποιεῖν εἰσάμεν· τῶν δὲ πράξεων, μετὰ τὸ δεῖπνον ἢ τὴν ἐσπέραν αὐτὴν, ἐπὶ τῆς κλίνης κείμενοι, οὐδενὸς ἐνοχλοῦντος, οὐδενὸς θορυβοῦντος, τῶν μεθ' ἡμέραν πεπραγμένων ἢ λελεγμένων ἀπάντων ἀπαιτῶμεν τὰς εὐθύνας ἡμῶς αὐτοῦς· καὶ ἴδωμεν τι ἡμαρτημένον, κολάσωμεν τὸ συνειδός· ἐπιτιμῶμεν τῇ διανοίᾳ· κατανύξομεν τὸν λογισμὸν, οὕτω σφοδρῶς, ὥς μικροῦ τι τολμήσαι διανασάντας ἡμῶς πρὸς τὸ αὐτὸ τῆς ἀμαρτίας ἀγαγεῖν βάσανον· τῆς ἐν ἐσπέρᾳ πληγῆς μεμνημένους· ὅτι γὰρ οὕτως ὁ καιρὸς ἐπιτιμειότερος πρὸς τὸ τοιοῦτον λογοθέσιον, ἀκουσον τοῦ Προφήτου λέγοντος ἡ „Αὐτὸ λέγετε ἐν ταῖς καρδίαις ὑμῶν, ἐπὶ ταῖς κοίταις ὑμῶν κατανύγητε (Λόγ. ὅτι ἐπικίνδυνον τοῖς ἀκούουσι)·

ἀλλὰ προσφέρετε εἰς τὸν Θεὸν τὴν δικαιοσύνην, ὡ-
σάν ἓνα καρπὸν καὶ μίαν θυσίαν πνευματικὴν· καὶ
ἐλπίζετε ὅτι βεβαίως ἔχετε νὰ λάβετε ἀπὸ τὸν Θε-
ὸν τὴν βοήθειαν· ὁ ὅποιος μάλιστα βοηθεῖ ἐκείνους,
ὅπου πειράζονται καὶ πολεμοῦνται· μὲ τὰ λόγια
δὲ ταῦτα προφητεύει ὁ Δαβὶδ τὴν ζωὴν καὶ πολι-
τείαν τῆς Ἐκκλησίας τῶν Χριστιανῶν, κατὰ τὸν θεῶ-
ν Κύριλλον καὶ τὸν Θεοδώριτον· ἡ ὁποία Ἐκκλησία
ἔμελλε νὰ προσφέρῃ πνευματικὴν θυσίαν εἰς τὸν Θε-
ὸν τοῖς ἀρεταῖς, αὐτὴ θυσίας ζῶων· ἐπειδὴ δικαιο-
σύνην ἐδῶ ἐννοοῦμεν, ὅχι ξεχωριστὰ μόνον τὴν δι-
καιοσύνην, ἀλλὰ τὴν καθολικὴν καὶ γενικὴν ἀρετὴν,
κατὰ τὸν Χρυσόστομον.

εἶναι σημεῖον μεγάλης ἀπελπισίας· ἡ λέγει ὁ Δα-
βὶδ τοῦτο διὰ τοὺς φιλοσάρκους ἀνθρώπους· οἱ ὁ-
ποῖοι, ἐπειδὴ καὶ νομίζουν πῶς ἡ τρυφή καὶ ἀνα-
στis, καὶ αἱ ἡδοναὶ τοῦ σώματος, αὐτὰ μόνον εἴ-
ναι ἀγαθὰ, διὰ τοῦτο καὶ αὐτὰ μόνον κυνηγοῦν
διὰ νὰ ἀπολαύσων· διὰ τὴν μισοῦν πολλὰ τὰς κα-
κοπαθείας τοῦ σώματος, αἱ ὁποῖαι ἔρχονται κατ'
οἰκονομίαν καὶ συγχώρησιν Θεοῦ εἰς αὐτοὺς· τὸ δὲ
τίς δείξει; εἶναι λόγος μιᾶς ψυχῆς, ὅπου ὀρέγεται
θεριμῶς.

„Ἐσημειώθη ἐφ' ἡμᾶς τὸ φῶς τοῦ προσ-
ώπου σου Κύριε.

6: „Πολλοὶ λέγουσι· τίς δείξει ἡμῖν τὰ
ἀγαθὰ;

Ἀφ' οὗ ὁ Δαβὶδ ἐσυμβούλευσε τοὺς Χρι-
στιανούς μὲ τὸ ἐδικόν του παραδειγμα, τώρα βάλλει
ἐδῶ μίαν ἐγκυβλιόλογον τῶν ὀλιγοπίστων καὶ μικρο-
ψύχων ἀνθρώπων (1) καὶ λέγει, ὅτι μερικοὶ ἄν-
θρωποι, ὅταν πέσουν εἰς πειρασμούς καὶ ὀλῆψεις,
ἀδημονοῦντες ἀπελπίζονται, καὶ δὲν πιστεύουν, ὅτι
ὁ Κύριος εἶναι κοντὰ εἰς ἐκείνους ὅπου τὸν ἐπικα-
λοῦνται· ἀλλὰ γογγύζουν καὶ λέγουν· ποῖος νὰ
μᾶς βοηθήσῃ; ἦτοι οὐδεὶς· ὁ ὅποιος οὗτος λόγος

Οἱ μὲν ἀνωτέρω, λέγει, μικροψυχοὶ καὶ φι-
λόσαρκοι ἄνθρωποι ἐπὶ λέγουσιν· ἐγὼ ὁμοῦ δὲν λέ-
γω τοιαῦτα λόγια· ἐπειδὴ καὶ γνωρίζω ὅτι ἐνετυ-
πώθη βαθεῶς εἰς τὴν ψυχὴν μου ἡ ἀντίληψις τῆς
σῆς ἐπισκέψεως καὶ χάριτος, Κύριε· ταύτην γὰρ
τὴν ἀντίληψιν πρέπει νὰ νοήσωμεν ἐδῶ φῶς, διὰ
τὴν διαλύει τὸ σκότος τῆς λύπης· καὶ τρόπον τινα
αὕτη ἡ ἀντίληψις ἐνεχαράχθη εἰς τὴν καρδίαν μου
τόσον πολλὰ, ὥστε ὅπου ἔκαμε νὰ μὲ γνωρίσουν
καὶ οἱ ἄλλοι οἱ μακρὰν ὄντες, ὅτι ἡξιώθηκα τοιαύ-
της ἀντίληψεως καὶ βοηθείας τοῦ Θεοῦ. (2) με-
ρικοὶ δὲ λέγουσιν, ὅτι ὁ λόγος οὗτος εἶναι προφη-
τεῖ-

(1) Ἄλλος δὲ λέγει· ἦτοι ὁ Νικητὴς ἡ Αἰνιττεται ὁ Δαβὶδ ἔτι τοὺς μετ' αὐτοῦ φεύγοντας· οὗτοι γὰρ τρυφῆς, ὡς
εἰκός, ἀποροῦντες ἔλεγαν· τίς δώσει ἡμῖν τὰ ἀγαθὰ; οὕτω τὰ βράματα νομαζόντες· ἐπεὶ δὲ διὰ τοῦ Σιβα
εἰς πλῆθος αὐτοῖς ὁ Θεὸς τὴν τρυφὴν ἐχορήγησε, φησὶν ὁ Δαβὶδ ἡ Ἐσημειώθη ἐφ' ἡμᾶς τὸ φῶς τοῦ προσώπου
σου Κύριε; τουτέστι φανερὰ ἔλαμπεν γέγονεν ἡ εἰς ἡμᾶς σου πρόνοια ἡ ἀντίληψις· ταύτην γὰρ φῶς νομαζέει· οἱ
γὰρ μετ' ἐμοῦ εἰς πλῆθος ἔχοντες τὰ ζωακῆ, σῖτον, οἶνον, ἔλαιον, τὰ μὲν τοῦ Σιβα, τὰ δὲ τοῦ Βεζελὶ χο-
ρηγήσαντος, ἡ τὴν καρδίαν εὐφρανθήσαν· ταῦτα δὲ εἰρηται καθ' ἰσορίαν· ὁ δὲ Θεὸς Κύριος λέγει ἡ Τεθαύ-
μαζα φησὶ τοὺς πολέμοντας λέγειν· τίς δείξει ἡμῖν τὰ ἀγαθὰ; καίτοι παρὸν ἀπὸ τῶν ἐν χειρὶ βεβαιώσθαι πρὸς
τὰ μέλλοντα· ἐσχήκαμεν γὰρ ἐλέχυσεν τῆς μελλούσης ἡμετέρας πλουσίας, τὴν ἐν τῷ δε τῇ Κόσμῳ
φειδῶτε ἡ πρόνοια τοῦ Δημιουργοῦ· χαρίζεται γὰρ φιλοτίμῳ δεξιᾷ τὰ ἀναγκαῖα πρὸς ζωὴν· ἡ καθίσταται μὲν
λετούς· τὰς δὲ ἐξ ἀγρῶν εὐκαρπίας ἀνίστα κατὰ καιρούς· ὁ τοιοῦτον ἀμφιλαφῶς χορηγήσας τὰ ζωακῆ, πῶς ἂν δια-
φύσασαίτο χαριεῖσθαι λέγων τὰ μετὰ τὸν δε τὸν βίον; Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει ὅτι ὑπερβατὸν σχῆμα εἶναι ἐδῶ,
ὅπερ οὕτως ἐξομαλύνεται ἡ Πολλοὶ λέγουσι τίς δείξει ἡμῖν τὰ ἀγαθὰ; ἀπὸ καρποῦ σίτου οἴνου ἡ ἐλαίου αὐτῶν
ἐπληθύνθησαν· τοῖς τοῦ Θεοῦ φησὶν ἀγαθοῖς ἐντυφῶντες, ὡς μηδενὸς ἀπολαύοντες, πολὺ μᾶλλον λέγουσιν ἡ Τίς δεί-
ξει ἡμῖν τὰ ἀγαθὰ;

(2) Ὁ δὲ Χρυσόστομος λέγει ἡ Οὕτως εἶπεν ἐφ' ἡμᾶς ἡ Ἐσημειώθη, δηλῶν, ὅτι ὡς περὶ φῶς ἐν μετώ-
πῳ

τεία διὰ τοὺς Χριστιανούς, εἰς τοὺς ὁποίους ἐσημειώθη: ἤγουν ἐβαλθῇ γνῶρισμα καὶ σημάδι ὁ Χριστός· αὐτοὶ γὰρ ὠνομάσθησαν Χριστιανοὶ ἀπὸ τὸ ὄνομα τοῦ Χριστοῦ, ὁ ὁποῖος εἶναι Φῶς τοῦ προσώπου τοῦ Θεοῦ: ἤγουν τοῦ Πατρὸς, κατὰ τὸν θεὸν Κύριλλον· ἐσυναρίθμησε δὲ μὲ αὐτοὺς ὁ Προφήτης καὶ τὸν ἑαυτὸν του, διὰ τὴν συγγένειαν καὶ οἰκειότητα τῶν πνευματικῶν ἀρετῶν, ὅπου εἶχε μὲ τοὺς Χριστιανούς.

7: „Ἐδωκας εὐφροσύνην εἰς τὴν καρδίαν μου.

Τοῦτο τὸ λέγει ὁ Δαβὶδ ἢ διὰ τὴν ἀνωτέρω ἀντίληψιν ὅπου ἔλαβεν ἀπὸ τὸν Θεόν, ἢ διὰ τὸ ὄνομα ὅπου ἔλαβον οἱ Χριστιανοὶ ἀπὸ τὸν Χριστόν. (1)

„Ἀπὸ καρποῦ σίτου οἴνου καὶ ἐλαίου
αὐτῶν ἐπληθύνθησαν.

Διὰ τοὺς φιλοσόφους λέγει ὁ Δαβὶδ καὶ ταῦτα τὰ λόγια· ὅτι ἀγκαλὰ καὶ αὐτοὶ φρονοῦν

καὶ ποθοῦν ὅπως διόλου τὰ γήινα καὶ σωματικὰ ἀγαθὰ, ἐστὶ ὁμως, Κύριε, δὲν ὑπερεῖς ταῦτα ἀπὸ αὐτοὺς, ἀλλ' ὑπὸ τῆς πολλῆς σου φιλανθρωπίας κινούμενος, πλούσια δίδεις πάντα εἰς αὐτοὺς· ἀπαριθμεῖ δὲ καὶ τὰ ἀγαθὰ ταῦτα κατ' ὄνομα: ἤγουν, ὅτι οἱ φιλόσοφοι ἐχόρτασαν ἀπὸ τοὺς καρποὺς τοῦ σιταρίου, τοῦ κρασίου, καὶ τοῦ ἐλαίου· τὰ ὅποια εἶναι τὰ πλέον ἀναγκασιότερα εἰς τὴν ζωὴν τῶν ἀνθρώπων· μαζί δὲ μὲ αὐτὰ συμπεριέλαβεν ὁ Προφήτης καὶ τὰ λοιπὰ εἶδη τῶν φαγητῶν κατὰ τὸν Θεοδώριτον. (2)

8: „Ἐν εἰρήνῃ ἐπὶ τὸ αὐτὸ κοιμηθήσομαι καὶ ὑπνώσω.

Ἐγὼ, λέγει, θέλω κοιμηθῶ μὲ εἰρήνην καὶ ἀταραξίαν, ἀπ' οὗ ἀποβάλω ὅλους τοὺς φόβους ὅπου με ἐνοχλοῦν· καὶ ὅχι μόνον θελῶ κοιμηθῶ ἀπλῶς, ἀλλὰ ὁμοῦ καὶ νὰ χορτάσω ὕπνον· τὸ μὲν γὰρ ἐπὶ τὸ αὐτὸ, φανερόναι τὸ ὁμοῦ: ἤγουν ὁμοῦ καὶ τὰ δύο ποιήσω· τὸ δὲ ὑπνώσω, φανερόναι ἐπίτασιν καὶ αὐξήσιν τῆς κοιμήσεως· ἢ λέγει τοῦτο ὁ Δαβὶδ, προφητεύων διὰ τὸν θάνατόν του· ὅτι δὲν θέλει ἀποθάνῃ βικίως, φονευθεὶς παράνομος, ἀλλὰ κατὰ φύσιν· καὶ κατὰ τοῦτο τὸ νόημα νοεῖται

ὅτι ὁ πρὸς ὁποῖον ἐντετυπωμένον ἔχει χαράζοντα πᾶσιν ἐστὶ κατὰ δίκην, ἢ οὐκ ἔστιν οὐδὲ ἓνα αὐτὸ λαθεῖν, οὐδὲ ὅτι φῶς γέμουσαν ἢ ἀφιεῖσαν ἀκτίνες, δύναται τις ἀγνοῆσαι· οὕτως οὐδὲ τὴν πρόνοιαν τὴν σὴν ἢ ἀντίληψιν· ἔφη δὲ ὁ Θεολόγος Γρηγόριος „Ποτὲ μὲν οὖν ὁ Δαβὶδ αἰτεῖ, ἐξ-ποσαλῆναί οἱ τὸ φῶς: τουτέστι ἐνσημανθῆναι ἢ γνωρισθῆναι τὰ σημεῖα τῆς δεδομένης ἐλλάμψεως. Καὶ ὁ Νύσσης „Οἱ μὲν πολλοὶ τὸ ἀγαθὸν ἐν τοῖς φαινομένοις ὀρίζονται, λέγοντες ἐκεῖνο μόνον εἶναι ἀγαθόν, ὅπερ ἂν τις τῇ αἰσθήσει προσδέξεται· πολλοὶ γὰρ φησι λέγουσι τίς δείξει ἡμῖν τὰ ἀγαθὰ; ὁ δὲ πρὸς τὴν ἀρετὴν βλέπων, τὴν μὲν ἀνδροποδῶδη ταύτην τοῦ καλοῦ κρίσιν περὶ ὅτι, ἐν δὲ τῇ φωτὶ, τὸ καλὸν βλέπει· ἢ οὕτως ἐπισημειοῦται τὴν Θεοειδῆ ἢ ὑψηλὴν εὐφροσύνην.

(1) „Ἰσως δὲ ἢ εἶπεν ἔδω ὁ Δαβὶδ, ὅτι ἔδωκας εὐφροσύνην εἰς τὴν καρδίαν μου· ἐπεὶ εἶπεν ἀνωτέρω ὅτι ἐσημειώθη εἰς αὐτὸν τὸ φῶς τοῦ προσώπου σου Κύριε· διὰ τὴν μαζί μὲ τὸ θεῖον φῶς εἶναι συντροφισμένη ἢ ἡ πνευματικὴ εὐφροσύνη, ὥς λέγει ὁ Θεσσαλονίκης Γρηγόριος· κατὰ τὸ „Φῶς ἀνέτειλε τῇ δικαίᾳ, ἢ τοῖς εὐθέσι τῇ καρδίᾳ εὐφροσύνη. (Ψαλ. 45'. 12.)

(2) Μερικοὶ δὲ καρδίας εὐφροσύνην ἐνόησαν τὰ θεῖα μυσῆρια· ταῦτα γὰρ εἶναι τροφὴ τῆς ψυχῆς· σίτος μὲν ἢ οἶνος, τὸ σῶμα ἢ αἷμα τοῦ Κυρίου· ἔλαιον δὲ, τὸ μῦρον, ἢ τὸ ἐπὶ τοῦ Βαπτίσματος ἀλειφόμενον ἔλαιον· λέγει δὲ ὁ μέγας Βασίλειος „Εἴη δὲ ἢ ἡμῶν ἢ ψυχῇ πλήρης τῶν πνευματικῶν ἀγαθῶν, σίτω βριθεῖται ἢ οἶνω, ἢ ἐλαίῳ· τῇ μὲν, ὥς λόγῳ πρακτικῆς γνώσεως σηριζομένη· τῇ δὲ, ὥς θεῖῳ πόθῳ ἢ ἀνανεωτικῇ τῆς κατ' ἔφεσιν πρὸς Θεὸν ἐρωτικῆς ἔξεως εὐφραينوμένη· τῇ δὲ, ὥς λείῳ ἢ ὁμαλῇ ἢ διαυγεῖ ἢ φωτισικῇ, ἢ παντὸς γεώδους ἐλευθέρῳ κινήματος, τῆς ἀπαθείας τρώπτει ἢ λόγῳ, τὸ πρόσωπον ἱλαρυνομένη τῶν ἀρετῶν.

ται τὸ ἐπὶ τὸ αὐτὸ, περὶ τοῦ σώματος καὶ καὶ τῆς ψυχῆς: ἤγουν ἐγὼ θέλω κοιμηθῶ ἐν εἰρήνῃ ὁμοῦ κατὰ τὸ σῶμα καὶ κατὰ τὴν ψυχὴν· τὸ μὲν γὰρ σῶμα, διὰ τοῦ θανάτου ἔχει νὰ ἐλευθερωθῇ ἀπὸ τοὺς ὁρατοὺς ἐχθροὺς, ἡ δὲ ψυχὴ, ἔχει νὰ ἐλευθερωθῇ ἀπὸ τοὺς ἀοράτους ἐχθροὺς· τὸ δὲ ὑπνώσω, δηλοῖ τὸν μέχρι τῆς κοινῆς Ἀναστάσεως μακρόν καὶ πολὺν καιρόν. (1)

„Ὅτι σὺ Κύριε, καταμόνας ἐπ’ ἐλπίδι
κατωκισάς με.

Ἐσὺ, λέγει, Κύριε, με ἔκαμες νὰ κα-

τοικῶ χωρισμένος καὶ ἐλεύθερος ἀπὸ τοὺς πονηροὺς ἐχθρούς μου μὲ ἐλπίδα σωτηρίας. Μερικοὶ δὲ λέγουν, ὡς ὁ Νύσσης καὶ ὁ Κύριλλος, ὅτι προφητεύει ἐδῶ ὁ Δαβὶδ διὰ τὴν ἐκ νεκρῶν Ἀνάστασιν, σχηματίσας τὸν λόγον ὡς ἀπὸ μέρους τοῦ σώματος, τὸ ὅποιον λέγει πρὸς τὸν Θεόν· ὅτι ἐσὺ Κύριε, ὥρισας νὰ κατοικῶ εἰς τὸν τάφον μεμονωμένον καὶ χωρισμένον ἀπὸ τὴν ψυχὴν· ὅχι ὁμῶς ἀπλῶς, ἀλλὰ ἐπ’ ἐλπίδι Ἀναστάσεως, ὅταν καὶ τὴν ψυχὴν ἔχω νὰ ἀπολάβω, καὶ μὲ αὐτὴν νὰ ἀναστῶ· τὸ δὲ, ὅτι, περιττὸν φαίνεται νὰ ᾄδῃ· ἐπειδὴ καὶ τοῦτο εἶναι ἰδίωμα τῆς Εβραϊκῆς γλώττης, νοεῖται δὲ τὸ, ὅτι, καὶ ὡς βεβαιωτικόν ἀντὶ τοῦ, οὕτως. (2)

ΨΑΛΜΟΣ Ε΄.

„Εἰς τὸ τέλος ὑπὲρ τῆς κληρονομίης.

Τὶ μὲν φανερώνει ἢ εἰς τὸ τέλος ἐπιγραφὴ αὕτη, προείπομεν εἰς τὸν δ΄. Ψαλμόν· λέγουσι δὲ μερικοὶ, ὅτι δηλοῖ τὰς ὑστερινὰς ἡμέρας, κατὰ τὰς ὁποίας ὁ Κύριος ἐγένεν ἄνθρωπος· ἐπειδὴ τότε ἔλαβε τέλος ἡ σκιά τοῦ νόμου· βεβαιόναί δὲ τοῦ λόγον ὁ Δαβὶδ ἀπὸ τὰ ἀκόλουθα· ἐπειδὴ καὶ κάμνε τὸν

(1) Ὁ δὲ Χρυσόστομος οὕτως ἐρμηνεύει „Τί δέ εἰς ἐπὶ τὸ αὐτό; συνηγμένος πρὸς ἑμαυτὸν φησι, συνεστραμμένος, οὐ σχιζόμενος εἰς μυρίας φροντίδας· οὐ δὲ τὰ τοῦ δεῖνος μεριμνῶν, ἀλλὰ τὰ ἑμαυτοῦ λογιζόμενος· ὁ δὲ Νύσσης Γρηγόριος λέγει „Ἀφ’ οὗ Χριστὸς ἐνηνθρώπησε, καὶ τὴν πολεμοποιὸν ἀμαρτίαν ἐξηπάτισε, καὶ τῷ Πατρὶ ἡμᾶς κατήλλαξεν, ἐν εἰρήνῃ τῶν ἁγίων ἡ μετέστας γίνεται· τοῦτο προφητικῶς καὶ ὁ Δαβὶδ ἐνδεικνύμενος ἔλεγεν „Ἐν εἰρήνῃ κοιμηθήσομαι· τὸ μὴ παρὸν, ἀλλὰ μέλλον κατὰ τὴν τοῦ Χριστοῦ παρουσίαν αἰνιττόμενος· καὶ ὡς μονοτρόπως τῆς τοιαύτης ἐλπίδος, τῆς εἰρηναίας φησὶ ἐν Χριστῷ κοιμήσεως, ἐν τοῖς ἁγίοις εἰσοικισθείσης διὰ τοῦ Π. εὐματος, φησὶν ὅτι σὺ Κύριε κατὰ μόνας ἐπ’ ἐλπίδι κατωκισάς με· λέγει δὲ καὶ ὁ Θεοδώριτος „Ἐπ’ ἐλπίδι φησὶ τῆς ἀναστάσεως τὸν θάνατον δέχομαι· ὕπνον γὰρ ἐνταῦθα τὸν θάνατον προσηγόρευσε.

(2) Ὁ δὲ Χρυσόστομος οὕτω τὸ ρητὸν ἐρμηνεύει „Τῇ τῶν μελλόντων, λέγει, ἐλπίδι καὶ τῇ προσδοκίᾳ τῇ εἰς σέ, πάντα μου τὰ πάθη κατέσειλα· τί δὲ ἐστὶ τὸ κατὰ μόνας; τῶν πονηρῶν χωρὶς· τὴν γὰρ εἰρήνην ταύτην κατάρθωσά φησι, πρὸς σέ, κατὰ μόνας οἰκῶν καὶ φεύγων τοὺς διεφθαρμένους· ἄλλος δὲ φησὶ „Τοῦτο οὖν τέλος ἀρετῆς, εἰρήνης καὶ ἀνεσις· ἡ μονοειδὴς καὶ ἀνεπίμικτος πρὸς τὰ πάθη κατοίκησις, ἡ ἐλπίς τῆς τοῦ Θεοῦ μετουσίης κατορθουμένη.

τὸν Ψαλμὸν τοῦτον, εἰς τὸ πρόσωπον τῆς Ἐκκλησίας τῶν ὑπερον γενομένων πιστῶν Χριστιανῶν· ἀγκαλιὰ καὶ αὐτὸς ἀρμυρίζει καὶ εἰς τὴν κατὰσασιν τῶν ἐπὶ τοῦ Δαβὶδ πραγμάτων. Κληρονομοῦσαν δὲ τὴν Ἐκκλησίαν ὠνόμασε κατὰ τὸν Χρυσόστομον ἐπειδὴ καὶ αὐτὴ υἱοθετήθη διὰ μέσου τοῦ ἁγίου Βαπτίσματος· κληρονομία δὲ αὐτῆς εἶναι τὰ ἀγαθὰ ἐκεῖνα, ἃ ὀρθολογὸς οὐκ εἶδε, καὶ οὐδὲ οὐκ ἤκουσε, καὶ ἐπὶ καρδίαν ἀνθρώπου οὐκ ἀνέβη, ὡς λέγει ὁ Παῦλος· (ἀ'. Κορ. β'. 9.) περὶ ταύτης τῆς νύμφης εἶπεν ὁ αὐτὸς Παῦλος, Ἡρμοσάμην ὑμᾶς ἐνὶ ἀνδρὶ, παρθένον ἀγνήν παραστήσαι τῷ Χριστῷ· (β'. Κορ. ια'. 2.) καὶ ὁ Ἰωάννης λέγει, Ὁ ἔχων τὴν νύμφην νυμφίος ἐστίν (Ἰω. γ'. 29.) καὶ ὁ ἴδιος οὗτος Δαβὶδ λέγει ἀλλαχοῦ· „Παρέστη ἡ Βασίλισσα ἐκ δεξιῶν σου. (Ψαλ. μδ'. 9.) Κληρονομοῦσαν δὲ καὶ ὅχι κληρονομήσασαν εἶπε τὴν Ἐκκλησίαν, ἡ διὰ τὴν αὐτὴν μέλλει νὰ κληρονομήσῃ εἰς τὸν μέλλοντα αἰῶνα, ἢ διὰ τὴν πάντοτε αὕτη κληρονομεῖ, καὶ πῶποτε δὲν παύει. (1)

1. „Τὰ ῥήματά μου ἐνώτισαι Κύριε· συνέες
„της κραυγῆς μου.
2. „Περόσχες τῇ φωνῇ τῆς δεήσεώς μου.

Ὁ Προφήτης ἐδῶ λαλεῖ ὡς ἀπὸ μέρους τῆς ἐξ Ἑθνῶν Ἐκκλησίας· καὶ ἡ ἑνὰ καὶ τὸ αὐτὸ δηλοῦν πρᾶγμα μὲ διαφόρους ἰσοδυνάμους λέξεις, καθὼς εἶναι συνήθεια νὰ ταυτολογοῦσιν ἐκεῖνοι, ὅπου ἀπὸ καρδίας παρακαλοῦσιν· ἡ ῥήματα μὲν ὀνομάζει τὴν δέσιν, καθ' ὃ αὐτὴ διὰ λόγων καὶ ῥημάτων προφέρεται· κραυγὴν δὲ ὀνομάζει, τὴν μὲ τόνον καὶ δύναμιν προφερομένην δέσιν· φωνὴν δὲ αὐτὴν καλεῖ, ὡς ἐνθυμὸν καὶ εὐσημὸν· ἐπειδὴ κυρίως ἡ κραυγὴ, ἄσημος εἶναι καὶ ἀναρθρὸς· ἀλλὰ καὶ αἱ ἄλλαι λέξεις οἰκείως ἐλέχθησαν ἀπὸ τὸν Προφήτην.

ἐνώτισαι γὰρ εἶπε τὰ ῥήματά μου· καὶ ὅχι μόνον τοῦτο, ἀλλὰ καὶ συνέες· ἤγουν γινώρισον τί θέλουν νὰ εἰποῦν τὰ ῥήματα αὐτὰ· καὶ πρὸς τούτοις, πρόσχε εἰς αὐτὰ, καὶ μὴ ὡς πάρεργον παραδράμῃς τὴν δέσιν μου, εἴτε διὰ τῶν χειλέων, εἴτε διὰ τῆς καρδίας προφέρεται· ἰδίωμα δὲ καὶ τοῦτο τῆς Γραφῆς εἶναι, τὸ νὰ ὀνομάζῃ τὰς ἐνεργείας τοῦ Θεοῦ, ἀπὸ τὰς ἐνεργείας τῶν ἀνθρώπων, καθὼς κάμνει καὶ τώρα ἐδῶ (2)

„Ὁ Βασιλεὺς μου καὶ ὁ Θεός μου.

Ἐσένα, λέγει, μόνον ἔχω ἐγὼ ἢ Ἐκκλησία τῶν Ἑθνῶν, καὶ βασιλέα ὡς προνοητήν μου, καὶ Θεόν, ὡς πλάστην μου, τὴν τῶν Εἰδώλων λατρείαν ἀπορρίψασα. (3)

„Ὁ

(1) Ὁ δὲ Χρυσόστομος θέλει, ὅτι Κληρονομοῦσα ἐννοεῖται ἡ καθε θεοφιλὴς ψυχὴ· ὁμοίως ἡ ὁ Θεοδώριτος· ὁ δὲ Θεοπέσιος Παῦλος εἶπεν, Αὐτὸ τὸ Πνεῦμα συμμικτρῶν τῷ Πνεύματι ἡμῶν, ὅτι ἐσμὲν τέκνα Θεοῦ· εἰ δὲ τέκνα, ἡ κληρονόμοι· κληρονόμοι μὲν Θεοῦ, συγκαληρονόμοι δὲ Χριστοῦ· (Ῥωμ. η'. 16.) ἡ πάλιν ἡ Ὡσε οὐκ ἔτι εἰ δούλος, ἀλλ' ἡδὲ εἰ δὲ ἡδὲ, ἡ κληρονόμος Θεοῦ διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ (Γαλ. δ'. 7.)

(2) Ἐφ' οὗ δὲ ἡ Ὁ Χρυσόστομος ἐν τῇ Ἑρμηνείᾳ τοῦ Ψαλμοῦ τοῦτου· ὅτι ἡ Ἐκκλησία ἐδῶ Κύριον τὸν νυμφίον Χριστὸν καλεῖ· ἡ γὰρ τοῦτο νύμφης εὐγνώμονος ἔργον· εἰ γὰρ ἐπὶ τῶν ὁμοουσίῶν τοῦτο συμβαίνει, ἡ κύριον τὸν ἄνδρα καλεῖ ἡ γυνή· πολλοὶ μᾶλλον ἐπὶ τῆς Ἐκκλησίας ἡ τοῦ Χριστοῦ, ὅπου ἡ φύσει Κύριος ἐστίν; λέγει δὲ ὁ μέγας Βασίλειος, ὅτι διαφέρει τὸ ἀκοῦει ἀπὸ τὸ ἐνωτίζεσθαι· διὰ τὸ μὲν ἀκοῦει τῆς διανοίας εἶναι ἔργον, ὡς δηλοῦν ὁ Κύριος εἰπὼν· ἡ Ὁ ἔχων ὅσα ἀκούει ἀκούτω, διεγείρων εἰς τὸ συνετῶς κατακοῦει τῷ βουλήματος τῶν λεγομένων· ἐνωτίζεσθαι δὲ εἶναι, τὸ φιλῶν τὸν ἔχον ἐντίθεσθαι τοῖς ὁσί.

(3) Ἄλλος δὲ λέγει, ὅτι δὲν εἶπεν ἀπλῶς Βασιλεὺς ἡ Θεός· ἀλλὰ ὁ Βασιλεὺς μου ἡ ὁ Θεός μου· διὰ τὸ νὰ δείξῃ τὸν πρὸς τὸν Θεὸν ἔρωτα ἡ ἀγάπην τῆς Ἐκκλησίας· ὁ δὲ Εὐδελβιος λέγει, ὅτι διὰ μὲν τοῦ, ὁ Βασιλεὺς μου δηλοῦται ὁ Υἱός, διὰ δὲ τοῦ, Θεός μου δηλοῦται τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον, ἀπερ οἰκειώσατο ἡ ἐξ Ἑθνῶν Ἐκκλησία, τὸν δὲ Πατέρα ἀνωτέρω Κύριον ἀπολύτως ὠνόμασεν.

„Ότι πρὸς σὲ προσεύχομαι Κύριε.

Εἰσακουσόν μου λέγει Κύριε· διὰ τί ἐγὼ ἢ ἐξ ἔθνων Ἐκκλησία πρὸς ἐσένα τὸν ἀληθῆ Θεὸν θέλω προσεύχομαι εἰς τὸ ἐξῆς, καὶ ὄχι πρὸς ἄλλον Θεόν· κακῶς πάλαι ἐπροσηυχόμην εἰς πολλοὺς Θεοὺς καὶ Εἰδῶλα.

3: „Τὸ πρῶτ' εἰσακούσῃ τῆς φωνῆς μου,
„τὸ πρῶτ' παραστήσομαί σοι καὶ ἐπὶ
„ψῆφί με.

„Όταν, λέγει, ὁ Χριστὸς ὁ τῆς δικαιοσύνης ἥλιος ἀναταλῇ, τότε καὶ ἐγὼ ἢ Ἐκκλησία θέλω συστηθῶ ἀπὸ Ἰουδαίους καὶ Ἑθνικούς· καὶ τότε θέλω σὲ ἐπικαλεσθῶ, καὶ θέλω παρασταθῶ ἔμπροσθέν σου, πλησιάζουσα εἰς ἐσὲ μὲ πολιτείαν ἐνάρετον· καὶ ἔτι πλησιάζουσιν θέλεις με ἰδῆς· „Ὁφθαλμοὶ γὰρ Κυρίου ἐπὶ δικαίους, ὡς λέγει ὁ αὐτὸς Δαβὶδ (Ψαλ. λγ'. 15.) μερικὰ δὲ ἀντίγραφα ἔχουσιν ἐπόψομαι· ἦτοι θέλω ἐμφανισθῶ ἔμπροσθέν σου (1) δηλοῦν δὲ τὸ πρῶτ', τὸν καιρὸν τοῦ ὁρθοῦ· καὶ ὥσάν νά λέγῃ ὁ Δαβὶδ πρὸς τὸν Θεὸν μὲ αὐτὸ, ὅτι προτίτερα ἀπὸ κάθε ἄλλομου ἔργον, θέλω καὶ προθυμοῦμαι νά σὲ παρακαλῶ· τοῦτο δὲ καὶ ἡμεῖς οἱ Χριστιανοὶ κάμνομεν τῶρ, καὶ εὐθὺς ὅπου σηκοθοῦμεν ἀπὸ τὴν κλίνην, δοξολογοῦμεν τὸν

Θεὸν καὶ εὐχαριστοῦμεν· ὄχι διὰ τί εἰς τὸν ἄλλον καιρὸν δὲν πρέπει νά προσευχώμεθα· πάντοτε γὰρ πρέπει νά εὐλογοῦμεν τὸν Κύριον, κατὰ τὸ „Εὐλογήσω τὸν Κύριον ἐν παντὶ καιρῷ“ (Ψαλ. λγ'. 1.) ἀλλὰ διὰ τί τὸ πρῶτ' εἶναι ὁ νοῦς πλέον συμμαζωμένος καὶ ἡσυχος. (2)

4: „Ότι οὐχὶ Θεὸς θέλων ἀνομίαν σὺ εἶ.

Τὰ Εἰδῶλα, λέγει, καὶ οἱ ψευδεῖς Θεοὶ τῶν Ἑλλήνων, ἀγαπῶσι τὴν ἀνομίαν, ἀλλ' ὄχι καὶ σὺ ὁ ἀληθὴς Θεός· σὺ γὰρ μισεῖς τὴν ἀνομίαν· ἡγουν καθε ἀμαρτίαν.

„Οὐ παροικίσει σοι πονηρευόμενος.

„Όχι μόνον, λέγει οἱ Θεοὶ τῶν ἔθνων εἶναι ἐμπαθεῖς καὶ ἀκαθάρτοι, καθὼς διδάσκουν τὰ βιβλία τῶν Ποιητῶν τῶν Ἑλλήνων· ἀλλὰ καὶ αὐτοὶ ἀγαποῦν καὶ φυλάττουσιν ὡς ἐδικούς των, τὸσον ἐκείνους ὅπου μιμοῦνται τὰ ὅμοια πάθων των, ὅσον καὶ ἐκείνους ὅπου κτίζουν εἰς αὐτοὺς βωμοὺς ἀκαθάρτους· τὴν ἐδικήν σου ὁμῶς, λέγει, οἰκειότητα καὶ φιλίαν Κύριε, (τοῦτο γὰρ δηλοῦν ἐδῶ ἢ παροικία) δὲν θέλει ἐπιτύχῃ καίνεας πονηρὸς ἄνθρωπος· ἐπειδὴ κατὰ τὸν αὐτὸν Δαβὶδ „Ἐγγὺς Κύριος ἐστὶν (οὐχὶ τοῖς πονηρευομένοις) ἀλλὰ τοῖς συντατριμένοις τὴν καρδίαν (Ψαλ. λγ'. 18.) καὶ τοῖς φροβου-

(1) Τὸ δὲ ἐπόψομαι, οὕτως ἐρμηνεύει ὁ Βασίλειος „Τουτέστιν ἐπειδὴν σοὶ τῷ Θεῷ παραστῶ, ἢ αὐτῇ τῇ περὶ σοῦ θεωρίᾳ διὰ τοῦ νοῦ προσεγγίσω, τότε τὴν ἐποπτικὴν ἐνέργειαν διὰ τοῦ κατὰ τὴν γνώσιν φωτισμοῦ ἀναλίσσεται· ἢ ἀπὸ τοῦ ἐν πᾶσι τοῖς ὄρατοῖς κάλλους ἐπὶ τὸ ὄντως καλὸν ἢ ἐράσμιον ἀναδραμῶν, οὗ ἢ θεὰ μόναις ταῖς καθαφαῖς ψυχαῖς ἐμφαίνεσθαι πέφυκεν, ἐποπτικὸς γενέσθαι δυνήσκειν, ἢ ἀξίος τοῦ κατοπτρεῖν τὰ τῆς ἀληθείας θεάματα, ἢ τὰ θεῖα ἢ ἡγιασμένα σου μυστήρια, ἢ ὑποτίμασας τοῖς ἀγαπῶσί σε· ἢ ἐπόψομαι τὰ ἐξῆς ῥηθησόμενα· (παρὰ τῷ Νικίτᾳ)· λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος „Οὐ παντός ἐστι λέγειν τῷ τῶν ὄλων Θεῷ, παραστήσομαί σοι ἢ ἐπόψομαι· ἀλλὰ τῶν κατὰ τὸν μέγαν Ἡλίαν διὰ τὴν ἀπὸ τῆς πολιτείας παρήσκειν λέγειν θαυμάτων· ἢ Κύριε, ὃ παρῆσεν ἐνώπιον αὐτοῦ σήμερον·

(2) „Όθεν εἶπεν ὁ Χρυσόστομος „Όρα σπουδὴν ἢ κατανευγμένην ψυχὴν· ἐκ προοιμίων τῆς ἡμέρας φησὶ τοῦτο ἔργον ποιοῦμαι· ἢ τῆς ἡμέρας τὰς ἀπαρχὰς σοὶ τῷ Θεῷ δίδωμι· δεῖ γὰρ φθάνειν τὸν ἥλιον ἐπ' εὐχαριστίαν σου· ἢ πρὸ ἀνατολῆς φωτὸς ἐντυγχάνειν σοὶ ἀκουέτωσαν οἱ μετὰ μυρία ἔργα ἐπὶ τὴν προσευχὴν ἐρχόμενοι· ὁ δὲ Κύριλλος λέγει „Εἴη δ' ἂν πρῶτα ἢ ὁ τῆς τοῦ Σωτῆρος ἐπιδημίας καιρὸς· τότε γὰρ δεκταὶ γεγονόσιν αἱ πάντων εὐχαί·

βουμένους αὐτὸν · λέγωντας δὲ πονηρευόμενον, κάθε
ἀμαρτωλὸν ἄνθρωπον ἐφάνερωσεν.

„Ἀπολεῖς πάντας τοὺς λαλοῦντας τὸ
„Ψεῦδος.

5: „Οὐδὲ διαμενοῦσι παράνομοι κατέ-
„ναντι τῶν ὀφθαλμῶν σου.

Τοῦτο, λέγουσί τινες, ὅτι εἶπεν ὁ Δαβὶδ
προφητικῶς διὰ τοὺς Ἰουδαίους· οἱ ὅποιοι, ἕως μὲν
ὅπου ἐφύλαττον τὸν Θεὸν νόμον, ἀξιόνοντο καὶ
τῆς προνοίας καὶ ἐπισκοπῆς τοῦ Θεοῦ· ἀφ' οὗ δὲ
ἐπαρέβηκαν τὸν νόμον, δικαίως ἐδιώχθησαν ἀπὸ
τὰ ὀμμάτια καὶ τὴν ἐπισκοπὴν τοῦ Θεοῦ.

„Ἐμίσησας πάντας τοὺς ἐργαζομένους
„τὴν ἀνομίαν.

Τοῦτο λέγει ὁ Δαβὶδ διὰ τὰ ἄπιστα Ἔθνη, τὰ
μὴ ἔχοντα νόμον Θεοῦ. νοεῖται δὲ καὶ κατὰ ἄλ-
λον τρόπον· Παράνομος μὲν εἶναι κάθε ἄνθρωπος,
ὅπου ἔμαθε τὸν νόμον, παραβαίνει δὲ αὐτόν· ἄνο-
μος δὲ εἶναι ἐκεῖνος, ὅπου δὲν θέλει νὰ μάθῃ τὰ
τοῦ νόμου· πολλὰς φορὰς δὲ, ὀνομάζεται καὶ ὁ
πάνομος, ἄνομος. ἐπειδὴ καὶ αὐτὸς δὲν φυλάττει
τὸν νόμον· ἀφ' οὗ δὲ εἶπεν ὁ Δαβὶδ καθολικῶς πε-
ρὶ τῶν ἀπλῶς ἀμαρτωλῶν, ἀκολουθῶς ἀριθμεῖ καὶ
μερικὰ ἀμαρτήματα, τὰ ὅποια ἐφάνηκαν εἰς αὐτὸν
πῶς εἶναι τὰ μεγαλύτερα τοῦ τότε καιροῦ.

Τοῦτο λέγει ὁ Προφήτης προηγουμένως διὰ
τοὺς ἀσεβεῖς, ὅπου πιστεύουν ἄλλον Θεὸν ἔξω ἀπὸ
τὸν ἀληθινόν· ὁμοίως καὶ διὰ τοὺς δυσσεβεῖς καὶ ψευ-
δοδόξους αἱρετικούς· ἀκολουθῶς δὲ λέγει τοῦτο καὶ
διὰ ἐκείνους τοὺς ἀνθρώπους ὅπου λέγουν ψεύματα
καθ' οἷον δὴ τινα τρόπον· ἐπειδὴ αὐτοὶ εἶναι διὰ-
χονοὶ τοῦ Διαβόλου, τοῦ πατρὸς τοῦ ψεύδους, εἴ-
τε ἀπὸ τοὺς Ἰουδαίους εἶναι οἱ τοιοῦτοι, εἴτε ἀπὸ
τοὺς Ἑθνικούς· λέγωντας δὲ ἀπολεῖς, μὲ τὸν λό-
γον αὐτὸν ἐπαράσῃσε βαρυτέραν τῶν ψευδομένων
τὴν κόλασιν· ἢ εἴπε τοῦτο, θέλωντας νὰ φοβίσῃ
ἐκείνους, ὅπου εἶναι πρόχειροι καὶ ἔτοιμοι εἰς τὸ νὰ
λέγουν ψεύματα, καὶ διὰ τοῦ φόβου ἐμποδίσῃ αὐ-
τοὺς ἀπὸ τὴν εὐκολίαν καὶ κλίσιν ὅπου ἔχουν πρὸς
τὰς ψευδολογίας· ἴσως δὲ καὶ εἴπε νὰ ἀπολέσῃ αὐ-
τοὺς ὁ Θεός, διὰ τὴν ὅχι μόνον αὐτοὶ ἀχρεϊόνου-
σι τὸν ἑαυτὸν τοὺς μὲ τὰς ψευδολογίας, ἀλλὰ καὶ
εἰς ἄλλους πολλοὺς γίνονται πρόξενοι ἀπωλείας. (1)

„Ἀνδρα αἱμάτων καὶ δόλιον, βδε-
„λυσσεται Κύριος.

Βλέπε ἀγαπητὲ, πῶς ὁ Δαβὶδ ἐδῶ ἐνόησε
μὲ τὸν φονεὰ τὸν δόλιον ἄνθρωπον· ἐπειδὴ ὁ δό-
λιος, ἀπατῶντας τοὺς ἀνθρώπους μὲ τὰ δόλια λό-
για του, καὶ ρίπτωντας αὐτοὺς εἰς κινδύνους καὶ πε-
ριστάσεις, φαίνεται ὅτι τοὺς φονεύει. (2)

7: Ε-

(1) Λέγει δὲ ὁ ὁσῖος Δαυὶδ Θεός, ὅτι τρεῖς διαφορὰς ἔχει τὸ ψεῦδος· διὰ τὴν ἄλλαν μὲν, ψεύδεται μὲ τὸν νοῦν·
ὅποιοι δηλαδὴ δέχεται τὰς ὑπονοίας· ἄλλος δὲ ψεύδεται, μὲ τὸν λόγον· ἢ ἄλλος ψεύδεται μὲ τὴν ζωὴν· καθὼς
θετεῖν ὁ ἄσωτος ἄνθρωπος, ὑποκρίνεται πῶς ἔχει ἐγκράτειαν, διὰ νὰ σκεπάσῃ τὴν ἄσωτίαν του· ἢ ἢ διὰ νὰ
ἀπατήσῃ τινὰ ἢ νὰ τὸν βλάψῃ.

(2) Ὁ δὲ Κλήμης λέγει, ὅτι τὸν φονικὸν ὁ Προφήτης, ἄνδρα αἱμάτων καλεῖ, ὡς τέλειον ἐν κακίᾳ· τὸ γὰρ τέ-
λειον τῇ τοῦ ἀνδρὸς τετίμηνε προσηγορίᾳ· ἄλλος δὲ λέγει, „Κριτέον δὲ ἐκ προθέσεως, ἀλλ' οὐκ ἐκ μόνων φωνῶν
τὸν ψευδόμενον· ἵνα μὴ ὧσιν ὑπὲρ τὴν ἀπειλήν οἱ οἰκονομικῶς ποτε τοῦτο πεποιθότες, ὡς ἡ Ῥαββ· ἀλλ' οὐδὲ ἀ-
νὴρ αἱμάτων λεχθεῖν, ὁ κατὰ νόμον Θεῖον ἀποκτείνων τοὺς ἀξίους ὄντας τοῦτο παθεῖν· ἵνα μὴ λέγωμεν Σα-
μουὴλ, ἢ Ἡλίου, τοὺς μεγάλους ἄνδρας μαρτυρηθέντας, ἵποκεῖσθαι ἐγκλήμασιν, ἀνηρηκὸς ἀσεβεῖς τινος.

7: „Εγὼ δὲ ἐν τῇ πλήθει τοῦ ἐλέους σου
„εἰσελεύσομαι εἰς τὸν οἶκόν σου.

Ἐγὼ ὅμως, λέγει, ἡ ἐξ Ἑθνῶν Ἐκκλησία, καὶ κάθε θεοφιλὴς ψυχὴ, ἐπειδὴ διὰ τὸ πολὺ ἐλεόσους Κύριε, ἐλευθερωθῆκα ἀπὸ τὴν πλάνην τῆς Εἰδωλολατρείας καὶ ἀμαρτίας, θέλω ἔμβω μέσα εἰς τὸν οἶκόν σου, τὸν ὁποῖον πρότερον ἐπολέμουν· ἢ νοεῖται καὶ ἄλλως, ὅτι ἐγὼ ἠξιώθηκα καὶ ἔλαβον τὴν παρρησίαν αὐτὴν, καὶ ἔμβῃκα εἰς τὸν οἶκόν σου, ὅχι διὰ τὰς ἐδικῆς μου ἀρετὰς, ἀλλὰ διὰ μόνον τὸ ἐδικόν σου ἔλεος· μερικοὶ δὲ λέγουσι οἶκον Θεοῦ, καὶ τὴν ἐνάρετον πολιτείαν· ἐπειδὴ καὶ ὁ Θεὸς οἶκε καὶ ἀναπαύεται εἰς ἐκείνους, ὅπου μεταχειρίζονται τὴν τοιαύτην πολιτείαν· καθὼς καὶ ὁ Κύριος εἶπεν ἐν Εὐαγγελίοις· „Ὅτι ἐάν τις ἀγαπᾷ με, „τὸν λόγον μου τηρήσει, καὶ ὁ Πατήρ μου ἀγαπήσει αὐτόν, καὶ πρὸς αὐτὸν ἐλευσέμεθα, καὶ μνην „παρ’ αὐτῷ ποιήσομεν. (Ἰω. ιδ. 23) (1)

„Προσκυνήσω πρὸς Ναὸν ἁγίόν σου
„ἐν φόβῳ σου.

Ἀφ’ οὗ, λέγει, ἐγὼ ἡ ἐξ Ἑθνῶν Ἐκκλησία καὶ κάθε ψυχὴ, εἰσέλθω εἰς τὸν οἶκόν σου με κά-
θε λογῆς εὐλάβειαν καὶ εὐταξίαν, θέλω προσκυνή-

σω μὲ φόβον, τόσον τὸν ἐπίγειόν σου Ναὸν, ὅσον καὶ τὸν ἐπουράνιον· λέγει δὲ τοῦτο ἔτι, ἐπειδὴ καὶ τὰ Ἑθνη, ὅταν ἔμβαινεν μετὰ εἰς τοὺς Να-
οὺς τῶν ψευδοθεῶν τους, ἔκαμναν πολλὰς ἀσχημο-
σύνας καὶ ἀταξίας· ἤμπορουν δὲ νὰ νοηθοῦν τὰ λόγια ταῦτα καὶ εἰς τὸ πρόσωπον τοῦ Δαβὶδ· ὅς τις, ἀφ’ οὗ εἶπεν ἀνωτέρω κεφαλαιωδῶς τὰ εἶδη τῆς κακίας, καὶ ἔδειξεν ὅτι αὐτὰ εἶναι βδελυκτὰ καὶ σιγχαμερὰ εἰς τὸν Θεόν, ἐπιστρέφει ἔπειτα εἰς τὸ ἐδικόν του πρόσωπον καὶ λέγει, ὅτι αὐτὸς θέλει ἔμβῃ εἰς τὸν οἶκον τοῦ Θεοῦ, καὶ θέλει λατρεύει αὐ-
τὸν γνησίως καὶ ἐπιμελῶς· ὅχι ὡς δεδικαιωμένος διὰ τὰς ἀρετὰς του, ἀλλὰ ὡς ἐλεηθεὶς ἀπὸ τὸν Θεόν· ἀγκυλὰ καὶ ἐσυναρίθμησε τὸν ἑαυτόν του καὶ εἰς ἐκείνας τὰς ἀμαρτίας, διὰ τὰς ὁποίας ἐκατηγόρησεν ἀνωτέρω τοὺς ἀμαρτωλοὺς.

8: „Κύριε, ὁδήγησόν με ἐν τῇ δικαιοσύ-
„νῃ σου.

Ὁδήγησόν με, λέγει, Κύριε, διὰ μέσου τοῦ υἱοῦ σου, ὁ ὁποῖος εἶναι δικαιοσύνη καὶ ἁγιασμὸς καὶ ἀπολύτρωσις, ὡς λέγει ὁ Παῦλος (ἀ. Κορ. α΄. 30.) ἡ δικαιοσύνη τοῦ Θεοῦ εἶναι ὁ νόμος τοῦ Θεοῦ· ἐπειδὴ εἶναι καὶ ἀνθρωπίνη δικαιοσύνη, ἡ ἀπὸ τῶν ἐξωτερικῶν καὶ πολιτικῶν νόμων ἐπαινου-
μένη. (2)

„Ε-

(1) Ὁ Θεὸς εἶπε ἡ Ψελλὸς „Οἶκος τοῦ Θεοῦ ἐστὶν ὁ καθαρώτατος νοῦς· ἡ δὲ ψυχὴ μέση νοῦ τυγχάνει ἡ αἰσθήσεως, ἡ ποτὲ μὲν, ἔχεισι, ποτὲ δὲ, εἰσεῖσιν· ἔχεισι μὲν εἰς τὸν δε τὸν βίον χρομένη διὰ τῶν αἰσθήσεων· εἰσεῖσι δὲ, ἔνδον γραφεῖσιν πρὸς τὸν ὑπερκείμενον αὐτῆς νοῦν, ἐν ᾧ ἐνδυναπύεται Θεός· εἰσερχεται δὲ οὐχ ἑαυ-
τῇ θαρρήσασα, ἀλλὰ τῇ πλήθει τοῦ ἐλέους Κυρίου· τοῦτο ἡ τὸ Εὐαγγέλιον λέγει, εἰσελθε εἰς τὸ ταμεῖόν σου· ἡ τὰ ἐξῆς· Θύρα μὲν γὰρ ἐστὶν ἡ αἰσθήσις, δι’ ἧς ὁ θάνατος λαθὼν εἰσεῖσι· ταμεῖον δὲ, ἐν ᾧ ὁ ἀπόθετος τα-
μιεύεται θησαυρός, ὁ νοῦς· κλεῖς δὲ τῆς τοιαύτης θύρας, ἡ διὰ τῶν ἀρετῶν ἐστὶ προσοχή· οὐδὲ γὰρ ἂν ἄλλως δυναθεύμεν προσεύξασθαι τῷ Θεῷ, εἰ μὴ τὴν θύραν τῶν αἰσθήσεων ἐπιζυγώσαντες, εἰσέλθοιμεν εἰς τὸν νοῦν·
(ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ)

(2) Ἄλλος δὲ ἐρμηνευτὴς λέγει, ὅτι πρότερον εἶπεν ὁ Δαβὶδ ὅτι θέλει ἔμβῃ εἰς τὸν οἶκον τοῦ Θεοῦ διὰ νὰ προ-
σκυνήσῃ, ἡ ἔπειτα ἐδῶ γυρίζει τὸν λόγον πρὸς αἴτησιν διὰ νὰ μᾶς διδάξῃ, ὅτι πρῶτον πρέπει νὰ δοξολογοῦμεν τὸν Θεόν ἡ νὰ τὸν εὐχαριστοῦμεν, ἡ ἔπειτα νὰ τοῦ ζητοῦμεν τὰ συμφέρο.τα εἰς ἡμᾶς· καθὼς τοῦτο διορίζει ἡ ὁ μέ-
γας Βασιλεὺς, ὅτι ἀπὸ δοξολογίας πρέπει νὰ ἀρχίζωμεν τὴν προσευχὴν, ἡ ἔχει ἀπὸ αἴτησιν.

„Ενεκα τῶν ἐχθρῶν μου κατεύθυνον
ἐνώπιόν σου τὴν ὁδόν μου.

Διὰ τοὺς ὁρατοὺς, λέγει, καὶ ἀοράτους ἐχθρούς μου, οἱ ὅποιοι βάλλουσι σκάνδαλα καὶ παγίδας εἰς τὴν σράταν τῆς ζωῆς μου, διὰ τούτους, λέγω, ἐξομάλισον τὴν σράταν καὶ τὴν ζωὴν μου Κύριε· οὕτω γὰρ ὁ Σύμμαχος ἡρμήνευσεν τὸ κατεύθυνον· καὶ λύτρωσαί με ἀπὸ τὰς παγίδας αὐτῶν· καὶ μὴ μὲ ἀφῆσης νὰ κλίνω εἰς δεξιὰ, ἢ εἰς ἀριστερά διὰ τοὺς ἐχθρούς, ὅπου μὲ ἐπιβουλεύονται· ἀρμολοῦν δὲ τὰ λόγια ταῦτα καὶ εἰς τὸν Δαβὶδ. (1)

9: „Ὅτι οὐκ ἔστιν ἐν τῷ στόματι αὐτῶν
ἀληθεία· ἡ καρδιά αὐτῶν ματαιά.

Ψεύδονται, λέγει, οἱ ἀνωτέρω ἐχθροί μου Κύριε, ὡς ψεῦσαι καὶ ἀπατεῶνες· καὶ ἀνωφελῆ πράγματα μελετῶσιν, ὡς πονηροὶ ὅπου εἶναι.

„Τάφος ἀνεωγμένος ὁ λάρυγξ αὐτῶν·

Τοῦτο λέγει ὁ Προφήτης διὰ τὰ νεκρὰ δόγματα, καὶ διὰ τὰς βρωμερὰς βλασφημίας τῶν αἰ-

ρετικῶν· ἢ καὶ διὰ τὰ δυσώδη λόγια τῆς ἀκολασίας αὐτῶν· ἢ καὶ διὰ τὰς αἰσχυρὰς ὕβρεις, ὅπου ἔλεγον οἱ ἀνωτέρω ἐχθροὶ κατὰ τοῦ Δαβὶδ. Ὁ τάφος δὲ αὐτὸς· ἦτοι ὁ λάρυγξ τῶν ἐχθρῶν τοῦ λέγει ὅτι εἶναι ἀνοικτὸς καὶ ὄχι σκεπασμένος, διὰ νὰ φανερώσῃ, ὅτι ἂν ἦτον σκεπασμένος, ἦτον καλλίτερον· διὰ τὴν ἥθελε κρύπτῃ μέσα τὴν δυσωδίαν. (2)

„Ταῖς γλώσσαις αὐτῶν ἐδολιοῦσαν.

Ὅποιος μὲν εἶναι δόλιος, αὐτὸς εἶναι καὶ ψεύστης· ὅποιος δὲ εἶναι ψεύστης, αὐτὸς δὲν εἶναι καὶ δόλιος· ἐπειδὴ ἡ κακία τοῦ δολίου εἶναι χειρότερα ἀπὸ τὴν τοῦ ψεύστου· λέγει λοιπὸν ὁ Δαβὶδ, ὅτι οἱ ἐχθροὶ μελετοῦσι κατ' ἐμοῦ καὶ σοχάζονται δόλια καὶ ἐπίβουλα πράγματα.

10: „Κρίνον αὐτοὺς ὁ Θεός.

Ἐπειδὴ, λέγει, αὐτοὶ τοιαῦτα ἐργάζονται δόλια, διὰ τοῦτο σὺ Κύριε, ὅπου μιτῇς ὅλους τοὺς τοιούτους ἀνθρώπους, καταδικάσων αὐτούς. (3)

„A.

(1) Λέγει δὲ ὁ Θεοδόριτος „Ἐντα τῶν ἀντιγράφων ἐνώπιόν μου τὴν ὁδόν σου ἔχει· ἐκάτερα δὲ τῆς εὐσεβοῦς ἔχεται δεικνύει· εἴτε γὰρ ἡ ἡμετέρα ὁδὸς κατευθυνθεῖν ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ, πλάνης οὐ ληφόμεθα πείραν· εἴτε ἡ τοῦ Θεοῦ ὁδὸς ἐνώπιον ἡμῶν κατευθυνθεῖν, αὐτὴν ὁδεύσομεν, ἢ πρὸς αὐτὴν προθυμῶς δραμοίμεθα· ταπεινοφροσύνης δὲ μετὰ τῆς Κληρονομίας τὰ ἱμάτια· οὐ γὰρ αἰτεῖ διὰ τὴν ἑαυτοῦ δικαιοσύνην κατευθυνθῆναι αὐτὴ τὴν ὁδόν, ἀλλὰ διὰ τοὺς ἐχθροὺς τοὺς δυσσεβεῖς συζῶντας· σχεδὸν τὸ αὐτὸ λέγει καὶ ὁ Ψελλός.

(2) Διὰ τοῦτο καὶ ἄλλος ἑρμηνευτὴς λέγει „Οὐδὲ γὰρ ἑαυτὸν αἰσχύνει μόνον ὁ τὰ αἰσχυρὰ φεγγόμενος, ἀλλὰ καὶ τοὺς συγγινόμενους αὐτῷ πολλὰς ἀνακρίμπλησι τῆς λύμης· καὶ καθάπερ εἰ τοὺς τάφους ἀνοίξομεν λοιμοῦ τὰς πόλεις ἐμπλήσομεν, οὕτω καὶ τὰ αἰσχυρὰ ἔργα, εἰ μετὰ ἀδείας ἀνοίγοιτο, τοὺς συγγινόμενους νόσου χαλεπωτάτης ἐμπλήσει· δι' ὃ καὶ τοὺς τοιούτους μακρὰν κατοικίξιν· (παρὰ τῷ Νικήτῃ.) λέγει δὲ καὶ ὁ Χρυσόστομος „Μὴ τοίνυν ἔσθ' ὅτι τάφος τὸ ἔργον σου, ἀλλὰ θησαυρὸς· πολλὴ γὰρ οἱ θησαυροὶ διεννέχασιν τῶν τάφων· ὅτι ἐκείνοι μὲν, φθείρουσι, ὅπερ ἂν λάβωσιν, αὗτοι δὲ, διατηροῦσιν· ἔχει τοίνυν καὶ σὺ πλοῦτον φιλοσοφίας αἰεὶ μένοντα, ἀλλὰ μὴ δυσωδίας τινὰ καὶ βδελυγμίας.

(3) Ὁ δὲ Χρυσόστομος ἑρμηνεύει οὕτω „Οὐ γὰρ εἶπε κόλασον· ἀλλὰ τί· κρίνον αὐτοὺς ὁ Θεός· ταυτέστιν ἔλεγον καὶ παῖδες τῆς πονηρίας· ἀνίστα ποίησον τὰ μηχανήματα αὐτῶν· τοῦτο δὲ, ὑπὲρ αὐτῶν ἐξῆς προσεύχεσθαι, τοῦ μηκέτι προΐεναι τὰ τῆς κακίας αὐτοῖς.

„Αποπεσάτωσαν ἀπὸ τῶν διαβουλιῶν
αὐτῶν. (1)

„Ὅς ἀσχήσουν λέγει , ὦ Κύριε , οἱ τοιοῦτοι,
καὶ ὥς μὴν ἐπιτύχουν τὰ πονηρὰ βουλευµατα ὅπου
µελετοῦν εἰς τὴν καρδίαν τους.

„Κατὰ τὸ πλῆθος τῶν ἀσεβειῶν αὐτῶν
ἐξώσουν αὐτούς.

Διὰ τὴν ἀσέβειαν αὐτῶν , λέγει , ἀποστράφου
αὐτοὺς Κύριε . ἐπειδὴ αὐτοὶ δὲν σὲ τιμοῦν . καὶ ὅ-
χι διὰ τὴν ἐδικήν μου ἀρετὴν , ἀγκαλὰ καὶ ἐγὼ εἴ-
μαι ἐδική σου κληρονομία . ἢ νοεῖται καὶ ἄλλως . ὅ-
τι ὅσον περισσότερον αὐτοὶ ἀσεβοῦσι , τόσον μα-
κρύτερα ὥς διωχθοῦν ἀπὸ τὴν ἐδικήν σου φιλίαν καὶ
οἰκειότητα . ἀσεβὴς δὲ εἶναι , ὅχι μόνον ὁ ἄπιστος
καὶ ἄθεος , ἀλλὰ καὶ ἐκεῖνος ὁ Χριστιανὸς , ὅπου
δὲν σέβεται τὸν Θεὸν καθὼς πρέπει , μὲ καθαράν
ζωὴν καὶ μὲ τὰ καλὰ ἔργα .

„Ὅτι παρεπύκρναν σε Κύριε .

Δὲν μὲ μέλει , λέγει , Κύριε , τόσον πολλὰ
διὰ ἐκεῖνα τὰ κακὰ , ὅπου ἔκαμαν οἱ ἐχθροὶ εἰς ἐ-
μὲ , ἀλλὰ φροντίζω καὶ λυποῦμαι διὰ λόγου σου .

ἐπειδὴ αὐτοὶ σὲ ἐπαρεπύκρναν διὰ τὰ προῤῥηθέντα
κακὰ των . ἀγκαλὰ καὶ κατὰ ἄλλον τρόπον , αὐτοὶ
πολεμοῦντες ἐμένα , ὅπου εἶμαι δοῦλός σου καὶ φυ-
λάττω τὰς ἐντολάς σου , ἐσένα τὸν ἐδικόν μου Δε-
σπότην πολεμοῦσι καὶ παραπικραίνουσιν . (2)

11 : „Καὶ εὐφρανθήτωσαν πάντες οἱ ἐλπί-
ζοντες ἐπὶ σέ.

„Ὅταν , λέγει , οἱ ἐδικοί σου ἐχθροὶ Κύριε , λυ-
ποῦνται καὶ θλίβονται , τότε οἱ εὐσεβεῖς καὶ φίλοι
σου ἐξ ἐναντίας χαίρουσι . διὰ τί αὐτοὶ οἱ ὀλίγοι
καὶ μικροὶ εἰς ἐσένα θαρρύνοντες , νικῶσιν αὐτοὺς τοὺς
τόσον πολλοὺς εἰς τὸν ἀριθμὸν , καὶ τοσόνδε μεγάλους
εἰς τὴν κακίαν .

„Εἰς αἰῶνα ἀγαλλιάσονται.

„Ἦτοι πάντοτε θέλουν χαροῦν οἱ φίλοι σου Κύ-
ριε , ἔχοντες κοντάτους τὴν ἐδικήν σου παρηγορίαν .

„Καὶ κατασκηνώσεις ἐν αὐτοῖς.

Εἰς αὐτοὺς , λέγει , θέλεις κατοικήσεις Κύριε ,
ἀναπαυόμενος εἰς τὴν ὠραιότητα καὶ εὐμορφίαν τῶν
ψυχῶν τους . καθὼς προεῖπες „Ὅτι ἐνοικήσω ἐν αὐ-
τοῖς καὶ ἐμπεριπατήσω . καὶ ἔσομαι αὐτῶν Θεὸς ,
καὶ αὐτοὶ ἔσονται μοι λαός . (Λευ - κς ' . 12 .) (3)

„Καὶ

(1) Ἐν ἄλλοις γράφεται ἡ Ἀποπεσάτωσαν ἀπὸ τῶν διαβουλιῶν αὐτῶν . κάλλιον ὅμως εἶναι τὸ , διαβουλίαν , ὥς
ἔ παρὰ τῇ Σειρᾷ τοῦ Νικήτα εὐρίσκεται . οὐδετέρως δηλονότι κλινομένου τοῦ διαβουλίου .

(2) Ὅθεν ἄλλος λέγει ἡ Ἰσέον ὅτι οἱ διακονοῦντες τὴν τὰ φίλα τῇ Θεῷ πράττουσαν ψυχὴν , Θεὸν παραπικραίνουσι
θεομαχοῦντες σαφῶς . εἶπε δὲ ἡ ὁ Θεοδώριτος ἡ Κατὰ σοῦ τὸν πόλεμον κενήκασι , πρὸς τοὺς ἀνακειμένους σοι
κινήσαντες τὴν παράταξιν .

(3) Λέγει δὲ ἡ ὁ Ψελλός . ἡ Εὐφροσύνη ἐστὶ τοῦ ἐλπίζοντος ἐπὶ Κρίσειν , τὸ ἔτερος ὅρῳ συγκληρονομούμενος αὐτῷ
τῶν πατρικῶν αγαθῶν . οἱ δὲ ἡ εἰς αἰῶνα ἀγαλλιάσονται . ἡ μὲν γὰρ κοσμικὴ ἀγαλλίασις πρὸς τὴν ἐναντίαν πε-
ρατοῦται διάθεσιν , ἡ συμφορᾶς ἐπιλαβοῦσιν , ἰσται . ἡ δὲ ἐν τοῖς οὐρανοῖς ἡδονὴν ἀπὸ τοῦ Θεοῦ ἡ ἀκατάλυτος .
κατασκηνοῖ γὰρ ἐπὶ τοὺς ἀγαλλιωμένους αὐτὸς ὁ Θεός , τὸ πολυπόθητον κάλλος . ἡ ἀκήρατος ἡδονή . ἡ διηνεκὴς
ἀγαλλίασις (ἐν τῇ ἐκδεδ . Σειρᾷ .)

„Καὶ καυχῆσονται ἐν σοὶ οἱ ἀγαπῶντες
τὸ ὄνομά σου.

Θέλουν καυχηθῶν, λέγει, ἐκεῖνοι ὅπου ἀγα-
ποῦν τὸ ὄνομά σου Κύριε· διὰ τί αὐτοὶ ἐγνώρισαν
ἐσένα ἀληθινὸν Θεόν, καὶ εἰς ἐσὲ μόνον ἔχουσι
τὰς ἐλπίδας τῶν νοεῖται δὲ καὶ ἄλλως· ὅτι οἱ Χρι-
στιανοὶ, τόσον πολλὰ ἀγαποῦν τὸ ὄνομα τοῦ Χρι-
στοῦ, ὥστε ὅπου, ἀπὸ μόνον τὸ ὄνομα αὐτὸ θέλουν
νὰ γνωρίζωνται, ὀνομαζόμενοι παρὰ πάντων Χρι-
τιανοί, καὶ εἰς μόνον τὸν Χριστὸν καυχῶνται, κατα-
τὸν Ἀπόστολον λέγοντα „Ἐμοὶ δὲ μὴ γένοιτο καυ-
χᾶσθαι, εἰμὶ ἐν τῷ Σταυρῷ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ
Χριστοῦ (Γαλ. 5'. 14.) τούτέστιν ἐν τῷ σταυρω-
θέντι Χριστῷ. (1)

12: „Ὅτι σὺ εὐλογῆσεις δίκαιον Κύριε.

Σὺ, λέγει, θέλεις εὐλογῆσαι, Κύριε, τὸν
δίκαιον ἄνθρωπον, ὃχι μόνον εἰς τὴν παρούσαν ζω-
νὴν, ἀνακηρύττων αὐτὸν, καὶ ποιῶν κοντὰ εἰς ὅ-

λους ἐπικινετὸν· ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν μέλλουσαν, ὅταν
θέλῃς εἰπεῖς εἰς τοὺς δικαίους „Δεῦτε οἱ εὐλογημέ-
νοι τοῦ Πατρὸς μου (Ματ. κε', 34.) ἐσὺ
λοιπὸν θέλεις εὐλογῆσαι αὐτοὺς, καὶ οἱ πονη-
ροὶ ἄνθρωποι τοὺς κατηγοροῦσι· μετὰ ταῦτα δὲ τὰ
λόγια παρηγορεῖ ὁ Δαβ.δ' ἐκείνους, ὅπου δυσφημοῦν-
ται διὰ τὴν ἀρετὴν. (2)

„Ὡς ὅπλῃ εὐδοκίας ἐστεφάνωσας ἡ-
μᾶς.

Μετὰ τὸν Σταυρὸν σου, λέγει, καὶ μετὰ τὸ ἄρ-
μα τῆς εὐδοκίας σου Κύριε· ἥτοι τῆς ἐνσάρχου οἰ-
κονομίας σου, πολλὰ περιεκύκλωσας ἡμᾶς καὶ περι-
ετείχισας· ἡ ὅπλῃ εὐδοκίας ὀνομάζει τὸ εὐδόκιμον
καὶ ἐπιτήδειον ἄρμα· συνειθισμένον γὰρ εἶναι εἰς τὴν
παλαιὰν Γραφὴν αὐτὸ τὸ σχῆμα τοῦ λόγου· διὰ
τί αὐτὴ ὀνομάζει τὸν δυνάμεως, τὸν δυνατὸν· καὶ
ἄνδρα αἱμάτων, τὸν φοινικόν· καὶ ἄνθρωπον εἰρή-
νης, τὸν εἰρηνικόν· ὅθεν πρέπει νὰ συνταχθῇ τὸ
ῥητὸν ἔτι· σὺ περιετείχισας ἡμᾶς μετὰ τὴν δυνάμιν
σου, ὥσπερ μετὰ ἄρμα εὐδόκιμον καὶ σερεὸν· σεφά-
νῃ γὰρ λέγεται ὁ κύκλος· κυκλοειδὴς δὲ εἶναι καὶ ὁ
περιτειχισμός. (3)

ΨΑΛ-

- (1) Ὅθεν λέγει ὁ Χρυσόστομος „Τὸ ἐπὶ τῷ Θεῷ καυχᾶσθαι, ἢ τῇ ἀγάπῃ τῇ εἰς αὐτὸν, κόσμος ἀπάντων μεί-
ζων, ἢ λαμπρότης ὑπερβαίνουσα μυρία διαδήματα, καὶ δεσμώτης ὁ καυχώμενος ἢ· οὗτος ὁ κόσμος, οὐ νόσφ, οὐ γῆρα, οὐ πραγμάτων περιστάσει, οὐκ ἀνωμαλία καιρῶν, οὐκ αὐτῷ διατέμνεται τῷ θανάτῳ· ἀλλὰ ἢ τότε δια-
λάμπει μεϊζόνως· λέγει δὲ ἢ ὁ Ψελλὸς „Οὐκ εἶπαν οἱ ἀγαπῶντες τὴν σὴν οὐσίαν· (φοβερὸν γὰρ ἐδόκει τοῦτο
τῷ Δαβ.δ', μᾶλλον δὲ τῇ κληρονομίᾳ ψυχῇ) ἀλλ' οἱ ἀγαπῶντες τὸ ὄνομά σου· ἀγαπῶντων γὰρ εἰ καὶ πρὸς τὸ ὀ-
νομα τοῦ Θεοῦ τὴν ἡμετέραν ἀγάπην παραμετρήσομεν, ὃ δὲ ἢ ἀρρήτῳ ἐστὶ ἢ ἀπόρητον· ἢ τοῖς μὲν Ἰουδαίοις
οὐκ ἐγνωσται, εἰ μὴ ἐν γραμμασί· πρὸς ἡμᾶς δὲ φησιν „Ἐγνώρισα αὐτοῖς τὸ ὄνομά σου· ἐστὶ δὲ κατὰ τὸν Σο-
λομῶντα „Μῦρον ἐκκενωθὲν ὄνομά σου· (ἥτοι τὸ, Χριστός· τὸ γὰρ ἐκκενούμενον μῦρον χρεῖται τὸν, ἐφ' ᾧ ἐκκενου-
ται, ἢ Χριστὸν τοῦτον ἀποτελεῖ) (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ)
- (2) Λέγει δὲ ὁ Χρυσόστομος „Τί γὰρ βλάβος ἀνθρώπων καταφρονούντων ἢ τῆς οἰκουμένης ἀπάσης, ὅταν ὁ πᾶν
Ἀγγέλων Δεσπότης ἐπαινῇ ἢ ἀνακηρύττῃ; ὥσπερ οὖν αὐτοῦ μὴ εὐλογούντος, καὶ πάντες ἐπαινῶσιν οἱ γῆν οἰ-
κοῦντες ἢ θάλασσαν, οὐδὲν ὄφελος· τοῦτο τοίνυν πανταχοῦ σκοποῦμεν· ὅπως αὐτὸς ἡμᾶς ἀνακεύξη· ὅπως αὐτὸς
σεφανώσῃ· καὶ τοῦτο ἢ, πάντων ἐσμὲν ὑψηλότεροι· καὶ ἐν πενίᾳ, καὶ ἐν νόσφ, καὶ τοῖς ἐσχάτοις ὦμεν κοκοῖς·
- (3) Ὅθεν εἶπεν ὁ Χρυσόστομος „Τί γὰρ ἰσχυρότερον ἀνδρός; τί δὲ ὠραιότερον τοῦ ὑπὸ τῆς ἀνω δεξιᾶς πειχιζο-
μένου; σεφανώσεις πρὸς τὸν δίκαιον· τούτέστιν ἢ σὴ εὐαρέστησις ἀντὶ ὅπλου γίνεται, ἢ ὅπλου καλλίστου· ἢ οὔτε
τὸ κάλλος αὐτοῦ ἀσφαλείας ἐξέρχεται, οὔτε ἡ ἀσφάλεια αὐτοῦ δόξης ἐστὶν ἔρημος.

ΨΑΛΜΟΣ 5.

„Εἰς τὸ τέλος ἐν ὕμνοις ὑπὲρ τῆς ὁγδόης· Ψαλμός τῷ Δαβίδ·

Τὶ μὲν δηλοῖ τὸ, εἰς τὸ τέλος, εἶπομεν εἰς τὸν δ'. Ψαλμὸν· ὁ δὲ Προφήτης ὕμνων καὶ μεγαλύνων τὸν Θεὸν παρκαλεῖ διὰ τὴν ὁγδόην· ἤγουν διὰ τὸν μέλλοντα αἰῶνα· ὁ γὰρ παρὼν αἰὼν εἶναι ἔβ-
δομος· ἐπειδὴ καὶ μετρεῖται μετὰ τὴν ἑβδομάδα καὶ ἀνακυκλεῖται καὶ τελειώνει μετ' αὐτὴν· ὁ δὲ μέλλων, εἶναι ὁγδοος· διὰ τὴν ἔρχεται μετὰ τὸν ἑβδομον τοῦτον· (1) δὲν ἀναφέρει δὲ ὁ Δαβὶδ τὸν Ψαλμὸν τοῦ-
τον εἰς τὸν Θεὸν ἀπὸ μέρους μόνον τοῦ ἐδικοῦ του προσώπου, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ μέρους πάντων ἡμῶν προσ-
φέρει τὴν δέησιν εἰς τὸν Κύριον, ὅπου μέλλει νὰ κρίνῃ τὸν Κόσμον ἐν τῇ ὁγδῷ· ἔγραψε δὲ τὸν Ψαλ-
μὸν αὐτὸν, εἰς καιρὸν ὅπου ἐπερικύκλωσαν αὐτὸν πειρασμοί, οἵτινες τῷ ἐσυνέβηκαν διὰ τὰ δύο σφάλ-
ματα ὅπου ἔκαμεν. ἕρα καὶ τὸν 14. Ψαλμὸν τὴν αὐτὴν ἐπιγραφὴν ἔχοντα.

11: **Κ**ύριε, μὴ τῷ θυμῷ σου ἐλέγξης
„με, μηδὲ τῇ ὀργῇ σου παιδεύσης-
„με·

καὶ ὁ ἴδιος οὗτος Δαβὶδ λέγει ἀλλαχοῦ „Μακά-
ριος ἄνθρωπος, ὃν ἂν παιδεύσης Κύριε (Ψαλ. 12.
12.) ἐδῶ δὲ τῶρα φεύγει τὸν ἐλεγμὸν; Καὶ ἀ-
ποκρινόμεθα κατὰ τὸν θεὸν Βασιλεῖον, καὶ τὸν Ἀ-
σέριον, ὅτι δὲν ἀποφεύγει τὸν ἐλεγμὸν, οὐδὲ τὴν
παιδείαν ἀπλῶς ὁ Προφήτης· ἀλλὰ τὸν μετὰ θυμοῦ
γινομένου ἐλεγμὸν, καὶ τὴν μετὰ ὀργῆς γινομένην
παι-

Διὰ τί εἰς μὲν τὸν 14. γράρεται „Μακάριος
ἄνθρωπος, ὃν ἤλεγξε Κύριος; (14. 17)

(1) Ὅθεν εἶπε καὶ ὁ Νύσσης „Τοῦ ἑβδοματικοῦ παυσαμένου χρόνου, ἐνέησεται ἡμέρα ὁγδὴ μετὰ τὴν ἑβδόμην· ὁγδὴ μὲν λεγομένη, ὅτι μετὰ τὴν ἑβδόμην γίνεται, οὐκ ἔστι δὲ τὴν τοῦ ἀριθμοῦ διαδοχὴν ἐφ' ἑαυτῆς δεχομένη· μία γὰρ εἰς τὸ διηνεκὲς παραμένει· οὐδέποτε νυκτερινῇ διαιρουμένη ζῶφ· ἄλλος γὰρ αὐτὴν ποιεῖ ἡλῖος, ὁ δὲ ἀληθινὸν φῶς ἐκλάμπων· ὃς ἐπειδὴν ἀπαξ ἐπιφάνῃ ἡμῖν, οὐκέτι ἐν δυσμαίῃς κρίπτεται· ἀλλὰ πάντα τῇ φω-
τιστικῇ αὐτοῦ δυνάμει περιπτύσσεται, διηνεκὲς τε καὶ ἀδιάδοχον τοῖς ἄλλοις τὸ φῶς ἐμποιεῖ, καὶ αὐτοὺς τοὺς με-
τέχοντας τοῦ φωτός ἐκείνου, ἄλλους ἡλίους ἀπεργαζόμενος· τότε γὰρ οἱ δίκαιοι ἐκλάμπουσιν ὡς ὁ ἡλῖος· ἀλλὰ
κατὰ τὸν ἅγιον Ἀθανάσιον καὶ Κύριλλον καὶ Βασίλειον καὶ Γρηγόριον, ὁγδὴ εἶναι ἡ τοῦ Κυρίου ἀναστάσιμος ἡμέ-
ρα, καὶ ὁ μέλλων αἰὼν· συμβουλευεῖ λοιπὸν ἡ ἐπιγραφὴ νὰ μὴ ἀποβλέπωμεν εἰς τὸν παρόντα ἑβδοματικὸν αἰῶνα,
ἀλλὰ εἰς τὸν μέλλοντα ὁγδόν· ἔφη δὲ καὶ ὁ Εὐσέβιος „Ὁγδὴ ἡ ἀναστάσιμος τοῦ Σωτῆρος ἡμέρα, Κυριακὴ σωτή-
ριος, ἐν ᾗ πάντων ἁμαρτημάτων καθάρσιον εἶναι πιστεύομεν· ἐν ᾗ συμβολικῶς μὲν ἅπαν περιετέμνετο Βρέφος,
κατὰ δὲ τὸ ἀληθὲς καθίσταται δι' ἀναγεννήσεως πᾶσα ἐν Θεῷ ψυχὴ γεννωμένη· τοσοῦτον δὲ αὕτη κρείττων τῆς
ἑβδόμης, ὡς ἐν αὐτῇ λυεῖσθαι τὴν περὶ τοῦ Σαββάτου νομοθεσίαν, εἰ καταλάβει κατ' αὐτὴν ἡ τοῦ Βρέφους ὁ-
γδὴ· περιτέμνεται γὰρ ἄνθρωπος ἐν Σαββάτῳ (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ)

παιδεῖαν· ἵνα μὴ ἀποκάμῃ καὶ ἀπελπισθῇ, μὴ ὑποφέρωντας αὐτά· ὅθεν ζητεῖ νὰ διορθωθῇ μὲ μετρίον ἐλεγμὸν, καὶ μὲ ἡμερον παιδεῖαν, καὶ διὰ τούτων νὰ λυτρωθῇ ἀπὸ τὰς ἐν τῇ μελλούσῃ κρίσει κολάσεις. ἔβαλε δὲ πρῶτον τὸν ἐλεγμὸν, καὶ ἔπειτα τὴν παιδεῖαν· διὰ τί ἡ παιδεία τοῦ Θεοῦ ἀκολουθεῖ μετὰ τὸν ἐλεγμὸν τοῦ Θεοῦ. (1) Ἄγχα· λὰ δὲ καὶ ὁ Θεὸς εἶναι ἐλεύθερος ἀπὸ κάθε πάθους καὶ θυμῶν, μὲ ὅλον τούτο οἱ Προφῆται προσαρμόζουσιν εἰς τὸν Θεὸν τὰ τοιαῦτα ἀνθρώπινα πάθη, διὰ νὰ καταπαίςουν τοὺς ἀνθρώπους, ὅτι ὁ Θεὸς εἶναι Προνοητὴς τοῦ Παντός, καὶ κρίνει καὶ θυμοῦται, καὶ ὀργίζεται, καὶ ἄλλα τοιαῦτα ποιεῖ ἀνθρωποπρεπῆ, ἵνα ἀπὸ αὐτὰ φοβηθῶσιν οἱ ἄνθρωποι, καὶ ἀπέχων ἀπὸ τῆς κακίας.

Καὶ κατὰ ἄλλον δὲ τρόπον· διὰ μέσου τῶν ἀνθρωπίνων ἐνεργειῶν φανερόνουςιν οἱ Προφῆται τὰς ἐνεργείας τοῦ Θεοῦ κατὰ τὸν Χρυσόστομον· διὰ τί καὶ ἐκεῖνοι ὅπου ταῦτα λέγουσιν, εἶναι ἄνθρωποι ὁμοίως καὶ ἐκεῖνοι ὅπου τὰ ἀκούουσιν· ἀκολούθως δὲ καὶ ἡ πρὸς αὐτοὺς ἀπάντησις εἶναι ἀνθρωπίνη· ἐπειδὴ δὲν εἶναι δυνατόν νὰ συνομιλῇ τινὰς μὲ τοὺς σῶμα ἔχοντας, πάρεξ σωματικῶς· διὰ τοῦτο καὶ ὅταν ὁμιλοῦμεν μὲ βαρβάρους, μεταχειρίζομεθα καὶ ἡμεῖς τὴν βαρβαρικὴν ἐκείνων γλῶσσαν διὰ νὰ τοὺς δώσωμεν νὰ καταλάβουν· καὶ ὅταν συνομιλοῦμεν μὲ παιδάριον, τρευδίζομεν καὶ ἡμεῖς, ἐκεῖνο μιμούμενοι· καὶ ἂν καὶ εἴμεθα σοφώτατοι, ὅμως συγκαταβαίνομεν εἰς τὴν ταπεινότητα ἐκείνου καὶ νηπιότητα, τοιοιτοτρόπως καὶ ὁ Θεός, ὅταν συνομιλῇ μὲ ἡμᾶς τοὺς ἀνθρώπους, ἀνθρωπίνως φωνᾷ καὶ πάθη μεταχειρίζεται, διὰ νὰ καταλάβωμεν. Αὐτὰ ὅπου εἶπομεν ἐδῶ, ὡς εἶναι

εἰς ἐσὲ αἷ ἀναγνώσῃ, μία καθολικὴ διδασκαλία διὰ ὅλα ἐκεῖνα, ὅπου ἡ θεία Γραφή ἀνθρωποπρεπῶς λέγει περὶ Θεοῦ· λοιπὸν το, μὴ τῷ θυμῷ σου ἐλέγξῃς με, μηδὲ τῇ ὀργῇ σου παιδεύῃς με, νοοῦνται ἀντὶ τοῦ „Μὴ με ἀξίως καταδικάσῃς· μηδὲ ἀξίαν τῶν ἔργων μου ἀποδώσῃς μοι τιμωρίαν·

2: „Ἐλέησόν με Κύριε, ὅτι ἀσθενής εἰμι.

* Ἀνίσως, λέγει, καὶ ὁ νοῦς μου δὲν ἤθελεν ἀσθενήσῃ, δὲν ἤθελεν νικῆσουν τοῦτον τὰ πάθη· ἢ λέγει ὅτι εἶμαι ἀσθενὴς συγκρινόμενος μὲ τὸν ἀόρατον ἐχθρόν μου Διάβολον, τὸν φανερώς καὶ κρυπτῶς καθ' ἐκάστην πολεμοῦντα με καὶ ἐπιβουλεύοντα· ἢ λέγει, ὅτι ἐπειδὴ καὶ ἐγὼ ἔπασα εἰς τὴν ἁμαρτίαν, διὰ τοῦτο ἀσθενήσεν ἡ δύναμίς μου· ὅθεν σοχάσῃς Κύριε, τὴν ἀσθενείαν μου ταύτην, καὶ μὴ τελείως καταδικάσῃς με, ὡς νικηθέντα θεληματικῶς ἀπὸ τῆς ἁμαρτίας· τὸ ἐλέησόν με δὲ τοῦτο, ὅλα τὰ χρειάζομεθα πάντοτε κατὰ τὸν Χρυσόστομον· ἐπειδὴ, καθὼς λέγει ὁ ἴδιος οὗτος Δαβὶδ „Ἐὰν ἀνομίας παρατηρήσῃς Κύριε, τίς ὑποστήσεται; (Ψαλ. ρθ'. 3.) Καὶ πάλιν „Ὅτι δικαιοσύνη σου πᾶς ζῶν. (Ψαλ. ρβ'. 2.) καὶ ὁ Σολομὼν εἶπε „Τίς καυχῆσεται ἀγνοῶν ἔχειν τὴν καρδίαν; ἢ τίς παρήρησιάζεται καθαρὸς εἶναι ἀπὸ ἁμαρτιῶν; (Παρ. κ'. 9.) ὅλοι λοιπὸν χρειάζομεθα τὸ ἔλεος τοῦ Θεοῦ διὰ νὰ σωθῶμεν· ὅλοι ὁμῶς δὲν ἀξιονόμεθα τοῦ θείου ἐλέους· ἐπειδὴ τὸ θεῖον ἔλεος τοὺς ἀξίους ζητεῖ καθὼς λέγει ὁ Χρυσόστομος (2). Ἀλλὰ καὶ ἀσθενεῖς ὅλοι εἴμεθα καθ' ἑαυτοὺς, χωρὶς τὴν βοήθειαν τοῦ Θεοῦ· ἐπειδὴ, εἰ μὴ ὁ

Κυ-

(1) Ὁ δὲ Νύσσης λέγει, ὅτι ὁ Δαβὶδ „Τὸ ὅφιν λαβὼν τὰ φοβερά κολασίμια ἐκ τῆς γέννησιν ἐκείνην, τὸ σκοπεῖν· ὃν πῦρ... ἡδὴ τοῦ Θεοῦ ἰκέτης γίνεται, δεόμενος μὴ τῷ θυμῷ ἐκείνῳ παραδοθῆναι πρὸς ἔλεγχον, μήτε διὰ τῆς ὀργῆς ἐκείνης ἐπαχθῆναι αὐτῇ τὴν ὑπερβολὴν ἐπιλημμένην παιδεύσιν... λέγει τοίνυν· οὐκ ἀναμένω ἐκ τοῦ θυμοῦ ἐκείνου διὰ τῶν φοβερῶν μαρτύρων γενέσθαι μοι τὴν κεκρυμμένην τὴν ἔλεγχον, ἀλλὰ προλαμβάνω τῇ ἐξαγορεύσει τὴν ἐκ τῆς ὀργῆς ἐκείνης ἀνάγκην· ἐπεὶ ἡ δόνη ἐπὶ τῶν μαρτυρουμένων ποιεῖ, ἀνίσταν αὐτὴν, τὰ κρυπτά τῆς ἀνομίας ἐμφανῆ ποιοῦσα, τοῦτο ποιεῖ ἀπ' ἑαυτῆς ἢ προαίρεσις, ἑαυτὴν διὰ τῆς μετανοίας μαρτυροῦσα τε ἐκ κολάζουσα, ἐκ δημοσιεύουσα τὴν κεκαλυμμένην ἁμαρτίαν· λέγει δὲ καὶ ὁ Θεοδώριτος „Πατρικῶς μέφει παιδεύσον, μὴ δικαστικῶς· λατρίκῶς, μὴ κολαστικῶς· μὴ μετέσθης τῇ ἁμαρτίᾳ τὴν τιμωρίαν, ἀλλὰ τῇ φιλανθρωπίᾳ τὸ δίκαιον χέρισον.

(2) Ὁθεν ἐκπροσφύττει ὁ ἴδιος ταῦτα „Ὁ μὲν οὖν ἀξίον τι τοῦ ἐλεεθῆναι ποιήσας, ἐρεῖ ἐλέησόν με· ὁ δὲ ἐκβα-

Κύριος οἰκοδομήσῃ οἶκον, εἰς μάτην ἐκοπίασαν οἱ οἰκοδομοῦντες. Ἐάν μὴ Κύριος φυλάξῃ πόλιν, εἰς μάτην ἠγρύπνησεν ὁ φυλάσσων. (Ψαλ. ρκς'. 2.)

„Ἰασαί με Κύριε, ὅτι ἐταράχθῃ τὰ ὀστέα μου.

Ἡ λύπη, λέγει, καὶ ὁ πόνος τῶν πειρασμῶν, διεπέρασεν ἕως εἰς αὐτά μου τὰ ἀναίσθητα κόκκαλα, καὶ ἔσεισεν αὐτὰ καὶ ἐτάραξε· μετὰ τὸν λόγον δὲ τοῦτον ἐφανέρωσεν ὁ Δαβὶδ τὴν ὑπερβολὴν τοῦ πάθους· ἡ κόκκαλα νοοῦνται καὶ αἱ δυνάμεις τῆς ψυχῆς, ἐπάνω εἰς τὰς ὁποίας ἡ ψυχὴ ἐπιστηρίζεται κατὰ τὸν θεὸν Κύριλλον.

3: „Καὶ ἡ ψυχὴ μου ἐταράχθῃ σφόδρα.

Ἡ ψυχὴ μου, λέγει, ἐταράχθη πολλὰ, μετὰ τὸ νὰ μὴν ὑποφέρῃ τὴν βίαν τῶν λυπηρῶν· ἀρμόδιον δὲ εἶναι νὰ λέγῃ τινὰς τὸ ῥητὸν τοῦτο, καὶ ὅταν ταραχθῇ ἀπὸ ἀλόγον θυμὸν, ἢ ἀπὸ ἐπιθυμίας ἀσχερὰν καὶ σαρκικὴν· ἐπειδὴ ὅταν ὁ Διὰβολος μετὰ τὴν προσβολὴν κινήσῃ αὐτὰ τὰ πάθη εἰς τὸν ἄνθρωπον, ταράττει τὴν ψυχὴν ὁμοῦ καὶ τὸ σῶμα· καθὼς καὶ ὁ ἄνεμος ὅταν πέσῃ πολὺς μέσα εἰς τὴν

θάλασσαν, τὴν ταράσσει ὅλην ἀπὸ τοῦ βάθους κατὰ τὸν Χρυσόσομον· διὰ τί τόσον ἡ ψυχὴ, ὅσον καὶ τὸ σῶμα ταράττονται ἀπὸ τὰ ἄνωθεν πάθη τοῦ θυμοῦ καὶ τῆς ἐπιθυμίας, καὶ κυματίζουσιν, καὶ δύνανται νὰ φυλάξουν τὴν φυσικὴν τάξιν αὐτῶν καὶ γαληνὴν κατατάξουσιν.

„Καὶ σὺ Κύριε, ἕως πότε;

Τοῦτον τὸν λόγον λέγει ὁ Δαβὶδ, ὅχι διὰ τί γογγύζει καὶ ἀδημονεῖ· ἀλλὰ διὰ τί σφίγγεται ἀπὸ τοὺς πόνους κατὰ τὸν Χρυσόσομον· πολὺν καιρὸν, λέγει, μετὰ ἐπαρέβλεψες Κύριε, τόσον πολλὰ πάσχοντα· ἐπειδὴ, ἐκείνους μὲν, ὅπου πειράζονται ἐξ αἰτίας τῶν ἁμαρτιῶν τους, δὲν τοῖς βοηθεῖ παρευθὺς ὁ Θεὸς κατ' οἰκονομίαν· ὅθεν λέγει διὰ τοῦ Ἡσαΐου „Καιρῷ δεκτῷ ἐπήκουσά σου (Ἡσ. μβ'. 8.) ἐκείνους δὲ ὅπου πάσχουν ἀπὸ ἐνόχλησιν καὶ φθόνου τοῦ Διαβόλου, εὐθὺς τοὺς βοηθεῖ ὁ Θεὸς, κατὰ τὸν αὐτὸν Ἡσαΐαν λέγοντα „Ἐπὶ λαλοῦντός σου ἐρεῖ· ἰδοὺ πάρεμι. (Ἡσ. νη'. 9.) (1)

4: „Ἐπιστρέψον Κύριε, ῥῦσαι τὴν ψυχὴν μου.

Ἐπιστρέψου, λέγει, καὶ γύρισαι πρὸς ἐμένα Κύ-

βαλὼν ἑαυτὸν τοῦ ταύτης τυχεῖν τῆς συγγνώμης, μάτην ἐρεῖ τὸ ἐλέησόν με· εἰ γὰρ ἐφ' ἅπαντας ἔμελλεν ἔρχεσθαι ὁ ἔλεος, οὐδεὶς ἂν ἐκολάσθη· ἔχει γὰρ ἢ ὁ ἔλεος τινὰ κρίσιν, ἢ τὸν ἄξιον ἐπιζητεῖ, ἢ τὸν ἐπιτηδεῖον, ὥστε αὐτοῦ ἀπολαύσαι· ἐφ' ὃ δὲ ὁ Θεοδόριτος „Πᾶσα ψυχὴ, οὐ πρότερον εἰς ἁμαρτίαν πίπτει, πρὶν ἂν τῆς ἰσχύος ἐνδῷ· εἰ γὰρ μὴ ἀσθενήσει τὸ ἐν ἡμῖν λογικόν, οὐ στασιάζει τὰ πάθη· ἐφ' ὃ μὲν γὰρ τοῦ ἡνιόχου, ἢ μετ' ἐπιστήμης τοὺς ἵππους ἰθύνοντας, οὐκ ἔχει χάσαν τὰ σκιετήματα· ἐγὼ δὲ αὐτὸν (λέγει πάλιν ὁ Χρυσόστομος) οὐ μόνον τὸ εὐόλισθον τῆς φύσεως οἶμαι προβάλλεσθαι, ἀλλὰ ἢ τὴν ἄλλην ἀσθενεῖαν ἀνίττεσθαι, τὴν ἀπὸ τῆς ἀθυρίας ἢ τῶν ὁδωμάτων ἐγγινομένην αὐτῷ· εἶωθε γὰρ ἡ τῆς λύπης ὑπερβολή, ὅταν ἡμῖν ἐπισκνήψῃ σφοδρότερον, ἅπανσαν περιτρέφειν τῆς ψυχῆς τὴν ἰσχύ· ὅπερ οἶμαι τὸν δίκαιον πεπονθέναι, ἐκ τοῦ σφόδρα καταγινώσκειν ἑαυτοῦ, ἢ μηδὲ ποτε χρησθῆς ὑποτείνειν ἐλπίδας, ἀλλὰ τὰς ἐναντίας αἰεῖ·

(1) Ὁ δὲ Θεὸς Κύριλλος λέγει „Τί οὖν ἀναβέβλη· πρὸς τὴν ἴασιν; ἕως πότε οὐκ ἐπάγεις τὸν ἔλεον; μᾶλλον δὲ, εἰ χρεὶ τῆς μουσικώτερον εἰπεῖν, οὐκ ἐπικουρίαν αἰτεῖται τὸν τῶν ὄλων Δεσπότην, περιεργάζεται δὲ μᾶλλον τὸν τῆς ἐπιδημίας κιαδὸν τοῦ εἰς τὸ τέλος ἐγνηγεμένον Χριστοῦ κατὰ τὴν ὁδόν· Πότε γὰρ φησὶν ἐλεύσῃ, ὁ διὰ τῆς ἀναστάσεώς σου τὴν ἴασιν ἡμῖν χαρισόμενος; ἔτι δὲ τὸ, ἕως πότε, ἢ τῆς χρενίας μετανοίας παρασατικόν· ὁ δὲ Ὁριγένης λέγει „Ὅτι τοῦτο ἐλλειπτικῶς εἴρηται, ἀντὶ τοῦ, ἕως πότε οὐ βύη τὴν ψυχὴν μου, αὐτὸ δὲ σώζεις με κατὰ τὸν ἔλεόν σου, οὐδὲ ἐπιστρέφεις με; (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ)

Κύριε, ἀγκαλὰ καὶ με ἀπεσράφης διὰ τί σοι ἡμαρ-
τον· καὶ λύτρωσαί με ἀπὸ τὰς θλίψεως καὶ περι-
τάσεις μου.

„Σῶσόν με ἕνεκεν τοῦ ἐλέους σου.

Διὰ μόνον, λέγει, τὸ ἐλεός σου σῶσόν με Κύ-
ριε, καὶ ὄχι διὰ τὰς ἐδικάς μου ἀρετάς· ἐπεὶ δὲ ἀ-
ρετάς δὲν ἔχω.

5: „Ὅτι οὐκ ἔστιν ἐν τῷ θανάτῳ ὁ μνη-
„μονεύων σου.

Θάνατον ἐδῶ ὀνομάζει ὁ Δαβὶδ τὴν ἀμαρτί-
αν, διὰ τὴν αὐτὴν προξενεῖ τὸν θάνατον τῆς ψυχῆς
καὶ τοῦ σώματος· ἀπ' ἀρχῆς γὰρ ἡ ἀμαρτία ἔφερε
τὸν θάνατον εἰς τοὺς ἀνθρώπους· λέγει λοιπὸν, ὅτι
ἐκεῖνος ὅπου κάμνει τὴν ἀμαρτίαν, δὲν ἐνθυμᾶται
τὸν Θεόν κατ' ἐκείνην τὴν ὥραν ὅπου τὴν κάμνει,
με τὸ νὰ ᾖ μεθυμένος καὶ ἀναισθητός ἀπὸ τὸ
πάθος· ἡ θάνατον ὀνομάζει τὸν καιρὸν, ἀπ' οὗ ἀ-
ποθάνῃ ὁ ἄνθρωπος· ἀπ' οὗ γὰρ ὁ ἄνθρωπος ἀπο-
θάνῃ, δὲν ἡμπορεῖ πλέον νὰ μνημονεύῃ καὶ νὰ πα-
ρακαλῇ τὸν Θεόν· (1) ἐπεὶ δὲ ἀνωφελῶς τότε τὸν
παρακαλεῖ.

„Ἐν δὲ τῷ ᾄδῃ τις ἐξομολογήσε-
„ταί σοι;

Πρὸ τοῦ, λέγει, νὰ ἀποθάνῃ τις, εἶναι
καιρὸς ἀρμόδιος τῆς μετανοίας· ἀπ' οὗ δὲ ἀποθάνῃ,
τότε δὲν εἶναι πλέον καιρὸς μετανοίας, ἀλλὰ καιρὸς
ἀνταποδόσεως. (2)

6: „Ἐκοπίασα ἐν τῷ στεναγμῷ μου· λού-
„σω καὶ ἑκάστην νύκτα τὴν κλίνην
„μου, ἐν δάκρυσι μου τὴν στρωμνὴν
„μου βρέξω.

Δὲν εἶπεν ἀπλῶς, ὅτι ἐκουράσθηκα, ἀλλὰ
καὶ ὅτι ἐκοπίασα στεναζόντας· τοῦτο γὰρ εἶναι με-
γαλότερον ἀπὸ ἐκεῖνο· οὐδὲ εἶπεν ἀπλῶς, ὅτι θέλω
δακρύσω, ἀλλὰ καὶ ὅτι θέλω λούσω τὴν κλίνην μου·
καὶ ὄχι μίαν φοράν ἢ δύο· ἀλλὰ κάθε νύκτα· ἐπει-
δὴ γὰρ εἰς τὸν καιρὸν τῆς ἡμέρας αἱ φροντίδες τρα-
βίζουσι τὸν νοῦν μου εἰς ἓνα καὶ ἄλλο πρᾶγμα, διὰ
τοῦτο ἐγὼ τὸν τῆς νυκτὸς καὶ ἀναπαύσεως καιρὸν,
θέλω τὸν κάμω καιρὸν ἐξομολογήσεως, ὅταν τις
δὲν με ἐνοχλῇ· ἀρμόδιος γὰρ εἶναι ὁ καιρὸς τῆς νυ-
κτὸς εἰς τὴν μετανοίαν διὰ τὸ ἡσυχῆν ὅπου ἔχει·
τοῦ δὲ λούσω, εἶναι ὡσανὺ μία ἐπεξήγησις τὸ ἐν δά-
κρυσι μου τὴν στρωμνὴν μου βρέξω· ἐπεὶ δὲ τοῦτο εἶ-
ναι.

(1) Ὁ Θεὸς εἶπεν ὁ Θεὸς Κύριλλος „Ὁ ἀπαξ τοῖς τοῦ θανάτου βρόχοις ἀλούς, ἀπρακτῆσειεν ἂν πρὸς πᾶσαν δε-
τήν· συνέλεισε γὰρ ὁ Θεὸς κατ' αὐτοῦ· ἡ δὲ ἀποθάνων δεδικαίωται ἀπὸ τῆς ἀμαρτίας, οὐκ ἀποβεβληκὸς αὐτὰς,
εἰ ἀπέθανεν ἐν ἀμαρτίαις, ἀλλ' ὅτι λοιπὸν ἀργία κάτοχος ὁ θάνατος κατασχεθεῖς· Καὶ ὁ Θεοδώριτος „Συνέ-
κλεισεν ὁ Θεὸς ἐνταῦθα μὲν βίον ἢ πρᾶξιν, ἐκεῖ δὲ, τὴν τῶν πεπραγμένων ἐξέτασιν· καὶ γε ἴδιον τοῦτο τῆς δι-
γδῆς, τὸ μὲν καὶ καιρὸν εἰς παρασκευὴν ἀγαθῶν ἢ κακῶν ἐνδιδόναι τοῖν ἐν αὐτῇ γινομένοις· ἀλλ' ὡς ἂν τις ἐαυ-
τῷ καταβάλλῃται διὰ τῶν ἔργων τὰ σπέρματα, τούτων ἀντιπαρέχειν τὰ δράγματα.

(2) Ὁ Θεὸς λέγει ἡ μέγας Βασίλειος „Διὰ τοῦτο οὐκ ἔστι ἐν τῷ ᾄδῃ ἐξομολογούμενος, διὰ τὸ μὲν τὴν
βοήθειαν συμπαραεῖναι διὰ τοῦ Πνεύματος· νῦν μὲν γὰρ παθεῖναι δοκεῖ πᾶσι τοῖς ἀπᾶξ ἐσφραγισμένοις τὸ Πνεῦ-
μα, τὴν ἐκ τῆς ἐπιστροφῆς αὐτῶν σατυρίαν ἀναμένει· τότε δὲ ἐξ ὅλου τῆς βεβηλωσάσης αὐτοῦ τὴν χάριν ψυχῆς
ἀπομνησθήσεται· τοῦτο γὰρ ἡ ἐν τῷ Εὐαγγελίῳ διχοτομία δηλοῖ· ὁ δὲ Χρυσόστομος λέγει „Τὸ οὐκ ἐξομολο-
γῆσθαι σοι εἴρηται, οὐχ ὅτι οὐκ ἐξομολογούμεθα ἐν τῷ ᾄδῃ· ἀλλ' ὅτι εἰκὴ τοῦτο ποιοῦμεν· ἐπεὶ ἡ ὁ πλού-
σιος ἐξομολογεῖτο ἡ μετενόει, ἀλλ' οὐδὲν ὠφελεῖτο διὰ τὴν ἀκαιρίαν.

και σαφέστερον ἀπὸ ἐκεῖνο · ὥς ἀκούσωμεν οἱ ἰδιῶται
καὶ ἀρχόμενοι, ποίαν μετάνοιαν ἔκαμνεν ὁ Βασιλεὺς
καὶ Προφῆτης Δαβὶδ, κατὰ τὸν Χρυσορρήμονα καὶ
ὥς τὸν μιμηθῶμεν. (1) Προβάλλει δὲ τὰ λόγια
ταῦτα εἰς τὸν Θεὸν ὁ Δαβὶδ, διὰ τὸν τὸν παρακι-
νήση περισσότερο εἰς ἔλεος, καὶ διὰ τὸν τὸν πείσῃ
τὸν εὐσπλαγχνισθῇ· μήπως ἡ ὑπερβολικὴ ταλαι-
πωρία ὅπου δοκιμάζει, καταβάλῃ τὴν δύναμίν του,
καὶ κάμῃ αὐτὸν εἰς τὸ ἐξῆς ἄχρηστον.

7: „Ἐταράχθη ἀπὸ θυμοῦ ὁ ὀφθαλμός
μου.

Ὁ ὀφθαλμός, λέγει, τῆς ψυχῆς μου: ἦτοι ὁ νοῦς
μου ἐταράχθη· ἐννοῶντας γὰρ αὐτὸς, τὸν θυμὸν
ὅπου ἔχεις τὴν δειξῆς Κύριε, κατὰ τῶν ἀμαρτωλῶν
ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῆς κρίσεως, πολλὰ ἐσυγχύσθη. (2)
προσφυῶς δὲ ὠνόμασεν ὀφθαλμὸν τὸν νοῦν· διὰ τὴν
ὁ νοῦς εἶναι ὅπου ὁδηγεῖ καὶ τὸ σῶμα καὶ τὴν ψυ-
χήν· καὶ ὁ νοῦς εἶναι ὅπου βλέπει, καὶ ὁ νοῦς εἶ-
ναι ὅπου ἀκούει (3) μερικοὶ δὲ λέγουσιν, ὅτι καὶ
ὁ τοῦ σώματος ὀφθαλμὸς τοῦ Δαβὶδ ἐταράχθη, ὅ-
ταν ἐθυμώθη κατὰ τῶν ἐχθρῶν του· ἴδιον γὰρ εἶναι
ἐκαίνων ὅπου πολλὰ θυμούνται, τὸ τὴν ταράττεται
μαζὶ μὲ τὸν νοῦν καὶ ὁ τοῦ σώματος αὐτῶν ὀφ-
θαλμός.

„Ἐπαλαιώθην ἐν πᾶσι τοῖς ἐχθροῖς
μου.

Ἄτιμος, λέγει, ἔγινα Κύριε, ὥσάν τὰ πε-
παλαιωμένα ρούχα, καὶ ἐκατεφρόνηθην ἀπὸ τοὺς ἐ-
χθρούς μου, οἵτινες μὲ ἐφοβούντο πρὸ τοῦ τὴν ἀμαρ-
τήσω· ἡ ἐπαλαιώθην νοεῖται, ἀντὶ τοῦ, ἡσθένησα·
ἐπειδὴ οἱ παλαιοὶ εἰς τοὺς χρόνους καὶ γέροντες, ἀσ-
θενεῖς εἶναι. (4)

8: „Ἀπόστητε ἀπ' ἐμοῦ πάντες οἱ ἐρ-
γαζόμενοι τὴν ἀνομίαν.

Ἐπειδὴ καὶ ὁ Δαβὶδ αἰσθάνθη τὴν τοῦ Θεοῦ
βοήθειαν, ἐξεθάρρυνε, καὶ διὰ τοῦτο φοβίζει τοὺς
ἐχθρούς του, καὶ τοὺς προσάξει νὰ φύγουν ἀπὸ αὐ-
τὸν, τόσον οἱ ὁρατοὶ καὶ αἰσθητοί, ὅσον καὶ οἱ ἀό-
ρατοι καὶ νοητοί, οἱ Δαίμονες δηλαδή.

„Ὅτι εἰσέκουσε Κύριος τῆς φωνῆς
τοῦ κλαυθμοῦ μου.

9: „Ἦκουσε Κύριος τῆς δεήσεώς μου·
Κύριος τὴν προσευχήν μου προσεδέ-
ξατο.

Αὐ-

(1) Τινὲς δὲ διδάσκαλοι περιεργότερον ἐνόησαν τὸ ῥητόν· ἢ κλίνην μὲν ἐννοοῦσι τὸν κράββατον, ἐπάνω εἰς τὸν
ὅποιον ἔκαμε τὴν μοιχείαν ὁ Δαβὶδ· σφραγίσαν δὲ τὸν τόπον, ἐπάνω εἰς τὸν ὅποιον ἔδωκε τὴν ἀπόφασιν τοῦ θα-
νάτου κατὰ τοῦ ἀθώου Οὐρίου· λέγει δὲ ἄλλος ἐξηγητὴς, ὅτι ὁ Δαβὶδ διὰ ὀλίγας βαλίδας ἡδονικῆς βρύσεως, ἔ-
χυνε καθ' ἑκάστην ποταμίδὸν πικρὰ δάκρυα· (παρὰ τῇ Νικίτᾳ) ὁ δὲ Χρυσορρήμων φησιν „Ἰσασιν οἱ πείραν
λαβόντες, ὃ λέγω, ὅσων εὐφροσύνην ἔχουσιν αὐταὶ τῶν δακρύων αἱ πηγαί· ταῦτα τὰ δάκρυα, τὸ ἀσβεστον πῦρ
σβέσαι δύναται, τὸν ποταμὸν ἐκεῖνον τὸν πρὸ τοῦ βήματος ἐλκόμενον· διὰ τοῦτο ἢ ὁ Παῦλος ἐδάκρυε τριετίαν
νύκτα ἢ ἡμέραν τὰ ἀλλότρια διορθούμενος πάθῃ· ἡμεῖς δὲ, οἶδε τὰ οἰκεῖα·

(2) Ὅθεν εἶπεν ὁ Θεὸς Χρυσόστομος „Ἡ τοιαύτη ταραχὴ γαλήνης μῆτις ἐστίν· ὁ τοιοῦτος φόβος, ἀδείας ὑπό-
θεσις· ὁ ταύτην οὐκ ἔχων τὴν ταραχὴν, χαλεπὸν κλυδώνιον ὑποσέσεται· ἢ ὥσπερ πλοῖον ἀνεσμάτισεν τῇ τῶν ἀ-
γρίων πνευμάτων ἐκδοθὲν ῥύμη, ταχέως καταποντίζεται, οὕτω ἢ ψυχὴ ἀναληγῆτως ζῶσα, μυρίοις προκείται πά-
θεσι.

(3) Τοῦτο ἢ ὁ παλαιὸς Ἡράκλειτος εἶρηκε „Νοῦς ἐρεῖ ἢ νοῦς ἀκούει.

(4) Ἡ κατὰ τὸν Χρυσόστομον, τὴν ἐκ τῆς ἀμαρτίας σαθρότητα αἰνίσσεται· οὐδὲν γὰρ οὕτω παλαιῶν εἶωθεν, ὥς
ἀμαρτίας φύσις· ὅταν οὖν ὑπὸ τῆς ἀμαρτίας παλαιωθῇ, ὑπὸ τῆς μετανοίας ἀνακαίνισον αὐτόν.

Αὐτὰ τα λόγια βάλλει ὁ Δαβὶδ αἷτια τόσον τοῦ θάρρους του, ὅσον καὶ τῆς τῶν ἐχθρῶν του φυγῆς· ἢ τὰ τρία λοιπὸν αὐτὰ λόγια ἢ φωνὴ καὶ ἡ δέησις καὶ ἡ προσευχὴ σημαίνουν ἓνα καὶ τὸ αὐτὸ, καθὼς εἶπομεν εἰς τὴν ἐρμηνείαν τοῦ πέμπτου Ψαλμοῦ εἰς τὴν πρώτην· ἡγοῦν τοῦ, „Τὰ ῥήματά μου ἐνώτισαι Κύριε· ἢ ἐπειδὴ κλαίει τινὸς καὶ διὰ τὴν πτωχείαν του, καὶ διὰ ἄλλα τινα, διὰ τοῦτο ὁ Δαβὶδ ἐδῶ χωρίζει τὴν ὁμωθυμίαν τοῦ κλαυθμοῦ, καὶ λέγει· ὅτι ὁ κλαυθμὸς του αὐτὸς ἔγινε διὰ παρακάλαισιν θείας βοηθείας· ἢ δὲ προσευχὴ πάλιν ἐπροσέθη, διὰ νὰ φανερώσῃ τὴν ἐπίτασιν καὶ αὐξήσιν τῆς δεήσεως. (1)

10: „Λίσχυνθῆισαν καὶ ταραχθῆισαν
πάντες οἱ ἐχθροί μου.

Μὲ τὰ λόγια ταῦτα παρακαλεῖ ὁ Δαβὶδ νὰ λάβῃ τέλος ὀγλίγωρα ἐκεῖνο, ὅπου ἐγνωρίσθη εἰς αὐτόν· ἡγοῦν τὸ νὰ ἔλθῃ εἰς αὐτόν ὀγλίγωρα ἡ βοήθεια τοῦ Θεοῦ· ἐπειδὴ πῶς δὲν θέλουν αἰσχυνοῦν οἱ ἐχθροί του, βλέποντες ματαίως καὶ ψευδεῖς τὰς ἐλπίδας ὅπου εἶχον; δηλαδὴ πῶς ὁ Δαβὶδ θέλει νικηθῇ ἀπὸ αὐτοὺς, ἐπειδὴ καὶ ὑπερήθη τὴν βοήθειαν

τοῦ Θεοῦ· αἰσχυνοῦντες δὲ αὐτοὶ διὰ τοῦτο, πῶς δὲν θέλουν ταραχθοῦν ἀπὸ τὸν πολὺν φόβον τους;

„Ἀποστραφείσαν καὶ καταίσχυνθῆ-
ισαν σφόδρα διαταχοῦς.

Οἱ ἐχθροί μου, λέγει, ἀπ' οὗ αἰσχυνοῦν καὶ φοβηθοῦν, ἔχουν νὰ φύγουν ὀπίσω· τὸ δὲ καταίσχυνθῆσαν εἶναι μεγαλότερον ἀπὸ τὸ αἰσχυνοῦσθαι· ἐπίτασιν γὰρ καὶ αὐξήσιν δηλοῖ ἡ κατὰ πρόθεσιν· τὸ δὲ σφόδρα διὰ τάχους· τοῦτο πρέπει νὰ συνταχθῇ μὲ ὅλα τὰ ἄνω εἰρημένα· ἡγοῦν καὶ μὲ τὸ αἰσχυνοῦσθαι, καὶ μὲ τὸ ταραχθεῖσθαι, καὶ μὲ τὸ ἀποστραφείσαν· ἐπειδὴ καὶ ὁ Δαβὶδ ἐπαρακαλεῖ νὰ πάθουν ὅλα αὐτὰ οἱ ἐχθροί του πολλὰ ὀγλίγωρα· μερικοὶ δὲ λέγουν, ὅτι ὁ Δαβὶδ μὲ τὰ λόγια ταῦτα εὐχεταὶ περισσότερον διὰ τὸ συμφέρον τῶν ἐχθρῶν του, παρὰ διὰ τὴν βλάβην τους· ἐπειδὴ καὶ παρακαλεῖ τὸν Θεὸν νὰ αἰσχυνοῦν αὐτοὶ, διὰ τί πονηρὰ συλλογίζονται· καὶ νὰ φοβηθοῦν τὸν Θεόν, ὅπου βοηθεῖ τὸν Δαβὶδ· καὶ νὰ ἀποστραφῶν τὴν πονηρίαν τους· καὶ ἐτι διὰ τούτων νὰ μετανοήσουν καὶ νὰ διορθωθοῦν. (2)

ΨΑΛ.

(1) Ὁ δὲ Χρυσόστομος λέγει „Φωνὴν ἐνταῦθα οὐ τὸν τόνον λέγει τῆς κραυγῆς, ἀλλὰ τὴν διάθεσιν τῆς διανοίας· ἢ κλαυθμὸν, οὐ τὸν ἀπὸ τῶν ὀφθαλμῶν μόσιον, ἀλλὰ ἢ τὸν ἀπὸ τῆς ψυχῆς· ἢ ὁ Κύριλλος· φωνὴν δὲ φησὶν, οὐχὶ πάντως τὴν διὰ χειλέων, ἐκείνῃ δὲ μᾶλλον τὴν ἐκ πραγμάτων μενοινῶν πρὸς Θεὸν πεμπομένην· ὥστε γὰρ ἔστιν ἀμαρτία φωνὴ, κατὰ τὸ εἰρημένον πρὸς Κύριον „Φωνὴ αἵματος τοῦ ἀδελφοῦ σου βοᾷ πρὸς με· οὕτω ἢ μετανοίας ἔστι φωνὴ, ἢ ἀκούει Θεός· κραυγὴν δὲ πάλιν ἐν τούτοις φησὶ, τὴν ἐκ πόνου λιτὴν· ἢ κεχρησθῆναι τοῦς ἀγίους ἔδωκε· φησὶν οὖν „Ἐκ βαθέων ἐκέκραξά σοι Κύριε Κύριε εἰσάκουσον τῆς φωνῆς μου· ἔπεται γὰρ ὥστε τὰς μετὰ δακρύων λιταῖς, τὸ εἰσακούεσθαι παρὰ τοῦ φιλοκρίτους Θεοῦ (παρὰ τῷ Νικητῇ)· λέγει δὲ ἢ ὁ Ἡσύχιος „Ὁ ἄγγελος ὡς ὅταν ἀποσῶμεν τῶν ἐργατῶν τῆς αἰομίας (εἴτε ἀνθρώπων, εἴτε λογισμῶν) τότε ὁ Θεὸς τὰς ἡμετέρας δεήσεις ἐτοιμῶς ἢ τὴν προσευχὴν δέχεται; εἶπε δὲ ἢ ὁ Χρυσόστομος „Ὁ μικρὰ ἢ αὐτὴ ὁδὸς εἰς ἀρετὴν ἄγουσα, τὸ φεύγειν τοὺς πονηροὺς· οὗτος τῆς μετανοίας ὁ καρπός· τοῦτο τῶν δακρύων τὸ κέρδος· τοῦτο δὲ ἢ ἡμεῖς ποιῶμεν (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ)

(2) Ὅθεν λέγει ὁ Χρυσόστομος „Αὕτη ἡ εὐχὴ μεγίστη ἔχει ὠφέλειαν, τότε αἰσχυνοῦσθαι λέγω, ἢ τὸ εἰς τοῦ-πίσω ἀπελθεῖν· οἱ γὰρ κακῶς τρέχοντες, εἰ καταίσχυνθῆεν, ἢ εἰς τὰ ὀπίσω ἀπέλθοιεν, εἴσονται τῆς πονηρίας ὥστε γὰρ εἰ ἀνθρώπον ἴδωμεν κατὰ κρημνοῦ φερόμενον, ἀνακλιτίζομεν αὐτόν τῆς προσωτέρω φορῆς, λέγοντες· ἄνθρωπε, ποῦ φέρε; κρημνὸς ἐμπροσθεν ἀπαντῆσεται· οὕτω δὲ ἢ οὗτος ἀξιοῖ τοὺς κακοὺς πάλιν εἰς τοῦπίσω ἀναδραμεῖν· τοῦτο δὲ ἢ ἡμεῖς ποιῶμεν, ἢ τὴν ἐν ἡμῖν κακίαν ἀναξέλλωμεν· ἵνα μὴ προῖδσα αὐξήσῃ τὴν νόσον· ἢ γὰρ ἀμελούμενα μείζονα γίνεται τῶν ἀμαρτημάτων τὰ τραύματα· ἢ οὐ μέχρι τραυμάτων ἴσται τὰ τῆς νόσου ἢ ἀσθενείας, ἀλλὰ ἢ θάνατον τίττει ἀθάνατον.

ΨΑΛΜΟΣ Ζ'.

„Ψαλμός τῷ Δαβίδ, ὃν ἤσε τῷ Κυρίῳ, ὑπὲρ τῶν
 „λόγων Χουσί υἱοῦ Ἰεμενεί.

Φαίνεται πῶς ἡ ἐπιγραφή αὕτη, εἶναι ἐναντία μετὰ τὴν ἱστορίαν, ὅπου περιέχεται εἰς τὴν Β'. τῶν Βασιλειῶν. ἐπειδὴ καὶ ἐκεῖ ἀναφέρεται, ὅτι ὁ Χουσί, ἦτον υἱὸς Ἀραχί, καὶ ὄχι υἱὸς Ἰεμενεί. πλὴν αὐτὰ συμβιβάζονται κατὰ τὸν μέγαν Βασιλείον, μετὰ τὸν τρόπον τοῦτον, ὅπου θέλομεν εἰποῦμεν: δηλαδή, ἡ πῶς ὁ πατήρ τοῦ Χουσί εἶχε δύο ὀνόματα, καὶ ὠνομάζετο Ἀραχί καὶ Ἰεμενεί. ἢ πῶς, ἐπειδὴ καὶ ὁ Χουσί ἦτον ἀρχιεπίσκοπος: ἤγουν πρῶτος φίλος τοῦ Δαβίδ, καὶ ἐσχηματίσθη κατὰ προσηγορίαν πῶς ἐπὶ γὰρ ἀπὸ λόγου τοῦ εἰς τὸν Ἀβεσσαλώμ, καὶ διέλυσε τὴν συμβουλὴν ὅπου ἔδωκεν ὁ στρατηγικώτατος ἐκεῖνος Ἀχιτόφελ. καὶ ἔτι τὸν μὲν πατραλοῖαν Ἀβεσσαλώμ ἐμπόδισεν ἀπὸ τοῦ να πολεμήσῃ τὸν πατέρα του, εἰς δὲ τὸν Δαβίδ ἔδωκε χαίρον να φύγῃ μακρύτερα, καὶ να συναῖξῃ στρατεύματα περισσότερα. καθὼς ταῦτα πλατύτερον ἱστορεῖ ἡ δευτέρα τῶν Βασιλειῶν. ἐπειδὴ λοιπὸν λέγω τοιαύτην δεξιάν συμβουλὴν ἔδωκεν ὁ Χουσί, διὰ τοῦτο ἀπὸ αὐτὴν ἔλαβε τὸ ὄνομα να λέγεται υἱὸς Ἰεμενεί: ἤγουν υἱὸς δεξιᾶς. Ἰεμενεί γὰρ θέλει να εἰπῇ δεξιὰ. διότι συνήθεια εἶναι εἰς τὴν θείαν Γραφὴν να ὀνομάζῃ τοὺς υἱοὺς, περισσότερον ἀπὸ τὰ ἔργα καὶ ἐπιτηδεύματά των, παρὰ ἀπὸ τοῦς Πατέρας των. οὕτω γὰρ ὀνομαζοῖται υἱὸν εἰρήνης, καὶ τέκνον σοφίης, καὶ υἱὸν ἀπωλείας. ἔτι λοιπὸν καὶ ἔδω ὀνομαζοῖται τὸν Χουσί υἱὸν δεξιᾶς, ὡς δεξιὸν τε καὶ ἐπιτηδειότατον. (1)

„ὑπὲρ τῶν λόγων Χουσί. καὶ ἔδω ἀπορία εἶναι. διὰ τί ὁ Δαβίδ εἰς ὅλον τὸν Ψαλμὸν δὲν ἐνθυμήθη τὸν Χουσί, καὶ μὴ ὅλον ὅπου ἐπιγράφεται ὑπὲρ τῶν λόγων Χουσί; ἡμεῖς ὅμως θέλομεν φανερώσωμεν καὶ περὶ τούτου ἕκαστον, ὅπου ἠξεύρομεν. Ἐπειδὴ ὁ Δαβίδ ἐμετανόησε διὰ τί ἤλπισεν εἰς τὴν φρονιμίαν καὶ γνῶσιν τοῦ φίλου τοῦ Χουσί, ὅστις μετὰ τὴν συμβουλὴν του, ἀπάτησε μὲν τὸν Ἀβεσσαλώμ, διασκέδασε δὲ τὴν συμβουλὴν τοῦ Ἀχιτόφαλ. διὰ τοῦτο ἔφαλλε τὸν Ψαλμὸν τοῦτον εἰς τὸν Θεόν: ἤγουν, ὅχι διὰ τί ἔτυχε τὴν φρονίμον συμβουλὴν τοῦ Χουσί. ἀλλὰ διὰ τί ἀφῆκε μὲν τὴν πρὸς Θεὸν ἐλπίδα, ἐθάρρυνε δὲ εἰς τὰ λόγια, ὅπου εἶπεν ὁ Χουσί πρὸς τὸν Ἀβεσσαλώμ, ἀποσταλὴς παρ' αὐτοῦ πρὸς ἐκεῖνον. ὁ Ψαλμός λοιπὸν οὗτος εἶναι ἱλαστήριος, μετὰ τὸν ὅποιον ἐξιλεόνει ὁ Δαβίδ τὸν Θεόν, καὶ παρακαλεῖ αὐτὸν εἰς βοήθειάν του.

Κύ-

(1) Ὁ δὲ θεὸς Κύριος λέγει, ὅτι ὁ Ἰεμενεί ἦτον δῆμος καὶ γενεὰ, ἀπὸ τὴν ὁποίαν ἐκατάγετο ὁ Χουσί, ἐμοίως καὶ ὁ Σαούλ καὶ ὁ Σεμεεί. καὶ ὅρα περὶ τούτου εἰς τὴν Α'. τῶν Βασιλειῶν. Κεφ. 9'. στίχ. 1.

1: „**Κ**ύριε ὁ Θεός μου ἐπὶ σοὶ ἤλπισα·
 „σῶσόν με ἐκ πάντων τῶν ὕψι-
 „κόντων με καὶ ῥύσαι με.

Ἀγκαλὰ, λέγει, καὶ ἐγὼ ὠφελήθηκα ἀπὸ τὴν φρόνημον συμβουλήν τοῦ φίλου μου Χουσί, ἐπειδὴ δι' αὐτῆς ἀνεπνεύσα ὀλίγον, καὶ ἔλαβον καιρὸν εἰς τὸ νὰ ἐτοιμασθῶ πρὸς τὸν πόλεμον· ἀλλὰ τὴν δὲν ἔχω νὰ πολεμήσω διὰ τὴν θάρσυνόν μου· ἀλλὰ ὁλος διόλου εἶμαι ἀποκρεμασμένος ἀπὸ τὴν ἐδικήν σου ἐλπίδα Κύριε, καὶ ὅλας τὰς ἄλλας βοηθείας δευτέρως λογιζομαι, καὶ φίλων καὶ συμμάχων καὶ στρατιωτῶν· ἐπειδὴ εἶναι γεγραμμένον, „Ἐπικατάρκτος ἄνθρωπος, ὃς τὴν ἐλπίδα ἔχει ἐπ' ἄνθρωπον (Ἱερ. ιζ'. 5.) ὅτι, καθὼς δὲν πρέπει τινὰς νὰ σέβεται ἄλλο πρᾶγμα ἔξω ἀπὸ τὸν Θεόν, ἔτι οὐδὲ εἰς ἄλλον πρέπει νὰ ἐλπίσῃ, παρὰ εἰς τὸν Θεόν· σῶζεται δὲ ἐκεῖνος, ἐποὺ διαφυλάττεται ἀπὸ τῶν πολέμων· ῥύεται δὲ ἐκεῖνος, ἐποὺ ἐλευθερώνεται τελείως ἀπὸ τοὺς ἐχθρούς του· λέγει δὲ ὁ Δαβὶδ νὰ τὸν σῶσῃ ὁ Κύριος ἀπὸ ὅλων, ἐποὺ τὸν διώκουν, φαναρόντων με τοῦτο ἐκείνους, ἐποὺ ἀποσάτησαν ἀπὸ αὐτὸν μαζί με τὸν Ἀβεσσαλώμ, καὶ ἐζήτησαν νὰ τὸν φονεύσουν, διψῶντες, τὸν αὐτοῦ θάνατον· ἢ καίτοι μὲν ἐκεῖνος, ἐποὺ εἶναι ἀσθενής· ῥύεται δὲ ἐκεῖνος, ἐποὺ εἶναι σκλάβος·

ὅθεν λέγει ὁ Δαβὶδ· σῶσόν με Κύριε ὡς ἀσθενῆ· ῥύσαι με ὡς σκλάβον· ἐπειδὴ καὶ προσμένω μετὰ ὀλίγον νὰ σκλαβωθῶ ἀπὸ τοὺς ἐχθρούς μου· ἡ σῶσόν με λέγει ἀπὸ τοὺς ὁρατοὺς ἐχθρούς, οὗτοι με κυνηγοῦν· ῥύσαι με δὲ καὶ ἀπὸ τοὺς ἀοράτους ἐχθρούς Δαίμονας, οἱ ὅποιοι εὐθὺς οὐοῦ ἀποθάνη τις, ἐξετάζουν νὰ εὗρουν ἀμαρτίας καὶ πληγὰς τῆς ψυχῆς του, με σκοπὸν διὰ νὰ τὴν σκλαβώσουν καὶ νὰ τὴν κατακυριεύσουν· ὥς οὗτο, ἡ δέησις ἐδῶ τοῦ Δαβὶδ εἶναι διπλῇ· ἡγοῦν καὶ διὰ τὴν παρούσαν ζωὴν, καὶ διὰ τὴν μέλλουσαν· καὶ διὰ τοὺς αἰσθητοὺς ἐχθρούς, καὶ διὰ τοὺς νοητούς. (1)

2: „Μήποτε ἀρπάσῃ ὡς λέων τὴν ψυ-
 „χὴν μου.

Λέοντα ἐδῶ ὀνομάζει ὁ Δαβὶδ κατὰ τὸν Χρυσόστομον, τὸν ἀποσάτην υἱὸν τοῦ Ἀβεσσαλώμ, διὰ τὴν ἀγριότητα καὶ θρασυτητα, καὶ ἀδιάντροπον ὁρμὴν ἐποὺ εἶχεν· ἡ λέοντα ὀνομάζει τὸν Δαβὶδ κατὰ τὸν Βασιλειον καὶ τὸν Ἀσέριον· ἐπειδὴ, καθὼς τὸ σῶμα τοῦ λέοντος εἶναι βρωμερὸν, ἔτι καὶ τὸ σῶμα τοῦ Δαβὶδ εἶναι βρωμερὸν διὰ τὰς βλασφημίας, ἐποὺ προφέρει· διὰ τί καὶ ὁ Κύριος ἐρχόμενος εἰς τὸ πάθος ἔλεγεν, „Ἐρχεται ὁ τοῦ Κόσμου τοῦτου ἄρχων, καὶ ἐν ἐμοὶ οὐκ ἔχει οὐδέν (Ἰω. ιβ'. 30.) (2) ἂν λοιπὸν νοηθῇ λέων ὁ Ἀβεσσ-

σα-

(1) Ἐφ' ὃ δὲ ὁ Χρυσόστομος „σῶσόν με (τούτέστι μὴ ἀφῆς με κακῶς παθεῖν) ἐκ πάντων τῶν διωκόντων με ἢ ῥύσαι με· ὅρα πῶς οὐδὲ πάσχω κακῶς, ὀνομασί μέρμηται τοῦ πατριάρχου, ἢ ἐν τῇ συμφροσύνῃ τὴν φύσιν ἐπιγινώσκων, ἢ ἐν τῇ πολέμῳ τὸν ἴδον ὄντων, ἢ ἐν τοῖς κινδύνοις τῶν σπλάγχχνων, οὐκ ἐπιλανθανόμενος· οὕτω φιλόσοφος ἢ φιλόσοφος· μᾶλλον δὲ, οὕτω φιλόσοφος· οὐ γὰρ ἡ τῆς φύσεως τυραννὶς, ἀλλ' ἡ τῆς γνώμης ἡμερότης τοιοῦτον αὐτὸν ἐποίει εἶναι μᾶλλον· λέγει δὲ ἢ ὁ μέγας Βασίλειος „Τίς οὖν ἡ διαφορὰ τοῦ σῶζεσθαι ἢ τοῦ ῥυσθῆναι; ὅτι τῆς σωτηρίας κυρίως οἱ ἀσθενοῦντες χρῆζουσιν, τοῦ ῥυσθῆναι δὲ οἱ ἐν ἀρχμαλωσίᾳ κατεχόμενοι· νομιζόμενον δὲ ἀπλοῦς εἶναι τὸ, ἐπὶ σοὶ ἤλπισα, ἢ ὑπὸ τοῦ τυχόντος ὑγιᾶς ἀναφέρεσθαι, τάχα οὐ τοιοῦτόν ἐστιν· ὁ γὰρ ἐπ' ἄνθρωπον ἐλπίσων, ἢ ἐπ' ἄλλο τί πῶν κατὰ τὸν βίον μετεωριζόμενος, οὐ δύναται εἰπεῖν τὸ „Κύριε ὁ Θεός μου ἐπὶ σοὶ ἤλπισα.

(2) Ὁθεν εἶπεν ὁ μέγας Βασίλειος „Οἶμαι δὲ, ὅτι οἱ γενναῖοι τοῦ Χριστοῦ ἀθληταί, ἱκανῶς παρὰ πάντα τὸν ἐκτῶν βίον τοῖς ἀεράτοις ἐχθροῖς προσπαλαίσαντες, ἐπειδὴν πάσας αὐτῶν ὑπεκφύγῃ τὰς διώξεις, πρὸς τὴν τέλει τοῦ βίου γενόμενοι, ἐρευνῶνται ὑπὸ τοῦ ἀρχιτοῦ τοῦ αἰῶνος· ἵνα, ἂν μὲν εὐρεθῶσιν ἔχοντες τραύματα ἀπὸ τῶν παλαισμάτων, ἢ σπύλους τινὰς ἢ τίπους τῆς ἀμαρτίας, κατασχεθῶσιν· ἂν δὲ ἀτρετοὶ εὐρεθῶσιν ἢ ἀσπίλοι, ὡς ἀκράτῃται ὄντες ἢ ἐλεύθεροι, ὑπὸ Χριστοῦ ἀναπαύσονται· ἢ πάλιν „Ἀλλ' ὁ μὲν μὴ ποιήσας ἀμαρ-

σαλώμ, ψυχὴ ἐννοεῖται ἡ ζωὴ, ἡ ὁποία ἀρπάζεται καὶ ὑπερεῖται ἀπὸ ἀνθρώπου· ἐπειδὴ αἰτία τῆς ζωῆς εἶναι ἡ ψυχὴ· ὅθεν πολλὰς φορὰς συνειθίζομεν νὰ ὀνομάζωμεν τὰ αἰτιατὰ καὶ ἀποτελέσματα, μὲ τὰ ὀνόματα τῶν αἰτίων, καθὼς λόγου χάριν, εἰρήνη μὲν, εἶναι ὁ Κύριος καὶ δικαιοσύνη, καὶ ἄλλα τοιαῦτα· ἀμαρτία δὲ καὶ ἀπώλεια εἶναι ὁ Διάβολος· ἐπειδὴ ὁ μὲν Κύριος, εἶναι αἷτιος ἐκείνων, ὁ δὲ Διάβολος εἶναι αἷτιος τούτων· καταχρηστικῶς δὲ ἡ λέξις τῆς ἀρπαγῆς ἐδῶ γράφεται, καὶ σημαίνει ἀπλὴν τέρησιν· Ἀρπάζει δὲ ὁ παρὼν Ψαλμὸς καὶ εἰς κάθε ἀνθρώπον, ὅπου εὐρίσκεται εἰς περιστάσεις καὶ κινδύνους· ἀνίσως διώκοντας μὲν, νοήσης τοὺς Δαίμονας, λέοντα δὲ, τὸν ἄρχοντα τούτων Διάβολον, ὁ ὁποῖος ἀρπάζει τὴν ψυχὴν, ἀφ' οὗ εὐγὴ ἀπὸ τοῦ σώματος, ζητῶν διὰ νὰ τὴν ἀπολέσῃ αἰωνίως.

„Μὴ ὄντος λυτρουμένου, μηδὲ σώζοντος.

Σύμφωνα εἶναι τὰ λόγια ταῦτα μὲ τὰ ἀνωτέρω· τὸ μὲν, σώζοντος, μὲ τὸ, σώσον· τὸ δὲ λυτρουμένου, μὲ τὸ ρῦσαι· ἐπειδὴ ἐὰν ἐπὶ, λέγει, Κύριε, δέν μοι βοηθήσης, καίνεας δὲν θέλει μὲ σώσῃ, οὔτε θέλει μὲ λυτρώσῃ.

3: „Κύριε ὁ Θεός μου, εἰ ἐποίησα τοῦτο,
„εἰ ἔστιν ἀδικία ἐν χειρὶ μου.

4: „Εἰ ἀνταπέδωκα τοῖς ἀνταποδιδούσι
„μοι κακὰ. Ἀποπέσοιμι ἄρα ἀπὸ
„τῶν ἐχθρῶν μου κενός.

Δὲν ἐφρανέρωσεν ὁ Δαβὶδ τὸ ὄνομα τῆς ἀμαρτίας, ὅπου ἔκαμεν ὁ υἱὸς τοῦ Ἀβεσσαλώμ, ἐπειδὴ ἀκόμη ἀκριβεύετο καὶ ἐλυπεῖτο αὐτόν· ἀλλ' οὐδὲ τὸν Ἀβεσσαλώμ εἶπεν ἐξ ὀνόματος, ἐντραπέμενος δι' αὐτόν· ἀλλὰ εἶπε μὲ εὐφημον καὶ ἀόριστον λόγον· ἀνίσως καὶ ἐγὼ ἔκαμα τοῦτο, ὅπου ἔκαμε δηλαδὴ ὁ υἱὸς μου, καὶ ἐγὼ καὶ ἐγὼ πατραισίας, ὡς αὐτός· καὶ ἀνίσως ἀδίκησα αὐτόν μὲ τὰς χεῖράς μου· ἤγουν πραγματικῶς καὶ διὰ τῶν ἔργων, καὶ μ' ὅλον ὅπου αἰσθανόμην πρὸ πολλοῦ τὴν πονηρίαν του, (1) ἡ ἀνίσως ἐβλάψα ἐκείνους, ὅπου ἐσυμβοήθουν αὐτόν εἰς τὸν κατ' ἐμοῦ πόλεμον, οἱ ὅποιοι ἀντὶ διὰ τὰ κακὰ ὅπου ἔλαβον ἀπὸ λόγου μου, ταῦρα ἀνταποδίδουν εἰς ἐμὲ κακὰ· ἂν, λέγω, ταῦτα πάντα ἐγὼ ἐποίησα, ἄμποτε νὰ μὴ νικήσω τοὺς ἐχθρούς μου· ἀλλ' ἤθελεν εἰπῇ τινὰς, καὶ πῶς ὁ Δαβὶδ δὲν ἀπέδωκε κακὰ εἰς τοὺς ἐχθρούς του, εἰς καιρὸν ὅπου τοὺς ἐπολέμει; καὶ ἀποκρινόμεθα πρὸς αὐτόν, ὅτι ὁ Δαβὶδ λέγει τοῦτο διὰ τοὺς προλαβόντας ἐχθρούς του, τὸν Σαούλ λέγω, καὶ τοὺς περὶ αὐτόν· ἐπειδὴ πολλάκις εὐρὼν τὸν Σαούλ, καὶ δυνάμενος νὰ τὸν φονεύσῃ δὲν τὸν ἐφόνευσεν, ὁμοίως καὶ ἄλλους πολλούς· τότε δὲ εἰς τὴν ἀποκρίσιν τοῦ Ἀβεσσαλώμ, ἐπειδὴ καὶ ἐκινδύνευε νὰ χάσῃ τὴν ζωὴν του, ἔκαμεν ἐκδίκησιν μὴ ὑποφρωντας πλέον τὴν παρανομίαν τῶν πονηρῶν· δυνάμεθα δὲ καὶ ἄλλως νὰ ἀποκριθῶμεν· ὅτι τὸ ἀποπέσοιμι ἀπὸ τῶν ἐχθρῶν μου δηλοῖ, ὅτι ἄμποτε νὰ ἀποτύχω τῶν ἐλπίδων, ὅπου ἔχω εἰς τοὺς ἐχθρούς μου· αἱ ἐλπίδες δὲ αὐταὶ εἶναι, ὅχι νὰ τοὺς τιμωρῶ, ἀλλὰ νὰ τοὺς διώξω μακρὰν ἀπὸ λόγου μου· ὥστε ἐκ τούτου καὶ αὐτοὶ ἀφεθοῦν ἀπὸ τοῦ νὰ μὲ κυνηγοῦν, καὶ νὰ ζητοῦν νὰ μὲ θανατώσουν. Καὶ βλέπε ἀγαπητὲ, πῶς ὁ Δαβὶδ δὲν ἀπέδωκε κακὰ εἰς τὸν πολεμοῦντα αὐτόν υἱόν του, ἀλλὰ ἐπαρήγγελλεν εἰς τοὺς στρατιώτας του νὰ μὴ τὸν φονεύσουν, λέ-

μαρτίας (ἦτοι ὁ Χριστὸς) ἔλεγεν ἔχειν οὐδέν· ἀνθρώπων δὲ αὐταρκές, ἐὰν τολμήσῃ εἰπεῖν, ὅτι ἔρχεται ὁ ἀρχὸν τοῦ Κόσμου τούτου, καὶ ἐν ἐμοὶ ἔξει ὀλίγα καὶ μικρά.
(1) Ὁ δὲ συμφώνως λέγει καὶ ὁ Θεὸς Κίριλλος ἐρημνέων τὸ ρητὸν τοῦτο „Τάχα δὲ οὐ τὰ πάντα ἐλεύθερον ἀδικίας ἑαυτοῦ ὁ Δαβὶδ μαρτυρεῖ· ἠδίκησε γὰρ τὸν Οὐρίαν· ἀλλὰ τοῦτο λέγει, ὅτι ἐν τῇ κατὰ τὸν παῖδα ὑποθέσει, καθαρὸς εἶμι καὶ ἀνυπαίτιος· οὐδὲν γὰρ αὐτὸν ἠδίκησα, οὔτε τοὺς μετ' αὐτοῦ, ὅσοι καὶ εὐάφορον αὐτοῖς γενέσθαι τὴν κατ' ἐμοῦ δίωξιν.

λέγων αὐτοῖς „Φείσασθε μου τοῦ παιδαρίου τοῦ Ἀβεσσαλώμ. (Β. Βασιλ. ιη'. 5.) καὶ πάλιν ἀφ' οὗ ἔμαθε τὸν θάνατόν του ἐθρήνη δι' αὐτόν· καὶ ἔκλαιεν οὕτως „Υἱέ μου Ἀβεσσαλώμ! υἱέ μου υἱέ μου Ἀβεσσαλώμ! τίς δώη τὸν θάνατόν μου ἀντί σου; ἐγὼ ἀντί σου Ἀβεσσαλώμ υἱέ μου (Β. Βασιλ. ιη'. 33.)

Νοοῦνται δὲ καὶ ἄλλως τὰ ῥητά· ἔχθρους ἀόρατους, πρέπει νὰ ὑπολάβωμεν τοὺς Δαίμονας· ἀπὸ τοὺς ὁπίους λέγει ὁ Δαβὶδ νὰ πέρσῃ εὐκερος καὶ ἄπρακτος, χωρὶς νὰ νικήσῃ καὶ νὰ κατασιχυνῇ αὐτοὺς διὰ μέσου τῆς πράξεως τῶν ἀρετῶν· δὲν λέγει δὲ ταῦτα ὁ Δαβὶδ ὑπερηφανευόμενος· ἀλλ' ἐπειδὴ ἔπεσεν εἰς ἀνάγκην, διὰ τοῦτο ἀντὶ ἱκεσίας ταῦτα προβάλλει τὰ λόγια· λέγονται δὲ ταῦτα καὶ ἄλλως ἀπὸ τὸν Δαβὶδ· ἤγουν, ὅτι ἐγὼ δὲν ἀδίκησα τινα, ὥστε ἐποῦ νὰ τὸν διώξω ἀπὸ τῆς Βασιλείου του· ἀλλ' οὕτε εἰς τὸν Σαοὺλ ἀνταπέδωκα κακὰ· ὅστις ἀντὶ τῶν εὐεργεσιῶν ὅπου ἔλαβεν ἀπὸ λόγου μου, ἐκατασχεύαζε τὸν θάνατόν μου· ἐγὼ δὲ καὶ μ' ὅλον ὅπου ἔβαλα αὐτόν εἰς τὰς χεῖράς μου, δὲν τὸν ἐθανάτωσα, ὡς ἡ πρώτη τῶν Βασιλείων ἔσραϊ· καὶ λοιπὸν προσαρμόσῃς τὸν Ψαλμὸν τοῦτον εἰς τὸν Ἀβεσσαλώμ, καὶ εἰς τὸν Σαοὺλ, δὲν βλάπτεται τελείως ἡ ἀλήθεια· τὸ δὲ, ἀνταπέδωκα ἐδῶ νοεῖται καταχρηστικῶς, ἀντὶ τοῦ ἀπέδωκα, ἐπειδὴ κατὰ τὸν μέγαν Βασιλεῖον, δόσις μὲν λέγεται ἡ ἀρχὴ τῆς εὐεργεσίας, ἡ τῆς κακοποιίας· ἀπόδοσις δὲ, ἡ ἴση ἀντιμέτρησις τῆς εὐεργεσίας· ἡ τῆς κακοποιίας, ἀνταπόδοσις δὲ λέγεται, μία δευτέρα ἀρχὴ ἀγαθῶν ἢ κακῶν, γινομένη ἀπὸ τοὺς δόντας, εἰς ἐκείνους ὅπου ἀπέδωκαν πρὸς αὐτοὺς τὴν ἴσην χάριν, ἢ κακίαν, ὅπου ἐκαῖνοι τοὺς ἔδωκαν· συνήθεια δὲ εἶναι κοινὰ εἰς τὴν Γραφήν, καὶ μάλιστα εἰς τὸν Δαβὶδ, νὰ λαμβάνῃ ἔτι τὸ ταιοῦτον ὄνομα τῆς ἀνταποδόσεως.

5: „Κατασιώζαι ἄρα ὁ ἐχθρὸς τὴν ψυχὴν μου καὶ καταλάβοι.

Ἀνίσως, λέγει, καὶ ἀπέδωκα κακὰ εἰς τοὺς ἐχθρούς μου, ἄμποτε νὰ κυνηγήσῃ ὁ Ἀβεσσαλώμ

τὴν ψυχὴν μου· ἤγουν ἔμένα κατὰ περίφρασιν, καὶ νὰ μὲ πιασῇ ζωντανόν.

„Κοί καταπατήσαι εἰς γῆν τὴν ζωὴν μου.

Ζωὴν ἐδῶ πρέπει νὰ νοήσωμεν τὸ αἷμα, τὸ ὅποιον καταπατᾶται· διὰ τὴν καὶ τὸ αἷμα εἶναι φυσικὸν αἶτιον τῆς ζωῆς· ἐπειδὴ καὶ αὐτὸ εἶναι τὸ πλέον συστατικὸν ἀπὸ τοὺς τρεῖς ἄλλους χυμοὺς, ὅπου συνισῶσι τὸ σῶμα.

„Καὶ τὴν δόξαν μου εἰς χοῦν κατασκηνώσαι.

Δόξαν λέγει ἐδῶ ὁ Δαβὶδ τὸ ἔνδοξον αὐτοῦ σῶμα καὶ περιβόητον εἰς ὅλους, τόσον διὰ τὴν φυσικὴν δύναμιν καὶ ἀνδρείαν ὅπου εἶχεν, ὅσον καὶ διὰ τὸ ἐπικτήτων κάλλος καὶ τὴν λαμπρότητα τῆς Βασιλείας· κατασκηνώσαι δὲ εἶπεν· ἤγουν ἄμποτε ὁ ἀποστάτης υἱός μου νὰ κάμῃ τὸ ἔνδοξον σώμα μου νὰ σῆπεται εἰς τὴν γῆν νεκρὸν καὶ νὰ διαλύεται· δύναται δὲ ὁ λόγος νὰ νοηθῇ καὶ διὰ τὸν ἀόρατον ἐχθρὸν Διάβολον· καταρᾶται λοιπὸν ὁ Δαβὶδ καὶ λέγει, ὅτι ἂν αὐτὸς ἀπέδωκε κακὰ, νὰ διωχθῇ ἀπὸ τὸν Διάβολον, καὶ νὰ πιασθῇ ἀπὸ αὐτόν, μὲ τὸ νὰ μὴ δύναται νὰ φύγῃ τὰς προσβολὰς αὐτοῦ καὶ τοὺς κακοὺς λογισμοὺς· καὶ νὰ καταπατηθῇ ἡ ζωὴ του εἰς τὴν γῆν· ἤγουν εἰς τὰ γήϊνα καὶ φθιρόμενα πράγματα· τοῦτο γὰρ θέλει νὰ εἴπῃ ἡ καταπάτησις· δηλαδή τὸ νὰ πατῇ ὁ Διάβολος ἐπάνω εἰς τὸν κάτω κείμενον ἄνθρωπον, καὶ αἰσχυρῶς νὰ χορεύῃ ἐπάνω εἰς αὐτόν· καταρᾶται δὲ ὁ Δαβὶδ, ὅχι μόνον νὰ πάθῃ τοῦτο τὸ σῶμά του, ἀλλὰ καὶ ἡ δόξα του· ἤγουν ὁ νοῦς του, ὅστις εἶναι δόξα καὶ τιμὴ τῆς ψυχῆς· καὶ αὐτὸς, λέγω, ὁ νοῦς του, καταρᾶται νὰ κρημνισθῇ εἰς τὰ γήϊνα, καὶ νὰ προσηλωθῇ εἰς τὸ χῶμα καὶ τὴν φθοράν, ὥστε ὅπου

νὰ

να μὴν ἡμπορῇ πλέον να ὑψωθῇ πρὸς τὸν Θεὸν μὲ
τὸ πτερον τῆς θεωρίας. (1)

6: „Ἀνάστηθι Κύριε ἐν ὀργῇ σου.

Ἐπειδὴ εἶναι δυνατόν να ἀναστηθῇ ὁ Κύριος
καὶ χωρὶς ὀργῆς, κατὰ τὸ „Ἀνάστα Κύριε, σῶ-
σόν με ὁ Θεός μου (Ψαλ. γ'. 7.) διὰ τοῦτο λέ-
γει ἐδῶ ὁ Δαβὶδ καὶ παρακαλεῖ να ἀναστηθῇ ὁ Κύ-
ριος μὲ ὀργὴν καὶ τιμωρίαν· καθὼς δὲ τὸ να καθῆ-
ται ὁ Θεός, δὲν ἐννοεῖται σωματικῶς· ἐτὶ καὶ τὸ
να σηκώνεται· ἀλλὰ τὸ μὲν, να καθῆται ὁ Θεός,
σημαίνει τὸ Βασιλικὸν τοῦ Θεοῦ καὶ κριτικὸν καὶ ἀ-
μετακίνητον· τὸ δὲ, να ἀνίσταται, σημαίνει τὸ τι-
μωρητικὸν τοῦ Θεοῦ καὶ τὸ πρὸς τινα βοηθητικὸν·
ὀργὴν δὲ πάλιν Θεοῦ νοοῦμεν τὴν τιμωρίαν, τῶν ἀ-
ξίων ὄντων τιμωρίας.

„Τῷθῇτι ἐν τοῖς πέρασι τῶν ἐχθρῶν
σου.

Μὲ τὸ να ἦσαι, λέγει, φυσικῶς ὑψηλὸς Κύ-
ριε, διὰ τοῦτο φάνηθι καὶ εἰς τοὺς ἀνθρώπους τοιοῦ-
τος ὑψηλός· θέλεις δὲ φανῆς τοιοῦτος εἰς τὰ τέλη·

ἡγουν εἰς τοὺς θανάτους καὶ ἐξολοθρεύσεις τῶν ἐχ-
θρῶν σου· διότι τέλος τῆς ζωῆς τοῦ κάθε ἀνθρώ-
που, εἶναι ὁ θάνατος· οἱ δὲ ἐδικοί μου ἐχθροί, αὐ-
τοὶ εἶναι βέβαια καὶ ἐχθροὶ ἐδικοῦ σου· ἐπειδὴ αὐ-
τοὶ ἐπαρέβηκαν τὰς ἐντολάς σου. (2)

7: „Ἐξεγέρθητι Κύριε ὁ Θεός μου ἐν προ-
στάγματι ᾧ ἐνετείλω.

Μὴ μακροθυμήσης πλέον Κύριε, λέγει· ἀλ-
λὰ κάμε ἐκδίκησιν, διὰ τὴν ἐντολὴν ὅπου ἐδώκες
διὰ μέσου τοῦ Μωϋσέως· δηλαδή τὸ „Τίμα τὸν
πατέρα σου καὶ τὴν μητέρα σου. (Ἐξ. κ'. 12.)
ἐπειδὴ ὁ ἐδικός μου υἱὸς ἐλύσσαξεν ἐναντίον ἐμοῦ
τοῦ πατρὸς του· δύναται δὲ να νοηθῇ καὶ ἄλλως τὸ
ῥητόν· δηλαδή ὅτι ὁ Δαβὶδ εὐχεται διὰ τὸ Μυ-
σῆριον τῆς Ἀναστάσεως· διὰ τί ὁ Κύριος εἶπεν ἐν
τοῖς Εὐαγγελίοις διὰ τὸ ἐδικόν του σῶμα πρὸς τοὺς
Ἰουδαίους· „Λύσατε τὸν ναὸν τοῦτον, καὶ ἐν τρισὶν
ἡμέραις ἐγερῶ αὐτόν. (Ἰω. β'. 16.) ἀνάστηθι
λοιπὸν Κύριε, κατὰ τὴν προσαγῆν ταύτην, ὅπου
ἐπρόσαξες καὶ εἶπες· „Λύσατε τὸν ναὸν τοῦτον.

„Καὶ συναγωγὴ λαῶν κυκλώσει σε.

Ἄ-

(1) Γλαφυρὰ δὲ εἶναι ἡ ἀναγωγὴ ὅπου κάμνει ὁ ἀββῆς Δαυρόθεος εἰς τὰ ῥητὰ ταῦτα λέγων „Τὸ μὲν πεσεῖν ἐστὶ
τὸ μνηκέτι ἔχειν δύναμιν ἀντιστῆναι παρὰ τὸ χαλεπὸν κεῖσθαι· τὸ δὲ κενὸν πεσεῖν, τὸ μηδὲ ἀγαθόν τι ἔχειν, ἵνα
καὶ τῶς δυνάμει τις ἀναστῇ· τὸ δὲ καταλάβοι ὁ ἐχθρὸς, ἵνα ᾧμεν αὐτοῦ ὑποχείριοι, καὶ εἰς πάντα ἡττώμεθα·
ἡ δὲ ζωὴ ἡμῶν, αἱ ἀρεταί· καταπατοῦνται δὲ αὗται εἰς γῆν, ὅταν τις ἔλθῃ τὸ φρόνημα ἔχῃ γῆιν· δοξὰ δὲ ἡ-
μῶν, ἡ γνώσις, ἡ διὰ τῆς φυλακῆς τῶν ἐντολῶν ἐγγισμένη τῇ ψυχῇ· κατασκηνοῦται δὲ αὕτη εἰς γῆν, ὅταν μη-
δὲν κατὰ Θεὸν φρονῶμεν, ἀλλὰ πάντα σαρκικά· ἵνα οὖν τοιοῦτόν τι μὴ πάθωμεν, μὴ ἀποδιδῶμεν κακὸν ἀντὶ
κακοῦ· μὴ ἐργῶ, μὴ λόγῳ, μὴ σχήματι· ὃ γὰρ καὶ ὁ Δαβὶδ λέγει, τοιοῦτόν ἐστιν· εἰ τὸ καὶ τὸ ἐποίησα, μὴ ἐ-
λευθερωθῆναι τῆς ἀμαρτίας πρὸ τοῦ θανάτου.

(2) Διὰ τοῦτο καὶ ἐν ἄλλοις γράφεται „Τῶν ἐχθρῶν μου· λέγει δὲ καὶ ὁ Νύσσος Γρηγόριος „Ἐχθρὸν τῇ φύσει μό-
νον, τὸ ἐξ ἐναντίου τῷ ἀγαθῷ θεωρούμενον, ὅπερ ἐστὶν ἡ κακία· ἡς τὸ πέρας ἀφανισμός ἐστι, καὶ εἰς τὸ μὴ ὂν μετα-
χώρησις· ὁ τοίνυν εἰπὼν, ὅτι ὑψώθητι ἐν τοῖς πέρασι τῶν ἐχθρῶν σου, προσημαίνει διὰ τοῦ περατωθῆναι τῶν
ἐχθρῶν τὴν κακίαν, τὸ μνηκέτι τὸν εἰς κακίαν δρόμον τῇ ζωῇ ὑπολείπεσθαι· ἔφη δὲ καὶ ὁ Θεοδώριτος „Ἐπίθες
τοῖς ἐχθροῖς μου τὸ πέρας, τὴν ἀδικίαν αὐτῶν ἐφοδὸν καταπαύσας· ὁ δὲ Ἡσύχιος λέγει „Τῷθῇναι τὸν Χριστὸν
ἐπὶ τοῦ Σταυροῦ παρακαλεῖ· συντελείας καὶ ἀφανισμοῦ τῶν Δαιμονίων ἐνεκα „Ὅταν γὰρ, φησὶν, ὑψωθῇ, πάν-
τας ἐλκύσῃ πρὸς ἑαυτόν· πέρας δὲ ταῦτα καὶ κατάλυσις τῆς τῶν νοητῶν ἐχθρῶν δυναστείας ἐγένετο (ἐν τῇ ἐκδεδ.

Σειρᾷ.)

Κ

Ἀνίσως, λέγει, καὶ ἐσὺ Κύριε, μοὶ βοηθήσης, θέλουν ἰδοῦν πολλοὶ τὴν βοήθειάν σου ταύτην, καὶ ἀκολούθως θέλουν φοβηθῶν καὶ ἐπιστρέφουν πρὸς ἐσένα· τὸ δὲ κυκλώσει σε δηλοῖ, ὅτι αὐτοὶ θέλουν γένουν τριγύρω εἰς τὰς ἐντολάς σου, καὶ δὲν θέλουν μακρύνουν ἀπὸ αὐτάς· ἐπειδὴ κατὰ τὸν Χρυσόσομον, ὁ Θεὸς εἶναι ἀπέρχυντος κατὰ φύσιν, καὶ εἰς αὐτὸν τὸ κύκλω δὲν λέγεται κυρίως· δυνάμεθα δὲ νὰ νοήσωμεν τὸ ῥητὸν καὶ διὰ τὴν ἀνάστασιν τοῦ Χριστοῦ· ἐπειδὴ ἂν οὐ ὁ Χριστὸς ἀνέστη, ὅλων τῶν Ἑθνῶν ἡ συναγωγὴ ἔγινεν εἰς αὐτὸν, ὡς ἂν κύκλος ἀπὸ ὅλα τὰ πέρατα τῆς γῆς· ἢ τὸ κυκλώσει σε δηλοῖ κατὰ τὸν Χρυσόσομον, ἀντὶ τοῦ ἡ συναγωγῇ τῶν Ἑθνῶν θέλει ἄσσει καὶ θέλει σὲ ὑμνήσαι· ἐπειδὴ γὰρ μὲ κυκλικὸν χορὸν ἔψαλλον οἱ Ἰουδαῖοι τοὺς ὕμνους εἰς τὸν Θεόν, διὰ τοῦτο ἀπὸ τοῦ σχῆμα τοῦ χοροῦ, μὲ τὸ ὅποιον ἐσέκοντο οἱ ψάλλοντες, ἐφάνερυνε τοὺς ὕμνους ὅπου ἔψαλλον, κατὰ τὸν αὐτὸν Χρυσόσομον.

„Καὶ ὑπὲρ ταύτης εἰς ὕψος ἐπίστρεψον.

Διὰ τὴν συναγωγὴν, λέγει, ταύτην τῶν Ἑθνῶν, ἀνύβη εἰς τὸν Πατέρα Κύριε μεσίτης· καὶ ἐπιστρέφον εἰς τὸ ὕψος τῆς θείας δόξης, τὴν ὅποιαν εἶχες πρὸ τοῦ νὰ γένῃ ὁ Κόσμος· ἂν οὐ ἐτελείωσας τὸ ἄρρατον τῆς οἰκονομίας μυστήριον·

8: „Κύριος κρίνει λαούς.

Δὲν θέλει παραβλέπει, λέγει, ὁ Κύριος τὰς μηχανάς, ὅπου οἱ ἐχθροί μου συνέρρασαν κατ' ἐμοῦ· ἢ νοεῖται, ὅτι θέλει κρίνει ὁ Κύριος· ἡγουν τοὺς μὲν κακοὺς, ἔχει νὰ καταδικάσῃ εἰς κόλασιν, τοὺς δὲ καλοὺς, ἔχει νὰ σῇσῃ ἐκ δεξιῶν του, καὶ νὰ ἀξιῶσῃ αὐτοὺς τῆς βασιλείας του. (1)

„Κρίνόν με Κύριε, κατὰ τὴν δικαιοσύνην μου, καὶ κατὰ τὴν ἀκακίαν μου „ἐπ' ἐμοί.

Ἐπειδὴ ὁ Δαβὶδ ἀνωτέρω ἐνθυμήθη τὴν κρίσιν τοῦ Θεοῦ, διὰ τοῦτο λέγει ἀκολούθως ἐδῶ, ὅτι γενοῦ κρίτης καὶ ἐμοῦ, καὶ ἐξετάσῃ τὴν δικαιοσύνην ὅπου ἐφύλαξα πρὸς τὸν ἀποστάτην υἱόν μου, καὶ τοὺς μετ' αὐτοῦ ὄντας· καὶ κατὰ τὴν ἀπλότητά μου, ἐξί ὥς γένῃ εἰς ἐμένα· Διὰ τί δὲ ὁ Δαβὶδ, ἀλλαχρὺ μὲν λέγει „Μὴ εἰσελθῇς εἰς κρίσιν μετὰ τοῦ δούλου σου (Ψαλ. ρμβ'. 2.) ἐδῶ δὲ εὐχεται νὰ κριθῇ· καὶ ἀποκριθῆμεθα μετὰ τοῦ Θεοῦ Χρυσόσομου· ὅτι ἐκεῖ μὲν λέγει, νὰ μὴ κριθῇς ἐπὶ ὁ Θεὸς μὲ ἐμένα, μὴ δὲ νὰ συγκρίνης τὴν ἐδικήν μου πολιτείαν, μὲ τὰς εὐσεβείας καὶ χάριτας, ὅπου ἔκχυσες εἰς ἐμέ· ἐδῶ δὲ ζητεῖ νὰ κριθῇ μὲ τοὺς ἀνθρώπους, τοὺς ἀδικήσαντας αὐτόν, καὶ ζητοῦντας νὰ τὸν θανατώσουν. (2)

9: Συν-

(1) Ὁ δὲ μέγας Βασιλεὺς λέγει, ὅτι ἄλλως ἔχει νὰ κρίνῃ τὸν Ἑβραῖον ὁ Θεός· ἡγουν βαρύτερα, ἢ ἄλλως τὸν Σκώθιν ἢ Ἑλλήνα· ἡγουν ἐλαφρότερα· ἢ ἓνα ἢ τὸ αὐτὸ ἀμάχημα διαφόρους τὸ κρίνει, κατὰ τὰς διαφορὰς περιστάσεις τόπου, τόπου, χρόνου, ἢ ἄλλων.

(2) Ὁ Θεὸς εἶπεν ὁ μέγας Βασιλεὺς, ὅτι τὸ κρίνεσθαι, ποτὲ μὲν, ἐπὶ τοῦ δοκιμάζεσθαι λέγεται, ὡς τὸ „Κρίνόν με Κύριε, ὅτι ἐγὼ ἐν ἀκακίᾳ μου ἐπορεύθην· ποτὲ δὲ, ἐπὶ τοῦ κατακρίνεσθαι· ὡς τὸ „Εἰ ἐαυτοὺς ἐρίομεν, οἳ ἂν ἐκρινόμεθα· ἢτοι οὐκ ἂν τῇ κατακρίσει ὑπεβαλλόμεθα· πάλιν εἴρηται κριθῆσεσθαι τὸν Κύριον πρὸς πᾶσαν σάρκα· τούτῃ ἐν τῇ ἐξετάσει τῶν βεβαιωμένων, ἐκάστω ἐαυτὸν ὑποβάλλει τῇ κρίσει, ἢ τὰ ἐαυτοῦ προσάγματα ἀντιπαρεξάγει· τίς πεπραγμένοις ὑπὸ τῶν ἡμαρτηκότων, ἀπολογούμενος μετὰ ἀπεδείξεων, ὅτι πάντα τὰ εἰς αὐτὸν ἥκουτα ἐπὶ σωτηρίᾳ τῶν κρινομένων πεποίηκε, σημαίνει τὸ κρίνειν, καὶ τὴν ἐν συγκρίσει καὶ ἀντιπαράθεσιν κατὰ τὴν ἰδίαν γενεὴν κατὰκρίσιν· ὡς Βασίλισσα νότου νότου, καὶ Νινευίται κατακρινούσι τὴν τῶν Ἰουδαίων γενεάν· ὁ δὲ Κύριλλος λέγει, ἑτέρα μὲν ἢ Ἀγγέλων δικαιοσύνην πρέπουσα πάντως τῇ αὐτῶν φύσει· ἑτέρα δὲ ἢ ἀνθρώπων.

„Καὶ μὴ ὀργὴν ἐπάγων καθ' ἑκάστην
ἡμέραν.

Τοῦτο τὸ ῥητὸν ἐπεξηγεῖ τὸ, μακρόθυμος ὁποῦ εἶπεν ἀνωτέρω· διότι ἡμεῖς μὲν οἱ ἄνθρωποι, μὲ τὸ νὰ ἀμαρτάνωμεν καθ' ἑκάστην ἡμέραν, ἀκολούθως εἴμεθα καὶ πάντοτε ἄξιοι τιμωρίας· ὁ δὲ Θεὸς, μὲ τὸ νὰ ᾔῃαι μακρόθυμος, δὲν μᾶς τιμωρεῖ· ἀλλὰ δίδει εἰς ἡμᾶς καιρὸν, διὰ νὰ μετανοήσωμεν· ὀργὴν γὰρ ἐδῶ πρέπει νὰ νοήσωμεν τὴν τιμωρίαν· μερικοὶ δὲ ἀποροῦσιν, ὅτι ἂν ὁ Θεὸς εἶναι δίκαιος, καὶ τιμωρῇ τὸν καθ' ἕνα καθὼς τοῦ πρέπει, πῶς ὁ αὐτὸς εἶναι καὶ φιλόανθρωπος; καὶ ἀποκρινόμεθα, ὅτι δίκαιος μὲν εἶναι ὁ Θεός, διὰ τὴν ἀποδίδει εἰς τὸν καθ' ἕνα κατὰ τὰ ἔργα του· φιλόανθρωπος δὲ εἶναι, διὰ τὴν εὐθὺς δὲν τιμωρεῖ, ἀλλὰ ὑπομένει τὰς κακίας τοῦ καθε αὐθρώπου, καὶ δίδει εἰς αὐτὸν αἰτίαν καὶ χρόνους διὰ νὰ μετανοήσῃ· καὶ διὰ τὴν δὲν ἀφίνει τὸν Διάβολον νὰ κακοποιῇ τὸν ἀμαρτωλὸν ἄνθρωπον, ὅσον θέλει· καὶ πρὸς τοῦτοις διὰ τὴν κατὰ πάντα τρόπον ἐπιθυμεῖ καὶ ἀγαπᾷ τὴν σωτηρίαν τῶν ἀνθρώπων.

12: „Εὰν μὴ ἐπιστραφῇτε, τὴν ῥομφαίαν
αὐτοῦ στιλβώσει· τὸ τόξον αὐτοῦ ἐ-
ντείνει καὶ ἡτοίμασεν αὐτό.

Ἐπειδὴ ὁ Δαβὶδ ἤξευρε ὡς Προφῆτης, ὅτι
ὅλα τὰ ἔθνη ἔχουν νὰ κρατοῦν εἰς τὰς χεῖρας των

τοὺς Ψαλμοὺς του, διὰ ταύτην τὴν ἀφορμὴν, μα-
ζί μὲ τὰς ἐδικὰς του μερικὰς ὑποθέσεις συμίγει ἐν τοῖς
Ψαλμοῖς καὶ κοινὰς διδασκαλίας· ὅθεν καὶ λέγει εἰς
ὅλους κοινῶς τοὺς ἀνθρώπους· ἀνίσως ἑσπεῖς ὡς ἄν-
θρωποι, δὲν γυρίζετε εἰς τὴν ἔσπιν σφάταν τῆς ἀρε-
τῆς, ἀπὸ τὴν ὁποίαν ἐξεκλίνετε καὶ ἐπροσηλώθητε
εἰς τὰ γῆϊνα πράγματα, νὰ ἤξεύρετε, ὅτι δὲν θέ-
λετε γλυτώσετε ἀπὸ τὴν τιμωρίαν καὶ κόλασιν τοῦ
Θεοῦ· ῥομφαία λοιπὸν καὶ μάχαιρα, εἶναι ὁ πικρὸς
θάνατος τῶν ἀμαρτωλῶν· τοξόχρῳ δὲ, εἶναι ὁ ὀγλί-
γυρος θάνατος αὐτῶν· καὶ σιλβωσις μὲν, καὶ ἀκό-
νησις τῆς μάχαιρας, καὶ τέντωμα τοῦ τοξοχρίου,
εἶναι ἡ προετοιμασία τῆς τιμωρίας, καὶ ἡ μακροθυ-
μία ὁποῦ δείχνει πρὸς ὥραν ὁ Θεός· ἐτοιμασία δὲ
τοῦ τόξου, εἶναι ἡ πλησιασις τῆς πληγῆς, ἥτις γί-
νεται μὲ τὸ ρίψιμον τῆς σαΐτας· ἡ νοεῖται καὶ ἄλ-
λως κατὰ τὸν Χρυσόσομον, ὅτι ἀκόνισμα μὲν τῆς
μάχαιρας, εἶναι ἡ ταχυτάτη τιμωρία· τέντωμα δὲ
τοῦ τόξου, εἶναι ὁ πλησιασμός τῆς τιμωρίας· ἐτοι-
μασία δὲ τοῦ τόξου, εἶναι τὸ νὰ κτυπήσῃ ἐξάπαν-
τος τοὺς ἀμαρτωλοὺς, ἀνίσως δὲν μεταβληθῶν καὶ
δὲν μετανοήσουν. (1)

13: „Καὶ ἐν αὐτῷ ἡτοίμασε σκευὴ θά-
νατου.

Εἰς τὸ τόξευμα, λέγει, καὶ σαΐτευμα τοῦ
Θεοῦ, πολυποικίλοι τρόποι θανάτου εὐρίσκονται·
ἤγουν εἰς αὐτὸ εὐρίσκονται θάνατοι μὲ σφαγὴν καὶ
μάχαιραν, θάνατοι μὲ φωσίαν, μὲ νερὸν, μὲ σει-
σμόν, μὲ χάσματα γῆς· καὶ θάνατοι μὲ πολυποικίλα
εἴδη ἀσθενειῶν· ὅλα αὐτὰ, λέγω, εἶναι ἐργαλεῖα
καὶ

(1) Ὁθεν ἄλλος ἐρμηνευτὴς λέγει, „Φιλόανθρωπον δὲ τὸ κήρυγμα· οὐ γὰρ ἀπλῶς ὅτι γεγονόσιν ἔργαται τῶν
πληγῶν, ἠπειλῶσε τὴν ῥομφαίαν αὐτοῖς· ἀλλ' εἰμὴ βούλουτο θάττον ἐπιστρέφειν, ἐπανατείνεται αὐτοῖς τὴν γυ-
μνουμένην μάχαιραν· οὐ τέμνει γὰρ τέως, ἀλλὰ σιλβοῖ μόνον· ἵνα τὴν λαμπριότητα θεασάμενος, μὴ φθάρης
κολασθῇναι· οὐ τέμνει, ἀλλὰ φοβεῖ· ἵνα ὁ φόβος διεγείρῃ σε εἰς μετάνοιαν· καὶ ὁ Θεολόγος Γρηγόριος „Στιλ-
βοῖ γούν, λέγει, τὴν μάχαιραν, ἀναβάλλεται δὲ, καὶ τὸ τόξον ἐντείνει μὲν καὶ ἐταιμάζει, κατέχει δὲ βίβιν·
ὅπερ δὴ Θεοῦ κρίσεως νόμος, ἵνα ἡ σόφω πᾶ μετανοήσῃ· ἡ κολάσῃ δικαιοτέραν· (Παρά τῷ Νικητᾷ)· ἔφω
δὲ ὁ Θεοδόσιος „Εἴποτε ἴδαι τοὺς ἀνθρώπους ὁ Θεὸς διὰ τῆς φιλοανθρωπίας ἐνισπιν οὐ καρπούμενους, τέως ταῖς
ἀπειλαῖς ἐκφοβεῖ, τὴν τιμωρίαν ἀναβαλλόμενος· εἰ δὲ ἔξ ταύτης καταφρονήσαντες ἐπιμένειεν ὁμαρτάνοντες, αὐ-
τίνα τὴν πανωλεθρίαν ἐπὶ αὐτοῖς τὸ δίκαιον ἔχουσιν.

καὶ σκευή . μετὰ τὰ ὅποια ἐνεργεῖται ὁ θάνατος τῶν ἀμαρτωλῶν . (1) Πρέπει δὲ νὰ ἡξεύρωμεν , ὅτι ἀγχαλὰ καὶ τὰ λόγια ταῦτα τοῦ Δαβὶδ , περὶ τοῦ Θεοῦ λεγόμενα , εἶναι μὲν ἀνθρωποπρεπῆ , ὅμως τὰ νοήματα ὅπου περιέχουσιν , εἶναι θεοπρεπῆ · καὶ ἡ ἀφορμὴ εἶναι , διὰ τί ὁ Προφήτης μετὰ τὴν παχύτητα τῶν ἀνθρωπίνων λέξεων , ἠθέλησε νὰ φέρῃ εἰς αἴσθησιν τὸν παχὺν νοῦν τῶν ἀκροατῶν · διὰ τοῦτο καὶ παρόρησιαίζει τὸν Θεὸν πῶς ἔχει μάχαιραν , καὶ τοξάρι , καὶ σαῖτας , καὶ ἔρματα πολεμικά · καὶ πῶς ἀκονίζει τὴν μάχαιράν του , καὶ τευτόνει τὸ τοξάρι του · ἵνα αὐξήσῃ μετὰ αὐτὰ ὅλα τὸν φόβον εἰς τοὺς ἀκροατάς · καὶ ἵνα μετὰ τὰ συνεισθημένα εἰς τοὺς ἀνθρώπους ὀνόματα καὶ παραδείγματα , ἐξυπνίσῃ τὴν λιθίνην καὶ κοιμισμένην τῶν ἀναισθητῶν καρδίαν . Ἐπειδὴ ὁ Θεὸς δὲν χρειάζεται τοιαῦτα πολεμικά ἔρματα διὰ νὰ παιδεύσῃ τοὺς ἀμαρτωλοὺς · διὰ τὴν αὐτὴν εἶναι ἐκ φύσεως τόσο φοβερός , ὅπου βλέπει μόνον τὴν γῆν , καὶ εὐθὺς τὴν κάμνει καὶ τρέμει · αὐτὸς ἔχει εἰς τὰς χεῖράς του κάθε πνοήν · αὐτὸς μετὰ τὴν δύναμίν του διαλύει τὰ ὄρη καὶ βουνά · καὶ ἐνεργεῖ ὅλα τὰ ἄλλα , ὅσα οἱ Θεηγόροι Προφῆται λέγουσι διὰ τὴν ἀρρήτον αὐτοῦ δύναμιν .

„ Τὰ βέλη αὐτοῦ τοῖς καιομένοις ἐ-
„ ξειργάσατο .

Μετὰ τὸν λόγον τοῦτον παρηγορεῖ ὁ Δαβὶδ τοὺς καλοὺς ἀνθρώπους · αἱ τιμωρίαι , λέγει , τοῦ Θεοῦ , ἐνεργοῦνται ὄχι κατὰ τῶν καλῶν , ἀλλὰ κατὰ τῶν κακῶν ἀνθρώπων · καιομένους γὰρ ἐδῶ ὀνομάζει ἐκείνους ὅπου δὲν ἔχουν καμμίαν νοτίδα καὶ ὑγρα-

σίαν ἀρετῆς · ἀλλὰ τὸσον εἶναι ἐξηραμένοι εἰς τὰ καλὰ ἔργα , ὥστε ὅπου εὐθὺς ἀναπτουσιν ἀπὸ τὸ πῦρ τῆς κολάσεως · ἀλλὰ καὶ ἀπὸ ἐδῶ ἀκόμη κακίζονται οἱ τοιοῦτοι , μετὰ μόνην τὴν προσδοκίαν , καὶ τὴν ἐνθυμήσιν τῆς κολάσεως · ἡ καιομένους αὐτοὺς ὀνομάζει ὁ Δαβὶδ , διὰ τί καίονται ἀπὸ τὸ πῦρ τῶν παθῶν : ἡγουν τοῦ θυμοῦ , τῆς ἐπιθυμίας , τῆς φιληδονίας , τῆς φιλοδοξίας , τῆς φιλαργυρίας , καὶ τῶν τοιούτων ἄλλων . Μετὰ τοιοῦτον τρόπον ὁ Προφήτης ζωγραφίσας τὰς πολυτρόπους τιμωρίας τοῦ Θεοῦ , καὶ ταύτας κρεμάσας ἐπάνω εἰς τοὺς ἀμαρτωλοὺς , σφραγίζει ἀκολούθως αὐτοὺς καὶ ἀπὸ τὰ τότε πράγματα , μεταφέροντας τὸν λόγον του εἰς τὸν ἀποστάτην υἱόν του Ἀβεσσαλώμ . (2)

14 : „ Ἰδοὺ ὠδίνησεν ἀδικίαν .

Ὁ ἀποστάτης , λέγει , υἱὸς μου ἐγγασπρώθη ἀπὸ τὴν ἀδικίαν , καὶ διὰ τοῦτο ἐσσχάσθη σθένος νὰ με διώξῃ ἀπὸ τὴν Βασιλείαν , ὅπου μοι ἔδωκεν ὁ Θεός . (3) ἐμεταχειρίσθη δὲ ὁ Δαβὶδ τὸ ὄνυμα τῆς ὠδίνος : ἡγουν τοῦ κοιλοπονηήματος τῆς γυναικὸς , διὰ νὰ φανερώσῃ , πῶς τὸν πόνον καὶ ξενωχωρίαν δοκιμάζουσιν , ἐκεῖνοι , ὅπου συλλογίζονται νὰ ἀδικήσουν τὸν ἀδελφόν τους · ἐπειδὴ αὐτοὶ γεμίζουσιν ἀπὸ θυμοῦ · διακόπτονται ἀπὸ τὴν ὀργὴν · βλάπτονται ἀπὸ τοὺς λογισμοὺς , καὶ μυστήρια ἄλλα πάσχουσι κακά · φοβοῦνται , ἀγωνίαν ἔχουσι · καὶ σπλῶς εἰπεῖν , αὐτοὶ κατὰ ἄλλον τρόπον δὲν εἰρηνεύουσιν , ἐξω μόνον , ὅταν φέρουν εἰς ἔργον τοὺς πονηροὺς σκαλίσματα : ἤτοι ὅταν ἀδικήσουν · ἀγχαλὰ καὶ ὕπερα ἀπὸ τὴν ἀδικίαν , πάλιν δὲν ὀ-
λεον .

(1) Ὁ δὲ Βασιλεὺς σκευὴ θανάτου δυνάμεις ἀφανιστικὰς ἐνόησε τῶν ἐχθρῶν τοῦ Θεοῦ · ἀπλούερον δὲ σκευὴ θανάτου , τὰ βέλη ἠρμήνευσε .

(2) Ἀλλὰ καὶ ὁ Βασιλεὺς καιομένους ἐνόησε τοὺς ἄξιους τοῦ πυρός · τὰ τοῦ Θεοῦ γὰρ βέλη παῖς εὐκαταπρόσης φύσεως παρ' αὐτοῦ κατεργάσθη φησι . λέγει δὲ καὶ ὁ Θεοδώριτος „ Οἱ γὰρ τὴν εὐπρεπὴν τῆς ἀμαρτίας ὕλην δεξάμενοι , καὶ ξύλα καὶ χόρτον καὶ καλὰ μὲν οἰκοδομήσαντες , ἢ φησιν ὁ Θεός Ἀπέσπασε , τοῖς πυρφόροις τούτοις βληθῆσονται βέλεσιν .

(3) Ὁ δὲ Θεοδώριτος καὶ περὶ τοῦ Ἀχιτόφελ τὸ δῆτὸν τοῦτο ἐνόησε , τοῦ τὴν πονηρὰν ἐκείνου γνώμην εἰσηγησαμένου , καὶ κατὰ τοῦ μηδὲν ἡδικοῦτος πατρὸς τὸν παρὰ σίμον καθεπλίσαντος παῖδα .

λευθερόνονται οἱ ἄθλιοι ἀπὸ τῶν ἐλεγχόν καὶ τὴν κα-
τάκρισιν τοῦ συνειωθότος των · ὅπου λοιπὸν ἡ θεία
Γραφή θέλει νὰ παραστήσῃ ἀνυπόφορον τὸν πόνον,
μὲ τὸ ὄνομα τοῦ κοιλοπονήματος τῶν ἐγγασσωμένων
γυναικῶν τὸν φανερόναι · ὁδύνη δὲ καὶ ὠδὶς ἐτυμο-
λογεῖται ἀπὸ τὸ οἰδαίνειν · ἤγουν αὐξάνειν · ἐπειδὴ
ὅταν τὸ βρέφος γένῃ ἐννέα μηνῶν, δὲν ὑποφέρει
πλέον νὰ εὐρίσκειται μέσα εἰς τὴν κοιλίαν, καὶ διὰ
τοῦτο δριμυτάτους πόνους προξενεῖ εἰς τὴν ἐγγασσω-
μένην, ζητῶν διὰ νὰ εὗγῃ ἔξω, καὶ νὰ γεννηθῇ
(1) δείχνει δὲ μὲ τὸ παραδειγμα τοῦτο ὁ Δαβὶδ,
ὅτι ἡ κακία δὲν εἶναι ἔμφυτος εἰς τὸν ἄνθρωπον, ἀλ-
λὰ ἔξωθεν αὐτὴ σπείρεται καὶ αὐξάνει, καὶ εἰς πό-
νους πολλοὺς βάλλει ἐκείνους ὅπου τὴν ἔχουν.

9. Συνέλαβε πόνον καὶ ἔτεκεν ἀνομίαν.

Εἰς μὲν τὰ φυσικὰ ἔμβρυα, πρῶτον γίνεται
ἡ σύλληψις, ἔπειτα ἀκολουθοῦν τὰ κοιλοπονήματα,
ὅταν τὸ ἔμβρυον αὐξηθῇ· ἐδῶ δὲ, πρῶτον εἶπεν ὁ
Δαβὶδ τὸ κοιλοπονήμα, καὶ ἔπειτα τὴν σύλληψιν ·
διὰ τί λοιπὸν ἔτσι εἶπε τοῦτο; καὶ ἀποκρινόμεθα,
ὅτι ἐκεῖ μὲν, ἐπὶ τῶν φυσικῶν ἐμβρυῶν, πρὸς
ἐν καὶ τὸ αὐτὸ ἔμβρυον λέγεται καὶ ἡ σύλ-
ληψις καὶ τὸ κοιλοπονήμα · ἐδῶ δὲ ἐπὶ τῆς ἀμαρ-
τίας, πρῶτος ἄλλο λέγεται ἡ σύλληψις, καὶ πρὸς ἄλ-
λο τὸ κοιλοπονήμα · οἷον ἐπὶ παραδείγματός · ὁ Ἀ-
βεσσαλώμ πρῶτον ἐκοιλοπόνησε τὴν ἀδικίαν κατὰ
τὴν ψυχὴν, μὲ τὸ νὰ ἐπασχε κακῶς ἀπὸ αὐτὴν,
θυμῶνωντας καὶ ἐπιθυμῶντας · καὶ μάλιστα διὰ τὴν δὲν
εὕρισκε καιρὸν ἐπιτήδειον τῆς ἀποσασίας του · ἔπειτα

συνέλαβε πόνον · ἤγουν ἔλαβε πρὸς τούτοις καὶ πό-
νον σωματικόν · ὅταν γὰρ ἡ ψυχὴ πάσχη, καὶ τὸ
σῶμα συμπάσχη· οὐ μόνον λοιπὸν ἐπίνει ὁ Ἀβεσ-
σαλώμ κατὰ τὴν ψυχὴν, ἀλλὰ καὶ κατὰ τὸ σῶμα
ἐπίνει, ἕως οὗ ἐγέννησε τὴν ἀνομίαν τῆς ἀποσα-
σίας · ἀτιμὸν γὰρ πρᾶγμα ἔκαμε τῇ ἀληθείᾳ νὰ ἀ-
τιμάσῃ τὸν πατέρα του, νὰ διώξῃ αὐτὴν, καὶ νὰ
μιάνῃ τὰς παλλακὰς αὐτοῦ · μερικοὶ δὲ συντομωτέ-
ραν ἐρμηνείαν κάμνουσι τοῦ ῥητοῦ τοῦτου · καὶ ὡ-
δεῖνα μὲν καὶ κοιλοπονήμα λέγουσι, τὴν ἐννοίαν καὶ
τὸν πονηρὸν λογισμόν τῆς ἀποσασίας τοῦ Ἀβεσσα-
λώμ · σύλληψιν δὲ, τὴν εἰσὶν καὶ πῆξιν τοῦ λο-
γισμοῦ τῆς ἀποσασίας · ἡ νοεῖται καὶ οὕτως, ὅτι
αὐτὸς κοιλοπονήσας πρότερον, καὶ πολλὰ παθὼν
ἀπὸ τῶν λογισμῶν τῆς ἀποσασίας, καὶ μὴ ὑποφέ-
ρωντας αὐτόν, συνέλαβε πάλιν ἄλλον λογισμόν διὰ
τὴν αὐτὴν ἀποσασίαν · ὁ ὁποῖος λογισμὸς ἔγινεν εἰς
αὐτόν πόνος, καὶ δευτέρου κοιλοπονήμα. (2)

15: „Λάκκον ἔρυξε, καὶ ἀνέσκαψεν αὐ-
τόν, καὶ ἐμπεσεῖται εἰς βόθρον, ὃν
εἰργάσατο.

Κίνδυνον, λέγει, κατεσκεύασεν ὁ υἱός μου ἐ-
ναντίον εἰς ἐμένα τὸν πατέρα του, καὶ κίνδυνον,
ἀπὸ τὸν ὁποῖον δυσκόλως ἤμπορῶ νὰ ἐλευθερωθῶ
(3) τὸν κίνδυνον γὰρ ἐφανέρωσεν ὁ Δαβὶδ μὲ τὴν
ὁμοιότητα τοῦ λάκκου · διότι καθὼς ἐκεῖνοι, ὅπου
πέσουν εἰς τὸν λάκκον, δὲν δύνανται νὰ εὗγουν ἔξω
ἀπὸ αὐτόν, καὶ μάλιστα ἀνίσως δευτεροσκαφῇ, καὶ
γὰρ ὁ λάκκος βαθύτερος, τοιοῦτοτρόπως καὶ ἐγὼ
δὲν

(1) Κατὰ δὲ τὸν Βαρῖνον ὠδὶς λέγεται παρὰ τὸ ὠδῶ, ὠδὶς τις οὔσα, δὴ ἥς ὠθεῖται τὸ βρέφος · ἢ ἀπὸ τοῦ ὁδύνει
κατ' ἐπαύξεισιν τοῦ ο εἰς ω, ἢ τροπῇ τοῦ υ εἰς ι.

(2) Ἐφ' ἣ δὲ ὁ μέγας Βασίλειος „Ὡς πρὸς τὴν τάξιν δοκεῖ συγχευμένως ἡ λέξις ἔχειν · ἐπειδὴ πρῶτον αἱ
κύουσαι συλλαμβάνουσιν, εἶτα ὠδίνουσι, ἢ τελευταῖον τίχουσιν · ἐνταῦθα δὲ πρῶτον ἡ ὠδὴν · εἶτα ἡ σίλληψις,
εἶτα ὁ τοκετός · πρὸς δὲ τὴν τῆς καρδίας σύλληψιν, ἐμφαντικώτατα ἔχει · αἱ γὰρ ἄλλοι τῶν ἀκολάσων ὁρμαὶ,
ἢ αἱ μανικαὶ ἢ παροισσῶσαι ἐπιθυμίαι ὠδίνες ἐλέχθησαν, διὰ τὸ μετ' ὀξύτητος ἢ πόνου ἐγγίνεσθαι τῇ ψυχῇ ·
κατὰ δὲ τὴν τοιαύτην ὁρμὴν ὁ περιγραφὴς τῶν πονηρῶν μὴ γενόμενος βουλευμάτων, συνέλαβε πόνον · ἢ ὁ τὴν ἐν
καρδίᾳ κακίαν διὰ τῶν πονηρῶν πράξεων ἐκκαύσας, ἔτεκε τὴν ἀνομίαν.

(3) Ἄλλος δὲ παρὰ τῇ Σειρῇ τοῦ Νικήτα λέγει „Καὶ οἱ Ἰουδαῖοι δὲ μετὰ τὸ τεκεῖν τὴν κατὰ τοῦ Σωτῆρος ἐπι-
βου-

δὲν ἤμπορῶ νὰ λυτρωθῶ ἀπὸ τὰ κακὰ ὅπου κατ' ἐ-
μοῦ κατεσκεύασεν ὁ πατραλοῖας υἱός μου · ἐπειδὴ
αὐτὰ ἔχουσι βάθος πονηρίας, καὶ κύκλον θανατη-
φόρον · ἀλλ' ὅμως αὐτὸς ἔχει νὰ πιάσῃ εἰς τὸν λάχ-
κον αὐτὸν καὶ τὸν κίνδυνον, ὅπου κατ' ἐμοῦ κατε-
σκεύασε · καὶ ἀντὶ νὰ πιάσῃ ἐμένα, αὐτὸς θέλει
πιασθῇ.

16: „Ἐπιστρέψει ὁ πόνος αὐτοῦ εἰς κε-
φαλὴν αὐτοῦ.

Καὶ τὰ δύο αὐτὰ ἔγιναν ἐμπράκτως εἰς τὸν
Ἀβεσσαλώμ. ἐπειδὴ καὶ αὐτὸς ὁ ἄθλιος ἔπεσαν εἰς
τὸν κίνδυνον, ὅπου ἠτοίμασα κατὰ τοῦ πατρὸς του,
καὶ ὁ πόνος καὶ ἡ σπουδὴ, ὅπου εἶχε νὰ πιάσῃ τὸν
κατέραι του, ἐγύρισε παραδόξως κατὰ τῆς κεφαλῆς
του · διότι σπουδάζοντας αὐτὸς νὰ παραθαρῶνῃ
τὸν λαόν του εἰς τὸν κατὰ τοῦ πατρὸς του πόλεμον,
διαπερνῶν καβαλλάρης ὑπὸ κάτω ἀπὸ τοὺς κλάδους
μῆς δρυὸς, ἐπιάσθη ἀπὸ τὰ μαλλιά τῆς κεφαλῆς
του, καὶ κρεμασθεὶς ἔλαυνώσ εἰς τὸ δένδρον, ἐφο-
νεύθη πικρῶς ἀπὸ τὸν Ἰωάβ. (1)

„Καὶ ἐπὶ κορυφὴν αὐτοῦ ἡ ἀδικία αὐ-
τοῦ καταβησεται.

Ἡ ἀδικία, λέγει, τῆς ὁποίας ἔγινεν ἀρχηγὸς
ὁ Ἀβεσσαλώμ, αὐτὴ, λέγω, θέλει κτυπήσῃ εἰς
τὴν κεφαλὴν του · ἔχουν εἰς αὐτόν · ἐπειδὴ ἀπὸ το
κυριώτερον μέρος τοῦ σώματος τὴν κεφαλὴν δηλαδή,
ὅλον τὸ σῶμά του ἐφανερώσῃ · καθὼς καὶ τῇ ἀληθείᾳ
ἔτιζι ἔγινε · διὰ τὴν αὐτὸς συγκροτήσας πόλεμον ἐ-
ναντίον τοῦ πατρὸς του, ἀντὶ νὰ θανατώσῃ ἐκείνον,
ἐθανατώθη μᾶλλον αὐτός.

17: „Ἐξομολογήσομαι τῇ Κυρίῳ κατὰ
τὴν δικαιοσύνην αὐτοῦ.

Ἐγὼ, λέγει, ἐπειδὴ καὶ ἔλαβε τοιοῦτον τέ-
λος ὁ πόλεμος, καὶ ἐρουνεύθη ὁ πολέμων μα, τούτου
χάρῃ θέλω εὐχαριστήσω τὸν Θεὸν διὰ τὴν δικαίαν
κρίσιν αὐτοῦ. (2)

Καὶ

βουλὴν, λιμοῦ καὶ μαχαίρας ἔργον ἐγένοντο · οἱ δὲ, καὶ διεσπάρησαν · ὁ δὲ Σατανᾶς θάνατον κατασκευάσας κατὰ
τοῦ Σατῆρος Χριστοῦ διὰ Σταυροῦ, θανάτῳ παραδίδεται · ὅτε λέγειν ἡμᾶς πρὸς Χριστὸν μετὰ τοῦ Δαμασκη-
νοῦ Ἰωάννου „Διὰ Σταυροῦ σου ἠσχύνθη ὁ ἀσεβής· εἰργάσατο βόθρον γὰρ, ὃν ἐρύξας εἰσπέπτωκε· καὶ ὁ προδότης
τὸν Κύριον Ἰούδας, ἀγχύνῃ τὸν βίον κατέστρεψεν· ὅθεν εἶπεν ὁ Χρυσόψυχον „Αἱ κατὰ τῶν δικαίων βουλαί, ἐπὶ
τὰς κεφαλὰς τῶν βουλευομένων ἐπιστρέφουσιν· ὥσπερ ἀπὸ σφαλῶν καὶ ἀντιτίπων σωμάτων, τὰ προσπεσόντα βέλη
πρὸς τοὺς ἀφίεντας ἐπαίεισιν· ὅθεν εἶπεν ὁ Σολομὼν „Ὁ ἐρύσσων βόθρον τῇ πλησίον, ἐμπεσεῖται εἰς αὐτόν· ὁ
δὲ κυλίαν λίθον, ἐφ' ἑαυτὸν κυλίει (Παρ. κς'. 27.) καὶ ὁ Σειράχ „Ὁ ἐρύσσων βόθρον εἰς αὐτὸν ἐμπεσεῖται·
καὶ ὁ ἱστὸν παγίδα, ἐν αὐτῇ ἀλώσεται (Σειράχ κς'. 27.) εἶπε δὲ καὶ τις τῶν Ποιητῶν (ὁ Ἡσίοδος δηλ.) „Ἡ
δὲ κακὴ βουλὴ τῇ βουλευσάντι κακίση· καὶ ἄλλος „Ὅς τις καθ' ἑτέρου δόλια μηχανεύεται, ἑαυτῇ λελήθε τὸ κα-
κὸν ἀρχιτεκτονῶν.

(1) Ἄλλος δὲ λέγει „Τὸ ἐπιστρέψει ὁ πόνος αὐτοῦ εἰς κεφαλὴν αὐτοῦ, καὶ περὶ τοῦ Ἀχιτόφελ καὶ περὶ τοῦ Ἀβε-
σσαλώμ εἰρησθησάσιν· ἀμφοτέρων γὰρ ἡ κεφαλὴ εἰς τιμωρίαν κατέβη· ὁ μὲν γὰρ, ἀγχόνη χρησάμενος, οὕτως
τὸν βίον κατέλυσεν· ἐκεῖνος δὲ, ὑπὸ δένδρον ἐλθὼν, καὶ ἐξαρτηθεὶς ἀπὸ τῆς κόμης, πολλὸν ἐνέρεματο χρόνον, τοῦ
Θεοῦ τὴν ψῆφον ἀναθεὶν φέροντος· καὶ ἵνα μάθῃς, ὅτι οὐκ ἀνδραπίκας ἦν σπουδῆς τὸ γινόμενον· ἀλλ' ὅλον θεῖον
ἦν τὸ δικαστήριον, τρίχες καὶ ζύλον αὐτὸν ἐδῆσαν, καὶ ζῶον παξέδωκε· καὶ ἀντὶ μὲν σχοινοῦ ἡ κόμη· ἀντὶ δὲ ζύ-
λου, τὸ δένδρον γέγονεν· ἀντὶ δὲ σφαγνῶτος, προσήγαγεν αὐτὸν ἡ ἡμίσιος· καὶ τὸ δὲ θανατωτέρον, ὅτι ὁ κα-
ταλλάξας αὐτῷ τὸν κατέραι (ὁ Ἰωάβ δηλαδὴ) οὗτος αὐτὸν ἀνήγει· ὁ δὲ Θεὸς ἐψηφίζετο· ὅτι γὰρ ἀναθεὶν ἡ
ψῆφος κατερέρετο, ἄκουσον αὐτοῦ πῶς τοῦτο παξέστησεν· εἰπὼν γὰρ ἐπὶ κορυφὴν αὐτοῦ ἡ ἀδικία αὐτοῦ καταβη-
σεται, ἐπάγει· Ἐξομολογήσομαι τῇ Κυρίῳ κατὰ τὴν δικαιοσύνην αὐτοῦ.

(2) Ὅθεν εἶπεν ὁ σοφὸς Θεοδώριτος „Ἐγὼ δὲ τοσαύτης τοῦ Θεοῦ προνοίας τυχὼν, ὑμνήσω τὸν εὐεργέτην διπ-
νεκῶς, τῆς κρίσεως τὸ δίκαιον διηγούμενος.

„Καὶ ψαλῶ τῷ ὀνόματι Κυρίου τοῦ
„Υψίστου.

Ἐγὼ, λέγει, θέλω ψάλλω νικητήρια ᾠσματα εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ· διὰ τί ἐπικαλέσθηκα αὐτόν, καὶ μοι ἐβοήθησε· διὰ τί ἂν μοναχὸν τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ ἔχη τόσην μεγάλην δύναμιν, τίς νὰ μὴ βοηθῇ αὐτὸν τὸν ἴδιον Θεόν; Ὑψίστον δὲ εἶπεν αὐτόν· ἤρουν τὸν ὑψηλότερον ἀπὸ ὅλα τὰ ὄντα, καὶ τὸν ὑπερουρανιον· ταῦτα δὲ τὰ εὐχαριστήρια εἶπεν ὁ Δα-

βίδ, ὅχι διὰ τί ἔχαίρεν εἰς τὸν θάνατον τοῦ υἱοῦ του· πῶς γὰρ ὁποῦ αὐτὸς μάλιστα ἔκλαψε καὶ ἐπένθη τὴν ἡμέραν ἐκείνην, εἰς τὴν ὁποίαν ὁ Ἀβεσσαλώμ ἐθανατώθη; ἀλλὰ τοῦτο ἐποίησεν ὁ Δαβίδ, ἀποδεχόμενος καὶ τιμῶν τὴν ἀπόφασιν καὶ κρίσιν τοῦ Θεοῦ, ἥτις δικαίως τοὺς ἀδίκους καταφθάνει· Μερικοὶ δὲ συντομώτερον ἐρμηνεύοντες τὸ, λάκκον ὥρυξεν ἕως τοῦ, ἡ σδίκη αὐτοῦ καταβήσεται, λέγουσιν, ὅτι ὁ Δαβίδ φαναρόναι μεταρροικῶς, ὅτι ὅσα κακὰ ὁ Ἀβεσσαλώμ κατ' αὐτοῦ ἐμηχανεύθη, αὐτὸς ὁ ἴδιος τὰ ἔπαθε· ταῦτα δὲ τὰ ἴδια εὐχόμεθα καὶ ἡμεῖς οἱ Χριστιανοὶ ἐναντίον τοῦ Διαβόλου, τοῦ ἀοράτου καὶ κοινοῦ ἡμῶν ἐχθροῦ.

ΨΑΛΜΟΣ Η΄.

„Εἰς τὸ τέλος ὑπὲρ τῶν Ληνῶν Ψαλμός τῷ Δαβίδ.

Τί μὲν θέλει νὰ εἴπῃ, εἰς τὸ τέλος, εἶπομεν εἰς τὴν ἐπιγραφὴν τοῦ δ΄. Ψαλμοῦ· ληνούς δὲ ἐδῶ ὀνομάζει τοὺς Ναοὺς καὶ Ἐκκλησίας, τὰς εὐρισκομένους εἰς ὅλην τὴν οἰκουμένην. Ἀμπέλος γὰρ εἶναι ὁ Κύριος· κλήματα δὲ, εἶναι οἱ Ἀπόστολοι· σφαύλι δὲ, εἶναι ἡ Πίστις, ἡ ὁποία σφιγγομένη εἰς τὰς Ἐκκλησίας, εὐγάνει ὡς κρασί τὴν διδασκαλίαν, ἥστις εὐφραίνει τῶν πιστῶν τὰς καρδίας· εἰς τὸ πρόσωπον λοιπὸν τῶν πνευματικῶν τούτων ληνῶν ὁ Ψαλμός οὗτος ἐξεφωνήθη ἀπὸ τοῦ Δαβίδ κατὰ τὸν Εὐσέβιον καὶ τὸν Χρυσόστομον, διότι παλαιὰ μὲν ὁ Ναός, ἐκτίσθη εἰς ἑνα μόνον τόπον τῆς Ἱερουσαλὴμ· ἐπειδὴ καὶ εἰς ἑνα μόνον λαὸν τῶν Ἰουδαίων, ἦτον ἀποκληρωμένος· περὶ τοῦ ὁποίου εἶπεν ὁ Ἡσαΐας· „Καὶ φθοδόμησα πύργον ἐν μέσῳ αὐτοῦ, καὶ προλήνιον ὥρυξα ἐν αὐτῷ (Ἡσ. ε΄. 2.) πύργον μὲν ὀνομάζων, τὸν Ναόν, προλήνιον δὲ, τὸ Θυσιαστήριον· εἰς τὸ τέλος δὲ τῶν αἰώνων καὶ τῆς νομικῆς λατρείας, ἐκρημνίσθη μὲν αὐτός, ἐκτίσθησαν δὲ εἰς ὅλην τὴν γῆν Ἐκκλησίαι πάμπολλαι· διὰ τί καὶ ὅλα τὰ ἔθνη ἔλαβον τὴν θεογνωσίαν· τὴν αὐτὴν δὲ ἐπιγραφὴν τοῦ παρόντος, ἔχει καὶ ὁ πγ΄. Ψαλμός· ὑπὲρ τῶν ληνῶν γὰρ κακείνος ἐπιγράφεται.

Ι. ΚΥ.

1. Ὁ Κύριε ὁ Κύριος ἡμῶν ὡς θαυμα-
στόν τὸ ὄνομά σου ἐν πάσῃ τῇ γῇ.

Τῶν μὲν ἀπίστων, Κύριος καὶ αὐθέντης εἶναι ὁ Χριστός, καθ' ἓνα μόνον τρόπον, τὸν τῆς πλάσεως· τῶν δὲ πιστῶν εἶναι αὐθέντης, κατὰ δύο τρόπους, καὶ κατὰ τὴν πλάσιν, καὶ κατὰ τὴν ἐπίγνωσιν ὡς ἐρμηνεύει ὁ Χρυσορρόμος· διὰ τοῦτο καὶ δῶκα φοραῖς ἀνεδίπλωσεν ἐδῶ ὁ Προφήτης τὸ Κύριε ὁ Κύριος· διότι λέγουσιν αἱ τῶν πιστῶν Ἐκκλησίαι πρὸς τὸν Χριστόν· ὦ Κύριε δημιουργέ, ὅστις ἐγίνωσας καὶ Κύριος ἡμῶν τώρα διὰ τῆς ἐπιγνώσεως, πολλὰ θαυμαστὸν εἶναι τὸ ὄνομά σου εἰς ὅλην τὴν γῆν. (ἐπιτακτικὸν γὰρ εἶναι ἐδῶ τὸ, ὡς·) ἐπεὶ αὐτὸ μόνον ἐπικαλούμενον, δίδωκε τοὺς Δαίμονας· νεκροὺς ἀνασταίνει· ἀσθενείας ἰατροῦει· τὰ σοιχεῖα μεταβάλλει, καὶ πάντα δύναται νὰ καμῇ. (1) τοῦτο δὲ τὸ ὄνομα εἰς ἄλλα μέρη ὁ Δαβὶδ ὀνομαζέει φοβερὸν, ὡς ἐξομολογησάσθωσαν φησὶ, τῷ ὀνόματί σου τῷ μεγάλῳ, ὅτι φοβερὸν καὶ ἅγιόν ἐστι (Ψαλ. 113. 3) καὶ θαυμαστὸν μὲν αὐτὸ εἶναι, διὰ τὰς ὑπερφυσικὰς ἐνεργείας ὅπου κάμνει· φοβερὸν δὲ, διὰ τὴν ἀρρήτου δύναμιν ὅπου ἔχει· βλέπε δὲ ἀγαπητέ, πῶς ὁ Δαβὶδ συναριθμεῖ καὶ τὸν ἑαυτόν του μετ' ἡμῶν τὰ ἔθνη λέγων, Κύριε ὁ Κύριος ἡμῶν· ἐπαιδὴ ἐπροεῖδε τὸ Μυστήριον τῆς ἐνσάρχου οἰκονο-

μίας, καὶ τὴν πίσιν τοῦ Χριστοῦ, ὅπου διεπέρασεν εἰς ὅλα τὰ πέρατα τοῦ Κόσμου· τί ἔχουσι λοιπὸν νὰ εἰποῦν οἱ Ἰουδαῖοι διὰ τὴν προφητείαν ταύτην; διότι τὸ ὄνομα τοῦ Παντοκράτορος δὲν ἦτον θαυμαστὸν, ἀλλὰ καταφρονημένον εἰς τὰ περισσότερα ἔθνη· καθὼς ὁ ἴδιος τὸ λέγει διὰ τοῦ Ἡσαΐου, Δὲ ὑμᾶς τὸ ὄνομά μου βλασφημεῖται ἐν τοῖς ἔθνεσιν (Ἡσ. 53. 1) ὥς ἐπὶ τὸν Χριστόν εἶναι ἀναντιρρήτως ὁ λόγος οὗτος, τοῦ ὁποίου τὸ ὄνομα ἔχινε θαυμαστὸν εἰς ὅλην τὴν γῆν.

Ἔτι ἐπὶ τῇ ἡμετέρῃ μεγαλοπρέπειᾷ σου ὕψι, περὰ τῶν Οὐρανῶν.

Μεγαλοπρέπειαν ἐδῶ ὀνομαζέει ὁ Δαβὶδ τὴν θείαν ἐκκοσμίαν, κατὰ τὸν μέγαν Κύριλλον· ἐπαιδὴ καὶ αὐτὴ ἐξάθη τῇ ἀληθείᾳ μεγάλη, καὶ καθέ νουν ὑπερβαίνουσα· αὕτη, λέγει, ἐπὶ τῇ ὁποίᾳ εἶναι ὑπερθαύματος καὶ ἀκατανόητος, καὶ ἀπὸ αὐτὰς τὰς Οὐρανίας τῶν Ἀγγέλων δυνάμεις· καὶ ὅχι μόνον οἱ ἄνθρωποι, ἀλλὰ καὶ οἱ Ἀγγελοὶ ἐκπλήττονται τὸ τοιοῦτον Μυστήριον νοεῖται δὲ καὶ ἄλλως τὸ ρητόν· ὅτι ὁ Δαβὶδ θέλωντας νὰ φανερώσῃ τὸ ἄπειρον τῆς φύσεως τοῦ Θεοῦ, λέγει πρὸς τὸν Θεόν· ὅτι ὑψώθη ἡ μεγαλοπρέπειά σου ὑπερὰ τῶν Οὐρανῶν Κύριε, μὴ τὸ νὰ μὴ χωρῇ αὐτὴν ἡ γῆ· διὰ τὸ ὅποιον καὶ ὁ Προφήτης Ἀββακούμ, ἔλεγεν, Ἐκάλυψεν Οὐρανοὺς ἡ ἀρετὴ αὐτοῦ, καὶ τῆς ἀνέσεως αὐτοῦ πλήρης ἡ γῆ. (Ἀβ. 3. 3) (2)

2. Ἐκ

(1) Ὅθεν καὶ ὁ Θεὸς Κύριλλος λέγει, Πάλαι μὲν ἡ τοῦ Θεοῦ δύναμις μονοουχὶ συνετέλλετο κατὰ μόνον τὴν Ἰουδαίαν· γνωστὸς γὰρ ἦν ἐν αὐτῇ ὁ Θεός, καὶ ἐν τῇ Ἰσραὴλ μέγα τὸ ὄνομα αὐτοῦ· ἐπεὶ δὲ Θεός ἐστι Κύριος, ἐπέφανεν ἡμῖν, θαυμάσονται τὸ ὄνομα αὐτοῦ παρὰ τοῖς ἀνὰ πάσαν τὴν γῆν· ἐκπλήττεται τοίνυν ὁ Προφήτης, τὴν εἰς ἀνθρώπους χυθεῖσαν γῆσιν τοῦ ὀνόματος τοῦ Θεοῦ· οὐκέτι γὰρ μόνον τοῖς ἐν τῇ Ἰουδαίᾳ ὁ Θεός· ἔφη δὲ καὶ ὁ Θεοδότης, Σφόδρα, φησὶ, τὸ σὺν, ὦ Δέσποτα, παρὰ πάντων ὑμνεῖται ὄνομα, καὶ σὲ Ποιητὴν οὐρανοῦ καὶ γῆς ἀπαντες ὀνομάζουσι... καὶ αὐτὸς δὲ τῷ Ἰακώβ ἐπιφανείς τὴν προσηγορίαν πυνθανομένην ἔφη, τί ζητεῖς τὸ ὄνομά μου; καὶ τοῦτό ἐστι θαυμάσιον· λέγει καὶ ὁ Ἡσύχιος, Τὸ Κύριε ὁ Κύριος ἡμῶν, ἡ ἐκκλησία λέγει· μετὰ γὰρ τὴν εἰς Χριστόν ἐπίγνωσιν τῆς τῶν εἰδώλων ἀποσάσα δουλείας, Κύριον αὐτῆς καλεῖν τὸν ἀληθινόν Θεόν καὶ Κύριον ἡγάτο· αἶτι μὲν γὰρ ἡ γῆ πάσα τῶν θαυμάτων ἀληθῶς τῆς τοῦ Θεοῦ δημιουργίας πεπληρωται· ἔτι δὲ πολλὸν, ἀπ' οὗ περ αὐτοῦ τὸ ὄνομα δηλαδὴ τὸ τοῦ Χριστοῦ, παρὰ πᾶσιν Ἑλλήσι τε καὶ βασιβάζεσι διὰ τῆς εἰς αὐτὸν ἐθαυμασώδη πίστεως (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ)

(2) Ὁ δὲ Θεολόγος Γρηγόριος μεγαλοπρέπειαν ἐνόησε τὴν ἐν ταῖς κτίσμασι μεγαλειότητα τοῦ Θεοῦ, ἡ ἐν ταῖς κτί-

2: „Ἐκ στόματος νηπίων καὶ θηλαζόν-
των πατηρτίσω αἶνον.

Ἐδῶ ὁ Προφῆτᾶναξ προλέγει ὕμνον καὶ δοξολογίαν Θεοῦ· ἀπὸ τὰ πολλὰ δὲ σημεῖα καὶ θαύματα, ὅπου ἐποίησεν ὁ Χριστὸς, ἕνα μόνον ἔγραψεν εἰς τὸν Ψαλμὸν τοῦτον: ἤγουν τὸ τῶν παιδῶν τῶν ἀναφωνούντων πρὸς τὸν Χριστόν „Ὡσαννὰ εὐλογημένος ὁ ἐρχόμενος ἐν ὀνόματι Κυρίου ὡσαννὰ ἐν τοῖς ὑψίστοις· (Ματ. κα. 9.) διὰ τί τὸ θαῦμα αὐτὸ, ἦτον ἀπὸ τὰ ἄλλα θαυμαστότερον καὶ ἐκπληκτικώτερον· ἐπειδὴ καὶ ἐν τῇ παλαιᾷ Διαθήκῃ, νεκρὸς ἀνέστη, καὶ λεπρὸς ἐκαθαρίσθη, καὶ Δαίμων ἐδιώχθη· χορὸς δὲ παιδῶν βυζανάρικων, τότε πρῶτον ἐνάρθρων καὶ τραυῶς ἐλάλησε κατὰ τὸν Χρυσόσομον· διὰ τί δὲν ἦτον ἐκεῖνα ἀπλῶς παῖδια, ἀλλὰ καὶ θηλαζόντα: ἦτοι βυζανάρικα· τὸ ὅποιον εἶναι παραδοξότατον· κατηρτίσω δὲ εἶπεν: ἤγουν τὸν αἶνον τῶν βυζανάρικων παιδῶν ἐσὺ τὸν ἔκαμες τέλειον, ὡσὰν νὰ ἤθελεν εὐγαίνειν ἀπὸ στόμα Ἀγγέλων.

„Ἐνεκα τῶν ἐχθρῶν σου τοῦ κατα-
λῦσαι ἐχθρὸν καὶ ἐκδικητὴν.

Ἐδῶ διηγεῖται ὁ Δαβὶδ καὶ τὴν αἰτίαν, διὰ τὴν ὁποῖαν ἔγινε τὸ ἀνωτέρω θαῦμα τῶν παιδῶν: ἤγουν ὅτι ἔγινε διὰ τοὺς ἐχθροὺς σου Ἰουδαίους

Κύρια· διότι εἰς μὲν τὰς ἄλλας θαυματουργίας ὑπώπτεον οἱ Ἰουδαῖοι, πῶς γελᾷ τοὺς ὀφθαλμοὺς τῶν, καὶ βλέπουσιν ἄλλα ἀντ' ἄλλων· εἰς δὲ τὸν ὕμνον τῶν νηπίων, τὰ ὅποια ἦτον ἐδικάτων παιδία, καὶ αὐτοὶ οἱ ἴδιοι τὰ ἔτρεφον, δὲν εἶχον νὰ εἰπὺν καμμίαν ἀντιλογίαν.. οἰκονομήθη δὲ τὸ θαῦμα αὐτὸ, διὰ νὰ καταλυθῇ, λέγει: ἤγουν νὰ ἐντραπῇ ὁ λαὸς τῶν Ἑβραίων, ὅστις ἦτον ἐν ταυτῇ καὶ ἐχθρὸς καὶ ἐκδικητὴς τοῦ Θεοῦ· ἐχθρὸς γὰρ ἦτον τοῦ Θεοῦ, ἐπειδὴ ἐπολέμει τὸν Τίον τοῦ Θεοῦ· ἐκδικητὴς δὲ ἦτον τοῦ Θεοῦ, ἐπειδὴ ἐνόμιζε, πῶς διὰ τὴν δόξαν καὶ ἀγάπην τοῦ Πατρὸς, πολεμεῖ τὸν Τίον· νοεῖται δὲ κατὰ τὸν ἅγιον Μιχάιμον καὶ ὁ Διάβολος ἐχθρὸς καὶ ἐκδικητὴς τοῦ Θεοῦ· ἐχθρὸς μὲν γὰρ εἶναι αὐτὸς τοῦ Θεοῦ, διὰ τί ἐναντιόνοται εἰς τὰς ἐντολὰς τοῦ Θεοῦ, καὶ πολεμεῖ τοὺς φίλους τοῦ Θεοῦ· ἐκδικητὴς δὲ τοῦ Θεοῦ εἶναι, διὰ τί ἀρ' οὐ κηρύσσει τοὺς ἀνθρώπους εἰς τὴν ἀμαρτίαν, τότε κατηγόρει αὐτοὺς πρὸς τὸν Θεόν, ὡς καταφρονεῖ τῶν ἐντολῶν του· καὶ διὰ τοῦτο ζητεῖ ἀπὸ τὸν Θεόν νὰ τοὺς ἐκδικήσῃ μὲ διαφόρους τιμωρίας, διὰ τί παρέβησαν τὰς θείας του ἐντολὰς (1) ἡσχύνθη λοιπὸν τότε καὶ ὁ Διάβολος καὶ ἐντραπῇ, ἀκούων νὰ δοξολογοῦν τὸν Χριστόν τὰ θηλαζόντα νήπια· γράφει δὲ ὁ Δαβὶδ ἐκεῖνα ὅπου ἐμελλον νὰ γένουν, ὡσὰν νὰ ἔγιναν πρὸ πολλοῦ· ἐπειδὴ καὶ εἶδεν αὐτὰ ὡς ἀπερασμένα μὲ τοὺς προφητικούς του ὀφθαλμούς· ἢ καὶ ὡς ἐκ προσώπου τῶν Ἑκκλησιῶν ταῦτα προσφέρει, παρὰ τῶν ὁποίων λέγονται ὡς ἀπερασμένα, τὰ τότε ἐπὶ τοῦ Χριστοῦ ὑπὸ τῶν παίδων εἰρημένα.

3: Ο.

κτίσμασι καὶ τοῖς ὑπ' αὐτοῦ προβεβλημένοις καὶ διοικουμένοις μεγαλειότης, ἢ ὡς ὁ Θεὸς Δαβὶδ ὀνομάζει, μεγαλοπρέπεια· ταῦτα γὰρ Θεοῦ τὰ ὀπίσθια, ὅσα μετ' ἐκείνου ἐκείνου γνωρίσματα· Καὶ ὁ Νύσσης δὲ λέγει „Ἀνιστά ἡ ψυχὴ καὶ πᾶν τὸ καταλαμβανόμενον ὡς μικρότερον τοῦ ζητουμένου καταλιμπάνουσα, γένοιτ' ἂν ἐν περινοίᾳ τῆς μεγαλοπρεπείας ἐκείνης τῆς ὑπεράνω τῶν οὐρανῶν ἐπηρεμένης, ἣν ἀταπείνωτον ὁ Προφήτης βλέπει· καὶ οὐρανοὶ, μικροὶ κήρυκες τῆς θείας ἀξίας νομίζονται, ὅτι ἐπήρθη ἡ μεγαλοπρέπεια αὐτοῦ, οὐ μὲχρι τῶν οὐρανῶν, ἀλλ' ὑπεράνω τῶν οὐρανῶν.

(1) Ὅθεν εἶπεν ὁ Θεὸς Κύριλλος „Ὁ αὐτὸς (Διάβολος) καὶ εἰς τὸ πλημμελεῖν κατωθεῖ, καὶ κατήγορος τῶν ἡμαρτηκότων γίνεται· ὡς μὲν σὺν ἐχθρὸς, ἀμαρτάνειν καταναγκάζει· ὡς δὲ ἐκδικητὴς, παραδεδομένους κολάζει· Ὑμνοῖον γὰρ καὶ Ἀλέξανδρον αὐτὸς βλασφημῶν ἀπεργασάμενος, πάλιν ἐπαίδευσεν διὰ τὰς εἰς Θεὸν βλασφημίας· τὰ αὐτὰ σχεδὸν λέγει καὶ ὁ Θεὸς Χρυσόσομος.

3: „Οτι ὄψομαι τοὺς Οὐρανοὺς ἔργα τῶν
„δακτύλων σου.

Πρὸ μὲν τῆς ἐνσάρκου οἰκονομίας, τὰ ἔθνη
ὠνόμαζον ποιητὰς τοῦ Κόσμου τοὺς ψευδωνύμους
Θεοὺς· ἀφ' οὗ δὲ ἔλαμψεν εἰς τὸν Κόσμον ἡ ἀλή-
θεια τοῦ Εὐαγγελίου, βοᾷ πρὸς τὸν Θεὸν ἡ τῶν
Χριστιανῶν Ἐκκλησία τὰ λόγια ταῦτα τοῦ Δαβίδ:
ἤγουν ὅτι ἐγὼ θέλω γνωρίσω τοὺς Οὐρανοὺς ἔργα
τῶν δακτύλων σου Κύριε. (1) Οὐρανοὺς δὲ λέ-
γει τὸν πρῶτον Οὐρανὸν τὸν ἐν ἀρχῇ ποιηθέντα, καὶ
τὴ μετὰ ταῦτα δημιουργηθὲν σερέωμα· ἡ καὶ πλη-
θυντικῶς ἐπρόφερε τοὺς Οὐρανοὺς, κατὰ τὴν Ἑ-
βραϊκὴν γλῶσσαν, ἥτις ἔχει συνήθειαν νὰ μεταχει-
ρίζεται τὰ πληθυντικὰ ἀντὶ ἐνικῶν· λέγωντας ὁμῶς
Οὐρανὸν, συμπεριέλαβεν ὁ Προφήτης καὶ τὰ μεταξὺ
τῆς γῆς καὶ τοῦ Οὐρανοῦ χοιχεῖα καὶ κτίσματα· λέ-
γουσι δὲ μερικοί: ἦτοι ὁ Χρυσόσομος καὶ ὁ Κύριλ-
λος, ὅτι εἶπεν ἔργα τῶν δακτύλων τοῦ Θεοῦ τοὺς
Οὐρανοὺς, διὰ νὰ παραστήσῃ μὲ τὸ, δακτύλων, ὅ-
τι οἱ τόσον μεγάλοι καὶ εὐρύχωροι Οὐρανοί, εἶναι
ποιήματα ἐνὸς μικροτέρου μέρους τῆς ἐνεργείας καὶ
δυνάμεως τοῦ Θεοῦ· εἰς ἑμένα ὁμῶς ταῦτα φαίνε-
ται ἀδιάφορον· διὰ τὴν εἰς ἄλλο μέρος ὁ αὐτὸς Δα-
βὶδ λέγει „Ἔργα τῶν χειρῶν σου εἰσιν, οἱ Οὐρανοί
(Ψαλ. ρα΄. 26.) ἐπειδὴ δὲ ὁ Προφητὰνὰξ ἐν-
θυμηθῇ Οὐρανὸν, διὰ τοῦτο ἐπρόσθεσε καὶ τὸν σο-
λισμὸν τοῦ Οὐρανοῦ, καὶ λέγει ἀκολουθῶς.

„Σελήνην καὶ ἀστέρας, ἃ σὺ ἐξεμε-
„λίωσας.

Ἦγουν, ἐγὼ ἡ τῶν πιστῶν Ἐκκλησία, θέλω
γνωρίσω ἐσένα ποιητὴν τῆς σελήνης καὶ τῶν ἀστέ-
ρων· εἰπὼν δὲ τὴν σελήνην, δι' αὐτῆς ἐφανέρωσε
καὶ τὸν ἥλιον· ἐπειδὴ καὶ ἡ σελήνη φωτίζεται ἀπὸ
τὸν ἥλιον· καὶ ἀκολουθῶς τὰ δύο αὐτὰ εἶναι ἐνω-
μένα εἰς τὴν γνῶσιν τῶν ἀνθρώπων· διότι μὲ τὸ νὰ
εἶναι ὁ ἥλιος καὶ ἡ σελήνη δύο μεγάλοι φωστῆρες,
ἀκολουθεῖ ὅτε, ὅταν ἐνθυμηθῇ τινὰς τὸν ἕνα, νὰ
ἐνθυμηθῇ ἐν ταυτῷ καὶ τὸν ἄλλον· εἰς ἄλλο δὲ μέ-
ρος ὁ Δαβὶδ μόνον τὸν ἥλιον ἀναφέρει χωρὶς τὴν σε-
λήνην „Σὺ φησι κατηρτίσω φαῦσιν καὶ ἥλιον·
(Ψαλ. ογ΄. 17.) ἐπειδὴ καὶ τὰ δύο ἕνα διὰ
τοῦ ἄλλου νοοῦνται, ὡς εἵπομεν· ἃ δὲ, εἶπεν οὐ-
δετέρως: ἦτοι τὰ ἄστρα, ἢ τὰ ἔργα· διὰ τὴν σε-
λήνην καὶ οἱ ἀστέρες, οὔτε ἀρσενικὰ εἶναι φύσει, οὐ-
τε θηλυκὰ· ἐθεμελίωσας δὲ ταῦτα, εἶπεν, ἀντὶ τοῦ
ἐπηξας, ἐσερέωσας· ὥστε ὅπου νὰ μὴ πίπτουν ἀπὸ
τὰς διωρισμένας σφαῖρας καὶ τόπους αὐτῶν, καὶ
μὴ ὅλον ὅπου εἶναι (ὥσαν) κρεμασμένα εἰς αὐτάς.

4: „Τί ἐστὶν ἄνθρωπος ὅτι μιμνήσκη
„αὐτοῦ; ἡ υἱὸς ἀνθρώπου ὅτι ἐπισκέ-
„πτη αὐτόν;

Καὶ τοῦτον τὸν λόγον εἶπεν ὁ Δαβὶδ διὰ τὴν
ἐνανθρώπησιν τοῦ Κυρίου, μὲ τὸ νὰ ἐπρογνώρισε τὸ
ταύτης Μυστήριον· τίς καὶ ποταπὸς, λέγει, εἶναι ὁ
ἄνθρωπος Κύριε, ὅτι εἰς καιρὸν ὅπου αὐτὸς ἀποστά-
τησεν ἀπὸ λόγου σου, καὶ ἀθέτησε τὴν ἐδικὴν σου
δεσποτείαν, πάλιν ἐσὺ τὸν ἐνθυμάσαι καὶ τὸν ἐ-
λεεῖς; ἐσχηματίσθη δὲ ὁ λόγος κατὰ τὸ παράδειγμα
ἐκείνων τῶν ἀνθρώπων, ὅπου ἀλησμονοῦν τινα, ἐ-
πειτα πάλιν τὸν ἐνθυμοῦνται, παρακινούμενοι ἀπὸ
κάποιαν συμπάθειαν καὶ εὐσπλαγχνίαν· καὶ ὅχι μό-
νου

(1) Ὁ δὲ Χρυσόσομος ἀγκαλὰ ἔ λέγει, ὅτι τὸ ὄψομαι ἐδῶ λαμβάνεται ἀντὶ τοῦ τεθέσθαι· ὁ Θεολόγος ὁμῶς
Γρηγόριος εἰς τὸν μέλλοντα αἰῶνα τοῦτο λαμβάνει λέγων „Τάχα δὲ ἡμῖν, οὐκ ἔστι νῦν ἀκριβὴς ἡ τῆς κτίσεως
κατανόησις, ἀλλὰ ἔσται ταύτης τὰς σκιῶν ἔχουσαν· τίς γὰρ οὐρανοῦ περιφορὰ, οὐπω κατενόησας, κατανόησεις δὲ ἴ-
σως ποτε, ὅταν ἀπολαύσῃς τὸ τέλειον· ἢ ὄψομαι γὰρ φησι τοὺς οὐρανοὺς ἔργα τῶν δακτύλων σου, σελήνην ἔ
ἀστέρας ἔ τὸν ἐν αὐτοῖς πάγιον λόγον· ὡς οὐχὶ νῦν ὁρῶν, ὁφόμενος δὲ ἔσται ὅτε· ὡς ὑπονοεῖσθαι τὰ νῦν ὁρῶμενα·
μὴ εἶναι τὴν ἀληθειαν, ἀλλὰ τῆς ἀληθείας ἰδιόγραμμα.

νον, λέγει, ἐνθυμῆσαι τὸν ἄνθρωπον Κύριε, ἀλλὰ καὶ ἐσὺ ὁ ἴδιος πηγαίνεις εἰς ἀντίληψιν καὶ βοήθειάν του· τοῦτο γὰρ θέλει νὰ εἰπῇ ἐπίσκεψις· ἐπειδὴ κατὰ τὸν Ἡσαΐαν, «Οὐ πρέσβυς, οὐδὲ Ἀγγελος, ἀλλ' αὐτὸς ὁ Κύριος (ἐλθὼν) ἔσωσεν ἡμᾶς. (Ἡσ. ξγ' ρ.) τί μέγα, λέγει, πρᾶγμα εἶναι ὁ ἄνθρωπος Κύριε, ἵνα ταῦτα ποιήσῃς δι' αὐτόν; καὶ διὰ μὲν τοὺς Ἀγγέλους, ὅπου ἔπεσον, δὲν ἔκαμες ἕνα παρόμοιον ἔλεος, διὰ δὲ τὸν παρόντα ἄνθρωπον, ἦλθες εἰς τὴν ἐδικήν μας ταπεινότητα καὶ ἔγινες ἄνθρωπος; ἄνθρωπος δὲ καὶ υἱὸς ἀνθρώπου, ἕνα καὶ τὸ αὐτὸ δηλοῦσιν ἐκ παραλλήλου· καὶ φαίνεται ὅτι εἶναι περιφράσις· τὸ γὰρ υἱὸς ἀνθρώπου, ἀντὶ τοῦ ἀνθρώπου λαμβάνεται· συνειθίζει δὲ ἡ παλαιὰ Γραφή νὰ μεταχειρίζεται τοιαύτας περιφράσεις. (1)

5: „Ἠλάττωσας αὐτὸν βραχύ τι παρ' Ἀγγέλους.

Μὲ τὰ λόγια ταῦτα ἐνθυμεῖται ὁ Προφητὰνὰς τὰς ἔξ ἀρχῆς εὐεργεσίας ὅπου ἔκαμεν ὁ Θεὸς εἰς τὸν ἄνθρωπον· διὰ τί, ὅταν ὁ ἄνθρωπος ἐπλάσθη,

ὀλίγον τι ἦτον κατώτερος ἀπὸ τοὺς Ἀγγέλους, διὰ τὴν συνάρκειαν τοῦ πηλίνου σώματος κατὰ τὸν Βασίλειον, καὶ διὰ τὰ ἐκ τοῦ τοιούτου σώματος ἐπακολουθήματα· τοῦτο δὲ ἔγινε κατ' οἰκονομίαν Θεοῦ νὰ ἐνωθῇ ὁ ἄνθρωπος μὲ σῶμα πηλινον· ἵνα ὅταν αὐτὸς ὑπερφηανεύεται διὰ τὸν νοῦν, ταπεινώνεται διὰ τὸν χοῦν· διὰ τί, ἀνίσως ὁ ἄνθρωπος τόσον ὑπερφηανεύεται, καὶ μ' ὅλον ὅπου φορεῖ γῆινον καὶ βαρὺ σῶμα, τί ἤθελε γένῃ ἀνίσως ἦτον χωρὶς σώμα; (2)

„Δόξῃ καὶ τιμῇ ἑστεφάνωσας αὐτόν.

Μὲ δόξαν, λέγει, καὶ τιμὴν τὸν ἄνθρωπον ἑστεφάνωσας Κύριε· μὲ δόξαν μὲν, διὰ τί κατ' εἰκόνα Θεοῦ ὁ ἄνθρωπος ἔγινε· μὲ τιμὴν δὲ, διὰ τί ὑπετάχθησαν εἰς αὐτόν ὅλα τὰ ζῶα, καὶ ὅλη ἡ αἰσθητὴ Κτίσις.

6: „Καὶ κατέστησας αὐτόν ἐπὶ τὰ ἔργα τῶν χειρῶν σου.

Ε-

(1) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει „Ταῦτα οὐ περὶ τῆς δημιουργίας, ἀλλὰ περὶ τῆς προνοίας διέξεισιν· οὐ γὰρ εἶπεν, ὅτι ἔπλασας· ἀλλὰ ὅτι μιμνήσκῃ καὶ ἐπισκέπτῃ· οὐ γὰρ μόνον, φησιν, εἰς τὸ εἶναι παρήγαγες· ἀλλὰ καὶ τὸ εἶναι δεδωρησάιναι, καὶ μεμνημένος διατελεῖς, καὶ κακῶς διοικείμενον ἐπισκέπτῃ· ὁ δὲ Εὐσέβιος λέγει καὶ τοῦτο τὸ γλαφυρόν περὶ τοῦ ἀνθρώπου (ἐν Κεφ. σ'. βιβ. ια'. τῆς Εὐαγγελικῆς Προπαρασκευῆς) „Τὸ ἐν σαρκὶ πεπιλημένον, ἑστέοις τε καὶ νεύροις κατακεπαρμένον, ὄγκον τε μέγαν καὶ βαρὺν ἐπιχθισμένον ἀνθρώπου σῶμα, λήθης πολλῆς καὶ ἀμαθείας αἰτίαν συνιδὼν ἰδὲ παρ' Ἑβραίοις λόγος, εὐθυβέλῃ κέκληκε προσήματι, Ἐνὸς ἐποννομάσας· ὅπερ δηλοῖ τὸν ἐπιλήσιμον· κεῖται γοῦν παρὰ τινι Προφήτῃ (δηλαδή τῷ Δαβὶδ ἐνταῦθα) τί ἐστιν ἄνθρωπος, ὅτι μιμνήσκῃ αὐτοῦ; ἢ ἡδὲ ἀνθρώπου ὅτι ἐπισκέπτῃ αὐτόν; ἀνθ' οὗτο τοῦ Ἑβραϊκοῦ· ἐπὶ μὲν τῆς τοῦ ἀνθρώπου κλήσεως περιεῖληψε „Τί Ἐνὸς; ὡσεὶ ἔλεγε σαφέστερον „Τί οὗτός ἐστιν ὁ ἐπιλήσιμος, ὅτι σὺ ὁ Θεὸς μιμνήσκῃ αὐτοῦ, καὶ περ οὗτος ἐπιλήσιμος; τὸ δὲ ἢ ἡδὲ ἀνθρώπου, ὅτι ἐπισκέπτῃ αὐτόν „Ἡ ἡδὲ Ἀδὰμ κεῖται παρὰ τοῖς Ἑβραίοις, ὡς εἶναι τὸν αὐτόν καὶ Ἀδὰμ καὶ Ἐνὸς, τοῦ μὲν σαρκικοῦ διὰ τοῦ Ἀδὰμ, τοῦ δὲ λογικοῦ διὰ τοῦ Ἐνὸς παρισταμένου (παρὰ τῷ Κορδελίῳ)

(2) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει „Ἐνταῦθα τῆς μετὰ τὴν παράβασιν ἐμνημόνευσεν ἀποφάσεως· τῷ Ἐκτῷ γὰρ τῶν Ἀγγέλων ἠλάττωται· λέγει δὲ καὶ ὁ Χρυσόστομος „Ἄλλος δόξῃ καὶ ἀξιώματι σέφεις αὐτόν· ἔστι μὲν γὰρ κατὰ τὴν ἱστίαν, ἔστι δὲ κατὰ ἀναγκάην ἐκλαβεῖν· λέγει γὰρ αὐτοῦ καὶ τὴν ἀρχὴν, ἣν ἐνεχειρίσθη γενόμενος, λέγει καὶ τὰ μετὰ ταῦτα ἀγαθὰ, ὧν μετὰ τὴν παρουσίαν τοῦ Χριστοῦ ἀπῆλυσεν· παρὰ μὲν γὰρ τὴν ἀρχὴν ἠκούσεν· ὁ τρόμος ἡμῶν καὶ ὁ φόβος ἡμῶν ἐπὶ πάντα τὰ θηρία τῆς γῆς, καὶ ἀρχετέ τῶν ἰχθύων τῆς θαλάσσης καὶ τῶν πετεινῶν τοῦ οὐρανοῦ· μετὰ δὲ ταῦτα „Πατεῖτε ἐπάνω ὄφεις καὶ σκορπίων· ἀλλὰ ταῦτα ἀφείρε, ἀπὸ τῶν ταπεινωτέων ὑφαίνει τὸν λόγον, ἐπεὶ οὐκ οὐδεὶς τοῖς ὀφειτέροις καταλιπὼν· ἡ γὰρ δόξα ἡ μείζων καὶ ἡ τιμὴ, τὰ ἐπὶ τῆς κατὰ τὴν διαθήκην γενόμενα· ὅταν κεφαλὴν ἔχῃ τὸν Χριστόν, ὅταν εἰς τὸ σῶμα αὐτοῦ τελεῖ· ταῦτα δὲ πάντα διὰ τῆς δόξης καὶ τῆς τιμῆς αἰνίσσεται· διὸ καὶ ὡς εἴρηται, ἕτερος ἔλεγε καὶ Δόξῃ καὶ τιμῇ σέφεις αὐτόν, τὸ μέλλον προα-
νομήσαν.

Ἐχειροτόνησας, λέγει, τὸν ἄνθρωπον Κύριε, βασιλέα τῆς αἰσθητῆς Κτίσεως, τὴν ὁποίαν ἐποίησας· εἶπε γὰρ πρὸς τὸν ἄνθρωπον ὁ Θεός, „Λύξάνεσθε καὶ πληθύνεσθε, καὶ πληρώσατε τὴν γῆν, καὶ κατακυριεύσατε αὐτῆς (Γέν. α΄. 28.)

„ Πᾶντα ὑπέταξας ὑποκάτω τῶν πο-
„ δῶν αὐτοῦ.

7: „ Πρόβατα καὶ βοῦς ἀπάσας, ἔτι δὲ
„ καὶ τὰ κτήνη τοῦ πεδίου.

8: „ Τὰ πετεινὰ τοῦ Οὐρανοῦ, καὶ τοὺς
„ ἰχθύας τῆς θαλάσσης, τὰ διαπο-
„ ρεύμενα τρεῖς θαλάσσης.

Ταῦτα τὰ λόγια ἐρανίσθη ὁ Δαβὶδ ἀπὸ τὴν Γένεσιν τοῦ Μωϋσέως, ὅπου γράφεται „ Ποιήσωμεν ἄνθρωπον κατ' εἰκόνα ἡμετέραν καὶ καθ' ὁμοίωσιν, καὶ ἀρχέτωσαν τῶν ἰχθύων τῆς θαλάσσης, καὶ τῶν πετεινῶν τοῦ Οὐρανοῦ, καὶ τῶν κτηνῶν καὶ πάσης τῆς γῆς, καὶ πάντων τῶν ἐρπετῶν τῶν ἐρπόντων ἐπὶ τῆς γῆς (Γέν. β΄. 26.) ἔπειδ' ἔπειτα πάντα καθολικῶς, διὰ τοῦτο ἀκολουθῶς ἐμοίρασεν αὐτὰ εἰς τὰ μερικώτερα· καὶ πρῶτον μὲν, ἀρχισεν ἀπὸ τῶ ἡμερὰ ζῶα: ἤγουν ἀπὸ τὰ πρόβατα, καὶ τὰ βόδια· κτήνη δὲ τοῦ πεδίου: ἤγουν τοῦ κάμπου, εἶναι ὅλα ἐκεῖνα τὰ τετράποδα ζῶα, ὅπου βόσκουν εἰς τοὺς κάμπους καὶ τὰ λιβάδια· ἔπειδ' ἔπειτα κτήνος εἶναι καὶ τετράποδον ζῶον, ὅπου νεύει κάτω εἰς τὴν γῆν· μετὰ τὸ ὄνομα δὲ τῶν κτηνῶν ἐφάνερωσε καθολικῶς καὶ τὰ ζῶα χερσαῖον, εἴτε ἡμερον εἶναι, εἴτε ἄγριον· ἐ-

πειδὴ ὅλα αὐτὰ ἐκτίσθησαν διὰ τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ ἀνθρώπου· καὶ ὅλα ταῦτα ἐξουσιάζει ἐκεῖνος ὁ ἄνθρωπος, ὅπου φυλάττει τὸ πρῶτον ἀξίωμα, ὅπου ἔλαβεν ἀπὸ τὸν Θεόν, ὡς πάντες οἱ ἅγιοι· πετεινὰ δὲ τοῦ Οὐρανοῦ εἶπεν: ἦτοι τοῦ ἀέρος· ἔπειδ' ἔπειτα τὸν ἀέρα ἐδῶ Οὐρανὸν καλεῖ ὁ Προφήτης κατὰ τὸν μέγαν Βασιλεῖον· διὰ τί ὁ ἄνθρωπος εἶναι ἀπλωμένος ἐπάνω εἰς τὴν κεφαλὴν μας, ὡς ὁ Οὐρανός· θεωρήσας δὲ ὁ Δαβὶδ καὶ εἰς τὰ παμπληθέςατα γένη καὶ εἶδη τῶν ὀφθαλμῶν εἶπεν, ὅτι διαπορεύονται ταῦτα εἰς τὰς τρεῖς θαλάσσης. (1) ἀλλὰ ταῦτα μὲν νοοῦμεν, πῶς λέγονται περὶ τοῦ φιλοῦ καὶ ἀπλῶς ἀνθρώπου, ἀνάγονται δὲ καὶ εἰς τὸν Κυριακὸν ἄνθρωπον: ἦτοι εἰς τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν, καθὼς ὁ Ἀπόστολος Παῦλος ἀνήγαγε ταῦτα εἰς αὐτόν.

Λέγει λοιπὸν ὁ Δαβὶδ, τί τόσον μέγα εἶναι ὁ ἄνθρωπος, ὁ προσληφθεὶς ὑπὸ τοῦ Θεοῦ λόγου, ὅτι ἐνθυμῆσαι αὐτόν; (2) ἐνθυμῆθη γὰρ αὐτόν ὁ Πατὴρ ἄνωθεν ὀνομάσας αὐτόν καὶ εἰπὼν „ Οὗτός ἐστιν ὁ Υἱός μου ὁ ἀγαπητός, ἐν ᾧ κηρύσσωσα (Ματθ. γ΄. 17.) Τὸν δὲ Ἀνθρώπου ὠνόμασε τὸν Χριστόν, διὰ νὰ ἐπιστημῇσιν ἐκεῖνους, ὅπου ἔλεγον, ὅτι ἄνωθεν ἀπὸ τοῦ Οὐρανοῦ ἔφερε τὴν σάρκα μετὰ λόγου τοῦ· ὅθεν καὶ αὐτὸς ὁ Κύριος εἰς πολλὰ μέρη τοῦ Εὐαγγελίου τὸν Ἀνθρώπου ὀνομάζει τὸν ἐαυτοῦ τοῦ, φανερόντων μὲ τὸ ὄνομα αὐτό, ὅτι ἀπὸ τὰ καθαρά αἵματα τῆς Παρθένου, ἐπηξεν καὶ ἐσύνησεν Νεὸν εἰς τὴν Θεϊκὴν τοῦ ὑπόστασιν· υἱὸς δὲ ἀνθρώπου λέγεται καὶ ὁ υἱὸς τῆς γυναικὸς· ἔπειδ' ἔπειτα καὶ ἡ γυνὴ ἄνθρωπος εἶναι καὶ ὀνομάζεται· ἐπισκέπη δὲ αὐτόν εἶπε, διὰ τί ὡς ἐκ προσώπου τοῦ ἔλεγον ὁ Κύριος· „ Προωρώμην τὸν Κύριον ἐνώπιόν μου διαπαντός, ὅτι ἐκ δεξιῶν μου ἐστίν (Ψαλ.

(1) Ὁ δὲ μέγας Βασιλεὺς ἐς τὸ ΙΕ΄. Κανὼν αὐτοῦ, θέλει ὅτι νὰ ἔχουν διαφοράν τὰ ἀφάρια ἀπὸ τὰ διαπορευόμενα τρεῖς θαλάσσης· διαπορευόμενα γὰρ τρεῖς θαλάσσης ἐννοεῖ, τὰ κτήνη τὰ μεγάλα τῆς θαλάσσης, καὶ ὅλα τὰ ὁσσεῖα, καὶ μαλακώσεντα καὶ μαλάκια· ὁ δὲ Θεὸς Ἀβραάμ διαπορευόμενα τρεῖς θαλάσσης ἐννοεῖ, τὰ εἰς τοὺς τοιοῦτους τόπους διατρίβοντα: ἦτοι τοὺς καθεύδοντες, τὰς πεταλίδας, καὶ τὰ τοιαῦτα ἄλλα.

(2) Ἀρμόδιον δὲ μάλλον εἶναι νὰ ἀναγνώσῃ ὁ λόγος οὗτος ὁ περὶ τοῦ Χριστοῦ νοούμενος, οὐχὶ ἐρωτηματικῶς· ἀλλὰ ἀποφαντικῶς καὶ θαυμαστικῶς οὕτως „ Ὅτι τόσον μέγα εἶναι ὁ ἄνθρωπος ὁ προσληφθεὶς ὑπὸ τοῦ Θεοῦ Λόγου, ὅτι ἐνθυμῆσαι αὐτόν· μέγα γὰρ ἦτον τῇ ἀληθείᾳ· ἔπειδ' ἦτον ἡνωμένος κατὰ ὑπόστασιν μετὰ τὸν Θεὸν Λόγον.

(Ψαλ. ιε'. 8.) ἡλάττωσας δὲ αὐτὸν βραχύ τι παρ' Ἀγγέλους εἶπε, διὰ τί ἐπεῖνα καὶ ἐδίψα ὁ Κύριος, καὶ εἰς τὰ ἀδιαβλήτα πάθη τοῦ σώματος ὑπέκειτο· ἐξεφάνωσας δὲ αὐτὸν : ἦτοι ἐσόλισας· με δόξαν μὲν : ἤγουν τὴν Θεότητα· με τιμὴν δὲ : ἦτοι τὴν παρὰ τῶν Ἀγγέλων· εἰς πάμπολλα γὰρ μέρη ἐδορυφόρου αὐτὸν ὡς Θεὸν οἱ Ἀγγελοι· ἢ καὶ με τιμὴν τὴν παρὰ τῶν Ἀγγέλων ὁμοῦ καὶ τὴν παρὰ τῶν ἀνθρώπων· οἱ γὰρ ἄνθρωποι οἱ πιεσύνοντες αὐτῷ, ἔλεγον, ὅτι εἶναι Θεός, καὶ πανευλαβῶς ἐτίμουν αὐτόν· πάντα δὲ ὑπέταξας εἰς αὐτόν, διὰ τί ἦτον νέος Ἀδάμ, καὶ ἐφύλαξε τὸ κατ' εἰκόνα· καὶ πρόβατα μὲν τὰ εἰς αὐτὸν ὑποταχθέντα, εἶναι οἱ ἀπὸ τὰ Ἑθνη πιεσύνοντες, τοὺς ὁποίους εὐρών ὁ Κύριος πεπλανημένους ὡς ἀν πρόβατα εἰς τὰ ὄρη καὶ τὰ βουνὰ, ὅπου ἐθυσιάσαν τοῖς εἰδώλοις, τοὺς ἐσύναξεν εἰς μίαν μάνδραν· βοδία δὲ, εἶναι οἱ ἐξ Ἰουδαίων πιεσύνοντες, οἵτινες ἐτραβίζον τὸν βαρὺν τοῦ Νόμου ζυγόν· κτήνη δὲ τοῦ κάμπου, εἶναι ἐκαῖνοι, ἐποῦ μήτε τὸν Νόμον τοῦ Μωϋσέως ἐδέχοντο, μήτε τὸν τοῦ Εὐαγγελίου· ἀλλ' ἦτον εἰδωολάτραι, περιπατοῦντες εἰς τὴν παιδιάδα καὶ ταπεινότητα τῶν ἡδονῶν τοῦ βίου, με τὸ νὰ μὴν ἐδύναντο νὰ ἀναβοῦν εἰς ὕψος θεωρίας, καὶ νὰ γνωρίσουν τὸν ἀληθῆ Θεόν. (1)

Καὶ πετεινὰ μὲν Οὐρανοῦ, εἶναι οἱ Ἀγγελοι οἱ ὑποτασσόμενοι τῷ Χριστῷ· ὁψάρια δὲ τῆς θαλάσσης

σης, εἶναι οἱ Δαίμονες, οἱ διατρίβοντες εἰς τὰ κύματα τῆς ζωῆς ταύτης, καὶ ζῶντες μέσα εἰς τὴν λάσπην καὶ ἀλμυρότητα τῶν πονηρῶν ἡμῶν πράξεων· καὶ αὐτοὶ γὰρ οἱ Δαίμονες ἔχουν νὰ ὑποταχθῶν εἰς τὸν Χριστόν· καθὼς εἶναι γεγραμμένον, „Ἴνα ἐν τῷ ὀνόματι Ἰησοῦ πᾶν γόνυ κάμψῃ ἐπουρανίων καὶ ἐπιγείων, καὶ καταχθονίων. (2) (Φιλ. β'. 10) δὲν εἶναι δὲ ἀκαρὸν νὰ παραθέσωμεν ἐδῶ καὶ μίαν ἄλλην γλαφυρὰν ἐρμηνείαν εἰς τὸ ρητὸν τοῦτο : δηλαδή, ὅτι τὸ ἡλάττωσας αὐτόν τὸν Χριστόν βραχύ τι, οὐ λέγεται πρὸς τοὺς Ἀγγέλους, ἀλλὰ πρὸς τὴν δόξαν τοῦ Πατρός· ἐτί γὰρ πρέπει νὰ ἀναγιγνώσκεται· ἡλάττωσας αὐτόν τὸν Χριστόν βραχύ τι, τοῦ σοῦ δηλαδή ἀξιώματος, διὰ τὴν φύσιν τῆς σαρκὸς· ἔπειτα τὸ ἐξῆς, „Παρ' Ἀγγέλους δόξη καὶ τιμὴ ἐξεφάνωσας αὐτόν : ἤγουν περισσώτερον ἀπὸ τοὺς Ἀγγέλους ἐξεφάνωσας αὐτόν· ἐπεὶ καὶ κλένας ἀπὸ τοὺς Ἀγγέλους, οὔτε τὸ τοῦ Θεοῦ ὄνομα ἔλαβεν, οὔτε τὴν μεγάλην δορυφορίαν ἡξιώθη, ὡς ὁ Δεσπότης Χριστός. (3) ὥς εἰπὼν δὲ οἱ Ἰουδαῖοι, πότε ἄλλην φορὰν ἤνεσαν καὶ ἐδοξολόγησαν τὸν Θεὸν παιδία βυζανάρικα ; ἢ ποῖον ἐχθρόν κατέλυσε καὶ ἠφάνισεν ἡ τούτων δοξολογία ; ἀλλὰ δὲν ἔχουσιν· ἐπεὶ εἰς μόνον τὸν καιρὸν τοῦ Χριστοῦ ταῦτα ἠκολούθησαν. Πῶς δὲ λέγει ὁ Δαβὶδ ἐδῶ, ὅτι θέλει ἰδῆ τοὺς Οὐρανούς ἐργα τῶν δακτύλων τοῦ Θεοῦ, εἰς καιρὸν ὅπου ὁ Μωϋσῆς ἐδίδαξε περὶ τούτων καὶ εἶπεν, „Ἐν ἀρχῇ ἐποίησεν

- (1) Ὁ δὲ Ἀθανάσιος λέγει, „Πρόβατα ἔβας τοὺς ἐξ Ἰσραὴλ πιεσύνοντας αἰνίττεται· κτήνη δὲ πεδίου, τὰ Ἑθνη δηλοῖ· πετεινὰ δὲ τοῦ οὐρανοῦ, τοὺς ἐπηρμένους κατὰ τὸν βίον, ἔξ τὰ ὑψηλὰ φρονούντας· κατὰ δὲ τὸν Ἠσυχίον, „Πρόβατα νοητὰ ὑποτεταγμένα τῷ Χριστῷ, τοὺς ἐν ἀκακίᾳ πολυτευομένους ἀνθρώπους εὐρίσκομεν· βόας, τοὺς τῶν ἐντολῶν ἐργάτας· περὶ ὧν Μωσῆς ὁ νομοθέτης ἔλεγεν, „Οὐ φιμώσεις βοῶν ἀλοῶντα· ὅθεν οὐχ ἀπλῶς βόας, ἀλλὰ ἔξ πάσας ὁ Ψαλμὸς προσέθετο· πᾶσι γὰρ ὁ Θεός, τὴν ἀρετὴν ἔξ τὴν τυχοῦσαν ἐργαζομένοις εἰρίσκει· Κτήνη δὲ καλεῖ τοὺς ἀμαρτωλοὺς· ἐπεὶ κατὰ τὰς ὁφείας εἰς γῆν νεοῦσας κέκηνται· ἀλλὰ ἔξ ταῦτα μετανοοῦντα, ἔξ ὑποταγέντα σωθήσεται· ὅταν τὸν Χριστὸν ἀναβάτην διὰ τῆς Εὐαγγελικῆς πολιτείας ὑποδέχεται· ἀνθρώπους γὰρ φησι ἔξ κτήνη σώσεις Κύριε (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ).
- (2) Ὁ δὲ Ἠσυχίος λέγει, „Πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ τοὺς περὶ τὴν θεολογίαν ἡσυχολημένους καλεῖ, τοὺς ἐρευνῶντας τὰ ὑψηλὰ ἔξ μετάρσια δόγματα, ἰχθύες δὲ τῆς θαλάσσης, τοὺς ἐν τοῖς πράγμασι τοῦ βίου τούτου νηχομένους, καθάπερ ἐν κύμασι· σωτηρία δὲ ἔξ τούτοις ἀπόκειται, ὅταν πορευθῶσι τῶν βίου οὐκέτι θαλάσσης, ἀλλὰ θαλάσσαν, διὰ βαπτίσματος ἔξ μετανοίας ὁδεύουσιν (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ).
- (3) Ἀληθῶς γλαφυρὰ ἦτον ἡ ἐρμηνεία αὕτη, κατὰ τὸν ἐμὸν συγγραφέα, ἐὰν ὁ Ἀπόστολος Παῦλος, ὅστις εἶπε περὶ τοῦ Χριστοῦ τὸ ρητὸν τοῦτο τοῦ Δαβὶδ : ἦτοι τὸ ἡλάττωσας αὐτὸν βραχύ τι παρ' Ἀγγέλους δόξη ἔξ τιμῆς ἐξεφάνωσας αὐτόν (Ἐβρ. β'. 7.) ἂν, λέγω, αὐτὸς ἔμενε μέχρι τούτου· ἐπεὶ δὲ ὁ αὐτὸς Παῦλος παρακάτω εἰρηφ. 9. φέρει τὸ ἴδιον πάλιν τοῦτο ρητὸν ἔξ λέγει, „Τὸν δὲ βραχύ τι παρ' Ἀγγέλους ἡλαττωμένον βλέπομεν Ἰησοῦν διὰ

σεν ὁ Θεὸς τὸν Οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν, (Γέν. α. 1.) (1)

9: „Κύριε ὁ Κύριος ἡμῶν, ὡς θαυμα-
στον τὸ ὄνομα σου ἐν πάσῃ τῇ γῇ.

Ἐπειδὴ ὁ Ψαλμὸς οὗτος προφητεύει τὸ Μυ-
στήριον τοῦ Χριστοῦ, ὁ δὲ Χριστὸς ἐκατέβη ἀπὸ τοὺς
Οὐρανούς, καὶ πάλιν εἰς τοὺς Οὐρανούς ἀνέβη,

ποιήσας ὡσάν ἓνα κυκλικὸν σχῆμα, ἀπὸ τὸ αὐτὸ
κέντρον εἰς τὸ αὐτὸ, καὶ πρὸς τὴν Πατρικὴν δόξαν
ἀποκαταστάς· διὰ τοῦτο καὶ ὁ Ψαλμὸς οὗτος σχῆ-
μα κύκλου μιμούμενος, ἀπὸ ἐκεῖ ὅπου ἄρχισεν, ἐ-
κεῖ πάλιν καὶ ἐτελείωσεν· ἀρχίζοντας γὰρ θαυμασ-
κῶς εἶπε „Κύριε ὁ Κύριος ἡμῶν, ὡς θαυμαστὸν τὸ
ὄνομά σου ἐν πάσῃ τῇ γῇ· καὶ πάλιν τελειόνοντας,
θαυμαστικῶς εἶπε τὰ ἴδια λόγια.

ΨΑΛ.

διὰ τὸ πάθημα τοῦ θανάτου, δόξῃ καὶ τιμῇ ἐξεφανώμενον· διὰ τοῦτο φανερόν ἐποίησεν, ὅτι καὶ τὸ ῥητὸν ὅπου εἴ-
πεν ἀνωτέρω, τὸ εἶπε με τοιοῦτον νόημα: ἦγουν, ὅτι ὁ Χριστὸς ἦτον βραχύ τι ἡλαττωμένος παρ' Ἀγγέλους· ἦ-
γουν ἦτον ὀλίγον κατώτερος τῶν Ἀγγέλων· διὰ τί; διὰ τὸ πάθημα τοῦ θανάτου· καθὼς ἐρμηνεύει αὐτὸ ὁ ἱερὸς
Θεοφύλακτος· καὶ ὅχι ὑπὲρ Ἀγγέλους, καθὼς ἐννοεῖ ἐδῶ γλαφυρῶς ὁ ἐδικός μου Συγγραφεὺς καὶ σοφὸς κύρ Εὐθύ-
μιος· τὸ γὰρ παρ' Ἀγγέλους, οὐ συνάπτει ὁ Παῦλος μετὰ τὸ, δόξῃ καὶ τιμῇ ἐξεφάνωσας, ἀλλὰ μετὰ τὸ ἡλάττωσας·
οὐδὲν δὲ θαυμαστὸν, ἂν ἡ ἐδική μου ἀμάθεια δὲν ἐδυνήθη κατὰ ἄλλον τρόπον νὰ καταλάβῃ τοῦ σοφοῦ μου συγ-
γραφέως τὴν πολυμαθεῖαν.

(1) Ἐλλιπὲς φαίνεται νὰ εἶναι ἡ ἐρμηνεία αὕτη· ἐπειδὴ, ἀπορεῖ μὲν ὁ Συγγραφεὺς, δὲν ἐπιφέρει δὲ καὶ τὴν
λύσιν τῆς ἀπορίας· ἀναπληροῦται δὲ αὕτη τυχὸν οὕτω· ὅτι εἶπε τοῦτο ὁ Δαβὶδ, διὰ τί τώρα μὲν, δὲν ἔχο-
μεν τὴν ἀκριβῆ γνώσιν τῶν οὐρανῶν καὶ τῆς λοιπῆς κτίσεως, ἀλλὰ μόλις τὰς σκιάς τῆς γνώσεως αὐτῆς· τότε δὲ θέ-
λομεν μάθομεν τοὺς ἀκριβεῖς λόγους τῶν οὐρανῶν, καὶ τῶν λοιπῶν κτισμάτων· καὶ διὰ τοῦτο ἐπέσπερε τὸ ῥητὸν εἰς
χρόνον μέλλοντα, ὅτι ὁψομαι τοὺς οὐρανούς, καθὼς εἶπεν ὁ Θεολόγος Γρηγόριος· καὶ ὅρα τὴν ὑποσημείωσιν τὴν ἐν
τῷ τρίτῳ σίχῳ τοῦ ἰδίου τούτου Ψαλμοῦ.

ΨΑΛΜΟΣ. Θ'. ΚΑΘΙΣΜΑ Β'.

„Εἰς τὸ τέλος ὑπὲρ τῶν κρυφίων τοῦ υἱοῦ Ψαλμός·

Τὶ μὲν δηλοῦτο „Εἰς τὸ τέλος“, εἵπομεν εἰς τὴν ἐπιγραφὴν τοῦ δ'. Ψαλμοῦ· νοεῖται δὲ καὶ κατὰ ἄλλον τρόπον, ὅτι τὸ τέλος τῆς ἐνσάρχου πολιτείας τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ, εἶναι ὁ διὰ Σταυροῦ θάνατος, ὡς λέγει ὁ θεὸς Κύριλλος· ἐπειδὴ καὶ κρύφια ἐδῶ ὀνομάζει τὸν θάνατον τοῦ Υἱοῦ, καθὼς φανερώνει τὸ Εἰβραϊκὸν καίμενον· τοῦτο γὰρ ἦτον Μυστήριον κεκρυμμένον ἀπὸ τοῦ αἰῶνος, καὶ ἄγνωστον εἰς τοὺς Ἀγγέλους· λέγει γὰρ ὁ Παῦλος, ὅτι τὸ Μυστήριον αὐτὸ ἦτον κεκρυμμένον ἀπὸ τοὺς ἄρχοντας τοῦ αἰῶνος τούτου „Εἰ γὰρ ἔγνωσαν, οὐκ ἂν τὸν Κύριον τῆς δόξης ἐσαύρωσαν· (α΄ Κορ. β' 8.) (1) εἰς τὸν Δεσποτικὸν λοιπὸν θάνατον ἀποβλέπει ὁ παρὼν Ψαλμός, διὰ μέσου τοῦ ὁποίου θανάτου καταλυθῇ ἡ δύναμις τοῦ ἐχθροῦ· μακρὰς δὲ εἶναι ὁ Ψαλμός οὗτος· ἴδιον δὲ καὶ τοῦτο εἶναι τῆς σοφίας τοῦ Πνεύματος· ἐπειδὴ οὔτε ὅλους τοὺς Ψαλμοὺς ἔκαμε μικροὺς καὶ συντόμους, οὔτε ὅλους πάλιν μεγάλους καὶ ἐκτεταμένους· ἀλλ' ἐποίησε τὸ βιβλίον τοῦ Ψαλτηρίου καὶ μὲ ἐκείνους καὶ μὲ τούτους· καὶ μὲ τοὺς μεγάλους μὲν Ψαλμοὺς, ἐξυπνᾷ τὴν ἀμέλειαν τῶν ῥαθύμων ἀναγνώσων· μὲ τοὺς μικροὺς δὲ, ἀναπαύει καὶ ξεκουράζει τοὺς κοποπιακῶς ἀναγνώσας· κατὰ τὸν Χρυσόστομον· κάμνει δὲ τὸν Ψαλμὸν τούτον ὁ Δαβὶδ εἰς τὸ ἐδικόν του πρόσωπον· διὰ τὴν αὐτὸς ἀπὸ αὐτὸν εὐεργετήτο καὶ εἰρελεῖτο· ἢ κάμνει αὐτὸν καὶ εἰς τὸ πρόσωπον τῶν εὐεργετουμένων ἀνθρώπων, καὶ ἐλευθερουμένων ἀπὸ τὴν τυραννίδι τοῦ Διαβόλου.

Πρέ-

(1) Ὁ δὲ Νύσσης Γρηγόριος, κρύφιον ἐννοεῖ τὴν τοῦ Θεοῦ γνῶσιν, ἥς κεφάλαιόν ἐστιν ἢ εἰς τὸν Υἱὸν πίσις... κρύφιον γὰρ ἀληθὲς ἐκεῖνό ἐστι, τὸ ἀκατανόητόν τε καὶ ἀόρατον, καὶ πάσης ὑπερκείμενον καταληπτικῆς ἐννοίας· ὃ περὶ ὁ προσεγγίσας διὰ τῆς πίσεως, εἰς τὸ τῆς νύκτος ἔφθασε τέλος· ἄλλοι δὲ κρύφια τοῦ Υἱοῦ ἐνόησαν ὅλον τὸ κατὰ Χριστὸν μυστήριον· ὅρα καὶ τὸ ἑνὶ τῶν τοῦ ἁγίου Μαξίμου εἰς τὸ „Καὶ ἔκλινεν οὐρανοὺς καὶ κατέβη τοῦ ἰχ' Ψαλμοῦ· ἵνα μάθῃς ὅτι ἡ ἐνανθρώπησις τοῦ Κυρίου γνωστὴ ἦτον εἰς τοὺς Ἀγγέλους, ὁ τρόπος ὁμοῦ αὐτῆς ἦτον εἰς αὐτοὺς ἄγνωστος· λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος „Κρύφιον δὲ τὸ μυστήριον τοῦ θανάτου οἱ ἑβδομήκοντα προσηγόρευσαν· ἐπειδὴ καὶ τοὺς ἄλλους ἅπαντας, καὶ αὐτοὺς τοὺς Ἀποστόλους ἐλάνθανε· καὶ μάρτυς ὁ Εὐαγγελιστὴς· τῷ γὰρ Κυρίῳ πολλάκις αὐτοῖς εἰρηκότος „Ἰδοὺ ἀναβαίνομεν εἰς Ἱερουσόλυμα· καὶ ὁ Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου παραδοθήσεται εἰς τὸ σταυρωθῆναι καὶ ἀποκτενοῦσιν αὐτὸν καὶ τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ ἐγερθήσεται, ἐπήγαγεν ὁ Εὐαγγελιστὴς· καὶ ἦν τοῦτο κεκρυμμένον ἀπὸ τῶν ὀφθαλμῶν αὐτῶν· ὁ δὲ Ἀθανάσιος φησὶ „Πολλὰ δὲ ἦν αὐτοῦ κρύφια, ὡς Θεὸς Λόγος σαρκὶ γεννηθεὶς ἐκ Παρθένου· κρυφίους δὲ λόγους καὶ αἱ παράδοξοι αὐτοῦ περιείχον θαυματουργαί· ἐπισφράγισμα δὲ τῶν κρυφίων ὁ θάνατος καὶ τὰ ἐν Ἀδου πραχθέντα, ἢ Ἀνάστασις τε καὶ ἡ Ἀνάληψις· τὰ αὐτὰ σχεδὸν λέγει καὶ ὁ Εὐσεβίος (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ) λέγει δὲ καὶ ὁ θεὸς Διονύσιος „Κρύφιος δὲ ἐστὶν ὁ Ἰησοῦς καὶ μετὰ τὴν ἐκφάνσιν, ἢ ἵνα τὸ θεϊότερον εἶπω, καὶ ἐν τῇ ἐκφάνσει· καὶ τοῦτο γὰρ Ἰησοῦ κέκρυπται, καὶ οὐδενὶ λόγῳ τὸ κατ' αὐτὸν ἐξήκαται μυστήριον· ἀλλὰ καὶ λεγόμενον ἀρρήτον μένει, καὶ νοούμενον ἄγνωστον (ἐπιστολ. γ' πρὸς Γάλιον.)

Πρέπει δὲ νὰ ἔχωμεν ταύτην τὴν καθολικὴν εἰδήσιν, ὅτι ἄλλα μὲν ῥητὰ τῆς ἁγίας Γραφῆς, ἐξηγοῦνται κατὰ μόνον τὴν ἱστορίαν καὶ τὸ γράμμα· καθὼς χάριν λόγου ἐξηγεῖται τὸ „Ἐν ἀρχῇ ἐποίησεν ὁ Θεὸς τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν (Γεν. α'. 1.) ἄλλα δὲ, ἐξηγοῦνται κατὰ ἀναγωγὴν μόνον· καθὼς οὕτως ἐξηγεῖται τὸ τοῦ Σολομῶντος ἐκεῖνο „Ἡ πηγὴ σου τοῦ ὕδατος ἔσω σοι ἰδίᾳ (Παρ. ε'. 18.) διὰ τὴν αὐτὴν ῥητὴν τοῦτο δὲν ἐξηγηθῇ μὲ ἀναγωγὴν, πολλὴ ἀπανθρωπία θέλει φανῇ, τὸ νὰ προσάξῃ ὁ Σολομὼν νὰ μὴ δίδῃ τινὰς οὐδὲ νερόν εἰς τὸν ἄλλον· φανερόν λοιπὸν εἶναι, ὅτι ὁ λόγος ἐδῶ καὶ τὸ νόημα εἶναι περὶ τῆς νομίμου γυναικός· ἥτις πηγὴ μὲν γλυκεῖα, εἶναι εἰς τὸν ἐδικόν της ἄνδρα κατὰ τὴν φύσιν, ἰδίᾳ δὲ, διὰ τὸ ἄσμικτον μετὰ ἄλλου ἀνδρός· ἄλλα δὲ πάλιν ῥητὰ ἐξηγοῦνται, καὶ καθ' ἱστορίαν ὁμοῦ καὶ κατὰ ἀναγωγὴν· καθὼς ἐξηγοῦνται τὰ περὶ τοῦ χαλκοῦ ὄρεως, τὸν ὁποῖον ὁ Μωϋσῆς ὕψωσε· διὰ τὴν αὐτὴν καὶ κατὰ τὴν ἱστορίαν ἔγινε, καὶ κατὰ ἀναγωγὴν λαμβάνεται εἰς τὸν Χριστόν· ὅθεν καὶ εἰς τοὺς παρόντας Ψαλμοὺς τοῦ Δαβὶδ πολλὰ τοιαῦτα ῥητὰ εὐρίσκονται, τὰ ὁποῖα ἐξηγοῦνται καὶ κατὰ τοὺς δύο τρόπους αὐτοὺς, πότε μὲν, ἱστορικῶς, πότε δὲ, καὶ ἀναγωγικῶς, καὶ οὐχὶ καθ' ἓνα μόνον τρόπον.

1: „**Ε**ξομολογήσομαί σοι Κύριε ἐν ὅλῃ καρδίᾳ μου.

Θαυμάσια ἐδῶ ὀνομάζει ὁ Δαβὶδ τὰς θαύμαστας εὐεργεσίας, ὅπου ἔκαμεν ὁ Θεὸς εἰς αὐτόν, καὶ τὰς κατὰ τῶν ἐχθρῶν του νίκας καὶ τρόπαια, τὸσον τῶν ὁρατῶν, ὅσον καὶ τῶν ἀόρατῶν.

Δύο σημαίνοντα ἔχει ἡ ἐξομολόγησις κατὰ τὸν Χρυσόστομον· σημαίνει γὰρ καὶ τὴν ἐξαγόρευσιν τῶν ἁμαρτημάτων· καὶ τὴν εὐχαριστίαν, διὰ τὰς εὐεργεσίας ὅπου τινὰς ἔλαβε· καθὼς τοιοῦτον σημαίνοντα ἔχει τώρα ἐδῶ ἡ ἐξομολόγησις· λέγει λοιπὸν ὁ Δαβὶδ· εὐχαριστῶ σοι Κύριε, ὅχι ἀπλῶς μὲ μόνον τὸ σῶμα, ἀλλὰ μὲ ὅλην μου τὴν καρδίαν, διὰ τὰς εὐεργεσίας ὅπου ἔλαβον παρὰ σοῦ, καὶ διὰ ἐκείνας ὅπου μέλλω νὰ λάβω. (1)

2: „Εὐφρανθήσομαι καὶ ἀγαλλιάσομαι ἐν σοί.

Εἰς ἐσένα, λέγει, θέλω εὐφρανθῶ Κύριε, ἐπαιδὴ μὲ τὴν πείραν καὶ δοκιμὴν ἐγνώρισα τὴν βοήθειαν καὶ δυνάμιν σου· καθὼς καὶ ἀλλαχοῦ ὁ αὐτὸς ἔλεγεν „Ἐμνήσθην τοῦ Θεοῦ καὶ εὐφράνθην (Ψαλ. ος'. 3.) μόνος γὰρ ὁ Θεὸς εἶναι εὐφροσύνη καὶ παρηγορία τῆς ψυχῆς· διὰ τὴν καὶ μόνος ὁ Θεὸς δύναται νὰ σώσῃ τοὺς εἰς αὐτόν καταφεύγοντας· ἐπίτασις δὲ καὶ αὔξησης τῆς εὐφροσύνης, εἶναι ἡ ἀγαλλίασις· ἥτις ἀπὸ τοῦτο ἐτυμολογεῖται, διὰ τὴν κα-

„Διηγέσομαι πάντα τὰ θαυμάσιά σου.

(1) Ὁ δὲ θεὸς Κύριλλος λέγει, ὅτι ἀρχίζει ὁ Δαβὶδ τὸν Ψαλμὸν τοῦτον ἐκ προσώπου τῶν Ἑβραίων, ἡ τῆς ἀνθρωπότητος, λέγει δὲ ὁ Χρυσόστομος „Εὐχαριστήσω σοι οὐχ ὑπὲρ εὐμερείας μόνον, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τοῖς ἐναντίοις· ὁ δὲ πλείονος μισθοῦ πρόξενον· ἐπὶ μὲν γὰρ τῶν ἀγαθῶν εὐχαριστῶν, χρέος ἀποδέδωκας, ἐπὶ δὲ τῶν κακῶν, τὸν Θεὸν ὀφειλέτην κατέστησας· λέγει δὲ καὶ ὁ Θεοδώριτος „Τῶν τελείων Ἰδίου τὸ πᾶσαν ἀνατιθέναι τῷ Θεῷ τὴν καρδίαν, καὶ πᾶσαν αὐτῷ καθιεροῦν τὴν διάνοιαν „Ἀγαπήσεις γὰρ φησὶ Κύριον ἡτὸν Θεόν σου ἐξ ὅλης τῆς καρδίας σου· ὁ δὲ μερίζων τοὺς λογισμοὺς εἰς μαμωνᾶν καὶ Θεόν· εἰς Χρυσὸν καὶ χρυσόν· εἰς τὸν παρόντα καὶ τὸν μέλλοντα βίον, οὐ δύναται ἀληθεύειν λέγειν „Εξομολογήσομαί σοι Κύριε ἐν ὅλῃ καρδίᾳ μου· ὁ δὲ Ἰσίδωρος φησὶ „Πῶς δὲ ἐν ὅλῃ καρδίᾳ ἐξομολογούμεθα; ὅταν μηκέτι πρὸς τὴν ἁμαρτίαν ἐκείνην ὑποσσεύωμεν, περὶ ἧς συγγνώμην παρὰ τοῦ Θεοῦ πρεσβεύομεθα (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ)

κάμνει τὴν καρδίαν νὰ ἀλλεταί : ἤγουν νὰ πηδᾷ ,
ὕπὸ τῆς ἁγίας χαρᾶς. (1)

„Ψαλῶ τῷ ὀνόματί σου Ὑψίστε .

Συνηθίζου ἐκεῖνοι , ὅπου ἔχουν ἔρωτα εἰς ἕνα
υποκείμενον , νὰ κάμνουν κάποια ἄσματα εἰς αὐτό·
τὰ ἔποκα ἄδοντες , παρηγοροῦν μὲ αὐτὰ τὸν πόθον
ὅπου ἔχουν εἰς ἐκεῖνο τὸ ἐρωμένον πρόσωπον , ὡς
λέγει ὁ Χρυσορρήμων· κατὰ τὸ παράδειγμα λοιπὸν
τούτων , καὶ ὁ Δαβὶδ λέγωντας ἐδῶ πρὸς τὸν
Θεόν , ὅτι θέλω ψάλλω εἰς τὸ ὄνομά σου Ὑψίσε , πα-
ραχαίνει τὸν ὑπερβολικὸν ἔρωτα , ὅπου εἶχε πρὸς
τὸν Θεόν· φανερώει δὲ τὸ Ψαλῶ , καὶ μέλος ἐναρ-
μόνιον· θέλω ψάλλω δὲ εἶπεν , ὅχι εἰς τὴν φύσιν καὶ
οὐσίαν σου· διὰ τί αὐτὴ εἶναι ἀκατανόητος· ἀλλὰ
εἰς τὸ ὄνομά σου , πλέκοντας εἰς αὐτὸ τὸν πρέπον-
τα ἔπαινον .

3: „Ἐν τῷ ἀποστραφῆναι τὸν ἐχθρόν μου
„εἰς τὰ ὀπίσω , ἀσθενήσουσι καὶ ἀπο-
„λοῦνται ἀπὸ προσώπου σου .

Μὲ τὰ παρόντα λόγια ἀρχίζει νὰ ἀκριβῶς
ὁ Δαβὶδ τὰ διάφορα εἶδη τῶν εὐεργεσιῶν τοῦ Θεοῦ,
διὰ τὰς ὁποίας εἶπεν ἀνωτέρω , ὅτι θέλει ἐξομολο-
γήσῃ : ἥτοι εὐχαριστήσῃ τὸν Θεόν· διότι ὁ τυραν-
νος Διὰβολος , τὸν ὅποιον ἐδῶ ὀνομάζει ἐχθρόν ὁ
Προφήτης , ἐτόλμησε καὶ κατὰ τοῦ Σωτῆρος Χρι-
στοῦ , καὶ ἐπολέμησεν αὐτὸν ὡς ἄνθρωπον ψιλόν·

ἐπειδὴ δὲ ὁ Κύριος εἶπεν αὐτῷ· „Ἦπαγε ὀπίσω
μου Σατανᾶ (Λουκ. δ'· 8.) αἰσθάνθη τὴν ἁ-
μαχὸν δυνάμιν τοῦ Χριστοῦ , καὶ μὲ ἐντροπὴν ἀνε-
χώρησεν· ἀφ' οὗ δὲ αὐτὸς ἐνίκηθη καὶ ἐσράφη εἰς
τὰ ὀπίσω , ὅλοι οἱ υποτασσόμενοι εἰς αὐτὸν Δαί-
μονες , ἠσθένησαν καὶ ἀφανίσθησαν , σερηθέντες
τὴν προτέραν τυραννίαν ὅπου εἶχον κατὰ τῶν ἀν-
θρώπων· διότι μὲ τὸ νὰ ἔμεινεν ὁ Ἰησοῦς ἀναμάρ-
τητος μέχρι τέλους , ἐκ τούτου καὶ τὸν Διὰβολον
ἐνίκησε , καὶ ἡμᾶς ἐνδυσσε μὲ ἄρματα Σωτηρίας·
ἤγουν μὲ τὸ Ἅγιον Βάπτισμα· μὲ τὴν μελέτην
τῶν θείων λογίων· καὶ μὲ τὴν φύλαξιν τῶν ζωο-
ποιῶν ἐντολῶν· ὅθεν ἐπειδὴ ὁ Κύριος μὲ τὴν ἀνα-
μάρτητον αὐτοῦ πολιτείαν ἔδειξεν εἰς ἡμᾶς εὐρίαν ,
ἥτις μᾶς ἀναβιβάζει εἰς τοὺς Οὐρανοὺς· τούτου χά-
ριν κατηργήθησαν παντελῶς οἱ Δαίμονες , καὶ πλέον
καρμυῖαν δυνάμιν δὲν ἔχουν κατ' ἐπ' αὐτῶν· ἔξω
μόνον ἀνίσως ἡμεῖς ἀμελήσωμεν , καὶ διὰ τῆς ἀμε-
λείας τραβιζώμεν θεληματικῶς τοὺς Δαίμονας ἐναν-
τίον μας , μὲ τὸ νὰ παραβλέπωμεν τὰς ἐντολάς τοῦ
Θεοῦ . (2) Διὰ τοῦτο λοιπὸν καὶ ὁ Δαβὶδ ,
προγινώσκων τὴν δυνάμιν ταύτην , ὅπου ἔμελλε νὰ
χαρίσῃ ὁ Χριστὸς εἰς τοὺς ἀνθρώπους , παρακαλεῖ
διὰ τῆς εἰς Χριστὸν πίστεως νὰ ἀποστραφῇ : ἥτοι νὰ
νικηθῇ ὁ ἐχθρὸς τοῦ Διὰβολου , καὶ ὅταν αὐτὸς νι-
κηθῇ , τότε καὶ οἱ ἄλλοι Δαίμονες ἔχουν νὰ ἀφ' α-
νισθοῦν ἀπὸ προσώπου : ἥτοι ἀπὸ τὸν φόβον τοῦ
Θεοῦ· εἰς γὰρ τοὺς νικημένους πολέμιους· φοβερὸν
εἶναι τὸ πρόσωπον τῶν νικητῶν καὶ ἀρχιστρατῆγων ,
καὶ ἀπὸ μακρόθεν φαινόμενον .

„Ὅτι ἐποίησας τὴν κρίσιν μου καὶ τὴν
„δικήν μου .

Ἐ-

(1) Ὁ δὲ Χρυσόστομος λέγει „Τί ἐστὶν εὐφρανθῆσθαι ἐν σοί ; τοιοῦτόν φησιν ἔχω Δεσπότην· τοῦτό μοι ἡδονή·
τοῦτό μοι ἀγαλλίασις· εἴ τις οἶδε ταύτην τὴν ἡδονὴν , ὡς εἰδέναι χρὴ , ἑτέρας ἡδονῆς οὐκ αἰσθάνεται· τοῦτο
γὰρ ἡδονὴ κυρίως τὸ ἀθάνατον τρυφᾶν , ἐπεὶ ὁ φιλοῦμενος τοιοῦτος· ὡς τὰ γε ἄλλα πάντα , ἐνὸς μόνον εἰ-
σιν ἡδονῆς· Σημειώσαι ὅτι ἐν ἄλλοις Ψαλμοῖς ἡ εὐφροσύνη εὐρίσκεται μεγαλιτέρα ἀπὸ τὴν ἀγαλλίασιν , Ἐ-
ξήγαγε γὰρ φησι τὸν λαὸν αὐτοῦ ἐν ἀγαλλιάσει , καὶ τοὺς ἐκλεκτοὺς αὐτοῦ ἐν εὐφροσύνῃ (Ψαλ. 98· 42.) ὡς λέ-
γουσι τινες , πολλάκις δὲ ἀδιαφόρως καὶ ἐκ παραλλήλου ἡ εὐφροσύνη καὶ ἀγαλλίασις λαμβάνεται .

(2) Ὁ δὲ Νύσσης Γρηγόριος ἐχθρὸν ἐνόησε τὸν θάνατον τὸν εἰς τὰ ὀπίσω ἀποσσεφόμενον : ἥτοι εἰς τὸ μὴ εἶναι·
ἀνίσως λοιπὸν ὁ θάνατος ἠφανίσθη , φανερὸν ὅτι καὶ ἐναντίας δυνάμεις πρὸ τούτου ἐθανατώθησαν καὶ ἠφανίσθησαν .

Ἐκρινας, λέγει, ἐμὲ τὸν εἰς σέ πιστεύσαντα Κύριε, ὁ ὁποῖος κατετυραννούμην πρότερον ἀπὸ τὸν Διάβολον, καὶ ἀπὸ τὴν ἀγνώσιαν σου τοῦ ἀληθινοῦ Θεοῦ· καὶ ἐπειδὴ εἶδες ὅτι φθονερῶς ὁ πονηρὸς ἐσκέλεσσε τὸ ἐδικόν σου πλάσμα, μὲ ἐδικαίωσας, καὶ ἐλευθέρωσάς με ἀπὸ τὰς χεῖρας ἐκείνου, καὶ ἀπὸ τὴν πλάνην καὶ ἀγνώσιαν· δίκην γὰρ ὠνόμασεν ἐδῶ τὴν δικαιοσύνην.

„Ἐκάθισας ἐπὶ θρόνου ὁ κρίνων δι-
καιοσύνην. (1)

Τοῦτον τὸν λόγον λέγει ἐδῶ ὁ Δαβὶδ διὰ τὴν ἀνάληψιν τοῦ Κυρίου· διὰ τί, ἀφ' οὗ ὁ Κύριος ἐτελείωσε τὴν ἐνσαρκον αὐτοῦ οἰκονομίαν, ἀπέκατέστη καὶ ἐκάθισεν εἰς τὸν δικασικὸν θρόνον· ἦτοι εἰς τὴν ἐξουσίαν τῆς Θεότητος, τὸν ὁποῖον θρόνον μὴν ἀφῆσας, ἦλθεν εἰς ἡμᾶς ἀπορρήτως· ἀφ' οὗ δὲ ὁ Χριστὸς ἀνελήφθη καὶ ἐκάθισεν εἰς τὴν δεξιὰν τοῦ Πατρὸς, ὡς λαβὼν κάθε ἐξουσίαν ἐν οὐρανῷ καὶ ἐπὶ γῆς, ἐβόηθησε τὸ πλάσμα του, διὰ τὸ ὁποῖον ἔδωκε καὶ τὴν παναγίαν ψυχὴν του· τὰ λόγια δὲ ταῦτα πρέπει νὰ τὰ νοοῦμεν θεοπρεπῶς· διότι τὸ νὰ καθίσῃ εἰς θρόνον ὁ Θεὸς λόγος, τοῦτο νοεῖται ἡ δικασικὴ ἐξουσία του, τὴν ὁποίαν ἔχων καὶ πρότερον ὡς Θεός, ἀπέκρυπτεν αὐτὴν ἕως νὰ πληρώσῃ ὅλην τὴν οἰκονομίαν· ἐγίνας, λέγει, λοιπὸν σὺ ὦ Κύριε, εἰς ἐξουσίαν δικασικὴν, καὶ σὺ ὁ μόνος δίκαιος κριτὴς, καθ' ὃ Θεός· καὶ ὅπου δὲν ἐμποδίζεσαι ἀπὸ καμμίαν ἄγνοιαν, ἢ ἄλλην διάθεσιν εἰς τὸ νὰ κρίνῃς δίκαια· ἀνέλαβες ὁμῶς σχῆμα κριτοῦ, καθ' ὃ ἄνθρωπος.

5 : „Ἐπετίμησας Ἐθνεσι, καὶ ἀπώλετο
ὁ ἄσεβης·

Ἐνεδίδας, λέγει, τοὺς ἔθνικοὺς διὰ τὴν πλάνην τους, καὶ παρευθὺς ἔφυγεν ἀπὸ αὐτοὺς ὁ Σατανᾶς, μὴν ὑποφέρωντας τὴν ἀλήθειαν· διότι οἱ θεοὶ Ἀπόστολοι μερικαῖς φοραῖς ἐκατηγόρουν πικρότερον τοὺς ἔθνικοὺς· καθὼς ὁ Παῦλος ἔγραψεν· „Ὡ ἀνόητοι Γαλάται, τίς ὑμᾶς ἐβάσκανε τῇ ἀληθείᾳ μὴ πείθεσθαι; (Γαλ. γ'. 1.) ὅθεν οἱ ἔθνη κοὶ αἰσθανόμενοι τοὺς τοιοῦτους πικροὺς ἐλεγμοὺς, ἄφιναν τὴν εἰδωλολατρείαν καὶ ἀφανίζετο· τῆς εἰδωλολατρείας δὲ ἀφανιζομένης, καὶ ὁ προσάτης αὐτῆς Διάβολος, ὁμοῦ μὲ αὐτὴν ἠφανίζετο· τόσον πολλὰ ἰσχυσεν ἡ ἐπιτίμησις.

„Τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἐξηλείψας εἰς τὸν
αἰῶνα, καὶ εἰς τὸν αἰῶνα τοῦ αἰῶνος.

Ἐπειδὴ οἱ Δαίμονες ἤρπασαν τὴν τιμὴν τοῦ Θεοῦ, διὰ τοῦτο καὶ οἱ δουλωθέντες ἄνθρωποι εἰς τοὺς Δαίμονας, ἔβαλαν ὀνόματα εἰς αὐτούς· καθὼς ἡ φλύαρος Θεογονία τοῦ Ἡσιόδου ἀναφέρει αὐτά· καὶ διὰ νὰ ἀφήσω ὅλα τὰ ἄλλα, λέγω μόνον τὸν Δία, καὶ Ἄρην, καὶ Ἀπόλλωνα, καὶ Ἑρμῆν, καὶ Ἀρτεμιν, καὶ Ἀφροδίτην, τὰ ὁποῖα ὅλα μιὰ ὀνόματα, ὕπερα ἀφ' οὗ ἐσπάρη εἰς τὸν κόσμον τὸ κήρυγμα τοῦ Εὐαγγελίου, ἐξαλείφθησαν, ὅχι μόνον ἐν ὅλῳ τῷ παρόντι αἰῶνι, ἀλλὰ πολλῷ μᾶλλον ἐν τῷ μέλλοντι· τὸν γὰρ μέλλοντα νοοῦμεν, πῶς εἶναι ὁ αἰὼν τοῦ αἰῶνος· ὅς τις καὶ κυρίως εἶναι αἰὼν, διὰ τί εἶναι κατὰ τὸ ὄνομά του βεῖ καὶ πάντοτε· συνήθεια δὲ εἶναι εἰς τὴν Γραφὴν νὰ φανερόνῃ τὰ τέμεικα ὀνόματα μὲ τὸ τοιοῦτον σχῆμα τοῦ λόγου· ἤγουν μὲ τὸν ἀναδιπλασιασμόν· οὕτω γὰρ ὀνομάζει ἅγια ἁγίων· ἄσματα ἄσμάτων, σάββατα σαββάτων, καὶ ἄλλα ὅμοια· ἢ τὸ εἰς τὸν αἰῶνα τοῦ αἰῶνος φανερόνῃ ἐπίτασιν καὶ αὐξήσιν, ἀντὶ τοῦ, μέχρι παντός, καὶ πάντοτε·

δι-

(1) Τοῦτο ἐρμηνεύων ὁ Χρυσόστομος λέγει „Ἐπὶ μὲν τῶν ἀνθρώπων οὐκ ἔστι τοῦτο εἰπεῖν· οὐ γὰρ πάντως κρίνουσι δικαιοσύνην, καὶ μυριάκις ὡσι δίκαιοι, ποτὲ μὲν, ἀγνοοῖ, ποτὲ δὲ, ἱαθυμία ἀγνοοῦντες τὸ δίκαιον, οὕτω κρίνουσιν· ὁ δὲ Θεὸς τούτων ἀπάντων ἀπηλλαγμένος, καὶ εἰδὼς καὶ βουλόμενος, δίκαιαν ἐκφέρει τὴν ψῆφον.

διὰ τὸ ἅψ' οὗ ἐσβέσθησαν τῶν Δαιμόνων τὰ ὀνόματα, ἐξαλείφθησαν παντάπασι καὶ αἱ τελεταὶ καὶ μαροπραξίαι, αἱ προσφερόμεναι εἰς τοὺς Δαίμονας.

6: „Τοῦ ἐχθροῦ ἐξέλιπον αἱ ῥομφαῖαι εἰς
„τέλος, καὶ πόλεις καθεῖλες.

Ῥομφαῖαι: ἦγουν μαχαίρας τοῦ Διαβόλου, πρέπει νὰ νοήσωμεν, κατὰ τὸν θεῖον Κύριλλον, (1) τὰ πάθη τῆς ἀτιμίας· μετὰ τὰ ὅποια ἡ ψυχὴ ἐπληγόνετο πρότερον καὶ ἐθανατόνετο κατὰ τὰς ἀρετάς· καὶ ἔτι νεκρὰ οὕσα καὶ τεθνατωμένη, εὗρισκετο ἐνταφιασμένη μέσα εἰς τὸ σῶμα, ὡς ἐν μέσα εἰς σῆμα: ἦγουν εἰς μνήμα· ταῦτα δὲ τὰ πάθη ἠφάνισθησαν παντελῶς (τοῦτο γὰρ δηλοῖ τὸ, εἰς τέλος, κατὰ τὸν θεῖον Κύριλλον) μετὰ τὴν ἑνσαρκίαν τοῦ Χριστοῦ παρουσίαν, ἀπὸ τοὺς γνησίως πιστεύοντας εἰς τὸν Χριστόν, καὶ φυλάττοντας τὰς ἐντολάς του, ἐκρημνίσθησαν δὲ καὶ αἱ διάφοροι πόλεις· μετὰ τὸ νὰ ἐκρημνίζετο ἡ ἐν αὐταῖς εὗρισκομένη ἀσέβεια, καὶ ἀντὶ αὐτῆς ἐκτίζετο ἡ πρὸς Θεὸν εὐσέβεια· ἡ πόλεις πρέπει νὰ νοήσωμεν τὰς ψυχὰς τῶν ἀνθρώπων, μέσα εἰς τὰς ὁποίας οἱ Δαίμονες ἐκατοίκουν καὶ ἀνεπαύοντο· δὲν εἶναι δὲ ἀνάρμοστον νὰ εἰποῦμεν, ὅτι πόλεις τῶν Δαιμόνων ἦτον καὶ οἱ ἀνάχαρτοι αὐτῶν ναοί. (2)

„Ἀπώλετο τὸ μνημόσυνον αὐτοῦ μετ'
„ἤχου.

Ἐχάθη, λέγει, ἡ ἐνθύμησις τοῦ Διαβόλου ἀπὸ τὸν κόσμον· ἐπειδὴ καὶ κἀνένας δὲν προσφέρει θυσίας εἰς αὐτόν, καθὼς τὸ πρότερον, οὐτα τελείως τὸν ἐπικαλεῖται· τὸ δὲ μετ' ἤχου δηλοῖ, ἀντὶ τοῦ μετὰ μεγάλῃς φωνῆς· διὰ τὴν φωνάζοντα μεγάλως τὰ Δαιμόνια, ἔφευγον ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους, καὶ ἀπὸ τὰς πόλεις, καὶ τοὺς βωμούς των· ἡ τὸ μετ' ἤχου δηλοῖ, ὅτι ὁ Διάβολος ἐχάθη ὁμοῦ μετὰ τὴν ὑπερηφάνειάν του· ἡ ἐχάθη ὁμοῦ μετὰ τὴν κραυγὴν ἐκείνην τῶν ἁσμάτων, ὅπου ἔψαλλον εἰς τοὺς βωμούς του οἱ Ἕλληνες. . μετὰ ἐνικὸν δὲ ἀριθμὸν κατηγορεῖ τὸν Διάβολον ὁ Προφήτης, ὀνομάζων αὐτόν ἀσεβῆ καὶ ἐχθρόν· διὰ τὴν αὐτὸς εἶναι ἀρχηγὸς τῶν πονηρῶν Δαιμόνων, καὶ μετὰ τὰ ὀνόματα αὐτὰ ὑβρίζει αὐτόν περισσώτερον· ἐπειδὴ ἔγινεν αἴτιος τῆς ἀποστασίας εἰς τοὺς ἄλλους Δαίμονας· μετὰ τὸ μέσον δὲ τοῦ Διαβόλου, ὅχι ὀλιγώτερον κατηγορεῖ ὁ Δαβὶδ καὶ τοὺς λοιποὺς Δαίμονας, τοὺς ἀκολουθοῦντας τῇ Διαβολῇ. (3)

7: Καὶ ὁ Κύριος εἰς τὸν αἰῶνα μενει.

Με

(1) Κατὰ δὲ τὸν Χρυσόστομον ῥομφαῖαι τοῦ Διαβόλου εἶναι αἱ μηχαναὶ αὐτοῦ καὶ βουλαί.

(2) Ὁ δὲ θεῖος Κύριλλος λέγει, ὅτι ἡ θεία Γραφὴ συνεισφέρει νὰ ὀνομάζη τοὺς πολλὰ δυνατοὺς, τείχη καὶ πόλεις, ὅθεν ὁ Ἰερεμίας τείχος καὶ πόλις ὀνομάσθη παρὰ Θεοῦ, λέγοντος ἡ Ἰδοὺ τέθεικά σε ἐν τῇ σήμερον ἡμέρᾳ, ὡς πόλιν ἐχυρὰν· καὶ ὡς τείχος χαλκοῦν (Ἰερ. α'. 18.) ὅθεν πόλεις ἐννοοῦνται ἐδῶ αἱ ἐναντίαι δυνάμεις, καὶ αὐτὸς ὁ Σατανᾶς· ἔφη δὲ καὶ ὁ Θεοδώριτος ἡ Ἐγυμνάθη τῶν οἰκείων ὀπλῶν ὁ ἐχθρὸς, οὐκ ἔχων τῆς ἀσεβείας τοὺς ὑπουργούς· οἱ δὲ σφῆς αὐτοῦ ἐκείνου καταστράσαντες ὄργανα, οὗτοι νῦν μεταταξάμενοι, τὴν κατ' ἐκείνου πόλεμον ἀνεδέξαντο. Καὶ αἱ πόλεις δὲ τῆς ἐν αὐταῖς πάσαις πολιτευομένης ἀσεβείας καταλυθείσης, εὐσεβείας τὴν οἰκοδομίαν ἀνεδέξαντο· τῶν ἀδυνάτων γὰρ ἦν δεικνύσθαι τὴν εὐσέβειαν μὴ πρότερον καταλύσαντας τὴν ἀσέβειαν.

(3) Ὁ δὲ μέγας Βασίλειος λέγει, ὅτι ὁ ἦχος δηλοῖ τὴν ὑπερβολὴν τῆς ἐξημέσεως· καὶ ὅτι ὁ ἦχος μᾶλλον ἀκούεται καὶ ἀντανάκλῃται εἰς τοὺς ἐρήμους καὶ ἀντιτύπους τόπους, παρὰ εἰς τοὺς κατοικουμένους· τὸ μετ' ἤχου λοιπὸν δηλοῖ τὴν πανωλεθρίαν, ἢ τὴν μεγαλειότητα τοῦ κακοῦ· ἦτοι τὸ περιβόητον καὶ ἐξάκουστον· λέγει δὲ καὶ ὁ Θεοδώριτος ἡ Ἐκεῖνός φησιν ἐκδήλον ἅπασιν, καὶ διαφανῆ λίαν ὑπομεμένηκε τὴν ἀπάλειαν· τὸ γὰρ μετ' ἤχου τοῦτο σημαίνει, ἐκ μεταφορᾶς πᾶν ἀπὸ τινος σεισμοῦ συμπιπτοῦσιν οἰκίαν, καὶ πολλὴν ἐγξαζομένην τὸν κτύπον.

Με τὰ λόγια ταῦτα φανερώνει ὁ Δαβὶδ τὸ ἀμεταθέτον τῆς εὐσεβείας ἐκείνων τῶν Ἰθνηκῶν, ὁποῦ ἐδέχθησαν αὐτήν· διὰ τὴν ὅτι ὁ Χριστὸς πιστεύεται ἀπὸ τοὺς Ἰθνηκοὺς πῶς εἶναι Κύριος, μέχρι τῆς συντελείας τοῦ κόσμου.

νέρωσε γὰρ ἀπὸ τοῦ περιέχοντος· ἦτοι τῆς οἴκου μένης, τὸ περιεχόμενον· ἦτοι τοὺς κατοικοῦντας λαοὺς· λέγωντας δὲ, ὅτι θέλει κρίνῃ μὲ δικαιοσύνην καὶ κρίσιν, κηρύττει τὸ τοῦ Κριτοῦ ἀφύλοπρόσωπον.

„Ἡτοίμασαν ἐν κρίσει τὸν θρόνον αὐτοῦ.

9: „Καὶ ἐγένετο Κύριος καταφυγὴ τῷ πένητι.

Ἄφ' οὗ ὁ Πρόφητάναξ εἶπεν ὀλίγον ἀνωτέρω, διὰ τὴν ἀνάληψιν τοῦ Δεσπότη Χριστοῦ καὶ τὴν ἐν θρόνῳ αὐτοῦ καθέδραν, τῶρα ἀναφέρει ἐδῶ αἰνιγματωδῶς καὶ τὴν μέλλουσαν φοβερὰν καὶ ὑπερρινὴν αὐτοῦ ἔλευσιν, καὶ καθολικὴν Κρίσιν, ὅταν ἔχη νὰ ἀποδώσῃ εἰς τὸν καθ' ἓνα κατὰ τὰ ἔργα του· τὸ δὲ ἡτοίμασαν, εἶπεν ἀνθρωποπρεπῶς, διὰ νὰ καταλάβωμεν ἡμεῖς, καὶ ὅχι θεοπρεπῶς. (1)

Πένης κατὰ τὴν εὐσεβείαν καὶ ἀρετὴν ἦτον ὁ ἐξ Ἰθνηκῶν λαός, εἰς τὸν ὅποιον πιστεύσαντα, ἐγενεῖν ὁ Θεὸς καταφυγὴ· ὁ γὰρ πλοῦτος τῶν χρημάτων εἶναι ἄπιστος καὶ ἀβέβαιος· καὶ διὰ τοῦτο κάμνει πτωχοὺς μὲ τὴν ἀποβολὴν του, ἐκείνους ὁποῦ τὸν ἔχουν· ἢ καὶ τοῦτο θέλει νὰ φανερώσῃ ὁ Ψαλμωδὸς, ὅτι δὲν εἶναι προσωποληψία κοντὰ εἰς τὸν Θεόν· διὰ τὴν καὶ τὸν πτωχὸν δέχεται ὁ Θεός, ὅταν καταφυγῇ εἰς αὐτὸν, καὶ δὲν τὸν ἀποστρέφεται.

8: „Καὶ αὐτὸς κρίνει τὴν οἰκουμένην ἐν δικαιοσύνῃ· κρίνει λαοὺς ἐν εὐθύτητι.

„Βοηθός ἐν εὐκαιρίαις, ἐν θλίψεσι·

Οἰκουμένην μὲν, ἐδῶ ὀνομάζει ὁ Δαβὶδ τοὺς πῖσους Χριστιανοὺς, κοντὰ εἰς τοὺς ὁποίους πιστεύεται ὅτι κατοικεῖ ὁ Θεός, διὰ μέσου τῶν πανταχοῦ ὄντων θείων ναῶν· λαοὺς δὲ ὀνομάζει τοὺς ἄλλους ἀπίστους ἀνθρώπους, μέσα εἰς τοὺς ὁποίους εὐρίσκονται δάση πολλὰ τῶν παθῶν, εἰς τὰ ὅποια οἱ Δαίμονες ἐμφωλεύουν ὡσάν θηρία· ἐπειδὴ κατὰ ἄλλον τρόπον ἔχει νὰ κρίνῃ τοὺς πιστοὺς ὁ Θεός, καὶ κατὰ ἄλλον, τοὺς ἀπίστους· τοὺς γὰρ δυνατοὺς δυνατῶς ἐτάζει κατὰ τὸ, „Δυνατοὶ δυνατῶς ἐστήσονται. (Σοφ: 5: 6:) καὶ τὸν καθ' ἓνα κρίνει κατὰ τὴν πίσιν, ἢ τὴν ἀπίσιν αὐτοῦ· ἢ ἐπειδὴ ὁ Δαβὶδ ἀκολουθῶς εἶπε τὸ, λαοὺς, ἐσαφήνισε τὸ νόημα τῆς οἰκουμένης, ὁποῦ εἶπε πρότερον· ἐφα-

ἴο Θεός, λέγει, βοηθεῖ ἐκείνον ὁποῦ εἰς αὐτὸν καταφεύγει, τόσον εἰς τὰς εὐτυχίας του· τοῦτο γὰρ δηλοῖ τὸ ἐν εὐκαιρίαις· ὅσον καὶ εἰς τὰς δυστυχίας καὶ θλίψεις του· χωριστὰ γὰρ πρέπει νὰ ἀναγινώσκηται τὸ καθ' ἓνα: ἦγουν ὁ Κύριος ἐγενεῖ βοηθὸς τῷ πτωχῷ ἐν εὐκαιρίαις. καὶ πάλιν ὁ Κύριος ἐγενεῖ βοηθὸς τῷ πτωχῷ ἐν θλίψεσιν· ἐπειδὴ ὅχι μόνον οἱ εὐρισκόμενοι εἰς συμφορὰς χρειάζονται τὴν βοήθειαν τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ καὶ οἱ εὐρισκόμενοι εἰς εὐτυχίας, διὰ νὰ φυλάξουν βεβαίαν τὴν εὐτυχίαν τους, καὶ διὰ νὰ μὴ πέσουν εἰς ἀμέλειαν, ἥτις εἶναι μήτηρ καὶ αἰτία τῶν δυσυχιῶν· μερικοὶ δὲ, ὡς ὁ Χρυσόσομος, καὶ ὁ Θεοδώριτος καὶ ὁ Σύμμεχος τὸ, ἐν εὐκαιρίαις ἐρμήνευσαν, ἀντὶ τοῦ ἐπικαιρῶς:

ἦ-

(1) Ὁ δὲ Χρυσόσομος τὸ ἐν κρίσει, ἐν δικαιοσύνῃ ἡσμήνευσεν.

ἤτοι ἔγινε Κύριος βοηθὸς ἐν θλίψεσιν ἐπικαίρως· ἤτοι εἰς καιρὸν τὸν χρῆζοντα βοηθείας. (1)

10: „Καὶ ἐλπίσάτωσαν ἐπὶ σοὶ οἱ γινώσκοντες τὸ ὄνομα σου, ὅτι οὐκ ἔγκατέλιπες τοὺς ἐκζητοῦντάς σε Κυριε.

Ἐπειδὴ, λέγει, καὶ ἐσύ εἶσαι βοηθὸς εἰς τοὺς πτωχοὺς, διὰ τοῦτο καὶ οἱ λοιποὶ θέλουν ἐλπίσουν εἰς σέ· διὰ τὴν ἐξουσίαν σου μόνος δύνασαι νὰ σώῃς τοὺς εἰς σέ προσρέχοντας· οἱ γινώσκοντες δὲ εἶπε τὸ ὄνομά σου· ἤτοι οἱ πιστεύοντες εἰς σέ κατὰ περιφρασιν· μερικοὶ δὲ· ἤτοι ὁ Ἀκύλας καὶ Σύμναχος τὸ, ἐλπίσάτωσαν ἠρμήνευσαν ἀπὸ τὸ Ἑβραϊκόν, ἀντὶ τοῦ ἐλπιούσιν· ἤτοι θέλουν ἐλπίσουν εἰς σέ· ἢ ὁ λόγος εἶναι προσεκτικὸς, καθότι εἶναι διδασκαλικός· ὅς τις προσάξει ἐκεῖνα, ὅπου ἠξεύρει βέβαια· (2) καὶ κατὰ ἄλλον δὲ τρόπον, καλῶς εἶπε τὸ ὄνομά σου· ἐπειδὴ τὸ ὄνομα τῆς ἐνεργείας τοῦ Θεοῦ μόνον γινώσκωμεν, τὴν δὲ φύσιν τοῦ Θεοῦ καίνεας δὲν ἠξεύρει· ἐπρόσθεσε δὲ καὶ τὴν αἰτίαν, διὰ τὴν ὁποίαν πρέπει νὰ ἐλπίσῃ τις εἰς τὸν Θεόν· ἤγουν διὰ τὴν ὅτι ὁ Θεὸς δὲν ἐγκαταλιμπάνει ἀβοηθήτους ἐκείνους, ὅπου τὸν ἐκζητοῦν· ἤγουν ὅπου τὸν ζητοῦν μὲ ὄλην τὴν καρδίαν· ἢ γὰρ ἐκ προθέσεως, ἐπίτασιν καὶ ὑπερβολὴν φανερώνει. (3)

11: „Ψάλατε τῷ Κυρίῳ τῷ κατοικοῦντι ἐν Σιών.

Ἐπειδὴ, λέγει, καὶ ὁ Κύριος εἶναι τοιοῦτος βοηθὸς, καὶ δὲν ἐγκαταλείπει ἐκείνους ὅπου τὸν ζητοῦν, διὰ τοῦτο ψάλατε εἰς αὐτόν, ὅς τις κατοικεῖ εἰς τὴν Σιών· ἤτοι εἰς τὴν Ἱερουσαλήμ· εἶπε δὲ τοῦτο, ὅχι διὰ τὴν ὅτι ὁ Θεὸς περιλείπεται εἰς τόπον· ἀλλὰ διὰ νὰ φανερώσῃ τὴν οἰκειότητα, ὅπου ὁ Θεὸς εἶχεν εἰς τὸν τόπον τῆς Ἱερουσαλήμ· διὰ τὴν καὶ εἰς τοὺς πιστοὺς λέγεται πῶς κατοικεῖ ὁ Θεός, ὅχι διὰ τὴν περιέχεται εἰς αὐτοὺς· ἀλλὰ διὰ τὴν ὅτι ἔχει οἰκειότητα καὶ φιλίαν μὲ αὐτοὺς κατὰ τὸν Χρυσόσομον· (4) ἢ τοὺς τότε λοιπὸν Ἰουδαίους παραινέει ὁ Δαβὶδ νὰ ψάλλουν εἰς τὸν Θεόν, ἢ τοὺς Ἑθνικοὺς· ἐπειδὴ καὶ τῶν Ἑθνικῶν Θεὸς ἐμελλε νὰ ᾔῃ ὁ Θεός, ὁ ἐν τῇ Σιών ὁμιλῶν καὶ διαλεγόμενος μὲ τοὺς ἀγίους· ἢ Σιών πρέπει νὰ νοήσωμεν τὴν ἐξ Ἑθνῶν Ἑκκλησίαν, τὴν ὁποίαν ὕψαρον ὁ Κύριος οἰκοδομήσῃ διὰ τῆς ἐνσάρκου παρουσίας· (5)

„Ἀναγγεῖλατε ἐν τοῖς Ἑθνεσὶ τὰ ἐπιτηδεύματα αὐτοῦ.

Οἱ-

- (1) Ὁ δὲ Θεὸς Κύριλλος ἐν καιρῷ δεκτῷ θλίψεως, τὸ ἐν εὐκαιρίαις ἠρμήνευσε· λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος „Διδάσκει ὁ λόγος, ὡς ἐν προσφύρῳ καιρῷ τὴν ἡμετέραν ἐπραγματεύσατο σωτηρίαν· πάντα γὰρ τῶν ἀνθρώπων τὴν φύσιν ἀποκαλεῖ, διὰ τὴν πολλὴν τῆς παρανομίας πτωχείαν· τοῦτο τοῦ καιροῦ τὸ ἐπιτήδειον ὁ μακάριος διδάσκει Παῦλος· ὅτε γὰρ φησὶν ἡμεῖς νήπιοι, ὑπὸ τὰ σιχέα τοῦ κόσμου ἤμεν δαδουλωμένοι· ὅτε δὲ ἤλθε τὸ πλήρωμα τοῦ χρόνου, ἐξαπέστειλεν ὁ Θεὸς τὸν υἱὸν αὐτοῦ γεννώμενον ἐκ γυναικὸς καὶ τὰ λοιπὰ.
- (2) Ὁ δὲ Θεὸς Κύριλλος λέγει „Τίνες εἰσιν οἱ ἐλπίζοντες ἐπ’ αὐτῷ, καὶ γινώσκοντες τὸ ὄνομα αὐτοῦ; οἱ τοῖς αὐτοῦ θεσπίσμασιν ὑπέχοντες τὸν αἰχένα· καὶ τοῦτο διδάξει λέγων αὐτὸς „Ὁ ἀγαπῶ με τὰς ἐντολάς μου τιθήσει.
- (3) Λέγει δὲ ὁ Χρυσόστομος „Καὶ πῶς ζητεῖται ὁ Θεός ὁ πανταχοῦ παρών; σπουδῇ καὶ προθυμίᾳ καὶ ἀπαλλαγῇ τῶν βιωτικῶν· πολλὰ γὰρ καὶ πρὸ ὀφθαλμῶν κείμενα οὐ βλέπομεν· καὶ εἰ χερσὶν ἔχοντες, οὐκ ἴσμεν· ἀλλὰ περιερχόμεθα ζητοῦντες πολλὰ καὶ ἀκατέχοντες, ὅταν πρὸς ἑτέρον τι ἢ διάοισι τετραμμένη ᾖ· πῶς οὖν ἐστὶν ζητεῖν τὸν Θεόν; ὅταν τῶν βιωτικῶν ἀπαλλαγέμεθα, ἐκεῖ τὴν διάνοιαν συντείνωμεν· καὶ οὐχ ἀπλῶς ζητεῖν χεῖρ· ἀλλὰ καὶ ἐκζητεῖν· ὁ γὰρ ἐκζητῶν, οὐκ αὐτὸς ζητεῖ μόνον, ἀλλὰ καὶ ἑτέρους λαμβάνει βοηθοὺς, ὥς εἶρεν τὸ ζητούμενον.
- (4) Ὅς τις καὶ προσθέτει, ὅτι οἰκία διὰ τοῦτο λέγεται ἐφ’ ἡμῶν, διὰ τὸ οἰκείως ἡμᾶς ἔχειν πρὸς αὐτήν.
- (5) Ὅθεν καὶ ὁ Κύριλλος εἶπε „Σιών εἶναι φανερὴ τὴν νοητὴν ἐπὶ γῆς Ἑκκλησίαν, ἢ καὶ ἀδελφὴ τῆς ἀνω νοεῖται· πρέπει δ’ ἂν ὀνομάζεσθαι Σιών τὴν τε ἀνω καὶ ἐπὶ γῆς Ἑκκλησίαν· ἠρμηνεύεται γὰρ Σιών, σκοπευτήριον· τοῦτο δὲ ἐστὶν αὕτη τε καὶ ἐκείνη.

Οὗτος ὁ λόγος ἀρμόζει πρὸς τοὺς ἱεροὺς Ἀποστόλους, οἵτινες ἐπρόσάχθησαν παρὰ τοῦ Χριστοῦ, εἰπόντος αὐτοῖς, „Πορευθέντες μαθητεύσατε πάντα τὰ ἔθνη· (Ματ. κη'. 19.) ἀντὶ δὲ τὰ ἐπιτηδεύματα, ὁ Σύμμαχος εἶπε μηχανάς· ὁ δὲ Ἀκύλας ἐναλλαγὰς· καθ' ὃ μὲν οὖν τὰς πράξεις τοῦ Χριστοῦ ἐκήρυττον οἱ Ἀπόστολοι, κατὰ τοῦτο αὐταὶ ὀνομάζονται ἐπιτηδεύματα· καθ' ὃ δὲ αὐταὶ εἶναι σοφαί, κατὰ τοῦτο λέγονται μηχαναί· καθ' ὃ δὲ ἀντὶ ἄλλων ἔγιναν, ὀνομάζονται ἐναλλαγαί· διὰ τί οἱ μακρὰν ὄντες Ἑθνικοὶ, ἔγιναν κοντά· κατὰ τὸν Θεοδώριτον· καὶ οἱ ἐν τῷ σκότει τῆς πλάνης εὐρισκόμενοι, ἔγιναν εἰς τὸ Φῶς τῆς ἀληθείας· καὶ οἱ ἐν τῇ λήθῃ, ἔγιναν ἐν τῇ μνήμῃ· καὶ οἱ ἀπερρίμμενοι, ἔγιναν οἰκειωμένοι· καὶ ὁ Θεὸς, ἔγινεν ἄνθρωπος, καὶ ὁ ἄνθρωπος, ἔγινε Θεός. (1)

12: „Ὅτι ὁ ἐκζητῶν τὰ αἵματα αὐτῶν,
„ἐμνήσθη.

Αὐτὰ ὅλα, λέγει, τὰ οἰκονόμησεν ὁ Θεός, ἐπειδὴ ἐνθυμήθη τοὺς Ἑθνικοὺς, οἵτινες ἦτον λησμονημένοι διὰ τὴν ἀπιστίαν τους, αὐτὸς ὅπου δὲν παραβλέπει τὰ εἰς θυτίαν αὐτῶν ἐκχεόμενα αἵματα, ἀλλὰ ζητεῖ ταῦτα ἀπὸ ἐκείνους, ὅπου τὰ χύνουσι· μὲ τὸ αἷμα δὲ, φανερώνει ὁ Δαβὶδ τὴν ἐκδίκησιν, ὅπου ἔκαμιν ὁ Θεὸς διὰ τοὺς φόνους, ὅπου ἐποίησαν οἱ ἄνθρωποι, παρακινούμενοι ἀπὸ τοὺς ἀνθρωποκτόνους Δαίμονας· ὥς ἐκ τοῦ ῥήτου τούτου γίνεται φανερόν, ὅτι καθὲ φονεὺς ἔχει νὰ δώσῃ τὴν πρέπουσαν ἐκδίκησιν· λέγει γὰρ ὁ Θεός, „Καὶ γὰρ τὸ ὑμέτερον αἷμα τῶν ψυχῶν ὑμῶν, ἐκ χειρὸς ἀν-

θρώπου ἀδελφοῦ ἐκζητήσω αὐτό. (Γέν. θ'. 5.)

„Οὐκ ἐπελάβετο τῆς κραυγῆς τῶν πενιτῶν.

Ἐπειδὴ καὶ ἡ φύσις τῶν ἀνθρώπων κατετυραννεῖτο ἀπὸ τοὺς νικητοὺς ἐχθροὺς Δαίμονας, ἐφαίνετο ὅτι φωνάζει πρὸς τὸν τλάσιν της Θεόν· ἐγίνετο γὰρ ὡς φωνὴ μεγάλη, ἡ τόση πικρὰ αὐτῆς ταλαιπωρία· ἢ μὲ τοῦτο θέλει νὰ φανερώσῃ ὁ Δαβὶδ, ὅτι οἱ Προφῆται παλαιότερον προφητεύοντες νὰ Μυσήριον τῆς θείας ἐνανθρωπήσεως ἐρώναζον, καλοῦντες νὰ ἔλθῃ νὰ στερκωθῇ ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ εἰς βοήθειαν τῶν ἀνθρώπων· οἱ ὅποιοι, ἀγκαλὰ καὶ ἦτον πτωχοὶ διὰ τὴν ἐρήσιν τοῦ πλούτου τῆς θεογνωσίας καὶ ἀρετῆς· ὁ Θεὸς ὁμῶς αὐτοὺς δὲν ἀλησμόνησεν. (2)

13: „Ἐλέησόν με Κύριε· ἴδε τὴν ταπεί-
„νωσίν μου ἐκ τῶν ἐχθρῶν μου.

Καὶ οὗτος ὁ λόγος λέγεται ἀπὸ τὸ πρόσωπον τοῦ κάθε Χριστιανοῦ· ἴδὲς, λέγει, Κύριε, τὴν ταπείνωσιν καὶ ταλαιπωρίαν, ὅπου γίνεται εἰς ἐμὲ ἀπὸ τοὺς δυσσεβεῖς· ἦτοι ἀπὸ τοὺς ὁρατοὺς καὶ ἀόρατους ἐχθροὺς· ἐπειδὴ τόσον οἱ τύραννοι καὶ Βασιλεῖς, ὅσον καὶ οἱ Δαίμονες ἐσπουδαζοῦν συμφώνως νὰ ἐξαλείψουν τὸ γένος τῶν Χριστιανῶν.

ο

(1) Ὁ δὲ Κύριλλος, ἐπιτηδεύματα, τὰς θεοσημείας τοῦ Χριστοῦ καὶ τὰ θαύματα καὶ τὰς οἰκονομίας ἡρμήνευσεν· ὁ δὲ Χρυσόστομος, τὰς εὐεργεσίας τοῦ Θεοῦ.

(2) Ὁ δὲ Χρυσόστομος πτωχοὺς ἐδὼ ἔννοεῖ τοὺς ταπεινοὺς τῷ πνεύματι, οὓς καὶ ὁ Χριστὸς μακαρίζει· „Οὗτοι γὰρ μάλιστα ἀκούονται εὐχόμενοι, οἱ ταπεινοὶ τῇ καρδίᾳ καὶ συνετρισμένοι· δύνω δὲ ἐν ταῦτα τίθουσιν εὐχὴν καὶ ταπεινοφροσύνην, πανταχοῦ γὰρ ὄχημα εὐχῆς ἡ ταπεινοφροσύνη· ὥς φλεγμονῆς (ἦτοι ὑπερηφανείας) δεῖ μάλιστα ἀπὸ λήθαι τὸν εὐχόμενον· ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει, „Κραυγὴν ἐν ταῦτα τὴν διὰ τῆς ἁμαρτίας λέγει ἐπεισελεγεῖσθαι ταλαιπωρίαν, δι' ἣν καὶ θάνατοι ἄνθρωποι, καὶ θρῆνοι καὶ συμφοραί· τοιαύτη δὲ τις ἦν φησὶν ἡ τῶν ὁλοφύσεων, καὶ τῶν θρηνῶν γινομένη κραυγὴ, οἷόν τινα αἰτησὶν ἔχουσα περὶ τῶν κατεχόντων δεινῶν.

„Ὁ υἱὸν με ἐκ τῶν πυλῶν τοῦ Θα-
νάτου.

Πόρτας θανάτου ὀνομάζει ἐδῶ ὁ Ψαλμωδὸς, τὰ διάφορα καὶ πολυεῖδη μαρτύρια τῶν Ἀγίων Μαρτύρων, ἀπὸ τὰ ὁποῖα ἐγένοντο ὑψηλότεροι καὶ ἐνδοξότεροι παρὰ τοῦ Χριστοῦ· ἐπειδὴ διὰ τῶν βασιάνων, ὅπου ἐλάβανον ὑπὲρ τοῦ ὀνόματος τοῦ Χριστοῦ, ἐμβωλον, ὡσὺν διὰ θυρῶν, εἰς τὸν σωματικὸν θάνατον· ἤμποροῦν δὲ αὐτὰ νὰ νοηθῶν καὶ εἰς τὸ πρόσωπον τοῦ Δαβὶδ, ὅς τις ἐταπεινώθη μὲν, πολλὰς φορὰς ἀπὸ τοὺς ἐχθρούς του, ἐλυτρώθη δὲ, παραδόξως ἀπὸ τὸν θάνατον, καὶ ἐνδοξότερος καὶ λαμπρότερος ἐγενε, διὰ τὴν παρὰ τοῦ Θεοῦ γενομένην εἰς αὐτὸν βοήθειαν. (1)

14: „Ὅπως ἂν ἐξαγγείλω πάσας τὰς αἰ-
νέσεις σου ἐν ταῖς πύλαις τῆς θυγα-
τρὸς Σιών.

Ἐδῶ λέγει τὴν αἰτίαν ὁ Δαβὶδ, διὰ τὴν ὁποῖαν ἐζήτησεν ἀνωτέρω νὰ ἐλεηθῇ καὶ νὰ λυτρωθῇ ἀπὸ τὸν θάνατον· ἤγουν διὰ νὰ κηρύξω, λέγει, εἰς τὰς πόρτας τῆς Σιών, ὅλας τὰς δοξολογίας ὁποῦ σοὶ πρέπουσι διὰ τὰ θεοπρεπή σου ἰδιώματα· ἦτοι διὰ τὴν δημιουργίαν σου, διὰ τὴν πρόνοιάν σου, διὰ τὴν σοφίαν σου, διὰ τὴν δικαιοσύνην σου, καὶ διὰ τὴν ἐνανθρώπησίν σου· ἐπειδὴ καὶ διὰ κάθε

ἓνα ἀπὸ αὐτὰ, εἶσαι ἄξιός νὰ δοξολογῇσαι· Σιών δὲ ὀνομάζει ἐδῶ τὴν ἐν Οὐράνοισι Ἐκκλησίαν τῶν ἁγίων· πόρτας δὲ αὐτῆς ὀνομάζει, τὰς κατὰ τόπον ἐν τῇ γῇ Ἐκκλησίας κατὰ τὸν Θεοδώριτον, διὰ μέσου τῶν ὁποίων, ὡς διὰ τινων θυρῶν, ἀναβαίνει τινὰς εἰς τὴν ἄνω Σιών· ἐπειδὴ οἱ διὰ τὸν Χριστὸν πάσχοντες Χριστιανοί, συναθροίζομενοι μέσῃ εἰς τὰς Ἐκκλησίας, ἐδίδασκον τὰ τοῦ Θεοῦ θαυμάσια, καὶ μὲ αὐτὰ ἐσηρίζον εἰς τὴν πίσιν τοὺς ἀδελφούς των· ἀλλὰ καὶ ὁ Δαβὶδ διὰ μέσου τῆς βίβλου ταύτης τῶν Ψαλμῶν του, ἐξαγγέλλει εἰς κάθε Ἐκκλησίαν τὰς αἰνέσεις καὶ δοξολογίας τοῦ Θεοῦ· θυγατέρα δὲ τὴν ἄνω Σιών ὀνόμασεν, ὡς ἡγαπημένην, καὶ ὡς συζηθείσαν ἀπὸ τὸν Θεόν.

„Ἀγαλλιασόμεθα ἐπὶ τῇ σωτηρίᾳ σου.

Σωτήριον ὀνομάζει ὁ Δαβὶδ τὴν ἐνανθρώπησιν τοῦ Χριστοῦ, καὶ τὸν θάνατον αὐτοῦ· ἐπειδὴ καὶ αὐτὰ ἐγέναν αἰτία τῆς σωτηρίας τῶν ἀνθρώπων· καθὼς καὶ ὁ δίκαιος Συμεὼν ὕψερρον, οὕτως αὐτὴν ὀνόμασεν εἰπὼν „Ὅτι εἶδον οἱ ὀφθαλμοί μου τὸ σωτήριόν σου (Λουκ. β'. 30.) (2)

15: „Ἐνεπάγησαν Ἐθνη ἐν διαφθορᾷ, ἣ
ἐποίησαν.

Ἐθνη μὲν, ἐδῶ πρέπει νὰ νοήσωμεν τοὺς Ἰουδαίους, ἐπειδὴ καὶ αὐτοὶ ὁμοιωθήσαν μὲ τὰ Ἐ-

(1) Ὁ δὲ θεὸς Κύριλλος λέγει „Ὁ δράκων ὁ ἀποστάτης, ὁ φαυλότητος ἀπάσης εὐρετής, ἡ αἰὶνὴν αὐτῷ δυνάμεις πονηραὶ, λέγοιτο ἂν οὐκ ἀποικίτως θανάτου πύλαι· κατακομίζουσι γὰρ εἰς πέταυρον αἵτου ἡ εἰς πυθμένα θανάτου τοὺς ὑπ' αὐτοὺς γεγονότας· νοηθεῖεν δ' ἂν θανάτου πύλαι ἡ αἰὶνὴν πολυεῖδεις ἁμαρτίαι· ἡ μὴν ἡ οἱ παρ' Ἐλ-λησι σοφοὶ συνασπίζοντες τῇ πλάνῃ, ἡ τῆς εἰδωλολατρείας τὸ ἀκαλλῆς ταῖς ἑαυτῶν εὐγλωττίαις ἐξωραΐζειν σπου-δάζοντες. Καὶ ὁ Ὁριγένης „Πύλαι θανάτου αἱ πρὸς θάνατον ἁμαρτίαι, ἀφ' ὧν ὑφίσταται ὁ μηδὲ λογισάμενος αὐτὰς ἁμαρτεῖν· ὅς ἡ μόνος δύναται ἐξαγγεῖλαι πάσας τὰς αἰνέσεις Κυρίου (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σερᾷ.)

(2) Ὁ θεὸς Κύριλλος λέγει· ὅτι μὲ τὰ λόγια ταῦτα χαίρουσιν οἱ ἐξ Ἐθνῶν, διὰ τὴν οἰκονομίαν ὅπου ἐποίησεν ὁ Θεὸς ἡ Πατὴρ ἐν Χριστῷ, Σωτῆρα ἡ λυτρωτὴν ἀναδείξας αὐτὸν τῷ Κόσμῳ παντὶ· ἡ δὲ ἡγάγετο γὰρ ἀνα-κεφαλαιώσασθαι τὰ πάντα ἐν τῷ Χριστῷ τὰ τε ἐν τοῖς οὐρανοῖς ἡ τὰ ἐπὶ τῆς γῆς.

Ἐθνη κατὰ τὴν κακίαν καὶ τὸν θυμὸν • διαφθορὰν δέ, πρέπει νὰ νοήσωμεν ἀπλῶς τὸν θάνατον • διὰ τὶ οἱ Ἰουδαῖοι, μετὰ τὸ νὰ ἐσπούδασαν νὰ θανατώσουν τὸν ἀρχηγὸν τῆς ζωῆς Ἰησοῦν Χριστὸν, διεφθάρησαν ἀπὸ τοὺς Ῥωμαίους μετὰ ὅλον ὁμοῦ τὸ γένος των • καὶ ἐπειδὴ αὐτοὶ ἐπροξένησαν θάνατον εἰς τὸν Χριστὸν, διὰ τοῦτο καὶ αὐτοὶ παρεδόθησαν ὅλοι ὁμοῦ εἰς τὸν θάνατον • ἢ ὡς ὁ Θεοδώριτος λέγει, ὁ λόγος οὗτος νοεῖται καὶ διὰ τοὺς τυράννους καὶ Ἕλληνας, ὅπου ἐπολέμουν τοὺς Χριστιανούς • διότι σπουδαζόντες οἱ τυράννοι νὰ ἀφανίσουν τοὺς πιστοὺς, αὐτοὶ περισσότερον ἠφάνισθησαν • δὲν εἶναι δὲ ἀνάρμοσον νὰ βοηθῇ τοῦτο καὶ διὰ τοὺς Δαίμονας κατὰ τὸν Θεοδώριτον • οἵτινες μετὰ τὸ νὰ ἐμελέτησαν νὰ ἐμποδίσουν διὰ μέσου τοῦ σαυρικοῦ θανάτου τὴν δύναμιν τοῦ Χριστοῦ, αὐτοὶ περισσότερον ἐμπόδισαν τὴν δύναμίν τους διὰ τοῦ τοιούτου θανάτου, καὶ νὰ ἐνεργήσουν πλέον αὐτὴν δὲν ἐδύνοντο. (1)

„Ἐν παγίδι ταύτῃ ἢ ἔκρυψαν, συνε-
„λήφθη ὁ πους αὐτῶν.

Ἐκεῖνο ὅπου εἶπεν ἀνωτέρω ὁ θεὸς Δαβὶδ, τὸ αὐτὸ λέγει καὶ ἐδῶ, πομπεύων καὶ θεατριζὼν μετὰ ἄλλην ὁμοίωσιν τὴν καταστροφὴν τῶν ἐχθρῶν τοῦ Χριστοῦ καὶ τῶν Χριστιανῶν • παγίδα δὲ ὀνομάζει τὴν κρυφὴν μελέτην καὶ ἐπιβουλὴν • ἐπειδὴ καθε παγίδα μετὰ κρυπτὸν τρόπον κατασκευάζεται, καὶ εἰς κρυπτὸν τόπον στήνεται • διὰ τί οἱ ἐχθροὶ τῶν Χριστιανῶν κυρίως πρότερον κατασκευάζοντες τὸν φόνον καὶ θάνατον, ὕστερον ἐπαρρησιάζον αὐτὸν

εἰς τὸ φῶς •

16: „Γινώσκεται Κύριος κρίματα ποιῶν.

Κρίματα ἐδῶ ὀνομάζει ὁ Ψαλμωδὸς, τὰς κατὰ τῶν πονηρῶν ἀνταποδόσεις καὶ ἐκδικήσεις τοῦ Θεοῦ • ἐπειδὴ ἀποδίδει εἰς τὸν καθ' ἕνα κατὰ τὴν ἀξίαν τῶν ἔργων του. (2)

„Ἐν τοῖς ἔργοις τῶν χειρῶν αὐτοῦ συ-
„νελήφθη ὁ ἀμαρτωλός.

Καὶ οὗτος ὁ λόγος εἶναι ὁμοῖος μετὰ τοὺς ἀνωτέρω • ἐπειδὴ καὶ λέγει ἐδῶ ὁ Δαβὶδ τὴν αἰτίαν, διὰ τὴν ὁποίαν ὁ Θεὸς γνωρίζεται, ὅτι ποιεῖ κρίματα, καὶ παιδεύει δικαίως τοὺς ἀξίους παιδείας • ὅχι ὀλιγώτερον δὲ γνωρίζεται καὶ ἀπὸ τοῦτο δίκαιος Κριτὴς ὁ Θεός, ἐπειδὴ κάμνει ἐκείνους, ὅπου ἐπιβουλεύονται τοὺς ἄλλους, νὰ πίπτουν αὐτοὶ οἱ ἴδιοι εἰς τὴν ἐδικήν τους ἐπιβουλὴν • καὶ ἡ κατὰ τῶν ἄλλων κακία των, νὰ γυρίξῃ εἰς τὴν κεφαλὴν τους • ἀμαρτωλὸς δὲ νοεῖται ἐδῶ ὁ Ἰουδαῖος καὶ ὁ Ἕλληνας καὶ ὁ Διάβολος, οἵτινες ἐπεβούλευσαν τὸν Χριστὸν καὶ τοὺς Χριστιανούς • ἢ ἀμαρτωλὸν ἀπλῶς θέλεις νοήσεις κάθε ἄνθρωπον, δόλιον καὶ ἐπιβουλον.

(Διψάλμα.) Περὶ τοῦ διαψάλματος εἴπομεν ἐν τῷ Προοίμῳ. (3)

17: Α-

(1) Ὁ δὲ Χρυσόστομος οὕτως ἐρμηνεύει „Διαφθορὰν τὴν κακίαν λέγει • οὐδὲν γὰρ οὕτω διαφθείρει ὡς κακία • οὐδὲν ἀσθενέστερον τοῦ πονηροῦ • τοῖς οἰκείοις ὅπλοις ἀλίσκεται • ὥσπερ ὁ σίδηρος ὑπὸ τοῦ ἰοῦ, ἢ τὸ ἔριον ὑπὸ τοῦ σιτοῦ, οὕτω ἢ ὁ πονηρὸς ὑπὸ τῆς κακίας φθείρεται • ὥς ἢ πρὸ τῆς παρὰ τοῦ Θεοῦ τιμωρίας, αὐτὴ ἡ κακία τὸν ἐργάτην ἀπαιτεῖ δίκην.

(2) Ὅθεν ὁ Χρυσόστομος „Ἐπειδὴ μακροθυμῶν ἀγνοεῖται ὁ Θεός, διὰ τοῦτο γινώσκεται Κύριος κρίματα ποιῶν • πρῶτοντι κολάζων, ἐκδικῶν, ἐπεξιῶν.

(3) Παρὰ δὲ τῇ Νύσσης ἢ ἄλλοις, οὐχὶ διαψάλμα, ἀλλὰ ὡδὴ διαψάλματος γράφεται ἐδῶ • διὰ τί; ἐπειδὴ κατὰ τὸν αὐτὸν Νύσσης, εἰς μὲν τὰ ἄλλα διαψάσματα, ἐγένετο διακοπὴ τῆς τοῦ Προφήτου φωνῆς, ἡσυχάζοντος ἢ δεχομένου τὴν παρὰ τοῦ Πνεύματος ἑλλαμψίν • ἐδῶ δὲ, ἢ ἡ συνέχεια τῆς μελωδίας δὲν διεκόπητο, ἢ ἡ παρὰ τοῦ Πνεύματος διδασκαλία ἐνεργεῖτο • ὅρα ἢ ἐν τῷ Προοίμῳ εἰς τὸ Ζ'. Κεφάλ.

17: „Ἀποστρεφήτωσαν οἱ ἁμαρτωλοὶ εἰς
„τὸν Ἀδὴν.

Ἀμαρτωλοὺς ἐδῶ ὀνομάζει ὁ Δαβὶδ τοὺς ἀπίστους κατὰ τὸν Ἠσυχίον. Ἀδὴν δὲ, τὴν κόλασιν. ἀποστρεφήτωσαν δὲ δηλοῖ, ἀπὸ τοῦ, ὡς κρημνισθῶν ἀπὸ τὴν παρούσαν ζωὴν, καὶ ὡς καταβοῦν εἰς τὴν κόλασιν. ἐπειδὴ ἡ κόλασις ὑπὸ κάτω εἰς τὴν γῆν εἶναι. ἢ νοεῖται, ὅτι οἱ ἄνθρωποι ἐκεῖ νοὶ ὁποῦ ἔγιναν ἀπὸ τὴν γῆν, ὡς σραφοῦν πάλιν εἰς αὐτὴν. ἐπειδὴ καὶ κανένα πράγμα δὲν ἐδυνήθησαν νὰ νοήσουν πνευματικὸν καὶ παράνω ἀπὸ τὰ γῆνα. ποίους δὲ λέγει ἁμαρτωλοὺς; τὸ φανερόναι εἰς τὰ ἀκόλουθα λόγια κατὰ τὸν Χρυσόστομον. (1)

„Πάντα τὰ ἔθνη τὰ ἐπιλανθάνόμενα
„τοῦ Θεοῦ.

Ἰδοὺ ποίους ὠνόμασεν ἀνωτέρω ἁμαρτωλοὺς: ἦτοι τὰ ἅπαντα ἔθνη, ὁποῦ ἀλησμονήσαν τὸν Θεὸν μὲ θεληματικὴν τους λήθην καὶ ἀγνώσιαν. (2)

18: „Ὅτι οὐκ εἰς τέλος ἐπιλανθίσεται ὁ
„πτωχός.

Τοῦτο, λέγει, θέλουν παθεῖν τὰ τοιαῦτα ἔθνη: δηλαδή τὸ νὰ ἀποστραφοῦν εἰς τὸν Ἀδὴν. διὰ τὴν δὲν θέλει λησμονηθῆ παντοτινὰ ὁ πτωχὸς Χριστιανὸς ἀπὸ τὸν Θεόν, ὁ πολεμῶν ἀπὸ τὰ ἔθνη.

Θνη. ὅς τις Χριστιανὸς, πτωχὸς μὲν εἶναι ἀπὸ ἁσπρα καὶ πλούτον σωματικόν, πλουσιος δὲ εἶναι ἀπὸ τὸν πλούτον τῆς πίστεως καὶ τῶν ἀρετῶν. ἡ πτωχὸν ὀνομάζει τὸν ἐξ ἔθνων λαόν, ἐπειδὴ καὶ ἔχασε τὸ ἀξίωμα καὶ πλούτον τῆς ψυχῆς, καὶ ἦτον πτωχὸς ἀπὸ τὸν πλούτον τῆς εὐσεβείας καὶ ἀρετῆς.

„Ἡ ὑπομονὴ τῶν πενήτων οὐκ ἀπο-
„λεῖται εἰς τέλος.

Πένητας ἐδῶ ὀνομάζει τοὺς ἔθνικούς. τῶν ὁποίων ἡ ἐλπίς δὲν θέλει μένει ματαία καὶ ἀνωφελής. ἐλπίς δὲ τῶν ἔθνων εἶναι ὁ Χριστὸς. κατὰ τὸ „Καὶ αὐτὸς προσδοκία ἔθνων. (Γέν. μθ. 10.) καθὼς καὶ διὰ τοῦ Σοφοῦ φωνάζει ὁ Θεὸς „ὑπόμεινόν με εἰς ἡμέραν ἀναστάσεώς μου. (Σοφον. γ. 9.)

19: „Ἀνάστηθι Κύριε, μὴ κραταιοῦσθαι
„ἀνθρώπος.

Ἄλλος δὲ ἑρμηνευτὴς ἐξέδωκε „Μὴ θρασυνέσθαι. τοῦτον δὲ τὸν λόγον λέγει ὁ Δαβὶδ διὰ τὰς ἐπαναστάσεις καὶ πολέμους, ὁποῦ εἶχον τὰ ἔθνη ἀναμεταξύτων. ἐπειδὴ οἱ ἔθνικοι ἄνθρωποι, μὲ τὸ νὰ μὴν εἶχον διδασκάλους ἀληθείας καὶ ἐναρέτους, ἀλησμονήσαν πῶς εἶναι φυσικὰ γῆ καὶ σποδός, καὶ διὰ τοῦτο ἐθρασύνοντο παράνω ἀπὸ τὴν φύσιν τους. καὶ ἀφ' οὗ ἐτόλμησαν νὰ κάμουν ἔλα τὰ κακὰ, ἐτάλησαν πρὸς τοῦτοις οἱ ἄρρνες, νὰ ὀνομάσων καὶ τὸν ἑαυτὸν τους Θεόν. διὰ τοῦτο λέγει

γει

(1) Ἄλλοι δὲ λέγουσαν, ὅτι αἱ ἁμαρτωλοὶ: ἦτοι οἱ ἄσεβοις, ἢ ἀμετανάντες, αἱ μετὰ θάνατον εἰς τὸν Ἀδὴν καταβαίνοντες, αὐτοὶ, ἀφ' οὗ ἀναστῶν ἢ παρασῶν εἰς τὴν κρίσιν τοῦ Θεοῦ, πάλιν ἔχουν νὰ γυρίσων εἰς τὸν ἔθνη ἢ εἰς τὰς τιμωρίας τῆς καλῆς.

(2) Ὁ δὲ Κύριλλος λέγει, ὅτι οἱ πιστεύσαντες τῷ Χριστῷ ἀπὸ τὴν πολλὴν τους φιλοθεῖαν, καταρῶνται ἐκείνους ὁποῦ ἀθετοῦσι τὴν ἐνανθρώπησιν τοῦ Χριστοῦ ἢ χάριν, διὰ μέσου τῆς ὁποίας ἐδύναντο νὰ κληρονομήσουν τὴν Βασιλείαν τῶν οὐρανῶν.

γει ὁ Δαβὶδ , ὡς Κύρια , ἐκδίκησον αὐτοὺς , καὶ ταπεινώσον τὴν τούτων ὑπερηφάνειαν . ἤμπορεῖ δὲ νὰ εἰπῇ τις εἰς τοῦτο καὶ ἑρμηνεῖαν γλαφυρωτέραν ὁ ἄνθρωπος , λέγεται μὲν θεός , διὰ τί εἶναι κατ' εἰκόνα Θεοῦ . κατὰ τὸ „ Ἐγὼ εἶπα Θεοί ἐστε (Ψαλ . πα' . 6 .) κατὰ δὲ τὰ γεῶδη πάθη ὅπου ἔχει , εἶναι ἐκεῖνο ὅπου λέγεται : ἦγουν ἄνθρωπος γήϊνος . ἐπειδὴ λοιπὸν τὰ γήϊνα πάθη ἐκυριεύουσιν τοὺς τότε ἀνθρώπους , διὰ τοῦτο ὁ Δαβὶδ παρακαλεῖ τὸν Χριστὸν νὰ ἀναστῇ ἀπὸ τὸν θάνατον καὶ διὰ μέσου τῶν ἀγίων Ἀποστόλων του νὰ διδάξῃ τοὺς ἀνθρώπους , νὰ μὴν ἀφίνουσιν νὰ κυριεύουσιν τὰ πάθη τὴν ψυχὴν τους , καὶ τὸ γήϊνον σῶμα νὰ ὀρίζῃ τὴν νοῦν τους . νοεῖται δὲ καὶ κατὰ ἄλλον τρόπον ὅτι μετὰ τὴν Ἀνάστασιν τοῦ Κυρίου , ἀφ' οὗ ἐξαπλώθη εἰς τὴν οἰκουμένην τὸ κήρυγμα τοῦ Εὐαγγελίου , ἔπαυσαν οἱ πόλεμοι καὶ αἱ ἀλληλομαχίαι , ὅπου εἶχον ἀναμεταξύ των τὰ ἔθνη καὶ αἱ πολιτεῖαι . κατὰ τὸ „ Καὶ οὐμὴ μάθωσιν ἔτι πολεμεῖν (Ἠσ . β' . 4 .)

„ Κριθῆναι ἔθνη ἐνώπιόν σου .

Αἷς κριθοῦν , λέγει , τὰ ἔθνη ἐμπροσθέν σου Κύρια : ἦγουν , ἅς ἐπιτύχουσιν τὴν ἐδικήν σου θεωρίαν , καὶ ἀντίληψιν . ἐπειδὴ γὰρ καθεὶς κριτὴς θεωρεῖ τὸν κρινόμενον . κρίσιν δὲ νόησον ἐδῶ τὴν κατὰ τοῦ Διαβόλου . διὰ τὴν ὁποίαν εἶπεν ὁ Θεός διὰ τοῦ Ἠσαΐου „ Ἰδοὺ ὁ παῖς μου ὃν ᾤκνησα ὁ ἀγαπητός μου , εἰς ὃν εὐδόκησεν ἡ ψυχὴ μου . θήσω τὸ Πνεῦμά μου ἐπ' αὐτὸν , καὶ κρίσιν τοῖς ἔθνεσσιν ἐξοίσει (Ἠσ . μβ' . 1 .)

20: „ Κατάστησον Κύρια νομοθέτην ἐπ' αὐτοὺς .

Ἐδῶ αἰνιγματωδῶς φανερώνει ὁ Δαβὶδ τὸν Χριστὸν , κατὰ τὸ „ Ἐγὼ δὲ κατεστάην βασιλεὺς ὑπ' αὐτοῦ (Ψαλ . β' . 6 .) νομοθέτης γὰρ εἶναι ὁ Χριστός , ἐπειδὴ καὶ ἔδωκε νόμον νέον τὸν τοῦ Εὐαγγελίου .

„ Γνώτωσαν ἔθνη ὅτι ἄνθρωποι εἰσιν .

Αἱ μάθουν , λέγει , εἰς ὅλον τὸ ὕψος οἱ ἔθνηκοι , διὰ νὰ ζοῦν ὡς ἄνθρωποι λογικοί , καὶ ὄχι ὡς ἄνθη ἀλογα καὶ ἀνήμερα .

21: „ Ἰνα τί Κύριε ἀφέστηκας μακρόθεν ; (1)

Ἀπὸ ἐδῶ ἐμβαίνει ὁ Ψαλμῶδης εἰς τοὺς λόγους τοὺς περὶ Προνοίας τοῦ Θεοῦ . πῶς οἱ μὲν κακοὶ ἄνθρωποι εὐτυχοῦσιν , οἱ δὲ καλοὶ δυσυχοῦσι , καὶ κάμνει τὴν δικαιολογίαν ταύτην , ἐκ προσώπου τῶν θλιβομένων ἀνθρώπων κατὰ τὸν Χρυσόστομον . διὰ τί , λέγει , Κύρια , ἐσάθης μακρὰν , καὶ ἄφησες τοὺς ἀνθρώπους νὰ φέρωνται ἀπλῶς καὶ ὡς ἔτυχε ; εἶπε δὲ τοῦτο ἀπὸ μεταφορᾶς καὶ παραδείγματος ἐκαίνων τῶν ἀνθρώπων , ὅπου ἔσκουν μακρὰν , καὶ ἀμελοῦν νὰ βοηθήσουν τοὺς πᾶσχοντας .

„ Ὑπερορᾶς ἐν εὐκαιρίαις ἐν Ἠλίψεσιν .

Ὑπερορᾶν εἶναι , ὅταν τις προσκοιῇται πῶς δὲν βλέπει . ἀλλὰ σκεπῇ τὰ ὀρμάτιά του ἐπάνω διὰ νὰ μὴ βλέπῃ ἐκεῖνο , ὅπου εἶναι ἐμπροσθέν του . διὰ τί λοιπὸν , λέγει , Κύρια , εἰς καιρὸν ὅπου εἶσαι παρὼν εἰς τοὺς θλιβομένους , φαίνεσαι πῶς εἶσαι μακρὰν

(1) Σημειώσαι ὅτι εἰς τὸ Ἑβραϊκὸν ὁ Ψαλμὸς οὗτος διαιρεῖται εἰς δύο . ἢ ἀπὸ τὸν εἶχον τοῦτον ἕως τέλους , ἀριθμεῖται Ψαλμὸς δέκατος . παρὰ τοῖς Ἑβραίοις δὲ , ἕνας εἶναι ὁ Ψαλμὸς ὅλος , ἕνατος εἰς τὴν ἀριθμὸν .

κράν ἀπὸ τοὺς θλιβομένους ; ἢ διὰ τί δείχνεις μὲ τὴν πολλὴν μακροθυμίαν καὶ ὑπομονήν σου , πῶς δὲν παιδεύεις ἐκείνους ὅπου τοὺς θλίβουν ; καὶ εἰς καιρὸν ὅπου ἐσύ βλέπεις τὰ πάντα , διὰ τί προσποιήσαι πῶς δὲν τὰ βλέπεις ; ἐπειδὴ δὲν βοηθεῖς οὔτε εἰς τὰς θλίψεις , οὔτε εἰς τοιοῦτους δυσυχεῖς καιρούς , οἱ ὅποιοι χρειάζονται τὴν ἐδικήν σου βοήθειαν . ταῦτα δὲ λέγει ὁ Δαβὶδ παρακαλῶν θερμῶς τὸν Θεόν , διὰ τὴν βοήθησιν τοὺς θλιβομένους . καὶ ὅχι ὡς ἐγκαλῶν καὶ κατηγορῶν . (1) πρὸς ταῦτα ὁμῶς τὰ λόγια τοῦ Δαβὶδ ἤθελεν ἀποκριθῆ ὁ Θεὸς ἐκεῖνα , ὅπου γράφει ὁ Ἡσαΐας „Μὴ οὐκ ἰσχύει ἡ χεὶρ Κυρίου τοῦ σῶσαι ; ἢ ἐβάρυνε τοῦ οὐς αὐτοῦ τοῦ μὴ εἰσακούσαι ; ἀλλὰ τὰ ἀμαρτήματα ὑμῶν διέσωσιν ἀναμέσον ὑμῶν καὶ ἀναμέσον τοῦ Θεοῦ . καὶ διὰ τὰς ἀμαρτίας ὑμῶν ἀπέστρεψε τὸ πρόσωπον ἀφ' ὑμῶν τοῦ μὴ ἐλεῆσαι . (Ἡσ. νβ' . 1 .)

22: „ Ἐν τῷ ὑπερηφανεύεσθαι τὸν ἀσεβῆ ,
ἐμπυριζέται ὁ πτωχός .

Ὅταν , λέγει , ὁ ἀσεβὴς ὑπερηφανεύεται , διὰ τί εὐτυχεῖ εἰς ὅλα τοῦ τὰ πράγματα , τότε βλέπωντας ὁ εὐσεβὴς καὶ πιστὸς τὸν ἐαυτόν του , ὅτι δυσυχεῖ εἰς ὅλα τοῦ τὰ πράγματα , καίεται ἀπὸ τὸν ζῆλον τῆς εὐδοκίμησης καὶ εὐτυχίας τοῦ ἀσεβοῦς . καὶ εὐγάνει ἀπὸ τὸ σῶμα του , ὡς ἂν καπνὸν , τοὺς ἀνασπαραγμοὺς κατὰ τὸν Θεοδώριτον . διὰ τί ὁ ἀσεβὴς τοιοῦτος ὢν νὰ εὐτυχῇ . (2) ἢ νοεῖται καὶ οὗ-

τως . ὅτι ὅταν ὁ Διάβολος ὑπερηφανεύεται κατὰ τοῦ ἀνθρώπινου γένους καὶ πολεμῇ αὐτὸ μὲ τὰς προσβολὰς τῶν λογισμῶν , τότε ὁ πτωχὸς κατὰ τὴν ἀρετὴν , ἀνάπτει εἰς τὰ πάθη καὶ ἀμαρτίας .

„ Συλλαμβάνονται ἐν διαβουλίῳις , οἷς
„ διαλογίζονται .

Καὶ οὗτος ὁ λόγος περὶ τῶν ἀσεβῶν νοεῖται . οἷτινες τρόπον τινα συλλαμβάνονται : ἤγουν συνεργοῦνται καὶ βοηθοῦνται εἰς ἐκεῖνα τὰ θελήματα , ὅπου βουλευόνται . ταυτὸν εἶπερ , εὐδοδοῦνται καὶ ἐπιτυχάνουν ἐκεῖνα , ὅπου θέλουν . ἢ συνεργοῦνται καὶ βοηθοῦνται ἀπὸ τοὺς ὁμοίους των ἀσεβεῖς . πρέπει δὲ καὶ παρατηροῦμεν , ὅτι ὁ Δαβὶδ , τόσον διὰ τοὺς καλοὺς , ὅσον καὶ διὰ τοὺς κακοὺς , ποτὲ μὲν ἐνικῶς προφέρει τὸν λόγον : ποτὲ δὲ πληθυντικῶς . καθὼς καὶ ἀνωτέρω μὲν εἶπεν ἐνικῶς τὸν ἀσεβῆ , ἐδῶ δὲ προφέρει τοὺς ἀσεβεῖς πληθυντικῶς ὅτι συλλαμβάνονται . καὶ ἡ αἰτία εἶναι . διὰ τί τόσον οἱ κακοὶ , κατὰ τὸν ἀριθμὸν μὲν , εἶναι πολλοὶ . κατὰ δὲ τὴν καλοσύνην , εἶναι ὅλοι ἕνας . ὅσον καὶ οἱ κακοὶ , κατὰ τὸν ἀριθμὸν μὲν , εἶναι πολλοὶ . κατὰ δὲ τὴν κακοσύνην , ὅλοι εἶναι ἕνας . ἢ ὁ λόγος εἶναι ἐδῶ περὶ τῶν εὐσεβῶν . ὅτι αὐτοὶ διαλογιζόμενοι διὰ τὴν εὐτυχίαν τῶν ἀσεβῶν , συλλαμβάνονται : ἤγουν πίνονται καὶ πίπτουν εἰς μικροψυχίας καὶ ἀνυπομονησίας , μὲ τὸ νὰ μὴ κυταλαμβάνουν . τὰς ἀπορρήτους κρίσεις καὶ οἰκονομίας τοῦ Θεοῦ (3)

23: „ Οἷ

(1) Φέρει δὲ εἰς τοῦτο παράδειγμα ὁ Χρυσόστομος τὸν ἱατρὸν ἃ τοὺς ὑπὸ τοῦ ἱατροῦ τεταμένους „ Καθὰ περ οἱ τεταμένοι μηδέπω τελείας τῆς τομῆς γενομένης , παρακαλοῦσι τὸν ἱατρὸν ἀποσῆσαι τὴν χεῖρα , ἐπιβλαβὴ μὲν χάριν αὐτοῦτες , τῇ δὲ μὴ φέρειν τὰς δόνας τοῦτο πάσχοντες . ἃ πολλάκις πρὸς τοὺς ἱατροὺς βοῶσιν . ἐβασάνισάς με . ἀπώλεσάς με . ἀνέτλές με . ἀλλ' οὐκ ἔστι ταῦτα τῆς διανοίας ῥήματα , ἀλλὰ τῆς ὀδύνης . οὕτω ἃ πολλοὶ τῶν μικροψύχων ἐν ταῖς θλίψεσι λέγουσι , τοὺς πόνοὺς μὴ φέροντες .

(2) Ὅθεν ἃ ὁ Θεολόγος εἶπε Γρηγόριος „ Ἐν τῇ ὑπερηφανεύεσθαι τὸν ἀσεβῆ , τοὺς λογισμοὺς ἐμπυριζόμενος ἃ ἀναπτόμενος ὁ πτωχός . ἃ ὁ Χρυσόστομος „ Πρὸς τῆς κολάσεως ἃ τῆς τιμωρίας ὀδυνᾷται ὁ ἀδικούμενος , οὐ φέρων τὴν εὐμερίαν τοῦ πονηροῦ . λέγει δὲ ἃ ὁ Θεοδώριτος „ Δοκεῖς πότῳθεν ἐξάναι Δέσποτα , ἃ μὴ ὅρῃν τὰ ἀνθρώπεια τοῖς ἀδικουμένοις οὐκ ἐπαμύνων . ὑπὸ δὲ τῆς ἀθυμίας οἷόν τινας πυρὸς , οἱ ἀδικούμενοι κατατρίβονται τῶν ἀδικούντων τὴν ἀλαζονείαν θεώμενοι . σφόδρα δὲ προσφυῶς τὸ ἐμπυρίζεται ἐπὶ τῶν ἀθυμούντων τέθεικεν . ἐμπυριζόμενοι γὰρ οἱ ἀθυμούντες εἰκόνασι , ἃ οἷόν τινα καπνὸν διὰ τοῦ σώματος τὸν σπαραγμὸν ἀναπέμπουσι .

(3) Ὁ δὲ Θεοδώριτος ἃ τοῦτο τὸ ῥητὸν διὰ τοὺς ἀνωτέρω ἐμπυριζομένους πτωχοὺς ἐνόησε ἃ ἀθυμούντας διὰ τὴν

„οὐκ ἐκζητήσει.

23: „Οτι ἐπαινείται ὁ ἀμαρτωλὸς ἐν ταῖς
„ἐπιθυμίαις τῆς ψυχῆς αὐτοῦ, καὶ ὁ
„ἀδικῶν ἐνευλογεῖται.

Πρέπει νὰ παρατηροῦμεν, ὅτι κιντὰ εἰς τὴν
Ἑβραϊκὴν γλῶσσαν τὸ ὅτι, δὲ εἶναι πάντοτε αἰτιολογικόν, ἀλλὰ μερικαῖς φοραῖς λαμβάνεται καὶ ὡς βεβαιωτικόν. κάποτε δὲ εἶναι καὶ περιττον, (καθὼς φαίνεται πῶς εἶναι καὶ ἐδῶ.) λέγει λοιπὸν ὁ Δαβὶδ ὅτι τόσον πολλὰ ἐκυρίευσεν ἡ κακία τοὺς ἀνθρώπους, ὥστε ὅπου οἱ ἀμαρτάνοντες ἐπαινοῦνται ἀπὸ τοὺς ὁμοίους των ἀμαρτωλοὺς, εἰς τὰ κακὰ ἐκεῖνα ὅπου ἐπιθυμοῦσιν, ἀντὶ νὰ κατηγοροῦνται καὶ οἱ ἀδικοῦντες τοὺς ἀδελφούς των, εὐφημοῦνται ἀπὸ τοὺς ὁμοίους των ἀδικητὰς εἰς ἐκεῖνα, ὅπου ἀδικῶς πράττουσι. (1)

24: „Παροῦνε τὸν Κύριον ὁ ἀμαρτωλός.

Ὁ ἀμαρτωλός, λέγει, ἄνθρωπος, παρακινεῖ τὸν Θεὸν νὰ καταδικάσῃ καὶ νὰ παιδεύσῃ αὐτόν· διὰ τὴν ἀπὸ λόγου του ὀξύνει καὶ ταχύνει μίαν ὥραν πρότερον τὴν παιδείαν του, μὲ τὰ ἀμαρτωλὰ ἔργα, ὅπου ἐργάζεται.

„Κατὰ τὸ πλῆθος τῆς ὀργῆς αὐτοῦ,

Ὁ Θεὸς, λέγει, δὲν παιδεύει τοὺς ἀνθρώπους, καθὼς εἶναι ἄξιον εἰς τὴν δικαίαν ὀργὴν του, ἀλλὰ εὐσπλαγχνικώτερον ἀπὸ ὅ,τι πρέπει· ἐπειδὴ, „Ἐὰν ἀνομίας παρατηρήσῃ, τίς ὑποστήσεται; κατὰ τὸν ἴδιον Ψαλμῶδον. (Ψαλ. ρκθ'. 3.) ὀργὴ δὲ Θεοῦ εἶναι ἡ δικαία τιμωρία· ἐπειδὴ λοιπὸν ὁ Θεὸς εἶναι ἐλεήμων, διὰ τοῦτο δὲν κολάζει τοὺς ἀμαρτωλοὺς μὲ ἄκρτον τιμωρίαν· ἀλλὰ μὲ τιμωρίαν συγκατασμένην μὲ ἔλεος, κατὰ τὸ „Ἐν ὀργῇ ἐλέους μνησθήσῃ (Ἀββα. γ'. 1.) νοεῖται δὲ τοῦτο καὶ οὕτω κατὰ τινος: ἦτοι κατὰ τὸν Κύριλλον· ὅτι παρῶξινε τὸν Κύριον ὁ ἀμαρτωλός κατὰ τὸ πλῆθος τῆς ὀργῆς του: ἦτοι ἀξίως τῆς παρ' αὐτοῦ τοῦ ἀμαρτωλοῦ ἀναπτομένης ὀργῆς εἰς τὸν Θεόν· ἀνάπτεται δὲ αὕτη ἀπὸ τὰς πονηρὰς πράξεις τοῦ ἀμαρτωλοῦ· ἔπειτα ἀναγινώσκεται ἐρωτηματικῶς τὸ, οὐκ ἐκζητήσει; (2) ἡ ἀναγινώσκεται καὶ ἀποφαντικῶς· οἷον ὁ ἀμαρτωλός, ἀφ' οὗ ἐπαρῶξινε τὸν Θεὸν διὰ τὰς ἀμαρτίας του, δὲν ζητεῖ νὰ ἱλεώσῃ αὐτόν διὰ τῆς μετάνοιας του.

„Οὐκ ἔστιν ὁ Θεὸς ἐνώπιον αὐτοῦ.

Καθὼς, λέγει, νομίζει ὁ ἀμαρτωλός, δὲν βλέπει αὐτόν ὁ Θεός, ὅταν πράττῃ τὰς ἀμαρτίας· ἡ νοεῖται, ὅτι ὁ ἀμαρτωλός δὲν ἔχει ἐμπροσθέν του ὡς παρόντα τὸν Θεόν, ὅταν ἀμαρτάνῃ.

25: BE.

ὑπερηράνειαν τῶν ἀσεβῶν· βλάβη γὰρ φησὶν αὐτοῖς ἀπὸ τῆς ἀθυμίας γενήσεται, λογισμοῖς οὐκ εὐπρεπεῖσι χρωμένοις· ἀλλὰ περὶ τῆς σῆς διχονοοῦσι προναίως· τοῦτο γὰρ σημαίνει, τὸ, συλλαμβάνονται ἐν διαβουλίαις οἷς διαλογίζονται.

(1) Ὁ Θεὸς εἶπεν ὁ Χρυσόστομος ἡ Ἐνταῦθα κακίας εἶδος λέγει ἀφῶρτον· ὅτι ἐφ' οἷς ἐγκαλύπτεσθαι ἔδει, ἐφ' οἷς αἰσχύνεσθαι, ὑπὲρ τούτων θαυμάζεται καὶ ἐπαινείται· παρὰ τῶν κολάων δηλαδὴ· πῶς δ' ἂν γέννηται τούτου ἡσυχία λοιπὸν, ὅταν ἐπαινῆται ἡ κακία; Καὶ ὁ Κύριλλος εἶπε περὶ τῶν τοιούτων, „Οἱ τάχα που καὶ ἐναβρύνονται τῷ κακῷ, καὶ ἐπὶ τῷ εἶναι πονηροὶ μέγα φρονεῖσι, κατασκώπτοντος μὲν αὐτοῖς οὐδεις, εὐλογούντος δὲ μᾶλλον· ἡ γοὺν εὐφημοῦτος.

(2) Ἦτοι, ὁ μὲν ἀμαρτωλὸς παροῦνε ἔττι τὸν Θεόν, ὁ δὲ Θεὸς ἄρά γε, δὲν θέλει ἐκζητῆσαι τὰς ἀμαρτίας τοῦ ἀμαρτωλοῦ ἐν τῇ κρίσει; ἦτοι ναί, θέλει ἐκζητῆσαι αὐτὰς βεβαίως· ὁ δὲ Θεοδώριτος οὕτως ἀναγινώσκει, τὸ ὅτι τὸν „Παροῦνε τὸν Κύριον ὁ ἀμαρτωλός κατὰ τὸ πλῆθος τῆς ὀργῆς αὐτοῦ· ἐνταῦθα ὑποσηκτέον· εἴτα ἰσογεκτέον· οὐκ ἐκζητῆσει· ἀντὶ τοῦ παρῶξινε τὸν Κύριον λέγων· οὐκ ἐκζητῆσει (ὁ Κύριος δηλαδὴ)· μανία γὰρ καὶ λίττη χρωόμενος, ὡς οὐδενὸς ἐροῶντος, εἰς πᾶσαν ἄττει παρανομίαν, οὐχ ἡγούμενος ἐκζητεῖν τὸν Κριτὴν τὰ γινόμενα.

ὁ Προφήτης τὴν γλωσσαλίαν, καὶ τὴν συνεχῆ κακολογίαν τοῦ ἁμαρτωλοῦ.

27: „Οὐ ὄρας τὸ στόμα αὐτοῦ γέμει, καὶ
„πικρίας καὶ δόλου.

28: „Ἐγκάθεται ἐν ἐνεδρᾷ μετὰ πλουσίων.

Ἦτοι, οὗτινος αὐτοῦ τὸ σῶμα· συνήθεια γὰρ εἶναι εἰς τὴν ἑβραϊκὴν διαλεκτὸν, τὸ νὰ ἐνόηται ἄρθρα μὲ τὰς ἀντωνυμίας· καθὼς εἶναι ἐκεῖνα „Μακάριος, οὗ ὁ Θεὸς Ἰακώβ βοηθὸς αὐτοῦ. (Ψαλ. ρμ'. 4.) Καὶ πάλιν. „Μακάριος ἀνὴρ, ᾧ ἐστὶν ἀντίληψις αὐτῷ παρὰ σοῦ. (Ψαλ. πγ'. 6.) γεμάτον, λέγει, εἶναι ἀπὸ κατάρας τὸ σῶμα τοῦ ἁμαρτωλοῦ διὰ τὴν καταρᾶται βλους· καὶ γεμάτον ἀπὸ πικρίας, διὰ τὴν λαλεῖ μὲ ὀργὴν καὶ θυμὸν· εἶναι καὶ γεμάτον ἀπὸ δόλου, διὰ τὴν δὲν μεταχειρίζεται τὰ λόγια του καθὼς εἶναι ἡ καρδιά του· ἀλλὰ, ἄλλα μὲν λέγει μὲ τὸ σῶμα, ἄλλα δὲ μελετᾷ μὲ τὴν καρδίαν.

„Τὸ τὴν γλῶσσαν αὐτοῦ κόπος καὶ
„πόνος.

Ἐκεῖνα, λέγει, ὁμιλεῖ ὁ ἁμαρτωλὸς, ὅσα προξενοῦν κόπον καὶ πόνον εἰς τοὺς ἀκούοντας καὶ ἐπιβουλευομένους παρ' αὐτοῦ· ἢ νοεῖται, ὅτι ὁ ἁμαρτωλὸς, καὶ ὅταν διδάσκη τοὺς ἄλλους, κόπος καὶ ὀδύνη εὐρίσκεται εἰς τὰ λόγια του· τὰ ὅποια οἱ ἀκούοντες αὐτοῦ καὶ πειθόμενοι εἰς αὐτὰ, συγκοινωνοῦσιν ἀπὸ τὸν τοιοῦτον κόπον, καὶ δὲν εὐρίσκουν καμμίαν ἄνεσιν εἰς τὴν ψυχὴν τους· ἢ νοεῖται, ὅτι ἡ γλῶσσα αὐτοῦ κοπιᾷ καὶ ποιεῖ, ὁμιλοῦσα πάντοτε κατὰ τὸν ἔχθρὸν της· διὰ τοῦ κόπου δὲ καὶ τοῦ πόνου τῆς γλώσσης, ἐφανερώσων

Ἐνεδρα εἶναι τόπος κρυφὸς κοντὰ εἰς τὴν ἐσάταν, μέσα εἰς τὸν ὅποιον κρυπτόμενος τις, αἰφνιδίως ὁρμᾷ ἐπάνω εἰς τοὺς διαβάτας· ἀριθμοὶ δὲ ὁ Προφήτης ἐδῶ τὰς διαφόρους κακίας τῶν πονηρῶν ἀνθρώπων, τὰς ὁποίας συνειρίζουν νὰ κάμνουν· ἡγοῦν τὰς δολιότητας, τὰς ἐπιβουλάς, τὰς ἀρπαγὰς, τοὺς φόνους, καὶ τὰ ὅμοια τούτοις· ὁ ἁμαρτωλὸς λοιπὸν, λέγει, ἄνθρωπος, κρύπτεται μέσα εἰς ἀπόκρυφον τόπον μαζὶ μὲ τοὺς πλουσίους· ἡγοῦν μὲ τοὺς ἐνδόξους καὶ ὀνομαστοὺς εἰς τὴν κακίαν· ἐπειδὴ ὁ ἁμαρτωλὸς τοὺς τοιοῦτους κακοὺς ἔχει φίλους, ὡς ὁμοίους του· ἔπειτα φανερόντωντος ὁ Δαβὶδ καὶ τὴν ἐνεδραν τῶν ἁμαρτωλῶν, καὶ τὴν αἰτίαν αὐτῆς, ἀκολουθῶς λέγει.

„Ἐν ἀποκρίφοις τοῦ ἀποκτεῖναι ἄθῳον.

Διὰ τοῦτο, λέγει, κρύπτεται ὁ ἁμαρτωλὸς εἰς τόπον ἀπόκρυφον, διὰ νὰ θανατώσῃ μὲ τὰς διαβολὰς τὸν ἀθῶον ἄνθρωπον, ὅπου δὲν τὸν ἀδίκησεν παντελῶς· διότι, τὸ τοῦ, αἰτιολογικὸν λαμβάνει πολλὰς φορὰς τῶν παλαιῶν Ἑλλήνων ἡ γλῶσσα· ἦτοι ἐνεκα τοῦ ἀποκτεῖναι. (1)

„Οἱ ὀφθαλμοὶ αὐτοῦ εἰς τὸν πέννητα
„ἀποβλέπουσι.

Ἐ-

(1) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει „Καὶ ἐν συλλόγοις δὲ ἔν ἐν συνεδρίοις καθηήμενος (ὁ ἁμαρτωλὸς) ἐνεδρας τινὰς ἔμμηνας τοῖς ἀναιτίοις κατασκευάζει· ἄλλως τε ἔν οἱ πλούσιοι ἐδρεύουσι τοὺς πέννητας· εἶπε δὲ ἔν ὁ μέγας Ἀθανάσιος „Ὁ λίθῳ κρουόμενος ζητεῖ τὸν λατῶν, τῶν δὲ λίθων ὀξύτερά τὰ ἐκ τῆς διαβολῆς εἰσι πλῆγματα· ἰσχυροὶ ἐστὶν ἡ διαβολή, ἔν μάχαιρα, ἔν τόξευμα ἀκιδωτὸν, ὡς εἶπε Σολομών· (Παρ. κε'. 28.) ἔν ταῦτα μένη ἡ ἀληθὴς ἰσχύς δύναται· ταύτης δὲ παρόρμησιν, αὐξάνει δεινότερον τὰ τραύματα (ἀπολογία α').

Ἐδῶ διηγείται ὁ Δαβὶδ τὴν ἐπίμονον καὶ συ-
χνὴν θεωρίαν τοῦ ἁμαρτωλοῦ, ὅς τις βλέπει ἀτε-
νῶς, πότε νὰ περὶσῇ τινὰς πτωχὸς ἀπὸ τὸν δρό-
μον, καὶ νὰ ὀρμήσῃ νὰ τὸν πιάσῃ;

29: „Ἐνεδρεῖται ἐν ἀποκρύφῳ ὡς Λέων ἐν
„τῇ μανδρᾷ αὐτοῦ.

Ἐκεῖνο ὅπου εἶπεν ἀνωτέρω ὁ Δαβὶδ, λέγει
καὶ τώρα ἐδῶ, θεατρίζων τὴν πολυποίκιλον πανουρ-
γίαν καὶ ἐπιβουλὴν τοῦ ἁμαρτωλοῦ, καὶ δείχνοντας
αὐτὸν, οὐχὶ ἄνθρωπον, ἀλλὰ θηρίου ἄγριον· διὰ
τὶ, καθὼς, λέγει, ὁ λέων, κρυπτόμενος μέσα εἰς
τὴν μάνδραν του: ἦτοι εἰς τὴν φωλεάν του, πηδᾷ
αἰγνιδίως ἔξω, καὶ καταβρυχώμενος ἀρπάζει τὰ μι-
κρὰ ζῶα, ὅταν ἐκεῖνα τὰ δυσυχῇ περάσουν ἀπονη-
ρεύτως ἀπὸ ἐκεῖ: ἔτσι καὶ ὁ ἁμαρτωλὸς κάμνει,
καὶ πιάνει τοὺς πτωχοὺς καὶ ἀσθενεῖς, κρυπτόμενος
ὡσάν εἰς φωλεάν, μέσα εἰς τόπον ἀπόκρυφον. (1)

„Ἐνεδρεῖται τοῦ ἀρπάσαι πτωχόν, ὁρ-
„πασαὶ πτωχόν ἐν τῷ ἔλκυσαι αὐτόν.

Ἐπειδὴ ἀνωτέρω ὁ Δαβὶδ ἐπαρωμοίασε τὸν ἁ-
μαρτωλὸν μὲ τὸν Λέοντα, κατὰ τὴν ἐπιβουλὴν καὶ
τὴν ἀγριότητα, καὶ κατὰ τὸ φονικὸν κίνημα· διὰ
τοῦτο ἐπιμένει εἰς τὴν ὁμοίωσιν αὐτὴν, καὶ προ-
σαρμόζει εἰς τὸν ἁμαρτωλὸν καὶ τὰ λοιπὰ ἰδιώματα
τοῦ λέοντος· διότι καθὼς ὁ λέων ἀρπάζει τὰ ἄλλα

ζῶα, πίπτοντας αἰγνιδίως ἐπάνω εἰς αὐτὰ, καὶ τὰ
τραβίζει εἰς τὴν φωλεάν του καὶ ἐκεῖ τὰ τρώγει, ἔ-
τσι καὶ ὁ ἁμαρτωλὸς κάμνει, καὶ ἐνεδρεῖται, ὅχι δὲ
νὰ ἀρπάσῃ κἀνένα ἐπίβουλον καὶ ἐχθρόν, ἢ κἀνένα
θηρίον· ἀλλὰ διὰ νὰ ἀρπάσῃ κἀνένα πτωχόν ἀπὸ
χρήματα, καὶ ἀσθενῇ καὶ ἀδύνατον· ἐξηγεῖ δὲ καὶ
τὶ εἶναι ἡ ἀρπαγὴ αὕτη τοῦ ἁμαρτωλοῦ, ὅτι εἶναι
νὰ τραβίξῃ τὸν πτωχόν εἰς τόπον παράμερον καὶ νὰ
τὸν θανατώσῃ· δύο φοραῖς δὲ λέγει τὸ ἀρπάσαι,
διὰ νὰ δείξῃ μὲ τὸ σχῆμα τοῦτο, θρῆνον καὶ σχε-
τλιασμόν κατὰ τοῦ ἁμαρτωλοῦ· ἢ καὶ μὲ τὴν ἀ-
ναδίπλωσιν καὶ συνέχειαν τῶν παθητικῶν λέξεων,
παραινέει ὁ Προφήτης τὸν Θεὸν εἰς τὸ νὰ κάμῃ ἐκ-
δίκησιν διὰ τὸν πτωχόν. (2)

„Ἐν τῇ παγίδι αὐτοῦ ταπεινώσει αὐ-
„τόν.

Μὲ τὴν δολιότητά του, λέγει, κυριεύει καὶ ὑ-
ποτάσσει ὁ ἁμαρτωλὸς τὸν πτωχόν· ἢ καὶ εἰς τὴν γῆν
ρίπτωντας αὐτόν, τὸν θανατόνει· ταπεινὸς γὰρ ὀνο-
μάζεται ὁ κάτω εἰς τὴν γῆν εὐρισκόμενος· ὅθεν καὶ
τὸ ταπεινώσει δηλοῖ, τὸ νὰ ρίψῃ τινὰς τὸν ἄλλον κάτω
εἰς τὴν γῆν.

30: „Κύψει καὶ πεσεῖται ἐν τῷ αὐτόν κα-
„τακυριεῦσαι τῶν πενήτων.

Ὅταν, λέγει, ὁ ἁμαρτωλὸς καὶ δυναστεὶς κα-
τακυριεύσῃ τοὺς πτωχοὺς, τότε καὶ αὐτὸς κλίνων-
τας εἰς τὴν γῆν πίπτει, καὶ ἀκολουθῶς ἀφανίζεται·
διὰ

(1) Ὁ δὲ θεὸς Κύριλλος λέγει, ὅτι ἢ ὁ Σατανᾶς εἶναι παρόμοιος μὲ τὸν Λέοντα, ἢ ἐνεδρεῖται διὰ νὰ ἀρπάσῃ
τὸν πτωχόν κατὰ τὴν ἀρετὴν· ἐπειδὴ ἢ φοβεῖται ἐκείνους, ὅπου εἶναι πλούσιοι κατὰ τὴν ἀρετὴν ἢ ἀντισέκονται
εἰς αὐτόν· πολλὰ δὲ εἶναι αἱ παγίδες αὐτοῦ· ἡ πρώτη δὲ παγὶς του εἶναι, τὸ νὰ κάμῃ τοὺς ἀνθρώπους ἰὰ μὴ γνω-
ρίζουν τὸν φύσει Θεόν· ὁ αὐτὸς δὲ φησι ἡ Φασὶ δὲ ἐν τοῖς ὄρεσι τοὺς Λέοντας ἐν ταῖς οἰκείαις μανδραῖς ἡρεμεῖν
ἢ ὅταν κατακρύπτεσθαι, μὴ ἄρᾳ πως τῇ θεᾷ καταπτοήσῃ τὶ τῶν ἐτέρων ζώων, ἢ δὴ ποιεῖται τροφήν... ἐπὶ
δὲ τῇ ἢ γενοῦς ἐγγὺς, ἀναπιδῆσας εὐθὺς καταβρυχᾷται μέγα, ἢ καταβροντήσας ἀφορήτως ἐπιπηδᾷ, ἢ ἀρπά-
ζει τὸ παρατυχὸν προεκκυρίσας τοῖς δειμάσι, Λέων γὰρ ἐρεῖζεται φησι, ἢ τίς οὐ φοβηθήσεται; (Ἀμ. γ'. 3)
Λέοντι τοίνυν παραπλήσιος ὁ Διάβολος (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ)

(2) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει ἡ Ὡς ὁ Λέων ἐν τῷ σπηλαίῳ αἰεὶ ἐνεδρεῖται ἀρπάσαι· οὕτω ἢ ὁ Διάβολος ἐν τῇ συ-
ναγωγῇ τῶν Ἰουδαίων, ὡς ἐν μανδρᾷ ἐθήρευσεν τὸν Χριστόν, νομίσας αὐτὸν φίλον ἄνθρωπον εἶναι.

διὰ τὴν ἐκείνοι ὅπου πίπτουν, πρῶτον σκύπτουν κάτω, καὶ ἔπειτα πίπτουν· τοῦτο δὲ γίνεται, ἵνα καὶ ἡ ἀνιάτρευτος ἀπώλεια τοῦ ἁμαρτωλοῦ φανερωθῇ, καὶ ἡ μακροθυμία τοῦ Θεοῦ, καὶ ἡ ὑπομονὴ τῶν κατακυριευομένων πενήτων, καὶ ἡ ἐκδίκησις ὅπου γίνεται δι' αὐτοὺς παρὰ τοῦ Θεοῦ. (1)

31: „Εἶπε γὰρ ἐν καρδίᾳ αὐτοῦ· ἐπιλέλη-
„σται ὁ Θεός· ἀπέστρεψε τὸ προσω-
„πον αὐτοῦ τοῦ μὴ βλέπειν εἰς τέλος.

Ἐπειδὴ, λέγει, ὁ ἁμαρτωλὸς παραχωρεῖται ἀπὸ τὸν Θεὸν νὰ τελειώῃ τὰς κακὰς ἐπιθυμίας τῆς καρδίας του, διὰ τοῦτο πίπτει ὁ ταλαίπωρος εἰς βλασφήμες λογισμοὺς καὶ ὑπολήψεις· διαλογίζεται γὰρ εἰς τὸν ἑαυτόν του, ὅτι ὁ Θεὸς ἀλησμόνησε καὶ ἰδὲν προνοεῖται πλέον τὸν κόσμον καὶ τοὺς ἀνθρώπους· ἀλλὰ ἀπεστράφη τὴν ἐπισκοπὴν αὐτῶν καὶ τὴν πρόνοιαν, ὥστε ὅπου δὲν βλέπει τελείως ἐκεῖνα ὅπου γίνονται εἰς τὸν κόσμον· διότι τὸ, εἰς τέλος, ποτὲ μὲν λαμβάνεται, ἀντὶ τοῦ ἄχρι παντός· ἦτοι πάντοτε· ποτὲ δὲ, ἀντὶ τοῦ ὅλως καὶ τελείως, καθὼς λαμβάνεται ἐδῶ· πλὴν καὶ τὰ δύο σημαίνοντα ταῦτα, εἶνα καὶ τὸ αὐτὸ πρᾶγμα δηλοῦσι κοντὰ εἰς ἐκείνους ὅπου λεκτότερον τὰ ἐξετάζουσι. Πρέπει δὲ νὰ ἡξεύρωμεν, ὅτι τὰ ἄνω εἰρημένα περὶ τοῦ ἁμαρτωλοῦ, νοοῦνται καὶ προσαρμόζονται καὶ εἰς τὸν λαὸν τῶν Ἰουδαίων, τὸν κατὰ Χριστοῦ ἐνεδρεύοντα· οὗτος γὰρ ἐνέδρευε μὲ τοὺς ἄρχοντας καὶ πλουσίους τὸν ἀναμάρτητον Ἰη-

σοῦν, τὸν δι' ἡμᾶς γενόμενον πτωχόν· καὶ πάντοτε ἐπαρατῆρει καὶ ἐπαγίδευεν αὐτόν, καὶ εἰς τὰ λόγια καὶ εἰς τὰ ἔργα του· καὶ καθε τὸν τρόπον ἐμεταχειρίζετο, διὰ νὰ θανατώσῃ αὐτόν· καὶ τελευταῖον, ὅταν τὸν Χριστὸν ἐθανάτωσε, καὶ τοὺς Ἀποστόλους του ἐδίωξε, τότε καὶ αὐτὸς ἔπεσε, καὶ ἐξωλοθρεύθη ὅλος ἑμοῦ ἀπὸ τοὺς Ῥωμαίους.

32: „Ἀνάστηθι Κύριε ὁ Θεός μου· ὑψώθη-
„τω ἡ χεὶρ σου.

Κινήθητι, λέγει, Κύριε εἰς ἐκδίκησιν· τὸ δὲ ὑψώθηται ἡ χεὶρ σου ἐρρέθη ἀπὸ μεταφορᾶς καὶ παραδείγματος ἐκαίνων, ὅπου δέρνουν τινὰ ἄνθρωπον, κατὰ τὸν Χρυσόσομον καὶ τὸν Κύριλλον· οὗτοι γὰρ δέρνοντας αὐτόν καὶ μαζίζοντες, σηκώνουν τὸ χεῖρι των ὑψηλὰ, καὶ οὕτω καταφέρουν βαρύτερα τὴν ῥάβδον καὶ μάστιγα κατ' ἐκείνων. (2) ἢ λέγει ὅτι, ὑψηλὸν καὶ ἀνίκητος εἶναι ἡ δύναμις σου Κύριε· λαίπρον ἄς φανῇ καὶ τώρα τοιαύτη κατὰ τῶν πονηρῶν· χεῖρα γὰρ πρέπει νὰ νοήσωμεν ἐδῶ τὴν τοῦ Θεοῦ τιμωρητικὴν δύναμιν κατὰ τὸν Εὐσέβιον καὶ τὸν Ὀριγένην.

„Μὴ ἐπιλάβῃ τῶν πενήτων σου εἰς τέ-
„λος.

Μὴ λησμονήσῃς, λέγει Κύριε, τοὺς πτωχοὺς εἰς τέλος· ἦτοι παντοτινὰ· ἀλλὰ ἐνθυμήσου καὶ κάμω ὑπὲρ αὐτῶν τὴν ἐκδίκησιν. (3)

33: "Ε.

(1) Ὁ δὲ Θεὸς Κύριλλος συμφώνως λέγων μὲ τὴν παροῦσαν ἐρμηνείαν τοῦ κυροῦ Εὐθυμίου, προσέθεσιν, ὅτι τὸ κύφει ἢ πεσεῖται, δύναται πρὸς τούτοις νὰ νοηθῇ, ὅτι ὅταν κατακυριεύσῃ ὁ ἀσεβὴς τοὺς πένιτας, τότε καθε ἄνθρωπος, ὅπου κυριευθῇ, κύπτει· ἦτοι ταπεινοῦται ὑπὸ τὴν αὐτοῦ χεῖρα, ἢ τρόπον τινὰ πίπτει εἰς τὴν γῆν· ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει „Ἐνέμισεν οὖν ὁ ἐχθρὸς αὐτῶν τῶν Ἀποστόλων κυριεύειν ἢ τῶν Μαρτύρων· ὅταν οὖν ἔδεξε πάντων κεκρατικέναι, τότε συντριβεῖς ἔπεσε· τὸ γὰρ κύφει συντριβῆναι δηλοῖ.

(2) Ὁ δὲ εἶπε ἢ ὁ Θεολόγος Γρηγόριος „Ἀπευξόμεθα τὴν τοιαύτην ὑψωσιν, ἢ μὴ βουλευθῶμεν ἰδεῖν ἐπαιρομένην χεῖρα κατὰ τῶν ἀπειθεῶντων· ἔφη δὲ ἢ ὁ Ἡσαΐας τοῦτο δηλῶν „Ἀλλ' ἔτι ἡ χεὶρ αὐτοῦ ὑψηλὴ (Ἡσ. ε'. 15.) ὁ δὲ Κύριλλος χεῖρα ἐννοεῖ τὸν ἴδον, ὅς ὑψωθείς ἐκ γῆς ἢ τὸν σαρκενὸν ὑπομείνας, κατήργησε τοῦ θανάτου τὸ κράτος.

(3) Ἄλλος δέ φησιν „Ἀναστὰς ἐκ τῶν νεκρῶν ὁ Κύριος, ὑψώθη πάλιν εἰς οὐρανοὺς, οὗς οὐκ ἦν καταλιπὼν· ἐν δὲ τῇ

33: „Ενεκεν τίνος παρώργισεν ὁ ἀσεβὴς
„τὸν Θεόν;

Ἐπειδὴ ὁ Δαβὶδ ἐβαρυκάρδισε διὰ τὰ ἀνω-
τέρω τολμήματα καὶ κακὰ τῶν πονηρῶν ἀνθρώπων,
διὰ τοῦτο κατ' ἐρώτησιν καὶ ἀπορίαν σχηματίζει τὸν
λόγον· ἔπειτα μόνος πάλιν ἀποκρίνεται καὶ λύει τὴν
ἀπορίαν, λέγων.

„Εἶπε γὰρ ἐν καρδίᾳ αὐτοῦ· οὐκ ἐκ-
„ζητήσῃ.

Τοῦτο, λέγει, εἶναι ἡ αἰτία τῆς κακοπραξίας
τοῦ ἀσεβοῦς καὶ ἁμαρτωλοῦ: ἤγουν διὰ τί αὐτὸς
νομίζει, πῶς ὁ Θεὸς δὲν θέλει ζητήσῃ, οὔτε θέλει
κρίνει τὰ ἔργα τῶν ἀνθρώπων. (1)

34: „Βλέπεις· ὅτι σὺ πόνον καὶ θυμὸν κα-
„τανοεῖς, τοῦ παραδοῦναι αὐτὸν εἰς
„χεῖρας σου.

Τὸ βλέπεις, πρέπει νὰ ἀναγινώσκωμεν χω-
ριστὰ καθ' ἑαυτὸ μόνον, βαλλόντες τελείαν σιγμὴν
εἰς αὐτό· τὸ δὲ νόημά του· εἶναι τοιοῦτον· ὅτι ἀγ-
καλὰ καὶ μυρίαὶ φοραῖς ὁ ἁμαρτωλὸς ἄνθρωπος νο-
μίζει, ὡς Κύριε, διὰ τὴν ἐδικήν σου μακροθυμίαν,
πῶς ἐσὺ δὲν ἔχεις νὰ ζητήσῃς καὶ νὰ ἐξετάσῃς τὰ
ἔργα τῶν ἀνθρώπων· ἀλλ' ὁμῶς ἄφρων καὶ ἀνόητος
εἶναι· διὰ τί ἐσὺ Κύριε, βλέπεις ὅλας τὰς πράξεις,

καὶ πανταχοῦ διαπερνᾷς καὶ εὕρισκεσαι· καὶ σὺ βλέ-
πεις ἀκριβῶς καὶ λεπτομερῶς τόσον τοὺς πόνους καὶ
θλίψεις τῶν πτωχῶν καὶ ἀδικουμένων, ὅσον καὶ τὸν
θυμὸν καὶ κακίαν τῶν ἀδικούντων ὡς ἐρμηνεύει ὁ
Ἀθανάσιος· κατανόησις γὰρ εἶναι, ἡ λεπτομερὴς
καὶ ἀκριβὴς τοῦ πράγματος γινῶσις· ἀκριβῶς δὲ βλέ-
πεις ταῦτα Κύριε, διὰ νὰ παραδώσῃς ὕψερν εἰς
τὰς τιμωρίας σου τὸν ἁμαρτωλόν· χεῖρες γὰρ Θεοῦ
ἐδῶ αἱ τιμωρίαι νοοῦνται, Φοβερὸν δὲ εἶναι τὸ ἐμ-
πεσεῖν εἰς χεῖρας Θεοῦ ζῶντος, κατὰ τὸν Ἀπόστο-
λον. (Ἐβ. ι'. 31.)

„Σοὶ ἐγκαταλέλειπται ὁ πτωχός.

Ἐπειδὴ, λέγει, καὶ ὅλοι ἀποσρέφονται καὶ
μισοῦσι τὸν πτωχόν, διὰ τοῦτο εἰς ἐπὶ μόνον τὸν
πλάσῃν του ἔμεινε, τὸ νὰ βοηθήσῃς αὐτόν.

„Ὁρφανὸν σὺ ἥσθα βοηθός.

Σὺ, λέγει, εἶσαι βοηθὸς τοῦ ὀρφανοῦ, ὡς
πλάσῃς καὶ αὐθέντης αὐτοῦ· ταῦτα δὲ τὰ λόγια
νοοῦνται μὲν, καὶ διὰ τοὺς ἀπλῶς πτωχοὺς καὶ ὀρ-
φανοὺς, νοοῦνται δὲ ὅχι ὀλιγώτερον, καὶ διὰ τὸν
ἐξ Ἑθνῶν λαόν, κατὰ τὸν θεῖον Κύριλλον· ὅστις ἤ-
τον πτωχὸς μὲν, διὰ τὰ αἵτια ὅπου εἶπόμεν ἀνω-
τέρω· ὀρφανὸς δὲ, διὰ τί δὲν ἐγνώριζε τὸν Πα-
τέρα καὶ Ποιητὴν του Θεόν.

35: Σύντριψον τὸν βραχίονα τοῦ ἁμαρτω-
„λοῦ καὶ πονηροῦ.

Βρα-

τῇ εὐδοκίᾳ μετὰ δόξης ἐπῆρε τὴν χεῖρα αὐτοῦ ἐπὶ τοὺς ἐχθρούς, ἢ ἐσκόρπισεν αὐτοὺς ἐπὶ πᾶσαν τὴν γῆν· τὸ
δὲ, μὴ ἐπιλάθῃ, ἀντὶ τοῦ, μὴ ἐπιλάθῃ τοῦ ἀνθρώπου, τοῦ πτωχεύσαντος τοσοῦτον, ὥστε κεράτια ἐσθίειν.
(1) Ὁ δὲ Ἠσύχιος λέγει, „Ἐρωτᾷ ποῖαν ὁ Θεὸς τοῦ ἀσεβοῦς: δηλαδὴ τοῦ Διαβόλου, ἢ ἢ τοῦ λίαν ἀσεβοῦν-
τος ἀνθρώπου ἁμαρτίαν ἀποσρέφεται μάλιστα· εἴτα αὐτὸς ἐπαγαγὼν, τὴν ἐρώτησιν ἔλυσεν· εἶπε γὰρ ἐν καρδίᾳ
αὐτοῦ, οὐκ ἐκζητήσῃ· συκοφαντεῖ τὸν Θεόν φησιν, ὡς ἀπρονόητα ἢ ἀνεξιχνίαστα εἶναι συγχωροῦντα τὰ ἡμέτε-
ρα· ὅπερ ἡ πωλείας προτροπὴ τοῖς ἀπατωμένοις εὕρισκεται (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ)

Βραχίονα ἔδω τὴν δύναμιν λέγει ὁ Δαβὶδ· ἐπειδὴ εἰς τὸν βραχίονα· ἤγουν· εἰς τὸν πράττον τῆς χειρὸς, εὐρίσκειται ἡ δύναμις τοῦ ἀνθρώπου· ἁμαρτωλὸς δὲ εἶναι ἐκεῖνος, ὅπου εὐρίσκειται δεδουλωμένος εἰς τὰς τυραννικὰς καὶ ἀλόγους ἐπιθυμίας· πονηρὸς δὲ εἶναι ἐκεῖνος, ὅπου γίνεται ἐκ προαιρέσεώς του κακὸς καὶ διεσραμμένος· θέλεις νοήσεις δὲ καὶ τὸν Διάβολον ἁμαρτωλὸν καὶ πονηρόν. (1)

„Ζητηθήσεται ἡ ἁμαρτία αὐτοῦ καὶ οὐ μὴ εὔρεθῇ·

Ἀνίσως, λέγει, ἐξετάσης ἐσὺ Κύριε τὴν ἁμαρτίαν τοῦ ἁμαρτωλοῦ, καὶ δὲν μακροθυμήσης αὐτόν, εὐθὺς ἔχει αὐτὸς νὰ ἀπολεσθῇ κατὰ τὸν Θεοδώριτον, μὲ τὸ νὰ ᾔναι ἄξιος θανάτου καὶ κολάσεως· νοεῖται δὲ ὁ λόγος οὗτος καὶ εἰς τὸν Χριστόν, προφητεύων ἐκεῖνο, ὅπου εἶπεν Ὑσερον ὁ Πιλάτος „Ἐγὼ γὰρ οὐχ εὐρίσκω ἐν αὐτῷ αἰτίαν (Ματθ. ιθ'· 6.) καὶ ἐκεῖνο ὅπου εἶπεν ὁ Χριστὸς „Ἐρχεται ὁ τοῦ κόσμου τούτου ἄρχων, καὶ ἐν ἐμοὶ οὐκ ἔχει οὐδέν. (Ἰω. ιθ'· 30.) διότι οὔτε ὁ Πιλάτος εὗρεν ἁμαρτίαν εἰς τὸν Χριστόν διὰ νὰ τὸν θανατώσῃ, οὔτε ὁ Διάβολος εἰς τὸν χωρισμὸν τῆς ἀχράντου ψυχῆς αὐτοῦ ἀπὸ τοῦ σώματος, ἐδυνήθη νὰ εὕρῃ καμμίαν λογὴν ἁμαρτίαν· καὶ μὴ ὅλον ὅπου πολλὰ ἐκοπίασεν ἐξετάζων καὶ ἐρευνῶν. (2)

36: „Κύριος Βασιλεὺς εἰς τὸν αἰῶνα καὶ „εἰς τὸν αἰῶνα τοῦ αἰῶνος.

Οὗτος ὁ λόγος λέγεται κατὰ τὸν Χρυσόστομον, πρὸς ἐκείνους ὅπου σκανδαλίζονται, διὰ τὴν παρεούσιν δὲν τιμωρεῖται ἀπὸ τὸν Θεὸν ὁ πονηρὸς ἄνθρωπος· ὅθεν λέγει πρὸς αὐτοὺς ὁ Δαβὶδ· δὲν εἶναι, ὡς ἄνθρωποι, πρόσκαιρος ἡ βασιλεία καὶ ἡ κρίσις τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ αἰώνιος· ὅθεν καὶ νῦν τῶρα δὲν παιδεύθῃ ὁ πονηρὸς ἄνθρωπος, ὅμως θέλει παιδεύθῃ ἐξαπαντος εἰς τὸ μέλλον αἰώνιως· προφητεύουσι δὲ τὰ λόγια ταῦτα καὶ τὴν τοῦ Χριστοῦ βασιλείαν, τὴν ὁποίαν ἔχων πάντοτε ὡς Θεὸς, ἔλαβεν αὐτὴν καὶ ὡς ἄνθρωπος μετὰ τὴν ἀνάστασιν· „Ἐδόθη μοι γὰρ φησὶν ἐξουσία ἐν οὐρανῷ καὶ ἐπὶ γῆς. (Ματθ. κη'· 18.) ὥστε ὁ Χριστὸς βασιλεύει, ὅχι μόνον εἰς τὸν παρόντα αἰῶνα, ἀλλὰ καὶ εἰς τὸν μέλλοντα. (3)

„Ἀπολείψθε ἔθνη ἐκ τῆς γῆς αὐτοῦ.

Ἔθνη ὀνομάζει ὁ Δαβὶδ ἐκείνους, ὅπου δὲν ἐδέχθησαν τὸν τοῦ Εὐαγγελίου νόμον· ἐπειδὴ τὰ ἔθνη εἶναι ἄνομα· τοῦ Κυρίου δὲ εἶναι ἡ γῆ, ἐπειδὴ ἐξαπλώθη εἰς αὐτὴν ἡ εἰς τὸν Χριστόν πίστις καὶ εὐσέβεια· ἡ γῆν Κυρίου ὀνομάζει τὴν βα-

σι-

(1) Ὅθεν εἶπεν ὁ Χρυσόστομος ἢ Οὐχὶ ἀπλῶς τὸν ἁμαρτωλὸν δεῖσθαι συντριβῆναι· ἀλλὰ τὴν ἰσχὴν καὶ τὴν δύναμιν τὸ ἐπέκκαμα αὐτοῦ τῆς πονηρίας· εἶπε δὲ καὶ ὁ Κύριλλος ἢ Ἀγιοπνεστὴς ἡ αἰτήσις καὶ πάντος ἐπαίνου μεσὴ· ὅστις γὰρ καὶ παντὶ τῷ βίῳ χρήσιμος, τὸ πάντως ἁμαρτωλοῦ συντριβεσθαι τὸν βραχίονα· τούτῳ τὴν δύναμιν· ἐπὶ οὐδενὶ γὰρ ἔχουσιν ἐπ' ἐφ', ἢ ἐπὶ τῷ συντρίβειν πτωχόν, καὶ ἀπολύναι ὁσπανά (ἐν τῇ ἐκδεδ· Σειρᾷ)

(2) Ὁ δὲ μέγας Βασίλειος οὕτως ἐρμηνεύει τὸ ῥητόν ἢ Ἡ ἁμαρτία ἐστὶ μὲν οὐδέποτε· οὐ γὰρ ἰδίᾳ ὑποσάσκει καταλαμβάνεται· ἐν δὲ τοῖς δρόμοις αὐτὴν, μᾶλλον δὲ ἐν τοῖς δρομέοις κακῶς, ἀπολείπει τοῦ καλοῦ τὴν ὑπαρξίν ἔχουσα, σκότος τυπώται τοῖς ἀδικήμασι νοητόν· πεπαισμένων δὲ τῶν πονηρῶν τρεῖς εἶδη, καὶ ἡ ὑπαρξὶς τῆς πονηρίας συναφανίζεται· ζητηθήσεται γὰρ φησὶν ἡ ἁμαρτία αὐτοῦ καὶ οὐ μὴ εὔρεθῇ, καὶ ἡ ἐπὶ τοῖς ἀμαρτήμασι τιμωρία σταμινευμένη τύχη τοῖς ἀμαρτήμασι, καὶ ἄλλοις ἢ ἐπὶ τοῖς ἀδικήμασι κόλασις.

(3) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει ἢ Ἐπειδὴ οἱ δυσσεβεῖς ἔλεγον· οὐ ζητεῖ, οὐδὲ βλέπει (ὁ Θεός), εἰκότως ὁ Προφητικὸς λόγος διδάσκει, ὅτι βασιλεύσει· καὶ οὐχ ἀπλῶς βασιλεύσει, ἀλλ' εἰς τὸν αἰῶνα τοῦ αἰῶνος· ἴδιον δὲ Βασιλέως προμνηστεῖται τῶν ἀρχομένων.

σιλείαν αὐτοῦ, ἀπὸ τὴν ὁποίαν ἔχουν νὰ ἐκπέ-
σουν ἐκεῖνοι, ὅπου ζῶσιν ἀνόμως. (1)

38: „Κεῖναι ὀρφανῶ καὶ ταπεινῶ.

37: „Τὴν ἐπιθυμίαν τῶν πενήτων εἰσήκου-
„σας Κύριε· τῇ ἐτοιμασίᾳ τῆς καρ-
„διάς αὐτῶν προσέσχε τὸ οὖς σου.

Ἦκουσας, λέγει, τῶν πενήτων Κύριε, καὶ
ἐπρόσεξας εἰς τὴν ἐτοιμασίαν τῆς καρδίας των, ἵνα
ἐκ τούτου γένῃς κριτὴς εἰς τὸν ὀρφανὸν καὶ ταπει-
νόν, καὶ ἵνα ἐκδικήσῃς αὐτούς.

Εἰσήκουσας, λέγει, Κύριε, τῆς ἐπιθυμίας
τῶν πενήτων, καὶ τῆς ἐτοιμασίας τῆς καρδίας των·
ἐπειδὴ καὶ τὰ δύο αὐτὰ, ἐφώναζον τρόπον τινα
πρὸς ἐσένα· ἐπεθύμουν γὰρ οἱ πένητες νὰ ἄρα-
νισθοῦν οἱ ἄδικοι· ἦσαν δὲ οἱ αὐτοὶ καὶ εὐθεῖς
καὶ ἴσοι κατὰ τὴν καρδίαν, χωρὶς νὰ ἐμποδίζῃ
αὐτοὺς καὶ νὰ σκολιάξῃ καὶ μὴ κακία· ἡ νοεῖται
ὁ λόγος οὗτος, ὅτι οἱ πτωχοὶ κατὰ τὰ βιωτικά
Προφῆται, ἐπεθύμουν τὴν ἐνανθρώπησιν τοῦ Χρι-
στοῦ· ἔτοιμοι δὲ ἦτον εἰς τὸ νὰ ὑποδεχθοῦν αὐ-
τὴν, τὸσον αὐτοὶ, ὅσον καὶ οἱ ἄλλοι οἱ ταύτην
ὑποδεξάμενοι. (2)

„Ἴνα μὴ προσθῇ ἔτι τοῦ μεγαλαυ-
„χεῖν ἄνθρωπος ἐπὶ τῆς γῆς.

Ἐάν, λέγει, ἐσὺ κρίνῃς καὶ ἐκδικήσῃς τὸν
ὀρφανόν καὶ ταπεινόν, κάθε ἄνθρωπος βλέπωντας
τὴν ἐκδίκησιν ταύτην τῶν ἀδικουμένων, δὲν ἀπο-
τολμᾷ πλέον νὰ μεγαλαυχῇ· ἤγουν νὰ ὑπερηφα-
νεύεται κατὰ τῶν μικροτέρων· τὸ δὲ ἐπὶ τῆς γῆς,
δηλοῖ τὸ καθόλου καὶ περιεκτικόν ὅλων τῶν ἀν-
θρώπων. (3)

ΨΑΛ.

(1) Ὁ δὲ θεὸς Κύριλλος Ἐθνη ἐννοεῖ ἐδῶ τοὺς ἀκαθάρτους Δαίμονας.

(2) Ὁ δὲ μέγας Βασίλειος λέγει „Εἴη δ' ἡ ἐτοιμασία καρδίας ἡ ἀπομάθῃς τῶν ἐκ πονηρῆς συνηθείας προ-
κατασχόντων τὴν ψυχὴν διδασμάτων· (Ἐπισ. α'.) ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει „Ἐτοιμασίαν τὴν προσέσιν ὁ
Σύμμαχος εἴρηκεν· οἷδ' ἀφ' ἧς ἀκριβῶς, τίνος ἐπιθυμοῦσιν οἱ πένητες, ἢ ποίαν προσέσιν ἔχουσιν.

(3) Ἄλλος δὲ φησιν· ἀλλ' οὐδὲ ὁ Διάβολος ἐτιμεγαλαυχῆσει· συντριβόμενος ὑπὸ τοὺς πόδας τῶν ἁγίων, πατούντων
αὐτοῦ τὴν δύναμιν κατὰ δυνάμιν Ἰησοῦ· ὅτι δὲ ἄνθρωπος λέγεται ἢ ὁ Διάβολος· ὅρα εἰς πὸν μὲν· Ψαλμὸν εἰς
τὴν ἐρμηνείαν τοῦ „Ἀπὸ ἀνδρὸς ἀδίκου ἢ δολίου ῥῆσαι με.

ΨΑΛΜΟΣ Γ.

Εἰς τὸ τέλος Ψαλμὸς τοῦ Δαβὶδ .

Τοῦτον τον Ψαλμὸν ἔψαλλον ὁ Δαβὶδ , ὅταν ἐδιώκετο ἀπὸ τὸν Σαούλ . εἰς τὸ τέλος δὲ ἐπιγράφεται διὰ τὴν προφητεύει διὰ τὴν ἐκδίκησιν ὅπου ἔκαμεν ὁ Θεὸς κατὰ τοῦ Σαούλ , χάριν τοῦ Δαβὶδ .

1 : „ **Ε**πὶ τῷ Κυρίῳ πέποιθα · πῶς ἔρει-
„ τε τῇ ψυχῇ μου , μεταναστεύσου ἐπὶ
„ τὰ ἔρη ὡς στρουθίον ;

του ὀνομάζει ὅλον τὸν ἑαυτὸν του · καθὼς ἤρμηνεύ-
σαμεν εἰς τὸ „ Πολλοὶ λέγουσι τῇ ψυχῇ μου . (Ψαλ.
γ'. 2)

Ἐπειδὴ ὅταν ὁ Δαβὶδ ἐδιώκετο ἀπὸ τὸν Σαούλ ,
καὶ ἔφευγεν εἰς τὴν ἔρημον , ἐσυμβούλευον αὐτόν οἱ
γνησιώτεροι φίλοι του νὰ μεταναστεύσῃ : ἤγουν νὰ
μετατοπίσῃ εἰς τὰ ἔρη καλλίτερα διὰ τὸ ἀσφαλέςε-
ρον · διὰ τοῦτο ἐδῶ κατηγορεῖ αὐτοὺς , πῶς δὲν
τὸν ἐσυμβούλευον ὁρθῶς · ἐγὼ , λέγει , ἔχω ὅλην
τὴν ἐλπίδα μου εἰς τὸν Κύριον , παραβλέψας καθε ἄλ-
λην ἀνθρωπίνην βοήθειαν , καὶ πῶς ἐσεῖς λέγετε εἰς
τὴν ψυχὴν μου : ἤγουν εἰς ἐμένα · πῆγαινε εἰς τὰ
βουνὰ ὡσάν τὸ μικρὸν πουλίον ; καὶ διὰ τριβὴ ἐκεῖ
ὡσάν πετεινὸν πεφοβισμένον ; (1) πρέκει δὲ νὰ
παρατηροῦμεν , ὅτι πολλὰς φορές ὁ Δαβὶδ ἀπὸ
τοῦ μέρους ὀνομάζει τὸ ὅλον , καὶ ἀπὸ τῆς ψυχῆς

2 : „ Ὅτι ἰδοὺ οἱ ἁμαρτωλοὶ ἐνέτειναν
„ τόξον · ἠτοίμασαν βέλη εἰς φαρέ-
„ τραν .

Μὲ τὸ τέταρτον τοῦ τοξάρχου , καὶ μετὰ τὴν ἐ-
τοιμασίαν τῶν σαϊτῶν εἰς τὴν σαϊτοθήκην , ἐφανε-
ρώσεν ὁ Δαβὶδ ὅλην τὴν ἐτοιμασίαν τοῦ πολέμου ,
ὅπου εἶχαν ὁ Σαούλ κατ' αὐτοῦ · ἢ λέγει τοῦτο ,
ἐπειδὴ τῷ τότε καιρῷ ἐμεταχειρίζοντο σαῖτας ἐκεῖ-
νοι , ὅπου ἐπολέμουν · ταῦτα δὲ τὰ λόγια βάλλει
αἰτίαν ὁ Δαβὶδ τῆς σειρᾶς ἐλπίδος , ὅπου εἶχεν εἰς
τὸν Θεόν · ἔχω , λέγει , θάρρος καὶ ἐλπίδα εἰς τὸν
Θεόν , διὰ τὴν μὲ πολέμουσιν ἄνθρωποι ἁμαρτωλοὶ
καὶ .

(1) Ὁθεν καὶ ὁ Χρυσόστομος εἶπε „ Μεγάλῃ τῆς ἐπὶ τὸν Κύριον ἐλπίδος ἡ δύναμις · αὕτη φροῦνον ἀχειρίζοντες · πύγ-
γος ἀκαταμάχητος · δύναμις ἀμαχίας , καὶ ἐκ τῶν ἀπόρων ἐβρίσκουσα πόρον .

καὶ ὅχι δίκαιοι κατὰ τὸν Χρυσόστομον. (1) ἐπειδὴ αὐτοὶ ἀμαρτάνουσι, διώκοντες ἕνα ἀθῶον ἄνθρωπον, ὅπου δὲν τοὺς ἀδίκησε, καὶ ζητοῦντες νὰ ἀνταμείβουν μὲ θάνατον ἐμένα, ὅπου ἔγινα αἷτιος σωτηρίας εἰς αὐτούς· ἐγὼ γὰρ ἐθανάτωσα τὸν Γολιάθ, καὶ ἐγὼ ἀπεδίωξα τὸ πονηρὸν Δαυιδόνιον, ὅπου ἐπινυγε τὸν Σαούλ.

„Τοῦ κατατοξεῦσαι ἐν σκοτομύνῃ
„τοὺς εὐθεῖς τῇ καρδίᾳ.

Οἱ ἐχθροί μου, λέγει, ἐτοιμάσθησαν νὰ σαΐτεύσουν ἡμᾶς τοὺς ἀπλοὺς καὶ ἀπονήρους, καὶ ὅπου δὲν ἔχομεν κἀνένα σχολιὸν εἰς τὴν καρδίαν μας· καὶ νὰ μᾶς σαΐτεύσουν, ὅχι φανερά, ἀλλὰ ἐν σκοτομύνῃ· ἡγουν κρυφίως καὶ μὲ ἐπιβουλὴν· τοῦτο γὰρ δηλοῖ ἡ σκοτομύνη· ἐπεὶ δὲ ἐκεῖνοι ὅπου κτυποῦνται καὶ σαΐτεύονται, εἰς νύκτα σκοτεινὴν καὶ χωρὶς φεγγάρι, δὲν βλέπουσιν ἐκείνους, ὅπου τοὺς σαΐτεύουν· ἢ νοεῖται τοῦτο ἀντὶ τοῦ, ὡς ἐν σκοτομύνῃ, κατ' ἄλλειψιν τοῦ ὡς, ὁμοιωματικῶς ἐπιρρήματος· διότι αὐτοὶ, μὲ τὸ νὰ ἐσκοτίσθησαν ἀπὸ τὸν φθόνον, διὰ τοῦτο δὲν βλέπουν ἐκείνους, ὅπου σπουδάζουν νὰ σαΐτεύσουν· ἡγουν ἐμένα τὸν φίλον καὶ εὐεργέτην αὐτῶν.

3: „Οτι ἂ σὺ κατηγτίσω, αὐτοὶ κα-
„θεῖλον.

Καὶ οὗτος ὁ λόγος εἶναι αἰτία τῆς ἀνωτέρω εἰς τὸν Θεὸν ἐλπίδος τοῦ Δαβίδ· ἔχω, λέγει, θάρρος καὶ πέποιθα εἰς τὸν Κύριον ἀκόμη, καὶ διὰ τὴν ἐκείνων, ὅπου ἐσὺ Κύριε, ἔχρισας εἰς βασιλεῖα· ἡγουν ἐμένα καθεῖλε καὶ ἐδίωξεν ὁ Σαούλ καὶ οἱ μετὰ τοῦ Σαούλ· κατηγτίσω δὲ λέγει τὸ, ἐποίησας· καθελεῖν δὲ, τὸ κρημνίσαι, ἀπὸ μεταφορᾶς καὶ ὁμοιότητος τῶν οἰκοδομῶν ἐκείνων, ὅπου κρημνίζονται· τοῦτο δὲ, λέγει, ἐπεὶ δὲ οἱ ἐχθροί μου ἐτόλμησαν νὰ κάμουν, διὰ τοῦτο ἔχουσιν ἐσένα τὸν ἴδιον Θεὸν ἐχθρόν τους, τὸν ὅποιον δὲν θέλουν ὑπομείνουν πολεμοῦντα αὐτούς· ἢ λέγει τοῦτο ὅτι, τοὺς νόμους ὅπου ἐσὺ ἐνομοθέτησας Κύριε, αὐτοὶ τοὺς ἀντρέπουν· ἐπεὶ δὲ καὶ ἐσὺ ἐνομοθέτησας νὰ μὴν ἀδικῇ τις καὶ νὰ θανατόνῃ τὸν ἀθῶον ἄνθρωπον. „Ἀπὸ παντὸς ῥήματος ἀδίκου ἀποσῆσθαι· ἀθῶον καὶ δίκαιον οὐκ ἀποκτενεῖς (Ἐξ. κγ'. 7.)

„Ὁ δὲ Δίκαιος τί ἐποίησε;

Τί κακὸν, λέγει, ἔκαμην ὁ δίκαιος ἄνθρωπον, ἵνα ἐτίζῃ διώκῃται; ἦτοι οὐδέν· διὰ τὸν ἑαυτὸν τοῦ δὲ λέγει τοῦτο ὁ Δαβίδ, ἐπεὶ δὲ δὲν ἀδίκησε τελείως τὸν ἀδικοῦντα τοῦτον Σαούλ· ἢ μὲ τοῦτο θέλει νὰ διδάξῃ ὁ Προφήτης, κατὰ τὸν Θεοδωρίτον τὴν ἀνωθεν ἐπισκοπὴν καὶ πρόνοιαν τοῦ Θεοῦ· ἡγουν, ὁ δὲ Θεὸς, ὅπου εἶναι κυρίως δίκαιος, καὶ ὅπου μισεῖ τὴν ἀδικίαν, καὶ ὅπου μόνος κρίνει ὀρθῶς τὰ ἔργα τῶν ἀνθρώπων, αὐτὸς, λέγω, τούτων οὕτω γινομένων, τί ἔκαμην; ἄρα γε ἐπαράβλεψε τὴν ἀδικίαν; ὅχι. (2)

4: Κύ-

(1) Ὁθεν εἶπεν ὁ αὐτὸς Χρυσόστομος „Ὅταν γὰρ ἢ ὁ Θεὸς βοηθῇ, ἢ ἀμαρτωλοὶ οἱ πολεμοῦντες, πῶς οὐ τὴν ἐσχάτην ῥηλικιάνει αἰσχύνῃ ὁ συμβουλευὼν φεύγειν; οὐκ ἐννοεῖς τὸ ἀντιταττόμενόν μοι στρατόπεδον, πῶς ἀράχνης εὐτελέεσθαι; ἀμαρτωλοὶ γάρ εἰσιν· οὐδὲν δὲ ἀμαρτωλοῦ ἀσθενέεσθαι· λέγει δὲ ἢ ὁ Ἀσέριος „Διασύρει τοὺς πολεμοῦντας τοῖς ἀγίοις, ὡς μὴ βλέποντας τίνας πορεύουσι· τοιγαροῦν σχῆμα μόνον ἔχουσι πολεμοῦντων· ἐτείναντες γὰρ οὐκ ἐτόξευσαν· ἢ ἐτοιμάσαντες οὐ πεπόμενα τὴν ἐπιβουλὴν, ἀπείργοντες τοῦ Θεοῦ· πολεμοῦσι δὲ τοῖς δικαίοις, τὰ ἑαυτῶν ὅσα τῇ ἀνγκοῖα κατασφύαντες· αὐτὸς γὰρ καταρτίζει τὰ ὅσα, κατὰ τὸ „Θυσίαν ἢ προσφορὰν οὐκ ἠθέλησας, ὡτία δὲ κατηγτίσω μοι (Ψαλ. λθ'. 7.) (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ)

(2) Ὁ δὲ Χρυσόστομος οὕτως αὐτὸ ἐρμηνεύει „Ἐκείνων φησὶν οὕτω παραταττόμενων, ζητεῖς τί ἐποίησεν ὁ δίκαιος; ἢ πόθεν ὠπλίστατο; ἄκουε τοίνυν, ὅτι ἐπὶ τὸν Θεὸν κατέφυγε τὸν ἐν τῷ οὐρανῷ, τὸν πανταρχὸν παρόντα, ὁ δὲ Θεός -

4: „Κύριος ἐν ναὶ ἁγίῳ αὐτοῦ. Κύριος
ἐν οὐρανῷ ὁ θρόνος αὐτοῦ.

Ὁ Θεὸς, λέγει, ἀγκαλὰ καὶ εἶναι εἰς τὴν
ἐν Ἱερουσαλὴμ ναὸν, ὅμως εἰς τὸν οὐρανὸν ἔχει
τὸν θρόνον του καὶ καθεται: ἥτοι πανταχοῦ εἶναι
παρὼν, καὶ βλέπει τοὺς ἀδικοιμένους· τοῦτο γὰρ
φανερώνει ἀκολούθως.

„Οἱ ὀφθαλμοὶ αὐτοῦ εἰς τὸν πένητα
ἐπιβλέπουσι·
„Τὰ βλέφαρα αὐτοῦ ἐξετάζει τοὺς υἱ-
οὺς τῶν ἀνθρώπων.

Δὲν εἶπε πῶς βλέπουσιν ἀπλῶς, ἀλλὰ πῶς
ἐπιβλέπουσιν οἱ ὀφθαλμοὶ τοῦ Θεοῦ τὸν πτωχὸν ἄν-
θρωπον· διὰ νὰ φανερώσῃ μὲ τὴν ἐπὶ πρόθεσιν,
τὴν ἐξ ὕψους ἐπισκοπὴν τοῦ Θεοῦ· ὀφθαλμοὶ δὲ
Θεοῦ εἶναι, ἡ ἀκριβὴς γνῶσις τῶν γινομένων πραγ-
μάτων· βλέφαρα δὲ Θεοῦ εἶναι, ἡ ἐποχὴ καὶ τὸ
σκέπασμα τῆς τοιαύτης γνώσεως τοῦ Θεοῦ· ἐπειδὴ
καὶ τὰ βλέφαρα: ἡγουν τὰ ὀμματόκλαδα, σκεπά-
ζουσι τοὺς ὀφθαλμούς· (1) φανερόν· λοιπὸν μὲ
τὰ βλέφαρα ὁ Δαβὶδ, ὅτι ὁ Θεὸς, ἀγκαλὰ καὶ
φαίνεται καὶ νομίζεται πῶς δὲν βλέπει τὰ ἀπόκρυφα
βάθη τῆς ψυχῆς καὶ καρδίας, ὅχι ὀλιγώτερον ὁ-
μως ταῦτα βλέπει καὶ ἐξετάζει· ἢ μὲ τὰ λόγια αὐ-
τὰ φανερόν· ὁ Δαβὶδ τὸ παντέφορον καὶ πάντε-

πίσκοπον τοῦ Θεοῦ, ὅς τις, ὅχι μόνον μὲ τοὺς
ὀφθαλμοὺς βλέπει, ἀλλὰ καὶ μὲ τὰ βλέφαρα, καὶ
ἀπὸ κάθε μέρος γνωρίζει τὰ πάντα· ἐξετάζει δὲ
θέλει νὰ εἴπῃ τὸ διαγινώσκειν: ἡγουν τὸ ἀκριβῶς
καὶ λεπτομερῶς γνωρίζει· υἱοὺς δὲ ἀνθρώπων ὀνο-
μάζει ὅλους τοὺς ἀνθρώπους κατὰ περίφρασιν· πέ-
νης δὲ, κατὰ δύο τρόπους λέγεται τις, ἢ διὰ τὴν
δὲν ἔχει ἄσπρα, ἢ διὰ τὴν δὲν ἔχει ἀρετάς· ὁ Θε-
ὸς λοιπὸν ἐπιβλέπει, εἰς τὸν πένητα μὲν οὗτα κα-
τὰ τὰ ἄσπρα, πλούσιον δὲ κατὰ τὰς ἀρετάς· ἀ-
ποσρέφεται δὲ καὶ δὲν βλέπει ἐξ ἐναντίας ἐκεῖνον, ὅ-
που εἶναι πένης μὲν κατὰ τὰς ἀρετάς, πλούσιος δὲ
κατὰ τὰ ἄσπρα· καὶ τὸν μὲν πρῶτον βλέπει, διὰ
τὴν πλουτεῖ ἀπὸ τὰς ἀρετῶν ἐκεῖνας, τὰς ὁποίας ὑ-
περεῖται ὁ δεύτερος· τὸν δὲ δεύτερον ἀποσρέφεται,
διὰ τὴν ἐκ τοῦ ἐναντίου εἶναι πτωχὸς ἀπὸ τὰς ἀ-
ρετῶν ἐκεῖνας, ἀπὸ τὰς ὁποίας εἶναι ὁ πρῶτος
πλούσιος.

5: „Κύριος ἐξετάζει τὸν δίκαιον καὶ τὸν
ἀσεβῆ.

Τοῦτο τὸ ῥητὸν διαχωρίζει τοὺς ἀνθρώπους,
ὅπου καθολικῶς εἶπεν ἀνωτέρω· ἐπειδὴ διακρί-
νεται εἰς δικαίους καὶ ἀδίκους· οἱ γὰρ ἀδίκαι ἀσε-
βοῦσι· διὰ τὴν ἀτιμάζουσι τὸν Θεὸν μὲ τὴν κατα-
φρόνησιν, ὅπου κάμνουσι τῶν ἁγίων αὐτοῦ ἐν-
τολῶν.

„Ο΄

Θεοδώριτος λέγει, „Εκεῖνοι μὲν οὖν τῇ κατ' ἐμοῦ κέχρηται πονηρίᾳ· σὺ δὲ ὁ δίκαιος Κριτὴς ἐγκαθήμενος τοῖς
οὐρανοῖς θώκοις, καὶ τὴν οἰκίαν ἐπιφάνειαν ἐν τῇ ναῶ τῇ ἐπὶ γῆς ποιοῦμενος, ἐποπτεύεις μὲν τὴν οἰκουμένην ἀ-
πασαν, ἀρκεῖ δέ σοι μόνον τῶν ὀμμάτων τὰ βλέφαρα, τὰ ἀνθρώπειά πάντα καταμαθεῖν· οἷσα δὲ ἀκριβῶς καὶ
ἀδίκων καὶ δικαίων, τὰς πράξεις καὶ ταλαντεύεις τοῖς ἔργοις τὰς ἀντιδόσεις.

(1) Ὁ δὲ Θεὸς Μάξιμος λέγει, „Ὁφθαλμοί, τὴν εὐεργετικὴν ἐπισκοπὴν δηλοῦσι· βλέφαρα δὲ, τὴν κριτικὴν
πρόνοιαν καὶ τῶν πραγμάτων ἐξεταστικὴν· ὀφθαλμοὶ μὲν οὖν βλέπει τὸν πένητα, τὴν εὐεργεσίαν ποιοῦμενος· βλε-
φαροῖς δὲ τὰ κατ' ἡμᾶς ἐξετάζει, ἀλλ' οὐκ ὀφθαλμοῖς, ὥς ἂν μὴ παρατήρησι μὲν πάντα τὰ ἁμαρτήματα,
τοῦτο γὰρ ἀνθρώποις ἀφάρτητον· λέγει δὲ καὶ ὁ Θεολόγος Γρηγόριος „Βλέφαρα μὲν, ἡ ἐλάττων, ὥς ἂν εἴποι τις,
ἐπισκοπὴ καὶ δευτέρα· ὀφθαλμοὶ δὲ, ἡ μεῖζων· τὸ γὰρ ὄμμα τοῦ βλεφάρου κρεῖττον καὶ τιμιώτερον.

„Ὁ δὲ ἀγαπῶν τὴν ἀδικίαν, μισεῖ τὴν
„ἑαυτοῦ ψυχὴν.

Καὶ οὗτος ὁ λόγος εἶναι αἴτιος νὰ θαρρῇ τι-
νας εἰς τὸν Θεόν· ὁμοῦ δὲ εἶναι καὶ διδασκαλικός·
ἐπειδὴ ὁ ἀδικός, λέγει, θάνατον προξενεῖ εἰς τὴν
ἐδικήν του ζωὴν, καὶ γίνεται ὁ ἴδιος ἐχθρὸς τῆς ἰδι-
ας του ψυχῆς· διότι μὲ τὰ πονηρὰ ἔργα του, πα-
ροξύνει τὸν Θεὸν ὁ ταλαίπωρος νὰ ὀργίζεται κατὰ
τῆς ψυχῆς καὶ ζωῆς του. (1)

6 : „Επιβρέξει ἐπὶ ἁμαρτωλοὺς παγίδας.

Ἐπιβρέξει δηλοῖ, ὅτι ἄνωθεν θέλει φέρεи ὁ
Θεὸς παγίδας : ἤτοι τιμωρίας εἰς τοὺς ἁμαρτωλοὺς·
διὰ μέσου γὰρ τῶν τιμωριῶν αὐτοὶ πιανόμενοι, θέ-
λουν ἐμποδισθῆναι ἀπὸ τὴν ὁρμὴν, ὅπου ἔχουν εἰς
τὴν κακίαν· μὲ τὸ ὄνομα δὲ τῆς βροχῆς, ἐφανερώ-
σεν ὁ Δαβὶδ τὸ πλῆθος καὶ τὴν συνέχειαν τῶν θαύ-
ματιων.

„Πῦρ καὶ θεῖον καὶ πνεῦμα καταγι-
„νός η μερίς τοῦ ποτηρίου αὐτῶν.

Δρακτικὸν μὲν, καὶ ἐνεργητικὸν εἶναι τὸ πῦρ·

παχεῖα δὲ τροφή τοῦ πυρός εἶναι τὸ θεῖον· ἐπειδὴ
καὶ τοῦτο εἶδος πολλὰ θρεπτικὸν τῆς φωτίας·
τὸ δὲ πνεῦμα : ἤτοι ὁ ἄνεμος, εἶναι ἀναρρίπτικόν
τῆς φλόγας τοῦ πυρός· τοῦτο τὸ εἶδος τῆς τιμω-
ρίας κατέκαυσε παλαιὰ τὰ Σόδομα καὶ Γόμορρα·
λέγει λοιπὸν ὁ Δαβὶδ, ὅτι τὸ μέρος τοῦ ποτηρίου
τῶν ἁμαρτωλῶν : ἤτοι τῆς θεϊκῆς αὐτῶν τιμωρίας
κατὰ τὸν Κύριον, εἶναι φωτιά, καὶ θεῖον· εἶναι
δὲ καὶ ἄνεμος, ὅπου συσφύρει καὶ ἀναρρίπτει κατὰ
τῶν ἁμαρτωλῶν τὰ δύο αὐτὰ, τὴν φωτίαν καὶ τὸ
θεῖον· ἀνίσως δὲ τὸ ἓνα μέρος καὶ εἶδος τοῦτο τῶν
τιμωριῶν τοῦ Θεοῦ, εἶναι τόσον ἀνυπόφορον, τί νὰ
εἴπῃ τις διὰ τὰ ἄλλα μέρη καὶ εἶδη τῶν θεϊκῶν
τιμωριῶν; ἢ πῶς θέλει τὰ ὑπομένῃ τις; ἀλλοίμονον
ἀλλοίμονον ! εἰς πολλὰ δὲ μέρη τῆς θείας Γραφῆς εὐρί-
σκομεν νὰ ὀνομάζεται ἡ τιμωρία ποτήριον καὶ κόνδυ,
καθὼς καὶ εἰς τὸν Ἡσαΐαν γράφεται : „Ἐξεγείρου
ἐξεγείρου, ἀνάστη Ἱερουσαλὴμ· ἡ πιούσα ἐκ χειρὸς
Κυρίου τὸ ποτήριον τοῦ θυμοῦ αὐτοῦ· τὸ ποτήριον
γὰρ τῆς πτώσεως, τὸ κόνδυ τοῦ θυμοῦ ἐξέπιες καὶ
ἐξεκένωσας (Ἡσ· νά· 17.) (2)

7 : „Ὅτι δίκαιος Κύριος, καὶ δικαιοσύ-
„νας ἠγάπησεν· εὐθύτητας εἶδε τὸ
„πρόσωπον αὐτοῦ.

Καθὼς ὁ Θεὸς Ἅγιος ὢντας, εἰς τοὺς ἁγίους
ἐπανακαύεται· ἐτὶ καὶ δίκαιος ὢντας, τὰς δικαιο-
σύνας ἀγαπᾷ· ἐπειδὴ δὲ εἶναι τοιοῦτος δίκαιος,
διὰ τοῦτο καὶ τοὺς ἀδίκους παιδεύει καὶ τιμωρεῖ·
δ-

(1) Ὁ Θεὸς ὁ Χρυσοφάνης, Πολέμιον τῇ ψυχῇ πονηρία καὶ ἐχθρὸν καὶ ὀλέθριον· καὶ πρὸς τῆς κολάσεως δίκην δίδωσιν
ὁ πονηρὸς· μισεῖ τοιγαροῦν τὴν ἑαυτοῦ ψυχὴν, οὐκ εἴ τις ἄλλως ἐξ ἀνθρωπίνης μικροψυχίας παρηνέχθη πρὸς ἀ-
δικίας· ὁ γὰρ τοιοῦτος διαχρηγορήσας βραχὺ, διανασήσεται πρὸς τὸ ἄμεινον, καθάπερ ἐξ ὀλισθήματος· ἀλλ'
εἰ τις ἀγαπᾷ τὴν ἀδικίαν : τοῦτέστι ἐντόνως ἐργάζεται τὸ κακὸν, καὶ μελέτην αὐτὸ ποιεῖται καὶ σπούδασμα, ὁ
τοιοῦτος ὀλετήρ ἐστι τῆς ἑαυτοῦ ψυχῆς· ἐπισπᾶται γὰρ τὴν θεῖαν ὀργὴν, περὶ ἧς ὁ Προφήτης ἐπάγει λέγων· λέ-
γει δὲ καὶ ὁ Θεοδώσιτος : „Ὁ τὴν ψυχὴν ἀγαπῶν, τὴν ἀδικίαν μισεῖ· ὁ δὲ περὶ ἐκείνην εὐ διακείμενος, ὀλεθρὸν
τῇ ψυχῇ μηχανᾷται· ἐπισπᾶται γὰρ τὴν θεῖαν ὀργὴν.

(2) Τοῦτο τὸ ποτήριον καὶ ὁ Ἱερεμίας ἐπροσάχθη νὰ φέρῃ εἰς τὰ Ἑθνη· γέγραπται γὰρ : „Οὕτως εἶπε Κύριος ὁ
Θεὸς Ἰσραὴλ· λάβε τὸ ποτήριον τοῦ οἴνου τοῦ ἀκράτου τούτου ἐκ χειρὸς μου, καὶ ποτιεῖς πάντα τὰ Ἑθνη (Ἱερ.
κε· 15.) καὶ ὁ Δαβὶδ ἀλλαχοῦ λέγει : „Ὅτι ποτήριον ἐν χειρὶ Κυρίου οἴνου ἀκράτου πλήρες κεράσματος· καὶ με-
τ' ὀλίγον : „Πίνονται πάντες οἱ ἁμαρτωλοὶ τῆς γῆς (Ψαλ. αδ'· 8.)

ὅθεν διὰ τοῦτο πρέπει νὰ θαρρόμεν, καὶ νὰ ἐλπίζωμεν εἰς αὐτόν. οὗτος γὰρ ὁ τελευταῖος λόγος, εἶναι συμπέρασμα τῆς ἐν τῇ ἀρχῇ τοῦ Ψαλμοῦ τοῦτου προτεθείσης εἰς τὸν Θεὸν πεποιθήσεως καὶ ἐλπίδος τοῦ Δαβίδ. τὸ δὲ, εὐθύτητας εἶδε τὸ προσωπον αὐτοῦ, ἔχει τὴν αὐτὴν δύναμιν μὲ τὸ, δικαιοσύνας ἡγάπησεν. ἐπαίδῃ ἐκείνου, ὅπου ἀγαπᾷ τινος, τοῦτον καὶ βλέπει. καθὼς ἐκ τοῦ ἐναντίου, ὅποιον μισᾷ τινος, ἐκείνον καὶ ἀποσρέφεται καὶ δὲν βλέπει. πρόσωπον δὲ Θεοῦ ἐννοοῦμεν τὴν ἐποπτικὴν δύναμιν αὐτοῦ.

Ἐξί μὲν ἐξηγήθη ὁ Ψαλμὸς οὗτος κατὰ τὴν ἱστορίαν τὴν κατὰ τὸν Δαβίδ. ἀρμόζει δὲ καὶ εἰς κάθε ἀδικούμενον καὶ πολεμούμενον, εἴτε ἀπὸ τοῦς ὀφειλοῦς ἐχθροῦς, εἴτε ἀπὸ τοῦς ἀοράτους. ὅθεν κατὰ τὴν ἀναγωγὴν καὶ ἐννοίαν ταύτην, προσφυῶς ἤθελε ρηθῇ τό, Πῶς ἐρεῖτε τῇ ψυχῇ μου, τόσον

πρὸς τοῦς πονηροῦς λογισμοῦς, οἵτινες ἐνδοθεν ὑποψιθυρίζουν καὶ συμβουλεύουν νὰ μεταβῇ ὁ νοῦς εἰς ἔρη: ἡγουν εἰς νοήματα κρημνώδη καὶ ἀκανθώδη καὶ ἄβατα εἰς τοῦς Ὀρθοδόξους, καὶ σφαλερὰ (χερὶν λόγου, ὅτι τὰ πάντα φέρονται ἀπροσέκτα καὶ ἀπὸ ταυτομάτου. ὅτι δὲν εἶναι Θεὸς ἐκδικήσεων. καὶ ἄλλα ὅμοια.) ὅσον ἤθελε ρηθῇ τοῦτο καὶ πρὸς τοῦς Δαίμονας, τοῦς παρακινούντας τὴν ψυχὴν νὰ ἐμβαίῃ εἰς τὰ τοιαῦτα βλάβημα νοήματα. ἁμαρτωλοῦς δὲ πρέπει νὰ νοήσωμεν καὶ τοῦς ἀδίκους καὶ τοῦς πονηροῦς. τοῦτοι δὲ καὶ σαῖτας δυνάμεθα νὰ νοήσωμεν τὰ ὄργανα παντὸς θανάτου καὶ φόνου, ὁμοίως καὶ τὰς προσβολὰς τῶν ἀτόπων λογισμῶν. καὶ τὰ ἄλλα δὲ λόγια τοῦ Ψαλμοῦ, δύνανται τινος ἀναλόγως νὰ τὰ νοήσῃ κατὰ ἀναγωγὴν καὶ τροπολογίαν.

ΨΑΛΜΟΣ ΙΑ΄.

„Εἰς τὸ τέλος ὑπὲρ τῆς ὀγδόης. Ψαλμὸς τοῦ Δαβίδ.

Τὴν ἐπιγραφὴν ὅπου ἔχει ὁ 8΄. Ψαλμὸς ὑπὲρ τῆς ὀγδόης, τὴν αὐτὴν ἔχει καὶ οὗτος. λοιπὸν ὅρα τὴν ἐρμηνείαν ταύτης ἐκεῖ. προφητεύει γὰρ καὶ οὗτος διὰ τὴν Ἀνάστασιν τοῦ Χριστοῦ, καὶ διὰ τὴν ἐκδίκησιν τῶν ἀδικουμένων Χριστιανῶν. διότι ὁ Κύριος, τὸ τέλος τῆς ἐν Κόσμῳ ζωῆς διὰ θανάτου δεξαμένος, ἀνέστη κατὰ τὴν ὀγδόην ἡμέραν: ἦτοι τὴν Κυριακὴν. ἡ ὁποία, καθ’ ὃ μὲν, εἶναι ἀρχὴ τῶν ἡμερῶν, πρώτη λέγεται. καθ’ ὃ δὲ πάλιν μετὰ τὴν ἐξέδομην: ἦτοι μετὰ τὸ Σάββατον ἔρχεται, λέγεται ὀγδόη. δὲν ἐπιγράφεται δὲ ὁ Ψαλμὸς οὗτος περὶ τῆς ὀγδόης, ἀλλὰ ὑπὲρ τῆς ὀγδόης ὡς καὶ ὁ 8΄. διὰ τί δὲν διδάσκει τί εἶναι ἡ ὀγδόη. ἀλλὰ παρακαλεῖ τὸν Θεὸν νὰ ἔλθῃ ἡ ὀγδοὴ ἡμέρα ἐκείνη, διὰ νὰ γένη ἐκδίκησις τῶν ὑπὸ τοῦ Διαβόλου τυραννουμένων ἀνθρώπων, καὶ δεδουλωμένων εἰς τὴν εἰδωλολατρείαν.

ΛΙ ΣΩ.

1: „ Σ ὁσόν με Κύριε, ὅτι ἐκλείοιπεν
„ ὅσιος .

„ Ὅτι ὀλιγόθῃσαν οἱ ἀλήθειας ἀπὸ
„ τῶν υἱῶν τῶν ἀνθρώπων .

Δίκαιος μὲν, εἶναι ὁ ἄνθρωπος ἐκεῖνος, ὅπου φυλάττει δικαιοσύνην εἰς τὰ πρὸς ἀνθρώπους πράγματα . ὅσιος δὲ εἶναι, ὁ εὐσεβὴς εἰς τὰ πρὸς Θεόν . ἅγιος δὲ εἶναι, ὁ διὰ τῆς τελειότητος τῶν ἀρετῶν κοινωνήσας τῆς θεώσεως . ταῦτα δὲ τὰ ὀνόματα παρομοιάζουσι μὲν μίαν σκάλαν, ὅπου ἀναβιβάζει πρὸς τὸν Θεὸν τοὺς ἀνθρώπους ἐκεῖνους, ὅπου περιπατοῦν δι' αὐτῆς . εἰπομεν δὲ πρότερον, ὅτι αἱ Γραφαὶ ὀνομάζουσι ἀκόμη δίκαιον, καὶ τὸν τέλειον ὄντα κατὰ τὴν ἀρετὴν . ὅμως περὶ τοῦ δικαίου τούτου, δὲν εἶναι ὁ λόγος μας τῶρα . ἐπειδὴ λοιπὸν εὐρίσκονται μὲν μερικοὶ, οἵτινες ἔχουν τὴν εἰς τὰ ἀνθρώπινα μερικὴν δικαιοσύνην, οἱ δὲ ὅσιοι ἐξέλιπον, ἕνα μὲν, διὰ τὴν ἀπονήσκουσαν, ἄλλο δὲ, διὰ τὴν διώκοντα ἀπὸ τοὺς ἀνοσίους . τούτου χάριν ὁ Προφήτης ἐδῶ εὐχεται νὰ γλυτώσῃ ἀπὸ τοὺς ἐπικρατοῦντας πονηροὺς ἀνθρώπους . κώνει δὲ τὴν εὐχὴν ταύτην καὶ παρακάλεσιν ἐκ προσώπου ἐκείνων, ὅπου ἔμελλον νὰ δεχθῶν τὸ σωτήριον κήρυγμα τοῦ Εὐαγγελίου . τῷ τότε γὰρ καιρῷ μάλιστα ἐξέλιπον οἱ ὅσιοι, ὅταν ὁ Κύριος ἦλθε καὶ ἐσαρκώθη . (1)

Οἱ μὲν ὅσιοι, λέγει, παντελῶς ἐχάθησαν . ἀλήθειας δὲ ὀλίγοι τινὲς ἔμειναν ἀκόμη εἰς τοὺς ἀνθρώπους . ἡ γενικὴ γὰρ ἐδῶ ἡτοὶ τῶν υἱῶν, νοεῖται ἀντὶ δοτικῆς . καὶ ἡ ἀπὸ προθέσεως, ἀντὶ τῆς ἐν ἡτοὶ ἐν τοῖς υἱοῖς τῶν ἀνθρώπων . ἐπειδὴ τότε οἱ ἄνθρωποι ἔλεγον μὲν ψεύματα, εἰς τὰ μεγάλα καὶ καίρια . ἀληθεύον δὲ, εἰς τὰ μηδαμινὰ καὶ ἐλάχιστα πράγματα .

2: „ Μάταια ἐλάλησεν ἕκαστος πρὸς τὸν
„ πλησίον αὐτοῦ .

Μάταια : ἤγουν ἀπατηλὰ καὶ ψευδῆ ἐλάλησεν ὁ καθένας . ἐπειδὴ οἱ τότε ἄνθρωποι, ὅχι μόνον ἡπάρτου καὶ ἐγέλουν τοὺς ξένους, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἐδικούτων καὶ φίλους . διότι πλησίον ὀνομάζει ἐδῶ ὁ Δαβὶδ τὸν εὐρισκόμενον κοντὰ εἰς τὸν ἄλλον, ὅχι κατὰ τόπον, ἀλλὰ κατὰ τὴν οἰκειότητα τῆς φύσεως, καὶ τῆς προαιρέσεως . (2)

Χεῖ-

(1) Ἐφ' ὃ δὲ ὁ Θεὸς Χρυσόστομος „ Δύσκολον μὲν ἀρετὴ καὶ δυσκατόρθωτον καὶ καθ' ἑαυτὸ, μάλιστα δὲ ὅταν ἐν σπάνει τῶν ἀγαθῶν ἀνδρῶν ὁ ἐργαζόμενος ἦ . καθάπερ γὰρ φέρει μὲν ἰδοιοργία πόνον, πολλὸν δὲ πλεόν ὅταν μόνος ὁ ἰδοιοργός ἦ, καὶ μηδὲνα τὸν κοινωνοῦντα τῆς ἰδοιοργίας ἔχη . οὕτω δὲ καὶ ἐνταῦθα . εἶπε δὲ καὶ ὁ Θεολόγος Γρηγόριος „ Θρηνεῖ καὶ Μιχαῖας τὴν ἐρημίαν τῶν κατορθούντων, ὡς μόλις ποὺ καλὰ μὲν ὑπολείπεσθαι, ἢ ἐπιφυλάττειν .

(2) Ὁ δὲ μέγας Ἀθανάσιος λέγει, ὅτι σαφῶς ὁ λόγος ἐνταῦθα τὴν τῶν Ἰουδαίων ἀπιστίαν ἐλέγχει . δι' ὃ Μωσῆς πρὸς αὐτοὺς ἀπετείνετο φάσκων „ Υἱοί, οἵς οὐκ ἔστι πίσις ἐν αὐτοῖς (Δευ. λβ'. 20.) καὶ ὁ Κύριλλος δὲ εἶπεν „ Ὅτι ψευδῆ καὶ τὰ Ἑλληνικὰ πάντα, σοφία, καὶ λόγοι, καὶ ζωὴ . καὶ τῶν ἀληθῶν ἡγοῦν ἀναγκαίων καὶ ἐπωφελῶν, εὗροι τις ἂν παρ' αὐτοῖς οὐδέν . οἷ γε τεθεοποιήκασιν τὴν κτίσιν, τὸν φύσει Θεὸν ἀφέντες ὀλιγόθῃσαν τοῖνυν αἱ ἀλήθειαι παρ' αὐτοῖς . ἔφη δὲ καὶ ὁ μέγας Βασίλειος „ Καθάπερ ἐπὶ τῶν χρωμάτων καὶ τῶν ἄλλων εἰδῶν, τὰ μὲν εἰσιν ἀληθῆ, τὰ δὲ ψευδῆ . ὡς πορφύρα ἀληθὴς, καὶ πορφύρα ψευδής . οὕτως ἐπὶ τῶν ἀρετῶν . ἀλήθεια δὲ εἰς τὸ ὄντως ὂν . ἐπεὶ οὖν ταῦτα διεσφραγμένα ἦν καὶ ἡμαυρωμένα, οὐ τὴν ὑπόστασιν ἀπολέσαντα, ἀλλ' ἀπὸ τῶν ἀνθρώπων φυγαδευθέντα . διὰ τοῦτο οὐ μόνον εἶπεν, ὀλιγόθῃσαν αἱ ἀλήθειαι, ἀλλὰ προσέθηκεν . ἀπὸ τῶν υἱῶν τῶν ἀνθρώπων . εἶπε δὲ καὶ ὁ Δίδυμος „ Ἀλήθειας εἶπε καὶ οὐκ ἀλήθειας, τὸ μὲν, διὰ τὰς διαφόρους ἀθεσίας τὰς ἐν τοῖς συναλλάγμασι, τὸ δὲ, διὰ τὰς ἐν τοῖς δόγμασι κακοδοσίας .

„ Χείλη δόλια ἐν καρδίᾳ, καὶ ἐν καρ-
„ διᾷ ἐλάλησε κακά .

4: „ Τοὺς εἰπόντας : τὴν γλῶσσαν ἡμῶν
„ μεγαλυνοῦμεν .

Χείλη δόλια ὀνομάζει ὁ Δαβὶδ τὸν δόλιον ἄνθρωπον , ἀπὸ μέρους τὸ ὅλον · διὰ τί ὁ δόλιος ἄνθρωπος μὲ διπλὴν καρδίαν καὶ γνώμην λαλεῖ τὰ κακά καὶ βλαβερά · καὶ ἔσω μὲν , ἔχει ἄλλην γνώμην · ἔξω δὲ , δείχνει ἄλλην . (1)

Θέλει , λέγει , ἐξολοθρεῦσαι ὁ Θεὸς ἐκείνους ὅπου λέγουν ἐν ἑαυτοῖς · ἤγουν ἐκείνους ὅπου συλλογίζονται ταῦτα · ὅτι ἡμεῖς θέλομεν ἐτοιμασθῆναι τὴν γλῶσσάν μας , εἰς τὸ νὰ λαλῇ μεγάλα καὶ υπερήφανα .

3: „ Ἐξολοθρεῦσει Κύριος πάντα τὰ χεῖ-
„ λι τὰ δόλια , γλῶσσαν μεγαλοῦ-
„ ρήμονα .

„ Τὰ χείλη ἡμῶν παρ' ἡμῖν ἐστὶ · τίς
„ ἡμῶν Κύριος ἐστίν ;

Πολλοὶ φοροῦν τὴν Γραφὴν τὰ εὐκτικὰ ῥήματα σχηματίζει εἰς μέλλοντα χρόνον · καθὼς κἀκεῖ καὶ ἐδῶ τώρα . (2) ἐπεὶ καὶ ὁ Δαβὶδ εὐχεται νὰ ἀφανισθοῦν αἱ δολιότητες μὲ τελειότητα · ὁμοίως καὶ ἐκεῖνοι , ὅπου υπερηφανεύονται κατὰ τῶν μικροτέρων , καὶ ὅπου λέγουν μεγάλα τινα διὰ λόγου των ἢ μὲ τὰ λόγια ταῦτα προφητεύει ὁ Δαβὶδ τὴν τῶν δολίων καὶ υπερηφάνων ἀπώλειαν · φανερόντων δὲ ποίους εἶπε μεγαλοῦρήμονας , λέγει ἀλοκούθως .

Καὶ τοῦτο κρέματα ἀπὸ τὸ , εἰπόντας · ἤ-
γουν ὁ Θεὸς θέλει ἐξολοθρεῦσαι ἐκείνους , ὅπου λέ-
γουν ἀκόμη · ὅτι ἡμεῖς ἐξουσιάζομεν τὰ χείλη καὶ
τὴν γλῶσσάν μας · καὶ λοιπὸν ποῖον φοβούμεθα νὰ
μὴ λαλοῦμεν ταῦτα τὰ υπερήφανα ; ἢ ποῖος εἶναι ἐ-
κεῖνος , ὅπου θέλει ἐμποδίσαι τοὺς τοιοῦτους μεγα-
λοῦρήμονας λόγους μας ; (3)

5: „ Ἐνεκεν τῆς ταλαιπωρίας τῶν πτω-
„ χῶν, καὶ τοῦ στεναγμοῦ τῶν πεντή-
των ,

(1) "Οθεν ἄλλος ἐρμηνευτὴς ἐξέδωκεν „ Ἐν καρδίᾳ ἄλλη ἢ ἄλλη · ἔφη δὲ περὶ αὐτοῦ ὁ Ἐθνικός "Ομηρος
„ Ἐχθρὸς γὰρ μοι κεῖνος , ὁμῶς ἀπὸ πύλῃσιν ·
„ Ὃς χ' ἕτερον μὲν κεῖται ἐνὶ φρεσὶν , ἄλλο δὲ εἴπη .

(2) Ἐν ἄλλοις δὲ γράφεται εὐκτικῶς „ Ἐξολοθρεῦσαι · σχηματίζονται δὲ ταῦτα εἰς μέλλοντα , διὰ τὴν , κατὰ
τοὺς Γραμματικούς , πάντα τὰ εὐκτικά , μέλλοντα χρόνον σημαίνουσιν , ὡς ἀόριστα ὄντα .

(3) "Οθεν ὁ Χρυσόρῃμων λέγει ἐρμηνεύων ταῦτα „ Τὰ χείλη ἡμῶν παρ' ἡμῖν ἐστὶ · μαριμαμένον ἢ παραφύον τὰ ῥήματα .
διὰ δὲ τοῦτο Παῦλος ἀπεναντίας φθεγγόμενος αὐτοῖς παρακαλεῖ „ Οὐκ ἐξ ἑαυτῶν · κίμῃς γὰρ ὑποράσθητε ἢ
κελεύει μηδὲ ἑαυτοῖς ἔσθ' · αὐτὰ ἐστὶ τὰ χείλη , ἀλλὰ τοῦ Δεσπότου · αὐτὸς γὰρ ἐποίησεν αὐτά . . . πᾶς δὲ λέ-
γει , ὅτι τὰ χείλη ἡμῶν παρ' ἡμῖν ἐστὶν , ὅταν τῆς ἀμαρτίας αὐτὰ ποιῇ δούλα ; τῆς πορνείας ; τῆς ἀκαθαρσίας ;
τίς ἡμῶν Κύριος ἐστὶ ; ὁ τοῦ Διαβολικοῦ ῥήματος ! ὁρᾷ τὴν κτίσιν ἀπασαν ἀνακηρύττουσαν τοῦ Δεσποτοῦ σου τὴν ἰ-
σχὺν , τὴν σοφίαν , τὴν κηδεμονίαν , τὴν πρόνοιαν , ἢ λέγεις τίς ἡμῶν Κύριος ἐστίν ; λέγει δὲ ἢ ὁ Θεοδώριτος „ Ἀ-
συνώτοις φησὶ σωμασι κεχηρημένοι , κατ' ἀδείας , ὅπερ βούλονται φθέγγονται , τῆς θείας μακροθυμίας καταφρα-
νοῦντες , ἢ μηδὲ τελεῖν ὑπὸ τὴν τοῦ Θεοῦ δεσποτείαν νομίζοντες · τοιοῦτος ἦν ὁ Φαραὼ · διὸ περὶ αὐτοῦ ἔλεγεν „ Οὐκ
οἶδα τὸν Κύριον · ποιῶντος ἦν ὁ Ῥαφάηλ , λέγειν τοῖς ἡμῖν „ Μὴ σε ἀπατάτω ὁ Θεός σου , ὃ σὺ πέποιθας ἐπ' αὐτῷ
ὅτι ῥύσεται τὴν Ἱερουσαλὴμ ἐκ χειρὸς μου · τοιοῦτος Ναβουχοδονόσορ τοὺς γενναίους ἐκείνους δεδιπτόμενος παιδείας
ἢ λέγειν οὐ φρίττων „ Τίς ὁ Θεός , ὃς ἐξελεῖται ὑμᾶς ἐκ πάντων χειρῶν μου ;

των, νῦν ἀναστήσομαι, λέγει Κύριος.

Τὸ νῦν ἐδῶ πρέπει νὰ νοήσωμεν ἀντὶ τοῦ, τότε κατὰ τὸν πρέποντα καιρὸν· τὸ δὲ νόημα τοῦ λόγου εἶναι τοιοῦτον· τότε λέγει ὁ Χριστὸς, ὅτι θέλω ἀναστῆναι ἀπὸ τὸν τάφον διὰ τὴν ταλαιπωρίαν τῶν δεδουλωμένων εἰς τὴν πλάνην ἀπὸ τὴν ἀγνωσίαν αὐτοὺς· ἡ ὁποία ταλαιπωρία ἔγινεν εἰς αὐτοὺς ἀντὶ σεναγμοῦ· καθὼς ἦτον καὶ ἐκεῖνο τὸ ἄλλο, ὅπου ἡρμηνεύσαμεν· ἤγουν τὸ „Οὐκ ἐπελάθετο τῆς κραυγῆς τῶν πενήτων (Ψαλ. 112.) ἡ γὰρ ταλαιπωρία τῶν πενήτων, ἔγινεν ἀντὶ κραυγῆς αὐτῶν εἰς τὸν Θεόν· λέγουν δὲ μερικοὶ, ὡς ὁ μέγας Βασιλεὺς· ὅτι πτωχοὶ μὲν ὀνομάζονται, ὁ πλούσιος ὢν πρότερον, ὕψερτον δὲ πεπτωκὼς ἀπὸ τὸν πλοῦτον· κατὰ τὸ „Πλούσιοι ἐπτώχευσαν (Ψαλ. 110.) πένης δὲ ὀνομάζεται, ὁ διὰ πόνου τῶν χειρῶν τοῦ ἀναγκαίου τροφὴν ποριζόμενος· τοιοῦτοι δὲ πτωχοὶ καὶ πένητες ἦτον καὶ ἐκεῖνοι, ὅπου ἐμελλον νὰ πιεῦσουν εἰς τὸν Χριστόν· διὰ τὴν αὐτοὶ καὶ τὸν πλοῦτόν τοὺς ἐσαρήθησαν, καὶ μὲ τὰ ἐργόχειρα καὶ πόνους τῶν χειρῶν τοὺς, οἰκονόμου· τὰς χρεῖας τοῦ σώματος τῶν λαμβάνονται δὲ τὰ ὀνόματα ταῦτα τοῦ πτωχοῦ καὶ πένητος καὶ ἀδιαφόρου· τὸ ἕνα ἀντὶ τοῦ ἄλλου ἐκ παραλλήλου· δυνάμεθα δὲ καὶ ἄλλως νὰ νοήσωμεν τοῦτο· λέγει ὁ Θεός· διὰ τὴν ταλαιπωρίαν καὶ τὸν σεναγμὸν τῶν καταπονουμένων, τώρα θέλω κινηθῶ νὰ κάμω ἐκδίκησιν· ἤγουν τώρα, εὐθύς, ὀγλήγωρα. Θεοπρεπῶς δὲ πρέπει νὰ νοήσωμεν τὸ, θέλω κινηθῶ, καὶ τὸ νὰ κάμω ἐκδίκησιν, ἀγκαλὰ καὶ ἀνθρωποπρεπῶς αὐτὸ ὁ Δαβὶδ ἐσχημάτισε. (1)

Ἡ Θεία ἐν σωτηρίᾳ· παρρησιάζομαι ἐν αὐτῇ.

Ἐπειδὴ ἀνωτέρω ἐνθυμήθη ὁ Δαβὶδ τὴν ἀνάστασιν τοῦ Χριστοῦ, ἀκολουθῶς ἐδῶ ἐνθυμεῖται καὶ τὴν ταφὴν αὐτοῦ, ἀναστέφας τὴν τάξιν καὶ γυρίσας ὀπίσω εἰς τὸν διὰ Σταυροῦ θάνατον τοῦ Χριστοῦ· ἀκόμη, λέγει, καὶ τοῦτο φησιν ὁ Κύριος· ἤγουν· ὅτι ἐγὼ θέλω τεθῶ· ἤγουν θέλω προσηλωθῶ εἰς τὸν Σταυρόν· τοῦτον γὰρ πρέπει νὰ νοήσωμεν πῶς λέγει ἐδῶ σωτήριον· ὁ γὰρ Κύριος κτυπήσας τὸν τυραννὸν Δαβὶδ μὲ τὸ δόρυ καὶ ξύλου τοῦ Σταυροῦ, ἔσωσεν ἡμᾶς, καὶ ἐχάρισα σώαν τὴν ἀπὸ τῆς πλάνης ἡμῶν ἐλευθερίαν· καὶ ἀσθενεῖς ὄντας πρότερον, ἐδυναμώσεν ἡμᾶς κατὰ τῶν Δαιμόνων· παρρησιάζομαι δὲ ἐν αὐτῇ εἶπεν· ἤγουν ἐν τῷ Σταυρῷ θέλω δημοσιεύσω εἰς ὅλον τὸν Κόσμον τὴν ἐν ἐμοὶ κρυπτομένην Θεϊκὴν δύναμιν· ἐπὶ Σταυροῦ γὰρ κρεμασμένου τοῦ Κυρίου, διεβράβη τὸ καταπάτασμα τοῦ Νασοῦ· ὁ ἥλιος ἐσκότισθη· ἡ γῆ ἐσείσθη· αἱ πέτραι ἐσχίσθησαν· καὶ τὰ λοιπὰ θαυμάσια ἔγιναν· ἡ νοεῖται καὶ οὕτως· ὅτι τοὺς πτωχοὺς καὶ πένητας θήσομαι εἰς σωτηρίαν· ἤγουν θέλω τοὺς ἀξιώσω σωτηρίας, καὶ ἀκολουθῶς θέλω παρρησιάζω τὴν τοιαύτην αὐτῶν σωτηρίαν, καὶ θέλω δεῖξω τὴν ἐδικήν μου δύναμιν. (2.)

6: Ἡ Τὰ Λόγια Κυρίου Λόγια ἀγά.

Α

(1) Ὁ δὲ Χρυσόστομος λέγει „Βιβλὶ πόσις τῆς ταπεινοφροσύνης ἡ ἰσχὺς, ἡ αὐτῶν πενήτων ἡ δύναμις, τῶν τὴν διάνοιαν ἐχόντων συνετετριμμένην! ἀντὶ γὰρ μεγίστης παρηγορίας, ἡ συμφορὰ καὶ τὸ πάσχειν κακῶς γίνεται· μεγάλη τοῦ σεναγμοῦ ἡ ἰσχὺς· τὴν γὰρ ἀνωθεν καλεῖ βοήθειαν· αἰδεῖται γὰρ τὴν εὐγνωμοσύνην τῶν ἀδικουμένων ὁ Θεός, ὅταν κακῶς πάσχοντες, μηδὲν μὲν πονηρὸν ἐκφέρωσι ἥμα, σεναγμοὶ δὲ μόνον· ἡ ἀποδύονται τὰ οἰκτεῖα κακὰ· φοβήθητε, ὅσοι τοὺς πένητας ἀδικεῖτε· τίς οὐ δέδοικεν ἀνιστάμενον Κύριον;”

(2) Κατὰ δὲ τὸν Χρυσόστομον αὐτὴν ποιήσομαι φανερὰς καὶ δήλους, ὥστε πάντας μαθεῖν· ἡ ὁ Θεοδώριτος λέγει „Οὐ περιόρισμα αὐτοὺς ὀλοφυρομένους καὶ ξένοντας διὰ τὴν εἰς αὐτοὺς τολμωμένην παρανομίαν· ἀλλὰ τὴν μακροθυμίαν καθάπερ τινα ὑπνον ἀποσεισάμενος, περιφανῆ καὶ λαμπρὰν αὐτῶν τὴν σωτηρίαν ποιήσομαι· οὕτω γὰρ καὶ ὁ Σύμμαχος ἡρμηνεύει „Τὰξω σωτήριον ἐμφανές.”

Ἄφ' οὗ ὁ Δαβὶδ ἀνέφερεν ἀνωτέρω, πῶς εἶπε τάδε καὶ τάδε ὁ Κύριος, τώρα ἐδῶ βαβαιῶναι τὴν ἀλήθειαν τῶν λόγων τοῦ Κυρίου, πῶς αὐτοὶ εἶναι καθαροὶ ἀπὸ κάθε ψεύδους.

Ἄργυριον πεπυρωμένων, δοκίμιον
τῇ γῇ.

Τόσον, λέγει, καθαρά καὶ ἄμικτα ἀπὸ πάτην καὶ ψεύδους εἶναι τὰ λόγια τοῦ Θεοῦ, ὥστε οὐ ποὺ ὁμοιάζουν μὲ τὸ χωνευμένον ἀσῆμι, τὸ ὅποιον εἶναι καθαρὸν ἀπὸ κάθε σκουριάς καὶ ὕλην. δοκίμιον δὲ τῇ γῇ εἶπεν, ἀντὶ τοῦ δοκιμαζόμενον ἐν τῇ γῇ. ἐπειδὴ εἰς τὴν γῆν, καὶ εἰς τὰ ἀπὸ γῆς χωνευτήρια, χύνουσιν οἱ τεχνῖται χρυσοχόοι τὸ ἀργύριον, κατὰ τὸν Χρυσόσομον. ἡ δοκίμιον τῇ γῇ λέγει. ἀντὶ τοῦ, δοκίμιον ἐκ γῆς, αὐξάνων δὲ τὴν καθαρότητα καὶ λαμπρότητα τῶν λόγων τοῦ Κυρίου, λέγει ἀκολούθως.

Κεκαΐσμενον ἑπταπλάσις.

Τὸ ἑπταπλάσις ἐδῶ νοεῖται, ἀντὶ τοῦ πολ-
λαπλάσιος. ἐπειδὴ ἡ τῶν Ἑβραίων γλῶσσα μετα-
χειρίζεται τὸ ἑπτάκις, ἀντὶ τοῦ πολλάκις. ἐκείνο δὲ
τὸ ἀργύριον, ὅπου χωνευθῇ πολλὰ φοραὶς, αὐτὸ
μένει καθαρὸν μὲ τελειότητα. ἐξὶ λοιπὸν, λέγει,
εἶναι ἀληθεῖς οἱ λόγοι τοῦ Θεοῦ, ὥσάν τὸ ἀργύ-
ριον, ὅπου πολλὰ φορὰς χυθῇ εἰς τὸ χωνευτή-
ριον. λόγια δὲ ὠνόμασε τοὺς λόγους τοῦ Θεοῦ, ὅ-
χι διὰ καταβιβασμὸν καὶ εὐτέλειαν. ἀπαγε! ἀλλ' ὅτι τοὺς χρησμούς οἱ παλαιοὶ ὠνόμαζον λόγια
διὰ τὴν θραχυλογίαν ὅπου εἶχον. ἐπειδὴ εἰς ὀλίγας
λέξεις, ἐπεριλάμβανον μεγάλα νοήματα. (1)

7: „Σὺ Κύριε φυλάξεις ἡμᾶς, καὶ διατη-
,,ρησεις ἡμᾶς ἀπὸ τῆς γενεᾶς ταύτης
,,καὶ εἰς τὸν αἰῶνα.

Τὸ μὲν φυλάξεις νοεῖται, ὅτι νὰ μᾶς φυλά-
ξης Κύριε, ἀπὸ τοὺς ἐξωθεν πολεμοῦντας. τὸ δὲ
διατηρήσεις νοεῖται, ὅτι νὰ μᾶς τηρήσῃς ἀπὸ τοὺς
ἐσωθεν ἐπιβουλεύοντας. ταυτὸν εἶπεν, ὅτι παρα-
καλεῖ ἐδῶ ὁ Προφήτης νὰ φυλαχθῇ μὲν, ἀπὸ τοὺς
ὁρατοὺς ἐχθροὺς. νὰ διατηρηθῇ δὲ, ἀπὸ τοὺς ἀο-
ράτους. ἡ τὸ μὲν φυλάξεις νοεῖται ἀπὸ τὴν πα-
ροῦσαν γενεάν. τὸ δὲ διατηρήσεις, ἀπὸ τὴν ὑπε-
ριπὴν γενεάν τῶν πονηρῶν ἀνθρώπων. ἥτοι εἰς τὸν
αἰῶνα καὶ πάντοτε. ἀλήθευσε δὲ ὁ λόγος οὗτος.
διὰ τὴν ἡ πίστις τῶν δεξαμένων τὸ κήρυγμα τοῦ
Εὐαγγελίου, καὶ ἀπὸ τὴν τότε γενεάν τῶν διωκ-
τῶν ἔμειναν ἀκαταγώνιστος, καὶ εἰς τὸν αἰῶνα θέ-
λει μένει ἀνίκητος. καὶ οὔτε οἱ φανερώς πολεμή-
σαντες τὴν πίσιν Ἕλληνες, οὔτε οἱ κρυφίως ἐπι-
βουλεύοντες τὴν πίσιν Αἰρετικοὶ ἐδυνήθησαν νὰ νι-
κήσουν αὐτήν. ἀλλ' οὔτε θέλουν δυνηθῶν νὰ τὴν
νικήσουν ἕως τῆς συντελείας τοῦ αἰῶνος.

8: Κύκλω οἱ ἀσεβεῖς περιπατοῦσι.

Ἀπὸ καθὲ μέρος, λέγει, μᾶς περικυκλό-
νουσιν οἱ ἀσεβεῖς, σπoudάζοντες νὰ πολιορκήσουν
καὶ νὰ νικήσουν τὴν εἰς Χριστὸν πίσιν. καὶ οἷτι
μὲν ποιοῦσιν οἱ Ἕλληνες καὶ διώκται τύραννοι. οἱ
δὲ Αἰρετικοὶ κύκλω περιπατοῦσι καὶ αὐτοὶ. διὰ
τὴν δὲν νοοῦσι κατ' εὐθείαν τὰς θείας Γραφάς, ἀλλ'
λά περιστραμμένως μὲ σοφίσματα καὶ παρεξη-
γήσεις. (2)

Κα.

(1) Καθὼς ἦτον ὁ χρησμός, ὅπου ἔδωκεν ὁ Ἀπόλλων τῷ Γυνῶθι σαυτὸν. ὃ ὁ ἀληθὴς Θεὸς ἐπὶ τῆς βάτου ὁφθαλμοῦ
ἔειπεν „Εγώ εἰμι ὁ Ως. ὃ ἄλλα ὅμοια.

(2) Μερικοὶ διδάσκαλοι γλαφυρότερον τὸ ῥητὸν τοῦτο ἐξημεύουσιν λέγοντες, ὅτι, καθὲ ἀρετὴ εὐρίσκεται εἰς τὸ μέ-
σον.

„Κατὰ τὸ ὕψος σου, ἐπολυώρησας
τοὺς υἱοὺς τῶν ἀνθρώπων.

Ἐπειδὴ, λέγει, καὶ ἐσύ Κύριε, ὑψώθης ἐπάνω εἰς τὸν Σταυρόν, διὰ τοῦτο ἐπεμελήθης καὶ πολλῆς φροντίδος ἡξίωσας τὸ γένος τῶν ἀνθρώπων, διὰ τοὺς ὁποίους ἔπαθες· πολυωρία γὰρ εἶναι, ἢ πολλή φροντίς· καθὼς ἐκ τοῦ ἐναντίου ὀλιγωρία εἶναι ἢ ὀλίγη φροντίς· ἢ νοεῖται καὶ οὕτως, ὅτι σὺ ὑψώθεις Κύριε εἰς τοὺς οὐρανοὺς κατὰ τὸν καιρὸν τῆς Ἀναλήψεως, εἰργάτης τοὺς ἀνθρώπους, μὲ τὸ νὰ ἀπέσειλας τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, τὸ ὁποῖον ἐφώτισε καὶ ὠδήγησε τοὺς ἀνθρώπους εἰς τὸ κήρυγμα τοῦ Ευαγγελίου (1)

Δύναται δὲ ὁ Ψαλμὸς οὗτος νὰ προσκρισθῇ καὶ εἰς τὸν Δαβὶδ ἱστορικῶς· διὰ τὴν ὅταν ὁ Δαβὶδ ἔφευγεν ἀπὸ τὸν Σαοὺλ, μερικοὶ ὑποκρινόμενοι φίλοι πρὸς τὸν Δαβὶδ, ἐπεχειρίζοντο νὰ προδώσουν αὐτὸν εἰς τὸν διώκοντα Σαοὺλ· τούτων δὲ τῶν ὑποκριτῶν φίλων τὴν ἀπιστίαν καὶ ὑπόκρισιν καὶ πα-

νουργίαν, κατηγορεῖ ὁ Δαβὶδ ἐν τῷ Ψαλμῷ τούτῳ· καὶ μόνον σωτῆρα καὶ βοηθόν του ἐπικαλεῖται τὸν Θεόν· ἐπειδὴ καὶ οἱ νομιζόμενοι φίλοι του ἐνώθησαν μὲ τοὺς ἐχθρούς του· ὅθεν καὶ προφητεῖται διὰ τὴν ἀπώλειαν τῶν τοιούτων· ἀλλὰ καὶ προλέγει, ὅτι ἔχει νὰ ἀφανισθῇ ἡ μεγαλορρημοσύνη καὶ ὑπερηφάνεια τοῦ Σαοὺλ καὶ τῶν μετ' αὐτοῦ· ἐπιγράφεται δὲ ὁ Ψαλμὸς οὗτος ὑπὲρ τῆς οἰκδοῦρας, διὰ τὰ λόγια ταῦτα ὅπου περιέχει· ἡγουν τὸ, νῦν ἀναστήσομαι λέγει Κύριος, καὶ τὰ ἀκόλουθα, τὰ ὁποῖα ἀρμόζουν εἰς τὴν Ἀνάστασιν τοῦ Κυρίου· διὰ τὴν ἀνάστασιν καὶ τὰ λόγια ταῦτα ἀρμόσωμεν εἰς τὸν Δαβὶδ, τοῦ ὁποῖου εἰσακούσας ὁ Θεὸς ὑπόσχεται νὰ ἀναστήθῃ· ἡγουν νὰ κινηθῇ εἰς ἐκδίκησιν αὐτοῦ ἐν τῷ καιρῷ τοῦ πολέμου καὶ τῆς ἐπιβουλῆς τοῦ Σαοὺλ, καὶ νὰ θῇ τοὺς πτωχοὺς καὶ πένοντας εἰς σωτηρίαν, καὶ νὰ παρρησιάσῃ εἰς τὸν κόσμον πῶς εἶναι δυνατὸς καὶ δίκαιος, διὰ τὴν σωτηρίαν ταύτην ὅπου ἐνήργησεν· ἀνίσως, λέγω, ταῦτα ὅλα ἀρμόσωμεν εἰς τὸν Δαβὶδ, θέλομεν ἐναντιωθῶμεν εἰς τὴν ἐπιγραφὴν τῆς οἰκδοῦρας καὶ ἀναστασίμου ἡμέρας· πρέπει δὲ νὰ ἡξεύρωμεν ἐν τῷ παρόντι Ψαλμῷ, ὅτι σωτήριον οὐδετέρως λέγεται ἢ σωτηρία.

ΨΑΛ-

σον, καθὼς ἔκ τὸ κέντρον εὐρίσκεται εἰς τὸ μέσον τοῦ κύκλου· ἀπὸ τὰ δύο δὲ μέρη τῆς ἀρετῆς εὐρίσκονται δύο κακίαι, ὑπερβολὴ καὶ ἑλλείψις· ὅσον ἡ μὲν φρόνησις, εὐρίσκεται εἰς τὸ μέσον, ἀπὸ τὸ ἓνα μέρος δὲ αὐτῆς, εὐρίσκεται ἡ πανουργία· καὶ ἀπὸ τὸ ἄλλο, ἡ ἀφροσύνη, ὡς εἰς περιφέρειαν κύκλου· οἱ εὐσεβεῖς λοιπὸν καὶ δίκαιοι εἰς τὸ μέσον τῶν ἀρετῶν περιπατοῦσι καὶ εὐρίσκονται· οἱ δὲ ἀσεβεῖς καὶ ἀμαρτωλοὶ μὴ εὐρίσκοντες τὸ μέσον, περιπατοῦσι κύκλῳ εἰς τὴν περιφέρειαν ἡγουν εἰς τὰς ὑπερβολὰς καὶ ἑλλείψεις τῆς ἀρετῆς· ταῦτόν εἰπὼν, περιπατοῦσιν εἰς τὰς κακίας· ὁ δὲ Νέσσης λέγει, „Εἰ πρὸς τὸν θάνατον (ἡγουν τὴν μνήμην τοῦ θανάτου) πάντες ἐβλέπομεν, οὐκ ἂν τὴν σύντομον τοῦ βίου πορείαν καταλιπόντες, κύκλῳ μετὰ τῶν ἀσεβῶν περιερχόμεθα· τὴν περιοδικὴν τοῦ βίου πλάνην ἐκουσίως πλανώμεν, ἐν δυνατείαις καὶ περιφανείαις, καὶ πλούτοις, δι' ὧν ταῖς πολυδοταίς τοῦ βίου τούτου ἀμυχανοῦντες, οὐκέτι τοῦ λαβυρίνθου τῆς ζωῆς ταύτης τὴν ἔξοδον εὐρίσκομεν.

(1) Ὁ δὲ Χρυσόστομος τὸ κατὰ τὸ ὕψος σου, ὁμοίους σου ἐποίησας, ἐξηγήσεν, ὡς ἀνθρώπων δυνατόν εἶναι, ὁμοίον ποιήσας, γὰρ φησὶν ἄνθρωπον κατ' εἰκόνα ἡμετέραν καὶ κατ' ὁμοίωσιν· ὅπερ γάρ εἰς αὐτὸς ἐν οὐρανῷ, τοῦτο ἡμεῖς ἐπὶ τῆς γῆς· ὁ δὲ Θεοδώριτος, „Οἱ μὲν φησὶ δυσσεβεῖα συζῶντες, τὴν εὐθεΐαν καταλιπόντες ὁδὸν, καὶ οὕτως κλῆτε περιπλανῶνται, κυκλοῦν καὶ οἷον πολιορκεῖν τοὺς ἐπικεικέντους πειρούμενοι· σὺ δὲ ἀπὸ τοῦ τῆς φύσεως ὕψους φαινόμενος, τῆς σῆς ἀξιοῦς κηδεμονίας τοὺς ὑπ' ἐκείνῳ πολεμουμένους, νῦν μὲν, ψυχαγωγῶν ἐν ταῖς ἐλπίσεσι· μετὰ βραχὺ δὲ, τελείων τὴν σωτηρίαν δωρούμενος.

ΨΑΛΜΟΣ ΙΒ'.

„Εἰς τὸ τέλος Ψαλμὸς τοῦ Δαβὶδ.

Ἐπειδὴ ὁ Δαβὶδ, ὕψρον ἀπὸ τὴν μοιχείαν τῆς Βηρσαβεε, καὶ τὸν φόνον τοῦ ἀνδρός της Οὐρίου, ἔπεσεν εἰς διαφόρους πειρασμούς· καὶ ἡ θυγάτηρ αὐτοῦ Θημάρ, ἐπορνεύθη ἀπὸ τὸν υἱὸν τοῦ Ἀμνών· καὶ ὁ Ἀμνών πάλιν ἐφονεύθη ἀπὸ τὸν υἱὸν τοῦ Ἀβессαλώμ, τὸν ὁμομήτριον ἀδελφὸν τῆς Θημάρ· καὶ ἐκ τούτων ἔγινεν ὀλίγη σύγχυσις εἰς τὸν βασιλικὸν οἶκον τοῦ Δαβὶδ· τελευταῖον δὲ, ἐπειδὴ καὶ ὁ υἱὸς τοῦ Ἀβессαλώμ ἐσήκωσεν ἐπανάστασιν καὶ τυραννίαν κατὰ τοῦ Πατρός του, καὶ ἐδίωξεν αὐτὸν ἀπὸ τὴν βασιλείαν· καὶ δὲν ἔπαυσεν ἕως αὐτοῦ τὸν θυμὸν του, ἀλλὰ καὶ τὰ πολεμικὰ στρατεύματα τοῦ Δαβὶδ συνάξας, ἐτοιμάζετο νὰ διώξῃ καὶ νὰ πολεμήσῃ τὸν πατέρα του καὶ νὰ τὸν θανατώσῃ· ταῦτα, λέγω, πάντα τὰ δεινὰ συλλογίζομενος ὁ Δαβὶδ, ἐνόμιζεν ὅτι ἡ μοιχεία καὶ ὁ φόνος ὅπου ἔπραξεν, ἐπροξένησαν εἰς αὐτὸν τὰς ταιαύτας συμφοράς· διὰ τὴν ἐγκατέλειπεν αὐτὸν ὁ Θεός, ἀγκαλὰ καὶ συνεχώρησεν καὶ τὰ δύο ἁμαρτήματά του ταῦτα διὰ σώματος τοῦ Προφήτου Νάθαν· ὅθεν διὰ ταῦτα τὰ αἵτια ἔγραψε τὸν παρόντα Ψαλμὸν ὕψρον ἀπὸ τὸν ἑβδόμον Ψαλμὸν· ὅταν δηλαδὴ ὁ Χουσι διεσχέδασεν τὴν βουλὴν τοῦ Ἀχιτόφελ, καὶ ἐμήνυσεν εἰς αὐτὸν τὴν μελέτην καὶ ἐτοιμασίαν, ὅπου κάμνει ὁ Ἀβессαλώμ κατ' αὐτοῦ, καὶ ἐσυμβούλευσεν αὐτὸν τὴν νὰ κάμῃ, ὡς προείπομεν εἰς τὴν ἐρμηνείαν ἐκείνου· ἐπιγράφεται δὲ ὁ Ψαλμὸς οὗτος εἰς τὸ τέλος, διὰ τὴν πρόρρησιν ὅπου κάμνει, πῶς ἔχει νὰ νικηθῇ ὁ πολεμὼν αὐτὸν Ἀβессαλώμ, τὸ ὅποιον ἠκολούθησεν εἰς τὸ τέλος τοῦ πολέμου· καὶ διὰ τοῦτο λέγει ἐδῶ „Ἀγαλλιάσεται ἡ καρδία μου ἐπὶ τῷ σωτηρίῳ σου.

„Εἰς πότε Κύριε, ἐπιλήσημουν
„εἰς τέλος.

μάταια εἶναι ἔμπροσθεν τοῦ Θεοῦ, ὅχι μόνον τὰ χονδρὰ ἔργα καὶ αἱ πράξεις, ἀλλὰ καὶ αὐτὰ τὰ τοῦ νοῦ λεπτὰ κινήματα· λησμονησάτω λοιπὸν τοῦ Θεοῦ πρέπει νὰ νοήσωμεν κατὰ τὸν Χρυσόσομον, τὴν ἐγκαταλείψω τῶν πλανηθέντων καὶ μὴ φυλαξάντων τὰς ἐντολάς του. (1) παραχωρεῖ γὰρ ὁ Θεός

Λήθη μὲν· ἄγουν λησμονησάτω εἶναι, ἡ ἀποβολὴ καὶ σέρησις τῆς ἐνθυμήσεως· ὅλα δὲ τὰ πράγ-

(1) Ὁθεν εἶπεν ὁ Χρυσόσομος „Μνήμην οὐδὲν οὕτω ποιεῖ παρὰ τῷ Θεῷ, ὡς τὸ ἀγαθὸν τι ποιεῖν· τὸ νῆφειν, τὸ

ὅς νὰ πειράζονται οἱ παραβάται τῶν ἐντολῶν του ,
πρὸς παιδείαν αὐτῶν καὶ σωφρονισμόν · τὸ δὲ εἰς
τέλος νοεῖται , ἀντὶ τοῦ μέχρι πολλοῦ καιροῦ .

„ Ἐως πότε ἀποστρέφεις τὸ πρόσωπόν
σου ἀπ' ἐμοῦ ;

Πρόσωπον μὲν τοῦ Θεοῦ εἶναι , ἡ ἐποπτικὴ
καὶ εὐεργετικὴ αὐτοῦ δύναμις · ἀποστροφή δὲ Θεοῦ
εἶναι ἐκ τοῦ ἐναντίου , ἡ τῆς ἐποφίας καὶ τῶν εὐερ-
γесиῶν αὐτοῦ σέρσις · ἀποστρέφεται γὰρ ὁ Θεὸς
τοὺς ἀνθρώπους ἐκείνους , ὅπου εἶναι ἀνάξιοι τῆς
θεωρίας του κατὰ τὸν Χρυσόστομον · διὰ τί συγκαίνα-
ται καὶ μισεῖ τὰς πονηρὰς πράξεις αὐτῶν · ἀπὸ τὰ
ἀνθρώπινα δὲ ἰδιώματα φανερώνει ὁ Δαβὶδ καὶ τὰ
θεῖα · διὰ τί καὶ οἱ ἄνθρωποι , ὅταν ἐγκαταλιμπά-
νουν καὶ μὴ ἐγκαταλιμπάνουσι καὶ τὴν ἐν-
θύμησιν τοῦ ἀνθρώπου ἐκείνου · καὶ ὅσοι ἀποσρέ-
φονται τινα , οὐδὲ ὅλως βλέπουσιν ἐκεῖνον ὅπου ἀ-
ποστρέφονται κατὰ τὸν Θεοδώριτον · (1)

2 : „ Ἐως τίνος θήσομαι βουλὰς ἐν ψυ-
χῇ μου , ὁδύνας ἐν καρδίᾳ μου ἡμέ-

ρας καὶ νυκτός ;

Ἐγὼ , λέγει , μὲ τὸ νὰ φροντίζω καὶ νὰ με-
ριμνῶ πῶς νὰ ἐλευθερωθῶ ἀπὸ τοὺς πειρασμούς , καὶ
μὴ δυνάμενος νὰ εὕρω ἐλευθερίαν , θλίβομαι καὶ πά-
σχω παντοτινὰ . (2)

„ Ἐως πότε ὑψωθήσεται ὁ ἐχθρὸς μου
ἐπ' ἐμέ ;

Ἐως πότε , λέγει , ὁ ἀποστάτης υἱὸς μου Ἀ-
βεσσαλώμ , ὁ πρὸ πολλοῦ χρόνου ἔχων ἔχθραν κατ'
ἐμοῦ , ἀφ' οὗ ἐθανάτωσε τὸν υἱόν μου Ἀμνὼν · ἕως
πότε , λέγω , αὐτὸς ἔχει νὰ ὑψόνται : ἤγουν νὰ
εὐτυχῇ ; διότι αὐτὸς μὲν εὐτυχῶν , σηκώνει τὴν
κεφαλὴν του κατ' ἐπάνω μου · ἐγὼ δὲ λυπούμενος
καὶ δυσυχῶν , σκύπτω κάτω καὶ ταπεινούμαι · ἡ
ἐχθρὸς ἐδῶ νοεῖται ὁ Διάβολος · ἐπειδὴ καὶ αὐτὸς
εἶναι ὁ αἴτιος ὅλων τῶν πειρασμῶν · καὶ αὐτὸς εἴ-
ναι , ὅπου ἐπαναβαίνει εἰς τοὺς πᾶσχοντας , καὶ
τρόπον τινὰ τοὺς καταπατεῖ καὶ τοὺς θλίβει , ὅταν
σερθηθῶν τὴν παρὰ τοῦ Θεοῦ βοήθειαν · (3)

3 : Ε-

ἐγρηγορέναι , τὸ ἀρετῆς ἐπιμελεῖσθαι · ὥσπερ οὖν λήθην τὰ ἐναντία · ἔσθ' οὖν ποῖναι , ὅταν ἐν συμφορᾷ ᾖς , μὴ
λέγει , ὅτι ἐπελάθετό μου ὁ Θεός · ἀλλ' ὅταν ἐν ἀμαρτίαις ᾖς , καὶ πάντα σοι κατὰ βούλην φέρηται · ἂν γὰρ τοῦτο
ᾖς εἰδὼς , ταχέως ἀποσῇ τῶν πονηρῶν πραγμάτων · ὁ δὲ Βασίλειος λέγει „ Παράτασιν τοῦ πειρασμοῦ ἐνδει-
ξάμενος ἐν τῇ λέγειν , ἕως πότε ἐπιλήσῃ μου ; διόλου τοῦ Ψαλμοῦ διδάσκει ἡμᾶς μὴ ἐκκαεῖν ἐν ταῖς θλίψεσιν .
ἀλλ' ἀναμένειν τὴν ἀγαθότητα τοῦ Θεοῦ , ἔσθ' εἰδέναι , ὅτι οἰκονομία τινὶ παραδίδωσιν ἡμᾶς ταῖς θλίψεσι , κατὰ
τὴν ἀναλογίαν τῆς ἐνυπαρχούσης ἐκείνῃ πίστεως , τὸ μέτρον ἐπάγων τῶν βασανιστηρίων . (παρὰ τῇ Νικητῇ)

(1) Προσθέτει δὲ ὁ Χρυσόστομος „ Ἀλλὰ ἔσθ' ἡ ἐγκατέλειψις ἡ ἀποστροφή τοῦ προσώπου , κινδευομένη πολλῇς ·
ποιεῖ γὰρ τοῦτο (ὁ Θεός) ἵνα σφοδρότερον ἡμᾶς ἐπισπάσῃται · ἐπεὶ ἔσθ' ἐραστὴς μακρὸς , τὸν ἐρῶμενον ὑπεροχῶν-
τα ἀφίησι ἔσθ' ἐγκαταλιμπάνει , οὐκ ἐκβάλλων αὐτὸν τῆς διανοίας · ἀλλ' ἐπιστρέφει αὐτὸν βουλόμενος , ἔσθ' ἐκὼς συ-
νέψαι .

(2) Λέγει ὁμοίως ὁ Χρυσόστομος „ Οὐ μικρὸν δὲ ἔσθ' οὗτο εἰς τὸ τὸν Θεὸν ἐπιστρέφαι πρὸς ἑαυτὸν , τὸ μεριμνᾶν ·
τὸ φροντίζειν , τὸ τήκεσθαι , τὸ ὁδυνᾶσθαι , τὸ λόγον ποιεῖσθαι αὐτοῦ τῆς ἀποστροφῆς . . . οὐ μικρὸν γὰρ κέρδος
τὸ αἰσθάνεσθαι τῆς ἀποστροφῆς τοῦ Θεοῦ ἔσθ' ἀλγεῖν · οὕτω γὰρ αὐτὸν ταχέως πρὸς ἡμᾶς ἐπιστρέφωμεν · ὁ δὲ Δαβὶδ
ἔσθ' ἐπερὶ τὴν αἰνέσεται · ἀνιῶμαι γὰρ φησι βουλευόμενος κατὰ ψυχὴν , μήπως ἄρα ἐν τῇ ἀμαρτίᾳ ἀποθανοῦμαι ·
ἔσθ' οὐτό ἐστιν ὁ μάστιγας ὁδύνας μου τῇ ψυχῇ παρασκευάζει .

(3) Ὁ δὲ Ἀθανάσιος λέγει „ Εἰ θεοσεβούντων ἡμῶν ταπεινοῦται ὁ ἐχθρὸς , δῆλον ὅτι ἀμαρτανόντων ὑψοῦται ·
ἐφ' ὃν δὲ ὁ Ἡσύχιος „ Ὑψος τοῦ Σατανᾶ ἡ τῶν ἀνθρώπων ταπεινώσις · καθάπερ γὰρ ὁ Θεός ἐν τῇ σωτηρίᾳ ὑ-
ψοῦσθαι τῇ ἡμετέρᾳ , οὕτως ὁ Διάβολος ἐν τῇ ἀπωλείᾳ ἐπαίρεσθαι λέγεται . (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ)

3 : „Επίβλεψον, εἰσακούσόν μου Κύριε ὁ
„Θεός μου.

καὶ ἀποθάνῃ τὸν ἐν ἁμαρτίαις θάνατον, κατὰ τὸν
Χρυσόστομον, μὲ τὸ νὰ ἔγινε νεκρὸς εἰς τὴν ἀρετὴν·
ἢ φοβεῖται νὰ μὴν ἀποθάνῃ τὸν ἐν ἀπογνώσει θάνα-
τον, νεκρωθεὶς ὅλος κατὰ τὴν πρὸς Θεὸν ἐλπίδα.

Ἐπειδὴ ἀνωτέρω εἶπεν ὁ Δαβὶδ, ἕως πότε
ἀποσρέφεις τὸ πρόσωπόν σου, διὰ τοῦτο καταλή-
λως ἐδῶ ἔβαλεν ἀντὶ ἐκείνου τὸ, ἐπίβλεψον : ἤγουν
ἀξιώσόν με τῆς σῆς ἰλαρότητος, Κύριε· ἰδὲ ἀνωθεν
εἰς ἐμέ, ὅπου πάσχω κακῶς· καὶ σπλαγχνισθεὶς
εἰσακούσον ἐμοῦ, ὅπου σε παρακαλῶ διὰ νὰ μοι
βοηθήσῃς.

4 : „Μήποτε εἶπη ὁ ἐχθρὸς μου, ἴσχυσα
„πρὸς αὐτόν.

Διὰ τί, λέγει, Κύριε, ἀνίσως καὶ πάθω
καὶ νενά ταιούτον κακὸν, οἷον εἶπον ἀνωτέρω, βέ-
βαια ὁ ἐχθρὸς μου, τόσον ὁ ὁρατὸς, ὅσον καὶ ὁ ἀό-
ρατος Διάβολος, θέλει ἐπιγράψῃ τὸν ἐδικόν μου
θάνατον εἰς τὴν ἐδικήν του δύναμιν : δηλαδή θέλει
εἶπῃ, πῶς αὐτὸς μὲ ἐθανάτωσε· καθότι αὐτὸς ἐ-
σάθη εἰς ἐμέ καὶ τῶν λυπηρῶν αἰτίας.

„Φώτισον τοὺς ὀφθαλμούς μου, μή-
„ποτε ὑπνώσω εἰς θάνατον.

Ἐπειδὴ, λέγει, ἡ νύκτα καὶ τὸ σκότος τῶν
συμφορῶν περιεχύθη εἰς ἐμέ, διὰ τοῦτο ἐκυρίευσεν
τοὺς ὀφθαλμούς μου ὕπνος τῆς λύπης καὶ ἀκηδίας·
ἐπειδὴ ἐκεῖνοι, ὅπου λυποῦνται, ἔχουν φυσικὴν ἰ-
δίωμα νὰ καταφέρωνται εἰς ὕπνον· μετὰ τὸ νὰ προ-
ξενῇ βάρος καὶ σκότος εἰς τοὺς ὀφθαλμούς των ἡ
ἀναθυμίασις τῆς χολῆς, καὶ ἡ λύπη τῆς καρδίας.
(1) διὰ τοῦτο λοιπὸν ἐσὺ Κύριε, φώτισον αὐ-
τούς : ἦτοι δὸς εἰς αὐτοὺς νὰ βλέπουν καθαρῶς,
καὶ γάλαξον πνευματικὴν χαρὰν εἰς τὴν καρδίαν μου,
ἀπὸ τὴν ὁποίαν αὐτὴ σκιρτῶσα καὶ εὐφραينوμένη,
θέλει διώξῃ ἀπὸ τοὺς ὀφθαλμούς τὸν ὕπνον τῆς λύ-
πης. Μήποτε ὑπνώσω εἰς θάνατον : ἤγουν μήπως
ὁ ὕπνος οὗτος προξενήσῃ μοι θάνατον διὰ τὴν ὑπερ-
βολὴν τῆς λύπης : ἐπειδὴ κατὰ τὸν Σειράχ, „Α-
πὸ λύπης ἐκβαίνει θάνατος (Σειρ. λή. 20.) ἢ
καὶ ὀφθαλμοὺς λέγει τοὺς νοερούς τῆς ψυχῆς : δη-
λαδή τὸν νοῦν, ὅστις ἦταν σκοτισμένος ἀπὸ τὸν
ζόφον τῆς ἁμαρτίας· ὅθεν παρακαλεῖ ὁ Δαβὶδ νὰ
ἐλευθερωθῇ ὁ νοῦς του ἀπὸ τοῦ σκότους αὐτοῦ, μήπως

„Οἱ θλίβοντές με ἀγαλλιάσονται ἐάν
σαλευθῶ.

Ἀνίσως, λέγει, ἐγὼ παρασαλεύσω ἀπὸ τὴν
κατάστασιν καὶ ἀσφαλείαν μου, βέβαια οἱ ἐχθροί μου
θέλουν χαροῦν, θαρρύνοντες ὅτι εἰς τὸ ἔξης θέλουν μὲ
κατακρημνίσουν ὁλότελα· ἐπειδὴ καὶ δὲν ἔχω καμ-
μίαν βάσιν σωτηρίας καὶ σερειότητα.

5 : „Ἐγὼ δὲ ἐπὶ τῷ ἔλεει σου ἤλπισα.

Ἐγὼ, λέγει, ἐπειδὴ, ὑπερηβείς τὴν παρρησίαν,
ὅπου εἶχον διὰ τὰς ἀρετάς, ἐπραξα τὰ κακὰ, διὰ
τοῦτο ἤλπισα εἰς μόνον τὸ ἔλεός σου· τοῦτο γὰρ εἶ-
ναι πλούσιον καὶ ἀνεξάντλητον.

„Α-

(1) Καθὼς ἔδ' Ἰωνῆς ἀπὸ τὴν λύπην του ἐκατέβη εἰς τὴν κοιλίαν τοῦ πλείου ἔκαστουδε ἔβρεγχεν, ὡς λέγει ὁ
Χρυσόστομος.

„ Ἀγαλλιάσεται ἡ καρδιά μου ἐπὶ τῷ
„ σωτηρίῳ σου .

Προγνώρισας ὁ Δαβὶδ μὲ τοὺς προβλεπτικούς
ὀφθαλμούς του τὴν κατατρόπωσιν , ὅπου ἔμελλε νὰ
πάθῃ ὁ Ἀβεσσαλώμ , διὰ τοῦτο λέγει ἐδῶ , ὅτι
θέλει εὐφρανθῇ διὰ τὴν σωτηρίαν , ὅπου μέλλει νὰ
δοθῇ αὐτῷ παρὰ τοῦ Θεοῦ .

6: „ Ἄσω τῷ Κυρίῳ τῷ εὐεργετήσαντί με ,

„ καὶ ψαλῶ τῷ ὀνόματι Κυρίου τοῦ ὑ-
„ ψίστου .

Ἐγὼ , λέγει , θέλω ἄσω μὲ τὴν γλῶτταν ,
καὶ θέλω ψάλω μὲ τὸ ὄργανον τοῦ Ψαλτηρίου , τὰς
εὐχαριστίας εἰς ἑσὰ τὸν Θεόν . διὰ τί με εὐεργέτη-
σας , λυτρώσας με ἀπὸ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ υἱοῦ
μου ἢ νοεῖται , ὅτι ἐγὼ καὶ μὲ τὴν θεωρητικὴν ἀ-
ρετὴν , ἥτις δηλοῦται διὰ τοῦ ἄσω . καὶ μὲ τὴν
πρακτικὴν ἥτις δηλοῦται διὰ τοῦ ψαλῶ θέλω εὐφράνω
τὸν Θεόν . ἀρμόζει δὲ ὁ Ψαλμὸς οὗτος , καὶ εἰς ἁ-
λους τοὺς ἀδικουμένους . (1)

ΨΑΛΜΟΣ ΙΓ'.

Εἰς τὸ τέλος Ψαλμὸς τῷ Δαβίδ .

Καὶ οὗτος ὁ Ψαλμὸς ὑπόσχεται νὰ δώσῃ τέλος τῶν παρὰ τοῦ Δαβίδ Προφητευσθέντων ἄλλοι λοι-
πὸν λέγουσιν , ὡς ὁ Βασιλεὺς , ὅτι προφητεύει ἐδῶ ἐκεῖνα , ὅπου ἐγίναν ὕστερον εἰς τοὺς χρόνους Ἑζεκίου
τοῦ Βασιλέως , καὶ τοῦ πολιιορκούντος τὰ Ἱεροσόλυμα Σαναχρηεὶμ Βασιλέως Ἀσσυρίων . καὶ ἄλλοι λέ-
γουσιν , ὡς ὁ Ἀθανάσιος , ὅτι προφητεύει τὰ ἐπὶ τῆς ἐνανθρωπήσεως τοῦ Χριστοῦ γενόμενα . ἡμεῖς δὲ καὶ
κατὰ τὰς δύο γνώμας ταύτας , θέλομεν ἐξηγήσομεν τὸν Ψαλμὸν .

1: Εἰ-

(1) Λέγει δὲ ὁ Χρυσόφρων : ἡ Εἶδες ταπεινοφροσύνην Προφήτου ; καὶ τοι μυρία ἔχον εἰπεῖν κατορθώματα , ἃ
δὲ αὐτῶν δυνάμενος δυσωπῆσαι τὸν Θεόν , οὐδὲν τούτων λέγει . ἀλλ' ἐπὶ μόνον τὸ ἔλεος τοῦ Θεοῦ καταφεύγει , ἃ
ταῦτο αὐτὴ πάσης ἱκετηρίας προβάλλεται . εἶτα ἃ πεποιθὼς , ὅτι τῆς ἐλπίδος οὐ ψευδῆσεται , ἐπάγει ἡ Ἀ-
γαλλιάσεται ἡ καρδιά μου . εἶδες εὐέλπιδα ψυχὴν ; ἤτησε , ἃ πρὶν ἢ λάβῃ , εὐχαρισεῖ ἃ ἔδει τῷ Θεῷ ἃ πάν-
τα τὰ τῶν ἀπειληφότων διαπραττέται . πόθεν δὲ οὕτως ἦν εὐελπίς ; ἀπὸ πολλῆς εὐγνωμοσύνης . ἀπὸ πολλῆς
σπουδῆς τῆς πρὸς τὴν αἴτησιν . ἤδει γάρ , ὅτι τῶν οὕτως αἰτουμένων Θεὸς εἰσακούει , τοῦτο , φησι , τὴν ἐμὴν
εὐφραίνει ψυχὴν .

1: **Ε**πεν ἄφρων ἐν καρδίᾳ αὐτοῦ οὐκ
ἔστι Θεός.

Ὁ ἄφρων Σεναχηρείμ, λέγει, εἶπεν εἰς τὴν καρδίαν του, πῶς δὲν εἶναι Θεὸς ὁ Θεὸς τῶν Ἰουδαίων· διὰ τί ἂν ἐπίστευε πῶς εἶναι Θεός, δὲν ἦθελεν ἔλθῃ εἰς τοιοῦτον ἀσεβῆ λογισμόν· καὶ μάλιστα εἰς καιρὸν ὅπου καθ' ἑκάστην ἤκουεν, ὅσα θαυμάσια ἔκαμεν ὁ Θεός, ἐναντίον τῶν ἐχθρῶν τῶν Ἰουδαίων· ἀφ' οὗ δὲ εἰς τὸν ἑαυτοῦ του τοιαῦτα ἐσυλλογίσθη, τότε καὶ μὲ προφορικὸν λόγον ἐβλάστησεν τὸν Θεὸν τοῦ Ἰσραὴλ, καὶ ἐστείλει τὸν ἀρχιερατὴν του Ῥαφάην εἰς τὸ νὰ πολιορκήσῃ τὴν Ἱερουσαλήμ· καθὼς ταῦτα ἀναγνώσκωμεν εἰς τὴν δ'. τῶν Βασιλειῶν, ἐν κεφ. ιη'. καὶ ιθ'. καὶ εἰς τὸν Ἡσαΐαν κεφ. λς. καὶ λζ'. (1)

„Διεφθάρησαν καὶ ἐβδελύχθησαν ἐν
ἐπιτηδεύμασιν.

Ἐκεῖνοι, λέγει, ὅπου ἦτον τριγύρω εἰς τὸν βασιλεῖα Σεναχηρείμ, διεφθάρησαν μὲν, διὰ τὸ ἐ-

ξέπεσον ἀπὸ τὴν ὀρθὴν γνῶσιν καὶ εὐσεβείαν τοῦ Θεοῦ· ἐβδελύχθησαν δὲ ἀπὸ τὸν Θεὸν καὶ ἔμισήθησαν, διὰ τὰς ἀνοσίους καὶ πονηρὰς πράξεις αὐτῶν· ὑβρίζον γὰρ οἱ μικροὶ τὸν Θεόν, καὶ ὠνεϊδίζον αὐτὸν, πῶς εἶναι ἀδύνατος, καὶ ὥσάν νὰ μὴν εἶναι Θεός· ἐφοβέριζον δὲ καὶ νὰ ἀφανίσουν τὸν λαὸν τοῦ Ἰσραὴλ· καὶ εἶτι με τοιαύτην διαθέσιν ὑπερηφανευόμενοι, ἐκυλίωντο καὶ ἐμολύνοντο μετὰ εἰς τὰς μέθας καὶ ἀσελείας· δύνανται δὲ νὰ νοηθῇ ὁ εἶχος οὗτος καὶ κατὰ σχῆμα ὑπερβατὸν, ὅπερ οὕτως ἐξομαλίζεται „Διεφθάρησαν ἐν ἐπιτηδεύμασι καὶ ἐβδελύχθησαν. (2)

„Οὐκ ἔστι ποιῶν χρηστότητα· οὐκ ἔστιν ἕως ἐνός.

Καθένας, λέγει, ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους τοῦ Σεναχηρείμ δὲν εἶναι ἀγαθός· ἀλλὰ ὅλοι εἶναι πονηροί.

2: „Κύριος ἐκ τοῦ Οὐρανοῦ διεκύψεν ἐπὶ
„τοὺς υἱοὺς τῶν ἀνθρώπων, τοῦ ἰδεῖν
„εἰ ἔστι συνιών, ἢ ἐκζητῶν τὸν Θεόν.

Ο'

(1) Ἄλλος δὲ λέγει „Κορυφαίον τοῦτο πάσης πονηρίας ἐστὶ· τὸ γὰρ οἶεσθαι μὴ εἶναι Θεόν, ἀλλ' ἀπὸ ταυτομάτου γεγενῆσθαι τὸ πᾶν (ἦτοι ἡ ἀθεΐα) ἀρχὴ πάσης ἀκολασίας, καὶ παρανόμου κατέστηκε πράξεως· τί δὲ ἐστίν, εἶπεν ἐν καρδίᾳ; ἔπειδ' ἡ τῶν λόγων, ὁ μὲν ἐστὶ προφορικὸς, ὁ δὲ, ἐνδιάθετος, οὗ περὶ τοῦ προφορικοῦ λόγου φησὶν ὁ Προφήτης, ἀλλὰ περὶ τῆς ἐν τῇ ψυχῇ δόξης· εἶπε γὰρ ἐν καρδίᾳ αὐτοῦ· τουτέστιν ἐλογίσατο, ὅτι οὐκ ἔστι Θεός· καὶ πᾶς δὲ ὁ ἀναίσθητος ἀμαρτάνων, δι' ὃν ὁρᾶται καταφρονῶν, καὶ εἰμὴ λέγει φωναίς, ἀλλ' ἔργοις αὐτοῦ καὶ τῇ ταῦ βίου σκαιότητι μονοουχὶ διακέκραγε τὸ, οὐκ ἔστι Θεός· ἄλλοι δὲ νεώτεροι διδάσκαλοι λέγουσιν, ὅτι διὰ τοῦτο ὁ ἄφρων εἶπε μὲ μόνον τὴν καρδίαν του, καὶ ἔτι μὲ φωνὴν προφορικὴν ἐτόλμησε νὰ εἴπῃ, ὅτι δὲν εἶναι Θεός· διὰ τὸ ἐφοβήθη, μήπως ἀκούσων τὴν φωνὴν του οἱ ἄνθρωποι καὶ τὰ ἀναίσθητα σοιχεῖα τοῦ Κόσμου καὶ τὸν θανατώσων· ἔπειδ' αὐτὰ μὲν, μὲ τὴν καλλονὴν καὶ εὐταξίαν ὅπου ἔχουν, κηρύττουν ὅτι εἶναι Θεός, ὁ δὲ ἄφρων ἀνθρώπος ἀρνεῖται τὴν τοῦ Θεοῦ ὑπαρξίν, καὶ γίνεται χειρότερος τῶν ἀναίσθητων κτισμάτων· προσθέττει δὲ ὁ Θεοδότης „Ἄφρων ἀληθές· καὶ φυσικώτατα ὁ ἀρνησίδεος ὠνόμασαι· εἰ γὰρ σαρίας ἀρχὴ φόβος Θεοῦ, ἀφοβία καὶ ἀθέτησις πουναντίον ἂν γένοιτο τῆς σοφίας· ὁ δὲ Δίδυμος λέγει ὅτι ἄφρων εἶναι ὁ ἀθεός, ὡς τῶν νεκρῶν ἐν νεκρῶν λειπόμενος· καὶ ὁ Ὁριγένης δὲ εἶπε „Φρονεῖ μὲν ὁ ἄφρων ὅτι οὐκ ἔστι Θεός· διὰ τοῦτο ἐν καρδίᾳ εἶπεν· οὐχ ὁμολογεῖ δὲ τῷ σώματι διὰ τὸν τῶν ἀνθρώπων φόβον.

(2) Ὑπερβατὴ φησὶ καὶ ῥίζα τῆς ἀσεβείας ἡ τοῦ βίου διαφθορά· εἰς ἀκολασίαν γὰρ σφᾶς αὐτοὺς καὶ θνητῶν βίου ἐκδεδωκότες, τὸν Θεὸν τὴν μνήμην τῆς διανοίας ἐξέβαλον· εἶναι λόγια τοῦ Θεοδώρου· δεχ. καὶ τὸν ιβ'. Ψαλμόν· λέγει δὲ καὶ ὁ Χρυσόστομος „Διεφθάρησαν ὅτι φθορὰν τῷ ἀφάρτῳ ἐπεσεράτευσαν, καὶ ἠλλαξάν τὴν δόξαν τοῦ ἀφάρτου Θεοῦ ἐν ὁμοιώματι εἰκόνας φθορᾶς ἀνθρώπου· ἄνθρωποι κατεφθαρμένοι τὸν νοῦν.

ρίσει, πῶς ὁ Θεὸς τῶν Ἑβραίων ἔκαμε τὸν ἀφανισμόν αὐτὸν· ἢ νοεῖται καὶ οὕτως ὁ λόγος, ὅτι ἔχει μόνον οἱ Ἀσσύριοι θέλουν γινώσκουν, πῶς ὁ διαφθεύρας αὐτοὺς εἶναι Θεός· ἀλλὰ καὶ ὅλα τὰ ἄλλα ὄνομα Ἑθνη, ἔχουν νὰ γινώσκουν αὐτὸν, ὅταν μάθουν τὴν καταστροφὴν καὶ ἀπώλειαν τῶν Ἀσσυρίων. (1).

ἐκεῖνοι οἱ Ἰουδαῖοι, ὅπου τότε ἐπολιορκούντο μέσα εἰς τὰ Ἱεροσόλυμα ἀπὸ τὸν Σαναχρηίμ· ὥσάν ὅπου καὶ ἐκεῖνοι ἐκατόγοντο ἀπὸ τὴν βασιλείαν τοῦ Δαβὶδ· ἵνα καὶ ἐκ προσώπου τοῦ Δαβὶδ λέγηται ὁ λόγος οὗτος· ὅστις εἶπε Κύριον, οὐχὶ τὸν ἑαυτόν του, ἀλλὰ τὸν Θεόν. (2)

„Οἱ ἐσθίωντες τὸν λαόν μου ἐν βρώσει
„ἀρτου, τὸν Κύριον οὐκ ἐπεκαλέσαντο
„το·

5: „Ἐκεῖ ἐδειλίασαν φόβῳ (3) οὐ οὐκ
„ἦν φόβος.

Τοῦτο τὸ ρητὸν λέγεται ἐκ προσώπου τοῦ Θεοῦ· ὅτι ἐκεῖνοι ὅπου κατατρώγουν, ὥσάν ψωμί, τὸν λαόν μου, καὶ καταφθείρουν αὐτὸν μὲ πολιορκίαν καὶ πείναν, καὶ φοβερισμόν· αὐτοὶ, λέγω, δὲν ἐπικαλέσθησαν ἐμὲ τὸν Κύριον καὶ Δεσπότην τῶν ἀπάντων· ἦτοι δὲν μὲ ὠνόμασαν Θεόν· ἤμπορουν δὲ νὰ ὀνομασθῶν καὶ λαὸς τοῦ Δαβὶδ

Ὅταν ὁ Ῥαψάκης ἐπολιορκεῖ τὰ Ἱεροσόλυμα, τότε ἐφοβήθησαν ὁ Ἐζεκίας καὶ οἱ μετ' αὐτοῦ, ἀπὸ τὸν φόβον αὐτοῦ καὶ τοῦ Σαναχρηίμ· διὰ τοῦτο λέγει ὁ Δαβὶδ, ὅτι ἐφοβήθησαν οὐ οὐκ ἦν φόβος· ἦτοι τὸν Σαναχρηίμ· ἢ καὶ Ῥαψάκην, τοὺς ὁποίους δὲν ἔπρεπε νὰ φοβηθῶν· ἐπειδὴ αὐτοὶ δὲν ἐδύναντο νὰ φοβίσουν τοὺς Ἰουδαίους, μὲ τὸ νὰ εἶχον ἀντίμαχόν τοὺς τὸν Θεόν· (4) τοῦτο γὰρ ἐφανέρωσεν ἀκολουθῶς εἰπών. (5).

„Ὁ-

(1) Ὁ δὲ Θεὸς Κύριλλος λέγει, ὅτι ἐπειδὴ εἶπεν ἀνωτέρω, ὅτι πάντες ἐξέκλιναν, καὶ ἐργάζονται τὴν ἀνομίαν, τὴν φθοράν· καὶ ἔρχεται ὁ μέλλων γινώσκων οὗτοι τὸν Κύριον, καὶ πιστεύειν εἰς αὐτόν· καὶ ἀποκρίνεται, ὅτι καὶ πάντες πολλοὶ πιστεύουσιν, μερικοὶ δὲ θέλουν μείνουν καὶ εἰς τὴν ἀπιστίαν, οἵτινες καὶ ἔχουν νὰ διαξοῦν τοὺς πιστεύοντας· ἢ νοεῖται τὸ οὐχὶ γινώσκονται πάντες οἱ ἐργαζόμενοι τὴν ἀνομίαν ἀποφαντικῶς, κατὰ τὸν Κύριλλον λέγοντα „Τὸ οὐχὶ γινώσκονται φθορίαν, ἀπὸ τοῦ οὐκ ἔσονται ἐν γνώσει τῶν ἀγαθῶν οἱ ἐργαζόμενοι τὴν ἀνομίαν· διὰ ποίαν αἰτίαν; ὅτι εἰς κακότεχνον ψυχὴν, οὐκ εἰσελεύσεται σοφία· οὐδὲ κατοικήσει ἐν σώματι κατάχρηστος ἀμαρτίας· ὥστε γὰρ ἡμεῖς οὐκ ἐν τοῖς ἀκαθάρτοις ἀγγελίοις, ἀλλ' ἐν τοῖς ὅτι μάλιστα τιμιωτάτοις τῶν εὐδῶν ἐντίθετον μῦθον· οὕτως καὶ ὁ τῶν ὅλων Θεός, οὐ ταῖς ἀκαθάρτοις ψυχαῖς, ἀλλὰ ταῖς ἀγίαις καὶ καθαραῖς ἐγκατακλεῖει τῶν θεῶν ἀγαθῶν τὴν μέθεξιν.

(2) Τοῦτο λέγει περὶ τῶν ἀπιστησάντων Ἰουδαίων κατὰ τὸν θεῖον Κύριλλον, οἵτινες κατέτρωγαν τρόπον τινα ἐκείνους, ὅπου ἐπίστευσαν εἰς τὸν Χριστόν, διώκοντες αὐτοὺς καὶ ἐπιβουλεύοντες, καὶ τὰ ὑπάρχοντα αὐτῶν διασπάζοντες· ὅθεν ὁ Παῦλος ἔγραφε πρὸς τοὺς πιστοὺς Ἰουδαίους „Καὶ γὰρ τὴν ἀσπαγὴν τῶν ὑπαρχόντων ἡμῶν μετὰ χαρᾶς προσεδέξασθε· ὁ δὲ Ἡσυχίος λέγει „Πάντες οἱ τοῦ πέννητος ἀδικούντες, καὶ τὰ τοῦ πλησίον ἀσπάζοντες, βρώσει ἄρτου τὸν λαόν τοῦ Θεοῦ ἐσθίειν εἰκότως λέγονται· τροφὴν γὰρ τῆς ἐαυτῶν πλεονεξίας τὴν ἀδικίαν τὴν εἰς ἐκείνους ἔχουσι· νομίσαις δὲ μάλιστα τοὺς διδασκάλους τῶν Ἰουδαίων λέγεσθαι.

(3) Ἐν ἄλλοις γράφεται φόβον.

(4) Εἶπε δὲ ὁ Βασιλεὺς „Μείγισον εἰς τελείωσιν τὸ πεπαιδευμένως φοβεῖσθαι, καὶ μὴ πάντα καταπτύσσειν, μηδὲ φοβερεῖς εἶναι τὰ ἀδελφὰ δεδιόκτας· καταγινώσκει γὰρ τὴν τοιούτων ὁ Ψαλμωδὴς.

(5) Ἄλλος δὲ εἶπεν „Ὁμοίον πάσχοντες τῇ πάθει τῶν ἐδωροφούντων, οἷς εἶπερ δυνάμει παραδεχθῆναι τὸ ἴδιον· ἱματικὸν ἔχει τοῦ πάθους τῇ κάμνῃ· ἀλλὰ φοβούνται πως τὸ ἐπὶ σωτηρίᾳ προκείμενον, καὶ ἀλλοτριῶνται τοῦ σώματος, φόβῳ τοῦ μὴ ἀπολείσθαι, κατασκευάζοντες ἑαυτοῖς τὴν ἀπώλειαν· οὕτως καὶ οἱ Ἰουδαῖοι τῆς πηγῆς αὐτοῖς ἐκβώσκοντες, ἦτις διψᾷ ἐκχέσθαι πρὸς με καὶ πνέτω, τῇ λύσει τῆς ἀπιστίας προκατειλημμένοι τὰ τῆς ψυχῆς αἰσθητήρια, ἐφοβούντο φόβον οὐ οὐκ ἦν φόβος, τὸ ποτὸν τῆς σωτηρίας ἀποσπορέμενοι· (κατὰ τὸ Νικητήν) καὶ ὁ Ἡσυχίος δὲ λέγει „Περὶ τῶν Ἰουδαίων λέγει· τὸν γὰρ ἀληθῶς Κύριον τὸν Χριστόν οὐκ ἐπεκαλέσαντο· καὶ ἡ

96-

„Οτι Κύριος ἐν γενεᾷ δικαίων.

Δικαίους ἐδῶ ὀνομάζει τοὺς εὐσεβεῖς · τοιοῦτοι γὰρ εὐσεβεῖς ἦτον ὁ Ἐζεκίας καὶ οἱ περὶ αὐτὸν, θεοφιλῶς τοὺς ὑπηκόους λαοὺς κυβερνῶντες · γενεὰν δὲ αὐτῶν εἶπεν, ὅτι ὅλοι ἦτον Ἰσραηλῖται ἀπὸ μίαν καὶ τὴν αὐτὴν ρίζαν τοῦ Ἰσραὴλ καταγόμενοι · ἢ ἐπαναλαμβάνει πάλιν ἐδῶ τὸ ἀνωτέρω · οἷον ἐκεῖ ἐδειλιάσαν οἱ τοῦ Σεναχηρείμ στρατιῶται μὲ φόβον τὸν ἐκ Θεοῦ · τοῦ ὁποίου Θεοῦ φόβος δὲν ἦτον κοντὰ εἰς αὐτοὺς πρὸ τῆς δοκιμῆς καὶ τοῦ θανάτου τῶν φονευθέντων · ἐπεὶ δὴ καὶ αὐτὸς ὁ Θεὸς ἦτον εἰς τὸ γένος τῶν πολεμουμένων Ἰουδαίων, ὑπὲρ αὐτῶν πολεμῶν τοὺς Ἀσσυρίους · ἢ καὶ ἐδειλιάσαν οἱ Ἀσσύριοι μὲ τὸν φόβον τοῦ Ἐζεκίου, τοῦ ὁποίου φόβος δὲν ἦτον εἰς αὐτούς · αὐτὸς γὰρ μᾶλλον ἐφοβεῖτο, καὶ ἐπρόσμενεν εἰς τὴν αὐρίον νὰ φονευθῇ, ὁμοῦ μὲ ὅλους τοὺς Ἰουδαίους · διότι ὅταν ἐκατασφάττοντο ἀπὸ τὸν Ἀγγέλου οἱ Ἀσσύριοι, ἐνόμιζον ὅτι ἐσπάζοντο ἀπὸ τὸν βασιλέα Ἐζεκίαν, καὶ ἀκολουθῶς ἐμάνθανον, ὅτι Θεὸς εἶναι ὁ Θεὸς τῶν Ἰουδαίων, ὅστις ἐβοήθει εἰς αὐτούς.

„Βουλὴν πτωχοῦ κατασχύνετε, ὁ δὲ
„Κύριος ἐλπίς αὐτοῦ ἐστί.

Τοῦτο λέγει ὁ Δαβὶδ πρὸς τοὺς Ἀσσυρίους, ὅτι ἐσεῖς ἐκαταφρονήσατε τὸν σοχασμὸν ὁποῦ ἐ-

σοχάσθη ὁ Ἐζεκίας, ὅς τις ἦτον πτωχός, ὅσαν εἰς τὴν ἐτοιμασίαν τοῦ πολέμου · τί δὲ αὐτὸς ἐσοχάσθη; τὸ νὰ ἀπελπισθῇ ἀπὸ κάθε βοήθειαν ἀνθρώπινην, καὶ νὰ καταφύγῃ εἰς μόνον τὸν Θεόν, φορεμένος μὲ σάκκον, καὶ σάκτην ἔχων εἰς τὴν κεφαλὴν · τοῦτο δὲ μαθόντες οἱ Ἀσσύριοι, ἐπεριγέλασαν αὐτὸ ὡς ἀνωφελές · ἐσεῖς λοιπὸν, λέγει, ἐπεριγελᾶσατε τὴν βουλὴν αὐτὴν τοῦ Ἐζεκίου · αὐτὸς ὅμως ἔχει ἐλπίδα καὶ θάρρος τοῦτον Κύριον, καὶ αὐτὸν μόνον εὖρε βοηθόν του.

„Τίς δώσει ἐκ Σιών τὸ σωτήριον τοῦ
„Ἰσραὴλ;

Ποῖος, λέγει, ἀπὸ τοὺς κατοίκους τῆς Σιών· ἦτοι τῆς Ἱερουσαλὴμ, θέλει δώσει τὴν σωτηρίαν εἰς τοὺς Ἰουδαίους, αἵτινες τῶσον πολλὰ ἀδυνατήσαν; ἢ ποῖος θέλει ἐλευθερώσει αὐτοὺς ἀπὸ τὰ χεῖρα τοῦ Σεναχηρείμ καὶ Ῥαφάκου; βέβαια οὐδεὶς ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους, εἰμὴ μόνος ὁ Θεός, εἰς τὸν ὁποῖον ἤλπισαν · εἶπε δὲ τὸ ἐκ Σιών, ἐπειδὴ ὁ Θεὸς ἐνομίζετο, ὅτι κατοικεῖ ἐν τῷ ναῷ τῆς Σιών, καὶ Ἱερουσαλὴμ τῆς πολεμουμένης. (1)

„Ἐν τῷ ἐπιστρέψαι Κύριον τὴν αἵχμα-
„λωσίαν τοῦ λαοῦ αὐτοῦ, ἀγαλλιάσε-
„ται Ἰακώβ καὶ εὐφρανθήσεται Ἰσραὴλ.

Αἵχμαλωσίαν ἐδῶ καὶ σκλαβίαν λέγει ὁ Δα-
βὶδ, ὅχι τὴν γενομένην, ἀλλὰ τὴν ἐλπίζομένην
νὰ

φοβήθησαν φόβον πεφικτόν, ἐνθα οὐκ ἦν φόβος · ὅτε πρὸς ἀλλήλους ἔλεγον · εἰν ἀφῶμεν τὸν ἀνθρώπον τοῦτον, ἡξουσιν οἱ Ῥωμαῖοι ἢ ἀφῶσιν ἡμῶν τὸν τόπον ἢ τὸ ἔθνος · καίτοι οὐκ ἂν τοῦτο ἐγίνετο, εἰ τὴν εἰς αὐτὸν πίσιν ἐρύλαζαν.

(1) Ὁ Εὐσεβὴς δὲ λέγει „Διψῶντος ἡ φωνὴ τὸν καιρὸν, καθ' ὃν ἐπιλάμψει τοῖς ἐπὶ γῆς ὁ Χριστός · ὡς εἰ ἔλεγε τίς δώσει ποτε ταῦτα δι' ἔργων χωρῆσαι, ὅσε γενέσθαι κακῶν ἐλευθερίαν τοῖς υἱοῖς τῶν ἀνθρώπων διὰ τῆς ἐπιφανείας τοῦ Χριστοῦ; ἀγαλλιάσονται δὲ οἱ Δίκαιοι ἢ Προφῆται, ἐπὶ τῇ ἡμετέρᾳ σωτηρίᾳ ἢ τῇ ἐκβάσει τῆς προφητείας αὐτῶν χαίροντες · εἶπε δὲ ἢ ὁ Ἠσυχίος „Ἀπὸ τῆς Σιών ὁ Προφήτης τὸ σωτήριον εὔχεται · ἐπειδὴ ἐκεῖ ἡμῖν ἀπέδωκεν ὁ Χριστὸς τὸ ἀρχαῖον ἐμψύχημα · ὅπερ δηλῶν ἐπήγαγεν · ἐν τῷ ἐπιστρέψαι Κύριον.

νά γένῃ· ἤλπιζον γὰρ οἱ Ἑβραῖοι, ὅτι μετ' ὀλίγον ἔχουν νὰ σκλαβωθῶν, ἀπὸ τὸν πολὺν φόβον ὅπου εἶχον· ἐπειδὴ καὶ ἦτον πιασμένοι σχεδόν, ἀπὸ τὰ στρατεύματα τῶν Ἀσσυρίων· Ἰακώβ δὲ καὶ Ἰσραὴλ τὸν ἴδιον λαὸν λέγει· καθότι αὐτὸς ἐκατάγετο ἀπὸ τὴν ρίζαν τοῦ Ἰακώβ, τοῦ ὑπερὸν μετονομασθέντος Ἰσραὴλ ἀπὸ τὸν Θεόν· (1) τὸ δὲ νόημα ὅπου λέγει εἶναι τοιοῦτον· ὅτι ἐπειδὴ ὁ Κύριος ἐλευθέρωσε τοὺς Ἰουδαίους, τοὺς σχεδὸν σκλαβωθέντας, διὰ τοῦτο θέλουν ἀγαλλιάσθαι καὶ θέλουν εὐφρανθῶν οἱ ἐλευθερωθέντες· καὶ σωματικῶς μὲν, θέλουν ἀγαλλιάσθαι· ψυχικῶς δὲ, θέλουν εὐφρανθῶν· ἓνα μὲν, διὰ τὴν εὐθηνίαν καὶ πλουσιότητα τῶν φαγητῶν, καὶ ἄλλο δὲ, διὰ τὴν μελέτην τῶν θείων λόγων, τοὺς ὁποίους ἐμποδίζοντο νὰ ἀπολαμβάνουν διὰ τὴν πολιτορχίαν, ὅπου ἐδοκίμαζον ὑπὸ τῶν Ἀσσυρίων.

Καὶ κατὰ μὲν τὰ συμβεβηκότα, εἰς τὸν Ἑξέκιαν καὶ τὸν Ἀσσύριον Συναχθεῖν, ἐξηγήσαμεν ἕως τῶρα τὸν παρόντα Ψαλμόν· πρέπει δὲ νὰ ἐξηγήσωμεν αὐτὸν καὶ κατὰ τοὺς χρόνους, καθ' οὓς ὁ Κύριος ἔγενεν ἄνθρωπος.

Εἶπε, λέγει, ὁ ἄρρων δῆμος τῶν Ἰουδαίων, ὁ μὴ καταλαβάνων τὰς περὶ Χριστοῦ προφητείας, ὅτι δὲν εἶναι Θεὸς ὁ Χριστὸς, ὁ τὰ θαύματα εἰς αὐτοὺς ἐργαζόμενος· ἄρ' οὐ δὲ ἐτί πρωτον ὁ λαὸς τῶν Ἰουδαίων εἰς τὸν ἑαυτὸν του ἐσυλλογίσθη, ὑστερον ἐκατηγόρει καὶ φανερώς τὸν Χριστόν, διὰ τί ὠνόμαζε τὸν ἑαυτὸν του Θεόν· τὰ δὲ ἀκόλουθα λόγια ἐρμηνεύονται κατὰ τὴν ὁμοίαν ἐρμηνείαν, ὅπου ἐποιήσαμεν αὐτῶν ἀνωτέρω· διότι δὲν ἦτον ἀνάγκη εἰς τοὺς Ἰουδαίους καλένας, ὅπου νὰ κάμῃ χρησιμότητα· δηλ· ἀνάμεσα εἰς ἐκεῖ-

νους, ὅπου δὲν ἐδέχθησαν τὴν διδασκαλίαν τοῦ Κυρίου.

Κύριος δὲ διέκυψεν ἀπὸ τοὺς οὐρανοὺς· ἦτοι ὁ υἱὸς ἀπὸ τὸν οὐρανὸν διακύψας, ἐκατέβη εἰς τὴν γῆν καὶ ἦλθεν εἰς τοὺς ἀνθρώπους, καὶ μετὰ σάρκα ὡμίλησε μετ' αὐτούς· κύπτειν γὰρ εἶναι, τὸ νὰ κάμῃται καὶ νὰ κλίνη τις ἀπὸ τὰ ὑψηλὰ εἰς τὰ χαμηλά· τὰ δὲ ἀκόλουθα λόγια ἐξηγούνται παρομοίως μετὰ τὴν ἀνωτέρω ἐξήγησιν, ὅπου ἐποιήσαμεν· τὸ δὲ οὐκ ἔστιν ἕως ἐνὸς νοεῖται, ἀντὶ τοῦ πάρεξ ἔσθαι· ἦγουν ὁ Χριστὸς μόνος εἶναι ἀγαθοεργός, ὁ ἐν τοῖς Ἰουδαίοις ἀναστροφόμενος· τὸ δὲ οὐχὶ γνωσκονται πάντες οἱ ἐργαζόμενοι τὴν ἀνομίαν, ὅχι ἑρωματικῶς, ἀλλὰ ἀποραυτικῶς· πρέπει νὰ ἀναγνωσθῇ κατὰ τὴν ἐννοίαν ταύτην· ἐπειδὴ οἱ Ἰουδαῖοι, οἱ ὄντες φθονεροὶ καὶ πονηροὶ ὡσάν τὰ Ἑθνη, δὲν ἠθέλησαν νὰ γνωρίσουν τὸν Χριστὸν διὰ Θεόν· τὰ δὲ, οἱ ἐσθίοντες τὸν λαὸν μου, λέγεται ἀπὸ τὸ πρόσωπον τοῦ Χριστοῦ πρὸς τοὺς ἀχρήστους Ἰουδαίους, οἵτινες ἔτρωγον μετὰ τὸ σῶμα τῆς μαχαίρας, καὶ καθὲς ἄλλης βασάνου, ὡσάν ἄρτον, τοὺς μαθητάς τοῦ Κυρίου· καὶ τὸν Κύριον αὐτῶν· ἦτοι τὸν υἱὸν τοῦ Θεοῦ, δὲν ἐπικαλέσθησαν οὐδὲ ὠνόμασαν Θεόν.

Ἐκεῖ δὲ ἐδειλίασαν φόβῳ, οὐ οὐκ ἦν φόβος· ἐπειδὴ οἱ Ἰουδαῖοι ἐφοβούντο νὰ ὁμολογήσῃ τὸν Χριστὸν Θεόν, μήπως ἤθελαν παραβῶν τὸν νόμον προσάξοντα· Οὐκ ἐσονται σοὶ Θεοὶ ἑτεροὶ πλην ἐμοῦ (Ἐξ. κ'. 3.) κατὰ τὸν θεῖον Κύριον· καὶ πάλιν τότε ἐφοβήθησαν, ὅταν δὲν ἐπρεπε νὰ φοβηθῶν· διότι ὅταν ἐπροσῆλθωσαν τὸν Ἰησοῦν εἰς τὸν Σταυρὸν, καὶ ἐνόμισαν πῶς ἤλευθερώθησαν ἀπὸ τὰς χειράς του βλέποντες αὐτὸν ἀ-

πο·

(1) Εἶπε δὲ πρωτον Ἰακώβ ἔπειτα Ἰσραὴλ· ἐπειδὴ κατὰ τὸν Ἠσύχιον ἡ Δεῖ ἡμᾶς προκείμενους ἐπὶ τῇ κατὰ Θεὸν τελειότητι, πρωτον μὲν Ἰακώβ γενέσθαι, πτερνίζοντας τὸν Διάβολον, ἔκ καταγωνιζομένους διὰ τῶν πρακτικῶν ἀρετῶν· εἶτα Ἰσραὴλ, καθαρῶς ὀρῶντας Θεόν, ὡς ἀπολελυμένους τῆς τοῦ σώματος σχέσεως, εὐφρανθῆμεν οὖν ἡμεῖς, πρωτον μὲν τὸν ἐχθρὸν πτερνίσαντες, ὡς ὁ Ἰακώβ τὸν Ἠσαῦ· Ἰακώβ γὰρ πτερνίσας ἐρμηνεύεται· ἔπειτα δὲ, ἔκ τῷ Θεῷ νοερῶς πλησιάζαντες, ἔσθαι ὡς ἐφικτὸν ἀξιούμενοι· Ἰσραὴλ γὰρ νοεῖ ἐφ' ὃν Θεὸν ἐρμηνεύεται· (παρὰ τῇ Νικητῇ) λέγει δὲ ἔκ ὁ Κύριλλος· ἡ Αἰχμαλωτίζεται ψυχὴ διὰ βαθυμίας ὑπὸ ἀμαρτίαν γενομένη, ἐκπεσοῦσα τῆς ἀρετῆς· ἐπιστρέφει δὲ τυχοῦσα τῆς διὰ μετανοίας ἀφέσεως, ἢν διὰ τοῦ Σταυροῦ πάσχειν ὁ Κύριος (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ) ἔφη δὲ ἔκ ὁ Ἠσύχιος ἡ Ἠχμαλωτεύσεν ἡμῶν ὁ Σατανᾶς, δι' ἀπάτης τὴν κοινωνίαν τοῦ Πνεύματος, ἀλλ' ὁ Χριστὸς αὐτὴν ἐκ τῇ Σιών ἀπέδωκε διὰ τοῦ τῶν Ἀποστόλων ἐμφυσήματος.

παθάνοντα, τότε περισσότερον ἐφοβήθησαν, ἰδόντες τὸν σεισμόν καὶ τὰ γινόμενα σημεῖα καὶ θαύματα· πάλιν, ἐφοβήθησαν μὲν, μήπως ἔλθουν οἱ Μαθηταὶ τοῦ Ἰησοῦ τὴν νύκτα καὶ τὸν κλέψουν ἀπὸ τοῦ τάφου, καὶ διὰ τοῦτο ἔβαλον στρατιώτας καὶ ἐφύλαττον· ὁμως ἐφοβήθησαν ἐκεῖ, ὅπου οὐκ ἦν φόβος· ἐπειδὴ οἱ Μαθηταὶ τοῦ Κυρίου, οὐδὲ εἰς τὸν νοῦν τους τελείως ἔβαλον τὸ νὰ κλέψουν αὐτόν· διὰ τὴν προέβλεπον εἰς αὐτοὺς ὁ Κύριος, ὅτι αὐτεξουσίως ἔχει νὰ ἀναστῇ κατὰ τὴν τρίτην ἡμέραν. Ὁ δὲ Κύριος ἐν γενεᾷ δικαίων, νοεῖται ἀντὶ τοῦ ἐν τῷ συστήματι τῶν ἐξ Ἑθνῶν πιστευσάντων εἰς τὸν Χριστόν· οἱ ὅποιοι ἀρ' οὐ ἐγνώρισαν τὸν Χριστόν διὰ Θεοῦ, ἐπορεύθησαν τὴν βασιλικὴν ἐξουσίαν τῶν θείων ἐντολῶν· οἱ γὰρ Ἰουδαῖοι, ἐπειδὴ δὲν ἐδέχθησαν τὸν Χριστόν, διὰ τοῦτο ὁ Χριστὸς ἐκάλεσε τὰ Ἑθνη εἰς τὴν πίσιν καὶ ἐπίγνωσιν αὐτοῦ.

Τὸ δὲ, βουλὴν πτωχοῦ κατασχύνετε, θέλομεν νοήσομεν, πῶς ἐρρέθη πρὸς τοὺς Ἰουδαίους διὰ τὸν ἐξ Ἑθνῶν λαόν· ὅστις ἦτον, πάλαι μὲν, πτωχὸς κατὰ τὴν θεογνωσίαν, ἀπὸ τὴν ὁποίαν ἦτον μακράν, προσκυνῶν τὰ ἄψυχα εἰδωλα· ὕστερον δὲ, ἔγινε πτωχὸς διὰ τὸν Χριστόν καὶ κατὰ τὰ χρήματα· τούτου λοιπὸν τοῦ ἐξ Ἑθνῶν λαοῦ τὴν βουλὴν, ἐκαταφρόνησαν οἱ Ἰουδαῖοι, καὶ ἐπειγέλασαν ὡς ματαίαν· ἡ βουλὴ δὲ αὕτη ἦτον, τὸ νὰ δεχθῶν τὴν εἰς Χριστόν πίστιν· τὸ δὲ, τίς δώσει ἐκ Σιών τὸ σωτήριον τοῦ Ἰσραὴλ, νοεῖται ἀντὶ τοῦ, ποῦτος ἤθελεν ἀναβῆναι εἰς τὸ βουνὸν τῆς

Σιών τὸ κυκλοῦν τὴν Ἱερουσαλὴμ, καὶ ἀπὸ ἐκεῖ νὰ ἀναγνώσῃ εἰς τὸν λαόν τὸ σωτήριον, ἡγουν τοὺς σωτηρίου νόμους· ἀντὶ τοῦ οὐδεὶς· πυνήθεια γὰρ ἦτον εἰς τοὺς Ἰουδαίους νὰ κάμουν τοῦτο εἰς καποίας διωρισμένους ἡμέρας· ἦτοι τὸ νὰ ἀναβαίνουν εἰς τὸ ὄρος Σιών, καὶ ἀπὸ ἐκεῖ νὰ ἀναγινώσκουν τὸν νόμον εἰς ἐπήκοον πάντων· τοῦτο δὲ λέγει ὁ Δαβὶδ προφητεύοντας, ὅτι ἀρ' οὐ ἡ Ἱερουσαλὴμ καταδαρισθῇ ἀπὸ τοὺς Ῥωμαίους, καὶ τὸ εὐαγγέλιον κηρυχθῇ εἰς τὰ πέρατα τῆς γῆς, αὕτη ἡ συνήθεια ἔχει νὰ παύσῃ· ἡγουν τὸ νὰ ἀναγινώσκειται ὁ νόμος ἀπὸ τοῦ ὑψηλοῦ ὄρους τῆς Σιών.

Ἐν τῷ ἐπιστρέφει δὲ Χριστὸν τὴν αἰχμαλωσίαν τοῦ λαοῦ αὐτοῦ· „Δώσω σοι γὰρ φησὶν Ἑθνη τὴν κληρονομίαν σου“ (Ψαλ. β' . 8 .) τὴν ὁποίαν ἐσχλάβωσεν ὁ Διάβολος μετὰ τὸ κοντάρι τῆς πλάνης του· τότε, λέγω, ἀγαλλιάσεται Ἰακώβ καὶ εὐφρανθήσεται Ἰσραὴλ· ἦτοι οἱ Προφῆται, οἱ γεννηθέντες ἀπὸ τὴν ρίζαν τοῦ Ἰακώβ, οἵτινες τὸ τοιοῦτο μυστήριον ἐπροφήτευσαν· ἀγαλλιάσονται δὲ αὐτοὶ καὶ εὐφρανθήσονται, ἐπειδὴ καὶ θέλουν ἰδοῦν τὴν τελείωσιν τῶν προφητειῶν τους· ἡ Ἰακώβ καὶ Ἰσραὴλ εἶναι οἱ πιστεύσαντες εἰς τὸν Χριστόν, οἵτινες ἀντὶ τῶν ἀπιστησάντων Ἰουδαίων, ἐμβῆκαν εἰς τὴν πίσιν τοῦ Χριστοῦ· καὶ τῶν ὁποίων πρόγονος ἦτον ὁ Ἰακώβ· ἐπιστρέφει δὲ λέγεται, τὸ νὰ ἐπιστραφοῦν οἱ πιστεύσαντες Ἰουδαῖοι εἰς τὰ οἰκεῖα δέκτικα, καὶ κληρονομίαν τῶν προγόνων τους, ἀπὸ τὰ ὅποια ἐξέπεσον.

ΨΑΛΜΟΣ ΙΔ'.

ἢ Εἰς τὸ τέλος Ψαλμὸς τοῦ Δαβὶδ .

Εἰς τὸ τέλος οὗτος ὁ Ψαλμὸς ἐπιγράφεται , διὰ τὶ φανερώνει ποῖος πρέπει νὰ ᾖ κατὰ τὴν ἀρετὴν τέλειος . (1)

1 : „Κύριε , τίς παροικήσει ἐν τῷ σκηνώματί σου ; ἢ τίς κατασκηνώσει ἐν ὄρει ἁγίῳ σου ;

τίθει τὸν λόγον ὁ Δαβὶδ ἐρωτηματικῶς . ἐρωτᾷ γάρ , ποῖος θέλει κάμῃ τόδε καὶ τόδε ; „ Κύριε τίς παροικήσει ἐν τῷ σκηνώματί σου ; παρούσα μὲν εἶναι , ἡ προσωρινὴ κατοικία , ὅπου ἤθελε κάμῃ τινὰς εἰς ξένον οἶκον (2) σκηνώμα δὲ ψυχῆς , εἶναι τὸ σῶμα , μέσα εἰς τὸ ὅποιον σκηνοῖ καὶ κατοικεῖ , κατὰ τὸν Βασιλεῖον καὶ Εὐσέβειον . ἐρωτᾷ λοιπὸν ὁ Προφήτης διὰ νὰ μαθῇ , ποῖος εἶναι ὁ τέλειος ἄνθρωπος , ὅς τις ἤθελε νομίσῃ ὡς παρούσαν προσωρινὴν τὴν ἐν τῷ σώματι τούτῳ ζωὴν ; καὶ ποῖος εἶναι ἐκεῖνος , ὅπου ἤθελε μεταχαρισθῇ εἰς ξένον τὸ σῶμά του , μὲ τὸ νὰ φροντίζῃ πολλὰ ὀλίγον δι' αὐτό ; τὴν σου δὲ ἀντανουμίαν ἐπρόσθεσεν ὁ Δαβὶδ , διὰ νὰ φανερώσῃ , ὅτι τὸ σῶμα εἶναι ἔργον καὶ ποίημα τοῦ Θεοῦ Λόγου καὶ ἀπὸ αὐτὸν ἐκλάσθῃ διὰ νὰ ᾖ σκηνώμα εἰς τὴν ψυχὴν ἢ εἴπα τὸ σου ,

διὰ

Ὁ μὲν Ἰουδαῖος , κατὰ τὸν μέγαν Βασίλειον , ὅταν ἀκούῃ σκηνώμα Θεοῦ καὶ ὄρος ἁγίον , εὐθὺς ἐννοεῖ τὸν ἐν Ἱεροσολύμοις ναὸν , καὶ τὸ βουνὸν τῆς Σιών τὸ πλησιάζον εἰς τὴν Ἱερουσαλήμ . ὡς ἡξεύρη ὁμως οὗτος , ὅτι ὅταν ταῦτα ἔλεγεν ὁ Δαβὶδ , δὲν ἦτον ἀκόμη κτισμένος ὁ ναὸς , οὔτε τὸ βουνὸν τῆς Σιών , ἦτον ἡγιασμένον καὶ ἀφιερωμένον εἰς τὸν Θεόν . ἐπειδὴ ἄρ' οὐ ἀπέθανεν ὁ Δαβὶδ , ἐγένεν ὁ ναὸς , καὶ τὸ βουνὸν τῆς Σιών ἀφιερώθη τῷ Θεῷ . διὰ τοῦτο πρέπει νὰ νοησώμεν ἀναγωγικῶς τὰ ρητὰ τοῦ Ψαλμοῦ . Ἐδῶ σχημα-

(1) Ἄλλος δὲ φησὶν „ Ἀθανάσιος ὁ Βασίλειος οἱ μεγάλοι Πατέρες φασιν , ὅτι τοῦτον εἶδε τὸν Ψαλμὸν ὁ Δαβὶδ , διδάσκων , τί ἂν ἄνθρωπον παρασκευάσῃ τῆς μακαρίας ἐκείνης τυχεῖν λήξεως . διὰ τὸν τέλειον ἡμῖν ὁ λόγος ὑπογράφει βουλόμενος τὸν τῶν μακαρισμῶν ἐπιτυγχάνειν μέλλοντα , πᾶσι τινι καὶ ἐδῶ τῶν περὶ αὐτὸν θεωρουμένων χρησάμενος , ἀπὸ τῶν προσεχέσεων καὶ πρώτων τὴν ἀρχὴν πεποιήται .

(2) Ὅθεν εἶπε καὶ ὁ μέγας Βασίλειος „ Παροικία ἐστὶ διαγωγή πρόσκαιρος , σὺχ ἰδρυμένην ζωὴν , ἀλλὰ παροδικὴν ἐπ' ἐλπίδι τῆς ἐπὶ τὰ κρείττονα μετασάσεως ὑποφαίνουσα . οὗτου δὲ ἀνδρὸς , παροδεύει μὲν τὸν βίον τῦτον , ἐπιείγεται δὲ πρὸς ἑτέραν ζωὴν . τὰ αὐτὰ αὐτολέγει σχεδὸν λέγει καὶ ὁ Εὐσέβιος .

διὰ τὴν φανέρωσιν, ὅτι καὶ αὐτὸς ὁ Θεὸς Λόγος ἔχει ποτὲ τὴν σκηνώσιν εἰς αὐτὸ, ὅταν γένῃ ἄνθρωπος· ἢ τίς κατασκηνώσει ἐν ὄρει ἁγίῳ σου; κατασκηνώσεις μὲν λέγεται, ἢ βεβαία κατάπαυσις, ὅπου ἤθελε κάμῃ τις, ἀφ' οὗ πολὺ ὁδοιπορήσῃ· ὅρος δὲ ἅγιον, εἶναι ὁ ὑπερουράνιος τόπος, ὅς τις εἶναι ἀνώτερος ἀπὸ τὰ ταπεινὰ καὶ ἐγκόσμια· καθὼς καὶ τὸ βουνὸν, εἶναι ἀνώτερον ἀπὸ τὰς πεδιάδας καὶ τὰ λαγκαδιὰ· λέγει γὰρ ὁ Ἀπόστολος, «Καὶ γὰρ προσεληλύθατε Σιών ὄρει, καὶ πόλει Θεοῦ ζῶντος, Ἱερουσαλὴμ ἐπουρανίῳ». (Ἑβρ· ιβ'· 22.) Καὶ ποῖος λέγει, εἶναι ὁ ἄνθρωπος ἐκεῖνος, ὅς τις φεύγωντας ἀπὸ τὴν παροῦσαν ζωὴν, ἤθελε κατασκηνώσῃ εἰς τὰς μονὰς τὰς ἐπουρανίους, καὶ αἰωνίους; (1.)

2: «Πορευόμενος ἁμώμος καὶ ἐργαζόμενος δικαιοσύνην».

Τοῦτο εἶναι ἀπόκρισις πρὸς τὴν ἀνωτέρω ἐρώτησιν· δηλαδὴ, ὅτι ἐκεῖνος θέλει παροικήσει ἐν τῇ σκηνώματι τοῦ σώματος, καὶ θέλει κατοικήσῃ εἰς τὸ ἐπουράνιον ὅρος, ὅποιος ἔχει τὰς ἀρετάς, ὅπου μέλλει νὰ εἴπῃ· ἀκολούθως δὲ ζωγραφίζει τὸν ἐνάγρετον, ὅπου θέλει κατοικήσῃ εἰς τὸν οὐρανόν, καὶ λέγει· ὅτι εἶναι ἐκεῖνος, ὅποιος ἤθελε πολιτευεῖται

ἁμώμος καὶ ἀκατηγόρητος· καὶ ὅποιος ἐργάζεται δικαιοσύνην· καὶ ἁμώμος μὲν, εἶναι ἐκεῖνος, ὅπου εἶναι τέλειος κατὰ τὴν θεωρίαν· ἐπειδὴ διὰ τῆς θεωρίας ἀναβαίνει ὁ νοῦς εἰς τὸν οὐρανόν· δίκαιος δὲ, εἶναι ὁ τέλειος κατὰ τὴν πράξιν· ἐπειδὴ ἡ ἐργασία, εἶναι τῆς πράξεως ἴδιον· ἐν ἐσώτῃ δὲ χρόνῳ, καὶ εἰς τὴν θεωρίαν, καὶ εἰς τὴν πράξιν ἐμεταχειρίσθη ὁ Δαβὶδ· διὰ τί καὶ ὁ θεωρητικὸς καὶ πρακτικὸς, ποτὲ δὲν πρέπει νὰ παύσῃ ἀπὸ τὴν θεωρίαν καὶ πράξιν· ἀλλὰ πάντοτε πρέπει νὰ προκόπτουν εἰς αὐτάς· ἐπειδὴ δὲ ἡ πρακτικὴ ἀρετὴ εἶναι διάφορος καὶ πολλῶν λογίων, διὰ τοῦτο μὲν τὸ ὄνομα τῆς καθολικῆς δικαιοσύνης, ὅλην αὐτὴν συμπεριέλαβε· διὰ τί μόνον ἡ δικαιοσύνη θεωρεῖται εἰς ὅλας τὰς ἀρετάς· δικαιοσύνη γὰρ εἶναι ἡ δικαιοπραγία καθε ἀρετῆς· εἰπὼν δὲ πρῶτον τὴν καθόλου δικαιοσύνην, ἀκολούθως ἀναφέρει καὶ τὰ μέρη αὐτῆς καὶ τὰς ἐνεργείας. (2.)

«Λαλῶν ἀλήθειαν ἐν καρδίᾳ αὐτοῦ».

Ὁ Δίκαιος, λέγει, ἄνθρωπος, ὅπου μέλλει νὰ κατοικήσῃ εἰς τὸν οὐρανόν, αὐτὸς ἀληθὴς πράγματι διαλογίζεται καὶ δογματίζει. (3.)

(1) Λέγει δὲ ὁ αὐτὸς μέγας Βασιλεὺς, «Σπάνιος δὲ ἔστι ὁ παροικῶν ἐν τῷ σώματι, ὃς ὁ κατασκηνῶν ἐν τῷ ὄρει, διὰ τοῦτο ὡς ἀπορῶν φησι, «Τίς παροικήσει; ἢ τίς κατασκηνώσει; τάχα δὲ ὃς ἐρωτηματικὸν ἐστὶ τὸ τίς; ὡς ἀποκρίσιν ἐπιζητοῦντος τοῦ ἁγίου, παρὰ τοῦ Κυρίου, ὃ διαλέγεται· πρὸς ὃν ἡ θεία φωνὴ λέγει τὸ ἐπερώτημα».

(2) Ὁ δὲ Βασιλεὺς λέγει, ὅτι ἁμώμος μὲν ἐστίν, ὁ κατὰ τὸν ἐν κρυπτῷ ἄνθρωπον εἰς πᾶσαν τελειώσιν ἀρετῆς ἀπηρητισμένος· ὁ δὲ ἐργαζόμενος δικαιοσύνην, ὁ τὸ πρακτικὸν ἑαυτοῦ διὰ σωματικῶν ἐνεργειῶν τελειῶν· δεῖ γὰρ μὴ μόνον ποιεῖν τὴν δικαίαν πράξιν, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ διαθέσεως δικαίας ἐργάζεσθαι κατὰ τὸ εἰρημένον, «Δικαίως τὸ δίκαιον διώξῃ» (Ἑβρ· 15· 10.)· τοῦτέστι μετὰ τοῦ λόγου τῆς δικαιοσύνης ἐπιτελεῖν τὴν πράξιν· ποιεῖ μὲν γὰρ τι ἱατρικὸν πρὸς ὠφέλειαν ἄλλου τῶν ἀσθενούντων ὁ ἰδιώτης, ἀλλ' οὐχὶ καὶ ἱατρικῶς ἐποίησεν ὁ τοιοῦτος, τῷ μὴ ἔχοντι τί τῇ τέχνῃ τῆς ἐνεργείας συνεπόμενον... πρόσεχε δὲ τῇ ἀκριβείᾳ τῆς λέξεως· οὐκ εἶπε πορευθεὶς ἁμώμος, ἀλλὰ πορευόμενος· οὐδὲ ἐργασάμενος δικαιοσύνην, ἀλλὰ ἐργαζόμενος· οὐ γὰρ μία πράξις τελειοῖ τὸν σπουδαῖον, ἀλλὰ παντὶ προσήκει τῷ βίῳ τὰς κατ' ἀρετὴν ἐνεργείας συμπαρατείνεσθαι.

(3) «Ἐφ' ὃν δὲ ὁ Θεὸς Βασιλεὺς, «Δύω τὰ σημανόμενα τῆς ἀληθείας εὗρομεν, ἐν μὲν τὴν περὶ τῶν πραγμάτων τῶν εἰς τὸν μακάριον βίον φερόντων κατέληψιν· ἕτερον δὲ τὴν περὶ τῶν κατὰ τὸν βίον εἰδησιν ὑγιᾶ· ἐκεῖνη μὲν οὖν τὴν ἀλήθειαν τὴν συνεργὸν τῆς σωτηρίας ἐν τῇ καρδίᾳ οὖσαν τοῦ τελείου, καὶ ἐν ἑκάστῳ ἀδόλως τῷ πλησίον μεταδιδόναι, ἐν δὲ τοῖς κατὰ τὸν βίον πράγμασι, εἰς τοὺς καὶ διαπίπτει τῆς ἀληθείας ἐσπουδαῖος, οὐδὲν ἐμπόδιον αὐτῷ πρὸς τὰ πραχέμενα ἔσται».

„ Καὶ ὀνειδισμόν οὐκ ἔλαβεν ἐπὶ τοῖς ἔγγιστα αὐτοῦ .

3: „ Ὅς οὐκ ἐδόλωσεν ἐν γλώσσῃ αὐτοῦ .

Ὁ Δίκαιος , λέγει , ἄνθρωπος , ὅπου μέλλει νὰ σκηνώσῃ εἰς τοὺς οὐρανοὺς , ὅχι μόνον αὐτὸς λογίζεται ἀληθινὰ εἰς τὸν ἑαυτόν του , ἀλλὰ καὶ λέγει πρὸς τοὺς ἄλλους ἀληθινὰ λόγια . διὰ μὲν γὰρ τῆς καρδίας , ἐφάνέρωσεν ἀνωτέρω τὸν ἐνδιάθετον λόγον , τὸν ἐν τῇ καρδίᾳ λαλούμενον . διὰ δὲ τῆς γλώττης , ἐφάνέρωσεν ἐδῶ τὸν προφορικὸν λόγον , τοῦ ὁποίου ἡ γλῶσσα γίνεται ὄργανον .

„ Καὶ οὐκ ἐποίησε τῷ πλησίον αὐτοῦ κακόν .

Πλησίον εἴμεθα ὅλοι οἱ ἄνθρωποι ἕνας εἰς τὸν ἄλλον , ἢ κατὰ τὴν αὐτὴν φύσιν τῆς ἀνθρωπότητος , ἢ κατὰ τὸν αὐτὸν λόγον τῆς πίστεως , ἢ καὶ κατὰ τὴν σχέσιν τοῦ γένους καὶ τῆς συγγενείας . κακὸν δὲ ὀνομάζει τὴν βλάβην . κατὰ τάξιν δὲ ὁ Δαβὶδ πρῶτον εἶπε τὴν καρδίαν , δεῦτερον τὴν γλῶσσαν , καὶ τρίτον τὴν ποίησιν καὶ τὰ ἔργα . διὰ τί πρῶτον ὁ ἄνθρωπος διαλογίζεται . δεῦτερον λαλεῖ καὶ τρίτον ἐργάζεται . (1)

Ἐνα καὶ τὸ αὐτὸ δηλοῦ τὸ ἔγγιστα καὶ τὸ πλησίον ἐδῶ . ἐκεῖνος λοιπὸν , λέγει , θέλει κατοικήσῃ εἰς τὸν οὐρανόν , ὅποιος δὲν ἔλαβεν ὀνειδισμόν κατὰ τοῦ ἀδελφοῦ του : ἤγουν ὅποιος δὲν ἐπεριέλασε τοὺς σφάλλοντας ἀδελφούς του , ἢ μισερῶθέντας , ἢ κατὰ ἄλλον τρόπον δυσυχούοντας . ὁ μὲν γὰρ ὀνειδισμὸς , τέλος ἔχει τὴν ὑβρίν καὶ τὴν αἰσχύνην τοῦ ὀνειδιζομένου . ὁ δὲ ἐλεγκμὸς , τέλος ἔχει τὴν διόρθωσιν τοῦ σφάλματος τοῦ ἀδελφοῦ . ὅθεν τὸν ἐλεγκμὸν μὲν , ἐπὶ καλοῦ λαμβάνομεν . τὸν δὲ ὀνειδισμόν , οὐδέποτε λαμβάνομεν ἐπὶ καλοῦ , κατὰ τὸν μέγαν Βασιλεῖον . ἀλλ' ἐπὶ κακοῦ , ὡς ἐναντιώτατον εἰς τὸν ἀδελφικὸν ἐλεγκμόν . (2)

4. „ Ἐξουθενῶται ἐνώπιον αὐτοῦ πονηρευόμενος . τοὺς δὲ φοβουμένους τὸν Κύριον δοξάζει .

Ὁ δικαίος , λέγει , ἄνθρωπος , ὅπου θέλει νὰ κατοικήσῃ εἰς τὸν οὐρανόν , αὐτὸς , μὲ τὸ νὰ ἀποδίδῃ εἰς τὸν καθ' ἕνα τὰ πρὸς ἄξιν , τὸν μὲν πονηρὸν καὶ κακὸν ἄνθρωπον ἐξουθενεῖ , ὡς οὐδενὸς ἐπαίνου ἄξιον , καὶ τυχὸν αὐτὸς ἦναι πλούσιος καὶ εὐγενὴς , ἢ ἐνδοξος καὶ λαμπρὸς κατὰ τὰ βιωτικὰ πράγ-

(1) Ὁ δὲ Ἡσύχιος λέγει ἡ Πρῶτερον ἀληθεύειν ἡμᾶς κατὰ καρδίαν , ἢ μετὰ ταῦτα κατὰ τὴν γλῶσσαν βούλεται , ἐκ γὰρ τοῦ περισσεύματος τῆς καρδίας τὸ σῶμα λαλεῖ . ἐν δὲ τῇ εἰπεῖν , οὐκ ἐποίησε τῷ πλησίον αὐτοῦ κακόν , ἐνταῦθα οὐ φόνου μόνου , ἀλλὰ ἢ πάσης ἄλλης ἁμαρτίας ἐκάλυπεν (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ .)

(2) Ὁ δὲ Θεὸς Κύριλλος λέγει , ὅτι τὸ ἡμῶν τοῦτο νοεῖται ἢ ἄλλως : ἤγουν ὅτι ὁ δίκαιος ἄνθρωπος πρέπει νὰ πράττῃ τόσον ἀγαθὰ ἔργα , ὥστε ὅπου νὰ μὴ δίδῃ ἀφορμὴν εἰς τινὰ νὰ τὸν ὀνειδίσῃ , ὡς ἀμελεῖ ἢ σφάλλοντα . οὕτω γὰρ φησι ἡ Καρπὸς ἄρκος ἐπισκεῖται τὸ οὕτω σεμνὴν ποιεῖσθαι τοῦ βίου τὴν ἀγωγὴν , ὥστε μὴτε παρ' ἑτέροις ὀνειδίζεσθαι τυχὸν ἐπὶ τῇ τῶν καλλίστων ἀμελείᾳ . μὴτε μὲν αὐτὸν κατονειδίζειν ἑτέροις , καὶν που τύχοιεν διαπταίσαντες . νοσεῖ γὰρ ἡ ἀνθρώπου φύσις , ἢ πίπτει ῥαδίως εἰς τὸ πλεγμαμένον . ἔφη δὲ ἢ ὁ μέγας Βασιλεὺς ἡ Οὐτε γὰρ τὸν ἁμαρτάνοντα ὀνειδίζειν κατὰ τὸ γεγραμμένον . Μὴ ὀνειδίζε ἀνθρώπου ἀποσρέφοντα ἀπὸ ἁμαρτίας (Σειρ . η' . 6 .) οὐδὲ γὰρ ἐγνωμένον ποτε ἐπ' ἀφελείᾳ τῶν πληγμολούτων τὸν ὀνειδισμόν παρεληλυμμένον , τοῦ Ἀποστόλου ἐν ταῖς πρὸς Τιμόθεον ὑποθήκαις , ἔλεγχον μὲν , ἢ παρώκλησιν ἢ ἐπιτίμησιν ἐπιτιγέφαντος , οὐδαμοῦ δὲ τὸν ὀνειδισμόν , ὡς ἐναντίον παραλαβόντος . εἶπε ἢ ὁ Ἡσύχιος ἡ Τοὺς ἔγγιστα ὥσπερ ἡμεῖς ἁμαρτωλοὺς ἢ ἀσθενεῖς νοήσαμεν . ἵνα μὴ οἱ ἁμαρτωλοὶ ἁμαρτίαν ἑτέροις ὀνειδίζωμεν . νοθεύεται δὲ μᾶλλον ἀλλήλους ἢ διδάσκωμεν .

πράγματα · τοὺς δὲ ἐναρέτους καὶ φοβούμενους τὸν Θεόν, μεγαλύνει καὶ ἐπαινεῖ, καὶ τυχόν αὐτοὶ εἶναι πτωχοὶ καὶ ἀγενεῖς, ἢ ἄδοξοι κατὰ τὰ βιωτικά · διότι κατὰ τὸν ἴδιον τοῦτον Δαβὶδ, „Μακάριοι πάντες οἱ φοβούμενοι τὸν Κύριον. (Ψαλ. 119. 1.) (1).

ἐστὶν ὁ Θεός, ὃν λατρεύω ἐν τῷ πνεύματί μου (Ῥωμ. α'. 9.) καὶ πάλιν „Ἐγὼ δὲ μάρτυρα τὸν Θεὸν ἐπικαλοῦμαι. (6. Κορ. α'. 23.) καὶ ἄλλα ὁμοίως. (2)

„Ὁ ὀμνύων τῷ πλησίον αὐτοῦ καὶ οὐκ ἁγίων.

5: „Τὸ ἀργύριον αὐτοῦ οὐκ ἔδωκεν ἐπὶ τοκῷ.

Τὸ ὀμνύειν λαμβάνουσιν οἱ παλαιότεροι σοφοί· ἀντὶ τοῦ διαβεβαιώσθαι· ἐπεὶ δὲ ὁ ὅρκος δὲν εἶναι ἄλλο, πᾶρεξ μίᾳ βεβαίως λόγου, ἥτις παραλαμβάνει μάρτυρα τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ· ἢ νοεῖται τοῦτο, ὅτι εἰς τὸν παλαιὸν νόμον ἦτον συγκεχωρημένον νὰ γίνεται ὅρκος ἀληθὲς εἰς τὸν Θεόν· καὶ ἡ αἰτία τῆς συγχωρήσεως ἦτον, ἵνα μὴ οἱ Ἰουδαῖοι ὀμνύοντες εἰς τὰ εἰδωλά, πέσουν εἰς εἰδωλολατρείαν· οἷδε νόμος τοῦ Εὐαγγελίου, ἐπεὶ δὲ εἰς τοὺς τελείους νομοθετεῖ τὰς τελειότερας διδασκαλίας, διὰ τοῦτο παντελῶς τὸν ὅρκον ἐμπόδισεν· εἶναι δὲ καὶ μερικοὶ λόγοι, οἱ ὅποιοι ἔχουσι μὲν, σχῆμα ὅρκου κατὰ τὸν Βασιλείου, δὲν εἶναι δὲ καὶ ὅρκοι, ἀλλὰ μόνον μίᾳ θεραπείᾳ πρὸς τοὺς ἀκούοντας· καθὼς εἶναι ἐκεῖνο ὅπου εἶπεν ὁ Ἰωσήφ πρὸς τοὺς ἀδελφούς του „Νὴ τὴν ὑγίαν Φαραώ (Γέν. 42. 15.) καὶ ἐκεῖνο ὅπου εἶπεν ὁ Ἀπόστολος Παῦλος πρὸς τοὺς Κορινθίους „Νὴ τὴν, ἡμετέραν καύχησιν. (1. Κορ. 12. 31.) τύπον δὲ καὶ παρὰδεγμὰ σχηματιζομένων ὅρκων ἀφῆκεν ὁ θεσπέσιος Παῦλος εἰς τοὺς Χριστιανούς· τὰ λόγια ταῦτα· „Μάρτυς μου

Εἰς τοὺς παλαιούς Ἰουδαίους πολλὰ κατηγορημένον καὶ αἰσχρὸν καὶ μισητὸν πρᾶγμα ἦτον, τὸ νὰ πέρνην τινὰς διαφορὰ· διὰ τί ὁποῖος εἶναι ἐλεήμων, αὐτὸς δαλεῖζωντας εἰς τὸν χρεῖαν ἔχοντα ἀδελφόν του, εὐχαριεῖται μόνον νὰ λάβῃ τὸ κεφάλαιον ὅπου ἔδωκε, καὶ ὅχι νὰ πέρνην καὶ διαφορὰ· ἤμπορεῖ δὲ νὰ νοηθῇ τὸ ῥητὸν καὶ ἐτῆ· ὅτι ὁ δίκαιος ἄνθρωπος, ὅπου θέλει κατοικήσῃ εἰς τὸν Οὐρανόν, αὐτὸς δὲν διδάσκει τὰ περὶ εὐσεβείας λόγια, τὰ ὅποια εἶναι ἀργύριον καθαρὸν δοκιμασμένον εἰς τὸ χωνευτήριον, διὰ νὰ λάβῃ τόκον· ἤγουν διὰ νὰ λάβῃ κανένα σωματικὸν ἀγαθόν· ἀλλὰ διδάσκει αὐτὰ εἰς ὅλους, δωρεὰν καὶ χωρὶς κανένα μισθόν. (3)

„Καὶ ὥρα ἐπ' ἀθώοις οὐκ ἔλαβεν.

Τὸ ἐπ' ἀθώοις δηλοῖ, ὅτι ἐκεῖνος ὅπου μέλει νὰ κατοικήσῃ εἰς τοὺς οὐρανοὺς, δὲν λαμβάνει ὥρα ἕνεκα τῶν ἀθώων· ἤγουν διὰ νὰ βλάψῃ καὶ νὰ ἀδικήσῃ τοὺς ἀναίτιους. (4)

Ὁ

(1) „Ὁ δὲ Κύριλλος „Ἡ ἐξουθενώσι οὐκ ἐξ ὑπερήφανου φρονήματος, ἀλλ' ἐκ μισοκάκου μέλλοντος ἐδουλομένου τὰ πονηρά· ἔφη δὲ καὶ ὁ Ἡσύχιος „Ὁ γὰρ τοὺς πονηρομένους ἐξουθενῶν, τοὺς δὲ φοβούμενους τὸν Κύριον δοξάζων, πολλοὺς ἐκ πονηρίας ἀποτρέπει, πρὸς εὐσέβειαν (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρή.).

(2) „Ὁ δὲ Βασίλειος λέγει „Περὶ τῶν μὴ ὄντων, καὶ πάντες ἄνθρωποι παρακαλοῦσι, μὴ συμπεισθῆς ποτε παρὰ τὴν τῆς φύσεως ἀλήθειαν διαβεβαιώσασθαι· οὐ γέγονε τὸ πρᾶγμα, ἀλλ' ἡ ἀληθεία ἐπακολούθησεν· γέγονε τὸ πρᾶγμα, καὶ συγκατάθεσις βεβαιώτω χωρὶς τῆς πρὸς ἕτερον ἐπιπλοκῆς.

(3) „Ὅρα εἰς τὸν μέγαν Βασίλειον τὸν δόκλον· λέγον ὅπου κάμνει κατὰ τοιαύτων, ὑπόθεσιν ἔχων τὴν ἐρμηνείαν τοῦ ἡγουμένου· τοῦτον ὁμοίως καὶ τὸν Νύσσου Γρηγόριον τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ.

(4) „Ἐφη δὲ καὶ ὁ Κύριλλος „Πᾶσα μὲν δόξα ὡς ἀληθῆς, πονηρά· ἡ Πῦρ γὰρ καύσει οἴκους δαυροδεκτῶν (1. Ιδ. 12. 34.).

„Ὁ ποιὼν ταῦτα, οὐ σαλευθήσεται εἰς
τὸν αἰῶνα.

Ἄφ' οὗ ὁ Δαβὶδ ἐξωγράφισα μὲ τὰ προειρη-
μένα χρώματα τὸν τέλειον κατὰ τὴν ἀρετὴν, τῶ-

ρα ἐδῶ ἐσφράγισα τὸν λόγον του, μὲ τέλος ἄξιον·
λέγει γὰρ, ὅτι ὁποῖος ἐργάζεται τὰς ἀνω εἰρημένας
ἀρετάς, αὐτὸς μὲ τὸ νὰ ᾔηται τέλειος, δὲν θέλει
μετασαλεύσει ἀπὸ τὴν ἐν τῷ Θεῷ εἶσιν καὶ βεβαιό-
τητα· τὸ δὲ εἰς τὸν αἰῶνα δηλοῖ, ἀντὶ τοῦ παν-
τοτινῶ· δηλαδή εἰς ἔλην τὴν παρούσαν ζωὴν· εἰ-
δὲ εἰς τὴν παρούσαν ζωὴν δὲν θέλει σαλευθῇ, πολ-
λῶ μᾶλλον εἰς τὴν μέλλουσαν; (1).

ΨΑΛΜΟΣ ΙΕ'.

Στηλογραφία τοῦ Δαβὶδ.

Αἱ εἰκόνες καὶ αἱ εἰκόνες, καὶ οἱ ἀνδριάντες, κατὰ τὸν θεῖον Χρυσόστομον, καὶ τὸν Ωριγένη ἐδό-
θησαν εἰς τοὺς νικητὰς καὶ τροπαιούχους, διὰ δόξαν τοῦ ὀνόματός των ἀνεξάλειπτον· μὲ τὸ νὰ κηρύτ-
τουσιν αὐταὶ τὴν ἐκείνων ἀνδραγαθίαν καὶ γενναϊότητα. Ὅθεν ἀντὶ τῶν καὶ ἀνδριάντων ὁ παρὼν Ψαλ-
μὸς ἀφιερώθη εἰς τὸν νικητὴν Χριστόν, ὅς τις μὲ τὸ κοντάρι τοῦ Σταυροῦ, ἐνίκησε τὸν θάνατον, καὶ
τὸν ἔχοντα τὸ κράτος τοῦ θανάτου Διάβολον· ἐπειδὴ γὰρ ὁ Κύριος ἦτον ἀναμάρτητος, διὰ τοῦτο οὐ-
τε ἡ ψυχὴ του ἐγκατελείφθη εἰς τὸν Ἄδην· ἀλλὰ μάλιστα καὶ ἐκούρσευσεν αὐτόν· οὔτε ἡ σὰρξ του εἶδε
διαφθοράν· ἐπειδὴ καὶ τριήμερος ἀνέστη ἀπὸ τὸν τάφον· ὅθεν περὶ τούτου ὁ Ἀπόστολος καὶ Κορινθαῖος
Πέτρος εἰς τὴν βίβλον τῶν Πράξεων ἀνέφερε, προσαρμόζωντάς εἰς τὸν Χριστόν τὸν παρόντα Ψαλμὸν καὶ
εἰπὼν, „Ἄνδρες ἀδελφοί... Προφῆτης ὑπάρχων ὁ Δαβὶδ προειδὼς ἐλάλησε περὶ τῆς Ἀναστάσεως τοῦ
Χριστοῦ, ὅτι οὐκ ἐγκατελείφθη ἡ ψυχὴ αὐτοῦ εἰς Ἄδου, οὐδὲ ἡ σὰρξ αὐτοῦ εἶδε διαφθοράν. (Πράξ.
β'. 29.) ὁ Ἰησοῦς Χριστός λοιπὸν ἀνέστησε τὴν σῆλην ταύτην καὶ τὸν Ψαλμὸν, διὰ τὰς ἐδικὰς του
ἀνδραγαθίας καὶ κητορθώματα, μὲ τὸ μέσον τῆς γλώττης τοῦ Προφήτου Δαβὶδ, τὸν ὁποῖον ἐνέπνευσε
καὶ ἐκίνησεν εἰς τοῦτο τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον· ἀναφέρει δὲ ὁ Ψαλμὸς οὗτος τὸ τέλος τῆς νίκης τοῦ Κυ-
ρίου, καὶ ὅσα πρὸ τοῦ τέλους αὐτοῦ ἐγένοντο.

11. Φύ.

14.) πολλῶν δὲ μᾶλλον ἢ ἐπ' ἀθλοῖς· τούτῳ ἢ κατὰ δικαίων ἢ ἀνευθύνων· ἢ γὰρ διαδοχικῶς διαφθείρει τὸ δ11
καιόν, ἢ τοσούτον ἀποτυφλοῖ, ὥς ἢ ἀθλοῦς ὑπὸ καταδίκην ποιεῖν· τοῦτο ἢ τοῖς Ἰουδαίοις διὰ Ἡσαίου ὁ Θεὸς
ὀνειδίζει. Οἱ ἀρχόντες σου ἀγαπῶντες δῶρα (Ἡσ. α'. 23.)

(1.) Παραλήφεται γὰρ τὴν ἀσάλευτον βασιλείαν, καθὼς λέγει ὁ Παῦλος· (Ἐβρ. 1β'. 28.)

1: „Φύλοζόνμε Κύριε, ὅτι ἐπὶ σοὶ
„ἤλπισα.

Ἀνθρωποπρεπῶς προφέρονται ἐκ προσώπου τοῦ Κυρίου τὰ λόγια τοῦ παρόντος Ψαλμοῦ· ἐπειδὴ, ὅχι ὡς ἄν Θεὸς, ἀλλὰ ὡς ἄν ἄνθρωπος ἐπολέμησε τὸν Διάβολον καὶ τὸν ἐνίκησε, διὰ τὴν νὰ διδάξῃ καὶ ἡμᾶς, ὅτι αὐτὸς εἶναι εὐκολονίκητος ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους ἐκείνους, ὅπου νήφουν καὶ ἔχουσι προσοχήν· ἀναφέρει δὲ ὁ Ψαλμὸς οὗτος καὶ τοὺς τρόπους, μὲ τοὺς ὁποίους ὁ Κύριος ἐπολέμησε τὸν Διάβολον, διὰ τὴν νὰ ἀφήσῃ παράδειγμα καὶ εἰς ἡμᾶς νὰ τὸν μιμούμεθα· εὐχεται λοιπὸν ὁ Κύριος εἰς τὸν Θεόν, καθ' ὃ ἄνθρωπος. (1) ἐπειδὴ καὶ εἰς τὰ ἅγια Εὐαγγέλια ἀναφέρεται, ὅτι κατὰ διαφόρους τρόπους ἐπροσευχήθη ὁ Κύριος. (2) παρακαλεῖ δὲ ὁ Κύριος νὰ φυλαχθῇ ἀπὸ κάθε ἐπιβουλῆς φανερᾶν καὶ κρυφῆν, λέγων· σὺ φύλαξόν με, ὅτι εἰς ἐσένα μόνον ἤλπισα, χωρὶς νὰ ἔχω εἰς κἀνέναν ἄλλον τὸ θάρρος μου· ἐπειδὴ καὶ ἡξεύρω ὅτι σῶζεις ἐκείνους, ὅπου ἐλπίζουν εἰς ἐσέ.

Ἐγὼ, λέγει, εἶπα εἰς τὸν Πατέρα, τὸν Κύριον τῶν ἀπάντων· ὅτι σὺ εἶσαι καὶ ἐμοῦ Κύριος, ὅχι καθ' ὃ Θεοῦ, ἀλλὰ καθ' ὃ ἀνθρώπου· καὶ διὰ τοῦτο περιφροσύνησόν με ἀπὸ κάθε ἐναντίου· ἐπειδὴ ὁ Κύριος, καθ' ὃ ἄνθρωπος, ἐχρειάζετο νὰ φυλαχθῇ ἀπὸ τὸν Θεόν· ὅθεν καὶ ἀλλαχοῦ ἔλεγεν ἐκ προσώπου του· „ὑποτάγηθι τῷ Κυρίῳ, καὶ ἰκέτευσον αὐτόν. (Ψαλ· λς'· 7.)

„Ὅτι τῶν ἀγαθῶν μου οὐ χρεῖαν ἔχεις.

Ἐγὼ εἶπα, λέγει, ἀκόμη καὶ τοῦτο πρὸς ἐσένα Πάτερ μου· ὅτι ἐσὺ δὲν ἔχεις χρεῖαν ἀπὸ τὰ δῶρά μου, ἵνα ταῦτά σοι προσφέρω, καὶ διὰ αὐτὰ νὰ σε ἀποκτήσω βοηθόν μου. (3) ἐπειδὴ ἀγκαλὰ καὶ ὁ Θεὸς δέχεται τὰ προσφερόμενα εἰς αὐτόν με εὐσεβῇ γνώμῃ, ὅμως τὰ δέχεται, ὅχι διὰ τὴν ἔχει χρεῖαν ἀπὸ αὐτά· ἀλλὰ διὰ τὴν κρίνει, πῶς αὐτὰ εἶναι μία ἀπόδειξις τῆς εὐχαρίστου γνώμης τῶν ἀνθρώπων· ὅθεν καὶ μεταχειρίζεται αὐτὰ ὡς αἰτίαν, διὰ τὴν νὰ ἀντιδώσῃ εἰς τὸν προσφέροντα χαρίσματα περισσότερα. (4)

2: „Εἶπα τῷ Κυρίῳ, Κύριός μου εἶ σύ.

3: „Τοῖς ἁγίοις τοῖς ἐν τῇ γῇ αὐτοῦ ἔ.

- (1) Ὁ δὲ Θεὸς Κύριλλος εἶπε „Κύριον ὀνομάζει τὸν Πατέρα, διὰ τὸ ἐν τῇ τοῦ δούλου αὐτοῦ γενέσθαι μορφῇ· φυλαχθῆναι δὲ αὐτὸς αἰτεῖ, διὰ τὴν Ἐκκλησίαν, ἥ ἐστιν ἡ σὰρξ αὐτοῦ· εἴ γὰρ σὰρξ αὐτοῦ ἡ Ἐκκλησία, φυλαχθῆναι δὲ ταύτην αἰτεῖ, εἰκότως ἔς εἰς τὸ αὐτοῦ πρόσωπον ἀναφέρειτ' αὐτὴ ἡ φυλακή· οὕτω κεῖται παρὰ τῇ ἀνεκδότῳ Σειρᾷ τοῦ Νικήτα· ἐν δὲ τῇ ἐκδεδομένῃ Σειρᾷ Ἀθανασίου ἐπιγράφεται ἡ παρούσα ἐρμηνεία.
- (2) Ἐν γὰρ τῷ Εὐαγγελίῳ ἔλεγεν ἡ Ἀναβαίνου πρὸς τὸν Πατέρα μου ἔ Πατέρα ὑμῶν, ἔ Θεόν μου ἔ Θεὸν ὑμῶν· ὅπερ νοεῖται, ἔ καθ' ὃ κατὰ φύσιν ἦτον Τίς τοῦ Πατρὸς ὁ Χριστὸς, ἔ καθ' ὃ γέγονεν ἄνθρωπος, Θεὸν ὀνομάζων τὸν κατὰ φύσιν ὄντα Πατέρα του.
- (3) Ὁ δὲ Ἡσύχιος εἰς τὴν Ἐκκλησίαν προσαρμόζει τὰ παρόντα ῥητὰ λέγων „Ὁρᾷς τῆς Ἐκκλησίας τὴν εὐγνωμοσύνην; ὁμοῦ γὰρ ἔ τὴν ἐαυτῆς πτωχείαν, ἔ τοῦ νυμφίου τὸν πλοῦτον ὁμολόγησεν· εἶπά φησι τῷ Κυρίῳ· τουτέστι τῷ Χριστῷ, Κύριός μου εἶ σύ· οὐκ εἶ, φησι, φιλὸς ἄνθρωπος, ἀλλὰ Κύριος· ἐπειδὴ δούλην εἰς γάμου κοινωνίαν, ἔ τὴν ἀπόβλητον ἔλαβεν (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ).
- (4) Διὰ τοῦτο λέγει ὁ Θεὸς Κύριλλος· ὅρα δὲ, ὅτι Θεοῦ μόνου τὰ ἀνευδεῖς· οἱ δὲ ἄλλοι λεγόμενοι κύριοι· χρηρίζουσιν ὧν προσάγουσιν αὐτοῖς οἱ ὑπ' αὐτοῦ· ὅσον τῆς τῶν οἰκετῶν γενεαλογίας, τῆς οἰκοδομῆς, ἔ τῶν ἄλλων· ἀγαθὰ δὲ ἐνταῦθα πᾶς κατὰ νόμον προσφερόμενος θυσίας ὀνόμασεν, ὅς οὐ παραδεχόμενος φαίνεται· τὸ γὰρ τῆς πίστεως ἔημα, ἐκείνας ἀναιρεῖ· ἢ Μὴ φέγωμαι κρεῖα Ταύρων, ἢ αἷμα Τράγων πίνομαι; ὁ Χριστὸς οὖν τοῦτο τεκμήριον τίθησι τοῦ ἀληθοῦς Κυρίου εἶναι τὸν Πατέρα, ὅτι οὐ χρηρίζει τῶν ἀγαθῶν τῶν προσαγομένων παρ' αὐτοῦ· τουτέστι παρὰ τῆς σαρκὸς αὐτοῦ τῆς Ἐκκλησίας· ἔ μέντοι καὶ προσεύχεται ὁ υἱὸς, καὶ παρακαλεῖ, οὐκ ἔ.

„ Ἐθαυμάστωσεν ὁ Κύριος .

„ Πάντα τὰ θελήματα αὐτοῦ ἐν αὐ-
τοῖς .

Ἐχω, λέγει, καλὴν ἐλπίδα, ὅτι θέλει με διαφυλοῦν ὁ Θεὸς καὶ Πατήρ μου, μετὰ τὸ νὰ ἤξω. ὅτι αὐτὸς ἔκαμε θαυμασὰ καὶ παράδοξα πράγματα εἰς τοὺς ἁγίους του, τοὺς ἐν τῇ γῇ εὐρισκόμενους. ἅγιος δὲ εἶναι ἐκεῖνος, ὅπου γνησίως καὶ ἀληθῶς ἀγαπᾷ τὸν Θεόν, καὶ ὅλος διόλου ἐλπίζει εἰς αὐτόν. ὁποῖος ἦτον ὁ ταῦτα λέγων Ἰησοῦς Χριστός, κατὰ τὸ ἀνθρώπινον. ἅγιοι δὲ εἶναι καὶ ὅλοι ἐκεῖνοι, ὅπου εὐηρέτησαν εἰς τὸν Θεόν πρὸ τῆς παρουσίας τοῦ Χριστοῦ. γῆν δὲ τοῦ Κυρίου θέλεις νοήσεις, ἢ ταύτην τὴν αἰσθητήν, περὶ τῆς ὁποίας εἶπεν ὁ ἴδιος Δαβὶδ „ Τοῦ Κυρίου ἡ γῆ (Ψαλ. κγ'. 1.) ἢ τὴν ἄνω καὶ νοητὴν Ἱερουσαλὴμ, εἰς τὴν ὁποίαν ἐπολιτεύοντο, καὶ πολιτεύονται νοερῶς, οἱ κάτω ἐν τῇ γῇ αἰσθητῶς εὐρισκόμενοι. ἢ ἁγίους πρέπει νὰ νοήσωμεν τοὺς Ἀποστόλους, καὶ τοὺς διὰ μέσου τῶν Ἀποστόλων πιστεύσαντας Χριστιανούς, κατὰ τὸν Θεοδώριτον, οἵτινες ἐλυτρώθησαν ἀπὸ διχόφους κινδύνους καὶ θανάτους. γῆν δὲ πρέπει νὰ νοήσωμεν, τὴν Ἐκκλησίαν τοῦ Χριστοῦ κατὰ τὸν Ἀθανάσιον. μέσα εἰς τὴν ὁποίαν οἱ ἅγιοι Ἀπόστολοι καὶ Χριστιανοὶ ἀναστρέφονται καὶ πολιτεύονται. ἀκολούθως δὲ βάλλει ὁ Δαβὶδ τὴν αἰτίαν, διὰ τὴν ὁποίαν ἔκαμεν ὁ Κύριος θαυμασὰ πράγματα εἰς τοὺς ἁγίους του. (1.)

Εἰς ὁποίους, λέγει, ἄνθρωποι ἐνεργοῦνται καὶ τελειοῦνται τὰ θελήματα τοῦ ἁγίου Θεοῦ, εἰς ἐκείνους βέβαια καὶ ὁ Θεὸς εὐρίσκεται, διαφυλάττων αὐτοὺς ἀπὸ κάθε κακόν, καὶ διακυβερνῶν τὴν ζωὴν αὐτῶν εἰς τὸ ἔμπροσθεν. ἦτοι εἰς προκοπὴν μεγαλιτέραν. (2.)

4: „ Ἐπληθύνθησαν αἱ ἀσθενεῖαι αὐτῶν .
„ μετὰ ταῦτα ἐτάχυναν .

Ἀσθενεῖας λέγει ἐδῶ, τοὺς πόνους καὶ τὰς θλίψεις τῶν ἁγίων, αἵτινες ἐπλήθυναν μὲν πρότερον κατ' οἰκονομίαν, ὕστερον δὲ κατὰ νεύσειν Θεοῦ, ταχέως ἐπέρχοντο. „ Πολλὰ γὰρ, λέγει ὁ ἴδιος Δαβὶδ, αἱ θλίψεις τῶν Δικαίων. καὶ ἐκ πασῶν αὐτῶν ῥύσεται αὐτοὺς ὁ Κύριος. (Ψαλ. λγ'. 19.) ἢ νοεῖται καὶ ἄλλως. ὅτι ἐπληθύνθησαν πρὸ τῆς παρουσίας τοῦ Χριστοῦ αἱ ἀσθενεῖαι. ἦτοι αἱ ἀμαρτίαι τῶν Ἑθνικῶν. ἐπειδὴ ὅταν ἡ ψυχὴ ἀσθάνῃ, τότε καὶ ἡ ἀμαρτία γίνεταί παρ' αὐτῆς καὶ πληθύνεται. ἔπειτα ἀπ' οὗ ἐκηρύχθη τὸ ἅγιον Εὐαγγέλιον, ἐτάχυναν οἱ Ἑθνικοὶ εἰς εὐσέβειαν. ἤγουν ταχέως ἐπίστρεψαν εἰς τὸν Χριστόν, καὶ ἀπὸ τὰς ἀμαρτιῶν ἐλευθερώθησαν. (3.) τὰ ἀκόλουθα δὲ λόγια τοῦ

Ψαλ.

- ἔχει ὁ Πατὴρ χρεῖαν τῶν τοιούτων ἀγαθῶν. εἰδὼς γὰρ πάντα, οὔτε προσευχῆς δεέται, οὔτε λόγων προφητικῶν. ὅτι δὲ ὁ Θεὸς μόνος εἶναι ἀναδεῆς, καὶ αὐτὸς ὁ Ἑθνικὸς Ἀριστοτέλης ἐγνώρισεν καὶ τὸ εἶπεν οὕτω „ Ἄπλοον γὰρ ὡς οὐδενὸς προσδοκώμενος ὁ Θεός, οὐδὲ φίλων δεήσεται (βιβ'. ζ'. κεφ. ιβ'. περὶ Θεοῦ).
- (1) Ὁ δὲ Θεὸς Ἀθανάσιος λέγει „ Ἅγιοι εἶναι, φησὶ, τοὺς ἡγιασμένους ἐν Πνεύματι, γῆν δὲ τὴν τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίαν. τὸ δὲ ἔθαυμάστωσεν, ἀντὶ τοῦ ἔδειξε τέθειται. τὸ δὲ αὐτοῦ, τὸν Πατέρα σημαίνει. ἵνα ἢ τὸ ὅλον οὕτω. τοῖς ἡγιασμένοις ἐν πίστει γνωστὸν ἐποίησε τὸ θέλημα τοῦ Πατρὸς. διὸ καλεῖται τῆς μεγάλης βουλῆς Ἀγγελος (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ).
- (2) Ὁ δὲ Ἀθανάσιος λέγει „ Νοήσεις δὲ τὸν εἶχον καὶ οὕτω. ἔθαυμάστωσε τοὺς ἁγίους ὁ Θεός. διὰ τί; διότι τὰ θελήματα αὐτοῦ πάντα ἐν αὐτοῖς ἦσαν, καὶ παρ' αὐτῶν ἐγίνοντο.
- (3) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει „ Πολλὰ φησι πανταχόθεν ἐπανεῖσαν προσβολὰν δόμων καὶ δημαγωγῶν. Βασιλέων.

Ψαλμοῦ, τὰ λέγει ὁ Κύριος, ὅχι ὡς ἄνθρωπος, ἀλλὰ ὡς ἄνθρωπος.

„Οὐ μὴ συναγάγω τὰς συναγωγὰς αὐ-
τῶν ἐξ αἱμάτων.

Τοῦτον τὸν λόγον λέγει ὁ Κύριος, διὰ τοὺς φρονεῦσαντας αὐτὸν Ἰουδαίους· τῶν ὁποίων τὰς συναγωγὰς : ἤγουν τὰ πλήθη καὶ τὰ συστήματα, δὲν θέλει συνάξει ἐξ αἱμάτων : ἤγουν δὲν θέλει ἐλευθερώσει αὐτοὺς ἀπὸ τῆς σφαγῆς· ἀλλὰ θέλει ἀφήσει αὐτοὺς νὰ διαφθαροῦν, ἀπὸ τὰ σρατεύματα τῶν Ῥωμαίων. (1)

„Οὐδ' οὐμὴ μνησθῶ τῶν ὀνομάτων
αὐτῶν διὰ χειλέων μου.

Ὁ λαὸς τῶν Ἑβραίων ὠνομάζετο πρότερον λαὸς Θεοῦ περιούσιος, καὶ ἄμπελος, καὶ μερίδιον, καὶ κληρονομία, καὶ σχοίσιμα, καὶ ἄλλα τοιαῦτα· λέγει οὖν ὁ Δεσπότης Χριστός· ἐγὼ δὲν θέλω ὀνομάσω πλέον τοὺς Ἰουδαίους μὲ τὰ τίμια καὶ εὐφημα ταῦτα ὀνόματα, μὲ τὰ ὅποια τοὺς ὠνόμαζον πρότερον· ἀλλὰ θέλω τοὺς ὀνομάσω, τέκνα μωμητὰ καὶ κατηγορημένα· γενεὰν σκολιὰν· γεννήματα ἐχιδνῶν· σπέρματα πονηρὰ· καὶ ἄλλα τοιαῦτα δυσφημα· ἢ νοοῦνται καὶ ἄλλως τὰ ῥητὰ, ὅτι λέγονται διὰ τοὺς ἐξ Ἑθνῶν πιστεύσαντας Χριστιανούς : ἤγουν, ὅτι ἐγὼ δὲν θέλω οἰκαιοποιηθῶ τὰς συναγωγὰς : ἤγουν τὰς ἐκκλησίας καὶ τὰ πλήθη τῶν Ἑθνικῶν, ἀπὸ θυσίας καὶ αἱμάτων· ἀλλὰ ἀπὸ γνησίαν πίσις αὐτῶν, καὶ ἀπὸ θυσίας πνευματικὰς τὰς ἐν τῇ ψυχῇ τελουμένας· οὐδὲ θέλω ἐνθυμηθῶ τὰ προτερυνάτων ὀνόματα, μὲ τὰ ὅποια ὠνόμαζον αὐτοὺς διὰ

μέσου τῶν Προφητῶν μου· ἀλλὰ ἀντὶ νὰ ὀνομάζω αὐτοὺς ἐχθρούς, θέλω τοὺς ὀνομάσω φίλους· καὶ ἀντὶ ἀπίστους, θέλω τοὺς ὀνομάσω πιστοὺς· καὶ ὅσα ἄλλα εὐφημα· χεῖλη δὲ Θεοῦ ἤμποροῦν νὰ βοηθοῦν οἱ λόγοι τοῦ Θεοῦ· ἐπεὶ καὶ τὰ χεῖλη εἶναι ὄργανα τοῦ προφορικοῦ λόγου· καὶ κατὰ ἄλλον δὲ τρόπον, ὅταν ὁ Κύριος ἐγενεν ἄνθρωπος, ὠνόμαζε καὶ τοὺς Ἰουδαίους, καὶ τοὺς Ἑθνικοὺς μὲ ὀνόματα ἐναντία, ἀπὸ τὰ πρότερα ὀνόματα ὅπου εἶχον, ὡς εἴκομεν ἀνωτέρω.

„Κύριος μερίς τῆς κληρονομίας μου
καὶ τοῦ ποτηρίου μου.

Δὲν ἔγενε, λέγει, ἄνθρωπος χωρὶς τὴν γνώμην καὶ θέλησιν τοῦ Πατρός μου· διότι καὶ αὐτὸς ὁ Πατήρ εἶναι κατὰ τὴν εὐδοκίαν καὶ θέλησιν, κοινωνὸς καὶ μέτοχος τοῦ λαοῦ μου, τοῦ ἐξ Ἑθνῶν πιστεύσαντος· τοῦτον γὰρ ὀνομάζει ἐδῶ κληρονομίαν κατὰ τὸ „Αἰτησαί παρ' ἐμοῦ, καὶ δώσω σοι Ἑθνη τὴν κληρονομίαν σου“ (Ψαλ. β'. 8.) ἀλλὰ καὶ τοῦ θανάτου τοῦ Χριστοῦ κοινωνὸς ἔγενεν ὁ Πατήρ κατὰ τὴν εὐδοκίαν. Ποτήριον δὲ ὀνομάζεται ὁ θάνατος ἀπὸ τὴν Γραφήν· καθὼς καὶ ἐν τοῖς Εὐαγγελίοις ὁ Κύριος ἔλεγε, „Δύνασθε πίνειν τὸ ποτήριον, ὃ ἐγὼ πίνω; (Ματθ. 20. 38.) καὶ πάλιν, „Πάτερ, εἰ δυνατόν παρελθέτω ἀπ' ἐμοῦ τὸ ποτήριον τοῦτο (Ματθ. 26. 30.) Διότι εὐδόκησεν ὁ Πατήρ νὰ ἀνακαλεσθῶν τὰ Ἑθνη ἀπὸ τὴν πλάνην, καὶ νὰ θανατωθῇ ὁ Τίσις του κατὰ τὸ ἀνθρώπινον· ἢ μερίδα θέλεις νοήσεις τὸν πλοῦτον· καὶ ἔχει ὁ λόγος τοιοῦτον νόημα· ὅτι ὁ Θεὸς εἶναι πλοῦτος τῆς ἐξ Ἑθνῶν κληρονομίας μου· καὶ πρὸς τοῦτοις εἶναι πλοῦτος τῆς διδασκαλίας μου καὶ κεφάλαιον· ἐπεὶ ὁ Κύριος εἰς κάθε μέρος τοῦ Εὐαγγελίου ἀναφέρει διὰ τὸν ἀναρχόν του Πατέρα· ὅτι δὲ

ἢ

ἢ Στρατηγῶν πλὴν ἀπάντων περιγενόμενοι (αἱ Ἀπόστολοι δηλαδὴ, ἢ οἱ διὰ τῶν Ἀποστόλων πιστεύσαντες) μετὰ τάχους ὅτι πλείους τὸν δρόμον ἐτέλεσαν, ἢ τὴν νύσσαν κατέλαβον· εἰκε δὲ τοῦτο τῷ Ἀποστολικῷ ῥητὶ „Ὁ-
ταν ἀσθενῶς δυνατός εἰμι.“

(1) Ὁ δὲ θεὸς Κύριλλος θέλει νὰ ἀναγινώσκειται ἐρωτηματικῶς ἐν ῥητὶν ἐδῶ· ἤγουν, ἐπεὶ οἱ Ἑθνικοὶ ἐτά-

ἡμερίς εἶναι πλούτος, ὅλοι καὶ τὸ ῥητόν τὸ λέγον·
 „Μερίς μου εἶ (ἦτοι πλούτος) ἐν γῇ ζώντων·
 (Ψαλ. ρμα΄. 7.) ἐπειδὴ καὶ εἰς τὰ παῖδιά ἐ-
 κείνα, ὅπου μοιράζονται τὴν παρουσίαν τοῦ πατρὸς
 των, τὸ μερίδιον τοῦ καθενὸς, πλούτος εἶναι καὶ
 λέγεται· ὥς ὅπου ἀκολοῦθαί, τὸ αὐτὸ πρᾶγμα να
 λέγεται καὶ μερίδιον καὶ πλούτος καὶ κληρονομία· με-
 ρίδιον μὲν, καθ’ ὃ μοιράζεται· πλούτος δέ, καθ’
 ὃ πλουτίζει τὸν ἔχοντα· κληρονομία δέ, καθ’ ὃ κα-
 τάγεται ἀπὸ τὸν Πατέρα· ὀνομάζεται δὲ καὶ ἡ δι-
 δασκαλία ποτήριον· διὰ τί καὶ οἶνος αὐτῇ ὀνομά-
 ζεται, ἕνα μὲν, καθ’ ὃ εὐφραίνει τοὺς διδασκομέ-
 νους μετὰ τὰ θεῖα λόγια· καὶ ἄλλο δέ, διὰ τί καὶ
 ὁ Χριστὸς ὀνομάζεται ἄμπελος, ἡ ὁποία τὸν τοιοῦ-
 τον οἶνον τῆς διδασκαλίας καρποφορεῖ. (1)

„Σὺ εἶ ὁ ἀποκαθιστὼν τὴν κληρονο-
 μίαν μου ἐμοί·

Ἐπειδὴ καὶ τὰ ἔθνη εἶναι πλάσμα τοῦ Θεοῦ
 τοῦ Θεοῦ, ἔπεσαν δὲ εἰς εἰδωλολατρείαν, διὰ τοῦ-
 το καὶ ἀπεκατέστησαν εἰς τὸν πλῆξήν τους διὰ
 μέσου τῆς πίσεως· ἀφιερῶναι δὲ τὴν χάριν ταύτην ὁ
 Υἱὸς εἰς τὸν Πατέρα, ὡς αἴτιον αὐτῆς· τοῦτο δὲ
 τὸ ῥητόν ἐξηγεῖ τὸ ἄλλο ῥητόν, ὅπου εἶπεν ἄνωτ-
 ῶ· τὸ „Κύριος μερίς τῆς κληρονομίας μου καὶ τοῦ
 ποτηρίου μου· διὰ τοῦτο, λέγει, εἴπαί, ὦ Πάτερ

μου, κοινωνὸς τῆς κληρονομίας μου καὶ τοῦ ποτη-
 ρίου μου, διὰ τί σὺ ἀπεκατέστησας εἰς ἐμέ τὴν κλη-
 ρονομίαν μου ταύτην· δὲν ἀνέφερε δὲ ἐδῶ τὸ ποτήρι-
 ον, ἀλλὰ μόνον τὴν κληρονομίαν· ἐπειδὴ ἡ κληρο-
 νομία ἦτον εἰς αὐτὸν προτιμότερα, καὶ αὐτὴ ἔγενεν
 αἰτία τοῦ ποτηρίου του· ἦγον τοῦ θανάτου του·
 διὰ τὴν κληρονομίαν του γὰρ ἀπέθανεν ὁ Κύριος· Πρέ-
 πει δὲ να εἰποῦμεν εἰς ταῦτα καὶ ἕνα γλαφυρὸν θεώ-
 ρημα· ἐπειδὴ ὁ Διόβολος δολοφόνος καὶ τυραννίσας
 τὸν κατ’ εἰκόνα Θεοῦ γενόμενον ἄνθρωπον, καὶ διὰ
 τοῦτο κληρονομίαν ὄντα τοῦ Θεοῦ, ἐτράβιξεν αὐτὸν
 εἰς τὸν ἐαυτόν του, καὶ τὴν ξένην κληρονομίαν ἀ-
 δίκως ἐκληρονόμησε· διὰ τοῦτο ὁ Θεὸς ὁ τοῦ ἀνθρώ-
 που κληρονόμος, ἔστειλε γράμματα διὰ μέσου τῶν
 Προφητῶν πρὸς τὸν Διάβολον, ζητῶν χρεωστικῶς να
 δώτῃ ὀπίσω τὴν κληρονομίαν ὅπου τοῦ ἔπληρεν· ἐ-
 πεὶ δὲ ὁ Διάβολος κατεκράτει αὐτὴν περισσώτε-
 ρον, διὰ τοῦτο ὁ κληρονόμος υἱὸς, λαβὼν τὰς δια-
 θήκας τοῦ Πατρὸς του, ἐκατέβη ὁ ἴδιος εἰς τὸν ἄρ-
 παγον καὶ κλέπτην τῆς κληρονομίας του· κριτὴς δὲ
 τοῦτου γίνεται ὁ Πατήρ, καὶ καταδικάσας τὸν ἄρπαγον,
 ἀποδίδει καὶ ἀποκαθιστᾷ τὴν κληρονομίαν εἰς τὸν Υἱ-
 οῦ του· διὰ τοῦτο λοιπὸν καὶ ὁ Υἱὸς κοινωνῶν τῆς ἀ-
 ποκαταστάσεως ταύτης ὠνόμασε τὸν Πατέρα. (2)

6: „Σχοινία ἐπέπεσέ μοι ἐν τοῖς κρατί-
 οῖς μου

Ἐκεῖνοι

χυναν ἢ ἐπίσεισαν, ἄραγε ἐγὼ δὲν θέλω συναγάγω τὰς συναγωγὰς αὐτῶν; ἀπὸ τοῦ ναι· θέλω συναγαγεῖν αὐτάς·
 ἐπειδὴ γὰρ ὁ Σατανᾶς ἔχουσεν αὐτῶν πολλὰ αἵματα, ἢ ἐθανάτωσεν αὐτούς, διὰ τοῦτο ἢ ἐγὼ δικαίως ἐλεήσας,
 θέλω συναγαγεῖν αὐτούς· (παρὰ τῷ Νικήτᾳ) ὁ δὲ Ἀθανάσιος λέγει „Συναγών, φησὶ, συναγωγὰς ἐκ τῶν Ἑ-
 θνῶν, οὐ δὲ αἱμάτων αὐτῶν συναγῶ· τούτῳ οὐ παρεσκευάσθη διὰ τῆς νομικῆς μοι προσέχεσθαι λατρείας, δι-
 ατίτῃς δὲ μᾶλλον ἢ τῆς ἀναιμάκτου θυσίας (ἐν τῇ ἐκδεδ· Σειρῇ)

(1) Εἶπε δὲ ἢ ὁ Ἀθανάσιος ἡ Ὁ Πατήρ μου εἰς κληρὸν μου ἢ μερίδα τὰ ἔθνη δεδωρται, ἢ ἢ γέγονα ἱερεὺς
 μέχρι θανάτου· τὸ γὰρ ποτήριον τὸν θάνατον σημαίνει· κατὰ τὸ εἰρημένον „Πάτερ, εἰ δυνατόν παρελθέτω ἀπ’
 ἐμοῦ τὸ ποτήριον τοῦτο (ἐν τῇ ἐκδεδ· Σειρῇ) ὁ δὲ Θεοδώριτος φησιν „Ἀλλ’ ὡς περ ἐπὶ τῷ ἀνθρώπῳ δια-
 λέγεται λαβεῖν παρκαλῶν, οὕτως ἐπέβηθι δείκυσεν, ὥς αὐτὸς ἐστὶ τῶν ἀπάντων Δεσπότης· Τὰ πρέβητα γὰρ
 φησὶ, τὰ ἐκά, τῆς φωνῆς μου ἀκούει, καὶ γὰρ γινώσκω αὐτὰ ἢ ἀκολουθοῦσά μοι, καὶ γὰρ ζωὴν αἰώνιον δίδωμι αὐ-
 τοῖς· ὁ δὲ Κύριλλος λέγει ὅτι τὴν αὐτὴν κληρονομίαν ὠνόμασε ἢ ποτήριον ὁ Κύριος, ὥς εὐφραίνειν αὐτὸν δυναμένην·
 οὐκ οὕτως τοιαύτης τῆς πόλλης (τούτῳ τοῦ Ἰσαάκ) συνηθῆς δὲ μᾶλλον ἢ ἀπὸ χρημέτους· ἔφη γὰρ πον ὁ Ἡ-
 σαίας „Καὶ ὡς εὐφραίνεται νεανίας ἐπὶ παρθένῳ, οὕτως εὐφραίνεται Κύριος ἐπὶ σοί (Ἠσ· ζβ΄· 5.)

(2) Ὁ δὲ Ἠσύχιος λέγει „Κληρονομίαν ἐν τῇ αἰδῇ τοῦτο ἢ Ἐκκλησίαν οὐ κέντιται, πλὴν μόνον τὸν Θεόν· ὅς
 τας αὐτὴ τὸν κληρὸν εὐτρεπίζει τὰ μέληντα· διὰ τοῦτο εἰκότως εἴρηται ἡ Σὺ εἶ ὁ ἀποκαθιστὼν τὴν κληρονομίαν
 μου ἐμοί (ἐν τῇ ἐκδεδ· Σειρῇ)

Σ

Ἐκεῖνοι ὅπου μοιράζουσι τὴν γῆν εἰς διάφορα μερίδια, ἔχοντες σχοινίον μετροῦσιν αὐτήν, ἕνα μὲν, διὰ νὰ τὴν περιορίσουν, καὶ ἄλλο διὰ νὰ κάμουν αὐτὴν γνώριμον καὶ φανεράν· θέλει νὰ εἰπῇ λοιπὸν ἐδῶ ὁ Κύριος· ὅτι ἡ ἀποκατάστασις τῆς κληρονομίας μου ἐπέπεσε μοι· ἦτοι σχοινία πολλὰ καὶ ὁρθόεσια ἐβλήθησαν εἰς τὴν κληρονομίαν μου· καὶ ἐκ τούτων ἀκριβῶς ἐμετρήθη καὶ περιωρίσθη αὕτη, καὶ ἔγινε γνώριμος εἰς ἐμέ, πόση εἶναι· μὲ τὰ σχοινία γὰρ ἐφάνερωσεν αἰνιγματωδῶς, τόσον τὸ πλῆθος τὸ πολὺ τῶν πιστευσάντων Ἑθνικῶν, ὅσον καὶ τὴν ἀκρίβειαν καὶ γνωριμότητα αὐτῶν· ταῦτα γὰρ τὰ δύο, εἶναι τὰ ἀποτελέσματα τοῦ γεωμετρικοῦ σχοινίου, ὡς εἴπομεν· κρατίστους δὲ ὀνομάζει ὁ Κύριος τὴν κληρονομίαν του, καθὼς τοῦτο φανερώνει καὶ μὲ τὰ ἀκόλουθα.

„Καὶ γὰρ ἡ κληρονομία μου κρατίστη μοι ἐστίν·

Ἀνωτέρω μὲν, εἶπε πληθυντικῶς κρατίστους, διὰ τοὺς κατὰ μέρος πιστοὺς· ἐδῶ δὲ λέγει ἐνικῶς, κρατίστη, διὰ τὴν μίαν ἐκκλησίαν καὶ ὁμοπιστίαν τῶν κατὰ μέρος Χριστιανῶν· ἡ κρατίστη λέγει, τὴν ἐξαίρετον καὶ ἡγαπημένην· ἡ τὴν γενναίαν καὶ ἀνδρείαν· ἐπειδὴ, πολέμει· καὶ νικᾷ τὸν ἀντίπαλον· νοοῦνται δὲ σχοινία καὶ τὰ δεσμά, τὰ ὅποια ἐπέπεσον τῷ Χριστῷ· ἤγουν μὲ τὰ ὅποια αὐτὸν ἔδεσαν οἱ Ἰουδαῖοι, ὅταν ἐπήγαγαν νὰ τὸν κρίνουν εἰς τὸν Πιλάτον· „Δῆσαντες γὰρ φησιν αὐτὸν ἀπήγαγον, καὶ παρέδωκαν αὐτὸν Ποντίῳ Πιλάτῳ, τῷ Ἡγεμόνι· (Ματθ. κζ'. 2.)· ἐπέπεσον δὲ τὰ σχοινία ταῦτα εἰς τὸν Χριστὸν, διὰ τοὺς κρατίστους· ἦτοι διὰ τοὺς πιστοὺς Χριστιανοὺς, διὰ τοὺς ὁποίους ἔπασχε· (1) Παλαιὰ λοιπὸν ἦτον οἱ Ἰουδαῖοι κληρονομία Θεοῦ, κα-

τὰ τὸν Εὐσέβιον· „Ἐγενήθη γὰρ φησι μερὶς Κυρίου, λαὸς αὐτοῦ Ἰακώβ, σχοίνισμα κληρονομίας αὐτοῦ Ἰσραὴλ· (Δευτερ. λβ'. 9.) ἀπ' οὗ δὲ οἱ Ἰουδαῖοι ἔγιναν ἀπόβλητοι, ἔλαβεν ὁ Χριστὸς ἀντὶ ἐκείνων, ἄλλην νέαν κληρονομίαν καὶ βασιλείαν τῶν Ἑθνικῶν, τὴν ὁποίαν εἶπεν ἐδῶ κρατίστην, ὡς πλεον ἐξαίρετον καὶ ἡγαπημένην ἀπὸ τὴν παλαιὰν τῶν Ἰουδαίων.

7: „Εὐλογίσω τὸν Κύριον τὸν συνετίσαν·
τὰ μέ·

Ταῦτα καὶ τὰ ἀκόλουθα λόγια λέγει ὁ Κύριος καθ' ὃ ἄνθρωπος· εἶπε γὰρ ὁ Εὐαγγελιστὴς Λουκᾶς διὰ λόγου του· „Τὸ δὲ παιδίον ἤυξανε, καὶ ἔκραταιοῦτο Πνεύματι· πληρούμενον σοφίας· (Λουκ. β'. 40.)· εὐχαρισεῖ λοιπὸν μὲ τὰ λόγια ταῦτα ὁ Κύριος τὸν Θεὸν καὶ Πατέρα του, ὅπου ἐχάρισεν αὐτῷ καθ' ὃ ἄνθρωπον, τὸν θησαυρὸν τῆς σοφίας.

„Ἐτι δὲ καὶ ἕως νεκρὸς ἐπαίδευσάν με·
οἱ νεφροὶ μου·

Νεφροὺς πρέπει νὰ νοήσωμεν τὸ ἐπιθυμητικὸν μέρος τῆς ψυχῆς· ἐπειδὴ ἡ ἐπιθυμία εὐρίσκεται, ὡς ἐν ὀργάνῳ, εἰς τοὺς νεφροὺς, καθὼς πορεύομεν· νύκτα δὲ πρέπει νὰ νοήσωμεν τὸν Δεσποτικὸν θάνατον· λέγει λοιπὸν ὁ Κύριος, ὅτι μέχρι θανάτου ἐπαίδευσεν καὶ ἐρρύθμισέ με ἡ ἐπιθυμία μου, χωρὶς νὰ ἐπιθυμήσῃ καὶ νῆμα γνῆον· ἀλλὰ μόνον τὰ θεῖα καὶ οὐράνια· ἡ νύκτα θέλομεν νοήσωμεν τὰ ἀπόκρυφα Μυστήρια· τὸ δὲ νόημα τούτου εἶναι τοιοῦτον, ὅτε ἕως καὶ εἰς αὐτὰ τὰ ἄγνωστα μυστήρια εἰς τοὺς ἄλλους

(1) Ὁ Θεὸς ἔδ. Θεοδώριτος· εἶπε „Ταύτης· ἕνεκεν, φησι, τῆς κληρονομίας τὰς παρούσας ἐδεξάμην ἐπιβουλὰς· σχοινία γὰρ τὰς ἐπιβουλὰς ὀνομάζει· οὕτω, ἔν ἐτέρῃ Ψαλμῷ ἡ Σχοινία ἀμαρτωλῶν περιεπλάκησάν μοι, ἔ. τοῦ νόμου σου οὐκ ἐπελαθόμην·

τους ανθρώπους, ἐπαιδαγωγησέ με ἢ ἐπιθυμία ριος πάντας τοὺς ἀγαπῶντας αὐτόν. (Ψαλ. μου. (1) ρμδ΄. 20.)

8: „Προσάρμην τὸν Κύριον ἐνώπιόν μου
„δια παντός.

Προτίτερα, λέγει, ἀπὸ κάθε ἄλλο, ἔβλεπον τὸν Θεὸν με τοὺς ὀφθαλμοὺς τῆς ψυχῆς μου, φαι- νόμενον ἔμπροσθέν μου. (2)

„Ὅτι ἐκ δεξιῶν μου ἐστὶν ἵνα μὴ σα-
„λευθῶ

Ἐβλεπον, λέγει, τὸν Θεὸν ἔμπροσθέν μου· διὰ τί αὐτὸς εὐρίσκεται καὶ ἐπαναπαύεται εἰς τὰς δεξιὰς καὶ καλὰς πράξεις· ἐγγίζει γὰρ ὁ Θεὸς ἐκεί- νους, ὅπου ἐγγίζουσιν αὐτὸν διὰ τῶν ἀρετῶν· εἰς τὰ δεξιὰ μου δὲ εὐρίσκεται εἶπεν, ἵνα ὑπ’ αὐτοῦ βοηθούμενος μὴ μετασκληρώσῃ ἀπὸ τὴν ἔσθην ἐράταν τοῦ καλοῦ, πρὸς τὴν ἐναντίαν τοῦ κακοῦ· ἐπειδὴ, ὡς ἀλλαχοῦ εἶπεν ὁ ἴδιος Δαβὶδ· „Φυλάσσει Κυ-

„Διὰ τοῦτο εὐφράνθη ἡ καρδία μου,
„καὶ ἠγαλλιάσατο ἡ γλῶσσά μου.

Ὅταν, λέγει, ἡ καρδία μου ἐγέμισεν ἀπὸ εὐφροσύνης· διὰ τί ἀπέλαβον τὴν ἐδικήν μου κληρο- νομίαν· ἦτοι τοὺς πησοὺς· καὶ διὰ τί ἐνίκησα τὸν ἐχθρόν μου Διάβολον, καὶ τοιοῦτον ἔχω βοηθὸν τὸν Θεὸν καὶ Πατέρα μου· τότε ἀκολουθῶ καὶ ἡ γλῶσ- σα μου ἀπόλαυσε μεγάλην χαρὰν· ἐπειδὴ ἄδει ὁ μόνον ἐπινίκιον καὶ χαροποιὸν, καὶ διηγέται τὰ με- γαλεῖα τοῦ Θεοῦ. (3)

„Ἐτι δὲ καὶ ἡ ψαρχὴ μου κατασκηνά-
„σει ἐπ’ ἐλπίδι.

Τοῦτο τὸ ῥητὸν νοεῖται διὰ τὴν ταφὴν τοῦ Δεσποτικοῦ σώματος τοῦ Χριστοῦ· ἐπειδὴ αὐτὸ ὁ- μελλεῖ νὰ κατοικήσῃ τὸν τάφον, με ἐλπίδα ὅτι ὀγλί- γωρα ἔχει νὰ ἀναστῇ· ἤγουν μετὰ τρεῖς ἡμέρας· διότι ὁ Κύριος τοῦτο προγινώσκωντας, πολλαῖς φο- ραῖς

(1) Ἄλλος δὲ ἐρμηνευτὴς λέγει „Ἐθὺς τῇ Θεοκνεύσῃ Γραφῇ νεφελεὶς νομαίνει τοὺς κεκρυμμένους ἐν βάθει λογί- σμους· νύκτα δὲ τὸ ἀφανὲς τοῦ μόνου λοιπὸν, λέγει, ὁ Πατὴρ ἐκτενέτιζέ με ὡς ἀνθρώπον· ἀλλὰ ἔγω ὡς Θεὸς εἶχον ἀπὸ λόγου μου σπέρματα τῆς συνέσεως, ἀπὸ τὰ ὅποια ἐκτενέτιζομαι ἕως ἔς τὰ ἀφανή· ὁ δὲ Ἡσυχίος φησὶ „Εὐλογεῖ τὸν Θεὸν ἡ Ἐκκλησία, ὡς παρ’ αὐτοῦ δεξαμένη τὴν μυσηρίαν τὴν σύνεσιν, ἔκ τῃν πλάνῃ τῶν Ἰουδαίων ἐκκλίνας· ὁ δὲ Θεοδωρίτος φησὶ „Μετὰ ἀνδροσπον ἠγέσθω, τὸ συνετίεσθαι κατὰ τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν τὸν Χριστόν· ἄνθρωπος γὰρ ὢν ὁ Θεός, ἐσοφίζετο μὲν ὡς ἄνθρωπος, πηγὴ δὲ σοφίας ἦν ὡς Θεός.

(2) Ὅθεν εἴ-εν ὁ θεὸς Κύριλλος· ὅτι τοῦτο εἶναι ὁμοίον μετὰ τὸ Εὐαγγελικὸν ἐκεῖ· ἢ Ὅχι ἐμὶ μόνος, ὅτι ὁ Πατὴρ μετ’ ἐμοῦ ἐστὶ (Ψαλ. 23.) καὶ ὁ μὲν οὖν νοεῖται Θεὸς ὁ Χριστὸς· αὐτὸς ἐστὶν ὁ πάντα σφριζὼν καὶ συ- ἐχων· καὶ ὁ δὲ γέγονεν ἄνθρωπος, πρέπει ἂν αὐτὸ καὶ τὸ λέγειν ἐκ δεξιῶν ἐσχηκεῖν τὸν Κύριον, ἵνα μὴ σα- λευθῇ· τοῦτο τὸ ἴδιον λέγει καὶ ὁ Ἀθανάσιος· ὁ δὲ Ἡσυχίος λέγει „Θεωρεῖς Υἱοῦ καὶ Πατρός ὁμοτιμίαν; ποτὶ μὲν γὰρ ὁ Υἱὸς ἐστὶν ἐκ δεξιῶν, ἢ καθίσθαι λέγεται ὡς τὸ Πατρί τὸν δεξιὸν τόπον ἀπονέμει· ἵνα μα- θὴς μίαν εἶναι τοῦ γεννηθέντος καὶ τοῦ γενήσαντος δύναμιν· εἰ καὶ οὐ ταπεινὰ διὰ τὴν σάρκα φέγγεται· ὁ δὲ Θεόδωρος ὁ Ἀντιοχείας φησὶ „Τὸ ἐκ δεξιῶν μου ἐστὶν ἵνα μὴ σαλευθῶ, ἀντὶ τοῦ βοηθεῖ μοι εἰσὶν ἀπὸ τοῦ δεξιοῦ καὶ κρείττονος τὴν βοήθειαν καλέσας· Συμείψαι ὅτι τὰ λόγια ταῦτα τοῦ Δαβὶδ ἕως τοῦ „Πληρώσεις με εὐφροσύνης μετὰ τοῦ προσώπου σου, ἀναφέρει ὁ Κρηματὸς Πέτρος ἐν ταῖς Πράξεσιν ἐν κεφαλ. β΄.

(3) Ἄλλος δὲ λέγει „Διὰ τοῦτο τοιοῦτον; διὰ τὸ διηνεκὲς ὑπὸ τῆς θείας σφριζοῦναι φύσεως, ἐνδόν τε καὶ εἰς νῦν ἔχω τὴν εὐφροσύνην, καὶ διὰ τῆς γλώσσης τὰ τῆς ἀγαλλιάσεως φέγγονται ῥήματα.

ραὶς εἶπεν εἰς τοὺς μαθητάς του·, "Οτι μετὰ τρεῖς ἡμέρας ἐγείρομαι. (Ματθ. ιζ'. 23.)

„Οτι οὐκ ἐγκαταλείψεις τὴν ψυχὴν μου εἰς Ἀθῆν·

Ἐδῶ προσθῆνται καὶ τὴν αἰτίαν, διὰ τὴν ὁποῖαν κατεσκήνωσεν εἰς τὸν τάφον μὲ ἐλπίδα· ἐπειδὴ λέγει, ὃ Πατέρ μου, δὲν θέλεις ἀφήσεις τελείως τὴν ψυχὴν μου εἰς τὸν Ἀδου, ὅπου εὐρίσκονται αἱ ψυχαὶ τῶν ἀποθανόντων· ὁ γὰρ Ἀδης τόπος εἶναι ὑποκάτω εἰς τὴν γῆν, διαρισμένος εἰς κατοικίαν τῶν γυναιῶν ψυχῶν τῶν ἀποθανόντων· καθὼς καὶ ὁ τάφος εἶναι τόπος τῶν νεκρῶν σωμάτων· ποῦ λοιπὸν εἶναι ὁ φύλακος Ἀπολυταίος, ὅστις ἐδογματίζει, ὅτι ἡ προσληφθεῖσα ἀνθρωπότης ὑπὸ τοῦ Κυρίου ἦτον ἄψυχος καὶ ἄνους, ὡς ἄνθρωποι καὶ ἀνόητοι; ἂν ἀκούσῃ, πῶς ὁ Κύριος φανερώς λέγει ἐδῶ διὰ τὴν λογικὴν καὶ ἐννοὴν ψυχὴν του. (1)

„Οὐδὲ δώσεις τὸν ὄσμιόν σου· ἰδεῖν διαφθοράν·

Καὶ τοῦτο ὁμοίως λέγεται περὶ τοῦ Δεσπο-

κοῦ σώματος τοῦ Χριστοῦ· ἐπειδὴ, λέγει, ἐμὲ τὸν ὄσμιόν σου· ἦτοι τὸν σφιγμένον ὄντα εἰς ἐσθνα διὰ τῆς οἰκειότητος τῶν ἀρετῶν, δὲν θέλεις παραχωρήσεις νὰ ἰδῶ· ἦγουν νὰ λάβῃ τὸ σῶμά μου διαφθοράν καὶ εἰς τὰ ἐξ ὧν συνετέθη διαλύειν· ἀλλὰ ὡς ἀναμάρτητον θέλεις διαφυλάξεις τοῦτο ἀδιάλυτον, ἵνα ἀφ' οὗ μετὰ τρεῖς ἡμέρας ἐνωθῇ πάλιν ἡ ψυχὴ μετὰ τὸ σῶμά μου τὸ κατὰ πάντα ὄν τέλειον καὶ ἄρτιον, ὁ γλιγωρότερον ἀνασθῇ· φθορὰ γὰρ λέγεται ὁ ἐν τῷ θανάτῳ χωρισμὸς τῆς ψυχῆς ἀπὸ τοῦ σώματος· διαφθορὰ δὲ εἶναι, ἡ διαλύσις τῶν μελῶν καὶ μερῶν τοῦ σώματος εἰς τὴν γῆν· ὁ Κύριος λοιπὸν, τὴν μὲν φθορὰν ἐδέχθη· ἦτοι τὸν χωρισμὸν τῆς ψυχῆς ἀπὸ τοῦ σώματος, τὴν δὲ διαφθορὰν οὐκ εἶδεν· ἦγουν οὐκ ἐπάθεν. (2)

„Ἐγνώρισάς μοι ὁδοὺς ζωῆς·

Ἐδειξάς μοι, λέγει, τὰς ἀρετὰς, αἱ ὁποῖαι ὡσὲν ἐράται ὁδηγοῦσι πρὸς τὴν ἀθάνατον ζωὴν· ἡ τὰς ὁποίας ἐγὼ πρῶτος περιπατήσας, θέλω κάμω περιπατητάς καὶ εἰς τοὺς ἐδικούς μου μαθητάς Χριστιανούς· ἡ λέγει, ὅτι ἀπεκάλυψας εἰς ἐμὲ τοὺς τρόπους τῆς ἐδικῆς μου ἀναστάσεως καὶ δευτέρας ζωῆς. (3)

„Πλη-

(1) Λέγει δὲ ὁ μέγας Βασιλεὺς „Ὁ Ἀδης οὐχὶ ζωὴν τι ἐστίν, οὐδὲ δύναμις ἀποτεταγμένη τοῖς ἀποθνήσκουσι κατὰ τὴν μυθοποιίαν τῶν ἔξωθεν· ἀλλὰ τὸ τοῦ Ἀδου χωρίον κοινὸς τις ἐστὶ τόπος ἐν τῷ ἐσωτάτῳ τῆς γῆς, ἐπίσκοπος πανταχόθεν ἐξ ἀλαμπῆς· σάμιον δέστι· ἐπὶ τὰ κοίλα καθήκει, δι' οὗ ἡ καθοδος γίνεται ταῖς πρὸς τὸ χεῖρον κατεγνωσμέναις ψυχαῖς· τούτο δὲ, σῶμα τοῦ Ἀδου καλεῖ ὁ Προφήτης (Ἠσαΐας δηλαδὴ) καὶ διὰ τὸ πλῆθος τῶν ἀπολλυμένων, ὡς ἐπαδέχασθαι πάντας, ἐδουλοχρότερον λέγει γεγενῆσθαι· διηκόησε γὰρ φησὶν ὁ Ἀδης τὸ σῶμα αὐτοῦ.

(2) Τοῦτο τὸ φητὸν ἀνέφερε ἔξ ὁ Παῦλος ἐν ταῖς Πράξεσι λέγων „Δι' οὗ ἐν ἑτέρῳ λέγει· οὐ δώσεις τὸν ὄσμιόν σου ἰδεῖν διαφθοράν· Διαβὼδ μὲν γὰρ ἰδίᾳ γενεᾷ ὑπηρετήσας τῇ ταῦ Θεοῦ βουλῇ, ἐκοιμήθη, καὶ προσετέθη πρὸς τοὺς Πατέρας αὐτοῦ, καὶ εἶδε διαφθοράν· ὃν δὲ ὁ Θεὸς ἠγείρεν, οὐκ εἶδε διαφθοράν. (Πράξ. ιγ'. 35.)

(3) Ἄλλος δέ τις ἐρμηνευτὴς λέγει, ὅτι τὸ φητὸν τοῦτο αἰνίσσεται· ὅτι εἰς μὲν τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους ἀποθνήσκοντας, ἄδελφοί εἶναι αἱ ὁδοὶ τῆς ζωῆς· οὐ γὰρ οἶδας τίνι τρόπῳ θέλουν πάλιν ἐνωθῆναι μετὰ τὰ σώματά των· ἐμοὶ δὲ ἐγνώρισας τὰς ταυτάς ὁδοὺς τῆς ζωῆς· ὁ δὲ Θεὸς Κύριλλος λέγει „Θεὸς γὰρ φύσει ἐξ ζωῆς καὶ ζωοποιὸς ὢν, ἐξωποιοῖ τὸν ἑαυτοῦ νάον, οὐχ ἑαυτὸν τὸ χεῖμα κατορθῶν· ἀλλ' εἰς ὅλην τοῦ ἀνθρώπου παραπέμπων τὴν φύσιν, τὸ ἐνπεῦθεν ἀγαθόν· οὐκ ἠγνόησε ταῖς τὴν ὁδὸν τῆς ζωῆς, καὶ ταὶ τοῦ προπάτορος Ἀδὰμ, ἡγιασμένους αὐτὴν (ἐν τῇ ἐκδοῇ Σεισά).

„Πληρώσεις με εὐφροσύνης μετὰ τοῦ
„προσώπου σου .

καθ' ὑπόσασιν τῷ Υἱῷ • ὁ δὲ Υἱὸς ἦτον ἡνωμένος
κατ' οὐσίαν τῷ Πατρὶ , καὶ κοινὴν εἶχον τὴν εὐφρο-
σύνην διὰ τὴν σωτηρίαν τῶν ἀνθρώπων , τὴν ἐποίαν
ἐνήργησεν ὁ διὰ Σταυροῦ θάνατος τοῦ Κυρίου . (1)

Πρόσωπον τοῦ Πατρὸς ὁ Υἱὸς • ἐπειδὴ ὅποιος
ἰδῇ τὸν Υἱόν , αὐτὸς θέλει καὶ τὸν Πατέρα , κα-
θὼς τὸ εἶπε μόνος του ὁ Υἱὸς • „ Ὁ ἐώρακώς ἐμὲ ,
ἐώρακα τὸν Πατέρα • (Ἰω . ιδ' . ρ .) διὰ τοῦτο
καὶ χαρακτηρίζεται ὁ Υἱὸς τοῦ Πατρὸς καὶ εἰκόν •
Θέλεις λοιπὸν , λέγει , νὰ εὐφρανῇς ὁ Πάτερ μου ,
ἐμὲ τὸν προσληφθέντα ἄνθρωπον μετὰ τοῦ προσ-
λαβόντος Υἱοῦ σου καὶ Λόγου , ὅσυχον ἀπὸ τὴν Ἀ-
νάστασιν • διὰ τί προτίτερα ἀπὸ τὴν Ἀνάστασιν ἐλυ-
πεῖτο ὁ Κύριος , καὶ ἐδόξαρε , καὶ ἡγωνία κατὰ τὸν
νόμον τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως • ἢ τὸ μετὰ τοῦ προ-
σώπου σου δηλοῖ , ἀντὶ μετὰ σοῦ , περιφραστικῶς •
ὁ μὲν γὰρ προσληφθεὶς ἄνθρωπος ἦτον ἡνωμένος

„Τέρπνότης ἐν τῇ δεξιᾷ σου εἰς τέ-
„λος .

Δεξιὰ τοῦ Πατρὸς εἶναι ὁ Υἱὸς , καθὼς ὁ
αὐτὸς εἶναι καὶ βραχίον αὐτοῦ καὶ δύναμις • τέρψις
λοιπὸν , λέγει , καὶ ἀγαλλίασις θέλει εἶναι εἰς ἐμέ-
να τὸν Υἱόν σου εἰς τέλος : ἦτοι παντοτινὰ • ἐπειδὴ
καὶ ἐγὼ συνανέστηκα μετὰ τὸν ἑαυτὸν μου τοὺς πεπτω-
κότας ἀνθρώπους , καὶ τὴν ἐδικήμου κληρονομίαν
ἀπέλαβον : ἦτοι ὅλους τοὺς εἰς ἐμὲ πιστεύσαν-
τας . (2)

ΨΑΛ-

(1) Ἡ κατ' ἄλλον ἐρμηνευτὴν τὸ , πληρώσεις με εὐφροσύνης μετὰ τοῦ προσώπου σου δηλοῖ , ὅτι τὸ ἐμὸν σῶμα •
τὴν Ἐκκλησίαν δηλαδὴ , πληρώσεις εὐφροσύνης μετὰ τοῦ προσώπου σου • τουτέστι μετ' ἐμοῦ τοῦ Υἱοῦ σου , ὃς
πρόσωπόν εἰμι ἐδικόν σου .

(2) Ἄλλος δὲ λέγει ἐρμηνεύων τὸ ῥητὸν τοῦτο • „ Ἐνταῦθα σημαίνει ὅτι ἐν τέρψει καὶ εὐφροσύναις ἔσονται οἱ ἁ-
γιοὶ μικραῖς καὶ μεγάλαις μετὰ τὴν ἀναβίωσιν κατὰ τὸν τῆς ἀναστάσεως καιρὸν • ταύτην δὲ τὴν τέρψιν καὶ τὴν εὐ-
φροσύνην , ἥτις ἐστὶν ἡ ἀφθαρσία , λήφονται παρὰ Χριστοῦ , ὃς ἐστὶ δεξιὰ τοῦ Πατρὸς • φησὶ δὲ καὶ ὁ Θεοδώριτος
„ Εἰκότως τοῖς τοῖς ἐχρήσατο τοῖς λόγοις τῆς ἀναστάσεως , διδάσκων , ὡς ἀντὶ τῆς ἀθυρίας ἐκείνης , ἐν μεγάλῃ
θλίψει γενήσεται , ἀπαθὴς καὶ ἀτρεπτός καὶ ἀθάνατος καὶ κατὰ τὴν ἀνθρωπείαν φύσιν γεγόμενος • ὡς γὰρ Θεοῦ τοῦ-
το ἦν ἀεὶ • καὶ μὲν τοῖς καὶ τῇ ἀνθρωπείᾳ φύσει εὐθὺς ἐν τῇ μήτρᾳ διαπλοθεῖται , τεῦτο παρασχεῖν αὐτῷ ῥάδιον ἦν
(πρὸ ἀπαθὲς δηλ . καὶ ἀθάνατον) ἀλλὰ διὰ τῶν παθῶν ἐδεῦσαι συνεχώρησεν , ἵνα ἀνέλαβὲ φύσιν • ἵνα οὕτω τῆς
ἁμαρτίας καταλύσας τὴν δυνατείαν , παύσῃ μὲν τοῦ Διαβόλου τὴν τυρανίδα , καταλύσῃ δὲ τοῦ θανάτου τὸ
κράτος , καὶ πᾶσιν ἀνθρώποις παράσχῃ τὴν τῆς ἀναβιώσεως ἀφορμὴν .

ΨΑΛΜΟΣ Η΄.

„ Προσευχή τοῦ Δαβίδ .

Όταν ὁ Προφήτης Δαβὶδ ἐδιώκετο ἀπὸ τὸν Σαούλ , καὶ ποικιλοτρόπως ἐθλίβετο , ἔγραψε τὸν παρόντα Ψαλμὸν , ἐπικαλούμενος τὸν Θεὸν εἰς βοήθειαν . ἀρχίζει ὁ Ψαλμὸς οὗτος καὶ εἰς κάθε ἐνάρετον , ὅπου ἐπιβουλεύεται ἀπὸ ὁρατοῦς καὶ ἀοράτους ἐχθρούς . (1)

1. „ **Γ** ισκούσον , Κύριε , δικαιοσύνης
„ μου .

Ἄκουσον , λέγει , Κύριε , τῆς περὶ τὸ δίκαιον ἀγαπητικῆς διαθέσεως τῆς καρδίας μου , ἥτις διὰ μέσου τῶν ἔργων , ὡς διὰ γλώττης βοᾷ νοερώς . ἐπαιδὴ ἐγὼ πολλάκις ἐχλὼν εἰς χεῖράς μου τὸν πολέμου ἡμῶντα με Σαούλ , καὶ ἡμπορῶντας νὰ τὸν θανατώσω , τὸν ἐλυπήθηκα , ὡς ὑπὸ σοῦ τοῦ Θεοῦ βασιλεύσαντα , καὶ οὐδὲ μὲ λόγον φίλῳ νὰ τὸν ὑβρίσω ἐτόλμησα . ἐπειδὴ ὁ Σαούλ , μὲ τὸ νὰ ἦτον κεφαλὴ καὶ βασιλεὺς ὅλου τοῦ λαοῦ , διὰ τοῦτο ἦτον δίκαιον νὰ φυλάττεται ἀβλαβὴς ἀπὸ κάθε κακόν ἢ

δικαιοσύνην ὀνομάζει ἐδῶ ὁ Δαβὶδ τὴν δικαιοσύνην του , κατὰ τὴν ὁποίαν ἐδικαιόνητο , ὅτι εἶναι ἀβλὼς , ὡς μετὰ ταῦτα τοῦτο θέλει φανερώσει . ἐν λοιπὸν εἶτι νοήσωμεν τὴν δικαιοσύνην , δὲν θέλει φανῇ , ὅτι ὑπερηφανεύεται ἐδῶ ὁ Δαβὶδ , λέγων νὰ εἰσακούσῃ ὁ Κύριος τὴν δικαιοσύνην του . ἀλλὰ θέλει φανῇ μόνον , ὅτι μὲ δίκαιον λόγον παρακαλεῖ τὸν Θεὸν εἰς βοήθειάν του . (2)

„ Πρόσχες τῇ δέήσει μου .

Δέησιν ἐδῶ πρέπει νὰ νοήσωμεν , τὸ σχῆμα τῆς παρακαλέσεως τοῦ Δαβὶδ . τὸ ὅποῖον ἦτον ἐλεεινόν , γεμάτον ἀπὸ κατήφειαν καὶ λύπην , ἀπὸ συντρι-

(1) - Ὁ δὲ Θεὸς Κύριος λέγει , ὅτι ὁ Ψαλμὸς οὗτος ἀντιφάσκει μάλιστα εἰς τοὺς Ἀποστόλους τοῦ Κυρίου . τάχα δὲ ἔς εἰς τὸν Χριστὸν , πρὶν τελεῖσθαι κατὰ τὸ ἀνθρώπινον , ὑπὲρ πάντων δι' αὐτὸν σωθισμένων . ὁ δὲ Ἀθανάσιος φησὶν „ Ἄδεται ὁ Ψαλμὸς ἐκ προσώπου τοῦ κατὰ Θεὸν τελείου .

(2) - Ὁ δὲ Θεοδόσιος λέγει , ὅτι δικαιοσύνην ὀνομάζει ἐδῶ ὁ Δαβὶδ , τὴν δικαίαν αἴτησιν . οἱ δὲ ἄλλοι ἐρμηνεύται , δικαιοσύνην μόνον εἶπον , ἢ οὐχὶ δικαιοσύνην μου . ἔφη δὲ ὁ Ἀθανάσιος „ Πολλῆς πεποιθήσεως ὁ λόγος μεσὸς . τὸ δὲ τῆς δικαιοσύνης μου ἐπαῦθα , οὐχ ὡς καυχώμενος λέγει , οὐδ' ὡς δίκαιον ἑαυτὸν ἀποφαίνων , ἀλλ' ἀντὶ τοῦ , δικαίως αἰτῶν τὴν παρὰ σοῦ βοήθειαν .

τριβὴν καὶ ταπεινώσιν· καὶ μόνον ἀπὸ τῆν θεω-
ρίαν του, ἐδύνετο νὰ δυσωπήσῃ τὸν Ἅγιον Θεόν.

„Ἐνώτισαι τὴν προσευχήν μου οὐκ ἐν·
„χείλεσι δολίοις·

Τοῦτο τὸ ὁπτιὸν εἶναι κατὰ σχῆμα ὑπερβα-
τόν, τὸ ὅποιον οὕτως ἐξομαλίζεται· ἡγουν, ἐνώτισαι
τὴν οὐκ ἐν χείλεσι δολίοις προσευχήν μου· ἢ καὶ
ἐλλειπτικῶς· „Ἐνώτισαι τὴν προσευχήν μου, τὴν
οὐκ ἐν χείλεσι δολίοις γινομένην, ἢ προσαγομένην·
διὰ τί τὰ ἐδικά μου, λέγει, χεῖλη, εἶναι καθαρὰ
ἀπὸ ψεύδος, καὶ δὲν ἤξεύρω ποτὲ νὰ λαλήσω κα-
τὰ τοῦ Σαούλ δόλια καὶ ἐπιβουλα λόγια· ἀλλὰ ὁ-
μολογήσας, πῶς ὀργιστῶ αὐτὸν ἐν ἀληθείᾳ, ἐφύ-
λαττον καθαρὰ τὴν ὁμολογίαν ταύτην τῆς ἀγάπης·
ἀγκαλὰ καὶ αὐτὸς ἐπαρέβη τὰς συμφωνίας καὶ ὑπο-
σχέσεις, ὅπου ἔδωκε πρὸς ἐμένα· τρία δὲ πράγμα-
τα προβάλλει ἐδῶ ὁ Δαβὶδ διὰ νὰ λάβῃ τὴν παρὰ
τοῦ Θεοῦ βοήθειαν, καὶ νὰ κινήσῃ αὐτὸν πρὸς ἐκ-
δίκησιν· τὴν δικαιοσύνην του, τὸ ἐλεεινὸν σχῆμα
τῆς δεήσεώς του, καὶ τὴν ἐξ ἀδύλων χειλέων προ-
σευχήν του·

2. „Ἐκ προσώπου σου· τὸ κρίμα μου· ἐ-
„ξέλθοι·

Σὺ Κύριε, λέγει, εἶσαι κριτὴς ἡμῶν· ἐπεὶ δὲ
καὶ μόνος ἤξεύρεις τὰ ἐδικά μας ἔργα· ὅθεν καὶ εἴ-

σαι μόνος ὁ φιλοπρόσωπος δικαστὴς· Ὁ Θεὸς γάρ,
φησιν ἄλλαχού ὁ ἴδιος Δαβὶδ, κριτὴς δίκαιος, καὶ
ἰσχυρὸς (Ψαλ. ζ'. 11.) ἡγουν εἶσαι δυνατὸς
νὰ φέρῃς εἰς ἐκβασιν καθὲ ψῆφόν σου καὶ ἀπόφα-
σιν· ἐκ προσώπου σου δὲ εἶπα κατὰ περίφρασιν,
ἀντὶ ἐκ σοῦ· ἢ ἐνώπιόν σου· τὸ κρίμα μου δὲ εἴ-
πεν· ἡγουν ἢ περὶ ἐμὲ κρίσις καὶ ἀπόφασις· (1)
ἐπειδὴ ἐγὼ ἄδικον πρᾶγμα νομίζω τὸ νὰ κρίνω αὐ-
τὸς τὸν ἐμαυτοῦ μου, καὶ νὰ παιδεύσω μόνος τὸν
Σαούλ, ὅπου σπουδαζει νὰ μὲ θανατώσῃ· (2)

„οἱ ὀφθαλμοί μου ιδέτωσαν εὐθύτη-
„τας·

Ἄμποτε, λέγει, Κύριε, νὰ ἰδῶ τὰς εὐθείας
καὶ δικαίας σου ἀποφάσεις, τελειωμένas μεταξύ ἐ-
μοῦ καὶ τοῦ Σαούλ· (3)

3. „Ἐδοκίμασας τὴν καρδίαν μου· ἔπε-
„σκεψάμην νυκτός·

Ἐγὼ, λέγει, Κύριε, ὅχι μόνον ἀπὸ ἄδικον
ἔργον ἀπέχω, ἀλλὰ ἀκόμη καὶ ἀπὸ πονηρὰν ἐνθυ-
μησιν καὶ λογισμόν· διὰ τί ἐπὶ ὅπου εἶσαι καρδιο-
γνώστης, ἐρευνήσας τὴν καρδίαν μου, καὶ δὲν ἤρως
εἰς αὐτὴν νὰ ἔχω χάμμιν κακὴν βουλήν ἐναντίον
τοῦ Σαούλ· καὶ εἶδες τὴν καρδίαν μου, πῶς εἶναι
εὐθεῖα καὶ ὀρθή, ὅχι μόνον εἰς τὰς εὐτυχίας, ἀλ-
λὰ καὶ εἰς τὴν νύκτα· ἡγουν εἰς τὰς δυσυχίας καὶ
θλί-

(1) Λέγεται δὲ τὸ ὁπτιὸν τοῦτο ὡς ἐκ προσώπου ὧν Ἀποστόλων κατὰ τὸν θεῖον Κύριλλον, ὅτινες ἔλεγον ἐν
ταῖς Πράξεσι· „Καὶ τὰ νῦν Κύριε, ἐπίδε ἐπὶ τὰς ἀπειλὰς αὐτῶν, καὶ δὸς τοῖς δολίοις σου μετὰ παρρησίας λα-
λεῖν τὸν λόγον σου· (Πράξ. δ'. 29.)

(2) Ὁ δὲ Ἀσέριος λέγει· „Ἡ σὴ Κύριε κρίσις ἔχει τὸ εἶτε δίκαιον καὶ τὸν ἔλεον· ἔλεον γὰρ φησι καὶ κρίσις
ἄσσομαι σοι Κύριε· ἐπεὶ οὖν μόνος αὐτὸς καὶ τὸν δίκαιον σεφανοῖς, καὶ τοὺς ἀμαρτωλοὺς ἐλεεῖς· ἐκ προσώπου σου
τὸ κρίμα μου ἐξέλθοι·

(3) Ἄλλος δὲ ἐρμηνεύει, ὅτι ὁ Κύριος ἐκ προσώπου αὐτοῦ λέγει ταῦτα πρὸς τὸν Πατέρα· ὀφθαλμοὺς δὲ λέγει
τοὺς Ἀποστόλους· ἐπεὶ δὲ μέλη ἐσμέν ἐκ τῆς σαρκὸς αὐτοῦ· τοὺς ὁποίους εὐχεται νὰ βλέπουν εὐθύτητα· ἡγουν
νὰ εἶναι δίκαιοι, καὶ νὰ μὴ παρασκαλεύσονται ἀπὸ τὴν εὐθείαν ἐδὲν τῶν ἀρετῶν·

θλίψεις καὶ πειρασμούς· τὰ ὅποια αὐτὰ σκοτίζουν τὸν νοῦν καὶ τὴν καρδίαν, καὶ κάμνουν αὐτὸν νὰ εὐχαίνηται ἀπὸ τὴν ἱσπν ἐράτῃ τῆς ἀρετῆς· διότι καθὼς ὁ Ἰωβ καὶ εἰς τὸ σκότος τῶν δυσυχίων εὐρισκόμενος, ἐπεριπάτει εἰς τὸ φῶς τῶν ἀρετῶν, ὡς λέγει ὁ νόμος του· „Ὅτι τῷ φωτὶ αὐτοῦ ἐπορευόμην ἐν σκότει· (Ἰωβ κθ'· 3.)· ταιουτοτρόπως καὶ ἐγὼ εἰς τὰς δυσυχίας εὐρισκόμενος, δὲν ἐξέκλινα ἀπὸ τὰς ἀρετῶν· ἐπειδὴ ἦτον „Λύχνος τοῖς ποσὶ μου ὁ νόμος σου, καὶ φῶς τοῖς τριβῶν μου· (Ψαλ· ρη'·) ἡ νύκτα ὀνομαζει ὁ Δαβὶδ τὸν καιρὸν ἐκείνον τῆς νυκτὸς, ὅταν εὐρών· τον Σαούλ καμνόμενον μέστω εἰς τὸ σκοτεινὸν σπῆλαιον, δὲν ἐθανάτωσεν αὐτόν· (1)

„Ἐπύρωσάς με, καὶ οὐχ· εὐρέθην ἐν· ἐμοὶ ἀδικία·

Ἐπύρωσας, λέγει, καὶ ἐχώνευσας ἐμένα Κύριε, με τὸ πῦρ τῶν πειρασμῶν καὶ τῶν θλίψεων· καθὼς καὶ οἱ χαλκιεὶ καὶ χρυσοχόοι πυρρύνουσι καὶ χωνεύουσι τὸ χάλκιμα καὶ τὸ ἀσημι καὶ μάλαγμα, διὰ νὰ γνωρίσουν, ἂν ᾖναι καθαρὰ καὶ ἀσθα· καὶ ἐξὶ λοιπὸν, ἀρ' οὐ με ἐχώνευσας με τοὺς διαφόρους πειρασμούς, καὶ με ἐδοκίμασας, δὲν εὐρέθην εἰ· ἐμένα ἀδικία ἐναντίον τοῦ Σαούλ· ἐπειδὴ ἐγὼ δὲν ὀλιγοψύχησα, ὥστε ὅπου ἀπὸ τὴν ἀνάγκην καὶ βίαν μου, νὰ· στοχασθῶ· κάθεννα κακὸν κατ' αὐτοῦ· (2)

4: „Ὅπως ἂν μὴ λολήσῃ τὸ στόμα μου
„τὰ ἔργα τῶν ἀνθρώπων.

Τὸ ρητὸν τοῦτο δὲν εἶναι ἀνακόλουθον καὶ ἀσύμφωνον μετὰ τὰ προειρημένα, καθὼς ἐθαίσαν μερικοί· ἀλλὰ εἶναι μία αἰτία τῆς πυρώσεως, ὅπου εἶπεν ἀνωτέρω ὁ Δαβὶδ· λέγουν διὰ τοῦτο, λέγει, Κύριε, παρεχόμενος νὰ πυρωθῶ καὶ νὰ δοκιμασθῶ με τοὺς πειρασμούς· ἵνα μὴ εὐρισκόμενος χωρὶς πειρασμῶν, υπερηφανεύωμαι, καὶ καταγορῶ τὸν Σαούλ καὶ τοὺς μετ' αὐτοῦ, κηρύττων τὰ ἀδικα καὶ πονηρὰ ἔργα ὅπου πράττουσιν (3) ἡ διὰ τοῦτο δοκιμάζομαι με τοὺς πειρασμούς, ἵνα καταπαύωντας εἰς ἐσένα διὰ νὰ μοι βοηθήσῃς, ἐπειδὴ „ἐν θλίψει ἐμνήσθημένσου, κατὰ τὸν Ἡσαΐαν (Ἡσ· κς'· 16·) διαγοῦμαι τὰ ἔργα καὶ τὰς οἰκονομίας σου· πῶς δηλαδὴ πάντα πρὸς τὸ συμφέρον τῶν ἀνθρώπων οἰκονομεῖς·

„Διὰ τοὺς λόγους τῶν χειλέων σου
„ἐγὼ ἐφυλάξα οδοὺς· σκληρὰς.

Λόγους χειλέων ἐδῶ ὀνομαζει ὁ Δαβὶδ τὰς ἐντολὰς, τοῦ διὰ Μωσέως δοθέντος παλαιοῦ Νόμου· χειλέων δὲ Θεοῦ εἶπε, καταχρηστικῶς καὶ ἀνωρθωποπροεπῶς· ἐπειδὴ καὶ αἱ ἐντολαὶ τοῦ νόμου· ἐ-

λα·

(1) Ἡ κατὰ τὸν Ἀσέριον „Ἐδοκίμασας τὴν καρδίαν μου, ὅτι μὴ διενοήθην ἀθέτητον ἐδικησαι· ἐπεσκέψα νυκτός· ὅτι μηδέποτε ὑπὸ κατεκρητιθῆν βαθεῖ, τὸ δίκαιο διερευνῶν ἢ ὑπὸ σοῦ φωτίζομαι· κατὰ γὰρ τὸν Ἰωβ „Ἐν τῷ φωτὶ σου ἐπορευόμην ἐν σκότει (Ἰωβ κθ'· 3·)· λίχνος γὰρ ἦν τοῖς ποσὶ μου ὁ νόμος σου (ἐν τῇ ἐκδοῇ· Σειρ·)·

(2) Τοῦτο δὲ μάλα ἀερόζει τῷ Χριστῷ κατὰ ἄλλοι ἐρμηνευτὴν· μόνος γὰρ αὐτὸς ἦτον ἀναμάρτητος, ἢ ἡδύνατο νὰ λέγῃ, ὅτι οὐχ· εὐρέθην ἐν ἐμοὶ ἀδικία·

(3) Ὅθεν ἄλλος ἐρμηνευτὴς εἶπεν· ἡ Οὐ μόνον φασὶν ἔργους οὐκ ἠδίκασα τὸν Σαούλ, ἀλλ· εὐδὲ τὰ ἔργα αὐτοῦ εἶπεν ἢ διαβλεπὴν ἠθέλησα, φυλάττω τὸ σὸν πρόσταγμα Δέσποτα τὸ „Ἀσχευτα τοῦ λαοῦ σου οὐκ ἐρεῖς κακῶς· ἵνα οὖν μὴ λοιδορήσω ἐκείνον, μὴ δὲ ἀθετήσω τὸν σὸν νόμον, ἠνεσχόμην κακοπαθεῖν ἢ πλανᾶσθαι ἢ φυγαδεύεσθαι· ταῦτα γὰρ αἱ σκληραὶ ὁδοί·

λαλήθησαν τρόπον τινα διὰ τῶν χειλέων καὶ τοῦ στόματος τοῦ Θεοῦ· διὰ τὰς ἐντολάς σου λοιπὸν, λέγει ταύτας, ἐγὼ ἐφύλαξα· ἦτοι ἐπεριπάτησα τὰς σκληρὰς σβάτας τῶν ἀρετῶν· σκληραὶ γὰρ καὶ τραχεῖαι καὶ κοπιαστικαὶ εἶναι αἱ ἀρεταὶ καὶ αἱ ἐντολαί, μετὸ νὰ εἶναι ἐσερημέναι ἀπὸ κάθε σωματικὴν ἀνάπαυσιν καὶ ἡδονήν. (1) Κοντὰ δὲ εἰς τὴν θείαν Γραφὴν εἶναι συνήθεια ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, νὰ λαμβάνεται τὸ φυλάττειν, ἀντὶ τοῦ ἐνεργεῖν διὰ τῶν ἔργων· ὡς τὸ „Ἐφύλαξα τὰς ἐντολάς σου καὶ τὰ μεμαρτυρία σου. (Ψαλ. ρη΄.) ἦτοι διὰ τῶν ἔργων τὰς ἐντολάς πράξας, ἐταλάωσα αὐτάς.

5: „Κατάρτισαι τὰ διαβήματά μου ἐν ταῖς τριβούροις σου, ἵνα μὴ σαλευθῶσι τὰ διαβήματά μου.

Ἀνωτέρω μὲν, ὀνομάζει ὁ Δαβὶδ διαβήματα, τὰ κινήματα τοῦ νοῦ, κάτω δὲ, διαβήματα ὀνομάζει τὰ κινήματα τοῦ σώματος κατὰ τὴν ἑρμηνείαν τοῦ Ἡσυχίου· λέγει λοιπὸν πρὸς τὸν Θεὸν ταῦτα· κάμε Κύριε, τέλεια καὶ ὀρθὰ τὰ νοήματα καὶ τοὺς λογισμοὺς τῆς ψυχῆς μου εἰς τὰ προσάγματά σου· τὰ ὁποῖα ὀνομάζονται τριβοὶ καὶ σβάται, διὰ τὴν φέρουσι πρὸς ἐπέναν, ἐκείνους ὅπου τὰ περιπατοῦν· ἀφ' οὗ δὲ γένουν τέλεια τὰ νοήματα καὶ οἱ λογισμοί μου, τότε καὶ αἱ πράξεις καὶ ἔργα τοῦ σώματός μου, δύν ἡμποροῦν νὰ παρασκαλεύσων,

καὶ νὰ κλῶνουν εἰς τὸ κακόν· ἢ τὸ κατάρτισαι τὰ διαβήματά μου νοεῖται οὕτως· ἤγουν κάμε τέλειαν κάθε μου ἐνέργειαν Κύριε, μετὸ νὰ περιπατῶ τὰς τριβούρους σου· ταύτας γὰρ ἀνοίξεις διὰ μέσου τῶν ἐντολῶν σου εἰς ἐκείνους, ὅπου σπουδάζουν νὰ ἔλθουν πρὸς ἐσένα· ἵνα μὴ παρασκαλεύσων ἀπὸ τὸ πρέπον καὶ τὴν ἀρετὴν, μετὸ νὰ μὴ καταρτίζωνται καὶ διορθώνωνται ἀπὸ λόγου σου τὰ διαβήματά των· ἐπειδὴ σὺ εἶσαι „Ὁ διδάσκων ἄνθρωπον γνῶσιν. (Ψαλ. ηγ΄. 10.)

6: „Ἐγὼ ἐκέκραξα ὅτι ἐπήκουσάς μου ὁ Θεός.

Ματαίως, λέγει, δὲν σε παρακαλῶ τώρα Κύριε· διὰ τί ἤξεύρω, ὅτι καὶ ἄλλαις φοραῖς σὲ ἐπαρακάλεσα καὶ μοῦ εἰσήκουσας.

„Κλῖνον τὸ οὖς σου ἔμοι καὶ εἰσάκουσον τῶν ρημάτων μου.

Καὶ πῶς λέγει ἐδῶ ὁ Δαβὶδ νὰ κλῖνῃ εἰς αὐτὸν ὁ Θεὸς τὸ αὐτί του, εἰς καιρὸν ὅπου τὸ αὐτί τοῦ ἀνθρώπου εἶναι ἀκίνητον καὶ ἄκλιτον; (2) καὶ ἀποκρινόμεθα, ὅτι λέγει τοῦτο, διὰ τὴν ὅταν τινὰς κλῖνῃ τὴν κεφαλὴν του διὰ νὰ ἀκούσῃ ἐκεῖνον ὁ-

(1) Ἐφ' ἧς δὲ ὁ Νικητὴς „Καὶ πάντες δὲ οἱ ἀπὸ Χριστοῦ καλούμενοι, ἐὰν κατὰ τὴν ἐντολήν, λαβόντες πληγὴν κατὰ τῆς σιαγόνης, σφύζωμεν ἢ τὴν ἄλλην· ἐὰν ἀποσεσούμενοι μὴ ἀπαιτῶμεν· ἐὰν εἰς δικαστήριον ἔλθομενοι, ἢ τὸν χιτῶνα ἐπαποδυόμεθα· οὕτως ἐφύλαξαμεν ὁδοὺς σκληρὰς διὰ τοὺς λόγους τοῦ Χριστοῦ, μόνον, ἵνα μὴ φλεγώμεθα τι ἀνθρώπινον, μέχρι ἢ τοῦ τυχεύοντος ἀκριβολεγομένου· διὰ τὸ, ἢ ὑπὲρ ὀργῆς λόγου κείσθαι κόλασιν· ὁ δὲ Θεὸς Μάξιμος λέγει „Πάντες οἱ λόγοι τοῦ Κυρίου τὰ τέσσαρα ταῦτα περιέχουσι, τὰς ἐντολάς, τὰ δόγματα, τὰς ἀπειλὰς, τὰς ἐπαγγελίας, ἢ πᾶσαν σκληραγωγίαν διὰ ταῦτα ὑποκείμενον· διὰ γὰρ τοὺς λόγους τῶν χειλέων σου φησὶν, ἐγὼ ἐφύλαξα ὁδοὺς σκληρὰς· ὁ δὲ Σύμμαχος εἶπεν „Διὰ τοὺς λόγους τῶν χειλέων σου ἐφύλαξαμεν ὁδοὺς παραβατῶν φανεροί, ὅτι διὰ τοὺς λόγους ἢ τὰς ἐντολάς τοῦ Θεοῦ ἐφυλάττετο ὁ Δαβὶδ ἀπὸ τὰς ὁδοῦς τῶν παραβατῶν ἢ ἁμαρτωλῶν· ἤγουν ἐφυλάττετο ἀπὸ τὰς κακὰς σβάτας ἢ ἁμαρτίας· ὅθεν ἢ ὁ Χρυσοστόμους λέγει „Δείκνυσι διὰ τούτου ὡς πάντα παραβάτην ἀπέφευγε· χαλεπαὶ γὰρ αὐτῶν αἱ ὁδοὶ ἢ σκληραὶ.

(2) Κατὰ γὰρ τὸν Δαμασκηνὸν Ἰωάννην, ὅλα τὰ ζῶα κινεῖται τὰ αὐτὰ των, πλὴν τοῦ ἀνθρώπου ἢ τοῦ πιθήκου· ἤγουν οὕς μαίμευς.

ὅπου τὸν λαλεῖ, φαίνεται ὅτι μαζί με τὴν κεφαλὴν κλίνει καὶ τὸ αὐτί· προείπομεν δὲ ὅτι ὁ Δαβὶδ ἀπὸ τὰ ἀνθρώπινα ἰδιώματα καὶ ἐνεργείας, φανερόναι καὶ τὰς ἐνεργείας τοῦ Θεοῦ κατὰ συγκατάβασιν, διὰ τὴν ἀσθενεῖαν τῶν ἀκροατῶν ἤγουν διὰ νὰ καταλάβουν οἱ ἀκροαταί· καθὼς γὰρ οἱ ἄνθρωποι, ὅταν θελήσουν νὰ ἀκούσουν καλλίτερα ἐκείνου τοῦ ἀνθρώπου, ὅπου λαλεῖ πρὸς αὐτοὺς με ὀλίγη φωνὴν, κλίνουν εἰς αὐτὸν τὸ αὐτί τους· ἔτσι, λέγει, καὶ ἐσὺ Κύριε, κλίνον ὡς ὑψηλὸς τὸ αὐτί σου, εἰς ἐμένα τὸν ταπεινόν· καὶ ὡς ἱατρός σκυφαί εἰς ἐμένα τὸν ἀσθενῆ· ὁραὶς μὲν οὖν τοῦ Θεοῦ, εἶναι ἡ ἀπλὴ γνῶσις τῶν πραγμάτων· οὗς δὲ καὶ ἀκοή αὐτοῦ, εἶναι ἡ λεπτοτέρα γνῶσις· ἐπεὶ δὲ τὰ ὁράτα, εἶναι παχύτερα ἀπὸ τὰ ἀκουστά διὰ τὴν ὕλην· βλέπε δὲ ὡ ἀναγνώσα, πῶς ἄνω καὶ κάτω ὁ Δαβὶδ ἀναφέρει εἰς τὴν προσευχήν του τὸ, εἰσάκουσον, καὶ τὸ πρόσχες, καὶ τὸ ἐνώτισαι, καὶ τὰ ὅμοια· διὰ νὰ φανερώσῃ με αὐτὰ τὴν ὁλοκάρδιαν διάθεσιν καὶ ἀγάπην, ὅπου εἶχεν εἰς τὸ νὰ παρακαλῇ τὸν Θεόν.

7. „Θαυμάστωσον τὰ ἔλεή σου, ὁ σῶζων τοὺς ἐλπίζοντας ἐπὶ σέ·

Κομε, λέγει, Κύριε, νὰ φανοῦν θαύματος ἄξια εἰς τοὺς ἀνθρώπους τὰ ἔλεή σου· ἔλεή δὲ οὐ μάζει τὴν θεῖαν βοήθειαν καὶ ἀντίληψιν· διὰ τί ἐκείνοι ὅπου βλέπουν τὸν Θεόν, πῶς ὑπερασπίζεται καὶ ἐορθεῖ τοὺς ἐλπίζοντας εἰς αὐτὸν, θαυμάζουν τὴν βοήθειάν του, ὡς ὀλίγηρον, καὶ ὡς παντοδύνα-

μον· ἐπεὶ δὲ καὶ προφθάνει καὶ βοηθεῖ, ὅχι μόνον τοὺς δικαίους, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἀμαρτωλούς. (1)

„Εἰς τῶν ἀνδραγαθῶν τῇ δεξιᾷ σου·

8. „Φύλαζον με Κύριε, ὡς κόρην ὀφθαλμοῦ μου·

Φύλαζόν με, λέγει, Κύριε, ἀπὸ τὴν ἐπιβουλήν τοῦ Σαουλ καὶ τῶν μετ' αὐτοῦ, οἱ ὅποιοι ἀντισέκονται εἰς τὴν χειροτονίαν ὅπου ἔκαμες εἰς ἐμένα, κατὰ τὸν Θεοδώριτον· ταύτην γὰρ ἐρανέρωσε διὰ τῆς δεξιᾶς χειρός· ἐπεὶ δὲ, ἐσὺ μὲν Κύριε, με ἐχειροτόνησας βασιλέα τοῦ Ἰσραὴλ διὰ μέσου τοῦ Προφήτου Σαμουὴλ, ὅπου με ἔχρισεν, αὐτοὶ δὲ σπουδάζουσιν νὰ με θανατώσουν, μὴ θέλοντες νὰ με δεχθῶν διὰ βασιλέα. (2) λέγει δὲ, καὶ ὅτι νὰ φυλάξῃ αὐτὸν ὡς τὴν κόρην τοῦ ὀφθαλμοῦ· ἐπεὶ καὶ τῇ ἀληθείᾳ, θαυμαστὴ εἶναι ἡ προφύλαξις τῆς κόρης τοῦ ὀφθαλμοῦ· διὰ τί ἐνδυμα ἐπάνω εἰς ἐνδυμα, καὶ διάφοροι χιτῶνες ταύτην τὴν κόρην περιτελιζοῦσιν· καὶ οἱ μὲν ἐσθωεν, εἶναι λεπτοὶ καὶ διαφανεῖς χιτῶνες, διὰ νὰ μὴ τραχύουν τὴν κόρην, ἥτις εἶναι ὑγρὰ καὶ ἀπαλή· ὁ δὲ ἐξωθεν· ἤγουν ὁ τῶν βλεφάρων καὶ ὀμματοκλάδων χιτῶν, εἶναι παχὺς, χωρισμένος εἰς δύο ἡμικύκλια εἰς τὸ ἄνω, καὶ εἰς τὸ κάτω· ἵνα ἐν ταυτῷ, καὶ τὸν κοριορτὸν τῆς γῆς διώκῃ, καὶ τὴν ἐλάβην τοῦ αἵματος, καὶ τὰ μικρὰ ζωῦφια· καὶ ἀκολούθως, ἵνα φυλάττεται ἀβλαβὴς ἡ κόρη τοῦ ὀφθαλμοῦ· ἔχει δὲ

τρί-

(1) Κατὰ δὲ τὸν Νικήταν, πρέπει ὁ λόγος οὗτος ἢ εἰς τοὺς Ἀποστόλους· ἤγουν τὸ νὰ ζητοῦν μαζί με τὸ ἔλεος καὶ θαύματα ἀπὸ τοῦ Θεοῦ, ἵνα ἢ αὐτοὶ με θάρρος κρύπτουν, ἢ οἱ ὀργῶντες πιστεύουν· ἐπεὶ δὲ τοὺς πολλοὺς τραβίζουν εἰς τὴν πίσιν τὰ θαύματα· θαυματοῖ γὰρ ὁ Θεὸς τὰ ἔλεή, παραδίδως εὐεργετῶν τινος· ὡς τὸν Δανιὴλ ἐν τῷ λάκκῳ· τοὺς τρεῖς παῖδας ἐν τῇ καμίνῳ, καὶ τὸν Ἰσραὴλ ἐν τῇ ἐρυθρᾷ· ὁ σῶζων δὲ εἶπε τοὺς ἐλπίζοντας ἐπὶ σέ, ἵνα κοινὴν δείξῃ τὴν πρόνοιαν, καὶ ἀπαιτήσῃ ταύτην, ὡς καὶ αὐτὸς ἐλπίζων.

(2) Ἀντισέκουν δὲ εἰς τὴν δεξιάν τοῦ Θεοῦ· ἤγουν εἰς τὸν Χριστόν, καὶ οἱ Ἰουδαῖοι καὶ Ἕλληνες καὶ οἱ Αἰρετικοί, κατὰ τὸν Νικήταν, ἀπὸ τοὺς ὁποίους παρακαλοῦν οἱ Ἀπόστολοι νὰ γλυτώσων. ἄλλος δὲ φησὶ „Φύλαχθε ἡμεῖς ἀπὸ Δαιμόνων τῶν ἐναντιουμένων τῇ δεξιᾷ καὶ ἀγαθῇ ἡμῶν πράξει· ἡ τῆς τοῦ Θεοῦ εἶναι λέγεται, ὡς καὶ τῆς αὐτοῦ χάριτος καὶ ἐνεργείας κατοχυρωμένη, μή ποτε τοῦ ἐντὸς ἡμῶν ὀφθαλμοῦ σκοτισθέντος, εἰς τὴν ἀχλὺν τῆς ἀμαρτίας ἐμπέσοιμεν·

τρέχας ὁ ἐξωτερικὸς χιτῶν οὗτος, τὰς καλουμένας βλεφαρίδας ὡς ἀνάνθη, διὰ τὴν ἐμποδίζην με αὐτὰς καθὲς ζωῆτον καὶ ἐναντίον, ὅπου ἔρχεται ἔξωθεν· ἐπάνω δὲ τῶν ὀφθαλμοκλάδων εἶναι τὰ ὀφρύδια ὡς ἀνάνθη φράγγες, τὰ ὅποια εἶναι σχηματισμένα ὡς ἀνάνθη σέφη· καὶ πεπικνωμένα ἀπὸ τρέχας, ἵνα μὴ ἐμβαίνει μέσα εἰς τὸ ὄμματι ὁ ἰδρώτας, ὅπου τρέχει ἀνωθεν ἀπὸ τὸ μέτωπον· ἀλλὰ ἐμποδίζμενος ἀπὸ τὰ ὀφρύδια, τρέχει ἐκ πλαγίων ἀπὸ τοὺς κροτάφους καὶ μὴ νύχτας.

καὶ ἐπειδὴ ἐδίψουν νὰ θανατώσουν τοὺς ἀθώους· καὶ δὲν ἐσέβοντο τὴν παρὰ τοῦ Θεοῦ γενομένην χειροτονίαν, τὴν ὁποίαν ἔκαμε, χρίσας διὰ τοῦ Σαμουὴλ τὸν Δαβὶδ βασιλέα· αὐτοὶ, λέγει, μετέταλαιπώρησαν· ἐπειδὴ καὶ φεύγοντας ἐξ αἰτίας αὐτῶν ὁ Δαβὶδ, ὑπέμεινε καθὲς τάλαιπωρίαν καὶ κακοπάθειαν (1)

9. οἱ ἐχθροί μου τὴν ψυχὴν μου περιέσχον.

9. Ἐν σκέπῃ τῶν πτερίγων σου σκεπάσεις με.
9. Ἀπὸ προσώπου ἀσεβῶν τῶν τάλαιπωρησάντων με.

Ἀπὸ τὸ μέρος τῆς ψυχῆς ὅλον τὸν ἑαυτόν του ἐφάνέρωσεν ὁ Δαβὶδ· περιέσχον δὲ εἶπεν· ἡγοῦν, ὅτι περιεκύκλωσαν αὐτὸν οἱ ἐχθροί του, κατασκευάζοντες κατ' αὐτοῦ εἰς καθὲς μέρος ἐπιβουλὰς καὶ ἐνεδρεύματα.

10. Τὸ στόμα αὐτῶν συνέκλεισαν.

Ἰδὼ ἀνθρώποι· ὁ Δαβὶδ ἄλλην παρομοίωσιν φυλακῆς, καὶ παρακάλεῖ νὰ σκεπάζεται ἀπὸ τὸν Θεὸν μὲ τὰς πτέρυγας του· ἡγοῦν μὲ τὰς ἐπισκοπικὰς, καὶ φυλακτικὰς ἐνεργείας τῆς θείας καὶ παντοδυνάμου προνοίας του· καθὼς καὶ τὰ πετεινὰ σκεπάζουσι τὰ μικρὰ τῶν πουλάκιων μὲ τὰς αἰσθητὰς πτέρυγας των· τὸ σκεπάσεις δὲ ἐδῶ νοεῖται ἀντὶ εὐκτιοῦ σκεπάσεις· εἰς πᾶν πόλλα γὰρ μέρη τῆς θείας Γραφῆς εὐρίσκεται τὸ τοιοῦτον σχῆμα τοῦ λόγου· ἡγοῦν τὸ νὰ λαμβάνονται τὰ ὀρίκια, ἀντὶ εὐκτικῶν· ἢ καὶ Προφητεῖαι ὁ Δαβὶδ τὴν παρὰ τοῦ Θεοῦ βοήθειαν· πρόσωπον δὲ ἀσεβῶν, αὐτοὺς λέγει τοὺς ἀσεβεῖς κατὰ περίφρασιν· καταχρηστικῶς δὲ ἐδῶ ἀσεβεῖς λέγει τὸν Σαούλ καὶ τοὺς μετ' αὐτοῦ· ἐπειδὴ καὶ ἔζων εἰς τὰς ἀνομίας, ὡς ἀσεβεῖς.

Μὲ τὸ ὄνομα τοῦ στόματος ἐφάνέρωσεν ὁ Δαβὶδ τὴν καρδίαν καὶ τὰ σπλάγχνα τῶν ἐχθρῶν του· ἐπειδὴ τριγύρω εἰς αὐτὰ τὰ μέλη εὐρίσκεται τὸ στόμα· ἥτοι τὸ ξύγγι· λέγει λοιπὸν, ὅτι ὁ Σαούλ καὶ οἱ μετ' αὐτοῦ, ἀπέκλεισαν τὸ ἀπὸ καρδίας καὶ σπλάγχνων τοὺς ἔλεος κατὰ τὸν Θεοδώριτον· ἀπὸ τὰ σπλάγχνα γὰρ προέρχεται τὸ ἔλεος καὶ ἡ εὐσπλαγχνία, καὶ δὲν ἠθέλησαν νὰ εὐσπλαγχθῶν τὸν Δαβὶδ· (2) ἄλλοι δὲ λέγουσιν, ὅτι στόμα ὀνομάζει τὴν εὐτυχίαν καὶ εὐδοξίαν, τὴν ὁποίαν ὁ

Σα-

(1) Ὁ δὲ Βασίλειος λέγει· Ὁ Δίκαιος ἀπὸ τῶν ἀσεβῶν τάλαιπωρεῖται καὶ ταλαινίζεται· ἐσθότε καὶ ὡς ἀνέστης ἐλεοῦμαι· ἀλλὰ τότε ἐν τῇ σκέπῃ τῶν πτερίγων τοῦ Θεοῦ σκεπάζεται· ἵνα μὴ σείσθῃ ἀπὸ τοῦ ταλαινεσθαι (ἐν τῇ ἐκδεδ· Σειρᾷ.)

(2) Τοῦτο δὲ εἴρηται κατὰ ἄλλον ἑρμηνευτὴν, ἐκ μεταφορᾶς τῶν πολλὰ θρημμένων ζώων· τὰ ὅποια τῶσαν πολλὰ παχύνουσι, ὥστε ὅπου ἀποθνήσκουσιν καὶ πνίγονται ἀπὸ τὸ πολὺ ξύγγι, ὅπου ἀποκτοῦν· καὶ τοῦτο θέλει νὰ εἴπῃ, τὸ νὰ συγκλείσιν τὸ στόμα· ὁ δὲ Ἰσχυρὸς ἀναγωγικῶς τοῦτο ἑρμηνεύων λέγει, Κυκλοῦσι τὴν ψυχὴν ἡμῶν οἱ Δαίμονες, καὶ θηρίων δίκην ἐκαστος προσβάλλει παγιδεῦσαι βουλόμενος· στόμα δὲ τῶν δαιμόνων καὶ τροφὴ λιπορὰ οἱ ἀμαρτανόοντες, οὓς ταῖς ἡδοναῖς, ὥστε μὴκέτι διαφυγεῖν, συγκλείουσιν· ὑπερηφανίαν δὲ λέγει τὴν ἀπὸ τοῦ Θεοῦ ἀποστάσιν· πὴν ἀπιστίαν τοῦ μέλλοντος αἰῶνος· τῆς κρίσεως τὴν ἀθέτησιν (ἐν τῇ ἐκδεδ· Σειρᾷ.)

Σαούλ καὶ οἱ περὶ αὐτὸν συνέκλεισαν, καὶ τρόπον
τινα ἐσφίγγον καὶ ἐκράτουν αὐτήν, ὥσάν νά μὴν ἤ-
θελε φύγῃ καὶ μίαν φοράν ἀπὸ λόγου των· ἀλλὰ ἐ-
μελλε νά μένῃ με αὐτοὺς παντοπινῇ καὶ ἀχωρίστος.

„Τὸ στόμα αὐτῶν ἐλάλησεν ὑπερη-
„φανίαν·

Οἱ ἐχθροί μου, λέγει, κομπάζουν καὶ λαλοῦν
λόγια ὑπερήφανα· δηλαδή, ὅτι τὸ ὀλιγωρότερον
ἔχουν νά με πιάσουν ὡς ἀπροσάτευτον, καὶ ὡς μὴ
ἔχοντα ἀπὸ καὶ νῦν μέρος καὶ μίαν βοήθειαν.

11: „Ἐκβαλόντες με νυνὶ περιεκύκλωσάν
με·

Ἀφ' οὗ, λέγει, ὁ Σαούλ καὶ οἱ μετ' αὐτοῦ
ἐχθροί μου, με ἐξέβαλον ἔξω ἀπὸ τὴν πατρίδα,
καὶ ἀπὸ ὅλα τὰ πράγματά μου, δὲν ἤρξασθον
μέχρι τούτου, ἀλλὰ καὶ τώρα με περικύκλωσαν,
ζητοῦντες νά με θανατώσουν κατὰ τὴν Θεοδώρι-
τον. (1)

„Τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτῶν ἔθεντο ἐκ-
„κλίνειν ἐν τῇ γῇ·

Ἔθεντο, λέγει· ἤγουν ἐσοχάσθησαν νά ἐκ-
κλίνουν μὲν, καὶ νά ἀποτρέφουν τοὺς ὀφθαλμοὺς
των ἀπὸ ἐσένα τὸν ἐν οὐρανοῖς κατοικοῦντα Θεόν,
καὶ ἀπὸ τὰ ἐδικά σου προσάγματα, τὰ ὅποια προ-
σάξουν νά μὴν ἀδικῇ τινες τὸν ἀνάιτιον καὶ ἁθῶν·
νά γυρίσουν δὲ αὐτοὺς κάτω εἰς τὴν γῆν· ἤτοι εἰς
τὰς γηϊνὰς ἐπιθυμίας· αἱ ὅποια εἶναι, τὰ νὰ τε-
λειώσουν κάθε ἄλογον καὶ κτηνώδη ἡδονήν· ἢ νοεῖ-
ται καὶ οὕτως, ὅτι αὐτοὶ ἐσήριξαν τοὺς ὀφθαλμοὺς
των, ζητοῦντες νά κρημνίσουν καὶ νά καταβάλουν
ἐμένα εἰς τὴν γῆν, κατασφαχθέντα καὶ θανατω-
θέντα ἀπὸ αὐτοῦς, καθὼς ἡρμήνευσεν ὁ Εὐσέ-
βιος. (2)

12: „Ὑπέλαβόν με ὥσει λέων ἑτοιμὸς
„εἰς θήραν, καὶ ὥσει σκύμνος οἰκῶν
„ἐν ἀποκρυφίοις·

Ὅσον, λέγει· εἰς τὰς ἐλπίδας τῶν ἐχθρῶν
μου, αὐτοί με ὑπέλαβον· ἤτοι κρυφίως ἐλθόντες ὑ-
ποκάτω μου, με ἐσήκωσαν ἐπάνω ἀπὸ τὴν γῆν, καὶ
ἀρπάσαντες, με ἔκαμαν ἄφαντον· διατρέχον δὲ τοι-
αυτὴν ἔχει ὁ λέων ἀπὸ τὸν σκύμνον, καθὼς τινες ἰσο-
ρικοὶ λέγουσιν· ὅτι ὁ μὲν λέων, ἐπειδὴ καὶ θαρρῶς
εἰς τὴν δύναμίν του, φανερά περιπατεῖ καὶ κυνηγᾷ·
ὁ δὲ σκύμνος· ἤτοι τὸ μικρὸν λευκαρόπουλον· ἐπει-
δὴ δὲν θαρρῶς εἰς τὴν δύναμίν του ὡς μικρὸν καὶ ἁ-
δύνατον, δὲν κυνηγᾷ φανερά· ἀλλὰ κρυπτόμενον,
κά-

(1) Ὁ δὲ θεὸς Μάξιμος οὕτως ἐρμηνεύει „Ἐκβαλόντες“ ἢ ἡμεῖς τῆς εὐθείας ὁδοῦ οἱ Δαίμονες, περικυκλώσαι·
τούτῃσι πάντοθεν πολεμοῦσιν, ἔμπροσθεν ἐμφανῶς, ὅπως ἀπὸ τῶν δεξιῶν, διὰ τῶν δοκούντων ἀγα-
θῶν· ἀπὸ τῶν ἀριστερῶν, διὰ τῶν ἐμολογουμένων φούλων· ἢ οἱ ὀφθαλμοὶ αὐτῶν εἰς τοῦτο ἀποβλέπουσιν, ἵνα κα-
τενέγκωσιν ἡμῖς εἰς γῆν, ἢ τὰ σπῆκός φρονεῖν περὶ αὐτὴν· ἢ ἡμεῖς, ὅταν τὸν νοῦν οἱ Δαίμονες τῆς σωφροσύνης ἐκ-
βάλλουντες, περικυκλώσωσι, φημέν „Τὸ ἀγαλλιάμα μου λύτρωσαί με ἀπὸ τῶν κυκλωσάντων με· ὁ δὲ Σύμμαχος
αὐτὸ τοῦ ἐκβαλόντες εἶπε „Μακαρίζοντες παραχρῆμα περιεκύκλωσάν με· ἤτοι ἐν γνησίᾳ τῇ διανοῇ τὸν μακαρι-
σμον ἐποίησάν τοι πρότερον· ὥς δὲ ἐκβαλεῖν ἢ ἐκτρέφει τῆς προσηκούσης ἰδέει, ἀπάτης ἕνεκεν τοῦ μακαρι-
σμοῦ ἡμῶν ἐκέρχοντο κατὰ τὸν Ἀντιστοχέας Θεόδωρον· ὃθεν εἶπε ὁ Σύνεσιος ἐν τῇ περὶ Βασιλείας „Ὁ ἐφ'
ἀπασι γινόμενος ἔπαυρος, σὺν ἡδυνῇ λυμαινόμενος, εὐκέναι μοι δοκεῖ τοῖς φαρμάκοις, ἃ μέλιτι δέουσιντες, τοῖς
ἀπολούμενοις δρέγουσι·

(2) Λέγει γὰρ οὗτος „Παρακαλεῖσαί με, ἢ ἀποκηῖναι τῆς εἰσεως ἢ τῆς κατὰ Θεὸν προσηκούσης ἐκπαίδεξης·

καί θηται μέσα εἰς τὴν φωλεάν του, καὶ ὅποιον ζῶον περάσῃ ἐκείθεν, αἰφνιδίως ὀρμᾷ καὶ τὸ ἀρπάζει· τοιοῦτοτρόπως λοιπὸν καὶ ἀπὸ τοὺς ἐχθρούς του Δαβὶδ· ἄλλοι μὲν, ἐθαῖρουν νὰ ἀρπάσουν αὐτὸν φανερά· ἄλλοι δὲ νὰ τὸν ἀρπάσουν κρυφά, μὲ τὸ νὰ μὴν εἶχον θάρρος εἰς τὴν δυνάμει τους. (1) πλὴν δὲν εἶαι καὶνένα ἐμπόδιον νὰ νοήσωμεν, ὅτι καὶ ὁ λέων καὶ ὁ σκύμνος δηλοῦσιν ἓνα καὶ τὸ αὐτὸ πρᾶγμα· ἐπειδὴ ὁ Προφήτης Δαβὶδ, συνεῖ-
ζει πολλαῖς φοραῖς, ὅταν διηγῆται τὰ πάθη καὶ δυσυχίας του, νὰ ταυτολογῇ μὲ λέξεις καὶ ὁμοιώ-
ματα διαφορετικὰ, διὰ νὰ αὐξήσῃ μὲ αὐτὰ τὰ πά-
θη του· καὶ ἀκολουθῶς διὰ τῆς αὐξήσεως, νὰ τρα-
βῆξῃ εἰς τὸν ἑαυτῶν του τὸ τοῦ Θεοῦ ἔλεος.

13: ; Ἀνάστηθι Κύριε.

Ἐπειδὴ, λέγει, ἐσὺ Κύριε, φαίνεσαι ὅτι κοιμᾶσαι διὰ τὴν μακροθυμίαν καὶ ὑπομονὴν ὅπου δείχνεις, διὰ τοῦτο τώρα κινήθητι πρὸς ἐκδίκησιν ἐμοῦ τοῦ ἀδικουμένου· τοῦτο γὰρ δηλοῖ τὸ, ἀ-
νάστηθι.

„Πρόφθασον αὐτούς.

Πρόφθασαί τους, λέγει, Κύριε, πρὸ τοῦ νὰ φέρουν εἰς ἔργον ἐκεῖνα ὅπου μελετῶσι· καὶ μὴν ἀ-
φίσης αὐτούς νὰ τὰ τελειώσουν.

„Καὶ ὑποσκέλισον αὐτούς.

Ἐμπόδισον, λέγει, Κύριε, αὐτοὺς ἀπὸ τὸν δρόμον, ὅπου κάμνουσι κατ' ἐπ' αὐτῶν μου· τὸ δὲ ὑπο-
σκέλισον εἶπε, μεταφәрωντας τὸ νόημα ἀπὸ ἐκείνου ὅπου θέλουν νὰ ἐμπόδισουν τὸν δρόμον τινός· οἱ ὑπο-
στρεῖ, ὅταν τρέχουν ἄλλοι, βάλλουν τὰ σκέλη των ἐμπόδιον ἀνάμεσα εἰς τὰ ποδάρια ἐκείνων, καὶ ὅ-
ττι εὐκόλῃ τοὺς ρίπτουν κατὰ γῆς. (2)

„Ρῦσαι τὴν ψυχὴν μου ἀπὸ ἀσεβέους,
„ῥομφαία σου, (3)

14: „Απὸ ἐχθρῶν τῆς χειρός σου.

Μὲ τὴν ῥομφαίαν σου, λέγει, Κύριε, λύτρω-
σαι τὴν ψυχὴν μου ἀπὸ τὸν ἀσεβῆ Σαουλ, καὶ ἀ-
πὸ τοὺς ὑπηκόους καὶ φίλους του· οἵτινες εἶναι ἐ-
χθροὶ εἰς τὴν χειρὰ σου· ἤτοι εἰς τὴν χειροτονίαν
σου· ταῦτόν εἶπε, εἶναι ἐχθροὶ εἰς ἐμένα, ἢ ἀ-
πὸ τοὺς ἐχθρούς τῆς χειρός σου· ἤτοι σοῦ κατὰ
παρίφορσιν· διὰ τὴν ἀνίσωσιν, αὐτοὶ μὲν, πολεμοῦ-
σιν.

(1) Λέγει δὲ ὁ Νικητὴς „Λεχθεῖν δ' ἂν λέων μὲν, αὐτὸς δὲ Σατανᾶς· σκύμνος δὲ λέωντος, ἀφ' ὅπου ὁ πο-
νηρὸς, τέκνον γενόμενος τοῦ Σατανᾶ· πολεμοῦσι δὲ τοῖς ἁγίοις αὐτὸς τε ὁ ἀποστάτης, ὃς οἱ τὰ αὐτοῦ φρονεῖντες·
εἶπε δὲ ὁ Θεὸς Κύριλλος „Ἰστέον ὅτι ὁ ἐμφαίνων ἐπισηδὴ διὰ τῶν οἰκείων ὑποσπινῶν ὁ παγχάλεπος λέων· του-
τῆν δὲ Σατανᾶς· ὁ αὐτὸς δὲ ὡς σκύμνος κρύπτεται· ἀπὸ γὰρ λεληθότως ἐπιβουλὰς· τὸ δὲ ὑπελάβον με-
νοῖται ἀπὸ τοῦ περιμέουσι, προσδοκῶσιν· ἐπειδὴ οἱ ὑπολαμβάνοντες ἴσασθαι τι προσδοκῶσιν· οὕτω γὰρ νοεῖ-
ται ὁ „ὑπελάβοντες ὁ Θεὸς τὸ ἔλεός σου· πούτῃ περιμεῖναιμεν προσδοκῆσάμεν· εἶναι λόγια Θεοδιδόμου
Ἀντιοχείας.

(2) Ἐφ' ὃ δὲ ὁ Νικητὴς „Συμφέρι δὲ ὁ τοῖς δίδουσι τοὺς ἁγίους, τὸ ὑποσκέλισθαι αὐτοὺς· παύονται γὰρ
τοῦ τρέχειν κυκλῶς, ὃς ὡφελεῖνται ἐκπίπτοντες τῆς φαύλης αὐτῶν προαιρέσεως· ὅθεν πρέπον σφόδρα τοῖς ἁγίοις
τὸ εὐχεσθαι ὃ λέγειν πρὸς Θεόν· ὑποσκέλισον τοὺς πονηροὺς, ὃς τὴν δόξαν αὐτῶν ἐπίσχεσιν ὃ κώλυται.

(3) Περὶ δὲ τῆ Σειρᾶ τοῦ Νικητῆς εὐρίσκεται ὁ οὕτως γεγραμμένος „Ρῦσαι τὴν ψυχὴν μου ἀπὸ ἀσεβέως, ῥομφα-
ίαν σου ἀπὸ ἐχθρῶν τῆς χειρός σου· ὅπερ τοιοῦτον ἔχει νόημα κατ' αὐτὸν, λέγει· „Ἐύχεται ὁ ἁγίος
ῥυθῆναι τὴν ψυχὴν αὐτῶν, ἀπὸ τῆς τοῦ ἀσεβέως ἐμετῶ Σατα. ὃς τῶν ἐκείνου ὑποσπινῶν· ταῦτα δὲ τὴν
ψυχὴν αὐτῶν, ὃ ῥομφαίαν τοῦ Θεοῦ διρημαζόντων, ὡς ἀντιπαρασθέντων τοῖς τοῦ λόγου ὃ τοῦ κηρύγματος δόξαι-
ται.

ἐν ἐμένῃ, ἐγὼ δὲ, εἶμαι ἐδικόν σου, λοιπὸν αὐτοὶ πολεμοῦντες τὸν ἐδικόν σου, ἐσένα τὸν ἴδιον πολεμοῦσι· διὰ τί δὲ ὀνομάζει τὸν Σαουλ ἀσεβῆ, προεπομένῳ ἀνωτέρῳ· χωριστὰ δὲ χωριστὰ πρέπει νὰ ἀναγνωσκῶνται τὰ ρητὰ ταῦτα· τὸ δὲ εἶναι τὴν ψυχὴν μου εἶναι ἀρμόδιον εἰς ἐκεῖνο, ὅπου εἶπεν ἀνωτέρω: δηλαδὴ εἰς τὸ „Οἱ ἐχθροί μου τὴν ψυχὴν μου περιέσχον“. Ἀποροῦσι δὲ μερικοὶ, διὰ τί ὁ Δαβὶδ, ὅπου εὐσπλαγχνίσθη καὶ δὲν ἐθανάτωσε τὸν Σαουλ, ὅταν εὐρήκεν αὐτὸν κοιμώμενον εἰς τὸ σπῆλαιον, παρακαλεῖ ἐδῶ νὰ θανατώσῃ αὐτὸν ὁ Θεὸς μὲ τὴν ῥομφαίαν του; καὶ ἀποκρινόμεθα· ὅτι ὁ μὲν Δαβὶδ, δὲν ἐτόλμησε νὰ γένῃ φονεὺς ὁ ἴδιος τοῦ βασιλέως Σαουλ, ὡς χραισθέντος παρὰ Θεοῦ, καθὼς ἐρμηνεύσαμεν εἰς τὴν ἀρχὴν τοῦ Ψαλμοῦ 57. 3. παρεκάλει δὲ τὸν Θεὸν εἰς τὸ νὰ ἐκδικήσῃ ἐκεῖνος αὐτὸν, μὲ τὸ νὰ ἐταλαιπωρεῖτο ἐξ αἰτίας τοῦ Σαουλ, μὲ καθὰ κακοπάθειν· καθὼς γὰρ τὸ πρῶτον ἦτον ἀδικον· τὸ νὰ θανατώσῃ δηλαδὴ μόνος του τὸν Σαουλ, ἔτι ἐκ τοῦ ἐναντίου τὸ δεύτερον ἦτον δίκαιον· τὸ νὰ παιδεύσῃ δηλαδὴ αὐτὸν ὁ Θεός· ἢ μὲ ῥομφαίαν εἶπεν, οὐχὶ θανατοῦσαν, ἀλλὰ μόνον φοβίζουσαν τοὺς ἐχθρούς του· ἀνθρωποκρατῶς δὲ τοῦτο εἶπεν· ἐπειδὴ καθὼς ἐκεῖνος ὅπου θέλει νὰ ἐλευθερώσῃ καὶ νὰ ἀνθρώπων ἀπὸ τοῦ ἐχθροῦ, ὅπου τὸν κρατοῦν, τραβᾷ μόνον ἔξω ἀπὸ τὴν θήκην τὴν μάχαιράν του, καὶ ὁρμᾷ κατ' ἐπάνω των χωρὶς νὰ τοὺς θανατώσῃ: οὕτω λέγει, καὶ σὺ Κύριε ποίησον· ὅτι δὲ ὁ Δαβὶδ δὲν ᾔθελε νὰ φονευθῇ ὁ Σαουλ, ἀλλὰ μόνον νὰ δυσυχῇ σὴν, φανερόν ἐστίν ἀπὸ τὰ ἀκόλουθα λόγια ὅπου λέγει.

„Κύριε, ἀπὸ ὀλίγων ἀπὸ γῆς διαμέρισον αὐτοὺς ἐν τῇ ζωῇ αὐτῶν.“

Τοὺς ἐχθρούς μου, λέγει, Κύριε, ἀκόμη ζωντανούς ὄντας, ξεχώρισον ἀπὸ τοὺς ὀλίγους: ἔχον ἀπὸ τοὺς ἀγαθοὺς ἀνθρώπους, καὶ ὥς μὴ συναριθμῶνται μετ' αὐτούς· καθὼς καὶ ἀλλαχοῦ τοῦτο τὸ ἴδιον δηλοῖ λέγων, „Καὶ μετὰ δικαίων μὴ γραφῆται.“ (Ψαλ. 57. 33.) διὰ τί ἀφ' οὗ αὐτοὶ χωρισθῶν ἀπὸ τοῦ καλοῦ, θέλουσιν λάβουν καὶ μίαν φοράν τὴν πρέπουσαν εἰς αὐτοὺς καταδίκην· συνεθίζει γὰρ ἡ Γραφή νὰ ὀνομάζῃ τοὺς καλοὺς ὀλίγους κατὰ τὸν Κύριλλον, καὶ τὸν Κοσμῶν· ἐπειδὴ καὶ οἱ περισσότεροι ἄνθρωποι εἶναι κακοί, καὶ πάντοτε νικῶσι τὰ κακά· „Ολίγοι γὰρ οἱ σωζόμενοι“, καθὼς γράφεται ἐν ἐκτελεστοῖς. (Λουκ. 17. 23.) καὶ πάλιν „Πολλοὶ μὲν εἰσι κλητοί, ὀλίγοι δὲ ἐλεκτοί.“ (Ματθ. 22. 14.) ἐπειδὴ δὲ εἶπεν ὀλίγων, ἀκολούθως εἶπεν, ἀπὸ γῆς, διὰ τὴν δέξιν, ὅτι καὶ οἱ ὀλίγοι καὶ κακοὶ ἄνθρωποι ἀπὸ τὴν γῆν εἶναι, ὡς καὶ οἱ κακοί· ὅμως τοῦτο δὲν ἐγένετο εἰς αὐτοὺς ἐμπόδιον, εἰς τὸ νὰ ἐργασθῶν τὴν σῶσιν· ἡ σύνταξις δὲ ἡ ὁμιλίη τοῦ ρητοῦ εἶναι αὕτη· „Κύριε διαμέρισον αὐτοὺς ἀπὸ ὀλίγων τῶν ἀπὸ γῆς κατὰ ἑλπίαν τοῦ τῶν.“ (1)

„Καὶ τῶν κεκρυμμένων σου ἐπλήσθῃ“

ἢ

καὶ, ὅτι τοὺς ἀθέους ἐπικαιρότατα πλήττουσαν· καὶ παρακαλοῦσι δυσθῆναι τὴν τοιαύτην φομφαίαν ἀπὸ τῶν ἀντικειμένων Δαιμόνων καὶ δυνάμεων· οἵτινες ἐχθροὶ εἰσι τῆς χειρὸς τοῦ Θεοῦ, τούτοις τοῦ μονογενοῦς αὐτοῦ Υἱοῦ· περὶ οὗ ὁ Πατὴρ λέγει, „Εγὼ τῇ χειρί μου ἐσερέωσα τὸν οὐρανόν.“ (Ψαλ. 124. 12.) αὕτη ἡ ἐρμηνεία εἶναι τοῦ μεγάλου Ἀθανασίου ὡς φαίνεται ἐν τῇ ἐκτελεστοῖς Σειρᾷ· ὁ δὲ Ἡσύχιος (ομοφάειαν καλεῖ τοῦ Θεοῦ τὸ δίκαιον, μαχίρας δίκην, ὅλας τὰς τῶν δαιμόνων παρατάξεις ἐκτέμνειν) ὁ δὲ Εὐσέβιος μάχαιραν λέγει τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ, τοιμύτερον ὂντα ὑπὲρ πᾶσαν μάχαιραν δίσκομον, ἣν ἔλαβε ψυχὴ εἰς τὸ πολεμῆσαι ἀμύνεσθαι.

(1) Ὁ δὲ Θεὸς Κύριλλος λέγει, „Ἀποδιέλε, φησι, τῶν ἀγίων, καὶ ἀπόσπῃ τῶν λερωτάτων τοὺς πονηροὺς· πρέπει γὰρ τοῦτο τῇ ζωῇ αὐτῶν· τοῖς γὰρ ἀποσειομένοις τὸν ὑπὸ Θεοῦ ζυγόν, καὶ ἀπηνῆ τοῖς αὐτοῦ θεσπίσμασιν, ἀνατατείνουσι τὸν αὐχένα, πῶς ἂν δοθῇ κτήρως, ἢ μερὶς μετὰ τῶν ἐνάντων ἐχόντων τὸν νοῦν τῷ Θεῷ.“

„ ἡ γαστήρ αὐτῶν .

„ Ἐχορτάσθησαν υἱὼν .

Μερικοὶ εἶπον, ὡς ὁ Εὐσέβιος, ὅτι κεκυρμένα εἶναι τὸ ἀσῆμι καὶ τὸ χρυσάφι· ἐπειδὴ καὶ αὐτὰ εἶναι ἐγκεχυρμένα μέσα εἰς τὰ σπλάγχνα τῆς γῆς, καὶ ἀπὸ ἐκεῖ σκαπτόμενα καὶ μεταλλευόμενα, ἐκβάλλοντα ἐξω καὶ χωνεύονται· ἀπὸ αὐτὰ λοιπὸν, λέγει, ἐγένεωσεν ἡ γαστήρ αὐτῶν τῶν ἐχθρῶν μου· ἤγουν αὐτοὶ· ἀπὸ μέρους τοῦ ὅλου, κατὰ συνεκδοχὴν καὶ περιφρασιν· ἤγουν τὰ ταμεῖα καὶ θησαυροφυλάκια τῶν ἐχθρῶν μου, εἶναι γεμάτα ἀπὸ θησαυρῶν, ὡσάν ἡ κοιλία ἀπὸ τὰ βρώματα· ἢ λέγει, ὅτι αἱ κοιλίαι τῶν τοιούτων εἶναι γεμάταις ἀπὸ ἐξαιρέτα καὶ δυσσεύρετα φαγητὰ, τὰ ὅποια ὁφθαλμοὶ αὐτοὶ μὲ βαρέα ἐξοδα· Ἄλλοι δὲ λέγουσιν ὡς ὁ Θεοδώριτος καὶ ὁ Κοσμάς, ὅτι κεκυρμένα νοεῖ ἐδῶ ὁ Δαβὶδ, τὰς παρὰ Θεῷ ἀποκρυφούς καὶ τεθησαυρισμένας τιμωρίας· διὰ τί καὶ ὁ Μωϋσῆς ἀναφέρων ἐν τῷ Δευτερονομίῳ διὰ τὰς ποικίλας τιμωρίας ὡς ἐκ προσώπου τοῦ Θεοῦ, ἀκολούθως λέγει, „Οὐκ ἰδοὺ ταῦτα συνήκται παρ' ἐμοὶ, καὶ ἐσφράγισαι ἐν τοῖς θησαυροῖς μου, (Δευτ. λβ'. 34.)· προφητεύει λοιπὸν, λέγουσιν, ὁ Δαβὶδ, ὅτι ἡ γαστήρ τῶν ἐχθρῶν του· ἤτοι αὐτοὶ, θέλουν γεμόσουν ἀπὸ ἀφανεῖς τιμωρίας τοῦ Θεοῦ· ἐπειδὴ γὰρ εἶπεν ἐπλήσθη, ἀρμοδίως εἰς τὴν πλησμονὴν, ἔφερε τὴν γαστέρα τὴν καθ' ἐκαστὴν ἐμπιπλωμένην· ἐμεταχειρίσθη δὲ τὰ μέλλοντα ὡς ἀπερασμένα· ἤγουν τὸ ἐπλήσθη ἀντὶ τοῦ πλησθῆσθαι· διὰ τί τρόπον τινα, προείδεν αὐτὰ ὡς ἀπερασμένα μὲ τοὺς προορατικούς αὐτοῦ ὀφθαλμούς.

Οἱ Ἑβραῖοι εἶχον τὸν χοῖρον ὡς ἀκάθαρτον· ἓνα μὲν, διὰ τί δὲν ἀναμνησκάξει ἀνάμεσα εἰς τὰ διχηλὰ ζῶα· καὶ ἄλλο δὲ, διὰ τί ἀγαπᾷ τὴν λάσπην καὶ βόρβορον. (1)· μὲ τὸ ὄνομα λοιπὸν ἐδῶ τοῦ χοίρου ἐφανέρωσεν αἰνιγματωδῶς ὁ Δαβὶδ τὴν ἀκαθαρσίαν· ἐχορτάσθησαν, λέγει, αὐτοὶ ἀπὸ ἀκαθαρσίας, μὲ τὸ νὰ ἐξοδεύουν τὸν πλοῦτόν τους εἰς φιληδονίας καὶ ξεφαντώματα· οἱ δὲ ἀκριβέστεροι ἐρμηνεύται τῆς Γραφῆς, υἱῶν τῶν τέκνων λέγουσιν· ἐπειδὴ βανιῶν· ἤτοι τέκνων, ἐν τῷ Ἑβραϊκῷ πρωτοτύπῳ εὐρίσκεται· τὸ δὲ νόημα τούτου εἶναι τοιοῦτον· ὅτι οἱ ἐχθροὶ μου, καθὼς ἐχορτάσαν ἀπὸ ἀσπρά, εἴτε ἐχορτάσαν καὶ ἀπὸ υἱοῦς, γενόμενοι πολυπαῖδες· ἢ καὶ κατὰ τὴν ἀνωτέρω διπλὴν ἐξήγησιν, ἐχορτάσαν καὶ ἀπὸ χρημάτων, καὶ ἀπὸ τιμωρίας μετὰ τῶν υἱῶν τους· τῆς μετὰ προθέσεως, νοουμένης ἐξωθεν κατὰ ἑλλειψιν· ἐπειδὴ ὅχι μόνον αὐτοὶ εὐτύχησαν, ἢ ἐτιμωρήθησαν, ἀλλὰ καὶ τὰ τέκνα αὐτῶν, ὡς μίμησάμενα τὴν κακίαν τῶν γονέων τους.

„ Καὶ ἀφῆκαν τὰ κατάλοιπα τοῖς νηπίοις αὐτῶν .

Εἴτε ὁ πλοῦτος, λέγει, εἴτε ἡ τιμωρία, καὶ τὰ δύο διήρκεσαν καὶ εἰς τοὺς υἱοὺς τῶν υἱῶν τους· ἤτοι εἰς τοὺς ἐγγόνους των· καὶ εἰμὲν περὶ τῆς τιμωρίας τοῦτο νοησώμεν, προφητεία εἶναι ὁ λόγος διὰ τὰ κακὰ ἐκεῖνα, ὅπου ἐμέλλον νὰ εὕρουν τοὺς

(1) Καὶ ὁ Ἀπολινάριος δὲ ἐν τῷ ἡρωϊκῷ Ψαλμῷ μεταφράζων τὸν εἶχον τοῦτον, χαίρων ἔχει·

„ Πλησθέντες σιάλων, λίπον ἱέσι λείψανα δαιτός·

Σιάλος δὲ εἶναι ὁ ἐν οἴκῳ τρεφόμενος χοῖρος· ἤτοι ἐχορτάσθησαν ἀκαθαρσίας· οὐ μόνον δὲ αὐτοὶ ἀκάθαρτοι γεγόνασιν, ἀλλὰ καὶ τοῖς τέκνοις αὐτῶν τῆς ἀκαθαρσίας μετέδωκαν (οὕτω γράφει ἐν σχολίῳ τοῦ ἐν Βατικάνῃ Κώδικος)· ὅθεν καὶ παρ' ἄλλοις γράφεται· ἐχορτάσθησαν υἱῶν· ἤτοι κρεάτων τοῦ χοίρου.

ἐχθρούς του · εἶδ' ἐν τῷ πλοῦτον καὶ εὐτυχίαν
τοῦτο νοήσομεν, ὁ λόγος οὗτος εἶναι αὐξήσεις κα-
τηγορίας · διὰ τί αὐτοί, ἀγκυλὰ καὶ ἀπολαύσαν
τόσα πολλὰ ἀγαθὰ, μ' ὅλον τοῦτο ἐξοῦσαν περὶ αὐ-
τῶν, καταφρονούντες τὴν ευδαιμονίαν, ὅπου ἐχά-
ρισαν ὁ Θεὸς εἰς αὐτούς. (1)

15: „Εγὼ δὲ ἐν δικαιοσύνῃ ὀφθῆσομαι
ἐν τῷ προσώπῳ σου.

Ἡ δικαιοσύνη μου, λέγει: ἤγουν ἡ περὶ τὸ
δικαίον ἀγαπητικὴ διάθεσις τῆς καρδίας μου, ὡς εἴ-
πομεν ἐν τῇ ἀρχῇ τοῦ Ψαλμοῦ · αὕτη θέλει μέγα-
λη ἄξιον τῆς ἐδικῆς σου θεωρίας καὶ ἐπισκοπῆς Κυ-
ρίου · διὰ τοῦτο λοιπὸν θέλω ἐμφανισθῶ ἐμπροσθέν
σου, κατὰ τὸν καιρὸν τῆς τελευταίας κρίσεως καὶ
ἀνταποδόσεως.

„Χορτασθήσομαι ἐν τῷ ὀφθῆναί μου
ἐν τὴν δόξαν σου.

Ὅταν, λέγει, ἰδῶ τὴν δόξαν σου Κύριε, τό-
τε θέλω χορτάσῃ τὸν ἐπιθυμίαν μου, ἡ οποία εἶναι,
τὸ νὰ ἀξιώθῃ νὰ φαῖν ἐμπροσθέν σου, καὶ νὰ ἰωῶ
ἀμέσως τὴν δόξαν σου · ἐπειδὴ οἱ ἁμαρτωλοὶ δὲν θέ-
λουν ἰδοῦν: ἥτοι δὲν θέλουν ἀπολαύσουν τὸ πρόσωπον
τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ μόνοι οἱ δίκαιοι · διὰ τοῦτο καὶ ὁ
Κύριος ἐν ἐυαγγέλοις εἶπε „Μακάριοι οἱ πεινών-
τες καὶ διψῶντες τὴν δικαιοσύνην, ὅτι αὐτοὶ χορτα-
σθήσονται (Ματθ. ε'. 6.) ἤγουν θέλουν χορ-
τάσῃ ἀπὸ ἐκείνου ὅπου ἐπὶ μὲν τὰ ὅποια εἶναι
τὰ αἰῶνα ἀγαθὰ. (2)

Ἀρμόζει δὲ ὁ Ψαλμὸς οὗτος καὶ εἰς καθὲς ἐ-
νάρετον ὅπου ἐπιβουλεύεται · ὅστις μὴ ἀγαπῶντας
δολιότητος, θέλει ζητῆται νὰ κηρῇ μὲ τοὺς ἐχθρούς
του, εἴτε τοὺς αἰσθητοὺς, εἴτε τοὺς νοητοὺς · καὶ

Σα-

(1) Ὁ δὲ Σύμμαχος οὕτως ἐξέθετο τὸ ρητὸν „Χορτασθήσονται ἡοί, ἢ ἀφήσουσι τὰ λείψανα αὐτῶν τοῖς νηπίοις
αὐτῶν · ὅπερ ἔτι ἐρμηνεύει ὁ Θεοδώριτος „Οἱ δὲ φασιν, ὡς τὴν δικαίαν σου τιμωρίαν, οὐ μόνον αὐτοῖς ἐπαίσεις,
ἀλλὰ καὶ τοῖς ἡέροις καὶ τοῖς ἐγγόνοις, τὴν τὸν προγόνων πονηρίαν μισησάμεναι · λέγει δὲ καὶ ὁ Ἡσύχιος „Οὐχ ὡς τι-
νες νομίζουσιν, τὸ βροῦμα ἐνταῦθα ὁ Ψαλμῶδης διαβάλλει τὸν ἰσὺν (οὐδὲ γὰρ τὰ εἰσπορευόμενα εἰς τὸ στόμα κι-
νοῖ τὸν ἄνθρωπον) ἀλλ' αὐτοὺς, ὡς λίαν ἀγνώμονας · ὅτι κενὰ ἀπὸ Θεοῦ λαμβάνοντες εἰς πῆχυν οὐκ ἀρετὴν
αὐτοῖς ἀλλὰ καὶ κατάλοιπα τῆς ἐαυτῶν κακίας, ἀντὶ κλήρου παρέδωκαν (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρή) Ὁ δὲ Εὐσεβίος λέ-
γει „Τὶ ἰδὼν γεννιμάτων ἐκορέσθησαν οὐκ αὐτὰ καὶ τοῖς ἐν αὐτοῖς νηπίοις καταλειπόμενοι · τοῦτο δὲ ἐν ἀρχαῖς
Λευϊτικῇ εἴρηται „Καὶ φάγεσθε τὰς σάρκας τῶν ἡνὶ ὑμῶν, καὶ τὰς σάρκας τῶν θυγατέρων ὑμῶν φάγεσθε
(Λευϊτ. κς'. 29.) ἐπληρώθη δὲ ὁ λόγος οὗτος πρῶτον, ὅταν Βενεδάδ ὁ Σύρας, ὁ ἡγεὶς Ἀδερ ἐπολιόρνησε τὴν
Συμάρειαν · τότε γὰρ δύο γυναῖκες ὑπὸ τῆς πίνας ἀναγκασθόμεναι, ἐσυμφώνησαν νὰ σφάζουν καὶ αἱ δύο τὰ τέ-
κνα των, διὰ νὰ τραφοῦν καὶ ὁφ' οὗ ἔφαγον καὶ αἱ δύο τὸ ἐν, ἡ πρῶτη ἐγκάλεσε τὴν ἄλλην εἰς τὸν Βασιλεῖα τοῦ Ἰ-
σραὴλ, ὅτι ἠθέλησε τὴν ὑπέσχεσθαι τις, καὶ δὲν ἠθέλησε νὰ σφάζῃ τὸν δίκαιον τις ἦν εἰς τὴν ἐκείνην ἐκείνην ·
ὡς τοῦτο δεικνύται ἐν τῇ Δ'. Βασιλ. ε'. 26. Δεύτερον, ὅταν ὁ Ναβουχοδονόσορ ἐπολιόρνησε τὴν Ἱερουσαλὴμ ·
ὅπερ ὁ Ἱερεμίας ἐφάρχει λέγων „Χεῖρες γυναϊκῶν οὐκ ἐκείνην ἡφίσαν τὰ παῖδια αὐτῶν (Θρημ. δ'. 10.) Καὶ
πρῶτον, ἐπληρώθη εἰς τὴν πολιόρκιαν τῆς Ἱερουσαλὴμ τὴν ἐσχάτην τὴν ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων γενομένην · τότε γὰρ
μία τυλαίπωρος μήτηρ, ἔδειξε, εἰς τοὺς συμπίνογους αὐτὴν σφαττάσας τὸ κορμῶτι, ὅπου ἔμεν ἐν ὅτῳ τὸ σφαγὲν
ἐκένον τις καὶ φαγῶν, λέγουσα πρὸς αὐτοὺς „Φάγετε καὶ ὑμεῖς · καὶ γὰρ ἐγὼ βέβρωκα · ὡς ἰσοεῖ ὁ Ἰωάννης ἐν
τῇ περὶ ἀλώσεως βιβλ. Ζ'. κεφ. Γ'.

(2) Ὅρα καὶ εἰς τὴν ἐρμηνείαν τοῦ γεύσασθε καὶ ἴδετε εἰς τὸν ἡγ'. Ψαλμὸν, ἵνα μάθῃς πῶς ἡ μὲν ἐν τῇ παρού-
σῃ ζωῇ γέυσας τοῦ Θεοῦ εἶναι ὡς ἂν μία δόλην γεύσας, ἡ δὲ ἐν τῇ μέλλουσῃ, εἶναι ὡς ἂν χορτάσας · ὁ δὲν ἐφῆ καὶ
ὁ Διδυμος „Εκεῖνοι μὲν, φησι, πᾶσι ἐπὶ γῆς ἐχορτάσθησαν, ἐγὼ δὲ ἐκ μέρους γινώσκων ἄρτι, τότε χορτα-
σθήσομαι · λέγει δὲ ὀφθῆσομένην δόξαν καὶ τὸν μοι οὐ γενῇ Ἰσὺν, κατὰ τὸ „Καὶ ἐθεσάμεθα τὴν δόξαν αὐτοῦ
δοῦν ὡς μονογενοῦς παρὰ Πατρός, πλήρης χάριτος καὶ ἀληθείας · ὁ δὲ ἱερὸς Ἀνγουστίνος ἐν τῇ κς'. κεφ. τῶν με-
λετῶν του λέγει „Ἀλλὰ τίς ποτε ἰκανὸς εἶπεν ἔσθαι, τίς ὁ τῆς τοῦ Θεοῦ ὁράσεως ἐν τοῖς Μακαρίοις διακαὲς πό-
θος μετὰ τοῦ χορτασμοῦ; καὶ τίς ὁ χορτασμός μετὰ τοῦ πόθου; οἷς οὐδ' ὁ πέθος ἀδαιμονίαν προσεμποιεῖ, οὐδ'
ὁ κόρος ἀνδρίαν.

Σαουλ μὲν θέλει νομίσει, τὸν ἀόρατον Διάβολον· λόγους δὲ χειλέων τοῦ Χριστοῦ, θέλει νοήσῃ τὰς εὐαγγελικὰς ἐντολὰς· ἀνθεσηκότας δὲ τῇ δεξιᾷ τοῦ Θεοῦ, θέλει νοήσῃ τοὺς Δαίμονας, ὡς ἐναντίους καὶ ἀποστάτας· τοὺς αὐτοὺς δὲ θέλει νοήσῃ καὶ ἀσεβεῖς καὶ ἐχθροὺς, οἱ ὅποιοι τὸν ἐξέβαλον ἀπὸ τῆν σκέπην τοῦ Θεοῦ, ἢ ἀπὸ τὸν Παραδείσον· καὶ τὰ ἀκόλουθα δὲ λόγια τοῦ Ψαλμοῦ θέλει ἐννοήσῃ ἀναλόγως εἰς τὸν ἑαυτὸν του· θέλει δὲ προσευχηθῇ καὶ νὰ σκορπισθοῦν καὶ νὰ διαχωρισθοῦν οἱ ἐχθροὶ του Δαίμονες ἀπὸ τοὺς ἀγαθοὺς ἀνθρώπους, ἕως

ὅπου ζῶσιν ἐν τῇ παρούσῃ ζωῇ· ἐπαδὴ μετὰ θάνατον δὲν φοβοῦνται πλέον αὐτοὶ τοὺς Δαίμονας· καὶ τὰ περὶ τοῦ πλούτου δὲ καὶ τῆς τιμωρίας, καὶ τὰ λοιπὰ, θέλει τὰ προσαρμόσει εἰς τοὺς Δαίμονας, ὡς ἂν ὅπου αὐτοὶ εἶναι κοσμοκράτορες· τούτων δὲ υἱοὺς καὶ ἐγγόνους θέλει νοήσῃ τοὺς μαθητὰς καὶ ὑπηρέτας αὐτῶν πονηροὺς ἀνθρώπους· ἐπειδὴ τῶν τοιούτων πονηρῶν πατὴρ εἶναι ὁ Διάβολος, καθὼς εἶπεν ὁ Κύριος· „Ἕμεῖς ἐκ τοῦ πατρὸς τοῦ Διαβόλου ἐσμεῖς (Ίω. η' . 44.)

ΨΑΛΜΟΣ ΙΖ'. ΚΑΘΙΣΜΑ Γ.

„Εἰς τὸ τέλος τῷ παιδί Κυρίου τῷ Δαβίδ, ἃ ἐλάλησε τῷ Κυρίῳ τοὺς λόγους
 „τῆς ψῆδης ταύτης, ἐν ἡμέρᾳ, ἣ ἐρρύσατο αὐτὸν ὁ Κύριος ἐκ χειρὸς
 „πάντων τῶν ἐχθρῶν αὐτοῦ, καὶ ἐκ χειρὸς Σαουλ· καὶ εἶπεν (1)

Ὁ Ψαλμὸς οὗτος ἐπιγράφεται εἰς τὸ τέλος, ἢ διὰ τὴν περιέχει προφητείας, αἱ ὁποῖαι εἰς τὸ τέλος τῶν αἰώνων ἐτελειώθησαν· ἀναφέρει γὰρ μερικῶς περὶ Χριστοῦ, καὶ περὶ τῆς Κλήσεως τῶν Ἑθνῶν· ἢ διὰ τὴν ὃν Δαβὶδ ἀφιέρωσεν εἰς τὸν Θεὸν τὸν Ψαλμὸν τοῦτον, ὅταν ἔγινα τὸ τέλος καὶ ὁ ἀφανισμὸς τῶν ἐχθρῶν του, εὐχαριστῶν τῷ Θεῷ· μὲν αὐτὸν, διὰ τὰς εὐεργεσίας ὅπου ἀπόλαυτε παρ' αὐτοῦ· ἢ καὶ διὰ τὴν ὃν Δαβὶδ ἔγραψε τὸν Ψαλμὸν αὐτὸν εἰς τὸ τέλος τῆς ζωῆς του· τῷ παιδί δὲ Κυρίου Δαβίδ, καὶ οὐ τῷ Βασιλεῖ ἢ Προφῆτῃ ἐπιγράφεται· ἐπεὶ αὐτὰ μὲν τὰ ὀνόματα, εἶναι χαρίσματα Θεοῦ· παῖς δὲ γίνεται τινος τοῦ Θεοῦ, ἢ διὰ μέσου εὐγνωμοσύνης, ὡς πιστὸς δούλος, ἢ καὶ διὰ μέσου εὐαρεστήσεως, ὡς ἡγαπημένου τέκνον Θεοῦ· ὃ δὲ Δαβὶδ καὶ τὰ δύο αὐτὰ σημαίνοντα τοῦ παιδὸς ἀπόλαυσε, μὲν τὸ νὰ ἐσθῇ καὶ δούλος καὶ τέκνον Θεοῦ· τὸ ὅπου τοῦτο· ἦτοι τὸ νὰ γένῃ τέκνον Θεοῦ, ἐπροξένησεν εἰς αὐτὸν μεγάλον καύχημα· διὰ τὴν ἀποκτήθῃ μὲν τὴν φιλοπορίαν καὶ κόπον του· ἃ ἐλάλησε τῷ Κυρίῳ· ἐδῶ λέγει τὸ „ Ταῦτά εἰπὺν· ἤγουν τοὺς λόγους τῆς ψῆδης ταύτης ἐλάλησεν· ψῆδης δὲ εἶπε καὶ ὅχι Ψαλμοῦ· διὰ τὴν μὲν μόνον τὸ σῶμα ὑμνήσεν αὐτὴν εἰς τὸν Θεόν, καὶ ὅχι μὲν τὸ μουσικὸν ὄργανον τοῦ Ψαλτηρίου, ὅταν ἤδη ἔγγραψε καὶ ἔφθασεν εἰς τὸ τέλος τῆς ζωῆς του, κατὰ τὸν Θεοδώριτον καὶ τὸν Εὐσέβιον, καθὼς γράφεται εἰς τὴν β'. τῶν Βασιλειῶν περὶ τῆς ψῆδης ταύτης· „ Καὶ οὗτοι οἱ λόγοι Δαβὶδ οἱ ἴσχυτοι (β'. Βασιλ. κγ'. 1.) ἡμεῖς ὅμως κατὰ κράτος ποιούμενοι, ὀνομάζομεν Ψαλμὸν καὶ τὴν ψῆδην ταύτην· ἐν ἡμέρᾳ δὲ εἶπεν, ὃ ὁ Κύριος ἐρρύσατο αὐτὸν ἐκ χειρὸς πάντων τῶν ἐχθρῶν αὐτοῦ· ἦτοι ἐν ἡμέρᾳ, ὅτε ἐφάνη πῶς ἐλευθερώθη ἀπὸ ὅλων τοὺς ἕως τότε ὄντας ἐχθρούς του, τόσοι τοὺς ἀλλοφύλους, ὅσοι καὶ τοὺς ὁμοφύλους καὶ ὁμογενεῖς· διαχωρίσας δὲ ἀπὸ τοὺς ἄλλους ἐχθροὺς τὸν Σαουλ, ξεχωριστὰ καὶ τελευταῖον αὐτὸν ἔβαλεν εἰς τὴν ταξίν, ἢ διὰ τὴν ἦτον ὁ πλέον μεγαλότερος πολέμιος καὶ ἐχθρὸς του, ἢ διὰ τὴν ἐσυσκέλη νὰ συναριθμηθῇ αὐτὸν μὲν τοὺς ἄλλους ἐχθρούς του, ὡς Βασιλεῖα, καὶ ὡς εὐεργέτην του ποτὲ γεγονότα, καὶ ὡς πενθερόν αὐτοῦ. (2)

(1) Σ. μείωσαι ὅτι ὁ Ψαλμὸς οὗτος εὑρίσκεται καὶ ἐν τῇ κβ'. Κεφαλ. τῆς β'. τῶν Βασιλειῶν· σύμφωνα γὰρ ἔστιν οὗτος ἐκεῖν, κατὰ τὸν Θεοδώριτον· μᾶλλον δὲ ὁ αὐτὸς ἐστὶν ὁλίγας ἔχων ὀνομάτων ἐναλλαγὰς.

(2) Λέγει δὲ ὁ θεὸς Κύριλλος, ὅτι καὶ οἱ περὶ τὸν Χριστὸν τὸν ἐκ σπέρματος τοῦ Δαβὶδ γεγονότα, καὶ οὖν αὐ-

1: „Αγαπήσω σε Κύριε ἡ ἰσχὺς μου.

Ἐπειδὴ, λέγει, πολλὰ καὶ μεγάλα ἀγαθὰ ἀπόλαυσα ἀπὸ ἐσένα Κύριε, καὶ ἐπειδὴ δὲν ἤμπορῶ νὰ κάμω τὴν ἀνταμοιβὴν εἰς αὐτά· „Τί γὰρ ἀνταποδώσω τῷ Κυρίῳ περὶ πάντων, ὧν ἀνταπέδωκέ μοι; (Ψαλ. ρε'. 3.) τούτου χάριν, ἐκεῖνο ὅπου δύναμαι καὶ ἤμπορῶ, ἐκεῖνο καὶ κάμνω· τί δὲ εἶναι αὐτό; τὸ νὰ σὲ ἀγαπήσω Κύριε, ὅχι καθὼς πρότερον σὲ ἠγάπων· ἀλλὰ τῶρα πολλὰ περισσότερον θέλω σὲ ἀγαπᾶν· ἐπειδὴ καὶ αὕτη ἡ πρὸς σὲ μου ἀγάπη, εἶναι ἡ πρώτη ἀπὸ ὅλας τὰς ἐντολὰς· „Αγαπήσεις γὰρ φησὶ Κύριον τὸν Θεόν σου ἐξ ὅλης τῆς διανοίας σου, καὶ ἐξ ὅλης τῆς ψυχῆς σου, καὶ ἐξ ὅλης τῆς δυνάμεώς σου (Δευ. 5: 5:) ἰσχὺν δὲ ἤγουν δύνάμιν τὸν Θεὸν ὠνόμασεν ὁ Δαβὶδ, διὰ τὴν ἐνίσχυσιν καὶ ἐδυνάμωσεν τὴν ἀσθενείαν του, εἰς τὸ νὰ νικήσῃ τοὺς τόσον πολλοὺς καὶ δυνατοὺς ἐχθρούς του.

2: „Κύριος στερέωμά μου καὶ καταφυγὴ μου καὶ ῥύστης μου.

Στερέωμα μὲν ὀνομάζει ὁ Δαβὶδ τὸν Θεόν, διὰ τὴν ἐστερέωσιν καὶ ἔκαμεν αὐτὸν ἀκλόνητον καὶ

ἀδιάσειστον εἰς τὰς προσβολὰς τῶν συχνῶν καὶ καθημερινῶν πολέμων καὶ πειρασμῶν· καταφυγὴν δὲ, διὰ τὴν ἐδέχθη αὐτὸν, ὅπου κατέφυγεν ὑποκάτω εἰς τὴν σκέπην του, καὶ διαφύλαξεν αὐτὸν μετὰ τὸ τεῖχος τῆς θείας βοηθείας του· ῥύσιν δὲ αὐτὸν ὠνόμασε, διὰ τὴν ἐρρύσατο καὶ ἐλύτρωσεν αὐτὸν ἀπὸ ἐκείνων, ὅπου ἤλπισαν νὰ περικλείουν αὐτὸν καὶ νὰ τὸν σκλαβώσουν. (1)

„Κύριος βοηθός μου καὶ ἐλπὶς ἐπ' αὐτόν.

Ὁ Θεός μου, λέγει, μόνον, εἶναι, ὅπου πάντοτε ἐφάνη βοηθός μου· διὰ τοῦτο καὶ εἰς αὐτὸν μόνον θέλω ἐλπίζειν, χωρὶς νὰ μικροφυχῶ ἢ νὰ φοβοῦμαι ἐκείνους τοὺς πειρασμοὺς, ὅπου μοι ἀκολουθοῦν, καὶ χωρὶς νὰ ἀπελπίζω τὴν σωτηρίαν μου.

„Υπερασπιστής μου καὶ κέρας σωτηρίας μου καὶ ἀντιλήπτωρ μου.

Εἰς τοὺς πολέμους, λέγει, μόνον τὴν σκέπην τοῦ Θεοῦ πρόβαλλωντας ἐγώ, ἀντὶ ἀσπίδα, καὶ σκουτῆρι, δὲν θέλω χτυπηθῆναι ἀπὸ τοὺς ἐχθρούς· ἐπειδὴ ἐκεῖνοι ὅπου ὑπερασπίζουσι τινὰς, συνηθίζουσι

αὐτῷ ἡοὶ τοῦ Δαβὶδ χρηματίζαντες, οὗτοι Χριστῷ τὴν ᾠδὴν ταύτην ἀνακομίζουσιν, ὡς ἐκ πάντων ἐχθρῶν ῥυσθέντες, καὶ ἐκ τοῦ ἀρχοντος τοῦ αἰῶνος τούτου, ὃν τῆς κατ' ἡμῶν τυραννίδος ἐξέβαλεν ὁ Υἱός· λέγει δὲ καὶ ὁ Ἀθανάσιος τὸ, ἐκ χειρὸς τῶν ἐχθρῶν αὐτοῦ καὶ ἐκ χειρὸς Σαουλ ἀναφέροιτ' ἂν εἰς τοὺς νεκτοὺς ἐχθρούς καὶ τὸν τούτων ἀρχόντα· ὁ δὲ Ἀσέριος φησὶ καὶ τὴν αἰτίαν, διὰ τὴν ὁποίαν λέγεται ᾠδὴ καὶ ὅχι Ψαλμός, „Λόγους δὲ ᾠδῆς, ἀλλ' οὐ Ψαλμὸν εἶπεν ᾠδῆς· ὅτι γηράσας, οὐ κιθαρίζων ἢ τυμπανίζων· ἀλλ' ὁμιλῶν ἐλάλει Θεῷ· γενηρακόσι γὰρ ὁ χλος ὄργανα μουσικά· καὶ Βερζελλὶ γὰρ ὁ Γαλααδίτης δεξιωσάμενος τὸν Δαβὶδ ἐν τῷ πολέμῳ τοῦ Ἀβεσσαλὼμ, Δαβὶδ αὐτῷ λέγοντος „Διάβηθι μετ' ἐμοῦ εἰς Ἱερουσαλὴμ, καὶ διατρέψω τὸ γῆρας σου ἐν εἰρήνῃ· πόσαι λοιπὸν ἔφη, ἡμέραι ζωῆς ἔσονται μοι; ἡδὺς οὐδοῦντα ἐτῶν ἐγὼ εἰμὶ σήμερον· μὴ γινώσκωμαι ἀναμέσον ἀγαθοῦ καὶ κακοῦ; καὶ ἀκούσωμαι ἐκ φωνῆν ἀδόντων καὶ ἀδουσῶν; (β'. Βασίλ. ιθ'. 33.) (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ.)

(1) Διὰ τοῦτο λέγει καὶ ὁ Θεοδώριτος „Τὰς εὐεργεσίας ὁ Δαβὶδ, θείας ποιεῖται προσηγορίας· καὶ τὸν κατάλογον, ὃν ἔτυχεν ἀγαθῶν, κατάλογον ὀνομάτων ἐργάζεται· ὅθεν καὶ ὁ Ἱερὸς Αὐγουστίνος ἐν Κοφ. ιη'. τῶν μονολογίων τοῦ Κεκραγαρίου, λέγει „Αγαπήσω σε τοιγαροῦν Κύριε ὁ Θεός μου ἡ δύναμις μου· ἀγαπήσω σε, ἡ ἀήρτης ἀγαλλίασίς μου· καὶ ζήσομαι οὐκέτι ἐν ἐμαυτῷ, ἀλλ' ἐν σοί· ὅλη μου ἡ ζωὴ, ἡ ἐν τῇ ἐμῇ ἀθλιότητι προεξαπολωλὴα, ἐν τῷ ἐλέει τῷ σὺ ἀνεγύγεται.

ζουν νὰ βάλλουσιν ἔμπροσθεν ἐκείνων ἀσπίδας καὶ σκουτάρια, διὰ νὰ ἐμποδίζουσιν ἀπὸ αὐτοὺς τὰ ἐκ τῶν ἐχθρῶν ἐρχόμενα κτυπήματα· κέρας δὲ σωτηρίας εἶπε τὸν Θεόν, ἥτοι ἐκδικητικὸν καὶ σωτήριον· διὰ τὴν τὰ ζῶα ὅπου ἔχουσι κέρατα, ὅταν πολεμοῦσι, μὲ αὐτὰ κτυποῦν καὶ ἐκδικοῦν τοὺς ἐχθρούς των· ἐπειδὴ γὰρ, ἄλλα μὲν ἄρματα, εἶναι προφυλακτικά, ἄλλα δὲ, εἶναι πολεμικά, διὰ τοῦτο λέγει ἐδῶ ὁ Δαβὶδ, ὅτι ὁ Θεὸς εἶναι καὶ ἄρμα προφυλακτικόν, καὶ ἄρμα πολεμικόν· αὐτὸς γὰρ καὶ λυτρώνει τοὺς δούλους του εἰς τὴν πόλεμον ἀπὸ τὰ κτυπήματα, καὶ ἑνταυτῇ πολεμεῖ καὶ διαφθείρει καὶ τοὺς ἐχθροὺς των· ἀντικλήπτωρ δὲ ὁνομάζει τὸν Κύριον, διὰ τὴν ἀντιλαμβάνει καὶ παρεμποδίζει ἐκείνους, ὅπου πίπτουσιν εἰς λύπην, καὶ τοὺς ἀνταλαμβάνει ἀπὸ τὰς θλίψεως ὅπου πάσχουσιν. (1)

3: ἡ Αἰνῶν ἐπικαλέσονται τὸν Κύριον καὶ ἡ ἐκ τῶν ἐχθρῶν μου σωθήσονται.

Ἄφ' οὗ ὁ Δαβὶδ ὑμνήσεν ἀνωτέρω τοῦ Θεοῦ μετὰ διάφορα ὀνόματα βοηθείας, ὡδῶν ὅπου ὁ Θεὸς ποικίλως ἐβοήθησεν αὐτὸν, καὶ κατὰ διαφόρους τρό-

πους· διὰ τοῦτο τώρα λέγει ἐδῶ, ὅτι ἐγὼ δὲν ἵκαμα τὸν κατάλογον τῶν τοσούτων καὶ τοιούτων ὀνομάτων τοῦ Κυρίου, διὰ τὴν δὲν χρειάζομαι πλέον τὴν βοήθειάν του· ὄχι· ἀλλὰ μὲ τὰ ὀνόματα ταῦτα ὑμνῶ καὶ μεγαλύνω αὐτὸν, διὰ νὰ δεῖξω εὐχαρίστησον προαίρεσιν εἰς τὰς εὐεργασίας, ὅπου μοὶ ἔκαμιν. Ὅθεν ἀκόμη θέλω ἐπικαλεσθῶ τὸν Κύριον εἰς ὅλην μου τὴν ζωὴν· διὰ τοῦτο γὰρ εἶπεν, ἀνωτέρω μὲν, ὅτι θέλω ἐλπίζω εἰς αὐτὸν, ἐδῶ δὲ, ὅτι θέλω σωθῶ ἀπὸ τοὺς ἐχθρούς μου· διὰ τὴν, ἀγκαλὰ καὶ ἐλυτρώθηκα ἀπὸ τοὺς μέχρι τοῦ νῦν ὄντας ἐχθρούς μου, ἀλλὰ ἀκόλουθον εἶναι νὰ σῶμαι καὶ ἄλλοι ἐχθροὶ κατ' ἐπάνω μου, ἔαν ἡ ζωή μου ἐκταθῇ εἰς πολλοὺς χρόνους· ταῦτα εἰπὼν ὁ Προφητὴ τὰν ἀξίαν, ἀνακηρύσσει τὸν λόγον καὶ ἀριθμεῖ τόσον τοὺς διαφόρους κινδύνους ὅπου ἐδοκίμασεν, ὅσον καὶ τὰς ποικίλας βοηθείας, ὅπου ἔλαβεν ἐκ Θεοῦ· τροπὰς δὲ καὶ μεταφορὰς καὶ ὁμοιώσεις μεταχειρίζεται εἰς τὴν διήγησιν τούτων, πρὸς περισσοτέραν παραστάσιν τῶν πραγμάτων. (2)

4: ἡ Περιέσχον με ὡδῖνες θανάτου· (3)

Ἐπὶ μὲν τῶν γυναικῶν αἱ ὡδῖνες καὶ τὰ κοῖλο-

(1) Λέγει δὲ ὁ Ἀσέριος, ἡ Κέρας σωτηρίας ὁ Χριστὸς· διὸ καὶ Ζαχαρίας εἶπε, ἡ Καὶ ἡγεῖρε κέρας σωτηρίας ἐν τῇ οἰκῇ Δαβὶδ τοῦ παιδὸς αὐτοῦ· κέρας δὲ, ἐπεὶ ἀπὸ τῶν Πατέρων καὶ ἀρχόντων τοῦ λαοῦ γεγέννηται· ὅν οἱ Πατέρες, φησὶ, καὶ ἐξ ὧν ὁ Χριστὸς τὸ κατὰ σάρκα (Ῥωμ. 9: 4.) κέρας δὲ καὶ ἡ Βασιλεῖα· κατὰ τὸ ἡ Καὶ ἡγεῖρε κέρας χριστῶν αὐτοῦ.

(2) Ἄξιον παρατηρήσεως εἶναι τοῦτο, ὅπου λέγει ἐδῶ ὁ Προφητὴ τὰν ἀξίαν· Ἐπὶ μὲν γὰρ τῷ μῦθῳ· Ὑμνῶ καὶ ἐπὶ αὐτῇ τινος καὶ σωθῇ ἀπὸ τοὺς ἐχθρούς του, τότε νὰ δοξολογῇ τὸν Θεόν· ἡ Ἐπικαλέσασθαι με ἐν ἡμέρᾳ θλίψεώς σου καὶ ἐξελεύμαι σε καὶ δοξάσεις με· ἐδῶ δὲ λέγει τὸ ἑαυτὸν, ὅτι πρῶτον δοξολογεῖ τινος καὶ ἐπικαλεῖται τὸν Θεόν, καὶ ἔπειτα σώζεται ἀπὸ τοὺς ἐχθρούς του· τί δὲ ἐκ τούτων τῶν δύο συμπεραίνεται; ὅτι πρέπει πάντοτε νὰ δοξολογῇ καὶ νὰ αἰτῇ τινος τὸν Θεόν, καὶ πρὸ τοῦ αὐτοῦ λυτρωθῇ ἀπὸ τοὺς ἐχθρούς του, καὶ ἀφ' οὗ λυτρωθῇ· ἀλλὰ καὶ αὐτῇ τῷ καιρῷ, ἐν ᾧ λυτρωθῇ ἀπὸ αὐτοῦ.

(3) Παρὰ δὲ τῇ Σειρᾷ τοῦ Νικητῆ, οὕτως ἐρμηνεύονται ταῦτα ἡ Οἱ δὲ πιεσθέντες εἰς Χριστὸν, ὡδῖνας μὲν αἰδοῦ καὶ θανάτου ὀνομάζουσιν τὰς πειρασθούσας ἐπιθυμίας, αἵτινες, εἰ μή τις αὐτὰς ἀνακόψει, τίττουςι θάνατον. ἡ γὰρ ἐπιθυμία φησὶ συλλαβοῦσα τίττει ἁμαρτίαν· ἡ δὲ ἁμαρτία ἀποτελεσθεῖσα ἀποκτείνει θάνατον· χειμάρρους δὲ ἀνομιᾶς καλεῖσθαι ἐκείνους τοὺς πειρασμούς, οὓς καὶ Σωτὴρ κατεσκήμανε διὰ τῆς βροχῆς καὶ τῶν ποταμῶν τῶν προσρηζάντων τῇ τεθεμελιωμένῃ ἐπὶ τὴν πέτρην οἰκίᾳ· ὥς γὰρ οἱ χειμάρροι ἐκ τῆς βροχῆς γίνονται τῆς ἐκ τοῦ ἀέρος καταπαγεῖσθαι, οὕτω καὶ οἱ αἰφνίδιοι πειρασμοὶ ἐκ τοῦ Διαβόλου εἰσι, τοῦ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ πεσόντος· ὁ δὲ Ἀσέριος λέγει ἡ Ἐπ' αὐτὴν ἐν ἀνομιᾷ συλλήφθαι, τέως ἐν τῇ κοιλίᾳ τοῦ Διαβόλου κρατεῖται ὡς ἔμβρυον· ἔαν οὖν μετανοήσῃ, ζῶν ἀπὸ τῆς κοιλίας τοῦ Διαβόλου, ὡς Ἰωάννης ἀπὸ τῆς κοιλίας τοῦ μήτους ἐξέρχεται· ἐπεὶ οὖν καὶ ὁ Δαβὶδ.

λοπνήματα ἀκολουθοῦν, διὰ τί θλίβονται καὶ στενοχωροῦνται οἱ φυσικοὶ πόροι τῶν γεννητικῶν μορίων· ἐπὶ δὲ τῶν ἀνδρῶν ὠδίνες νοσοῦμεν, τοὺς ἐκ τῶν θλίψεων γενομένους πόνους· καὶ ἐπὶ μὲν τῶν γυναικῶν αἱ ὠδίνες καὶ οἱ πόνοι, ἡμποροῦν νὰ ὀνομασθοῦν ὠδίνες καὶ πόνοι ζωῆς· ἐπειδὴ καὶ αὐταὶ φέρουσι τὸ ἔμβρυον εἰς τὸ φῶς τῆς ζωῆς· ἐπὶ δὲ τῶν ἀνδρῶν, αἱ ὠδίνες καὶ οἱ πόνοι ὀνομαζονται τὸ ἐναντίον, ὠδίνες θανάτου· διὰ τί φέρουσι τοὺς ἔχοντας, εἰς τὸ σκότος τοῦ θανάτου· θέλει νὰ εἰπῇ λοιπὸν ὁ Προφήτης, ὅτι ἐγὼ ἐπιάσθηκα πανταχόθεν ἀπὸ ὠδίνων καὶ πόνων· διὰ τοῦτο καὶ μὲ τὸ ὄνομα τῶν ὠδίνων καὶ κοιλοπονημάτων, ἐφάνερωσε τὴν τῶν πόνων αὐτοῦ δριμύτητα.

„καὶ χεῖμαρροι ἀνομίας ἐξετάραζαν
 ἡ μὲ·

Χεῖμαρρους ἀνομίας ὀνομάζει ὁ Δαβὶδ, τοὺς τῶν ἀνέμων ἔθλων προσκαίρους καὶ αἰφνιδίους καὶ δυνατοὺς πολέμους· τοιοῦτοι γὰρ εἶναι καὶ οἱ χεῖμαρροι· ἡγοῦν οἱ ἐν τῇ χειμῶνι τρέχοντες ῥαγδαίως καὶ αἰφνιδίως ποταμοί· διότι οἱ ἀλλόφυλοι ἐπονηραύοντο κατὰ τοῦ Δαβὶδ φθονοῦντες αὐτὸν, καὶ ζητοῦντες νὰ τὸν θανατέωσιν· προσφύως δὲ εἶπε τὸ, ἐξετάραζαν· καθὼς γὰρ οἱ τοῦ χειμῶνος ποταμοὶ ταραττοῦσι καὶ συσρέφουσιν ὅτι εὐρεθῇ ἔμπροσθέν τους· τοιοῦτοτρόπως καὶ ὁ Δαβὶδ ταραχὴν καὶ συσροφὴν ἔπασχεν εἰς τοὺς λογισμοὺς του, ἀπὸ τὰς αἰφνιδίας προσβολὰς τῶν ἀλλοφύλων.

5: „Ὡδίνες Ἀδου περιεκύκλωσάν με·

Τοῦτο τὸ ῥητὸν εἶναι ὁμοίου μὲ τὸ ἀνωτέρω· ἡγοῦν μὲ τὸ „Περίεσχον με ὠδίνες θανάτου· διὰ τί τὸ περιέσχον καὶ τὸ περιεκύκλωσαν, ἕνα καὶ τὸ αὐτὸ πρᾶγμα δηλοῦσι· καὶ ὁ Ἀδης καὶ ὁ θάνατος εἶναι ἐνωμένα ἀναμεταξύ των, ὁ γὰρ Ἀδης εἶναι ἕνας τόπος ἀηδῆς· ἡτοι ἀφανὴς, διωρισμένος εἰς τὰς ψυχὰς τῶν ἀποθανόντων ὑποκάτω εἰς τὴν γῆν, ὡς εἶπεν ὁ μέγας Βασιλεὺς (καὶ ὅρα τὴν ὑποσημείωσιν τοῦ „Οὐκ ἐγκαταλείψας τὴν ψυχὴν μου εἰς Ἀδην εἰς τὸν ἰε΄. Ψαλμόν) ἐπειδὴ λοιπὸν εἶναι καὶ ὠδίνες· ἡγοῦν κοιλοπονήματα γεννήσεως καὶ ζωῆς ἐπὶ τῶν γυναικῶν, ὡς εἶπομεν· διὰ τοῦτο λέγει ἔδῳ ὁ Δαβὶδ, ὅτι περιεκύκλωσάν με ὠδίνες, ὅπου γεννᾷσι θάνατον, τὸν ὑπηρετὴν τοῦ Ἀδου· ὁ μὲν γὰρ θάνατος χωρίζει τὴν ψυχὴν ἀπὸ τοῦ σώματος· ὁ δὲ Ἀδης καὶ παραλαμβάνοντας τὴν ψυχὴν, κρατεῖ αὐτήν· ἡ ὠδίνες Ἀδου εἶπεν, ἀντὶ τοῦ πόνου, ὅπου φέρουσι πρὸς Ἀδην· ἡ δὲ δίκονος τοῦ Ἀδου.

„Προέφθασάν με παγίδες θανάτου·

Ἐπρόφθασαν, λέγει, καὶ μὲ ἐπίασαν λόγοι καὶ ἐνεδραὶ (αἰτίαι καὶ καρτέρι κοινότερον λέγονται.) αἱ ὅποιαι προξενοῦσι θάνατον· ἐκεῖνο γὰρ ὅπου εἶναι εἰς τοὺς κυνηγοὺς ἡ παγὶδες· τοῦτο εἶναι εἰς τοὺς πολεμίους καὶ ἐχθροὺς οἱ λόχοι καὶ ἐνεδραὶ· καθὼς γὰρ οἱ κυνηγοὶ πιάνουσι, τὰ ζῶα τὰ τετράποδα καὶ πετεινὰ μὲ τὰς παγίδας· ἐκτε καὶ οἱ πολέμιοι πιάνουσι μὲ τὰς ἐνεδράς τοὺς ἀνθρώπους.

6: „καὶ

βιδ ἐν ἀμαρτίαις συλληφθεὶς τῇ τε μοιχείᾳ καὶ τῷ φόβῳ, μετενόησε, καὶ τοὺς δεσμούς τῆς ἀμαρτίας αὐτοῦ διέρριξε· ὁ Θεὸς ὡς λέγειν· σὺ διέρριξας τοὺς δεσμούς μου· ὁμολογῶν δὲ τὰς ὁλοθρίας ὠδίνων φησὶ· περιέσχον με ὠδίνες θανάτου, ἀλλ' οὐ κατέσχον με· χεῖμαρροι δὲ ἀνομίας· οἱ λογισμοὶ τῆς ἐπιθυμίας, καὶ αἱ ἀρχαὶ τῶν κακῶν· ἔδῳ οὖν ἡ ψυχὴ ὡς ἐπὶ πέτραν τὸν φόβον τοῦ Θεοῦ τεθεμελιώται, οἱ χεῖμαρροι τῆς ἀνομίας ταύτην ἐκταράττουσιν οὐ μὴν κατασρέφουσιν· (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ) ὁ δὲ Δίδυμος εἶπεν, ὅτι ὠδίνες θανάτου καὶ Ἀδου εἶναι τὰ πρὸς θάνατον, ἡτοι τὰ θανάσιμα ἀμαρτήματα.

κάποιαν έννοιαν καὶ γνῶσιν τῶν τοῦ Θεοῦ ἐνεργειῶν.

6: „Καὶ ἐν τῷ θλίβεσθαί με ἐπεκαλεσάμην τὸν Κύριον.

„Καὶ ἡ κραυγὴ μου ἐνώπιον αὐτοῦ.

Ὅταν, λέγει, ἐξενοχωρούμην ἀπὸ τὰς θλίψεις, τότε ἐπεκαλούμην τὸν Κύριον εἰς βοήθειάν μου.

Πάντοτε, λέγει, ἡ μεγάλη καὶ νοερὰ φωνὴ τῆς καρδίας μου φθάνει ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ· ἐπειδὴ πρὸς μόνον αὐτὸν κράζω εἰς τὰς ἀνάγκας μου. (1)

„Καὶ πρὸς τὸν Θεόν μου ἐκέκραξα.

„Εἰσελεύσεται εἰς τὰ ὦτα αὐτοῦ.

Ἔψωσα, λέγει, τὴν φωνὴν τὴν νοερὰν τῆς καρδίας μου πρὸς τὸν Θεόν, ὑπὸ τῆς ἀνάγκης βιάζομενος.

Ἐν καιρῷ τῷ δέοντι, λέγει, θέλει μου εἰσακούσαι ὁ Θεός· ταῦτα δὲ τὰ λόγια τῆς προσευχῆς τοῦ Δαβὶδ ὡς μεταχειριζόμεθα καὶ ἡμεῖς οἱ Χριστιανοί, εὐχαριστοῦντες ὁμοῦ τῷ Θεῷ, καὶ διηγούμενοι τὰς τῶν Δαιμόνων προσβολὰς καὶ πολέμους.

„Ἦκουσεν ἐκ ναοῦ ἁγίου αὐτοῦ φωνῆς μου.

7: „Καὶ ἐσαλεύθη, καὶ ἔντρομος ἐγένηθη ἡ γῆ.

Ναὸν ὅγιον πρέπει νὰ νοήσωμεν τὸν οὐρανόν, καθὼς προεξηγήσαμεν· ἢ τὴν Σκηνὴν τοῦ μαρτυρίου· ἐπειδὴ ὁ ἐν Ἱεροσολύμοις μέγας ναὸς, δὲν ἦτον εἰς τὸν καιρὸν τοῦ Δαβὶδ· ἀλλ' ὕψερυν ἐκτίσθη ἀπὸ τοῦ Σολομῶν· ἤκουσε λοιπὸν ὁ Θεὸς ἀπὸ τοῦ οὐρανοῦ, ὅχι αἰσθητῶς μὲ αὐτὰ σωματικὰ, ἀλλὰ Θεοπρεπῶς· διότι ἡμεῖς οἱ ἄνθρωποι, μὲ τὸ νὰ μὴν ἠμποροῦμεν νὰ καταλάβωμεν, ἢ νὰ εἰποῦμεν τὰς τοῦ Θεοῦ δυνάμεις καὶ ἐνεργείας, μὲ τὰς ὁποίας συνέχει καὶ κυβερνᾷ τὸν Κόσμον, διὰ τοῦτο φανερόνομεν αὐτὰς μὲ εἰκόνας καὶ ὁμοιώματα τῶν αἰσθήσεων· ὁράσεως δηλαδὴ καὶ ἀκοῆς, καὶ τῶν λοιπῶν· διὰ μέσου γὰρ τούτων λαμβάνομεν

Μὲ τὰ λόγια ταῦτα προφητεῖει ὁ Δαβὶδ περὶ τοῦ Χριστοῦ, καὶ λέγει τὰ μέλλοντα, ὡς νὰ ἐγί-
ναν καὶ νὰ ἐπέρασαν· ἰδίωμα γὰρ τοῦτο εἶναι τῶν Προφητῶν· διὰ τί εἰς τὸν καιρὸν τοῦ Δαβὶδ κα' νένα τοιοῦτο θαῦμα πραγματικῶς δὲν ἠκούλουθησεν· ἀντὶ δὲ τοῦ ἐσαλεύθη καὶ ἔντρομος ἐγενήθη ἡ γῆ, ὁ Ἀκύλας εἶπεν, ἐκινήθη καὶ ἐσαλεύθη ἡ γῆ· γῆ δὲ ἐδῶ ὀνομαζομένη οἱ ἐκ τῆς γῆς ἄνθρωποι, οἱ τὴν γῆν κατοικοῦντες· διότι, ὅταν ὁ Χριστὸς ἐδίδασκε, τότε οἱ Ἑβραῖοι καὶ τὰ ἔθνη ἐσαλεύθησαν· ἤτοι ἐταραχθῆσαν ἀπὸ τὴν φήμην αὐτοῦ· σάλος γὰρ ὀνομάζεται καὶ ἡ ταραχὴ· ἐτρόμα-

(1) Ὅθεν ἔτι παρὰ τῇ Σειρᾷ τοῦ Νικήτα οὕτως ἐρμηνεύει ὁ θεὸς Κύριλλος· „Ἡ δὲ κραυγὴ τοῦ Δαβὶδ οὐκ αἰσθητή· ἔτακτον γὰρ τὸ χρῆμα ἔς ἁγίους ἀπρεπές· ἀλλ' ἐντόνου διανοίας εὐχή· τὰ δὲ ὦτα λέγεται μὲν ἐπὶ Θεοῦ, καὶ ὁ ἔς ἐφ' ἡμῶν ἀνθρωπίνως, νοεῖται δὲ Θεοπρεπῶς, ὅταν γὰρ λέγῃ Δαβὶδ, ἡ κραυγὴ μου εἰσελεύσεται εἰς τὰ ὦτα αὐτοῦ, τοῦτο νοοῦμεν, ὅτι ἐπέβλεψεν ἐπὶ τὴν θλίψιν αὐτοῦ, ἔτι παρεδέξατο τὴν εὐχὴν· παραθαῖναι δὲ ἔς ἡμᾶς μὴ σιωπᾶν ἐν θλίψει, διακεκραγῆναι δὲ μᾶλλον πρὸς τὸν ἐπαμύνοντα Θεόν.

μαξαν δὲ ἤγουν ἐφοβήθησαν, βλέποντες τὰ θαύματα
ὅπου ἔκαμνε· τρόμος γὰρ ὀνομάζεται ὁ φόβος ἐ-
δῶ· διὰ τὴν ἐκείνου ὅπου φοβούνται, πολλὰ τρέμου-
σι· καὶ κατὰ ἄλλον δὲ τρόπον ἐκινήθησαν οἱ κατοι-
κοῦντες τὴν γῆν ἄνθρωποι ἀπὸ τῆς φήμης τοῦ Χρι-
στοῦ, καὶ ἔτρεχον διὰ νὰ ἰδοῦν καὶ νὰ ἀκούσουν αὐ-
τόν· καὶ ἐσείσθησαν συγχυζόμενοι μὲ τοὺς λογισ-
μοὺς καὶ γνώμας αὐτῶν, ἄλλοι μὲν, οὕτω λέγον-
τες, ἄλλοι δὲ, ἄλλως. (1)

„Καὶ τὰ θεμέλια τῶν ὀρέων ἐταράχ-
θησαν κατ' ἐσάλευθον, ὅτι ὠργί-
σθη αὐτοῖς ὁ Θεός·

“Ὅρη ἐδῶ θέλεις νοήσεις τοὺς Δαίμονας, διὰ
τὴν ἐπαρσιν αὐτῶν καὶ ὑπερηφάνειαν· θεμέλια δὲ,
τοὺς βαθεῖς τῶν Δαιμόνων διαλογισμούς· βλέποντες γὰρ
οἱ Δαίμονες τὴν ἀμαχὸν δύναμιν τοῦ Χριστοῦ, ἐσυγχύ-
ζοντο ἀπὸ τοῦ λογισμοῦ, ἀποροῦντες, ποῖος εἶναι αὐ-
τός· καὶ σοχαζόμενοι ποίαν κόλασιν ἔχουν νὰ λά-
βουν ἀπὸ αὐτόν· οἱ μὲν λογισμοὶ λοιπὸν αὐτῶν,
ἔτι ἐταράχθησαν· αὐτοὶ δὲ οἱ ἴδιοι ἐσαλεύθησαν
καὶ ἐπεσον ἀπὸ τὴν προτέραν δύναμιν ὅπου εἶχον·
τοῦτο δὲ τὸ ἐπαθον, διὰ τὴν ὠργίσθη εἰς αὐτοὺς ὁ
Θεός· ἐπειδὴ καὶ ἐτυράννησαν τόσον, καὶ κατε-
σκληρώσαν τοὺς ἀθλοὺς ἀνθρώπους· ἤμπορουν δὲ
νὰ νοηθοῦν τὰ ῥητὰ ταῦτα καὶ διὰ τὰ θαύματα ὅ-
που ἔγιναν εἰς τὸ πάθος τοῦ Κυρίου, ὅταν ἡ γῆ
ἐσαύθη, καὶ οἱ πέτραι ἐσχίσθησαν· διὰ τὴν ὁ Θε-
ὸς ὠργίσθη εἰς τοὺς Ἰουδαίους, οἵτινες ἐσάυρωσαν
τὸν υἱὸν τοῦ·

8: „Ἀνέβη καπνὸς ἐν ὀργῇ αὐτοῦ.

“Ὅταν, λέγει, ὠργίσθη ὁ Δημιουργὸς τῶν ἀν-
θρώπων διὰ τὴν ἀπώλειαν τοῦ πλάσματος τοῦ, πρό-
τερον εὐγῆκε καπνὸς κατὰ τὸν θεὸν Κύριλλον, ὃς
τις ἦτον μία ὀλίγη καὶ μερικὴ κατὰ τῶν Δαιμόνων
ἐκδίκησις· ἐπειδὴ ὁ καπνὸς αὐτὸς τοῦ θυμοῦ τοῦ
Θεοῦ, τοὺς μὲν πιστεύοντας εἰς αὐτόν, ἠλευθέρωνεν
ἀπὸ τὴν πλάνην τῶν Δαιμόνων, τοὺς δὲ Δαίμονας
ἐδίωκεν ἀπὸ τοῦ δαμιονιζομένου ἀνθρώπου· τοῦ-
το δὲ ἦτον ἕνα προοίμιον τῆς τελείας κατὰ τῶν
Δαιμόνων ἐκδίκησεως· καθὼς καὶ ὁ καπνὸς εἶναι
προοίμιον τοῦ πυρός· ἐφώναζον γὰρ τὰ διακόμενα
Δαίμονα· „Τὶ ἡμῖν καὶ σοὶ Ἰησοῦ Τίε τοῦ Θε-
οῦ; ἡλθεσ' ὥδε πρὸ καιροῦ βασανίσαι ἡμᾶς; (Ματθ.
ἡ. 6.) (2)

„Καὶ πῦρ ἀπὸ προσώπου αὐτοῦ κα-
ταφλεγῇσεται.

“Ἀνίσως καπνὸς ἐφάνη προτίτερα, βέβαια καὶ
φωτὶα θέλει ἀκολουθήσει μετὰ ταῦτα, καθὼς λέγει
ἐδῶ ὁ Δαβὶδ· ἥτις εἶναι ἡ τελεία ἐκδίκησις καὶ παν-
τελὴς ἀνευεργησία τοῦ Διὰδόλου· ἀπὸ προσώπου
δὲ τοῦ Θεοῦ θέλει ἀνάψει ἡ φωτὶα αὕτη· ἥτοι ἀ-
πὸ τῶν Χριστῶν, ὅστις ἦτον ἐν πρόσωπον ἐκ τῶν
τρι-

(1) “Ὅθεν ἡ διὰ τὴν γέννησιν τοῦ Χριστοῦ γέγραπται „Ὅτι ἀκούσας Ἡρώδης ὁ Βασιλεὺς ἐταράχθη, ἡ πᾶσα
Ἱερουσόλυμα μετ' αὐτοῦ (Ματθ. β'. 3.) ἡ πάλιν „Καὶ ἐπιστὰς αὐτοῦ εἰς Ἱερουσόλυμα, ἐσείεθι πᾶσα ἡ
πόλις (ἥτοι οἱ ἐν τῇ πόλει) λέγουσα· τί ἔστιν οὗτος; (Ματθ. κα'. 10.)

(2) “Ἐφ' ἧς ὁ Θεολόγος Γρηγόριος „Σχηματίζει οὖν καλῶς τὴν θεῖαν ἐργὴν τὴν ἐπὶ τοὺς ἐχθροὺς αὐτοῦ ὁ
θεὸς Δαβὶδ· ἡ καπνὸν μὲν ἐνομάζει, τὸ προοίμιον τῆς ὀργῆς· πῦρ δὲ, τὴν φανεράν ἐξαφιν, ἡ τὴν ἀκμὴν τῆς
κινήσεως· ἀνθρακας δὲ, τὰ τελευταῖα τῆς μάσης· ἡ ὁ Θεοπέσιος Κύριλλος· ὡς περὶ γὰρ καπνὸς προηγείται,
πυρὸς· ἀνακαίμενον δὲ πυρὸς, ἡ ξυλικὴν δαπανώσας ὕλην, ἀνθρακας γίνεσθαι συμβαίνει· οὕτω ἡ τοῦ Θεοῦ
ὀργὴ· ἤρξατο μὲν ὡς διὰ καπνοῦ, ἡ ὕψησε δὲ ὡς πῦρ, ἡ τέλος ἀπηνθράκωσε τοὺς ἐχθροὺς τοῦ Δαβὶδ· εἰκότως
δὲ καπνὸς ἡ τιμωρία λέγεται, ὡς δακρύων ποιητικὴ· ἐξέλκει γὰρ πῶς αἰεὶ τῶν ὀφθαλμῶν τὸ δάκρυον ὁ καπνὸς, ἐμ-
πίπτων τοῖς ὀφθαλμοῖς.

τρίων προσώπων τῆς μιᾶς Θεότητος * ἢ καὶ ἀπὸ προσώπου αὐτοῦ νοεῖται, ἀντὶ τοῦ ἐνώπιον αὐτοῦ * καθὼς εἶπεν ἀλλαχεὺ ὁ ἴδιος Δαβὶδ, „ Πῦρ ἐνώπιον αὐτοῦ προπορεύσεται, καὶ φλογεῖ κύκλῳ τοὺς ἐχθροὺς αὐτοῦ (Ψαλ. 139. 2.) καταφλεγῆσεται δὲ θέλει νὰ εἴπῃ, ἐκκαυθήσεται : ἤτοι θέλει καῖν.

φρον καὶ ἀνεπαίσθητον τῆς θείας σαρκώσεως τοῦ Τι-
οῦ, εἶπεν, ὅτι ἐκλίνα τοὺς οὐρανοὺς ἕως εἰς τὴν
γῆν, καὶ χωρὶς κρότον ἐκατέβη * λανθάσας γὰρ πά-
σας τὰς δυνάμεις τῶν Ἀγγέλων, ἐκατοίκησαν εἰς
τὴν κοιλίαν τῆς Παρθένου (2) σωματικῶς δὲ ἐ-
σχημάτισε μὲ τὸν λόγον τὴν θείαν ἐνανθρώπησιν *
καὶ τοῦτο γίνεται φανερόν ἀπὸ τὰ ἀκόλουθα.

„ Ἀνθρώπους ἀνήφθησαν ἀπ' αὐτοῦ.

„ Καὶ γνώφος ὑπὸ τοὺς πόδας αὐτοῦ.

Ἐπειδὴ ὁ Θεὸς εἶναι πῦρ καταναλίσκον τὴν
πονηρὰν δύναμιν τῶν Δαιμόνων, διὰ τοῦτο καὶ οἱ
μαθηταὶ καὶ Ἀπόστολοί του ἐκοινώνησαν ὑπὸ τὴν ἐ-
νέργειαν ταύτην τοῦ Θεοῦ * καὶ ἀπὸ τοῦ Θεοῦ πῦρ
ἀναφάν καὶ αὐτοὶ ὡσὰν κάρβουνα, καὶ κατέκαυσαν
τὴν δύναμιν τοῦ Διαβόλου, μὲ τὴν φωτίαν τῆς ἐ-
δικῆς των πίστεως * εἶπε γὰρ πρὸς αὐτοὺς ὁ Κύριος
„ Ἴδου δίδωμι ὑμῖν τὴν ἐξουσίαν τοῦ πατεῖν ἐπάνω
ὄφρων καὶ σκορπίων, καὶ ἐπὶ πᾶσαν τὴν δύναμιν τοῦ
ἐχθροῦ (Λουκ. 11. 19.) (1)

9: „ Καὶ ἐκλινεν οὐρανοὺς καὶ κατέβη.

Θέλωντας ὁ Ψαλμωδὸς νὰ φανερώσῃ τὸ κρύ-

Γνόφος εἶναι τὸ σκότος * πόδες εἶναι ἡ πορεία *
ἐπειδὴ σκοτεινὴ καὶ κεκρυμμένη εἶναι ἡ αἰτία καὶ ὁ
λόγος τῆς ἐνανθρωπήσεως * καὶ ἀκατανόητος εἶναι
ὁ τρόπος αὐτῆς * ἢ νοεῖται καὶ ἄλλως * ὅτι καθὼς
γῆ ὀνομάζονται πολλαῖς φεραῖς οἱ γῆνοι ἄνθρωποι,
ἢ οἱ κατοικοῦντες τὴν γῆν, ἔτσι καὶ οὐρανοὶ ὀνομά-
ζονται οἱ οὐράνιοι Ἀγγελοι, οἱ τὸν οὐρανὸν κατοι-
κοῦντες * τοὺς τοὺς Ἀγγέλους ἐκλινεν : ἤτοι
ἔφεραν ὁ Θεὸς Λόγος, ὅταν εἰς τὴν γῆν ἐκατέβη *
γέγραπται γὰρ ἐν τοῖς Εὐαγγελίοις „ Ἴδου Ἀγγε-
λοι προσῆλθον καὶ διεκόνουν αὐτῷ. (Ματθ. 28.
8.) κατὰ βᾶσιν δὲ Θεοῦ εἶπε σωματικῶς * ἐπει-
δὴ ὁ Θεὸς μὲ τὸ νὰ ᾔνῃ ἀπερίγραπτος, διὰ τοῦτο
καὶ τὰ πάντα πληροῖ * πλὴν μὲ τρόπον ἀόρητον καὶ
ἀκατανόητον. (3)

10: „ Καὶ

- (1) Ἐφ' ἧς δὲ ὁ Θεὸς Ἰσίδωρος ὁ Πηλουσιώτης „ Ἀνθρώπους ἀνήφθησαν ἐκ τοῦ Θεοῦ : δηλονότι οἱ ἄγιοι * τῇ γὰρ
πρὸς αὐτὸν ἐνώσει θεούμενοι, ἄνθρωποι προσαγορεύονται.
- (2) Περὶ δὲ τῇ ἀγίᾳ Μαξίμῃ ταῦτα γράφεται * ἐρωτήσῃ μὲν „ Ἐπειδὴ τινες ἀποροῦσιν, ὅτι πῶς λαθεῖν λέ-
γεται τὰς οὐρανίους δυνάμεις ἢ τοῦ Κυρίου ἐνανθρωπήσεις, ὅπου εὐρίσκωμεν ὅτι καὶ αἱ προφητεῖαι αἱ πρὸ τοῦ
Κυρίου δι' Ἀγγέλων γεγύνασι, καὶ τὴν σύλληψιν τῆς Παρθένου ὁ Γαβριὴλ εὐαγγελίζεται, καὶ τοὺς ποιμένας Ἀγ-
γελοὶ μυσαγωγούσιν; Ἀποκρίσας * Ὅτι μὲν ἠδεδίξαν οἱ Ἀγγελοι τὴν μέλλουσαν ἕσσεσθαι ἐπὶ σωτηρίᾳ τῶν ἐ-
νανθρώπων τοῦ Κυρίου ἐνανθρωπήσιν, οὐ δεῖ ἀμφιβάλλειν ἐκεῖνο δὲ ἔλαθεν αὐτοὺς, ἢ ἀκατάληπτος τοῦ Κυρίου σύλ-
ληψις καὶ ὁ τρόπος * πῶς ἴσθης ἐν τῇ Πατρὶ ὦν, καὶ ὅλος ὦν ἐν πᾶσι, καὶ πάντα πληρῶν, ὅλος ἦν ἐν τῇ γαστρὶ τῆς
Παρθένου.
- (3) Ἐν δὲ τῇ Σειρήνῃ τοῦ Νικήτα καὶ ἄλλος τοῦτο ἐρμηνεύει „ Τὸ δὲ κατέβη λαλεῖται μὲν ἀνθρωπίνως, σημαίνει
δὲ, ὅτι ἐκένωσεν ἑαυτὸν καὶ ἐταπείνωσε μορφὴν δούλου λαβὼν ὁ πανταχοῦ παρὼν * καὶ γνώφον πατεῖ τὸν ἡμέτερον *
καὶ τὸν ζόφον τέμνει ἀνταστράπτει φωτὸς ἀκροῦ δευτέρῳ προβλήματι * οὐ μόνον γὰρ κατὰ τὴν Θεότητα
παντάπασιν ἄγνωστος, ἀλλὰ καὶ κατὰ τὴν τῆς ἐνανθρωπήσεως οἰκονομίαν, ἣν δὴ πόδας οἰητέον, δυσθεώρητος * οἱ
γὰρ πόδες τύπος ἂν νοηθεῖν τῆς ὡς ἐν πράγματι πορείας * ἡγουν διοικήσεως * ἀποπτον δὲ ἀνθρώπων παντὶ τοῦ
μυστηρίου τὸ βάθος * ὁ δὲ Ἡσύχιος λέγει „ Ἐκλινεν οὐρανοὺς, ἵνα τὴν γῆν τῷ οὐρανῷ συνάψῃ, καὶ τοῖς κάτω πρὸς
τὰ ἄνω κοινωνίαν χαρίσῃται * οὐκ ἂν δὲ τοῦτο ἐγένετο, εἰ μὴ καταβάς τοῦτον τὸν τρόπον ἐπεδίμει τῇ γῇ, καθ' ὃν
ἠδύνατο δέχεσθαι : τούτῳ ἐν σαρκὶ, ἣν τινα γνώφον ὑπὸ ταῖς πόδας ἐκάλεσεν (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρήνῃ)

10: „Καὶ ἐπέβη ἐπὶ Χερουβίμ καὶ ἐπετά-
„σθη, ἐπετάσθη ἐπὶ πτερύγων ἀνέμων.

Ταῦτα τὰ λόγια εἶναι προφητεία διὰ τὴν Ἀναλήψιν τοῦ Χριστοῦ· ὅτι δὲ ἐν τῇ Ἀναλήψει τὰ Χερουβίμ ἐσήκωναν τὸν Ἰησοῦν, διδάσκει ὁ Προφήτης Ἰεζεκιήλ, ὅστις ἠξιώθη νὰ ἰδῇ τοῦτο μετὰ τοὺς προφητικούς του ὀφθαλμούς „ Καὶ ἀνέλαβόν φησι τὰ Χερουβίμ τὰς πτέρυγας αὐτῶν, καὶ οἱ τροχοὶ ἐχόμενοι αὐτῶν, καὶ ἐμετεωρίσθησαν ἀπὸ τῆς γῆς ἐνώπιον ἐμοῦ καὶ ἡ δόξα τοῦ Θεοῦ Ἰσραὴλ ἦν ἐπ' αὐτῶν ὑπεράνω (Ἰεζ. ι'. 19.) ἀναντιρρήτως γὰρ ταῦτα τὰ λόγια λέγει ὁ Ἰεζεκιήλ, περὶ τῆς σωτηρίου Ἀναλήψεως τοῦ Κυρίου· ἐπειδὴ καὶ ὁ Παῦλος ἀπαύγασμα δόξης τὸν Χριστὸν ὠνόμασεν· ἐπετάσθη δὲ ἐπάνω εἰς τὰς πτέρυγας τῶν Χερουβίμ, τὰ ὅποια καὶ ἀνέμους παρακάτω ὠνόμασε, διὰ τὴν ταχύτητα καὶ ὀγκιγνώδα τῆς αὐτῶν κινήσεως· καὶ τῇ μὲν ἀληθείᾳ, ἐκάθητο ὁ ἀναληφθεὶς ἐπάνω εἰς τὰ Χερουβίμ, τὰ πλησιάζοντα κατὰ τὴν γνώσιν καὶ σοφίαν εἰς τὴν Θεότητα, εἰς δὲ τοὺς Ἀποστόλους ἐφάνη ὅτι κάθηται ὁ Κύριος ἐπάνω εἰς τὰς πτέρυγας ἀνέμων καὶ νεφέλης· πτερωτοὺς γὰρ τοὺς ἀνέμους ὠνόμασε διὰ τὴν ὀξυτάτην αὐτῶν κίνησιν· διὰ τί καὶ πτερωτὰ ὀνομάζονται, ὅσα διαπερῶσι τὸν αἶρα· ὅθεν ἀκολουθῶς, ἐπειδὴ διαπερῶσι τὸν αἶρα οἱ ἀνεμοὶ, καὶ αἱ νεφέλαι αἱ ὑπὸ ἀνέμου φερόμεναι, διὰ τοῦτο καὶ αὐτὰ πτερωτὰ ἡμποροῦν νὰ ὀνομασθῶν.

11: Καὶ ἔβητο σκότος ἀποκρυφὴν αὐτοῦ.

Σκότος πρέπει νὰ νοήσωμεν ἐκεῖνο, ὅπου δὲν βλέπεται· λέγει λοιπὸν ἐδῶ ὁ Δαβὶδ, ὅτι ὁ ἀναληφθεὶς ἐκρύβη καὶ δὲν ἐβλέπετο· ἐπειδὴ καὶ ἄρα· σία ἀπέκρυφεν αὐτόν· ταύτην γὰρ ἔβαλεν ὡσανύ σκέπασμα πριγύρω εἰς τὸν ἑαυτοῦν του· ὅθεν καὶ γέγραπται· ὅτι νεφέλη ὑπέλαβεν αὐτόν ἀπὸ τῶν ὀφθαλμῶν αὐτῶν (Μαρ. α'. 9.) ἡ σκότος νοεῖται ἡ σὰρξ, μέσα εἰς τὴν ὁποίαν ἐκρύπτετο ἡ Θεότης· ἡ ἔθετο σκότος· ἦτοι ἀκαταληψίαν, ἣτις ἀπέκρυπτεν αὐτόν, καὶ δὲν ἄφινε τινα νὰ καταλάβῃ αὐτοῦ τὴν Θεότητα· σκοτίζονται γὰρ ὅλοι ἐκεῖνοι οἱ νόες, ὅπου ζητοῦν νὰ ἰδοῦν εἰς τὸ βάθος τῆς γνώσεως τῆς αὐτοῦ Θεότητος. (1)

„Κύκλω αὐτοῦ ἡ σκηνὴ αὐτοῦ.

Σκηνὴν ὀνομάζει ἐδῶ, τὴν προσλαβοῦσαν σάρκα ὑπὸ τοῦ Θεοῦ Λόγου, τὴν ὁποίαν αὐτὸς ὁ ἴδιος ὠνόμασε ναὸν του· „ Λύσατε γὰρ φησι τὸν ναὸν τοῦτου (Ἰω. β'. 19.) ὠνόμασε δὲ αὐτὴν ἔτι, διὰ τί εἰς αὐτὴν ἐσκήνωσεν, ὅχι ὡς περιγραφόμενος ἐν αὐτῇ, ἀλλὰ ὡς παντοδύναμος ἀπορρήτως ἐνοικήσας εἰς αὐτήν· τοῦτο δὲ εἶπεν ὁ Δαβὶδ διὰ νὰ φανερώσῃ, ὅτι μετὰ τὴν σάρκα ἀναλήφθη ὁ Κύριος, καὶ ὅτι δὲν ἀπέβαλεν αὐτήν, καθὼς μερικοὶ φρενοβλαβεῖς ἐφλυάρησαν ὕστερον· ἡ Σκηνὴν ὀνομάζει τὴν ἀπλησίαν δόξαν καὶ ἀσραπὴν τῆς Θεότητος· διὰ τί καὶ φῶς οἰκῶν ἀπρόσιτον ὀνομάζεται ὁ Θεὸς, κατὰ τὸν Ἀπόστολον· (1. Τιμ. σ'. 16.) τὸ ἐποίησεν φῶς, μετὰ τὸ νὰ ᾔναι κύκλω εἰς τὴν φύσιν τῆς Θεότητος, ἀποκρύπτει μὲν αὐτήν, ἀποσφύρει δὲ τὰ ὀμμάτια καὶ τὸν νοῦν ἐκείνων, ὅπου θέλουσι νὰ τὴν ἰδοῦν. (2)

Σκο.

- (1) Ὁ δὲ Ἀρεοπαγίτης Διονύσιος ὑψηλότερον ἐρμηνεύει τὸ ἡτὸν τοῦτο λέγων „ Πολλὰκις ἀντιπεπανδῶτας ἐπὶ Θεοῦ τὰ τῆς σεμνότητος ἀποφάσκειται· ὡς τὸ, ἔβητο σκότος ἀποκρυφὴν αὐτοῦ· ὅπερ ὁ Ἀπόστολος Παῦλος φῶς εἶπεν ἀπρόσιτον· φῶς γὰρ φησὶ οἰκῶν ἀπρόσιτον· τὸ γὰρ ἀπρόσιτον φῶς ἔτι διὰ τοῦτο ἀφανές, ἵσταν ἐπὶ τῷ ἀφανεί σκότει, ὅσον εἰς τὸ μὴ φαίνεσθαι· τοιοῦτοτρόπως λέγεται καὶ τὸ παμφανές φῶς ἄρατον, ὡς ὑπεράγειον τὴν ὄρασιν· ἔτι ἀγνωσία Θεοῦ, ἡ ὑπεραίρουσα τὴν γνώσιν· ἔτι μαρὸν τοῦ Θεοῦ τὸ ὑπέροχον (φύλλ. 15' τῆς Πανοπλ.)
- (2) Παρὰ δὲ τῷ Νικητῇ οὕτως ἐρμηνεύεται „ Ζητιτέον δὲ εἰ ὁ Θεὸς φῶς ἐστὶ, πῶς καλύπτεται σκότει; ἢ τὰχα

11 Σκοτεινὸν ὕδωρ ἐν νεφέλαις αἶρων .

Ὁ ὕδωρ ἐδῶ ὀνομάζει ὁ Δαβὶδ , τὸ περὶ Χριστοῦ μῆνυμα . νεφέλας δὲ τὰς προφητείας τῶν Προφητῶν κατὰ τὸν Χρυσόστομον . μᾶς δίδει λοιπὸν νὰ νοήσωμεν ἔτι· ὅτι ἡ προκήρυξις τοῦ Χριστοῦ, ἦτον σκοτεινὴ καὶ δυσνόητος ἡ ἐν ταῖς προφηταίαις κεκρυμμένη· καὶ ὕδωρ μὲν αὐτὴ ὀνομάζεται, διὰ τὴν ἀνέψυχε τοὺς λαιποθυμοῦντας ἀπὸ τὴν ξηρασίαν τῆς πλάνης· νεφέλαι δὲ, διὰ τὴν κεκρυμμένην εἶχε τὸν μνησθῆναι· αἶρες δὲ, διὰ τὴν καθαρότητα καὶ λεπτότητα τοῦ νοῦ· ὅτι δὲ νεφέλας τοὺς Προφῆτας ἡ Γραφὴ πολλάκις ὀνομάζει, μάρτυς ὁ Ἡσαΐας· ὅστις ὀνομάσας ἀμπελῶνα τὸν οἶκον τοῦ Ἰακώβ, ἀναφέρει καὶ νεφέλας, προσάζομενας νὰ μὴ βρέχουν εἰς αὐτόν· „Καὶ ταῖς νεφέλαις φησὶν ἐντελοῦμαι τοῦ μὴ βρέξαι ὑστὲρ ἐν αὐτῷ“ (Ἠσ. 60. 6.) δηλαδὴ θέλω προσάξω τοὺς Προφῆτας νὰ μὴ προφητεύουσι πλέον τὰ μέλλοντα εἰς τοὺς Ἑβραίους. (1)

12. „Ἀπὸ τῆς τηλαυγίσεως ἐνώπιον αὐτοῦ αἱ νεφέλαι διήλθον .

τοῦ Κυρίου, ἡ ὁποία φωτίζει, ὅχι μόνον τοὺς πλησίον ὄντας, ἀλλὰ καὶ τοὺς μακρὰν (τοῦτο γὰρ δηλοῖ ἡ τηλαυγίσις) αἱ σκοτειναὶ καὶ ἀσαφεῖς προφητεῖαι διελύθησαν· καθὼς καὶ ὅταν ἀνατείλῃ ὁ ἥλιος, διαλύεται τὸ σκότος τῶν νεφελῶν, καὶ φαίνεται καθαρῶς τὸ πρῶτον ὑπὸ αὐτῶν κρυπτόμενον μέρος τοῦ οὐρανοῦ· ἡ νεφέλας ἐδῶ πρέπει νὰ νοήσωμεν, τὸ σκότος τοῦ παλαιοῦ νόμου· ὅταν γὰρ ἔλαμψεν ὁ Χριστὸς, τότε διελύθη τὸ κάλυμμα τῶν συμβόλων καὶ ἀινυμάτων τοῦ νόμου, καὶ ἐγνωρίσθη, ὅτι αὐτὰ ὅλα προστύπουν καὶ εἰκονίζον τὸν Χριστόν· Τέλος γὰρ νόμου Χριστὸς κατὰ τὸν Ἀπόστολον· (Ῥωμ. 7. 4.) κατὰ τὴν ἐξήγησιν λοιπὸν ταύτην, οὕτω συνάπτεται τὸ ῥητόν· ἀπὸ τῆς τηλαυγίσεως τῆς ἐνώπιον αὐτοῦ· ἦτοι τῆς αὐτοῦ, ἡ τῆς ἐπιφανείας αὐτοῦ· αἱ νεφέλαι διήλθον· κατὰ δὲ τὴν προτέραν ἐξήγησιν ἀναγινώσκων τὸ ῥητόν, θέλεις διαχωρίσεις τὸ, ἀπὸ τῆς τηλαυγίσεως, καὶ θέλεις συνάψεις αὐτὸ μὲ τὰ ὕστερα· καὶ τοιοῦτον συναΐεις νόημα· δηλαδὴ, ὅτι ἐπαυθὴ καὶ ὁ Κύριος ἐτηλεύγη κατὰ τὴν θεανδρικήν αὐτοῦ πολιτείαν, ἐνώπιον αὐτοῦ· ἦτοι εἰς τὸ πρόσωπον αὐτοῦ· καὶ ἀντ' αὐτοῦ οἱ Ἀπόστολοι ἀποσαλῶντες τὸν τοῦ κηρύγματος λόγον ὡς ἂν δρόσον, διεπέρασαν τὴν οἰκουμένην, καὶ τὰ χωράφια τῶν ψυχῶν ποτίζοντες, καρποὺς τῶν ἀρετῶν εἰς αὐτὰς ἀνεβλάψαν. (2)

„Χαλαzai καὶ ἀνθρακες πυρός .

Ἀπὸ τὴν λαμπρότητα, λέγει, τῆς παρουσίας

Τοῦ-

ὡς καλύπτεται τῇ ἀγνοίᾳ τὸ γινωσκόμενον, ἥτις ὡς πρὸς τὸν γινώσκοντα λέγεται· ἢ κατὰ τὸν Θεολόγον Γρηγόριον, γινώσκων ἐστὶν ἡ σάρξ· μέσος γὰρ ἡμῶν τε καὶ τοῦ Θεοῦ ὁ σωματικὸς οὗτος ἱστάται γινώσκων, ὥσπερ ἡ νεφέλη τὸ πάσαι τῶν Αἰγυπτίων καὶ τῶν Ἑβραίων· ἢ τὸ κάλυμμα, Μωσέως καὶ τῆς παρώσεως Ἰσραὴλ· καὶ τοῦτο ἐστὶν ὕψος, ὃ ἔθετο σκότος ἀποκρυφὴν αὐτοῦ, τὴν ἡμετέραν παχύτητα, δι' ἣν ὀλίγοι καὶ μικροὶ διακρίπτουσιν.

(1) Διὰ τοῦτο καὶ παρὰ τῇ Σειρᾷ τοῦ Νικήτα ἐρμηνεύεται οὕτω ἡ Νεφέλη δὲ οὐ γῆς, ἀλλ' αἶρων οἱ θεοὶ Προφηταί, ὡς μὴ τὰ τῆς γῆς, ἀλλὰ τὰ ἀνω φρονούντες· ἔφη δὲ ὁ μέγας Βασίλειος, νεφέλη ἐστὶν ἀπὸ παχὺς ἐκ τῆς ὑγρῆς κατὰ γῆν ἀναθυμιάσεως συνιστάμενος, εἴτα μετεωρισθεὶς τοῖς ἀνέμοις, ὅταν λάβῃ παρ' αὐτῶν ἀξιολογὸν ἀθροισμὸν, καὶ τὸ ἐκ τῆς ἐνεσπαρμένης αὐτῇ νοτίδος βάρους ἱκανὸν γέννηται, τότε σαγόνας εἰς γῆν ἀφίησι· τοιαύτη τῶν ὁμβρῶν ἡ φύσις, ἀπὸ γῆς τὴν ἀρχὴν ἐχόντων, καὶ δι' αἶρος πάλιν ἐπὶ γῆς φερόμενων· τοιοῦτοι καὶ οἱ Προφῆται· ἐκ μὲν τῆς κοινῆς φύσεως ὡρμημένοι, διὰ δὲ καθαρότητα ψυχῆς, τῇ δυνάμει τοῦ Πνεύματος ὑπερυψούμενοι, καὶ λόγων γονίμων σαγόνας ταῖς καρποφόροις ψυχαῖς ἐνσάζοντες.

(2) Ἄλλος δὲ ἐρμηνεύει παρὰ τῷ Νικήτᾳ· ὅτι τηλαυγίσις λέγεται ἡ αὐγὴ τῆς ἀσραπῆς καὶ ἔξαψις, ἥτις γίνεται ὅταν τὰ νέφη πυκνωθοῦν· ἀπὸ τῆς τηλαυγίσεως λοιπὸν τοῦ σπητῆρος, αἱ νεφέλαι διήλθον· ἡγοῦν εἰς τὸ μέσον ἦλθον καὶ ἐφανερώθησαν, καὶ ἔλεγον περὶ Χριστοῦ οἱ Προφῆται.

Τούτο δύναται μὲν νὰ ἀρμοσθῇ καὶ εἰς τὴν πρῶτην ἐξηγήσιν καὶ ἔννοιαν τῶν Προφητῶν· διὰ τὴν αἰ προφητεῖαι παρομοιάζουν μὲ τὰς χαλάζας, διὰ τὸ σκληρὸν τῆς ἀσφαλείας ὅπου περιέχουν· καὶ μὲ τὸ πῦρ, διὰ τὴν κατακαίουσαν τὰς ἀντιλογίας τῶν ἀπιστούντων· ὥς ὅπου ἓνα καὶ τὸ αὐτὸ δηλοῖ ἡ νεφέλη, ἡ χαλάζα, καὶ τὸ πῦρ, διὰ τὰς προρρήθεις αἰτίας· ἀρμόζει δὲ τὸ ῥητὸν τοῦτο καὶ εἰς τὴν δευτέραν ἐξηγήσιν τῶν Ἀποστόλων· ἀνίσως δηλαδή καὶ νοήσωμεν τοὺς Ἀποστόλους χαλάζαν καὶ πῦρ· χαλάζαν μὲν, ὡς τὴν πλάνην ἀποτυφλόνοντας καὶ διαφθείροντας· καθὼς καὶ ἡ χαλάζα ἀποτυφλίνει τὰ ἀνοικτὰ ἀμπέλια, καὶ διαφθείρει τὰ φυτὰ καὶ τὰ ζῶα· πῦρ δὲ καὶ φωτίζει, ὡς κατακαίοντας τὴν ἀσέβειαν. (1)

13: „Καὶ ἐβρόντησεν ἐξ οὐρανοῦ ὁ Κύριος,
„καὶ ὁ Ὑψίστος ἔδωκε φωνὴν αὐτοῦ.

Κύριος καὶ Ὑψίστος ὀνομάζεται ὁ Θεὸς, ὡς αὐθεντὴς καὶ ὑψηλός· ἐβρόντησε δὲ καὶ ἔδωκε φωνὴν αὐτοῦ, ὅταν πρὸς τὸν Πατέρα ἐβόησεν ὁ Υἱός „Πάτερ δόξασόν σου τὸ ὄνομα· ἦλθε γὰρ φωνὴ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ· „Καὶ ἐδόξασα καὶ πάλιν δοξάσω· ὁ δὲ ὄχλος ὁ ἐσὼς καὶ ἀκούσας ἔλεγον βροντὴν γεγονέναι. (Ἰω. ιβ'. 30.) ὥς, τὸ μὲν ἐβρόντησεν, ἐρρέθη κατὰ τὴν ὑπόληψιν τῶν ἀκουσάντων· τὸ δὲ, ἔδωκε φωνὴν αὐτοῦ, ἐρρέθη πρὸς τὴν ἀληθῆ καὶ ἐναρθρὸν φωνὴν, ὅπου ἔδωκεν ὁ Πατήρ· διότι φωνὴ ἐναρθρὸς οὐσα, ἐφάνη βροντὴ εἰς τοὺς ἀκούοντας. Δὲν πρέπει δὲ νὰ θαυμάζωμεν, ἀνίσως

καὶ βλέπωμεν πῶς δὲν ἔχουν ἀκολουθίαν καὶ τάξιν αἱ προφητεῖαι· διὰ τὴν ἀπὸ τοῦτο δεῖχναί, ὅτι οἱ Προφῆται δὲν ἐπροφήτευσαν ἐκεῖνα ὅπου ἤθελον, καὶ καθὼς ἤθελον· ἀλλ' ἐκεῖνα μόνον ἐλάλουν, ὅσα τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐνέπνευεν εἰς αὐτοὺς, καὶ καθὼς τὰ ἐνέπνευεν. (2)

14: „Ἐξαπέστειλε βέλη καὶ ἐσκόρπισεν
„αὐτούς.

Βέλη· ἦτοι σαῖτας ὀνομάζει ὁ Δαβὶδ, τοὺς μαθητὰς καὶ Ἀποστόλους, οἵτινες ἀπεσάλησαν εἰς ὅλον τὸν Κόσμον· ἐπεὶ δὲ διὰ μέσου αὐτῶν ἐσκόρπισεν ὁ Χρὶστὸς τοὺς πονηροὺς Δαίμονας, τοὺς ὁποίους ἐφάνερωσε μὲ τὸ αὐτοῦ· χωρὶς νὰ εἰπῇ τὸ ὀνομάτων διὰ τὴν τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, καθὼς μισεῖ αὐτοὺς τοὺς ἰδίους ἀκαθάρτους Δαίμονας, ἐτίμισε καὶ τὸ ψιλὸν αὐτῶν ὄνομα.

„Καὶ ἀστραπὰς ἐπλήθυνε καὶ συνετά-
„ραξεν αὐτούς.

Τοὺς ἰδίους Ἀποστόλους πρέπει νὰ νοήσωμεν καὶ σαῖτας, καὶ ἀστραπὰς· σαῖτας μὲν, διὰ τὴν ἐκτύπον καὶ ἀνέτρεπον τὴν πλάνην τῶν Δαιμόνων ὡς εἵπομεν· ἀστραπὰς δὲ, διὰ τὴν ἔκαιον τὴν ἀσέβειαν, καὶ τοὺς βωμοὺς τῶν εἰδώλων· διότι οἱ Δαίμονες κτυποῦμενοι μὲν, ὥσπερ ἀπὸ σαῖτας, ἀπὸ τὰς προσευχὰς καὶ τὸ κήρυγμα τῶν Ἀποστόλων, ἐ-

πι-

(1) Ἄλλος δὲ λέγει, ὅτι ἀπ' οὗ ἐφανερώθησαν αἱ προφητεῖαι τῶν Προφητῶν αἱ περὶ τοῦ Χριστοῦ προκηρυχθεῖσαι, δὲν ἀπέμεινεν ἄλλο εἰς τοὺς ἀπειθήσαντας, πάρεξ χαλάζα καὶ ἀνθρακες· ἵγουν κόλασις καὶ τιμωρία· καθὼς ἠκούσθησαν εἰς τοὺς Αἰγυπτίους τιμωρεῖν καὶ μάστιγες διὰ χαλάζης καὶ πυρός.

(2) Ἄλλος δὲ λέγει, ὅτι καθὼς ἀπὸ τῶν πύκνωσιν τῶν νεφῶν γίνονται αἱ βρονταί· ἐτίμισε καὶ διὰ τῶν Ἀποστόλων ἐγίνετο τὸ σωτήριον κήρυγμα ὥσπερ μία βροντὴ, καὶ ὅλην τὴν ὑπ' οὐρανὸν κατεβρόντησε· καὶ ἦτον Θεοῦ φωνὴ περισσώτερον παρὰ ἀνθρώπων· ἐπεὶ δὲ „Οὐχ ὑμεῖς ἐσέφησιν οἱ λαοὶ, ἀλλὰ τὸ Πνεῦμα τοῦ Πατρὸς ὑμῶν τὸ λαλοῦν ἐν ὑμῖν· ὁ δὲ Ἀθανάσιος πηγὰς ἐνόησε τοὺς Προφῆτας, καὶ Θεμέλια, τὰ πέντε βιβλία τοῦ Μωϋσέως· ταῦτα γὰρ εἰσιν ἡ κρηπίς καὶ πῖσις τῆς Θεογνωσίας, καὶ ἐν αὐτοῖς εὗρηκαμεν τὸ τοῦ Χριστοῦ μυστήριον· ἐν τύπῳ τοῦτο ἀβίνουσιν· ἡ πηγὰς καὶ Θεμέλια νοήσεις τὸ βάπτισμα· ὁ δὲ Ὀριγένης λέγει „Ἀγαθὸν τὸ ἀποκαλυφθῆναι τὰ Θεμέλια τῆς Οἰκουμένης, ἵνα θεωρηθῇ ἡ ἁγία Τριάς, ἥτις ἀρχεῖ τῶν κτισμάτων.

πιπτον· μὴ ὑποφέροντες δὲ τὴν ἀσραπὴν τοῦ ἁγίου Πνεύματος, τοῦ κατοικούντος εἰς τοὺς Ἀποστόλους, συνεταράττοντο καὶ εἰς ἐκπληξιν ἤρχοντο, ἀπορούν-
τες τί νὰ γένωσιν.

τὴν γῆν καὶ δὲν φαίνονται· ταῦτα δὲ τὰ θεμέλια τῆς πίσεως, οἱ θεοὶ, λέγω, Ἀπόστολοι, φαίνονται μὲν εἰς ὅλους ἐπάνω ἀπὸ τὴν γῆν, λάμπουν δὲ μὲ λόγον καὶ πράξιν. (1)

15: „Καὶ ἐφῄθησαν αἱ πηγαὶ τῶν ὑδάτων.

„Ἀπὸ ἐπιτιμῆσεώς σου Κύριε.

Πηγαὶ τῶν ὑδάτων νοοῦνται καὶ ἐδῶ οἱ ἴδιοι Ἀπόστολοι κατὰ τὸν Ἀθανάσιον· ἐπειδὴ αὐτοὶ ἐ-
στάθησαν οἱ πρῶτοι διδάσκαλοι τῆς εἰς τὸν Χριστὸν πίσεως, ὡς χειροτονηθέντες εἰς τοῦτο ἀπὸ αὐτοῦ τὸν Χριστὸν· ὕδωρ γὰρ εἶναι ἡ διδασκαλία τοῦ κη-
ρύγματος τοῦ Ευαγγελίου· πηγαὶ δὲ, οἱ πρῶτοι ταύτης κρουνοὶ καὶ αἱ βρύσσαι· ἦτοι οἱ Ἀπόστολοι· οἱ ὅποιοι ἐφάνησαν εἰς ὅλους τοιοῦτοι, ὡς εἰς πάν-
τας Ἀποσταλέντες ὑπὸ τοῦ Κυρίου.

Αὐτὰ ὅλα, λέγει, ἔγιναν, διὰ τὴν οἱ Δαίμο-
νες ἐπιτιμῆθησαν ἀπὸ ἐσένα Κύριε, καὶ ἐροβή-
θησαν.

„Ἀπὸ ἐμπνεύσεως πνεύματος ὀργῆς
σου.

„Καὶ ἀνεκαλύφθη τὰ θεμέλια τῆς οἰ-
κουμένης.

Οἱ ἴδιοι Ἀπόστολοι ὀνομάζονται ἐδῶ καὶ θεμέ-
λια τῆς οἰκουμένης· ἐπειδὴ αὐτοὶ πρῶτοι ἐπίστευσαν
εἰς τὸν Χριστὸν, καὶ ἔβαλον θεμέλιον σερεὺν καὶ ἄ-
σπειρον τῆς πίσεως εἰς ὅλην τὴν οἰκουμένην· ἐπάνω
εἰς τὸ ὅποιον θεμέλιον ἐποικοδομοῦνται, ὅλοι οἱ πι-
σεύσαντες Χριστιανοί· ἀπεκαλύφθησαν δὲ καὶ ἐρανε-
ρώθησαν οἱ Ἀπόστολοι τοιοῦτοι, διὰ μέσου τῆς λαμ-
πρότητος τῆς ζωῆς των, καὶ τῶν θαυμάτων ὅπου ἐ-
νηργουν· καὶ τῶν μὲν ἄλλων αἰσθητῶν οἰκοδομημά-
των τὰ θεμέλια, εὐρίσκονται κεκρυμμένα μέσα εἰς

Μὲ τὴν φωτίαν παρομοιάζει ἡ ὀργὴ τοῦ Θε-
οῦ· ἥτις ὅταν ἀνάπτη, ἀναδίδει ἕνα καπνώδη ἀτ-
μὸν, ὅστις διὰ τῆς μύτης ἐμπνέεται καὶ χύνεται
εἰς τὸν ἀέρα· διὰ τοῦτο καὶ πνεῦμα ὀργῆς ὁ κα-
πνὸς αὐτὸς ὀνομάζεται· διὰ τοῦτο συναθίζομεν νὰ
λέγωμεν, ὅτι οἱ πολλὰ ὀργιζόμενοι, καπνὸν καὶ
πῦρ πνέουσιν· ὅθεν καὶ ὁ Δαβὶδ ἐδῶ διὰ τοῦ πνεύ-
ματος, τὴν κίνησιν καὶ ἔξαρσιν τῆς ὀργῆς τοῦ Θεοῦ,
αἰνιγματωδῶς μὲν ἐφανέρωσεν, ἀνθρωποπρεπῶς δὲ
τὸν λόγον ἐσχημάτισε· τόσον πολλὰ, λέγει, ὀρ-
γίσθης Κύριε, ὥς ὅπου ἐνέπνευσας ἕνα πνεῦμα
ὀργῆς εἰς τὸν ἀέρα, καὶ μὲ αὐτὸ διεσκόρπισας τοὺς
ἐχθρούς σου Δαίμονας.

16: „Ἐ.

(1) Ἄλλος δὲ λέγει παρὰ τῇ Σειρᾷ τοῦ Νικήτα, ὅτι θεμέλια τῆς οἰκουμένης εἶναι ἡ τὰ πίσεως πρῶτα ἡ βδελ-
μα δόγματα, τότε περὶ τῆς θεολογίας τῆς ἁγίας Τριάδος, ἡ τὰ περὶ τῆς ἐνσάρκου οἰκονομίας τοῦ Θεοῦ Λόγου·
τὰ ὅποια φανεροῦνται εἰς τὰς πηγὰς τῶν ὑδάτων· ἵγουν εἰς τὴν κολυμβήθραν τοῦ ἁγίου Βαπτίσματος· ὅταν γὰρ
βαπτίζονται οἱ Χριστιανοί, τότε ὁμολογοῦσι τὰ τοιαῦτα θεμελιώδη τῆς πίσεως δόγματα· ὁ δὲ Θεοδόριτος κατὰ
τὸ γράμμα ἐξηγεῖ τὸ ῥητὸν τοῦτο λέγων „Καὶ τοῦτο ἐφ’ ἡμῶν ἐν πολλαῖς γεγένηται κλίμασι· διέστη γὰρ ἡ γῆ
κινηθεῖσα, ἡ βάθος ἀμετρον ἐν ὑψηλοῖς ὄρεσιν ἀνεφάνη, ἡ ὕδωρ ἐν ἀνδροῖς ἐδόθη χωρίοις· ποιεῖ δὲ ταῦτα ὁ
τῶν ὅλων Πρωτάντης τὴν τιμωρητικὴν αὐτοῦ δύναμιν τοῖς ἀνθρώποις ἐπιδεικνύς, ἡ δίδασκων, ὡς δύναται μὲν ἐν
ἀκρεῖ πᾶσι πανωλεθρίαν ἐπενεγκεῖν, φιλανθρωπίᾳ δὲ χρώμενος ἀναβάλλεται τὴν τιμωρίαν ἡ προσμένει τὴν με-
ταμέλειαν.

16: „Ἐξαπέστειλεν ἐξ ὕψους καὶ ἔλαβέ
„μέ.

Τὰ λόγια ταῦτα λέγει ὁ Δαβὶδ διὰ λόγου
του, ἐπαναστραφαίς εἰς τὸν εἰρμὸν καὶ εἰς τὸ προκεί-
μενον τοῦ λόγου, ἀπὸ τὸ ὅποιον εὐγῆκεν· ἔσειλε,
λέγει, ὁ Θεὸς ἀπὸ τὸν οὐρανὸν βοήθειαν, καὶ με
ἐλύτρωσεν ἀπὸ ὅλα τὰ ἐναντία. (1)

„Προσελάβετό με ἐξ ὕδατων πολλῶν.

Τὰ νερά κοντά εἰς τὴν θείαν Γραφήν, ποτὲ
μὲν, νοοῦνται εἰς τὴν καθαρότητα καὶ δροσιμὸν τῆς
ψυχῆς· καθὼς ὅταν νοήσωμεν τὴν διδασκαλίαν ὁ-
δάτα· ποτὲ δὲ, φανερώουν καταποντισμὸν καὶ ἀ-
φανισμόν, καθὼς νοοῦνται τώρα ἐδῶ· ἐπαθὴ τοιοῦ-
τον εἶναι τὸ φυσικὸν ἰδίωμα τοῦ νεροῦ, ἄλλοτε
μὲν, νὰ καθαρῇ τὰ ἐν αὐτῷ πλυνόμενα, ἄλλοτε
δὲ, νὰ πνίγῃ τὰ ἐν αὐτῷ καταβυθιζόμενα ζῶα· καὶ
μάλιστα ὅταν τὸ νερὸν εἶναι πολὺ καὶ βαθύ· πρέπει
λοιπὸν νὰ νοήσωμεν ἐδῶ τὰ πολλὰ νερά, πῶς δη-
λοῦσι τὸ πλῆθος τῶν συμφορῶν, ἧ καὶ τῶν ἐχθρῶν
τοῦ Δαβὶδ· προσελάβετο δὲ εἶπεν· ἤγουν με εὐ-
γαλε καὶ με ἐτράβιζεν εἰς τὸν ἑαυτοῦ τοῦ Θεοῦ.
διὰ τὴν ἐκείνος ὅπου εὐγάνει τινα ἀπὸ τὸ νερὸν, τὸν
τραβίζει εἰς τὸν ἑαυτοῦ τοῦ, καὶ εἴτι τὸν γλυτώνει
ἀπὸ τὸν θάνατον.

17: „Ῥύσεται με ἐξ ἐχθρῶν μου δυνατῶν.

Ἐχθροὺς δυνατοὺς ἐδῶ πρέπει νὰ νοήσωμεν
τοὺς Δαίμονας· διὰ τὴν πολεμοῦσι τοὺς ἀνθρώπους

καὶ φανερά καὶ κρυφά, καὶ νύκτα καὶ ἡμέραν, καὶ
με καθὼς αἰσθῶσιν· διὰ τὴν ἔχουν φύσιν, ἣ ὅποια δὲν
κουράζεται ποτε εἰς τὸ νὰ πολεμῇ, καὶ διὰ τὴν εἶναι
πνεύματα λεπτὰ ὅπου κόπον δὲν αἰσθάνονται· ὁ
Θεὸς λοιπὸν, λέγει, ὅπου με ἐλύτρωσεν ἀπὸ τοῦς
αἰσθητοῦς μου ἐχθροῦς, αὐτὸς θέλει με λυτρώσει
καὶ ἀπὸ τοῦς νοητοῦς, οἵτινες εἶναι δυνατοὶ εἰς τὴν
πονηρίαν καὶ τὸν ἀφανισμόν τῶν ἀνθρώπων.

„Καὶ ἐκ τῶν μισούντων με, ὅτι ἐστε-
„ρεώθησαν ὑπὲρ ἐμέ.

Οἱ Δαίμονες, λέγει, ἐπειδὴ καὶ εἶμαι μισάν-
θρωποι, διὰ τοῦτο μισοῦσι καὶ ἐμένα, ὅπου εἶμαι
ἄνθρωπος· καὶ μάλιστα ὅταν θαυνοῦμαι ἀπὸ τοῦ Θε-
οῦ· διὰ ταύτην τὴν αἰτίαν, θέλει με λυτρώσει ὁ Θε-
ὸς ἀπὸ αὐτοῦς, διὰ τὴν εἶναι ὅλοι ἐτοιμασμένοι καὶ
ἀρματωμένοι κατ' ἐπάνω μου· ἢ μᾶλλον εἰπεῖν· διὰ
τὴν εἶναι δυνατώτεροι ἀπὸ ἐμένα· ὅς τις δὲν ἀρμα-
τώθηκα με τὰ ἄρματα τῆς ἀρετῆς, καθὼς ἦτον πρέ-
πον· ἀλλὰ ἀμέλησα καὶ εὐρίσκομαι ἀναρμάτωτος·
ἢ λέγει τοῦτο ὁ Δαβὶδ, ὅτι οἱ μὲν Δαίμονες, ἔχουσι
φύσιν αὐλὸν καὶ δυνατὴν· καὶ ἀκολούθως βλέπον-
τας ἐμένα τὸν ὑλικόν, κτυποῦσι καὶ με πληγόνου-
σιν· ἐγὼ δὲ, με τὸ νὰ εἶμαι ὑλικὸς καὶ ἀδύνατος,
δὲν βλέπω τοὺς ἐμὲ πληγόνοντας.

18: „Προέφθασάν με ἐν ἡμέρᾳ κακώσεώς
„μου.

Τὸ προφθάνειν δὲν φανερώνει πάντοτε τὸ προλαμ-
βάνειν· ἀλλὰ μερικαῖς φορὰς φανερώνει καὶ τὸ φθάνειν
ἀπλῶς, καὶ τὸ ἐπαναβαίνειν· καθὼς τοῦτο σημαίνει καὶ
τώρα ἐδῶ· ἐπανέβηκαν, λέγει, οἱ ἐχθροί κατ' ἐπάνω
μου Κύριε, πόσον οἱ ὄρατοί, ὅσον καὶ οἱ ἀόρατοί·
πῶς

(1) Ὁ δὲ Θεοδωρίτος λέγει ἡ Ἐξαπέστειλεν ἐξ ὕψους ἔλαβέ με· ἀντὶ τοῦ, πέπεικεν ἀπαντας ὡς οὐρανὸν μοι
τὴν ἐπικουρίαν παρένχεν.

πότε, εἰς τὸν καιρὸν τῆς κακώσεώς μου: ἤγουν ὅταν ἤμουν ἀσθενὴς καὶ ὑστερημένος ἀπὸ ἄρματα πολεμικά, τόσον τὰ ὄρατά, ὥσάν καὶ τὰ ἀόρατά· ὁποῖαι εἶναι αἱ ἀρεταί, καὶ ἡ ἐργασία τῶν θείων ἐντολῶν· διότι αὐτοὶ, μὲ τὸ νὰ βλέπουν ἐμένα ἀσθενῆ καὶ ἔρημον ἀπὸ ἄρματα, ἐπανεβήκαν εἰς ἐμὲ καὶ μὲ ἐπολέμησαν. (1)

„Καὶ ἐγένετο Κύριος ἀντιστήριγμά μου.

Εἰς καιρὸν, λέγει, ὁποῦ ἐγὼ ἐμελλον νὰ πέσω εἰς τὸν πόλεμον καὶ νὰ θανατωθῶ, ἐγένεν ὁ Θεὸς σπέρωμα καὶ ἐπικουμβισμα εἰς τὴν ἀσθενειάν μου, καὶ μὲ ἐστήριξεν ὥσάν μὲ ράεδον, τὴν τοὺς ἀδυνάτους στηρίζουσαν.

19: „Καὶ ἐξήγαγέ με εἰς πλατυσμόν.”

Ἀπὸ τὴν στενοχωρίαν, λέγει, τῶν θλίψεων, μὲ εὐγαλεν ὁ Θεὸς εἰς πλάτος εὐφροσύνης καὶ ἀνέσεως· καθὼς καὶ ἀλλαχοῦ αὐτὸς εἶπεν, „Ἐν θλίψει ἀπλάτυνας με (Ψαλ. δ', 1.)” ἢ λέγει τοῦτο, ὅτι οἱ ἐχθροὶ, ὅταν περικυκλῶνουν τινα, στενοχωροῦσιν αὐτὸν ὡς περικλεισμένον· ὅταν δὲ αὐτὸς λυτρωθῇ ἀπὸ τὸν συγκλεισμόν τῶν ἐχθρῶν, τότε λαμβάνει εὐρυχωρίαν καὶ πλατυσμόν, χωρὶς νὰ στενοχωρῇται εἰς τὸ ἐξῆς.

„Ῥύσεται με ὅτι ἠθέλησέ με.

Ὁ Θεὸς, λέγει, ὁποῦ ἔδειξε τόσην κηδεμονίαν καὶ μὲ ἐλύτρωσεν ἀπὸ τοὺς ἐχθρούς μου ἔως τώρα, αὐτὸς καὶ εἰς τὸ μέλλον θέλει με λυτρώσει ἀπὸ αὐτοῦς βέβαια· διὰ τί μὲ ἠθέλησεν: ἤγουν μὲ ἐδιάλεξεν. (2)

20: „Καὶ ἀνταποδώσει μοι Κύριος κατὰ τὴν δικαιοσύνην μου.

Ἐπειδὴ, λέγει, ἐγὼ, δὲν ἀδίκησα, οὔτε ἔβλαψα τοὺς ἐχθρούς μου· ἀλλὰ ἐράνηκα δίκαιος πρὸς αὐτοὺς μέχρι τοῦ παρόντος: τοῦτου χάριν κατὰ τοῦτο θέλω λάβω παρὰ Θεοῦ τὴν ἀμοιβήν· καὶ ἀντὶ τῆς δικαιοσύνης μου, θέλει ἀποδώσει μοι ὁ Κύριος, ὥσάν χρέος, τὴν θείαν του βοήθειαν.

„Καὶ κατὰ τὴν καθαριότητα τῶν χειρῶν μου ἀνταποδώσει μοι.

Ἡ καθαρότης ἐδῶ τῶν χειρῶν, εἶναι ἐπεξηγήσις τῆς δικαιοσύνης ὁποῦ εἶπεν ἀνωτέρω· ἐπειδὴ, λέγει, ἐγὼ, οὔτε ἥρπασα, οὔτε ἐπλεονέκτησα, οὔτε ἐπιβούλευσα τοὺς ἐχθρούς μου τοὺς πλεονεκτοῦντας καὶ ἐπιβουλεύοντάς με· ἀλλὰ καθαρὰς ἔχω τὰς χεῖρας μου ἀπὸ κάθε μολυσμὸν ἁρπαγῆς καὶ ἀδικίας, συγκρινόμενας μὲ τὰς ἀρπακτικὰς χεῖρας τῶν ἐχθρῶν μου: διὰ τοῦτο λέγω, θέλει μοι δώσει ὁ Θεὸς τὴν βοήθειάν του δικαίως· ἢ διὰ τῶν χειρῶν, φανερώνει ὁ Δαβὶδ ὅλας ἀπλῶς τὰς πράξεις καὶ ἔργα του· ἐπειδὴ μὲ τὰς χεῖρας πράττομεν, ὅσα πράττομεν.

21: „Ὅτι ἐφύλαξα τὰς ὁδοὺς Κυρίου, καὶ οὐκ

(1) Λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος „Ἐνταῦθα αἰνίττεσθαι μοι δοκεῖ τὴν τοῦ Ἀβεσσαλὸμ ἐπανάστασιν μετὰ τὴν ἀμαρτίαν γεγεννημένην· κάκωσιν γὰρ, ἣν ὁ Σύμμαχος τάλαιπωρίαν καλεῖ, τῆς ψυχῆς λέγει τὴν ἀσθενειαν, δι' ἣν ἡ ἀμαρτία γεγένηται.

(2) Ἄλλος δέ τις παρὰ τῷ Νικητᾷ λέγει „Διὰ τοῦτο ῥύσεται με, οὐχ ὅτι ἐγὼ σωτηρίας ἀξίος, ἀλλ' ἐπειδὴ ἐδόξεν αὐτῷ δι' ἀγαθότητα εἶναι με ἢ σφάζεσθαι.

„οὐκ ἠσέβησα ἀπὸ τοῦ Θεοῦ μου.

Ἐδῶ γράφει τὰ αἵτια ὁ Δαβὶδ, διὰ τὰ ὅποια εἶχε καθαρότητα εἰς τὰς χεῖρας· ἤρουν, λέγει, καθαρὸς, διὰ τὴν ἐφύλαξάν τας ὁδοὺς· ἤγουν τὰς ἐντολὰς τοῦ Κυρίου, καὶ δὲν ἐχωρίσθηκα ἀπὸ τοῦ Θεοῦ, ὡς ἂν ἕνας ἀσεβὴς· ὅποιος δὲ φυλάττει τὰς ἐντολὰς τοῦ Θεοῦ καὶ διὰ τῶν ἐντολῶν περιπατεῖ, αὐτὸς ἐξ ἀνάγκης μένει καθαρὸς ἀπὸ ἁμαρτίας.

22: „Ὅτι πάντα τὰ κρίματα αὐτοῦ ἐνώπιόν μου, εἰσὶ καὶ τὰ δικαιώματα αὐτοῦ οὐκ ἀπέστησαν ἀπ' ἐμοῦ.

Ἄλλο εἶναι νόμος, καὶ ἄλλο εἶναι ἐντολή· ἄλλο, μαρτύριον· ἄλλο, κρίμα, καὶ ἄλλο, δικαίωμα· νόμος μὲν εἶναι, ὁ καθόλου περιέχων πάσας τὰς ἐντολὰς· ὡς τὸ „Ὁ Νόμος διὰ Μωσέως ἐδόθη (Ἰω· α'· 17.) ἐντολαὶ δὲ εἶναι, αἱ κατὰ μέρος ἐν τῷ νόμῳ περιεχόμεναι· οἷον τὸ „Οὐ φονεύσεις, οὐ μοιχεύσεις, οὐ κλέψεις· καὶ τὰ λοιπὰ κατ' εἶδος· μαρτύριον δὲ εἶναι, ὅταν ὁ νομοθέτης προσάξῃ κανὲν πρᾶγμα τοὺς ἀκούοντας, μὲν κάποιαν διαμαρτυρίαν· καθὼς ὅταν ὁ Μωϋσῆς λέγῃ πρὸς τοὺς Ἑβραίους· ὅτι ἐὰν τὰδε καὶ τὰδε ποιήσητε „Διαμαρτύρομαι ὑμῖν σήμερον τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν, ὅτι ἀπωλεία ἀπολείσθε. (Δευτ. 32.) κρίματα δὲ εἶναι, ὅσα ἐγγράφηται, κρίνοντος ἔτι τοῦ Θεοῦ καὶ ἀποφασίζοντος· καθὼς ἐβλασφηγήθη ὁ βλασφημήσας τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ· ὁ Μωϋσῆς μὲν γάρ, ἀνέφερε τὴν κρίσιν ἐκείνου εἰς τὸν Θεόν, ὁ δὲ Θεὸς ἐκρῖνε καὶ ἐπρόσθετε νὰ λιθοβοληθῇ ὁ βλασφημήσας· ὅθεν τοῦτο ἔγενεν εἰς τὸ εἶναι κρίμα καὶ ὅρος καὶ κατὰ τῶν ἄλλων βλασφημιῶν· δικαιώματα δὲ εἶναι τὰ τοιαῦτα προσάγματα τοῦ Θεοῦ· ἤγουν τὸ „Εἰς κτήσιν καὶ ἔβρακ

ον, ἔξ ἑπὶ δουλεύσει σοι (Ἐξ· α'· 2.) καὶ τὰ ὅμοια· ταῦτα γὰρ εἶναι γεμάτα ἀπὸ δικαιοσύνης. Καὶ ἡ μὲν ἀκριβὴς διαίρεσις τῶν ἀνωτέρω, εἶναι τοιαύτη· ὀνομαζονται ὅμως αὐτὰ πολλὰς φοραῖς, καὶ ἕνα ἀντὶ τοῦ ἄλλου· ἤγουν μὲ τὸ ὄνομα τοῦ ἐνός, ὀνομαζονται καὶ τὰ ἄλλα· καθὼς μάλιστα τοῦτο φαίνεται εἰς τὸν ριγ'. Ψαλμόν· ἦτοι εἰς τὸ „Μακάριοι οἱ ἁμῶμοι· ἐδῶ δὲ ὁ Δαβὶδ μὲ τὸ ὄνομα τῶν κριμάτων καὶ τῶν δικαιωμάτων ὅλας τὰς ἐντολὰς περιέλαβεν, ἀπὸ μέρους τὸ ὅλον· ὅλα, λέγει, αἱ ἐντολαὶ τοῦ Θεοῦ εὐρίσκονται ἐνώπιόν μου, ὡς γνωσκόμεναι παρ' ἐμοῦ, καὶ κατὰ τὸ δυνατόν τελειούμεναι.

23: „Καὶ ἔσομαι ἁμῶμος μετ' αὐτοῦ.

Θέλω γένω, λέγει, ἁμῶμος καὶ καθαρὸς μετ' αὐτοῦ· ἤγουν μετὰ τοῦ Θεοῦ εὐρισκόμενος, καὶ τὰς ἐντολὰς αὐτοῦ ἐργαζόμενος· ἢ τὸ μετ' αὐτοῦ εἶναι, ἀντὶ δι' αὐτοῦ· ἤγουν διὰ τῆς χάριτος καὶ βοηθείας τοῦ Θεοῦ, θέλω φυλαχθῶ καθαρὸς καὶ ἀκατηγόρητος.

„Καὶ φυλάξομαι ἀπὸ τῆς ἀνομίας μου.

Φυλακὴν λέγει τώρα ἐδῶ τὴν ἀποκλινῶσαν· ἀνομίαν δὲ, τὴν ἁμαρτίαν· τὴν ἀνομίαν μου δὲ εἶπο μὲ τὴν ἀντανυμίαν, διὰ νὰ φανερώσῃ, ὅτι ἡ ἁμαρτία εἶναι οἰκεία εἰς τὴν σάρκα τὴν κλίνουσαν εἰς τὰ πάθη· ἢ τὸ μου ἐπρόσθεσεν, ὅτι καὶ αὐτὸς καθ' ὃ ἄνθρωπος, ἐσυγκριτικῶς καὶ ἀποκλινῶσαν φορὰν εἰς τὸ νὰ ἁμαρτήσῃ· ἐπειδὴ οὐδεὶς ἐν ἀνθρώποις ἀναμάρτητος. (1)

24:

(1) Λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος „Ἐσομαι ἁμῶμος μετ' αὐτοῦ· ἢ πῶς δυνατόν τοῦτο κατορθῶσαι; ἢ φυλάξομαι ἀπὸ τῆς ἀνομίας μου· ἀπερχόμενός φησιν ἐκείνων, ἃ κακῶς εἰργασάμην, ἁμῶμος εἰς τὸν ἐπιόντα γενήσομαι· χρονον·

24: „Καὶ ἀνταποδώσει μοι Κύριος κατὰ
 „τὴν δικαιοσύνην μου, καὶ κατὰ τὴν
 „καθαριότητα τῶν χειρῶν μου ἐνώπιον
 „τῶν ὀφθαλμῶν αὐτοῦ.

Ἀνίσως, λέγει, καὶ ἤμουν, ἢ θέλω εἶμαι δίκαιος καὶ καθαρὸς, βέβαια θέλω λάβω καὶ τὴν πρέπουσαν ἀμοιβὴν παρὰ Θεοῦ τῆς δικαιοσύνης καὶ καθαρότητός μου. ὅρα δὲ ὅτι εἶπε „Κατὰ τὴν καθαρότητα τῶν χειρῶν μου, τὴν ἐνώπιον αὐτοῦ τοῦ Θεοῦ γνωστέην· καὶ ὅχι εἰς ἐπίδειξιν καὶ ἀρέσκειαν τῶν ἀνθρώπων.

25:

25: „Μετὰ ὁσίου ὁσιος ἔσῃ· καὶ μετὰ ἀν-
 „δρός ἀθώου, ἀθώος ἔσῃ.
 26: „Καὶ μετὰ ἐκλεκτοῦ ἐκλεκτός ἔσῃ,
 „καὶ μετὰ στρεβλοῦ διαστρέψεις.

Ὁσιος μὲν εἶναι ἐκεῖνος, ὅπου εἶναι εὐσεβής· εἰς τὰ πρὸς Θεὸν καθήκοντα· ἀθώος δὲ, ὁ ἀκατηγόρητος εἰς τὰ πρὸς ἀνθρώπους καθήκοντα· ἐκλεκτός δὲ, ὁ τὰ πρὸς τὴν ἀρετὴν τέλειος· στρεβλὸς δὲ, ὁ σχολιὸς καὶ διασραμμένος κατὰ τὴν γνώμην· ὁ λόγος λοιπὸν οὗτος τοῦ Δαβὶδ εἶναι διδασκαλικός, καὶ ἀναφέρεται πρὸς τὸν ἀναγνωσκοντα λέγων· ἡξευρε ὡ ἀναγνώσα, ὅτι ὁποῖος εἶναι ἐκεῖνος, μὲ τὸν ὁποῖον συγκατοικεῖ καὶ συνανακρέεσθαι, καλὸς, ἢ κακός, τοιοῦτος καλὸς, ἢ κακός θέλεις γένῃς καὶ σύ· ἐπειδὴ καὶ θέλεις μεταβληθῇς κατὰ τὴν ἔξιν ἐκείνου καὶ τὴν διάθεσιν· τὸ δὲ διαστρέψεις νοεῖται, ἀντὶ τοῦ γένῃς στρεβλός· ἤγουν θέλεις διαστρέψεις τὴν

ὀρθὴν καὶ καλὴν γνώμην σου, καὶ θέλεις ποιήσεις αὐτὴν εὐαθὴν καὶ κακὴν· τὸ γὰρ ὀρθὸν ξύλον, ὁταν διασραφῇ ἀπὸ τὴν ὀρθότητά του, σραβὸν γίνεται· ταῦτα δὲ τὰ λόγια ἀναφέρονται καὶ πρὸς τὸν Θεὸν κατὰ τὸν Θεοδώριτον, καὶ μᾶς δίδουν νὰ νοήσωμεν τοιαύτην ἔννοιαν· ὅτι σὺ Κύριε, μὲ τὸ νὰ ᾄσαι δικαιοτάτος, θέλεις ἀποδώσεις εἰς τὸν καθ' ἕνα κατὰ τὴν ἀξίαν τῆς γνώμης καὶ ἔργων του· καὶ τὸν μὲν ὅσιον, θέλεις ὁσιώσεις· τὸν δὲ ἀγαθόν, θέλεις ἀθωώσεις· τὸν ἐκλεκτόν, θέλεις ἐκλέξεις· καὶ τὸν σρεβλόν θέλεις διαστρέψεις· ἤτοι θέλεις γυρίσεις εἰς τὸ ἀγαθὸν ἐμποδίζοντας αὐτὸν ἀπὸ τὴν κακίαν· (1) τὸ σχῆμα δὲ τοῦτο εἶναι, ὄνομα ἀντὶ μεταγωγῆς· ἤγουν ἀντὶ τοῦ ὁσίου, εἶναι τὸ ὁσιος· ἀντὶ τοῦ ἀθώου, εἶναι τὸ ἀθώος· καὶ ἀντὶ τοῦ ἐκλέγων, εἶναι τὸ ἐκλεκτός.

27: Ὅτι σὺ λαὸν ταπεινὸν σώσεις, καὶ ὁ-
 „φθαλμοὺς ὑπερηφάνων ταπεινώσεις.

Ἐπὶ, λέγει, Κύριε, θέλεις σώσεις τοὺς ὄντας ταπεινοὺς ἀπὸ τὴν ἀρετὴν τους· ὀφθαλμοὺς δὲ ὑπερηφάνων λέγει αὐτοὺς τοὺς ὑπερηφάνους, συνεκδοχικῶς ἀπὸ τοῦ μέρους τὸ ὅλον· ἢ λέγει ὀφθαλμοὺς ὑπερηφάνων, διὰ τὴν ἀπὸ τοὺς ὀφθαλμοὺς συνειθίζουσιν οἱ ὑπερήφανοι νὰ γνωρίζωνται· ἐπειδὴ καὶ σηκώνουσιν ὑψηλὰ τὰ ὀφρυδια καὶ τὰ ὀμμάτια· διὰ τοῦτο γὰρ καὶ ὑπερήφανοι λέγονται, διὰ τὴν σηκώνουσιν ὑπεράνω τὰ φάκη· ἤγουν τὰ ὀμμάτια· τοὺς τοιοῦτους λοιπὸν, λέγει, ὀφθαλμοὺς, Κύριε, θέλεις κάμῃς νὰ ταπεινωθῶν, καὶ νὰ βλέπουν κάτω τὴν γῆν, ἀπὸ τὰς θλάψεις καὶ τοὺς πειρασμοὺς, ὅπου θέλεις παραχωρήσεις νὰ πᾶθουν· ἢ λαὸν μὲν ταπεινὸν, ὁνομάζει ὁ Δαβὶδ τὸν ἐξ Ἰσραὴλ· διὰ τὴν ἀπὸ τὸ βᾶ-

(1) Ἄλλος δὲ εἶρηκε παρὰ τῇ Νικήτῃ ὅτι „Τῷ δὲ σρεβλῷ ἢ πονηρῷ ἀποδίδωσ κατὰ τὴν διασραφὴν τῆς καρδίας αὐτοῦ· ὅθεν ἢ εἶπεν ὁ Θεὸς πρὸς τοὺς Ἰουδαίους „Ἐπορεύεσθε πρὸς με πλάγιοι, καὶ γὰρ πορεύεσθαι πρὸς ἑμὲ ἐν θυμῷ πλάγιον· (Λευίτ. κς'. 23.) εἶπε δὲ ἢ ὁ Ὡσιγενὴς „Μετὰ σρεβλοῦ δὲ, εὐχὴ σρεβλὸς ἔσῃ (οὐδὲ γὰρ θεμιτὸν) ἀλλὰ διαστρέψεις, ὡς μετὰ Φαραὼ· ἔφη δὲ ἢ ὁ Θεολόγος Γρηγόριος Ἡρωϊκῶς οὕτω
 „Καὶ γὰρ δὴ μέτροισι Θεοῦ ἢ μέτρα βίου
 „Ἔσται· ὡς δὲ μέτροισι βίου, ἢ μέτρα Θεοῦ.

βάρος τῆς εἰδωλολατρίας καὶ τῶν ἁμαρτιῶν, ἔκλινε κάτω· ὑπερηφάνους δὲ ὀνομάζει τοὺς Ἰουδαίους, διὰ τὴν ὑπερηφανεύοντο εἰς τὸν Νόμον καὶ εἰς τοὺς προγόνους των. (1)

28: „Ὅτι σὺ φωτιεῖς λύχνον μου Κύριε ὁ
„Θεός μου, φωτιεῖς τὸ σκότος μου.

Τῆς ψυχῆς ὁ ὀφθαλμὸς εἶναι ὁ νοῦς, ὁ δὲ ὀφθαλμὸς καὶ ὁ νοῦς εἶναι ὡς ἂν λύχνος τοῦ ἀνθρώπου· διὰ τὴν ὁδηγοῦσιν αὐτὸν, καὶ δὲν τὸν ἀφίνουσι νὰ σκοταβῇ. σκότος δὲ τοῦ ὀφθαλμοῦ καὶ τοῦ νοῦς, εἶναι ὁ θυμὸς καὶ ἡ ἐπιθυμία· λέγει λοιπὸν ὁ Δαβὶδ, ὅτι ἐσὺ Κύριε θέλεις φωτίσεις τὸν νοῦν μου μὲ τὰς θεϊκὰς σου ἐλλάμψεις· φωτίζοντας δὲ τὸν νοῦν μου, ἐν ταυτῷ θέλεις φωτίσεις καὶ τὸ σκότος μου· ἥτοι θέλεις διαλύσεις τὸν θυμὸν καὶ τὴν ἐπιθυμίαν μου· ἀνίσως λοιπὸν τὸ ἐν σοὶ φῶς, εἶναι σκότος, τὸ σκότος σου πόσον ἄραγε εἶναι, ὡς εἶπεν ὁ Κύριος; (Ματθ. ε'. 28.) ἡγοῦν ἂν ὁ νοῦς σου ὁ λογικὸς ᾗναι ἐσκοτισμένος, πολλῷ μᾶλλον αἱ ἄλλαι αἰσθησεις τῆς ψυχῆς σου δυνάμεις, ἡμποροῦμεν δὲ νὰ εἰπούμεν τὸν αὐτὸν νοῦν, φῶς καὶ σκότος, πρὸς μὲν τὴν φύσιν τῶν πραγμάτων ὄντα φῶς· διὰ τὴν διακρίνει καὶ νοεῖ ταῦτα· πρὸς δὲ τὸν Θεόν, ὄντα σκότος· διὰ τὴν ὅ ὁ Θεὸς εἶναι ἀόρατος καὶ ἀγνώστος εἰς αὐτόν (2) ἡ λύχνος μὲν εἶναι ὁ Μωσαϊκὸς Νόμος· ἐπειδὴ καὶ ὠδηγεῖ τοὺς ἀναγινώσκοντας εἰς τὰ καλὰ καὶ τὴν ἀρετὴν· σκότος δὲ πάλιν εἶναι ὁ αὐτὸς, διὰ τὸ σκέπασμα ὅπου εὐρίσκεται ἐπάνω εἰς αὐτόν τῆς ἀσφαλείας· τούτου δὲ τοῦ Νόμου τὰ ἀποκρυφὰ νοήματα, παρακαλεῖ ὁ Δαβὶδ νὰ φωτισθῇ καὶ νὰ τὰ ἀποκαλυφθῇ· ὅταν δη-

λαδὴ σαρκαθῇ ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ· ἡ λύχνος μὲν εἶναι τὸ κήρυγμα τοῦ Εὐαγγελίου, τὸ ὅποιον ἐφωτίσθη καὶ ἐγνωρίσθη εἰς ἡμᾶς τοὺς πιστεύσαντας παρὰ τοῦ Σωτῆρος καὶ Φωτοδότου Χριστοῦ· σκότος δὲ εἶναι ἡ πλάνη τῶν Εἰδωλῶν, καὶ ἡ ἀλογος ἀγνοία τῆς Θεογνωσίας καὶ ὁρθῆς πίστεως· ἡ λύχνος μὲν, εἶναι ὁ νοῦς, ὅπου ὁδηγεῖ τὸν ἄνθρωπον εἰς ἐκεῖνα, ὅπου πρέπει νὰ πράττῃ· σκότος δὲ εἶναι τὸ σῶμα, διὰ τὴν παχύτητα καὶ τὸ σκέπασμα, ὅπου προξενεῖ εἰς τὸν νοῦν· ταῦτα δὲ τὰ δύο θέλουν φωτισθῶν, ὁ μὲν νοῦς, μὲ τὰς θεϊκὰς ἐλλάμψεις, τὸ δὲ σῶμα, μὲ τὴν καθαρότητα· μαρτικοὶ δὲ λέγουσιν ὡς ὁ Θεοδώριτος καὶ ὁ Εὐσέβιος, ὅτι λύχνον ἐδῶ ὀνομάζει ὁ Δαβὶδ, τὸν ἐκ τοῦ σπέρματος αὐτοῦ γεννηθέντα Ἰησοῦν (3) τὸν ὅποιον ἐφώτισεν ὁ Θεὸς ἐνωθεὶς αὐτῷ καθ' ὑπόστασιν, καὶ ἔδωκεν εἰς αὐτόν νὰ λάμψῃ τὰς ἀκτῖνας τοῦ πανταχοῦ· ὅθεν καὶ ἔλεγεν „Ἐγὼ εἰμὶ τὸ φῶς τοῦ Κόσμου (Ἰω. ἡ'. 12.) σκότος δὲ ὀνομάζει τὴν σάρκα, (αὐτὴν καθ' ἑαυτὴν δηλαδὴ, διὰ τὴν παχύτητα) τὴν ὅποιαν ὁ Θεὸς Λόγος προσλαβὼν, ἐθέωσε καὶ ἐλάμπρυνεν.

29: „Ὅτι ἐν σοὶ ῥυσθήσομαι ἀπὸ πειρα-
„τηρίου.

Ἐν σοὶ : ἥτοι διὰ μέσου τῆς σῆς βοηθείας Κύριε, θέλω λυτρωθῶ, λέγει, ἀπὸ πειρατήριον, ἥγουν ἀπὸ πειρασμόν, ὁ ὅποιος προξενεῖται εἰς ἐμὲ ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους, ἢ ἀπὸ τοὺς Δαίμονας.

„Καὶ ἐν τῷ Θεῷ μου ὑπερβήσομαι τετ-
„χος.

Α'.

(1) Ὅθεν ἡ ἁγία Παρθένος ἡ Θεοτόκος ἐν γαστρὶ ἔχουσα τὸν Κόριον, προσεφίτευσεν τὰ ἐσόμενα συμφώνως μὲ τὸ ῥητὸν τοῦτο λέγουσα „Διεσκόρπισεν ὑπερηφάνους διανοίᾳ καρδίας αὐτῶν· καθεῖλε δυνάστας ἀπὸ θρόνων, ἡ ὑψώσεν ταπεινούς·“ (παρὰ τῷ Νικητῇ)

(2) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει „Ἐπειδὴ σκότος πολλάκις τὰς θλίψεις ἐκάλυπεν, εἰκότως φῶς ὀνομάζει τὴν ταύτων ἀπαλλαγὴν.

(3) Διὰ τοῦτο ἡ ἀλλαχῶ εἶπεν „Ἐκεῖ ἔξανατελῶ κέρας τῷ Δαβὶδ, ἡτοίμασα λύχνον τῷ Χριστῷ·“ Σημειώσας ὅτι ὁ θεῖος Γρηγόριος ὁ Θεσσαλονίκης τρεῖς χρόνους ταύτην προσήχετο τὴν εὐχὴν „Κύριε ὁ Θεός μου, φωτιεῖς τὸ σκότος μου : ἥτοι τὸν νοῦν· ὡς ἀνωτέρω ἡρμηνεύσεν ὁ κύριος Εὐδύμιος, ἕως οὗ ἡ κυρία Θεοτόκος ἀποστείλασα πρὸς αὐτὸν τὸν Θεολόγον Ἰωάννην, δὴ αὐτοῦ ἐμήνυσεν, ὅτι θέλει φωτισθῇ ὁ νοῦς αὐτοῦ.

Ἀπὸ τὸν Θεόν μου, λέγει, βοηθούμενος, θέλω υπερπηδήσω τὸ τεῖχος: ἤγουν τὰς ἀμαρτίας, αἱ ὁποῖαι ἀποφράττουσι τὴν σφάταν, καὶ δὲν με ἀφί-
νουσι νὰ ὑπάγω πρὸς τὸν Θεόν μου· με τὰς ἀμαρ-
τίας γὰρ λαμβάνει δύναμις ὁ Σατανᾶς· καὶ διὰ μέ-
σου τῶν ἀμαρτιῶν ἐμποδίζει τοὺς ἀνθρώπους, καὶ
δὲν ἀφίνει αὐτοὺς νὰ ἀναβῶν εἰς τὸν οὐρανόν· ἡ
πειρατήριον ὀνομάζει ὁ Δαβὶδ τὴν ζωὴν ταύτην, κα-
θὼς ὀνομάζει αὐτὴν καὶ ὁ Ἰωβ λέγων, «Ὁ πει-
ρατήριόν ἐστὶν ὁ βίος ἀνθρώπου ἐπὶ τῆς γῆς;» (Ἰωβ
ζ'. 1.) μέσα εἰς τὴν ὁποῖαν ζωὴν εὐρίσκονται διάφο-
ροι πειρασμοὶ καὶ δοκιμασίαι· ἤγουν δολώματα
ἡδονῆς· παγίδες θανατηφόροι· ἐνεδραὶ· καὶ ἐχθροὶ
νοητοὶ καὶ αἰσθητοὶ· τεῖχος δὲ νοεῖται τὸ σῶμα,
τὸ ὁποῖον μετὰ τὸ νὰ ἦναι παχὺ, γίνεται ὡς ἂν εἷα
πρόβλημα καὶ σκέπασμα τῆς ψυχῆς, καὶ ἐμποδίζει
ἀπὸ αὐτῆς τὰς θείας ἐλλάμψεις· ἡ τεῖχος νοοῦνται καὶ
οἱ ἐνέριον Δαίμονες, οἱ ὁποῖοι, ὅταν ἡ ψυχὴ εὐγῇ
ἀπὸ τὸ σῶμα, ἐμποδίζουν αὐτὴν, καὶ δὲν τὴν ἀφί-
νουν νὰ ἀναβῇ ἐλευθέρως εἰς τὰ οὐράνια. (1)

30: «Ὁ Θεός μου, ἄμωμος ἡ ὁδός αὐτοῦ.

Καὶ τοῦτο εἶναι σχῆμα συνειδητέον εἰς τὴν
Παλαιάν Γραφήν· διὰ τί ἀντὶ νὰ εἴπῃ, τοῦ Θεοῦ
μου ἄμωμος ἡ ὁδός· εἶπεν, ὅτι ὁ Θεός μου, ἄμω-
μος ἡ ὁδός αὐτοῦ· ὁδός δὲ καὶ σφάτα Θεοῦ, εἶναι
ἡ ἀρετὴ, ἥτις φέρει τοὺς ἀνθρώπους εἰς τὸν Θεόν·
πρέπει λοιπὸν νὰ ἦναι ἄμωμος καὶ ἀκατηγόρητος ἐ-
καῖνος, ὅπου περιπατεῖ τὴν σφάταν τῆς ἀρετῆς, χω-
ρὶς νὰ ἐκκλίνει δεξιὰ καὶ ἀριστερά· ἤγουν εἰς ὑπερβο-
λὰς καὶ ἐλλείψεις τῆς ἀρετῆς· καὶ χωρὶς νὰ πράττῃ
τὴν ἀρετὴν διὰ κενοδοξίαν, ἢ ἄλλο τέλος ἀνθρώπι-
νον· ἀλλὰ διὰ μόνην τὴν εὐαρέστησιν τοῦ Θεοῦ· ἡ
νοεῖται ὁ λόγος οὗτος καὶ περὶ τοῦ Χριστοῦ· ὅς τις

περιπατήσας ὅλην τὴν ἐν τῷ Κόσμῳ τούτῳ ζωὴν,
εὐρέθη ἄμωμος, καὶ ἀμαρτίαν οὐκ ἐποίησεν.

«Τὰ λόγια Κυρίου πεπυρωμένα.

Τὰ λόγια Κυρίου, λέγει, εἶναι ἀληθινὰ καὶ
καθαρὰ ἀπὸ κάθε κατηγορίας, καθὼς εἶναι καθαρὸν
ἀπὸ κάθε ὕλην καὶ σκουρίαν τὸ πεπυρωμένον· ἤγουν
τὸ χωνευθὲν χρυσάφι· καθὼς καὶ ἀγγέλιος εἶπε
«Τὰ λόγια Κυρίου, λόγια ἀγνὰ, ἀργύριον πεπυ-
ρωμένον, δοκίμιον τῇ γῇ, κκαθαρισμένον ἑπταπλα-
σίως» (Ψαλ· η'· 6.) διὰ τί δὲ ὀνομάζονται
λόγια, οἱ λόγοι τοῦ Κυρίου, ὅρα εἰς τὴν ἐρμηνείαν
τοῦ ἰδίου τούτου ῥήτου.

«Υπερασπιστὴς ἐστὶ πάντων τῶν ἐλπι-
ζόντων ἐπ' αὐτόν.

Ὅταν, λέγει, ὁ Θεὸς ὑπόσχεται νὰ βοηθήσῃ
τινα, δὲν ψευδεταί· ἀλλὰ πληροῖναι τὴν ὑπόσχεσιν
του· ὁμοίως καὶ ὅταν τινὰς ἐλπίζῃ ὅλος διόλου εἰς
τὸν Θεόν, δὲν λείπει ἀπὸ τὸ νὰ τὸν βοηθήσῃ καὶ
ὁ Θεός.

31: «Ὅτι τίς Θεὸς παρέξ τοῦ Κυρίου;

Τὸ ὅτι ἐδῶ, εἶναι περιττόν· ἡ εὐρίσκειται ἀν-
τὶ τοῦ ἐπειδὴ· ἤγουν διὰ τοῦτο βοηθεῖ ὁ Κύριος
τοὺς ἐλπίζοντας εἰς αὐτόν, ἐπειδὴ ποῖος ἄλλος εἶναι
Θεός, παρέξ τοῦ Κυρίου Παντοκράτορος; ἤτοι τοῦ
Πατρός.

Η'

(1) Ὁ δὲ Νικήτας λέγει ἐν τῇ Σειρῇ τοῦ Ψαλτῆρος, ὅτι τεῖχος ἀναμέσον Θεοῦ καὶ ἡμῶν, εἶναι τὸ ἡμέτερον θέ-
λημα· ὅπερ εἰάν τις καταλείψῃ, δύναται λέγειν, «Ἐν τῷ Θεῷ μου ὑπερβήσομαι, τεῖχος· προσθήσει δὲ καὶ τὸ
«Ὁ Θεός μου, ἄμωμος ἡ ὁδός αὐτοῦ· τότε γὰρ βλέπει τις τὴν ὁδὸν τοῦ Θεοῦ μὴ ἔχεισαν μῶμον, ὅταν κα-
ταλείψῃ τὸ ἴδιον θέλημα· ὁ δὲ Εὐσέβιος λέγει, «Τεῖχος τὰ τῶν ἐχθρῶν ὀχυρώματα φησι, δι' ὧν με πειζῶνται πε-
ρισχιζέσθαι».

„Ἡ τίς Θεός πλὴν τοῦ Θεοῦ ἡμῶν;

Θεὸν ἐδῶ ὀνομάζει τὸν Τῖόν· λέγωντας δὲ ἡμῶν, ἐσυναριθμήσε τὸν Τῖόν με ἡμᾶς τοὺς πιστεύοντας εἰς αὐτόν· προεγνώρισε γὰρ ὁ Δαβὶδ ὡς Προφήτης τὸ τέλειον τῆς πίστεως ἡμῶν τῶν Χριστιανῶν.

32: „Ὁ Θεός ὁ περιζωννύων με δύναμιν.

Τοῦτο λέγει ὁ Δαβὶδ περὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος· ἀνίσως δὲ καὶ εἰπῆτινας, ὅτι ὁ Δαβὶδ καὶ τοὺς τρεῖς εἰχούς αὐτοὺς ἐνόησεν ἐκ παραλλήλου· ἡγοῦν ἀντὶ ἐνός, τοῦ Πατρὸς, δὲν εἶναι ἀνάρμοσον (1)· περιζωννύων δέ με εἶπε δύναμιν· ἐν πολέμοις δηλαδή.

„Καὶ ἔθετο ἄμωμον τὴν ὁδόν μου.

Διὰ τῶν ἐντολῶν του, λέγει, ἐρρύθμισαν ὁ Θεός καὶ ἔκαμεν ἀκατηγόρητον τὴν σφάταν τῆς ζωῆς μου· ἢ λέγει τοῦτο διὰ τὸν Σωτῆρα Χριστόν, ὡς ἐκ προσώπου τῆς Ἐκκλησίας τῶν Χριστιανῶν· δηλαδή ὅτι ὁ Χριστὸς ἐξωμάλισε τὴν σφάταν τῆς ζωῆς ἐμένα τῆς Ἐκκλησίας του, διὰ μέσου τῆς ἐνσάρκου του οἰκονομίας, καὶ ἄμωμον καὶ ἀκατηγόρητον ταύτην ἔκαμεν.

33: „Καταρτιζόμενος τοὺς πόδας μου ὡς, σὲ ἑλάφου.

Ὁ Θεός, λέγει, εὐτρεπίζει καὶ δυναμώνει διὰ τῆς βοήθειας του τοὺς πόδας μου εἰς τὸ νὰ τρέχω, ὅταν τύχη καιρὸς φυγῆς· καθὼς διὰ τῆς φύσεως ἐποίησα καὶ τοὺς πόδας τῆς ἐλάφου λεπτοὺς καὶ ἐπιτηδείους εἰς τὸ νὰ φεύγῃ, ὅταν τὴν διώκουν οἱ σκύλοι καὶ κυνηγοί.

„Καὶ ἐπὶ τὰ ὑψηλὰ ἵστῶν με.

Εἰς τὰ ὑψηλὰ βουνὰ, λέγει. Κύριε, μὲ διασώ-

(1) Ὁ δὲ μέγας Βασιλεὺς λέγει „Τὸ μέντοι τίς Θεὸς παρέξ τοῦ Κυρίου; καὶ τὸ, ἐγὼ Θεὸς πρῶτος, καὶ ἐγὼ μετὰ ταῦτα, καὶ πλὴν ἐμοῦ οὐκ ἔστι Θεός· καὶ τὸ, ἐμπροσθέν μου οὐκ ἐγένετο ἄλλος Θεός, καὶ μετ' ἐμὲ οὐκ ἔσται· καὶ τὸ, ἀκούε Ἰσραὴλ, Κύριος ὁ Θεός σου, Κύριος εἷς ἐστι· καὶ τὰ ὅμοια, οὐ πρὸς τὸν Τῖόν εἰρήκασιν αἱ Γραφαί, ἀλλὰ πρὸς τὰ εἰδωλὰ καὶ τὰ σεβάσματα τῶν Ἑθνῶν· ὁ δὲ Νικήτας ἐν τῇ Σειρᾷ λέγει „Ταῦτα λέγουσι καὶ οἱ λελατρευκότες ποτὲ τοῖς ψευδανύμοις θεοῖς, μετὰ γὰρ τὴν ἐπίγνωσιν τῆς ἀληθείας, τὸν ἕνα καὶ μόνον καὶ φύσει Θεὸν δοξολογεῖν ἐπείγονται, καὶ οὐχ ἕτερον εἶναι φασὶ παρ' αὐτόν· ἀλλὰ μετὰ τοῦ Ἠσαΐου „Κύριε ἐκτός σου ἄλλον οὐκ οὔδαμεν· καὶ μετὰ Παύλου· ἡμῖν εἷς Θεός ὁ Πατήρ, καὶ εἷς Κύριος Ἰησοῦς Χριστός· ὁ δὲ Θεοδόσιος λέγει „Οὐδὲ γὰρ ἐστὶ Θεὸς ἕτερος, ἵνα ὁ μὲν, τούτῳ· ὁ δὲ, ἐκείνῳ παρὰ σφην τὴν αἰτησίαν· ἄλλος δὲ λέγει, ὅτι ὁ Δαβὶδ πολλάκις ἐδῶ ἐπαναλαμβάνει τοῦ Θεοῦ τὸ ὄνομα, ἐρωτικῶς πρὸς αὐτὸ διακείμενος· ὁ δὲ μέγας Βασιλεὺς ἐρμηνεύει οὕτως „Ὁ μὲν οὖν ἅγιος περιζωννύεται δύναμιν· ὁ δὲ ἀπολέσας τὴν ζώην ταύτην, τῇ δεσμῇ τῶν ἰδίων ἁμαρτιῶν ζώνεται· διότι σφραῖς τῶν ἰδίων ἁμαρτιῶν ἕκαστος σφίγγεται· ὡς σύμβολον τὸ ἐκ σχεϊνίων φεραγγέλιον, ἐξελαύνον τοῦ Ἰεροῦ τοὺς βεβηλοῦντας τὰ ἄγια, δεικνύντες τοῦ Κυρίου, ὅτι ἐκάσῃ μάστιγι αἱ οἰκεῖαι πλοκαὶ τῶν ἁμαρτημάτων γίνονται· ὁ δὲ μέγας Ἀθανάσιος λέγει „Ὁ τοῦ Θεοῦ λόγος μόνος Υἱός, καὶ Θεὸς ἀληθὺς· διὸ καὶ μονογενὴς, διὰ τὸ, μόνος εἶναι, ὡς Πατὴρ, Θεός· πάντες γὰρ οἱ ἄλλοι παρὰ τὸν λόγον θεοὶ κατασκευάζονται· ἐκείνους γὰρ θεοὺς εἶπε, πρὸς οὓς ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ ἐγένετο· ὁ δὲ Σωτὴρ ποιητὴς θεῶν, οὐ μετέτιζεν Θεός· τὸ, ὁ Θεός ὁ περιζωννύων, ὅμοιον τῷ εἰρημένῳ· ἡμεῖς δὲ καθίστατε ἐν τῇ πόλει Ἱερουσαλὴμ, ἕως οὗ ἐνδύσῃσθε δύναμιν ἐξ ὕψους· καὶ ἔθετο ἄμωμον· τούτῳ διὰ τῶν Εὐαγγελικῶν θεσπισμάτων ἄμωμον παρεσκεύασε τρέχειν δόν.

σώζεις καὶ ἀποκατασταῖς καὶ παύεις τὸν δρόμον μου, κατὰ τὴν ὁμοίωσιν τῶν ἐλάφων· αἱ ὁποῖαι φεύγουσαι τοὺς κυνηγούς, ἀναβαίνουν εἰς τὰ ὄρη, καὶ ἐκεῖ ἐλευθεροῦνται ἀπὸ τὸν φόβον, σέχουν καὶ ἀναπνέουν μὲ ἀνάπαυσιν· ἡ λέγει, ὅτι ὁ Θεὸς τὸν ὀλίγον μου μέλει εἰς τὸν δρόμον, ὥστε ἐποῦ, νὰ φεύγω τοὺς Δαίμονας, ὅπου ζητοῦν νὰ με πιάσουν, καὶ νὰ ἀναβαίνω εἰς τὸ ὕψος τῶν ἀρετῶν. (1)

ρίπτουν τὰς σαῖτας ἐν τῷ πολέμῳ.

35: „Καὶ ἔδωκάς μοι ὑπερασπισμὸν σωτηρίας.

Σὺ Κύριε, λέγει, ἔδωκας εἰς ἐμὲ βοήθειαν ἔχιν ἀνωφελῆ καὶ ἀδύνατον· ἀλλὰ δυνατὴν καὶ σώζουσαν ἀπὸ τὴν βλάβην τῶν ἐχθρῶν μου.

34: „Διδάσκων χειρὰς μου εἰς πόλεμον.

„Καὶ ἡ δεξιὰ σου ἀντελάβετό μου.

Ὁ Θεὸς, λέγει, εἶναι, ὅπου ἔδωκεν εἰς ἐμένα τὴν ἐμπειρίαν καὶ σύνεσιν τῆς πολεμικῆς τέχνης, ὅχι μόνον τῆς κατὰ τῶν ὁρατῶν ἐχθρῶν, ἀλλὰ καὶ τῆς κατὰ τῶν ἀορατῶν Δαιμόνων, ὥστε ὅπου, τεχνικῶς μὲν, νὰ μεταχειρίζωμαι τὸν θυρεὸν καὶ τὸ καλκάνι τῆς πίσεως, τεχνικῶς δὲ, νὰ πιάνω τὴν μάχαιραν τοῦ Πνεύματος, καὶ διὰ μέσου τῶν πρακτικῶν ἀρετῶν, αἱ ὁποῖαι δηλοῦνται διὰ τῶν χειρῶν, νὰ πολέμῳ τοὺς νοητοὺς ἐχθρούς μου· ἀλλὰ καὶ ἡ πρὸς τὸν Θεὸν γενομένη ἔκτασις τῶν χειρῶν ἐν τῇ προσευχῇ, καὶ αὕτη, λέγει, παράταξις δυνατὴ, καὶ πόλεμος εἶναι κατὰ τῶν ἐχθρῶν νοητῶν τε καὶ αἰσθητῶν.

Ἐκαίνοι ὅπου θέλουν νὰ βοηθήσουν τινα, συνειθίζουσιν νὰ μεταχειρίζονται τὸ δεξιὸν τους χεῖρ εἰς βοήθειάν του· ἐπειδὴ ἡ δεξιὰ χεῖρ εἶναι φυσικὰ δυνατωτέρα καὶ ἐπιτηδειότερα ἀπὸ τὴν ἀριστεράν· ἡ δεξιὰν πρέπει νὰ νοήσωμεν τὸν ἐνανθρωπήσαντα Θεὸν λόγον, ὅστις ἀντελάβετο καὶ ἐβοήθησε τὴν φύσιν ἡμῶν.

„Καὶ ἡ παιδεία σου ἀνάρθρωσέ με εἰς τέλος.

„Καὶ ἔθου τόξον χαλκοῦν τοὺς βραχίονάς μου.

Ἐδὼ λείπει τὸ ὡς ἤγουν, ἔθου ὡς τόξον χαλκοῦν τοὺς βραχίονάς μου· ἤτοι σφραῖς ἐποίησας τὰ πράττειν τῶν χειρῶν μου, καὶ δὲν ἀποκάμουν, ὅταν

Παιδείαν θέλεις νοήσεις τὸν παιδαγωγὸν Νόμον τοῦ Μωϋσέως· διὰ μέσου τοῦ ὁποίου κατηρτίσθη ὁ ἄνθρωπος παντελῶς εἰς ἀρετὴν· ἡ καὶ παιδείαν Θεοῦ λέγει, τοὺς κατὰ παραχώρησιν Θεοῦ ἐρχομένους πειρασμούς, χάριν παιδείας καὶ σωτηρισμοῦ· κατὰ δύο τρόπους, λέγει, μὲ ὠφέλησας Κύριε· ἓνα μὲν, διὰ τὴν ἀντελάβου καὶ ἐβοήθησάς μοι· καὶ ἄλλο δὲ, διὰ τὴν παρεχώρησας νὰ λάβω πειρασμούς.

„Καὶ

(1) Ὁ δὲ Κύριλλος λέγει, „Πλὴν οὐκ ἀρκεῖ τὸ ἐναρξασθαι μόνον, ἀλλὰ χρὴ προσεῖναι καὶ τὸ ἐμμένειν τοῖς ἀγαθῇ καὶ ἐμφιλοχερεῖν τοῖς τῶν ἀρετῶν ὑψώμασι· διὸ καὶ τὸν δίκαιον τὸν τοὺς πόδας κατηρτισμένους ἔχοντα, οὐ μόνον ἀνάγει ἐπὶ τὰ ὑψηλὰ ὁ Θεός, ἀλλὰ καὶ ἱστᾷ αὐτόν· τούτῳ ἱστασθαι παρασκευάζει ἐν τῇ ἀρετῇ, καὶ μὴ καταπίπτειν· λέγει δὲ καὶ ὁ Εὐσέβιος, „Ἐλάφοις γεμῖν ἀπεικάζει τοὺς ἁγίους ἡ θεία Γραφή· ἐρπετῶν γὰρ νοητῶν εἰσὶν ἀναισθητοί, κατὰ τὴν Ἐλαφὸν ἀναιροῦσαν αὐτὰ καὶ διώκουσαν· ἀλλὰ καὶ ἐμβατὲς τὸ ζῶον καὶ δογματικόν· οὕτως οἱ ἅγιοι τὰ ἀγαθὰ σκοποῦντες εἰσι καὶ οὐ τὰ ἐπὶ γῆς, πῶθι τῆς τῶν οὐρανῶν Βασιλείας.

„Καὶ ἡ παιδεία σου αὐτὴ με διδάξει.

Ἀκόμη, λέγει, ἔχεις νὰ μὲ διδάξης, καὶ νὰ μὲ παιδεύῃς ὡς δούλον καὶ υἱόν σου Κύριε. „Εν θλίψει γὰρ μικρᾷ, λέγει ὁ Ἡσαΐας, ἡ παιδεία σου ἔμνη (Ἡσ. κς' 16.) διὰ τί ὅταν ἡμεῖς εὐτυχοῦμεν, πίπτομεν εἰς ἀμέλειαν καὶ καταφρονοῦμεν. ὅταν δὲ δυσυχοῦμεν καὶ θλιβώμεθα, τότε ἐξυπνοῦμεν, καὶ σωφρονέμενοι γινώμεθα. (1)

36: „Ἐπλάτυνας τὰ διαβήματά μου ὑποκάτω μου.

Ἐπλάτυνας, λέγει, Κύριε, τὰ κινήματα τῶν ποδῶν μου. ἐπειδὴ καὶ ἀσκήσωσες ἀπὸ τὸ μέσον τῆς σφάκας κάθε παρίδα καὶ σκόνταμμα, ἀνάμεσά εἰς τὰ ὁποῖα πρότερον περιπατῶν ἐξανοχωρούμην. ἀλλὰ τῶρα χωρὶς φόβου περιπατῶ. ἐπειδὴ καὶ δὲν ὑποπτεύομαι νὰ μὲ ἐνεδρεύῃ καλέμενος εἰς τὸν δρόμον.

„Καὶ οὐκ ἠσθῆνεν τὰ ἴχνη μου.

Πρότερον, λέγει, φεύγωντας τοὺς ἐχθροὺς ἐπάτουν ἐλαφρὰ ἐπάνω εἰς τὴν ἐπιφάνειαν τῆς γῆς, ὥστε ὅπου τὰ ἴχνη τῶν ποδῶν μου ἐγένοντο ἀφανῆ διὰ νὰ μὴ γνωρίζουν αὐτὰ ἐκεῖνοι, ὅπου μὲ ἐδίωκον καὶ ἵνα μὴ ἀκολουθοῦντες αὐτὰ, εὗρωσι τὸν τόπον, ὅπου ἦμην κεκρυμμένος. τῶρα δὲ βαρέως πατῶ τὴν γῆν, καὶ δυνατὰ σφραδύνω τοὺς πόδας μου ὅταν πε-

ριπατῶ. διὰ τί δὲν φοβοῦμαι καὶ ἂν γνωρίσῃ τινὰς τὰ ἀχνάρια τῶν ποδῶν μου. νοεῖται δὲ ὁ λόγος οὗτος καὶ ἀπὸ τὸ πρόσωπον τῆς Ἐκκλησίας τῶν Χριστιανῶν. ἡ ὁποία εὐχαρισεῖ τὸν Θεόν, διὰ τί ἀνοιξε καὶ ἐπλατύνθη ἡ σφάκτα τῆς ἀρετῆς, μὲ τὸ νὰ περιπατοῦν αὐτὴν καθ' ἡμέραν πολλοὶ πόδες τῶν θελόντων σωθῆναι Χριστιανῶν. καὶ δὲν εἶναι ἀφανῆ καὶ σκοτεινὰ τὰ ἴχνη καὶ σημεῖα τῆς Εὐαγγελικῆς πολιτείας. ἀλλ' αὐξάνουσιν αὐτὰ, καὶ λάμπουσι μὲ τὴν συνέχειαν τῶν ἐναρέτως πολιτευομένων.

37: „Καταδιώξω τοὺς ἐχθρούς μου καὶ καταλήψομαι αὐτούς.

Ἐπειδὴ ὁ Δαβὶδ ἐπληροφορήθη ἀπὸ τὰ ἀπαρasmένα τὴν εἰς αὐτὸν βοήθειαν τοῦ ἀγίου Θεοῦ, διὰ τοῦτο ἐδῶ θαρρεῖ καὶ διὰ τὸ μέλλον καὶ λέγει. „ὅτι ἀνέσως πάλιν σηκωθῶν τινες κατ' ἐπανάμωμον καὶ γένουν ἐχθροί μου, βέβαια καὶ αὐτοὺς ἔχω νὰ κυνηγήσω καὶ νὰ τοὺς πιάσω. (2) ἐπειδὴ δὲν θέλουν ἡμπορέσουν νὰ ἀντισταθοῦν εἰς ἐμὲ, οὐδὲ νὰ γλυτώσουν ἀπὸ τὰς χεῖράς μου.

„Καὶ οὐκ ἀποστραφήσονται ἕως ἂν ἐκλίπωσιν.

Ἀφ' οὗ, λέγει, ἐγὼ βάλω τοὺς ἐχθρούς μου εἰς χεῖράς μου, δὲν θέλω γυρίσω ὀπίσω, καὶ νὰ ἀφήσω αὐτοὺς ζωντανούς. ὅχι. ἀλλὰ θέλω τοὺς διασφαιρῶ ὅλους ὁμοῦ. ἐπειδὴ ὡς νενικημένοι δὲν ἔχουν τελείως νὰ μοι ἀντισταθοῦν.

38: „Ἐκ-

(1) Ὁδὲ Θεοδώριτος λέγει, „Ἐπαίδευσέ με ἡμαρτηκότα, καὶ καταπεπτακότα ἀνέρθωσας, καὶ ἐδίδάξας, ὅσον ἡ ἁμαρτία κακὴν, καὶ τῆς σωτηρίας ἡξίωσας. Σημειώσαι, ὅτι οἱ ἁμαρτανῶτες, καὶ διὰ τὴν παιδείαν σωφρονισθέντες, χρῆζον νὰ λέγουν τὸ ῥητὸν τοῦτο. „Ἡ παιδεία σου αὐτὴ με διδάξει. καθὼς καὶ ἡ Βασίλισσα Εὐδοκία ἐκείνη ἡ σοφωτάτη, ἀκούσασα ὅτι ἐν τῇ πολέμῳ ἐνίκηθον τὰ Βασιλικὰ στρατεύματα, τοῦτο τὸ ῥητὸν ἐξεφώνησεν.

(2) Ὁδὲ Νικητάς ἐν τῇ σειρᾷ λέγει. „Καὶ νῦν διὰ Δαβὶδ προεχρησιμοποιήκεν. (ὁ Θεός.) ὅτι περιέσαι τῶν ἐχθρῶν ὁ Ἐμμανουὴλ. ἔφη γὰρ, ὅτι καταδιώξω τοὺς ἐχθρούς μου καὶ τὰ ἔξῃς.

38: „Εκβάλω αὐτοὺς καὶ οὐ μὴ δύνωνται στήναι.

Ἐπειδὴ εἶπεν ἄνωτέρω, ὅτι θέλω διαφθεῖρω καὶ τοὺς ἐχθροὺς μου, τὴν ἑξῆς λέγει ἐδῶ καὶ τὸν τρόπον, μὲ τὸν ὅποιον ἔχει νὰ τοὺς διαφθεῖρῃ· τίς δὲ οὗτος; ἐγὼ, λέγει, τόσοι θέλω τοὺς ἀναγκάσω, καὶ τόσοι πολλὰ ἔχω νὰ τοὺς σενοχωρήσω ἀπὸ κάθε μέρος, ὥστε ὅπου αὐτοὶ νὰ ἀδυνατήσουν, καὶ νὰ μὴ δύνωνται πλέον νὰ σταθοῦν εἰς πόλεμον κατὰ πρόσωπόν μου.

„Πεσοῦνται ὑπὸ τοὺς πόδας μου.

Ὅταν, λέγει, οἱ ἐχθροί μου πιεσθῶν, καὶ σενοχωρηθῶν ἀπὸ λόγου μου, τότε βλέποντες πῶς ἐκλείσθησαν ὡς ἰχθύες μέσα εἰς τὰ δίκτυα, καὶ νὰ ἐναντιωθῶν δὲν ἔχουν καμμίαν δύναμιν, θέλουν πέσουν εἰς τοὺς πόδας μου, παρκαλοῦντες καὶ δεόμενοι διὰ νὰ τοὺς χαρίσω τὴν ζωὴν, καὶ νὰ μὴ τοὺς θανατώσω. (1)

39: „Καὶ περιέζωσάς με δύναμιν εἰς πολέμον.

Πάλιν ἐδῶ ἐπαναλαμβάνει ὁ Δαβὶδ τὰς εὐεργεσίας, ὅπου ἔχαμεν ὁ Θεὸς εἰς αὐτὸν, καὶ ταύτας ἀριθμεῖ δευτέραν φοράν.

„Συνεποδίσας πάντας τοὺς ἐπανισταμένους ἐπ' ἐμέ ὑποκάτω μου.

Ἐμποδίσας, λέγει Κύριε, - τοὺς ἐχθροὺς μου, ἀπὸ τὴν ὁρμὴν ὅπου εἶχον ἐναντίον μου, ἐπίσας αὐτοὺς καὶ ἔβαλες νενικημένους ὑποκάτω εἰς τοὺς πόδας μου.

40: „Καὶ τοὺς ἐχθροὺς μου ἔδωκάς μοι νῶτον.

Ἐκαίμεν, λέγει, Κύριε τοὺς ἐχθροὺς μου νὰ δώσουν πλάταις· ἤγουν τοὺς ἡνάγκασες νὰ φύγουν ἀπ' ἐμπροσθέν μου· διὰ τὴν ἐκείνοι ὅπου φεύγουν, λέγονται νῶτος· ἐπειδὴ καὶ γυρίζουν εἰς τοὺς κυνηγούντας τὸν νῶτον· ἤγουν ταῖς πλάταις των· ἡ λείπει ἐδῶ τὸ γενομένους· ἦτοι ἔδωκάς μοι τοὺς ἐχθρούς μου, γενομένους νῶτον· ἡ λείπει τὸ εἰς, διὰ νὰ ᾔναι ὁ λόγος τοιοῦτος „ἔδωκάς μοι αὐτοὺς εἰς νῶτον· εἶχα ἔχων ἐμπροσθέν μου τὰς πλάτας των, χτυπῶ αὐτοὺς ἀφυλάκτως καὶ χωρὶς κανένα φόβου. (2)

„Καὶ τοὺς μισοῦντάς με ἔξωλόθρευσας.

Ἦτοι παντελῶς αὐτοὺς ἐθήριτας Κύριε, καὶ ἐξεργάζωσας ἀπὸ τὴν γῆν· ἦτοι τὸν Σαούλ, τὸν Ἀχιτόφελ, τὸν Ἀβεσσαλώμ, καὶ μυρίους ἑτέρους·
41: „Ἐκεί-

(1) Ὁ δὲ Θεοδότης λέγει „Οὕτως ὑπὸ τῆς σῆς προνοίας ἦσθε εἰς ἐλπίζω πάντων περιγενέσθαι τῶν δυσμενῶν· ἢ μὴ πρότερον ἀποσῆναι, ἕως ἂν αὐτοὺς αὐτῆς ὑπὸ ἡμῶν ἐργάσωμαι· τοῦτο γὰρ παρεδήλωσεν εἰρηκῶς· πεσοῦνται ὑπὸ τοὺς πόδας μου.

(2) Λέγει δὲ ὁ Νικήτας „Ἐροῦσι ταῦτα ἢ οἱ Ἀπόστολοι, οἳ ἐπέτρεζον μὲν τοὺς ὁδόντας, ἢ Ἕλληνες ἢ Ἰουδαῖοι· ἀλλ' ἐκράτησαν ἀμφοτέρων· δέδωκε γὰρ αὐτοῖς ὁ Χριστὸς πατεῖν ἐπάνω ἑφῶν ἢ σκορπίων, ἢ ἐπὶ πᾶσαν τὴν δύναμιν τοῦ ἐχθροῦ.

41: Ἐκέκραζαν, καὶ οὐκ ἦν ὁ σῶζων·
 „πρὸς Κύριον, καὶ οὐκ εἰσηκούσεν αὐ-
 „των. (1)

Εἰπὼν ὁ Δαβὶδ, ὅτι ἐφώναζαν οἱ ἐχθροί του, λέγει ἀκολουθῶς καὶ πρὸς ποῖον ἐφώναζαν· δηλαδὴ πρὸς τὸν Κύριον· ἀλλ' ὁμως ὁ Κύριος δὲν εἰσηκούσεν αὐτοὺς διὰ τὰς ἀμαρτίας των, καὶ διὰ τὴν ἀδίκως με ἐπολέμησαν.

42: „Καὶ λεπυνῶ αὐτοὺς ὥς χνοῦν κα-
 „τὰ πρόσωπον ἀνέμου.

Θέλω, λέγει, ἀφανίσω τοὺς ἐχθροί μου, καθὼς ὁ ἀνεμος ἀφανίζει τὸ λεπτὸν χῶμα· ἦτοι τὸν κονιορτὸν τῆς γῆς· ἐπειδὴ ὁ ἀνεμος, ὅταν φυσᾷ κατ' ἐμπροσθεν εἰς τὸν κονιορτὸν, σηκώνει αὐτὸν ἀπὸ τῆς γῆς ὡς λεπτὸν καὶ εὐαφρὸν, καὶ τὸν διασκορπίζει εἰς τὸν ἀέρα.

„Ὡς πηλὸν πλατειῶν λεανῶ αὐτοὺς.

Ἐγὼ, λέγει, θέλω λεανῶ· ἦτοι θέλω καταπατήσω τοὺς ἐχθρούς μου· ἐπειδὴ ὁ πηλὸς, ὅπου εὐρίσκεται εἰς τοὺς πλατεῖς δρόμους τῶν πόλεων, αὐτὸς καταπατούμενος ἀπὸ τοῦ πλῆθους τῶν ἀνθρώπων, λεαίνεται καὶ ἱσάζει· ἢ λεπτύνεται καὶ ἐξαλείφεται· ἀπὸ τοῦ ἀκόλουθον λοιπὸν καὶ ἐπόμενον· ἦγουν ἀπὸ τοῦ ἱσασμα τοῦ πηλοῦ, ἐρανέρωσεν ὁ Δαβὶδ τὸ προηγούμενον· ἦγουν τὸ καταπάτημα· ἐπειδὴ πρῶτον καταπατεῖται ὁ πηλὸς, καὶ ἔπειτα

λεπτύνεται καὶ ἱσάζει· πλατεῖα δὲ ὀνομάζεται ὁ δημόσιος δρόμος τοῦ παζαρίου, ὅπου συναγεται ὁ λαὸς, ὅστις καὶ ἀμαξιτός ὀνομάζεται· ἐπειδὴ διὰ τὸ πλάτος ἡμποροῦν νὰ περνοῦν ἀπὸ τὸν δρόμον ἐκεῖνον ἀμόξια· πλατεῖα δὲ ὀνομάσθη, πρὸς διαφορὰν τῆς ἐράτας τῆς καλουμένης ἀτραποῦ, ἥτις εἶναι πολλὰ στενὴ, καὶ δὲν ἡμπορεῖ τινες νὰ τραπῇ· ἦγουν νὰ γυρίσῃ εἰς ἓνα καὶ ἄλλο μέρος, ὅταν τὴν περιπατῇ.

43: „Ῥῥσαί με ἐξ ἀντιλογίας λαοῦ.

Ἐμένα, λέγει, θέλεις κάμῃς Κύριε, ἀνώτερον ἀπὸ καθὲ ἀντιλογίαν τοῦ ὑποταταγμένου λαοῦ εἰς ἐμέ· ἐπειδὴ θέλεις τὸν καταστήσεις νὰ με φοβῆται ὡς βασιλέα, καὶ νὰ μὴ τολμᾷ νὰ ἀντιλέγῃ εἰς τὰ ἐδικάμου προσάγματα.

„Καταστήσεις με εἰς κεφαλὴν Ἐθνῶν.

Ὅχι μόνον, λέγει, θέλεις σηκώσεις Κύριε, καθὲ ἀντιλογίαν τῶν ὑπηκόων μου Ἰουδαίων, ἀλλὰ καὶ τὰ ἀλλόφυλα ἔθνη θέλεις ὑποτάξεις εἰς ἐμέ· ἀρμδιώτερον δὲ εἶναι τὸ ρητὸν τοῦτο καὶ τὰ ἀκόλουθα, νὰ ἀναφέρονται εἰς τὸν Χριστὸν, λέγοντα πρὸς τὸν Πατέρα κατὰ τὸ ἀνθρώπινον· ὅτι ἐσὺ Πάτερ μου, θέλεις καταστήσεις ἐμένα τὸν Τίόν σου κατ' ὃν ἄνθρωπον, κεφαλὴν τῶν Ἐθνῶν, κατὰ τὸ „Καὶ δώσω σοι ἔθνη τὴν κληρονομίαν σου· (Ψαλ. β'.) ἐπειδὴ γὰρ ὁ πρότερος λαὸς τοῦ Χριστοῦ, ὁ Ἰουδαϊκὸς δηλαδὴ, δὲν ἐδέχθη αὐτὸν· ἀλλὰ ἀπέθισεν καὶ ἀντέλεγε, καὶ τελευταῖον τὸν ἐσαύρωσε· διὰ τοῦτο ὁ Δεσπότης Χριστὸς, ἐλυτρώθη μὲν ἀπὸ αὐτοὺς, θανατώσας τὸν θάνατον καὶ ἀνάσας· λυτρωθεὶς δὲ καὶ

(1) Τοῦτο παρὰ τῷ Νικητᾷ ἐρμηνεύεται οὕτως· „Ὁρα δὲ τοῦ Δαβὶδ τὴν ἀκρίβειαν· ἐπὶ μὲν γὰρ τῶν Ἑλλήνων· ἦγουν τῶν εἰδώλων εἶπεν, οὐκ ἦν ὁ σῶζων· οὐ γὰρ ἦσαν ὅλως θεοί· ἐπειδὴ δὲ Κύριον ὀνόμασεν, εὐχέται τὸ, οὐκ ἦν ὁ σῶζων φησιν (ὃν γὰρ ἐξεν ὁ Κύριος· ἢ τοῦτο αὐτοῦ τὸ ὄνομα) ἀλλ' ὅτι οὐκ εἰσηκούσεν αὐτῶν.

καὶ φυγὼν ἀπὸ τὰς χεῖρας αὐτῶν, ἀσφαλισμένων τὸν τάφον του, ἔγινε βασιλεὺς εἰς τὰ Ἕθνη, τὰ ὁποῖα θεληματικῶς ὑπετάχθησαν εἰς τὴν βασιλείαν του.

„Λαὸς ὃν οὐκ ἔγνων, ἐδούλευσέ μοι.

Ὁ λαὸς, λέγει, ὁ ἐξ Ἑθνῶν, ὁποῦ πρῶτον ἀγνοεῖτο ἀπὸ ἐμένα, ὡς ὅτι ὁποῦ δὲν μὲ ἐγνώριζε διὰ Κυρίου του· ἐπειδὴ γινώσκει ὁ Κύριος τοὺς αὐτὸν γινώσκοντας. (1) καὶ αὐτὸς, λέγω, ὑπετάχθη καὶ μὲ δουλεύει.

44: „Εἰς ἀκοὴν αὐτοῦ ὑπήκουσέ μου.

Μὲ τὴν ἀκοὴν, λέγει, τοῦ αὐτοῦ παρεδέξατο τὸ Εὐαγγέλιόν μου ὁ ἐξ Ἑθνῶν λαός· ὅθεν καὶ ὁ Παῦλος εἶπεν „Ἡ γὰρ πίσις ἐξ ἀκοῆς. (Ῥωμ. ι' 17.)

„Υἱοὶ ἀλλότριοι ἐψεύσαντό μοι.

Τοῦτο τὸ ῥητὸν θέλομεν νοήσωμεν, ὅτι κατηγορεῖ τὸ γένος τῶν Ἰουδαίων· διὰ τί αὐτοὶ ἐπιγράφοντες εἰς τὸν ἑαυτόν τους πατέρα τὸν Ἀβραάμ καὶ τὸν Δαβὶδ, ἐναντία ἔργα εἰς τοὺς προγόνους των ἔπραττον· καὶ υἱοὺς μὲν αὐτοὺς ὀνομάζει ὁ Δαβὶδ, διὰ τί ἐκατάγοντο ἀπὸ τοῦ σπέρματος του· ἀλλοτρίους δὲ, διὰ τὴν ἀνομοιότητα τῆς γνώμης, ὅπου εἶχον μὲ τὸν προπάτορά των.

„Υἱοὶ ἀλλότριοι ἐπαλαιώθησαν καὶ ἐχώλανε ἀπὸ τῶν τριβῶν αὐτῶν.

Ἄτιμοι, λέγει, καὶ ἄχρηστοι ἔγνων οἱ Ἰουδαῖοι διὰ τὰς πονηρίας των, ὡς ἂν τὰ σκευή, ἵνα ὁποῖα ὅταν παλαιωθῶν, γίνονται ἄχρηστα· ἐχώλανε δὲ εἶπεν· ἤγουν ἐκουιζάθησαν καὶ εὐγήκαν ἀπὸ τὴν διορισθεῖσαν εἰς αὐτοὺς ἐράταν τῶν θεῶν ἐντολῶν· ἐπειδὴ τῶν κουτζῶν ἀνθρώπων ὁ δρόμος, εἶναι παρατετραμμένος· ἤγουν εὐγαίνει ἔξω ἀπὸ τὸν ἴσον δρόμον, διὰ τὴν παρατροπὴν καὶ τὸ εὐγάλμα τῶν ἀρμόνιων τῶν ποδῶν τους. (2)

„Ζῇ Κύριος.

Τον.

- (1) Παρὰ δὲ τῇ Νικητῇ, οὕτως ἐρμηνεύεται „Διττὴ δὲ ἡ γνώσις· λέγεται γὰρ γνώσις, ἢ ἡ περί τι κατάληψις ἢ ἐπιστήμη, καθ' ἣν ὁ Θεὸς πάντα γινώσκει, πρὶν γενέσεως αὐτῶν· λέγεται γνώσις ἢ ἡ οἰκείωσις, καθ' ἣν μόνον τὰ ἀγαθὰ ὁ Θεὸς γινώσκει· ὡς τὸ ἔγνω Κύριος τοὺς ὄντας αὐτοῦ· ἢ τοὺς ἐξ Ἑθνῶν ὃν, οὐκ ἐγίνωσκε πρῶτον ὁ Σωτὴρ· τούτέστιν οὐκ εἶχεν ἐν τοῖς οἰκείοις ὕστερον δὲ ἐφειδώκατο αὐτοὺς, ἢ εἰς δουλείαν τὴν Πνευματικὴν προσελάβετο.
- (2) Παρὰ δὲ τῇ Νικητῇ, οὕτως ἐρμηνεύονται ταῦτα· ἐπαιτιᾶται Χριστὸς τοὺς Ἰουδαίους· . . . διὰ τὸ τὰς ἀπλανεῖς τριβὰς καταλιπεῖν, τὴν δὲ νόμου φημί ἢ Προφητῶν παιδείαν ἢ τὴν Εὐαγγελικὴν πολιτείαν· τριβὰς μὲν γὰρ δεῖσθαι τε ἢ ἀπλανεῖς ἐπὶ Χριστὸν φέρουσαι, ἢ διὰ νόμου παιδείας, ἢ Προφητῶν ἀγίων προαγορεύσεις· ἐπειδὴ δὲ εἰς τὸ, Νόμου ἢ Προφητῶν κατηντήκασι τέλος· τούτέστι τὸν Χριστὸν, ἐχώλανε, οὐκ ἐξ ἰγυὸς διανοίας ἐμπαροινούντες αὐτῷ· φασὶν οὖν, ὅτι τὰ Ἕθνη μὴτε νόμον ἔμουν, μὴτε Προφήτην δεξάμενα· ἐπειδὴ ἐκλήθησαν, ῥαδίως ὁ ἥκουσαν, ἢ τὴν ἐμὴν δεσποτείαν ἠγάπησαν· ὁ δὲ πρωτότοκός μου Ἰσαὰκ τέκνον τοῦ Δαβὶδ γένόμενος διὰ τὸ ἴσα φρονεῖν αὐτῷ, ἀλλότριοι ἑαυτὸν ἐποίησε τῆς πρὸς ἐμὲ οἰκειότητος· ἀλλὰ ἢ ἐψεύσαντό μοι, προσδοκῆσθαι μὲν δοῦναι καρπὸν δικαιοσύνης, οὐκ ἐνεργῶν δὲ, κατὰ τὸ „Ψεύσεται ἔργον ἐλαίας· ἔφη δὲ ἢ ὁ Θεοδώριτος „Οἱ υἱοὶ προσαγορευθέντες, ἢ ἐν ἡδὼν τάξει γραφέντες, ἀλλοτρίους σφῆς αὐτοὺς πεποιθήκασιν, ἀγνώμονες περὶ τὰς εὐσεβείας γενόμενοι, ἢ περὶ τὴν πίσιν χολεύσαντες, ἢ τὴν εὐσεβῆ τριβὴν καταλιπόντες· οὕτω ἢ διὰ Ἱερεμίου τοῦ Προφήτου φασὶν ὁ Θεὸς „Εγὼ ἐφίτευσά σε ἀμπέλον καρποφόρον πᾶσαν ἀληθινήν· πῶς ἐσφάψης εἰς πικρίαν ἢ ἀμπέλος ἢ ἀλλοτρία; (Ἱερ. β' 21.) τὸ μὲν γὰρ τὴν οἰκείαν δεικνύσι φυτευσίαν τὸ δὲ τὴν ἐκείνην ἀχαρισίαν ἐλέγχει· τὸ δὲ „Ἐπαλαιώθησαν ἢ ἐχώλανε, ἀτιμωθήσονται ἢ ἐντραπήσονται ὁ Σύμμαχος εἶρηκεν.

Τοῦτο Προφητεύει ὁ Δαβὶδ κατὰ τὸν Θεο-
δῶριτον διὰ τὴν Ἀνάστασιν τοῦ Κυρίου εἰς τοὺς Ἰου-
δαίους ἐκείνους, ὅπου ἐνόμιζον, ὅτι ἔμεινε νεκρὸς
διὰ πάντα· βοᾷ γὰρ εἰς αὐτοὺς, ὅτι ὁ Χριστὸς ζῇ,
ἐπειδὴ καὶ ἀνέστη τριήμερος.

„Καὶ εὐλογητός ὁ Θεός.

Ἄξιός, λέγει, εἶναι νὰ εὐλογῇται καὶ νὰ δο-
ξάζεται ὁ Θεός.

„Καὶ ὑψωθῆτω ὁ Θεός τῆς σωτηρίας
μου.

Μὲ τὰ λόγια ταῦτα παρακινεῖ τὸν Χριστὸν ὁ
Δαβὶδ νὰ ἀναληφθῇ εἰς τοὺς οὐρανούς, νὰ ἐκείνηται ἐκεῖ,
πέμψῃ τὸν Παράκλητον εἰς τοὺς Ἀποστόλους, οἵτι-
νες ἐμελλόν νὰ ὑπάγουν εἰς τὸ κήρυγμα τοῦ Εὐαγ-
γελίου· ἀλλὰ παλαιὰ μὲν, ἦτον ὁ Υἱὸς, Θεὸς πλά-
σεως, τώρα δὲ εἶναι, Θεὸς ἀναπλάσεως· ἦτοι σω-
τηρίας· τὸ δέ μου ἐπρόσθεσεν ὁ Δαβὶδ, κοινὴν ἐ-
αυτοῦ καὶ ἡμῶν παιῶν τὴν διὰ τοῦ Χριστοῦ σωτηρί-
αν· δύναται δὲ καὶ ἄλλως νὰ νοηθῇ τὸ ῥητὸν τοῦ-
το εἰς τὴν ὑπόθεσιν τοῦ Δαβὶδ· ὅτι ζῇ Κύριος· ἡ-
γουν αἰδῖος εἶναι καὶ μήτε ἀρχὴν ἔχει μήτε τέλος,
ἀλλὰ πάντοτε εἶναι· διότι ὁ Δαβὶδ συνειθίζει ἀνά-
μεσα εἰς τὰ ἄλλα τοῦ λόγια νὰ σμίγῃ καὶ δόγματα
τῆς πίστεως διὰ τὴν τῶν ἀκουόντων ὠφέλειαν. Εὐ-
λογητός δὲ εἶναι, διὰ τὰ θαυμάσια ὅπου ἐτέλεσε·
τὸ ὑψωθῆτω δὲ εἶναι, ἀντὶ τοῦ, ὅς νοηθῇ ἀπὸ ἡμῶν
μέγας καὶ ὑψηλός.

47: „Ὁ Θεός ὁ διδοὺς ἐκδικήσεις ἐμοί,
„καὶ ὑποτάξας λαοὺς ὑπ' ἐμέ·

Σὺ εἶσαι, λέγει ὁ Θεός, ὅπου ἔδωκες ἐκδι-

κῆσιν κατὰ τῶν ἐχθρῶν μου, καὶ ὑπέταξας τοὺς διὰ
τὸν Σαοὺλ πολεμοῦντάς με Ἰουδαίους· αὐτοὶ γὰρ
τώρα ὑπετάχθησαν εἰς ἐμέ, ὡς εἰς βασιλεῖα των·
νοεῖται δὲ καὶ ἐπὶ τοῦ Χριστοῦ τὸ ῥητὸν τοῦτο, εἰς τὸν
ὅπου ἔδωκεν ὁ Θεός καὶ Πατὴρ κατὰ τὴν ἀνθρώπι-
νον, ἐκδικήσεις κατὰ τῶν Ἑβραίων· ἐξωλοθρεύθη-
σαν γὰρ αὐτοὶ ἀπὸ τοὺς Ῥωμαίους· ὑποταγὴν
δὲ ἔδωκεν εἰς αὐτὸν τὴν τῶν ἐξ Ἑθνῶν καταγομέ-
νων λαῶν.

48: „Ὁ ῥύστης μου ἐξ ἐχθρῶν μου ὀργί-
λῳν.

Ταῦτα ὅλα τὰ λόγια, εἶναι εὐχαριστία πρὸς
τὸν Θεόν· ἐσχηματίσθησαν δὲ εἰς πᾶσιν ὀνομα-
στικῇ· καὶ μ' ὅλον ὅπου ἔχουν δύναμιν κλητικῆς·
ἡγουν ὁ Θεός, ὁ διδοὺς ἐκδικήσεις ἐμοί, ὁ ῥύσας μου
ἐξ ἐχθρῶν μου ὀργίλων· ἐχθροὺς δὲ ὀργίλους λέγει
τοὺς περὶ τὸν Σαοὺλ, οἵτινες ἕως ὅπου ἔζων, δὲν
ᾤφθησαν τὴν κατὰ τοῦ Δαβὶδ ὀργὴν· ἡ ἐχθροὺς ὀρ-
γίλους, λέγει τοὺς Δαίμονας.

„Ἀπὸ τῶν ἐπανισταμένων ἐπ' ἐμέ ὑψώ-
σῃς με.

Ἐκεῖνα ὅπου εἶπεν ἀνωτέρω ὁ Δαβὶδ, τὰ αὐ-
τὰ λέγει δευτέρου καὶ ἐδῶ· ἐπειδὴ χαίρει νὰ ἐπα-
νακυκλῶν ταῦτα, ὡς ἂν ὅπου εἶναι χαρὰς πρό-
ξενος.

„Ἀπὸ ἀνδρός ἀδίκου ῥύσαι με.

Ἀνίσως, λέγει, πάλιν εὐρεθῶν μερικοὶ νὰ
σηκωθῶν κατ' ἐμοῦ, ὡς ἂν οἱ φίλοι τοῦ Σαοὺλ,
βέβαια ἐσὺ Κύριε, θέλεις με κάμῃς ἀνώτερον τῆς
βλάβης αὐτῶν· καὶ ἂν τινες εὐρεθῇ ὡς ἂν τὸν Σε-
οὺλ,

οὐλ, ὅπου νά με ἐπιβουλευέται ἐδίκως, καί ἀπό αὐτὸν, σέ παρακαλῶ, λύτρωσαί με.

49: „Διὰ τοῦτο ἐξομολογήσομαί σοι ἐν
„Εἴνεσι, Κύριε.

Ἐπειδὴ, λέγει, εἶσαι τοιοῦτος μέγας βοηθὸς Κύριε, καθὼς ὁ ἐδικός μου λόγος σέ ἐδοξολόγησεν ἕως τώρα, διὰ τοῦτο θέλω σοι εὐχαριστήσω εἰς ὅλα τὰ Ἔθνη. Καί τῇ ἀληθείᾳ ἐτελείωσε τὸν λόγον τοῦτον ὁ θεὸς Δαβὶδ ὡς ἐρμηνεύει ὁ Θεοδώριτος· ἐπειδὴ διὰ μέσου τῆς βίβλου ταύτης τῶν Ψαλμῶν του, εἰς ὅλα τὰ Ἔθνη, ὅπου ἀναγινώσκουσιν αὐτήν, ἐξομολογεῖται καὶ εὐχαρισεῖ τὸν Θεόν.

„Καὶ τῷ ὀνόματί σου ψαλῶ.

Εἰς τὸ ὄνομα, λέγει, τὸ ἐδικόν σου Κύριε, θέλω ψάλλω μὲ τὴν κιθάραν μου· ἥτοι εἰς ἐσένα, ἀπὸ τὴν πολλὴν χαρὰν τῆς καρδίας μου.

50: „Μεγαλύνων τὰς σωτηρίας τοῦ Βασι-
„λέως.

Εἰς τὸ ρητὸν τοῦτο πρέπει νὰ ὑπακούεται ἔξωθεν τὸ, Κύριε· διὰ νὰ ᾔνοι τὸ τοιοῦτον· Κύριε, ὁ μεγαλύνων τὰς σωτηρίας τῶν βασιλέων· ἡγοῦν Κύριε, εἶσαι ὅπου κάμνεις μεγάλας καὶ παραδόξους τὰς σωτηρίας ἐμοῦ τοῦ βασιλέως.

„Καὶ ποιῶν ἔλεος τῷ χριστῷ αὐτοῦ.

Σὺ εἶσαι Κύριε, λέγει, ὅπου κάμνεις ἔλεος εἰς ἐμένα, τὸν ὅποιον ἔχρισες βασιλεῖα τοῦ Ἰσραὴλ μὲ τὴν προσαγὴν σου.

„Τῷ Δαβὶδ καὶ τῷ σπέρματι αὐτοῦ
„ἕως αἰῶνος.

Ἐπειδὴ ἀνωτέρω εἶπε βασιλεῖα, καὶ παρὰ κάτω Χριστὸν, διὰ τοῦτο τώρα ἐδῶ ἀκολούθως εἶπε καὶ τὸ ὄνομα τοῦ βασιλέως καὶ τοῦ Χριστοῦ· ἡγοῦν ὅτι εἶναι ὁ Δαβὶδ· τὸ μὲν λοιπὸν νὰ δίδεται ἀπλῶς ἔλεος ἀπὸ τὸν Θεόν, τοῦτο προσαρμόζει καὶ εἰς βασιλεῖς τῶν Ἰουδαίων, τοὺς καταγομένους ἀπὸ τὸ γένος τοῦ Δαβὶδ· τὸ δὲ νὰ δίδεται τὸ ἔλεος αὐτὸ ἕως αἰῶνος, τοῦτο εἶναι ἀνάρμοστον εἰς τοὺς ἐκ τοῦ Δαβὶδ βασιλεῖς κατὰ τὸν Θεοδώριτον· ἐπειδὴ ἀφ' οὗ ἐγύρισαν οἱ Ἰουδαῖοι ἀπὸ τὴν αἰχμαλωσίαν τῆς Βαβυλῶνος, μόνος ὁ Ζοροβάβαλ ἡγεμονεύσας εἰς αὐτοὺς ἐκ τοῦ γένους Δαβὶδ, δὲν ἄφησε κληρονόμους τῆς ἡγεμονίας του· μένει λοιπὸν νὰ λέγεται ἐδῶ ὁ Ἰησοῦς Χριστός, (οὗ τῆς βασιλείας οὐκ ἔσαι τέλος.) σπέρμα τοῦ Δαβὶδ· ἐπειδὴ ἡ μήτηρ αὐτοῦ ἐκατάγετο ἀπὸ τὸ γένος τοῦ Δαβὶδ· διὰ τοῦτο καὶ ὁ Εὐαγγελιστὴς Ματθαῖος εἶπε „Ἡ βλὸς γενέσεως Ἰησοῦ Χριστοῦ τῷ Δαβὶδ· (Ματθ. α'. 1.) ἐποίητε δὲ τῷ Ἰησοῦ Χριστῷ ἔλεος ὁ Θεὸς ὁ Λόγος, ὡς καθ' ὑπόστασιν ἡνωμένος αὐτῷ, καὶ θεώσας αὐτὸν κατὰ τὸ ἀνθρώπινον. (1)

ΨΑΛ.

(1) Ὁ δὲ Νικήτας ἐν τῇ Σειρᾷ λέγει „Καὶ μέντοι ποιεῖς ἔλεος ἔξωθεν τοῦ πιστοῦ λαοῦ, ὃς κεχρισμένος τῷ Πνεύματι διὰ τοῦτο Χριστὸς ὀνομάζεται· ὁ αὐτὸς δὲ λαὸς ἔξωθεν Δαβὶδ λέγεται, διὰ τὸ δικαίως γενέσθαι τοῦ ἐκ σπέρματος Δαβὶδ, δηλονότι τοῦ Χριστοῦ· σπέρμα δὲ τοῦ πιστοῦ λαοῦ, οἱ μαθόντες παρ' αὐτοῦ τὴν εὐσέβειαν· ὅπερ σπέρμα, ἕως αἰῶνος φυλαχθήσεται· ἡ γὰρ γενεὰ τῶν πιστῶν, οὐκ ἐκλείπει ποτὲ, τοῦ Θεοῦ ἐλεούντος αὐτήν ἔξωθεν φυλάττεται· ὅτι δὲ ἔξωθεν ὁ Χριστὸς Δαβὶδ λέγεται, ἔφη διὰ Ἰεζεκιήλ ὁ τῶν ὅλων Θεὸς „Καὶ ἀναστήσω ἐπ' αὐτοὺς ποιμένα ἕνα, ὃς ποιμανεῖ αὐτούς, τὸν δούλόν μου Δαβὶδ, ὃς ἔσαι αὐτῶν ποιμὴν· ἔγὼ Κύριος ἔσομαι αὐ-
αὐ-

ΨΑΛΜΟΣ ΙΗ'.

„Εἰς τὸ τέλος Ψαλμός τοῦ Δαβὶδ.

Εἰς τὸ τέλος καὶ οὗτος ὁ Ψαλμός ἐπιγράφεται· ἐπειδὴ ὁ Δαβὶδ, ὅταν ἔγινε γέροντας καὶ ἔβλεπεν εἰς τὸ τέλος τῆς ζωῆς, τοῦτον ἐσυνόρασεν· ἢ λέγεται εἰς τὸ τέλος· διὰ τί προφητεύει πρῶγμα, ὅπου ἔγινεν εἰς τὸ τέλος τῶν χρόνων· ἐπισομίζει γὰρ κατὰ τὸν Ἀθανάσιον, τὴν μέλλουσαν αἰθεῖαν ἐκείνων ὅπου φλυαροῦν, πῶς δὲν ἔκαμεν ὁ Θεὸς τὰ πάντα, ἀλλὰ αὐτομάτως· ἤγουν ἀπὸ λόγου τῶν ἔγιναν. (1)

1: „Οἱ οὐρανοὶ διηγοῦνται δόξαν
τοῦ Θεοῦ.

Οἱ ἄψυχοι, λέγει, οὐρανοὶ, μεταχειριζόμενοι τὴν εὐμορφὸν ὅψιν καὶ θεωρίαν τους, ὡς ἀν φωνήν, πάντοτε κηρύττουσιν εἰς ὅλους τὴν μεγαλειότητα καὶ δόξαν τοῦ δημιουργήσαντος αὐτοὺς Θεοῦ.

εἶπε γὰρ ὁ Σολομὼν „ Ἐκ γὰρ μεγέθους καὶ καλλονῆς τῶν κτισμάτων, ἀναλόγως ὁ γενεσιουργὸς αὐτῶν θεωρεῖται· (Σοφ. ιγ'. 5.) καὶ ὁ πρῶτος βλέπει τὸ τόσον μέγεθος τοῦ οὐρανοῦ, καὶ τὸ σχῆμα, καὶ τὸ κάλλος, καὶ τὴν θέσιν, καὶ τὰ ἄλλα φυσικὰ ἰδιώματα αὐτοῦ, πιστεύει τὴν δημιουργικὴν δύναμιν τοῦ Θεοῦ, ἔχοντας διδάσκαλον μόνην τὴν Θεωρίαν τοῦ οὐρανοῦ. (2) οὐρανοὺς δὲ λέγει τὸν πρῶτον οὐρανόν, τὸν ὄντα ὑψηλότερον ἀπὸ τὸ σερῶμα· πληθυντικὸν δὲ ἀριθμὸν ἐμεταχειρίσθη ἀντὶ ἐνικοῦ, κα·

αὐτοῖς εἰς Θεὸν, ὃς Δαβὶδ ἄρχων ἐν μέσῳ αὐτῶν· ἐγὼ Κύριος ἐλάλησα (Ψαλμ. λδ'. 13.) καὶ πάλιν „ Καὶ ὁ δευλός μου Δαβὶδ ἄρχων ἐν μέσῳ αὐτῶν, ἔσαι ποιμὴν εἰς πάντων... ὃς Δαβὶδ ὁ Δεῦλός μου ἄρχων εἰς τὸν αἰῶνα (Ψαλμ. λζ'. 24.)

(1) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει, ὅτι τρεῖς νόμους ἐνταῦθα ὁ Δαβὶδ περιέχει· πρῶτον μὲν τὸν φυσικόν, τὸν ἐν τῇ κτίσει κηρύττοντα τὸν Δημιουργόν, εἶτα τὸν διὰ Μωσέως δοθέντα, τοῦ Δημιουργοῦ πλείονα γινώσκοντος προσέχειν ἐθέλουσιν ἐντιθέοντα· μετὰ τοῦτον, τὸν τῆς χάριτος, τέλειον τὰς ψυχὰς ἀποκαθαίροντα, καὶ τῆς παρούσης ἐλευθεροῦντα φθορᾶς· οὗ δὲ χάριν καὶ εἰς τὸ τέλος ἡμᾶς ὁ Ψαλμός παραπέμπει, τὴν καινὴν ἐν τῇ τέλει διαθήκην προαγορεύων.

(2) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει „ Ἀρκεῖ φησι καὶ μόνον φαινόμενον τῶν οὐρανῶν τὸ κάλλος καὶ μέγεθος τοῦ Δημιουργοῦ τὴν δύναμιν κηρύττει· εἰ γὰρ ὁ μεγίστην καλλίστην οἰκοδομίαν θεώμενος, τὸν οἰκοδόμον θαυμάζει· καὶ ὁ σκάφος ὁρᾷ καλῶς κατεσκευασμένον, τὸν ναυπηγὸν ἐννοεῖ· καὶ τῇ θεωρίᾳ τῆς εἰκόνος ἢ τοῦ ζωγράφου συνεισέρεται μνήμη· πολλὰ δὲ πηρὶ τὴν Κτίσιν ὁραμένη, πρὸς τὸν Δημιουργὸν ποδηγεῖ τοὺς ὁρῶντας.

κατὰ τὴν συνήθειαν τῆς Ἑβραϊκῆς γλώσσης, ὡς λέγει ὁ Χρυσόρρηνος καὶ ὁ Θεοδώριτος· ἡ ὁποία, ποτὲ μὲν πληθυντικῶς, ποτὲ δὲ ἐνικῶς ὀνομάζει τὸν οὐρανὸν διότι, ἀγκαλὰ καὶ ὁ πρῶτος οὐρανὸς εἶναι ἀόρατος εἰς ἡμᾶς· ἀλλ' ὅμως ἀπὸ τοῦ φαινόμενον σφερόμα, καὶ ἐκείνον συλλογίζομεθα ὅτι εἶναι· (1) ἢ μὲ τὸ ὄνομα τῶν οὐρανῶν, τὸ σφερόμα μόνον λέγει· ἐπειδὴ καὶ αὐτὸ μόνον βλέπεται· ὥστε ὁ ἀκόλουθος δεύτερος στίχος, εἶναι ἐπεξηγήσεις τοῦ πρώτου τούτου στίχου. (2)

„Ποίησιν δὲ χειρῶν αὐτοῦ ἀναγγέλ·
„Λει τὸ στερέωμα.

Ἄνισως, ὡς εἴπομεν, ὁ δεύτερος οὗτος στίχος ἔχει ἐξηγητικὸς τοῦ ἀνωτέρω πρώτου, ἀκολουθεῖ, ὅτι ἐκεῖνο ὅπου εἶπεν ἀνωτέρω οὐρανούς, τοῦτο εἶπεν ἐδῶ σφερόμα· καὶ ἐκεῖνο ὅπου εἶπεν ἀνωτέρω, οἱ οὐρανοὶ διηγούνται, τοῦτο λέγει ἐδῶ, ἀναγγέλλει τὸ σφερόμα· καὶ ἐκεῖνο ὅπου εἶπεν ἀνωτέρω, δόξαν, τοῦτο λέγει ἐδῶ, ποίησιν χειρῶν. Καὶ διὰ τὸ εἰπὼ συντόμως, τοῦτο λέγει ὁ Δαβὶδ, ὅτι ὁ οὐρανὸς μόνον φαινόμενος, εἶναι ἀντάρκης διδά-

σκalos τῆς μεγαλουργίας τοῦ ποιήσαντος αὐτὸν Θεοῦ· ταύτην γὰρ τὴν μεγαλουργίαν τοῦ Θεοῦ, ὡνόμασα δόξαν καὶ ποίησιν χειρῶν.

2: „Ἡμέρα τῇ ἡμέρα ἐρεύγεται ῥῆμα·

Ἄνισως ὁ Κόσμος ἐκτίσθη, ἢ ἐκινεῖτο αὐτομάτως· ἤγουν ἀπὸ λόγου τοῦ· βέβαια δὲν ἤθελαν φυλάττουσιν τὰ ἐδικά των ὁροθέσια ἀσύγχυτα, αἱ ἡμέραι καὶ αἱ νύκτες· ἀλλ' ὁ Θεὸς τόσον εἶναι προνοητὴς τοῦ Παντός, ὥστε ὅπου ἀπὸ τὴν πολλὴν εὐταξίαν τῆς κτίσεως, φαίνεται πῶς ἡ πρώτη ἡμέρα, διδάσκει πάντοτε τὴν δευτέραν· καὶ ἡ δευτέρα, τὴν τρίτην· καὶ καθέξῃς ἡ μία τὴν ἄλλην, διὰ τὸ ὁροθέσιον καὶ τὴν τάξιν, ὅπου ἐδιώρισεν ὁ Θεὸς εἰς τὴν καθ᾽ ἑμῶν μίαν ἀπὸ αὐτῶν· ἐπειδὴ τρόπον τινα ἡ μία ἡμέρα ἐρεύγεται· ἤγουν μνησθεῖς εἰς τὴν ἄλλην ῥῆμα· ἦτοι τὸ περὶ τούτου πρῶταγμα τοῦ Θεοῦ.

„Καὶ νύξ νυκτὶ ἀναγγέλλει γινῶσιν.

Ε'.

(1) Ὅθεν εἶπεν ὁ Θεοδώριτος· ὁ οὐρανὸς τοῦ οὐρανοῦ τῷ Κυρίῳ· ὁ μὲν γὰρ δρώμενος οὐρανὸς, ὃν τις ὁρατὸς κατεσκεύασθη τῇ γῇ· ὁ δὲ ἀνώτερος, τοῦτο ἐστὶν τοῦτο, ὅπερ οὗτος τῇ γῇ· διὰ δὲ τοῦτο οὐρανὸς οὐρανοῦ καλεῖται, καὶ οὐρανοὶ οὐρανῶν ὀνομάζονται· ἔστι δὲ ἰδεῖν καὶ πόλεις παρ' ἡμῶν διπλῆν τὴν ὀνομασίαν ἔχουσας· καὶ γὰρ καὶ Ταρσὸν λέγομεν καὶ Ταρσοῦς, τὴν μίαν πόλιν· καὶ Θῆβην καὶ Θῆβας, τὴν αὐτὴν πόλιν· οὕτω καὶ Μικκὴν τε καὶ Μικκήνας ἐκάλεον οἱ παλαιοὶ, μίαν πόλιν εἰδότες τὴν πληθυντικῶς καλουμένην.

(2) Ἐφ' ἧς δὲ ὁ μέγας Βασιλεὺς περὶ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν οὐρανῶν· Οἱ μὲν περὶ οὐρανοῦ φιλοσοφῆσαντες, εἶνα οὐρανὸν ὑποτίθενται... ἡμεῖς δὲ τοσοῦτον ἀπέχουμεν τῷ δευτέρῳ ἀπιστεῖν, ὅτι καὶ τὸν τρίτον ἐπιζητοῦμεν, οὐ τῆς θείας ὁ μακάριος Παῦλος ἠξιώθη· ὁ δὲ Χρυσόστομος λέγει· Ἡ οὐκ εἶπε φθέγγονται, ἀλλὰ διηγούνται· τοιούτους καὶ ἐτέρους παιδεύουσι, καὶ μαθητὰς ἔχουσι τὸ τῶν ἀνθρώπων γένος, προβαλλόμενοι ἀντὶ γραμμάτων, τῆς οἰκείας ἡρώσεως τὸ κάλλος· καὶ πᾶσι παρέχοντες ἐπιέναι, καθάπερ ἐν βιβλίοις τὴν ἐγκειμένην αὐτοῖς περὶ τῆς τοῦ Θεοῦ δυνάμεως, καὶ σοφίας διδασκαλίαν· διηγούνται δὲ οἱ οὐρανοὶ δόξαν Θεοῦ κατὰ τὸν Νύσση, τοῖς δυναμένοις ἐξ αὐτῶν τὴν τοῦ Δημιουργοῦ τέχνην ἀναλογίζεσθαι, τῆς ἐμφαινόμενης αὐτοῦ τεχνικῆς θεωρίας, διὰ τῆς ἐναρμονίου περιφορᾶς ἀντὶ λόγου γνωσκένης τοῖς ἐπισήμοις· ὅθεν εἶπε πάλιν ὁ Χρυσόστομος· Ὅταν γὰρ ἴδῃς τὸ κάλλος, τὸ μέγεθος, τὸ πρὸς τοσοῦτον χρόνον διαρκὲς, τὴν παιδριότητα, καὶ ταῦτα πάντα συναγαγὼν δόξασθαι τὸν δημιουργόν, ὁ οὐρανὸς τὴν δόξαν ταύτην ἀνιέναι, τῇ σὴ γλῶττι χρησάμενος, καὶ φωνὴν ἀφῆκεν, ἥς πάντες ἀκούουσιν... οὐ γὰρ αὐτὸς ὁ οὐρανὸς φωνὴν ἀφῆκε δόξαζε Θεόν· ἀλλὰ ἄλλους διὰ τῆς ὁφείας εἰς ταῦτα ἐνάγει, καὶ ὅμως αὐτὸς λέγεται διηγέσθαι τὴν δόξαν τοῦ Θεοῦ· οὕτω καὶ εἰ παρεχόμενοι βίον θαυμαστὸν, καὶ σιγῶσι, τὸν Θεὸν δόξαζουσιν, ἐτέρων δὲ αὐτοῦ τὸν Θεὸν δόξαζόντων, κατὰ δὲ ἀναγωγὴν, οὐρανοὶ νοοῦνται οἱ Ἀπόστολοι, οἱ τὴν δόξαν τοῦ Χριστοῦ διηγούμενοι· σφερόμα δὲ ἢ Ἐκκλησία τῶν πιστῶν· καὶ ἀλλοχού· ὁ αὐτὸς Χρυσόστομος ὀνομάζει τὸν οὐρανὸν ἢ Βιβλίον μέγιστον καὶ ἰδιώταις καὶ σοφοῖς.

Ἐκεῖνο ὅπου εἶπεν ἀνωτέρω διὰ τὰς ἡμέρας, τοῦτο λέγει ἐδῶ καὶ διὰ τὰς νύκτας· διὰ τί κάθε μία νύκτα, ἀναγγέλλει εἰς τὴν ἄλλην νύκτα γνῶσιν· ἡγουν τὴν διδασκαλίαν περὶ τοῦ ὅρου καὶ τῆς τάξεως, ὅπου ἐδιώρισεν ὁ Θεὸς εἰς κάθε μίαν· ὥστε ὅπου ἡ μία, νὰ μὴ πλεονεκτῇ καὶ νὰ βλάβῃ τὴν ἄλλην· ἀλλὰ μὲ κάποιαν τάξιν καὶ διορισμὸν, ἄλλοτε μὲν ἡ ἡμέρας νὰ γίνωνται μεγαλύτερας ἀπὸ τὰς νύκτας, ἄλλοτε δὲ πάλιν αἱ νύκτας, νὰ εἶναι μεγαλύτεραις ἀπὸ τὰς ἡμέρας· καὶ ἄλλοτε πάλιν νὰ εἶναι αἱ ἡμέραι ἴσαι μὲ τὰς νύκτας· καὶ ἀντιστρόφως αἱ νύκτες ἴσαι μὲ τὰς ἡμέρας· καὶ νὰ φυλάττουν ἀναμεταξύ των δικαιοσύνην καὶ εὐαρμοσίαν· ἢ λέγει, ὅτι ἡ ἡμέρα ἐρεύγεται ῥῆμα, καὶ ἡ νύξ ἀναγγέλλει γνῶσιν· δηλαδή ὅτι εἶναι Πρόνοια Θεοῦ εἰς τὴν Κτίσιν· ἐπειδὴ ἡ τάξις, εἶναι Προνοίας διδάσκαλος· ἡγουν διδάσκει πῶς εἶναι Πρόνοια· νοεῖται δὲ καὶ ἄλλως τὸ ῥητόν· ἡμέρα μὲν εἶναι ὁ Πατὴρ, ἡμέρα δὲ εἶναι καὶ ὁ Υἱὸς διὰ τὴν λαμπρότητα τῆς μιᾶς Θεότητος· ἐρεύγεται δὲ ῥῆμα ἡ ἡμέρα, εἰς τὴν ἡμέραν· ἡγουν ὁ Πατὴρ ἐλάλησεν εἰς τὸν Υἱόν, ἔφη γὰρ, „Ἐγὼ ἐξ ἐμαυτοῦ οὐκ ἐλάλησα, ἀλλ' ὁ πέμψας με Πατὴρ, αὐτὸς μοι ἐντολὴν ἔδωκε τί εἰπω καὶ τί λαλήσω“ (Ἰω. ιβ'. 49.)· πάλιν νύξ εἶναι ὁ Χριστὸς κατὰ τὴν ἀνθρωπότητα, συγκρινομένην μὲ τὴν Θεότητα· ὥστε ἀναγγέλλει θεογνωσίαν εἰς τοὺς ἀνθρώπους. (1.)

3: „Οὐκ εἰσὶ λαλῖαι, οὐδὲ λόγοι ὧν οὐ·
„χὶ ἀκούονται αἱ φωναὶ αὐτῶν;

Ἐρωτηματικῶς πρέπει νὰ ἀναγινώσκειται τὸ ῥητόν τοῦτο, κατὰ τὸν θεῖον· Κύριλλον καὶ Ἀθανάσιον· διότι, ὡσάν νὰ λέγῃ ὁ Δαβὶδ· Ἄραγε δὲν εἶναι λαλῖαι, οὐδὲ λόγοι τῶν ἀψύχων τούτων κτισμάτων, ὅπου εἶπομεν, τῶν οὐρανῶν δηλαδή, καὶ τῶν ἡμερῶν καὶ τῶν νυκτῶν; ἄραγε δὲν ἀκούονται αἱ φωναὶ αὐτῶν; ἐπειδὴ γὰρ αἱ φωναὶ αὐτῶν δὲν ἀκούονται· (διὰ τί δὲν ἔχουν φωνὰς) φανερόν, ὅτι οὐδὲ λαλῖαι αὐτῶν εἶναι, οὐδὲ λόγοι· ἐπειδὴ μέρη τῆς ἐνάρθρου φωνῆς, εἶναι αἱ λαλῖαι καὶ οἱ λόγοι· ἔτι ἀπορήσας, ἀκολουθῶς λύει τὴν ἀπορίαν καὶ λέγει.

4: „Εἰς πᾶσαν τὴν γῆν ἐξῆλθεν ὁ φόβος·
„γος αὐτῶν, καὶ εἰς τὰ περάτα τῆς
„οἰκουμένης τὰ ῥήματα αὐτῶν.

Ναὶ ἀποκρίνεται· τόσοι πολλοὶ εἶναι οἱ λόγοι τῶν ἀψύχων οὐρανῶν, καὶ τῶν ἡμερῶν καὶ νυκτῶν, ὥστε ὅπου ὅλη ἡ γῆ εἶναι γεμάτη ἀπὸ τοὺς φθόγγους

(1) Ἄλλοι δὲ προσφύεσκον ἐνόησαν, ὅτι ἡ ἡμέρα τῇ ἡμέρᾳ ἐρεύγεται ῥῆμα· ὅταν ὁ Υἱὸς εἴπῃ „Πάτερ δοξάσου σου τὸ ὄνομα!“ ἦλθεν οὖν φωνὴ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ· ἢ ἐδόξασα ἢ πάλιν δοξάσω· νύξ δὲ νυκτὶ ἀναγγέλλει γνῶσιν, ὅταν ὁ σκοτεινὸς Ἰουδαῖος ἐπρόδωκεν εἰς τοὺς σκοτεινοὺς Ἰουδαίους τὸν Κύριον, εἰπὼν· τί θέλετέ μοι δοῦναι, καὶ γὰρ ὑμῖν παραδώσω αὐτόν; χαριέστατα δὲ ἢ γλαφυρά εἶναι ἢ ἐκεῖνα, ὅπου ἄλλοι προσθέτουσιν· ἡμέρα τῇ ἡμέρᾳ ἐρεύγεται ῥῆμα· ὁ Γαβριὴλ λαλῶν τῇ Παρθένῳ τοῦ Εὐαγγελισμοῦ τὰ ῥήματα· ἢ νύξ νυκτὶ ἀναγγέλλει γνῶσιν· ὁ ὅσις λαλῶν τὰ τῆς παρακοῆς εἰς τὴν Εὐάν· πάλιν ἡμέρα τῇ ἡμέρᾳ ἐρεύγεται· ἢ Θεοτόκος εἰς τὴν Ἐλισάβετ τὸν ἀσπασμὸν ἢ χαιρετισμὸν εἰποῦσα, ἢ ἡ Ἐλισάβετ ἀντιστρόφως εἰς τὴν Θεοτόκον· ἢ νύξ νυκτὶ ἀναγγέλλει γνῶσιν· ὁ Χριστὸς ὁ ἐν τῇ κοιλίᾳ τῆς Παρθένου, ὡς ἐν σκοτεινῇ νυκτὶ εὐρισκόμενος, ἔδωκε γνῶσιν εἰς τὸν Πέδρο· τὸν ἐν τῇ κοιλίᾳ τῆς Ἐλισάβετ κυφορούμενον ὡς ἐν νυκτὶ, ὅτι αὐτὸς ἐστίν· ὅθεν ἢ ἀπὸ τὴν χαρὰν τοῦ ὁ Πέτρος ἐσχίστησεν· ἔφη δὲ ἢ ὁ Θεὸς Χρυσόστομος ἢ Καθάρπε ἀδελφαὶ δύο πατρῶν διανεμέμεναι κλήρον, ἐν θαυμάσις ἢ ζυγοῖς οὐδὲ τὸ ἀκαριαῖον ἑτέρα τὴν ἑτέραν πλεονεκτεῖ· οὕτω ἢ νύξ ἢ ἡμέρα ἰσομοιρίαν πρὸς ἀλλήλας λαλοῦσαι· ἢ περιτροπὴν ἑμμετρον· ἢ ἡ μὲν εἰς ἔργον ἡμῶν ἐγείρουσα, ἡ δὲ ἀναπαύουσα, ἢ ἀκμαιοτέραν πῇ δυνάμει παρασκευάζουσα τὴν κόρην δέχεσθαι πάλιν τὴν ἀκτῖνα, ἀλλήλαιον χαρίζονται τὰ τῶν ὡρὶν διασημάτα· ὅθεν ἐπαρκεῖν νὰ εἴπῃ ὁ Θεολόγος Γρηγόριος περὶ τῶν ἡμερῶν ἢ νυκτῶν· „Ὡς θαυμάζειν ἡμᾶς, τίς τῶν τούτων πρόσληψίς τε ἢ ἀνθυφαίσεσις, ἢ ἡ τῆς ἀνισότητος ἰσότης, τὴν εἴπω, τὴν ἢ παραδοξύν.“

γους καὶ ἤχους αὐτῶν· κατὰ τὸν τρόπον δηλαδὴ ὅπου εἶπομεν· ἤγουν ὅτι οἱ λογικοὶ ἄνθρωποι βλέποντες τὸ κάλλος καὶ ἁρμονίαν τῶν οὐρανῶν, καὶ τῶν ἡμερῶν καὶ νυκτῶν, παρακινουῦνται νὰ δοξολογοῦν τὸν Δημιουργὸν αὐτῶν· ὅθεν ἡ δοξολογία καὶ αἱ εὐχαριστήρια φωναὶ τῶν λογικῶν ἀνθρώπων, νομίζονται ὅτι εἶναι φωναὶ τῶν ἀλόγων οὐρανῶν· τοῦτο τὸ ἴδιον θέλει νὰ εἴπῃ καὶ ἐκεῖνο ὅπου ἀκολούθως λέγει· ἤγουν τὸ „Καὶ εἰς τὰ πέρατα τῆς οἰκουμένης τὰ ῥήματα αὐτῶν· δεύτερον γὰρ εἶπε τὰ αὐτὰ λόγια, διὰ περισσοτέρων τῶν πραγμάτων σαφηνίσαν· τὰ πέρατα δὲ τῆς οἰκουμένης, φανερόνουςι τὸ μῆκος καὶ πλάτος τῆς οἰκουμένης· συνήθεια γὰρ εἶναι εἰς τοὺς Προφῆτας, καὶ μάλιστα εἰς τὸν Δαβὶδ, νὰ προφέρῃ τὸ αὐτὸ νόημα μὲ διὰφορα λόγια·

(1) δύναται δὲ νὰ νοήσῃ ταῦτα τινες, καὶ κατὰ ἄλλον τρόπον· ἤγουν ὅτι ὁ Δαβὶδ, ἀφ' οὗ ἐδίδαξεν, ὅτι τὰ προρρηθέντα κτίσματα σχεδὸν φωνάζουσι πῶς εἶναι Πρόνοια Θεοῦ, ἥτις συγκρατεῖ καὶ κυβερνᾷ ὅλον τὸν Κόσμον, θέλει νὰ προφητεύσῃ, ὅτι εἰς κάθε ἔθνος καὶ φυλὴν εὐρίσκονται μερικοὶ ἄνθρωποι, οἱ ὅποιοι νοοῦσι τὴν τοιαύτην τῶν ἀφύγων καὶ ἀλόγων κτισμάτων φωνή· διὰ τοῦτο

λέγει· δὲν εἶναι λαλιὰ, οὐδὲ λόγι γλώσσης καὶ διαλέκτου τινος ἔθνους, διὰ μέσῳ τῶν ὁποίων δὲν ἀκούονται· ἤγουν δὲν νοοῦνται αἱ προρρηθῆσαι τῶν κτισμάτων φωναὶ· οὗτος δὲ ὁ λόγος ἔλαβε τέλος· διὰ τί εἰς κάθε μέρος τῆς γῆς, καὶ ἐν παντὶ ἔθνει, εὐρίσκονται ἄνθρωποι, ὅπου νοοῦσι καὶ λέγουσιν, ὅτι εἶναι Πρόνοια Θεοῦ· ἐπὶ τοῦ παρόντος ὁμῶς νοήματος τὸ, ἀκούονται, πρέπει νὰ νοήσωμεν, ἀντὶ τοῦ, ἀκουσθήσονται κατὰ ἀντιχρονισμόν, τοῦ ἐνεσῶτος χρόνου ἀντὶ μέλλοντος λαμβανομένου· ἢ καὶ τὸν ἐνεσῶτα χρόνον ἐμεταχειρίσθῃ ὁ Δαβὶδ διὰ τὸ ἴδιωμα τῆς προφητείας, ἥτις τὰ μέλλοντα, βλέπει ὡς ἐνεσῶτα καὶ ἀπερασμένα. (2)

„Ἐν τῷ Ἡλίῳ ἔβητο τὸ σκῆνωμα αὐτοῦ·

Τὸ μὲν νόημα τοῦ παρόντος ῥητοῦ, εἶναι τοιοῦτον· ὅτι εἰς τὸν ἥλιον ἐδιώρισεν ὁ Θεὸς νὰ ἔχῃ τὸ σκῆνωμα καὶ τὴν κατοικίαν του ἐν τῷ οὐρανῷ·

(3) εἶπε γὰρ ὁ Μωϋσῆς περὶ τῶν δύο φωστῆρων τῶν

(1) Οὕτως ἐρμηνεύουσι τὸ ῥητὸν τοῦτο καὶ τὸ ἀνωτέρω καὶ ὁ Βασίλειος, καὶ ὁ Νύσσης, καὶ ὁ Χρυσόστομος· ὅς τις καὶ προσθέτει ταῦτα· „Οὐ γὰρ ἐσίφησι λαλιὰ· τούτεστιν οὐκ ἔστιν ἔθνος, οὐκ ἔστι φωνή, ἔνθα μὴ ἀκούεται ἡ φωνὴ τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῆς ἡμέρας καὶ τῆς νυκτός· αὐταὶ γὰρ αἱ φωναὶ πανταχοῦ τῆς οἰκουμένης φέρονται· ἐπειδὴ πανταχοῦ ὁ οὐρανὸς, καὶ ἡμέρα καὶ ἡ νύξ ἐστὶ· καὶ οὐκ ἔστιν ἔθνος οὐδὲ γλῶσσα ἡ μὴ δυναμένη συνιέναι ταύτης τῆς φωνῆς· οὐ γὰρ εἰσὶ φησι τοιαῦται τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῶν ἡμερῶν καὶ νυκτῶν αἱ φωναὶ, οἷαι αἱ τῶν ἀνθρώπων, ὥς παρὰ τισι μὲν ἀκούεσθαι, καὶ εὐδιάγνωστοι εἶναι, παρὰ τισι δὲ μὴ· ἀλλ' ὁμοίως σαφεῖς εἰσι τοῖς ἀνὰ πᾶσαν τὴν γῆν... ἡ μὲν γὰρ ἐμὴ φωνὴ τῇ ὁμογλώσσῳ γνώριμος· αὐκ ἐτι δὲ καὶ τῇ ἑτερογλώσσῳ· ἡ γὰρ διαφορὰ τῆς γλώττης, οὐκ ἀφίησιν εὐσημον αὐτῷ γενέσθαι τὴν ἐμὴν διάλεκτον· ἐπὶ δὲ τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῆς νυκτός καὶ τῆς ἡμέρας, οὐκ ἔστι τοῦτο· ἀλλὰ τοιαύτη αὐτῶν ἡ φωνή, ὥς πάση λαλίστ καὶ παντὶ ἔθνει ἀκούεσθαι, καὶ εὐδὴλον εἶναι καὶ σαφὴ·

(2) Ὁ δὲ Σύμμαχος σαφέστερον τοῦτο ἡρμηνεύσεν εἰπὼν „Νύξ νυκτὶ ἀναγγέλλει γνώσιν, οὐ ῥήσσειν οὐδὲ λόγους, ὧν οὐκ ἀκούονται αἱ φωναὶ, ἀλλ' εἰς πᾶσαν τὴν γῆν ἐξῆλθεν ὁ ἦχος αὐτῶν· ἡ κατὰ τὸν Ἀκύλαν, ὁ κανὼν αὐτῶν· οὔτε γὰρ λόγους, οὔτε ῥήματα προφέρουσι, ὥς ὁ Θεοδώριτος ἐρμηνεύει, ἀλλὰ τὸν κανόνα καὶ τὴν οἰκίαν τάξιν ὑποδεικνύσαι, πᾶσαν τὴν γῆν καὶ θάλασσαν εἰς τὴν θείαν καλοῦσιν ὑμνωδίαν·

(3) Ὁθεν καὶ ὁ Ἀκύλας ἐξέδωκε „Τῷ Ἡλίῳ ἔβητο σκῆνωμα ἐν αὐτοῖς (τοῖς οὐρανοῖς δηλαδὴ) παρὰ δὲ τῇ Σεῖρᾳ τοῦ Νικητᾶ εὐρίσκεται καὶ τοιαύτη ἐρμηνεία· ὅτι ὁ Θεὸς τὸ φῶς ὅπου ἐποίησε τὴν πρώτην ἡμέραν συναγαγὼν, ἔβητο ἐν τῷ δίσκῳ τοῦ ἡλίου· καὶ λοιπὸν τὸ φῶς τῶρα ἔχει τὸ σκῆνωμα ἑαυτοῦ ἐν τῷ Ἡλίῳ· ἐπειδὴ ἐν αὐτῷ κατασκηνοῖ· ἄλλοι δὲ λέγουσιν, ὅτι τὸν πῶσαν μέγαν ἥλιον ἔκαμιν ὁ Θεὸς νὰ ἔχῃ τὸ σκῆνωμά του ἐν ἑαυτῷ· ἤγουν νὰ φέρεται καὶ νὰ βαστάζεται ἐκτὸς ἀπὸ ἄλλο τι, ἀλλὰ αὐτὸς ὑφ' ἑαυτοῦ· Κύριλλος δὲ ὁ Θεοπέσιος λέγει· ὅτι ἐπειδὴ ἀνωτέρω εἶπεν, ὅτι εἰς πᾶσαν τὴν γῆν ἐξῆλθεν ὁ φθόγγος τῶν οὐρανῶν, ἀκολούθως λέγει, ὅτι ὁ φθόγγος αὐτὸς ἔβητο τὸ σκῆνωμά του· ἤγουν εὐρίσκεται καὶ ἐν τῷ Ἡλίῳ· καθότι καὶ ὁ ἥλιος παρομοίως μὲ τοὺς οὐρανούς, διηγεῖ-

τῶν μεγάλων Ἡλίου καὶ Σελήνης· „Καὶ ἔθετο αὐτοὺς ἐν τῷ σερεώματι τοῦ οὐρανοῦ, ὥς φαίνειν ἐπὶ τῆς γῆς (Γένε. α'. 17.) ἐφάνη δὲ εἰς τοὺς πολλοὺς τὸ ῥητὸν τοῦτο ἀσύντακτον· ἡμεῖς δὲ βαλόντες ὑποσιγμὴν μετὰ τὴν λέξιν σκηνώμα, καὶ τὸ αὐτοῦ νοοῦντες ὅχι ἀντωνυμίαν, ἀλλὰ ἐπὶ ῥήρηκα τοπικόν, εὐκόλως συντάττομεν τὸ ῥητὸν· οἶον, ἔθετο καὶ ὥρισεν εἰς τὸν ἥλιον τὸ σκηνώμα καὶ τὴν κατοικίαν αὐτοῦ· ἦγουν ἐκεῖ· ποῦ; ἐν τῷ σερεώματι δηλαδὴ τοῦ οὐρανοῦ, περιττῆς εὐρισκομένης τῆς ἐν προβέσας· καθὼς καὶ ἄλλα πολλὰ τοιαῦτα δυσκολοσύνητα παρατηρήσαμεν καὶ εὗρομεν εἰς ἄλλα ῥητὰ τῆς Γραφῆς· Καὶ ὁ ἥλιος, λέγει, λοιπὸν, μὴν ἀφίνωντας ποτὲ τὸ διωρισμένον εἰς αὐτὸν ἀπὸ τὸν Θεὸν σκηνώμα· δηλαδὴ τὸν οὐρανόν, καὶ αὐτὸς, λέγω, γίνεται κήρυξ τῆς τοῦ Θεοῦ δόξης καὶ προνοίας·

5: „Καὶ αὐτός, ὡς νυμφίος ἐκπορευόμενος ἐκ παστοῦ αὐτοῦ.

Ἐδὼ λείπει τὸ ἐξίν· ὥρατος, λέγει, εἶναι ὁ ἥλιος μὲ τὸ κάλλος τῶν ἀσραπτουσῶν ἀκτίνων του· καθὼς καὶ ὁ νυμφίος εἶναι ὥρατος, ὅταν εὐγαίνῃ ἔξω ἀπὸ τὸν νυμφικόν του θάλαμον.

„Αγαλλιάσεται ὡς γίγας δραμεῖν ὀδόν.

Καὶ ἐδὼ νοοῦμεν πῶς ἔγινεν ἀντιχρονισμός· τὰ γὰρ ἀγαλλιάσεται λαμβάνεται ἀντὶ τοῦ ἀγαλλιᾶται· χαίρει γὰρ ὁ ἥλιος εἰς τὸ νὰ δράμῃ τὸν διωρισμένον εἰς αὐτὸν δρόμον τοῦ οὐρανοῦ· καθὼς καὶ ὁ ἀνδρεῖος γίγας τρέχει θαρρόντως εἰς τὴν δύνάμειν του· ἦτοι ὁ ἥλιος πάντοτε εἶναι ἀκούραστος, καὶ δὲν ἀπέκαμε τόσας χιλιάδας χρόνους δουλεύοντας εἰς τὴν προσαγὴν τοῦ Θεοῦ.

6: „Ἀπ' ἄκρου τοῦ οὐρανοῦ ἡ ἐξόδος αὐτοῦ, καὶ τὸ κατάντημα αὐτοῦ ἕως ἄκρου τοῦ οὐρανοῦ.

Ἐξόδος μὲν ἡλίου, νοεῖται ἡ ἀνατολή, κατὰ τὴν ὁποίαν εὐγαίνει ἐπάνω ἀπὸ τὸν ὀρίζοντα τοῦ οὐρανοῦ· κατάντημα δὲ αὐτοῦ νοεῖται ἡ δύσις· κατὰ τὴν ὁποίαν κρύπτεται ὑποκάτω εἰς τὸν ὑπὸ γῆν ὀρίζοντα τοῦ αὐτοῦ οὐρανοῦ· καὶ εἰς διάστημα μὲν μιᾶς ἡμέρας ἢ μιᾶς νυκτὸς περιτρέχει τὸ ἐν ἡμισφαίριον τοῦ οὐρανοῦ· εἰς ἓνα δὲ ὁλόκληρον ἡμερονύκτιον, περιτρέχει δύο τοῦ οὐρανοῦ ἡμισφαίρια· καὶ ἐτὶ φωτίζει ὅλον τὸν Κόσμον.

„Καὶ οὐκ ἔστιν ὃς ἀποκρυβήσεται τῆς ἡμέρας αὐτοῦ.

Κανέναν, λέγει, τόπος, ἢ κανέναν ἀνθρώπον

γεῖται τὴν δόξαν τοῦ Θεοῦ· ἐμοὶ δὲ ἀρέσκει, καὶ ἐκεῖνο ὁποῦ τινες διδάσκαλοι λέγουσιν, ὅτι ὁ Θεὸς μὲ τὸ νὰ ᾔ-
ναι πῶς καὶ ἐν φωτὶ κατοικεῖ, διὰ τοῦτο καὶ τὸ σκηνώμα καὶ οἰκημα αὐτοῦ· ἦγουν τὸ πῶς· ἔθετο ἐν τῷ ἡλίῳ· ὥς
ἅποιος βλέπει τὸν ἥλιον, νὰ σοχαζέται αὐτὸν πῶς εἶναι μία εἰκὼν καὶ ἓνα ἱερογλυφικὸν τοῦ Θεοῦ, καὶ ἀκολουθῶς νὰ
δοξάζῃ τὸν Ποιητὴν του· ἐπειδὴ κατὰ τὸν Θεολόγον Γρηγόριον· „Ὅπερ ἐστὶ τοῖς αἰσθητοῖς Ἡλίου, τοῦτο τοῖς
νοητοῖς ὁ Θεός· ὁ μὲν γὰρ, τὸν ὁρώμενον φωτίζει Κόσμον, ὁ δὲ, τὸν ἀόρατον· ἔφη δὲ καὶ ὁ Ἀνώνυμος παρὰ τῇ
ἐκδόσῳ Σειρᾷ· „Λέγοιτο δὲ καὶ ὁ Χριστὸς αὐτῷ αἰσθητῷ οἰκεῖν Ἡλίῳ· ἀναλόγως ἐξ αὐτοῦ θεωρούμενος, ὡς ἐξ
αἰσθητοῦ νοητός· δικαιοσύνης γὰρ Ἡλίου ὢν ἐκ παστοῦ τῶν πατριῶν ἐκπορεύεται κόλπων· ἐκὼν δὲ καὶ ὡς ἄνθρωπος
λιώμενος τὴν ἀπασαν οἰκονομίαν ἐπλήρωσε καὶ καταβάς ἐξ ἄκρων τοῦ οὐρανοῦ κατήντησεν ἀναβάς, ὅθεν καὶ ἐξέβη·
ὁ δὲ Διόδωρος σαφέστερον τοῦτο εἶρηκε· „Τοῦτο ἐστὶ τὸ, τὸ σκηνώμα αὐτοῦ ἔθετο ἐν αὐτῷ, ἀντὶ τοῦ, αὐτὸν τὸν
Ἡλίον ἔταξε φέρειν ἑαυτὸν· ὁ δὲ ἐν ὑπερβαλλούσης δυνάμεως τοῦ πεποιηκότος· (αὐτοῦ·) ὅθεν ἀναποδείκτως λέ-
γουσιν ἐκεῖνοι, ὁποῦ γνωματεύουσιν, ὅτι οἱ φασῆρες καὶ οἱ ἀσέρες ὑπὸ Ἀγγελικῶν κινεῖνται δυνάμεων, καὶ ὅχι ὑφ' ἐ-
αυτῶν· εἰ γὰρ ὁ μέγας φωστήρ, Ἡλίου ὑπὸ Ἀγγέλου οὐ κινεῖται, ἀλλ' ὑφ' ἑαυτοῦ, πολλῶ μᾶλλον ἢ Σελήνῃ καὶ οἱ
ἀσέρες·

πος, δὲν εἶναι ὅπου νὰ μὴν ἀπολαύσῃ τὴν θερμότητα καὶ ζεσθὴν τοῦ ἡλίου· ἀλλὰ καθὲ τόπος, ὁμοῦ μὲ ὅλα τὰ ἀναίσθητα, καὶ φυτὰ, καὶ καθὲ ἄνθρωπος ὁμοῦ μὲ ὅλα τὰ ζῶα ζεσταίνονται ἀπὸ αὐτόν· τοῦτο γὰρ εἶναι τὸ θαυμασιώτατον, ὅτι μὲ τὸ εἶναι καὶ τὸ αὐτὸ ἀπομάκρυσμά του ὁ ἥλιος, καὶ φωτίζει καὶ ζεσταίνει τὰ πάντα· τὸ δὲ πῦρ τὸ διακονικόν, ὅπου εὐρίσκεται εἰς ἡμᾶς, φωτίζει μὲν, ἀλλὰ ἀπὸ μακρόθεν· δὲν ζεσταίνει δὲ, ἀνίσως δὲν πλησιάσῃ τινὰς κοντὰ εἰς αὐτό, κατὰ τὸν Θεοδώριτον· ἔτι ἐπαινέσας ὁ Δαβὶδ καὶ τὸ κάλλος τοῦ ἡλίου, καὶ τὴν δύναμιν, καὶ τὸν δρόμον, καὶ τὴν χρεῖαν, δεῖχνει ἀπὸ αὐτὰ ὅλα, τὴν φιλότιμον δύναμιν τοῦ Ποιητοῦ τοῦ ἡλίου· (1) Καὶ ἡ μὲν ἴση καὶ ἀβίαστος καὶ πρόχειρος ἐξηγήσις τῶν ἀνωτέρω ρητῶν τοῦ Δαβὶδ, αὐτὴ εἶναι· μερικοὶ δὲ ὡς ὁ Ἀσέριος ἀλληγορικῶς νοοῦντες αὐτὰ λέγουσιν, ὅτι οὐρανοὶ μὲν εἶναι, τὰ ἐν οὐρανοῖς εἰσώματα τάγματα τῶν Ἀγγέλων, τὰ ὅποια παντοτινὰ δοξαζοῦσι τὸν Θεόν· καθὼς ἤκουσαν αὐτῶν ὁ Ἰεζεκιὴλ ὁ Προφήτης, καὶ ὁ Ἡσαΐας· ἡ οὐρανοὺς ἐνόησαν ὁ Ὀριγένης καὶ Ἀσέριος τοὺς ἀνθρώπους, τοὺς ἀνωτέρους ὄντας ἀπὸ τὰ γήινα πράγματα, καὶ διὰ τῆς θεωρητικῆς φιλοσοφίας εἰς οὐρανοὺς ἀνατεινομένους· σερεωμένα δὲ, τοὺς σερεωμένους ἀνδρας διὰ τῆς πρακτικῆς φιλοσοφίας, καὶ ἀκαταπονήτους ὄντας ἀπὸ τὰς προσβολὰς τῶν πειρασμῶν· ἡμέρας δὲ ἐνόησαν, τὰς φωτεινὰς δυνάμεις τῶν Ἀγγέλων· ἐπειδὴ καὶ φῶτα δευτέρῃ οἱ Ἀγγελοὶ λέγονται· καὶ ἐπειδὴ αἱ ἀνώτεραι τάξεις μεταδίδουσιν εἰς τὰς κατωτέρους τὰ τοῦ

Θεοῦ φωτεινὰ προσάγματα· νύκτας δὲ ἐνόησαν τοὺς ἀνθρώπους, διὰ τὸν ζόφον καὶ πεχυτῆτα τοῦ σώματος, τὸν ἐμποδίζοντα ἀπὸ τὴν ψυχὴν τὰς θείας ἐλλάμψεις· καὶ τὰ λοιπὰ ρητὰ τοῦ Ψαλμοῦ ἐνόησαν, παρομοίως μὲ τὰ ρηθέντα· ἀλληγορικῶς δηλαδή· τὸ δὲ εἰς πᾶσαν τὴν γῆν ἐξῆλθεν ὁ φθόγγος αὐτῶν, ὁ μέγας Παῦλος ἐν τῇ πρὸς Ῥωμαίους ἐπιστολῇ (Ῥωμ. 1-18) ἐν καιρῷ τῷ πρεποντι ἔφερε καὶ προσήρμοσεν αὐτὸ εἰς τοὺς Εὐαγγελιστὰς καὶ Ἀποστόλους τοῦ Κυρίου· τὸ δὲ· „Ἐν τῷ ἡλίῳ ἔθετο τὸ σκῆνωμα αὐτοῦ, οὕτως ἀλληγοροῦσιν τινες· ὅτι ὁ Χριστὸς κατοικεῖ εἰς τὸν ἄνθρωπον ἐκεῖνον, ὅπου λάμπει μὲ τὰς ἀκτῖνας τῶν ἀρετῶν· „Ἐγὼ γὰρ φησι καὶ ὁ Πατὴρ ἐλευσόμεθα, καὶ μόνῃ παρ' αὐτῷ ποιήσομεν (Ἰω. 14. 23.) ἡ σκῆνωμα τοῦ Χριστοῦ ὀνομάζεται ἡ προσληφθεῖσα ἀνθρωπότης, εἰς τὴν ὁποῖαν κατέμικθας καὶ ἐνωθεὶς καθ' ὑπόστασιν ὁ Θεὸς Λόγος, ἔθετο ἐν τῷ φωτὶ· ἦτοι λαμπρῶς ἐπολιτεύετο καὶ φανερώς ἔζη, ὡς νυμφίος ὡραίος „Ὁραῖος γὰρ φησι κάλλει παρὰ τοὺς υἱοὺς τῶν ἀνθρώπων (Ψαλ. 139. 2.) ὡς ἂν ὅπου ἦτον λαμπρὸς ὡς ἂν ἥλιος ἀπὸ τὰς ἀκτῖνας καὶ χάριτας τῶν ἀρετῶν· αὐτὸς ὁ Χριστὸς ὁ νοητὸς ἥλιος τῆς δικαιοσύνης, καθὼς τὸν ὀνόμασεν ὁ Μαλαχίας, ἡγαλλιάσατο νὰ δράμῃ εἰς τὸν σαρικὸν τοῦ θανάτου δρόμον διὰ τὴν σωτηρίαν μας (2) καταβάς δὲ ἀπὸ τὸ ἄκρον τοῦ οὐρανοῦ, πάλιν εἰς αὐτὸ ἐπαναγύρισεν· „Ἐξῆλθον γὰρ φησι παρὰ τοῦ Πατρὸς καὶ ἐλήλυθα εἰς τὸν Κόσμον, πάλιν ἀφίξιμι τὸν Κόσμον καὶ πορεύομαι πρὸς τὸν Πατέρα (Ἰω. 15. 26.) Κατέ-
νας

(1) Ὁ Θεὸς εἶπε ὁ Θεολόγος Γρηγόριος περὶ τοῦ ἡλίου ἡ Καλὸς ὡς νυμφίος, ταχὺς ὡς γίγας ὁ μέγας, τοσεῦτος τὴν δύναμιν, ὡς ἀπ' ἄλλων ἄκρων, ἀλλὰ τῇ θερμότητι καταλαμβάνειν, ὁ μὴδὲν διαφεύγειν αὐτοῦ τὴν ἀσπῆσιν· ἀλλὰ πᾶσαν πληροῦσαι ὁ ὅφιν φωτὸς, ὁ σωματικὴν φύσιν θερμότητος· θερμότης ἀλλ' οὐ φλέγοντος, εὐκρασίας ἡμερότητι ὁ τάξει κινήσεως, ὡς πᾶσι παρόντος, ὁ πάντα περιλαμβάνοντος ἐπίσης· ἔφη δὲ ὁ Θεὸς δώριτος „Ἐθετο τὸ σκῆνωμα ἐν ταῖς οὐρανοῖς τῷ ἡλίῳ, ὡς αὐτὸν ἐπ' ἐκείνων ἐχούμενον, κατὰ μὲν τὸ κάλλος, μιμεῖσθαι νυμφίον ἐκ πασάδος προϊόντα μετὰ πολλῆς εὐπρεπείας· κατὰ δὲ τὸ τάχος, γίγαντά τινα μετὰ πολλῆς διατρέχοντα βίμης ὁ ἰσχύος μωδὲν ἐμποδὼν ἱσμενίου· ὁ τῆς ἐπὶ τὰ πρόσω πορείας πυφωμένου καλύειν· οὕτω ὁ οὗτος ἀνίσχει μὲν ἀπὸ τῆς Ἑω, ἐν μιᾷ δὲ ἡμέρᾳ τὸν οὐρανὸν διατρέχει· ὁ τὴν ἐσπέραν καταλαμβάνει· παντὶ ζῳῇ μεταδίδουσι τῆς οὐρανοῦ θερμότητος.

(2) Ὁ Θεὸς εἶπεν ὁ Θεοφόρος Μάξιμος ἡ Ἐπειδὴ γίγας ἐμνηύεται ἐπαπίπταν, ἡγαλλιάσατο ὁ Κύριος κατὰ τὴν ὁδὸν τῆς οἰκονομίας, τὴν ἡμετέραν σωτηρίαν πραγματευσάμενος· ὁ ἐπέπεσε ταῖς δαιμονικαῖς φάλαξι, καταργήσας αὐτῶν τὴν κατ' ἡμᾶς δυνάσκειαν· ὁ δὲ μέγας Βασιλεὺς προσθέττει ἡ Εἰ τοίνυν ὁ τῇ φθορᾷ ὑποκείμενος ἡ ἥλιος οὕτω καλὸς, οὕτω μέγας· . . . ποταπὸς τῷ κάλλει ὁ τῆς δικαιοσύνης ἡ ἥλιος; εἰ τυφλῷ ζημία μὴ τοῦτον βλέπειν, ποταπὴ ζημία τῷ ἁμαρτηλῷ τοῦ ἀληθινοῦ φωτὸς ὑπερβῆναι;

μας δὲ δὲν ἐκρύφθη ἀπὸ τὸν φωτισμὸν καὶ θερμὴν
τῶν λόγων του, ἀλλὰ ὅλοι ἐφωτίσθησαν καὶ πνευμα-
τικῶς ἐθερμάνθησαν.

7: „Ὁ νόμος Κυρίου ἄμωμος, ἐπιστρέφον
„ψυχὰς.

Ἀρχετὸς, λέγει, εἶναι εἰς τὸ νὰ διδάξῃ τὸν
ἄνθρωπον τὴν θεογνωσίαν, καὶ αὐτὸς ὁ ἄγραφος νό-
μος, ὅς τις καὶ φυσικὸς καὶ δημιουργικὸς ὀνομά-
ζεται, ὁ διὰ τοῦ μεγέθους καὶ κάλλους καὶ εὐταξί-
ας τῶν ὁρωμένων κτισμάτων, ἀλλὰ καὶ διὰ τῆς
συνειδήσεως ἡμῶν· λαλῶν καὶ κηρύττων τὸν ἕνα Δη-
μιουργόν, κατὰ τὸν θεὸν Κύριλλον καὶ Θεοδώρι-
τον· τὰρ δὲ, κοινὰ εἰς τὸν ἄγραφον νόμον ἔδα-
xen ἀκόμη ὁ Θεὸς εἰς ἡμᾶς καὶ τὸν γραπτὸν νό-
μον πρὸς βοήθειάν μας· καθὼς εἶπεν ὁ Ἡσαΐας,
„Νόμον ἔδωκεν εἰς βοήθειαν (Ἡσ. ἡ' . 20.) διὰ
μέσου τοῦ ὁποῦ δύναται νὰ μάθῃ τις τὴν τοῦ
Θεοῦ Πρόνοιαν καὶ Σοφίαν· μὲ διάφορα δὲ ὀνό-
ματα ὁ Δαβὶδ ὀνομάζει τὸν νόμον τοῦ Θεοῦ. Καὶ
νόμος μὲν ὀνομάζεται, διὰ τὴν ρυθμίζει καὶ βάλλει
εἰς εὐταξίαν τὴν ζωὴν τῶν ἀνθρώπων κατὰ τὸν Θε-
οδώριτον· μαρτυρία δὲ, διὰ τὴν διαμαρτύρεται εἰς
τοὺς ἁμαρτάνοντας, ὅτι ἂν δὲν κάμουν καλὰ, ἔχουν
νὰ ἀπολεσθῶν κατὰ τὸν αὐτὸν Θεοδώριτον· δικαι-
ώματα, διὰ τὴν διδάσκει τὸ δίκαιον· ἐντολὴ, διὰ
τὴν ἐντέλλεται καὶ προσάγει δεσποτικῶς ἐκεῖνο, ὅπου
πρέπει νὰ κάμῃ ὁ ἄνθρωπος· φόβος δὲ, διὰ τὴν ὁ νό-
μος εἶναι ἀδυσώπητος καὶ πρὸς χάριν δὲν κάμνει
κρίματα, διὰ τὴν ὁ νόμος προφέρει κρίσεις καὶ ἀποφά-
σεις ἀμεταθέτους· καθὼς προλαβόντες ἐρμηνεύσαμεν
πλατύτερον εἰς τὸν 15. Ψαλμὸν εἰς 22. (1)

„Ὁ νόμος Κυρίου ἄμωμος, ἐπιστρέ-
„φον ψυχὰς.

Ἄμωμος, λέγει, καὶ παντελῶς ἀκατηγόρη-
τος εἶναι ὁ νόμος τοῦ Θεοῦ· ἐπειδὴ εἰς τὴν ἔχει νὰ
κατηγορήσῃ τινὰς τὸν θεῖον νόμον, εἰς καιρὸν ὅπου,
αὐτὸς ἐπιστρέφει τοὺς ἀνθρώπους ἀπὸ τὴν ἁμαρτίαν
εἰς τὴν ἀρετὴν; ἀπὸ τὸ παρὰ φύσιν εἰς τὸ κατὰ φύ-
σιν; καὶ ἀπὸ τὸν Διάβολον εἰς τὸν Θεόν; καὶ ὅπου
διὰ τῶν μικρῶν, διδάσκει τὰ μεγάλα καὶ ἐπουρά-
νια; (2)

„Ἡ μαρτυρία Κυρίου πιστὴ σοφίζου-
„σα νήπια.

Ἡ μαρτυρία, λέγει, ἥτοι ὁ νόμος τοῦ Θεοῦ,
εἶναι ἀξιοπύς· διὰ τὴν κάμνει αὐτὴν ἕνας Θεὸς ὅπου
εἶναι πιστὸς ἐν πᾶσι τοῖς λόγοις αὐτοῦ· νήπια δὲ ὁ-
νομάζει ὁ Δαβὶδ, ἢ τοὺς νέους κατὰ τὴν σωματι-
κὴν ἡλικίαν· καθὼς ἦτον ὁ Δανιὴλ καὶ Σολομών,
καὶ Ἰωσίας οἱ βασιλεῖς, ἢ κατὰ τὴν ἀρεθίαν
τῆς ἀνθρωπίνης σοφίας, ἢ κατὰ τὴν ἀκακίαν καὶ
ἀπονηρευσίαν τῆς γνώμης· τοὺτους γὰρ ὅλους σο-
φίζει ὁ τοῦ Θεοῦ νόμος.

8: „Τὰ δικαιώματα Κυρίου εὐθεῖα, εὐφραι-
„νοντα καρδίαν.

Τὰ δικαιώματα, λέγει, καὶ τὰ προσάγματα
τοῦ

(1) Ταῦτα δὲ τὰ ὀνόματα δύναται νὰ μεταφέρῃ τις εἰς τὸν πνευματικὸν νόμον τῆς χάριτος τοῦ Εὐαγγελίου,
κατὰ τὸν θεὸν Κύριλλον· τρεῖς γὰρ οἱ νόμοι, Φυσικὸς, Γραπτὸς, καὶ Πνευματικὸς.

(2) Ὁ δὲ θεὸς Κύριλλος λέγει, „Νόμον Κυρίου τὸ Εὐαγγελικὸν κήρυγμα λέγει· . . . ἄμωμος δὲ ὁμολογουμένως
τοῦ Χριστοῦ τὰ παιδεύματα, ἃ καὶ ἐπιστρέφει ψυχὰς ἐκ φαυλότητος πρὸς ἀρετὴν· ἐκ πλάνης Ἑλληνικῆς πρὸς εὐσε-
βειαν· ἐκ ἀγνοίας καὶ σκότους, εἰς φῶς καὶ σύνεσιν· νόμος δὲ ὀνόμασαι τὸ Εὐαγγέλιον, διὰ τὸ ἀπονέμειν ἐκάστη
τὰ κατὰ αὐτοῦ πράξεις πρεπωδέματα· ἐπαίνους μὲν τοῖς ἀγαθοῖς, ποιῶν δὲ τοῖς καταφρονήταις.

τοῦ Κυρίου, εἶναι εὐθέα καὶ ἴσα. διὰ τί δὲν περιέχουν κανένα σκολιὸν καὶ σραβόν· ἀλλὰ καὶ εὐφραίνουσι τὴν καρδίαν τοῦ ἀναγινώσκοντος αὐτά· διὰ τί διδάσκουσι τὰς αἰτίαι καὶ τοὺς λόγους τῶν προσαζομένων· ἢ εὐθέα ὀνομάζονται, διὰ τί προξενούσιν εὐθύτητα εἰς τὰς σκολιάς γνώμας τῶν ἀνθρώπων.

„Ἡ ἐντολὴ Κυρίου τηλαυγής, φωτίζει, ζουσα ὀφθαλμούς.

Ἡ ἐντολὴ τοῦ Κυρίου, λέγει, καὶ ἀπὸ μακρόθεν ἀκμή φωτίζει τοὺς νοητοὺς ὀφθαλμοὺς τῆς ψυχῆς· διὰ μέσου δὲ τῶν ὀφθαλμῶν τῆς ψυχῆς, φωτίζει καὶ τοὺς τοῦ σώματος ὀφθαλμοὺς, ὥστε ὅπου, νὰ μὴ περιπατῇ ὁ ἄνθρωπος εἰς σράτας κρημνῶδες τῆς ἀμαρτίας.

9: „Ὁ φόβος Κυρίου ἀγνός, διαμένων
„εἰς αἰῶνα αἰῶνος.

Ἀγνός λέγεται ὁ τελειωτικὸς φόβος τοῦ Κυρίου, διὰ τί προξενεῖται εἰς τὸν ἄνθρωπον ὑπερον ἀφ' οὗ καθαρισθῇ· διαμένει δὲ εἰς αἰῶνα αἰῶνος· ὅτι ὁ μὲν εἰσαγωγικὸς καὶ δουλικὸς ὀνομαζόμενος φόβος, διαμένει εἰς τὸν ἄνθρωπον, ἕως οὗ νὰ καθαρισθῇ· μετὰ δὲ τὴν καθαρσιν, ἐκβάλλεται ἐκεῖνος, καὶ ἐρχεται ὁ τελειωτικὸς φόβος ταὶ υἱκὸς καλούμενος· καὶ ἔτι πλέον αὐτὸς διαμένει πάντοτε εἰς τὸν ἄνθρωπον· ὅς τις εἶναι μία αἰδώς καὶ εὐλάβεια εἰς τὸν Θεόν, ἐνωμένη μὲ ἀγάπην· ἢ ἀγνός λέγεται ὁ φόβος τοῦ

Κυρίου, ἐπειδὴ εἶναι καθαρὸς ἀπὸ κάθε κατηγορίας καὶ ἐλάττωμα· ὁ γὰρ φόβος ὁ πρὸς τοὺς ἀνθρώπους, αὐτὸς κατηγορεῖται, διὰ τί ὀνομάζεται δειλία· Καὶ διὰ νὰ εἰποῦμεν συντόμως, φόβον ἐδῶ ὀνομάζει ὁ Δαβὶδ τὸν τελειωτικόν· ἡγουν τὸν ἴδιον ὄντα εἰς τοὺς τελείους καὶ υἱούς, ὅπου φθάσουν εἰς τὴν τοῦ Θεοῦ ἀγάπην· οὗτος γὰρ μόνος ὁ φόβος εἶναι καθαρὸς· ἐπειδὴ ἐκεῖνοι ὅπου τὸν ἔχουν, φοβούνται πάντοτε, μήπως καὶ ἀμαρτήσουν τι ἀνθρώπινον, καὶ ἐκπέσουν ἀπὸ τὴν τοῦ Θεοῦ οἰκειότητα καὶ ἀγάπην· ὁ δὲ φοιτωτικὸς καὶ εἰσαγωγικὸς καὶ δουλικὸς καλούμενος φόβος, τὸν ὅποιον ἔχουν οἱ κατάδικοι καὶ οἱ δοῦλοι, αὐτὸς δὲν εἶναι ἀγνός καὶ καθαρὸς· ἐπειδὴ καὶ χύμει νὰ φοβούνται τὸν Θεὸν οἱ τοῦτον ἔχοντες, διὰ νὰ μὴ τοὺς κολάσῃ διὰ τὰς ἀμαρτίας τῶν· ἢ ἀγνός λέγεται ὁ φόβος τοῦ Θεοῦ, διὰ τί προξενεῖ ἀγνείαν καὶ καθαρότητα εἰς τοὺς ἔχοντας· ὁ δὲ τοιοῦτος φόβος δὲν εἶναι προσωρινός, ὡς ὁ ἀνθρώπινος, καὶ ὁ εἰσαγωγικός· ἀλλὰ διαμένει εἰς ὅλην τὴν ζωὴν τῶν τελείων· τὴν διαμονὴν γὰρ καὶ αἰωνιότητα τούτου φανερώνει τὸ, εἰς αἰῶνα αἰῶνος. (1)

„Τὰ κρίματα Κυρίου ἀληθινά.

Ἀι κρίσεις, λέγει, τοῦ κυρίου καὶ ἀποφάσεις, εἶναι ἀληθιναί· διὰ τί καὶ μόναι κυρίως εἶναι ἀπλανεῖς, πρὸς διαφορὰν τῶν ἀνθρωπίνων κρίσεων, αἱ ὅποιαι πλανῶνται πολλάκις, συγχρινόμεναι μὲ τὴν ἀκρίβειαν καὶ ἀσφάλειαν τοῦ θείου νόμου.

„Δε-

(1) Ἐφ' ὃ δὲ ὁ Θεὸς Μάξιμος, „Διττός ἐστιν ὁ τοῦ Θεοῦ φόβος· ὁ μὲν, ἐκ τῶν ἀπειλῶν τῆς κολάσεως ἡμῶν ἐντιμώμενος, αἰτίαν ἔχων τῆς οἰκείας γενέσεως τὴν ἀμαρτίαν· δι' ὃν ἡ ἐγκράτεια καὶ ἡ ὑπομονὴ καὶ ἡ εἰς Θεὸν ἐλπίς καὶ ἡ ἀπάθεια· ἐξ ἧς ἡ ἀγάπη, κατὰ τάξιν ἡμῶν ἐγγίνεται· ὁ τοιοῦτος φόβος οὔτε ἀγνός ἐστιν, οὔτε διαμένει, τῇ ἀμαρτίᾳ διὰ τῆς μετανοίας συναφανιζόμενος· ὁ δὲ, αὐτῇ τῇ ἀγάπῃ συνέζευκται, εὐλάβειαν τῇ ψυχῇ αἰεὶ ἐμποιῶν· ἵνα μὴ διὰ τὴν τῆς ἀγάπης παῖρησίαν, εἰς καταφρόνησιν Θεοῦ ἔλθῃ· οὗτος ὁ φόβος καὶ ἀγνός, καὶ οὐδέποτε ἀπογενήσεται· διότι οὐσιωδῶς ἐμπέφυκε πως... καὶ τῷ μὲν πρώτῳ φόβῳ, ἀρμόζει τὸ „Τῷ φόβῳ Κυρίου ἐκκλίνει πᾶς ἀπὸ κακοῦ· τῷ δὲ δευτέρῳ, τὸ „Ὁ φόβος Κυρίου ἀγνός καὶ τὸ, οὐκ ἐστιν ὑσέρημα τοῖς φοβουμένοις αὐτόν· ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει „Εἰκότως δὲ τὸν τοῦ Θεοῦ φόβον ἀγνόν προσηγόρευσε· τούτῃ μὲν φωνῇ καθαρὸν, ὡς τοῦ ἀνθρωπείου φόβου φεγομένου, καὶ δειλίας προσηγορίαν ἔχοντος.

„Δεδικαιωμένα ἐπὶ τὸ αὐτό.

Αἱ κρίσεις, λέγει, τοῦ Κυρίου εἶναι ἐνταῦθα καὶ δίκαιαι· ἐπειδὴ ἐκαίνο, ὅπου εἶναι κυρίως ἀληθές, αὐτὸ εἶναι ὁμοῦ καὶ δίκαιον.

10: „Ἐπιθυμητὰ ὑπὲρ χρυσίων, καὶ λίθον τίμιον πολύν.

Αἱ κρίσεις, λέγει, καὶ ἐντολαὶ τοῦ Κυρίου, εἶναι ἀνώτεροι ἀπὸ τὸ χρυσίον καὶ τοὺς πολυτίμους λίθους, καὶ ἀπὸ ὅσα ἄλλα νομίζονται τίμια ποντὰ εἰς τοὺς ἀνθρώπους, διὰ τὴν ἐκείνος, ὅπου χωρίζει τὴν ἐπιθυμίαν τοῦ ἀπὸ τὰ τίμια ταῦτα, αὐτὸς θέλει ἐπιθυμήσει ἀχόρταστα, τὰ κρίματα, καὶ τὸν νόμον τοῦ Κυρίου. (1)

„Καὶ ὑγλυκύτερα ὑπὲρ μέλι καὶ κηρίον.

Αἱ κρίσεις, λέγει, καὶ ἐντολαὶ τοῦ Κυρίου, ὑπερβαίνουν εἰς τὴν γλυκύτητα τὸ κηρόμελον, τὸ ὁποῖον εἶναι καὶ γλυκύτερον εἰς τὴν γεῦσιν, καὶ ὡραῖον εἰς τὴν ὄρασιν· μὲ τὰς τιμιωτέρας δὲ ὕλας τοῦ Κόσμου, καὶ μὲ τὸ γλυκύτερον φαγητόν, ἐφανέρωσεν ὁ θεὸς Δαβὶδ, τὴν ἐπιθυμίαν καὶ γλυκύτητα τῶν τοῦ Θεοῦ κριμάτων καὶ ἐντολῶν.

11: „Καὶ γὰρ ὁ δοῦλός σου φυλάσσει αὐτά.

Διὰ τὸν ἑαυτὸν τοῦ λέγει τοῦτο ὁ Δαβὶδ· ἢ εἶπε τοῦτο, διὰ τὴν καὶ καθεὶς ἀνθρώπος, ὅπου εἶναι δοῦλος τοῦ Θεοῦ, αὐτὸς παρακινούμενος ἀπὸ τὴν διάθεσιν καὶ ἀγάπην, ὅπου ἔχει εἰς τὴν ἀρετὴν καὶ πρὸς τὸν Θεόν, ἐξ ἀνάγκης φυλάττει καὶ τὰς ἐντολὰς τοῦ Θεοῦ. (2) φυλάττει δὲ εἶπεν, ἀντὶ τοῦ ἀγαπᾶ μὲ τὴν καρδίαν, καὶ ποιεῖ αὐτὰς μὲ τὰ ἔργα.

„Ἐν τῷ φυλάσσειν αὐτὰ ἀνταπόδοσις πολλή.

Ἐὰν, λέγει, φυλάττῃ τινὰς τὰς ἐντολὰς τοῦ Θεοῦ, θέλει λάβῃ μέγαλον μισθὸν παρ' αὐτοῦ, ὅχι μόνον εἰς τὴν μέλλουσαν ζωὴν, ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν παρούσαν. (3)

12: „Παραπτώματα τίς συνήσει;

Ἐπειδὴ ἡ φύλαξις τῶν ἐντολῶν τοῦ Θεοῦ, γίνεται μὲ τὴν τελείαν ἐποχὴν τῶν ἁμαρτιῶν· τοῦτο δὲ εἶναι πρᾶγμα δυσκολοκατόρθωτον εἰς τοὺς ὀνητοὺς ἀνθρώπους, διὰ τοῦτο πρεπόντως ἐδῶ ἀπορεῖ ὁ Δαβὶδ καὶ λέγει· Πῶς ἀρχὴ θέλει εἶναι τό-

(1) Διὰ τοῦτο εἶπε ὁ Σολομὼν περὶ τῆς σοφίας „Τιμιωτέρα δέ ἐστι λίθων πολυτελῶν· (Παρ. γ'. 15.) Καὶ πάλιν „Πᾶν δὲ τίμιον οὐκ ἄξιον αὐτῆς ἐστι· (Παρ. κ'. 11.) ὁ δὲ Θεοδώριτος εἶπε „Τὰ δὲ κρίματα ἀληθινὰ καὶ δεδικαιωμένα ὠνόμασεν, ἃ τε δὴ καὶ τιμὰς καὶ τιμωρίας ἐνδίκους ἐπιφέροντα τοῖς ἀνθρώποις· ταῦτα οὖν ἔφη καὶ χρυσοῦ καὶ λίθων τιμίων τιμιωτέρα, καὶ μέλιτος εἶναι γλυκύτερα, ἀλλ' οὐ πᾶσιν ἀνθρώποις· ἀλλὰ τοῖς ἀληθῶς ἀνθρώποις, ὧν ὁ βίος οὐ παραβάλλεται τοῖς ἀλόγοις κτήνεσιν.

(2) Ὅθεν εἶπε ὁ Μαλαχίας „Υἱὸς δοξάσει Πατέρα, καὶ δοῦλος τὸν Κύριον αὐτοῦ· καὶ εἰ Πατήρ εἰμι ἐγὼ καὶ ποῦ ἐστὶν ὁ υἱός μου; καὶ εἰ Κύριός εἰμι ἐγὼ, ποῦ ἐστὶν ὁ φόβος μου; (Μαλ. α'. 6.)

(3) Γίνεται γὰρ μισθὸς τῆς φυλακῆς αὐτῶν, τὰ ἀγαθὰ ἐκεῖνα, καὶ ἐφθαλμὸς οὐκ εἶδε, καὶ οὐκ ἔκουσε· καὶ ἐπὶ καρδίαν ἀνθρώπου οὐκ ἀνέβη· κατὰ τὸν Παῦλον.

τόσον φρόνιμος καὶ συνετὸς, ὥστε ἔποῦ νὰ διακρίνη τὰς προσβολὰς τῶν πονηρῶν λογισμῶν καὶ ἀμαρτιῶν, ὅπου ἔρχονται κάθε ὥραν εἰς αὐτόν; καὶ ποῖος νὰ φυλαχθῇ νὰ μὴν πέσῃ εἰς αὐτάς; ἤγουν εἰς τὰς συγκαταθέσεις ἢ καὶ πράξεις αὐτῶν; διότι πολλὰ ἀμαρτήματα εἶναι τόσον λεπτά καὶ κρύφια, καὶ μᾶλλον τὰ ψυχικὰ πάθη, ὅπου δυσκόλως δύναται τινὰς νὰ τὰ διακρίνῃ. (1)

„Ἐκ τῶν κρυφίων μου καθάρισόν με.

Κρύφια δὲ ὀνομάζει ὁ Δαβὶδ, ἢ τὰ κρυφίως πραττόμενα ἀμαρτήματα, ἢ τοὺς κατὰ διάνοιαν συνισταμένους αἰσχροὺς καὶ βλασφημοὺς καὶ πονηροὺς λογισμοὺς, διὰ τοὺς ὁποῖους παρακαλεῖ τὸν Θεόν· οἱ γὰρ λογισμοὶ αὐτοί, ὅσον εἶναι λεπτοὶ καὶ ἀφανεῖς, τόσον εἶναι καὶ δυσκολοκίνητοι· μὲ τὸ νὰ μολύνουν μὲ κάθε ἄδειαν, καὶ εἰς κάθε ὥραν, τὸν τελειώματον ἄνθρωπον· διότι τὰ φανερά καὶ διὰ πράξεως γινόμενα ἀμαρτήματα, ἤμπορεῖ τις νὰ νικήσῃ, ἀνίσως δὲν εἶναι ὀλοτελῶς κυριευμένος ἀπὸ τὴν ἀμαρτίαν καὶ τὸν Διάβολον· κρύφια δὲ θέλεις νοήσεις, καὶ ὅσα τις ἐν ἀγνοίᾳ ἀμαρτάνει· διὰ τί αὐτὰ εἶναι κεκρυμμένα ἀπὸ τὴν γνώσιν του.

13: „Καὶ ἀπὸ ἀλλοτριῶν φεῖσαι τοῦ δοῦλου σου.

Καὶ ἀπὸ τὰ ξένα, λέγει, ἀμαρτήματα σπλαγ-

χνίσου καὶ φυλάξόν με Κύριε· ἐπειδὴ καὶ ὁ βασιλεὺς ἐνέχεται εἰς τὰς ἀμαρτίας, ὅπου ἐξ ἀμελείας αὐτοῦ κάμνουν οἱ ὑπῆκοοί του· καὶ ὁ ἀρχιερεὺς εἰς τὰ σφάλματα, ὅπου ἐνεργεῖ τὸ ποιμνίον του· καὶ ὁ πατήρ, εἰς τὰ κακὰ ὅπου ἐργάζονται τὰ παιδία του, καὶ ὁ αὐθέντης, εἰς τὰ πταίσματα ὅπου πράττουν οἱ δοῦλοι του· ὅλων γὰρ τῶν ἀνωτέρω αἱ ἀμαρτίαι, ἀγκαλὰ καὶ ξένα, λογίζονται ὅμως ὡς οἰκεῖαι εἰς τοὺς προσάτας αὐτῶν καὶ ἄρχοντας· διὰ τί; διὰ τί αὐτοὶ δυνάμενοι νὰ διορθώσουν ταύτας, ἀμελοῦν καὶ δὲν τὰς διορθώνουν· ἢ ἀλλότρια λέγει ὁ Δαβὶδ τὰ ἀμαρτήματα ἐκεῖνα, ὅπου γίνονται κατὰ τύχην καὶ περίεργον καὶ ἀκουσίως· καὶ ὅχι κατὰ γνώμην καὶ προαίρεσιν πάντῃ θεληματικῇ καὶ ἐκούσιον· (1) ἢ ἀλλοτρίους θέλεις νοήσεις τοὺς ἐχθρούς, τόσον τοὺς ὁρατοὺς ἀνθρώπους, ὅσον καὶ τοὺς ἀόρατους Δαίμονας, ἀπὸ τοὺς ὁποῖους παρακαλεῖ ὁ Δαβὶδ νὰ τὸν φυλάξῃ ὁ Θεὸς, σπλαγχνιζόμενος αὐτόν, κατὰ τὸν Θεοδώριτον.

„Ἐὰν μή μου κατακυριεύσωσι, τότε ἄμωμος ἔσομαι.

Ἄνίσως, λέγει, δὲν μὲ νικήσουν τὰ ἀνωτέρω κρύφια ἀμαρτήματα, καὶ οἱ πονηροὶ καὶ αἰσχροὶ λογισμοὶ, τότε θέλω λάβω τὴν τελειότητα· ἐπειδὴ κατὰ τὸ παρὸν, φυλάττω μὲν, ὅσον τὸ δυνατόν μοι τὸν νόμον σου· ἀλλ' ὅμως ταῦτα φοβοῦμαι τὰ κρυπτῶς ἐν τῇ ψυχῇ γινόμενα.

„Καὶ

(1) Ὅθεν καὶ ὁ Παῦλος, ὅς μ' ἔβλεπεν ὅπου λέγει τὸν ἑαυτὸν του ἀμεμπτον κατὰ τὴν ἐν νόμῳ δικαιοσύνην, καὶ μηδὲν ἑαυτῷ συνιδότα, συζητᾷ πάντῃ τὸ φρόνημα καὶ λέγει „Ὅτι οὐκ ἐν τούτῳ δεδικαίωμαι· ὁ δὲ ἀνακρίνων με Κύριός ἐστι· τούτῳ πολλὰ ἀμαρτάνω καὶ οὐ συνίημι· ὁ δὲ Θεὸς οἶδεν· (παρὰ τῇ Σειρᾷ τοῦ Νικητᾶ) λέγει δὲ καὶ ὁ Θεοδώριτος „Κἂν γάρ φησι, προθυμία πολλῇ βουλῆσθαι φυλάξαι τοῦ Θεοῦ τὰς ἐντολὰς, ὑπὸ τῆς φυσικῆς ἀσθενείας εἰς πολλὰ παρὰ γνώμην καθέλκομαι· καί τίνα μὲν ἀγνοῶν πλημμελῶ, τίνα δὲ, ὑπὸ τῶν προσιπτουσῶν νικώμενος περιστάσεων· καὶ διαφύγω δὲ τῶν ἔργων τὴν ἀμαρτίαν, ὅπου με πάντῃ ἀναπιμπλῶσιν οἱ λογισμοί· διὰ τοῦτο ἱκετεύω σε τὸν καθάρα δυνάμενον καὶ βοῦν· ἀπὸ τῶν κρυφίων μου καθάρισόν με.

(2) Διὰ τοῦτο καὶ παρὰ τῇ Σειρᾷ τοῦ Νικητᾶ γράφεται „Ἀλλότρια δὲ εἶναι φημὲν, τὰ ἐκ διαβολικῆς ἐπηρείας ἐπεισεχόμενα τῷ νῦν πάθῃ, ὥς ἀπαράδεκτα ταῦτα ἡμῖν, εἰσιν· ἐπὶ δὲ ὁ τοῦς αὐτὰ παραδείξετο, οὐκέτι ἀλλότρια, αὐτοῦ δὲ εἶεν ἂν ἐγκλήματα.

τούς πονηρούς καὶ αἰσχροὺς διαλογισμοὺς .

„Καὶ καθαρισθήσομαι ἀπὸ ἀμαρτίας
„μεγάλης .

„Καὶ ἡ μελέτη τῆς καρδίας μου ἐνώ-
„πιόν σου διὰ παντός .

Μεγάλην ἀμαρτίαν ὀνομάζει τὰ ἀνωτέρω κρύ-
φια , καὶ ἐν ἀγνοίᾳ , καὶ ἀλλότρια ἀμαρτήματα , καὶ
τούς πονηροὺς καὶ αἰσχροὺς λογισμοὺς , ἀγκαλὰ
καὶ αὐτὰ νομίζονται εὐκαταφρόνητα εἰς μερικoὺς ἀ-
μαρτωλοὺς . ἐπεὶ καὶ οἱ κατὰ διάνοιαν πονηροὶ
λογισμοὶ , διώκουσιν ἀπὸ τὴν ψυχὴν τὴν χάριν τοῦ
Πνεύματος . καὶ τὸ νὰ παραβλέπη τινὰς τοὺς ὑπο-
τασσομένους εἰς αὐτὸν νὰ ἀμαρτάνουσι , τοῦτο κά-
μνει ἄξιον τὸν παραβλέποντα , νὰ ὑπόκειται εἰς τὴν
ὁμοίαν καταδίκην τῶν ἀμαρτανόντων , ἢ καὶ εἰς μέγα-
λιτέραν ἀπὸ τὴν ἐκείνων (1)

14. „Καὶ ἔσονται εἰς εὐδοκίαν τὰ λόγια
„τοῦ στόματός μου .

Τότε , λέγει , θελήουν φανεῖν εὐάρεστα εἰς ἐ-
σένα Κύριε , τὰ λόγια τῆς προσευχῆς μου , ὅταν κα-
θαρισθῶ τελείως ἀπὸ ὅλα τὰ ἄνω εἰρημένα κρύφια
καὶ ἐν ἀγνοίᾳ καὶ ἀλλότρια πταίσματα , καὶ ἀπὸ

Ἐάν , λέγει , καθαρισθῶ ἀπὸ ὅλα τὰ προει-
ρημένα κρύφια καὶ ἀλλότρια ἀμαρτήματα , θέλει εἶ-
ναι πάντοτε ἐνώπιόν σου ἡ μελέτη τῆς καρδίας μου .
διὰ τί ἐάν ἡ καρδιά δὲν ξεμαθῇ ἀπὸ τὸ νὰ μελετᾷ
τὰ αἰσχρὰ καὶ πονηρὰ , δὲν θέλει μάθῃ νὰ μελετᾷ
τὰ ἐδικὰ σου θεῖα νοήματα . καὶ ἐκεῖνα , εἰς τὰ ὁ-
ποῖα ἐσύ Κύριε , χαίρεις καὶ εὐαρεσῆσαι . (2)

„Κύριε βοηθέ μου καὶ λυτρωτά μου .

Ἐσύ Κύριε , λέγει , θέλεις μοι βοηθήσεις , καὶ
ἐσύ θέλεις με λυτρώσεις ἀπὸ τὰ προειρημένα κακὰ .
ἡ Κύριε , ἐσύ εἶσαι ὅπου μοι βοηθεῖς εἰς ἐκεῖνα τὰ
κακὰ ὅπου κατορθώνω . καὶ ἐσύ εἶσαι ὅπου μέ λυ-
τρώνεις ἀπὸ ἐκεῖνα τὰ κακὰ , εἰς τὰ ὅποια πίπτω .
τὸ δὲ , ἐκ τῶν κρυφίων μου καθάρσον με , καὶ τὰ
ἀκόλουθα λόγια , ἀρμόζουσι καὶ εἰς ὅλους τοὺς πι-
στοὺς Χριστιανοὺς (3)

ΨΑΛ-

(1) Ἄλλος δὲ παρὰ τῇ Σειρᾷ τοῦ Νικήτα λέγει , ὅταν οἱ πονηροὶ λογισμοὶ , οὗς ὁ Διάβολος τῷ νῷ ἐνέησι , μὴ
κατακυριεύσωσί μου ὥστε συγκαταθέσθαι αὐτοῖς , τότε ἔσται ἁμαρτία ἢ εἶναι , ἢ ἀπὸ τῆς κατ' ἐνέργειαν ἀμαρτίας
καθαρισθήσομαι . ἥτις μεγάλη ἐστίν , ὡς πρὸς σύγκρισιν τῆς κατὰ διάνοιαν . ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει , Διὰ τού-
των μέντοι τὴν καινὴν διαθήκην προαγορεύει , ἢ τοῦ βαπτίσματος τὴν χάριν ἢ τοῦ Παναγίου Πνεύματος τὴν
δωρεάν , ὅφ' ἧς ἢ τῶν προεπταισμένων τὴν ἀφεσιν λαμβάνουσιν οἱ πιεζόμενοι . ἢ εἰς τὸν ἔπειτα χρόνον ἱκανὴν βοή-
θειαν ἔχοντες ἢ τῶν ἐπανισταμένων παθῶν , ἢ τῶν ἐπιβούλων ἢ πονηρῶν περιγίνονται πνευμάτων .

(2) Παρὰ δὲ τῷ Νικήτᾳ γράφεται ἢ ταῦτα , Πλὴν ἐκεῖνο σκόπει , ὅτι τὸν Ψαλμὸν μελέτην τῆς καρδίας ὁ Δα-
βὶδ ὠνόμασε . χρῆ γὰρ τῶν ὑμολογούντων τὸν νοῦν συντετάσθαι πρὸς Θεὸν , ἢ οὐχ ἁπλῶς διὰ χειλέων προσφέ-
ρειν λόγον , τῆς καρδίας ἐτέρωσέ που ὁρώσης ἢ ἑμβομένης . ἵνα μὴ γένηται χαλκὸς , ἢ κύμβαλον ἀλαλάζον . εἰδὲ
ἐκ βάθους ἀναβαίνει ψυχῆς , τότε Θεὸς διαλέγεται , ἢ ἐνώπιον αὐτοῦ ἔξει διὰ παντός , φάλλον τῷ Πνεύματι ,
φάλλον ἢ τῷ νοῦ .

(3) Πῶς δὲ ταῦτα ἀρμόζουσιν τοῖς Χριστιανοῖς ; γράφεται παρὰ τῇ Σειρᾷ τοῦ Νικήτα , Ὁ μὲν νόμος ὁ Δέσπο-
τα , (βοᾷ ἢ φύσις πρὸς τὸν Θεόν) τὸ σῶμα μόνον προσκαίρει ἢ γινέσκει ἰαντισμοῦς . σὺ δὲ ἢ ἐκ τῶν κρυφίων κα-
θάρσον με διὰ τοῦ Βαπτίσματος , ἢ φεῖσάι μου ἀπὸ τῶν ἀλλοτρίων δαιμόνων . ἐάν γὰρ αὐτοὶ μὴ μευ κατακυ-
ριεύσωσι , τότε ἀληθῶς ἁμερπτος ἔσομαι ἢ καθαρισθήσομαι ἀπὸ τῆς ἀπιστίας ἢ ἢ τῆς παραβάσεως , ἥτις ἀ-
μαρτία ἐστὶ μεγάλη . λέγει δὲ ἢ ὁ Θεοδώριτος , Διὰ τούτων τὴν καινὴν Διαθήκην προαγορεύει ἢ τοῦ Βαπτίσμα-
τος .

ΨΑΛΜΟΣ 10¹.

„Εἰς τὸ τέλος Ψαλμὸς τῷ Δαβὶδ.

Εἰς τὸ τέλος καὶ οὗτος ὁ Ψαλμὸς ἐπιγράφεται· ἐπειδὴ κατὰ τὸν Θεοδώριτον, προφητεῖται τὰ μέλλοντα πράγματα, τὰ ὅποια ἔλαβον τέλος εἰς τὸν καιρὸν τοῦ βασιλέως Ἐzekίου· ἐπειδὴ γὰρ ὁ βασιλεὺς τῶν Ἀσσυρίων Σαναχηρείμ ἐμήνυσε μὲ τὸν ἀρχιερατὴν τοῦ Ῥαφάκην τὰ βλάσφημα ἐκεῖνα λόγια, ὅπου ἀναφέρει ἡ δ', τῶν Βασιλειῶν· τοῦτου χάριν λυπηθεὶς ὁ Ἐzekίας, ἔτρεξεν εἰς τὸν θεῖον Ναόν, καὶ ἀνέφερεν εἰς τὸν Θεὸν ὅλα ἐκεῖνα τὰ βλάσφημα, παρακαλῶν αὐτὸν νὰ κάμῃ ἐκδίκησιν· οἱ δὲ φίλοι τοῦ Ἐzekίου, μαζὶ μὲ τοὺς ὁποίους ἦτον καὶ ὁ Προφῆτης Ἠσαΐας, βλέποντες τὴν λύπην καὶ συντριβὴν τῆς καρδίας τοῦ βασιλέως, ἐξεφώνησαν σχεδὸν τὴν δύναμιν καὶ τὰ ἴδια νῆματα τῶν ῥητῶν τοῦ παρόντος Ψαλμοῦ, παρακαλοῦντες τὸν Θεὸν νὰ δεχθῇ τὴν δέησιν τοῦ βασιλέως, βλέπε δὲ, ὡς ἀναγνώσας, πῶς ἡ θεία χάρις ἔδειξεν εἰς τὸν Δαβὶδ, ὅχι μόνον τὰ πράγματα, ὅπου ἐμελλον νὰ γένουν ὑπερον ἀπὸ πολλοὺς χρόνους· ἀλλὰ καὶ ἐκεῖνα τὰ λόγια, τὰ ὅποια ἦτον ἀκόλουθον νὰ εἰποῦν τότε οἱ φίλοι τοῦ Ἐzekίου. (1)

παροργισμοῦ ἡ ἡμέρα (δ'. Βασιλ. 10¹. 3.)

1: „**Ε**πακούσαι σου Κύριος ἐν ἡμέρᾳ
„θλίψεως.

„Υπερασπίσαι σου τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ
„Ἰακωβ.

Ὅταν ὁ Ἐzekίας καὶ οἱ φίλοι τοῦ ἀπέστειλαν
πρὸς τὸν Ἠσαΐαν, σχεδὸν τὰ ἴδια λόγια τοῦτα
εἶπον εἰς αὐτόν, „Ἡμέρα θλίψεως καὶ ὀνειδισμοῦ καὶ

Τὸ ὄνομα, λέγει, τοῦ Θεοῦ τὸ ὑβρισθὲν καὶ
κα-

τος τὴν χάριν· ἢ Κύριον μὲν ἐκάλεσεν ὡς ποιητὴν ἢ δημιουργόν· λυτρωτὴν δὲ, ἕως διὰ τῆς παλιγγενεσίας τοῦ ἀγίου Βαπτίσματος τῆς μὲν προτέρας ἐλευθεροῦντα φθορᾶς, ἀφθαρσίαν δὲ ἢ ἀθανασίαν δωροῦμενον· ἢ ταῦτα δὲ καὶ ἐκεῖνα ὁ Ψαλμὸς περιέχει· ἢ τὰ μὲν πρῶτα τὴν δημιουργίαν διδάσκει ἢ πρόνοιαν· τὰ δὲ μέσα τὸν νόμον, τὰ δὲ τελευταῖα τὴν χάριν. Παραπτώματα γάρ φησι τίς συνήσει; ἢ ἀπὸ τῶν κρυφίων μου καθάρισόν με ἢ ἀπὸ ἀλλοτρίων φεῖσαι τοῦ δούλου σου· ἢ Κύριε βοηθέ μου ἢ λυτρωτά μου· τούτων δὲ τῶν ἀγαθῶν χορηγὸς ἡ καὶ ἀδιάκλη.

(1) Κατὰ δὲ τὸν Ἀθανάσιον, λέγεται μὲν ὁ Ψαλμὸς οὗτος ὡς ἐκ προσώπου τῶν φίλων τοῦ Δαβὶδ, ἐπευχόμενων τῷ Δαβὶδ θυσίαν προσφέροντι· ἀναφέρεται δὲ ἢ εἰς τὸ πρόσωπον τῶν Ἀποστόλων, συνεχωμένων τῷ Χριστῷ ἐν τῷ καιρῷ τοῦ Σταυροῦ.

καταφρασηθεν ἀπὸ τοῦς Ἀσσυρίους, αὐτὸ νὰ σοι βοηθήσῃ ὡς βασιλεῦ· ἐνθυμήθη δὲ τὸν Ἰακώβ, ἐπειδὴ καὶ ἐκεῖνος ἔπεσεν εἰς μεγάλους πειρασμοὺς καὶ φόβους, καὶ ἐλυτρώθη ἀπὸ ὅλους μετὰ τὴν βοήθειαν τοῦ Θεοῦ.

ὅπου ἐπρόσφερες εἰς αὐτὸν ἐν τῷ καιρῷ τῆς εἰρήνης, θεοσεβέσατε βασιλεῦ.

Καὶ τὸ ὅλοκαύτωμά σου πιανάτω.

2: „Ἐξαποστείλαι σοι βοήθειαν ἐξ ἁγίου.

Ἅγιον ὠνόμαζον οἱ Ἰουδαῖοι τὸν ναὺν, μέσα εἰς τὸν ὁποῖον ἐπίσειον, ὅτι κατοικεῖ ὁ Θεός· λέγουσι λοιπὸν, ὅτι ἀπὸ τὸν ναὺν, εἰς τὸν ὁποῖον κατέφυγες ὡς βασιλεῦ, ἄμποτε νὰ σοι στείλῃ βοήθειαν ὁ Θεός.

„Καὶ ἐκ Σιών ἀντιλάβοιτό σου.

Τὸ Σιών ὄρος τῆς Ἱερουσαλὴμ, ἦτον ἀφιερωμένον εἰς τὸν Θεόν· ὁ Θεὸς λοιπὸν, λέγουσιν, ὅπου κατοικεῖ εἰς τὴν Σιών, αὐτὸς ἄμποτε νὰ κινηθῇ ἀπὸ τὴν Σιών καὶ νὰ σοι βοηθήσῃ ὡς βασιλεῦ.

Ἄμποτε, λέγει, νὰ ᾔναι παχύ τὸ ζῶον, ὅπου μέλλεις νὰ προσφέρῃς ὀλοκαύτου εἰς τὸν Θεόν· θέλει δὲ παχύνη αὐτὸ, ἀνίσως ἀπολάυση βοσκῆν ἐλευθέραν· ἐλευθέραν δὲ βοσκῆν πάλιν θέλει ἀπολάυση, ἀνίσως διαλυθῇ ἡ πολιορκία καὶ ὁ πόλεμος τῶν Ἀσσυρίων· ὥς μετὰ τὴν παχύτητα τοῦ μέλλοντος ὀλοκαυτωθῆναι ζῶου, θέλει νὰ φανερώσῃ ἡ εὐχὴ αὕτη, τὴν διάλυσιν τῆς πολιορκίας καὶ τοῦ πολέμου· ἡ τὸ πιανάτω νοεῖται, ἀντὶ ἄμποτε νὰ δεχθῇ ὁ Θεὸς τὸ ὀλοκαύτωμά σου ὡς παχύ καὶ εὐάρεστον· ὀλοκαύτωμα δὲ ὠνομάζετο, διὰ τὴν ὅλον ἐκαίετο· διότι ἀπὸ τὰς θυσίας, ἄλλαι μὲν ἐκαίοντο ἕλαι· ἀπὸ ἄλλας δὲ, μέρη τινα μόνον ἐκαίοντο· ἦτοί τοι τὸ ὀξύγγι τὸ ἐπὶ τῆς κοιλίας, τὰ νεφρά, καὶ ἄλλα ὅμοια· καθὼς διδάσκει τὸ Λευϊτικόν. (1)

4: „Δώῃ σοι Κύριος κατὰ τὴν καρδίαν σου.

3: „Μνησθεῖν πάσης θυσίας σου.

Ὁ Θεὸς, λέγει, νὰ ἐνθυμηθῇ τὰς θυσίας, καθὼς θέλει ἡ καρδία σου· καρδίαν δὲ ὁ Δαβὶδ ὀ-

(1) Παρὰ τῇ Σειρᾷ δὲ τοῦ Νικήτα γράφεται, ὅτι οἱ φίλοι τοῦ Ἐζεκίου παρακαλοῦσι τὸν Θεὸν νὰ λύσῃ τὴν πολιορκίαν, διὰ νὰ προσφέρῃ ὁ Βασιλεὺς λιπαρότερα ὀλοκαυτώματα τὰ ὑπὲρ εὐχαριστίας· ἐπειδὴ κατὰ τὸν νόμον, αἱ ὑπὲρ εὐχαριστίας προσφοραὶ ἐπαχύνοντο· ἦγουν ἀλείφοντο μετὰ λάδι, διὰ νὰ ἔχουν τὸ ἴλαρόν· αἱ δὲ ὑπὲρ ἀμαρτιῶν, δὲν ἐπροσφέροντο μετὰ λάδι· ἐπειδὴ δακρύοντες διὰ τὰς ἁμαρτίας ὅπου ἐπράξαμεν, συγχώρησιν αἰτοῦμεν ἀπὸ τοῦ Θεοῦ μετὰ λύπην, καὶ ὅχι μετὰ ἰλαρότητα· ἀλλὰ καὶ ὁ Πατὴρ ἐπίανε τὴν θυσίαν καὶ τὸ ὀλοκαύτωμα τοῦ Χριστοῦ· ἦγουν τὸ τίμιον αὐτοῦ σῶμα καὶ αἷμα τὸ πάντας τρέφον καὶ μὴ δαπανώμενον· ἀρμόζει δὲ ὁ λόγος οὗτος καὶ εἰς τοὺς ἐλεήμονας· ἡ γὰρ ὄντως εὐδὴς θυσία, ἡ περὶ τοὺς δεομένους ἐλεημοσύνη ἐστίν. Σημειῶσαι δὲ, ὅτι παρὰ τῷ Ἑβραϊκῷ γράφεται Γεδασνὲ, ὃ δηλοῖ τὸ τεφρῶσαι, τὸ κατακαῦσαι· παρακαλοῦσι λοιπὸν τὸν Θεὸν οἱ φίλοι τοῦ Ἐζεκίου, πόσον πολλὰ νὰ δεχθῇ τὸ ὀλοκαύτωμά του· ὥς ὅπου νὰ τεφρώσῃ καὶ νὰ κατακαύσῃ αὐτὸ μετὰ θεϊκὸν πῦρ· καθὼς κατέκαυσε τὴν θυσίαν τοῦ Ἀβελ, ὡς λέγουσι πολλοί· ὡς κατέκαυσε τὰ διχοτομήματα τῆς θυσίας τοῦ Ἀβραάμ (Γέν. 15. 17.) ὡς κατέκαυσε τὸ πρῶτον ὀλοκαύτωμα ὅπου ἐπρόσφερεν ὁ Μωϋσῆς (Λευ. 9. 14.) τὴν θυσίαν τοῦ Γεδων (Κρι. 5. 21.) τὴν θυσίαν τοῦ Δαβὶδ (Α΄ Παρ. κα΄. 26.) τὴν θυσίαν τοῦ Σολομῶντος ὅταν ἀφιερώσας τὸν ναὸν (Β΄ Παρ. 5. 13.) καὶ τὴν θυσίαν τοῦ Ἡλιαῦ (Γ΄ Βασ. 18. 38.) ὅρα περὶ τούτου Σελ. 81. τοῦ συντάγματος τῆς Θεολογικῆς Παιδείας.

ὀνομάζει πολλὰς φορὰς τὴν ψυχὴν· ἐπειδὴ καὶ ἡ καρδιά περισσότερον ἀπὸ ὅλα τὰ ἄλλα μέλη τοῦ σώματος, μετέχει ἀπὸ τὴν ψυχὴν· κατὰ τὸ „Ἡ καρδιά μου καὶ ἡ σὰρξ μου ἠγαλλιάσαντο ἐπὶ Θεοῦ ζῶντα. (Ψαλ. μγ'. 2.)

„Καὶ πᾶσαν τὴν βουλήν σου πληρῶσαι.

Ἄμποτε, λέγει, ὁ Κύριος νὰ τελειώσῃ καθε καλὴν καὶ δικαίαν βουλήν σου. (1)

5: „Ἀγαλλιασόμεθα ἐπὶ τῷ σωτηρίῳ σου.

Ἡμεῖς, λέγει, ὁ βασιλεῦ, ἐλπίζομεν βασιλεῶς, ὅτι διὰ τὴν ἐδικήν σου ἀγαθωσύνην καὶ εὐθεϊαν καρδίαν, ὁ Θεὸς θέλει δώσει τὴν σωτηρίαν σου, καὶ θέλει σὲ κάμῃ ἀνίκητον· ταύτην δὲ τὴν ἐδικήν σου σωτηρίαν καὶ ἡμεῖς οἱ φίλοι σου θέλομεν ἀπολαύσομεν, καὶ θέλομεν χαρῇ δι' αὐτήν.

„Καὶ ἐν ὀνόματι Κυρίου Θεοῦ ἡμῶν
„μεγαλυνθῆσόμεθα.

Ἀνίσως, λέγει, ὁ Θεὸς τοῦ Ἰσραὴλ συντρίβη καὶ νικᾷ τοὺς ἐχθροὺς, βέβαια αὐτὸς θέλει γένη φοβερός καὶ εἰς τὸ ἔθνος τῶν Ἀσσυρίων καὶ μόνον ὀνομαζόμενος· διὰ δὲ τὸ τοιοῦτον φοβερόν ὄνομα τοῦ Θεοῦ, καὶ ἡμεῖς θέλομεν μεγαλυνθῶμεν κοντὰ εἰς ἐκείνους, ἀκουόμενοι μαζὶ μὲ τὸ θεῖον ὄνομα.

„Πληρῶσαι Κύριος πάντα τὰ αἰτήματα σου.

Μὲ τὰ λόγια ταῦτα ἐπιμένουν οἱ φίλοι τοῦ Ἐζεκίου εἰς τὴν πρὸς Θεὸν προσευχήν, καὶ διὰ τὴν τοῦ βασιλέως συντριβὴν καὶ ταπεινώσιν, παρακαλοῦσι τὸν Θεόν· νὰ τελειώσῃ καθε του σωτήριοι ζήτημα (2)

6: „Νῦν ἔγνωσεν ὅτι ἔσωσε Κύριος τὸν Χριστὸν αὐτοῦ.

Οὗτος ὁ λόγος λέγεται ἀπὸ τὸν καθ' ἕνα φίλον τοῦ Ἐζεκίου, μὲ τὸ νὰ ἔλαβον πληροφορίαν ἀπὸ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, ὅτι ὁ Θεὸς θέλει λυτρώσθαι αὐτόν· Χριστὸς γὰρ ὀνομάζεται ὁ βασιλεὺς, ἐπειδὴ καὶ ἐχρίετο μὲ τὸ ἕλαιον τοῦ χρίσματος.

„Ἐπακούσεται αὐτοῦ ἐξ οὐρανοῦ ἁγίου αὐτοῦ.

Ἐπληροφορήθημεν, λέγει, ἡμεῖς, ὅτι θέλει ἀκούσαι τοῦ βασιλέως ὁ Θεὸς, ὅς τις καὶ εἰς τοὺς οὐρανοὺς κατοικεῖ, καὶ εἰς τὸν νυχθὺν ἐπισκιάζει· διὰ τοῦτο, ποτὲ μὲν παρακαλοῦν τὸν Θεόν νὰ ἐπισκευήσῃ αὐτὸν τὸν οὐρανὸν, ποτὲ δὲ ἀπὸ τὸν νυχθὺν ἅγιον δὲ ὀνομάζει τὸν οὐρανὸν, ὡς ἀφιερωμένον εἰς κατοικίαν Θεοῦ.

„Ἐν δυναστείαις ἡ σωτηρία τῆς δεξιᾶς αὐτοῦ.

Κά.

(1) Παρὰ τῷ Νικίτῃ ἡ Ἐπεθύμει ἔσθ' ὁ ἐμὸς Ἰησοῦς τῆς ἐμῆς σωτηρίας, ἔσθ' αὐτὴν ἐλεγίζετο· εἰδὲ ἔσθ' πληρωθῆναι τὴν βουλήν εἰκότως ὁ τῶν Ἀποστόλων χορὸς ἐπεύχεται.
(2) Ἄλλος δὲ λέγει „Ἀποπνέει δὲ ἔσθ' κινδυνώδες τὸ ἐπεύχεσθαι ἀνθρώπῳ ἐπιθυμοῦντι κακοῦ τινος, ἔσθ' λέγειν· πληρῶσαι Κύριος πάντα τὰ αἰτήματά σου· χρη γὰρ μόνοις ἐκείνοις εὐχέσθαι τὴν τῶν αἰτημάτων ἐκπλήρωσιν· τοῖς εἰδόσιν αἰτεῖν τὰ ἀρέσκοντα Θεῷ.

Κάθε, λέγει, σωτηρία, ὅπου γίνεται εἰς τινα ἀπὸ τὴν δεξιὰν χεῖρα τοῦ Θεοῦ, μὲ δυνασεῖαν γίνεται: ἤγουν μὲ ὑπερβολὴν δυνάμεως· διὰ τοῦτο πρέπει νὰ θαυροῦμεν, καὶ νὰ μὴν φοβούμεθα τὴν παρόταξιν τῶν ἐχθρῶν, καὶ αὕτη φαίνεται πῶς εἶναι ἀκαταμάχητος καὶ φοβερά. (1)

7: „Οὗτοι ἐν ἄρμασι, καὶ οὗτοι ἐν ἵπποις.

Οἱ ἐχθροὶ οὗτοι, λέγει, ὅπου μᾶς ἐπερεύκλωσαν, θαυροῦσιν εἰς τὰς πολεμικὰς καροτάς καὶ ἀλογάτων· οὗτοι δὲ καὶ οὗτοι θέλει νὰ εἴπῃ, οἱ αὐτοί· συνήθεια γὰρ εἶναι τῆς Ἑβραϊκῆς γλώσσης νὰ διπλασιάζῃ τὰς αὐτὰς λέξεις πρὸς πλατυσμόν περισσώτερον.

„Ἡμεῖς δὲ ἐν ὀνόματι Κυρίου Θεοῦ ἡμῶν ἐπικαλεσόμεθα.

Ἡμεῖς ὁμῶς, λέγει, θέλομεν ἐπικαλεσθόμεν εἰς βοήθειάν μας τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ τὸ ὑβρισθὲν καὶ ἀτιμασθὲν ἀπὸ τοὺς ἐχθροὺς· ἢ λέγει, ὅτι διὰ τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ, ὅπου ὑβρίσθη, θέλομεν ἐπικαλεσθόμεν τὸν Θεὸν βοηθόν μας κατὰ τῶν ὑβρισάντων αὐτό.

8: „Αὐτοὶ συνεποδίωθον καὶ ἔπεσον· ἡμεῖς δὲ ἀνέστημεν καὶ ἀνωρθώθημεν.

Τὰ μὲν προειρημένα ρητὰ τοῦ Ψαλμοῦ, ἐλέγοντο ἀπὸ τοὺς φίλους τοῦ Ἐξεκίου εἰς τὸν καιρὸν τοῦ θρήνου καὶ τοῦ πολέμου τῶν Ἀσσυρίων· ταῦτα δὲ λέγονται ὕστερον, ἀφ' οὗ ἐθανοκτώθησαν ὑπὸ Ἀγγέλου αἱ ἑκατὸν ὀγδονταπέντε χιλιάδες τῶν Ἀσσυρίων· καὶ ὕστερον ἀφ' οὗ ἐλύθη ὁ πόλε-

μος, καὶ ὅλοι οἱ Ἰουδαῖοι ἔχαιρον καὶ ἐδέξαζον τὸν Θεόν· οἱ ἐχθροὶ, λέγει, Ἀσσύριοι, ἐσυμπαδίσθησαν ἀπὸ τὴν δύναμιν τοῦ Θεοῦ, καὶ ἔπεσαν πτώμα ἐλεινὸν καὶ θανατηφόρον, ἡμεῖς δὲ ὅπου εἴμεθα κάτω πεσμένοι ἀπὸ τὸν φόβον, ἀνέστημεν κατὰ τὸ φρόνημα, καὶ ἀσηκώσαμεν εἰς τὰ ἄνω τὴν κεφαλὴν.

9: „Κύριε, σῶσον τὸν Βασιλέα καὶ ἐλάκουσον ἡμῶν, ἐν ἣ ἂν ἡμέρα ἐπικαλεσώμεθα σε.

Καθὼς, λέγει, Κύριε, ἔσωσας τὸν βασιλέα ἀπὸ τὰς χεῖρας τῶν ἐχθρῶν του· εἴτι καὶ εἰς τὸ ἐξῆς σῶζε καὶ διαφύλαττε αὐτόν· ἐπειδὴ καὶ εἶναι ἅγιος σωτηρίας διὰ τὴν ἀρετὴν του· ἐπακούσων δὲ πόλιν καὶ ἡμῶν τῶν φίλων του, καθὼς καὶ τώρα, ὅσαις φοραῖς ἠθέλαμεν σε ἐπικαλεσθόμεν· ὁ μὲν Ψαλμὸς οὗτος ἐξηγήθη καὶ ἐπροσηρμοσθῇ εἰς τὰ πράγματα, ὅπου ἠκολούθησαν κατὰ τὸν καιρὸν τοῦ Ἐξεκίου· μερικοὶ δὲ, ὡς ὁ θεὸς Ἀθανάσιος, διαίξονται νὰ προσαρμόσουν αὐτόν καὶ εἰς τὸν Δαβίδ, ὅταν ἐπολέμει τοὺς ἐχθροὺς του· καὶ λέγουσιν, ὅτι ὁ Δαβὶδ ἐσχημάτισε τὸν Ψαλμὸν τοῦτον, ὡς ἐκ προσώπου τῶν ἐδικῶν του φίλων· ἐρμολογεῖ δὲ οὗτος καὶ εἰς κάθε Χριστιανόν, ὅπου ἐτοιμάζεται νὰ πολεμήσῃ τὸν διάβολον· ἐπειδὴ καὶ τὸ σῶμα μετὰ τῶν αἰσθήσεων, εὐχεται καὶ παρακαλεῖ τὸν Θεὸν διὰ τὴν πολεμοῦσαν ψυχὴν· καὶ οἱ Δαίμονες γὰρ ἐξουδένωσαν τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ· ἅγιον δὲ θέλεις νοήσεις, καὶ τὸ Σιών, καὶ τὸν οὐρανόν, ὡς εἶπομεν πολλάκις· Χριστὸς δὲ τοῦ Θεοῦ καὶ βασιλεὺς, ὀνομάζεται ὁ κάθε Χριστιανός, διὰ τὴν εἶναι χρισμένος μὲ τὸ θεῖον μῦρον, ὡς εἶπομεν· ἐν ἄρμασι δὲ καὶ ἐν ἵπποις εἶναι οἱ Δαίμονες διὰ τὴν ὀγλιγωρότητα, καὶ διὰ τὴν ἐτοιμασίαν ὅπου

(1) „Οὐ παρήκουσε δὲ οὐδὲ τοῦ Υἱοῦ ὁ Πατὴρ, ἀλλὰ ἔσωσεν αὐτόν (κατὰ τὸ ἀνθρώπινον) δεξιὰν αὐτοῦ ὄντα· ἔσωσεν οὐχ ἀπλῶς, ἀλλ' ἐν δυνασεῖαις· τούτῳ ἐν θεοσημεσίαις.

ἔχουν, εἰς τὸ νὰ πολεμοῦν τοὺς Χριστιανοὺς. (1) καὶ διὰ τὸν κάθε αἰσθητὸν καὶ ὀρθόδοξον βασι-
 ῆμπορει δὲ νὰ λέγεται ὁ Ψαλμὸς οὗτος καὶ κατὰ τῶν λέει...
 αἰσθητῶν ἐχθρῶν, τῶν βαρβάρων καὶ ἀλλοφυλῶν,

ΨΑΛΜΟΣ Κ'.

„Εἰς τὸ τέλος Ψαλμὸς τῷ Δαβὶδ“.

Καὶ οὗτος ὁ Ψαλμὸς εἰς τὸ τέλος ἐπιγράφεται, διὰ τὴν περιέχει προφητείαν· ἢ καὶ διὰ τὴν αὐτὸς ἔ-
 λαβε τὸ τέλος καὶ τὴν ἐκπλήρωσίν του, εἰς τοὺς χρόνους τοῦ βασιλείως Ἑζεκίου· λέγουσι γὰρ, ὅτι ἀφ’
 οὗ ἡσθένησεν ὁ Ἑζεκίας τὴν ἀβοήθητον ἐκείνην καὶ θανατηφόρον ἀσθένειαν· καὶ ἀφ’ οὗ ἐπροσέθησαν εἰς
 αὐτὸν δεκαπέντε χρόνοι ζωῆς, καθὼς διηγείται ἡ δ’ τῶν Βασιλειῶν ἐν κεφ. κ’. βλέποντες οἱ φίλοι του
 τὸ παράδοξον αὐτὸ θαῦμα, εὐχαρίστησαν τὸν Θεὸν διὰ τὴν ὑγείαν τοῦ βασιλείως· τούτων λοιπὸν τῶν
 φίλων τὰς πρὸς Θεὸν εὐχαριστικὰς φωνάς, σχηματίζει ὁ παρὼν Ψαλμὸς· δι’ ὃ καὶ λέγει, „Ζωὴν ῥήτσα-
 τό σε καὶ ἔδωκας αὐτῷ“ ἢ καὶ ὁ ἴδιος Δαβὶδ προγνωρίσας τὴν ὑγείαν τοῦ βασιλείως, δι’ αὐτὸν ἐξεφώνησε
 τοῦτον τὸν Ψαλμὸν. (2)

1: „Κύριε ἐν τῇ δυνάμει σου εὐφραν-
 „ῖσθεται ὁ Βασιλεὺς.“

Ὁ βασιλεὺς, λέγει, θέλει ἀγαλλιάσῃ διὰ
 τὴν σωτηρίαν καὶ ὑγείαν, ὅπου ἔδωκας εἰς αὐτὸν
 Κύριε.

Εἰς τὴν δυνάμιν σου, λέγει, Κύριε, τὴν βοη-
 θητικὴν καὶ ἀνίκητον, θέλει εὐφρανθῇ ὁ πιστὸς βασι-
 λεὺς· καὶ τοῦτο τὸ πιστευόμενον ἀπὸ τὰς προλαβοῦ-
 σας εὐεργεσίας ὅπου ἔκαμες εἰς αὐτόν. (3)

2: „Τὴν ἐπιθυμίαν τῆς καρδίας αὐτοῦ
 „ἔδωκας αὐτῷ.“

„Καὶ ἐπὶ τῇ σωτηρίᾳ σου ἀγαλλιάσε-
 „ται σφόδρα.“

Ἐπιθυμίαν τῆς καρδίας τοῦ Ἑζεκίου λέγει,
 τὴν κατὰ τῶν ἐχθρῶν του νίκην· ἢ τὴν προσθήκην
 τῆς ζωῆς· ἢ ἀπλῶς κάθε δικαίαν του αἵτησιν. (4)

Καὶ

(1) Σὺ δὲ νοήσεις ἵππους καὶ τὰ σκευήματα τῶν παθῶν, οἷς ἐπιβαίνουνσι Δαίμονες· ἄρματα δὲ τὴν σύμπτωσιν
 τῶν παθῶν, ἐν οἷς παρασκευάζονται κατ’ ἡμῶν οἱ νοητοὶ Ἀσσύριοι· ἀλλὰ γὰρ οἱ τὸ θεῖον ἐπικεκλημένοι ὄνομα,
 πάντα τὰ πάθη νικῶσι, καὶ ἐν καθ’ ἑνὶ κατὰ συστήματα.

(2) Ἀρμόζει δὲ ὁ Ψαλμὸς οὗτος καὶ εἰς τὸν Δαβὶδ, καὶ εἰς τὸν Χριστὸν, καὶ εἰς κάθε Χριστιανόν.

(3) Ὁ δὲ Ἀγγέλιος λέγει „Καὶ πᾶς ὁ βασιλεύων τῶν παθῶν ἐστὶ Βασιλεὺς, εὐφραίνόμενος ἐπὶ τῇ δυνάμει τοῦ
 Θεοῦ· τούτῃ τῇ Εὐαγγελικῇ Διδασκαλίᾳ· οὗ γὰρ ἐπαισχύνομαι, φησὶν ὁ Παῦλος, τὸ Εὐαγγέλιον· δύναμις
 γὰρ Θεοῦ ἐστὶν εἰς σωτηρίαν (παρὰ τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ).“

(4) Ἄλλος δὲ λέγει „Ὁ σαρκικῶς μηδὲν ἐπιθυμῶν, καὶ τῷ πνεύματι περιπατῶν, ἐπιθυμίαν καρδίας λαμβάνει ἀ-
 πὸ Θεοῦ· τούτου γὰρ ὁ Θεὸς ἐν ἀγαθοῖς ἐμπληρᾷ τὴν καρδίαν (παρὰ τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ).“

„καὶ τὴν θῆλυσιν τῶν χειλέων αὐτοῦ
„οὐκ ἐστερησας αὐτόν.

Ἐκεῖνο ὅπου εἶπεν ἄνωτέρω, τὸ λέγει καὶ ἔ-
δω, διπλασιαζόντας τὰ λόγια οὐκ τὴν ἡδονὴν τῆς
πρὸς Θεοῦ εὐχαριστίας· ἐπειδὴ φυσικῶς τῇ τροπῇ,
ἐκεῖνο ὅπου ἐπιθυμεῖ τινὰς μὲ τὴν καρδίαν, αὐτὸ
πολλὰκις ἀναφέρει καὶ ζητεῖ καὶ μὲ τὰ χεῖλη· θῆλη-
σιν δὲ ἐδὼ νοοῦμεν τὴν αἵτησιν.

3: „Ὅτι προέφθασας αὐτόν ἐν εὐλογίαις
„χρησιότητος.

Ἐπειδὴ, λέγει, ἐσὺ Κύριε, ἐπρόφθασες, καὶ
πρὸ τοῦ νὰ σοῦ ζητησῇ ὁ βασιλεὺς, σὺ πολλὰκις
εὐεργετήσας αὐτόν· εὐλογίας γὰρ χρησιότητος ἐδὼ
θέλομεν ἐνοήσομεν τὰς εὐεργεσίας, τὰς ὑπὸ τῆς
χρησιότητος τοῦ Θεοῦ γενομένας εἰς τὸν Ἐζεκιάν.

„Ἐθῆκας ἐπὶ τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ στέ-
„φανον ἐκ λίθου τιμίου.

Ἐδὼ ἀριθμεῖ τὰς εὐεργεσίας, ὅπου ὁ Θεὸς
ἔδωκεν εἰς τὸν Ἐζεκιάν· δηλαδὴ, ὅτι προτίτερα ἀ-
πὸ ὅλας τὰς ἄλλας, ἐχάρισεν εἰς αὐτόν τὸ διάδημα
καὶ τὴν κορόναν τῆς βασιλείας. (1)

4: „Ζωὴν τίησά τοι, καὶ ἔδωκας αὐ-
τόν.

Σὺ Κύριε, λέγει, ἐχάρισας, ὅχι μόνον νί-

κην, ἀλλὰ καὶ ζωὴν καὶ ὑγίαν εἰς τὸν Ἐζεκιάν,
ὥστε ὅπου μὴτε ἀπὸ τοῦ ἐχθροῦ του νὰ νικηθῇ,
μὴτε ἀπὸ τὴν ἀσθενείαν του νὰ ἀποθάνῃ· ταῦτα
γὰρ καὶ τὰ δύο θέλομεν νοήσομεν ἐδὼ.

„Μακρότητα ἡμερῶν εἰς αἰῶνα αἰῶ-
„νος.

Ὅχι μόνον, λέγει, ἐχάρισες Κύριε, ἀπλῶς
ζωὴν εἰς τὸν Ἐζεκιάν, ἀλλὰ καὶ ζωὴν μακράν· τὸ
δὲ εἰς αἰῶνα αἰῶνος, κυρίως μὲν γράφει ὁ Δαβὶδ,
διὰ τὸν μέλλοντα καὶ ἀτελευτήτου αἰῶνα, μερικαί-
φορὰς δὲ γράφει τοῦτο, καὶ διὰ τὸ τοῦ παρόντος
χρόνου καὶ αἰῶνος μακρὸν διάστημα· ἄλλοτε δὲ γρά-
φει τοῦτο, καὶ διὰ τὸ βεβαίον καὶ ἀμετάσπρετον
τοῦ πρᾶγματος· καθὼς τῶρα ἐδὼ· ἦτοι ἔδωκας εἰς
αὐτὸν ζωὴν, καὶ ζωὴν μακράν, καὶ μακρότητα ἡ-
μερῶν βεβαίαν· ἀνίσως δὲ νοήσῃ τινὰς, ὅτι τοῦτο
λέγει καὶ διὰ τὴν αἰώνιον ζωὴν, καὶ τοῦτο τὸ νόημα
δὲν εἶναι μακράν ἀπὸ τὴν ἀλήθειαν.

5: „Μεγάλῃ ἡ δόξα αὐτοῦ ἐν τῷ σωτη-
„ρίῳ σου.

Ἀφ' οὗ ὁ βασιλεὺς Ἐζεκίας ἔλαβε τὴν θείαν
βοήθειαν καὶ εὐεργεσίαν, καὶ ὅχι μόνον ἐλυτρώθη πα-
ραδόξως ἀπὸ τοῦ ἐχθροῦ, ἀλλὰ καὶ ἔλαβε ζωὴν μα-
κράν· δεκαπέντε χρόνους· διὰ ταῦτα λέγω, ἔγινε μεγάλ-
ος καὶ ἔνδοξος εἰς ὅλα τὰ ἔθνη, τόσον ὅπου καὶ οἱ
βασιλεῖς ἐσέλλον ἄσπρα καὶ πρᾶσις καὶ ἐλπίδας
πρὸς αὐτόν, ζητοῦντες τὴν φιλίαν του. Καὶ τοῦ-
το ἔγινε διὰ τὴν ἐπισκοπὴν καὶ ἐξάριστον πρόνοιαν
ὅπου ἔλαβε παρὰ Θεοῦ. (2)

Δό.

(1) Ὁ δὲ θεὸς Κύριλλος λέγει, ὅτι ἀρμόζει τὸ ῥητὸν τοῦτο εἰς τὸν Δαβὶδ, ἥ τις νικήσας τοὺς Ἀμμωνίτας, ἔ-
λαβε τὸν στέφανον τοῦ Βασιλέως αὐτῶν Μολχὰμ (ὅρα Κεφ. ιβ'. τῆς Β'. τῶν Βασιλειῶν) ὅπερ κατὰ τὸν αὐτὸν
Κύριλλον ἦτον ἔδωκεν τῶν Ἀμμωνιτῶν. καὶ εὗρον εἰς τὸν στέφανον ἐκεῖνον ἕνα πολύτιμον λίθον, ἔβαλεν αὐτὸν εἰς
τὸ ἐδικόν του διάδημα· λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος, Ἐξ ὧν τις ἐπιτηδεύει σφεαροῦται· ὁ γὰρ δικαίως τὸ δίκαιον διώ-
ξας ἀπολήφεται τὸν τῆς δικαιοσύνης στέφανον· ὁ δὲ τὴν Τριᾶδα δοξάζων ἱερῶς κομιεῖται τὸν ἀμαρτανιὸν τῆς δό-
ξης στέφανον· τοῦ Ἀποστόλου δὲ λέγοντος τοῖς μαθηταῖς, χαρὰ καὶ στέφανός μου, πολλοὶ μᾶλλον οἱ Χριστοῦ μαθηταί
λίθοι τίμιοι διὰ τῆς ἀρετῆς, ὡς στέφανος πλακέντες ἐπιτεθήσονται τῇ Χριστοῦ κεφαλῇ (παρὰ τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ)

(2) Μεγάλῃ δὲ εἶναι καὶ ἡ δόξα τοῦ Χριστοῦ· ὅχι μόνον διὰ τὴν ἔσωσην αὐτὸν ὁ Πατὴρ κατὰ τὸ ἀνθρώπινον, καὶ ἀ-
νέ-

„Δόξαν καὶ μεγαλοπρέπειαν ἐπιθή-
σεις ἐπ' αὐτόν.

Ὅχι μόνον, λέγει, ἐδόξασας τὸν Ἐξέκλιον Κύ-
ρια, ἀλλὰ καὶ ἀκόμη θέλεις δοξάσεις αὐτόν, καὶ
μεγαλύτερον θέλεις κόμης διὰ τὰς πρὸς αὐτόν εὐερ-
γείας σου.

6: „Ὅτι θείης αὐτῷ εὐλογίαν εἰς αἰῶνα
αἰῶνος.

Ἡ εὐλογία, ἄλλοτε μὲν δηλοῦ, τὴν εὐφημί-
αν καὶ ἑπαινον ὡς τὸ „Εὐλόγει ἡ ψυχὴ μου τὸν
Κύριον“ (Ψαλ. ργ'. 1) ἄλλοτε δὲ, τὴν χάριν καὶ
εὐεργεσίαν ὡς τὸ „Προέσθασας αὐτόν ἐν εὐλογί-
αις, χρηστότητος“ (Ψαλ. 1. 3) δηλοῦ δὲ ἀκόμη ἡ
εὐλογία καὶ τὴν μετάδοσιν τοῦ ἁγιασμοῦ, ὡς ἐπὶ
τοῦ παρόντος· κάποτε δὲ δηλοῦ καὶ τὴν βλασφημί-
αν, κατὰ φράσιν ἐναντίαν· καθὼς εἶναι ἐκεῖνο ὅπου
εἶπεν ὁ Διάβολος περὶ τοῦ Ἰωβ „Ἡ μὲν εἰς πρόσω-
πόν σε εὐλογήσει· ἡτοὶ βλασφημήσει“ (Ἰωβ. 6'. 5) δη-
λοῦ δὲ πρὸς τοῦτοις, καὶ τὸν χαιρετισμόν· καθὼς εἶναι
ἐκεῖνο ὅπου εἶπεν ὁ Ἐλισσαῖος πρὸς Γιεζή „Καὶ ἐ-
άν εὐρῇς ἄνδρα, οὐκ εὐλογήσεις αὐτόν.“ (δ'. Βασιλ. δ.
21) ἡτοὶ δὲν θέλεις χαιρετῆσαι αὐτόν· σὺ λοιπὸν, λέ-
γει, Κύρια, θέλεις δώσεις εἰς τὸν Ἐξέκλιον εὐλο-
γίαν· ἡτοὶ διὰ τῆς ἐπισκοπῆς σου· εὐθὺς γὰρ, λέγει
ὅπου ἐστὶ Κύρια ἐπιβλέψης εἰς τὸν Ἐξέκλιον, αὐ-
τὸς θέλει γεμίσει ἀπὸ χαρᾶν.

„Εὐφρανεῖς αὐτόν ἐν χαρᾷ μετὰ τοῦ
προσώπου σου.

Ὁ Σύμμαχος ἡρμήνευσεν ἀπὸ τοῦ προσώπου
σου· ἡτοὶ διὰ τῆς ἐπισκοπῆς σου· εὐθὺς γὰρ, λέγει
ὅπου ἐστὶ Κύρια ἐπιβλέψης εἰς τὸν Ἐξέκλιον, αὐ-
τὸς θέλει γεμίσει ἀπὸ χαρᾶν.

7: „Ὅτι ὁ Βασιλεὺς ἐλπίζει ἐπὶ Κύριον,
καὶ ἐν τῷ ἔλεει τοῦ ὑψίστου οὐ μὲν
σαλευθῇ.

Ὁ βασιλεὺς, λέγει, δὲν ἐλπίζει εἰς στρατευ-
ματα, οὐδὲ εἰς πλούτον, ἢ εἰς ἄλλα τοιαῦτα μά-
ταια πράγματα· ἀλλὰ εἰς μόνον ἐσένα τὸν ἐλεήμο-
να καὶ βοηθὸν Θεόν· διὰ τοῦτο καὶ δὲν θέλει σα-
λευθῇ ἀπὸ τοῦ ἐχθροῦ. (1)

8: „Εὐρεθεὶν ἡ χεὶρ σου πᾶσι τοῖς ἐχθροῖς
σου.

ἤνευσεν, ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν ἀνάλυσιν καὶ διὰ τὴν ἐνδεξίαν τῆς μεγαλωσύνης καθέδραν (παρὰ τῇ Νικίτῃ.) Ση-
μειῶσαι δὲ, ὅτι περιφανέστερος ἔγινεν ὁ Ἐξέκλιος διὰ τὸν ἀναποδισμὸν ὅπου ἔκαμεν ὁ ἥλιος εἰς σημεῖον τῆς ὑγείας
του, γυρίσας ὀπίσω εἰς τὴν ἀνατολὴν δέκα ὥρας· ὅθεν καὶ οἱ Βαβυλώνιοι τοῦτο τὸ θαῦμα ἰδόντες ἐξεπλάγησαν· καὶ
δρα ἐν Κεφ. Κ'. τῆς Δ'. τῶν Βασιλ. σίχ. 10. όταν δὴ ἡ ἡμέρα ἐκείνη ἐγίνε τριανταδύ ὥρας· δέκα, ὅπου ἦ-
τον κατεβασμένος ὁ ἥλιος· καὶ δέκα, ὅπου ἐγύρισεν ὀπίσω, εἴκοσι· καὶ δώδεκα ὥρας, ὅπου ἔκαμε πάλιν ἀπὸ ἀ-
πὸ ἀνατολῆς ἕως Δυσμῶν, ἕως καὶ τελειώσῃ τὸν φυσικὸν δρόμον τῆς ἡμέρας, τριανταδύ· ὅθεν καὶ ὁ Θεοδώριτος
εἶπεν „Ὅτι γὰρ μόνον σωτηρίαν αὐτῷ δεδοῦναι, ἀλλὰ καὶ περιφανῆ καὶ ὑψηλὸν πεποίηκας αὐτόν καὶ περίβλεπτον,
πῶ δὲ τῶν πολεμίων παραδόξῃ θανάτῳ, καὶ τῷ τὸν ἥλιον τὴν ἐναντίαν δραμεῖν· οὕτω δὲ τοῦτο πανταχοῦ γῆς καὶ
θαλάσσης ἐγένετο γνωστόν, ὡς τῶν Βαβυλωνίων τὴν Βασιλέα δῶρα πέμψαι· τοῦ γὰρ Ἐζεκίου χάριν ὑπέλαβε
τοῦτο δεδρακέναι, ἢ πεπονθέναι τὸν ἥλιον, τῇ τῶν Ἀσσυρίων θανάτῳ χρώμενος τεκμηρίῳ· ὁ δὲ μέγας Ἀθανά-
σιος λέγει „Τοῦτο ἦν ὃ ἐπεθύμει κατὰ ψυχὴν ὁ Δαβὶδ καὶ ἐδέετο λαβεῖν· ὅπερ καὶ δοθὲν γέγονεν αὐτῷ οἷά τις
ἐφάνατο ἐκ λίθου τιμίου τὴν κεφαλὴν δοξάζων· δοξάζεται γὰρ ἐν πᾶσι τοῖς ἔθνεσιν ὁ Δαβὶδ, μετὰ τοῦ Κυρίου
ἑαυτοῦ καὶ ἰσοῦ κατὰ σάρκα· οὐ μόνον δὲ ἐφάνατο αὐτῷ γέγονε τὸ σωτήριον· ἀλλὰ καὶ ζωὴ καὶ μακρομέρεια καὶ δό-
ξα καὶ μεγαλοπρέπεια καὶ εὐφροσύνη καὶ χαρὰ καὶ ἔλεος οὐ σαλευόμενον.“ (παρὰ τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ.)

(1) Ὅρα δὲ, ὅτι πρὸς τὸ μὴ σαλευθῆναι ἡμᾶς, δύο τούτων χρεῖα· ἐλπίδος τῆς ἡμετέρας, καὶ ἔλεος Θεοῦ· ἐάν
οὐκ πρῶτον ἡμεῖς ἐλπίσωμεν, ἐπακολουθήσει πάντως καὶ τοῦ Θεοῦ ὁ ἔλεος, καὶ οὐ σαλευθώμεθα· οὐδεὶς γὰρ
ἠλπίσαν ἐπὶ τὸν Κύριον καὶ κατήσχυνθη, ὡς εἶπεν ὁ Σειράχ „Τίς ἐνεπίστευσε Κυρίῳ καὶ κατήσχυνθη;“ (Σειρ. ιε'.
4.)

„σου· ἡ δεξιὰ σου εἵροι πάντας τοὺς
„μισοῦντάς σε.

Θεοῦ χεὶρ, εἶναι ἡ θεία σου δύναμις, εἰς τὴν
ὁποῖαν εὐχεται ὁ Δαβὶδ νὰ πέσουν ὅλοι, ὅσοι βλα-
σφημοῦν τὸν Θεόν· ἡ δύναμις σου, λέγει, Κύριε,
ἄμποτε νὰ εὐρεθῇ: ἤγουν νὰ τιμωρήσῃ, ὅλους τοὺς
ἐχθρούς σου· καὶ ἡ δεξιὰ σου νὰ εὕρῃ: ἤγουν νὰ
καταφθάσῃ καὶ νὰ παιδεύσῃ, ὅλους ἐκείνους ὅπου
σὲ μισοῦν.

9: „Ὅτι ᾤσεις αὐτοὺς ὡς κλίβανον
„πυρὸς εἰς καιρὸν τοῦ προσώπου σου.

Ὅλους, λέγει, τοὺς ἐχθρούς σου θέλεις κατα-
καύσεις μὲ τὸ πῦρ τοῦ θυμοῦ σου Κύριε· Κλίβα-
νον δὲ ὀνομάζει τὸν φούρνον· εἰς καιρὸν δὲ τοῦ
προσώπου σου εἶπεν, ἀντὶ τοῦ, ἐν τῷ καιρῷ τῆς σῆς
κριτικῆς ἐπισκοπῆς, ὅταν ἴδῃς αὐτοὺς, ὅχι μὲ ὁμ-
μα χαροποιὸν, ἀλλὰ μὲ ἀνήμερον καὶ ἐχθρικόν
πρόσωπον, „Πρόσωπον γὰρ, λέγει ὁ ἴδιος Δαβὶδ,
Κυρίου, ἐπὶ ποιοῦντας κακὰ, τοῦ ἐξελοθεῖσθαι ἐκ
γῆς τὸ μνημόσυνον αὐτῶν. (Ψαλ. λγ. 16) (1)

„Κύριος ἐν ἔργῳ αὐτοῦ συνταράξει αὐ-
„τοὺς, καὶ καταφαγεται αὐτοὺς πῦρ.

10: „Τὸν καρπὸν αὐτῶν ἀπὸ τῆς γῆς ἀπο-
„λεῖς, καὶ τὸ σπέρμα αὐτῶν ἀπὸ υἰῶν
„ἀνθρώπων.

Μὲ τὰ λόγια ταῦτα προλέγει ὁ Δαβὶδ τὴν

ἀπώλειαν, ὅπου μέλλουν νὰ λάβουν οἱ ἐχθροὶ τοῦ
Θεοῦ, καὶ ἀριθμεῖ τὰ ἔδη τῶν τιμωριῶν, ὅπου ἔ-
χουν νὰ δοκιμάσουν· δηλαδὴ ὅτι, ὅταν αὐτοὶ δο-
κιμάσουν τὴν Θεϊκὴν ὀργὴν, τότε θέλουν ταραχθοῦν
ἀπὸ κάθε μέρος, ἀποροῦντες, καὶ θέλουν καοῦν,
καὶ ὁ καρπὸς τῶν χωραφίων αὐτῶν ἔχει νὰ διαφ-
θαρῇ· καὶ τὸ σπέρμα τῶν: ἤγουν τὰ τέκνα τῶν,
μέλλουν νὰ ἀφανισθοῦν ἀπὸ τὴν γῆν καὶ ἀπὸ τοὺς
ἀνθρώπους. (2)

„Ὅτι ἐκλιναν εἰς σὲ κακὰ.

Αὐτὰ ὅλα, λέγει, τὰ ἄνω εἰρημένα, θέ-
λουν πάθουν οἱ ἐχθροὶ σου Κύριε, ἐπειδὴ ἐκίνησαν
ἐναντίον σου κακὰ, βλασφημοῦντες τὸ ἑνδοξόν σου
ὄνομα· καὶ ἐπιβουλεύοντες καὶ κακοποιοῦντες τοὺς
ἐδικαίους σου δούλους.

„Διελογίσαντο βουλας, αἷς οὐ μὴ δύ-
„νονται στῆναι.

Ἀγκαλὰ, λέγει, καὶ οἱ ἐχθροὶ ἐμελέτησαν
πολλὰ κακὰ καὶ ἐναντίον σου Κύριε, καὶ ἐναντίον τῶν
δούλων σου, ἀλλ' ὅμως δὲν θέλουν δυνηθῶν νὰ με-
νουν εἰς τὰς μελέτας καὶ ἀποφάσεις τῶν· ἐπειδὴ καὶ
θέλουν ἀφανισθῶν αἱ βουλαὶ τῶν.

„Ὅτι ᾤσεις αὐτοὺς νῶτον.

Κάθε ἄνθρωπος ὅπου φεύγει, νῶτος καὶ
πλάτη γίνεται εἰς τοὺς κυνηγοῦντας αὐτόν· ἐπειδὴ
καὶ

(1) Δεδιπνῶνται δὲ οἱ Κυριοκτόνοι· Ἑβραῖοι, ἐμπρησμοὶς ἢ πολέμῳ ἢ λιμῷ κατὰ τὸν καιρὸν ἐκεῖνον, ὅτε ἐπέβλε-
ψεν ὁ Θεὸς εἰς τὸ τιμωρῆσασθαι αὐτοὺς διὰ Ῥωμαίων, ὡς τὸ τοῦ Χριστοῦ Μυσήριον περιῦβρίζοντας· ἄλλος φησὶ
παρὰ τῷ Νικήτῃ· λέγει δὲ ἢ ὁ Θεὸς Κύριλλος· „Οἱ εἰς τὸν Χριστὸν ἐχειληφότες τὸν Ψαλμὸν, εἰς τοὺς Ἰουδαίους
τὰς τιμωρίας ἐξέλαβον, ἀπὸ τοῦ εὐρεθεῖν ἡ χεὶρ σου πᾶσι τοῖς ἐχθροῖς σου· ταῦτα γὰρ ἐπενεχθήσεται φασὶν αὐ-
τοῖς εἰς τὸν καιρὸν τῆς τοῦ προσώπου σου παρουσίας, διὰ περ ἐμνηχανήσαντο κατὰ σοῦ· διδὲ ἢ τέθειται νῶτον
τοῖς ἐξ Ἑθνῶν πιστοῖς· πρῶτον μὲν ἰδοὶ Θεοῦ ἢ λαὸς χρηματίσαντες, ὕψιστον δὲ ἄλλαις, τῆς ἰσοθείας παρα-
χαρήσαντες τοῖς ἐπ' ἐσχάτων κληθεῖσιν Ἑθνικοῖς, οἳ τινες ἢ πρῶτοι γεγέννηται κατὰ τὸ „Ἔσονται οἱ
πρῶτοι ἔσχατοι, ἢ ἔσχατοι πρῶτοι· ἐν δὲ τοῖς περιλοίοις φησὶν, ὅτε τὸ πλήρωμα τῶν Ἑθνῶν εἰσελάθῃ, τότε πᾶς
Ἰσραὴλ σωθήσεται (παρὰ τῇ ἐκδεδ. Σειρῇ.)

(2) Σημειώσαι ὅτι ἐν ἄλλῳ Ψαλμῷ εἶπον ὅτι καὶ Κύριε ἐν ὀργῇ σου συνταράξεις αὐτοὺς.

καὶ ἄλλο τι μέρος τοῦ σώματός του δὲν φαίνεται, εἰμὴ μόνη ἢ πλάτη· τοὺς ἐχθρούς σου λοιπὸν, λέγει, Κύριε, θέλεις κάμεις νὰ φεύγουν ἀπὸ τοῦ φόβου τους, καὶ νὰ μὴ δύνανται νὰ σταθοῦν ἐμπροσθέν σου.

„Ἐν τοῖς περιλοίποις σου ἐτοιμάσεις
τὸ πρόσωπον αὐτῶν.

Ἐδῶ εἶναι σχῆμα ὑπερβατὸν κατὰ τὸν Θεοδώριτον, ὅπερ οὕτως ἐξομαλίζεται, ἀνίσως καὶ θέλωμεν νὰ φυλάξωμεν τὴν ἀκολουθίαν τοῦ νοήματος· ἐν τοῖς περιλοίποις αὐτῶν ἐτοιμάσεις τὸ πρόσωπόν σου· ἦτοι οὗτα ἐκεῖνοι ὅπου μένουν ἀπὸ τοὺς σφραγέντας εἰς τὸν πόλεμον ἐχθρούς σου, ἔχουν νὰ φύγουν καὶ νὰ γλυτώσουν· ὅχι· ἀλλὰ καὶ κατ' ἐκείνων θέλεις ἐτοιμάσεις τὴν ἐπισκοπὴν σου· ἤγουν θέλεις τιμωρήσεις καὶ αὐτούς. (1)

„Υψώθητι Κύριε ἐν τῇ δυνάμει σου.

Εἰς τὸν ἕβδομον Ψαλμὸν ἐρανερῶσαμεν τίδη-
λογῇ τὸ, ὑψώθητι· ὅθεν καὶ ὅρα ἐκεῖ· ἐπειδὴ καὶ
τὸ ῥητὸν τοῦτο, εἶναι ὅμοιον μὲ τὸ ἐκεῖ· ἤγουν
τὸ „Υψώθητι ἐν τοῖς πέρασι τῶν ἐχθρῶν σου. (2)

„Ἀσομεν καὶ ψαλοῦμεν τὰς δυνα-
στείας σου.

Εἰς τὸ τέλος τοῦ δωδεκάτου Ψαλμοῦ εἵπομεν
τί σημαίνει τὸ, ἄσω, καὶ τὸ ψαλῶ. Μερικοὶ δὲ
ὡς ὁ θεὸς Κύριλλος, προσαρμάζουν τὸν Ψαλμὸν τοῦ-

τον καὶ εἰς τὸν Δαβὶδ, λέγοντες, ὅτι τοῦτον ἔφα-
λε διὰ λόγου του· ἀνίσως δὲ δεχθῶμεν τὸ νόημα
τοῦτο· (ἐπειδὴ τίποτε δὲν ἐμποδίζει νὰ τὸ δεχ-
θῶμεν) ὥς ἐρμηνεύσωμεν καὶ ἄλλως τὰ ῥητὰ τοῦ
Ψαλμοῦ· εὐθὺς λοιπὸν τὸ „Κύριε ἐν τῇ δυνάμει
σου ἐφρανήσεται ὁ βασιλεὺς καὶ ἐπὶ τῇ σωτηρίᾳ
σου ἀγαλλιάσεται, νοοῦμεν, ὅτι τὸ εἶπεν ὁ Δαβὶδ
πρὸς τὸν Δεσπότην Χριστὸν, ὃς τις εἶναι Θεοῦ δύ-
ναμις, ὡς λέγει ὁ Παῦλος „Χριστὸν Θεοῦ δύνάμει
καὶ Θεοῦ σοφίαν (ἀ. Κορ. ἀ. 24.) αὐτὸς
ὁ ἴδιος εἶναι καὶ σωτὴρ κατὰ τὸν Εὐαγγελιστὴν, εἰ-
πόντα „Αὐτὸς γὰρ σώσει τὸν λαόν αὐτοῦ (Ματθ.
ἀ. 21.) καὶ πρὸς μὲν τὸν Πατέρα εἶπε τὸ „Κύ-
ριε ἐν τῇ δυνάμει σου, πρὸς δὲ τὸν Υἱόν τὸ „Καὶ
ἐπὶ τῇ σωτηρίᾳ σου· ἦτοι θέλει ἐφρανήσῃ ὁ βασι-
λεὺς διὰ τὴν παρὰ σοῦ γενομένην εἰς αὐτὸν σωτη-
ρίαν· ἔτι δὲ καὶ τὰ ἀκόλουθα ῥητὰ ἡμποροῦν νὰ
λέγονται· ἄλλα μὲν, πρὸς τὸν Πατέρα, ἄλλα δὲ,
πρὸς τὸν Υἱόν· καὶ ἀληθῶς ἡγαλλιάσματο καὶ ἐφ-
ράνηθη ὁ Δαβὶδ, ἐπειδὴ καὶ ἐθαύαστο καὶ μετὰ
θάνατον τὸ τῆς θείας ἐνανθρωπήσεως Μυστήριον· διὰ
τί, ἀνίσως φορῶν ἀκόμη τὸ σῶμα τοῦτο τὸ παχὺ
καὶ σκοτεινόν, προεῖδε τὰ μέλλοντα μὲ τοὺς ὀρθολο-
γισμοὺς τῆς ψυχῆς, πολλῶ μᾶλλον εἶδε καθ' ὁπωτέρου
αὐτὰ μετὰ θάνατον, ἀπ' οὗ ἐξεδύθη τὸ σῶμα;

Ἀκολουθῶν δὲ πόθον καὶ ἐπιθυμίαν καρδίης,
θέλωμεν νοήσωμεν τὸν πόθον, ὅπου εἶχεν ὁ Δαβὶδ
νὰ ἰδῇ αὐτὴν τὴν τοῦ Σωτῆρος ἐνανθρωπήσιν, τῆς
ὁποίας προεῖδε μόνον τὸν τυπὸν· θέλησιν δὲ τῶν
χειλέων τοῦ Δαβὶδ νοοῦμεν, τὸ νὰ θέλῃ πάντοτε ὁ
Δαβὶδ νὰ ψάλλῃ εἰς τὸν Θεόν· ἀλλὰ καὶ τῇ ἀληθείᾳ
πάντοτε ψάλλει, μεταχειριζόμενος τὰ χεῖλη τῶν Χρι-
στιανῶν, ὅπου καθ' ἐκαστὴν ψάλλουν καὶ ἀναγιγνώσκουν
τοὺς ἱερους τοῦ Ψαλμοῦ· ζῶν δὲ ἡτήσαστο καὶ ἑ-
λα-

(1) Τοῦτο δὲ ἠκολούθησε καὶ εἰς τοὺς Ἀσσυρίους· διὰ τὴν ἀπ' οὗ ἐθανατώθησαν ὑπὸ Ἀγγέλου ἑκατὸν ὀγδοήκοντα
πάντε χιλιάδες Ἀσσύριοι, οἱ ἐπίλοιποι ὅσοι ἔμειναν, τὰ νύκτα σφάξαντες ἑφύγον· ἀλλὰ καὶ εἰς αὐτοὺς ἡτοιμάσθη
τὸ πρόσωπον τοῦ Θεοῦ καὶ ἡ ὄψις· διὰ τὴν τὸν Σαναχρηὶμ ἀπελθόντα εἰς τὰ Βασιλεία του, οἱ παῖδες αὐτοῦ ἐθα-
νάτωσαν αὐτόν· ἀλλὰ καὶ ὁ Χριστὸς ἡμπορεῖ νὰ λέγῃ τοῦτο πρὸς τὸν Πατέρα· ὅτι τοὺς Ἰουδαίους ἐθῆκας νῦτον·
ἦτοι ὀπίσω σου ἀπέστρεψας, καὶ ἡτοιμάσθη αὐτοῖς τὰ ἐκ τῆς ἐργῆς σου κακὰ. (παρὰ τῷ Νικήτῃ)

(2) Λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος „Οὐ ταπεινὸς ἔν ὁ Θεὸς ὑψοῦται· οὐδὲ ὁ μὴ ἔχει προσλαμβάνει· ἀλλ' ὅπερ ἔχει
δείκνυσιν· εἰκότως τοῖνον εἶπεν· ὑψώθητι Κύριε ἐν τῇ δυνάμει σου· δείκνυται γὰρ σου τὸ ὕψος διὰ τῆς ἀγῆτης
δυνάμεως· ἢν ἡμεῖς ἔδοντες καὶ ὑμνεῖντες σε, διατελέσωμεν· τὰς σὰς θαυματουργίας διεξιόντες.

λαβε, διὰ τί πολλάκις κινδυνεύσας νὰ ἀποθάνῃ ἀπὸ τοὺς ἐχθροὺς σου, διὰ προσευχῆς μόνης ἐγλύτωσεν ἀπὸ αὐτοὺς· μεγάλη δὲ ἦτον ἡ δόξα τοῦ Δαβὶδ ἐν τῷ σωτηρίῳ σου· τουτέστι διὰ τὴν παρὰ σοῦ σωτηρίαν· ἐδοξάσθη γὰρ ἀληθῶς, ὅτι ἀπὸ τὴν ρίζαν καὶ τὸ σπέρμα αὐτοῦ ἡ σωτηρία ἡμῶν ἐβλάστησεν· ἦτοι ὁ Δεσπότης Χριστὸς, καὶ μέγας ἔγινε καὶ περιβόητος· εὐφρανεῖς δὲ αὐτὸν ἐν χαρᾷ μετὰ τοῦ προσώπου σου· ἦτοι θέλεις χαροποιήσεις αὐτὸν διὰ μέσου τοῦ Υἱοῦ σου· πρόσωπον γὰρ Πατὴρ, ὁ Υἱὸς· καθὼς αὐτὸς ὁ ἴδιος εἶπεν· „Ὁ ἐωρακὼς ἐμὲ, ἐώρακε τὸν Πατέρα· (ΐω. ιδ'. 9.) ἐχθροὺς δὲ τοῦ Θεοῦ θέλεις νοήσεις, τοὺς μισοχρίστους Ἰουδαίους, εἰς τοὺς ὁποίους καταρᾶται καὶ προφητεύει, ὅσα κακὰ ἔπαθον· καὶ τῶν ὁποίων τὸ σπέρμα καὶ τὸ γένος ὅλον, διεφθάρη μὲ κοινὴν φθορὰν ἀπὸ τοὺς Ῥωμαίους· δηλαδὴ τῶν σαυρωσάντων τὸν Κύριον· ἐπειδὴ ἐκεῖνοι οἱ Ἰουδαῖοι, ὅπου ἦτον ἐσπορμένοι

εἰς τὰ ἄλλα μέρη τοῦ Κόσμου, ἐγλύτωσαν ἀπὸ ἐκείνων τὸν ἀφανισμόν· θήσεις δὲ αὐτοὺς ὡς κλίβανον πυρὸς ἐν τῷ καιρῷ τοῦ προσώπου σου· δηλαδὴ τοῦ Υἱοῦ σου, καθὼς εἶπομεν· ἐπειδὴ μετὰ τὴν ἐνσάρκον παρουσίαν τοῦ Χριστοῦ, ἄρχισαν νὰ ἔρχονται εἰς αὐτοὺς τὰ κακὰ, ἀφ' οὗ ὁ Χριστὸς εἶπε „Διὰ τοῦτο ἀρθήσεται ἀφ' ὑμῶν ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ· (Ματ. κα'. 43.) ἐν δὲ τοῖς περιλοιποῖς σου· ἦτοι εἰς τοὺς ἐκ τῶν Ἑβραίων πισεύσαντας πρὸς ἑσένα τὸν Υἱόν, ἐταπιάσεις· ἤγουν θέλεις κοσμήσεις, καὶ δοξάσεις τὸ γένος αὐτῶν· (1) δόξα γὰρ ἔγινεν εἰς τοὺς Ἑβραίους, τὸ νὰ γένουν πατέρες τῶν Ἀποστόλων, ἀγκαλὰ καὶ καθ' ἑαυτοὺς εἶναι ἀπὸ ὅλων μισητοί· προσκαρμύζεται δὲ ὁ Ψαλμὸς οὗτος, καὶ εἰς τὸν κατὰ καιροὺς ὀρθόδοξον βασιλέα ἡμῶν κατὰ τῶν πολεμούντων βαρβάρων, καθὼς καὶ ὁ πρότερος Ψαλμὸς.

ΨΑΛΜΟΣ ΚΑ'.

„Εἰς τὸ τέλος ὑπὲρ τῆς ἀντιλήψεως τῆς ἐωθινῆς.

Ὁ Ψαλμὸς οὗτος φανερῶς ἀναφέρεται εἰς τὸν Χριστὸν, κατὰ τὸν Θεοδώριτον, καὶ τὸν Θεολόγον Γρηγόριον· ἐπειδὴ καὶ προφητεύει διὰ τὴν ἐνανθρώπησιν, καὶ τὸ σωτήριον πάθος αὐτοῦ· τὰ ὅποια ἔλαβον τέλος· ἐπιγράφεται δὲ ὑπὲρ τῆς ἀντιλήψεως, διὰ τί περιέχει παρακάλασιν τοῦ Χριστοῦ, διὰ νὰ ἔλθῃ εἰς αὐτὸν ἀπὸ τοῦ Πατρὸς ἀντίληψις καὶ βοήθειαν, ἐνδυναμοῦσα αὐτὸν εἰς τὸ πάθος· πρόσκειται δὲ τῆς ἐωθινῆς· ἦτοι τῆς τοῦ Χριστοῦ· ἐπειδὴ καὶ ὁ Χριστὸς ὀρθρὸς ὀνομάζεται· ἦτοι ἡμέρας ἀρχή· ἀληθῶς γὰρ ἀνέτειλεν ὁ Χριστὸς εἰς ἡμᾶς τοὺς ἐν σκότει τῆς πλάνης εὐρισκομένους ἥλιος δικαιοσύνης, καὶ φῶς γνώσεως· παρεκάλει δὲ ὁ Χριστὸς ὡς ἄνθρωπος τὸν Πατέρα, διὰ νὰ διδάξῃ νὰ προσευχώμεθα καὶ ἡμεῖς εἰς τὸν καιρὸν τοῦ θανάτου μας· ἐπειδὴ εἰς τὸν καιρὸν τοῦ θανάτου, φυσικὰ δειλιᾷ καὶ ὁ πλεονεχὴς ἄνθρωπος· μερικοὶ δὲ νοοῦντες πρόθεσιν ἀντὶ προθέσεως· ἦτοι τὴν ὑπὲρ ἀντὶ περὶ (συνειθίζεται

(1) Ὁθεν· ἐπὶ ἐν ὑμέροις κληθῶσι καιροῖς, τότε ἡ πρόσωπον αὐτοῖς· τουτέστι παρρησία, δεθήσεται· ὅταν γὰρ, εἶπεν ὁ Παῦλος, τὸ πλήρωμα τῶν Ἑθνῶν εἰσέλθῃ, τότε πᾶς Ἰσραὴλ σωθήσεται· (παρὰ τῷ Νικήτῳ).

ται γὰρ καὶ τοῦτο τὸ σχῆμα εἰς τοὺς παλαιούς *) λέγουσιν, ὅτι ὁ Ψαλμὸς οὗτος εἶναι περὶ τῶν παθῶν τοῦ Χριστοῦ * ἐπειδὴ ταῦτα εἶναι ἀντίληψις ἑωθινή * ὅτι τότε περισσώτερον ἔλαμψεν εἰς ἡμᾶς ὁ νοητὸς ὁρῆτος : ἦτοι ὁ Χριστὸς, ὁ νικῆσας μὲ τὸν θάνατον τὸν ἔχοντα τὸ κράτος τοῦ θανάτου : τοῦτέστι τὸν Διάβολον. (1)

1: „ **Θεὸς ὁ Θεὸς μου, (πρόσχες μοι)**
ἵνα τί ἐγκατελίπες με.

Ὁ λόγος οὗτος, εἶναι μὲν δειλίας ἀνθρωπίνης ἴδιος, πισώνει ὁμῶς τὴν ἀληθῆ ἐνανθρωπήσιν τοῦ Χριστοῦ : δηλαδὴ πισώνει, ὅτι ἦτον τέλειος ἀνθρώπος, καὶ ἀκολούθως ἦτον ὑποκείμενος εἰς τὸν φυσικὸν φόβον. Πρόσχες μοι δὲ εἶπε πρὸς τὸν Πατέρα * ἐπειδὴ ἐκεῖνοι ὅπου παραδόντων τινὰ ἀνθρώπον εἰς τοὺς δαιμόνους πρὸς θάνατον, γυρίζουν τοὺς ὀφθαλμούς των, καὶ δὲν βλέπουν πλέον τὸν μέλλοντα θανατωθῆναι * ἵνα τί ἐγκατελίπες με ; τούτον τὸν λόγον λέγει, ὁ Κύριος, ὅχι πῶς ἐχωρίσθη ποτὲ ἀπὸ αὐτὸν ὁ Πατήρ, ἀφ' οὗ μίαν φοράν ἡ ἀνθρωπότης αὐτοῦ ἠνώθη καθ' ὑπόστασιν μὲ τὸν Χριστὸν καὶ Θεόν * ἀλλὰ λέγει τοῦτο, διὰ τὴν δειλίαν τοῦ θανάτου * διὰ τί ἂν ἐσύ, λέγει, Πάτερ, δὲν ἐμποδίσῃς ἀπὸ ἐμὲ τὴν βοήθειάν σου, ἐγὼ δὲν ἤθελα δειλιάσω τὸν θάνατον * περὶ τῆς δειλίας ταύτης τοῦ Κυρίου καὶ οἱ Εὐαγγελισταὶ διηγούνται, ὅτι ἐπροσυχύθη εἰς τὸν κήπον, καὶ παρεκάλει νὰ παρέλθῃ

ἀπ' αὐτοῦ τὸ ποτήριον τοῦ θανάτου * „ Πάτερ, λέγων, εἰ δυνατόν παρελθέτω ἀπ' ἐμοῦ τὸ ποτήριον τοῦτο * (Ματθ. κς'. 39.) ταύτην τὴν ἀρχὴν τοῦ Ψαλμοῦ ἐρῶναξεν ὁ Κύριος μὲ μεγάλῃ φωνῇ εἰς τὸν σκυρὸν λέγων Ἑβραϊστὶ „ Ἠλί ἡλί : λαμᾶ σαβαχθανί * ἦτοι „ Θεέ μου Θεέ μου, ἵνα τί με ἐγκατελίπες ; (Ματθ. κς'. 43.) ἤγουν διὰ τί με ἄφησες νὰ λάβω δειλίαν, εἰς καιρὸν ὅπου ἤξεύρεις, ὅτι τὸ μὲν Πνεῦμα εἶναι πρόθυμον, ἡ δὲ σὰρξ ἀσθενής ; ἡ διὰ τί παρεχώρησας νὰ θανατωθῶ, γινώσκωντας πῶς ἐγὼ δὲν ἔπραξα τι ἄξιον θανάτου ; (2)

„ Μακρὰν ἀπὸ τῆς σωτηρίας μου οἱ
λόγοι τῶν παραπτωμάτων μου.

Αἱ τιμωρίαι, λέγει, τῶν ἁμαρτιῶν μου, εἶναι μακρὰν ἀπὸ τὴν σωτηρίαν μου : ἤγουν δὲν ἐμποδίζουν τὴν σωτηρίαν μου * ἐπειδὴ καὶ τοιαῦται τιμωρίαι καὶ ἁμαρτίαι, δὲν εἶναι ὅλως εἰς ἐμέ * „ Ἀνομίαν γὰρ φησὶν οὐκ ἐποίησα (Ψ. νη'. 9.) ὁ γὰρ θάνατος, τῶν ἁμαρτανόντων εἶναι ἐπιτήμιον, καὶ

(1) Κύριλλος δὲ ὁ Ἀλεξανδρείας καὶ ὁ Θεοδώριτος ἀντίληψιν ἑωθινὴν ἐννοοῦσι τὴν Ἀνάστασιν τοῦ Κυρίου ἢ τις γέγονεν ἔρθρου βαθέος πρὸς τὴν αὐγὴν τῆς Κυριακῆς * ἀντίληψις λοιπὸν εἶναι ἡ Ἀνάστασις, διὰ τί ἀπεδίωξε τῶν σαρκῶν τὴν φθορὰν καὶ τὸν θάνατον * λέγει δὲ καὶ ὁ Νύσσης Γρηγόριος εἰς τὴν ἐπιγραφὴν ταύτην „ Ὁ φελησάτω καὶ ἡμᾶς ἡ ἐπιγραφὴ ὑπὲρ τῆς ἑωθινῆς ἀντιλήψεως * ἔρθρου μὲν οὖν, τὴν ἑωθινὴν κατὰστασιν ἢ τῆς Γραφῆς ὀνομάζει συνήθεια * ὁ δὲ ἔρθρος, χροὶς ἐστὶ νυκτὸς καὶ ἡμέρας μεθόριος, καθ' ὃν ἡ μὲν, ἀρανίζεται, ἡ δὲ ἀρχεται * ἐπεὶ δὲ ἡ κακία σκοτος πολλαχού ὀνομάζεται, ὅταν γένηται ἡμῖν ἐκ θείας ἀντιλήψεως ἡ τοῦ κατ' ἀρετὴν βίου ἀνατολή, τότε εἰς τέλος : ταυτέστι πρὸς τὴν νίκην φθάνομεν, ἀποθέμενοι τὰ ἔργα τοῦ σκότους, ὡς ἐν ἡμέρᾳ ἐσχισμένως περιπατοῦντες.

(2) Ὁ δὲ Θεολόγος Γρηγόριος, οὕτω τὸ ῥητὸν ἐρμηνεύει „ Οὐ γὰρ αὐτὸς ἐγκαταλείπεται, ἢ ὑπὸ τοῦ Πατρὸς, ἢ ὑπὸ τῆς ἐαυτοῦ θεότητος, ὃ δοκεῖ τισι, ὡς ἂν φοβούμενης τὸ πάθος, καὶ διὰ τοῦτο συσελλομένης ἀπὸ τοῦ πάθους * τίς γὰρ ἢ γεννηθῆναι κατὰ τὴν ἀρχὴν, ἢ ἐπὶ τὴν Σταυρὸν ἀνελεθεῖν ἠνάγκασεν ; ἐν ἐαυτῷ δὲ, ὅπερ εἶπον, τυποῖ τὸ ἡμέτερον ἡμεῖς γὰρ ἦμεν οἱ ἐγκαταλειψόμενοι καὶ παρεωραμένοι πρότερον, εἴτα νῦν προσειλημμένοι καὶ σεσσωμένοι τοῖς τοῦ ἀπαθείου πάθεσιν * ὥσπερ καὶ τὴν ἀφροσύνην ἡμῶν καὶ τὸ πλημμελὲς οἰκειούμενους, τὰ ἐξῆς διὰ τοῦ Ψαλμοῦ ῥησιν * ἐπειδὴ προδήλως εἰς Χριστὸν ὁ εἰσὸς πρῶτος Ψαλμὸς ἀναφέρεται (Λόγ. Β'. περὶ Γίεω) σχεδὸν τὸ αὐτὸ λέγει, καὶ ὁ δαίμων Κύριλλος καὶ ὁ Ὁριγένης ἄλλως δὲ λέγει, ὅτι ἐγκατάληψιν νοήσεις καὶ τὴν τοῦ πάθους συγχώρησιν (κατὰ τὴν Νικήταν) εἶπε δὲ καὶ ὁ Θεοδώριτος „ Ἐγκατάλειψιν τοῖνυν καλεῖ οὐ τὸν τῆς ἡνωμένης Θεότητος χωρισμὸν, ὡς τινες ὑπελήφασιν * ἀλλὰ τὴν γεγεννημένην τοῦ πάθους συγχώρησιν * λέγει δὲ ὁ Εὐσέβιος, ὅτι τὸ πρόσχες μοι, ὡς μὴ κείμενον ἐν τῇ Ἑβραϊκῇ καὶ ὁ Σωτὴρ παραλέλοιπεν * ὅρα καὶ εἰς τὸ νεοτέπωτον Ψαλτήριον, τὸ ὑπὸ τοῦ Λετίου Ἰωάννου ἐκ τῆς Ἑβραϊδος μεταγλωττισθὲν, ὅτι οὐδὲ ἐκεῖ εὗρισκεται τὸ, πρόσχες μοι.

καὶ ὅχι τῶν ἀναμνηστικῶν· ἢ καὶ ἄλλως νοεῖται· ὅτι τὸ πρόσωπον ὅλης τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως ἐνδύεται ἐδῶ ὁ Χριστός, ὡς συγγενῆς αὐτῆς, καὶ ὡς ἐκ προσώπου αὐτῆς λέγει· διὰ τί ἐμὲ τὸν καθόλου ἀνθρώπου ἐγκατέλειπες ὡς Θεοῦ μου, νὰ ἀποθάνω; ἐπειτα λέγει καὶ τὴν αἰτίαν τῆς ἐγκαταλείψεως· ὁπλοῦν, ὅτι αἱ ὑπὲρ τῶν ἁμαρτιῶν μου καταδικαί, εἶναι μακρὰν ἀπὸ σωτηρίας· ὅθεν ἀκολουθῶς καὶ ἐγὼ εἶμαι μεμαρκυμένος ἀπὸ τὴν σωτηρίαν ταύτην· διὰ τί ἀνίστως καὶ ἡγγίζον εἰς τὴν σωτηρίαν, βέβαια ἤθελα γλυτώσω ἀπὸ τὸν θάνατον. (1)

2: „Ὁ Θεός μου κεκραῖζομαι ἡμέρας, καὶ οὐκ εἰσακούσῃ· καὶ νυκτός, καὶ οὐκ εἰς ἀνοιαν ἐμοί.

Οὗτος ὁ λόγος ἐπληρώθη τὴν ἡμέραν ἐκείνην, κατὰ τὴν ὁποίαν ἐφαγεν ὁ Κύριος τὸ μουσικὸν δαπνον μετὰ τῶν μαθητῶν του· ὅτι γὰρ μετὰ τὴν μεγάλην πέμπτην, κατὰ τὴν νύκτα ἐπροσηύξατο ὁ Κύριος ἐν τῇ χωρίῳ Γεθσημανῇ, ἐφανέρωσαν οἱ Εὐαγγελισταί· ὅτι δὲ καὶ πρὸ τῆς νυκτὸς κῆρυξεν κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς μεγάλης πέμπτης, φανεροῦται ἀπὸ τὸ ῥητόν τοῦτο τοῦ Ψαλμοῦ· μὴ παραξενεύσῃς δὲ ὡς ἀναγκάσῃς, διὰ τί ὁ Προφήτης ἔβαλε τὸ ῥητόν τοῦτο ὕστερον, εἰς καιρὸν ὅπου ἔγινε ταῦτο πρότερον ἀπὸ τὸ ἀνωτέρω· ἐπειδὴ τοιαῦτα εἶναι τὰ λόγια τῶν Προφητῶν· καὶ ἡ ἀφορμὴ εἶναι, διὰ νὰ μὴν φανῶνται οἱ Προφῆται πῶς ἀπὸ λόγου των λαλοῦσιν· ἀλλ' ἐκεῖνα μόνον λαλοῦσιν, ὅσα ἤθελον ἀκούσθαι ἀπὸ τὸ ἐμπνέον αὐτοὺς Πνεῦμα Ἅγιον· εἰς τὴν ἡμέραν, λέγει, θέλω παρακαλέσω νὰ παρέλθῃ ἀπὸ ἐμένα ὁ καιρὸς τοῦ θανάτου, καὶ δὲν θέλεις

μοῦ εἰσακούσῃς. (2) ὁμοίως καὶ εἰς τὴν νύκτα θέλω παρακαλέσω διὰ τοῦτο· καὶ οὐκ εἰς ἀνοιαν ἐμοί, διὰ τί δὲν μοῦ εἰσακούσῃς· ἐπειδὴ ἐγὼ ἐνόησα, ὅτι διὰ τοῦτο δὲν μὲ εἰσακούσῃς νὰ μὲ ἐλευθερώσῃς ἀπὸ τὸν θάνατον, διὰ τὴν σωτηρίαν τῶν ἀνθρώπων, διὰ τὴν ὁποίαν καὶ ἐσαρκώθηκα· μερικοὶ δὲ νοεῖσιν ἡμέραν καὶ νύκτα, τὸν καιρὸν τῆς σαυρώσεως· ἐπειδὴ ἀπὸ ἑκτῆς ὥρας ἕως ἐνάτης ἔγινε σκότος, ὡς ὅπου ἡ ἡμέρα ἐκείνη ἦτον ἡμερονύκτιον· ὅταν ὁ Κύριος παρακάλεσε μὲν τὸν Πατέρα νὰ συγχωρήσῃ τοὺς σαυρωτάς του, δὲν εἰσακούσθη δὲ, μετὰ τὸ νὰ ἐπαρκαδόθησαν ὅλοι εἰς κοινὸν ἀφανισμόν· τοῦ δὲ νὰ μὴν εἰσακουσθῇ τὸ αἷτιον, λέγει, ὅτι τὸ ἔξῃς καλῶς· ἤγουν, διὰ τί αὐτοὶ ἔμελλον νὰ συκοφαντήσουν τὴν Ἀνάστασιν του, ἔμελλον νὰ διώξουν τοὺς Ἀποστόλους του, καὶ μὲ τοῦτα ὅλα νὰ αὐξήσουν περισσότερο τὴν ἁμαρτίαν τους.

3: „Σὺ δὲ ἐν ἁγίῳ κατοικεῖς ὁ ἔπαινος τοῦ Ἰσραὴλ.

Ἅγιον καλεῖ τὴν κατ' οὐσίαν ἡνωμένον μὲ τὸν Πατέρα Θεὸν λόγον· ὅς τις πάλιν ἦτον ἡνωμένος καθ' ὑπόστασιν μὲ τὸ πρὸς ἡμᾶς τῆς ἀνθρωπότητος· καὶ ἐν τῇ Εὐαγγελίῳ δὲ ἔλεγεν ὁ ἴδιος· „Ἐγὼ ἐν τῇ Πατρὶ, καὶ ὁ Πατὴρ ἐν ἐμοί ἐστίν· (Ἰω. ιβ'. 10.) ἔπαινος δὲ τοῦ Ἰσραὴλ εἶναι ὁ Πατὴρ, ὅτι οἱ Ἰουδαῖοι τῷ τότε καιρῷ ἐκαυχῶντο πῶς εἶχον τὴν θεογνωσίαν μόνον, καὶ μὴ ὅλον· ὅπου δὲν ἐκαυχῶντο καὶ ὁρθὴν καὶ δικαίαν, μηδὲ εἶχον ἀρετὴν· λέγοντας δὲ, ὅτι κατοικεῖς ἐν τῇ Τίῃ, ἔδειξεν ὅτι καὶ ὁ Τίος θέλει τὴν σωτηρίαν τῶν ἀνθρώπων, καὶ δὲν ἀποφεύγει τὸν θάνατον της

ἀν-

- (1) „Ἦτοι ἐὰν ἀπαιτήσῃς ὁ Πατὴρ τὴν ἀνθρωπότητα λόγους, καὶ εὐθὺς ὑπὲρ τῶν πλημμελημάτων αὐτῆς, οὐ σωθῇται· ἀλλὰ πόρρω ἔσαι τῆς σωτηρίας· χάριτι οὖν σωθήτω· λέγει δὲ ὁ Θεοδόσιος, ὅτι οὐδεὶς τῶν ἁλλων ἐργαζομένων, παραπτωμάτων εἶπεν· ἀλλ' ὁ μὲν Ἀκύλας· οἱ λόγοι τοῦ βρυχήματός μου εἶπεν· ὁ δὲ Σύμμαχος, ὁ δὲ Θεοδοσίαν, βοήσας μου· οἱ δὲ Ἐβδωμήκοντα, παραπτωμάτων εἶπεν· „Μὴ ἀποβλέψῃς φησὶν ὁ Πατὴρ, εἰς τὰ τῆς φύσεως πλημμελήματα, ἀλλὰ δὲς τὴν σωτηρίαν διὰ τὰ ἐμὰ παθήματα.
- (2) „Ἰσως δὲ ἡμέρα ἐννοεῖται ἐδῶ, ἐκείνη καθ' ἣν εἶπε πρὸς τὸν Πατέρα· „Νῦν ἡ ψυχὴ μου ταρασσεται, καὶ τί εἶπω; Πατὴρ σώσον με ἐκ τῆς ὥρας ταύτης ἀλλὰ διὰ τοῦτο ἤλθεν εἰς τὴν ὥραν ταύτην· (Ἰω. ιβ'. 27.)

θρωπότητος· ἐπειδὴ ἦρα εἶναι τὸ θέλημα τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ. (1)

- 4: „Ἐπὶ σοὶ ἤλπισαν οἱ Πατέρες ἡμῶν·
 „ἤλπισαν καὶ ἐρρύσω αὐτοὺς· πρὸς
 „σὲ ἐκέκραζαν καὶ ἐσώθησαν.
 5: „Ἐποὶ σοὶ ἤλπισαν καὶ οὐ κατησχύν-
 „θησαν·

Μετὰ τὰ λόγια ταῦτα ἐνόησε ὁ Κύριος τὸν ἑαυ-
 τόντου μετὰ τοὺς θλιβομένους καὶ πειραζομένους καὶ
 λέγει, ὅτι οἱ κατὰ σάρκα Πατέρες ἡμεῶν· οἱ Πατρι-
 ἀρχαὶ δηλαδὴ καὶ Προφῆται, οἱ πρὸ τῆς ἐδικτῆς μου
 παρουσίας λάμπαντες εἰς τὴν ζωὴν, αὐτοὶ, λέγει,
 ἤλπισαν εἰς ἐσένα ὦ Πάτερ μου, καὶ φωνάζαντες ἐν
 τῷ καιρῷ τῶν κινδύνων, ἡλευθερώθησαν ἀπὸ αὐ-
 τούς· ἐκείνους λοιπὸν μιμούμαι καὶ ἐγὼ, διὰ τί εἶ-
 μαι ὅμοιος μετὰ αὐτοὺς κατὰ τὸ ἀνθρώπινον· καὶ ἐ-
 μοίως μετὰ ἐκείνους σὲ παρακαλῶ καὶ ἐγὼ συνθέσθαι
 δὲ εἶναι εἰς τὸν Δαβὶδ, νὰ λέγῃ διπλᾶς καὶ
 τριπλᾶς λέξεις εἰς ἓνα καὶ τὸ αὐτὸ πρᾶγμα, διὰ
 νὰ φανερώσῃ μετὰ αὐτὰς περισφοτέρων, τὸν τόνον καὶ
 ἐπιθυμίαν τῆς καρδίας του· λύτρωσιν δὲ κινδύνου
 λέγουσιν οἱ σοφοὶ κατὰ τὰ θεῖα, ὀχιζόμενον ἐπὶ
 τοῦ σώματος, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τῆς ψυχῆς· ὅταν δὴ
 λαδὴ ἡ ψυχὴ γενναίως ὑπομένουσα τοὺς πόνους καὶ
 θλίψεις, δὲν πάθῃ καὶ νέναν τι πρᾶγμα δαλὸν καὶ ἀ-
 νάξιον τῆς προαιρέσεώς της· εἴτι γὰρ καὶ οἱ Μάρτυ-
 ρες, καὶ μὴ ὅλον ὅπου ἐφανεύθησαν, λέγονται ὅμως ὅτι
 ἐνίκησαν· διὰ τί ἔμειναν ἀνίκητοι κατὰ τὸν ψυχρὸν.

6: „Ἐγὼ δὲ εἰμι σκώληξ καὶ οὐκ ἄνθρω-
 „πος·

Τούτου τὸν λόγον εἶπεν ὁ Κύριος, ταπεινό-
 νωντας καὶ ἐξευτελιζοντας τὸν ἑαυτὸν του κατὰ τὸν
 Θεοδώριτον· διὰ τί καὶ ὁ Δαβὶδ, ὁ Προφῆτης καὶ
 βασιλεὺς ὢν, κύνα ταθηκότα· ἦτοι σκύλον φόφιον
 ὀνομάζει τὸν ἑαυτὸν του εἰς τὴν βίαν τῶν Βασιλειῶν
 ἀνίσως δὲ ὁ ἀναμάρτητος Ἰησοῦς, εἴτι ἐξευτελι-
 ζεὶ τὸν ἑαυτὸν του, τί νὰ εἰπούμεν πλέον ἡμεῖς οἱ ἀ-
 μαρτωτοὶ καὶ ἄξιοι πείνης εὐτελείας; λέγουν δέ τι-
 νες· ἦτοι ὁ θεὸς Διονύσιος ὁ Ἀρεοπαγίτης, καὶ ὁ
 τούτου σχολιαστὴς Θεοφώρος Μαξίμιος (2) ὅτι ἐ-
 νόμασε τὸν ἑαυτὸν του ὁ Κύριος σκώληκα, διὰ τὸ
 ἀσπορὸν τῆς γεννήσεώς του· διὰ τί καθὼς ὁ σκώληξ
 γεννᾶται εἰς τὴν γῆν χωρὶς σπέρμα, ὅταν ἔλθῃ ἀ-
 νωθεν βροχὴ· εἴτι καὶ ὁ Χριστὸς ἐγεννήθη ἀσπόρως,
 ἀνωθεν ἐπελθόντος τοῦ ἁγίου Πνεύματος εἰς τὴν
 Παρθένον· σκώληξ λοιπὸν διὰ τοῦτο λέγεται ὁ Χρι-
 στὸς· οὐκ ἄνθρωπος δὲ πάλιν, διὰ τὴν ὑπὲρ φύσιν
 καὶ ὑπὲρ ἄνθρωπον γέννησιν καὶ σύλληψιν του· ἢ
 σκώληξ λέγεται ὁ Χριστὸς, καθ' ὅτι ἐφόρει τὴν σάρ-
 κα ὡς ἂν ἓνα δόλωμα εἰς τοὺς Δαίμονας, ὑποκά-
 τω εἰς τὴν ὁποίαν ἦτον κεκρυμμένον τὸ ἁγίστρον
 τῆς Θεότητος· δόλωμα γὰρ γίνεται τὸν ὄφρα ἡμεῖς
 σκώληξ· ἔγινε δὲ καὶ ὁ Χριστὸς δόλωμα κατὰ τὴν
 ἀνθρωπότητα, εἰς τὸ νὰ πιάσῃ τὸ μέγα καὶ νοη-
 τὸν κῆτος τὸν Διάβολον, ὅστις ἐκολούμα εἰς τὴν
 θάλασσαν τοῦ παρέντος βίου· φαγὼν γὰρ οὗτος

τὸ

(1) Παρὰ δὲ τῇ Σειρᾷ τοῦ Νικητὰ γράφεται· ὅτι κατ' ἐρώτησιν πρέπει νὰ ἀναγινώσκονται τὰ ἡντὰ ἦτοι τὸ
 ὁ Θεός μου κεκράζομαι ἡμέρας ἢ οὐκ εἰσακούσῃ; ἢ νυκτὸς ἢ οὐκ εἰς ἄνοιαν ἐμοί; τούτέστιν ἦρα οὐκ εἰς ἄνοιαν ἐ-
 μοί καταλογισθεῖν ἂν, τὸ νομίζειν, ὅτι κεκράζομαι μὲν ἡμέρας ἢ νυκτὸς πρὸς σὲ, σὺ δὲ οὐκ εἰσακούσῃ; τίς
 γὰρ ἐν δόλῳ ἐνδοιάσειεν, ὅτι κατανεύσεις ἐταίμως τοῖς τὴν παρὰ σοῦ ζητοῦσιν ἐπικουρίαν; ἐννενοηκὸς ὅτι κατοι-
 κεῖ ἐν ἁγίοις; εἶδὲ τὰς πᾶν ἁγίων αἰτήσεις πληροῖς, ἐν αὐτοῖς κατοικῶν ἢ ἀναπαυόμενος· πολλὰ μᾶλλον τὰς
 τοῦ Υἱοῦ;

(2) Τὰ λόγια τοῦ Θεοῦ Μαξίμου, εἰσι ταῦτα· τὰχα δὲ διὰ τοῦ σκώληκος ἢ τὴν ἐκ Παρθένου αἰνιττεται γέννη-
 σιν· ὡς γὰρ ὁ σκώληξ οὐκ ἐκ συνδυασμοῦ γεννᾶται, ἀλλ' ἀπὸ ζύλου, ἢ γῆς, ἢ κοπρίας, χωρὶς συνουσίας, οὕτω
 ἢ ὁ Σωτὴρ ἐκ τῆς ἁγίας Παρθένου ἀνευ σπέρματος ἐγεννήθη· (παρὰ τῇ Νικητᾷ·) Μερικοὶ δὲ διδάσκαλοι,
 λέγουσιν, ὅτι ὁ Κύριος ὀνόμασε τὸν ἑαυτὸν του σκώληκα· διὰ τί καθὼς εἶναι ἀπαλὸν ἢ τρυφερόν ἢ αἰσθητικὸν τὸ
 σῶμα τοῦ σκώληκος· εἴτι καὶ τὸ σῶμα τοῦ Κυρίου ἦτον πολλὰ ἀπαλότερον ἢ λεπτότερον· ἢ ἀκοιμώδες ἦεν ἢ
 ἢ ἀλλὰ αἰσθητικώτατον, διὰ τὴν φυσικὴν εὐγένειαν ἀπὸ εἴχης·

τὸ δόλωμα : ἦτοι θανατώσας καὶ καταπιὼν τὴν ἀνθρωπότητα τοῦ Χριστοῦ, ἐπίσθη ἀπὸ τὸ ἄγκιστρον τῆς Θεότητός του, ἐπάνω εἰς τὸ ὅποσον ἦτον ἡ ἀνθρωπότης· καὶ ἔτι διερράγη ὁ παμφόρος καὶ τεθιναίεται· ὃ καθὼς ὁ σκώληξ φαίνεται μὲν εὐτελὲς κατὰ τὸ εἶδος, κατατρώγει δὲ καὶ ἀφανίζει τὴν ὕλην, εἰς τὴν ὁποίαν εὐρίσκεται : ἔτι καὶ ὁ Χριστός, εὐτελὲς μὲν ἦτον κατὰ τὸ φαινόμενον, κατὰ δὲ τὸ νοούμενον, ἦτον ἀφανιστικὸς τῆς ἀντικειμένης δυνάμεως τῶν Δαιμόνων.

„Ονειδος ἀνθρώπων καὶ ἐξουθένημα
„λαοῦ.

Τοῦτο τὸ ρητὸν προφητεύει καθαυτὰ τὰς αἰτίας ἐκείνας καὶ τὰ περιγελάσματα, ὅπου ἔκαμαν εἰς τὸν Κύριον οἱ Ἰουδαῖοι ἐν τῷ καιρῷ τοῦ πάθους, ἐμπαίζοντες καὶ χλευάζοντες αὐτόν· καὶ ἤμπορεῖ μὲν, νὰ ἦναι ἕνα καὶ τὸ αὐτὸ, τὸ ὄνειδος ἀνθρώπων, καὶ τὸ ἐξουθένημα λαοῦ· ἤμπορεῖ δὲ καὶ νὰ νοῆται, ὅτι ὄνειδος μὲν ἐγένετο ὁ Κύριος ἀνθρώπων : ἦτοι τῶν Ῥωμαίων στρατιωτῶν· ἐξουθένημα δὲ λαοῦ : ἦτοι τῶν Ἰουδαίων. (1)

7: „ Πάντες οἱ θεωροῦντές με ἐξεμυκτῆ-
„ρισαν με· ἐλάλησαν ἐν χεῖλεσιν, ἐκί-
„νησαν κεφαλὴν.

8: „ Ἠλίπισεν ἐπὶ κύριον· ῥυσάσθω αὐ-
„τόν, σώσατω αὐτόν ὅτι θέλει αὐ-
„τόν.

Ταῦτα τὰ λόγια θέλει εὖρεῖς εἰς τὸ κατὰ Ματθαῖον Εὐαγγέλιον· λέγει γὰρ ἐκεῖ· „Οἱ δὲ παραπορευόμενοι ἐβλασφήμουν αὐτόν κινδύνους τὰς κεφαλὰς αὐτῶν, καὶ λέγοντες· ὁ καταλύων τὸν να-

ὸν καὶ ἐν τρισὶν ἡμέραις οἰκοδομῶν, σώσον σεαυτόν... πέποιθεν ἐπὶ τὸν Θεόν, ῥυσάσθω νῦν αὐτόν εἰ θέλει : (ἤγουν ἐὰν ἀγάπα) αὐτόν· (Ματθ. κζ'. 34) καὶ εἰς τὸ κατὰ Λουκᾶν Εὐαγγέλιον, γράφονται ταῦτα· „Καὶ εἰσῆκει ὁ λαὸς θεωρῶν· ἐξεμυκτῆρίζον δὲ καὶ οἱ ἀρχόντες σὺν αὐτοῖς λέγοντες· ἄλλους ἔσωσα πωσάτω ἑαυτόν, εἰ οὗτός ἐστι ὁ Χριστός, ὁ τοῦ Θεοῦ ἐκλεκτός· (Λουκ. κζ'. 35.) (2)

9: „ Ὅτι σὺ εἰ ὁ ἐκσπιάσας με ἐκ γασ-
„τρός.

Μετὰ τὴν συνουσίαν τοῦ ἀνδρὸς διαλύονται τὰ κλειδιά τῆς παρθενίας τῆς γυναίκος· ἐπειδὴ καὶ τὸ σπέρμα σπρωχνόμενον πέρα τοῦ ἀνδρὸς, φυσικῶς ἀνοίγει τὴν μήτραν· αὕτη δὲ σφαιλισσα, κρατεῖ ἐνδοθεν τὸ σπέρμα, ἕως οὗ νὰ τελεσιουργηθῇ τὸ βρέφος· ἀφ' οὗ δὲ τοῦτο τελειωθῇ, χωριζομένη παλιν ἡ μήτρα ἀπὸ τὸν ὄγκον καὶ μέγεθος τοῦ βρέφους, ἀνοίγεται· καὶ ἔτι δίδει ἐλευθερίαν εἰς τὸ βρέφος νὰ εὖγη ἔξω καὶ νὰ γεννηθῇ· ἐπὶ δὲ τῆς γεννήσεως τοῦ Σωτῆρος Χριστοῦ, καθὼς ἡ σύλληψις ἦτον χωρὶς σπορᾶς ἀνδρὸς, ἔτι καὶ ἡ γέννησις τοῦ βρέφους ἦτον ὑπερφυσικὴ καὶ παρὰ φύσιν· ἐπειδὴ ἡ τοῦ Θεοῦ δύναμις ἐτράβηκεν ἔξω τὸ βρέφος μετὰ τρόπον ἄρρητον, χωρὶς νὰ ἀνοιχθοῦν καὶ νὰ φθαρῶν τὰ κλειδιά τῆς παρθενίας τῆς Θεοτόκου.

„ Ἡ ἐλπίς μου ἀπὸ μαστῶν τῆς Μη-
„τρος μου.

Σὺ Θεὲ εἶπαι, λέγει, ἡ ἐλπίς μου ἀπὸ τὰ βυζία τῆς μητρός μου· ἀπο τότε γὰρ ἐγὼ σὲ ἐγνώρισα ἐλπίδα μου, συνεπισθεις ἀπὸ τὴν καθ' ὑπόστα-

σιν

(1) Λέγει δὲ ὁ θεὸς Μάξιμος· „Ονειδος ἀνθρώπων ἀπισούντων τῇ ἀληθείᾳ, ὃ ἐξουθένημα λαοῦ πλήρους ἀμαρτιῶν· (παρὰ τῷ Νικήτᾳ.)

(2) Θαυμάσειε δ' ἄν τις τὴν ἀμέτρητον τῶν Ἰουδαίων ναθείαν, πῶς ταῦτα ἀναγινώσκοντες τὰ ὡς ἐκ προσώπου Χριστοῦ λεγόμενα κατ' αὐτῶν, οὐ συνέσαν, ἀρῶντες αὐτὸν φασεύμεσον. ὃ τοῖς ἑαυτῶν κολληήμασι συμφαινοῦσαν ἐννι προφητείαν (παρὰ τῷ Νικήτᾳ.)

σιν ἐνωθεῖσάν μοι Θεότητα· ἔφη γὰρ ὁ Εὐαγγελιστὴς Λουκᾶς, „Τὸ δὲ παιδίον ἠὔρανε καὶ ἐκραταιούτο Πνεύματι, πληρούμενον σοφίας, καὶ χάρις Θεοῦ ἦν ἐπ' αὐτό· (Λουκ· β'. 4.) (1)

10: „Επὶ σὲ ἐπερρίφην ἐκ μήτρας.

Εἰς τὴν ἐδικήν σου, λέγει, σκέπην ἐρρίφηνκα ὁ Πατήρ μου· ἐπειδὴ δὲν εἶχον ἐπὶ γῆς Πατέρα.

„Ἀπὸ γαστροῦ Μητρός μου Θεός μου
„εἶ σύ.

Εὐθύς, λέγει, ὅπου συνελήφην, σὲ ἐγνώρισα Θεόν μου, συνετισθεὶς ἀπὸ τὴν ἡνωμένην με ἐμὲ Θεότητα, ὡς προαίπομεν· τὸ δὲ ἀπὸ γαστροῦ δηλοῖ, ἢ καὶ ἐν τῇ κοιλίᾳ εὐρισκόμενος, ἢ ἀφ' οὗ εὐγῆκα ἀπὸ τῆς κοιλίας· ἦτοι ἀφ' οὗ ἐγεννήθην.

„Μὴ ἀποστής ἀπ' ἐμοῦ, ὅτι θλίψις
„ἐγγύς, ὅτι οὐκ ἔστιν ὁ βοηθῶν
„μοι..

Καὶ περὶ τούτου λέγουσιν οἱ θεοὶ Εὐαγγελισταὶ ὁ Ματθαῖος καὶ ὁ Μάρκος, ὅτι ὁ Ἰησοῦς ἤρξατο λυπεῖσθαι καὶ ἀδηνροεῖν· (Ματθ. κς'· 37· Μάρκ. ιδ'· 33·). Καὶ πάλιν „Τότε οἱ Μαθη-

ται πάντες ἀφέντες αὐτὸν ἔφυγον· (Ματθ. κς'· 56.)

11: „Περιεκύκλωσάν με μόσχοι πολλοί·
„ταῦροι· πίονες περιέσχον με.

Μόσχους ἐδῶ ὀνομάζει ὁ Κύριος τὸ δημῶδες πλῆθος τῶν Ἰουδαίων διὰ τὸ νεώτερον αὐτῶν καὶ ἄτακτον· ταύρους δὲ, τοὺς Ἀρχιερεῖς καὶ Γραμματεῖς, καὶ Πρεσβυτέρους τοῦ λαοῦ, διὰ τὸ παλαιὸν τῆς ηλικίας, καὶ διὰ τὸ ἐξάρχον καὶ κορυφαῖον· τούτους δὲ ὀνομάζει καὶ παχεῖς, διὰ τὴν πολλὰς δωρεὰς καὶ ἀγαθῶν, ἔλαβον ἀπὸ τοῦ Θεοῦ (2) προεῖπε γὰρ ὁ Μωϋσῆς περὶ αὐτῶν· „Καὶ ἔφαγεν Ἰακώβ, καὶ ἐνεπλήσθη, καὶ ἀπελάκτισεν ὁ ἡγαπημένος· ἐλιπύνη ἐπαχύνθη ἐπλατύνη, καὶ ἐγκατέλιπε Θεοῦ τὸν ποιήσαντα αὐτόν· Δευτ· λβ'. 15.) (ὅρα δὲ καὶ τὸ τέταρτον καὶ δέκατον κεφάλαιον τοῦ Ὡση, πῶς παρομοιάζει τὸν λαὸν τοῦ Ἐφραΐμ μετὰ τὴν δαμάλιον τὴν παροισρώσων, καὶ ἀγαπῶσαντὸ νεῖκος)

13: „Ἦνοιζαν ἐπ' ἐμὲ τὸ στόμα αὐτῶν,
„ὡς λέων ἀρπάζων καὶ ἀρνούμενος.

Ἦνοιζαν, λέγει, κατ' ἐμοῦ οἱ Ἰουδαῖοι τὸ στόμα, καὶ ἔλεγον πρὸς τὸν Πιλάτον, Ἄρου ἄρου σκώρῃσον αὐτόν· (Ἰω· ιδ'· 15·) (3)

14: „Ω-

(1) Δι' ὃ ὁ ἄλλος λέγει „Καὶ τοῦτο ἐξαίρετον τοῦ Ἐμμανουὴλ, ὅτι εὐθύς ἀπὸ μαστῶν Μητρικῶν ἤλπισεν ἐπὶ τοῦ Θεοῦ ὃ Πατέρα· κατὰ γὰρ τὸν Ἠσαΐαν, πρὶν ἢ γενᾶναι ἀγαθὸν ἢ κακόν, ἐξελέξατο τὸ ἀγαθόν· οὐκοῦν κατὰ βούλησιν τοῦ Πατρὸς ἐνανθρωπήσας ὁ μονογενὴς αὐτοῦ Λόγος, λέγει πρὸς αὐτὸν ὡς ἄνθρωπος· ὅτι σὺ εἶ ὁ ἐξευγκώνμε ἐκ γαστροῦ Πατρικίου· ἔκτε μαστῶν αὐτῶν ἢ ἐκ μήτρας τὴν παρὰ σοῦ ἔσχον φειδῶ· φεύγειν γὰρ ἐκέλευσας εἰς Αἴγυπτον, διὰ τὴν τοῦ Ἠρώδου μανίαν· ὃ Πατὴρ ὡν ἐμὲ φύσει ὃ ἀληθῶς πρὸ τῆς ἐνανθρωπήσεως, ὅτε γέγονα υἱὸς γυναικὸς κατὰ σάρκα, ὃ προήλθον ἐκ κοιλίας, τότε ὃ Θεός μου ἐχηρμάτισας· (παρὰ τῷ Νικήτᾳ) ὃ ἄλλος δέ φησιν „Εἰ ὃ εἶ Πατὴρ μου τυγχάνεις, ἀλλὰ ὃ Θεός εἶναι ἤρξα ἐκ κοιλίας μητρός μου (παρὰ τῷ ἐκδεδ· Σειρᾷ·)

(2) Ἡ παχεῖς αὐτοῦ λέγει, διὰ τὴν ἐνετρώφουν μετὰ τὰς παρὰ πάντων τιμὰς, ὃ τὰς τῶν λαῶν δωροδορίας· Παρὰ τῷ θεῷ δὲ Ἱερωνύμῳ οὕτω φέρεται τὸ ῥητόν „Δυνάσαι Βασὶν διεδειγματίσαντό με· δηλοῖ δὲ τοὺς σφατιώτας ἀλόγους, οἱ τὴν ἐξ ἀκαταστάσεως αὐτῶν ἐφάνον ἀντὶ διὰ δόξης ἐπέδωκαν (παρὰ τῷ ἐκδεδ· Σειρᾷ) τὰ ἴδια ταῦτα λέγει καὶ ὁ Εὐσέβιος προσεθεὶς, ὅτι τὸ ἀντιτρεφόν οὕτω μεταφράζει ὁ Ἀκύλας.

(3) Ἡ κατ' ἄλλον· „Φασὶ τὸν λέοντα δεῖν ἢ ἀφορήτῳ κεχρησθῆαι φωνῇ, ὅταν αὐτὸν ὀλιγὸς εἰς θήραν διανίσσῃ· καταβρυχόμενος γὰρ προκατασείει τῷ φόβῳ τὸ θηρόμενον· εἴτα σπαράττει λαβὼν· ὃ Ἐβραῖοι τοίνυν μυστικῶς κατεβρυχάσασατο τοῦ Χριστοῦ· (παρὰ τῷ Νικήτᾳ·)

14: „Ὡσεὶ ὕδωρ ἐξεχύθη (1) καὶ διε-
σκορπίσθη πάντα τὰ ὀστέα μου.

Ὡσαῖ : ἦγουν , κόκκαλα ὀνομάζει ὁ Κύριος τοὺς Ἀποστόλους του· κατὰ τὸν Θεοδώριτον, ὡσάν ὅπου αὐτοὶ συγκρατοῦσι καὶ σερπύουσι τὰ νοητὸν σῶμα τῆς ἐκκλησίας του· καθὼς καὶ τὰ κόκκαλα συγκρατοῦσι τὸ αἰσθητὸν σῶμα· αὐτοὶ λοιπὸν, λέγει, διασκορπίσθησαν ἐν τῷ καιρῷ τοῦ πάθους· „ Πάντες γὰρ ἀφέντες αὐτὸν ἐφυγον, εἶπεν ὁ Εὐαγγελιστὴς (Ματθ΄ κς. 56.) προεῖπε δὲ καὶ ὁ Ζαχαρίας „ Πατάξω τὸν ποιμένα καὶ διασκορπισθήσονται τὰ πρόβατα τῆς ποιμνῆς. (Ζαχ. εγ. 7.) χύσιν. δὲ τῶν Ἀποστόλων λέγει, τὴν ἀπὸ τοῦ Χριστοῦ κίνησιν καὶ χωρισμὸν.

„ Ἐγενήθη ἡ καρδία μου ὥσει κηρὸς
„ τηκόμενος ἐν μέσῳ τῆς κοιλίας μου.

Ἡ καρδία μου, λέγει, ἀνέλυσε ἀπὸ τὴν ὀλίφην, καθὼς καὶ τὸ κηρί ἀναλύει ἀπὸ τῆς φωτί-
ων· καὶ τελείως ἀσθένησα· κοιλίαν δὲ ὀνομάζει, ὅχι τὴν καθ' αὐτὴν κοιλίαν, ἀλλὰ ὅλον τὸ κοῖλον μέρος : ἦγουν ὅλον τὸ κοῦφάρι τοῦ σώματος.

15: „ Ἐξηράνθη ὡς ὄστρακον ἡ δύσχυς μου.

Ἡ δύσχυς, λέγει, τοῦ σώματός μου ἐπηξεν καὶ ἐξηράνθη ἀπὸ τὸ πῦρ τῆς λύπης καὶ ὀλίψεως· ἐπει-
δὴ καὶ εὐγῆκεν ὅλη ἡ ἐκμάδα αὐτοῦ.

„ Καὶ ἡ γλῶσσά μου κεκόλληται τῇ,
„ λάρυγγί μου.

Τοῦτο τὸ ῥητὸν ἐπληρώθη, ὅταν οἱ ψευδομάρ-
τυρες ἐμαρτύρουν κατὰ τοῦ Ἰησοῦ, αὐτὸς δὲ οὐδὲν ἀπεκρίνατο, ἀλλ' ἐσέκετο σιωπῶν· ἡ ἐπληρώθη τοῦ-
το, καὶ ὅταν ἐδίψασεν ἐπάνω εἰς τὸν σταυρὸν, καὶ
τινὰς δὲν εὗρέθη· νὰ τὸν δροσίση τὴν δίψαν του μὲ
τὸ ὕδωρ. (2)

„ Καὶ εἰς χοῦν θανάτου κατήγαγέ με.

Χοῦς θανάτου εἶναι ὁ τάφος· ἐπειδὴ χώνου-
ται μέσα εἰς αὐτὸν τὰ σώματα τῶν τεθνατωμένων·
εἰς τοῦτον λοιπὸν, λέγει, τὸν τάφον μὲ ἐκαταβί-
βασας, Κύριε, θέλοντα, διὰ τὴν σωτηρίαν τῶν
ἀνθρώπων.

16: „ Ὅτι ἐκύκλωσάν με κύνες πολλοί.

Ταύρους μὲν ὀνόμασεν ἀνωτέρω τοὺς Ἰου-
δαίους, διὰ τὴν κατὰ τὸν Θεοδώριτον εὐρίσκοντα
ὑποκάτω εἰς τὸν ζυγὸν τοῦ νόμου, ὡς ταῦροι καὶ
βόας· ἀγκαλιὰ καὶ νὰ ἐπαρβάνουν τὸν νόμον·
σκύλους δὲ ὀνομάζει τοὺς γρατικῶτας τῶν Ἑθνι-
κῶν Ῥωμαίων, ὡς ἀκαθάρτους ὄντας κατὰ τὸν νό-
μον καὶ ἀδιαντρόπους, καθὼς οἱ σκύλοι, ἐτι γὰρ
ὀνόμασα καὶ ὁ Χριστὸς τὴν Χαναανίαν, ὡς ἔθνικην,
εἰπὼν „ Οὐκ ἔστι καλὸν λαβεῖν τὸν ἄρτον τῶν τέκνων,
καὶ βαλεῖν τοῖς κυναρίοις. (Ματθ΄ ιε΄. 26) (3)

„ Συ-

(1) Ἐν ἄλλοις ἐξεχύθη.

(2) Ἐν δὲ ἄλλοις „ Ὅτε τὸ νὰ δίψῃ τις, ἀκολουθεῖ ἀπὸ τὴν πολλὴν ξηρότητα· ἢ τοῦτο τὸ δείχνει ἡ φθί-
σις τοῦ σώματος, ἥτις ἀγαπᾷ τὸ ὕδωρ, ἢ ζητεῖ λύσιν τῆς δίψης διὰ τοῦ ποτοῦ τοῦ ὕδατος· ἀρεταὶ δὲ εἶναι
ἢ αἱ λύπαι, εἰς τὰ νὰ προξενῶν ξηρότητα ἢ δίψαν· ἐπειδὴ κινεῖται τὴν χολὴν, θερμαίνεται καὶ ὀρεγνύται· ὅθεν
ἢ ὁ Κύριος διψήσας ἐπάνω εἰς τὸν σταυρὸν, ἐξήγησε νὰ πῇ· εἰπὼν, δίψω· φαίνεται λοιπὸν, ὅτι φυσικὴ ἦτορ
ἡ δίψα τοῦ Κυρίου. (παρὰ τῷ Νικητῇ)

(3) Προσθέτει δὲ ὁ Θεοδώριτος „ Ἀλλ' ὁμοίως, μετὰ τὸ πάθος οἱ πάλαι κύνες διὰ πίψεως εἰς τὴν τῶν ἡδῶν με-
ταβέβηκας τάξιν· οἱ δὲ πάλαι τὴν ἡδὴν ἐσχηκότες κινεῖσιν, τὴν κυνῶν προσηγορίαν ἐδέξαντο· ὅτε δὲ κυνῶν
δίψαν κατὰ τοῦ Δεσπότης λυττήσαντες.

„Συναγωγή πονηρευομένων περιέσχον
με.

Ἡ συναγωγή, λέγει, τῶν φθονερῶν Ἰουδαί-
ων μὲ περιεσχύνωσαν.

„Ωρυζαν χεῖράς μου καὶ πόδας μου.

Ἐσκαψαν, λέγει, τὰς χεῖράς μου καὶ τοὺς
πόδας, μὲ τὸ κατατρύπημα τῶν καρφίων.

17: Ἐξηρίθμησαν πάντα τὰ ὀστά μου.

Ἐμέτρησαν, λέγει, σχεδὸν ὅλα μου τὰ κόκ-
καλα * ἐπειδὴ μὲ ἐκρέμασαν γυμνὸν εἰς τὸν Σταυ-
ρὸν, καὶ ἐτένωσαν τόσον δυνατὰ ὅλα τὰ μέλη τοῦ
σώματός μου, ὥς ἐποῦ ἐφαίνοντο καὶ αὐταὶ αἱ
ἀρμονίαι καὶ κλειδάρες τῶν κοκκάλων μου * καὶ ἀ-
κόλο θως ἦτον δυνατὸν εἰς ἐκείνους ἐποῦ ᾤθελον,
νὰ μετρήσουν αὐτὰ, καθὼς ἐρμηνεύει ὁ Θεοδώ-
ριτος.

„Αὐτοὶ δὲ κατενόησαν.

Αὐτοὶ, λέγει, ἐρευνήσαν ἐμένα, ὅταν ᾔ-
μην κρεμόμενος εἰς τὸν σταυρὸν, καὶ ἐζήτησαν νὰ ἴ-
δουν ἂν εἶμαι Υἱὸς Θεοῦ * ἔλεγον γὰρ * „Εἰ Υἱὸς
εἶ τοῦ Θεοῦ, καταβήθι ἀπὸ τοῦ σταυροῦ. (Ματθ.
κζ. 40.)

„Καὶ ἐπεῖδόν με.

Ἀπ' οὗ, λέγει, οἱ Ἰουδαῖοι ἐρευνήσαν καὶ ἐ-
πολυπραγμότησαν, τότε ἐγνώρισαν ἐμένα, ὅτι εἶ-
μαι Υἱὸς Θεοῦ, βλέποντες ὅλην τὴν Κτίσιν συμπά-
σχουσαν * ἀγκαλὰ καὶ αὐτοὶ ἔμειναν πάλιν εἰς τὴν
σκληροκαρδίαν καὶ ἀπιστίαν τους * ἔρη γὰρ ὁ Εὐαγ-
γελιστὴς Ματθαῖος * „Ὁ δὲ Ἐκατόνταρχος καὶ οἱ
μετ' αὐτοῦ τηροῦντες τὸν Ἰησοῦν, ἰδόντες τὸν
σεισμόν καὶ τὰ γινόμενα, ἐροβήθησαν σφόδρα
λέγοντες * ἀληθῶς Θεοῦ Υἱὸς ἦν οὗτος * (Ματθ.
κζ. 54.) ἢ νοεῖται καὶ ἄλλως, ὅτι ἐρευνήσαν,
μήπως μὲ κατεβάσουν ἀπὸ τοῦ Σταυροῦ οἱ Μαθη-
ταί μου, καὶ διὰ τοῦτο ἐπεῖδόν με * ἤγουν μὲ ἐρύ-
λαττον μὲ φύλαξιν στρατιωτῶν. (1)

18: „Διμεροῖσαντο τὰ ἱμάτιά μου ἑαυτοῖς,
„καὶ ἐπὶ τὴν ἱματισμὸν μου ἔβαλον
„κλῆρον.

Τοῦτο τὸ ῥητὸν φανερὰ ἠρμήνευσεν ὁ Εὐαγ-
γελιστὴς Ἰωάννης * εἶπε γὰρ οὗτος * „Οἱ οὖν στρατι-
ῶται, ὅτε ἐσαύτωσαν τὸν Ἰησοῦν, ἔλαβον τὰ
ἱμάτια αὐτοῦ, καὶ ἐποίησαν τέσσαρα μέρη ἐκάσῳ
στρατιῶτῃ μέρος καὶ τὸν χιτῶνα * ἦν δὲ ὁ χιτῶν
ἄρραφος ἐκ τῶν ἁνωθεν ὑφαντὸς δι' ὅλου * εἶπον οὖν
πρὸς ἀλλήλους * μὴ σχίσωμεν αὐτὸν, ἀλλὰ λάχω-
μεν (ἦτοι ἅς ῥίψωμεν λαχοῦς) περὶ αὐτοῦ τί-
νος ἔσται * ἵνα ἡ γραφή, φησι, πληρωθῇ * (Ψαλ.
133.) δηλαδὴ τὰ παρόντα λόγια τοῦ Δαβὶδ,
τὰ ὁποῖα καὶ προσθέτει ἐκεῖ * ὥς ἱμάτια μὲν ὀνο-
μάζει ὁ Δαβὶδ, τὰ ἐρραμμένα, τὰ ὁποῖα ἐδικάζε-
σαν εἰς τὸν ἐκυτόντοισι οἱ στρατιῶται * ἱματισ-
μὸν δὲ ὀνομάζει τὸν ἄρραφον χιτῶνα, τὸν ὄντα
ὅπου τὰ ἁνωθεν μέρη ὑφαντὸν ὅλου * διὰ τὸν
ὅποιον καὶ ἔβαλον οἱ στρατιῶται κλήρους * ἦτοι
λαχοῦς. (2)

19: „Σὺ

(1) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει, ὅτι τὸ ἐπεῖδόν με, σημαίνει τὸ, ἐπεγέλασαν, ἐπετώθασαν.

(2) Πρέπει δὲ νὰ θυμιάσῃ τινὰς τοὺς ἀθλίους Ἰουδαίους, ὅτι τὸ ῥητὸν τοῦτο τοῦ Δαβὶδ, δὲν ἐγένε ποτε ἱσορ-
κῶς εἰς κανένα ἄλλον, εἰ μὴ εἰς τὸν Χριστόν * μ' ὅλον τοῦτο αὐτοὶ βλέποντες τὴν περὶ φτεῖαν πτωχὴν πληρωθεῖσαν
εἰς τὸν Χριστόν, πάλιν μένουσιν εἰς τὴν ἀπιστίαν * τί δὲ ἦτον ὁ ἁνωθεν ὑφαντὸς, λέγει ὁ Πλουσιώτης Ἰσίδωρος
„Ὅτι βλακεία ἔστι λεπτότης ἔστι εὐχνοῖα ἱματίων οὐ σώζει τῆς κατὰ Θεὸν ἀσκήσεως τὸν κανεῖα, ἐρώτησον Ἰωάννην
τὸν

19: „Σὺ δὲ Κύριε, μὴ μακρίνης τὴν βοή-
„θειάν σου ἀπ’ ἐμοῦ· εἰς τὴν ἀτίλη-
„ψίν μου πρόσχες.

Ἐπειδὴ, λέγει, ταῦτα πάντα τὰ δεινὰ ἐγι-
ναν εἰς ἐμὲ, διὰ τοῦτο ἐπὶ Κυρίου, μὴ μακρύνῃς
ἀπὸ λόγου μου τὴν βοήθειάν σου, ἀλλὰ ὀγλίγωρα ἀ-
πόσειλόν μοι τὴν ἀντίληψιν καὶ ἐπίσκεψιν σου· ἵνα δη-
λωθῇ ἀνάστηθῶ τριήμερος.

20: „Ῥῦσαι ἀπὸ ῥομφαίας τὴν ψυχὴν
„μου, καὶ ἐκ χειρὸς κυνὸς τὴν μο-
„νογενῆ μου.

21: „Σώσον με ἐκ στόματος λέοντος, καὶ
„ἀπὸ κεράτων μονοκερῶν τὴν τα-
„πείνωσίν μου.

Ῥομφαίαν καὶ μάχαιραν ἐδῶ ὀνομάζει ὁ Κυ-
ριος, τοὺς Ῥωμαίους στρατιώτας· ἐπειδὴ αὐτοὶ
ἦτον ἀρματωμένοι καὶ ἐφόρουσαν μάχαιρια· τοὺς
ιδίους δὲ στρατιώτας, ὀνομάζει καὶ σκύλους· διὰ
τὴν ἀκαθάρτοι καθ’ ὃ ἔθνηκοι, ὡς εἶπομεν ἀνω-
τέρῳ· λέοντας δὲ ὀνομάζει τοὺς Ἰουδαίους, διὰ
τὴν ἀγριότητα καὶ ἀσπλαγχνίαν· διὰ τὴν ἐδιφούσαν τὸν
θανάτον του· καὶ διὰ τὴν ἐνεδραν καὶ παραμόνευ-
μα, ὅπου ἔκαμνον κατὰ τοῦ Κυρίου· καθὼς καὶ ὁ
λέων παραμονεύωντας, πιάνει τὰ ζῶα καὶ τὰ κατα-
τρώγει· ἐτί γὰρ ὠνόμασεν αὐτοὺς καὶ ἀνωτέρῳ·
ἐν τῷ 13· εἶχον τοὺς ιδίους δὲ Ἰουδαίους ὀνομάζει
καὶ μονοκέρωτας· ζῶον δὲ ἀγριον εἶναι ὁ μονόκερως,
ὅς τις ὀνομάζεται μονόκερως, διὰ τὴν ἔχει ἓνα μονα-
χὸν κέρατον εἰς τὸ μέτωπον· ἡγοῦν εἰς τὸ κούτε-
λον (1) ἐνάκως δὲ ὠνόμασεν αὐτοὺς κύνα καὶ λέου-
τα, διὰ τὸ ἐν γένος τῶν Ῥωμαίων, καὶ τῶν Ἰου-
δαίων.

δαί-

τὸν Θεολόγον, τὸν τοῦ Κυρίου διαγράφοντα χιτῶνα ἢ φράσει σοι· ὁ δὲ χιτῶν αὐτοῦ ἦν ἄβραφες ἐκ τῶν ἀνωθεν ὑ-
φαντὸς διόλου· τίς δὲ ἀνοεὶ τὴν εὐτέλειαν τῆς ἐσθῆτος ἐκείνης, ἢ περ οἱ πτωχοὶ κέχρηται τῶν Γαλιλαίων; καὶ
οὗτος ἢ μάλα τὸ τοιοῦτον φιλεῖ γίνεσθαι ἱμάτιον, τέχνη τινι ὡς αἱ σηθοδεσμίδες, ἀνάγκρουν ὑφανόμενον.
(Κάτωι μοναχῷ ἐπιστολ. οδ’.) ὁ δὲ Εὐθύμιος οὗτος ὁ Ζυγαδηνὸς τόμῳ β’· εἰς τὴν ἐρμηνείαν τοῦ κατὰ Ματθαῖον
λέγει διαπορᾶν πόσα νὰ ᾔτων τὰ ἱμάτια τοῦ Κυρίου, ἢ τίνες μὲν φασί, ὅτι ἦτον πέντε· τέσσαρα τὰ διαμερισ-
θέντα τοῖς τέσσασι στρατιώταις· ἢ πέμπτον ὁ ἄβραφες χιτῶν, δοκεῖ δὲ εἰς αὐτὸν ἀπίθανος ὁ λόγος οὗτος· καὶ ὁ
ὅτι ὁ Κύριος ἦτον λιτὸς ἢ ἀπέριτος· οὐδεὶς γὰρ οὐδὲ ἀπὸ τῶν ἄλλων ἀνθρώπων, τόσα πολλὰ ῥοῦχα φορεῖ· σο-
χαστικῶς δὲ αὐτὸς λέγει ὅτι εἶχε τρία φορέματα, ἓνα μὲν, τὸ ὑποκάμισον· ἦτοι τὸν ἐπὶ τοῦ σώματος χιτῶνα,
τὸν ἄβραφον δηλαδὴ· δεύτερον δὲ τὸ ἐπάνω τοῦ ὑποκαμίσου φόρεμα· ἢ τρίτον τὸ ἔξωθεν ἐπαναφόρε· οἱ στρατιῶ-
ται λοιπὸν τὰ δύο ἱμάτια τὸ δεύτερον ἢ τρίτον, τέσσαρα μὲν ἐποίησαν σχίσαντες αὐτὰ· οὐχὶ ὡς πολυτελεῖ,
ἀλλὰ χλευάζοντες· εἰς δὲ τὸν ἄβραφον χιτῶνα· ἦτοι εἰς τὸ ὑποκάμισον, ἔφριψαν λαχνούς· διὰ τὴν δὲ ὁ Χριστὸς
παρήγγειλεν εἰς τοὺς Ἀποστόλους νὰ μὴ ἀποκτήσουν δύο χιτῶνας (Ματθ. ι’· 10.) εἰς καιρὸν ὅπου αὐτὸς
εἶχε· ἢ ἀποκρίνεται, ὅτι ἢ ὁ Κύριος ἓνα μόνον χιτῶνα εἶχε τὸν ἐπὶ τοῦ σώματος· ἦτοι τὸ ὑποκάμισον· χιτῶν
γὰρ κυρίως τὸ ἐνδοτάτω· τὰ δὲ ἄλλα, δὲν ἦτον χιτῶνες, ἀλλὰ ἱμάτια· ὁ δὲ Θεοφόρος Μάξιμος ἀλληγορεῖ τρο-
πολογικῶς τὰ ῥοῦχα τοῦ Κυρίου λέγων, Ὁ μὲν ἀνωθεν ὑφάντος χιτῶν, ἢ διάλληλος ἐστὶ τῶν ἀρετῶν πλεονεξία καὶ
συνοχή διὰ τῆς ἀνωθεν χάριτος ὑψηλασμένη, ἢ ἔνδον σκέπουσα τὸν ἐν ἡμῖν λόγον· οὐ πολλὰς γυμνοῦντες ἡμᾶς
οἱ φονεῦται Δαίμονες δι’ ὁμιλείας καὶ ἰαθυμίας, ὁμοῦ οὐ συγκαροῦνται σχίσαι αὐτὸν, ὥστε μὴ γνωρίζειν ἡμᾶς
ἔτι τὴν ἀρετὴν· ἢ οὕτω γὰρ αἰετὶ γνωρίζομεν αὐτήν, εἰ ἢ μὴ περιβαλλόμεθα τὴν ἐκ ταύτης σκέπην· τὰ δὲ
σχισθέντα, ἢ ἔξωθεν ἐστὶ περιβολὴ τοῦ αἰσθητοῦ πλοῦτου, διαιρουμένη εἰς τέσσαρα κοσμικὰ σχήματα· οἱς ἐμ-
παθῶς κεχερῆσθαι πείθουσιν ἡμᾶς οἱ ἐμπαίζοντες μαιφόντες· εἴη δὲ κατ’ ἕτερον λόγον χιτῶν μὲν ἀνωθεν ὑφαντὸς
ἢ ἐκάστου ψυχῇ ἀνωθεν ἐμπνευσθεῖσα· ἢ ἄβραφες μὲν, ὡς ἀπλή καὶ ἀσύνδετος· ἄσχις δὲ, ὡς ἀθάνατος· διαι-
ρούμενα δὲ ἱμάτια, τὸ σῶμα, ὡς ἐκ φθορᾶς εἰς τὰ τέσσαρα σχήματα διαλυόμενον.

(1) Λέγει δὲ ὁ μέγας Βασίλειος, ἡ Κέρατα δὲ μονοκερῶν ἡγοῦμεθα τὴν ὑπεροψίαν· φασὶ γὰρ τὸν μονοκέρωτα
ὀρεῖ κέρατι κεχερῆμενον, παντὸς καταθρασύνεσθαι ζῶον· τοιοῦτος ἢ οἱ Φαρισαῖοι τῆς τοῦ Χριστοῦ ταπεινώσεως κα-
ταπεινωμένοι· τὸν οὖν πολεμοποιὸν λαὸν διαβάλλον ὁ Κύριος, παρὰ τὸν καιρὸν τοῦ πάθους ἐπαναστάς αὐτῷ,
μονοκέρωτας αὐτοὺς ὀνομάζει· ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει, Λέοντα καλεῖ ἢ κύνα καὶ μονοκέρωτας τὸν τὸ κράτος ἔχοντα
τοῦ θανάτου κατὰ τὴν τοῦ Ἀποστόλου φωνήν· τούτῳ τὸν Διάβολον, ὅς παρὰ τὸν τοῦ πάθους καιρὸν θηρὸς αὐ-
τῷ δίκην ἐπὶ λθε, τὸν θάνατον ἀπαγόμενος.

δαίων· διὰ μέσου τοῦ ὁποίου γινώσκουμεν τὸν καθ' ἑνα ἀπὸ τοὺς Ῥωμαίους, ἢ ἀπὸ τοὺς Ἰουδαίους· ἐπειδὴ ὁ καθ' ἑνας ἀπὸ αὐτοὺς, ἐνικῶς ὀνομάζεται Ῥωμαῖος, ἢ Ἰουδαῖος· μονογενὴ δὲ λέγει τὴν ψυχὴν τοῦ ὁ Κυρίου, ὡς μεμονωμένην· ἐπειδὴ μόνη ἡ ψυχὴ τοῦ Χριστοῦ ἀπὸ ὅλων τὰς ἄλλας ψυχὰς τῶν ἀνθρώπων, ἢ τὸν ἀναμάρτητος· καὶ διὰ τὴν μόνην αὐτὴ εἶχε τὸν Τίτον τοῦ Θεοῦ ἠνωμένον μετ' αὐτὴν καθ' ὑπόστασιν (1) περὶ δὲ τῆς ταπεινώσεως τοῦ Χριστοῦ καὶ αὐτὸς ὁ ἴδιος εἶπεν ἐν Εὐαγγελίοις·, Μιᾶθετε ἀπ' ὁμοῦ ὅτε πρὸς εἰμὶ, καὶ ταπεινὸς τῇ καρδίᾳ (Ματθ. ια'. 29.) διὰ ποῖαν δὲ αἰτίαν ἐπροσηύχαστο ὁ Κύριος εἰπομένῳ ἀνωτέρω· πρὸς τοῦτοις εἰπομένῳ καὶ ποῖαν βρῆται λύτρωσιν.

22: „Διηγέσθαι τὸ ὄνομά σου τοῖς ἀδελφοῖς μου.

Σημειῶσαι δὲ ἀναγνώστα, πῶς τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, ὅπου ἐπροθεώρει ταῦτα, ἄλλα μὲν λέγει, ὡς γαγεννημένον καὶ ἀπερασμένον· ἄλλα δὲ, ὡς μέλλοντα, κατὰ τὸν νόμον καὶ τὸ ἰδίωμα τῶν Προφητῶν· ὄνομα δὲ λέγει ἐδῶ, ὅτι ἔχει νὰ διηγηθῇ ὁ Κύριος, τὸ τῆς Πατρότητος· ἐπειδὴ Θεὸν μὲν, ὡμολόγουν οἱ Ἑβραῖοι, Πατέρα δὲ Τίτου, δὲν ἤξευρον αὐτόν· καθὼς ἐν τῇ κατὰ Ἰωάννην Εὐαγγελίῳ, ὁ ἴδιος εἶπεν, „Εἰσάκουσά σου τὸ ὄνομα τοῖς ἀνθρώποις· (Ἰω. ιζ'. 6.) ἀδελφούς σου δὲ ὀνομάζει τοὺς Ἀποστόλους· καθὼς ὁ ἴδιος εἶπε μετὰ τὴν Ἀνάστασιν πρὸς τοὺς Μυροφόρους, Ὑπάγετε ἀπαγγέilate τοῖς ἀδελφοῖς μου (Ματθ'. κη'. 10.) (2)

188

„Ἐν μέσῳ Ἐκκλησίας ὑμνήσω σε.

Ὅχι μόνον, λέγει, τοὺς Ἀποστόλους ἐδίδασκεν ὁ Κύριος· ἀλλὰ καὶ εἰς τὰς συναγωγὰς τῶν Ἰουδαίων ἐπαρρησιάζετο, καὶ ἐδιηγείτο τα μεγαλεῖα τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς· περὶ τούτων γὰρ λαλεῖ τὸ παρὸν ῥητόν· αὐτὴν δὲ τὴν ἰδίαν διδασκαλίαν κάμνει ὁ Κύριος, καὶ ἀπὸ τῆς Ἀναστάσεως τοῦ μέχρι τοῦ νῦν, διὰ μέσου τοῦ Εὐαγγελίου τοῦ· ἐπειδὴ αὐτὸ ἀναγινώσκεται παρρησία εἰς καθὴ ἐκκλησίαν τῶν Χριστιανῶν. (3)

23: „Οἱ φοβούμενοι τὸν Κύριον αἰνέσατε αὐτόν.

Ἐπειδὴ καὶ εἰσηκούσθη ὁ Κύριος ἀπὸ τὸν Πατέρα καὶ ἀνέστη ἐκ νεκρῶν, διὰ τοῦτο τώρα παρακαλεῖ τοὺς πεσεύσαντας εἰς αὐτόν νὰ εὐχαριστήσουν· καὶ πρῶτον παρακαλεῖ τοὺς ἐξ Ἑθνῶν πιστεύσαντας· διὰ τὴν καὶ πρῶτον εἰς τὰ Ἑθνη τοὺς Ἀποστόλους ἐσειλεν ὁ Κύριος μετὰ τὴν Ἀνάστασιν, εἰπὼν αὐτοῖς· „Πορευθέντες μαθητεύσατε πάντα τὰ Ἑθνη. (Ματθ. κη'. 19.) ταῦτα γὰρ τὰ Ἑθνη φοβούμενους τὸν Κύριον λέγει κατὰ τὸν Θεοδώριτον, ὀνομάζων αὐτοὺς ἀπὸ τὴν ἀρετὴν ὅπου ἐδίδξαν· ἔτι γὰρ καὶ ὁ Παῦλος ὀνόμασεν αὐτοὺς εἰς τὰς Πράξεις λέγων, „Ἄνδρες Ἰσραηλῖται, καὶ οἱ φοβούμενοι τὸν Θεόν, ἀκούσατε· (Πράξ. ιγ'. 16.) καὶ πρὸς τὸν Κορινθίον εἶπεν ὁ Πέτρος, „Ἐν παντὶ Ἑθνεῖ ὁ φοβούμενος τὸν Θεόν, καὶ ἐργαζόμενος δικαιοσύνην, δεκτὸς αὐτῷ ἐστὶ (Πέτρ. ι'. 35.) Ἐπειδὴ δὲ ἡ

- (1) Ἄλλος δὲ λέγει· μονογενὴ λέγει τὴν ψυχὴν τοῦ ὁ Κυρίου, ἀντὶ τοῦ, τιμὴν ἔχοντα ἠγαπημένον· ἐπειδὴ ἀγαπητὴν ἵαν τοῖς πατράσιν οἱ μονογενεῖς· χεῖρα δὲ κυνὸς, τὴν ἐξουσίαν τοῦ Σατανᾶ.
(2) Ἄλλος δὲ ἐρμηνεύει, „Ὄνομα ἐνταῦθα, τὴν δόξαν λέγει, κατέβηκε γὰρ ἐν ἀρχῇ τὴν δόξαν τοῦ Πατρὸς· δὲ Θεοδώριτος λέγει, ὅτι ἀδελφὸς καλεῖ τοὺς εἰς αὐτὸν πεπιστευκότας· ἀδελφοὶ δὲ εἰσιν ὡς ἀνθρώπου· ὡς γὰρ Θεὸς, Δεσπότης ἐστὶ ὁ Κύριος· ὡς δὲ ἀνθρώπος ὁ ἀδελφὸς ὀνομάζεται.
(3) Τὰ δύο ἱερά ταῦτα ἀναφέρει ὁ Παῦλος ἐν τῇ πρὸς Ἑβραίους ἐπιστολῇ, ὡς ἀπὸ τοῦ Χριστοῦ λεγόμενα, „Ὁ ἀγιάζων ἔσθι ἀγιαζόμενοι ἐξ ἑνὸς πάντες· διὴν αἰτίαν οὐκ ἐπαισχύνεσθαι ἀδελφούς αὐτοὺς καλεῖν λέγων· ἀπαγγέλω τὸ ὄνομά σου τοῖς ἀδελφοῖς μου, ἐν μέσῳ Ἐκκλησίας ὑμνήσω σε. (Ἑβρ. β'· 12.)

Ἑλληνιστῶν Χριστιανῶν, δὲν συνίσταται μόνον ἀπὸ Ἑθνικοῦς, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ Ἰουδαίους· διὰ τοῦτο καὶ ὁ Κύριος καλεῖ καὶ τοὺτους εἰς δοξολογίαν καὶ εὐχαριστίαν Θεοῦ· λέγει γὰρ ἀκολουθῶν.

„ Ἀπαν τὸ σπέρμα Ἰακώβ δοξάσατε αὐτόν .

Ὅλοι, λέγει, οἱ ἐξ Ἰουδαίων πιστεύσαντες, δοξάσατε τὸν Θεόν· προπάτωρ γὰρ τῶν δώδεκα φυλῶν τῶν Ἰουδαίων ἦτον ὁ Ἰακώβ . (1)

„ Φοβηθήτω δὴ ἀπ' αὐτοῦ ἅπαν τὸ σπέρμα Ἰσραὴλ .

Ἐδῶ συναριθμεῖ ὁμοῦ καὶ τοὺς δύο λαοὺς, καὶ τοὺς Ἰουδαίους, καὶ τοὺς Ἑθνικοὺς· ἐπειδὴ ὁποῖος ἐγνώρισε καὶ ἐπίστευσεν εἰς τὸν Χριστόν, καὶ αὐτὸς εἶναι πνευματικὸς Ἰσραὴλ· Ἰσραὴλ γὰρ μεθερμηνεύεται, νοὺς ὁρῶν τὸν Θεόν· προσάξει λοιπὸν ὁ Χριστὸς τοὺς δύο λαοὺς νὰ ὑμνοῦν καὶ νὰ φοβοῦνται πάντοτε τὸν Θεόν, ὡς Παντοδύναμον· ἢ καὶ εἰς τοὺς ἄλλους Ἰουδαίους παραγγέλλει νὰ φοβοῦνται τὸν Θεόν· διὰ τί ὁ Θεὸς δύναται νὰ φέρῃ εἰς αὐτοὺς ὁλεθρον καὶ ἀφαισισμόν, διὰ τὴν λύσσαν ὅπου ἐδείξαν καὶ δείχνουσι κατὰ τοῦ Τίου του . (2)

24: „ Ὅτι οὐκ ἐξουδένωσεν, οὐδὲ προσώχ·
„ Ἦψε τῇ θείσει τοῦ πτωχοῦ .

Δὲν ἐπαράβλεψε, λέγει, οὐδὲ ὡς ἐνοχλήτι·

κὴν ἐνόμισα τὴν δέσπιν μου ὁ Πατὴρ· δηλαδὴ τὸ νὰ νικήσω μὲν ἐγὼ τὸν Διάβολον καθ' ὃ ἄνθρωπος, νὰ χαρίσω δὲ καὶ εἰς ὅσας τὴν νίκην ταύτην· πτωχὸν δὲ ἐνόμισα τὸν ἑαυτὸν τοῦ ὁ Κύριος, τὸσον διὰ τὴν εὐτέλειαν τῆς σαρκὸς, ὅσον καὶ διὰ τὴν πένην κατὰ τὰ ἄσπρα, καὶ κατὰ τὸν ἀνθρώπινον πλοῦτον .

„ Οὐδὲ ἀπέστρεψε τὸ πρόσωπον αὐτοῦ
„ ἀπ' ἐμοῦ .

Δὲν ἐγύρισε, λέγει, ὁ Θεὸς καὶ Πατὴρ τὸ πρόσωπόν του ἀπὸ λόγου μου, καθὼς κáμινον ἐκεῖνοι ὅπου ἀποστρέφονται τινὰ· καὶ ὅρα τὴν ἐρμηνείαν τοῦ „ ἕως ποῦ ἀποστρέφεις τὸ πρόσωπόν σου ἀπ' ἐμοῦ ; (Ψαλ. ιβ'. 1)

„ Ἐν τῷ κεκραγέναιμε πρὸς αὐτόν, εἰ·
„ σήκουσε μου .

Εὐθύς, λέγει, ὅπου ἐφώνηξα πρὸς τὸν Πατέρα, ἤκουσε τῆς φωνῆς τῆς δεήσεώς μου .

25: „ Παρὰ σοῦ ὁ ἑπαινός μου .

Τότε ἐγένεν ἑπαινος τοῦ Τίου παρὰ τοῦ Πατρὸς, ὅτε ἦλθεν ἀπὸ τὸν οὐρανὸν φωνὴ ἡ λέγουσα· „ Οὗτός ἐστιν ὁ Τίός μου ὁ ἀγαπητός, ἐν ᾧ ἠυδόκησα (Ματθ. γ'. 17.) καὶ ὅτε ἐφώνησεν ὁ Πατὴρ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ „ Καὶ ἐδόξασα, καὶ πάλιν δοξάσω· (Ἰω. ιβ'. 28.) (3)

„ Ἐν

(1) Μανθανοῦσι γὰρ οἱ Ἰουδαῖοι παρὰ Χριστοῦ, μὴκέτι τὰς δι' αἱμάτων τελεῖν θυσίας· ἀλλὰ αἰνεῖν ἢ δοξολογεῖν τὸν Θεόν, ἢ τὴν καθαρὰν ἢ ἀναίμακτον ἀποπεραίνειν λατρείαν· δοξάζειν δὲ, οὐ διὰ μόνης τέχας φωνῆς· ἀλλὰ ἢ διὰ τῆς εὐχαρίας, ἥτις κατορθοῦται ἐν τῇ φοβῇ τοῦ Θεοῦ .

(2) Λέγεται ἢ ὁ Χριστὸς Ἰακώβ· ἦγον πτερνιστός, ὡς πτερνίσας τὸν Διάβολον ἢ νικήσας· ἢ Ἰσραὴλ, ὡς νοῦς ὁρῶν τὸν Θεόν· οὐδεὶς γὰρ γινώσκει τὸν Πατέρα, εἰμὴ ὁ Υἱός· σπέρμα δὲ τοῦ Χριστοῦ, τοῦ Ἰακώβ ἢ Ἰσραὴλ ἐνομαζομένου, εἶναι οἱ Χριστιανοί, οἱ ἐξ αὐτοῦ κατὰ πνεῦμα γεννηθέντες .

(3) Ὁ δὲ Θεοδότης λέγει, „ Ὡς περ ἐγὼ δῆλόν σε τοῖς ἀνθρώποις πείθω· αὐτὸ ἢ σὺ πάντας ἀνθρώπους διδάσκεις .

„ Ἐν ἐκκλησίᾳ μεγάλη ἑξομολογή-
σομαι σοί .

Ἐξομολόγησιν ἐδῶ ὀνομάζει ὁ Κύριος , τὴν αἴνεσιν καὶ δοξολογίαν . μεγάλη δὲ εἶναι ἡ τῶν Χριστιανῶν Ἐκκλησία . ἐπειδὴ φθάνει ἕως εἰς τὰ πέρατα τῆς γῆς . ἡ καὶ διὰ τί συρίζεται ἀπὸ μεγάλους καὶ ἁγίους ἄνδρας . πάντοτε δὲ ὁ Κύριος ὑμνεῖ τὸν Πατέρα διὰ μέσου τοῦ Εὐαγγελίου , εἰς τὸ μέσον τῆς Ἐκκλησίας . Καὶ ἀνωτέρω μὲν εἶπεν ἀπλῶς Ἐκκλησίαν , τὴν συναγωγὴν τῶν Ἰουδαίων . ἡ καὶ τὴν ἐν ἑκάστῃ μερικῇ ἐπαρχίᾳ εὐρισκομένην Ἐκκλησίαν τῶν πιστῶν . τὴν δὲ ὀνομάζει μεγάλην , ὅτι αὐτὴ τὴν καθολικὴν Ἐκκλησίαν τῶν Χριστιανῶν .

„ Τὰς εὐχὰς μου τῷ Κυρίῳ ἀποδόσω
ἐνώπιον τῶν φοβουμένων αὐτόν .

Εὐχὰς ἐδῶ ὀνομάζει ὁ Κύριος , τὰς ὑποσχέσεις : ἡγοῦν τὸ νῦν διηγηθῇ τὸ ὄνομα τοῦ Πατρὸς τοῦ καὶ τὸ νῦν ὑμνήσῃ αὐτόν .

26: „ Φάγονται πένητες καὶ ἐμπλοσθή-
σονται .

Θέλουν φάγουν , λέγει , οἱ πρῶτον ὄντες πτωχοὶ κατὰ τὴν εὐσέβειαν καὶ ἀρετὴν , Ἡθελῶν κατὰ τὸν Θεοδώριτον , ἡ καὶ οἱ ὄντες πτωχοὶ κατὰ τὸν ἀνθρώπινον πλοῦτον . ἀκτήμενες γὰρ καὶ πτωχοὶ εἶναι οἱ κατὰ ἀλήθειαν Χριστιανοί . φάγονται δὲ αὐτοὶ τὴν Πνευματικὴν τροφήν τῆς Εὐαγγελικῆς διδασκαλίας , ἥτις τρέφει καὶ αὐξάνει τὴν ψυχὴν .

„ Καὶ αἰνέσουσι Κύριον οἱ ἐκζητοῦντες
αὐτόν .

Θέλουν δοξολογήσων , λέγει , τὸν Θεόν , οἱ τοῦτον ἐκζητοῦντες . διὰ τί δὲν ἐλυπήθη τὸν μονογενῆ τοῦ Υἱοῦ , ἀλλὰ τὸν ἔδωκεν εἰς θάνατον διὰ τὴν σωτηρίαν τῶν ἀνθρώπων . ἐκζητεῖ δὲ τὴν θέλησιν τοῦ Θεοῦ , ὅταν περιπατῇ τὴν ἐράτταν τῶν ἐντολῶν του , ἥτις τὸν φέρει πρὸς αὐτόν . ἡ νοεῖται καὶ ἄλλως , ὅτι φάγονται οἱ πιστοὶ τὸ σῶμα τοῦ Χριστοῦ , κοντὰ εἰς τὸ ὅποιον συμπεριλαμβάνεται καὶ τὸ αἷμα . καὶ θέλουν γεμίσουν ἀπὸ Πνεύματος ἁγίου . καὶ θέλουν αἰνέσων τὸν Θεὸν τριγύρω εἰς τὴν ἀρίαν τράπεζαν . ὥστε ὅπου τὸ ῥητὸν τοῦτο εἶναι προφητεία , ὅχι μόνον διὰ τὴν διδασκαλίαν τοῦ Εὐαγγελίου , ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν μουσικὴν τράπεζαν τοῦ ζωοποιοῦ ἄρτου καὶ οἴνου , κατὰ τὸν Θεοδώριτον .

„ Ζήσονται αἱ καρδίαι αὐτῶν εἰς αἰῶ-
να αἰῶνος .

Λέγει ἐν τοῖς Εὐαγγελίοις ὁ Κύριος „ Ἐγὼ εἰμὶ ὁ Ἄρτος τῆς ζωῆς (Ἰω . 5 . 48 .) καὶ πάλιν „ Ἐάν τις φάγῃ ἐκ τούτου τοῦ ἄρτου , ζήσεται εἰς τὸν αἰῶνα (αὐτόθι . 51 .) ἔάν δηλαδὴ φυλάττῃ καὶ τὰς ἐντολάς . λέγει λοιπὸν ὁ Κύριος , ὅτι οἱ τρώγοντες τὸ σῶμά μου , θέλουν ζήσων κατὰ τὴν καρδίαν . διὰ δὲ τῆς καρδίας , ἐφανερώσων ἀπὸ μέρους τὸ ὅλον ζῶον . εἰς αἰῶνα δὲ αἰῶνος εἶπα . διὰ τί , ἂν καὶ οἱ μεταλαμβάνοντες ἀξίως , θέλουν ἀποθάνουν κατὰ φύσιν , ἀλλ' ὅμως πάλιν θέλουν ἀναστῆθαι εἰς ζωὴν αἰώνιον .

27: „ Μνησθήσονται καὶ ἐπιστραφήσονται
πρὸς Κύριον πάντα τὰ πέρατα τῆς
γῆς .

Μνήμη λέγεται , ἡ τοῦ προεγνωσμένου πράγματος ἐνθύμησις . φαίνεται λοιπὸν ἀπὸ τὸ ῥητὸν τοῦ-

μεις τὴν αὐτὴν μοῖαν προσφέρειν τιμὴν αὐτῇ τὴν περὶ αὐτοῦ γνώσει ἀπεκάλυψε τῇ Πέτρῳ . οὕτω τῇ Παύλῳ . οὕτω διὰ τούτων πᾶσιν ἀνθρώποις .

τούτο, ὅτι ἡ τοῦ Θεοῦ γνώσις, εἶχε ἔμπροσθεν εἰς τοὺς ἀνθρώπους· (1) εἰς τὰ ἔθνη ὁμοίως τὸ σκότος τῆς πλάνης ἐσκέπασεν αὐτὴν τὴν γνώσιν· ἀφ' οὗ δὲ ὁ Κύριος ἦλθεν ὁ νοητὸς ἥλιος τῆς δικαιοσύνης, διελύθη τὸ σκότος ἐκεῖνο τῆς πλάνης, καὶ ἐνθυμήθησαν τὰ ἔθνη τὸν Δημιουργὸν τοὺς Θεοὺς, καὶ ἐτί ἐπίστευσαν καὶ ἐπέσραψαν εἰς αὐτόν· ἡ μνησθήσονται εἰπὼν, ἀντὶ τοῦ θέλου ἀξιωθῶν μνημὸς καὶ ἐνθυμήσεως κοντὰ εἰς τὸν Θεόν, οἱ ἔθνη οἱ ἐκεῖνοι, ὅπου ἦτον ἕως τότε ἀλησμονημένοι· (2) βλέπε δὲ ὡς ἀναγνώσῃ, πῶς ἐμεταχειρίσθη ὁ Δαβὶδ τὰ ῥήματα κατὰ τάξιν· πρῶτον γὰρ εἶπεν, ὅτι μνησθήσονται· δεύτερον, ὅτι ἐπιστραφήσονται· καὶ τρίτον, ὅτι προσκυνήσουσιν.

„Καὶ προσκυνήσουσιν ἐνώπιον αὐτοῦ
„πᾶσαι αἱ πατρίαι τῶν ἔθνων.

Καὶ διὰ τί λέγει τούτο, εἰς καιρὸν ὅπου, οὕτως ὅλα τὰ πέρατα τῆς γῆς ἐπίστευσαν, οὕτως ὅλαι αἱ πατρίαι τῶν ἔθνων; καὶ ἀποκρινόμεθα, ὅτι ἐπειδὴ τὸ κήρυγμα τοῦ Ευαγγελίου ἐφύλασεν εἰς ὅλα τὰ πέρατα τῆς γῆς, καὶ εἰς ὅλα τὰ ἔθνη τοῦ Κόσμου, καὶ ἐπειδὴ ἀπὸ καθὲς ἔθνους μερικοὶ ἐπίστευσαν, διὰ τοῦτο ἀπὸ τὸ μέρος ἐφάνησε τὸ ὅλον· ἄλλως δὲ, καὶ πατρίαις ὀνομάζει τὰς συγγενεῖς· φανερόν δὲ εἶναι, ὅτι καὶ ἑθνῶν συγγενεῖς ἐπίστευσαν εἰς τὸν Χριστόν, καὶ διὰ μέσου τοῦ Χριστοῦ ἐπροσκύνησαν καὶ τὸν Πατέρα.

23 : „Ὅτι τοῦ Κυρίου ἡ βασιλεία, καὶ
„αὐτὸς δεσπόζει τῶν ἔθνων.

Ὁ Χριστὸς, λέγει, εἶναι καὶ Βασιλεὺς καὶ Δε-

σπότης τῶν ἔθνων· κατὰ τὸ „Δώσω σοι ἔθνη τὴν κληρονομίαν σου, καὶ τὴν κατάσχεσίν σου τὰ πέρατα τῆς γῆς· (Ψαλ. β'. 8.) καὶ διὰ τοῦτο θέλου προσκυνήσουσιν αὐτόν, μὲν τὸ νὰ ἐλευθερωθῶσιν παρ' αὐτοῦ ἀπὸ τὴν τυραννίαν τοῦ Διαβόλου. (3)

29 : „Ἐφαγον καὶ προσεκύνησαν πάντες
„οἱ πῖνες τῆς γῆς.

Πῖνας λέγει τοὺς πλουσίους, τοὺς πλουτήσαντας τὴν εὐσέβειαν καὶ ἀρετὴν· οἱ ὅποιοι ἦτον πρῶτον πτωχοὶ κατὰ ταῦτα, ὡς προείπομεν· ἔφαγον, λέγει, αὐτοὶ, καὶ παχὺς ἔγιναν ἀπὸ τὰ πνευματικὰ ἀγαθὰ.

„Ἐνώπιον αὐτοῦ προπεδοῦνται πάντες
„οἱ καταβαίνοντες εἰς γῆν.

Θέλουν, λέγει, προσπέσουν καὶ προσκυνήσουσιν τὸν Χριστόν οἱ ἀποθνήσκοντες, καὶ εἰς γῆν ἀναλυόμενοι ἄνθρωποι· ἐπειδὴ μετὰ τὴν κοινὴν ἀνάστασιν πᾶν γόνυ κάμψει αὐτῷ τῷ Πατρὶ κατὰ τὸν Ἀπόστολον (Ῥωμ'. ιδ'. 11.) καὶ ἄλλοι μὲν θέλου ὑποταχθῶν θεληματικῶς καὶ μὲ πόθον, ὡς οἱ πιστοί· ἄλλοι δὲ, σαρικῶς καὶ μὲ φόβον, ὡς οἱ ἄπιστοι καὶ οἱ Δαίμονες κατὰ τὸν Θεοδώριτον.

„Καὶ ἡ ψυχὴ μου αὐτῷ ζῇ.

Ὁ Θεὸς, λέγει, εἶναι, ὅπου ἐξωσπόησε τὴν ψυχὴν μου, καὶ δὲν ἀφῆκεν αὐτὴν νὰ ἀποθῇ ὑπὸ τῆς ἁμαρτίας· τούτο δὲ νοεῖται καὶ ἐπὶ τοῦ Πατρος καὶ

(1) Διὰ τοῦτο εἶπεν ὁ Δαβιδσκηνὸς Ἰωάννης „Πᾶσι γὰρ ἡ γνώσις τοῦ εἶναι Θεὸν· ἐν' αὐτοῦ φυσικῶς ἐγκατέσπασται· (βιβλ. α'. ἢ κεφ. α'. περὶ Πίστεως.)

(2) Καθὼς ἀλλαχοῦ εἶπεν „Ὅτι ὁ ἐκζητῶν τὰ αἵματα αὐτῶν ἐμνήσθη (Ψαλ. 9'. 12.)

(3) Διὰ τοῦτο λέγει ὁ Θεοδώριτος „Οὐ γὰρ μόνον Ἰουδαῖον Θεὸς ὁ Θεός, ὡς ἐκεῖνοι νομίζουσιν· ἀλλὰ πάσης τῆς τῶν ἀνθρώπων φύσεως ποιητής· οὕτω ἢ ὁ Ἀπόστολος ἔφη „Ἡ Ἰουδαίων ὁ Θεὸς μόνον, οὐχὶ δὲ ἢ Ἑθνῶν; καὶ ἢ Ἑθνῶν· ἐπεὶ περ εἰς ὁ Θεός, ὃς δικαιοῦσι περιτομὴν ἐκ πίστεως, ἢ ἀκροβυστίαν διὰ τῆς πίστεως· (Ῥωμ. γ'. 29.)

καὶ ἐπὶ τοῦ Υἱοῦ· καὶ ἄλλως δὲ, ζῇ τῷ Θεῷ, λέγει, ἡ ψυχὴ μου, διὰ τί ἐνεργεῖ ὅλα, ὅσα εἶναι ἀρεσκοντα αὐτῷ· καθὼς καὶ ἐκ τοῦ ἐναντίου ἀπέθανε τῷ Δαίμονι, καθ' ὅτι ἐτάθη ἀκίνητος εἰς τὰς δαιμονικὰς αὐτοῦ ὑποβολάς. (1)

τῆς πίστεως, αὐτοὶ θέλουν ἀναγγέλλουν πάντοτε εἰς τοὺς ἄλλους, ὅπου μετὰ ταῦτα ἔχουν νὰ ἀναγεννηθῶν· τί δὲ θέλουν ἀναγγέλλουν; τὴν δικαιοσύνην αὐτοῦ· δηλαδὴ, ὅτι κατέβλεπεν ὁ Κύριος δικαίως, τὸν ἀδικοῦντα τοὺς ἀνθρώπους Διαβόλον.

30: „ Καὶ τὸ σπέρμα μου δουλεύσει αὐτῷ τῷ.

„ Ὅν ἐποίησεν ὁ Κύριος.

Σπέρμα Χριστοῦ: ἦτοι τέκνα, εἶναι ὅλοι ἐκεῖνοι ὅπου ἐγεννήθησαν αὐτῷ διὰ τοῦ Εὐαγγελίου, τοὺς ὁποίους ὑπέταξεν εἰς τὸν Πατέρα: ἦτοι οἱ Χριστιανοί. (2)

„ Ἀναγγελήσεται τῷ Κυρίῳ γενεὰ ἡ ἐρχομένη.

Θέλει γνωρισθῇ, λέγει, ἀπὸ τὸν Θεὸν ἡ ἐκ ἔθνων Ἐκκλησία τῶν πιστῶν, ἥτις θέλει ἔλθῃ εἰς τὰς τμήρας τῆς ἐνανθρωπήσεως τοῦ Υἱοῦ.

31: „ Καὶ ἀναγγελοῦσι τὴν δικαιοσύνην αὐτοῦ λαῷ τῷ τεχνησομένῳ.

Ὅσοι, λέγει, ἀνεγεννήθησαν Πνευματικῶς διὰ

ἦτοι τὸν λαόν, τὸν ὅποιον ἐσύστησεν εἰς τὸν ἐαυτὸν τοῦ ὁ Κύριος, ὅς τις ἦ· ὁν μὲν καὶ πρότερον λαός, ἐξωστρέφοντος δὲ καὶ ἀπόβλητος· ἡ δὲ ἐδημιουργήσῃ· τὸ δὲ ἀναγγελήσεται τῷ Κυρίῳ, μερικοὶ ἐρμηνεύουν, πῶς εἶναι Προφητεία διὰ τοὺς Ἕλληνας τοὺς ἐν Ἱεροσολύμοις ζητήσαντες νὰ ἰδοῦν τὸν Ἰησοῦν, ὡς λέγει ὁ Εὐαγγελιστὴς Ἰωάννης· Οὗτοι γὰρ προσήλθον τῷ Φιλίππῳ, ὅπου ἦτον ἀπὸ Βηθσαϊδᾶ τῆς Γαλιλαίας, καὶ ἡρώτων αὐτὸν λέγοντες, „ Κύρια θέλομεν τὸν Ἰησοῦν ἰδεῖν· ἔρχεται Φίλιππος καὶ λέγει τῷ Ἀνδρέᾳ· καὶ πάλιν Ἀνδρέας καὶ Φίλιππος λέγουσι τῷ Ἰησοῦ· ὁ δὲ Ἰησοῦς ἀπεκρίνατο αὐτοῖς λέγων· ἐλήλυθεν ἡ ὥρα, ἵνα δοξασθῇ ὁ Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου (ἰω. 16 · 21.) ἰδοὺ λοιπὸν ἀνηγγέλη τῷ Χριστῷ παρὰ τῶν Ἀποστόλων γενεὰ ἡ ἐρχομένη: ἦτοι οἱ Ἕλληνες οἱ ἐρχόμενοι πρὸς αὐτόν· οὔτινες ἦτον προοίμιον ὅλων τῶν ἔθνικων, τῶν προσελθόντων εἰς τὸν Χριστόν.

ΨΑΛ-

- (1) Ὅθεν ἄλλος λέγει „ Ἁγία ἡ ἀμώματος ἡ Χριστοῦ γέγονε ζωὴ, ἣν πεποιήται μετὰ σαρκὸς ἐπὶ τῆς γῆς, ὅσα ἔργα εἶναι τῷ Θεῷ ἡ Πατρί· μάλιστα γὰρ αὐτὸς οὐκ ἐποίησεν ἁμαρτίαν... οἰκονομικῶς δὲ τοῦτο φησιν· ἵνα ἡμεῖς τοῖς ἔχουσιν αὐτοῦ κατακολουθοῦντες, ἡ ἀμώματος διαβιῶντες ζωὴν, παῖδας ἔχωμεν λέγειν ἐν προσευχαῖς· ἡ ψυχὴ μου αὐτῷ ζῇ· ὡς ὁ λέγων· „ Ζῶ δὲ σὺκέτι ἐγὼ, ζῇ δὲ ἐν ἐμοὶ Χριστὸς (παρὰ τῷ Νικητῇ.)
- (2) Λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος „ Τὴν μὲν αὐτοῦ ψυχὴν οὐκ ἐζήν, ἀλλ' οὐ δουλεύειν εἴρηκε, τὸ δὲ σπέρμα δουλεύειν· ἡ γὰρ λαμβάνουσα φύσις ἠνώθη τῇ λαβούσῃ Θεότητι ἡ πᾶς αὐτῆς δόξης μετέβηκε ἡ τιμὴ.

ΨΑΛΜΟΣ ΚΒ.

Ψαλμός τῷ Δαβίδ.

Τὸν παρόντα Ψαλμὸν υπογράφουσιν εἰς τὸν Δαβίδ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐκ προσώπου τῶν ἑθῶν. (1)

1. Ὁ Κύριος ποιμαίνει με, καὶ οὐδέν με ὕστερησει.

Ποιμὴν εἶναι ὁ Κύριος, καθὼς μόνος του λέγει ἐν Ἐυαγγελίῳ, ἡ γὰρ εἰμι ὁ Ποιμὴν ὁ καλός. (Ἰω. ι. 14.) ὡς πρόβατα γὰρ πεπλανημένα εἰς τέλους ἀπωλείας εὔρε τούς ἔθνικοὺς, καὶ ἔφερον αὐτοὺς εἰς μάνδρας σωτηριῶδεις τῆς Ἐκκλησίας· καὶ λοιπὸν ποιμαίνει καὶ βρῆσκει αὐτούς· ὅθεν καθ' ἕνα ἀπὸ τῶν ἔθνικων, εὐχαριστῶν ὑπὲρ τούτου τῷ Κυρίῳ, διηγῆται τὰς εὐεργεσίας αὐτοῦ λέγων· ὁ Κύριος με ποιμαίνει, καὶ λοιπὸν δὲν λείπει τίποτε εἰς ἐμέ, ἀπὸ τῆς ἀναγκῆς καὶ ἐπιτήδεας πρὸς τροφήν καὶ σωτηρίαν μου· πρέπει δὲ νὰ ἡξεύρωμεν, ὅτι τὰ πολλὰ γνωτὰ πράγματα, κροφῆρονται πολλοῖς φράσι χωρὶς ἄρθρον, καθὼς εἶναι ἐδῶ τὸ ὁ Κύριος.

Τόπος χλόης, εἶναι ἡ πρακτικὴ ἀρετὴ· ὅθεν δὲ ἀναπαύσεως, εἶναι ἡ θεωρητικὴ φιλοσοφία, κατὰ τὸν ἅγιον Μάξιμον· ἐκεῖ λοιπὸν, λέγει ὁ καθεὶς ἀπὸ τῶν ἔθνικων, θέλει μὲ κατασκηνώσαι ὁ Κύριος, ὅπου εἶναι τόπος χλόης· ἐπέμεινε δὲ εἰς τὴν μεταφορὰν τοῦ ποιμαίνειν· ἐπεὶ δὲ χλόη καὶ νερόν, αὐτὰ εἶναι ἡ εὐτυχία τοῦ ποιμνίου· θέλει νὰ εἰπῇ δὲ ὅτι κατέστησέ με ὁ Κύριος εἰς ἀπόλαυσιν νομῆς, καὶ Πνευματικῶν ἀγαθῶν· νοεῖται δὲ καὶ ἄλλως, ὅτι τόπος χλόης εἶναι ἡ Ἐκκλησία· χλόη δὲ εἶναι οἱ Χριστιανοί, ὅπου ἀνθοῦν εἰς τὴν Ἐκκλησίαν κατὰ τὴν ἀρετὴν· ἡ χλόη θέλει νοήσας τὴν πίσιν τῶν Χριστιανῶν· διὰ τὴν νεύει καὶ ἀνθῇ πάντοτε, ὡς τὴν χλόην· ἐπεὶ δὲ ἡ τῶν Ἑλλήνων πλάνη ἐγήρασεν, ὅθεν τὸ χορτάρι, καὶ ἐξηράθη.

2. Ἐπὶ ὕδατος ἀναπαύσεως ἐξεθρεψέ με.

3. Εἰς τόπον χλόης ἐκεῖ με κατεσκηνώσεν.

Τούτο τὸ ῥητὸν λέγει ὁ ἐξ ἑθῶν λαός, διὰ τὸ λουτρὸν τοῦ ἁγίου βαπτίσματος· ἐπεὶ δὲ διὰ τοῦ Πνεύ-

(1) Διὸ καὶ ὁ θεὸς Κύριλλος εἶπεν ὅτι ἔξ ἑθῶν πιστεύσαντες διδασκοὶ Θεοῦ γεγονότες κατὰ τὸ γεγραμμένον, φαγόντες τε καὶ ἐμπλυσθέντες πνευματικῶς τῆς σωτηρίου τροφῆς, κορηγὸν ἐπιγινώσκουσιν αὐτὸν διὰ τοῦ παρόντος Ψαλμοῦ, καὶ ποιμένα καὶ τροφὴν καλεῖται· λέγει δὲ καὶ ὁ Θεοδόσιος ὅτι τὴν αὐτὴν ἔχει καὶ τὰ αὐτὰ τοῖς πιστεύουσιν· εἰρηκὼς γὰρ ἐν τῷ πρὸς τούτου Ψαλμῷ ἡ Φάγονται πέννυται καὶ ἐμπλυσθήσονται, καὶ οἰκισθήσονται· οἱ ἐκζητοῦντες αὐτόν· καὶ πάλιν ἡ Ἐφαγον καὶ προσεκύνησαν πάντες οἱ ἄνθρωποι τῆς γῆς, ὑποδείκνυσθαι ἑαυτῶν τὴν τοιαύτην τροφὴν κορηγόν, καὶ καλεῖ τὸν τροφὴν ποιμένα.

Πνευματικοῦ τούτου ὕδατος καθαρίζομενοι, ἀπορρίπτωμεν τὸν κόπον καὶ τὸ βάρος τῆς ἀμαρτίας, καὶ λοιπὸν ἀναπαύεσθαι· δι' ὃ καὶ ὁ Κύριος ἔλεγε, Δεῦτε πάντες οἱ κοπιῶντες καὶ περροτισμένοι, καὶ ἡ ἀναπαύω ὑμᾶς. (Ματθ. ιβ'. 28.) ἢ καὶ ἄλλως· ὕδωρ εἶναι τὸ ζωηρὸν νᾶμα τῆς διδασκαλίας τοῦ Χριστοῦ, καθὼς εἶπομεν εἰς τὸν πρῶτον Ψαλμὸν, ὅταν ἐρμηνεύσαμεν τὸ „Παρά τὰς διεξόδους τῶν ὑδάτων. (1)

3: „Τὴν ψυχὴν μου ἐπέστρεψε.

Ἐπέστρεψε, λέγει, ὁ Κύριος τὴν ψυχὴν μου ἀπὸ τὴν πλάνην τῶν εἰδώλων, εἰς τὴν ἀληθὴ Θεογνωσίαν καὶ πίσιν.

„Ὡδήγησέ με ἐπὶ τρίβους δικαιοσύνης.

Δικαιοσύνην ἐδὼ ὀνομάζει ὁ καθ' ἑθnikὸς, τὴν καθολικῶς περιέχουσάν ὅλας τὰς ἀρετάς· τρίβους δὲ τῆς δικαιοσύνης ταύτης ὀνομάζει, τὰς μερικὰς ἀρετάς· ἐπειδὴ καὶ αὐταὶ φέρουσι τοὺς περιπατοῦντας εἰς αὐταῖς, εἰς τὴν καθόλου δικαιοσύνην· ὁ γὰρ Κύριος ἐνανθρωπήσας, ἀνοίξε τὰς τρίβους καὶ ἐράτας ταύτας τῶν ἀρετῶν, πρῶτος αὐτὸς περιπατήσας ταύτας, καὶ ἔπειτα ἔργῳ καὶ λόγῳ καθοδηγήσας καὶ ἡμᾶς εἰς αὐτάς. (2)

„Ἐνεκεν τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ.

Διὰ τοῦτο, λέγει, ἐποίησε τὰς εὐεργετίας ταύτας ἐς ἐμὲ ὁ Χριστὸς, διὰ τὴν ὀνομασίαν ἀπὸ τοῦ ὀνόματός του Χριστιανός· ἢ διὰ τοῦτο μὲ ὠδήγησεν εἰς τὰς ἀρετάς, ἵνα μὴ βλασφημῇται τὸ ὄνομά του διὰ τὰ πονηρὰ μου ἔργα καὶ κακίαι κοντὰ εἰς τοὺς Ἐθνικούς.

4: „Ἐάν γὰρ καὶ πορευθῶ ἐν μέσσοις σκευῶν θανάτου, οὐ φοβηθήσομαι κακὰ, ὅτι σὺ μετ' ἐμοῦ εἶ.

Σκιά θανάτου εἶναι ὁ πρῶν Κόσμος· διὰ τὴν καθὼς ὁ θάνατος χωρίζει τὴν ψυχὴν ἀπὸ τοῦ σώματος, ἐτὶ καὶ ὁ πρῶν Κόσμος χωρίζει τὸν φιλοκρημον ἀπὸ τὸν Θεόν· ὅποιο δὲ εἶναι μαζί με τὸν Θεόν, βέβαια καὶ ὁ Θεὸς ἀντιπρόσωπος εἶναι μαζί με αὐτόν· ἡ σκιά θανάτου εἶναι, ὁ πόνος τοῦ καθ' ἑαυτὸν θανατηφόρου κινδύνου· ἐπειδὴ καὶ παρομοιάζει με τὸν θάνατον, διὰ τὴν πικρὰν θλίψιν, ὅπου ἔχει· κακὰ δὲ εἶναι, οἱ παρσμοὶ καὶ αἱ συμφοραί· εὐρίσκεται δὲ ὁ Κύριος μαζί με ὅλους τοὺς ἀληθῶς ὄντας Χριστιανούς· αὐτὸς γὰρ ὁ ἴδιος ὑπεσχέθη τοῦτο, εἰπὼν „Καὶ ἰδοὺ ἐγὼ μετ' ὑμῶν εἰμι πάσας τὰς ἡμέρας, ὥς τῆς συντελείας τοῦ αἰῶνος. (Ματθ. κη'. 20.) (3)

„Ἡ ῥάβδος σου καὶ ἡ βακτηρία σου αὐταῖς παρεκάλεσαν.

Ῥάβδος μὲν λέγεται, ἡ κρίσις ἡ παιδευτικὴ τοῦ Θεοῦ· Βακτηρία δὲ, ἡ πρόνοια ἡ εὐεργετικὴ αὐτοῦ.

(1) Ὁ δὲ Θεὸς Κύριλλος λέγει „Ἡ τάχιστα κυριώτερον τόπος χλῆος ὁ Παράδεισος ἐστίν, οὗ ἐκπεπτώκαμεν, εἰς ὃν ἡμῖς ἐπαναγεί Χριστὸς, καὶ κατασκηνῶ διὰ τοῦ ὕδατος τῆς ἀναπαύσεως· ταυτίσι διὰ τοῦ βαπτίσματος· εἴαν γὰρ μή τις γεννηθῇ ἐξ ὕδατος καὶ Πνεύματος, οὐ δύναται ἰδεῖν τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ· ὁ δὲ Θεοδόμητος λέγει „Χλῆον ἐταῦθα τὴν ἱερὰν τῶν Θεῶν λογίαν διδασκαλίαν καλεῖ· πρότερον γὰρ ἐκτρέφει τοὺς λόγους, καὶ τότε τὴν μουσικωτέραν προσφέρει τροφήν.

(2) Ἄλλος δὲ λέγει τρίβους, τὰς σωτηριώδεις καὶ Εὐαγγελικὰς ἐντολάς (παρὰ τῇ Νικίτῃ.)

(3) Ὁ δὲ Νύσσος Γρηγόριος οὕτως ἐρμηνεύει τὸ ῥητόν· „Ἐπειδὴ εἰς τὸν θάνατον Χριστοῦ βαπτιζόμεθα, λεχθήσεται καὶ τὸ βάπτισμα σκιά θανάτου καὶ μίμημα, ὃν οὐ χρὴ φοβεῖσθαι· νοσήτο δ' ἂν σκιά θανάτου, καὶ ὁ φυσικὸς καὶ κοινὸς θάνατος, πρὸς ἀντιδιαστολήν τοῦ προαιρετικοῦ θανάτου, τοῦ τῆς ψυχῆς φθιμε· ὃς οὐκ ἔχει σκιά θανάτου, ἀλλὰ θάνατος ἀληθινός. (παρὰ τῇ Νικίτῃ.)

τοῦ, κατὰ τὸν θεὸν Μάξιμον· αἱ ὁποῖαι καὶ αἱ δύο παρακινῶσι τοὺς ἀνθρώπους εἰς σωτηρίαν· ἡ ῥά-
 εὐδος μὲν εἶ·αι, ἡ παιδεία τῶν ἀμαρτανόντων· βα-
 κτηρία δὲ, ἡ ἐπιστηρίζουσα τοὺς ὀλιγοψύχους· λέγει
 λοιπὸν ὁ κάθε Χριστιανός· ἐσὺ Κύριε καὶ τὸν ἀμαρτά-
 νοντα παιδεύεις, καὶ τὸν ἀποκινῶντα ἀπὸ τὸν κόπον
 ὑποστηρίζεις, καὶ μετὰ τὰ δύο ὁμοῦ καὶ τοὺς δύο ἠρε-
 λειῖς· αὕτη δὲ εἶναι ἡ ἐκκλησία συνταχίς τούτων· αὐ-
 ταίμε παρεκάλεσαν, ἡ ῥάβδος σου καὶ ἡ βακτηρία σου·
 παρεκάλεσαν δὲ εἶπεν, ἀντὶ τοῦ ἐνουθέτησαν· ἐπει-
 δὴ ἐκεῖνος ὁποῦ νοθετεῖ, παρακαλεῖ καὶ τραβίζει
 τοὺς ἀνθρώπους πρὸς τὸ συμφέρον· μερικοὶ δὲ· ἦται
 ὁ Θεοδώριτος καὶ ὁ Μάξιμος ῥάβδον καὶ βακτηρίαν
 ἐνόησαν τὸν Σταυρὸν· διὰ τί ὁ Σταυρὸς ἀπὸ δύο ξύλων
 συντιθεται· ἀπὸ τὰ ὁποῖα τὸ μὲν ὀρθὸν ξύλον, εἶναι
 ἡ βακτηρία, διὰ μέσου τῆς ὁποίας ἀνορθώθημεν ἡμεῖς,
 οἱ πεσμένοι ὄντες εἰς τὴν πλάνην· τὸ δὲ πλάγιον ξύ-
 λον τοῦ Σταυροῦ, εἶναι ἡ ῥάβδος, διὰ μέσου τῆς ὁ-
 ποίας ἐκτύπησεν ὁ Χριστὸς, καὶ κατέβαλε τοὺς Δαι-
 μονας· ἐπειδὴ οἱ κτυποῦντες τινὰ, πλάγιος συγκύνου-
 ντες τὸ ξύλον κτυποῦσιν αὐτόν· πρῶτον δὲ εἶπε τὴν
 ῥάβδον, καὶ ἔπειτα τὴν βακτηρίαν· ἐπειδὴ πρῶτον
 διὰ τοῦ Σταυροῦ κατέβαλεν ὁ Χριστὸς τὸν Διάβο-
 λον, καὶ ἔπειτα διὰ τοῦ αὐτοῦ Σταυροῦ, ἐλύτρωσεν
 ἡμᾶς ἀπὸ τὴν τυραννίαν του· ὥστε ἡ ἐρμηνεία τοῦ
 παρόντος ῥητοῦ εἶναι αὕτη, ὅτι ὁ Σταυρὸς σου Κύριε
 παρεκίνησεν ἡμᾶς εἰς εὐσέβειαν καὶ ἀρετὴν. (1)

ὡς προεῖπον· ἀλλὰ καὶ τρυφὴν πνευματικὴν ἐχάρισας
 εἰς ἡμᾶς· ταύτην γὰρ διλοῖ ἡ τράπεζα, ὅπου λέγει
 ἐδῶ· (2) καὶ μάλα ὅπου τὴν τρυφὴν ταύτην
 καὶ τράπεζαν, τὴν ἡτοίμασας ἔμπροσθεν εἰς τὰ ὁμ-
 μάτια τῶν ἐχθρῶν μου· ἵνα οὗτοι βλέποντες αὐ-
 τὴν, πικραίνωνται καὶ λυποῦνται· ἢ τὸ ἐξ ἐναντίας
 εἶναι, ἀντὶ τοῦ, ἐναντίον ἀπὸ ἐκεῖνο, ὅπου οἱ ἐχ-
 θροί μου· θέλουσιν· ἐπειδὴ, αὐτοὶ μὲν σπουδάζου-
 σιν πάντοτε νὰ μὲ λυποῦν· σὺ δὲ ἐκ τοῦ ἐναντί-
 ου· Κύριε, σπουδάζεις νὰ μὲ χηροποιῇς διὰ τῆς
 τραπέζης σου· ἡ τράπεζα λέγει τὴν ἀπόλαυσιν
 τῶν μελλόντων ἀγαθῶν, ἃ ἡτοίμασεν ὁ Θεὸς τοῖς
 ἀγαπῶσιν αὐτόν· ἡ ἔννοει τὴν τῶν μυσηρίων ἀγίαν
 τράπεζαν, ἐπάνω εἰς τὴν ὁποῖαν εὐρίσκεται ὁ δαίψ-
 νος ὁ μουσικός· ἡ τράπεζα μὲν νοεῖται κατὰ τὸν
 θεὸν Μάξιμον, ἡ πρακτικὴ ἀρετὴ· ἔλαιον δὲ λυ-
 παίνον τὴν κεφαλὴν, ἡ θεωρία τῶν ἐν τοῖς οὐρα-
 νότοις· ποτήριον δὲ, ἡ περὶ Θεοῦ γνῶσις· τραφί-
 ντες γὰρ διὰ πράξεως, προκόπομεν εἰς τὸ θεωρεῖν
 τὰ γεγνηότα· εἶτα τῆς τοῦ Θεοῦ καταξιοῦμεθα γνῶ-
 σεως· ἔλεος δὲ εἶναι, αὐτὸς ὁ ἐλεήμων Τίς καὶ
 Θεός, ὅς τις διὰ τῆς ἐνανθρωπήσεως του κυνηγᾷ
 πάντοτε ἐκείνους, ὅπου μέλλουν νὰ σωθῶν, ἕως
 οὗ νὰ τοὺς πιάσῃ· οἶκος δὲ εἶναι, ἡ βασιλεία τοῦ
 Θεοῦ, εἰς τὴν ὁποῖαν ἀποκατασκευάζονται ὅλοι οἱ
 ἅγιοι· μακρότης δὲ ἡμερῶν, εἶναι ἡ αἰώνιος
 ζωή.

5· Ἡτοίμασας ἐνώπιόν μου τράπεζαν·
 ἢ ἐξ ἐναντίας τῶν θλιβόντων με.

ἢ Ἐλίπανας ἐν ἐλαίᾳ τὴν κεφαλὴν
 μου.

Ὅχι μόνον, λέγει, Κύριε, εὐηργέτησάς με·

ἢ

(1) Λέγει δὲ ὁ Θεολόγος Γρηγόριος· ῥάβδον, τὴν μὲν ὑπερερισκὴν οἶδα, τὴν δὲ ποιμαντικὴν, ἢ τὰ λογικὰ
 πρῶτα ἐπιστρέφουσιν· ἢ ἔτι φησὶν ὁ θεὸς Μάξιμος· ἢ ἔτι δύνασαι νοῦσαι, ῥάβδον μὲν τὴν ἀπειλὴν τοῦ
 Θεοῦ, βακτηρίαν δὲ τὴν ἐπαγγελίαν τῶν χρηστέων· παρακαλοῦσιν οὖν ἡμᾶς ἢ εἰς τὸ δέον ἐνάγουσιν, αἵτε ἀ-
 πείλῃ τῶν κολάσεων, ἢ αἱ ὑποσχέσεις τῶν ἀγαθῶν· τῇ μὲν γὰρ μνήμῃ τῶν αἰώνιων κολάσεων, καθάπερ τινες
 ῥάβδον, κακίας ἀπαγόμεθα· τῇ δὲ προτροπῇ τῶν μελλόντων ἀγαθῶν, βακτηρίας δίκην, εἰς τὴν ἀρετὴν δι' ἐλπί-
 δος σφριζόμεθα· ἢ ὁ θεὸς Ἰσίδωρος ῥάβδον εἶπε τὸν πληκτικὸν λόγον, βακτηρίαν δὲ, τὸν παρακλητικόν· ἔννοει
 δὲ, ῥάβδον μὲν τὸν Χριστὸν, βακτηρίαν δὲ ἐνόησαν τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον.

(2) Ὁ δὲ θεὸς Κύριλλος λέγει· ἢ ἡ δὲ δαί τε ἢ ἱερὰ τράπεζα ἢ Θεόπνευστος Γραφὴ, ἐναντίας ἔχει πρὸς τὴν
 τῶν θλιβόντων ἡμᾶς, ἐκείνην τὴν ψδογοποιὴν ἢ ἄτροπον, πλουσία οὖσα ἢ πολυτελής· ἢ ὅψων· ἢ γούνη δέσμε-
 των.

Ἐλαϊον ἐδῶ ἔνθηξ', τὸ χάρισμα τοῦ ἁγίου Πνεύματος· κεφαλὴν δὲ τὸν νοῦν, ἐκ τοῦ περιέχοντος τὸ περιεχόμενον· ἐπεὶ δὴ τὸ χάρισμα τοῦ ἁγίου Πνεύματος, ἱλαρύνει τὸν νοῦν· ἡ ἔλαιον λέγει τὸ χάρισμα τοῦ ἁγίου ἐλαίου, μὲ τὸ ὅποιον χρίονται ὅσοι μέλλουν νὰ βαπτισθῶν· ἡ ἔλαιον λέγει, καὶ τὸ ἄγιον μῦρον, διὰ τὴν περισπούτερον μέρος αὐτοῦ εἶναι ἀπὸ ἔλαιον· λέγωντας δὲ κεφαλὴν, ἀπὸ τὸ μέρος νοεῖ ὅλον τὸ ἄνθρωπον.

„ Καὶ τὸ ποτήριόν σου μεθύσκον με ὦ
„ σεὶ κρατιστον.

Ποτήριον ὀνομάζει ἐδῶ τὸ πόμα τῶν λόγων, καὶ τῆς διδασκαλίας τοῦ Εὐαγγελίου· τὸ ὅποιον εὐφραίνει καὶ μεθύει τὸν νοῦν καὶ τὴν καρδίαν· διὰ τὴν προξενεῖ εἰς τὸν πίνοντα ἔκστασιν τοῦ προτέρου γνήσιου φρονήματος· καὶ διὰ τὴν κρατεῖ καὶ νικά τοὺς ἐχθροὺς Δαίμονας· ἡ ποτήριον ὀνομάζει τὸ τῆς ἀναϊμάντου θυσίας, τὸ περιέχον τὸ ζωηρὸν αἷμα τοῦ Κυρίου.

6: „ Καὶ τὸ ἔλεός σου καταδιώξει με πᾶ-
„ σας τὰς ἡμέρας τῆς ζωῆς μου.

Τὸ ἔλεός σου Κύριε, λέγει καταδιώξει με· ἦτοι θέλει ἀκολουθεῖ εἰς ἐμένα, ἐὰν μὲ θαύρεσον τρόπον διαπερνῶ τὴν ζωὴν μου, καὶ ἀπορεύω τὴν πλάνην τῶν Δαιμόνων καὶ τῶν παθῶν· ἡ τὸ καταδιώξει νοεῖται, ὅτι θέλει μὲ ζητήσει ὁ Κύριος, καὶ δὲν θέλει μὲ ἀφήσει νὰ ἀπολεσθῶ.

„ Καὶ τὸ κατοικεῖν με ἐν οἴκῳ Κυρίου
„ εἰς μακρότητα ἡμερῶν.

Θέλει με καταδιώξει, λέγει, καὶ τὸ νὰ κατοικῶ ἐν τῷ οἴκῳ Κυρίου, καὶ νὰ περιρροῦμαι ὑπὸ κάτω εἰς τὴν σκεπὴν του· ἡ οἶκον λέγει, τὴν Ἐκκλησίαν καὶ συναθροισμὸν τῶν Χριστιανῶν· μέσα εἰς τὴν ὁποίαν κατοικεῖ ὁ Κύριος, καὶ φαίνεται εἰς τοὺς ἀξίους· καὶ συντόμως εἰπεῖν, τὸ ῥητὸν τοῦτο δηλοῖ, ὅτι ὅχι μόνον θέλω ἀξιωθῶ ἑλθεῖς παρὰ Θεοῦ, ὡς εἴρηται ἀνωτέρω, ἀλλὰ καὶ θέλω φυλαχθῶ ἀπὸ τοῦ Θεοῦ, καὶ ἔχω νὰ μένω πάντοτε πιστὸς ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ Θεοῦ· ἡ νοεῖται καὶ ἄλλως· ὅτι τὸ κατοικεῖν με ἐν οἴκῳ Κυρίου, αὐτὸ θέλει γένη εἰς ἐμὲ εἰς μακρότητα ἡμερῶν· ἡγοῦν εἰς ὅλην μου τὴν ζωὴν.

(1)

Ψαλ.

των πεικιλίαν ἔχουσα πολλὴν ἔ παρῴθεσιν· νοουθεσίαι γὰρ ἐν αὐτῇ πλεῖσαι ἔ σωτηριάδεις, ἔ τῆς ἀληθοῦς εὐζωίας παραδεκτικαί· τάχα δὲ ἔ τοῦτο ἐσιν, ὃ λέγουσιν οἱ πιστεύσαντες, ὅτι ἠτοίμασας ἡμῖν πνευματικὴν τράπεζαν, ἵνα φαγόντες ἔ ισχύσαντες δυνηθῶμεν ἔλθεῖν ἀπεναντίας τῶν ποτὲ θλιβόντων ἡμᾶς· ἀλλὰ ἔ ἡ μουσικὴ τράπεζα ἡ σὰρξ τοῦ Κυρίου, ἰσχυροὺς ἡμᾶς κατὰ παθῶν ἔ κατὰ Δαιμόνων ἐργάζεται· φοβεῖται γὰρ ὁ Σατανᾶς τοὺς μετ' ἐλλαθείας τῶν μουσικῶν μεταλαμβάνοντας.

(1) Ὁ δὲ Νύσσης Γρηγόριος, οὕτω συντόμως ἐρμηνεύει τὸν Ψαλμὸν τοῦτον· „ Βούλεται σε πρῶτον ὁ λόγος πρὸς βατὸν γενέσθαι τοῦ καλοῦ ποιμένος, διὰ τῆς ἀγαθῆς κατηχήσεως πρὸς τὰς θείας τῶν διδασκάλων νομᾶς ἔ πηγὰς ὁδηγούμενος εἰς τὸ συνταφῆναι αὐτῷ διὰ τοῦ βαπτίσματος εἰς τὸν θάνατον, ἔ μὴ φοβηθῆναι τὸν τοιοῦτον θάνατον· οὐ γὰρ θάνατος οὗτός ἐστιν, ἀλλὰ θαλάτου σκιά ἔ ἐκτύπωμα. . . . μετὰ ταῦτα παρακαλέσας τῇ βακτηρίᾳ τοῦ Πνεύματος, μουσικὴν προτίθησι τράπεζαν τὴν ἐξ ἐναντίας τῆς τῶν Δαιμόνων τραπέζης ἐτοιμασθεῖσαν· ἐκεῖνοι γὰρ ἦσαν οἱ διὰ τῆς εἰδωλολατρίας τὴν ζωὴν τῶν ἀνθρώπων ἐκθλίβοντες· εἶτα μυρίζει τὴν κεφαλὴν τῷ ἐλαίῳ τοῦ Πνεύματος· νοῦ δὲ, εἰς τύπον ἡ κεφαλὴ· ἔ προσθεῖς τῷ ἐλαίῳ οἶνον, τὸν τὴν καρδίαν εὐφραίνοντα. (νοητὸς δὲ πάντως ἐστὶ, ἔ τῆς σωτηρίου μέθης ποιητικὸς) τὴν νήφουσαν ἐκείνην μέθην ἐμποιεῖ τῇ ψυχῇ, μετὰ τῆς τοῦ λογισμοῦ ἀπὸ τῶν προσκαίρων πρὸς τὸ αἰδίον· ὁ γὰρ τῆς τοιαύτης γευσάμενος μέθης . . . διαμειβεταὶ τοῦ ὠκυμῶρου τὸ ἀτελεύτητον, εἰς μακρότητα ἡμερῶν τὴν ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ Θεοῦ διαγωγὴν παρατείνω (παρὰ τῇ Νικίτῃ .) ὁ δὲ Ὁριγένης εἶπεν· „ Ὁ καταδιώκων ἐμψυχόσας ἑλθεὶς διώκει, ἔ οὐδὲ μὲν καταλαμβάνει, οὐδὲ δὲ, οὐ· τοὺς πάνν φεύγοντας οὐ καταλαμβάνει, τοὺς δὲ ἑλαττον, κρατεῖ, ἵνα ἐλεήσῃ (παρὰ τῇ ἐκκλησίᾳ Σειρή)

ΨΑΛΜΟΣ ΚΓ'.

„Ψαλμός τῷ Δαβὶδ τῆς μιᾶς Σαββάτων.“

Ὁ Ψαλμός οὗτος εἶναι τῆς μιᾶς σαββάτων · ἥτοι ἐπροφητεύθη περὶ τῆς Κυριακῆς ἡμέρας, κατὰ τὴν ὁποίαν ἀνέστη ὁ Κύριος · ταύτην γὰρ καὶ οἱ Εὐαγγελισταί, μίαν σαββάτων φανερώς ὠνόμασαν · ἀναφέρει δὲ ὁ Ψαλμός οὗτος εἰς τὸ τέλος, καὶ διὰ τὴν Ἀνάληψιν τοῦ Κυρίου.

1: „Τοῦ κυρίου ἡ γῆ καὶ τὸ πλήρωμα
αὐτῆς·

Τότε, λέγει, ἔγινε κτῆμα τοῦ Κυρίου κατ' οἰκίαν, ὅλη ἡ γῆ μὲ ὅλα ὅσα περιέχει, ὅταν ὁ Κύριος ἀναστὰς ἀπὸ τὸν τάφον κατὰ τὴν κυριώνυμον ἡμέραν, ἐφάνη εἰς τοὺς Μαθητάς του καὶ εἶπεν· „Ἐδόθη μοι πᾶσα ἐξουσία ἐν οὐρανῷ καὶ ἐπὶ γῆς (Ματθ. κη.) ἐξ ἐκείνης γὰρ τῆς ἡμέρας ἔγινεν ἡ γῆ τοῦ Κυρίου, ἡ πρότερον κατακυριευομένη ἀπὸ τοὺς Δαίμονας. Πανταχοῦ λοιπὸν καὶ εἰς καθὲ μέρος τῆς γῆς, ἀντὶ τῶν βωμῶν τῶν εἰδώλων, ἐκτίσθησαν ναοὶ τοῦ Θεοῦ, ἀφ' οὗ τὸ κήρυγμα τοῦ Εὐαγγελίου διέδραμεν ἕως εἰς τὰ πέρατα τῆς οἰκουμένης.

νης · πλήρωμα δὲ τῆς γῆς, εἶναι οἱ ἄνθρωποι ἡ ταύτην πληροῦντες · ἥτοι γεμίζοντες · ἀπὸ δὲ τὸ ὅλον γένος τῶν ἀνθρώπων, ἐφανερώσατο τὸ μέρος αὐτῶν, τὸ πισθεύσαν εἰς τὸν Χριστόν · ἐπειδὴ ὅλοι οἱ ἄνθρωποι, δὲν ἔγιναν τοῦ Κυρίου · μὲ τὸ καθολικὸν δὲ ὄνομα τῆς γῆς, συμπεριέλαβε καὶ τὰ νησία · διὰ τί καὶ αὐτὰ γῆ εἶναι. (1)

„Ἡ οἰκουμένη καὶ πάντες οἱ κατοικοῦντες ἐν αὐτῇ·

Τοῦτο τὸ ρητὸν ἐξηγεῖ τὸ ἀνωτέρω · διότι ἐκεῖνο ὁποῦ εἶπεν ἐκεῖ, γῆν, τοῦτο λέγει ἐδῶ, οἱ κοινὴν · καὶ ἐκεῖνο ὁποῦ εἶπεν ἐκεῖ, πλήρωμα, τοῦτο λέγει ἐδῶ, κατοικοῦντας ἐν αὐτῇ · νοεῖται δὲ

(1) Ἄλλος δὲ λέγει · ὅτι ἐπειδὴ ἄλλοι μὲν εἶπον, ὅτι ἡ Κτίσις εἶναι ἀναίτιος ἢ ἀέδιος · ἄλλοι δὲ, πῶς εἴη ἐκ τοῦ πονηροῦ δημιουργοῦ · ἄλλοι δὲ, ὅτι ἀπὸ ἄλλων μὲν ἐκτίσθη, ἀπὸ τὸν πονηρὸν δὲ τῶρα κρατεῖται · διὰ τοῦτο λέγωντας ὁ Δαβὶδ τοῦ Κυρίου ἡ γῆ, πᾶσα δηλαδὴ, ἢ ὅχι μόνη ἡ Ἰουδαία, ὅλας αὐτὰς τὰς κακοδοξίας ἀπέβαλε · ἢ ἔδειξεν, ὅτι αὐτὴ ὅλη εἶναι ἐξ ἀρχῆς ἢ τῶρα τοῦ Κυρίου · ἢ ὅχι μόνη ἡ γῆ, ἀλλὰ ἢ τὸ ταύτης πλήρωμα · ἥτοι πάντα τὰ ἐν τῇ γῇ · τοῦτο δὲ εἶπε, διὰ τὰς Ἑλλήνων δοξάς · διὰ τί αὐτοὶ ἔλεγον, ὅτι τὰ ἐν τῇ γῇ ζῶα ἢ φυτὰ ἢ τὰ λοιπὰ, δὲν ἐκτίσθησαν ἀπὸ ἑνός, ἀλλὰ ἀπὸ διαφόρων Θεῶν · κατ' ἐξάρετον δὲ μνημονεύει τῆς οἰκουμένης, ἀποτεμνὼν ταύτην ἀπὸ τῆς ἄλλης γῆς, ἢ ἰδίᾳ θεῖς · ἔτι μὲν οὖν, ἡ γῆ τοῦ Κυρίου · ἄνθρωποι δὲ, μὴ δὲ ἑαυτῶν ὄντες κύριοι, ὑπὸ πολλῆς ματαιότητος κυριεύειν οἰοῦνται τῆς γῆς, καί περ ἀκούοιτες, ὅτι τοῦ Κυρίου ἡ γῆ · ἐπεὶ οὖν τοῦ Κυρίου ἡ γῆ ἢ τὰ ἐν αὐτῇ, μήτε ὁ ἐκπίπτων πατρίδος ἢ χρημάτων, ἀγαθῶν · μήτε ὁ ἀπληστος ἢ ἀλαζὼν, τὴν ὁφρὺν ἐπαιρέτω ἀλλὰ γινώσκτω κατέχων τὰ ἀλλότρια. (παρὰ τῇ Νικήτῃ.)

Δὲ καὶ ἄλλως, ὅτι ἀρχαῖα καὶ ὅλη ἡ γῆ, καὶ ὅλοι οἱ ἄνθρωποι, δὲν ἔγιναν οἰκτοὶ τοῦ Κυρίου· ἀλλ' ὅμως κοντὰ εἰς τοὺς πιστεύσαντας Χριστιανούς ἐφάνηκαν, ὅτι ὅλοι ἔγιναν οἰκτοὶ τοῦ Χριστοῦ· ἐπληροφόρηθησαν γὰρ οἱ πιστεύσαντες Χριστιανοί, ὅτι ὁ Χριστὸς εἶναι ὁλὼν τῶν ἀνθρώπων, καὶ ὅλης τῆς γῆς Ποιητὴς καὶ Κύριος.

2. „Αὐτὸς ἐπὶ Θαλάσσιον ἐθεμελίωσεν αὐτήν, καὶ ἐπὶ ποταμῶν ἡτοίμασεν αὐτήν.

Πρέπει νὰ ἡξεύρωμεν, ὅτι ὁ μέγας Βασιλεὺς, λέγωντας ὅτι θεμέλιον τῆς γῆς, εἶναι μόνον τὸ Δεσποτικὸν πρόσχμα τοῦ Θεοῦ, καὶ ὅχι τὸ νερόν, ἢ ἄλλο στοιχεῖον, θέλει ὅτι διὰ μέσου τοῦ παρόντος Ψαλμικοῦ ῥήτου, φανερώνεται ἡ θέσις τοῦ ὕδατος, ἡ γενεμένη ἐν τῇ ἀρχῇ τῆς Κοσμογενεσίας· λέγει λοιπὸν ὁ Οὐρανοφάντωρ, ὅτι τὸ νερόν εὐρίσκεται ἐπάνω εἰς τὴν γῆν, ὡς ἀν' ἀποκρεμασμένον, καὶ συνέχεται καὶ δὲν τρέχει ἀπὸ κανένα μέρος· λέγει δὲ, καὶ ὅτι τὸ αὐτὸ νερόν ὠνόμασθη ἐδῶ, καὶ θάλασσα καὶ ποταμοί, διὰ τὸ πολὺ πλῆθος· ἐπειδὴ καὶ ὁ Μωϋσῆς ἄβυσσον τὸ αὐτὸ νερόν ὠνόμασε διὰ τὸ βάθος, κατὰ τὸ „ Καὶ σκότος ἐπάνω τῆς ἀβύσσου· (Γεν. α. 2.) ὁ δὲ Χρυσόστομος Ἰωάννης μὲ τὸ παρὸν ῥήτον ἀποδείχνει, ὅτι τὸ νερόν εἶναι ὑποκάτω ἀπὸ τὴν γῆν· καὶ ἀκολουθῶν, ὅτι ἡ γῆ εὐρίσκεται ἐπάνω εἰς τὰ νερά, ὡς ἀν' εἰς θεμέλιον· καὶ τοῦτο ὁ δὲν εἶναι κανένα παράδοξον· διὰ

τὴν ὁ Χριστὸς, καὶ ὁ Θεὸς λόγος, αὐτὸς ἦτον ὁποῦ ἐθεμελίωσε τὴν γῆν, ἐν ἀρχῇ· „ Πάντα γὰρ φησὶ, δι' αὐτοῦ ἐγένετο (Ίω. α. 3.) (1) ἐπειτα προσθέττει ὁ Δαβὶδ καὶ τὸν παράδοξον τρόπον τῆς θεμελιώσεως τῆς γῆς, ὅτι ἐσερέωσεν αὐτήν ὁ Κύριος ἐπάνω εἰς τὰς θαλάσσας καὶ τοὺς ποταμούς· τὸ το δὲ λέγει ὁ Δαβὶδ, ὅχι καθολικῶς· ἐπειδὴ, αὐτὸν εἶξε, ἔπρεπε νὰ εἶναι τὸ νερόν κατωτέρον ἀπὸ τὴν γῆν· ἀλλ' ὁ Μωϋσῆς ἐδίδου, πῶς ἡ γῆ εἶναι κατωτέρα ἀπὸ τὸ νερόν· φανερόν εἶναι λοιπὸν, ὅτι μερικῶς τοῦτο λέγει ὁ Δαβὶδ· ἡγοῦν, διὰ τί εἰς πολλὰ κοιλάσματα καὶ φαργγγώδη μέρη τῆς γῆς, τρέχουν καὶ εὐρίσκονται μέρη τινα τῆς θαλάσσης· τὰ ὁποῖα καὶ ὁ Μωϋσῆς θαλάσσης ὠνόμασε μὲ τὸ καθολικὸν ὄνομα τῆς ὅλης θαλάσσης, καὶ τὰ συστήματα γὰρ, φησὶ, τῶν ὑδάτων, ἐκάλεσε θαλάσσης (Γεν. α. 10.) καὶ ὅχι πῶς ὅλη ἡ θάλασσα εἶναι ὑποκάτω τῆς γῆς· τί δὲ καὶ νὰ εἰποῦμεν διὰ τοὺς ποταμούς; αὐτοὶ γὰρ, βυθιζόμενοι καὶ χωνευόμενοι μέσα εἰς τὴν γῆν εἰς πολὺ διάστημα τόπου, πάλιν ἐκβλύζουσιν ἐπάνω εἰς τὴν γῆν· θυμασθὸν δὲ πρᾶγμα εἶναι τῇ ἀληθείᾳ, πῶς τὸ τόσον βάρος τῆς γῆς, καὶ τὰ τόσον μεγάλα ὄρη καὶ βουνὰ σπριζόμενα ἐπάνω εἰς τὰ τοιαῦτα μερικὰ νερά, δὲν καταβυθίζονται· ἀλλὰ μένουσι τεθεμελιωμένα ἐπάνω αὐτῶν, μὲ τὸ νὰ συγκρατοῦνται ἀπὸ μόνον τὸ πρόσχμα τοῦ Ποιητοῦ· ἡτοίμασε δὲ εἶπεν, ἀντὶ τοῦ, ἐκόσμησεν ἢ σερέωσεν· (2)

3: „Τίς ἀναβήσεται εἰς τὸ ὄρος τοῦ Κυρίου; ἢ τίς στήσεται ἐν τόπῳ ἁγίῳ

(1) Ἑλληνικῶς φαίνεται πῶς εἶναι ἐδῶ· ὅπου τυχὸν οὕτως ἀναπληροῦται· ὅθεν ἔπρεπε εὐκολὸν εἰς αὐτὴν νὰ θεμελιώσῃ τὴν γῆν μὲ τὴν προσαγὴν του, εἴτε ἐπάνω εἰς τὸ νερόν, εἴτε ἔξω ἀπὸ τὸ νερόν, ὡς παντοδύναμος ὁποῦ εἶναι· διὰ τί ἂν ἔξω τὸ νερόν ὑποθέσωμεν πῶς εἶναι ὑποκάτω τῆς γῆς, ἀλλὰ ἔξω ἐκεῖνο ὑπὸ τοῦ Θεοῦ συγκρατεῖται προσόχματος· ἢ εἶναι τὸ αὐτὸ ὡς ἀν' νὰ εἰποῦμεν, ὅτι ἡ γῆ θεμελιεύεται ἐπ' οὐδενὸς κατὰ τὸ γεγραμμένον εἰς τὸν Ἰὼβ ἢ Κρεμάζων γῆν ἐπ' οὐδενός (Ἰὼβ κς'· 7.)

(2) Ὁ δὲ Θεὸς Κύριος ποταμούς τοὺς Ἀποσάλους ἀλληγορικῶς ἐνόησεν, ὅτι τινες νοητοὶς δυνάμεσι τὴν ὑπ' οὐρανὸν ἐπικλύζουσι, ἔξω τὸν ἐξ οὐρανοῦ ἔξω ἀνῶθεν λόγον, τοῖς ἐπὶ γῆς διακομίζουσιν· ἄλλοι δὲ, οὕτως ἀλληγοροῦσιν τὸ ῥήτον· νοητοὶ οἰκουμένην μὲν τὴν Ἐκκλησίαν, θαλάσσης δὲ, ἢ τὰς κολυμβήθρας τοῦ βαπτίσματος, ἢ τοὺς πειρασμούς, ὡς ἄλλοι· μὲ τὸν πειρασμὸν γὰρ συνέτισσε τὴν Ἐκκλησίαν· ὁ Κύριος· ποταμοὺς δὲ, τὰ ἁγνίσματα τοῦ ἁγίου Πνεύματος· ἡτοίμασε δὲ αὐτὴν ἔξω πνεύματος δέξασθαι τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, ὡς ἔξω πνεύματος, τὰ ποικίλα χαρίσματα βέουσι. (κατὰ τὸ Νικητὰ.)

„γίγ' αὐτοῦ.

Τοῦτο τὸ ῥητὸν νομίζω, ὅτι λέγει ὁ Δαβὶδ περὶ τῶν ἱερῶν, προσκύνοντας, πῶς πρέπει νὰ εἶναι οἱ ὄντως ἱερεῖς· καὶ ὅρος μὲν Κυρίου, θέλεις νοήσας τὸν ναὸν ὅλον ὁμοῦ· ἕνα μὲν, διὰ τὸ ὑψηλὸν καὶ ἐξέχον· καὶ ἄλλο δὲ, διὰ τὸ ὡσάν ὁ- ῥος ἀπὸ κάθε μέρος πνέεται ὑπὸ τοὺς ἀνέμους καὶ προσβολὰς τῶν ἐχθρῶν τῆς πίστεως· τόπον δὲ ἅγιον νοήσεις, τὸ ἅγιον βῆμα καὶ θυσιαστήριον τοῦ κάθε ναοῦ· καὶ βλέπε τῆς λέξεως τὴν ἀκρίβειαν· ἀναβῆ- σεται γὰρ εἶπεν· ἐπειδὴ πρὸ τῆς εἰσόδου τοῦ κάθε ναοῦ, συνειθίζουσιν νὰ κατασκευάζωνται κάποια τιμὰ σκαλοπάτια, διὰ νὰ δειχθῇ μὲ αὐτὰ τὸ ἀπὸ τῆς γῆς ὕψος τῆς Ἐκκλησίας· μερικοὶ δὲ λέγουσι ὅρος Κυρίου, τὸ ὕψος τῶν ἀρετῶν, τὰς ὁποίας ὁ Χριστὸς ἐπρόσβαλε διὰ τοῦ Εὐαγγελίου νὰ ἐργαζώμεθα· τό- πον δὲ ἅγιον, τὴν ἐπηγγελμένην τῶν Οὐρανῶν βα- σιλείαν· ἢ καὶ ἄλλως ὅρος νοεῖται, τὸ ὕψος τῶν τῆς περὶ Χριστοῦ Θεολογίας ὀρθῶν δογματῶν, καὶ τῶν περὶ τῆς ἐνανθρωπήσεως αὐτοῦ. (1)

4: „Ἀῖθεος χερσὶ καὶ καρδὸς τῆ καρ-
„δία.

Ἀφ' οὗ ὁ Προφῆτης ἐσχημάτισεν ἀνωτέρω τὸν λόγον ἐρωτηματικῶς, τώρα ἐδῶ ἀποκρίνεται· καὶ διὰ μὲν τῶν χειρῶν, ἐφανέρωσε τὰς πράξεις· διὰ δὲ τῆς καρδίας, ἐφανέρωσε τὰς ἐνθυμήσεις καὶ τοὺς λογισμοὺς· λέγει λοιπὸν, ὅτι ἐκεῖνος θέλει ἀ- ναβῆ εἰς τὸ ὅρος Κυρίου, καὶ θέλει σταθῇ εἰς τὸν

ἅγιον τόπον, ὁποῖος καὶ τὰ ἔργα ἔχει ἀκατηγόρη- τα· ἁθῶς γὰρ ὁ ἄμεμπτος λέγεται· καὶ τοὺς λο- γισμοὺς καθαρούς· καὶ ὁποῖος δὲν εἶναι τοιοῦτος, αὐτὸς δὲν ἀναβῆ εἰς τὸ ὅρος τοῦ Κυρίου, οὐ- τε σταθεῖ εἰς τὸν ἅγιον τόπον αὐτοῦ, καὶ καὶ να- μίξῃ, ὅτι ἔχει νὰ ἀναβῇ καὶ νὰ σταθῇ· βλέπε δὲ ὡς ἀναγνώσας, πῶς ὁ Δαβὶδ καὶ τὰ δύο ἐσμίξα- μαζι, καὶ τὰ καλὰ ἔργα καὶ τοὺς καθαρούς λογι- σμούς· διὰ τί τὸ ἕνα χωρὶς τοῦ ἄλλο, τίποτε δὲν ὠφελεῖ. (2)

„Ὅς οὐκ ἔλαβεν ἐπὶ ματαίᾳ τὴν ψυ-
„χὴν αὐτοῦ.

Εκεῖνος, λέγει, θέλει ἀναβῇ εἰς τὸ ὅρος τοῦ Κυρίου, ὁποῖος δὲν ἔλαβε τὴν ψυχὴν του ἀπὸ τὸν Θεὸν διὰ μάταιον πράγμα· ἤγουν ἵνα ἀγκιπῇ τὰ μάταια πράγματα τοῦ Κόσμου· ἢ νοεῖται καὶ οὕ-τως, ὅτι δὲν ἐμεταχειρίσθη εἰς πονηρὰ ἔργα τὴν ψυχὴν του· ἐπειδὴ καὶ αὐτὴ ἐκτίσθη ἐπ' ἔργοις ἀ- γαθοῖς κατὰ τὸν Ἀπόστολον· ἤγουν διὰ νὰ κάμνῃ ἔργα καλά. (3)

„Καὶ οὐκ ὤμοσεν ἐπὶ ὅλῳ τῷ πλη-
„σίῳ αὐτοῦ.

Δὲν κάμνει ὅρκους μὲ δόλον καὶ ψεῦδος, λέ- γει, ἐκεῖνος ὅπου μέλλει νὰ ἀναβῇ εἰς τὸ ὅρος Κυ- ρίου· ἐπειδὴ ἐκεῖνος ὅπου κάμνει ὅρκους, δολιεύε- ται, ἢ διὰ νὰ γλυτώσῃ ἀπὸ τὸ χρέος ὅπου χρε- ωσεῖ, ἢ διὰ νὰ λάβῃ τι ἀπὸ τὸν ἄλλον, χωρὶς ἐ- και-

(1) Ὁ δὲ Θεοδώριτος ὅρος λέγει οὐ τὸ ἐπίγειον τὸ τῆς Σιδῶν, ἀλλὰ τὸ ἐπουράνιον, ὅπερ ὁ μακάριος ὑπέδειξε Παῦ- λος, προσελήλυθατε λέγων Σιδῶν ὄρει, ἢ πόλει Θεοῦ ζώντος, Ἱερουσαλήμ ἐπουρανίῳ (Ἐβρ. 12.)

(2) Ὅθεν ἢ ὁ Κύριλλος λέγει „Τὸν γὰρ διὰ πάντων καθαρὸν, τοῦτον ἐπὶ τὸ τοῦ Θεοῦ ὅρος ὁ λόγος ἀνάγει, ὃς μήτε γνώσει, μήτε ἐνοίᾳ, μήτε ταῖς πράξεσιν εἰς τέλος κατεμύσει τὴν ψυχὴν ἐμμένειν τοῖς κακοῖς ἢ ὁ μέγας Βασιλεὺς „Ἰδοὺ δὲ ὀλίγων ῥημάτων τῆς διὰ πράξεως ἢ διανοίας ἐπιτελουμένης ἁμαρτίας, τὴν τελείαν ἐδήλωσεν ἀναίρεσιν.“ (αὐτόθ.)

(3) Ἄλλος δὲ λέγει „Διττὸν τὸ σημαίνονμενον τοῦ ματαίου· μάταιον γὰρ λέγεται ἢ τὸ περιττόν· καθ' ὃ λέγο- μεν· ὁ δεῖνα ματαιοπονεῖ· μάταιον λέγεται ἢ τὸ βλαβερόν· κατὰ τὸ „Ματαῖοι οἱ ἦοι τῶν ἀνθρώπων ἐν ζυγοῖς τοῦ ἐδικεῖσθαι· ἄριστον οὖν τὸ μὴ λαμβάνειν τινὰ τὴν ἑαυτοῦ ψυχὴν ἐπὶ ματαίᾳ πράγματι, εἴτε περιττῇ, εἴτε βλαβερῇ (παρὰ τῇ Νικ.)

πέντος νὰ τοῦ χρεώσῃ· τὰ ὅμοια λόγια εἶπεν ὁ Δαβὶδ καὶ εἰς τὸν δέκατον τέταρτον Ψαλμὸν, καὶ ζητεῖ ἐκεῖ περὶ ὅρκου, ὅσα εἶπομεν πλατύτερον, κατὰ τὸν εἶχον, Ὁ ὁμνίων τῶ πλησίον αὐτοῦ καὶ οὐκ ἀθέτων.

Ε: „Οὗτος λήψεται εὐλογίαν παρὰ Κυρίου.“

Ὁ τὰ ἄνω εἰρημένος, λέγει, φυλάττων, αὐτὸς θέλει λάβῃ παρὰ Κυρίου χάριν καὶ δωρεάν εἰς τὴν παρούσαν ζωὴν· ἡγοῦν ὁ κατὰ τὰ ἔργα ἀγαθός, καὶ κατὰ τοὺς λογισμοὺς καθαρὸς· ὁ ἀπὸ τὰ μάρτυρα χωρισμένος, καὶ ὁ μὴ ὁμνίων ψευδῶς· (1)

„Καὶ ἐλεημοσύνην παρὰ Θεοῦ Σωτῆρος αὐτοῦ.“

Ὁ τὰ ἄνωθεν ἐργαζόμενος, λέγει, θέλει λάβῃ ἔλεος παρὰ Κυρίου εἰς τὴν μέλλουσαν ζωὴν· καὶ θεὸς γὰρ ἄνθρωπος καὶ ὁ πλέον δίκαιος, ἔλεος χρειάζεται ἀπὸ τὸν Θεόν· διὰ τί, ἀνίσως ὁ Θεὸς δὲν σμῖξῃ μὲ τοὺς ἀνθρώπους τὸ ἐδικόν του ἔλεος καὶ τὴν εὐσπλαγγνίαν, δὲν θέλει δικαιωθῇ ἐνώπιον αὐτοῦ κάθε ζωντανὸς ἄνθρωπος, ὡς εἶπεν ὁ ἴδιος Δαβὶδ· „Οὐ δικαιωθήσεται ἐνώπιόν σου πᾶς ζῶν“ (Ψαλμ. 2·) ποῖα γὰρ ἔργα ἀνθρώπου καθ' ἑαυτὰ, ἢ μποροῦν νὰ εὐρεθοῦν ἀντάξια τῆς βασιλείας τῶν Οὐρανῶν, βέβαια οὐκ εἰσὶν ἄξια.

6: „Αὕτη ἡ γενεὰ ζητοῦντων τὸν Κύριον.“

Αὕτη ἡ γενεὰ, λέγει, τῶν θεαρέσιων πολιτευομένων καὶ φυλαττότων τῆς ἀνωθεν ἀρετῆς, αὕτη ἀληθῶς εἶναι γενεὰ ἀνδρῶν, ὅπου ζητοῦσι τὸν Κύριον· ἤτοι ὅπου ἀγαποῦσιν αὐτόν· διὰ τὴν ἐκείνος ὅπου ἀγαπᾷ, αὐτὸς καὶ ζητεῖ.

„Ζητούντων τὸ πρόσωπον τοῦ Θεοῦ Ἰακώβ.“

Θεὸς τοῦ Ἰακώβ ἐνομιζέτο ἀπὸ τοὺς Ἑβραίους, πῶς εἶναι ὁ Πατὴρ· πρόσωπον δὲ τοῦ Πατρὸς, εἶναι ὁ Τίος· „Ὁ ἑωρακὼς, φησὶν, ἐμὲ, ἑώρακε τὸν Πατέρα“ (Ἰω. ιδ. 9·) τὸν Ἰακώβ δὲ ἀνκρέρει συνεχῶς εἰς τοὺς Ψαλμοὺς τοῦ Δαβὶδ, διὰ τὴν πατὴρ τῶν δώδεκα φυλῶν ὡς Ἰουδαίου· ἡ καὶ ἄλλως νοεῖται· ὅτι ἡ γενεὰ τῶν τοιούτων, ζητεῖ νὰ ἰδῇ τὸν Θεόν καὶ τὸν μέλλοντα αἰῶνα, ὅταν πρόσωπον πρὸς πρόσωπον θέλουν ἰδῇ τὸν Θεόν οἱ ἄγιοι, ὡς λέγει ὁ Παῦλος (α. Κορ. ιγ. 12·) „Διὰ ψάλμα“· περὶ τούτου εἶπομεν εἰς τὰ προοίμιον, καὶ ὅρα ἐκεῖ ἐν Κεφαλαίῳ ζ.

7: „Ἀρατε πύλας οἱ ἀρχόντες ὑμῶν.“

Ἀπὸ ἐδῶ προφητεύει ὁ Δαβὶδ τὴν εἰς Οὐρανούς· Ἀνέληψεν τοῦ Κυρίου· φέρει γὰρ εἰς τὸ μέσον τοὺς Ἀγγέλους, ὅπου διηκόνουν τὸν Χριστόν, ὅταν εὐρίσκετο εἰς τὴν Γῆν, καὶ λέγει, ὅτι αὐτοὶ ἀνέβαινον εἰς Οὐρανούς μὲ τὸν ἀναληφθέντα Χριστόν· καὶ ἄλλοι μὲν, ἐπήγαγιν ἐμπροσθεν· ἄλλοι δὲ ἐπρόσθεν τοὺς φυλάττοντας τὴν εἰσόδον τῶν Οὐρανῶν, νὰ σηκώσουν τὰς πόρτας· συντάσσεται δὲ τὸ ῥη-

(1) Ἄλλος δὲ λέγει „Οὗτος λήψεται εὐλογίαν παρὰ Κυρίου“ ἢτοι ἔπαιον ἢ εὐφημίαν· ἀκούσεται γὰρ ἐπὶ τοῦ Θεοῦ βήματος ὁμοῦ τοῖς ὁμοεπίστοις· „Δεῦτε οἱ εὐλογημένοι τοῦ Πατρὸς μου· λήψεται δὲ ἢ ἐλεημοσύνην παρὰ Θεοῦ· ἢ οἱ πάντα γὰρ κατορθώσαντες, ἢ ἀγαθὴν συνειδὲς ἔχοντες, ἐλέη ἢ χάριτι εὐχόμενοι· διὰ ποῖαν εὐτίαν; κυνηγῆται γὰρ οὐδεὶς ἀγνὴν ἔχειν τὴν καρδίαν· ἀλλ' οὐδὲ παρ' οὐδεὶς τίς καθαρὸς εἶναι ἀπὸ ἁμαρτίας· σὺνδρομον οὖν ἔσσεσθαι τῇ εὐλογίᾳ τὴν ἐλεημοσύνην φησὶν, οὐκ ἐφίεις ἐν ἡμῖν ἱκεῖσθαι τινὰ τύπον· εἶπε δὲ ἢ ὁ Θεοδότης· „Κομιδὴ προσφυῆς τὴν ἐλεημοσύνην τῇ εὐλογίᾳ συνέχευε· ἢ γὰρ οἱ νομιζόμενοι ἀντιδόσεις διὰ μόνον τὴν θεῖαν φίλανθρωπίαν τοῖς ἀνθρώποις παρέχονται· πᾶσαι γὰρ τῶν ἀνθρώπων αἱ δικαιοσύναι, οὐδεὶς πρὸς τὰς ἡδὴ δεδομένας ὑπὸ τοῦ Θεοῦ δωρεὰς ἀποχωρεῖ, μὴ που γε δὴ πρὸς τὰς ἐσεμένας, καὶ ἢ λογισμὸν ἀνδρωπύον υπερβαίνουν.“

ῥητὸν οὕτως· οἱ ἄρχοντες, ἄρχτε τὰς πύλας ὑμῶν·
ἔχουσιν οἱ ἐξουσιάζοντες τὰς πόρτας τοῦ Οὐ-
ρανοῦ· (1) ὁρατε αὐτάς· ὑμῶν δὲ, ἀντὶ τοῦ,
τὰς ἐδικὰς σας πόρτας, τὰς ὁποίας ἐξουσιάζετε·
δὲν εἶπε δὲ ἀνοίξατε, ἀλλὰ ἄρατε· ἦγουν ἀσκη-
σατε αὐτὰς παντελῶς ἀπὸ τὸ μέσον, φανερόνωντας
μὲ τὴν λέξιν ταύτην, τὴν ἀχώρητον δόξαν τοῦ Χρι-
στοῦ, ὅπου μέλλει νὰ ἔμβῃ· πόρτας δὲ τὰς Ἀγγε-
λικὰς φυλακὰς καὶ ἐαυδίας πρέπει νὰ νοήσωμεν.

„Καὶ ἐπόρθητε πύλοι αἰώνιοι.

Πύλας αἰώνιους τὰς φυλακὰς ὠνόμασεν, αἵ τι-
νες εἶναι αἰώνιοι διὰ τὸ αἰῶνιον· ἡ αἰώνιος αὐτὰς
εἶπε, διὰ τὴν ποῦ ἀπὸ τοῦ αἰῶνος δὲν ἀνοίχθησαν·
κεκλεισμέναι γὰρ αὐταὶ ἦτον καὶ ὅταν ἐκατέβη ὁ
Κύριος, λαμβάνοντας ὕλας τὰς ἐν Οὐρανῷ δυνάμεις.
(2)

„Καὶ εἰσελεύσεται ὁ Βασιλεὺς τῆς δό-
ξης.

Βασιλεὺς τῆς δόξης καὶ Κύριος τῆς δόξης λέ-
γεται ὁ Χριστός, ὡς ὑπερένδοξος, καὶ ὡς χορηγὸς
τῆς δόξης· καὶ ὡς βασιλεύων καὶ κυριεύων ὅλων
τῶν ἐνδόξων.

„Τίς ἐστὶν οὗτος ὁ Βασιλεὺς τῆς δόξης;

Ἀκούσαντες τὰ λόγια τῶν κάτωθεν προσελόν-
των Ἀγγέλων οἱ ἄλλοι ἀνώτεροι Ἀγγελοι, οἱ ἄρ-
χοντες τῶν πυλῶν τοῦ δευτέρου Οὐρανοῦ· ἦτοι τοῦ
σερεώματος, ἀπόρησαν· ἐπειδὴ καὶ ἓνα μόνον ἦ-
ξευραν βασιλέα τῆς δόξης τὸν τριτυπόσατον Θεόν,
τὸν ὁποῖον ἠλπίζον, ὅτι κατοικεῖ εἰς τὸν ὑπερουρά-
νιον τόπον· ἄλλως τε δὲ, καὶ τὸ φόρεμα τῆς σαρ-
κὸς τοῦ Χριστοῦ, ἔκαμιν τούτους νὰ ἐκπληττῶνται·
ὅθεν ἐρωτῶσι καὶ αὐτοὶ τοὺς προσελόντας· τίς, πτε-
ρος εἶναι αὐτός ὁ βασιλεὺς τῆς δόξης, ὅπου λέγα-
τε; (3)

„Κύριος κραταίος καὶ δυνατός· Κύ-
ριος δυνατός ἐν πολέμῳ.

Μὲ

(1) Οὐρανὸν δὲ ἐδὼ πρέπει νὰ νοήσωμεν τὸν ἀέρα· ἡ τὸν αἰθέρα τοῦ οὐρανοῦ, τὸν κατώτερον ὄντα τοῦ σερεώματος·
καθὼς παρακάτω τοῦτο ποιεῖ δῆλον ὁ ἐξηγητής.

(2) Ὅτι δὲ ἐγίνωσκον οἱ Ἀγγελοι τὸ μυστήριον τῆς θείας ἐνανθρωπήσεως, ὅρα τὴν μβ' ἐρωταπόκρισιν τοῦ θεῶν
Μαξίμου ἐν τῇ ὑπεσημειώσει τοῦ „Καὶ ἐκλινεν οὐρανοὺς καὶ κατέβη, κατὰ τὸν ιζ' Ψαλμόν· εἰ καὶ μὴ τὸν προ-
πον αὐτοῦ ἐγίνωσκον· λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος „Αἰώνιους δὲ πύλας ἀνοίγῃναι παρακελεύονται, ὡς μηδέποτε τῇ
φύσει τῶν ἀνθρώπων ὑπανοιγείσας· οὐδεὶς γὰρ ἐκείνας τῶν ἀνθρώπων διεπέρασε πώποτε· ὁ δὲ μέγας Ἰλίας ἀνα-
λήφθῃ μὲν, ἀλλ' οὐκ εἰς τὸν οὐρανὸν, ἀλλ' ὡς εἰς τὸν οὐρανόν.

(3) Ὁ δὲ Θεολόγος Γρηγόριος λέγει „Ἀποροῦσι μὲν οὖν οἱ δεχόμενοι („Ἀγγελοι ἰδηλαδὴ οἱ ἀνώτεροι) διὰ τῆς
σώμα καὶ τὰ τοῦ πάθους σύμβολα, οἷς μὴ συγκατελθὼν συνανέρχεται· καὶ διὰ τοῦτο πυνθάνονται· τίς οὗτος ἐστὶν;
οἱ δὲ παραπέμποντες ἀποκρίνονται, ὅτι Κύριος κραταίος καὶ δυνατός ἐν πολέμῳ, ἐν πᾶσιν οἷς αἰεὶ πεπαύκε καὶ ποιεῖ
καὶ τῶν τρεπὰν περὶ τῆς ἀνθρωπότητος· Καὶ ἄλλος δὲ λέγει „Ἐπειδὴ ἀναληφθεὶς εἰς οὐρανὸν ὁ Κύριος, ἀ-
νῆγαγεν ἀπὸ γῆς τὸ γῆϊον σῶμα· ἐξερχόντο αἱ οὐραναὶ δυνάμεις ἐωρακῆναι σάρκα εἰς οὐρανὸν ἀναβαίνουσαν· καὶ
αἱ μὲν δεχόμεναι ἡρώτων· τίς ἐστὶν οὗτος ὁ παραγενόμενος ἐξ Ἐδὼμ; τούτῃ τῶν γῆϊων· καὶ ἐκ Βοσδὸρ; ἦγουν τῆς
σαρκὸς; αἱ δὲ ἀποκαθιστῶσαι καὶ προπέμπουσαι αὐτόν φασιν· ἐπάρατε πύλας· μείζων ἐστὶν· οὐ χωροῦσιν αἱ πύλας
ὑμῶν τὸν Χριστόν· ὑψηλότεραι οὖν γενέσθωσαν, ἵνα τὸν ἐκ τοῦ παθεῖν ὑψηλότερον δέξωνται (παρα πρὸ Νικη-
τα·) ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει „Καί μοι μὲν δεικνύειθα θαυμάζετα ἄγνωστον ἀκούων τῶν δογμάτων Δυνάμεων· οὔτε γὰρ
πράττειν, οὔτε ἴσασιν ἅπαντα· μόνη δὲ ἡ θεία φύσις ταύτην ἔχει τὴν γνῶσιν· Ἀγγελοι δὲ καὶ Ἀρχαγγελοι,
καὶ αἱ ἄλλαι τῶν δογμάτων Δυνάμεων συμμεῖραι, τοσαῦτα ἴσασιν, ὅσα διδάσκονται· οὐδὲν οὖν ἀπεικὸς ἀ-
γνοεῖν τὰς αὐτὰς Δυνάμεις καὶ τῆς Ἀναλήψεως Χριστοῦ τὸ μυστήριον, φύσιν ἀνθρωπίνην ὁρώσας, καὶ τὴν ἐν αὐτῇ κε-
χυμένην μὴ θεωμένης Θεότητα· εἰ δὲ τοῦτο μὴ δόξῃ τις (ὅτι δηλαδὴ ἠγνόουν τὸ μυστήριον τῆς Ἀναλήψεως οἱ
Ἀγγελοι)· οὐ μὲν ἔτι τοὺς ἐρομένους μὴ ἀγνοοῦντας ἔρεσθαι, ἀλλὰ πάντας ἀνθρώπους τῇ δὲ τῇ κηρύγματι τῆς ἐ-
παγγελίας δηλοῦντι καὶ ἀποκρίσεως, τοῦ ἀνιόντος διδάσκειν τὴν δεσποτείαν.

Μὲ τοῦ-α τὰ λόγια ἀποκρίσονται πρὸς τοὺς ἀνωτέρω, οἱ κατωτέρω προσάξοντες αὐτοὺς Ἄγγελοι, καὶ λέγουν· ὅτι ὁ Κύριος ὁποῦ ἐστί· ἔξουρεται, αὐτὸς εἶναι ὁ κραταῖος καὶ δυνατός· καὶ πάλιν λέγουν, ὁ Κύριος εἶναι ὁ δυνατός εἰς τοὺς πολέμους· ἡ δὲ ἀναδίπλωσις τοῦ Κυρίου καὶ τοῦ δυνατοῦ, φέρει τοὺς ἀνωτέρω Ἄγγελους εἰς τὸ νὰ γνωρίσουν τὸν ἀναλαμβάνοντα· ἐνταυτῇ δὲ ἡ ἀναδίπλωσις, καὶ μεγαλύνει τὴν νίκην, ὅπου ἔκαμιν ὁ ἀναληφθεὶς ἐναντίον τοῦ τυράννου Δισβόλου· τοῦτον γὰρ πολεμήσας κατέβαλε, καὶ μὲ τὸν Σταυρόν, ὡπλὴν μὲ δόρυ καὶ κοντάρι, κατεκοντάρευσεν αὐτὸν καὶ ἐθάνατωσεν.

„Ἄρατε πύλας οἱ ἄρχοντες ὑμῶν, καὶ ἐλάρθῃτε πύλαι αἰώνιοι, καὶ εἰσελευσεται ὁ Βασιλεὺς τῆς δόξης.

Οἱ Ἄρχοντες τοῦ δευτέρου Οὐρανοῦ· ἦτοι τοῦ σερεώματος, ἀκούσαντες ἐκεῖνα, ὅπου εἶπον οἱ τὸν Χριστὸν διακονοῦντες Ἄγγελοι, καὶ μαθόντες καὶ χαροποιθέντες διὰ τὴν σωτηρίαν τῶν ἀνθρώπων, παρέδραμον τὰς φυλακὰς ὅπου εἶχον· προσάξουσι δὲ καὶ τοὺς ἄρχοντας τῶν πυλῶν τοῦ πρώτου Οὐρανοῦ· ἦτοι τοῦ ὑπὲρ τὸ σερεῶμα, μὲ τὰ λόγια ταῦτα.

„Τίς ἐστὶν οὗτος ὁ Βασιλεὺς τῆς δόξης;

Ἀκούσαντες οἱ τοῦ πρώτου Οὐρανοῦ Ἄγγελοι, τὰ ἀνωτέρω λόγια τῶν τοῦ κατωτέρου Οὐρανοῦ· ἦτοι τοῦ σερεώματος, ἀρχόντων Ἀγγέλων, ὅπου τοὺς ἐπρόσαξον, ἀποροῦσι παρομοίως καὶ ἐκείνοι· ὅθεν καὶ ἐρωτῶσι τοὺς προσάξοντας αὐτοὺς, μὲ τὰ λόγια ταῦτα.

„Κύριος τῶν δυνάμεων, αὐτός ἐστιν ὁ Βασιλεὺς τῆς δόξης.

Ταύτην τὴν ἀπόκρισιν δίδουσι οἱ τοῦ σερεώματος Ἄγγελοι, πρὸς τοὺς Ἀγγέλους τοῦ πρώτου Οὐρανοῦ· καὶ λέγουσιν, ὅτι ὁ δυνατὸς Κύριος καὶ χρηστὸς τῶν δυνάμεων, αὐτὸς εἶναι ὁ βασιλεὺς τῆς δόξης· ἡ καὶ ὁ Δεσπότης τῶν δυνάμεων, αὐτὸς εἶναι ὁποῦ ὠνομάσμεν ἡμεῖς βασιλέα τῆς δόξης.

Πρέπει δὲ νὰ ἡξεύρωμεν, ὅτι οἱ Ἑβραῖοι προσαρμόζουσι τὸν πρῶτον Ψαλμὸν, καὶ τὸν προτίτερον, εἰς τοὺς Ἰουδαίους τοὺς ὄντας σκλαβωμένους εἰς τὴν Βαβυλῶνα· καὶ τὸν μὲν πρότερον Ψαλμὸν προσαρμόζουσιν, ἀφ' οὗ ἐγύριζαν οἱ Ἰουδαῖοι ἀπὸ τῆς Βαβυλῶνας εἰς τὴν Ἱερουσαλὴμ· ἐπειδὴ καὶ ἐκεῖνος διηγείται χαρμόσυνα· τοῦτον δὲ τὸν Ψαλμὸν προσαρμόζουσιν, ὅταν ἦτον ἀκόμη εἰς τὴν σκλαβίαν· ἔνα μὲν, διὰ τὴν παρηγορίαν τὰ ἐν τῇ σκλαβίᾳ τούτων λυπηρά· καὶ ἄλλο δὲ, διὰ τὴν διδασκαλίαν νὰ μὴ λυποῦνται διὰ τὸν ξένον τόπον, εἰς τὸν ὁποῖον εὐρίσκονται· ἐπειδὴ καὶ ὁ Θεὸς εἶναι Κύριος ὅλης τῆς γῆς· καὶ ἐπειδὴ καθὼς ἔνας δύναται εἰς καθὲν τόπον νὰ εὐαρεσῇ τῷ Θεῷ· ἐλέγχονται ὁμῶς οἱ Ἰουδαῖοι φανερά, ἀπὸ τῆς τάξεως τῶν Ψαλμῶν· ἐπειδὴ ἂν ἦτον, καθὼς αὐτοὶ λέγουσιν, ἔπρεπεν ὁ Ψαλμὸς ἐκεῖνος νὰ βαλῇ ὑπερὰ ἀπὸ τοῦτον, ὡσάν ὅπου διηγείται τὰ μετὰ τὴν αἰχμαλωσίαν χαροποιά· ἐλέγχονται δὲ καὶ ἀπὸ τὰ ῥήματα τοῦ Ψαλμοῦ ἐκείνου· ἐπειδὴ, ποῦ φαίνεται ὅτι τὸ ἔλεος τοῦ Θεοῦ ἔμεινεν εἰς τοὺς Ἰουδαίους εἰς ὅλην τὴν ζωὴν, καθὼς ὁ Ψαλμὸς ἐκεῖνος λέγει, „Καὶ τὸ ἔλεός σου, φησὶ, καταδιώξει με πᾶσας τὰς ἡμέρας τῆς ζωῆς μου; ποίας δὲ πύλας αἰώνιους ἔχουσιν τὰ Ἱεροσόλυμα, καθὼς ὁ Ψαλμὸς οὗτος λέγει; διὰ νὰ ἀφῇσω τὰς ἄλλας ἀποδείξεις. (1)

ΨΑΛ-

(1) Σημείωσαι, ὅτι ὁ Θεὸς Κύριλλος ὁ Ἱεροσολύμων λέγει, ὅτι τὸ „Ἄρατε πύλας οἱ ἄρχοντες ὑμῶν· τὸ ἔλεγε τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, προσάξον τοὺς Ἀγγέλους νὰ ἀνοίξουν τὰς πύλας τοῦ οὐρανοῦ· ὁ δὲ Νικάνης Γρηγόριος λέγει ἡ Σὺ δέ μοι ὅρα, ὅτι δις λέγει τὸ „Ἄρατε πύλας· ἢ τῇ διπλῇ τῆς ἐρωτήσεως, διπλῶν δίδωσι τὴν ἀπάντησιν.

ΨΑΛΜΟΣ ΚΔ΄. ΚΑΘΙΣΜΑ Δ΄.

„Ψαλμός τῷ Δαβίδ.

Μερικοὶ λέγουσιν, ὅτι ὁ Δαβίδ γράφει τὸν Ψαλμὸν τοῦτον παρακαλεστικὸν πρὸς τὸν Θεόν· ὅς τις ὁρμεῖ εἰς ὅλους ἐκείνους, ὅπου ἐπικαλοῦνται τὸν Θεὸν εἰς τὰς ἀνάγκας των· καὶ διδάσκει αὐτοὺς, πῶς πρέπει νὰ κάμνουν τὴν πρὸς Θεὸν δέσπότην· τίποτε ὁμῶς δὲν ἐμποδίζει, τὸ νὰ ἐκφωνήσῃ ὁ Δαβὶδ τὸν Ψαλμὸν τοῦτον προηγουμένως διὰ λόγου του· ὅταν δηλαδὴ ἐπολεμεῖτο ἀπὸ τοὺς ἐχθροὺς, καὶ ἐδιηγέτο τὰ εἰς αὐτὸν συμβάντα, κατὰ τὸν Θεοδώριτον. (1)

1: Πρὸς σὲ Κύριε, ἦρα τὴν ψυχὴν μου.

Εἰς ἐσένα, λέγει· Κύριε, ὕψωσα τὴν ψυχὴν μου, χωρίσας αὐτὴν ἀπὸ τὰ γήϊνα· ὅπου τὰ ὀπίσθια δὲν εἶναι καμμία ὠφέλεια καὶ σωτηρία.

2: Ὁ Θεός μου ἐπὶ σοὶ πέποιθα, μὴ καταίσχυνθῇν εἰς τὸν αἰῶνα.

Ἐπειδὴ, λέγει ἡλπίσα ὅπως δι' ὅλου εἰς ἐσένα Θεέ μου, διὰ τοῦτο μὴ με ἀκήσης νὰ ἐντραπῶ, τόσον εἰς τὸν παρόντα αἰῶνα, ὅσον καὶ εἰς τὸν μέλλοντα· ἦτοι πάντοτε· θέλω δὲ κατατρυφῶ, ἐὰν μείνω ἀβοήθητος ἀπὸ λόγου σου. (2)

„Μηδὲ καταγελασάτωσάν με οἱ ἐχθροί μου·

Ἄς μὴ με περιγελάσουν, λέγει, Κύριε, οἱ αἰσθητοὶ καὶ νοητοὶ ἐχθροί μου· θέλουν δὲ με καταγελάσουν, ἀνίσως καὶ μὲ νικήσουν.

3: „Καὶ γὰρ πάντες οἱ ὑπομένοντές σε οὐ μὴ καταίσχυνθῶσιν.

Ὅσοι λέγει, σὲ ὑπομένουν Κύριε· ἤγουν προσμένουν τὴν βοήθειάν σου, δὲν κατατρυφῶνται· εἰς πάμπολλα γὰρ μέρη τῶν Ψαλμῶν, τοιοῦτον σημαίνει· μενον ἔχει τὸ ὑπομένω, ἀντὶ τοῦ, ἀναμένω, ἐκδέχομαι· καθὼς καὶ ὁ Ἀκύλας ἑρμήνευσεν· ὁποιος γὰρ προσμένει τὸν Θεὸν βοηθόν του, αὐτὸς δὲν θέλει ἐντραπῇ· ἐπειδὴ καὶ θέλει ἐπιτύχη τῆς ποθυμίας τοῦ Θεοῦ βοηθείας.

„Αἰσχυνθῆναι οἱ ἀνομοῦντες διακενῆς.

Ἄλ-

σιν· ἔτι τὴν αἰτίαν μάνθανε, ὅτι ὁ ἀναβάς, αὐτὸς ἐστὶ καὶ ὁ καταβάς· τὸ μὲν οὖν πρῶτον, ἀρθῆναι ταῖς πύλαις διεκελεύσατο, ἵνα τὴν τοῦ μονογενοῦς ἐνδείξηται καθόδον· μετὰ δὲ τὴν οἰκοδομίαν, ἵνα δηλώσῃ αὐτοῦ καὶ τὴν ἀνοδόν, πάλιν τὰς ὁμοίας φωνὰς διεξέσχεται, καὶ τῶν πυλῶν ἐπισπεύδει τὴν ἐπαρσιν, ἵνα ὁ καταβάς ἀσσεύσῃ, ἀνέλθῃ μετὰ σαρκὸς (παρὰ τῷ Νικήτᾳ)

(1) Κατὰ δὲ τὸν Κρίστον, ὁ Ψαλμός οὗτος λέγεται καὶ ἐκ προσώπου τῶν Ἑβραίων· τὸ αὐτὸ λέγει καὶ ὁ Ἀθανάσιος.
(2) Ὁ δὲ Εὐσέβιος λέγει· „Εοικεν ἀποστροφῇ τὰ γήϊνα μετέωρος ἀρθῆναι, καὶ πλησίον γενέσθαι Θεοῦ· τοῦτο δέ μοι φησὶ γέγονε διὰ τὸ θαρρῆν ἐπὶ σοὶ, τοιγαροῦν καὶ παρησυχίας πλησθεῖς, ὡς ἴδιον κτήμα καλεῖ τὸν Θεὸν λέγων· ὁ Θεός μου· καὶ τὸ μὲν ἄρα πρὸς σὲ τὴν ψυχὴν μου, τῆς ἐμῆς προαιρέσεως· τὸ δὲ ἔρυσθαι, τῆς σῆς ἀντιρροπῆς. (παρὰ τῷ ἐκδότῳ. Σειργῷ)

Ἄλλοι μὲν ἀμαρτάνουσιν, ἀπὸ περισσιν τε-
να καὶ συναρπαγὴν κατὰ τὸν Θεοδώριτον. ἄλλοι
δὲ, ἀπὸ φυσικὴν ἀσθένειαν. ὅσοι δὲ ἀμαρτάνουν
χωρὶς αὐτὰς τὰς αἰτίας, αὐτοὶ διακενῆς ἀμαρτάνου-
ν. ἦτοι χωρὶς καμμίαν εὐλογοφάνη πρόφασιν. ἄλλὰ ἀπὸ μόνον τὴν πολλὴν τοὺς κακίαν καὶ πονηρὰν
γνώμην. καθὼς ἦσαν εἰσὶν, ὅπου ἐπολέμουν τὸν
Δαβὶδ, εἴτε οἱ ὄρατοὶ ἐχθροὶ ἄνθρωποι, εἴτε οἱ
ἀόρατοι Δαίμονες. ἐπειδὴ ματαίως, καὶ χωρὶς καμ-
μίαν αἰτίαν ἐπολέμουν αὐτὸν, ὅπου δὲν τοὺς ἀ-
δικῶς τίποτε. (1)

4: „Τὰς ὁδοὺς σου Κύριε, γνωρίσον μοι,
καὶ τὰς τρίβους σου διδάζον με.

Ἔνα καὶ τὸ αὐτὸ πρᾶγμα λέγει ἐδῶ ὁ Δαβὶδ
μὲ τὰς ὁδοὺς καὶ τὰς τρίβους, καὶ μὲ τὸ γνωρί-
σον καὶ διδάζον. καθὼς συνηθίζει νὰ καμῇ τοῦτο
καὶ εἰς πολλὰ ἄλλα ῥητὰ τῶν Ψαλμῶν. ποιεῖ δὲ
τοῦτο, διὰ νὰ φανερώσῃ μὲ τὰς αὐτὰς λέξεις τὸν
πολὺν πόθον τῆς καρδίας του. ὁδοὶ λοιπὸν καὶ τρίβου,
εἶναι ὅλα, ὅσα εἶναι ὁρῶντα εἰς τὸν Θεὸν διὰ τὴν ὁποῖον
περιπατεῖ διὰ μέσου αὐτῶν τῶν θεαρέσων, καὶ πράτ-
τει αὐτὰ, αὐτὸς ἀπλανῶς πηγαίνει εἰς τὸν Θεόν.
εὐχεται δὲ ὁ Δαβὶδ νὰ διδασθῇ τὰ τοιαῦτα θεά-
ρεσκα, διὰ τὴν ἀκριβείαν ὅπου ἔχουν. ἐπειδὴ ὅσοι
εἶναι ὅξιοι, αὐτοὶ ἀμέσως ἀπὸ τὸν Θεὸν μαθηά-
νουν ἐκεῖνα, ὅπου πρέπει νὰ πράττουν. (2)
μερικοὶ δὲ ὁδοὺς καὶ τρίβους ὀνομάζου, τὰς οἰκο-
νομίας τῶν πραγμάτων, μὲ τὰς ὁποίας ἡ τοῦ Θεοῦ
πρόνοια κυβερνᾷ τὰ πάντα. ζητεῖ λοιπὸν ὁ Προ-
φήτης νὰ μάθῃ ἀκριβέστερον, μὲ ποίας οἰκονομίας
κυβερνοῦνται τὰ πάντα. ἵνα κοντὰ εἰς τὴν πρακτι-
κὴν φιλοσοφίαν, λάβῃ καὶ τὴν θεωρητικὴν. καὶ ὁ-
δοὺς μὲν ὀνομάζου τὰς καθολικωτέρας οἰκονομί-

ας. τρίβους δὲ, τὰς μερικωτέρας. ἄλλοι δὲ, ὁ-
δοὺς καὶ τρίβους ὀνομάζου τὰς ἐντολὰς, τὰς ὁποί-
ας ἀπ' οὗ ἔμαθεν ὁ Δαβὶδ εἰς τὸ βιβλίον τοῦ θεί-
ου νόμου, εὐχεται νὰ μάθῃ ταύτας καὶ διὰ τῶν
ἔργων. ἵνα ἀναγκασθεὶς νὰ πράττῃ αὐτάς, τὰς
γνωρίσῃ καὶ μὲ τὴν πείραν καὶ δοκιμὴν, τὰς ὁποί-
ας ἤξευρε πρότερον μὲ μόνον τὴν λόγον καὶ τὴν
ψυχὴν γνῶσιν.

5: „Ὁδήγησόν με ἐπὶ τὴν ἀληθειάν σου.

Ὁδήγησέ με, λέγει, Κύριε, εἰς τὴν ἀλήθει-
αν. ἵνα μὴ πλανῶμαι μὲ λογισμοὺς ἀνθρωπίνους
καὶ ἀπατηλοὺς, προτιμῶντας ἄλλα ἀντ' ἄλλων.
τὰ ψευδῆ, ἀντὶ τῶν ἀληθῶν. καὶ τὰ κακὰ, ἀν-
τὶ τῶν καλῶν. (3)

„Καὶ διδάζόν με. ὅτι σὺ εἶ ὁ Θεός ὁ
σωτήρ μου.

Πῶς δὲ λέγει τοῦτο ὁ Δαβὶδ, εἰς και-
ρὸν ὅπου ἤξευρε, πῶς ὁ Θεὸς εἶναι σωτήρ, καὶ
ἀποκρινόμενα, ὅτι ἤξευρε καὶ τοῦτο μὲ τὸν λόγον,
ἀλλὰ ζητεῖ νὰ μάθῃ αὐτὸ καὶ μὲ τὸ ἔργον, τότε
δὲ θέλει τὸ μάθῃ, ὅταν σωθῇ: ἦτοι λυτρωθῇ ἀπὸ
τοὺς ἐχθρούς. τότε γὰρ θέλει εἶναι ἡ ἀπόδειξις ἀ-
ληθοῦς καὶ ἀναντίρρητος, ὅτι ὁ Θεὸς εἶναι σωτήρ
του, ὅταν ἐλπίζωντας εἰς μόνον τὸν Θεόν, λυτ-
ρωθῇ παραδόξως, χωρὶς νὰ τῷ βοηθήσῃ καλῶν
ἄνθρωπος.

„Καὶ σὺ ὑπέμεινα ὅλην τὴν ἡμέραν.

Μὲ

(1) Ὁ δὲ Θεολόγος Γρηγόριος, οὕτως αὐτὸ ἐρμηνεύει. ἡ Ἀνομοῦσι δὲ κακῆνοι διακενῆς. ὅσοι πρὸς τὴν κακίαν, ἢ ἀ-
νομίαν ἐγκαλοῦνται, οὐδὲ εἰδότες ἀδικεῖν ὁ σπουδάζουσι. Σημειοῦμεν ὅτι, ἀντὶ τοῦ ἀνομῶντες, ἄλλος εἶπεν.
οἱ ἀποστατούντες. ἢ ἄλλος, οἱ ἀπιστούντες. (ἐν τῷ Ἐξαπλῷ παρὰ τῇ ἐκδεδ. Σειρῇ)

(2) Κύριλλος δὲ ὁ Ἀλεξανδρείας λέγει ὁδοὺς, τὰ Εὐαγγελικὰ θεσπίσματα ἢ τοὺς τρόπους τῆς ἀγιοπρεπεῖς πολι-
τείας, τὰ ὁποῖα ζητεῖ νὰ μάθῃ ὁ ἐξ Ἐθνῶν λαὸς, ὁ πάλαι τρέχων εἰς τὰς ὁδοὺς ἢ θελήματα τοῦ Διαβόλου.

(3) Ἄλλος. ἡ Πᾶς ὁ τῆς ἀρετῆς ἐργατὴς ἀμρότερον ταῦτα μαθεῖν ἐπιθυμεῖ, τὰς ὁδοὺς τῆς πρακτικῆς ἀρετῆς
(ὡς εἶπεν ἀνωτέρω δηλαδὴ ὁ Δαβὶδ) ἵνα ταύτας τρέψῃ ἢ περιπατήσῃ, ἢ τῆς ἀληθείας τὴν θεωρίαν. ἵνα μετὰ
τῆς ἐπαινουμένης πολιτείας, ἢ δόγματα ἔχῃ ἐξά.

Με τὸ ἔργον, λέγει, δίδασόν με Κύριε, πῶς εἶναι Θεὸς ὅπου με σώσεις· καὶ πῶς ἀληθῶς σὲ ἐπρόσμενα βοηθόν μου, καὶ δὲν ἐρύκησαν ψευδαῖς αἱ ἐλπίδες μου· τοῦ δὲ ὅλην τὴν ἡμέραν συνειθέλει νὰ λέγῃ ὁ Δαβὶδ εἰς πολλὰ μέρη, ἀντὶ τοῦ πάντοτε· καὶ ἄλλως δὲ, ὅλην τὴν ἡμέραν ὀνομάζουσιν οἱ Ἰβραεῖς, ὅλην τὴν ζωὴν τους· ἐπειδὴ κοιμώμενοι τὴν νύκτα, δὲν νομίζουν ὅτι ζῶσι, καθ' ὅτι ὁ ὕπνος εἶναι ἕνας προσκαιρὸς θάνατος· δύναται δὲ τὰ ἀνωτέρω ῥητὰ νὰ ἐξηγηθῶν καὶ καταπαραγωγὴν εἰς τὸν Χριστόν· ἐπειδὴ ὁ Προφῆτης Δαβὶδ προέδε τὴν ἐνανθρώπησιν αὐτοῦ, με τοὺς προφητικούς του ὀφθαλμούς· καὶ διὰ τοῦτο παρακαλεῖ ἐδῶ νὰ μάθῃ καθαρώτερα, ποίας οδοὺς καὶ οἰκονομίας ἔχει νὰ κάμῃ ὁ Χριστός, ὅταν σαρκοθῇ· ἀληθεύει δὲ τοῦ Χριστοῦ, εἶναι ἡ διδακτικὰ αὐτοῦ· τὴν ὁποίαν παρακαλεῖ νὰ μάθῃ ὁ Δαβὶδ· ὅθεν καὶ ὁ Κύριος εἶπεν ἐν Εὐαγγελίοις, Ἐγὼ εἰμι ἡ ἀλήθεια· (Ἰω. ιδ. 6.) καὶ πάλιν, Ἀλλ' ἐγὼ τὴν ἀλήθειαν λέγω ὑμῖν (Ἰω. ις. 7.) λέγει λοιπὸν ὁ Προφῆτης· δίδασόν με Κύριε, τὴν ἀληθειάν ταύτην, ὅπου εἶπον ἀνωτέρω· καὶ ἐκεῖ ποιοῦμεν σημεῖον· ἔπειτα κάμνοντες ἄλλην ἀρχὴν, ἀναγνωσκόμεν τὸ ἀκολουθον· ἔχουν τὸ, ὅτι σὺ εἶ ὁ Θεὸς ὁ Σωτὴρ μου· ἐπληροφόρηθον, λέγει, ὅτι σὺ εἶσαι ὁ Θεὸς ὁ Σωτὴρ μου· ἔχουν ὁ Ἰησοῦς· ἐπειδὴ Ἰησοῦς, Σωτὴρ ἐρμηνεύεται· καὶ ἀληθῶς ἔσωσε τὸν Δαβὶδ· ὁ Ἰησοῦς, ὅταν ἑκάτεβη εἰς τὸν Ἀδὴν, καὶ ἐλύτρωσεν αὐτὸν ἀπὸ ἐκεί· ἐσάναι λοιπὸν, λέγει, Κύριε, πάντοτε προσμένω νὰ ἔλθῃς, καὶ ποτὲ δὲν ἀπελπίζομαι τὸν ἐρχομόν σου.

Μνησθήτι τῶν οἰκτιρισμῶν σου Κύριε,
καὶ τὰ ἔλεον σου, ὅτι ἀπὸ τοῦ αἰῶνος
εἴσιν.

Εὐθυμήσου, λέγει, Κύριε, ὅτι εἶσαι οἰκτῆρων καὶ ἐλεήμων ἀπὸ τοῦ αἰῶνος· ἦτοι πάντοτε καὶ κατὰ φύσιν· τὰ ἔλεον δὲ, ἀδιακρίτως εἰς πᾶσαν αἰτιατικὴν ἐγγραφὴν οἱ ἐρμηνευταὶ τῆς γραφῆς· ἢ διὰ τὴν καὶ ἡ Ἑβραϊκὴ γλῶττα τοιαύτην πτώσιν εἶχαν· ἢ καὶ διὰ τὴν οἱ παλαιοὶ εἶχον ἄδελφον νὰ ἀλλάζουσιν τὰς λέξεις καὶ τὰς συντάξεις αὐτῶν· καθὼς εὕρισκόμεν τοῦτο εἰς πολλὰ· (1) εὐθυμήσου δὲ εἶπεν, ὅχι διὰ τὴν ἀλησιμότησιν ὁ Θεός· ἀλλὰ διὰ τὴν φαίνεται εἰς ἡμᾶς πῶς ἀλησιμονεῖ, ὅταν ἀργοπορῇ νὰ μᾶς βοηθήσῃ.

7: Ἀμαρτίας νεότητός μου, καὶ ἀγνοίας
μου μὴ μνησθῇς.

Βλέπε ἐδῶ ἀγαπητὲ, πῶς ὁ Δαβὶδ, ὅταν ἔγινε τέλειος ἄνθρωπος, τότε παρακαλεῖ τὸν Θεόν νὰ τῷ συγχωρήσῃ καὶ τὰ ἀμαρτήματα ἐκεῖνα ὅπου ἐπραξεν, ὅταν ἦτον εἰς τὴν νεότητά του, καὶ εὕρισκετο εἰς ἀγνοσίαν· ἀγκαλὰ καὶ ἡμεῖς τὴν σήμερον, τελείως δὲν συλλογιζόμεθα τὰ τοιαῦτα ἐν νεότητι καὶ ἀγνοίᾳ ἀμαρτημάτων μας· διὰ τὴν δὲ, δὲν ἐπαρκαλέσασθαι τὸν Θεόν καὶ διὰ τὰ ἀμαρτήματα, ὅπου ἔπραξεν ἐν γνώσει, ὅτι ἐκεῖνα μὲν τὰ ἐν νεότητι καὶ ἀγνοίᾳ, μὲ προσευχὴν μόνον συγχωροῦνται· τὰ δὲ ἐν γνώσει γινόμενα, χρειάζονται καὶ τὴν διὰ πράξεως, καὶ κακοπαθείας σωματικῆς μετάνοιαν εἰς τὸ νὰ συγχωρηθῶν. (2)

Κατὰ τὸ ἔλεός σου μνησθήτι μου σὺ.

Καθὼς, λέγει, τὸ ἔλεός σου εἶναι μέγα καὶ πολὺ, ἔτι καὶ σὺ εὐθυμήσου μου Κύριε μὲ πολὺ

(1) Ἀλλὰ καὶ οἱ Ἀττικοί, τὰ μετὰ γενικῆς συντάσσόμενα ῥήματα, συνέταττον μὲ αἰτιατικὴν· οἷον, γέεομαι γάλα, καὶ ἄλλα ὅμοια.

(2) Διὰ τοῦτο εἶπε καὶ ὁ Θεὸς Ἰωάννης ἡ Πάντα τὸν παρόντα βίον ἀγωνίζεσθαι κατὰ τὴν πρώτην ἡλικίαν ἀρχόμενον εὐθεως καὶ δεκαετὴ γεγονότα· ἐξ ἐκείνης γὰρ ἀνάγκη τῆς ἡλικίας ἀπαιτεῖσθαι τῶν ἀμαρτημάτων τὰς εὐθύνες· καὶ πολλοὶ τὰ καταβρωθέντα ἐπὶ τῶν ἀρκτῶν παιδία ἐπὶ τοῖς εἰς τὸν Ἑλισσαῖον σιόμεμασιν· ἔφη δὲ καὶ ὁ Θεὸς Κυβιλλος, ἐρμηνεύων τὸν ἀγνοίας ἡ Πᾶσα ἀμαρτία ἐξ ἀφροσύνης· καὶ οἱ γὰρ οἱ ἀμαρτάνει, αὐτὸ τοῦτο νεωτερικὸν ποιεῖ καὶ ἀφροσύνην, ὅτι ἀμαρτάνει· διὸ καὶ νέος ὁ τοιοῦτος λέγεται, ὡς ἐκεῖνος ὁ ἐν Εὐαγγελίοις ἄσωτος, νεώτερος γὰρ ἢ ὁ κακὸς ὠνόμασται· εἶπε δὲ καὶ ὁ Ὁριγένης ἡ Νεότης ἀμαρτήματα τὰ τοῦ ἡῶς ἄσπετον, ὅτε εἰς ἀγνοίαν ἀμαρτάνει.

ἔλεος ἤγουν ἐνθυμήσου νὰ μὲ ἐλεήσης, καὶ ὅχι νὰ μὲ κολάσῃς. (1)

„Ενεκεν τῆς χρηστότητός σου Κύριε.

Ἐνθυμήσου, λέγει, νὰ μὲ ἐλεήσης Κύριε, ἐπειδὴ ἐσύ εἶσαι κατὰ φύσιν χρηστὸς καὶ ἀγαθός ὁ ἀγαθὸς καὶ κινῆσαι ἔξω ἀπὸ τὴν ἐδικήν σου φύσιν, εἰς τὸ νὰ μᾶς κολάσῃς διὰ τὰς ἀμαρτίας μας.

8: „Χρηστὸς καὶ εὐθύς ὁ Κύριος.

Χρηστὸς μὲν εἶναι ὁ Κύριος, διὰ τὴν μᾶς ἐλεεῖ· εὐθύς δὲ εἶναι, διὰ τὴν δικαίως παιδεύει τὰς ἀμαρτίας· εὐθύς γὰρ ἐδῶ λέγεται ἐκεῖνος, ὅπου εἶναι ὁρθὸς καὶ δίκαιος εἰς τὰς κρίσεις καὶ ἀποφάσεις του, κατὰ τὸν Θεοδώριτον.

„Διὰ τοῦτο νομοθετήσει ἀμαρτάνον-
τας ἐν οὐῶ.

9: „Ὁδηγήσει πραεῖς ἐν κρίσει.

Ἐπειδὴ, λέγει, καὶ ὁ Θεὸς εἶναι ἐλεήμων καὶ ὁρθὸς εἰς τὰς κρίσεις του, βέβαια θέλει νομοθετήσει: ἤγουν θέλει βάλῃ ὑποκάτω εἰς τὸν νόμον, καὶ θέλει τιμωρῆσαι τοὺς ἀμαρτάνοντας ἐν οὐῶ: ἤτοι ἐν τῇ παρούσῃ ζωῇ· ταύτην γὰρ ὀνομάζει ἐδῶ ὁδὸν καὶ ἐράταν· ἐπειδὴ ὅλοι οἱ ἄνθρωποι περιπατοῦν εἰς τὴν ζωὴν ταύτην· θέλει ὁδηγήσει δὲ τοὺς πραεῖς, διὰ νὰ μὴν πλανηθοῦν ἀπὸ τὴν ἀγνοσίαν· ἐν κρίσει δὲ: ἤγουν μετὰ κρίσεως δικαίως, ἐπειδὴ καὶ αὐτοὶ εἶναι ἄξιον ὁδηγίας· νοῦν αὐτῶν δὲ καὶ κατὰ ἄλλον τρόπον τὸ νομοθετήσει: ἤγουν ὅτι θέλει ἐβάλῃ ὁ Θεὸς νόμους εἰς τοὺς ἀμαρτάνοντας κατὰ

τὸν Θεοδώριτον· ὁδὸν γὰρ ἐδῶ εὐρίσκεται ἡ σύνταξις τοῦ νομοθετήσαι· ἀντὶ γὰρ νὰ εἴπῃ, ἀμαρτάνουσι, μὲ δοτικὴν, εἶπεν, ἀμαρτάνοντας, μὲ αἰτιατικὴν· εὐθυτάτου δὲ καὶ δικαιοτάτου εἶναι ἴδιον, τὸ νὰ νομοθετῇ, ὅχι διὰ νὰ παιδεύῃ ὁ ἀμαρτάνων, ἀλλὰ διὰ νὰ διορθώῃ· ταῦτα δὲ τὰ ῥήματα ἀνάγονται καὶ εἰς τὸν Χριστόν, ὁ ὅποιος ἐνομοθετήσεν εἰς τοὺς ἀμαρτάνοντας τὴν ὁδὸν ἐκείνην καὶ πολιτείαν, τὴν ὁποίαν αὐτὸς πρῶτος ἐπεριπάτησεν καὶ ἐπολιτεύθη· ὥστε ὅπου, ἐκεῖνοι ὅπου περιπατοῦν αὐτὴν, πλεον νὰ μὴν ἀμαρτάνουν· ὁδηγήσας δὲ καὶ τοὺς πραεῖς ὁ Χριστὸς, μὲ τὸ νὰ ἐμακαρίσεν αὐτούς· καὶ διὰ τοῦ μακαρισμοῦ ἐπαρκεύησεν αὐτούς εἰς τὴν ἀρετὴν· „Μακάριοι γὰρ φησὶν οἱ πραεῖς, ὅτι αὐτοὶ κληρονομήσουσι τὴν γῆν. (Ματθ. 5· 5.)

„Διδάξει πραεῖς ὁδοὺς αὐτοῦ.

Τοῦτο τὸ ῥῆμα φανερὰ ἐρρήθη ἀπὸ τὸν Δαβὶδ διὰ τὸν Χριστόν καὶ διὰ τοὺς Μαθητάς του· διὰ τὴν καὶ αὐτοὶ πραεῖς ἔγιναν, μὲ τὸ νὰ μὴν ἀντέλεγον εἰς τὸν Χριστόν· ὅθεν καὶ πρὸς αὐτοὺς ἔλεγε· „Μάθετε ἀπ' ἐμοῦ, ὅτι πραεὶς εἰμι καὶ ταπεινὸς τῇ καρδίᾳ (Ματθ. 23· 23·)· ἐδίδαξε δὲ τοὺς Μαθητάς του ὁ Κύριος, τὰς ὁδοὺς τῆς ἐδικῆς του πολιτείας· διὰ τὴν οἱ ἴδιοι ἐθεώρησαν αὐτὸν, καὶ ἠκολούθουν εἰς τὰ ἴχνη τῆς πολιτείας του.

10: „Πᾶσαι αἱ ὁδοὶ Κυρίου, ἔλεος καὶ ἀ-
ληθεία, τοῖς ἐκζητοῦσι τὴν διαθή-
κην αὐτοῦ καὶ τὰ μαρτύρια αὐτοῦ.

Ὁδοὺς ἐδῶ ὀνομάζει ὁ Δαβὶδ τὰς ἐντολὰς τοῦ παλαιοῦ Νόμου, αἱ ὁποῖαι εἶναι ἔλεος καὶ ἀ-
λή-

(1) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει „Ἡμέρας φησὶν αἰεὶ ἔχει φιλάνθρωπος τοὺς ἀνθρώπους δικαιομεῖς· πάντες ἔχουσιν ἀπολαῖσαι τῆς ἀγαθότητος ἱκετεύω, ἔχει μὴ μὴν σοὶ γενέσθαι τῆς σῆς φιλανθρωπίας μὴ τῆς ἐμῆς ἀμαρτίας· ἔχει τὴν ἐμὴν δὲ μνήμην ποιούμενος Δέσποτα· φιλοκτινόμενος ποιήσει, μὴ δίκαιος· τοῦτο γὰρ ἔχει ἐν τοῖς ἱκετεῖς παρεκάλει· κατὰ τὸ ἔλεός σου μνήσθητί μου σὺ· μὴ τῆς ἀμαρτίας μου, ἀλλ' ἐμοῦ μνήσθητι φιλάνθρωπος· εἶπε δὲ ἡ ἀλήθεια „Κατὰ φύσιν ἔλεος ἐστὶν ὁ Θεὸς ἔχει ἀγαθὸς σφύγξον ἔχει χριστότητα, ἥς ἐνεκα σὺν ἐλέει μνημονεύει τῶν μεταπεισύν-
τος (παρὰ τὴν ἐκδεδ. Σειρῶν)

λήθασα κοντὰ εἰς ἐκείνους, ὅπου ἐρευνοῦν τὸν Θεὸν Νόμον· ἐπειδὴ καὶ φαίνεται, ὅτι ὁ Θεὸς ἐλεῶντας τοὺς ἀνθρώπους, ἐνομοθέτησεν αὐτάς· καὶ ὅτι αὐταὶ ἀληθεύουσιν εἰς ὅσα λέγουσι· διὰ τὴν ἐπιδόξασαν ἀπὸ νομοθέτην ἀληθινόν, τὸν Θεόν· τὸν Νόμον δὲ ὠνόμασα, καὶ διαθήκην, καὶ μαρτύριον· διαθήκην μὲν, διὰ τὴν διέθετο· ἦτοι διέταξεν αὐτόν· ὁ Θεὸς εἰς τοὺς υἱοὺς Ἰσραὴλ· μαρτύριον δὲ, διὰ τὴν διαμαρτυρία ἐν τῷ Νόμῳ· καθὼς ἐξηγήσαμεν εἰς τὸν ΙΓ΄· Ψαλμὸν ΣΙ΄· 22· ἐπὶ δὲ τοῦ Χριστοῦ σαφὲς εἶναι ἡ ἐννοια τοῦ ῥήτου· ἐπειδὴ ὅλαι αἰτιάται τῆς ἐπὶ γῆς τοῦ Χριστοῦ πολιτείας, ἥτον ἔλαος καὶ ἀλήθεια εἰς ἐκείνους, ὅπου ἐκζητοῦν τὴν καινὴν Διαθήκην τοῦ Εὐαγγελίου του· ἦτοι εἰς τοὺς πιστεύοντας τὴν διδασκαλίαν του, καὶ τὰς δι' αὐτὸν γενόμενας μαρτυρίας τῶν Προφητῶν· εἰς ὅλην γὰρ τὴν πολιτείαν του ὁ Κύριος ἡλεῖ τοὺς ἀνθρώπους, εὐεργετῶν αὐτοὺς, καὶ ἀλήθευε, διδάσκων αὐτούς. (1)

11: „Ενεκεν τοῦ ὀνόματός σου Κύριε, καὶ ἵλασθητι τῇ ἁμαρτίᾳ μου· πολλὴ γὰρ ἔστι.

Περὶ τὸς εἶναι ἐδῶ ὁ καὶ σύνδεσμος· ἐπειδὴ τοῦτο εἶναι ἰδίωμα τῆς Ἑβραϊκῆς γλώσσης, νὰ μεταχειρίζεται τὸν καὶ περιττῶς· λέγει λοιπὸν ὁ Δαβὶδ, ὅτι ἐπειδὴ ἐσύ Κύριε, ὀνομάζεσαι ἐλεῶντων καὶ ἀγαθὸς, διὰ τοῦτο γενοῦ ἔλεος εἰς τὴν ἁμαρτίαν μου· ἤγουν εἰς τὴν ἁμαρτίαν ὅπου ἐποίησα μὲν πρότερον, ἔπαυσα ὅμως καὶ ἕκαμα ἀπὸ αὐτῆς

ἀποχρῆν· ἐπειδὴ καὶ ἡ ἁμαρτία μου αὕτη εἶναι πολλή, κατὰ σύγκρισιν τῆς καθαρότητος, ὅπου χρεώσῃ νὰ φυλάξω· τοῦτο τὸ ῥητὸν ὁρμίζει νὰ λέγεται καὶ εἰς τὸν Χριστόν· ἐπειδὴ καὶ αὐτὸς ὀνομάζεται ἀμὸς, ὅπου αἶρει· ἤγουν ὅπου ἐξαλείφει τὰς ἁμαρτίας τοῦ Κόσμου. (2)

12: „Τίς ἐστὶν ἄνθρωπος ὁ φοβούμενος τὸν Κύριον;

Ἦτοι σπάνιος εἶναι, λέγει, νὰ εὐρεθῇ ἄνθρωπος, ὅπου νὰ φοβῆται τὸν Κύριον· ἐάν δὲ εὐρεθῇ τοιοῦτος, ἀκούσου ποῖαι ἀμοιβαὶ ἐπαγγέλλονται νὰ δοθῶν εἰς αὐτόν.

„Νομοθετήσει αὐτῷ ἐν ὁδῷ, ἡ ἡρεσὶς τίσαστο.

Διάφοραι εἶναι ἡ ἐράταις τῶν σωζομένων· ἤγουν ἡ πολιτείας καὶ ζωαὶ αὐτῶν κατὰ τὸν Θεοδωρίτον· διὰ τὴν ἄλλη μὲν εἶναι ἡ ζωὴ τῶν κοινωβιατῶν· ἄλλη δὲ εἶναι ἡ ζωὴ τῶν ἀναχωρητῶν καὶ ἡσυχαστῶν· ἄλλη εἶναι ἡ ζωὴ τῶν πρακτικῶν· ἄλλη, ἡ τῶν θεωρητικῶν· καὶ ἄλλη ἄλλων, ἄλλως ἔχουσα· εἶναι δὲ αἱ ζωαὶ αὐταί, φέρουσι τὸν ἄνθρωπον εἰς τὸν Θεόν· ὅποιαν λοιπὸν ζωὴν ἀπὸ αὐτὰς διαλέξη ἐκεῖνος, ὅπου φοβεῖται τὸν Θεόν, εἰς αὐτὴν γίνεται ὁ Θεὸς διδάσκαλος αὐτοῦ, διδάσκων τὰς τὸν τί πρέπει νὰ κάμῃ (3) καθὼς ἀνωτέρω ἐρ-

(1) Ἐφ' ὅτι δὲ ὁ Θεὸς Κύριος „Οἱ τοίνυν ἐξ Ἑβραίων κεκλημένοι διὰ τῆς πίστεως, ὡς ἤδη σοφισθέντες διὰ τῆς τοῦ Πνεύματος ἐλλάμψεως, καὶ τὰ Εὐαγγελικὰ συνιέντες Θεσπίσματα, φασίν, ὅτι πᾶσαι αἱ ὁδοὶ Κυρίου ἔλεος εἰσὶ καὶ ἀλήθεια· οὐ κατὰ τὸν Μωσέως νόμον, ἀποτομία καὶ σκιά· οὔτε γὰρ ἔλεος ἦν τοῖς τὰς Μωσέως παραβαίνουσιν ἐντολάς· ἀπέθνησκον γὰρ ἀνευ οἰκτιρμῶν ἐπὶ δυσὶν ἢ τρισὶ μάρτυσιν· οὔτε μὴν ἦσαν ἀλήθεια τὰ νομικὰ· σκιά γὰρ καὶ τύπος ὁ νόμος ἦν.

(2) Ἄλλος δὲ φασίν (ὁ Κύριλλος Ὑσσεύς) ἔλεος ἔσθ' ὅτι δι' ἡμᾶς μᾶλλον· οὐ γὰρ τι μέτεσιν ἡμῖν τῶν ἱερῶν ἀρχιμάτων, οὐδὲ γεγονότων ποτε τοιοῦτοι, ὥστε καὶ ἐλεεῖσθαι πρέπειν· ἀλλ' ἐνεκεν τοῦ ὀνόματός σου τοιούτοις διὰ τὴν σου τοῦ δόξαν· τὸ γὰρ ὄνομα ἐνταῦθα τὴν δόξαν δηλοῖ, ὡς τὸ „Αἰρετὸν ὄνομα καλόν, ἡ πλοῦτος πολὺς· ἄλλος δὲ λέγουσι τὴν ἁμαρτίαν πολλὴν, καθ' ὃ αὕτη εἶναι σχεδὸν ἀπειρος, οὐ καθ' ἑαυτὴν, ἀλλὰ διὰ τὴν ἐναντιοῦται εἰς τὸν ἀπειρον Θεόν.

(3) Προσθέτει δὲ ὁ Θεοδώριτος καὶ ταῦτα „Οὕτως ὁ Θεὸς Ἰωάννης ὁ Βαπτιστὴς, Τελώναις μὲν ἐρομένοις τί δεῖ πράξαι, παρήγγελε μηδὲν πλέον τοῦ διατεταγμένου λαβεῖν· ἐρατώταίς δὲ, τὸ μηδὲν διασεῖσαι, ἀλλ' ἀρκέσθαι, τοῖς ὀφειλῶν τοιούτοις τῇ ἀπορισμένῃ τροφῇ· οὕτως ὁ Θεὸς Ἀποστολὸς καὶ ἐκείτοις καὶ δεσποταῖς, καὶ παισὶ καὶ πατράσι, καὶ γυναῖξιν καὶ ἀνδράσι καταλλήλους τέθεικε νόμους.

ἀρμηνεύσαμεν τὸ, νοηθεῖται· φόβον δὲ Θεοῦ πρέπει νὰ νοήσῃς, ὅχι τὸν ἀπλῶς λεγόμενον, ἀλλὰ τὸν ἐγκάρδιον καὶ εὐφυγον.

Κραταίωμα, λέγει, γίνεται ὁ Κύριος ἐκείνων τῶν ἀνθρώπων, ὅπου τὸν φοβούνται: ἔχουν δύναμις καὶ ταχύκαρπον.

13: „Ἡ ψυχὴ αὐτοῦ ἐν ἀγαθοῖς αὐλισθήσεται.

„καὶ ἡ Διαθήκη αὐτοῦ δηλώσει αὐτοῖς.

Ἡ ψυχὴ, λέγει, τοῦ φοβουμένου τὸν Κύριον, ὅταν εἴη ἀπὸ τοῦ σώματος διὰ τοῦ θανάτου, θέλει εὐρεθῇ εἰς ἐκείνα τὰ ἀγαθὰ, τὰ ὅποια ἐμβλήμους ἀνθρώπου δὲν εἶδε, καὶ αὐτὴ δὲν τὰ ἤκουσεν, ὡς λέγει ὁ Παῦλος.

„καὶ τὸ σπέρμα αὐτοῦ κληρονομήσει γῆν.

Ἐπειδὴ εἰς τοὺς Ἑβραίους ἦτον ἐπιθυμητὸν πρῶτον τὸ νὰ κάμνουν παιδιά, διὰ τοῦτο καὶ ὁ Δαβὶδ ἐδῶ μὲν τὴν ὑπόσχεσιν τῆς γεννήσεως τῶν παιδίων, παρακινεῖ τοὺς ἀνθρώπους εἰς τὸ νὰ φοβούνται τὸν Θεόν, λέγων· ὅτι οἱ φοβούμενοι τὸν Θεόν ἔχουν νὰ ἀποκτήσουν παιδιά πολλά, τὰ ὅποια μέλλουν νὰ κληρονομήσουν τὴν γῆν καὶ τὰ ὑποστατικά, ὅπου ἔχουν οἱ γονεῖς τῶν· νοεῖται δὲ καὶ σπέρμα νοητὸν, ἡ διδασκαλία, καὶ οἱ ταύτην διδασκόμενοι μαθηταί· ὅθεν λέγει ὁ Δαβὶδ, ὅτι ὅχι μόνος ὁ φοβούμενος τὸν Κύριον θέλει σωθῇ, ἀλλὰ καὶ οἱ κατὰ Πνεῦμα υἱοὶ καὶ μαθηταί του, θέλουν κληρονομήσουν τὴν γῆν τῶν πραέων.

Ὁ νόμος τοῦ Θεοῦ, λέγει, θέλει φανερώσῃ εἰς τοὺς φοβουμένους τὸν Κύριον· ποῖον; δηλαδή, ὅτι ὁ Θεὸς εἶναι κραταίωμα τῶν φοβουμένων αὐτοῦ· τοῦτο γὰρ ὁ νόμος τοῦ Θεοῦ ὑπόκειται· ἡ διαθήκην νόσον τὴν ἀπὸ Θεοῦ ἀμέσως ἀποκαλυπτομένην συμβουλὴν, ἥτις φανεροῦται εἰς τοὺς θεοφοβούμενους, τί πρέπει νὰ κάμνουν· καὶ ὅχι μόνον τοῦτο, ἀλλὰ σαφηνίζει εἰς αὐτοὺς καὶ τὴν γνώσιν τῶν θείων μυστηρίων (1) τὸ ὅποσον τοῦτο κάμει καὶ ὁ νόμος, ἀποκαλύπτων τὰ ἀπύκρυφα μυστήρια εἰς τοὺς καθαρῶς ἀναγινώσκοντας αὐτὸν, καὶ φυλάττοντας τὰ προσάγματά του.

15: „Οἱ ὀφθαλμοί μου διὰ παντὸς πρὸς τὸν Κύριον, ὅτι αὐτὸς ἐκοπασεὶ ἐκ παγίδος τοὺς πόδας μου.

Οἱ νοητοὶ ὀφθαλμοί, λέγει, τῆς ψυχῆς μου, παντοῦ εἶναι τεταμένοντες πρὸς τὸν Θεόν· ἐπειδὴ καὶ ἤξεύρω, ὅτι μόνος ὁ Θεὸς θέλει ἐκβάλλει τὰ ποδάριά μου ἀπὸ τὰ βρόχια καὶ παγίδας τῶν ὀρατῶν καὶ ἀόρατων ἐχθρῶν μου· καὶ καὶ τυχὴ νὰ πιεσθῶσιν ἀπὸ αὐτὰ. (2)

14: „Κραταίωμα Κύριος τῶν φοβουμένων αὐτόν.

16: „Ἐπίβλεψον ἐπ' ἐμέ καὶ ἐλέησόν με.

Πῶς

(1) Ὅθεν ἔστι ὁ Σύμμαχος ἢ ὁ Θεοδότιος, ἡρμήνευσαν „Μυστήριον Κυρίου τοῖς φοβουμένοις αὐτόν, ἢ τὴν συνθήκην αὐτοῦ δηλώσει αὐτοῖς· αὐτοῦ δὲ ἐστὶν ἀκοῦσαι, τοῦ Δεσπότη, λέγει ὁ Θεοδώριτος, διὰ Ἑσαίου τοῦ Προφήτου λέγοντος „Τὰ μυστήρια μου ἐμοὶ καὶ τοῖς ἐμοῖς. (Ἠσ. κδ'. 16.)

(2) Ὅθεν ἄλλος λέγει „Ὅσα δὲ πῶς σὺ λέγουσιν (οἱ ἐξ Ἑβραίων πιστεύσαντες δηλαδή) ὅτι οὐκ ἔσσει τοὺς πόδας μου πατῆσαι παγίδα, ἀλλ' ἐκοπασεὶ μᾶλλον ἐκ παγίδος· δεῖ γὰρ, ὡς ἔφην, ἐλθεῖν τὰ σκάδαλα· ἀλλ' ὅταν τοὺς ὀφθαλμοὺς ἔχωμεν πρὸς Κύριον διὰ παντὸς, ὡς ἐσόμενον ἡμῖν ἀγωγὴν ἐκοπασθήσονται πάντες ἐκ παγίδος οἱ πόδες· ὅσοι ἢ χιρὸντας ἡμεῖς λέγειν „Ἡ ψυχὴ ἡμῶν ὡς εἰσπύριον ἐκ τῆς παγίδος τῶν θηρευόντων· ἢ παγίς συνετρίβη, ἢ ἡμεῖς ἐκρίσθημεν.

Πῶς ἐπιβλέπει ὁ Θεὸς, πρότερον εἶπομεν εἰς τὴν ἐρμηνείαν ἄλλων Ψαλμῶν. Ὡρα δὲ καὶ εἰς τὸν δωδέκατον Ψαλμὸν τὸ, ἐπίβλεψον, εἰσάκουσόν μου εἰχ. 3.

„Ὅτι μονογενὴς καὶ πτωχός εἰμι ἐγώ.

Διὰ τί λέγει ὁ Δαβὶδ, ὅτι ἦτον μονογενὴς, εἰς καιρὸν ὅπου εἶχε καὶ ἄλλους ἀδελφούς; καὶ ἀποκρινόμεθα, ὅτι μονογενὴς ὀνομάζει τὸν ἑαυτόν του, ὡς μεμονωμένον καὶ ἔρημον· καθὼς καὶ ἀλλαχοῦ εἶπα „Καὶ ἐκ χειρὸς κυνὸς τὴν μονογενῆ μου (Ψαλ. κΔ΄. 21.) πτωχὸν δὲ ὠνόμασε τὸν ἑαυτόν του, ὡς γυμνὸν ἀπὸ κάθε ἀνθρωπίνης βοήθειαν.

17: „Αἱ θλίψεις τῆς καρδίας μου ἐπληθύνθησαν.

Αἱ θλίψεις, λέγει, τῆς καρδίας μου εἶναι πάμπαν πολλές· βλέπε δὲ, ὅτι τὰς θλίψεις τῆς καρδίας λέγει· διὰ τί κάθε θλίψις, ὅπου ἀκολουθήσῃ εἰς τὸν ἄνθρωπον, εἴτε ἀπὸ πονηρῶν ἀνθρώπων, εἴτε ἀπὸ λογισμῶν κακῶν, ἐναντίον τῆς καρδίας φέρεται· ἐπεὶ δὲ ἡ καρδία πάσχει εἰς τὰς θλίψεις περισσώτερον, ἀπὸ ὅλα τὰ ἄλλα μέλη τοῦ σώματος, ὡς αἰσθητικωτάτη.

„Ἐκ τῶν ἀναγκῶν μου ἐξάγαγέ με.

Λύτρωσαί με, λέγει, Κύριε, ἀπὸ τὰς περιστάσεων καὶ συμφορᾶς, ὅπου με βιάζονται καὶ με ενοχλοῦν.

18: „Ἴδε τὴν ταπείνωσίν μου καὶ τὸν κόπον μου.

Ταπείνωσιν ἐδῶ ὀνομάζει ὁ Δαβὶδ, αἰσθητῶς μὲν τὴν τοῦ σώματος ἀσθένειαν, συγκρινομένην μὲ τὴν μεγάλην δύναμιν τῶς ἐχθρῶν του· νοητῶς δὲ, τὴν τῆς ψυχῆς συντριβὴν· ὁμοίως καὶ κόπον ὀνομάζει, αἰσθητῶς μὲν, τὸν σωματικόν· τὸν ὅποιον ἐδοκίμαζεν ὅταν ἐφευγεν εἰς τὰ ἔρη, καὶ ἡγανία· νοητῶς δὲ, τὸν ψυχικόν· τὸν ὅποιον ἐδοκίμαζεν ἐγκρατευόμενος, καὶ εἰκὼν εἰς προσευχὴν, καὶ κοιμώμενος χαμαί, καὶ ἄλλας πάσχων ταλαιπωρίας. (1)

„Καὶ ἄφες πάσας τὰς ἁμαρτίας μου.

Διὰ τὴν ταπείνωσιν, λέγει, τῆς ψυχῆς μου, καὶ διὰ τὸν κόπον τοῦ σώματός μου, συγχώρησον Κύριε τελείως ὅλας τὰς περασμένας ἁμαρτίας, ὅπου ἐπράξα· τὰς ὁποίας ἐχομολογήθεις, ἕκαμα ἀπὸ αὐτὰς ἀποχὴν· βλέπε δὲ, πῶς διὰ τὴν τελείαν συγχώρησιν τῶν ἁμαρτιῶν χρειάζεται, ὅχι μόνον νὰ ἀπέχη πλέον ὁ ἄνθρωπος ἀπὸ τὴν ἁμαρτίαν· ἀλλὰ καὶ πρὸς τοῦτοις, νὰ ἔχη ταπείνωσιν εἰς τὴν καρδίαν του, καὶ κόπον καὶ κακοπάθειαν εἰς τὸ σῶμα του.

19: „Ἴδε τοὺς ἐχθρούς μου ὅτι ἐπληθύνθησαν.

Ἴδὲ Κύριε, λέγει, πόσον πολλοὶ ἔχουν οἱ ἐχθροί μου, τόσοι οἱ αἰσθητοί, ὅσοι καὶ οἱ νοητοί. Καὶ

(1) Ἐφ' ὃν δὲ ἄλλος „Ἐποπτείας δέξαι τῶν ἁγίων τοὺς πόνους ὁ Θεὸς, ἐπεὶ δὲ ἀνεπίληπτον τὴν ἐν πόνοις πειρῶντα ταπείνωσιν· ὅταν οὖν τις ἔργων ἀγαθῶν ἐπάρχων ἐπιμελήτης, ἑαυτὸν ἐν πόνοις ταπεινώσῃ· τότε δὴ τότε, ἔκ παρήσιας ἔρεϊ· „Ἴδε τὴν ταπείνωσίν μου καὶ τὸν κόπον μου· ὁμοίως καὶ ἄλλος λέγει „Ἐντεῦθεν μαυθάνομεν, ὅτι ταπείνωσις καὶ κακοπάθεια πάσης ἁμαρτίας ἐλευθεροῦσι τὸν ἄνθρωπον, ἢ μὲν τὰ τῆς ψυχῆς, ἢ δὲ τὰ τοῦ σώματος πάθῃ περικοπτοῦσα· μεγάλη δὲ ὄντως ἡ ταπεινοφροσύνη, καὶ ἕκαστος τῶν ἁγίων δι' αὐτῆς ἔδωκε τὸν κόπον τὴν ὁδοπορίαν συνέτεμε... δύναται μὲν γὰρ καὶ ἡ ταπείνωσις μόνῃ εἰσενεγκεῖν (εἰς τὴν Βασιλείαν τοῦ Θεοῦ) βραδύτερον δὲ· φυσικῶς μέντοι τῇ ψυχῇ αὕτη ἐγγίνεται, ἐκ τῆς ἐργασίας τῶν ἐντολῶν· καὶ ὅσον ποιεῖ καρπὸν ἡ ψυχὴ, τόσοῦτον ταπεινῶται, καθάπερ τὰ δένδρα· ὁδὸς δὲ αὐτῆς οἱ κόποι οἱ σωματικοὶ ἐν γινώσκει· ὁ κόπος γὰρ ταπεινοὶ τὸ σῶμα· τῇ σωματὶ δὲ συνταπεινῶνται ἡ ψυχὴ.

„Καὶ μῖσος ἄδικον ἐμίσησάν με.

Ἐγὼ, λέγει, οὔτε τοὺς αἰσθητοὺς καὶ ὄρα-
τοὺς ἐχθροὺς μου ἀδίκησα, ἐπειδὴ καὶ εἰς κινῆνα
πρᾶγμα δὲν τοὺς ἐνώλησα· οὔτε τοὺς νοητοὺς καὶ
ἀοράτους: τοὺς Δαίμονας δηλαδή· διὰ τί ὅταν ἀ-
μάρτησα, δὲν ἀδίκησα τίποτε τοὺς Δαίμονας, ἀλ-
λὰ μόνον τὸν ἑαυτὸν μου· λοιπὸν τὸ μῖσος ὅπου
αὐτοὶ ἔχουν πρὸς ἐμένα, δὲν ἔχει καμμίαν εὐλο-
γὴν ἀφορμὴν· ἀλλὰ γεννᾶται ἀπὸ τὸν φθόνον καὶ
τὴν κακίαν τους.

20., Φίλαζον τὴν ψυχὴν μου.

Φίλασαι, λέγει, Κύριε τὴν ψυχὴν μου, διὰ
να μὴ πέσῃ εἰς τὰς χεῖρας τῶν ἀδίκων ἐχθρῶν μου·
μὲ τὴν ψυχὴν δὲ νοεῖ ὡς ἀναγνώσας, ὁμοῦ καὶ τὸ
σῶμα· ἐπειδὴ διὰ τῆς ψυχῆς ζῇ καὶ κυβερνᾶται τὸ
σῶμα.

„Καὶ ῥῦσαί με.

Λύτρωσαί με, λέγει, Κύριε, διὰ νὰ μὴ πέ-
σω εἰς τοὺς ἐχθροὺς μου· ἢ νοεῖται καὶ ἄλλως· φι-
λάζον μὲν τὴν ψυχὴν μου ἀπὸ τοὺς ἀοράτους ἐχθροὺς
Δαίμονας, ῥῦσαι δὲ καὶ τὸ σῶμά μου ἀπὸ τοὺς ὀ-
ρατοὺς ἐχθροὺς, οἱ ὅποιοι σπουδαζοῦν νὰ κυριεύσουν
αὐτό·

„Μὴ καταισχυρθεῖν, ὅτι ἤλπισα ἐπὶ
σε.

Ἐπειδὴ, λέγει, ἡξεύρω, ὅτι ὅλοι ἐκαῖνοι,
ὅπου προσμένουν τὴν βοήθειάν σου, δὲν ἐντροπι-
άζονται· ἀλλὰ ἐπιτυχαίνουν τὸ ποθοῦμενον· ὡς εἴ-
πεν εἰς τὴν ἀρχὴν τοῦ Ψαλμοῦ εἰς 3. διὰ τοῦτο

καὶ ἐγὼ δὲν θέλω ἐντροπισθῶ· διὰ τί ἤλπισα εἰς
ἐσένα, καὶ ἀκολούθως προσμένω τὴν βοήθειάν σου.

21., Ἄκακοι καὶ εὐθεῖς ἐκολλῶντό μοι,
ὅτι ὑπέμεινά σε Κύριε.

Διὰ περασμένον πρᾶγμα ὁμιλεῖ ἐδῶ ὁ Δαβὶδ·
καὶ ἄλλην φορὰν, λέγει, ὑπομείνας: ἤγουν προ-
σμείνας τὴν βοήθειάν σου Κύριε, καὶ μὴ ἐντραπέις·
ἀλλὰ ἐπιτυχῶν τοῦ ποθομένου, πολλοὺς καὶ ἄλλους
ἀνθρώπους ἐτράβιξα εἰς τὸν ὁμοῖον ζῆλον· μετὰ τὸ νὰ
ἐκπληροφρήθησαν αὐτοὶ ἀπὸ τοῦ ἐδικού μου παρὰ-
δειγμα, ὅτι σὺ μόνος εἶσαι ἀληθὴς καὶ βέβαιος
βοηθός· (1) αὐτοὶ δὲ καὶ ἐκολλῶντό μοι· ἤγουν
ἐδέθησαν μὲ ἐμένα καὶ ἔγιναν τόσον φίλοι ἀγαπη-
τοί, ὥστε ὅπου ἐξεκρέμαυτο ἀπὸ τὴν ἀγάπην μου·
διὰ τί ἔκαμα ὀρθὰ καὶ σὲ ὑπέμεινα, προσμένωντας
τὴν ἐσθθαιάν σου· ποιοὶ δὲ εἶναι αὐτοὶ; εἶναι οἱ
ἄκακοι: ἤγουν οἱ καλοὶ καὶ ἴσοι ἄνθρωποι· ὅποιοι
εἶναι οἱ δίκαιοι· ὅθεν καὶ διὰ τοὺς τοιούτους, ὅπου
ἐτράβιξα εἰς τὸ νὰ ἐλπίζουν πρὸς ἐσένα, εἰσάκου-
σόν μου Κύριε.

22., Λύτρωσαι ὁ Θεός τὸν Ἰσραὴλ ἐκ πα-
σῶν τῶν θλίψεων αὐτοῦ.

Ἀφ' οὗ ἀρκετὰ ἐπαρκαλίσειν ὁ Δαβὶδ τὸν
Θεὸν διὰ λόγου του, τώρα ἐδῶ παρακαλεῖ καὶ διὰ
ἔλον τὸν λαόν, ὅπου συνέπασχε μὲ αὐτόν· διὰ τί
ὁ λαὸς τοῦ Ἰσραὴλ, ὅχι μόνον συνέπασχε μὲ τὸν
βασιλέα του Δαβὶδ, ὅταν ἐπολέμουν αὐτὸν οἱ ἐχ-
θροὶ καὶ ἀλλόφυλοι διὰ τί ἐβασίλευσεν (ἀνίστα καὶ
ὑποθέσωμεν, ὅτι τότε ἐξαφωνήθη ὁ παρὼν Ψαλμός.)
ἀλλὰ ἀκόμη συνέπασχε μὲ αὐτόν καὶ εἰς τὸν και-
ρὸν τοῦ Σαούλ· καὶ εἰς τὸν καιρὸν δὲ τῆς ἐπα-
ναστάσεως τοῦ Ἀβεσαλώμ, πολλοὶ ἐθλίβοντο διὰ
τὸν Δαβὶδ, τοὺς ὁποίους ὠνόμασεν Ἰσραὴλ· διὰ
τί

(1) Λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος „Καὶ τοῦτο ἴδιον ἀρετῆς, τὸ μισεῖν μὲν τῶν φαύλων τῆς συνουσίας, τοὺς δὲ τὴν ἰσθ-
μὴν τιμῶντας· ἢ εὐθύτερι χρωμένους ἢ κακίας ἀπηλλοτριμένους συνήθειαι ἔχειν ἢ φίλους· τοῦτο γὰρ ἔστι Πρε-
φήτης ἐφη πεποιθέναι· ὅτε δὲ θεραπεύειν ἐν τούτῳ δὴ τὸν Δεσπότην ἡγούμενος.

τι ἀπὸ τὸν Ἰσραὴλ : ἤγουν ἀπὸ τὸν Ἰακώβ , ἐκα-
τάγοντο . δὲν εἶναι δὲ ἄτοπον νὰ εἰποῦμεν , ὅτι
καὶ ὁ Δαβὶδ ὀνομάζει Ἰσραὴλ τὸν ἑαυτόν του . ἐ-
πειδὴ καὶ αὐτὸς ἀπὸ τὸν Ἰσραὴλ εἶχε τὸ γένος (1)
εἰάν δὲ θέλῃς , ἡμπορεῖς νὰ ἀναφέρῃς τὴν εὐχὴν ταύ-
την καὶ εἰς τὸν Χριστὸν : ἤγουν , ὅτι ὁ Χριστὸς πα-

ρακαλεῖ καθ' ὃ ἄνθρωπος , νὰ λυτρώσῃ ὁ Θεὸς τοὺς
δι' αὐτὸν θλιβομένους Χριστιανούς , ἀπὸ τοὺς ἐχθρούς
τῆς πίστεως διώκτας καὶ Ἑλλήνας . προεῖπομεν γὰρ,
ὅτι ὁρθῶς ἡμποροῦν νὰ ὀνομασθῶν Ἰσραὴλ , οἱ τὸν
Χριστὸν ὁρῶντες διὰ τῆς πίστεως Χριστιανοί . ἐπειδὴ
Ἰσραὴλ ἐρμηνεύεται , νοὺς ὁρῶν τὸν Θεόν .

ΨΑΛΜΟΣ ΚΕ΄.

ἢ Ψαλμὸς τῷ Δαβίδ.

Τούτον τὸν Ψαλμὸν ἔγραψεν ὁ Δαβίδ εἰς τὸν καιρὸν τοῦ Σαοὺλ κατὰ τὸν Θεοδώριτον , ὅταν
φεύγωντας ἀπὸ αὐτὸν , διέτριβε κοντὰ εἰς τοὺς Ἀλλοφύλους . ἀρμόζει δὲ καὶ εἰς τοὺς ἐν Βαβυλῶνι
σκληρωθέντας Ἑβραίους , τοὺς ἐμίους τῷ Δαβίδ κατὰ τὴν ἀρετὴν . δικαιολογεῖται δὲ εἰς τὴν ἀρχὴν τοῦ
Ψαλμοῦ , μὲ τὸ νὰ ἡξυῖρη δίκαιον τὸν Θεόν . (2)

1: „ Κρῖνόν με κύριε , ὅτι ἐγὼ ἐν ἀκα-
κίᾳ μου ἐπορεύθην .

καὶ μακροθυμίαν (3) διὰ τί ἐγὼ , μὲ ὅλον ὅπου
ἀδικήθηκα πολλὰ ἀπὸ τὸν Σαοὺλ , κατένεα ὅμως
κακὸν δὲν ἀνταπεδώκα εἰς αὐτὸν , ἀγκαλὰ καὶ εἰ-
χον δύναμιν νὰ τῷ ἀνταποδώσω . καθὼς περὶ τοῦ-
του γράφει ἡ πρώτη τῶν Βασιλειῶν . ὅτι πολλάκις
βαλὼν ὁ Δαβὶδ εἰς χεῖράς του τὸν Σαοὺλ , δὲν
ἐκακοποίησεν αὐτόν .

Κρῖνον ἤγουν ἐξέτασον , λέγει , Κύριε ,
ἀκόμη βαθύτερον , καὶ μ' ὅλον ὅπου προηυνώσκεις
ἅλα . διὰ τί ἐγὼ θαρρῶ , πὺς ἔζησα ἕως τῶρα μὲ
ἀκακίαν . ἀκακίαν δὲ ὀνομάζει , τὴν ἀνεξικακίαν

καὶ

(1) . Λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος ἢ Βασιλεῖ πρέπουσα ἡ προσερχθεῖσα τῷ Θεῷ προσευχή . προσήκει γὰρ τὸν ἔρχειν
τεταγμένον πᾶσαν ποιεῖσθαι τῶν ὑπικόνων κηδεμονίαν . διὰ τοι ταῦτο ἔσ' ὁ μακάριος Δαβίδ , οὐ μόνον ὑπὲρ ἑαυτοῦ
προσεήνοχε τὴν εὐχὴν , ἀλλὰ ἔσ' ὑπὲρ τοῦ ἐγκυχευρισμένου λαοῦ .

(2) . Ἄλλος δὲ λέγει , ὅτι ὅσοι Ψαλμοὶ ἔχουν τὴν ἐπιγραφὴν ταύτην . Ψαλμοὶ τῷ Δαβίδ , ἀναφέρονται μὲν ἔσ' εἰς
τὸ πρόσωπον τοῦ Δαβίδ , παρακαλεῖντες τὸν Θεὸν διὰ λόγου του . ἀναφέρονται δὲ ἔσ' εἰς τὸν Χριστὸν , τὸν ἐκ σπέρ-
ματος γεννηθέντα τοῦ Δαβίδ .

(3) . Ὁ δὲ μέγας Βασιλεὺς λέγει ἢ Διπλῶς νοοῦμεν τὴν ἀκακίαν . ἢ γὰρ τὴν ἀπὸ τῆς ἀμαρτίας ἀποτρίψαι λα-
γισμὸν καταδοιμήν . ἢ γὰρ διὰ μακρῆς προσοχῆς ἢ μελέτης τῶν ἀγαθῶν , οἷοι τὴν ῥίζαν τῆς κακίας ἐκτεμόν-
τες , κατὰ σέβειν αὐτῆς παντελῆ , τὴν τοῦ ἀκάκου προσηγορίαν δεχόμεθα . ἢ ἀκακία ἐστίν . ἢ μήπω τοῦ κακοῦ
ἐμπειρία , διὰ νεότητά πολλὰκις , ἢ βίου τινὲς ἐπιτήδευσιν , ἀπείρας τινῶν πρὸς τινὰς κακίας διακειμένων . ἄλ-
λος δὲ λέγει ἢ Οὐδεὶς ἀμαρτῶν κειθῆναι βούλεται μετὰ τοῦ Θεοῦ , εἰμὶ οὗτος ὁ ἐν ἀκακίᾳ πορευθεὶς (παρὰ
τῇ ἐκδοῇ . Σειρῆ .)

1) „Καὶ ἐπὶ τῷ Κυρίῳ ἐλπίζον οὐ μὴ ἀ-
σθενήσω·

Ἐπειδὴ, λέγει, ἐγὼ ἐλπίζω εἰς τὸν Θεόν, διὰ τοῦτο δὲν θείω ὀλιγοψυχῶσα, οὔτε ἔχει νὰ φοβηθῇ ἡ καρδίᾳ μου· δεῖ τι δυναμῶνα καὶ ἀνδρειόνομαι μὲ τὰς ἐλπίδας ὅπου ἔχω εἰς τὸν Θεόν· λέγεται δὲ τὸ ῥητὸν τοῦτο πρὸς τοὺς ἐχθρούς, τῶ-
σον τοὺς ὁρατοὺς, ὅσον καὶ τοὺς ἀόρατους·

2) „Δοκίμασόν με Κύριε καὶ πειρασόν με·

Δὲν λέγει ταῦτα ὁ Δαβὶδ ὑπερηφανεύμε-
νος· ἀλλὰ παρακαλεῖ νὰ δοκιμασθῇ μὲν· ἵγουν
νὰ ἐξετασθῇ διὰ τὰ ἀπερασμένα συμβεβηκότα,
ὅπου τῷ ἠκολούθησαν· νὰ πειρασθῇ δὲ· ἵγουν νὰ
δοῶσιν πείραν καὶ δοκιμὴν καὶ εἰς τὰ μέλλοντα, ἀ-
νίστα· σέκεται ὁ αὐτὸς εἰς τὴν γνώμην καὶ πρότερον
καὶ ὕστερον·

„Πύρωσον τοὺς νεφρούς μου καὶ τὴν
καρδίαν μου·

Διὰ μέσου τῶν νεφρῶν, φανερεῖν ὁ Δα-
βὶδ τὸ ἐπιθυμητικόν· διὰ δὲ τῆς καρδίας, φανε-
ρῶναι τὸ θυμικόν· πύρωσον λέγει· ἵγουν δοκίμα-
σον τοὺς νεφρούς καὶ τὴν καρδίαν μου· καθὼς καὶ
οἱ χρυσοσχοοὶ δοκιμάζουν τὸ χρυσάφι μὲ τὸ χωνευτή-
ριον· ἐπειδὴ ἐγὼ, οὔτε μὲ τὴν ἐπιθυμίαν ἐπεθύ-
μησα τὴν βασιλείαν τοῦ Σαουλ, οὔτε μὲ τὸν θυ-
μὸν ἔκκαμα ἐκδίκησιν εἰς αὐτόν· (1)

3) „Ὅτι τὸ ἔλεός σου κατέναντι τῶν ὀφ-
θάλμων μου ἐστίν·

Τοιαύτην, λέγει, ἀνεξίκακον διαθέσιν ἔ-
χω, ἐπειδὴ καὶ βλέπω πάντοτε ἔμπροσθεν εἰς τοὺς
ὀφθαλμούς μου τὸ ἔλεός σου· τὸ ὅπου δίδεις εἰς
ἐκείνους, ὅπου μακροθυμοῦν, καὶ δὲν ἀνταποδίδουν
κακὰ εἰς τοὺς ἐχθρούς των·

„Καὶ εὐηρέστησα ἐν τῇ ἀληθείᾳ σου·

Ἐπειδὴ ὁ Δαβὶδ ἔχει νὰ εἰπῇ ἔμπροσθεν
διὰ τὰ ἄλλα κατορθώματα καὶ ἀρετὰς του, διὰ
τοῦτο θεραπεύει καὶ προσμαχίσει τὸν λόγον, καὶ ἀ-
ναφέρει τὴν χάριν τῶν ἀρετῶν του εἰς τὸν Θεόν· λέ-
γωντας, ὅτι καὶ ἄλλας ἀρετὰς κατορθώσας διὰ τὴν
ἐδική σου ἀληθειαν· διὰ τί σὺ ὑπεσχέθης εἰς τὸν
νόμον σου, νὰ ἐλεῇς ἐκείνους, ὅπου σοὶ εὐαρεστοῦν·
τὸ ἔλεός σου λοιπὸν καὶ ἡ ἀλήθειά σου, αὐτὰ ἔχι-
ναν αἷτια καὶ προξένα τῶν κατορθωμάτων μου,
καὶ ὅχι ἡ ἐδική μου δύναμις· λέγει δὲ καὶ ποῖα εἶ-
ναι τὰ κατορθώματά μου·

4) Οὐκ ἐκάθισα μετὰ συνεδρίου ματαιῶ-
τητος·

Δὲν ἐκάθισα, λέγει, μαζὶ μὲ ἐκείνους,
ὅπου συμμαζώνονται εἰς ἓνα τόπον, διὰ νὰ φλυα-
ροῦν καὶ νὰ λέγουν λόγια ἄκαιρα, καὶ μυθολογικὰ
διηγήματα·

„Καὶ μετὰ παρανομούντων οὐ μὴ ἐι-
σέλθω·

Δὲν ἔσμιξα, λέγει, μὲ ἐκείνους, ὅπου ἐ-
πιβουλεύονται εἰς τὸν ἄλλον· ἢ ὅπου ἐπιβουλεύουν
καὶ αὐτὸν τῶν ἰδίων ἐχθρῶν μου Σαουλ· διὰ τί ἀκο-
λουθῶν ἦτον νὰ κατηγοροῦσι τινες τὸν Σαουλ, καὶ
νὰ

(1) Ἄλλος δὲ λέγει (ὣσπερ ὁ θεὸς Κύριος) οὐκ ἀπίθανον εἶπεν, ὅτι χαίρει τῶν ἁγίων ὁ νοῦς, ὅταν τινι προ-
κείτο ὑπὲρ δευτέρας πόνο· ὥσπερ γὰρ ὅτι τῆς ἐνοσίσεως αὐτοῖς πνευματικῆς εὐσυνείας ἡ δύναμις, ἔσται πᾶντα
ἐμφανέστερα· καθάπερ ἔξ τῶν ἀμαρτιῶν, καταβεβλημένων ἐν πυρὶ· διὸ φησι πύρωσόν με· ἔξ ἡμεῖς δὲ εὖ μάλα
δοκιμασθησόμεθα· λέγει δὲ ὁ Θεοδόσιος, „Κάντε ὅθεν θέλον, ὡς τῆς ἀμαρτίας πρεσβύτερος ὁ Ψαλμὸς· ὡς ἀ-
πλόστι γὰρ ἔξ ἀκακίας συζῶν, ἔξ πείραν οὐκ ἔχων τῆς ἀμαρτίας, τῶν ἐπικινδύνων ἀγῶνι ἐφίεται· νεφρούς δὲ ἔξ
καρδίαν τοὺς λογισμοὺς ἀνεμάζει·

καὶ ζητοῦν νὰ ἀποστατήσουν ἀπὸ αὐτόν .

„Καὶ κυκλώσω τὸ θυσιαστήριόν σου
Κυριε .

5: „Ἐμίσησα Ἐκκλησίαν πονηρευομένων

Ἐγὼ , λέγει , ἐμίσησα τὸ συνέθροισμα ὁ-
λων τῶν πονηρῶν ἀνθρώπων . μετὰ τὸ ὄνομα γὰρ τῶν
πονηρευομένων , συμπεριέλαβεν ὁ Δαβὶδ ὅλους τοὺς
κακοὺς ἀνθρώπους , τοὺς διάφορα εἶδη κακίας με-
ταχειρίζομένους .

Τὸ μὲν ἱερόν : ἦτοι τὸ πᾶν τῆς Κε-
βωτοῦ , ἦτον μέσα εἰς τὰ ἅγια τῶν ἁγίων τῆς σκη-
νῆς τοῦ μαρτυρίου . τὸ δὲ θυσιαστήριον , ἦτον ἔξω
ἀπὸ τὰ ἅγια τῶν ἁγίων . τὸ ὅποῦν προφητεύει ὁ
Δαβὶδ , ὅτι διὰ τὴν ἀκακίαν του θέλει τὸ περιτρι-
γυρίσαι μετὰ πλῆθος θυσιῶν , καὶ μετὰ πλῆθος τῶν εἰς
ταύτας διακονούντων ἱερέων . (.)

„Καὶ μετὰ ἀσεβῶν οὐ μὴ καθίσω .

7: Τοῦ ἀκοῦσαί με φωνῆς αἰνέσεώς σου .

Ἐδὼ λέγει διὰ τοὺς ἀλλοφύλους εἰδωλολά-
τρας ὁ Δαβὶδ , κοντὰ εἰς τοὺς ὁποίους ἐκάθητο ,
ὅταν ἐδιώκετο ὑπὸ τοῦ Σαούλ . ἀπὸ τὴν ἀσεβεί-
αν γὰρ τούτων δὲν ἐκοινῶναι . ἢ οὐ καθίσω εἶπεν :
ἤγουν καιρὸν πολὺν δὲν θέλω καθίσω με αὐτοὺς .

Διὰ τί , λέγει , θέλω κυκλώσω τὸ θυσιαστήρι-
όν σου ; διὰ νὰ ἀκούσω τὴν φωνὴν τῶν ἐκεῖ φυλά-
λόντων καὶ χορευόντων καὶ παρακαλούντων τὸν
Θεόν , διὰ τὴν εἰρηνικὴν κατάστασιν τοῦ λαοῦ .

6: „Νίψομαι ἐν ὕδασι τὰς χεῖράς μου .

„Καὶ διηγήσασθαι πάντα τὰ θαυμά-
σια σου .

Οἱ παλαιοὶ θέλοντες νὰ δώσουν μαρτυρίαν ,
πῶς εἶναι ἀνάγκη καὶ ἀνάγκη εἰς κανένα πραγμα-
τόν . ἐκκατηγοροῦντο . ἐσυνείθιζον καὶ ἐνίπτον τὰς
χεῖρας των μετὰ νερόν ἔμπροσθεν εἰς τὸ πλῆθος , διὰ
νὰ φανερῶσιν μετὰ τὸ νίψιμον , καὶ τὴν καθαρότη-
τα τῶν χερῶν τους , καὶ τὴν καθαρότητα τῆς συ-
νείδησός των . ὅθεν καὶ ὁ Πιλάτος τοῦτο ἐποίησεν ὅ-
τερον ἐπὶ τοῦ Δεσπότη τοῦ Χριστοῦ κατὰ τὸν Θεοδώ-
ριτον λέγει λοιπὸν ὁ Δαβὶδ , ὅτι καὶ αὐτὸς θέλει νί-
ψαι τὰς χεῖράς του μαζί με τοὺς ἁθώους , μαρτυρῶν
ὅτι εἶναι ἀνόμιος ἀπὸ ὅλα , ὅσα εἶπεν ἑνωτέρω κα-
κά . ἤγουν πῶς δὲν ἐσυγκοινωνήσῃ με τοὺς κα-
κοὺς .

Καὶ διὰ τί θέλω κυκλώσω τὸ θυσιαστήρι-
όν σου ; διὰ νὰ διηγηθῶ , λέγει , μετὰ τὴν ἡσυχον ἐ-
νέγνωσιν τοῦ θεοῦ νόμου , καὶ τῶν Μωσαϊκῶν δι-
ατάξεων . (ταῦτα γὰρ τὰ βιβλία συχνάκις ἀνεγνώσ-
κοντο εἰς τὸν λαόν τοῦ Ἰσραὴλ , καθὼς ὁ ἴδιος
νόμος τοῦτο προστάζει .) τί δὲ νὰ διηγηθῶ ; τὰ θαυ-
μάσια σου , λέγει , Κύριε : ἤγουν ἐκεῖνα ὅπου πα-
ραδόξως ἐποίησας κατὰ τῶν Αἰγυπτίων ἢ καὶ ἀπλῶς
ὅλα ἐκεῖνα , ὅσα ἀπ' ἀρχῆς Κόσμου ἐθαυματούργ-
ησας .

8: „Κύριε , ἠγάπησα εὐπρέπειαν οἴκου
σου .

Ε΄ .

(1) Ἄλλος δέ τις λέγει (γινώσκων ὁ Κύριλλος) „ Διηγεῖται δὲ ἐν τῷ 8ῳ ὅτι καὶ μετὰ τὸ θυσιαστήριον , ὅτι καὶ μετὰ τὸ θυσιαστήριον , ἀλλ' οἶονεὶ πως ἀγχοῦ καὶ κίχλω φαίνεσθαι περιεσπικτοῦς , μὴ μεσολαβήσας ἀμαρτίας ,
μηδὲ δι' ἰσχύος ἡμῶν κοσμητικῆς ἡδονῆς . ὁ δὲ Ὁριγένης λέγει , ὅτι τάχα τοῦτο αἰνισσόμενοι ἐνίπτοντο τὰς χεῖρας ὅ-
ς εὐχόμενοι , ἐν ὅσῃς ἐπ' αὐτῶν χεῖρας δυνάμει (παρὰ τῇ ἐκδεῇ . Σειρή) ὅθεν καὶ ὁ Ἀριστοφάνης γράφει „ Ἠγάπησαν δὲ
καὶ τοῦτο , τίνος χάριν ἀπονιζόμενοι τὰς χεῖρας τὸ τιμικαῦτα εὐχονται . διεσάφουν δὲ , ὅτι μαρτυρίαν εἰς τοῦ μη-
δὲν εἰργάζεσθαι κακόν , καλῶς καὶ ὁσίων μεταφέροντες ἐπὶ τὴν δικαιοσύνην καὶ τὴν ἀλήθειαν πάντα (παρὰ τοῖς ση-
μειώσεσιν τοῦ Κορνήλιου)

Ἐπειδὴ, λέγει, ἐγὼ ἠγάπησα τὴν εὐπρέπειαν καὶ σελισμὸν τοῦ ἁγίου οἴκου σου, διὰ τοῦτο καὶ ἐπιθυμῶ πάλιν νὰ ἰδῶ αὐτόν· εὐπρέπειαν δὲ ὀνομάζει, τὴν εὐταξίαν τῆς Κιβωτοῦ καὶ τῆς σκηνῆς τοῦ Μωϋσέως· ἐπειδὴ εἰς τὸν καιρὸν τοῦ Δαβὶδ, ἀκόμη δὲν ἦτον κτισμένος ὁ ἐν Ἱεροσολαίμοις ναὸς, κατὰ τὸν Θεοδώριτον.

„Καὶ τόπον σκηνώματος δόξης σου.

Ἄσχετος, λέγει, τὴν εὐπρέπειαν τοῦ οἴκου σου ἠγάπησα· ἀλλὰ καὶ αὐτόν ἀκόμη τὸν τόπον, εἰς τὸν ὅποιον εἶναι σημεῖν ἡ ἐνδοξόσου σκηνή, ἀγαπῶ καὶ ὀρέγομαι· ἡ τόπον σκηνώματος λέγει, αὐτὴν πάλιν τὴν ἰδίαν σκηνήν· συνήθαι γὰρ ἔχει ὁ θεὸς Δαβὶδ νὰ ὀνομάζῃ μὲ διπλᾶς λέξεις εἰς καὶ τὸ αὐτὸ πρᾶγμα· (1)

9: „Μὴ συναπολέσης μετὰ ἀσεβῶν τὴν ψυχὴν μου.

Μὴ μὲ ἀρήσῃς, λέγει, Κύριε, νὰ ἀποκeshῶ καὶ νὰ ἀποθάνω μὲ τοὺς ἀλλοφύλους καὶ ἀσεβεῖς, μαζὶ μὲ τοὺς ὁποίους τώρα εὐρίσκομαι, ὑπὸ τῆς ἀνεγκλῆς βιαζόμενος· ἀλλὰ ὀγλίγωρα ἐπαναγύρισόν με εἰς τὴν πατρίδα μου· ἐπειδὴ καὶ τοὺς ἀλλοφύλους τούτους, ἔχει ὀγλίγωρα νὰ τοὺς καταθῇ ἀπώλεια καὶ ἀφανισμὸς διὰ τὰς ἀνομίας τῶν.

„Καὶ μετὰ ἀνδρῶν αἱμάτων τὴν ζωὴν μου.

Ἄσχετος, λέγει, εἶναι ἀσεβεῖς οἱ ἄλλοι φύλοι οὗτοι· ἀλλ' εἶναι καὶ ἄνδρες αἱμάτων· ἦρουν εἶναι φονεῖς καὶ ἔτοιμοι εἰς το νὰ χυνοῦν αἷματα.

10: „Ὡς ἐν χερσὶν αἱ ἀνομίαι.

ἦρουν πρόχειροι καὶ πολλὰ εὐκολα εἶναι αἱ ἀνομίαι κοντὰ εἰς αὐτοὺς, τοὺς ἀλλοφύλους δηλαδὴ.

„Ἡ δεξιὰ αὐτῶν ἐπλήσθη δώρων.

Ἄσχετος, λέγει, οἱ ἀλλοφύλοι εἶναι ἀσεβεῖς καὶ φονεῖς, ἀλλὰ εἶναι ἀκόμη καὶ δωροδέκται· ἐπειδὴ μὲ τὰ δῶρα πωλοῦσιν τὴν δικαιοσύνην, καὶ κἀμνοῦσι κρίσιν ἀδίκων.

11: „Ἐγὼ δὲ ἐν ἀκακίᾳ μου ἐπορεύθην.

Πάλιν καὶ ἐδῶ ἐνθυμίζει ὁ Δαβὶδ τὸν Θεὸν διὰ τὴν ἀκακίαν του· καὶ τρόπον τινα προβάλει αὐτὴν μεσίτην εἰς τὸν Θεὸν διὰ νὰ τοῦ εἰσακούσῃ.

„Λύτρωσαί με Κύριε, καὶ ἐλέησόν με.
Ε΄.

(1) Ὅθεν εἶπέ τις (Ἰωάννης ὁ θεὸς Κύριλλος) „Πολλὴν ἂν τις ἴδῃ τὴν εὐπρέπειαν τοῦ οἴκου Κυρίου: ἦρουν τοῦ σκηνώματος τῆς δόξης αὐτοῦ. Ἐκκεῖ γὰρ ἐν Ἐκκλησίαις· ἐνταῦθα γὰρ ἔστι τῶν λειτουργῶν ἱεροπρεπὲς τὸ σχῆμα· καὶ τῶν συνόδων ἡ τάξις, εὐταξίας πάσης μεμελεμένη· ὅμοιοι καὶ δοξολογίαι, καὶ τῆς Θεοπνεύτου Γραφῆς οἱ λόγοι μονοουχὶ καταμυζήζοντες τοὺς ἀκροαμένους σιγῇ μετ' εὐταξίας· ἀναφανήσεις μουσικαὶ προθέσεις τῆς δωροφείας· εὐχαὶ ἀπερίσπαστοι, καὶ ἐκ διανοίας ἐγγεγραμμένης ἀναπιδῶσαι πρὸς Θεόν· αἱ τῶν Θεηγόρων φωναὶ· μουσαγωγίαι τε καὶ νοθεσίαι, καὶ παρακλήσεις τρόποι, διανευροῦντες ψυχὴν· καὶ πᾶν ὁ, τιὸν τῶν παρὰ τοῖς θεοῖς τετιμημένων νόμοις· εὐπρεπὲς ἦν ἄρα καὶ ὁ αἰσθητὸς οἶκος Κυρίου καὶ ἀγαπητὸς ἁγίοις, καὶ ἱερὸν ἀληθὲς τὸ σκῆνωμα τῆς δόξης αὐτοῦ. Καὶ πάλιν λέγει „Τί γὰρ τῶν εἰς εὐπρέπειαν πνευματικὴν τελούντων, εὐκ ἂν εἴποι τις ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ τοῦ Χριστοῦ, τοῦτέστιν ἐν τοῖς εἰς αὐτὸν πιστεύουσιν; οἱ καὶ διὰ πάσης ἀγαθοουργίας τὰς ἑαυτῶν ψυχὰς καλλένουσιν; μερροῦνται γὰρ ἐν αὐτοῖς Χριστὸς ὡς εἶπεν ἂν κάλλει παρὰ τοὺς ἡοὺς τῶν ἀνθρώπων· μερροῦνται δὲ δι' ἀγνισμοῦ καὶ πάσης τῆς κατ' ἐνέργειαν ἀρετῆς· καὶ εἰσιν εὐπρέπεια τοῦ τοιοῦτου οἴκου, οἱ διαπρέποντες ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ διὰ Θεοσέβειαν.

Ἐλευθέρωσόν με, λέγει, Κύριε ἀπὸ τὴν ἀδικον ταύτην φυγὴν, ὅπου πάσχω, καὶ ἀπὸ τὴν πολυκαιρινὴν διατριβὴν τὴν μετὰ τῶν ἀλλοφύλων· καὶ κάμε ἔλεος εἰς ἐμέ, ὥστε ὅπου νὰ μὴ τύχω ἄλ-
λὴν φορὰν τοιούτους ἀνθρώπους.

12: Ὁ πούς μου ἔσται ἐν εὐθύτητι.

Τὸ ποδάρι μου, λέγει, Κύριε, σέκεται εἰς τὴν δρθότητα· ἤγουν αἱ ἐνάτια τῆς ζωῆς μου εἶναι μακρὰν ἀπὸ κάθε σκολιότητος καὶ πονηρίαν· τοῦτο δὲ εἶναι ὅμοιον μὲ τὸ ἀνωτέρω· ἢ Ἐγὼ δὲ ἐν ἀ-
κακίᾳ μου ἐπορεύθην.

13: Ἐν Ἐκκλησίᾳ εὐλογήσω σε Κύριε.

Ἀφ' οὗ, λέγει, γένουν, ὅσα εἶπον ἀνω-
τέρω, καὶ ἐλευθερωθῶ ἀπὸ τὰ κακὰ ὅπου πάσχω,

εἰς τὸ ἔξης θέλω συνθέσω Ψαλμοῦς, μὲ τοὺς ὁποί-
ους θέλω σὲ ὑμῶν Κύριε, εἰς ὅλας τὰς συναχθεῖς
τοῦ λαοῦ. Καὶ κατὰ ἀλήθειαν ἐπληρώθη ὁ λόγος
οὗτος κατὰ τὸν Θεοδώριτον· διὰ τί τὼρα καθεὶς ἡ
κλησία τῶν Χριστιανῶν εἰς τὰς συναχθεῖς καὶ ἀκολου-
θίας τῆς, μελωδὸν καὶ διδάσκαλον ἔχει τὸν θεῖον
Δαβὶδ· ἀρμόζει δὲ ὁ Ψαλμὸς οὗτος ὅλος καὶ εἰς
κάθε Χριστιανόν, ὅπου ἐπιβουλεύεται καὶ διώκεται
ἀπὸ τοὺς ἐχθροῦς του· ὅθεν καὶ ὁ καθ' ἕνα θεὸς
δικαιολογηθῇ οὕτως· ἤγουν πῶς καὶ ἐγὼ βλαπτό-
μενος παρὰ τῶν ἐχθρῶν μου, ὑπέφερα τὴν βλάβην
μὲ μακροθυμίαν· ἀδικούμενος, δὲν ἐπολέμησα τὸν
ἀδικούντά με· καὶ ἀσεβεῖς μὲν θέλει νοήσει, τοὺς
ἀπίστους καὶ αἰρετικούς· θυσιάζηριον δὲ, τὸν κατὰ
τόπον ναόν, ὡς ἀπὸ μέρους τὸ ὅλον· τὸν αὐτὸν
δὲ ναὸν θέλει νοήσει, καὶ οἶκον Θεοῦ· καὶ τὰ ἐ-
πιλοιπὰ δέδητά τοῦ Ψαλμοῦ, θέλει τὰ συναρμώσει
τροπολογικῶς εἰς τὸν ἑαυτὸν του, κατὰ ἀνολογίαν
καὶ ὁμοιότητα. (1)

ΨΑΛΜΟΣ ΚΣ'.

99 Ψαλμός τοῦ Δαβὶδ· πρὸ τοῦ χειρῶν.

Τρεῖς φορὰς ἐχοίσθη ὁ Δαβὶδ, πρῶτον ἀπὸ τὸν Σαμουὴλ εἰς τὴν Βηθλεὲμ ὡς γέγραπται ἐν
κεφ. ις' τῆς Α' τῶν Βασιλειῶν· δεύτερον, ἀπὸ τὴν φυλὴν τοῦ Ἰούδα εἰς Χερὸν μετὰ τὸν θάνατον τοῦ
Σαούλ ὡς γράφεται ἐν κεφ. β' τῆς Β' τῶν Βασιλειῶν· καὶ τρίτον, ἀπὸ ὅλας ὁμοῦ τὰς φυλὰς μετὰ τὸν ὕα-
να-

(1) Καὶ ἄλλαχού ὁ ὕμνος Δαβὶδ λέγει, ἢ Ἐν μέσῳ Ἐκκλησίας ὑμνήσω σε (Ψαλ. κα'. 23.) ἢ εὐμῶνον αὐτὸς
εἰς τὰς Ἐκκλησίας προσήχετο, ἀλλὰ ἢ τοὺς ἄλλους παρακαλεῖ νὰ προσεύχονται εἰς αὐτὰς λέγων, ἢ Ἐν Ἐκκλη-
σίαις εὐλογεῖτε τὸν Θεόν (Ψαλ. 135. 23.) διὰ τί ὁ ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ προσευχόμενος μᾶλλον εἰσακούεται, ἢ ὁ ἐν
τῇ οἰκίᾳ· ὅθεν εἶπεν ὁ Χρυσόστομος, ἢ Ἀλλὰ τίς ἡ ψυχρὰ τῶν πολλῶν ἀπολογία; εὐχασθαί φησι ἢ ἐπὶ τῆς οἰκίας δύνα-
μαι ἀπατᾶς σεαυτὸν ἀιθερῶς· εὐχασθαι μὲν γὰρ ἢ ἐπὶ τῆς οἰκίας δυνατόν, οὕτω δὲ εὐχασθαι ὡς ἐπὶ τῆς Ἐκκλη-
σίας ἀδύνατον· ὅπου Πατέρων πλήθος τοιοῦτον· ὅπου βοή πρὸς Θεὸν ὁμοθυμαδὸν ἀναπέμπεται· οὐχ οὕτως εἰ-
σακούη κατὰ σεαυτὸν τὸν Δεσπότην παρακαλῶν, ὡς μετὰ τῶν ὁσῶν ἀδελφῶν· ἐνταῦθα γὰρ ἐστὶ τι πλεόν· οἶον ἡ
ὁμολογία ἢ ἡ συμφωνία, ἢ τῆς ἀγάπης ὁ σύνδεσμος, ἢ αἱ τῶν ἱερῶν εὐχαί· διὰ γὰρ τοῦτο εἰ ἱερεῖς προσήκασι
ἵνα αἱ τοῦ πλήθους εὐχαὶ ἀσθενέστεραι οὔσαι, τῶν δυνατωτέρων τούτων ἐπιλαβομεναι, ὁμοῦ συναγέλωσιν αὐταῖς
εἰς τὸν οὐρανόν (Λόγ. Γ'· περὶ Ἀκαταλήπτ.)

νατον τοῦ Μερμερίδοθ, τοῦ Υἱοῦ μὲν Ἰωνάθαν, ἐγγόνου δὲ τοῦ Σαουλ· ὡς γέγραπται ἐν κεφαλαιῷ ε'. τῆς Β'. Βασιλειῶν· προτιτέρα δὲ ἀπὸ τῆς δευτέρας χρίσιν, ἔκαμιν ὁ Δαβὶδ τὸν παρόντα Ψαλμὸν, ὡς λέγει ὁ Θεοδώριτος, εἰς καιρὸν ὅπου ἀκόμη ἐδιώκετο ἀπὸ τὸν Σαουλ· ἀρμύζει δὲ ὁ Ψαλμὸς οὗτος καὶ εἰς τὸν καθά ἐνα ἀπὸ ἡμῶν, ἐκιντῶν τῶν δρατῶν καὶ ἀοράτων ἐχθρῶν, ὅπου μᾶς διώκουν, νοοῦμενος ἀνὰ λόγους καὶ καθ' ὁμοιότητα· (Σημείωσαι δὲ, ὅτι ἀγκαλὰ καὶ ἡ ἐπιγραφὴ αὕτη οὐχ εὐρίσκεται ἐν τῷ Ἐξακλῷ τοῦ Ὠριγένους, κατὰ τὸν Θεοδώριτον· ἀληθὴς ὁμῶς ἐστίν·)

1: „Κύριος φωτισμός μου καὶ Σωτὴρ μου, τίνα φοβηθήσομαι;

Φωτισμὸς μὲν εἶσαι, λέγει, Κύριε εἰς ἐμέ· ἐπειδὴ καὶ διεσκόρπισας ἀπὸ τοὺς ὀφθαλμούς μου τὸ νέφαλον τῆς λύπης, καὶ ἐφώτισας αὐτούς μετὰ τὸ φῶς τῆς θείας σου ἀντιλήψεως· Σωτὴρ δὲ, διὰ τί με ἠλευθέρωσας ἀπὸ τῆς ἐπιβουλῆς τῶν ἐχθρῶν μου· τίνα δὲ φοβηθήσομαι εἶπεν, ἀντὶ τοῦ οὐδὲνα θέλω φοβηθῶ ἔχοντας ἐσένα Σωτῆρά μου.

„Κύριος ὑπερασπιστὴς τῆς ζωῆς μου, ἀπὸ τίνος δειλιάσω;

Ἐπειδὴ ἐσὺ, λέγει, Κύριε, με ὑπερασπίτεσαι καὶ μοὶ βοηθεῖς, λοιπὸν ποῖον ἐγὼ θέλω δειλιάσω; βέβαια οὐδὲνα· περὶ δὲ τοῦ ὑπερασπισμοῦ σαφῶς εἴκομεν εἰς τὸν ιζ'. Ψαλμὸν σίχ. 2· ὅπου λέγεται· „Ὑπερασπιστὴς μου καὶ κέρας σωτηρίας μου· (1)

2: „Ἐν τῷ ἐγγίξειν ἐπ' ἐμέ κακοῦντας „τοῦ φαγεῖν τὰς σάρκας μου, οἱ θλίβοντές με αὐτοὶ ἠθροίσαν καὶ ἐπέσπον.

Ἐδῶ διηγῆται ὁ Δαβὶδ μετὰ θαυμαστὴν τρόπον, τὰς εὐεργεσίας καὶ χάριτας, ὅπου ἔλαβεν

ἀπὸ τοῦ Θεοῦ· διότι ὅταν, λέγει, οἱ ἐπιβουλεύοντές με ἐπλησίαζαν κοντὰ μου δια να μακθήσουν τὰς σάρκας μου· τὸ ὅποιον σημαίνει τὴν ἄκραν θηριωδίαν αὐτῶν καὶ ἀσπλαγγίαν· ἐν ἐκείνῳ, λέγω τῷ καιρῷ, ἠσθένησαν καὶ δὲν ἐδυνήθησαν νὰ με ἐλάφουν τελείως· ἀλλ' ἐπέσπον χωρὶς νὰ ἐπιτύχουν τὸν κακὸν σκοπὸν, ὅπου ἐμελέτων νὰ ἐνεργήσουν ἐναντίον μου.

3: „Ἐὰν παρατάξῃται ἐπ' ἐμέ παρεμβολή, σου φοβηθήσεται ἡ καρδιά μου.

Παρεμβολὴ κοντὰ εἰς τοὺς Ἑβραίους, δηλαδὴ τὸ σράτευμα· ἐπειδὴ λοιπὸν, λέγει, ἔτι με παραδόξον τρόπον ἐλυτρώθηκα ἀπὸ τοὺς ἐχθρούς μου· διὰ τοῦτο πλέον δὲν θέλω φοβηθῶ, ὅχι ἐνεδραν κρυφὴν καὶ καρτέρι τῶν ἐχθρῶν μου, ἀλλ' οὐδὲ ὁλόκληρον καὶ ὁλοφάνερρον σράτευμα αὐτῶν.

„Ἐὰν ἐπαναστῇ ἐπ' ἐμέ πόλεμος, ἐν ταύτῃ ἐγὼ ἐλπίζω.

Ἐν ταύτῃ, λέγει, ἤγουν ἐν τῇ καρδίᾳ μου, ἥτις δὲν φοβεῖται εἰς τὸ ἐξῆς διὰ τὴν τοῦ Θεοῦ βοήθειαν, ἐγὼ ἐλπίζω· καὶ δὲν θέλω δειλιάσω, καὶ σκεθῇ πόλεμος κατ' ἐπάνω μου· περικοὶ δὲ ἐρμηνεύουσι τὸ παρὸν κατὰ ἄλλω, ἔχοντες τὸ, τῇ ἐλπίδι· ἤγουν ἐν ταύτῃ τῇ ἐλπίδι τῇ εἰς Θεὸν ἐγὼ ἐλπίζω· (2)

4: „Μίαν ἡττησάμην παρὰ κυρίου.

Τὸ

(1) Λέγει δὲ ὁ Ὠριγένης „Ἀνδρεῖος ταῦτα ἐρεῖ ἢ γνώσει πεφωτισμένος· ἐποῖος ἦν ὁ λέγων ἢ τίς ἡμᾶς χάρισε ἀπὸ τῆς ἀγάπης τοῦ Χριστοῦ; ἢ γὰρ εἰ ἀληθὴς ὁ Χριστὸς ὑπὲρ ἡμῶν, ἐξουδένωται πᾶς ὁ κατ' ἡμῶν, δειλιάει δὲ οὐ πείσεται ὁ ταῦτα λέγων ἐκ διασέσεως· τοῖς γὰρ δειλοῖς κατὰ τὸν Κύριον, τὸ μένος ἐν τῇ λίμνῃ τοῦ πυρὸς (Ἄποκ. κα'. 8.) (παρὰ τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ)

(2) Ὅθεν ἢ ἄλλος τις λέγει (Ἰωάν. ὁ Κρίλλος) „Πάμμεγα πρὸς σωτηρίας ἐφόδιον ἡ πίστις· περὶ ἐνὲ γὰρ τὴν εἰς Θεὸν ἐλπίδα, ἥς γένοιτ' ἂν τὸ ἴσον οὐδὲν· καταστρέφει γὰρ ἐχθρούς ὁ ταύτην ἔχων· ἢ οὐκ αὖ ὑποκαυα αὐτοὶ τὴν παρὰ βούλησιν.

„Ἐν πέτρᾳ ὕψωσέ με.

Εἰς ἀσφάλειαν, λέγει, καὶ βιβαιότητα, με ἐκατέστησεν ὁ Θεός· μεταφέρει δὲ τὸ νοήμα ἀπὸ ἐκείνου, ὅπου φεύγουν τοὺς ἐχθρούς των· οἷτινες ἀναβαλόντες ἐπὶ τὴν εἰς πέτρᾳ ὑψηλὴν, γλυτώνουν ἀπὸ τὰς χεῖρας των.

6: „Ὡς νῦν ἰδοὺ ὕψωσε κεφαλὴν μου ἐν ἔχθροις μου.

Ἐπειδὴ καὶ ὁ Δαβὶδ αἰσθάνθη νοητῶς τὴν ἀπόρασιν, ὅπου ἔκαμεν ὁ Θεὸς διὰ νὰ τελειώσῃ τὴν αἰτήσιν του, καὶ νὰ τὸν καταξιώσῃ τῆς κατοικήσεως τῆς σκηνῆς του· διὰ τοῦτο ἐδῶ προφητεύει διὰ τὰ μέλλοντα, ὡς ἂν νὰ ᾔτον περασμένα καὶ λέγει· ὅτι μετὰ τὸ νὰ μοῦ ἐπήκουσεν ὁ Κύριος, διὰ τοῦτο ἰδοὺ τώρα με ἔκαμεν ἄνωτερον ἀπὸ τὰς ἐπιβουλὰς τῶν ἐχθρῶν μου· συναιθίζουσι γὰρ ἐκεῖνοι, ὅπου νικῶν τοὺς ἄλλους, νὰ σηκόουν ὑψηλὰ τὸν τράχηλον καὶ τὴν κεφαλὴν τους κατὰ τῶν νικηθέντων· ἐπειδὴ κατὰ ἄλλον τρόπον δὲν ᾔτον δυνατὸν νὰ τελειωθῇ ἡ αἰτήσις τοῦ Δαβὶδ, τοῦ νὰ ἐπισκέπτεται τὸν οἶκον τοῦ Θεοῦ, ἀνίσως πρότερον δὲν ἤθελαν νικηθῶν οἱ ἐχθροὶ του.

„Ἐκύκλωσα καὶ ἔθυσα ἐν τῇ σκηνῇ αὐτοῦ.

Ἐκεῖνο ὅπου εἶπεν ὡς μέλλον εἰς τὸν πρότερον Ψαλμὸν, τοῦτο λέγει ἐδῶ ὡς τελειωθὲν· ἐκεῖ γὰρ εἶπε „Καὶ κυκλώσω τὸ θυσιαστήριόν σου Κύριε“ (5:11)· ἐδῶ δὲ λέγει „Ἐκύκλωσα καὶ ἔθυσα· ὁ δὲ Ἀκύλας ἡρμήνευσεν „Καὶ ὑψώσω καὶ κυκλώσω καὶ θύσω“ ὥς κατὰ τοῦτον, ὁ χρόνος ἐ-

δῶ εἶναι ἐντλασμένος· δηλαδὴ ὁ ἀπερασμένος εἶναι ἀντὶ μέλλοντος· σκηνὴν δὲ ὀνομαζομένην, τὴν ὑπὸ τοῦ Μωϋσέως γενομένην, ὡς εἵπομεν. (1.)

6: Θυσίαν αἰνέσεως καὶ ἀλαλαγμοῦ.

Ἐθυσα, λέγει, εἰς τὴν σκηνὴν τοῦ Θεοῦ θυσίαν, αἰνέσεως μὲν, διὰ τί με ἐσκέπασεν ὁ Θεὸς ἀπὸ τοῦ ἐχθροῦ μου· ἀλαλαγμοῦ δὲ, διὰ τί ἐνίκησα αὐτούς· ἀλαλαγμός γάρ εἶναι μία ἀνάστροφος βοήθεια κατὰ τῶν ἐχθρῶν ἐπινίκιος· ὅθεν καὶ ἐδῶ γράφεται ἡ λέξις αὕτη ἀντὶ νικητοῦ εὐφημίας καὶ ἡχου· ταυτὸν εἶπεν, ὁ Δαβὶδ ἐδῶ λέγει, πως ἐπρόσφερε τῷ Θεῷ θυσίαν εὐχαριστήριον ἐν ταυτῇ καὶ ἐπινίκιον. (2.)

7: „Ἄσπε καὶ ψαλῶ τῷ Κυρίῳ.

Ποῖαν διαφορὰν ἔχει τὸ ἄσπε ἀπὸ τοῦ ψάλλω, εἵπομεν εἰς τὸν 1β΄ Ψαλμὸν· δηλαδὴ, ὅτι το μὲν ἄσπε, εἶναι ὡδὴ πρὸς τὸν Θεὸν με μόνην τὴν φωνήν· τὸ δὲ ψάλλω, εἶναι ὕμνος, ὅπου ψάλλεται μετὰ μὲ τὸ ὄργανον τοῦ Ψαλτηρίου.

„Εἰσακούσων Κύριε τῆς φωνῆς μου, καὶ ἡς ἐκέκραξα.

Ἀφ' οὗ προεφώτευσεν ὁ Δαβὶδ διὰ τῆς ἐμπνεύσεως τοῦ ἁγίου Πνεύματος ἐκεῖνα, ὅπου ἐμῆλυν νὰ συμβοῦν εἰς αὐτόν, πάλιν ἀκολουθεῖ ἐδῶ τὸν πρότερόν του σκοπὸν· ἤγουν εὐχεται νὰ τοῦ εἰσακούσῃ ὁ Θεός, καὶ νὰ τῷ δώσῃ ἐκείνην τὴν αἰτήσιν, ὅπου ἐζήτησεν ἄνωτερον· ἤγουν τὸ νὰ κατοικῇ ἐν οἴκῳ Κυρίου, καὶ νὰ ἐπισκέπτεται τὸν ναὸν αὐτοῦ.

Ε΄.

(1) Ἄλλος δὲ λέγει „Κατὰ δὲ θεωρίαν κυκλοῖ τις τὸ νοερὸν θυσιαστήριον, ὅταν οὗ μεσολοβῇ ἁμαρτία καὶ ἰδονὴ ἄλλῃ ὁρῶν διανοίας παράσῃμα τῷ Θεῷ αὐτὸν συνάπτῃ.

(2) Λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος „Ἀλαλαγμός ἐστι πολεμικὴ φωνή, ὑπὸ τῶν θαρραλεωτέρων γινόμενη κατὰ τῶν δειλιόντων· τοιοῦτο τρεπὸς δὲ καὶ ἡ ὕμνος· εὐθυμούνται γὰρ ἡ φωνὴ καὶ τὸν Θεὸν ἀνιμνούντων· εὐθυμεί γάρ τις ψαλλέτω.

„Ἐλίσσον με καὶ εἰσάκουσόν μου.

„Ἐμοῦ. (1)

Δὲν χρεωσθεῖς, λέγει, Κύριε, νὰ μοῦ εἰσακούσης διὰ τὴν εὐκρίνην μου ἀναξιοσύνην· ἀλλ' ὁμως διὰ τὸ ἐδικόν σου ἔλεος εἰσάκουσόν μου.

Μὴ ἀποσρέψῃς, λέγει, ἀπὸ λόγου μου, Κύριε τὴν ἐπισκοπὴν καὶ θεωρίαν σου, ἥτις με ἐσκέπασεν εἰς τὴν ἀνάγκην μου.

8: „Σοὶ εἶπεν ἡ καρδιά μου· Κύριον ζητήσω.

„Καὶ μὴ ἐκκλίνῃς ἐν ὀργῇ ἀπὸ τοῦ δούλου σου.

Αὕτῃ, λέγει, ἡ καρδιά μου εἶπε πρὸς ἐσένα Κύριε, καὶ ὅχι ἐπιπολαίως μόνον τὰ χεῖρά μου· τί δὲ εἶπε; Κύριον ζητήσω· δηλαδή· ἐγὼ θέλω ζητήσω τὸν ἐδικόν μου Δεσπότην, κατατρονήσασα καθε ἀνθρωπίνην βοήθειαν.

Μὴν ἀναχωρήσῃς, λέγει, Κύριε, ἀπὸ λόγου μου με ὀργὴν, ἐσὺ ὅπου πατρικῶς καὶ μετ' ἐμείναις κολλήνῃσιν παρὼν με ἔμενα· ἂν δὲ καὶ ὡς ἄνθρωπος ἤθελα σφάλλω πρὸς ἐσέ, παιδευσόν με φιλανθρωπῶς, καὶ πάλιν λάβε με εἰς τὴν προτέρα σου οἰκειότητα καὶ κηδεμονίαν.

„Ἐξεζήτησέ σε τὸ πρόσωπόν μου.

„Βοηθός μοι· γενοῦ μὴ ἀποσκορακίσῃς με.

Ἡ ἐξ ἐκείνης ἐδῶ σημαίνει ἐπίτασιν· λέγει λοιπὸν ὁ Δαβὶδ, ὅτι ἐπιμελῶς καὶ με πόθον πολὺν σὲ ἐζήτησα Κύριε βοηθόν· πρόσωπον δὲ τοῦ Δαβὶδ, αὐτὸς ὁ ἴδιος Δαβὶδ εἶναι κατὰ περίφρασιν· ἔχουν ἐγὼ αὐτὸς σὲ ἐζήτησα με ὑπερβολὴν.

Βοήθησόν μοι, λέγει, Κύριε εἰς τὸ μέλου, καὶ μὴ με ἀποβάλῃς· τὴν λέξιν δὲ τοῦ ἀποσκορακίσῃς, ἔλαβον ἀπὸ παροιμίαν Ἑλληνικὴν, οἱ ἐδούρηκοντα ἐρμηνεύται τῆς Γραφῆς. (2)

„Τὸ πρόσωπόν σου Κύριε ζητήσω.

„Μὴ ἐγκαταλίπῃς με ὁ Θεὸς ὁ Σωτήρ μου.

Θέλω ζητήσω, λέγει, τὴν ἐπισκοπὴν σου Κύριε, ἀκόμη περισσώτερον· καὶ ποτὲ δὲν θέλω παύσασθαι αὐτὴν.

Πικρὰ παρακαλεῖ τὸν Θεὸν ὁ Δαβὶδ, διὰ νὰ δείξῃ τὸ τῆς προσευχῆς του ἐπίμονον καὶ ἐγκαρδίον.

9: „Μὴ ἀποστρέψῃς τὸ πρόσωπόν σου ἀπ'.

(1) Ἄλλος δὲ λέγει, „Ἄνα εἶπὼν ἐξεζήτησέ σε τὸ πρόσωπόν μου (τὸ γὰρ τῆς ψυχῆς πρόσωπον τὴν ἀερόττουσαν θέαν ἐπὶθεῖ· διὸ καὶ Μωσὴς ἔλεγεν· ἐμφάνισόν μοι σεαυτὸν γνωστὸς ἴδω σε· ὅπως ἀνακαλυμμένη προσώπῃ τὴν δοξαν Κυρίου κατοπτρίζοιτο) ἵνα μὴ πάθῃ ὅπερ Μωσὴς, τῇ μὴ χωρεῖν Θεοῦ πρόσωπον ἰδὼν τὰ ὀπίσθια, φησὶ· Μὴ ἀποσρέψῃς τὸ πρόσωπόν σου ἀπ' ἐμοῦ, καὶ μὴ ἐκκλίνῃς ἐν ὀργῇ ἀπὸ τοῦ δούλου σου· ἀντὶ τοῦ, πρὸς τὴν τελειάν αἰτησίαν μου μὴ ὀργισθῇς, ἀλλὰ βοήθει πρὸς τὸ τούτου τυχεῖν (παρὰ τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ.)

(2) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει, ὅτι τὸ μὴ ἐκκλίνῃς εἴρηται ἀπὸ μεταφορᾶς τῶν ὀργιζομένων, καὶ τοὺς προσιόντας ἀποσρεφομένων, καὶ ἐτέρων ὁδὸν ἐκκλίνειν πειρωμένων· τὸ δὲ μὴ ἀποσκορακίσῃς, κεῖται ἀντὶ τοῦ μὴ διώξῃς, ὡς ἐπαχθῇ καὶ περιττὸν, λήθουτε ματαίους ἐν προσευχῇ φθηνόμειον· τοὺς γὰρ κόρακας, ὡς ὀχληροὺς ἀπελαύνειν ἐβόθασαν κατακράζοντας· καὶ παροιμία δὲ ἐστὶν ὕβρις καὶ τὸ, ἐς κόρακας· ἐστὶ δὲ τόπος ἐν Ἀθήναις οὕτω καλούμενος, εἰς ὃν οἱ ὑποτάκτες εἰς ἀπάλειαν ἔρχοντο (παρὰ τῇ Βαρίνῃ) ἄλλος δὲ λέγει, ὅτι μὴ ἀποστρέψῃς με ὥσπερ σκαρίαν, ἢν οἱ χαλκῆς ὡς ἄχρηστον ἀπορρίπτουσιν (παρὰ τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ τοῦ Ψαλτῆρος)

10: „Οτι ὁ πατήρ μου καὶ ἡ μήτηρ μου
ἐγκατελίπόν με .

Μὴ με ἐγκατελίπης Κύριε , λέγει , διὰ τὸ
εἶμαι ὑπερημένος ἀπὸ καθὲς παρηγορίας καὶ αὐτῶν
τῶν γονέων καὶ συγγενῶν μου * καὶ ὅχι ἀπὸ μόνῃ
τῇ τῶν φίλων μου βοήθειαν * ἐπειδὴ ὅλοι , φοβού-
μενοι τὸν Σαούλ , δὲν τολμοῦν νὰ μοὶ βοηθήσουν .

„Ὁ δὲ Κύριος προσελάβετό με .

Τοῦτον τὸν λόγον εἶπεν ὁ Δαβὶδ , παρηγο-
ρῶντας τὸν ἑαυτόν του * ἀγκαλὰ , λέγει , καὶ ὅλοι
μὲ ἐγκατέλιπον * ἀλλ' ὁμοῦς ὁ Κύριος μὲ αἰκισποι-
ήθη , καὶ σκεπάζει καὶ λυτρώνει με ἀπὸ τοῦς
ἐχθροῦς μου . (1)

11: Νομοθέτησόν με Κύριε ἐν τῇ ὁδῷ σου .

Ἀντὶ τοῦ , νομοθέτησον , συνέτισον ὁ Ἀ-
κύλας ἡρμήνευσεν * ἤτοι διδάξον τοὺς σωτηριώ-
δαι νόμους σου ἐμένα , ὅπου περιπατῶ εἰς τὴν Πνευμα-
τικὴν σφάταν , ἥτις φέρει τοὺς ἀνθρώπους πρὸς ἑ-
σένα Κύριε . (2)

„Καὶ ὁδήγησόν με ἐν τριβῇ εὐθείᾳ .

Εἰς τὴν τετριμμένην σφάταν τῆς σωτηρίας
ὁδήγησόν με , λέγει , Κύριε , διὰ νὰ μὴ πλανώ-
μαι πίπτωντας εἰς σκολιούς λογισμοὺς τῆς ἀμαρ-
τίας .

„Ἐνεκα τῶν ἐχθρῶν μου .

12: „Μη παραδῶς με εἰς ψυχὰς θλιβόντων
με .

Μὴ με παραδώσης , λέγει , Κύριε , εἰς
τὰς ψυχὰς τῶν θλιβόντων * ἀντὶ τοῦ εἰς τοὺς θλι-
βοντάς με σφατιώτας κατὰ περίφρασιν * ἵνα μὴ ὑ-
ποχειρίον με λαβόντες οἱ ἐχθροί μου , καὶ πολεμή-
σαντές με χαρῶσι * λέγει δὲ τοῦτο διὰ τὸν Σαούλ *

„Οτι ἐπανεστῆσάν μοι μάρτυρες ἄλλοι
κοι .

Διὰ τὸν Σαούλ λέγει ἐδῶ ὁ Δαβὶδ * ὅς τις
ἐμαρτύρει ἀδίκως καὶ ψευδῶς , ὅτι ὁ Δαβὶδ ἐμε-
λέτα νὰ θανατώσῃ αὐτόν .

„Καὶ ἐψεύσατο ἡ ἀδικία ἑαυτῇ .

Ἡ ἀνωτέρω , λέγει , μαρτυρία τοῦ Σαούλ ,
ἐψεύσατο ἑαυτῇ * ἤτοι δὲν εὗρεθῇ ἀληθινή * ἐπει-
δὴ ἐγὼ δὲν ἀδίκησα εἰς κανένα πρᾶγμα τὸν Σαούλ *
ἢ νοεῖται καὶ ἄλλως * ὅτι ἡ μαρτυρία καὶ ἀδικία τοῦ
Σαούλ , ἡ σπουδαζούσα νὰ μὲ βάλῃ εἰς χεῖρας ,
ἐψεύσατο , καὶ δὲν ἐπέτυχε τοῦ ποθομένου σκο-
ποῦ . (3)

13: „Πιστεύω τοῦ ἰδεῖν τὰ ἀγαθὰ Κυρίου .

Πιστεύω , λέγει , εἰς τὸ ἅγιον Πνεῦμα , ὅπου
μὲ πληροφορεῖ , ὅτι θέλω νικήσω καὶ θέλω λάβω τὴν
βα .

(1) Ὁ δὲ θεὸς Μάξιμος λέγει „Κοιμώτερον δὲ διὰ τοῦ πατρὸς ἢ τῆς μητρὸς , τὸν γραπτὸν νόμον ἢ τὴν κατ'
αὐτὸν σωματικὴν λατρείαν αἰνίττεται , ὡς τῇ υποχωρήσει , τὸ πῶς τοῦ πνευματικοῦ νόμου ταῖς καρδίαις τῶν ὁξίων
ἀνατέλλειν πέφυκε , ἢ τῆς κατὰ σάρκα δουλείας ἐλευθερίαν χαρίζεται .

(2) Ὁ δὲ Ὁριγένης λέγει „Μετὰ τὸν νόμον Μωσέως ὡς οὐκ ἔστι ἐν ὁδῷ Κυρίου νομοθετηθῆναι εὐχεται ἐν ὁδῷ
Κυρίου , οἷμαι κατὰ τὸν πνευματικὸν νόμον τὸ Εὐαγγέλιον νομοθέτησόν φησιν , ἵνα τοιοῦτον νόμον παρὰ σοῦ λα-
βὼν ὁδεύσω , τοῦ εἰπόντος „Εγὼ εἰμὶ ἡ ὁδός (παρὰ τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ .)

(3) Λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος „Τοῦτο ἀπὸ τῆς κοινῆς εἰληπταί χρίσεως * εἰδοθᾶμεν γὰρ ἢ ἡμεῖς περὶ τῶν ἐπιβου-
λευόντων μὲν , οὐ βλαπτόντων δὲ , λέγειν * ἑαυτὸν ἐβλαψεν οὐκ ἐμέ * οὕτω ἢ ὁ μακάριος ἔφη Δαβὶδ „Εψεύσα-
το ἡ ἀδικία ἑαυτῇ .

βασιλείαν · καὶ ἀκολουθῶς, ὅτι ἔχω νὰ ἀπολαύσω τὰ ἀγαθὰ τῆς ·

„Ἐν γῇ ζώντων·

Ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ · γῇ γὰρ τῶν ζώντων, εἶναι ὁ κόσμος οὗτος · γῇ δὲ τῶν τεθνεώτων, εἶναι ὁ Ἄδης · δύναται δὲ νὰ εἴπῃ καὶ ἄλλως τινὰς · ὅτι περὶ τῆς Ἀναστάσεως τῶν νεκρῶν ἐδὼ ὁδοματίζει ὁ Προφῆταναξ · καὶ γῆν μὲν ζώντων ὀνομαζει, τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν · ἀγαθὰ δὲ, ἐκεῖνα ὅπου ἠτοίμασεν ὁ Θεὸς τοῖς ἀγαπῶσιν αὐτόν · (1)

14: „Υπόμεινον τὸν Κύριον·

Τοῦτο τὸ ῥητὸν καὶ τὸ ἀκόλουθον, λέγει ὁ

Δαβὶδ εἰς τὸν ἑαυτόν του · προτρέπει γὰρ αὐτὸς ἐαυτὸν νὰ ψάλλῃ τὰ λόγια ταῦτα, καὶ μὲ αὐτὰ νὰ παρηγορῇ τὴν λύπην του, καὶ νὰ μὴ καταπίπτῃ ἀπὸ τὴν ὑπερβάλλουσαν θλίψιν · τὸ δὲ ὑπόμεινον, εἶναι ἀντὶ τοῦ, ἀνάρμεινον καὶ πρόσμενον τὴν παρὰ τοῦ Κυρίου βοήθειαν ·

„Ἀνδρίζου καὶ κραταιούσθω ἡ καρδία σου καὶ ὑπόμεινον τὸν Κύριον·

Τὰ ἐπιφανήματα ταῦτα, ὅπου λέγει ἐδῶ ὁ Δαβὶδ εἰς τὸν ἑαυτόν του, προξενοῦσι θάρσος καὶ παρηγορίαν εἰς τὴν ψυχὴν · μόνος γὰρ ὢντας, αὐτὰς ἑαυτὸν ἐπαρηγορεῖ καὶ παραθάρρυνε · διπλασιάζει δὲ τὸ ὑπόμεινον τὸν Κύριον, πρὸς περισσοτέραν παρηγορίαν τῆς ψυχῆς του · (2)

ΨΑΛΜΟΣ ΚΖ'.

„Ψαλμὸς τῷ Δαβίδ

Καὶ τοῦτον τὸν Ψαλμὸν ἐσύνθεσεν ὁ Δαβὶδ, εἰς καιρὸν ὅπου ἀκόμη ἐδιώκετο ἀπὸ τὸν Σαουλ, κατὰ τὸν Θεοδώριτον · (3) ἀρμόζει δὲ καὶ εἰς κάθε ἀνθρώπον, ὅπου πέσῃ εἰς συμφοράς ·

1. „Περὸς

(1) Κατὰ τὸν Νύσσης Γρηγόριον, τὸ ἰδεῖν ἐδῶ νοεῖται ἀντὶ τοῦ τυχεῖν μετασχεῖν ἀπολαῦσαι · ἦγευν πιεσέω, ὅτι θέλω ἀπολαῦσαι τὰ ἀγαθὰ τοῦ Κυρίου · καθὼς νοεῖται ἔκκεῖνο „Καὶ ἴδοις τὰ ἀγαθὰ Ἱερουσαλὴμ, ἀντὶ τοῦ τύχοις, μετάσχοις · ὅρα ἔτι τὴν ἐξμνησίαν τοῦ „Ἐπίγευσά διδ' ἐλάλησα· ριε' Ψαλμοῦ · "Ἄλλος δὲ λέγει „Τάχα αὕτη γῆ νεκρῶν ἐστὶ, δι' ὃ οὐ βλέπομεν τὰ ἀγαθὰ Κυρίου, εἰμὴ δι' ἐσόπτρου ἢ ἐν αἰνίγματι· γῆ δὲ ζώντων· ἢ ἐν ἐπαγγελίαις γῆ κατὰ τὴν αἰώνιον ζωὴν ·

(2) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει, ὅτι ὁ Δαβὶδ προσφέρει τὰ ἀνωτέρω πᾶσιν ἀνθρώποις παρακαλεσιν ·

(3) Ὁ δὲ Κύριλλος λέγει, ὅτι ὁ Ψαλμὸς οὗτος ᾄδεται ἔκ προσώπου τῶν πιεσσαντων τῷ Χριστῷ, εἰς βοήθειαν καλούντων αὐτόν · τὸ αὐτὸ λέγει ἔκ Ἀθανασίου ·

1: „Πρὸς σέ Κύριε κερκάζομαι.

Εἰς ἐσένα μόνον, λέγει, Κύριε, θέλω φωνάζω, διὰ τί καὶ πρὸς ἐσένα μόνον ἀποβλέπω· ἀπὸ ὅλους γὰρ τοὺς δυνατοὺς εἰς τὸν πόλεμον, εἶμαι ἐστερημένος, μετὰ τὴν κραυγὴν δὲ φανερόναι, τὴν ὑπερβολὴν καὶ δύναμιν τῆς δεήσεως. (1)

„Ὁ Θεός μου μὴ παρασιωπήσης ἀπ' ἐμοῦ.

Μήμου παρακούσης, λέγει, Κύριε· τοῦτο γὰρ δηλοῦν, τὸ, μὴ παρασιωπήσης κατὰ μεταφορὰν· ἐπεὶ ἡ κατὰ τὸν Θεοδώριτον ἐκεῖνοι, ὅπου δὲν θέλουν νὰ ἀκούσουν τιπὸς, σιωποῦν· καὶ τίποτε δὲν λαλοῦσι πρὸς ἐκείνους, ὅπου ζητοῦν τι ἀπὸ λόγουτων.

„Μήποτε παρασιωπήσης ἀπ' ἐμοῦ.

Μήμου παρακούσης, λέγει, Κύριε πώποτε· ἐπειδὴ καὶ ἀνάγκαιώς χρειάζομαι τὴν ἐδικὴν σου βοήθειαν.

„Καὶ ὁμοιωθήσομαι τοῖς καταβαίνουσιν εἰς λακκόν.

Ἀνίσως, λέγει, παρακούσης μου Κύριε, καὶ δέ μοι βοηθήσης, εὐθὺς θέλω γένω ὅμοιος μετὰ τοὺς νεκροὺς· ἤγουν ἔχω νὰ ἀποθάνω· λακκὸς γὰρ ὀνομάζεται ὁ τάφος· ἢ καὶ λακκὸν τὸ βόθρυον θέλομεν νοῆσαι, μέσα εἰς τὸν ὁποῖον ὁποῖος πέσῃ, μένει πλέον ἀβοήθητος διὰ τὸ τοῦ τόπου ἀφυκτον καὶ ἀνελευθέρων.

2: „Εἰσακούσον Κύριε τῆς φωνῆς τῆς δεοῦσός μου ἐν τῷ δεεσθαι με πρὸς σέ, ἐν τῷ σῆρξιν με χεῖράς μου πρὸς ναὸν ἁγίον σου.

Ναὸν ὀνομάζει ἐδῶ ὁ Δαβὶδ τὴν σκηνὴν τοῦ Μωϋσέως, πρὸς τὴν ὁποῖαν ἀποτεινόμενος νοερώς καὶ κατὰ τὴν θέσιν τοῦ τόπου, ἐσκόνα τὰς χεῖράς του καὶ ἐπαρχαλάει τὸν Θεόν· ἀρχαλὰ καὶ ἦτον σωματικῶς μακρὰν ἀπὸ τὴν σκηνὴν, ὡς ἐν τοῖς ὅρασι διατρέβων διὰ τὸν διωγμὸν τοῦ Σαούλ· ἐτι γὰρ καὶ ὁ Δαυὶδ ἐν Βαβυλῶνι προσηυχόμενος, ἀνοίγει τὰ παράθυρα τοῦ οἴκου του, τὰ γυρισμένα ὄντα πρὸς τὸν τόπον τῆς Ἱερουσαλὴμ· ὅχι διὰ τί ἐκεῖ εἰς τὰ Ἱεροσόλυμα ἐπερίγραψε τὸν Θεόν· ἀλλὰ διὰ τί ἤξευρε, πῶς ἐκεῖ ἐγένετο ἡ τοῦ Θεοῦ ἐμφάνεια κατὰ τὸν Θεοδώριτον· ἡ ναὸν πρέπει νὰ νοήσωμεν τὸν οὐρανὸν, κατὰ τὸ „Ὁ κατοικῶν ἐν οὐρανοῖς ἐγγελάσεται αὐτοὺς (Ψαλ. β'. 4.) (2)

2: „Μὴ.

(1) Ὁ δὲ μέγας Βασιλεὺς λέγει „Σὺ δέ μοι μὴδὲ τὸ κερκάζομαι παρέλθης· ἀλλ' ἴσθι, ὅτι εἰ μὲν ἐπ' ἐμοῦ αἰτῇ παρὰ Θεοῦ, βραχεῖα χρῆται φωνῇ, εἰ δὲ τὰ ἐπουράνια, κρᾶζει ἢ βοᾷ· ὅθεν ἐν ταῖς Γραφαῖς οἱ ἄγιοι πρὸς Θεὸν ἐκέκραζαν· ἔφη δὲ ὁ Θεοδώριτος „Τὸ κερκάζομαι τέθεικεν οὐκ ἐπὶ φωνῆς, ἀλλ' ἐπὶ προθυμίας ἢ συντόνου ἢ σπουδαίας εὐχῆς.

(2) Ἐφη δὲ ὁ θεὸς Κύριλλος „Τὴν κραυγὴν ἐνταῦθα φημὲν, οὐχ ὑψηλὴν ἢ μεγάλην φωνήν· ἀνάρμοσον γὰρ ἀγίοις τὸ αὐτῷ προσεύχεσθαι· ἀλλὰ τὸ τῆς διανοίας ἔντονον, ἢ ἐξ ἐνθουσιασμοῦ ἀπαύτως πρὸς Θεόν· δέχεται γὰρ πως τὰς τοιαύτας τῶν εὐχομένων φωνάς, ὅταν ὁσίους ἐπαίρῃ χεῖρας ἐν καιρῷ προσευχῆς· ἀσύνηδες μὲν Ἰουδαίους, τὸ χεῖρας ἐπαίρειν ἐν καιρῷ λιτῆς, ἐντριβὲς δὲ τοῖς ἐν Χριστῷ· δεικνύουσι γὰρ διὰ τῆς τῶν χειρῶν ἐκτάσεως, τὸ τίμιον σχῆμα τοῦ σωτηρίου Σταυροῦ δι' αὐτοῦ τοῦ πράγματος ὁμολογοῦντες, ὅτι Χριστὸς καθιέρωνται, ποιοῦμεν καὶ καύχημα τὸν Σταυρὸν αὐτοῦ· ὥσπερ γὰρ κοινωνοὶ τῶν παθημάτων γεγονότες, αἶροντες τὸν ἑαυτοῦ Σταυρὸν ἢ ἀκολουθοῦντες αὐτῷ, καθὰ φησὶν αὐτὸς, τὸ τοῦ Σταυροῦ πλαττόμεθα σχῆμα· διαφέρει δὲ δέξις, προσευχῇ, ἢ εὐχαριστίᾳ· οἷς γὰρ ἐτι ἐνδεὶς τινα τούτων, ἔστιν ἡ δέξις· ὅταν δὲ τὸ ἀξίωμα τοῦ Θεοῦ σῶσας, αὐτῷ τι παρὰ Θεοῦ, τότε προσεύχομαι· ὅτε δὲ φίλος ἐπιπλέον γένωμαι, τότε εὐχαριστῶ· ἐπεὶ ἡ Παῦλος ἀπὸ τῶν ἡττημένων ἐπὶ τὰ μείζω προβαίνων φησὶ „Παρακαλῶ πρῶτον πάντων ποιεῖσθαι δεήσεις, προσευχάς, ἐντεῖξεις, εὐχαριστίας.

3. „Μὴ συνελκύσης με μετὰ ἀμαρτωλῶν.

Μὴ με τραδίζῃς, λέγει, Κύριε, εἰς τὸ νὰ καταδικασθῶ μαζὶ με τοὺς ἀμαρτωλοὺς : ἦτοι τοὺς ἀλλοφυλοὺς * διὰ τὴν κατοικίᾳ καὶ συναναστρέφομαι με αὐτοὺς * ἐπειδὴ ἠξέυρεις ὅτι, χωρὶς νὰ θέλω κατοικῶ με αὐτοὺς, ἀπὸ τὸν διωγμὸν τοῦ Σαουλ βιάζομενος * περιττὴ δὲ εἶναι ἐδῶ ἡ σὺν πρόθεσις * ἡμεῖς δὲ ὅταν διὰ λόγου μας προσευχώμεθα με τὸν Ψαλμὸν τοῦτον, ἀμαρτωλοὺς θέλομεν νοήσωμεν τοὺς ἀπίστους, καὶ αἰρετικούς, ἢ τοὺς Δαίμονας.

„Καὶ μετὰ ἐργαζομένων τὴν ἀνομίαν
μὴ συναπολέσης με.

Οὗτος ὁ σίχος εἶναι τοῦ ἀνωτέρω ἐξηγητικῶς, καὶ φανερώνει ἐν καὶ τὸ αὐτὸ νόημα με τὸν ἀνωτέρω. (1)

„Τῶν λαλοῦντων εἰρήνην μετὰ τῶν
„πλησιον αὐτῶν κακὰ δὲ ἐν ταῖς καρ-
„δίαις αὐτῶν.

Μερικοὶ ἀπὸ τοὺς φίλους τοῦ Σαουλ, ὑποκρι-

νόμενοι πῶς εἶναι φίλοι με τὸν Δαβὶδ, ἐπεβούλευον κρυφίως αὐτόν, καὶ μάλιστα ἀπὸ ὅλους αὐτὸς ὁ Σαουλ * ὅθεν διὰ τούτους ὀμιλεῖ ἐδῶ. (2)

4. „Δὸς αὐτοῖς Κύριε κατὰ τὰ ἔργα αὐ-
„τῶν, καὶ κατὰ τὴν πονηρίαν τῶν ἐ-
„πιτηδευμάτων αὐτῶν.

Δὸς, λέγει, εἰς αὐτοὺς Κύριε, τὴν ἀξίαν καὶ πρέπουσαν καταδίκην τῆς κακίας των, καὶ τῶν ὑποκριτικῶν καὶ πονηρῶν ἔργων τους.

„Κατὰ τὰ ἔργα τῶν χειρῶν αὐτῶν δὸς
„αὐτοῖς.

Με τὴν ταυτολογίαν φανερώνει ὁ Δαβὶδ τὴν οὐδύνην καὶ πόνον τῆς ψυχῆς του, κατακαϊόμενος ἀπὸ τὸν ζῆλον, ὅπου ἔτρεφεν ἐναντίον τῆς ἀμαρτίας. (3)

„Ἀπόδος τὸ ἀνταπόδομα αὐτῶν αὐ-
„τοῖς.

Δὸς, λέγει, Κύριε, εἰς αὐτοὺς τὴν χρεώ-
σου.

(1) Ἀπορεῖ δὲ ὁ θεὸς Κύριλλος καὶ λέγει „Ἀλλ' ἴσως εἴποι τις ἂν * Ἄρουν οἱ τὰ τοιαῦτα θαρροῦντες λέγειν, οὐκ ἦσαν ἐν ἀμαρτίαις ; πῶς οὖν τὸ ἀμώμητον ἑαυτοῖς μαρτυροῦσι ; φανερὸν οὖν, ὅτι ὅπαντες μεν ἀμαρτάνειν εἰθίσμεθα * ἀλλ' ὅταν τὰ ὑπέρδεῖν πλημμελοῦσιν, ὅλας ὥσπερ ἡνίας εἰς τὸ παρανομῆσαι ἀνιέντες, τότε τῶν ἐπιεικεσέων ὁ νοῦς ἐρυθρίων, ἐφ' οἷς οἶδε πεπλημμεληκῶς, παρακαλεῖ τὸν Θεόν, μὴ τοῖς ἐπέκεινα μέτρου πλημμελήμασι συγχωρηθῆναι περιπεσεῖν, μηδὲ γυμνῶς καὶ ἀκρύπτως τὸν ἀσχήμονα καὶ μεμιστημένον ἐλῆσθαι βίον * ὡς κατὰ τὰ λόγια ταῦτα τοῦ θεοῦ Πατρὸς, ἀμαρτωλοὺς πρέπει νὰ νοήσωμεν, ὁμοίως καὶ ἐργαζομένους τὴν ἀνομίαν, τοὺς θανασίμως καὶ φανερώς ἀμαρτάνοντας * καὶ τοὺς ἐχθροὺς μὲν ὄντας ἐν τῇ καρδίᾳ, τὴν φιλίαν δὲ ὑποκρινόμενους τῷ σώματι * γλαφυρῶς δὲ ἐξημνεῖ τὸ ῥητὸν τοῦτο ὁ Ὁριγένης λέγων * οἱ Ἰουδαῖοι ἐνεκαλοῦν τῷ Ἰησοῦ λέγοντες * ἐσθίεις καὶ πίνεις μετὰ τῶν ἀμαρτωλῶν * αὐτὸς δὲ μακρὰν ἦν τῆς ἀπ' αὐτῶν βλάβης, πρὸς τῷ καὶ ὠφελεῖν αὐτοὺς * οὕτω καὶ εἴ τις Χριστοῦ μιμητὴς, τοῦτο ποιεῖ * ἐὰν μὲντοι γέ τις μὴ παρασκευασμένος ἦ * μηδὲ δύναμις ἔχων ἐμβάλληται εἰς τοσοῦτον κίνδυνον, ὥστε γενέσθαι μετὰ ἀμαρτωλῶν καὶ τῶν ἐργαζομένων τὴν ἀνομίαν, οὔτε ἐκείνους ὠφελήσει, καὶ ἑαυτὸν προσαπολέσει * τοιγαρὶν καὶ ἐνθάδε ὁ Περσὴς παρασκευάζειν ἑαυτὸν βούλεται, ὥστε δύνασθαι μὲν εἶναι μετὰ ἀμαρτωλῶν, καὶ ἐργαζομένων ἀνομίαν, μὴ συνελκυσθῆναι δὲ αὐτοῖς (παρὰ τῇ ἐκδεῇ Σειρᾷ.)

(2) Λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος „Μηδεμίαν ἔχειν κοινωνίαν μετὰ τῶν διπλῇ κεκρημένων ὁ μακάριος ἱκετεύει Δαβὶδ * βέλυστος γὰρ εἶναι φησι, τοὺς ἕτερα μὲν φθεγγομένους, ἕτερα δὲ βουλενομένους * οὐ δὴ χάριν καὶ πρόσφορα τοῖς ἐπιτηδεύμασι βούλεται αὐτοὺς τρυφᾶν τὰ ἐπιχειρεῖν.

(3) Ἄλλος δὲ λέγει „Ἔργα μὲν αὐτῶν, τὰ κατὰ διάθεσιν * ἔργα δὲ χειρῶν αὐτῶν τὰ τῶν ἐνεργητικῶν δυναμεῶν * καθ' ἃ πρόεισιν εἰς ἔργον τὰ συζάντα τῇ γνώμῃ.

ζουμένην ἐνδίκησιν, ἀντὶ τῆς κακίας καὶ πονηρίας των· ἀπὸ τὰ λόγια δὲ ταῦτα φαίνεται, ὅτι ὁ Δαβὶδ δὲν καταράται αὐτούς, ἐπειδὴ ἦτον μνηστῆρας καὶ πικρὸς· ἀλλὰ διὰ τὴν φύσιν τῆς δικαιοσύνης· ὅθεν καὶ σπουδάζει νὰ ἐγλιγωρεύσῃ ἡ κατὰ τῶν κακῶν τιμωρία· ἵνα μεταβληθέντες αὐτοί, γένωσι καλλίτεροι.

5: „Ὅτι οὐ συνῆκαν εἰς τὰ ἔργα Κυρίου.

Διὰ τί, λέγει, αὐτοὶ μέχρι τοῦ νῦν, δὲν ἐκατάλαβον τὰς οἰκονομίας καὶ τὴν μακροθυμίαν τοῦ Θεοῦ· πῶς δηλαδὴ ὁ Θεὸς ὑποφέρει αὐτοὺς τόσον πονηροὺς ὄντας· ἵνα καὶ ἡ κακία αὐτῶν φανερωθῇ, καὶ εἰς τὸν πρέποντα καιρὸν τιμωρηθοῦν ἀσυγχώρητα.

„Καὶ εἰς τὰ ἔργα τῶν χειρῶν αὐτοῦ.

Ἔργα λέγει τοῦ Κυρίου ἐκεῖνα, ὅπου αὐτὸς ἐργάζεται μετ' εὐθύνῃ καὶ δικαίῳ σκοπῶν· αἱ χεῖρες γὰρ ἐδῶ φανερόνουν, τὰ μετὰ λόγου γινόμενα ἔργα. (1)

„Καθελεῖς αὐτοὺς καὶ οὐ μὴ οἰκοδομήσεις αὐτούς.

Τοῦτο εἶναι προφητεία διὰ τὴν ἀπώλειαν τῶν μέχρι τέλους πονηρῶν· ὅτι αὐτοί, λέγει, ἀρ' οὐ πέσουν, πλέον δὲν θέλουσιν σκηνοδοῦν. (2)

6: „Εὐλογητὸς Κύριος, ὅτι εἰσέκουσε

„τῆς φωνῆς τῆς δεήσεώς μου.

Ἄξιός ἐστι, λέγει, ὁ Κύριος, νὰ εὐλογῆται καὶ νὰ ὑμνῆται· ἐπειδὴ δὲ ἐπληροφορήθη ὁ Δαβὶδ, ὅτι θελεῖ λάβῃ ἐκεῖνα ὅπου ἐζήτησε, διὰ τοῦτο λέγει, ὅτι ἐπήκουσέ μου ὁ Κύριος.

7: „Κύριος βοηθός μου καὶ ὑπερασπιστής μου.

Τοῦτο δηλοῖ τὴν πληροφορίαν ὅπου ἔλαβεν ὁ Δαβὶδ, ὅτι ὁ Θεὸς εἶναι βοηθός του.

„Ἐπ' αὐτῷ ἥλπισεν ἡ καρδία μου καὶ ἔβρονθήθην.

Ἐπειδὴ, λέγει, ἐγὼ ἥλπισα εἰς τὸν Θεόν, ὡς μόνον ὄντα ἀληθινόν, διὰ τοῦτο οὐκ ἀπέτυχον τῆς ἐλπίδος μου· ἀλλ' ἔλαβον τὴν παρὰ τοῦ Θεοῦ βοήθειαν.

Καὶ ἀνέθαλεν ἡ σάρξ μου, καὶ ἐκ Θεοῦ λήματός μου ἐξομολογήσομαι αὐτῷ.

Τὸ πρότερον, λέγει, ξηρανθὲν σῶμά μου ἀπὸ τὰς φροντίδας καὶ κακοπαθείας, τώρα ἀνέβλωθη, καὶ ὡς φυτὸν ἀνέβλασσε· διὰ τοῦτο καὶ ἐκ θελήματος· ἦτοι θεληματικῶς καὶ προθύμως, καὶ οὐχὶ ἀναγκαστικῶς, θέλω δοξολογήσω καὶ εὐχαρισήσω τὸν Κύριον· τοιοῦτον εἶναι καὶ τὸ „Ἐκουσίως θύσω σοι (Ψαλ. νγ'. 6.) ἐξομολόγησιν δὲ τὴν εὐχαρίστησιν ὀνομάζει, ὡς ἡρμηνεύσαμεν. (3)

8: „Κύ-

(1) Ἄλλος δὲ λέγει „Τῶν ἔργων Κυρίου, τὰ μὲν ὁρατὰ, τὰ δὲ ἀόρατα, ἃ τινὰ μὴ συνιέντες ἑαυτοὺς τιμωρίαις ὑπέβαλλον, ἢ ἔργα Κυρίου νοοῦνται ἢ τὰ λόγια αὐτοῦ. ἔργα δὲ χειρῶν αὐτοῦ, τὰ ποιήματα, κατὰ τὸν Θεοδόξ.

(2) Λέγει δὲ ὁ Θεοδόξος „Λυσιτελής τοῖς κακοῖς οἰκοδόμοις ἢ τῆς πονηρῆς οἰκοδομῆς κατάλυσις· ἢ ἐντεῦθεν μέντοι δῆλον, ὡς ἢ τὰ προειρημένα προαγορευτικῶς εἶπεν, οὐκ αὐτοῖς ἐπαρώμειος, ἀλλὰ τὰ ἐσόμενα προθεσπίζων· οὐ γὰρ εἶπε καθελεῖ· ἀλλὰ καθελεῖς, ἢ οὐ μὴ οἰκοδομήσεις.

(3) Ἐφη δὲ ὁ Θεὸς Κύριλλος „Ἐβρονθήθην φωνῇ, ὥς ἢ ἀναθάλαί μου τὴν σάρκα· τούτῳ μονονυχὶ καταπινανθῆναι, διὰ πολλὴν εὐθυμίαν· γέγραπται γάρ· καρδίας εὐφρανόμενης θάλλει πρόσωπον· ἢ δὲ ἐν λύπαις οὐσα σκυθρωπάζει· καταμαγαλῶνσι μὲν γὰρ αἱ λύπαι δεινῶς, ἀνακτάται δὲ ἡ εὐθυμία.

8: „κύριος κραταίωμα τοῦ λαοῦ αὐτοῦ,
 „καὶ ὑπερασπιστὴς τῶν σωτηρίων τοῦ
 „Χριστοῦ αὐτοῦ ἐστί.

Ὁ Κύριος, λέγει, ἐνδυναμόνει τὸν ἀφι-
 ρωμένον εἰς αὐτὸν λαὸν τῶν Ἰουδαίων, καὶ ὑπερμα-
 χεῖ διὰ τὴν σωτηρίαν τοῦ χρισθέντος εἰς βασιλεία,
 κατὰ προσηγὴν αὐτοῦ· λέγει δὲ ταῦτα ὁ Δαβὶδ διὰ
 λόγου του, καὶ διὰ τὸν λαὸν του ὅλον, μὲ τὸ νὰ
 ᾤξενε τὴν μεταβολὴν ὅπου ἔχει νὰ γένη· ἤγουν·
 εἰ αὐτὸς μέλλει νὰ κατασταθῇ βασιλεὺς, ἀντὶ τοῦ
 Σαούλ.

„Σῶσον κύριε τὸν λαόν σου καὶ εὐ-
 „λόγησον τὴν κληρονομίαν σου.

Ἐπειδὴ ἐμελλε νὰ λάβῃ μετὰ ὀλίγου και-
 ρὸν τὴν βασιλείαν ὁ Δαβὶδ, διὰ τοῦτο εὐχεται διὰ
 τὸν λαὸν τοῦ Θεοῦ τὸν Ἰσραηλιτικόν· ἐν δὲ τῇ ἑ-
 ξόδῳ λαὸν περιούσιον· ἥτοι κληρονομικόν, ἀνό-
 μασε τοὺς Ἰσραηλίτας ὁ Θεὸς εἰπὼν „Ἐσεσθέ μοι
 λαὸς περιούσιος· (Ἐξ. ιθ' . 5.)

„Καὶ ποιμανὸν αὐτοὺς, καὶ ἔπαρον
 „αὐτοὺς ἕως τοῦ αἰῶνος.

Ποιμανὸν, λέγει, τὸν λαόν σου Κύριε,
 συμβασιλεύων αὐτοῦ νοητῶς μετὰ ἐμένα, τὸν
 αἰσθητῶς αὐτοῦ βασιλεύοντα· καὶ συμβουλεύων αὐ-
 τὸν μετὰ ἐμένα τὰ πρέποντα· ὕψωσον δὲ καὶ με-
 τὰ τὰς τρόπαια καὶ τὰς νίκας πάντοτε (1) δύναται
 δὲ ἡ ἀνωτέρω κατὰ ἡ λέγουσα „Δὸς αὐτοῖς Κύ-
 ριε κατὰ τὰ ἔργα αὐτῶν· καὶ τὰ ἐπιλοιπα, νὰ νο-
 ηθοῦν ἐναντίον τῶν σαυρασάντων τὸν Χριστὸν Ἰου-
 δαίων· οἵτινες παμπόνηροι ὄντες, δὲν ἐκατάλαβον
 τὰ θαυμάσια, ὅπου ὁ Κύριος ἔκαμνε· διὰ τοῦτο
 καὶ ὅτ' αὐτοὶ ἐκερμύνοντο καὶ ἐπεσον, πλεον δὲν
 ἰσηκόθησαν ἀπὸ τὴν αἰχμαλωσίαν· ὁ δὲ Θεὸς ἐδυ-
 νάμωσε τὸν πιστὸν λαὸν τῶν Χριστιανῶν· καὶ τὰ ἐ-
 ξῆς· δύναται δὲ νὰ λέγεται εἰς τὸν Χριστὸν καὶ ἡ
 ἀνωτέρω εὐχή „Σῶσον Κύριε τὸν λαόν σου· δύνα-
 ται, λέγω, νὰ λέγεται αὕτη πρὸς τὸν Χριστὸν διὰ
 τὸν ἐξ ἔθνων λαόν, τὸν δοθέντα εἰς αὐτὸν κληρο-
 νομίαν· ἥτοι διὰ τοὺς Χριστιανούς· τὸν λαόν γὰρ
 αὐτὸν ἐποίμανεν ὁ Χριστὸς, καὶ ἀληθῶς ὕψωσε καὶ
 ἐμεγάλυνε, καὶ εἰς τὸν παρόντα αἰῶνα, καὶ εἰς τὸν
 μέλλοντα.

ΨΑΛΜΟΣ ΚΗ΄

ἢ Ψαλμὸς τῷ Δαβὶδ Ἐξοδίου Σκηνῆς.

Κατὰ μὲν τὴν ἱστορίαν ὁ Ψαλμὸς οὗτος εἶναι μία παραγγελία εἰς τοὺς Ἱερεῖς καὶ Λευίτας, διὰ
 τὴν ἔξοδον τῆς σκηνῆς· ἥτοι διὰ τὴν ἐξέλευσιν αὐτῆς τὴν ἀπὸ τοῦ ναοῦ· διατάσσουσα τὴ μέλλουσαν νὰ
 κα-

(1) Λέγει ὁ Θεοδώριτος ἡ Βασιλεὺς πρέπουσα ἢ ὑπὲρ τοῦ λαοῦ προσευχή· ἀξιδμασεν δὲ ἡ τοῦτο τοῦ μεγάλου Δα-
 βίδ· ὅτι ἡ διωκόμενος ὑπὸ τοῦ λαοῦ (συνοπολέμουν γὰρ τῷ Σαούλ) τὴν ὑπὲρ αὐτῶν ἐκτελείαν προσέφερε τῷ Θεῷ,
 προσέφα γὰρ αὐτῶν τὴν ἐσομένην μεταβολήν· ἡ οὐκ ἔφατο τὴν ἀδικίαν, ἀλλὰ τὴν ἐσομένην δουλείαν.

κάνουν οι Ἱερεῖς εἰς τὴν ἀκόλουθον ἡμέραν ἤγουν, ὅτι πρέπει νὰ προσφέρουν υἱοὺς Κριῶν· ἦτοι ἀφ' ὧν καὶ πρόβατα νέα· ὅτι πρέπει νὰ προσφέρουν δόξαν εἰς τὸν Θεὸν μετ' εὐφροσύνης καὶ Ψαλμοῦ· ὅτι πρέπει νὰ προσφέρουν καὶ τιμὴν μετ' εὐταξίαν καὶ εὐλάβειαν· καὶ ὅτι εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ ναοῦ πρέπει νὰ προσφέρουν ταῦτα, καὶ ὅχι εἰς ἄλλον τόπον· κατὰ δὲ ἀναγωγὴν καὶ ἀλληγορίαν νοεῖται ὁ Ψαλμὸς οὗτος, διὰ τὴν ἐξέλευσιν τῆς ψυχῆς ἀπὸ τοῦ σώματος, ὡς λέγει ὁ μέγας Ἀθανάσιος καὶ ὁ Βασίλειος· τὸ ὅποιον, σκῆνος ὀνομάζει ὁ Ἀπόστολος· ἐπειδὴ καὶ σκῆνωμα καὶ κατοικία τῆς ψυχῆς τὸ σῶμα εἶναι· προσάξει λοιπὸν ὁ Ψαλμὸς, τί πρέπει νὰ κάνωμεν, καὶ πῶς πρέπει νὰ ἐτοιμαζώμεθα διὰ τὴν ἔξοδον τὴν ἀπὸ τοῦ σώματος· ἦτοι διὰ τὸν θάνατον, καὶ τὴν ἐκ τοῦ Κόσμου τούτου ἀναχώρησιν· ἐπειδὴ τὰ καλὰ ἔργα, ὅπου πράξη τινὰς εἰς ταύτην τὴν ζωὴν, αὐτὰ γίνονται βοήθημα καὶ ἐφόδιον τῆς ψυχῆς εἰς τὴν ἄλλην ζωὴν. (1)

1: Ἐνέγκατε τῷ Κυρίῳ υἱοὶ Θεοῦ· ἔ-
νεγκατε τῷ Κυρίῳ υἱοὺς κριῶν.

Υἱοὶ μὲν Θεοῦ, εἶναι οἱ Ἀπόστολοι, κα-
τὰ τὸν μέγαν Βασίλειον· ἔτι γὰρ καὶ ὁ Κύριος αὐ-
τοὺς ὠνόμασε, Πατέρα τους ὀνομάσας τὸν Θεόν·
„Αναβαίνω πρὸς τὸν Πατέρα μου, καὶ Πατέρα
ὑμῶν. (Ἰω. κ'. 17.) υἱοὶ δὲ κριῶν εἶναι οἱ ἐξ ἑ-
θνῶν πιστεύσαντες Χριστιανοί· τῶν ὁποίων οἱ πατέρες,
ἦτον αἰσὶν ἄλογα ζῶντα διὰ τὴν πλάνην τῆς εἰδωλο-
λατρείας κατὰ τὸν Θεοδώριτον· παρακινεῖ λοιπὸν
ὁ Δαβὶδ τοὺς Ἀποστόλους, νὰ προσφέρουν εἰς τὸν
Θεὸν τὰ ῥήματα· οὕτω δὲ συντάσσονται τὰ ῥήματα
„Ὡ υἱοὶ Θεοῦ, ἐνέγκατε τῷ Κυρίῳ, ἐνέγκατε
υἱοὺς κριῶν· πρὸς ἔμφασιν δὲ περισσοτέραν, δύνω
φοραῖς εἶπε τὸ ἐνέγκατε· ἢ νοεῖται καὶ ἄλλως· υἱοί
μὲν Θεοῦ εἶναι ἐκεῖνοι, ὅπου ἔγιναν υἱοὶ θεοῦ τοῦ
Χριστοῦ μετ' τὴν παλιγγενεσίαν τοῦ ἁγίου βαπτίσμα-
τος, καὶ ἐφάνησαν τέλειοι κατὰ τὴν ἀρετὴν· υἱοὶ
δὲ κριῶν, εἶναι οἱ Χριστιανοὶ ἐκεῖνοι, ὅπου ἐγεννή-

θησαν ἀπὸ τοῦς Ἀποστόλους διὰ Εὐαγγελικοῦ κη-
ρύγματος, οἵτινες εἶναι ἀκόμη ἀτελεῖς· χρῆσι γὰρ ἐάν
θέλῃς, δύνασαι νὰ νοήσῃς τοὺς Ἀποστόλους, ὡς ἡγεμό-
νας τοῦ ποιμανίου τοῦ Χριστοῦ· ὥσαν νὰ λέγῃ λοι-
πὸν ὁ Δαβὶδ, ὅτι ἐσεῖς οἱ τελειότεροι, χειραγω-
γεῖτα εἰς τὴν εὐσέβειαν καὶ ἀρετὴν τοὺς ἀτελεσέ-
ρους· ἐπειδὴ καὶ τοῦτο εἶναι εὐπρόσδεκτον, καὶ
εὐάρεστον εἰς τὸν Θεόν· ἔφη γὰρ ὁ Κύριος πρὸς
τὸν Πέτρον „Εἰ φιλεῖς με Πέτρε, ποιμαίνει τὰ πρό-
βατά μου (Ἰω. κα'. 17.)

Ἐνέγκατε τῷ Κυρίῳ θόζαν καὶ τι-
μὴν.

Δόξαν μὲν, λέγει, προσφέρετε εἰς τὸν Θεόν,
διὰ τῆς ὁμολογίας τοῦ σώματος· τιμὴν δὲ, διὰ τοῦ
φόβου καὶ τῆς φυλακῆς τῶν ἐντολῶν τοῦ Θεοῦ· διὰ
τί, ἀνίσως τινὰς ἀτιμάξῃ τὸν Θεόν διὰ τῆς παρα-
βάσεως τοῦ νόμου, ὡς εἶπεν ὁ Ἀπόστολος· φανερόν,
ὅτι ὅποιος ἐκ τοῦ ἐναντίου φυλάττει τὰς τοῦ Θεοῦ
ἐντολάς, αὐτὸς τιμᾷ τὸν Θεόν τὸν δόντα τὰς ἐν-
τολάς. (2)

2: Ἐ-

(1) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει, ὅτι ὁ Ψαλμὸς οὗτος ἀρμολογεῖ κατὰ τὴν ἱστορίαν εἰς τὸν Βασίλειον Ἐξεκίαν· δι' αὐτοῦ
γὰρ ἐκεῖνος προσάξει τοὺς Ἱερεῖς νὰ προσφέρουν τῷ Θεῷ ὕμνους καὶ δοξολογίας καὶ θυσίας· ἐπειδὴ εἰς τοὺς Ἱερεῖς μό-
νους ἐσυγχωρεῖται νὰ ἐμβαίνουν εἰς τὸν ναόν· ἀρμολογεῖ δὲ οὗτος καὶ εἰς τὸν πάντων ἡμῶν Βασίλειον Χριστόν, ὅς τῶν εἰ-
δότων καταλύσας τὴν πλάνην, ταῖς ἀκτίσι τῆς θεογνωσίας τὴν οἰκουμένην ἐφώτισε· λέγει δὲ ὁ αὐτὸς Θεοδώριτος,
ὅτι τὴν ἐπιγραφὴν τοῦ παρόντος Ψαλμοῦ οὐχ εὑρεν ἐν τῷ Ἐξαπλῷ τοῦ Ὡριγένους, ἀλλ' ἐν τισιν ἀντιγράφοις· τί δὲ
ἦτο τὸ Ἐξαπλόν, δεῖ ἐν τῇ Προομιλίᾳ κεφ. ιγ'.

(2) Ὁ δὲ μέγας Βασίλειος λέγει „Δόξαν μὲν φέρει τις τῷ Κυρίῳ, ἀγαθῶν ἔργων, κατὰ τὸ εἰρημένον· „Ὅπως ὕ-
δωσιν ὑμῶν τὰ καλὰ ἔργα καὶ δοξάσωσι τὸν Πατέρα ὑμῶν τὸν ἐν τοῖς οὐρανοῖς· τιμὴν δὲ πάλιν, ὁ κατὰ τὴν πα-
ροιμίαν τιμᾷ τὸν Θεὸν ἀπὸ τῶν δικαίων αὐτοῦ παντῶν· καὶ πᾶς δὲ ὁ ἐπιτετευγμένως θεολογῶν, φέρει τῷ Κυρίῳ
δοξ-

2: „Ενέγκατε τῷ Κυρίῳ δόξαν ὀνόματι
αὐτοῦ.

Προσφέρετε, λέγει, δόξαν εἰς τὸ ὄνομά του·
μὲ ἐπαινετὰ καὶ θεάρεστα ἔργα· διότι ἐρρέθη παρὰ
Θεοῦ πρὸς τοὺς ἁμαρτάνοντας, „Δί' ὑμᾶς τὸ ὄνο-
μά μου βλασφημεῖται ἐν τοῖς ἔθνεσι (Ἦσ. νβ'·
5.) ὅταν γὰρ ὁ Ἰθνηκὸς καὶ ἄπιστος βλέπῃ τὴν
πολιτείαν τοῦ Χριστιανοῦ, εἰ μὲν αὕτη εἶναι καλὴ,
ἐπαινεῖ καὶ δοξάζει τὸν Χριστόν, πῶς εἶναι διδάσκα-
λος τῆς ἀρετῆς· εἰδὲ ἡ πολιτεία τοῦ Χριστιανοῦ εἶναι
κακὴ, κατηγορεῖ καὶ βλασφημεῖ περισσότερο τὸν
Χριστόν, ὡς διδάσκαλον τῆς κακίας· διὰ τοῦτο λοι-
πὸν λέγει „Ενέγκατε τῷ Κυρίῳ ἐπαινον εἰς τὸ ὄ-
νομά του, ἵγουν εἰς αὐτὸν τὸν ἴδιον κατὰ περί-
φρασιν.

„Προσκυνήσατε τῷ Κυρίῳ ἐν αὐλῇ α΄
„για, αὐτοῦ.

Πρὸ τῆς ἐλεύσεως τοῦ Χριστοῦ ἦτον αὐτὴ ἁγία
εἰς τοὺς Ἰουδαίους· ἵγουν ἡ ἐν Ἱεροσολύμοις συνα-
γωγὴ, κατὰ τὸν μέγαν Βασίλειον· μετὰ δὲ τὴν ἐ-
λευσιν τοῦ Χριστοῦ, καὶ τὸν σαυρικὸν θάνατον, ὅπου
ἐπροξένησαν οἱ Ἰουδαῖοι εἰς τὸν Χριστόν, ἐγένετο ἡ
ἐπαυλὶς αὐτῶν ἡρημωμένη· ὕστερον δὲ ἔγινεν αὐτὴ ἁ-
γία τοῦ Χριστοῦ, ἡ τῶν Χριστιανῶν Ἐκκλησία καὶ πί-
στις· μέσα εἰς τὴν ὁποίαν Ἐκκλησίαν, παρακινεῖ ὁ

Δαβὶδ τοὺς Χριστιανούς νά προσκυνοῦν· ἐμποδίζων,
τὰς τὰς σχισματικὰς παρασυναγωγὰς, καὶ μόνην ἐκ-
λέγωντας τὴν ἀπὸ Χριστοῦ παραδεδομένην πίσιν· διό-
ναται δὲ νά νοήσῃ τινὰς καὶ αὐτὴν, τὴν ἐπουράνιον·
διὰ τοῦτο ἐκεῖνοι ὅπου εἶναι πεφυτευμένοι ἐδῶ κάτω
εἰς τὸν οἶκον Κυρίου· δηλαδή εἰς τὴν Ἐκκλησίαν
τῶν πιστῶν, θέλουν ἀνθήσκειν ἐκεῖ ἐπάνω εἰς τὰς οὐ-
ρανίους αὐλὰς τοῦ Θεοῦ. (1)

3: „Φωνὴ Κυρίου ἐπὶ τῶν ὑδάτων.

Τοῦτο τὸ ῥητὸν εἶναι προφητεία κατὰ τὸν
μέγαν Βασίλειον, διὰ τὴν φωνὴν, ὅπου ἐφώνησεν
ἀπὸ τοῦς οὐρανοῦς ὁ Πατὴρ εἰς τὸν Ἰορδάνην πο-
ταμὸν, ὅταν ὁ Χριστὸς ἐβαπτίσθη λέγωντας „Οὗ-
τός ἐστιν ὁ Υἱός μου ὁ ἀγαπητός ἐν ᾧ εὐδόκησα
(Ματθ. γ'. 17.) (2)

„Ὁ Θεὸς τῆς δόξης ἐβρόντισε.

Ὁ Πατὴρ, λέγει, ἐβρόντισεν ἐκείνην τὴν ἐν Ἰορ-
δάνῃ φωνήν· τὴν ὁποίαν ὀνομαζέει βροντὴν, διὰ τὴν
ἐφέρθη ἀπὸ τὸν οὐρανόν, ἀπὸ τὸν ὁποῖον φέρονται
καὶ αἱ βρονταί· καὶ διὰ τὸ στεῦρον καὶ ἐξάχουσον αὐ-
τῆς· Θεὸς δὲ τῆς δόξης ὀνομαζέται, ἀντὶ τοῦ ἐν-
δοξοῦ· καὶ ὡς ὀνομαζέται καὶ Θεὸς τῆς ἀληθείας ὁ
ἀληθινός· καὶ Θεὸς ἐκδικήσεων, ὁ ἐκδικητής· καὶ
Θεὸς δυνάμεων, ὁ δυνατός· καὶ Θεὸς ἐλέους, ὁ

δόξαν ἔχει τὴν· ἔξ' ὁ δυνάμενος τοὺς λόγους ἀποδιδόναι, καθ' ὅσους ἔκτισται τὰ σύμπαντα, ἔξ' ὅσους συγκρατεῖ-
ται, ἔξ' ὅσους ὑπὸ τὴν κρίσιν ἀχθήσεται, ἔξ' ὅσους ἀρμόζοντι τῇ τοιαύτῃ θεωρίᾳ κεχηρμένους βίβας· λέγει δὲ ἔξ' ὁ μέ-
γας Ἀθανάσιος „Ἡ ἐνταῦθα ἐργασία ἐφοδίων ἐστὶ πρὸς τὸ μέλλον· ἔξ' ὁ ἐνταῦθα διὰ τῶν ἀγαθῶν ἔργων δόξαν φέρει· ἔξ'
τιμὴν τῇ Κυρίῳ, οὗτος δόξαν ἔχει τὴν· ἐαυτῷ κατὰ τὴν δικαίαν τοῦ κριτοῦ ἀνταπόδοσιν ἐτοιμάζει.

(1) Διὰ τοῦτο λέγει ὁ αὐτὸς Βασίλειος „Οὐ τοίνυν ἔξω τῆς ἀγίας ταύτης αὐλῆς· προσκυνεῖν προσήκει Θεῷ· ἀλ-
λ' ἐνδον αὐτῆς γενόμενον, ἵνα μὴ ἔξω τῆς αὐλῆς ᾖ, μηδὲ ἐκκλίμενος ἀπὸ τῆς ἔξω, ἀπολέσῃ τὸ ἐν αὐλῇ εἶναι Κυ-
ρίου. Πολλοὶ γὰρ ἐξῴσαν ἐ στήματι μὲν προσευχῆς, οὐκ εἰσὶ δὲ ἐν τῇ αὐλῇ διὰ τὴν τοῦ νοῦ περιφορὰν, ἔξ' τὸν
ἀφελυσμὸν τῆς διανοίας αὐτῶν, ὑπὸ τῆς ἐν ματαιότητι μερίμνης· ὁ δὲ θεοποιεῖν κοίτιαν, ἢ δόξαν, ἢ ἀργύριον,
ἢ ἄλλο τι, ὁ πᾶσι τῶν μᾶλλον πετίμηκεν, οὔτε προσκυνεῖ τῷ Κυρίῳ, οὔτε ἐν τῇ αὐλῇ ἐστὶ τῇ ἀγίᾳ, καὶ ἄλλοι
τῶν αἰσθητῶν συνάξεων εἶναι δοκῇ.

(2) Λέγει δὲ ὁ μέγας πάλιν Βασίλειος „Ἡ μὲν οὖν παρ' ἡμῖν φωνὴ ἁγία ἐστὶ πεπληγμένος· φωνὴ δὲ Κυρίου φωνή
ταῖς τοῖς ἡγεμονικῶν πρὸς τὴν τοῦ ἀδελφοῦ παραστάσει· ὡς ἀναλογίαν ἔχειν τὴν φαντασίαν
ταύτην πρὸς τὴν ἐν διείσοις γινομένην πολλῶν· ὥστε γὰρ οὐ πληττομένου τοῦ αἵματος λαμβάνομεν τινα ἐν ταῖς
καθ' ἑκαστὸν φαντασίαις ἡμάτων τινῶν ἔξ' ὁδογῶν μὴ μὲν, οὐδὲ διὰ τῆς ἀκοῆς δεχόμενοι τὴν φωνήν· ἀλλ' αὐτῆς ἐξ
καρδίας ἡμῶν τυπαθεῖσθαι· τοιαύτην τινὰ χρὴ νομίζειν ἔξ' τὴν παρὰ τοῦ Θεοῦ φωνὴν ἐγγίεσθαι τοῖς Πιστοῖς.

ἐλεήμων· καὶ ἄλλα ὅμοια· ἰδίωμα δὲ καὶ τοῦτο εἶναι τῆς Παλαιᾶς, τὸ νὰ μεταχειρίζεται γενικὰς κτητικὰς, ἀντὶ ἐπιθέτων.

„Κύριος ἐπὶ ὑδάτων πολλῶν.

Ὁ Κύριος, λέγει, ἐφάνη εἰς τὰ ὑδάτα τοῦ Ἰορδάνου, καὶ διὰ τῶν ὑδάτων ἐκείνων ἐφάνη καὶ εἰς ὅλα τὰ ὑδάτα· καὶ ἤγάσαν αὐτὰ διὰ μέσου τοῦ ἁγιασμοῦ τῶν ὑδάτων τοῦ Ἰορδάνου. (1)

4: „Φωνὴ Κυρίου ἐν ἰσχύϊ.

Φωνὴ τοῦ Κυρίου, λέγει, γίνεται εἰς ἐκείνον τὸν ἄνδρα, ὅπου εἶναι ἰσχυρὸς κατὰ τῶν παθῶν· ἡ ὅποια φωνὴ ἐδυναμίζει καὶ συμβουλεύει αὐτὸν ἐκεῖνα, ὅπου πρέπει νὰ κἀμνη. (2)

„Φωνὴ Κυρίου ἐν μεγαλοπρεπείᾳ.

Φωνὴ Κυρίου, λέγει, γίνεται εἰς τὸν μεγαλοπρεπεῖ ἄνδρα· δηλαδή εἰς τὸν καταφρονούντα μὲν τὰ γῆνα, φρονούντα δὲ τὰ οὐράνια· ὥς ὅπου, διὰ μὲν τῆς ἰσχύος, ὅπου εἶπεν ἀνωτέρω, δηλοῦται ὁ εἰς τὴν πρακτικὴν ἀρετὴν καταγιγνώσκων· διὰ δὲ τῆς μεγαλοπρεπείας, ὅπου λέγει ἐδῶ, δηλοῦται ὁ καταγιγνώσκων εἰς τὴν θεωρητικὴν. (3)

5: „Φωνὴ Κυρίου, συντρίβοντος κέδρους.

Τὸ δένδρον τῆς κέδρου, ποτὲ μὲν λαμβάνεται ἐπὶ καλοῦ, διὰ τὸ ἄσκητον καὶ διὰ τὸ αἰσχυρὸς καὶ τὸ εὐώδες· κατὰ τὸ ῥητὸν ἐκεῖνο τὴ λέγον „Δίκαιος ὡς φοῖνιξ ἀνθήσει, καὶ ὡς αἰ κέδρος ἡ ἐν τῷ λιβάνῳ πληθυνθήσεται.“ (Ψαλ. 134. 12.) ποτὲ δὲ λαμβάνεται ἐπὶ κακοῦ· διὰ τὸ ἄκαρπον καὶ δυσκολογύισον· κατὰ τὸ ῥητὸν ἐκεῖνο „Εἴδον τὸν ἄσβεστὸν υπερυψούμενον καὶ ἐπαιρόμενον ὡς τὰς κέδρους τοῦ λιβάνου.“ (Ψαλ. 135. 37.) ἐδῶ δὲ ὁ Δαβὶδ κέδρους ὀνομάζει τοὺς Δαίμονας, διὰ τὸ ὑψηλὸν καὶ ὑπερήφανον· ἐπειδὴ καὶ ἡ ὑπερηφάνεια κατεκρήμνισεν αὐτοὺς ἀπὸ τοὺς οὐρανοὺς· ἡ φωνὴ τοῦ Κυρίου, λέγει, γίνεται· πότε; ὅταν συντρίβῃ καὶ ταράττῃ τοὺς Δαίμονας· πρέπει γὰρ νὰ κίθεται ὑποσιγμῇ εἰς τὸ, Κυρίου· ἵνα νοηθῇ τὸ, γίνεται ἐξωθεν· οἷον „Φωνὴ Κυρίου γίνεται“· ἔπειτα νὰ ἀναγιγνώσκειται τὸ, συντρίβοντος κέδρους· τοῦτο δὲ τὸ ἴδιον σχῆμα ἐμεταχειρίσθη καὶ παρακάτω ὁ Ψαλμωδός. (4)

„Καὶ συντρίψει Κύριος τὰς κέδρους τοῦ λιβάνου.

Τὸ βουνὸν τοῦ λιβάνου εἶναι βουνὸν τῆς Παλαιστίνης ὑψηλὸν, μετὰ τὴν Ἰουδαίαν καὶ Φοινίκης εὐρισκόμενον, κέδρους πολλὰς τρέφον· τὸ ὁποῖον παλαιὰ ἦτον ἀφισπόμενον εἰς τοὺς νηοὺς τῶν εἰδωλῶν· διὰ τοῦτο ἐδῶ ὁ Δαβὶδ κέδρους λιβάνου ὀνομάζει τοὺς βωμοὺς τῶν εἰδωλῶν, τοὺς ἐν αὐτῇ εὐρισκόμενους, φανερώωντας τὰ περιεχόμενα ἐκ τοῦ περιέχοντος· ὀνομάζει δὲ κέδρους τοὺς εἰδωλικούς βωμοὺς· διὰ τὴν αὐτοὶ παρωμοίαν μὲ τὰς κέ-

- (1) Ὁ δὲ Ὁριγένης λέγει „Φωνὴ μὲν Κυρίου ἀπλῶς ἐπὶ ὑδάτων, αὐτὸς δὲ ὁ Κύριος ἐπὶ ὑδάτων πολλῶν· ἢ ὡς ἡ βροτὴ μείζων φωνῆς, οὕτως Θεοῦ φωνὴ μείζων παντὸς λόγου (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ.)
(2) Λέγει δὲ ὁ μέγας Βασίλειος „Ὁ ὅστις ἐν τῇ τροχῇ ἡ φωνὴ γίνεται, οὕτως ἐν ἰσχύϊ ἡ φωνὴ συνίσταται Κυρίου· ὁ γὰρ πάντα ἰσχυρὸς ἐν τῇ ἐνδυναμούντι αὐτὸν Χριστῷ, εἴτος ἀκούει τῶν ἐντολῶν Κυρίου ἢ ποιεῖ· φωνὴ οὖν Κυρίου οὐκ ἐν τῇ ἀσθενείᾳ ἢ ἐκκελυμένῃ ψυχῇ· ἀλλ' ἐν τῇ εὐνομίᾳ ἢ ἰσχυρῷ καταγεγραμμένῃ τῷ ἀγαθῷ.
(3) Ὁ δὲ μέγας Βασίλειος λέγει „Ἡ μεγαλοπρεπεία ἀρετῆς ἐκπρεπὲς μέγαλα πράττουσα· ὁ οὖν πρεπόντως ἀποδιδούς τὰς περὶ τῶν μεγάλων πράξεων ἐνεργείας, ὁ τοιοῦτος ἀκούει μεγαλοπρεπείας.
(4) Ὁ δὲ μέγας Βασίλειος Κέδρους συντρίβοντος ἐκεῖ, ἢ τοὺς ἐπὶ τοῖς φθαρτοῖς τοῦ κόσμου πράγμασιν ἐπηρειδομένους, διὰ τὴν ἀλαζονείαν ἢ τὴν τῆς δεινότητος ἐπαρσιν· οἵτινες ἢ κέδροι τοῦ λιβάνου ὀνομάζονται, διὰ τὸ ἐλλοτρίφ ὑψώματι ἐπαγάλλεσθαι.

κείδρους, τὸσον διὰ τὰς ὑψηλὰς κορυφάς, ὅσον καὶ διὰ τὸ δασύ καὶ ἄκαρπον· προφητεύει λοιπὸν ὁ Δαβὶδ τὴν τοῦ βουνοῦ τούτου κατάλυσιν καὶ συντριβὴν· καὶ διὰ τοῦτο αἰνιγματωδῶς φανερώνει καὶ διὰ τὴν συντριβὴν τῶν ἐν αὐτῷ εὕρισκομένων βωμῶν τῶν εἰδώλων.

6: „Καὶ λεπτυνεῖ αὐτὰς ὡς τὸν μόσχον τὸν λίβανον.

Καθὼς, λέγει, ὁ Θεὸς ἐλέπτυνε διὰ μέσου τοῦ Μωϋσέως, καὶ διεσκόρπισε τὸ ἐν Χωρὶβ κατασκευασθὲν ἀπὸ τοῦς Ἑβραίοις χωματὸν μοσχάρι: τοιοῦτοτρόπως ἔχει νὰ λεπτύνη καὶ τὰς κείδρους τοῦ λίβανου, καὶ τοὺς ἐν αὐτῷ βωμούς· ὡς λέγει ὁ Βασιλεὺς καὶ ὁ Κύριλλος· πρέπει δὲ νὰ βάλωμεν ὑπόστυμν ἐν τὸν μόσχον, καὶ ἔπειτα καθ' ἑαυτὸ νὰ ἀναγεννώσκωμεν, τὸν λίβανον· διὰ νὰ νοηθῇ, ὅτι ὁ Θεὸς θέλει λεπτύνη τὰς κείδρους: ἦτοι τὸν λίβανον ὅλον, καὶ ὅχι μερικόν.

„Καὶ ὁ ἡγαπημένος ὡς υἱὸς μονοκε.
„ρώτων.

Περὶ τοῦ Χριστοῦ εἶναι ὁ λόγος ἐδῶ· ἡγαπημένος γὰρ εἶναι ὁ Χριστός, ὡς μονογενής· ἐπεὶ γὰρ ὁ Πατὴρ αὐτὸν ὠνόμασεν εἰπὼν „Οὗτος ἐστὶν ὁ Υἱός μου ὁ ἀγαπητός (Μαθ. γ'. 17.) υἱὸς δὲ μονοκερώτων, διὰ τὸ ἀμαχὸν καὶ ἀνυπότακτον καὶ ἐλεύθερον· τοιοῦτον γὰρ ζῶον ἀκαταμάχητον καὶ ἐλεύθερον εἶναι ὁ μονόκερος· καθὼς φανερώνει ἡ εἰβλος τοῦ Ἰωβ „Βουλῆσεται δέ σοι μονόκερος δουλεύσαι, ἢ κοιμηθῆναι ἐπὶ φατνῆς σου; (Ἰωβ. 40. 15.) ἦτοι οὐδαμῶς· βλέπε δὲ ὁ ἀναγνώστης, πῶς, ὅταν μὲν ὁ Υἱὸς προσφέρῃ τὸν ἑαυτοῦ τοῦ θυ-

σίν εἰς τὸν Πατέρα διὰ τὰς ἀμαρτίας μας, τότε ἀμνὸς ἐνομάζεται καὶ πρόβατον· ὡς τὸ „Ἴδε ὁ ἀμνὸς τοῦ Θεοῦ· (Ἰω. α' 36.) καὶ τὸ „Ὡς πρόβατον ἐπὶ σφαγὴν ἤχθη (Ἠσ. νγ'. 7.) ὅταν δὲ χρειάζεται νὰ ἐκδικήσῃ καὶ νὰ καταβάλῃ τὴν τυραννίαν τοῦ Διαβόλου, τότε ἐνομάζεται υἱὸς μονοκερώτων· ἡμπορεῖ δὲ νὰ λέγεται ὁ Χριστὸς καὶ υἱὸς μονοκερώτων· ἐπειδὴ καὶ κατὰ τὴν θεότητα καὶ κατὰ τὴν ἀνθρωπότητα μονοειδῶς ἐγεννήθη· διὰ τὴν καθ' ὃ μὲν Θεὸς, ἐκ τοῦ Πατρὸς ἐγεννήθη χωρὶς Μητρός· καθ' ὃ δὲ ἀνθρώπος, ἐκ τῆς Μητρός ἐγεννήθη χωρὶς Πατρὸς· καὶ μ' ὅλον λοιπὸν, ὅπου αἱ κείδραι τοῦ λίβανου καὶ οἱ Δαίμονες ἐσυντρίβησαν καὶ ἐλεπτύνθησαν, πλὴν ὁ Χριστὸς ἀνίκητος εἶναι καὶ θέλει εἶναι· ἐπειδὴ καὶ πῦλαι Ἄδου οὐ κατισχύσουσι τῆς Ἐκκλησίας αὐτοῦ. (1)

7: „Φωνὴ Κυρίου, διακόπτοντος φλόγα
„πυρός.

Δείξει ἐδῶ τὸ γίνεσθαι· ἦγουν φωνὴ Κυρίου γίνεσθαι· προφητεύει δὲ μὲ τὸν λόγον τοῦτον ὁ Δαβὶδ, προηγουμένως μὲν, διὰ τὴν ἐν Βαβυλῶνι κάμινον τῶν τριῶν παιδῶν· ἡ ὁποία διακοπεῖται ὑπὸ θαύου Ἀγγέλου, ἐδέχθη πνεῦμα ὁρόσου διασπρίζον· ἐπομένως δὲ, καὶ διὰ τὰ καμίνια, ὅπου ἐδέχθησαν διαφόρους Μάρτυρας τοῦ Χριστοῦ· ἡμπορεῖ δὲ νὰ λέγεται τοῦτο κατὰ τὸν μέγαν Βασιλεῖον, καὶ διὰ τὴν ἀπόφασιν, ὅπου ἔχει νὰ κάμῃ ὁ Χριστὸς ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῆς κρίσεως· τότε γὰρ ἡ ἀπόφασις ἐκείνη ἔχει νὰ διακόψῃ, ἦτοι νὰ διαχωρίσῃ τὴν φλόγα τοῦ πυρός, καὶ τὴν μὲν φωτιστικὴν δύναμιν τῆς φλογός, ἔχει νὰ δώσῃ εἰς τοὺς δικαίους, τὴν δὲ καυστικὴν καὶ κολαστικὴν αὐτῆς δύναμιν, ἔχει νὰ δώσῃ εἰς τοὺς ἀμαρτωλοὺς. (2)

8: „Φω-

(1) Κατὰ δὲ τὸν μέγαν Ἀθανάσιον „Ὁ ἡγαπημένος τῶν Ἀποστόλων χορὸς, ἡδὲ ἐστὶ μονοκερώτων· μονοκέρωτες δὲ εἶναι οἱ ἄγιοι Προφῆται καὶ Πατριάρχαι· ὃν φοι εἰ Ἀπόστολοι, διὰ τὸ ἐπὶ μόνῳ Θεῷ τὸ κέρας καὶ τὴν ἰσχύον ἔχειν· ὁ δὲ Θεοδόκιμος λέγει, ὅτι κατὰ τὴν ἰσορίαν τὴν ἐπὶ τοῦ Ἑξεκίου, Ἀσσυριοὶ μὲν, ὡς κείδραι συντριβίσονται· ἐδὲ ἡγαπημένος λαὸς τῶν Ἰουδαίων, ἀμαχος ἐστὶ τὴν δύναμιν ὡς μονόκερος.

(2) Λέγει δὲ καὶ ὁ Θεοδόκιμος ἡ Παρθεὶς γὰρ τοῦ παναγίου Πνεύματος τὴν χάριν ὑποδαξάμενος ὁ τῶν ἱερῶν Ἀ-

„Καὶ ἐν τῇ ναφῇ αὐτοῦ πᾶς τις λέγει
„δόξαν.

Κάθε ἕνας, λέγει, ὅπου ἐπίστευσεν εἰς
τὸν Χριστὸν, θέλει δώσει δόξαν εἰς τὸν ναὸν τοῦ
Θεοῦ, τὸν εὐρισκόμενον εἰς κάθε τόπον· καὶ ὅχι
μόνοι οἱ Ἰουδαῖοι, οὐδὲ εἰς μόνον τὸν ἐν Ἱερο-
σολύμοις ναόν· λέγει δὲ δόξαν κάθε πιστὸς· ἤγουν
ψάλλει ὕμνους εἰς τὸν Κύριον, εὐχαριστῶν αὐτὸν,
ὡς λυτρωτὴν καὶ σωτῆρά του· τότε δὲ λέγει τὸν
τοιοῦτον ὕμνον, ὅταν ὁ καιρὸς τὸ καλῇ· (1)

10: „Κύριος τὸν κατακλυσμὸν κατοικιεῖ.

Κατακλυσμὸν ἐννοεῖ ἐδῶ τὰ ἔθνη, ὅπου
κατεκλύσθησαν ἀπὸ τὴν πλυμμύραν τῶν παθῶν·
αὐτὰ λοιπὸν, λέγει, τὰ ἔθνη, θέλει κατοικήσει
ὁ Χριστὸς εἰς τὰς χώρας· ἤγουν εἰς τὰς Ἐκκλησίας
του· ἡ κατακλυσμὸν νόησον τὸ θεῖον βάπτισμα,
κατὰ τὸν μέγαν Βασιλεῖον, τὸ ὅποιον κατακλύζει·
ἔγουν καταποντίζεται τὰς ἀμαρτίας· τοῦτο δὲ τὸ
ἅπτισμα, θέλει ἐνοικήσει ὁ Χριστὸς εἰς τὰς Ἐκκλη-
σίας του.

„Καὶ καθεῖται Κύριος Βασιλεὺς εἰς
„τὸν αἰῶνα.

Βασιλεὺς τῶν πιστῶν τῶν καθαρισθέντων διὰ
τοῦ βαπτίσματος, εἶναι ὁ Χριστὸς καθὼς αὐτὸς εἶ-
πεν „Ἐδόθη μοι πᾶσα ἐξουσία ἐν οὐρανῷ καὶ ἐπὶ
γῆς (Ματθ΄. κη΄. 18.) καθιεῖται δὲ, ἀντὶ τοῦ θέ-
λει μανεῖ πάντοτε βασιλεὺς· τὸ καθίεσθαι γάρ,
τὸ ἐδρῆαι δηλοῖ καὶ ἀμετακίνητον. (2)

11: „Κύριος ἰσχὺν τῇ λαῷ αὐτοῦ δώσει.

Ὁ Χριστὸς, λέγει, θέλει δώσει εἰς τὸν λα-
ὸν τῶν Χριστιανῶν, ὅπου πολεμεῖται ἀπὸ τυ-
ράννους καὶ Δαίμονας καὶ πάθη· αὐτὸς λέγω,
θέλει δώσει εἰς αὐτὸν δύναμιν, διὰ νὰ νικᾷ αὐ-
τοὺς ὅλους.

„Κύριος εὐλογήσει τὸν λαὸν αὐτοῦ
„ἐν εἰρηνῇ.

Ὅταν μὲν πολεμῇται, λέγει, ὁ λαὸς τοῦ
Χριστοῦ ἀπὸ τοὺς ἐχθροὺς, θέλει ἐνδυναμώσει αὐ-
τὸν ὁ Χριστὸς, διὰ νὰ τοὺς νικήσῃ κατὰ τὸν Θεο-
δώριτον· ὅταν δὲ εὐρίσκειται εἰς καρὸν εἰρήνης, θέλει
εὐλογῆσαι αὐτὸν· ἥτοι θέλει τὸν ἀξιώσει τῆς χά-
ριτός του, διὰ μέσου τοῦ ἀγίου τοῦ Πνεύματος, ἡ
εὐλογῆσαι εἶπεν, ἀντὶ τοῦ θέλει ἐπαινεῖσαι αὐτὸν·
ἐπειδὴ καὶ αὐτὸς εὐχαρισετὶ τὸν Χριστὸν ὡς σωτῆ-
ρά του.

ΨΑΛ.

γὰρ ἔοι δρυμῶνες ἢ οἱ δρυμοί· οὐκ ἐκκόπτειν εὐχάριτες οἱ ἄριστοι γυμνοῖναι, ἔτι τὴν ὑπὸ αὐτῶν νεμομένην (ἴσως σκε-
πομένην) γυμνοῦντες γῆν, τὰ κάριμα φυτεύουσι δένδρα, ἔτι τὰ ἐδάδιμα καταβάλλουσι σπέρματα· τοῦτο δε-
δάρασι ἔοι τῆς οἰκουμένης γεωργοί, προσήζα γὰρ ἀνασπᾶσαντες τὰ τῶν ἐδάδων τεμένη, τὰς θείας ἀντ' ἐκείνων
ἐκκλησίας ἐφύτευσαν· διὰ τοῦτο ἐν τῇ ναφῇ αὐτοῦ πᾶς τις λέγει δόξαν.

(1) Προσθέτει δὲ ὁ μέγας Βασιλεὺς „Ἀκουέτωσαν ἡ ἐντραπήτωσαν οἱ ἐν τῇ ναφῇ τοῦ Θεοῦ ἄψυχα γλωσσά-
γοῦντες, ἡ ἀνοφελῶς εἰσιόντες· εἶθε δὲ ἀνοφελῶς ἡ μὴ ἐπιβλαβῶς· ὁ ἐν τῇ ναφῇ τοῦ Θεοῦ γενόμενος, οὐ κακί-
λογίαν, οὐ ματαιότητα, οὐκ αἰσχρῶν πραγμάτων γέμοντα ῥήματα ἀπαγγέλλει· ἀλλ' ἐν τῇ ναφῇ αὐτοῦ πᾶς τις
λέγει δόξαν· ἐξήκασι γὰρ οἱ ἀπογραφόμενοι τὰ ῥήματα ἄγιοι ἄγγελοι· πάρεσιν ὁ Κύριος τὰς διαθέσεις τῶν εἰ-
σιόντων ἐπισκοπῶν· ἡ προσευχὴ ἐκάστου πεφανέρωται Θεῷ· τίς ἐκ διαθέσεως, τίς ἐπισημόνως ἐπιζητεῖ τὰ ἐπεν-
ταῖα· τίς ἀφωσιωμένως ἀκριβῶς τοῖς χεῖλεσι φθέγγεται, ἡ δὲ καρδιά αὐτοῦ πόρῳ ἀπέχει ἀπὸ τοῦ Θεοῦ· ἡ Κτί-
σις πᾶσα ἢ τε σιωπῶσα ἢ φθεγγόμενη, ἢ τε ὑπερκόσμιος, ἢ τε περίγειος δοξάζει τὸν Κτίσαντα· ἄνθρωποι δὲ
ἐλθεῖνοι, καταλιπόντες τοὺς οἴκους ἔτι τὸν ναὸν συνδραμόντες, ὡς δὴ τι ἑαυτοὺς ἀφελήσαντες, οὐχ ὑπὲρ τὰς
ἀκούας λόγους Θεοῦ· οὐ λαμβάνουσιν αἰσθῆσιν τῆς ἑαυτῶν φύσεως· οὐ λυπεῖνται προληφθέντες ὑπὸ τῆς ἀμαρτίας·
οὐ λυποῦνται εἰς μνήμην τῶν ἀμαρτιῶν ἀρικνεύμενοι· οὐ τρέμουσι τὴν κρίσιν, ἀλλὰ μειδιῶντες, ἔτι τὰς δεξιὰς ἁλ-
λήλαις ἐμβάλλοντες, τόπον μακρολογίας, τὸν οἶκον ποιοῦνται τῆς προσευχῆς, παρακούοντες τοῦ Ψαλμοῦ διωμαρ-
τυρομένου ἔτι λέγοντες, ὅτι ἐν τῇ ναφῇ Θεοῦ πᾶς τις λέγει δόξαν· οὐ δὲ οὐ μόνον οὐ λέγεις, ἀλλὰ ἔτι ἐν ἑμὲ
δὸν γίνῃ, ἐπιστρέφων πρὸς ἑαυτὸν, ἔτι τῇ ἰδίᾳ δορυφῷ ὑπερηχῶν τὴν διδασκαλίαν τοῦ Πνεύματος.

(2) Λέγει δὲ ὁ Βασιλεὺς „Τῇ λαμπρῇ ψυχῇ ἀπὸ κατακλυσμοῦ τοῦ Βαπτίσματος, ἐνδυνάμεις ὁ Θεὸς, εἰσὶν ἐν
τῷ ναφῇ αὐτοῦ ἀπεργάζεται.

ΨΑΛΜΟΣ ΚΘ'.

„Ψαλμός ψδῆς Ἐγκαινισμοῦ τοῦ οἴκου Δαβίδ.

Τί μὲν σημαίνει Ψαλμός ψδῆς, εἶπομεν ἐν τῷ προοιμίῳ ἐν Κεφαλ'. Θ'. περὶ δὲ τῆς λοιπῆς περιγραφῆς τοῦ παρόντος Ψαλμοῦ, διάφοροι λόγοι λέγονται· μερικοὶ γὰρ λέγουν, ὅτι ὁ μέγας Ἀθανάσιος, ὅτι οἶκος μὲν ὠνομάσθη ἐδῶ ἡ ψυχὴ τοῦ Δαβίδ· ἐπειδὴ καὶ ἔγνω κατοικητήριον τοῦ προφητικοῦ χαρίσματος τοῦ ἁγίου Πνεύματος· ἔγκαινισμός δὲ ὠνομάσθη ἡ τῆς ψυχῆς αὐτοῦ ἀνακαίνισις, ὅταν μετὰ τὴν μοιχείαν τῆς Βηρτοβεῆ, καὶ τὸν φόνον τοῦ Οὐρίου μετανοήσας θερμῶς, ἀξιώθη πάλιν νὰ λαβῇ τὸ προφητικὸν χάρισμα, καὶ νὰ προφητεύῃ καθὼς τὸ πρότερον· ὡς ἐρμηνεύει ὁ ῥηθὲς μέγας Ἀθανάσιος· ἄλλοι δὲ λέγουν, οἶκον μὲν, τὴν Ἐκκλησίαν τῶν Χριστιανῶν· ἔγκαινισμὸν δὲ, τὴν ἀνακαίνισιν τῆς Ἐκκλησίας τὴν γινομένην διὰ τοῦ ἁγίου Βαπτίσματος· ἄλλοι δὲ ἔγκαινισμὸν ὠνόμαζαν τὴν ἐορτὴν, ὅπου ἐορταζεν ὁ Ἐξέκλις μετὰ τὸν φόνον τῶν Ἀσσυρίων ἐν τῇ ναφῇ τοῦ Κυρίου· ἥτις διὰ τὸ μεγαλεῖον παρωμοιάζε μετὰ τὰ ἔγκαινία τοῦ ναοῦ· (1) ὥς ὅπου ὁ Ψαλμός οὗτος, ἐπιγραφόμενος Ψαλμός ψδῆς τοῦ ἔγκαινισμοῦ τοῦ οἴκου, προφητεύει, πείρει λέγει καὶ ὕμνοι ἦτον πρέπον νὰ ψάλλωνται εἴτε ἀπὸ τὸν Δαβίδ, εἴτε ἀπὸ τὴν Ἐκκλησίαν, εἴτε ἀπὸ τὸν Ἐξέκλιον· εἰς καθὲν ἕνα γὰρ ἀπὸ αὐτοῦς, ἡμπορεῖ νὰ προσαρμωσθῇ ὁ Ψαλμός οὗτος· τὸ δὲ ὄνομα Δαβίδ, πρέπει νὰ ἀναγιγνώσκηται μόνον καὶ καθ' ἑαυτὸ, χωρὶς τὸ, οἴκου· ὅπερ δηλοῖ τὸν ποιητὴν τοῦ Ψαλμοῦ.

1: „Ὁ ψάσω σε Κύριε, ὅτι ὑπέλαβές με.

Πῶς δύναται ὁ ταπεινὸς ἄνθρωπος νὰ ὑψώσῃ τὸν ὑψηλὸν Κύριον; ὅχι μὲ ἄλλον τρόπον βέβαια, πᾶρεξ ὁμολογώντας αὐτὸν ὑψηλόν, κατὰ τὸν μέγαν Βασιλεῖον· ἐκτὶ γὰρ καὶ μεγαλύνει ὁ ἄν-

θρωπος τὸν Θεόν· ἐπειδὴ φρονεῖ καὶ δογματίζει αὐτὸν μέγιστον· καθὼς ἐκ τοῦ ἐναντίου ταπεινῶν καὶ μικρύνει τὸν Θεὸν ἐλπίος, ὅπου νοεῖ καὶ ὁμιλεῖ περὶ Θεοῦ ταπεινὰ καὶ μικροκρεπῆ νοήματα καὶ λόγια· ὑπέλαβες δὲ εἶπεν, ἀντὶ τοῦ, ἐσῆκωσας καὶ ἀνεκούφισας ἐμένα, ὅπου ἤμουν καταπεσμένος ἀπὸ τῆς ἀμαρτίας, μὲ τὸ νὰ ἐβχλες ὑ-

πο·

(1) Ὁ δὲ μέγας Βασιλεὺς λέγει, ὅτι ὁ Ψαλμός οὗτος προφητεύει τὸν ἔγκαινισμὸν τοῦ ναοῦ τοῦ ὑπὸ τοῦ Σολομῶντος οἰκοδομηθέντος· λέγει δὲ καὶ ὁ Θεολόγος Γρηγόριος „Τὴν τὴν ἔγκλειον οὖν ἡμέραν τοῦτον ἔδει τὸν Ψαλμόν, οἴκου τινὰ ἔγκαινισμὸν ὠνομάζων, ὅστις ἐστὶν ἡμεῖς, οἱ Θεοῦ ναὸς εἶναι τε καὶ ἀκούειν ἡξιοῦμενοι καὶ γίνεσθαι· ἔφη δὲ καὶ ὁ Θεοδόσιος „Ἐγκαινισμὸν οἴκου καλεῖ, τὴν τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως νεουργίαν, ἣν ὁ Δεσπότης Χριστὸς ἐπέτελεσε τὸν ὑπὲρ ἡμῶν καταδεχόμενος θάνατον, καὶ καταλύσας τὸν θάνατον, καὶ τῆς Ἀναστάσεως ἡμῖν δεδωκὸς τὰς ἐλπίδας· καὶ τῷ μὲν Ἐξέκλιῳ ὁ Ψαλμός κατὰ τύπον ἀρμόττει, πάσῃ δὲ τῇ φύσει τῶν ἀνθρώπων κατ' αὐτὴν τὴν ἀλήθειαν· ὥσπερ γὰρ ἐκεῖνος ὑψηλὸν δεχόμενος φρόνημα· τούτο γὰρ ἡ τῷ Παραλειπομένῳ ἐδίδεξεν ἱστορίαν (Β'. Παρ. 18. 28.) τοῦ θανάτου τὴν ψῆφον ἐδέξατο· καὶ τὴν δὲ θείαν τετύχηκε τῆς ζωῆς· οὕτως Ἀδάμ ὁ Πρωτόπρωτος Θεὸς ἔ-

ποκάτω μου τὴν χεῖρα τῆς βοηθείας σου. (1)

„Καὶ οὐκ εὐφράνας τοὺς ἐχθρούς μου
„ἐπ' ἐμέ .

Ἐὰν νοῆται τὸ ῥητὸν τοῦτο διὰ τὸν Δα-
βὶδ , φανερόναι , πῶς δὲν εὐφράνεν ὁ Θεὸς τοὺς
ἐχθροὺς τοῦ Δαβὶδ , εἰς τοὺς ὁποίους , ἐφοβήσα-
μέν διὰ τοῦ Προφήτου Νάθαν , νὰ δώσῃ τὴν βα-
σιλείαν τοῦ Δαβὶδ , δὲν ἔδωκε δέ . ἐὰν δὲ νοῆ-
ται διὰ τὴν Ἑκκλησίαν , ἐχθροὺς λέγει τοὺς Δαί-
μονας . ἐὰν δὲ διὰ τὸν Ἑζεκίαν , ἐχθροὺς λέγει
τοὺς Ἀσσυρίους . τοὺτους δὲ τοὺς ἐχθροὺς , λέ-
γει , δὲν εὐφράνας Κύριε : ἤγουν δὲν ἔδωκας εἰς
αὐτοὺς νὰ εὐφρανθῶν κατ' ἐπ' ἀνῶμου . (2)

2: „Κύριε ὁ Θεός μου, ἐκέκραξα πρὸς σέ
„καὶ ἰάσω με.

Ἰάτρουσάς με Κύριε , λέγει , ὅχι εἰς πο-
λὺν καιρὸν μετὰ τὴν ἁμαρτίαν . διότι ὁ μὲν Δα-
βὶδ εἰπὼν . „ Ἠμάρτηκα τῷ Κυρίῳ μου . ἤκου-
σεν εὐθὺς ἀπὸ τοῦ Νάθαν , ὅτι „ Ὁ Κύριος ἀφείλε
τὸ ἁμαρτήμα σου . ἡ δὲ Ἑκκλησία πάλιν ἐπικαλου-
μένη τὸν Θεὸν ἐν τῷ καιρῷ τοῦ ἁγίου Βαπτί-
σματος , εὐθὺς καθαρίζεται ἀπὸ τὰς πληγὰς τῆς ἁ-

μαρτίας . ὁ δὲ Ἑζεκίας σάκκον ἐνδύσας , καὶ πα-
ρακαλέσας τὸν Θεὸν , ὁ γλῆφρα ἱατρεύθη ἀπὸ τὴν
πληγὴν τῆς πολιορκίας τῶν Ἀσσυρίων , ἡ καὶ ἀ-
πὸ τὴν θανατηφόρον ἀσθένειάν του . (3)

3: „Κύριε , ἀνήγαγες ἐξ Ἀδου τὴν ψυ-
„χήν μου .

Ἐὰν τὸ ῥητὸν τοῦτο νοῆται διὰ τὸν Δα-
βὶδ καὶ τὴν Ἑκκλησίαν , ἡλευθέρωσεν ὁ Θεὸς τὴν
ψυχὴν τοῦ Δαβὶδ καὶ τῶν πιστῶν , ἀπὸ τοῦ σκό-
τος τῆς ἁμαρτίας . ἡ λέγει τοῦτο καὶ διὰ τὴν κα-
τάλυσιν καὶ συντριβὴν τοῦ Ἀδου , καὶ τὴν ἐκ
τοῦ Ἀδου ἐλευθερίαν τῶν ψυχῶν , ἣν ὁ Χριστὸς ἐ-
ποίησε , κατὰ τὸν Κύριλλον . ἐὰν δὲ νοῆται διὰ
τὸν Ἑζεκίαν , δηλοῖ ὁ λόγος , ὅτι ἡλευθέρωσεν
αὐτὸν ὁ Θεὸς ἀπὸ τοῦ σκότος τῆς σκλαβίας , ἡ
ὅποια σκότωσιν λύτης εἰς τὴν ψυχὴν προξενεῖ .

„Ἐσωσός με ἀπὸ τῶν καταβαινόντων
„εἰς λακκόν .

Ἐκεῖνο ὅπου εἶπεν ἀνωτέρω , λέγει καὶ τῷ-
ρα ἔδω ὁ Δαβὶδ . συνήθεια γὰρ εἶναι εἰς τοὺς εὐχαρι-
στούντας , νὰ ποιήσουσι τὴν διήγησιν τῆς εὐχαρι-
στίας , καὶ διὰ νὰ φανερώσουν μὲ τοῦτο περισσό-
τε-

σεσθαι προσδοκίας , καὶ μέγα κατὰ τοῦ πεποιήματος φρονήσας , παρεδόθη μὲν θανάτῳ τῇ δὲ θεῇ φιλανθρωπίᾳ τῆς
ἀναστάσεως ἔτυχεν . ὁ δὲ Νύσσης φησὶν „ Ἡ τὸ ἐξόδιον ἔχουσα τῆς σκηνῆς ἐπιγραφή , καὶ πάλιν ἡ ὑπὲρ τοῦ ἐγκαι-
νισμού οἴκου Δαβὶδ , γειτνιωσὶν ἀλλήλαις κατὰ τὴν θέσιν τε καὶ τὴν ἐκτίσιν . ἐὰν γὰρ μὴ τῆς ἀληθινῆς σκηνῆς ἐ-
ξέλθομεν , ὁ ἀληθινὸς ἡμῶν οἶκος οὐκ ἐγκαινίζεται οὐκοῦν εἰ μέλλοιμεν οἰκηθῆναι τοῦ Θεοῦ ποιεῖν τὴν εὐ-
χὴν ἐξελθεῖν προσήκει τῆς σαρκώδους ψυχῆς οὐ γὰρ ἐστὶν ἄλλος ἐγκαινισθῆναι τὸν οἶκον ἡμῶν ἢ τὸ ἀνα-
καινίζοντος ἡμεῖς διὰ τῆς ἑαυτοῦ ἐνοικήσεως , εἰ μὴ τὸ ἐξόδιον τῆς σκηνῆς διὰ τῆς τοῦ σωματικῆς βίου ἀλλοτριώ-
σεως κατορθωθεῖν .

(1) Κατὰ γὰρ τὸν μέγαν Βασίλειον „ Τοῦτο ἐστὶ τὸ ὑπέλαβες με : τουτέστιν ἐπανήγαγές με ἀπὸ τῆς εἰς τὰ κάτω
φοβῆς , μετεώρισάς με . οἶονε παιῖδα τινὰ ἀπείρους ἔχοντα πρὸς τὸ νύχθαι , τῇ χειρὶ τις ὑπολαβὼν , μετεωρίστε-
ρον ἀγει τοῦ βδάτος .

(2) Λέγει δὲ ὁ θεῖος Βασίλειος „ Πλὴν οὐχ αἱ θλίψεις δοκιμασίας εἰσὲν πρὸς ἀγάπην τοῖς ἁγίοις , εὐφροσύνην
τοῖς ἐχθροῖς ἡμῶν τοῖς ἀσπράτοις προξενούσιν . ἀλλ' ὅταν ἀπαγορεύσωμεν θλιβόμενοι , καὶ σενοχαρῶμεν ἡμῶν οἱ
λογισμοὶ , ἀπειρηκέντων ἡμῶν πρὸς τὸ πικρὸν τῶν κακώσεων , τότε εὐφραίνεται καὶ χροστεῖται καὶ ἐπικαίεται .

(3) Ἐφ' ἧ δὲ ὁ μέγας Βασίλειος „ Μακάριος ὁ τὴν ἐν τῷ βάθει αὐτοῦ πληγὴν γνωρίζων , ὅσοι δύνασθαι τῇ ἱατρικῇ
προσιέναι καὶ λέγειν . ἴασαι τὴν ψυχὴν μου ὅτι ἡμαρτήσαί σοι ἐν δὲ αὐτῷ δὲ ἡ φωνὴ , Κύριε ὁ Θεός μου , καὶ
πρὸς αὐτὴν τὴν προφητικὴν κατασάει . οὐ πάντες δὲ ὁ Θεός , ἀλλὰ τῶν οἰκειωθέντων αὐτῷ διὰ τῆς ἀγάπης . ὁ Θεός
γὰρ Ἀβραάμ , καὶ Θεός Ἰσαὰκ καὶ Θεός Ἰακώβ . εἰδὲ πάντων ἡν Θεός , οὐκ ἂν ἐκείνους ὡς ἐξείρισεν τοῦτο πρὸς
μαρτυρεῖται .

τερον τὴν εὐγνώμονά των διαθήσειν· λάκκον δὲ νοή-
σεις· τὸν ἀνελευθέρωτον κίνδυνον· τοιοῦτος γὰρ εἶ-
ναι ὁ βαθὺς λάκκος· ἢ λάκκον νοήσεις τὸν τάρον,
ἢ τὸν Ἀδὴν· ἐπειδὴ καὶ ὁ τάφος καὶ ὁ Ἀδης εἰς τὸ
βάθος τῆς γῆς εἶναι, καὶ δὲν δύναται τις νὰ ἐ-
λευθερωθῇ ἀπὸ αὐτὰ μόνος του· μὲ ἐλύτρωσας, λέ-
γει, ἀπὸ τοὺς καταβαίνοντας εἰς τὸν κίνδυνον
Κύριε· καὶ ἐὰν μὲν τὸ ρητὸν νοῆται διὰ τὸν Δα-
βιδ καὶ τὴν Ἐκκλησίαν, λάκκος εἶναι ὁ ψυχικὸς
κίνδυνος· ἐὰν δὲ νοῆται διὰ τὸν Ἑζεκιάν, λάκκος
εἶναι ὁ σωματικὸς κίνδυνος· πρέπει δὲ νὰ ἡξεύρωμεν,
ὅτι ὅλα τὰ ἀκόλουθα ρητὰ δὲν ἀρμόζουσιν εἰς τὸν
Δαβιδ καὶ εἰς τὸν Ἑζεκιάν· ἀλλὰ μόνον μερι-
κὰ· ἐπειδὴ τοιαῦτα εἶναι ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον τὰ
λόγια τῶν Προφητῶν, τὸ νὰ μὴν ἀρμόζωσι δη-
λαδὴ ὅλα κατὰ σειρὰν εἰς ἓνα πρόσωπον· ἀλλὰ
ἄλλα μὲν νὰ ἀρμόζωσιν εἰς ἓνα, ἄλλα δὲ, εἰς
ἄλλο.

4. „Ψάλατε τῷ Κυρίῳ οἱ ὅσοι αὐτοῦ.

Ψάλατε, λέγει, εἰς τὸν Κύριον οἱ ὅσοι-
αι· ἤτοι οἱ δίκαιοι αὐτοῦ, οἱ ἐνάρετοι· διὰ τί
ὅσοι δὲν εἶναι τοιοῦτοι δίκαιοι καὶ ἐνάρετοι, αὐτὰ
ἀγκυλὰ καὶ νὰ ψάλλωσιν ἱκισθητῶς, ὅμως τῇ ἀλη-
θείᾳ δὲν ψάλλουσιν· ἐπειδὴ οὐδὲν δένδρον σκπρὸν
καρποὺς καλοὺς ποιεῖ, ὡς εἶπεν ὁ Κύριος (Μα-
τθ. ζ'. 18.) οὐδὲ καρδίᾳ θανατηφόρος καὶ ἀ-
μαρτωλὴ, δύναται νὰ προφέρῃ ῥήματα ζωῆς καὶ
ἀρετῆς· ὅθεν εἶπεν καὶ ὁ Σειράχ „Οὐχ ὠραί-

ος αἶνος ἐν σόματι ἀμαρτωλοῦ. (Σαρ. ιε'.
9.) (1)

„Ἐξομολογεῖσθε τῇ μνήμῃ τῆς ἀγι-
ωσύνης αὐτοῦ.

Εὐχαρισεῖτε, λέγει, εἰς τὴν ἐνθύμησιν
τῆς ἀγιότητος τοῦ Θεοῦ· διὰ τί αὐτὴ ἐνθυμήθη
ἡμᾶς, ὅτινες εἰμεθα ἀλησμονημένοι διὰ τὰς ἀ-
καθαρσίας καὶ ἀμαρτίας μας.

5. Ὅτι ὁργὴν ἐν τῷ θυμῷ αὐτοῦ, καὶ ζωὴ ἐν τῷ θελήματι αὐτοῦ.

Ὅργην Θεοῦ ὀνομάζει ἐδῶ τὴν τιμωρίαν
καὶ κόλασιν· θυμὸν δὲ, τὴν ἀγανάκτησιν (2)
τοιοῦτον δὲ εἶναι τὸ νόημα· ὅτι εἰς μὲν τὴν ἀ-
γανάκτησιν τοῦ Θεοῦ, εὐρίσκεται τιμωρία καὶ
κόλασις· εἰς δὲ τὸ θελήματι, εὐρίσκεται ζωὴ·
ἤτοι ὅταν ὁ Θεὸς ἀγανακτῇ, παιδεύει καὶ τιμωρεῖ
ὡς δίκαιος· θελεῖ δὲ πάντοτε νὰ ἐλεῇ καὶ νὰ ἐλευ-
γετῇ ὡς ἐλεήμων καὶ ἀγαθός· ὥστε ἡ μὲν τιμωρία
γίνεται ἀπὸ τὸν Θεὸν μὲ περίσσειαν ἀνθελήτων·
ἡ τις καὶ ἐπόμενον θέλημα Θεοῦ λέγεται· ἡ δὲ εὐερ-
γεία, γίνεται ἀπὸ τὸν Θεὸν μὲ φυσικὴν θέλησιν, ἡ τις
καὶ προηγούμενον θέλημα Θεοῦ ὀνομάζεται· λέγει
γὰρ διὰ τοῦ Ἰεζεκιήλ· „Οὐ θελήσει θέλω τὸν θά-
νατον τοῦ ἀμαρτωλοῦ, ὡς τὸ ἐπιστρέψαι καὶ ζῆν
αὐτόν· (Ἰεζ. λγ'. 11.) βάλλει δὲ ἡ Γρη-
γορη

(1) Ὅθεν εἶπεν ὁ μέγας Βασίλειος „Οὐκ εἴ τις τῷ σώματι προφέρει τὰ τοῦ Ψαλμοῦ ῥήματα, εὖτος φάλλει τῷ
Κυρίῳ· ἀλλ' ὅσοι ἀπὸ καρδίας καθαρῆς ἀναπέμπουσιν τὰς ψαλμωδίας· ἢ ὅσοι εἰσὶν ὅσοι, σφύζοντες τὴν πρὸς Θεὸν
δικαιοσύνην, οὗτοι δύναται φάλλειν τῷ Θεῷ... καθάρατε οὖν τὰς καρδίας ἵνα καρποφορήτε τῷ Πνεύματι,
ἢ συνήθητε ὅσοι γενόμενοι, φάλλειν συνετῶς τῷ Κυρίῳ.

(2) Ὁ δὲ μέγας Βασίλειος λέγει „Θυμὸς ἐστίν, ἡ κρίσις τοῦ ἐπαχθῆναι τὰ δε τινὰ σκυθρωπὰ τῷ ἄλλῳ· ὁργὴ δὲ,
ὁ πόθος ἢ δὴ ἢ κόλασις· ἀπὸ παρδείγματος δὲ σαφέστερον, ὃ λέγω γενήσεται· σημειωσάμενος ὁ λατὸς τὸ φλεγ-
ματικὸν μέρος ἢ σπυλὸν, ἐγκρίνει τὴν τομὴν ἀναγκαίαν εἶναι τῇ κμάοντι· τοῦτο θυμὸν ὀνομάζει ἡ Γραφή· με-
τὰ δὲ τὴν ἐπὶ τῇ βοηθήματι κρίσιν τοῦ λατοῦ, ἐπακολουθεῖ λοιπὸν ἡ ἐνέργεια εἰς ἔργον ἀγούσα τὰ κριθέντα· ἢ
διδασκαλὸς ὁ τέμνων, ὁ δύνων ἐμποιῶν τῷ διακοπτομένῳ· τοῦτο ὁργὴ Θεοῦ διόμασαι· λέγει δὲ ἢ ὁ Θεοδώριτος
„Τὴν ὁργὴν ἀπένειμε τῷ θυμῷ· ὁργὴν γὰρ τὴν παιδείαν καλεῖ, τὴν δὲ ζωὴν τῷ θελήματι· τοῦτο γάρτοι βούλε-
ται, οὐκ ἐκεῖνα· ἐκεῖνο γὰρ ἡμεῖς ἐπισπώμεθα· ὁ γὰρ Θεὸς φησὶ θάνατον οὐκ ἐποίησεν, οὐδὲ τέρπεται ἐπ' ἀ-
πωλείᾳ ζώντων· ἔκτισε γὰρ εἰς τὸ εἶναι τὰ πάντα, ἢ σωτήριαι αἱ γενέσεις τοῦ Κόσμου (Σοφ. α'. 13.) εἶπε
δὲ ἢ ὁ Θεολόγος Γρηγόριος „Εγὼ φησὶ παραδέδωκά σε, ἢ ἐγὼ βοηθήσω σοι· ἐν θυμῷ μικρῷ ἐπάταξά σε, ἢ
ἐν ἐλέῳ αἰωνίῳ δεξάξω σε· μεῖζον τὸ μέτρον τῆς φιλανθρωπίας ὑπὲρ τὸ μέτρον τῆς παιδαγωγίας.

φῆ τὰ λυπηρὰ προτύτερα ἀπὸ τὰ χαροποιὰ · ἐπειὴ τὰ χαροποιὰ , ἡδύτερα καὶ γλυκύτερα φαίνονται , ὅταν ἀκολουθοῦν ὕστερα ἀπὸ τὰ λυπηρὰ · κατὰ τὸ , „ Ἐγὼ ἀποκτενῶ καὶ ζῆν ποιήσω · κατὰξω καὶ γὰρ ἴσσομαι . (Δευτ . λβ . 39 .)

„ Τὸ ἑσπέρας αὐλισθήσεται κλαυθμός,
„ καὶ εἰς τὸ πρωὶ ἀγαλλίασις .

Τοῦτο θέλει νὰ φανερῶσιν ὁ Δαβὶδ μὲ τὰ λόγια ταῦτα , ὅτι ἡ μετάνοια ταχεῖαν καὶ ὀγλήωρον προξενεῖ τὴν συγχώρησιν τῆς ἁμαρτίας · διὰ τὴν ἐκείνου ὅπου κλαύσει τὸ ἑσπέρας , τὸ πρωὶ θέλει ἀγαλλιάσει , παρηγορούμενος μὲ τὴν παρηγορίαν καὶ χάριν τοῦ ἁγίου Πνεύματος · εἶναι δὲ τὸ ῥητὸν τοῦτο , καὶ προφητεία διὰ τοὺς Ἀποστόλους τοῦ Κυρίου, κατὰ τὸν μέγαν Βασίλειον καὶ τὸν Θεοδώριτον · οἱ ὅποιοι ἐκλαίον μὲν τὸ ἑσπέρας τοῦ Σαββάτου, μετὰ τὴν ταφὴν τοῦ Κυρίου · τὸ πρωὶ δὲ τῆς Κυριακῆς τοῦ Πάσχα ἐχάρησαν , ὅταν αἱ Μυροφόροι ἔφεραν εἰς αὐτοὺς τὰ χαροποιὰ εὐαγγέλια , ὅτι ἀνέστη ὁ Κύριος · ἀλλὰ καὶ οἱ φίλοι τοῦ Ἐζεκίου ὕστερα ἀπὸ τὸν φόβησμον τοῦ Σαναχρηὶμ βασιλέως Ἀσσυρίων , τὸ ἑσπέρας συναχθέντες καὶ κλαύσαντες , ὡσάν ὅπου ἐμελλον νὰ σκλαβωθοῦν , τὸ πρωὶ ἐπλήσθησαν χαρᾶς , ὅταν εἶδον φανευθεῖσας ἑκατὸν ὀγδονταπέντε χιλιάδας ὑπὸ θείου Ἀγγέλου · αὐλισθήσεται δὲ εἶπεν : ἦτοι θέλει σκηνώσῃ εἰς τὰς καρδίας , τόσον ὁ κλαυθμός , ὅσον καὶ ἡ ἀγαλλία-

σις . (1)

6: „ Ἐγὼ δὲ εἶπα ἐν τῇ εὐθηνίᾳ μου , οὐ
„ μὴ σαλευθῶ .

Τοῦτο τὸ ῥητὸν λέγεται ἐκ προσώπου τοῦ Δαβὶδ καὶ Ἐζεκίου · οὗτοι γὰρ ὅταν εὐρίσκοντο εἰς τὰς εὐτυχίας των , ἐνόμιζον , ὅτι δὲν θέλουν δυσυχῆσθαι ποτέ · εὐθηνία μὲν γὰρ ὀνομάζεται , ἡ πλουσία κατὰ τὰς αἰτίας · σάλευσις δὲ , ἡ παρὰ τὴν τοιαύτην εὐσταθειαν , καὶ πλουσιότητα . (2)

7: „ Κύριε ἐν τῷ θελήματί σου παρέσχου
„ τῷ καλλεῖ μου δύναμιν · ἀπέστραψας
„ δὲ τὸ πρόσωπόν σου , καὶ ἐγενήθην
„ τεταραγμένος .

Ἐκ προσώπου τῶν ἀνωτέρω δύο βασιλέων Δαβὶδ καὶ Ἐζεκίου , λέγονται καὶ ταῦτα τὰ λόγια · λέγει γὰρ ὁ καθ' ἑνας ἐξ αὐτῶν · ὅτι τὴν δύναμιν ὅπου εἶχε πρότερον τὸ κάλλος μου : ἦτοι ἡ λαμπρότης καὶ περιφάνεια τῆς βασιλείας μου , μὲ τὸ ἐδικόν σου θέλημα Κύριε , εἶχον αὐτὴν , καὶ ὅχι μὲ καμμίαν ἐδικήν μου ἀρετὴν · διὰ τὴν ἀφ' οὗ σὺ ἐγύρισας ἀπὸ λόγου μου τὴν ἐπισκοπὴν καὶ πρόνοιάν σου διὰ τὴν ἐδικήν μου οἴησιν καὶ ὑπερηφάνειαν , εὐθὺς ἐγενά τεταραγμένος : ἤγουν εὐθὺς ἔχασα τὴν πρώτην μου λαμπρότητα , καὶ ἔπεσα εἰς συμφοράς καὶ δυστυχίας . (3)

8: „ Πρὸς

(1) Λέγει δὲ ὁ μέγας Βασίλειος „ Ἐσπέρας ὁ αἰὼν οὗτος λέγεται , ἐν ᾧ οἱ μακάριος κλαύσαντες , τῆς πρώτης ἐπελθούσης , παρακληθῆσονται , Μακάριοι γὰρ οἱ πενθοῦντες , ὅτι αὐτοὶ παρακληθῆσονται · μακάριοι οἱ κλαίοντες νῦν , ὅτι γελάσουσιν · οἱ οὖν τὰς ἡμέρας τοῦ αἰῶνος τούτου , ἐπὶ συντελείᾳ ἤδη ὄντος , καὶ πρὸς τὰς ἑαυτοῦ δυσμὰς ἀποκλίναντες , ἐν τῷ ἀποκλαίειν τὰς ἑαυτῶν ἁμαρτίας διαγαγόντες , οὗτοι , τῆς ἀληθινῆς ἐκείνης πρώτης ἐπελθούσης , ἀγαλλιάσονται · οἱ σπεύροντες γὰρ ἐν δάκρυσι νῦν , ἐν ἀγαλλίασει θερθεύσι : δηλαδὴ πρὸς τὸ μέλλον .

(2) Κατὰ δὲ τὸν μέγαν Βασίλειον „ Ψυχὴς ἐσὶν εὐθηνία τῆς πεπληρωμένης παντοδαπῶν ἔργων , ἣν πρῶτον μὲν γεωργεῖσθαι δεῖ φιλοπόνως , καὶ τότε ταῖς ἀφθόνοις τῶν οὐρανίων ὑδάτων ἐπιρροαῖς πιανθῆναι , ὥστε καρποφορεῖσθαι ἐν τριάκοντα , καὶ ἐν ἐξήκοντα , καὶ ἐν ἑκατὸν · καὶ τυχεῖν τῆς εὐλογίας τῆς λεγούσης „ Εὐλογημένοι αἱ ἀποθήκαι σου καὶ τὰ ἐγκαταλείμματα σου . (Δευτ . κη' . 5 .) λέγει δὲ ὁ αὐτὸς Βασίλειος , ὅτι ὁ λόγος οὗτος ἐσάθη αἰτία , διὰ τὴν ὅποιαν παρεχώρησεν ὁ Θεὸς τὴν ἁμαρτήσιν ὁ Δαβὶδ „ Ἐπεὶ γὰρ φησὶ , τῇ χάριτι δυνατούμενος τοῦ Θεοῦ , μέγα ἐφ' ἑαυτῷ ἐφρόνησέ ποτε , ὥς ἀπαυδαδιάσασθαι καὶ εἰπεῖν „ Ἐγὼ δὲ εἶπα ἐν τῇ εὐθηνίᾳ μου , οὐ μὴ σαλευθῶ · τούτου χάριν εἰκότως παρεδόθη τῷ πειράζοντι (ἔρμην . εἰς τὸν λζ' . Ψαλμόν .)

(3) Ὁ δὲ μέγας Βασίλειος λέγει „ Καλὸς ἦμιν κατὰ τὴν φύσιν , ἀσθενὴς δὲ , διὰ τὸ ἐξ ἐπιβουλῆς τοῦ ὄφους γε-

8: „Πρός σέ Κύριε κεκραζομαι.

Εἰς τὸ ἔξῃς ὁμοίως, λέγει, πρὸς ἐσένα Κύριε, θέλω φωνάζω, διὰ νὰ ἀπολαύσω ὀλίγων τῶν ἐσθ-
θαιάν σου. Σημειοῦμεν δὲ, ὅτι τὸ νὰ κράξῃ καὶ τὸ
νὰ φωνάξῃ τινος, συνιστᾷ ἡ Γραφὴ νὰ μεταχειρί-
ζεται εἰς ἐκείνους, ὅπου παρακαλοῦν τὸν Θεὸν ἀπὸ
τὴν καρδίαν τους.

Καὶ πρὸς τὸν Θεόν μου δεηθῆσομαι.

Ἐκεῖνο ὅπου εἶπεν ἀνωτέρω ὁ Δαβὶδ, τοῦτο
τὸ ἴδιον λέγει καὶ ἐπὶ καὶ τὸ μὲν πρὸς σέ, ὅπου
ἐρρέθη ἀνωτέρω, το εἶπε διὰ τὸν Πατέρα. τὸ δὲ
πρὸς τὸν Θεὸν ἐδῶ, τὸ εἶπε διὰ τὸν Χιὸν. φαί-
νεται δὲ ὁ Δαβὶδ, ὅτι προφητεύει μὲ τὰ λόγια ταύ-
τα τὴν ἡμέραν, κατὰ τὴν ὁποίαν ἐδωκεν αὐτὸν ὁ
ἀποστάτης υἱὸς τοῦ Ἀβσσαλώμ. ἐπειδὴ ὅταν παρ’
ἐκείνου ἐδιώχθη, τότε ἐπικαλέσθη τὸν Θεόν. ἡ λέ-
γεται τοῦτο ἐκ προσώπου τοῦ Ἰσραήλ, κατὰ τὴν
ἡμέραν ἐκείνην, κατὰ τὴν ὁποίαν πληροφορηθεὶς αὐ-
τὸς διὰ τοῦ Προφήτου Ἠσαΐου, ὅτι αὐτοὺς μέλλει
νὰ ἀποθῇ, παρεκάλεσε τὸν Κύριον διὰ νὰ τῷ χα-
ρίσῃ ζωὴν. ὅθεν καὶ εἶπε, τὸ, κεκραζομαι, καὶ τὸ,
δεηθῆσομαι τοῦτο.

9: „Τίς ὠφέλεια ἐν τῇ αἱματί μου, ἐν τῇ
καταβαίνειν με εἰς διαφθοράν;

Αἷμα λέγει ἐδῶ τὴν σάρκα. ἐπειδὴ ἡ σάρκα
δὲν εἶναι ἄλλο, παρὰ αἷμα πεπηγμένον. ποῖα ὠ-
φέλεια, λέγει, εἶναι εἰς τὴν σάρκα μου, ἡ ὁποία ἐ-
στὶ αὐξημένη καὶ ἐπαχύνθη, εἰς καιρὸν ὅπου μέλλω
νὰ καταβῶ εἰς σαπῆλιν καὶ διέλυσιν τὸν ἐν τῷ τά-
φῳ; διότι καλλίτερον ἦτον νὰ μὴν ἤθελα γεννηθῶ.
ἐξευτελίζει δὲ μὲ τὰ λόγια ταῦτα ὁ Δαβὶδ τὴν φύ-
σιν τοῦ ἀνθρώπου σώματος, ὡς φθαγμένη καὶ ὀλι-
γοχρόνιον. καθὼς καὶ ἀλλαχοῦ λέγει „Ἀνθρώπος
μοτακτοῦται ὡμαίῳ (Ψαλ. ρμγ’. 5.) (1)

10: „Μὴ ἑξομολογίσεται σοὶ χοῦς; ἢ ἂν
ναγγελεῖ τὴν ἀλίσθησίαν σου;

Τὰ ρήτᾳ ταῦτα εἶναι ὅμοια μὲ ἐκεῖνα, ὅπου
εἶπεν ἀλλαχοῦ. „Οὐχ οἱ νεκροὶ κινεῖσονται Κύριε;
οὐδὲ πάντες οἱ καταβαίνοντες εἰς Ἄδου. ἀλλ’ ἡ-
μεῖς οἱ ζῶντες εὐλογήσομεν τὸν Κύριον (Ψαλ.
ρμγ’. 26.) θαρρόντας γὰρ ὁ Δαβὶδ εἰς τὴν μα-
κροθυμίαν καὶ ἀνεξικακίαν τοῦ Θεοῦ λέγει. ἄραγε
θέλει πὲρ εὐχαριστησῇ Κύριε τὸ χῶμα καὶ ὁ κοινοῦ-
χίτης, εἰς τὸν ὅποιον ἐγὼ κινδυνεύω νὰ διαλυθῶ; ἄ-
ρα

κροθῆναι τῇ παραπτώματι. τῶν καλλει μου, ὁ παρὰ σοῦ ἔλαβον ἐκ τῆς πρώτης κατασκευῆς, προσέθηκες δύ-
ναμιν τῶν τῶν θεούτων πρακτικῶν. καλὴ μὲν οὖν πᾶσα ψυχὴ ἢ ἐν συμμετρίᾳ τῶν οἰκείων διατάξεων θεωρουμένη.
καλὸς δὲ ἀληθινὸς ἢ ἐρασιμώτατος, μόνον τῷ τὸν νοῦν κεκαθαρμένῳ θεωρετὸν, τὸ περὶ τὴν θέαν ἢ μακροῖαν
φύσιν. ἐστὶν ὁ ὁ ἐνατενίσας ταῖς μαρμαρυγαῖς ἢ ταῖς χάρισι μεταλαμβάνει τὴν ἀπ’ αὐτοῦ, ὡς περὶ ἀπὸ τινος βα-
φίης εἰσὶν τινὰ ὀνείραν εἰς τὴν οἰκείαν ὕψιν ἀναχρονόμενος. ὅθεν ἢ Μωϋσῆς τῇ μετεληφέναι τοῦ κάλλους ἐκεί-
νου ἐν τῇ ὁμιλίᾳ Θεοῦ, ἐδοξάσθη τὸ πρόσωπον. . . ἀπορρέειν δὲ λέγεται τὸ ἐκ τοῦ προσώπου ὁ Θεός, ὅταν ἐν
ταῖς τῶν περιστάσεων καιρῶν, ἐκδόσους ἀφῇ τοῖς πειρασμοῖς, ἐπὶ τῇ γνωστῇ τὸ εὐτονον τοῦ αγωνιζομένου. ὁ
δὲ Σοφιστὴς οὕτως εἶπε „Κύριε ἐν τῇ εὐδοσίᾳ σου ἐκείνας τῇ περὶ αὐτοῦ μου κράτος. ὅθεν ἐπιφέρει ὁ Θεοδωρί-
της. ὡς εἶναι ὁ ἄλλος, ὅτι ταῦτα τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως τὸ πρόσωπον φθιγγεται πρὸς τὸν Δεσπότην Χριστὸν, τῆς
ζωῆς αὐτῇ τὸ μέγα δωρησάμενον δῶρον.

(1) Ὅθεν λέγει ὁ μέγας Βασίλειος „Μὴ κολάκευέ σου τὴν σάρκα ὕπνου ἢ λουτροῦ ἢ μαλακοῦς εὐώμασιν, ἀλλ’
ἐπιλέγων τὸ ῥῆμα τοῦτο „Τίς ὠφέλεια ἐν τῇ αἱματί μου ἐν τῇ καταβαίνειν με εἰς διαφθοράν; τί περιέπεις τὸ μικρὸν
ἐσθρὸν φθαρσόμενον; τί καταπιπίεις σεαυτὸν ἢ περισσυνεῖς; ἢ ἀγνοεῖς, ὅτι ἐστὶ παχύτεραν τὴν σάρκα σεαυτῇ
ποιεῖς, τοσαύτη βαρύτερον τῇ ψυχῇ κατασκευάζεις τὸ δεσμητήριον; Ἰσίδωρος δὲ ὁ Πηλουσιώτης λέγει „Καὶ ὁ Σωτὴρ
δὲ πολλὰ μὲν ὠφέλησε, λύτρου δόους ἀπὸ πολλῶν τὴν ψυχὴν. . . πρὸς δὲ τοῦ ἐπιμένοντος τῇ δυσσεβείᾳ ἢ τῇ κα-
κίᾳ, τὸ καταβῆναι τὸν Σωτῆρα εἰς διαφθοράν. τούτῳ εἰς τὴν πολυφθορὴν τῶν ἀνθρώπων φύσιν, ἢ εἰς τὸν θά-
νατον, ὃν ἐπέμεινεν, ἀνόνητον εἶναι δοκεῖ. διὰ τούτους οὖν εἶποι ὁ αὐτὸς „Τίς ὠφέλεια ἐν τῇ αἱματί μου σχε-
δὸν πᾶ ἀπὸ λέγει ἢ ὁ Ὡριγένης.

ῥήγε τὰ χάρμα θέλει διδάξει τοὺς ἄλλους, ὅπου δὲν ἔξεύρουν, ὅτι σὺ εἶσαι καὶ ἀληθῶς Θεὸς καὶ ἀληθής; σὺ γὰρ εἶ ἀληθῶς Θεός, διὰ τὶ οἱ ἄλλοι θεοὶ τῶν ἔθνων, εἶναι ψευδεῖς· σὺ εἶσαι καὶ ἀληθὴς Θεός, διὰ τὶ πληροῖς καὶ τελειοῖς ἔλα, ὅσα ὑπόσχουσαι. Διὰ τοῦτο λοιπὸν κάλλιον εἶναι νὰ ζῶ, ἢ ὅχι διὰ λόγου μου, ἀλλὰ διὰ νὰ δοξολογῶ ἐσένα τὸν Θεόν μου, καὶ νὰ σὲ εὐχαρισῶ, καὶ νὰ κηρύττω τὴν ἀληθείαν σου, εἰς ἐκείνους ὅπου δὲν τὴν ἔξεύρουν. (1)

10: „Ἦκουσε Κύριος καὶ ἠλέησέ με.

Μὲ τὸ νὰ αἰσθάνῃ νοητῶς ὁ Δαβὶδ τὴν βοήθειαν, ὅπου ἐμελλε νὰ δώσῃ εἰς αὐτὸν ὁ Θεός, διὰ τοῦτο ἐχάρη καὶ διηγᾶται αὐτὴν ἐδῶ, ὥσάν καὶ νὰ ἤθελε γένῃ· ἤκουσε, λέγει, τὴν κραυγὴν μου ὁ Θεός· ἤγουν ἐδέχθη τὸν προσευχόν μου· ἐπειδὴ ἐκείνοι ὅπου δὲν δέχοντά τινα, οὐδὲ ὑποφέρουν νὰ τοῦ ἀκούσουν.

„Κύριος ἐγενήθη βοηθός μου.

Δαχθαίς, λέγει, ὁ Θεός τὴν προσευχὴν μου, μετ' αἰσῆκουσε· καὶ εἰσακούσας, ἠλέησε· καὶ ἐλεήσας, ἐβοήθησέ μοι, καὶ ἐλευθέρωσέ με ἀπὸ τὸν τῶτε θάνατον.

11: „Ἐστρεψας τὸν κοπετόν μου εἰς χάραν ἔμοι.

Κοπετός εἶναι τὸ νὰ θρηγῇ νιναι, καὶ νὰ κτυ-

πᾶ τὸ σῆθος καὶ τὰ μάγουλά του· ἐπειδὴ κόπτω, θέλει νὰ εἴπῃ κτυπῶ· λέγει λοιπὸν ὁ Δαβὶδ, ὅτι ὁ Θεός ἔλλαξε τὴν λύπην μου εἰς χαρὰν.

„Διέρρηξας τὸν σάκκον μου, καὶ περιέξωσας με εὐφροσύνην.

Ὁ ἀπὸ τρίχας τῶν γαιδίων ὑφασμένος σάκκος, ἦτον σημεῖον μετανοίας καὶ ταπεινώσεως καὶ κακοπαθείας· ἐπειδὴ ἐκείνοι ὅπου ἐπιπτον εἰς μεγάλην καὶ ἀπαρηγόρητον συμφορὰν, ἐνεδύοντο σάκκον· καὶ ἐπάσχιζον τὴν κεφαλὴν τοὺς με σποδιάν καὶ σάκκον· ὅταν δὲ ἐπαρηγοροῦντο, ἐσχίζον τὸν σάκκον, καὶ ἐφόρουν ῥοῦχα λαμπρά καὶ χαροποιά· λέγει λοιπὸν ἐδῶ ὁ Δαβὶδ, ὅτι ἐστὶ Κύριε, ἐσχισας τὸν σάκκον μου· ἤγουν ἐξέδυσάς με τὸ πένθος καὶ τὴν πρῶτον λύπην· ἐπαρίξωσας δὲ· ἤγουν ἐφόρεσάς με εὐφροσύνην. (2)

12: „Ὅπως ἂν ψάλησιν ἡ δόξα μου.

Ἐχαροποίησας, λέγει, ἐμὲ, διὰ νὰ σὲ δοξολογῇ ἡ δεδοξασμένη ζωὴ μου· δεδοξασμένη δὲ, ὅχι μὲ καμμίαν μου ἀρετὴν, ἀλλὰ μὲ τὴν ἐδικήν σου βοήθειαν· ἢ καὶ ἄλλως· δόξαν ὀνομάζει ὁ Δαβὶδ τὸν νοῦν, με τὸν ὅπου ἡμεῖς οἱ ἄνθρωποι εἴμεθα τιμημένοι καὶ δοξασμένοι· ἐπειδὴ καὶ αὐτὸς εἶνα, κατ' εἰκόνα Θεοῦ. (3)

„Καὶ οὐμὴ κατανυγῶ.

Ἀντὶ τοῦ, οὐμὴ κατανυγῶ, ὁ Σύμμαχος ἐξέ-

(1) Λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος „Δίκαιόν τιςιν ὑμνεῖν σε τὸν Ποιητὴν ἐ λόγους εὐγνώμοσιν ἀμείβεσθαι σου τὰς χάριτας· τοῦτο ζήτων Ἰδίων· οἱ δὲ εἰς χεῖν ἐ κόνιν διαλυόμενοι, ἐ τὸ σαρματικὸν ὄργανον ἀπολέσαντες, πῶς ἂν δυναθεύειν τὰς σὰς εὐεργεσίας;

(2) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει „Τινὲς τῶν ἀσκήτων τοὺς τεθνηκότας διαφυρόμενοι, ἐπὶ σάκκου καθήμενοι, κακῶς τῶν προφητικῶν ῥημάτων ἐπατεῖν οὐκ ἐθέλουσι, διαβήδιν βοώντων· διέρρηξας τὸν σάκκον μου, ἐ περιέξωσας με εὐφροσύνην· ἐ ἐστρεψας τὸν κοπετόν μου εἰς χάραν ἔμοι· καθάπερ γὰρ ὁ Ἐξουσίος τῶν πεντεκαίδεκα ἐν αὐτῶν τὴν ἐπαγγελίαν δεξιόμενος, εὐφροσύνης ἐνεπλήσθη πολλῆς· οὕτω δίκαιον ἡμᾶς τὴν ἐλπίδα δεξαμένους τῆς ἀναστάσεως, μὴ θρηνεῖν τοὺς τελευτῶντας, ἀλλ' ἐκαίην μετ' εὐθυμίας προσμένειν.

(3) Ὁ δὲ Βασίλειος λέγει „Δόξα δίκαιου τὸ Πνεῦμα τὸ ἐν αὐτῷ· ὁ εὖν φάλλαν τῷ Πνεύματι, λεγέτω, ὅπως ἂν ψάλησιν ἡ δόξα μου· ἄλλος δὲ φησι „Δόξα δὲ φάλλουσα ὁρᾷ πολιτεία, ἐ γνώσις εἰλικρινής.

ξέδωκεν „ Οὐ μὴ σιγήσω · ἀπὸ τὸ αἷτιον λοιπὸν καὶ τὸ προηγούμενον , ἐφανερώσεν ὁ Δαβὶδ τὸ αἰτιατὸν καὶ τὸ ἐπόμενον · διὰ τί εἰς τὴν κατανύξιν ἀκολουθεῖ φυσικῶς τῷ τρόπῳ ἢ σιωπῇ · μὲ τὸ νὰ μὴ δύναται ὁ κατανυγόμενος νὰ λαλήσῃ , διὰ τὴν συνοχὴν τῆς καρδίας καὶ συγκίνησιν τῶν ἐν τῇ καρδίᾳ ὑγρῶν · ἢ οὐμὴ κατανυγῶ , ἀντὶ τοῦ οὐ μὴ ἀμαρτήσω ἄλλην μίαν φοράν , δηλουμένου τοῦ προηγούμενου καὶ αἰτίου , διὰ τοῦ ἐπομένου καὶ αἰτιατοῦ · ἐπειδὴ εἰς τοὺς ἀμαρτάνοντας ἀκολουθεῖ κατανύξις . (1)

„ Κύριε ὁ Θεός μου εἰς τὸν αἰῶνα ἔξομολογήσομαί σοι .

Πάντοτε , λέγει , Κύριε , θέλω σε εὐχαρισῶ , ἐπειδὴ καὶ με ἀξιώσας τοιαύτην παράδοξον , καὶ μεγάλην σωτηρίαν · νοεῖται δὲ καὶ ἄλλως , ὅτι ὁ Δαβὶδ θέλει εὐχαρισεῖ τὸν Θεὸν εἰς ὅλον τὸν παρόντα αἰῶνα · ἐπειδὴ καὶ μεταχειρίζεται ὡς σῶμα του , τὰ ἐδικά μας σῶματα · μὲ τὰ ὅποια ἡμεῖς ψάλλομεν τὸν παρόντα Ψαλμὸν του .

ΨΑΛΜΟΣ Δ΄.

„ Εἰς τὸ τέλος · Ψαλμὸς τοῦ Δαβὶδ , ἐκστάσεως .

Εἰς τὸ τέλος μὲν , ἐπιγράφεται ὁ Ψαλμὸς οὗτος , διὰ τί περιέχει προφητείαν , ἥτις ἀποβλέπει εἰς τὸ τέλος · ἐκστάσεως δὲ , διὰ τί ἀναφέρει τὴν ἑκκασιν : ἤγουν τὴν παρὰ τὴν τοῦ Δαβὶδ , διὰ τὴν ὁποίαν , ἐμοίχευσε μὲν τὴν Βηρσαβεὲ , ἐφόνευσε δὲ καὶ τὸν ἄνδρα αὐτῆς Οὐρίαν · τὴν ἑκκασιν γὰρ , παρὰ τὴν εὐθύτητος καὶ τοῦ ὀρθοῦ λογισμοῦ , τινες ἐρμηνεύουσιν · (2) ἐρρήθη δὲ ὁ Ψαλμὸς οὗτος ἀπὸ τὸν Δαβὶδ κατὰ τὸν καιρὸν ἐκεῖνον , ὅτε ἐδιώκετο ἀπὸ τὸν υἱὸν του Ἀβεσσαλώμ , κατὰ τὸν Θεοδωρίτον · ἀρμυζουσι δὲ ὅχι ὀλιγώτερον καὶ εἰς τὸν κάθε Χριστιανόν , τὰ λόγια τοῦ Ψαλμοῦ τούτου · νοοῦνται γὰρ ὡς ἐχθροὶ του , ὁ Διάβολος καὶ οἱ Δάμονες , ἀντὶ τοῦ Ἀβεσσαλώμ καὶ τοῦ Ἀχιτόφελ · ὁμοίως καὶ τὰ ἄλλα ῥήτῃ ἐλλαμβάνονται τροπολογικῶς εἰς τὰ ἥθη τοῦ κάθε Χριστιανοῦ .

1. „ Ε .

(1) Ὅθεν ἡ ὁ μέγας Βασιλεὺς οὕτως ἠρμήνευσε τὸ , οὐμὴ κατανυγῶ · τούτέστιν εὐκείνῃ ποιήσω ἄξια τοῦ κατανύσσασθαι ἢ κατακεντηθῆσθαι τὴν καρδίαν ἐπὶ τῇ ὑπομνήσει τῆς ἀμαρτίας μου · ὁ δὲ θεὸς Ἰωάννης τὸ , οὐμὴ κατανυγῶ εἶπεν ἀντὶ τοῦ οὐμὴ μετασῶ , οὐμὴ μεταβληθῶ · κατὰ ὑξίν γὰρ φησι , τὴν περὶ τι ἀμεταθέτως ἔχουσιν τῆς ψυχῆς ἔξιν · ὥσπερ γὰρ ὁ εὐλαβεὶς κατανενυγμένος οὐκ ἂν εὐκόλως μετασάιν · οὕτω ἢ ὅ ἐν πονηρίᾳ κατανυγεῖ , οὐκ ἂν ῥαδίως μεταβάλλοιτο · κατανυγῆναι γὰρ οὐδὲν ἕτερόν ἐστιν , ἢ τὸ ἐμπαγῆναι πονῆ ἢ προσκλῆσθαι .

(2) Ὅθεν ἔφη τις „ Ἡ γὰρ ἑκκασιν αὐτὴν τὴν ἀμαρτίαν σημαίνει , διὴν ὥσπερ τῶν ἀγαθῶν φρενῶν ἐξίσταται ἡ ψυχὴ · ὡς μὴ ἐλπίζω ἀνάληψιν · ὁ δὲ Νύσσος Γρηγόριος λέγει „ Ἐκκασιν ὁ Ψαλμὸς ἐπιγράφεται , ἐκστῆναι συμβουλευῶν ἐκείνων , ὧν ἐπιβλαβὴς ἐστὶν ἡ συνάφεια · εἰς τὸ τέλος δὲ , διὰ τὸ ἐ τέλει τοῦ Ψαλμοῦ παραινεῖν τὸ πρακτεῖν , ἢ παρὰ πέμπειν ἐκεῖ τὸν ἀκροατήν · ἢ διὰ τὸ σαφὲς τὸν τοῦ Κυρίου προσκετεῖν θάλατον , ἑκκασιν πασητὴ κτίσει γενόμενον , ὅπερ εἰς χεῖρας τοῦ Πατρὸς τὸ πνεῦμα παρετίθετο , τῆς οἰκονομίας ἐκτελῶν τὸ μυστήριον · ἢ διὰ τὰς ὑποτεινομένας τῷ Δαβὶδ ἐλπίδας ἐν τῷ μέλλοντι .

1: „**Ε**πί σοί Κύριε ἤλπισα· μὴ κατα-
„σχυνηθῇν εἰς τὸν αἰῶνα.

Τοῦτο τὸ ῥητὸν εἶναι ὁμοίον μὲ τὸ „ Ὁ Θε-
ός μου ἐπὶ σοί πέποιθα, μὴ κατασχυνηθῇν εἰς τὸν
αἰῶνα. (Ψαλ. κδ΄. 2.) καὶ ὅρα τὴν ἐρμηνείαν
τούτου ἐκεῖ. (1)

„**Ε**ν τῇ δικαιοσύνη σου ῥυσαί με καὶ
„ἐξελοῦ με.

Ἀγκαλὰ, λέγει, καὶ ἐγὼ εἶμαι ἀνάξιος βοη-
θείας, ὅμως ἐσύ Κύριε, διὰ τὴν ἐδικήν σου δικαιο-
σύνην, λύτρωσαί με ἀπὸ τὸν θάνατον καὶ τὴν ἐνε-
δραν τῶν ἐχθρῶν μου· ἐπειδὴ ἡ ἐδική σου δικαιο-
σύνη καταδικάζει ἐκείνους τοὺς υἱοὺς, ὅπου σκη-
θοῦν κατὰ τοῦ πατρός των· καὶ κατακρίνει ἀπλῶς
ὅλους τοὺς ἀδικούντας· ἕνα δὲ καὶ τὸ αὐτὸ δηλοῖ
τὸ, ῥυσαί με, καὶ τὸ, ἐξελοῦ με.

2: „Κλῖνον πρὸς με τὸ οὖς σου.

Διὰ τὴν κλίσιν τοῦ αὐτίου τοῦ Θεοῦ εἶπομεν
εἰς τὴν ἐρμηνείαν τοῦ δεκάτου ἔκτου Ψαλμοῦ στίχ. 6.
καὶ ὅρα ταύτην ἐκεῖ· ἤτοι εἰς τὴν ἐρμηνείαν τοῦ „ Κλῖ-
νον τὸ οὖς σου ἐμοί.

„**Τ**άχυνον τοῦ ἐξελέσθαι με.

Ὅχι μόνον, λέγει, λύτρωσαί με Κύριε, ἀλ-
λὰ καὶ ὀγλίγωρα τελείωσον τὴν λύτρωσίν μου ταύτην.

„**Γ**ενοῦμαι εἰς Θεὸν ὑπερασπιστήν.

Τὸ, γενοῦμαι εἰς Θεὸν ὑπερασπιστήν, εἶναι
ἀντὶ τοῦ, ὑπεράσπισον· ἢ γενοῦμαι Θεός ὑπερα-
σπίτης· καὶ ἔσο μοι τότε καὶ τότε· ἰδίωμα δὲ εἶναι
καὶ τοῦτο μετὰ τῶν ἄλλων, τῆς Ἑβραϊκῆς γλώσσης·
Ἀγκαλὰ λοιπὸν καὶ ὁ Θεός ἦτον Θεός τοῦ Δαβὶδ,
μὲ ὅλον τοῦτο ὁ Δαβὶδ δὲν ζητεῖ ἐδῶ νὰ ᾔῃαι ὁ Θε-
ός ἀπλῶς Θεός του· ἀλλὰ νὰ ᾔῃαι Θεός ὑπερασπι-
στῆς του, καὶ βοηθός οἰς τὸν καιρὸν τῆς ταλαιπω-
ρίας του. (2)

„**Κ**αὶ

(1) Ὁ δὲ Κύριλλος λέγει „Μακάριος ὁ πάσης ἐλπίδος τῶν κατὰ τὸν Κόσμον τοῦτον ἑαυτὸν ἀποστήσας, ὃς μόνον
ἔχων ἑαυτοῦ ἐλπίδα τὸν Θεόν· ὡς γὰρ ἐπικατάρατος ἄνθρωπος, ὃς τὴν ἐλπίδα ἔχει ἐπ' ἄνθρωπον (Ἱερ. ιζ΄. 5.)
οὕτως εὐλογημένος ὁ τισινηζόμενος τῷ Κυρίῳ· οὐ γὰρ ἐπιδέχεται ἐπαμφοτερισμὸν ἢ εἰς Θεὸν ἐλπίς· οὐδὲ κατα-
δέχεται ὁ Κύριος ὁλόκληρον τὴν παρ' ἑαυτοῦ παρέχειν βοήθειαν, τῷ ποτὲ μὲν, ἐπὶ χρήμασιν ἡλπιότα, ὃς δόξη
ἀνθρωπίνῃ, ὃς δυνάμει τῇ κατὰ Κόσμον, ποτὲ δὲ αὐτὸν, ὡς ἐλπίδα ἑαυτοῦ προβαλλομένη· λέγει δὲ ὁ Θεός
δῶριτος „Δισχύνη με φησὶν ἡ ἁμαρτία περιέβαλε πολλῇ· Ἰκετεύω δὲ μὴ μέχρι πολλοῦ ταύτην ἐπιμεῖναι μοι, διὰ
τὴν ἐπὶ σοί μοι γεγεννημένην πεποίθησιν. Σμείνωσαι, ὅτι τὸ ῥητὸν τοῦτο τοῦ Δαβὶδ, εἴτε ποτὲ ἕνας ἁμαρτω-
λὸς θερμῶς μετανοῶν· ἀσθενήσας γὰρ οὗτος εἰς κίνδυνον θανάτου, ἐπῆρε τὸν Σταυρὸν τοῦ Χριστοῦ εἰς τὰς χεῖρας
του, ὃς γυρίζοντας τὴν καρδίαν του εἰς τὸν Θεὸν ὃ Πατέρα, παρεκάλει αὐτὸν νὰ τῷ συγχωρήσῃ διὰ τὰ ἁγρευτά
πάθη τοῦ Υἱοῦ του, ὃς νὰ μὴ τὸν κολάσῃ διὰ τὰς ἁμαρτίας του· μετόπισθ δὲ πολλὴν συντριβὴν ὃς δάκρυα τὸν πα-
ρεκάλεισεν, ὥς ὅπου ἠξιώσθῃ νὰ ἀκούσῃ φωνὴν ἀπὸ τὸν οὐρανόν, μετὰ τὴν ὁποίαν ἔμεινε βεβαιωμένος διὰ τὴν σωτη-
ρίαν του· ὅθεν ἀκουμβίσας τὴν κεφαλὴν του εἰς τὸν Σταυρὸν, ἐξεψύχισε λέγωντας τὰ λόγια ταῦτα „Επί σοί
Κύριε ἤλπισα μὴ κατασχυνηθῇν εἰς τὸν αἰῶνα· καθὼς τὴν ἰσορίαν ταύτην ἀναφέρει ὁ ἅγιος Ἀμβρόσιος (παρὰ
τῇ ἐρμην. τοῦ ἐλεήσόν με ὁ Θεός.)

(2) Ὁ δὲ Φίλων (Ἰσως ὁ Ἰουδαῖος) τοῦτο τὸ ῥητὸν ἐρμηνεύων, λέγει „Χαριστικῆς μὲν δυνάμεως ὄνομα, ὁ
Θεός· Βασιλικῆς δὲ, ὁ Κύριος· ὅ μοι δοκεῖ ὃ Προφήτης συνιδὼν εὐχασθαι θαυμασιωτάτην εὐχὴν, ἵνα αὐ-
τῷ γένηται ὁ Κύριος εἰς Θεόν· ἐβούλετο γὰρ μνησθῆναι ὡς ἄρχοντα εὐλαβεῖσθαι, ἀλλ' ὡς εὐεργέτην ἀγαπητικῶς τι-
μᾶν· δι' ὃ αἰτεῖ τὴν εἰς εὐεργέτην ἐκ Δεσπότου μεταβολήν, φέβον μὲν, τὸν ἐπὶ κολάσεσιν ἐκτεταγμένον· εὐδυ-
μίας δὲ σπᾶσαι βουλόμενος, κατ' ἐλπίδα μετανοήσας ἀγαθῶν· τὸ δὲ γενοῦ, οὐ πάντως εὐσώσιν δούλοι, ἀλλὰ ὃς
σχέσιν πρὸς τι· ὅσπερ νῦν τὴν τοῦ ὑπερασπίζοντος πρὸς τὸν ὑπερασπιζόμενον· ἰδίωμα δὲ τοῦτο τῆς Γραφῆς, ἀν-
τὶ τοῦ ὑπεράσπισον, λέγειν, γενοῦμαι εἰς Θεὸν ὑπερασπιστήν.

„Καὶ εἰς οἶκον καταφυγῆς τοῦ σωσαί
με .

Γενοῦμαι, λέγει, Κύριε οἶκος καταφυγῆς, διὰ
τὴν φυλάξῃς ἐμένα, ὅπου καταφυγαὶ πρὸς ἐσένα, ὡς
πάντοτε εἰς ἀσφαλές σου κέρας .

3: „Ὅτι κραταίωμα μου καὶ καταφυγή μου
εἶ σὺ· καὶ ἐνεκεν τοῦ ὀνόματός σου
ὁδηγήσεις με καὶ διαθρέψεις με .

Ἰεπεὶ δὲ, λέγει, ζητῶ, ἐσὺ νὰ ᾔσῃ καὶ δύ-
ναμις καὶ καταφυγή μου Κύριε· διὰ τοῦτο καὶ ἐσὺ
ἐγίνες καὶ τὰ δύο ταῦτα πρὸς ἐμένα· καθὼς καὶ ἄλ-
λην φοράν ἐδοκίμασα τὴν βοήθειάν σου· ἐλπίζω δὲ
βεβαίως, ὅτι ἂν καὶ ὅχι διὰ τὴν ἐδικήν μου ἀρετὴν,
ἀλλ' ὅμως διὰ τὸ ἐδικόν σου ὄνομα (ἐλεήμων γὰρ
ἐσὶ μακάριος ὁ ὀνομαζόμενος, λέγων „Ἐλεήμων εἰμι“) („Εξ·
ιβ'· 27·)· θέλεις με ὁδηγήσεις εἰς τόπον ζωῆς,
ἀπ' οὗ με λυτρώσῃς ἀπὸ τῶν κινδύνων· καὶ θέλεις δια-
τρέψεις ἐμένα, ὁ ὅποιος στενοχωροῦμαι ἀπὸ τὴν
χρείαν τῶν πρὸς τροφήν ἀναγκάσιων· ἢ τοῦ ὀνόματός
σου εἶπεν, ἀντὶ σοῦ, κατὰ περίφρασιν. (1)

4: „Ἐξάξεις με εἰς παγίδος ταύτης, ἧς
ἐκρύψαν μοι .

Παγίδα ὀνομάζει ἐδῶ ὁ Δαβὶδ τὴν συμβου-
λήν, ὅπου ἔδωκεν ὁ Ἀχιτόφελ πρὸς τὸν Ἀβισσα-

λῶν, διὰ τὴν κινήσῃ τὸν Δαβὶδ, καὶ νὰ περιελθῇ
αὐτὸν εὐρισκόμενον εἰς μεγάλην στενοχωρίαν, καθὼς ἐρ-
μηνεύει ὁ Θεοδώριτος· παγὶς γὰρ ἦτο ἡ συμβουλή
αὕτη· διὰ τί ἐπίστευε τὸν Δαβὶδ, ἂν ἐπιπτεν εἰς
αὐτήν· ἐκρύβη δὲ αὕτη ἡ παγὶς, διὰ τὸ ἀγνώρι-
στον καὶ ἀνέλπιστον· ἐπεὶ δὲ καθε παγὶς κρύπτεται,
διὰ τὴν μὴ βλέπουσαν αὐτὴν τὰ ζῶα· καὶ ἀκολουθῶς
διὰ τὴν πλανῶνται ἀπὸ αὐτὴν αἰφνιδίως· Παγὶς δὲ
ἀλληγορικῶς εἶναι, καὶ ἡ καινουργία προσβολὴ καὶ ἐ-
πιβουλὴ τῶν Δαυιδίων, μὲ τὴν ὁποίαν παγιδεύ-
σας ψυχὰς ἀνελπίστως .

„Ὅτι σὺ εἶ ὁ ὑπερασπιστής μου Κύριε .

Πάλιν εἰς μόνον τὸν Θεὸν ἐπιγράφει ὁ Δαβὶδ,
καὶ ἀφιερώνει τὴν κάθε του βοήθειαν· ἓνα μὲν, διὰ
τὴν παντὶ εὐχάριστος, ὡς προσηλυτισμένος, καὶ ἄλλο
δὲ, διὰ τὴν κινήσῃ τὸν Θεὸν εἰς ἔλεος καὶ συμπα-
θεῖαν, μὲ τὴν τῶν αὐτῶν λόγων συνέχειαν, δικαιο-
λογούμενος, ὅτι δὲν ἔχει ἄλλον τινα βοηθὸν ἀξιό-
λογον .

5: „Εἰς χεῖράς σου παραθήσομαι τὸ πνεῦ-
μά μου .

Εἰς τὴν ἐδικήν σου δύναμιν, λέγει, Κύριε,
ἐμπιστεύω τὴν ψυχάν μου· ἦτοι τὸν ἑαυτὸν μου· ἐ-
πεὶ δὲ καὶ δεῦν θαρρόν εἰς κἀνὸν ἄλλον· χεῖρας δὲ ὀ-
νομάζει, τὴν τοῦ Θεοῦ δύναμιν· διὰ τί εἰς τὰς χεῖ-
ρας εὐρίσκεται ἡ τοῦ ἀνθρώπου δύναμις . (2)

„Εἰ-

(1) Λέγει δὲ ὁ θεὸς Κύριλλος „Εὐ δὲ δὴ σφόδρα τὸ ὁδηγήσεις με φησὶ καὶ διατρέψεις με· κατορθοῦται γὰρ οὐχ
ἐτέρως ἀρετὴ, πλὴν ὅτι διὰ δύο πραγμάτων, γνώσεως φημι καὶ εὐσθενείας πνευματικῆς· μετρίσκει δὲ μὴ δι' ἑαυ-
τὸν ἀξίον τυχεῖν, διὰ δὲ τὸ θεῖον ὄνομα· Καὶ τῇ ἀληθείᾳ δὲν ἀπέτυχε τῆς αἰτήσεώς του ὁ Δαβὶδ διὰ τὴν
θρεψὲν αὐτὸν ὁ Θεὸς καὶ τὸν λαόν του πεινῶντας· γέγραπται γάρ, ὅτι ὁ Οὐδερὶ, καὶ ὁ Μαχὶρ, καὶ ὁ Βερεχέλλ, καὶ ἡ
νεγκαν δέκα καὶ τὰς ἀμφιτάπας, καὶ λέβητας δέκα, καὶ σκεύη κεράμειν, καὶ πυροὺς καὶ κριθὰς καὶ ἄλευρον, καὶ ἄλφιτον
καὶ κύαμον, καὶ φακὰς καὶ μέλι καὶ βοῦτυρον καὶ πρόβατα, καὶ σαρκὸς βοῶν, καὶ προσήνεγκαν τῷ Δαβὶδ, καὶ τῷ λαῷ αὐ-
τῷ μετ' αὐτοῦ φαγεῖν, ὅτι εἶπεν ὁ λαὸς περὶ αὐτοῦ καὶ ἐκτελειμένους ἢ διψῶν, ἐν τῇ ἐρήμῳ (Β'. Βασ. ιζ'. 28·)

(2) Τοῦτο τὸ ῥητὸν ἐξηφώνησεν ὁ Κύριος ἐπὶ τοῦ Σταυροῦ, ὅταν παρέδωκε τὴν παραγίαν σου ψυχὴν· ἡ χεῖρας τὴν
προμήθειαν ἐνταῦθα ὀνομάζει κατὰ τὸν Θεοδώριτον· ὁ δὲ Ὁριγένης λέγει „Πνεῦμα ἢ Γραφή, ποτὲ μὲν τὴν
διδασκαλίαν καλεῖ, ὡς ἐν τῇ σπουδαίᾳ εἶναι τὴν Παρθένον ἁγίαν καὶ σῶματι καὶ πνεύματι· ποτὲ δὲ τὴν ψυχὴν κα-
λεῖ ἰακώβω „Ὡς περὶ τὸ σῶμα χωρὶς πνεύματος κεκρίσθαι· ποτὲ δὲ τὸ συνεζευγμένον τῇ ψυχῇ συνειδὲς, ὡς
ἐν τῇ, οὐδεὶς οἶδε τὰ τοῦ ἀνθρώπου, εἰ μὴ τὸ πνεῦμα τοῦ ἀνθρώπου· τὸ ἐν αὐτῷ· τὸ δὲ περιέμενον κατὰ τοὺς τρεῖς
πονηθήσεται πρόπου (παρά τῃ ἐκδοῇ· Σειρᾷ)

„Ελυτρώσω με Κύριε ὁ Θεὸς τῆς ἁλ-
„θειας.

Πολλαῖς φοραῖς, λέγει, Κύριε με ἐλύτρωσες ἀπὸ τὸν Γολιάθ καὶ ἀπὸ τὸν Σαούλ, καὶ ἀπὸ ἄλλους κινδύνους· ἢ καὶ ἄλλως προφητεύει ὁ Δαβὶδ διὰ τὴν ἐδικήν του σωτηρίαν· ὁ Θεὸς δὲ τῆς ἀλαθείας εἶπεν, ἀντὶ τοῦ, ὁ ἀληθινός· καθὼς ἐρμηνεύσαμεν εἰς τὸν κη΄. Ψαλμὸν σίχ. 3. ἤγουν τοῦ „ὁ Θεὸς τῆς δόξης ἐβρόντησεν.

„Ἐμίσησας τοὺς διαφυλάσσοντας μα-
„ταιότητας διακενής.

Ἀπεσπάρας, λέγει, Κύριε, τὸν Ἀβεσσαλώμ καὶ τοὺς φίλους του, οἵτινες φυλάττουν ἀρχετὸν καιρὸν τὰς κατ' ἐμοῦ ματαιίας βουλὰς των, καὶ δὲν μετανόουν· ἀλλὰ θαρρύνει εἰς τὸν ἐαυτὸν· τοῦ διακενής δὲ ἐπροσέθη, ἀντὶ τοῦ, ἀχρήστως καὶ περιττῶς· διὰ τί ἀποτυγχάνουσι τοῦ σκοποῦ των, οἱ φυλάττοντες τὰς ἀνωτέριον ματαιίας βουλὰς. (1)

„Ἐγὼ δὲ ἐπὶ τῷ Κυρίῳ ἤλπισα.

Ἐγὼ, λέγει, εἰς ἐσένα ἤλπισα Κύριε, καὶ ὁ-
χι εἰς ματαιότητας καὶ πανουργίας, καθὼς ἐκεῖνοι.

7: „Ἀγαλλιάσομαι καὶ εὐφρανθήσομαι
„ἐπὶ τῷ ἔλεει σου.

Ἡ λέξις ὁραίας μεταχειρίζεται ἐδῶ ὁ Δαβὶδ, διὰ νὰ παραστήσῃ τὴν ὑπερβολὴν τῆς ἡδονῆς, ὅπου ἐμελλε νὰ λάβῃ· ἢ τὸ ἀγαλλιάσομαι καὶ εὐφρανθήσομαι, ἔχουν διαφορὰν ἀναμεταξύ των· καὶ ὅρα περὶ τούτου τὴν ἐρμηνείαν τοῦ 2. σίχου· ἤγουν τοῦ εὐφρανθήσομαι καὶ ἀγαλλιάσομαι ἐν σοὶ εἰς τὸν

ὁ΄. Ψαλμὸν· ὁ ἄλλος, λέγει, νὰ εὐφρανθῶ διὰ τὸ ἔλεός σου, τὸ ὅποσον θέλεις δεῖξαι εἰς ἐμέ, τὸν ὄντα ἄξιον ἐλέους διὰ τὰ κακὰ ὅπου ἔπαθον.

„Ὅτι ἐπέιδες ἐπὶ τὴν ταπείνωσίν μου.

Ἡ ταπείνωσις, ποτὲ μὲν δηλοῖ τὸ ἀνυπερήφωνον τῆς ψυχῆς· ποτὲ δὲ, τὴν κακουχίαν καὶ ταλαιπωρίαν τοῦ σώματος, καθὼς ἐδῶ· ἐγὼ εἶμαι, λέγει, πεπληροφορημένος, ὅτι ἐστὶ Κύριε, ἐπέδλεψες εἰς τὴν κακουχίαν, ὅπου δοκιμάζω ἀπὸ ἐκαίνους, ὅπου με διώκουν· ἐπειδὴ, ὡς ἀλλαχοῦ εἶπεν, Ὁφθαλμοὶ Κυρίου ἐπὶ δικαίους. (Ψαλ. λγ΄. 15.)

„Ἔσωσας ἐκ τῶν ἀναγκῶν τὴν ψυχὴν
„μου.

8: „Καὶ οὐ συνέκλεισάς με εἰς χεῖρας ἐχ-
„θρῶν.

Μὲ τὰ λόγια ταῦτα προφητεύει ὁ Δαβὶδ, τὴν ἐδικήν του σωτηρίαν· τὴν ὅποιαν διηγῆται ὡσὰν νὰ ἤθελε γένῃ, κατὰ τὸ ἰδίωμα τῆς προφητείας, ἥτις τὰ μέλλοντα προφέρει ὡς ἀπερασμμένα· ἢ ἄλλως ἐνθυμεῖται τὰς παλαιὰς βοηθείας, ὅπου ἔλαβεν ἀπὸ τοῦ Θεοῦ, καὶ ἐλυτρώθη ἀπὸ ἀνάγκης· ἤγουν ἀπὸ κινδύνους καὶ περιστάσεις, καὶ δὲν ἐκλείσθη εἰς τὰς χεῖρας τῶν ἐχθρῶν του· λέγωντας δὲ ψυχὴν, ὅλον τὸν ἐαυτὸν τοῦ ἐφανέρωσεν, ἀπὸ τὸ μέρος τὸ ὅλον· (2)· ἐπειδὴ ὁ ἄνθρωπος, ποτὲ μὲν ἐνομαζέται ἀπὸ τὴν ψυχὴν μόνην, καθὼς εἶναι ἐκεῖνο τοῦ Λευϊτικοῦ· „Πᾶσι ψυχὴ (ἥτοι πᾶς ἄνθρωπος) ἥτις φάγεται θνησιμαίων ἢ θηριόλωτον, καὶ τὰ ἐξ ἧς· (Λευ. ιζ΄. 15)· ποτὲ δὲ ἐνομαζέται, ἀπὸ μόνην τὴν σάρκα· καθὼς εἶναι ἐκεῖνο· „Πρὸς σὲ πᾶσα σὰρξ· (ἥτοι πᾶς ἄνθρωπος) ἥξει (Ψαλ. ξδ΄. 2).

Ε΄.

(1) Ἄλλος δὲ λέγει, Ἐκεῖνους ἀπεσπάρας μισήσας, ὡς ματαιότητά διακινῶντας· τοιούτοις τοῦ παρόντος εἶναι τοὺς περισπασμούς, οὓς οἱ ἐγκαζόμενοι, διακενής ποιῶσι ἢ μάτην· μισοῦν δὲ οὕσα ἡ ματαιότης, μισοῦντες ποιεῖ ἢ τοὺς διαφυλάσσοντας αὐτήν· (παρὰ τῇ Νικήτῃ)· ἡ ματαιότης ἐνομαζέται τὸν πλεόντων ἢ τὴν εὐημερίαν, ὡς ὡς βεβαίαν περιεχόμενα· ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρὰ τοῦ Ψαλμῶτος.

(2) Κατὰ γὰρ τὸν Θεοδώριον, ἄλλοτε τὰς χεῖρας τοῦ Σαούλ διέφυγεν ὁ Δαβὶδ ἐν τῇ σπηλαίᾳ συγκλεισθεὶς, ἢ ἄλλοτε τῶν Γεθαίων, ὑπεκρίθει, ὅτι εἶναι σάλλε, ὡς ἐν τῇ πρώτῃ τῶν Βασιλειῶν ἰσχυρίζεται.

„Ἐστησας ἐν εὐρυχωρίᾳ τοὺς πόδας μου.

Εἰς εὐρυχωρίαν, λέγει: ἤγουν εἰς πλάτος ἐλευθερίας μὲ ἑκατόσησες Κύριε, ἀπὸ ἐκεῖ ὅπου ἤμην πρότερον εἰς στενωρίαν· διὰ τί οἱ ἐχθροὶ μὲ περιεκύκλωσαν·

9: „Ἐλῆσόν με Κύριε, ὅτι θλίβομαι.

Πάλιν μὲ τὰ λόγια ταῦτα ἀνατρέχει ὁ Δαβὶδ εἰς τὴν πρότεραν παρακάλειν, καὶ μὲ τὰς ὑπερβολικὰς ἐλεεινολογίας του, ζητεῖ νὰ ὀλιγωρεύσῃ ὁ Θεὸς τὴν εἰς αὐτὸν βοήθειάν του· μὲ ὅλον γὰρ ὅπου εἶπεν ἀνωτέρω, ὅτι εἰς εὐρυχωρίαν εὐρίσκατο, ὁμοίως ἔδω πάλιν λέγει, ὅτι θλίβεται καὶ στενωρίζεται·

„Ἐταράχθη ἐν θυμῷ ὁ ὀφθαλμός μου.

Ἀπὸ τὸν ἐδικόν σου θυμὸν, λέγει, Κύριε, ἐταράχθη ὁ ὀφθαλμός μου· διὰ τί ἂν ἐσύ δὲν ἤθελες θυμωθῆς διὰ τὰ ἁμαρτήματα, ὅπου ἔκαμα πρότερον, δὲν ἔθελα ταλαιπωροῦμαι τώρα τόσον πολλὰ· ἐταράχθη δὲ ὁ ὀφθαλμός μου ἀπὸ τὰ συνεχῆ δάκρυα, ὅπου ἐκβάλλω· ὁ δὲ Σύμμαχος, ἀντὶ τοῦ ἐταράχθη, εἶπεν, ἐβολώθη.

„Ἡ ψυχὴ μου καὶ ἡ γαστήρ μου.

Ἡ μὲν ψυχὴ μου ἐταράχθη, λέγει, ἀπὸ τὴν πολλὴν λύπην καὶ ἀδυναμίαν· ἡ δὲ κοιλία μου ἐταράχθη, διὰ τί δὲν δέχεται φαγητόν· ταῦτα δὲ ἤμπαρουν νὰ βοηθοῦν καὶ ἀναγωγικῶς· καὶ ὁ ὀφθαλμός μὲν εἶναι ὁ νοῦς, ὡς εἵπομεν ἐν τῷ 5΄ Ψαλμῷ, ἐρμηνεύοντες τὸ „Ἐταράχθη ἀπὸ θυμοῦ ὁ ὀφθαλμός μου (5΄ ψ. 7.) ὡς ψυχὴ δὲ νοοῦνται αἱ ἐλπίδες, αἱ ὅσαι ἀναψύχουν τὸν λυπούμενον καὶ ἀκηδιῶντα ἄνθρωπον· γαστήρ δὲ εἶναι τὸ μνημονικὸν μέρος τῆς ψυχῆς, ἢ τὸ τα-

μείον τῶν λογισμῶν κατὰ τὸν Θεοδώριτον, εἰς τὰ ὅπου ὡσὰν εἰς γαστέρα, ἀποθησαυρίζεται ἡ λογικὴ βρώσις· ἤγουν τὰ νοήματα τὰ ἐκ τῶν αἰσθήσεων συναθροίζόμενα.

10: „Ὅτι ἐξέλιπεν ἐν ὀδύνῃ ἡ ζωὴ μου καὶ τὰ ἔτη μου ἐν στεναγμοῖς.

Ἀπὸ κοινοῦ πρέπει νὰ νοηθῇ καὶ ἔδω τὸ ἐλῆσόν με Κύριε· ἐπειδὴ, λέγει, ἀπὸ τὴν πολλὴν λύπην καὶ τοὺς πόρους, ἠφανίσθη ἡ ζωὴ μου· καὶ οἱ χρόνοι τοῦ βίου μου ἐξωδεύθησαν ἀπὸ τοὺς πικροὺς ἀναστεναγμούς· ἕνα δὲ καὶ τὸ αὐτὸ πρᾶγμα φανερόνεται καὶ μὲ τὰ δῶα αὐτά· ἰδίωμα δὲ τῆς Παλαιᾶς Γραφῆς εἶναι, τὸ νὰ λέγῃ διὰ τοὺς πολλοὺς πόρους καὶ θλίψεις, ὅτι ἀπέθανον· διὰ τὴν ἀσθένειαν δηλαδή καὶ νέκρωσιν τῶν δυνάμεων τοῦ σώματος, ἅπανα ἀκολουθοῦν ἐκ τῶν πολλῶν θλίψεων.

„Ἦσθῆνεν ἐν πτωχείᾳ ἡ ἰσχὺς μου.

Πτωχεῖαν ἔδω νοῦς, τὴν ἀπὸ τῆς νηστείας καὶ ἀτροφίας ἀδυναμίαν τοῦ σώματος· τοῦτο γὰρ καὶ ἡ δευτέρα τῶν Βασιλειῶν λέγει, ἰσοροῦσα, ὅτι ἔφεραν ὁ Βερζελλί καὶ ἄλλοι, σιτάρι καὶ κριθάρι, καὶ μέλι καὶ βούτυρον καὶ ἄλλα φαγητὰ εἰς τὸν Δαβὶδ καὶ εἰς τὸ σράτευμά του, ὅπου ἦτον ἀποκαμωμένοι ἀπὸ τὴν πείναν· (β΄ Βασιλ. 13. 28.) καὶ ὅρα τὴν ὑποσημείωσιν εἰς τὸ „Ὁδηγήσεις με καὶ διαθρέψεις με, τοῦ παρόντος Ψαλμοῦ.

„Καὶ τὰ ὀστά μου ἐταράχθησαν.

Τὰ κόκκαλα, λέγει, τοῦ σώματός μου ἐπαρασάλευσαν ἀπὸ τὴν σερειότητα ὅπου εἶχον, μὲ τὸ νὰ μὴν ἐδύνοντο νὰ συγκρατηθοῦν πλέον ἀπὸ τὴν ἀδυναμίαν· νοοῦνται δὲ ταῦτα, καὶ ἀναγωγικῶς

κῶς · καὶ ἰσχυρὸς μὲν εἶναι , ἢ ἀνδρία τῆς ψυχῆς ·
πτωχεία δὲ αὐτῆς , εἶναι ἢ τῆς θείας χάριτος ἐρη-
σις · ὅσα δὲ καὶ κόκκαλα αὐτῆς , εἶναι οἱ σερροὶ
καὶ γενναῖοι λογισμοί ·

11: „ Παρὰ πάντας τοὺς ἐχθρούς μου ἔγε-
νηθην ὄνειδος ·

Εἰς ὅλους , λέγει , τοὺς ἐχθρούς μου ἔγινα
ὄνειδος καὶ ἐξουθένημα · ἐπειδὴ αὐτοὶ μὲ ὀνειδίζουν
ὡς ἀνάνδρον καὶ ἀκαρδον , διὰ τὴν φεύγω · καὶ ὡς
νικημένον διὰ τὰς ἀμαρτίας μου ·

„ Καὶ τοῖς γείτοσί μου σφόδρα ·

Ἐγὼ , λέγει , μεγάλον ὄνειδος καὶ περι-
γέλασμα εἰς τὰ Ἔθνη , τὰ γειτονεύοντα καὶ πλησι-
άζοντα εἰς τὴν βασιλείαν μου · ἐπειδὴ γὰρ αὐτὰ
μὲ ἐρθονούσαν προτίτερα διὰ τὰς εὐτυχίας μου , τώ-
ρα εὐρόντες τὸν καιρὸν , ἀσυμπαθῶς μὲ περιπαί-
ζουν διὰ τὰς δυστυχίας καὶ συμφοράς μου ·

„ Καὶ φόβος τοῖς γνωστοῖς μου ·

Καὶ αὐτοὶ , λέγει , οἱ φίλοι καὶ γνωστοί
μου ἄνθρωποι , φοβοῦνται καὶ δὲν μὲ συνανασρέ-
φονται , μήπως ἤθελαν κινδυνεύσουν τὴν ζωὴν τους
καὶ τὴν υπόληψίν τους , διὰ τὴν εἰς ἐμὲ φιλίαν καὶ
οἰκειότητα ·

„ Οἱ θροοῦντες με ἔξω ἔφυγον ἀπ' ἐ-
μοῦ ·

Ὅσοι , λέγει , μὲ βλέπουν , καὶ μὲ συ-
ναπαντοῦν , φεύγουν ἀπὸ τὸν δρόμον ἐκεῖνον , διὰ
να μὴν δώσουν ὑποψίαν , ὅτι εἶναι φίλοι μου , καὶ
πάθουν τὰ πάνδεινα ἀπὸ τὸν Ἀβессαλώμ · (1) ·

12: „ Ἐπελησθην ὥσει νεκρὸς ἀπὸ καρδί-
ας ·

Ἀλησμονήθηκα , λέγει , ἀπὸ τὰς καρδίας
καὶ τὴν ἐνθύμησιν τῶν φίλων · ἦτοι μόνος ἔμεινα
καὶ ἔρημος ἀπὸ ὅλους , ὥσαν ἕνας νεκρὸς · ἕνα μὲν , διὰ
τὴν ἀφεύκτως ἐμὲλλον νὰ θανατωθῶ καὶ νὰ μείνω
νεκρὸς · καὶ ἄλλο δὲ , διὰ τὴν , καθὼς ὁ νεκρὸς ἀλη-
σμονεῖται ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους : ἔτι καὶ ἐγὼ ἀπὸ
ὅλους ἀλησμονήθηκα , μὲ το νὰ φοβοῦνται ὅλοι νὰ
μὲ ἐνθυμηθῶν διὰ τὴν ὑποψίαν ·

„ Ἐγενήθην ὥσει σκεῦος ἀπολωλός ·

Καθὼς , λέγει , ἕνα σκεῦος καὶ ἀγγεῖον ,
ἐν ᾧ μὲν φυλάττεται καὶ μένει , φαίνεται χρήσι-
μον εἰς τοὺς ἀνθρώπους · ἀφ' οὗ δὲ χαθῇ , παν-
τελῶς ἀλησμονεῖται · ἔτι καὶ ἐγὼ ὡς ἄχρηστος ἀ-
λησμονήθηκα κατὰ τὸν Θεοδώριτον ·

13: „ Ὅτι ἤκουσα ψόγον πολλῶν παροι-
κούντων κυκλοῦν ·

Καὶ ἐδῶ πρέπει νὰ ὑπακούεται ἀπὸ κοι-
νοῦ τὸ , ἐλέησον Κύριε · διὰ τὴν , λέγει , μὲ τὰ ἔ-
δάμου αὐτὰ ἤκουσα ψόγου καὶ κατηγορίας ἀπὸ
πελάγους , ὅπου κατοικοῦν τριγύρω · ἕνας δὲ ἀπὸ
αὐτοῦς ἦτον καὶ ὁ Σεμεαίς , ὁ ὁποῖος ἐλοιδόρει καὶ
ἐ-

(1) Ταῦτα δὲ ἡμποροῦν νὰ λέγωνται ἢ ὡς ἐκ προσώπου τοῦ Σωτῆρος , κατὰ τὸν τοῦ πάθους καιρὸν , κατὰ ἄλλον
ἐρμηνευτὴν · ὅταν οἱ μὲν ἐχθροὶ τοῦ Ἰουδαίου ὀνειδίζον αὐτὸν , οἱ δὲ γνωστοὶ ἢ μαθηταὶ τοῦ ἔφυγον ἀπὸ τὸν φέ-
ρον τους · ἢ ὁ μὲν Κορυφαῖος Πέτρος τὸν ἀνήθην · ὁ δὲ ἄλλος , τὸν ἐπεσάωσε · ὁ δὲ Κύριλλος λέγει , ὅτι διὰ τοῦ-
το ἐφοβοῦντο οἱ γνωστοὶ μου μήπως ἢ ἤθελαν ἀπολεσθῶν ἢ ἀποθάναι , διὰ τὴν ὑπερβολικὴν μετάνοιαν ἢ ταλαιπω-
ρίαν μου · ἢ οἱ θροοῦντες με ἔξω ἔφυγον , ἀπελπισθέντες , ὅτι ἔχω νὰ ζήσω · ἐπειδὴ ἢ ἔγινα ὥσαν νεκρὸς ἢ
σας δὲ ἢ ἔλεγον ὅτι ἐτρελάθηκα , ἢ διὰ τοῦτο πλέον δὲν ἀγαπῶ τὴν ζωὴν μου · ταῦτα δὲ πάντα τὰ λόγια · ὁ
Δαβὶδ ἢ αἱ ταλαιπωρίαι , πρέπει νὰ εἶναι παραδείγματα εἰς ἐκείνους , ὅπου θέλουν ἀληθῶς τὰ μετανόησιν , ἢ νὰ
ἐπιτύχουν ἄφεσιν τῶν ἀμαρτιῶν τους · (παρὰ τῆς Νικητῆς) ·

ἔδιέβωλλε τὸν Δαβὶδ, ὅταν ἔφευγε· καθὼς δι-
ηγείται ἡ δευτέρα τῶν Βασιλειῶν, ἐν κεφ. ις'.

„Ἦν τῷ ἐπισυναχθῆναι αὐτοὺς ἅμα ἐ-
„π' ἐμὲ, τοῦ λαβεῖν τὴν ψυχὴν μου ἐ-
„βουλευσαντο.

Συναχθέντες, λέγει, οἱ ἐχθροὶ μου ὅλοι
ἐν ταυτῷ κατ' ἐπ' αὐτῶν μου, ἐβουλευθήσαν διὰ νὰ
πάρουν τὴν ψυχὴν ἀπ' ἐμοῦ· ἦτοι ἀπὸ τὸ σώ-
μά μου· ταυτὸν εἰπεῖν, ἐβουλευθήσαν νὰ μὲ θανα-
τώσουν· ὁμοίᾳ δὲ ἐδῶ ὁ Δαβὶδ, διὰ τὴν θει-
νατηφόρον βουλήν τοῦ Ἀχιτόφελ· τὴν ὁποίαν βου-
λήν καὶ τὰς λοιπὰς ἐπιβουλὰς, ἐμάχθαι μὲ τὸ
μέσον Σαδὼκ καὶ Ἀβιαθαρ τῶν Ἱερέων, ὡς ἡ δευ-
τέρα τῶν Βασιλειῶν ἱστορεῖ, ἐν κεφ. ις'.

14: „Ἐγὼ δὲ ἐπὶ σοί Κύριε ἤλπισα·

Ἐκεῖνοι μὲν, λέγει, ἔτι ἐβουλευθήσαν
κατ' ἐμοῦ· ἐγὼ δὲ εἰς ἐσά μόνον ἤλπισα·

„Εἶπα σὺ εἶ ὁ Θεός μου.

Ἦγουν σὺ εἶσαι ὁ αὐθέντης καὶ ἐξουσια-
στής μου· τοῦτο γὰρ σημαίνει τῶρα ἐδῶ τὸ, Θεός·
καὶ λοιπὸν ἐσὺ· ὡς θέλεις οἰκονόμησον τὰ κατ' ἐμὲ
πραγμάτια.

15: „Ἐν ταῖς χερσί σου οἱ κληροῖ μου.

Εἰς τὰς ἐδικὰς σου χεῖρας, λέγει, εὐρίσ-
κονται οἱ κληροὶ ἢ τῆς ζωῆς καὶ τοῦ θανάτου μου,
ἢ τῆς εὐτυχίας καὶ δυστυχίας μου· χεῖρας δὲ πρέ-
πει νὰ νοήσωμεν, τὴν τοῦ Θεοῦ δύναμιν· „Κύ-
ριος γὰρ φησὶ θανάτου καὶ ζωογονεῖ, ταπεινοὶ καὶ
ἀνυψοῖ· (Α' Βασιλ. β' β -) ὥστε, ἐάν ἐσὺ
θέλῃς, ἐγὼ, ἢ νικήσας θέλω ζῆσαι· ἢ νικηθεὶς θέ-
λω ἀποθάνω. (1)

„Ῥύσαι με ἐκ χειρὸς ἐχθρῶν μου καὶ
„ἐκ τῶν καταδιωκόντων με.

Ἦξαίρω, λέγει, Κύριε, ὅτι δὲν θέλεις
τὸν ἐδικόν μου θάνατον, ὡς ἀδικώτατον καὶ ἄνο-
σιώτατον· ἐπεὶ εἶμαι υἱὸς μου ἐκεῖνος, ὅπου
ζητεῖ νὰ με φονεύσῃ· ὅχι μόνον δὲ ἦτον ἐχθροὶ
τοῦ Δαβὶδ ἐκεῖνοι, ὅπου κατεβίβαζον αὐτὸν ἀπὸ
τὸν θρόνον τῆς βασιλείας, ἀλλὰ καὶ πρὸς τούτοις
ἐδίωκον αὐτὸν ὅταν ἔφευγεν.

16: „Ἐπὶ φανὸν τὸ πρόσωπόν σου ἐπὶ τὸν
„δοῦλόν σου.

Τὸ ἐπὶ φανὸν ἐδῶ νοεῖται, ἀντὶ τοῦ, ἐπὶ
σπέρφον καὶ βοηθῶσύν μοι· ἐπεὶ δὲ, λέγει, ἐσὺ Κύ-
ριε, μὴ βοηθῶν με, φαίνεται ὅτι γυρίζεις ἀπὸ ἐ-
μένα τὸ πρόσωπόν σου, διὰ νὰ μὴ βλέπῃς τὴν
ἀσχημαδίαν τῶν ἁμαρτιῶν μου· πρόσωπον δὲ ὀνο-
μάζει, τὴν ἐπισκοπὴν καὶ οἰκειότητά τοῦ Θεοῦ.

„Σῶσόν με ἐν τῷ ἐλέει σου.

Σω-

(1) Ὁ δὲ θεὸς Κύριος λέγει „Οἱ παρὰ Θεοῦ κληροὶ, περὶ ὧν ὁ θεὸς φησὶ Δαβὶδ, τὰ ἐν ἐλπίσιν εἰσὶν ἀγα-
θὰ τοῖς εὐσεβοῦσιν ἐπηγγελμένα· οὗς ἢ ἀποδώσει αὐτοῖς κατὰ καιρὸν· κατὰ δὲ τὸν μέγαν Ἀθανάσιον, οἱ τῆς
ἐκείνου ζωῆς κληροὶ, ἐν χερσὶν εἰσὶ τοῦ Θεοῦ· ἐκήρυξε γὰρ ἐκείνῳ μέτρον ζωῆς, ἢ ὅσον ἐπέζηεν, ἐν αὐτῷ οἶδε,
ἢ οὐδεὶς αὐτὸν παραλῦσαι, ἢ ἐπιβουλεύηται, δύνησεται· (παρὰ τῇ Νικήτῃ) ἕτεροι δὲ τὴν λέξιν σαφηνίζον-
τες, οὕτω φασιν· „Αἱ δεδομένα ἐξουσίαι ἀρχουσιν, ἢ διδασκαλοὶς, κληροὶ αὐτῶν ὀνομάζονται· οὗτοι οὖν ἐν
ταῖς χερσὶν εἰσὶ τοῦ Θεοῦ· καθὼς γὰρ ἢ μεθίστησι Βασιλεῖς· οὐδεὶς οὖν μετακινήσει με τῆς ἀρχῆς· σὴ γὰρ ἢ
ταύτου πέφυκεν ἐξουσία· (παρὰ τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ) ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει „Οἱ λοιποὶ ἐρμηνεύονται εἶπεν „Ἐν
ταῖς χερσὶ σου οἱ κληροὶ μου, ἀντὶ τοῦ, σὺ ἀποκλήροισι ὡς ἐθέλεις ἐκείνῳ ἢ ἀθυμίας ἢ θυμωδίας, ἢ μεταβάλλεις
ταῦτα πάλιν πρὸς τὸ δοκοῦν· καιροὺς γὰρ ἢ κληροὺς καλεῖ τὰς τῶν πραγμάτων μεταβολὰς, πλοῦτον ἢ πενίαν,
δουλείαν ἢ δεσποτείαν, εἰρήνην ἢ πόλεμον, ἢ τ' ἄλλα τὰ τοιαῦτα ὁμοίως.

Σώσόν με, λέγει, Κύριε, ἂν ὄχι διὰ λόγου μου, ἀλλὰ διὰ τὸ ἐδικόν σου ἔλεος· σὺ γὰρ ἔπας ἐν τῇ Β'βλῳ τῆς Ἑξόδου, ὅτι ἐλεήμων εἰμί (Ἑξ. κβ'. 27.) (1)

17: „Κύριε, μὴ καταισχυθῆιν, ὅτι ἐπέκαλεσάμην σε.!

Τοῦτο τὸ ῥητὸν παρομοιάζει μὲ ἐκεῖνο, ὅπου περιέχει ὁ εἰκοστὸς τέταρτος Ψαλμὸς· ἦγουν τό· „Μὴ καταισχυθῆιν, ὅτι ἤλπισα ἐπὶ σέ· ἐπειδὴ, λέγει, καὶ σὲ ἐπικαλέσθηκα βοηθόν μου, διὰ τοῦτο ὡς μὴν ἐντροπισθῶ· ἀλλὰ ὡς ἐπιτύχῃ τῆς ποθυμένης σου βοηθείας.

„Αἰσχυθῆσαν ἀσεβεῖς, καὶ καταχθῆσαν εἰς ἄδου.

Ἄσεβῃ μὲν ὀνομάζει, τὸν πρωτοσύμβουλον Ἀχιτόφελ· ἐπειδὴ καὶ δὲν ἐσέβετο τοὺς νόμους τοῦ Θεοῦ, τοὺς ὁποίους ἐδιώρισεν ἐναντίον τῶν πατράδων καὶ ἀποστατῶν υἱῶν· ἀλλὰ ἐσῆκωνε τὸν υἱὸν Ἀβεσσαλώμ κατὰ τοῦ πατρὸς του Δαβίδ (2) μερικὶ δὲ λέγουσι, ὅτι τὰ παρόντα ῥητὰ, σχῆμα μὲν ἔχουσι κατάρως, δύναμιν δὲ προφητείας· ἐπειδὴ καὶ προφητεύουσιν ἐκεῖνο, ὅπου ἐμελλε νὰ πάθῃ ὁ Ἀχιτόφελ· ἐντροπισθῇ γὰρ αὐτὸς, ὅταν ἐπροτιμήθῃ ἀπὸ Ἀβεσσαλώμ ἡ συμβουλὴ τοῦ Χουσί, περισσότερον ἀπὸ τὴν ἐδικήν του· ὅθεν μὴ ὑποφέρωντας τὴν ἐντροπὴν, ἐπῆγα μόνος καὶ ἐκρεμάσθη· διὰ πολλὰ δὲ αἷται, πα-

ρακολεῖ νὰ κινήθῃ ἡ τοῦ Θεοῦ ἀγανάκτησις κατὰ τῶν πονηρῶν, τῶν αὐτὸν πολεμούντων, ὡς λέγει ὁ Ἀ΄ερίος· πρῶτον διὰ νὰ βελτιωθῶν αὐτοὶ μὲ τὴν παιδείαν καὶ νὰ διορθωθῶν· γέγραπται γὰρ· „Τύπτε ἀδόκιμον ἀργύριον, καὶ καθαριθήσεται καθαρθαρὸν ἅπαν· (Παρ. κε'. 4.) δεύτερον, ἵνα οἱ κακοὶ, ἐδῶ πρόσκαιρα τιμωρηθέντες, λυτρωθῶσιν ἐκ τοῦ αἰῶνιου κόλασιν· τρίτον, ἵνα καὶ οἱ ἄλλοι κακοὶ βλέποντες τοὺς ὁμοίους τῶν κακῶν τιμωρουμένους, σωφρονισθῶσιν ὡς γέγραπται· „Πανοῦργος ἰδὼν πονηρὸν τιμωρούμενον, κραταιῶς αὐτὸς παιδεύεται (Παρ. κβ'. 2.) τέταρτον, ἵνα μὲ τὴν τιμωρίαν τῶν κακῶν, καθαρισθῇ ἡ ζωὴ τῶν ἀνθρώπων ἀπὸ τῆς κακίας, ὡς ἀνὰ πανοῦργον· πέμπτον, διὰ νὰ μὴ σηκοθῶν καὶ ἄλλοι κατ' ἐπ' αὐτῷ, μὲ τὸ νὰ φοβηθῶν τὰς τιμωρίας ὅπου οἱ πρότερον σηκοθέντες κατ' αὐτοῦ ἔλαβον· ἕκτον καὶ τελευταῖον, διὰ νὰ μὴ εἰποῦν μερικεὶ, ὅτι δὲν εἶναι σωτηρία τοῦ Δαβίδ κοντὰ εἰς τὸν Θεόν του· καθὼς αὐτὸς περὶ τοῦτου ἔλεγε, „Πολλοὶ λέγουσι τῇ ψυχῇ μου· οὐκ ἔστι σωτηρία αὐτῷ ἐν τῷ Θεῷ αὐτοῦ· (Ψαλ. γ'. 2.)

18: „Ἀλαλα γεννηθήτω τὰ χεῖλη τὰ δόλια, τὰ λαλοῦντα κατὰ τοῦ δικαίου ἄνομίαν ἐν ὑπερηφάνειᾳ καὶ ἐξουδεύωσιν.

Χεῖλη δόλια ὀνομάζει τὰ τοῦ Ἀχιτόφελ, ἐπειδὴ καὶ ἐκρυψαν τὴν παλαιὰν δολιότητα, ὅπου εἶχον κατὰ τοῦ Δαβίδ, καὶ δὲν τὴν ἐφανερώσαν ἕως τότε· τὰ ὅποια καὶ ἔγνων ἀλαλα, μὲ τὸ νὰ αἰ-

(1) Ἄλλος δὲ λέγει, „Ὡς παρ' ἡλίου ἀνατείλαντος, λήσεται μὲν τὸ σκότος, ὑπὸ γῆν δὲ γενόμενον, ἰδὲ διαλαμβάνει τὸ πᾶν, ἐν ᾗ προὔσιν ἐκ τῶν οἰκείων καταδύσεων θῆρες ἄγριοι, καὶ ἄνδρες κακοῦργοι· οὗτος ἀποστροφόμενος μὲν τινὰ τοῦ Θεοῦ, οἱ τῆς ψυχῆς ἐχθροὶ ἐπανίστανται· ἐπιλάμποντες δὲ τοῦ τῆς θεότητος αὐτοῦ φωτός, ὁ προσώπων ἡ Γραφὴ καλεῖται, ἀποτρέπονται πάντες οἱ τὰ τοῦ σκότους ὕψιστοι πρᾶττοντες· οὐ δὲ τυχεῖν καὶ ὁ Δαβὶδ ἀξιοῖ, οὐ διὰ πράξεις οἰκείας, ἀλλὰ διὰ Θεῖον ἔλεος· (παρὰ τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ) ὁ δὲ Θεοδόξιος λέγει „Τῆς σῆς μοι γενόμενης ἐπιφανείας, τὰ σκυθρωπὰ παραυτίκα λυθίσονται.

(2) Ὁ δὲ Θεοδόξιος λέγει „Καὶ ἐντεῦθεν μανθάνομεν, ὡς πολλὰν διαφορὰν ἁμαρτία πρὸς ἀσέβειαν ἔχει· ἁμαρτία μὲν γὰρ ἐστὶν ἡ τυχοῦσα ἁμαρτία, παρανομία, πορνεία, κλεψία, καὶ αἱ λοιπαί· ἀσέβεια δὲ ἡ ἀθεΐα καὶ ἡ πολυθεΐα· διὸ καὶ ὁ μέγας παρακαλεῖ Δαβὶδ, αὐτὸν μὲν τῆς διὰ τὴν ἁμαρτίαν γεγενημένης αἰσχύνης ἀνταγωνίζεσθαι· τοὺς δὲ δυσσεβεῖς συζῶντας, μετ' αἰσχύνης τῇ θανάτῳ παραπεμφθῆναι.

ἀπεπνίγη ἐκείνος μετὰ ὀλίγου καιρὸν ὁ δίκαιον δὲ ὀνομαζει τὸν ἑαυτὸν τοῦ Ὁ Δαβίδ, διὰ τὴν δὲ ἀδίκην κησεν οὐτε τὸν Ἀβισσαλωμ, οὐτε τὸν Ἀχιτόφελ, ἢ ἄλλον τινὰ φίλον καὶ οἰκεῖον αὐτῶν. ἀντὶ τούτου λέγει τὴν κατὰ τοῦ Δαβίδ συμβουλίαν, ὅπου ὁ Ἀχιτόφελ ἔδωκεν εἰς τὸν Ἀβισσαλωμ. ἄνομος γὰρ ἦτον ἡ συμβουλή ἐκείνη, διὰ τὴν ἐπαραινέει τὸν υἱὸν εἰς τὸ νὰ θανατώσῃ τὸν πατέρα του. ἐν ὑπερηφανίᾳ δὲ, διὰ τὴν ὁ Ἀχιτόφελ ἐμεγαλορρήμονησε καὶ εἶπε, πῶς δύναται αὐτὸς νὰ περιπατήσῃ ὅλην τὴν νύκτα, καὶ νὰ πέσῃ ἐπάνω εἰς τὸ σπάτευμα τοῦ Δαβίδ, καὶ νὰ θανατώσῃ αὐτόν. ἐν ἐξουθενώσει δὲ, διὰ τὴν ὁ Ἀχιτόφελ ὕβρισε καὶ ἐξουθένωσε τὸν Δαβίδ. οὕτω γὰρ γέγραπται. „Καὶ εἶπεν Ἀχιτόφελ πρὸς Ἀβισσαλωμ. ἐπιλέξω δὴ ἑμαυτῷ δώδεκα χιλιάδας ἀνδρῶν, καὶ ἀναστήσομαι καὶ καταδιώξω ὀπίσω Δαβίδ τὴν νύκτα, καὶ ἐπελεύσομαι ἐπ' αὐτόν. καὶ αὐτὸς κοπιῶν καὶ ἐκλελυμένος χερσὶ, καὶ ἐκστήσω αὐτόν, καὶ φεύξεται πᾶς ὁ λαὸς ὁ μετ' αὐτοῦ, καὶ πατάξω τὸν βασιλέα μονώτατον, καὶ ἐπιστρέψω πάντα τὸν λαὸν πρὸς σέ, ὃν τρόπον ἐπιστρέφει ἡ νύμφη πρὸς τὸν ἀνδρα αὐτῆς. πλὴν ψυχὴν ἀνδρός ἐνὸς σὺ ζητεῖς, καὶ παντὶ τῷ λαῷ ἔσαι εἰρήνη. (Β'. Βασίλ. ζ'. 1.)

19: Ὡς πολὺ τὸ πλῆθος τῆς χρηστότη.

„τὸς σου Κύριε, ἧς ἐκρυψας τοῖς φοβουμένοις σε.“

Τὸ ὡς ἐδῶ εἶναι ἐπιτακτικόν, καὶ σημαίνει τὸ, πολλὰ. φιλοσοφεῖ δὲ ὁ Δαβίδ, ποτὲ μὲν διὰ τὴν μακροθυμίαν τοῦ Θεοῦ. ποτὲ δὲ, καὶ διὰ τὴν βοήθειαν καὶ ἐκδίκησιν αὐτοῦ. καὶ λέγει, ὅτι πολλὰ μεγάλη εἶναι ἡ χρηστότης σου Κύριε, τὴν ὁποίαν κρύπτεις πρὸς καιρὸν, καὶ δὲν τὴν φανερώσεις εἰς τοὺς δούλους σου. διὰ τὴν θέλεις νὰ γυμνάξῃς τὴν ὑπομονήν τους μετὰ τὴν ἀναβολὴν καὶ μακροθυμίαν σου.

„Ἐξεργάσω τοῖς ἐλπίζουσιν ἐπὶ σέ, ἐναντίον τῶν υἱῶν τῶν ἀνθρώπων.“

Ἐτελείωσας, λέγει, καὶ ἐξεπλήρωσας τὴν χρηστότητά σου Κύριε, καὶ φανεράν αὐτὴν ἐποίησας εἰς ἐκείνους, ὅπου ἐλπίζουν εἰς ἐσένα. (1) ἐπειδὴ καὶ ἠθέλησας νὰ δείξῃς αὐτὴν ἔμπροσθεν εἰς πολλοὺς, μετὰ σκοπὸν διὰ νὰ μάθουν, ὅτι ὑπερασπίζεσαι καὶ βοηθεῖς τοὺς ἐδικούς σου δούλους. τὸ δὲ υἱῶν ἀνθρώπων, εἶναι περιφραστικὸν ἀντὶ τῶν ἀνθρώπων. ὡς εἵπομεν ἐν τῷ δ'. Ψαλμῷ εἰς τὸν 2: ἦτοι τῷ. „Τίτοι ἀνθρώπων, ἕως πότε βαρυκάρ-

20: „Κα-

(1) Ἄλλος δὲ λέγει, ἡ Κρύπτεις οὖν τὴν σὴν χρηστότητα. τούτοις φυλάττεις τοῖς φοβουμένοις σε. ἐπεὶ ἡ εἰς τοῦτο αὐτὴν ἐξεργάσω εἰς τὸ παρασχεῖν τοῖς ἐλπίζουσιν εἰς σέ. ἡ παρῆλθες γὰρ αὐτὴν ἐνώπιον, ὥστε πάντας ἰδεῖν ἐν καιρῷ ἀμοιβῆς διδομένην τοῖς ἀξίοις. ὁ δὲ Νύσσης λέγει. „Τὸ πλῆθος τῆς χρηστότητος τοῦ Θεοῦ κεκρυμμένον τὴν ὀφείλειαν ἔχει, ἡ οὕτω νῦν ἐκλαυγῆς καθορᾶται. ἀναμένει δὲ τοὺς ἐπερχομένους αἰῶνας, ὥστε ἐν αὐτοῖς ἀποκαλυφθῆναι. ὁ δὲ Θεολόγος Γρηγόριος εἰρηκῶς ὅτι οὐκ ἐφέρομεν τὴν ἀποκρυπτομένην τοῦ Θεοῦ πρὸς οἰκείους χρηστότητα, ἠνίκατο ὅτι τὸ κρύπτεσθαι ἐπὶ τοῦ ἀναβάλλεσθαι ἐνόησεν. ὡς ἡ ἀλλαχοῦ εἰπὼν, ὅτι παρ' ὧν μὲν τιμᾶται Χριστὸς, παρ' ὧν δὲ ἀτιμᾶζεται, ἐπήγαγε. ἡ ἀναβάλλεται, τοῖς μὲν τὴν χρηστότητα, τοῖς δὲ, τὴν κόλασιν. ὥστε καλὸν ἔστιν εἰπεῖν, ὅτι λόγοις ἀρήτοις οἰκονομίας τῆς αὐτοῦ χρηστότητος ὁ Θεὸς, τὸ μέντι ταμιεύεται ἡ κρύπτει, ἵνα ἐν καιρῷ ἀποδῶ τῷ προσήκοντι, μέρος δέ τι ἡ ἐξεργάζεται ἡ φανεροῖ πρὸς τὸ παραθαῖναι τοὺς ἀθλητάς. σχεδὸν τὸ αὐτὸ λέγει ἡ Θεοδώριτος. „Τῶν φοβουμένων σέ, φησι, Δέσποτα, τοὺς μὲν μισθοὺς ἡ τὰ ἐπαθλα κρύπτεις, ἡ ταῦτα πολλὰ ὄντα ἡ μεγάλα ἡ θαυμαστά. ἰδρῶσι δὲ ἡ ταλαιπωρίαις προσπαλαίειν ἕως. ἀλλ' ὁμως, ἔστιν ὅτε ἡ γυμνοῖς τὰ βραβεῖα παραθαῖναι τοὺς ἀθλητάς. τοῦτο γὰρ ἐπήγαγεν. ἐξεργάσω τοῖς ἐλπίζουσιν ἐπὶ σέ. ὁ δὲ Ὀβριγιένης λέγει. „Ἀποκρυφτοῦ προσώπου τοῦ Θεοῦ τὸ μὴ νῦν ἐφικτὸν εἰς γνῶσιν, φανερωθῆσόμενον, δὲ, ὅτε ὀφόμεθα αὐτὸν καθὼς ἐστὶ. τῷ δὲ ἀποκρυφῷ Παῦλος ἀντιδίδευσεν τὸ γνῶσιν τοῦ Θεοῦ, τούτοις τὸ δημιουργικὸν φανερωθῆναι τοῖς ἀνθρώποις ἡ τὸ προσωτικὸν τάχα ἡ ὁ Σωτὴρ προσώπων ἀποκρυφὸν ἔχει πᾶν τὸ κατὰ τὴν Θεότητα, ἐμφανὲς δὲ τὸ κατὰ τὴν οἰκονομίαν. λέγοιτο δ' ἂν ἡ τὰ προφανῆ ἔργα τῆς προνοίας αὐτοῦ πρόσσηπον εἶναι, δι' ὧν Θεὸν φανταζόμεθα. ἀποκρυφὸν δὲ αὐτοῦ οἱ ἀπόρητοι λόγοι, καθ' οὓς γίνεται τὰ γενόμενα. εἰς ἐπὶ τέλει τῶν πραγμάτων εἰσόμεθα. (παρὰ τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ.)

20: Κατακρύψεις αὐτοὺς ἐν ἀποκρύφῳ
τοῦ προσώπου σου.

Μετὰ τὰ λόγια ταῦτα ὁμιλεῖ ὁ Δαβὶδ τὴν πολυποικίλον βοήθειαν τοῦ Θεοῦ, μετὰ τὴν ὁποίαν λυτρῶναι τοὺς φοβούμενους αὐτὸν ἀπὸ κάθε κινδύνου καὶ περισσίου· ὅταν, λέγει, οἱ ἐλπίζοντες ἐπὶ σὲ Κύριε, ζητούνται καὶ κυνηγούνται ἀπὸ τοὺς ἐχθρούς των, τότε ἐσὺ τοὺς κρύπτεις μέσα εἰς τὸν ἀπόκρυφον τόπον σου· τοῦ προσώπου σου γὰρ εἶναι ἀντὶ σοῦ, κατὰ περίφρασιν.

„Απὸ ταραχῆς ἀνθρώπων σκεπάσεις
αὐτοὺς ἐν σκηνῇ.

Ὅταν, λέγει, ἐν καιρῷ ταραχῆς σασιάζουν καὶ ἀποσποῦν κατὰ τῶν δούλων σου οἱ ἐχθροὶ των, τότε ἐσὺ Κύριε, τοὺς σκεπάζεις μέσα εἰς τὴν σκηνὴν καὶ τένταν τῆς σκέπης σου, ἢ ὡσάν μεσα εἰς κάμμιαν σκηνὴν ἀπόκρυφον. (1)

„Απὸ ἀντιλογίας γλωσσῶν.

Ἀπὸ κοινοῦ νοεῖται ἐδῶ τὸ, σκεπάσεις· ἡγουν ἐν τῷ καιρῷ τῆς ἀντιλογίας τοῦ λαοῦ, σκεπάζεις τοὺς δούλους σου Κύριε· ἀπὸ τῆς γλώσσας γὰρ ἐφάνερωσε τοὺς λέγοντας ὁ Δαβὶδ· ἀντιλογία δὲ εἶναι, ἡ ἀπειθεία τῶν ὑπηκόων.

21: Εὐλογητὸς Κύριος, ὅτι ἐθαυμάστῃσε
τὸ ἔλεος αὐτοῦ ἐν πόλει περιοχῆς.

Περιοχὴ μὲν εἶναι, τὸ τειχόκαστρο· πόλις δὲ περιοχῆς, εἶναι ἡ τειχογυρισμένη· λέγει λοιπὸν ὁ Δαβὶδ, ὅτι εἶναι ἐπαινετὸς ὁ Θεός, διὰ τὴν ἑκάστην θάυμαται ἀπὸ ὅλους τὸ ἔλεος, ὅπου ἔδειξεν εἰς ἐμένα· ὅστις διὰ τῆς βοηθείας του, ἔγινα ὡσάν πόλις τειχογυρισμένη· καὶ διὰ τοῦτο ὡς τοιαύτη, θέλω διαμένω ἀπείρακτος καὶ ἀπίστος, ἀπὸ τοὺς ἐχθροὺς μετὰ τὴν φύλαξίν του. (2)

22: „Εγὼ δὲ εἶπα ἐν τῇ ἐκστάσει μου· ἄ-
„περριμαι ἀπὸ προσώπου τῶν ὀφθαλ-
„μῶν σου.

Ἐκστασι, ὡς εἶπομεν ἐν τῇ ἀρχῇ, λέγει τὴν ἐκτροπὴν ἀπὸ τὴν ἴσιν σφάται τῶν θείων ἐντολῶν· ὅταν ἐγὼ, λέγει, ἁμαρτήσας, ποιήσας μοιχείαν καὶ φόνον, μετανοήσας εἶπον· ὅτι εἰς τὸ ἐξῆς πλέον ἀπερρίφθηκα μακρὰν ἀπὸ τῆς ἐπιφάνειας καὶ ἐνδείξιν τῆς περὶ ἐμὲ προτέρας ἐπισκοπῆς καὶ προνοίας σου Κύριε. (3)

„Διὰ τοῦτο εἰσήκουσας τῆς φωνῆς
„τῆς δεήσεώς μου ἐν τῷ κεκραγεῖναι
„με πρὸς σέ.

Διὰ ταύτην, λέγει, τὴν μετάνοιαν καὶ συντριβὴν τῆς καρδίας μου, εἰσήκουσας ἐμοῦ τοῦ δούλου σου Κύριε, ὅταν ἐφάναξα πρὸς σέ, ἐπικαλούμενος τὸ ἔλεός σου· πληροφοροῦμαι γάρ, ὅτι μου εἰσήκουσας, καὶ διὰ τοῦτο θέλεις μοι χαρίσεις τὴν βοήθειάν σου.

23: „Α-

(1) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει, „Ἀρκεῖ γὰρ σου τὸ πρόσωπον· τούτέστιν ἡ ἐπιφάνεια μόνη· πάσης αὐτοῦ τῆς ἐξ ἀνθρώπων ταραχῆς ἐξελεῖσθαι· καὶ μέσους ἀποληφθέντας, καθάπερ τινὶ καλύψαι σκηνὴν, καὶ ἀφανεῖς ἀπαφῆναι· οὕτως ὁ Δαβὶδ ὑπὸ Σαουλ ἀπειληφθεὶς δόξας, πολλάκις ἀπέφυγεν· οὕτως Ἐλισσαῖος Σύρων αὐτὸν κυκλωσάντων, ἀλλὸν αὐτοῖς ἐμβαλὼν· καὶ ἕτερα δὲ τοιαῦτά εἰσιν εὖρεῖν παρὰ τῇ Θείᾳ Γραφῇ.

(2) Ὁ δὲ Θεὸς Κύριος „Πόλιν περιοχῆς τὴν Ἐκκλησίαν ἐνοεῖ, τὴν ἀπόρρητον τῇ Σατανᾷ· τὸ δὲ ἔλεος οὐκ ἔξω τῆς ἀγίας Πόλεως· ἥτοι τῆς Ἐκκλησίας δίδεται, ἀλλὰ τοῖς οὖσιν ἐν αὐτῇ.

(3) Λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος, „Ἐκστασι δὲ εἰκότως τὴν ἁμαρτίαν ἐκάλεσε· τὴν γὰρ τῆς δικαιοσύνης ὁδὸν ὁδὸν, ἐξέστη μὲν ἐκείνης καὶ ἐξετράπη· προσέπταισε δὲ καὶ περιέπεσε τοῖς ὁμοβόροις λησταῖς· καὶ τοῦτο αὐτὸ δείκνυσιν τὴν τοῦ Δαβὶδ ἀρετὴν· οὐ γὰρ ἐθαῖ ἦν τῆς ἁμαρτίας· ἀλλ' ἔξω μικρὸν τῆς οἰκίας γενόμενος προαιρέσεως, τὸν ὅλγον ἐκείνον ὑπέμεινεν.

23: „Αγαπήσατε τὸν Κύριον πάντες οἱ ὄ-
„σιοι αὐτοῦ.

Ἀπὸ τὴν νουθεσίαν αἰσθησὶν ὅπου ἔλαβεν ὁ Δα-
βὶδ τῆς τοῦ Θεοῦ βοηθείας, παρακινεῖ τοὺς ὁσίους·
ἤγουν τοὺς ἐναρέτους, νὰ ἀγαποῦν τὸν Κύριον, ὅ-
χι ἀπλῶς καὶ ὡς ἔτυχεν· ἀλλὰ ἐξ ὅλης τῆς καρ-
δίας· τοῦτο γὰρ φανερώνει παρακάτω.

„Ὅτι ἀληθείας ἐκζητεῖ Κύριος·

Ὁ Θεὸς, λέγει, ἐκζητεῖ τὰς ἀληθείας· ἥ-
χουν τὰς πρὸς αὐτὸν ἀληθεῖς ἀγάπας. (1)

„Καὶ ἀνταποδίδωσι τοῖς περισσῶς ποι-
„οῦσιν ὑπερφηανίαν.

Τοῦτο λέγει ὁ Δαβὶδ διὰ τὸν Ἀχιτόφελ, πε-

ρὶ τοῦ ὁποῦ προείπομεν· ὅροι δὲ, ὅτι ὁ Θεὸς εἰς
μὲν τοὺς ἀπλῶς ὑπερηφανευομένους, μακροθυμεῖ
εἰς πολὺν καιρὸν· εἰς ἐκείνους δὲ, ὅπου ὑπερφανεύ-
ονται περισσῶς καὶ μὲ ὑπερβολῇ, εἰς αὐτοὺς μετὰ
ὀλίγον καιρὸν ἀποδίδει τιμωρίαν, κατὰ τὸν Θεο-
δώριτον.

24: „Ἀνδρίζεσθε καὶ κραταιοῦσθε ἡ καρ-
„διά υμῶν, πικνέτεσθε οἱ ἐλπίζοντες ἐπὶ
„Κύριον.

Μὴ φοβηθῆτε, λέγει, ὅλοι ἔσσεσθε, ὅπου ἐλ-
πίετε εἰς τὸν Κύριον· ἀλλὰ ὑκρσεῖτε καὶ ἀνδραιομε-
σθε· διὰ τὴν δὲν θέλει σας παραβλέψει ὁ Κύριος, ἀλ-
λὰ θέλει σας βοηθήσει· Πάντες γὰρ οἱ ἐλπίζοντες
ἐπ' αὐτὸν, δὲν θέλου κατασχυνοῦν· καθὼς προ-
λαβὼν ὁ αὐτὸς Δαβὶδ, ἔλεγε διὰ τὸν ἑαυτόν του·
„Μὴ κατασχυνοσθῆν, ὅτι ἠλπίσα ἐπὶ σέ· (Ψαλ.
κς'· 20.)

ΨΑΛΜΟΣ ΛΑ'.

„Ψαλμὸς τοῦ Δαβὶδ Συνέσεως!

Ὁ Ψαλμὸς οὗτος ἐπιγράφεται Συνέσεως· ἢ διὰ τὴν ὅτι ὁ Δαβὶδ πλησθεὶς ἀπὸ σύνεσιν ἔγραψε τοῦτον·
ἢ ὅτι εἶναι χρεῖα συνέσεως εἰς τὸν παρόντα Ψαλμὸν· ἢ καὶ διὰ τὴν ὅτι ὁ Ψαλμὸς οὗτος συνατίζει τοὺς ἀνθυ-
νώ...

(1) Ὁ δὲ Κύριλλος λέγει· Πόσας δὲ ἀληθείας ἐκζητεῖ Κύριος; τὴν ἀρθρότητα διανοῦσθαι τὴν δογματικὴν, εὖ μάλα
διεξεσμένως, εἰς τὸ ἔχειν ἀμωμήτως ἢ τὸν οὐκ ἐφευσμένον βίον· ὁ δὲ Ὁριγένης λέγει· Μία ἀληθεία οὗτος
τῆς εἰπούσης, ἐγὼ εἰμὶ ἡ ἀλήθεια, πολλαὶ συνίστανται ἐν τοῖς μετέχουσιν τῆς μίᾳς, ἐκείνης ψυχῆς ἀληθείαν ἐχού-
σας, οὗ ἑδέξατο τύπον ἐκ τῆς μονογενοῦς ἀληθείας· ἐπεὶ οὖν πάσας τὰς ἀληθείας ταύτας ἐκζητεῖ Κύριος, ἢ τι-
μῆσαι βούλεται τοὺς ἔχοντας αὐτάς· τοῦτον χάριν οἱ ὅσοι αὐτοῦ ἐκζητήσατε αὐτὸν οὐκ ἀμισθὶ καταλόντες ἐν
ἧς ἔχετε ἀληθείας· (ἐν τῇ ἐκδόσει Σειργά.)

κώσκοντας · λέγει γάρ πρὸς αὐτούς · „Μὴ γίνεσθαι ὡς ἵππος καὶ ἡμίονος, οἳ οὐκ ἔστι σύνεσις · ἔγραψε δὲ τὸν παρόντα Ψαλμὸν ὁ Δαβὶδ, ὕψιστά ἀπὸ τῆν μοιχείαν τῆς Βηρσαβέε καὶ τὸν φόνον τοῦ Οὐρίου · μετὰ γὰρ τὰ ἁμαρτήματα ταῦτα πεσὼν εἰς διαφόρους λογισμοὺς καὶ πειρασμοὺς, διαφόρους Ψαλμοὺς συνέγραψεν, οἵτινες ἀναφέρουν τὰ ἁμαρτήματα τοῦ ταῦτα · ἀρμόδιος δὲ εἶναι καὶ εἰς κάθε Χριστιανὸν ὁ Ψαλμὸς οὗτος, νοούμενος ἠθικῶς κατὰ ἀναλογίαν καὶ ὁμοιότητα...

1: „**Μ**ακάριοι, ὧν ἀφέθησαν αἱ ἀνομιαί, καὶ ὧν ἐπεκαλύφθησαν αἱ ἁμαρτίαι.

Ἐπειδὴ ὁ Δαβὶδ μετὰ τὴν ἁμαρτίαν πολλὰ ἐκοπίασεν ἐν τῇ μετανοίᾳ, διὰ τοῦτο μακαρίζει τὴν ἑαυτοῦ ἐκείνους, ὅπου χωρὶς κόπου καθαρίζονται ἀπὸ τὰς ἁμαρτίας των (1) νοεῖ δὲ αἰνιγματωδῶς τοὺς βαπτιζομένους Χριστιανούς· ἐπειδὴ δὲ οἱ βαπτιζόμενοι, ἄλλοι μὲν, εἶναι ἀπὸ τοὺς Ἑθνικούς, ἄλλοι δὲ, εἶναι ἀπὸ τοὺς Ἰουδαίους, διὰ τοῦτο ἀνομίας μὲν εἶπεν, ἐπὶ τῶν Ἑθνικῶν, εἰς τοὺς ὁποίους δὲν ἐδόθη νόμος · ἁμαρτίας δὲ εἶπεν, ἐπὶ τῶν Ἰουδαίων, τῶν ἐχόντων τὸν νόμον · ἁμαρτία γὰρ εἶναι, ἀθέτησις νόμου. (2)

2: „Μακάριος ἄνθρωπος, ὃς οὐμὴ λογίsetαι

„Κύριος ἁμαρτίαν.

Μακάριος, λέγει, εἶναι ἐκεῖνος ὁ ἄνθρωπος, εἰς τὸν ὅποιον δὲν λογίζεται ἡ ἁμαρτία· ἡγουν δὲν θέλει ἐπιγράψει, οὔτε θέλει μετρήσει ὁ Θεὸς ἁμαρτίαν· διὰ τί; ἐπειδὴ καὶ αὐτὴ ἔχει νὰ ἀφανισθῇ ἀπὸ τοῦ λόγου τῆς παλιγγενεσίας· ἡγουν ἀπὸ τοῦ ἁγίου Βαπτίσματος· ἁμαρτίαν δὲ τὴν ἑαυτοῦ, ἀδιαφόρως κάθε σφάλμα ἀνόμωσεν, τὸς τῶν Ἑθνικῶν, ὅσον καὶ τῶν Ἰουδαίων· μερικοὶ δὲ τὰ δύο ταῦτα ῥητὰ, τὸ ἀνωτέρω καὶ τὸ ἐδῶ, ἀδιαφόρως νοοῦσι λέγοντες, ὅτι καὶ τὰ δύο ἓνα καὶ τὸ αὐτὸ πρᾶγμα ἐκ παραλογίου σημαίνουσι.

„Οὐδέ ἐστιν ἐν τῷ στόματι αὐτοῦ ὁ λόγος.

Μακάριος.

(1) Ὁ δὲ Θεολόγος Γρηγόριος, οὕτως ἐρμηνεύει· „Μακάριοι ὧν ἀφέθησαν αἱ ἀνομιαί· τοῦτο τῆς παντελοῦς καθαρώσεως· ἢ ὧν ἐπεκαλύφθησαν αἱ ἁμαρτίαι· τοῦτο τῶν οὐπὼ τὸ βάθος καθαρωμένων· μακάριος ἄνθρωπος, ὃς οὐμὴ λογίsetαι Κύριος ἁμαρτίαν· τρίτῃ τὴν αὐτὴν τάξιν τῶν ἁμαρτανόντων, ὧν ἡ μὲν πρῆξις, οὐκ ἐπαινετὴ, τὸ δὲ τῆς γνώμης, ἀνεύθυνον· ἄλλος δὲ λέγει, ὅτι ὁ πρῶτος εἶχος ἀρμόσει τοῖς ἡλεημένοις διὰ τοῦ ἁγίου Βαπτίσματος· ἐκείνων γὰρ ἀφέθησαν αἱ ἀνομιαί· ὁ δεύτερος δὲ, τοῖς θέλουσι μετανοεῖν· ἐπικαλύπτονται γὰρ αὐτῶν αἱ ἁμαρτίαι διὰ τῆς μετανοίας, καταχωρῶντος ὡς περ αὐτὰς ταῖς ἡμετέρας τοῦ φιλαγάθου Θεοῦ, ὃς μὴ κέτι βούλεσθαι, μηδὲ ὁρᾶν αὐτάς· τοῖς γὰρ ἁμαρτοῦσι μετὰ τὴν ἄφεσιν (τὴν διὰ τοῦ βαπτίσματος γινομένην) οὐκέτι δευτέρων ἄφεσιν, ἀλλ' ἐπικαλύψιν ἁμαρτιῶν παρέχει· διὰ γὰρ τῶν δευτέρων κατορθωμάτων, καλύπτει τὰ προηρατημένα συνεχώρησεν· ὁ δὲ τρίτος εἶχος ἀρμόζει τοῖς σφάλουσιν μὲν, πλὴν οὐκ ἀπὸ γνώμης ἐθελοκακεῖ ἢ πονεῖν· σχεδὸν τὰ αὐτὰ λέγει ἢ ὁ Ὁριγένης παρὰ τὴν ἐκδεδ. Σειρὰ τοῦ Ψαλμοῦ.

(2) Σημειώσαι, ὅτι διὰ τοῦτο ἢ ὁ Ψαλμὸς οὗτος λέγεται ἐν τῷ καιρῷ τοῦ βαπτίσματος ὡς οὐ βαπτισθῇ ὁ Χριστιανός, ἐπειδὴ ἢ ἀναφέρει διὰ τὴν ἄφεσιν τῶν ἁμαρτιῶν, τὴν διὰ τοῦ ἁγίου Βαπτίσματος διδομένην· λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος· „Τοσαύτη περὶ αὐτοῦ χρητὴς φιλοτιμία, ὥς μὴ μόνον ἀφεῖναι, ἀλλὰ ἢ καλεῖται πᾶς ἁμαρτίας, ἢ καὶ ἔχον τούτων καταλιπεῖν· ἢ ὁ Δίδυμος δὲ, καὶ ἐφαρμάρυσιν, φησὶν, ἐπικαλύπτει δι' ἀρετῆς, οὐκ ἐγκρυπτοῦσιν τὰς ἁμαρτίας, ἀλλὰ διόλου ἀφανίζουσιν· ὥς ἢ ἡ ἀγάπη καλύπτει πλῆθος ἁμαρτιῶν· ὥς γὰρ ἐπισήμη καλύπτει τὴν ἄνοιαν· οὕτως ἀγάπη θεία ἢ αὐτὴ οὐσα τῇ ἀρετῇ, καλύπτει τὰς ἁμαρτίας· εἶπε δὲ ἢ ὁ θεὸς Ἰουστίνος· „Ἐάν μετανοήσωσι πάντες βουλόμενοι τυχεῖν τοῦ παρὰ τοῦ Θεοῦ ἔλεους, δύνανται· ἢ μακαρίους αὐτοὺς ὁ λόγος προλέγει εἰπὼν· Μακάριος, ὃς οὐμὴ λογίsetαι Κύριος ἁμαρτίαν· τοῦτο δὲ εἶναι ἐς μετανοήσας ἐπὶ τοῖς ἁμαρτήμασι, τῶν ἁμαρτιῶν παρὰ Θεοῦ λάβη ἄφεσιν, ἀλλ' οὐκ ὥς ἡμεῖς ἀπατάμεθα ἑαυτοὺς, ἢ ἄλλοι πλὴν ἡμῶν ὁμοιοὶ κατὰ τοῦτο· οἱ λέγουσιν, ὅτι καὶ ἁμαρταλοὶ εἰσι, Θεὸν δὲ γνωσκουσιν, οὐμὴ λογίsetαι αὐτοῖς Κύριος ἁμαρτίαν (παρὰ τοῖς σημειώσεσι τοῦ Κορδερίου).

Μακάριος, λέγει, είναι εκείνος ὁ ἄνθρωπος, ὅποιος ὑπεράφ' οὐ ἐβλαπίσθη, δὲν ἐφάνη ψεύτης εἰς τὰς ὑποσχέσεις, ὅπου ἔδωκεν εἰς τὸν Χριστὸν τοῦ νὰ φυλάττῃ τὰς ἐντολάς του. δόλον γὰρ τὴν ἐδῶ ὀνομάζει τὸ ψεῦδος. κάθε γὰρ Χριστιανὸς ὁμολογεῖ εἰς τὸ ἅγιον Βάπτισμα, νὰ ἀρνηθῇ μὲν τὰ ἔργα τοῦ Διαβόλου, νὰ ἐναγκαλισθῇ δὲ καὶ νὰ φυλάξῃ τὰς ἐντολάς τοῦ Χριστοῦ.

3: „Οτι εἰσὶν ἡμεῖς.

Μακάριοι, λέγει, εἶναι οἱ ἀνωτέρω. ἐπειδὴ χάρις κόπον ἐκαθάρισθησαν ἀπὸ τὰς ἁμαρτίας των διὰ τοῦ Βαπτίσματος, καὶ ἔμειναν εἰς τὴν καθαρότητα αὐτὴν, μὲ τὸ νὰ μὴν ἐπραξάν μετὰ τὸ Βάπτισμα ἁμαρτίας. διὰ τί δὲ μακαρίζω αὐτοὺς; ἐπειδὴ, λέγει, καὶ ἐγὼ, μὲ τὸ νὰ ἁμαρτήσω, τόσον ἀπέχμην ἀπὸ τοὺς κόπους τῆς μετανοίας, ὥστε ὅπου ἐσιώπησα, καὶ νὰ λαλήσω δὲν δύναμαι. ἀπὸ τοῦ ἐπομένου γὰρ: ἦτοι ἀπὸ τῆς σιωπῆς, φανερώνει ὁ Δαβὶδ τὸ ἡγοῦμενον: ἦτοι τὴν ἀδυναμίαν, ὅπου ἔλαβεν ἐκ τῆς μετανοίας.

„Ἐπαλαιώθη τὰ ὀστά μου ἀπὸ τοῦ
„κραζεῖν με ὅλην τὴν ἡμέραν.

Καὶ τοῦτο, λέγει, εἶναι αἰτία τῆς σιωπῆς μου. διὰ τί ἀπὸ τὰς πολλὰς φωνὰς, ὅπου κάρνω πρὸς τὸν Θεὸν διὰ νὰ με ἐλεήσῃ, δὲν δύναμαι πλέον νὰ ὁμιλήσω. μὲ τὰ κόκκαλα δὲ, ἐφάνερωσεν ὁ Δαβὶδ τὴν δύναμιν τοῦ σώματός του. ἐπειδὴ καὶ τὰ κόκκαλα συγκρατοῦσιν ὅλον τὸ σῶμα. ἐπαλαιώθη δὲ εἶπεν. ἀντὶ τοῦ ἡσθάνησαν. διὰ τί κάθε παλαιὸν, εἶναι ἀσθενὲς καὶ ἀδύνατον. ἡσθάνησε, λέγει, καὶ ἀδυνάτησεν ἡ δύναμίς μου. ὅλην δὲ τὴν ἡμέραν: ἦτοι πάντοτε. (1) ἐπειδὴ

ὅσαι φωναὶς ἠκολούθει θλίψις καὶ πειρασμὸς εἰς τὸν Δαβὶδ, ἐνθυμεῖτο τὰς δύο ἁμαρτίας ἐκείνας, ὁποῦ ἐπραξε, καὶ ἔκλαιε. σοχαζόμενος, ὅτι ἐξ αἰτίας τῶν ἁμαρτιῶν ἐκείνων συμβαίνουν εἰς τὴν ζωὴν του οἱ πειρασμοί. διότι, ἐπειδὴ εἰς τὴν μοιχείαν καὶ τὸν φόνον, ὅπου ἐπραξε, δίδεται ἐπιτίμιον ὁ θάνατος ἀπὸ τὸν παλαιὸν νόμον τοῦ Θεοῦ (καὶ ὁ μοιχὸς γὰρ καὶ ὁ φονεὺς ἐθανατόνετο) διὰ τοῦτο ὁ Δαβὶδ, ἀπὸ μὲν τὸν θάνατον ἐγλύτωσε, καὶ τοῦτου ἔλαβε τὴν συγχώρησιν, ὅταν ὁμολόγησεν εἰς τὸν Προφῆτην, Νάθαν, πῶς ἡμαρτην, εἰπόντα αὐτῷ. „Οὐ μὴ ἀποθάνῃς. (Β΄ Βασιλ. ιβ΄. 13.) συμφορὰ ὅμως καὶ δυσυχία ἐπρηνηνύθησαν, ὅτι ἔχουν νὰ ἀκολουθήσουν εἰς τὴν οἰκίαν του διὰ τὰς ἁμαρτίας του ταύτας. τὰς ὁποίας συλλογίζομενος ὁ Δαβὶδ, ἐλυπεῖτο κατὰ τὴν καρδίαν του καὶ ἐθλίβετο.

4: „Οτι ἡμέρας καὶ νυκτὸς ἐβαρύνθη „ἐπ' ἐμέ ἡ χεὶρ σου.

Καὶ τοῦτο ἀκόμη ἐγένετο αἰτία εἰς τὸν Θεὸν Δαβὶδ νὰ κρῶν: δηλαδή ἡ κατ' αὐτοῦ τιμωρία τοῦ Θεοῦ. χεὶρ γὰρ ἐννοεῖται ἐδῶ ἡ παιδευτικὴ δύναμις καὶ τιμωρία. ἐπειδὴ μὲ τὸ χεῖρ παιδεύει τινος καὶ τιμωρεῖ τὸν ἄλλον. ἐβαρύνθη εἶπεν: ἦτοι βαρέως ἐφέρθη κατ' ἐμοῦ ἡ παιδεία καὶ τιμωρία σου Κύριε. ἡμέρας δὲ καὶ νυκτός, ἀντὶ τοῦ παντοτινά.

„Ἐστράφην εἰς ταλαιπωρίαν ἐν τῇ
„ἐμπαγήνῃ με ἀκανθῇ.

Ἀκανθῶν ἐδῶ ὀνομάζει ὁ Δαβὶδ τὴν ἁμαρτίαν, ἕνα μὲν διὰ τὴν ἐξώθεν τῆς φύσεως ἐμβάίνει εἰς τὴν ψυχὴν, ὡς παρὰ φύσιν οὖσα. καὶ ὡς

(1) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει, ὅτι ἐπειδὴ ὁ Δαβὶδ ἕνα σχεδὸν χρόνον ἔμεινεν ἀνεχομολόγητος, καὶ δὲν ἔδειξε παρενδύς τὴν πληγὴν εἰς τὸν ἱατρὸν, ἀλλ' ἐσίγησε, ἀρύσαι τὴν μοιχείαν καὶ τὸν φόνον σπουδάζοντας, ἕως ὅπου ἠλεγξεν αὐτὸν ὁ Νάθαν, διὰ τοῦτο λέγει ἐδῶ, ὅτι ἐγὼ κατεγύμνασα φωνάζωντας, καὶ κατηγορῶντας τὴν ἁμαρτίαν μου.

θώς καὶ ἡ ἄκανθα μετὰ τὴν ἁμαρτίαν τοῦ Ἀδὰμ ἐφύτρωσεν, ἔξωθεν τῆς πρώτης βλαστήσεως τῶν φυτῶν· (1) καὶ ἄλλο δὲ, διὰ τὴν κεντὰ τὸν ἀμικτωλὸν, καὶ τὸν κάμνει, νὰ ποιῇ· κλαίει λοιπὸν ἐδῶ ὁ Δαβὶδ καὶ λέγει, ὅτι ἀφ' οὗ ἡ κατηραμένη ἄκανθα τῆς ἁμαρτίας ἐμπήχθη εἰς τὴν καρδίαν μου, ὅλας ἡ εὐτυχίας μου μετατράπησαν εἰς δυσυχίας καὶ ἀβλιότηας·

5: „Τὴν ἀνομίαν μου ἐγνώρισα, καὶ τὴν ἁμαρτίαν μου οὐκ ἐκάλυψα.

Διὰ νὰ μὴ φαίνεται πῶς γογγύζει μὲ τὰς πολλὰς τοῦ ἐλεηνολογίας ὁ Δαβὶδ, διὰ τοῦτο μετέβαλεν ἐδῶ τὸν λόγον, καὶ διηγείται πῶς ἤξιωθη τὴν φιλανθρωπίαν τοῦ Θεοῦ· διότι ἐπειδὴ ὁ Προφήτης Νάθαν ἐσχημάτισε τὴν παρανομίαν τοῦ Δαβὶδ ὡς εἰς ἄλλο τρίτον πρόσωπον· ἔπειτα εἶπεν αὐτῷ, ὅτι σὺ εἶσαι ἐκεῖνος ὅπου ἐπραξε ταῦτα· διὰ τοῦτο λέγει τώρα ἐδῶ ὁ Δαβὶδ, πῶς τοῦτο εἰπόντος τοῦ Νάθαν, ἐγὼ ἐγνώρισα τὴν ἁμαρτίαν μου, καὶ δὲν τὴν ἀρνήθηκα· τοῦτο γὰρ δηλοῖ τὸ, οὐκ ἀκάλυψα· (2) ἀνομίαν δὲ ἐδῶ θέλει νοήσεις τὴν παρανομίαν, τὴν ὁποίαν καὶ ἁμαρτίαν ἀκολούθως ὠνόμασεν, ὡς τοῦ θείου νόμου οὐσαν παράβασιν.

„Εἶπα ἔξαγορεύσω κατ' ἐμοῦ τὴν ἀνομίαν μου τῷ Κυρίῳ.

Ἀφ' οὗ, λέγει, ἐγνώρισα, ὅτι ἔπεσα εἰς καταδίκην τοῦ Θεοῦ ἀπαραίτητον, εἶπα εἰς τὸν ἐαυτόν μου· ὅτι νὰ ἔξαγορεύσω τὴν ἁμαρτίαν μου· ὅθεν εὐθὺς ἐξομολογηθεὶς, καὶ ρίψας τὴν αἰτίαν ἐ-

πάνω εἰς τὸν ἑαυτόν μου, εἶπα „Ἠμάρτηκα τῷ Κυρίῳ· (Β΄ Βασιλ. 16· 13.)

„Καὶ σὺ ἀφῆκας τὴν ἀσέβειαν τῆς καρδίας μου.

Ἐσὺ, λέγει, Κύριε, διὰ τοῦ Προφήτου Νάθαν, ἐσυγχώρησες τὴν ἁμαρτίαν μου· εἶπε γὰρ ὁ Νάθαν πρὸς τὸν ἐξομολογηθέντα Δαβὶδ „Καὶ Κύριος παρεβίβασε τὸ ἁμάρτημά σου· οὐμὴ ἀποθάνης· (Β΄ Βασιλ. 13· 13.) ἀσέβειαν δὲ τῆς καρδίας ὀνομάζει τὴν ἁμαρτίαν· ἐπειδὴ ἡ καρδία του δὲν ἐσεβάσθη, οὔτε εὐλαβήθη τοὺς νόμους τοῦ Θεοῦ, τοὺς διορίζοντας „Οὐ μοιχεύσεις· οὐ φονεύσεις· (Ἐξ. κ' 13.) ἀποροῦσι δὲ μερικοὶ, ὅτι ἂν ἐσυγχωρήθῃ ἡ ἁμαρτία τοῦ Δαβὶδ, διὰ τί λέγει ἀνωτέρω, πῶς ἐδαρύνθη κατ' ἐπάνω του ἡ κολαστικὴ δύναμις καὶ παιδεία τοῦ Θεοῦ; λύοντες οὖν τὴν ἀπορίαν λέγομεν, ὅτι ἐπειδὴ ὁ Δαβὶδ ἀκούσας τὴν σχηματισθεῖσαν κρίσιν, ὅπου ὁ Νάθαν εἶπεν εἰς τρίτον πρόσωπον, ἀπεφάσισαν ὅτι ἐκεῖνος ὅπου ἔκαμε τὴν ἁμαρτίαν ταύτην, εἶναι ἔνοχος θανάτου καὶ ζημίας· οὕτω γὰρ εἶπα, „Ζῇ Κύριος, ὅτι υἱὸς θανάτου ὁ ἄνθρωπος ὁ ποιήσας τοῦτο, καὶ τὴν ἀμνάδα ἀποτίσει ἑπταπλασίονα· ἀνθ' ὧν ὅτι ἐποίησε τὸ ῥῆμα τοῦτο, καὶ περὶ οὗ οὐκ ἠφέισατο (Β΄ Βασιλ. 13· 5.) ἐπειδὴ λέγω, καὶ ἔτι μόνος του ὁ Δαβὶδ ἀπεφάσισε, διὰ τοῦτο ἐσυγχωρήθη μὲν παρ' ἐμοῦ τὸν θάνατον (ἥτοι δὲν ἀφέθη νὰ ἀποθάνῃ, καθὼς ὁ ἴδιος ἀπεφάσισε) διὰ τὸ θερμὸν καὶ ἐγκάρδιον τῆς ἐξομολογήσεώς του· τὴν δὲ ζημίαν ἀπαιτήθη νὰ λάβῃ μὲ τὰς συμφορὰς, ὅπου ὕπερον τῷ ἠκολούθησαν, κατὰ τὴν ἐδικήν του ἀπόφασιν· μὲ σκοπὸν, ἵνα μὴ παντελῶς καὶ ὀγλίγωρα ἐλευθερωθεὶς, ἀληθινο-

νῇ·

(1) Ὃθεν ἄλλος εἶπε „Καὶ τοῦτο ἰστέον, ὅτι ἡ τὴν ἄκανθαν ἡ ἁμαρτία ἐγέννησε· μετὰ γὰρ τὴν παράβασιν συμπαραζεύχθη τῇ ῥόδῳ ἡ ἄκανθα· ὅτε Ἀδὰμ ἠκούσεν „Ἀκάνθας ἔτριβόλους ἀνατελεῖ σοι ἡ γῆ· (Γεν. γ' 18.)

(2) Ἄλλος δὲ εἶπεν „Οὐκ ἐκάλυψα· τοῦτέστιν ἐφανερώσας τὴν κατ' ἐμοῦ κατηγορίαν ποιούμενος· ἐν ᾧ μὲν οἱ τὰς ἁμαρτανεὶν βούλεται, κρύπτει τὴν ἁμαρτίαν, λανθάνειν πειρώμενος· μισῶν δὲ τὴν αὐτήν, φανεράν ποιεῖ δι' ἐξομολογήσεως τῇ δυναμένῳ ἰσάσασθαι· ἔφεται γὰρ τοῖς ἡμαρτημένοις ἡ λύσις δι' ἐξαγορεύσεως κατὰ τὸ „Λέγε σὺ πρῶτος τὰς ἀνομίας σου, ἵνα δικαιωθῇς (Ἠσ' μγ' 26.)

νόση εύκόλως τὴν ἁμαρτίαν, ὅπου ἔκαμε, καὶ πάλιν δευτέρου πέση εἰς ἄλλην. (1)

6: „Υπὲρ ταύτης προσεύχεται πᾶς ὅσιος ἐν καιρῷ εὐθέτω.

Τὸ ὑπὲρ ταύτης νοεῖται ἐδῶ, ἀντὶ τοῦ ἀπὸ ταύτης τῆς ἐδικτῆς μου ἁμαρτίας παρακινούμενος, θέλει παρακαλέσει τὸν Θεὸν κάθε θεοσεβῆς· διὰ τί αὐτὸς μνησθάνωντας, ὅτι ἐγὼ μὲ τὸ νὰ ἐξομολογηθῶ, εὐθὺς ἐσυγχωρήθην, θέλει μιμηθῇ ἑμένα ἐν τῷ καιρῷ τῆς μετανοίας του· τοῦτον γὰρ ὀνομάζει καιρὸν εὐθετον καὶ ἐπιτήδειον· καὶ ἡ ἁμαρτία μου αὕτη, θέλει γένη παραδείγμα εἰς τοὺς ὁσίους νὰ μετανοοῦν· διὰ τί ὁ ἀνόσιος ἄνθρωπος, αὐτὸς δὲν μετανοεῖ· δύναται δὲ νὰ νοήσῃ τοῦτό τινας, καὶ κατὰ ἄλλον τρόπον· ὅτι ὁ Δαβὶδ προφητεύει διὰ τοὺς Χριστιανούς· οἱ ὅποιοι ἐν καιρῷ εὐθέτῳ· δηλαδή ἐν τῷ καιρῷ τῷ μετὰ τὴν ἔλευσιν τοῦ Χριστοῦ, καὶ μετὰ τὸ κήρυγμα τοῦ Εὐαγγελίου, ψάλλοντες τοὺς Ψαλμοὺς τοῦ Δαβὶδ τοὺς περὶ τῆς ἁμαρτίας του διαλαμβάνοντας, τρόπον τινα φαίνονται, ὅτι προσεύχονται καὶ παρακαλοῦν τὸν Θεὸν ὑπὲρ τῆς ἁμαρτίας του, κατὰ τὸν Θεοδώριον.

„Πλὴν ἐν κατακλισμῷ ὑδάτων πολλῶν πρὸς αὐτὸν οὐκ ἐγγιούσι.

Τὸ πλὴν ἐδῶ νοεῖται, ἀντὶ τοῦ καὶ συνδέσμου· διὰ νὰ ᾔναι τοιοῦτον τὸ νόημα· ὅτι καὶ ἐν

τῇ πλημμύρᾳ τῶν κακῶν λογισμῶν (τούτους γὰρ πρέπει νὰ νοήσωμεν ἐδῶ ὑδάτα· κατὰ τὸ „Ἐξελουῖμαι καὶ ῥυσαίμε ἐξ ὑδάτων πολλῶν) (Ψαλ. ρμγ'. 8.) καὶ ὅταν, λέγω, πλημμυροῦσιν ὡς ὑδάτα οἱ πονηροὶ λογισμοί, ὅμως αὐτοὶ δὲν θέλουν πλησιάζουν εἰς τὸν ἐξομολογηθέντα καὶ συγχωρηθέντα ἁμαρτωλόν, τὸν τοιοιτοτρόπως μετανοήσαντα, καθὼς εἴρηται ἀνωτέρω· μὲ τὸ ἐγγίξειν δὲ ἐφανέρωσεν ὁ Δαβὶδ, ὅτι οἱ πονηροὶ λογισμοὶ δὲν θέλουν λυπηθῶσιν, ἢ παρασκαλεύουσιν τὸν οὕτω μετανοήσαντα· ἢ καὶ ἄλλως, κατακλισμὸς νοεῖται τὸ ἅγιον Βάπτισμα, διὰ τί κατακλύζει καὶ πνίγει τὴν ἁμαρτίαν· ὑδάτα δὲ πολλὰ τὸ αὐτὸ ὀνομάζονται, ὅχι διὰ τὴν ποσότητα καὶ τὸ πλῆθος τοῦ νεροῦ, ἀλλὰ διὰ τὴν ποιότητα καὶ δύναμιν τοῦ Πνεύματος, ὅπου τὸ ὕδωρ τοῦ Βαπτίσματος περιεχέει· ἔτι γὰρ καὶ ἡμεῖς συνειθίζομεν νὰ λέγωμεν πολὺν ἄνεμον, τὸν δυνατὸν· προσεύχεται λοιπὸν, λέγει, κάθε ὁσίος πρὸς ἐσένα· πλὴν ἐν τῷ Βαπτίσματι δὲν θέλουν ἐγγίξουν εἰς αὐτόν· ποῖαι; αἱ ἁμαρτίαι δηλαδή, μὲ τὸ νὰ κατακλύζονται ἐν αὐτῷ καὶ νὰ ἀφανίζονται, καθὼς λέγει ὁ μέγας Βασιλεὺς.

7: „Σύμου εἰ καταφυγὴ ἀπὸ θλίψεως τῆς περιεχούσης με.

Ἀπὸ τὴν θλίψιν, λέγει, ταύτην, ὅπου μὲ περιέχει ἐξ αἰτίας τῆς ἁμαρτίας μου, καταφεύγω πρὸς ἐσένα Κύριε, ὡς εἰς εὐπρόσπυν τῆς καρδίας μου. (2)

„Τὸ ἀγαλλίαμά μου, λύτρωσαί με ἀπὸ

(1) Λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος „Επιστημύνασθαι δὲ προσήκει, ὅτι οὐκ ἔφη ἀφῆκός μοι τὴν ἁμαρτίαν, ἀλλὰ τὴν ἀσέβειαν τῆς ἁμαρτίας· τούτεστιν, οὐ πρὸς ἄξιαν με τῆς παρανομίας ἐκόλασας, ἀλλὰ τὴν μὲν ὑπερβολὴν τῆς ἁμαρτίας συνεχώρησας, συμμέτρῳ δὲ παιδεῖα τὴν θεραπείαν ἐπέθηκες. . . ἔδει με, φησιν, ἐκεῖνα τατολημκότα, εὐθὺς κατὰ τὸν νόμον θανάτῳ παραδοθῆναι· ἀλλὰ φιλελεεινότητι χρησάμενος, θανάτῳ μὲν οὐ παρέδωκας, μετρίαις δὲ παιδείαις ἰάτρυνσας.

(2) Ἄλλος δὲ λέγει „Ἐπεὶ τῷ Δαβὶδ κατὰ τὴν θείαν ἀπειλὴν τὴν λέγουσαν „Καὶ νῦν οὐκ ἀποστήσεται ἱερμαία ἐκ τοῦ οἴκου σου, μυρίων ἐπλήσθη συμφορῶν ἡ οἰκία, ἢ οὐ μόνον τὰ ἐκτὸς διεσάσκειν, ἀλλὰ ἢ τὰ οἴκοι κακῶς εἶχεν αὐτῷ· τὴν γὰρ τοῦ Ἀμὸν ἀκολασίαν ἢ τοῦ Ἀβεσσαλὸμ μαιφονία διεδέξατο, ἢ ταύτην ἢ κατὰ τοῦ πατρὸς ἐπαράσας· διὰ τοῦτο φησὶν ὅτι ἡ χεὶρ σου ἐβαρύνθη ἐπ' ἐμέ· ἢ πάλιν αὐτὸν τὸν παιδεύοντα Θεὸν, καταφυγὴν ποιεῖται ἐν ταῖς θλίψεσι.

„πό τῶν κυκλώσαντων με·

Ἐνδιόθετος καὶ ἐγκάρδιος εἶναι ἡ ἐπιφώνησις αὕτη τοῦ Δαβὶδ· ὡς χαρᾶ μου, λέγει, Κύριε, λύτρωσαί με ἀπὸ τῶν πειρασμῶν, οἱ ὅποιοι με περιεκύκλωσαν, καὶ ἀπὸ τῶν ὁποίους ἐπιάσθηκα· ἡ λύτρωσαί με ἀπὸ τῶν κυκλώσαντάς με ὁράτους καὶ ἀοράτους ἐχθρούς. (.)

„Συνετίσω σε καὶ συμβιβῶ σε ἐν ὁδῷ
„ταυτῇ ἡ πορεύση.

Ἐδῶ εὐρίσκεται διάψαλμα· τὸ ὅποιον δηλοῖ μεταβολὴν τῆς ἀκολουθείας τῶν προσώπων· ἐπειδὴ ὁ λόγος οὗτος καὶ ὁ κατωτέρω λέγεται ἐκ προσώπου τοῦ Θεοῦ, ὅς τις ἀποκρίνεται μὲ φωνὴν νοητὴν, ἥτις ἀκούεται ἀπὸ τῶν ἁγίων Προφήταις· λέγει γὰρ ὁ Θεὸς πρὸς τὸν Δαβὶδ· ἐγὼ θέλω σε συνετίσω πῶς νὰ γένῃς ἀνώτερος ἀπὸ τῶν κυκλώσαντάς σε πειρασμῶν· καὶ θέλω σε συνοδεύσω εἰς τὴν προκειμένην ταύτην στάτην τοῦ αἰσθητοῦ καὶ νοητοῦ πολέμου σου· βιβῶ γὰρ σημαίνει τὸ βαίνει· ἀδιάφορος δὲ εἶναι ἐδῶ ἡ σύνταξις· διὰ τί ἐπὶ τοῦ συμβιβῶ σε, τὸ σε, εἶναι ἀντὶ σοὶ κατὰ ἀντίπτωσιν, αἰτιατικῇ ἀντὶ δοτικῇ.

„Ἐπιστηριῶ ἐπὶ σέ τοὺς ὀφθαλμούς
„μου.

Ὅχι μόνον, λέγει, ἀπλῶς θέλω ἐπιβλέψω εἰς ἐσένα, ἀλλὰ καὶ ἀκλινῶς· καθὼς ποιοῦσι καὶ ἐκκεῖνοι ὅπου εἰς τὸν καιρὸν τοῦ πολέμου καὶ τῆς παλαίμας βοηθοῦν τινα· τεντόνουν γὰρ αὐτοὶ τὰ ὀφθαλμῶν ἐπάνω εἰς τὸν πολεμοῦντα, ἵνα εὐθὺς ὅπου

τὸν ἰδοῦν πῶς κινδυνεύει, βοηθήσωσιν αὐτόν· εἰπομεν δὲ πολλαῖς φοραῖς, ὅτι ἡ Θεία Γραφή σχηματίζει τὰς τοῦ Θεοῦ ἐνεργείας ἀπὸ τὰς ἀνθρωπίνους διαθέσεις καὶ τὰ παραδείγματα, συγκαταβαίνουσα εἰς τὴν ἀσθένειαν τῶν ἀκροατῶν, διὰ νὰ δώσῃ εἰς αὐτοὺς νὰ καταλάβουν.

„Μὴ γίνεσθε ὡς ἵππος καὶ ἡμίονος,
„οἷς οὐκ ἔστι συνεσις.

Τὸ παρὸν ῥητὸν καὶ τὰ ἀκόλουθα, λέγει πάλιν ἐκ προσώπου τοῦ ὁ Δαβὶδ, καὶ συμβουλεύει τοὺς ἀκροατὰς ἀπὸ ἐκείνα, ὅπου αὐτὸς ἔπαθε· μὴ γίνεσθε, λέγει, ἀδελφοί, ὡσάν ἄλογα θηλυμανῆ, μὴ δὲ ὡσάν μουλάρια ἄγωνα πρὸς ἀρετὴν (2) διὰ τί ἐσεῖς δὲν εἴσθε ἄλογοι καὶ ἀσύνητοι τοῦ καλοῦ καὶ τοῦ κακοῦ, ὡσάν ἐκεῖνα· ἀλλὰ εἴσθε τμημένοι ἀπὸ τοῦ Θεοῦ μὲ λογικὸν καὶ διάκρισιν.

„Ἐν κημῷ καὶ χαλινῷ τὰς σιαγάνας
„αὐτῶν ἄγξαις, τῶν μὴ ἐγγιζόντων
„πρὸς σε.

Ἐπειδὴ καὶ ἀνωτέρω ἀνέφερεν ὁ Δαβὶδ ἄλογον καὶ μουλάρη· διὰ τοῦτο ἀκολουθῶς ἐδῶ ἀναφέρει καὶ χαλινάρι, καὶ καταρᾶται ἐκείνους τοὺς ἀνθρώπους, ὅπου μακρύνουσιν ἀπὸ τοῦ Θεοῦ, μὲ τὸ νὰ ὁμοιούνωνται μὲ τὰ ἄλογα ζῶα· ἄμποτε, λέγει, Κύριε, νὰ ἄγξῃς· ἤγουν νὰ σφίγῃς καὶ νὰ ὁαμίσῃς τὰ σιαγόνα τῶν τοιούτων κτηνωδῶν ἀνθρώπων, οἱ τινες δὲν θέλουν νὰ πλησιάζουν εἰς ἐσένα διὰ τῆς ἀρετῆς· κημὸς δὲ λέγεται τὸ χαλινάρι· καὶ ὁ μὲν κημὸς ἔξι ὀνομάζεται, διὰ τί κόμπει τὸν λακμόν τοῦ ζώου· τὸ δὲ χαλινάρι, διὰ τί χαλαῖται· ἤγουν κα-

(1) Λέγει δὲ ὁ ἅγιος Μάξιμος· „Ὅταν οὖν ἡ ἡμεῖς πάντοθεν κυκλώσωσιν οἱ αἰσχροὶ ἢ πολέμοι λογισμοί, Χριστὸν ἐπιβώμεθα ἢ λέγωμεν, τὸ ἀγαλλίαμά μου λύτρωσαί με ἀπὸ τῶν κυκλώσαντων με· ὁ δὲ Κύριλλος εἶπεν· „Ὁὐ πάντων εἶναι φαμὲν τὸ δύνασθαι λέγειν Χριστῷ, τὸ ἀγαλλίαμά μου.

(2) Ὅθεν λέγει ὁ Νύσσης Γρηγόριος· „Ἰστέον ὡς τὰ μὲν ἄλλα ζῶα, ποτὲ μὲν, ἐν ἐπαίῳ λαμβανόμενα, παρὰ τῇ Γραφῇ εὐρίσκεται· ποτὲ δὲ, ἐν διαβολῇ· ἡμίονος δ' αἰεὶ διαβάλλεται· τὸ δὲ αἴτιον, ὅτι οὐα ἔστι τὸ ζῶον τοῦτο τῶν ἐξ ἀρχῆς γεγονότων, ἀλλ' ὕστερον ἐξ ἐπινοίας ἀνθρώπων ἢ περιεργείας ἐπεισέχθη τῇ κτίσει· διὸ ἢ εἰς τὸν πόν τῆς κακίας λαμβάνεται, ἢν Θεὸς οὐκ ἐποίησεν· ἀλλὰ μετὰ τοῦτο ἡμῖν ἐκ βεβαιότητος συνέβη.

κατεβάζεται εἰς τὸ σῶμα τοῦ ζώου · νοοῦνται δὲ αὐτὰ καὶ τροπολογικῶς : δηλαδή, ὅτι, εἶναι αἱ παῖδες καὶ οἱ παρὰσμοι, μὲ τοὺς ὁποίους ὁ ἄνθρωπος βασανιζόμενος, μετανοεῖ καὶ πλησιάζει εἰς τὸν Θεόν · ἀπὸ δὲ τὰ σιγχάνια, τὸν ὅλον ἄνθρωπον ἐφάνερωσαν, ἀπὸ μέρος τὸ πᾶν · καταρᾶται δὲ τοὺς τοιοῦτους ὁ Δαβὶδ, διὰ τὴν ἀναπολόγητον εἰς τὸ νὰ κάμνουναι τὰ ἔργα τῶν ἀλόγων ζώων, ὕστερα ἂν οὐ εἶδον τὸ ἐδικόν του παράδειγμα · μερικοὶ δὲ λέγουσιν, ὅτι τὸ, ἄγξαις, ἔχει μὲν σχῆμα εὐκτιχοῦ, δύναμιν δὲ ἔχει καὶ σημασίαν μέλλοντος · καθότι καὶ ὅλα τὰ εὐκτικά σημασία μέλλοντος ἔχουσιν κατὰ τοὺς Γραμματικούς.

„Πολλαὶ αἱ μάλιστα τοῦ ἁμαρτωλοῦ.

Αὐτὰ, λέγει, τὰ προρρήθέντα εἶπον, καὶ δι' αὐτῶν νοουθετῶ τοὺς ἄνθρώπους νὰ μὴν ἁμαρτάνουν· διὰ τὴν ἔμαθον ἀπὸ λόγου μου, ὅτι πολλὰ παιδεῖαι τὸν ταλαίπωρον ἁμαρτωλὸν διαδέχονται.

„Τὸν δὲ ἐλπίζοντα ἐπὶ Κύριον ἔλεος
κικλῶσει.

Ἄνίσως ὁμως, λέγει, τινὰς ἁμαρτωλὸς, ὅ-

ςερα ἀπὸ τὰς μάστιγας, ὅπου ἤθελε λάβῃ παρὰ Θεοῦ διὰ τὰς ἁμαρτίας του, μεταθήσῃ ὅλην του τὴν ἐλπίδα εἰς τὸν Θεόν, αὐτὸς βέβαια θέλει ἐλεηθῇ παρὰ Θεοῦ ἀπὸ κάθε μέρος · τοῦτο γὰρ δηλοῖ τὸ, κυκλώσει.

„Εὐφρανῆτε ἐπὶ Κύριον, καὶ ἀγαλλιάσθε δίκαιοι, καὶ καυχᾶσθε πάντες οἱ εὐθεῖς τῇ καρδίᾳ.

Ἄφ' οὗ ὁ Δαβὶδ ἔκαμε τὴν ἀνωτέρω παραγγελίαν πρὸς τοὺς ἀσθενεστέρους καὶ ἀτελεῖς, τῶρα ἐδῶ μεταβαίνει καὶ πρὸς τοὺς τελειότερους · τοὺς ὁποίους καὶ ὀνομάζει, δικαίους μὲν, διὰ τὴν δικαίως ζωὴν καὶ πολιτεύονται· εὐθεῖς δὲ, διὰ τὴν εὐθύτητα τῆς πολιτείας των · λέγει δὲ πρὸς αὐτοὺς · ὅτι εὐφρανθήτε καὶ ἀγαλλιᾶσθε καὶ καυχᾶσθε ὅλοι ἐσεῖς οἱ δίκαιοι · ὅχι εἰς τὰς ἀρετάς σας · ἐπειδὴ αὐταῖς εἶναι ἀβέβαιαις, ἀν' δὲ φυλαχθοῦν ἀπὸ τὸν Θεόν · ἀλλὰ εἰς μόνον τὸν Κύριον, ὅπου σᾶς βοηθεῖ καὶ σᾶς σκεπάζει (1) εἵπομεν δὲ, τί διαφοράν ἔχει ἡ εὐφροσύνη ἀπὸ τῆς ἀγαλλίας εἰς τὴν ἐρμηνείαν τοῦ θ'. Ψαλμοῦ σίχ. 2. ἀγκαλὰ καὶ αὐτὰ νὰ σημαίνουσιν ἐκ παραλλήλου ἓν καὶ τὸ αὐτὸ πρᾶγμα · τὸ δὲ, ἐπὶ Κύριον, ἀδιαφόρως εὐρίσκεται συντεταγμένον ἀντὶ τοῦ, ἐπὶ Κυρίῳ.

ΨΑΛ.

(1) Λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος, „Τοῦτο τοῖς Ἀποστολικαῖς ἔοικε ῥητοῖς, „Ὁ καυχώμενος ἐν Κυρίῳ καυχάσθω· ὃ δὲ καὶ ἔστιν ἐξάναι, βλέπέτω μὴ πέσῃ· διὰ τοῦτο ὃ πνεύματι προσήτοιτος παιδεύειν παρεγγυᾷ· σκοπῶν· φησι, σεαυτὸν, μὴ ὃ σὺ πειρασθῇς.

ΨΑΛΜΟΣ ΔΒ΄ . ΚΑΘΙΣΜΑ Ε΄.

„Ψαλμός τῷ Δαβίδ ἀνεπίγραφος παρ' Ἑβραίοις.

Ὁ Ψαλμός οὗτος εἶναι ἀνεπίγραφος κοντὰ εἰς τοὺς Ἑβραίους· φαίνεται δὲ, ὅτι ἐγράφη εἰς τὴν ὑπόθεσιν τὴν τοῦ βασιλείως Ἑζεκίου, διὰ τὴν παρακινήσῃ τοὺς ἄξιους, νὰ ὑμνοῦσι τὸν Θεόν, ὅς τις ἀοράτως δι' Ἀγγέλου ἐθανάτωσε τοὺς Ἀσσυρίους· ἀρπάζει δὲ ὁ Ψαλμός οὗτος καὶ εἰς κάθε Χριστιανόν, ὅπου λυτρωθῇ ἀπὸ τοὺς νοητοὺς Ἀσσυρίους Δαίμονας. (1)

1. „Αγαλλιᾶσθε δίκαιοι ἐν Κυρίῳ.

Τὶ μὲν εἶναι ἡ ἀγαλλίασις, εἵπομεν εἰς τὴν ἑρμηνείαν τοῦ θ΄. Ψαλμοῦ εἰχ. 2. ἤγουν ὅτι εἶναι ὑπερβολὴ καὶ αὐξησις εὐφροσύνης· δίκαιους δὲ λέγει ἐδῶ ὁ Δαβίδ τοὺς ἐναρέτους, τοὺς ὁποίους προσάξει νὰ ἀγαλλιῶνται εἰς μόνον τὸν Χριστὸν τὸν νίκας ποιοῦντα, καὶ βοηθοῦντα τοὺς εἰς αὐτὸν ἐλπί-

ζοντας· καὶ ὅχι εἰς κανένα ἄλλο πρᾶγμα· διὰ τὴν οὐτὴ δύναμις, οὔτε κράτευμα, οὔτε πλοῦτος, οὔτε τειχεκάστρον δύναται νὰ ὠφελήσῃ τὸν ἄνθρωπον, χωρὶς τὴν θείαν βοήθειαν. (2)

„Τοῖς εὐθεσι πρέπει αἴνεσις.

Λέγωντας ὁ Δαβίδ ἄνωτέρω· ἀγαλλιᾶσθε, μαζὶ ἐφανέρωσε καὶ τὸ, αἰνεῖτε. Διὰ τὴν ἐκεῖνος ὁποῦ

(1) Ὁ δὲ θεὸς Κύριλλος λέγει, ὅτι ὁ Ψαλμός λέγεται μὲν ἐκ προσώπου τοῦ Δαβίδ, ἀναφέρεται δὲ εἰς τιμὴν καὶ δόξαν Χριστοῦ· ὅς καὶ ὠνομάσθη Δαβὶδ διὰ τὴν κατὰ σάρκα γέννησιν· ἐξέφυ γὰρ ἐξ αἵματος Ἰεσσαὶ καὶ Δαβὶδ· Καὶ ὁ Νύσσης δὲ Γρηγόριος λέγει, ὅτι ὁ Ψαλμός εἰς Χριστὸν ἀναφέρεται· ὅθεν καὶ ἀνεπίγραφος παρ' Ἑβραίοις· οἱ γὰρ Ἑβραῖοι ὅσας τῶν ἐπιγραφῶν κατενόησαν ἐνδείξιν τινα τοῦ Μωσέως περιέχειν, ταύτας οὐ παρεδέξαντο· δι' ὃ καὶ παρεσημνήσαντο δι' ἀκριβείας ἐπ' αὐτῶν ὁ λόγος προσεθεῖς, ὅτι παρ' Ἑβραίοις εἰσὶν ἀνεπίγραφοι· εἰσὶ δὲ οἱ τοιοῦτοι Ψαλμοὶ τὸν ἀριθμὸν δώδεκα ὁ λβ΄. ὁ μβ΄. ὁ οβ΄. ὁ ςγ΄. ὁ δδ΄. ὁ δε΄. καὶ κατεξῆς ἕως τοῦ εϛ΄. καὶ πάλιν ὁ ςζδδς καὶ τελευταῖος ὁ ςϛ΄. . . . ἀνεπίγραφος δὲ ἀκόμη εἶναι καὶ ὁ πρῶτος καὶ ὁ β΄. ὅρα καὶ ἐν τῇ Προομιῇ εἰς τὸ Ε΄. Κεφάλαιον.

(2) Ὁ δὲ Νύσσης Γρηγόριος λέγει, „Εὐταῦθα τῷ ἐξ οὐρανῶν ἐπὶ τὴν γῆν ἐλθόντι, κελεύει ὁ Ψαλμός ἐπαγαλλεσθαι, λέγων, ἀγαλλιᾶσθε δίκαιοι ἐν Κυρίῳ, ὡς τοῦ παντὸς ἐπιστατοῦντι, καὶ ἐξ οὐκ ὄντος τὸ πᾶν εἰς τὸ εἶναι παραγαγόντι, καὶ συντηροῦντι ἐν τῷ εἶναι τὰ πάντα· ὁ δὲ Βασίλειος λέγει, „Αγαλλιᾶσθε δίκαιοι ἐν Κυρίῳ, μὴ ὅταν εὐθνήητε κατὰ τὸν οἶκον, μὴ ὅταν εὐεχτήτε τῷ σώματι, μὴ ὅταν αἱ ἀρεφαὶ πλήθωσι καρπῶν παντοδραπῶν· ἀλλ' ὅτι Κύριον ἔχετε, τοιοῦτον μὲν τὸ κάλλος, τοιοῦτον δὲ τὴν ἀγαθότητα, τὴν σοφίαν τοιοῦτον. . . . εἴ ποτέ σου τῇ καρδίᾳ οἶονεὶ φῶς ἐμπεσὼν ἀφ' ὧν Θεοῦ ἔνοιαν ἐνεποίησε, καὶ περιελαμψέ σου τὴν ψυχὴν, ὥστε ἀγαπήσας μὲν τὸν Θεόν, καταφρονῆσαι δὲ κόσμον καὶ τῶν σωματικῶν πάντων· ἐκ τῆς ἀμυδρῆς ἐκείνης καὶ βραχείας εἰκόνης, γνώρισον τὴν ὅλην τῶν δικαίων κατάστασιν· ἐν Κυρίῳ δὲ εἶπεν, ὅτι οἶονεὶ τόπος χωρητικὸς τῶν δικαίων ἐστὶν ὁ Κύριος, ἐν ᾧ τὸν γεόμενον, πᾶσα ἀνάγκη εὐθυμεῖσθαι καὶ ἐνευφραίνεισθαι· γίνεται δὲ καὶ ὁ δίκαιος τόπος τῇ Κυρίῳ, λαμβάνων αὐτὸν ἐν ἑαυτῷ· ὥσπερ καὶ ὁ ἀμαρτάνων δίδωσι τόπον τῷ Διαβόλῳ· ὁ δὲ Κύριλλος φησὶ, „Τοῦτο εἰς τὸ ἀγαλλιᾶσθαι τοὺς δίκαιους ἐν Κυρίῳ, τὸ φρονεῖν ἐλέσθαι μόνον τὰ αὐτῷ θυμῷ καὶ φίλα, καὶ γλίχασθαι μὲν τῶν ἁγίων ἐπιτηδευμάτων, ἀποφοιτᾶν δὲ τῶν κοσμικῶν ἐπιθυμιῶν, καὶ τῆς ἐν τῇ δεξιᾷ βίῃ τέρβης.

ποῦ ἀγαλλιᾶται εἰς κἀνὲν πρᾶγμα, αὐτὸς ἀπὸ τῶν ἀγαλλιάσιν του ἐπαινεῖ καὶ τὸ πρᾶγμα ἐκεῖνο· ἐπειδὴ δὲ εἰς μόνους τοὺς ἐναρέτους εἶπε νὰ ἀγαλλιώνται καὶ νὰ αἰνοῦσι, διὰ τοῦτο λέγει ἐδῶ καὶ τὴν αἰτίαν ἥγουν διὰ τί εἰς τοὺς ἔχοντας ὁρθὴν ζωὴν πρέπει καὶ ἡ ὁρθὴ αἴσθησις τοῦ Θεοῦ· ἐπειδὴ κατὰ τὸν Σαίρλχ „Οὐχ ὥρατος αἴσιος ἐν σῶματι ἀμαρτωλοῦ“ (1α΄. 9.) καὶ τὸ σραβὸν ποδάρι, δὲν προσαρμόζεται εἰς τὸ ἔσπον ὑπόδημα κατὰ τὸν μέγαν Βασίλειον· εὐθὺς γὰρ εἶναι Κύριος ὁ Θεὸς ἡμῶν (Ψαλ. 136. 15.) καὶ „Εὐθύτητας εἶδε τὸ πρόσωπον αὐτοῦ“ (Ψαλ. 1. 7.) ὁ δὲ Διάβολος, μὲ τὸ νὰ ᾄῃαι ὅρις σχολιὸς καὶ σραβὰ περιπατῶν, διὰ τοῦτο καὶ εἰς τοὺς σχολιοὺς καὶ σραβούς κατὰ τὴν γνώμην αἰθρώπους, χαίρεται καὶ ἀναπαύεται.

2: „Ἐξομολογεῖσθε τῷ κυρίῳ ἐν κιθά-
ρα· ἐν Ψαλτηρίῳ δεκαχόρδῳ ψά-
λατε αὐτῷ.“

Εἰς τοὺς παλαιοὺς Ἰουδαίους ἦτον νόμος νὰ ὑμνοῦν τὸν Θεόν, μὲ κιθάραν, μὲ Ψαλτήριον, καὶ μὲ τὰ ἄλλα μουσικὰ ὄργανα· καθὼς εἰς τὸ προσέ-
μιον εἶπομεν Κεφαλαιῷ 5· διδάξαντες καὶ ποίαν δια-
φορὰν ἔχει τὸ Ψαλτήριον ἀπὸ τὰ ἄλλα ὄργανα·
πρέπει δὲ νὰ νοήσωμεν ταῦτα καὶ ἀναγωγικῶς· καὶ
κιθάραν νόησον, πῶς εἶναι τὸ σῶμα· ἐπειδὴ καὶ κά-
τω ἀπὸ τὴν γῆν ἐπλήσθη· λέγει γὰρ ὁ μέγας Βα-
σίλειος καὶ ὁ Δίδυμος, ὅτι εἰς τὴν κιθάραν καὶ εἰς
τὴν λύραν, ἀπὸ τὸ κάτω μέρος ἤχει ὁ χαλκός, κα-
τὰ τὸ δοξάρι ὅπου κτυπᾷ· ἔξομολογεῖσθε λοιπὸν
λέγει· ἡγουν εὐχαρισεῖτε τὸν Θεόν πρῶτον μὲ κι-
θάραν· ἡγουν διὰ μέσου τοῦ σώματος, ὅλοι ἑσπεῖς
ὅπου ἐλυτρώθητε παραδόξως ἀπὸ τὸν νοσητὸν Ἀσσύ-

ριον· ἦτοι τὸν Διάβολον· παραδείγματος χάριν·
νηστεύετε, κλαίετε, χαιρενεύετε, ἄδετε μὲ τὸ σῶμα·
καὶ ὅσα ἄλλα εἶναι ἔργα τῆς πρακτικῆς τοῦ σώμα-
τος ἀρετῆς, ταῦτα πάντα προσφέρετε τῷ Θεῷ, ὡς
δῶρα εὐχαριστήριον· Πάλιν Ψαλτήριον νόησον, πῶς
εἶναι ὁ νοῦς· διὰ τί καθὼς εἰς τὸ μουσικὸν καὶ αἰ-
σθητὸν Ψαλτήριον, δέκα μὲν χορδαὶ ἐβάλλοντο,
ἀπὸ τὸ ἄνω δὲ μέρος εἶχε τὴν αἰτίαν τῶν φωνῶν· ὡς
εἶπαμεν ἐν τῷ προομίῳ· τοιοιτοτρόπως καὶ εἰς τὸν
νοῦν, δέκα μὲν ἐδόθησαν νοηταὶ ἐντολαί, ἀνωθεν
δὲ παρὰ Θεοῦ ἐνηχήθησαν αἱ ἐντολαὶ αὐταί· τὰς
ὁποίας ὁ νοῦς φυλάττωντας, διὰ τῆς συμφωνίας αὐ-
τῶν ψάλλει εἰς τὸν Θεὸν νοσητὸν μέλος· ἀπὸ οὗ λοι-
πὸν, λέγει, ἑσπεῖς οἱ δίκαιοι μὲ τὴν κιθάραν τοῦ σώ-
ματος διὰ τῆς πρακτικῆς ἀρετῆς εὐχαριστήσετε τὸν
Θεόν, ψάλατε καὶ μὲ τὸ Ψαλτήριον· ἡγουν μὲ τὸν
νοῦν διὰ τῆς θεωρίας· (1)

3: „Ἀσατε αὐτῷ ἄσμα καινόν.“

Κατὰ μὲν τὴν ἱστορίαν, παρακινεῖ ὁ Δαβὶδ
τοὺς Ἰουδαίους νὰ ψάλλουν ἄσματα καινούρια, διὰ
τὸ καινούριον θαῦμα, ὅπου τότε ἠκολούθησαν ἐπὶ
τοῦ Ἐξέκτου· κατὰ δὲ ἀλληγορίαν πρέπει νὰ νοή-
σωμεν τὰ ἄσματα τῶν Χριστιανῶν, ὅσα οἱ Ὁρθόδο-
ξοὶ συθέτουν καὶ ψάλλουν εἰς τὸν Κύριον ἐν τῇ
Ἐκκλησίᾳ· ὅλα γὰρ αὐτὰ εἶναι καινούρια, συγγρα-
νόμενα μὲ τὰ ἄσματα τοῦ παλαιοῦ νόμου· (2)

„Καλῶς ψάλατε αὐτῷ ἐν ἀλαλαγμῷ.“

Ἀλαλαγμός εἶναι μία ὁμόφωνος φωνὴ ὅλου
τοῦ στρατεύματος· ἡ ὁποία προξενεῖ θάρρος εἰς τοὺς
στρα-

(1) Ὅθεν εἶπεν ὁ μέγας Βασίλειος· „Δεῖ γὰρ πρότερον κατορθῶσαι τὰς διὰ τοῦ σώματος ἐνεργείας, ὥστε ἀκρι-
νίως τῷ Θεῷ λόγῳ ἀποτελεῖν, ἃ οὕτως ἐπὶ τὴν θεωρίαν τῶν νοημάτων ἀναβῆναι... ἐπειδὴ γὰρ ἐν τῷ σώματι ἡ-
μάρταμεν... τῷ σώματι ἔξομολογησώμεθα, τῷ αὐτῷ κεχηρμένῳ ὀργάνῳ πρὸς τὴν ἀνάλυσιν τῆς ἀμαρτίας· ἐ-
λοιδορήσας; εὐλόγησον· ἐπλεοέκτιστας; ἀπέδος· ἐμεθύσθης; νήσευσον· ἡλαζονέσῃ; ταπεινώσῃ· ἐφθόνη-
σας; παρακάλεσον· ἐφένυσας; μαρτύρησον· ἢ τὰ ἰσοδυναμοῦντα τῷ μαρτυρίῳ διὰ τῆς ἐξομολογήσεως τὸ σῶμα
κάμωσον.“

(2) Λέγει δὲ ὁ Θεὸς Βασίλειος· „Ὅ τοις ἔμπροσθεν ἐπεκτενόμενος ἀεὶ αὐτοῦ καινότερος γίνεται· ὁ τοιοῦτος και-
νότερον ἄσμα ἄδει τῷ Θεῷ.“

τρατιώτας ἐναντίον τῶν πολεμίων τους · μετὸν ἀλαλαγμὸν λοιπὸν ὁ Δαβὶδ παρακινεῖ νὰ θαρρῶν οἱ δίκαιοι · ψάλλετε, λέγει, μετὰ φωνὴν ἀλαλαξουσάν · ἤγουν θαρσαλέαν καὶ ἐπὶ νίκιον · ἐπειδὴ καὶ οἱ ἐχθροὶ, ὅπου πᾶς ἐφόβουν πρότερον, ἔπεσον καὶ κατετροπώθησαν · τὸ δὲ καλῶς, νοεῖται ἀντὶ τοῦ, ἀμετῶν ρίσως, ὀλοφύχως. (1)

4: „Ὅτι εὐθὺς ὁ λόγος τοῦ κυρίου, καὶ
„πάντα τὰ ἔργα αὐτοῦ ἐν πίστει.

Τοιαύτην ἔννοιαν ἔχει τὸ ῥητὸν τοῦτο · ὁ λόγος, λέγει, τοῦ Κυρίου, τὸν ὅποιον ἐμήνυσσε πρὸς τὸν Ἑζεκιάν διὰ τοῦ Προφήτου Ἠσαΐου, ὅτι ἔχει νὰ λυθῇ ἡ πολιτοκράτεια, ὁ λόγος, λέγω, αὐτὸς, εἶναι ὀρθὸς καὶ ἀληθὴς (2) ἀλλὰ καὶ τὰ θαύματα ὅπου ὁ Θεὸς ἔκαμε κατὰ τῶν Ἀσσυρίων εἶναι πιστὰ, καὶ βεβαιόουνσι τὸν ἀνωθεν λόγον αὐτοῦ · ἢ πάντα τὰ ἔργα τοῦ Θεοῦ εἶναι ἐν πίστει κατὰ τὸν μέγαν Βασιλεῖον · ἤγουν κινουσίην ἐκεῖνον, ὅπου τὰ βλέπει, νὰ ἔρχεται εἰς πίσιν καὶ σέβας τοῦ Δημιουργοῦ εὐθὺς γὰρ (διὰ νὰ ἀφῇσωμεν ὅλα τὰ ἄλλα) τὸ λεπτότατον κέντρον, ὅπου ἔχει ἡ μέλισσα, αὐτὸ μετὸ νὰ ᾖναι κατεσκευασμένον ὡσάν σωληνῶρι, ἵνα διὰ μέσου αὐτοῦ χύνη τὸ φαρμάκι της, ὅταν κεντρῶσιν τινα, αὐτὸ, λέγω, διδάσκει τὸν ἄνθρωπον, ὅτι δὲν ἔστιν τὸ κέντρον αὐτὸ κοῖλον καὶ ἀνοικτὸν ἀπὸ λόγου του · ἀλλὰ μετὰ θείαν δύναμιν καὶ τέχνην κατεσκευάσθη ἀνοικτὴ ἡ τόση πολλή του λεπτότης · νοεῖται δὲ καὶ ἄλλως κατὰ τὸν Κύριλλον · ὅτι ὁ τῆς νέας Διαθήκης λόγος τοῦ Κυρίου, εἶναι εὐθὺς καὶ ὀρθός, μετὸ νὰ μὴν ἔχη κανένα σκολιδόν καὶ δυσκολοδιάλυτον · καθὼς εἶναι τὰ τῆς παλαιᾶς Διαθήκης λόγια · πρὸς ταῦτοις δὲ, καὶ ὅσα ἔργα ἐποίη-

σεν ὁ Κύριος ἐπὶ τῆς γῆς πολιτευόμενος ὡς ἄνθρωπος, καὶ αὐτὰ πιστοῦσι καὶ δεῖχνουσιν τὸν λόγον τοῦ συμφωνοῦ μετὰ τὰ ἔργα του · καὶ εἶναι καὶ αὐτὰ πιστὰ, ὡς ἀληθὴ καὶ ἀναγκαστήρια · ἢ καὶ αὐτὸς ὁ Τίς, ὃς τις εἶναι Λόγος τοῦ Θεοῦ, καὶ αὐτὸς, λέγω, εὐθὺς εἶναι, ὡς ὁδὸς ἀπλανὴς καὶ ἀλήθεια · ἔρησα γὰρ „ Ἐγὼ εἰμι ἡ ὁδὸς καὶ ἡ ἀλήθεια · (Ἰωάν. ιδ΄. 6.) Καὶ ὅσα δὲ ἔργα · ἤγουν σημεῖα καὶ θαύματα ἐποίησε, διὰ πίσιν τῶν βλεπόντων τὰ ἐποίησεν, ἵνα πιστεύσωσιν εἰς αὐτόν.

5: „Ἀγαπᾷ ἐλεημοσύνην καὶ κρίσιν ὁ
„Κύριος.

Βλέπετε ὁ ἀναγνώστη, πῶς ὁ Κύριος, πρὸ μὲν τῆς κρίσεως, ἀγαπᾷ τὴν ἐλεημοσύνην · διὰ τοῦτο καὶ προσμένει τὴν μετάνοιαν τῶν ἁμαρτωλῶν, καὶ δὲν τοὺς κολάζει · τὸ ὅποιον τοῦτο εἶναι ἴδιον τῆς ἐλεημοσύνης · ἐὰν δὲ αὐτοὶ μένουσιν ἀδιόρθωτοι καὶ ἀνιάντρευτοι, κολάζει καὶ τιμωρεῖ αὐτούς · τὸ ὅποιον τοῦτο εἶναι ἴδιον τῆς κρίσεως · ἢ νοεῖται, ὅτι ὁ Θεὸς καθὼς κρίσιν καὶ καταδίκην ὅπου κάμνει, τὴν σμέρει μετὰ ἔλεος · διὰ τὴν μόνην ἀκρατον τὴν κρίσιν τοῦ Θεοῦ, τινὰς δὲν ἤμπορεῖ νὰ ὑποφέρῃ, ἢ ἔαν γὰρ φησιν ἀνομίας παρατηρήσης Κύριε Κύριε, τίς ὑποστήσεται; (Ψαλ. ρθ΄. 3.) ἢ ἀγαπᾷ ὁ Κύριος, ἐλεημοσύνην μὲν, εἰς τοὺς μετανοήσαντας καὶ διορθωθέντας · κρίσιν δὲ καὶ κολάσει, εἰς τοὺς ἀμετανοήτους καὶ ἀδιόρθώτους · ἢ ἀγαπᾷ μὲν ἐλεημοσύνην εἰς τὴν παρούσαν ζωὴν „ Οὐ γὰρ ἠλθέ φησιν ἵνα κρίνῃ τὸν Κόσμον (Ἰωάν. γ΄. 17.) κρίσιν δὲ, εἰς τὴν μέλλουσαν · τοιοῦτον νόημα ἔχει καὶ τὸ „ Ἐλαίον καὶ κρίσιν ἄσομαι σοι Κύριε (Ψαλ. ρ΄.

(1) Ἐστὶ δὲ ἀλαλαγμὸς κατὰ τὸν μέγαν Βασιλεῖον, φωνή τις ἀναστρέψας συμφῶνως ἀλλήλοις τῶν συνασπισζόντων ἐν τῷ πολέμῳ συνηπικουόντων · ἐν συμφωνίᾳ οὖν ἢ συμπνοίᾳ, ἢ τῇ διὰ τῆς ἀγάπης ἐνώσει ψάλλετε · λέγει δὲ ὁ Θεοδότης „ Ἀρμόττει δὲ ἢ ἡμῖν τὰ εἰρημνία πνευματικῶς νοούμενα · ἢ δυνατόν ἡμῖς εὐχον ἢ παναρεμόνιον ὄργανον ἡμῖς αὐτοῖς ἀποφῆναι, ἢ διὰ τῶν αἰσθητικῶν ἀπάντων τῶν αἰσθητῶν τε ἢ νοητῶν, τὸν Θεὸν ἀνυμνῆσαι. (2) Ὁ δὲ μέγας Βασιλεὺς „ διὰ τοῦτο πρότερον τοὺς εὐθεῖς ἐκάλεε πρὸς τὴν αἴνεσιν · ἐπειδὴ τοιοῦτός ἐστι ἢ δὲ μέλλων δοξάζεσθαι λόγος ὁ τοῦ Κυρίου δὲν ἀρχῇ ὦν πρὸς τὸν Θεόν, ἢ Θεὸς ὦν · εὐθὺς οὖν ὁ Πατὴρ, εὐθὺς δὲ Υἱὸς, εὐθὺς τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον · λέγει δὲ ὁ ὁ Θεὸς Κύριλλον „ Ὅτι ὁ Κυρίου λόγος· τοῦτέστι τὸ μάθημα τὸ Εὐαγγελικόν, εὐθὺς ἐστὶ ἢ εὐσύννοτος, ἢ ἀπευθύμεν δυνατός εἰς πᾶν εἶδος ἀρετῆς.

ρ' 1'.) ἤγουν θέλω χάρις ὡδὴν εἰς ἐσένα Κύριε, καὶ ὕμνον, τὸν ἑλπίον καὶ τὴν κρίσιν· τουτέστιν, ὅτι ὅταν ἔλθῃς, θέλεις κρίνεις μετὰ ἐλέους, ὡς εἵπομεν· ἐσμιγμένον δὲ εἶναι καὶ τὸ ἔλεος μετὰ τὴν κρίσιν, καὶ ἀντιστρόφως ἡ κρίσις μετὰ τὸ ἔλεος· ἵνα μήτε τὸ ἔλεος μόνον προξενήσῃ ἀμείλιαν καὶ ῥαθυμίαν, μήτε ἡ κρίσις μόνη προξενήσῃ ἀπόγνωσιν καὶ ἀπελπισίαν. (1) Εἰς δὲ τὴν ὑπόθεσιν τοῦ Ἑζεκίου λαμβάνεται τὸ ῥητόν τοῦτο, καθ' ὅτι ὁ Θεὸς ἐλεήσας τὴν Ἰερουσαλὴμ πολιορκουμένην, κατέκρινε τοὺς πολιορκούντας αὐτὴν Ἀσσυρίους. (2)

„Τοῦ ἐλέους Κυρίου πλήρης ἡ γῆ.“

Γεμάτη, λέγει, εἶναι ἡ γῆ ἀπὸ τοῦ ἐλέους τοῦ Κυρίου· διὰ τί ὁ Θεὸς ὅλους τοὺς ἀνθρώπους ἐλεεῖ, ἕως καὶ αὐτοὺς τοὺς ἀθεοὺς, τοὺς βλασφημοῦντας αὐτόν· ἐπεὶ δὲ ἂν δὲν τοὺς ἤλει, δὲν ἤθελε τοὺς ἀφήσῃ νὰ ζοῦν· πλὴν τοὺς μὲν πιεζύοντας καὶ ὁμολογούντας αὐτόν, ἐλεεῖ περισσότερον· τοὺς δὲ ἀπίστους, ἐλεεῖ ὀλιγωτερον. (3) ἢ ἔλεος Κυρίου νόησον, τὸ κήρυγμα τοῦ Εὐαγγελίου, τὸ ὅπερ εἶναι γεμάτον ἀπὸ ἐλέος· ἐπεὶ καὶ ἐχρήσθη ἀπὸ μόνης τὴν ἐλεημοσύνην τοῦ δημιουργήσαντος ἡμᾶς Θεοῦ, ὅστις εὐρίσκεται πανταχοῦ καὶ προσκυνεῖται εἰς ὅλην τὴν γῆν, διὰ μέσου τῆς διδασκαλίας τῶν Ἀποστόλων. Ἀκολουθῶν δὲ κινεῖ τὸν λόγον ὁ Δαβὶδ εἰς ὕμνον Θεοῦ, διηγούμενος τὰ θαυμάσια αὐτοῦ καὶ λέγων.

6: „Τῷ λόγῳ Κυρίου οἱ οὐρανοὶ ἐστρεψάνθησαν, καὶ τῷ Πνεύματι τοῦ στόματος αὐτοῦ πᾶσα ἡ δύναμις αὐτῶν.“

Κατὰ μὲν τὸ πρόχειρον, ἐκ παραλλήλου ὁ Δαβὶδ λέγει τὸ αὐτὸ πρᾶγμα μετὰ τὸν λόγον καὶ μετὰ τὸ πνεῦμα· διὰ τί καὶ εἰς τὰ δύο καὶ εἰς τὴν σερέωσιν τῶν οὐρανῶν· δηλαδή, καὶ εἰς τὴν δύναμιν αὐτῶν, λόγον εἶπεν ὁ Θεὸς καὶ ἐγένοντο· καὶ ὁ λόγος γὰρ, πνεῦμα εἶναι τοῦ σώματος, τὸ ὁποῖον πλήττει τὸν αἶρα μετὰ διαφόρους σχηματισμούς· ὁμοίως καὶ τὸ πνεῦμα τοῦ σώματος, ὅπου πλήττει τὸν αἶρα μετὰ διαφόρους σχηματισμούς, καὶ αὐτὸ λόγος εἶναι· ὁμοίως δὲ καὶ σερέωσις καὶ δύναμις, τὸ αὐτὸ πρᾶγμα λέγεται· ταῦτα δὲ ἡμποροῦν νὰ ᾖναι τὸ δυσκολόφθατον, καὶ τὸ δυνατόν τῶν οὐρανῶν· κατὰ δὲ τὸ ὑψηλότερον, περὶ τῆς ἁγίας Τριάδος ὁ Δαβὶδ ἐδῶ θεολογεῖ· καὶ Κύριον μὲν ὀνομάζει τὸν Πατέρα· Λόγον δὲ τὸν Υἱόν· Πνεῦμα δὲ, τὸ ἅγιον Πνεῦμα· τοῦ σώματος δὲ εἶπε· διὰ τί τὸ ἅγιον Πνεῦμα εἶναι μιᾶς καὶ τῆς αὐτῆς οὐσίας μετὰ τὸν Πατέρα, τὸν τοῦτο προβάλλοντα, καὶ δὲν εἶναι κτιστὸν ἐξ αὐθιγῆς· δύναμις δὲ οὐρανῶν, εἶναι αἱ ἐπουράνιαι Δυνάμεις τῶν Ἀγγέλων· δὲν ἔκτισε δὲ κατὰ τὸν Θεοδώριτον διηρημένως, ὁ μὲν Υἱὸς τοὺς οὐρανοὺς, τὸ δὲ Πνεῦμα τὸ ἅγιον τοὺς Ἀγγέλους, ἀλλ' ὁ μὲν Υἱὸς ὅλα τὰ ἐδημιούργησε „Πᾶντα γὰρ φησι δι' αὐτοῦ ἐγένετο.“ (Ἰω. α'. 3.) τὸ δὲ Πνεῦμα τὸ ἅγιον ἡγίασε τοὺς Ἀγγέλους μαζὶ μετὰ τὴν κτίσιν αὐτῶν· διὰ τοῦτο καὶ οἱ Ἀγγελοὶ δυσκίνητοι εἶναι πρὸς τὸ κα-

(1) Ὅθεν εἶπεν ὁ μέγας Βασίλειος „Βούλεται σε ἐλεῆσαι ὁ Θεὸς καὶ τὸν ἑαυτοῦ οἰκτιρμῶν μεταδοῦναι ὁ Κριτὴς· ἀλλ' ἐὰν εὕρῃ σε μετὰ τὴν ἁμαρτίαν ταπεινὸν, πολλὰ κλαύσαντα ἐπὶ τοῖς πονηροῖς ἔργοις, τὰ γενόμενα κρυφῇ ἀνεπιστήμοντος δημοσιεύοντα, δεηθέντα ἀδελφῶν συγκαμειῦσαι πρὸς τὴν ἴασιν, ὅπως ἐλεησόν σε γενόμενον· ἀφθονόν σοι τὴν ἐλεημοσύνην ἑαυτοῦ χορηγεῖ· ἂν δὲ (εὕρῃ σε ἔχοντα) καρδίαν ἀμετανόητον, φρόνημα ὑπερήφανον, ἀπιστίαν αἰῶνος τοῦ μέλλοντος, ἀποβίαν τῆς κρίσεως, τότε ἀγαπᾷ ἐπὶ σοὶ τὴν κρίσιν.“

(2) Λέγει δὲ ὁ Θεόδωριτος „Ὅσπερ αὐτὸς ἐλεῶ κεχηρμένους οἰκονομεῖ, ὥς ἡτοὺς δικημένους οἰκτεῖρει, οὕτω δεῖ καὶ ἡμᾶς τοῖς μὲν ἀδίκους ἀπονέμειν τὴν κρίσιν, τοῖς δὲ ἡδικοῦμένοις τὸν ἔλεον· ὅς γὰρ ὁ φιάνθρωπος ἡμῶν Δεσπότης, τῇ μὲν κρίσει κατὰ τῶν Ἀσσυρίων ἐχρήσατο, ἡμᾶς δὲ φειδοῦς καὶ φιλανθρωπίας ἡξίωσεν.“

(3) Διὰ τοῦτο πάλιν εἶπεν ὁ θεὸς Βασίλειος „Ἐνταῦθα διέζευκται ὁ ἔλεος ἀπὸ τῆς κρίσεως· μόνου γὰρ τοῦ ἐλέους Κυρίου πλήρης ἡ γῆ· διὰ τὸ μὴ δύνασθαι ἄνθρωπον καθαρὸν εὐρεῖσθαι ἀπὸ βύθου, μηδ' ἂν μία ἡμέρα ἢ πῆς γενέσθαι αὐτοῦ (κατὰ τὸν Ἰωβ) ἢ ὅτι ἐν τῇ γῇ ὄντες, τοῦ ἐλέους χρῆζομεν· οἱ γὰρ ἐν τῷ οὐρανῷ, τοῦ μακαρίζεσθαι εἰσιν, οὐχὶ τοῦ ἐλεεῖσθαι ἄξιοι.“

κακόν (1) ἐπειδὴ εὐθὺς ἐξ ὀρχῆς ἐσομώθησαν μετὰ τὸν ἀγιασμόν τοῦ Πνεύματος , ὡς ἂν μετὰ κάποιαν βαφὴν , κατὰ τὸν Βασιλείον . ἤμπορουν δὲ νὰ νο-
τηθοῦν καὶ οἱ Ἀπόστολοι οὐρανοί . ἐπειδὴ ἐφρόνουν τὰ οὐράνια , καὶ ἦτον ἰσχυρότεροι ἀπὸ τὴν γῆν καὶ τὰ γῆινα πράγματα . οὗτοι γὰρ μετὰ τὸν λόγον τῆς διδασκαλίας τοῦ Σωτῆρος ἔγιναν σερεοὶ εἰς τὴν πίσ-
τιν , καὶ εἰς τὰς ὁλβίας καὶ πειρασμούς . καὶ μετὰ τὸ Πνεῦμα τοῦ ζώματος τοῦ , ἔγινεν ὅλη ἡ δύ-
ναμις αὐτῶν . τοῦτο γὰρ συνεξοικουέται . διότι
„ Ἐνεφύσησε , λέγει , καὶ εἶπεν αὐτοῖς . λάβετε Πνεῦμα ἅγιον . (Ἰω. κ'. 22 .) δύναμις δὲ τῶν Ἀ-
ποστόλων ἦτον , τὰ δὲ αὐτῶν ἐπιτελούμενα θαύματα .

7: „ Συνάγων ὡσεὶ ἄσκον ὕδατα θαλάσσης .

Ἐδῶ λείπει τὸ εἰς . διὰ νὰ ἦναι τοιοῦτον τὸ νόημα . συνάγων ὡς εἰς ἄσκον : ἤγουν : συνάγων εἰς τὰ κοιλώματα τῆς γῆς , ὡς ἂν μέσα εἰς ἄσκον , τὰ ὕδατα τῆς θαλάσσης . ἢ τὸ ὡσεὶ ἄσκον , εἶναι ἀντὶ τοῦ δίκην ἄσκοῦ , καθ' ὁμοίωσιν τοῦ ἄσκοῦ . ἐπειδὴ καὶ τὰ νερά τῆς θαλάσσης φουσκόνουν μὲν ὡς ἂν ὁ ἄσκος , ἀπὸ τὴν βίαν τῶν ἀνέμων . συ-
ελλονται δὲ καὶ ταπεινώνονται πάλιν ὡς ἂν ὁ ἄ-
σκος , ὅταν παύσῃ ὁ ἀνεμος . ἢ ἄσκον λέγει τὸ

ὕγρον , ὅπου περιέχεται μέσα εἰς τὸν ἄσκον , ἀπὸ τὸ περιεχρὸν τὸ περιεχόμενον . ἤγουν ὁ Θεὸς συ-
νάγει τὰ ὕδατα τῆς θαλάσσης μέσα εἰς τὰ κοιλώ-
ματα τῆς γῆς , καθὼς συναγεται καὶ τὸ ὕγρον μέ-
σα εἰς τὸν ἄσκον , καὶ καθὼς τὸ ὕγρον εἶναι δεμέ-
νον μέσα εἰς τὸ ἄσκι καὶ δὲν χύνεται ἔξω : ἐξί-
καὶ ὁ Θεὸς μετὰ τὴν προσαγὴν τοῦ κρατῆ δεμένα μέ-
σα εἰς τὸν τόπον τοῦ νερά τῆς θαλάσσης , καὶ δὲν
τὰ ἀφίνει νὰ χυθοῦν ἔξω καὶ νὰ πλημμυρίσῃ ἐπά-
νω εἰς τὴν γῆν . μερικοὶ δὲ ἔχουν ὡς ὁ Δίδυμος ,
ὅτι ὁ λόγος ἐδῶ τοῦ Δαβὶδ εἶναι διὰ τοὺς ἀτμούς
ὅπου εὐγαίνου ἀπὸ τὴν θαλάσσαν . οἱ ὅποιοι ὀλί-
γον ὀλίγον ἀναφερόμενοι καὶ ὑψούμενοι εἰς τὴν ἀ-
μοσφαῖραν τοῦ αἵρος , πυκνώνονται καὶ παχύνονται
ὡς ἂν τὸ ἄσκι , καὶ οὕτω γίνονται νεφέλαι , ἀπὸ
τὰς ὁποίας ἡ βροχὴ γίνεται .

„ Τίθεις ἐν θησαυροῖς ἀβύσσους .

Ἀβυσσος λέγεται τὸ βάθος τῆς θαλάσσης ,
τὸ ὅποιον δὲν ἤμπορεῖ τις νὰ βύσῃ : ἤγουν νὰ
τὸ συμπόσῃ καὶ νὰ τὸ κλείσῃ . θησαυροὶ δὲ ἀβύ-
σων , εἶναι οἱ κόλποι τῆς γῆς , μέσα ἀπὸ τοὺς
ὁποίους ἀναδίδονται αἱ βρύσεις , καὶ εὐγαίνου οἱ
ποταμοί . (2) ἢ θησαυροὶ εἶναι ὁ τόπος , ὅπου
εἶ-

(1) Ὁ δὲ Θεὸς Ἰωάννης ὁ Ἀμασκηνὸς λέγει „ Οἱ Ἄγγελοι δυσκίνητοι πρὸς τὸ κακόν , ἀλλ' οὐκ ἀκίνητοι . νῦν
δὲ ἔχ' ἀκίνητοι (Κεφ. ιη' . τοῦ α' . βιβλίου περὶ Πίσεως) ἦτοι μετὰ τὴν ἑνσαρκίαν οἰκονομίαν , ἔγιναν ἀκίνητοι . ἢ
ὁ Θεολόγος δὲ Γρηγόριος τοῦτο τὸ συνομολογεῖ σωτηρίαν διωμάζων τὴν μετὰ τὴν ἐνανθρώπησιν τοῦ Κυρίου γενομένην
ἀτρεφίαν τῶν Ἀγγέλων εἰπὼν „ Σήμερον σωτηρία τῷ Κόσμῳ , ὅσος τε ὁρατὸς ἔστι ὅσος ἀόρατος (λόγ. εἰς τὸ Πά-
σχα) καθὼς ἐρμηνεύει ὁ σοφὸς Σχολιαστὴς αὐτοῦ Νικητῆς . τοῦτο τὸ ἴδιον συνομολογεῖ ἢ ὁ μέγας τῆς Θεσσα-
λονίκης Γρηγόριος λόγῳ εἰς τὴν Χριστοῦ Γέννησιν . ἢ ὁ Ἰωσήφ ὁ Βρυέννιος ἐν τῷ γ' . Τόμῳ αὐτοῦ . λέγει δὲ ὁ Θεο-
δωρίτος „ Οὐκ ἀπανέμει δὲ τῷ μὲν Θεῷ Λόγῳ τὴν πᾶν οὐρανῶν δημιουργίαν τῷ δὲ Παναγίῳ Πνεύ-
ματι τὴν τῶν Δυνάμεων ποίησιν . ἀλλὰ ἔτι ταῦτα κηκεῖνα τὸν Θεὸν Λόγον ἢ τὸ ἅγιον Πνεῦμα πεποιθέναι πρὸς
Δυνάμεις δὲ Οὐρανῶν , οἱ μὲν τοὺς κατ' Οὐρανὸν Ἰφωστῆρας , οἱ δὲ τὰς ἀοράτους ἤφασαν εἶναι Δυνάμεις . ἐμοὶ δὲ
τὸ δεύτερον ἀληθέστερον εἶναι δοκεῖ . δημιουργὸν γὰρ ὑποδεικνύς τὸν Θεὸν , οὐκ ἂν μόνος τῆς ἀραμένης ἐμνημόνευ-
σε κτίσεως .

(2) Ὁ δὲ μέγας Βασίλειος ἀναγωγικῶς ἐρμηνεύων τὸ ῥητὸν , λέγει „ Μὴ ποτε οὖν οἱ περὶ τῆς θείας κρίσεως λόγοι
ἀφῆτοι ὄντες ἢ ἀκατάληπτοι ταῖς ἀνθρώπιναις ἐννοίαις ἀβυσσοὶ λέγονται ; ἐν μόνῃ τῇ τοῦ Θεοῦ γνώσει ἀποκειμέ-
νων τῶν λόγων , καθ' οὓς ἕκαστος οἰκονομεῖ ; ὅτι γὰρ τὰ περὶ ἑκάστων κρίματα ἀβυσσος προσηγορεύθη . δηλοῖ τὸ
„ Τὰ κρίματά σου ἀβυσσος πολλή . ἐὰν οὖν ἐπιζητήσῃς , διὰ τί τοῦ μὲν ἀμαρτωλοῦ ἡ ζωὴ παρατείνεται , τοῦ δὲ
δικαίου αἱ ἡμέραι τῆς παροικίας συντέμνονται ; διὰ τί ὁ μὲν ἀδικὸς εὐθηνεῖται , ὁ δὲ δίκαιος ὑβρίζεται ; διὰ τί
τὸ παιδίον πρὶν εἰς τελεῖωσιν ἔλθειν ἀνυπακούσῃ ; πόθεν πόλεμοι ; διὰ τί τὰ ναυάγια ; οἱ σεισμοί ; οἱ αὐχμοί ;
αἱ ἐπομβραῖαι ; διὰ τί ἡ μὲν πορνόβοσκῃ παραθείσῃ , πρὸς ἀνάγκην ἔσιν ἐν τῇ ἀμαρτίᾳ . ἡ δὲ ὀρθοῦ ἀγαθῆς δε-
σποίνης ἐπιτυχοῦσα , συνεξετετάθη τῇ παραθείᾳ ; διὰ τί αὕτη εὐεργετήθη , ἐκείνη δὲ κατεδικάσθη ; . . . ταῦτα
πάντα λαβὼν εἰς ἐννοίαν , ἐνθυμήσῃτε , ὅτι ἀβυσσὸς ἐστὶ τὰ κρίματα τοῦ Θεοῦ . ἢ τῷ τοῖς θησαυροῖς τοῖς Θεοῖς
ἐναποκεκλεισθαι οὐκ εὐληπτα τοῖς τυχοῦσιν . ὁ δὲ Ἰωάννης ἀβυσσὸς τὰ πληθὺν τῶν ὁσίων λέγει , ἀπὸ ἐν ἀπο-
κρύφῳ ὑπὸ τὴν γῆν ὁ Δ. μιουργὸς ἔταξε (παρὰ τῇ ἐκδεδ. Σελ. 55)

εἶναι ἐπάνω ἀπὸ το σπέρμα τοῦ οὐρανοῦ, ἐπάνω εἰς τὸ ὅποιον ἔβαλεν ὁ Θεὸς τὰ μισὰ νερά ἐν τῇ ἀρχῇ τῆς δημιουργίας. Ὑδαυροὶ δὲ ὀνομάζονται, καὶ ἡ ἄβυσσος καὶ ὁ τόπος τοῦ σπέρματος. α'. διὰ τὸ πλούσιον νερὸν ὅπου περιέχουν, β. διὰ τὴν εἶναι κεχυμένα. καὶ γ. διὰ τὴν κατὰ τὴν χρεῖν, πότε αἰοῦνται, καὶ πότε κλείονται. ταῦτα γὰρ εἶναι καὶ τὰ ἰδιώματα τοῦ Ὑδαυροῦ. ἐγὼ δὲ καὶ τὸ ῥητόν τοῦτο προσαρμύζω εἰς τοὺς ἱεροὺς Ἀποστόλους. διὰ τὴν καὶ οἱ Ἀπόστολοι Ὑδαυροὶ καὶ φυλάκες τῶν ἀβύσσων ἔχουν. ἤτοι τῶν βαθυτάτων καὶ ἀποκρύφων μυστηρίων τῆς πίστεως.

8: „Φοβηθήτω τὸν Κίριον πᾶσα ἡ γῆ.

Τὴν τοὺς ἀνθρώπους ὁ Δαβὶδ ὀνομάζει πολλὰς φοραῖς, καθὼς καὶ τώρα. ἢ διὰ τὴν ἐπλάσθησαν ἀπὸ τὴν γῆν. ἢ διὰ τὴν κατοικοῦν εἰς τὴν γῆν. ἀφ' οὗ λοιπὸν ὁ Προφητὰς ἐδειξεν αἰωτέρῳ τὴν δύναμιν τοῦ Κτίσου ἀπὸ τὴν μεγαλουργίαν τῶν κτισμάτων, τώρα ἐδῶ παρακινεῖ τοὺς ἐκ τῆς γῆς ἀνθρώπους, νὰ φοβούνται καὶ νὰ σέβονται τὸν τοιοῦτον Κτίστην, ὡς μόνον ὄντα Θεόν. ὁ γῆν ὀνομάζει τοὺς φρονούντας τὰ γῆνα, κατὰ τὸν μέγαν Βασιλεῖον. εὐρίσκειται γὰρ ἡ γῆ νὰ ἔχῃ τισαύτην σημασίαν εἰς πολλὰ μέρη τῆς Γραφῆς. τοίτους λοιπὸν τοὺς γινώσκοντας ἀνθρώπους προσάγει, νὰ φοβηθῶν τὸν Θεόν, καὶ νὰ φυλάξουν τὰς ἐντολάς του. (1)

„Ἀπ' αὐτοῦ δὲ σαλευθήσονται πάντες, οἱ κατοικοῦντες τὴν οἰκουμένην.

Ἀπὸ τὸν φόβον, λέγει, αὐτοῦ τοῦ Κυρίου καὶ Κτίσου τῶν πάντων, ὡς τρομάξουν καὶ ὡς θαυμάσουν ὅλοι οἱ ἄνθρωποι. ἐπειδὴ ὁ Θεὸς εἶναι μέγας καὶ φοβερός (2) ὁ δὲ μέγας Βασιλεὺς, ἄλλως ἐνόησε τὸ ῥητόν. τὸ μὲν γὰρ, ἀπ' αὐτοῦ, ἤξήγησαν, ἀντὶ τοῦ, καθὼς αὐτὸς βούλονται. τὸ δὲ, σαλευθήσονται, ἀντὶ τοῦ κινεῖσθαι. δηλαδή ὡς ἦναι ὅλων τῶν ἀνθρώπων τὰ κινήματα καὶ τὰ ψυχικά καὶ τὰ σωματικά κατὰ Θεόν, καὶ ἐνωμένα μετὰ τὸν τοῦ Θεοῦ φόβον. ἐγὼ δὲ καὶ εἰς τὸν Χριστὸν ἐκλαμβάνω τὸ ῥητόν. ἐπειδὴ ἀπὸ τὰ λόγια καὶ ἔργα αὐτοῦ τοῦ Χριστοῦ, ἐσείσθησαν ὅλοι οἱ ἄνθρωποι. καὶ ἄλλοι μὲν ἐμεταβλήθησαν εἰς τὴν ἀληθῆ πίσιν καὶ θεογνωσίαν, ἄλλοι δὲ, ἐταράχθησαν ἀπὸ τὴν ἀκοήν τοῦ Εὐαγγελίου του.

9: Ὅτι αὐτὸς εἶπε, καὶ ἐγενήθησαν.

Μετὰ τὰ λόγια ταῦτα φανερώνει ὁ Δαβὶδ τὴν εὐλογον αἰτίαν τοῦ Θεοῦ φοβου, ὅπου εἶπεν ἀνωτέρω. πρέπει, λέγει, νὰ φοβηθῆτε ὅλους τὸν Θεόν. διὰ τὴν αὐτὸς εἶναι ὁ δημιουργὸς ὅλων τῶν κτισμάτων. εἶπε γὰρ μόνον, γεννηθήτω τοῦτο, καὶ παρευθὺς ἔγενε. „Γεννηθήτω φῶς καὶ ἐγένετο φῶς (Γεν. α'. 3.)

„Αὐτὸς ἐνετείλατο καὶ ἐκτίσθησαν.

Ἦνα πρᾶγμα δηλοῦσι καὶ αἱ δύο αὗται λέξεις ἐκ παραλλήλου, τὴν εἶπε δηλαδή καὶ τὸ ἐνετείλατο. καὶ τὸ ἐγενήθησαν καὶ τὸ ἐκτίσθησαν. ἢ τὸ ἐνετείλατο εἶναι σαφηνιστικὸν καὶ ἐρμηνευτικόν.

(1) Ὁ δὲ Θεὸς Ἀδελφός τοῦτο τὸ ῥητόν ἐρμηνεύων, λέγει ἡ Μηδεὶς φοβείσθω ἄλλον ἀντὶ ἐκείνου (τοῦ Θεοῦ δηλαδή) τὴν ἐξαγριότητα; τὸν Θεὸν φοβοῦ. ἄνθρωπος σὲ μισεῖ; τὸν Θεὸν φοβοῦ. ὁ Διάβολος σὲ πολεμεῖ; τὸν Θεὸν φοβοῦ. πᾶσα γὰρ ἡ κτίσις ὑπ' ἐκείνόν ἐστιν, ὃν κελεύει φοβεῖσθαι. διὰ τοῦτο εἶπε καὶ ὁ Σολομὼν ἡ Πλὴν δὲ αὐτοῦ μὴ φοβοῦ ἄλλον.

(2) Ὅθεν καὶ ὁ Σύμμαχος ἀντὶ τοῦ σαλευθῆναι, ἐκλαβεῖσθαι εἶπε. καὶ ὁ Ἀκύλας ὑποσάλησονται. τῷ ἐπιδόντι καὶ μέλλοντι χρόνῳ τὴν τῆς οἰκουμένης παρατέμνουσαν εὐλάβειαν, ὡς ἐρμηνεύει ὁ Θεοδώριτος. οὐδὲ γὰρ ἦν ἡμεῖς τοὺς δε τοὺς λόγους ἐποιήσατο ταύτην τὴν εὐλάβειαν καὶ ὑποσάλην ἔσχον οἱ ἄνθρωποι. ἀλλὰ μετὰ τὴν ἐνανθρώπησιν καὶ τὸ Πάθος καὶ τὴν Ἀνάστασιν τοῦ Δεσπότη τοῦ Χριστοῦ.

αὐτοῦ τοῦ εἶπεν • ἐπειδὴ δὲν εἶπεν ἀπλῶς λόγον , ἀλλὰ ἐπρόσθεεν ὡς Δεσπότης καὶ παντοδύναμος • ἢ τὸ μὲν εἶπε καὶ ἐγεννήθησαν , πρέπει νὰ προσαρμόσωμεν εἰς τὴν ἀπλῶς δημιουργίαν καὶ πλάσιν τῶν ἀνθρώπων κατὰ τὸν Βασίλειον • τὸ δὲ , ἐνετείλατο καὶ ἐκτίσθησαν , εἰς τὴν διὰ τοῦ κηρύγματος ἀνάπλασιν τῶν ἀνθρώπων καὶ ἀναγέννησιν • ἐνετείλατο γὰρ τοῖς Ἀποστόλοις ὁ Κύριος λέγων • „ Πορευθέντες μαθητεύσατε πάντα τὰ ἔθνη βαπτίζοντες αὐτοὺς εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος (Ματθ. τδ. καὶ 19 .) ὁθεν καὶ ὅλοι οἱ Χριστιανοὶ καὶ νῦν κτίσις ὀνομάζονται .

10: „ Κύριος διασκεδάζει βουλὰς Ἑθνῶν •
„ ἄθετεῖ δὲ λογισμοὺς λαῶν • καὶ ἄ-
„ θετεῖ δούλας ἀρχόντων .

Διαφόρως πρέπει νὰ νοήσωμεν καὶ τὰ ῥη-
τὰ ταῦτα : δηλαδὴ τριχῶς • διὰ τοὺς Ἀσσυρίους
ὅπου εἶχον περιτριγυρισμένην μὲ στρατεύματα
τὴν Ἱερουσαλήμ • διὰ τοὺς σκωρῶσαντας τὸν Κύρι-
ον Ἰουδαίους • καὶ διὰ τοὺς τυράννους , ὅπου ἐτυ-
ράννουν τοὺς Ἀποστόλους καὶ Μάρτυρας • Καὶ
τοὺς μὲν Ἀσσυρίους , ὀνομάζει Ἑθνη , διὰ τὴν
αὐτοὶ ἀπὸ διάφορα ἔθνη συναχθέντες , ἐστράτευσαν
μὲ μίαν βουλήν κατὰ τῆς Ἱερουσαλήμ ἐπὶ τοῦ Ἐξε-
κίου • λαοὺς δὲ ὀνομάζει τοὺς Ἑβραίους • ἐπειδὴ
μερικοὶ ἀπὸ τοὺς Ἑβραίους εἶχον λογισμοὺς νὰ πα-
ραδοθοῦν εἰς τοὺς Ἀσσυρίους , διὰ τὴν ἀνάγκην
τῆς πολιορκίας • ἄρχοντας δὲ ὀνομάζει , τοὺς πρώτους
στρατηγούς τῶν πολιορκούντων • πῶς δὲ νοεῖται τὸ ῥη-
τον εἰς τοὺς σκωρῶτας τοῦ Κυρίου , θέλεις τὸ μάθηρ , ἀ-
νίσως ἀναγνώστης τὴν ἐρμηνείαν , ὅπου ἐποιήσαμεν εἰς
τὸν δεῦτερον Ψαλμὸν • ὅπου εὕρισκεις τὴν διαφορὰν τῶν

Ἑθνῶν καὶ λαῶν καὶ ἀρχόντων τῶν Ἰουδαίων • νο-
εῖται δὲ τὸ ὁπτόν καὶ εἰς τοὺς τυράννους • καὶ
ἔθνη μὲν εἶναι , τὰ διάφορα γένη τὰ ἐκ διαφόρων
τόπων κινηθέντα κατὰ τῶν Χριστιανῶν • λαοὶ δὲ νο-
οῦνται πάλιν , οἱ Ἑβραῖοι , εἴτινες μετὰ τῶν τυράν-
νων ἐδίωκον τοὺς Χριστιανούς • ἄρχοντες δὲ εἶναι οἱ
κατὰ διαφόρους τόπους εὕρισκόμενοι βασιλεῖς καὶ
ἡγεμόνες , οἱ τυράννουντες τοὺς Χριστιανούς •

11: „ Ἡ δὲ βουλή τοῦ Κυρίου μένει εἰς τὸν
αἰῶνα •

Βουλὴ τοῦ Κυρίου εἶναι τὸ κήρυγμα τοῦ
Εὐαγγελίου • ἐπειδὴ καὶ ὁ Κύριος ἐβούλετο δι' αὐ-
τοῦ νὰ σωθοῦν ὅλοι οἱ πιστεύοντες • τοῦτο δὲ τὸ
κήρυγμα μένει ἀνίκητον , μέχρι τῆς συντελείας τοῦ
παρόντος αἰῶνος • (1)

„ Λογισμοὶ τῆς καρδίας αὐτοῦ εἰς γε-
„ νεὰν καὶ γενεάν .

Καθὼς ἀνωτέρω εἶπεν ὁ Ψαλμωδὴς , βου-
λὰς καὶ λογισμοὺς τῶν ἀνθρώπων , ἔτι καὶ τώρα
λέγει ἐδῶ βουλήν καὶ λογισμοὺς τοῦ Θεοῦ • καὶ βου-
λὴ μὲν εἶναι , ἡ καλὴ φαινόμενη γνώμη • λογισμὸς
δὲ εἶναι ἡ ἀπλὴ ἐνθυμήσις τοῦ πράγματος • εἰς γε-
νεάν δὲ καὶ γενεάν , συνειθέζουσιν νὰ λέγουν οἱ πα-
λαιοὶ τὸν παντοτινὸν χρόνον τὸν εἰς κάθε γενεάν
ἐκ διαδοχῆς παρατεινόμενον • καρδίᾳ δὲ Θεοῦ ἐρρέ-
θη ἀνθρωποκρατῶς , ἡ θέλησις τοῦ Θεοῦ • τὸ νόημα
δὲ τοῦ ῥήτου εἶναι τοιοῦτον • ὅτι ἐκεῖνο ὅπου βού-
λεται ὁ Θεός , αὐτὸ πάντοτε διαμένει • καὶ ὅχι
μόνον τοῦτο , ἀλλὰ καὶ ἐκεῖνο ὅπου ἐνθυμηθῇ • ὁ-
θεν εἶπεν ὁ Θεολόγος Γρηγόριος „ Καὶ τὸ ἐννοή-
μα

(1) Ὁ δὲ Θεοφάνης Μάξιμος λέγει ἡ Εἰς δ' ἂν βουλὴ τοῦ Θεοῦ ἢ Πατρὸς ἢ ἐπὶ Θεῶσι τῆς ἡμετέρας φύσεως ἀ-
πόρητος κένωσις τοῦ Μονογενοῦς , καθ' ἣν ἔχει πάντων τῶν αἰώνων τὸ πέρας περιγραφόμενον • εἶπε δὲ ἢ ὁ Βασίλει-
ος ἡ Οὐχ ἕως ἢ τὰ τῶν Ἑθνῶν δόγματα , τὴν ματαίαν ταύτην φιλοσοφίαν , ὅπως λεπτοὶ ἢ περιττοὶ περὶ τὰς
εὐρέσεις τῶν δογματικῶν εἰσι • ἢ τε λογικοῖς θεωρήμασι , ἢ ἡθικαῖς διατάξεσι , ἢ δόγμασιν ἄλλοις τοῖς ἐπιστι-
κοῖς λεγομένοις ; πῶς διασκεδάσαι πάντα ἢ ὑπερβαίνει , μόνῃ δὲ τῇ ἐμπολιτεύεται τῇ Κόσμῳ ἢ ἀλήθειᾳ τοῦ
Εὐαγγελίου ; πολλὰ γὰρ βουλαὶ ἐν καρδίαις ἀνθρώπων , ἀλλ' ἡ βουλὴ τοῦ Κυρίου ἐκστάσει •

μα ἔργον ἦν· δύναται δὲ καὶ ἄλλως νὰ εἰπῇ τινὰς κατὰ τὸν μέγαν Βασιλείου, λογισμοὺς Θεοῦ, τὴν παλαιὰν καὶ τὴν νέαν Διαθήκην· γενεὰν δὲ καὶ γενεάν, τὴν τῶν Ἰουδαίων καὶ τὴν τῶν Χριστιανῶν· ἡμεῖν γὰρ παλαιὰ Διαθήκη παραμένει εἰς τοὺς Ἰουδαίους· ἡ δὲ νέα Διαθήκη παραμένει εἰς τοὺς Χριστιανούς· νοοῦμεν δὲ ἁπλῶς τὰ ῥητὰ, καὶ διὰ τοὺς ἐπιβουλευόντας ἡμᾶς ὁρατοὺς καὶ ἀοράτους ἐχθρούς, οἳ ὁ Κύριος δισχεδάζει τὰς βουλὰς αὐτῶν· καὶ ἐκτελεῖ ὅπου θέλει, τοῦτο καὶ ποιεῖ πρὸς σωτηρίαν ἡμῶν. (1)

12: „Μακάριον τὸ ἔθνος, οὗ ἐστὶ Κίριος·
„ὁ Θεὸς αὐτοῦ.

Μακάριον λέγει, εἶναι ἐκεῖ· τὸ ἔθνος, ὅπου ἐξουσιάζεται καὶ οἰκονομεῖται ἀπὸ τὸν ἴδιον Θεόν· τοιοῦτον δὲ ἔθνος κατὰ τὸν θεῖον Κύριλλον, εἶναι μόνον τὸ τῶν Χριστιανῶν, εἰς τὸ ὁποῖον ὑπεσχέθη ὁ Σωτὴρ λέγων· „Καὶ ἰδοὺ ἐγὼ μεθ' ὑμῶν εἰμι πάσας τὰς ἡμέρας, ἕως τῆς συντελείας τοῦ αἰῶνος.“ (Ματθ' . κη' . 20 .)

„Λαὸς ὃν ἐξελέξατο εἰς κληρονομίαν·
„ἐαυτῶν.

Ἡμεῖς οἱ Χριστιανοὶ κατὰ τὸν μέγαν Βασιλείου, εἰμεθα, ἔθνος μὲν, διὰ τὴν ἐσυναχθῆμεν.

ἀπὸ διαφόρων ἔθνη καὶ ἐπισυνήγαμεν εἰς τὸν Χριστόν· λαὸς δὲ, διὰ τὴν ἀντι τοῦ ἀποβληθέντος λαοῦ τῶν Ἑβραίων, ἡμεῖς ἐμβήκαμεν εἰς τὴν τάξιν ἐκείνου, καὶ ἐγίναμεν λαὸς τοῦ Θεοῦ· ἐδιέλεξε δὲ ἡμᾶς εἰς κληρονομίαν ὁ Σωτὴρ, κατὰ τὸ „Δώσω σοι ἔθνη τὴν κληρονομίαν σου (Ψαλ. 68 .) μακάριον δὲ ἔθνος εἰμεθα, διὰ τὴν ἀπόλαυσιν τῶν ἀγαθῶν, ὅπου εἶναι ἐτοιμασμένα διὰ λόγου μας, ἕαν φυλοξώμεν τὰς ἐντολάς τοῦ Χριστοῦ. (2)

13: „Ἐξ οὐρανοῦ ἐπέβλεψεν ὁ Κύριος.

Τοῦτο τὸ ἴδιον σχεδὸν ῥητὸν εὐρίσκεται καὶ εἰς τὸν δέκατον τρίτον Ψαλμὸν στίχ. 2 : ἦτοι τὸ „Κύριος ἐκ τοῦ οὐρανοῦ διέκυψεν ἐπὶ τοὺς υἱοὺς τῶν ἀνθρώπων· καὶ ὤρα· τὴν ἐρμηνείαν τοῦτου ἐκεῖ.

„Εἶδε πάντας τοὺς υἱοὺς τῶν ἀνθρώπων·
„πῶν.

Ἐπειδὴ ὅλοι οἱ ἄνθρωποι κατοικοῦν ὑπὸ κατὰ τὸν οὐρανόν, ὁ δὲ Κύριος ἐπέβλεψεν ἀπὸ τὸν οὐρανόν εἰς τὴν γῆν, λοιπὸν ὅλους τοὺς βλέπει· καὶ κανένας ἄνθρωπος δὲν ἡμπορεῖ νὰ λανθῇ καὶ νὰ κρυφθῇ ἀπὸ τὸ παντοφύρον ὀφθαλμοῦ τοῦ Θεοῦ. (3)

14: „Ἐξ

(1) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει „Διπλὴν ἔχει τὴν ἐρμηνείαν τὰ εἰρημένα· οὐ γὰρ μόνον τῶν Ἀσσυρίων, ἢ τοῦ Σενναχιρείου, ἢ τοῦ Ραφαίου διεσκέδασε τὰς βουλὰς, ἢ τῆς οἰκείας βουλῆς τὴν δύναμιν ἢ τὴν ἀλήθειαν ἐδείξεν· ἀλλὰ καὶ τῶν κατὰ τὴν οἰκουμένην ἔθνων τὰς κατὰ τῶν Ἀποστόλων ἐπαναστάσεις διέλυσε, ἢ τῆς οἰκείας ἀνέμεως τὸ κράτος δῆλον πεποίηκεν ἅπασιν· τοῦτο γὰρ ὁ προφητικὸς ἠνιχάτος λόγος εἰπὼν· λογισμοὶ τῆς καρδίας αὐτοῦ εἰς γενεάν ἢ γενεάν.

(2) Ὅθεν εἶπεν ὁ Θεὸς Βασιλεὺς „Ἐπειδὴ πολλοὶ κλητοὶ, ὀλίγοι δὲ ἐκλεκτοί, μακαρίζει οὐχὶ τὸν κληθέντα, ἀλλὰ τὸν ἐκλεκτόν· τίς δὲ ἡ αἰτία τοῦ μακαρισμοῦ; ἡ προσδοκώμενη κληρονομία τῶν αἰωνίων ἀγαθῶν.

(3) Ὁ δὲ μέγας Βασιλεὺς λέγει „Τοὺς μένοντάς ἐπὶ τοῦ ἰδίου ἀξιώματος, ἢ ποιοῦντάς τὰ ἐπιβάλλοντα τῇ φύσει τῇ ἀνθρώπινῃ ἀνῶθεν ἐφορᾷ ὁ Κύριος· τοὺς δὲ πρὸς τὸ ἔσχατον τῆς κακίας ὑπειχθέντας, ἐτέρως ἐπισκέπτεται διὰ τοῦ αὐτοῦ καταβαίνειν· „Κατέβη γὰρ φθισιν ἰδεῖν τὴν πόλιν ἢ τὸν πύργον· „σκοπεῖ οὖν τὸν ὑψηλὸν θεατὴν· „σκοπεῖ τὸν ἀνῶθεν ἐγκατακύπτοντα τοῖς ἀνθρώποις πράγμασιν· „ὅπου περ ἂν βαδίξῃς, „ὅτι περ ἂν ἐνεργῇς, καὶ ἐν σκότει, καὶ ἐν ἡμέρᾳ, ἐπισκοποῦντα ἔχεις τὸν ταῦ Θεοῦ ὀφθαλμόν· λέγει δὲ ἢ ὁ Θεὸς Κύριλλος „Ἐπιτρέπει δὲ ὅτι γενέσθαι δεῖ φησὶ τὴν ἐπιβλεψὶν τὴν ἐξ οὐρανῶν, οὐκ ἐπὶ μόνον τὸν Ἰεραλ, ἀλλ' ἐπὶ πάντας τοὺς υἱοὺς τῶν ἀνθρώπων τοὺς κατοικοῦντας τὴν οἰκουμένην· κέκληται γὰρ εἰς σωτηρίαν διὰ γε τοῦ πάντων ἡμῶν Σωτῆρος Χριστοῦ, τῶν ἔθνων ἢ πληθὺς, ἢ κατὰ πᾶσαν οὔσα τὴν γῆν (ἐν τῇ ἐκδότ. Σειριξ.)

17: „Εξ ετοίμου κατοικητηρίου αὐτοῦ.

ἀντὶ τοῦ, χωρισμένας ἀπὸ τὰ λοιπὰ ζῶα, ὡς λογικὰς, κατὰ τὸν μέγαν Βασιλεῖον.

Ὁ οὐρανὸς, λέγει, εἶναι κατοικητήριον τοῦ Θεοῦ ἐτοιμον καὶ πρόχειρον εἰς τὸ νὰ θεωρῇ ἀπὸ ἐκεῖ μὲ εὐκολίαν, ὅλα τὰ ὑπὸ τὸν οὐρανόν.

„Οἱ συνιεῖς εἰς πάντα τὰ ἔργα αὐτῶν.

„Ἐπέβλεψεν ἐπὶ πάντας τοὺς κατοικοῦντας τὴν γῆν.

Καὶ τοῦτο εἶναι μέγα αἷτιον εἰς τὸ νὰ φοβῇ τινας, καὶ νὰ θαυμάσῃ τὸν Θεόν· διὰ τὴν αὐτὸς λέγει δὲν χρειάζεται ὀφθαλμοὺς καὶ ὦτα καὶ τὰς ἄλλας αἰσθήσεις, διὰ νὰ γνωρίσῃ μὲ αὐτὰς τὰ ἔργα, ἢ τὰ λόγια, ἢ τοὺς λογισμοὺς τῶν ἀνθρώπων· ὅχι· ἀλλὰ ἀπλῶς συνήσῃ καὶ καταλαμβάνει ὅλα· (1)

Δύω φορτὶς εἶπεν ὁ Δαβὶδ τὸ, ἐπέβλεψεν· ἵνα διὰ τῆς ἀναδιπλώσεως βάλῃ εἰς φόβον τοὺς ἀναγινώσκοντας, ὅτι δὲν θέλουσιν λαθῶσιν τὸν Θεόν, εἰς ὅλα τὰ ἔργα ὅπου κάμνουσιν.

16: „Οὐ σώζεται Βασιλεὺς διὰ πολλὴν δύναμιν, καὶ Γίγας οὐ σωθήσεται ἐν πλη-
„θει ἰσχυρὸς αὐτοῦ.

15: „Ὁ πλάσας κατὰ μόνας τὰς καρδίας αὐτῶν.

Ὅχι μόνον, λέγει, ἐπιβλέπει ὁ Θεὸς εἰς τοὺς ἀνθρώπους καὶ εἰς τὰ ἔργα των· ἀλλὰ τὸ φοβερώτερον εἶναι, καὶ διὰ τί αὐτὸς ἀκόμη ἐπιβλέπει καὶ ἐξετάζει καὶ τὰς καρδίας τῶν ἀνθρώπων κατὰ τὸν Θεοδώριτον· διὰ τί ἂν ὁ Θεὸς ἐπλάσῃ τὰς καρδίας, βεβαίᾳ αὐτὸς ἡξεύρει καὶ τὰς κινήσεις των καρδιῶν· διὰ τοῦτο λοιπὸν πρέπει νὰ φοβούμεθα, ὅχι μόνον πῶς δὲν ἠμποροῦμεν νὰ κρυφθῶμεν ἀπὸ τὸν Θεόν, ὅταν πρῶτον τὰ κακά, ἀλλὰ καὶ ὅταν τὰ συλλογίζωμεθα· κατὰ μόνας δὲ εἶπεν, ἀντὶ τοῦ μεμονωμένως καὶ χωρισμένας ἀπὸ τὴν κακίαν, καὶ τὴν ἐπιμίξιαν τῶν παθῶν ἐπλάσῃ τὰς καρδίας μας· ἢ κατὰ μόνας,

Δὲν σώζεται, λέγει, καὶ δὲν διαφυλάττεται ὁ βασιλεὺς, διὰ τί ἔχει πολλὴν δύναμιν· ἦγουν πολὺ πλῆθος στρατιωτῶν, καὶ ἀλόγων, καὶ ἀρμάτων καὶ πλούτου· οὐδὲ ὁ Γίγας· ἦγουν ὁ κατὰ τὸ σῶμα γενναϊότατος δὲν φυλάττεται ἀελαβτῆς, διὰ τί ἔχει ἀνδρίαν μεγάλην· ἀλλὰ καὶ ὁ βασιλεὺς καὶ ὁ ἀνδρειωμένος Γίγας, καὶ καθὲς ἄλλος, ὅπου σώζεται καὶ διαφυλάττεται, ἀπὸ τὴν χάριν καὶ δύναμιν σώζεται τοῦ Θεοῦ, καὶ ὅχι ἀπὸ τὴν ἐδικήν του.

17: „Ψευδὴς ἵππος εἰς σωτηρίαν.

Ἀβέβαιον, λέγει εἶναι τὸ ἄλογον καὶ ἄτι

(1) Ὁ δὲ μέγας Βασιλεὺς λέγει „Ἔργα δὲ λέγομεν καὶ τοὺς λογισμοὺς καὶ τὰς ἐννοίας, καὶ πᾶσαν ἀπαξιαπλῶς τὴν τοῦ ἀνθρώπου κίνησιν· ὁ δὲ Θεὸς Κύριλλος συμπεραίνει ἐκ τούτου ταῦτα „Θεὸς ἦν ἄρα κατὰ ἀλήθειαν ὁ Υἱὸς, ὁ καὶ τὰς καρδίας ἡμῶν εἰδὼς, ὡς πλάσας αὐτὰς κατὰ μόνας, καὶ πάντα τὰ ἔργα συνιεῖς τῶν ἐπὶ γῆς· οὐ μαρτυροῦντος τινὸς· ἦγουν ἀπαγγέλλοντος· ἀλλ’ ὡς ἐπόπτης διανοιῶν, καὶ εἰς καρδίας ὁρῶν καὶ γινώσκων τὰ ἐγκεκρυμμένα „Τὸ γὰρ φῶς μετ’ αὐτοῦ ἐστὶ καθ’ ὃ γέγραπται (Δαν. β΄. 22.) μᾶλλον δὲ αὐτὸς ἐστὶ τὸ φῶς· καὶ ὁ Ἰωβ „Ὁ ἐπιστάμενος τὸν νοῦν τῶν ἀνθρώπων (Ἰωβ ζ΄. 19.) (παρὰ τῇ Νικήτῃ) ὁ δὲ Εὐσέβιος λέγει „Κατὰ μόνας εἴρεται, ἀντὶ τοῦ ἀφωρισμένως καὶ κεχωρισμένως παρὰ τὰ λοιπὰ ζῶα· ἕκαστος δὲ ἀνθρώπος ὡς περ ταμεῖον ἀποκεκλεισμένον ἔχει τὴν ἑαυτοῦ διάνοιαν, ὡς μηδὲν δύνασθαι ἑτέρου καταλαμβάνειν τοὺς λογισμοὺς (ἐν τῇ ἐκφεδομένῃ Σειρῇ)

τι, εἰς τὸ νὰ σώσῃ καὶ νὰ διαφυλάξῃ ἐκεῖνον, ὁποῦ τὸ καβαλικεύει· πολλάκις δὲ αὐτὸν καὶ κατακρημνίζει. (1)

„Ἐν δὲ πλήθει θυνάμεως αὐτοῦ οὐ
„σωθήσεται.

Ὁ ἵππος δηλαδὴ καὶ τὸ δυνατόν ἄλογον δὲν φυλάττεται μὲ τὴν ἐδικήν του δύναμιν ἐν τῇ πολέμῳ· διὰ τῆς βασιλείας τῶν Ἀσσυρίων Συναχρεῖμ, πολλὰ στρατεύματα καὶ πλοῦτον καὶ ἄλογα ἔχων, τίποτε δὲν ὠφελήθη ἀπὸ αὐτά· διὰ τὴν κακίαν ὁ κακὸς ἐβάρη καὶ ἀφανίσθη, τόσον αὐτός, ὅσον καὶ ὅλα του τὰ στρατεύματα· ὅθεν εἴπα καὶ ὁ Σολομών „Ἴππος ἐτοιμάζεται εἰς ἡμέραν πολέμου, παρὰ δὲ Κυρίου ἡ βοήθεια (Παρά. 31.) (2)

18: Ἰδοὺ οἱ ὀφθαλμοὶ Κυρίου ἐπὶ τοὺς
„φοβουμένους αὐτόν, τοὺς ἐλπίζοντας
„ἐπὶ τὸ ἔλεος αὐτοῦ.

Τοῦτο τὸ ῥητὸν εἶπεν ὁ Ψαλμῶδης, καὶ διὰ ὅλους μὲν, ὅπου φοβοῦνται τὸν Θεὸν καὶ ἐλπίζουν εἰς τὸ ἔλεός του, προηγουμένως δὲ καὶ ἐξαιρέτως διὰ τὸν Ἰεζεκιὰ καὶ τοὺς φίλους του· οἵτινες ἦσαν τοιοῦτοι θαρροβούμενοι, καὶ ἐλπίζοντες ἐπὶ Κύριον.

19: „Ρύσασθαι ἐκ θανάτου τὰς ψυχὰς αὐ-

„τῶν.

Ἐδῶ βάλλει ὁ Δαβὶδ τὴν αἰτίαν καὶ τὸ τέλος διὰ τὸ ὅποιον ἐπιβλέπει ὁ Θεὸς εἰς τοὺς φοβουμένους αὐτόν· ἦγουν, διὰ νὰ λυτρώσῃ τὰς ψυχὰς των (ἦτοι αὐτοὺς κατὰ περίφρασιν) ἀπὸ τῶν θανάτων, ὅπου ἤλπιζον καθ' ἡμέραν νὰ λάβουν ἀπὸ τοὺς Ἀσσυρίους· ὡς προειρήκαμεν ἐρμηνεύοντες τὸ „Τὸ ἐσπέρας αὐλισθήσεται κλαυθμός τοῦ καὶ Ψαλμοῦ.

„Καὶ διαθρέψαι αὐτοὺς ἐν λιμῷ.

Διὰ τοῦτο, λέγει, τὸ τέλος ἐπέβλεψεν ὁ Κύριος εἰς τοὺς περὶ τὸν Ἰεζεκιὰν, διὰ νὰ τοὺς θρέψῃ ἀπὸ τὴν πείνῃ, ὅπου ἐδοκίμαζον ἐξ αἰτίας τῆς πολιορκίας τῶν Ἀσσυρίων, ὡς ἡ Δ': τῶν βασιλείων ἰσορεῖ.

20: Ἡ δὲ ψυχὴ ἡμῶν ὑπομένει τῷ Κυρίῳ.

Ἐδῶ παρακινεῖ καὶ θαρρύνει ἡμᾶς ὁ Δαβὶδ, ὅτι εἰς τὸν καιρὸν τῶν πειρασμῶν πρέπει νὰ ὑπομένωμεν τὸν Κύριον, προσμένοντες τὴν θείαν βοήθειάν του· ἐπειδὴ καὶ διὰ τὴν ἀγάπην του μισοῦμεθα ἀπὸ τοὺς ἀπίστους καὶ ἐτεροδόξους· εἴτα καὶ τὴν αἰτίαν τῆς ὑπομονῆς λέγει.

„Ὅτι βοήθηθός καὶ ὑπερασπιστὴς ἡ-
„μῶν ἐστίν.

Δι.

- (1) Ὁ δὲ Θεὸς Βασιλεὺς λέγει „Ἐκβέβληται τῆς χεῖρας πᾶν ἁγίον ὁ ἵππος· ἔσθ' ἐν πολέμοις εὐημερῶν δ' Ἰσραὴλ ἱππικῇ δύναμει ποτὲ φαίνεται κεχωρῆμενος· οὔτε ἰδίᾳ τις τῶν ἁγίων τὴν χρῆσιν τῶν ἱππῶν ὡς ἀρμόζουσιν παρεδέξατο... ὅθεν· ἔσθ' διὰ Μωσέως νόμος τὰ περὶ Βασιλείων νομοθετῶν „Οὐ πληθυνεῖ φωνὴ ἑαυτοῦ ἱππὸν· (Δευτ. 17. 16.) λέγει δὲ ἔσθ' ὁ Θεοδόξος „Δι' αὐτῶν μεμαθήκαμεν πᾶν πραγμάτων, ὡς εὐδεὶς θαρρεῖν οὐ σώματι, οὐκ ἀνδρίᾳ, ψυχῇ, οὐχ ἱππῶν ἰσχύϊ, οὐχ ὀπκῶν πλήθει· ἐν τοῖσι γὰρ ἅπασιν ὁ Συναχρεῖμ πλοῦτῶν, οὐδὲν ἐντεῦθεν ἀπώτατο, ἀλλὰ τὴν πανωλεθρίαν ἐδέξατο.
- (2) Καὶ ὁ Ἡσύχιος λέγει „Μάστιν τῆς τοῦ σώματος ἰσχύος ἐπιμελούμεθα· εἰκὴ δὲ δύναμιν ἑαυτοῖς τὴν ἀπὸ συγγενῶν ἔσθ' φίλων ἢ πλοῦτος περιβάλλομεν· οὐδεὶς γὰρ ἐπεσον σῶσαι δόξα τῆς συνεργείας τῆς ἀνωθεν δύναται· ὑπόδειγμα δὲ τὸν Γολιάθ ἢ τὸν Φαραὼ λάμβανε· ὁ μὲν γὰρ γίγας ὑπάρχων ἰσχυρὸς, ὑπὸ τοῦ Δαβὶδ ἀπλοῦ παιδάρου νενίκηται· ὁ δὲ μετὰ πλήθους ἐργμάτων τὸν Ἰσραὴλ διώξας, τάφον ἔσχε τὴν θάλασσαν (ἐν τῇ ἐκδόσει Σαυρ.)

Διὰ τοῦτο , λέγει , πρέπει νὰ ὑπομένωμεν τὸν Κύριον , καὶ τοὺς διὰ τὸν Κύριον πειρασμούς , διὰ τὴν εἰμεθὰ πληροφορημένοι ἀπὸ πολλὰ , ἕτι δὲν μᾶς ἀφίνει ἀβοηθήτους μέχρι τέλους · ἀλλὰ μᾶς ὑπερασπίζεται καὶ μᾶς βοηθεῖ .

21: „Ὅτι ἐν αὐτῷ εὐφρανθήσεται ἡ καρδία ἡμῶν .

Ὅχι μόνον , λέγει , πρέπει νὰ ὑπομένωμεν τὸν Κύριον διὰ τὴν μᾶς βοήθει· ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν καρδίαν μᾶς ἔχει νὰ εὐφρανθῇ διὰ μέσου αὐτοῦ , ὅταν μετὰ τὴν θλίψιν , νικήσωμεν τοὺς ἐχθρούς καὶ τοὺς πειρασμούς . (1)

„Καὶ ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ ἁγίου αὐτοῦ ἠλπίζαμεν .

Τὸ ἐν τῷ ὀνόματι αὐτοῦ ἠλπίζαμεν νοεῖται ἐδῶ , ἀντὶ τοῦ , ἐν αὐτῷ , κατὰ περίφρασιν · ἢ ἠλπίζαμεν εἰς τὴν ἐπίκλησιν τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ· διὰ τὴν καὶ αὐτὴ μοναχὴν ἢ ἐκφώνησιν τοῦ θείου ὀνόματος .

τος , δύναται νὰ νικήσῃ τοὺς ἐχθρούς · τοῦτο δὲ τὸ ῥητὸν ἡμπορεῖ νὰ νοηθῇ καὶ διὰ τοὺς Χριστιανούς , οἱ ὅποιοι ἐλπίζουν νὰ νικῶν τοὺς ὀρατοὺς καὶ ἀοράτους ἐχθρούς , μετὰ τὸ νὰ ὀνομαζώμεθα μετὰ τὸ σωτήριον ὄνομα τοῦ Χριστοῦ · ἀπὸ τοῦ ὀνόματος γὰρ τοῦ Χριστοῦ , Χριστιανοὶ ὀνομαζόμεθα · διὰ τὴν πολλὰ θαύματα ἐτέλεσε καὶ τελεῖ τοῦτο τὸ ἅγιον καὶ φοβερὸν ὄνομα τοῦ Χριστοῦ , καὶ μόνον ὀνομαζόμενον διὰ τὸν φόβου μετὰ πίστεως · „ Ἐν τῷ ὀνόματι γὰρ τοῦ Χριστοῦ ἔφη ὁ Πέτρος πρὸς τὸν παράλυτον , ἔγειραι καὶ περιπάτει . (Πράξ . γ' . 6 .) καὶ ἄλλοι μυριοί·μυρία τοιαῦτα ἐποίησαν θαύματα δι' αὐτοῦ .

22: „Γένοιτο Κύριε τὸ ἔλεός σου ἐφ' ἡμᾶς , καὶ ἰαπερ ἠλπίζαμεν ἐπὶ σέ .

Καθὼς , λέγει , ἡμεῖς ἠλπίζαμεν εἰς ἐσένα Κύριε , ἔτι ὡς γένῃ εἰς ἡμᾶς καὶ τὸ ἔλεός σου · ἐπειδὴ δὲ ἡμεῖς θερμῶς καὶ πολλὰ ἠλπίζαμεν εἰς ἐσένα , λοιπὸν ἀκόλουθον εἶναι νὰ γένῃ καὶ τὸ ἔλεός σου πολὺ εἰς ἡμᾶς . (2)

ΨΑΛ.

(1) Ὁ δὲ μέγας Βασιλεὺς λέγει „ Εἰπὼν ὁ Ψαλμωδὴς ὅτι ἡ ψυχὴ ἡμῶν ὑπομένει τῷ Κυρίῳ , ἵνα δείξῃ ὅτι οὐ βιάως , οὐδὲ καταπιεζόμενος , τῶν θλίψεων τὴν ὑπομονὴν ἐπιδείκνυται · ἀλλὰ μετὰ πάσης χαρᾶς ὑποδέχεται τὰς ὑπὲρ τοῦ ὀνόματος τοῦ Κυρίου κακώσεις , οὐ μόνον φησὶν ὑπομένομεν , ἀλλὰ καὶ ἐν αὐτῇ εὐφρανθήσεται ἡ καρδία ἡμῶν .

(2) Ὁ δὲ μέγας Βασιλεὺς „ Ὁρᾷ δὲ πῶς ἐπισημόνως προσήγατο τὴν ῥῆσιν διὰ τῶν μέτρων ἐποίησεν τῆς ἐπιχορηγίας τῶν οἰκτιρισμῶν τοῦ Θεοῦ · τοσοῦτον φησὶ γένοιτο τὸ ἔλεός σου ἐφ' ἡμᾶς , ὅσον φθάσαντες ἡμεῖς ἐπὶ σοὶ τὴν ἐλπίδα καταβαλλόμεθα · λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος „ Παῖσις·μεγίστης ὁ λόγος , καὶ τοῖς καθ' ἡμᾶς τολμηρός · τίς γὰρ οὕτως ἠλπίσεν , ὡς θαυμάσιος εἰπεῖν · τῇ ἐμῇ ἐλπίδι τὰς ἔλεον μέτρησον ; τοῦτο μέντοι καὶ ἐν τοῖς ἱεροῖς Εὐαγγελίοις ὁ Δεσπότης ἐδίδασκεν · ὅς μὲν μετρεῖτε ἀντιμετρηθήσεται ὑμῖν · καὶ τὴν ἐλπίδα τοῖν τε ῥῆσιν καὶ γνησίαν κτησόμεθα , καὶ τὸν ἄλλον βίον τῇ ἐλπίδι κατάλληλον · ἵνα ἔλεον πολλὸν καρπωσώμεθα .

ΨΑΛΜΟΣ ΔΓ΄.

„Ψαλμός τῷ Δαβίδ, ὅπότε ἡλλοίωσε τὸ πρόσωπον αὐτοῦ ἐναντίον Ἀβιμέλεχ, καὶ ἀπέλυσεν αὐτὸν καὶ ἀπῆλθεν.

Ὅταν ὁ Δαβίδ ἐφυγεν ἀπὸ τὸν Σαούλ, ἐπῆγεν εἰς Νομβὰ πόλιν τῶν Ἰερέων· καὶ εὐρὼν Ἀβιμέλεχ τὸν ἐντιμότερον Ἰερέα, ὑπεκρίθη πῶς ἐσάλθη ἀπὸ τὸν Σαούλ διὰ κάποιαν χρεῖαν· καὶ ἐξήτησεν ἄρτους καὶ μάχαιραν· καὶ μὴ εὐρὼν ἄλλους, ἔλαβε τοὺς ἄρτους τῆς ἱερᾶς προθέσεως, καὶ ἔφραγεν αὐτοὺς αὐτὸς καὶ οἱ συντρόφοι του, ἔξω ἀπὸ τὴν διαταξὴν τοῦ νόμου, διὰ τὴν ἀνάγκην τῆς πείνας· ἐπειδὴ καὶ εἰς μόνους τοὺς Ἰερεῖς ἦτον συγκεχωρημένον, νὰ τρώγουν ἀπὸ τοὺς ἄρτους ἐκείνους (1) πρὸς τούτοις δὲ ἔλαβεν ὁ Δαβίδ καὶ τὸ κοντάρι τοῦ Γολιάθ, τὸ ὅποιον ἐκεῖ ἐφυλάττετο ὡς ἀν ἀφιέρωμα εἰς τὸν Κύριον (2)

Φεύγωντας δὲ ἀπὸ τὴν Νομβὰ, ἐπῆγεν εἰς τὴν Γέθ, πρὸς τὸν ἀλλόφυλον Ἀγχούρ τὸν βασιλέα τῆς Γέθ· οἱ δὲ ἄνθρωποι τοῦ Ἀγχούρ, ἐπειδὴ καὶ ἐγνώρισαν τὸν Δαβίδ, καὶ ἐκρυφώμιλουν δι' αὐτὸν, φοβηθεὶς ὁ Δαβίδ, ἐπροσποιήθη πῶς εἶναι σάλος, καὶ ἐπαραφέρετο μὲ τὰς χεῖράς του ἐδῶ καὶ ἐκεῖ, καὶ ἐπαίξε τὸ τύμπανον εἰς τὰς πόρτας τῶν ὀσπητίων, καὶ ἐπιπτε κάτω, καὶ τὰ σιέλα του ἔτρεχαν ἀπὸ τὸ σῶμα του, καὶ ἐκατέβαινον εἰς τὸ πηγούνι του· καὶ ἐξὶ νομισθεῖς πῶς εἶναι ἔξω φρενῶν, ἀρεθῆ ἀπὸ τοὺς ἀλλοφύλους, καὶ ἐγλύτωσε τὴν ζωὴν. Αὕτη μὲν εἶναι ἡ ἱστορία, καθὼς αὕτην διηγείται ἡ πρώτη τῶν Βασιλειῶν (ἐν Κερ. κα΄.) μερικοὶ δὲ, ἥτοι ὁ Θεοδώριτος ὀνομάζουσιν Ἀβιμέλεχ τὸν Ἀχιμέλεχ· ἐπειδὴ ἐκεῖνος εἶχε δύο ὀνόματα· καὶ ἡλλοίωσιν προσώπου λέγουσι τὴν ὑπόκρισιν, ὅπου ἐμεταχειρίσθη ὁ Δαβίδ, πῶς εἶναι ἀπεσαλμένος ἀπὸ τὸν Σαούλ, διὰ νὰ μὴ τὸν καταλάβουν.

Πλὴν ἂν καὶ δώσωμεν πῶς ὁ Ἀβιμέλεχ εἶχε δύο ὀνόματα, ὅμως ἡ πρώτη τῶν Βασιλειῶν ἱστορεῖ, ὅτι ὁ Δαβίδ ἡλλοίωσε τὸ πρόσωπόν του εἰς τὸν Ἀγχούρ βασιλέα τῆς Γέθ, καὶ ὄχι εἰς τὸν Ἀβιμέλεχ τὸν Ἰερέα.

(1) Λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος „Εἰ ἔξ μόνους τοῖς ἱερεῦσιν ἀπονενέμετο ἡ τοιαύτη τροφή, ἀλλ' ὅμως προδιεγράφη τῆς χάριτος τὰ μυστήρια· ἔξ προανεῷ τοῖς πιστεύουσι τῆς θείας φιλοτιμίας ἡ θύρα· οὐκέτι γὰρ μόνους τοῖς ἱερεῦσιν ἀφώριται ἡ θεία τροφή· ἀλλὰ προκεῖται τοῖς βουλομένοις ἡ τῶν θείων μετάληψις.

(2) Ἐν δὲ τῇ πρώτῃ τῶν Βασιλειῶν ἱστορεῖται, ὅτι ἐξήγησε μὲν ὁ Δαβίδ κοντάρι καὶ μάχαιραν ἀπὸ τὸν Ἀβιμέλεχ, ἔλαβε δὲ μόνον τὴν ἱομφαίαν τοῦ Γολιάθ, μὲ τὸ νὰ μὴν ἦτον ἐκεῖ τὸ κοντάρι του „Καὶ εἶπεν ὁ Ἰερεὺς· Ἰδοὺ ἡ ἱομφαία Γολιάθ τοῦ ἀλλοφύλου, ὃν ἐπάταξας ἐν τῇ κοιλάδι Ἠλᾶ· καὶ αὕτη ἐνελημμένη ἦν ἐν ἱματίῳ· εἰ πατρὶν λήψῃ, σεαυτῷ λάβε... καὶ ἔδωκεν αὐτὴν αὐτῷ (α΄. Βασ. κα΄. 9.) διὰ τί δὲ, ἡ μὲν πρώτη τῶν Βασιλειῶν ἱστορεῖ, ὅτι ἐπὶ Ἀβιμέλεχ τοῦ ἱερέως ἔλαβε τοὺς ἄρτους τῆς προθέσεως ὁ Δαβίδ, ὁ δὲ Κύριος λέγει, ὅτι ἐπὶ τοῦ Ἀβιάθαρ τοῦτο ἐποίησες „Ἦως εἰσῆλθε φρεσὶν εἰς τὸν οἶκον Ἀβιάθαρ τοῦ Ἀρχιερέως (Μάρ. β΄. 26.) καὶ ἀποκριόμεθα, ὅτι Ἰσως λέγει τοῦτο ὁ Κύριος, διὰ τὸ ὅτι Ἀβιάθαρ ἦτον ἡδὲ τοῦ Ἀβιμέλεχ, καὶ ἔξιν εἰς τοὺς αὐτοὺς χρόνους, ὅπου ἔξιν καὶ ὁ πατὴρ του, καθὼς φαίνεται ἐν τῇ αὐτῇ πρώτῃ τῶν Βασιλειῶν „Καὶ διασώζεται ἡδὲ τῷ Ἀβιμέλεχ, καὶ ὄνομα αὐτοῦ Ἀβιάθαρ· καὶ ἀπήγγειλεν Ἀβιάθαρ τῷ Δαβίδ (κεφ. κβ΄. 20.) ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει ὅτι ὁ Ἀβιάθαρ δύο ὀνόματα εἶχε.

ρέα (1) εἰς δὲ τὸν Ἀβιμέλεχ ὑπεκρίθη μόνον, ὅτι ἀπεσάλη παρὰ τοῦ Σαούλ· διὰ τοῦτο λέγει ὁ μέγας Βασιλεὺς, ὅτι τὸ Ἀβιμέλεχ, ἦτον ὄνομα κοινὸν τῶν βασιλέων τῆς Γεθ, καθὼς καὶ τὸ, Καΐσαρ, καὶ τὸ, Αὔγουστος, ἦτον ὀνόματα κοινὰ τῶν βασιλέων τῆς Ρώμης· καὶ τὸ, Φαραὼ, ἦτον κοινὸν ὄνομα τῶν βασιλέων τῆς Αἰγύπτου· ὥς οὖν ὁ Ἀγχούρ, πρὸς τὸν ὁποῖον ἠλλοίωσε τὸ πρόσωπον αὐτοῦ ὁ Δαβὶδ, κοινὸν μὲν βασιλικὸν ὄνομα εἶχε τὸ, Ἀβιμέλεχ· (καὶ γὰρ καὶ ἐπὶ τοῦ Ἀβραάμ, καὶ ἐπὶ τοῦ Ἰσαὰκ, βασιλεὺς Ἀβιμέλεχ ἀναφέρεται ἐν τῇ Γραφῇ·) κύριον δὲ καὶ ἰδιαίτατον εἶχε τὸ, Ἀγχούρ· ὅθεν ἐπειδὴ τοῦτον ἐφοβήθη ὁ Δαβὶδ, καὶ ἐλευθερώθη ἀπὸ αὐτοῦ χαίρωντας· διὰ τοῦτο ἐψάλε τὸν παρόντα Ψαλμὸν εὐχαριστήριον εἰς τὸν Θεόν, ὅπου τὸν ἐσυνέτισεν, ὥς οὗ νὰ ὑποκριθῇ, πῶς εἶναι φρονόληπτος καὶ νὰ γλυτώσῃ τὴν ζωὴν του· ἀρμάρζει δὲ ὁ Ψαλμὸς οὗτος καὶ εἰς κάθε Χριστιανόν, ὅπου λυτρωθῇ ἀπὸ θανατηφόρου κίνδυνου. (2)

1: „**Ε**ὐλογήσω τὸν Κύριον ἐν παντί καὶ
„ρεα“.

Ἐπειδὴ, λέγει, καὶ ἐγλύτωσα ἀπὸ τὸν κίνδυνον τοῦ θανάτου, θέλω εὐχαριστήσω τὸν Θεόν, ὅπου μὲ ἐγλύτωσε, μὲ παντοτινὰς εὐχαριστίας· δικαίον γὰρ εἶναι παντοτινὰ νὰ ὑμῶν, τὸν παντοτινὰ βοηθοῦντά μου· ἀπὸ τὰ λόγια ταῦτα μαθητευθεὶς ὁ μέγας Παῦλος, κατὰ τὸν θεῖον Κύριλλον, εἶπεν εἰς ὅλους τοὺς Χριστιανούς „Ἀδιαλείπτως προσεύχεσθε· ἐν παντί εὐχαριστεῖτε (Α΄ Θεσσαλ. ε΄. 17.)

„Διὰ παντός ἡ αἴνεσις, αὐτοῦ ἐν τῇ
„στοματί μου.“

Καὶ πῶς εἶναι δυνατόν, κατὰ τὸν μέγαν Βασιλείον, νὰ ἔχῃ τινὰς τὴν αἴνεσιν τοῦ Θεοῦ εἰς τὸ σῶμα του, ὅταν κατὰ ἀνάγκην ὁμιλῇ μὲ ἄλλον, ἢ ὅταν τρώῃ, ἢ πίνῃ, ἢ κοιμᾶται; καὶ ἀποκρινόμεθα κατ' αὐτόν, ὅτι εἶναι καὶ νοητὸν σῶ-

μα τοῦ ἔνδον ἀνθρώπου· ἥτοι τῆς ψυχῆς καὶ καρδίας, διὰ μέσου τοῦ ὁποῦ τρώγει τινὰς νοερώς τὰ θεῖα νοήματα· ὅθεν διὰ τὸ σῶμα αὐτοῦ, ὁ ἴδιος οὗτος Δαβὶδ λέγει „Τὸ σῶμα μου ἤνοιξα καὶ εἵλκυσα Πνεῦμα (Ψαλ. ρη΄.) καὶ „Πλάτυνον τὸ σῶμα σου, καὶ πληρώσω αὐτὸ (Ψαλ. π΄. 8.) τοῦτο δὲ τὸ νοητὸν σῶμα τοῦ ἀνθρώπου δὲν ἐμποδίζεται ποτε ἀπὸ τοῦ νὰ ἐνθυμηθῇ τὸν Θεόν, καὶ νὰ ὑμνῇ αὐτὸν πάντοτε, κοντὰ εἰς ἐκείνους ὅπου θέλουν νὰ νήφουν καὶ νὰ προσέχουν εἰς τὴν καρδίαν τους· καὶ κατὰ ἄλλον δὲ τρόπον· ἐν παντὶ καιρῷ λέγει· ἤγουν τῷ πρέποντι· καὶ διὰ παντός, ὅτα δηλαδὴ ἡ χρεὶς τὸ ἀπαιτεῖ· πρέπει γὰρ μὲ τὸ σῶμα μὲν τὰ αἰσθητὰ νὰ ὑμνοῦμεν τὸν Θεόν, ὅταν καμμίᾳ ἀναγκαίᾳ χρεὶα δὲν μᾶς ἐμποδίσῃ ἀπὸ τοῦτο· μὲ τὸ νοητὸν δὲ σῶμα τῆς καρδίας, καὶ τὸν ἐνδιάθετον λόγον τὸν ἐν τῇ καρδίᾳ λαλούμενον, πρέπει νὰ ὀνομάζωμεν καὶ νὰ ἐθυμούμεθα τὸν Θεόν περισσύτερον, παρὰ ὅπου ἀναπνέομεν, ὡς λέγει ὁ Θεολόγος Γρηγόριος· „Μνημονεύτεον τοῦ Θεοῦ μάλλον, ἢ ἀναπνεύσεον· καὶ ἐν τῷ ᾄσματι δὲ τῶν ᾄσμάτων γέγραπται „Ἐγὼ καθεύδω, καὶ ἡ καρδία μου ἀ-

(1) Οὕτω γὰρ γράφεται „Καὶ ἐφοβήθη Δαβὶδ σφόδρα ἀπὸ προσώπου Ἀγχούρ Βασιλέως Γεθ“· ἢ ἠλλοίωσε τὸ πρόσωπον αὐτοῦ ἐνώπιον αὐτοῦ (α΄ Βασιλ. κα΄. 13.)

(2) Σημειώσαι, ὅτι ὁ Ψαλμὸς οὗτος ἐν τῇ Ἑβραϊκῇ Ἀλφαβητικῇ ἢ Στοιχειωτικῇ εἶναι· καθότι εἰς τὰς ἀρχὰς τῶν εἰκοσίδω στίχων αὐτοῦ, εἰσίδεντο τὰ εἰκοσίδω στοιχεῖα τοῦ Ἑβραϊκοῦ Ἀλφαβήτου, ἢ ὅσα τὰ νεοτύπωντα Ψαλτήριον τοῦ Ἰωάννου Λατίνου.

ἀγρυπνεί (Ἰ. Α. σ. 3.) (1)

2: „ Ἐν τῇ Κυρίῳ ἐπαινέσεται ἡ ψυχὴ
μου .

Δὲν θέλω , λέγει , νὰ ἐπαινεθῶ ἀπὸ τοὺς
ἀνθρώπους διὰ τὴν ἐδικήν μου ἀρετὴν . ἀλλὰ διὰ
τὸν Θεόν : ἤγουν διὰ τὴν ἔχω τὸν Θεόν , ὅπου μοι
βοηθεῖ . ἡ ψυχὴ μου δὲ εἶπεν , ἀντὶ τοῦ , ἐγὼ ,
κατὰ περίφρασιν . (2)

„ Ἀκουσάτωσαν πραεῖς καὶ εὐφρανθῇ-
τωσαν .

„ Ἀς ἀκούσωμεν , λέγει , οἱ πραεῖς , ὅτι ἐ-
γὼ ἐγλύτωσα ἀπὸ τὸν κίνδυνον παραδόξως . πρα-
εῖς δὲ ὀνομάζει , τοὺς ἀμνηστικούς , καὶ μὴ ἀπο-
δίδοντας κακὸν ἀντὶ κακοῦ . καθὼς ἦτον αὐ-
τὸς ὁ ἴδιος Δαβὶδ . (3) καὶ ὡς εὐφρανθῶν , διὰ
τὴν ὁ Θεὸς δὲν παραβλέπει τοὺς τοιοῦτους πραεῖς .

ἀλλὰ καὶ διασωζει αὐτοὺς ὅταν κινδυνεύουν . καὶ
ὡσάν νὰ λέγη . ἐμένα ὡς ἔχουν παραδειγμα οἱ
πραεῖς , καὶ ὡς θαρρῶν εἰς τὸν Θεόν .

3: „ Μεγαλύνετε τὸν Κύριον σὺν ἑμοί ,
καὶ ὑψώσωμεν τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἐπὶ
τὸ αὐτό .

Ἀκόμη πρὸς τοὺς πραεῖς ἀποτείνει τὸν λό-
γον ὁ Προφῆταναξ , καὶ προσκαλεῖ αὐτοὺς εἰς τὸ
νὰ μεγαλύνουν καὶ νὰ ὑψώσουν μαζὶ τὸν Κύριον .
πῶς δὲ τινες ὑψώνει καὶ μεγαλυνεῖ τὸν Θεόν , εἰ-
πομεν ἐν τῇ πρώτῃ στίχῳ τοῦ κθ' Ψαλμοῦ . καὶ
ὅρα ἐκεῖ . ἦτοι ἐρμηνεύοντες τὸ „ ὑψώσωσε
Κύριε , ὅτι ὑπέλαβέμε . (4)

4: Ἐξῆρτήσα τὸν Κύριον , καὶ ἐπήκουσέ
μου .

Ἐδῶ διηγείται ὁ Δαβὶδ πῶς ἐγλύτωσεν
αὐ-

(1) Ὁ Θεὸς εἶπε ἡ ὁ Θεὸς Κύριλλος „ Ἀξίον ἀκαταλήκτως ἔχει ὁ Θεὸς ἀδιασώτους ὑμνολογίας αἰεὶ κεκρημένους .
δοκεῖν ἐκ μέρους ἀποτινύειν Θεῷ , τὰ ὑπὲρ ὧν ἐσχίκαμεν παρ' αὐτοῦ . μόσχους γὰρ ἢ χιμάρους οὐ ζητεῖ
παρ' ἡμῶν . προσδέχεται δὲ θυσίαν αἰθέσεως , ὡς δὲ τὰς εὐχαριστήριους . ὁ δὲ μέγας Βασιλεὺς λέγει „ Δύναται δὲ
κατὰ τὴν Ἀποστολικὴν ὑποθήκην ὁ σπουδαῖος , πάντα ποιεῖν εἰς δόξαν Θεοῦ , ὡς πᾶσαν πρᾶξιν , ἢ πᾶν ἔ-
ργον , ἢ πᾶσαν ἐνέργειαν νοερὰν . αἰθέσεως ἐπέχειν δύναμις . εἴτε γὰρ ἐσθίει ὁ δίκαιος , εἴτε πίνει , πάντα εἰς δό-
ξαν Θεοῦ ποιεῖ . τοῦ τοιοῦτου καθεδόντος ἡ καρδία ἐργήσῃ . . . ὡς γὰρ ἐπὶ πολὺ τὰ καθ' ὅντων φαντάσματα
τῆς μεθήμερινης ἐννοίας εἰσὶν ἀπικρήματα .

(2) Λέγει δὲ ὁ Θεὸς Κύριλλος „ Ταύτην ἐρεῖ τῇ φωνῇ εἰκότως ἡ ἀληθὴς τῶν μὲν ψυχικῶν οὐδεὶς , ἢ τῶν κατὰ
σάρκα ζώντων , ἀλλ' εἰ τις ἐστὶ πνευματικὸς ἢ ζωὴς τῆς τεθνασμαμένης ἐγκριτος ἐρασῆς . ἢ ὁ Βασιλεὺς „ Ἐάν τις
ἐπὶ σώματος κάλλει , ἢ γυναικὶ περιφανείᾳ ἐπαινεῖται , οὐκ ἐν Κυρίῳ ἐπαινεῖται αὐτοῦ ἡ ψυχὴ , ἀλλ' ἐν τῇ μα-
ταιότητι ἐστὶ τῶν τοιούτων ἕκαστος . . . ἀρκείτω ἡμῖν πρὸς ἅπαν ἀξίωμα τηλικούτου Δεσπότου δούλους ἡμᾶς ὑπερμά-
ζεσθαι .

(3) Ὁ δὲ μέγας Βασιλεὺς , ὅπως ἀρξίξει τοὺς πραεῖς „ Οἱ κατεσπαλμένοι τὰ ἦθη , ἢ πάντες πάθους ἀπὸ πηλαγ-
μένοι , ὡς μηδεμίαν ἔχον ταραχὴν ἐνοικοῦσαν αὐτῶν ταῖς ψυχαῖς , οὗτοι πρῶτοι προσαγορεύονται .

(4) Λέγει δὲ ὁ μέγας Βασιλεὺς „ Μεγαλύνει τὸν Κύριον ὁ μεγάλη διανοία , ἢ γὰρ τῷ φρονήματι , ἢ ἐπιμε-
νως τοὺς ὑπὲρ εὐσεβείας πειρασμοὺς ὑπερμένῳ . ἔπειτα δὲ ἢ ὁ μεγάλη τῇ διανοίᾳ ἢ θεωρήμασι βαθυτάτοις τὰ
μεγέθη τῆς κτίσεως καθορᾶν , ἵνα ἐκ τοῦ μεγέθους ἢ τῆς καλλονῆς τῶν κτισμάτων τὸν γεννησιουργὸν αὐτῶν θεωρή-
σῃ . ὁ δὲ Θεὸς Κύριλλος „ Ἐπεὶ δὲ εἶς νοῦς , ἢ εἰς ἀνδρὸς μελέτη , οὐδὲ πρὸς βραχὺ ἀνταρκεῖ πρὸς τὴν τὴν μεγαλειάν
τοῦ Θεοῦ κατὰ ἡψιν , πάντας ὁμοῦ τοὺς πραεῖς εἰς τὴν κοινῶν ταύτης τῆς ἐνεργείας παραλαμβάνει . . . ἵνα διὰ
πάντων μεγαλύνεται Θεός . λέγει δὲ ἢ ὁ Θεοφύλακτος „ Οὐκ ἀνέχεται μόνος ὑψῆσαι τὸν ὕμνον , ἀλλὰ τοὺς κοινω-
νοὺς τῆς προσηύχας , κοινωνοὺς ποιεῖται τῆς ὑμνωδίας . εἶπε δὲ ἢ ὁ Διδύμος „ Ὡς γὰρ βεβηλωτοὶ τὸ ὄνομα τοῦ
Θεοῦ , οὐκ αὐτοῦ χραινομένου τοῦ ὀνόματος , ἀλλ' ὅσον ἐπὶ τοῖς ὀνομάζουσιν βέβηλα πράττουσι ἢ φρονέουσιν . οὕτως
ἢ ἀγιάζεται ἐκ τῶν ἡμετέρων ἐνεργημάτων ἢ λογισμῶν . ὁ δὲ Σωτὴρ πρὸς ἐτέροις ἢ τοῦτο λέγει ἐν τῇ εὐχῇ
ἀγιασθήτω τὸ ὄνομά σου , οὐκ αὐτοῦ τοῦ ὀνόματος καθ' ἑαυτὸ ἐκ μὴ ἁγίου γινόμενου ἁγίου . εὐκταίον γὰρ ἁγί-
ασθῆναι αὐτὸ ἐν ἡμῖν , ἁγίως νοούντων ἢ πράττοντων ἡμῶν . (ἐν τῇ ἐκδέδ. Σειρῶ .)

ἀπὸ τὸν κίνδυνον· ἢ ἐξ δὲ πρόθεσις φανερόναι, ἐπι-
τασιν ζητήσεως· ἀνάμεσθαι, λέγει, εἰς τοὺς κιν-
δύνους εὐρεθεὶς ἐγὼ, καὶ μὴ ἔχων τινα βοηθὸν,
θερμῶς καὶ μετὰ πόνου καρδίας ἐζήτησα τὸν Κύ-
ριον εἰς βοήθειάν μου, καὶ ὀλίγωρα μου ἐπήκου-
σε.

„Καὶ ἐκ πασῶν τῶν θλίψεών μου ἐξέρ-
υσάτο με.

Διάφοροι θλίψεις ἠκολούθησαν εἰς τὸν Δα-
βίδ, πρὸ τοῦ νὰ γράψῃ τὸν παρόντα Ψαλμόν· ἡ-
γουν διὰ τί ἐμελλεν ἀπὸ τὸν βασιλεῖα Ἀγγύους νὰ
παραδοθῇ εἰς τὸν Σκούλ· διὰ τί ἐμελλε νὰ ὑβρι-
σθῇ καὶ νὰ ἀτιμασθῇ· διὰ τί ἐμελλε νὰ τιμωρη-
θῇ· καὶ τελευταῖον, διὰ τί ἐμελλε πικρῶς νὰ θα-
νατωθῇ· καὶ διὰ τοῦτο λέγει ἐδῶ· ὅτι ἀπὸ ὅλας
ταύτας τὰς θλίψεις τοῦ τὸν ἐλύτρωσεν ὁ Κύ-
ριος. (1)

5: „Προσέλθετε πρὸς αὐτὸν καὶ φωτί-
„σθε, καὶ τὰ πρόσωπα ὑμῶν οὐ μὴ
„καταισχυνηθῇ.

Ἡ θλίψις καὶ λύπη συνειθίζει νὰ συγχύξῃ
καὶ νὰ σκοτίξῃ τὸν νοῦν· διὰ τοῦτο λέγει ἐδῶ ὁ
Προφήτης, ὅτι ὅσοι εὐρίσκεισθε εἰς σκότος θλίψεως
καὶ λύπης, πλησιάζατε εἰς τὸν Θεόν, μὲ τὸ νὰ
ζητήσετε αὐτοῦ θερμῶς· καθὼς καὶ ἐγὼ τὸν ἐζή-
τησα· καὶ βέβαια θέλατε φωτισθῆτε με τὴν παρ’
αὐτοῦ εὐθυμίαν καὶ χαρὰν, ἥτις διασκορπίζει κα-

θε σκοτεινὸν νέφαλον τῆς λύπης ἀπὸ τὴν καρδί-
αν σας· καὶ τὰ πρόσωπά σας· ἡγουν ἐσεῖς κατὰ
περίφρασιν, δὲν θέλατε ἐντραπήτε ἀπὸ τὰς πρὸς
Θεὸν ἐλπίδας τῆς σωτηρίας σας· κατὰ ἀναγωγήν
δὲ, ὁ λόγος εἶναι περὶ τοῦ ἁγίου Βαπτίσματος ὡς
ἐρμηνεύει ὁ Θεοδώριτος· παρακινεῖ γὰρ ὁ Ψαλμο-
δὸς τοὺς ἀνθρώπους λέγων· Ὡς ἄνθρωποι πλησιάζ-
σατε εἰς τὸν Θεὸν διὰ τῆς πίστεως, καὶ λάβετε
τὸ ἅγιον Βάπτισμα· τὸ ὁποῖον φωτίζει τὰς ψυ-
χάς σας, καὶ καθαρίζει τὰ νοσήσαντα ὀμμάτια· ἀ-
κολούθως δὲ καὶ τὰ πρόσωπά σας· ἥτοι ἐσεῖς δὲν
θέλατε ἐντραπήτε· ἐπεὶ καὶ ἐξεπλήθητε ἀπὸ
τὰ αἵτια τῆς ἐντροπῆς, τὰ ὁποῖα εἶναι αἱ ἁμαρ-
τίαι. (2)

6: Οὗτος ὁ πτωχὸς ἐκέκραξε, καὶ ὁ Κύ-
ριος εἰσήκουσεν αὐτοῦ, καὶ ἐκ πα-
σῶν τῶν θλίψεων αὐτοῦ ἔσωσεν αὐ-
τόν.

Τὸ οὗτος εἶναι δαικτικόν, καὶ νοεῖται αὐτὸ
τοῦ ἐγὼ· ἥτοι ἐγὼ, λέγει, ὁ πτωχὸς, τὸν ὁποῖ-
ον βλέπετε, ἐφώνηξα πρὸς τὸν Θεόν ἐν τῇ καιρῷ
τῆς θλίψεώς μου, καὶ ὁ Θεὸς μου εἰσήκουσε, καὶ
ἀπὸ κάθε θλίψιν με ἐλευθέρωσε· πτωχὸν δὲ τὸν ἐ-
αυτὸν τοῦ ὀνομάζει ὁ Δαβίδ, ὡς ὑπερημένον ἀπὸ
κάθε βοήθειαν ἀνθρωπίνην· ἢ καὶ πτωχὸν λέγει τὸν
ἑαυτὸν τοῦ, διὰ τὴν πτωχείαν καὶ εὐτέλειαν τοῦ γέ-
νους τοῦ· εὐτελὴς γὰρ ὢν προβατεὺς, ἔγινα, κατὰ
τὸν Θεοδώριτον, περίελετος βασιλεὺς.

7: „Παρεμβαλεῖ Ἄγγελος Κυρίου κύκλω
„τῶν

(1) Λέγει δὲ ὁ μέγας Βασίλειος „Πᾶσα ἡ τοῦ δικαίου ζωὴ τεθλιμμένη ἐστὶ... βέβαια δὲ ἐκ θλίψεως τοὺς ἁγί-
ους αὐτοῦ ὁ Θεός, οὐκ ἀδοκιμάσους αὐτοὺς καταλιμπάνων· ἀλλὰ τὴν ὑπομονὴν αὐτοῖς χαρίζομενος· εἰ γὰρ ἡ
θλίψις ὑπομονὴν κατεργάζεται, ἡ δὲ ὑπομονὴ δοκιμὴν, ὁ τὴν θλίψιν ἀφαιρούμενος, τῆς δοκιμῆς ἑαυτὸν ἀπεξέ-
ρησε.

(2) Φοβερόν δὲ λόγον λέγει περὶ τῆς ἐντροπῆς τῶν ἁμαρτωλῶν ὁ μέγας Βασίλειος „Καὶ τάχα φοβερατέρη τοῦ σκό-
τους ἢ τοῦ πυρὸς τοῦ αἰωνίου ἡ αἰσχύνῃ ἐστι, ἢ μέλλουσι συνδιακινεῖν οἱ ἁμαρτωλοὶ, αἳ ἐν ἐφ’ ὁφθαλμοῖς ἔχοντες
τὰ ἴχνη τῆς ἐν σαρκὶ ἁμαρτίας, οἷον ἐκ τίνος βαφῆς ἀνεκπλύντου τῇ μνήμῃ τῆς ψυχῆς αὐτῶν εἰς τὸ διηνεκές πα-
ραμένοντα· λέγει δὲ ἢ ὁ Θεοδώριτος „Ὁ μετὰ πίστεως τῷ Θεῷ προσὶόν φως δὲ ἀκτῆς δέχεται νοεῖν· οὕτω ἢ
Μωσῆς ὁ μέγας τὸ ὁράμενον πρόσωπον ἐδοξάζετο· τοῦτο ἢ ἡδὴ προείρηκεν ὁ Δαβίδ· ἐσημείωθη ἐφ’ ἡμᾶς τὸ φῶς
τοῦ προσώπου σου.

„τῶν φοβουμένων αὐτόν.“

Ὁ Ἄγγελος, λέγει, τοῦ Θεοῦ, ὡς ἂν εἶναι ὁλόκληρον σράτευμα περιτειχίζῃ τριγύρω τοὺς φοβουμένους τὸν Κύριον· βλέπε δὲ πόσῃ δυνάμει ἔχει ὁ Ἄγγελος ὁ ἐπὶ τῆς ζωῆς, τοῦ κάθε Χριστιανοῦ· διὰ τὴν ἑαυτοῦ παρομοιάζεται μὲ ὁλόκληρον σράτευμα καὶ παρεμβολήν, κατὰ τὸν μέγαν Βασιλεῖον· φοβουμένους δὲ ὀνομάζει ἐκείνους, ὅπου φυλάττουν τὰς ἐντολὰς τοῦ Θεοῦ· ἐπειδὴ, κατὰ τὸν Θεολόγον Γρηγόριον, „Οὐ φόβος, ἐν τῶν τήρησις. (1)“

8. „Γεύσασθε καὶ ἴδετε ὅτι χρηστός ὁ Κύριος.“

Γνωρίσατε, λέγει, καὶ ἐσεῖς οἱ τὸν Θεὸν φοβούμενοι, ὅτι εἶναι χρηστός καὶ ἀγαθός ὁ Κύριος· γεύσιν γὰρ ἐδῶ ὀνομάζει, τὴν γνῶσιν· πῶς δὲ, λέγει, θέλετε γνωρίσατε; ἀνίσως φωνάζετε καὶ ἐσεῖς πρὸς αὐτόν· καθὼς καὶ ἐγὼ ἐφώνησα· καὶ ἂν θερμῶς τὸν ζητήσετε, καὶ ἐλπίσετε εἰς αὐτόν ἀδυσχλωτός, καθὼς καὶ ἐγὼ τὸν ἐζήτησα καὶ εἰς αὐτόν ἠλπίσα· νοεῖται δὲ καὶ ἄλλως κατὰ τὸν Θεοδώριτον,

ὅτι ὁ Δαβὶδ παραινέει τοὺς Χριστιανούς, εἰς τὸ νὰ μεταλάβουν τὸ πανάχραντον σῶμα, καὶ αἷμα τοῦ Κυρίου· διὰ τὴν ἐκείνοι ὅπου ὁξέως ταῦτα γεύονται καὶ μεταλαμβάνουν, αὐτοὶ εὐθὺς αἰσθάνονται νοσῶς εἰς τὸν ἑαυτοῦ τους τὴν παρὰ τοῦ Θεοῦ βοήθειαν καὶ χάριν. (2)

„Μακάριος ἀνὴρ, ὃς ἐλπίζει ἐπ' αὐτόν.“

Ἀνίσως ἦναι ἐπικατάρατος ὁποῖος ἐλπίζει εἰς ἄνθρωπον, ὡς λέγει ὁ Ἱερεμίας „Ἐπικατάρατος ἄνθρωπος, ὃς ἐλπίζει ἐπ' ἄνθρωπον (Ἱερ. 17. 5.) ἀκολουθεῖ ἐκ τοῦ ἐναντίου, ὅτι εἶναι μακάριος ἐκεῖνος, ὅπου ἐλπίζει εἰς τὸν Κύριον, ὡς λέγει ἐδῶ ὁ Δαβὶδ.

9. „Φοβήθητε τὸν Κύριον πάντες οἱ ἄγγιοι αὐτοῦ.“

Ἄγιους, λέγει, ἐδῶ ὁ Δαβὶδ, ἐκείνους, ὅπου εἶναι ἀφιερωμένοι εἰς τὸν Θεόν· φοβήθητε λοιπὸν, λέγει, ἐσεῖς οἱ ἄγγιοι τοῦ Θεοῦ· διὰ τὴν ὁ φόβος τοῦ Κυρίου.

(1) Λέγει δὲ ὁ μέγας Βασιλεῖος „Πάντ' ἐπιπευκότες εἰς τὸν Κύριον.“ Ἄγγελος παρεδρεύει, ἐὰν μὴ ποτε αὐτὸν ἡμεῖς ἐκ τῶν πονηρῶν ἔργων ἀποδιώξωμεν· ὡς γὰρ τὰς μελίττας καπνὸς φυγαδεύει, καὶ τὰς περισερὰς δυσωδία ἐξελαύνει· οὕτω καὶ τὸν φύλακα τῆς ζωῆς ἡμῶν Ἄγγελον, ἡ πολυδάκρυς καὶ δυσωδὸς ἀφίσκιν ἀμαρτία· ἐὰν ἔχῃς ἐν τῇ ψυχῇ ἄξια φυλακῆς ἔργα ἀγγελικῆς, ἀναγκαῖος φρουρός σοι καὶ φύλακας παρακαθήσιν ὁ Θεός, καὶ περιτειχίσει φυλακῇ Ἀγγέλων· οὕτω κατὰ τὸν Θεοδώριτον ὁ Ἱακώβ προσευχόμενος ἔφη „Ὁ Ἄγγελος ὁ ῥυόμενός με ἐκ πάντων τῶν κακῶν καὶ ὁ Ζαχαρίας.“ Ὁ Ἄγγελος ὁ λαλῶν ἐν ἐμοί.

(2) Γεύσασθε δὲ εἴπα, καὶ οὐχὶ ἐμπλήσθητε· διότι νῦν μὲν ἐκ μέρους γινώσκομεν, καὶ δι' ἐσώπτητον βλέπομεν καὶ δι' αἰνίγματος τὴν ἀλήθειαν· ἡξεῖ δὲ ποτε, ὅτε ὁ νῦν ἀρπάζων καὶ τὸ γεῦμα τοῦτο τῆς χάριτος, εἰς τελειότητα ἡμῶν τῆς ἀπολαύσεως καταστήσει· (Ὁ Θεὸς καὶ ὁ Δαβὶδ ἀλλήλοισι εἶπε καὶ Χορτασθήσομαι ἐν τῇ ὀφθῆναι μοι τὴν δόξαν σου) ὡς τοῦ μέλιτος δὲ ἡ φύσις οὐ τοσοῦτον τῇ λόγῳ δύναται παρασῆναι τοῖς ἀπείροις, ὅσον ἀπ' αὐτῆς τῆς κατὰ τὴν γεύσιν αἰσθήσεως· οὕτως οὐδὲ ἡ χρηστότης τοῦ οὐρανοῦ λόγου ἐαργῶς παραδοθῆναι διδασκαλίαις δύναται, ἐὰν μὴ τὰ τῆς ἀληθείας δόγματα ἐπιπλεῖον βασανίσαντες, δυνήσῃμεν τῇ οἰκείᾳ πείρᾳ καταλαβεῖν τὴν χρηστότητα τοῦ Κυρίου· εἶναι λόγια τοῦ μεγάλου Βασιλείου· ἐφη δὲ καὶ ὁ θεῖος Κύριλλος „Γλυκύτητα μέλιτος πῶς ἀναγγεῖλαι τοῖς ἀγνοοῦσιν; αἰσθήσις λόγου παντὸς ἐναργεστέρᾳ πρὸς πείραν· καὶ ὡς περ τῶν ὄψιν αἱ γεύσεις σαφῶς παρίσχει τῆς ἐνοούσης αὐτοῖς ποιότητος, μετὰ τοῦ ἡδέος τοῦ γλυκοῦ· οὕτω καὶ τῶν θεῶν χαρισμάτων οὐ φιλαί μᾶλλον ἐπαγγελίαι τὴν δυνάμιν ἐρμηνεύουσιν· ἀλλ' εἰ γένοιτό πως τινὰς καὶ εἰς πείραν ἔλθειν, τότε δὴ μᾶλλον εἰσονται σαφεῖς τῆς ἐνοούσης αὐτοῖς χάριτος τὴν ἐνέργειαν· οὐκοῦν τοῖς ἀγεύοις ἐτι τῆς τοῦ Θεοῦ γαλινότητος, εὖ μάλα προσφωνητέον· γεύσασθε καὶ ἴδετε ὅτι χρηστός ὁ Κύριος· ὁ δὲ Εὐσέβιος λέγει, ὅτι ὁ Δαβὶδ αἰσθόμενος δυσνάμεως τινος ἐκ τῆς τῶν ἱερῶν ἁγίων τροφῆς (οὗς ἔφαγε παρὰ τῷ Ἀβιμέλεχ) πρὸς τὴν ὁμοίαν γεύσιν παρακαλῶ τῶν ἁγίων τῆς ζωῆς διὰ τῶν συμβόλων μνησίων (ἐν τῇ ἐκδόσει Σειζῆ).

Κυρίου . δίνει καὶ χαλινόνας τὰς ἀτάκτους ὁρμὰς τῶν παθῶν . „ Καθὼλως γὰρ φησιν ἐκ τοῦ φόβου σου τὰς σάρκας μου (Ψαλ . ρη' 120 .) λέγει δὲ ἀκολουθῶς , καὶ πόρον εἶναι τοῦ Θεοῦ φόβου τὸ κέρδος .

„ Ὅτι οὐκ ἔστιν ὑστέρημα τοῖς φοβου-
μένοις αὐτόν .

Ἐκεῖνοι , λέγει , ὅπου ἐφύτευσαν εἰς τὴν καρ-
δίαν τους τὸν φόβον τοῦ Θεοῦ , αὐτοὶ δὲν ὑπερούν-
ται ἀπὸ καμμίαν ἀρετὴν , μὲ τὸ νὰ τοὺς ἀναγκάζῃ
ὁ φόβος τοῦ Θεοῦ , εἰς τὸ νὰ ἀποκτήσουν ὅλας τὰς
ἀρετάς . ἤμπορεῖ δὲ νὰ εἰπῇ καὶ ἄλλως τινες . ὅτι
εἰς τοὺς φοβουμένους τὸν Κύριον , δὲν εἶναι καμμία
ἐλλείψις . διὰ τί αὐτοὶ ἔχουσι μὲν ἐνδυμα , τὸ ἁ-
γιον βάπτισμα . τροφὴν δὲ , τὸ σῶμα καὶ αἷμα τοῦ
Κυρίου . ἄρμα δὲ , τὸν τίμιον Σταυρόν . καὶ ἀπλῶς
ἔχουσι ὅλα , ὅσα χρειάζονται πρὸς σωτηρίαν . (1)

10 . „ Πλούσιοι ἐπτώχευσαν καὶ ἐπείνασαν .
„ οἱ δὲ ἐκζητοῦντες τὸν Κύριον , οὐκ
„ ἐλαττωθῇσονται παντός ἀγαθοῦ .

Ἀφ' οὗ ὁ Δαβὶδ εἶπεν ἀνωτέρω , ὅτι δὲν εἶ-
ναι ὑστέρημα εἰς τοὺς φοβουμένους τὸν Κύριον , τῶ-
ρα ἐδῶ βεβαιώνει τὸν λόγον του ὁποδεικτικῶς καὶ ἡ-
ποφαντικῶς λέγων . ὅτι οἱ μὲν πλούσιοι ἀπὸ τὸν βίον
τοῦ Κόσμου τούτου , πτωχεύουσι πολλάκις φορὰς

καὶ πεινῶσιν , ὑπερούμενοι τοῦ ἐπισημοῦ ἔργου διὰ
τί ὁ αἰσθητὸς πλοῦτος εἶναι ἄπιστος καὶ εὐκολομετά-
βλητος . ἐκεῖνοι δὲ ὅπου ζητοῦσι τὸν Θεὸν διὰ τοῦ
Θεοῦ φόβου , καὶ διὰ τῆς ἐρώτησε τῶν Δεσποτικῶν
ἐντολῶν , αὐτοὶ δὲν θέλουσι ὑπερθεῖναι ἀπὸ καμίας
ἀγαθῶν . ἤγουν ἀπὸ ἐκείνα , ὅπου εἶναι ἐτοιμασμέ-
να εἰς τοὺς εὐαρεσθήσαντας τῷ Θεῷ . ταυτὸν εἰπεῖν
ἀπὸ τὰ θεῖα καὶ οὐράνια ἀγαθὰ . (2) ἐπειδὴ
ἐπὶ τὰ αἰσθητὰ καὶ ἀνθρώπινα ἀγαθὰ οἱ τοιοῦτοι
καὶ πολλὰ ὑπεροῦνται . διὰ τί περιπατοῦν τὴν σενὴν
καὶ τεθλιμμένην ὁδόν . Αἰνιγματωδῶς δὲ φανερώνει
τὸ ῥητὸν τοῦτο καὶ τοὺς Ἰουδαίους , κατὰ τὸν μέ-
γαν Βασιλεῖον καὶ τὸν Θεοδωρίτον . οἱ ὅποιοι πλού-
σιοι ὄντες πρότερον , καὶ μὲ τὴν βασιλείαν καὶ μὲ
τὰς πόλεις , καὶ μὲ τὸ πλῆθος τῶν κραυγμάτων ,
καὶ μὲ τὸν ἐν Ἱερουσαλὺμοις περίφημον ναόν , καὶ μὲ
τὸν Θεοῦ νόμον , καὶ μὲ τὴν τοῦ Θεοῦ ὁμιλίαν καὶ
ἐπίσκεψιν , ὑπερον ὁμως ἐπτώχευσαν ἀπὸ ὅλα αὐ-
τά . διὰ τί ἐσαύρωσαν ἀνοήτως τὸν πλούσιον ἐν ἐλπί-
σει , καὶ πτωχὲν δι' ἡμᾶς γενόμενον Δεσπότην Χρι-
στον . καὶ ἐπείνασαν , διὰ τί ἐθανάτωσαν τὸν ἔργον
τῆς ζωῆς . οἱ δὲ ἐκζητοῦντες καὶ πισεύσαντες εἰς
τὸν Κύριον Ἐθνικοί , αὐτοὶ αὐξήσαν , καὶ αὐξάνουσιν ,
καὶ θέλουσι αὐξηθῶν ἐτι καὶ ἐτι , χάριτι τοῦ Χριστοῦ .

11 . „ Δεῦτε τέκνα ἀκούσατέ μου . φόβον
„ Κυρίου , διδάξω ὑμᾶς .

Αὕτη εἶναι φωνὴ ἐνδιαθέτος τοῦ ἀληθινοῦ δι-
δα-

(1) Ὅτι δὲ περὶ τοῦ φόβου τοῦ τελειωτικοῦ ὁμιλεῖ ἐδῶ ὁ Προφήτης , ὅρα τὴν ἑρμηνείαν τοῦ „ Ὁ φόβος Κυρίου
ἀγνός ἐν τῷ 117 . Ψαλμῷ . λέγει δὲ ὁ Θεὸς Μάξιμος ἢ ὁ ἅγιος Δωρόθεος , ὅτι ἀνίσως πρότερον δὲν ἀποκτήσῃ τι-
νὰς τὸν εἰσαγωγικὸν φόβον , δὲν ἤμπορεῖ νὰ ἀποκτήσῃ τὸν τελειωτικόν . „ Ἀρχὴ γὰρ σοφίας φόβος Κυρίου (ο εἰ-
σαγωγικὸς δηλαδὴ) ὅς φυλάττει τὴν ψυχὴν ὥστε ἡ γάνωσις ἀπὸ πάσης κακίας . τῷ γὰρ φόβῳ Κυρίου ἐκκλίνει
πᾶς ἀπὸ κακοῦ . Προσθέττει δὲ ὁ Θεὸς Κύριλλος , „ Καὶ κατὰ τὸ πρόχειρον δὲ , διανέμει πάντας τοὺς φοβουμέ-
νοισι αὐτὸν ὁ Θεὸς τὰ ζωαρχία . ἢ οὐδεὶς τῶν ἀναγκαίων ἐν σπάνει κατίδει ἂν αὐτοὺς γεγονότας πάποτε . ἀπὸ
δεεῖς δὲ εὐπω παντὸς ἀγαθοῦ , ὥς ἢ ἑτέροις δύνασθαι χορηγεῖν .

(2) Ὅθεν εἶπεν ὁ μέγας Βασιλεῖος „ Περὶ τῶν ἀποκειμένων ἐν τῇ αἰωνίᾳ ἀναπαύσει ἀγαθῶν , λέγοιτο ἂν κυρίως
τὸ παντὸς ἀγαθοῦ . αἱ γὰρ σωματικαὶ ἀπολαύσεις , πλείον τὸ ὀδυνηρὸν ἔχουσι τοῦ ἡδέος . . . οἰκιδεμένη οὖν ἡ-
μᾶς ἢ πρὸς τὴν καταφρόνησιν τοῦ σωματικοῦ πλοῦτος ὁ λόγος , τὸ ἀβέβαιον τῆς τῶν χρημάτων περιουσίας ἐκδιδά-
σκων . εὐμετάπτωτον γὰρ ὁ πλοῦτος , ἢ οἶνετι κῆμα ὑπὸ τῆς βίας τῶν ἀνέμων ἄλλοτε πρὸς ἄλλα μέρη πεφυκὸς μετα-
βεῖν . λέγει δὲ ἢ ὁ Θεοδώριτος „ Ὁ πλοῦτος πολλὰς ἔχει μεταβολὰς . ἢ ὁ πλούσιος σήμερον , εἰς πενίαν μετ' ἡ-
λίον μετέπεσεν .

δασκάλου, τὸ νὰ καλῇ ὡς ἂν πατὴρ εἰς μάθησιν τοὺς μαθητὰς του, καὶ τί ὁ μαθητὴς, εἶναι τέκνον πνευματικὸν τοῦ Διδασκάλου, κατὰ τὸν Θεὸν Βασιλεῖον * μὲ τὸ νὰ πλατίζεται καὶ νὰ μορφώνεται παρ' αὐτοῦ εἰς τὴν ἀρετὴν, καὶ ἀκολουθοῦς νὰ γεννᾶται * ἔλατε, λέγει, ὦ τέκνα, νὰ μοῦ ἀκούσεται φόβον δὲ Κυρίου εἶπε, πρὸς διαφορὰν τοῦ φόβου τοῦ Δαίμονος, τὸν ὁποῖον ὁ Δαίμων προξενεῖ εἰς τὴν ψυχὴν, περὶ οὗ εἰς ἄλλο μέρος λέγει, Ἀπὸ φόβου ἐχθροῦ ἐξελού τὴν ψυχάν μου. (Ψαλ. ξγ'. 1.) (1)

12: „Τίς ἐστὶν ἄνθρωπος ὁ θέλων ζῶν;

Ἐπειδὴ ἀνωτέρω εἶπεν ὁ Ψαλμωδὸς, ἔλατε * διὰ τοῦτο ἐδῶ δὲν καλεῖ ἔλας, ἀλλὰ ἐκείνους ὁποῦ θέλουσι τὴν ζῶν * ὅχι τὴν ζῶν ταύτην τὴν κοινὴν καὶ εἰς αὐτὰ τὰ ἄλογα ζῶα * ἀλλὰ τὴν παντοτινὴν καὶ ἀθάνατον, ὡς λέγει ὁ Θεὸς Βασιλεῖος καὶ ὁ Κύριλλος καὶ ὁ Θεοδώριτος * ἐπειδὴ ἡ παρούσα ζῶη, περισσότερον εἶναι θάνατος παρὰ ζῶη * διὰ τοῦτο καὶ ὁ Ἀπόστολος περὶ αὐτῆς ἔλεγε, „Τίς με ῥύσεται ἐκ τοῦ σώματος τοῦ θανάτου τούτου; (Ῥωμ. ζ'. 24.) θάνατον ὀνομαζὼν τὴν ἐν τῷ σώματι ζῶν.

„Ἀγαπῶν ἡμέρας ἰδεῖν ἀγαθὰ;

Ποῖος ἄνθρωπος, λέγει, εἶναι ὁποῦ ἀγαπᾷ νὰ ἀπολαύσῃ ἡμέρας ἀγαθὰς; ἡμέρας δὲ λέγει, ὅχι τὰς τοῦ παρόντος αἰῶνος, κατὰ τὸν Βασιλεῖον καὶ τὸν Κύριλλον * διὰ τί αὐταῖς εἶναι πονηραῖς, κα-

ὡς ἔλεγεν ὁ Ἰκωβ, „Μικραὶ καὶ πονηραὶ γεγόναι· σιν αἱ ἡμέραι τῶν εἰων τῆς ζωῆς μου. (1 ἐν. μζ'. 9.) καὶ ὁ μέγας Παῦλος λέγει, „Ἐξαγοραζόμενοι τὸν καιρὸν, ὅτι αἱ ἡμέραι πονηραὶ εἰσιν (Ἐφ. ε'. 16.) ἀλλὰ λέγει ἡμέρας ἀγαθὰς, τὰς τοῦ μέλλοντος αἰῶνος * ἐκεῖνος γὰρ ὁ αἰὼν, ἡμέρας μὲν ἔχει, διὰ τὸ ἀρρετὸν φῶς τοῦ Θεοῦ * ἀγαθὰς δὲ, διὰ τὴν παντοτινὴν καὶ ἀνεκλάλητον χαρὰν.

13: „Παῦσον τὴν γλῶσσάν σου ἀπὸ κακοῦ.

Ἀπὸ ἐδῶ ἀρχίζει ὁ Δαβὶδ νὰ συμβουλεύῃ τοὺς ἀνθρώπους τὰ ἔργα καὶ ἀποτελέσματα τοῦ Θεοῦ φόβου: τοῦ σκηνωπιτοῦ δηλαδὴ καὶ εἰσαγωγικοῦ * πρῶτον δὲ ἀπὸ ἄλλης προβάλλει εἰς διδασκαλίαν, τὴν γλῶσσαν * διὰ τί αὕτη εἶναι ἓνα μικρὸν μέρος τοῦ σώματος εὐκολοκρήμιζον εἰς τὴν ἀμαρτίαν κατὰ τὸν Θεοδώριτον, καὶ προχειρότατον εἰς κάθε εἶδος κακίας, ὡς λέγει ὁ μέγας Βασιλεῖος * ἡ γλῶσσα γὰρ γίνεται ὄργανον εἰς τὰς βλασφημίας τὰς κατὰ τοῦ Θεοῦ * εἰς τὰς ἔβρεις τὰς κατὰ τῶν ἀνθρώπων * γίνεται προξενήτρια εἰς τὰς αἰσχρὰς καὶ σαρκικὰς ἐπιθυμίας * συκοφαντεῖ, καταλαλεῖ, κατηγορεῖ, κατασκευάζει δολιότητας, ἀπατᾷ τοὺς ἀπλοῦς, μαρτυρεῖ κατὰ τῶν ἀθώων, κήμνει ὅρκους ψευδαῖς * καὶ ἀπλῶς εἰπεῖν ἡ γλῶσσα εἶναι ὑπέρτης καὶ ὄργανον κάθε κακοῦ. (2)

„Καὶ χεὶλ σου τοῦ μὴ λαλῆσαι δόλον.

Δόλος κατὰ τὸν μέγαν Βασιλεῖον, εἶναι μία κρυφὴ κακοποιΐα ἣτις ἐνεργεῖται μὲ προσποίησιν καλοῦ.

(1) Ἐχθερὸς δὲ φόβος κατὰ τὸν Θεὸν Βασιλεῖον ἐστίν, ὁ θάνατος ἡμῶν δειλὴν ἐμποιοῦν * ὁ προσώπων ὑπεροχὰς καταπτῆσειν ἡμᾶς ἀναπειθῶν * πῶς γὰρ ὁ ταῦτα φοβούμενος δυνήσεται ἐν καιρῷ μαρτυρίου, πρὸς τὴν ἀμαρτίαν ἀνσικαταστήναι; λέγει δὲ ὁ Ἡσύχιος, „Δεῦτε λέγει τοῖς ἐγγυῶς * καὶ τοῖς πόρωθεν * ἵν' οἱ μὲν μακρὰν, ἐγγίσωσιν * οἱ δὲ ἐγγυῶς, ἐγγύτερον γένωνται, ὑπακοὴν ὡς Πατρί τῷ Θεῷ προσκαρμίζοντες.

(2) Λέγει δὲ ὁ Θεὸς Κύριλλος, μέγα τῆς γλώττης τὸ ἐγκρατὲς, τοῦναντίον δὲ παγχαλεπὸν νόσημα τὸ ἀκρατές * ὁ δὲ ὁσιος Δωρόθεος λέγει * πρότερον εἶπε δεῦτε, προσκαλούμενος ἐπὶ τὴν ἀρετὴν * εἶτα προσέθηκε τέκνα * τέκνα δὲ καλοῦσιν οἱ ἱεροὶ, τοὺς διὰ τοῦ λόγου αὐτῶν μεταμορφωμένους ἀπὸ κακίας εἰς ἀρετὴν * καὶ τίς τὴν ἐνέργειαν ἀνακόπτει τοῦ κακοῦ διὰ τοῦ φόβου τοῦ Θεοῦ * τὸ γὰρ παῦσαι τὴν γλῶσσαν ἀπὸ κακοῦ ἐστίν, τὸ μὴ πληῖσαι διὰ τίνος τὴν συνείδησιν τοῦ πλησίον * τὸ μὴ κακολογεῖν * τὸ μὴ παρεξῆναι.

λοῦ • πρέπει λοιπὸν νὰ προσέχωμεν ἀδελφοί, διὰ τὶ λέγωντας μὲν ἀνωτέρω ὁ Δαβὶδ, παύσον τὴν γλῶσσάν σου ἀπὸ κακοῦ, συμπεριέλαβε καθολικῶς καὶ τὸν λόγον κακόν • τῶρα δὲ ξεχωριστὰ καὶ κατ' ἐξαιρέτου τρόπου ἀναφέρει τὴν δολιότητα • διὰ τὶ αὕτη εἶναι ἕνα κακὸν χαλεπώτατον • ἐπειδὴ γίνεται μετὰ τρόπον τόσον κρύβιον, ὅπου δυσκόλως δύναται νὰ γλυτώσῃ τις ἀπὸ αὐτοῦ. Πρῶτον γὰρ ὁ Δαβὶδ αὐτὸ τὸ φάρμακόν τῆς δολιότητος ἐξέρασεν εἰς τὴν Εὐάν, εἰπὼν εἰς αὐτήν, ἢ ἂν ἡμέρα φάγητε ἀπ' αὐτοῦ, ἔσσεθε ὡς Θεοὶ, γινώσκοντες καλὸν καὶ πονηρὸν • (Γέν. γ'. 5.) καὶ ἀπὸ τότε καὶ ὕστερον, αὐτὸ τὸ κακὸν τῆς δολιότητος ἐπλημμύρισεν εἰς ὅλους τοὺς ἀνθρώπους, περισσότερον ἀπὸ κάθε ἄλλο. (1)

14. „Ἐκκλινον ἀπὸ κακοῦ καὶ ποίησον ἄγαθον.

Βλέπε δὲ ἀναγνώσας τὰς τῶν ἀρίστων, ὅπου μεταχειρίζεται ὁ Προφητὰναξ • ἐπειδὴ γὰρ ὁ λόγος εἶναι ὀλιγωρότερος καὶ εὐκολώτερος εἰς τὴν ἀμαρτίαν ἀπὸ τὴν πράξιν καὶ τὸ ἔργον, διὰ τοῦτο πρῶτον εἶπε νὰ ἀπέχωμεν ἀπὸ τὸν κακὸν λόγον, „Παύσον γὰρ φησι τὴν γλῶσσάν σου ἀπὸ κακοῦ • διὰ τὶ ὁ λόγος εἶναι ἐδὼς καὶ σφάτα ὅπου φέρει τὸν ἄνθρωπον καὶ εἰς τὴν πρᾶξιν, καθὼς λέγουσιν οἱ σοφοί, καὶ μάλιστα ὁ θεὸς Χρυσόστομος. Δεύτερον, ἐμποδίζει ὁ Δαβὶδ ἀπὸ τοῦ κακοῦ ἔργου, καθὼς λέγει ἐδῶ • „Ἐκκλινον ἀπὸ κακοῦ. Καὶ τρίτον, ἀναβιβάζει τὸν ἄνθρωπον εἰς τὴν πρᾶξιν τοῦ ἀγαθοῦ, ἀφ' οὗ πρῶτον εὐχαλεν ἀπὸ τοῦ μέσου τὰ ἐμπόδια τοῦ κα-

κοῦ • διὰ τὶ καθὼς εἶναι ἀδύνατον νὰ λάβῃ τις υἱεῖαν, ἀνίσως πρῶτον δὲν ἐλευθερωθῇ ἀπὸ τῆς ἀσθενείας • ἔτι εἶναι ἀδύνατον νὰ κάμῃ τις τὸ ἐγαθόν, ἀνίσως πρῶτον δὲν ἀφῇ ἀπὸ τοῦ κακοῦ, ὡς ἐρμηνεύει ὁ μέγας Βασίλειος • βλέπε δὲ, ὅτι δὲν εἶναι ἀρκετὸν εἰς σωτηρίαν, τὸ νὰ ἀπέχῃ τις μόνον ἀπὸ τοῦ κακοῦ, ἀλλὰ πρέπει ἀκόμη καὶ νὰ κάμῃ τὸ ἀγαθόν • διὰ τὶ, ἀνίσως τις, ἀφῇ μὲν ἀπὸ τοῦ κακοῦ, δὲν πράξῃ δὲ καὶ τὸ ἀγαθόν, αὐτὸ τὸ νὰ μὴ πράξῃ τὸ ἀγαθόν, ἄλλη κακία εἶναι • ὡς ὁργία τοῦ καλοῦ • ἢ καὶ ἄλλως • ἔκκλινον ἀπὸ κακοῦ, καὶ ποίησον ἀγαθόν • τὴν μὲν ἐκκλινον τοῦ κακοῦ κατόρθωσον, ἵνα μὴ τιμωρηθῇς • τὴν δὲ ποίησον τοῦ ἀγαθοῦ τελεώσον, ἵνα καὶ σεφανωθῇς. (2)

„Ζήτησον εἰρήνην καὶ δίωξον αὐτήν.

Ἡ εἰρήνη εἶναι τῶν ἀγαθῶν τὸ κεφάλαιον κατὰ τὸν Χρυσόστομον, τὴν ὁποίαν καὶ ὁ Κύριος ἀφῆκεν εἰς τοὺς Μαθητάς του, ὡς ἂν μίαν κληρονομίαν • „Εἰρήνην γὰρ φησὶ ἀφήμι ὑμῖν, εἰρήνην τὴν ἐμὴν δίδωμι ὑμῖν • (Ἰω. ιδ'. 27.) διὰ τὶ ἐκεῖνος, ὅπου εἰρηνεύει πρὸς τὸν Θεόν καὶ πρὸς τοὺς ἀνθρώπους, αὐτὸς εἶναι ἀνώτερος ἀπὸ κάθε πάθος • μὴ ζητήσης λοιπὸν, λέγει, ἀπλῶς τὴν εἰρήνην • ἀλλὰ ζήτησον αὐτήν με σπουδὴν καὶ προθυμίαν μεγάλῃ • τοῦτο γὰρ φανερώνει ἐδῶ τὸ, δίωξον • ἤγουν ἂν ἡ εἰρήνη φεύγῃ ἀπὸ λόγου σου, ἐπὶ κινήγησον αὐτήν καταπόδι, καὶ τρέχε ἕως οὗ νὰ τὴν φθάσῃς καὶ νὰ τὴν πιᾷς • καὶ πιάνωντάς τιν, ἔμβασον αὐτήν εἰς τὴν καρδίαν σου • (3) ἤγουν, εἰς τὴν καρδίαν σου ἔχη ἔχθραν καὶ σύγχυσιν με ἐσένα, καὶ δὲν θέ-

λη

(1) Λέγει δὲ ὁ ἅγιος Δωρόθεος „Τὸ τὰ χεῖλη μὴ λαλῆσαι δόλον ἐστὶ, τὸ μὴ δολιεύσασθαι κατὰ τοῦ πλησίον.

(2) Ὁ δὲ θεὸς Δωρόθεος λέγει „Εἰπὼν πρῶτον ὁ Δαβὶδ μερικὰς τινὰς ἀμαρτίας, τὴν καταλαλίαν, τὴν δολιότητα, ἐπάγει περιεκτικῶς περὶ πάσης ἀμαρτίας λέγων „Ἐκκλινον ἀπὸ κακοῦ • ὁ δὲ Θεόφορος Μαξιμὸς οὕτως αὐτὸ ἐρμηνεύει „Ἐκκλινον ἢ ποίησον ἀγαθόν • οὗτοι ἐπὶ πολέμησον τοὺς ἐχθρούς ἵνα μειώσῃς τὰ πάθη • ἢ πάλιν πολέμησον, ἵνα κτήσῃ τὰς ἀρετάς • ἢ μετέπειτα νῆφε, ἵνα διαφυλάξῃς αὐτάς • ἢ τοῦτο 2ο εἶναι, τὸ ἐργάζεσθαι ἢ φυλάσσειν (ἐπεὶ διὰ τοῦτο ὁ Θεὸς ἐπετίλατο τῷ Ἀδὰμ περὶ τοῦ Παραδείσου ἐργάζεσθαι καὶ φυλάσσειν).

(3) Λέγει δὲ, ἢ ὁ μέγας Βασίλειος „Ζήτησον εἰρήνην, λύσιν τῶν τοῦ κόσμου θορύβων • κτήσαι γαλήνην τὰ νοῦν ἀκρόματίναν ἢ ἀτάραχον κατάστασιν τῆς ψυχῆς, μήτε ὑπὸ παθῶν σαλευομένην, μήτε ὑπὸ τῶν ψευδῶν δογμάτων διὰ πηδανότητος προκαλουμένων, εἰς συγκατάθεσιν περιεληομένην • ὁ ζητῶν εἰρήνην, λήξον ἐκζητεῖ, ὅτι αὐτὸς ἐ-

ἢ νὰ διαλλαγῇ καὶ νὰ εἰρηνεύσῃ μετὰ σοῦ, ἐπὶ κυ-
νήγησάν καὶ μὴν ἀρήσῃς αὐτόν, ἕως οὗ νὰ κάμωτε
διαλλαγὴν καὶ εἰρήνην ἀναμεταξύ σας.

15: „Οφθαλμοὶ κυρίου ἐπὶ δικαίους, καὶ
„ὥτα αὐτοῦ εἰς ᾠδὴν αὐτῶν.

Ὁφθαλμοὶ μὲν κυρίου εἶναι, κατὰ τὸν μέγαν
Βασιλεῖον, ἡ ἐποπτικὴ αὐτοῦ δύναμις, μὲ τὴν ὁ-
ποίαν θεωρεῖ τὰ ὄντα· αὐτίκα δὲ κυρίου, εἶναι ἡ
ἀκουστικὴ αὐτοῦ δύναμις, μὲ τὴν ὁποίαν ἀκούει τοὺς
λόγους· λέγει λοιπὸν ὁ Δαβὶδ, ὅτι ὁ Θεὸς παν-
τοῦνὰ θεωρεῖ τοὺς δικαίους, εὐφραίνόμενος εἰς τὰς
καλὰς αὐτῶν πράξεις· καὶ εἰσακούει τὴν δέησίν τους,
διὰ τὴν εἶναι ἄξιοι νὰ εἰσακούωνται· δικαίους δὲ λέ-
γει ἐδῶ, τοὺς ἐναρέτους.

16: „Πρόσωπον δὲ κυρίου ἐπὶ ποιοῦντας
„κακὰ τοῦ ἐξολοθρεῦσαι ἐκ γῆς τὸ
„μνημόσυνον αὐτῶν.

Ὁ Θεὸς, λέγει, βλέπει καὶ τοὺς ἁμαρτω-
λοὺς ὅπου πράττουν τὰ κακὰ· ἀλλὰ δὲν τοὺς βλέ-
πει, καθὼς βλέπει τοὺς δικαίους· διὰ τὴν τοὺς μὲν
δικαίους βλέπει ἰλαρῶς, διὰ νὰ τοὺς φυλάττῃ ἀπὸ
κάθε βλαβῆς· τοὺς δὲ ἁμαρτωλοὺς βλέπει φοβερῶς
διὰ νὰ τοὺς παιδεύσῃ· ὅθεν καὶ κάθε ἁμαρτωλὸς,
ὅταν ὁ καιρὸς τὸ καλέσῃ, ἐξολοθρεύεται καὶ ἀπα-
νίσσεται, τσὸν ἀπὸ τὴν γῆν ταύτην, ὅσοι καὶ
ἀπὸ τὴν γῆν ἐκείνην τῶν προέων καὶ σφισμένων,
κατὰ τὴν θεῖον Κύριλλον· ὡς φοβηθῶν λοιπὸν ὁ-
λοὶ οἱ ἁμαρτωλοὶ· διὰ τὴν δὲν ἠμποροῦν νὰ κρυφ-
θοῦν ἀπὸ τὸ πρόσωπον καὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς τοῦ

Θεοῦ, ὅταν τὰ πονηρὰ ἔργα πράττωσιν· ἡ πρό-
σωπον κυρίου ὀνομάζει κατὰ τὸν Βασιλεῖον, τὴν
ἐν τῇ μελλούσῃ κρίσει παπαρρησιασμένην ἐπιφάνει-
αν αὐτοῦ, ὅταν θέλῃ ἰδοῦ τοὺς ἀθλίους ἁμαρτω-
λοὺς μὲ βλέμμα πικρὸν καὶ αὐστηρὸν.

17: „Ἐκέκραζαν οἱ δίκαιοι, καὶ ὁ Κύριος
„εἰσηκούσεν αὐτῶν, καὶ ἐκ πασῶν
„τῶν θλίψεων αὐτῶν ἐρρύσατο αὐ-
„τοὺς.

Ὁποῖος κατὰ τὸν μέγαν Βασιλεῖον, δὲν
ζητεῖ ἀπὸ τὸν Θεὸν γῆν καὶ πρόσκαιρα πράγμα-
τα, ἀλλὰ μεγάλα καὶ οὐράνια, αὐτὸς, καὶ καὶ
μὲ τὴν γλώσσαν καὶ τὸ στόμα σιωπᾷ, ἀλλ' ὁμως
μὲ τὸν νοῦν καὶ τὴν καρδίαν του, κράζει καὶ φω-
νάζει μεγάλως· καὶ ἡ κραυγὴ του φθάνει εἰς τὰ αὐ-
τίκα τοῦ Θεοῦ· διὰ τοῦτο καὶ εἰσακούεται ἡ προ-
σευχὴ του ἀπὸ τὸν Θεόν, καὶ λυτρώνεται ἀπὸ κά-
θε θλίψεως· πῶς δὲ λυτρώνεται ἀπὸ τὴν θλίψιν; ἔ-
να μὲν, διὰ τὴν ἐλευθερώνεται τελείως ἀπὸ αὐτῆς
ὁ τοιοῦτος· καὶ ἄλλο δὲ, διὰ τὴν καὶ ἐν τῇ θλίψει
εὐρισκόμενος, νικᾷ τὴν θλίψιν ἐκείνην μὲ τὴν ὑπα-
μονὴν του καὶ καρτερίαν· τὸ ὅποῖον καὶ αὐτὸ εἴ-
ναι λύτρωσις καὶ ἐλευθερία ἐκ τῆς θλίψεως, ὡς εἴ-
πομεν εἰς ἄλλο μέρος.

18: „Ἐγγὺς Κύριος τοῖς συντετριμμένοις
„τὴν καρδίαν.

Ὁ μὲν Θεὸς, κατὰ τὸν μέγαν Βασιλεῖ-
ον, διὰ τὴν ἀγαθότητά του, εἶναι ἐγγὺς καὶ κον-
τὰ εἰς ὅλους· λέγει γὰρ διὰ τοῦ ἱερεμίου „Θε-

ος

ἔστιν ἡ εἰρήνη ἡμῶν· ἔφη δὲ ὁ Θεὸς Κύριλλος „Καὶ ἑτέρας δὲ ζήτησον εἰρήνην· ποῖαν δὲ ταύτην; ἡ περ ἂν
γένοιτο πρωτοτύπως μὲν πρὸς Θεόν, ἐν δευτέρᾳ δὲ τάξει ἔτι πρὸς ἀνθρώπους ὁμοπίστους ἢ ὁμογνώμονας· πρὸς Θε-
όν μὲν εἰρηνεύομεν, τὰ αὐτῇ δοκοῦντα φρονεῖν τε ὁμοῦ ἢ ἀποπεραινέειν ἐσπουδακότες πρὸς δὲ ὁμοπίστους, μὴ μα-
χόμενοι· λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος „Τί δὲ τὸ κεφάλαιον τῶν ἀγαθῶν; ζήτησον εἰρήνην ἢ δίωξον αὐτήν· ὁ γὰρ εἰ-
ρηνικὸς εἰρήνην πρὸς πάντας ἀσπαζόμενος, οὔτε κρίβδην τὰ τοῦ πέλας ὑφαιρεῖται· οὐ μισαιφονίας καταταλμᾷ·
οὐ γὰρ οἱ ἐπιβουλεύει· οὐ λέγει κακῶς, οὐ πράττει κακῶς· ἐνέργεσται, προμνησθεῖται, μεταδίδωσι συνηγορεῖ, συγ-
κινδυνεύει, συναγωνίζεται· τοιαύτη γὰρ ἡ εἰλικρινὴς ἀγάπη, ἢ γνησία φιλία.

ος ἐγγίζων ἐμὲ ἐγώ, λέγει Κύριος, καὶ οὐ Θεὸς πορεύσθην· (Ψαλ. κγ'· 13.) ἡμεῖς δὲ οἱ ἄνθρωποι διὰ τὴν κακίαν μας, μακρὰν γινόμεθα ἀπὸ τὸν Θεόν· λέγει γὰρ ὁ ἴδιος οὗτος Δαβ. δ· „Ἰσοὺ οἱ μακρύνοντες ἑαυτοὺς ἀπὸ σοῦ ἀποκλύνται (Ψαλ. οβ'· 26.) συντετριμμένοι δὲ τὴν καρδίαν εἶναι ἐκεῖνοι, ὅπου κατανύσσονται καὶ κλαίουσι διὰ τὰς ἁμαρτίας των· ἐπειδὴ ἡ κατανύξις καὶ τὸ δάκρυον, πολλὰ συντρίβει τὸ φρόνημα καὶ τὴν καρδίαν· (1)

„Καὶ τοὺς ταπεινοὺς τῷ πνεύματι
σοφίσει·

Προηγείται μὲν κατὰ τὴν τάξιν ἡ κατανύξις καὶ συντριβὴ τῆς καρδίας, περὶ τῆς ὁποίας εἶπεν ἄνωτέρω· ἔπεται δὲ καὶ ἀκολουθεῖ εἰς τὴν κατανύξιν ἡ ταπείνωσις, περὶ τῆς ὁποίας λέγει ἐδῶ· τῷ πνεύματι δὲ ταπεινοὶ εἶναι, ὅχι ἐκεῖνοι, ὅπου φαίνονται ταπεινοὶ κατὰ τὸ σῶμα, καὶ κατὰ τὸ ἔξω σχῆμα τοῦ σώματος· ἀλλὰ ἐκεῖνοι, ὅπου εἶναι ταπεινοὶ κατὰ τὴν ψυχὴν· καὶ ὅχι ἐκεῖνοι, ὅπου λέγουσι λόγια μόνον ταπεινὰ, ἢ ταπεινούνται ἀπὸ καμμίας ἀνάγκης πτωχείας, ἢ ἄλλης τινὸς περιστάσεως· ἀλλὰ ἐκεῖνοι, ὅπου εἶναι ταπεινοὶ κατὰ τὴν καρδίαν καὶ τὸ φρόνημα, καὶ ταπεινούνται ἄφ' ἑαυτῶν ἐσωτερικῶς, χωρὶς καμμίας ἀνάγκης· ἐξωθεν· (2)

19: „Πολλοὶ αἱ θλίψεις τῶν δικαίων, καὶ
„ἐκ πασῶν αὐτῶν ῥύσεται αὐτοὺς ὁ
„Κύριος·

Συγχωρεῖ μὲν ὁ Κύριος νὰ πίπτουν εἰς θλίψεις οἱ δίκαιοι, καὶ δι' αὐτῶν νὰ γυμνάζωνται εἰς τὴν ἀρετὴν· δὲν ἀφίνει δὲ αὐτοὺς καὶ νὰ νικῶνται ἀπὸ τὰς θλίψεις ὥς μὴ ὑποφέροντες αὐτάς· ἀλλὰ πρὸ τοῦ νὰ νικηθοῦν, ἢ τοὺς ἐλευθερώει τελείως ἀπὸ αὐτῶν, ἢ δίδει δύναμιν εἰς αὐτοὺς νὰ τοὺς ὑπομένουν ἀσθενοχωρήτως μέχρι τέλους· τὸ ὁποῖον καὶ αὐτὸ νίκη εἶναι, ὥς εἶπομεν ἄνωτέρω· διὰ τοῦτο καὶ ὁ Κύριος εἶπεν „Ἐν τῷ κόσμῳ θλίψιν ἔχετε· ἀλλὰ θάρσετε ἐγὼ νενίκηκα τὸν Κόσμον· (Ψαλ. ιε'· 33.) καὶ ὁ Ἀπόστολος „Ἐν παντὶ θλιβόμενοι, ἀλλ' οὐ στενοχωρούμενοι· (α' Κορ. δ'· 8.) καὶ πάλιν „Πιστὸς ὁ Θεὸς, ὅς οὐκ ἐάσει ὑμᾶς πειρασθῆναι ὑπὲρ ὃ δύνασθαι· ἀλλὰ ποιήσει σὺν τῷ πειρασμῷ καὶ τὴν ἐκβασιν τοῦ δύνασθαι ὑμᾶς ὑπερνεγκεῖν· (α' Κορ. ι'· 13.) (3)

20: „Φυλάσσει Κύριος πάντα τὰ ὀστά αὐ-
„τῶν· ἐν ἐξ αὐτῶν οὐ συντριβήσεται·

Καὶ διὰ τί λέγει τοῦτο ὁ Προφήτης, εἰς καιρὸν ὅπου πολλῶν Μαρτύρων τὰ κόκκαλα ἐσυντρίφθησαν; (4) καὶ ἀποκρινόμεθα κατὰ τὸν μέγαν Βασίλειον, ὅτι ἐπειδὴ ἄνθρωπος λέγεται, ὁ

(1) Λέγει δὲ ὁ Θεὸς Κύριος „Πλὴν κἄν πάντα τοῦ Θεοῦ νοῦτα μετὰ (πεῦ γὰρ οὐκ ἔστιν ὁ πάντα πληρῶν;) κατὰγε τὸν ἄφρητον τῆς θείας φύσεως λόγον· ἀλλ' οὖν ἔτι παρὸν, ἀπείναι δοκεῖ πολλάκις, ὅταν τινες εἶεν οἱ κινδυνεύοντες τῶν μὴ ἀγαπῶντων αὐτῶν· μονοουχὶ δὲ παρίσταται τοῖς ἀγίοις· ἔτι ἔστιν ἐγγὺς τοῖς τὴν καρδίαν συντετριμμένοις· λέγει δὲ ἔτι ὁ Θεοδόριτος „Διαφερόντως κηδεταὶ ὁ Θεὸς τῶν μετρίῳ φρονήματι κεχηρμένων· τοῦτους γὰρ τῇ καρδίᾳ συντετριμμένους ἐκάλεσεν·

(2) Λέγει δὲ ὁ μέγας Βασίλειος, ὅτι οὗτοι εἶναι ταπεινοὶ τῷ πνεύματι, οἵς ἔτι αὐτὸς ὁ Σωτὴρ βασίλειον ἔσσεσθαι φησι τὴν τῶν οὐρανῶν βασιλείαν· „Μακάριοι γὰρ φησὶν οἱ πτωχοὶ τῷ Πνεύματι, ὅτι αὐτῶν ἔστιν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν· ὁ μὴδὲν ἔχων ἔπαρμα, μὴ δὲ φρονῶν ἐπὶ τινὶ τῶν ἀνθρώπων, οὗτος ἔτι συντετριμμένος ἐστὶ τῇ καρδίᾳ, ἔτι ταπεινὸς τῷ πνεύματι·

(3) Ὁ δὲ Θεὸς Βασίλειος, λέγει „Ὁ λέγων μὴ πρέπειν δικαίᾳ τὴν θλίψιν, οὐδὲν ἕτερον λέγει, εἰμὲν ἀρμόζειν τῷ ἀθλητῇ τὸν ἀνταγωνισμὸν· μὴ ἀγωνιζόμενος δὲ ἀθλητὴς, τίνας ἔχει σεφάνων ὑποθέσεις;

(4) Περὶ τῶν ὁποίων λέγει ὁ μέγας Βασίλειος, ἥδη γὰρ τινῶν αὐτῶν (τῶν Μαρτύρων δηλαδὴ) ἔτι σκέλη κατέσχον οἱ διάκονοι, ἔτι χεῖρας ἔτι κεφαλὰς διέπειραν τοῖς ἡλοῖς πολλάκις· καίτοι γε τίς ἀντερεῖ, μὴ οὐχὶ πάντων εἶναι οἱ δικαιοτάτους τοὺς ἐν τῇ μαρτυρίᾳ τετελειωμένους;

ἔχει μόνον ὁ ἔσω : ἦτοι τὸ σῶμα , ἀλλὰ πολλὰ μᾶλλον ὁ ἔσω : ἦτοι ἡ ψυχὴ * διὰ τοῦτο ὁ ἔσω ἄνθρωπος ἔχει καὶ μέλη ὁμώνυμα μὲ τὰ μέλη τοῦ σώματος * ὅθεν γέγραπται „ Ἡ ἐντολὴ Κυρίου τηλαυγὴς φωτίζουσα ὀφθαλμούς * (Ψαλ . ιη' . 9) δηλαδὴ τοὺς νοητοὺς τῆς ψυχῆς * καὶ „ Ὁ ἔχων ἔστα ἀκούειν ἀκουέτω * (Ματθ' . ια' . 15 .) καὶ „ Τὸ σῶμα μου ἥνοιξα , καὶ εἵλυσσα Πνεῦμα * (Ψαλ . ρη' .) καὶ „ Ὁδόντας ἀμαρτωλῶν συνέτριψας (Ψαλ . γ' . 7 .) καὶ „ Τὴν κοιλίαν μου ἀλγῶ (Ψαλ . δ' . 19 .) καὶ „ Ὁ πόυς σου οὐ μὴ προσκόψῃ * (Παρ' γ' . 23 .) καὶ ἄλλα ὅμοια * τὰ ὅποια δηλοῦσι τὰς νοερὰς δυνάμεις τῆς ψυχῆς * τοιοῦτοτρόπως λοιπὸν καὶ τῶρα ὡς καὶ κόκκαλα ἐνοσούνται ἐδῶ κατὰ τὸν μέγαν Βασιλεῖον καὶ τὸν Θεοδώριτον , οἱ σαρρέοντες καὶ βλαστῶντες τὴν ψυχὴν λογισμοί * καθὼς καὶ τὰ κῶνα καὶ σαρρέονουν καὶ βλαστῶνουν τὸ σῶμα * φυλάττει δὲ τοὺς λογισμοὺς τούτους τῶν δικαίων ὁ Κύριος , διὰ νὰ εὐαρεσῇσιν αὐτοὶ πρὸς αὐτόν * καὶ κἀνένας ἀπὸ τοῖς τοιοῦτοις λογισμοῦς αὐτῶν δὲν συντρίβεται ἀπὸ βίαν τῆς ἀμαρτίας * ὅθεν καὶ γέγραπται „ Λογισμοὶ δικαίων κρίματα (Παρ . ιβ' . 5 .) (1)

21. ὁ θάνατος ἀμαρτωλῶν πονηρός .

Ὁ θάνατος , λέγει , τῶν ἀμαρτωλῶν εἶναι πονηρός : ἦγουν ἐπίπονος καὶ οδυνηρός * ἐπει-

δὴ καὶ οἱ ἀμαρτωλοὶ , ὅταν φθάσουν εἰς τὸ τέλος τοῦ θανάτου , τότε θλίβονται καὶ λυποῦνται μὲ τὴν περβολήν * διὰ τὴν αἰσθάνονται ποῖα κόλασις ἔχει νὰ τοὺς δεχθῇ διὰ τὰς ἀμαρτίας , ὅπου ἔκαμαν * ὁ δὲ θάνατος τῶν δικαίων , εἶναι ἀγαθὸς καὶ χαροποιός * διὰ τὴν αἰσθάνονται τὴν χαρὰν , ὅπου ἀναμένει αὐτοὺς εἰς τοὺς οὐρανοὺς * (2)

„ Καὶ οἱ μισοῦντες τὸν δίκαιον πλημμελήσουσιν .

Μισοῦσι τὸν δίκαιον ἄνθρωπον οἱ ἐν ἀμαρτίαις εὐρισκόμενοι * διὰ τὴν ἀνίσως καθὰ ὅμοιον ἀγαπᾷ τὸ ὁμοίον του * καθὼς εἶπεν ὁ Σειράχ * „ Πᾶν ζῶον ἀγαπᾷ τὸ ὁμοίον αὐτοῦ (Σειρ . ιγ' . 17 .) φανερόν εἶναι , ὅτι καὶ καθὰ ἀνόμοιον , μισεῖ τὸ ἀνόμοιον αὐτοῦ * καὶ ἐκείνων τῶν ἀνθρώπων , ὅπου εἶναι ἡ ζωὴ ἀνόμοιος , τούτων καὶ αἱ γνώμαι εἶναι ἀνόμοιαι καὶ ἐναντίαι * (3) πλημμελοῦσι δὲ καὶ ἀμαρτάνουν οἱ ἀμαρτωλοὶ , διὰ τὴν μισοῦσι τὸν δίκαιον ἄνθρωπον * κοντὰ γὰρ εἰς τὰς ἄλλας τῶν ἀμαρτίας , προσθέτουν οἱ ἄθλιοι καὶ τὴν ἀμαρτίαν τοῦ μίσους * ἐπειδὴ αὐτοὶ , ὅχι μόνον δὲν ἐμμελήθησαν τὴν ἀρετὴν τοῦ δικαίου * ἀλλὰ καὶ πρὸς τούτοις ἐμίσησαν αὐτήν * ἡ λοιπὸν τὸ , πλημμελήσουσι νοεῖται ἀντὶ τοῦ ἀμαρτήσουσι , κατὰ τὸν θεῖον Κύριλλον * ἡ νοεῖται ἀντὶ τοῦ κινδυνεύσουσι * διὰ τὴν οἱ τὸν δίκαιον μισοῦντες , παραχωροῦνται ὑπὸ Θεοῦ νὰ πέσουν εἰς θάνατον .

(1) Καὶ ὁ θεὸς Κύριλλος οὕτως ἐρμηνεύει „ Ὅς τὸν ἐν τούτοις , οὐχὶ πάντως τὰ τοῦ σώματος λέγει . ἀλλ' οἷον τὰς τῆς ψυχῆς ἐντολὰς , ἦτοι δυνάμεις , τὰς ἐπὶ παντὶ πράγματι καλῶς τε καὶ ἀγαθῶς . . . ἐν μὲν οὖν τοῖς φιλαμαρτήμοσι καὶ φιληθνοῖς , συντετραυσμένα παρὰ ἐξὶν ἰδεῖν τὰ τῆς ψυχῆς ὅσα * τὰ δὲ γε τῶν ἀγίων ὁ Κύριος φυλάττει , ὥς μὴδ' ἐπιτιοῦν ἐξ αὐτῶν ὑπομεῖναι τινα συντριβὴν * καὶ ὁ μέγας Ἀθανάσιος δὲ παρομοίως ὡς ἰδεῖ τὰς τῆς ψυχῆς δυνάμεις * αὗται δὲ εἰσι δικαιοσύνη , κατεργεῖα , εὐσέβεια , καὶ πᾶσα ὡς εἰπεῖν ἀρετὴ .

(2) Ὅθεν εἶπεν ὁ μέγας Βασίλειος „ Ὁ τῶν ἀμαρτωλῶν θάνατος πονηρός * διαδέχεται γὰρ αὐτοὺς κόλασις , ὡς καὶ τὸν πλοῦσιον τὸν ἐνδεόμενον πορφύραν καὶ βύσσον , καὶ εὐφραίνοντα κατὰ ἡμέραν λαμπρῶς * λέγει δὲ καὶ ὁ Θεοδώριτος „ Οἱ πονηρὰ συζῶντες προσφυὰ δέχονται τὴν τελευτὴν τῇ ζωῇ * καὶ πονηρὸς βιοτῆς πονηρὸν ἔχει τὸ τέλος * ἔφη δὲ καὶ ὁ μέγας Ἀθανάσιος „ Τὸν τῆς ψυχῆς θάνατον φησὶν , ὃν καὶ διαδέχεται πῦρ αἰώνιον , σκότος ἐξώτερον , ἀκοίμητος ἀνάλογος , κληυθὸς καὶ βρυγμὸς τῶν ὀδόντων * προσέτι καὶ ὁ θεὸς Βασίλειος „ Ὁ τῶν δικαίων θάνατος οὐ πονηρὸς τὴν φύσιν , ἀλλ' ἀγαθός * οἱ γὰρ ἀποθανόντες τῇ ἀμαρτίᾳ , τὸν ἀγαθὸν καὶ σωτήριον τεθνήσκουσι θάνατον .

(3) Ὅθεν εἶπεν ὁ θεὸς Βασίλειος „ Οἱ ἐν πλημμελείαις ζῶντες μισοῦσι τὸν δίκαιον , ὡς ὑπὸ τῆς ἐν τῷ κανόνι εὐθιγῆτος τοῦ πονηροῦ τοῦ ἀκαίου * οὕτως αὐτοὶ τῇ παραθέσει τοῦ βελτίονος ἐλεγχόμενοι * καὶ ὁ θεὸς Κύριλλος λέγει „ Ἀπεδριξίς οὖν ἄρα σαφὴς τοῦ φιλαμαρτήμονα τὴν διάνοιαν ἔχειν αὐτοὺς , τὸ μισεῖν τὸν δίκαιον .

κατηφόρους κινδύνους .

„Καὶ οὐμὴ πλημμελήσουσι πάντες οἱ
„ἐλπίζοντες ἐπ' αὐτόν.

22: „Λυτρώσεται Κύριος ψυχὰς δούλων
„αὐτοῦ.

Ὁ Θεὸς , λέγει , θέλει λυτρώσει τὰς ψυ-
χὰς τῶν δούλων του ἀπὸ τὰς ἐπιβουλὰς τῶν ἀν-
θρώπων , καὶ τῶν δαιμόνων . ἐπειδὴ αὐταὶ θέ-
λουν νικηθῆναι ἀπὸ τῆν ἐκείνων ὑπομονήν .

Ὅλοι , λέγει , ἐκεῖνοι , ὅπου ἐλπίζουν εἰς
τὸν Θεόν , δὲν θέλουν ἁμαρτήσουν . ἐπειδὴ ὁδη-
γούνται πρὸς τὴν ἀρετὴν ἀπὸ τῆν εἰς Θεὸν ἐλπί-
δα των . ἀλλ' οὐτε θέλουν κινδυνεύσουν ψυχι-
κῶς . ἐπειδὴ φυλάττονται ἀπὸ τῆν τοῦ Θεοῦ βο-
ήθειαν . (1)

ΨΑΛΜΟΣ ΔΔ΄.

„Ψαλμός τῷ Δαβίδ.

Καὶ τοῦτον τὸν Ψαλμὸν ἔγραψεν ὁ Δαβίδ , ὅταν ἐδιώκετο ἀπὸ τὸν Σαούλ , καὶ δὲν εἶχεν ἄνισιν
νὰ σταθῇ ἡσυχος εἰς κανένα μέρος , κατὰ τὸν Εὐσέβιον . ἀρμόζει δὲ οὗτος καὶ εἰς ὅλους ἐκείνους τοὺς Χρι-
στιανούς , ὅπου διώκονται ἀπὸ ἐχθροὺς ὁρατοὺς καὶ ἀοράτους , κατὰ τὸν μέγαν Ἀθανάσιον . πρέπει δὲ
τὰς μὲν κατάρτας , ὅπου εὐρίσκονται εἰς ὅλους τοὺς Ψαλμοὺς , νὰ τὰς μεταχειρίζωμεθα ἐναντίον τῶν Δαι-
μόνων , τῶν ἀοράτων ἐχθρῶν μας . διὰ τὴν αὐτοὶ εἶναι , ὅπου σηκώνουσι καὶ τοὺς ἀνθρώπους νὰ μᾶς πολε-
μοῦν . τοὺς οὐνειδισμοὺς δὲ , τοὺς ἐν τοῖς Ψαλμοῖς εὐρισκομένους , νὰ τοὺς μεταχειρίζωμεθα ἐναντίον τῶν
ἀνθρώπων , ὅπου μᾶς ἐπιβουλεύονται . τὰς δὲ ἀρετὰς καὶ κατορθώματα τὰς ἐν τοῖς Ψαλμοῖς εὐρισκομένας,
πρέπει νὰ τὰς προφέρωμεν , ὅχι ἐκ προσώπου ἐδικοῦ μας , ἀλλ' ἐκ προσώπου τοῦ Δαβίδ . ἵνα παρακινή-
θωμεν καὶ ἡμεῖς νὰ τὰς μιμηθῶμεν κατὰ τὸ δυνατόν . (2)

1, Δι-

(1) Τὸ, οὐμὴ πλημμελήσουσιν οὕτως ἐρμηνεύει ὁ θεὸς Κύριλλος „Τὸ μέντοι μηδ' ὅλως πλημμελεῖν , οὐδενὶ τῶν
ἐπὶ γῆς ἀρμόσειεν ἄν . πολλὰ γὰρ πταίομεν ἅπαντες (Ἰακώβ. γ'. 2.) ἢ ἀπὸ ῥύπου καθαρὸς οὐδεὶς , οὐδ' ἄν
μία ἡμέρα ἢ ὁ θεὸς αὐτοῦ ἐπὶ τῇ γῆς (Ἰωβ ιδ'. 5.) τετήρηται δὲ μόνον τῷ πάντων Σωτῇρι Χριστῷ . . .
ἔξω γεμὴν ἐσόμεθα ἢ ἡμεῖς τοῦ πλημμελεῖν , παραιτούμενοι τὰ φορτικά ἢ δύσοισα ἢ πρὸς θάνατον ἄγοντα τῶν
πλημμελημάτων . οὐ γὰρ πᾶσα ἁμαρτία πρὸς θάνατον κατὰ τὴν τοῦ ἀγίου φωνὴν (α'. Ἰω. ε'. 17.)

(2) Κατὰ δὲ τὸν θεὸν Κύριλλον ἢ τὸν Ἀθανάσιον ἢ τὸν Ἡσύχιον , προσαρμόζεται ὁ Ψαλμὸς οὗτος εἰς τὸ πρό-
σωπον τοῦ Δεσπότου Χριστοῦ , ὡς ἀναφέρων τὰς δυστροφίας ἢ πάθῃ , ὅπου ἔδειξεν οἱ Ἰουδαῖοι κατ' αὐτοῦ . διὰ
ποίας δὲ αἰτίας λέγονται αἱ κατάρται εἰς τὸν Ψαλμὸν τοῦτον , ὅρα ἐν τῷ τέλει τοῦ Ψαλμοῦ . προσθέττει δὲ ὁ
Ἡσύχιος „Τοὺς μὲν ἀδικοῦντας Ἰουδαίους λέγει . Δαίμονας δὲ τοὺς πολεμοῦντας , οἱ τινες δι' ἡμᾶς τὸν Χριστὸν ἐ-
πολέμησαν . τούτους πολεμηθῆναι . τουτέστι καταργηθῆναι βούλεται (ἐν τῇ ἐκδόσει . Σεισγ')

- 1: „**Δ**ίκασσον Κύριε τοὺς ἀδικούντας με·
„πολέμησον τοὺς πολεμούντας με·

Πρῶτον, λέγει, δίκασσον Κύριε, καὶ κρίνον τοὺς ἀδικούντας με: τὸν Σαουλ ὁληκαὶ, καὶ τοὺς συν αὐτῷ· καὶ ἔπειτα λέγει πολέμησον καὶ παύει-
σον αὐτούς· ἀπειθὴ καὶ ἀδίκως φέρονται ἐναντίον μου· ἀδικήτορας δὲ εὐρίσκειται ἐδῶ ἢ συν ὅξιν τοῦ δίκασσον καὶ τοῦ πολέμησον· ἀντὶ γὰρ να συντα-
χθούν αὐτὰ μὲ δοτικὴν οὕτω· δίκασσον Κύριε τοὺς ἀδικούντας με· πολέμησον τοὺς πολεμούντας με, συνε-
τοχῆσαι μὲ αἰτιατικὴν κατὰ συνήθειαν παλαιᾶς διαλέκτου.

- 2: „**Ε**πιλαβοῦ ἔπλου καὶ θυρεοῦ, καὶ ἀ-
„ναστήθι εἰς τὴν βριθραν μου.
3: „**Ε**κχεσον ρομφαίαν καὶ συγκλείσον ἐξ
„ἐναντίας τῶν καταδιωκόντων με. (1)

Ἐπειδὴ ἀνωτέρω ἀνέφερε περὶ πολέμου ὁ Δα-
βὶδ, διὰ τοῦτο ἀκολούθως ἐδῶ ἐπρόσθεσε καὶ τὰ εἶδη
τῶν πολεμικῶν ὁπλίων κατὰ τὸν Θεοδώριτον· ὅχι διὰ
τὸ ὁ Θεὸς μεταχειρίζεται ὁπλίσματα· ἀλλὰ διὰ νὰ φοβίσῃ
τοὺς πονηροὺς ἀνθρωποπρεπῶς, μὲ τὴν ἀπαρτήθη-
σιν καὶ μὲ τὸ φοβερὸν σχῆμα τῆς τοῦ πολέμου ἀρ-

ματοσύνης· ἀρκετὴ γὰρ εἶναι μόνῃ ἡ θέλησις, ἡ ὁ
λόγος τοῦ Θεοῦ, εἰς τὸ νὰ τιμωρήσῃ μὲν τοὺς ἀδί-
κους καὶ πονηροὺς, νὰ σώσῃ δὲ, τοὺς ἀδικουμένους
καὶ ἀγαθοὺς· ἔκχεσον δὲ εἶπεν, ἀντὶ τοῦ τραβιζόν
ἀπὸ τῆς θέκης· τὸ γὰρ σπαθὶ τραβιζόμενον, φαί-
νεται πῶς νὰ χύνεται μόνον τοῦ ἀπὸ τοῦ θανάτου, διὰ
τὴν λιτότητα καὶ σιλοῦσθαι ὅπου ἔχει· συγκλείσον
δὲ εἶπεν, ἀντὶ τοῦ φράξον ἐμπροσθεν τὸν δρόμον,
εἰς νὰ μὴν ἡμποροῦν νὰ φύγουν οἱ ἐχθροὶ τὸν ἀπὸ
σου κύνουον. (2)

- „**Ε**ἶπον τῇ ψυχῇ μου, σωτηρία σου εἰ-
„μί ἐγώ.

Τὸ εἶπον εἶναι ἀντὶ τοῦ εἰπέ· ἐπειδὴ ἡ
παλαιὰ διαλεκτος ἐπὶ τὸ μεταχειρίζεται κατὰ τὸν
τύπον τοῦ „Ποίησον· εἶπε λοιπὸν, λέγει,
Κύριε, μόνον εἰς τὴν ψυχὴν μου· μὴ φοβοῦ,
ἐγὼ εἶμι σωτηρία σου. (3)

- 4: **Α**ίσχυνθῆτωσαν καὶ ἐντραπήτωσαν οἱ
„ζητοῦντες τὴν ψυχὴν μου.

Ἄς αἰσχυνθούν, λέγει, καὶ ὡς ἐντραποῦν ἐ-
καῖνοι, ὅπου ζητοῦν τὴν ψυχὴν μου· ἦτοι ἐμένα·
ταυτοῦ εἰπεῖν ὅπου ζητοῦν νὰ μὲ φονεύσουν· ταύ-
την

- (1) Ὁ λόγος οὗτος κατὰ τὸν ἅγιον Κύριλλον, ἐκ προσώπου τοῦ Χριστοῦ λέγεται πρὸς τὸν Πατέρα· μεσίτην τρέ-
πον πρὸς τὸν Θεὸν αὐτὸν, ἐν τῇ πρὸς τοὺς ἀδικούντας αὐτὸν Ἰουδαίους δίκῃ.
(2) Ὁ δὲ θεὸς Κύριλλος λέγει „Ὁπλον ἔθυσεν ἔθυσεν ἔθυσεν εἶτ' αὖν γυμνουμένην, τιμωρητικὰς
δυνάμεις αἰνιττεται, ἐκτεμνομένης παρὰ Θεοῦ κατὰ τῶν πολεμούντων τοὺς ἁγίους, ἡ ἡ αὐτὸν τὸν Χριστόν...
ὅτι δὲ ἔς συνεκλήσθησαν οἱ Ἰουδαῖοι· τούτοις πεπολιόκηνται, πάλιν ἡμᾶς ὁ τῆς ἐπ' αὐτῆς ἰσορίας διδάξει λό-
γος· ὅτι γὰρ οὐκ ἐπεμψεν ἀπλῶς κατ' αὐτῶν ρομφαίαν· ἀλλ' οἷον ἐξέχεε ποταμίου νάματος δίκην, ἀνιδρωτὶ κα-
τοφόμεθα τὰς τῶν Ἰουδαίων ἀναμετρήσαντες συμφοράς· μετὰ γάρτοι τὸν τοῦ Σωτῆρος Σταυρὸν, ἔργον γεγόνασι
ρομφαίας· δεδαπάνηται γὰρ τοῖς ξίφεσι τῶν καταπιεσθέντων πόλεις τε ὁμοῦ ἔς κόμας· λέγει δὲ ἔς ὁ Εὐσέβιος
ἡ Περὶ ρομφαίας φησι ἔς ὁ Ἰεζεκιήλ „Ρομφαία ρομφαία ἐξήκον ἔς θυμῶντι, ὅπως σφάξης σφάγια (Ἰεζ. κα.
9.) χρητὰ δὲ τοῖς ὡς ἀγαθὸς κατὰ τῆς ἐν ἀνθρώποις κακίας· ἔς πολεμῶν γὰρ σώζει κατὰ ἔς τέμνων λατρός·
(ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ)
(3) Λέγει δὲ ὁ Θεοπέσιος Κύριλλος „Τούτῳ προσέειπε τὸ, οὐκ ἐγκαταλείψεις τὴν ψυχὴν μου εἰς ἄδου· ἔς τὸ,
„Πάτερ εἰς χεῖρας σου παραθήσομαι τὸ πνεῦμά μου· ἤρξατο δὲ ἔς τοῦτο ἔς εἰς ἡμᾶς διαβέβηκεν ἐν Χριστῷ· πάλαι
μὲν αἱ τῶν ἀνθρώπων ψυχαί, ἅτε δὴ ἔς παμπόλλοις αἰτιάμασιν ἐνεχόμεναι κατέβαινον εἰς ἄδου· ἐπειδὴ δὲ δεδι-
κάλωκεν ἡμᾶς ἐν πίσει Χριστῷ, εἰς χεῖρας Θεοῦ τὰ τῶν ἀνθρώπων τρέχουσι πνεύματα· ὁ δὲ ἱερός Ἀδελφός ἐν
κεφ. λα'. τῶν μονολογίων λέγει τὰ κομψὰ ταῦτα πρὸς τὸν Θεόν ἡ Σε ἔγνω ἐν σοί· ἔγνω δέ σε, οὐχ ὡς αὐτὸς ἐν
συντῶ εἶ· ἀλλ' ὡς ἐπ' ἀρχῆς ἐν ἐμοί· ἀλλὰ τί ἐμοὶ ἐπ' ἀρχῆς; λέγε μοι ὅ ἐπ' ἀρχῆς τῆς οὐκ ἐπ' ἀρχῆς σου·
λέγε μοι κατὰ τὸ πλῆθος τῶν οὐκ ἐπ' ἀρχῆς σου, τί ἐπ' ἀρχῆς ἐμοί; ἡ Εἶπεν τῇ ψυχῇ μου σωτηρία σου εἶμι ἐγώ.

τὴν δὲ τὴν αἰσχύνην καὶ ἐντροπήν θέλουν πάθουν, τον. (2)
 μὲ τὸ νὰ μὴ δύνωνται νὰ μὲ θανατώσουν, ἐμ-
 ποδιζόμενοι ἀπὸ τὴν ἐδικήν σου δύναμιν.

„Ἀποστραφήτωσαν εἰς τὰ ὀπίσω καὶ
 „καταίσχυνθῆσαν οἱ λογιζόμενοί
 „μοι κακά.

Ἄς γυρίσουν, λέγει, ἄπρακτοι ἐκεῖνοι,
 ὅπου μελετοῦν καὶ σκέπτονται κακά ἐναντίον μου.
 τὸ δὲ καταίσχυνθῆσαν εἶναι ἐπίτασις καὶ αὐξήσις
 τοῦ αἰσχυθῆσαν.

5: „Γεννηθήτωσαν ὥσεί χνοῦς κατὰ πρό-
 „σωπον ἀνέμου.

Ἄς γένουν, λέγει, οἱ ἐχθροί μου. ὥσάν τὸν
 κανιορκτὸν τῆς γῆς: ἤγουν ἄς φύγουν καὶ ἄς διασ-
 κορπισθοῦν: καθὼς καὶ ὁ λεπτὸς κανιορκτὸς σκορ-
 πίζεται ἀπὸ τὸν ἀνέμον. καθὼς τοῦτο εἶπε καὶ
 εἰς τὸν πρῶτον Ψαλμὸν, „Οὐχ οὕτως οἱ ἄσε-
 βεῖς οὐχ οὕτως. ἀλλ' ὡς χνοῦς, ὃν ἐκρίπτει
 ὁ ἀνέμος ἀπὸ προσώπου τῆς γῆς (Ψαλμ. α'.
 4. (1)

„Καὶ Ἄγγελος Κυρίου ἐκθλίβων αὐ-
 „τούς.

Ἐδῶ λείπει τὸ ἔσω. ἤγουν Ἄγγελος Κυ-
 ρίου, ὅς ᾔδει παιδεύων καὶ θλίβων αὐτούς. καὶ
 Ἄγγελοι γὰρ πολλὰς φορὰς ἀποσέλλονται παρὰ
 Θεοῦ, εἰς τὸ νὰ παιδεύωσι τοὺς κακοὺς. καθὼς
 ἦτον ὁ ὀλοθρεύσας τὰ πρωτότοκα τῶν Αἰγυπτίων,
 καὶ ὁ φονεύσας τὰς ἑκατὸν ὀγδοήκοντα πέντε
 χιλιάδας τῶν Ἀσσυρίων, κατὰ τὸν Θεοδώρι-

6: „Γεννηθήτω ἡ οὐδὲς αὐτῶν σκοτός καὶ
 „ὀλισθημα.

Τοῦτο εἶναι μία μεγάλη καὶ δυνατὴ κα-
 τάρᾳ. ἐπειδὴ καὶ καταρᾶται αὐτοὺς ὁ Δαβὶδ,
 ὅταν αὐτοὶ φεύγουν διὰ νὰ γλυτώσουν, γένῃ
 ἡ σράτα σκοτεινὴ μὲν, ὥς ὅπου νὰ μὴν βλέ-
 πουν νὰ τὴν περιπατοῦν. ὀλισθηρὰ δὲ, διὰ νὰ
 κατακρημνίζωνται εἰς αὐτήν.

„Καὶ Ἄγγελος Κυρίου καταδιώκων
 „αὐτούς.

Οὐκ μόνον, λέγει, οἱ ἐχθροί μου ἄς πά-
 θωσι τὰ ἄνω εἰρημένα κακά. ἀλλὰ ἀκόμη καὶ ὁ
 ἐκθλίβων αὐτούς Ἄγγελος, ὅς τοὺς κυνηγᾷ κα-
 τόπῃ. καὶ λοιπὸν τί ἔχουν νὰ πάθουν οἱ ἄθλιοι,
 ὅταν μῆτε μὲ τοὺς ὀφθαλμοὺς βλέπουν διὰ τὸ σκο-
 τὸς, μῆτε μὲ τοὺς πόδας δύνανται νὰ περιπατοῦν,
 διὰ τὸ κρημνῶδες τῆς σράτας; ἀλλὰ καὶ πρὸς
 τούτοις διώκονται καὶ κυνηγοῦνται ἀπὸ ἑνὸς φα-
 βερὸν Ἄγγελον;

7: „Οτι δωρεὰν ἔκρυψάν μοι διαφθοράν
 „παγίδος αὐτῶν.

Τὸ δωρεὰν ὁ Σύμμαχος, ἀναιτίως ἐξέδω-
 κεν. ὅλα αὐτὰ, λέγει, ἄς πάθουν οἱ ἐχθροί μου,
 διὰ τὴν χωρὶς νὰ λάβουν καμμίαν βλάβην ἀπὸ λό-
 γου μου, ἔκρυψαν παγίδα θανατηφόρον διὰ νὰ
 μὲ θανατώσουν. διαφθοράν δὲ παγίδος εἶπεν. ἐ-
 παιδὴ οἱ κυνηγοὶ κρύπτουσιν ἐπιτήδεια τὴν παγί-
 δα

(1) Ὁ δὲ Κύριλλος λέγει, ὅτι ἐπληρώθη ἡ προφητεία αὕτη εἰς τοὺς Ἰουδαίους, περὶ ὧν γέγραπται „Διασπερῶ
 αὐτοὺς εἰς πάντα ἀνέμον (Ἰεζ. 13. 14.) οὐ γάρτοι μεμενήκασιν ἐν ταῖς αὐτῶν πόλεσιν τε καὶ χώραις. ἐσκορπίσθη-
 σαν δὲ μέλλον, καὶ ἐπληρῶται γεγενῆσθαι ξένοι καὶ πάροικοι, καὶ διακρίπτομενοι πανταχοῦ. οἵκων εἶεν ἂν ὡς χνοῦς,
 ὁ παντὶ πνεύματι παράφορος καὶ εὐρύπτερος.

(2) Ἄλλος δὲ φησὶ „Μηκέτι, λέγει, αὐτοὺς συναχθῆναι καὶ παλινδρομῆσαι συγχωρῶν. ὁ δὲ αὐτοὺς ἐπιμεινέτω ἐκ-
 θλίβων αὐτούς: τοῦτέστι κολάζων (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρή)

δα εἰς τὸν δρόμον καὶ δὲν φαίνεται, μὲ σκοπὸν διὰ νὰ πιάσουν ἀνελέπτως τὰ ἐκείθεν διαπερνόντα ἄθλια ζῶα.

„Μάτην ὠνειδίσαν τὴν ψυχὴν μου.

Τὴν ψυχὴν μου, λέγει, ἥτοι ἐμέ· πρό-
πει γὰρ νὰ παρατηροῦμεν, ὅτι τὸ σχῆμα τῆς
περιφράσεως εὐρίσκεται εἰς πολλοὺς Ψαλμοὺς τοῦ
Δαβίδ· οἷον τὸ, ἡ ψυχὴ μου, ἡ ζωὴ μου, τὸ
πρόσωπόν μου, ἀντὶ ἐγώ· τὸ ὄνομά σου, ἡ δόξα
σου· ἀντὶ σὺ, καὶ ὅμοια ἄλλα· ματαίως, λέ-
γει, καὶ ψευδῶς ὠνειδίσαν με οἱ ἐχθροί μου, ἀχά-
ριστον ὀνομάζοντες καὶ ἐκβρύχον τοῦ ἐκσιλῆως Σα-
ουλ. (1)

8: „Ἐλθέτω αὐτῷ παγίς ἣν σύ γινώσκει.

Συμφορὰ, λέγει, ἀνέλεπτος ἃς ἔλθῃ εἰς
αὐτὸν οἷσαν παγίς· διὰ τί ἔκρυψε κατ' ἐμοῦ ἀφαν-
ισμόν· καὶ διὰ τί ψευδῶς με ὠνειδίσεν· εἴτε ὁ
Σαουλ, εἴτε καὶ κάθε ἄλλος, ὅπου ἀνάγκασε τὸν
Σαουλ νὰ κατατρέχῃ τὸν Δαβίδ.

„Καὶ ἡ θῆρα ἣν ἔκρυψε συλλαβέτω
αὐτόν.

Τὸ δίκτυον, λέγει, τῆς θήρας, ὅπου
κρυφῶς ἄπλωσε διὰ νὰ πιάσῃ ἐμένα, ἃς πιάσῃ
αὐτόν ὅπου τὸ ἔφησεν· ἥτοι ἡ μηχανή, ὅπου
ἐμεταχειρίσθη κατ' ἐμοῦ, αὐτὴ ἃς γυρίσῃ κατ' ἐ-
πάνω του.

„Καὶ ἐν τῇ παγίδι πεσεῖται ἐν αὐτῇ.

Ἐκαὶν ὅπου εἶπεν ἀνωτέρω, τοῦτο τὸ
ἴδιον νόημα λέγει καὶ ἐδῶ· θέλει πέσει, λέγει,
εἰς τὴν παγίδα ἐκείνην, τὴν ὅπου ἐφησεν κατ'
ἐμοῦ. (2)

9: „Ἡ δὲ ψυχὴ μου ἀγαλλιάσεται ἐπὶ τῷ
Κυρίῳ, τερφθήσεται ἐπὶ τῷ σωτηρίῳ
αὐτοῦ.

Αὐτ' οὖν, λέγει, οἱ ἐχθροί μου ἐτιμώ-
ρηθον, καθὼς ἀνωτέρω εἶπον, τότε θέλω χαρῶ
εἰς τὸν Κύριόν μου, ὁ ὅπως δικαίως αὐτοὺς ἐ-
τιμώρησε· καὶ ὅτι ἐκαίνοὺς μὲν ἐτιμώρησεν, ἐ-
μένα δὲ ἔσωσεν.

10: „Πᾶντα τὰ ὀστέα μου ἐρῶσι· Κύριε Κύ-
ριε τίς ὅμοιός σοι; ρυόμενος πτωχόν
ἐκ χειρὸς στερεωτέρων αὐτοῦ· καὶ
πτωχὸν καὶ πένντη ἀπὸ των διαρπα-
ζόντων αὐτόν.

Κόκκαλα, λέγει τὰ ἐν τῷ βῆθει τοῦ σώ-
ματος μέλη· φανερώνει δὲ διὰ τούτων τὴν ἐκ βί-
θους, ψυχῆς ὀλοκάρδιον πρὸς Θεὸν εὐχαριστίαν· ἡ
κόκκαλα θέλεις νοήσεις ἐπὶ τῆς ψυχῆς προσφύζε-
ρον, τοὺς στερεοὺς καὶ συνεκτικοὺς αὐτῆς λογισ-
μοὺς, καθὼς εἴπομεν εἰς τὸν λγ'. Ψαλμὸν ἐρμη-
νεύοντες τὸ „Φυλάσσει Κύριος πάντα τὰ ὀστέα
αὐ-
αὐ-

(1) Ὁ δὲ θεὸς Κύριλλος λέγει, ὅτι ὁ λόγος οὗτος λέγεται ἐκ προσώπου τοῦ Χριστοῦ περὶ τῶν Φαρισαίων καὶ Γραμ-
ματέων καὶ Ἡρωδιανῶν, καὶ ἁπλῶς τῶν Ἰουδαίων· ὁ δὲ Ἡσύχιος λέγει, ὅτι προφέρονται τὰ ταῦτα περὶ τοῦ Ἰούδα καὶ
τοῦ Διαβόλου.

(2) Ὁμοίως καὶ τὰ ταῦτα λέγονται διὰ τὰ κατὰ ὅπου ἔλαβον οἱ Ἰουδαῖοι, διὰ τὴν ἐσαύρωσαν τὸν Δεσπότην Χριστόν·
καὶ διὰ τὸν Ἰούδα καὶ Διάβολον κατὰ τὸν Ἡσύχιον λέγοντα ἡ Ὁ μὲν γὰρ Ἰούδας εἰς τὴν παγίδα τῆς ἀγχοῦνης ἐπέ-
πεσεν· ὁ δὲ λαὸς τῶν Ἰουδαίων παγιδεύειν νομίσας, παγιδεύεται, καὶ ὑπὸ τὴν ἑαυτοῦ συνελήφθη θῆραν· ὡσαύ-
τως καὶ ὁ Διάβολος τὴν παγίδα τοῦ Σταυροῦ μελετήσας, διὰ τοῦ Σταυροῦ τῆς ἑαυτοῦ Βασιλείας ἐξέπεσεν (ἐν τῇ
ἐκδεδ. Σ. 1, 1.)

αὐτῶν · (1) πτωχὸν δὲ ὀνομάζει τὸν ἑαυτοῦ του
ὁ Δαβὶδ ὡς φευγόντων , καὶ ὡς ἐνδεῆ τῶν πρὸς
τὸ ζῆν ἀναγκαίων , καὶ ὡς μεμονωμένον ἀπὸ κά-
θε βροθείαν ἀνθρωπίνην · σερεωτέρους δὲ ὠνόμα-
σε τοὺς στρατηγοὺς τοῦ Σαούλ · ἐπειδὴ καὶ ἦτον
συντροφευμένοι ἀπὸ πλοῦτον καὶ ἀπὸ πλῆθος στρατιω-
τῶν · οὗν δὲ φορεῖς εἶπε πτωχὸν , ἐπρόσθεσε δὲ καὶ τὸ ,
πένητα , διὰ τὰ φανερότην τὴν ὑπερβολικὴν τοῦ εὐ-
τέλειαν · ὁμοῦ δὲ μεταχειρίζεται καὶ τὴν ταπει-
νολογίαν ταύτην , διὰ τὰ παρακινήσει τὸν Θεὸν
εἰς ἔλεος καὶ συμπόθειαν · διαρπαζόντων δὲ εἶπαν , ὅσον
πρὸς τὴν γνώμην ἐκείνων καὶ τὰς ἐλπίδας · διὰ τὴν
ἡλπίζον νὰ διαρπάσουν ὃ , τι καὶ αὐτοὶ εἶχον .

11: Ἀναστάντες μοι μάρτυρες ἄδικοι , ἃ
,, οὕς ἐγένωσκον ἡρώτων με .

Ὁ Σαούλ , λέγει , καὶ οἱ σὺν αὐτῷ , ἐ-
σχηκόησαν μάρτυρες ἄδικοι · μάρτυρες μὲν , διὰ
τὴν ἐμαρτύρουν ἐναντίον μου · ἄδικοι δὲ , διὰ τὴν
ψευδῶς ἐμαρτύρουν · οἱ ὅποιοι περιγελῶντες ἡρώ-
των με , ἀνίσως καὶ δὲν ἐπιβουλεύω τὴν βασιλείαν ·
τὴν ὅποιαν ταύτην ἐπιβουλήν , αὐτοὶ μὲν ἐμαρτύ-
ρουν κατ' ἐμοῦ , ἐγὼ δὲ οὐκ ἐγίνωσκον παντελῶς ,
ὡς ἀνάγιος · τοῦτο δὲ νοοῦμεν , ὅτι ἔγινε καὶ εἰς
τὸν Δασιπότην Χριστὸν , ἀπὸ τοὺς τότε ψευδομάρ-
τυρας · οἱ ὅποιοι ἡρώτων καὶ ἐμαρτύρουν κατ' αὐ-
τοῦ ἐκεῖνα , ὅπου δὲν ἤξευρεν , ὡς ἡ τῶν Εὐαγ-
γελίων ἱστορία διδάσκει .

12: Ἀνταπεδίδοςάν με πονηρὰ ἀντὶ ἀγα-
,, θῶν , καὶ ἀτεκνίαν τῇ ψυχῇ μου .

Ἀντὶ , λέγει , τῶν εὐεργεσιῶν , ὅπου ἐγὼ
ἔκαμν εἰς τὸν Σαούλ , αὐτὸς μοι ἀνταπέδωκε πο-
νηρὰ · διὰ τὴν ἐγὼ ὅπου ἐθανάτωσα τὸν κοινὸν ἐχ-
θρὸν καὶ ἀλλόφυλον Γολιάθ , καὶ ἐγὼ ὅπου ἐδίω-
ξα τὸ πονηρὸν πνεῦμα ἀπὸ τὸν Σαούλ , ἐγὼ τώ-
ρα ἀπὸ τὸν ἴδιον εὐεργετηθέντα παρ' ἐμοῦ διώκο-
μαι · ἀνταπεδίδουσιν δὲ καὶ ἀτεκνίαν τῇ ψυχῇ μου
ὁ Σαούλ καὶ οἱ σὺν αὐτῷ · ἦτοι ἀκαρτίαν πρὸς
τὴν ἀρετὴν · διότι αὐτοὶ ἀποφασίσαντες νὰ μὴ
θανατώσουν , ἐμελέτησαν νὰ μὴ ἐμποδίσουν
ἀπὸ τὴν καρποφορίαν τῶν ἀρετῶν · ἡ ἀνταπεδίδο-
σαν ἀτεκνίαν τῇ ψυχῇ μου , ἀντὶ τοῦ ἐμοῦ ,
κατὰ περιφρασιν · ἤθουν ἵνα μὴ ζήσω καὶ τε-
κνογονήσω . (2)

13: Ἐγὼ δὲ ἐν τῷ αὐτοῦ παρενοχλεῖν
,, μοι ἐνεδυόμην σάκκον , καὶ ἐταπει-
,, νουν ἐν νηστείᾳ τὴν ψυχὴν μου .

Μὲ τὰ λόγια ταῦτα διδάσκει ἡμᾶς ὁ Ψαλ-
μωδὸς , μὲ ποῖον τρόπον πρέπει νὰ δικλῶμεν τὰς
συμφορὰς , ὅπου μᾶς ἀκολουθοῦν · λέγει γάρ , ὅ-
τι ἐγὼ εἰς καιρὸν ὅπου ἐσυκοφαντοῦμην , κατε-
ξήρανα καὶ ἐσκληραγώγουν τὴν ψυχὴν μου : ἦτοι
τὸν ἑαυτοῦ μου , μὲ τρίχιον σάκκον , καὶ μὲ νη-
στείαν , καὶ προσνυχόμην εἰς τὸν Θεόν , διὰ τὰ μὲ
ἐ-

- (1) Ὁ δὲ Βασιλεὺς λέγει ἡ Τάχα δ' ἂν ἔν ἡ ἐκκλησία τοῦτο λέγοι κατὰ τὸ τῆς Ἀναστάσεως Μυστήριον ἡ Τάδε
γάρ φησι λέγει Κύριος τοῖς ὁσίοις τούτοις · Ἰδοὺ ἐγὼ φέρω εἰς ὑμᾶς Πνεῦμα ζωῆς · ἔδωκα ἐφ' ὑμᾶς νεῦρα - ἔδω-
κά ἐφ' ὑμᾶς σάρκα καὶ ζήσεσθε · καὶ γνώσεσθε , ὅτι ἐγὼ εἰμὶ Κύριος · ταῦτα οὖν τὰ ὅσα ἀπολαμβάνετε τὴν ζωὴν ,
εὐχαριστοῦντα τῷ ἀναστήσαντι ἐροῦσι Κύριε Κύριε τίς ὁμοίός σοι ; ὁ δὲ Κύριλλος δεῖ τοὺς Ἀποστόλους ἐνέκησεν · εἰ πε-
νες σκορπισθέντες εἰς τὸν καιρὸν τοῦ πάθους , μετὰ τὴν ἀνάστασιν πάλιν ἐσυναχθήσαν .
- (2) Ὁ δὲ Θεὸς Κύριλλος λέγει , ὅτι καὶ τοῦτο τὸ ρητὸν λέγεται ἐκ προσώπου τοῦ Χριστοῦ διὰ τοὺς Ἰουδαίους , οἱ
τινὲς ἀντὶ τῶν εὐεργεσιῶν , ὧν ἔλαβον παρὰ τοῦ Κυρίου , ὕβριζον καὶ ἐλοιδοροῦν καὶ σαυρὶ παρὲδωκαν · αὐτοὶ δὲ καὶ ἀ-
τεκνίαν ἐπροξένυσαν εἰς τὸν Κύριον , μὲ τὸ νὰ ἐμποδίζον τοὺς ἄλλους νὰ μὴ γίνονται μαθηταὶ εἰς αὐτὸν , οἱ τινὲς
τέκνα πνευματικὰ ὀνομάζονται · ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει ἡ Αὐτὸς μοι πολεμῶν οὐ παύεται , θανάτῳ παραδόναι καὶ
λήθῃ βουλόμεις · ἀτεκνίαν γὰρ τὴν λήθην ὀνόμασεν , ὡς διὰ τῶν παίδων φυλαττομένης τῆς μνήμης · διὰ δὲ καὶ
ὁ τῶν ὅλων Θεὸς ἡ Ὡς οὐ διὰ τῶν παίδων μόνον φυλαττομένης τῆς μνήμης , ἀλλὰ μᾶλλον διὰ τῶν ἀγαθῶν περὶ-
ξων , διὰ Ἡσαίου τοῦ Προφήτου φησι ἡ Μὴ λεγέτω ὁ εὐνεύχος , ὅτι ζύλον ἐγὼ εἰμὶ ζῆρόν · τὰ δὲ λέγει Κύριος
τοῖς εὐνοῦχοις , ὅσοι ἂν ἐκλέχωνται , ἃ ἐγὼ θέλω , καὶ ἀντέχωνται τῆς διαθήκης μου , δώσω αὐτοῖς ἐν τῷ οἴκῳ μου
τόπον ὀνομασθὲν κρείττω ἢ ὧν καὶ θυγατέρων · ὀνομα αἰώνιον δώσω αὐτοῖς (Ἡσ. νς' . 3 .)

ἐλευθερώσῃ ἀπὸ τὴν ἐπιβουλὴν τῶν ἐχθρῶν ἡγάπων αὐτὸν ὡς ἀδελφόν μου.
μου.

„Καὶ ἡ προσευχή μου εἰς κόλπον μου ἀ-
ποστραφίσεται.

Ἡ μὲ τοιοῦτον τρόπον, λέγει, γνωμέ-
νη προσευχή μου, θέλει εἰσακουσθῇ· τὸ γὰρ σχή-
μα τοῦτο· ἡγουν ἢ εἰς τὸν κόλπον ἀποστροφή
τῆς προσευχῆς, ποτὲ μὲν λαμβάνεται διὰ τὴν εἰ-
σακουσθεῖσαν προσευχὴν, καθὼς τῶρα ἐδῶ· ἐ-
παίδῃ ἡ εἰσακουσθεῖσα ὑπὸ Θεοῦ προσευχή, σρέ-
φει ἔμπρακτος καὶ ἐνεργητικὴ εἰς τὸν κόλπον τοῦ
προσευχομένου, ὡσάν· ἕνα δῶρον πολύτιμον· ἢ διὰ
να ἐμπλήσῃ τὸν κόλπον αὐτοῦ ἀπὸ τὰ αἰτήματα,
ὅπου παρὰ τοῦ Κυρίου ἐζήτησε· ποτὲ δὲ λαμβά-
νεται ἡ εἰς τὸν κόλπον ἀποστροφή τῆς προσευχῆς,
διὰ τὴν μὴ εἰσακουσθεῖσαν· διὰ τὴν μὴ εἰσακου-
σθεῖσα ὑπὸ Θεοῦ προσευχή, σρέφει ἄπρακτος καὶ
ἀνενέργητος εἰς τὸν κόλπον τοῦ προσευξαμένου. ()

14. „Ὡς πλησίον, ὡς ἀδελφῇ ἡμετέρῃ(2)
οὕτως εὐηρέστοιν.

Θέλοντας ὁ Δαβὶδ νὰ δείξῃ τὴν διάπειρον
ἀγάπην, ὅπου εἶχε πρὸς τὸν Σαοὺλ, ὠνόμασεν
αὐτὸν πλησίον καὶ ἀδελφόν· διὰ τὴν τοὺς μὲν γο-
νεῖς καὶ αὐθέντας μας συνειθίζομεν νὰ λέγωμεν,
ὅτι τοὺς τιμῶμεν· τοὺς δὲ ἀδελφούς μας, συ-
νειθίζομεν νὰ λέγωμεν ὅτι τοὺς ἀγαποῦμεν, ὅταν
τέλεια ἐδικά μας δὲν ἔχωμεν· εὐηρέσουν λοιπὸν ἐγὼ,
λέγει, εἰς τὸν Σαοὺλ, ὡς ὄντα πλησίον μου, καὶ

„Ὡς πενθῶν καὶ σκυθρωπαζόν ου-
τως εταπεινούμην.

Εἰγὼ, λέγει, μὲ τὸ νὰ ἤξευρα τὸν Σα-
οὺλ, ὅτι με φθονεῖ διὰ τὴν ἐπαινούμην ἀπὸ τὸ πλῆ-
θος· διὰ τοῦτο ἐταπεινούμην ἐμπροσθεν αὐτοῦ,
καὶ θλιπματικῶς ἐσχηματίζομην πῶς πενθῶ καὶ
λυπούμαι καὶ σκυθρωπαζω· διὰ τὴν ἡ ταπεινώσις τοῦ
φθονομένου, ὀλιγωρεῖ τοῦ φθονοῦντος τὸν φθό-
νον· καθὼς καὶ ἐκ τοῦ ἐναντίου ἡ ὑπερηφάνεια
τοῦ φθονομένου, αὐξάνει τοῦ φθονοῦντος τὸν
φθόνον.

15. „Καὶ κατ' ἐμοῦ εὐφράνθησαν καὶ συ-
νήχθησαν.

Καὶ ἀγκαλὰ, λέγει, ἐγὼ τοιοῦτοτρόπως
ἐταπεινούμην καὶ ἐσκυθρωπαζόν, ὁ Σαοὺλ ὁμῶς
καὶ οἱ σὺν αὐτῷ, ἔχαιρον, νομίζοντες ὅτι ἀπὸ
ἀδυναμίας μου ταῦτα ποίῳ· καὶ διὰ τοῦτο ἐσυνά-
χθησαν, διὰ νὰ συμβουλευθῶν πῶς νὰ μὲ κατατρέ-
ξουν.

„Συνήχθησαν ἐπ' ἐμέ μαστίγες, καὶ
οὐκ ἔγγων.

Ἀντὶ τοῦ μαστίγες, ὁ Σύμμαχος εἶπε,
πλήττοντες· λέγει λοιπὸν ὁ Δαβὶδ, ὅτι ἐσυνά-
χθησαν φονεῖς κατ' ἐμοῦ, χωρὶς ἐγὼ νὰ ἤξεύρω,
καὶ

(1) Ὁ δὲ μέγας Ἀθανάσιος λέγει, ὅτι ὁ λόγος οὗτος λέγεται ἐκ προσώπου τοῦ Κυρίου, τοῦ ὁποίου τὴν προσευ-
χὴν, ἦν πῦξτο ὑπὲρ τῶν σωτηριῶν, δὲν ἀφῆκεν ἡ κακία ἐκείνων νὰ ἀνέλθῃ πρὸς τὸν Πατέρα καὶ νὰ εἰσακουσθῇ·
ἀλλὰ ἐτράβηξεν αὐτήν καὶ ἐγύρισεν ἄπρακτος εἰς τὸν κόλπον τοῦ Κυρίου· „Εἰ γὰρ σώζεσθαι ἔμελλον καὶ μεταβαλεῖν
τῶν ἀσεβημάτων, εὐθυδραμόσσα ἡ προσευχή τοῦ Σωτῆρος, ἀκωλύτως αὖ καὶ ἀπαρμποδίσως ἐπὶ τὰ ὅσα τὰ Πατρι-
κά παρῇ.

(2) Ἐν ἄλλοις, ὡς ἀδελφὸν ἡμέτερον· δηλοῖ δὲ ἐδῶ καὶ τὸν προδότην Ἰούδαν, τὸν ὁποῖον ὡς ἀδελφὸν καὶ φίλον ἡγά-
πα ὁ Κύριος, καὶ δι' αὐτὸν ἐπένθει καὶ ἐλυπεῖτο, κατὰ τὸν Ἠσυχίον· „Αὐτῷ γὰρ τὸ γλωσσόκομον βασάζειν, καὶ μό-
νον συμβάπτειν εἰς τὸ τρυβλίον ἐπέτρεψεν ὡς ἀδελφὸν καὶ πλησίον (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ) εἶπε δὲ καὶ ὁ Ἀπολλινάρι-
ος ἡρώϊκῶς ταῦτα μεταφράζων· „Ὡς φίλος ὡς τε κασιγνήτῳ, τὸσον ἡδαιον αἰεὶ.

καὶ μὲ ἐπεβουλεύοντο· περὶ τούτου δὲ σαφῶς ἡ
πρώτη των βουλειῶν διδάσκει (ἐν κεφαλαίῳ 10')
ὅτι ἡ ΝΙΣΑΧ, ἡ γυνὴ τοῦ Δαβὶδ, ἐφανερώσεν εἰς
αὐτὸν τὴν τοιαύτην των ἐχθρῶν του ἐπιβουλὴν· καὶ
ἐτίει φυγῶν ὁ Δαβὶδ, ἐγλυτώσα τὴν ζωὴν
του· (1)

„ Διεσχίσθησαν καὶ οὐ κατενύγησαν·

Ἐσχορπίσθησαν, λέγει, ἐδῶ καὶ ἐκεῖ οἱ ἐ-
χθροί μου, ἀφ' οὗ μὲ ἐζήτησαν εἰς τὸν οἶκόν μου καὶ
δέν με εὗρον καθὼς ἠλπίζον· ὅμως δὲν ἐκατανύγη-
σαν, οὐδὲ ἐμετανόησαν ἀπὸ τῆν κακίαν τους· (2)

16:., Ἐπείρασάν με, ἐξεμυκτίρησάν με μι-
„ κτηρισμῷ, ἔβρυζαν ἐπ' ἐμὲ τοὺς
„ ὀδόντας αὐτῶν.

Οἱ φίλοι, λέγει, τοῦ Σαούλ, ἄλλοτε μὲν,
μὲ ἐδοκίμασαν πῶς διέκειμαι· ἄλλοτε δὲ, μὲ
ἐπεριέλασαν καταρροῦντες ὡς ἀσθενῆ· τῶρα δὲ,
φανερὰ ἐθρηνώθησαν κατ' ἐπ' αὐτῶν μου· γίνεται δὲ ὁ
βρυγμὸς τῶν ὀδόντων, ὅταν, ἢ ἀπὸ φόβου πολὺν,
ἢ ἀπὸ θυμὸν, συγκρουόμενα τὰ ὀδόντια ἓνα μὲ τὸ
ἄλλο, κτυπῶσι· τῶρα, λέγει, αὐτοὶ ἀνάψαντες
ἀπὸ τὸν θυμὸν, σχεδὸν κτυποῦσι κατ' ἐπ' αὐτῶν μου
τὰ ὀδόντια των, ἐπιθυμοῦντες νὰ μασσήσουν μὲ αὐ-
τὰ καὶ αὐτὰς τὰς σάρκας μου· (3)

17:., Κίριε πότε ἐπόψει;

Κύριε, λέγει, σὺ μακροθυμῶν εἰς αὐτὰ, φαί-
νεσαι πῶς δὲν τὰ βλέπεις· καὶ λοιπὸν πότε θέλεις
τὰ ἰδεῖς καὶ νὰ τὰ ἐκδικήσῃς;

„ Ἀποκατάστησον τὴν ψυχὴν μου ἀ-
„ πό τῆς κακουργίας αὐτῶν.

Ἀφ' οὗ, λέγει, ἐπὺ μὲ ἐλευθερώσῃς ἀπὸ
τὴν κακουργίαν τῶν ἐχθρῶν μου, ἀποκατάστησόν με
εἰς τὴν ἀρεβίαν, ὅπου εἶχον πρότερον· (4)

„ Ἀπὸ λεόντων τὴν μονογενῆ μου,

Τὸ βρύχειν λέγεται κυρίως ἐπὶ τῶν λεόντων·
ἐπειδὴ δὲ ἀνωτέρω εἶπεν ὁ Δαβὶδ, ὅτι ἔβρυξαν οἱ
ἐχθροὶ κατ' ἐπ' αὐτῶν μου, διὰ τοῦτο τῶρα ἐδῶ ἐνομά-
ζει αὐτοὺς λέοντας, ὡς βρύξαντας διὰ τὴν ὀμότητά
αὐτῶν καὶ ἐπιβουλὴν· μονογενῆ δὲ λέγει τὴν ψυ-
χὴν του· ἦται τὸν ἑαυτόν του, ἀντὶ τοῦ ἡγαπημέ-
νην, ἢ καὶ μεμονωμένην, ὡς ὁ Σύμμαχος ἡρμηνεύ-
σεν, ὡς εἴπομεν εἰς τὴν ἐρμηνείαν τοῦ εἰκοστοῦ πρώ-
του Ψαλμοῦ· σίχῃ 20. ἀπὸ κοινοῦ δὲ ἐννοεῖται
ἐδῶ τὰ, ἀποκατάστησον.

18:., Ἐξομολογήσομαί σοι ἐν ἐκκλησίᾳ
„ πολλῇ.

Καὶ ἐν τῷ εἰκοστῷ πρώτῳ Ψαλμῷ σίχ. 25.
εἶπεν ὁ ἴδιος Δαβὶδ „ Παρὰ σοῦ ὁ ἐπαινός μου ἐν

ἐκ-

(1) Ἄλλος δὲ λέγει, ὅτι μασιζόντες οἱ Ἰουδαῖοι τὸν Κύριον, οὐκ ἐγίνωσκον οὐδεμίαν αἰτίαν κατ' αὐτοῦ· ἢ ἔ-
γὼ δὲν ἐγνώριζα εἰς τὸν ἑαυτόν μου καμμίαν ἁμαρτίαν, διὰ τὴν ὁποίαν αἱ μάστιγες ἤρχοντο κατ' ἐμοῦ.

(2) Καὶ οὗτος ὁ λόγος ἐκ προσώπου λέγεται τοῦ Κυρίου, διὰ τοὺς Ἰουδαίους· περὶ τῶν ὁποίων γράφει ὁ Εὐαγγε-
λιστὴς Ἰωάννης, ὅτι ἦτον σχίσμα ἐν αὐτοῖς, ἄλλων μὲν ἀγαθὸν λεγόντων, ἄλλων δὲ, πονηρὸν· ἢ τούτων γινο-
μένων, οὐ κατενύγησαν, οὐδὲ συνῆκαν κατὰ τίος ταῦτα ἔλεγον ἢ ἐπραττον.

(3) Ἀλλὰ ἢ οἱ Ἰουδαῖοι ἐπείραζον πολλὰκις τὸν Χριστὸν, ὅταν ἐσεῖλαν πρὸς αὐτὸν τοὺς Ἡρωδιανοὺς ἢ ἐξεμυκτί-
ριζαν περιελαύντες αὐτὸν ἐπὶ τοῦ Σταυροῦ, κατὰ τὸν θεῖον Κύριλλον· εἶπε δὲ ἢ ὁ Ἠσυχίος „ Ἰσως μὲν ἢ τοὺς
ἐδόντας ἐξ ὀμότητος ἔβρυχον, μονοουχὶ μασσήσασθαι τὸν Ἰησοῦν βουλόμενοι· πλὴν βρυγμὸς ὀδόντων ἢ ἢ ἐν λο-
γοῖς κακία λέγεται (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρῇ.)

(4) Τοῦτο τὸ ῥητὸν λέγεται ἢ ἐκ προσώπου τοῦ Κυρίου πρὸς τὸν Πατέρα, τὸν ὁποῖον παρακαλεῖ νὰ ἀποκαταστήσῃ
τὴν ψυχὴν του εἰς τὸ σῶμα· ἦτοι νὰ τὸν ἀναστήσῃ.

ἐκκλησίᾳ μεγάλῃ· ὅθεν καὶ τὴν τούτου ἐρμηνείαν
ζητεῖ ἐκεῖ· (1)

ζουτο δολίους λογισμοὺς, πῶς νὰ μὲ κρημνίσουν
κρυφίως εἰς κἀνένα κίνδυνον.

„Ἐν λαῷ βαρεῖ αἰνέσω σε.

21: „Ἐπλάτυναν ἐπ' ἐμέ τὸ στόμα αὐτῶν.

Ἀντὶ τοῦ βαρεῖ, ὁ Σύμμαχος εἶπε παμπλη-
θεῖ· ἐξηγήσεις δὲ εἶναι τὸ παρὸν ῥητὸν τοῦ ἀνωτέρω·
τοῦ ἐν ἐκκλησίᾳ μεγάλῃ.

„Οχι μόνον, λέγει, κρυφίως μὲ ἐπιβουλεύον-
το οἱ κόλακες τοῦ Σαοὺλ, ἀλλὰ καὶ παρῶντες ὁ-
ξερὸν μὲ ἐκατηγόρουν μὲ πλατὺ στόμα, χωρὶς κἀμ-
μίαν συστολήν· διὰ τὴν ἐκείνος, ὅπου θέλει νὰ μὴ
τὸν καταλάβῃ τις, αὐτὸς κρυπομυρμουρίζει μὲ
χαίλη συνεσταλμένα, καὶ μὲ συμμαζωμένον στόμα.

19: „Μὴ ἐπιχαρείσάν μοι οἱ ἐχθραίνον-
τες μοι ἀδίκως· οἱ μισοῦντές με θα-
ρεαν, καὶ διανεύοντες ὀφθαλμοῖς.

„Ἐἶπον, εὖγε εὖγε! εἶδον οἱ ὀφθαλ-
μοί ἡμῶν.

Τὸ δωρεάν νοεῖται, ἀντὶ τοῦ ματαίως· αὐ-
τοῖς ἐγὼ, λέγει, παντελῶς δὲν ἀδίκησα· οὔτε
ἔδειξα κἀνένα κίνημα μίσους ἄξιον εἰς τοὺς ἐχθρούς
μου· ὀφθαλμοὺς δὲ λέγει ὁ Δαβὶδ, τοὺς κόλακας·
οἱ ὅποιοι ἔνευσον μὲ τὰ ὀφθαλμὰ εἰς τὸν Σαοὺλ, καὶ
ἐκατηγόρουν μὲ τὸ τοιοῦτον σχῆμα ἐκεῖνα, ὅπου
ἐλάλει, ἢ ἐπραττεν, ὅταν ἦτον παρὼν ὁ Δα-
βίδ· (2)

Τὸ εὖγε, ἦτον πάλαιον ἐπιφώνημα, τὸ ὁ-
ποῖον περιγελαστικῶς ἔλεγον ἐκεῖνοι, ὅπου ἐπιτύχει-
νον τὸ πρᾶγμα ἐκεῖνο, ὅπου ἐπόθουν καὶ ἠύχοντο·
τοῦτο δὲ τὸ εὖγε ἐδῶ διπλασιάζεται, διὰ τὴν φανε-
ρῶσιν τῶν ὑπερβολικῶν ἡδονῶν καὶ χαρᾶν τοῦ πρᾶγ-
ματος, ὅπου ἐπόθουν οἱ τοῦ Σαοὺλ κόλακες· καί-
τοι, λέγει, ἐλέποντές με, πῶς ἐφευγον εἰς τὰ ὄρη
καὶ σπήλαια ταλαιπωρούμενοι, ἐπεφώνησαν τοῦτο
τὸ πρόσρημα τῆς εὐφροσύνης, τὸ εὖγε εὖγε· τὸ ὁ-
ποῖον δηλοῖ „Καλῶς ἔχει τὸ πρᾶγμα, καλῶς· τὸ
δὲ εἶδον οἱ ὀφθαλμοί ἡμῶν, μετὰ ταῦτα πρέπει νὰ
ἀναγινώσκειται χωριστά· ἡγοῦν ὅτι εἶδον οἱ ὀφθαλ-
μοί μὲς ἐκεῖνα, ὅπου ἠθέλωμεν· ἐλλείπουν γὰρ τὰ
λόγια ταῦτα· ἡγοῦν τὸ, ἐκεῖνα ὅπου ἠθέλωμεν·
καὶ πρέπει νὰ ὑπακούωνται ἐξωθεν· ἢ καὶ ἡνωμέ-
νως

20: „Ὅτι ἐμοὶ μὲν εἰρηνικὰ ἐλάλουν, καὶ
ἐπ' ὀργὴν δόλους διελογίζοντο.

Αὐτοῖς, λέγει, οἱ κόλακες τοῦ Σαοὺλ διαλε-
γόμενοι μὲ ἐμένα περὶ ἀγάπης, ὡμίλουν εἰρηνικὰ
λόγια· διὰ τὴν ὀργὴν δὲ καὶ μνησικακίαν, ὅπου
ἐκρυπτον εἰς τὴν καρδίαν τους κατ' ἐμοῦ, ἐσυλλογί-

(1) „Ἦτοι μεγάλην ἐκκλησίαν ὀνομάζει τὴν ἐξ Ἑβραίων, ἕνα μὲν, διὰ τὸ πλῆθος τοῦ λαοῦ, ὡς υπερκειμένην τῆς
Ἰουδαίας· ἢ ἄλλο, ὡς δικαιωθείσαν ἐν Χριστῷ, ἢ διὰ τὴν ἀρετὴν αὐτῆς· λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος, πρόφητις
δὲ ἦν αὕτη, ἢ πρόφητις δεξαμένη τέλος· ἐν πόσῃ γὰρ γῇ ἢ θαλάσσῃ ὑμνεῖ τὸν Θεὸν διὰ τῶν πεπιστευκότων ὁ
Θεὸς Δαβίδ· ἐκκλησίαν γὰρ πολλὴν ἢ παμπληθεῖα λαὸν τὰς κατὰ τὴν οἰκουμένην ἐκκλησίας καλεῖ.

(2) „Ὁ δὲ μέγας Βασιλεὺς λέγει „Ἐῖρηται γοῦν τὸ διανεύοντες, ἀντὶ τοῦ συντιθέμενος δόλους· πανταχοῦ δὲ τὰ
ἐννεύματα τῶν ὀφθαλμῶν διαβέβηται, ὡς ἐν παροιμίᾳ ἐπὶ τοῦ κακοῦ παρατετήρηται, ὅτι αὐτὸς (ὁ ἄφρων ἢ
παράνομος) ἐννεύει μὲν ὀφθαλμῷ, σημαίνει δὲ ποδὶ, διδάσκει δὲ νεύμασι δακτύλων (Παρ. ε'. 13.) ἢ πάλιν
„Ὁ ἐννεύων ὀφθαλμοῖς μετὰ δόλου, συνάγει ἀνδράσι λύπας (Παρ. ι'. 10.) φθάνει δὲ τὰ τοιαῦτα ἐγκλημά-
τα ἐπὶ τοῦ φρονηματι μὲν ἀλαζονικῶς ὑπερφρονούντας τῶν ὑποδεεσέων, ὑποπιάζοντας δὲ, τῷ σχήματι ἢ τῷ
νεύματι τῶν ὀφθαλμῶν τὴν ἀλαζονείαν ἐνδεικνυμένους. Σημειῶσαι ὅτι τὸ ῥητὸν τοῦτο ἀναφέρει ὁ Κύριος ἐν τῷ κατὰ
Ἰωάννην Εὐαγγελίῳ λέγων „Ἀλλ' ἵνα πληρωθῇ ὁ λόγος ὁ γεγραμμένος ἐν τῷ νόμῳ αὐτῶν, ὅτι ἐμίσησάν με διω-
ρεάν (Ἰω. ιε'. 25.) τοῦ ὀνόματος τοῦ Νομοῦ πλατυτέρως λαμβανομένου, ἢ ἐπὶ τῶν Ψαλμῶν λεγομένου.

ως ἀναγινώσκεται μὴ τὸ, εὖγε· ἤγουν καλῶς εἶδον εἰς τὴν ψυχὴν· „Ἐμνήσθην γὰρ φησὶ τοῦ Θεοῦ οἱ ὀφθαλμοί μας· ἦτοι εὐκτῶς καὶ καθῶς ἐποθοῦ· καὶ εὐφράνθην (Ψαλ. σς΄. 3.)

σαμέν·

22: „Εἶδες Κύριε, μὴ παρασιωπήσης· Κύριε, μὴ ἀποστής ἀπ' ἐμοῦ.

Βλέπεις, λέγει, ὦ Κύριε, ἐκεῖνα, ὅπου πάσχω· καὶ λοιπὸν μὴ παρασιωπήσης· ἤγουν μὴ ὑπομείνης ταῦτα· ἐπειδὴ ἐκεῖνοι ὅπου ὑπομένουν, συνειθίζουν νὰ σιωποῦν· καὶ μὴ χωρισθῇς ἀπὸ λόγου μου· διὰ τὴν καὶ νῦν ἄλλος δὲν εἶναι βοηθός μου. (1)

23: „Ἐξεγέρθητι Κύριε, καὶ πρόσχες τῇ κρίσει μου.

Ταῦτα τὰ λόγια λέγονται πρὸς τὸν Θεὸν ἀνθρωποπρεπῶς, καθὼς πολλὰ φορὰς εἶπομεν ἀνάστα, λέγει, καὶ ἐξύπνησε Κύριε, καὶ καμὲ ἐκδίκησιν· διὰ τὴν μακροθυμῶντας καὶ μὴ βοηθῶν, φαίνεσαι ὅτι κοιμάσαι· τὸ δὲ πρόσχες, ἐρμηνεύσαμεν εἰς τὸν πέμπτον Ψαλμὸν εἰς τὴν δευτέραν· ἤγουν μὴ παραδράμης ὡς πάρεργον τῇ κρίσει μου Κύριε.

„Ὁ Θεός μου καὶ ὁ Κύριός μου εἰς τὴν δίκην μου.

Ἀπὸ καινοῦ πρέπει νὰ νοσηθῇ καὶ ἐδῶ τὸ πρόσχες· δίκην δὲ τὴν κρίσιν ἀνόμασε· τὸ δὲ ὁ Θεός μου καὶ ὁ Κύριός μου, καὶ ὅσα ἄλλα εἶναι τοιαῦτα λόγια ἀλλεπαλλήλα, συνώνυμα, καὶ ἕνα ἐπάνω εἰς τὸ ἄλλο, αὐτὰ, λέγω, εἶναι ἴδια μὴ ἐπιτεταμένης καὶ ὀλοφύχου δεήσεως, καὶ τοῦ πρὸς τὸν Θεὸν διαπύρου πόθου· φαίρουσι δὲ πρὸς τοῦτοις τὰ τοιαῦτα καὶ κάποιαν παρηγορίαν

24: „Κοιτῶν με Κύριε κατὰ τὴν δικαιοσύνην μου. (2)

Κάμε, λέγει, τὴν κατὰ τῶν ἐχθρῶν μου κρίσιν Κύριε· διὰ τὴν ἐγὼ δίκαιος ὢντας εἰς αὐτοὺς, ἀδικήθηκα παρ' αὐτῶν.

„Κύριε ὁ Θεός μου καὶ μὴ ἐπιχαρεῖται, σάν μοι.

Περὶ τοῦ ἐδῶ εἶναι ὁ καὶ σύνδεσμος· ἢ λείπει τὸ ναι· διὰ νὰ ᾔῃαι τὸ νόημα τοιοῦτον· καὶ Κύριε ὁ Θεός μου, ὅς μὴ χαροῦν οἱ ἐχθροί μου κατ' ἐπάνω μου.

25: Μὴ εἴποισαν ἐν καρδίαις αὐτῶν· εὖγε, εὖγε τῇ ψυχῇ ἡμῶν!

Καὶ ἐδῶ λείπει τὸ ἐγένετο· καὶ πρέπει νὰ συνεξακούεται ἔξωθεν, διὰ νὰ ᾔῃαι τοιοῦτον τὸ νόημα· καλῶς καλῶς ἐγένετο εἰς τὴν ψυχὴν μας καὶ τὸ πρᾶγμα ἀπέβη κατὰ τὸν πόθον μας!

„Μηδὲ εἴποιεν· κατεπίομεν αὐτόν.

Ἄμποτε, λέγει, νὰ μὴν εἰποῦν οἱ ἐχθροί μου, ὅτι κατεπίομεν αὐτόν· δηλαδὴ μὴ τὸ σῶμα τῆς μαχαίρας· διὰ τὴν ἐάν μὲ θανατώσωσι, τοῦτο ἡμποροῦν νὰ εἰποῦν·

26: „Αἰσχυνθεῖσιν καὶ ἐντραπίσιν οἱ ἐπιχαιρόντες τοῖς κακοῖς μου.

Τὸ

(1) Πάντα τὰ ἀνω εἰρημένα λέγονται ἔως ἐκ προσώπου τοῦ Κυρίου περὶ τῶν Ἰουδαίων κατὰ τὸν ἅγιον Κύριλλον.
(2) Ἐν ἄλλοις, κατὰ τὴν δικαιοσύνην σου· ἔν ἄλλοις, κοιτῶν με Κύριε· ἄλλος δὲ λέγει „Καταπίνεται δὲ ὁ ἀπὸ εἰς βυθὸν χωρήσας ἢ μηδ' αὐτὸς ἀναβὰς, προφητικὰ δὲ ταῦτα περὶ τοῦ θανάτου ἢ τῆς ἀναστάσεως τοῦ Χριστοῦ (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρῇ)

Τὸ αἰσχυνθήσαν καὶ ἐντραπήσαν δηλοῦσιν ἐκ παραλλήλου, ἓνα καὶ τὸ αὐτὸ πρᾶγμα· ὁρῶν δὲ αἰσχυθῶν οἱ ἐχθροὶ μου, εἰς ἀποτραπὴν ἁδῶσι καὶ ἀπρακτοὶ χωρὶς νὰ ἀπολαύσουν τὸν καὶ ἐμοῦ πόθον τους· τὸ δὲ ἄρα, εἶναι ἀντὶ τοῦ ὅλοι ὁμοῦ, οἱ χαίροντες διὰ τὰ κακά μου· ἦγουν διὰ τὰς δυστυχίας μου.

„Ἐνδυσάσθωσαν οἰσχύνην καὶ ἐντραπήν οἱ μεγαλορρημονοῦντες ἐπ' ἐμέ·

“Ὡς φορέσουν, λέγει, Κύριε, ὡς ἀνὴρ φορέμα τὴν ἐντροπὴν ἐκεῖνοι, ὅπου καυχῶνται ἐναντίον μου, καὶ με ὑπερηφανεύων λέγουσιν, ὅτι ἔχουν νὰ με κακοποιήσουν. (1)

27: „Ἀγαλλιάσθωσαν καὶ εὐφρανθῶσιν οἱ θέλοντες τὴν δικαιοσύνην μου.

Καὶ ἐδῶ τὸ ἀγαλλιάσθωσαν καὶ εὐφρανθῶσιν, δηλοῦσιν ἓνα καὶ τὸ αὐτὸ πρᾶγμα ἐκ παραλλήλου· ὡς εὐφρανθῶν, λέγει, ἐκεῖνοι ὅπου θέλουν καὶ ἀγαποῦν τὸ δίκαιόν μου· δίκαιόν μου δὲ εἶναι, τὸ νὰ μὴ πολεμοῦμαι ματαίως, ἀλλὰ μᾶλλον νὰ σιζῶμαι καὶ νὰ ἀγαπῶμαι παρὰ τῶν νῦν πολεμούντων με· διὰ τὴν μυριάκις τοὺς εὐεργέτησα. (2)

„Καὶ εἰπάτωσαν διὰ παντός· μεγαλυνθῆτω ὁ Κύριος οἱ θέλοντες τὴν

εἰρήνην τοῦ δούλου αὐτοῦ.

“Ὡς λέγουν πάντοτε, λέγει, τοῦτον τὸν λόγον οἱ καλοθεληταὶ μου, ὅτι οἱ ἰδοῦν, πῶς ἐγὼ ἐγίνα ἀνώτερος τῶν ἐμὲ πολεμούντων καὶ εἰρήνευσα· τί δὲ νὰ λέγουν; ὡς μεγαλυθῇ ὁ Κύριος· ἦτοι ὡς πιστευθῇ, κοινὰ εἰς ὅλους τοὺς ἀνθρώπους ὁ Κύριος, ὅτι εἶναι μέγας καὶ θαυμαστός. (3)

28: „Καὶ ἡ γλῶσσά μου μελετήσῃ τὴν δικαιοσύνην σου.

Ἀνίσως, λέγει, καὶ γένουν εἰς ἐμέ ὅσα θῆλω, ἔχω νὰ μελετῶ πάντοτε τὴν δικαιοσύνην σου Κύριε· δικαιοσύνη δὲ τοῦ Κυρίου, εἶναι ἡ δικαία κρίσις.

„Ὅλην τὴν ἡμέραν τὸν ἐπαινόν σου.

Ἀπὸ κοινοῦ καὶ ἐδῶ νοεῖται τὸ μελετήσῃ· ἦτοι ἡ γλῶσσά μου θέλει μελετᾷ, ἢ θέλει ἔχει ἔργον παντοτινὸν τὸ νὰ διηγῆται τοὺς ἐπαινοὺς καὶ ὕμνους σου Κύριε· ὅλην τὴν ἡμέραν δὲ· ἦγουν εἰς ὅλην μου τὴν ζωὴν· ἐπειδὴ τὴν νύκτα κοιμώμενοι, δὲν φαινόμεθα ὅτι ζῶμεν· ὁ γὰρ ὕπνος, προσωρινὸς ἐστὶ θάνατος· ταῦτα εἶναι νὰ λόγια τοῦ παρόντος Ψαλμοῦ, καὶ τοιαύτην ἐρμηνείαν ἔχουσιν.

Πρέπει δὲ ἐκεῖνοι οἱ Χριστιανοὶ, ὅπου ἀναγινώσκουσιν τὸν Ψαλμὸν τοῦτον (εἶναι λόγια τοῦ Θεοδώρου,) νὰ μὴ λαμβάνουν ἀπὸ ἐδῶ ἀφορμὴν εἰς

(1) Ὁ δὲ Θεὸς Κύριος, λέγει, „Μεγαλορρημονοῦσι κατὰ τοῦ Χριστοῦ λαλοῦντες ὑπέρογκα καὶ διεσπασμένα οἱ αἰρετικοὶ, κατασύροντες δὲ καὶ ἑτέρας εἰς τὸ τῆς ἡτοιμασμένης αὐτοῖς ἀπωλείας βάραθρον. Σημειῶσαι ὅτι καὶ τὰ ἀνωτέρω ῥητὰ λέγονται ἐκ προσώπου τοῦ Κυρίου περὶ τῶν Ἰουδαίων, κατὰ τὸν αὐτὸν Θεὸν Κύριον· λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος „Κατάλληλος ἡ αἰσχὺνὴ τοῖς ἐπικέρτομοις τοῖς πέλας· διὰ τοῖς ἀλαζόσι καὶ μεγαλορρημοῖσι ταύτην ὁ Προφήτης ἐπέμειλεν.

(2) Κατὰ δὲ τὸν ἁγίον Κύριλλον „Οἱ θέλοντες οὐ τὴν ἐν νόμῳ δικαιοσύνην· ἐκεῖν γὰρ οὐκ ἦν ἀμεμπτος· ἀλλὰ τὴν τελεωτάτην ἐν Χριστῷ, ἔχουσιν ἀγαλλιάσθαι χαρηνουμένην διὰ Χριστοῦ παρὰ Θεοῦ καὶ Πατρὸς.

(3) Κατὰ τὸν αὐτὸν Θεὸν Κύριλλον „Οἱ τιμῶντες τὴν πρὸς τὸν Χριστὸν εἰρήνην, τίνες ἕτεροι ἢ οἱ ἐξ Ἑβραίων; ὡς τὴν διῃσῶσαν ἀπὸ Χριστοῦ ἀπάτην διασκεδάσαντες, καὶ καταλύσαντες τὴν ἔχθραν, καὶ ἐκ μέσου ποιήσαντες τὸ μεσολαβοῦν.

εἰς τὸ νὰ καταρῶνται καὶ αὐτοὶ τοὺς ἐχθρούς των, καθὼς καὶ ὁ Δαβὶδ· διὰ τί πρέπει νὰ σοχασθῶν πῶς ὁ Δαβὶδ εἶχε τὴν πολιτείαν καὶ ζωὴν τοῦ παλαιοῦ νόμου, καὶ ὅχι τὴν τοῦ Εὐαγγελίου τῆς χάριτος, τὴν ὁποίαν ἔχουν αὐτοὶ· ὁ μὲν γὰρ παλαιὸς νόμος ἐσυγχῶρει νὰ μισοῦν οἱ ἄνθρωποι τοὺς ἐχθρούς των· ὁ δὲ νόμος τοῦ Εὐαγγελίου προσάξει τὸ ἐναντίον, νὰ ἀγαπῶμεν αὐτούς· οὕτω γὰρ ὁ Δεσπότης Χριστὸς εἶπεν· „Ἐρρέθη τοῖς ἀρχαίοις· ἀγαπήσεις τὸν πλησίον σου, καὶ μισήσεις τὸν ἐχθρόν σου (Λευ. 5. 27, .) ἐγὼ δὲ λέγω ὑμῖν· ἀγαπᾶτε τοὺς ἐχθρούς ὑμῶν· εὐλογεῖτε τοὺς καταρωμένους ὑμᾶς (Ματθ. 5. 44.) καὶ κατὰ ἄλλον δὲ τρόπον· ὁ Δαβὶδ δὲν καταρᾶται μὲ τὰ ἀνωτέρω λόγια· ἀλλὰ μᾶλλον μὲ σχῆμα ἀρᾶς προφητεύει τὰ κακὰ, ὅπου ἐμελλον νὰ ἀκολουθήσουν εἰς τοὺς ἐχθρούς του· εἶδὲ καὶ ὑπο-

θέσωμεν πῶς τοὺς καταρᾶται· ἀλλὰ τοῦτο εἶναι παράγγελμα νομικὸν καὶ ὅχι Εὐαγγελικόν, ὡς προείπομεν· καὶ ἄλλως δὲ, λέγει ὁ Σολομών· „Τύπτε ἀδόκιμον ἀργύριον, καὶ καθαρισθήσεται καθαρὸν ἅπαν· (Παρ· κε. 4.) ὅθεν καὶ ὁ Δαβὶδ ἐκαταρᾶτο καὶ τοὺς ἐχθρούς του, μὰ ὅχι ὡς πικρὸς καὶ μνησικακός, οὐδὲ ὡς μισῶν αὐτούς, ἀλλὰ ὡς καλοθελητὴς τῆς ψυχῆς των· ἵνα δηλαδὴ αὐτοὶ παιδευθέντες ἐδῶ, γλυτώσουν ἀπὸ τὴν μέλλουσαν καταδίκην· ἢ καὶ ἵνα ἄλλοι κακοὶ διορθωθῶν καὶ μετανοήσουν, βλέποντες αὐτοὺς παιδευομένους ὑπὸ Κυρίου· πρέπει δὲ καὶ τοῦτο νὰ ἡξεύρωμεν, ὅτι τὰ κυριώτερα λόγια τοῦ Ψαλμοῦ τουτου νοοῦνται εἰς τὸν Δεσπότην Χριστὸν, καὶ ὡς ἐκ προσώπου αὐτοῦ λέγονται πρὸς τὸν Πατέρα διὰ τοὺς Ἰουδαίους, ὅπου κατέτρεχον αὐτόν· (1).

ΨΑΛΜΟΣ ΔΕ΄.

„Εἰς τὸ τέλος τῷ παιδί Κυρίου τῷ Δαβίδ.

Ὅταν ὁ Δαβὶδ ἐδιώκετο ἀπὸ τὸν Σαοὺλ, κατέφυγε μέσα εἰς ἓνα σπήλαιον διὰ νὰ κοιμηθῇ· ἐπῆγε δὲ καὶ ὁ Σαοὺλ καὶ ἐμβῆκε μέσα εἰς τὸ αὐτὸ σπήλαιον, μὴ ἡξεύρωντας πῶς ὁ Δαβὶδ ἦτον κεκρυμμένος εἰς τὸ ἐσωτέρον μέρος τοῦ σπηλαίου, καὶ ἐκοιμήθη καὶ αὐτὸς ἐκεῖ κοντὰ εἰς τὸ σόμιον τοῦ σπηλαίου· ὁ δὲ Δαβὶδ σηκωθείς τὴν νύκτα καὶ εὗρων τὸν Σαοὺλ κοιμώμενον, δὲν τὸν ἐθνώατ'· ἀλλὰ μόνον ἔκοψε μὲ τὸ μαχαίρι τὸ πτερυγιὸν τῆς διπλοῖδος του· ἤγων τὴν ποδίαν τοῦ ρούχου του πρὸς ἀπόδειξιν· ὅταν δὲ ἐξημερωσεν, ὁ μὲν Σαοὺλ εὐγῆκεν ἀπὸ τοῦ σπηλαίου, ὁ δὲ Δαβὶδ σταθεὶς ἀπὸ μακρὰν ἐρώναξε, καὶ ὠνείδισε τὸν Σαοὺλ, διὰ τί ἀδίκως τὸν ἐπιβουλεύεται καὶ τὸν κατατρέχει· ἐφάνέρωσέ δὲ καὶ τὴν δικαιοσύνην καὶ ἀμνησικακίαν, ὅπου ἔχει πρὸς τὸν

Σα-

(1) Προσθέτει δὲ ὁ αὐτὸς Θεοδώριτος ἃ ταῦτα „Ὅτι δὲ ὁ Δαβὶδ κατὰ τὴν Εὐαγγελικὴν νομοθεσίαν οὐκ ἠμύνατο τοὺς ἀδικούντας, ἀκούσατε αὐτοῦ λόγοντος· εἰ ἀνταπέδωκα τοῖς ἀνταποδίδούσι μοι κακὰ, ἀποπέσοιμι ἅπα ἀπὸ τῶν ἐχθρῶν μου κενός, ἢ τὰ ἐξῆς· ἢ οὐκ εἶπε μὲν ταῦτα, οὐκ ἐπραξε δὲ, τοῖς γὰρ λόγοις τὸ πέρας ἐπέθηκε· δις μὲν γὰρ ὑποχείριον λαβὼν τὸν πολέμιον, οὐ μόνον αὐτὸς οὐκ ἀνείλεν, ἀλλὰ ἢ τοὺς ἀνελεῖν βουλαιθέοντας ἐκάλυσεν· ἐν πολέμῳ δὲ πεσόντα πικρῶς ὠλοφύρατο· ἢ τὸν μεμνημένο τὸν θάνατον ὡς ἐφειδόμενον ἢ ἀνηρπικέως νεανειευόμενον τῷ θανάτῳ παρέπεμψεν.

Σαούλ· και ὅτι λοβῶν αὐτόν εἰς τὰς χεῖράς του, δὲν τὸν θανάτωσεν· ἔδειξε δὲ καὶ εἰς πέρας τὴν ποδῖαν, ὅπου ἔκοψε τοῦ ρούχου του· ὁ δὲ Σαούλ ἐντραπὺς καὶ καταλυγὼς, ὡμολόγησεν, ὅτι κατατρέχει ἀδίκως τὸν Δαβὶδ· καὶ ἀπλῶς εἶπε μὲν λογικῶς εἰς αὐτὸν ᾠροματισμένα μὲ ἀγάπην, ἔμεινε δὲ πάλιν ὁ αὐτός, κατατρεχὼν δηλαδὴ τὸν Δαβὶδ· οὖν ὁ Δαβὶδ βαρυκαρδίας διὰ τὸ συμβεβηκὸς αὐτῷ, ἐσύνηθεσα τὸν παρὸντα Ψαλμὸν, προηγουμένως μὲν, διὰ νὰ κατηγορητῇ τὸν Σαούλ· ἀκολούθως δὲ, καὶ διὰ νὰ θεωρήσῃ τὴν κηκοτροπικὴν κάθε δολίου καὶ ἐπιδούλου ἀνθρώπου· (ὅρα καὶ τὴν ἐπιγραφὴν τοῦ νῆ· Ψαλμοῦ.) εἰς τὸ τέλος δὲ ἐπιγέγραπται ὁ Ψαλμός· διὰ τί προφητεύει τὴν ἀπώλειαν τῶν ἐχθρῶν του, ἥτις ἠκολούθησεν εἰς τὸ τέλος· παῖς δὲ ὀνομάζεται ὁ Δαβὶδ τοῦ Κυρίου, καὶ ὡς υἱὸς, καὶ ὡς δούλος αὐτοῦ, καθὼς ἐρμηνεύσαμεν εἰς τὴν ἐπιγραφὴν τοῦ δεκάτου ἐβδόμου Ψαλμοῦ. (1)

1: „**Φ**ησὶν ὁ παράνομος τοῦ ἁμαρτάνειν ἐν ἑαυτῷ.

Τὸ φησὶ νοεῖται ἐδῶ, ἀντὶ τοῦ νομίζει, κατὰ τὸν ἄγιον Κυρίλλον καὶ Θεοδώριτον· τὸ δὲ τοῦ εἶναι περιττόν· διὰ νὰ ᾔναι τοιοῦτον τὸ νόημα· νομίζει ὁ παράνομος, πῶς ἁμαρτάνει εἰς τὸν ἑαυτόν του· ἤγουν εἰς μόνην τὴν συναίδησίν του κρυφίως· καὶ πῶς ὁ Θεὸς δὲν βλέπει τὴν αὐτοῦ κακίαν, οὐ· δὲ τὴν πονηρὰν διάθεσιν τῆς καρδίας του· (2) ἢ καὶ ἄλλως· λέγει εἰς τὸν ἑαυτόν του ὁ παράνομος· ἤγουν συλλογίζεται καὶ μελετᾷ νὰ ἁμαρτάνῃ· τὸ τοῦ γὰρ, ποτὲ μὲν εὐρίσκεται ὡς ἐπιπόρημα, αὐτὶ τοῦ ὥστε· ποτὲ δὲ εἶναι περιττόν· παράνομον δὲ ὀνομάζει τὸν Σαούλ διὰ τί ἐμίσει τὸν Δαβὶδ, ὅς τις ἦτον καὶ φίλος του καὶ γαμβρὸς του, ἔχων γυναῖκα τὴν θυγατέρα Μελχὼλ· (3)

„Οὐκ ἔστι φόβος Θεοῦ ἀπέναντι τῶν ὀφθαλμῶν αὐτοῦ.

Ἐμπροσθεν, λέγει, εἰς τοὺς ὀφθαλμοὺς τοῦ τοιοῦτου παρανόμου ἀνθρώπου, δὲν εἶναι φόβος Θεοῦ· διὰ τοῦτο καὶ νομίζει καὶ μελετᾷ τοὺς τοιοῦτους πονηροὺς διωλογισμούς· καὶ δὲν φοβάσθαι ὁ ταλαίπωρος, πῶς δὲν ἔμπορεῖ νὰ λανθάνῃ καὶ νὰ κρυφθῇ ἀπὸ τὸν Θεόν·

2: „Ὅτι ἐδόλωσεν ἐν ὀφθαλμοῖς αὐτοῦ τοῦ εὐρεῖν τὴν ἀνομίαν αὐτοῦ καὶ μισῆσαι.

Διὰ τί, λέγει, ὁ παράνομος ἄνθρωπος, βλέπε τί ἔκαμε· δολιότητα ἐμεταχαρίσθη ἔμπροσθεν τοῦ αὐτοῦ καθ' ἑαυτοῦ· ἦτοι ἐκακούργησε, καὶ δὲν ἠθέλησε νὰ κάμῃ ἐρευνᾶν καὶ ἐξετάσιν, διὰ νὰ εὕρῃ ποῖαις εἶναι ἡ ἀνομία του καὶ νὰ τὰς μισήσῃ· περιττόν δὲ εἶναι καὶ ἐδῶ τὸ τοῦ· (4)

3: „Τὰ

(1) Ὁ δὲ Θεὸς Κύριλλος λέγει, ὅτι ὁ Ψαλμὸς οὗτος περιέχει κατηγορίαν τῆς ὑπερηφανείας τοῦ λαοῦ τῶν Ἰουδαίων, ἢ τῆς κακίας ἐλεγχον.

(2) Καὶ ἡ ἐρμηνεία τοῦ Θεοῦ Κυρίλλου τοιαύτη εἶναι ἡ Ἡγεῖται ὁ παράνομος, μηδὲν βλέπειν αὐτοῦ τὰ βουλεύματα· φανερὸν δὲ εἶναι παράνομον τὸν τοῖς Θεοῖς νόμοις ἐσάπαν ἀπειρηκότα, ὡς μηδὲ εἶναι θέλειν αὐτοῦ, ἀγένητον δὲ παντελῶς ἢ ἐξέτητον διαβιβᾶναι ζωὴν, ἢ ὅσον ἀμετασβεστικὴν τρέχουσαν εἰς πέταυρον ἔδου ἢ εἰς παγίδα θανάτου· ὡς ἐκείνος· μονοεὐχὴ κατὰ τὴν Γραφὴν λέγει Κύριε· ἀπόστα ἀπ' ἐμοῦ· εἰδέναι ἐδούς σου οὐ βούλομαι, (Ἰὸβ κα'· 14·)

(3) Ὁ δὲ Ἡσύχιος λέγει ἡ Οὐκ ἀπλῶς παρὰνομον· ἀλλὰ τὸν ὑποκριτὴν ἢ δόλιον ὁ Ψαλμὸς ὑποτίθεται, τὸν πολὺν ἐν τῇ ψυχῇ βόρβορον παρὰνομίᾳ ἔχοντα, ἢ διὰ τοῦτο λέγοντα ἐν ἑαυτῷ τὸ ἁμαρτάνειν ὑποτιθέμενον· διὰ τὴν δὲ ἐν ἑαυτῷ λέγει· ἐπειδὴ ταῦτα λογίζεται, ὥστε φανερώς εἰπεῖν, ἢ φοβεῖται, ἢ ἀισχύνηται.

(4) Ὁ δὲ μέγας Βασίλειος οὕτως αὐτὸ ἐρμηνεύει ἡ Οὐδὲ εἰπὼν ἡμάρτον, εἴτα ἐπιμένων τῇ ἁμαρτίᾳ, οὗτος ἐξομολογεῖται, ἀλλ' ὁ κατὰ τὸν Ψαλμὸν εὕρων τὴν ἁμαρτίαν αὐτοῦ ἢ μισήσας· τί γὰρ ἀφελος ἀφίμασεν· τι πορὰ τοῦ λατοῦ ἐπιμέλεια, ὅταν τὰ φθαρτικὰ τῆς ζωῆς καίμων ἐπιτηδεύῃ; οὗτος οὐδὲν ὕψους ἀδικημάτων συγχωροῦν.

3: „Τὰ ῥήματα τοῦ στόματος αὐτοῦ ἀνομία καὶ θόλος.

Ἐκεῖνα, λέγει, τὰ λόγια, ὅπου εἶπε πρὸς ἐμένα ὁ Σαούλ, τὰ φαινόμενα ἀγαπητικά καὶ εἰρηνικά, αὐτὰ ἦτον γεμᾶτα ἀπὸ ἀνομίαν καὶ δολιότητα· καὶ εἶχον κεκρυμμένον μέσα των τὸ φαρμάκι· τοῦτο γὰρ ἦτον ἔργον ἀνομον ὁμοῦ καὶ δόλιον· διὰ τί αὐτὸς μὲ τὰ φαινόμενα ἐκεῖνα ἀγαπητικά λόγια του, ἐβουλεύετο νὰ μὲ κόμη νὰ ξεθαρρεύσω, πῶς δὲν εἶναι τάχα ἐχθρὸς μου· καὶ ἔτσι νὰ μὲ εὖρη ἀφύλακτον καὶ νὰ μὲ κατατρέξη.

„Οὐκ ἠβουλήθη συνιέναι τοῦ ἀγαθῆναι.

Δὲν ᾔθελῆσε, λέγει, ὁ Σαούλ νὰ λάβῃ σύνεσιν, εἰς τὸ νὰ κόμη τὸ ἀγαθόν· ἤγουν εἰς τὸ νὰ παύσῃ ἀπὸ τὰς κατ' ἐμοῦ ἐπιβουλάς. (1)

4: Ἀνομίαν διελογίσατο ἐπὶ τῶς κοίτης αὐτοῦ.

Ὅχι μόνον, λέγει, τὴν ἡμέραν, ἀλλὰ καὶ τὴν νύκτα ὅταν εὐρίσκετο εἰς τὴν κλίνην, κακὰ ἐσυλλογίζετο κατ' ἐμοῦ ὁ Σαούλ· καὶ οὐδὲ εἰς τὸν καιρὸν τῆς ἀναπαύσεως καὶ ἡσυχίας, αὐτὸς ἡσυχάζε· μὲ τὰ λόγια δὲ ταῦτα παρκαταίνει ὁ Δαβὶδ τὴν ὑπερβολὴν τῆς πονηρίας του· συμψώνως δὲ λέγει καὶ ὁ Μιχαίας, Ἐγένοντο ἐργαζόμενοι κακὰ ἐν ταῖς κοίταις αὐτῶν· καὶ ἅμα τῇ ἡμέρᾳ συνετέλουν αὐταί. (Μιχ. β' 1.)

„Παρίστη πάση ὁδῷ οὐκ ἀγαθῇ, καὶ κία δὲ οὐ προσώχθισε.

Ἔτονος ἦτον, λέγει, ὁ Σαούλ εἰς κάθε ἀμαρτίαν· καὶ δὲν ἐβαρεθῇ, οὐδὲ ἀπεσπάσῃ τὴν καρδίαν. (2)

5: „Κύριε, ἐν τῷ οὐρανῷ τὸ ἔλεός σου· καὶ ἡ ἀλήθεια σου ἕως τῶν νεφελῶν.
6: Ἡ δικαιοσύνη σου ὡς ὄρη Θεοῦ· τὰ κρίματά σου ἄβυσσος πολλή.

Καθὼς μὲ τὰ ἀνωτέρω λόγια ὅπου εἶπεν, ἔ-

ρουμενων τῶν ἐτι ἀδικούντι· ἀλλὰ πῶς ἀφίσταται ἀμάχημα; ἐπειδὴν ἡ ἀρετὴ κρατήσασα τῆς ψυχῆς ἔδωκεν αὐτῇ τοὺς οἰκείους λόγους καταλαβούσα, διαβολὴν (ἦτοι μίσος) αὐτῇ πρὸς τὴν ἐναντίαν διαθεσιν ἐμποιήσῃ· ὁ δὲ ὁσιος Πατερμοῦθιος λέγει, ὅτι ὁ λόγος οὗτος εἴρηται διὰ τὸν Ἀρνών τὸν ἦδον τοῦ Δαβὶδ, ὅστις ἐβίασε τὴν ἑτεροθαλὴ αὐτοῦ ἀδελφὴν Θιμάρι, ἔμετὰ τὸ φθεῖραι ἐμίσησεν αὐτήν, καθὼς γέγραπται „Καὶ ἐμίσησεν αὐτήν μίσος μέγα σφόδρα· ὑπὲρ τὴν ἀγάπην ἣν ἠγάπησεν αὐτήν (β'. Βασιλ. ιγ'. 15.) ἐν δὲ τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ ἔταυτα εὐρίσκειται λέγων ὁ Θεὸς Βασιλεὺς „Οὐδὲ τοῦτό φησι λογιζέται, ὅτι ὁ Θεὸς εὐρίσκει τὴν ἀμαρτίαν αὐτοῦ, ἔμετὰ αὐτὴν μισεῖ αὐτὸν ἔξ αὐτῆς· ἐδόλωσεν οὖν εἰς τὸ εὐρεθῆναι, θέλων μὴ εὐρεθῆναι· ἀλλὰ σοφιστικῶς, ὡς ἀμαρτάνει συνηγορῶν· ἔξ ὁ Θεὸς δὲ Κύριλλος λέγει „Οὐ πεπόμενται φησι, μετὰ ἀληθείας ἐν ἐμφατοῖς τοῦ Θεοῦ· τοῦτα γὰρ τὸ ἐδόλωσε κατασημῆναιεν ἂν, οἴμαι του.

(1) Ἄλλος δὲ φησι „Τοῦτο δὲ ἦν ἄρα τὸ ἄκρας κακὸν, τὸ μὴ βούλεσθαι τὸ ἀγαθὸν, μηδὲ διαίρεσιν εἶναι τινα τῆς ψυχῆς, τῆς μὲν βουλῆσεως ἐπὶ τὸ ἀγαθὸν νεοῦσης, τῆς δὲ ἐπιθυμίας ἀντιελκούσης· ἀλλὰ συντείνει ἐν ταῦτα ἔξ ῥήματα ἔξ νυκτὸς βουλὰς, ἔξ πράξεως ἡμερινὰς, ὡς μὴ δύνασθαι λέγειν „Οὐ γὰρ ὁ θέλω ποιῶ ἀγαθόν, ἀλλ' ὁ οὐ θέλω κακόν, τοῦτο πράσσω (Ρωμ. ε' 19.)

(2) Ὁ δὲ Θεὸς Ἰσιδώρος, οὕτως ἐρμηνεύει τοῦτο „Κακία δὲ οὐ προσώχθισε, ἀντὶ τοῦ τὴν κακίαν οὐκ ἐμίσησεν, οὐκ ἐβδελύξατο· ἔξ γὰρ τὰ εἶδωκα, ποτὲ μὲν βδελύγματα, ποτὲ δὲ προσώχθισματα, ἡ θεία παραγορεύει Γραφή· τὸ δὲ παρέστη δηλοῖ, ἢ ὅτι παρέστησεν ἑαυτὸν εἰς ὑπουργίαν ἀπάσης οδοῦ μὴ οἴσας ἀγαθῆς· ἢ ὅτι συνασπίζει ἔξ συναγορεύει τῇ κακίᾳ· ἢ γὰρ παράστασις ἐστὶν ὅτι τὴν συναγορεύειν κατασημῆναιεν ἂν· ὡς ἴσαται μὲν, ἐν ὁδῷ ἀμαρτανῶν ὁ πρᾶττων· παρίσταται δὲ, ὁ τῇ πρᾶττοντι συναγωνιζόμενος· Καὶ εἰς τοῦτο φαυλότητος προήκει, ὡς μηδὲ μισῆσαι τὴν κακίαν πάποτε· οὐ γὰρ ἂν ἔδρα ταύτην, εἴ ἐμίσει· νῦν δὲ ἔξ παρέστη ταύτης τουτέστιν ἐβδόθησε, συνηγόρησεν, ἐδικαιολογήσατο· ὡς γὰρ ἀμαρτίας ἰήταρ τοὺς δικαίους ὑπὲρ τῶν βου-
θείας δεομένων τὴν οἰκίαν κινεῖ τέχνην· οὕτω καὶ κακίος παντὶ σθένει τῇ κακίᾳ συνηγορεῖται ἐν παρηγορίᾳ.

ἐφανερώσαν ὁ Δαβὶδ τὴν ὑπερβολικὴν πονηρίαν τοῦ Σαουλ· ἐτί μετὰ τὰ παρόντα λόγια φανεροί τὸ μεγαλειὸν καὶ τὴν ὑπερβολὴν τῆς μακροθυμίας, καὶ τῆς ἄλλης χρηστότητος καὶ ἀγαθοσύνης τοῦ Θεοῦ· Κύριε, λέγει, εἰς τὸν οὐρανὸν εἶναι τὸ ἔλεός σου· ἥτοι ἕως εἰς τὸν οὐρανὸν φθάνει, καὶ τόσον εἶναι πολὺ ὁμοίως καὶ ἡ ἀληθεία σου εἶναι ὑψηλὴ ἕως εἰς τὰ νέφεα· ἥτοι ἕως τοῦ οὐρανοῦ πάλιν· ἐπειδὴ καὶ αἱ νεφέλαι ἕως εἰς τὸν οὐρανὸν φαίνονται, ὅτι ἀναβάνουσιν, καθὼς σχεδὸν τοῦτο εἶπε καὶ ἐν τῇ νῆ· Ψαλμῷ ψλ. 10· ἡ δικαιοσύνη σου δὲ εἶναι, λέγει ὡς τὰ βουνὰ τοῦ Θεοῦ· διὰ τῶν βουνῶν δὲ φανεροί τὸ ὕψος καὶ μέγεθος τῆς τοῦ Θεοῦ δικαιοσύνης· Θεοῦ δὲ τὰ βουνὰ ὀνομάζονται, διὰ τὴν ἐκτίσθησάν ἀπὸ τοῦ Θεοῦ· τὰ κτίματά σου ἀβυσσος πολλή· ἤγουν αἱ κρίσεις καὶ οἰκονομίαι σου, εἶναι βάθος ἀπύρρον καὶ ἀκατάληπτον· (1)

οὗτος ἀγαθός, ὅχι μόνον τοὺς ἀνθρώπους ζωοποιεῖ· ἀλλὰ καὶ τὰ ἄλογα ζῶα· διὰ μέσου γὰρ τῶν κτηνῶν τῶν ἡμέρων, καὶ κάθε ζῶον ἄριστον ἐφανερώσε· τὸ σώσεις δὲ εἶναι, ἀντὶ σώσεις κατὰ ἀντιπροσέμῳ, τοῦ μέλλοντος χρόνου λαμβανομένου ἀντὶ ἐνεστώτος· ἡ ἀνθρώπους μὲν ὀνομάζει, τοὺς μετὰ ὀρθοῦ λόγου ζῶντας· κτήνη δὲ, τοὺς ἀλογίως καὶ ἀσυνέτως ζῶντας· ἡ ἀνθρώπους θέλεις νοήσεις τοὺς Ἰουδαίους, τοὺς ὑπὸ τοῦ Θεοῦ νόμου παιδευομένους εἰς τὸ ἀγαθόν, κτήνη δὲ τὰ φιλήδονα ἔθνη· κατὰ δὲ τὴν ἔνοιαν ταύτην, τὸ σώσεις νοεῖται μέλλοντος χρόνου καθὼς καὶ εἶναι· προφητεία γὰρ ἔστιν· ἤγουν, ὅτι ἐσὺ Κύριε, θέλεις σώσεις τοὺς ἑθνικοὺς σωτηρίαν αἰώνιον, ὅταν πιστεύσουσιν εἰς τὸ κήρυγμα τοῦ Εὐαγγελίου.

7: „Ὡς ἐπλήθυνας τὸ ἔλεός σου ὁ Θεός.

„Ἀνθρώπους καὶ κτήνη σώσεις Κύριε.

Τὸ σώζω ποτὲ μὲν λέγεται διὰ τὴν αἰδίον καὶ παντοτινὴν σωτηρίαν τὴν ἐν τοῖς οὐρανοῖς· καθὼς λέγομεν· σώζονται οἱ δίκαιοι· σωτηρίαν δηλαδὴ αἰώνιον· ποτὲ δὲ λέγεται διὰ τὴν πρόσκαιρον σωτηρίαν τῆς παρούσης ζωῆς· καθὼς καὶ τώρα ἐδῶ λέγεται· ἡ σωτηρία γὰρ ἡ ἐν τῇ παρούσῃ ζωῇ, δηλοῖ τὴν ἀπλῶς ζωοποίησιν· λέγει λοιπὸν ὁ Δαβὶδ, ὅτι ἐσὺ Κύριε, μετὰ τὸ νῦν ἦσαι τοι-

Τὸ ὡς ἐδῶ εἶναι θυμωτικόν· θαυμάσας γὰρ ὁ Δαβὶδ, καὶ ἐκπλαγείς τὴν ὑπερβολὴν τῆς ἀγαθότητος καὶ τοῦ ἔλεους τοῦ Θεοῦ, διὰ τὸ ὁποῖον σώζει καὶ τοὺς ἀνθρώπους καὶ τὰ κτήνη, ἐπιφωνεῖ· ὅτι κατὰ πολλὰ ἐπλήθυνας εἰς ἡμᾶς τὸ ἔλεός σου Κύριε.

„Οἱ δὲ υἱοὶ τῶν ἀνθρώπων ἐν σκέπη
„τῶν πτερυγῶν σου ἐλπιούσι.

Τὸ

(1) Ἄλλος δὲ λέγει· „Τὸ μὲν ἐν τῷ οὐρανῷ τὸ ἔλεός σου, δείκνυσιν, ὅτι ἐν τῇ αὐτῇ ἔλεει καὶ τὰ οὐράνια πάντα συνέειπε· τούτέστιν αἱ λογικαὶ δυνάμεις· τὸ δὲ ἡ ἀληθεία σου ἕως τῶν νεφελῶν, ἀντὶ τοῦ ἀληθεῖς καὶ βεβαίας τὰς διὰ τῶν Προφητῶν ἐπαγγελίας· νεφέλαι γὰρ, οἱ Προφῆται λέγονται· ὁ δὲ μέγας Βασιλεὺς, λέγει· „Ἔστι δὲ ἡ δικαιοσύνη, ἡ μὲν τις ἐν ἡμῖν σφερομένη, ἡ τοῦ Ἰσίου διανομή· εἰ γὰρ καὶ μὴ τυγχάνομεν αὐτοῦ κατὰ τὴν ἀκρίβειαν, ἀλλὰ γνώμῃ δικαιοτάτῃ ποιοῦντες, οὐκ ἐκπίπτομεν τοῦ σκοποῦ· ἡ δέ τις ἀνωθεν ἐπαγομένη παρὰ τοῦ δικαίου Κριτοῦ, ἥ τε ἐπαινεσθεῖς καὶ ἀνταποδοτική, ἥς πάλιν τὸ δυσσεβήσαντα διὰ τὸ ὕψος τῶν ἐναποκειμένων αὐτῇ δογμάτων, καθὼς φησιν ὁ Δαβὶδ· „Ἡ δικαιοσύνη σου ὡς ὄρη Θεοῦ· Περὶ δευτέρων κτιμάτων τοῦ Θεοῦ, λέγει ὁ Θεολόγος Γρηγόριος· Πειρᾶται μὲν γὰρ Πᾶντες, ἐφικέσθαι τῶν τοῦ Θεοῦ κτιμάτων· ἐπεὶ δὲ οὐκ ἐφίκει διέξοδον, οὐδὲ εἰσὶν τῆς ἀναβάσεως, οὐδὲ εἰς τι φανερόν τελευτᾷ πέρας ἢ πολυπραγμοσύνη τῆς διανοίας, αἰετίνος ὑποκειμένου τοῦ λείποντος· ὃ τοῦ θαύματος! ἵνα καὶ αὐτὸς πάθῃ τὸ ἴσον, ἐκπλήξει περιγράφει τὸν λόγον, καὶ πλοῦτον καὶ βάθος Θεοῦ τοῦτο καλεῖ, καὶ ὁμολογεῖ τῶν τοῦ Θεοῦ κτιμάτων τὸ ἀκατάληπτον, μονοουχὶ τὰ αὐτὰ τῷ Δαβὶδ φθεγγόμενος, ἀβυσσον πολλὴν ὀνομάζοντι τὰ τοῦ Θεοῦ κτίματα· ἥς οὐκ ἔστι τὴν ἔδραν, ἡ μέτρον, ἢ ἀποσῆσαι λαβεῖν· ὅρα καὶ τὸ· „Τίθεῖς ἐν θησαυροῖς ἀβύσσους τοῦ λβ'. Ψαλμῷ· ὁ δὲ Θεοδόσιος λέγει· „Σὺ δὲ ἐξέσπασα καὶ ἔλεον ἔχεις ὁρίστητον, καὶ ἀληθειαν ἀσάφητον, καὶ δικαιοσύνην ὁρεσι παραβαλλομένην μεγίστην· ὁ δὲ Εὐσέβιος, νεφέλας, φησὶ, καλεῖ τοὺς Προφῆτας καὶ τὰς Ἀγγελικὰς Δυνάμεις.

Τὸ υἱὸς τῶν ἀνθρώπων εἶναι περίφρασις , ἐντὶ τοῦ οἱ ἄνθρωποι , ὡς εἶπομεν ἐν τῷ τετάρτῳ Ψαλμῷ , ἐρμηνεύοντες τὸ „ Τίς ἀνθρώπων ἕως ποτε βαρυκαρόιοι ; λέγει λοιπὸν ὁ Δαβὶδ , ὅτι ὁ-
σει εἶναι κυρίως ἄνθρωποι , καὶ δὲν ἐπαράλλαξαν μὲ τὰς κακίας τὸ κατ' εἰκόνα καὶ τὸ ὄνομα τοῦ ἀνθρώπου , αὐτοὶ θελοῦν ἐλπίσουν εἰς τὴν σκέπην τῆς ἐδικῆς σου φυλακῆς καὶ περιούλψεως Κύριε . ἢ νοεῖται τοῦτο καὶ ἄλλως , ὅτι εἶναι προφητεία διὰ τοὺς Χριστιανούς .

8: „ Μεθυσθήσονται ἀπὸ πίστεως οἴκου σου .

Μέθην μὲν ἐδῶ ὀνομάζει , τὴν εὐφροσύ-
νην . πίεσις δὲ , ὀνομάζει τὸν πλοῦτον . „ Οἵ-
νος γὰρ φησὶν εὐφραίνει καρδίαν ἀνθρώπου (Ψαλ .
ργ' . 15 .) ἡ δὲ πίσις : ἡ γουὴ ἡ παχύτης , εἶ-
ναι πλοῦτος καὶ περισσεύει τοῦ ὀξυγίου . ἔχει οὖν τοι-
οῦτον νόημα τὸ ῥητὸν . ὅτι οἱ φυλάξαντες τὸ κατ'
εἰκόνα ἄνθρωποι , αὐτοὶ θελοῦν εὐφρανθῶν ἀπὸ
τὸν πλοῦτον τοῦ οἴκου σου Κύριε . οἶκος δὲ τοῦ
Θεοῦ εἶναι ἡ ἐκκλησία . πλοῦτος δὲ αὐτῆς εἶναι
τὰ εὐσεβῆ δόγματα , τὰ ὁποῖα εὐφραίνουν πνευ-
ματικῶς ἐκείνους ὅπου τὰ νοοῦσιν . ἡ οἶκος μὲν
τοῦ Θεοῦ Λόγου , εἶναι ἡ παρ' αὐτοῦ προσληφθεῖ-
σα ἐμψυχὸς σάρξ , ἐν ᾗ ἐσκήνωσε κατὰ τὸν Ἡσού-
χιον . πίσις δὲ , εἶναι ἡ παρὰ τοῦ Χριστοῦ διδα-
σκαλία κατὰ τὸν Δίδυμον , ἣτις ποτίζει τὰς ψυ-
χὰς καὶ παχύνει , καὶ τόσον πολλὰ εὐφραίνει αὐτάς ,
ὥστε ὅπου νὰ ἡμποροῦν νὰ λέγουν μετὰ τοῦ Παύ-
λου „ Τίς ἡμᾶς χωρίσει ἀπὸ τῆς ἀγάπης τοῦ
Χριστοῦ ; (Ρωμ' : γ' : 35 .)

„ ποτιεῖς αὐτούς .

Τὸ ἴδιον νόημα ὅπου εἶπεν ἀνωτέρω ὁ
Δαβὶδ , λέγει καὶ ἐδῶ ἐπειδὴ δὲ ἀνέφερεν ἐκεῖ μέ-
θην , διὰ τοῦτο ἀκολούθως διαλαμβάνει ἐδῶ καὶ
παρὶ πόματος . λέγει γὰρ , ὅτι ἐσὺ Κύριε θέλεις
ποτίσεις τοὺς πιστεύσαντας εἰς σὲ Χριστιανούς τὸν πο-
ταμὸν τῆς εὐφροσύνης , ἣτις ἀναβλύζει ἀπὸ ἐσέ-
να . χειμάρρους γὰρ τρυφῆς , εἶναι τὸ ῥεῦμα τῆς
εὐφροσύνης διδασκαλίας τοῦ Χριστοῦ . χειμάρρους
μὲν , διὰ τὴν προσκαίρως ἀνέβλυσεν ἀπὸ τὸ στόμα
τοῦ Χριστοῦ ἡ τοιαύτη διδασκαλία . καὶ διὰ τὸ ἴσ-
χυρὸν αὐτῆς καὶ βίαιον κατὰ τῶν ἀντιλεγόντων . καὶ
πρὸς τοῦτοις , διὰ τὴν συγκαταστήμενη ἀπὸ τοὺς
λόγους τοῦ παλαιοῦ Νόμου καὶ τῶν Προφητῶν .
τοιοῦτος γὰρ εἶναι καὶ ὁ ἐν τῇ χειμῶνι τρέχων
ποταμός . διὰ τὴν καὶ αὐτὸς , εἶναι πρόσκαιρος ,
καὶ δυνατός , καὶ βίαιος , καὶ μεμιγμένος ἀπὸ πολ-
λὰ νερά . τρυφῆς δὲ χειμάρρους ὀνομάζεται , διὰ
τὴν διδασκίαν τοῦ Χριστοῦ εὐφραίνει καὶ παχύνει πνευ-
ματικῶς τὰς ψυχὰς , καθὼς εἶπομεν . μερικοὶ δὲ ,
ἦτοι ὁ Ἡσυχίος , πίσις μὲν οἴκου ἐννοοῦσι , το
πανάχραντον αἶμα , ὅπου ἔτρεξεν ἀπὸ τὴν πλευ-
ρὰν τοῦ Θεοῦ Λόγου . χειμάρρους δὲ , τὸ ὕδωρ
ὅπου ἔτρεξε μαζὶ μὲ τὸ αἶμα . ταῦτα δὲ τὰ δῶ
ἐμέθυσαν ἡμᾶς τοὺς ἑθνικούς , καὶ τόσον μᾶς εὐφ-
ρανεν , ὥστε ὅπου νὰ ἐνθουσιασθῶμεν μὲ σωτήρι-
ον ἐνθουσιασμόν , καὶ νὰ εὐγώμεν ἔξω ἀπὸ τὴν
προτέραν πλάνην τῆς εἰδωλολατρείας . (1)

9: „ Ὅτι παρὰ σοὶ πηγὴ ζωῆς .

Μὲ τὰ λόγια ταῦτα , τοῦτο θέλει νὰ φα-
νερῶσιν ὁ Προφητὴν ὅτι σὺ εἶσαι ὁ ζωοδότης .

(1) Ὁ δὲ Ἡσυχίος λέγει „ Χειμάρρους τρυφῆς τὰ τοῦ Χριστοῦ πάθη . χειμάρρους μὲν , ἐπειδὴ ἐν ἀκμῇ τοῦ χειμῶ-
νος τῆς ἡμετέρας ἀμαρτίας ἐπράττετο , ὅτε πᾶσα μὲν ἀρετὴ ἀγάπη δὲ μάλιστα ἡ πρὸς Θεὸν ψυχθεῖσα ἐνενέκρωτο .
ὥστε τὸν Προφήτην Ζαχαρίαν περὶ ἡμέρας τοῦ σαυροῦ λέγειν „ Ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ οὐκ ἔσαι φῶς . ψέχος ἢ πᾶ-
γος ἔσαι . ἢ οὐχ ἡμέρα ἢ οὐκ ἔξ ἢ πρὸς ἑσπέραν ἔσαι φῶς (Ζαχ . 13 . 6 .) τρυφῆς δὲ εἰκότως ἐλέγετο . σφοδρὰ
γὰρ ὁ Χριστὸς ἐνετάρψα τοῖς ἡμῶν πάθεσιν . ἄλλοι δὲ χειμάρρους τρυφῆς τὸ ἅγιον λέγουσι Πνεῦμα (ἐν τῇ
ἐκδ' ἐδ' . Σειρῇ)

εἶπε γὰρ ὁ Δεσπότης Χριστὸς „ Ἐγὼ εἰμὶ ἡ ὁδὸς καὶ ἡ ἀλήθεια καὶ ἡ ζωὴ (Ἰω. ιδ. 6.) διὰ τὴν εἶχεν εἰς τὸν ἑαυτὸν του καθ' ὃ Θεὸς Ἰσὴν βρούσιν τῆς ζωῆς , καὶ δὲν εἶχεν αὐτὴν ἐξωθεν : καθὼς τὴν εἶχον οἱ ἅγιοι οἱ νεκροὺς ζωοποιήσαντας * ἢ λέγει ἔτι παρὰ σοὶ τῷ Πατρὶ εἶναι ὁ ζωοδότης Υἱός , ὅς τις εἶπεν „ Ἐγὼ ἐν τῷ Πατρὶ , καὶ ὁ Πατὴρ ἐν ἐμοὶ (Ἰω. ιδ. 6.) πηγὴ δὲ ζωῆς * ἐπειδὴ καὶ διὰ Ἱεραρίου εἶπεν „ Ἐμεῖς ἐγκατέλιπον πηγὴν ὕδατος ζωῆς (Ἱερα. β. 13.) κατὰ τὸν Θεοδώριτον .

„ Ἐν τῇ φωτί σου ὀψόμεθα φῶς .

Τοῦτο τὸ ῥητὸν εἶναι θεολογία , ἥτις προφητεύει περὶ τῆς ἁγίας Τριάδος : ἄγουσιν ὅτι ἡμεῖς ὁποῦ μέλλομεν νὰ πιστεύσωμεν , διὰ τοῦ Υἱοῦ ἐσέναι τοῦ Πατρὸς , θέλομεν γνωρίσωμεν τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον * (1) διὰ τὴν ἀνίσταται ὁ Θεὸς ἵνα φῶς τριλαμπές , λοιπὸν καθὰ πρόσωπον τῆς ἁγίας Τριάδος φῶς εἶναι * ὁ Υἱὸς λοιπὸν ἐδίδαξε περὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος , μὲ τὸ νὰ ὠνόμασεν αὐτὸ παράκλητον καὶ ὁμοδύναμον καὶ ἰσότημον * ἢ καὶ ἀνερρόφως , ἡμεῖς ὑπο τοῦ ἁγίου Πνεύματος τοῦ ἐκ τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς φωτιζόμενοι , τὰς ἀκτίνας τοῦ Υἱοῦ θεωροῦμεν

κατὰ τὸν Θεοδώριτον * ἐπειδὴ κατὰ τὸν Παῦλον „ Οὐδεὶς δύναται εἰπεῖν Κύριον Ἰησοῦν , εἰμὶ ἐν Πνεύματι ἁγίῳ (Α΄ Κορ. ιβ΄ . 3 .) καὶ πάλιν „ Ἡμεῖς δὲ ὁ Θεὸς ἀπεκάλυψε διὰ τοῦ Πνεύματος αὐτοῦ (Α΄ Κορ . 6΄ . 10 .)

10. „ Παράτεινον τὸ ἔλεός σου τοῖς γινώσκουσίν σε , καὶ τὴν δικαιοσύνην σου τοῖς εὐθέσι τῇ καρδίᾳ .

Πανοσιολογῶν λέγει , ἔλεος ὁ Κύριος , ἐκείνους , ὅπου ἠξιώθησαν νὰ σε γινώσκουν Θεὸν ἀληθινόν * καὶ παντοῖα διδοὺ τὴν δικαίαν σου βοήθειαν εἰς ἐκείνους , ὅπου εἶναι κατὰ τὴν καρδίαν ὀρθοὶ καὶ ἀπονήρευτοι . (2)

11. „ Μὴ ἐλθέτω μοι ποῦς ὑπερηφανίας .

Ἦτοι ἂν μὴ προχωρήσῃ εἰς ἐμὲ ἡ ὑπερηφάνεια ἀπὸ μέρους γὰρ τοῦ ποδός , δηλοῦ ὅλον τὸ σῶμα τῆς ὑπερηφανίας * μηδὲ ὅπως ἂν προσκολληθῇ αὐτῇ εἰς ἐμὲ * μὲ τὸ ὄνομα δὲ τῆς ὑπερηφανίας , ἐφανερώσῃ καθὰ κακίαν * διὰ τὴν ἡ ὑπερηφάνεια εἶναι ἡ κορυφὴ καὶ γεννήτρια καθὰ κακίας . (3)

Καὶ

(1) Τοῦτο τὸ ῥητὸν , οὕτως ἐρμηνεύει ὁ Θεολόγος Γρηγόριος „ Ἐν τῷ Πνεύματι τοῦ Θεοῦ ὁ Πατὴρ τὸν Υἱὸν θεωροῦμεθα , τὸ τρισπῶν φῶς ἢ ἀμέρισον * ἐν τῇ φωτισμῇ τοῦ Πνεύματος τὸν Χριστόν * οὐδεὶς γὰρ δύναται εἰπεῖν Κύριον Ἰησοῦν , εἰμὶ ἐν Πνεύματι ἁγίῳ * (Α΄ Κορ. ιβ΄ . 3 .) ὁ Βασίλειος οὕτως ἡ Φῶς δὲ τὸ Πνεῦμα λέγεται διὰ τὸ πᾶσαν ἀνομίαν ἢ πλάνην ἐλαύνειν ἐκ πασῶν τῶν ψυχῶν , αἷς ἐν ἐγγύηται * ἢ διὰ τὸ ἐπιστρέφειν πρὸς ἐαυτὸ πᾶν τὰ ὅπως ὑπὸ τῶν αὐτοῦ μαρμαρυγῶν συνεχόμενα * ὁ δὲ Κύριλλος , οὕτως „ Εἰ φῶς εἶναι ἐκ φωτὸς ὁ Υἱός , πότε οὐκ ἦν ἐν τῷ Πατρὶ τὸ φῶς αὐτοῦ ; ὥς γὰρ ἀχώρισον τοῦ πυρὸς τὸ φωτίζειν , οὕτω ἢ τοῦ Πατρὸς τὸ ἐξ αὐτοῦ γεννόμενον φῶς .

(2) Ὁ δὲ θεὸς Κύριλλος λέγει „ Τοῖς μὲν γινώσκουσιν αὐτὸν , παρατείνεσθαι τὸ ἔλεος παρακαλεῖ , τοῖς δὲ τὴν καρδίαν εὐθεσί , τὴν δικαιοσύνην αὐτοῦ * καθ' ἣν αὐτοῖς τὰ πρὸς ἀξίαν ἀπονεμηθήσεται * εἶεν δ' ἂν οὐχ ἕτεροι παρὰ τοῖς προτέροις οἱ δευτέροι : τούτοις παρὰ τοῖς γινώσκοντας οἱ εὐθεῖς * ἐπεὶ γὰρ τῇ παρὰ Θεοῦ γνώσει , τὸ ἢ εὐθεῖ τὴν διάνοιαν ἔχειν : τούτοις κατ' οὐδένα τρόπον διεσπασμένην * ἢ κατὰ τὸν Ὡριγένειον * οἱ μὲν τὴν γνώσιν ἔχοντες : τούτοις τὴν πίσιν , ἐλέω δικαιοῦνται ἢ σφίζονται * οἱ δὲ ἢ τὸ εὐθεῖ ἐν πράξεσι , τὸν τῆς δικαιοσύνης ἀπολαύματι φέρων * πλὴν εἰ παρατείνεται τὸ ἔλεος τοῖς γινώσκουσιν τὸν Θεόν , τοῖς μὴ γινώσκουσιν αὐτὸν πρόσκαιρον ἔστι * λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος „ Ἀμφότερα περὶ τῶν αὐτῶν εἴρηκε , κατὰ τὸ οἰκτεῖν ἰδίωμα τῇ δικαιοσύνῃ χρησάμενος * οὐ γὰρ ἄλλους λέγει τοὺς εὐδοκῶντας αὐτὸν , ἄλλους δὲ τοὺς εὐθεῖς τῇ καρδίᾳ * οὐδὲ τοῖς μὲν τὸν ἔλεον , τοῖς δὲ τὴν δικαιοσύνην ἐξήγησεν * ἀλλὰ τὴν τελείαν ἀρετὴν ἐν ἀληθείᾳ δόγμασι ἢ πράξεσιν ἀγαθαῖς δορισάμενος , τοῖς ταύτην κατημένους τὸν ἔλεον ἢ τὴν δικαιοσύνην ἀπήγγειλεν .

(3) Ἄλλοι δὲ νεότεροι διδάσκαλοι περιέργως ἐρμηνεύουσι τὸ ῥητὸν τοῦτο ἢ Λέγεται δὲ ὅτι ἡ ὑπερηφάνεια ἔχει ἐνα ποδὲν μόνον ἢ Μὴ ἐλθέτω μοι ποῦς ὑπερηφανίας . Α΄ διὰ τὴν εἶναι ὡσαν ἕνα τέρας ἢ μονοπόδαρον ζῷον ὅ .

„καὶ χεὶρ ἁμαρτωλοῦ μὴ σαλεύσαι με.

Ἡ χεὶρ, λέγει, τοῦ ἁμαρτωλοῦ: ἦτοι ὁ ἁμαρτωλός, (ἀπὸ μέρους τὸ ὅλον) ὥς μὴ με σαλεύσῃ. λέγει δὲ ἁμαρτωλὸν ὁ Δαβὶδ τὸν Δαβόλον, ἢ τὸν Σαοὺλ, ὡς ὄντα παράνομον· ἢ καὶ κάθε πονηρὸν· σαλεύσαι δὲ δηλοῖ, τὸ νὰ με παραμερίσῃ ἀπὸ τὴν σερραὶν βάσιν τῆς ἀρετῆς. (1)

12: „Ἐκεῖ ἔπεσον πάντες οἱ ἐργαζόμενοι
„τὴν ἀνομίαν.

Τὸ ἐκεῖ εἶναι, ἀντὶ τοῦ ἐν ἐκείνῳ τῷ τόπῳ, ἢ ἐν ἐκείνῳ τῷ καιρῷ τῷ ὁρισμένῳ ὑπὸ Θεοῦ· δὲν ἔπεδον δὲ, ὅτι μέλλουσι νὰ πέσουν εἰς χρόνον μέλλον.

τα· ἀλλὰ ὅτι ἔπεσον εἰς χρόνον ἀπερασμένον· ἐπειδὴ μὲ τοὺς προφητικούς οφθαλμούς προεῖδεν ὁ Δαβὶδ τὴν πτώσιν αὐτῶν· ἐργαζομένους δὲ τὴν ἀνομίαν λέγει, τὸν Σαοὺλ καὶ τοὺς τοῦ Σαοὺλ φίλους καὶ κάθε πονηρὸν ἄνθρωπον. (2)

„Ἐξώσθησαν καὶ οὐμὴ δύνονται στῆ-
„ναι.

Ἐδιώχθησαν, λέγει, οἱ ἀνωτέρω μακρὰν ἀπὸ τὴν βοήθειαν τοῦ Θεοῦ, διὰ τὴν κακίαν καὶ πονηρίαν τους· καὶ λοιπὸν εἰς τὸ ἐξῆς δὲν δύνονται πλέον νὰ σερωθοῦν εἰς τὸν Κόσμον τοῦτον καὶ νὰ ζήσουν.

ΨΑΛΜΟΣ ΔΣ΄.

„Ψαλμὸς τῷ Δαβίδ.

Ὁ Ψαλμὸς οὗτος περιέχει νοουθεσίας· διὰ τὴν νοουθετεῖ καὶ συμβουλεύει κάθε ἄνθρωπον, νὰ ὑποφέρῃ μὲν μακροθύμως καὶ εὐχαρίσως, ὅσα ἐναντία ἤθελαν τῷ ἀκολουθήσουν· νὰ μὴ προσέχῃ δὲ εἰς τὰς εὐτυχί-

β'. διὰ τὴν ὁ υπερήφανος εἰς ἑνα μόνον ἐλπίζει εἰς τὸν ἑαυτὸν του, καὶ ἀκουμβίζει ὅλος ἐπάνω εἰς τοῦ λόγου του.
γ'. διὰ τὴν ὡς κακὰ θεμελιωμένη ἡ υπερηφάνεια, πίπτει εὐκόλως εἰς κάθε ἀταξίαν· διὰ τοῦτο καὶ ὁ Δαβὶδ ἀκολουθῶν λέγει „Ἐκεῖ ἔπεσον πάντες οἱ ἐργαζόμενοι τὴν ἀνομίαν· καὶ ἀνίσως καμμίαν φορὰν σηκωθοῦν διὰ τῆς θείας χάριτος, πάλιν ἐγλίγῃ μεταπίπτουν ἀπὸ ἑνα κινδύνου εἰς ἄλλο χειρότερον· διὸ λέγει „Ἐξώσθησαν καὶ οὐ μὴ δύνονται στῆναι. (ἐν τοῖς πνευματικοῖς Γυμνάσμασι σελ. 546)

(1) Κατὰ δὲ τὸν Ὁριγένην ἡ χεὶρ ἁμαρτωλοῦ ἡ διαβολικὴ ἐνέργεια ἐστίν.

(2) Ὁ δὲ Χρυσοστόμος λέγει „Τὸ ἐκεῖ εἶπεν, ἀντὶ αὐτοῦ τοῦ, ἀπὸ τοῦτου τοῦ πράγματος: τοῦτέστι τῆς υπερηφάνειας, ἢ καὶ αὐτοῦ τοῦ θποῦ, ὡς εἶναι τὸ λεγόμενον τοιοῦτον· μὴ γενοίμην ἐκεῖ, ἔνθα οἱ σαλευθέντες πίπτουσι, καὶ πεσόντες ἐξωθοῦνται, καὶ ἐξωσθέντες, οὐκ ἔτι ἐπανελθεῖν δυνήσονται· ἢ κατὰ τὸν Ὁριγένην ἐκεῖ: τοῦτέστι ἐν τῷ μέλλοντι βίῳ, κατὰ δὲ „Ἐκεῖ ἔσαι ὁ κλαυθμὸς καὶ ὁ βρυγμὸς τῶν ὀδόντων· ὁ δὲ θεὸς Ἀμβρόσιος ἐρμηνεύων τὸ ῥητὸν τοῦτο καὶ τὰ ἀνωτέρω, λέγει, „Ὅτι μὴ γένω υπερήφανος, διὰ νὰ μὴν ἁμαρτήσω, ὡς μὴν ἁμαρτήσω, διὰ νὰ μὴ σαλευθῶ· ὡς μὴ σαλευθῶ, διὰ νὰ μὴ πέσω· ὡς μὴ πέσω, διὰ νὰ μὴ κατασυντριφθῶ εἰς τὸν ἄδην· καὶ πάλιν λέγει, ἡ υπερηφάνεια δὲν ἡξεῖται νὰ σέκεται· καὶ ἂν πέσῃ δὲν ἡξεῖται νὰ σηκόνεται· (παρὰ τῇ θύρᾳ μετανοίας) λέγει δὲ καὶ ὁ

χίας, ὅπου ἔχουν οἱ πονηροὶ ἄνθρωποι εἰς τὴν παρούσαν ζωὴν. (1)

1: „Μὴ παραζηλῶν ἐν πονηρευομένοις.”

Δύναται μὲν νὰ εἰπῇ τις, ὅτι ἡ παραζήλωσις, εἶναι μίμησις. δύναται δὲ νὰ εἰπῇ, ὅτι παραζήλωσις εἶναι καὶ ἡ παρακίνησις καὶ ὁ ἐρεθισμὸς καθὼς εἶπα καὶ ὁ Θεοδώριος. μὴ παρερεθίζου· συμβουλεύει λοιπὸν ἐδῶ ὁ Δαβὶδ κάθε Χριστιανόν, καὶ λέγει εἰς αὐτόν· μὴ μιμῆσαι ὃ ἄνθρωπε, τοὺς πονηρευομένους ἀνθρώπους· μηδὲ ἐρεθίζου καὶ παρακινῶν εἰς τὸ νὰ λυπηθῇς, βλέπωντας τὰς εὐτυχίας, ὅπου ἔχουν οἱ πονηροί· ἡ δὲ σύνταξις τοῦ παραζήλου ἀδιάφορος εὐρίσκεται, εἴτε μὲ δοτικὴν συνταχθῇ, εἴτε μὲ αἰτιατικὴν κατὰ τὸ ἰδίωμα τῆς Ἑβραϊκῆς διαλέκτου. (2)

„Μηδὲ ζήλου τοὺς ποιοῦντας τὴν ἀνομίαν.”

Ἐπειδὴ πολλοὶ βλέποντες τοὺς κακοὺς ἀνθρώπους νὰ εὐτυχῶν, παρακινῶνται εἰς τὸ νὰ μιμῶνται τὴν κακίαν τους, ἀπὸ τὴν μικροψυχίαν καὶ ὁ

λιγοπισίαν τους· διὰ τοῦτο ὁ Προφητὴν ἐμποδίζει ἐδῶ τοὺς τοιοῦτους μικροψυχούς ἀπὸ τοῦ νὰ μιμῶνται τοὺς ἀνόμους καὶ πονηρούς· διὰ τὴν μίμησιν τούτων, εἶναι πρᾶγμα ὀλέθριον καὶ ψυχοβλαβέστατον· εἶναι δὲ ὁ ζήλος μία ὀρεξις, τοῦ νὰ ἀποκτήσῃ τις ἐκεῖνα τὰ ἀγαθὰ, ὅπου φαίνεται πῶς ἔχει ὁ ἄλλος, κατὰ τὸν Ὀριγένη· τάττεται δὲ ὁ ζήλος κυρίως ἐπὶ καλοῦ· πολλὰς φορὰς δὲ καὶ ἐπὶ κακοῦ, καθὼς καὶ ἐδῶ τώρα· ἡ τὸ μὴ ζήλου θέλει νὰ εἰπῇ, ἀντὶ τοῦ, μὴν ἐπαινῆς μηδὲ εὐχεσθαι νὰ παρομοιωθῇς καὶ σὺ μὲ τοὺς ἀνόμους ἀνθρώπους. (3)

2: „Ὅτι ὥσει χόρτος ταχὺ ἀποξηρανθήσονται, καὶ ὥσει λαχάνα χλοῆς ταχὺ ἀποπεσοῦνται.”

Ἐδῶ βάλλει τὴν αἰτίαν ὁ Δαβὶδ, διὰ τὴν ὁποίαν δὲν πρέπει νὰ μιμῶνται τινὰς τοὺς πονηρούς· διὰ τὴν, λέγει, αὐτοὶ οἱ πονηροὶ, ὡς τὸ χορτὰρι τῶν δομάτων ὀγλίγωρα ξηραίνονται, μὲ τὸ νὰ μὴν ἔχουν ρίζαν βαθεῖαν· καὶ ὡς τὰ χλωρὰ λαχάνα ὀγλίγωρα φθείρονται· λαχάνα δὲ χλοῆς εἶναι,

Θεοδώριος „Οἱ εἰς ἐκεῖνο τὸ τέλος καταπίπτοντες, ἀναστῆναι λοιπὸν καὶ εἰς τὴν ἑτέραν ὁδὸν τῆς ἀρετῆς δραμεῖν οὐ δύνησονται· τούτοις ὅμοιος τὰ εἰρημένα ἐν τῷ ἔκτῳ Ψαλμῷ· ὅτι οὐκ ἐσὶν ἐν τῷ θανάτῳ ὁ μνημονεύων σου· ἐν δὲ τῷ ᾧ τίς ἐξομολογήσεται σοι;

(1) Σημείωσαι, ὅτι ὁ Ψαλμὸς οὗτος μὲ τὸ νὰ ᾄδῃ ἡθικώτατος, διὰ τοῦτο εἶναι καὶ ἀλφαβητικός· ἦτοι εἰς τὰς ἀρχὰς τῶν στίχων αὐτοῦ, ἐτίθεντο τὰ εἰκοσίδύα σοιχεῖα τοῦ Ἑβραϊκοῦ Ἀλφαβήτου· καὶ ὅρα τὸ νεώτερον Ψαλμῶν τοῦ Λιτίνου.

(2) Ὁ δὲ Θεοδώριος λέγει „Εἰκότως μετὰ τὸν προκηχσάμενον οὗτος τέτακται· δείξας γὰρ ἐν ἐκείνῳ τοῦ παρανόμου τὸν βίον καὶ τὴν καταστροφὴν (ἐκεῖ γὰρ φησὶν ἔπεσον πάντες οἱ ἐργαζόμενοι τὴν ἀνομίαν)· νῦν ἀποτρέπει τοῦ ζῆλῶσαι τὸν ὅμοιον.

(3) Κατὰ δὲ τὸν Ὀριγένη „Διαφέρει τὸ ζηλοῦν καὶ τὸ παραζηλοῦν· παραζηλοῦν μὲν γὰρ λέγεται τὸ ἐρεθίζειν καὶ κινεῖν εἰς ζηλοτυπίαν· ὅπου τὸ „Παραζήλωσάν με ἐπ’ οὐ Θεῷ· τοῦτέστι ἐκίνησαν ἐν ἐμοὶ ζῆλον, καὶ οἷον εἰς ὀργὴν με ἠρέθισαν εἰδωλολατροῦντες· ζηλοῦν δὲ ἐστὶ τὸ βούλεσθαι καὶ ἑαυτῷ ὑπάρχειν, ὃ παρεῖναι τῷ πέλας νεόμικεν ἀγαθόν· τούτο οὖν λέγει, μήτε ἕτερον ἐρέθιζε πονηρευόμενον, πρὸς τὸ ἀναστῆναι αὐτὸν κατὰ σοῦ· ἢ γοῦν μὴ ποιήσης τοιαῦτα, ὥστε τὸν πονηρὸν, ζῆλον λαβεῖν κατὰ σοῦ· ἐπεὶ συνεπιβουλεύει σοι... μήτε πάλιν μιμῶ, ἢ μακάριζε τοὺς τοιοῦτους· ὁ δὲ Θεὸς Κύριλλος οὕτως ἡρμηνεύει „Μὴ ζήλου τοὺς τοιοῦτους φησὶ, μηδὲ κατερεθίζου πρὸς μίμησιν τῶν φιλαμαρτημόνων, καὶ εἰ δοκοῖεν ἔχειν τὰς εὐγὰς τῶ παρόντι βίῳ τρυφᾶς· καὶ ἴδης ἀσθεῖα αὐτῶν πράττοντά, φησὶ, φεῖγε τὴν ἰσοτροπίαν εἰς τὰ ἐσόμενα βλέπων· οὐ γὰρ ἐν τούτοις ἔσαι διηνεκῶς.

και, τὰ χλοάζοντα καὶ ἀναθάλλοντα ἢ τὰ ὄν-
τα ἀπὸ τὸ εἶδος τῆς χλόης· διὰ τὴ αὐτὰ ὀλίγω-
ρα ξηραίνόμενα, πίπτουν καὶ διαφθείρονται.

3: „Ἐλπίσον ἐπὶ Κύριον καὶ ποιεὶ χρε-
„στότητα.

Ἐλπίζε, λέγει, ὦ ἄνθρωπε, ὅτι δὲν θέ-
λει παραβλέψει ὁ Κύριος τοὺς κόπους τῶν ἐναρέ-
ων· καὶ διὰ τοῦτο ἐργάζου καὶ σὺ τὸ καλὸν
καὶ τὴν ἀρετὴν· τοῦτο γὰρ σημαίνει ἡ χρηστότης ἐ-
δῶ, κατὰ τὸν Ωριγένη.

„Καὶ κατασκίνου τὴν γῆν.

Ἐὰν ἐσὺ, λέγει, ἐργάζεσαι τὴν ἀρετὴν
Χριστιανέ, ἀφόβως θέλεις κατοικήσεις εἰς τὴν γῆν
ταύτην· ἐπεὶ καὶ ἔχεις φύλακά σου τὸν ἰδίον
Θεόν. (1)

„Καὶ ποιμανθήσῃ ἐπὶ τῷ πλούτῳ αὐ-
„τῆς.

Ἐὰν ἐσὺ, λέγει, ἄνθρωπε, κάμνης τὸ
καλὸν, θέλεις ποιμανθῆς ἀπὸ τὸν Θεόν μὲ τὰ κ-
γαθὰ τῆς γῆς· ὥς ὅπου νὰ ἀπολαμβάνης μὲν,
ὅσα εἶναι χρήσιμα, νὰ ἀπέχῃς δὲ ἀπὸ ὅλα, ὅ-
σα εἶναι βλαβερὰ. (2)

4: „Κατατρυφήσον τοῦ Κυρίου, καὶ
„δὶ σοι τὰ αἰτήματα τῆς καρδίας
„σου.

Τρύφανε, λέγει, ὦ ἄνθρωπε, τὴν καρδί-
αν σου εἰς τὸν Κύριον μὲ τὴν πρὸς αὐτὸν ἀχόρτα-
σον ἀγάπην· ἢ μὲ τὴν ἀχόρτασον μελέτην τῶν θεό-
ων του λόγων, καὶ μὲ τὴν ἐργασίαν τῶν ἀγίων του
ἐντολῶν· καὶ θέλει σοι δώσει ὁ Κύριος κάθε σω-
τήριον ζήτημα τῆς καρδίας σου· διὰ τί ἀγαπώντας
ἐσὺ τὸν Θεόν, βέβαια δὲν θέλεις ζητήσεις παρ'
αὐτοῦ κανένα ζήτημα ἀνάξιον τοῦ Θεοῦ· τὸ δῶν
δὲ, εἶναι ἀντὶ τοῦ δώσει· εὐχτικὸν ἀντὶ ὀριστικοῦ
μέλλοντος· καθ' ὅτι καὶ τὰ εὐχτικὰ πάντα, μέ-
λλοντος σημασίαν ἔχουσι κατὰ τοὺς Γραμματι-
κοὺς. (3)

5: „Ἀποκαλύψον πρὸς Κύριον τὴν ὁδόν
„σου.

Ὁδὸν ἐδῶ πρέπει νὰ νοήσωμεν πῶς ὁνο-
μάζει ὁ θεὸς Δαβὶδ, τὴν πολιτείαν καὶ ζωὴν·
τὴν ὁποίαν προσάξει νὰ ἔχῃ κάθε εὐσεβὴς, ἀξίαν
τῆς ἐπισκοπῆς καὶ θεωρίας τοῦ Θεοῦ· „Γινώ-
σκει γὰρ φησὶ Κύριος ὁδὸν δικαίων· καὶ ζητεῖ τὴν
τούτου ἐρμηνείαν ἐν τῷ πρώτῳ Ψαλμῷ στίχ. 6: (4)

„Καὶ ἔλπισον ἐπ' αὐτόν, καὶ αὐτὸς
„ποιήσει.

Πά-

(1) Κατὰ δὲ τὸν Ωριγένη τοῦτο ἀναγωγικῶς ἐρμηνεύεται: ἦτοι κατοίκει περὶ τὴν σὴν γῆν, προσδιατρέβων τῇ
τῆς ψυχῆς ἐπιμελείᾳ καὶ γεωργίᾳ, ὅτι, ὃ ἂν σπεύρῃ ἄνθρωπος, τοῦτο καὶ θερίσει.

(2) Ὁ δὲ θεὸς Κύριλλος λέγει, „Ἡ τὸ κατασκίνου τέθεικεν, ἀντὶ τοῦ κατασκινώσεις· γῆν δὲ ἐκείνην λέγει, τῆς
τοῖς πράξεσιν ἐπηγγελμένην· ἐν ἣ γεγωνὸς ποιμανθήσῃ φησὶν ἐπὶ τῷ πλούτῳ αὐτῆς· πλοῦτες δὲ τῆς ἀνα πόλε-
ως, ἡ τῶν θείων χαρισμάτων ἀμφιλαφῆς χορηγία· ὁ δὲ Ἀμμώνιος λέγει ἡ Ποιμανθήσῃ ὑπὸ ποιμένι καλῷ, εἰ τις
πλοῦτος ἐστὶν ἐν ἀνθρώποις θείων δογμάτων τοῦτον καρποῦμενος (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ).

(3) Ὁ δὲ Ἀμμώνιος λέγει ἡ Κατατρυφᾷ δὲ τοῦ Κυρίου, ὁ τῆς ψυχῆς τὰ αἰσθητήρια κεκαθαγμένος, ὡς δύνασθαι
ἐσθίειν τὸν ζῶντα ἄρτον καὶ τὰς ζωοποιούς αὐτοῦ σάρκας, πίειν τε τὸ σωτήριο αὐτοῦ αἷμα· ὅπως ἐνταῦθα κατα-
τρυφῶν, αἰτῇ καὶ τὰ μέλλοντα, ἃ ὀφθαλμὸς οὐκ εἶδε καὶ οὐς οὐκ ἤκουσεν (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ) ὁ δὲ Κύριλλος
λέγει ἡ Τρυφῇ τοιγαροῦν τὸ ἐνοικον ἔχειν τὸν τὰ πάντα ζωογονοῦντα τοῦ Θεοῦ λόγον τὸν ἄρτον τῆς ζωῆς τὸν ἐξ οὐ-
ρανοῦ καταβάλλοντα καὶ ζῶν διδόντα τῷ κόσμῳ· αὐτὸν ἔχοντες ἐν ἑαυτοῖς λήφονται πάντως τὰ αἰτήματα τῆς αὐτοῦ
καρδίας (αὐτόθι).

(4) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει ἡ Τῷ Θεῷ φησὶ καὶ αὐτὸν καὶ τὰς εἰς πράξεις ἀνάθει καὶ τὴν παρ' αὐτοῦ πρόσμιαν ἡ
στίς.

„Καὶ ἔλπισον ἐπ' αὐτὸν, καὶ αὐτὸς ποιήσει.

Πάλιν καὶ ἐδῶ παρακινεῖ κάθε ἄνθρωπον ὁ Προφητὴς νὰ ἔχη τὴν ἐλπίδα του πρὸς τὸν Θεόν, ὡς ἀναγκαίαν εἰς τὰς θλίψεις, ὅπου τῷ ἀκολουθοῦν· διὰ τὴν μόνη ἢ εἰς Θεὸν ἐλπίς ἐλαφρύνει τὸν πόνον τῶν θλίψεων· καὶ ὁ Θεὸς, λέγει, εἰς τὸν ἑσῶν ἔχει τινὰς τὴν ἐλπίδα του, αὐτὸς θέλει τῷ δώσει ἐκεῖνα τὰ καλὰ, ὅπου ἐλπίζει· καὶ ἐκεῖνα τὰ συμφέροντα, ὅπου ζητεῖ παρ' αὐτοῦ. (1)

6: „Καὶ ἐξοίσει ὡς φῶς τὴν δικαιοσύνην σου.

Δικαιοσύνην ἐδῶ πρέπει νὰ νοήσωμεν τὴν δικαίαν ἀπόφασιν· ὁ Θεὸς, λέγει, θέλει δώσει εἰς ἄνθρωπε, τὴν περὶ σοῦ δικαίαν ἀπόφασιν, λαμπρὰν ὡς τὸ φῶς, ἐμπροσθεν εἰς ὅλους τοὺς ἄνθρώπους· „Ὁ Πατὴρ σου γὰρ φησὶν ὁ βλέπων ἐν τῷ κρυπτῷ, αὐτὸς ἀποδώσει σοι ἐν τῷ φανερῷ (Ματθ' . 5 . 4 .) ἢ θέλει ἐκβάλλει τὴν ἀρετὴν σου εἰς τὸ μέσον, δημοσιεύων αὐτὴν εἰς τοὺς ἄνθρώπους ὡς φῶς καθαρὸν· καὶ ἀνακηρύττων αὐτὴν εἰς τὸν πρέποντα καιρὸν.

„Καὶ τὸ κρίμα σου ὡς μεσημβρίαν.

Εκεῖνο ὅπου ἔπεν ἀνωτέρω, λέγει τώρα καὶ ἐδῶ· ἤγουν οἱ θέλει φανερώσει ὁ Θεὸς εἰς τὸν Κόσμον ὡς μεσημβρίαν, τὴν περὶ σοῦ δικαίαν ἀπόφασιν· μεσημβρίαν δὲ ἀνομάζει, τὸ λαμπρότατον, καὶ δυνατώτατον φῶς τῆς ἡμέρας· ἢ κρίμα ἐνοεῖ ἐδῶ τὴν πολιτείαν· ὁ Θεὸς, λέγει, θέλει δημοσιεύσει εἰς ὅλους τὴν πολιτείαν ἐκείνην, ὅπου ἐσὺ ἐκρινάς καὶ ἐπρωτίμην· ὡς τὸ μεσημέρι· διὰ τὴν τὸ μεσημέρι εἶναι εἰς ὅλους φανερόν διὰ τὴν λαμπρότητα.

7: „ὑποτάγηθι τῷ Κυρίῳ καὶ ἰκετεύσον αὐτόν.

Τότε ἐσὺ ἄνθρωπε ὑποτάσσεσαι εἰς τὸν Κύριον, ὅταν φυλάττης τὰς ἐντολάς του· ἢ καὶ ὅταν δὲν γογγύζης, ἀλλὰ ὑποφέρης εὐχαρίσως τὰς συμφορὰς καὶ θλίψεις, ὅπου σοὶ ἀκολουθοῦν· παρακλέσον δὲ λέγει τὸν Κύριον, διὰ νὰ ἐλεηθῇς καὶ νὰ σκεπασθῇς παρ' αὐτοῦ. (2)

„Μὴ παραζηλόου ἐν τῷ κατευσεσθῶμεν· τῇ ἐν τῇ ὁδῷ αὐτοῦ, ἐν ἀνθρώποις, ποιοῦντι παρανομίαν.

Τοῦτο τὸ ῥητὴν ὁμοιον μὲν εἶναι μὲ τὸ, μὴ παραζηλόου ἐν πονηρευομένοις, μηδὲ ζήλου τοὺς ποιοῦντας τὴν ἀνομίαν, φανερώτερον ὅμως καὶ καθαρώτερον ἀπὸ ἐκεῖνο· διὰ τὴν εἰπὼν πρῶ-

πὴν· αὐτὸς γὰρ οἷα δικαστὴς ἐξοίσει δικαίαν τὴν ψῆφον ἢ ἀνακηρύξει σε ἢ λαμπρὸν ἀπεργάσεται, ὡς εἶναι δῆλον ἀπασί, καθὼς τῆς Μεσημβρίας τὸ φῶς· ἢ ὁ Ὁριγένης· „Ὁ τὴν ἐν κρυπτῷ δικαιοσύνην βλέπων Θεὸς, ἐξοίσει αὐτὴν ὅτε φανερώσει τὰς βουλὰς· ἢ ὁ ἐν τῇ κρίσει διαλάμπων ὡς Μεσημβρίαν ἄξει τὸ κρίμα.

(1) Ὁ δὲ Θεὸς Κύριλλος λέγει „Ἐλπίσον ἐπ' αὐτόν, αὐτὸς δὲ τί ποιήσει; ἐν τῷ μέλλοντι αἰῶνι ἐμφανῆ καταστήσει· ἢ ὅσον περίοπτον ἀποφανεῖ, λαθεῖν οὐκ ἔστιν οὐδὲν τῆς σῆς εὐχαρίας τὸ κάλλος· ἔσαι γὰρ ἀπασιν ἐναργὴς ἡ δικαιοσύνη σου, δίκην φωτὸς ἀναλάμπουσα ἢ φωτὸς μεσημβρινοῦ.

(2) Ὁ δὲ Θεὸς Κύριλλος λέγει „Δύο δὲ ταῦτα τίθησιν ἀγιοπρεπῆ καταθεώματα, ἢ ὅσον ἀλλήλων ἐχόμενα· τὸ ὑποτάττεσθαι τῷ Κυρίῳ, ἢ τὸ ἰκετεύειν αὐτόν· ἐν μὲν γὰρ τῷ ὑποτάττεσθαι τῷ Κυρίῳ, πάσης ἐντολῆς νοεῖται πλήρως· εἴκει γὰρ τοῖς αὐτοῦ νόμοις, ἢ τρυφερόν ἢ εὐνήιον ὑποφέρει τὸν αὐχένα, ὁ θελήμασι τοῖς Δεσποτικοῖς ἐνευδακὼν, ἀλλὰ μὴ ἀπειθείας καταδεχόμενος ὑπομένειν γραφὴν· ἐν δὲ τῷ ἰκετεύειν αὐτόν, τὸ δοξολογεῖν ἐστὶ ἢ τὰς εὐρύθλους ἀναφέρειν ὡς δὲ, συμπεπλεγμένους εὐχῆς, ἢ ὅσον τινος νοητοῦ θιμίσματος τῆς τῶν ἐργῶν παιδρότητας συνευδακζούσης παρὰ Θεῷ· κατὰ δὲ Ὁριγένη, ὑποταγὴν ἐνταῦθα λέγει τὴν τῶν καλῶν ἀνακρίσιν· οὐδεὶς γὰρ ἀμαρτωλὸς ὑποτέτακται τῷ Κυρίῳ.

πρότερον ὁ Δαβὶδ μὴ μίμησιν τὸν ἄνθρωπον ἐκεῖνον, ὅπου εὐδοῦται εἰς τὴν ζωὴν του, ἀκολουθῶν εἰς τὴν χάριν διὰ τοῦτον ἄνθρωπον λέγει· ἔγουν διὰ τὸν παραινόμενον· ἐπειδὴ τὸν δίκαιον ἄνθρωπον, ὅπου εὐδοῦται εἰς τὰ ἔργα του, πρέπει νὰ μιμῆται καὶ εὐσεβής.

8: „Ποῦσαι ἀπὸ ἐργῆς καὶ ἐγκατάλιπε ἰ, θυμόν.

Ἐὰν ἐσύ, λέγει, βλέπῃς τοὺς ἀδίκους καὶ πονηροὺς ἄνθρώπους νὰ εὐτυχοῦν, μὴ θυμνεύῃς καὶ ὀργίζῃσαι, μὴτε ἐναντίον αὐτῶν, ἐπειδὴ ἔξω ἀπὸ τὴν ἀξίαν τοὺς εὐτυχοῦν· μὴτε ἐναντίον τοῦ ἐκείνου σου· διὰ τὴν μὲν τὸ νὰ ἀγαπᾷς τὴν ἀρετὴν, περισσότερο δυσυχεῖς· ἔνα δὲ καὶ τὸ αὐτὸ σημαίνουσιν ἐδῶ ἡ ὀργὴ καὶ ὁ θυμὸς· εἰδὲ καὶ τὴν διαφοράν τούτων ζητεῖς, ὅρα ταύτην ἐν τῇ ἀρχῇ τοῦ ἔκτου Ψαλμοῦ. (1)

„Μὴ παραζηλοῦ ὥστε πονηρεύεσθαι.

Ἐπειδὴ παραζηλεῖ τινὰς καὶ παρακινεῖται πρὸς μίμησιν καὶ τοῦ κακοῦ καὶ τοῦ καλοῦ· διὰ τοῦτο ἐδῶ ὁ Δαβὶδ ἐμποδίζει τὴν τοῦ κακοῦ μίμησιν μόνον, καὶ ὅχι τὴν τοῦ καλοῦ· ἔλεπε δὲ ὁ ἀναγνώστης, ὅτι ἐπειδὴ ὁ Ψαλμωδὴς ἐν τῇ ἀρχῇ τοῦ Ψαλμοῦ εἶπε, „Μὴ παραζηλοῦ, μὲ ἀσαφὴ καὶ δυσκολονόητον φράσιν, διὰ τοῦτο παρακάτω σαφέστερον καὶ καθαρώτερον τοῦτο ἔγραψε· τὴν δὲ ἐδῶ, μὲ τελειότητα αὐτὸ ἐσαφήνισε· πολλὰς φορὰς δὲ τὰ αὐτὰ λόγια λέγει, καὶ ἄνω καὶ κάτω τὰ ἴδια γράφει, θέλωντας νὰ κόμῃ

τὴν διδασκαλίαν του βεβαιωτέραν εἰς τὰς ψυχὰς τῶν ἀκροατῶν, μὲ τὴν τῶν αὐτῶν λόγων συνέχειαν.

9: „Ὅτι οἱ πονηρευόμενοι ἐξολοθρευθήσονται.

Ἐδῶ προσθίσκει τὴν αἰτίαν ὁ Δαβὶδ, διὰ τὴν ὁποίαν τινὰς δὲν πρέπει νὰ πονηρεύεται· διὰ τὴν, λέγει, οἱ πονηρευόμενοι θέλουν ἐξολοθρευθῶν· ἔνα μὲν, διὰ τὴν κινδυνεύουν κατὰ τὸ σῶμα καὶ ἄλλο δὲ διὰ τὴν κινδυνεύουν καὶ κατὰ τὴν ψυχὴν. (2)

„Οἱ δὲ ὑπομένοντες τὸν Κύριον, αὐτοὶ κληρονομήσουσι γῆν.

Ἐκεῖνοι, λέγει, ὅπου εὐχαρίστως ὑπομένουν τοὺς πειρασμούς, προσμένοντες τὴν παρὰ τοῦ Κυρίου βοήθειαν, αὐτοὶ θέλουν κληρονομήσουν τὴν γῆν ἐκείνην τῶν πρεσβύτων, καὶ τὴν ἐπουράνιον κατοικίαν· πολλὰς φορὰς δὲ οἱ τοιοῦτοι κληρονομοῦν καὶ τὰ ἀγαθὰ τῆς προσκαιροῦ γῆς ταύτης, ζῶντες μακροχρόνιον ζωὴν· εἶναι γὰρ καὶ γῆ ἐπουράνιος, καθὼς εἶναι καὶ Ἱερουσαλὴμ ἐπουράνιος. (3)

10: „Καὶ ἔτι ὀλίγον, καὶ οὐμὴ ὑπάρξει ὁ ἁμαρτωλός.

Ὁ ἁμαρτωλός, λέγει, ἄνθρωπος, δὲν θέλει μακροχρονίσει εἰς τὴν γῆν ταύτην· ἐπειδὴ καὶ θέλει σβασθῇ ἡ πονηρία του, καὶ φαίνεται ὅτι μα-

(1) Λέγει δὲ ὁ Θεὸς Κύριλλος „Τῶν παθῶν, τινὰ μὲν οὐ πίπτει εἰς πολλοὺς, ἀλλὰ ἔτι οἱ τυχόντες ἀπέβηλόν αὐτὰ προκόπτοντες· τὸ δὲ μίσητον τοῦτο πάθος ἡ ὀργὴ, ἔκκαίει ἔτι τοὺς δοκούντας εἶναι φρονίμους· ἔτι παρὰ τὴν οὐ τινὰ μὲν, τινὰ δὲ οὐ· ἀλλὰ κινδυνεύω λέγειν, πάντας ἀνθρώπους, παρὰ τοῦ τελείου, ἐάν που εὐρεθῇ τις τέλειος.

(2) Ὅθεν εἶπεν ὁ Θεὸς Κύριλλος „Οἱ πονηρευόμενοι ἐξολοθρευθήσονται· ἐν τῇ αἰσῇ δηλαδὴ τῇ μέλλοντι, ἐξολοθρευθῆναι δὲ ἐστὶ τὸ ἐκπεσεῖν ἐκ Θεοῦ· ἴδιον μὲν τοι κακὸν ἐστὶν ἡ πονηρία παρὰ τὰς λοιπὰς ἁμαρτίας· ἐνθεν θαυμασίως ὁ λόγος, ἄλλον μὲν εἶπε τὸν ἁμαρτωλὸν, ἄλλον δὲ τὸν πονηρὸν· συντρίψεν φησὶ τὸν βασιλεῖα τοῦ ἁμαρτωλοῦ ἔτι πονηροῦ· ὥρισαντο δὲ τινες τὴν πονηρίαν οὐκ ἀγενῶς, εἶναι ἐκούσιον κακοποιεῖν· ἄλλο γὰρ ἐστὶ κατὰ ἀγνοίαν κακοποιεῖν· ἔτι οἶνετι νικώμενον, ἔτι ἄλλο, αὐτὸ τοῦτο θέλει κακῶς ποιῆσαι· ὅτι ἐστὶ πονηρία, διὴ καὶ ὁ Διάβολος πονηρὸς λέγεται.

(3) Διὰ τοῦτο ἔτι ὁ Θεὸς Κύριλλος εἶπε „Γῆν ἐκείνην πρὸς τὴν ταῖς ἀγίοις εὐτρεπισμένην· κληρονομήσουσι γὰρ αὐτοὶ καὶ τῶν ἀγίων καλλιπολις, ἡ ἱερὰ τε ἡ ἄνω, ἡς κληροδότης ὁ Θεός.

μακροχρονεῖ· εἶπομεν δὲ, ὅτι φαίνεται ὁ ἁμαρτωλὸς ὅτι μακροχρονεῖ· ὅχι ὡς πρὸς τὴν ἐδικήν μας μακροφυγίαν· ἀλλὰ ὡς πρὸς τὴν μακροθυμίαν τοῦ Θεοῦ, ἥτις ἀφίνει πολλάκις τοὺς τοιοῦτους νὰ μακροχρονοῦν· (1)

„Καὶ ζητήσεις τὸν τόπον αὐτοῦ καὶ οὐμὴ εἴρης.“

Θέλεις ζητήσεις, λέγει, τὸν τόπον τοῦ ἁμαρτωλοῦ, καὶ δὲν θέλεις τὸν εὖρης καὶ διὰ τὴν αὐτὸς ἀπέθανε, καὶ διὰ τὴν ὁ τόπος αὐτοῦ εὐθὺς ἐγενεν ἄλλου ζῶντος ἀνθρώπου.

11: „Οἱ δὲ πραεῖς κληρονομήσουσι γῆν.“

Οἱ μακρόθυμοι, λέγει, καὶ ὑπομονητικοὶ καὶ νικῶντες τὸ πάθος τῆς ὀργῆς, αὐτοὶ θέλουν κληρονομήσουν τὴν γῆν· τοῦτο γὰρ καὶ ὁ Σωτὴρ εἶπεν ἐν τοῖς Εὐαγγελίοις „Μακάριοι οἱ πραεῖς ὅτι αὐτοὶ κληρονομήσουσι τὴν γῆν (Ματθ' ε' 5.) ἐκείνα γὰρ τὰ λόγια, ὅπου ἐλάλησεν ὁ Κύριος διὰ τοῦ Δαβὶδ καὶ τῶν Προφητῶν πρότερον, ταῦτα τὰ ἴδια καὶ διὰ τῆς ἐδικῆς του γλώσσης ὑςαρον ἐβεβαίωσε· πρεπόντως δὲ θέλουν κληρονομήσουν οἱ πραεῖς τὴν παντοτινὴν γῆν· ἐπειδὴ τὴν πρόσκαιρον ταύτην γῆν, καὶ τὰ τῆς γῆς ταύτης ἀγαθὰ ὑςαροῦνται πολλάκις, διὰ τὴν πραότητα καὶ ἀπεριέργειαν ὅπου ἔχουν.

„Καὶ κατατρυφήσουσιν ἐπὶ πλήθει εἰρήνης.“

Θέλουν ἐντρυφήσουν, λέγει, οἱ πραεῖς τὴν εὐτυχισμένην ἐκείνην καὶ μακαρίαν γῆν μὲ πολλὴν εἰρήνην „Ἐκεῖ γὰρ ἀπέδρα (ἤγουν ἐφυγεν) ὁδὺν ἡλύπη καὶ σαναγμὸς κατὰ τὸν Ἡσαΐαν· (Ἡσ. λε' 10.)

12: „Παρατηρήσεται ὁ ἁμαρτωλὸς τὸν δίκαιον, καὶ βρούξει ἐπ' αὐτὸν τοὺς ὀδόντας αὐτοῦ.“

Λοξῶς, λέγει, καὶ σραβὰ θέλει ἰδῆ ὁ ἁμαρτωλὸς τὸν δίκαιον, πονηρὰ συλλογίζόμενος κατ' αὐτοῦ· καὶ θέλει τρύξει καὶ προνόσει τὰ ὀδόντια του, ζητῶν νὰ μασσήσῃ τὰς σάρκας του· τὰ ὁποῖον τοῦτο εἶναι εἷνα σημεῖον τῆς μεγάλης μανίας καὶ τοῦ μίσους, ὅπου ἔχει εἰς τὴν καρδίαν του· νοεῖται δὲ ἁμαρτωλὸς καὶ ὁ Διάβολος, ὁ ὁποῖος παρατηρεῖ τοὺς δικαίους, καὶ τρύξει κοητῶς τοὺς ὀδόντας του ἐναντίον τους.

13: „Ὁ δὲ Κύριος ἐκγελάσεται αὐτόν· ὅτι προβλέπει ὅτι ἤξει ἡ ἡμέρα αὐτοῦ.“

Ὁ Κύριος, λέγει, θέλει ἐξευτελίσει τὸν ἁμαρτωλὸν ἄνθρωπον, ἢ καὶ τὸν Διάβολον, ὡς ἀσθενῆ καὶ ἀδύνατον, καὶ διὰ τὴν εἶναι ἄλλο, πᾶρεξ πονηρὸς μόνον· ἐπειδὴ καὶ προβλέπει, καθ' ὃ προγνώσκει τῶν πάντων, ὅτι θέλει ἔλθῃ ἡ ἡμέρα τῆς καταστροφῆς καὶ τοῦ ἀφανισμοῦ του· διὰ τοῦ θανάτου δηλαδή, καὶ διὰ τῆς αἰωνίου κολάσεως· (2)

14: „Ρομ“

(1) Εἶπε δὲ ὁ ἅγιος Κύριλλος „Βραχὺς λίαν ὁ ἀνθρώπου βίος, ὃς ὁ τῆς τοῦ ζωῆς σώματος συνέσθλται χρόνος· οὐκοῦν οὔτε αὐτὸς ὁ τὸ τῆς ζωῆς τέλει κατειλημμένος τὸν ἑαυτοῦ τόπον ὀφείκει· μεταχωρήσει γὰρ πάντως εἰς ἄδου· οὔτε μὲν οἱ ζῶντες ἐπὶ τὸν αὐτοῦ ἐπιγνώσκονται τόπον· οἰκονομικώτατα δὲ λίαν ὁ Δαβὶδ ἀντιπαρεξάγει ταῖς τῶν παφάνόμων κολάσεσι, τὰ τῶν ἁγίων γέρα· ἀκοῶν γὰρ διὰ τούτων αὐτοὺς εἰς ἔφεσιν εὐανδρίας πνευματικῆς, δι' ἧς ἀν γένοιτο κατορθοῦν πάντα τρόπον ἀρετῆς.

(2) Ἄλλος δὲ λέγει „Ὁ ἁμαρτωλὸς, φησιν, οὐ φέρει τοῦ δικαίου τὴν ἀρετὴν, ἔλεγχον αὐτὴν τῆς ἰδίας μοχθηρίας ἠγούμενος· διὸ ἐπιτιθεῖ, πᾶς αὐτὸν καταβαλεῖ· ὅπερ ὁ μὲν δίκαιος ἀγνοεῖ, ὁ δὲ πάντα βλέπων Θεὸς, τῶς ἐπὶ τοῖς ματαίοις αὐτοῦ γελοῖα λογισμοῖς· ἐπειδὴ δὲ μέχρι θανάτου τὴν ἐπιβουλήν κινῇ τῷ τὴν πενίαν διὰ Θεὸν εὐληφότες (ἢτοι τῷ δικαίῳ) πηνικαῦτα τὴν ἐπιβουλήν αὐτοῖς περιτρέπει πεισομένοις (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρῇ.)

14: Ῥομφαίαν ἐσπᾶσαντο οἱ ἁμαρτωλοὶ·
 „ἐνέτειναν τὸ ζων, αὐτῶν τοῦ καταβα-
 „λεῖν πτωχὸν καὶ πενήτα, τοῦ σφάζειν
 „τοὺς εὐθεῖς τῇ καρδίᾳ.

λη, καὶ ἡ γλῶσσα αὐτῶν μάχαιρα ὡς ἔειπεν· (Ψαλ.
 νς'· 6.) ἡ ἰδία λοιπὸν γλῶσσα τοὺς, ἔχει, λέγει,
 νὰ θανατώσῃ τοὺς ἁμαρτωλοὺς· καὶ τὰ χεῖλη των
 θέλουν σβεσθῶν μὲ τὸν θάνατον.

Οἱ ἁμαρτωλοὶ, λέγει, καὶ πονηροὶ ἄνθρωποι
 μὴ ὑποφέροντες ὅπως νὰ βλέπουν τοὺς δικαίους καὶ
 ἀπονηρέτους ἄνθρώπους, ἐτράβιξαν μὲν μάχαιραν,
 διὰ νὰ σφάζουν αὐτοὺς· ἐτέντωσαν δὲ τοξάρι διὰ
 νὰ τοὺς σαΐτευσουν· διὰ τὴν δικαιοσύνην καὶ ἀ-
 ρετὴν τῶν δικαίων, τὴν νομίζουσιν ἐλεγμὸν τῆς κακί-
 ας των· μὲ τὴν διαφορὰν δὲ τῶν ἀρμάτων, ἐφανε-
 ρωσεν ὁ Ψαλμὸς αἰνιγματωδῶς, τὰς διαφορὰς ἐ-
 πιβουλὰς τῶν ἁμαρτωλῶν· πτωχὸν δὲ καὶ πένητα
 ἀδιαφόρως εἶπεν ἕνα καὶ τὸν αὐτὸν, πρὸς ἐμφασιν
 περισσοτέραν ἐλέους καὶ συμπαθείας. (1)

15: „Ἡ Ῥομφαία αὐτῶν εἰσέλθοι εἰς τὰς
 „καρδίας αὐτῶν, καὶ τὰ τόξα αὐτῶν
 „συντριβεῖν.

Αἱ ἐπιβουλὰι, λέγει, τῶν ἁμαρτωλῶν, ἐναν-
 τίων τοὺς ἔχουν νὰ γυρίσουν· καὶ θέλουν πέσουν οἱ ἴ-
 διοι εἰς τὸν λόγχον ἐκείνον, ὅπου ἔσκαψαν διὰ τοὺς
 ἄλλους· καταρᾶται δὲ αὐτοὺς ὡς πονηροὺς ὁ Δαβὶδ·
 ἐπειδὴ, κατὰ τὸν λόγον τοῦ Κυρίου, „ Πάντες οἱ
 λαβόντες μάχαιραν, ἐν μάχαιρᾳ ἀποθάνουσιν·
 (Ματθ. κς'· 52.)· μάχαιρᾳ δὲ καὶ τοξάρι
 τῶν ἁμαρτωλῶν, ἡμποροῦν νὰ ᾔναι καὶ αἱ δόλια
 γλῶσσαι των κατὰ τὸν Δίδυμον· καθὼς ἀλλαχοῦ ὁ
 ἴδιος Δαβὶδ λέγει, „ Οἱ ὀδόντες αὐτῶν ὅπλα καὶ βέ-

16: „Κρεῖσσον ὀλίγον τῷ δικαίῳ ὑπὲρ
 „πλούτου ἁμαρτωλῶν πολύν.

Εἰς τὸν δίκαιον, λέγει, ἄνθρωπον, καλλίτε-
 ρον νομίζεται τὸ νὰ ἔχῃ ὀλίγα τινα ἄσπρα καὶ ὑπο-
 στατικά μὲ δικαιοσύνην, παρὰ τὸ νὰ ἔχῃ πλούτον
 πολύν μὲ ἀδικίαν καὶ ἀρπαγὴν· καθὼς ἔχουν αὐτὸν
 οἱ ἁμαρτωλοὶ καὶ πλεονέκται ἄνθρωποι· διὰ τοῦτο
 δὲν πρέπει νὰ παραζηλοῦμεν· ἤγουν νὰ παρακινου-
 μεθα εἰς μίμησιν τοῦ πολλοῦ καὶ ἀδίκου πλούτου
 τῶν ἁμαρτωλῶν· ἀλλὰ εἰς μίμησιν τοῦ ὀλίγου καὶ
 δικαίου πλούτου τῶν δικαίων. (2)

17: „Ὅτι βραχίονες ἁμαρτωλῶν συντρι-
 „βεῖσονται.

Βραχίονας· ἥτοι πράττει τῶν χειρῶν τῶν ἁ-
 μαρτωλῶν, τὰς δυνάμεις τούτων ὠνόμασεν ὁ Δα-
 βίδ· ἐπειδὴ εἰς τὰ πράττει τῶν χειρῶν εὐρίσκαται ἡ
 δύνημις ἐκείνων, ὅπου μὲ τὰς χεῖρας ἐργάζονται.

„ὑποστηρίζει δὲ τοὺς δικαίους ὁ Κύ-
 „ριος.

Ἀγκυρά, λέγει, καὶ οἱ δίκαιοι σπρώχνωνται
 εἰς.

(1) Κατὰ τὸν σοφὸν Ὀριγένη „Ὡς περ ἔστι τις πανοπλία Θεοῦ, οὕτως ἔστι τις πανοπλία τοῦ Διαβόλου, ἣν ὁ
 αὐτοῦ στρατιώτης ἐνδεδυται, τὴν περικεφαλαίαν τῆς ἀπωλείας· τὸν θυρεὸν τῆς ἀπιστίας· τὴν μάχαιραν τοῦ πονη-
 ροῦ πνεύματος, ἣν σπᾶται ὁ ἁμαρτωλός· οὗ οἱ πόδες ἐπ' ἀδικίαν τρέχουσιν· ἄλλος δὲ λέγει „Σπᾶνται οἱ ἁ-
 μαρτωλοὶ Ῥομφαίαν καὶ ἐντείουσι τόξον· ὅπως τοῖς μὲν τόξοις βάλλωσι τὴν πτωχὴν καὶ πένητα, τῇ δὲ Ῥομφαίᾳ σφά-
 ζωσι τοὺς εὐθεῖς τῇ καρδίᾳ· οὐ γὰρ τοὺς ἐν κακοῖς πλουτοῦντας τιτρώσκουσιν φίλους αὐτῶν ὄντας· οὐδὲ τοὺς σκε-
 λιοὺς τῇ καρδίᾳ σφάττουσιν, ἐταιρείας πρὸς αὐτοὺς ἔχοντες (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ).

(2) Λέγει δὲ ὁ θεὸς Κύριλλος „Πλουτεῖ μὲν γὰρ φησὶν ὁ ἁμαρτωλὸς ἐσθ' ὅτε, καὶ ταῖς ἐνταῦθεν ἐμπλατύνεται
 τρυφαίς, πλέον ἔχων οὐδὲν τοῦ τοῖς γὰρ τοῖς ἐφ' ἡδοναῖς· ὁ δὲ γὰρ πτωχὸς τῇ καρδίᾳ καὶ δικαιοσύνης ἐραστὴς, ἀπάν-
 των τῶν τοιούτων ἀποφοιτᾷ, καὶ τὴν ἐπιεικὴ καὶ σώφρονα πτωχείαν ἀγαπᾷ· ἀλλὰ κρεῖττον τοῦτο αὐτῷ ὑπὲρ πλοῦ-
 του ἁμαρτωλῶν πολύν· λέγει δὲ καὶ ὁ Θεοδώριτος „Ἀμεινόν φησι μετὰ δικαιοσύνης αὐτάρχεια πασανόμον πλούτου
 καὶ περιουσίας ἀδίκου.

εἰς τὸν κρημνὸν ἀπὸ τοὺς πονηροὺς ἀνθρώπους, καὶ ἀπὸ τοὺς Δαίμονας, ὁ Κύριος ὁμοῦ δὲν ἀφίνει αὐτοὺς νὰ πέσουν κατὰ τὸν Θεοδώριτον· ἀλλὰ τοὺς ὑποσηρίζει καὶ τοὺς σκεπάζει καὶ ἀπὸ τὰ δύο μέρη· ἡγουν καὶ μετὰ τὴν συντριβὴν ὅπου κáμνει τῶν ἐχθρῶν τοὺς ἁμαρτωλῶν, καὶ μετὰ τὴν ἀντίληψιν καὶ βοήθειαν, ὅπου δίδει εἰς τοὺς ἰδίους αὐτοὺς δικαίους καὶ μετὰ τὰ δύο ταῦτα, παρακινεῖ τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους εἰς τὴν ἀρετὴν τῶν Δικαίων.

18: „Γινώσκει Κύριος τὰς ὁδοὺς τῶν ἀμωμῶν.

Ἡξεύρει, λέγει, ὁ Θεὸς τὰς ἐνάτας καὶ πολιτείας τῶν ἀμωμῶν ἀνθρώπων· ἡγουν ἐκείνων, ὅπου κατὰ πάντα φυλάττουν τὰς ἐντολάς του· ἐπειδὴ καὶ ὁ ἴδιος ἐνομοθέτησεν αὐτάς· καὶ ἀκολουθῶν ἡξεύρει τοὺς ταύτας φυλάττοντας· ὅρα καὶ τὴν ἐρμηνείαν τοῦ „Γινώσκει Κύριος ὁδὸν δικαίων, ἐν τῷ πρώτῳ Ψαλμῷ. (1)

„Καὶ ἡ κληρονομία αὐτῶν εἰς αἰῶνα ἔσται.

Κληρονομία τῶν Δικαίων, εἶναι ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν „Δεῦτε γάρ φησιν οἱ εὐλογημένοι τοῦ Πατρὸς μου, κληρονομήσατε τὴν ἡτοιμασμένην ὑμῖν βασιλείαν (Ματθ· κε'· 34.) τὸ δὲ εἰς τὸν αἰῶνα νοεῖται, ἀντὶ τοῦ αἰδίου καὶ πάντοτε· ἐπειδὴ τέλος δὲν εἶναι τῆς βασιλείας ἐκείνης· ἢ τὸ εἰς αἰῶνα ἔσαι νοεῖται, ὅτι ἡ κληρονομία τῶν Δικαίων θέλει εἶναι εἰς τὸν μέλλοντα αἰῶνα· διὰ τὴν εἰς τὸν

παρόντα αἰῶνα κληρονομίαν οἱ Δίκαιοι δὲν ἔχουν· μετὰ τὸ νὰ ἡξεύρουν τὸν ἑαυτὸν τοὺς ξένον καὶ πάροικον τῆς γῆς ταύτης.

19: „Οὐ κατατρίβονται ἐν καιρῷ πονηροί.

Οἱ Δίκαιοι, λέγει, δὲν θέλουν νικηθῶν εἰς τὸν πονηρὸν καιρὸν· ἡγουν εἰς τὸν καιρὸν τῶν πειρασμῶν, κατὰ τὸν θεῖον Κύριλλον· διὰ τὴν ἔχουσι τὸν Θεόν, ὅπου ἀντιλαμβάνεται καὶ τοὺς βοηθεῖ· ἡ καιρὸν πονηρὸν ἀνομαζεῖ τὸν τῆς μελλούσης κρίσεως, ἥτις θέλει γένῃ ἐπίπονος καὶ πικρὰ εἰς τοὺς ἁμαρτωλοὺς.

„Καὶ ἐν ἡμέραις λιμοῦ χορτασθήσονται.

Οἱ δίκαιοι, λέγει, θέλουν χορτασθῶν εἰς τὸν καιρὸν τῆς πείνης· καθὼς ὁ Ἡλίας ἐτρέφετο εἰς τὸν καιρὸν τῆς πείνης ἀπὸ τὸν κόρακα· καὶ ἄλλοι πολλοί, ὅπου ἐδέχοντο παραδόξως τὴν τροφὴν ἀπὸ τὸν Θεόν· ἡ λέγει, ὅτι θέλουν χορτασθῶν οἱ δίκαιοι μετὰ τὰς ἐλπίδας τῶν μελλόντων ἀγαθῶν, χωρὶς νὰ ἐπιθυμοῦν τὴν αἰσθητὴν βρώσιν „Οὐκ ἐπ' ἄρτων γάρ φησι μόνον ζήσεται ἄνθρωπος (Δευτ· η'· 3.) ἡ πείναν λέγει μεταφορικῶς, καθεὺν ἀνάγκην τοῦ σώματος· χορτασίαν δὲ, τὴν τοῦ Θεοῦ ἐπίσκεψιν καὶ χάριν. (2)

20: „Ὅτι οἱ ἁμαρτωλοὶ ἀπολοῦνται.

Εἰς

(1) Ὁ δὲ θεῖος Κύριλλος τὸ γινώσκει ἐδῶ ἐννοεῖ, ἀντὶ τοῦ ἀποδέχεται ἡ τιμὴ· αἶψαν ἀγαπᾷ ἡ ἐφορὴν ἀξιοῖ· „Εἰδοθαρμέν φησι, ἡ ἡμεῖς τοῖς προσκεχρυσμένοι λέγειν τὸ „Οὐκ εἰδᾷ σε, πολλάκις· οὐχ ὡς ἀγνοοῦντες πάντως, ἀλλ' ὡς τῆς τῆς ἡμῶν ἀγάπης ἡ σχέσεως ἀλλοτριοῦν ἐθέλοντες.

(2) Ὅσει εἶπεν ὁ θεῖος Κύριλλος „Εοικεν ὁ λόγος δι' ἀνιγμάτων ὑποδηλοῦν, ὅτι ἐν καιρῷ θλίψεως αὐτοὶ ἐπὶ τῆς ζωῆς ἐνημερίας ἔχουσι πλάτος· ἐτέρως δὲ ὁ εἰς τὸν ὑποδηλοῖ, ὅτι τοῖς μὲν προσκεχρυσμένοι ὁ τῶν ἱερῶν μαθημάτων λιμὸς ἐπενήνεκται· οὐμὴν ἐπὶ ἡ τοῖς τῶν θεῶν ἐνταλμάτων ἐπιμελητοῖς· ἀλλὰ κατὰ τὸν καιρὸν τῶν διωγμῶν ἐπλειπόντων τῶν διδασκάλων, αὐτὸς ὁ Κύριος τῷ ἑαυτοῦ Πνεύματι θρέφει τοὺς εἰς αὐτὸν πεπιστευκότας· ἀλλὰ ἡ ὁ Θεοδώριτος λιμὸν τοῦ ἀκοῦσαι λόγον Κυρίου, τὸν λιμὸν τοῦτον ἐνόησεν.

Εἰς τοὺς ἁμαρτωλοὺς, λέγει, δὲν διαμένει παντοτινὰ ἡ εὐτυχία· ὅθεν ὄχι μόνον αὐτοὶ ἀπολοῦσι καὶ χάνουσι τὴν τοῦ βίου τούτου εὐτυχίαν· ἀλλὰ θέλουν λάβουν ἀκόμη καὶ ἀπώλειαν ἐπὶ τοῦ μέλλοντος αἰῶνος· ἤγουν τὴν ἐκπτώσιν καὶ ἀποτυχίαν τῆς αἰωνίου σωτηρίας των· ἐπεὶ καὶ οἱ ἁμαρτωλοὶ ἔχουν νὰ ἀφανισθῶν ἀπὸ τὸν κλῆρον τῶν δικαίων.

„Οἱ δὲ ἔχθροὶ τοῦ Κυρίου ἅμα τῷ
„δοξασθῆναι αὐτοὺς καὶ ὑψωθῆναι,
„ἐκλείποντες ὡσεὶ καπνὸς ἐξελίπον.

Τοῦτα ἐρρέθη διὰ τοὺς ἄρχοντας τῶν Χριστοκτόνων Ἰουδαίων· διὰ τί αὐτοὶ, ἀφ' οὗ ὑψώθησαν καὶ ἐδοξάσθησαν διὰ τὴν ἐθανάτωσιν τὸν Δεσπότην Χριστόν, μετὰ παρέλευσιν ὀλίγων ἐτῶν (τεσσαράκοντα δηλαδὴ μετὰ τὴν Ἀνάληψιν) διεφθάρησαν ἀπὸ τοὺς Ῥωμαίους μὲ ὅλον τὸ γένος τῶν Ἰουδαίων· καὶ ὡς ὁ καπνὸς διεσκορπίσθησαν καὶ ἀφανίσθησαν· ἤμπορεῖ δὲ νὰ βοηθῇ τοῦτο καὶ διὰ τὰ εἰδῶλα, τὰ ὅποια, ἀφ' οὗ ὑψώθησαν καὶ ἐδοξάσθησαν οἱ θεοὶ ἕως εἰς μερικὸν καιρὸν, ὕστερον ἠφανίσθησαν· διὰ μέσου δὲ τῶν ἀφανισθέντων εἰδῶλων ἠφανίσθησαν μαζὶ καὶ οἱ ἔχθροὶ τοῦ Κυρίου Δαίμονες, οἱ ἐνοικοῦντες εἰς τὰ εἰδῶλα καὶ προσκυνοῦμενοι δι' αὐτῶν, κατὰ τὸν θεὸν Κυρίλλον. (1)

21: „Δανεῖζεται ὁ ἁμαρτωλὸς καὶ οὐκ
„ἀποτίσει.

„Ὅχι μόνον, λέγει, ὁ ἁμαρτωλὸς δὲν μεταδίδει ἐλεημοσύνην ἀπὸ τὰ ἐδικὰ του πράγματα· ἀλλ'

οὐδὲ πληρώνει τὸ χρέος καὶ τὸ δάνειον, ὅπου ἐπηρεῖται ἀπὸ τὸν ἄλλον· τὸσον ἀσπλαγχνός καὶ παράνομος εἶναι.

„Ὁ δὲ δίκαιος οἰκτεῖρει καὶ δίδω-
„σιν.

— Ὁ δίκαιος ὅμως, λέγει, ἄνθρωπος, καί μιν ὅλον τὸ ἐναντίον· καὶ ὄχι μόνον δίδει· ἤγουν ἀποδίδει ὀπίσω τὸ ξένον δάνειον· ἀλλὰ οἰκτερεῖ καὶ ἐλεεῖ τοὺς πτωχοὺς καὶ ἀπὸ τὰ ἐδικὰ του· ἢ καὶ ἄλλως νοεῖται· ὅτι ὁ δίκαιος, καὶ μὲ ὅλον ὅπου ἤξευρε τὸν ἁμαρτωλόν, πῶς εἶναι ἀχαρίστος χρεωφειλῆτης, ὅμως ἐν καιρῷ ἀνάγκης δανεῖζει εἰς αὐτόν.
(2)

22: „Ὅτι οἱ εὐλογοῦντες αὐτόν, κληρο-
„νομήσουσι γῆν, οἱ δὲ καταρωμένοι
„αὐτόν, ἐξολοθρευθήσονται.

Τὸσον μεγάλως φροντίζει, λέγει, ὁ Θεὸς διὰ τὸν δίκαιον ἄνθρωπον, ὥστε ὅπου ἐλεεῖ μὲν ἐκείνους, ὅπου τιμῶν καὶ εὐφημίζων αὐτόν· παιδεύει δὲ ἐκείνους, ὅπου ἀτιμάζων καὶ ὑβρίζων αὐτόν· ὅθεν εἶπε πρὸς τὸν Ἀβραάμ· „Εὐλογήσω τοὺς εὐλογοῦντάς σε καὶ τοὺς καταρωμένους σε καταράσομαι· (Γέν. 12· 3.)· κατὰρξάν δὲ, τὴν ὑβρίν καὶ ἀτιμίαν ὠνόμασε· τὸ δὲ ὅτι, δὲν εἶναι αἰτιολογικόν, ἀλλὰ ἀποφαντικόν καὶ ὁριστικόν, καὶ φαίνεται ὡς περὶ τὸν· εἰς πολλὰ δὲ μέρη μεταχειρίζεται ὁ Δαβὶδ τὸ σχῆμα τοῦτο· δηλαδὴ τὸ νὰ γράφῃ πολλὰ περὶ τὰ.

23: „Πα-

(1) Κατὰ δὲ τὸν αὐτὸν θεὸν Κυρίλλον, ἔχθροὶ τοῦ Κυρίου νοεῖνται καὶ οἱ τῶν αἱρέσεων εὐρεταί, αἵτινες δὲ τὸ ψεῦδος ἀντανισθῶν εἰσβάτες τῇ τῶν δογμάτων ἐχθρότητι· οὗτοι βραχὺ ἀνθήσαντες, καὶ χρόνις ἴσα μεμαρασμένοι, πεσόντες πρὸς θάνατον, καὶ τὰς τῶν ἁμαρτημάτων ἐκτίσουσι δίκας, ὡς ἔχθροὶ τοῦ Κυρίου κολαζόμενοι, καὶ καπνοῦ δίκην ἐκλείποντες.

(2) Ὁ δὲ Θεοδότης λέγει· „Τοιοῦτος ἦν ὁ Σαουλ καὶ μὲν εὐεργετούμενος ὑπὸ τοῦ θειοτάτου Δαβὶδ, ἀμείψασθαι δὲ ἀγαθοῖς τὸν εὐεργέτην οὐκ ἀνεχόμενος· ὁ δὲ μακάριος Δαβὶδ τὸν Δεσπότην μιμούμενος ἀνυπερέβη τὸν ἥλιον αὐτοῦ ἐπὶ πονηροῦς καὶ ἀγαθοῦς εὐεργετῶν διετέλει.

23: „ Παρά Κυρίου τὰ διαβήματα ἀνθρώ-
που κατευθύνεται .

Ἐδῶ διδάσκει φανερά ὁ Ψαλμωδὸς , ὅτι χω-
ρὶς τὴν βοήθειαν τοῦ Θεοῦ , κανένα καλὸν δὲν ἴμ-
πορεῖ νὰ κατορθώσῃ μόνος ὁ ἄνθρωπος . „ Ἐὰν γάρ
φῃσι , μὴ Κύριος οἰκοδομήσῃ αἶον , εἰς μάτην ἐ-
κοπίασαν οἱ οἰκοδομοῦντες (Ψαλ . ρκς' . 1 .) ἐ-
πειδὴ μὲ τὴν προθυμίαν τοῦ ἀνθρώπου συνεργεῖ καὶ
ὁ Θεός . ἀνθρώπου δὲ λέγει , ὅχι ἀπλῶς τοῦ καθά-
ενός , ἀλλὰ τοῦ δικαίου . (1)

„ Καὶ τὴν ὁδὸν αὐτοῦ θελήσει σφό-
δρα .

Τὴν πολιτείαν , λέγει , καὶ ζωὴν τοῦ δικαίου
ἀνθρώπου , θελεῖ καὶ ἀποσχεταὶ ὁ Κύριος , ὡς ἐ-
νάρετον καὶ ἀκατηγόρητον . ὁ Σύμμαχος δὲ , ἀντὶ
τοῦ θελήσει , εἶπεν „ ἐυδοώσει .

24: „ Ὅταν πέσῃ , οὐ καταρροχθήσεται ,
„ ὅτι Κύριος ἀντιστηρίζει χεῖρα αὐ-
τοῦ .

Ἀνίσως , λέγει , ὁ δίκαιος ἄνθρωπος πέσῃ καὶ
δυσυχήσῃ κατὰ τὰ βιωτικὰ πράγματα τοῦ Κόσμου ,
καθὼς ὁ Ἰωβ ὁμοίως καὶ ἐὰν τύχῃ νὰ πέσῃ καὶ νὰ
δυσυχήσῃ κατὰ τὰ ψυχικὰ , ὡς ἂν ὁ Δαβὶδ , ὁμοίως
δὲν θέλει ἀπομείνῃ εἰς τὴν πτώσιν του . διὰ τί ὁ Κύ-
ριος ἀντιστηρίζει αὐτόν : ἡγοῦν ὑποκάτω βάλλει τὸ
χεῖρι του , καὶ δίδει εἰς αὐτόν βοήθειαν καὶ μετάνοι-
αν . καὶ ἡ μετάνοια γὰρ χεῖρ τοῦ Θεοῦ εἶαι . ἐπειδὴ
καὶ ἐρχεται παρὰ Θεοῦ εἰς τὸν ἄνθρωπον , καὶ ση-
κώνει αὐτὸν ἀπὸ τὸ πτώμα τῆς ἁμαρτίας . (2)

25: „ Νεώτερος ἐγγύμνη καὶ γὰρ ἐγήρα-
σα , καὶ οἱ κ' εἶδον Δικαίον ἐγκα-
ταλειμμένον .

Περὶ τοῦ ἐδῶ εἶναι ὁ γὰρ σύνδεσμος (3) τοι-
ούτον δὲ εἶναι τοῦ ῥητοῦ τὸ νόημα . ὅτι ἐγὼ ἤμην
νέος , καὶ τώρα ἐγήρασα , καὶ εἰς ὅλην τὴν ἐν τῷ με-
ταξὺ τούτων καιρῷ ζωὴν μου , δὲν εἶδον Δικαίον νὰ
ἐγκαταλειπθῇ ἀπὸ τοῦ Θεοῦ . ἐπειδὴ „ Φυλάσσει
Κύριος πάντας τοὺς ἀγκλώντας αὐτόν . (Ψαλ .
ρμδ' . 20 .) ὡς εἶπεν ἀλλαχοῦ ὁ αὐτὸς Δαβὶδ .
εἶδὲ καὶ ἐφάνη κάποτε ὁ Θεός , ὅτι ἐγκατέλιπε πρὸς
ὀλίγον καιρὸν μερικοὺς δικαίους , καθὼς ἐγκατέλιπε
καὶ

(1) Διὰ τοῦτο εἶπε ὁ Θεὸς Κύριλλος „ Ὅσπερ ἰδίου παιδὸς λαμβάνεται τῆς χειρὸς ὁ Θεός , ὅς ἀποφέρει πρὸς
ὁδὸν ευθείαν , οὐκ ἀφίεις αὐτὸν σκοπεῖν , οὔτε μὴν καμπύλας ποιεῖσθαι τοῦ βίου τὰς τροχίας . ἀλλ' εὐθὺς
παντὸς εἶναι πράγματος ἀγαθοῦ διδάσκωντε ὅς ἀπευθύνων αὐτὸς κατὰ γὰρ τὸ „ Ἐκράτησας τῆς χειρὸς τῆς δεξιᾶς
μου ὅς ἐν τῇ βουλῇ σου ἐδήγησάς με . ὅταν μέντοι τὰ διαβήματα τοῦ ἀνθρώπου παρὰ Κυρίου κατευθύνθῃ , τό-
τε τὴν ὁδὸν αὐτοῦ θελήσει .

(2) Ὅθεν εἶπεν ὁ Θεοπρόσιτος Κύριλλος „ Εἰ ὅς συμβῇ φῃσιν ὀλίγον τι παρασφαλῆναι τὸν Δικαίον , οὐκ ἀδικηθήσε-
ται . ἀλλ' οἷα γενναϊότατος ἀθλητῆς ἐκβιασθεὶς , ὅς πρὸς ὀλίγον ἐνδοῦς , παραχρῆμα ἑαυτὸν ἀναλήφεται . διὰ
τί ; ὅτι ἔχει τὸν Θεὸν ἀντιστηρίζοντα . τοῦτο γὰρ τοῖς δικαίοις αἰεὶ ὁ Θεός καταλείπει , τὰς ἀνθρωπίναις μικρο-
ψυχίαις ἀπολείμων τὸν ἕλεον . ἐπτάκις γὰρ φῃσι , πεσείται ὁ δίκαιος ὅς ἀναστήσεται . (Παρ . κδ' . 16 .)
γλαφυρὰ δὲ εἶναι ὅς ἡ ἐρμηνεία τοῦ Ὁριγένους „ Οἱ ἐν τοῖς ἀγῶσι παλαίοντες πέπτωκασι τὸν πρῶτον , νενική-
κασι τὸν τρίτον . ἐπὶ τοῖς αἰσίοις δὲ κατὰ τὸ σωματικόν , ὅτι πέπτωκε μὲν , οὐ κατερράχθη δὲ νενίκηκε γὰρ
μετὰ τὸ πεσεῖν . ἐὰν ἴδῃς ἄνθρωπον νεικίμενον , ὅς μετὰ τὸ νενικῆσθαι οὐ παρδόντα ἑαυτὸν τῇ ἀσελγείᾳ εἰς
ἐργασίαν ἀκαθαρσίας πάσῃ . ἀλλ' ἀναστάντα , ὑπομνησθέντα τῆς Γραφῆς „ Μὴ ὁ πίπτων οὐκ ἀνίσταται ; ἢ ὁ ἀ-
ποσρέφων οὐκ ἀνασρέφει ; (Ἱερ . κ' . 4 .) λέγει , ὅτι πεσὼν ὁ τοιοῦτος οὐ κατερράχθη . ἐὰν δὲ μετὰ τὸ πε-
σεῖν ἀπαυδήσῃ , κατερράχθη . καλὸν μὲν οὖν ἀθλητῇ εἶναι ἄπτωτον . . . εἶδὲ πέπτωκεν , ἀναστήτω . πεσὺνται
γὰρ οἱ πεσόντες ὅς μετὰ τὸ ἀμνηστῆσαι , παραδόντες ἑαυτοὺς πάσῃ ἁμαρτίᾳ . ἐν ἀγενεῖᾳ νενικῆσαι ; ἐν ἀνδράσι
σεφανώθαι . πέπτωκεν ἐν παισὶ ; τὸν ἀγένητον ἀγώνισαι , ὅς νίκησον ἐν αὐτῷ .

(3) Ὁ δὲ Θεὸς Κύριλλος ἐρμηνεύει αὐτὸ οὕτως „ Ἐκ νεότητός φῃσιν ἐς δεῦρο . γεγήρακα γὰρ . οὐκ εἶδον Δικαίον
ἐγκαταλειμμένον .

καὶ αὐτὸν τὸν Δαβὶδ, ὅμως εἰς τέλος δὲν τοὺς ἐγ-
καταλείπει· ἐπειδὴ κατὰ τινὰ οἰκονομίαν παραχωρεῖ
καὶ ἐγκαταλείπει αὐτοὺς, ἵνα πάθουν, καὶ ἐκ τοῦ
πάθους γένουν προσεκτικώτεροι εἰς τὸ ἐξῆς.

„Οὐδὲ τὸ σπέρμα αὐτοῦ ζητοῦν ἄρτους.

Οὐδὲ εἶδον, λέγει, τὸ τέκνον τοῦ δικαί-
ου πτωχὸν καὶ ἐνδεδὲς τοῦ ἐπιουσίου ἄρτου· διὰ
τί ἂν καὶ πρὸς ὀλίγον καιρὸν αὐτοῦ κακοπαθήσῃ,
ἀλλ' ὅχι καὶ μέχρι τέλους· ἄλλως δὲ, καὶ ὁ λό-
γος τοῦ Δαβὶδ ἐδῶ, εἶναι μερικὸς, καὶ ὅχι κα-
θολικὸς· ἐπειδὴ καὶ μόνος ὁ Δαβὶδ λέγει, ὅτι
δὲν εἶδε τοιοῦτον· ὅχι δὲ καὶ ὅλοι οἱ ἄλλοι ἄν-
θρωποι (1) δύναται δὲ νὰ νοήσῃ τινὰς τοῦτο καὶ ὑ-
ψηλότερον· ἦτοι δὲν εἶδον τὸ σπέρμα τοῦ δικαί-
ου νὰ πεινᾷ ἀπὸ τροφῆς πνευματικῆς, κατὰ τὸ
„Οὐ λιμοκτονήσει Κύριος ψυχὰς δικαίων (Παρ.
1. 3.) ἐπειδὴ, ἂν κατὰ τὸ γράμμα μόνον ἐν-
νοηθῇ τὸ ῥητὸν, βλέπομεν, ὅτι τὸ σπέρμα καὶ
τὰ τέκνα τοῦ Ἰακώβ ἐζήτησαν ἄρτους εἰς τὴν Αἴ-
γυπτον ἐν τῷ καιρῷ τῆς ἐπταετοῦς πείνας, ὡς λέ-
γει ὁ μέγας Βασιλεὺς.

26: „Ὅλην τὴν ἡμέραν ἐλεεῖ καὶ δανεῖζει
ὁ Δίκαιος, καὶ τὸ σπέρμα αὐτοῦ εἰς

„εὐλογίαι ἔσται.

Ὅλην τὴν ἡμέραν, λέγει· ἤγουν πάντοτε
ἐλεεῖ ὁ δίκαιος τοὺς πτωχοὺς, καὶ ποτὲ μὲν δανεί-
ζει ἄσπρα εἰς ἐκείνους, ὅπου τὸν ζητοῦσι· ποτὲ
δὲ καὶ ἐλεεῖ πνευματικῶς, λέγων λόγους ὠφελεί-
ας εἰς τοὺς ἔχοντας τούτων χρεῖαν, καὶ τὰ τέκ-
να εἰς εὐλογίαν εὐρίσκονται· ἤγουν εἶναι ἐπαι-
νετὰ καὶ εὐτυχησμένα· ἐπειδὴ καὶ εἶπεν ὁ Θεὸς
εἰς τὸν Μωϋσῆν, ὅτι ἐλεεῖ τὰ τέκνα, διὰ
τὴν εὐαρέστησιν καὶ ἀρετὴν τῶν γονέων τους· „Ἀ-
ποδιδούς φησιν ἀμαρτίας πατέρων ἐπὶ τέκνα, ἕως
τρίτης καὶ τετάρτης γενεᾶς τοῖς μισοῦσί με, καὶ
ποιῶν ἔλεος εἰς χιλιάδας τοῖς ἀγαπῶσί με, καὶ τοῖς
φυλάσσουσι τὰ προστάγματά μου. (Ἑξ. κ'.
5.) (2)

27: „Ἐκκλινον ἀπὸ κακοῦ καὶ ποιήσον
„ἀγαθόν.

Τοῦτο εἶπε καὶ ἐν τῷ λγ· Ψαλμῷ· καὶ
δρα τὴν ἐρμηνείαν ἐκεῖ.

„Καὶ κατασκήνου εἰς αἰῶνα αἰῶνος.

Ἑ.

- (1) Πλὴν εἰ ἔξ μόνος, ἀλλ' ἀξιόπιστός ἐστι· λέγει γὰρ ὁ Κύριλλος· „Ὅτι ἀξιόχρεος τῶν λεγομένων ὁ μάρτυς· ὅτε
πνευματοφόρος ἔξ προφητείας χάριτι στεφανούμενος· δὴ δὲ ἐγκαταλείψει εἰς τὸν Ὀβριγιέν· ἡ μὲν σωμα-
τικὴ, ἥτις οὐδὲν ἡμᾶς βλάπτει· ἡ δὲ τῆς ψυχῆς, ἥτις ἀλέσθριός ἐστιν· ὅσον οὖν πλουτοῦμεν ἐν ἔργοις δικαίοις,
τοσοῦτον μᾶλλον βοηθούμεθα πρὸς τὸ μὴ ἐγκαταλείπεσθαι μέχρι τέλους· δι' οὗδὲ εἶπεν ἐγκαταλείφθεντα, ἀλλ'
ἐγκαταλείμμενον· ἐπεὶ πρὸς καιρὸν ἐγκαταλιμπάνονται οἱ δίκαιοι, ὡς ὁ Ἰωβ, ἵνα ἀναφανῇ δίκαιος.
- (2) Ἐφη δὲ ἔξ Σολομῶν „Ρίξαι δικαίων ἐν ὀχυράμασι (Παρ. 18. 13.) ἔξ πάλιν „Οἴκοι δικαίων παραμε-
νοῦσι (αὐτόθ. 7.) Καὶ πάλιν „Οἴκοι δικαίων ἰσχύς πολλή (Παρ. 16. 7.) Ἐφη δὲ ἔξ ὁ μέγας Βασι-
λεὺς „Δανεῖζει Θεὸς ὁ ἐλεῶν πτωχόν (Παρ. 18. 17.) ὡς τὸ αὐτὸ ἔλεον εἶναι ἔξ δάνεισμα, ἔλεον μὲν,
ὡς πρὸς πένητας μὴ ἔχοντας ἀνταποδοῦναι, δάνεισμα δὲ, ὡς πρὸς τὸν Θεόν, μετὰ τόκου ἔξ προσθήκης ἀποδι-
δόντα τὸ καταβαλλόμενον· ὁ δὲ Θεολόγος Γρηγόριος ἀναγωγικῶς νοεῖ τὸ ῥητὸν λέγων „Ἀπὸ τοῦ πλήθους τῶν
πνευματικῶν ἀργυρίων ἀπὸ τῆς ἐω μέχρι τῆς ἐσπέρας δανεῖζει τὸν λόγον ὁ δίκαιος, ἔξ ἀπαιτεῖ φιλοπόνους τὸ δά-
νειον μετὰ τῆς τοῦ ὠφελιμένου προσθήκης, ἢν αἰετὶ τῷ λόγῳ προσθήσιν αὐξων ἐν ἑαυτῷ κατὰ μικρὸν τὰ τῆς εὐ-
σεβείας σπέρματα· λέγει δὲ ἔξ ὁ Θεοδώριτος „Νέος ὢν ἔξ εἰς γῆρας ἐλθὼν, οὐκ οἶδα θεασάμενος δίκαιον τῆς
θείας ἔρημον προνοίας γενομένην· ὁ γὰρ τοὶ δίκαιος κριτὴς, οὐ μόνον αὐτῶν, ἀλλὰ ἔξ τῶν ἐξ αὐτῶν φερόμενων πᾶ-
σαν ποιεῖται κηδεμονίαν· οὕτω τοῦ Ἰσραὴλ, ἔξ ταῦτα παρανομοῦντος, διὰ τὴν προγονικὴν ἀρετὴν προνοήθη, οὕ-
τω τοῦ Σολομῶντος ἡσεβηκότος ἠνέσχετο διὰ τὴν πατρῶαν φιλοθεῖαν· τὸ δὲ ὅλην τὴν ἡμέραν ἐλεεῖ ἔξ δανεῖζει ὁ
δίκαιος, τὰς παντοδυναίας τοῦ δικαίου εὐεργεσίας δηλοῖ, τὰς διὰ χρημάτων, τὰς διὰ πραγμάτων, τὰς διὰ λό-
γων ἔξ συμβουλῶν· ταῦτα δὲ ποιῶν, ἐλεεῖ μὲν τοὺς ἀπολαύοντας, δανεῖζει δὲ τῷ τούτων Θεῷ.

Ἐπειδὴ , λέγει , ἐσὺ ὡς ἀναγνώσας , ἔρα-
θες ἀνωτέρω , ποῖα μὲν εἶναι τὰ βραβεῖα ταῖς οἱ
μισοῖ τῆς ἀρετῆς , ποῖα δὲ εἶναι ἐκ τοῦ ἐναν-
τίου αἱ παιδεῖαι τῆς κακίας · διὰ τοῦτο διαλέξαι
ὡς φρόνιμος τὴν ἀρετὴν καὶ τὰ καλὰ , καὶ κατασ-
κηνῶν εἰς τὸν κόσμον τοῦτον μὲ πολυχρόνιον ζωὴν ·
τοῦτο γὰρ δηλοῖ ἐδῶ τὸ , εἰς αἰῶνα αἰῶνος ·
διὰ τί καὶ οἱ παλαιοὶ δίκαιοι μακροχρόνιοι ἐγίνον-
το ὡς ὁ Ἀβραάμ καὶ Ἰσαὰκ καὶ Ἰακώβ · εἰ δὲ
καὶ μερικοὶ ἀπέθανον νέοι , ἀλλὰ τοῦτο ἐγένε κατ'
οἰκονομίαν Θεοῦ · καὶ ὁ Σολομὼν δὲ ὑπόσχεται
εἰς τοὺς φοβουμένους τὸν Κύριον , ὅτι θέλουν ἔ-
χουν γῆρας πολυχρόνιον · „ Φόβος Κυρίου προ-
σέθησιν ἡμέρας (Περ : ια' : 28 .) ἢ κατασκήνου
μὲν εἰς τὸν μέλλοντα αἰῶνα , πέραν δὲ ὡσάν
παροικίας καὶ ξένος ἐν τῷ παρόντι αἰῶνι , διὰ τὸ
πρόσκαιρον τῆς ζωῆς .

28: „ Ὅτι Κύριος ἀγαπᾷ κρίσιν , καὶ οὐκ ἐγ-
καταλείψει τοὺς ὁσίους αὐτοῦ .

Ἦτοι ὁ Κύριος εἶναι , λέγει , κριτὴς · ἢ
κρίσιν ἐνομαζέει τὸ δίκαιον , τὸ ὁποῖον ὁ Κύριος
ἀγαπᾷ · δὲν θέλει δὲ ἐγκαταλείπει ὁ Κύριος τοὺς
ὁσίους του , διὰ τί εἶναι δίκαιον νὰ μὴν ἐγκαταλεί-
πῃ ἐκείνους , ὅπου δὲν τὸν ἐγκαταλείπουσιν · ὁ-
σιον δὲ λέγει τώρα τὸν δίκαιον καὶ ἐνάρετον .

„ Εἰς τὸν αἰῶνα φυλαχθήσονται · ἄνθρωποι
„ μοι δὲ ἐκδοιχθήσονται , καὶ σπέρμα
„ ἀσεβῶν ἐξολοθρευθήσεται .

Οἱ ὅσιοι , λέγει , καὶ δίκαιοι ἄνθρωποι ,
θέλουν φυλαχθῶν καὶ εἰς τὸν παρόντα αἰῶνα καὶ
εἰς τὸν μέλλοντα · οἱ δὲ ἄνομοι ἄνθρωποι θέλουν

διωχθῶν καὶ ἀπὸ τὰ παρόντα ἀγαθὰ καὶ ἀπὸ τὰ
μέλλοντα · καὶ τὸ σπέρμα : ἦτοι τὰ τέκνα τῶν
ἀσεβῶν , θέλουν ἐξολοθρευθῶν · καθὼς καὶ ἀνω-
τέρω εἴπομεν ἐν τῷ 26 : σίχῃ τοῦ παρόντος Ψαλ-
μοῦ · ἦτοι ἐν τῷ , „ Καὶ τὸ σπέρμα αὐτοῦ
εἰς εὐλογίαν ἔσται (1)

29: „ Δίκαιοι δὲ κληρονομήσουσι γῆν ,
„ καὶ κατασκηνώσουσιν εἰς αἰῶνα αἰῶ-
„ νος ἐπ' αὐτῆς .

Καὶ περὶ τοῦτου εἴπομεν ἐν τῷ 9 . σίχῃ τοῦ
παρόντος Ψαλμοῦ τῷ „ Οἱ δὲ ὑπομένοντες τὸν Κύρι-
ον , αὐτοὶ κληρονομήσουσι γῆν · καὶ ἐν τῷ 18 : σί-
χῃ τῷ „ Καὶ ἡ κληρονομία αὐτῶν εἰς αἰῶνα
ἔσται · τὰ αὐτὰ γὰρ καὶ ἐδῶ ἐπαναλαμβάνει ὁ
Ψαλμωδὸς , ἵνα μὲ τὴν πυκνότητα τῶν αὐτῶν
λόγων , ἐντυπώσῃ τὴν ἐνθύμησιν αὐτῶν βαβαιότε-
ραν εἰς τὰς ψυχὰς τῶν ἀκροατῶν .

30: „ Στόμα δικαίου μελετήσει σοφίαν .

Μὲ ἡδονὴν μεγάλην διηγεῖται ὁ Θεὸς Δα-
βὶδ τὰ ἔργα καὶ τὰς ἀρετὰς τῶν δικαίων · καὶ τοῦ-
το τὸ κάμνει διὰ νὰ παρακινήσῃ τοὺς ἀνθρώπους
εἰς τὴν μίμησίν τους · τὸ σῶμα , λέγει , τοῦ δι-
καίου ἔχει μελέτην τὴν ἐκ τῶν ἀγίων ἱερῶν δο-
θεῖσαν σοφίαν .

„ Καὶ ἡ γλῶσσα αὐτοῦ λαλήσει κρί-
„ σιν .

Κρίσιν ἐδῶ ἐνομαζέει ὁ Δαβὶδ , τὴν ἐν τοῖς
θεοῖς νόμοις τοῦ Θεοῦ εὐρίσκομένην δικαιοκρασίαν ,
τὴν

(1) Ὁ δὲ μέγας Βασιλεὺς λέγει „ Σπέρμα δὲ ἀσεβῶν λέγονται , οὐ μόνον οἱ ἀπὸ προαγόντων τὴν ὑπόθεσιν ἔχοντες ,
ἀλλὰ καὶ οἱ τοῖς ἐπαγομένοις τὴν ἀρχὴν παρεχόμενοι · δύναται δὲ ἀφ' ἑαυτοῦ σπέρμα ποιητὴν εἶναι , ὁ ἀρχηγὸς
τῆς κακίας ὑπάρχων · καὶ πάλιν ὁ πονηρὸς διδασκάλος μαθητεὺς · ὁ μὲν τοι ἀφανισμὸς τῶν πονηρῶν τέκνων ,
ἐπ' ὠφελείᾳ γίνεται τοῦ γεννήσαντος πατρὸς· λαλῶν οὖν ἔχει φιλανθρωπίαν ὁ λόγος· ἐάν γὰρ ἐξολοθρευθῇ τὸ
τῶν ἀσεβῶν σπέρμα , χήσεται τὸ τῆς δικαιοσύνης · ἄνομοι δὲ λέγονται οἱ παιτελεῖς ξένοι τῶν θεῶν νόμων , ἢ οἱ ἀ-
ποστατήσαντες αὐτῶν · ἁμαρτωλοὶ δὲ , οἱ ἐκουσίως ἁμαρτάνοντες μετὰ τὸ λαβεῖν τὴν ἐπίγνωσιν τῆς ἀληθείας .

την ὁποίαν λαλεῖ ἡ γλῶσσα τοῦ δικαίου · ἡ κρίσις ὀνομάζει τὸν μετὰ διακρίσεως λόγον · ἐπεὶ δὲ ὁ δίκαιος ἄνθρωπος , δὲν λαλεῖ ἀσποχάστως ὅ, τι ἤθελε φθάσῃ , Ἀργυρος γὰρ φησι πεπυρωμένος γλῶσσα δικαίου (Παρ. ι. 21.) (1)

31: „Ο νόμος τοῦ Θεοῦ αὐτοῦ ἐν καρδίᾳ αὐτοῦ , καὶ οἷχ ὑποσκελισθῆσεται , τα διαβήματα αὐτοῦ.

Ἀνεξάλειπτος , λέγει , μένει εἰς τὴν καρδίαν τοῦ δικαίου ὁ νόμος τοῦ Θεοῦ , τόσον ὁ φυσικὸς καὶ ἄγραφος , ὅσον καὶ ὁ γραπτὸς ὁ διὰ Μωϋσέως δοθεὶς · καὶ διὰ τοῦτο ἡ πρὸς τὸν Θεὸν αὐτοῦ πορεία καὶ ἐράτα , δὲν θέλει ἐμποδισθῇ οὔτε ἀπὸ τῶν ὁρατῶν ἐχθρῶν , οὔτε ἀπὸ τῶν ἀοράτων · ἐπεὶ δὲ καὶ νῦν πρᾶγμα δὲν ἡμπορεῖ νὰ ἀντισταθῇ καὶ νὰ ἐμποδίσῃ τὴν ἀρετὴν . (2)

32: „Κατανοεῖ ὁ ἁμαρτωλὸς τὸν δίκαιον , καὶ ζητεῖ τοῦ θανατῶσαι αὐτόν.

Τὸ κατανοεῖ θέλει νὰ εἰπῇ , ἀντὶ τοῦ παρατηρεῖ , καιροφυλακτεῖ , καὶ παραμονεῖται ὁ ἁμαρτωλὸς τὸν δίκαιον , καὶ ζητεῖ διὰ νὰ τὸν θανατώσῃ · ἁμαρτωλὸς δὲ εἶναι , ὅχι μόνον ὁ ἄδικος ἄνθρωπος , ἀλλὰ καὶ ὁ Διάβολος , ὡς πατὴρ καὶ αἷτιος τῆς ἁμαρτίας .

33: „Ὁ δὲ Κύριος οὐμὴ ἐγκαταλίπη αὐτόν , εἰς χεῖρας αὐτοῦ.

Ὁ Κύριος , λέγει , δὲν ἐγκαταλείπει τὸν δίκαιον τελείως εἰς τὰς χεῖρας τοῦ ἁμαρτωλοῦ καὶ τοῦ Διαβόλου , ὥς ὅπου μαζὶ μὲ τὸ σῶμα νὰ κυριεύσῃ καὶ τὴν προαίρεσίν του · ἐπεὶ δὲ καὶ ὁ Θεὸς κηρύττει τὸν δίκαιον ἐκεῖνον , ὅπου λάβῃ πειρασμούς · καὶ δείχνει αὐτὸν νικητὴν τοῦ ἁμαρτωλοῦ κατὰ τὴν ψυχὴν · πολλὰς φορὰς δὲ σηκώνει ἀπὸ τοῦ δικαίου παντελῶς καὶ τὴν κατ' αὐτοῦ ἐπιβουλήν τοῦ ἁμαρτωλοῦ καὶ τοῦ διαβόλου , διὰ τὴν ἀγάπην ὅπου ἔχει πρὸς τὸν ἐδικόν του δούλον καὶ φίλον : τὸν δίκαιον δηλαδὴ .

„Οὐδ' οὐμὴ καταδικάσεται αὐτόν , ὅταν κρίνεται αὐτῷ

Οὔτε , λέγει , ἐν τῇ παρουσίᾳ ζωῇ ἐγκαταλείπει καὶ ἀφίνει τὸν δίκαιον ὁ Θεός , οὔτε ἐν τῷ καιρῷ τῆς μελλούσης κρίσεως θέλει καταδικάσῃ αὐτόν , ὅταν ὁ ἁμαρτωλὸς κρίνεται μὲ τὸν ἐπιβουλευθέντα ἀπὸ αὐτόν δίκαιον · τοῦτο γὰρ δηλοῖ τὸ , ὅταν κρίνεται αὐτῷ · νοεῖται δὲ καὶ ἄλλως , ὅτι οἱ δαίμονες θέλουν κριθεῖν μὲ τοὺς δικαίους ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῆς κρίσεως , κατηγοροῦντες αὐτοὺς , ἀνίσως καμμίαν φορὰν ἐσφαλὸν εἰς καὶ νῦν παρακρινὸν ἁμάρτημα . (3)

34: „Τ-

- (1) Ὁθεν εἶπεν ὁ Θεὸς Κύριλλος „ Χρῆμα οὖν προεπώδεσσαν τοῖς εὐζωεῖν ἡρμμένοις , τὸ λαλεῖν σοφίαν · ἀπόβλητον γὰρ ἁγίοις τὸ μωρολογεῖν · κρίσις δὲ εἶναι φανερὸν , τὴν ἐφ' ἑκάστῃ τῶν πραγμάτων ἐρεθὴν ὑφήγησιν , εὐθὺ τοῦ πρέποντος ἀποφύεσθαι τοὺς παιδευομένους · καὶ τοῦτοῖν δικαίου φησὶν οὐδὲ ῥῆμα ἐστὶν ἀνεξίτητον · κρίνας γὰρ ἂν δεῖ λέγειν ἐν καθήκοντι λαλήσει καὶ σιωπήσεται · ὁποῖον ἐστὶ τὸ „ Χεῖλη σοφῶν δίδεται ἀλοθῆσαι . (Παρ. ιε. 8.)
- (2) Λέγει δὲ καὶ ὁ πῶς Ἀλεξανδρείας Κύριλλος „ Ὅν τρόπον αἱ νῆες κατευθύνονται πηδαλιουχοῦνται , καὶ ἵππος δὲ δρομικώτατος εὐτάκτῳ χρήσεται ἄρῳ , καὶ τὴν πρὸς τοῦτο διοικούμενος · οὕτω καὶ ἡ τοῦ δικαίου ψυχὴ , πηδαλίῳ δίκην τὸν Θεὸν ἔχουσα νόμον , ὁρθῶς ποιεῖται τὰς τροχιάς καὶ τὰ ἐκ τῶν περιστάσεων διαπερᾶ κύματα · καὶ τοῦ βίου τὸν κλύδωνα διανήχεται · δέδοται γὰρ εἰς βοήθειαν νόμος , ὡς εἴρηται . (Ἠσ. η'. 20.)
- (3) Κατὰ δὲ τὸν Ἀλεξανδρείας Κύριλλον „ Ψῆφος ἐρεθὴ καὶ ἀδέκαστος παρὰ Θεοῦ ἐξενεχθήσεται , κατακρίνουσα μὲν τοὺς βεβήλους , ἀπαλλάττουσα δὲ κινδύνου παντὸς τοὺς ἀντακείμενους αὐτῇ · ἐν γὰρ τῷ κρίνεσθαι φησὶ τὸν δίκαιον , οὐ μὴ καταδικάσεται αὐτόν · λέγει δὲ καὶ ὁ Θεοδώριτος „ Ταύτης ἀπέλαυσεν Ἀβραάμ τῆς περιτομῆς , δις ἀπαγγέλλει τῆς Σάρρας ταύτης ὁ Ἰσαὰκ αὐτὸ τοῦτο παθόντα ταύτης ὁ Ἰακώβ ὑπ' ἀδελφοῦ καὶ κλέεσθαι φθονηθείς . ταύτης ὁ Ἰωσήφ , ὑπὸ φθόνου καὶ συκοφαντίας πολεμηθείς .

34: „Υπόμεινον τὸν Κύριον, καὶ φύλαξον
„τὴν ὁδὸν αὐτοῦ.

Ὅταν, λέγει, ἐσὺ ᾧ ἀναγνώσῃ, ἐπι-
βουλεύεσαι καὶ πειράζεσαι ἀπὸ καὶνῶν, ὑπόμεινον
τὸν Θεόν, καὶ ὁ Θεὸς θέλει σὲ ἐλευθερώσει ἀπὸ
τὸν πειρασμόν. ἦτοι ἐλπίσον ἐπὶ τὸν Κύριον, καὶ
πρόσμενε τὴν παρ' ἐκείνου βοήθειαν. (1) καὶ φύ-
λαξον τὴν σφάταν ἐκείνην καὶ πολιτείαν, τὴν ὁ-
ποίαν ἔδειξεν ὁ Κύριος διὰ μέσου τῶν ἀγίων του
ἐντολῶν. φύλαξον δὲ: ἦτοι ἀγάπησον καὶ ἐναγ-
καλίσου αὐτὴν μὲ ὅλην σου τὴν καρδίαν.

„Καὶ ὑψώσει σε τοῦ κατακληρονομή-
„σαι γῆν.

Ὁ Θεός, λέγει, θέλει σὲ φυλάξει ᾧ Χρι-
σιανὸ ἀνώτερον ἀπὸ ὅλους ἐκείνους ὅπου σὲ ἐπιβου-
λεύονται· ἢ θέλει σὲ δεῖξει ὑψηλὸν καὶ μέγαν κον-
τὰ εἰς τοὺς ἀνθρώπους· ἐπειδὴ δὲ ἡ κληρονομία
τῆς παρούσης γῆς, καὶ ἡ ἀπόλαυσις τῶν προσκαί-
ρων αὐτῆς τῆς γῆς ἀγαθῶν, καὶ ἡ τῶν ὄρατῶν
ἐχθρῶν ἐξολόθρευσις, καὶ ἡ πολυζωΐα, καὶ ἡ παι-
δοποιΐα, καὶ τὰ ὅμοια ἐγκόσμικα ἀγαθὰ, ἦτον εἰς
τοὺς τότε Ἰουδαίους ἐπιθυμητὰ καὶ περισπούδαστα·
διὰ τοῦτο καὶ ὁ θεὸς Δαβὶδ μὲ τὰς ὑποσχέσεις τῶν
τοιούτων ἀγαθῶν, παρακινεῖ τοὺς ἀνθρώπους εἰς τὴν
ἀρετὴν· ὅθεν αὐτὴ εἶναι ἡ αἰτία, διὰ τὴν ὅποιαν πολ-
λαὶ φορεῖς ἀνακίχοι, καὶ συχνῶς ἀναφέρει τὴν
κληρονομίαν τῆς γῆς, καὶ τὴν ἀπόλαυσιν τῶν ἀγα-
θῶν, καὶ τὰς ἄλλας γῆρας εὐτυχίας· καὶ αὐτὰ ὁ-
μῶς τὰ γῆρας λεγόμενα, νοοῦνται ὑψηλότερα κον-
τὰ εἰς τοὺς ὑψηλότερους· ἄγουν νοοῦνται ὅτι λέγον-

ται περὶ τῶν οὐρανίων καὶ αἰώνιων ἀγαθῶν, καὶ
περὶ τῆς ἀτελευτήτου κληρονομίας τῶν δικαίων,
καὶ περὶ τῆς γῆς ἐκείνης τῆς νοπτῆς καὶ μακαρί-
ας. (2)

„Ἐν τῇ ἐξολοθρευέσθαι ἁμαρτωλούς
„ὄψει.

Μὲ τὰ λόγια ταῦτα παρηγορεῖ ὁ Δαβὶδ
τὴν μικροψυχίαν τῶν πολλῶν ἀνθρώπων, οἵτινες λυ-
ποῦνται καὶ σκανδαλίζονται· διὰ τί ὁ Θεὸς ὑπο-
μένει τοὺς ἁμαρτωλούς, καὶ δὲν παιδεύει αὐτούς·
ὅθεν λέγει πρὸς τοὺς τοιούτους μικροψύχους· ἔχε
θάρρος ᾧ ἄνθρωπε, καὶ θέλεις ἰδῆς τὴν ἐξολόθρευ-
σιν καὶ ἀφανισμόν τῶν ἁμαρτωλῶν· πληροφορεῖ δὲ
καὶ βεβαιώνει τὸν λόγον του ὁ Προφητὰν ἄπο ἑ-
καῖνα, ὅπου αὐτὸς εἶδε μὲ τοὺς ὀφθαλμοῦς του·
λέγει γὰρ ἀκολουθῶς.

35: „Εἶδον τὸν ἄσεβῆ ὑπερηφούμενον καὶ
„ἐπαιρόμενον ὡς τὰς κέδρους τοῦ λι-
„θάνου.

Ὁ μὲν θεὸς Δαβὶδ ἀδήλως καὶ ἀνωύ-
μως εἶπεν ἄσεβῃ· ἡμεῖς δὲ νοοῦμεν τὸν Γολιάθ,
ἢ τὸν Σαοῦλ, ἢ τὸν Νάας τὸν Ἀμμανίτην, ἢ
ἄλλους τοιούτους, τῶν ὁποίων ὁ Δαβὶδ εἶδε τὴν
ἐπαρσιν καὶ τὴν καταστροφὴν· καὶ ὑπερηφούμενον
μὲν τὸν ἄσεβῃ αὐτὸν λέγει, ἀπὸ τοὺς ὑψηλούς
του· ἐπαιρόμενον δὲ αὐτὸν, ἀπὸ λόγου του· ἢ
καὶ τὰ δύο αὐτὰ, ἕνα καὶ τὸ αὐτὸ πρᾶγμα δη-
λοῦσιν ἐκ παραλλήλου· μὲ τὰς κέδρους δὲ ἐπαρω-
μοί-

(1) Ὅθεν εἶπεν ὁ τῆς Ἀλεξανδρείας Κύριλλος „Χρῆμα ἄριστον ἡ ὑπομονή· τίκτει γὰρ πᾶν δοκιμὴν· ἡ δὲ τὴν ἐλ-
πίδα· ἡ δὲ ἐλπίς οὐ κατασχύνει... εὐφρανόμεν δὲ διὰ πάσης θεοπνεύστου Γραφῆς, ὡς παντὸς ἀγαθοῦ προμνή-
στιαν ἀδοκίμην τὴν ὑπομονήν.

(2) Διὰ τοῦτο λέγει ὁ θεὸς Κύριλλος „Εἴη δ' ἐν ἰδρώτων ἀγιοπρεπῶν πέρας τὸ ὑφ' οὐρανοῦ παρὰ Θεοῦ, ὥστε πᾶν
γῆρας ὑφ' οὐ γενέσθαι περισπασμῶν· γέγραπται γὰρ, ὅτι τοῦ Θεοῦ οἱ κραταῖοι, τῆς γῆς σφόδρα ἐπὶ ἡρώσαν· ἐ-
πιτείνων δὲ τὴν παράκλησιν ὁ ψάλλον, τὸ μὲν φησὶν ὑψώθησιν, ὥστε που κατακληρονομήσαι τὴν ἀνω που ἰδρυμένην
ἐν ὑφ' οὐ καίμενην γῆν τῶν πρᾶων· δῆλον γὰρ ὅτι οὐκ ἐπὶ τῇ τὴν ἐν ποσὶ κληρονομήσαι γῆν, ὑφ' οὐταί τις· ἀλλὰ τὴν
οὕτως ὑψηλὴν οὖσαν, ὡς Θεοῦ δεῖσθαι τοῦ ἐπ' αὐτὴν ἀναβιβάζοντος, ὥστε αὐτὴν κληρονομήσαι.

μοίωσε τὸν ἄσεβῃ, διὰ τὸ ἄκαρπον αὐτοῦ καὶ τέθη, καὶ πλέον δὲν γνωρίζεται τίνος ἦτον. (2)
διὰ τὴν πικρότητα ὅπου ἔχει· τοιαῦται γὰρ εἶναι
καὶ αἱ κέδροι ἄκαρποι καὶ πικραί.

36. „Καὶ παρῆλθον, καὶ ἰδοὺ οὐκ ἦν.

Εἰγὼ, λέγει ἐπέρασα καὶ ἀφῆκα τὸν ἄσεβῃ ἔτι ὑπερυψούμενον, ὡσάν τας ὑψηλὰς κέδρους, καὶ ἐπαιρόμενον· καὶ ὅταν ἐγύρισα, αὐτὸς εὐθύς δὲν ἦτον ζωντανός, ἀλλὰ ἀποθαμμένος· τὸ γὰρ ἰδοὺ, σημαίνει ἐδῶ τὸ, εὐθύς.

„Καὶ ἐζήτησα αὐτὸν, καὶ οὐχ εὗρέθην
„ὁ τόπος αὐτοῦ. (1)

Μετὰ καιρὸν, λέγει, ἐζήτησα μὲ τὸν λογισμὸν μου νὰ ἰδῶ τὸν ἄσεβῃ, καὶ δὲν εὗρέθην οὔτε ὁ τόπος αὐτοῦ· ἤγουν ὁ τόπος ὅπου περιεῖχεν αὐτὸν ὡς ὄντα καὶ ὡς ζωντανόν· πῶς γὰρ ἤθελεν εὗρεθῇ ὁ τόπος του, εἰς καιρὸν ὅπου ἐν τῷ τόπῳ δὲν ἦτον· ἡ τόπον πρέπει νὰ νοήσωμεν τὸ σῶμα τοῦ ἄσεβους· οἶκος γὰρ τῆς ψυχῆς εἶναι τὸ σῶμα, τὸ ὅποιον σαπίζει καὶ διαλύεται εἰς τὴν γῆν καὶ τὰ ἄλλα σκίετα, ἐξ ὧν συνε-

37. „Φίλασσε ἀκακίαν, καὶ ἴδε εὐθύτη-
„τα, ὅτι ἔστιν ἐγκατάλειμμα ἀνθρώ-
„που εἰρηνικοῦ.

Ἀντὶ τοῦ ἀκακίαν, ὁ Σύμμαχος εἶπεν· ἀπλότητα· φύλαττε, λέγει, σὺ ὦ Χριστιανέ, ἀπλότητα, καὶ τήρησον τὴν ὀρθὴν γνώμην καὶ εὐθεῖαν καρδίαν· καὶ ἤξευρε, ὅτι εἰς τὸν εἰρηνικὸν ἄνθρωπον εἶναι ἐγκατάλειμμα· ἤγουν μένει μνημόσυνον καὶ ἐνθύμησις μετὰ τὸν θάνατόν του· εἴτε διὰ τὴν ἀφῆκε τέκνα καλὰ· εἴτε διὰ τὴν ἔκαμεν ἀρετὰς καὶ ἔργα ἀγαθὰ, τὰ ὅποια καὶ τὰ δύο οἱ ἄνθρωποι βλέποντες καὶ ἐνθυμούμενοι, ἐνθυμοῦνται καὶ ἐκείνον, ὅπου τὰ ἐγέννησα καὶ τὰ ἐπραξεν. (3)

38. „Οἱ δὲ παράνομοι ἐξολοθρευθήσονται
„ἐπὶ τὸ αὐτό.

Οἱ παράνομοι ὁμως, λέγει, ἄνθρωποι, αὐτοὶ δὲν ἀφίνουσι μνημόσυνον καὶ ἐνθύμησιν μετὰ θάνατον· ἀλλὰ μαζὶ μὲ τὸ μνημόσυτόν τους καὶ αὐτοὶ ἀφανίζονται· τοῦτο γὰρ δηλοῖ τὸ ἐπὶ τὸ αὐτό· τοῦτο δὲ σαφηνίζει καὶ ὁ ἀκόλουθος εἰχος.

„Τὰ

(1) Ὁ δὲ Θεὸς Μάξιμος λέγει „Τοῦτο δηλοῖ ὅτι τὸ κακὸν, εἰ ἔσφοδρα ἐπαίρεται, ἀλλ' οὐκ ἔστιν, οὔτε κατὰλήφει τόπον ἑαυτοῦ τούτῃς ἰχίος· ἅμα γὰρ τῇ φανῆναι διαλέλνται μὴ ἔχον ὑπόστασιν· ὁ δὲ Δίδυμος λέγει „Ἄσεβῃ λέγει τὸν Σατανᾶν· ζητήσεις δὲ ἐν τῇ μέλλοντι αἰῶνι τὸν τόπον αὐτοῦ καὶ οὐχ εὗρήσεις· ἡ δὲ ἀμαρτία τόπος ἐστὶ τοῦ Διαβόλου, κατὰ τὸ, μὴ δίδετε τόπον τῇ Διαβόλῳ· τῆς κακίας δὲ ἀφανιζομένης, οὐχ εὗρέθην ὁ τόπος αὐτοῦ (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρῇ.)

(2) Τὰ ἀνωτέρω ρητὰ οὕτως ἐρμηνεύουσιν ὅ,τε Θεὸς Βασίλειος, καὶ ὁ Ἀλεξανδρείας Κύριλλος „Θεασάμενός φησιν ἄνδρας πονηροὺς εὐημεροῦντας, ἐνεόουν πῶς τούτου ἐπέτυχον· εἴτα τοιαῦτα ἐννοῶν καὶ θαυμάζων ἐν ἑμαυτῇ, δευτέρου βουλόμενος αὐτοὺς θεωρῆσαι, ἐπῆρε τοὺς ὀφθαλμούς· οἱ δὲ ἦσαν οὐδαμοῦ· εἴτα μνημεῖον αὐτῶν βουλευθεὶς καταλαβεῖν, οὐδὲ τὸν τόπον, ἐν ᾧ ἐσάναι ἐδοκουν, εὗρεῖν δεδύνηται· ὅπως ὅπως τὰ τοῖς ἀσεβέσι συμβαίνοντα μονονουχὶ καὶ ἐν ᾧ τῇ πάντων κεῖσθαι φησιν, ἀγνοεῖν δὲ αὐτὰ παντελῶς οὐδένα· τὸ γὰρ ἴδιον, κοινὸν ὥσπερ ποιεῖται τοῖς ἄλλοις· οὐ γάρ ποτε μόνος αὐτὸς τεθεῆσθαι φησιν, ἀλλὰ τὸ πᾶσιν εἰς θεὸν ἐκκείμενον, κατεσημαίνει ἐνταῦθα τὸ εἶδον· λέγει δὲ καὶ ὁ Θεολόγος Γρηγόριος „Εὐλογητὸς ὁ Θεὸς ὁ διδοὺς ἐρεῖσθαι τοῦ ἀσεβοῦς, καὶ τὴν ὑπὲρ τὰς κέδρους ἔπαρσιν, καὶ τὴν εἰς τὸ μηκέτι εἶναι καθαίρεσιν, ἵνα αὐτοῦ παρελθεῖν δυνηθῶμεν, τάχει καὶ ἀσφαλεῖ ποδὸς, τὴν ἀσέβειαν· λέγει δὲ καὶ ὁ Θεοδώριτος „Εἶδε γὰρ ὁ μέγας Δαβὶδ καὶ τῆς τοῦ Σαουλ Βασιλείας τὸ τέλος· καὶ τῆς τοῦ Ἀβεσσαλὸμ τυραννίδος τὸν ὄλεθρον· καὶ Ναὰς τοῦ Ἀμμανίτου καὶ τὴν ὑπερηφανίαν καὶ τὴν ἀπώλειαν· καὶ τοῦ ἀλλοφύλου Γολιάθ ἐν τῇ τέφρῃ τὸν θάνατον· καὶ ἄλλων αὖ πρὸς τοῦτοις οὐκ ὀλίγων καὶ τὴν ἀλαζονείαν, καὶ τὴν ὑπερηφανίαν καὶ τὴν κατωλεθρίαν.

(3) Ὁ δὲ Θεὸς Κύριλλος λέγει „Οὐκοῦν τὸ μὲν ἀπλεῶν ἐν τρόποις καὶ ἀκακίαις, τοῦτο εἶναι φανερὸν τὴν ἀκακίαν·

„Τὰ ἐγκαταλείμματα τῶν ἀσεβῶν ἐ-
ξολοθρευθήσονται.

Ἦγουν κάθε μνημόσυνον, λέγει, καὶ ἐνθύ-
μησις τῶν ἀσεβῶν, θέλει ἀφανισθῇ μετὰ θάνατον.
ἀσεβεῖς δὲ λέγει ὅλους τοὺς πονηροὺς.

39:., Σωτηρία δὲ τῶν δικαίων παρὰ Κυ-
ρίου· καὶ ὑπερασπιστὴς αὐτῶν ἐστίν
„ἐν καιρῷ θλίψεως.
40:., Καὶ βοηθήσει αὐτοῖς Κύριος· καὶ

„ῥύσεται αὐτοὺς, καὶ ἐξελεῖται αὐ-
τοὺς ἐξ ἁμαρτωλῶν, καὶ σώσει αὐ-
τοὺς, ὅτι ἠλπίσαν ἐπ' αὐτόν.

Βλέπε ὡς ἀναγνώσα, πῶς ὁ θεὸς Δαβὶδ,
τὴν πολυποικίλον ἀντίληψιν καὶ βοήθειαν, ὅπου ὁ
Θεὸς χαρίζει εἰς τοὺς δικαίους, μὲ ποικίλας καὶ δια-
φόρους λέξεις φανερώνει ἐδῶ· διαφορετικοὶ γὰρ εἶναι
οἱ τρόποι τῆς τοιαύτης τοῦ Θεοῦ βοηθείας· καὶ
διαφόρως ἐνεργοῦνται παρ' αὐτοῦ εἰς τοὺς δικαίους,
κατὰ τὴν μεγάλην καὶ πολυποικίλον αὐτοῦ σοφίαν
καὶ πρόνοιαν· φανερά δὲ εἶναι τὰ ρητὰ ταῦτα καὶ
κάνενα νόημα δὲν ἔχουσι δυσκολοκατάληπτον.

ΨΑΛΜΟΣ ΛΖ'. ΚΑΘΙΣΜΑ 5'.

„Ψαλμός τοῦ Δαβὶδ εἰς ἀνάμνησιν.

Οὗτος ὁ Ψαλμὸς εἶναι ὅμοιος μὲ τὸν ἕκτον Ψαλμόν· διὰ τὴν αὐτὴν ἀρχὴν ἔχει μὲ ἐκεῖνον,
καὶ παρομοίως μὲ ἐκεῖνον θρηνεῖ καὶ οὗτος τὰς συμφορὰς, ὅπου ἠκολούθησαν εἰς τὸν Δαβὶδ μετὰ τὴν
ἁμαρτίαν· καὶ διὰ τὴν αὐτὴν καὶ οὗτος ὡσάν καὶ ἐκεῖνον, παρακαλεῖ τὸν Θεὸν νὰ ἐλευθερωθῇ ἀπὸ τὰς συμφο-
ρὰς ὁ Δαβὶδ, καὶ νὰ τύχῃ αἰεσιν· ἀκολουθοῦν δὲ εἶναι, ὅτι ἐγγράφη καὶ ὁ Ψαλμὸς οὗτος, ὅταν ὁ Δα-
βὶδ ἐδιώκετο ἀπὸ τοῦ Ἀβισσαλώμ· εἰς ἀνάμνησιν δὲ ἐπιγράφεται: δηλαδὴ τῶν τοῦ Δαβὶδ ἁμαρτιῶν,
καὶ τῶν συμφορῶν καὶ κακοπαθειῶν, ὅπου ἠκολούθησαν εἰς αὐτὸν διὰ τὰς ἁμαρτίας του. (1)

1:., Κύ-

εὐθύτητα δὲ, οὐκ ἄλλο τι νοήσαμεν, ἢ τὸ ἐν γνώσει τῶν θείων δογμάτων, αἷον εὐθυτενὲς ἔχει ἀδιάστροφον· ὁρθοτο-
μεῖσθαι γὰρ χρὴ τῆς ἀληθείας τὸν λόγον· ἢ τὸ ἐν ἀρετῇ τῇ πρακτικῇ ἀδιάστροφον... τὸν δὲ τοιοῦτον εἰρηνικὸν
ὁρμάζει· εἰρηνεύει γὰρ ἔξ πρὸς Θεὸν ἔξ πρὸς ἀνθρώπους ἁγίους ὁ εὐθύς τε ἔξ ἀκακος.

(1) Ἐν ἄλλοις δὲ εἰς τὴν ἐπιγραφὴν τοῦ Ψαλμοῦ τούτου προστίθεται· „Εἰς ἀνάμνησιν περὶ τοῦ Σαββάτου· τὸ
ὅπερ δὲν ἤξευρα πῶς ὁ Ἑρμηνευτὴς κύριος Εὐθύμιος οὐκ ἔχει· παρὰ τῇ Σειρᾷ οὖν τοῦ Νικήτα οὕτως ἐρμηνεύε-
ται

1: „ **Κ**ύριε μή τῷ θυμῷ σου ἐλέγξης
 „ με, μηδὲ τῇ ὀργῇ σου παιδεύσης με.

Τὰ λόγια ταῦτα ἐρμηνεύσαμεν εἰς τὸν ε΄.
 Ψαλμὸν, καὶ ὅρα περὶ τούτων ἐκεῖ. θυμὸν δὲ καὶ
 ὀργὴν Θεοῦ, δὲν πρέπει νὰ τὰ νοήσωμεν ὡς πάθη·
 ἀλλὰ πρέπει νὰ νοήσωμεν πῶς εἶναι αἱ σφοδρόταται
 ἀποφάσεις τοῦ Θεοῦ, αἱ ὁποῖαι πρέπουσιν εἰς τοὺς
 ἁμαρτάνοντας. (1)

2: „ Οτι τὰ βέλη σου ἐνεπάγησάν μοι.

Βέλη τοῦ Θεοῦ : ἦτοι σαΐτας νόησον, κατὰ
 τὸν μέγαν Βασιλείου, τοὺς ἐλεγκτικούς λόγους, ὅ-
 ποῦ ὁ Προφήτης Νάθαν ἐτόξευσε κατὰ τοῦ Δαβίδ,
 εἰπὼν αὐτῷ „ Καὶ νῦν οὐκ ἀποστήσεται ῥομφαία
 ἐκ τοῦ οἴκου σου ἕως αἰῶνος· ἀνθ' ὧν ὅτι ἐξουδέ-
 νωσάσμε, καὶ ἔλαβες τὴν γυναῖκα τοῦ Οὐρίου τοῦ
 Χετταίου τοῦ εἶναι σοι εἰς γυναῖκα (Β΄. Βασιλ.

ιβ΄. 10.) ἡ βέλη θέλεις νοήσεις τοὺς νόμους τοῦ
 Θεοῦ, τοὺς κατὰ τῶν μοιχῶν καὶ τῶν φονέων διο-
 ρισθέντας· οἵτινες ὡσὰν σαΐταις ἐμβέβηκαν μέσα εἰς
 τὴν καρδίαν τοῦ Δαβίδ, καὶ ἐκέντουν αὐτὸν, καὶ
 ἐπροξένουν πόνους εἰς τὴν ψυχὴν του· ἡ βέλη νοή-
 σεις τοὺς πόνους καὶ τὰς λύπας, ὅπου ἠκολούθησαν
 εἰς τὸν Δαβίδ ἀπὸ τὰς συμφορὰς καὶ τοὺς πειρασ-
 μούς, αἵτινες ὡσὰν σαΐταις ἐδιεπέρνων τὴν καρδίαν
 του, καὶ ἐλύπουν αὐτὴν· βέλη γὰρ ὀληθρίας καὶ
 σαΐταις τοῦ Θεοῦ, ἦτον ἡ λύπαις αὐταῖς· ἐπειδὴ
 καὶ κατὰ παραχώρησιν Θεοῦ ἐσυνέβηκαν εἰς τὸν Δα-
 βίδ· (2) ἀντὶ δὲ τοῦ ἐνεπαγήσαν, ὁ Σύμμα-
 χος εἶπε, καθήκοντο.

„ Καὶ ἐπεστήριζας ἐπ' ἐμέ τὴν χεῖρά
 „ σου.

Τὸ ἐπεστήριζας νοεῖται ἀντὶ τοῦ, πυκνὰ
 ἐκτεβασσας ἐναντίον μου τὴν χεῖρά σου Κύριε :
 ἤγουν τὴν τιμωρητικὴν σου δύναμιν, μὲ τὸ νὰ ἐ-
 μάσιζες συνεχῶς (3) ἡ λέγει, ὅτι τόσον θαρε-

αν

ται τὸ, εἰς ἀνάμνησιν περὶ τοῦ Σαββάτου· „ Πράκειται δὲ οὖν τοῖς ἐφ' ἁμαρτίαις δακρυρροῦσι τὸ προσάγειν
 Θεῷ τὴν προκειμένην ἐξομολόγησιν, ὡς θυσίαν τὴν ἐν Σαββάτῳ, ἥτις ἦν ἐν διπλῇ, ἢ εἰς ἀνάμνησιν ἀγούσα
 τὴν παρὰ Θεοῦ τοὺς προσάγοντας· ἢ τὸ εἰς ἀνάμνησιν σύντομόν τινα διδασκαλίαν τῆς σετηρίας ἡμῶν ὑποτίθε-
 ται· ἐπειδὴ γὰρ ἡ παρακοὴ τῆς θείας ἐντολῆς, ὁδὸς εἰς ἀπώλειαν τοῖς ἀνθρώποις ἐγένετο· οὐ γὰρ ἂν ἀπολώλα-
 μεν, εἰ τῇ μνήμῃ τὴν ἐντολὴν ἐφυλάτταμεν· διὰ τοῦτο ὡς ἀντιφάρμακον τοῦ κατὰ τὴν λήθην πάθους, τὴν ἀνά-
 μνησιν τῆς ἐντολῆς ὁ λόγος ἡμῶν ὑποτίθεται· ἢ ἢ ἔοικεν ἡ προσθήκη τοῦ εἰς ἀνάμνησιν, διὰ τὸ ἀναπέμπειν ἡ-
 μάς εἰς ἀνάμνησιν τῆς ἐν τῷ ἑκτῷ Ψαλμῷ προγραφῆς· ἐν δὲ τῇ ἐκδεδομένῃ Σειρᾷ τῶν Ψαλμῶν εἰς ἀνάμνησιν
 Σαββάτου ἔχει : ἤγουν διὸ ὁ Ψαλμὸς οὗτος ἀνάμνησιν περιέχει τῶν συμφορῶν τοῦ Δαβίδ, ἢ δι' αὐτοῦ ἀξιοῖ
 Σαββατισμοῦ τυχεῖν· ἤγουν ἀναπαύσεως ἐκ τῶν συμφορῶν (τόμ. α΄.)

(1) Ὁ δὲ μέγας Βασιλεὺς λέγει „ Πολλοὶ πρὸς τὸ γινόμενον ἐπίπουν ἀπαγορεύοντες, τὸ τῆς ἐκβάσεως ἀφέλιμον
 ὑπὸ ἀμαθείας οὐκ ἀναμένουσιν, ἀλλὰ δυσανασχετοῦντες πρὸς τὸ τῆς ἐπιμελείας αὐστηρὸν, τοῖς τῆς ἀμαθείας ἀρ-
 ρωσῆμασιν ἐναπέμειναν· διὰ τοῦτο θαύματος ἀξίαι τῶν δικαίων αἱ φωναὶ, τῶν λεγόντων· „ Κύριε μή τῷ θυμῷ
 σου ἐλέγξης με· οὐ γὰρ τὴν παιδείαν παραιτοῦνται, ἀλλὰ τὴν ὀργήν· Ἐφ' ἧς ὁ Χρυσόστομος „ Οὐ τὸν ἐ-
 λεγχον παραιτεῖται, ἀλλὰ τὸν μετὰ θυμοῦ... οὐ φεύγει τὸ παιδευσθῆναι, δίσκω δὲ ὀργῆς τῆς παιδείας τυχεῖν
 ἀξιοῖ· ἢ ὁ Θεοδώριτος „ Τοῦτο ἢ τοῦ ἑκτοῦ Ψαλμοῦ προοίμιον ἐποίησται, παρακαλῶν ἱατρικῶς μὴ δικαστικῶς
 παιδευσθῆναι· μὴ δριμυτέροις, ἀλλ' ὑπὸ ἰσίοις φαρμάκοις ἱατρευθῆναι.

(2) Ὁ δὲ Βασιλεὺς λέγει ἢ τὴν αἰτίαν, διὰ τὴν ὁποίαν παρεχώρησεν ὁ Θεὸς νὰ συμβῶν ταῦτα εἰς τὸν Δαβίδ·
 „ Ἐπεὶ γὰρ τῇ χάριτι δυνατούμενος τοῦ Θεοῦ, μέγα ἐφ' ἑαυτῷ ἐφρόνησέ ποτε ὡς ἀπαυθαδιάσασθαι ἢ εἰπεῖν
 „ Ἐγὼ δὲ εἶπα ἐν τῇ εὐθηνίᾳ μου· οὐ μὴ σαλευθῶ, τούτου χάρις εὐλόγως παρεδόθη τῷ πειράζοντι.

(3) Ὁ Θεὸς ἢ ὁ Θεὸς Κύριλλος εἶπε „ Τὴν χεῖρα ἐπεστήριξαι αὐτῶν φησι, δηλονότι τὴν νύττουσαν, ἢ ταῦτο ἐν-
 δελεχῶς ἢ ἀδιασάφως· ἄλλο γὰρ ἐπ' ἄλλῳ συμβαίνει πολλάκις τῶν καταλυεῖν εἰσθῆται τοῖς παιδευομένοις παρὰ
 Θεοῦ, ἢ τοῖς πειραζομένοις· κατὰ ἢ τῷ Ἰδὼ συμβέβηκεν· ἄλλα γὰρ ἐπ' ἄλλοις συχρῶς ἀπηγγέλλετο, εἰ ἢ
 ἀκλόνητος ἦν.

Σ 1

αν ἑκατέβασες κατ' ἐπάνω μου τὴν χεῖρά σου , ὥστε ὅπου δὲν δύναμαι νὰ ὑποφέρω αὐτὴν , ὡς βαρέως με πλήττουσαν . (1)

3: „ Οὐκ ἔστιν ἴσσις ἐν τῇ σαρκί μου ἀπὸ
„ προσώπου τῆς ὀργῆς σου .

Τὸ ἀπὸ προσώπου τῆς ὀργῆς σου , καὶ τὸ ἀπὸ προσώπου τῶν ἁμαρτιῶν μου , καὶ τὸ ἀπὸ προσώπου τῆς ἀφροσύνης μου * ταῦτα , λέγω , ἐρρήθησαν εἰς τὸν παρόντα Ψαλμὸν κατὰ περίφρασιν * ἀντὶ τοῦ διὰ τὴν ὀργὴν σου , καὶ διὰ τὰς ἁμαρτίας μου , καὶ διὰ τὴν ἀφροσύνην μου * δὲν εἶναι λοιπὸν , λέγει , ἱα-ρεῖα εἰς τὴν σάρκα μου : ἤγουν ἐλευθερία ἀπὸ τὴν κακοπαθείαν , τὴν ὁποίαν ἐγὼ ὁ ἴδιος ἐπροξένησα εἰς τὸν ἑαυτόν μου διὰ τὴν ὀργὴν σου * ἤγουν διὰ τὴν ἀπειλὴν καὶ φοβερισμὸν σου , τὸν διὰ τοῦ Προφήτου Νάθαν γενόμενον εἰς ἐμέ * ἢ τὸν διὰ τῶν νόμων σου φοβερίζομενον * περὶ τῆς τοιαύτης δὲ κακοπαθείας , λέγει καὶ εἰς ἄλλους Ψαλμοὺς ὁ ἴδιος Δαβὶδ „ Καὶ ἐταπείνουν ἐν νηστείᾳ τὴν ψυχὴν μου * (Ψαλ. λδ' . 16 .) καὶ „ Ἡ σὰρξ μου ἠλλοιώθη δι' ἐλαίου . (Ψαλ. ρή' . 23 .) καὶ „ Ἐκολλήθη τὸ ὄσούν μου τῇ σαρκί μου * (Ψαλ. ρα' . 6 .) καὶ „ Ἐκοπίασα κράζων , ἐβραγχίσαν ὁ λάρυγγί μου (Ψαλ. ξη' . 4 .) καὶ ἄλλα ὅμοια .

„ Οὐκ ἔστιν εἰρήνη ἐν τοῖς ὀστέοις μου
„ ἀπὸ προσώπου τῶν ἁμαρτιῶν μου .

Δὲν εἶναι , λέγει , εὐσάθεια καὶ σερέωσις

εἰς τὰ κόκκαλα , εἴτε τὰ τοῦ σώματός μου , εἴτε τὰ τῆς ψυχῆς μου (ἅτινα εἶναι αἱ τῆς ψυχῆς δυνάμεις , καὶ οἱ συνέχοντες τὴν ψυχὴν λογισμοὶ) διὰ τὴν αὐτὰ κλονοῦνται καὶ τρέμουν διὰ τὰς ἁμαρτίας μου . (2)

4: „ Ὅτι αἰάνομαι μου ὑπερῆραν τὴν κε-
„ φαλὴν μου .

Αἱ ἀνομίαι μου , λέγει , τόσον πυξήνθησαν καὶ ἐκορυφώθησαν , ὥστε ὅπου ὑπερέβηκαν τὴν κεφαλὴν μου * μὲ τὰ λόγια δὲ ταῦτα φανερώνει ὁ Δαβὶδ , τὸ μέγεθος τῶν ἁμαρτιῶν του * καθὼς καὶ εἰς ἄλλο μέρος θέλωντας νὰ φανερώσῃ τὸ πλῆθος τῶν ἁμαρτιῶν του , εἶπεν „ Ὅτι ἐπληθύνθησαν ὑπὲρ τὰς τρίχας τῆς κεφαλῆς μου (Ψαλ. λθ' : 17 .)

„ Ὡσεὶ φορτίον βαρὺ ἐβαρύνθησαν ἐπ'
„ ἐμέ .

Αἱ ἀνομίαι μου , λέγει , εἶναι βάρη * διὰ τὴν δὲν δύναμαι νὰ βασίσω τὴν ἐνθύμησιν αὐτῶν * ἢ οὐκ εἶναι τὴν μὲ κάμνουσι νὰ σκύπτω καὶ νὰ βλέπω εἰς τὴν γῆν , ὡσὰν νὰ ἐβάσταζον ἕνα μέγαλον φορτίον * οἱ γὰρ λυπούμενοι καὶ σκυθρωπάζοντες , κάτω εἰς τὴν γῆν βλέπουν , καθὼς βλέπουν κάτω καὶ ἐκεῖνοι , ὅπου εἶναι φορτωμένοι μετὰ κένενα βαρὺ φορτίον . (3)

5: „ Προσέζησαν καὶ ἐσάπησαν οἱ μύστω-
„ πές μου ἀπὸ προσώπου τῆς ἀφροσύ-
„ νης μου .

Η'

(1) Διὰ τοῦτο εἶπεν ὁ ἴδιος Κύριλλος „ Ὁ γὰρ ἐπιστηρίζων τὴν ἑαυτοῦ χεῖρά τινι , δυσδιακόμισον ἀχθος ἐπιτίθῃσιν αὐτῷ * ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει „ Τὸ ἐπεστηρίζας ἐπ' ἐμέ τὴν χεῖρά σου ἐκ μεταφορᾶς τέθηκε τῶν αἰκιζμένων ἢ πολλὰς ἐπιφερόντων πληγῶν .

(2) Ἄλλος δὲ λέγει „ Πρόσωπον δὲ ἁμαρτιῶν ἢ περὶ αὐτῶν φαντασία ἢ μνήμη , κατὰ ἢ ἡ ἁμαρτία μου ἐνώπιόν μου ἐστὶ διὰ παντός (ἢτοι ἡ μνήμη τῆς ἁμαρτίας μου) ἀντὶ δὲ τοῦ , ἀπὸ προσώπου τῶν ἁμαρτιῶν μου ὁ Σὺμαχος ἐξέδωκε „ Διὰ τὰς ἁμαρτίας μου (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ)

(3) Ὁ δὲ Ὁριγένης λέγει „ Οὐκ ἔστιν εἰπεῖν ταῦτα τοὺς μὴ τῶν ἰδίων ἁμαρτημάτων αἰσθανομένους * τινὲς γὰρ

Ἡ πληγὰς, λέγει, τῆς ψυχῆς μου, αἱ ὁποῖαι ἐπροξενήθησαν εἰς ἐμὲ ἀπὸ τὰ πεπυρωμένα βέλη τοῦ Διαβόλου, αὐταῖς ἐσάπησαν καὶ ἐβρώμηνσαν· καὶ ὅχι ἐσάπησαν ἀπλῶς ἐπάνω εἰς τὴν ἐπιφάνειαν, ἀλλὰ τελείως καὶ κατὰ βάθος ἐσάπησαν καὶ ἐβρώμηνσαν· μὲ τὰ λόγια δὲ ταῦτα αἰνιγματωδῶς φανερόναι ὁ Δαβὶδ, τὴν βλάβην καὶ τὴν φθορὰν τῆς ψυχῆς του· ὥς ὅπου, δὲν ἐδύνετο νὰ ὑποφέρῃ τὴν βρώμάν της· τοῦτο δὲ λέγει, ἔγινε διὰ τὴν ἀφροσύνην καὶ ἀγνωσίαν μου· διὰ τί, ἂν ἐγὼ δὲν ἤθελα χάσω τὰς φρένας μου, δὲν ἤθελα πληγωθῶ τόσο· βλέπε δὲ ὃ ἀναγνώσα, πῶς ὁ θεὸς Δαβὶδ αὐξάνει καὶ μεγαλύνει τὰς ἁμαρτίας του, θερμῶς αὐτὰς ἐχομολογούμενος· εἶπα γὰρ πρῶτον, ὅτι εἶναι μεγάλα· εἶπα δευτέρον, ὅτι εἶναι βαρεῖα· εἶπα καὶ τρίτον, ὅτι εἶναι σαπημένα καὶ βρωμισμένα· σημεῖον δὲ ἀληθοῦς μετανοίας εἶναι, τὸ νὰ αἰσθάνεται τις τὴν βρώμην τῆς ἁμαρτίας του· διὰ τί τότε ἤμπορεῖ καὶ νὰ μισήσῃ καὶ νὰ σιγχαθῇ αὐτὴν μὲ τελειότητα. (1)

6 : „Ἐταλαιπώρησα καὶ κατεκάμφθην ἐ-

„ως τέλους.

Ἐταλαιπωρήθηκα, λέγει, καὶ κατεκάμπτου-
ρίασα μὲ τελειότητα, ἀποκαμὼν πλέον ἀπὸ τὸ μέ-
γεθος καὶ βάρος, καὶ τὴν ἀνυπόφορον δυσωδίαν τῶν
ἁμαρτιῶν μου· ἢ νοεῖται καὶ ἄλλως, ἐγὼ καταγι-
νόμενος εἰς τὸ νὰ ἰατρεύσω τὰς οὕτω βρωμισμένας
πληγὰς μου· ἔταλαιπωρήθην, καὶ ἀσθενήσας κατε-
κάμπτουρίασα ἕως τέλους : ἦτοι παντελῶς καὶ ἐξα-
λοκλήρου.

„Ὅλην τὴν ἡμέραν σκυθρωπάζων ἐ-
„πορευόμην.

Πάντοτε, λέγει, ἐπεριπάτουں σκυθρωπὸς :
ἦτοι κάτω βλέπων εἰς τὴν γῆν, ἀγκαλὰ καὶ εὐρε-
σκόμην εἰς τὰ θασίλεια· ἐπειδὴ καὶ ἐκεντούμην ἀ-
πὸ τοῦ συνειδὸς μου, καὶ αὐτὸ δὲν μοι ἐσυγχώρει
νὰ χαρῶ, καὶ νὰ λάβω διάχυσιν εἰς τὴν ψυχὴν μου·

7 : „Ὅτι αἱ ψόαι μου ἐπλήσθησαν ἐμπαιγ-
„μάτων.

Ἄ-

Ἡ ἐγκαυχῶνται ἢ ἡδονταὶ τοῖς αὐτῶν πλημμελίαισιν, ὡς ἡδέως ταῦτα βασάζοντες· φύσει δὲ τῆς κακίας κατω-
φεύς τε οὐσίας ἢ βαρυτάτης, μόνος ὁ μετανοῶν τοῦ βάρους αὐτῆς ἐπαίσθάνεται· ὁθεν ὁ Θεὸς τοὺς πεφορτισμέ-
νους ἢ κοπιῶντας διὰ μετανοίας ἡκείν πρὸς αὐτὸν κελεύει (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ)

- (1) Διὰ τοῦτο λέγει ὁ θεὸς Βασιλεὺς, Διδάσκει ἡμᾶς ὁ λόγος μὴ κρύπτειν τὰ ἑαυτῶν κακὰ, μηδὲ ὥσπερ τι-
νὰ μελανίαν ἢ σπῆλιν κατὰ βάθους τῆς ψυχῆς συνέχειν τὰ ἁμαρτήματα, τὴν συνείδησιν καυτηριαζομένους· ὡ-
σπερ γὰρ ἐπὶ τῶν πυρεττόντων, εἴσω μὲν ἢ κατὰ βάθους χωρὶν ὁ πυρετὸς, μείζονα τὴν νόσον ἐργάζεται· προ-
κύψας δὲ ἐς τοὺς φανερὰς, ἐλπίδα παρακμῆς ὑποφαίνει· οὕτω ἢ ἐπὶ τῆς ψυχῆς ἂν γένοιτο· ἢ τοῦτο εἶναι φημι,
τὸ, μὴ ἀσχυρῶς ὁμολογεῖν ἐφ' ἁμαρτίαις σου· (Σειρ. δ'. 26.) ἢ „Λέγε σὺ τὰς ἁμαρτίας σου πρῶτος
ἵνα δικαιωθῇς· (Ἠσ. μγ'. 26.) Ὁ δὲ Χρυσόστομος οὕτως ἐρμηνεύει „Πᾶσα ἁμαρτία μυσταγωγία ἢ
δυσωδία ἢ ἐξ ἀφροσύνης ἔχουσα τὴν ἀρχήν· εἰμὶ γὰρ εἰς ἀφροσύνην καταπέση ψυχὴ, οὐκ ἂν ὑπομείνῃ τὴν ἁμαρ-
τίαν· ὁ γὰρ ἐνάρετος ἢ φόβον ἔχων Θεοῦ, πάντων ἐστὶ συνετώμενος· δι' ὃ καὶ τις ἔλεγεν· ἀρχὴ σοφίας φόβος
Κυρίου· ἔφη δὲ ἢ ὁ μέγας Βασιλεὺς „Ἀφροσύνην ἰσχυρίζεται τὴν ἀφροσύνην πρᾶξιν, ἐξ ἀφροσύνης γενομένην· πᾶν
γὰρ ἁμαρτήμα, κατὰ ἀφροσύνην γίγνεται· ἀρετὴ δὲ οὐσα ἢ φρόνησις, πάντα τὰ κατ' αὐτὴν πρᾶττόμενα ἐπαίσιον
ἢ ἀρετῆς ἄξια ἀποφαίνει· ἀλλὰ ἢ ὑγείας ἐστὶ τῇ ψυχῇ ποιητικὰ, τὰ κατὰ φρόνησιν γινόμενα· ὁ δὲ Νέσσης
Γρηγόριος „Καὶ ἀπλῶς ἢ ἐν παντὶ πράγματι πρὸς κακίαν παρατροπὴ, σιγματίαν ποιεῖ τὸν ἀνθρώπον, μὴ ὡς
αὐτῷ ἢ ἐγκαύματα διὰ τῶν τῆς ἁμαρτίας πληγῶν ἐμποιοῦσα· ὁ δὲ θεὸς Κύριλλος λέγει· „Πληγῶν φησι ἢ
παραμύσεων λείψανα φαίνε τις ἂν εἶναι, τοὺς ἐναπομένοντας τῇ σαρκὶ μύλησας· εἰ συμβαίη κλήπτεσθαι παρὰ
τινος· πλην εἰμὶ ἢ οὗτοι θεραπεύοντο, καταλύουσιν οὐ μικρῶς· ἀνευρύνονται δὲ ἢ εἰς ἐλκῶσεις ἐσθ' ὅτε· ἢ
παλινδρομοῦσιν εἰς τὸ ἐν ἀρχαῖς· τοιοῦτον ἢ ἐν ταῖς τῶν ἀνθρώπων ψυχαῖς ὁρᾶται συμβαίνειν· πλήττει μὲν γὰρ
ἢ ἁμαρτία, ἢ τραυμάτων δίκην αὐταῖς ἐμφύεται τὸ κακόν, εἰ διεξάγοιτο πῶς εἰς πέρας· ἀλλ' εἰ ἢ παύσαιτο
πῶς ἐνεργῶν τις τὸ πλημμέλημα· ἢ γούν τῆς ἐκτόπου ἢ βδελυστῆς ἡδονῆς τὴν ἀπόλαυσιν· ἕως ἐστὶν ἐν αὐτῷ τῆς
ἀπιστίας ἢ δυνάμεις, κρατυνομένη τε ἢ ἰσχυρούσα, εἰ ἢ ἀνακόπτοιτο πῶς τοῖς εἰς τὸ ἀμείνων ἐπιλογισμοῖς, τοὺς
τῶν

Ἀνίσως ἡ ἐμπαθὴς τῆς σαρκὸς ἐπιθυμία ᾗναι ἔμπαυγμός καὶ ψεύδος · λοιπὸν αὕτη δὲν εἶναι ἀληθὴς ἡδονή, ἀλλὰ σκιά ἡδονῆς · διὰ τοῦτο λέγει ὁ Ἀπόστολος, „ Σιῆτε οὖν περιζωσάμενοι τὴν ὁσφὺν ὑμῶν ἐν ἀληθείᾳ (Ἐφεσ. 5. 14.) τούτῃ περιζώσατε τὴν μέσσην καὶ τοὺς νεφροὺς σας μετὰ τὴν ἀληθινὴν ἡδονήν, ἥτις γεννᾶται ἀπὸ τὴν σωφροσύνην καὶ δικαιοσύνην · ἀντὶ δὲ τοῦ φόβου, ὃ Συμμάχος εἶπε, λαγόνους · καὶ τὰ δύο δὲ ταῦτα δηλοῦσι τὸ ἐπιθυμητικὸν μέρος · ἐπειδὴ τριγύρω εἰς τὰς φύλας εὐρίσκονται οἱ νεφροὶ, εἰς τοὺς ὁποίους αἱ ὀρέξεις αἱ κατὰ τὰς συνουσίας συνίστανται · λέγει λοιπὸν ὁ Δαβὶδ, ὅτι ἡ ἐπιθυμία μου ἐγέμικεν ἀπὸ ἔμπαυγμάτων τοῦ Δαίμονος · διὰ τὴν αὐτὸς ἐνέπαυξεν εἰς αὐτήν, ἐρεθίσας εἰς ἀτόπους καὶ παρανόμους κινήσεις τῆς σαρκικῆς ἀκαθαρσίας. (1)

„Καὶ οὐκ ἔστιν ἰσχύς ἐν τῇ σαρκί μου.

Ἐπειδὴ, λοιπὸν, λέγει, καὶ ἐγὼ ἐμπαύχθητα ἀπὸ τὸν Διάβολον, διὰ τοῦτο δὲν εἶναι ἰσχύς εἰς τὴν σάρκα μου, διὰ τὴν καὶ ἐγὼ παιδεύω αὐτήν καὶ τὴν ταλαιπωρῶ, ὡς προεῖπον, καὶ κόμω τὴν ἐκδίκησιν κατ' αὐτῆς, ἀντὶ τῆς φιληδονίας ὅπου ἀπόλαυσεν.

8: „Ἐκακώθην καὶ ἐταπεινώθην ἕως σφόδρα.

Ἐκακοπαθῆσα, λέγει, πεινάσας, καὶ διψάσας, καὶ κατὰ γῆς κοιμώμενος, καὶ ἄλλας τοιαύτας δοκιμάσας σκληραγωγίας · ὁμοίως καὶ ἐταπεινώθην : ἤγουν ἐπαίδευσά το σῶμά μου μετὰ ὑπερβολήν · τὸ γὰρ ἕως σφόδρα, ἀντὶ τοῦ λίαν νοεῖται, κατὰ τὸ ἰδίωμα τῆς Εβραϊκῆς διαλέκτου.

„Ὠρυόμην ἀπὸ στεναγμοῦ τῆς καρδίας μου.

Ἀπὸ τὴν ἀγριότητα, λέγει, τοῦ στεναγμοῦ τῆς καρδίας μου, ἥτις ἐκέντατο ἔσωθεν καὶ ἐπόνει πικρῶς, ἐφαινέμην ὅτι ὠρυόμην καὶ βρύχιο, ὡς ἂν λεοντάρη · τὸ γὰρ ὠρυόμην, ἔβρυχον εἶπεν ὁ Ἀκύλας. „ Ὁ μὲν γὰρ ἀμαρτωλὸς καὶ ἀσεβὴς, ὅταν ἔλθῃ εἰς βάθος κακῶν, καταφρονεῖ, κατὰ τοῦ Πικρομίας (Παρ : ἡ : 3.) ὁ δὲ δίκαιος καὶ αὐτὰς τὰς μικρὰς ἀμαρτίας φοβεῖται καὶ ψυχῇ μετὰ ὑπερβολήν. (2)

9: „Κύριε, ἐναντίον σου πᾶσα ἡ ἐπιθυμία μου, καὶ ὁ στεναγμός μου ἀπὸ σοῦ, οὐκ ἀπεκρυβή.

Μετὰ τὴν ἀμαρτίαν, λέγει, ὅλη ἡ ἐπιθυμία μου ἐμπροσθέν σου εἶναι Κύριε, ἐπειδὴ καὶ σὺ ἡξεύρεις, ὅτι ἐγὼ ἐπιθυμῶ πάντοτε τὴν σωτηρίαν μου, καὶ τὴν ἐλευθερίαν τῶν πόνων μου · καὶ

τῶν τραυμάτων μώλωπας ἔχει · εἰδὲ δὴ συμβαίνει ἔξ ἑγχρονίζεω αὐτοῦ, μεταφοιτήσκειν ἂν ἴσως ἔξ εἰς ἐλκώσεις, τῆς εἰς τὸ φαῦλον ἡδονῆς διεξαγομένης εἰς πέρας.

(1) Ὁ δὲ μέγας Βασίλειος λέγει, αἱ φύλαί μου ἐπλήσθησαν ἔμπαυγμάτων : ἤγουν αἱ λαγόνες μου ἀτιμίας · ἡνίκα τοῦτο διὰ τούτων, τὸ εἶδος τῆς ἀισχυρῆς πράξεως · ἐπεὶ περὶ τὰς φύλας συνίστανται τὰ εἰς παιδοποιεῖν συντείνοντα σπέρματα · πάντῃ δὲ ἀσθενεῖ σάξ ῥέουσα ἔξ μὴ σωφροσύνης · ὅθεν ὁ πορνέων εἰς τὸ ἴδιον σῶμα ἀμαρτάνει, κατὰ τὸν Ἀπόστολον.

(2) Ὁ δὲ Κύριλλος λέγει, „ Μαρίζον γὰρ τὸ συνειδὸς τὴν καρδίαν, στεναγμοῦς ἀφιέναι ποιεῖ · ὁ γὰρ ἄλλως ὅπως πταίσμασι, ἔξ ὑπὸ τοῦ συνειδὸτος κατηγορούμενος, συνεῖς δὲ ὅτι προσκέντρους τῷ Θεῷ, οὐ ῥαθυμεῖν ὀφείλει · λυτεῖ δὲ μᾶλλον μονοουχὶ καταμεθυσούσαν ἔχει τὴν διάνοιαν, ἔξ τὴν καρδίαν κεκακωμένην, ὡς ἀπὸ γε πικρῆς δυνάμεως · ὥς ἔξ ὠρεσθαι δοκεῖν ἀνιεμένον ἐκ βάθους τῶν στεναγμῶν, ἔξ ἐκ τῶν κατατάσεων τῆς καρδίας μυχῶν βαρεῖας ἔξ ἀλλήλου πεμπομένης ἡχῆς · οὐ γὰρ ἵνα φησὶ τοῖς πολλοῖς φανερὸς γένωμαί, τοῖς χεῖλεσιν ἐξομολογῶμαι · ἐν αὐτῇ δὲ τῇ καρδίᾳ τὸ ὄμμα μένων, σοὶ μόνῃ τῷ βλέποντι τὰ ἐν τῇ κρυπτῇ τοῖς ἑμαυτοῦ στεναγμοῦς ἐπεδείκνυνον ἐν ἑμαυτῷ ὠρυόμενος.

καὶ ὁ σαναγμός μου δὲν κρύβεται ἀπὸ λόγου σου, διὰ τί σὺ ἀκούεις αὐτὸν, ὡς ἂν νὰ ᾔτον ἐναρθῶς φωνή, ὅπου εὐγαίνει ἀπὸ τὸ βάθος τῆς καρδίας μου. (1)

10: „Ἡ καρδία μου ἐταράχθη· ἐγκατέλι-
„πέ με ἡ ἰσχύς μου.

Ἡ μὲν καρδία μου, λέγει, ἐταράχθη ἀπὸ τὸν ἐλεγμὸν τῆς συνειδήσεως καὶ τῆς μετανοίας, ἡ δὲ δυνάμεις μου μὲ ἐγκατέλιπε· διὰ τί ἐταλαιπωρήθη μὲ κάθε λογῆς κακοπάθειαν, ὡς εἰ-
πομεν ἀνωτέρω.

„Καὶ τὸ φῶς τῶν ὀφθαλμῶν μου καὶ
„αὐτὸ οὐκ ἔστι μετ' ἐμοῦ.

Ἀπὸ τὴν πολλὴν, λέγει, σκληραγωγίαν καὶ τὰ πικρὰ δάκρυα, ὅπου καθ' ἑκάστην χύνω, ὀλιγόσευσε τὸ φῶς τῶν ὀφθαλμῶν μου, καὶ καθα-
ρῶς πλέον δὲν βλέπω· ἔστι δὲ ἡ ὁμαλὴ σύνταξις τοῦ ῥητοῦ αὕτη· „Καὶ τὸ φῶς τῶν ὀφθαλμῶν μου αὐτὸ, οὐκ ἔστι μετ' ἐμοῦ· μὲ τὸ νὰ ὀλι-
γόσευσε καὶ ἐχάθη· περιττός δὲ εἶναι ὁ ἕνας καὶ σύνδεσμος· ἡ φῶς τῶν ὀφθαλμῶν τῆς ψυχῆς αὐ-
τοῦ λέγει ὁ Δαβὶδ, τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, κα-
τὰ τὸν μέγαν Βασιλεῖον· τὸ ὅποσον ἔφυγεν ἐκ
μέρους ἀπὸ αὐτὸν διὰ τὴν ἁμαρτίαν του· τοῦτον
τὸν εἶχον καὶ τὸν ἀκόλουθον μερικοὶ ἐνόησαν, ὅ-
τι λέγεται προφητικῶς ἐκ μέρους τοῦ Χριστοῦ διὰ
τοὺς Μαθητάς του· οἵτινες ἀγκαλὰ καὶ ᾔτον ἀκρι-

βοὶ φίλοι του ὡς φῶς τῶν ὀφθαλμῶν του, κατὰ
τὸν καιρὸν ὥμως τοῦ πάθους, ἀφέντες αὐτὸν ἔ-
φυγον, ὡς λέγει ὁ Εὐαγγελιστὴς Ματθαῖος, „Τό-
τε οἱ μαθηταὶ πάντες ἀφέντες αὐτὸν ἔφυγον·
(Ματθ' : κς' : 56.) (2)

11: „Οἱ φίλοι μου καὶ οἱ πλησίον μου ἐξ
„ἐναντίας μου ἠγγισαν καὶ ἐστήσαν.

Τὸν σύμβουλόν του Ἀχιτόφελ, καὶ ἄλλους
πολλοὺς τοιοῦτους φίλους του, αἰνιγματωδῶς φανε-
ρῶναι ἐδῶ ὁ Δαβὶδ κατὰ τὸν Θεοδώριτον· οἱ φί-
λοι μου, λέγει, καὶ οἱ οἰκεῖοί μου ἦλθον ἐναντίοι
κατ' ἐπ' αὐτὸν· τοῦτο γὰρ δηλοῖ τὸ, ἠγγισαν καὶ
ἐστήσαν κατ' ἐμοῦ, μὲ τὸ νὰ ἐπαραχώρησεν ὁ Θε-
ὸς νὰ γένη τοῦτο εἰς ἐμὲ διὰ τὰς ἁμαρτίας μου· ἀ-
πὸ τὰς ἁμαρτίας μου γὰρ ἐσηκώθηκεν ἡ θάλασσα
αὕτη τῶν συμφορῶν κατ' ἐπ' αὐτὸν.

„Καὶ οἱ ἐγγιστά μου ἀπὸ μακρόθεν ἐ-
„στήσαν.

Ἐγγιστα πρέπει νὰ νοήσωμεν, τοὺς ἀνωτέρω
φίλους καὶ οἰκειοτάτους τοῦ Δαβίδ· αὐτοὶ γὰρ,
κατὰ μὲν τὴν πρὸς τὸν Δαβίδ ἐχθραν, πλησίον ᾔ-
τον εἰς αὐτόν· ἐπειδὴ καὶ κατέτρεχον αὐτόν· κατὰ
δὲ τὴν φιλίαν καὶ οἰκειότητα, μακράν ᾔτον ἀπὸ αὐ-
τόν· ἐπειδὴ καὶ ἐχωρίσθησαν ἀπὸ τὴν φιλίαν του·
ἡ ἐγγισα πρέπει νὰ νοήσωμεν ἄλλους τινας φίλους
τοῦ Δαβίδ, οἱ ὅποιοι διὰ τὸν φόβον τοῦ Ἀβεσ-
σα-

(1) Λέγει δὲ ὁ Ἀλεξανδρείας Κύριλλος „Πάμμεγα ἔστι τοῦτο, τὸ ἐναντίον φημι τοῦ Θεοῦ πᾶσαν ἔχειν τὴν ἐπι-
θυμίαν· εἶναι τε τοιαύτην, ὡς ἀξίαν εἶναι ἔξοπτείας τῆς παρ' αὐτοῦ· ἡδοναὶ μὲν γὰρ αἱ πρὸς τὰ τῆς φαυλό-
τητος ἔργα τὴν τοῦ ἀνθρώπου διάνοιαν καταφέρουσιν, ἐξ ὀφθαλμῶν εἶναι τοῦ πανάγνου Θεοῦ... ἐπιθυμία δὲ πᾶ-
σα καλοῦσα πρὸς ἀρετὴν, ἐφορεῖται παρ' αὐτοῦ. Περὶ δὲ τοῦ σαναγμοῦ λέγει ὁ αὐτὸς „Ἐθὺς τοῖς ἀνατείνουσιν
αὐτὸς, τὸ ἀναβράττειν ἐκ βάθους τοὺς σαναγμούς, Θεοῦ ἔστι τοῦτο δόντος ἀνθρώποις εἰς ἀνεσιν ἢ ἀνακωχὴν τοῦ κα-
ταβρίθοντος πόνου· εἶπε δὲ ἢ ὁ μέγας Βασιλεὺς „Ὅτε μὲν γὰρ κακῶν γέγονα ἐπιθυμητής, οὐκ ἐναντίον σου
ἦν ἡ ἐπιθυμία μου· νυνὶ δὲ ὅτε πάντα πράττω ταπεινούμενος ἢ μετανοῶν· ἢ σοὶ τοῦ Θεοῦ ἢ σωτῆρος ἱατροῦ τι-
χεῖν ἐπιθυμῶν, ἐναντίον σου εἰσὶν ἡ ἐπιθυμία μου· ἢ ὁ Θεοδώριτος „Ἐπειδὴ ἀπαξ ἐχρησάμην τῇ ἐπιθυμίᾳ κα-
κῆς, ἀεὶ τοῖς σοῖς ἐπιτάγμασιν αὐτὴν ἀναθήσω.

(2) Ἐφ' ἧς δὲ ὁ Θεὸς Κύριλλος „Ἐως μὲν γὰρ ἀνάλωτος εἰσὶν ὁ νοῦς καὶ εἰς τὸ φαῦλον ἡδοναίς, εὐδία ἔχει ἢ γὰρ
λή-

σώλωμ, ἔφυγον καὶ δὲν ἐσυνανεσρέφοντο μὲ τὸν Δαβίδ. (1)

12: „Καὶ ἐξεβιάζοντο οἱ ζητοῦντες τὴν ψυχὴν μου.

Ἐκεῖνοι, λέγει, ὅπου ἐζήτουν τὴν ψυχὴν μου: ἦτοι ἐμένα κατὰ περίφρασιν· ἠνάγκαζον καὶ μὲ ἐκακοποιούν με κατὰ λογῆς μηχανήν· ἢ οἱ ζητοῦντες τὴν ψυχὴν μου: ἤγουν διὰ τὴν νὰ ἐξάρουν καὶ νὰ θανατώσουν ἐμένα· καθὼς λέγει ὁ ἴδιος καὶ εἰς τὸν 10'. Ψαλμὸν „Οἱ ζητοῦντες τὴν ψυχὴν μου τοῦ ἐξάραι αὐτήν.

„Καὶ οἱ ζητοῦντες τὰ κακά μοι ἔλα-
„λησαν ματαιότητος.

Ἐκεῖνοι, λέγει, ὅπου ἐζήτουν καὶ ἤθελον τὴν πτωσίαν μου, ἐλάλησαν ἐναντίον μου βλασφημίας, κατηγοροῦντες καὶ διαβάλλοντές με· ματαιότητος δὲ ταύτας ὠνόμασεν, ὡς ψευδεῖς καὶ χωρὶς αἰτίας εὐλογον λεγομένας.

„Καὶ δολιότητος ὅλην τὴν ἡμέραν
„ἐμελετησαν.

Οἱ ἀνωτέρω, λέγει, ἐχθροί μου, καθ' ἡμέραν ἐμελέτων ἐπιβουλὰς ἐναντίον μου, πῶς καὶ τινὲ τρόπῳ νὰ με παγιδεύσουν.

13: „Ἐγὼ δὲ ὡσεὶ κωφὸς οὐκ ἤκουον.

Ἐγὼ, λέγει, κατὰ μὲν τὴν ἀλήθειαν καὶ τὸ πᾶν, ἤκουον, κατὰ δὲ τὸ φαινόμενον, δὲν ἤκουον· ἐπειδὴ καὶ ἐσιώπων καὶ δὲν ἐταραττόμην εἰς ὅσα ἐλεγον κατ' ἐμοῦ οἱ ἐχθροί· ἀκούου-
θον γὰρ εἶπε, ὅτι καὶ ἄλλους πολλοὺς ἤκουεν ὁ Δαβίδ ὅπου τὸν ὕβριζον, αὐτὸς δὲ ἐσιώπα· μά-
λισα δὲ καὶ ἐξαιρέτως, ἀκούων τὸν Σαρμεὶ νὰ τὸν ὕβριζῃ φανερά καὶ νὰ τὸν καταράται, ἐσιώπα, ὡσάν νὰ μὴν ἤθελεν ἀκούῃ ὁλότελα· καθὼς ἔσ-
ρεῖ ἡ δευτέρα τῶν βασιλείων, ἐν κεφαλαίῳ 15'

„Καὶ ὡσεὶ ἄλαλος οὐκ ἀνοίγων τὸ
„στόμα αὐτοῦ.

Ε'

λὴν ἢ πολλὴν ἀταραξίαν· ἢ πρὸς γε τούτῳ, καθαρὸν αὐτῷ τῆς παρὰ Θεοῦ νήψεως ἐνασφράπτει τὸ φῶς, τῆς εἰ-
ρήνης τοῦ Θεοῦ φρουρούσης τὴν καρδίαν ἢ τὰ διανοήματα· ἐπὶ δὲ μονονουχί ἢ δωρόληπτος ἡ καρδία γέννεται, τῆς
ἐκτόπου ἢ πονηρᾶς ἡδονῆς ἐπεισχεομένης αὐτῇ, ἐμπίπλησι μὲν αὐτὴν θορύβῳ ὁ Σατανᾶς, ἢ λογισμοὺς ἐντίκει
πονηρῶς· καταθολοῖ δὲ ἢ σκότους τοῦ νοητοῦ μεμεσσημένην εὐθὺς ἀποφαίνει, ἢ μονονουχί πολέμου ἢ μάχης ἀνα-
μειστοί· εἶπε δὲ ἢ ὁ πολλὸς τὰ θεῖα Βασιλείας, „Ἐπὶ μὲν γὰρ τῶν κατορθούντων τὸ πνεῦμα πρόθυμον, ἢ δὲ σὰρξ
ἀσθενής· ἐπὶ δὲ τῶν νικημένων, ἢ σὰρξ κατεπαίρεται ἢ κατισχύει, ἀτονεῖ δὲ ἢ ἐξασθενεῖ ἡ ψυχὴ· τότε οὖν
φθισιν ὅτε ἡμάρτανον, τὸ διανοητικὸν μου ἐταράχθη ὑπὸ τῆς συγχύσεως, ἢ ἡ ἰσχὺς ἐγκατέλιπέ με· ἢ τὸ φῶς
τῶν ὀφθαλμῶν μου ἢ αὐτὸ οὐκ ἔστι μετ' ἐμοῦ· κατὰ γὰρ τὸν τῆς ἁμαρτίας καιρὸν, οὐ μικρὰν ὑπέμεινεν αὐτοῦ τα-
ραχὴν τὸ διανοητικὸν, συγχυθὲν ἢ σκοτωθὲν ὑπὸ τοῦ τῆς ἁμαρτίας ἐνεργούντος· ὁ δὲ Θεοδώριτος φησὶ „Δύο δὲ
κατὰ ταῦτον διὰ τούτων σημαίνει ἢ τὴν τῆς ἀθυμίας ὑπερβολὴν, εἰ μὴ οὐδὲ τὸ φῶς εἶναι δοκεῖ φῶς, ἢ τῆς θείας
κινδευονίας τὴν γύμνωσιν, ἢν φῶς ὀφθαλμῶν εἰκότως ὠνόμασεν.

(1) Ὁ δὲ μέγας Βασιλεὺς ἐρμινεύων, τίνες ἦτον οἱ φίλοι ἢ πλησίον ἢ ἑγγίς τοῦ Δαβὶδ λέγει, ὅτι ἦτον οἱ ἀ-
γαθοὶ Ἄγγελοι „Τίνες δὲ ἦσαν, ἀλλ' ἢ οἱ ἐπὶ τοῖς προτέροις αὐτοῦ ἀγαθοῖς χαίροντες; Ἄγγελοι δηλαδὴ ἀγα-
θοί, ἢ λειτουργοὶ Θεοῦ τῇ τῶν ἀνθρώπων συγχαίρειν εἰωθότες σωτηρίᾳ· εἶγε ἐπὶ ὁμαρτωλῶ μετανοοῦντι ἐν ταῖς
οὐρανοῖς χαρὰ γίνεται... ἢ οὗτοι οὖν πάντες οἱ τοῦ Δαβὶδ φίλοι, κατὰ τὸν τῆς ἁμαρτίας καιρὸν ἀνεχώρουν ἀπο-
στροφόμενοι· οὐ μὴν πάντῃ αὐτὸν κατελίμπανον, μακρὰν δὲ ἐσώτες ἐπέσενον... ὦν μακρὰν μου γενόμενοι, ἀλ-
λοι τινὲς φησιν οἱ τὴν ἁμαρτίαν ἐνεργούντες (οἱ Δαίμονες δηλαδὴ) πλησίον μου γενόμενοι· ἐξεβιάζοντο ἢ τῆς ἐ-
μῆς ψυχῆς κατέπαιζον· ὁ δὲ Νύσσης Γρηγόριος λέγει· „Εὐντεῦθεν μανθάνομεν ὅτι οὐ πᾶς ἀδελφός, οὐδὲ πλησί-
ον παρὰ τῆς Γρατῆς ὀνομάζεται· ἀλλ' ἔστι τις ἀδελφὸς ἀλλότριος· ἢ φίλος ἐχθρὸς, ἢ πλησίον ἐξ ἐναντίας ἰσάμε-
νος· τούτους νοοῦμεν τοὺς συμφυομένους ἡμῖν λογισμοὺς· ὦν ἡ ζωὴ μὲν, ἡμέτερον θάνατον· ὁ δὲ θάνατος αὐτῶν
ἡμέτεραν ζωὴν ἐργάζεται.

Εἶδ' αὖ λέγει τὸ ἤμην · ἐγὼ , λέγει , ἤμουν
ὡπὸν ἄλλος ἀνθρώπος · ἐπειδὴ γὰρ δὲν ἤκουεν ,
ἀκόλουθον ἦτον καὶ νὰ μὴν λαλῇ διὰ ἐκεῖνα τὰ κα-
τηγορητικὰ λόγια , ὅπου ἤκουεν παρὰ τῶν ἐχθρῶν
του .

14: „ Καὶ ἐγενόμην ὡσεὶ ἄνθρωπος οὐκ
„ ἀκούων , καὶ οὐκ ἔχων ἐν τῷ στό-
„ ματι αὐτοῦ ἐλεγμούς .

Τοῦτο τὸ ῥητὸν σαφηνίζει καθαρώτερα τὰ
ἀνωτέρω δύο ῥητὰ · ἐλεγμούς δὲ ὀνομάζει τὰς ἀ-
πολογίας , μὲ τὰς ὁποίας δύναται νὰ ἀντιλέξη
καὶ νὰ ἐλέγξῃ τινὰς ἐκείνων , ὅπου τὸν κατηγο-
ρεῖ . (1)

15: „ Ὅτι ἐπὶ σοὶ Κύριε ἤλπισα .

Εἶδ' αὖ λέγει τὴν αἰτίαν ὁ Δαβὶδ , διὰ τὴν
ὁποίαν ἐκωφώθη , καὶ δὲν ἀνοιξε τὸ στόμα του ἐ-
ναντίον ἐκείνων ὅπου τὸν ἐκατηγόρουν · ἤγουν διὰ
τὴν ἐγὼ , λέγει , ἤλπισα νὰ κάμῃς ἐσὺ Κύριε , τὴν
κατὰ τῶν ἐχθρῶν μου ἐκδίκησιν · γέγραπται γὰρ
„ Εἰ μὲ ἐκδίκησις , καὶ ἐγὼ ἀνταποδώσω λέγει
Κύριος · (Γερ. ν' 15 . Ἑβρ. ι' 30 .) (2)

„ Σὺ εἰσακούσῃ Κύριε ὁ Θεός μου .

Διὰ τοῦτο , λέγει , ἐγὼ ἔγινα κωφὸς καὶ
ἄλλος · ὅτι τί σὺ Κύριε , θέλεις ἀκούσεις τὰς τοι-
αύτας κατ' ἐμοῦ βλασφημίας , καὶ ἀκολούθως θέ-
λεις ἀνταποδώσεις εἰς τοὺς βλασφημοῦντας ἐκείνην
τὴν τιμωρίαν , ὅπου τοῖς πρέπει · ἢ διὰ τί ἐσὺ
θέλεις ἀκούσεις ἐκείνους , ὅπου πάσχουν καὶ κατη-
γοροῦνται· καὶ μ' ὅλον ὅπου αὐτοὶ σιωπῶσι καὶ δὲν
λαλοῦσι .

16: „ Ὅτι εἶπον · μή ποτε ἐπιχαρῶσιν μοι οἱ
„ ἐχθροί μου .

Εἶδ' αὖ λέγει , προσευχόμενος εἶπον εἰς τὸν
ἐαυτόν μου ταῦτα , ἅμποτε νὰ μὴ χαροῦν οἱ ἐχ-
θροί μου κατ' ἐπ' αὐτῶν μου · (3)

„ Καὶ ἐν τῷ σαλευθῆναι πόδας μου ἐ-
„ π' ἐμὲ ἐμεγαλορρήμονησαν .

Ὅταν , λέγει , ἡ ἐδική μου ζωὴ ἐπλανήθη ,
καὶ εὐγῆκεν ἔξω ἀπὸ τὴν σφάταν τῶν θείων σου
ἐντολῶν Κύριε : τότε εὐθύς ἔλαβον οἱ ἐχθροί μου
παρρησίαν ἀδίκντροπον · καὶ ἐλάλησαν λόγια με-
γάλα , καυχώμενοι διὰ νὰ μὲ θανατώσουν .

17: „ Ὅτι ἐγὼ εἰς μάστιγας ἔτοιμος .

Ἐπειδὴ , λέγει , καὶ ἐγὼ ἡμάρτηκα , διὰ
τοῦ

- (1) Λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος „ Τοῦτο ἡ ἱστορία διδάσκει σαφέστερον · ἡ γὰρ τοῦ Ἀβεσσαλὸν , τοῦ Πατρὸς αἰ-
τιωμένου τὰς ψυχῶν , ἡ πρὸς ἐαυτὸν ἐφελκομένου τῶν δικαζομένων τῶν ἠττωμένων , ὁ μακάριος ἐμακροθύμει Δα-
βὶδ · ἡ τοῦ Σεμεὶ λοιδορουμένου , ἡ γλώττη ἡ χεὶρὶ βάλλοντος , σιγῶν τὰς ὕβρεις ἐδέχετο .
- (2) Ὅθεν εἶπε ὁ Ἀλεξανδρεὺς Κύριλλος „ Σεισίγνηκα , λέγει , διακαρτερῶν , ἵνα μὴ κατ' ἐμαυτοῦ πικροτέρους
τοὺς μισοῦντας ἐργάζωμαι · χρεὶ γὰρ ἐν πειρασμοῖς εἴκειν μέλλον , ἀλλὰ μὴ ἐν ἴσῳ τρόπῳ τοῖς διώκουσιν ἀντιφέ-
ρεσθαι · ὅτι δὲ τὸ κεκωφῶσθαι δοκεῖν ἐν καιρῷ πειρασμῶν , ἡ ἀλάλοις εὐκρίναι , οὐ κτηνοπρεποῦς ἀναισθησίας ἐστὶ ,
καρτερίας δὲ μέλλον ἐπαινουμένης καρπὸς , ἐνταῦθα διαδείκνυσιν · σεισίγνηκά φησι διὰ μόνον τὸ ἐπὶ σοὶ τὰς τῆς
σωτηρίας ἔχειν ἐλπίδας · ἡ ὅτι σὲ τῶν ἀπάντων ἐπέκεινα ἐπεγραφόμην ἐκδικητὴν · ἔφη δὲ ὁ Χρυσόστομος „ Εἴ-
δες φιλοσοφίας ὑπερβολὴν ; πῶς διὰ τῶν ἐναντίων ὁδῶν οὗτος περιεγέμετο ; ἐκεῖνοι δόλους ἔφραπτον , αὐτὸς ἡ τὰς
ἀκοὰς ἔφραπτεν , ὡς μὴ οὐκ ἀκούειν · ἡ τῇ σιγῇ τὴν μανίαν ἐκείνων κατέσπελλε · ἡ ὁ Θεοδώριτος „ Ταύτη , φησὶ ,
χρώμενος τῇ καρτερίᾳ διετέλουν εἰς σὲ τὴν ἐλπίδα ἔχων , ἡ σοὶ τὴν ἐμαυτοῦ κρίσιν δίδους .
- (3) Οὕτω δὲ ἐρμηνεύει τοῦτο ὁ Θεὸς Κύριλλος · „ Ἐγώ φησιν ἐπὶ σοὶ ἐλπίσας , τὰ μὲν ἄλλα κεκωφῶσθαι ἐδὲ-
κουν πλὴν ἐκεῖνο μόνον ἐζητοῦν , τὸ μὴ ὑπὸ χεῖρα γενέσθαι τῶν ἐχθρῶν , μήτε μὴν ἐφραθῆναι μοι τινὰς τῶν πο-
λεμούντων .

τοῦτο ἐγυμνώθηκα ἀπὸ τὴν βοήθειαν τοῦ Θεοῦ , καὶ ἔγινα πρόχειρος καὶ εὐκόλος εἰς τὸ νὰ με τιμωρῶν ἐκεῖνοι , ὅπου θέλουσιν , ἢ τὸ μὲν ὅτι , θέλεις νοήσεις περιττόν , διηγηματικῶς μόνον λεγόμενον · τὸ δὲ ἀκόλουθον θέλεις νοήσεις , εἴτι · ἐγὼ , λέγει , Κύριε , ἔτοιμος εἶμαι νὰ λάβω τὴν ἐδικήν σου τιμωρίαν , τὴν ὁποίαν προσμένω πάντοτε νὰ μοὶ ἔλθῃ διὰ τὰς ἀμαρτίας μου · (1)

„Καὶ ἡ ἀληθειᾶν μου ἐνώπιόν μου ἐστὶ
„διὰ παντός.

Ἡ ἐνθύμησις , λέγει , τῆς ἀμαρτίας μου , ἢ ὁποῖα προξενεῖ ἄλγος καὶ πόνον εἰς τὴν ψυχὴν μου , αὕτη εἶναι πάντοτε ἐμπροσθεν τῶν ὀφθαλμῶν μου , καὶ με κεντᾷ · ὅθεν καὶ ἐγὼ δὲν ἐδυνήθηκα νὰ ἀλησμονήσω αὐτήν · ἐπειδὴ δὲν εἶμαι κἀνένας ἀναίσθητος .

18: „Ὅτι τὴν ἀνομίαν μου ἐγὼ ἀναγγελεῖ,
„καὶ μεριμνήσω ὑπὲρ τῆς ὁμαρτίας
„μου.

Διὰ τί ἐγὼ , λέγει , θέλω ἐξομολογηθῶ καὶ θέλω δημοσιεύσω τὴν ἀμαρτίαν μου , γενόμενος ἐγὼ ὁ ἴδιος τοῦ ἑαυτοῦ μου κατήγορος · καὶ θέλω φροντίσω διὰ τὴν ἰατροίαν τῆς ἀμαρτίας μου · ἀδιαφόρως δὲ ἀνόμασεν ἀνομίαν καὶ ἀμαρτίαν τὰ πταίσματα .

19: „Οἱ δὲ ἐχθροὶ μου ᾄδουσιν καὶ κεκραταί-
„ωνται ὑπὲρ ἐμέ· καὶ ἐπληθύνθησαν
„οἱ μισοῦντές με ἀδίκως.

Οἱ ἐχθροὶ μου , λέγει , ᾄδουσιν οὖν τοῦ Ἀβεσσαλώμ στρατιῶται , αὐτοὶ ζῶσιν : ἦγουν ἔχουν τώρα τὰς δυνάμεις · ἐπειδὴ καὶ ἐγὼ ἀσθένησα , κατὰ τὸν ἅγιον Κύριλλον καὶ τὸν Θεοδώριτον · τὸ δὲ , κεκραταίνονται , εἶναι ἐξήγησις τοῦ ζῶσιν · ἢ τὸ μὲν ζῶσιν νοεῖται ἀντὶ τοῦ , ὑγιαίνουσι · τὸ δὲ , κεκραταίνονται νοεῖται , ἀντὶ τοῦ , ἐνεδυναμώθησαν · ὅχι μόνον , λέγει , οἱ ἐχθροὶ μου ὑγιαίνουν καὶ ἐδυναμώθησαν , ἀλλὰ καὶ αὐξήσαν καὶ πληθὺς ἔγιναν πολὺ · ἀδίκως δὲ αὐτοὶ με μισοῦσι , διὰ τί δὲν ἔχουν καμμίαν αἰτίαν εὐλογον τοῦ κατ' ἐμοῦ μισοῦσιν . (2)

20: „Οἱ ἀνταποδιδόντες μοι κακὰ ἀντὶ ἀ-
„γαθῶν ἐνδιεβαλλόν με , ἐπεὶ κατεδίω-
„κον ἀγαθωσύνην.

Τοῦτον τὸν λόγον λέγει ὁ Δαβὶδ , διὰ τὸν υἱόν του Ἀβεσσαλώμ · διὰ τί αὐτὸς ὁ ἀχάριστος , κάμνωντας ἀμοιβὴν εἰς τὴν ἀγαθότητα καὶ φιλοσοφίαν τοῦ πατρὸς του μὲ τὸν φθόνον καὶ τὴν ἐπίβουλὴν , ἐδιέβαλλεν εἰς τὸν λαόν , ὅπου ἤρχετο νὰ κριθῇ , πῶς ὁ πατὴρ του εἶναι ἀδίκος καὶ παρὰνομος · ὅθεν μὲ τοῦτον τὸν τρόπον ἐτράξιζεν αὐτοὺς εἰς τὴν ἐδικήν του φιλίαν , καθὼς ἡ Δευτέρα τῶν Βασιλειῶν ἱστορεῖ · ἔλεγε γὰρ πρὸς καθὰ κρινόμενον , „Ἰδοὺ οἱ λόγοισι σου ἀγαθοὶ καὶ εὐκόλοι , καὶ ὁ ἀκούων οὐκ ἔστι σοὶ πρὸς τοῦ βασιλέως · τίς με καταστήσει κριτὴν ἐν τῇ γῇ , καὶ ἐπ' ἐμὲ ἐλευσεται πῶς αὐτὸς , ὥς ἐάν ᾦ ἀντιλογία , ἢ κρίσις καὶ δικαιοσύνη αὐτόν ; καὶ ἰδιοποιεῖτο Ἀβεσσαλώμ τὴν καρδίαν ἀνδρῶν Ἰσραὴλ · (Β'. Βασιλ. ιε' . 4 .) ἐνδιεβαλλόμε , λέγει , ὁ Ἀβεσσαλώμ · διὰ τί ἐγὼ ἐζητοῦν καὶ ἐσεργον τὴν ἀγαθωσύνην , καὶ δὲν ᾔθελον νὰ κακοποιήσω αὐτόν , ὅπου ἦτον τόσον ἀχάριστος · ὅθεν καὶ ἀπὸ τὴν καλωσύνην μου , αὐ-

(1) Ὁ δὲ μέγας Βασιλεὺς λέγει „Κατ' ἀρχὰς εἰπὼν , μὴ τῇ θυμῷ σου ἐλέγξῃς με , ἐπὶ τοῦ παρόντος ἡδέως δέχου τὴν ἐπιστηπτικὴν παιδείαν φησὶν · οὐκοῦν , τὴν μὲν ἐργὴν παραιτεῖται ἢ τὸν θυμὸν , ἔτοιμος δὲ μασιζέσθαι εἶναι λέγει · οἷδε γὰρ , ὅτι ὁν ἀγαπᾷ Κύριος παιδεύει , μασιγοὶ δὲ πάντα ἦδον , ὅν παραδέχεται .

(2) Λέγει δὲ ὁ Θεὸς Κύριλλον , ἢ τὴν αἰτίαν τοῦ πᾶν θυμώπων μίσους „Εἰ γὰρ γένετο τινὰ παθεῖν ἀποστροφὴν Θεοῦ , ἢ ἐξ ὀφθαλμῶν εὐρεθῆναι τοῦ πᾶσαν νέμειν εἰδότης ἀσφαλείαν ἢ ἐπικουρίαν , οὗτος ἔσται μεμισσημένος ἢ τοῖς πάλαι φίλοις , καὶ μὴδὲν εἴη τὸ διακόπτειν τὴν φιλίαν , ἢ ποιῆν τὴν διαφθοράν · τοῦτο γὰρ ἐστὶ τὸ μισεῖσθαι μάτην : εἴτουν ἀδίκως .

αὐτὸς αὐξήσῃ τὴν πονηρίαν του, καὶ ἔγινε χειρότερος· ἡ ἀγαθωσύτην ἐδῶ ὀνομάζει ὁ Δαβὶδ, τὴν δικαιοσύνην, τὴν ὁποίαν ὁ Ἀβεσσαλώμ ἐκατηγόρει· διὰ τὴν αὐτὸς ἐπρωτίμα αὐτὴν, καὶ δὲν ἠγάπα τὴν ἀδικίαν, ὥσπερ τὸν Ἀβεσσαλώμ.

21: „Μὴ ἐγκαταλίπῃς με Κύριε ὁ Θεός μου,
„μὴ ἀποστής ἀπ' ἐμοῦ.

Ἐξερρήθηκα, λέγει, Κύριε ἀπὸ κάθε βοήθειαν ἀρετῆς, καὶ ἐσένα μόνον ἔχω βοηθόν μου καὶ φύλακα· ὅθεν μὴ μὲ ἀφήσῃς ὁβοήθητον.

22: „Πρόσχεῖς εἰς τὴν βοήθειάν μου Κύριε τῆς σωτηρίας μου.

Ὡς ἐξουσιασὰ, λέγει, τῆς ἐδικῆς μου ζωῆς καὶ σωτηρίας· ἐπιμελήθητι νὰ μοὶ βοηθήσῃς. Αὕτη μὲν, εἶναι ἡ ἐρμηνεία τοῦ παρόντος Ψαλμοῦ, ἡ κατὰ τὴν ἱστορίαν καὶ τὸ γράμμα ἀρμόζουσα εἰς τὸν Δαβὶδ· ἀρμόζει ὅμως ὁ Ψαλμὸς οὗτος καὶ εἰς ὅλους τοὺς ἐν ἀμαρτίαις εὕρισκομένους· τῶν ὁποίων φίλους καὶ πλησίον ἠμποροῦμεν

νὰ εἰποῦμεν τοὺς ἀγαθοὺς Ἀγγέλους· οἱ ὅποιοι μαίρουσι μὲν εἰς τὰς ἀρετάς μας, καὶ μᾶς φυλάττουσι· ὅταν δὲ ἴδωσιν ἡμᾶς ἀμαρτάνοντας, ἔρχονται ἔμπροσθέν μας καὶ σέκουσι λυπημένοι· καὶ πρῶτον ὄντες ἔγγιστα καὶ πολλὰ κοντοί μας, ὕστερον μακρύνονται ἀπὸ λόγου μας· ὅθεν, ἀπ' οὗ οἱ Ἀγγελοὶ μακρυνθοῦν, ἔρχονται οἱ πονηροὶ Δαίμονες καὶ μᾶς βιάζουσι εἰς τὸ νὰ κάμωμεν μεγαλήτερας ἀμαρτίας· καὶ λαλοῦσι κρυφίως εἰς τὰ ὠτὰ τῆς καρδίας μας λόγους· ἡγοῦν λογισμοὺς ματαίους καὶ κακοὺς· καὶ κατασκευάζουσιν εἰς ἡμᾶς δολιότητας· ἐκεῖνοι δὲ οἱ Χριστιανοί, ὅπου ἔχουν νῆψιν καὶ προσοχὴν τοῦ νοός, κλείουσιν τὰ αὐτιά τῆς ψυχῆς των, καὶ οὐδὲ ἀπόκρισιν δίδουσιν εἰς τοὺς πονηροὺς λογισμοὺς τῶν Δαιμόνων· ἀλλὰ σιωποῦν νοητῶς, καὶ δὲν ἀφίνουσι νὰ λαλῇ ὁ ἐνδιάθετος λόγος ὁ ἐν τῇ καρδίᾳ λαλούμενος· μόνον δὲ τὸν Θεὸν ἐπικαλοῦνται πρὸς βοήθειάν τους, καὶ πρὸς ἐκδίκησιν τῶν Δαιμόνων· οἱ αὐτοὶ δὲ πάλιν Δαίμονες, ἐπειδὴ καὶ οἱ προσέχοντες ἀμαρτωλοὶ προτιμοῦν τὴν ἀγαθὴν μετάνοιαν, διὰ τοῦτο χειρότερα κακοποιοῦσιν αὐτοὺς, μὲ πολλοὺς πειρασμοὺς ἐξωτερικοὺς καὶ ἐσωτερικοὺς· καὶ πρὸς τούτοις, διαβάλλουσιν αὐτοὺς εἰς ὅλους τοὺς ἀνθρώπους, πῶς εἶναι ἀμαρτωλοὶ.

ΨΑΛΜΟΣ ΔΗ΄.

„Εἰς τὸ τέλος τοῦ Ἰδιούμ Ὡδή τοῦ Δαβὶδ.

Διὰ τί ὁ Ψαλμὸς οὗτος εἶναι μὲν τοῦ Δαβὶδ, ἔχει δὲ ἐπιγραφισμένον τὸν Ἰδιούμ; ἄρκεται εἰπομέν· εἰς τὸ προοίμιον τῆς βίβλου ἐν κεφαλαίῳ ε΄: δηλαδὴ ὅτι, τὸν μὲν Ψαλμὸν ὁ Δαβὶδ ἔγραψεν, ἔδωκε δὲ αὐτὸν εἰς τὸν ἱεροφάντην Ἰδιούμ διὰ τὴν ψαλμῶν· εἰς τὸ τέλος δὲ ἐπιγράφεται· διὰ τί ὁ Δαβὶδ ἐλευσιολογῶν τὴν εὐτέλειαν καὶ τὸ ὀλιγοχρόνιον τῆς ἀνθρωπίνης ζωῆς, ἀναφέρει διὰ τὸ τέλος αὐτῆς, λέγων, „Γνώρισόν μοι Κύριε τὸ πέρασ μου, καὶ τὸν ἀριθμὸν τῶν ἡμερῶν μου τίς ἐστὶ, καὶ τὰ ἐξῆς· καὶ τυχεῖν ἀξιοῖ τῆς ἀποκειμένης τοῖς ἀγίοις ἀναψύξεως κατὰ τὸν Ἀσέριον.

1. „**Ε**ἶπα· φυλάξω τὰς ὁδοὺς μου τοῦ
μη ἁμαρτάνειν με ἐν γλώσσῃ μου.

Καὶ τοῦτον τὸν Ψαλμὸν εἶπεν ὁ Δαβὶδ, ἐνθυμούμενος ἐκεῖνα ὅπου ἔπαθεν, ὅταν ἔφευγεν ἀπὸ τὸν ἀποστάτην υἱὸν τοῦ Ἀβισσαλώμ· ἐγὼ, λέγει, φεύγωντας τὸν πατραλοῖαν υἱόν μου, εἶπα εἰς τὸν ἑαυτόν μου· ὅτι εἰς τὸ ἐξῆς θέλω φυλάξω τὰς ὁδοὺς μου τὰς διὰ τῆς γλώττης: ἦτοι τοὺς λόγους μου· ὥστε ὅπου νὰ μὴν σφάλω πλέον διὰ μέσου τῆς γλώττης μου, οὐδὲ νὰ λαλῶ κἀνένα

λόγον ἐναντίον, ἀπὸ μικροφυγίαν καὶ θυμὸν· ἐπειδὴ παιδεύων ἐπείδευσέ με ὁ Κύριος· καὶ τὰ παθήματα ἔγιναν εἰς ἐμὲ μαθήματα· (1) ὅτι δὲ καὶ οἱ λόγοι ὁδοὶ λέγονται, (ὁδηγοῦσι γὰρ αὐτοὶ τὸν ἄνθρωπον εἰς τὰ ἔργα καὶ τὰ πράγματα, κατὰ τὸν θεὸν Χρυσόστομον·) βεβαίως ὁ μέγας Παῦλος, γράφων πρὸς Κορινθίους, „Διὰ τοῦτο ἐπεμψα ὑμῖν Τιμόθεον, ὃς ὑμᾶς ἀναμνήσει τὰς ὁδοὺς μου τὰς ἐν Χριστῷ (ἦτοι τοὺς λόγους τοῦ κηρύγματός μου) καθὼς πανταχοῦ ἐν πάσῃ Ἑκκλησίᾳ διδάσκω (β. Κορ: δ΄: 17.) (2)

„**Ε**

(1) ἴσως τοῦτο λέγει ὁ Δαβὶδ: τὸ νὰ φυλαχθῇ δηλαδὴ νὰ μὴν ἁμαρτάνῃ με τὴν γλῶσσάν μου, διὰ τὴν παρεχόμενην νὰ πέσῃ εἰς τὴν ἁμαρτίαν, ἐπειδὴ αὐθαδίασε ἔειπεν „Εγὼ δὲ εἶπα ἐν τῇ εὐθηνίᾳ μου, οὐ μὴ σαλευθῶ, ὡς εἰπομέν ἔμπροσθεν με τὸν μέγαν Βασίλειον· ὁ δὲ Ἡσυχίος λέγει „Παντὶ τοῦτο Προφῆτῃ καὶ διδασκάλῳ πρέπει τὰς οἰκίας φυλάττειν ὁδούς· δηλαδὴ τοὺς δρόμους καὶ τὰς πορείας τῶν πράξεων, ὥστε μὴ ἐκκλίνειν εἰς κακίαν μηδ' ἁμαρτάνειν ἐν γλώσσῃ, ἐναντία τοῖς ἑαυτοῦ λόγοις διαπραττόμενον· ἁμαρτάνει γὰρ ἀληθῶς τῇ γλώττῃ, ὁ τῷ λόγῳ κατηγορῶν μὲν τῆς κακίας, ἔργῳ δὲ ταύτην συνιστῶν, ἀφ' ὧν αὐτὴν μετέρχεται καὶ τὴν ἑαυτοῦ διδασκαλίαν τῇ πολιτείᾳ ψευδόμενος· ἔφη δὲ ὁ Ὁρίγιενος „Ἐπειδὴ σχεδὸν πάσης ἁμαρτίας ἀρχὴ διὰ λόγου γίνεται, ὁ φυλάττει προθέμενος τὰς διὰ τῶν λόγων ὁδοὺς αὐτοῦ, ἀκολουθεῖ ἐξῆς τὸ καθαρεῖν ἀπὸ τῶν κατ' ἐνέργειαν ἁμαρτημάτων (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ·)

(2) Ἀρμόδια εἶναι ἔδω ἡ ἱστορία, ὅπου διηγεῖται ὁ Καστιόδωρος· γράφει γὰρ οὗτος, ὅτι ὁ ὁσιος Παμβῶ, μὴ ἠξεύρωντας γράμματα, ἐπῆγεν εἰς ἓνα διὰ νὰ τῷ ἐξηγήσῃ τοὺς Ψαλμοὺς· ἀκούωντας δὲ τὸ ρητὸν τοῦτο τοῦ Δαβὶδ, δὲν ἠθέλησε νὰ μάθῃ ἄλλο μάθημα· λέγωντας, ὅτι ἂν ἐγὼ μάθω μὲ τὸ ἔργον τὸν εἶχον αὐτὸν, φθάνει με διὰ νὰ σωθῶ· ἀφ' οὗ δὲ ἐπέρασαν ἐξὶ μῆνες, εὗρεν αὐτὸν ὁ διδάσκαλός του· καὶ διὰ τί, τοῦ εἶπε, δὲν ἤλθες τόσον

„Ἐθέμην τῷ στόματί μου φυλακὴν ἐν
„τῷ συστῆναι τὸν ἁμαρτωλὸν ἐναντι-
„ον μου.

Προχειρότατον καὶ εὐκολώτατον ὄργανον εἰς ἁμαρτίαν, εἶναι ἡ γλῶσσα· διὰ τοῦτο καὶ ὁ θεὸς Δαβὶδ, πολλὴν πρὸνοιαν καὶ ἐπιμέλειαν ἔλαβεν εἰς τὸ νὰ τὴν διορθώσῃ· ἁμαρτωλὸν δὲ ὀνομάζει τὸν Σεμεὶ, ἡ δὲ διὰ τὴν ἀμελημένην καὶ ἁμαρτωλὴν του ζώην· ἡ δὲ διὰ τὴν ἀδιαντροπίαν καὶ αὐθαδεῖαν ὅπου τότε ἔδειξε, νὰ ὑβρίσῃ φανερά τὸν Βαβὺλ· ἐπειδὴ αὐτὸς ὁ ἀνάσχυντος ἠκολούθει εἰς τὸν Δαβὶδ, κατηγορῶν καὶ λιθοβολῶν καὶ πασιζῶν αὐτὸν μὲ τὸ χῶμα· λέγει λοιπὸν ὁ Δαβὶδ, ὅτι ἐγὼ ὑβρίζομενος ἀπὸ τοῦ Σεμεὶ, ἐσιώπησα καὶ δὲν ἐλάλησα κατ' αὐτοῦ ἀναντίον λόγον.

2: „Ἐκωφώθην καὶ ἐταπεινώθην, καὶ ἐ-
„σίγησα ἐξ ἀγαθῶν.

Θεληματιτῶς, λέγει, ἔγινα κωφός, καὶ δὲν ἐλάλησα πρὸς τὸν ὑβρίζοντά με Σεμεὶ· ἐπειδὴ καὶ ἐνθυμήθηκα, ὅτι διὰ τὰς ἁμαρτίας μου ἐπα-
ραχώρησεν ὁ Θεὸς, νὰ σηκωθῇ αὐτὸς κατ' ἐμοῦ καὶ νὰ μὲ ὑβρίσῃ· εἶπε δὲ ὅτι ἐσίγησα ἐξ ἀγαθῶν· ἦγουν ἐκ τῆς ἀγαθότητός μου· διὰ τὴν ἡμπορώντας

νὰ ἐκδικήσω τὴν τιμὴν μου· καὶ νὰ τιμωρήσω τὸν Σεμεὶ, δὲν ἠθέλησα διὰ τὴν ἀγαθότητα καὶ εὐ-
σπλαγχνίαν μου· ὅθεν καὶ ὅταν ὁ Ἀβεσσαὶ ὁ υἱὸς Σαρουίας ὤρμησε νὰ θανατώσῃ τὸν Σεμεὶ, ἐμ-
ποδίσθη ἀπὸ τὸν Δαβὶδ, εἰπόντα· „Ἀφετε αὐτὸν καὶ οὕτω καταράσθω, ὅτι Κύριος εἶπεν αὐ-
τῷ καταράσθαι τὸν Δαβὶδ, καὶ τίς ἐρᾷ, ὡς τί ἐποίησας οὕτως; (β' Βασιλ' 15· 10.) (1)

„Καὶ τὸ ἄλγημά μου ἀνεκαίνισθην.

Ὅταν, λέγει, ὁ Σεμεὶ μὲ ὑβρίσῃ καὶ μὲ ἐκαταράτῃ, ἀνεκαίνισθην εἰς τὴν ψυχὴν μου ὁ πό-
νος τῶν ἁμαρτιῶν μου· διὰ τὴν τότε ἐγνώρισα φα-
νερά, ὅτι πληρὸν τὸν κανόνα, καὶ τὴν παιδεί-
αν τῶν ἁμαρτιῶν μου.

3: „Ἐθερμάνθην ἡ καρδιά μου ἐντός μου·
„καὶ ἐν τῇ μελέτῃ μου ἐκκαυθίσεται
„πῦρ.

Ὅταν, λέγει, ἐγὼ ὑβρίζομαι ὑπὸ τοῦ Σεμεὶ, ἐπύρωσε μὲν ἡ καρδιά μου ἀπὸ τὸν θυ-
μὸν, κατὰ τὸν θεὸν Κύριον, ἐμακροθύμησα ὁ-
μως, καὶ ἐμπόδισα τὸν θυμὸν· ἐντός μου δὲ εἶπε, διὰ νὰ φανερώσῃ, ὅτι δὲν ἔδωκεν εἰς τὰ ἔξω τὸν
θυ-

σον καιρὸν νὰ πάρῃς ἄλλο μάθημα; πρὸς τὸν ὁποῖον ἀπεκρίθη ὁ δόσιος· διὰ τὴν ἕως τῶρα δὲν ἐδυνήθηκα νὰ μάθω τοῦ σίχου ἐκείνου τὴν παραγγελίαν· μετὰ παρέλευσιν δὲ χρόνων πολλῶν ἐρώτησεν αὐτὸν ἄλλος, ἂν ἔμαθεν ἐκεῖ-
νον τὸν σίχον· ὁ δὲ ἀπεκρίθη· ναί· ὅμως μόλις ἔξω μετὰ βίας ὕστερα ἀπὸ σαρανταεὶς χρόνους ἐδυνήθηκα νὰ τὸν μάθω μὲ τὴν προῆξιν· κατορθώσας δὲ τοῦτο, ἔλεγεν, ὅσας φοαῖς ἐλάλησα, δὲν ἐμετανόησα.

(1) Ὁ δὲ μέγας Βασίλειος, οὕτως ἐρμηνεύει „Ἐν τῷ συστῆναι λέγει, τὸν ἁμαρτωλὸν ἐναντίον μου, οὐχὶ παρω-
ξύνθην, οὐδὲ ἠμυνάμην, οὐδὲ εἰς ἴσον κατέστη τῷ λοιδοροῦντι· ἀλλ' ἐσίγησα διὰ τὸ ἔξω εἶναι πάντες ἀγαθοὶ (ἐγὼ ὁ λοιδορούμενος δηλαδὴ) ἔξω ἀντὶ τοῦ ἀμύνεσθαι τοὺς λοιδοροῦντας, τῆς ἁμαρτίας ἐμαυτὸν ἀνεμίμνησκον· ἔξω ὁ Θεοδώριτος λέγει „Υπ' ἐκείνου λοιδορούμενος τῆς ὑπ' ἐμοῦ τοιμηθείσης ἁμαρτίας ἦλθεν εἰς μνήμην· ἄλλος δὲ λέγει „Ὅτε οὖν μάλισα ἐπετίθετο, τότε ἐσίγων, ἀμύνεσθαι οὐ προαιρούμενος· τοῦτο γὰρ λέγει τὸ, ἐξ ἀ-
γαθῶν· ἐπεὶ περ τῷ ἀδικουμένῳ ἡ ἀμυνα δοκεῖ ἀγαθὴ εἶναι· ἢ ὅτι συζάντος μοι τοῦ ἁμαρτωλοῦ, κωφωθεὶς πρὸς τοὺς λόγους, ἐσίγησα ἀφ' ὧν ἠρξάμην λέγειν ἀγαθῶν· ἢ ἐξ ἀγαθῶν δογματίων· ἐπεὶ οὐδεὶς ἀποκρίεσθαι πρὸς ἐρεθίζοντας λόγους· ἢ εὐφύμως εἰπεῖν ἐξ ἀγαθῶν ἀντὶ τοῦ ἐκ κακῶν· ἢ μὴ ὦν ἐν ἀγαθῷ κατὰ Σύμμαχον, μη-
δὲ παρῆσιαν ἔχων, ἐμεμνήμην τοῦ λέγοντος· ἡμαρτες; ἡσύχασον (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ) ἄλλοι δὲ ἐρμηνεύου-
σι τοῦτο οὕτως· ἐσίγησα ἐξ ἀγαθῶν, ἀντὶ διὰ τὰ ἀγαθὰ ὅπου προξενεῖ ἢ ἐν τοῦτοις σιωπῇ· ὁ δὲ Ὁριγένης προ-
ξίσθηναι, ἐσίγησά φησιν, ὅπως μὴ τὸ ἄλγημα ἢ ἐξ αἰσθησεως ἔσχον, ἢ νύστα τῶν ἁμαρτημάτων ἀπληκτόμην ἀ-
νακαίνισθ' δι' ὧν ἀνείδισεν· ὁ δὲ Θεολόγος Γρηγόριος ἐν τῷ α'. εἰρηνικῶς λόγῳ φησὶν „Ἐκωφώθην ἔξω ἐταπεινώθην
πᾶσι πάντες ἀγαθοὶ γενόμενος· ὥστε κατ' αὐτὸν τὸ ἔξω σημαίνει ἔδω ἢ ἐξ προθέσεως.

θυμόν • διότι , τὸ νὰ μὴ ταραχθῇ τινος τελείως ἀπὸ τὸν θυμόν , ὅταν ὑβρίζεται , τοῦτο εἶναι ἴδιον τοῦ τελείου ἀνδρός • τὸ δὲ , τὸ νὰ μὴ ἐκβάλῃ τινος εἰς τὰ ἔξω τὸν θυμόν , ἀλλὰ νὰ τὸν ἐγκλείσῃ μέσα εἰς τὴν καρδίαν του , καὶ νὰ ὑποέρῃ τὴν ὕβριν μὲ σιωπὴν , τοῦτο εἶναι ἴδιον τοῦ προκόπου • τὸς εἰς τὴν ἀρετὴν , κατὰ τὸν αὐτὸν Κύριλλον • ὅταν , λέγει , ἐγὼ μελετῶ καὶ ἐνθυμούμαι τὰς ἀμαρτίας , ὅπου ἔπραξα , καὶ τὰς συμφορὰς , ὅπου διὰ τὰς ἀμαρτίας πάσχω , πάντοτε ἀνάπτεται εἰς τὴν καρδίαν μου τὸ πῦρ τῆς λύπης , καὶ κατακαίει τὴν ψυχὴν μου , κατὰ τὸν Θεοδώριτον . (1)

„Ελάλησα ἐν γλώσση μου.

Πρὸς μὲν τὸν ἐχθρόν ἐσιώπησεν ὁ Δαβὶδ κατὰ τὸν Ὀριγένην , ὡς εἶπεν ἀνωτέρω • πρὸς δὲ τὸν Θεὸν ἐλάλησεν , ὡς λέγει ἐδῶ • ἐν γλώσση μου δὲ εἶπεν , ἵνα φανερώσῃ , ὅτι ψιθυρίζοντας καὶ κρυφο-

μουρμουρίζοντας ἐλάλησεν • καθὼς καὶ πάλιν ἡ Ἀννα ἡ μήτηρ τοῦ Σαμουὴλ • τί δὲ ἐλάλησεν , ἀκούουτως λέγει .

4. „Γνώρισόν μοι Κύριε τὸ πέρας μου , καὶ τὸν ἀριθμὸν τῶν ἡμερῶν μου τίς ἐστίν , ἵνα γνῶ τι ὑστερῶ ἐγώ .

Φανέρωσον , λέγει , Κύριε , εἰς ἐμένα , πότε • ἢ ποῖον θέλει εἶναι τὸ τέλος μου • καὶ ἕως πότε ἔχουν νὰ μὲ βασανίσουν τὰ λυπηρὰ καὶ ἢ συμφοραῖς • φανέρωσόν μοι καὶ πόσος θέλει εἶναι ὁ ἀριθμὸς τῶν χρόνων ὅλης μου τῆς ζωῆς • ἵνα λογαριάσας τοὺς χρόνους , ὅπου ἔζησα ἕως τῶρα , γνωρίσω πόσους χρόνους θέλω ζῆσω ἀκόμη • διότι μνησθύνοντας τὸ ὀλίγον μέτρον καὶ τὴν ποσότητα τῶν χρόνων , ὅπου ἔχω νὰ ζῆσω , ἐκ τούτου θέλω λαβῶ μεγάλην παρηγορίαν τῶν συμφορῶν ὅπου πάσχω . (2)

5. „Ι-

(1) Κατὰ δὲ τὸν Νύσσης Γεωγόριον , ἢ τὸν ὅσιον Νεῖλλον „Ἡ μελέτη τῶν θείων λογίων τοῦ Πνεύματος , ὡς αὐτὰ λεπτύνωμεν , πυροῦντες ἢ δοκιμάζοντες , τὴν τῶν φάσεων λογισμῶν ὅλην ἐξαφανίζει , τὸ νηπτόν ἀπογεννῶσα πῦρ • ὅπερ διαθερμαίνει τὸν νοῦν , σύντονον τὴν προσευχὴν γίνεσθαι παρασκευάζει , ἢ μετὰ συνέσεως τὰ αἰτήματα γνωρίζει πρὸς τὸν Θεόν • ὃ τινι γὰρ ἡ μελέτη τῶν θείων Γραφῶν ἐκ τῆς Δαβιτικῆς ἀνήφθη λαμπράδος , τοῦτον ἔως πυρπολήσας πνευματικῆς θεωρίας , εἰς φλόγα μετέωρον τὸν πόθον ἀνήγειρεν • ἢ ὁ Ὀριγένης λέγει , „Μελετῶν , φησὶ , τὰ θεῖα λόγια ἐκαίμεν , ὡς οἱ περὶ Κλεόπαν λέγοντες , „Οὐχὶ ἡ καρδία ἡμῶν καιομένη ἦν ἐν ἡμῖν • ἢ ἐθερμαίνεται τῇ λύπῃ ἢ οὐκ ἐλάλει , κατὰ τὸ ὀργίζεσθε ἢ μὴ ἀμαρτάνετε • τὸ μὲν γὰρ μὴ παθεῖν ὑπὸ δαγῆς κρεῖσσον ἢ κατ' ἡμᾶς • τὸ δὲ ἐπὶ λογισμῷ , τοῖς ἁγίοις ἐστὶν εὐκτατόν • (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ) ἢ κατὰ τὸν Θεοδώριτον • ἀναμιμνησκομένους φησὶ τῆς ἀμαρτίας μου τῇ τῆς ἀθυμίας ἀνεπιμνήσκειν πυρὶ • ἢ ὁ Παχυμέρης δὲ εἶπεν , „Εἰ μὴ ἡ καρδία θερμανθεῖν ἐκ τῆς συνεχοῦς περὶ τὴν ἀγαπώμενον μελέτης ἢ σφοδρῆς ἢ ἐλίξεως , οὐκ ἂν ἐκκαυθεῖν τὸ τῆς ἀναγωγῆς ἢ τελειώσεως πῦρ , κατὰ τὸ „Ἐθερμάνθη ἡ καρδία μου ἐντὸς μου ἢ ἐν τῇ μελέτῃ μου ἐκκαυθήσεται πῦρ (εἰς τὸ 1. Κεφ. τῆς οὐρανοῦ ἱεραρχίας τοῦ Διονυσίου)

(2) Ὅθεν λέγει ὁ μέγας Βασίλειος „Παροδικὸς ὁ βίος ἡμῶν ἢ ὅσον ὁ χρόνος , ἀσατὸς τε ἢ ἀσχετος , ἢ εὖθε βραχύς ὢν , ὑπῆρχεν ἀνεύθυνος • τοῦτο δὲ ἐστὶ τὸ ἐπικίνδυνον , τὸ ἐκάστης ὥρας , οὐμὴν ἀλλὰ ἢ τῶν λόγων ὢν φθεγγόμεθα , τῇ ἐσχάτῃ δικαστικῇ τὴν ἀπολογίαν ὀφείλῃν • δι' ὃ ἢ Δαβὶδ πρὸς ὁμοίαν τῶν νῦν λεγομένων ἐννοίαν ἐκέντην ἀναφέρειν , ἐπιθυμεῖ γινῶναι τοῦ ἰδίου τέλους τὴν προθεσμίαν • ἐκλιπαροῖ δὲ τὸν Θεὸν τῶν ἐπιλοίων ἡμερῶν διδασθῆναι τὸν ἀριθμὸν • ἵνα πρὸς τὰ ἔργα τῆς ἐξόδου παρασκευάσῃται • μὴ ταραχθῇ δὲ ἀθρόον , ὡς ἀνέτιμος ὁδοιπρὸς μεταξὺ βαδίζων , ἢ τὰ ἀναγκαῖα τῶν ἐφοδίων ἐπιζητῶν • ὁ δὲ Χρυσόστομος συμφώνως τῇ ἐξηγήσει τοῦ Κυροῦ Εὐθυμίου , λέγει • „Θάνατον αἰτεῖ λέγων • γνώρισόν μοι Κύριε • τίνος ἕνεκεν κατελείφθην ἐγώ , ἢ ἐν τῇ παρόντι διατρίβῃ βίῃ , τῶν ἄλλων ἀπελθόντων ; οὔτω τὸ φοβερὸν ποθεῖν γίνεται διὰ τὴν ἀφόρητον τῆς ἀθυμίας ὀδύνην , ἢ τὸ πῦρ τὸ ἐκκαίμενον ἐν τῇ διανοίᾳ . . . βαρυνόμενος γὰρ ταῦτα ἔλεγε , τὴν πρόσκαιρον ἢ θνητὴν ζωὴν , διὰ τὸ ἐπαχθὲς αὐτῆς , μακροτάτην ἡγοῦμενος • δι' ὃ γνωρισθῆναι αὐτῷ τὸν τῆς ἀπαλλαγῆς χρόνον ἐπόθει • ἵνα εὐθυμος γένηται τὴν ἀπὸ τῶν τῆδε κακῶν ἐλευθερίαν , ἢ τῶν πειρατῶν τὴν ἀπαλλαγὴν εὐαγγελισθεῖς , σχεδὸν τὸ αὐτὸ λέγει ἢ ὁ θεὸς Κύριλλος , ὅτι ἀπὸ μικροφυχίας ὁ Δαβὶδ ταῦτα φθέγγεται , τοῖς πειρασμοῖς καταπονιθεῖς • ἢ ἄλλος δέ τις λέγει „Διακαρτερήσας ἐν πόσει ἢ παραπεινομένους ἐπ' ἐμοὶ τῆς πληγῆς , λοιπὸν τὰ ἐξ ἀνθρώπινης μικροφυχίας ἐλάλουν • πλὴν οὐκ ἐναργῶς , ἀλλ' ἡρέμα ἢ ἐν γλώσσῃ • προσθέτει δὲ ὁ ὁριγένης Κούριλ-

„Ἰδοὺ παλαιστὰς ἔθου τὰς ἡμέρας μου.

Μέτρα διὰ τῆς χειρὸς μετρούμενα εἶναι ταῦτα · ὀργυὰ · πήχυς , σπιθαμὴ , διχῶς : ἤτοι τὸ καλούμενον διμοῖρον . ὁ δὲ παλαιστὴς εἶναι μικρότερον μέτρον ἀπὸ ὅλα τὰ ἄνω εἰρημένα : ἤτοι ὁ παλαιστὴς εἶναι τέσσαρα δάκτυλα τῆς χειρὸς · καὶ λογαριάζεται τὸ ἓνα τρίτον μέρος τῆς σπιθαμῆς · διὰ τοῦ παλαιστοῦ λοιπὸν ἐφανερώσεν ὁ Δαβὶδ τὴν ὀλίγην ποσότητα τῆς ζωῆς του , καλῶς ὀνομάσας τὰς ἡμέρας : ἤγουν ὀλιγωτάτας κατὰ τὸ μέτρον · καθὼς καὶ ὁ παλαιστὴς εἶναι ὀλιγώτατον κοντὰ εἰς τὰ ἄλλα μέτρα , κατὰ τὸν Θεολόγον Γρηγόριον , καὶ τὸν Θεοδώριτον , καὶ Ὠριγένη καὶ Ἀθανάσιον ἢ παλαιστὰς εἶπε τὰς ἡμέρας του · ἤτοι γεμάτας ἀπὸ σαλίν καὶ ἀγῶνας καὶ μόχθους κατὰ τὸν Ὠριγένη · ὀλέγας , λέγει , ἕκαμες Κύριε , τὰς λοιπὰς ἡμέρας τῆς ζωῆς μου · ἤξευρε γὰρ ἀορίστως ὁ Δαβὶδ , ὅτι ὀλίγον καιρὸν θέλει ζῆσει αἰόμην , καθὼς εἰς ἅλ-λον Ψαλμὸν τοῦτο φανερώσει . „ Τὴν ὀλιγότητα τῶν ἡμερῶν μου ἀνάγγειλόν μοι . (Ψαλ . ρα΄ . 24 .) πόσον δὲ προσδιορισμένος εἶναι αὐτὸς ὁ ὀλίγος καιρὸς , δὲν ἤξευρε , καὶ διὰ τοῦτο ζητεῖ νὰ μάθῃ · ὀλίγον δὲ ἐνομάζει τὸ υπόλοιπον μέρος τῆς ζωῆς του ὁ Δαβὶδ , κατὰ σύγκρισιν τῶν πολλῶν χρόνων τῶν ἀπερασμένων ὅπου ἔζησε (1) πρέπει δὲ νὰ ἤξευρωμεν , ὅτι τὸ ἰδοὺ , εἶναι ἐπιρρημα , τὸ ὅποιον μεταχειρίζεται συχνάκις ἡ διάλεκτος τῶν Εβραίων · σημαίνει δὲ καθολικῶς , ἢ δεῖξιν τινὸς πράγματος , ἢ ἐγγύτητα καὶ πλησιασμόν χρόνου τῶρα δὲ ἐδῶ εἶναι ἀντὶ τοῦ , ὡς ὅρας · τὸ ὅποιον καὶ τοῦτο δεῖξιν δηλοῖ , καθὼς ἐγγύτητα καὶ πλησιασμόν

χρόνου δηλοῖ τὸ „ Καὶ παρῆλθον καὶ ἰδοὺ οὐκ ἦν (Ψαλ . λς΄ . 38 .) ἤγουν εὐθύς δὲν ἦτον · ἐγγύτης γὰρ χρόνου εἶναι τὸ εὐθύς .

„ Καὶ ἡ ὑπόστασις μου ὥσει οὐδὲν ἐνώπιόν σου .

Ἀπὸ ἐδῶ ἀρχίζει ὁ Δαβὶδ νὰ ἐξευτελίξῃ τὸ φθαρτὸν καὶ πρόσκαιρον τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως · λέγει γὰρ , ὅτι ἡ ὑπόστασις : ἤγουν ἡ ὑπαρξὶς καὶ ὑπόστασις μου · ταυτὸν εἰπεῖν , ὅλος ἐγὼ , εἶμαι ὡσάν ἓνα οὐδὲν , συγκρινόμενος μὲ τὴν ἐδικήν σου μακαριότητα καὶ αἰδιότητα · τοῦτο γὰρ δηλοῖ τὸ „ Ἐνώπιόν σου · σὺ μὲν γὰρ Κύριε , ὁ αὐτὸς εἶ , καὶ τὰ ἔτη σου οὐκ ἐκλείψουσιν (Ψαλ . ρα΄ . 28 .) ἐγὼ δὲ ὁ ἄνθρωπος , ἀλλοιόνομαι καὶ μεταβάλλομαι καθ' ἐλάχιστην · καὶ ἀντὶ νὰ εἶμαι βασιλεὺς , εὐρίσκομαι τῶρα φευγάτος · καὶ αἱ ἡμέραι μου περνώσιν , ὡσάν ὁ ἴσχιος . (2)

„ Πλὴν τὰ σὺμπαντα ματαιότης .

Τὸ πλὴν ἐδῶ , ἐνόμισαν μὲν μερικοὶ , πῶς εἶναι περιττόν · ἄλλοι δὲ λέγουσιν , ὅτι εὐρίσκεται ἀντὶ τοῦ ἀληθῶς · διότι ὁ Δαβὶδ ἀποβλέπωντας , τόσον εἰς τοὺς βίους τῶν παλαιότερων ἀνθρώπων , ὅσον καὶ εἰς τὴν ἐδικήν του , καὶ σοχασθεὶς ὅτι εἶναι ἄτακτος , καὶ ἀνώμαλος , καὶ ἄπιστος , εἶπεν · ὅτι ἀληθῶς ὅλα τὰ φαινόμενα πράγματα τοῦ Κόσμου , εἶναι ματαιότης . ἤγουν εἶναι ἀβέβαια , καὶ πλοῦτος , καὶ δόξα , καὶ νοστής , καὶ κάλλος , καὶ μέγεθος , καὶ ἀνδρία · καὶ ἀπλῶς ὅλα τὰ ἀνθρώπινα

φιλος ἔ ταῦτα ἢ Γνώρισόν μοι Κύριε τῶν ἡμερῶν μου τὸν ἀριθμὸν : τυτέσι τὸν ἐπίλοιπον τῆς παρούσης ζωῆς μου καιρὸν · ἵνα διερευνήσας καὶ γὰρ τὸ Ἰδοὺ συνειδῇ , γινῶ πόσον ἐλλείπω πρὸς τὴν κατ' ἀρετὴν τελειότητα , καθάπερ σὺ πολλῶ πρῶην γινώσκεις (ἐν τῇ ἐκδεδ . Σειρᾷ)

(1) Καὶ ὁ Ἀθανάσιος δὲ εἶπε ἢ Σὺ μὲν φησιν ἀναρχος ἔ ἀπέθαντος · ὁ δὲ ἡμέτερος βίος , οἷόν τισι σπιθαμαῖς ἔ παλαισταῖς ἐκμεμέρηται · διὰ τούτου δὲ παρεδήλωσε τὸ ὀλιγοχρόνιον τῆς ἀνθρωπίνης ζωῆς (ἐν τῇ ἐκδεδ . Σειρᾷ .)

(2) Ἐφῆ δὲ ἔ ὁ Νύσσης Γρηγόριος ἢ Ἀπλῶς δὲ ἡ ἀνθρωπίνη βραχύτης ἀντ' οὐδενός ἐστι πρὸς τὸ πᾶν κρινόμενη , καθὼς φησιν ὁ Δαβὶδ καλῶς ἐπεσκεμμένος ἡμῶν τὴν οὐσίαν · ὅτι ἡ ὑπόστασις μου ὥσει οὐδὲν ἐνώπιόν σου · οὐ παντελῶς εἶναι λέγων οὐδὲν , ἀλλ' ὅμοιον τῷ μηδενί · τὸ καθ' ὑπερβολὴν πᾶσαν βραχὺ , τῇ πρὸς τὸ ἀνύπαρκτον συγκρίσει διασημαίνων · οὐκοῦν ἐπειδὴ περ αὐτὸς μὲν ὑπάρχεις εἶ , ἢ δ' ἐμὴ ὑπόστασις ὀλίγη παντελῶς ἐστὶ ἔ συνεσταλμένη , ἔ ὡς οὐδὲν ὅλως ἐν τοῖς σοῖς ὀφθαλμοῖς · μὴ ἀφ' ἧς κολάζεσθαι μακρὰ τὸν ἐξ ἀσθενείας ὀλιγοχρόνον , μήτε μὴν τῷ παντὶ τοῦ βίου μήκει , σύνδρομον ἔχειμι τὴν πλῆγην .

ἀγαθὰ· φανερόν δὲ εἶναι, ὅτι τὰ πνευματικὰ καὶ ψυχικὰ ἀγαθὰ, διαφέρουν ἀπὸ τὰ σωματικὰ καὶ πρόσκαιρα ἀγαθὰ· ὅθεν καὶ εἶναι ἀνωτέρα ἀπὸ τὴν τοιαύτην ἀπόφασιν τοῦ Δαβὶδ. (1)

„Πᾶς ἄνθρωπος ζῶν.

Τὸ πᾶς ἄνθρωπος ζῶν, νοεῖται ἀντὶ τοῦ πᾶσα ἀνθρωπίνη ζωὴ· σχῆμα δὲ καὶ τοῦτο εἶναι τῆς Εβραϊκῆς γλώσσης τὸ νὰ μεταχειρίζεται δηλαδὴ τὰ συγκεκριμένα ἀντὶ ἀφηρημένων, καθὼς εἶναι καὶ ἐκεῖνο „Πᾶς ἄνθρωπος ψεύσης (Ψαλ. ριε'. 2.) ἀντὶ τοῦ, πᾶσα ἀνθρωπίνη δόξα εἶναι ψευδής. Κάθε λοιπὸν, λέγει, ἀνθρωπίνη ζωὴ, εἶναι ματαιότης· ἐξήγησις δὲ εἶναι τοῦτο τοῦ ἀνωτέρω εἰχου τοῦ, τὰ σύμπαντα ματαιότης· ἀνθρωπίνη δὲ ζωὴν λέγει τὴν σωματικὴν, καὶ ὅχι τὴν πνευματικὴν.

9. „Μέντοιγε ἐν εἰκόνι διαπορεύεται ἄνθρωπος.

Τὸ μέντοιγε καὶ τὸ μενούργε, δηλοῦσι τὸ, ὅντως καὶ τὸ ἀληθῶς· τὸ δὲ ἐν εἰκόνι διαπορεύεται νοεῖται, ὅτι ὁ ἄνθρωπος διαπερνᾷ τὴν ζῶν του ὡς ἓν μία ζωγραφισμένη εἰκὼν, ὡς λέγει ὁ μέγας Βα-

σίλειος καὶ ὁ Θεοδώριτος· διότι καθὼς τὴν ζωγραφισμένην εἰκὼνα τίποτε δὲν τὴν ὠφελεῖ τὸ κάλλος τῶν χρωμάτων, ἢ τὸ μέγαλον μέγεθος ὅπου ἔχει, καὶ τὰ ἄλλα ὅμοια· ἐτι οὐδὲ τὸν ἄνθρωπον ὠφελεῖ ἢ τοῦ βίου εὐτυχία καὶ δόξα· ἢ τὸ ἐν εἰκόνι δηλοῖ, ὅτι ὁ ἄνθρωπος ζῇ ὡς ἓν μὲ εἰκὼνα καὶ σκιάν, καὶ ὅχι μὲ ἀλήθειαν καὶ πράγμα, διὰ τὸ ἀβέβαιον καὶ ἀκράτιστα τῶν ἀνθρωπίνων πραγμάτων· κατὰ τὸν Ἀθανάσιον, καὶ Κυρίλλον, καὶ Θεοδώριτον. (2)

„Πλὴν μάτην ταρασσεται· θησαυρίζει καὶ οὐ γινώσκει τίνι συνάξει αὐτά.

Τὸ πλὴν ἐδῶ νοεῖται, ἀντὶ τοῦ λοιπὸν· μάτην λοιπὸν, λέγει, ταραττεται καὶ τρέχει ἐπάνω καὶ κάτω ὁ ἄνθρωπος, ἀγωνιζόμενος διὰ νὰ ἀποκτήσῃ πλοῦτον καὶ ὑπάρχοντα, εἰς καιρὸν ὅπου εἶναι ὅλα μάταια· καὶ τὸ χειρότερον εἶναι, διὰ τί ὁ ταλαίπωρος ἄνθρωπος, ἀγκυλὰ καὶ ἀγωνίζεται νὰ ἀποκτήσῃ ἄσπρα, δὲν ἤξευρε ὅμως ποῖος θέλει εἶναι ὁ κληρονόμος τῶν ἄσπρων του· καὶ ὁ μὲν ἀγὼν καὶ κόπος εἶναι ἐκεῖνου, ὅπου τὰ συνάγει· τὸ δὲ κέρδος καὶ ἡ ἀπολαυσίς, εἶναι ἄλλου. (3)

7. „Καὶ νῦν τίς ἡ ὑπομονή μου; οὐχὶ Κύριος;

Καὶ

(1) Ὁθεν ἄλλος ἐρμηνευτὴς λέγει „Διδὲ ἡ ματαιότης ματαιότητων τὰ πάντα ματαιότης, κατὰ τὸν Ἑκκλησιαστήν, ὡς τοῦ ματαίου ματαιότερα, ἢ τοῦ μὴ καθεστηκότος· ὅτοι μὴ ὑπάρχοντος, οὐδαμινώτερα· ὁ δὲ Σύμμαχος ἀντὶ τοῦ ματαιότης εἶπεν, ἀτμὶς.

(2) Ἄλλοι δὲ εἶπον ὅτι καθεὶ ἄνθρωπος ἐν εἰκόνι διαπορεύεται· ἦγουν ζῇ εἰς τὴν παρούσαν ζωὴν μὲ τὴν ἰδίαν ἢ ξεχωριστὴν ἰδέαν του· μὲ τὴν φαντασίαν του γὰρ καθ' ἑνα περὶπατεῖ· ἄλλος, διὰ νὰ ἀποκτήσῃ πλοῦτον· ἄλλος, διὰ νὰ ἀπολαύσῃ δόξαν· ἢ ἄλλος, διὰ ἄλλον σκοπὸν ἢ τέλος· ἢ ἐν εἰκόνι διαπορεύεται· ἦγουν ἐν τῇ εἰκόνι τοῦ νοητοῦ κόσμου ἢ τῆς ἀληθείας· ἐπειδὴ κατὰ τὸν Ἀρεοπαγίτην Διονύσιον, ὁ αἰσθητὸς οὗτος κόσμος, εἶναι εἰκὼν τοῦ νοητοῦ, ἢ τὰ ἀλυσθητὰ, εἶναι εἰκόνες τῶν νοητῶν ἢ ἀληθινῶν.

(3) Ὁθεν ὁ Θεοδώριτος εἶπε „Τῶν ἐν εἰκόνι γεγραμμένων οὐδὲν οἱ ζῶντες διαφέρουσιν ἄνθρωποι· ὁμοίως γὰρ ἢ τούτων κἀκείνων ἡ φύσις ὑποφύει τῇ χρένῃ ἢ διαφθείρεται· ἀλλ' ὁμοίως οὐδὲν ἔττον διαταράσσονται (οἱ ἄνθρωποι) φιλονεικοῦντες, μαχομένοι, πολεμοῦντες, ἐμπορευόμενοι· ἢ ζῆλῳς ἅπας ὁ βίος μερὸς, τέλος ἔχων τὸν θάνατον· οὐδὲ πόνῳ δὲ πολλῷ ἢ ἰδρωτί τὸν πλοῦτον ἀθροίζοντες, τὸν ἐσόμενον οὐκ ἴσασιν κληρονόμον· πολλάκις γὰρ ὁ παῖς ἐστὶν ὑπόθεσις τῶν θησαυριζομένων· ἐγένετο δὲ, ἢ ληστῶν διάρπαιγμα, ἢ συνοφάντου παρανόημα, ἢ πολεμίων ἀλχημαλώτευμα τὰ ὑπὸ τούτων συναχθέντα· τοῦτο δὲ ἢ ὁ μακάριος Δαβὶδ ἐκ τῶν καθ' ἑαυτὸν κινούμενος γέγραφε· τοῖς γὰρ ἐκ τῶν ποθέμων λαφύροις, ἢ τῷ παρὰ τῶν ἀλλοφύλων φερομένῳ δασμῷ μεγίστην ἢ περιφανῆ λίαν ἀποφύνας τὴν Βασιλείαν, ἠγνόει τοῦ παιδὸς τὴν δυσσεβὴ ἢ παράνομον γνώμην· εἶτα θεασάμενος αὐτὸν ἐγκρατῇ τῶν Βασιλείων γενόμενον, ἢ τὸν ἀποκείμενον σφετερισάμενον πλοῦτον, τὴν θαυμασίαν ἀφῆκε φωνήν· πλὴν μάτην ταρασσεται, θησαυρίζει ἢ οὐ γινώσκει τίνι συνάξει αὐτά.

Καὶ λοιπὸν, ἐπειδὴ, λέγει, καὶ οὕτως ἔχουσι τὰ πράγματα, καὶ ὅλα τὰ ἀνθρώπινα εἶναι ματαιὰ, ποία ἄλλη εἶναι ἡ ὑπομονὴ καὶ ἐλπίς μου; δὲν εἶσαι μόνος ἐσὺ Κύριε; καὶ ἐσὺ μόνος εἶσαι ἐρωτηματικῶς γὰρ πρέπει νὰ ἀναγινώσκωνται καὶ τὰ δύο.

„Καὶ ἡ ὑπόστασίς μου παρὰ σοῦ ἐστὶ.

Ἐσὺ Κύριε, λέγει, εἶται ἡ ἐλπίς μου· διὰ τί καὶ ἀπὸ ἐσένα εἶναι ἡ ὑπαρξίς μου· ἤγουν τὸ νὰ εἶμαι ὅλως· ὅθεν φρόντισον διὰ τὸ ἐδικόν σου πλάσμα, τὸ ὁποῖον γνωρίζει ἐσένα τὸν πλάστην του μὲ σύγνωμοσύνην καρδίας. (1)

8: „Ἀπὸ πασῶν τῶν ἀνομιῶν μου ῥῦσαί με.

Ἐπειδὴ, λέγει, αἱ ἀνομίαι γεννῶσι τοὺς πειρασμούς· διὰ τοῦτο λύτρωσαί με ἀπὸ τὰς ἀνομίας μου Κύριε, διὰ νὰ λυτρωθῶ ὁμοῦ καὶ ἀπὸ τὰς θλίψεις καὶ πειρασμῶν, κατὰ τὸν Θεοδώριτον· ἡ καὶ ἀνομίας ὀνομάζει τοὺς πειρασμούς κατὰ συνεκδοχὴν, ἀπὸ τὰ αἰτία τὰ αἰτιατά.

„Ὀνειδὸς ἀφρονι ἐδωκάς με.

Ἀφρονα ὀνομάζει ὁ Δαβὶδ τὸν Σεμεὶ· ὅς τις ὠνειδίζε καὶ ὑβρίζεν αὐτὸν, ὀνομάζων παράνομον, καὶ ἄνδρα αἱμάτων· δεύτερον δὲ ἐπανελάβε τὸν λόγον ἐδῶ τὸν περὶ τοῦ Σεμεὶ· ἵνα μὲ τὰς συχνάς ἐλεεινολογίας του, παρακινήσῃ τὸν εὐσπλαγχνον Θεὸν νὰ τὸν ἐλεήσῃ· ὀνειδίζει δὲ καὶ ὁ Δαβὶδ

βολὸς τὸν κάθε ἁμαρτωλὸν, περιγελῶν αὐτὸν, πῶς ἐνίκηθη καὶ ἔπεσεν εἰς τὴν ἁμαρτίαν.

9: „Ἐκκοφώθην, καὶ οὐκ ἤνοιξα τὸ στόμα μου, ὅτι σὺ ἐποίησας.

Θεληματικῶς, λέγει, ἐφαινόμην ὅτι δὲν ἀκούω καὶ δὲν ἀνοίξα τὸ στόμα νὰ ἀποκριθῶ κατὰ τοῦ Σεμεὶ· ἐπειδὴ καὶ ἐσὺ ἐπρόσαξες αὐτὸν διὰ νὰ μὴ ὑβρίξῃ· καὶ νὰ με καταρᾶται· „Κύριος γὰρ φησὶν εἶπεν αὐτῷ καταρᾶσθαι τὸν Δαβὶδ· (Β'. Βασιλ. 15'. 10.) ἐμένα δὲ ἐπρόσαξες νὰ σιωπῶ· „Ἡμαρτες γὰρ (εἶπες εἰς τὸν Καὶν); ἡσύχασον· (Γέν. 3'. 7.) (2)

10: „Ἀπόστησον ἀπ' ἐμοῦ τὰς μαστιγὰς σου· ἀπὸ γὰρ τῆς ἰσχύος τῆς χειρός σου ἐγὼ ἐξέλιπον.

Σήκωσαι, λέγει, ἀπὸ ἐμένα Κύριε, τὸν σου τὸν πειρασμὸς, ὅπου ἔρχονται κατ' ἐμοῦ ἔξωθεν ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους, ὅσον καὶ ἀπὸ τὰς πληγὰς καὶ πόνους, ὅπου δοκιμάζω ἔσωθεν ἀπὸ τὸν ἐλεγχον τῆς συνειδήσεως· ἐπειδὴ καὶ τελείως ἠσθένησα ἀπὸ τὴν δύναμιν τῆς χειρός σου· χεῖρα δὲ Θεοῦ ὀνομάζει, τὴν τιμωρητικὴν δύναμιν· βλέπε δὲ, ὅτι ὁ Δαβὶδ, εἰς μὲν τὸν πρότερον Ψαλμὸν, δίδοντας τὸν ἑαυτὸν του εἰς τὰς παιδευτικὰς τιμωρίας, ἔλεγεν, „Ὅτι ἐγὼ εἰς μαστίγιας ἐτοίμος (Ψαλ. 137'. 17.) τὰς δὲ, ἀφ' οὗ ἐτιμώρηθην ἀρκετὰ, παρακαλεῖ νὰ λυτρωθῇ ἀπὸ τὰς τιμωρίας, φοβούμενος μήπως ἀπὸ τὴν περισσώτερον λύπην καταποθῇ, καὶ πέσῃ εἰς ἀπόγνωσιν.

11: „Ἐν

(1) „Ἄλλος δὲ λέγει, „Καὶ ἡ ὑπόστασίς μου παρὰ σοῦ ἐστὶ· τούτῃ σὺ ὁ ἐνισχύσας ὑφίστασθαί με ἔφαινον τὰ ἐξ ὧν ἐπεννευμένα τῆς ἐλπίδος, Θεοῦ παιδεύοντος ἐν τάξει πατρὸς φιλοπαιδὸς, ἐπὶ τῇ ἐκλέγεσθαι τὰ βέλτιστα· οὐκοῦν καὶ παιδεύῃ Θεὸς διὰ συμμέτρου κινήσεως, ἀλλ' οὐκ αὐτὸς εὐρίσκειται τοῖς πάσχοντι καρτερία καὶ ὑπομονή· τοῦτο γὰρ δηλοῖ ἡ ὑπόστασις· ὁ δὲ Ἀκύλας τὴν ὑπόστασιν καταδοκίαν εἴρηκεν.

(2) „Ὅθεν εἶπεν ὁ Θεοδώριτος, „Σοῦ φησὶ συγχωρήσαντος, πεπαρώνηκεν ἐκεῖνος· ἔσ' ὁ μὲν, ἐφ' ἧς μαστίγι, σὺ δὲ δὲ ἐκεῖνος τὴν παιδείαν ἐπέφερε· διὰ τοῦτο τοῦτο σιγῶν ἐδεξάμην τὰς μαστίγιας, ἐκεῖνον μὲν παροτρύνων, σὲ δὲ ὁρῶν παιδεύοντα.

11: „Εν ἐλεγμοῖς ὑπὲρ ἀνομίας ἐπαίδευ-
„σας ἄνθρωπον.

Ὅταν, λέγει, ἐσὺ Κύριε, ἐλέγχῃς τὸν
ἁμαρτωλὸν πρὸς ἰατρείαν καὶ διόρθωσίν του, τότε
παιδεύεις αὐτὸν διὰ τὴν ἀνομίαν του, καὶ ὅχι διὰ
ἄλλο τι· καὶ λοιπὸν ἡ παιδεία σου αὕτη, εἶναι ὡ-
φέλιμος καὶ σωτηριώδης· ἄνθρωπον δὲ λέγει τὸν ἑ-
αυτὸν του. (1)

„Καὶ ἐξέτηξας ὡς ἀράχνην τὴν ψυχὴν
„αὐτοῦ.

Τὴν ψυχὴν, λέγει, τοῦ καθ' ἁμαρτωλοῦ
ἐλέπτυνας Κύριε, ἀπὸ τοῦς πειρασμοῦς· ἐπεὶ δὴ
καθαρίζεις αὐτὴν διὰ τῶν πειρασμῶν ἀπὸ καθ' ἡ-
μέραν τῆς ἁμαρτίας· λεπτότατον δὲ ζῶον εἶναι ὁ
ἀράχνης· ἥτοι ὁ ἀνυφαντής· καὶ μάλιστα εἰς τὰ
ποδάρι· διὰ τί; διὰ τὸ νὰ ἦναι ἐπιτήδεια εἰς τὸ
νὰ ὑφαίνουσιν τὴν ἀράχνην· ἥτοι τὸ λεπτότατον ὕ-
φασμά του· διότι παχύνει μὲν τὴν ψυχὴν ἡ ἁ-
μαρτία, λεπτύνει δὲ αὐτὴν ἡ κακοπάθεια καὶ οἱ
πειρασμοί.

„Πλὴν μάτην πᾶς ἄνθρωπος.

Πάλιν καὶ ἐδὼ ἐπὶ ἀνέλαβε δευτέρου τὸν λόγον
περὶ τῆς εὐτελείας τοῦ ἀνθρώπου, πρὸς περισσοτέ-
ραν πληροφορίαν· λαίπει δὲ ἐξωθεν τὸ ταράσσε-
ται· ἡγουν „Πλὴν μάτην ταράσσεται πᾶς ἄν-
θρωπος.

12: „Εἰσάκουσον τῆς προσευχῆς μου Κύ-
„ριε, καὶ τῆς δεήσεώς μου ἐνεπίσαι·
„τῶν δακρύων μου μὴ παρασιωπήσης.

Τὸ εἰσάκουσον καὶ τὸ ἐνεπίσαι, ὁμοίως καὶ
τὸ τῆς προσευχῆς μου καὶ τὸ τῆς δεήσεώς μου, εἶ-
ναι σχῆμα ἐκ παραλλήλου, καὶ δηλοῦσιν ἓνα καὶ
τὸ αὐτό· τὸ δὲ μὴ παρασιωπήσης εἶναι, ἀντὶ τοῦ
μὴ παρίδης· ἐπεὶ δὴ ἐκεῖνοι ὅπου παραβλέπουσι τι-
να, σιωπῶσι καὶ δὲν ἀποκρίνονται εἰς αὐτὸν, ὅ-
ταν παρακαλῇ· ἀδιάφορος δὲ εἶναι ἡ σύνταξις
τοῦ μὴ παρασιωπήσης· ἐπεὶ δὴ ἀντὶ τὸ συν-
τάξῃ μὲ αἰτιατικὴν, καὶ νὰ εἴπῃ, τὰ δάκρυά μου
μὴ παρασιωπήσης, τὸ εἰσύνταξε μὲ γενικήν· ἐλέ-
πε δὲ, ὡς ἁμαρτωλὸς, ὅτι ὁ θεὸς Δαβὶδ ἐπαρα-
κάλει τὸν Θεὸν, ὅχι ἀπλῶς καὶ ὡς ἐτυχεν, ἀλλ'
ἀλλὰ μὲ τὰ δάκρυα· ὅθεν μιμοῦ τοῦτον καὶ σύ.

„Ὅτι πάροικος ἐγὼ εἰμὶ παρά σοι καὶ
„παρεπίδημος, καθὼς πάντες οἱ πα-
„τέρες μου.

Κά-

(1) Ὁ δὲ Νύσσης Γρηγόριος λέγει „Ελέγχων με, φησὶν, ἐπὶ τῇ ἁμαρτίᾳ, ἐπαίδευσας· διότι τοῖς ὑπὲρ ἀνο-
μίας προσφερομένοις ἐλεγμοῖς παιδεύεται ἄνθρωπος, ἐκτικκομένης τῆς ψυχῆς αὐτοῦ τῇ ἀποβαλεῖν πᾶσαν σαρκώδη
παχύτητα τὴν ἀκατοίκητον Πνεύματι· „Οὐ μὴ γάρ φησι μείνη τὸ Πνεῦμά μου ἐν τοῖς ἀνθρώποις τούτοις, διὰ
τὸ εἶναι αὐτοὺς σάρκας· ἔργον οὖν τοῦ Θεοῦ λεπτύνειν αὐτὰς δι' ἀρετῆς, καὶ τὸ ἐκ κακίας πάχος ἐξαφανίζει· ὅτι
δὲ ἡ ἁμαρτάνουσα ψυχὴ σαρκούται καὶ παχύνεται, δῆλον ἐκ τοῦ „Ἐπαχύνθη γὰρ ἡ καρδία τοῦ λαοῦ τούτου· ὁ
μέντοι ὡς ἀράχνην τὴν ἑαυτοῦ ψυχὴν ἐκτῆξας, τὸν ἀερέδην χιτῶνα περιεθήκατο, οὐ παχέει τι καὶ πολυσάρκω τοῦ
βίου περιβολῇ καταβλάπτει τὴν ψυχὴν· ἀλλ' ἀπολεπτύνων οἶόν τι ἀράχνην νῆμα τῇ καθαρότητι τῆς ζωῆς, πᾶν-
τα τοῦ βίου τὰ ἐπιτηδεύματα· καὶ ἐγγύς ἐστι πρὸς τὸ ἀνωφερές τε καὶ κοῦφον καὶ ἐναέριον, τὴν σαρκώδη ταύτην μετα-
κλῶσαι φύσιν· ἢ ὅταν τῆς ἐσχάτης ἀκούσῃ σάλπιγγος, ἀβαρὴς καὶ κοῦφος πρὸς τὴν φωνὴν τοῦ κελεύοντος εὐρεθεὶς,
μετάρσιος δι' αἴρος ἴμα τῷ Κυρίῳ φέρεται, ὑπὸ μηδενὸς βάρους ἐπὶ τὴν γῆν καθελκόμενος· Καὶ διὰ τὸ εἰπεῖν
μὲ συντομίαν, τὸ ῥητὸν τοῦτο φανερόν ἐστι, ὅτι ὁ ἁμαρτωλὸς ὅπου θέλει ἀληθῶς νὰ μετανοήσῃ, αὐτὸς ἀπὸ τοῦς
πολλοὺς ἐλεγμοῦς, ὅπου τοῦ κάμνει ἔσωθεν ἡ συνείδησις διὰ τὰς ἁμαρτίας ὅπου ἔπραξε, παιδεύεται, καὶ τόσον
πολλὰ ζηταίνεται, ὥστε ὅπου γίνεται λεπτός, ὡς τὸ ὕφασμα τῆς ἀράχνης· ἀράχνης μὲν γὰρ ἀρσενικῶς, εἶναι
τὸ ζῶον, ἡγουν ὁ ἀνυφαντής· ἀράχνη δὲ θηλυκῶς, εἶναι τὸ ὕφασμά του· εἶπε δὲ καὶ ὁ Ὠριγένης „Ἡ ἁμαρτάν-
ουσα ψυχὴ παχύνεται· ἡ δὲ ἀρετὴ λεπτύνει, καὶ πᾶν τὸ σωματικὸν πάχος ἐξαφανίζει τῆς ψυχῆς· ἔργον οὖν τοῦ
Θεοῦ λεπτύνει αὐτό· ἀπεικάζεται δὲ ἀράχνη ὅσα ὁ ἁμαρτωλὸς ὑφαίνει διὰ τὸ εὐσχησθαι, καὶ λεπτά, καὶ ποι-
κίλα τυγχάνει κατὰ τὸ ἐν Ἡσαΐᾳ „Ἰσὲν ἀράχνης ὑφαίνουσιν (Ἡσ. νθ'. 5.) ἐν τῇ ἐκδεδ. „Σειρήν).

κατοικῶν μὲν ὀνομάζεται, ὁ σερεός καὶ σπανιστός κατοικητής τοῦ ὀσπητίου καὶ τόπου· πάροικος δὲ λέγεται ὁ πρὸς ὀλίγον καιρὸν κατοικῶν εἰς ἓνα ὀσπητίον, ἢ τόπον, καὶ πάλιν μετοικεζόμενος εἰς ἄλλο, ὅταν τὸν προσάξῃ ὁ οἰκοκύριος τοῦ ὀσπητίου καὶ τοῦ τόπου ἐκείνου· λέγει λοιπὸν ὁ Δαβὶδ, ὅτι ἐγὼ, πρὸς μὲν τοὺς ἀνθρώπους, κάτοικος εἶμαι Κύριε· ἐπεὶ καὶ εἶμαι ἐξουσιαστὴς καὶ κύριος τοῦ ἐδικού μου ὀσπητίου καὶ τόπου· ὅταν δὲ ἐσὺ προσάξῃς ὁ πάσης τῆς γῆς αὐθέντης καὶ Κύριος, μετακατοικῶ εἰς ἄλλον κόσμον· καὶ ὁ παρεπίδημος δὲ, καὶ αὐτός, ἐφ' οὗ ὀλίγον καιρὸν καθίσω εἰς ἓνα τόπον, πάλιν γυρίζει ὅπισθε εἰς τὸν τόπον ἐκεῖνον, ἀπὸ τὸν ὁποῖον ἦλθε· τοῦτο δὲ καμνεὶ καὶ κάθε ἄνθρωπος· διὰ τί αὐτὸς ἀφ' οὗ ζῇ ὀλίγον καιρὸν εἰς τὸν κόσμον τοῦτον, ἀποθνήσκει κατὰ τὸ σῶμα, καὶ ἀναλύεται εἰς τὰ ἐξ ὧν συντετέθη. (1)

13: „Ανεσμοὶ ἵνα ἀναψύξω πρὸ τοῦ με δ· „πελθεῖν, καὶ οὐκέτι οὐμὴ ὑπάρξω.

Εὐσπλαγχνίσουμε, λέγει Κύριε, καὶ παῦσον τὴν μάστιγα καὶ παιδεῖαν ὅπου πᾶσχω· διὰ νὰ περηγορηθῶ ὀλίγον τι, καὶ νὰ ἀποβάλω τὰς θλίψεις πρὸ τοῦ νὰ ἀποθάνω, κατὰ τὸν θεῖον Κύριλλον· καὶ πορευθεὶς εἰς τὸν τόπον ἐκεῖνον, ὅπου ἐπορευθῆσαν οἱ γονεῖς καὶ πρόγονοί μου, δὲν θέλω εἶμαι· ἤγουν δὲν θέλω ζῆσω πλέον εἰς ταύτην τὴν ζωὴν· ἢ δὲν θέλω εἶμαι πλέον εἰς τοῦτον τὸν κόσμον· (2) τὰ λόγια δὲ ταῦτα εἶναι παλλὰ ἐλεεινὰ, καὶ ἱκανὰ νὰ δυσωπήσουν τὸν Θεόν, καὶ νὰ πείσουν αὐτὸν εἰς τὸ νὰ τὸν ἐλεήσῃ· τὸ δὲ οὐμὴ, πρὸς βεβαίωσιν περισσοτέραν τῆς ἀρνήσεως ἐπροσέθη· ἐπεὶ καὶ ἦτον ἀρκετὴ μόνη ἡ μία ἀρνήσις τοῦ οὐκέτι· οὐδὲν αἱ δύο ἀρνήσεις ἐδῶ, μίαν ποιοῦσιν ἀρνήσιν.

ΨΑΛ-

(1) Ὁ δὲ θεὸς Μάξιμος ἀναγωγικῶς ἐρμηνεύει τὸ ρητὸν τοῦτο, λέγων „Ἰστέον δὲ, ὅτι ὁ μὲν πρακτικὸς, ἐν σαρκὶ λέγεται παροικεῖν, ὡς τῆς ψυχῆς τὴν πρὸς τὴν σάρκα σχέσιν διὰ τῶν ἀρετῶν ἐκτέμνω, καὶ τῶν ὑλικῶν ἐαυτοῦ περιεσόμενος τὴν ἀπάτην· ὁ δὲ γνωστικὸς καὶ ἐν αὐτῇ τῇ ἀρετῇ λέγεται παροικεῖν, ὡς ἐν ἐσώπτοις καὶ αἰνίγμασι θεωρῶν τὴν ἀλήθειαν· οὕτω γὰρ αὐτῇ τὰ τῶν ἀγαθῶν αὐθυπόστατα εἶδη, καθὼς εἰσὶν, ἐθεάθησαν διὰ τῆς προσώπου πρὸς πρόσωπον ἀπολαύσεως· ἐν εἰκόνι γὰρ τῶν ἀγαθῶν, ὡς πρὸς τὸ μέλλον, πᾶς ἅγιος διαπορεύεται βῶν· πάροικος εἰμὶ καὶ παρεπίδημος, καθὼς πάντες οἱ πατέρες μου· λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος „Θαυμάσαι δὲ ἄξιον τὸν μέγαν Δαβὶδ, ἐν βασιλείᾳ καὶ πλούτῳ καὶ δυνατείᾳ πάροικον ἑαυτὸν ἀποκαλοῦντα καὶ παρεπίδημον, καὶ τῇ εὐκληρίᾳ θαρῆσαι μὴ ἀνασχόμενον· τῷ ὄντι γὰρ σοφίας μετὰ τὰ ῥήματα, καὶ τὴν φύσιν τῶν ὄντων ἐπισαμένης, καὶ τούτου χάριν τῆς παρούσης εὐμερίας καταφρονούσης.

(2) Ἄλλος δὲ φησιν „Ανεσμοὶ ἐνταῦθα τὴν τῶν ἁμαρτιῶν λέγει συγχώρησιν, ἐν ᾗ τὸ ἀναψύξαι πρὶν ἐντεῦθεν δεῦσαι, μακάριον· ἐπεὶ μετὰ θάνατον οὐκέτι λαβεῖν τὴν διὰ μετανόιας ἀνάψυξιν δυνασόμεθα· διὰ τί; ἐπεὶ ἡ οὐκέτι ὑπάρχομεν· οὐχ ὅτι μεταπίπτομεν εἰς ἀνυπαρξίαν καὶ τοῦ εἶναι ἐκπίπτομεν· ἀλλ' ὅτι οὐκέτι ἀλλοιωθῆναι δὲ ἐπιστροφῆς δυνάμεθα.

ΨΑΛΜΟΣ ΛΘ'.

„Εἰς τὸ τέλος τῷ Δαβὶδ.

Οὗτος ὁ Ψαλμὸς ἐνεπνεύθη εἰς τὸν Δαβὶδ ἀπὸ τοῦ ἁγίου Πνεῦμα, ἐκ προσώπου τῆς Ἐκκλησίας τῶν Χριστιανῶν, κατὰ τὸν θεῖον Κύριλλον καὶ Ἀθανάσιον· ἦτις δι' αὐτοῦ, εὐχαρισεῖ μὲν τὸν Θεόν, διὰ τὴν ἡξιώθη τὴν θεῖαν χάριν· παρακαλεῖ δὲ καὶ διὰ τὴν λυτρωθῆναι ἀπὸ τοῦ τυράννου καὶ διώκτης, οὗ τοῦ τὴν ἐπολέμουν· εἰς τὸ τέλος δὲ ἐπιγράφεται· διὰ τὴν αὐτῷ γεγραμμένα ἀπέβλεπον εἰς τέλος· ὅθεν καὶ ὅλα διὰ τῶν ἔργων ἐγένοντο. (1)

1. „Υπομένων ὑπέμεινα τὸν Κύριον.

Ὁ διπλασιασμός οὗτος τοῦ, ὑπομένων ὑπέμεινα, εἶναι συνειθισμένος εἰς τὴν Ἑβραϊκὴν γλῶσσαν· εἶναι δὲ ἐμφαντικὸς καὶ δηλωτικὸς ἐπιτάσεως, ὡς τὸ „Ἰδὼν εἶδον τὴν κάκωσιν τοῦ λαοῦ μου· ἦτοι σφόδρα εἶδον· (Ἐξ. γ'· 7.) καὶ „Πνώσκων γνώση (Γέν. ιε'· 13.) ἦτοι ἀκριβῶς θέλεις γνωρίσεις· καὶ ἄλλα πάμπολλα ὅμοια· τὸ ὑπομένων οὖν ὑπέμεινα δηλοῖ, ἀντὶ τοῦ ἐγὼ ἡ Ἐκκλησία πολλὰ ἐπρόσμεινα τὸν Χριστὸν νὰ μὴ βοήθη· γέγραπται γὰρ περὶ αὐτοῦ „Καὶ αὐτὸς προσδοκία ἔθνων· (Γέν. μθ'· 10.) καὶ περὶ αὐτοῦ οἱ θεοὶ Προφῆται προεκήρυξαν.

„Καὶ προσέσχε μοι, καὶ εἰσήκουσε τῆς
„θεήσεώς μου.

Ὁ Χριστὸς „λέγει, εἶδεν ἐπιμελῶς ὁμοῦ καὶ

εὐσπλαγχνικῶς ἐμὲ τὴν Ἐκκλησίαν του, ταλαιπωρουμένην ἀπὸ τὴν πλάνην τῶν εἰδώλων, καὶ διὰ τοῦτο εἰσήκουσε τὴν δέησιν τὴν γινομένην ὑπὲρ ἐμοῦ· ἐδέοντο γὰρ οἱ Προφῆται διὰ τὴν ἐξ ἔθνων Ἐκκλησίαν· πρῶτον γὰρ προσέχει τινός, καὶ ἔπειτα ἀκούει καὶ ἀντιλαμβάνεται τοῦ δεομένου κατὰ τὸν Εὐσέβιον.

2. „Καὶ ἀνήγαγέ με ἐκ λάκκου ταλαιπωρίας, καὶ ἀπὸ πλητοῦ ἰλύος.

Τοὺς μεγαλωτάτους κινδύνους μὲ τοιαῦτα ὀνόματα ἐρανέωνται οἱ καλαριοί· ἡγοῦν μὲ τοὺς λάκκους καὶ μὲ τοὺς πλητοὺς καὶ μὲ τὰς λάσπας· λάκκος δὲ ταλαιπωρίας ἡμπορεῖ νὰ νοηθῇ, ὁ βόθρος τῆς πλάνης τῶν εἰδώλων κατὰ τὸν Δίδυμον, μέσα εἰς τὸν ὁποῖον ἐταλαιπωρεῖτο κατὰ τὴν ψυχὴν ἡ ἐξ ἔθνων Ἐκκλησία· πλητὸς δὲ ἰλύος· ἦτοι λασπώδης καὶ βρωμερὸς πλητὸς, εἶναι ἡ σύσασις τῶν ἐμπαθῶν ἐπιθυμιῶν κατὰ τὸν αὐτόν· ἦτις εἶναι φθοροποιὸς καὶ

(1) Ὁ δὲ Θεοδόριος λέγει „Ἐγὼ δὲ τυπικῶς μὲν εἰς τὰ συμβεβηκότα τῷ Δαβὶδ τοῦτον τὸν Ψαλμὸν συγγράφεται, νομίζω, ἀναφέρεσθαι δὲ καὶ εἰς ἀπασαν τὴν ἀνθρώπων τὴν φύσιν, ὑπὸ τοῦ Θεοῦ καὶ Σωτῆρος ἡμῶν τὰ τῆς ἀναστάσεως δεξαμένην ἐλπίδας· εἰς ταύτην δὲ ἡμᾶς ποδηγεῖ τὴν διάνοιαν ὁ Θεοπέσιος Παῦλος ἐν τῇ πρὸς Ἑβραίους ἐπιστολῇ ῥητῶν ἐνίων μνησθεῖς.

καὶ κολλητικὴ τῆς ψυχῆς ἐκείνης, ὅπου ἐμπέσῃ μέ-
σα εἰς αὐτήν.

„Καὶ ἔστησεν ἐπὶ πέτραν τοὺς πόδας
μου, καὶ κατευθύνε τὰ διαβηματά
μου.

Ἐσαμάτησε, λέγει, ὁ Χριστὸς τοὺς ἀσάτους
πόδας ἐμοῦ τῆς Ἐκκλησίας, ἐπάνω εἰς τὴν ἀσφα-
λῇ πέτραν τῆς πίστεως· καὶ δείξας εἰς ἐμὲ τὴν ὁδὸν
τῆς σωτηρίας διὰ τῶν Εὐαγγελικῶν ἐντολῶν, ἐσή-
κωσεν ἀπὸ τὸ μέσον καθὲς σκόνταμμα καὶ κρημνόν·
καὶ ἔτι ἴσαξε τὴν πορείαν μου, ὥστε ὅπου νὰ μὴ
περιπατῶ πλέον σραβὰ καὶ πεπλανημένα ἐδῶ καὶ
ἐκεῖ. (1)

3: „Καὶ ἐνέβαλεν εἰς τὸ στόμα μου ᾠσμα
καὶνόν, ὕμνον τῷ Θεῷ ἡμῶν.

Ἐβαλε, λέγει, ὁ Χριστὸς εἰς τὸ στόμα ἐμοῦ
τῆς Ἐκκλησίας του, καινούρια ᾠσματα· νοεῖ δὲ μέ-
τουτο, τὰς καινούριας ὡδὸς καὶ τροπάρια καὶ ὕμνους
πνευματικούς, ὅπου ἐσύνθεσαν καὶ ψάλλουν οἱ Χρι-
στικανοὶ εἰς τὰ καινούρια κατορθώματα τοῦ Σωτῆρος
Χριστοῦ, ἐν ταῖς δεσποτικαῖς αὐτοῦ ἐρταῖς· τὸ δὲ
ὕμνον τῷ Θεῷ ἡμῶν, εἶναι ἐξήγησις τοῦ καινοῦ

„Ὡφονται πολλοὶ καὶ φοβηθήσονται,
καὶ ἐλπιούσιν ἐπὶ Κύριον.

Οἱ πρότερον, λέγει, ὄντες τυφλοὶ κατὰ τὴν
ψυχὴν· ἤγουν οἱ Ἕ νικαί, θέλουν ἰδοῦν τὸ φῶς τῆς
θείας ἐπιγνώσεως διὰ μέσου τῆς Ἐκκλησίας· ἡ θέ-
λουν ἰδοῦν τὰ σημεῖα καὶ θαύματα, ὅπου ἐτέλε-
σεν ὁ Δεσπότης Χριστὸς καὶ οἱ αὐτοῦ ἅγιοι (3)
καὶ πρὸς τούτοις θέλουν φοβηθῶν τὸν Χριστὸν, τὸν
ἐνεργούντα τοιαῦτα θαυμάσια· καὶ ἀκολούθως θέ-
λουν ἐλπίσουν εἰς αὐτόν· ἤγουν θέλουν πισεύσουν,
διὰ τὴν ὅποιος πισεύει, ἐκεῖνος καὶ ἐλπίζει· ἡ θέλουν
ἐλπίσουν οἱ πολλοὶ εἰς τὸν Χριστὸν, ὅτι αὐτὸς θέ-
λει σῶσαι τοὺς πισεύοντας εἰς αὐτόν· Κύριον δὲ τὸν
Χριστὸν ἐννοεῖ.

4: „Μακάριος ἀνὴρ οὗ ἐστι τὸ ὄνομα Κυ-
ρίου ἐλπίς αὐτοῦ.

Μακάριος, λέγει, καὶ εὐτυχὴς εἶναι ὁ ἀνθρω-
πος ἐκεῖνος, ὅπου ἔχει ἐλπίδα εἰς μόνον τὸ ὄνομα
Κυρίου· ἤγουν εἰς τὸν Κύριον· καὶ ὄχι εἰς ἄλλο κα-
νένα πρᾶγμα· καθὼς καὶ εἰς ἄλλον Ψαλμὸν λέγει ὁ
ἴδιος Δαβὶδ „Μακάριος ἀνὴρ, ὃς ἐλπίζει ἐπὶ Κυ-
ριῳ·

(1) Ὁ δὲ Νύσσης Γρηγόριος λέγει „Ὁ τείνουν τοὺς πόδας νιφάμενος, ἢ πάντα ῥύπον ἀποβαλὼν γήινον, ἐπὶ τῆς
πέτρας τοὺς πόδας ἔρεισον, ἵνα μὴ σαλεύνται σου τὰ κατὰ Θεὸν διαβήματα· φύλασσε ἐπὶ τῆς πεπλακωμένης ὁ-
δοῦ τὴν βάσιν ἀμόλυντον, ὥς ἢ ὁ Δαβὶδ ἐποίει, ὅτε τοῦ πηλοῦ τὴν ἰλὺν ἀποκλυσάμενος, ἐπὶ τῆς πέτρας τοὺς
ἐαυτοῦ πόδας ἔστησε· πέτραν δὲ νοοῦμεν τὸν Κύριον, ὃς ἐστὶ φῶς ἢ ἀλήθεια ἢ ἀφθαρσία ἢ δικαιοσύνη, δι' ὧν ἡ
πνευματικὴ ὁδὸς διαπλακοῦται· ὧν ὁ μὴ παρατραπεῖς καθ' ἑκάτερον, καθαρὸν δικαίῳ τὸ ἴχνος, μηδ' ἀμείθεν τῷ
πηλῷ τῆς ἡδονῆς μολυνόμενον· ἔφη δὲ ὁ Θεοδώριτος „Ἐπὶ ταύτῃ φησὶ τῇ πέτρᾳ οἰκοδομήσω μου τὴν Ἐκκλησίαν,
ἢ πύλαι ἡδονῆς οὐ κατισχύσουσιν αὐτῆς· ὅθεν εἶπε ἢ ὁ Δίδυμος „Ἀπὸ οὗν τοῦ λάκκου τῆς ταλαιπωρίας· τουτέ-
στι τῆς πονηρᾶς εἰδωλολατρίας, ἢ τοῦ πηλοῦ τῆς ἰλὺς· τουτέστι τῆς βεβαρυβρωμένης διαγωγῆς, ἀνύψωσε ἢ ἔστησε
μέ, φησιν, εἰς τὴν πέτραν· ἤγουν τὴν ἀκράδαντον ἢ σεφεμνίκην ὁμολογίαν τῆς πίστεως (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ.)

(2) Ὁ δὲ Ἀθανάσιος λέγει „ᾠσμα καινόν, τὸν νόμον τὸν Εὐαγγελικόν φησιν· ὁ δὲ Δίδυμος ὕμνος ἐστὶ φησιν ἐκ-
πληξίς μετὰ δοξολογίας ἐπὶ τῇ θεωρίᾳ γεγονότων.

(3) Περὶ τούτων γὰρ εἶπεν ὁ Θεὸς διὰ Ἡσαίου „Ἄξω τυφλοὺς ἐν ὁδῷ ἢ οὐκ ἔγνωσαν, ἢ τρίβους, ἢς οὐκ ἤδει-
σαν πατήσαι, ποιήσω αὐτοὺς (Ἡσ. μβ'. 16.) ἔφη δὲ ἢ ὁ Χριστὸς, ὅτι ἀπέσταλκέ με Κύριος ἀοῖζαι ὀφθαλμοὺς
τυφλῶν (Ἡσ. μβ'. 7.) ὁ δὲ Θεὸς Κύριλλος λέγει „Ἀεὶ γὰρ πως οἱ μὴ πω πισεύσαντες τῶν ἡδὴ πεπιστευκότων
ἀναδείκνυνται ζηλωταί, ἢ τῆς ἐκείνων πολιτείας κατ' ἴχνος ἵεναι σπουδάζοντες, ἀνανήφουσι πρὸς ἀλήθειαν, ἢ
πρὸς τὸ τῆς ἀληθείας ἵκτι φῶς. Εἴτα τί τὸ ἐντεῦθεν; τὸν Θεὸν εἰς νοῦν δέχονται φόβον· ἢ τὰς ἐαυτῶν ἐλπί-
δας ἰδρύσαντες ἐπὶ Θεῷ, παρ' αὐτοῦ ἢ μόνου τὰς τῶν ἀγαθῶν ζητοῦσι χορηγίας (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ.)

ριον (Ψαλ. λγ'. 8.) ἡ δὲ ὁμολή συντάξις τοῦ παρόντος ῥητοῦ, εἶναι αὕτη· „Μακάριος ἀνὴρ, οὗ αὐτοῦ ἐστὶ τὸ ὄνομα Κυρίου ἐλπίς· τοῦτο δὲ ἡμποροῦμεν νὰ νοήσωμεν καὶ περὶ τῶν Χριστιανῶν, ἀναγινώσκοντες τὸ ῥητόν κατὰ σχῆμα ὑπερβατόν· μακάριος, οὗ ἐστὶν ἐλπίς τὸ ὄνομα Κυρίου αὐτοῦ· εἰς καθὲ γὰρ Χριστιανὸν εἶναι ἐλπίς καὶ σωτηρία τὸ ὄνομα τοῦ Χριστοῦ· καθὼς τοῦτο ἔδειξαν ἐμπράκτως οἱ ἅγιοι Μάρτυρες ἐνώπιον τῶν τυράννων· οἱ ὅτινες ὡμολόγησαν παρρησίαν, ὅτι τὸ ὄνομα τοῦ Χριστοῦ καὶ τοῦ Χριστιανισμοῦ, εἶναι εἰς αὐτοὺς δόξα καὶ πλούτος καὶ ἐλπίς· τοῦτο γάρ ἐστὶ τὸ καλὸν ὄνομα τὸ ἐπικληθῆν ἐν ἡμῶν, κατὰ τὸν Ἀδελφόν Θεον Ἰακώβον (Ἰακ. β'· 7.).

„Καὶ οὐκ ἐπέβλεψεν εἰς ματαιότητας
καὶ μανίας ψευδεῖς.

Ὁ τοιοῦτος, λέγει, Χριστιανὸς, ὅπου ἐλπίζει εἰς τὸν Χριστόν, αὐτὸς δὲν ἀποβλέπει οὐδὲ καταγίνεται εἰς τὰ μάταια· ἡγοῦν εἰς ἐκεῖνα, ὅπου φαίνονται ἀγαθὰ κοντὰ εἰς τοὺς πολλοὺς καὶ χυδαίους ἀνθρώπους· μανίαι δὲ ψευδεῖς, εἶναι αἱ μαντεῖαι· ἐπειδὴ οἱ μάντιες, μαινόμενοι ἀπὸ τὸν Δαίμονα, εὐχαίνουσι ἔξω ἀπὸ τὰς φρένας των, καὶ παρὰφέρουσι ἐδῶ καὶ ἐκεῖ· αὐτοὶ δὲ καὶ ψεύδονται εἰς ἐκεῖνα ὅπου προλέγουσι· ἀπὸ τοῦ ἐν δὲ εἶδος τῆς μαντείας, αἰνιγματωδῶς ἐφάνέρωσεν ὁ Δαβὶδ ὅλην τὴν εἰδωλολατρείαν, ὡς ἀπὸ μέρους το ὅλον. (1)

5: „Πολλὰ ἐποίησας σὺ Κύριε ὁ Θεός μου
τὰ θαυμάσιά σου!

Ἐπειδὴ ὁ μέγας Δαβὶδ ἐξεπλάγη τὸ παράδοχον μυστήριον τῆς ἐνανθρωπήσεως τοῦ Χριστοῦ, καὶ ἐπειδὴ δὲν ἐδυνήθη νὰ εὕρῃ ἄξιον τούτου λόγον νὰ εἰπῇ, τοῦτο μόνον τὸ ἐκπληκτικὸν λόγιον

ἐπεφώνησε· πολλὰ θαυμάσια ἐποίησας Κύριε ὁ Θεός μου! τὸ ὅποιον τοῦτο ἔπαιξε καὶ ὁ Ἀπόστολος Παῦλος· διὰ τί καὶ αὐτὸς ὑπερθαυμάσας ἀνεβοήσεν „Ὡ βῆθος πλούτου καὶ σοφίας καὶ γνώσεως Θεοῦ! ὡς ἀνεξερευνήτα τὰ κρίματα αὐτοῦ, καὶ ἀνεξιχνίασαι αἱ ὁδοὶ αὐτοῦ! (Ρώμ. ια'. 33.) θαυμάσια λέγει ὁ Δαβὶδ, ὅχι μόνον τὰ γενόμενα εἰς τὸν καιρὸν τοῦ Μωϋσέως, καὶ Ἰησοῦ τοῦ Ναυῆ, καὶ Σαμουὴλ· καὶ τὰ πρὸ αὐτῶν θαύματα, τὰ ἐπὶ Ἀβραάμ καὶ τῶν ἄλλων Πατριαρχῶν· ἀλλὰ πολλῶν μᾶλλον τὰ εἰς τὸν καιρὸν τῆς ἐνανθρωπήσεως τοῦ Ἀεσπότου Χριστοῦ γενόμενα· τὰ ὅποια προῦν διὰ τοῦ ἁγίου Πνεύματος, θαυμασιῶς ἐβόησε τὸ ἀνωτέρω ῥητόν, κατὰ τὸν ἅγιον Κίριλλον.

„Καὶ τοῖς διαλογισμοῖς σου οὐκ ἔστι
τις ὁμοιωθήσεται σοι.

Ἡ ὁμολή συντάξις τοῦ ῥητοῦ τούτου εἶναι αὕτη· „Οὐκ ἔστις ὅμοιωθήσεται σοι ἐν τοῖς διαλογισμοῖς σου· ἡγοῦν τινὰς δὲν θέλει νοῆσαι τοὺς περὶ προνοίας καὶ σωτηρίας τοῦ κόσμου διαλογισμοὺς σου Κύριε· ἰδοὺ γὰρ ποῖον θαυμαστὸν καὶ παράδοχον πρᾶγμα διαλογίσω, τὸ νὰ γένῃς ἄνθρωπος διὰ τὸν ἄνθρωπον.

„Ἀπήγγειλα καὶ ἐλάλησα· ἐπληθύνθησαν ὑπὲρ ἀριθμὸν.

Ἀπήγγειλα, λέγει, καὶ ἐδίδαξα διὰ πολλὰ θαυμάσιά σου εἰς πολλοὺς Ψαλμοὺς· ἀλλὰ τὰ θαυμάσιά σου ἐπληθύνθησαν ἀκόμη, καὶ ἐφάνησαν ὅτι εἶναι ἀναρίθμητα, χωρὶς νὰ δύνανται νὰ πέσουν εἰς ἀριθμὸν· διὰ τί ἐκεῖνα ὅπου ἐγὼ τώρα ἐγνώρισα, εἶναι ἀπερίληπτα διὰ τὸ μεγαλεῖον τῆς φύσεως αὐτῶν· ἢ νοεῖται καὶ ἄλλως· ὅτι ἐπεὶ δὴ

(1) Ἄλλος δὲ φησὶ „Μανία δὲ σόφρων, ἡ τοῦ παρόντος βίου ἐκστασις· δὴν δὲ ἐξεσχόντες τοῖς πολλοῖς ἐδόκουν εἰς Προφήται· ἐφ' ἧ σεμιννόμενος ὁ Δαβὶδ λέγει „Ἐγὼ εἶπα ἐν τῇ ἐκστάσει μου· ὁ Παῦλος „Εἴτε ἐξέστημεν Θεῷ· εἴτε δ' ἐν ματαιότητι καὶ μανίᾳ ψευδεῖς, αἱ βιωτικαὶ φροντίδες.

δὲ καὶ ἄλλο τι δὲν δύναμαι νὰ εἰπῶ περὶ τῶν θαυ-
μασίων σου Κύριε, τοῦτο μόνον ἀπήγγεila καὶ ἐλά-
λησα οἱ αὐτά· ἤγουν, ὅτι υπερβαίνουν ἀριθμὸν· (1)

6: „Θυσίαν καὶ προσφορὰν οὐκ ἤβλη-
σας, σῶμα δὲ κατηρτίσω μοι.

Ταῦτα καὶ τὰ ἀκόλουθα λόγια ἐδίδαξεν ὁ
Ἀπόστολος Παῦλος ἐν τῇ πρὸς Ἑβραίους ἐπιστολῇ,
ὅτι λέγονται πρὸς τὸν Πατέρα ἐκ προσώπου τοῦ
Ἰησοῦ Χριστοῦ· λέγει γὰρ ὁ Υἱὸς καὶ Θεὸς πρὸς
τὸν Πατέρα μετὰ τὴν ἐνανθρώπησιν, ὅτι εἰς τὸ
ἐξῆς ἀπέβαλες τὴν τοῦ νόμου θυσίαν καὶ προσφο-
ρὰν, σῶμα δὲ ἐκατεσκεύμας εἰς ἐμέ ἀπὸ τὰ
αἵματα τῆς Παρθένου καὶ ἐκ Πνεύματος ἁγίου,
διὰ νὰ γένῃ τοῦτο θυσία ὑπὲρ τῆς σωτηρίας τῶν
ἀνθρώπων.

„Ὁλοκαυτώματα, καὶ περὶ ἁμαρτίας
οὐκ ἐζήτησας.

Εἰς τὸ βιβλίον τοῦ Λευϊτικοῦ καὶ τοῦ Δευ-
τερονομίου θέλεις εὖρως φανερὰ ὡς ἀναγνώσκω, ποῖα
μὲν ἦτον τὰ ὀλοκαυτώματα· τίνες δὲ ἦτον αἱ
περὶ ἁμαρτίας θυσίαι· καὶ ἁπλῶς, ἐκεῖ εὐρίσκεις
ποῖαν διαφορὰν ἔχουν αἱ θυσίαι ἀπὸ τὰς προσφο-
ρὰς· ἐδῶ δὲ λέγει τώρα ὁ Χριστὸς πρὸς τὸν Πατέρα,
ὅτι ἀπ' οὗ ἐγὼ ἐσαρκώθηκα, ὅστις εἶμαι ἡ логи-
κὴ καὶ ἀληθινὴ θυσία ἡ αἵρουσα τὴν ἁμαρτίαν τοῦ
Κόσμου, ἀπὸ τότε καμμίαν ἄλλην θυσίαν νομικὴν
δὲν ἐζήτησας. (2)

7: „Τότε εἶπον ἰδοὺ ἤκω.

Τότε, ποῦτε; ὅταν δὲν ἠθέλησας τὰς νο-
μικὰς θυσίας· τότε γὰρ εἶπον ἐγὼ· ὅτι Πάτερ,
ἐλήλυθεν ἡ ὥρα, δόξασόν σου τὸν Υἱόν (Ἰω.
Ἰζ'. 1.) τὸ γὰρ ἰδοὺ ἤκω, δηλοῖ, ὅτι, ὡς βλέ-
πεις, ἰδοὺ ἐγὼ εἶμαι ἑτοιμος. (3)

„Ἐν κεφαλίδι βιβλίου γέγραπται πε-
ρὶ ἐμοῦ.

Οἱ

(1) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει ἡ Νικῆησιν ἀριθμὸν ἔχονσαν διήγησιν τὰ ὑπὸ τῆς σῆς δυνάμεως γενόμενα θαύμα-
τα· οὐ γὰρ ἐστὶν ὁ τὰ ὅμοιά σοι δρᾶσαι δυνάμενος· μέγιστα μὲν γὰρ ἔπερικαλλὴ σου τὰ ποιήματα· νικῆ δὲ τοὺς
ἀνθρώπους ἐπαίνους τὰ κατ' ἑκάστον καιρὸν ὑπὸ τῆς σῆς προμνηθείας οἰκονομούμενα· τὰ ἐν Αἰγύπτῳ, τὰ ἐν τῇ
Ἑρμῇ, τὰ ἐπὶ Μωσεί, τὰ ἐπὶ Ἰησοῦ, τὰ ἐπὶ Σαμουὴλ καὶ τὰ τούτων πρεσβύτερα· τὰ κατὰ τὸν Ἀβραάμ, τὰ
κατὰ τὸν Ἰσαάκ, τὰ κατὰ τὸν Ἰακώβ, ἡ διὰ δουλείας τοῦ Ἰωσήφ Βασιλεία, καὶ τὰ ἄλλα, ἵνα μὴ κατ' ἑκάστον
διεξέρχωμαι· ἀλλὰ τὸ νῦν γεγενημένον τούτων ἀπάντων θαυμασιώτερον· οὐδὲ γὰρ ἐνδὲς ἀνδρὸς, ἢ ἐνδὲς Ἑθνους·
ἀλλὰ τῶν Ἑθνῶν ἀπάντων πραγματεύῃ τὴν σωτηρίαν· καὶ τὴν νομικὴν λατρείαν καταπαύσας τῇ τῶν Ἰουδαίων ἀ-
σθενείᾳ συμβαίνουσιν, τὴν καινὴν ἑδούκας χάριν τὴν λογικὴν λατρείαν νομοθετοῦσαν.

(2) Λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος ἡ Τοῦ νόμου κρητοῦντος ὀλοκαυτώματα καὶ θυσίας προσεφέροντο τῷ Θεῷ· ὁ δὲ προφητι-
κὸς λόγος ἐκβαλὼν πάντα τὰ τοιαῦτα, τὴν λογικὴν θυσίαν ὑπέδειξεν· οὐ δὲ χάριν τυπικῶς ἔφη ἀρμύττειν τῷ
Δαβὶδ τὸν Ψαλμόν· ἐπειδὴ κακεῖνος προεώρα τὰ μέλλοντα, καὶ κατ' ἐκεῖνα ἔφη ἐπεθύμει· ἄλλως δὲ τοῖς τῆς
σωτηρίας ἀξιώθεϊσιν Ἑθνεοῖς καὶ τῆς πλάνης ἀπαλλαγέϊσιν· Ἄλλος δὲ λέγει, ὅτι ἐν τῇ Ἑβραϊκῇ γράφεται
ἡ Ὡτα δὲ κατηρτίσω μοι· πάλαι μὲν γὰρ αἱ θυσίαι καὶ ὀλοκαυτοὶ ἀναφορὰν προσετίθεντο ὑπὲρ ἁμαρτιῶν προσφε-
ροσθαι· νῦν δὲ καινὸς παραδέδοται σωτηρίας τρόπος ὁ δίχα θυσιῶν καὶ ὀλοκαυτωμάτων· ὑπακοὴν γὰρ αἰτηθεὶς
μόνον καὶ εὐλάβειαν ἐμαυτὸν σοι προσήγαγον, καὶ κληθεὶς πάρεμι σπεύσας ποιῆσαι τὸ θέλημά σου· τὸ δὲ ὅτι κατηρτίσω
μοι, ὁ μακάριος Παῦλος εἰς σῶμα λαβὼν εἴρηκεν, οὐκ ἀγνοῶν τὸ Ἑβραϊκόν, ἀλλὰ πρὸς τὸν οἰκεῖον σκοπὸν τούτου χρη-
σάμενος (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ) εἶπε δὲ καὶ ὁ Δίδυμος ἡ Ἀντιστάγει τὴν ἀναίμακτον θυσίαν καὶ λογικὴν τοῦ κυρια-
κοῦ σώματος καὶ αἵματος· κατηρτίσατο γὰρ σῶμα τῇ ἐκκλησίᾳ δηλαδὴ τὸ κυριακὸν αὐτὸς ὁ Χριστὸς ἐν τῇ καιρῷ τοῦ
μουσικοῦ δειπνοῦ, λάβετε εἰπὼν φάγετε.

(3) Λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος ἡ Πρῶτῳ πρέπει τῷ Χριστῷ τὰ ἡμέτερα λέγειν, καὶ ἐν αὐτῷ πρᾶτυπῶν, ἃ παρ' ἡμῶν προ-
σέχει γενέσθαι· οὕτω πρῶτος τῷ βαπτίσματι προσελήλυθεν ἡμῖν ὑποδεικνύς τὴν τοῦ βαπτίσματος χάριν· οὕτως
ἐνίφει τοὺς πόδας τῶν μαθητῶν ταπεινοφροσύνης ἡμῖν ἀρχέτυπον προτιθεῖς· διὰ τοῦτο καὶ πρὸς τὸν Ἰωάννην ἔφη·
Ἄφες ἔστω· οὕτω γὰρ πρέπει ἡμῖν εἰς πληρῶσαι πάσαν δικαιοσύνην· ὁ δὲ Δίδυμος τὸ, ἰδοὺ ἤκω, προσαρμόζει
τῷ προσώπῳ τῆς Ἐκκλησίας.

Οἱ Ἑβραῖοι βιβλία μὲν , ὀνομάζουσι τὰ συγγράμματα · κεφαλίδας δὲ , τὰ τελικτάρια , κατὰ τὸ „Τὴν ἀνθρώπου , κατάρταγε τὴν κεφαλίδαν ταύτην (Ἰεζ . γ' . 1 .) εἰς τελικτάρια γὰρ οἱ παλαιοὶ τότε ἔγραφον , καὶ ὄχι εἰς χαρτὰς τετραγώνια , καθὼς ἡμεῖς τῶρα γράφομεν · λέγει λοιπὸν ὁ Χριστὸς , ὅτι εἰς τελικτάριον βιβλίου εἶναι γεγραμμένον διὰ λόγου μου · βιβλίου δὲ Προφητικοῦ δηλαδή · ἥτοι διὰ τὴν ἐνανθρώπησίν μου οἱ Προφῆται ἐπροκέρυξαν · τοῦτο τὸ ἴδιον ἔλεγε καὶ Ὑσερον ὁ Κύριος πρὸς τοὺς Ἰουδαίους „Εἰ ἐπιστεύετε Μωσῇ , ἐπιστεύετε ἂν ἐμοί · περὶ ἐμοῦ γὰρ ἐκεῖνος ἔγραψε · (Ἰω . ε' . 46 .) καὶ ἄλλα ὁμοία . (1)

8: „Τοῦ ποιῆσαι τὸ θέλημά σου ὁ Θεὸς μου ἡβουλήθην.

Ἐπειδὴ , λέγει , τὰ περὶ τῆς ἐνανθρωπήσεώς μου προεγνώσθησαν , καὶ ἐπροφητεύθησαν ἀπὸ τοὺς Προφῆτας , διὰ τοῦτο ἡβουλήθη νὰ κάμω τὸ θέλημά σου ὦ Πάτερ μου · περιττὸν γὰρ εἶναι ἐδῶ ὁ τοῦ θέλημα δὲ τοῦ Πατρὸς εἶναι , ἢ ὑπὲρ τῆς σωτηρίας τῶν ἀνθρώπων κατὰ σάρκα σφαγὴ τοῦ Υἱοῦ του · περὶ τοῦτου καὶ αὐτὸς Ὑσερον εἶπεν ὁ Χριστὸς „Ὅτι καταβέβηκα ἐκ τοῦ Οὐρανοῦ , οὐχ ἵνα ποιῶ τὸ θέλημα τὸ ἐμὸν , ἀλλὰ τὸ θέλημα τοῦ πέμψαντός με (Ἰω . 5 . 38 .)

„Καὶ τὸν νόμον σου ἐν μέσῳ τῆς κοιλίας μου .

Τὸ ἐν μέσῳ τῆς κοιλίας μου νοεῖται , ἀντὶ τοῦ ἐκ μέσου τῆς κοιλίας μου : ἦγουν τῆς καρδίας μου · ὅ ἐστιν ὁλοκαρδίως , ὁλοφύχως · τῆς μιᾶς προθέσεως λαμβανομένης ἀντὶ ἄλλης · ἦγουν τῆς ἐν , ἀντὶ τῆς ἐκ · ἀπὸ κοινοῦ δὲ πρέπει πάλιν νὰ νοηθῇ καὶ ἐδῶ τὸ , ἡβουλήθη ποιῆσαι · ἥτοι ἡβουλήθη ἐξ ὅλης τῆς καρδίας μου νὰ πληρώσω τὸν νόμον σου : τοῦτέστι τὰς ἐντολὰς ὅπου μοὶ ἔδωκας · καθὼς ὁ ἴδιος Ὑσερον ἔλεγε „Αὐτὸς μοι (ὁ Πατὴρ δηλαδή) ἐντολὴν ἔδωκε , τί εἶπω καὶ τί λαλήσω . (Ἰω . ιβ' . 49 .) (2)

9: „Εὐηγγελισάμην δικαιοσύνην ἐν ἑκ·
„λησίᾳ μεγάλῃ.

Δικαιοσύνην ἐδῶ ὀνομάζει τὸ Εὐαγγέλιον ὁ Δαβὶδ · ἐπειδὴ αὐτὸ δικαιώνει ὅλους ἐκείνους , ὅπου πιστεύουν εἰς αὐτὸ , καὶ φιλάττουσι τὰς ἐντολὰς του , ὅποιοι καὶ ἂν εἶναι αὐτοὶ · καὶ ὅτι ὁ μὲν νόμος τοῦ Μωϋσέως , ἐδόθη εἰς μόνους τοὺς Ἰουδαίους · τὸ δὲ Εὐαγγέλιον , ἐδόθη εἰς ὅλα τὰ ἔθνη · δίκαιον δὲ αὐτὸ εἶναι · ἐπειδὴ ὄχι μόνον τὸν δαῖνα ἢ τὸν δαῖνα , ἀλλὰ ὅλους τοὺς ἀνθρώπους ἐπίσης εἰς σωτηρίαν καλεῖ · ἐκκλησίαν δὲ μεγάλην λέγει , τὰς πολυανθρώπους συναγωγὰς τῶν Ἰουδαίων , μέσα εἰς τὰς ὁποίας παρῆρσις ἐκέρυτταν ὁ Κύριος · (3)

„Ἰ·

(1) Ἄλλος δὲ λέγει , ὅτι βιβλίον μὲν εἶναι ὅλη ἡ Πεντάτευχος τοῦ Μωϋσέως , κεφαλὴ δὲ τῆς Πεντατεύχου , εἶναι ἡ Γένεσις ὡς ἀρχὴ αὐτῆς · εἰς τὴν ὁποίαν εἶναι γεγραμμένα τὰ κατὰ τὸν Ἰσαὰκ , ἃ τίνα εἰς τὸν Χριστὸν ἀναφέρονται · ἄλλοι δὲ κεφαλίδαν νοοῦσι , τὴν ἀρχὴν τοῦ κατὰ Ἰωάννην Εὐαγγελίου , ὡς ἀναφέρουσιν περὶ τῆς ἀναρχοῦ γεννήσεως τοῦ Υἱοῦ · ἢ τὴν ἀρχὴν τοῦ κατὰ Ματθαῖον Εὐαγγελίου , ὡς ἀναφέρουσιν περὶ τῆς ἐγχροῦ κατὰ σάρκα γεννήσεως τοῦ Χριστοῦ · ὁ δὲ Ὠριγένης λέγει „Κεφαλίδαν δὲ βιβλίου πᾶσαν τὴν νομικὴν λέγει Γραφήν· πᾶσαι γὰρ εἰς ἓν κεφαλαιοῦνται , τὴν πρόφησιν τὴν περὶ Χριστοῦ.

(2) Ἄλλος δὲ τὸ , ἐν μέσῳ τῆς κοιλίας μου ἐρμήνευσεν , ὅτι ὁ Χριστὸς ἔχων κεκρυμμένον ἐν ἑαυτῷ τὸ θέλημα τοῦ Πατρὸς , τοῖς γνησίοις Μαθηταῖς τοῦτο ἐφάνερωσεν , οἷς καὶ τὰ μυστήρια ἀπεκάλυπτε τῆς Βασιλείας τῶν οὐρανῶν · καλὸν δὲ καὶ ἡμεῖς τὴν κοιλίαν καθίρειν ὅτι μάλιστα , καὶ ποιεῖν λεπτοτέραν , ὥς τὸν νόμον Κυρίου ἐν μέσῳ δεχέσθαι · ψυχῆς δὲ κοιλία , τὸ δοχεῖον τῶν πνευματικῶν τροφῶν , εἴπω τὸ διανοητικόν .

(3) Ἄλλος Ἐκκλησίαν μεγάλην τὴν ἐξ Ἑθνῶν ἐννοεῖ , ὡς μεῖζονα πᾶν πλῆθος τῆς τῶν Ἰουδαίων , καὶ ὡς μεῖζονα δεξαμένην μυστήρια · ἐφί δὲ καὶ ὁ Ἡσύχιος „Μεγάλην φησὶν ἐκκλησίαν , οὐ μόνον τὴν σύσημα πολυάνθρωπων ἔχουσαν,

„Ἰδοὺ τὰ χεῖλη μου οὐ μὴ κωλύσω·
„Κύριε σὺ ἔγνως.

ἀπὸ σωτηρίαν εἶναι γεμάτον· ἐπειδὴ καὶ ὑπόσχεται νὰ δώσῃ σωτηρίαν εἰς ὅλους τοὺς πιεζού-
τας.

Καθὼς ἐλέπεις, λέγει, ὦ Πάτερ μου, δὲν θέλω ἐμποδίσω τὰ χεῖλη μου, ἀπὸ το νὰ κηρύττουν εἰς τοὺς ἀνθρώπους τὰ πρὸς σωτηρίαν τοὺς λόγια· καὶ σὺ ἤξεύρεις τοῦτο, ὅτι δὲν θέλω τὰ ἐμποδίσω· ἐπειδὴ καὶ ἐσὺ γνωρίζεις ἐμένα ὡς υἱόν σου κατὰ φύσιν, καθὼς καὶ ἐγὼ γνωρίζω ἐσένα ὡς πατέρα μου κατὰ φύσιν· (1)

10: „Τὴν δικαιοσύνην σου οὐκ ἔκρυψα ἐν
„τῇ καρδίᾳ μου.

Περὶ τοῦ Εὐαγγελίου λέγει καὶ ταῦτα τα
λόγια ὁ Δαβὶδ, δικαιοσύνην ὀνομάζων αὐτὸ, κα-
θὼς ἐρμηνεύσαμεν ἀνωτέρω· ἤξεύρεις, λέγει, ὦ
Πάτερ, ὅτι δὲν ἐσιώπησα τὸ Εὐαγγελικὸν κήρυγ-
μα, ἀλλ’ ἐφάνέρωσα τοῦτο εἰς ὅλους.

„Τὴν ἀλήθειάν σου καὶ τὸ σωτήριόν σου
„εἶπα.

Τὸ Εὐαγγέλιον πάλιν καὶ ἐδῶ ὀνομάζει
ἀλήθειαν καὶ σωτήριον· ἐπειδὴ αὐτὸ, ὅχι μόνον
εἶναι γεμάτον ἀπὸ δικαιοσύνης, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ ἀ-
λήθειας. „Εἰ γὰρ φησὶ τὴν ἀλήθειαν λέγω ὑμῖν·
(Ἰω. ις΄. 7.) καὶ ὅχι μόνον αὐτὰ, ἀλλὰ καὶ

„Οὐκ ἔκρυψα τὸ ἔλεός σου καὶ τὴν ἀ-
„ληθειάν σου ἀπὸ συναγωγῆς πολλῆς.

Καὶ ταῦτα τὰ λόγια διὰ τὸ Εὐαγγέλιον
τὰ λέγει ὁ Δεσπότης Χριστός· ἔλεος γὰρ τὸ Εὐ-
αγγέλιον ὀνομάζεται, διὰ τὴν ἐλεημοσύνην, ὅπου
ἔδειξε δι’ αὐτοῦ εἰς ἡμᾶς ὁ Θεός· ὅς τις δὲν ὑπέ-
φερε νὰ τυραννῇται τὸ ἐδικόν του πλάσμα ἀπὸ τὸν
Διάρβολον· ὅθεν καὶ διὰ τὴν σωτηρίαν του δὲν ἀ-
κριβεύθη οὔτε αὐτὸν τὸν μονογενῆ του Υἱόν, ἀλλὰ
παρέδωκεν αὐτὸν εἰς θάνατον· ἔζη μὲ διάφορα ὀ-
νόματα ὠνόμασεν ὁ Δαβὶδ τὸ Εὐαγγέλιον, διὰ τὰ
διάφορα τοῦτου χαρίσματα.

11: „Σὺ δὲ Κύριε, μὴ μακρύνῃς τοὺς οἴ-
„κτιρμοὺς σου ἀπ’ ἐμοῦ.

Τὰ λόγια ταῦτα καὶ τὰ ἀκόλουθα, λέ-
γονται ὡς ἐκ προσώπου ὅλης τῆς ἐκκλησίας τῶν
Χριστιανῶν· ἥτις παρακαλεῖ διὰ τούτων, νὰ μὴ
ἐγκαταλειφθῇ ἀπὸ τὸν Θεὸν ὕστερα ἀπὸ τὴν χάριν
τοῦ ἁγίου Βαπτίσματος· ἐπειδὴ καὶ ἀκολουθοῦν εἰς
αὐτὴν κίνδυνοι καὶ πειρασμοὶ πολλοὶ, ἀπὸ ἀνθρώ-
πους καὶ ἀπὸ Δαίμονας· (2)

12: „Τὸ

σαν, ἀλλὰ ἔ πολλῶ μᾶλλον τὴν τὰ ὑφιλὰ ἔ μεγαλοπρεπῆ δόγματα τῆς Θεολογίας παραδέξασθαι δυναμένῃ·
χεῖλη δὲ τῆς ἐκκλησίας τροπικῶς ληφθεῖεν ἂν οἱ πανεύφημοι Ἀπόστολοι, ἔ πάντες οἱ μετ’ ἐκείνους Διδασκαλοὶ,
οὓς τὸ λοιπὸν σῶμα τῆς Ἐκκλησίας, οὐ μόνον οὐ κωλύει τὴν αὐτοδικαιοσύνην εὐαγγελίζεσθαι τὸν Χριστόν· ἀλλὰ ἔ
μᾶλλον παρορμᾷ, τὴν ἀνάλογον συνεργίαν αὐτοῖς παρεχόμενον· (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ)

(1) Ἄλλος δὲ ἐρμηνεύει οὕτω „Καλεῖ δὲ εἰς δεῦρο ὁ Χριστός διὰ τῶν ἁγίων Εὐαγγελιστῶν, ἔ τῶν κατὰ καιροὺς
διδασκάλων, οὓς ἂν τις ἔ Χριστοῦ χεῖλη καλέσει, λέγοντος ἔ Παύλου „Εἰ δοκιμὴν ζητεῖτε τοῦ ἐν ἐμοὶ λαλοῦν-
τος Χριστοῦ; τὸ δὲ ἔγνωσ, ἀντὶ τοῦ ἰδιοποιῆσαι τὴν διὰ πίστεως δικαιοσύνην, ὡς ἀποδεξάμενος αὐτὴν δηλαδὴ.

(2) Ἄλλος δὲ λέγει, ὅτι τὰ λόγια ταῦτα λέγονται ἐκ προσώπου τῶν Ἰουδαίων τῶν μεινάντων ἐν τῇ ἀπιστίᾳ· πα-
ρακαλοῦσι γὰρ οὗτοι τὸν Θεόν, νὰ μὴ μακρύνῃ τοὺς οἰκτιρμοὺς του ἀπ’ αὐτοῦ· σημαίνεται δὲ, ἢ ἐπ’ ἐσχάτων
κλήσις αὐτῶν· ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει „Καὶ τοχοῦσα τῆς σωτηρίας ἡ τοῦ Θεοῦ ἐκκλησία εἴται πάλιν τῆς αὐτῆς
προμηθείας, διὰ τὰς παντοδαπὰς τῶν ἀνθρώπων ἔ Δαίμονων ἐπαναστάσεις, ὧν ἐν τοῖς ἐξῆς μνήμην πεποιῖται·
τὰ αὐτὰ σχεδὸν λέγει ἔ ὁ Εὐσέβιος „Ἡ τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησία ταῖς παρὰ τῶν δυσσεβῶν τρικυκλίαις βαλλομένη,
οὐ μέγα φρονεῖ, ὡς ἀγωνιζομένη· ἀλλ’ ἀμαρτίαις ἔ πλημμελείαις ἀνατίθῃσι τὰ γινόμενα (ἔχει γὰρ ἔ τοὺς α-
5ω-

„Τὸ ἔλεός σου καὶ ἡ ἀλήθειά σου διὰ
„παντός ἀντιλαμβάνονται μου.

Ἄμποτε, λέγει, νὰ μοὶ βοηθήσῃ τὸ ἔ-
λεός σου καὶ ἡ ἀλήθειά σου Κύρια: ἦτοι ἡ ἀλη-
θειή σου ὑπόσχεσις· σὺ γὰρ ὑπέσχεθης „Ἰδοὺ
ἐγὼ μετ' ὑμῶν εἰμι πάσας τὰς ἡμέρας (1αθ' .
κθ' . 20 .) μερικὰ δὲ ἀντίγραφα ἔχουσιν, ἀν-
ε-
λαμβάνοντό μου· καὶ νοεῖται ὅτι, ἕως τῶρα μοὶ ἐ-
βοήθησαν τὸ ἔλεός σου καὶ ἡ ἀλήθειά σου· καλ-
λίτερον ὁμως εἶναι τὸ, ἀντιλαμβάνοντο εὐκτικῶς λεγό-
μενον· (1)

12: „Ὅτι περιέσχον με κακὰ, ὧν οὐκ ἔστιν
ἡ ἀριθμὸς.

Βλέπω, λέγει, ὅτι μὲ περικύκλωσαν τό-
σαι πολλαὶ ἐπιβουλαὶ καὶ κίνδυνοι, ὅπου δὲν ἔ-
χουσιν ὄριθμον· καὶ διὰ τοῦτο ἔχω χρεῖαν τῆς
βοηθείας σου Κύριε.

„Κατέλαβόν με αἱ ἀνομίαι μου καὶ οὐκ
„ᾔδυνήθην τοῦ βλέπειν.

Βλέπε ὦ Χριστιανέ, ὅτι οἱ δίκαιοι ἄνθρω-
ποι οἱ ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ εὐρισκόμενοι ἀπὸ τὴν πολ-
λὴν ταπεινοφροσύνην ὅπου ἔχουν, ἀποδίδουν εἰς τὰς

ἀμαρτίας των, ὅπως τοὺς κινδύνους καὶ πειρασ-
μοὺς ὅπου πάσχουν· ἐπεὶ καὶ οἱ τρεῖς παῖδες ἐν
τῇ καμίνῳ εὐρισκόμενοι, συμφώνως ἔλεγον· „Ἡ-
μάρτομεν, ἠνομήσαμεν, καὶ μ' ὅλον ὅπου διὰ τοῦ
Θεοῦ ἐπασχον· λέγοντες δὲ ὁ Δαβὶδ, ὅτι αἱ ἀμαρ-
τίαι του: ἦτοι οἱ ἐξ ἀμαρτιῶν ἐρχόμενοι πειρασ-
μοί, σκοτίζουσι τὰς οὐκ ὀφθαλμοὺς τῆς ψυ-
χῆς, ὥστε ὅπου αὐτοὶ δὲν ἠμποροῦν νὰ βλέπουν
καὶ νὰ διακρίνουν, ποῖα εἶναι τὰ συμφέροντα· δι-
αλύει ὁμως τὸ σκότος αὐτό, τὸ φῶς τῆς τοῦ
Θεοῦ παρακλήσεως καὶ παρηγορίας· περιττὸν δὲ
εἶναι καὶ ἐδῶ τὸ του· (2)

„Ἐπληθύνθησαν ὑπὲρ τὰς τρεῖς τῆς
„κεφαλῆς μου.

Τὰ λόγια ταῦτα λέγονται μὲν καὶ ἀπο-
τὴν ταπεινοφροσύνην τῆς Ἐκκλησίας τῶν Χριστι-
ανῶν, δὲν εἶναι ὁμως ἀνακόλουθον νὰ νοήσωμεν,
ὅτι λέγονται ταῦτα καὶ ἀπὸ ἀλλοθίων· ἐπειδὴ γὰρ
κατὰ τὸν Θεοδώριτον ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ εἶναι μεμυγ-
μένοι μὲ τοὺς ἐναρέτους καὶ δικαίους, πολλοὶ ἀ-
μαρτωλοὶ καὶ αμελεῖς κατὰ τὴν ζωὴν· διὰ τοῦ-
το τὰς ἀμαρτίας τούτων, εἰςκατασκευάζονται οἱ δι-
καίοι, καὶ ὡς ἰδικὰς των νομίζουσι, διὰ τὴν κοι-
νωρίαν καὶ ἀγάπην καὶ τὴν μίαν πίσιν ὅπου ἔ-
χουν· (3)

„Καὶ

ζῶνι συζῶντας, ἢ τὸν ἐνδεχόμενον βίον ἀσπαζομένους ἢ ἡδοναῖς δουλεύειν αἰρουμένους) ἢ τῆς παρὰ τοῦ Σωτῆρος ἐ-
πικουρίας ἀπολαῦσαι παρακαλεῖ (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ)

- (1) Ἄλλος δὲ φησι „Γίνεται δὲ ἡμῖν ἀντίληψις, τὸ ἔλεός τοῦ Θεοῦ ἢ ἡ ἀλήθεια· καθ' ὃ, εἰς μὲν τὸ ἔλεός ἐ-
φῶντες, οὐκ ἀπογινώσκομεν· εἰς δὲ τὴν ἀλήθειαν τῆς κρίσεως, ὅτι ἕκαστος ἐν ταῖς ὁδοῖς αὐτοῦ κρινεῖ, μὴ ἀμαρ-
τεῖν ἀσφαλιζόμεθα· Πολλαχοῦ δὲ ἢ ὁ Σωτὴρ, ἔλεός Θεοῦ ἢ ἀλήθεια ὀνομάζεται· τὸ μὲν, ὅτι δι' αὐτοῦ ἠλε-
ήθημεν, τὸ δὲ, ὅτι αὐτὸς ἐστίν.
- (2) Ἄλλος δὲ λέγει „Ἡ ἀμαρτία καθάπερ ἀχλὺς ἢ νεφέλη σκότους τοῖς ὀφθαλμοῖς τῆς διανοίας ἐκίκεται· οὐ μὲν
ἀλλὰ ἢ ἡ μνήμη τῶν παλαιῶν πταισμάτων, ἐπισκοτεῖν τῇ διανοίᾳ ἡμῶν πέφυκε.
- (3) Ἄλλος δὲ ἐρμηνευτὴς λέγει „Τοῦτο μὴ ὑπερβολικῶς εἰρησθαι νομίσωμεν· ἐπειδὴ πολλὰ ἢ ἀγνοοῦντες ἀμαρ-
τοῦμεν· ἀλλὰ μὲν ἢ μία πράξις εἰς πολλὰς ἀμαρτίας μερίζεται· ὥσπερ ὁ τοῦ Ἀβελ φόνος ἐπὶ τὰ ἐλογίσθη τῇ
Κοῦν ἀμαρτήματα· τῷ δὲ Λάμεχ, ἐβδομικοντάκις ἐπὶ τὰ· οὐκοῦν ἢ τὰς τρεῖς ὑπερβάλλειν τῆς κεφαλῆς ἡμῶν,
αἱ ἀμαρτίαι παρὰ τοῦ Κριτοῦ ἐρευνώμεναι, πρὸς ὅκως βεβαιῶν δυνήσονται· ὁ δὲ Κύριλλος λέγει „Τὸν ποικίλον ἢ παν-
τοδαπὸν ἐσμὲν τῶν λυπηρῶν ὁ προφητικὸς λόγος προκαταγγέλλει, ὧν τὴν πείραν ἢ τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησία δι' αὐτῶν
εἴληψε τῶν πραγμάτων· ὁ δὲ Ὀρειγένης „Τὰ περὶ ἡμᾶς φησὶν ἀναίσθητα πληθύνεται κακὰ ὧν πολλῶν γεγενη-
μένων, φοβούμενοι τοῦ ὁρθῶς διανοεῖσθαι ἀπὸ τῆς κατὰ τὴν ἐκδεδ. Σειρᾷ·

„Καὶ ἡ καρδία μου ἐγκατέλιπέ με.

Κατὰ τὸ φαινόμενον, λέγει, ἔχασα καὶ αὐτὴν τὴν καρδίαν μου, ἐγὼ ἡ Ἐκκλησία σου Κύριε· ἐπεὶ καὶ δὲν ἔχω πλέον δύναμιν νὰ τολμήσω εἰς κανένα πρᾶγμα μὲ τὸ νὰ ἀπέκαμα ἀπὸ τοὺς πειρασμούς· ἡ καρδία γὰρ εἶναι ὅπου θαρρύνει καὶ δίδει τόλμην εἰς τὸν ἄνθρωπον.

13: „Εὐδόκησάν Κύριε, τοῦ ῥύσασθαί με.
Κύριε, εἰς τὸ βοηθῆσαι μοι πρόσχες.

Θέλησον, λέγει, ὦ Κύριε, νὰ με λυτρώσης ἀπὸ τὰ ἄνω εἰρημένα δεινὰ, καὶ ἐπιμύως ἰδὲ εἰς τὸ νὰ μοι βοηθήσης. (1)

14: „Καταισχυνθεῖσαν καὶ ἐντραπείσαν
„ἧμα οἱ ζητοῦντες τὴν ψυχὴν μου τοῦ
„ἑξῆραι αὐτήν.

Ἄς πύθουν, λέγει, ὁμοῦ καὶ τὰ δύο ταῦτα· ἦγουν καὶ τὴν αἰσχύνην καὶ τὴν ἐντροπὴν· τὴν αἰσχύνην μὲν, μὲ τὸ νὰ νικηθεῖν ἀπὸ τὴν ἐδικήν μου ὑπομονήν· ἦτοι ἐμοῦ τῆς Ἐκκλησίας σου Κύριε· τὴν ἐντροπὴν δὲ, μὲ τὸ νὰ βλέπουν τὴν εἰς ἡμᾶς τοὺς Χριστιανούς ἀμαχόν σου δύναμιν καὶ βοηθειαν· ποῖοι; ἐκεῖνοι, λέγει, οἱ τύραννοι, ὅπου ζητοῦν νὰ εὐγάλουν τὰς ψυχὰς ἀπὸ τῶ σώματός μας, μὲ καθὰ εἶδος τιμωρίας· ἢ τὸ ἕμα δηλοῖ, ὅτι ὅλοι ὁμοῦ οἱ τοιοῦτοι ἄς αἰσχυνοῦν.

„Ἀποστραφείσαν εἰς τὰ ὀπίσω, καὶ
„καταισχυνθεῖσαν οἱ θελοντές μοι
„κακὰ.

Ἄς γυρίσουν, λέγει, ἀπρακτοί, καὶ ἀνενέργητοι, χωρὶς νὰ νικήσουν τὴν ἐδικήν μου ἀνδρίαν, ὅλοι οἱ κακοθεληταὶ μου ἄνθρωποι καὶ Δαίμονες· καὶ διὰ τὴν ἀνενεργείαν τους ταύτην, ἃς ἐντραποῦν· διαφόρως δὲ καὶ ποικιλοτρόπως, πλέκει ἡ Ἐκκλησία τὰς κατὰ τῶν ἐχθρῶν κατάρτας, διὰ νὰ φανερώσῃ μὲ αὐτὰς τὴν οὐδύνην καὶ πόνον.

15: „Κομισάσθωσαν παραχρῆμα αἰσχύνην
„αὐτῶν· οἱ λέγοντές μοι εὔγε εὔγε.

Περὶ τοῦ εὔγε εὔγε, εἶπομεν ἄλλαχού, ὅτι εἶναι περιγελαστικὸν ἐπὶ ῥήμα· καὶ ὅρα εἰς τὸν τριακὸσδον τέταρτον Ψαλμὸν εἴχω 21. „ Εἶπον εὔγε εὔγε! εἶδον οἱ ὀφθαλμοὶ ἡμῶν. (2)

„Ἀγαλλιάσθωσαν καὶ εὐφρανθήτωσαν
„ἐπὶ σοὶ πάντες οἱ ζητοῦντές σε Κύριε.

Τὸ ἀγαλλιάσθωσαν καὶ τὸ εὐφρανθήτωσαν, εἰ μὲν θέλεις, νόησον ὡς ἀνγκνῶσα, πῶς σημαίνουσιν ἓνα καὶ τὸ αὐτὸ πρᾶγμα· εἰδὲ μὴ, ἔχεις τὴν διαφορὰν ὅπου ἔχουν, γεγραμμένην εἰς τὸν 8· Ψαλμὸν εἴχω 2: ἦγουν τῷ „ Εὐφρανθήσομαι καὶ ἀγαλλιάσομαι ἐν σοὶ· ἦτοι, ὅτι ἡ ἀγαλλίασις εἶναι, ἐπίτασις τῆς εὐφροσύνης· ἐπὶ σοὶ δὲ εἶπεν, ἀντὶ τοῦ ἐπὶ τῇ εἰς σὲ πίσει, ἃς εὐφρανθοῦν ἐκεῖνοι, ὅπου σὲ ζητοῦν Κύριε.

„Καὶ εἰπάτωσαν διὰ παντός· μεγαλυν-
„θήτω ὁ Κύριος· οἱ ἀγαπῶντες τὸ σῶ-
„σῆμα σου.

Ἐκεῖνοι, λέγει, ὅπου ἀγκυλοῦν τὴν παρὰ σου σωτηρίαν, αὐτοὶ ἄς σὲ μεγαλύνουν πάντοτε Κύριε· ἢ

(1) Πρόσχες, λέγει εἰς ἐμὲ, μὴ ἀπλῶς, ἀλλ' ὥς βοηθῆσαι μοι· ἰὰν γὰρ ἑτέρη σκοπῇ τὸν ἀμαρτωλὸν ἐπιβλέψῃ ὁ δίκαιος Κοιτῆς, παραχρῆμα ὑπὸ τῆς ἐπισκοπῆς αὐτοῦ κολαζόμενος φθείρεται· εἶναι λόγια τοῦ Νικητῆ.
(2) Ὁ δὲ Ὡριγένης λέγει „Βούλεται ἀναμαρτήτους εἶναι πάντας· εἰδὲ μὴ, αἰσχυθῆναι, ἐφ' οἷς κακῶς ποιεῖ-
τοντες ἀλαζονικῶς φασιν· εὔγε εὔγε! Ἀκύλας δὲ τὴν Ἑβραϊκὴν φωνὴν τέθεικεν „Οἱ λέγοντες αὐτῷ εἰς δὲ φωνὴν σχετικῆς τῶν ὧν νενικημένον· (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ.)

ἡ σωτήριον λέγει τὴν ἐνανθρώπησιν τοῦ Χριστοῦ * ἐπειδὴ καὶ αὐτὴ ἐγένε σωτηριώδης εἰς τοὺς χαίμενους ἀνθρώπους * αὐτοὶ λοιπόν, λέγει, ἐπειδὴ ἠξιώθησαν νὰ λάβουν τὴν ἐδικήν σου βοήθειαν, ὥς εἰποῦν * μεγάλυνθῇ τῷ Ὁ Κύριος * ἤγουν ὡς φανῇ εἰς ὅλους μέγας ὁ Κύριος.

„Ἐγὼ δὲ πτωχὸς εἰμι καὶ πένης.

Τοῦτο τὸ ῥητὸν λέγεται ἀπὸ τὸ πρόσωπον τοῦ κάθε Χριστιανοῦ * ἐπειδὴ κάθε Χριστιανὸς, πτωχὸς μὲν εἶναι, διὰ τὴν ὅλα τὰ ὑπάρχοντά του τὰ ἀφῆκε διὰ τὸν Χριστόν * πένης δὲ, διὰ τὴν πονεῖ καὶ ἐργάζεται τὰ πρὸς τὴν σωτηρίαν του ἀναγκαῖα * καὶ πάλιν πτωχὸς μὲν αὐτὸς εἶναι, διὰ τὴν ὑσερήθη ἐκεῖνα ὅπου εἶχε * πένης δὲ, διὰ τὴν πένει * ἤγουν πονεῖ καὶ κοπιᾷ εἰς τὰς ἐντολάς τοῦ Χριστοῦ καὶ τὰς ἀρετάς. (1)

„Κύριος φροντιεῖ μου.

Ὁ Κύριος, λέγει, θέλει φροντίσει διὰ λόγου μου * διὰ τὴν καὶ ἐγὼ εἰς αὐτὸν μόνον κατέφυγον * ὅθεν καὶ δὲν θέλω με παραβλέψει τὸν ἐλπίζοντα εἰς αὐτόν.

„Βοηθός μου καὶ ὑπερασπιστής μου
„εἰ σὺ ὁ Θεός μου * μὴ χρονίσῃς.

Ἐσὺ, λέγει, ὁ Θεός μου, μὴ ἀργοπορήσῃς εἰς τὸ νὰ μοι βοηθήσῃς * ἐγὼ ὅμως καὶ ἄλλο βαιότερον νόημα σοχάζομαι εἰς τὰ ῥητὰ ταῦτα κατὰ τὸν Θεοδώριτον * τὸ γὰρ ἀνωτέρω λόγιον τὸ „Ἐγὼ δὲ πτωχὸς εἰμι καὶ πένης * προσαρμόζοντας εἰς τὸν Προφῆτην Δαβὶδ, σοχάζομαι, ὅτι αὐτὸς ὁ μακάριος, προβλέπωντας τὸν πλοῦτον τῶν πνευματικῶν χαρισμάτων, ὅπου ἐμελλε νὰ ἐκχυθῇ εἰς τοὺς Χριστιανούς, ἐπεθύμησε καὶ αὐτὸς νὰ τὸν ἀποκτήσῃ * καὶ ἐπειδὴ ἦτον μακρὰν ἀπὸ τὰς ἡμέρας καὶ τοῦ καιροῦ τῶν Χριστιανῶν, καὶ δὲν ἠδύνατο νὰ ἐπιτύχῃ τὸ ποθούμενον * διὰ τοῦτο ἐλυπήθη, καὶ ταναλνίζοντας τὸν ἑαυτὸν του διὰ τὴν ὑσερήσιν ταύτην, εἶπεν „Ἐγὼ δὲ πτωχὸς εἰμι καὶ πένης, μετὸ νὰ μὴν ἀπόλαυσαι τοιοῦτον πνευματικὸν πλοῦτον * ὅμως ὁ Θεὸς θέλει φροντίσει διὰ λόγου μου * ὥς ὅπου νὰ συγκοινωνήσω καὶ ἐγὼ ἀπὸ τὸν πλοῦτον καὶ τὴν δόξαν, ὅπου μέλλουν νὰ λάβουν ὕστερον οἱ Χριστιανοί * ποῦ δὲ νὰ συγκοινωνήσω; εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν * καὶ ὅτι τοῦτα εἶναι ἀληθῆς, μαρτυρεῖ ὁ Κύριος λέγων * „ Πολλοὶ Προφῆται καὶ δίκαιοι ἐπεθύμησαν ἰδεῖν, ἃ βλέπετε καὶ οὐκ εἶδον * καὶ ἀκοῦσαι, ἃ ἀκούετε, καὶ οὐκ ἤκουσαν (Ματθ. ιγ'. 17.) διὰ ταύτην δὲ τὴν ἐπιθυμίαν ὅπου εἶχεν ὁ Δαβὶδ, παρακαλεῖ τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ νὰ μὴν ἀργοπορήσῃ εἰς τὸ νὰ ἔλθῃ νὰ γένῃ ἄνθρωπος.

ΨΑΛ-

(1) Ὁ δὲ μέγας Βασιλεὺς λέγει „ Πτωχὸς μὲν εἰμι ὁ ἀπὸ πλοῦτου κατελθὼν εἰς ἔνδειαν, κατὰ τὸ περὶ τοῦ Κυρίου εἰρημένον * ὅτι δι' ἡμᾶς ἐπτώχευσε πλούσιος ὢν * πένης δὲ, ὁ ἐξ ἀρχῆς ἐν ἐνδείᾳ ὢν, ὃς εὐαρέσως τῷ Κυρίῳ κυβερνήσας τὴν τοιαύτην περίστασιν * ὁ δὲ Δαβὶδ πτωχὸς καὶ πένης εἶναι ὁμολογεῖ * τάχα μὲν, εἰς πρόσωπον τοῦ Χριστοῦ τοῦτο λέγων, πτωχοῦ μὲν ὀνομαζομένου, κατὰ τὸ, δι' ἡμᾶς ἐπτώχευσε πλούσιος ὢν * πέντης δὲ, καθ' ὃ οὗ πλουσίῳ τινὸς, ἀλλὰ τέκτονος ἢ δὲ κατὰ σάρκα ἔδοξε χρηματίσαι * τάχα δὲ καὶ περὶ ἑαυτοῦ, ἐπεὶ περ ἤδει κατὰ τὸν Ἰὼβ, μὴ θησαυροφυλακεῖν τὰ ἑαυτοῦ, μηδὲ ὡς ἰδίῳ προσέχειν τῷ πλούτῳ, οἰκονομεῖν δὲ πάντα κατὰ τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ * κατὰ δὲ τὸν Κύριλλον, ὁ παλαιὸς Ἰσραὴλ λέγει τὸν ἑαυτὸν του πτωχὸν καὶ πένητα, καὶ παρακαλεῖ νὰ μὴ χρονίσῃ ἢ προφητευσθεῖσα περὶ αὐτοῦ σωτηρία * λέγει δὲ καὶ ὁ Εὐσέβιος „ Πτωχὸν καλεῖ, τῷ ἀποπεπτωκέναι οὗ ἔσχε πλοῦτον, καὶ πένητα, τῷ μετὰ πόνου περιποιεῖν τὰ πρὸς τὸ διαζῆν (παρὰ ταῖς σημειώσεσιν ταῖς εἰς τὸν λδ'. Ψαλμὸν τοῦ Κορδεδίου ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειραῖ.) ὅρα καὶ τὴν ὑποσημείωσιν τοῦ „ Πτωχὸς καὶ ἀλγὼν εἰμὶ ἐγὼ, ἐν τῷ ζη'. Ψαλμῷ.

ΨΑΛΜΟΣ Μ΄.

„Εἰς τὸ τέλος τῷ Δαβίδ.

Εἰς τὸ τέλος ἐπιγράφεται ὁ παρὼν Ψαλμός, διὰ τὴν περιέχει προφητείαν, ἥτις ἀποβλέπει εἰς τὸ τέλος τῶν χρόνων (1) προφητεύει γὰρ διὰ τὴν ἀποστασίαν καὶ προδοσίαν τοῦ Ἰούδα· καὶ ἡ μὲν φωνὴ ὑπόθεσις τοῦ Ψαλμοῦ τούτου εἶναι ἡ φιλοπτωχεία· μουσικῶς δὲ ἀναφέρεται οὗτος εἰς τὸν Χριστόν, ὅς τις ἐπτάχευσε διὰ τὴν ἐδικήν μας σωτηρίαν· καθὼς αὐτὸς ὁ ἴδιος ἐφανερώσατο τοῦτο εἰς τὸ κατὰ Ἰωάννην Εὐαγγέλιον· εἶπε γὰρ ἐν ἐκείνῳ πρὸς τοὺς Ἀποστόλους „Οὐ περὶ πάντων ὑμῶν λέγω· ἐγὼ οἶδα ὡς ἐξελεξάμην· ἀλλ' ἵνα ἡ γραφὴ πληρωθῇ· ὁ τρώγων μετ' ἐμοῦ τὸν ἄρτον, ἐπῆρεν ἐπ' ἐμέ τὴν πτέρυναν αὐτοῦ (Ἰω. ιγ' . 18.) ἄλλη δὲ Γραφὴ δὲν εὐρίσκεται νὰ μαρτυρῇ τοῦτο, πᾶρεξ μόνος ὁ παρὼν Ψαλμός, ὅς τις λέγει „Ὁ ἐσθίων ἄρτους μου ἐμεγάλυνεν ἐπ' ἐμέ πτερνισμόν.

1: „**Μ**ακάριος ὁ συνιών ἐπὶ πτωχόν
καὶ πένντη.

Συνιών θέλει νὰ εἴπῃ, ἐκεῖνος ὁποῦ φρονεῖ τὸ πρέπον, διὰ τὴν σύνεσιν εἶναι, τὸ νὰ φρονῇ τινὰς καλῶς καθὲς πρᾶγμα· πτωχόν δὲ καὶ πένντη συνειθίζει νὰ ὀνομάζῃ ὁ Δαβίδ τὸν ἄπορον ἄνθρωπον, ἀδιαφόρως· οἱ δὲ παλαιοὶ, πτωχόν μὲν ὀνόμαζον τὸν ζήτουλαν, παράγοντες τὸ ὄνομα αὐτὸ ἀπὸ τὸ κατεπτηχέναι καὶ φοβεῖσθαι· ἐπειδὴ ὁ ζήτουλας ἄνθρωπος ὅλους τοὺς φοβεῖται· πένντη δὲ ὀνόμαζον ἐκεῖνον, ὁποῦ εὐγάνει τὴν καθημερινὴν τροφήν μὲ τὸν πόνον τῶν χειρῶν του. (2) Μακάριος λοιπὸν εἶναι ὁ τοιοῦτος, ὁποῦ φρονεῖ τὸ πρέπον εἰς τοὺς

πτωχοὺς καὶ πένντας, ἐλεῶν αὐτοὺς καὶ βοηθῶν, διὰ τὴν αὐτὸς ἔχει χρεωφειλέτην τὸν Θεόν· ὅς τις λέγει διὰ τοῦ Σολομώντος „Δανεῖζει Θεῷ ὁ ἐλεῶν πτωχόν (Παρ. ιθ' . 17.) καὶ μὲ τὸ ἴδιόν του στόμα λέγει ἐν Εὐαγγελίοις „Ἐφ' ὅσον ἐποιήσατε ἐνὶ τούτων τῶν ἀδελφῶν μου τῶν ἐλαχίστων, ἐμοὶ ἐποιήσατε (Ματθ. κε' . 40.) οὕτω μὲν νοεῖται τὸ ρητὸν διὰ τοὺς ἀπλοῦς πένντας· βαθύτερον δὲ νοεῖται τοῦτο καὶ διὰ τὸν Χριστόν, κατὰ τὸν θεῖον Κύριλλον καὶ Θεοδώριτον καὶ Εὐσέβιον· δηλαδὴ ὅτι μακάριος εἶναι ἐκεῖνος, ὁποῦ φρονεῖ καλῶς, ὅτι ὁ Χριστὸς εἶναι Θεός· ὅς τις μὲ πτωχεῖαν ἐπὶ τῆς γῆς περιπατῶν, δὲν εἶχε ποῦ τὴν κεφαλὴν κλίνει εἰς τὸ νὰ ἀναπαυθῇ· θέλει δὲ συνήσῃ καὶ καταλάβῃ τοῦτο, ἀπὸ ἐκεῖνα τὰ λόγια καὶ ἔργα, ὁποῦ

(1) Ὅθεν εἶπε καὶ ὁ Ἡσυχίος „Τοὺς Ψαλμοὺς ὁ Προφήτης εἰς τὸ τέλος ἐπέγραψεν, ἐπειδὴ τὰ πρὸς τῷ τέλει τῆς οἰκονομίας τοῦ Χριστοῦ διαλέγεται· ὃν Δαβίδ οὐ μόνον ὁ Προφήτης οὗτος, ἀλλὰ καὶ ὁ Ὡσηὲς ἐκάλεσε φῆσας „Μετὰ ταῦτα ἐπιστρέψουσιν οἱ υἱοὶ Ἰσραὴλ, καὶ ἐπιστήσουσι Κύριον τὸν Θεὸν αὐτῶν, καὶ Δαβίδ τὸν Βασιλέα αὐτῶν (Ὡσ. γ' . 5.) καίτοι Δαβίδ πρὸ πολλῶν γενεῶν τοῦ Ὡσηὲς τελευτήσας ἐτόγχανεν· ἀλλὰ τὸν νέον λέγει Δαβίδ (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ.)

(2) Ὅρα δὲ καὶ τὴν ὑποσημείωσιν τοῦ „Εγὼ δὲ πτωχὸς εἰμὶ καὶ πέννης τοῦ προλαβόντος λαοῦ Ψαλμοῦ· καὶ τοῦ πτωχὸς καὶ ἀλγὼν εἰμὶ ἐγὼ τοῦ ξη· Ψαλμοῦ.

Χριστός ποιεῖ καὶ διδάσκει. (1)

„Ἐν ἡμέρᾳ πονηρᾷ ῥύσεται αὐτὸν ὁ Κύριος.“

Μετὰ τὰ λόγια ταῦτα διδάσκει ὁ Ψαλμωδὸς, ποῖον εἶναι τὸ κέρδος τῆς ἐπὶ τοὺς πτωχοὺς συνέσεως· ποία δὲ εἶναι ἡ ἡμέρα ἡ πονηρὰ; προειπομεν ἐν τῷ λς'. Ψαλμῶ, ἐρμηνεύοντες τὸ „Οὐ κατασχυνθήσονται ἐν καιρῷ πονηρῷ (σίχ. 16.) ταυτὸν γὰρ εἶναι νὰ εἰπῇ τις, καιρὸν πονηρὸν, καὶ ἡμέραν πονηρὰν, (2)

2: „Κύριος διαφυλάξαι αὐτὸν, καὶ ζῆσαι αὐτὸν, καὶ μακαρίσαι αὐτὸν ἐν τῇ γῇ· καὶ μὴ παραδοῖ αὐτὸν εἰς χεῖρας ἐχθρῶν αὐτοῦ.“

Μετὰ τὰ λόγια ταῦτα ἐπεύχεται ἀγαθὰ ὁ Δαβὶδ εἰς τὸν φιλόπτωχον· ἤγουν νὰ τὸν διαφυλάξῃ ὁ Κύριος ἀπὸ κάθε κακῶν· νὰ ἐκτείνῃ τὴν ζωὴν του εἰς πολ-

λοὺς χρόνους, καὶ νὰ τὸν δεῖξῃ μακάριον καὶ ζῆλον μένον, ἔχῃ μόνον εἰς τὴν αἰσθητὴν γῆν ταύτην, ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν νοητὴν γῆν τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν· διὰ τοῦτο καὶ ὁ Σολομὼν εἶπεν „Ὁ ἐλεῶν πτωχοὺς, μακαρίζεται“ (Παρ. ιδ'. 21.) καὶ πρὸς τοῦτοις εὐχεται τὸν ἐλεήμονα ἄνθρωπον, νὰ μὴ τὸν παραδώσῃ ὁ Θεὸς εἰς τὰς χεῖρας τῶν ἐχθρῶν του, τόσον τῶν ὁρατῶν, ὅσον καὶ τῶν ἀόρατῶν· ἀλλὰ νὰ τὸν λυτρώσῃ ἀπὸ αὐτοῦ.

3: „Κύριος βοηθήσαι αὐτῷ ἐπὶ κλίνης, οὐδύνης αὐτοῦ.“

Ἄμποτε, λέγει, ὁ Κύριος νὰ βοηθήσῃ τὸν ἐλεήμονα ἄνθρωπον εἰς τὴν κλίνην, ὅπου δέχεται αὐτὸν πονοῦντα καὶ ἀσθενῆ· ὁ δὲ Ἀκύλας καὶ ὁ Θεοδόσιος, ἀντὶ εὐκτικῶς, ἔχουσι μέλλοντα χρόνον· ἤγουν Κύριος διαφυλάξῃ αὐτὸν, καὶ ζῆσαι καὶ μακαρίσει, καὶ βοηθήσει· νομίσαντες, ὅτι ἔχι ὡς εὐχή, ἀλλὰ ὡς δίκαιος μισθὸς βεβέβηκε θέλουσιν ἀποδοθῆναι ταῦτα εἰς τὸν φιλόπτωχον.

„Ο“

(1) Ὁ δὲ Χρυσόστομος λέγει „Μακάριος ὁ συνίων ἐπὶ πένιτα· τούτέστιν ὁ νοῦν τίθει πένι· ὁ τὴν θλίψιν αὐτοῦ καταμανθάνων· ὁ γὰρ μαθὼν αὐτοῦ τὴν θλίψιν, πάντως ἐλεήσει αὐτόν· λέγει δὲ καὶ ὁ Θεολόγος Γρηγόριος „Ἀγπάσωμεν οὖν τὸν μακαρισμόν· συνιέντες κληθώμεν· ὅταν ἴδῃς πένιτα μὴ παραδράμῃς· ἀλλ' εὐθέως ἐνόησον, ἐπὶ εἰς ἐκεῖνος, τί οὐκ ἂν ἠθέλησας πάντας ποιεῖν; ἐνόησον, ὅτι ὁμοίος σοι ἐλευθέρους ἐστὶ, καὶ τῆς αὐτῆς σοι κοινωνεῖ εὐγενείας· οὖνεκ, ὅτι διὰ τοῦτο πλοῦσις ἂν ὁ Χριστὸς, ἐπτώχευσεν, ἵνα καὶ ἡμεῖς τοὺς πτωχοὺς ἀδελφοὺς αὐτοῦ ἐλεήσωμεν· καὶ τί τὸ τῆς φιλοπτωχείας κέρδος; λέγει δὲ ὁ Εὐσέβιος „Ἰστέον ὅτι τὸ πένιτα οὐτε ἐν τῷ Ἐβραϊσμῷ, οὐτε παρὰ τοῖς λοιποῖς ἐρμηνευταῖς· ἐμφέρεται οὐχ ἁπλῶς δὲ μακαρίζει τὸν μεταδιδόντα πτωχοῖς· ἀλλὰ τὸν μετὰ συνέσεως καὶ διακρίσεως τοῦτο διαπραττόμενον· ἴσον, εἰσὶ τινες τῆς αὐτῆς καὶ μίαν ἡμῶν πίσεως, καὶ καθυστεροῦνται τῶν ἀναγκαιῶν· εἰσὶ δὲ πάλιν ἄλλοι καὶ κατ' οὐδένα τρόπον πτωχεύοντες· ἐὰν οὖν συνήσῃς καὶ διακρίνης, τίνας μὲν προσηγομένως οἰκτεῖραι (ἦτοι τοὺς ὁμοπίστους) τίνας δὲ κατὰ δεύτερον λόγον (ἦτοι τοὺς ἀλλοπίστους) μακάριος εἶ· ἐὰν δὲ παραβλέψῃς πεινῶντας, καὶ γυμνιζομένους τοὺς τῆς ὁρθοδοξίας τρεφίμους, δὲς δὲ ἐλεημοσύνην τοῖς ἀσεβέσι καὶ πονηρῶς διαζῶσι καὶ φαύλως, οὐδαμῶς ἐπὶ πτωχῶν καὶ πένιτα συνίων εὐρεθήσῃ· καὶ τούτου χάριν οὐδὲ τῆς τοῦ μακαρίου προσηγορίας ἀξιωθήσῃ (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ) ὅθεν καὶ τις σφόδρα εἶπεν „Ὅταν εὖ ποιῇς, γνῶθι τί τι ποιεῖς“.

(2) Ὅθεν καὶ ὁ Χρυσόστομος λέγει „Ὁ γὰρ πένις παρὰ σοῦ οὐν ἐλεηθεὶς, παραστήσεται σοι ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῆς κρίσεως, ὥστε πονεῖν γίνεται τοῖς ἁμαρτωλοῖς, καὶ ἐξαίρησται σε τῆς κολάσεως· χρεωστὴ γὰρ σοι φιλοφρονεῖται ὁ Κύριος, ὡς αὐτὸς παρὰ σοῦ τὴν ἐλεημοσύνην δανεισάμενος· καὶ διὰ μὲν Σολομῶντος εἰπὼν „Ὁ ἐλεῶν πτωχὸν δαείξει Θεὸς· οἰκεία δὲ γλώττι· Ἐφ' ὅσον ἐποίησατε ἐν τούτων τῶν ἐλαχίστων, ἐμοὶ ἐποίησατε· λέγει δὲ καὶ ὁ Θεὸς Κύριλλος „Καὶ μέντοι καὶ τὴν τοῦ Κυρίου πτωχείαν συνιέναι δυνάμενος, καὶ εἰς δύναμιν ἀνυμῆσαι προσηγορευόμενος τὸν ταύτην ἀγαθέξάμενον, ἡσυχάζει ἐν ἡμέρᾳ πονηρᾷ· οὕτω δὲ νομαζέται ἡ τῶν πειρασμῶν ἐπίθεσις καὶ παρὰ τῶν ἐχθρῶν διώξεις, διὰ τὸ ἀλγεῖν καὶ ἐπίπτον· οὐ μὴν ὅτι ἡμέρα ἐστὶ φύσει κακὴ· ἀπαγε! ὁ δὲ Θεὸς ὁδῶτος λέγει „Τὴν δὲ πονηρὰν ἡμέραν, κακώσεως ἡμέραν ὁ Σίμωνα εἶρηκε· ἀνίσταται δὲ εἶμαι, τὴν τῆς κρείσεως ἡμέραν, φοβεράν ὅσον καὶ τῶν παραινῶν κακωτικὴν· καὶ ὑπισχνεῖται τὴν εὐχέλων γνῶσιν τῆς πτωχείας ὁ κείνης τῶν τῆς φοβερᾶς αὐτὴν ἡμέρας ἀπαλλάξαι κακῶν“.

„Ὅλην τὴν κοίτην αὐτοῦ ἐστρεψας
ἐν τῇ ἀρρώστια αὐτοῦ.

Κοίτην μὲν λέγει ὁ Δαβὶδ, τὴν ἐπὶ τοῦ κραβ-
βάτου κατάκλισιν τοῦ ἀσθενοῦς ἐλεήμονος ἑστρεψας
δὲ, ἀντὶ τοῦ ἡλλαξας ἤγουν ἐσὺ Κύριε, λέγει,
ἐν τῷ καιρῷ τῆς ἀρρώστιας, ἐγύρισας τὴν τοῦ ἐλεή-
μονος ἐν κλίνῃ κατάκλισιν, ἀπὸ νοσερὰν εἰς ὑγιει-
νήν: ἦτοι ἀπὸ ἀσθενῆ, ἐποίησας αὐτὸν ὑγιᾶ· ὅλην
δὲ εἶπεν, ἀντὶ τοῦ παντελῶς καὶ τελείως ὑγιαῖνας
αὐτόν· ἐστρεψας δὲ εἶπεν, ἀντὶ τοῦ θέλεις στέφαι·
ἢ σοφαστικῶς, μᾶλλον δὲ προφητικῶς εἶπεν, ὡς πε-
ρασμένον καὶ γεγονὸς ἐκεῖνο, ὅπου μέλλει νὰ γέ-
νη, κατὰ τὸ ἴδιωμα τῶν Προφητῶν, οἵτινες τὰ μέλ-
λοντα, βλέπουν ὡς περασμένα. (1)

4: „Ἐγὼ εἶπα· Κύριε ἐλέησόν με· ἴασαι
τὴν ψυχὴν μου ὅτι ἥμαρτον σοι.

Τὰ λόγια ταῦτα, καὶ τὰ ἀκολουθα, λέγον-
ται ἀπὸ τὸ πρόσωπον τοῦ Χριστοῦ πρὸς τὸν Πατέρα
κατὰ τὸν Θεοδώριτον· παρωικαλεῖ δὲ ὡς ἄνθρω-
πος ὁ Χριστός, διὰ νὰ δείξῃ, ὅτι καθὼς ἄνθρωπος χρειά-

ζεται τὸ ἔλεος τοῦ Θεοῦ· Πῶς δὲ λέγει ὅτι ἡ-
μαρτεν, εἰς καιρὸν ὅπου κατὰ τὸν Ἡσαΐαν „Ἀ-
μαρτίαν οὐκ ἐποίησεν, οὐδὲ εὐρέθη δόλος ἐν τῷ σῶ-
ματι αὐτοῦ; (Ἡσα. νγ'. 9.) καὶ ἀποκρινό-
μεθα, ὅτι ἐπειδὴ ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ ἐγίνε διὰ λόγου
μας καθ' ἡμᾶς: ἦτοι ἄνθρωπος, διὰ τοῦτο οἰκειο-
ποιεῖται τῶν ὁμοίων αὐτῷ ἀνθρώπων τὰ πάθη καὶ
τὰς φωνάς, κατὰ τὸν θεῖον Κύριλλον καὶ Θεοδώρι-
τον· καὶ ἐκεῖνα τὰ λόγια, ὅπου χρεώσεται νὰ λέγῃ
πρὸς τὸν Θεὸν ἡ ἀμαρτωλὴ φύσις τῶν ἀνθρώπων,
αὐτὰ λέγει πρὸ αὐτῆς καὶ ὑπὲρ αὐτῆς ὁ Χριστός·
ἐπειδὴ καὶ αὐτὸς μετέσχε τῆς αὐτῆς φύσεως, ἀγ-
καλὰ καὶ χωρὶς ἀμαρτίαν· καὶ καθὼς εἰς τὸν πα-
λαιὸν νόμον ἡ θυσία καὶ τὸ ὀλοκαύτωμα, ὅπου ἐγί-
νετο διὰ συγχώρησιν ἀμαρτίας, ἀναδέχεται εἰς τὸν
ἑαυτὸν τὴν ἀμαρτίαν τοῦ προσφέροντος ἀνθρώ-
που, καὶ μαζὶ μὲ τὴν ἀμαρτίαν κατέκαιε καὶ τὸν
ἑαυτὸν τῆς (2) τοιοιτοτρόπως καὶ ὁ Χριστός, θυ-
σιαζόμενος διὰ τὰς ἀμαρτίας τῶν ἀνθρώπων, ταύ-
τας ἀναδέχθη εἰς τὸν ἑαυτὸν τοῦ· καὶ ὥσαν νὰ ἦ.
Θελεὺν ἀμαρτήσῃ αὐτὸς ὁ ἴδιος, ἔτι καὶ ἐπροσθύ-
χετο καὶ παρεκάλει καὶ ἀπεθνήσκει διὰ ὑπερβολὴν φει-
λανθρωπίας καὶ ἀγαθότητος. (3)

5: „Ὅτι

(1) Λέγει δὲ ὁ θεὸς Κύριλλος „Αὗται τῆς εἰς Χριστὸν πίστεως αἱ ἀμοιβαί· ἡ παρὰ τοῦ Κυρίου φυλακὴ· ἡ μέθεξις τῆς αἰωνίου ζωῆς· ἡ ἐν τῇ γῇ τῶν παθῶν μακαριότης, ἡ τῶν νοητῶν ἐχθρῶν ἀπαλλαγὴ· αὗται ἡ τῆς φιλοπρωχίας· οὐ μόνον γὰρ τὰ μέλλοντα δίδωσι· τῇ φιλοπρωχίᾳ ὁ Κύριος, ἡ τὴν ἀληθινὴν ἐκείνην ζωὴν· ἀλλὰ ἡ ἐν-
ταῦθα μακαριεὶς ἀποδείκνυσιν· λέγει δὲ ἡ Ἡσαΐας „Εὐρηται ἡ μέχρι τοῦ παρόντος πολλὰκις ἡ τῆς προφη-
τικῆς ἐπαγγελίας ἀλήθεια· πολλοὶ γὰρ νοσηλευόμενοι ἡ χαλεπῶς κάμνοντες, εἴτα κενώσαντες εἰς τοὺς πτωχοὺς
ἡ πένιτας τὸν πλοῦτον, εὐθὺς μετεβλήθησαν πρὸς τὸ κρεῖττον· εἰ γὰρ ἐπὶ τῆς μελλούσης ἡμέρας κατακαυχῶνται
ἐλεος κρίσεως, τί θαυμαστὸν, εἰ καὶ ἐνταῦθα τὸν προσδοκώμενον θάνατον ὁ σαφιλὴς ἔλεος ἀνατρέπει, ἡ πρὸς ῥῶσιν
μεταβάλλει; Πλὴν ἐστὶ ἡ τῆς ψυχῆς ἀρρώστια, λαμβανόμενη κατὰ τὴν ἐνδοθεν ἄνθρωπον, καθ' ἣν ἡ ψυχὴ ἀνεί-
μεινας ἔχουσα χεῖρας: ἦτοι τὰς πρᾶκτικὰς δυνάμεις εὐρίσκειται, ἡ γόνата παραλελυμένα, ἡ διὰ τοῦτο μὴ δυνά-
μενα πορεύεσθαι τὴν ἀπάγουσαν ὁδὸν πρὸς ζωὴν· τῆνικαῦτα γὰρ οἶνε τὴν ψυχὴν δυσφορήτω νόσῳ τῆς βασάνης
κατεχομένην, ἡ διὰ τοῦτο πρὸς τὸν θάνατον τῆς ἀμαρτίας ἐπειγομένην ἡ πρὸς τοὺς πτωχοὺς ἐλεημοσύνην ἐξελίσσεται
ἡ μεταβάλλει, διόπερ ἀμέσως ἐπήγαγεν· Ἐγὼ εἶπα Κύριε ἐλέησόν με, ἴασαι τὴν ψυχὴν μου ὅτι ἥμαρτον σοι·
(ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ) ὁθεν εἶπεν ὁ Σειράχ „Ἐλεημοσύνη ἐξελίσσεται ἀμαρτίας (Σειρ. γ'. 29.) ἡ ὁ Τωβίτης
„Ἐλεημοσύνη ἐκ θανάτου βύεται (Τωβ. ιβ'. 9.)

(2) Διὰ τοῦτο ἡ ὁ ἄνθρωπος ἐκεῖνος, ὅστις ἐπρόσφερε τὴν θυσίαν, ἡ τὸ ὀλοκαύτωμα, ἡ ἔπρεπε νὰ βάλῃ τὴν χεῖ-
ρά του ἐπάνω εἰς τὴν κεφαλὴν τοῦ θυσιαζομένου ἡ ὀλοκαυτουμένου ζώου, διὰ νὰ φανερώσῃ μὲ τὴν ἐπίθεσιν τῆς
χεῖρος, ὅτι τὸ θυσιαζόμενον ζῶον λαμβάνει ἐπάνω του τὰς ἀμαρτίας τοῦ προσφέροντος „Ἀνθρώπος φησὶν· ἐκ τῶν
ῥῶν ἄρσεν ἀμωμον προσάξει πρὸς τὴν θύραν τῆς σκητῆς τοῦ μαρτυρίου, προσοίσει αὐτὸ δεκτὸν ἐναντίον Κυρίου,
ἡ ἐπιθήσει τὴν χεῖρα ἐπὶ τὴν κεφαλὴν τοῦ καρπώματος (Λευίτ. α'. 3.)

(3) Ὁ δὲ Νικήτας λέγει, ὅτι ὁ εἷχος οὗτος προσφέρεται ἡ ἐκ προσώπου τοῦ Δαβὶδ, καὶ ὅτι ἡ αὐτὴς ἦτον ἡ ἑλπίς

5: „Οἱ ἐχθροί μου εἶπον κακά μοι.

Ἦγουν οἱ ἐχθροί μου, λέγει, Ἰουδαῖοι κατὰ τὸν θεὸν Κύριλλον καὶ Θεοδώριτον καὶ Ἀθανάσιον ἀπὸ τὸν φθόνον τοὺς παρακινούμενοι, εἶπον κατ' ἐμοῦ κακά λόγια: δηλαδή· τοῦτο γὰρ ἐξωθεν πρέπει νὰ νοῆται· κακὰ δὲ, ἀντὶ τοῦ πονηρὰ, κακωτικά· ποῖα δὲ λόγια ἦτον αὐτὰ, φανερώσει ἀκολουθῶς.

„Πότε ἀποθνήσκει; καὶ ἀπολείται τὸ ὄνομα αὐτοῦ;

Βαρὺς εἶναι, λέγουσιν οὗτος, εἰς ἡμᾶς καὶ βλέπόμενος· πότε λοιπὸν θέλει ἀποθάνῃ; ἢ πότε ἔχει νὰ χαθῇ τὸ ὄνομά του, καὶ νὰ μὴν ἀκούεται πλέον; μὲ τὰ λόγια δὲ ταῦτα ἐδειχνον οἱ Ἰουδαῖοι, πόσῃ ἐπιθυμίᾳ εἶχον νὰ ἀφανισθῇ μίαν ὥραν πρότερον τὸ τοῦ Ἰησοῦ ὄνομα· ἐπειδὴ καὶ ἐβλεπον αὐτὸ πῶς ἦτον γεμάτων ἀπὸ θεῶν δύναμιν, καὶ πῶς ἰάτρειε κάθε νόσον· ἤγουν κάθε ἀσθένειαν πολυχρόνιον, καὶ κάθε μαλακίαν· ἤγουν ἀσθένειαν ὀλιγοχρόνιον· καὶ διὰ τοῦτο ἐνόμιζον ὅτι μὲ τὸν θάνατον ἔχει νὰ σβύσῃ παντελῶς τὸ ὄνομά του.

6: „Καὶ εἰσεπορεύετο τοῦ ἰδεῖν.

Ὁ προδότης, λέγει, Ἰούδας, μὲ τὸ νὰ ἦτον φίλος καὶ μαθητὴς ἐδικῆς μου, διὰ τοῦτο ἐλευθέρως ἐμβαινε εἰς τὸν οἶκον καὶ τόπον, ὅπου ἐγὼ εὐρισκόμενον· ἐμβαινε δὲ μὲ σκοπὸν πονηρὸν, διὰ νὰ ἰδῇ ἀνίσως ἦναι καιρὸς ἐπιτήδειος εἰς τὸ νὰ μὲ προδώσῃ, κατὰ τὸν θεὸν Κύριλλον· ἔφη γὰρ ὁ Εὐαγγελιστὴς „Καὶ ἀπὸ τότε ἐξήτει εὐκαιρίαν, ἵνα αὐτὸν παραδῶ (καθ'· κς· 16·).

„Μάτην ἐλάλει ἡ καρδιά αὐτοῦ.

Ἡ καρδιά, λέγει, τοῦ προδότη τοῦ Ἰούδα, ματαίως ἐλάλει αὐτὴ καθ' ἑαυτὴν καὶ ἐσυλλογίζετο περὶ τῆς προδοσίας· ὅταν αὐτὸς ἐμβαινε διὰ νὰ ἰδῇ, ἂν ἦναι καιρὸς ἐπιτήδειος εἰς τὸ νὰ μὲ προδώσῃ· ἦτοι ματαίως ἐσπούδασε διὰ νὰ μὲ λανθίσῃ, ὀνομάζωντάς με ῥαββί καὶ διδάσκαλον καθ' ὑπόκρισιν· ἐπειδὴ ἐγὼ ἤξευρον, ὡς καρδιογνώστης ὅπου εἶμαι· ὅσα βουλευεται, καὶ ἐπιθυμεῖ κατ' ἐμοῦ.

„Συνήγαγεν ἀνομίαν ἑαυτοῦ.

Καλὲν ἄλλο, λέγει, καλὸν δὲν ἀπέκτησεν ὁ ἄθλιος Ἰούδας, ταῦτα συλλογίζόμενος κατ' ἐμοῦ, πάρεξ ὅτι ἐθησαύρισεν αὐτὸς εἰς τὸν ἐρετὸν τοῦ ἀνομίαν· ἐπειδὴ καὶ ἐπεβούλευσε τὸν διδάσκαλον καὶ σωτῆρα του· μερικοὶ δὲ, ὕστερον ἀπὸ τὸ μάτην ἐλάλει, βάλλουσι τελείαν σιγὴν· διὰ νὰ ἦναι τοιοῦτον τὸ νόημα· ὅτι· μάτην ἐλάλει μοι εἰρηνικῶς ὁ Ἰούδας· διὰ τί αὐτὸς ἐν τῇ καρδίᾳ του ἐσυλλογίζετο κατ' ἐμοῦ ἐχθρικὰ καὶ θανατηφόρα βουλευματα· πλὴν καλλίτερον εἶναι τὸ πρῶτον νόημα.

„Ἐξεπορεύετο ἔξω καὶ ἐλάλει ἐπιτο-
„αυτό.

Τοῦτο καὶ ὁ Εὐαγγελιστὴς Ἰωάννης φανερώς λέγει, ὅτι „Λαβὼν τὸ φωμίον ἐκεῖνος (ὁ Ἰούδας·) εὐθέως ἐξῆλθε· (Ἰω· ιγ'· 30·) τὸ δὲ ἐπιτοαυτὸ, δηλοῖ, ἀντὶ τοῦ, ὁμοῦ μὲ τοὺς ἐχθρούς μου Ἰουδαίους ὁ Ἰούδας ἐλάλει· συναλάλει γὰρ μὲ αὐτοὺς περὶ τῆς προδοσίας, καὶ ἐσυμ-

ἀπὸ τοῦ συνιέντος ἐπὶ πτωχὸν ἢ πένντα· ἢ εὐχεται ὑπὲρ τῆς ἐδικῆς του ἁμαρτίας· ἢ ἐκ προσώπου παντὸς σπουδαίου, ᾧ ἀρκόττει μᾶλλον ὁ Ψαλμὸς ἢ τῷ Κυριακῷ ἀνθρώπῳ κατὰ τὸν Ἀθανάσιον· οὐ γὰρ ὡς τινες ὑπειλήφασι περὶ αὐτοῦ μόνου φάσκει τὰ εἰρημένα· οὐ γὰρ ἔφησε μετὰ τοῦ ἄρθρου „Μακάριος ὁ συνιὼν ἐπὶ τὸν πτωχὸν ἢ πένντα· τοῦτο δὲ χωρὶς τοῦ ἄρθρου λεγόμενον, τὸν τινὰ σημαίνει ἢ μερικὸν (ἐν τῇ ἐκδεδ· Σειρᾷ).

φώνει μὲ τοὺς Ἀρχιερεῖς καὶ Γραμματεῖς λέγων „Τί θέλετέ μοι δοῦναι, καὶ γὰρ παραδώσω ὑμῖν αὐτόν; (Ματθ' . κς' . 15 .) ὅλα γὰρ αὐτὰ διηγούνται φανερά οἱ θεοὶ Εὐαγγελισαί, ὅτι ἐγιναν .

7: „Κατ' ἐμοῦ ἐψιθύριζον πάντες οἱ ἔχ-
„Θρσίμου . κατ' ἐμοῦ ἐλσγίζοντο κα-
„κάμοι .

Οἱ ἐχθροὶ μου, λέγει, Ἀρχιερεῖς καὶ Γραμ-
ματεῖς, καὶ οἱ πρεσβύτεροι τῶν Εἰβραίων, ἐκρυ-
φομυρμούριζον εἰς τὸ αὐτὶ ὁ ἕνας τοῦ ἄλλου,
τὰ τῆς ἐπιβουλῆς καὶ τοῦ θανάτου μου . ἐπει-
δὴ καὶ ἐφοβούντο τὸν κοινὸν ὄχλον, καὶ δὲν
ἐτόλμων νὰ λαλοῦν φανερά ἐναντίον μου . οὐ
μόνον δὲ ἐκρυφομυρμούριζον, ἀλλὰ καὶ ἐμελέτων
κατ' ἐμοῦ θανατηφόρους μελέτας . „ Συμβουλι-
ον γὰρ, φησὶν, ἔλαβον πάντες οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ πρεσβύ-
τεροι τοῦ λαοῦ κατὰ τοῦ Ἰησοῦ, ὥστε θανατώσαι
αὐτόν . (Ματθ' . κς' . 1 .)

8: „Λόγον παράνομον κατέθεντο κατ' ἐ-
„μοῦ .

Τὸ κατέθεντο νοεῖται ἀντὶ τοῦ, ἀπεκρίθη-
σαν ἐρωτηθέντες γὰρ οἱ Ἰουδαῖοι ἀπὸ τὸν Πιλά-
τον „Τί οὖν πειρήσω Ἰησοῦν τὸν λεγόμενον Χρι-
στὸν; ἀπεκρίθησαν αὐτῷ πάντες . „σαυρωθήτω“
(Ματθ' . κς' . 22 .) παράνομος δὲ εἶναι ὁ λόγος
οὗτος τῶν Ἰουδαίων καὶ ἡ ἀπόκρισις . ἐπειδὴ πα-
ρανομία μεγάλη ἦτον νὰ παραδώσων εἰς θάνατον
τὸν ἀθῶν καὶ ἀναμάρτητον . ὁ γὰρ νόμος λέγει
„Αἰθῶν καὶ δίκαιον οὐκ ἀποκτενεῖς“ (Ἐξ' . κγ' .
7 .) καθὼς διὰ τοῦτο πολλοὶ φοροῖς καὶ ὁ Πιλάτος
ὠνεῖδεν αὐτοὺς λέγων „Εἰ γὰρ οὐχ εὐρίσκω ἐν

αὐτῷ αἰτίαν (Ἰω . ιθ' . 6 .) καὶ πάλιν . „Α-
θῶς εἰμι ἀπὸ τοῦ αἵματος τοῦ δικαίου τούτου .
ὑμεῖς ὅψεσθε“ (Ματθ' . κς' . 24 .) ἢ τὸ κατέ-
θεντο νοεῖται, ἀντὶ τοῦ κατεσκευάσαν κατὰ τὸν Θε-
οδώριτον . ἔλεγον γὰρ πρὸς τὸν Πιλάτον ψευδῶς
„Ὅτι ἀνασῶναι τὸν ὄχλον, καὶ κωλύει Καίσαρι
φόρους δίδόναι (Λουκ' . κγ' . 2 .) παράνομος δὲ
εἶναι καὶ ὁ λόγος αὐτὸς . ἐπειδὴ καὶ εἶναι παρα-
νομία, τὸ νὰ μαρτυρῇ τινὰς ψευδῶς κατὰ τοῦ ἄλ-
λου . „Οὐ ψευδομαρτυρήσεις γὰρ ὁ νόμος φη-
σιν (Ἐξ' . κ' . 16 .)

„Μὴ ὁ κοιμώμενος οὐχὶ προσθῇ
„τοῦ ἀναστῆναι;

Ἐρωτηματικῶς τοῦτο λέγει ὁ Χριστὸς, καθ' ὃ Θε-
ὸς προγνώσκει μὴ πως, λέγει, ἐκεῖνος ὅπου κοιμᾶται,
δὲν θέλει πάλιν νὰ σηκωθῇ; ναι, θέλει σηκωθῇ .
διότι οἱ Εἰβραῖοι συνειθίζουσιν νὰ λαμβάνουν τὸ προ-
σθῆσαι, ἀντὶ τοῦ θελήσει . ἀνέως δὲ ἐκεῖνος ὁ
ποῦ κοιμᾶται, ἔχει νὰ ἀναστῇ . (1) λοιπὸν καὶ
ἐγὼ, ἀφ' οὗ κοιμηθῶ; ἦτοι ἀφ' οὗ ἀποθάνω
κατὰ τὴν σάρκα, θέλω ἀναστῆναι τὸ ὀφλιγώτερον.
ἐπειδὴ καὶ ὁ ἐδικός μου θάνατος παρομοιάζει μὲ
ὑπνον . καθὼς γὰρ ὁ ἄνθρωπος αὐτεξουσίως καὶ μὲ
τὴν θέλησίν του κοιμᾶται, ἔτσι καὶ ἐγὼ αὐτεξου-
σίως καὶ μὲ τὴν θέλησίν μου ἀποθνήσκω .

9: „Καὶ γὰρ ὁ ἄνθρωπος τῆς εἰρήνης μου
„ἐφ' ὃν ἤλπισα, ὁ ἐσθίων ἄρτους μου,
„ἐμεγάλυνεν ἐπ' ἐμέ πτερνισμόν .

Ὁ γὰρ σύνδεσμος, περιττὸς εὐρίσκεται ἐδῶ-
ἐστὶ δὲ τὸ νόημα τοῦ ῥητοῦ τούτου, τοιοῦτον . ὅτι
ὁ ἐδικός μου ἄνθρωπος ἐγένεν ἐναντίος μου ὁ ἄνθρω-
πον

(1) Ὅθεν καὶ ὁ θεὸς Κύριλλος λέγει „Πῶς νομίζετε θάνατον περιβαλεῖν τὴν ζωὴν; ὕπνος γὰρ ἐστὶν ἐμοὶ τὸ θά-
νεῖν καὶ ὁ θάνατος οὐκ ἐπ' ἀναιρέσει τῆς ζωῆς, ἀλλ' ἐπὶ ἀνάσσει γίνεται· εἰ γὰρ τριήμερος ἀνίσταμαι, πῶς οὐχ ὕ-
πνος ὁ ἐμὸς θάνατος; καὶ ὁ Θεόδωριτος λέγει „Τοῦτο εἶπε τῇ Εὐαγγελικῇ ῥητῇ· λυσάτω τὸν ναὸν τοῦτον, καὶ ἐν
τρεῖς ἡμέραις ἐγερῶ αὐτόν· καὶ πάλιν „Ἰδοὺ ἀναβαίνομεν εἰς Ἱερουσόλυμα, καὶ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου παραδοθήσε-
ται εἰς χεῖρας ἁμαρτωλῶν, καὶ ἀποκτενοῦσιν αὐτόν, καὶ τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ ἀναστήσεται· διὸ δὲ εἰκότως ὕπνον τὸν θά-
νατον προσηγόρευεν“ .

τον δὲ εἰρήνης, τὸν εἰρηνικὸν ὀνομάζει ἡ Ἑβραϊκὴ γλῶσσα· λέγει λοιπὸν ὁ Κύριος· ὅτι ὁ εἰρηνικός μου· ἦτοι ὁ φίλος μου Ἰουδᾶς, εἰς τὸν ὁποῖον ἐξεθάρρευσα ὡς εἰς ἄνθρωπον ἐδίκον μου, καὶ τὸν ὁποῖον ἐγὼ ἀτρεφον ὁμοῦ με τοὺς ἄλλους μου Μαθητάς, αὐτὸς λέγω, ἐμεγάλυνεν· ἦτοι ἐμεταχειρίσθη κατ' ἐμοῦ μεγάλην δολιότητα καὶ ἐπιβουλήν· πτερνισμός γὰρ ὀνομάζεται ὁ δόλος κατὰ τὸν Θεοδώριτον, ἐκ μεταφοράς καὶ ὁμοιότητος ἐκείνων, ὅπου συντρέχουν μαζὶ με ἄλλον, εἴτα βάλλουσι τὴν πτέρναν τοῦ ποδός των καὶ ὑποσκαλίζουν τὸν συντρέχοντα, ἢ καὶ ρίπτουσι κάτω τὸν συμπαλαίοντα· ἐμεγάλυνε δὲ τὸν δόλον αὐτὸν ὁ Ἰουδᾶς, με τὴν συμφωνίαν καὶ ὁμόγνωμον κίνησιν τῶν Ἀρχιερέων καὶ Γραμματέων.

10: „Σὺ δὲ Κύριε ἐλέησόν με, καὶ ἀνάστη·
„σόν με, καὶ ἀνταποδώσω αὐτοῖς.

Τὸ μὲν, ἐλέησον καὶ ἀνάστησον, εἶναι λόγια ἀνθρωποπρεπῆ κατὰ τὸν θεῖον Κύριλλον· τὰ ὅποια ὁ Δεσπότης Χριστὸς καὶ ὁ ἄνθρωπος, δὲν ἐπαραιτεῖτο νὰ λέγῃ πρὸς τὸν Πατέρα, ὡς ἴδιον ὄντα τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως· καθὼς πολλάκις τιαυτὰ ἄλλα προσηύξατο ἀνθρωποπρεπῆ· τὸ δὲ ἀνταποδώσω, εἶναι λόγος θεοπρεπῆς· ἐπεὶ ἀνταπεδῶκεν ὁ Χριστὸς εἰς τοὺς Ἰουδαίους τὴν πρέπουσαν τιμωρίαν, με τὸ νὰ ἐπαρέδωκεν αὐτοὺς εἰς τοὺς Ῥωμαίους· διὰ τί οὐδὲ μετὰ τὴν Ἀνάστασιν του ἐπίστευσαν, ἀλλὰ ἐκατατρεχον τοὺς Μαθητάς του. (1)

11: „Ἐν τούτῳ ἔγνων, ὅτι τεθέληκός με·
„ὅτι οὐ μὴ ἐπιχαρῇ ὁ ἐχθρὸς μου ἐπ' ἐμέ.

Τὸ τεθέληκας ἐδῶ νοεῖται ἀντὶ τοῦ, ἡγάπησας, κατὰ τὸν ἅγιον Κυρίλλον· ἐπαίδῃ ἐκάλε, ὅπου ἀγαπᾷ τινας, ἐκείνο καὶ θέλει· με τοῦτο, λέγει, γνωρίζω, ὅτι με ἡγάπησας ὁ Πάτερ μου, ἐὰν δὲν χαρῇ ὁ ἐχθρὸς μου εἰς ἐμένα· ἦτοι ἐὰν ἐγὼ ἀναστηθῶ, καὶ κηρυχθῇ τὸ ὄνομά μου εἰς ὅλην τὴν οἰκουμένην· τὸ ὁποῖον τοῦτο εἶναι λύπη μεγάλη εἰς τὸν ἐχθρὸν μου· διὰ τί ἐκεῖνος ζητεῖ νὰ ἀποθάνω ἐγώ, με σκοπὸν ἵνα ἀφανισθῇ τὸ ὄνομά μου· ἐχθρὸν δὲ θέλεις νοήσεις καὶ τὸν Διάβολον καὶ τὸν Ἰούδαν. (2)

12: „Ἐμοῦ δὲ διὰ τὴν ἀσκήκίαν ἀγγελάβου,
„καὶ ἐβεβαίωσάς με ἐνώπιον σου εἰς τὸν αἰῶνα.

Καὶ ταῦτα τὰ λόγια λέγονται ἀπὸ μέρους τῆς ἀνθρωπότητος τοῦ Χριστοῦ· ἀσκήκίαν δὲ ὀνομάζει τὴν καθαρότητα καὶ ἀναμαρτησίαν· „Ἀνομίαν γὰρ φησιν, οὐκ ἐποίησεν. (Ἠσ. νγ'. 9.) οὐ μόνον, λέγει, ἐδοξίθησάς μοι, καὶ ὁ ἀνθρώπος· ἀλλὰ καὶ με ἐσερεώσας κοντὰ εἰς τὸν ἐναντίον σου με τὸ νὰ με ἐκθήσις· δηλαδὴ εἰς τὴν δεξιὰ σου, „Κάθου γὰρ φησιν ἐκ δεξιῶν μου, ἕως ἂν θῶ τοὺς ἐχθρούς

(1) Ὁ δὲ θεῖος Κύριλλος λέγει „Τὸ δὲ ἀνταποδώσω αὐτοῖς· δηλαδὴ τοῖς ἐχθροῖς μου· τῆς θεότητος τοῦ δοκούντος εὐχεσθαι γνώρισμα· οὐ γὰρ εἶπεν ἀνταποδώσεις· ἀλλ' ὡς αὐτὸς ἐσόμενος τῶν ἑλόν Κριτῆς, καθ' ὃ ἔστι καὶ νοεῖται Θεός, ἀνταποδώσω φησιν· ἔφη γὰρ αὐτός „Ὡς ὁ Πατὴρ κρίνει οὐδένα· ἀλλὰ τὴν κρίσιν πᾶσαν δέδωκε τῷ Υἱῷ· ἵνα πάντες τιμῶσι τὸν Υἱόν, καθὼς τιμῶσι τὸν Πατέρα· ὅτι δὲ καὶ ὁ Θεός, καὶ ἀνάστασις καὶ ζωὴ καὶ αὐτὸν ἀνέστησεν, ἐδήλωσε τοῖς Ἰουδαίοις εἰπὼν „Λύσατε τὴν ναὸν τούτου, καὶ ἐν τρισὶν ἡμέραις ἐγερῶ αὐτὸν (Ἰω. β'. 19.) ὁ δὲ Ἰσχυρίας λέγει „Οὐ διὰ τὸ πεποιθῆναι τὸν θάνατον παρ' αὐτῶν, ἐπιδεμένος αὐτοῖς ἀνταποδοῖναι τὴν τιμωρίαν, τοῦτό φησιν, (αὐτὸς γὰρ ἔλεγεν ἐν τῷ καιρῷ τοῦ Σταυροῦ· Πάτερ ἄφες αὐτοῖς τὴν ἁμαρτίαν) ἀλλ' ἐπεὶ τὴν ἀπροσωπώλητον καὶ δικαίαν κρίσιν τοῦ Πατρὸς ἐβλεπε καταφύγιζομένην τῶν μαιφόνων, τούτου χάριν ὡς τῷ Θεῷ καὶ Πατρὶ ταυτοῦργος, εἶπε· Καὶ ἀνταποδώσω αὐτοῖς· ἵνα δείξῃ μίαν ἐπ' ἀμφοῖν τὴν ἐνέργειαν (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρῇ.)

(2) Ὁ δὲ ἱερὸς Θεόγινος λέγει „Ἐν τούτῳ ἔγνων, ὅτι τεθέληκός με, ὅτι οὐ μὴ ἐπιχαρῇ ὁ ἐχθρὸς μου ἐπ' ἐμέ, μέχρι τέλους τυραννῶν διὰ τῶν παθῶν καὶ ὑποπαύζων με· ἀλλ' ἵνα πρὸς τελευτῆς, τῆς αὐτοῦ χειρὸς ἀφαρπάξης με, καὶ ζῶν πνευματικῶς, κατὰ τὸ σοὶ εὐάρεστον καταζώσας, διὰ Χριστοῦ τέλους σεσωσμένον τῷ σὺ παρασῆσαις βέλῃ κατι (κεφ. μ'. σελ. 505. τῆς φιλοκαλίας.)

χθούσ σου ὑποπόδιον τῶν ποδῶν σου. (Ψαλ. ρθ'. 1.)

13. „Εὐλογητός Κύριος ὁ Θεὸς Ἰσραὴλ
„ἀπὸ τοῦ αἰῶνος καὶ εἰς τὸν αἰῶνα
„γένοιτο γένοιτο.

Ἀφ' οὗ ἐπροφήτευσεν ὁ Δαβὶδ τὰ ἀνωτέρω
ρηθέντα περὶ Χριστοῦ, καὶ θαύμασε τὴν ἀρρήτον
αὐτοῦ φιλανθρωπίαν καὶ συγκατάβασιν, τῶρα ἐδῶ
ἀναφέρει ὕμνον καὶ εὐχαριστίαν εἰς τὸν Θεὸν λέγων.

ὅτι πρέπει νὰ εὐφημῆται καὶ νὰ δοξολογῆται ὁ
Θεὸς τοῦ κυρίου καὶ ἀληθῶς Ἰσραὴλ: ἦτοι τῶν Χρι-
στιανῶν * καθὼς προείπομεν ἐν τῷ κκ'. Ψαλμῷ, ἐρ-
μηνεύοντες τό * „Φοβηθήτω δὴ ἀπ' αὐτοῦ ἅπαν
τὸ σπέρμα Ἰσραὴλ * πρέπει νὰ δοξολογῆται δὲ, ἄ-
πὸ τοῦ νῦν αἰῶνος ἕως τοῦ μέλλοντος (1) ἕ-
πειτα εὐχεταὶ νὰ ταχυνεῖται ἡ ἐνανθρώπησις τοῦ
Δεσπότου Χριστοῦ, λέγωντας * γένοιτο γένοιτο * ἐ-
πίτασιν δὲ εὐχῆς φανερώνει ὁ διπλασιασμός τοῦ γέ-
νοιτο. (2)

ΨΑΛΜΟΣ ΜΑ΄.

„Εἰς τὸ τέλος εἰς συνέσιν * τοῖς Υἱοῖς Κορὲ.

Περὶ μὲν τῶν υἱῶν Κορὲ, προείπομεν ἐν τῷ προοίμῳ τῆς παρούσης βίβλου (ἐν κεφαλαίῳ ε').
Εἰς τὸ τέλος δὲ ἐπιγράφεται ὁ Ψαλμὸς οὗτος * διὰ τὴν αἰ' προφητεύει ὅπου περιέχονται ἐν αὐτῷ, ἐμμελλόν
νὰ γένουν εἰς τὸ τέλος * ἐπειδὴ γὰρ κατὰ τὸν Θεοδώριτον οἱ Ἑβραῖοι ἔμελλον ὕστερον νὰ σκλαβωθῶν
ἀπὸ τοὺς Βαβυλωνίους διὰ τὰς ἀμαρτίας των, καὶ νὰ περάσουν εἰς τὴν σκλαβίαν χρόνους ἐβδομήκοντα *
τούτου χάριν ὁ Θεὸς Δαβὶδ κινηθεὶς ἀπὸ τὸ προσορατικὸν χάρισμα τοῦ ἁγίου Πνεύματος, ἀνακαμβάνει
ἐδῶ τὸ πρόσωπον τοῦ καθά ἐνος ἀπὸ τοὺς εὐσεβεσέρους τῶν αἰχμάλωτισθέντων * ὡσάν τοῦ Δανιὴλ, Ἰε-
ζε.

(1) Ἐφ' ἧς ὁ Θεὸς Κύριος, ὅτι ἀπὸ μὲν τοῦ παρόντος, παρ' ἡμῶν ἄρχεται ἡ τοῦ Θεοῦ εὐλογία, τελειοῦται
δὲ ἐν τῷ μέλλοντι. ὅτε τὸ ἐκ μέρους καταργηθήσεται * ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει „Εἰκότως μετὰ τὰ πάθη ὕμνον
προσένεγκε, διδάσκων, ὡς οὐ μόνον ἄνθρωπος ὁ προφητευόμενος * ἀλλὰ ὁ Θεὸς προαιώνιος, ἀνάλθερον ἔχων τὸ
εἶναι ὁ ἀτελεύτητος.

(2) Σημειῶσαι ὅτι τὸ γένοιτο γένοιτο * εἶναι ἀντὶ τοῦ ἀμὴν ἀμὴν * καθὼς ὁ Ἀκύλας εἶπε, τὸ ὅποιον συνειδί-
ζεται πάντοτε εἰς τὰς εὐχὰς καὶ λόγους νὰ ἐπιφέρεται μετὰ τὸ, εἰς τὸν αἰῶνα τοῦ αἰῶνος * ἢ εἰς τὰς αἰῶνας τῶν
αἰῶνων * τέλος δὲ τοῦ πρώτου ἐκ τῶν πέντε βιβλίων τῶν Ψαλμῶν, εἶναι ἐδῶ κατὰ τὸν Νύσσου Γρηγόριον καὶ τὸν
Εὐσέβιον καθὼς δὲ ὁ πρῶτος Ψαλμὸς τοῦ πρώτου βιβλίου ἀρχίζει ἀπὸ μακαρισμοῦ „Μακάριος γὰρ φησὶν αὐτῷ,
ὅς οὐκ ἐπορεύθη ἐν βουλῇ ἀσεβῶν. ἔτι καὶ ὁ τελευταῖος οὗτος Ψαλμὸς τοῦ αὐτοῦ πρώτου βιβλίου, ἀπὸ μακαρισμοῦ
ἀρχίζει „Μακάριος ὁ συνὼν ἐπὶ πτωχῶν καὶ πένιτα * ἀλλ' ἐν μὲν τῇ πρώτῃ Ψαλμῷ, ἐμακαρίζεται τὸ νὰ ἀποστῇ τι-
μὴ ἀπὸ τὸ κακόν, ἐν δὲ τῇ τελευταίᾳ τούτῳ μακαρίζεται τὸ νὰ γνωρίσῃ τινὰς τὸ ἀγαθόν, ὅπερ ἐστὶν ὁ μονογενὴς
Υἱὸς, ὃς δι' ἡμᾶς ἐπώχευσε πλουσίας ἡμῶν * ἐκείνον γὰρ ὅπου ἀνέδειξε ἐν τῇ ἀρχῇ τοῦ Ψαλμοῦ τούτου πτωχόν
καὶ πένιτα κατὰ τὴν ἀνθρωπότητα, τοῦτον ἐν τῇ τέλει ἐδῶ ὀνομάζει, εὐλογητὸν Κύριον καὶ Θεὸν κατὰ τὴν Θεότη-
τά, ὡς ὁ αὐτὸς λέγει Νύσσιος Γρηγόριος.

Κ Ι

ζακίηλ, τῶν τριῶν παίδων, καὶ ἄλλων τοιούτων· καὶ ἐκ προσώπου αὐτῶν ἀναγέρει τὰ ἐν τῷ Ψαλμῷ τοῦ-
τω λόγῳ, κατὰ τὸν Ἀντιοχέα Θεοδώρου καὶ τὸν Χρυσόστομον· τὸ δὲ εἰς σύνεσιν ἐπρόσβη, διὰ τὰ μὲν
διωχῆν, ὅτι ταῦτα συνειστέλλει ὁ καθὼς ἔλας ἀπὸ τοῦ προρρηθέντος Δικαίου, ἐβόα πρὸς τὸν Θεόν·
ἢ διδάσκει ὁ λόγος οὗτος, ὅτι σύνεσιν χραιζοῦνται ἐκεῖνοι, ὅπου ἀναγκαστικὸν τὰ τοῦ Ψαλμοῦ τοῦ-
του λόγῳ.

1: „ Ὁ τρόπον ἐπιποθεῖ ἡ Ἐλαφὸς
ἐπὶ τὰς πηγὰς τῶν ὕδατων, οὕτως
ἐπιποθεῖ ἡ ψυχὴ μου πρὸς σὲ ὁ Θεός.

καὶ αἰχμηκώτους, πρὸς τὸν ἐν Ἰερουσαλὴμ Θεόν·
ἐπειδὴ δὲν ἐνόμιζον νὰ εὕρισκται ὁ Θεὸς εἰς τὴν
Βαβυλῶνα, διὰ τὴν ἐκεῖ εὕρισκομένην εἰδωλολα-
τρείαν· (1).

Θέλωντας ὁ Προφητὰν Δαβὶδ νὰ φα-
νερώσῃ τὴν πολλὴν καὶ ὑπερβαλλούσαν ἐπιθυμίαν,
ὅπου εἶχε πρὸς τὸν Θεόν, μεταχειρίζεται ἐδῶ εἰς
παράδειγμα τὸ διηρητικώτατον ἑλάν. διὰ τί τὸ
ἑλάν μὲ τὸ νὰ ᾔναι φυσικὰ θερμὸν, καὶ μάλι-
στα διὰ τί ἀνάπτει ὅλον ἀπὸ τοὺς πολλοὺς ὄφεις
ὅπου τραβᾶ μὲ τὴν ἀναπνοὴν του μετὰ ἀπὸ τὰς
φωλέας τῶν καὶ τοὺς καταπίνει· διὰ τοῦτο ἔχει
μεγάλην δίψαν, καὶ δυνατὴν ἐπιθυμίαν τοῦ νεροῦ·
τὸ δὲ ἐπιποθεῖ σημαίνει, τὸ σπεύδει καὶ ἐπείγεται
καὶ ὁρμᾷ κατὰ τὸν Ἀκύαν· πρὸς σὲ δὲ εἶπεν·
ἤγουν πρὸς ἐπέναν Θεέ μου, ἐπιποθεῖ καὶ ὁρμᾷ ἡ
ψυχὴ μου, ὅς τις κατακοίῃ εἰς τὴν Ἰερουσαλὴμ·
σύχεται λοιπὸν καὶ εὐσεβὴς ἀπὸ τοὺς ἐν Βαβυλῶ-

2: „ Ἐδίψησεν ἡ ψυχὴ μου πρὸς τὸν Θεόν,
τὸν ἰσχυρόν, τὸν ζῶντα.

Ἡ ψυχὴ μου, λέγει, ἐδίψησεν· ἤγουν ἔ-
χει μεγάλην ἐπιθυμίαν πρὸς τὸν Θεόν· ἡ γὰρ
λέξις τοῦ ἐδίψησε, φανερόναι τὴν ἀναμμένην καὶ
φλεγόμενην ἐπιθυμίαν· (2) ἰσχυρόν δὲ καὶ ζῶν-
τα ὀνομάζει ὁ Δαβὶδ τὸν Θεόν, πρὸς διαφορὰν
τῶν ἀσθενῶν καὶ νεκρῶν θεῶν τῶν Βαβυλωνίων·
μερικοὶ δὲ λέγουσι (ὡς ὁ Νύσσος παρὰ τῷ Νικη-
τῇ) ὅτι ἀπὸ τὰ λόγια ταῦτα τοῦ Ψαλμοῦ, συνε-
τίθη ὁ τρισάγιος ὕμνος εἰς τὴν ἀγίαν Τριάδα· ἁ-
γίος γὰρ ὁ Θεός, εἶναι ὁ πατὴρ· ἅγιος Ἰσχυ-
ρὸς,

(1) Λέγει δὲ ὁ Χρυσόστομος· Τούτο τῶν ἐρώντων ἐστὶ τὸ ἔθος, μὴ κατέχειν σιγῇ τὸν ἔρωτα· ἀλλ' εἰς τοὺς πλη-
σίον ἐκφέρειν καὶ λέγειν ὅτι φιλοῦσι· θερμὸν γάρ τι πνεῦμα τῆς ἀγάπης ἡ φύσις· καὶ σιγῇ σέγειν αὐτὴν οὐκ ἀνέχε-
ται ἡ ψυχὴ· διὰ τοῦτο καὶ ὁ τῷ Ψαλμῷ ὑποκείμενος οὕτω φιλῶν, οὐκ ἀνέχεται σιγᾶν· ὁ δὲ Νύσσος Γρηγόριος
„ Τί δὴ ποτε τὸ ζῶν τοῦτο εἰς μέσον ὁ λόγος ἤγαγε; διφθερόν τις ἐστὶν ἡ Ἐλαφός, καὶ διὰ τοῦτο συνεχῶς τρέ-
χει ἐπὶ τὰς πηγὰς τῶν ὕδατων· διφθερόν δὲ γίνεται ἀπὸ τῆς φύσεως, ἀπὸ τῆς τοῦ τοῦ ὄφεις κατεσθίειν, καὶ
τοῖς ἐκείνων τρέφουσιν σώμασιν· οὐμὴν ἀλλὰ καὶ κεκοσμοῦν καὶ καθαροῦ ἐν νόμῳ τὸ ζῶν καὶ φιλεῖν, καὶ ἴδεν αὐ-
τοῦ τὸ ἀναλωτικὸν τῶν θηρίων, καὶ τὸ φγαδεύειν τῷ ἄσθματι καὶ τῇ τοῦ χρωτὸς ιδιότητι τὸ τῶν ὄφειν γέος· τοιοῦ-
τος καὶ πᾶς δικαίος τὰ ὑψηλὰ ζητῶν, τὰ κατὰ διάνοιαν ἀναιρῶν ἐρπετά· πατῶν ἐπάνω ὄφειν καὶ σκορπίων, καθὼς
ἔσχευ ἐπὶ Ἰησοῦ ἰησοῦσαν, καὶ λέγων· Ἐν σοὶ τοὺς ἐχθρούς ἡμῶν κερατιοῦμεν· μιμεῖται τὴν Ἐλαφόν, τὰ ἐμ-
φωλευμένα τῇ φύσει πάθῃ λοβῶν δίκην, τῷ λόγῳ διαφθεῖναι τῆς κρίσεως, καὶ τὸν τῇ μνήμῃ κατὰ περίεσιν ἐ-
ναπολαμβανόμενον τῆς κακίας ἰδὼν, ταῖς πολλαῖς καὶ διαφορεταῖς πηγαῖς κατασβευνύων τῆς γνώσεως, καὶ ταῖς ὕδασι τῆς
Θεοπνεύσου Γραφῆς· ὁ δὲ θεὸς Ἐφραίμ φησὶ· Μεταγινώσκων ὁ Ἰσραὴλ ταῦτα καὶ ἴσιν· ἀλλὰ καὶ σὺ τὸν νοητὸν ὁ-
φιν κατάφαγε· διαπόνησον τὴν ἀμαρτίαν, καὶ δυνήσῃ διψᾶν περὶ τὸν τοῦ Θεοῦ πόθον· γενεὴ ὡς Ἐλαφὸς διψῶν,
καὶ ἐπιποθεῖν ἐλθεῖν ἐπὶ τὰς πηγὰς τῶν ὕδατων· τούτῳ ἐπὶ τὰς θείας Γραφάς· ὅπως πῆς ἐξ αὐτῶν καὶ καταφύ-
ζασί σου τὴν δίψαν τὴν συμφλέγουσάν σε διὰ τῶν παθῶν· σύμπινε δὲ τὴν ἐξ αὐτῶν σοὶ ἐγγινομένην ὠφέλειαν.

(2) Ὅθεν εἶπεν ὁ Νύσσος Γρηγόριος· Τὸ γὰρ ἀσχετόν καὶ σφοδρὸν τῆς ἐπιθυμίας· τῇ δίψῃ προσεικάζεται ὁ λόγος,
ἐπιζητήσας τὴν διψωδεστάτην ἐν ταῖς ζωαῖς φύσιν, ὡς καὶ μάλιστα τὸ ἐπιτεταμένον τῆς ἐπιθυμίας διὰ τοῦ ὑπερβάλ-
λontos ἐν δίψῃ γενομένου ζώου ἐπιδειχθεῖν· λέγει δὲ καὶ ὁ Χρυσόστομος· Οὐκ εἶπεν ἐφίλησεν ἡ ψυχὴ μου τὸν Θε-
όν τὸν ζῶντα· ἀλλ' ἵνα τὴν διάθεσιν ἐνδείξηται, δίψος ἐκάλεσεν, ἀμφοτέρω ἡμῖν δηλῶν τὸ, τε διακαὲς τῆς ἀγά-
πης, καὶ τὸ διανεκὲς τοῦ ἔρωτος.

ῥες, εἶναι ὁ Υἱὸς ἁγίος ἀθάνατος ἥτοι ζῶν,
εἶναι ὁ Παράκλητος ὁ δὲ τρις ἅγιος, ἐρανίσθη
ἀπὸ τὰ Σαραφίμ, ὅπου εἶδεν ὁ Η̄σαΐας.

„Πότε ἤξω καὶ ὀφθῆσομαι τῷ προσώ-
πῳ τοῦ Θεοῦ.

Ὁ λόγος οὗτος εἶναι ἴδιος ἐκαίνου, ὅπου
ἐπιθυμεῖ ὁ πότε, λέγει, ἐγὼ ὁ ἐν Βαβυλῶνι αἰχμα-
λωτος λαὸς, πότε θέλω ἔλθω πρὸς ἐσένα Κύρια,
τὸν εὐρισκόμενον εἰς τὴν Ἱερουσαλήμ, διὰ τὰ φε-
νερωθῶ εἰς τὸ πρόσωπον τοῦ Θεοῦ; ἤγουν εἰς ἐ-
σένα τὸν Θεὸν κατὰ περιφορᾶν, θέλω δὲ φανε-
ρωθῶ διὰ τῆς ἐν τῷ ναῷ σου λατρείας καὶ παρασά-
σεως ὅτι ὅποιον δὲν ἤμπορῶ νὰ κάμω ἐδῶ εἰς
τὴν Βαβυλῶνα ὡς παράνομον, καθὼς ἐρμηνεύει ὁ
Χρυσορρήμων (1)

3: „Ἐγενήθη τὰ δάκρυά μου ἐμοὶ ἄρ-
„τος ἡμέρας καὶ νυκτός, ἐν τῷ λεγε-
„σθαι μοι κατ' ἐκάστην ἡμέραν ὅπου

ἔστιν ὁ Θεός σου;

Ὅταν, λέγει, οἱ Βαβυλώνιοι ὀνειδίζουν,
καὶ κατηγοροῦν τὴν ἀθένειαν τοῦ Θεοῦ μου, λέ-
γοντες περιγελαστικῶς ὅπου εἶναι τὰ ὅρα ὁ Θεός σου
νὰ σοὶ βοηθήσῃ; τότε, λέγω, γίνονται εἰς ἐμέ-
να τὰ δάκρυα, ἄρτος ἡγουν ἐπιθυμῶ καὶ ὀρέγο-
μαι ὡσάν τὸν ἄρτον τὰ δάκρυα καὶ καθὼς ἀνα-
γκαία εἶναι ἡ τροφή τοῦ ἄρτου εἰς ὅλους τοὺς ἀν-
θρώπους, ἐτὶ καὶ εἰς ἐμένα εἶναι τότε ἀναγκαία
τὰ δάκρυα ἡ δὲ τοιαύτη ὄρεξις καὶ ἀνάγκη τῶν
δακρύων, εὐρίσκεται εἰς ἐμένα, ὅχι μόνον τὴν
ἡμέραν ἀλλὰ καὶ τὴν νύκτα ἡγουν ἐγὼ ὁ λαὸς
σου ἐπιθυμῶ νὰ κλάω καὶ ἡμέραν καὶ νύκτα, μὴ
ὑποβέβηκας ταύτην τὴν ὑβρίν τοῦ Θεοῦ μου. (2)

4: „Ταῦτα ἐμνήσθην, καὶ ἐξέχεα ἐπ' ἐμέ
„τὴν ψυχὴν μου.

Ταῦτα, λέγει, ἐνθυμήθηκα ἐγὼ ὁ λαὸς
σου Κύρια ἡγουν τὰ ἀνωτέρω, ὅπου λέγουν πρὸς
ἐ

(1) Λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος „Ποθὺ φησι ὁ διψῶ τὴν τοῦ ζῶντος Θεοῦ μου λατρείαν ὅτι γὰρ ὀφθῆναι τῷ προ-
σώπῳ τοῦ Θεοῦ, τὸ λατρεύειν αὐτῷ κατὰ τὸν νόμον λέγει ὁ πῶς δὲ Ἱερουσαλήμ ἡ τοιαύτη περιῶρις λατρεία ὅτι
λα δὲ ἀρμόδιως ἰσχυρὸν ἔχοντα τὸν Θεὸν νομαζόντων, τοῖς ἀφύχτοις καὶ ἀκινήτοις τῶν Βαβυλωνίων εἰδωλοῖς προσέ-
χοντες ἦσαν ὁ δὲ ἱερὸς Αὐγουστίνος ἐν Κεφ. λε'. τῶν Μονολογίων, προτεθεὶς τὰ λόγια τοῦ Ψαλμοῦ τούτου ἀπὸ
τὴν ἀρχὴν ὡς τὸ ρητὸν τούτου, λέγει τὰ ἐρωτικά ταῦτα „Ὁ πηγὴ ζωῆς ὁ φλέψ ἰδίων ζώντων ὁ πότε ὀφεί-
μαι ἐπὶ τὰ ῥεῖθρα τῆς σῆς γλυκύτης, ἀπὸ τῆς γῆς ταύτης τῆς ἐρήμου καὶ ἀβάτου καὶ ἀνύδρου, τοῦ ἰδεῖν τὴν δό-
ναμίν σου καὶ τὴν δόξαν σου; τοῦ ἐμπλήσαι τὸ συνέχον με δίψας ἐκ τῶν ναμάτων τοῦ ἐλπίου σου; Διψῶ Κύριε, ἡ
τῆς ζωῆς πηγὴ σὺ ὑπάρχεις, κόρεσόν με. Διψῶ Κύριε διψῶ σε τὸν ζῶντα Θεόν ὅτι, πότε ἤξω καὶ ὀφθῆσομαι
τῷ προσώπῳ σου;

(2) Ἐφ' ἧ δὲ ὁ ἅγιος Νεῖλος „Καὶ τῆς δὲ ὁ μὴ εἰκὴ, μηδὲ μὲτ' ἡμῶν δακρύων, ἀλλ' ἐκ διαθέσεως φιλοπόνου καὶ
φιλοθέου τῷ κλαυθμῷ κεχωρημένος, τοῖς οἰκείοις δόκειται πρέφεται δίκην ἄρτου ὅτι ἐν τοῖς ἱεροῖς μόνον καὶ χρη-
στοῖς καὶ θυμῶσιν, ἀπερ καὶ ἡμέραν καλεῖ ὁ ἅγιος ἀλλὰ καὶ ἐν τοῖς περιστατικοῖς καὶ λιπρωτοῖς, ἀπερ νύκτα συμβε-
λικῶς νομαζέει ὁ δὲ Νύσσης λέγει καὶ τὴν φυσικὴν τῶν δακρύων αἰτίαν „Ζητούντες δὲ τίς ἡ τῶν δακρύων γένεσις,
φαμέν, ὅτι ὡς περ διαχέονται πᾶς καὶ λυοῦνται διὰ ἡδονῆς οἱ τοῦ σώματος πόροι, τῶν ἑκτίνες ἡδονῆς ἡδονῆς διαχε-
θέντων οὕτω διὰ λύπης μύουσιν αἱ λεπταὶ καὶ ἀδελφαὶ τῶν πόρων διαπυκνῶν καὶ διασφίγγοντας τὴν ἑνδοῦ τῶν σπλάγ-
χνων διάθεσιν, ἐπὶ τὴν κεφαλὴν καὶ τὰς μήνιγγας τὸν νοσερὸν ἄσπετον ἀναδύονται ὅς πολλὰ ἐναποληφθεὶς ταῖς
τοῦ ἐγκεφάλου κοιλότητι, διὰ τῶν κατὰ τὴν βάσιν πόρων ἐπὶ τοῖς ὀφθαλμοῖς ἐκβάλλεται, τῆς τῶν ὀφθαλμῶν συμπτύ-
σεως ἐφελκομένης διὰ σαρόνων τὴν ὑγρασίαν ὅτι δὲ σαρόν δάκρυον λέγεται Ἐφ' ἧ δὲ ὁ ἱερὸς Αὐγουστίνος ἐν λε'.
Κεφαλαίῳ τῶν Μονολογίων „Ὅπως πότε ρηθῆσεται μοι ὅπου εἰς ὁ Θεός σου; ὅπως πότε ρηθῆσεται μοι ὁ ἀνέμενον
ὑπόμειναι καὶ ὅπως τῆς ὑπομονῆς μου; οὐχὶ Κύριε; τὸν γὰρ Σωτῆρα ἀπεκδεχόμεθα, τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν
Χριστόν, ὅς μετασχηματίζεται τὸ σῶμα τῆς ἡμῶν ταπεινώσεως, εἰς τὸ συμμέσθους ἡμῶς γενέσθαι τῷ σώματι τῆς
δόξης αὐτοῦ. Καὶ πάλιν ὁ αὐτὸς ἐν Κεφ. μ'. τῶν Μελετῶν του λέγει „Κύριε μου, γένοιτο τὰ δάκρυά μου ἐμοὶ
ἄρτος ἡμέρας καὶ νυκτός, ὅπως σὺ ἡ ψυχὴ μου ἀκούσεται ἰδοὺ ὁ θυμὸς σου ποίμανεν δὲ με τέως ἐν τοῖς ἐμοῖς ὀ-
λούγμασιν ἀνάβαλόν με ἐν ἄλγεσιν ὀδυνην μου.

ἐμένα περιγελαστικῶς οἱ Βαβυλώνιοι · καὶ διὰ τοῦτο ἐξέχεα : ἤγουν ἐχαυνώσα τὴν ψυχὴν μου εἰς τὸν ἑμαυτόν μου , καὶ παρελύθη ἡ δύναμις καὶ ὁ τόνος τῆς καρδίας μου , ἥ.οι ἐκινήθην εἰς οὐρμούς κατα τὸν Ὁδοωριτον · πρέπει δὲ νὰ ἡξεύρωμεν καθολικῶς , ὅτι ἡ τῶν Ἑβραίων διάλεκτος , ἀδιαφόρως μεταχειρίζεται τὰς συντάξεις τῶν ῥημάτων καὶ τῶν προθεσεων ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον · καθὼς καὶ τώρα ἐδοῦ , τὸ μὲν ἐπ' ἐμὲ ἐμεταχειρίσθη , ἀντὶ τοῦ ἐν ἐμοί · τὸ δὲ ταῦτα , ἀντὶ τοῦ τούτων · ἀνίσως δὲ τὸ ταῦτα δὲν ἀποδοῦν πρὸς τὰ ἀνωτέρω ὅπου ἔλεγον οἱ Βαβυλώνιοι , ἀλλὰ πρὸς τὸν ἐκόλουθον εἶχον : ἤγουν πρὸς τὸ , ὅτι διελεύσομαι ἐν τόπῳ σκηνῆς θαυμαστος , ἔχει ἄλλο νόημα ὁ λόγος · ἤγουν ἐγὼ ἐνθυμηθῆκα τὰ κατωτέρω ῥηθησόμενα , καὶ διὰ τοῦτο ἐξέχεα : ἤτοι ἔδωκα διάχυσιν καὶ ἀνέσιν εἰς τὴν ἐν ἑμαυτῷ στενοχωρημένην ψυχὴν μου · (1)

„Ὅτι διελεύσομαι ἐν τόπῳ σκηνῆς
„θαυμαστῆς ἕως τοῦ οἴκου τοῦ Θεοῦ·

Ἀνέσιν , λέγει , καὶ διάχυσιν ἔλαβεν ἡ στενοχωρημένη ψυχὴ μου , ἐπειδὴ ἐνθυμηθῆκα , ὅτι θέλω περιπατήσω πάλιν ἐν Ἱεροσολύμοις εἰς τὸν ναὸν τοῦ Θεοῦ , ἕως εἰς τὰ ἅδυτα ταμεῖά του · σκηνὴν γὰρ λέγει τὸν περίφημον τοῦ Σολομῶντος ναὸν · οἶκον δὲ Θεοῦ , τὰ ἅδυτα καὶ ἐνδόξια τοῦ ναοῦ · κατὰ τὴν δευτέραν δὲ ἐξήγησιν ταύτην , τὸ ὅτι λαμ-

βάνεται βεβαιωτικόν · ἐπειδὴ καὶ προσητεῖται ὁ Δαβὶδ ὡς ἐκ μέρους τῶν σκλαβωμένων ἐν Βαβυλῶνι , ὅτι βέβαια θέλω ποιήσω τοῦτο (2) νοεῖται δὲ καὶ ἄλλως · ὅτι σκηνὴ μὲν , εἶναι ἡ προσληφθεῖσα ἐξ ἡμῶν τοῦ Θεοῦ λόγου σὰρξ · θαυμαστὴ γὰρ εἶναι αὕτη · ἐπειδὴ καὶ συνεπάγη χωρὶς σποράν ἀνδρὸς ἐκ Πνεύματος ἁγίου · οἶκος δὲ Θεοῦ , εἶναι ἡ νοερά καὶ παναγία τοῦ Χριστοῦ ψυχὴ · ἐπειδὴ διὰ μέσης αὐτῆς ὁ Θεὸς λόγος ἠνώθη μετὰ τὴν σάρκα · τόπος δὲ , εἶναι αὐτὸς ὁ Θεὸς λόγος , ὅς τις ἐν ἑαυτῷ ὑπέστησε τὴν προσληφθεῖσαν φύσιν τῆς ἀνθρωπότητος , καὶ ἐπηξεν αὐτήν · διελεύσομαι , λέγει , λοιπὸν διὰ τοῦ λόγου τοῦ Θεοῦ ὁδηγούμενος , ἕως τῆς ψυχῆς τοῦ ἀνθρώπου αὐτοῦ προσλήμματος , φιλοσοφῶν περὶ αὐτῶν , καὶ θεωρῶν αὐτὰ κατὰ τὴν δοθείσάν μοι δύναμιν · δὲν θέλω ὁμῶς συγχωρηθῶ νὰ διαπεράσω παρὰμυρὸς , καὶ νὰ θεωρήσω τὰ τούτων βαθύτερα ·

„ἐν φωνῇ ἀγαλλιάσεως καὶ ἐξομολογῆσεως ἤχου εορτάζοντος·

Θέλω διαπεράσω , λέγει , τὸν ναὸν τοῦ Θεοῦ μετὰ φωνὴν χαρᾶς , καὶ μετὰ φωνὴν εὐχαριστίας ἤχου εορταστικοῦ · ἤγουν πάλιν θέλω εορτάσω εἰς τὸν ναὸν Κυρίου καθὼς καὶ πρότερον πρὶν νὰ σκλαβωθῶ , καὶ πάλιν θέλω μεταχειρισθῶ τὴν τοῦ Θεοῦ νόμου λατρείαν · (3)

5: „1.

- (1) Παρὰ τῷ Νικητῇ δὲ γράφεται , ὅτι εἶναι καλλίτερον νὰ νοῆται τὸ ἐξέχεα , ἀντὶ τοῦ ἔδωκα διάχυσιν ἢ εὐθύμια , ἐνθυμηθεὶς τὰ κατωτέρω λεγόμενα .
- (2) Σκηνὴν καλεῖ τὴν τοῦ Θεοῦ σκηνὴν · μετὰ τὰ συνθετικὰ τοῖνον τὰ θυμῷ διαγερεῖται , ἢ προδιδάσκει ὡς τὰ χριστὰ τῆς ἀνακλήσεως τεύχονται , προσεσπίζει δὲ ἢ ὁ μακάριος Ἰσαάκ ὡς μετὰ πλείους ἐπακηζούσι τιμῆς , ἐν λαμπρίαις ἡμιδύναν ὀχούμενοι , ἢ σκιαδίοις σκεπόμενοι , ἢ τῆς ἀκτίνος τὸ λυποῦν ἀποθήμενοι · τούτο δὲ ἢ ὁ Ἀκύλας ἠνέξατο · εἰσελεύσομαι ἐν συσκήφῳ , παραβέβηκα αὐτοῦ ἕως τοῦ οἴκου τοῦ Θεοῦ · (εἶναι λόγια τοῦ Θεοδορίτου) ὁ δὲ Ὡριγένης λέγει , ἢ ἡ μὲν κατὰ Μωσῆν ἐν ἐξόδῳ Σκηνή , τύπος εἶμαι ταύτης ἢν · ὁ δὲ κατὰ Σολομῶντα Ναός , τύπος τοῦ ἀληθινοῦ οἴκου τοῦ Θεοῦ · ὅτι φρονεῖν ἐστὶ προκοπὴ ἢ οὕτω τέλειος εἶμι · Σύμβολον δὲ τῆς προκοπῆς ἡ Σκηνή , θαυμαστῶς φέρουσα ἐπὶ τὸν οἶκον αὐτοῦ τοῦ Θεοῦ ; τουτέστι τὴν τελειότητα .
- (3) Λέγει δὲ ὁ Θεολόγος Γρηγόριος „Ὅτμαι δὲ τὸν ἐκεῖθεν τῶν εορταζόντων ἦχον , μηδὲν ἄλλο εἶναι , ἢ Θεὸν ὑμνούμενόν τε ἢ δοξαζόμενον παρὰ τῶν τῆς ἐκείσε πολιτείας ἡγιασμένων · ὁ δὲ μέγιστος Μάξιμος , σύμβολον μὲν προκοπῆς τὴν σκηνὴν , τελειότητος δὲ τὸν οἶκον νοεῖ , λέγων „Ὁ τῆς θαυμαστῆς σκηνῆς τόπος , ἢ ἀπαθείς ἐστιν ἐξ ἑ τῶν ἀρετῶν , καθ' ἣν ὁ τοῦ Θεοῦ γινόμενος λόγος διαφόροις ἀρετῶν κάλλεσι κατακοσμεῖ , καθάπερ Σκηνὴν τὴν

ψυ-

5: „ἵνα τί περίλυπος εἶ ἡ ψυχὴ μου; καὶ
„ἵνα τί συνταράσσεις με;

Μὲ τὴν ψυχὴν τοῦ ὀμιλεῖ ἐδῶ καὶ εὐσεβὴς ἀπὸ τοὺς ἐν Βαβυλῶνι αἰχμαλώτους, κατὰ τὸν Χρυσόστομον· διὰ τί, λέγει, μὲ θλίβεις ὦ ψυχὴ μου; διὰ τί μὲ συγχύζεις καὶ δὲν μὲ ἀρίνεις νὰ ἡσυχάσω; ταῦτα δὲ ἔλεγεν ἐκ προσώπου ἐκείνων ὁ Δαβὶδ, μὲ τὸ νὰ ἔλθοι πληροφορίαν ἀπὸ τὸν Θεόν, ὅτι ἔμελλον νὰ ἐπαναγυρίσω πάλιν εἰς Ἰερουσαλήμ.

„Ἐλπίσον ἐπὶ τὸν Θεόν, ὅτι ἐξομολο-
„γήσομαι αὐτῷ· σωτήριον τοῦ προ-
„σώπου μου καὶ ὁ Θεός μου·.

Ἐλπίσον, λέγει, ὦ ψυχὴ μου εἰς τὸν Θεόν· ὅτι ἐγὼ θέλω τὸν εὐχαριστήσω, ὅταν ἐπαναγυρίσω εἰς Ἱερουσόλυμα· ἐπειδὴ δὲ ἐθυμῆθη τὴν ὑπερουπερνημένην ταύτην εὐεργεσίαν τοῦ Θεοῦ· διὰ τοῦτο μὲ ἡδονὴν καὶ γλυκύτητα τῆς καρδίας τοῦ ἐπικαλεῖται τὸν Θεόν λέγων· ὦ σωτήριά τοῦ προσώπου μου· ἦτοι ἐμοῦ κατὰ περίφρασιν· καὶ ὁ Θεός μου εὐεργετικώτατε δηλαδὴ καὶ γλυκύτατε. (1)

6: „Πρὸς ἑμαυτὸν ἡ ψυχὴ μου ἐταράχθη.

Τὸ πρὸς ἑμαυτὸν νοεῖται ἀντὶ τοῦ ἐν ἑμαυ-

τῷ· μέσα εἰς τὴν καρδίαν μου ἐταράχθη, λέγει, καὶ ἐλυπήθη ἡ ψυχὴ μου, χωρὶς νὰ καταλάβῃ τινὰς ἔξωθεν τὴν τοιαύτην ταραχὴν καὶ λύπην μου· ἐταράχθη δὲ καὶ ἐλυπήθη· διὰ τί ἐσυλλογίσθη τὰς ἀμαρτίας ἡμῶν τῶν Ἰουδαίων, διὰ τὰς ὁποίας παρεδόθημεν εἰς τοὺς ἐχθρούς μας Βαβυλωνίους· ἢ διὰ τί ἐσυλλογίσθη τὴν τόσῃ πολυκαιρίαν, ὅπου ἔκαμαμεν εἰς τὴν Βαβυλῶνα, καὶ δὲν ἐγυρίσαμεν εἰς τὴν φθινὴν πατρίδα μας τὰ Ἱερουσόλυμα.

„Διὰ τοῦτο μνησθήσομαι σου ἐκ γῆς
„Ἰορδάνου καὶ Ἑρμωνιέμ ἀπὸ ὄρους
„μικροῦ.

Διὰ τὴν θλίψιν, λέγει, ταύτην, ὅπου ἔχω εἰς τὴν καρδίαν μου, θέλω σοὺ ἐθυμῆθῃ Κύριε· ἡγοῦν θέλω ἐθυμῆθῃ τὴν πρόνοιαν καὶ κηδεμονίαν, ὅπου ἔδειξες εἰς τὸ γένος ἡμῶν τῶν Ἑβραίων, ἀπὸ τὰ ἀγαθὰ ἐκεῖνα, ὅπου ἀπολαύσαμεν εἰς τὴν γῆν τῆς ἐπαγγελίας· διὰ μέσου γὰρ τοῦ Ἰορδάνου, καὶ τοῦ βουνοῦ, ὅπου πλησιάζει εἰς τὸν Ἰορδάνην, τὸ ὅποιον καὶ Ἑρμωνιέμ ὀνομάζεται καὶ Ἑρμών (2) διὰ μέσου, λέγω, αὐτῶν, ὅλην τὴν Ἰουδαίαν ἐφανερώσα, κατὰ τὸν Χρυσόστομον καὶ Θεοδώριτον· ἐπρόσθεσε δὲ καὶ τοῦ Ἑρμωνιέμ τὸ μέγεθος, ὅτι εἶναι βουνὸν μικρὸν.

7: „Ἄβυσσος ἄβυσσον ἐπικαλεῖται εἰς
„ψῶ·

ψυχὴν· ὁ δὲ οἶκος τοῦ Θεοῦ, ἢ ἐκ πολλῶν καὶ διαφόρων συγγινόμεναι γνώσεις θεωρημάτων ἐστίν, καθ' ἣν ἐνδεητῶν τῇ ψυχῇ ὁ Θεὸς, τοῦ τῆς σοφίας κρατῆρος ἐμπέπλησιν· ἢ δὲ φωνὴ τῆς ἀγαλλιᾶσεως ἐστίν, τὸ ἐπὶ τοῦ πλεότου τῶν ἀρετῶν τῆς ψυχῆς σκίσημα· ἢ δὲ τῆς ἐξομολογήσεως, ἢ ἐπὶ τῇ δόξῃ τῆς κατὰ τὴν σοφίαν εὐχάρις εὐχαριστία· ὁ δὲ ἦχος, ἢ ἔξ ἀμφοῖν ἀγαλλιᾶσεως φωνῇ καὶ ἐξομολογήσεως κατὰ σύγκρισιν γινόμενη διηνεκὴς δοξολογία.

(1) Ὁ δὲ θεὸς Κύριλλος λέγει· ἢ τὸ δὲ πρόσωπον ἔοικεν ἐνταῦθα ἀντὶ τοῦ κάλλους εἰπεῖν· τοῖς γὰρ πειθεύουσιν εἰς Χριστὸν, τὸ θεῖον ἐμπρέπει κάλλος· οὐκοῦν ἐν ἡμῖν μαρτυρεῖται, ὅτε τοῦ τῆς ψυχῆς προσώπου· τοῦτέστι τοῦ κάλλους αὐτῆς τὴν σωτηρίαν ἐργάζεται· ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει· ἢ ἡθοποιία τίς ἐστὶ τῆς ψυχῆς πρὸς ἑαυτὴν διαλεγόμενης· ἐπειδὴ γὰρ εἶπε· παύσαι ἀθυμοῦσα πῶν ἀγαθῶν δεξαμένη τὰς ὑποσχέσεις, ἀποκρίνεται πρὸς ταῦτα λέγουσα· ὅτι αὐ μάλιστα ἀλλοί, καὶ τοῖς εἰρημένους κέχημαι θρήνοις· ἢ γὰρ μνήμη τῆς πατρώας γῆς κινεῖ μοι τὰ δάκρυα· γῆν γὰρ Ἰορδάνου τὴν γῆν τῆς ἐπαγγελίας καλεῖ.

(2) Κατὰ δὲ τὸν Χρυσόστομον καὶ Κύριλλον καὶ Θεοδώριτον τὸ Ἑρμωνιέμ καὶ Ἀερμών ὀνομάζεται· ὅρα καὶ τὴν ὑποσημείωσιν τοῦ Ἡσαΐου καὶ Ἑρμών ἐν τῷ ὀνόματί σου ἀγαλλιᾶσονται (Ψαλ. πη'. 12.) λέγει δὲ ὁ Χρυσόστομος· ἢ τὸ Ἑρμωνιέμ ὅρος ἐστὶ μικρὸν ἐν γῇ Ἰορδάνου· ὅθεν ἀνεληφθῇ Ἡλίας, οὗ τινος πλησίον ἐν ταῖς βείθροις τοῦ Ἰορδάνου βουληθεὶς ἐβουλήθη Χριστὸς (λέγ. εἰς τὴν Μεταμόρφ. τόμ. ζ'.) κατὰ δὲ τὰ Περιλειπόμενα (α' Παρ. α'. 23.) ἄλλο εἶναι τὸ Ἀερμών ἀπὸ τοῦ Ἑρμωνιέμ.

7, φωνήν τῶν καταρ' ῥακτῶν σου.

Ἄρ' οὐ ἐνθυμήθη ἀνωτέρω ὁ ἐν Βαβυλῶ-
νι αἰχμάλωτος καὶ εὐσεβὴς Ἰουδαῖος τὴν εὐσεβείαν
τοῦ Θεοῦ , τῶρα ἐδῶ ἀκολούθως ἀναφέρει δεινοπα-
θῶς , καὶ τὴν ἐγκατάλειψιν , ὅπου ἔδειξεν ὁ Θε-
ὸς εἰς τὸ γένος τῶν Ἰουδαίων . ἄβυσσον γὰρ ὀνο-
μαῖζει τὸ βάθος τῶν συμπτῶν , ὅπου ἠκολούθησεν
εἰς αὐτοὺς . ἡ μία , λέγει , βαθεῖα θλίψις , ἄλλην βα-
θεῖαν θλίψιν προκαλεῖται εἰς βοήν τῶν κατερραγμέ-
νων σου : ἥτοι τόσον συχναὶ καὶ ἀλλεπαλλήλοι εἶναι
αἱ θλίψεις , ὅπου ἀκολουθοῦν εἰς ἡμᾶς τοὺς Ἑβραί-
ους , τοὺς κατερραγμένους δούλους σου Κύριε , ὥ-
στε ὅπου φαίνονται τρόπον τινά , πῶς αἱ θλίψεις αὐ-
ταὶ προσάξουσιν καὶ καλοῦσιν μία τὴν ἄλλην νὰ ἐλ-
θῃ , διὰ τὴν ἀλληλοδιάρχον συνέχειαν - καὶ τό-

σον πολλὰ λυποῦσιν, ὥστε ὅπου ἡμεῖς οἱ ταῦτας
 πᾶσχοντες, φωνάζομεν ἀπὸ τους πολλοὺς πόνους·
 τὸ καταρρέχτων γὰρ νοεῖται, ἀντὶ τοῦ καταρρέχμε-
 νον ἐνεργητικὸν ἀντὶ παθητικοῦ * (1) νοεῖται
 δὲ καὶ ἄλλως, ὅτι ἡ ἄβυσσος καὶ τὸ πλῆθος τὸ ἄ-
 μετρον τῶν ἐδικῶν μας ἁμαρτιῶν, ἐπικαλεῖται τὴν
 ἄβυσσον καὶ τὸ ἄμετρον πλῆθος τῶν ἐδικῶν σου οὐκ-
 τιμῶν Κύρια, ὥστε ὅπου νὰ ἀκουσθῇ εἰς ἡμᾶς ἡ φω-
 νὴ τῶν ἀποστολικῶν σου κηρυγμάτων * καταρρέχεται
 γὰρ καὶ οἱ Ἀποστολοὶ ὀνομαζόνται * ἐπειδὴ κατέρρι-
 ξαν καὶ κατεκρήνησαν ὅλην τὴν ἑκκλῆσιαν καὶ πλά-
 νην τοῦ Διαβόλου * νοεῖται δὲ καὶ ἀναγκαιώτερον
 τὸ ῥητόν * ἄβυσσος εἶναι ἡ Παλαιὰ Γραφή, ἄβυσ-
 σος καὶ ἡ Νέα, διὰ τὰ βαθρὰ τῶν ἀποκρύφων νοημά-
 των ὅπου περιέχουσι * ἡ Νέα λοιπὸν Γραφή ἐπικα-
 λεῖται τὴν Παλαιάν, διὰ τὴν φωνὴν τῶν καταρρέχ-
 των

(1) Κατὰ δὲ τὸν θεῖον Κυρίλλον, δύο θαύματα φανεροῦν ὁ Δαβὶδ διὰ τῶν λόγων τοῖων, τὴν διὰ τοῦ Ἰερδάνου διάβασιν τῶν Ἰσραηλιτῶν, ἢ τὸν τῶν ἀλλοφύλων θάνατον τὴν διὰ χαλᾶζης· ἐν μὲν γὰρ τῇ διαβάσει τοῦ Ἰερδάνου, τὰ μὲν κάτω φερόμενα ἔρμματα τοῦ ποταμοῦ κατέβησαν εἰς τὴν θάλασσαν τῶν ἁλῶν· ἦτοι τὴν νεκράν. τὰ δὲ ἀνέβησαν ἐκ τῶν πηγῶν τοῦ Ἰερδάνου φερόμενα, ἐσθῆσαν εἰς πῆγμα ἓν· ὅθεν τὰ ὕδατα μὴ ἔχοντα διεξοδόν, τὸ ἓνα ἐπέρετο ἢ ἐκυρτοῦτο ἐπάνω εἰς τὸ ἄλλο, ὥσαν μίαν ἄβυσσος ἐπάνω εἰς ἄλλην ἄβυσσον, ἢ ὡς ἦχος ἡ κορυφοὶ καταρρακτῶν· ἐν δὲ τῇ διὰ χαλᾶζης θανάτῳ τῶν ἀλλοφύλων, τοσούτον συγχὴ ἢ ἀλλεπαλληλὸς ἔγινεν ἡ φωνὴ τῆς χαλᾶζης, ὥς ὅπου ἐφαίνετο πῶς ἡ μία χαλᾶζα ἀνεκαλείτο τὴν ἄλλην, ὥσαν μίαν ἄβυσσος τὴν ἄλλην ἄβυσσον· φωναὶ δὲ καταρρακτῶν ἠμποροῦν νὰ νοηθοῦν, αἱ καταφοραὶ τῶν χαλᾶζων· οἱ ἐν Βαβυλῶνι λοιπὸν αἰχμάλωτοι ταῦτα τὰ θαύματα ἐνθυμοῦμενοι ἐκυτοῦντο, πῶς δὲν ἔγινε καὶ εἰς τοὺς ἐδικούς των καιροὺς καίενα τοιοῦτον παράδοξον· ὁ δὲ Θεοφώρος Μάξιμος κατὰ Θεαρίαν ἐννοῶν τὸ ῥητὸν τοῦτο λέγει, ἡ Πᾶς τοὺς θεωρητικούς, ὁ δὲ τὸ πλῆθος τῶν νομμάτων ἄβυσσος προσωικῶς· ἐπεὶ δὲ τῶν φαινομένων διαβὰς τὴν διακόσμησιν, ἢ εἰς τὴν τῶν νομμάτων χώραν γενόμενος, ἢ τούτων πάλιν κατὰ πίσιν τῇ σφοδρῇ τῆς κινήσεως ὑπερβὰς τὴν εὐπρέπειαν, ἐφ' ἑαυτῷ σῇ, πεπηγὼς παντάπασι καὶ ἀκίνητος διὰ τὴν πάντων διάβασιν, τῆνικαῦτα δευτὼς τὴν θεῖαν ἐπικαλεῖται σοφίαν, τὴν κατὰ γνώσιν ὅπως ἀδιεξήγητον ἄβυσσον· φωνὴν αὐτῇ δοῦναι τῶν θεῶν καταρρακτῶν· ἀλλ' οὐκ αὐτοὺς τοὺς καταρρακτῶν· ὅτι ἐστίν, ἔμφρασιν τινὰ πίστεως γνωστικῆς τῶν τῆς περὶ τὸ πᾶν θεῖας προαιτίας τροπῶν περὶ λόγων αὐτῶν ὑποειλέσθαι· ἢ ὁ Θεολόγος δὲ Γρηγόριος ἐπὶ τῆς γνώσεως λαμβάνει τὸ, ἄβυσσος ἄβυσσον ἐπικαλεῖται λέγων, «Πείθεμαι μὴ τὰ ἄνω βλέπειν μόνον, ἀλλὰ ἢ περικέραυ διαβαίνειν, ἢ εἰς βάθος ἔτι χαρεῖν ἐκ βυθού, ἄβυσσος ἄβυσσον ποικιλοῦμενος, ἢ φωτὶ πῶς εὐρίσκων μέχρις ἀν' ὧδας πρὸς τὸ ἀροτάτων· ἀλλὰ ἢ Νικήτας ὁ Πλατῶν ὁ δὲ Δαβὶδ καλοῦμενος ἢ ἥτις, λέγει, «Ἄβυσσος τὸν ὁ Κύριος, ἄβυσσον ἐπικαλεῖται τὸν Πατέρα εἰς τὸ δοῦναι φωνὴν ἢ λόγον σοφίας ταῖς καταρρακταῖς αὐτοῦ, τοῖς δικαίοις τοῦ Ἑσπεργηλοῦ· οἱ τινες οἱ ποταμοὶ, Θεὸς ἐξ ἄβυσσου προσερχόμενοι· τὴν τῆς ἀληθοῦς σοφίας φωνὴν· καὶ ὡς τὸν δόξαν βεβαίον ἢ ζῶν, ὡς οἱ καταρρακτῶν τῶν θεωρητῶν χειλέων εἰς ζωογόνον πύλιντα τοῖς Ἑσπερίοις ἐπαίρους· τάχα δὲ ἐπὶ τὰ κρίματα τοῦ Θεοῦ ἄβυσσος πολλὴ· κυρίως τε ἐπὶ τὰ κρίματα ἑτέρων ἡγοῦνται κρίματα· τούτοις δὲ τὸ ῥητὸν ὁ Σύμμεχος ἠορμήνευσεν, «Ἄβυσσος ἄβυσσον ἀπῆλθεν ἀπὸ ἡχοῦ τῶν κρουμένων· ὁ δὲ θεῖος Λόγουςτιος πρὸς ἄβυσσους ἐννοεῖ, πᾶσιν, τὴν αἰτίαν τὸν ἀπεργοντῶν ἀμαρτιῶν· δευτέραν, τὰς ἀπείρους ἢ ἀμετρητοὺς κολάσεις εἰς τὰς ὁποίας, εἶναι ἔνοχοι αἱ ἀμαρτίαι· ἢ τρίτην, τὰ τοῦ Θεοῦ δικατάληπτα κρίματα· ἄβυσσος λοιπὸν ἄβυσσον ἐπικαλεῖται εἰς φωνὴν τῶν καταρρακτῶν σου· ἢ γὰρ ἄβυσσος ἡ τῆς ἀμαρτίας, τῆς τῶν κολάσεων ἔνοχος ἐστὶν ἄβυσσος, ἢν προδιαγγέλλει τὰ τοῦ Θεοῦ κρίματα· ἢ ἡ μὲν ἄβυσσος τῶν κρίματων τοῦ Θεοῦ εἶναι ὑπεράνω τοῦ ἀνθρώπου· ἢ δὲ ἄβυσσος τῆς ἀμαρτίας εἶναι ἡ ἑαυτὸς εἰς τὸν ἀνθρώπον· ἢ δὲ ἄβυσσος τῆς κολάσεως εἶναι ὑποκαταστὴν τοῦ ἀνθρώπου· φοβεῖται λοιπὸν ὁ ἱερὸς Πνεῦμα ἢ πρέμει, μήπως ἡ ὑπεράνω αὐτοῦ ἄβυσσος τῶν κρίματων τοῦ Θεοῦ, πλημμυρίσασα κατὰ τῆς ὑποκάτω αὐτοῦ οὐσίας ἄβυσσον τῶν ἀμαρτιῶν, καταβυθίσῃ αὐτὴν τε ἢ αὐτὸν ὁμοῦ, μέσῃ εἰς τὴν ἄβυσσον τῶν κολάσεων (βιβλ. δ', τοῦ Κεκκαγαρίου τοῦ Λόγουςτιν τοῦ περὶ συντοκίᾳς καρδίας.)

τῶν : ἤτοι τῶν Προφητῶν · καὶ οἱ Προφῆται γὰρ καταρράκται ὀνομάζονται · ἐπειδὴ καὶ ἀναθεν καταφέρουσι τὸ ὕδωρ τῆς προφητείας · επικαλεῖται δὲ πάλιν ἡ Νέα τὴν Παλαιὰν ὡς μάρτυρα , διὰ νὰ δείχῃ εἰς τοὺς ἀπίστους , ὅτι οἱ Προφῆται περὶ τοῦ Χριστοῦ ἐπροκήρυξαν ·

Ἐν ὅσῳ , λέγει , ἐγὼ εὐρίσκομαι εἰς τὴν αἰχμαλωσίαν , θέλω ἄσω εἰς τὸν Θεὸν ὕμνους καὶ δοξολογίας , κατὰ τὸν καιρὸν τῆς νυκτός · ἐπειδὴ καὶ τότε λαμβάνω τὴν ἀδαιαν · καθ' ὅτι τὴν ἡμέραν δὲν ἔχω εὐκαιρίαν , μέ το νὰ δουλεύω εἰς τοὺς αὐθέντας μου . (2)

8: „ Πάντες οἱ μετεωρισμοὶ σου , καὶ τὰ κύματά σου ἐπ' ἐμέ διηλθον .

„ Προσευχὴ τῷ Θεῷ τῆς ζωῆς μου .

Μετεωρισμοὺς ἐδῶ ὀνομάζει ὁ λαὸς τῶν Ἰουδαίων τὰς ἐπανάστασεις τῶν συμφορῶν · ὁμοίως δὲ καὶ κύματα · λέγει λοιπὸν , ὅτι αἱ συμφοραὶ καὶ μάστιγές σου Κύριε , ἐπάνω εἰς ἐμένα ἐπέρασαν · πάντες δὲ εἶπε , διὰ νὰ φανερώσῃ τὸ διχοφορητικὸν καὶ πολυποίκιλον τῶν συμφορῶν . (1)

Οὐ μόνον , λέγει , θέλω ἄσω ὕμνους καὶ δοξολογίας εἰς τὸν Θεόν , ἀλλὰ καὶ θέλω προσευχηθῶ εἰς αὐτὸν ζητῶν διὰ νὰ μοι χάριση ὀγλίγωρα τὴν ἐλευθερίαν · ἡ μὲν ὥδῃ γίνεται εἰς δοξολογίαν καὶ εὐχαρίστησιν Θεοῦ · ἡ δὲ προσευχὴ γίνεται , εἰς τὸ νὰ παρακαλέσῃ τινὰς τὸν Θεὸν νὰ δώσῃ αὐτῷ ὀγλίγωρα τὰ πρὸς τὸ συμφέρον αἰτήματά του · τῷ Θεῷ δὲ τῆς ζωῆς μου εἶπεν , ἀντὶ τοῦ , τῷ ζωοδότη μου κατὰ περιφρασιν · καθὼς καὶ τὸ ὁ Θεὸς τῆς σωτηρίας μου νοῦται , ἀντὶ τοῦ , ὁ Σωτὴρ μου .

„ Ἡμέρας ἐντελεῖται Κύριος τὸ ἔλεος αὐτοῦ .

Τὸ ἡμέρας νοεῖται ἀντὶ τοῦ ἐν ἡμέρᾳ : ἤτοι φανερώς · φῶς γὰρ , καὶ φανερά εἶναι ἡ ἡμέρα , διὰ τὸν ἐν αὐτῇ λαμπρὸν ἥλιον · λέγει λοιπὸν ὁ Δαβὶδ , ὅτι φανερά ἐντελεῖται : ἤγουν θέλει ἀποδείξῃ ὁ Κύριος τὸ ἔλεός του · ἐπειδὴ ἐκεῖνος ὅπου ἀποστέλλει , αὐτὸς καὶ προσάξει · προφητεύει δὲ ὁ λόγος οὗτος , ὅτι ἡ ἀπὸ τὴν σκλαβίαν ἐλευθερία τῶν Ἑβραίων , θέλει γένῃ φανερά , καὶ εἰς ὅλους γνωστὴ καὶ πεπαθήσασμένη .

9: „ Ἐρῶ τῷ Θεῷ ἀντιλήπτω μου εἴ · διὰ τί μου ἐπελάθου ; καὶ ἵνα τί σκυθροπαζὼν πορεύομαι ἐν τῷ ἐκθλίβειν τὸν ἐχθρόν μου ;

„ Καὶ νυκτὸς σφῶν αὐτῷ παρέμοί .

Μὲ τὰ λόγια ταῦτα φανερώνει ὁ ἐν Βαβυλῶνι αἰχμάλωτος λαὸς , ὅτι ἀλησμονήθησαν ἀπὸ τὸν Θεόν · ἐπειδὴ καὶ ἐγκατελείφθησαν ἐβδομήκοντα χρόνους σκλάβοι εἰς τοὺς ἐχθρούς · καὶ ἐπειδὴ ἐθλίβοντο μὲ ὑπερβολὴν , καὶ ἐστυγνοῦντο ἀπὸ τοὺς Βαβυλωνίους καὶ ἔπασχον , ὅσῃ εἶναι ἀκόλουθον νὰ πάσχουν οἱ ἐν τῇ σκλαβίᾳ εὐρισκόμενοι . (3)

10: „ Ἐν

(1) Ὁ δὲ Θεὸς Κύριλλος λέγει , ὅτι διὰ τῶν λόγων τούτων ἐνθυμοῦνται οἱ ἐν Βαβυλῶνι αἰχμάλωτοι τὸ θαῦμα , πῶς οἱ Ἰσραηλῖται διεπέρασαν τὴν Ἐρυθρὰν ἀβύχον ποσὶ .

(2) Ὁ δὲ Κύριλλος λέγει , ὅτι ἐνθυμοῦνται ἐδῶ οἱ ἐν Βαβυλῶνι τὸ θαῦμα , ὅπου ἐγένετο ἐπὶ Ἐζεκίου · ὅτι ἐν μὲν τῇ ἡμέρᾳ ὑπεσχέθη ὁ Θεὸς νὰ δώσῃ τὴν βοήθειαν καὶ τὸ ἔλεός του εἰς τοὺς Ἰουδαίους , τὴν δὲ νύκτα Ἄγγελος Κυρίου ἐθανάτωσεν ἑκατὸν ὀγδομηταπέντε χιλιάδας · ὁ δὲ Ἀπολλινάριος οὕτως ἡρωϊκῶς μεταφράζει ταῦτα „ Ἡμεῖς ἄναξ ἔλεον κέλεται , καὶ νυκτὶ φαίνεται .

(3) Ὁ δὲ Θεοδώριτος „ Τὸ δὲ ἐπελάθου μου : τουτέστι τῆς σῆς μοι προνοίας οὐ μετὰ δίδως · λήθη γὰρ πάθος ἀνθρώπων . Ἰδοὺν δὲ Θεοῦ ἀπάθεια · λέγει δὲ καὶ ὁ Ὡριγένης „ Οὐ τὸ μὴ ἐλπίσθαι ἀξιοῖ ἐπὶ ἐχθροῦ , ἀλλὰ θλι-

10: „Ἐν τῇ καταθλάσθαι τὰ ὀστέα μου ὡς
 „νείδιζόν με οἱ ἐχθροί μου, ἐν τῇ λέ-
 „γειν αὐτοὺς μοι καθ' ἑκάστην ἡμέραν.
 „ποῦ ἐστὶν ὁ Θεός σου;

Ὅταν, λέγει, εἰς τὴν σκληρίαν τὰ κόκκα-
 λάμου: ἥτοι αἱ δυνάμεις τοῦ σώματός μου ἔσυν-
 τρίβοντο, τόσον ἀπὸ τὰ βαρέα φορτία ὅπου ἐβλά-
 ζαζον τῶν αὐθεντῶν μου, ὅσον καὶ ἀπὸ τὰς πλη-
 γὰς καὶ μάστιγας, ὅπου μοι ἔδιδον: τότε αὐτοὶ
 πάλιν οἱ ἴδιοι ἐχθροί μου ὠνειδίζον καὶ ἐπεριγέλων
 ἐμένα λέγοντες: ποῦ εἶναι τὰ ῥα ὁ Θεός σου; ὡς
 ἔλθῃ διὰ τὴν σὲ λυτρώσῃ. (1)

11: „Ἰνα τί περίλυπος εἶ ἡ ψυχὴ μου;
 „καὶ ἵνα τί συνταρασσείς με, ἐλπίσον
 „ἐπὶ τὸν Θεόν, ὅτι ἐξομολογήσομαι
 „αὐτῷ. σωτήριον τοῦ προσώπου μου
 „καὶ ὁ Θεός μου.

Δευτέραν φοράν λέγει ἐδῶ ὁ ἀλχημάτος λαὸς
 τῶν Ἰουδαίων ἐκεῖνα τὰ ἴδια λόγια, ὅπου εἶπεν ἁ-
 νωτέρω: τὰ ὅποια ἐρμηνεύσαμεν· ἐδιπλασίασε δὲ
 ταῦτα, διὰ τὴν γεμίσῃ τὸν ἑαυτὸν τοῦ ἀπὸ θάρρους
 καὶ ὑπομονῆς· ἀρμολογεῖ δὲ ὁ παρὼν Ψαλμός καὶ εἰς
 καθὲ ἀνθρώπον, ὅπου κακοπαθεῖ ἐν τῇ παρούσῃ
 ζωῇ· καὶ διὰ τοῦτο ἐπιθυμεῖ τὴν ἐπαναγούσιν εἰς τὴν
 πατρίδα τοῦ Παράδεισον· ἀπὸ τὸν ὅποιον ἐξω-
 ρίσθη εἰς ταύτην τὴν τεθλιμμένην ζωὴν· ὁ δὲ τοι-
 ουτοτρόπως κακοπαθὼν θέλει νοήσαι, ὠνειδίζοντας
 μὲν καὶ περιγελώντας αὐτὸν, τοὺς Δαίμονας· ἢ
 καὶ τοὺς ἀπίστους καὶ ἀσεβεῖς· γὰρ δὲ Ἰορδάνου,
 θέλει νοήσαι τὴν κατωτάτην ταύτην γῆν, κατὰ συγ-
 χρισιν τοῦ οὐρανοῦ (2) ἐπειδὴ Ἰορδάνης ἐρμη-
 νεύεται Ἑλληνικῶς, γῆ κατωτάτη· Ἑρμωνία δὲ ἐρ-
 μηνεύεται, τόπος λύτης· καὶ τὰ λοιπὰ δὲ λόγια
 τοῦ Ψαλμοῦ, θέλει τὰ ἐννοήσαι ἀρμοδίως καὶ τρο-
 πολογικῶς εἰς τὸν ἑαυτοῦ τοῦ.

ΨΑΛ-

Θαυμάσιον μὴ σκυθρωπάζειν· τοῦτο γὰρ ἀθλητὴ εὐαρεστούμεν ἐν τοῖς περιστάσεσιν ἀρμολογεῖ (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σει-
 ρᾷ)

(1) Γλαφυρὸς δὲ λέγει ὁ Ὀριγένης „Πάνυ λυπεῖ τὸν δίκαιον τὸ ποῦ, ἐπὶ Θεοῦ λεγόμενον· ὅπερ ἐστὶ τόπου ση-
 μαντικόν· τῆς γὰρ ἐσχάτης ἀνοίας τῇ ἐν τόπῳ νομίζειν εἶναι τὸν Θεόν· ὅγκῳ γὰρ συνυφίσταται τόπος· ὅγκου δὲ
 τὸ θεῖον ἐλεύθερον.

(2) Ὅθεν ἄλλος φησὶν „Ὅταν οἱ ἐχθροὶ ἡμῶν Δαίμονες διὰ τὰς ἁμαρτίας τὰ ὀστέα ἡμῶν συντρίψωσι· τούτῃ
 τὰς τῆς ψυχῆς δυνάμεις τότε τὸν Θεὸν ἐπίτηδες πρὸς ἡμᾶς ὡς ἀσθενεῖ διαβάλλουσιν· ἵνα τῆς πρὸς αὐτὸν ἐλπίδος
 ἀποστήσαντες, ἀλχημάτους ἢ δούλους παραλάβωσι· ἢ τοῦτο καθ' ἑκάστην ἡμέραν· τούτῃ δεινὰ ποιῶσι· τὰ
 οὐκ χρὴ ποιεῖν; μὴ ἐκπίπτειν εἰς ἀπόγνωσιν, ἀλλ' ἐλπίζειν ἐπὶ τὸ ἔλεος τοῦ Θεοῦ.

ΨΑΛΜΟΣ ΜΒ΄.

„Ψαλμός τῷ Δαβὶδ ἀνεπίγραφος παρ' Εβραίοις .

Ἀνεπίγραφος εἶναι ὁ Ψαλμός οὗτος, ἐπειδὴ κατὰ τὸν Θεοδώριτον καὶ τὸν Ἀθανάσιον καὶ τὸν Εὐσέβιον, ἔχει τὸ αὐτὸ νόημα μὲ τὸν προλαβόντα μὲν . Ψαλμὸν ὅτι φαίνεται γὰρ, ὅτι οὗτος εἶναι μέρος ἐκείνου, μὲ τὸ νὰ ἔχη πολλὴν συμφωνίαν μὲ ἐκεῖνον ὅθεν ἔποιος ψάλλει καὶ ἀναγινώσκει τὰ λόγια ἐκείνου, αὐτὸς ψάλλει καὶ ἀναγινώσκει ἐν ταυτὶ καὶ τὰ λόγια τούτου ἕνας δὲ εἶναι ἐκεῖνος, ὁποῦ λέγει καὶ ἐκεῖνα καὶ ταῦτα· καὶ τὸν προλαβόντα δηλαδὴ Ψαλμὸν καὶ τὸν παρόντα καὶ δέχεται καὶ οἰκαιοποιεῖται εἰς τὸν ἑαυτὸν τοῦ τῆς συμφορᾶς καὶ πάθης θλου τοῦ γένους του διὰ τοῦτο καὶ σπάνιον εἶναι νὰ εὐρεθῇ ὁ τοιοῦτος ἄνθρωπος ὁ συμπονῶν τοὺς ἀδελφούς του (1) ἐπειδὴ, καθὼς λέγει ὁ Προφήτης „ Οὐκ ἔπασχον οὐδὲν ἐπὶ τῇ συντριβῇ Ἰωσήφ . (Ἀμ . 5 . 6 .) Καὶ πάλιν „ Οὐκ ἐξῆλθε κατωκοῦσα Σενναὰρ κόψασθαι οἶκον ἐχόμενον αὐτῆς (Μιχ . 4 . 11 .)

1: „ Κρίνόν μοι ὁ Θεός .

Θνος δὲ ἀνόσιον ὀνομάζει τοὺς Βαβυλωνίους .

Τὸ κρίνον, εἰμὲν συντάσσεται μὲ αἰτιατικὴν, σημαίνει κυρίως τὸ, κατακρίνον· ἥτοι καταδικάζον ὡς τὸ „ Κρίνον· ἥτοι κατακρίνον· αὐτοὺς ὁ Θεός· (Ψαλ . 1 . 11 .) εἰδὲ, μὲ δοτικὴν, σημαίνει τὸ, κρίτης γενεῶν· καθὼς ἐδῶ τῶρα τοιοῦτον σημαίνοντα ἔχει .

„ Καὶ δίκασον τὴν δίκην μου ἐξ Ἐθ-
„ θνους οὐχ ὀσίου .

Κρίνον, λέγει, Κύριε, τὴν κρίσιν μου μετὰ τοῦ Ἐθνους· τοῦτο γὰρ δηλοῖ τὸ ἐξ Ἐθνους· ἢ κρίνον τὴν προερχομένην κρίσιν μου ἐκ τοῦ Ἐθνους τοῦ ἀνόσιου· ἥτοι τοῦ εἰς Θεὸν ὄντος ἀδίκου· τοιοῦτος γὰρ εἶναι ὁ ἀνόσιος ἄνθρωπος· Ἐ-

„ Ἀπὸ ἀνδρὸς ἀδίκου καὶ δολίου ῥῶ-
„ σαι με

Λύτρωσαί με, λέγει, Κύριε ἀπὸ ἀνθρώπων, τὸν ἀδίκον μὲν ὄντα, ὡς ἄνομον· τὸν δόλιον δὲ ὄντα ὡς ἀπατεῶνα καὶ φεύσιν καὶ πονηρότατον· τοῦτο δὲ τὸ ἴδιον δηλοῖ καὶ ἡ προσευχὴ τῶν τριῶν Παίδων· λέγουσι γὰρ ἐν ἐκείνῃ ταῦτα· „ Παρέδωκας ἡμᾶς βασιλεῖ ἀδίκῳ καὶ πονηροτάτῳ παρὰ πᾶσαν τὴν γῆν (αἴνεσ :) ποτὲ μὲν οἷον εἰς πληθυντικὸν πρόσωπον, ποτὲ δὲ εἰς ἐνικόαν, κατηγορεῖ τοὺς Βαβυλωνίους ὁ Ψαλμός· ἐπειδὴ καὶ αὐτοὶ ἔζων, καὶ ὅλοι ὁμοῦ μὲ πονηρίαν καὶ δολιότητα, καὶ ὁ κάθε ἕνας ὁμοῦ· σὺ δὲ θέλεις νοήσεις Ἐθνος ἀνόσιον καὶ τοὺς Δαίμονας· ἄνθρωπον δὲ ἀδίκον καὶ δόλιον θέλεις νοήσεις καὶ τὸν Δι.

(1) Ὁ δὲ θεὸς Κύριλλος λέγει, ὅτι ὁ Ψαλμός οὗτος λέγεται ἔκ ἐκ προσώπου τῶν Ἐθνῶν .

Διάβολον, ὡς εἶπομεν πρότερον· ἐπειδὴ ὁ Διάβολος, τίποτε δὲν διαφέρει ἀπὸ τὸν ἄνθρωπον κατὰ τὴν ἐμπάθειαν καὶ φιληδονίαν· διὰ τὴν καὶ αὐτὸς καὶ τὰ ὡραία σώματα ἀγαπᾷ, καθὼς τὰ ἀγαπᾷ καὶ ὁ σαρκικός ἄνθρωπος· καὶ εἰς τὰ ποθὴ κυλίσσεται, καθὼς κυλίσσεται καὶ ὁ ἐμπαθὴς ἄνθρωπος. (1)

2: „Ὅτι σὺ εἶ ὁ Θεὸς κραταίωμα μου ἵνα
„να τί ἀποσσωμαι; καὶ ἵνα τί σκηνώσω.
„ποῦ πορεύσασμαι ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τὸν
„ἐχθρὸν μου;

Σὺ, λέγει, Κύριε, εἶσαι ἡ σφετέρωτις καὶ δύνάμις μου· ὅθεν διὰ τὴν με παρεδωκας εἰς τὴν σκλαβίαν τῶν ἐχθρῶν μου Βαβυλωνίων; ἐγὼ μὲν γὰρ εἶμαι εὐδικός σου δούλος, οἱ δὲ Βαβυλώνιοι, εἶναι εὐδικοί σου ἐχθροί· καὶ ἐγὼ μὲν, περιπατῶ λυπημένος· οἱ δὲ ἐχθροί σου χαίρουσιν καὶ ὡς δούλον εὐδικόν σου ἐμὲ καταδύλβουσι· ταῦτα δὲ λέγει ὁ ἐν αἰχμαλωσίᾳ λαὸς, ὅχι κατηγορῶν καὶ γογγυζῶν· ἀλλὰ θέλωντας νὰ δυσωπήσῃ με αὐτὰ τὸν Θεὸν περισσότερο.

„Ἐξαιρέσει τὸ φῶς σου καὶ τὴν
„ἀληθειάν σου.

Ἀναγωγικῶς μὲν νοεῖται ἐδῶ ὁ Χριστὸς, φῶς καὶ ἀλήθεια· καθὼς εἶπα τοῦτο μόνος· „Ἐγὼ εἶμι τὸ φῶς τοῦ Κόσμου (Ἰω· η' . 12 .) καὶ πάλιν „Ἐγὼ εἶμι ἡ ἀλήθεια καὶ ἡ ζωὴ (Ἰω· ιδ' . 6 .) (2) κατὰ δὲ τὸ γράμμα, φῶς μὲν ὀνομάζει ὁ ἐν αἰχμαλωσίᾳ λαὸς, τὴν ἐπίσκεψιν τοῦ Θεοῦ καὶ ἐ-

πιδείκναι κατὰ τὸν Θεοδώριτον· ἡ ὁποία μὲ τὸ φῶς τῆς χάριτος, ὅπου προξενεῖ εἰς τὴν ψυχὴν, διαλύει τὸ σκότος τῆς λύπης καὶ θλίψεως· ἀληθεῖαν δὲ ὀνομάζει, τὴν τοῦ Θεοῦ ἀληθινὴν βοήθειαν.

„Αὐτὰ με ὠδήγησαν, καὶ ἡγαγόν με
„εἰς ὅρος ἁγίον σου καὶ εἰς τὰ σκηνώ-
„ματα σου.

Ἐδῶ ἀλλάχθη ὁ χρόνος κατὰ τὸν θεὸν Κύριλον καὶ Θεοδώριτον· ἀντὶ γὰρ νὰ εἴπῃ εἰς μέλλοντα χρόνον, ὠδήγησόν με καὶ ἡγαγόν με, εἶπεν εἰς χρόνον περασμένον, ὠδήγησαν καὶ ἡγαγόν· αὐτὰ, λέγει, ἡγουν τὸ φῶς καὶ ἡ ἀληθεία σου Κύριε, θέλουν με ὠδηγήσουν, καὶ θέλουν με φέρουν εἰς τὸ ἅγιόν σου ὅρος· ἦτοι εἰς τὸ Σιών, καὶ εἰς τὰ σκηνώματά σου· ἡγουν εἰς τὸν ἐν Ἱερουσολύμοις θεὸν ναόν σου· κατὰ ἀναγωγὴν δὲ, ὁ Χριστὸς θέλει ὠδηγήσῃ καὶ φέροι τοὺς πιστεύοντας εἰς τὴν ἄνω Σιών, καὶ εἰς τὰ οὐράνια σκηνώματα· εἶπε γὰρ αὐτὸς ὁ ἴδιος „Ἐγὼ εἶμι ἡ ὁδός (Ἰω· ιδ' . 6 .) (3)

4: „Καὶ εἰσελεύσασμαι πρὸς τὸ θυσιαστή-
„ριον τοῦ Θεοῦ· πρὸς τὸν Θεὸν τὸν
„εὐφραίνοντα τὴν νεότητά μου.

Ἐγὼ, λέγει, θέλω ἔμβω εἰς τὸν ναὸν τοῦ Θεοῦ, ὅπου εἶναι τὸ θυσιαστήριον, διὰ νὰ λατρεύσω καὶ νὰ θυσιάσω εἰς τὸν Θεόν· τὸ δὲ πρὸς τὸν Θεὸν τὸν εὐφραίνοντα τὴν νεότητά μου, λέγεται ἐκ προσώπου ἐκείνων τῶν νέων, ὅπου ἐγεννήθησαν ἐν τῇ σκλαβίᾳ τῆς Βαβυλώνης· οὗτοι γὰρ νέοι ὄντες,

- (1) Ὅθεν ὁ Θεὸς Κύριλλος τοῦτο βεβαιῶν, φέρει μάρτυρα τὸν Ἠσαΐαν ὀνομάζοντα ἄνθρωπον τὸν Διάβολον· „Αἰγύπτιον, ἄνθρωπον, ὃς οὐ Θεὸν εἶπον βοηθῆσαι αὐτοῖς (Ἠσ· λα' . 3 .)
(2) Κατὰ δὲ τὸν μέγαν Βασίλειον, φῶς μὲν ἐνταῦθα τὸ Πνεῦμα λέγουσιν· ἀλήθειαν δὲ, τὸν Ἰδὸν, ὡς ὁ ἐν Ἀλλοίς· δεῖξον ἡμῖν Κύριε τὸ ἔλεός σου, ὃς τὸ σωτήριόν σου δώσῃς ἡμῖν· τὸν γὰρ Ἰδὸν ὁ Πνεῦμα ἐπὶ σωτηρίᾳ τοῦ ἀνθρώπου γένους ἀποσαλῆναι παρακαλοῦσι, τῆς ἀποσελῆς τὴν εὐδοκίαν σημαίνουσιν· ἢ τὸ ὡς ἐξ Ἠλίου τοῦ Πατρὸς, φῶς ὁ ἀκτῖνα, τὸν ἡγόν ὁ Πνεῦμα ἐκπέμπουσιν.
(3) Ἄλλος δὲ φησὶν, ὡς περὶ τὸ αἰσθητὸν φῶς, τῶν αἰσθητῶν ποιῇ χωρὶς ἀπάτης ἀντιλαμβάνεσθαι· οὕτω τὸ νοητὸν μετ' ἀληθείας τοῖς οὖσι προσβάλλειν ποιῇ· ὁ δὲ συνῆψε τὸς τε φῶς καὶ τὴν ἀλήθειαν· ἐνέργεια γὰρ τοῦ φω-

ἐλευθερώθησαν καὶ ἐγύρισαν εἰς Ἱερουσαλήμ· οἱ δὲ γονεῖς αὐτῶν, ἀκόλουθον ἦτον νὰ ἀπέθανον εἰς τὴν σκλαβίαν, καὶ νὰ μὴν ἐπρόφθασαν νὰ γυρίσουν, μετὸ νὰ ἐξετάθῃ ἡ σκλαβία εἰς ἐβδομήκοντα χρόνους· ἡ νεότης οὐνομάζει τὴν προαιρετικὴν· καθ' ὅτι αὐτοὶ ἦτον νεοὶ κατὰ τὴν προθυμίαν, ὅπου εἶχον εἰς τὴν λατρείαν τοῦ Θεοῦ· ἀναγωγικῶς δὲ νεότης νοεῖται κατὰ τὸν θεῖον Κύριλλον, ἡ διὰ τοῦ ἁγίου Βαπτίσματος ἀνανέωσις, καὶ ἡ τοῦ παλαιοῦ ἀνθρώπου ἐκδύσις καὶ ἀποβολή· (1)

„Ἐξομολογήσομαί σοι ἐν κιθάρα ὁ
„Θεὸς ὁ Θεός μου.

Εἰγώ, λέγει, ὁ ἐν αἰχμαλωσίᾳ λαὸς, θέλω λάβω πάλιν τὴν ἐν Ἱερουσαλήμ προτέραν μου κατάστασιν· ταύτην γὰρ ἐφανέρωσα διὰ τῆς κιθάρας· ἐπειδὴ, λέγει, θέλω σὲ εὐχαρισῆσω παίζωντας ὄργανα μουσικά· τὰ ὅποια εἰς τὸν καιρὸν τῆς ἐν Βαβυλῶνι αἰχμαλωσίας, ἐκρέμασαν ἐπάνω εἰς τὰς ἰτέας, μετὸ νὰ ἔμειναν τότε ἀργὰ καὶ δὲν ἐπαίζοντο ἐπὶ

γῆς ἁλλοτρίας, ὡς μαρτυρεῖ ὁ ρλς΄· Ψαλμός· ἀναγωγικῶς δὲ κιθάρα νοεῖται, ἡ πρακτικὴ ἀρετὴ· καθὼς λέγει καὶ ἐν τῷ λβ΄· Ψαλμῷ σίχω 2· τῷ λέγοντι „Ἐξομολογήσθε τῷ Κυρίῳ ἐν κιθάρα· (2) το δὲ ὁ Θεὸς ὁ Θεός μου, φανερώνει τὴν πρὸς Θεὸν διαπυρατάτην διαθέσιν καὶ ἀγάπην τῆς καρδίας τοῦ Δαβίδ·

5: „Ἰνα τί περιλυπὸς εἶ ἡ ψυχὴ μου;
„καὶ ἵνα τί συνταράσσεις με; ἐλπίσον
„ἐπὶ τὸν Θεόν, ὅτι ἐξομολογήσομαι
„αὐτῷ· σωτήριον τοῦ προσώπου μου
„καὶ ὁ Θεός μου.

Τὰ ἴδια ταῦτα λόγια εἶπε, δύο μὲν φορὰς εἰς τὸν προλαβόντα Ψαλμόν, μίαν δὲ εἰς τὸν παρόντα (3) καὶ ὅρα τὴν ἐρμηνείαν τούτων ἐκεῖ· εἶπε δὲ ταῦτα τρεῖς, διὰ νὰ ἐνδυναμώσῃ περισσώτερον τὴν ψυχὴν του νὰ μὴ λυπῇται, ἀλλὰ νὰ χαίρῃ ὅτι ἐξάπαντος ἔχει νὰ ἐλευθερωθῇ ἀπὸ τὴν σκλαβίαν κατὰ τὸν Θεοδώριτον.

ΨΑΛ-

(1) Τοῦτο τὸ ρητὸν ἐρμηνεύων ὁ Θεολόγος Γρηγόριος λέγει „Οἶδα ἢ ἄλλο θυσιαστήριον, οὗ τύπος τὰ νῦν· ἐφ' ὃ λαξευτήριον οὐκ ἀναβέβηκεν, οὐδὲ χεῖρ· οὐδὲ ἠκούσθη σίδερος, οὐδέ τι τῶν τεχνιτῶν ἢ ποικίλων· ἀλλ' ὅλον τοῦ νοῦ τὸ ἔργον, ἢ διὰ θεωρίας ἢ ἀνάβασιν· περὶ οὗ μοι ἢ ὁ Δαβὶδ δοκεῖ ὁ μέγας φιλοσοφεῖν λέγων „Ἐλσελεύσομαι πρὸς τὸ θυσιαστήριον τοῦ Θεοῦ τοῦ εὐφραίνοντος τὴν πνευματικὴν μου νεότητα· εἶπε δὲ Ἡρωϊκῶς ἢ ὁ Ἀπολλινάριος· „Βωμὸν ἀγακλήντα Θεοῦ μετελεύσομαι ἤδη·

„Ὅς μου εὐφρύνει χάριν νεοδηλὸς ἦβης.

(2) Κατὰ δὲ τὸν Κύριλλον ἢ Ἀθανάσιον „Δέδειχε τὴν μὲν φαιδρότητα τῇ τῆς κιθάρας προσθήκῃ, τὴν δὲ ἀγάπην, ἐν τῇ προσφωνήσει τῇ διὰ ἐπαναλαμβανομένη· ὁ Θεός μου γάρ φησιν ὁ Θεός μου· ἵνα μάθῃς, ὅτι τὸν ἐπὶ πάντων Θεόν, τοῦτον ἐξαίρετον Θεόν διὰ ζῆλον ἢ πίσιν, ἢ οἱ ἐκ περιτομῆς μεταγινώσκοντες, ἢ οἱ ἐξ Ἑθνῶν πιστεύοντες ἐπιγράφονται.

(3) Εἶπε δὲ ὁ Θεοδώριτος „Κἀντεῦθεν δῆλον, ὡς ἀμφότεροι οἱ Ψαλμοὶ μίαν διάνοιαν ἔχουσι· σφίσι δὲ αὐτοῖς παρεγγυᾶσιν οἱ τοῖς λόγοις τοῖς δε χρησάμενοι, τὰς χρηστοτέρας ἔχειν ἐλπίδας, ἢ νικῆσαι τῆς ἀθυμίας τὸ πάθος, ἢ προσμεῖναι τὴν παρὰ τοῦ Θεοῦ σωτηρίαν, ὡς ἀναμφιβόλως δοθησομένην.

ΨΑΛΜΟΣ ΜΓ'.

„Εἰς τὸ τέλος τοῖς υἱοῖς Κορέ εἰς σύνεσιν • Ψαλμός τῷ Δαβίδ.

Τοιαύτη παρομοία εἶναι καὶ ἡ ἐπιγραφή τοῦ μα^τ. Ψαλμοῦ • τὴν ὁποίαν προερμηνεύσαμεν ἐν ἐκείνῳ • τὴν δὲ τὴν πρὸς νῦν εἰποῦμεν, ὅτι κατὰ τὸν Χρυσόστομον καὶ Θεοδώριτον καὶ ἄλλους, τὸν παρόντα Ψαλμὸν ἐκφωνεῖ ὁ Δαβὶδ ἐκ προσώπου Ματταθίου τοῦ Μακκαβαίου, καὶ τῶν παιδῶν αὐτοῦ • οὗτοι γὰρ μετὰ τὴν νῦν ἦτον φευγάτοι, ἀφ' οὗ ἡ Ἰουδαία ἐνικήθη καὶ ἐκούρσευθη ἀπὸ τὸν ἐπιφανῆ Ἀντίστοχον καὶ τοὺς Μακεδόνας, μόλις καὶ μετὰ βίας ὕστερον ἐξαθάρρευσαν • καὶ συναθροίσαντες ὅσους Ἑβραίους ἐδυνήθησαν, ἐτοιμάσθησαν νὰ πολεμήσουν πρὸς βοήθειαν τῆς αὐτῶν πατρίδος, ἐλπίζοντες εἰς τὸν Θεόν • καθὼς τὴν περὶ τούτων ἱστορίαν ἀναφέρουν τὰ βιβλία τῶν Μακκαβαίων καὶ ὁ Ἰωσήπος. Ἐπειδὴ δὲ οἱ συναχθέντες ἀπὸ τὴν φυγὴν σφατίζονται Ἰουδαῖοι, ἦτον παροβρισμένοι διὰ τὴν θηριότητα τῶν Μακεδόνων, προσφέρουσιν οἱ παῖδες τοῦ Ματταθίου παραίνεσιν εἰς τοὺς σφατιζόμενους, ἐν σχήματι εὐχῆς, διὰ νὰ παραθαρρύνουν καὶ νὰ παραινέσθουν αὐτοὺς εἰς τὸν πόλεμον, μετὰ τὴν ἐνθύμησιν τῶν θαυμάτων ἐκείνων καὶ σημείων, ὅπου ἐποίησεν ὁ Θεὸς πρὸς βοήθειαν τῶν παλαιῶν προπατόρων τους.

1: „Θεὸς ἐν τοῖς ὧσιν ἡμῶν ἤκουσάμεν, καὶ οἱ πατέρες ἡμῶν ἀντηγγέλαν ἡμῖν, ἔργον ᾧ ἐργάσῃ ἐν ταῖς ἡμέραις αὐτῶν, ἐν ἡμέραις ἀρχαῖαις.

Ὡ Θεὲ, λέγουσιν οἱ Μακκαβαῖοι, ἡμεῖς ἤκουσαμεν μετὰ τὰ ἴδια μας αὐτίκα • εἰς βεβαίωσιν δὲ τοῦ λόγου προστίθεται τὸ, μετὰ τὰ ἴδια μας αὐτίκα • ἐπειδὴ κατὰ τὸν θεῖον Χρυσόστομον, ὅταν ἡμεῖς οἱ ἄνθρωποι διηγούμεθα διὰ ἐκεῖνα τὰ πράγματα,

ὅπου εἴμεθα πληροφόρημένοι, συνεισίζομεν νὰ φέρωμεν μάρτυρας τὰ αἰσθητήριά μας • καθὼς καὶ ὁ ἡγαπημένος Ἰωάννης εἶπεν, „Ὁ ὁρακτικὸς οἱ ὀφθαλμοὶ ἡμῶν • καὶ αἱ χεῖρες ἡμῶν ἐψηλάφησαν περὶ τοῦ λόγου τῆς ζωῆς • (Α΄. Ἰω΄. α΄. 1.) • ἀφ' οὗ δὲ εἶπον ὅτι ἤκουσαμεν, ἀκολουθῶντες λέγουσι καὶ ἀπὸ πατέρων ἤκουσαν • ὅτι ἀπὸ τοῦ προπατόρος των • δηλαδή ἀπὸ τὰ συγγράμματα καὶ βιβλία, ὅπου ἀφῆκαν οἱ προπατόρες αὐτῶν • τί δὲ ἤκουσαν; καὶ τί ἐργάσατο ὁ Θεός; ἄκουσον ταῦτα εἰς τὰ ἀκόλουθα λόγια. (1)

2: „Ἡ

(1) Κοινωφελὴ δὲ εἶναι τὰ λόγια ὅπου προστίθεται εἰς τὸ ῥητὸν τοῦτο ὁ Χρυσόστομος „Ἀκούσατε ὅσοι τῶν παιδῶν ἀμελεῖτε τὴν ὑμετέραν • ὅσοι διαβολικὰ μέλισματα ἔδοντας περιεργάζεσθε, τῶν δὲ θεῶν διηγημάτων ἀμελοῦντας • ἀλλ' οὐχὶ οὗτοι τοιοῦτοι • ἀλλὰ δινηκῶς ἐν τοῖς διηγήμασι τῶν τοῦ Θεοῦ κατεργασμάτων τὸν βίον ἀνέλιπον ὅτι καὶ βιβλία ἐποιούντο τοῖς παισὶ τὰ οἰκεία σόματα οἱ γεγεννηκότες, αὐτοὶ τε ἐν μνήμῃ τῶν εὐεργεσιῶν τοῦ Θεοῦ διατελοῦντες καὶ ταύτῃ βελτιούμενοι, τοὺς τε πατέρας διὰ τῶν τοιούτων διηγημάτων εἰς θεογνωσίαν μᾶλλον ἐνάγοντες • οἱ γὰρ παρόντες τοῖς γινόμενοις, καὶ ὅφει παραλαβόντες, ἀκοῇ παραδεδώκασι • καὶ ἦν ἡ ἀκοὴ τῆς ὁφείας ὁμοίως πρὸς πίσιν Ἰσρ' • προστίθεται δὲ ὁ αὐτὸς „Ὅρα δὲ τούτων (τῶν Μακκαβαίων) ἐκ προοιμίων τὴν ἀρετὴν • τοσαῦτα δεινὰ παθόντες διὰ τὸν Θεόν • • • οὐδὲν τούτων τέως φασίν, ὅτι τὸ καὶ τὸ ἐπάδομεν διὰ σέ, βοήθησαι ἡμῖν

2: „Ἡ χεὶρ σου ἔβλητο ἐξωλόθρευσε, καὶ
κατεφύτευσας αὐτούς.

„τούς.

Ἐβνη ἐνομάζει ἐδῶ τὰ ἐπτὰ γένη τῶν Χαναανίων, καὶ τῶν ἄλλων, ὅπου ἐκατοίκησαν πρότερον εἰς τὴν γῆν τῆς ἐπαγγελίας· χεὶρα δὲ τοῦ Θεοῦ λέγει, τὴν ἀμαχον αὐτοῦ δύναμιν· κατεφύτευσας δὲ εἶπεν, ἀντὶ τοῦ ἐκατοίκησας βιθέως καὶ σερεῶς αὐτοὺς εἰς τὴν ἀνωτέρω γῆν· βλέπε δὲ ὡς ἀναγνώσας, λέγει ὁ Χρυσόσομος, τὴν ἀκρίβειαν τῶν λέξεων τοῦ Ψαλμοῦ· διὰ τί, εἰς μὲν τὰ ἔβλητο τῶν Χαναανίων εἶπε τὸ, ἐξωλόθρευσε, διὰ τὸν κοινὸν ὄλεθρον καὶ ἀφανισμόν ὅπου ἐποίησεν ὁ ὢν ἐκείνων τῶν ἔθνων· εἰς δὲ τοὺς Ἰουδαίους εἶπε τὸ, κατεφύτευσας, διὰ τὴν εἰς γῆν αὐτῶν ρίζωσιν, διότι ἀγχαλὰ καὶ οἱ Ἰουδαῖοι ἔγιναν ὕψιστον μεταλλάξαι καὶ σκλάβοι εἰς ἄλλον τόπον· ἀλλὰ δὲν ἔγιναν οἱ ἴδιοι ἐκεῖνοι προπάτορες οἱ κληρονομήσαντες τὴν γῆν τῆς ἐπαγγελίας, ἀλλὰ τὰ τέκνα αὐτῶν· καὶ ἔγιναν τοιοῦτοι διὰ τὰς ἀμαρτίας των, κατὰ τὸν αὐτὸν Χρυσόσομον· ἀφῆκαν δὲ οἱ Μιχκαβαῖται καὶ δὲν ἐδιηγῆθησαν τὰ προλαβόντα θαύματα, ὅπου ἐτέλεσεν ὁ Θεὸς ἐν Αἰγύπτῳ διὰ τοὺς Ἰουδαίους· ἀλλὰ μόνον τοῦτο τὸ θαῦμα ἀναφέρουσι· δηλαδὴ τὴν εἰς τὴν γῆν τῆς ἐπαγγελίας τῶν Ἰουδαίων κατοίκησιν, ὡς οἰκεῖν καὶ ἀρμολοῖον εἰς τὴν ὑπόθεσίν τους· διότι ἀνίσως ὁ Θεὸς ἐκατοίκησε τοὺς ξένους Ἰσραηλίτας εἰς τὴν ξένην γῆν τῶν Χαναανίων, πολλῶς μᾶλλον αὐτὸς ὁ ἴδιος θέλει ἀποκαταστήσει πάλιν αὐτοὺς τῶρα· καὶ θέλει συναῖξαι εἰς τὴν πατρίδα των Ἱερουσαλὴμ τοὺς διωχθέντας ἀπὸ αὐτῆς, ἐξ αἰτίας τῶν Μιχκαδόνων;

„Ἐκάκωσας λαοὺς καὶ ἐξέβαλες αὐ-

Σὺ, λέγει, ἐκάκοποίησας Κύριε, τὰ ἐπτὰ ἔθνη τῶν Χαναανίων· διὰ τί ἐκεῖνοι, ὅχι μόνον ἀπεβλήθησαν ἀπὸ τὴν γῆν τῆς ἐπαγγελίας, ἀλλὰ καὶ ἐκάκοποιήθησαν πρῶτον μὲ διαφόρους πολέμους καὶ ὀργὰς Θεῶν, χαλᾶς, καὶ σφηκίας, καὶ ἄλλων τοιούτων.

3: „Οὐ γὰρ ἐν τῇ ῥομφαίᾳ αὐτῶν ἐκληρονόμησαν γῆν· καὶ ὁ βραχίον αὐτῶν οὐκ ἔσωσεν αὐτούς· ἀλλ' ἠθεξί-
α σου καὶ ὁ βραχίον σου καὶ ὁ φάτι-
σμός τοῦ προσώπου σου, ὅτι εὐδό-
κησας ἐν αὐτοῖς.

Οἱ Προπάτορες, λέγει, ἡμῶν, δὲν ἐκληρονόμησαν τὴν γῆν τῆς ἐπαγγελίας μὲ τὰ ἐδικά των ὅπλα καὶ ἄρματα· οὐδὲ ἡ δύναμις αὐτῶν ἐλύτρωσεν αὐτοὺς ἀπὸ τόσα πολλὰ καὶ δυνατώτατα ἔβνη· ἀλλὰ ἐλύτρωσεν αὐτοὺς ἡ δεξιὰ σου καὶ ὁ βραχίον σου Κύριε· ἤγουν ἡ ἐδική σου βοήθεια· ἡ ἡ δύναμις· ἡ καὶ τὰ δύο αὐτὰ σημαίνουν τὴν δύναμιν· ἀλλὰ καὶ ὁ φωτισμὸς τοῦ προσώπου σου ἐλύτρωσεν αὐτούς· ἤγουν ἡ ἐπισκοπή σου· Ἐπείρανον γὰρ τὸ πρόσωπόν σου καὶ σωθισόμεθα εἶπεν ἄλλαχού ὁ ἴδιος Δαβὶδ (Ψαλ. σθ'. 4.) ἐπισκοπή δὲ Θεοῦ εἶναι κατὰ τὸν Χρυσόσομον, ἡ ἀντίληψις αὐτοῦ καὶ πρόνοια καὶ υπερασπίσις· διὰ τὴν ὅταν βλέπῃ τινὰ πείσονται κένενα ἄνθρωπον, ἀντιλαμβάνεται αὐτὸν καὶ υπερασπίζεται· ταῦτα δὲ πάντα, λέγει, ἐποίησας εἰς τοὺς προπατόρας μας· διὰ τί κῆλυσας τὸ ἀγαθὸν εἰς αὐτοὺς καὶ ἡγάπησας· τοῦτο γὰρ σημαίνει τὸ, εὐδόκησας. (1)

4: „Σὺ

μὲν· ἀλλ' ὡς ἔριμοι πάσης ὄντες δικαιολογίας, ἔσονται ἔχοντες ἐξ οἰκείων κατορθωμάτων παρρησίαν, οὕτως εἰς τὰ τοῖς προγόνοις ὑπογεγραμμένα παρὰ Θεοῦ κατατεύχουσι· καὶ ἀπὸ τῆς τοῦ Θεοῦ φιλευσπλαχίας, ἧς καὶ οἱ πατέρες ἀπηλάυσαν, ἀξιούσι σῶζεσθαι· τοῦτο ἐστὶ τῆς πολλῆς ταπεινοφροσύνης αὐτῶν σημεῖον.

(1) Διὰ τοῦτο λέγει καὶ ὁ Χρυσόσομος, „Τὸ γὰρ βουληθῆναι (τὸν Θεόν) τὸ παρεῖναι, ἤρκεσε μόνον αὐτοῖς· εἴτα καὶ ἡ αἰτία· ὅτι εὐδόκησας ἐν αὐτοῖς· ταυτέστιν ὅτι ἡγάπησας αὐτοὺς, ὅτι ἠβουλήθης ὡς χάριτος ἦν αὐτῶν κατορθωμάτων τὰ πράγματα, οὐδὲ ἐξ οἰκείας ἀρετῆς ἐπέτυχον· ἀλλ' ἐκ τῆς τοῦ Θεοῦ φιλευσπλαχίας· κατὰ δὲ τὸν Κου-
ριλ-

4: „Σὺ εἶ αὐτὸς ὁ Βασιλεὺς μου καὶ ὁ
„Θεὸς μου, σέντελλόμενος τὰς σωτη-
„ρίας Ἰακώβ.

Εἰπὺ, λέγει, Κύριε, ὅπου ἐποίησας τὰ
θαυμάσια ἐκεῖνα εἰς τοὺς προπάτοράς μου, σὺ ὁ ἱ-
δῖος εἶσαι καὶ τώρα· ἐπειδὴ εἶσαι κατὰ φύσιν ἄτρα-
πτος καὶ ἀναλιδώτος· καὶ ἡμεῖς εἴμεθα ἐκείνων ἀπό-
γονοι κατὰ τὸν Χρυσόφομον· λοιπὸν καθὼς τότε ἡ-
φάνησας τὰ ἔκτα Ἑβραίων τῶν Χαναανίων· ἐτίθει καὶ τώρα
κατάρτησόν τὰ Ἑβραίων τῶν Μακεδόνων· σὺ ὅπου εἶσαι
βασιλεὺς καὶ Θεὸς ἡμῶν, καθὼς ἤσθουν καὶ τῶν προ-
πατέρων μας· τὸ δὲ ἐντελλόμενος τὰς σωτηρίας Ἰα-
κώβ, νοεῖται διὰ τὴν εὐκολίαν καὶ ὀλιγωριάδα, ὅ-
που ἔχει ὁ Θεὸς εἰς τὸ νὰ βοηθῇ· σὺ, λέγει, βο-
ήθησον ἡμᾶς, ὁ ὁποῖος μόνον λόγον καὶ προσαγγήν
μετοχειρίζεται εἰς τὸ νὰ σώσῃς τὸν λαόν, τὸν κατα-
γορευόμενον ἀπὸ τοῦ Ἰακώβ, κατὰ τὸν Χρυσόφομον·
ἡ ἐσθλήσων ἡμεῖς, σὺ ὅπου συμβολεύεις τί καὶ τί
νὰ καμνωμεν εἰς τοὺς πολέμους διὰ νὰ γλυτώσω-
μεν ἐν γὰρ τῷ ὀνόματι προσάξει ὁ Θεὸς τί καὶ τί
νὰ κάμνουν οἱ Ἰουδαῖοι διὰ νὰ νικήσουν τοὺς πολε-
μίους, καὶ νὰ ἐλευθερωθῶν ἀπὸ αὐτοῦ· καὶ μά-
λιστα εἰς τὴν Ἐξοδόν, καὶ τοὺς Ἀριθμούς καὶ τὸ Δευ-
τερονόμιον. (1)

5: „Ἐν σοὶ τοὺς ἐχθρούς ἡμῶν κερατι-
„οῦμεν, καὶ ἐν τῷ ὀνόματι σου ἐξου-
„θενώσομεν τοὺς ἐπανισταμένους ἡμῶν.

Μετὰ τὴν ἐδικήν σου, λέγει, δύναμιν Κύριε
ὡσάν με δυνατὰ κέρατα, θέλομεν καταπολεμήσο-
μεν τοὺς ἐχθρούς μας (τοῦτο δὲ λέγεται κατὰ τὸν
Θεοδώριτον ἀπὸ μεταφορᾶς καὶ ὁμοιώσεως τῶν ζώ-
ων ἐκείνων, ὅπου ἔχουσι κέρατα, τὰ ὁποῖα ἀντιπο-
λεμοῦν τὰ ἄλλα ζῶα μετὰ τὰ κέρατά των) (2)
καὶ ἐλπίζομεν, ὅτι μετὰ μόνον τὸ ὄνομά σου φοβερί-
σαντες τοὺς ἐχθρούς, καὶ φωνάζοντες μόνον τοῦ-
του τὸν λόγον· ὦ Θεέ τοῦ Ἰσραὴλ! εὐθύς θέλο-
μεν τοὺς σοχασθῶμεν ὡς εὐκαταφρονήτους, καὶ θέ-
λομεν τοὺς νομίσωμεν ὡς ἕνα οὐδέν. (3)

6: „Οὐ γὰρ ἐπὶ τῷ τόξῳ μου ἐλπῖς, καὶ
„ἡ ῥομφαία μου οὐ σώσει με.

Ἀγχαλὰ, λέγει, καὶ ἡμεῖς οἱ Μακκαβαῖ-
οι εἴμεθα ἀρματωμένοι κατὰ τὸν νόμον καὶ τὴν τά-
ξιν τοῦ πολέμου· ὅμως εἰς τὰ ὅπλα καὶ ὅπλα
μας δὲν θαρρόμεν διὰ νὰ νικήσωμεν. (4)

7: „Ε-

ρίλλον· Προσωπὸν μὲν τοῦ Πατρὸς, ὁ Ἰσὺς· εἰκὼν γὰρ ἐστὶν ἀπαράλλακτος αὐτοῦ, ἡ χαρακτὴρ τῆς ὑποστάσεως·
φωτισμὸς γειμὴν ὁ ἐξ αὐτοῦ πεμπόμενος εἰς νοῦν τῶν κακωμένων εἰς ἀπολύτρωσιν, ἡ διὰ τοῦ ἁγίου Πνεύματος σύ-
νεσις· Θεὸς προσάγουσα τοὺς φωτιζομένους· πρὸς δὲ διάνοιαν τοῦ Ἰσραὴλ ἐκβεβλημένου μετὰ τὸ προδοῦναι τὸν
Σωτῆρα· ἡμεῖς οἱ ἀπὸ τῶν Ἑβραίων κατηχῆται θεῖα ταῖς θεαῖς Γραφαῖς ἐνεφυτεύθημεν· ἡ ἡ βραχίον ἡμῶν ἡ
ἐργασία οὐκ ἔσωσεν ἡμᾶς· χάριτι δὲ τὴν σωτηρίαν ἐσχίσκαμεν· ὁ δὲ Ὀριγένης λέγει· Τότε πεπληρωται τὸ
„Εἰσαγαγὼν καταρτίτευσον αὐτοὺς εἰς ὅρος κληρονομίας σου· Ἑβραῖοι δὲ μακρίας ἐξολοθρεύεται πρὶν καταρτίτευθῆ-
ναι ἡμᾶς· τὸν γὰρ Σωτῆρα πρὸς χεῖρας δεξιᾶν, βραχίονα ἡ φωτισμὸν· προσώπον δὲ Πατρὸς ὡς χαρακτῆρα ὑπο-
στάσεως αὐτοῦ· φωτισμὸς γειμὴν ἐξ αὐτοῦ πεμπόμενος εἰς νοῦν τῶν κακωμένων εἰς ἀπολύτρωσιν, ἡ διὰ τοῦ ἁγίου
Πνεύματος ἐστὶ συνεσις Θεοῦ προσάγουσα τοὺς φωτιζομένους (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ) εἶπε δὲ Ἡρωϊκῶς ἡ ὁ Ἀπολ-
λωνάριος· Ἄλλὰ ἐν παλαιᾷ ἡ σῆς μέγα φέγγος ὁπωπῆς.

- (1) Ὁ δὲ Ὀριγένης λέγει· Ἐντέλλεται δὲ ὁ Θεὸς ταῖς ἁγίαις Πνεύμασι τοῖς εἰς διακονίαν ἀπεσταλμένοις διὰ
τοὺς μέλλοντας κληρονομεῖν σωτηρίαν (Ἑβ. α'. 14.) πολλὰ δὲ σωτηρία ὡς ζωαί· (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ.)
(2) Ἄλλος δὲ λέγει· Ἰσὺς τὸ κερατιοῦμεν εἴρηται ἀπὸ τοῦ κερατίναις σάλπιγγιν ἠχῆσαι, ἡ τὴν πολεμίαν πόλιν
(τὴν Ἱερουσάλημ) ἐλεῖν διὰ τῆς ἠχῆς· τοὺς πάλαι τῆς ἐπιγγελημένης γῆς ἀξιώθεντας τυχεῖν.
(3) Ὁ Θεὸς εἶπεν ὁ Χρυσόφομος· Τί λέγω ἐν σοὶ; ἀρκεῖ τὸ ὄνομά σου καλέσαι μόνον, ἡ πάντα ἀΰσαι μεθ' ὑπερ-
βολῆς· οὐδὲ γὰρ εἶπε κρατήσομεν ἡ περιεσόμεθα· ἀλλ' ἐξουθενώσομεν· τουτέστιν οὐδὲ ἡγασόμεθα αὐτοὺς εἶναι
τι· οὐδὲ φοβησόμεθα, ἀλλ' ὡς οὐδὲν δυνατὸς διώξομεν· ὅπερ ἕτερος ἐρμηνευτὴς ἔλεγε· καταπατήσομεν· τὴν κατὰ
κράτος νίκην δείκνυς, τὴν χωρὶς φόβου παράταξιν ἡ μάχην.
(4) Λέγει δὲ ὁ Χρυσόφομος· Καὶ σὺ τοίνυν ὅταν τῇ Διαβόλῳ πολεμῆς λέγε· οὐ τοῖς ὅπλοις μου θαρῶ· τουτέ-
στιν οὐ τῇ ἐμῇ ἰσχύϊ, οὐδὲ ταῖς ἐμαῖς δικαιουσύναις· ἀλλὰ τῷ ἔλεει τοῦ Θεοῦ· οὕτω ἡ Δανιὴλ ἔλεγεν· Οὐκ ἐπὶ
ταῖς

7. „Εσθλας γὰρ ἡμᾶς ἐκ τῶν θλιβόντων
„ἡμᾶς, καὶ τοὺς μισοῦντας ἡμᾶς κα-
„τήσχυνας.

Παῖραν, λέγει, καὶ δοκιμὴν ἐλάβομεν πρό-
τερον τῆς εὐκλείας σου βοήθειας καὶ ἀντιληψέως Κυρία,
καὶ ἐμπράκτως ἐμάθομεν· πῶς μὲν λυτρῶναι τοὺς
εἰς σὲ ἐλπίζοντας, πῶς δὲ ἐντροπιάζεις ἐκείνους,
ὅπου μισοῦσιν ἡμᾶς τοὺς δούλους σου.

8. „Ἐν τῷ Θεῷ ἐπαινέθησόμεθα ὅλην τὴν
„ἡμέραν.

Τὸ ἐπαινεθσόμεθα, καυχσόμεθα εἶπεν ὁ
Σύμμαχος· διὰ τί ἐκείνος ὅπου καυχᾶται, αὐτὸς
καὶ ἐπαινῇ τὸν ἑαυτὸν του· δὲν θέλομεν, λέγει,
καυχῶμεν ἡμεῖς εἰς κανένα πρᾶγμα τοῦ Κόσμου,
καὶ μ' ὅλον ὅπου ἔχομεν πολλὰ καυχήματα νὰ εἴ-
ποῦμεν· πάρεξ εἰς τοῦτο μόνον καυχώμεθα, εἰς τὸ
νὰ γνωρίζωμεν ἐσένα Θεόν μας· τὸ δὲ, ὅλην τὴν
ἡμέραν, ὁ μὲν Ἀκύλως εἶπε „Κατὰ πάντα τὴν
ἡμέραν, ὁ δὲ Σύμμαχος „Καθ' ὅλην τὴν ζω-
ήν. (1)

„Καὶ ἐν τῷ ὀνόματί σου ἐξομολογησώ-
„μεθα εἰς τὸν αἰῶνα.

Τὸ ἐξομολογησόμεθα μερικοὶ ἐνόησαν ἀντὶ
τοῦ διηγησόμεθα· ἦτοι ἐν τῷ ὀνόματί σου θέλομεν
ποιήσωμεν διήγησιν, ἀριθμοῦντες ὅλα τὰ μεγαλεῖα
καὶ θαυμάσια καὶ εὐεργεσίας, ὅπου ἐνήργησε τὸ ὄ-
νομά σου εἰς τοὺς προπάτορας ἡμῶν, καὶ εἰς ἡμᾶς
τοὺς ἀπογόνους ἐκείνων· ἢ νοεῖται καὶ ἄλλως, ὅτι
θέλομεν εὐχαριστήσωμεν εἰς τὸ ὄνομά σου, τῆς ἐν
προθέσεως περιττῆς οὐσης· τὸ δὲ εἰς τὸν αἰῶνα,
ὅλοι λέγουσιν, ὅτι παντοχοῦ σημαίνει ἀόριςως τὸ
αἰεὶ καὶ πάντοτε· (ἀγκαλὰ καὶ μερικάς φορὰς ση-
μαίνει ὠρισμένον τινὰ καιρὸν, καθὼς θέλομεν εἴ-
ποῦμεν.)

9. „Νυνὶ δὲ ἀπόσω καὶ κατήσχυνας ἡ-
„μᾶς, καὶ οὐκ ἐξέλευσῃ ὁ Θεός ἐν
ταῖς δυνάμεσιν ἡμῶν.

Τώρα, λέγει, μᾶς ἀπέβλεψεν Κύριε, ὡς
ἀναξίους, καὶ κατήσχυνας· ἦσαν μᾶς ἔκαμες νὰ
ἐντραπώμεν, μὲ τὸ νὰ μὴ βοηθῇ ἡμᾶς, ὅπου
πάσχομεν τόσα κακὰ, οὐδὲ συμπολεμεῖς τοὺς ἐχ-
θρούς μας ὁμοῦ μὲ τὰ στρατεύματά μας· ταῦτα γὰρ
ὀνομάζει δυνάμεις· (2) ἀντιχρονισμὸς δὲ ἔγινεν
ἐδῶ, καὶ ὁ ἐνεσὼς χρόνος, ἐγγραφή μέλλων· ἡ συν-
ἀντὶ νὰ εἴπῃ „Καὶ οὐκ ἐξέρχῃ, εἶπε· καὶ
οὐκ ἐξέλευσῃ· ὅθεν ὁ Σύμμαχος ἐξέδωκε „Καὶ
οὐ.

ταῖς δικαιοσύνας ἡμῶν ῥηπτοῦμεν τὸν οἰκτιρμὸν ἡμῶν ἐνώπιόν σου, ἀλλ' ἐπὶ τοὺς οἰκτιρισμοὺς σου τοὺς πολλοὺς Κύ-
ριε· (Δαν. 9. 13.)

(1) „Ὅθεν ὁ Χρυσόστομος λέγει „Ὅτι Θεὸν ἔχομεν ἀληθῆ, ἐν τούτῳ καυχώμεθα· οὐχ ὅταν βοηθῇ ἡμῖν μόνον,
ἀλλὰ καὶ ὅταν ἐγκαταλειμπάνῃς· τοῦτο γὰρ ἐστὶν ὅλην τὴν ἡμέραν· οὐ γὰρ ἔστιν οὐκ ἔστι ἐπὶ τὰ δόξα τοιαύτη· ἀλλ' ὁ Παῦ-
λος ἔλεγεν „Οὐ μόνον δὲ, ἀλλὰ καὶ καυχώμενοι ἐν τῷ Θεῷ· (Ῥωμ. 5. 11.) οὐδὲν γὰρ ἴσον τούτου τοῦ καυ-
χήματος· μηδεὶς τοίνυν ἐπὶ πλούτῳ μέγα φρονεῖτω· μηδεὶς ἐπὶ τινὶ τῶν βιωτικῶν· ἀλλ' ἐπὶ πρῶτῳ μόνον ἐπὶ τῷ
τὸν Θεὸν ἔχειν Δεσπότην· τοῦτο πάσης ἐλευθερίας ἀρμεῖν· τοῦτο τῶν οὐρανῶν αὐτῶν βέλτιον· εἰ γὰρ τὸ ἀκούειν
τοῦ δεῖνος καὶ τοῦ δεῖνος, καὶ καὶ πολλάκις ἦνεγκε παρὰ ἀνθρώποις, ἐνόησαν τὸ ἀκούειν τοῦ Θεοῦ, ἡλικὴν φέρει
δόξαν; δι' ὃ καὶ ὁ Παῦλος ἀντὶ μεγάλου ἀξιώματος τέθεικε τοῦτο λέγων „Οἱ δὲ τοῦ Χριστοῦ τὴν σάρκα ἐσαύρωσαν
(Γαλ. 2. 20.)

(2) Δυνάμεις δὲ ὀνόμασε τὰ στρατεύματα κατὰ τὸν Χρυσόστομον· ἐπεὶ δὲ ἐν αὐτοῖς ἡ τοῦ Βασιλέως δύναμις, καὶ τοῦ
το καλῶς τοῦ Θεοῦ οἰκονομήσαντος, ὅς ἐστι σύνδεσμος εἶναι τῷ ἀρχοντὶ καὶ τοῖς ἀρχομένοις, τε γὰρ Βασιλεὺς δεῖ-
ται τῶν ὑπηκόων, καὶ οὗτοι τοῦ προσώτου, καὶ ἀλλήλων ἐν χρεῖα καθεστήκασι πολλῶν· δεῖ γὰρ μὴ εἶναι τινὰ ἀπέ-
νοικαν, τὰ μεγάλα πολλάκις τῶν μικρῶν δεῖσθαι παρεσκεύασεν ὁ Θεός· τοῦτο καὶ ἐπὶ τῶν ἀφύχων ἐποίησε· πολ-
λάκις γὰρ κίονα σαλευόμενον, ψηφίς ὑποτεθεῖσα ἐξῆσε· καὶ κυριαρχῶν πλοῖον μικρὸν πηδάλιον ἱστανεῖ, καὶ κινδύ-
νων ἀπαλλάττει· ὅθεν εἶπε καὶ ὁ Παροιμιαστής „Ἐν πολλῷ ἔδωκε δόξα Βασιλεὺς· (Παροιμ. 10. 30.) εἶπε δὲ καὶ
ὁ Ἀπολλινάριος Ἡρωικῶς „Οὐδὲ κορυσσομένοις μετανίσσεσθαι ὥς πρὶν ἀρωγός·

οὐ συνεξέρχη τοῖς στρατεύμασιν ἡμῶν : ἤγουν δὲν εὐχαίνεις εἰς τὸν κατὰ τῶν ἐχθρῶν μας πόλεμον * οὐδὲ παρατάττεσαι κατ' αὐτῶν μαζί με τὰ στρατεύματά μας *

10: „ Ἀπέστρεψας ἡμᾶς εἰς τὰ ὀπίσω πα-
„ ρὰ τοὺς ἐχθρούς ἡμῶν , καὶ οἱ μι-
„ σοῦντες ἡμᾶς διήρπαζον ἑαυτοῖς .

Ἡμᾶς , λέγει , ὅπου εἴμεθα εἰς τὴν πρώ-
την τάξιν τῶν παρὰ σοῦ βοηθουμένων , τώρα ἀπέ-
στρεψας εἰς τὴν ἐσχάτην καὶ τελευταίαν τάξιν αὐ-
τῶν * καὶ ἔβαλες ἡμᾶς ὑποκάτω εἰς τοὺς ἐχθρούς μας·
ἔθεν ἐκεῖνοι ὅπου μᾶς μισοῦν , διαρπαζοῦσι τὰ ὑπάρ-
χοντά μας . (1)

11: „ Ἐδωκας ἡμᾶς ὡς πρόβατα βρώσεως,
„ καὶ ἐν τοῖς ἔθνεσι θιέσπειρας ἡμᾶς .

Τὸ ἔδωκας ἐδόω νοεῖται ἀντὶ τοῦ παρέδωκας ,
ἐξέδωκας ἡμᾶς εἰς τοὺς ἐχθρούς , ὅχι ὡς ἄν πρόβατα
κτελέας καὶ περιποιήσεως , τὰ ὅποια εἶναι εἰς γο-
νὴν ἐπιτήδεια * ἀλλὰ ὡς ἄν πρόβατα βρώσεως * ταῦ-
τα γὰρ νομίζονται ἀπὸ τὰ ἄλλα χειρότερα * καθ'
ὅτι αὐτὰ , διὰ τὸ ἄγονον , ἢ διὰ τὸ γῆρας ὄντα
ἄχρηστα , μόνον εἰς σφαγὴν εἶναι χρήσιμα , κατὰ τὸν
Χρυσόσομον * θιέσπειρας δὲ ἡμᾶς δούλους καὶ αἰχ-
μαλώτους εἰς τὰ ἔθνη * λέγει δὲ ἔθνη , τοὺς Ἑλ-
ληνας καὶ Μακεδόνας * καθ' οὗτοι πολλὰ ἔθνη ἦτον

σύμμαχον μὲ ἐκεῖνους * οἰκισθῶνται δὲ ἀπὸ φιλαδελ-
φίαν μὲ τὰ λόγια ταῦτα οἱ Μακκαβαῖοι , τὸ πρό-
σωπον τῶν ἄλλων ἀδελφῶν τους καὶ ὁμοφυλῶν , οἵ-
τινες ἐσκλαβώθησαν ἀπὸ τοὺς Ἕλληνας .

12: „ Ἀπέδου τὸν λαόν σου ἄνευ τιμῆς .

Ἐπώλησας , λέγει , χωρὶς καμμένην τιμὴν
τὸν ἡγαπημένον λαόν σου Κύριε , καὶ ἐποίησας αὐ-
τὸν σκλάβον * τοῦτο δὲ λέγει ὁ στρατὸς τῶν Μακ-
καβαίων , διὰ τὴν φανερῶσιν τὸν ἐξευτελισμὸν , καὶ
τὴν σμικρότητα τοῦ Ἰουδαϊκοῦ λαοῦ * διὰ τί ἡμεῖς
συνειθίζομεν νὰ πωλοῦμεν χωρὶς τιμὴν , τοὺς πολ-
λὰ πονηροὺς δούλους , ὡς ἀχρήστους εἰς ἡμᾶς καὶ
ἀτίμους , κέρδος νομίζοντες , μόνον τὸ νὰ λυτρω-
θῶμεν ἀπὸ αὐτοῦς * τοῦτο τὸ ἴδιον λέγει καὶ διὰ
Ἡσαίου ὁ Θεὸς „ Δωρεάν ἐπράθλητε * (Ἡσ .
νβ' . 3 .)

„ Καὶ οὐκ ἦν πληθὺς ἐν τοῖς ἀλλάγ-
„ μασιν ἡμῶν .

Δὲν ἦτον , λέγει , πολλή ἡ τιμὴ καὶ ἐξα-
γορά μας * ἀλλαγμα γὰρ δούλου , ἢ ἄλλου τινὸς
πράγματος εἶναι , ἢ ἀντιτιδομένη δι' αὐτῶν τιμὴ
καὶ ἐξαγορά * εἰρωνικῶς δὲ λέγουσι τοῦτο οἱ Μακ-
καβαῖοι ἐναντίον τους , ὅτι δὲν ἐπώληθησαν μὲ πολ-
λὴν τιμὴν * ἐπειδὴ τῇ ἀληθείᾳ χωρὶς καμμένην τιμὴν
ἐπώληθησαν , κατὰ τὸν Χρυσόσομον , (2) μερι-
καὶ

- (1) Κατὰ δὲ τὸν μέγαν Ἀθανάσιον ταῦτα λέγει ὁ χορὸς τῶν Προφητῶν , οἰκισθῶντες τὰς συμφορὰς τοῦ λαοῦ * κα-
τὰ δὲ τοὺς ἄλλους , ταῦτα λέγει ὁ τῶν Μακκαβαίων στρατὸς * γλαφυρὰ δὲ εἶναι ἡ ἐρμηνεία ὅπου κάμει ὁ σοφὸς ἔ-
δυσυκῆς Ὁριγένης , εἰς τὸ ἀπέστρεψας ἡμᾶς εἰς τὰ ὀπίσω * λέγει γὰρ „ Ἐνταῦθα ἐπισήμηναι , ὅτι ἐμπροσθεν
ἡμῶν εἶναι λέγονται αἱ ἀρεταί· ὀπίσθεν δὲ αἱ κακαί· διὸ προτρέπόμεθα , φεύγειν μὲν τὴν πορνείαν , διώκειν δὲ
τὴν φιλοξενίαν . πλην οὐ πᾶς ὁ εἰς τὰ ὀπίσω ἀποστρεφόμενος ψεκτῶς τοῦτο ὑφίσταται * ἀλλ' εἴ τις φυγὼν τὰ κακά ,
πρὸς αὐτὰ πάλιν ὑποστρέφειν ἐθέλει , ὡς ἀπὸ τῆς Σιδῶν : τούτῃ τῆς ἀρετῆς , πρὸς τὴν κακίαν , Βαβυλῶνα καλου-
μένην , ἀποστρεφόμενος * εἴτε δὲ ἔσθ' Ἀπολλινάριος Ἡρωϊκὸς „ Στρεφθέντες κουερὼν γεγενήμεθα μέγιστος ἐχθρῶν .
- (2) Λέγοντα * „ Τοῦτο ἀπὸ τῆς συνηθείας φθέγγεται τῆς ἀνθρωπίνης * ἔθος γὰρ ἡμῖν τὰ ἀτίμα ἔξ' εὐτελεῖ ἔξ' ἄνευ
τιμῆς διδόναι * ἔν δὲ πολὺς ἡμῖν ὁ λόγος , καὶν ὑποδόμεθα , πολλὰς ἀποδιδόμεθα τῆς τιμῆς * ἔν δὲ οὐ πολὺς λό-
γος ἡμῖν , ταῦτα ἔξ' δωρεάν παρέχομεν * πᾶν γοῦν οἰκετὸν τοὺς ἀγνοήμονας , οἱ μὲν τῆς ἡμισείας τιμῆς * οἱ δὲ , οὐ-
δὲν λαβόντες ἀπέδοντο * εἰ δὲ τὸ ἐλάττωον παραχωρῆσαι τιμῆς δείκνυσιν τὴν εὐτέλειαν τοῦ πιπρασκομένου . τὸ
μὴδὲ τιμῆς λαβεῖν , ἀλλ' ἄνευ τιμῆς , πολλὰ μᾶλλον ; τοῦτο οὐ φησιν * ὥσπερ ἂν εἴ τις ἄνθρωπος ἄνευ τιμῆς
ἐκ-

καὶ δὲ ἀντίγραφα ἔχουν ἐν τοῖς ἀλαλάγμασιν, ὥς καὶ ὁ Ἀθανάσιος καὶ ὁ Κυρίλλος οὕτως ἀνέγνωσαν· ἤγουν δὲν ἦτον τόσον πολὺ πλῆθος οἱ πολεμοῦντες ἡμᾶς, ὥς ὅπου νὰ χρειασθοῦν νὰ ἀλλάξουν ἐναντίον μας τοὺς ἐπινικίους ἀλαλαγμούς· ὅπου συνειθίζουν νὰ κάμνουν οἱ πολεμοῦντες ὅταν νικοῦν· ὅχι· ἀλλὰ ἦτον ὡς πρὸς ἡμᾶς, ὀλίγοι ἐκείνοι, ὅπου μᾶς ἐνίκησαν· ὅθεν ἀκολούθως, οὐδὲ πλῆθος ἦτον εἰς τοὺς καθ' ἡμῶν ἐπινικίους αὐτῶν ἀλαλαγμούς.

13: „Ἐθου ἡμᾶς ὄνειδος τοῖς γείτοσιν ἡμῶν, μυκτηρισμὸν καὶ χλευασμὸν τοῖς κύκλῳ ἡμῶν.

Μυκτηρισμὸν ὀνομάζουσιν ἐδῶ οἱ Μακκαβαῖοι, τὴν ἐξουδένωσιν καὶ ἐξευτελισμὸν, τὸν γινόμενον μὲ παρασχηματισμὸν τοῦ μυκτηρός· χλευασμὸν δὲ, τὰς κατηγορίας καὶ περιγέλασματα· ἐξευτελισμὸν, λέγει, καὶ περιγέλασμα μᾶς ἔκαμες Κύρια, εἰς τὰ γειτονεύοντα ἡμῶν ἔθνη· ἤγουν εἰς τοὺς ἀλλοφύλους Ἰδουμαίους καὶ Μωαβίτας καὶ Ἀρμανίτας καὶ Ἀραβας κατὰ τὸν Χρυσόστομον καὶ Θεοδώριτον, καὶ εἰς ἄλλους τοιοῦτους. (1)

14: „Ἐθου ἡμᾶς εἰς παραβολὴν ἐν τοῖς ἔθνεσιν.

Ἐβαλες, λέγει, Κύρια παραβολὴν· ἤγουν παράδειγμα ἡμᾶς εἰς τὰ ἔθνη· συνειθίζουν γὰρ νὰ λέγουν τὰ ἔθνη καθ' ἡμῶν· ἄμποτε νὰ πάθουν ὅλοι οἱ ἐχθροί μας, ὅσα ἔπαθον οἱ Ἰσραηλῆται, κατὰ τὴν ἐρμηνείαν τοῦ Θεοῦ Κυρίλλου· ἢ τὸ εἰς παραβολὴν νοεῖται, ἀντὶ τοῦ εἰς διήγημα· διότι οἱ ἔθνη καθήμενοι, διηγούνται μὲ χαρὰν τῆς καρδίας των τὰς ἐδικὰς μας συμφοράς. (2)

„Κίνησιν κεφαλῆς ἐν τοῖς λαοῖς.

Ἀπὸ κοινοῦ ἐδῶ νοεῖται τὸ ἔθου· ἤγουν ἔθου ἡμᾶς εἰς κίνησιν κεφαλῆς ἐν τοῖς λαοῖς τῶν ἐθνῶν· διότι οἱ κύκλῳ ἔθνη κινουσι τὴν κεφαλὴν τους διὰ λόγου μας, ἄλλοι μὲν, ὡς συμπονοῦντες τὴν συμφορὰν μας καὶ ἐκκληττόμενοι· ἄλλοι δὲ, ὡς χαίροντες καθ' ἡμῶν, καὶ τρόπου τινὰ λέγοντες περιγελαστικῶς· εὐγε εὐγε! ἦτοι καλὰ νὰ πάθουν! καλὰ νὰ τοὺς γένη! (3)

15: Ὅλην τὴν ἡμέραν ἡ ἐντροπὴ μου κατεῖται.

- ἐκφαίν τῶν αὐτῶν, οὕτω ὡς αὐτὸς ὡς ἀτίμους ἡμᾶς εἶπας· κατεφρόνησας ἡμῶν σφόδρα· ὅθεν ὡς ἑτέρος φησιν, οὐκ ἦν πλῆθος ἐν τῇ τιμῇ ἡμῶν· τούτῳ τῇ πράξει ἡμῶν· ἴσως δὲ ὡς λέγουσιν οἱ Μακκαβαῖοι, τὸ μὲν ἀπέθου τὸν λαόν σου διὰ τιμῆς· διὰ τὴν πολλοὶ ἐκ τῶν σκληρωθέντων Ἑβραίων ἐπωλήθησαν χωρὶς τιμῆν· τὸ δὲ οὐκ ἦν πλῆθος ἐν τοῖς ἀλλάγμασιν ἡμῶν, διὰ τὴν ὅτι μερικαὶ Ἑβραῖοι, ἐπωλήθησαν μὲν, μὲ δόλῳ δὲ τιμῆν· ὡς οὐκ ἦν πλῆθος ἀλλάγματος· ἦτοι τιμῆς· ὅθεν ὡς τὸ εἶνα ὡς τὸ ἄλλο κατὰ ἀληθειαν λέγουσι, ὡς ὅχι εἰρωνεύκως· ὅθεν παρὰ τῇ Θεοδώριτῳ οὕτως ἐξέδωκεν ὁ Σύμμαχος· ἀπέδου τὸν λαόν σου οὐχ ὑπάρξεως· ὡς οὐ πολλὴν ἐποίησας τὴν τιμὴν αὐτῶν· τοιαῦτα ὡς διὰ τοῦ Ἡσαίου φησὶν ὁ Θεὸς· „Πῶς τοῦτο τὸ βιβλίον τοῦ ἀποστόλου τῆς μητρὸς ὑμῶν; ἢ τίς ὑπόχρεω πέπρακα ὑμᾶς; Ἰδοὺ ταῖς ἀμαρτίαις ὑμῶν ἐπράξατε (Ἡσ. ν'· 1.) ὡς πάλιν „Δωρεὰν ἐπράξατε, ὡς οὐ μετὰ ἀργυρίου λυτρωθήσεσθε (Ἡσ. νβ'· 3.) τοῖνυν οἱ θαυμάσιοι λέγουσιν ἄνδρες, ὅτι οὐδεμίαν τιμὴν παρὰ τῶν πολεμίων λαβὼν ἀπέδου ἡμᾶς, ἀλλὰ τῶν ἀμαρτιῶν ἕνεκα παραδέδωκα.
- (1) Ὅθεν λέγει ὁ Χρυσόστομος „Χαλεπὴ αὕτη ἡ τιμωρία ὡς ἀφύρτος μάλιστα, τὸ παρὰ τῶν ἀσεβῶν ὀνειδίζεσθαι τὸ παρ' ἐχθρῶν ταῦτα πάσχειν, ὡς κύκλῳ περιχεῖσθαι τοὺς ἐπεμβαίνοντας αὐτοῖς, ὡς πανταχοῦθεν αὐτοὺς περιβεβλησθαι ὑπὸ τῶν ὀνειδίζοντων· ταῦτα τῶν τιμωρῶν μᾶλλον αὐτοὺς ἔδωκεν· ἐπεὶ γὰρ αἱ εὐημερίας ἀπῆλθον ὡς τῶν πολεμίων ἐκράτειν, ὑποσκελισθέντων αὐτῶν ὡς πεσόντων, τὰ πάντων τότε ἠνοίχθη στόματα.
- (2) Ὅθεν ὁ Χρυσόστομος, „Τί δὲ ἐστὶ παραβολή; διήγημα· ὀνειδος· ὡς γὰρ μισοί τινες ὡς ἀνάσθοντες ἦσαν οἱ κύκλῳ, οὐ μόνον οὐκ ἐλεοῦντες, ἀλλὰ ὡς ὀνειδίζοντες· ὅθεν ὡς μάλιστα αὐτοὺς ἔδωκεν.
- (3) Λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος „Τὰς μεγάλαις συμφορὰς ὡς διηγούμενοι ὡς ἀκούοντες, κινεῖν τὰς κεφαλὰς εἰδόμενοι, ὑπ' ἐκπλήξεως τοῦτο δρᾶν βιαζόμενοι· εἰδόμενοι δὲ ὡς πάσῃ πάθει παραβάλλειν ὡς λέγειν, ὅτι τοιαῦτα ἔπαθον ὁ δεῖνα, οἷα ὁ δεῖνα· τοῦτο καὶ ταῦτα ὀδύρονται· ὅτι παραβολὴ γεγενήμεθα τοῖς ἀνθρώποις.

„τναντίον μου ἐστὶ καὶ ἡ οἰσχύνη
„τοῦ προσώπου μου ἐκάλυψε με.

Πάντοτε, λέγει, εὐρίσκεται ἡ ἐντροπή ἐμ-
προσθεν ἐμένα τοῦ λαοῦ σου Κύριε, καὶ ἡ αἰσχύνη
σκεπάζει τὸ πρόσωπόν μου. ἐπειδὴ καὶ βλέπω πῶς
ἄρπασαν οἱ ἐχθροὶ τὰ ὑπάρχοντά μου καὶ ἐγὼ διε-
σπάρηκα αἰχμάλωτος εἰς τὰ ἔθνη.

16: „Απὸ φωνῆς ὄνειδίζοντος καὶ κατα-
„λαλοῦντος ἀπὸ προσώπου ἐχθροῦ
„καὶ ἐκδιώκοντος.

Ἐντροπή, λέγει, εἶναι εἰς ἡμᾶς τὸν λα-
όν σου Κύριε, καὶ διὰ τὰ περιγελαστικά λό-
για, ὅπου λέγουσιν ἐναντίον μας οἱ γείτονες Ἑθνη-
κοί, καὶ διὰ τι οἱ ἐχθροὶ μας βλέπουν μὲ σόβα-
ρὸν ὀμμάτι. ἡμεῖς δὲ, οὐδὲ νὰ ἀσκησώμεν εἰς
αὐτοὺς τὰ ὀμμάτιά μας δυνάμεθα. τὸ καταλαλοῦν-
τος δὲ, ὁ Ακυλὰς εἶπα, βλασφημοῦντος.

17: „Ταῦτα πάντα ἤλθεν ἐφ' ἡμᾶς, καὶ
„οὐκ ἐπελαθόμεθα σου καὶ οὐκ ᾔδι-
„κῆσαμεν ἐν τῇ διαθήκῃ σου.

Αὐτὰς, λέγει, ὅτι τὰς συμφορας ὑπε-
μείναμεν καὶ μὴ ὅλον τοῦτο, δὲν σὲ ἀληθοσυνήσα-

μεν Κύριε, οὐδὲ ὀνομάσαμεν ἄλλον Θεὸν ἔξω ἀ-
πὸ ἐπένυ, οὐδὲ παρέβημεν τὸν νόμον σου. ὁ γὰρ
παραβάντων τὸν νόμον, αὐτὸς καὶ ἀδικεῖ τὸν νό-
μον. (1)

18: „Καὶ οὐκ ἀπέστη εἰς τὰ ὀπίσω ἡ καρ-
„διά ἡμῶν καὶ ἐξέκλινας τὰς τρίβους
„ἡμῶν ἀπὸ τῆς οδοῦ σου.

Ἡ καρδιά, λέγει, καὶ θέλησίς μας, δὲν
ἐγύρισεν εἰς τὰ ὀπίσω: ἤγουν εἰς τὰ κακὰ καὶ ἀ-
μαρτίας, καὶ μὴ ὅλον ὅπου ἐπάθομεν τόσας καὶ τό-
σας συμφοράς. (2) ταῦτα δὲ πάντα λέγουσιν οἱ
Θεοσεβέστεροι τοῦ λαοῦ, ὅποιοι ἦτον οἱ Μιχακαβαῖοι
καὶ ἐκεῖνοι ὅπου ἐφύλαττον τὰς ἐντολάς τοῦ Θεοῦ,
ἀγκαλὰ καὶ νὰ εὐρίσκοντο εἰς τοιαύτας ταλαιπωρί-
ας. καὶ οὐ μόνον τοῦτο, ἀλλὰ αὐτοὶ μὲ τὰ λό-
για ταῦτα ἀπολογοῦνται ἐνταυτῷ καὶ δικαιολογοῦν-
ται εἰς τὸν Θεὸν καὶ διὰ ὅλους τοὺς ἄλλους ἀδελ-
φούς των καὶ ὁμοφύλους, παρακινῶντες καὶ αὐτοὺς
τοὺς ἰδίους, εἰς ἀνδρίαν καὶ μεγαλοφυχείαν. σὺ ὁ
μὲν, λέγουσι Κύριε ἐγύρισας τὰ διαβήματά μας ἀ-
πὸ τὴν σφάταν, ὅπου πηγαίνει εἰς τὸν ναὸν σου,
ὥστε ὅπου δὲν δυνάμεθα οἱ τάλαντες νὰ πηγαίνωμεν
πλέον εἰς αὐτόν. ἐπειδὴ ἄλλοι μὲν ἀπὸ ἡμᾶς, ἐσ-
κλαβώθησαν, ἄλλοι δὲ, ἐφυγον ἀπὸ τὴν πατρίδα
μας τὰ Ἱεροσόλυμα καὶ δὲν δυνάμεθα πλέον νὰ
ἐπιτελοῦμεν τὰς κατὰ νόμον λατρείας, κατὰ τὸν
Χρυσόσομον. (3)

19: „Ὁ

(1) Ὁ Θεὸς εἶπεν ὁ Χρυσόσομος, „Μεγίστη ἀδικία ἐστὶ, ὅταν τὸν νόμον τῆς παραβάνῃ καὶ τὸν ἀμύνοντα, τὸν οὐκ ἐν-
τα οὐδὲ παρὰ τῶν πλησίων ἀδικεῖσθαι, καὶ τὴν κακίαν κωλύοντα. ὅταν περὶ τὸν τοσαῦτα παρέχοντα ἀγαθὰ ἀγνο-
μῇ.

(2) Ὁ Θεὸς εἶπεν ὁ Χρυσόσομος, „Ὅσπερ ὁ νόμος εἰς τὰ ἐμπροσθεν ἀγει, οὕτως ἡ παρανομία εἰς τὰ ὀπίσω μεθί-
σσει. καὶ ὡς περὶ ὁ νόμος τὴν ὁρθὴν ὁδὸν βαδίζειν κελεύει, οὕτως ἡ παρανομία πρὸς τὴν ἑσθλὴν καὶ ἀγαθὴν τὸν ἀν-
θρώπον μεθίσσει. καὶ ὁ Ὁρίγηνος, „Ὁὐκ ἀπέστη εἰς τὰ ὀπίσω ἡ καρδιά ἡμῶν ὡς τῆς Λὼτ γυναικός, ἡ τοῦ βαλλόν-
τος τὴν χεῖρα ἐπ' ἄροτρον, ἢ τῶν σφαγνόντων ταῖς καρδίαις εἰς Αἴγυπτον.

(3) Ὁ δὲ Σύμμαχος λέγει, „Οὐδὲ μετεκλίθη τὰ ὑποσθάνοντα ἡμᾶς ἀπὸ τῆς οδοῦ σου. ὁ δὲ τὸν νόμον φησὶ
λέγει ὅτι τὰς πορείας τοῦ νοῦ ἡμῶν οὐ συνεχρόσθας ἀπὸ τῆς σῆς οδοῦ καὶ τῆς ἐντολῆς παρατραπῆναι. τὸ γὰρ ἀνη-
τικὸν οὐ, κατὰ τὸν Νικήταν, ἀπὸ κακοῦ συνυπνοῦσέν ἐπ' ἀμφοῖν τὴν ἡσείδειν. ὅσον οὐκ ἀπέστη ἡ καρδιά ἡ-
μῶν καὶ οὐκ ἐξέκλινας τὰς τρίβους ἡμῶν. δι' ὃν ἔδειξε κοινὸν τὸ ἔργον τῆς ἀρετῆς, τῆς σε καρδίας τῆς ἡμετέρας
μὴ ἀφισαμένης τοῦ ἀγαθοῦ, τοῦτε Θεοῦ μὴ μετακλίνοντες ἀπὸ τῆς εὐθύτητος τοῦ πρᾶξι μόνον, ἀλλὰ σφριζόν-
τες. εἰδὲ μὴ ἀπὸ κοινοῦ τὸ ἀνητικὸν ἐκληφθεῖν μέρος. εἴη δὲ ὁ νοῦς τοιαύτος. ἡμεῖς μὲν πάντα ἐφυλάξαμεν.
οὐδὲ ἐξέκλινας τὰς τρίβους ἡμῶν ἀπὸ τῆς οδοῦ σου. τούτῃσι ἀπὸ τῆς οδοῦ σου. ἐδὲς γὰρ καὶ ὁ νοῦς.

19: „ΟΤΙ ΕΠΑΠΕΙΝΩΣΑΣ ΗΜΑΣ ΕΝ ΤΟΠῳ ΚΑΚῳ·
„ΣΕΩΣ· ΚΑΙ ΑΠΕΚΑΛΥΨΕΝ ΗΜΑΣ ΣΚΙΑ
„ΘΑΝΑΤΟΥ.

Εἰς, λέγει, μᾶς ἐταλαιπώρησας εἰς τὸν
τόπον τῆς κακοπαθείας· δηλαδή τῆς φυγῆς, καὶ
τῆς σκλαβείας· καὶ ἡ θλίψις ἢ παρομοιάζουσα μὲ
τὸν θάνατον διὰ τὴν ὑπερβαλλούσαν πικρίαν τῆς,
αὕτη μᾶς ἐκαταπλάκωτε· φυσικῶς γὰρ τρόπῳ, ἡ
σκιά ὁμοιάζει μὲ τὸ πρωτότυπον πρᾶγμα, τοῦ ὁ-
ποίου εἶναι σκιά, καὶ τὸ ὅποιον μιμεῖται.

20: „Εἰ ἐπελαθόμεθα τοῦ ὀνόματος τοῦ
„Θεοῦ ἡμῶν· καὶ εἰ διεπείρασάμεν χιτ-
„ρας ἡμῶν πρὸς Θεὸν ἄλλοτριον.

21: „Οὐχὶ ὁ Θεὸς ἐκζητήσει ταῦτα· αὐ-
„τός γὰρ γινώσκει τὰ κρυφία τῆς
„καρδίας.

Ἀνίσως, λέγει, ἡμεῖς ἀλησμόνησαμεν τὸ
ὄνομα τοῦ Θεοῦ· ἤτοι τὸν Θεὸν περιφραστικῶς·
καὶ ἀνίσως ἀσκησάμεν τὰς χεῖράς μας καὶ ἐπρο-
σευχήθημεν εἰς ἄλλον Θεὸν ψευδώνυμον· ἄρα γε,

λέγω, ἀνίσως ταῦτα ἡμεῖς ἐποιήσαμεν, δὲν ἔχει
ὁ Θεὸς νὰ ζητήσῃ καὶ νὰ κρίνῃ τὰς ἀσεβείας ταύ-
τας· καὶ βέβαια ἔχει νὰ τὰς κρίνῃ· διὰ τὴν αὐ-
τὸς ἠξεύρει τὰ κρυφία βάθη τῆς καρδίας, καὶ εἴ-
ναι μάρτυς, πῶς ἡμεῖς δὲν ἐσυλλογίσθημεν τὰ τοι-
αῦτα. (1)

22: „ΟΤΙ ἕνεκά σου θανατούμεθα ὅλην
„τὴν ἡμέραν· ἐλογίσθημεν ὡς προβα-
„τα σφαγῆς.

Κατὰ τὴν προαίρεσιν, λέγει, καθημερινῶς
ἀποθνήσκομεν διὰ λόγου σου Κύριε· ἐπεὶ δὲ ἡμεῖς,
ἔμπορουντες νὰ συμφωνήσωμεν κατὰ τὴν ἀσέβειαν
μὲ τοὺς εἰδωλολάτρους, καὶ νὰ περνώμεν τὴν ζωὴν
μας μὲ ἄνεσιν, ὅμως δὲν κάμνομεν τοῦτο· ἀλ-
λὰ διὰ τὴν ἐδικήν σου ἀγάπην, καὶ διὰ τὸν νό-
μον σου ὑπομένομεν ὅλας τὰς συμφορὰς κατὰ τὸν
Χρυσόστομον· καὶ εἴμεθα ἔτοιμοι νὰ σφγιασθώ-
μεν ἀταράχως διὰ τὴν πίσιν καὶ τὸν νόμον σου·
καθὼς καὶ τὰ πρόβατα, ὅταν σφύωνται εἰς τὴν σφα-
γὴν, πηγαίνουν μὲ ἐτοιμότητα καὶ ἀταραξίαν,
χωρὶς νὰ ἀντισταθῶν. (2)

23: „Ε-

ὡς πρὸς τὴν λατρείαν χειραγωγῶν· κατὰ δὲ τὸν Θεὸν Κύριλλον, οὕτω νοήσεις τὸ „Ἐξέκλινας τὰς τρίβους ἡμῶν
ἀπὸ τῆς ὁδοῦ σου „Ἀπειθήσας ὁ Ἰσραὴλ τοῖς διὰ Χριστοῦ κηρύγμασι, προσαποβέβλητε ἢ τὸ εὐδοκίμεῖν ὀνα-
σθαι διὰ νομικῆς λατρείας· πέπαυται γὰρ ἡ τοῦ νόμου σκιά· ἔφη δὲ περὶ ἢ δι' ἐνὸς τῶν Προφητῶν περὶ τῆς Ἰε-
ρουσαλὴμ „Ἰδοὺ ἐγὼ φράσω τὴν ὁδὸν αὐτῆς ἐν σκόλῳ, ἢ ἀνικοδεμήσω τὰς ἀλούς, ἢ τὴν τρίβον αὐτῆς οὐμῇ
εὐρῇ (Ὡς. β'· 6.) οὐ γὰρ οἶδεν ὅπως ἡ τῶν Ἰουδαίων συναγωγὴ τοὺς κατὰ Θεὸν εὐδοκίμησεως τρόπους·
Χριστὸν γὰρ οὐκ οἶδε τὸν ἐμφανίζοντα τὴν ὁδόν· δι' ἧς ἀντιεισελάσει πρὸς τὴν ζωὴν· ὁ δὲ Θεοδόμητος λέγει
„Πολλοὶς ἡμᾶς φησι ἢ παντοδαποὺς περιέβαλες ἀλγεινοὺς, ἢ περικινᾷς ἢ ἐκτρέφει τῆς ὁδοῦ· παρέδωκας δὲ ἢ τῆς
δουλείαν ἡμᾶς δυσσεβέσιν ἀνθρώποις ὁμότητι κατ' ἡμᾶς κεχρημένοις, ἢ θανατηφόρους ἡμῖν τιμωρίας ἐπάγουσι·
σκιά γὰρ θανάτου τοὺς πρὸς θάνατον κινδύνους ἐκάλεσεν.

(1) Λέγει δὲ ὁ Θεοδόμητος „Ἐπισημηνῶσαι δὲ προσήκει, ὅτι δυνάδα προσώπων ὁ λόγος ἠνίζετο· εἰδικῶς γὰρ
οὐχὶ ὁ Θεὸς ἐκζητῇ ταῦτα· αὐτὸς γὰρ γινώσκει τὰ κρυφία τῆς καρδίας, ἐπήγαγεν, ὅτι ἕνεκά σου θανατούμε-
θα· ταύτην δὲ τὴν τῆς ἀντανουμίας ἐναλλαγὴν ἢ ὁ Ἑβραῖος ἔχει ἢ οἱ λοιποὶ τεθείκασιν ἑρμηνευταί· ταύτην δὲ
ὑπεδείξαντο τὴν ἀρετὴν οἱ Μακκαβαῖοι, ἢ οἱ περὶ τὸν Ματθαῖον, ἢ οἱ ἑπτὰ Παῖδες σὺν τῇ Μητρὶ ἢ Ἐλεαζάρ-
ῳ τῷ ἱερεῖ· οὔτε γὰρ κολακείαις, οὔτε τιμωρίαις ἐκάμφθησαν· ἀλλὰ τοῦ ἀληθεύς Θεοῦ τὸ οἶβας ἀνέπαφον διε-
τήρησαν· ἢ ταῦτα φησι, σὺ οἶδας Δέσποτα· σοὶ γὰρ οὐ μόνον τὰ πρᾶγματα δῶλα, ἀλλὰ καὶ τὰ τῆς καρδίας κί-
νήματα.

(2) Ἄλλος δέ τις λέγει (ὣς ὁ Νικήτας) „Οἷσθ' ἀφ' ἢ τοὺς λογισμοὺς αὐτοὺς, ἐν οἷς κατ' ἑκάστην ἡμέραν
ἕνεκα τῆς εὐσεβείας θανατούμεθα· ὁ γὰρ τῇ προθέσει λογισάμενος ἐφ' ἑκάστῳ πειρασμῷ τὸν ὑπὲρ ἀληθείας ἀνα-
δέχασθαι θάνατον, δυνάμει ὁ τοιοῦτος τέθνηκε· ἢ ὁ Ἀποστόλος δὲ τοῦτο ἔλεγεν· ἐπεὶ γὰρ συνεχεῖς ἦσαν ἢ
ἐπ' ἀλλήλοις οἱ διωγμοὶ ἢ οἱ πειρασμοὶ θάνατον ἀπειλούντες αὐτῷ· ὁ δὲ κατ' ἑκάστον πειρασμὸν παρεσκόπετο ἐν εὐ-
συνείκῃ μέχρι θανάτου ἀγωνίσασθαι, εἰκότως κατ' ἡμέραν ἀποθνήσκειν ἔλεγε· Πρόβατα δὲ σφαγῆς οἱ Μάρτυ-

295.

23: „Ἰεγέροντι· ἵνα τί ὑπνοῖς Κύριε;
„ἀνάστηθι καὶ μὴ ἀλίσῃ εἰς τέλος.

Σηκόσου, Κύριε, λέγουσιν, εἰς τὸ νῦν κάμης ἐλδοκῆσαι καὶ νῦν μᾶς βοηθήσῃς· διὰ τί ἡττοχέαι καὶ φαίνεσαι ὅτι κοιμᾶσαι, μετὰ τὴν ὑπερβολικὴν καὶ πολυχρόνιον ταύτην μακροθυμίαν σου; ὁ γὰρ κοιμώμενος ἡσυχάζει· σηκόσου εἰς βοήθειάν μας, καὶ μὴ μᾶς ἀφήσῃς τελείως καὶ πάντοτε ἀβοηθήτους, ἀγκαλὰ καὶ ἐκ μέρους καὶ πρὸς καιρὸν μᾶς ἀφήκῃς· ἀνθρωποπρεπὴ δὲ εἶναι τὰ λόγια ταῦτα· ἐπειδὴ, καθὼς πολλὰς φορὰς εἶπομεν, ἀπὸ τὰς ἀνθρωπίνων ἐνεργειῶν καὶ πάθῃ, συνειθίζει ἡ Γραφή νὰ χαρακτηρίσῃ τὸν Θεόν· διὰ τί κατὰ ἄλλον τρόπον δὲν δύναται νὰ καταλάβῃ ἡ ἀσθένεια καὶ παχύτης τῶν ἀκρατῶν.

24: „ἵνα τί τὸ πρόσωπόν σου ἀποστρέφεις;
„ἐπιλανθάνῃ τῆς πτωχείας ἡμῶν καὶ
„τῆς θλίψεως ἡμῶν;

Διὰ τί, λέγει, Κύριε γυρίζεις ἀπὸ ἡμῶν τὴν ἐπισκοπὴν καὶ πρόνοιάν σου, ὥσάν ἀπὸ ἀναξί-
ους; ἢ διὰ τί ἀλίσμοναίς τὴν πτωχείαν μας; ἢ γουν τὴν κακοπάθειαν καὶ θλίψιν ὅπου δοκιμαζόμεν;

ἴδιον γὰρ τῆς πτωχείας εἶναι ἡ κακοπάθεια καὶ ἡ θλίψις· ἀλίσμοναίς δὲ αὐτὰ· ἐπειδὴ καὶ δὲν ψηφῶς οὐδὲ λογιζομαι ταῦτα μετὰ τελειότητα. (1)

25: „Ὅτι ἐταπεινώθῃ εἰς χοῦν ἡ ψυχὴ ἡ-
„μῶν· ἐκολληθῇ εἰς γῆν ἡ γαστήρ ἡ-
„μῶν.

Ἡ ψυχὴ μας, λέγει, ἦτοι ἡμεῖς κατὰ πε-
ρίρρησιν, ἐπέσχμεν εἰς τὸ χῶμα· καὶ ἡ κοιλία
μας ἐκολληθῇ εἰς τὴν γῆν· διὰ τί κοιμώμεθα κατὰ
γῆς ὡς δούλοι καὶ σκλάβοι· καὶ διὰ τί σκύπτομεν
πάντοτε εἰς τὴν γῆν ἀπὸ τὸ βάρος τῶν θλίψεων·
ἀναγωγικῶς δὲ ταπεινώνεται εἰς τὸ χῶμα καὶ εἰς
τὴν γῆν ἐκεῖνος, ὅπου εἶναι προσκολλημένος εἰς τὰ
γῆνα· καὶ ἐκεῖνος ὅπου κυλιέται εἰς τὰς πορνείας,
καὶ εἰς τὰς φιληδονίας τῆς σαρκὸς, κατὰ τὸν θεῖ-
ον Χρυσόστομον. (2)

26: „Ἀνάστα Κύριε βοηθήσον ἡμῖν, καὶ
„λύτρωσαι ἡμᾶς ἕνεκεν τοῦ ὀνόμα-
„τός σου.

Σηκόσου, λέγει, Κύριε εἰς βοήθειάν μας·
διὰ τί παραβλέπωντας ἡμᾶς ἀβοηθήτους τοὺς τόσους
κα-

ρες, πρῶτον μὲν, ὅτι τῷ Θεῷ θυσία προσφέρονται· ἔπειτα δὲ ὅτι μετὰ πρᾶυπαθείας, ἡσυχῶς, ἀφῶνως τοῦς
μαρτυρικοὺς ἀγῶνας ὑπέρχονται, οὐ δυσχεραίνοντες, οὐδὲ ἀποσιγνύοντες ἐπὶ τοῖς πάθεσιν· ὅπερ προβάτων Ἰδίου
ἐν τῷ θύεσθαι· ὅθεν ὁ Παῦλος τοῦτο τὸ ῥητὸν εἰς τοὺς ἀθλοῦντας ὑπὲρ Χριστοῦ ἐν τῇ πρὸς Ῥωμαίους ἐξέλαβε.
(Ῥωμ. 12, 36.)

(1) Κατὰ δὲ τὸν Ἀρσενάγιτον Διονύσιον ἡ Εὐφημούμενος ὕπνος τοῦ Θεοῦ, τὸ ἐξηρημέειον αὐτοῦ ἢ ἀκοινωνήτων ἀ-
πὸ τῶν προνοουμένων· ἐργήγορσις δὲ, ἡ εἰς τὸ προνοεῖν αὐτοῦ τῶν παιδείας ἢ σωτηρίας δεομένων προσοχή· νυ-
σαζόντων οὖν ἡμῶν, λέγει ὁ Νικήτας, ἢ νοστῶς ἐνεργούντων, ὑπνοῦν λέγεται ὁ Θεὸς, ἀναξίους ἡμᾶς κρίνων τῆς
ἐπισκοπούσης ἡμᾶς ἐργηγορσεως αὐτοῦ· ἐπειδὴ δὲ ποτε αἰσθόμενοι τῆς ἐκ τοῦ ὑπνου βλάβης εἶπωμεν· ἀνάστηθι·
ἵνα τί ὑπνοῖς Κύριε; οὐ νοσάζει, οὐδὲ ὑπνώσει τότε ὁ φυλάσσων τὸν Ἰσραὴλ· ἢ ἄλλοι τινὲς, οἰνεὶ ἀποστρέφου-
σι τοὺς ὀφθαλμοὺς Θεοῦ, διὰ τὸ ἀσχερὸν ὧν ποιοῦσι ἢ ἀνάξιον τῶν ὀφθαλμῶν τοῦ Θεοῦ· οἱ μεταβληθέντες λέ-
γουσιν, ἵνα τί τὸ πρόσωπόν σου ἀποστρέφεις; ἢ ἄλλοι παρὰ τοὺτους εἰσιν, οἱ ἐκβληθέντες τῆς μνήμης τοῦ Θεοῦ
ἢ οἰνεὶ λήθην αὐτῷ ἐμποιοῦντες ἑαυτῶν· οἱ τινὲς λέγουσιν· ἐπιλανθάνῃ τῆς πτωχείας ἡμῶν· ἢ ὁ Θεοδώρατος λέ-
γει „Ὑπνον τὴν μακροθυμίαν καλεῖ· ἀνάσασιν δὲ τὴν ἐπὶ τιμωρίᾳ κίνησιν· ἢ ὁ Χρυσόστομος „Ἦπνον ἐνταῦ-
θα τὴν ἡσυχίαν φησὶ· ἢ ἀνάσασιν, τὴν ἀναποδοσιν· ἢ πρόσωπον, τὴν ἀντίληψιν, τὴν πρόνοιαν, τὴν κηδεμ-
σίαν.

(2) Κατὰ δὲ τὸν Ὀριγῆν ἡ Διόπερ ἰκετεύομεν, ἐπεὶ περ ἡ ψυχὴ ἡμῶν εἰς χοῦν τεταπεινῶται, συγγνώμην τῆς
ἀσθενείας ἡμῶν· ἢ ἐπεὶ χοῦν περιερίμεθα τὸν ἐκ τῶν παθῶν, διὰ τοῦτο χαμαιβιφεῖς γεγενήμεθα, ἀλλὰ ἢ εἰς
γῆν ἐκολληθῇ ἡ γαστήρ ἡμῶν, οὐδὲν τρεφομένων οὐράνιον, ἀλλὰ κατὰ τὸν ὄφιν γῆν ἐσθιόντων· δηλοῖ δὲ ἡ γαστήρ
τὸ μνημονικὸν τῆς ψυχῆς, ἐν ᾧ πάντα συνίσταται τὰ μαθήματα (ἐν τῇ ἐκδῇ· Σειρᾷ.)

κακά πάσχοντας, νομίζεσαι ὅτι κάθησαι, ἢ κοιμάσαι· καὶ λύτρωσαί μας, ὅχι διὰ τὰς εὐχάς μας ἀρετὰς· ἐπεὶ αὐταὶ δὲν εἶναι ἀξίαι τοιαύτης μεγάλης χάριτος· ἀλλὰ διὰ νὰ ᾔναι φοβερὸν καὶ δεδοξασμένον εἰς ὅλους τὸ ὄνομα σου· καὶ ἵνα μὴ βλαφημηται αὐτὸ κόντὰ εἰς τοὺς Εἰδωλολάτρας· (1)

Αὕτη μὲν, εἶναι ἡ κατὰ τὸ γράμμα καὶ τὴν ἱστορίαν ἐρμηνεία τοῦ παρόντος Ψαλμοῦ· κατὰ δὲ ἀναγωγὴν, ἡμποροῦν νὰ λέγωνται τὰ λόγια τοῦ

Ψαλμοῦ τούτου πρὸς τὸν Χριστὸν, καὶ ὡς ἐκ προσώπου ὄλων τῶν Μαρτύρων· οἵτινες ἐπαθον μυρία βάσανα καὶ ἐθνατόνουντο καθ' ἑκάστην ἡμέραν διὰ τὸν Χριστόν· ἀλλὰ καὶ ὅλοι οἱ Ὀρθόδοξοι Χριστιανοί, αὐτὰ τὰ ἴδια δύνανται νὰ λέγουν πρὸς τὸν Χριστόν· ἐπεὶ καὶ καθ' ἑκάστην ἐνοχλοῦνται καὶ καταταλαιπωροῦνται ἀπὸ τοῦς μικροφόνους καὶ ἀσεβεῖς Ἐθνικούς.

ΨΑΛΜΟΣ ΜΔ΄.

„Εἰς τὸ τέλος ὑπὲρ τῶν ἀλλοιωθησομένων τοῖς Τίσις Κορὲ εἰς σύνεσιν.
Ὡδὴ ὑπὲρ τοῦ ἀγαπητοῦ.

Εἰς τὸ τέλος μὲν ἐπιγράφεται ὁ Ψαλμὸς οὗτος, διὰ τὶ περιέχει προφητείας, αἵτινες ἐμελλον νὰ πληρωθοῦν εἰς τὸ τέλος τῶν χρόνων· ὑπὲρ τῶν ἀλλοιωθησομένων δὲ· ἦτοι ὑπὲρ τῶν Χριστιανῶν· οἵτινες ἐμελλον νὰ ἀλλοιωθοῦν διὰ τῆς παλιγγενεσίας τοῦ ἁγίου Βαπτίσματος, ἀπεκδυόμενοι μὲν, τοῦ παλαιῶν ἀνθρώπου, ἐνδυόμενοι δὲ, τὸν νέον· „Τὰ ἀρχαῖα γὰρ φησιν ὁ Παῦλος, παρῆλθεν· ἰδοὺ γέγονε καινὰ τὰ πάντα· (Β΄ Κορ. ε΄ 17.) ἀλλοιώσεις γὰρ εἶναι ἡ μεταποίησις, καὶ ἡ τῆς προφητείας ἐναλλαγὴ· (2) τοῖς υἱοῖς δὲ Κορὲ ἐπιγράφεται· ὅτι εἰς αὐτοὺς ἐνεχειρίσθη ὁ Ψαλμὸς οὗτος ὑπὸ τοῦ Δαβὶδ, ἵνα ψαλλῇ παρ' αὐτῶν, καθὼς εἰς τὸ Προοίμιον τῆς βίβλου εἶπομεν (ἐν κεφ. ε΄.) Εἰς σύνεσιν δὲ ἐπιγράφεται ὁ Ψαλμὸς, ὅτι οἱ ἀναγιγνώσκοντες αὐτὸν ἔχουν χρεῖαν ἀπὸ σύνεσιν διὰ τὰ κεκρυμμένα ἐν αὐτῷ θεῖα νοήματα· ὧδὴ δὲ ἐστὶν οὗτος· ἐπεὶ ὅχι μὲν τὸ ὄργανον τοῦ Ψαλτηρίου, ἀλλὰ μὲν μόνον τὴν γλῶσσαν ἐμελωδήθη· τὸ δὲ ὑπὲρ τοῦ ἀγαπητοῦ, εἶναι μία ἀνακεφαλαιώσις ὅλης τῆς ἐπιγραφῆς τοῦ Ψαλμοῦ· ἐπεὶ καὶ διηγείται ὁ Ψαλμὸς περὶ τοῦ Χριστοῦ· οὗτος γὰρ εἶναι ὁ ἀγαπητός, εἰς μὲν τὸν Πατέρα, ὡς Τίς μονογενής· εἰς ἡμᾶς δὲ τοὺς ἀνθρώπους, ὡς Πατὴρ ἡμῶν κηδεμονικώτατος, κατὰ τὸν μέγαν Βασίλειον· περὶ τούτου γὰρ εἶπεν ὁ Πατὴρ· „Οὗτός ἐστιν ὁ Τίς μου ὁ ἀγαπητός ἐν ᾧ εὐδόκησα· (Ματθ. γ΄ 17.) Τὸ ὑπὲρ τοῦ ἀγαπητοῦ δὲ, εἶναι ἀντὶ τοῦ περὶ τοῦ ἀγαπητοῦ· καθὼς καὶ εἰς ἄλλα μέρη εἶπομεν, τῆς ὑπὲρ προθέσεως λαμβανομένης ἀντὶ τῆς περὶ, κατὰ μετάληψιν.

1: „Ε.

(1) Ὁ Θεὸς εἶπεν ὁ Χρυσοστόμῳ „Ὅρα ποῦ τὸν λόγον κατέκλεισαν! μετὰ μυρία αὐτῶν κατορθώματα πόθεν ἀξιοῦσι σώζεσθαι! ἀπὸ ἐλέου· ἀπὸ φιλανθρωπίας· διὰ τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ· λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος „Ὁ περὶ δὴ ὁ δεδράκασιν οἱ θαυμάσιοι ἄνδρες ἐκεῖνοι· τοῖς γὰρ λόγοις τὸν Θεὸν ἠλεώσαντο· ὅθεν αὐτοῦ σφατηγόμενοι τοὺς πολεμικοὺς ἐτρέψαντο· ὅθεν τὴν προτέραν ἐλευθερίαν ἐμεμλοῖς προϋξένυσαν.

(2) Κατ' ἄλλον δὲ ἐρμηνευτὴν ἐπιγράφεται ἡ Ὑπὲρ τῶν κρίνων· ἡ ὑπὲρ τῶν ἀνθέων· ὅπερ ὁ μέγας Βασίλειος ἐρ-

11. „**Ε**νπνεύξατο ἡ καρδιά μου λόγον
„ἀγαθόν.

Ἐπειδὴ ὁ Προφήτης Δαβὶδ ἐκατάλαβεν, ὅτι ἔχει νὰ προφητεύσῃ περὶ τοῦ Χριστοῦ μεγάλα τι-
νὰ μυστήρια· διὰ τοῦτο προοιμιάζει ἐδῶ καὶ λέγει,
ὅτι ἔχει νὰ λαλήσῃ λόγον ἀγαθὸν καὶ σωτήριον·
βλέπε δὲ ὡ ἀναγνώσα, τὴν ἔμφασιν ὅπου ἔχει τὸ
ἐνπνεύξατο· σχεδὸν γὰρ λέγει τοῦτο· ὅτι καθὼς
τὸ ρέψιμον, καὶ χωρὶς νὰ θελωμεν ἀναβαίνει κάτω-

θεν ἀπὸ τὸν σῶμαχον, καὶ ἐξέρχεται ἐκ τοῦ σῶ-
ματός μας· ἐτὶ, λέγει, καὶ τὸν περὶ Χριστοῦ λό-
γον ἀνέπεμψεν ἐκ τοῦ ἔσθους τῆς ἡ ἐδικῆ μου καρ-
διά, ἀπ' οὗ ἐχόρτασε τὴν νοστήν καὶ πνευματικὴν
τροφὴν τοῦ ἁγίου Πνεύματος. (1)

„Λέγω ἐγὼ τὰ ἔργα μου τῷ Βασιλεῖ.

Προσφωνῶ λοιπὸν, λέγει, ἐγὼ εἰς τὸν βασι-
λέα Χριστὸν τὰ ἔργα μου· ἦτοι τὰς περὶ Χριστοῦ
προφητείας μου· διότι ἔργον τοῦ Προφήτου εἶναι
νὰ λέγῃ καὶ νὰ συνθέτῃ προφητείας. (2)

„**Η**

ἐρμηνεύει οὕτω· Ἡ τὸ ἀκύμοτον τῶν ἀνθέων ἄξιον ἐνόμισε συγκρίνεσθαι τῇ ἐπικνήφῃ τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως· ὁ δὲ
θεὸς Νύσσης Γρηγόριος λέγει· Ἡ ὑπὲρ τῶν ἀλλοιωθησομένων ἐπιγραφὴ τοῦτον μοι δοκεῖ τὸν νοῦν ἔχειν· ὅτι
μόνι κρείττων ἐστὶ τροπῆς τε καὶ ἀλλοιώσεως, ἡ θεία φύσις· οὐ γὰρ ἔχει πρὸς ὅτι χρησεται τῇ τροπῇ, τοῦ μὲν
κακῆ ἀνεπίδεκτος οὕσα διόλου, πρὸς δὲ τὸ κρείττον τραπῆναι μὴ δυναμένη· οὐκ ἔστι γὰρ πρὸς ὅτι δέχεται τὴν
ἀλλοίωσιν· οὐ γὰρ ἔχει τὸ εαυτῆς κρείττον πρὸς ὃ μεταβίσεται· ἡμεῖς δὲ οἱ ἄνθρωποι ἐν τροπῇ τε καὶ ἀλλοιώσει κεί-
με οἱ κατ' ἀμφοτέρας, διὰ τῆς ἀλλοιωτικῆς ἐνεργείας, ἡ χείρους, ἡ βελτίους γινόμεθα· χείρους μὲν, ὅτε τῆς
μετουσίας τῶν ἀγαθῶν ἀπορρέομεν, βελτίους δὲ πάλιν, ὅτε πρὸς τὸ κρείττον ἀλλοιούμενοι τύχομεν· ἐπεὶ οὖν τῇ
καλῇ διὰ τῆς τροπῆς συνινέχθημεν, χρεῖα τῆς ἀγαθῆς ἡμῖν ἀλλοιώσεως, ὡς ἂν διὰ ταύτης γένοιτο ἡμῖν ἡ πρὸς
τὸ κρείττον μεταβολή· ὁθεν παρ' ἄλλοις ἐπιγράφεται ὑπὲρ τῶν ἀνθέων, ἡ ὑπὲρ τῶν κρίνων· τό τε γὰρ ἄνθος ἐ-
πιδείκνυται τοῦ χειμῶνος τὴν εἰς ἑαρ μεταβολήν· ὅπερ σημαίνει τὴν ἀπὸ κακίας εἰς τὴν κατ' ἀρετὴν βίον μετὰ-
σασιν· ἥ τε τοῦ κρίνου ὅψις· πρὸς ὅτι χρη γένεσθαι τὴν ἀλλοίωσιν διερμηνεύει· ὁ γὰρ δι' ἀλλοιώσεως λαμπρὸς
γενόμενος· δηλονότι ἐκ μέλανός τε καὶ ἐσκοτισμέου, λαμπρὸν τε καὶ χιονώδες εἶδος μεταλαμβάνει· λέγει δὲ ὁ Θεο-
δώριτος· Τὸς δὲ ἀλλοιωθησομένους ὁ μὲν Σὺμμαχος ἀνθὴν κέκληκεν, Ἀκύλας δὲ καὶ Θεοδώριον κρίνα· ἄνθον δὲ
καὶ κρίνα τοῦ ἥρος θλάσσει· ἑαρ δὲ πνευματικόν, τοῦ Σωτῆρος ἡ παρουσία, ἐν ἣ εὐφράνθη, κατὰ τὴν Ἡσαίου
προφητείαν, ἡ πάλαι ἔρημος, καὶ ἠνοσησεν ὡς κρίνον· ὁ δὲ Λίτινος λέγει εἰς τὸ νεοτύπων αὐτοῦ Ψαλτήριον, ὅτι
ὁ Ψαλμὸς οὗτος ἔχει τὴν αὐτὴν ὑπόθεσιν, ὅπου ἔχει καὶ τὸ ἄσμα τῶν ἁσμάτων τὸ βιβλίον τοῦ Σολομώντος, καὶ
εἶναι ἐκεῖνον· ὡς ἂν μία ἐπιτομή· ὁθεν καὶ παρὰ πάντων τῶν ἐρμηνευτῶν, καὶ αὐτῶν ἀκόμη τῶν Ἑβραίων ὁμολογεῖ-
ται ὅτι εἶναι μία καὶ ἐπιθαλάμιος· καὶ διὰ τοῦτο πρέπει νὰ νοῦται, ὅχι σαρκικῶς, ἀλλὰ πνευματικῶς· ἦτοι πε-
ρὶ τοῦ πνευματικοῦ γάμου μετὰ τοῦ Χριστοῦ καὶ τῆς Ἐκκλησίας, τοῦ νοητοῦ νυμφίου, καὶ τῆς νοητῆς νύμφης.

- (1) Ὁ μὲν Βασιλεὺς καὶ Χρυσόστομος καὶ Εὐσεβίος καὶ Ὡριγένης λέγουσιν, ὅτι ταῦτα λέγει ἐκ μέρους τοῦ Δαβὶδ
πρὸς τὸν Χριστὸν· ὁ δὲ μέγας Ἀθανάσιος καὶ ὁ Κύριλλος νοοῦσιν, ὅτι λέγονται ταῦτα ἐκ μέρους τοῦ ἀνάρχου Πα-
τρὸς πρὸς τὸν Υἱόν του, ὅστις ἐγεννήθη ἐξ αὐτοῦ ὡς λόγος ἐκ νοῦ, ὡς ἀγαθὸς ἐξ ἀγαθοῦ, καὶ ὡς Θεὸς ἐκ Θεοῦ·
λέγει δὲ ὁ μέγας Βασίλειος· Ὡς περὶ ἐπὶ τῆς ἐρυγῆς, τῆς τῶν αἰτίων πριότητος ἐστὶ τὸ γινόμενον, οὕτω καὶ ἐπὶ
τῆς πνευματικῆς διδασκαλίας τοιαῦτα ἠρεῦξατο, οἷα καὶ ἐστὶτεῖτο· διὰ ταῦτα, ἐπειδὴ λογικὴ ἦν ἡ τροφή, οὐ
αἶτον, οὐδὲ ποτὶν ἐρευνεῖται· ἀλλὰ τὰ συγγενῇ τῇ λογικῇ τραπέζῃ, λόγον ἀγαθὸν τὸν περὶ τοῦ Μονογενοῦς· ὁ
γὰρ ἀγαθὸς ἄνθρωπος ἐκ τοῦ ἀγαθοῦ Θεσαυροῦ τῆς καρδίας προσφέρει τὰ ἀγαθὰ· ἐντεῦθεν καὶ ἕτερον τι μαν-
θάσκον, ὅτι οἱ Προφῆται, οὐχ ὡς οἱ μάντιες ἦσαν· οἱ γὰρ λέγουσι μὲν πολλὰ, γασσι δὲ οὐδὲν ὅν λέγουσι·
τὸ δὲ Πνεῦμα τὸ ἅγιον ἀφίκοι τὴν καρδίαν εἰδέναι τὰ λεγόμενα· εἰ γὰρ μὴ ἦδει ὁ Δαβὶδ, οὐκ ἂν ἐπεσημῆνα-
το, ὅτι λόγον ἀγαθὸν ἠρεῦξατο· καὶ οὕτως γὰρ φησὶν ὁ Θεός· Ἐγὼ ἐράσεις ἐπλήθυνα· ὁρασιν δὲ χαρίζόμε-
νος ὁ Κύριος, οὐκ ἀποτυφλοῖ τὸν νοῦν, ὅν αὐτὸς κατεσκεύασεν· ἀλλὰ φωτίζει αὐτὸν καὶ διαυγέστερον ποιεῖ τῇ πα-
ρουσίᾳ τοῦ Πνεύματος· διὰ τοῦτο γὰρ καὶ οἱ Προφῆται ἐχρημάτιζον ὁρῶντες, διὰ τὸ οἶον ἐπιτετάσθαι αὐτοῖς
τὴν τοῦ νοῦ διάβλεψιν, ἐκ τῆς τοῦ φωτίζοντος αὐτοῦ Πνεύματος παρουσίας· ἐφ' ἧ δὲ καὶ ὁ Θεοδώριτος· Πνευμα-
τικοῖς ἐντρεφόμενος λόγοις, τοιαύτας (Πνευματικὰς δηλαδὴ) ἐρυγὰς ἀναπέμψα· καὶ τοιαύτους λόγους προέφημι·
(2) Λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος· Ὁν ἀγαπητὸν ἡ προγραφή κέκληκε, Βασίλεα καλεῖ τοῦ Ψαλμοῦ τὸ Προοίμιον· ἔρ-
γα δὲ τῆς προφητείας ὁ ἀληθὴς λόγος ὁ τὰ ἐσόμενα προεδοκίμων.

„Ἦ γλῶσσά μου κάλαμος γραμματέως,
„ὡς γράφου.

„τῶν ἀνθρώπων.

Μετὰ τὰ λόγια ταῦτα φανερόν ἐστι ὁ Δαβὶδ, ὅτι δὲν λαλεῖ ἀπὸ λόγου τοῦ τὰς περὶ Χριστοῦ προφητείας· διότι ὡς λέγει ὁ Θεοδώριτος· καθὼς ὁ κάλαμος· ἡγουν τὸ κονδύλι, ὑπηρετεῖ μόνον εἰς τὸ χεῖρ τοῦ κινουντος αὐτὸν γραφέως, ὅπου, καὶ ὅπως ἐκεῖνη ἤθελε τὸν κινήσῃ· ἐτζί, λέγει, καὶ ἡ ἐδική μου γλῶσσα εἶναι κάλαμος γραφέως· ἦτοι τοῦ ἁγίου Πνεύματος· καὶ κινεῖται ὅπου, καὶ ὅπως θελήσῃ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον· ἐξυγράφου δὲ εἶπε γραφέως, διὰ τὴν φανερώσῃ τὴν ευκολίαν καὶ ὁμολογίαν, ὅπου ἔχει τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον εἰς τὸ νὰ ὑπαγορεύῃ (1)· διότι οἱ μὲν ἄνθρωποι, ἀργὰ ὑπαγορεύουσι τοὺς ἄλλους καὶ γράφουσι μετὰ τὴν ὑπαγορεύσιν εἰς τὸ νὰ εὗρουν νοήματα προσφυῇ, καὶ λέξεις ἀρμοδίως, εἰς παράστασιν τῶν νοημάτων τους· διὰ τὴν οὖν τῶν ἀνθρώπων εἶναι ἀσθενεῖς καὶ ἀδύνατοι· τὸ δὲ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, μετὰ τὴν ἡγίαν ἀνώτερον ἀπὸ τὰς τοιαύτας ἐλλείψεις, ἐν τῷ ἅμα ὑπαγορεύει καὶ ἐμπνέει ἐκεῖνα ὅπου θέλει, χωρὶς καμμίαν ἀργοπορίαν· ἕως ἐδῶ τελειώσας ὁ Δαβὶδ τὸ προοίμιον τοῦ Ψαλμοῦ, ἀρχίζει ἀκολουθῶν νὰ λέγῃ περὶ τῶν ἀρετῶν τῆς ἀνθρωπότητος τοῦ Χριστοῦ, πρὸς αὐτὸν ἀποτεινώντας τὸν λόγον του.

2. „Ὡραῖος κάλλει παρὰ τοῖς υἱοῖς.

Ἐδῶ λείπει τὸ, ὑπάρχεις· ἡγουν ὡραῖος ὑπάρχεις, ὡς Χριστὸς, περισσότερο ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους· ὡραιότητα δὲ κάλλους, δὲν λέγει τὴν τοῦ σώματος, ἀλλὰ τὴν τῆς ψυχῆς· ἐπειδὴ καὶ διεφύλαξεν αὐτὴν ὁλόκληρον καὶ ἀκλεπτον· μόνος γὰρ ὁ Χριστὸς ἀπὸ ὅλων τοὺς ἀνθρώπους ἐμεινεν ἀναμάρτητος· ὁ δὲ Ἡσαΐας λέγωντας, „Εἶδομεν αὐτὸν καὶ οὐκ εἶχεν εἶδος οὐδὲ κάλλος· ἀλλὰ τὸ εἶδος αὐτοῦ ἄτιμον καὶ ἐκλείπον παρὰ τοὺς υἱοὺς τῶν ἀνθρώπων (Ἡσ. νγ. 2.) περὶ τοῦ σώματος τοῦτο νοεῖ· τὸ ὅποιον ἐν τῷ καιρῷ τοῦ πάθους μασιζόμενον, καὶ ἐμπτυόμενον, καὶ μυρία πάσχον, ἐφαίνετο χωρὶς καμμίαν ὡραιότητα. (2)

„Ἐξεχύθη χάρις ἐν χεῖλεσί σου.

Λέγει ὁ Εὐαγγελιστὴς Λουκᾶς, „Ὅτι ἐθαύμαζον οἱ ὄχλοι ἐπὶ τοῖς λόγοις τῆς χάριτος τοῦ ἐκπορευομένου ἐκ τοῦ στόματος τοῦ Χριστοῦ· (Λουκ. δ. 22.) νοοῦνται δὲ χεῖλη Χριστοῦ καὶ οἱ Ἀπόστολοι, κατὰ τὸν μέγαν Βασιλεῖον· εἰς τοὺς ὁποίους ἐξεχύθη τόσον πλουσία ἡ χάρις τοῦ ἁγίου Πνεύματος, ὥστε ὅπου ἐπεσφύριζον ὅλους τοὺς σοφοὺς καὶ ῥήτορας μετὰ τὴν δύναμιν τῶν λόγων τους· καὶ ἐπειθον μετὰ ευκολίαν ἐκείνους, ὅπου ἤθελον. (3)

„Δι.

(1) Ὅθεν εἶπεν ὁ Χρυσόστομος· „Ὡς περὶ ὕδατος ῥύμη πολλῇ τῇ ῥίζῃ φερομένη προέρχεται· οὕτω καὶ τὸ Πνεῦμα χάρις μετὰ πολλῆς τῆς ταχύτητος πρέσει· πάντα λεία· πάντα ευμαρῆ προφέρουσα.

(2) Συμμεύσαι, ὅτι ὁ μὲν μέγας Βασιλεὺς, καὶ ἄλλοι τινὲς θέλουσιν, ὅτι δὲν ἦτον ὡραῖος ὁ Κύριος κατὰ τὸν σαρκινὸν χαρακτῆρα· ὡραῖον δὲ ἐρμηνεύει πῶς ὀνομάζει ἐδῶ ὁ Δαβὶδ τὸν Κύριον κατὰ τὴν θεοπῆπτα· „Ὡραῖον δὲ κάλλει προσαγορεύει τὸν Κύριον, ἐνατενίσας αὐτοῦ τῇ θεότητι, καὶ πῶς ἐκεῖθεν μαρτυροῦν ἀναπλησθεῖς· οὐ γὰρ τὸ τῆς σαρκὸς ἀνυμνεῖ κάλλος· καὶ φέρει εἰς τοῦτο μαρτυρίαν τὸ· „Εἶδομεν αὐτὸν καὶ οὐκ εἶχεν εἶδος οὐδὲ κάλλος· ὁ δὲ Χρυσόστομος, ὁ Ἰσίδωρος, ὁ Δαμασκηνός, καὶ ἄλλοι θέλουσιν, ὅτι νὰ ἦτον ὡραῖος καὶ κατὰ τὸν σαρκινὸν χαρακτῆρα· τὸ δὲ οὐκ εἶχεν εἶδος οὐδὲ κάλλος, θέλουσιν ὅτι λέγεται διὰ τὸ πάθος καὶ τὸν θάνατον· ὅθεν ὁ Χρυσόστομος λέγει· „Καὶ οὐ περὶ ἀμορφίας τοῦ σώματος· ἀπαγε! τοῦτο εἶπεν ὁ Πρόφētης· ἀλλὰ περὶ τοῦ ευκαταφρονήτου· ἦτοι πῶς ἦτον ευτελής καὶ ποταπός, θέλων πατήσαι τὸν ἀνθρώπινον τίφον· ὁ δὲ Θεοδώριτος κάλλος αὐτοῦ ὁ Ψάλμος καλεῖ, φησὶν, οὐ τὸ τοῦ σώματος, ἀλλὰ τῆς ἀρετῆς καὶ πάσης δικαιοσύνης, τὸ ἀμαρτίας τοῦ διεξάμεινον σπῖλον.

(3) Διὰ τοῦτο λέγει ὁ μέγας Βασιλεὺς „Διὰ τοῦτο ἐν ὀλίγῳ τῷ χρόνῳ πῶς ἀνέστην οἰκουμένην διήλθε τὸ κήρυγμα, ἐπειδὴ ἄφθονος ἡ χάρις ἐκκέχυται ἐπὶ τοὺς κήρυκας τῆς ευσεβείας τοῦ Εὐαγγελίου· οὐ καὶ χεῖλη Θεοῦ ὀνόμασεν ἡ Γραφή· διὰ τοῦτο ἐν ευκαταφρονήτοις λεξείδοις, καὶ ἀμυρίαν ὀνομαζουσιν οἱ ἐξ ὧν τοῦ λόγου τῆς ἀληθείας, πού λυ.

„Διὰ τοῦτο εὐλόγησέ σε ὁ Θεός εἰς
„τὸν αἰῶνα.

Διὰ ταύτας λοιπὸν, λέγει, τὰς ἀρετάς σου,
ὦ Χριστέ σὲ εὐλόγησεν ὁ Θεός· ἤγουν σὲ ἐδόξα-
σεν· ἔφη γὰρ ὁ Πατὴρ πρὸς τὸν Υἱόν· „Καὶ ἐδό-
ξασα καὶ πάλιν δοξάσω· (Ίω. ιβ'. 29.) ἢ τὸ
εὐλόγησε νοεῖται, ἀντὶ τοῦ εὐλογητὸν ἐποίησαν,
εἰς τὸ νὰ εὐφημηταὶ πάντοτε καὶ νὰ δοξολογῇται
ἀπὸ τῶν εὐσεβέων· ὁ μὲν γὰρ παλαιὸς Ἀδὰμ ἐ-
καταράσθη ἀπὸ τὸν Θεὸν διὰ τὴν παρακοήν του,
ὁ δὲ νέος Ἀδὰμ ὁ Χριστός, εὐλογήθη διὰ τὴν ὑπα-
κοήν του, κατὰ τὸν Χρυσόσομον· μετέδωκε δὲ
καὶ εἰς ἡμᾶς ἀπὸ τὴν εὐλογίαν ταύτην· καθὼς λέ-
γει ἀλλαχοῦ ὁ ἴδιος Δαβὶδ· „Εὐλογημένοι ὑμεῖς
τῷ Κυρίῳ· (Ψαλ. ριγ'. 24.) (1)

3: „Περίζουσαι τὴν ῥομφαίαν σου ἐπὶ τὸν
„μυρὸν σου δυνατέ.

Αὐτὸ οὗ ὠνόμασεν ἀνωτέρω ὁ Προφητὰνᾶξ
τὸν Κύριον, ὡραῖον καὶ κάλλιστον καὶ χαριτωμένον

εἰς τὰ λόγια, τῶρα ἐδῶ δεῖχνα αὐτὸν καὶ στρα-
τιῶτην· ἐπειδὴ ἕκαστα μὲν· ἤγουν ἡ ὡραιότης καὶ χά-
ρις τῶν λόγων, ἦτον σημεῖα τῆς ἀναμαρτησίας, καὶ
τῆς διδασκαλίας του· ταῦτα δὲ τὰ στρατιωτικὰ ὄρ-
ματα εἶναι σημεῖα τῆς κατὰ τοῦ Διαβόλου μάχης του·
μὲ τὰ λόγια γὰρ ταῦτα καλεῖ ὁ Δαβὶδ τὸν Χρι-
στὸν εἰς τὸν κατὰ τοῦ Διαβόλου πόλεμον· ἵνα τρώ-
παιον καὶ νίκην κατ' αὐτοῦ ποιήσας, ἐλευθερώσῃ
ἡμᾶς, ὅπου ἐσκλαβώθημεν ἀπὸ τὴν τυραννίδα ἐ-
κείνου· ὁρματῶναι δὲ τὸν Χριστὸν ὁ Δαβὶδ κατὰ
τοὺς νόμους τοὺς ἀνθρωπίνους, διὰ νὰ δειξῇ αὐτὸν
εἰς ὅλους φοβερόν· ἐπειδὴ οἱ στρατιῶται εἰς τὴν
μέσσην καὶ περὶ τὸ μερὶ ζώνουσιν τὸ σπαθί· ἐν
συντόμῳ δὲ ἡ ἔννοια τοῦ λόγου τούτου εἶναι αὐ-
τὴ· ὅτι σὺ Χριστέ, ὁρματώσου καὶ πολέμησον
τὸν τύραννον Διάβολον· ὁρματα δὲ Χριστοῦ κατὰ
τὸν Χρυσόσομον, εἶναι ἡ τιμωρητικὴ δύναμις·
τὴν ὁποίαν μεταχειρίζεται κατὰ τῶν ἐχθρῶν του,
δυνατὸν δὲ αὐτὸν ὠνόμασε κατὰ τὴν Θεότητα,
τὴν ἠνωμένην ὑποστατικῶς μὲ τὴν ἀνθρωπότητα· (2)

„Τῇ ὡραιότητί σου καὶ τὰ κάλλει σου.

Πε-

λὸ τὸ ἐπαγωγὸν ἔς πρὸς σατιρίαν ἔλκον ἔχει τοῦ Εὐαγγελίου τὸ κήρυγμα ἔς πᾶσα ψυχὴ κεκατέναι δόγμασιν ἀκί-
νῆτοις διὰ τῆς χάριτος πρὸς τὴν ἀσάλευτον ἐν Χριστῷ πίσιν βεβαιουμένη· ὁ δὲ Χρυσόσομος „Ἐξεχούθη λέγει ἡ
χάρις, ὡς ἂν εἴποι τις ἡ ἐνδον οὖσα ἀνέβλυσε· τίς δὲ ἐστὶν αὕτη ἡ χάρις; δι' ἧς ἐδίδασκε· δι' ἧς ἐθαυματοποιεῖ·
τὴν χάριν ἐνταῦθα λέγει τὴν ἐλθοῦσαν ἐπὶ τὴν σάρκα... πᾶσα γὰρ ἡ χάρις ἐξεχούθη εἰς τὸν ναὸν ἐκεῖνον· οὐ
γὰρ ἐν μέτρῳ δίδωσιν ἐκεῖνο τὸ Πνεῦμα· ἀλλ' ὁλοκλήρως ὁ ναὸς ἔλαβεν· ἡμεῖς δὲ μικρὸν τι τοῦ παντὸς ἔβριμα
ἀπὸ τῆς χάριτος ἐκεῖνης ἔσχαμεν· ἐκ τοῦ πληρώματος γὰρ φλοῖν αὐτοῦ πάντες ἐλάβομεν· ὡς ἂν εἴποι τις, ἐκ
τοῦ ὑπερβλύζοντος, ἐκ τοῦ περιττεύοντος... ἀλλ' ὁμως ἡ ἐν τοσοῦτοις κλίμασι δίδομιν χάρις, μέρες τι τῆς
δωρεῆς ἐστὶ ἡ ἀφάβων, δοῦς γὰρ φικὶ τὸν ἀφάβωνα τοῦ Πνεύματος ἐν ταῖς καρδίαις ἡμῶν· τὸ μέρος λέγει τῆς ἐ-
νεργείας· οὐ γὰρ δὴ ὁ Παράκλητος μερίζεται.

(1) Ὅθεν εἶπεν ὁ Θεὸς Βασιλεὺς „Τὴν οὖν τῇ Ἐκκλησίᾳ δεδομένην εὐλογίαν ἐπὶ τὸν Κύριον ὁ ἀναφέρων, οὐχ
ὁρματῆσει· τὸ οὖν εὐλόγησέ σε ὁ Θεός· ταυτίσι τὰ μέλη τὰ σά· ἔς τὸ σῶμα τὸ σὸν ἐπλήρωσε τῶν παρ' ἑαυτοῦ
ἀγαθῶν εἰς αἰῶνα· ταυτίσιν εἰς ἀπεραντον.

(2) Ὁ δὲ μέγας Βασιλεὺς λέγει „Ὁ μὲν γὰρ ὁρματῶν ἐστὶ τῆς κατὰ τὴν γένεσιν ἐνεργείας· ὡς οὖν ζωὴ ἔς ὄδον,
ἔς ἡλλη μυρία, ὁ Χριστὸς ὀνομάζεται· οὕτω ἡ ῥομφαία διατέμνουσα τὸ παθητικὸν μέρος τῆς ψυχῆς, ἔς νεκροῦσα
τὰ πρὸς ἐπιθυμίαν κινήματα· εἴτα ἐπειδὴ μέλλει τῇ ἀσθενείᾳ συνάπτεσθαι τῆς σαρκὸς ὁ Θεὸς λόγος, καλῶς
προσκειται τὸ δυνατέ· διότι μέγιστον ἀποδείξιν δυνάμειος ἔχει τὸ δυναθῆναι Θεὸν ἐν ἀνθρώπῳ γενέσθαι φύσει·
οὐ γὰρ τοσοῦτον οὐρανοῦ ἔς γῆς σύστασις, ἔς εἴτι ὑπερκόσμιον νοεῖται, ἔς εἴτι καταχθόνιον, τὴν δύναμιν παρίσ-
κει τοῦ Θεοῦ λόγου, ὅσον ἡ περὶ τὴν ἐνανθρωπότητιν οἰκονομία· ἔς ἡ πρὸς τὸ ταπεινὸν ἔς ἀσθενὲς τῆς ἀθροπότητος
συγκυτάβωσις· ὁ δὲ ἱσχύιος ῥομφαίαν ὀνομάζει τὸν Σταυρόν· αὐτῷ γὰρ κατὰ τὴν ῥομφαίαν χρυσάμενος ἐχθρούς διὰ
ἀεὶ τῆς Διὰβολου τε ἔς θάνατον· μὲρ δὲ τὴν σάρκα ἀπὸ μέρους τοῦ πένθος· ζώσασθαι ταῖν τὸν φανερὸν ἐν τῇ
σαρκὶ τὸν ὄντος δυνατὸν τῇ ὡραιότητι ἢ τῇ κάλλει· ταυτίσι τῇ Θεότητι ἢ τῇ ἀνθρωπότητι παρακαλεῖ· ἵνα τῇ μετ'
ἐνείκῃ τὰ ὑπὲρ ἡμῶν πάθῃ, τῇ δὲ, τῶν παθῶν ὡς ἀπαθὴς περιγένηται· ἢ ἡ φιλανθρωπία τὴν ὡραιότητα ἔς
τὸ κάλλος νοήσομεν· οὐδὲν γὰρ οὕτως εὐπρεπὲς τῷ Θεῷ, ὡς τὸ εἶναι τὸ ἴδιον πλάσμα· (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρῇ)

Περὶ τῶν σου, λέγει, τὴν ῥομφαίαν σου σὺν τῇ ὀραϊότητι καὶ τῷ κάλλει σου· ἵνα μὲ τὴν ῥομφαίαν μὲν, καὶ τὸ σπαθίον σου, φοβίξῃς τοὺς ἐχθρούς σου· μὲ τὴν ὀραϊότητα δὲ τῆς ψυχῆς, καὶ μὲ τὸ κάλλος τῶν ἀρετῶν σου, τραβίξῃς τοὺς φίλους σου εἰς τὸν ἑαυτὸν σου· δὲν εἶναι δὲ ἀνέμωσον νὰ νοήσωμεν, ὅτι ἡ ὀραϊότης καὶ τὸ κάλλος, ἵνα καὶ τὸ αὐτὸ πρῶγμα σημαίνουσιν ἐκ παλαιολόγου. (1)

4: „Κοῖ ἐντεινε καὶ καταυσοῦ καὶ βασιλεύε.

Ἐπίτρεψε, λέγει, καὶ αὐξάνε τὴν ὁρμὴν σου Κύρια καὶ καταυσοῦ· ἔχουν κατόρθον καὶ φέρει εἰς ἐκβάσιν ἐκεῖνα ὅπου θέλεις· καὶ βασιλεύε· ἦτοι κυρίευσ ἐκείνους, ὅπου σηκώνονται κατ' ἐπάνω σου· εἰδὲ καὶ φαίνονται τὰ ῥήματα αὐτὰ πῶς εἶναι προσεκτικὰ, ἀλλ' ὅμως τῇ ἀληθείᾳ εἶναι εὐκτακὰ· ἐπεὶ δὲ ἡ Γραφὴ συνειθίζει νὰ σχηματίζῃ ὡς προσεκτικὰ, τὰ τῇ ἀληθείᾳ ὄντα εὐκτακὰ· „ Ἀγιασθῆτω γὰρ ψῆσι τὸ ὄνομα σου· ἀντὶ τοῦ ἁγιασθεῖν· καὶ ἐλθέτω ἡ βασιλεία σου· ἀντὶ τοῦ ἔλθαι· καὶ γεννηθῶ τὸ θέλημά σου· ἀντὶ τοῦ γεννηθεῖν· (Ματθ' . 5' . 9 .) καὶ ἄλλα ὁμοία. (2)

„Ενεκεν ἀληθείας καὶ πραότητος καὶ δικαιοσύνης.

Ὅλα αὐτὰ κτεργάζου, λέγει, καὶ νικά ὦ Κύρια, ἐπειδὴ καὶ εἶσαι ἀληθὴς, καὶ πρῶτος, καὶ δίκαιος· ἔφη γὰρ ὁ ἴδιος „ Εἰμὶ ἡ ὁδὸς καὶ ἡ ἀλήθεια. (Ἰω . ιδ' . 6 .) Καὶ „ Μάθετε ἀπ' ἐμοῦ ὅτι πρῶτος εἰμὶ (Ματθ' . ια' . 29 .) Καὶ „ Οὕτω γὰρ πρέπον ἡμῖν ἐστὶ πληρῶσαι πᾶσαν δικαιοσύνην. (Ματθ' γ' . 15 .) ἡ νοεῖται καὶ ἄλλως· ὅτι τὰ ἀνωτέρω ποιήσων ὦ Χριστέ, διὰ νὰ σπείρῃς εἰς τὴν γῆν τὴν ἀλήθειαν καὶ πραότητα καὶ δικαιοσύνην, ἀντὶ τοῦ προτέρου ψεύδους καὶ τῆς ἀγριότητος καὶ ἀδικίας, κατὰ τὸν Χρυσόστομον.

„Καὶ ὁδηγήσει σε θαυμαστῶς ἡ δεξιὰ σου.

Θέλει σε φέρει, λέγει, εἰς τὰ τοιαῦτα κατορθώματα ἡ δεξιότης σου· ἦτοι ἡ ἀγαθὴ σου φύσις· ἐπεὶ δὲ ἐσὺ θέλεις ἐξαρχέσαι αὐτὸς εἰς τὸν ἑαυτὸν σου, χωρὶς νὰ χρειασθῇς ἄλλον τινα διὰ νὰ σε συμβοηθῇ, κατὰ τὸν Χρυσόστομον· θαυμαστὸν δὲ εἶναι καὶ μέγα πρῶγμα τῇ ἀληθείᾳ, τὸ νὰ ὁδηγῇται τινος ἀπ' ἑαυτοῦτο εἰς ἐκεῖνα, ὅπου ἔχει νὰ κάμῃ, χωρὶς νὰ ἔχῃ χρεῖαν ἄλλου τινός. (3)

5: „Τὰ

(1) Ὁ δὲ Βασιλεὺς λέγει „ Τῇ ὀραϊότητι· τούτέστι ἐν τῷ πληρώματι τῶν καιρῶν· ἔφη κάλλει σου τῇ θεωρητικῇ σου καὶ νοητῇ δυνάμει· ἐκεῖνο γὰρ τὸ ὄντως καλὸν, τὸ καταλήγει πᾶσαν τὴν ἀνθρωπίνην δυνάμιν ὑπερβαίνει, καὶ διανοεῖ μόνῃ θεωρητὴν· καὶ εἶδον αὐτοῦ τὸ κάλλος οἱ τῆς βροντῆς ἦτοί ἐν τῷ ὄρει ὑπερλάμπον τὴν τοῦ Ἡλίου λαμπρότητα, καὶ τὰ πρῶτα τῆς ἐνδόξου αὐτοῦ παρουσίας ὁρθοτατοῦ λαβεῖν κατηξιώθησαν.

(2) Ὁ δὲ Χρυσόστομος λέγει „ Διὰ τοῦτο τῷ τρόπῳ παρακληνομένῳ κέχρηται τῷ σχήματι τῆς λέξεως· ὅθεν γὰρ τοῖς ἐλάττωσιν, ὅταν διαθερμαίνονται πρὸς τοὺς μείζονας ὡς, ταύταις κεχρησθῇται ταῖς λέξεσι· λέγει δὲ καὶ ὁ βασιλεὺς Εὐδαμῖος, ὅτι ὅταν τὰ προσεκτικὰ λέγονται ἀπὸ τῶν ἐλαττωτέρων εἰς τοὺς μείζονας, εὐκτακῶν σημασίαν ἔχουσιν· ὅθεν καὶ τὸ, Κύριε ἐλέησον, ὃ πάντες πρὸς τὸν Θεὸν ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ λέγομεν, ἀντὶ τοῦ ἐλεήσαις λαμβάνεται· ὃ δὲ Ἰσίδωρος λέγει „ Ἐντεινε κατὰ τῶν ἐχθρῶν, καὶ καταυσοῦ μετὰ τῶν πιστῶν, καὶ βασιλεύε ἐκατέρων, ἵνα τοὺς μὲν ὑποτάξῃς, τοὺς ἐχθροὺς, τοὺς δὲ σεφανώσῃς, τοὺς πιστοὺς· τοῦτο γὰρ Κριτοῦ καὶ Βασιλέως Ἰδίου (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρή).

(3) Ὅθεν προσέθηκε ὁ Χρυσόστομος· οὐ μόνον τὰ κατορθώματα δεῖ θαυμάζειν, ἀλλ' ὅτι καὶ παραδόξως κατορθώθη· διὰ θανάτου γὰρ θάνατος ἐλύθη· διὰ κατάρτας, κατάρτα ἀνῆρέθη, καὶ εὐλογία ἐδόθη· διὰ βρώσεως ἐξεβλήθημεν πρῶτον, διὰ βρώσεως εἰσῆχθημεν πάλιν· Παρθένος ἡμεῖς ἐξέβαλε Παρθένοισιν, διὰ Παρθένου ζωὴν εὐρεμέναι αἰώνιαν· δι' αὐτὴν κατεκρίθημεν, διὰ τούτων ἐσεφανώθημεν· λέγει δὲ ὁ αὐτὸς, ὅτι διὰ τοῦτο ὁ Ἡεράτης ἔλεγεν „ Ἡ ἀρετὴ ἐγενήθη ἐπὶ τοῦ ὄμου αὐτοῦ· οὐχ ἵνα ὤμον νοήσῃς· μὴ γένοιτο! ἀλλ' ἵνα εἰδῇς, ὅτι οὐδεὶς

5: Τὰ βέλη σου ἤκονημένα δυνατέ· λαοὶ
 „ὑποκάτω σου πεσοῦνται ἐν καρδίᾳ
 „τῶν ἐχθρῶν τοῦ βασιλέως.

Οἱ οἱ ἐξηγηταὶ λέγουσιν, ὅτι εἶναι σχήμα ὑπερβάτον εἰς τὸ ῥητόν του ο· ὅπερ οὕτως ὀμνᾷ ὡς συντάσσουσι· τὰ βέλη σου ἤκονημένα δυνατέ ἐν καρδίᾳ τῶν ἐχθρῶν τοῦ βασιλέως· λαοὶ ὑποκάτω σου πεσοῦνται· βέλη δὲ τοῦ Χριστοῦ καὶ σαί'ται λέγονται οἱ τοῦ Εὐαγγελίου λόγοι, κατὰ τὸν Βασιλεῖον· εἷνα μὲν, διὰ τί ὀλίγωρα ἔτρεξαν καὶ διέπερασαν τὴν οἰκουμένην ὥσαν σαί'ται· καὶ ἄλλο δὲ, διὰ τί εὐσέως καὶ ἐπιτυχικώτατα ἐκτύπησαν τὰς ψυχὰς τῶν ἀνθρώπων, τῶν εὐκόλως αἰσθανομένων· ἤκονημένα δὲ εἶναι αἱ σαί'ται αὐταί, διὰ τὴν λαμπρότητα, καὶ διὰ τὸ κοπερόν τῶν θείων λόγων· λώμπουσι γὰρ ἀληθῶς καὶ κόπτουσι τὴν ἀμαρτίαν, τὰ λόγια τοῦ Θεοῦ Εὐαγγελίου· δυνατόν δὲ λέγει τὸν Χριστόν, ὅχι μόνον διὰ τὴν παντοδύναμον Θεότητά του· ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν ἐνίκησιν τὸν Διάβολον μὲ τὴν δύναμιν τῶν ἀρετῶν τῆς ἀνθρωπότητος του· αὐταὶ δὲ αἱ σαί'ται τῶν θείων λόγων, ἐμπήχθησαν, λέγει, μέσα εἰς τὴν καρδίαν τῶν πρῶν ὄντων ἐχθρῶν τοῦ βασιλέως Θεοῦ, καὶ ἔτρεψαν αὐτούς εἰς τὴν ἀγάπην τοῦ Θεοῦ τόσον, ὅπου ἡ πληθὺς αὐτῶν ἤμπορεῖ νὰ λέγῃ ἐκεῖνα τὰ τῆς ἀσμαπζούσης νύμφης „Τετραμένη ἀγάπης ἐγώ (Α΄ σ. ε' β.) διὰ τί αἱ σαί'ται αὐταὶ πληγώσασαι, δὲν ἐθανάτωσαν τοὺς πληγωθέντας· ἀλλὰ μᾶλλον νεκροὺς ὄντας ἀνεζωοποίησαν εἰς τὴν ἀρετὴν, καὶ ἐτράβιξαν αὐτοὺς εἰς τὸν Θεὸν ἔρωτα· λαοὶ δὲ ὑποκάτω σου πεσοῦνται· ἤτοι θέλουν ὑποταχθῶν πολλοὶ εἰς ἐσέ· ὅσοι δηλαδὴ ἐπληρώθησαν ἀπὸ τὰς σαί'τας τῆς θείας ἀγάπης σου· βέλη δὲ καὶ σαί'ταις Χριστοῦ, ἤμπορουν νὰ νοηθῶν καὶ οἱ Ἀπόστολοι τοῦ Χριστοῦ, κατὰ τὸν Νύσσης Γρηγόριον· οἵτινες ἦτον ἀκονισμένοι διὰ

τὴν λαμπρότητα τῆς ζωῆς των· καὶ διὰ τὴν αὐτοὶ διὰ τῆς διδασκαλίας καὶ τοῦ λόγου των, ἐμβαίναν ὡσαν σαί'ται μέσα εἰς τὰς καρδίας τῶν μαθητευομένων κοῦτὰ εἰς αὐτούς· ἕως ἐδῶ ὁ Δαβὶδ διατρίψας εἰς τοὺς περὶ τῆς ἀνθρωπότητος τοῦ Χριστοῦ λόγους, ἀπὸ ἐδῶ καὶ ὕστερον ἀναβαίνει καὶ εἰς τοὺς λεγούς τῆς αὐτοῦ Θεότητος κατὰ τὸν Θεοδώριον.

6: „Ὁ θρόνος σου ὁ Θεός εἰς τὸν αἰῶνα.

Ὁ θρόνος μὲ τὰ νὰ ᾔῃναι σημεῖον βασιλείας, φανερόναι αἰνιγματωδῶς τὴν βασιλείαν· λέγει λοιπὸν ὁ Δαβὶδ πρὸς τὸν Χριστόν, ὅτι ἡ βασιλεία σου, ὦ Θεέ, εἶναι παντοτινὴ καὶ αἰετός· ἐλέπε δὲ, ὦ ἀναγνώστα, πῶς ὁ Δαβὶδ φανερα ὠνόμασεν ἐδῶ Θεὸν τὸν Χριστόν.

„Ράβδος ἐκθύγης ἡ ράβδος τῆς
 „Βασιλείας.

Ἡ ράβδος εἶναι σημεῖον τῆς ἐξουσίας τῆς κρίσεως· ἡ ἐξουσία λοιπὸν, λέγει, ὅπου ἔχεις ὦ Χριστέ, εἰς τὸ νὰ κρίνης, αὕτη εἶναι ἐκθύγης· ἡγοῦν ὀρθῶς καὶ δικαίως κρίνει, χωρὶς καμμίαν πρόσκλησιν καὶ προσωποληψίαν· ἡ νοεῖται καὶ ἄλλως ράβδος, ἡ παιδευτικὴ τοῦ Χριστοῦ δύναμις, ἡ ὅποια εἶναι ἐκθύγης· ἐπειδὴ δικαίως παιδεύει, ὅσους παιδεύει. (1)

7: „Ἡγάπησας δικαιοσύνην καὶ ἐμίση-
 „σας ἀνομίαν.

Ἀνομίαν ἐδῶ ὀνομάζει ὁ Δαβὶδ τὴν ἀδικίαν, τὴν ἐναντίαν ὄψαν εἰς τὴν δικαιοσύνην· διχό-
 ρως

ται ἐτέρωθεν συμμαχίας· αὕτη γὰρ ἐκυτῇ ἀρκεῖ ἡ φύσις ἢ ἡ δύναμις εἰς τὸ ἴδεῖν τὰ πρακτέα, ἢ τέλος αὐτοῖς ἐπιθεῖναι· λέγει δὲ ἢ ὁ Θεοδώριος „Ἐπειδὴ βομφαίᾳς ἐμνημόνευσεν, ἀκολουθῶν ἢ δεξιᾷς ἐποίησας μνήμην· δεξιὰ δὲ αὐτοῦ τὰ δεξιὰ βουλευματα, οἷς κεκρημένος τὴν τῆς ἀμαρτίας οὐκ ἐδέξατο προσβολήν.
 (1) Λέγει δὲ ὁ Κύριλλος „Βασιλεὺς μέντοι ὁ Χριστός, ὅτι ἢ ἐνανθρωπήσας ἔμεινεν ἐν ταῖς ἰδίαις ὑπεροχαῖς· βασιλεύει γὰρ ἐν δικαιοσύνῃ· διὸ ὡς ἐκ παραδείγματος τῶν ἐπὶ γῆς Βασιλέων, σηληττοφορεῖν εἰωθότων, τὸ τοῦ λόγου σχῆμα· σύμβολον γὰρ Βασιλείας ἡ ράβδος.

ρας δὲ· λέγει, ὅτι ἔχει ὁ Χριστὸς τὴν δικαιοσύνην· ἐπειδὴ καὶ μέλλει νὰ κρίνῃ ὅλους τοὺς ἀνθρώπους, καὶ νὰ ἀποδώσῃ ἑκάστῳ κατὰ τὰ ἔργα του· (1) ἔπειτα πάλιν ἀκολουθῶς γυρίζει τὸν λόγον πρὸς τὴν ἀνθρωπότητα τοῦ Χριστοῦ, καὶ λέγει·

„Διὰ τοῦτο ἔχρισέ σε ὁ Θεὸς ὁ Θεός σου, ἔλασον ἀγαλλιάσεως παρα τοὺς μετόχους σου.

Μετόχοι θέλει νὰ εἰπῇ, κοινωνοί· κοινωνοῦσι δὲ μὲ τὸν Χριστὸν, καὶ λαμβάνουσι τὸ ὄνομα του καλούμενοι Χριστοί, ὅλοι οἱ βασιλεῖς (καὶ Προφῆται καὶ Ἱερεῖς)· ὀνομαζόντων γὰρ καὶ αὐτοὶ Χριστοί· διὰ τὴν ἐχρίσιν· ἀλλὰ, τοὺς μὲν βασιλεῖς ἔχριον οἱ Προφῆται μὲ τὴν κατασκευαστὴν καὶ αἰσθητὴν ἔλαιον, εἰς σημεῖον βασιλείας· ἐσέναν ὁμῶς, ὁ Θεὸς, μὲ τρόπον ἕτερον σὲ ἔχρισεν ὡς βασιλέα ὁ Θεός σου· ἡγοῦν ὁ Πατήρ „Εἰ γὰρ (λέγει ὁ ἴδιος) κατεστάθην βασιλεὺς ὑπὲρ αὐτοῦ· (τοῦ Πατρὸς δηλα-

δὴ·) (Ψαλ. β΄. 6.) καὶ ὄχι μὲ τοιοῦτον αἰσθητὸν ἔλαιον, ἀλλὰ μὲ χρίσιν ἀγαλλιάσεως· διότι καθὼς, ὅταν ἡμεῖς ἀκούωμεν ῥομφαίαν Θεοῦ, καὶ τόξα καὶ σαῖτας καὶ ἄλλα ὅμοια, δὲν νοῦμεν αὐτὰ αἰσθητῶς καὶ παχυλῶς, ἀλλὰ νοοῦμεν τὴν τούτων ἐνέργειαν· ἐπὶ καὶ τώρα ἐδῶ ἔλαιον ἀκούοντες, τὴν χρίσιν τοῦ ἔλαιου νοοῦμεν· χρίσις δὲ ἀγαλλιάσεως, εἶναι ἡ ἐπιφοίτησις τοῦ ἁγίου Πνεύματος· χαροποιὸν γὰρ εἶναι τὸ ἅγιον Πνεῦμα· ὁλικῶς δὲ ἡ χρίσις αὐτὴ ἔγινεν εἰς τὸν Χριστὸν, καὶ οὐχὶ μερικῶς· ἐπειδὴ καὶ τὸ Πνεῦμα ὅλον ὑπῆρχεν ἐν ὅλῳ τῷ Χριστῷ, καὶ δὲν ἦτον εἰς αὐτὸν ἓνα μερικὸν χάρισμα, καθὼς εἰς τοὺς ἄλλους φιλοὺς ἀνθρώπους τοὺς πνευματοφόρους· ὅθεν καὶ κατὰ τοῦτο διέφερεν ὁ Χριστὸς ἀπὸ τοὺς ἄλλους ἁγίους· καθ' ὅτι ἐκεῖνοι μὲν, εἶχον μερικά χαρίσματα τοῦ ἁγίου Πνεύματος, ὁ δὲ Χριστὸς, εἶχεν ὅλα τὰ χαρίσματα, ὡς Θεὸς ὢν καὶ ἄνθρωπος ὁ αὐτός (1)

8: „Σμύρνα καὶ στακτὴ καὶ κασσία ἀπὸ τῶν

(1) Λέγει δὲ ὁ μέγας Βασιλεὺς „Οἱ μὲν λοιποὶ ἄνθρωποι, πῶς ἂν ἀσκήσει ἢ προσοχῇ πολλὰς κατορθοῦσας τὴν πρὸς τὸ καλὸν διάθεσιν, ἢ τὴν τῶν φαύλων ἀπεστροφὴν· σοὶ δὲ φυσικὴ τίς ἐστὶ πρὸς τὸ ἀγαθὸν ἢ οἰκείωσις· ἢ πρὸς τὴν ἀνομίαν ἢ ἀλλοτρίωσις· ἢ ἡμῖν δὲ οὐ χαλεπὸν, βουληθεῖσιν ἀναλαβεῖν τὴν πρὸς τὴν δικαιοσύνην ἀγάπην ἢ τὸ πρὸς τὴν ἀνομίαν μῖσος.

(2) Ὁ δὲ Χρυσόστομος λέγει „Ἄλλος δὲ φησιν „Ἐπὶ τούτῳ ἡλειψέ σε· ἐπὶ τῷ κατορθῶσαι τὰ εἰρημένα φησὶν, ἀνομίαν ἐκβαλεῖν, δικαιοσύνην φυτεῦσαι, ποιῆσαι ὅπερ ἐπαίνοσας· συμφωνοῦσι τῷ Χρυσόστομῳ καὶ οἱ θεολογοῦντες, οἵτινες δογματίζουσιν, ὅτι ἡ καθ' ὑπόστασιν τοῦ Θεοῦ Λόγος μετὰ τῆς ἀνθρωπότητος ἑνώσις, (ἥτις ἢ χρίσις λέγεται) οὐκ ἐγένετο χάριν μισθοῦ τινος τῶν τοῦ Χριστοῦ ἔργων· ἀρχὴ γὰρ ἐστὶν αὕτη πάντος μισθοῦ, ἢ οὐχὶ ἀποτέλεσμα ἢ ἔργον μισθοῦ· ὅθεν εἶπεν ὁ Κορέσιος „Οὐκοῦν διὰ τῆς ἐνώσεως ὁ μονογενὴς πᾶσαν χάριν ἐδέξατο, πρῶτον, τὸ μὴ ὑποπίπτειν ἀμαρτίᾳ· δεύτερον, τὸ κεχαρισμένον εἶναι Θεῷ· οὐ γὰρ διὰ τῆς καθ' ἐξιν χάριτος ἐφιλοῦτο Θεῷ· ἐπειδὴ τῇ ἐνώσει κατέκλειτο παρηκολούθησε κατὰ τὸν Βασιλεῖον, ἢ Θεοδωρίτου, ἢ Χρυσόστομον ἐξηγουμένους τὸ „Ἐχρίσέ σε ὁ Θεός ὁ Θεός σου ἔλαιον ἀγαλλιάσεως παρὰ τοὺς μετόχους σου (ἐν τῇ θεολογικῇ)· ὅθεν προσέθετον σχῆμα εὐρίσκεται εἰς τὰ ρητὰ ταῦτα· κατὰ τινὰς θεολόγους· οἷον, „Ἐχρίσέ σε ὁ Θεός ὁ Θεός σου ἔλαιον ἀγαλλιάσεως παρὰ τοὺς μετόχους σου· διὰ τοῦτο ἡγάπησας δικαιοσύνην, ἢ ἐμίσησας ἀνομίαν· „Πρὶν γάρ φησιν ἡ γνῶναι αὐτὸν ἢ προελεσθαι πονηρὰ, ἐκλέχεται τὸ ἀγαθόν· διότι πρὶν ἢ γνῶναι τὸ παιδίον ἀγαθόν ἢ κακόν, ἀπειθεῖ πονηρίᾳ τοῦ ἐκλέχασθαι τὸ ἀγαθόν· (Ψαλ. ζ΄. 15.) ὁ δὲ Βασιλεὺς „Ἐχρίσθη δὲ παρὰ τοὺς μετόχους αὐτοῦ· τούτῳ ὑπὲρ πάντας ἀνθρώπους τοὺς μετέχοντας τοῦ Χριστοῦ· διότι ἐκεῖνοι μὲν, μερικὴν τὴν ἐδίδοτο Πνεύματος κοινωνίαν· ἐπὶ δὲ τὸν ἦτον τοῦ Θεοῦ κατελθὼν τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, ὡς φησιν Ἰωάννης, ἔκεινεν ἐπ' αὐτόν· ὁ δὲ Θεολόγος Γρηγόριος „Χριστὸς φησιν (ὀνομάζεται) διὰ τὴν Θεότητα· χρίσις γὰρ αὕτη τῆς ἀνθρωπότητος, οὐκ ἐνεργεία κατὰ τοὺς ἄλλους χριστοὺς ἀγιάζουσα, παρυσία δὲ ὅλου τοῦ χριστοῦ· ἡ ἔργον ἀνθρώπου ἀκούσαι τὸ χρίον, ἢ Θεὸν τὸν χριστόμενον· προσδέττει δὲ ὁ Χρυσόστομος „Πότε δὲ ἐχρίσθη ὁ Χριστός; ὅτε ὡς ἐν εἶδει περιεφῆς τὸ Πνεῦμα ἦλθεν ἐπ' αὐτόν· νοεῖται δὲ τοῦτο καθ' ὃ τότε ἐδείχθη εἰς τοὺς ἀνθρώπους ὅτι εἶναι Χριστὸς ἢ Υἱὸς Θεοῦ, πρὸ τοῦ ὧν ἀφανής· ἐπειδὴ ἐξ αὐτῆς συλλήψεως χριστὸς ὑπῆρχεν ὁ Κύριος, διὰ τὴν χρίσιν αὐτὸν Θεότητα, ὡς εἴρηται· ὁ δὲ Θεοδωρίτος φησὶ „Μετόχοι

ἡ τῶν ἱματίων σου.

Ἰμάτια τῆς τοῦ Υἱοῦ καὶ Λόγου Θεότητος, ἦτον ἡ ψυχὴ καὶ τὸ σῶμα, εἰς τὰ ὅποια ἀπορρήτως ἐχωρήθη αὕτη· ταῦτα γὰρ καὶ καταπετάσματα ὀνομάζει ὁ Ἀπόστολος Παῦλος, λέγων, „ Διὰ τοῦ καταπετάσματος· τούτῃ τῆς σαρκὸς αὐτοῦ· (Ἑβρ. ι'. 20.) σκοπον δὲ ἔχει νὰ εἰπῇ μὲ τὰ λόγια ταῦτα ὁ Δαβὶδ, ὅτι ἀπὸ τὴν σάρκα σου, ὦ Χριστέ, θέλει ἀκολουθήσει νύκτωρ καὶ ἀδιάφορος· καθότι ἐνεκρῶθη μὲν αὕτη διὰ τοῦ θανάτου, ἀδιάφορος δὲ ἔμεινεν ἐν τῷ τάφῳ· ἐπειδὴ τῆς νεκρώσεως καὶ ἀδιαφορίας σημεῖον εἶνα ἡ σμύρνα· εἰς τὰ νεκρά γὰρ σώματα αλείφεται ἡ σμύρνα, ἵνα μὲ αὐτὴν φυλάττωται ἀσχηπτα καὶ ἀδιάφορα· ἀπὸ δὲ τὴν ψυχὴν σου θέλει ἀκολουθήσει κατὰ βίαις εἰς Ἀδὴν, καθ' ὅτι αὕτη κατέβη εἰς Ἀδὴν· ἐπειδὴ καὶ ἡ σακτὴ τὸ ὕγρον τῆς σμύρνης οὖσα, σφριγγομένη σάζει· καθά δὲ σαλαγγατρία φυσικῶς φέρεται εἰς τὰ κάτω, ὡς ὁ μέγας Βασιλεὺς ἐξηγήσατο· ἡ δὲ κασσία, μὲ τὸ νὰ ᾖ φλούδα ἀρωματικὴ καὶ εὐωδία, σημαδεύει αἰνιγματωδῶς τὴν εὐωδίαν τοῦ Δεσποτικοῦ σώματος τοῦ Χριστοῦ· τὸ ὅποιον ἦτον φυσικὰ εὐώδες διὰ τὴν ἀναμνησίαν. (1)

ἡ Ἀπὸ βάρειν ἑλεφαντίνων.

Βάρειν ὀνομάζοντο οἱ μεγάλοι οἶκοι καὶ οἱ ναοὶ

(2) πάλιν δὲ καὶ ἔδω τὴν ψυχὴν καὶ τὸ σῶμα τοῦ Χριστοῦ, ὀνομάζει ὁ Δαβὶδ βάρειν· καθὼς γὰρ ἡ ψυχὴ καὶ τὸ σῶμα ἦον ἱμάτια τῆς Θεότητος τοῦ Χριστοῦ· ἐπεὶ τὰ αὐτὰ ἦτον καὶ οἶκος καὶ ναὸς τῆς αὐτῆς Θεότητος τοῦ· λέγει λοιπὸν, ὅτι ἡ σμύρνα καὶ ἡ σακτὴ καὶ ἡ κασσία, τὰ ἀνωτέρω ῥηθέντα ἀρωματικά, θέλουν ἀκολουθήσουν ἀπὸ τὰ ἱμάτια σου, καὶ ἀπὸ τὰς βάρειν σου τὰς ἑλεφαντίνων· ἡγοῦν τὰς λαμπράς· ἐπειδὴ τὰ τοῦ ἐλέφαντος κόκκαλα εἶναι λαμπρά, διὰ τὴν πολλὴν λευκότητα καὶ σιελνότητα ὅπου ἔχουν.

9: „ Ἐξ ὧν εὐφρανάν σε.

„ Θυγατέρες βασιλέων ἐν τῇ τιμῇ σου.

Ἐκ τούτων, λέγει· ἡγοῦν ἀπὸ τὴν νεκρώσει καὶ ἀδιαφορίαν, καὶ τὴν εἰς Ἀδὴν καθόδον, τὰ ὅποια ἔλαβες διὰ τὴν σωτηρίαν τῶν ἀνθρώπων· ἐκ τούτων, λέγω, σὲ εὐφραναν Κύριε, αἱ ψυχαὶ τῶν Χριστιανῶν, αἵτινες ἐπίστευσαν εἰς ἑσένα· αὐτὰς γὰρ πρέπει νὰ νοήσωμεν, πῶς εἶναι αἱ θυγατέρες τῶν βασιλέων· διὰ τὴν ἀνίσωσιν οἱ Ἀπόστολοι εἶναι υἱοὶ καὶ συγχληρονόμοι τῆς βασιλείας τοῦ Χριστοῦ, φανερὸν ὅτι αὐτοὶ εἶναι καὶ βασιλεῖς· οἱ δὲ βασιλεῖς οὗτοι ἀναγέννησαν διὰ τοῦ ἁγίου Βαπτίσματος τὰς ψυχὰς τῶν πιστευσάντων Χριστιανῶν, καὶ ταύτας ἀνεδείξαν πνευματικὰς θυγατέρας των· ὅθεν ὁ Παῦλος ἔγραψε πρὸς τοὺς Κορινθίους „ Διὰ τοῦ Εὐαγγελίου ἐγὼ ὑμᾶς ἐγέννησα (Α' Κορ. δ' . 15.) καὶ πα-

λί

τοχοὶ δὲ αὐτοῦ εἰσι καὶ ἑταῖροι καὶ ἀδελφοὶ κατὰ τὴν ἀνθρωπότητα οἱ πιστεύσαντες· οὕτω καὶ ὁ θεὸς Ἀπόστολος λέγει, „ Μέτοχοι γὰρ γεγόναμεν τοῦ Χριστοῦ· ἐάν περ τὴν ἀπαρχὴν τῆς ὑποστάσεως μέχρι τέλους βεβαίαν κατέσχεμεν.

(1) Ὁ δὲ Χρυσόστομος λέγει „ Ὅτι καὶ τὰ αἰσθητὰ ἱμάτια τοῦ Χριστοῦ, χάριτος ἔγεμε· οὕτω γοῦν ἡ αἰμορροῦσα τοῦ αἵματος ἔσχε κρουνοὺς, τοῦ κρασπέδου ἀφανίσθη· ἄλλος δὲ λέγει, ὅτι ἱμάτια τοῦ Χριστοῦ νοῦνται καὶ ἡ δύναμις καὶ εὐπρέπεια τῆς δόξης του· κατὰ τὸ „ Ὁ Κύριος ἐβασίλευσεν εὐπρέπεια ἐνεδύσατο, ἐνεδύσατο ὁ Κύριος δυνάμει· ταῦτα δὲ ἔγιναν εὐωδία εἰς ἡμᾶς ὡς ἐν τάξει μύρου, κατὰ τὸ „ Μύρον ἐκκεκωθὲν ὀνομά σου (παρὰ τῷ Νικήτῃ.)

(2) Ὅθεν ὁ Ἀκύλας καὶ ὁ Σύμμαχος ἐξέδωκαν „ Ἀπὸ ναῶν ἑλεφαντίνων· ἐπειδὴ κατὰ τὸν Χρυσόστομον τὸ παλαιὸν αὕτη μάστιξ ἢ ὕλη τιμία καὶ περισπούδαστος ἦν ἡ ἀπὸ τῶν ἑλεφαντίνων· δι' ἣ καὶ ἄλλος Περσὴς (ὁ Ἀμὸς) ἔλεγεν „ Οὐαὶ οἱ καθεύδοντες ἐπὶ κλινῶν ἑλεφαντίνων· βάρειν δὲ κυρίως εἶναι κατὰ τὸν Νικήταν πύργοι ὑψηλοὶ καὶ δυνατοὶ, κτισμένοι ἀπὸ πέτρας μεγάλας σκευὰς, σχῆμα τετραγώνου ἔχοντες, οἱ τινες οἰκοδομοῦνται ἔμπροσθεν εἰς τὰ τεῖχη τῶν πόλεων ἢ μοναστηρίων, εἰς προβολὴν καὶ προφύλαξιν τοῦ τεύχους· οἱ ὅποιοι διὰ τοῦτο καὶ βαρέσια ἀναμνησκονται.

λιν. „Οὐκ ἐντρέπων ὑμᾶς γράφω ταῦτα, ἀλλ' ὡς τέκνα μου ἀγαπητὰ νουεῖω (Α΄ Κορ. δ' 13.) μὲ ποιοῦν δὲ τρόπον σὲ εὐφρανῶ ὡς Χριστὲ, αὐταὶ αἱ θυγατέρες; μὲ τὸ νῦν σὲ τιμοῦν ἀληθῶς καὶ νῦν σὲ λατρεύουν ὡς Θεόν· ταῦτα μὲν νοοῦνται, κατὰ ἔννοιαν ὑψηλοτέραν· κατὰ δὲ τὴν πρόχειρον ἔννοιαν, ἄλλως θέλεις νοήσεις τα ῥήτ'· ἤγουν ὅτι πολυκόκλος εὐωδία τῶν ἀρετῶν πνέει ἀπὸ τοῦ πανάχραντον πρόσλημμα τῆς ἀνθρωπότητός σου Κύριε· καὶ ὅχι μόνον ἀπὸ αὐτοῦ, ἀλλὰ πνέει αὕτη καὶ ἀπὸ τούτων κατὰ τόπον λαμπρὸς καὶ πολυτέμους νοῦς σου καὶ Ἐκκλησίας· τοῦτο γὰρ εἶναι αἱ ἐλεφαντίναι θάλασσες· διὰ τὴν ποικιλίαν τῶν ἀνωτέρων ἀρωματικῶν εἰδῶν, φανερώνει τὴν ποικιλίαν τῆς εὐωδίας τῶν ἀρετῶν· ἀπὸ τούτους δὲ τοὺς νοῦς θέλουν σὲ εὐφραίνουσι, λέγει, οἱ τούτους φιλοτίμως οἰκοδομῶντες· τὸ δὲ εὐφρανῶν εἶπεν εἰς χρόνον ἀπερασμένον, αὐτὴ νῦν εἰπῇ εἰς χρόνον μέλλοντα, εὐφρανουσί σε κατὰ τὴν συνθήκην ὅπου ἔχουσιν οἱ Προφῆται νῦν λέγουσι τὰ μέλλοντα, ὡς περασμένα· τὸ δὲ θυγατέρες βασιλείων ἐν τῇ τιμῇ σου, νοεῖται, ὅτι ὅχι μόνον οἱ ἰδιῶται καὶ παραμικροὶ ἄνθρωποι θέλουν σὲ τιμῆσαι, ἀλλὰ καὶ αὐτοὶ οἱ ἰδιοὶ βασιλεῖς· καὶ τὸ πλέον θαυμασιώτερον, ὅτι καὶ αὐταὶ αἱ τῶν βασιλείων θυγατέρες, αἱ ὅποσαι φυλάσσονται ἀπὸ κάθε μέρος μὲ μυρία ὀμμάτια, καὶ θαλαμῶνται μέσα εἰς τοὺς ἀδύτους καὶ ἀποκρύφους οἴκους τῶν βασιλείων, χωρὶς νῦν τὰς βλέπει τις· καθὼς ἦτον ἡ πάνσοφος Αἰκατερίνα, καὶ ἄλλαι πολλαὶ αἱ τῷ Χριστῷ πιστεύσασαι. (1)

„Παρέστη ἡ βασίλισσα ἐκ δεξιῶν σου.

Βασίλισσαν ἐδῶ ὀνομαζει ὁ Δαβὶδ τὴν Ἐκκλησίαν καὶ συναθροιστὴν τῶν εὐσεβῶν Χριστιανῶν, τὴν ὅποιαν ὁ βασιλεὺς Χριστὸς, προσκολλημένην οὖσαν πρότερον εἰς τὰ εἰδῶλα, ἐνυμφεύθη εἰς τὸν

ἐαυτὸν τοῦ διὰ μέσου τῆς εἰς αὐτὸν πίστεως· αὕτη γὰρ, ἐβασίλευσε μὲν ἐπὶ τῆς γῆς κατὰ τῶν παθῶν, συνεβασίλευσε δὲ μαζὶ μὲ τὸν νυμφίον τῆς καὶ βασιλέα Χριστὸν, εἰς τὴν ἐν οὐρανοῖς βασιλείαν· καὶ ὁ μὲν νυμφίος τῆς καὶ βασίλευς Χριστὸς, κάθηται εἰς τὰ δεξιὰ τοῦ Πατρὸς, ὡς ὁμοούσιος μὲ αὐτὸν καὶ ὁμοτίμος κατὰ τὴν Θεότητα· ἡ δὲ νύμφη τοῦ καὶ βασιλίσσα Ἐκκλησία δὲν κάθηται, ἀλλὰ παρασέκεται εἰς τὰ δεξιὰ τοῦ νυμφίου τῆς καὶ βασιλέως, μαζὶ μὲ τοὺς ἀσωμάτους Ἀγγέλους· διὰ τὴν ἀγκαλὰ καὶ ἦναι νύμφη καὶ βασίλισσα, ὅμως εἶναι φύσει κτιστὴ· καὶ διὰ τοῦτο μέγα καὶ ὑπέρμεγα ἀξίωμα εἶναι εἰς αὐτὴν, καὶ αὐτὸ τὸ νῦν ἀξιώθη νῦν λαβῆν τοιαύτην ἐκ δεξιῶν τοῦ Χριστοῦ εἶσιν, καὶ παρασέσιν· ὁ δὲ Παῦλος λέγωντας περὶ τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς, „Ὅτι συνήγαγε καὶ συνεκάθισεν ἡμᾶς ἐν τοῖς ἐπουρανίοις ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ· (Ἐφ. β' 6.) δὲν γράφει ἀσυμφωνοῦ καὶ ἐναντία μὲ τὰ λόγια ταῦτα τοῦ Δαβὶδ· ὅχι· ἐπειδὴ καὶ ἐκεῖνος λέγει, ὅτι διὰ μέσου τοῦ Χριστοῦ, ὅπου ἐκάθισεν εἰς τὰ δεξιὰ τοῦ Πατρὸς, ὡς αὐτὴν κεφαλὴν ἐκκλησίας, ἔλαβε τὴν τιμὴν νοῦ συγκαθίστη μὲ τὴν κεφαλὴν τοῦ καὶ τὸ λοιπὸν σῶμα τῆς Ἐκκλησίας, καὶ καὶ ἔσθῃ· καὶ ὅχι αὐτὸ δὲ ἐαυτοῦ, κατὰ τὴν ἐρμηνείαν τοῦ Χρυσοστόμου.

„Ἐν ἱματισμῷ διαχύσει περιβεβλημένη πεποικιλμένη·

Περιβεβλημένη· ἤγουν ἐνδυμένη εἶναι, λέγει, ἡ Ἐκκλησία τοῦ Χριστοῦ μὲ λαμπρὰν φορεσίαν· ἥτοι μὲ τὴν χάριν καὶ υἱοθεσίαν τοῦ ἁγίου Βαπτίσματος, καὶ τῆς εἰς τὸν Χριστὸν πίστεως· σολισμένη δὲ εἶναι μὲ ποικίλα σοκίδια τῶν ἀρετῶν· νοσητὴν γὰρ ἐνδυμασίαν καὶ ποικιλίαν φανερώνει ἐδῶ ὁ λόγος, καὶ ὅχι αἰσθητὴν· καθὼς καὶ παρακίτω θέλει τὸ φανερώσει καθαρώτερα· (2)

ΙΟ: „Α·

(1) Καὶ διὰ νῦν εἰπεῖμεν καθαράτερα· μὲ τὰ λόγια ταῦτα ὡς νῦν λέγει ὁ Δαβὶδ· εὐφρανθήσῃ ὁ Δεσπότης ἀπὸ θάλασσης ἐλεφαντίνων, ἔξ ὧν κατεσκευάσθη εἰς τὴν τιμὴν αἱ τῶν βασιλείων θυγατέρες· υἱοὺς ἀποτελέσασαι τὰς ἐαυτῶν καρδίας· (παρὰ τῷ Νικητῇ)

(2) Ὁ δὲ μέγας Βασίλειος εἶπεν „Ἐν ἱματισμῷ διαχύσει· τοῦτέστιν ἐν δόγμασι νοητοῖς καθυφασμένοις ἔσονται·

ves θυγάτηρ καὶ νύμφη του . (2)

11 : „ Καὶ ἐπιθυμήσει ὁ βασιλεὺς τοῦ κάλ-
λου σου .

„ Καὶ θυγάτηρ Τύρου ἐν δώροις .

Ἐάν , λέγει , ἐκεῖνα ὅπου σοὶ εἶπον ἄνωτέ-
ρω , φυλῆς ὡς θυγάτηρ τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησία ,
θέλει ἀγαπήσει τὸ κάλλος σου ὁ βασιλεὺς Χριστός .
κάλλος δὲ τῆς Ἐκκλησίας εἶναι , ἡ τῆς ψυχῆς καὶ
τῶν ἀρετῶν ὡραιότης , ὡς ἄνωτέρω εἰπομεν . (1)

„ Ὅτι αὐτός ἐστι Κύριός σου .
12 : „ Καὶ προσκυνήσεις αὐτῷ .

Νυμφεύσου , λέγει , ὡς Ἐκκλησία τῶν Ἑθ-
νῶν μετὰ τὸν Χριστόν , καὶ γενοῦ αὐτοῦ θυγάτηρ κατὰ
χάριν . ἐπειδὴ , ὡς τῆς ἀπείρου συγκαταβάσεως καὶ
φιλανθρωπίας ! αὐτὸς εἶναι , λέγει , ὁ κατὰ φύσιν Δε-
σπότης σου καὶ αὐθέντης , καθ' ὃ εἶναι δημιουργός
σου . καὶ διὰ τοῦτο θέλεις προσκυνήσεις αὐτόν , ὡς
κατὰ φύσιν δούλη του , ἀγκαλὲ καὶ κατὰ χάριν ἑγι-

Ἡ Τύρος ἦτον γεμάτη ἀπὸ Εἰδώλων , καὶ ἡ
πλέον δυσσεβεστέρα ἀπὸ ὅλας τὰς ἄλλας πόλεις .
προφητεύει λοιπὸν ὁ Δαβὶδ ἐδῶ , ὅτι καὶ αὐτὴ ἔχει
νὰ προσφέρῃ δῶρα εἰς τὸν Χριστόν : ἡγουν οἰκοδομὰς
ναῶν , ἀφιερώματα διάφορα , καὶ καθὰ ἄλλην λατρεί-
αν . θέλει γενῇ , λέγει , ἐν δώροις : ἡγουν θέλει
προσφέρει δῶρα ἡ θυγάτηρ Τύρου , ἐντὶ τοῦ ἡ θυγά-
τηρ Τύρος ἰδιῶμα γὰρ καὶ τοῦτο εἶναι τῆς Ἑβραϊκῆς
γλώσσης , τὸ νὰ ὀνομάζῃ θυγατέρα τὴν καθὰ πόλιν .
καθὼτι καθὰ πόλιν , εἶναι ἓνα μέρος , καὶ ὡς ἂν μία
θυγάτηρ τῆς ὅλης χώρας καὶ ἐπαρχίας . ἐτι γὰρ καὶ
τὴν πόλιν Βαβυλῶνα ὠνόμασα θυγατέρα τῆς Βαβυλῶ-
νος : ἡγουν ὅλης τῆς ἐπαρχίας Βαβυλῶνος . „ Θυ-
γάτηρ Βαβυλῶνος ἡ ταλαίπωρος . (Ψαλ . ρλς΄
11 .) περὶ τοῦ ἰδιώματος τοῦτου ὅρα καὶ εἰς τὸν ρβ΄
Ψαλμόν ἐν τῷ τέλει σίχ . ἡ ἐν ταῖς πύλαις τῆς θυγατ-
ρός

ἀπολαβοῦσα τὸ ἴδιον σεαυτῆς κάλλος , ἐπιθυμητὴ φανίση τῇ νυμφίῳ ἢ βασιλεῖ . ὅτι αὐτὸς ἐστὶ Κύριός σου ἢ
προσκυνήσεις αὐτῷ . τὸ ἀναγκαῖον τῆς ὑποταγῆς παραδύλοι διὰ τοῦ αὐτοῦ ἐστὶ Κύριός σου ἢ προσκυνήσεις αὐτῷ . οἰ-
δοτε ἐν τῷ ὀνόματι Ἰησοῦ πᾶν γόνυ κάμψει ἐπουρανίων ἢ ἐπιγείων ἢ καταχθονίων .

- (1) Ἄλλοι δὲ τροπολογικῶς ἐρμηνεύουσι τὸ ἔκττον τοῦτο : ἡγουν ὅτι θυγάτηρ τοῦ Χριστοῦ εἶναι καθεὶ ψυχὴ Χριστιαν-
νοῦ ἢ νυμφευθεῖσα τῷ Χριστῷ διὰ τῆς πίστεως , ἢ τῆς ἡοδεσίας τῆς ἐκ τοῦ ἁγίου Βαπτίσματος . αὕτη δὲ , ὅταν
παραβῇ τὰς ἐντολὰς τοῦ Χριστοῦ ἢ ἁμαρτήσῃ , χάνει τὴν θείαν υἱοθεσίαν , ὑπερεῖται τῆς πνευματικῆς νυμφεύ-
σεως τοῦ Χριστοῦ , νυμφεύεται μὲ τὸν πονηρὸν Διάβολον , ἢ γίνεται ἀκαλλὴς ἢ ἄσχημος . ἐὰν λοιπὸν αὕτη ἀγα-
πῇ νὰ λάβῃ πάλιν τὰ χαρίσματα ὅπου ἔχασε , ἢ νὰ ἐπιτύχῃ τῆς πρώτης ἡοδεσίας ἢ νυμφεύσεως τοῦ Χριστοῦ , διὰ
τῆς μετανοίας . πρέπει πρῶτον μὲν , νὰ ἀκούῃ : ἡγουν νὰ ὑπακούῃ εἰς τὰς ἐντολὰς ἢ τὰ προστάγματα τοῦ νυμφίου
τῆς . δευτέρον δὲ , νὰ βλέπῃ : ἡγουν νὰ θεωρῇ ἢ νὰ σοχάζεται ποίας βασιλείας ἢ χαρισμάτων ὑπερῇ , ἢ ἐκ
τοῦ ἐναντίου ποίαν κόλασιν , ἢ ποῖα κακὰ ἢ πάθη ἀπέκτησε . ἢ ταῦτα θεωροῦσα νὰ ἀνασενάξῃ ἢ νὰ ὀδύρεται .
τρίτον , πρέπει νὰ κλινῇ τὸ αὐτὴ τῆς εἰς τὴν καρδίαν τῆς : ἡγουν πρέπει νὰ προσέχῃ εἰς τὸν ἐνδιάθετον λόγον τῆς
καρδίας τῆς , ἢ νὰ μὴν ἀφίη νὰ λαλή δι' αὐτοῦ ὁ Διάβολος τοὺς αἰσχροὺς ἢ πονηροὺς ἢ βλασφημοὺς τοῦ λογισμοῦ ,
ἀλλὰ νὰ προσεύχεται δι' αὐτοῦ ἢ νὰ λέγῃ μὲ δλιν τὴν καρδίαν „ Κύριε Ἰησοῦ Χριστέ Υἱὲ τοῦ Θεοῦ ἐλέησόν με .
τέταρτον δὲ ἢ τελευταῖον πρέπει , ὅχι μόνον νὰ φύγῃ κατὰ τὴν αἴσθησιν τὸν λαόν ἢ οἶκον τοῦ πατρὸς τῆς : ἡγουν
ὅλας τὰς προτέρας κακὰς συνθεσίας ἢ ἔξεις , ὅπου ἔλαβεν εἰς τὴν ἁμαρτίαν , ἢ ὅλα ἐκεῖνα τὰ πρόσωπα ἢ τόπους
ἢ τὰ περιστατικά , τὰ ὅποια ἔγιναν αἴτια ἢ ἥμαρτεν . ἀλλὰ ἀκόμη πρέπει νὰ τὰ ἀποβάλλῃ ἢ τρόπον τινὰ νὰ τὰ
ἀποξέσῃ ἀπὸ τὴν φαντασίαν ἢ μνήμην τῆς πόσον , ὥς ὅπου νὰ μὴν τὰ ἐνθυμῆται πλέον , ἀλλὰ τελείως νὰ τὰ
λησμονήσῃ . ἢ ἐὰν οὕτως ἡ ψυχὴ αὕτη παίησῃ , θέλει ἐπαναγυρῇ εἰς τὴν πρώτην αὐτῆς ὡραιότητα ἢ τὸ κάλλος ,
ἢ θέλει λαμπρυνθῇ πόσον , ὥς ὅπου βλέπων αὐτὴν ὁ πρῶτον νυμφίος τῆς , ἔχει νὰ ἐπιθυμήσῃ τὸ νυμφεῖον κάλλος
τῆς , ἢ ἀκολούθως ἔχει νὰ τὴν νυμφεύσῃ πάλιν διὰ τῆς χάριτος τοῦ παναγίου τοῦ Πνεύματος ἢ νὰ προσκαλῇ αὐτὴν
μετὰ τὰ λόγια ἐκεῖνα τοῦ ἁσματος „ Δεῦρο ἀπὸ Λιβάνου νύμφη (Ἀσμ . δ΄ . 8 .)
- (2) Λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος „ Οἱ μὲν ἄλλοι τρεῖς ἐρμηνεύουσι αὐτὴν ἐκέλευσαν ποιήσασθαι τὴν προσκύνειν . ἢ ὁ
μὲν Ἀκύλας ἢ ὁ Θεοδοσίων ἠρμήνευσαν , ἢ προσκύνειν αὐτῷ . ὁ δὲ Σύμμαχος . αὐτὸς γὰρ Κύριός σου , ἢ προ-
σκυνοῖ αὐτόν .

ρὸς Σιών . (1)

„ Τὸ πρόσωπόν σου λιτανεύσουσιν οἱ
πλούσιοι τοῦ λαοῦ .

Πρόσωπον ἔδω τὴν κεφαλὴν ὀνομάζει ὁ Δα-
βὶδ * κεφαλὴ δὲ τῆς Ἐκκλησίας τῶν Χριστιανῶν εἶναι
ὁ Χριστός , τὸν ὁποῖον θέλουν λιτανεύσουν : ἤγουν θέ-
λουν παρακαλέσουν , ἢ τιμήσουν (ὡς εἶπεν ὁ Θε-
οδοτίων *) οἱ βασιλεῖς καὶ ἡγεμόνες καὶ ἐξουσια-
σταί * οὗτοι γὰρ εἶναι οἱ πλούσιοι τοῦ λαοῦ * ἀνίσως
δὲ αὐτοὶ θέλουν τιμήσουν τὸν Χριστόν , πολλῶι μᾶλλον
θέλουν τιμήσουν αὐτόν οἱ ὑποτασσόμενοι εἰς αὐτούς
λαοί ; νοοῦνται δὲ κατὰ τὸν Θεοδώριτον πρόσωπον
τῆς Ἐκκλησίας , καὶ οἱ ἅγιοι Πατριάρχαι καὶ Ἀρχιε-
ρεῖς καὶ ἱερεῖς , τοὺς ὁποίους τιμῶσιν αὐτοὶ οἱ ἴδιοι
βασιλεῖς , ὡς λειτουργοὺς καὶ παραστάτας Θεοῦ .
(2)

13 : „ Πᾶσα ἡ δόξα τῆς θυγατρὸς τοῦ βα-
σιλέως ἔσωζεν .

Διὰ τὰ μὴ νομίσῃ τις , ὅτι τὰ ἀνωτέρω
ἐνδύματα καὶ τὸ κάλλος , ὅπου εἶπε τῆς Ἐκκλη-
σίας , εἶναι αἰσθητὰ , διὰ τοῦτο ἔδω ἀναβιβάζει
τὸν νοῦν τῶν ἀκροατῶν εἰς τὰ νοητά * καὶ λέγει , ὁ-

τι ὅλη ἡ ὠραιότης , καὶ ὅλη ἡ εὐπρέπεια καὶ ὁ
σολισμὸς τῆς Ἐκκλησίας , εἶναι νοητὸς καὶ πνευμα-
τικός * καὶ εὐρίσκεται εἰς τὴν ψυχὴν , καὶ ὄχι εἰς
τὸ σῶμα * ἐπεὶ δὲ ὁ Θεὸς τὸ τῆς ψυχῆς κάλλος δέ-
χεται καὶ τιμᾷ , καὶ ὄχι τὸ τοῦ σώματος * καὶ τὸν
σολισμὸν , ὅπου συνθέτεται ἀπὸ τὰς ἀρετῶν ἀγα-
πῆς , καὶ ὄχι τὸν ἐξ ἡματιῶν . (3)

„ Ἐν κροσσωτοῖς χρυσοῖς .

14 : „ Περιβεβλημένη πεπουκιλμένη .

Ἀνωτέρω μὲν εἶπεν ὁ Δαβὶδ , ὅτι ἡ Ἐκκλη-
σία εἶναι ἐνδυμένη μὲ φορεσίαν * ἔδω δὲ λέγει ,
πῶς εἶναι ἐνδυμένη μὲ κροσσωτά : ἤγουν μὲ ζώ-
νας * ἄλλοι γὰρ ἐρμηνεύται εἶπον , ἐν συσφιγμένῳ ,
(ἥτοι ζώναις) ἀπὸ τοὺς ὁποίους κρέμονται κρόσ-
σα : ἥτοι φούταις * ζώνην δὲ θέλεις νοῆσαι τὴν
σωφροσύνην , ἥτις συσφίγγει τὸ ἐπιθυμητικὸν μέρος
τῆς ψυχῆς , ἀπὸ τὴν ὁποίαν σωφροσύνην κρέμα-
ται πολλαὶ ἀρεταί * ἐπεὶ δὲ ἐκεῖνος , ὅπου χαλινώσει τὴν
ἐπιθυμίαν τῆς σαρκὸς , αὐτὸς μαζὶ μὲ τοῦ χαλινῶν
τῆς ἐπιθυμίας , κατορθώνει καὶ ἄλλας πολλὰς ἀρετὰς *
ἄλλοι δὲ : ἥτοι ὁ θεὸς Κύριλλος καὶ ὁ Θεοδώριτος
τὸ ἐν κροσσωτοῖς , ἐν κροσσοῖς εἶπον , κροσσούς λέ-
γοντες τὰς διαφορὰς τῶν ἀρετῶν , ἢ τὰς διαφο-
ρὰς τῶν πνευματικῶν χαρισμάτων * καθὼς γὰρ ἀπὸ
τοὺς αἰσθητοὺς κροσσούς ὅπου κρέμονται , γνωρίζει
τι .

(1) Ὁ δὲ Χρυσόστομος λέγει ἡ Ἀφείδ τὴν οἰκουμένην εἰπεῖν ὁ Προφήτης , τὴν γείτονα λέγει πόλιν , τὴν ἐν Ἀσε-
βείᾳ τότε κατεχομένην , τὴν ἀκρόπολιν τοῦ Διαβόλου , ἀπὸ μέρους τὸ δλον αἰνιγτόμενος * ἥτοι ἀπ' ἐνδὸς Ἑθνους
τοῦ Τυρίου , τὴν τῶν Ἑθνῶν κλήσιν κατασημαίνων * δοκεῖ γὰρ ἡ ὑπερβολὴ τῆς εἰδωλολατρίας ἐν τῇ Χανανίτιδι
χώρα ἐπιτηδεύεσθαι , ἥς Μητρόπολις ἡ Τύρος * κατὰ δὲ ἀναγωγὴν Τύρος συνοχὴ ἐρμηνεύεται : ἥτοι θλίψις *
μετὰ τὴν θλίψιν οὖν τὴν ἐκ Διμύων ἐπαγεμένην , ὅταν γεννηθῶς ἐνέγκωμεν , ἐδέμεθα τιχτομένην ἡμῶν βελτί-
στην κατέσταν , ἀναπαύουσαν ἡμᾶς ἐκ τοῦ προλαβόντος μόθου * (παρὰ τῷ Νικήτᾳ)

(2) Ὁ δὲ Χρυσόστομος λέγει , τοὺς ἐν ἀρετῇ ζῶντας τιμᾶσι ἢ θεραπεύουσιν ἅπαντες , καὶ πλούτῳ , καὶ ἀξιώμασιν
ῶσι κομῶντες * (πάσης γὰρ εὐπορίας μείζων ἀρετὴ) ἢ τὴν Ἐκκλησίαν ὁρῶμεν παρὰ πάντων τιμαμένην * ἢ καλῶς
εἶπε τὸ πρόσωπόν σου : τούτῃ τὴν δόξαν σου , τὸ κάλλος σου , τὴν εὐμορφίαν σου .

(3) Ὅθεν ὁ Κύριλλος εἶπε ἡ Κρυπτός φησιν ὁ Κόσμος τῆς Ἐκκλησίας εἰς νοῦν ἢ διάνοιαν * κροσσοὶ δὲ , εἴτουν
σειραὶ , αἱ πολυειδεῖς ἀρεταί , κοινουουχί ἢ ἀπηρημέναι τῆς τῶν ἁγίων πληθὺς * ὁ δὲ Βασίλειος λέγει ἡ Ὁ γὰρ
εὐτρεπέζων ἑαυτὸν τῷ Πατρὶ τῷ βλέποντι ἐν τῷ κρυπτῷ , οὗτος ἔχει πάσαν τὴν δόξαν ἔσωθεν * ἔφη δὲ ἡ ὁ Θεο-
δώριτος ἡ Ἐπεὶ δὲ εὐτέλεια περιβολαίου κοσμοῦ τοὺς τῆς ἀρετῆς ἀθλητὰς , ἐρμηνεύει τοῦ κόσμου τὴν πολυτέλειαν ,
εἰδοθέν ἔχει φησὶ τῆς ἀρετῆς τὴν εὐπρέπειαν , ἢ τοῖς παντοδαποῖς τοῦ ἁγίου Πνεύματος διαλάμπει χαρίσμασι *
Σημειώσαι δτι ἐν ἄλλοις γράφεται ἡ Πίσσα ἡ δόξα τῆς θυγατρὸς τοῦ Βασιλέως Ἑσθέρ * Ἑσθέρ δὲ κατὰ τὸν
Διδύμηον ἐρμηνεύεται λογισμός * ὁ Βασιλεὺς δὲ τῶν λογισμῶν τῶν δικαίων ἐστὶν ὁ Κύριος * ὁ δὲ θεὸς Ἰερώνυμος ἡρ-
μηνεύει τὸ Ἑσθέρ ἐξ ἐννοιῶν (Ἐπιστολὴ 140) παρὰ τῷ Κορδελίῳ .

τινός, ποίαν διαφορὰν ἔχει τὸ ἐξ αὐτῶν ὁλόκληρον
ὕφασμα (1) ἔτι καὶ ἀπὸ τὰς ἐξωθεν καὶ παι-
νομένους (ἀληθῶς καὶ οὐ καθ' ὑπόκρισιν) ἀρετὰς
τοῦ σώματος, γνωρίζει τινός καὶ τὰς ἐσωθεν καὶ
κεκρυμμένους ἀρετὰς τῆς ψυχῆς. (2)

καὶ διὰ ἄλλα πολλὰ βιωτικὰ πράγματα· ἀπὸ τὰ ὁποῖα ὅλα ἐπειδὴ καὶ ἡ παρθένος καὶ καλογραία ἐλευθερώθη, καὶ ἀποβλέπει εἰς μόνον τὸν νοητὸν νυμφίον τῆς Χριστὸν, διὰ τοῦτο χαίρει Πνευματικῶς καὶ ἀγάλλεται, κατὰ τὸν Χρυσόστομον. (1)

„Ἀχθῆσονται εἰς ναὸν βασιλέως.

Τοῦτο τὸ ῥητὸν διττῶς ἐννοεῖται· ἢ πῶς τὰ τάγματα τῶν Παρθένων θέλουν διορισθῶν εἰς τὸν κληρὸν τῆς Ἐκκλησίας, καὶ ἐκ τῶν ἀγάμων ἔχουν νὰ γίνωνται Ἀρχιερεῖς, καὶ Ἱερεῖς, Διάκονοι, καὶ Διακονισαί· ἢ νοεῖται, πῶς τὰ τάγματα τῶν παρθένων θέλουν φερθῶν ἀπὸ τοὺς Ἀγγέλους εἰς τὸν ἐπουράνιον ναὸν, καὶ εἰς τὰ ἐν οὐρανοῖς βασίλεια.

16: „Ἀντὶ τῶν πατέρων σου ἐγενήθησαν οἱ υἱοί σου.

Τοῦτο λέγει ὁ Δαβὶδ εἰς τὴν Ἐκκλησίαν τῶν Χριστιανῶν· ἐπειδὴ γὰρ ἀνωτέρω ἐπρόσβαξεν αὐτὴν νὰ χωρισθῇ ἀπὸ τὸ πατρικὸν τῆς ὁσπείου· διὰ τοῦτο τώρα ἐδῶ τὴν παρηγορεῖ λέγων, ὅτι οἱ υἱοί σου· ἦγουν οἱ πιστεύσαντες καὶ ἀναγεννηθέντες ἐν σοὶ διὰ τοῦ Βαπτίσματος Χριστιανοί, αὐτοὶ ἔχουν νὰ γένουν ἀντὶ τῶν προτέρων πατέρων τους, κατὰ τὴν προσκασίαν, ὡς λέγει ὁ Θεὸς Βασιλεὺς· ἐπειδὴ οἱ τοιοῦτοι υἱοὶ τῆς Ἐκκλησίας, ἔγιναν Πατριάρχαι καὶ Ἀρχιερεῖς, καὶ Ἱερεῖς, καὶ πνευματικοὶ προσκίται, αὐτῆς πάλιν τῆς ἰδίας Ἐκκλησίας· τοῦτο δὲ φανεροῦναι καὶ ἀκολούθως.

„Καταστήσεις αὐτοὺς ἄρχοντας ἐπὶ πᾶσαν τὴν γῆν.

Τοὺς ἀνωτέρω, λέγει, υἱούς σου θέλεις καταστήσεις ὡς Ἐκκλησία τοῦ Χριστοῦ, πνευματικούς ἄρχοντας εἰς ὅλην τὴν οἰκουμένην· ἢ καὶ ἄλλως ὁ ἀνωτέρω λόγος λέγεται εἰς τὸν Χριστὸν· τοῦ γὰρ Χριστοῦ, πατέρες μὲν, καὶ προπάτορες, ὡς ἀπὸ τῆς Μητρός του, ἦτον ὁ Ἀβραάμ, ὁ Ἰσαὰκ, καὶ οἱ λοιποὶ Πατριάρχαι καὶ Προφῆται· υἱοὶ δὲ αὐτοῦ, ἦτον οἱ Ἀπόστολοι, οἱ ὁποῖοι ἀνέβηκαν εἰς τὸ ἀξίωμα, ὅπου εἶχον οἱ προπάτορες τοῦ Χριστοῦ· πρῶτον, διὰ τὴν ἔγιναν καὶ αὐτοὶ ἄλλοι δεῦτεροι Πατριάρχαι, ὡς γεννήσαντες διὰ τοῦ Θεοῦ Βαπτίσματος ὅλα τὰ ἔθνη· δεύτερον, διὰ τὴν ἡξιώθησαν καὶ αὐτοὶ τὸ χάρισμα τοῦ ἁγίου Πνεύματος· καὶ τρίτον, διὰ τὴν ἐσάλθησαν ἀπὸ τὸν Χριστὸν ἄρχοντες καὶ ἐξουσιασκαὶ εἰς ὅλην τὴν γῆν, „Πορευθέντες γὰρ φησι μαθητεύσατε πάντα τὰ ἔθνη (Ματθ. κη. 14.) ἐσάλθησαν δὲ ἄρχοντες οἱ Ἀπόστολοι, ὅχι μόνον ὅταν ἦτον ζωντανοί, ἀλλὰ καὶ μετὰ θάνατον· ἐπειδὴ καὶ ὅλοι οἱ Χριστιανοὶ πείθονται καὶ κυβερνοῦνται πάντοτε ἀπὸ τοὺς νόμους καὶ κανόνας καὶ παραγγελίας τῶν ἱερῶν Ἀποστόλων· (2) ὥς δείξουν λοιπὸν οἱ Ἰουδαῖοι, ποῖοι υἱοὶ αὐτῶν ἔγιναν ἄρχοντες ὅλης τῆς γῆς, ἀλλὰ δὲν ἔχουσιν· οἱ γὰρ υἱοὶ αὐτῶν εὐρίσκονται εἰς ὅλην τὴν γῆν, δούλοι μᾶλλον, καὶ ὅχι ἄρχοντες.

17: „Μνησθήσεται τοῦ ὀνόματός σου ἐν πᾶ-

(1) Ὁ δὲ Βασιλεὺς φησὶν „Οὐχ αἱ κατηναγκασμένως ἐπελθοῦσαι τὴν παρθένον, οὐδὲ αἱ ἐκ λύπης ἢ ἐξ ἀνάγκης καταδεχόμεναι τὸν σεμνὸν βίον, ἀλλ' αἱ ἐν εὐφροσύνῃ καὶ ἀγαλλιάσει ἐπὶ τῷ τοιοῦτῳ κατορθώματι χαίρουσαι, αὐταὶ ἀπενεχθήσονται τῷ Βασιλεῖ, καὶ ἀχθῆσονται οὐκ εἰς τὸν τυχόντα τόπον, ἀλλ' εἰς τὸν ναὸν τοῦ Βασιλέως· τὰ γὰρ ἱερατικὰ σκεύη ἃ οὐκ ἐρόλυνεν ἀνθρώπινη χρῆσις, εἰς τὰ ἅγια τῶν ἁγίων εἰσενεχθήσεται, καὶ ἐξουσίαν ἔξει τῆς εἰς τὰ ἅδυντα παρόδου, ὅπου βέβηλοι πόδες οὐ περιπατήσουσι· πραγματικῶς δὲ ἐπληρώθησαν ταῦτα, ὅταν ἡ Κυρία Θεοτόκος εἰσῆλθεν εἰς τὰ ἅγια τῶν ἁγίων, ἔχουσα ἐπίσω τῆς ἀκολουθούσας τὰς παρθένας, δαρυφορούσας αὐτὴν μετὰ λαμπάδων παιδρῶν, καὶ ἐν εὐφροσύνῃ καὶ ἀγαλλιάσει ἀπερχομένης, καὶ εἰσαγομένης εἰς τὸν ναὸν τοῦ Θεοῦ διὰ μέσου αὐτῆς.

(2) Λέγει δὲ καὶ ὁ Χρυσόστομος „Οἱ Ἀπόστολοι καὶ πάντων ἀρχόντων ἄρχοντες ἐγένοντο κυριώτεροι· Βασιλέων δυνα-

„πάση γενεᾷ καὶ γενεᾷ·

Τοῦτον τὸν λόγον λέγει ἐκ μέρους τῆς ὁ Ἐκκλησία πρὸς τὸν Χριστὸν, κατὰ τὸν μέγαν Βασιλεῖον· ἐπειδὴ, λέγει, καὶ ἐγὼ ἠξιώθηκα διὰ σοῦ νὰ ἀπολαύσω τοιαῦτα χαρίσματα Κύριε, διὰ τοῦτο θέλω ἐνθυμεῖσθαι καὶ θέλω δοξολογῶ τὸ ὄνομά σου· ἡ ἀναδίπλωσις δὲ τῆς γενεᾶς, σημαίνει τὴν εἰς αἰὶ παράτασιν καὶ διαδοχὴν· καὶ τῇ ἀληθείᾳ ἡ Ἐκκλησία ἐνθυμεῖται πάντοτε τὸ ὄνομα τοῦ Χριστοῦ· ἐπειδὴ καὶ ἀπὸ τοῦ ὀνόματος τοῦ Χριστοῦ, ὀνομάζεται καὶ αὕτη Χριστιανικὴ, καὶ Χριστιανῶν Ἐκκλησία.

„Διὰ τοῦτο λαοὶ ἐξομολογήσονται
„σοὶ εἰς τὸν αἰῶνα καὶ εἰς τὸν αἰῶνα
„τοῦ αἰῶνος·

Ἐπειδὴ, λέγει, τοιαύτης προνοίας καὶ εὐαγγελίας ἠξιώσας με Κύριε, διὰ τοῦτο θέλουν σε εὐχαριστοῦν τὰ πλήθη τῶν ἐδικῶν μου Χριστιανῶν, ὅχι μόνον εἰς τὸν παρόντα αἰῶνα, ἀλλὰ καὶ εἰς τὸν μέλλοντα· ὁ γὰρ μέλλον αἰὼν, εἶναι αἰὼν τοῦ αἰῶνος, ὡς τιμωτέρος τοῦ παρόντος· καὶ ὡς ἀτελεύτητος. (1)

ΨΑΛ.

«ἄλλοι» οἱ μὲν γὰρ Βασιλεῖς, ζῶντες κρατοῦσι, τελευτήσαντες δὲ, καταλύονται· οὗτοι δὲ τελευτήσαντες, μᾶλλον κρατοῦσι· ἡ τὰ μὲν τῶν Βασιλέων νόμιμα, εἶσω τῶν οἰκείων ὄρων ἔχει τὴν ἰσχύ· τὰ δὲ τῶν ἀλλέων προστάγματα, πανταχοῦ τῆς οἰκουμένης ἐξετάθη· λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος, ὅτι ἡ οἰκὸς τοῦ Ἀποστόλου, οὗς οὐκ ἄν τις ἁμάρτοι καλέσας τῆς Ἐκκλησίας ἦν, οἱ νικηφόροι φημὶ Μάρτυρες, τὴν αὐτὴν ἐτάχθησαν διέπειν ἀρχὴν, ἡ πάντας ἔχουσι νῦν ὑπηκόους, τοὺς μὲν, πόθῳ τοῦτο ποιεῖν αἰρουμένους, τοὺς δὲ, τῷ φόβῳ βιαζομένους· (1) λέγει δὲ ὁ μέγας Βασίλειος· «Τίς δὲ ἐστὶ μνήμη τῆς Ἐκκλησίας; ἡ ἐξομολόγησις τῶν λαῶν· ὁ δὲ Χρυσόστομος φησὶ· λέγει ἡ ἐτέρωθεν αὐτῆς τὸ ἀξίωμα, ὅτι οὐ πανταχοῦ τῆς οἰκουμένης ἐκταθίσεται μόνον, ἀλλὰ ἡ πανταχοῦ τοῦ αἰῶνος· ἀθάνατος γὰρ φησὶν εἶναι ἡ μνήμη σου· ἀνάγραφτος ἐν ταῖς βίβλοις ταῖς ἡμετέραις· ἀνάγραφτος ἐν ταῖς πολιτείαις· ἀνάγραφτος ἐν τοῖς προστάγμασιν· καὶ ἐγὼ τελευτήσω φησὶν, ἀλλ' ἄσομαι εἰς σὲ ἡ τελευτῶν· τὸ μὲν γὰρ σῶμα, διαλυθήσεται· τὰ δὲ ἡ ἀμάρτια, μενεῖ· διὰ τοῦτο λαοὶ ἐξομολογήσονται σοὶ· ὅθεν ἤρξατο, ἐνταῦθα κατέλυσε εἰς Χριστὸν· διὰ τοῦτο ποῖον; ὅτι τοιαῦτα κατέρωθας· ὅτι τοιοῦτους ἀρχοντας ἐπέστησας· ὅτι κακίαν ἤλασας· ἀρετὴν ἐφύτευσας· ὅτι τὴν φύσιν ἡρόσω τὴν ἡμετέραν· ὅτι τὰ ἀπορήτα πάντα εἰργάσω· ὁ δὲ θεὸς Γρηγόριος ὁ Θεσσαλονίκης, ἐν τῷ εἰς τὰ Εἰσοδία πρώτῳ λόγῳ αὐτοῦ, ἀποτείνει τὰ ῥητὰ ταῦτα πρὸς τὴν Θεοτόκον· οὕτως λέγων· «Ὅρας ἅπασαν τὴν Κτίσιν ἐξομολογουμένην τῇ Μητροπαρθένῳ ταύτῃ; ἡ οὐκ ἐν πεπερασμένοις αἰῶσιν, ἀλλ' εἰς τὸν αἰῶνα ἡ εἰς τὸν αἰῶνα τοῦ αἰῶνος; συνορᾷν οὖν ἐστὶν ἐντεῦθεν, ὡς οὐδ' ἐκεῖνη λήξει διὰ τοῦ παντός αἰῶνος εὖ ποιοῦσα πᾶσαν τὴν Κτίσιν· ἀλλὰ ἡ τὸ ἀνωτέρω ῥητὸν· ἦτοι τὸ «Μνησθήσομαι τοῦ ὀνόματός σου ἐν πάσῃ γενεᾷ ἡ γενεᾷ, ἐκ προσώπου τῆς Θεοτόκου λέγεται· διὸ ἡ ἐν ταῖς πρὸς τὴν Θεοτόκον Παρτήκλῃσεσι, τοῦτο τὸ ῥητὸν πάντοτε συνεθίζεται νὰ φάλλεται πρὸ τοῦ Εὐαγγελίου τῆς Θεοτόκου, ὡς προκείμενον· διὰ τί; ἡ διὰ ποίαν ἀφορμὴν; ἡ ἐπειδὴ κατὰ τὸν ἅγιον Μάρκον τὸν Ἐφέσου, τὸ ῥητὸν τοῦτο τοῦ Δαβὶδ εἶναι προφήτης τῇ Θεοτόκῃ προσήκουσα, ἡ παρ' αὐτῆς λαβοῦσα τὸ πέρας (ἐν τῷ τέλει τῆς ἐξηγήσεως τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Ἀκολουθίας τῆς τετυπωμένης σὺν τῇ Συμεὼν τῇ Θεσσαλονίκῃ) προφητεύει γὰρ τὸ ῥητὸν τοῦτο τοῦ Δαβὶδ, τὴν φωνὴν τῆς Θεοτόκου, εἰς τὴν ὁποίαν ἐμνήσθη τὸ ὄνομα Κυρίου, εἰπούσα· «Ἰδοὺ γὰρ ἀπὸ τοῦ νῦν μακαριεύσῃ με πᾶσαι αἱ γενεαὶ, ὅτι ἐποίησέ μοι μεγαλεῖα ὁ δυνατὸς, ἡ ἅγιον τὸ ὄνομα αὐτοῦ· ἡ βλέπε συμφώνῃ ἀγαπῆτ' ἐ τοῦ ἱεροῦ τούτου με τὸ τῆς Θεοτόκου· ἐδὼ ὄνομα τοῦ Θεοῦ ἀναφέρεται, ἡ ἐκεῖ ὄνομα· ἐδὼ γενεὰ ἡ γενεὰ, ἡ ἐκεῖ πᾶσαι αἱ γενεαί·

ΨΑΛΜΟΣ ΜΕ'.

„Εἰς τὸ τέλος ὑπὲρ τῶν υἱῶν Κορέ, ὑπὲρ τῶν κρυφίων.

Ὁ Ψαλμὸς οὗτος ἐπιγράφεται, εἰς τὸ τέλος μὲν, διὰ τὴν αἰ. προφητεῖαν, ὅπου περιέχει, ἀποβλέπουσιν εἰς τέλος· προφητεύει δὲ τὰς ἐπαναστάσεις καὶ διωγμούς, ὅπου ἔκκλιναν οἱ τύραννοι κατὰ τῆς Ἐκκλησίας, εἰς τὴν ἀρχὴν τοῦ κηρύγματος τῶν Ἀποστόλων κατὰ τὸν Θεοδώριτον· ὁμοίως καὶ τὴν ὑπομονὴν, ὅπου ἔδειξεν ἡ Ἐκκλησία, καὶ τὴν εἰρήνην, ὅπου ἠκολούθησεν εἰς αὐτὴν μετὰ ταῦτα· διὰ τοῦτο καὶ δικαίως ἐβλήθη ὁ Ψαλμὸς οὗτος, ὕστερον ἀπὸ τὸν προλαβόντα· ἐπειδὴ, ἐκεῖνος μὲν, περιέχει τὸ κάλεσμα τῆς Ἐκκλησίας· οὗτος δὲ περιέχει, τὰ μετὰ τὸ κάλεσμα αὐτῆς ἀκολουθήσαντα· εἰς μερικὰ δὲ παλαιὰ ἀντίγραφα, δὲν ἐπιγράφεται ὑπὲρ τῶν υἱῶν Κορέ, ἀλλὰ τοῖς υἱοῖς Κορέ· καὶ ὅλην, ὡς τὸ ὑπὲρ τῶν υἱῶν Κορέ, ἐγράφη ἀπὸ λήθην καὶ ἀπροσεξίαν τοῦ κατ' ἀρχὰς μεταγραφέντος, ἀπὸ τὸν ὁποῖον διεδόθη καὶ εἰς τοὺς ἄλλους τὸ λάθος· πλὴν καὶ ἔτι, καθὼς εἶναι, δυνάμεθα νὰ ἐρμηνεύσωμεν τὴν ἐπιγραφὴν, λαμβάνοντας τὴν ὑπὲρ πρόθεσιν ἀντὶ τῆς διὰ : ἡγοῦν, διὰ τῶν υἱῶν Κορέ· διότι συντεθὴ μὲν, ὁ Ψαλμὸς οὗτος ἀπὸ τὸν Δαβὶδ, ἐφώλη δὲ, διὰ μέσου τῶν υἱῶν τοῦ Κορέ· λέγουσι γὰρ, ὅτι ἡ Ἑβραϊκὴ λέξις ἓνα καὶ τὸ αὐτὸ σημαίνει μετὰ τὸ, διὰ τῶν υἱῶν, καὶ μετὰ τὸ, ὑπὲρ τῶν υἱῶν· ὑπὲρ τῶν κρυφίων δὲ ἐπιγράφεται, ἀντὶ τοῦ περὶ τῶν καχυμμένων εἰς τοὺς πολλούς· διὰ τὴν τὰ ἐν τούτῳ τῷ Ψαλμῷ νοήματα, εἶναι ἀνιγματοῦς καὶ σκοτεινὰ· ἐρρήθη δὲ ὁ Ψαλμὸς οὗτος ἀπὸ τὸ πρῶτον τῶν Ἀποστόλων καὶ τῶν Μαρτύρων.

1: „Θεὸς ἡμῶν καταφυγὴ καὶ δύναμις.

Ὁ Χριστὸς, λέγουσιν, εἰς τὸν ὅποιον ἡμεῖς οἱ Ἀπόστολοι καὶ Μάρτυρες ἐπιστεύσαμεν, αὐτὸς, ὅταν μὲν καταφεύγωμεν πρὸς αὐτὸν, εὐρίσκεται εἰς ἡμᾶς καταφυγὴ· ὅταν δὲ ἀντιστεκόμεθα εἰς τοὺς

τυράννους καὶ ἐχθροὺς τῆς πίστεως, εὐρίσκεται εἰς ἡμᾶς δύναμις· ἐπειδὴ αὐτὸς ἐπρόσβαλε νὰ φεύγωμεν τοὺς πειρασμούς, πρὶν νὰ μᾶς ἀκολουθήσουν· ὅφ' οὗ δὲ πέσωμεν εἰς τοὺς πειρασμούς, νὰ ἀντιστεκόμεθα ἀνδρείως μετὰ τὴν ὑπομονὴν, ὥστε ὅπου νὰ μὴ νικώμεθα ἀπὸ αὐτοὺς. (1)

„Βοη-

(1) Λέγει δὲ ὁ μέγας Βασίλειος „Ὅτι μὲν οὖν ἐπὶ τὸν Θεὸν ἡ καταφυγὴ, παρὰ πᾶσιν δημοδύνηται· πολλὰ δὲ πλάττει ἡ σύγχυσις ὁ ἐχθρὸς ἐνεποίησε περὶ τὴν ἐκλογὴν τοῦ σφύζοντος· ἐπιβουλευόντων γὰρ ὡς πολέμιος, πάλιν τοὺς ἐπιβουλευθέντας ἐξήπατα, αὐτῷ προσφεύγειν ὡς φύλακι· οἱ δὲ τὸν Θεὸν ἐπιγινώσκοντες περὶ τὴν τῶν πραγμάτων διάκρισιν σφάλλονται, ἀπαιδεύτας τὰς αἰτήσεις τῶν συμφερόντων ποιοῦμενοι, αἰτοῦντες μὲν ὡς ἀγαθὰ τινα, οὐκ ἐπὶ συμφέροντι πολλάκις αὐτῶν· φεύγοντες δὲ ἄλλα ὡς πονηρὰ, πολλὰν αὐτοῖς εἴσθε τὴν ἀφελείαν φέροντα· εὐχονται μὲν γὰρ βγαῖναι ἐκ πλεόντων, ἀπεύχονται δὲ τὰ ἐναντία· ἔστι δὲ ἡ ἡτοῦς πολλάκις ἀφελίμος· ὁ

τῶν

„Βοηθῆς ἐν θλίψεσι ταῖς εἰσούσαις
ἡμῶς σφόδρα.

Τὸ σφόδρα, εἰς τὸ βοηθὸς ἀποδίδαι ὁ Χρυσόμοσ : ἤγουν ὁ Χριστὸς εἶναι σφόδρα βοηθός : ἤτοι μέγας καὶ δυνατὸς βοηθός εἰς τὰς θλίψεις, ὅπου ἦσαν ἡμῶς τοὺς δούλους του. (1) βλά-
πα δὲ, ἢ ἀναγνώσα, ὅτι αἱ θλίψεις καὶ οἱ πειρασμοὶ εὐρίσκουσιν ἐκείνους τοὺς Χριστιανούς, ὅπου ζῶσι κατὰ Θεόν, κυνηγοῦσαι τρόπον τινὰ ὡς ἐμψυχοὶ, κατόπιν εἰς αὐτοὺς, κατὰ συγχώρησιν ὅμως τοῦ Θεοῦ κυνηγοῦσιν οἱ πειρασμοὶ τοὺς δικαίους, ἵνα γυμνασθῶσι καὶ γυμνασθέντες, ἵνα δοκιμώτεροι γένων. „Ἡ θλίψις γάρ, λέγει ὁ Παῦλος, ὑπομονὴν κατεργάζεται· ἡ δὲ ὑπομονή, δοκιμήν· (Ρωμ. ε' . 3 .) διότι ὁ Θεὸς δὲν ἐμποδίζει μὲν, τὸ νὰ ἔρχωνται οἱ πειρασμοὶ διὰ τὴν ῥηθείαν αἰτίαν τῆς δοκιμῆς τῶν ἀνθρώπων· ὅταν ὅμως ἔλθουν, παρυσέκεται βοηθός εἰς τοὺς πειραζομένους, καὶ δὲν τοὺς αἰφνίει νὰ νικηθοῦν, κατὰ τὸν Χρυσόμοσ.

2 : „Διὰ τοῦτο οὐ φοβηθῆσόμεθα ἐν τῷ
„ταράσσεσθαι τὴν γῆν, καὶ μετατί-
„θεσθαι ὄρη ἐν καρδίαις θαλασσῶν.

Τοῦτον τὸν εἶχον, οὔτε ὁ μέγας Βασιλεὺς, οὔτε ὁ θεῖος Χρυσόμοσ ἐξηγήσαν κατὰ ἀλληγορίαν καὶ ἀναγωγὴν (2) ἀλλὰ συμφώνως εἶπον, ὅτι οἱ Ἀπόστολοι καὶ Μάρτυρες λέγουσιν διὰ τοῦτου, πῶς, ὅταν ὁ Χριστὸς βοηθῇ σφοδρῶς εἰς ἡμῶς, ποτὲ δὲν θέλομεν φοβηθῶμεν, καὶ καὶ ὅλη ἡ γῆ ταραχθῇ ἀπὸ τὸ κέντρον τῆς, μὲ σεισμούς φοβερούς καὶ παραδόξους· καὶ τὰ ὄρη καὶ τὰ βουνὰ ἀνασπαθοῦν ἀπὸ τὴν φυσικὴν τους εἰσὶν καὶ σεραότητα, καὶ ἀποσφενδονισ-
θοῦν μέσα εἰς τὰ ἑσθῆ τῆς θαλάσσης· ἀνίσως λοιπὸν δὲν θέλωμεν φοβηθῶμεν, ἐὰν ἐτὶ ταραχθοῦν τὰ στοιχεῖα, καὶ γένῃ ἡ γῆ κάτω ὁ Κόσμος, πᾶσι μᾶλλον δὲν θέλομεν φοβηθῶμεν ἀνίσως οἱ τύραννοι καὶ διώκται σηκώνωνται κατ' ἐπανάμας, καὶ μᾶς τυραννοῦν· ὅθεν καὶ ὁ Παῦλος εἶπε „Τίς ἡμᾶς χωρίσει ἀπὸ τῆς ἀγάπης τοῦ Χριστοῦ; θλίψεις ἢ εἰσβολαί, ἢ λιμοὶ, ἢ διωγμοὶ, ἢ γυμνώτης, ἢ κίνδυνος, ἢ μάχη-
ρα ; (Ρωμ. η' . 33 .)

3 : „Ἦχησαν καὶ ἐταράχθησαν τὰ ὕδατα
„αὐτοῦ· ἐταράχθησαν τὰ ὄρη ἐν τῇ
„κραταιότητι αὐτοῦ.

Μὲ τὰ λόγια ταῦτα θέλουν νὰ φανερώσουν οἱ Ἀπόστολοι καὶ Μάρτυρες, ὅτι ὁ βοηθὸς αὐτῶν Θεὸς εἶναι παντοδύναμος· διότι πολλαῖς φοραῖς
τὰ

τῶν παιδαγωγῶν μέλλῃ τὸν ἀμαρτάνοντα· ἢ ὑπερβαλὼν, ὅταν ἐφόδιον γένῃαι πρὸς ἀμαρτίαν τῷ ἔχοντι· οὕτω ἢ χρήματα ἢ δὴ τισὶν ὕλη πρὸς ἀκολασίαν ἐγένοντο· ἢ πενία πολλοὺς ἐσωφρόνισε τῶν ὠρμημένων κακῶς· πολ-
λὴν μὲν οὖν ἐστὶ τὸ εἰπεῖν, ὁ Θεὸς ἡμῶν καταφυγή· τὸ δὲ ἀπὸ τῆς αὐτῆς διαθέσεως εἰπεῖν τῷ Προφῆτῃ, πάντες ὀλίγων· ὀλίγοι γὰρ οἱ μὴ τεθναυμακότες τὰ ἀνθρώπινα, ἀλλ' ὅσοι ἡγούμενοι τοῦ Θεοῦ· ἢ ἐλέγχει γὰρ ἡμᾶς τὰ πράγματα, ὅταν ἐν ταῖς θλίψεσιν, ἐπὶ πάντα μᾶλλον, ἢ ἐπὶ τὸν Θεὸν τρέχωμεν· νοσεῖ τὸ παιδίον, ἢ σὺ τὸν ἐπασιδὸν περισκεπὲς, ἢ τὸν τοὺς περιέργους χαρακτῆρας τοῖς τροχίλοις τῶν ἀναιτίων περιτιθέντα· ἢ τὸ τελευταῖον ἐπὶ τὸν λατρὸν ἔρχῃ ἢ τὰ φάρμακα, τοῦ δυναμένου σῶζειν καταμελήσας· ἢ καὶ φοβηθῆς ἐχθρὸν, προσάτην ἕνα τῶν ἀνθρώπων περινοεῖς· ἢ ὅπως ἐφ' ἐκάστη κρίσει ἐλέγχῃ, ἢ ἡμᾶς μὲν δομαζῶν τὸν Θεὸν καταφυγὴν, ἔργῳ δὲ, τὴν ἐκ τῶν ματαίων βοήθειαν ἐπισπώμενος.

(1) Ὅστις γὰρ φησὶ „Τὸ δὲ σφόδρα τῷ βοηθὸς προσεμνέον· σὺ γὰρ ὡς ἔτυχες βοηθεῖ, ἀλλὰ μετὰ πολλῆς τῆς ὑπερβολῆς, πλείονα παρέχων τὴν ἀπὸ τῆς συμμαχίας παράκλησιν τῆς ἀπὸ τῶν θλίψεων δυνάμει· σὺ γὰρ ὅσον ἀ-
παιτεῖ τῶν δεινῶν ἢ φύσις, ποσάτην ἡμῶν παρέχει τὴν συμμαχίαν, ἀλλὰ πολλῶ πλείονα· ὁ δὲ Βασιλεὺς φησὶ
„Εὐρίσκει δὲ ἡ θλίψις πάντα τὸν δίκαιον διὰ τὴν τοῦ βίου ἐπιτίδυσιν· ὁ γὰρ ἐκκλίνει μὲν τὴν πλατεῖαν ἢ εὐρύ-
χωρον ὁδὸν, ὁδεύων δὲ τὴν στενὴν ἢ τεθλιμμένην, εὐρίσκειται ὑπὸ τῶν θλίψεων.

(2) Ἀγκαλὰ ἢ ὁ Χρυσόμοσ λέγει „Τὴν δὲ ἐνταῦθα ἢ ὄρη ἢ καρδίαν θαλασσῶν, οὗ τὰ σεισθεῖα φησὶν, ἀλλὰ
τῷ ὀνόματι τοῦτον τοὺς ἀφοσιτοὺς κινδύνους ἀνίσταται· ἢ πάλιν „Ἐμοὶ δὲ δοκεῖ τὰ κληθεῖς ἐνταῦθα αἰνίστα-

τὰ ὕδατα τῶν θαλάσσης κτυποῦν, καὶ καίνουσιν μεγάλην ταραχήν· ἐπειδὴ φουσκάνουν καὶ ἀναβράσσονται ἀπὸ τοὺς δυνατοὺς ἀνέμους, ὅπου πίπτουν μέσα εἰς τὴν θάλασσαν· πολλὰς φορὰς δὲ καὶ τὰ βουνὰ σαλεύονται μὲ σεισμόν ἀπὸ τὸν τόπον τους· αὐτὰ δὲ ὅλα γίνονται μὲ τὴν παντοδυναμίαν τοῦ Θεοῦ· ὁ ὁποῖος, καθὼς λέγει ἀλλαχοῦ ὁ Δαβὶδ, „Συνταράσσει τὸ κύτος τῆς θαλάσσης (Ψαλ. ξδ'· 7.) καὶ ἐπιβλέπει ἐπὶ τὴν γῆν, καὶ ποιεῖ αὐτὴν τρέμειν (Ψαλ. ργ'· 32.) (1) θαλάσσης δὲ πληθυντικῶς εἶπε, κατὰ τὴν συνήθειαν τῆς Εβραϊκῆς γλώττης, ἥτις τὰ ἐνικὰ μεταχειρίζεται ὡς πληθυντικὰ, ὡς εἶπομεν ἀλλαχοῦ· ἡ θαλάσσης ὀνομάζει τοὺς διαφόρους κόλπους τῆς θαλάσσης καὶ τὰ πελάγη· ἦγουν τὸ Αἰγαῖον πέλαγος, τὸ Ἰόνιον, τὸ Ἀδριατικόν, καὶ τὰ λοιπὰ· δὲν θέλει δὲ εἶναι ἔξω τοῦ καίρου, καὶ τὸ νὰ ἐρμηνεύσωμεν ἀναγωγικῶς τὰ προρρηθέντα ῥητὰ τοῦ Ψαλμοῦ· δὲν θέλομεν, λέγει, φοβηθῶμεν ἡμεῖς, ὅταν ταράσσεται ἡ γῆ· ἦγουν, ὅταν ταράττωνται οἱ τὰ γῆνα φρονούντες τύραννοι, καὶ οἱ τούτων ὑπῆκοοι· διὰ τί ὅλοι αὐτοὶ ἐταράσσονται ἐν τῇ ἀρχῇ τοῦ κηρύγματος· ἐπειδὴ καὶ ἐμετατίθετο καὶ ἀναιρεῖτο ἡ πατροπαράδοτος αὐτῶν Ἑλληνικὴ θρησκεία· οὔτε θέλομεν φοβηθῶμεν, ὅταν ἐρβάζονται τὰ βουνὰ μέσα εἰς τὰς θαλάσσης· ἦγουν, ὅταν οἱ ὑψηλοὶ ὡσὰν τὰ βουνὰ καὶ ὑπερήφανοι Δαίμονες, ἐμβαίνουν μέσα εἰς τὰς ἀλμυρὰς καὶ πικρὰς καρδίας τῶν ἀπίστων ἀνθρώπων, καὶ τοὺς καίνουν νὰ ἀγριωνῶνται καθ' ἡμῶν, εἰς τὸ νὰ μᾶς φονεύσουν· πολλὰ γὰρ τοιαῦτα ἠκολούθησαν εἰς τὰς ἀρχὰς τοῦ κηρύγματος, καθὼς ἰσορεῖ ἡ βίβλος τῶν Πράξεων τῶν Ἀποστόλων (2) καὶ αἱ ἐκκλησιαστικαὶ ἱστορίαι· ὕδατα δὲ καὶ νερὰ τῶν Δαιμόνων, ἦτον οἱ Εἰδῶλο-

λάτρυ· οἵτινες ὡσὰν τὰ νερὰ εἶδῶ καὶ ἐκεῖ ἐμεταφέροντο ἀπὸ τὰ πνεύματα τῆς ἀπάτης· καὶ αὐτοὶ ἤχησαν μὲν, φωνάζοντες, καὶ ἕνας τὸν ἄλλον παρακινούντες κατὰ τῶν Χριστιανῶν· ἐταράχθησαν δὲ μὲ τὸ νὰ ἐσυγχίζοντο διὰ τὰ θαυμάσια, ὅπου ἐπείρουν οἱ Ἀπόστολοι καὶ Μάρτυρες μὲ τὴν ἀνίκητον δύναμιν τοῦ Χριστοῦ· ἐταράχθησαν δὲ καὶ τὰ βουνὰ· ἦτοι οἱ Δαίμονες, ἐπειδὴ ἀδυνατοῦσαν καὶ ἐδιώκοντο ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους ὑπὸ τῶν Μαρτύρων καὶ Ἀποστόλων.

4.· Τοῦ ποταμοῦ τὰ ὄρμηματα εὐφραίνουσι τὴν πόλιν τοῦ Θεοῦ.

Εἰδῶ λέγονται τῶρα τὰ κρύβη καὶ μουσικὰ νοήματα, ὑπὲρ τῶν ὁποίων ἐπιγράφεται ὁ Ψαλμός οὗτος· διότι ποταμὸς μὲν εἶναι ὁ Χριστός, διὰ τὰ γλυκύτατα ρεύματα τῆς διδασκαλίας του· τὰ ὁποῖα ποτίζουσι καὶ εὐφραίνουν τὰς ψυχὰς τῶν Χριστιανῶν, καὶ φέρουν αὐτὰς εἰς καρπογονίαν ἀρετῶν· λέγει γὰρ ὁ Κύριος διὰ τοῦ Ἡσαΐου, „Ἰδοὺ ἐγὼ ἐκκλίνω ἐπ' αὐτοὺς, ὡς ποταμὸς εἰρήνης· (Ἠσ. ξς. 12.) ὄρμηματα δὲ τοῦ ποταμοῦ τοῦ Χριστοῦ, εἶναι οἱ Ἀπόστολοι, οἵτινες παρωρμήθησαν καὶ ἐκινήθησαν παρ' αὐτοῦ εἰς τὸ νὰ διδάξουν τὸν Κόσμον· „Πορευθέντες γὰρ φησι μαθητεύσατε πάντα τὰ ἔθνη (Ματθ'· κη'· 20.) Πόλις δὲ τοῦ Θεοῦ, εἶναι ἡ Ἐκκλησία καὶ τὸ σύστημα τῶν Χριστιανῶν, διὰ τὴν θεωρικὴν πολιτείαν ὅπου ἔχει· εὐφραίνουσι λοιπὸν τὴν Ἐκκλησίαν οἱ Ἀπόστολοι καὶ μὲ βίον καὶ μὲ λόγον· νοεῖται δὲ καὶ ἄλλως τὸ ῥητὸν ταῦτο, κατὰ τὸν Βασιλεῖον· Ποταμὸς μὲν εἶναι τὸ Πνεῦμα τὸ

α.

(1) Ὅθεν καὶ ὁ Χρυσόστομος εἶπεν, „Ὁ δὲ λέγει τοιοῦτόν ἐστι· σείει πάντα (ὁ Θεὸς) σαλεύει· μετατίθεται, ὅταν βούληται· οὕτως αὐτὸ ῥᾶδιον καὶ εὐκόλον πάντα· τοσαύτη γὰρ αὐτοῦ ἡ δύναμις φησὶν, ὡς ἀπλῶς νεῦσαι, καὶ ταῦτα πάντα γίνεσθαι· πῶς οὖν δυνάμεθα φοβεῖσθαι, τοιοῦτον ἔχοντες Δεσπότην;

(2) Ὅθεν εἶπεν ὁ Θεοδώριτος· Καὶ γὰρ ἐν Ἐφέσῳ Διμήτριος πᾶσαν τὴν πόλιν ἐνίκησε καὶ ἐν Λύσσει καὶ Δέρβη ταυτὰ τοῦτο γέγονται· καὶ πάλιν ἐν Φιλιππησίῳ καὶ Θεσσαλονίκῃ καὶ Ἀθήναις καὶ Κορίνθῳ, τῶν τῆς ἀπάτης πνευμάτων ταῦτα διεγειρόντων τὰ κύματα ὑπὸ τούτων τινὲς ἐνεργουμένοι κατὰ τῶν ἱερῶν ἐβόων Ἀποστόλων· εἰ τὴν οἰκουμένην ἀναστρέψαντες, οὗτοι καὶ ἐνθάδε πάρεσι· ταῦτα καὶ ὁ μακάριος προηγόρευεν Ἀββακούμ, „Ἐπεβίβασας φησὶν εἰς θάλασσαν τοὺς ἵππους σου ταράσσοντας ὕδατα πολλά· ἵππους δὲ προηγόρευεν ὡς ἔχημα θεῶν γεγεννημένους τοὺς ἱεροὺς Ἀποστόλους.

ἔγιον· ὁρμήματα δὲ αὐτοῦ εἶναι τὰ διάφορα χαρίσματα, μὲ τὰ ὅποια ἡ Ἐκκλησία τοῦ Θεοῦ ποτίζεται καὶ εὐφραίνεται. (1)

„Ἦγάσε τὸ σκῆνωμα αὐτοῦ ὁ Ὑψιστος.

Ἡ ἰδίᾳ Ἐκκλησία τῶν πιστῶν εἶναι καὶ πόλις καὶ σκῆνωμα Θεοῦ· ὅθεν εἶναι γεγραμμένον· ἐνοικῶσιν ἐν αὐτοῖς καὶ ἐμπερικατήσω (Λευϊ. κς'· 11) Κα πόλιν „ Καὶ ὁ λόγος σαφὲς ἐγένετο, καὶ ἐσκήνωσεν ἐν ἡμῖν· (Ψαλ. α'· 14.) (2)

5: „ Ὁ Θεὸς ἐν μέσῳ αὐτῆς καὶ οὐ σαλευθήσεται.

Ἐν τῷ μέσῳ, λέγει, τῆς Ἐκκλησίας εὐρίσκεται ὁ Θεός „ Ἰδοὺ γὰρ φησὶν ἐγὼ μεθ' ὑμῶν εἰμι πάσας τὰς ἡμέρας (Ματθ' κη'· 20.) καὶ πόλιν „ Ὅπου εἰσὶ δύο ἢ τρεῖς συνηγμένοι εἰς τὸ ἑμὸν ὄνομα, ἐκεῖ εἰμι ἐν μέσῳ αὐτῶν „ Ματθ' ιη'· 20.) δὲν θέλει λοιπὸν σαλευθῇ ἡ Ἐκκλησία ἀπὸ τὰς βίας τῶν ὁρατῶν καὶ ἀόρατῶν ἐχθρῶν, ὅπου ἐπιχειροῦν νὰ ἀνατρέψουν αὐτήν· ἔφη γὰρ ὁ κυμῖος τῆς Χριστός· „ Πύλαι Ἰερουσαλὲμ οὐ κατισχύσουσιν αὐτῆς· (Ματθ' ις· 18.)

„Βοηθήσει αὐτῇ ὁ Θεὸς τὸ πρὸς πρῶτ' πρῶτ'.

Ταχύτατα, λέγει, καὶ ὀλιγορότατα θέλει βοηθήσει τὴν Ἐκκλησίαν τοῦ ὁ Χριστός, εἰς τὰς περιστάσεις καὶ τοὺς κινδύνους· ὁ γὰρ διπλασιασμός τοῦ πρῶτ' πρῶτ', ὑπερβολὴν ταχύτητος φανερώνει καὶ σύγκρισιν τοῦ ἐνός πρῶτ' μὲ ἄλλο πρῶτ'· ὅθεν τὸ, ἄρθρον, συντάσσεται μὲ τὸ δεύτερον πρῶτ'· ἦτοι τὸ ἓνα πρῶτ' συγκρίνεται πρὸς ἄλλο πρῶτ'.

6: „ Ἐταράχθησαν ἡμῖν· Ἐκλιναν βασιλεῖται· ἔδωκε φωνὴν αὐτοῦ ὁ Ὑψιστος, „ στος· ἐσαλεύθη ἡ γῆ.

Ὅταν, λέγει, ἐδιαλαλήτο ἀπὸ τοὺς Ἀποστόλους τὸ κήρυγμα τοῦ Εὐαγγελίου, καὶ ἐσπείρετο ἡ Θεογονωσία εἰς τὸν Κόσμον, ὅλα τὰ ἔθνη ἐκινήθησαν· καὶ ἄλλοι μὲν, ἐπρόσβραχον εἰς τὴν πίσιν τοῦ Χριστοῦ, ἄλλοι δὲ ἐκατάτρεχον αὐτήν· καὶ αἱ βασιλεῖται τοῦ Κόσμου αἱ πολεμοῦσαι τὴν Ἐκκλησίαν, ἐνίκηθησαν τέλος πάντων ἀπὸ αὐτήν, ἡ διὰ τὴν ἀπέκαμαν, ἡ διὰ τὴν ὑπεκλίθησαν καὶ ὑπατάχθησαν εἰς αὐτήν, δεξάμεναι τὴν πίσιν τοῦ Χριστοῦ· διότι καὶ τὸ ἓνα ἐγίνετο καὶ τὸ ἄλλο, εἰς διαφόρους πόλεις· μὲ τὸ ἔδωκε δὲ φωνὴν αὐτοῦ ὁ Ὑψιστος· φανερώνει ὁ Δαβὶδ τὸ μεγαλοδύναμον τοῦ Θεοῦ· ὅτι ὁ Θεὸς λέγει μόνον, καὶ εὐθὺς τρέμει ἡ γῆ, καθὼς καὶ ἀλλαχοῦ εἶπεν „ Ὁ ἐπιβλέπων ἐπὶ τὴν γῆν καὶ ποιῶν αὐτήν τρέμει (Ψαλ. ργ'· 32.) (3) τὰ τοιαῦτα δὲ λόγια ἐρρέθησαν περὶ Θεοῦ, ἀπὸ μεταφορᾶς καὶ ὁμοιώσεως τῶν ἀνθρώπων ἐκείνων, ὅπου

προ-

- (1) Ὁ αὐτὸς δὲ Βασιλεὺς „ Πόλιν Θεοῦ ἐννοεῖ καὶ πᾶσαν τὴν Κτίσιν ἀπὸ τῶν ὑπερκοσμίων δυνάμεων μέχρι τῶν ἀνθρωπίνων ψυχῶν, εὐφραίνοντάς ἐν τῇ ἐπιρροῇ τοῦ ἁγίου Πνεύματος· ὁρίζονται γὰρ τινες πόλιν εἶναι, ὡς ἡ πόλις Ἰερουσαλὴμ κατὰ νόμον διοικούμενη· ἐφαρμόζει δὲ καὶ τῇ ἁγίᾳ Ἰερουσαλὴμ τῇ ἐπουρανίᾳ πόλιν ὁ ἀποδοθεὶς ὅρος τῆς πόλεως· ὁ δὲ Νύσσης Γρηγόριος λέγει „ Εὐφραίνει τὴν ἐπουρανίαν πόλιν τοῦ Θεοῦ τὴν ταῖς ὑπερκοσμίοις συγκροτουμένην δυνάμειν, τὰ τοῦ Θεοῦ ποταμοὺ ὁρμήματα· τούτέστιν αἱ διακρίσεις τῶν χαρισμάτων τοῦ Πνεύματος, ἀναλόγως τοῖς ἀξίοις μεριζόμεναι καὶ διδόμεναι· καὶ γὰρ ἡ τῶν ἁγίων Πνευμάτων ἀγία ἐκκλησία, τῇ τῶν ἀνθρώπων σωτηρίᾳ λίαν ἐφίδεται· ἄλλος δὲ λέγει, ὅτι ποταμοὶ εἶναι ὁ Εὐαγγελικὸς λόγος, ὅστις εὐφραίνει τὴν Ἐκκλησίαν τοῦ Χριστοῦ (παρὰ τῷ Νικήτᾳ) ὁ δὲ Χρυσόστομος λέγει „ Ποταμὸν ἐνταῦθα τὸ δαφνιὸς τῆς κορυφῆς τῶν ἀνθρώπων δωρεῶν, ὁνομάζει, καὶ τὸ ἀκάλυτον καὶ ἐκκεχυμένον παρίσθιν, ὡς ἐν εἰ ἔλεγε· καθάπερ ἐκ πηγῶν ἡμῖν πάντα τὰ ἀγαθὰ ἐπιρρεῖ· ὁ δὲ Δαμασκηνὸς Ἰωάννης, οἰδᾷ φησι καὶ ἄλλην πόλιν Θεοῦ τὴν παναγίαν Παρθένον, ἣν εὐφρανάν τοῦ ποταμοῦ τὰ ὁρμήματα ἢ τοῦ ἁγίου Πνεύματος παρουσία· τὴν μήτραν αὐτῆς προκαθαίρουσα.
- (2) Σκῆνωμα Θεοῦ τὴν Θεοφόρον (ἦτοι Θεοῦπόστον) σάρκα τοῦ Χριστοῦ ὁ Βασιλεὺς εἶπεν, ἁγιασθεῖσαν διὰ τῆς πρὸς Θεὸν συναφείας· ὁ δὲ Δαμασκηνὸς τὴν Παρθένον, ἣν σκῆνωμα αὐτοῦ ὁ Ὑψιστος ἔθετο καὶ ἠγάπησεν ἐν μέσῳ αὐτῆς κατασκηνώσαι, καὶ ἀσάλευτον ἔδειξε· τῷ τῆς παρθενίας σημειῶν αὐτῆς μὴ παρασχευθέντων.
- (3) Ὅθεν ὁ Χρυσόστομος εἶπεν ἡ Ὡς ἂν εἴπῃ τις αὐτοβοεῖ τὰς πόλεις εἶχε· παχὺ μὲν τὸ ῥῆμα καὶ ἀνθρωπινότερον.

προσάξουν νὰ τιμωρηθῶν τινες κακοί · ἢ ἀπὸ ὁμοιωσεως τῶν ἀνθρώπων ἐκείνων , ὅπου βλέπουν πινὰς με θυμὸν · ἢ νοεῖται καὶ ἄλλως · ὅτι ὁ Θεὸς ἔδωκεν εἰς τὸν Κόσμον τὴν διὰ τοῦ Εὐαγγελίου φωνὴν τοῦ , καὶ εὐθὺς ὅλοι οἱ ἄνθρωποι ἀκούσαντες , ἀσπυκινέθησαν , οἷς προσέκομεν · γῆν γὰρ κατὰ τὸν Χρυσόστομον πρέπει νὰ νοοῦμεν τοὺς κατοικοῦντας τὴν γῆν , κατὰ τὸ , „ Καὶ ἦν πᾶσα ἡ γῆ χεῖλος ἓν · (Γέν . ια' . 1 .) - (1)

7: „ Κίριος τῶν Δυνάμεων μεθ' ἡμῶν ,
„ ἀντιλήπτωρ ἡμῶν ὁ Θεὸς Ἰακώβ .

Ταῦτα τὰ λόγια λέγει ἡ Ἐκκλησία τῶν Χριστιανῶν , ἐνδυναμονοῦσα μὲ αὐτὰ τὰ τέκνα αὐτῆς , καὶ παραθαρρύνουσα · ἐν κληρῷ δὲ ἀρμοδίῳ ἐνθυμήθη ἔδω τὸν Ἰακώβ ὁ Δαβίδ · διὰ τί καὶ τὸν Ἰακώβ ἐπιβουλεύμενον ἀπὸ τῶν ἀδελφῶν τοῦ Ἡσαΐ , καὶ ἀπὸ τὸν θεῶν τοῦ Αἰθῶν , καὶ ἀπὸ ἄλλους διαφόρους , ἐλύτρωσεν ὁ Θεός · καὶ διὰ τί ὁ Ἰακώβ πρῶτος ἐπαρτήευσεν διὰ τὸ κάλεσμα τῶν Ἑθνῶν εἰπὼν „ Οὐκ ἐκλείψα ἄρχων ἐξ Ἰούδα , καὶ ἡγεμόνος ἐκ τῶν μηρῶν αὐτοῦ , ἕως ἂν ἔλθῃ ὃ ἀπόκειται , καὶ αὐτὸς προσδοκία Ἑθνῶν · (Γέν . μθ' . 10) (2) τῶν ὁποίων Ἑθνῶν τὴν μεταβολὴν προσφητεῖ εἰς τὸν Δαβίδ , κατὰ τὸν Θεοδώριτον .

8: „ Δεῦτε καὶ ἴδετε τὰ ἔργα τοῦ Θεοῦ ,
„ ἃ ἐβρετο τεράτα ἐπὶ τῆς γῆς .

Μετὰ τὰ λόγια ταῦτα καλεῖ ὁ Προφήτης Δαβίδ τοὺς πλείον ὀξυτέρους εἰς τὸν νοῦν , καὶ ἐκαίνους ὅπου δύνανται νὰ καταλάβουν καλλιτέρα ἀπὸ τοὺς ἄλλους · ἔργα δὲ ὀνομάζει τὰ κατορθώματα τοῦ Εὐαγγελίου · τὰ ὁποῖα καὶ τέρατα : ἥτοι θαυμάσια ὀνόμασε · ταῦτα γὰρ , λέγει , εἶναι τὰ τέρατα , ὅπου ἐποίησεν ὁ Θεὸς εἰς τὴν γῆν , ἵνα διὰ μέσου αὐτῶν κηρύττεται ἡ ἀόρητος δύναμις τῆς αὐτοῦ Θεότητος · ἐπειδὴ αὐτὰ δὲν ἔγιναν κατὰ τὴν ἀκολουθίαν καὶ τοὺς νόμους τῆς φύσεως , ἀλλ' ὑπὲρ τοὺς φυσικοὺς νόμους · διὰ τί οἱ ἀγράμματοι ἁπλῶς καὶ φιλοσόφους · οἱ ὀλίγοι , ἐνέκουν ὅλον τὸν Κόσμον · οἱ γυμνοὶ τοὺς ὁρμητὸν μένους · οἱ πτωχοὶ τοὺς βασιλεῖς · οἱ θνητοὶ καὶ ὄρατοι , τοὺς ἀθανάτους καὶ ἀόρατους Δαίμονας .

„ Ἀντανειρῶν πολέμους μέχρι τῶν περσῶν τῆς γῆς .

Ὅταν ἐγενήθη ὁ Ἰησοῦς , ἔπαισαν οἱ πόλεμοι , ὅπου εἶχον ἀναμεταξύ των τὰ Ἑθνη · ἐπειδὴ ἐπεριορίσθη εἰς μόνον τὴν Ῥώμην , ἡ κατὰ πάντων τῶν Ἑθνῶν μοναρχία „ Εἰρήνη γὰρ φησι δόγμα παρὰ Κεῖσαρος Αὐγούστου ἀπογράφεσθαι πᾶσαν τὴν οἰκουμένην · (Λουκ . β' 1 .) Καὶ λοιπὸν εἰς οὗ τοιαύτη βαθεῖα εἰρήνη ἡκολούθησεν εἰς τὸν Κόσμον , ἄχρησα πλεον ἔγιναν τὰ ὅπλα · μὲ τὸ νὰ ἔπαισαν ἀπὸ τοὺς πολέμους οἱ ἄνθρωποι , καὶ ἐδόθη .

0η-

περὶ εἰρημνίας · οὐδὲ γὰρ φωνὴ ἔβη ὁ Θεὸς νικᾷ · ἀλλὰ νύμφῃ μόνῃ ἔβουλήματι · ἀλλ' ὁμοίως ἀπὸ τῶν παλαιότερων αὐτῶν ἀνδρῶν , τῶν ἄλλων ὑψηλοτέρων ἐπεδόχε λίξιν · γλαφυρωτάτη δὲ εἶναι ἡ παρομοίωσις , ὅπου κάμνει εἰς τὸ ἔκτεν τοῦτο ὁ μέγας Βασιλεὺς · παρομοιάζων τὴν μὲν Ἐκκλησίαν τοῦ Θεοῦ μὲ μίαν πόλιν πολιωμένην ἀπὸ Ἰσραὴ πολλὰ ἔβασίλει · τὸν δὲ Κόσμον , μὲ ἓνα στρατηγὸν δυνατὸν , ὁ ὁποῖος μὲ μόνῃ τὴν φωνήν τοῦ , λύει μὲν τὴν πολιωρίαν , διασκορπίζει δὲ τὰ Ἑθνη , τρέπει δὲ τοὺς Βασιλεῖς εἰς φυγὴν · ἐκ δὲ τῆς φυγῆς αὐτῆς γίνεταί ταραχή ἡ ἥχος εἰς ὅλας τὰς πόλεις ἡ χάρις , ὅπου δέχονται ταύτους .

(1) Λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος „ Τῇ γὰρ ὁμοίᾳ ἡ τῇ τῶν πραγμάτων μαρτυρία , ἡ ταῖς παντοδαπαῖς θαυματουργίαις , οἷον τινι φωνῇ χρησάμενος ὁ Θεός , τὸ οἰκεῖον ὕψος τοῖς ἀνθρώποις ὑπέδειξε , ἡ δέους αὐτῶν ἐνέκλινε τὰς ψυχὰς .

(2) Λέγει δὲ ὁ Χρυσόστομος „ Καλῶς δὲ δυνάμεις ὀνόμασε τοὺς Ἀγγέλους , τὴν ἰσχύϊν αὐτῶν ἐνδεικνύμενος , ὅς ἡ ἀλλοτρίᾳ ἰσχύϊ ποιῶντες τὸν λόγον αὐτοῦ · τί οὖν , εἰ δυνατός ἐστιν , οὐ βούλεται δὲ ἡμῶν χεῖρα δέξασθαι ; διὰ τοῦτο ἐπήγαγεν , ἀντιλήπτωρ ἡμῶν · οὐκ οὖν ἔβουλεται , ἡ δύναται · ὁ δὲ Κυρίλλος λέγει „ Γέγονε μεθ' ἡμῶν ὁ Θεὸς Δυνάμεων Κύριος , ὅτε γέγονε κατ' ἡμᾶς μορφήν δούλου λαβὼν · διὰ τοῦτο γὰρ ἡ Ἐμμανουὴλ ὀνομάζεται , ὁ ἐστὶ μετεμνησμένος , μεθ' ἡμῶν ὁ Θεός .

θησαν εἰς τὴν γεωργίαν, καὶ εἰς τὰς ἄλλας τέχνας· ὅθεν καὶ ὁ Ἡσαΐας τοῦτο δηλῶν ἔλεγε· „Καὶ συγκόψουσι τὰς μαχαίρας αὐτῶν εἰς ἄροτρα, καὶ τὰς ζιβύνας (1) αὐτῶν, εἰς δρέπανα· καὶ οὐ λήψεται ἔθνος ἐπὶ ἔθνος μάχαιραν, καὶ οὐ μὴ μάθωσιν ἔτι πολεμεῖν· (Ἡσ. 6. 4.) βλέπε δὲ ὡς ἀναγνώσῃ, τὴν δύναμιν, ὅπου ἔχει ἡ λέξις ἀνταναιρῶν· διότι πρὸ μὲν τοῦ Χριστοῦ, οἱ πόλεμοι ἀνέχοντο· ἤγουν ἐθανάτωναν τοὺς ἀνθρώπους· ὁ δὲ Χριστὸς ἀνείλεν αὐτοὺς τοὺς πολέμους· καὶ ἐπειδὴ αὐτοὶ ἀνέχοντο, διὰ τοῦτο ἀνταναιρῶσεν αὐτοὺς ὁ Χριστὸς, ἀντὶ τοῦ, ἔσβυσε παντελῶς.

„Τόξον συντρίψει καὶ συνθλάσει ὄπλον, καὶ θυρεοὺς κατακαύσει ἐν πυρὶ.

Αὐτὰ ὅλα ἐγίναν καὶ κατὰ τὴν ἱστορίαν καὶ γράμμα, ὡς γράφει ὁ Ἰσάκιη· λέγων „Καὶ ἐξελεύσονται οἱ κατοικοῦντες τὰς πόλεις Ἰσραὴλ, καὶ καύσουσιν ἐν τοῖς ὅπλοις, πέλταις καὶ κοντοῖς, καὶ τόξοις καὶ τοξεύμασι, καὶ ῥόμβοις χειρῶν, καὶ λόγχαις, καὶ καύσουσιν ἐν αὐτοῖς πῦρ ἑπτὰ ἔτη, καὶ οὐ μὴ λάβωσι ξύλα ἐκ τοῦ πεδίου... ἀλλ' ἢ τὰ ὅπλα κατακαύσουσι πυρὶ (Ἰεζ. 20. 9.) ὅπλα δὲ ὀνομάζει ὁ Δαβὶδ ἐδῶ, τὸ σπαθί, καὶ

ὅ, τι ἄλλο ὄργανον εἶναι ἀγχείμαχον· ἤγουν μὲν τοῦ ὁποῖον πολεμεῖ τινὰς ἀπὸ κοντὰ τοὺς ἐχθρούς· ἀποδίδει δὲ δικαίως ὁ Δαβὶδ εἰς τὸν Θεόν, τὴν πρᾶξιν τοῦ κατορθώματος τούτου· ἐπειδὴ διὰ τῆς δυνάμεως τοῦ Θεοῦ καὶ βοηθείας ἐγένετο.

„Σχολάσατε καὶ γινώτε ὅτι ἐγὼ εἰμι ὁ Θεός.

Παύσατε, λέγει, ἀπὸ τοὺς συχνοὺς πολέμους τοὺς ἐρατοὺς καὶ τοὺς ἀδοράτους· καὶ τότε θέλετε γνωρίσετε, ὅτι ἐγὼ εἰμαι ὁ κυρίως καὶ ἀληθῶς Θεός, ἀπὸ τὰ σημεῖα καὶ θαύματα τὰ γενόμενα διὰ τῆς δυνάμεως τοῦ Εὐαγγελίου. (2)

„Ὑψωθήσομαι ἐν τοῖς ἔθνεσιν· ὑψωθήσομαι ἐν τῇ γῇ.

Μέγας, λέγει, ὧντας ἐγὼ Θεὸς κατὰ φύσιν, μέγας θέλω νομισθῶ καὶ εἰς τὰ ἔθνη διὰ μέσου τῶν θαυμάτων. Καὶ εἰς μὲν τὸν οὐρανὸν, ὅλα αἱ ἀσώματοι Δυνάμεις τῶν Ἀγγέλων, ἡξήσουσι τὸ ὕψος, ὅπου ἐγὼ ἔχω κατὰ φύσιν· ὑπόλοιπον δὲ εἶναι, νὰ γνωρισθῇ τὸ ὕψος μου τοῦτο καὶ εἰς τὴν γῆν· ὅλην δηλαδὴ. (3)

„Κύ-

(1) Γράφεται ἡ Ζηβὺν, ἥτις ἐστὶ κοντὰρι κατεσκευασμένον ἔλας ἀπὸ σίδηρον, κατὰ τὸν Βάρβιον, ταῦτα δὲ ἱερμνεύων ὁ μέγας Βασίλειος λέγει· „Ὡς τὴν φθαρτικὴν μάχαιραν, σπερμάτων ζωοποιῶν τῶν ἐκ τῆς σοφίας ἐγγινόμενων ταῖς λογικαῖς ψυχαῖς, εἶναι παρασκευαστικὴν... ἡ δὲ Ζηβὺν τὸ πέφυκεν κατακοντίζειν ἢ ἀπωθεῖν, εἰς τὸ συνακτικὸν ἐκ τοῦ σύνεγγυς ἢ κοινωνίας συνδετικόν· τοιαῦται γὰρ αἱ δρέπανα συνάγουσαι τὰ διεσκορπισμένα, ἢ εἰς κοινωνίαν δράγματος συνδέουσαι τοὺς ἀσάχους· (Ἑρμηνεία εἰς τὸν Ἡσαΐαν)

(2) Ὁ δὲ μέγας Βασίλειος λέγει· „Σχολάσαι οὖν δεῖ ἀπὸ τῶν περὶ τὸν πλεῖστον σπουδῶν, ἀπὸ τῆς περὶ τὸ δοξάζειν τοῦτο ἐπιθυμίας, ἀπὸ τῶν πρὸς ἀπόλαυσιν ἡδονῶν· ἀπὸ φθόνου ἢ πάσης τῆς εἰς τὸν πλησίον ἡμῶν πονηρίας, ἵνα γαληνιάσῃς ἡμῶν τῆς ψυχῆς, ἢ ὑπ' οὐδενὸς πάθους ταρασσομένης, σίονεῖ ἐν κατόπτρῳ τινί, καθυπαγένηται ἢ ἀνεπισκόπητος ἢ ἑλλαμψίς τοῦ Θεοῦ· ὁ δὲ Θεὸς Μάξιμος λέγει· „Ἐξ εἰσὶ σχολαί, ἃς κατορθοῦντες Θεὸν ἐπιγινώσκει δυνάμεθα, α'. ἡ τῆς ἀμαρτίας πρᾶξις ἢ ἐνέγεια· β'. ἡ τῆς ἐξαπτικῆς διαίτης· γ'. ἡ τοῦ τρόπου τῆς ἐπιμιξίας τῶν ἀφυλάκτως βιούντων· δ'. ἡ τοῦ ἀπροσφόρου ἐπιτηδεύματος τῆ κατὰ Θεὸν βίω· ε'. ἡ τῆς ὑπάρξεως τῆς διαβεβλημένης ἢ εἰς πολλὰ περισπᾶσης τὸν νοῦν· σ'. τὸ μὴ ἔχειν καθέλου πλὴν ὁλοκλήρου ἢ τοῦτο ἐστὶν ἡ ἀληθινὴ κατὰ Θεὸν ὑποταγή· λέγει δὲ ἡ Κυρηνεὺς Συνέσιος· „Σχολή δὲ μέγιστον ἀγαθόν· ἢν εἴποι τις ὡς περὶ χάραν πάμφορον, ἅπαντα καλὰ φέρειν τῇ τοῦ φιλοσόφου ψυχῇ.

(3) Ἄλλος δὲ λέγει· „Τάχα δὲ, ἐπεὶ ὑπὲρ ἡμῶν ἐμελλεν ὁ Κύριος ὑψοῦσθαι ἐπὶ τοῦ Στανθοῦ, ἢ ὑπὲρ πάσης τῆς γῆς τὴν ὕψωσιν καταδέχεσθαι· διὰ τοῦτο τὸ καθ' ἑαυτὸν πάθος ἀνιπτόμενός φησιν· Ὑψωθήσομαι ἐν τοῖς ἔθνεσιν.

„Κύριος τῶν Δυνάμεων μετ' ἡμῶν ἀν-
τιλιπτῶρ ἡμῶν ὁ Θεός Ἰακώβ·

ἐπιφώνημα, ὅπου εἶπεν ἀνωτέρω ἡ Ἐκκλησία, πρὸς
αὐξησιν περισσοτέρας ἀνδρίας καὶ μεγαλοφυχίας·
ὥσάν νά ἐπαναβαίῃ καὶ νά καταπατῇ με αὐτό,
τούς ὁρατοὺς καὶ ἀόρατους ἐχθρούς της.

Πάλιν ἐδῶ διπλασιάζει τὸ ἴδιον θαρσοποιόν

ΨΑΛΜΟΣ ΜΣ'. ΚΑΘΙΣΜΑ Ζ'.

„Εἰς τὸ τέλος ὑπὲρ τῶν Τρίων Κορέ. Ψαλμός τῷ Δαβίδ.

Εἰς τὸ τέλος μὲν ἐπιγράφεται ὁ Ψαλμός οὗτος· διὰ τί καὶ προφητεῖται, ὅπου περιέχονται ἐν αὐ-
τῷ, ἀποβλέπουσιν εἰς τέλος, ὡς πολλάκις εἶπομεν· προφητεῖται δὲ καὶ οὗτος ὁ Ψαλμός, τὴν ἀνίκητον
δύναμιν τοῦ Εὐαγγελικοῦ κηρύγματος· τὸ δὲ ὑπὲρ τῶν υἱῶν Κορέ, ἐρμηνεύσαμεν εἰς τὸν προλαβόντα
Ψαλμόν· ἐπειδὴ καὶ ἐκεῖνος ἔστι παρομοίως ἐπιγράφεται· κανένα δὲ κρύφιον νόημα δέν εἶναι εἰς τὸν
παρόντα Ψαλμόν· φανερά δὲ καὶ εὐκολοκατάληπτα εἶναι ὅλα αὐτοῦ τὰ νοήματα· ἐκ προσώπου δὲ τῶν
Ἀποστόλων προφητεῖται ὁ Δαβὶδ τὸν Ψαλμόν, κατὰ τὸν Ἀθανάσιον καὶ Κυρίλλον καὶ Θεοδώριτον· οἱ
ἑποιοὶ κατευοδούμενοι ἐν τῷ κηρύγματι, καὶ πολλοὺς εἰς τὴν πίσιν ἐπιστρέφοντες, ἀπὸ τὴν πολλὴν τους
χαρὰν ἐπρόσαζον τὰ Ἔθνη νά χαίρουν καὶ αὐτά, εἰς τὰ ὁποῖα ἀπεσάλησαν παρὰ τοῦ Σωτῆρος Χρι-
στοῦ· νά χαίρουν δὲ, διὰ τί καὶ αὐτά ἐγιναν κληρονομία Θεοῦ.

„ Πάν-

Ἔθνεσιν, ὑψωθῆσθαι ἐν τῇ γῇ· (παρὰ τῷ Νικητῇ) ὁ δὲ Ὁριγένης φησὶ „Τὸ δὲ ὑψωθῆσθαι, Θεοῦ φωνή,
λέγοντος ταῦτα μετὰ τὸ ἀνταναιρεθῆναι τοὺς ἕως τῶν περσέων τῆς γῆς πολέμους, καὶ συντριβῆναι τοὺς, καὶ συγ-
κλασθῆναι ὅπλον·

2: „ὅτι Κύριος ὑψίστος, φοβερός βασι-
„λεὺς μέγας ἐπὶ πᾶσαν τὴν γῆν.

1: „Πᾶντα τὰ ἔθνη κροτήσατε χεῖρας·

Ὁ κρότος : ἦται τὸ κτύπημα τῶν χειρῶν, εἶ-
ναι σημεῖον ὑπερβολικῆς χαρᾶς · ἀπὸ τοῦ σημείου
λοιπὸν φανερώνει ἐδῶ ὁ Δαβὶδ τὸ σημεινόμενον : ἡ-
γουν τὴν χαρὰν τῆς ψυχῆς · προσάξει γὰρ κατὰ
τὸν Χρυσόστομον, ὅχι νὰ κτυποῦν τὰς χεῖρας αἰσθη-
τῶς καὶ σωματικῶς · ἀλλὰ προσάξει νὰ χροῦν ψυ-
χικῶς καὶ πνευματικῶς · διὰ τί ἡξιώθησαν νὰ ἔχουν
τοιοῦτον Δεσπότην παντοδύναμον καὶ φιλόθρω-
πον. (1)

„Ἀλαλάξατε τῷ Θεῷ ἐν φωνῇ ἁγαλ-
„λιασεως.

Μεταφορικὸν καὶ ἐδῶ εἶναι τὸ ἀλαλάξατε ·
ἀντὶ τοῦ, ἄσατε εἰς τὸν Θεὸν ὕμνον ἐπινίκιον · κυ-
ρίως γὰρ ἀλαλαγμὸς εἶναι ἡ ἀναρῆτος φωνὴ ἐκείνων
ὅπου νικοῦν εἰς τὸν πόλεμον, ὃ ὅποια καταφοβεῖται
τοῖς ἐχθροῖς ἐκείνους, ὅπου ἤδη νικοῦνται · φωνὴ
δὲ ἀγαλλιάσεως εἶναι, ἡ γεμάτη ἀπὸ εὐφροσύνης ·
ἀκολούθως δὲ φέρει ὁ Δαβὶδ καὶ τὴν αἰτίαν, διὰ
τὴν ὅποιαν λέγει ταῦτα. (2)

Διὰ τοῦτο, λέγει, ἀνωτέρω σὰς εἶπον νὰ
χαίρετε, διὰ τί ὁ Χριστὸς εἶναι ὑψηλότερος κατὰ
τὴν Θεότητα · αὐτὸς εἶναι φοβερός ἀπὸ τὰ σημεῖα
καὶ φοβερά θαύματα, ὅπου καθ' ἐκαστὴν ποιεῖ · τοῦ
ὁποῦ καὶ μόνον τὸ ὄνομα, κτυπᾷ καὶ δίδωκε τοῖς
δαίμονας, καὶ ἰατρῶει τὰς ἀσθενείας · καὶ αὐτὸς
εἶναι βασιλεὺς μέγας εἰς ὅλην τὴν γῆν · ἐπειδὴ ὁ
Χριστὸς εἰς ὅλα τὰ μέρη τῆς γῆς ἀπόκτησε κληρο-
νομίαν καὶ λαόν, διὰ μέσου ὑμῶν τῶν Ἀποστό-
λων του · μέγας δὲ βασιλεὺς ὠνομάσθη ὁ Χριστὸς,
κατὰ σύγκρισιν τῶν θνητῶν βασιλέων τοῦ Κοσμοῦ,
οἵτινες εἶναι μικροὶ καὶ εὐτελεῖς, καὶ εἰς μικροὺς καὶ
εὐτελεῖς βασιλεύουσιν (3)

3: „Υπέταξε λαοὺς ἡμῖν.

Λαοὺς ἐδῶ ὀνομάζουσιν οἱ Ἀπόστολοι, τοὺς
ἐκ τῶν Ἰουδαίων · ἐπειδὴ καὶ αὐτοὶ πρῶτοι ἐπέσει-
σαν εἰς τὸν Χριστόν, τρεῖς χιλιάδες, καὶ πέν-
τε χιλιάδες, ὡς δηλοῦσιν αἱ Πράξεις · οἵτινες ἀποβα-
λόντες τὴν ἐχθρὰν, ὅπου εἶχον κατὰ τοῦ Χριστοῦ,
ἐπρόσδραμον εἰς τοὺς Ἀποστόλους, καὶ ἐβαπτίσ-
θησαν, εὐθὺς μετὰ τὴν ἐπιφοίτησιν τοῦ ἁγίου Πνεύ-
μα-

(1) Ἄλλος δὲ φησιν „Ἡ τὸ κροτήσατε χεῖρας, ἀντὶ τοῦ πράξεις ἀγαθὰς ἐπιτηδεύσατε · ἐπειδὴ αἱ χεῖρες ἀντὶ
πράξεων πολλάκις εἰσὶν, καὶ ἀρεταῖς ἀρετὰς συνάφαντες κρότον ποιῶσιν · τοῦτέστι συμφωνίαν τῶν πρακτικῶν
δυνάμεων ἀποτελέσατε · λέγει δὲ καὶ ὁ Θεοδώριτος „ Νίκης Ἰδίου ὁ κρότος, καὶ ὁ ἀλαλαγμὸς ἰσχυρῶν φωνῇ ·

(2) Ὅθεν καὶ ὁ Χρυσόστομος εἶπε „ Τὸ μὲν ἔργον ἅπαν τοῦ Χριστοῦ γέγονε · τὸν γὰρ χαλεπὸν τοῦτον αὐτὸς κατέλυ-
σε πόλεμον, δῆσας τὸν ἰσχυρὸν, καὶ τὰ σκεῦη αὐτοῦ διαρπάσας · διὸ καὶ βοῶμεν ἅπαντες οὐκ ἄσπῳ τινι φα-
νῇ, ἀλλὰ καὶ σφόδρα εὐσημον · „ Ποῦ σου θάνατε τὸ κέντρον ; ποῦ σου Ἀῶν τὸ νῆκος ; · ἀλαλάξατε τοίνυν
τῷ Θεῷ · ἐκείνῳ τὴν εὐχαριστίαν ἀνενέγκατε · ἐκείνῳ τὴν νίκην · ἐκείνῳ τὸ τρόπαιον · οὐκ ἀνθρώπινος ὁ πόλεμος · εὐ
δὲ αἰσθητὴ ἡ μάχη ·

(3) Λέγει δὲ ὁ Χρυσόστομος „ Πῶς οὖν οὐ Βασιλεὺς μέγας, ὁ πένιτας, ἀλιεῖς, ἀγραμμάτους, ἰδιώτας, ἑδε-
κα τὸν ἀριθμὸν, ἀσήμερος, ἀπόλιδας, ἰχθύων ἀφωνοτέρους, μονοχίτωνας, ἀνυποδήτους, γυμνοὺς, πανταχοῦ τῆς
οἰκουμένης ἀποσεύλας, καὶ ὅσπερ ἐξ ἐπιτάγματος πάντας λαβὼν ; Τοῦτο ἀληθὲς Βασιλεὺς μέγας, ὅταν τὴν ἐ-
κουμένην τῆς πλάνης ἐκκαθάρας, καὶ τοῦ Διαβόλου τὴν τυραννίδα καθελὼν, οὐκ ἐν τοῖς δούλοις ἔχη τῆς ἀρχῆς τὴν
ἰσχύν, οὐκ ἐν σχήματι καὶ ἱματίοις · ἀλλ' ἐν αὐτῇ τῇ φύσει · „ Ἐγὼ γὰρ φησιν εἰς τοῦτο γεγέννημαι · τοῦτο Βα-
σιλεὺς μέγας, ὁ μὴ ἐπίσакτον ἔχων τὴν τιμὴν · ὁ μηδενὸς δεόμενος ἵνα ᾖ Βασιλεὺς, ὁ πάντα ποιοῦν ὅσα βούλε-
ται · πορευθέντες γὰρ φησὶ μαθητεύσατε πάντα τὰ ἔθνη · καὶ ὁ λόγος ἔργον ἐγένετο ·

ματος : δηλαδή προτοῦ νὰ εἰγουν ἀπὸ τὴν Ἱερουσαλήμ , καὶ νὰ υπάγουν μακρὰν εἰς τὰ Ἑθνη . (1)

„Καὶ Ἑθνη ὑπὸ τοὺς πόδας ἡμῶν .

Ἦπέταξε , λέγουσιν , ὁ Χριστὸς εἰς τοὺς πόδας ἡμῶν τῶν Ἀποστόλων τοὺς ἐξ Ἑθνῶν πιστεύσαντας . οἱ γὰρ Ἑθνικοὶ θερμῶς προσκίπτοντες εἰς τοὺς πόδας τῶν Ἀποστόλων , εὐλοβῶς κατεφίλουν τὰ ἵχνη των . (2)

4: „Ἐξελέξατο ἡμῖν τὴν κληρονομίαν
„ἐαυτοῦ .

Διὰ μέσου , λέγει , ἡμῶν τῶν οἰκονόμων τῆς Ἐκκλησίας του , ἐδιέλεξεν ὁ Χριστὸς ἐκεῖνους , ὅπου αὐφάνθησαν ἄξιοι ἀπὸ τοὺς Ἑθνικοὺς εἰς κληρονομίαν του . κατὰ τὸ „ Διώσω σοὶ Ἑθνη τὴν κληρονομίαν σου (Ψαλ . β' . 8 .) τοὺτους γὰρ διὰ μέσου ἡμῶν τῶν Ἀποστόλων , ὡσὰν διὰ μέσου τινῶν σφυτηγῶν , ἐσρατολόγησε καὶ ἐσύναξεν εἰς τὸν ἑαυτοῦ του ὁ μέγας οὗτος βασιλεὺς .

„Τὴν καλλονὴν Ἰακώβ ἦν ἠγάπησεν .

Ὅχι μόνον , λέγει , τοὺς ἀνωτέρω Ἰουδαίους καὶ Ἑθνικοὺς ἐδιέλεξεν ὁ Χριστὸς διὰ μέσου ἡμῶν τῶν Ἀποστόλων του , ἀλλὰ καὶ τοὺς χρησιμωτέρους καὶ ἀξιολογωτέρους ἀπὸ τὸ γένος τοῦ Ἰακώβ . τοὺτους γὰρ ἀνόμασε καλλονὴν ἡμῶν τοὺς καλοὺς καὶ τοὺς καλλωπισμένους μὲ ἀρετὰς . Καὶ ἀνωτέρω μὲν πρώτους ἔταξε τοὺς Ἰουδαίους , ἐπειδὴ καὶ πρώτοι αὐτοὶ μετὰ τὴν ἀνάστασιν ἐπίστευσαν εἰς τὸν Χριστόν . ἐδῶ δὲ ἕκαμα τὸ ἑκοντίον , καὶ ὕστερα ἀπὸ τὰ Ἑθνη ἔταξε τοὺς Ἰουδαίους . διὰ τί , ἀπὸ μὲν τὰ Ἑθνη ἐπίστευσαν καθ' ἑκάστην κάμπολλοι ἀνθρώποι . ἀπὸ δὲ τοὺς Ἰουδαίους ὀλίγοι ἐπίστευσαν , ὥστε ὅπου οἱ πιστοὶ Ἰουδαῖοι συγκρινομένοι μὲ τοὺς Ἑθνικοὺς πιστοὺς , ἦσαν ἓνα ὀλίγον μέρος . (3)

5: „Ἀνέβη ὁ Θεὸς ἐν ἀλαλαγμῷ . Κύρι-
„ος ἐν φωνῇ σάλπιγγος .

Μὲ τὰ λόγια ταῦτα προφητεύει ὁ Δαβὶδ τὴν εἰς οὐρανοὺς ἀνάληψιν τοῦ Χριστοῦ : καθὼς καὶ ἐν τῇ κτ' Ψαλμῷ ἐσημαίωσαμεν . (4) ἀλαλαγμὸν δὲ καὶ φωνὴν σάλπιγγος ἐδῶ λέγει , τὰς φωνὰς τῶν ἐν τῇ ἀναλήψει τοῦ Χριστοῦ προπορευομένων Ἀγγέλων . ἀλαλαγμὸν μὲν , διὰ τὸ „ Κύριος κραταίος καὶ δυνατός , Κύριος δυνατός ἐν πα-
λέ-

(1) Ὅθεν ὁ Χρυσόστομος θαυμαστικῶς ἀνεβόησεν „Ὁ τοῦ θαύματος ! τοὺς σαρβάντας τούτους ἐπείνησε προσκυνεῖν , τοὺς ὑβρίζοντας , τοὺς βλασφημοῦντας , τοὺς λίθοις προσηλωμένους , τούτους ἐδίδαξε ἡ ψυχὰς προσεῖναι κατὰ τὸ αὐτῷ δοκῶν . οὐ γὰρ τῶν Ἀποστόλων ἦν τὸ κατόρθωμα , ἀλλὰ τοῦ προσδοκοῦντος αὐτοῖς , ἡ τὴν αὐτῶν κινῶντες ψυχὴν . λέγει δὲ ἡ ὁ Θεοδότητος . δυνατὸν δὲ ἡ τοῖς ὑφ'αυτοῖς θεάσασθαι τὴν τῆς προφητείας ἀληθειαν . ἐστὶ γὰρ ἰδεῖν τοὺς ἐξ ἀπάντων τῶν Ἑθνῶν πεπιστευκότας , τῶν Ἀποστολικῶν προκαλινδουμένων θηκῶν , ἡ τὴν ἐλπίαν κόνιν μετὰ πολλοῦ τοῦ πόθου γεραίροντας . ὥς κατ' αὐτὸν ἡ βλέπειν ἡ φάλλειν τὸ , ἡπέταξε λαοὺς ἡμῶν , ἡ Ἑθνη ὑπὸ τοὺς πόδας ἡμῶν . . . ἀντὶ δὲ τοῦ , λαοὺς , Βασιλεῖς ὁ Σύμμαχος εἰρήκεν .

(2) Ὁ δὲ μέγας Ἀθανάσιος λαοὺς ἡ Ἑθνη τὸν Σατανᾶν ἡ τὰς σὺν αὐτῷ πονηρὰς δυνάμεις εἶναι φησὶ . περὶ οὗ ἐλεγει ὁ Σωτὴρ „ Ἰδοὺ δέδωκα ἡμῖν τὴν ἐξουσίαν τοῦ πατεῖν ἐπάνω ὅφρων ἡ σκορπίων . τὰ γὰρ Ἑθνη τῶν Δαιμόνων ἡπέταξε τοῖς τῶν Ἀποστόλων ποσίν .

(3) λέγει δὲ ἡ ὁ Εὐσέβιος „ Ταύτην οὖν τὴν ἐξ Ἑθνῶν Ἐκκλησίαν ἡμῖν τοῖς Ἀποστόλοις αὐτῷ ἐκλεχθέντες διέ-
νειμεν . ἐκλεκτὴ γὰρ ἐστὶν αὕτη , κατ' ἐκλογὴν ἐκ πάντων τῶν Ἑθνῶν ὑποσῆσα , ἡ οὐ κατὰ διαδοχὴν γένους . ὡ-
σπερ οὖν ἐπὶ τοῦ προτέρου λαοῦ τὴν γῆν τῆς ἐπαγγελίας κλήψ . διενείμαντο οἱ μετὰ Ἰησοῦ τοῦ Ναυῆ , τοὺς πρὶν ἐκλήτορας ἐκβαλόντες . τὸν αὐτὸν τρόπον ἡ οἱ τῆς τοῦ Θεοῦ Βασιλείας κήρυκες , τὴν σύμπασαν οἰκουμένην διελ-
θόντες κατεκληρώσαντο , τοὺς προλεχθέντας λαοὺς τοὺς ἀφαντεῖς ἡ ἀρετῶν πολέμιους ἐλάσαντες . (παρὰ τῷ Κορ-
δερίῳ)

(4) Ὁ δὲ Χρυσόστομος φησὶν „ Οὐκ εἶπεν ἀνεβιβάσθη , ἀλλ' ἀνέβη δεινὸς ὅτι οὐχ ἑτέρου τινὸς χειραγωγοῦντος ἀ-
νέβη , ἀλλ' αὐτὸς ταύτην ὁδὸν τὴν ἡμῶν . δὲ μὲν γὰρ Ἠλίας ὑφ' ἑτέρας ἡγετο δυνάμεις , ὁ δὲ μονογενὴς ἀνέβη
αἰετὰ ἐξουσία . (διὰ δὲ τοῦτο ἡ ὁ Λευκῆς ἔλεγε . ἡ ἦσαν ἀτενίζοντες (οἱ Ἀπόστολοι) προσκυνοῦντες αὐτῷ εἰς
τὸν

λέγω· τὰ ὅποια λόγια ἔλεγον οἱ Ἀγγελοὶ ἐν τῇ ἀναλήψει, ὡς γράφεται ἐν τῷ κγ΄· Ψαλμῷ· οὐτοι γὰρ οἱ λόγοι τῶν Ἀγγέλων εἶναι ὕμνος ἐπινίκιος εἰς τὸν Χριστὸν· ἐπειδὴ καὶ ὁ ἀλαλαγμὸς ὕμνος ἐπινίκιος εἶναι, ὡς εἵπομεν ἀνωτέρω· φωνὴν δὲ σάλπιγγος λέγει τὰ λόγια ἐκεῖνα· ἤγουν τὸ „ Ἀρχαὶ πύλας οἱ ἄρχοντες ὑμῶν, καὶ τὰ ἔξῃς· τὰ ὅποια ἔλεγον οἱ προπορευόμενοι Ἀγγελοὶ ἐν τῇ ἀναλήψει, δίδοντες εἶδῃσιν εἰς τοὺς ἀνωτέρω διὰ τὰ ἀνοίξουν τὰς θύρας, ἵνα περάσῃ ὁ βασιλεὺς, ὡς ἐν τῷ προρρήθῃ· κγ΄· Ψαλμῷ γράφεται· καθὼς καὶ ἡ σάλπιγξ φωνάζουσα ἐμπροσθεν, δίδει εἶδῃσιν εἰς τοὺς ἄκουσ νὰ ἐτοιμάσουν τοὺς δρόμους, διὰ νὰ περάσῃ ὁ βασιλεὺς ὅταν γυρίῃ ἀπὸ τὸν πόλεμον· ἢ καὶ κατὰ ἄλλον τρόπον εἶπεν ἀλαλαγμὸν καὶ φωνὴν σάλπιγγος τὰς φωνὰς τῶν Ἀγγέλων· ἵνα δηλαδὴ ἀκουσθοῦν καθαρά καὶ ὀγλίγωρα αἱ φωναὶ αὐταὶ εἰς ὅλα τοῦ κόσμου· τὰ ἄκρα, διὰ μέσου τῆς διδασκαλίας τῶν Ἀποστόλων, ὡς ἐρμηνεύει ὁ Χρυσόρρομῳ καὶ ὁ Θεοδώριτος.

τα, ὅπου ἐποίησεν ὁ Χριστὸς, τῶρα ἐδῶ καλεῖ τὴν οἰκουμένην, εἰς τὸ νὰ εὐφημήσουν τὸν Χριστὸν μὲ πολλὴν σπουδὴν· ταύτην γὰρ τὴν σπουδὴν φανερώνει ὁ διπλασιασμὸς τοῦ ψάλατε κατὰ τὸν Χρυσόστομον· ψάλατε δὲ εἶπεν, ἀντὶ τοῦ μελωδήσατε διὰ φωνῆς, καὶ δοξολογήσατε τὸν Χριστὸν· εἶτα λέγει καὶ τὴν αἰτίαν.

7· „ Ὅτι Βασιλεὺς πάσης τῆς γῆς ὁ Θεός·
„ ψάλατε συνετῶς.

Μελωδήσατε, λέγει, εἰς τὸν Χριστὸν, διὰ τὴν αὐτὸς εἶναι Θεὸς καὶ βασιλεὺς ὅλης τῆς γῆς, καθὼς μόνος τὸ εἶπεν, Ἐδόθη μοι πᾶσα ἐξουσία ἐν οὐρανῷ καὶ ἐπὶ γῆς (Ματθ΄· κη΄· 19.)· ψάλατε δὲ, ὅχι ἀπλῶς μὲ μόνῃν τὴν γλῶσσαν· ἀλλὰ καὶ μὲ τὸν νοῦν, σοχαζόμενοι καὶ καταλαμβάνοντες εἰς ποῖον Δεσπότην ψάλλετε, καὶ διὰ ποῖα μεγάλα, καὶ θαυμαστὰ αὐτοῦ κατορθώματα· (1)

6· „ Ψάλατε τῷ Θεῷ ἡμῶν· ψάλατε τῷ
„ Βασιλεῖ ἡμῶν ψάλατε.

8· „ Ἐβασίλευσεν ὁ Θεὸς ἐπὶ τὰ ἔθνη·

Ἀπὸ οὗ ὁ Δαβὶδ ἐκ προσώπου τῶν Ἀποστόλων ἐδιηγήθη ἀνωτέρω τὰ μεγάλα κατορθώματα.

Πρὸ μὲν τῆς ἐνσάρκου παρουσίας ἐβασίλευσαν ὁ Χριστὸς εἰς τοὺς ἀνθρώπους, καὶ ὁ τούτων δημιουργὸς, καὶ χωρὶς ἐκείνοι νὰ θέλουν· τῶρα δὲ μὲν

οὐρανὸν οὐκ εἶπεν, ἀναλαμβάνοντο αὐτοῦ, οὐδὲ βασχαζόμενον πορεῖα γὰρ αὐτοῦ ἴδια τὰ γινόμενα ἦν· εἰ δὲ πρὸ τοῦ σαυροῦ ἐπὶ τῶν ὑδάτων ἐφέρετο, παθητὸν ἔτι ἔ βαρὺ περικείμενος σῶμα, τί θαυμαστὸν, εἰ μετὰ τὸ ἀφάρτου αὐτὸ λαβεῖν, τὸν αἶρα ἔτεμε; τὸ δὲ ἐν ἀλαλαγμῷ ἐρμηνεύει ὅτι ἐν νίκῃ ἀνέβη, περιγενομένης τοῦ θανάτου, καὶ κάτω ἴφας τὴν ἀμαρτίαν· καὶ τὸ ἐν φωνῇ δὲ σάλπιγγος, τὸ αὐτὸ δηλοῖ· τούτέστι ἐν νίκῃ λαμπρῇ· οὐκ ἔστι δὲ τις ἁμαρτία σάλπιγγος τὰ σώματα τῶν Ἀποστόλων εἰπὼν· διὰ τί οὖν οὐκ εἶπεν ἐν φωνῇ σάλπιγγων, ἀλλὰ σάλπιγγος; τὸ ὁμῶς φωνῶν τῶν Ἀποστόλων δηλοῖ· ἐσάλπιζον δὲ οὐκ εἰς πόλεμον καλοῦντες, ἀλλὰ τὰ νικητήρια εὐαγγελιζόμενοι· ἄλλος δὲ λέγει, Ἐτάχα δὲ ὁ ἀλαλαγμὸς καὶ ἡ σάλπιγξ τὴν ἐγγινεμένην ταῖς ἀνω δυνάμεσι δαλοῖ, καθάπερ ἡχὴν τινα διαπύσειον, τοῦ Θεοῦ ἰνέματος ἀποκάλυψιν, περὶ τοῦ Θεοῦ εἶναι τὸν ἐν ἀνθρώπῳ βλεπόμενον φῶσι (κατὰ τῇ Νικίτῃ) ὁ δὲ Παῦλος λέγει, Ἐγὼ δὲ ἀέβη τί ἐστιν, εἰμὴ ὅτι κατέβη πρότερον εἰς τὰ κατώτερα μέρη τῆς γῆς; ὁ καταβάς αὐτὸς ἐς καὶ ὁ ἀναβάς ὑπεράνω πάντων τῶν οὐρανῶν, ἵνα πληρώσῃ τὰ πάντα· (Ἐφ.· δ΄· 1.)

(1) Ὅθεν εἶπεν ὁ μέγας Βασιλεὺς, „ Ὅπερ ἐστὶν ἐπὶ τῶν βρωμάτων, ἢ αἰσθησις τῆς ποιότητος ἐκαστοῦ βρώματος, τοῦτο ἐστὶν ἐπὶ τῶν ῥημάτων τῆς ἁγίας Γραφῆς ἡ σύνεσις· λαμβάνει γὰρ φῶσιν (ὁ ἰὼς) σίτα γίνεται, νοῦς δὲ ῥήματα διακρίνει· εἰδὼν οὖν τις οὕτω συνδιατεθεὶ τὴν ψυχὴν τῇ δυνάμει ἐκαστοῦ ῥήματος, ὡς συνδιατίθεται τῇ γαῖᾳ τῇ ποιότητι ἐκαστοῦ βρώματος, ἐπλήρωσε τὴν ἐντολὴν τὴν λεγούσαν· ψάλατε συνετῶς· ὁ δὲ Χρυσόστομος λέγει, Ἡ ἐμοὶ δοκεῖ ἔτερον τι ἀνίστασθαι διὰ τοῦ εἰπεῖν συνετῶς, τὸ μὴ φωνῇ μόνον ἀλλὰ καὶ ἔργοις ψάλλειν· τὸ μὴ γλῶττη μόνον, ἀλλὰ καὶ βίῃ· καὶ ὁ Θεοδώριτος δὲ λέγει, Ἡ Καλὴ δὲ καὶ ὁ ψάλατε συνετῶς· τὸ εἶναι, διδάσκων μὴ μόνῃ τῇ γλῶττῃ προσφέρειν τὴν ὑμνῳδίαν, ἀλλὰ καὶ τὴν διάνοιαν εἰς κατανόησιν τῶν λεγομένων ἐγχεῖν.

μετὰ τὴν ἐνανθρωπήσιν, βασιλεύει εἰς αὐτοὺς καὶ ὁ τούτων ἐλευθερωτὴς μετὰ τὴν ἰδίαν τοὺς θάλασιν· καὶ ἐπειδὴ ὁ Χριστὸς ἦτον διπλοῦς προτῆτερ· μὲν ἀπὸ τὴν ἐνανθρώπησιν, ὡς Θεὸς εἶχε τὴν βασιλείαν· ὑπερὸν δὲ ἀπὸ τὴν ἐκ νεκρῶν ἀνάστασιν, ἔλαβεν αὐτὴν καὶ ὡς ἄνθρωπος· τότε γὰρ εἶπεν, „Εὐδόθη μοι πᾶσα ἐξουσία ἐν οὐρανῷ καὶ ἐπὶ γῆς (Ματθ. κη'. 19.) Εἰς τὰ ἔθνη δὲ (ὅλα δηλαδὴ) ἐβασίλευσεν ὁ Χριστὸς· καὶ ὅτι πολλοὶ ἀπὸ ὅλα τὰ ἔθνη ἐπίστευσαν· καὶ εἰς ἄλλους μὲν τόπους, ἐπίστευσεν ὅλον τὸ ἐκτεύρισκομένον ἔθνος· εἰς ἄλλους δὲ τόπους, ἐπίστευσεν τὸ ἡμισυ μόνον τοῦ ἐκτεύρισκομένου ἔθνους· καὶ εἰς ἄλλους τόπους, ἐπίστευσεν ἓνα μέρος τοῦ ἐκτεύρισκομένου ἔθνους· εἰς πᾶσαν γὰρ τὴν γῆν ἐξηλθεν ὁ φθόγγος τῶν Ἀποστόλων.

„Ὁ Θεὸς καθίσταται ἐπὶ θρόνου ἁγίου αὐτοῦ.

Ὁ μὲν θρόνος εἶναι σημεῖον βασιλείας· τὸ δὲ ἐπὶ τοῦ θρόνου καθίσμα, εἶναι σημεῖον βεβαιώματος καὶ ἀσφαλείας· λέγει λοιπὸν ὁ Δαβὶδ, ὅτι ὁ Χριστὸς εἶναι βέβαιος καὶ ἀσφαλὴς εἰς τὴν βασιλείαν του, κατὰ τὸ ρητὸν τοῦ Παύλου τὸ λέγον, „Ἐκάθισεν ἐν δεξιᾷ τοῦ θρόνου τῆς μεγαλωσύνης ἐν τοῖς ὑψηλοῖς (Εβρ. ι'. 1.) ἅγιον δὲ τὸν θρόνον τοῦ Χριστοῦ ὀνομάζει, ὡς καθαρὸν ἀπὸ κάθε προσωποληψίας καὶ ἀδικίας, καὶ ὡς ἀσφαλτον εἰς τὰς ἐξ αὐτοῦ διδομένας ἀποφάσεις.

9: „Ἀρχόντες λαῶν συνήχθησαν μετὰ τοῦ Θεοῦ Ἀβραάμ.

Μετὰ τὰ λόγια ταῦτα δείχνει ὁ Δαβὶδ τὴν δύναμιν τοῦ Εὐαγγελικοῦ κηρύγματος· πῶς δηλαδὴ αὐτὸ ἐνίκησε καὶ ὑπέταξεν ὄχι μόνον ἰδιώτας καὶ εὐτελεῖς ἀνθρώπους, ἀλλὰ καὶ βασιλεῖς καὶ ἡγεμόνας καὶ ἄρχοντας· ἐπειδὴ καὶ αὐτοὶ ὅλοι συνήχθησαν μετὰ τοῦ Χριστοῦ, μέρος τοῦ Χριστοῦ καὶ κληρονομία τούτου γενόμενοι· (1) Θεὸν δὲ Ἀβραάμ εἶπε, διὰ τὴν φανερῶσιν, ὅτι ὁ Χριστὸς κατὰ τὴν Θεότητα, ἦτον καὶ τοῦ Ἀβραάμ Θεὸς καὶ τῶν ἀπογόνων τοῦ Ἀβραάμ· καὶ οὗτος εἶναι ὁ ἕνας καὶ ὁ αὐτὸς νομοθετὴς τῆς παλαιᾶς καὶ τῆς νέας Διαθήκης.

„Ὅτι τοῦ Θεοῦ οἱ κραταιοὶ, τῆς γῆς, σφοδρὰ ἐπήχθησαν.

Ἐσυνάχθησαν, λέγει, μετὰ τὸν Χριστὸν οἱ ἀνωτέρω ἄρχοντες καὶ ἡγεμόνες· διὰ τί οἱ Ἀπόστολοι τοῦ Χριστοῦ, (τούτους γὰρ ὠνόμασε κραταιοὺς τοῦ Θεοῦ, κατὰ τὸν Χρυσοστόμον καὶ Θεοδώριτον·) αὐτοὶ, λέγω, μετὰ τὸν Χριστὸν κραταιωμένοι ἀπὸ τὴν δύναμιν τοῦ ἁγίου Πνεύματος, ἐνίκησαν καὶ Δαίμονας καὶ τυράννους· διὰ τοῦτο ἐπήχθησαν καὶ ἐσηκώθησαν ἐπάνω ἀπὸ τὴν γῆν· ἥτοι ἔγιναν ἀνώτεροι ἀπὸ ὅλα τὰ γῆνα πράγματα, καὶ μῆτε ἀπὸ τὰς ἡδύνας τοῦ κόσμου ἐπιάθησαν, μῆτε ἀπὸ τὰς οὐδύνας καὶ λύπας του. (2)

ΨΑΛ-

(1) Ἄλλος δὲ λέγει, „Ὅμοιον τούτῳ, τῷ καθίστασθαι ἐπὶ δώδεκα θρόνους κρίνοντες τὰς δώδεκα φυλάς τοῦ Ἰσραὴλ. Ἄρχοντες γὰρ ἐτέθησαν τοῦ λαοῦ, οἱ ἅγιοι αὐτοῦ Ἀπόστολοι· καὶ ὁ Θεοδωρίτος λέγει, „Πέραν φησὶν αἱ πρὸς τὸν Πατριάρχην Ἀβραάμ ἔλαβεν ὑποσχέσεις· ὑπέσχετο δὲ ὁ τῶν ὅλων Κύριος ἐν τῷ σπέρματι αὐτοῦ εὐλογησέιν πάντα τὰ ἔθνη· τοιγάρτοι καὶ ταῦτα καὶ οἱ τούτων ἄρχοντες τοὺς πατέρας καταλιπόντες Θεοῦ μετὰ τοῦ Θεοῦ Ἀβραάμ συναθροίζονται καὶ τούτων οἰκεῖον Θεὸν ὀνομάζουσιν· ὑπουργοὶ δὲ τῆς τούτων κλήσεως οἱ θεοὶ Ἀπόστολοι τῇ θαυματουργίᾳ τῇ Θεολογίας βεβαιώσαντες ἑαυτοὺς.

(2) Ὁ Θεὸς καὶ ὁ μέγας Βασιλεὺς ἐρμηνεύων τὸ τοῦ Ἡσαΐου, „Ὁ σεραφῖς τὴν γῆν καὶ τὰ ἐν αὐτῇ, καὶ διδοὺς πνοὴν τῷ λαῷ τῷ ἐπ' αὐτῆς καὶ Πνεῦμα τοῖς πατοῦσιν αὐτήν, λέγει, „Οἱ γὰρ καταπατοῦντες τὰ γῆνα καὶ ὑπεράνω αὐτῶν γενόμενοι, ἅγιοι τῆς δωρεᾶς τοῦ ἁγίου Πνεύματος μεμαρτύρηται· (κεφ. κβ'. περὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος) ὁ δὲ Θεοφύλακτος Βουλγαρίας τὸ, ἐπὶ τῆς φυλακῆς μου ἐτίθειμαι τοῦ Ἀβραάμ ἐρμηνεύων λέγει, „Ἐξὸς ἐστὶ τοῖς ἀγίοις, εἰ μαθεῖν τι βούλειτο ἐκ Θεοῦ, πάσῃ φυλακῇ φυλάττειν τὴν ἑαυτῶν καρδίαν ἀπὸ κοσμικῶν φροντίδων.

ΨΑΛΜΟΣ ΜΖ΄.

Ψαλμός ψδῆς τοῖς υἱοῖς Κορέ δευτέρα Σαββάτου.

Τὶ μὲν θέλει νὰ εἰπῇ Ψαλμός ψδῆς, προσέτιμον εἰς τὸ προοίμιον τῆς βίβλου, (ἐν κεφαλαίῳ θ΄.) ὅπου ἐρμηνεύσαμεν καὶ τί δηλοῖ τό „Τοῖς υἱοῖς Κορέ (ἐν κεφαλαίῳ ε΄.) τὸ, δευτέρα δὲ Σαββάτου, δηλοῖ τὴν ἡμέραν, κατὰ τὴν ὁποίαν ἀμεληθῆσθαι ὁ παρὼν Ψαλμός. Σάββατον γὰρ οἱ Ἑβραῖοι ὀνομάζουσιν ὅλην τὴν ἐβδομάδα· περιέχει δὲ ὁ Ψαλμός οὗτος εὐχριστίας ἐκ προσώπου τῶν Ἰουδαίων, ὅπου ἐλυτρώθησαν ἀπὸ τὴν σκλαβίαν τῆς Βαβυλωνῶνος, καὶ ἐγύρισαν πάλιν εἰς τὴν πατρίδα τῶν Ἱερουσαλήμ· ἀρμυρίζει δὲ αὐτοὺς καὶ εἰς τοὺς Χριστιανούς, οἱ ὅποιοι ἐλευθερωθέντες ἀπὸ τὴν σκλαβίαν τῶν εἰδωλῶν καὶ Δαιμόνων, ἐπέστρεψαν εἰς τὴν θεογονσίαν. (1)

1: „**Μ**έγας Κύριος καὶ αἰνετός σφόδρα.

Μεγάλος, λέγει, εἶναι ὁ Κύριος κατὰ τὴν δύναμιν καὶ σοφίαν καὶ ἀγαθότητα (2) καὶ εἶναι πολλὰ ἄξιος, μᾶλλον δὲ καὶ ὑπεράξιος νὰ ὑ-

μνηται διὰ τὰ θαυμάσια ὅπου ἐποίησεν εἰς ἡμᾶς· ἐπεὶ δὲ ἡμεῖς οἱ ἀλησμονημένοι διὰ τὴν πολυχρόνιον σκλαβίαν, μὲ παράδοξον τρόπον ἀνεκαλέσθημεν ἀπὸ αὐτῆν, καὶ ἐτύχαμεν τὴν τοῦ Κυρίου φιλανθρωπίαν.

„**Ἐν** πύλει τοῦ Θεοῦ ἡμῶν· ἐν ὄρει „**ἂ**

ἢ πρὸς μόνον τὸν Θεὸν συντετάσθαι, ἢ ἀναβαίνειν ὅσον ἐπὶ τινὰ πέτραν τὴν τῆς διανοίας ἀπὸ τῶν γῆινων ὁφθαλμῶν καρδίας γὰρ ὑψηλὰς ζητεῖ ὁ Θεός, καθ' ὃ ἢ ὁ Δαβὶδ λέγει· τοῦ Θεοῦ οἱ κραταιοί, τῆς γῆς σφόδρα ἐπὶ ἠρῶσαν ἢ πάλιν „Νεοττοὶ γυπὸς τὰ ὑψηλὰ πέτονται. (Ψαλμ. ε΄. 7.)

(1) Ὁ δὲ Ἀθανάσιος λέγει, ὅτι ὁ Ψαλμός ἄδεται ἢ ἐκ προσώπου τῶν Ἀποστόλων διηγουμένων τοὺς διὰ τοῦ κυρίου γυμνασμοὺς, ὅπου ἔπαθον, ἢ τὰς νίκας, ὅπου ἐποίησαν.

(2) Ὁ δὲ θεὸς Διόνυσος „Μέγας φησὶν ὁ Θεός ὀνομάζεται, κατὰ τὸ ἴδιόν αὐτοῦ μέγα, τὸ πᾶσι τοῖς μεγάλους αὐτοῦ μεταδιδόν ἢ παντὸς μεγέθους ἔχων ἐπερχόμενον ἢ ὑπερεκτεινόμενον, πάντα τόπον περιέχον, πάντα ὁριζμὸν ὑπερβάλλον, πᾶσαν ἀπειρίαν διαβαίνον, κατὰ τὸ περ πλῆρες αὐτοῦ ἢ μεγαλοῦργον ἢ τὰς παραλάς αὐτοῦ δωρεάς· ὁ δὲ Χρυσόρρημων φησὶ „Τὸ μὲν μέγας λέγει, τὸ δὲ πόσον, οὐκέτι· οὐδεὶς γὰρ τοῦτο ἐπίσταται· ἄλλος δὲ φησὶν „Ὅτι δὲ μέγας, νοήσεις ἀναβλέψας εἰς οὐρανὸν ἢ τὸν σύμπαντα περιαθρήσας κόσμον κατὰ τὸν Ἡσαΐαν εἰπόμενα· „Ἐπάρατε τοὺς ὁφθαλμοὺς ὑμῶν ἢ ἴδετε τίς κατέδειξε ταῦτα πάντα; ἐκ γὰρ μεγέθους ἢ καλῶν ἡγεσιμῶν, ἀναλόγως ὁ γενεσιουργὸς αὐτῶν θεωρεῖται· μέγας δὲ ἢ ὡς ἐκ μεγάλου γεγεννημένος Θεοῦ ἢ Πατρὸς· ἐφί γὰρ „Ὁ Πατήρ, ὃς δέδωκέ μοι μεῖζον πάντων ἐστὶ (παρὰ τῇ Νικήτῃ) ὁ δὲ θεὸς Αὐγουστίνος ἐν Κερ. ΚΖ΄. τῶν μελετῶν του λέγει „Μέγας Κύριος· δύναμις γὰρ αὐτοῦ ἐστὶν ἀπερινώτος, πάντα ἀνένδεος, αὐτὴ ἡ αὐτοῦ ἀποχρῶσα „Καὶ αἰνετὸς σφόδρα· αὐτὸν ἄρα ἡ ψυχὴ ἀγαπάτω· ἡ γλῶσσα αἰνεῖτω· ἡ χεὶρ περὶ αὐτοῦ γράφειτω ἢ ἐν μελέταις θειοτέrais ἢ τοῦ πιστοῦ διάνοια ὅλη ὅπως ἐναδολεσχέτω· „δικαιοτάτων γὰρ ἐστὶν, ἢ καὶ τὰ κρίσιμα ὑμῶν τὸν Κτίσαντα, αὐτὸς γὰρ ἐπὶ τῇ ὑμνῶν αὐτὸν ἐποίησεν ἡμᾶς· καίτοι τῶν παρ' ἡμῶν ὑμνῶν μετὰ ὅλους δεόμενος.

„ ἅγιον αὐτοῦ .

Ἄξιος εἶναι , λέγει , νὰ ὑμνῇται ὁ Κύριος εἰς τὴν πόλιν Ἱερουσαλὴμ , ἥ τις τὸν γνωρίζει διὰ Θεοῦ ἀληθινόν . ἐπειδὴ οἱ μὴ γνωρίζοντες τὸν Θεόν , οὐδὲ ἐπαυοῦσιν αὐτόν . ἀπ' οὗ δὲ εἶπε Πόλιν Θεοῦ , ἐνθυμήθη καὶ τὸ ὄρος Σιών . ἐπειδὴ αὐτὸ εἶναι ἐνωμένον μετὰ τὴν πόλιν Ἱερουσαλὴμ διὰ τὸν πολὺν πλησιασμόν , ὅπου ἔχει μετ' αὐτὴν . πολλὰς φορὰς δὲ καὶ ἀπὸ μόνον τὸ βουνὸν αὐτὸ ὀνομάζει ὁ Δαβὶδ ὅλην τὴν πόλιν Ἱερουσαλὴμ , λέγωντας αὐτὴν Σιών „ Ἐξελέξατο Κύριος τὴν Σιών . (Ψαλ . ρλα' . 14 .) νοεῖται δὲ πόλις Θεοῦ καὶ ἡ Ἐκκλησία τῶν Χριστιανῶν , μέσα εἰς τὴν ὁποίαν πιστεύεται , ὅτι κατοικεῖ ὁ Θεός . ἡ αὐτὴ δὲ Ἐκκλησία , εἶναι καὶ ὄρος ἅγιον . ἐπειδὴ εἶναι ἀνωτέρα ἀπὸ κάθε χαμερπῆ κακίαν , καὶ ἀνατείνει τὸ φρόνημά της καὶ πολιτεύεται εἰς τὸν οὐρανόν .

„ Εὐρίζῃ , ἀγαλλιάματι πάσης τῆς γῆς .

Ἐδῶ πάλιν νοεῖται ἀπὸ κοινοῦ τὸ , ἐν ὧρει : ἔχουν μέγας εἶναι ὁ Κύριος ἐν ὧρει εὐρίκῃ : ἵτοι τῷ καλῶς ῥιζωμένῳ καὶ σεραμένῳ . τὸ ὅποιον ὄρος οὕτω καλῶς ῥιζωμένον , εἶναι ἀγαλλίαμα καὶ τερπνότης ὅλης τῆς γῆς . νοεῖ δὲ πάλιν τὸ Σιών ὄρος εἰς τὸ , εὐρίκῃ δὲ , πρέπει νὰ καίνομεν σιγῇ , καὶ ἵπταται νὰ ἀναγινώσκωμεν τὸ , ἀγαλλιάματι . (1)

„ Ὅρη Σιών τὰ πλευρά τοῦ βορρᾶ , ἡ πόλις τοῦ βασιλέως τοῦ μεγάλου .

Ἐκεῖνο τὸ πρᾶγμα , ὅπου εἶναι γυρισμένον ἀπὸ τὸ πλάγιόν μου μέρος , αὐτὸ ἤμπορεῖ νὰ λέγεται καὶ πλευρά μου . διὰ τί τὸ πλάγιον , κατὰ τὸ μέρος τῆς πλευρᾶς μου εὐρίσκεται γυρισμένον . ἐπειδὴ λοιπὸν καὶ τὸ Σιών ὄρος : ἵτοι ἡ Ἱερουσαλὴμ δὲν εὐρίσκεται κατ' εὐθείαν , ἀλλὰ ἐκ πλαγίου πρὸς τὸ μέρος τοῦ ἀνέμου βορρᾶ . (ὁ γὰρ βορρᾶς δὲν πνέει τὴν Ἱερουσαλὴμ κατ' εὐθείαν , ἀλλ' ἐκ πλαγίου .) διὰ τοῦτο πλευρὰν τοῦ βορρᾶ , τὰ βουνὰ τῆς Ἱερουσαλὴμ ὠνόμασε , λέγων . ὡς ἔρη τῆς Σιών τὰ πλάγια ὄντα τοῦ βορρᾶ , καὶ διὰ τοῦτο κατὰ πλευρὰν τοῦ βορρᾶ εὐρίσκομενα . ὡς πόλις τοῦ μεγάλου βασιλέως . καλεῖ δὲ με πολλὴν χαρὰν τὰ ὄρη καὶ τὴν πόλιν Ἱερουσαλὴμ ὁ σλαβωθεὶς λαὸς τῶν Ἑβραίων . καὶ ὄρη μὲν πληθυντικῶς ὀνομάζει , τὸ ὄρος Σιών , κατὰ τὴν συνήθειαν τῆς Ἑβραϊκῆς γλώσσης , ἥτις μεταχειρίζεται τὰ πληθυντικὰ ἀντὶ ἐνικῶν , καθὼς πολλὰς φορὰς εἴπομεν . (2) μέγαν δὲ βασιλέα ὀνομάζει τὸν Θεόν . ἐπειδὴ μόνη ἡ πόλις τῶν Ἱεροσολύμων , ἦτον τότε ἀφιερωμένη εἰς μόνον τὸν Θεόν . ἀναγωγικῶς δὲ νοεῖται ἐντὶ τὸ ῥητόν τοῦτο . βορρᾶν ὀνομάζει πολλὰς φορὰς ἡ Γραφὴ τὸν Διόβολον διὰ τὴν ψυχρότητα . (καὶ διὰ τί ἀπὸ τὸ βόρειον μέρος τῆς Ἱερουσαλὴμ εὐρίσκεται ἡ Βαβυλὼν , ὑπὸ τῆς ὁποίας αἰχμαλωτίσθη ἡ Ἱερουσαλὴμ) ὁθεν εἶπεν ὁ Ἱερμίας „ Ἀπὸ προσώπου βορρᾶ ἐκκυθήσεται τὰ κακὰ ἐπὶ πάντας τοὺς κατοικοῦντας τὴν γῆν (Ἱερ . α' .

(1) Ἀγαλλίαμα δὲ πάσης τῆς οἰκουμένης ἐγένετο τὸ ὄρος Σιών . ἐπειδὴ κατὰ τὴν Χρυσόστομον ἐκεῖνο ἐστὶν ἡ πηγὴ τῆς εὐεβείας , ἢ τῆς Θεογνωσίας αἱ ῥίζαι καὶ αἱ ἀρχαί . τὸ γὰρ διδασκαλεῖον τῆς γῆς , τὰ Ἱεροσόλυμα τότε ἦν . καὶ οἱ βουλόμενοι χαρὰς ἀπολαβεῖν καὶ καλλωπίζεσθαι καὶ κοσμεῖσθαι , ἐντεῦθεν τὰ δέοντα ἐμάθησαν . εἰδὲ βούλει αὐτὸ κατὰ ἀναγωγὴν ἐκλαβεῖν , ἔφει τῶν πραγμάτων τὴν ἀλήθειαν . ἐντεῦθεν γὰρ τὸ ἀγαλλίαμα πανταχοῦ τῆς οἰκουμένης γέγονεν . ἐντεῦθεν ἡ εὐφροσύνη καὶ ἡ χαρὰ . ἐντεῦθεν αἱ πηγαὶ τῆς φιλοσοφίας , ὅπου ὁ Χριστὸς ἐσαυρώθη . ὁθεν οἱ Ἀπόστολοι ἐξώρμησαν .

(2) Κατὰ ἄλλους δὲ τέσσαρα εἶναι τὰ ὄρη , ἐπάνω εἰς τὰ ὁποῖα ἦτον κτισμένη ἡ Πόλις Ἱερουσαλὴμ , πρῶτον τὸ ὄρος Σιών , κείμενον πρὸς τὸ νότιον μέρος τῆς Πόλεως . δεύτερον τὸ Ἄκρα , κείμενον πρὸς τὸ βόρειον μέρος . τρίτον τὸ Μοριά , κείμενον πρὸς τὸ Ἀνατολικὸν μέρος . καὶ τέταρτον τὸ Βεζεθὰ κλίον πρὸς τὸ Δυτικὸν μέρος . καὶ ἄλλα δὲ ὄρη εὐρίσκονται τριγύρω εἰς αὐτὴν (ὁρα σελ . 14 . τοῦ προσκυνηταρίου τοῦ Χρυσάνθου Καμαράση) .

α' . 14 .) καὶ ὁ Ἰωὴλ εἶπε , Καὶ τὸν ἀπὸ βορρᾶ ἐκδιώξω ἀπ' ὑμῶν (Ἰωὴλ . β' . 20 .) πλεονάζει δὲ τοῦ Διαβόλου : ἡγουν μέλη του ἦτον τὰ Ἔθνη . λέγει λοιπὸν ὁ Ψαλμὸς , ὅτι τὰ Ἔθνη ἐκείνα , ὅπου ἦτον πρότερον μέλη τοῦ Διαβόλου , καὶ τὰ ὅποια ὁ Διάβολος ἐκυρίευσεν , αὐτὰ ἐγιναν ὑπερὸν ὅρη Σιών . ἦτοι ἐγιναν ὕψος καὶ προτειχίσματα τῆς Ἐκκλησίας τῶν Χριστιανῶν , τόσον δια τὴ αὐτὰ ἐγιναν ἀνώτερα ἀπὸ τὰ κάτω συσσωρευμένα χαμερπῆ πράγματα τοῦ Κόσμου , ὅσον καὶ διὰ τὴν ἀνδρίαν καὶ μεγαλοφυλίαν τους . μὰ τί λέγω πῶς τὰ Ἰθνη ἐγιναν προτειχίσματα τῆς Ἐκκλησίας ; αὐτὰ ἐγιναν ἡ ἰδίᾳ ἐκεῖνη πόλις τοῦ Χριστοῦ ἑπειδὴ ἀπὸ τὰ Ἰθνη ἐσυστήθη ἡ Ἐκκλησία τοῦ Χριστοῦ . (1)

3: „ Ὁ Θεὸς ἐν ταῖς βόρεσιν αὐτῆς γινώσκειται , ὅταν ἀντιλαμβάνηται αὐτῆς .

Ἦτομεν εἰς τὴν ὑποσημείωσιν τοῦ „ Ἀπὸ βόρειων ἐλεφαντίνων τοῦ μδ' Ψαλμοῦ . ὅτι βάρεις ὀνομάζονται οἱ μεγάλοι πύργοι καὶ τὰ ὑψηλὰ καὶ περιφανῆ οἰκοδομήματα , ὅπου κτίζονται κοντὰ εἰς τὰς πόλεις . ταῦτα δὲ ἡμποροῦν νὰ νοούνται εἰδὼ ὁ περιφημὸς ναὸς τῆς Ἱερουσαλὴμ , μέσα εἰς τὸν ὅποιον κατοικῶν ὁ Θεὸς φανερόνεται εἰς τοὺς Ἰερεῖς , ὅταν ἐν καιρῷ πολέμου , μέλλῃ νὰ τοὺς βοηθήσῃ . εἶπε δὲ τοῦτο ὁ Δαβὶδ πρὸς ἑπαινον τῆς Ἱερουσαλὴμ . ἀναγωγικῶς δὲ καὶ μεῦψηλότερον νόημα , πόλις μὲν νοεῖται ἡ πολιτεία τῶν ἀπανταχοῦ εὐρισκομένων Χριστιανῶν . μία γὰρ κατὰ τὸν Θεοδώριτον

αὕτη εἶναι , διὰ τὴν ἑνωσιν καὶ συμφωνίαν τῆς πίστεως , καὶ διὰ τὴν μίαν εὐσέβειαν ὅπου ἔχουν . βάρεις δὲ καὶ οἰκοί , εἶναι οἱ κατὰ τόπους εὐρισκόμενοι ναοὶ καὶ Ἐκκλησίαι , μέσα εἰς τὰς ὁποίας ἐμφανίζεται ὁ Χριστὸς , ὅταν ἐν καιρῷ διωγμοῦ βοηθῇ καὶ ὑπερασπίζεται τοὺς Χριστιανούς . (2) πρέπει γὰρ νὰ ἡξευρώμεν , ὅτι ἡ τῶν πιστῶν Ἐκκλησία καὶ μία λέγεται , καὶ πολλαί . μία μὲν , διὰ τὴν μίαν πίσιν καὶ εὐσέβειαν , ὡς εἴπομεν . πολλὰ δὲ διὰ τοὺς πολλοὺς ναοὺς καὶ θεῖους οἰκοί , ὅπου εὐρίσκονται εἰς πολλοὺς καὶ δικφόρους τόπους . καὶ ὡς καὶ καθὼς πόλις , πολλὰς μὲν ἔχει οἰκίας διηρημένας , μία δὲ ὅμως ὀνομάζεται πόλις κατὰ τὸν Θεοδώριτον . (3)

4: „ Ὅτι ἰδοὺ οἱ βασιλεῖς τῆς γῆς συνήχθησαν . διηλθσαν ἐπιτοαυτοῦ .

5: „ Αὐτοὶ ἰδόντες , οὕτως ἐθαύμασαν , ἐταράχθησαν ἐσαλευθῆσαν .

Οἱ βασιλεῖς , λέγει , τῆς γῆς ἐσυνάχθησαν διὰ νὰ πολεμήσουν τὴν Ἱερουσαλὴμ , καὶ τὴν Ἐκκλησίαν τῶν Χριστιανῶν , καὶ ἦλθον ὁμοῦ κατ' αὐτῆς βοηθοῦντες εἰς τὸν ἄλλον καὶ συμμαχοῦντες . ἔπειτα ἀφ' οὗ εἶδον τὴν Θεϊκὴν δύναμιν ὅπου ἔχει ἡ Ἐκκλησία , ἐθαύμασαν . (πρὸ τοῦ γὰρ νὰ ἰδοῦν αὐτὴν δὲν ἐθαύμαζον .) καὶ ὅχι μόνον ἐθαύμασαν , ἀλλὰ καὶ ἐταράχθησαν ἀπὸ τὸν φόβον . καὶ ὅχι μόνον ἐταράχθησαν , ἀλλὰ καὶ ἐσαλεύθησαν : ἡγουν ἐμετάσχεσαν τὰ πρῶτον ὑπερήφανον φρόνημα

δ-

(1) „ Ἄλλος δέ φησιν , ὅτι διὰ τοῦτο καὶ ὁ διὰ Μωσέως νόμος ἀμὲν ἐκέλευε σφάττεσθαι ἐκ πλαγίου τοῦ θυσιάζοντος , βλέποντα πρὸς βορρᾶν , ὑποδιαιρούσης τοῦ τύπου , ὅτι μετὰ τὴν ἐν τῇ Ἱουδαίᾳ σφαγὴν (τοῦ Χριστοῦ) ὁ Χριστὸς εἰς τὰ βόρεια τῆς οἰκουμένης τετράφεται μέρη , καὶ ἐπ' αὐτὰ χωρῆσει λοιπὸν τὰ Ἔθνη , καὶ αὐτοῖς χαρίζεται τὴν ἐποπτείαν κατὰ τὸ ἐν Ψαλμοῖς εἰρημένον „ Οἱ ὀφθαλμοὶ αὐτοῦ ἐπὶ τὰ Ἔθνη ἐπιβλέπουσιν . ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει „ Ὅρη δὲ τὰ τὸν βορρᾶν ἐξελαύνοντα , καὶ φυλάττοντα τὴν πόλιν ἀλάβητον , εἶποι ἐν τις εἰκότως Ἀποστόλους καὶ Προφῆτας , καὶ τὰς παντοδαπὰς ἐκεῖνων διδασκαλίας . καὶ πρὸς τοῦτοις τοῖς ἐρεσῆτας τοῖς πεπιστευκόσι Ἀγγέλους .

(2) „ Ἄλλος δὲ λέγει , ὅτι βάρεις τῆς Ἐκκλησίας εἶναι οἱ Ἀπόστολοι , καὶ οἱ τῶν ἁγίων Ἐκκλησιῶν διδάσκαλοι , καὶ μυσαυγοί . καὶ οἱ μεγάλοι καὶ ἐξείρεται καὶ ὑπερέχοντες ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ . εἰς τοὺς ὁποίους εὐρίσκονται ὡς ἀν βαρυσία αἱ ὑψηλαὶ καὶ ἔδραται πυργοποιεῖται τῶν ἀρετῶν . εἰς τοὺτοις γὰρ καὶ τοὺς τοιοῦτους γινώσκειται ὁ Θεός , ἀντιλαμβάνομενος καὶ σῶζων αὐτοὺς ἐκ πειρασμῶν . (παρὰ τῷ Νικήτῃ)

(3) „ Ὅθεν προσηγορεύει ὁ αὐτὸς Θεοδώριτος „ Διὸ πρᾶτευόμενοι , λέγομεν ὑπὲρ ἁγίας καὶ μόνης Καθολικῆς καὶ Ἀποστολικῆς Ἐκκλησίας τῆς ἀπὸ περάτων ἕως περάτων τῆς οἰκουμένης .

ἔκου εἶχον .

6: „Τρόμος ἐπελάβετο αὐτῶν · ἐκεῖ ὥσϛ
„νες ὡς τικτούσης .

Οἱ ἀνωτέρω , λέγει , πολέμιοι τῆς Ἐκκλη-
σίας , ἰδόντες τὴν δύναμιν αὐτῆς ἐτρόμαξαν ἀπὸ τὸν
φόβον τους · καὶ καθὼς πίνουσι τὴν ἐργασρωμένην
τὰ κοιλοπονήματα : ἐτίκει καὶ τοὺς πολέμιους τῆς
Ἐκκλησίας ἐπείασαν ἀγωνίαι καὶ πόνοι καὶ ὑποφίαι , πῶς
ἔχουν νὰ κινδυνεύουν εἰς τὸν κατ' αὐτῆς πολέ-
μον . (1)

7: „Ἐν πνεύματι βιαίῳ συντρίψεις , πλοῖα
„Θαρσεῖς .

Σύ , λέγει , Κύριε , θέλεις συντρίψεις τοὺς
πολέμιους τῆς Ἐκκλησίας σου , μείκνῃμα βιαιῶν τῆς
θείας ὀργῆς σου · καὶ τόσον εὐκολὰ θέλεις τοὺς συν-
τρίψεις , καθὼς συντρίβεις μὲ τὴν φουρτούναν τὰ
καῖκια Θαρσεῖς · τόπος δὲ εἶναι οἱ Θαρσεῖς , εἰς τὸν
ὁποῖον ἐσκαρόνοντο καὶ ἐκατασκευάζοντο καῖκια με-
γάλα καὶ ὠραϊότατα · ἡ λέγει ὅτι καὶ αὐτὰ τὰ καῖ-
κια Θαρσεῖς , θέλεις συντρίψεις , ὅταν ἔχουσι μέ-
σα πολέμιους καὶ ἐχθροὺς τῆς Ἐκκλησίας · μερικοὶ
δὲ λέγουν , ὅτι Θαρσεῖς ὀνομάζεται ἡ ἐν τῇ Λι-
βύᾳ Καρχηδὼν · (2)

5: „Κοῖταπερ ἤκούσαμεν , οὕτω καὶ ἡ
„δομεν ἐν πόλει κυρίου τῶν Δυνάμε-
„ων · ἐν πόλει τοῦ Θεοῦ ἡμῶν .

Ταῦτα τὰ λόγια λέγουσι μετὰ τὸν πόλε-
μον ἑκαῖνοι οἱ Χριστιανοὶ , ὁποῦ ἐγλύτωσαν ἀπὸ τοὺς
ἐχθροὺς τῆς Ἐκκλησίας : δηλαδὴ , ὅτι ἀληθῶς σίμ-
φωνα εἶναι ἐκεῖνα , ὁποῦ ἤκούσαμεν , μὲ ταῦτα ,
ὁποῦ τῶρα εἶδομεν ἐμπράκτως , εἰς τὴν πόλιν τοῦ
δυνατοῦ Θεοῦ ἡμῶν · διότι ἤκούσαμεν , ὅτι πα-
λαιὰ ὁ Θεὸς ἔκαμε πολλὰ θαύματα διὰ τὸν λαόν
του , καὶ διὰ τὴν Ἐκκλησίαν του · εἶδομεν δὲ ὁφ-
θαλμοφανῶς καὶ τῶρα εἰς τὰς ἡμέρας μας τὰς θαυ-
ματουργίας του · ὅθεν ταῦτα ὁποῦ εἶδομεν , βεβαι-
οῦσι καὶ ἐκεῖνα , ὁποῦ ἤκούσαμεν . (3)

„Ὁ Θεὸς ἐξμεμλίωσεν αὐτὴν εἰς τὸν
„αἰῶνα .

Οὗτος ὁ λόγος ἀρμόζει εἰς μόνον τὴν
Ἐκκλησίαν τῶν Χριστιανῶν , καὶ οὐχὶ εἰς τὴν πό-
λιν τῶν Ἱεροσολύμων · ἐπειδὴ κατὰ τὸν λό-
γον τοῦ Κυρίου „ Πύλαι Ἰερουσαλὴμ οὐ κατι-
σχύσουσι τῆς Ἐκκλησίας · (Ματθ' . ις' .
18 .) διὰ τὴν ἡ πόλιν τῶν Ἱεροσολύμων · κα-
τεσκήφη ἀπὸ αὐτὰ τὰ θεμέλια · καὶ λοιπὸν δὲν ἔ-
χουν τὴν νὰ εἰποῦν εἰς τοῦτο οἱ Ἰουδαῖοι , ἐπισομι-
ζόμενοι ἀπὸ τὴν ἀλήθειαν .

9: ἡ Γ-

(1) Ὅθεν ἔκ κατὰ τὸν μέγαν Ἀθανάσιον ἡ Ὁ κατὰ τῶν Ἀποστόλων διὰ τὸ κήρυγμα γενόμενος πόλεμος , ὑπὸ τε
τῶν αἰσθητῶν Βασιλέων τῶν Ἑθνῶν , ἔκ μὴν ἔκ τῶν ἀοράτων Δαιμόνων τῶν πάλοι βασιλευόντων , ἐνταῦθα σημαί-
νεται · οἱ ἔκ κατεπλάγησαν ἔκ ἐξέστησαν , τὴν γενομένην βοήθειαν παρὰ τοῦ Θεοῦ τοῖς ἀγίοις θεωροῦντες .

(2) Ἐν τῇ Γ' . τῶν Βασιλείων Κεφ. 1 . σελ. 22 . γράφεται ἡ Ναὺς Θαρσεῖς τῇ Βασιλεῖ Σαλαμών ἐν τῇ θαλάσσῃ
μετὰ τῶν ἡν Χιρὰμ , μία διὰ τριῶν ἐτῶν ἤρχετο τῇ Βασιλεῖ ναὺς ἐκ Θαρσεῖς χρυσοῦ ἔκ ἀργυρίου ἔκ λίθων το-
φευτῶν ἔκ πελεκητῶν · ὅθεν νῦν διὰ τῶν συντριβομένων πλοίων Θαρσεῖς , τὴν ἀπώλειαν τοῦ πλοῦτος ἔκ τῆς δυνατεί-
ας τῶν προλεχθέντων ἐδήλωσε Βασιλέων · τῶν πολέμιων τῆς Ἐκκλησίας · ὁ δὲ Θεοδώριτος ἐρωτηθεὶς , ποία πόλις
ἐστὶν οἱ Θαρσεῖς , λέγει ἡ Ἐνταῦθα Ἰνδικὴν τινα χώραν ὠνόμασεν · οἱ δὲ τὸν Ἰεζεκιὴλ ἐρμηνεύσαντες , τὴν Καρ-
χηδὼνα , τῆς γῆς Λιβύης προκαθημένην , οὕτως ἐκάλεσαν (ἐρωτ. λς' . εἰς τὴν Γ' . τῶν Βασιλ.) ὁ δὲ Ἰππόλυ-
τος εἶπεν ὅτι Θαρσεῖς ἐρμηνεύεται Αἰθίοπες · ὁ δὲ Εὐδόκιος τὸ Θαρσεῖς χρυσόλιθον ἔφη · ὁ δὲ Ἐβραῖος κυανὸν τὰ
χρῶμα λέγει : ἡτοι ἡεράνεον .

(3) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει , ὅτι εἰκὸς ἐστὶ ἔκ παρὰ τῶν ἐχθρῶν τῆς Ἐκκλησίας λέγεσθαι τὸ , καθάπερ ἤκούσαμεν
οὕτω ἔκ εἶδομεν · συνέδραμον γὰρ ὡς πολέμησαντες · θεασάμενοι δὲ τὸ ἀμαχον , κατεπλάγησαν , ἔκ τοῦ πολέ-
μου παυσάμενοι βοῶσιν , ὅτι τὰς περὶ αὐτῆς προφήσεις οὐ βουλόμενοι δέχεσθαι , δι' ἑαυτῶν ἐθεασάμεθα τὴν ἐκεί-
νων ἀλήθειαν · μὴ πισεύσαντες γὰρ ὡς ἂν ἔλεγον · ἐν πόλει τοῦ Θεοῦ ἡμῶν .

9: „Υπελάβομεν ὁ Θεὸς τὸ ἔλεός σου ἐν
„μέσῳ τοῦ λαοῦ σου.

Ἡμεῖς, λέγει ἐπροσμεῖναι τὴν βοήθειάν
σου Κύριε, ὅθεν καὶ δὴ ἀπετύχομεν αὐτήν·
μερικοὶ δὲ λέγουσι ἡγοῦν ὁ Χρυσόσομος ὅτι τὸ ὑπε-
λάβομεν ἐδῶ, σημαίνει τὸ ἐγνωρίσαμεν. (1)

10: „Κατὰ τὸ ὄνομά σου ὁ Θεός, οὕτω καὶ
„ἡ ἀνδρεία σου ἐπὶ τὰ πέρατα τῆς γῆς.

Καθὼς, λέγει, εἶναι τὰ θαύματά σου ἐξαπλω-
μένα καὶ φημισμένα εἰς ὅλον τὸν Κόσμον Κύριε·
ἔτι καὶ ὁ ἑπαινός σου θέλει ἐξαπλωθῇ εἰς ὅλην τὴν
γῆν· καὶ ὅλοι οἱ ἄνθρωποι ἔχουν νὰ σέ εὐφημή-
σουν, ὡς Θεὸν μεγαλοδύναμον. (2)

„Δικαιοσύνης πλήρης ἡ δεξιὰ σου.

Ἡ δεξιὰ σου, λέγει, Κύριε, εἶναι γεμά-
τη ἀπὸ κάθε δικαιοσύνης· διὰ τὴν μὲν τὴν δικαιοσύ-
νην σου βοηθεῖς καὶ ἐκδικεῖς ἡμᾶς ὅπου ἀδικούμεθα· (3)

11: „Εὐφρανθήτω ὄρος Σιών, καὶ ἀγαλ-
„λιασθῶσαν αἱ θυγατέρες τῆς Ἰουδαί-
„ας· ἕνεκεν τῶν κριμάτων σου Κύριε.

Διὰ μέσου τοῦ ὄρους Σιών, παρακινεῖ ὁ
Δαβὶδ τοὺς ἐν τῷ ὄρει κατοικοῦντας ἀνθρώπους,
νὰ χαίρουν καὶ νὰ εὐφραίνωνται· θυγατέρας δὲ τῆς
Ἰουδαίας λέγει, ἢ τὰς γυναῖκας, ὡς πλεον δειλᾶς
καὶ πλεον λυπηροτέρας ἀπὸ τοὺς ἀνδρας· ἢ τὰς πό-
λεις, ὅπου εἶναι τριγύρω εἰς τὴν Ἱερουσαλήμ· τὰς
ὁποίας παρακινεῖ νὰ ἀγάλλωνται· ἀναγωγικῶς δὲ,
ὅρος μὲν εἶναι ἡ μία τῶν Χριστιανῶν Ἐκκλησία, ὡς
εἶπομεν ἀνωτέρω· θυγατέρες δὲ τῆς Ἰουδαίας· ἡ-
τοι τῆς πίστεως, εἶναι αἱ ψυχαὶ τῶν Χριστιανῶν·
ἡ καὶ αἱ κατὰ τόπους Ἐκκλησίαι καὶ οἱ ναοί. (4)
διὰ ποίαν δὲ αἰτίαν λέγει εἰς αὐτάς νὰ χαίρουν·
διὰ τὴν, λέγει, ἐσὺ Κύριε, ἔκαμες κρίσιν· καὶ ἡ-
μᾶς μὲν τοὺς ἀδικουμένους, ἐβοήθησας καὶ ἐξεδί-
κησας· τοὺς δὲ ἀδικοῦντας ἡμᾶς ἐχθροὺς, κατέκ-
ρινας καὶ ἐπαίδευσας·

12: „Κυκλώσατε Σιών, καὶ περιλάβετε αὐ-
„τήν.

Ἐπειδὴ ἡ πόλις Ἱερουσαλήμ, ἔγινε μὲν πρό-
τερον ἐρείπιον· ἡτοι χάλασμα καὶ κατεδαφισμένη·
ὅταν ἐσκληρώθη ἀπὸ τοὺς Βαβυλωνίους· μετὰ δὲ
τὴν σκληρίαν ἐκατοικήθη πάλιν, καὶ ἐδυναμώθη
παραδόξως· διὰ ταύτην τὴν αἰτίαν παρακινεῖ ἐδῶ
ὁ Δαβὶδ τὸν λαὸν νὰ περιτριγυρίσῃ αὐτήν καὶ νὰ
ἰδῇ, πῶς ἔλαβε πάλιν τὴν δύναμιν καὶ τὸν σολι-
σμόν, ὅπου εἶχε πρότερον· (5) κυκλώσατε δὲ
καὶ

(1) Εἶπε γὰρ ὁ Χρυσόρρημων· „Τί ἐξιν ὑπελάβομεν; ἠλπίσαμεν· προσεδοκίμαμεν· ἔγνωμεν τὴν φιλανθρωπίαν
τὴν σὴν.

(2) Λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος· „Οἱ ψευδάνυμοι Θεοὶ οὐκ ἔχουσι συμβαίνουσιν τῇ προσηγορίᾳ τὴν δύναμιν· οὐ γὰρ
εἰσὶν, ὃ καλοῦνται· τῷ δὲ σῷ ὀνόματι Δέσποτα, ἔπεται τὰ ἔργα κρῦπτοντα τὴν τῆς προσηγορίας ἀλήθειαν· οὐ
δὲ χάριν δικαίως σοι παρὰ πάσης τῆς οἰκουμένης ὁ ὕμνος προσφέρεται.

(3) Ὁ δὲ Χρυσόσομος λέγει· „Δείκνυσιν ὅτι οὐ τῆς ἀξίας ἦν τῶν εὐεργετουμένων τὰ γινόμενα, ἀλλὰ τῆς οὐσίας
τῆς αὐτοῦ· ἐπεὶ δὲ αὕτη αὐτοῦ ἡ οὐσία· δικαιοσύνη χαίρει· φιλανθρωπία εὐφραίνεται· τοῦτο τὸ ἔργον αὐτοῦ· ἔ-
στιν διὰ τοῦτο τοσαύτης ἀπέλαυον εὐεργεσίας· ὡς γὰρ τοῦ πυρὸς τὸ θερμαίνειν, ἔστι τοῦ Ἡλίου τὸ φωτίζειν· οὕτω δὲ
ἔστι αὐτοῦ τὸ εὐεργετεῖν· μᾶλλον δὲ ἔστι πολλῶν πλέον.

(4) Ὁ δὲ Ἀθανάσιος θυγατέρας Ἰουδαίας ὀνομάζει τὰς ψυχὰς τῶν Ἀποστόλων, τῶν ἐκ τῆς Ἰουδαίας καταγομέ-
νων· ὃ δὲ Θεοδώριτος θυγατέρας Ἰουδαίας ὀνομάζει τὰς κατὰ τὴν οἰκουμένην Ἐκκλησίας, ὡς ἀπὸ τῶν Ἀποστόλων
παγεῖσας, ὃ ἔστι Ἰουδαίων κατῆγον τὸ γένος.

(5) Ὁ δὲ Νύσσης Γρηγόριος λέγει· „Τὸ Σιών ὄρος ἐστὶ τῆς τῶν Ἱεροσολυμιτῶν ἀκροῦς ὑπερφανόμενον· ὃ οὖν ταύ-
την περιλαμβάνειν προτερόμενος, τῇ ὑψηλῇ πολιτείᾳ συμφυῆναι παρακελεύεται, ὡς εἰς αὐτὴν φθάσαι τῶν ἀ-
ρετῶν τὴν ἀκρόπολιν, ἣν τῷ ὀνόματι Σιών παρασηλοῖ δι' ἀνίγματος· ταῦτα δὲ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον τοῖς Ἀποστό-
λοις παρακελεύεται.

καὶ περιλάβετε, εἶναι ἀντὶ τοῦ, κύκλω περιλάβετε ἢ καὶ τὰ δύο σημαίνουν ἐκ παραλλήλου εἶναι καὶ τὸ αὐτό. (1)

„Διηγῆσασθε ἐν τοῖς πύργοις αὐτῆς.

Εἰς τοὺς πύργους, λέγει, τῆς Ἱερουσαλὴμ καθήμενοι ἑσσεῖς οἱ κάτοικοι αὐτῆς, διηγῆσθε, ποῖα μὲν ὁδοὶ καὶ καταδαρισμένη ἔγινεν αὐτῇ πρότερον ἀπὸ τοὺς Βαβυλωνίους, ποῖα δὲ ἄνδοξος καὶ λαμπρὰ πόλις ἔγινε τὰρτα· ὁ δὲ Χρυσόσομος ἐνόησε τὸ διηγῆσασθαι, ἀντὶ τοῦ, μετρήσατε τοὺς πύργους τῆς Ἱερουσαλὴμ, πόσοι εἶναι. (2)

13: „Θέσθε τὰς καρδίας ὑμῶν εἰς τὴν δύναμιν αὐτῆς,
„Καὶ καταδιέλθετε τὰς βάρεις αὐτῆς.

Βάλλετε, λέγει, τὸν νοῦν σας, καὶ συζητήσατε καλῶς, ποῖαν δύναμιν ἔχει τὰρτα ἡ Ἱερουσαλὴμ· βάρεις δὲ, ὡς εἶπομεν ἐν τῷ μδ· Ψαλμῷ εἰς· ἀπὸ βάρων ἐλεφαντίνων, εἶναι, ὅχι μόνον οἱ μεγάλοι οἶκοι, ἀλλὰ καὶ οἱ πύργοι· λέγει λοιπὸν ὁ Δαβὶδ, μοιράσασθε ὁ καθὲς ἑσας τοὺς πύργους τῆς Ἱερουσαλὴμ ἑσσεῖς οἱ κάτοικοι αὐτῆς· καὶ οὕτω περιεργασθῆτε αὐτοὺς μὲ περισσο-

τέρων ἀκρίβειαν καὶ ἀργοπορίαν, πόσον εἶναι δυνατοὶ! πόσον μεγάλοι! καὶ πόσον εὐμορφοί! (3)

„Ὅπως ἂν διηγῆσασθε εἰς γενεὰν ἑτέραν.

14: „Ὅτι αὐτός ἐστιν ὁ Θεὸς ἡμῶν εἰς τὸν αἰῶνα, καὶ εἰς τὸν αἰῶνα τοῦ αἰῶνος.

Ὅλα, λέγει, τὰ ἄνω εἰρημένα ποιήσατε ἑσσεῖς οἱ κάτοικοι τῆς Ἱερουσαλὴμ, ἵνα, ἂν οὐ μάλιστα ἀκρίβως τὴν δύναμιν καὶ τὴν θαυμασίαν τοῦ Θεοῦ, τὰ ὅποια ἐνήργησεν ἐν τῇ Ἱερουσαλὴμ, διηγῆσθε καὶ εἰς τοὺς μεταγενεστέρους, ὅτι οὗτος εἶναι ὁ Θεὸς ἡμῶν, τὸσον εἰς τὸν πρόσκαιρον τοῦτον αἰῶνα, ὅσον καὶ εἰς τὸν ἀτελεύτητον ἐκείνον· ἦτοι δὲ αὐτὸς εἶναι πάντοτε· αὐτῇ μὲν εἶναι ἡ ἐρμηνεία τῶν ῥητῶν τοῦ Ψαλμοῦ κατὰ τὸ γράμμα καὶ τὴν ἱστορίαν· κατὰ δὲ ἀναγκαστὴν καὶ ἀλληγορίαν, παραινέει ὁ Δαβὶδ μὲ τὰ λόγια ταῦτα τοὺς Ἀποστόλους, καὶ τοὺς διαδόχους τῶν Ἀποστόλων· Ἀρχιερεῖς τε καὶ Διδασκάλους νὰ περικυκλώσῃν τὴν Ἐκκλησίαν τῶν Χριστιανῶν, διὰ νὰ ἐρευνήσουν νὰ εὕρουν τοὺς ὁρατοὺς καὶ ἀόρατους ἐχθρούς της· πύργους δὲ τῆς καθόλου Ἐκκλησίας νόρπου, τὰς μερικὰς Ἐκκλησίας, τὰς ἐν διαφόροις τόποις εὐρισκομένας, τὰς ὁποίας καὶ

βά-

(1) Ὁ δὲ Ὁριγένης λέγει ἡ Εὐφημίζεται τὸ Σιών ὄρος, ἡ ἀγαλλίωσιν αἱ θυχαιότητες τῆς Ἰουδαίας ἐνεκεν τῶν κριμάτων τοῦ Θεοῦ, τῇ θεωρεῖν αὐτὴν τοὺς λόγους, ἡ τὰ κατὰ τοὺς λόγους ἔργα· ἡ οἱ νοήσαντες τὴν Σιών κοκλεύουσιν αὐτήν· ἡ ἀναβάντες ἐπὶ τοὺς πύργους αὐτῆς, διηγῶνται ἀναστὰς τοῖς μηδέπω δυναθεύουσιν ἀναβῆναι λέγοντες, θέσθε τὰς καρδίας ὑμῶν ἵνα κατανοήσετε τὴν δύναμιν αὐτῆς, ἡ ἕκαστος διδὼν πράττει πολιτευόμενος, ἀξίαν τὴν μνήμην λάβῃ τῆς καταδαιρέσεως τῆς πόλεως (ἐν τῇ ἐκδ. Σειρᾷ) ὁ δὲ Ἀπολλινάριος οὕτω μεταφράζει ἡρώδικος ἡ Σπεύσατέ μοι Σιών περισσὸν ἀμφιβαλέσθαι.

(2) Παρὰ τῷ Χρυσόσομῳ γὰρ φέρεται τοῦτο ἡ ἑτέροις ἀριθμίσασθε τοὺς πύργους αὐτῆς· ἀντὶ τοῦ διηγῆσασθε ἐν τοῖς πύργοις αὐτῆς· ἐρμηνεύει δὲ ἄλλος τοῦτο, λέγων ἡ Πύργους τῆς Ἐκκλησίας Χριστοῦ, τοὺς ἀγίους εἶναι φημὲν Ἀποστόλους τε ἡ Εὐαγγελιστάς· διηγούμεθα γεμὴν ἐν αὐτοῖς τὰ αὐτῶν ἀποστοματίζοντες, ἡ ταῖς αὐτῶν κηρυγμάτων φωναῖς, ἡ ἀκροφῶναι μυσταγωγίας· ἡ ὅμειν κατὰ τὸ γεγραμμένον, ὡς περισερεῖ μελετητικά· (Ἰεζεκ. 40, 16.) ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει ἡ Πύργους αὐτῆς καλεῖ τοὺς τῆς ἀρετῆς ἐπιλημμένους, ἡ τὴν τὴν Ἀγγέλων πολιτείαν ἐπὶ τῆς γῆς μικρομένους, οἱ πύργους δὲ ἵνα κυκλοῦσιν αὐτὴν ἡ φυλάττουσι· Παρὰ δὲ τῷ Ἱερωνύμῳ γράφεται· μετρήσατε τὰ Πυλῶνια αὐτῆς.

(3) Ἄλλος δὲ φησὶ ἡ Δύναμις τῆς Ἐκκλησίας οἱ ὑποσηρίζοντες αὐτὴν λόγοι, οὗς ἡ ἐξ ὧν καρδίας κελεύει τοὺς ἀγίους Ἀποστόλους νοθεύειν· βάρεις δὲ τῆς Σιών· ἦτοι τῆς Ἐκκλησίας, νουὶ μάλιστα οἱ Ἀπόστολοι εἶναι ἂν ἡ Εὐαγγελισαί· τοὺς τοὺς γὰρ ἡμεῖς οἱ μετ' ἐκείνους μυσταγωγοί, μονονοχὶ μεριζόμεθα, τὰ παρ' αὐτῶν ἐξῆς τε ἡ

βάρεις ὀνομάζει • ὁμοίως παρακινεῖ τοὺς Ἀρχιερεῖς καὶ διδασκάλους, νὰ διηγούνται καὶ νὰ κηρύττουν μέσα εἰς τὰς Ἐκκλησίας, τὰ μεγαλεῖα τοῦ Θεοῦ • καὶ ὁ καθὲς ἓνας ἐξ αὐτῶν νὰ μοιράξῃ εἰς τὸν ἑαυτὸν του μίαν Ἐκκλησίαν, διὰ νὰ προσάτῃ αὐτὴν κατὰ τὸν Θεοδώριτον • καὶ νὰ βάλῃ τὸν νοῦν καὶ τὴν καρδίαν του : ἤγουν νὰ προσέχῃ μεγάλως εἰς τὸ νὰ δυναμώσῃ τὴν Ἐκκλησίαν ἐκείνην μετὰ τὴν διδασκαλίαν του, καὶ μετὰ τὸ καλὸν παράδειγμα τῆς ζωῆς του • ἵνα καταρτίσωντες καὶ κατὰ πάντα κυβερνήσαντες ὁ καθὲς ἓνας τὴν ἐδικήν του Ἐκκλησίαν, διηγούνται καὶ εἰς τοὺς μεταγενεστέρους τὰ τοῦ Θεοῦ μεγαλεῖα, μεταχειριζόμενοι εἰς τοῦτο ὄργανον

καὶ ὑπηρετήν, τὰς γλώσσας τῶν ἀκουόντων Χριστιανῶν.

„Αὐτὸς ποιμανεῖ ἡμᾶς εἰς τοὺς αἰῶνες.“

Αὐτὸς, λέγει, ὁ Χριστὸς, ἔχει νὰ μᾶς ποιμαίνῃ αἰωνίως • εἶπα γὰρ ὁ ἴδιος „Εἰγὼ εἰμι ὁ ποιμὴν ὁ καλός“ (Ἰω. ἱ. 11.) καὶ πάλιν „Καὶ γενήσεται μία ποιμὴν εἰς ποιμὴν (αὐτὸ θ. 16) (1)

ΨΑΛΜΟΣ ΜΗ΄.

„Εἰς τὸ τέλος τοῖς εἰσὶν Κορέ • Ψαλμὸς τοῦ Δαβὶδ.“

Ὁ παρῶν Ψαλμὸς διηγεῖται διὰ τὴν μέλλουσαν κρίσιν, ἥτις εἶναι τέλος τῆς παρούσης ζωῆς διὰ τοῦτο καὶ ὁ Ψαλμὸς εἰς τὸ τέλος ἐπιγράφεται κατὰ τὸν Θεοδώριτον • ἐπειδὴ καὶ μέλλει νὰ εἴπῃ διὰ τὴν τελευταίαν ἡμέραν • τὰ δὲ ἄλλα λόγια τῆς ἐπιγραφῆς, ἡρμηνεύσαμεν πρότερον εἰς τὸν μζ΄ Ψαλμὸν, καὶ ὅρα ἐκεῖ.

1: „**Α**κούσατε ταῦτα πάντα τὰ ἔθνη.
ἐνωτίσασθε πάντες οἱ κατοικοῦντες
τὴν οἰκουμένην.

Μετὰ τὰ λόγια ταῦτα καλεῖ ὁ Προφήτης Δαβὶδ ὅλην τὴν φύσιν τῶν ἀνθρώπων, εἰς τὸ νὰ ἀκροασθῇ ἐκεῖνα, ὅπου μέλλει νὰ εἴπῃ • ἐπειδὴ δὲ, ἔθνη μὲν εἶναι καθολικῶς ὅλα τὰ γένη τῶν ἀνθρώπων,

ἀπλανῶς εἰρημνέα δεχόμενοι, πρὸς βεβαίωσιν ὧν ἂν ποιῶμεθα λόγων, τοῖς τῆς ἀληθείας δόγμασι συναγορεύειν ἐθέλοντες • ὁ δὲ Εὐσέβιος λέγει „Ταῦτας φησὶ τὰς κατὰ μέρος Ἐκκλησίας ὁ παρὼν προσάττει λόγους καταδικάζοντας • βούλεται γὰρ ἕκαστον τῶν Ἀγγέλων ἀφορισμένως ἐκκλησιῶν τινων φρουρὰν ἐπιστῆσαι (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ)
(1) Λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος „Χρὴ γὰρ, φησὶ, γενεὰν ἐκάστην τῇ μετ' αὐτὴν παραδιδόναι, ἢ παρὰ τῆς προτέρας παρελθούσης, ὥστε ἐν ἀπάσαις γενεαῖς διαπερθεμένην τὸ σωτήριον κήρυγμα, ἢ γινώσκει πάντας ἀνθρώπους, ὅτι οὗτος ὁ Θεὸς ὁ Κύριος, ὁ ποιμὴν ἀγαθὸς ὁ αἰνίος • ἐπειδὴ γὰρ εἶπα, καταδικάσθε τὰς βάρεις αὐτῆς, ὁ ποιμὴν αὐτῶν ἐπεχείρησε, ἀναγκάτως ἐδίδασκε, ὅτι εἰς ὁ ποιμὴν ὁ καλὸς εἰς αἰῶνα ποιμαίνει, οὐ μόνον τὰ προβάτα, ἀλλὰ ὁ τοὺς τῶν προβάτων καλουμένους νομέας.

πων, ὅπου λαλοῦν διαφόρους γλώσσας, καὶ κατοικοῦν ὁμοῦ ἐνωμένοι εἰς πόλεις, καὶ χωρία, καὶ τζεφτιλίκια· μερικοὶ δὲ ἄνθρωποι δὲν κατοικοῦν ἐνωμένοι, ἀλλὰ χωριστὰ χωριστὰ ὁ καθ' ἑνας, εἰς ὄρη, καὶ σπηλαία, καὶ εἰς χαρμαδάδας τῶν πετρῶν διὰ τοῦτο ἀκολουθῶς εἶπε καθολικώτερον ὁ Δαβίδ, ὅτι πάντες οἱ κατοικοῦντες τὴν οἰκουμένην μὲ ὅποιονδήποτε τρόπον· τοῦτο δὲ εἶπε, διὰ νὰ μὴ μείνῃ τινὰς ἔξω ἀπὸ τὸ κάλεσμα, καὶ τὴν ἀκρόασιν τῶν λόγων του· τὸ δὲ ἐνωτίσασθε, ἀγκαλὰ καὶ φαίνεται πῶς εἶναι ὁμοιον μὲ τὸ ἀκούσατε· ἀλλ' ὅμως ἔχει καποικαν περισσοτέραν ἐπίτασιν ἀπὸ ἐκεῖνο· ἐπίτασιν γὰρ ἔχει, τὸ νὰ μὴν ἀκούῃ μόνον τινὰς ἀπλῶς, ἀλλὰ καὶ τὸ νὰ θάλλῃ εἰς τὸ αὐτί του ἐκεῖνο, ὅπου ἀκούει· (1)

„Οἷτε γηγενεῖς καὶ υἱοὶ τῶν ἀνθρώπων·

Ὁ μέγας Βασιλεὺς γηγενεῖς μὲν ὀνομάζει, τοὺς τὰ γῆνα φρονούντας μὲ τελειότητα, καὶ ὅλως διόλου καταγινόμενους εἰς τὴν γῆν· υἱοὺς δὲ ἀνθρώπων, τοὺς ὄντας σολισμένους μὲ τὸν ὀρθὸν λόγον· ἐπειδὴ ἴδιον τοῦ ἀνθρώπου εἶναι τὸ λογικόν· ὁ δὲ Χρυσόσμοις ἄλλως ἐξηγεῖ ταῦτα· λέγει γὰρ, ὅτι ὁ Προφήτης, ἀπ' οὗ ἐκάλεσεν ὅλους ἀπλῶς τοὺς ἀνθρώπους, ταπεινώνει αὐτοὺς ἀπὸ τὴν ἀρχὴν, ἀνίσως καὶ ἔχῃ τινὰς κατὰ τοῦ ἄλλου κάμ-

μίαν ὑπερηφάνειαν· ἐνθυμίζει γὰρ αὐτοῦς, ὅτι ὅλοι εἶναι γηγενεῖς· ἦγουν πλασμένοι ἀπὸ τὴν αὐτὴν γῆν, καὶ ἀπὸ ὕλην ἄτιμον· ἐπειτα διὰ νὰ μὴ νομίσουν πῶς ἔτι ἀπὸ τὴν ἀρχὴν ἐβλάστησαν ἐκ τῆς γῆς, κατὰ τοὺς μύθους τῶν Ἑλλήνων, οἵτινες ἔλεγον, πῶς μερικοὶ ἄνθρωποι ἦτον σπαρτοὶ, καὶ ἐβλάστησαν ἀπὸ τὴν γῆν· διὰ τοῦτο ἀκολουθῶς εἶπεν, καὶ υἱοὶ τῶν ἀνθρώπων· ἀκούσατε, λέγει, οἱ ἄνθρωποι, οἱ γηγενεῖς μὲν ὄντες, διὰ τὸν ἐκ τῆς γῆς πλασθέντα προπάτορα· (Ἀδάμ γὰρ ἐρμηνεύεται γῆλιος) υἱοὶ δὲ ἀνθρώπων, διὰ τὴν ἐκ συνουσίας κατὰ διαδοχὴν γέννησιν.

„Ἐπὶ τὸ αὐτὸ πλούσιος καὶ πέννης·

Δὲν διαχωρίζω, λέγει, ἀπὸ τὴν διδασκαλίαν μου πλούσιον ἀπὸ πτωχόν· ἐπειδὴ ἐξίσου καὶ μὲ ὁμοτιμίαν ὅλους καλεῖ εἰς ἀκρόασιν τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον· διὰ τί αὐτὸ ζητεῖ ψυχὴν, ὅπου δύναται νὰ καταλαμβάνῃ τὰ ἀκούόμενα λόγια· τὴν ὁποῖαν κατάληψιν δὲν προξενεῖ ὁ πλοῦτος, ἀλλὰ χαρίζει ὁ τοῦ Θεοῦ φόβος· ἐπιτοαυτο δὲ εἶπεν, ἀντὶ τοῦ, ὁμοῦ καὶ ὁμοίως· (2)

3: „Τὸ στόμα μου λαλήσει σοφίαν, καὶ ἡ μελετὴ τῆς καρδίας μου συνεσιν·

Με

(1) Ὁθεν ἔξ ἄλλος τις λέγει „Τὸ δὲ ἐνωτίσασθε, οὐδὲν ἕτερον ἐστίν, ἢ μετὰ σπουδῆς ἀκοῦσαι ἢ συντεταγμένη διανοεῖ· ἐνωτίσασθε γὰρ λέγεται κυρίως, ὅταν τις πρὸς τὸ οὗς τινι διαλέγεται συντείνων ἑαυτὸν, ἢ ἐκεῖνον προσέχειν κελευὼν τοῖς λεγομένοις· ἀγκαλὰ ἢ ὁ μέγας Βασιλεὺς λέγει, ὅτι τὸ μὲν ἀκούειν διανοίας ἐστίν, ὡς δηλοῖ ὁ Κύριος διεγείρων εἰς τὸ συνετῶς κατακούειν τοῦ βουλήματος τῶν λεγομένων· Ὁ ἔχων ὅτα ἀκούειν, ἀκουέτω· τὸ δὲ ἐνωτίσασθε, ψῆλὸν τὸν ἦχον ἐντίθεσθαι τοῖς ὣσιν· λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος „Ἐπειδὴ ἐνταῦθα ὁ Προφητικὸς λόγος τὴν οἰκουμένην πᾶσαν εἰς ἀκρόασιν συναγείρει· τοῦτο δὲ τῆς Ἀποστολικῆς χάριτος, δῆλον ὡς ἐξ αὐτῶν οἱ λόγοι προσφέρονται, οὐκ Ἰουδαίοις μόνοις, οὐδὲ τοῖς δεξιῶν τοῖς δεξιῶν Ἑβραίοις, ἀλλὰ πάσῃ τῇ τῶν ἀνθρώπων φύσει·

(2) Ὁθεν ὁ Βασιλεὺς εἶπε „Τρεῖς εἰσι συζυγίαι τῶν κεκλημένων, ἐν αἷς ἅπαν τὸ τῶν ἀνθρώπων περιέχεται γένος· Ἐθνη ἢ οἱ κατοικοῦντες τὴν οἰκουμένην· γηγενεῖς ἢ υἱοὶ τῶν ἀνθρώπων· πλούσιοι ἢ πέννιες· τίνα τοίνυν ἐξω κατέλιπε τῆς ἀκρόσεως; οἱ ἀλλότριοι τῆς πίστεως διὰ τῶν Ἑθνῶν ἐκλήθησαν· οἱ ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ, εἰσὶν οἱ κατοικοῦντες τὴν οἰκουμένην· γηγενεῖς, οἱ τὰ γῆνα φρονούντες, ἢ τῶν θελημάτων τῆς σαρκὸς ἀντεχόμενοι· υἱοὶ τῶν ἀνθρώπων, οἱ ἐπιμέλειαν τινὰ ἔσκησιν τοῦ λόγου ποιούμενοι· Ἰδίον γὰρ ἀνθρώπου τὸ λογικόν· πλούσιοι ἢ πέννιες αὐτόθεν ἔχουσι γνωρίζομένην τὴν ιδιότητα· οἱ μὲν, ὑπερβαίνοντες τὴν κτίσιν τῶν ἀναγκαίων· οἱ δὲ, ἐν ἐνδείᾳ τούτων καθεσκηκότες·

Μὲ τὰ λόγια ταῦτα παρακινεῖ ὁ Δαβὶδ τοὺς ἀκροατὰς εἰς τὸ νὰ προσέχουν· ἐπειδὴ καὶ δὲν ἔχει νὰ εἰπῇ διὰ πρόσκαιρα ἵνα πράγματα, ἀλλὰ διὰ μεγάλα καὶ φοβερὰ· σοφίαν δὲ ὀνομάζει τοὺς λόγους, ὅπου εἶναι γεμάτοι ἀπὸ σοφίαν· προσθέτει δὲ, καὶ ὅτι δὲν ἔχει νὰ λαλήσῃ χωρὶς προμελέτην καὶ σοχασμὸν· ἡ μελέτη, λέγει, τῆς καρδίας μου· ἥτοι ἡ ἀκριβὴς σκέψις τοῦ νοήσαντος, θέλει λαλήσῃ λόγια γεμάτα ἀπὸ σύνεσιν· ἡ λόγια, ὅπου χρειάζονται σύνεσιν εἰς τὸ νὰ νοηθῶν. (1)

4: „κλινῶ εἰς παραβολὴν τὸ οὖς μου.

Ὅταν ἐγὼ, λέγει, διαλέγωμαι καὶ σὰς διδάσκω, θέλω κλινῶ μερικῶς τὸ νοητὸν αὐτὴ τῆς ψυχῆς μου εἰς τὴν παραβολὴν ἐκείνην, τὴν ὁποίαν ἤθελεν ἐνηγήσῃ καὶ ἐμπνεύσῃ εἰς ἑμὲ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, κατὰ τὸν θεῖον Χρυσόσομον· λέγει δὲ τώρα παραβολὴν, τὰ αἰνίγματα· ἐπειδὴ τὰ λόγια τῶν Προφητῶν εἶναι αἰνιγματώδη καὶ σκοτεινὰ, διὰ τὴν ἀσάφειαν τῶν κεκρυμμένων νοημάτων ὅπου

ἔχουν· ἐπροξένησε δὲ ἀξιοπιστίαν εἰς τὰ λόγια τοῦ Ὁ Προφήτου, μὲ τὸ νὰ εἰπῇ, ὅτι ἐμπνέονται αὐτὰ ἄνωθεν, ὡς ἐρμηνεύει ὁ μέγας Βασιλεὺς. (2)

„Ἀνοίξω ἐν Ψαλτηρίῳ τὸ προβλημα μου.

Προβλημα ὀνομάζει ὁ Δαβὶδ τὸν λόγον, ὅπου προβάλλεται εἰς νοουθεσίαν καὶ ὠφέλειαν τῶν ἀκούοντων· (3) ἀνοίξω δὲ εἶπεν ἐν Ψαλτηρίῳ· ἵγουν θέλω φανερώσω τὸν λόγον μου, μὲ μέλος Ψαλτηρίου· ἐπειδὴ ἐκεῖνος, ὅπου ἀνοίγει θύραν τινὸς οἴκου, αὐτὸς φανερόναι τὰ εὐρισκόμενα μέσα εἰς τὸν οἶκον· ἀπὸ τὸ προηγούμενον λοιπόν, ἐφάνερυσεν ὁ Δαβὶδ τὸ ἐπόμενον καὶ ἀκόλουθον· μὲ μέλος δὲ ὀργανικὸν θέλει ἀνοίξῃ τὸ πρόβλημα τοῦ διὰ νὰ γένῃ εἰς τοὺς ἀκροατὰς ὁ λόγος γλυκύτερος· ἀνοίγει δὲ ἐν Ψαλτηρίῳ τὸ πρόβλημα τοῦ ἐκεῖνος, ὅπου κάμνει ὁμοῦ καὶ διδάσκει· καὶ ὅπου ἔχει σύμφωνα τὰ ἔργα καὶ πράξεις τοῦ μὲ τὸν λόγον τοῦ· ἐπειδὴ τὸ μέλος τοῦ Ψαλτηρίου διὰ μέσου τῶν χειρῶν ἐνεργεῖται· αἱ δὲ χεῖρες, εἰ

ναι

- (1) Ἀμφότερα ὁ λόγος ἐν τῇ αὐτῇ συνελήφθη κατὰ τὸν Βασιλεῖον, τὴν τε τοῦ σώματος ἐνέργειαν, ἢ τὴν τῆς καρδίας μελέτην· ἐάν τε γὰρ μὴ ἢ τὸ ἀγαθὸν ἐν τῇ καρδίᾳ ἀποκείμενον, πῶς προενέγκη τὸν θησαυρὸν διὰ τοῦ σώματος ὁ μὴ κεκτημένος ἐν τῇ κρυπτῇ; ἐάν τε ἔχων τὰ τῆς καρδίας ἀγαθὰ, μὴ δημοσιεύῃ τῷ λόγῳ, λεχθήσεται αὐτῷ, σοφία κεκρυμμένη ἢ θησαυρὸς ἀφανὴς τίς ὠφέλεια ἐν ἀμφοτέροις; (Σειρ. κ'. 30.) δι' ὅπερ εἰς μὲν τὸ ἑτέρων ὠφέλιμον λαλεῖται τὸ σῶμα σοφίαν· εἰς δὲ τὴν ἡμετέραν αὐτῶν προκοπὴν, ἡ καρδία μελετᾷ τὰ σύνεσιν· εἴπε δὲ ἢ ὁ Ὁριγένης ὅτι Ὅταν ἡ μελέτη τῆς καρδίας σύνεσις ἢ, οὐκ ἔξερχονται ἔσωθεν ἀπὸ τῆς καρδίας διαλογισμοὶ πονηροὶ, οὐδὲ ὑπάρχει τὰ κινεῖν τὸν ἄνθρωπον, οὐδὲ δίδοται τόπος τῷ Διαβόλῳ (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ)
- (2) Παραβολὴ κατὰ τὸν Χρυσόσομον, εἶναι ὄνομα πολυσήμαντον· παραβολὴ εἰς τὸ λάλημα ἢ ὑπόδειγμα ἢ ἀνειδισμός· ὡς τὸ, ἔθου ἡμᾶς εἰς παραβολὴν ἐν τοῖς Ἑθνεσιν· ἢ ὁ αἰνιγματώδης λόγος, ὃ πολλοὶ λέγουσι ζητήμα· κατὰ τὸ „Τότε νοήσεις παραβολὴν ἢ σκοτεινὸν λόγον· παραβολὴ λέγεται, ἢ ἡ ὁμοίωσις· ὡς τὸ „Ἀλλὰ τὴν παραβολὴν παρέθηκεν αὐτοῖς· παραβολὴ λέγεται ἢ ἡ τροπολογία· κατὰ τὸ „Τίς ἀνθρώπου, εἰπέ αὐτοῖς τὴν παραβολὴν ταύτην, ὃ ἀετὸς ὁ μέγας ὁ μεγαλοπτερυγός· αὐτὸν λέγων τὴν Βασιλείαν· παραβολὴ λέγεται, ἢ ὁ τύπος ἢ ἡ εἰκὼν· ὡς τὸ „Ὅθεν ἢ ἐν παραβολῇ αὐτὸν ἐκομίσατο· ταυτέσιν ἐν τύπῳ ἢ εἰκόνι· ὁ δὲ Δαβὶδ, αἰνιγματώδῃ ποιεῖ τὸν λόγον ἢ πολλὴν ἔχοντα τὴν δυσκολίαν· ἵνα διεγείρῃ τὸν ἀκροατὴν· ἐπειδὴ πολλοὺς ἡ εὐκολία εἰς ἄσυχμίαν ἀγει· ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει „Ὁ τοίνυν χορὸς ὁ Ἀποστολικὸς· τὴν σοφίαν τοῦ Θεοῦ· δηλαδὴ τὸν Χριστὸν (Χορὸς γὰρ Θεοῦ δύναμις ἢ Θεοῦ σοφία) διὰ σώματος φέρων, ἔλεγε, τὸ σῶμα μου λαλήσει σοφίαν· ἐπειδὴ τὸν Χριστὸν θεολογοῦντες εἰς πᾶν γένος ἀνθρώπων ἐκήρυττον τῷ ἑαυτῶν σώματι· τὰ δὲ τῆς διανοίας αὐτῶν οὐδὲν ἕτερον ἢ συνέσεις ἐμελέτα· οὕτω δὲ αὐτῶν ἤκουητο πρὸς σύνεσιν ὁ νοῦς, ὡς τὰς παραβολὰς τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν τὰς ἐν τοῖς Εὐαγγελίοις φερόμενας πάσας συνεῖναι ἢ πρὸς τῆς αὐτοῦ ἐρμηνείας· αὐτίκα γοῦν μετὰ τὴν ἐκθεσιν τῶν παραβολῶν, ὁ μὲν Σωτὴρ ἡρῶτα αὐτοὺς λέγων· συνήκατε ταῦτα πάντα; οἱ δὲ λέγουσιν αὐτῷ· ναί· (Ματθ. ιγ'. 5.) ἐγὼ μὲν φησὶν, ἀκονήσας τὸ διανοητικόν μου εἰς σύνεσιν τῶν σωτηρίων παραβολῶν, δεδύνημαι ἐπακολουθεῖν τῇ ἐμπεριμένῃ ἐν αὐταῖς διανοίᾳ· τοῖς δὲ μὴ τοῦτο πράττειν δυναμένοις διὰ νηπιότητα, ἀνοίξω τὰ κεκρυμμένα διὰ τοῦ ἐμοῦ Ψαλτηρίου, τοῦ σωματικοῦ δηλαδὴ ὄργάνου.
- (3) Ὁ δὲ Χρυσόσομος λέγει „Πρόβλημα εἰς λόγος συνεσχισμένος ἢ αἰνιγματώδης· διὰ τοῦτο ἢ σοφίαν ἐτόλμησε καλέσαι, θάρσυν τῇ θεῇ ἀποκαλύψει.

νοι σημείον τῆς πράξεως, κατὰ τὸν μέγαν Βασίλειον.

5: „Ἴνα τί φοβοῦμαι ἐν ἡμέρᾳ πονηρᾷ;
„ἡ ἀνομία τῆς πτερυγῆς μου κύκλώσει
ἡ με.

Ερωτηματικῶς πρέπει νὰ ἀναγινώσκαται ὁ σί-
χος εὗτος· θέλετε, λέγει, νὰ μάθετε, διὰ τί ἐ-
γὼ φοβοῦμαι ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῆς κρίσεως; (ταύτην
γὰρ ὀνομάζει πονηρὰν, κατὰ τὸν μέγαν Βασίλειον,
καὶ καθὼς προείπομεν εἰς τὸν μ'. αλμὸν, ἐρμηνεύ-
οντες τὸ „Ἐν ἡμέρᾳ πονηρᾷ εὐστέται αὐτὸν ὁ
Κύριος.) εἰν θέλετε νὰ μάθετε, αὐτῶς· φο-
βοῦμαι τὴν ἡμέραν τῆς κρίσεως· διὰ τί τότε θέλει
με κύκλωσαι ἡ ἀνομία τῆς ἁμαρτίας μου· ἥτοι ἡ
ἁμαρτία μου κατὰ περίφρασιν· πτέρνα γὰρ λέγεται
ἡ ἀπάτη, κατὰ τὸν Θεοδώριτον ὡς προερμηνεύσα-
μεν ἐν τῷ προρρηθέντι μ'. Ψαλμῷ· ἀπάτη δὲ εἴ-
ναι ἡ ἁμαρτία· διὰ τὴν ἀπάτην ἐκείνον, ὁποῦ τὴν
πράττει· εἶδες πῶς ὁ Δαβὶδ ἐδῶ ἐλάλησε λόγον
σεφῶν καὶ συνετὸν, καθὼς εἶπεν ἀνωτέρω, ὅτι θέ-
λει λαλήσαι σοφίαν καὶ σύνεπιν; διότι αὐτὸς δεί-
χνωντας τὸν ἑαυτὸν τοῦ παράδειγμα εἰς τοὺς ἄλ-

λους, πῶς φοβεῖται τὴν ἁμαρτίαν, καὶ τὴν κρίσιν
τοῦ Θεοῦ, ἐσυμβούλευσα καὶ τοὺς ἄλλους νὰ φο-
βοῦνται καὶ ἐκεῖνοι τὴν ἁμαρτίαν· καὶ ἀκολουθῶς
ἐδίδωκεν αὐτοὺς, ὅτι εἶναι κρίσις ἀδέκαστος καὶ ἀ-
προσώποληπτος. (1)

6: „Οἱ πεποιθότες ἐπὶ τῇ δυνάμει αὐτῶν,
„καὶ ἐπὶ τῷ πλήθει τοῦ πλουτοῦ αὐ-
„τῶν καυχόμενοι.

Ἐδῶ πρέπει νὰ ἀκούεται ἔξωθεν το, ἀκούσατε, ἀ-
κούσατε, λέγει, ἐσεῖς ὅπου ἐλπίζετε εἰς τὴν δυνάμιν
σας· δυνατοὺς δὲ ὀνομάζει τῶρα ἐδῶ, ὅχι μόνον
τοὺς ἔχοντας δυνάμιν εἰς τὸ ἔργον, ἀλλὰ καὶ τοὺς
ἔχοντας δυνάμιν εἰς τὸν λόγον· καὶ πλουτίους λέ-
γει, ὅχι μόνον τοὺς ἔχοντας ἄσπρα, ἀλλὰ καὶ
τοὺς ἔχοντας γνῶσιν καὶ δικαιοσύνην, καὶ νοήματα
θεωρητικὰ, κατὰ τὸν μέγαν Βασίλειον· ἀπ' οὗ δὲ
ἐκάλεσεν αὐτοὺς, λέγει ἀκολουθῶς. (2)

7: „Ἀδελφός οὐ λυτροῦται, λυτρώσεται
„ἄνθρωπος;

R²

(1) Λέγει δὲ ὁ μέγας Βασίλειος „Πονηρὰν ἡμέραν τὴν τῆς κρίσεως λέγει··· ἐν ᾗ φησὶν ὁ Περσὴς „Νῦν ἐ-
κύκλωσαν αὐτοὺς τὰ διαβόλια αὐτῶν (Ψαλ. 2.) ἐν ᾗ οὐδεὶς σου ἑτερος κατήγορος εἴσεται, ἢ αὐταὶ αἱ πρά-
ξεις μετὰ τῆς ἰδίας μορφῆς ἐκάστη παριστάμεν· ἡ μοιχεία, ἡ κλοπή, ἡ πορνεία μετὰ τῆς νυκτός, μετὰ τοῦ
τρόπου, μετὰ τῶν χαρακτηριζόντων αὐτὴν ἰδιωμάτων· ἡ ἀπαξιαπλῆς, ἐκάστη ἁμαρτία μετὰ τοῦ ἰδίου χαρακτη-
ριστοῦ ἐναρτή φέρουσα τὴν ὑπερβολὴν παραστήσεται· ὅτι δὲ ἡ πτέρνα τὴν ἀπάτην τῆς ἁμαρτίας δηλοῖ, βεβαίως ἔ-
χει Χρυσόστομος λέγων „Τοιοῦτον γὰρ ἡ ἁμαρτία ἀπατηλὴν ἔχει ἱκανὸν συναρπάσαι· ταύτην φησὶ δέδοικα τὴν ἀπα-
τησάν με ἁμαρτίαν, τὴν κυκλῶσάν με· δι' ὃ ἔ-
στιν ὁ Πᾶντος εὐπερίστατον αὐτὴν καλεῖ τὴν συνεχῶς περιβάλλουσαν,
τὴν ἐκείως, τὴν ἐκείως· „Ἄλλοι δὲ διδάσκαλοι περιεργότερον ἠρμηνεύσαν, ὅτι ἀνομία τῆς πτερυγῆς ὀνομάζει ἐ-
στὶν ὁ Δαβὶδ τὴν σαρκινὴν ἁμαρτίαν, ὁποῦ ἔκαμε μετὰ τὴν Βηρσαβέ· ἐπειδὴ κατὰ τὴν γράμην τῶν λυτρῶν, ἀπὸ
τῆς πτερυγῆς ἐκτείνει μία φλέβα, ἡ ὁποία κινεῖ τῆς καρδίας τὴν ἐπιθυμίαν· (παρὰ τῇ Πολιτικῇ Θεωρίᾳ 128.)
ὁ δὲ Νύσσος ἰσχυρότερος φησὶν „Οὐκ οἶδαν ἡ τοῦ Θεοῦ κρίσις πονηρὰς τινας ἡμέρας κατασκευῆν, ὡς μαρτυρεῖ τῆς
κοσμογονίας ὁ λόγος· ἀλλ' ἡ ἁμαρτία τὴν ἀγαλλιάσιμον ἡμέραν, φόβου ἢ τιμωρίας ἡμέραν ἐποίησεν, ἣν ἐξῆς μὴ
φοβεῖσθαι, εἰμὴ ὁ τὴν πτέρναν ἡμῶν ἐπιτερεῖ ὄφρις, ᾧ ὄνομα ἐστὶν ἡ ἀνομία, κύκλω τὴν πορείαν τοῦ βίου διέλα-
βε τῇ ἰδίᾳ ἀλκῇ, ταῖς τρικλίαις τῶν πασημάτων φοβῶν φοβερώς ἐπιφρίσσειν παταχέσθαι ἢ τραχυνομένους· Ση-
μειοῦμεν δὲ, ὅτι ὁ μέγας Βασίλειος ἀνέγνω τὸ ἡμετέρον οὗτος· ἡ ἀνομία τῆς πτερυγῆς μου οὐ κύκλωσεν με· λέγει δὲ
ἔ-
στιν ὁ Θεοδώριτος „Εἰδῶσι πολλοὶ κακὴν ὀνομάζειν ἡμέραν, ἐν ᾗ λυπηρεῖς τινα αὐτοὺς συμβαίνει περιπεσεῖν·
εἰκότως τοῖς νῦν εἰς τὴν προσηγορεύεται· ὡς δὲ τῆς ἐκάστου πονηρίας εὖσα ἐλεγκτικὴ· ἢ ὡς τὰς κολάσεις τοῖς ἀσεβέσι
διὰ τῆς περιμενεύσεως αὐτοὺς ἐγγὺς ἐπάγουσα.

(2) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει „Ἐγὼ μὲν, φησὶ, δέδωκα ἢ τρέπω τὴν προσδοκώμενην ἡμέραν· ὅμως δὲ οἱ τῇ πλού-
τῳ κοινῶντες, ἐκείνης μὲν οὐδεμίαν ποιεῖσθαι φροντίδα, τῇ δὲ ὑπερηφανείᾳ τῆς περιουσίας μεγαλαυχόμενοι, ὡς
μοιχείαις ἀντιθέτε τοῖς βέουσιν.

Ἐκεῖ, λέγει, εἰς τὴν ἡμέραν τῆς κρίσεως, οὐδὲ ὁ κατὰ σάρκα ἀδελφὸς ἡμπορεῖ νὰ λυτρώσῃ ἀπὸ τὴν κόλασιν τὸν ἀδελφόν του, ὁ κατὰ φύσιν φίλτατος τὸν κατὰ φύσιν φίλτατον· ἐπειδὴ οὔτε ἡ δύναμις τῶν ἔργων καὶ λόγων, οὔτε ἡ πλουσιότης τῶν ἁσπρῶν καὶ τῶν νοημάτων, οὔτε ἡ συγγένεια τῶν ἀδελφῶν χρησιμεύουσιν ἐκεῖ· ἀνίσως δὲ ἀδελφὸς δὲν ἡμπορεῖ ἐκεῖ νὰ γλυτώσῃ τὸν ἀδελφόν του, πῶς θέλει τὸν γλυτώσῃ ἄλλος ξένος ἄνθρωπος; τὰ μὲν γὰρ ἀδελφὸς οὐ λυτροῦται, ἀναγινώσκειται ἀποφαντικῶς καὶ χωρὶς ἐρώτησιν· τὸ δὲ, λυτρώσεται ἄνθρωπος; ἀναγινώσκειται κατὰ ἐρώτησιν με βαρύτητα καὶ δυνάμει τῆς φωνῆς· ἐκεῖ λοιπὸν, λέγει, εἰς τὴν ἡμέραν τῆς κρίσεως, δὲν εἶναι λυτρώσις καὶ ἐλευθερία· ἀλλ' ἰδὼ πρέπει τιναὶ νὰ λυτρώσῃ τὸν ἑαυτὸν του διὰ μετανοίας καὶ τῆς τοῦ πλούτου μεταδόσεως· ἐπεὶ λύτρον ἀνδρὸς ψυχῆς ὁ ἴδιος πλούτος· (Παρ. γ' . 8 .) λέγει γὰρ ὁ Θεὸς διὰ Ἰεζεκιήλ, Ὡς εἰσιν οἱ τρεῖς ἄνδρες οὗτοι Νίβε καὶ Δακίηλ καὶ Ἰωβ ἐν μέσῳ αὐτῶν, Ὡς ἐγώ, λέγει Κύριος, εἰάν υἱοί, ἡ θυγατέρες ὑπολαμβάνωσιν, αὐτοὶ ἐν τῇ δικαιοσύνῃ αὐτῶν ῥύσονται τὰς ψυχὰς αὐτῶν· (Ἰεζ. ιδ' . 14 .) καὶ οὐχὶ δηλαδὴ ῥύσονται τοὺς υἱοὺς καὶ θυγατέρας αὐτῶν. (1)

8: „Οὐ δώσει τῷ Θεῷ ἐξίλασμα ἑαυτοῦ,
καὶ τὴν τιμὴν τῆς λυτρώσεως τῆς
ψυχῆς αὐτοῦ.

Οὔτε ὁ ἀδελφὸς, λέγει, οὔτε ὁ ξένος ἄνθρωπος θέλει δώσει ἐκεῖ ἐξίλασμα· ἤγουν λύτρον καὶ ἐξαγοράν διὰ τὸν ἑαυτὸν του ἢ διὰ τὸν ἄλλον·

πῶς γὰρ θέλει δώσει ἐξαγοράν διὰ τὸν ἄλλον, εἰς καιρὸν ὅπου αὐτὸς εἶναι ὑπεύθυνος εἰς τὴν κόλασιν; ἀλλ' οὔτε θέλει δώσει τὴν τιμὴν καὶ ἐξαγοράν τῆς ἐλευθερίας τῆς ψυχῆς του· ἐπειδὴ τῆς ἀνθρωπίνης ψυχῆς, οὐδὲ ὁ Κόσμος ὅλος εἶναι ἀντάξιός· διὰ τοῦτο καὶ ὁ Δεσπότης Χριστὸς, μέλλοντας νὰ λυτρώσῃ τὴν ἀνθρωπίνην ψυχὴν, ὅπου ἐσπλαβώθη ἀπὸ τὸν Διύβολον, δὲν ἔδωκε γῆν, οὐδὲ θάλασσαν, οὔτε ὅλον τὸν Κόσμον εἰς ἐξαγοράν τῆς, ἀλλὰ ἔδωκεν αὐτὸ τὸ τίμιον, καὶ πάσης τιμῆς ὑπεράξιον αἷμά του. Καὶ λοιπὸν, ἐπειδὴ καὶ εἶναι ἐτιμῆ, ποῖον λύτρον ἄξιον θέλει εὐρῇ ἐκεῖ τινος; βέβαια οὐδέν· βλέπετε ὡς ἀναγνώσκα, λόγια τοῦ Θεοῦ Δαβὶδ, σοφὰ ἐν ταυτῇ καὶ συνετὰ καὶ αἰνιγματώδη;

„Καὶ ἐκοπίασεν εἰς τὸν αἰῶνα, καὶ ζή-
σεται εἰς τέλος·

Ἀφ' οὗ ἀνωτέρω ἐκατηγόρησεν ὁ Προφητὰνὰξ τοὺς ἀμετανοήτους, τώρα ἐδῶ γυρίζει πρὸς τοὺς μετανοοῦντας, καὶ παρηγορεῖ τὸν κόπον τῆς μετανοίας των με τὰς ἐλπίδας τῶν μελλόντων ἀγαθῶν· ἐκοπίασας, λέγει, σὺ ὅπου μετανοεῖς εἰς τοῦτον τὸν αἰῶνα; λοιπὸν θέλεις ζῆσαι παντοτινὰ· τοῦτο γὰρ δηλοῖ τὸ, εἰς τέλος· θέλεις ζῆσαι δὲ, τὴν κυρίως καὶ ἀληθῶς ζωὴν· τὴν μακαρίαν δηλαδὴ καὶ ἀπονον· ἐπειδὴ ἡ ζωὴ τοῦ παρόντος αἰῶνος, δὲν εἶναι κυρίως ζωὴ, ἀλλὰ καταχρηστικῶς μόνον λέγεται ζωὴ, ὡς προείπομεν· τέλος δὲ θέλεις νοήσεις, καὶ τὸν μέλλοντα αἰῶνα· ἐπειδὴ ὁ μέλλων αἰὼν, εἶναι τέλος τοῦ παρόντος αἰῶνος. (2)

9: „Οὐκ

(1) Λέγει δὲ ὁ Χρυσόστομος „Καὶ τί λέγω ἐν τῷ μέλλοντι; ὅπου γὰρ ἐν τῷ παρόντι βίω οὐδὲν ὠνήσῃ φίλτα· πῶς οὖν ὁ Σαμουὴλ ἀπαύρατο, καὶ τὸν Σαουλ οὐκ ἐξήρασε! πόσα δὲ Ἰερεμίᾳς νύχκα, καὶ τοὺς Ἰουδαίους οὐδὲν ὠνήσεν! ἀλλὰ καὶ ἐπετιμῆθη εὐχόμενος· τί οὖν; περιττὰ ἐστὶν αἱ τῶν ἁγίων εὐχαὶ; οὐδαμῶς! ἀλλὰ καὶ σφοδρὰ ἰσχυρὰ ἔχουσαι, ὅταν καὶ σὺ αὐταῖς βοηθῇς.

(2) Ὅθεν εἶπεν ὁ μέγας Βασίλειος „Ὁ οὖν κοπιάσας ἐν τῷ αἰῶνι τούτῳ, οὗτος ζήσεται εἰς τέλος· ὁ δὲ ἐν τρυφῇ καὶ πᾶσι ἐκλύσει διάγων διὰ τὸ ἀσφοδίατον, πορφύραν καὶ βύσσον ἐνδύμενος, καὶ εὐφρακινόμενος καθ' ἡμέραν λαμπρῶς, καὶ φεύγων τοὺς ὑπὲρ τῆς ἀρετῆς καμάντους, οὔτε ἐκοπίασεν ἐν τῷ αἰῶνι τούτῳ, οὔτε ζήσεται ἐν τῷ μέλλοντι· ἀλλὰ μακρὰν ὁρᾶται τὴν ζωὴν κατακαίόμενος ἐν τῇ φλογὶ τῆς καμίνου· ὁ δὲ μυρίοις τῆς ὑπὲρ ἀρετῆς ἀγῶνων ἐκιδρύσας, καὶ ὑπὲρ τοῦ ἀναλαβεῖν αὐτὴν ἐν κόποις περισσευτέρως ἐξετασθεῖς, οὗτος ἐστὶν ὁ ζήσων μελλων· ὡς ὁ πρῶτος.

9: „Οὐκ ὀφείτῃ καταφθοράν.

„Όταν ἴδῃ σοφοὺς ἀποθνήσκοντας.

Ὁ μετανοῶν, λέγει, ἄνθρωπος, αὐτὸς μὲ τὸ νὰ ᾔνῃ πληροφορημένος δια τὴν μέλλουσαν κρίσιν, ὅταν ἴδῃ πῶς ἀποθνήσκουν οἱ σοφοὶ κατὰ τὰ θεῖα καὶ οἱ ἐνάρετοι, δὲν βλέπει καταφθοράν εἰς αὐτούς: ἤθουν δὲν νομίζει πῶς αὐτοὶ διχλύονται εἰς τὸ μὴ εἶναι· ἀλλὰ τὸν θάνατόν τους νομίζει μίαν ἀλλαγὴν ἀπὸ τὴν φθοράν εἰς τὴν ἀφθαρσίαν, κατὰ τὴν ἐρμηνείαν τοῦ Χρυσόστομου· ἀλλὰ καὶ ὅταν ὁ μετανοῶν ἄνθρωπος καὶ πεισῶν, πῶς εἶναι κρίσις καὶ ἀνταπόδοσις, ἴδῃ, πῶς ἀποθνήσκουν οἱ σοφοὶ ὄντες κατὰ τὴν ματαίαν τοῦ Κόσμου σοφίαν, δὲν νομίζει πῶς γίνεται καταφθορά καὶ ἀπώλεια εἰς τὰ σώματα καὶ εἰς τὰς ψυχὰς τῶν τοιούτων, καθὼς αὐτοὶ οἱ πεπλανημένοι σοφοὶ ὤρισαν ἐπὶ ζῶντες τὸν θάνατον· ὅχι· ἀλλὰ νομίζουν τὸν θάνατον τούτων, πῶς εἶναι μία μετοικία εἰς ἄλλον Κόσμον (1) Καὶ ταῦτα μὲν εἶναι κατὰ τὴν ἀπλουστεράν ἐξηγήσιν.

Ὁ δὲ μέγας Βασιλεὺς κατὰ ἀναγωγὴν ἐξηγῶν τὰ ῥητά, λέγει, ὅτι τὸ, λυτρώσεται ἄνθρωπος καὶ τὰ λοιπὰ, προσητεύθησαν διὰ τὸν Χριστόν· ἐπειδὴ γὰρ ἡμεῖς οἱ ἄνθρωποι ἐσκλαβώθημεν πάλαι ἀπὸ τὸν Διάβολον, διὰ τοῦτο προετίθεν ὁ Δαβὶδ, ὅτι ὁ σκλαβωθείς ἀδελφὸς δὲν λυτρῶναι τὸν ἄλλον σκλαβωθέντα ἀδελφόν: ἦτοι οἱ Προφῆται δὲν ἐδύναντο νὰ λυτρώσουν ἡμᾶς· ἀδελφοὶ γὰρ ἡμῶν εἶναι οἱ δι' ἡμᾶς ἀποσπέντες Προφῆται μὲ τὸ νὰ

ἦτον καὶ αὐτοὶ τῆς αὐτῆς φύσεως μὲ ἡμᾶς· λοιπὸν ἐπειδὴ οἱ ἀδελφοὶ μας Προφῆται δὲν μᾶς ἐλύτρωσαν, διὰ τοῦτο θέλει μᾶς λυτρώσει ἄνθρωπος: ἦτοι ὁ Χριστός, ὁ τέλειος ὢν ἄνθρωπος, ὡς καὶ τέλειος Θεός· ὁ φυλάξας ἀκέραιον τὸ ἀξίωμα τῆς ἀνθρωπότητος, διὰ τοῦτο κυρίως καὶ ἀληθῶς ἄνθρωπος ὢν· (2) ὅστις δὲν θέλει δώσει τῷ Θεῷ ἐξέλασμα διὰ λόγου του, οὐδὲ τὴν τιμὴν τῆς λυτρώσεως τῆς ἐδικῆς του ψυχῆς· διὰ τί αὐτὸς ἀμαρτίαν οὐκ ἐποίησεν· διὰ λόγου μας λοιπὸν ἔδωκεν αὐτὸς ἐξέλασμα, καὶ ὅχι διὰ λόγου του· ποῖον; τὸ τίμιον αὐτοῦ αἷμα· ὁ ὁποῖος καὶ ἐκοπίασεν εἰς τὸν παρόντα αἰῶνα, ὅταν κεκοπιακῶς ἐκ τῆς οδοιπορίας, ἐλάθισαν ἐπὶ τῆς πηγῆς τῆς ἐν Σαμαρείᾳ, κατὰ τὸν Εὐαγγελιστὴν Ἰωάννην· (Ἰω. δ'. 6.) ὅς τις δὲν θέλει ἴδῃ καταφθοράν, ὅταν ὅλοι οἱ λοιποὶ ἄνθρωποι ἀποθνήσκουσι καὶ καταφθάρωνται κατὰ τὸ σῶμα· „Οὐ γὰρ δώσεις, φησί, τὸν ὁσίον σου ἰδεῖν διαφθοράν· (Ψαλ. ια'. 10.)

„Ἐπιτοαυτὸ ἄφρων καὶ ἄνους ἀπο-
λοῦνται.

Παρμοίως, λέγει, θέλου ἀφαινεθῶν ἀπὸ τὴν γῆν καὶ ἀπὸ τὴν μερίδα τῶν σφριζομένων, τόσον ὁ ἄφρων: ἦτοι ὁ μὴ γνωρίζων πῶς εἶναι Θεός· „Ἐῖπα γὰρ φησὶν ἄφρων ἐν καρδίᾳ αὐτοῦ οὐκ ἔστι Θεός· (Ψαλ. ιγ'. 1.) ὅσον καὶ ὁ ἄνους· ἦ·

πολλὰ καπιάσας ἐν θλίψεσι Λάζαρος· ὡς ὁ κατόχος γεγέμενος ἐν τοῖς πρὸς τὸν ἐναντίον ἀγῶσιν Ἰωβ· ἐκεῖ γὰρ φησὶ κατὰχοποι ἀνεπαύσαντα· (Ἰωβ γ'. 17.) λέγει δὲ καὶ ὁ Θεοδωρίτος· „Ταύτην προσενεγκὼν τοῖς τῷ πλούτῳ κακῶς κεχρημένοις τὴν συμβουλὴν, πρὸς ταύς τῆς ἀρετῆς ἐγγάτας μεταφέρει τὸν λόγον καὶ φησὶ· „Καὶ ἐκοπίασεν εἰς τὸν αἰῶνα καὶ τὰ ἔξῃ·

(1) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει· „Ὁ τοὺς ὑπὲρ εὐσεβείας καὶ δικαιοσύνης ὑπομείνας ἰδρῶτας, τὴν ἀνιλεθῶσαν ἔχει ζωὴν τῶν πόρων καρπὸν· καὶ τοῖς τοῦ Κόσμου σοφοῖς, οὓς μαρτυρῶς ὁ Ἀποστολικὸς ἐνομάζει λόγος, εὐκοινηήσει τῆς αἰωνίου φθορᾶς καὶ τῆς αἰετῆς τιμωρίας· καὶ ὁ Ὁριγένης· „Ὁ ἐρῶν τὸν ἑαυτοῦ αἰῶνα, καὶ τὴν ἐνταῦθα ζωὴν κάμνων εἰς τέλος τὴν ἀληθινὴν ζήσεται ζωὴν, οὐκ ὀφόμενος καταφθοράν, ἵνα καὶ ἀποθνήσκουσιν οἱ σοφοί, καὶ ἐπὶ τὸ αὐτὸ ἄφρων καὶ ἄνους ἀπολοῦνται· καὶ ὁ Σύμμαχος εἶπε· „Παυσάμενος τῷ αἰῶνι τούτῳ, ζῶν αἰεὶ διατελέσει.

(2) Ὁ δὲ μέγας Βασιλεὺς εἶπε· „Μήτε οὖν τὸν ἀδελφὸν ζητεῖ εἰς ἀπολύτρωσιν, ἀλλὰ τὸν ὑπερβαίνοντά σου τὴν φύσιν· μήτε ἄνθρωπον ψιλόν, ἀλλ' ἄνθρωπον Θεόν· Ἰησοῦν Χριστόν· ὅς καὶ μόνος δύναται δοῦναι ἐξέλασμα τῷ Θεῷ ὑπὲρ πάντων ἡμῶν· ὅτι αὐτὸν προέθετο ὁ Θεὸς Ἰλαστήριον διὰ τῆς πίστεως ἐν τῷ αὐτοῦ οἴματι· καὶ ὁ Ὁριγένης σχεδὸν τὸ αὐτὸ λέγει· „Ἀνθρώπος οὐ δώσει τῷ Θεῷ ἐξέλασμα ἑαυτοῦ καὶ τὴν τιμὴν τῆς λυτρώσεως τῆς ψυχῆς αὐτοῦ· Ἰησοῦς γὰρ ἑαυτὸν παραδέδωκεν ὑπὲρ πάντων (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ)

ἥγουν ἕκαστος μεν , ὅπου γνωρίζει πῶς εἶναι Θεός , καταλείνεται δὲ εἰς τὰ γήινα πράγματα , καὶ δὲν ἐννοεῖ καλὴν οὐράνιον .

τοικίαι των , εἰς ὅλας τὰς γενεὰς τῶν ἀνθρώπων . τὸ αὐτὸ γὰρ λέγει μὲ διαφόρους λέξεις , κατηγορῶν τὴν κακοβουλίαν αὐτῶν καὶ ἀνοησίαν . (2)

„Καὶ καταλείψουσιν ἀλλοτρίοις τὸν
„πλοῦτον αὐτῶν .

11: „Καὶ οἱ τάφοι αὐτῶν οἰκίαι αὐτῶν εἰς
„τὸν αἰῶνα σκηνώματα αὐτῶν εἰς γε-
„νεὰν καὶ γενεὰν .

Οἱ ἀνωτέρω , λέγει , ὁ ἄφρων καὶ ὁ ἄνους , ὅταν αἰφνιδίως ἀποθάνουν , θέλουν ἀρῆσουν εἰς ξένους ἀνθρώπους τὸν πλοῦτον , ὅπου μὲ πόρους πολλοὺς ἐθησαύρισαν . καὶ αὐτοὶ μὲν κατεσκευάσαν ὀσπῆτια μεγάλα καὶ πολυέξοδα διὰ νὰ κατοικοῦν εἰς αὐτὰ , τὰ δὲ ὀσπῆτια των ταῦτα θέλουν λάβουν ἄλλοι , καὶ νὰ κατοικήσουν εἰς αὐτὰ . οἱ δὲ κατασκευάσαντες ταῦτα , θέλουν ἔχουν κατοικίαν τοὺς ἐρωμεροὺς τάφους καὶ τὰ σκοτεινὰ μνημεῖα τῶν νεκρῶν , εἰς ὅλον τὸν παρόντα αἰῶνα * (1) καὶ οἱ τάφοι των αὐτοὶ θέλουν εἶναι σκηνώματα καὶ κα-

„Ἐπεκαλέσαντο τὰ ὀνόματα αὐτῶν ἐπὶ
„τῶν γαιῶν αὐτῶν .

Βλέπε ἐδῶ καὶ ἄλλα εἶδος κακίας τῶν ἀνω εἰρημένων ἀνοήτων καὶ πλουσιῶν ἀνθρώπων . διὰ τί , λέγει , αὐτοὶ ἀπὸ τὴν φιλοδοξίαν τους ἐπὶ ὀνόμασιν εἰς τὰ ὀνόματά των τοὺς τόπους ὅπου ἀπόκτησαν , διὰ μνήμην αὐτῶν ἀναξάλειπτον . ἔτι τὸ Βυζάντιον ὠνομάσθη ἀπὸ τοῦ κτήτορος Βυζαντος . ἔτι τὸ Διογενικὸν τζεπιλίκι , ὠνομάσθη ἀπὸ τὸν Διογενικόν . ἔτι τὸ Εὐρμάνειον θέατρον , ὠνομάσθη ἀπὸ τοῦ Εὐρμάνος . ὁμοίως καὶ ἄλλοι τόποι πολλοὶ ἔλαβον τὰς ὀνομασίας ἀπὸ τοὺς κτήτορας των . εἰς καιρὸν ὅπου ἔπρεπεν οἱ ἀνωτέρω εἰρημένοι , νὰ μὴ φροντίζουν διὰ νὰ κάμουν τὸ ὄνομά των ἀθάνατον εἰς τὸν Κόσμον τοῦτον . ἀλλὰ νὰ ἐπιμεληθοῦν διὰ τὴν αἰώνιον σωτηρίαν τῆς ψυχῆς των . (3)

12: „Καὶ

(1) Κατὰ δὲ τὸν Νύσσου Θεῖον Γρηγόριον „ Διαβάλλει ὁ Προφήτης τὴν σπουδαζομένην ἐν τῇ βίῳ κατὰ τὸ μακάριον ἀκολουθίαν λέγων * „ Πῶς ἐν ἀνοήτοις διάγουσι κόποις οἱ ἄνθρωποι , ὡς εἰ ζήσονται προσδοκῶντες ; πῶς τὴν διὰ θανάτου καταφθορὰν οὐκ ἐλπίζουσιν , οἱ τοὺς πρὸ αὐτῶν ἀποθνήσκοντας βλέποντες ; καὶ ὅτι ἄφρονες εἰσὶν ὡς ἀληθῶς καὶ ἀνόητοι , οἱ οὐκ εἰδότες , ὅτι μετὰ τὸν τῇ δε βίον , ἄλλοις καταλείψουσιν τὸν πλοῦτον αὐτῶν , αὐτοὶ δὲ τάφοις εἰς τὸ διηνεκὲς παροικήσουσιν .

(2) Ὁθεν ὁ Χρυσόρρημων εἶπε „ Τοὺς πρὸς τὰ παρόντα ἐπτοημένους ἀνοήτους καλεῖ . τί γὰρ ἀνοητότερον ἀνθρώπου ποιοῦντος καὶ ταλαιπωρουμένου καὶ μυρία συνάγοντος χρήματα , ὥστε ἑτέροις ἐντροφεῖν τοῖς αὐτοῦ πόνοις ; καὶ οὐ τοὺς οἰκείους ὕψους καὶ γνωρίμους , ἀλλὰ πολλάκις ἐχθροὺς καὶ πολεμίους ; καὶ μὴ δὲν μὲν περὶ μελλόντων φιλοσοφῶντος , μὴ δὲ ἡγουμένου τί μετὰ ταῦτα εἶναι ; ἀλλὰ τοὺς τάφους οἰκίαν νομίζοντος εἶναι διηνεκῆ , καὶ περὶ αὐτοὺς φιλοτιμουμένου ; λέγει δὲ καὶ ὁ Θεοδώριτος „ Οὗτοι φασὶν οἱ καλούμενοι σοφοὶ οὐδεμίαν ἐκ τῆς σοφίας ὠφέλειαν εὐρέμενοι , τὸν αὐτὸν τοῖς ἀμαθείς τίσουσιν ὄλεθρον . οὕτω γὰρ καὶ ὁ Σύμμαχος ἡρμήνευσεν ὁμοῦ ἀνόητος (ἦτοι ὁ καλούμενος σοφός , ὡς μὴ ἐθελήσας συνεῖναι τὸ δέον) καὶ ἀμαθής (ἦτοι ὁ ἀμήντης σοφίας , κακία δὲ σιζήσας) ἀπολοῦνται . οὗτοι οὖν οὐ μόνον τῆς σοφίας , ἀλλὰ καὶ τῆς δυναστείας καὶ τῆς περιουσίας γυμνωθέντες ἀπάσης , δέχονται τοῦ βίου τὸ τέλος , ἀπὸ τῶν περιφανῶν οἰκιῶν τοῖς τάφοις παραπεμπόμενοι , καὶ τοὺς οἰκίαν δι' αἰῶνος ἀναγκαζόμενοι .

(3) Λέγει δὲ ὁ μέγας Βασίλειος „ Οὐ γὰρ ἐγγράφεται ἀσεβοῦς ὄνομα ἐν βίβλῳ ζώντων . οὐδὲ ἀριθμεῖται μετὰ τῆς Ἐκκλησίας τῶν πρωτοτόκων τῶν ἐγγεγραμμένων ἐν οὐρανοῖς . ἀλλὰ τῇ γῇ αὐτῶν ἐναπαρμένους τὰ ὀνόματα . διότι τὴν παροδικὴν ταύτην σκηνὴν καὶ ὀλιγοχρόνιον , τῶν αἰώνιων σκηνῶν προετίμησαν . λέγει δὲ καὶ ὁ Χρυσόστομος „ Εἰ μνήμης ἐρᾷς διηνεκοῦς , μὴ ὀνόματα περιθῆς οἰκοδομήμασιν ἀνθρώπου . ἀλλ' ἀνάστησον τρέπαια κατορθωμάτων , καὶ ἐν τῇ παρόντι σοι βίῳ τὸ ὄνομα διατηρεῖ , καὶ πρὸς τὴν μέλλουσαν ζωὴν ἀθάνατόν σοι κατασκευάζει τὴν ἀνάπαυσιν . εἰ μνήμης ἐρᾷς καὶ ἐπιθυμεῖς , ἀρετῆς ἐπιμελοῦ . οὐδὲν γὰρ οὕτως ἀθάνατον ὄνομα ποιεῖ , ὡς ἀρετῆς φύσις . ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει „ Σὺν τῇ Δεσποτείᾳ τῶν παρ' αὐτῶν ὀνομασθέντων γαιῶν , ἡ τῶν ὀνομάτων ἀμείβεται προσηγορία . ὥσπερ γὰρ ἑτέροι κύριοι τῶν ὑπ' ἐκείνων καταλειφθέντων ἐγένοντο : οὕτω γενήσεται καὶ τῶν ὀνομάτων ἐναλλαγή . πάλιν γὰρ ἐκ τούτων αἱ προσηγορίαι τεθίσονται . διὰ πάντων δὲ ἡμῶν ὁ λόγος διδάσκει μὴ σταθεῖν τοῖς παροῦσιν , ἀλλὰ τῶν μελλόντων ἐπιμελεῖσθαι .

12: „Καὶ ἄνθρωπος ἐν τιμῇ ὃν οὐ συνή-
κε· παρασυμβλήθη τοῖς κτήνεσι
τοῖς ἀνοήτοις καὶ ὁμοιωθῇ αὐτοῖς.

ζῶα. (1)

13: „Αὕτη ἡ ὁδὸς αὐτῶν σκάνδαλον αὐ-
τοῖς· καὶ μετὰ ταῦτα ἐν τῷ στόμα-
τι αὐτῶν εὐδοκήσουσιν.

Ὁ ἄνθρωπος, λέγει, μὲν ὅλον ὅπου κατεσά-
θη εἰς τιμὴν· ἐπειδὴ καὶ μόνος αὐτὸς ἐδημιουργή-
θη κατ' εἰκόνα Θεοῦ· ὅμως δὲν ἐγνώρισε τὸ ἀξίω-
μά του· ἀλλὰ ἀφίσσας τὸ νὰ μιμῆται τὸ πρωτότυ-
πόν του, τὸ ὅποιον εἶναι ὁ Θεός· τί ἔκαμε; πα-
ρασυμβλήθη φεῦ! ἤγουν ἐσυγκριθμῆθη μὲ τὰ ἀνό-
ητα καὶ ἄλογα ζῶα· καὶ αὐτὸς ὅπου ἐτιμῆθη ἀ-
πὸ τὸν Θεὸν μὲ λογικὸν, καὶ ἐπροσέχθη νὰ ἐξουσιαζῇ
ὅλην τὴν αἰσθητὴν κτίσιν μὲ τὸ λογικὸν αὐτό,
αὐτὸς, λέγω· ὡς τῆς ἀβηλότητος! ἐσυγκρίθησε
τὸν ἑαυτὸν του μὲ τὰ κτήνη ὅσον κατὰ τὴν ἁλο-
γίαν· ἐπειδὴ καὶ δὲν ἐλογίζετο τὰ οὐράνια, ἀλλὰ
κατεγίνετο εἰς μόνα τὰ γῆινα πράγματα· καὶ ὡ-
σὰν ἄλογος εἰς τὰ πάθη φερόμενος, ὅσαις φοραῖς
ἤθελε τὸν κινήσει ὁ θυμὸς καὶ ἡ ἐπιθυμία, ἐκυνή-
γα μὲ κάθε τρόπον μόνην τὴν ἡδονὴν τῆς σαρκὸς·
κτῆνη δὲ κοινῶς ὀνομάζει, ὅλα τὰ ἄλογα

Αὕτη, λέγει, ἡ τῶν λογικῶν ἀνθρώπων
ὁμοίωσις μὲ τὰ ἄλογα ζῶα, ἐγένετο εἰς αὐτοὺς τοὺς
ἀνθρώπους ἐμπόδιον σωτηρίας, καὶ βλάβη μεγαλω-
τάτη εἰς τὴν ψυχὴν τους· διὰ τί αὐτοὶ ὄχι μόνον
διὰ τῆς πράξεως τῶν ἁμαρτιῶν ὁμοιοῦνται μὲ τὰ
κτῆνη· ἀλλὰ ἀιόμνη καὶ μὲ τὸ σῶμα λέγουσιν, πῶς
ἀρέσκονται καὶ ἐπαινοῦνται εἰς τὰ ἄλογα ἔργα, ὅ-
που κάμνουν· τοῦτο γὰρ θέλει νὰ εἰπῇ ἐδῶ, τὸ
εὐδοκήσουσι, τὸ ὅποιον αὐτὸ εἶναι ὅξεν περισο-
τέρας κατηγορίας, ὡς ἀδιόρθωτον· ἐπειδὴ ὄχι μόνον
μὲ τὰ ἔργα πράττουσι τὸ κακόν· ἀλλὰ καὶ μὲ
τὸν λόγον αὐτὸ ἐκκυνῶσι καὶ τὸ σεμνύνουσι· καὶ
διὰ τοῦτο οὐδέποτε οἱ τοιοῦτοι δύνανται νὰ διορ-
θωθοῦν κατὰ τὸν Χρυσόστομον. (2)

14: „Ὡς

(1) Ὁ δὲ θεὸς Ἰσίδωρος ὁ Πιλουσιώτης γλαφυρῶς λέγει ταῦτα· „Εἰ τὴν ἀκρίβειαν ἐξετάσαιμεν, οὐ τοῖς κτή-
νεσι μόνον, ἀλλὰ καὶ τοῖς ἀτιθάσσοις θηρίοις κινδυνεύει ἐοικέναι· μᾶλλον δὲ καὶ ὑπερβάλλει ταῦτα, ὅ τινος ἀσχερῶν
παθῶν ἐραστῆς· καὶ τὸ παραδοχόν, ὅτι ἕκαστον μὲν τῶν θηρίων ἐν ἑλαττωματί δουλεύει· ὁ δὲ δοκῶν ἄνθρωπος εἶναι,
πάντα ὁμοῦ συμφορήσας, πορρωτέρω τῆς ἐκείνων ἀλογίας ὁδεύει· καὶ ἵνα μὴ ὑπερβολῆς εἶναι νομίσῃς τὰ ἱμάτια,
αὐτὰ τὰ πράγματα ἀδεκνέως βασανίσωμεν· ὅταν γὰρ τις σκορπίῃ μὲν, ὡς ταῦτες· λακτίξῃ δὲ, ὡς ὄνος· χρεμε-
τίξῃ δὲ ἐπὶ γυναικὶν, ὡς ἱππὸς θηλυμανῆς· καὶ γαστριμαργῇ μὲν, ὡς ἄρκος· πιπίῃ δὲ τὸ σῶμα, ὡς ἡμίονος·
μνησικακῇ δὲ ὡς κάμηλος· καὶ ὀργίζῃ μὲν, ὡς λέων· ἀρπάξῃ δὲ, ὡς λύκος, πλήττῃ δὲ, ὡς σκορπίος· καὶ ὑπου-
λος μὲν ὑπάρχη, ὡς ὄφις· ἰὼν δὲ πονηρίας διατηρῇ, ὡς ἔχιδνα· χεῖματα δὲ, μᾶλλον ἁμαρτήματα συνάγῃ· ὡς
ὁ κύνθαρος τὴν κόπρον, πῶς δυνήσεται τις μετὰ τῶν ἀνθρώπων τὸν θηριόφρονα τοῦτον ἀριθμεῖν, οὐχ ἄρῶν ἐν αὐτῷ
τῆς ἡμετέρας φύσεως τοὺς χαρακτήρας; ἀλλὰ σκύλλης τινὸς καὶ χιμαίρας καὶ ὕδατος κατὰ τοὺς ἐξωθεν μύθους θηρια-
δίαν θεώμενος; ὁ δὲ Νύσσος Γρηγόριος τιμὴν λέγει τοῦ ἀνθρώπου, τὴν πρὸς Ἀγγέλους ἐρωτιρίαν· παρασυμ-
βλήθη δὲ τοῖς κτήνεσι τοῖς ἀνοήτοις, τὴν ζωὴν παραδεχόμενος γένεσιν, καὶ τὰ αὐτὰ αὐτοῖς ἐνεργῶν καὶ ζητῶν καὶ
βουλούμενος· λέγει δὲ καὶ ὁ Χρυσόστομος, „Ὅταν ἀκούσῃς, ὅτι ὁμοιωθῇ τοῖς ἀλόγοις ὁ ἄνθρωπος, μὴ νομίσῃς ὅ-
τι τῶν ἀλόγων ἴσους δεῖξαι τοὺς ἀνθρώπους, ἀλλ' ὅτι κακείνων χεῖρους ἀποφῆναι βουλεμεῖς, τοῦτο εἶρηκε· καὶ γὰρ
τῶν ἀλόγων ἐγενόμεθα χεῖρους καὶ ἀναισθητότεροι· τὸ μὲν γὰρ εἶναι ἄλογον φύσει, καὶ μένειν ἐπὶ τῆς ἀλογίας,
τῆς φύσεως ἐστὶ· τῷ δὲ λόγῳ τιμηθέντας, πρὸς ἐκείνην τὴν ἀλυσιν καταπεσεῖν, τῆς προαιρέσεως ἐστὶν ἔγκλημα·
οὐ μόνον δὲ διὰ τοῦτο χεῖρους ἐγενόμεθα τῶν ἀλόγων· ἀλλ' ὅτι καὶ πρὸς κείζονα ἠλάσμεν ἀγνωμοσύνην· καὶ τοῦτο
δηλοῦν Ἡσαΐας ἔλεγεν· „Ἐγὼ βούλομαι τὸν κτηνάζοντα, καὶ ὁὐκ ἐγὼ τὸν φάνηται τοῦ κυρίου αὐτοῦ, Ἰσραὴλ δὲ με οὐκ ἔ-
γνω, καὶ ὁ λαός μου οὐ συνῆκε· τί λέγω ζῶν; καὶ λίθων ἐγενόμεθα ἀναισθητότεροι· „Ἀκούσατε γὰρ φησὶ φάραγ-
γες καὶ τὰ θεμέλια τῆς γῆς· ὅτι κῆσις τῷ Κυρίῳ πρὸς τὸν λαὸν αὐτοῦ (Μιχ. 5· 2.) τί ποιεῖς ὅ Περσῆτα; καὶ
πρὸς ἀνθρώπους διδάξῃ καὶ τὰ θεμέλια τῆς γῆς καλεῖς; καὶ φησὶ· τῶν γὰρ θεμελίων τῆς γῆς, ἀναισθητότεροι εἴ-
σιν οἱ ἄνθρωποι (λόγῳ εἰς τὴν Ἀνάληψιν τόμ. Ε'. τῆς ἐν Ἑσάνῃ ἐκδόσεως).

(2) Ἄλλοι δὲ νοοῦσιν οὕτω τὸ ῥητόν, ὅτε μὲν οἱ ἀκαρτάνοντες ἐποιοῦν τὰ τῶν ἀλόγων ζῶων ἴδια, οὐκ ἡσθάνοντο·
με-

14: „Ὡς πρόβατα ἐν Ἀδῇ ἔβητο· θάνα-
τος ποιμανεῖ αὐτούς.

Τοὺς τοιοῦτους λοιπὸν ὁ Θεὸς, λέγει, ἔβαλεν εἰς τὸν Ἀδὴν ὡσαν πρόβατα : ἔχουν διὰ τί ἐγι-
ναν ὡς ἀλογα ζῶα · ἢ διὰ τί δὲν δύνανται νὰ βο-
κησούν αὐτοὶ τὸν ἑαυτὸν τους διὰ τοῦ λογικοῦ : κα-
θὼς καὶ τὰ πρόβατα δὲν ἔχουν δύναμιν ἀπὸ λό-
γου τῶν νὰ βοηθηθοῦν ἐν καιρῷ ἀνάγκης · ἢ καὶ διὰ
τί αὐτοὶ εἶναι ἑτοιμοὶ εἰς τὸ νὰ σφαγοῦν , καθὼς
καὶ τὰ πρόβατα , κατὰ τὸν Χρυσόστομον · ἐπει-
δὴ δὲ εἶπε πρόβατα , ἐπρόσθεσε καὶ βοσκὸν : διὰ
νὰ φυλάξῃ τὴν τοῦ λόγου μεταφοράν · θάνατον δὲ
ὀνομάζει τὴν τιμωρίαν , διὰ τί , λέγει , αὐτοὶ ,
ἀπ' οὗ σφαγοῦν ὡσαν τὰ πρόβατα , δὲν ἐλευθερο-
νται ἀπὸ τὴν τιμωρίαν · ἀλλὰ ἡ τιμωρία ἔχει νὰ
τοὺς ποιμανῇ : ἤγουν ἔχει νὰ τοὺς καταβόσῃ πάν-
τοτε , μένουσα ἀχώριστος ἀπὸ αὐτούς · πρέπει γὰρ
νὰ ἡξευρώμεν , ὅτι ἡ Γραφή συνειθίζει νὰ ὀνομά-
ζῃ θάνατον ψυχῆς καὶ ἀπολείαν ψυχῆς , ὅχι τὴν
εἰς τὸ μὴ εἶναι διάλυσις · ἀλλὰ τὴν τιμωρίαν καὶ κό-
λασιν τῆς ψυχῆς . (1)

„Κοὶ κατακυριεύουσιν αὐτῶν οἱ εὐ-
„θεῖς τῇ προίᾳ.

Τὸ πρωῒ γέγεται ἐδῶ , ἀντὶ τοῦ ὀγλίγωρα·
κατακυριεύουσιν δὲ θέλει νὰ εἰπῇ , ὅτι θέλουν γέ-
νουν ἀνώτεροι · λέγει λοιπὸν ὁ Δαβὶδ , ὅτι οἱ ὀρ-
θῶς ζῶντες καὶ οἱ ἐνάρατοι , αὐτοὶ θέλουν γένουν

ὀγλίγωρα καλλίτεροι ἀπὸ τοὺς παρομοιωθέντας μὲ τὰ
κτῆνη ἀνθρώπους · καὶ μὲ ὅλον ὅπου αὐτοὶ οἱ ἐνά-
ρατοι εἶναι πένητες καὶ πτωχοὶ · καὶ ὅχι μόνον εἰς
τὸν μέλλοντα αἰῶνα , ὅπου εἶναι οἱ σέφρανοι , ἔ-
χουν νὰ γένουν οὗτοι ἀνώτεροι ἀπὸ τοὺς κακοὺς ,
ἀλλὰ ἀκόμη καὶ εἰς τὸν παρόντα αἰῶνα · διὰ τί αὐ-
τοὶ φυλάττονται ἀπὸ τὸν Θεόν , τιμῶνται ἀπὸ τοὺς
ἀνθρώπους , καὶ δὲν νικῶνται ἀπὸ τὰς ἐπιβουλάς
τῶν πονηρῶν · Καὶ βλέπε ὦ ἀναγνώστη , εἰς πλη-
ροφορίαν τούτου , τὸν Παγκάλον Ἰωσήφ · ὁ ὅποι-
ος ἀγκαλιὰ καὶ ἦτον δούλος , ἔγινεν ὁμῶς αὐθέντης
καὶ ἀνώτερος τῆς κυρᾶς του · διὰ τί , αὐτὸς μὲν ἐ-
σάθη σῶφρων καὶ ἐνάρετος , ἐκείνη δὲ ἐκ τοῦ ἐναν-
τίου ἐσάθη μοιχαλὶς καὶ πονηρά .

„Καὶ ἡ βοήθεια αὐτῶν παλαιωθήσε-
„ται ἐν τῇ ᾄδῃ.

Ἡ βοήθεια , λέγει τῶν πονηρῶν ἀνθρώπων
θέλει παλαιωθῇ : ἤγουν θέλει φανῇ ἄχρηστος καὶ ἀ-
νωφελής εἰς τὸν Ἀδὴν · ταυτὸν εἰπεῖν , οἱ πονη-
ροὶ ἄνθρωποι δὲν θέλουν λάβουν χάμμιαν ἐσθήειαν
εἰς τὸν Ἀδὴν · τὸ γὰρ παλαιὸν , εἶναι ἄχρηστον ·
τὸ δὲ ἄχρηστον πάλιν εἶναι σχεδὸν μὴ ὄν· αὐτοὶ, λέγει,
οἱ πονηροὶ , ἐθάῤῥευσαν εἰς τὴν βοήθειαν τοῦ π. π.
του καὶ τῶν φίλων τους , πλην δὲν θέλουν τοὺς ὡ-
φελήσῃ εἰς τὸν Ἀδὴν οὔτε ὁ πλοῦτος , οὔτε οἱ φί-
λοι · διὰ τί δὲν πέρνουν μαζιτῶν καὶ νέμει ἀπὸ τὰ
πράγματα τοῦ Κόσμου τούτου .

„Ἐκ

μετὰ δὲ ταῦτα ὁμολογήσουσι , ἡμετανοήσαντες ἐφ' οἷς τοιαύτην ὁδὸν εὗρον , ὅτε οὐχ ἔχουσι τῆς μετάνοιας
καιρὸν · ὅτε τὸ εὐδοκήσουσιν , ἀντὶ τοῦ συνθέσονται ἡ συνανέουσιν ἐκληπτέον · εἶπε δὲ ἡ ὁ Θεοδότης · μετα-
μελεία δὲ χρήσονται μετὰ τὴν ἐντεῦθεν ἐκδημίαν , οὐδὲν ἐκ ταύτης λοιπὸν περιζόμενοι κέρδος · ἡ ὁ Ὡριγένης
ἡ Τὸ Χρυσὸν οἶμαι δηλοῦσθαι τέλος ἄφρονος ἡ δ' αὖτε ·

(1) Ὁ δὲ Νύσσης Γρηγόριος θάνατον ἐννοεῖ τὸν Σατανᾶν λέγων „Τίς δὲ οὗτος ὁ ποιμὴν ; ὁ θάνατος · ἦτοι ὁ θά-
νάτου πρόξενος Σατανᾶς , κατακυριεύων τὰς τῶν ἀπατωμένων ψυχὰς εἰς ἔσχατον κακόν , ἡ τοῖς Ἀδῶν βαρύνουσιν
ἐναποκλείων · ἐπειμάνει γὰρ ὁ θάνατος ἀπὸ Ἀδὰμ μέχρι τῆς κατὰ Μωσέα πολιτείας , ἕως οὗ ἦλθεν ὁ ἀληθινὸς
ποιμὴν , ὁ θεὸς τὴν ἑαυτοῦ ψυχὴν ὑπὲρ τῶν προβάτων · ἡ οὕτως ἑαυτὴ συναναστήσας , ἡ ἐξαγαγὼν ἐκ τῆς φυλακῆς
τοῦ Ἀδῶν εἰς τὴν τῆς Ἀναστάσεως προίαν , παρέδωκε τοῖς εὐδοῖσι : τοῖς τοῖς ἀγίοις Ἀγγέλοις , εἰς τὸ ποιμαί-
νειν αὐτούς · ἐκάστω γὰρ τῶν πιστῶν ἔστιν Ἀγγέλος παρεξευγμένος · οὗτοι οὖν οἱ εὐδοῖς κατακυριεύουσιν αὐτῶν τῶν
γεννημένων ἐν τῇ προίᾳ : τοῖς τοῖς ὑπελθόντων τὴν ἀνατολὴν τοῦ φωτός · ὁ δὲ Θεοδότης λέγει „Τοῦτο σαφέ-
στερον ὁ Σύμμαχος ἡμετέρευσεν · ὅς πρόβατα Ἀδῶν ἔταξαν ἑαυτούς · θάνατος νικήσας αὐτούς · αὐτοὶ γὰρ ἑαυτοῖς
τὰς κολάσεις προῤῥένησαν · ἡ τὸν θάνατον προσέλιπον τῆς ζωῆς .

„Εκ τῆς δόξης αὐτῶν ἐξώσθησαν.

Ὅχι μόνον, λέγει, τοῦτο ἔπαθον οἱ ποιητοὶ ἄνθρωποι διὰ τὴν ἐδιέλεξαν τὴν ἀλογίαν· ἀλλὰ ἀκόμη ἔχασαν καὶ τὴν δόξαν ὅπου εἶχον, διὰ τὴν ὁποίαν καὶ ἀπωλέσθησαν. (1) Ἐπειδὴ αὐτοὶ, ἐσπουδάσαν μὲν νὰ ἀφῇσιν ὄνομα καὶ ἐνθύμησιν ἐπαινετὴν τοῦ ἑαυτοῦ των εἰς τοὺς ἀνθρώπους, ἔχασαν δὲ καὶ ταύτην τὴν ἐπαινετὴν ἐνθύμησιν, ἥ διὰ τὴν αὐτὴν ἐτρίβθη καὶ ἀφῆντο μαζὶ μὲν τὰ πονηρὰ ἔργα των· ἥ καὶ διὰ τὴν αὐτὴν μετατρέπη εἰς κατηγορίαν καὶ ὀνειδος.

15: „Πλὴν ὁ Θεὸς λυτρώσεται τὴν ψυχὴν μου ἐκ χειρὸς ἁθροῦ, ὅταν λαμβάνῃ νημε.

Τοῦτο εἶναι προφητεία διὰ τὴν ἐνανθρώπησην τοῦ Θεοῦ λόγου, καὶ διὰ τὴν ἐλευθερίαν τῶν ψυχῶν, ὅπου εὐρίσκοντο εἰς τὸν Ἄδην· ὅταν, λέγει, ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ λάβῃ ἐμὲ τὸν ἄνθρωπον οἴκον καὶ κατοικίαν του διὰ τῆς ἐνανθρωπήσεως, τότε θέλει λυτρώσῃ τὴν ψυχὴν μου ἀπὸ τὴν φυλακὴν τοῦ Ἄδου. (2)

16: „Μὴ φοβοῦ ὅταν πλουτήσῃ ἄνθρωπος, ἢ ὅταν πληθυνθῇ ἡ δόξα τοῦ οἴκου αὐτοῦ.

17: „Ὅτι οὐκ ἐν τῷ ἀποθνήσκειν αὐτὸν, λήψεται τὰ πάντα, οὐδὲ συγκαταβήσεται αὐτῷ ἡ δόξα αὐτοῦ.

Ἀνθρώπου ἐδῶ ὀνομάζει ὁ Δαβὶδ τὸν ἀδίκον καὶ πλεονέκην· μὴ φοβηθῇς, λέγει, ὡς ἀναγνώσα, μηδὲ εἰπῇς, πῶς ὁ Θεὸς δὲν βλέπει καὶ δὲν προνοεῖ τὰ ἀνθρώπινα πράγματα, κατὰ τὸν μέγαν Βασιλεῖον· ἐπειδὴ καὶ ἀπὸ τὰ πράγματα τοῦ ἀδίκου καὶ πλεονέκτου ἀνθρώπου, δὲν θέλει κατὰβῇ εἰς τὸν Ἄδην μαζὶ μὲν αὐτόν· ἀλλὰ μόνος αὐτὸς ὁ ἅγιος θέλει κατὰβῇ γυμνὸς ἀπὸ κάθετου δόξαν, καὶ ἀπὸ δια τοῦ τὰ ὑπάρχοντα. (3) λέγωντας δὲ δόξαν ὁ Δαβὶδ, μὲν τὸ ὄνομα τῆς δόξης φανερώνει τὴν μεγαλειότητα τοῦ ἀδίκου ἀνθρώπου, τὴν περιφάνειαν, τὸν πλοῦτον, καὶ κάθε ἄλλην του φαντασίαν· ἡ δόξα μὲν τοῦ οἴκου τοῦ ἀδίκου ἀνθρώπου εἶναι κατὰ τὸν Χρυσόσομον, τὸ νὰ ἔχῃ ὁ οἶκός του, καμάραις ὠραίαις, τόπον διὰ περίπατον, σέγγην χρυσῇν, σρωσίμῳ τοῦ ἐδάφους, ζωὰ ζωγραφισμένα μὲ ψήφια, ἢ χρώματα, περιβόλια, βρύσταις, λουτρά, πλῆθος δούλων, σρωσίδια πολυτίμα, σκευὴ ἀργυρὰ καὶ χρυσᾶ, καὶ ἄλλα τοιαῦτα ὅμοια· δόξα δὲ τοῦ ἀνθρώπου σιώματος εἶναι, δύναμις, ὠραιότης, μέγεθος, ὑγεία, καὶ ἄλλα τοιαῦτα· δόξα δὲ ψυχῆς, εἶναι μὴν ἡ ἀρετὴ· ὁ λόγος λοιπὸν οὗτος, ὅπου λέγει ὁ Δαβὶδ, ἦτοι τὸ οὐ συγκαταβήσεται αὐτῷ ἡ δόξα αὐτοῦ, νοεῖται διὰ τὴν δόξαν τοῦ οἴκου, καὶ τοῦ

σω-

- (1) Λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος „Οἱ δὲ νῦν ὑπ' αὐτῶν ἀδικούμενοι καὶ καταφρονούμενοι τὴν κατ' αὐτῶν οὐκ εἰς μακρὰν σχίσουσιν ἐξουσίαν· πάσης γὰρ τῆς προτέρας εὐμερείας γεχυμένοι τῷ θανάτῳ παραδοθήσονται· συνάδει δὲ τοῖς καὶ ἡ τοῦ Κυρίου παραβολὴ, τὸν μὲν Λάζαρον ἐν τοῖς κόλποις δεικνύσα τοῦ Ἀβραάμ, τὸν δὲ ἀλαζόνα πλεῖστον πικρὰς κολαζόμενον, καὶ τοῦ πένιτος ἱκέτην γινόμενον.
- (2) Ὁ δὲ Χρυσόσομος τὸ ὅταν λαμβάνῃ με ἐννοεῖ, πῶς λέγεται διὰ τοὺς ἐναγέτους, οἳ τινες ὅταν λαμβάνονται παρὰ τοῦ Θεοῦ ἀνασηκνέοντες ἐν τῇ κοινῇ ἀναστάσει, τότε θέλουν λυτρωθῆναι ἀπὸ τὸν Ἄδην· ἡγοῦν ἀπὸ κάθε τιμωρίαν τοῦ Ἄδου, καὶ θέλουν ἀπολαύσων κάθε δόξαν καὶ τιμὴν· ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει, ὅτι ὁ τοῖς τοῖς χρησάμενος τοῖς λόγοις μὴ τὴν αὐτὴν ἐκείνοις τελευτῇν ὑπομεῖναι αἰτεῖ· φησὶ δὲ οὕτω· πλὴν ὁ Θεὸς λυτρώσεται τὴν ψυχὴν μου κ. τ. λ.
- (3) Ὅθεν εἶπεν ὁ μέγας Βασιλεὺς „Ἐν δὲ τῷ ἀποθνήσκειν οὐ λήψεται φησὶ πᾶσαν ταύτην τὴν περιβολὴν· μόλις ἐνδυμὰ λήψεται καλύπτον αὐτοῦ τὰ ἀσχήμονα· καὶ τοῦτο ἐὰν δόξῃ τῶν οἰκιστῶν τοῖς περιστέλλουσιν· ἀγαπῶν αὐτῷ γὰρ ὀλίγης λαχεῖν, καὶ ταύτης δι' οἴκτον διδομένης αὐτῷ παρὰ τῶν κηδευόντων αἰδοῦ τῆς κοινῆς φύσεως· μὴ μικροῦχαι λοιπὸν περὶ τὰ παρόντα· ἀλλ' ἀνάμεινε τὴν μακαρίαν ἐκείνην ζωὴν καὶ ἀπέβαντον· ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει ὅτι, μὲν τὰ λόγια ταῦτα εἰσῆλθον εἰσφέρει καὶ συμβουλήν τοῖς πένυσι τοῖς διὰ τὴν τῶν πλουσίων τρυχομένοις ἀλαζονείαν.

σώματος, καὶ ὄχι διὰ τὴν δοξάν τῆς ψυχῆς· αὐτὴ γὰρ μόνη ἀχώριστος μένει ἀπὸ τὸν ἄνθρωπον καὶ μετὰ θάνατον.

18: „Ὅτι ἡ ψυχὴ αὐτοῦ ἐν τῇ ζωῇ αὐτοῦ εὐλογηθήσεται.

Ὁ πλούσιος, λέγει, ἄνθρωπος, ἕως ὅπου ζῇ μόνον, θέλει ἐπαινεῖται καὶ μακαρίζεται, ψημίζομενος ἀπὸ ἐκείνους τοὺς ἀνθρώπους, ὅπου δὲν ἤξευρον, ποία εἶναι ἡ ἀληθῶς μακαρία ζωὴ· ἀφ' οὗ δὲ ὁ πλούσιος ἀποθάνῃ, ἀκολουθοῦν ὅλα τὰ ἐναντία· κατηγορεῖται γὰρ αὐτὸς παρὰ πάντων, ὡς μὴ φρονίμως κυβερνήσας τὸν πλοῦτόν του διὰ τῆς ἐλεημοσύνης· ἵνα δὲ αὐτῆς ἀπὸ τὴν κόλασιν λυτρωθῇ· „Λύτрон γὰρ φησὶν ἀνδρός ψυχῆς ὁ ὠκεὶος πλοῦτος. (Παρ. ιγ'. 8.) (1)

„Ἐξομολογήσεται σοὶ ὅταν ἀγαθύνῃς αὐτῶ.

Οὗτος ὁ λόγος λέγεται πρὸς τὸν πτωχόν, κατὰ τὸν Χουσόφορον· λέγει γὰρ, ὅτι, ὅταν ἐσὺ πτωχὸς ἄνθρωπε, ποιήσῃς ἀγαθὰ εἰς τὸν πλούσιον· ἡγοῦν λαλήσῃς, ἡ ποιήσῃς ἐκεῖνα ὅπου τοῦ ἀρεσίου, τότε μόνον θέλει σὲ εὐχαρισῇ· ὕστερον δὲ, θέλει σε καταφρονῇ καὶ ἐξευτελίσει, καὶ καὶ ἐσὺ ἔχῃς ὅλας τὰς ἀρετάς· ἡ ὁ λόγος οὗτος λέγε-

ται καὶ πρὸς τὸν Θεόν, κατὰ τὸν Βασιλείον· ἡγοῦν ὅτι ὅταν ἐσὺ Κύριε δώσῃς ἀγαθὰ καὶ εὐτυχίας εἰς τὸν πλούσιον καὶ ἄδικον ἄνθρωπον, τότε μόνον ἐκαλῶς θέλει σὲ εὐχαρισῇ· ὅταν δὲ περιπέσῃ εἰς δυσυχίας καὶ θλίψεις, τότε θέλει σε βλασφημήσῃ· ὁ δὲ δίκαιος ἄνθρωπος πάντοτε εὐχαρισεῖ καὶ δοξάζει τὸν Κύριον, τόσοις εἰς τὰς εὐτυχίας, ὅσον καὶ εἰς τὰς δυσυχίας. (2)

19: „Εἰσελεύσεται ἕως γενεᾶς πατέρων αὐτοῦ, ἕως αἰῶνος οὐκ ὄψεται φῶς.

Ὅταν, λέγει, ὁ πλούσιος καὶ ἄδικος ἄνθρωπος ἀποθάνῃ, θέλει ἔμβρῃ μέσα εἰς τὰ κατώτατα μέρη τῆς γῆς, καὶ ἕως τοῦ Ἄδου, ὅπου εὐρίσκεται ἡ γενεὰ τῶν ὁμοίων εἰς τὴν κακίαν, γονέων καὶ συγγενῶν του· ἡ δὲν θέλει ἰδῆ φῶς, ἕως ὅπου ἵται καὶ διαμῆναι ὁ μέλλον αἰὼν· ἐπειδὴ δὲ ὁ αἰὼν ἐκεῖνος πάντοτε μένει, διὰ τοῦτο καὶ ὁ τολαίπωρος πλούσιος ποτὲ δὲν θέλει ἰδῆ φῶς· ἀλλὰ ἔχει νὰ εὐρίσκαται πάντοτε εἰς τὸ σκότος. (3)

20: „Καὶ ἄνθρωπος ἐν τιμῇ ὧν οὐ συνήκε· παρασυνεβλήθη τοῖς κτήνεσι τοῖς ἀνοήτοις καὶ ὁμοιωθῇ αὐτοῖς.

Πάλιν καὶ ἐδῶ διπλασιάζει ὁ Δαβὶδ τὸν αὐτὸν λόγον, ὅπου εἶπεν ἀνωτέρω, δεινοπαθῶν καὶ ὁ

λα-

(1) Ὅθεν εἶπε καὶ ὁ Θεοδώριτος „Ζῶντα φησὶ τὸν πλοῦτον καμῶντα τινὲς μακαρίζουσιν· ἀποθανόντα μέντοι τρισάθλιον ὀνομάζουσιν.

(2) Ὅθεν λέγει ὁ μέγας Βασιλείος· τοιοῦτο γὰρ ἐστὶ καὶ τὸ τοῦ Διαβόλου εἰς κατηγορίαν προσφερόμενον τῷ Ἰωβ· ὅτι αὐτὸν δαρεῖν σέβεται Ἰωβ τὸν Θεόν· ἀλλὰ μισθὸν ἔχει τῆς εὐσεβείας, τὸν πλοῦτον καὶ τὰ λοιπὰ· δι' ὃ καὶ εἰς ἀπόδειξιν τῆς τοῦ ἀνθρώπου ἀρετῆς ἐγύμνωσεν αὐτὸν ὁ Θεὸς ὅν εἶχεν, ἵνα διὰ πάντων διαφανῇ τὸ πρὸς Θεὸν εὐχάριστον τοῦ ἀνθρώπου· ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει „Σαφέστερον δὲ ὁ Σίμмахος εἴρηκεν· ἐπαπέσεισί σε, ἔαν καλῶς ποιήσῃς σεαυτῷ· οὗτος γὰρ ἀληθὴς ἐπαινος τὸ μὴ μόνον ζῶντα· ἀλλὰ καὶ τετελευτηκότα αἰδιδίμον εἶναι καὶ πολυθρύλλητον· ἄξιός δὲ τοιούτων ἐπαινῶν ὁ εἰς οἰκείαν ἀρέλειαν τὸν πλοῦτον οἰκονομήσας· ἡ γὰρ εἰς τοὺς ἄλλους εὐεργεσία, εἰς αὐτὸν ἀνατρέχει τὸν εὐεργέτην.

(3) Ὅθεν εἶπεν ὁ μέγας Βασιλείος „Οἱ γὰρ τυφλοὶ διδασκάλους τὴν ὁδὸν ἑαυτῶν ἐπιτρέφαντες, ἐσέβησαν ἐαυτοὺς τῆς τοῦ φωτὸς ἀπολαύσεως· καὶ τοῦτο ἐστὶ τὸ· εἰσελεύσεται ἕως γενεᾶς πατέρων αὐτοῦ· οὐ γὰρ μόνον ὁ πτωχὸς ἔχων τὰς περὶ Θεοῦ ἐννοίας ὑπαίτιος· ἀλλὰ καὶ ὁ πτωχὸς πρὸς τὴν ἀπώλειαν ταύτην καθιγνησάμενος· τοιοῦτος δὲ εἰ καὶ τὴν προγόνων κακίαν διαδεχόμενος, καὶ δυσέμπιστον ἔχωντες, διὰ τὸ χρονίῳ ἔθει βεβαιωθῆναι· πέμπονται γὰρ οὗτοι εἰς τὸ σκότος τὸ ἐξώτερον· καὶ τοῦτο κατὰ τὴν δικαίαν κρίσιν τοῦ Θεοῦ ὑπομένουσιν· ἐπειδὴ ἐν τῇ βίᾳ πτωχὸς διὰ τοῦ τὰ φαῦλα πράσσειν ἐμίσηται τὸ φῶς.

λεεινολογούμενος • ότι ο άνθρωπος, ὅς τις εἶναι δ- λέγω, ὁ τόσον τιμηθεὶς ἄνθρωπος, ἔσυναριθμήθη
λίγον κατώτερος ἀπὸ τοὺς Ἀγγέλους, καὶ διὰ τὸν καὶ παρωμοιώθη μὲ τὰ ἄλογα ζῶα, κατὰ τὸν Βα-
όποιον ὁ Σολομών εἶπε „Μεγα ὁ ἄνθρωπος, καὶ σίλειον.
τίμιον ἀνὴρ ἐλεήμων. (Παρ. κ'. β.) αὐτὸς,

ΨΑΛΜΟΣ ΜΘ΄

„Ψαλμός τεῷ Ἀσάφ.

Διὰ τὴν ἐπιγραφὴν τοῦ Ἀσάφ εἴκομεν εἰς τὸ προοίμιον τῆς βίβλου, καὶ ἔρχεται ἐν κεφ. ε΄. ἐπειδὴ καὶ νομίζω περιττὸν, τὸ νὰ λέγω πάλιν τὰ ἴδια ἐδῶ • μὲ εὐλογον δὲ τρόπον ἀκολουθεῖ ὁ Ψαλμός οὗτος εἰς τὸν προτίτερον • ἐπειδὴ καὶ εἰς τοῦτον καὶ εἰς ἐκεῖνον γίνεται διαμαρτυρία καὶ ἐλεγχος πρὸς τοὺς ἀνθρώπους • πλὴν εἰς ἐκεῖνον μὲν, προσκαλεῖται ὅλη ἡ φύσις τῶν ἀνθρώπων διὰ νὰ ἀκροασθῇ • ἐδῶ δὲ, προσκαλεῖται εἰς ἀκρόασιν ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ. „Προσκαλεσεται γὰρ φησι τὸν οὐρανὸν ὡ καὶ τὴν γῆν • καὶ εἰς ἐκεῖνον μὲν, κατηγορεῖται καθά ἄνθρωπος, ὅπου ζῇ πονηρῶς • εἰς τοῦτον δὲ, ἐλέγχονται οἱ Ἰουδαῖοι. Καὶ ἄλλος δὲ Προφήτης σχηματίζει τὸν Θεόν, πῶς κρίνεται καὶ ἐλεγχεται λέγων „Ἀκούσατε ὅρη τὴν κρίσιν τοῦ Κυρίου καὶ αἱ φάραγγες θεμέλια τῆς γῆς, ὅτι κρίσις τῷ Κυρίῳ πρὸς τὸν λαὸν αὐτοῦ, καὶ μετὰ τοῦ Ἰσραὴλ διαλεχθήσεται (Μιχ. σ'. 2.) καὶ ὁ Ἡσαΐας λέγει „Ἀκουε οὐρανὲ καὶ ἐκτίζου ἡ γῆ (Ἠσ. α'. 2.) καὶ συνεισθεσμένον εἶναι εἰς τὴν Γραφὴν τὸ τοιοῦτον σχῆμα τοῦ λόγου • τὸ ὅποιον εἶναι πολλὰ ἐπιπληκτικὸν καὶ προξενεῖ μεγάλην ἐντροπήν, διὰ τὴν τὰ ἄψυχα καὶ ἀναισθητὰ κτίσματα, γίνονται κριταὶ τῶν ἐμψύχων καὶ λογικῶν ἀνθρώπων • ὁμοῦ δὲ εἶναι τὸ τοιοῦτον σχῆμα καὶ ἀποδεικτικώτατον τῆς φιλικθυρίας τοῦ Ὑψίστου Θεοῦ, ὅς τις τόσον πολλὰ συγκαταβαίνει, ὥς ὅπου νὰ κρίνεται μὲ τοὺς θνητοὺς ἀνθρώπους. (1)

1: „ Εὐὸς Θεῶν κύριος ἐλάλησε, καὶ

„ἐκάλεσε τὴν γῆν ἀπὸ ἀνατολῶν Ἡ-
„λίου μέχρι δυσμῶν. (2)

Τέσ.

- (1) Ἄλλος δὲ φησιν, ὅτι, δώδεκα Ψαλμοὶ εἶναι οἱ ἐπιγραφόμενοι εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Ἀσάφ • καὶ οἱ μὲν ἑνδεκά εὐρίσκονται κατὰ σειρὰν γεγραμμένοι, καὶ ἀρχόμενοι ἀπὸ τοῦ ἐβδομηκοσίου δεύτερον Ψαλμὸν, ἕως τοῦ ὀγδοηκοσίου δεύτερον • οὗτος δὲ ὁ Ψαλμός χωρισθεὶς ἀπὸ τοῦ δώδεκα ἐβάλλθη ἐδῶ, ὅχι ἀπλῶς καὶ ὥς ἔτυχεν, ἀλλὰ διὰ τὴν ἑξῆς ἀκολουθίαν μὲ τὸν προλαβόντα μὲν Ψαλμὸν, τὸν περὶ κρίσεως διαλεγόμενον • ὅρα καὶ εἰς τὸ Ε΄. Κεφάλ. τοῦ Προοιμίου • λέγει δὲ ὁ Ἡσυχίος „Ἀσάφ συναγωγὴ ἑρμηνεύεται • περὶ ἧς κατιῶν ὁ Ψαλμός διαλέγεται. Συναγάγετε φάσιν τοὺς δόσιους αὐτοῦ, ὥς ἀπὸ τῆς ὑποθέσεως καὶ τῆς ἐπιγραφῆς ὄνομα ὁ Ψαλμός οὗτος ἐδέχαστο.
- (2) Ὁ δὲ Ἀθανάσιος λέγει „Τί δὲ ἐλάλησε; τὸ, παρενθέντες μαθητεύσατε πάντα τὰ ἔθνη • καὶ τὸ „Δεῖ κληροδοῦναι τὸ Εὐαγγέλιον τοῦτο ἐν ὅλῃ τῇ οἰκουμένῃ • ὁ δὲ Ἡσυχίος λέγει „Ἀνατολὰς τοὺς δικαίους, δυσμὰς τοὺς

Τέσσαρα σημαινόμενα εὐρίσκομεν, ὅτι ἔχει τὸ ὄνομα Θεός, κουντὰ εἰς τὴν θείαν Γραφήν· α΄. τὸ κυρίως λεγόμενον· ἦγουν τὸ νὰ λέγεται Θεός, ὁ πάντων Δημιουργός· β΄. τὸ κατὰ μίμησιν καὶ ὁμοιότητα λεγόμενον· καθὼς εἶναι τὸ ἐδῶ εὐρισκόμενον· ἦτοι τὸ „Θεὸς Θεῶν Κύριος ἐλάλησε καὶ τὸ „Ὁ Θεὸς ἔση ἐν συναγωγῇ Θεῶν, ἐν μέσῳ δὲ Θεοῦ διακρινεῖ. (Ψαλ. πα΄. 1.) Καὶ „Ἐγὼ εἶπα Θεοὶ ἔσε, καὶ υἱοὶ Ὑψίστου πάντες (Ψαλ. πα΄. 6.) καὶ τὸ „Θεοὺς οὐ κακολογήσεις· (Ἐξ. κβ΄. 28.) φανερόν γάρ εἶναι, ὅτι Θεοὺς εἰς ταῦτα τὰ λόγια ὀνομάζει ἡ Γραφή ἐκείνους, ὅπου μιμοῦνται τὸν Θεὸν διὰ μέσου τῆς ἀρετῆς· καὶ ἐκείνους, ὅπου γίνονται ὅμοιοι μὲ τὸν Θεὸν κατὰ τὸ ἀρχειν καὶ τὸ κρίνειν, καθὼς εἶναι οἱ ἀρχόντες καὶ οἱ κριταί· γ΄. λέγεται τὸ Θεὸς ὄνομα κατὰ ἀναλογία· ὡς ὁ Μωϋσῆς ὀνομάσθη Θεὸς Φαραώ, καθ’ ὃ ἐθαυματούργει ἐναντίον τοῦ Φαραώ, καὶ ἐτιμῶρει αὐτόν· καὶ καθ’ ὃ ἐμεταχειρίζετο τὸ θέλημά του εἰς τὸ νὰ ἐνεργῇ διαφόρους τιμωρίας, ἔχοντας καὶ τὸν Ἀαρὼν Προφήτην τοῦ θελήματός του· καὶ καθ’ ὃ ἐνομίζετο κουντὰ εἰς τὸν Φαραώ, πῶς εἶναι κύριος καὶ ἐξουσιαστὴς ζωῆς καὶ θανάτου· τοῦτο δὲ τὸ τρίτον σημαινόμενον τοῦ Θεὸς ὀνόματος, διαφέρει ἀπὸ τὸ δεύτερον· ὅτι κατὰ τοῦτο, δὲν λέγεται Θεὸς ἀπλῶς καὶ ἀπολύτως ὁ ὀνομαζόμενος· καθὼς λέγεται ὁ κατὰ τὸ δεύτερον σημαινόμενον ὀνομαζόμενος· ἀλλὰ λέγεται με-

τὰ σχέσεως· ἦγουν Θεὸς Φαραώ· δ΄. λέγεται τὸ, Θεὸς ὄνομα κατὰ πλάνην· καθὼς εἶναι ἐκεῖνο, ὅπου εἶπεν ὁ Θεὸς πρὸς τοὺς Ἑβραίους, οἵτινες εἶχον πλάνην πῶς εἶναι καὶ ἄλλοι Θεοί· „Βαδίζετε καὶ βοᾶτε πρὸς τοὺς Θεοὺς, οὓς ἐξελέξασθε ἑαυτοῖς, καὶ αὐτοὶ σωσάτωσαν ὑμᾶς ἐν καιρῷ θλίψεως· (Κριτ. ι΄. 14.) ὁμοίως καὶ τὸ, „Οὐ ποιήσατε ὑμῖν αὐτοῖς Θεοὺς ἀργυροῦς, καὶ Θεοὺς χρυσοῦς οὐ ποιήσατε ὑμῖν· (Ἐξ. κ΄. 23.) λέγει λοιπὸν διὰ τοῦ Δαβὶδ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, ὅτι ὁ δημιουργὸς καὶ ποιητὴς Θεὸς τῶν ἀρχόντων καὶ κριτῶν τῆς γῆς, ὁ Κύριος πάντων ἀπλῶς, ἐλάλησε· τί δὲ ἐλάλησε; τὸ εἶπε Προφήτης ἄλλος· ἦγουν ὁ Μιχαίας· „Ἀκούσατε ὅρη τὴν κρίσιν τοῦ Κυρίου, καὶ αἱ φάραγγες θεμέλια τῆς γῆς, ὅτι κρίσις τῇ Κυρίῳ πρὸς τὸν λαὸν αὐτοῦ (Μιχ. ε΄. 2.) ὡς εἶπομεν ἀνωτέρω. ἑλλείπουσι γὰρ ταῦτα· μὲ τὴν λαλιὰν δὲ καὶ τὰ λόγια ταῦτα, ἐκάλεσε, λέγει, ὁ Θεὸς τὴν γῆν εἰς τὸ νὰ ἀκρασθῇ· ἐκάλεσε δὲ τὴν γῆν ὅλην ἀπὸ τὴν ἀνατολὴν τοῦ ἡλίου ἕως εἰς τὴν δύσιν του· ἦγουν ἀπὸ τὴν μίαν ἄκρην ἕως εἰς τὴν ἄλλην ἄκρην τῆς· ἀνάμεσα γὰρ εἰς αὐτὰς τὰς δύο ἄκρας περιορίζεται ἡλὴ ἡ γῆ. (1)

2: Ἐκ Σιών ἡ εὐπρέπεια τῆς ὀραιότητος
„αὐτοῦ.

Τοῦ

τοὺς ἁμαρτωλοὺς νόησον· πάντας γὰρ πρὸς σωτηρίαν ἐκάλεσε ταύτη πρὸς αὐτοὺς τῇ περιστροφῇ χρησάμενος· Δεῦτε πάντες εἰ κοπιῶντες ἔπεφορτισμένοι, καὶ ἀναπαύσω ὑμᾶς· Καὶ ὁ θεὸς Κύριλλος „Χριστὸς ἡ μεγάλη τε ἔ διαπρύσιον τι βοῶσα Σάλπιγξ· ἢ ἔσει γὰρ φησὶν Ἡσαΐας, ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ σαλπιοῦσι τῇ σάλπιγγι τῇ μεγάλῃ (Ἠσ. κζ΄. 13.)· ἐκέληκε τοίνυν οὐ κατὰ γὰρ τὸν ἱεροφάντην μόνον Μωσέα, τὸν Ἰσραὴλ, ἀπαντας δὲ μᾶλλον τοὺς ἐξ ἀνατολῶν ἡλίου μέχρι δυσμῶν (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ)
(1) Ὁ δὲ θεὸς Κύριλλος λέγει „Καλοῦνται ὑπὸ τοῦ Θεοῦ οἱ ἄγιοι, ὅτε ἐνανθρωπήσας ἐλάλησε, ἔ πασαν συνήκαλεσε τὴν γῆν· τί δὲ ἐλάλησε; „Μαθητεύσατε πάντα τὰ ἔθνη· ἔ τὸ, δεῖ κηρυχθῆναι τὸ Εὐαγγέλιον τοῦτο ἐν ὅλῃ τῇ οἰκουμένῃ· Χριστὸς γὰρ ἡ μεγάλη, κατὰ τὸν Ἡσαΐαν, ἔ διαπρύσιον βοῶσα σάλπιγξ· ἐκέληκε τοίνυν οὐχ ὡς ὁ Μωσῆς τὸν Ἰσραὴλ· ἀπαντας δὲ μᾶλλον τοὺς ἐξ ἀνατολῶν ἡλίου μέχρι δυσμῶν· ὁ δὲ Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως Γερμανὸς ὁ νέος ἐν τινι τροπαρίῳ τῆς ε΄. ὥδης τοῦ εἰς τὰς ἑπτὰ οἰκουμένης Συνόδους πεπενημένου Κανόνος τοῦ λέγει „Θεὸς Θεῶν Κύριος, ὁ Δαβὶδ προμελεθεῖ, συνήγαγεν ἐκάλεσαν, ἀνατολῶν ἐξ ἄκρας πᾶσαν τὴν γῆν, μέχρι ἔ δυσμῶν αὐτῶν, τὰς καθόλου Συνόδους τῶν Πατέρων δηλῶν· ὁ Κανὼν δὲ εὖτος ἐν μόνον τοῖς χειρογράφοις μιναιὶς σφάζεται ἀνέκδοτος· ἐν ἀναφέρει ἔ τὸ τροπάριον ἐκεῖνο τὸ λέγον „Τὰς ἑπτὰ Συνόδους τῶν Πατέρων, κατὰ διαφόρους καιροὺς συστάσας, εἰς ἓνα συνήγαγεν ἐνὶ Κανόνι τῷδε, μᾶλλον καλῶς ὁ Πατριάρχης, ὁ Γερμανὸς ὁ νέος, ἔ θαυμάζω, πῶς ὁ τοσοῦτον ὀρατὴς Κανὼν δὲν ἔκδοθῃ, εὔτε ψάλλεται ἐν ταῖς κλησῖαις, ἔ μόνον ὅπου ἀναφέρεται· ψάλλεται ὁμοῦ ἐν πολλαῖς μεναῖς τοῦ ἁγίου Ὁσίου.

Τούτο τὸ ρητὸν καὶ τὰ ἀκόλουθα εὐρίσκον-
ται διὰ μέσου κατὰ παρέλθειν, μετὰ τὸ νὰ πε-
ριέχουν προφητείας. (1) τὸ ρητὸν λοιπὸν τοῦ-
το, ἔχει τοιοῦτον νόημα. ὅτι καὶ πρότερον εἰς τὴν
Σιών : ἦτοι εἰς τὴν Ἱερουσαλήμ. ἦτον ὁ ναὸς τοῦ
Θεοῦ καὶ Πατρός, ὅς τις ἦτον σολισμὸς καὶ δόξα
τὴν Θεότητός του. καὶ ὕστερον παλιν, ἀπὸ τὴν Σι-
ὼν θέλει εἶναι ὁ ναὸς τοῦ Υἱοῦ του : ἦτοι τὸ πρόσ-
λημμα τῆς ἀνθρωπότητος, τὸ ὁποῖον καὶ αὐτὸ ἦ-
τον δόξα καὶ σολισμὸς τῆς καθ' ὑπόστασιν ἐνοικου-
σης αὐτῇ Θεότητος. ὡραιότητα γὰρ πρέπει νὰ
νοήσῃ τὴν Θεότητα. ἐπειδὴ τί ἄλλο πράγμα εἶ-
ναι ὡραιότερον ἀπὸ τὴν Θεότητα, κατὰ τὸν Θεολό-
γον Γρηγόριον ; (2)

3: „Ὁ Θεὸς ἐμφανῶς ἵζηι, ὁ Θεὸς ἡμῶν
καὶ οὐ παρασιωπῆσεται.

Τούτο εἶναι προφητεία περὶ τῆς δευτέρας
παρουσίας τοῦ Χριστοῦ, κατὰ τὸν Χρυσόστομον. ἐ-
πειδὴ, εἰς μὲν τὴν πρώτην παρουσίαν, ἦλθεν ὁ
Χριστὸς ἀφανῶς, λαμβάσας καὶ αὐτὸν τὸν Διάβο-
λον. διότι εἰς ἡξέυρεν ὁ Διάβολος καθαρῶς, ὅ-
τι ἦτον Υἱὸς Θεοῦ, δὲν ἠθελεν ἐρωτᾶ αὐτὸν ἐπάνω
εἰς τὸ σαραντάριον ὅρος καὶ νὰ τῷ λέγῃ, ἂν ἦσαι
Υἱὸς Θεοῦ. „Εἰ Υἱὸς εἶ τοῦ Θεοῦ. (Ματθ' .
δ' . 3 .) εἰς δὲ τὴν δευτέραν παρουσίαν, θέλει
ἔλθῃ φανερά καὶ μετὰ δυνάμεως καὶ δόξης πολλῆς.
τότε γὰρ εἰς τὴν πρώτην παρουσίαν ἦλθε μετὰ σχῆ-
μα δουλικὸν καὶ ταπεινὸν, διὰ νὰ κυνηγήσῃ καὶ

νὰ πιάσῃ τὸν ἄνθρωπον, ὁποῦ παρέβῃ τὴν ἐντολήν
του, καὶ ἐμάκρυνεν ἀπὸ τὸν Θεόν. ὕστερον δὲ θέλει
ἔλθῃ ὡς κριτὴς τοῦ ἔθικου τοῦ πλάσματος. „Ὡς-
περ γὰρ, φησὶν, ἡ ἀσραπὴ ἐξέρχεται ἀπὸ ἀνατολῶν,
καὶ φαίνεται ἕως δυσμῶν : οὕτως ἔσαι καὶ ἡ παρου-
σία τοῦ Υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου. (Ματθ' . κδ' . 27 .)
φανερά δηλαδὴ ἔσαι εἰς ὅλους καὶ φανερά. οὐ πα-
ρασιωπῆσεται δὲ θέλει νὰ εἴπῃ, ὅτι δὲν θέλει ὑπο-
μεῖν τὴν κακίαν καὶ τοὺς καχοὺς πάντοτε, ἀλλ' ἔ-
χει καὶ νὰ τοὺς καταδικάσῃ. (3)

„Πρὸ ἐνώπιον αὐτοῦ καυθήσεται, καὶ
κακλῶ αὐτοῦ καταγιγίς σφοδρά.

Μετὰ τὰ λόγια ταῦτα φανερόναι ὁ Δαβὶδ τὴν
φοβερὰν καὶ ἀνυπόφερτον θεωρίαν τοῦ δικαίου Κριτοῦ.
εἶτι γὰρ καὶ ὁ Δαβὶδ ἐθεώρησε καὶ εἶπα. „ Πο-
ταμὸς πυρὸς εἴλεκεν ἐμπροσθεν αὐτοῦ. . . ὁ θρόνος
αὐτοῦ φλόξ πυρός. οἱ τροχοὶ αὐτοῦ πῦρ φλέγον.
(Δαν' . ζ' . 9 .) καταιγὶς δὲ εἶναι μία ὁρμὴ ἀ-
νέμου δυνατὴ καὶ ἀνυπόφορος, κατὰ τὸν Χρυσό-
στομον. (4)

4: „Προσκαλέσεται τὸν οὐρανὸν ἄνω καὶ
τὴν γῆν τοῦ διακρίναι τὸν λαὸν αὐτοῦ.

Θέλει προσκαλέσαι, λέγει, ὁ Κριτὴς, τὸν
ἄνω οὐρανὸν, (ὑπερβατὸν γὰρ σχῆμα εἶναι τὸν
οὐρανὸν ἄνω) καὶ τὴν γῆν, διὰ νὰ διακρίνουν τὸν λα-
ὸν του, ὅς τις πολιτεία αἰκμαῖος τὸ δεῖνα διακρίναι τοῦ
λαοῦ.

(1) Τὸ μὲν γὰρ ρητὸν τοῦτο, προφητεύει διὰ τὴν πρώτην παρουσίαν τοῦ Χριστοῦ. τὰ δὲ ἀκόλουθα : ἦγουν τὸ „Ὁ
Θεὸς ἐμφανῶς ἵζηι, ὁ Θεὸς ἡμῶν καὶ οὐ παρασιωπῆσεται. καὶ τὸ „Πρὸ ἐνώπιον αὐτοῦ καυθήσεται καὶ κακλῶ αὐτοῦ
καταιγὶς σφοδρά, ταῦτα, λέγω προφητεύουν διὰ τὴν δευτέραν τοῦ Χριστοῦ παρουσίαν. ὅθεν καὶ εὐρίσκονται διὰ
μέσου τοῦ „Ὁ Θεὸς Θεῶν Κύριος ἐλάλησε καὶ ἐκάλεσε τὴν γῆν, καὶ τοῦ „Προσκαλέσεται τὸν οὐρανὸν ἄνω καὶ τὴν γῆν
καὶ τὰ ἐξῆς.

(2) Κατὰ δὲ τὸν μέγαν Ἀθανάσιον, ἐκ τῆς ἄνω Σιών ὁ Κύριος τὴν δευτέραν παρουσίαν ποιήσεται, τὴν ἐπιφάνειαν
καὶ ἐνδόξον. ἦν καὶ εὐπρέπειαν ὡραιότητος κέκληκεν. ὁ δὲ Χρυσόστομος λέγει, „Εκεῖθεν (ἦγουν ἐκ τῆς Ἱερουσαλήμ)
τὰ μυρία πανταχοῦ ἐβλάστησεν ἀγαθὰ. ἃ καὶ ὡραιότητα αὐτοῦ καλεῖται. κάλλος γὰρ Θεοῦ καὶ ὡραιότης, ἡ ἀγαθό-
της, ἡ φιλάνθρωπία καὶ ἡ εἰς ἅπαντας εὐεργεσία.

(3) Ὁ δὲ θεὸς Κρίλλος προσκαρτοῖ τὸ ρητὸν τοῦτο καὶ τὰ κατωτέρω, καὶ εἰς τὴν πρώτην παρουσίαν τοῦ Κυρίου.
(4) Λέγει δὲ ὁ Ἱερόνυμος, „Τί δὲ ἐκείνης τῆς καταιγίδος, ἡ τοῦ καίμου σφοδρότερον ; ὅταν ὑπὸ τοῦ ἡμετέρου
συνειδότητος μασιζόμεθα, καὶ ὑπὸ τῶν λογισμῶν καταγορεύωντων ἢ καὶ ἀπολογουμένων, κυμάτων δίκην τυπώμεθα ;
(ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ)

λοῦ, τὸ νὰ ἐλέγχουν αὐτόν· βλέπε δὲ ὡς ἀναγνώ-
σα, ὅτι καὶ ὁ Μωϋσῆς ἐμβαλὼντας τοὺς Ἰσραηλί-
τας εἰς τὴν γῆν τῆς ἐπαγγελίας, ἔλαβεν τὸν οὐρα-
νὸν καὶ τὴν γῆν μάρτυρας τῶν ἐντολῶν, ὅπου ἔ-
δωκεν εἰς αὐτούς· ἕνα μὲν, διὰ τὴν αὐτὰ εἶναι σώ-
ματα σερεώτερα· καὶ ἄλλο δὲ, διὰ τὴν ὁ οὐρανὸς
καὶ ἡ γῆ περιέχουσι καὶ τοὺς ἁμαρτωλοὺς καὶ τοὺς
δικαίους· „Διαμαρτύρομαι φησὶν ὑμῖν σήμερον
τὸν τε οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν, ὅτι ἀπωλεία ἀπολείσ-
θη ἀπὸ τῆς γῆς. (Δευτ. δ΄. 26.) (1)
τὸ σχῆμα δὲ τοῦτο ὀνομάζεται προσωποποιεῖα· ὁ-
ταν δηλαδὴ εἰς τὰ ἄψυχα καὶ ἄλογα, προσαρμό-
ζωμεν ἐμφύχων καὶ λογικῶν σχήματα καὶ κινήμα-
τα.

5: „Συναγάγετε αὐτῷ τοὺς ὁσίους αὐτοῦ,
τοὺς διατιθεμένους τὴν διαθήκην
αὐτοῦ ἐπὶ θυσίαις.

Ὅσίους ὀνομάζει ἐδῶ ὁ Δαβὶδ τοὺς Ἰου-
δαίους, ὡς ἀφιερωμένους εἰς μόνον τὸν Θεόν (2)
οἵτινες, ὅσον τὸ δυνατόν, ἐδοκίμου καὶ ἐτελείονον
τὴν πρὸς αὐτοὺς δεδομένην Διαθήκην τοῦ Θεοῦ,
μέ τὰς θυσίας, ὅπου τῷ ἐπρόσφερον· διαθήκην δὲ

λέγει, ὅλον τὸν νόμον· διὰ τὴν αὐτοὶ φυλάττοντες
μόνας τὰς προστάτας τοῦ νόμου τὰς περὶ τῶν θυσι-
ῶν διορίζουσας, ἐνόμιζον ὅτι φυλάττουσιν ὅλον τὸν
νόμον· ὅθεν καὶ ὑπερηφανεύοντο ὡς Θεοσεβέστατοι
διὰ τὰς θυσίας ὅπου ἔκκιναν· συναγάγετα δὲ εἴ-
πεν αὐτοὺς εἰς τὸν Θεόν· δηλαδὴ κατὰ τοὺς και-
ροὺς ἐκαίνους καὶ τὰς ἡμέρας, ὅπου ἦτον διωρις-
μέναι εἰς τὸ νὰ συναγάγωνται καὶ νὰ ἀκροάζωνται
τὰς ἀναγνώσεις τοῦ νόμου καὶ τῶν Προφητῶν.

6: „Καὶ ἀναγγελοῦσιν οἱ Οὐρανοὶ τὴν δι-
καιοσύνην αὐτοῦ.

Θάλων ὁ Προφήτης Δαβὶδ νὰ φέρῃ τὸν Θε-
ὸν εἰς τὸ μέσον δικαιολογούμενον μετὰ τοὺς Ἰουδαί-
ους, προλαμβάνει καὶ κηρύττει εἰς ὅλους, ὅτι ὁ
Θεὸς λέγει ὅτι εἶναι δίκαια· διὰ τὴν λέγει, καὶ
αὐτοὶ οἱ ἄψυχοι οὐρανοὶ, θέλουσι κηρύξουν τὴν δι-
καιοσύνην τοῦ Θεοῦ· ἡ οὐρανὸς ὀνομάζει τὰς ἐν
τῷ οὐρανῷ τάξεις τῶν Ἀγγέλων· ἐπειδὴ αὐταὶ εἶναι
τριγύρω εἰς τὸν Θεὸν πάντοτε, καὶ διὰ τοῦτο γί-
ξουσι τὴν τοῦ Θεοῦ δικαιοσύνην.

„Ὅτι ὁ Θεὸς Κριτὴς ἐστίν.

Τοῦ-

(1) Ἄλλος δὲ λέγει, ὅτι ἐπειδὴ ἡ ὁ νόμος ἐδόθη, τὰ σοιχεῖα ταῦτα τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῆς γῆς ἐλήφθησαν μάρ-
τυρες, κατὰ τὸ ἡντὸν ταῦτα τοῦ Μωϋσέως, διὰ τοῦτο ἔπρεπε καὶ εἰς τὴν δευτέραν παρουσίαν νὰ παραληφθοῦν πα-
λιν τὰ ἴδια σοιχεῖα μάρτυρες, διὰ νὰ μαρτυρήσουσι τὴν παράθεσιν τοῦ νόμου, ὅπου ἔκαμαν οἱ τὸν νόμον λαβόντες
ἄνθρωποι· καλοῦνται δὲ μάρτυρες τὰ σοιχεῖα κατὰ τῶν ἀπίστων· καθ' ὅτι αὐτὰ ἔγιναν ὑπόθεσις θεογνωσίας εἰς
τοὺς ἀθέτους· ὡς λέγει ὁ Παῦλος „Τὰ γὰρ ἄρρατα αὐτοῦ ἀπὸ κτίσεως Κόσμου τοῖς ποιήμασι νοούμενα καθο-
ρῶνται· καὶ ὁ Δαβὶδ „Οἱ οὐρανοὶ μαρτυροῦνται τὴν δόξαν Θεοῦ, ποίησιν δὲ χειρῶν αὐτοῦ ἀναγγέλλει τὸ σεφέμα· ὁ δὲ
θεὸς Κύριος ἐνόησεν, ὅτι οὐρανὸς νοεῖται καὶ οἱ ἐν οὐρανῷ Ἀγγελοι, καὶ γῆ οἱ ἐν τῇ γῇ ἄνθρωποι· ἵνα μὴ νεμί-
σωμεν πᾶς εἶναι ἔμψυχα τὰ σοιχεῖα ταῦτα· ὁ δὲ Ἱερὸς Θεοδότης „Καλεῖ δὲ εἰς μαρτυρίαν οὐχ ὡς ἐκψυχα
ταῦτα, ἀλλ' ὡς τῶν ἄλλων περιεκτικὰ ποιημάτων εἰς τὸσον τῶν ἀκούστων· οὕτως ὁ μακάριος Ἀβραάμ τὰς ἑπτὰ
ἀμνάδας ἔθηκεν εἰς μαρτύριον (Γεν. κα΄. 28.) οὕτω τὸν βουνὸν ὁ Ἰακώβ καὶ ὁ Λάβα βουνὸν μαρτυρίας ἐκάλεσε
(Γεν. λα΄. 25.)

(2) Ὁ δὲ Χρυσόστομος λέγει, ὅτι πρὸς περισσοτέραν κατηγορίαν ὀνομάζει αὐτοὺς ὁσίους καὶ διατιθεμένους τὴν δια-
θήκην ἐπὶ θυσίαις· „Οὕτω καὶ ἡμεῖς ἐπειδὴν ἴδωμεν τινὰς πεπλημενικότητας, καὶ βουλώμεθα αὐτῶν σφοδρότερον
καθάρσασθαι, μετὰ τῶν ἁξιωματῶν αὐτοὺς καλοῦμεν· κάλεσον τὸν Διδάκοντα, καὶ τὸν Πρεσβύτερον, ὡς βεβαιότε-
ραν ἐργάσασθαι τὴν κατηγορίαν· ἔφην δὲ καὶ ὁ Ἡσύχιος „Περὶ τοῦ λόγου τῶν Ἰουδαίων ἐνταῦθα διαλέγεται· τού-
τους γὰρ ὁσίους διὰ τοὺς πατέρας καλεῖ, οἵτινες τοῦ Θεοῦ τὴν διαθήκην ἐπὶ θυσίαις ταῖς νομικαῖς ὀρίζονται, ἀ-
γνοοῦντες, ὅτι θυσία μὴ ὁ Θεὸς τῇ λογικῇ, οὐχὶ ταῖς πολλαῖς ταῖς ἀλογίαις ἀρέσκειται· διόπερ καὶ συνελθεῖν
αὐτοὺς, ὥστε τοῦτο διδάσκειναι προσέταξεν· ὁ δὲ Εὐδόκιμος καὶ ὁ Διδυμος λέγουσιν ὅτι Ἀγγελοὶ προσάγει, ἡ ἱε-
ρεῖς ἀνδράσιν, ὅπως συναγάγῃ τοὺς ὁσίους αὐτοῦ ἐπὶ θυσίαις πνευματικαῖς· ὁ δὲ Ἀθανάσιος προσάγει, ὅτι
αἱ οὐραναὶ Δυνάμεις ἀνυμνοῦσι τὸν Κριτὴν, ὅτι ἀπὸ τῶν ὁσίων ἤρξατο, συγχαίροντες ἐπὶ τῇ αὐτῶν σωτηρίᾳ (ἐν
τῇ ἐκδεδ. Σειρή)

Τούτο εἶναι αἰτία καὶ κατασκευὴ τῆς τοῦ Θεοῦ δικαιοσύνης· ὁ Θεὸς, λέγει, ὅπου μέλλει νὰ δικαιολογηθῇ μὲ τοὺς Ἰουδαίους, εἶναι ὅλων τῶν ἀνθρώπων Κριτὴς· καὶ λοιπὸν δίκαια λόγια ἔχει νὰ εἰπῇ, ἐπειδὴ καὶ ἔχει φυσικὴν τὴν δικαιοσύνην.

7: „Ἄκουσον λαός μου καὶ λαλήσω σοι.

Ἀπὸ ἐδῶ ἀρχίζουσιν τὰ λόγια, ὅπου ἔχει ὁ Θεὸς νὰ εἰπῇ πρὸς τοὺς Ἰουδαίους· προτίτερα δὲ ἀπὸ κάθε ἄλλον λόγον, προσάξει τοὺς Ἰουδαίους νὰ ἔχουν προσοχήν· ἄκουσον, λέγει, ὦ λαέμου: ἤγουν πρόσεχε εἰς τὰ λόγια μου.

„Ἰσραὴλ καὶ διαμαρτύρομαι σοι.

Καὶ ἐδῶ λαμβάνεται ἔξωθεν ἀπὸ κοινοῦ τὸ, ἄκουσον· ἤγουν ἄκουσον ὦ Ἰσραὴλ, καὶ θέλω διαμαρτυρῆσαι· ἥτοι θέλω διαλεχθῶ μὲ ἐσένα· ἐπειδὴ δὲ ἀνωτέρω εἶπε λαὸν ἀδιορίστως, ἐδῶ προσδιορίζει αὐτόν, καὶ λέγει τὸ ψαχωριστὸν ὀνόματι καὶ γλυκύ αὐτοῦ ὄνομα· δηλαδὴ τὸ, Ἰσραὴλ.

„Ὁ Θεός ὁ Θεός σου εἰμὶ ἐγώ.

Ἐγώ, λέγει, ὅπου διαλέγομαι μὲ ἐσένα, εἶμαι ὁ Θεός σου· ὅθεν φοβήσου καὶ συζάληθι· τούτο δὲ λέγει ὁ Προφήτης, διὰ νὰ δείξῃ τὴν ἀρρητον καὶ ὑπερβάλλουσαν μακροθυμίαν τοῦ Θεοῦ, ὅς τις καταδέχεται νὰ συνμιλή μὲ τοὺς δούλους του· δύο φορές δὲ εἶπε τὸ, ὁ Θεός, διὰ νὰ κατηγορήσῃ τὴν ἀναισθησίαν καὶ παχυτήτα, ὅπου ἔχον τὰ ψυχικὰ αὐτίκα τῶν Ἰουδαίων, κατὰ τὸν Χρυσόσομον.

8: „Οὐκ ἐπὶ ταῖς θυσίαις σου ἐλέγξω σε· „τὰ δὲ ὀλοκαυτώματά σου ἐνώπιόν μου „ἐστὶ διὰ παντός.

Δὲν ἔκαμα, λέγει, ὦ λαέμου, τὴν παροῦσαν διάλεξιν μὲ ἐσένα, διὰ νὰ σε ἐλέγξω, πῶς ἀμελεῖς, καὶ δὲν προσφέρεις θυσίας εἰς ἐμέ· ὅχι· δὲν σε ἐλέγγω διὰ τοῦτο· ἐπειδὴ τὰ ὀλοκαυτώματα καὶ αἱ θυσίαι σου πάντοτε εἰρίσκονται ἐπάνω εἰς τὸ θυσιαστήριον τοῦ ναοῦ μου· καὶ ὅσον διὰ τὰς θυσίας, ἀκατηγόρητος εἶσαι· ἀλλὰ διὰ ἄλλα σε κατηγορῶ.

9: „Οὐ δέξομαι ἐκ τοῦ οἴκου σου μόσχους· οὐδὲ ἐκ τῶν ποιμνίων σου „χιμάρους.

Ὅταν, λέγει, ἐπὶ προσφύξης ἐπιμελῶς θυσίας εἰς ἐμένα, μὴ νομίζῃς ὅτι μὲ θεραπεύεις καὶ ἀναπαύεις μὲ τοῦτο· διὰ τί ἐγὼ θυσίας δὲν χρειάζομαι, μὲ τὸ νὰ ᾤμαι ἀνενδής, καὶ ἀχρείας ἀπὸ κάθε πράγμα, μάλιστα ἐγὼ εἶμαι, ὅπου δίδω εἰς ὅλους τὰς χρείας τῶν· διὰ τοῦτο εἰς τὸ ἐξῆς δὲν θέλω δεχθῶ τὰς τοιαύτας θυσίας σου (1) βαρύτερα δὲ κατηγορεῖ τοὺς Ἰουδαίους ὁ Θεός περὶ τῶν θυσιῶν, διὰ τοῦ Ἡσαΐου λέγων, „Τί μοι πληθος τῶν θυσιῶν ὑμῶν; λέγει Κύριος· πλήρης εἰμι ὀλοκαυτωμάτων κριῶν, καὶ σέαρ ἀρνῶν, καὶ αἶμα ταύρων καὶ τράγων οὐ βούλομαι. τίς γὰρ ἐξέζητησε ταῦτα ἐκ τῶν χειρῶν ὑμῶν; (Ἡσ. α' 11.) Καὶ διὰ τοῦ Ἰεραιμοῦ λέγει, „Γὶνα τί μοι Λίβανον ἐκ Σαβᾶ φέρετε; καὶ Κινάμωρον ἐκ γῆς μακροθεν; τὰ ὀλοκαυτώματα ὑμῶν οὐκ εἰσὶ δεκτά· καὶ αἱ θυσίαι ὑμῶν οὐχ ᾔδυνάμην· (Ἰερ. 5' 20.) καὶ πάλιν, „Οὐκ ἐλάλησα πρὸς τοὺς Πατέρας ὑμῶν·... περὶ ὀλοκαυτωμάτων καὶ θυσίας· (Ἰερ. 6' 7.)

(1) Λέγει δὲ ὁ μέγας Ἀθανάσιος „Φανερός ὁ Θεὸς τοῦ νόμου τοὺς τύπους μετατίθεισιν εἰς ἀλήθειαν· μέχρι γὰρ καιροῦ διορθώσεως πεθεῖσθαι φησὶν ὁ πάνσοφος Παῦλος τὴν διὰ Μωσέως ἐντολήν· ἥν δὲ ὁ καιρὸς, καθ' ὃν ἐπέλαμψε τοῖς ἐπὶ γῆς Χριστός· λέγων ἐναργῶς· ἐγὼ εἶμαι ἡ ἀλήθεια· ἀνέστης ἄρα τῆς ἀληθείας φανείσης ὁ αὐτός (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ)

ζ' . 22 .) καὶ ἄλλοι δὲ Προφῆται περὶ τῶν τοιούτων θυσιῶν διάφορα λέγουσιν· ἀλλὰ ἤθελεν ἀπορήσῃ τις, διὰ τί λέγει ἔτι ὁ Θεὸς, εἰς καιρὸν ὅπου ἐνομοθέτησα διὰ τοῦ Μωϋσέως πολλὰ προσάγματα διὰ τὰς θυσίας; καὶ ἀποκρινόμεθα, ὅτι δὲν ἐνομοθέτησα ταύτας ὁ Θεὸς κατὰ προηγουμένον θέλημα διὰ λόγου τοῦ· ἐπειδὴ θυσίας ὁ Θεὸς δὲν χρειάζεται· ἀλλὰ ἐσυγκατέβη καὶ ἐδέχετο τὰς θυσίας, διὰ τὴν σκληρότητα τῶν Ἰουδαίων· (1) καὶ διὰ τί αὐτοὶ ἐκλινον εἰς τὴν λατρείαν τῶν εἰδώλων· ἐπειδὴ, λέγει, ἐγὼ ὁ Θεὸς ἐγνώριζον ἐσᾶς τοὺς Ἰουδαίους πῶς ἐμάθαστε εἰς τὴν Αἴγυπτον νὰ κάμνετε θυσίας, καὶ δυσκόλως ἐδύνασθε νὰ ἀφῆσατε τὴν συνήθειαν ταύτην, μὲ τὸ νὰ εἴχατε ἡδονὴν εἰς τὸ θυσιαῖν· τούτου χάριν ἐσυγχώρησα τοῦτο εἰς ἐσᾶς· μεταθέσας τὰς θυσίας εἰς τὴν ἐδικήν μου λατρείαν, ἵνα μὲ τὴν συνέθειαν τῶν θυσιῶν, ἐνθυμῆσθε ἐμέναν πάντοτε· καὶ ἵνα, ἡ ἡδονὴ καὶ προσπάθεια, ὅπου ἔχετε εἰς τὰς θυσίας, αὕτη φυλάξῃ τὸ πρὸς ἐμὲ σέβας καὶ τὴν λατρείαν εἰς τὰς ἀχαρίστους καρδίας σας, αἱ ὅποιαι εὐκόλως ἀλησμονοῦσι τὰς εὐεργεσίας μου· τῶρα δὲ, ἐπειδὴ ἡ τέση πολυκαίρια καὶ τὰ τόσα σημεῖα, ὅπου καθ' ἐκάστην κάμνω εἰς ἐσᾶς, σᾶς ἐβεβαίωσαν ὅτι ἐγὼ μόνος εἶμαι Θεός· διὰ τοῦτο παρρησιάζω εἰς ἐσᾶς τὴν ἐδικήν μου θέλησιν καὶ τὸν σκοπὸν· καὶ φανερὰ σᾶς ἐμποδίζω νὰ μὴ προσφέρετε πλέον θυσίας εἰς ἐμένα· ἐπειδὴ αὐταῖς εἶναι ἀχρησταίαι καὶ περιτταί· ὥς ἐντραποῦν ἀπὸ τὰ λόγια ταῦτα οἱ Ἰουδαῖοι, οἵτινες παρατρέχουσι τὴν ἀλήθειαν, καὶ σφαλίζου-

σι τοὺς ὀφθαλμοὺς τῆς ψυχῆς των, διὰ νὰ μὴν ἰδοῦν τὸ φῶς, ὅπου λάμπει εἰς τὰ λόγια ταῦτα τοῦ Δαβίδ· ἀλλὰ ἀκόμη θέλουν νὰ ἐνεργοῦν τὰς θυσίας ὅπου διορίζει ὁ παλαιὸς νόμος.

10: „Ὅτι ἐμὰ ἐστὶ πάντα τὰ θηρία τοῦ ἀγροῦ, κτήνη ἐν τοῖς ὄρεσι καὶ βόες.

Διὰ τοῦτο, λέγει, δὲν δέχομαι τὰ ἄνω ῥηθέντα, τοὺς μύσχους καὶ χιμάρους καὶ τράγους, διὰ τί εἶναι ἐδικὰ μου ὅλα τὰ ζῶα· θηρία δὲ ἀγροῦ ὀνομάζει ὁ Δαβίδ τὰ καθαρά τετράποδα, ὅπου βόσκουν εἰς τοὺς ἀγροὺς καὶ ἡμερὰ χωράφια· οἶον πρόβατα, βόδια, καὶ ἄλλα ὅμοια· ἐπειδὴ ἡ Γραφὴ τὰ ὀνόματα τῶν θηρίων, ποτὲ μὲν τὸ θέτει εἰς τὰ ἄγρια ζῶα· ποτὲ δὲ, καὶ εἰς τὰ ἡμερὰ· ἐδικὰ μου λοιπὸν, λέγει, εἶναι τὰ ζῶα ταῦτα ὅλα· διὰ τί ἐγὼ τὰ ἐποίησα· (2) μερικὰ δὲ ἀντίγραφα, ἔχουσι θηρία τοῦ δρυμοῦ· καὶ κατὰ τὴν γραφὴν ταύτην, θηρία τοῦ δρυμοῦ νοοῦνται τὰ ἄγρια ζῶα· διότι ἄγροί μὲν ὀνομάζονται τὰ ἡμερὰ χωράφια καὶ οἱ δουλευμένοι τόποι, δρυμοὶ δὲ λέγονται οἱ λόγγοι τὰ βόσκοντα καὶ οἱ ἀδούλευτοι τόποι, οἱ ὅποιοι τρέφουν θηρία καὶ ζῶα ἄγρια· ὅθεν καὶ θέλεις νοήσεις, ὅτι λέγει ὁ Θεός, πῶς εἶναι ἐδικὰ μου, ὅχι μόνον τὰ ἡμερὰ ζῶα, ἀλλὰ καὶ τὰ ἄγρια· μετὰ τὰ ὀλίγα δὲ ζῶα, ὅπου ἀναφέρει ἐδῶ ἐξ ὀνόματος, περιλαμβάνει ὁ Δαβίδ ὅλα τὰ ζῶα ὅπου θυσιαζόνται.

11: „Ε-

(1) Ἄλλοι δέ φησιν „Ἐτερόν ἐστι τὸ διὰ τῶν θυσιῶν ἐν ἀντίματι σοὶ νομοθετούμενον, τὸ δεῖν τὰ πάθη ἐν σοὶ σφαγιάζεσθαι· οὐμὴν οὐδὲ αἷμα ταύρων ἢ τράγων προσχεῖσθαι τῇ βάσει τοῦ θυσιαστηρίου ἐβόλευτο, ἀλλ' ἢ τὸ ἐπιθυμητικὸν ἢ θυμειδὲς τῆς ψυχῆς διὰ προσευχῆς φιλοπόνην, ἢ τῆς εἰς τὰ ἄγια προσεδρεύας ἐξαυλισκεσθαι· ὁ δὲ Χρυσόστομος λέγει, ὅτι ἐπειδὴ οἱ Δαίμονες ἐζήτουν νὰ θυσιαζοῦν εἰς αὐτοὺς οἱ Ἕλληνες ἄνθρωποι, διὰ τοῦτο ὁ Θεὸς ἐσυγκατέβη ἢ ἐσυγχώρησεν εἰς τοὺς Ἰουδαίους νὰ θυσιαζοῦν εἰς αὐτὸν ἄλογα ζῶα, διὰ νὰ τοὺς ἐμψεύσῃ νὰ μὴ θυσιαζοῦν ἄνθρωπους· χιμάρους δὲ λέγει ὁ Ψαλμὸς τοὺς τράγους, ὅπου γεννῶνται τὴν χειμῶνα· παθὼς ἢ ἔριφοι λέγονται, οἱ τράγοι, ὅπου γεννῶνται εἰς τὸ ἔαρ· ἵγουν εἰς τὴν ἔνοιξιν.

(2) Ὁ δὲ Ἡσύχιος λέγει „Ἰσως δὲ θηρία ἢ κτήνη, τὰ Ἐθνη λέγει· βόες τοὺς ἀπὸ τοῦ λαοῦ τῶν Ἰουδαίων πεποιθέντας, ὅν τὴν προσφορὰν κεκτῆμένους οὐκέτι πὰρὰ τοῦ λαοῦ τῶν Ἰουδαίων ὥς περιττὰ προσδέχεται· πετεινὰ δὲ τοῦ οὐρανοῦ, τοὺς παρθενίαν φιλοσοφούντας ἢ ἐγκράτειαν νόησον· ἐπειδὴ ἄνω περὶ τὸν οὐρανὸν ἴσα τοῖς Ἀγγέλοις φιλοσοφούντες ἴσπαντα· τὴν Ἐκκλησίαν δὲ λέγει ἀραιότητα τοῦ ἀγροῦ· ἀλλὰ καὶ τοῦ κόσμου τυχόντας· εὐφρεπὲς γὰρ ἐγένετο τῇ τοῦ Βαπτίσματος χάριτι· ὅθεν εὖν εἶπε παρ' ἐμοὶ ἔστιν· ἀλλὰ μετ' ἐμοῦ, ὥς νύμφη κυμφοῦ (ἐν τῇ ἐκδεδ· Σειρᾷ).

11: „Ἐγνώκα πάντα τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρα-
νοῦ· καὶ ὠραιότης ἀγροῦ μετ' ἐμοῦ ἐ-
στίν·

“Οχι μόνον, λέγει, τὰ τετράποδα ζῶα εἶ-
ναι ἐδικά μου, ἀλλὰ καὶ τὰ πετεινὰ ὅλα τὰ γνω-
ρίζω, καὶ ἔξεύρω πόσα εἶναι εἰς τὸν ἀριθμὸν· διὰ
τὸ εἶμαι ἐξουσιαστὴς αὐτῶν καὶ Κύριος· ὠραιότητα
δὲ ὀνόμασεν ἀγροῦ, τοὺς δὲ τοῦ ἀγροῦ· ἦτοι τοῦ
χωραφίου βλαστάνοντας καρπούς· οἱ καρποὶ γὰρ εἶ-
ναι καὶ ὠραιότης καὶ κάλλος τοῦ χωραφίου· αὐτοὶ
δὲ ὀνομάζονται καὶ ὠραῖοι, διὰ τὰς ὥρας καὶ
καιροὺς τοῦ χρόνου, κατὰ τοὺς ὁποίους γίνονται ὠ-
ριμοὶ· μετ' ἐμοῦ δὲ, λέγει, εἶναι ἡ ὠραιότης· ἀν-
τὶ τοῦ, παρ' ἐμοῦ καὶ εἰς τὴν ἐξουσίαν μου εὐρί-
σκεται· βλέπε δὲ ὡ ἀναγνώστα, πῶς ὁ Θεὸς μὲ
τὰ ὀλίγα ὅπου ἀνέφερεν, ἐφανέρωσεν ἐν συντόμῳ,
ὅλα ὅσα ἐπρόσφεραν οἱ Ἰουδαῖοι εἰς αὐτόν· διότι,
ὅπό μὲν τὰ τετράποδα ζῶα, ἐπρόσφέροντο τῷ Θεῷ
εἰς θυσίαν, βεδίκαι, τράγοι, καὶ πρόβατα· ἀπὸ δὲ
τὰ πετεινὰ καὶ πουλῖα, ἐπρόσφέροντο περιστέραι
καὶ τρυγόναι· ἀπὸ δὲ τοὺς καρπούς ἐπρόσφέροντο
σεμιδάρι, κρασί, καὶ λαδί.

12: „Ἐὰν πεινάσω, οὐμή σοι εἶπω· ἐμὴ γὰρ
ἐστίν ἡ οἰκουμένη καὶ τὸ πληρωμα
αὐτῆς.

Τοῦτον τὸν λόγον λέγει ὁ Θεὸς εἰρωνικῶς καὶ
ἐπιπληκτικῶς πρὸς τοὺς Ἰουδαίους κατὰ τὸν Θεοδώ-
ριτον, διὰ νὰ ἐλέγξῃ τὸν παχύν καὶ χονδρὸν τους

νοῦν· οἵτινες ἐνόμιζον, ὅτι ὁ Θεὸς χρειάζεται τὰς
θυσίας διὰ νὰ τὰς τρώγῃ· (1) λέγει λοιπὸν
πρὸς αὐτοὺς, ὅτι ἂν καὶ ἐσεῖς ὁρθῶς ἐνομίζετε, ὅτι
ἐγὼ πευνῶ καὶ τρώγω, πλὴν ἀπὸ λόγου σας δὲν ἤ-
θελα ζητήσω νὰ φάγω· ἐπειδὴ ὅλη ἡ οἰκουμένη,
καὶ ὅλα τὰ ἐν τῇ οἰκουμένῃ φαγητὰ, εἶναι ἐδικά
μου· καὶ λοιπὸν ἀπὸ ἐκείνων ἐγὼ ἐδυνάμην νὰ πέρ-
νω καὶ νὰ τρώγω, χωρὶς νὰ χρειασθῶ ἀπὸ λόγου
σας.

13: „Μὴ φάγωμαι κρέα ταύρων, ἢ αἷμα
τράγων πίωμαι;

Ἐρωτηματικὸν κάμνει τὸν λόγον τοῦτον ὁ
Θεὸς πρὸς τοὺς Ἰουδαίους, διὰ νὰ ἐλέγξῃ περιττό-
τερον τὴν ἀγνωσίαν τους· μήπως, λέγει, ἐγὼ χρει-
άζομαι νὰ τρώγω κρέατα ταύρων; ἢ νὰ πίνω αἷ-
ματα τράγων; καθὼς χρειάζονται ταῦτα οἱ ψευδεῖς
Θεοὶ τῶν Ἰθιῶν, καὶ διὰ τοῦτο ζήτουσιν τὰς θυ-
σίας ταύτας ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους; ὅχι· ἐγὼ δὲν
χρειάζομαι ἐτοίαν βρώσιν καὶ πόσιν· διὰ τί καὶ
πολλοὶ ἀπὸ τοὺς γνωστικοὺς καὶ εὐαγγελιστοὺς ἀν-
θρώπους, κρέατα ὡμὰ δὲν τρώγουσιν, οὔτε αἷμα-
τα ζῶων πίνουσιν· ἀλλὰ ἀποσρέφονται ταῦτα·
(2)

14: „Θῦσον τῷ Θεῷ θυσίαν αἰνέσεως.

Βλέπε ὡ ἀναγνώστα, πῶς μὲ τὰ λόγια ταῦ-
τα ὁ Θεός, ἀποβάλλει μὲν τὴν λατρείαν τοῦ πα-
λαιοῦ νόμου, εἰσάγει δὲ καὶ δέχεται τὴν λατρείαν
τοῦ

(1) “Οθεν εἶπεν ὁ Ἡσαΐας, „Θεὸς αἰώνιος· Θεὸς ὁ κατασκευάσας τὰ ἄκρα τῆς γῆς· οὐ πεινάσει, οὐδὲ κοπιή-
σει· (Ἡσ. μ'. 28.)

(2) “Οθεν ἔθάνατον προσάξει ὁ Θεὸς νὰ λαμβάνουν οἱ τρώγοντες αἷμα· „Πᾶσα ψυχὴ ἐὰν φάγῃ αἷμα· ἀπο-
λείται· (Λευ. ζ': 17.) ὁ δὲ Δίδυμος „Πεισθ' ὁ Σωτὴρ γὰρ τῶν σωτηρίαν· ὥσπερ ἀμέλει περὶ τῆς Σαμα-
ρείτιδος πρὸς τοὺς Μαθητάς φησιν· ἐγὼ βρώσιν ἔχω φαγεῖν· ἢ ὑμεῖς οὐκ οἴδατε; ἔ, „Ἐμὸν βγῶμα ἐστίν, ἵνα
ποιῶ τὸ θέλημα τοῦ πέμψαντός με· ἐπεὶ οὖν οἱ ἐκ περιτομῆς ἔχοντες τῆς σκιάς, ὡς πεινῶντι τῷ Θεῷ προσάγου-
σι τὰς αἰσθητάς, θυσίας φησιν ὁ Θεὸς πρὸς αὐτοὺς· ἐὰν πεινάσω, οὐμή σοι εἶπω· ἔχω γὰρ κτήμά μου γεγενη-
μένον τῇ ἐνδοξῇ Ἐκκλησίᾳ· πλήρωμα δὲ αὐτῆς τὸ Εὐαγγέλιον οὐ τύπος ἢ σκιά· τρεφόμενος οὖν τὸ πλήρωμα
τῶν Ἐθνῶν οὐκ ἀπαιτήσω σε τὴν σκιάδην τροφὴν· εἰ δὲ θέλεις με τῷ ὅτι θεραπεύειν Θεὸν σου τυγχάνοντα, θῦ-
σὸν μοι θυσίαν αἰνέσεως, αἰνῶν ἔσθ' ὁ Θεολογῶν (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ)

τοῦ Εὐαγγελίου τῆς χάριτος, κατὰ τὸν θεῖον Κύριλλον· ἐπεὶ δὲ ἡ διὰ τῆς αἰδέσεως καὶ δοξολογίας θυσία, ἐδόθη εἰς τοὺς Χριστιανούς τῆς νέας χάριτος· αἰνεσὶν δὲ λέγει, τὴν δοξολογίαν τοῦ Θεοῦ καὶ τὴν εὐχαριστίαν, κατὰ τὸν Χρυσόστομον· (1) ἐπεὶ δὲ καὶ τὰ δύο αὐτὰ πρέπει νὰ τὰ ἐνεργοῦμεν ἡμεῖς οἱ Χριστιανοί· δηλαδή καὶ τὸ νὰ δοξολογοῦμεν τὸν Θεόν, καὶ τὸ νὰ τὸν εὐχαριστοῦμεν· πρῶτον, διὰ τὴν ἐκ τοῦ μὴ ὄντος εἰς τὸ εἶναι ἐδημιουργήθημεν ἀπ' αὐτόν· δεύτερον, διὰ τὴν λαμβάνομεν ἀπὸ αὐτόν, ὅλα τὰ πρὸς τὴν χρείαν καὶ ἀπόλαυσίν μας· τρίτον, διὰ τὴν ἐλάβομεν παρ' αὐτοῦ, τὸ φῶς τῆς θεογνωσίας· καὶ ἀπλῶς εἰπεῖν, διὰ τὴν ἐλάβομεν ἀπὸ τοῦ Θεοῦ τόσας μεγάλας καὶ ἀνεκδιηγήτους εὐεργεσίας, κοινὰς καὶ μερικὰς, ψυχικὰς καὶ σωματικὰς.

ἐπεὶ δὲ ἔτι καὶ οἱ Ἰουδαῖοι ὑπεσχέθησαν νὰ κάμνουν· τὸ νὰ εὐαρεστήσουν δηλαδή τὸν Θεόν· οὕτω γὰρ εἶπον πρὸς τὸν Μωϋσῆν, Πάντα, ὅσα εἶπεν ὁ Θεός, ποιήσομεν καὶ ἀκουσόμεθα· (Ἐξ. ιθ'. 8.) ἔτι καὶ ἡμεῖς οἱ Χριστιανοί, ὑπεσχέθημεν εἰς τὸ ἅγιον Βάπτισμα νὰ συνταχθῶμεν· ἡγοῦν νὰ ἐνωθῶμεν μετὰ τὸν Χριστὸν, φυλάττοντες τὰς ἐντολάς του· καὶ νὰ ἀποταξώμεν· ἡγοῦν νὰ μισήσωμεν τὸν Σατανᾶν καὶ ὅλα τὰ ἔργα του· καὶ διὰ τοῦτο χρεωσώμεν νὰ φυλάξωμεν τὰς ὑποσχέσεις μας ταύτας, καὶ νὰ εὐαρεστήσωμεν εἰς τὸν Θεόν, ὡς δοῦλοι εἰς τὸν Δεσπότην μας· εὐαρεσεῖ δὲ εἰς τὸν Θεόν, μόνος ὁ ἐνάρετος· τὸ δὲ νὰ θυσιάζηται τὸς ζῶα, τοῦτο δὲν εἶναι ἀρετὴ· ἐπεὶ δὲ καὶ τὰ ἔθνη κάμνουν θυσίας καὶ κουρμπάνια· ἀλλ' ὅμως ἀπὸ τοῦτο δὲν εἶναι ἐνάρετα. (2)

„Κοὶ ἀπόδος τῷ Ὑψίστῳ τὰς εὐχὰς σου.

15: „Καὶ Ἐπικάλεσαί με ἐν ἡμέρᾳ θλίψεως σου, καὶ ἐξελοῦμαι σε καὶ ὁσώσω σε.

Πρέπει, λέγει, ὦ ἄνθρωπε, νὰ δίδῃς εἰς τὸν Θεόν τὰς ὑπὲρ τῆς σωτηρίας σου εὐχὰς· ἡγοῦν νὰ εὐχῇαι τῷ Θεῷ διὰ νὰ σε σώσῃ· διὰ τὴν τοῦτο ἔχεις χρέος νὰ τὸ κάμνῃς· ἢ λέγει, ὅτι πρέπει τινος νὰ τελειῇ τὰς εὐχὰς· ἡγοῦν τὰς ὑποσχέσεις ὅπου ἔδωκεν εἰς τὸν Θεόν διὰ νὰ τὸν εὐαρεστήσῃ·

Μετὰ τὸν ἄνω εἰρημένον, λέγει, τρόπον, πρόσφερε ὦ ἄνθρωπε, θυσίαν αἰδέσεως εἰς τὸν Θεόν, καὶ πληρώσον ἐκείνας τὰς ὑποσχέσεις, ὅπου ἐλάμβανες αὐτόν· καὶ τότε με θάρρος ἐπικάλεσόν με, ὅταν σοι ἀκολουθήσῃ θλίψις καὶ πειρασμός, εἴτε ἀπὸ τούτων

(1) Ὁθεν ὁ αὐτὸς Χρυσόστομος λέγει „Ὁ δὲ λέγει τοιοῦτόν ἐστιν· οὕτω ζῆθι, ὥστε δοξάζεσθαι σου τὸν Δεσπότην· αἶνος γὰρ ἐπαινὸς ἐστὶν δοξα εὐφημία· τὸ μὲν πλήθος ἀποπέμπεται τῶν θυσιῶν, μίαν δὲ θυσίαν ἐπιζητεῖ· ἢν αὐτὸς ἑκάστος ἑαυτὸν προσάγει τῷ Θεῷ, παριστῶν θυσίαν ζῶσαν διὰ τῆς λογικῆς λατρείας· ἢ πῶς φησὶ, θύσω χωρὶς αἵματος· τοῦτο μὲν οὖν μάλιστα θυσία Θεῷ πρέπει, ἢ ἐν Πνεύματι λατρεία, ἢ λογικὴ καὶ ἀκαίμακτος, ἢ τῆς αἰδέσεως· ἔσω σου ὁ βίος τοιοῦτος, ὥστε εὐφημεῖσθαι σου τὸν Δεσπότην, καὶ ἀνηρητισμένην εὐαγγελίαν θυσίαν· Καὶ ὁ Ἡσύχιος λέγει „Γενοῦ φησι τοῖς Ἀγγέλοις ἐφ' αἰῶνα· μνήσασθαι τῆς δοξολογίας τὰς Σεραφίμ· διήγησαι καθάπερ οἱ οὐρανοὶ δοξάζαν Θεῷ· θύσω θυσίαν, ἢν περ πᾶσα ἡ κτίσις προσφέρει δοξάζουσα διηνεκῶς· ἡσας δὲ καὶ θυσίαν αἰδέσεως τὰς ἀρετὰς λέγει, ὡς ὁ Θεὸς αἰνεῖται· τούτῃς εὐφημεῖται καὶ δοξάζεται· διόπερ τοῖς Ἀποστόλοις ἔλεγεν· Οὕτω λαμψάτω τὸ φῶς ὑμῶν ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων, ὥστε ἴδωσιν ὑμῶν τὰ καλὰ ἔργα, καὶ δοξάσωσιν τὸν Πατέρα ὑμῶν τὸν ἐν τοῖς οὐρανοῖς·

(2) Λέγει δὲ ὁ Χρυσόστομος „Καὶ καλῶς εἶπεν ἀπόδος· μετὰ γὰρ τὴν ἐπαγγελίαν, χρέος τὸ πρᾶγμα γίνεται· μάλλον δὲ εἴ τις ἀκριβῶς ἐξετάσει, καὶ μὴ ἐπαγγελίῃται τις, χρεωεῖται Θεῷ τὰς αἰετῆς· καὶ τοῦτο δηλῶς ὁ Κύριος ἔλεγεν, ὅτι ἂν οὐκ ἐλθὴτε καὶ ποιῆσαι, πεποιθήκαμεν· (Λουκ. ιζ'. 1.) καὶ ἕτερος δὲ φησὶ „Μὴ χρονίσῃς ἀποδοῦναι εὐχὴν σου· (Σειρ. ε'. 3.) ἐπαγγέλῃς ἀπόδος· μὴ ποτε ἐλθὼν θάνατος διακοφῇ· καὶ τί πρὸς ἐμὲ φησὶν; οὐ γὰρ Κύριος ἡμῶν τῆς ζωῆς· διὰ τοῦτο γὰρ ἐχρῆν μὴ χρονίσαι, τὸ ἀόριστον ἐννοῶντα τῆς ἐξόδου· ὥστε ἢ δοκῶσα ἀπολογία, κατηγορία ἐστίν· οὐδὲ γὰρ τοῦ θανάτου λοιπὸν τὸ μὴ ἀποδοῦναι γέγονεν, ἀλλὰ τῆς σῆς ἀναβολῆς.

τοὺς Δαίμονας, εἴτε καὶ ἀπὸ τὴν διερχομένην φύσιν τοῦ σώματος· καὶ βέβαια, ἐγὼ μὲν θέλω σὲ ἐλευθερώσω ἀπὸ τὴν θλίψιν καὶ τὸν πειρασμὸν ἐκένον· ἐσὺ δὲ θέλεις δοξάσεις ἐμένα, ὡς ἀληθινόν καὶ ὀγλήωρον βοηθόν σου· (1) Πρέπει δὲ νὰ παρατηρήσωμεν ἐδῶ κατὰ τὸν Θεοδώριτον, ὅτι ὁ Θεὸς, ἀνοίγωντας μὲ τὰ ἀνωτέρω λόγια θύραν καὶ εἵσοδον εἰς τὴν Εὐαγγελικὴν λατρείαν τῆς νέας χάριτος, εὐθὺς ἐφανέρωσε καὶ περὶ τῆς ἁγίας Τριάδος· λέγωντας γὰρ „ Ὡς οὖν τῷ Θεῷ, ἐφανέρωσε

τὸν Πατέρα· λέγωντας δὲ „ Καὶ ἀπὸ τῶ Ὑψίστου τὰς εὐχάς σου, ἐφανέρωσε τὸν Υἱόν· λέγωντας δὲ „ Καὶ ἐπικάλουσαι με, ἐφανέρωσε τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον· ὡνόματα δὲ ταῦτα ἐστὶ, ὅχι διὰ τὴν νοητὴν μόνον ὁ Πατὴρ Θεός, καὶ μόνος ὁ Υἱὸς Ὑψιστος, καὶ μόνον τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον ἄξιον ἐπικαλεσθαι· ἀλλὰ διὰ τὴν φανερωτὴν ἢ διαφορὰ τῶν θείων ὑποστάσεων τῆς ἁγίας Τριάδος, μὲ τὴν ταύτην διαφορὰν τῶν ὀνομάτων. (2)

16: „ Τῷ

(1) Φησὶ δὲ ὁ Χρυσόστομος „ Διὰ τί δὲ ἀναμένει καλεῖσθαι παρ' ἡμῶν; μείζονα τὴν οἰκείωσιν ἡμῖν ποιῆσαι βουλόμενος, καὶ τὴν πρὸς αὐτὸν φιλίαν θερμωτέραν, καὶ τῷ δοῦναι, καὶ τῷ καλεῖσθαι, καὶ τῷ λαμβάνειν· καὶ γὰρ ἡ ἀρετὴ πρὸς Θεὸν οἰκειοῖ, καὶ ἡ ἀντίδοσις αὐτῷ ἐργάζεται, καὶ ἡ εὐχὴ συγκροτεῖ τὴν οἰκείωσιν· λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος „ Τὴν καινὴν διανοήνους διαδίδει καὶ τὴν ἀρεσκουσιν αὐτῷ θυσίαν νομοθετεῖ· εἰς καιρὸν δὲ καὶ τῆς ἁγίας Τριάδος ἀπεκάλυψε τὸν τίμιον ἀριθμὸν καὶ τὴν καινὴν διαδίδει συνέθευσε· μετὰ γὰρ ταῦτα καὶ τὴν τῆς ἁγίας Τριάδος ἐδεξάμεθα γνώσιν· διεῖλε δὲ τὰ πράγματα, εὐχὴ ἵνα τῆς ἀδελφότητος καὶ ἁγίας Τριάδος· τὰς ἐνεργείας διέλῃ· ἀλλ' ἵνα τὸν ἀριθμὸν προφητικῶς καὶ τοὺς μετὰ ταῦτα διδάξῃ· λέγει τοίνυν· Ὡς οὖν τῷ Θεῷ θυσίαν ἀνέσσεως (ὁ δὲ ἡμεῖς τὸν Πατέρα) καὶ ἀπὸ τῶ Ὑψίστου τὰς εὐχάς σου (ὁ δὲ ἡμεῖς τὸν Υἱόν) καὶ ἐπικάλουσαι με (ὁ δὲ ἡμεῖς τὸ Πνεῦμα)· τρία δὲ ἐκ τούτων ἐδιδάχθημεν πρόσωπα· οὐκ ἐπειδὴ μὲν μόνον Θεός (ὁ Πατὴρ) οὐδὲ μόνον Ὑψιστος (ὁ Υἱὸς) οὐδὲ ἀνέσσεως θυσίαν δεχόμενον τὰς αἰτήσεις χαρίζεται (τὸ Πνεῦμα) ἐκάστη δὲ ἰδιότης (ἡτοι πρόσωπον) καὶ Θεός καὶ Ὑψιστος καὶ ἀγαθὸν κοινόν.

(2) Διὰ τοῦτο λέγει ὁ Θεὸς Διόνυσος ὁ Ἀρεοπαγίτης, ὅτι πρῶτον πρέπει τινὰς νὰ κάμῃ, καὶ ἔπειτα νὰ διδάσκῃ „ Ἀὐτὴ ἡ καθολικὴ εὐκοσμία καὶ τάξις, πρῶτον ἐν μετῴσῃ γενέσθαι καὶ ἀποπληρῶσαι τὸν ἱερὸν καθορισμόν, καὶ οὖν δι' αὐτοῦ Θεοῦ ἐπὶ τοῖς δογματικοῖς ἀποφασισμοῖς, οὕτως καὶ ἄλλοις μεταδιδόναι· διὸ καὶ ταῖς ἐνθεοῖς διδασκαλίαις οἱ πολλοὶ ἀποκεχερημένοι πρὸ τῆς κατ' αὐτὰς πολιτείας καὶ ἔξεως, ἀνέροι καὶ ἐκφυλοὶ πάντων τῆς ἱερᾶς εἰσι νομοθεσίας· δεῖ γὰρ φωτισθῆναι, εἶτα φωτίζει· τὸν δὲ μὴ κατὰ πᾶσαν ἔχον αὐτοῦ γεγονότα θεοειδέσσαν, οὐ τυλμκτικὸν ἐπέροις ἡγήσασθαι· λέγει δὲ ὁ Χρυσόστομος „ Ἴνα οὖν μηδεὶς ἐχὼν λέγειν, ὅτι εἰ πάντες ἐν ἁμαρτίαις· τὸν δὲ ἁμαρτωλὸν ἐκέλευσε μὴ διηγέσθαι τὰ δικαιώματα, τίς ἔσται ὁδηγούμενος; ἵνα οὖν μὴ τις ταῦτα λέγῃ, τίθῃσι καὶ εἶδος ἁμαρτιῶν εἶδη καὶ ὑπογράφῃ τὸν ἁμαρτωλὸν διὰ τῶν ἐξῆς· τίς οὖν ὁ ἁμαρτωλὸς, ὃν κελεύει μὴ διηγέσθαι τὰ δικαιώματα; εἰ ἐθεώρει, φησὶ, κλέπτην, συνέτρεχες αὐτῷ, καὶ μετὰ μοιχοῦ τὴν μερίδα σου ἐτίθῃς· τούτο πάντων αἴτιον τῶν κακῶν, ὅταν μὴ μόνον οὐκ ἐπιτιμῶσι τινες, ἀλλὰ καὶ συνήδονται τοῖς ἁμαρτάνουσιν· τούτο τῶν ἁμαρτάνειν οὐκ ἔλαττον· ὁ μὲν γὰρ κλέπτης ἔχει τὸ πάθος εἰπεῖν, τὴν πενίαν αἰτιάσασθαι, εἰ καὶ μὴ εὐλογοὶ αἱ προσφασίς· σὺ δὲ πᾶσιν ἐπαινεῖς τὸ γεγενημένον, οὐδὲ τὴν ἐξ αὐτοῦ καρπούμενος ἴδον· καὶ κινεῖς μὲν ἴσως καὶ μετακινῶνται, σὺ δὲ ἀποκλείεις σαυτὴν καὶ ταύτας τὰς θύρας, πανταχοῦ παρὰ τὸν ἡμέτερον τῆς ἐπὶ τὴν μετανοίαν ἐπακούου· ὡς γὰρ τὰ πολλὰ οἱ πολλοὶ τῶν ἀνθρώπων οὐκ ἐκ διανοίας μόνον ταύτας περὶ τῶν πρακτικῶν φέρουσι τὰς ψήφους, ἀλλὰ καὶ ἐκ τῆς ἐτέρου προαιρέσεως διαφθειρόμενοι· καὶ μὲν ἴδῃ πάντας ἀποσβεσμένους αὐτὸν ὁ ἁμαρτωλὸς, μέγα τι καὶ πονηρὸν ἡγήσεται εἰσγάζεσθαι· ὅταν δὲ μὴ μόνον μὴ ἀνακατεῖται, ἀλλὰ καὶ συνεπαπταμένος, καὶ τὸ ἐκ τοῦ συνειδήματος διαφθείρει δικαιοσύνην, τῆς τῶν πολλῶν ψήφου συμπρεττούσης αὐτῷ τῇ διεφθαρμένῃ γνώσει· διὸ καὶ καὶ πρῶτον τίς τὸ πονηρὸν, κατακινῶσκει αὐτῷ· ἴδῃ γὰρ τοῦτο ἐπὶ τὸ ἀποσῆναι τοῦ πονηροῦ καὶ μὴ πρῶτον τὰ καλὰ, ἐπαινεῖν τὰ καλὰ· ὁδὸς γὰρ ἐπὶ τὴν ἐργασίαν ἢ προσέτιμα.

Ὁ περὶ κλεπτῶν μόνον ταῦτα εἰρηται, ἀλλὰ περὶ παντὸς ἁμαρτήματος· τὸ δὲ ἔσχατον (ἡτοι τὸ εὐτελὲς καὶ μικρόν) πέθεικε τῶν πλημμελημάτων, (δηλαδὴ τὴν κλεψίαν) ἵνα εἴδῃς, ὅτι ὁ ἐπὶ τούτῳ συγγνώμην οὐκ ἔχων, πολλὰ μᾶλλον ἐφ' ἐτέρου (τοῦ μείζονος δηλαδὴ) οὐκ ἀπολαύσεται τινος παραμυθίας; ἀκούσον γοῦν καὶ ἐφεξῆς· φησὶ „ Καὶ μετὰ μοιχοῦ τὴν μερίδα σου ἐτίθῃς· εἰ τοίνυν τὸ ἔλαττον ἀσύγνητον, πολλὰ μᾶλλον μοιχεύει καὶ πονεῖ; ἂν τοίνυν ἴδῃς τινὰ τῶν συναγελαζομένων σοι πορευόμενον, καὶ τοῖς Μυστηρίοις προσερχόμενον, εἰπὲ τῷ διακονοῦμένῳ τὴν τούτων διανομήν· οὗτος ἀνοήσιος Μυστηρίων· κώλυσον τὰς βεβήλους χεῖρας· εἰ γὰρ μηδὲ διηγέσθαι τὰ δικαιώματα ἄξιός, πῶς τῆς ἱερᾶς ἡφεται τροπέης; ὅρα δὲ οὐκ εἶπεν, ἐμοιχεύεις· ἀλλὰ τὴν μερίδα σου μετὰ μοιχοῦ ἐτίθῃς· βαβαὶ ἡλίον κακὸν τὸ συκοφάνειν καὶ περιστέλλειν τὰς ἀλλοτρίας σκεπτάνας! ὅπου γε καὶ κοινωνὸν αὐτὸν φησὶν εἶναι, τῆς ἐπὶ τῷ πλημμελημάτων τιμωρίας· Καὶ μὴ εἴπῃς τί δέ μοι μέλει, τὰ ἐμαυτοῦ μερίμνη

τέ-

- 16: „Τὸ δὲ ἁμαρτωλὸν εἶπεν ὁ Θεός· ἵνα
 „τί σὺ ἐκδίκηγῃ τὰ δικαιώματά μου,
 „καὶ ἀναλαμβάνεις τὴν διαθήκην μου
 „διὰ στοματός σου;
 17: „Σὺ δὲ ἐμίσησας παιδεῖαν, καὶ ἐξέβα-
 „λες τοὺς λόγους μου εἰς τὰ ὀπίσω.

Ἀμαρτωλὸν ἐδῶ ὀνομάζει ὁ Δαβὶδ τὸν δῆ-
 μιον τῶν ἱερέων καὶ Γραμματέων τῶν Ἰουδαίων·
 διὰ τὴν αὐτοῖς ἐδιδιοῦντο εἰς τὸν λαὸν τὰ δικαιώμα-
 τα καὶ προσάγει τοῦ Νόμου, καὶ εἰς μόνον τὸ
 εἶδος τῶν εἶχον ὅλην τὴν παλαιὰν Διαθήκην· ὅλλ-
 ὄχι καὶ εἰς τὴν καρδίαν τοὺς· εἰς τοῦτο δὲ μόνον ὑπε-
 ρηφανευόμενοι· δηλαδὴ εἰς τὸ νὰ κηρύττουν τὸν
 νόμον μὲ μόνον τὸ εἶδος, καὶ ἐκ τούτου δικαιο-
 νοντες τὸν ἑαυτὸν τοὺς, ἐπραττον κάθε ἁμαρτίαν·
 ὅθεν περὶ τούτων εἶπεν ὁ Κύριος πρὸς τὸν λαὸν
 τῶν Ἰουδαίων· „Πάντα, ὅσα ἂν λέγωσιν ὑμεῖς τη-
 ρεῖν, τηρεῖτε καὶ ποιεῖτε, κατὰ δὲ τὰ ἔργα αὐτῶν
 μὴ ποιεῖτε· λέγουσι γὰρ καὶ οὐ ποιοῦσι· (Ματθ·
 κγ'· 3.) λέγει λοιπὸν πρὸς τὸν ἁμαρτωλὸν ἀνθ-
 ρωπον καὶ παραβάτην τῶν ἐντολῶν ὁ Θεός· διὰ τὴν
 ἁμαρτωλὴ, τοὺς μὲν ἄλλους διδάσκει, σὺ δὲ ἐμί-
 σησας παιδεῖαν; ἤγουν σὺ ἐμίσησας τὴν διόρθω-
 σιν τῆς ψυχῆς σου, τὴν ὁποίαν ἔπραξε νὰ λάβῃς ἀ-
 πὸ ἐκεῖνα, ὅπου τοὺς ἄλλους διδάσκει; ἢ διὰ τὴν
 ἀπέβαλες τοὺς λόγους μου εἰς τὰ ὀπίσω σου; ἤγουν
 ἀπεσφάφη αὐτοῦ καὶ ἐμίσησας; διότι ἐκεῖνον, ὁ-
 ποῦ μισαῖ τινος, αὐτὸν ἐκβάλλει καὶ ὀπίσω του· ἐ-
 μίσησας δὲ τὰ λόγια μου, διὰ τὴν δὲν κάμνεις ἐκεῖ-
 να, ὅπου παραγγέλλουν αὐτὰ τὰ λόγια μου· ὦ-
 σε ὅπου, ἐσὺ, μὲ τὸν λόγον μὲν καὶ μὲ τὸ εἶ-
 μα, ἀναφέρεις καὶ διηγῆσαι τὸν νόμον μου· μὲ τὸ

ἔργον δὲ καὶ μὲ τὴν καρδίαν, ἀποβάλλεις καὶ μισαῖ
 τὸν αὐτὸν νόμον μου· (1)

- 18: „Εἰ ἐθεώρεις κλέπτην συνέτρεχες αὐ-
 „τῷ.

Βλέπε, ὁ ἀναγνώστη, εἰς τὰ λόγια ταῦ-
 τα τοῦ Δαβὶδ, ζωγραφισμένα τὰ χρώματα τῆς ἁ-
 μαρτίας· ἀνέως, λέγει, καὶ ἐβλεπας τινὰ κλέπ-
 την, καὶ ἐσὺ, ἢ συνέκλεπτες μαζί μὲ αὐτὸν, ἢ
 αὐτὸν δὲν ἐκλεπτες, ἐσυμφωνοῦσες ὁμῶς μὲ τὸν κλέπ-
 την, ἐπειδὴ δὲν ἐδιόρθωνες αὐτὸν ἐλέγχοντας τὴν
 κακίαν του, ἀλλὰ ἐσκέπαζες αὐτὸν, καὶ οὕτω τὸ
 ἄφηνες νὰ τρέχῃ εἰς τὴν κλεψίαν.

- „Καὶ μετὰ μοιχοῦ τὴν μερίδα σου ἐτί-
 „θης.

Καὶ ὅταν ἐβλεπες, λέγει, κανένα μοιχόν,
 ἐσυκοινωνῶεις καὶ ἐσὺ μὲ αὐτὸν εἰς τὴν μοιχείαν,
 κατὰ τὴν θέλησιν καὶ τὴν καρδίαν· μοιχόν δὲ ὀ-
 νομάζει ὁχι μόνον τὸν ἐπιβουλευόντα γυναῖκα ὑπα-
 δραμμένην, ἀλλὰ καὶ κάθε πόρνου καὶ ἀκόλαστον ἀν-
 θρωπον.

- 19: „Τὸ στόμα σου ἐπλεόνασε κακίαν,
 „καὶ ἡ γλῶσσά σου περιέπλεκε δολι-
 „ότητα.

Τὸ εἶμα σου, λέγει, εἶναι γεμάτον ἀπὸ
 ψεύδους· καὶ ἡ γλῶσσά σου ἐπλεκε δολιότητος πολυ-
 πόρους· ἀδιάφορος δὲ εἶναι ἡ σύνταξις τοῦ ἐπλεό-
 να-

εἶπε γὰρ ἡ μάστις μεριμνήσεις τὰ σὰ, ὅταν τὰ σὰ ζητῇς ἐν τῷ τοῦ πλησίον συμφέροντι· ὅτι γὰρ οὐ φιλοφρο-
 πίας τοῦτο ἀλλὰ φθονίας, πῶς τὸν ἀδικούντα ἀφείς, τὸν οὐδὲν ἡδικοῦντα ἀδελφὸν κακῶς λέγεις; καθήμενος
 γὰρ, φησί, κατὰ τοῦ ἀδελφοῦ σου κατελάλεις ἢ τὰ ἐξῆς.

- (1) Λέγει δὲ ὁ Ἠσυχίας· „Ὅλβιον δὲ τὸν πειρασμὸν τὸν παρὰ ἀνθρώπων, ἢ τοῦ Σατανᾶ γινόμενον νόσον· αὐ-
 τοῖνυν τότε τὸν Θεὸν ἐπικαλεσώμεθα, ἐξελεύεται ἡμᾶς, ὡσπερ ποτε τὴν Σωάνναν ἐξέλετο, ἢ εἰκότως αὐτὸν·
 παραδόξων ἡμῖν οἰκονομουμένων πραγμάτων, δεξάσμεν· (ἐν τῇ ἐκδεδ· Σειρᾷ·) δεῖ γὰρ τὸ „Αἰνῶν ἐπι-
 καλέσσομαι τὸν Κύριον, ἢ ἐκ τῶν ἐχθρῶν μου σωθήσομαι τοῦ ἐξ· Ψαλμοῦ· ἵνα μάθῃς ὅτι, ἢ πρὸ τῆς ἀπολα-
 τήσεως, ἢ μετὰ τὴν ἀπολατῆσιν τῶν ἐχθρῶν, πρέπει τινὰς νὰ δοξολογῇ τὸν Θεόν.

ἔλασεν * ἐπειδὴ αὐτὴ νῦν τὸ συντάξῃ μὲ γενικὴν , ἐπ-
λεόνασε κακίας * ἢ μὲ δοτικὴν ἐπλεόνασε κακία , τὸ
δυνάταξέ με αἰτιατικὴν .

20. „Καθήμενος κατὰ τοῦ ἀδελφοῦ σου
„κατελάλεις , καὶ κατὰ τοῦ υἱοῦ τῆς
„μητρὸς σου ἐτίθης σκάνδαλον .

Ὅταν , λέγει , ἐσύ ἐκάθεσο μαζί με ἄλλους
τινὰς καὶ ἐσυνομίλεις , ἐκαταλάλεις τὸν ἴδιον κατὰ
σάρκα ἀδελφόν σου * καὶ κατ' αὐτοῦ ἔβαλες ἐπιβου-
λὴν καὶ παγίδαν , διὰ νῦν παγιδεύσης αὐτόν * υἱὸν
δὲ μητρὸς , τὸν αὐτὸν ἀδελφὸν ὀνομαίνει , αὐξάν-
ωντας τὴν κατηγορίαν διὰ τῶν συνωνύμων καὶ ὁμοί-
ων λέξεων . (1)

21. „ Ταῦτα ἐποίησας καὶ εἰσὶγῃσα * ὅ-
„πελαβες ἀνομίαν , ὅτι ἐσομαίσοι ὁ-
„μοιος .

Αὐτὰ , λέγει , τὰ ἀνωτέρω εἰρημένα κακῶς
ἐποίησας ἄνθρωπε , καὶ ἐγὼ ἐσιώπησα * ἤγουν ἐ-
μακροθύμησα καὶ δὲν σὲ ἐπαίδευσα , προσμενώντας
τὴν μετάνοιάν σου , κατὰ τὸν Θεοδώριον * ἐσύ δὲ ,
ὅχι μόνον δὲν ἐμετανόησες , οὐδὲ ἐδιορθώθης * ἀλ-
λά καὶ πρὸς τοῦτοις ἐσοχάσθης λογισμοὺς βλασφή-
μους καὶ ἀνοσίους : δηλαδὴ ἐνόμισας πῶς καὶ ἐγὼ εἴμαι
ὅμοιος μὲ ἐσένα κατὰ τὴν κακίαν , καὶ συμφωνῶ
καὶ ἐγὼ κατὰ τὴν γνώμην μὲ τοὺς ἀμαρτάνοντας *
ὡς ἐρμηνεύει ὁ Χρυσόρρημων .

„ Ἐλέγξω σε καὶ παραστήσω κατὰ
„πρόσωπόν σου τὰς ἀμαρτίας σου .

Ἐν τῇ ἡμέρᾳ , λέγει , τῆς κρίσεως θέλω σὲ
ἐλέγξω , ἀμαρτωλὲ , καὶ θέλω παραστήσω ἔμπροσθέν
σου τὰς ἀμαρτίας ἐκείνας , ὅπου ἔκαμνες μὲν , τὰς
ἐσκέπαζες δὲ μὲ κάθε τρόπον , διὰ νῦν μὴ τὰς μά-
θουν οἱ ἄνθρωποι . (2)

22. „ Σὺ-

(1) Ὁ δὲ θεὸς Μαξιμὸς , λέγει „ Ὁ τὴν τοῦ ὁμοπίστου πράξιν κατηγορῶν , ἡ ὥσπερ ἐγκαθήμενος τῇ ταύτῃ
λοιδορίᾳ , οὗτος εἰκότως λέγεται κατὰ τοῦ ἀδελφοῦ καταλαλεῖν ἢ ἰδὸς δὲ τῆς μητρὸς ἐστίν , ὁ τῇ θεῷ σοφίᾳ
(αὕτη γὰρ εἶναι ὡς Μήτηρ τῆς δημιουργίας τοῦ Κόσμου , ὅς ἐν σοφίᾳ ἐποίησεν .) κοσμοῦμενος * ὁ οὖν τὴν
γνώσιν τοῦ τοιοῦτου ἐνδιαβάλλων φθόνῳ βαλλόμενος , ἡ πάντα σκανδαλίζων , οὗτος τίθησι σκάνδαλον τῷ ἴδιῳ τῆς
Μητρὸς * ὁ δὲ Ὁριγένης λέγει „ Οἱ ἐκ περιτομῆς Ἰουδαῖοι ἐμίσησαν παιδεῖαν ἐν τῇ ἐπιδημίᾳ Χριστοῦ , ἡ ἐκ-
βεβλήκασιν εἰς τὰ ὀπίσω τοὺς διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ λόγους τοῦ Θεοῦ , συνέδραμον δὲ τῷ κλέπτῃ ἡ προδότῃ Ἰούδᾳ ,
ἡ μετὰ τῶν μοιχευόντων ξύλα ἡ λίθους ἔθηκαν ἐαυτῶν τὴν μερίδα * ἡ πρὸς ἄλλους καταλαλοῦσι τοῦ ἐξ Ἐθνῶν
ἀδελφοῦ αὐτῶν λαοῦ * ἀλλὰ ἡ κατ' αὐτῶν τῶν ὁμομητρίων ἡ ἐκ περιτομῆς πεισυνόντων σκάνδαλα τίθεσσι , βουλό-
μενοι διασρέφειν αὐτοὺς . (ἐν τῇ ἐκδεδ . Σειρᾷ .)

(2) Προσθέτει δὲ ὁ Χρυσόστομος , ἡ ταῦτα * „ Παραστήσω εἰς τὸν κατὰ σοῦ ἔλεγχον τὰ σὰ ἀμαρτήματα * ἵνα
γνώσῃς , ὅτι οὐκ ἀγνοῶν ἐμακροθύμουν , οὔτε μὴν ἐφειλόμην οἷς ἔδρας , ἀλλὰ καιρόν σοι μετανόιας δίδους * παρέξω
δὲ αὐτὰ , ὅπως αὐτὰ ἡ γνωρίζων ἦς , ἡ αἰσχύνῃ ἐνδύόμενος * ἡ ἵνα σε κολάξῃ τὸ συνειδὸς , ἡ αὐτό σοι μάχεται
τὸ πλημμέλημα τὸ σὸν κατηγοροῦν σου ἡ κατακρίνον . λέγει δὲ ἡ ὁ Θεολόγος Γρηγόριος „ Τί οὖν ποιήσομεν ἐν
ἡμέρᾳ δικαιολογίας Θεοῦ πρὸς ἡμᾶς ; ὅταν διελέγχηται πρὸς ἡμᾶς , ἡ ἀντικαθίσταται , κατὰ πρόσωπον ἡμῶν ἰσθῆ
τὰ ἀμαρτήματα τοὺς πικροὺς κατηγοροῦντες , ἡ οἷς εὐ πεποιθήμεν , ἡ ἠνομήσαμεν ἀντεξάγων , τελευταῖον ἀπάγων
αὐτοὺς ὑφ' ἐαυτῶν κατεγνωσμένους ἡ κατακκριμένους , ἡ οὐδὲ , ὡς ἀδίκᾳ πάσχομεν , εἰπεῖν ἔχοντες ; ὁ δὲ μέγας
πρὸς Βασίλειον „ Ὡσπερ ἡ σκιά τῷ σώματι * οὕτω ταῖς ψυχαῖς αἱ ἀμαρτίαι παρέπονται , ἐναργεῖς τὰς πράξεις
εἰκονίζουσαι * διὰ τοῦτο οὐκ ἐστὶν ἀρνησις ἐκεῖ * ἀλλ' ἐμφράσσεται σῶμα ἡ τὸ ἀναίσχυντον αὐτὰ γὰρ ἕκαστον μαρ-
τυρεῖ τὰ πράγματα , οὐ φωνὴν ἀφιέντα , ἀλλὰ τοιαῦτα φαινόμενα , οἷα ὑφ' ἡμῶν κατεσκευάσαι * κατὰ γὰρ τὸν
Ὡσηέ * „ Κυκλώσει ἕκαστον τὰ διαβούλια αὐτοῦ , ἡ ὁφόμεθα ἅμα πάντα οἰονοῖ παρεσθῆτα ἡμῖν τὰ ἔργα διὰ τῆς
μνήμης , ἡ φαινόμενα ἀντιπρόσωπα τῇ διανοίᾳ ἡμῶν μετὰ τῶν ἰδίων τύπων , ὡς ἕκαστον πέπρακται , ἡ ὡς λέλεκται
λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος „ Ἐπειδὴ φησι τοῖς ἡπίοις τῆς μακροθυμίας οὐκ ἐθεραπεύθης φαρμάκοις , δειμύτερόν
σοι κατασκευάσω , ἡ τῶν ἐλέγχων τὸν καυτῆρα προσοίσω * συνάδει δὲ ταῦτα ταῖς ἀποστολικαῖς ἐκείναις φωναῖς *
„ Ἀγνοῶν ὅτι τὸ χρῆσθαι τοῦ Θεοῦ εἰς μετάνοιάν σε ἄγει * κατὰ δὲ τὴν σκληρότητά σου ἡ ἀμετανόητον καρδίαν ,
θυσσαυρίζεις σεαυτῷ ὄργην ἐν ἡμέρᾳ ὄργης ἡ ἀποκαλύψεως ἡ δικαιοκρισίας τοῦ Θεοῦ , ὅς ἀποδώσει ἕκαστῳ κατὰ
τὰ ἔργα αὐτοῦ .

22.: Σύνετε δὴ ταῦτα οἱ ἐπιλανθάνομενοι
 „ τοῦ Θεοῦ .

Στοχασθῆτε , λέγει , ταῦτα καλῶς , καὶ
 καταλάβετε ἑσείς , ὅπου ἀλησμονεῖτε τὸν Θεόν .
 διὰ τί ὁ Θεὸς μακροθυμεῖ εἰς τὰς ἀμαρτίας σας ,
 καὶ δὲν σᾶς παιδεύει εὐθύς ὅπου ἀμαρτήσετε . (1)

„ Μήποτε ἀρπύξῃ , καὶ οὐ μὴ ἦ ὁ ῥυθ-
 μός .

Ὡς ἀνείκαστος καὶ ἀκατάληπτος μακροθυμία
 τοῦ Θεοῦ ! ἐκφωνεῖ ὁ Χρυσορρῖμων . διὰ τί ὁ Θε-
 ὸς ἀκόμη μακροθυμεῖ εἰς τοὺς ἀμαρτωλοὺς , καὶ με-
 τὰ λόγια ταῦτα ἀσφαλίζεται αὐτοὺς καὶ τοὺς προ-
 λέγει ὅτι πρέπει , ὡς ἀμαρτωλοὶ , νὰ μετανοήσετε
 καὶ νὰ διορθωθῆτε . μήπως ἐγὼ ὁ Θεὸς ἀμετανοή-
 τους ὄντας ἀρπάσω τὰς ψυχὰς σας ἀκριδίως , διὰ
 μέσου Ἀγγέλων σκληρῶν καὶ ἀποτόμων , καὶ τὰς
 παραδώσω εἰς τὸν Ἀδὴν . (2)

23.: „ Θυσία αἰνέσεως δοξάσει με .

Πάλιν καὶ ἐδῶ παραγγέλλει ὁ Θεὸς διὰ τὴν
 καινὴν θυσίαν τῆς νέας χάριτος τοῦ Εὐαγγελίου καὶ
 λέγει , ὅτι ἡ θυσία αὕτη τῆς αἰνέσεως καὶ πρὸς Θε-
 ὸν δοξολογίας , αὕτη θέλει με δοξάσει : ἡγουν θέ-
 λει με τιμῇσει , καὶ ὅχι ἡ διὰ ζώων θυσία .

„ Καὶ ἐκεῖ ὁδός , ἣ δεῖξω αὐτῷ τὸ
 „ σωτήριον μου .

Ἐκεῖ , λέγει : ἡγουν εἰς ἐκεῖνην τὴν θυσίαν
 τῆς τοῦ Θεοῦ αἰνέσεως καὶ δοξολογίας , εὐρίσκειται
 ἡ εἰσόδος , διὰ μέσου τῆς ὁποίας ἐγὼ θέλω δεῖξω
 εἰς τὸν θυσιάζοντα τὴν τοιαύτην αἴνεσιν . τί δὲ
 θέλω δεῖξω ; τὴν παρ' ἐμοῦ σωτηρίαν . μερικὰ δὲ
 ἀντίγραφα ἔχουν , ἣν δεῖξω . τοῦτο δὲ νοεῖται , ἀν-
 τί τοῦ καθ' ἡν : ἡγουν κατὰ τὴν ὁποίαν εἰσάγει ,
 θέλω δεῖξω εἰς αὐτὸν τὴν παρ' ἐμοῦ σωτηρίαν . με-
 ρικοὶ δὲ βάλλοντες ὑποσιγμὴν εἰς τὸ δεῖξω , λέγου-
 σιν . αὐτὸ τὸ σωτήριόν μου . ὁδὸν δὲ εἰς σωτηρίαν
 πρέπει νὰ νοήσωμεν πῶς εἶναι , ἡ τὸ ἅγιον Βάπτι-
 σμα , ἡ ἡμετέροια , περὶ τῆς ὁποίας μέλλει νὰ εἰ-
 πῇ εἰς τὸν ἀκόλουθον Ψαλμόν . (3)

ΨΑΛ.

(1) Ὁθεν ὁ Χρυσόστομος λέγει : ἡ Διάνθεστος ὡς ὁ Θεὸς , μετὰ τὸν ἔλεγχον ἐπιφέρει καὶ παραίνεσιν , μετα-
 νοίας τόπον διδοίς .

(2) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει : Ἐπιμελῶς φησὶν ἕκαστον τῶν εἰρημένων κατανοήσατε . καὶ οἱ τοῦ Θεοῦ τὴν λήθην
 νενοσηκότες (λήθην γὰρ Θεοῦ προζένοσ ἀμαρτίας) τοῖς τῆς μετανοίας φαρμάκοις τὰ τραύματα θεραπεύσατε ,
 πρὶν ἀρπάσαι τὸν θάνατον . ὅς δίκην λέοντος ἔπεισι τοῖς ἀνθρώποις , οὐδενὸς αὐτοῦ ἐπισχεῖν δυναμένου τὴν εφο-
 δρατὴν ὁρμήν . καὶ ὁ Ἡσύχιος λέγει , τὴν ἡμέραν ὑπογράφει τοῦ θανάτου , ἐν ᾗ καλούμενος ἕκαστος μετὰ τάχους
 ἀρπάζεται . ὥς ἡ πρὸς ἐξάλειψιν τῶν ἀμαρτημάτων ἰδεῖν , ὥς ἡμῖν εἰς μετάνοιαν καιρὸς δαφιλεῖται .

(3) Ὁ δὲ Θεὸς Κύριλλος λέγει , ὅτι σωτήριον τοῦ Θεοῦ ἐστὶν ὁ Χριστὸς , καὶ τὰ τούτου θεοπλάσματα καὶ αἱ ἐντολαί ,
 καθὼς λέγει ὁ Ἡσαΐας : Καὶ ἔσται ἐκεῖ ὁδὸς καθαρὰ , καὶ ὁδὸς ἀγία κληθήσεται . καὶ ὁ Ἱερεμίας : Στήτε ἐν ταῖς
 ὁδοῖς Κυρίου καὶ ἐρωτήσατε τρεῖς Κυρίου αἰώνιους , καὶ ἴδετε ποία ἐστὶν ἡ ὁδὸς ἡ ἀγαθὴ καὶ βαδίζετε ἐν αὐτῇ . καὶ
 εὐρήσατε ἀγνισμόν ταῖς ψυχαῖς ἡμῶν . (Ἱερ . 5 . 16 .) ὁ δὲ Ἡσύχιος φησὶ : Τίς αὕτη καὶ ποία ὁδός ; ἡ
 κοινωνία τοῦ δεσποτικοῦ σώματος τε καὶ αἵματος , ἣν αὐτὸς ἡμῖν πρῶτος ἐν τῇ Σιών καταρξάμενος ἔδειξεν . ἐπει-
 δὴ τοῖνυν εἰς λύτρωσιν τῶν ἀμαρτημάτων τοῖς λαμβάνουσι δέδοται , εἰκότως ἐστὶ σωτήριον Θεοῦ . λέγει δὲ καὶ ὁ Ἀ-
 θανάσιος : Μετὰ τὴν πολλὴν κατηγορίαν τὸ φάρμακον τῆς ἀμαρτίας ἔδειξε : τῶν μυσηρίων δηλαδὴ τὴν ἀπολαυ-
 σιν . ἐκεῖνη γὰρ ἀληθὴς θυσία αἰνέσεως ἡ τὸν Θεὸν δοξάζουσα . ἐπειδὴ μετὰ τῶν Ἀγγέλων αἰνοῦντες , τότε καὶ
 μετὰ τῆς κτίσεως ἰσάμεθα . (ἐν τῇ ἐκδεδ . Σειρᾷ) καὶ ὁ Θεοδώριτος : Τῇ θυσίᾳ φησὶ , τῆς αἰνέσεως ἐ-
 φήδομαι καὶ ταύτην ἡγοῦμαι δόξαν ἀρμόττουσαν . καὶ διὰ ταύτης τὴν ἐμὴν ὁδὸν ὑποδείξω τῷ ταύτην προσφέροντι .
 ὡς τέλος ἡ παρὰ τοῦ Θεοῦ σωτηρία .

ΨΑΛΜΟΣ Ν'.

„Εἰς τὸ τέλος, Ψαλμός τῷ Δαβὶδ, ἐν τῷ εἰσελθεῖν πρὸς αὐτὸν Ναθαν τὸν Προφῆτην, ἡνίκα εἰσῆλθε πρὸς Βηρσαβεὲ τὴν γυναῖκα Οὐρίου.

Εἰς τὸ τέλος μὲν ἐπιγράφεται ὁ Ψαλμός οὗτος· διὰ τὴν περιέχει προφητείας, καὶ ὅποιαι πέμπουσιν εἰς τὸ τέλος τὸν νοῦν τῶν ἀναγινωσκόντων· ἐπειδὴ ὁ θεὸς Δαβὶδ μὲ τὸν παρόντα Ψαλμὸν, ὅχι μόνον κατεσκεύασεν ἕνα ἱατρικὸν διὰ τῆς ἐξομολογήσεως, ἀρμόδιον εἰς τὴν πληγὴν ὅπου ἔλαβε, τὸσαν διὰ τὴν μοιχείαν τῆς Βηρσαβεὲ, ὅσον καὶ διὰ τὸν φόνον τοῦ ἀνδρὸς αὐτῆς Οὐρίου· ἀλλὰ διὰ τοῦ Ψαλμοῦ τούτου προφητεύει καὶ διὰ πράγματα ἄλλα· ἡγουν διὰ τὴν δευτέραν οἰκοδομὴν τῆς Ἱερουσαλήμ, ἣτις ἐγένετο ὕστερον, ἀφ' οὗ ἐγύρισαν οἱ Ἰουδαῖοι ἀπὸ τῆς σκλαβίαν τῆς Βαβυλῶνος· διότι καὶ μετὰ τὴν ἁμαρτίαν, δὲν ἔλειψαν ἀπὸ τὸν Δαβὶδ παντελῶς τὸ προφητικὸν χάρισμα· ἐπειδὴ καὶ ὁ Θεὸς ἐγίνωσκεν, ὅτι ὀγλίγωρα θέλει ἀποπλύνει τὸν μολυσμὸν τῆς ἁμαρτίας τοῦ ὁ Δαβὶδ, καὶ θέλει γένῃ λαμπρότερος ἀπὸ τὸ πρῶτον· διὰ τοῦτο καὶ δὲν ἐσῆκωσε μὲ τελειότητα ἀπὸ αὐτοῦ τὴν χάριν τῆς προφητείας.

Καὶ τοῦτο εἶναι φανερὸν ἀπὸ τὰ λόγια τοῦ ἰδίου Δαβὶδ· διὰ τί αὐτὸς δὲν ἐζήτησεν ἀπὸ τὸν Θεὸν νὰ λάβῃ πάλιν τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, ὅπου ἔχασεν· ἀλλὰ μόνον παρακαλεῖ νὰ μὴν ἐσθῇ ἀπὸ αὐτό· οὕτω γὰρ εἶπε· „Καὶ τὸ Πνεῦμά σου τὸ ἅγιον μὴ ἀντανέλῃς ἀπ' ἐμοῦ· ἀρμόζει δὲ καὶ εἰς ὅλους τοὺς ἀθρώπους, ὅπου ἁμάρτησαν, ἢ ἐν τῷ παρόντι Ψαλμῷ ἐξομολόγησις· (1) ἢ ὅποια τότε ἐγράφη καὶ ἐτελειώθη ἀπὸ τὸν Δαβὶδ, ὅταν ὁ Προφῆτης Νάθαν ἐπῆγε καὶ ἤλαξεν αὐτόν· διὰ τὸ τότε ἦλθεν ὁ Δαβὶδ εἰς αἴσθησιν τῆς ἁμαρτίας του, τὴν δὲ ἀπερασμένον καιρὸν εὐρίσκειτο ἀφρόντιστος· τὸ δὲ ἡνίκα εἰσῆλθε πρὸς Βηρσαβεὲ, νοεῖται, ὅχι πῶς τότε, ὅταν ἐμοίχευσαν ὁ Δαβὶδ τὴν Βηρσαβεὲ, ἐπῆγαν ὁ Νάθαν πρὸς αὐτόν· ἐπειδὴ ἐπέρασα καιρὸς ἱκανὸς ἀναμεταξὺ, καθὼς ἡ δευτέρα τῶν Βασιλειῶν ἱσορεῖ· ἀλλὰ τὸ ἡνίκα ἐδῶ, φανερόναι ἀορίσως, τὸ ὕστερον τοῦ χρόνου· ἦτοι, ἀφ' οὗ εἰσῆλθαν ὁ Δαβὶδ πρὸς Βηρσαβεὲ, καὶ ἐγγάστρυσεν αὐτήν· (2)

1: „Ε-

(1) Λέγει δὲ ὁ Νύσσης Γρηγόριος, ὅτι ὁ Δαβὶδ ἐποδείκνυσιν πᾶσιν ἀνθρώποις (διὰ τοῦ Ψαλμοῦ τούτου,) σωτηρίας ὁδὸν τὴν μετάνοιαν, οἷόν τινα τέχνην τῆς διηνεκοῦς κατὰ τοῦ ἐχθροῦ νίκης· ὁ γὰρ ταύτην εἰς μελετῶν ἔκαστος, διὰ παντὸς γίνεταί νικητὴς τοῦ αἰεὶ προσπαλαίουτος· εἶπε δὲ ὁ θεὸς Ἀμβρόσιος τῷ μεγάλῳ Θεοδοσίῳ τῷ βασιλεῖ, ὅταν ἐπαίσει τὴν φθορὰν εἰς τὴν Θεσσαλονίκην, περὶ τοῦ Δαβὶδ ταῦτα· „Ὁ ἀκολουθήσας τῷ πλανωμένῳ, ἀκολουθήτω ἔκ τῃ μετανοοῦντι· (ἦτοι τῷ Δαβὶδ.)

(2) Οὐ μόνον, ἀφ' οὗ ἐγγάστρυσεν αὐτήν, ἀλλὰ ἔκ τῃ ἐγέννησε τὸ τῆς μοιχείας παιδίον, τότε ἐπῆγαν ὁ Νάθαν

1: „**Γ**λέπσον με ὁ Θεὸς κατὰ τὸ μέγα
ἐλέος σου.

Ἐλέπσον με, λέγει, Κύριε, κατὰ τὴν ἀξίαν
τοῦ μεγάλου ἐλέους σου· ἐπεὶ μέγας ἡμάρτη-
κα (1) καὶ καθὼς ἐγὼ μεγάλης ἁμαρτίας ἐποίη-
σα, οὕτω καὶ σὺ μὲ μέγα ἔλεος ἐμένα ἐλέησον.

„Καὶ κατὰ τὸ πλῆθος τῶν οἰκτιρμῶν
σου, ἐξάλειψον τὸ ἀνόμημά μου.

Ἐκεῖνο ὅπου εἶπεν ἀνωτέρω μέγα ἔλεος, τοῦτο
τὸ ἴδιον λέγει ἐδῶ πλῆθος οἰκτιρμῶν· διπλασιάσεις
τὴν δέησιν μὲ ὁμοίας λέξεις· διὰ τὴν αὐτὴν εἶναι συ-
νηθαι εἰς ἐκείνους, ὅπου παρακαλοῦν· δηλαδὴ,
τὸ νὰ πλατύνουν τὴν δέησιν τοὺς μὲ πολλὰ ὁμοί-
α λόγια· ἵνα μὲ αὐτὰ παρακινήσουν περισσότερο τὸν
παρακαλούμενον, εἰς τὸ νὰ τελειώσῃ τὸ ζήτημά των·
ἀνόντημα δὲ λέγει, τὴν παρανομίαν τῆς μοιχείας καὶ
τοῦ φόνου· ἐπεὶ καὶ τὰ δύο ταῦτα ἐμπόδιζαν
ὁ νόμος τοῦ Θεοῦ λέγων „Οὐ φονεύσεις· οὐ
μοιχεύσεις. (Ἐξ. κ'. 15.) ἀνόμημα δὲ τὴν
παρανομίαν ὠνομασεν ὁ Δαβὶδ· ἐπεὶ καὶ αὐτὸς
ὥσάν ἕνας ἀλλόφυλος, ὅπου δὲν ἔχει νόμον, ἐν-
εῖ ἀνόμως ἤμαρτεν. (2)

2: „**Ε**.

Ὅταν ἔβλεπεν αὐτὸν· λέγει γὰρ ἡ θεία Γραφή· „Καὶ ἐγενήθη (ἡ Βηρσαβεὲ) αὐτῷ (τῷ Δαβίδ)· εἰς γυ-
ναῖκα, ἔβλεπεν αὐτῷ ἡν· ἔβλεπεν ἐφάνη τὸ ῥῆμα ὃ ἐποίησε Δαβὶδ, ἐν ὁφθαλμοῖς Κυρίου. Καὶ ἀπέστειλε
Κύριος πρὸς Νάθαν τὸν Προφήτην πρὸς Δαβὶδ ἔκ τῆς ἐξῆς· (Β'. Βασιλ. ια'. 27.) Ὡς μετὰ τὴν μοιχείαν
τοῦ Δαβὶδ ἐπέβησαν δέκα μῆνες τοῦλάχιστον, ὥς ὅπου ἔβλεπεν αὐτὸν ὁ Νάθαν· ὁ δὲ Εὐσέβιος λέγει, ὅτι μετὰ
ἓνα χρόνον· ἐπεὶ δὲ δὲν ἔπρεπε νὰ τὸν ἐλέγξῃ εἰς καιρὸν ὅπου ἀνόμιον ἦτον μεθυσιμένος ἀπὸ τὸ πάθος, ἔβλεπεν
τοῦ ἦτον τεταλωμένη, ἔβλεπεν ἐδέχετο ἔλεγχον· ὥς γὰρ ἡθελε κακοποιήσῃ ἔβλεπεν τὸν Προφήτην· καθὼς ἔβλεπεν
σχοῦντες ἀπὸ ὑπερβολικὴν ἀσθένειαν, ἀντιστέκουν εἰς τοὺς ἰατροὺς ἔβλεπεν εἰς τοὺς γονεῖς των· φαίνεται δὲ, ὅτι ἀπὸ
Διαβολικὴν δύναμιν ἐσυνήρῃ ὁ Δαβὶδ, ἔβλεπεν τὰ δύο ταῦτα κακὰ, τὴν μοιχείαν ἔβλεπεν τὸν φόνον· ὥς λέγει ὁ
αὐτὸς Εὐσέβιος, κατὰ τὸ παρρησιαστικόν, ὅπου ἔφραγεν ὁ Νάθαν πρὸς τὸν Δαβὶδ εἰπὼν, ὅτι ἐπήγεν εἰς τὸν πλού-
σιον ἕνας ξένος, ξένος γὰρ ἦτον ὁ Διάβολος, εἰς τὸν ὅποιον ἐτυγχάνη νὰ ἐκδοθῇ ὁ Δαβὶδ, διὰ τὴν εἶπεν ἐκεῖ-
νον τὸν ὑπερήφανον λόγον· „Οὐ μὴ σκευθῶ εἰς τὸν αἰῶνα. Ἐγράψαν δὲ τῶν ἁγίων τὰ ἁμαρτήματα, ἵνα κα-
θὼς ἔγιναν εἰς ἡμᾶς διδασκαλοὶ ἔβλεπεν παραδείγματα ἀρετῆς· ἔβλεπεν γένουν εἰς ἡμᾶς ἔβλεπεν παραδείγματα μετανοίας, κατὰ
τὸν Χρυσόστομον· Πεντηκοστὴ δὲ ὁ Ψαλμὸς οὗτος, ὁ περὶ ἀφένσεως ἁμαρτιῶν, ἀριθμεῖται· ἐπεὶ δὲ κατὰ τὸν
Εὐσέβιον, ὁ πεντηκοστὸς ἀριθμὸς ἔχει ἀναλογίαν ἔβλεπεν ὁμοιότητα μὲ τὸ ἔλεος· διὰ τὴν ἔβλεπεν τὸν Ἰωβιλαῖον χρόνον, τῷ
ἀριθμουμένῳ μετὰ πεντήκοντα χρόνους, ἐγένοντο ἀποκοπαὶ χρόνων, ἔβλεπεν ἐλευθερίας δούλων, ἔβλεπεν κτημάτων·
Προσθέττει δὲ ὁ Χρυσόστομος, ὅτι ὁ Ψαλμὸς οὗτος χρησίμος ἐστὶ ἔβλεπεν τῷ δικαίῳ ἔβλεπεν τῷ ἁμαρτωλῷ· τῷ μὲν δικαίῳ,
ἵνα μὴ ᾔβληται· τῷ δὲ ἁμαρτωλῷ, ἵνα μὴ ἀπογινώσκῃ τῆς αὐτοῦ σωτηρίας· ἔβλεπεν ἡσυχίας εἶπεν „Ὁ Δαβὶδ
εἰς μετάνοιαν ὄντων τῶν παρόντων Ψαλμὸν ἔγραψεν, οὐκ ἀσχυρθεὶς δημοσιεύσαι τὸ τραῦμα, ἵνα τοῖς ἁμαρτωλοῖς
ὑποδείξῃ τῆς μετανοίας τὸ φάρμακον.

(1) Λέγει δὲ ὁ Ἀθανάσιος „Ὡς ἐπὶ μεγάλῳ ἁμαρτήματι τοῦ μεγάλου ἐλέους τοῦ Θεοῦ δίδεται τυχεῖν·
μεγάλῃ γὰρ χρήζει φιλανθρωπίας τὰ μεγάλα παραπτώματα (ἐν τῇ ἐκδοῇ. Σειρᾷ) ἄλλοι δὲ μέγα ἔλεος
ἐννοοῦσι τὸν Χριστὸν, καθὼς ἔβλεπεν ἡ Ἐκκλησία ἐν τῷ τέλει πολλῶν τροπαρίων συνειθίζει νὰ ὀνομάζῃ αὐτὸν· τὸ τοῦ
Χριστοῦ λοιπὸν ἔλεος μέγα ζητεῖ ὁ Δαβὶδ· ἵνα δὲ αὐτῷ ἐλεηθῇ μέγας, ὥς μέγας ἔβλεπεν ἁμαρτίας· εἶπε δὲ
ἔβλεπεν ἡ Ἐκκλησία Ἀδελφούς „Ὁ ζητῶν μέγα ἔλεος, μέγαν δόλογοι δυσυχίαν· ἔβλεπεν „Ὅσοι ἐν ἀγνοίᾳ ἡμαρτον
ζητεῖται τῶν ἁμαρτιῶν ἔλεος· περιέργως δὲ ἡρμηνεύσαντες ἕνας διδασκαλὸς λέγων „Ὅτι ὁ Δαβὶδ δὲν ἐτόλμησε νὰ
ὀνομάσῃ Θεὸν τοῦ τὸν Θεὸν, ἐν τῷ Ψαλμῷ τούτῳ· καθὼς ἀλλοχού τὸν ὀνομάζει εἰς πολλοὺς Ψαλμοὺς· διὰ τὴν
ἁμαρτανώσας ὑπερέβη τὸν Θεόν, ἔβλεπεν νὰ λέγῃ ἐγὼ δὲν ἀποτολήμω νὰ σὲ ὀνομάσω Θεὸν μου· διὰ τὴν ἁμαρτανώ-
σαντας σὲ ἔχασα· ὥς σὲ ὀνομάζουν Θεὸν τοὺς οἱ ἄδελφοί ἔβλεπεν δίκαιοι· ἐγὼ δὲ ὁ ἁμαρτωλὸς τοῦτο μόνον λέγω· Ὁ Θεὸς,
ἐλέησόν με.

(2) Λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος· „Τὰ μεγάλα τῶν τραυμάτων, ἰσομέτρως δεῖται φαρμάκων· ἔβλεπεν ὁ μέγας πλημ-
μελήσας μεγάλῃς φιλανθρωπίας δεῖται· Ἄλλος δὲ λέγει „Οἱ μέγα ζητοῦντες ἔλεος, ὑπὲρ μεγάλου πλημμελή-
ματος ὁμολογοῦσι τοῦτο αἰτεῖν· οὐδὲν δὲ οὕτως εἰς ἔλεον ἐκισπᾶται τὸν Δεσπότην, ὥς ὁμολογία πλημμελήμα-
τος· διὰ τὴν ὁ Δαβὶδ ὅλον εἰς ἑαυτὸν ἱκετεύει χαθῆναι τὸν ἔλεον· πᾶσαν τῶν οἰκτιρμῶν τὴν πηγὴν· ὥς γὰρ ἐπὶ
τοῦ

2: „Επιπλήθυν πλυνόν με από τῆς ἀνομίας μου.

Ἀγκαλά καὶ ἐσυγχωρήθη ὁ Δαβὶδ διὰ τοῦ Νάθαν, ὅταν εἶπεν αὐτῷ „Κύριος παρεβίβασα τὸ ἀμάρτημά σου (β'. Βασιλ. β'. 13.) μὲν τούτο ὁ Δαβὶδ ἀπὸ τὴν πολλὴν θερμότητα, ὅπου εἶχεν εἰς τὴν μετάνοιαν, παρακαλεῖ τὸν Θεὸν νὰ πληθῇ ἀκόμη περισσότερον καὶ νὰ καθαρισθῇ. ἢ τὸ ἐπιπλεῖον εἶναι, ἀντὶ τοῦ ἄγαν ὅσον παρακαλεῖ τὸν Θεὸν νὰ τὸν καθάρσῃ ἀπὸ τὴν ἀνομίαν του πολλὰ καὶ μὲ ὑπερβολὴν.

„Καὶ ἀπὸ τῆς ἀμαρτίας μου καθάρισόν με.

Ἐκαὶνὸ ἐποῦ εἶπεν ὁ Δαβὶδ ἀνωτέρω ἀνομίαν, τοῦτο ἐνομάζει ἐδῶ ἀμαρτίαν. ἐπειδὴ κυρίως

ὡς ἀμαρτία εἶναι, ἡ τοῦ Θεοῦ νόμου παροβίασις πλὴν ὡς ἐπὶ το πλεῖστον, ὁ Δαβὶδ μεταχειρίζεται ἀδιευκρίνως καὶ ἐκ παραλλήλου τὸ ὄνομα τῆς ἀνομίας καὶ παρανομίας καὶ ἀμαρτίας, καὶ τὰ ἓνα λέγει ἀντὶ τοῦ ἄλλου. (1)

3: „Ὅτι τὴν ἀνομίαν μου ἐγὼ γινώσκω, καὶ ἡ ἀμαρτία μου ἐναντίον μου ἐστὶ, διαπαντός.

Ἐλέησόν με, λέγει, Κύριε, καὶ πλυνόν με καὶ καθάρισόν με. διὰ τί δὲν ἀλησμόνησα, οὔτε κατεφρόνησα τὴν ἀμαρτίαν μου, ἀπὸ τὸν ὄγκον καὶ τὰς πολλὰς φροντίδας τῆς βασιλείας μου. ἐπειδὴ ἡ ἀμαρτία μου δὲν ἦτον ἡξία ἀλησμόνησις καὶ κατεφρόνησις. ἀλλὰ, ἂν καὶ τοὺς ἀνθρώπους ἐλάνθανε, καὶ δὲν ἐμύθον τὰ κακὰ ὅπου ἔκαμα. ὅμως ἐγὼ γνωρίζω πόσον μεγάλη εἶναι ἡ ἀμαρτία μου. καὶ βλέπω αὐτὴν ἐμπροσθέν μου ἡμέραν καὶ νύκτα μὲ

τοῦ ἐλέους, τὸ μέγα ἦτησεν, οὕτω ἔπ' ἐπὶ τῶν οἰκτιρμῶν, τὸ πλῆθος ὡς μεγάλου ὄντος τοῦ πλημμελήματος, ἔμ' μὴ δυναμένου ἄλλως ἐξαλειφθῆναι, εἰμὴ ἀναλόγου τύχῃ φιλανθρωπίας. ὁ δὲ Θεὸς Κύριλλος λέγει, „Τάχα δὲ προνοεῖς ὁ Δαβὶδ, ὅτι κατὰ καιροὺς ἐπιλάμψει τοῖς ἐπὶ γῆς ὁ Χριστὸς ἐξαλείφον πᾶσαν ἀμαρτίαν τοῦ κόσμου, ἔλεος μέγα τὴν οὕτω λαμπρὰν χάριν καλεῖ. γέγραπται γάρ, ὅτι πᾶσα ἀνομία ἐμφράζει τὸ σῶμα αὐτῆς. κατὰ γὰρ τὸν Ἀπόστολον „Θεὸς ὁ δικαίων, τίς ὁ κατακρίνων; ὁ δὲ Ἡσυχίος λέγει „Ἐξαλειφθῆναι τὴν ἀνομίαν, ὥστε μὴ μόνον ἰαθῆναι τὸ τραῦμα, ἀλλὰ μηδὲ μὴλωπα περιλειφθῆναι βούλεται. (ἦτοι οὐδὲ τὸ σημεῖον τῆς πληγῆς) ἐφ' ᾧ ἔπ' τῶν οἰκτιρμῶν τὸ πλῆθος προτείνει. οὐδὲ γὰρ ἀφ' ἑνὸς οἰκτιρμοῦ. τούτῃσιν ἀπὸ συγγνώμης τῆς ἐφ' ἐνὶ παραπτώματι, σωθῆναι ἀμαρτωλὸς δύναται. πολλῶν δὲ, ἔπ' πολλοῖς οἰκτιρμῶν. ὥστε διαφυγεῖν τὴν ἀπειλὴν ἔπ' τὴν κόλασιν, χρῆζομεν. Καὶ ὁ Δίδυμος. „Ὡς περ αἱ δυσέκπλυτοι βαφαὶ, οὐ μίαν πλύνει, ἀλλὰ πολλαῖς ἐξίτηλοι γίνονται. οὕτω ἔπ' τὰ μεγάλα τῶν ἀνομιμάτων πολλοῖς οἰκτιρμοῖς Θεοῦ ἀπαλείφεται. (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ.) λέγει δὲ ὁ Ἱερὸς Αὐγουστίνος „Παρὰ τοῦ μεγάλου ἐλέους πολλοὶ εἰσιν οἱ οἰκτιρμοί. Σμεινόμεν δὲ, ὅτι ἐν τῇ Ἑβραϊκῇ γράφεται πληθυντικῶς „Ἐξαλείφον τὰς ἀνομίας μου. ἔπ' ὅχι ἐνικῶς τὸ ἀνόμημά μου ὁμοίως ἔπ' ὁ Θεὸς Ἱερώνυμος μετέφρασεν „Ἐξαλείφον τὰς παραβάσεις μου. ἐπειδὴ ἡ ἀμαρτία τοῦ Δαβὶδ ἦτον ἓνας κόμπος περιπλεγμένος μὲ ἄλλας πολλὰς ἀμαρτίας. ὅθεν καθὼς ἦτον πολλὰ αἱ ἀμαρτίαι του. ἔτ' ἐξὶ παρακαλεῖ τὸν Θεὸν νὰ τὰς ἐξαλείψῃ κατὰ τὸ πλῆθος τῶν οἰκτιρμῶν του. ἦγουν μὲ διαφοροὺς τρόπους τοῦ ἐλέους του. ἐπειδὴ δὲ ἡ ἀμαρτία εὐθὺς ὅπου γένη, γράφεται εἰς τὸ βιβλίον τοῦ Θεοῦ. γράφεται εἰς τὸ βιβλίον τοῦ Διαβόλου. γράφεται ἔπ' εἰς τὸ βιβλίον τῆς συνειδήσεώς μας. διὰ τοῦτο παρακαλεῖ ὁ Δαβὶδ νὰ ἐξαλειφθῇ ἡ ἀμαρτία του ἔπ' ἀπὸ τὰ τρία βιβλία ταῦτα. διὰ νὰ λησμονηθῇ παντελῶς, ἔπ' πλέον νὰ μὴ ἐνθυμίζεται. (παρὰ τῇ ἐρμηνείᾳ τοῦ ἐλέησόν με ὁ Θεός.)

(1) Ὁ δὲ μέγας Βασιλεὺς λέγει „Τὴν μὲν ἀνομίαν τὴν ἐπὶ τῇ μοιχείᾳ πλύσεως, ἔπ' δεῖσθαι. τὴν δὲ ἀμαρτίαν τὴν ἐπὶ τῷ φόβῳ, καθαρισμόν. Ἰστέον, ὅτι τὰ μὲν ἐπιπόλαια τῶν ἀμαρτημάτων ῥύπον ἔοικόν τι, ἔπ' τὴν ἐπιφανείαν τῆς ψυχῆς ἀφανίζοντα, ἔπ' ἐκπλύσεως δέονται. τὰ δὲ διὰ βάθους ἐκ διαθέσεως τῆς πρὸς τὸ κακὸν τῷ πλημμελοῦντων ἀμαρτανόμενα, αἵματι παρικοζόμενα, καθαρισμόν χρῆζουσιν. ὁ δὲ Θεὸς Κύριλλος λέγει „Λέγων δὲ ἐπιπλεῖον πλυνόν με. πάλιν ὁρᾷ κατὰ τὸ εἶδος εἰς τὸ Χριστὸν μυστήριον. ἡ γὰρ διὰ τοῦ Βαπτίσματος χάρις ἔπ' δύναμις, ὑπερβαίνουσα τὴν ἐν νόμῳ καθάρσιν, γινομένην πρὸς μόνην τὴν τῆς σαρκὸς καθαρότητα. ἐπ' πρ-

μέ τοὺς ὀφθαλμοὺς τῆς συνειδήσεώς μου, ἥτις κτυ-
πᾷ καὶ πληγώνει τὴν ψυχὴν μου· τὸ ὅποιον τοῦτο·
ἦτοι τὸ νὰ ἐνθυμῇται πάντοτε ὁ ἄνθρωπος τὴν ἁ-
μαρτίαν του, εἶναι σημεῖον ἀληθινῆς καὶ καθαρᾶς με-
τανοίας, καὶ προξενον τῆς συγχωρήσεως τῶν ἁμαρ-
τιῶν· ὅθεν τοῦτο παραγγέλλει καὶ ὁ Θεὸς διὰ τοῦ
Ἡσαΐου λέγων, „Εἰμὶ ὁ ἐξαλείφων τὰς ἁνο-
μίας σου ἕνεκεν ἐμοῦ καὶ τὰς ἁμαρτίας σου, καὶ οὐ
μὴ μνησθήσονται· σὺ δὲ μνήσθητι καὶ κριθῶμεν·
(Ἡσ. μγ'. 25.) (1)

4: „Σοὶ μόνῳ ἥμαρτον·

Εἰς ἐσένα, λέγει, μόνον τὸν Θεὸν ἥμαρ-
τον· διὰ τί καὶ εἰς ἐσένα μόνον τὸν Κριτὴν τοῦ παν-
τός εἶμαι ὑποκείμενος· διότι ἐγὼ, μὲ τὸ νὰ εἶμαι
βασιλεὺς, ἐσένα μόνον ἐπὶ γῆς ἔχω κριτὴν τῶν
πράξεών μου· τῶν δὲ ἄλλων ἀνθρώπων ἐγὼ εἶμαι

κύριος καὶ ἐξουσιαστής· ὅθεν καὶ κατὰ τὴν ἐξουσί-
αν μου κάμνω ἐκεῖνα ὅπου θέλω, χωρὶς νὰ ἐμπο-
δίζωμαι ἀπὸ ἄλλον· ἢ νοεῖται καὶ ἄλλως, ὅτι ἐ-
γὼ, ἐπειδὴ παρέβηκα τοὺς ἐδικούς σου νόμους Κύριε,
διὰ τοῦτο καὶ εἰς ἐσένα μόνον τὸν νομοθέτην ἡμάρ-
τηκα· (2)

„Καὶ τὸ πονηρὸν ἐνώπιόν σου ἐποίη-
σα·

Ἐμπροσθεν, λέγει, εἰς ἐσένα τὸν Κύριον,
ἔκαμα τὴν ἁμαρτίαν· διὰ τί ἐσύ βλέπεις ὅλα τὰ
πράγματα, ὅχι μόνον ὅταν γίνονται, ἀλλὰ καὶ πρὶν
νὰ γένουν· τοῦτον δὲ τὸν λόγον εἶπεν ὁ Δαβὶδ,
ἐντροπιάζωντας τὸν ἑαυτὸν του, πῶς δὲν ἐντράπη
τὸν Θεόν, ὅπου ἔβλεπεν, ὅταν ἔκαμα τὴν ἁμαρ-
τίαν· βλέπε δὲ ὡς ἀναγνώστῃ, πῶς ὁ Δαβὶδ, καὶ
μ' ὅλον ὅπου ἔπραξε δίκαια ἁμαρτίας, ἄνω ὅμως καὶ
κά.

πιπλεῖον ἐκπλύνει· μάλλον δὲ ἢ εἰσάπαν ἐργάζεται καθαρισμὸν ἢ αὐτῆς τῆς ψυχῆς· λέγει δὲ ὁ Θεοδόριτος
„Καὶ αὖθις με τοῖνον ἀπονίψον Δέσποτα, ἵνα πάντα τῆς ἁμαρτίας ἀποξύσης τὸν ῥύπον· κατὰ γὰρ τὸν Προφή-
την „Ἐκπλυνεῖ Κύριος τὸν ῥύπον τῶν ἡμῶν ἢ τῶν θυγατέρων Σιών πνεύματι κρίσεως ἢ πνεύματι καύσεως (Ἡσ.
δ'. 4.) εἶπε δὲ ὁ Ἡσύχιος „Ὡς περὶ τὸ μὲν ῥυπαρὸν συμμέτρως ἱμάτιον εὐκόλως πλύνεται ἢ καθαίρεται,
τὸ δὲ ἄγαν ἢ πολλάκις, σπουδαιότερας χρᾶζει ἢ ἐπιπόνου πλύσεως· τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον ψυχὴ, ἢ μὲν ἁπλῶς
ἡμαρτηκεῖα ἢ μέτρια, συμμέτρως μετανοοῖα καθαίρεται· πολλὰ δὲ ὅταν αὐτῇ ἢ χαλεπὰ ἁμαρτήματα γένηται,
οὐ χρὴ πάρεργον εἶναι, ἀλλὰ μετὰ πόνου πολλοῦ ἢ πράξεων ἀγαθῶν τὴν μετάνοιαν· καλῶς δὲ τὴν ἁμαρτίαν ἀπο-
μίαν ἐκάλεσε, δεῖξαι βουληθεὶς, ὅτι οὐδὲ αὐτῷ νόμον παραβαίνειν ἔξην, εἰ ἢ βασιλεὺς ἐτύγχανε· βασιλεὺς γὰρ
τῶ πάντων ὑψηλοτέρῃ προσέκρουσεν (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ.) Ὁ δὲ ἱερός Λύγουστίνος· ἀντὶ τοῦ ἐπιπλεῖον
πλύνόν με, εἶπε „Πλέον ἢ πλέον πλύνόν με· ὁ δὲ Ὁριγένης λέγει ὅτι, ὁποῖος καθαρισθῇ ἀπὸ τῆς ἁμαρτίας πρέ-
πει ἐξ ἀνάγκης νὰ καθαρισθῇ ἢ ἀπὸ τὰ ἴχνη τῆς ἁμαρτίας· ἴχνη δὲ ἢ λείψανα τῆς ἁμαρτίας εἶναι, ἢ συνεί-
θεια ἢ ἔξις ἢ εὐκολία εἰς τὴν ἁμαρτίαν· διδὲ ἢ ὁ Δαβὶδ παρεκάλει τὸν Θεὸν νὰ τὸν πλύνῃ ἀπὸ τὰ λείψανα τῆς
συγχωρηθείσης του ἁμαρτίας·

(1) Ὁ δὲ Ἡσύχιος λέγει „Μακάριον, ὅταν τις τὴν οἰκείαν ἁμαρτίαν ἐπίσται, ἐν ὀφθαλμοῖς δὲ ἔχει διὰ παν-
τός τὰ πταίσματα· ὁ μὲν γὰρ γινώσκων ἢ μεμνημένος, ἢ τοῖς ὀφθαλμοῖς τῆς ψυχῆς κατανοῶν τῶν ἐκ τοῦ πται-
σμάτων τὰ τραύματα, αἰσχύνεται τῇ μνήμῃ, τὴν ψυχὴν ὑπτεταται· ἢ ὑπὸ τῆς αἰσχύνης ἀναγκασθεὶς εἰς μετα-
μέλειαν ἔρχεται· ὁ δὲ λήθων παθὼν εἰς ἕτερα πάλιν ἁμαρτήματα, ὡς μηδενὸς αὐτῷ κακοῦ πραχθέντος, προά-
γεται· (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ.) λέγει δὲ ὁ Χρυσόστομος „Ἡ ἁμαρτία οὐδενὸς ἐγκαλοῦντος, προδίδωσιν·
οὐδενὸς κατηγοροῦντος, περὶ φόβου τὸν ἁμαρτωλὸν ἀποκαθιστᾷ·

(2) Ἄλλος δὲ λέγει „Ὅτι τὸ σοὶ μόνῳ ἥμαρτον νοεῖται, ἀντὶ τοῦ σοὶ μόνῳ ἴγνωσαι τὸ ἁμαρτημά μου· ἐπεὶ
τοὺς πάντων ἀποκρυφόμενος ὀφθαλμοὺς, τοὺς τοῦ Θεοῦ οὐ διέλαθεν· ἀλλ' ἠλέγχθη διὰ τοῦ Προφήτου· ὅτι γὰρ
οὐκ ἦν πολλοῖς ἐγνωσμένον τὸ πραχθὲν αὐτῷ, παρίστην ὁ Ναθαν φήσας πρὸς αὐτὸν, ὅτι σὺ ἐπίειπας κρυφῇ·
καὶ γὰρ ποιῶσω τὸ ῥῆμα τοῦτο ἐναντίον παντός Ἰσραὴλ ἢ ἀπέναντι τοῦ ἡλίου τούτου· ὁ δὲ θεὸς Κύριλλος λέγει·
„Ἀσεβὴς ὁ λέγων βασιλεὺς, παρανομεῖς· (Ἰωβ. λδ'. 18.) ἔφη περὶ τῆς θείας Γραφῆς· ἐπεὶ τοῖνον οὐδεὶς ἦν
ὁ ἐλέγχειν με δυνάμενος ἡμαρτηκότα, ἐπινώρθωσας δὲ σὺ μόνος, σοὶ ἢ μόνῳ ἥμαρτον· καλῶς δὲ προσέθηκε·
„Καὶ τὸ πονηρὸν ἐνώπιόν σου ἐποίησα· τούτο γὰρ ὁ Ναθαν εἶπε πρὸς τὸν Δαβὶδ· „Τὶ ὅτι ἐφάβλισας πρὸς τὸν λόγον
Κυρίου, τοῦ ποιῆσαι τὸ πονηρὸν ἐν ὀφθαλμοῖς αὐτοῦ; (Β'. Βασιλ. ιβ'. 3.) ὁ δὲ Χρυσόστομος φησὶ „Βα-
σιλεὺς ἦμην· σὲ ἐφεισβόμην μόνον· βασιλεὺς ἦμην, οὐκ ἐφεισβόμην τὸν ὑδίκημένον· στρατιώτης μὲν ἦν, καλῶς
με

αὐτῷ φαίνεται ὡς λέγει ὅτι ἔπραξεν, ὅχι ἁμαρτίας καὶ ἀνομίας καὶ πονηρὰ πληθυντικῶς· ἀλλὰ ἁμαρτίαν καὶ ἀνομίαν καὶ πονηρὸν ἑνικῶς· καὶ ἡ αἰτία εἶναι, ἐπειδὴ ὁ φόνος, ὅπου ἔκαμε τοῦ Οὐρίου, ἐκρέματο ἀπὸ τὴν μοιχείαν τῆς γυναίκος τοῦ Βηρσαβέ· ἡ μοιχεία γὰρ αὐτῆς ἐπροξένησε τὸν φόνον τοῦ ἀνδρός της· καὶ κατὰ τοῦτο τὰ δύο ἁμαρτήματα φαίνονται ὡς ἓνα, καθὼς τὸ ἓνα ἐγένεν αἰτία τοῦ ἄλλου.

„Ὅπως ἂν δικαιωθῇς ἐν τοῖς λόγοις σου, καὶ νικῶσης ἐν τῷ κρίνεσθαι σε.

Ἐποίησα, λέγει Κύριος, τὸ πονηρὸν ἐνώπιόν σου κατ' ἐπάνω τῆς κεφαλῆς μου· ἤγουν ἵνα ἐσὺ, ὅταν δικαιωθῇς πρὸς ἐμένα, καὶ κρίνεσαι διὰ τὰς εὐεργεσίας, ὅπου μοι ἔκαμες· πῶς δηλαδὴ, ἐσὺ μὲν ἐποίησας ἐμένα βασιλέα, καὶ τόσον πολλὰ μὲ ἐδόξασας, ἐγὼ δὲ ὡς ἀχάριστος παρέβηκα τοὺς νόμους σου· καὶ τόσον σε παρσέπικρανα, ἵνα λέγω, ὅταν ἐσὺ κρίνεσαι μὲ ἐμένα δι' αὐτὰ, δικαιωθῇς μὲν ἐσὺ, ἐγὼ δὲ ὁ ἄθλιος καταδικασθῶ, διὰ τὴν ἐφάνηκα περὶ τὸν εὐεργέτην ἀχάριστος· τοῦτος γὰρ ἦτον ὁ σκοπὸς καὶ ἡ γνώμη τοῦ πονηροῦ Δαίμονος, ὅπου μὲ ἐβίασε τράπον τινα, καὶ μὲ ἐνίκησε μὲ τὴν πτώσιν τῆς ἁμαρτίας· ποῖος σκοπός; τὸ νὰ κατασταθῶ δηλαδὴ ἐγὼ ὁ ἴδιος πρόξενος τῆς ἐδίκης μου καταδίκης· (1) ὅτι δὲ τοῦτο εἶ-

ναι τὸ νόημα τοῦ παρόντος ῥητοῦ, μαρτυρεῖ καὶ ἡ θεία Γραφή· φαίνεται γὰρ ἐν αὐτῇ, ὅτι ἐδικαιολογήθη καὶ ἐκρίθη ὁ Θεὸς πρὸς τὸν Δαβὶδ διὰ τοῦ Νάθαν, καὶ ἤλεγξεν αὐτόν· διὰ τί, ὁ μὲν Θεὸς βροχὸν καὶ προβατέα λαβὼν τὸν Δαβὶδ, κατέστησε βασιλέα, καὶ ἐλύτρωσεν αὐτόν ἀπὸ μυρίους κινδύνους· ὁ δὲ Δαβὶδ μὲ τὴν πονηρὰν πράξιν τῆς ἁμαρτίας, ἀντάμειψε τὸν εὐεργέτην του· „Ἐγὼ εἰμι ὁ χρίσας σε εἰς βασιλέα ἐπὶ Ἰσραὴλ, καὶ ἐγὼ εἰμι ὁ ρυσάμενός σε ἐκ χειρὸς Σαουλ... τί ὅτι ἐφαύλισας τὸν λόγον Κυρίου, τοῦ ποιῆσαι τὸ πονηρὸν ἐν ἀφθαλμοῖς αὐτοῦ; (Β. Βασιλ. β' - 7.) ἀκολούθως δὲ ἐπιφέρει ὁ Θεὸς τὴν καταδίκην κατ' αὐτοῦ, λέγων „Ἰδοὺ ἐγὼ ἐξεγείρω κακὰ ἐκ τοῦ οἴκου σου... καὶ πάλιν „Οὐκ ἀποστήσεται ῥομφαία ἐκ τοῦ οἴκου σου ἕως αἰῶνος, καὶ τὰ ἐξῆς. (αὐτόθ.)

5: „Ἰδοὺ γὰρ ἐν ἀνομίαις συνεληψίνην, καὶ ἐν ἁμαρτίαις ἐκίσσησέ με ἡ μήτηρ μου.

Θέλωντας ὁ Δαβὶδ νὰ τραβίξῃ τὸν Θεὸν εἰς σπλάγχχνος καὶ ἔλεος, ἀναβάνει μὲ τὸν λογισμὸν του εἰς τὴν παρὰ φύσιν τῶν ἀνθρώπων γέννησιν· διὰ τί ἂν ὁ Ἀδάμ δὲν ἥμαρτε, δὲν ἦτολε σμιχθῆ μὲ τὴν Εὔαν· ὥς, ἡ μὲν ἁμαρτία ἐγέννησε τὴν σμίξιν· ἡ δὲ σμίξις πάλιν ἐγέννησε τοὺς ἀπογόνους τοῦ Ἀδάμ καὶ τῆς Εὔας· οἱ δὲ ἀπόγονοι ἐκείνων

μὲ οὐκ ἐδύνατο· ἀλλὰ φροντίζω διὰ σέ· μὴ σύμε ἀπαιτήσης εὐθύνας· πολλῶν φησι ἡ μεγάλων παρὰ σοῦ δωρεῶν ἀπολαύσας τοῖς ἐναντίοις ἡμειψάμεν τὰ δῶρα τὰ ἀπειρημένα τε νόμῳ δράσαι τολμήσας· οὐ γὰρ τοῦτο φησὶν, ὅτι τὸν Οὐρίαν οὐκ ἠδίκησα· ἠδίκησε γὰρ κακῶς καὶ τὴν ἐκείνου γυναῖκα· ἡ δὲ μεγίστη παρανομία εἰς αὐτὸν τετόλμηται τὸν Θεὸν, τὸν ἐκλεχθέντα καὶ βασιλέα πεποικνότεν· τὰ αὐτὰ λέγει ἡ Θεοδώριτος μὲ τὸν Χρυσόστομον· ὁ δὲ Ἰσίδωρος λέγει „Σοὶ μόνῳ ἥμαρτον, ἔλεγεν· ἐπειδὴ μόνῳ τῷ Θεῷ τοῦ μὴ ἁμαρτάνειν ἡμᾶς μέλει, ὡς δημιουργῷ φειδομένῳ τοῦ πλάτματος· ὥς δὲ ἡ τὸ πονηρὸν ἐνώπιόν σου ἐποίησα ἔλεγεν, ὅτι πάντων ὡς βασιλεὺς χαριζομένων, ἡ τῇ σιωπῇ κρυπτόντων τὸ ἁμαρτήμα, ὁ Θεὸς τὸν Νάθαν ἐπέμψεν ἡ πονηρὰν οὖσαν τὴν πράξιν ἐξήλεγξεν. (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ)

(1) Ὁ δὲ Χρυσόστομος, ἡ ὁ Θεοδώριτος ἡ ὁ Ὀριγένης λέγουσι „Τὸ ὅπως ἐνταῦθα, οὐκ ἔστιν αἰτίας δηλωτικὴν, ἀλλὰ τῆς ἐμβάσεως· οὐ γὰρ διὰ τοῦτο ἥμαρτεν ὁ Δαβὶδ, ἵνα ὁ Θεὸς δικαιωθῇ· ἀλλὰ τουναντίον· ἐπειδὴ ἡ γνωμονήθη ὁ Θεός, δίκαια εἶπεν ἐγκαλεῖν· παρεξεταζομένων οὖν τῶν σῶν ἡ τῶν παρ' ἐμοῦ, ἡ νικῶσα γίνεται παρὰ σοί· λέγει δὲ ὁ μέγας Βασίλειος „Οὐ μὴν χρόνον γε προσέκει καταναλωθῆσθαι νεμίζειν, εἰς τὸ ἕκαστον

ἐγέννησαν τοὺς μετὰ ταῦτα, καὶ ἐκεῖνοι πάλιν τοὺς ἄλλους ἕως τοῦ Δαβίδ· (1) διότι ἀγκαλὰ καὶ ὁ γάμος ἐγένε τήμιος διὰ τὴν παιδοποιΐαν· ἀλλ' ὁμῶς κατὰ φύσιν ἐκ τῆς ἁμαρτίας ἔχει τὴν ἀρχὴν διὰ τὴν ἐμπαθεῖ ἡδονήν· ὥς καλὰ λέγει, ὅτι ἐκ τῆς ἁμαρτίας καὶ συνελήφθη καὶ ἐγεννήθη· τὸ γὰρ ἐκίσσησεν, ἐγέννησεν εἶπεν ὁ Σύμмахος, ἢ ἐκύησεν, ὡς καίται παρὰ τῷ Κρυσοσόμῳ· ἦγουν συνέλαβε· καὶ λοιπὸν λέγει, ὅτι δὲν εἶναι καίνενα μέγα πρᾶγμα, ἂν καὶ ἐγὼ ἥμαρτον· διὰ τὴν ἔπα-
θον τὸ ἴδιον τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως.

6:., Ἰδοὺ γὰρ ἀλήθειαν ἠγάπησας.

Τοῦτο ἐρρέθη παρὰ τοῦ Δαβίδ διὰ τὴν ἀληθεῖ ἐξομολόγησιν, ὅπου ἔκαμε τῆς ἁμαρτίας του· λέγει γὰρ, ὅτι ἐπειδὴ ἐστὶ ἀγαπᾶς τὴν ἀλήθειαν, διὰ τοῦτο καὶ ἐγὼ ὡμολόγησα τὴν ἀλήθειαν ταύτην, καὶ εἶπον, ὅτι ἥμαρτον· τὸ δὲ, ἰδοὺ γὰρ, εἶναι περιττὸν, τόσον εἰς τὸν περὶοντα σίχον, ὅσον καὶ εἰς τὸν ἀνωτέρω· κατὰ τὴν συνθήκην τῆς Ἑβραϊκῆς γλώσσης, ἥτις πολλὰ τοιαῦτα περιττὰ μεταχειρίζεται.

„Τὰ ἀδνηλα καὶ τὰ κρύφια τῆς σοφί-
ας σου ἐδήλωσάς μοι.

Τοῦτον τὸν λόγον εἶπαν ὁ Δαβίδ, πρὸς ἐδι-

κήντου κατασχύνην καὶ ἐντροπήν· καὶ ὥσάν νὰ λέ-
γῃ· ὅτι, ἐστὶ μὲν Κύριε, τόσον πολλὰ με ἠγάπη-
σας, ὥς ὅπου ἀπεκαλύψας εἰς ἐμένα τὰ ἀπόκρυφα Μυστήρια τῆς προνοίας καὶ σοφίας σου διὰ μέσου τοῦ ἁγίου σου Πνεύματος· ἐγὼ δὲ ἐφάνηκα πρὸς τὴν τοσαύτην χάριν ἀχάριστος· καὶ οὐκ ἐν ἀγνοίᾳ ἥμαρτον, ἀλλ' ἔχων τὴν τοῦ νόμου σου γνῶσιν, καὶ τὴν τῶν Μυστηρίων σου δῆλωσιν.

7:., Ὁρατιεῖς με ὑσώπῃ καὶ καθαρίσθῃ-
σομαι.

Πολλοὶ πολλὰ λόγια εἶπον περὶ τοῦ ῥήτου τούτου, καίνενας ὁμῶς δὲν εἶπε καίνενα φανερόν καὶ ἀναντίρρητον· ἐγὼ δὲ, λέγω, ὅτι ὁ Δαβίδ μὲ τὰ λόγια ταῦτα προφητεύει διὰ λόγου του, ὅτι θέλει συγχωρηθῇ ἡ ἁμαρτία του τελειότερον· καὶ διὰ τὴν συγχωρησιν αὐτῆς, θέλει γεμίσει ἀπὸ χαρὸν ἢ καρδία του· διότι ἐπειδὴ ὁ Νόμος ἐκαθάριζε μερικὸς ἀνθρώπους, ὅπου ἐμολύνοντο μὲ τὸ ῥάντισμα τοῦ ὑσώπου· τὸ ὅποιον εἶναι εἶδος χόρτου πολλὰ καθαριτικοῦ· διὰ τοῦτο κατὰ τὴν ὁμοιότητα τοῦ καθαριτικοῦ τούτου χόρτου λέγει ὁ Δαβίδ, ὅτι θέλεις με ῥαντίσεις Κύριε, μὲ ῥάντισμα καθαριτικόν· τοῦτο δὲ εἶναι, λόγος συγχωρητικὸς παρὰ Θεοῦ· ἢ καὶ τὸ δάκρυον τῆς μετανοίας· ἐπειδὴ καὶ τὸ δά-
κρυ-

ιδεῖν μετὰ τῶν ἑαυτοῦ πράξεων, καὶ τὸν κριτὴν, καὶ τὰ ἀκόλουθα τῷ θεῷ δικαστηρίῳ· ἀφάτη δύναμις ἐν ῥοπῇ καί-
ρου φαντασιουμένου τοῦ νοῦ, καὶ πάντα ἀναζωγραφοῦντος ἑαυτῷ καὶ οἰοεῖ ἐν κατόπτρῳ τῷ ἡγεμονικῷ ἐνσυντὸς τοῦς τύπους τῶν πεπραγμένων.

(1) Ἄλλοι δὲ λέγουσιν, ὅτι ἀπαθὲς ἔμελλον νὰ γεννῶνται οἱ ἄνθρωποι· καὶ ὅρα τὸν Μελέτιον τὸν Πηγῶν· γράφει δὲ καὶ ὁ μέγας Ἀθανάσιος ἐρωτήσῃ ν'. πρὸς Ἀντίοχον ἢ Τινὲς δὲ φασιν, ὅτι τοῦ Θεοῦ ἄρσεν καὶ θῆλυ ποιήσαντος, εὐδελον, ὅτι διὰ σπερμογονίας ἐβουλήθη ὁ Θεὸς τὸ γένος τῶν ἀνθρώπων συστήσασθαι· ὁμῶς δὲ, οὐκ ἠβούλετο διὰ παρακοῆς· ἀλλὰ μετὰ τιμῆς γενέσθαι τοῦτο· ταύτῃ τῇ δόξῃ φαίνεται συνηγορῶν καὶ ὁ Κύριος Εὐγένιος ἐν τῇ ἑαυτοῦ ἀνεκδότῳ Θεολογικῇ· φέρων τὸ πρὸ τῆς παρακοῆς ῥηθὲν πρὸς τοὺς προπάτορας παρὰ Θεοῦ· ἦτοι τὸ „Αὐ-
ξάνεσθε καὶ πληθύνεσθε“ καὶ τὸ τοῦ Ἀδὰμ ἐκεῖνο λόγιον „Ἐνεκεν τούτου καταλείψει ἄνθρωπος τὸν πατέρα αὐτοῦ καὶ τὴν μητέρα, καὶ προσκολληθήσεται πρὸς τὴν γυναῖκα αὐτοῦ“· Ὁ δὲ θεὸς Μάξιμος οὕτω λέγει „Ἐπεὶ προ-
γούμενος ἦν σκοπὸς τῷ Θεῷ, μὴ διὰ γάμου γεννᾶσθαι ἡμᾶς καὶ φθορᾶς· ἡ δὲ παράβασις τὸν γάμον εἰσήγαγε, πάντες οἱ ἐξ Ἀδὰμ ἐν ἀνομίαις συλλαμβάνονται, τῇ προπατορικῇ καταδίκῃ ὑποπίπτοντες· ἢ ἐπεὶ ἡ Εὐὰ πρώτη ἐκίσσησε τὴν ἁμαρτίαν ὥς περὶ ὀργῶσα τὴν ἡδονήν, διὰ τοῦτο καὶ ἡμεῖς τῇ τῆς μητρὸς ὑποπίπτοντες καταδίκῃ, ἐν
ἀ-

κρουον από τον Θεον χαρίζεται, και μάλιστα το ακόπως έχχόμενον. (1)

„Πλυνεῖς με, και υπέρ χιόνα λευκαν-
„Ήσομαι.

Ἐκεῖνο ὁποῦ εἶπεν ἀνωτέρω „Ἐπιπλεον πλύν-
νόν με ἀπὸ τῆς ἀνομίας μου, τοῦτο λέγει και ἐδῶ, δι-
πλασιάζοντας τὰ λόγια ἀπὸ τὴν ἡδονὴν τῆς ψυχῆς
του. (2)

8- „Ἀκουτιεῖς μοι ἀγαλλίασιν και εὐ-
„φροσύνην.

Ἐσὺ, λέγει, Κύριε, θέλεις ἐνηχήσεις εἰς τὰς
ἀκοὰς τῆς ψυχῆς μου χαρὰν, ὅτι ἐσυγχαρηθησαν
τελείως αἱ ἁμαρτίαι μου. ἀγαλλίασις δὲ και εὐφρο-
σύνη τὰ αὐτὰ σημαίνουν. ἢ, ἡ ἀγαλλίασις εἶναι
ἐπίτασις τῆς εὐφροσύνης, ὡς εἶπομεν εἰς τὸν ὄνυχτον
Ψαλμὸν ἐρμηνεύοντες τὸ „Εὐφρανθήσομαι και ἀγαλ-
λιάσομαι ἐν σοί.

12 Ἀ

ἁμαρτίαις κισσῶσθαι λεγόμεθα. ὁ δὲ Χρυσόστομος φησιν „Εἰ γὰρ ἐκεῖνοί φησι μὴ ἡμάρτον, οὐκ ἂν ἐδέξαντο
τοῦ θανάτου τὸ ἐπιτίμιον. Θνητοὶ δὲ μὴ ὄντες, κρείττους ἂν ἦσαν φθορᾶς. τῇ δὲ ἀφθαρσίᾳ πάντως ἂν ἔ-
απεί-
θεια συνῆν. ἀπαθείας δὲ πολιτευομένης, χάραν οὐκ ἂν ἔσχευεν ἡ ἁμαρτία. διδασκόμεθα δὲ διὰ τούτων πάντων,
οὐχ ὅτι φυσικὴ τῆς ἁμαρτίας ἡ ἐνέργεια. (ἢ γὰρ ἂν ἦμεν ἐλεύθεροι τιμωρίας.) ἀλλ' ὅτι ῥέπει ἡ φύσις ἐπὶ
τὸ πταίειν ὑπὸ τῶν παθημάτων ἐνοχλουμένη. νικᾷ δὲ ὁμῶς ἡ γνώμη πόνοις συνεργοῖς κεκρημένη. ἀρεῖσα δὲ εἶναι
ἔκεῖνα, ὁποῦ λέγει εἰς τὸ ῥητὸν τοῦτο ὁ θεὸς Κύριλλος ὁ Ἀλεξανδρείας, φησὶ γάρ. „Ἐξος τοῖς ἁγίοις δι
ἄλλων τε φανῶν τὸν Θεὸν ἐκμειλίσσεσθαι ἔξ διὰ τοῦ κατηγορεῖν τῆς ἐαυτῶν ἀσθενείας. ἔστι γοῦν ἀκοῦσαι βοῶντων
„Μνήσθητι ὅτι χυῖς ἐσμεν. ἔξ μνήσθητι τίς μου ἡ ὑπόστασις. ἐναργέστερον δὲ ὁ πληπαθέσας Ἰωβ ἀνεφώνε,
πρὸς Θεόν. „Ἡ οὐχ ὡς γάλα με ἤμελξας, ἐτύρωσας δέ με ἴσα τυρῆ; (Ἰωβ ι'. 10.) τοιοῦτον δὲ ἔξ νῦν
ὁ Δαβὶδ ὑποδαλῶ. ἔξ αὐτὴν γὰρ ἡμῶν τῆς γενέσεως τὴν ἀρχὴν, οὐδ' ἔχα ῥύπου φιλοσαρκίας γενέσθαι φησι. τί-
μος μὲν γὰρ ὁμολογουμένως ὁ γάμος, ἔξ πέρα διαβολῆς τὸ χοῦμα παρὰ Θεῷ, πλην εἴτις περιεργάσαστο τῆς
συνόδου τὴν προφασιν, ὁρᾷ εὐρήσει σαρκὸς ἀκούσαν εἰς αὐτὴν. καὶ μὴ ἐπαμύνη νόμος, ἁμαρτία τὸ δρώμενον
καλᾷζεται γοῦν ἡ σύνοδος, εἰ μὴ νόμον ἔχη τὸν ἐπαμύνοντα, ἔξ παιδοποιίας ἔφασιν τὴν ἀλήθειαν τοῦ πράγματος ἀ-
φορμῇ. οὐκοῦν τό γε ἦκου εἰς ὁρέξεις μόνας ἔξ κίνημα σαρκικόν, ἐν ἀνεμίαις ἡμῶν ἡ σύλληψις, και ἐν ἁμαρτίαις
κισσῶσιν αἱ μιτέρες. εἰ δὲ ὀύζαν ἔχει τὴν φιλοσαρκίαν τῶν σωμάτων ἡ γένεσις, νοσεῖ που πάντως αὐτὴν ἔξ τὰ ἐξ
αὐτῶν γεννώμενα. . . καταμολύνει τοῖνον τὴν φύσιν ἡ ἐπεισакτις φθερᾶ, ἔξ ὁ φθόνος διαβολικῆς κατακρατήσας θά-
νατος. ἔξ τοῦτο φάλλει Δαβὶδ. „Ἰδοὺ γὰρ ἐν ἀνομίαις συνέληψθην. ἀκαθάρτος οὖν ἡ φύσις, ὡς ἐκ παραβύσεως
ἔξ ἀρεῶς ὑπομένουσα τὴν φθορὰν παρὰ τὸ δοκοῦν τῷ Θεῷ. ὁ δὲ Ἡσύχιος λέγει „Μιτέρα τῆς ἁμαρτίας, τὴν ἐπι-
θυμίαν ἡ Γραφὴ καλεῖν ἡ θεόπνευστος εἶωθεν. ἔγκλον δὲ πάλιν ἐκατέρας, τὸν θάνατον. ἔξ μαρτυρεῖ ὁ Ἰακώβος
λέγων ἡ ἐπιθυμία συλλαμβούσα τίττει ἁμαρτίαν, ἡ δὲ ἁμαρτία ἀποτελεσθεῖσα ἀποκτεῖν θάνατον. ὡς δ' ἂν ἁ-
μαρτάνωμεν, ἐν ἁμαρτίαις συλλαμβανόμεθα. (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρ.) Σημείωσαι ὅτι παρὰ τῇ νῦν σεζομένῃ Ἐ-
βραϊκῷ γράσσεται ἑλικῶς. ἐν ἀνομίᾳ συνέληψθην, ἔξ ἐν ἁμαρτίᾳ. (ἔξ ὅρα εἰς τὸ νεοτύπων Ψαλτήριον τοῦ Λιτί-
νου) διὰ τὰ δηλωθῆναι ὅτι ἡ ἁμαρτία ἔξ ἀνομία τοῦ Ἀδάμ, μία ἦτον γενικῶς, ἡ παρακοή. οἱ δὲ Ἐβραῖοι καὶ πλη-
θυντικῶς εἶπον ἀνομίας ἔξ ἁμαρτίας. διὰ τὰ φανερώσων, ὅτι ἡ γενικὴ ἐκείνη ἁμαρτία πολλὰς ἁμαρτίας ἐδ. κῶς πε-
ριεῖχε, ἔξ υπερφάνειαν, ἔξ προσπάθειαν πρὸς τὴν ἰδίαν γυναῖκα, και καταφρόνησιν Θεοῦ, ἔξ ἄλλας, ὡς πολλοὶ
λέγουσι Θεολόγοι.

- (1) Ὁ δὲ θεὸς Κύριλλος λέγει „Πλαγίως οὖν (διὰ τῆς θερμῆς ἔξ καθαρτικῆς ὑσώπου) ὑπερφαίνει τὴν ἐν ἡμῖν γινο-
μένην τοῦ ἁγίου Πνεύματος ἐνέργειαν. οὐ ἡ χάρις ζέοντος ἡμῶς ἀποτελεῖ τῷ Πνεύματι, ἔξ πάντα ῥύπον ἐκτῆκει τὸν
ἐν ἡμῖν, πρὸς δίκην ἀρετῆς ἐσχεομένην. διὰ γὰρ τοῖς τοῦτο βαπτίζεσθαι φασιν οἱ Πνευματικοὶ παρὰ Χριστοῦ,
Πνεύματι ἁγίῳ ἔξ πυρὶ. ἔξ τὸ τίμιον δὲ αἶμα Χριστοῦ, οὐ μόνον ἡμᾶς ἀπαλλάττει φθορᾶς, ἀλλὰ γὰρ ἔξ ἀπάσης
ἀκαθαρσίας τῆς εἰς τὸ ἔσω κεκρυμμένης, ἔξ ἀπολύχσεσθαι οὐκ ἔξ πρὸς τὸ ῥάθυμον. λέγει δὲ ἔξ ὁ Θεοδώριτος „Ἐ-
τέρων τοῖνον ἐξὶ πραγμάτων τὸ ὑσώπου αἶνιγμα. ὑσώπῳ γὰρ ἐν Αἴγυπτῳ τὸ αἶμα τοῦ προβάτου τῆς φιλίας
ἐπιβάναντες, τοῦ ὁλοθρεύνοντος τὰς χεῖρας διέφυγον. τύπος δὲ ἦν ἐκεῖνα τῶν σωτηρίων παθημάτων. αἶμα γὰρ
κάνταῦθα ἔξ ζύλον σωτηρίον, ἔξ σωτηρία τῆς μετὰ πίσεως προσιοῦσι χαρίζομένη. ἔφη δὲ και ὁ θεὸς Ἀθανάσιος,
„Σὺ φησι, Κύριε, ὁ ἀλήθεια ὢν ἔξ ἀλήθειαν ἀγαπῶν, βουλόμενος ἡμᾶς ἐν ἀληθείᾳ διάγειν ἀποκαθαρίεις ἡμᾶς
τῆς ἀρχαίας ἁμαρτίας. ἡ δὲ ἀποκαθάρσις ἡμῶν δι' ὑσώπου γενήσεται. ὑσώπῳ δὲ τὴν τοῦ ἁγίου Πνεύματος ἐ-
νέργειαν ἀφομοιοῖ, ὅτε θερμαίνουσιν ἔξ πάντα τὸν ἐν ἡμῖν ῥύπον ἀποσμήχουσιν. ἔξ ὁ Ἡσύχιος, ὡς περ ἔξ ἡμεῖς ἐν
τῇ ὁμῶς τοῦ Βαπτίσματος, τῷ μὲν ὕδατι πλυνόμεθα. τῷ δὲ Πνεύματι λαμπρυνόμεθα (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρ.)
- (2) Λέγει δὲ ὁ μέγας Βασίλειος „Διὰ τί δὲ τῶν λευκῶν ἡ χιῶν εἰς τὴν εἰκόνα παρελήφθη τῆς λευκότητος; ὅτι ὡς

περ

„ Ἀγαλλιῶνται ὅσκιε τέταπειν-
„ μένα.

Τὰ κόκκαλά μου, λέγει, τὰ ὅποια ἐταπεινώ-
θησαν καὶ ἐταλαιπωρήθησαν ἀπὸ τὸ βάρος τῆς ἁμαρ-
τίας, θέλουν ἀγαλλιῶνται μὲ τὸ νὰ ἐλαφριοῦν διὰ
τῆς συγχωρήσεως τῆς αὐτῆς ἁμαρτίας· ἀπὸ τὸ μέρος
δὲ τῶν κοκκάλων, ἐφανέρωσεν ὁ Δαβὶδ ὅλον τὸν ἐ-
αυτὸν του· μερικοὶ δὲ λέγουσι: ἦτοι ὁ Χρυσόσομος
καὶ ὁ Κύριλλος, ὅτι τὸ, „Αὐρυτίε μοι ἀγαλλίασιν, εἶπεν
ὁ Δαβὶδ, διὰ τὴν ἐνανθρώπησιν τοῦ Κυρίου: ἤγουν,
ὅτι ἐσὺ μὲν Κύριε, θέλεις ἀναγγεῖλῃς εἰς ἐμὲ τὴν παγ-
κόσμιον χαρὰν, ὅπου ἔχει νὰ γένη εἰς ὅλους διὰ τῆς
ἀπορρήτου ἐνανθρωπήσεως τοῦ Υἱοῦ σου· τὰ δὲ τε-
ταπεινωμένα μου κόκκαλα εὐθὺς μὲ τὴν ἀγγελίαν αὐ-
τὴν τρόπον τινα θέλουν πηδήσουν, καὶ θέλουν χορεῦ-
σθαι ἀπὸ τὴν πολλὴν ἡδονήν· (1)

9: „ Ἀπόστρεψον τὸ πρόσωπόν σου ἀπὸ
„ τῶν ἁμαρτιῶν μου, καὶ πάσας τὰς

„ ἀνομίας μου ἐξάλειψον.

Φανερά, λέγει, εὐρίσκονται ἐμπροσθεν εἰς τὴν
παντῆφορον ἐπισκοπὴν σου Κύριε, τὰ ἐδικά μου ἁμαρ-
τήματα· λοιπὸν γύρισον ταύτην τὴν ἐπισκοπὴν σου
ἀπὸ τὰ κακότητά μου, καὶ παραβλέπων αὐτά,
ἐξάλειψον ὅλα ἀπὸ τὴν βίβλον τῶν ἔργων μου· (2)

10: „ Καρδίαν καθαράν κτίσον ἐν ἐμοὶ ὁ
„ Θεός.

Ἡ καρδία σημαίνει πολλὰ πράγματα· διότι
ποτὲ μὲν, σημαίνει αὐτὸ τὸ σωματικὸν μόριον τῆς
καρδίας· ποτὲ δὲ τὸ βαθύτατον ἡγεμονικόν· κατὰ τὸ
„ Διὰ τί διαλογισμοὶ ἀναβαίνουντι ἐν ταῖς καρδίαις υἱ-
μῶν; (Λουκ. κδ. 38.) ποτὲ δὲ σημαίνει τὴν γνώ-
μην καὶ τὴν προαίρεσιν, ὡς τὸ „ Ἡ δὲ καρδία αὐτῶν
πόρρω ἀπέχει ἀπ' ἐμοῦ· (Ἠσ. κθ'. 13.) ἄλλοτε δὲ
σημαίνει τὴν εὐσέβειαν καὶ τὴν ἀρεσκείαν, ὡς τὸ, „ Ἐν-
τρον Δαβὶδ τὸν τοῦ Ιεσσαὶ ἄνδρα κατὰ τὴν καρδίαν
μου

περὶ τὴν χιτὼν, ὅπως οὕτως τῇ ὑποκειμένῃ, τῇ τοῦ ἁέρος προσθήκῃ λευκὴ γίνεται· οὕτω ἡ ψυχὴ τὰς φυσικὰς ἀφερ-
μας τῇ βοηθείᾳ τοῦ Πνεύματος συναυξήσασα, ἕξια γίνεται τῆς δεδομένης τοῖς ἁγίοις λαμπρότητος· λέγει δὲ ἡ
ὁ Θεὸς ὁ δόξας, Μὴν ἡ τοῦ βαπτίσματος δωρεὰ ταύτην ἐργάσασθαι τὴν καθάρσιν δύναται· ταύτην δὲ τὴν καθάρσιν ἡ
διὰ τὴν ἡμετέραν τοῦ Προφήτου δόξαι ὑπέσχετο ὁ τῶν ὅλων Κύριος, „Εάν ὡσι, φησὶν αὶ ἁμαρτίαι ὑμῶν ὡς φοινίκων, ὡς
χιτὼν λευκανῶ· ταῦτα ἡ αὐτὸς ὁ μέγας Δαβὶδ προαφορεῖ, ἐν τῇ διασέλλειν, φησὶ, τὸν ἐπουράνιον βασιλεῖς χι-
τωνοθήσονται ἐν δερμὶν κίττανά θ' αὖ φησὶν, ὅτι τῆς δοθησομένης ἀπασιν ἀνθρώποις προσδόμου χάριτος· ἐκείνη γὰρ
ἀκριβῶς ἀποδοῦναι με δύναται μόνη, ἡ τῆς χάριτος μοι τὴν λευκότητα δοῦναι.

(1) Ὁ δὲ Θεὸς Κύριλλος „Τίς δ' ἂν εἴη αὕτη (ἡ ἀγαλλίασις)· ἡ ἐκείνη ἡ γνώσις ἡ περὶ τῆς ἀναστάσεως; πό-
τε ἄλλοτε ἀγαλλιῶνται τὰ σεσημμένα ἡμῶν ὅσα, ἡ κατὰ τὴν τῆς Ἀναστάσεως καιρὸν, καθ' ὃν ὡς ἡ προφητεία
„Τὰ ὅσα ἡμῶν ὡς βοτάνη ἀνατελεῖ; (Ἠσ. ξξ'. 14.) εἰκότως δὲ μετὰ τὸ θάνατίς με ταῦτα ἐπήγαγεν· ἔπειτα
γὰρ τῇ τοῦ ἁγίου Πνεύματος χάριτι ἡ τῆς Ἀναστάσεως ἐλπίς εἰς ἀρχὰς ἀναφέρεισα τοὺς πεπιστευκότας εἰς Χριστὸν·
ἀτελευτήτου ἡ τρισμακαρίας ζωῆς οὐκοῦν, ἡ μὲν διὰ τοῦ ἁγίου Βαπτίσματος καθάρσιν, πρῶττεται παραχρῆμα· δι-
δοται γὰρ ἡ χάρις ἐν Χριστῷ τοῦ ἁγίου Πνεύματος ἀφ' ἑαυτοῦ ὡς διασημῶντος τὰς τῶν πιστευόντων καρδίας· ἀκούε-
ται δὲ, ἡ τῶς ἐστὶν ἐλπίς οὐκ ἐφευσμένη, ἡ ἐπὶ τοῖς ἐπομένοις ἀγαθοῖς ἀγαλλίασις ἡ εὐφροσύνη· ἄλλος δὲ λέγει,
ὅτι ὅσα νοοῦνται ἐδῶ αἱ δυνάμεις τῆς ψυχῆς, ἡ ἀνεώσει ὁ Χριστὸς πρὸς τὴν συντριβὴν· ἀπλούστερον δὲ ἡ
κοινοῦμένη φησὶ τὴν φωνὴν τῆς ἀγαλλιάσεως· ὅτι ἀρεταί μοι ἡ διπλὴ ἡ καρτία· ἔφη δὲ ἡ Ὁ Ἰσὺχιος, „Ταπεινών-
ται μὲν τὰ τῆς ψυχῆς ὅσκιε ταῦτάςιν αἱ δυνάμεις, ὑπὸ τῆς ἀρετίας ἡ συντρίβονται· ἀλλὰ τῇ μετανοίᾳ σωθέντα,
ἀναθάλλει, ἡ εἰς τὴν χάριν τὴν ἰσχυράν ἐπανέιχεται (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρ.)

(2) Ὁ δὲ Ἰσὺχιος λέγει, „Εξάλειψον μὴ μίαν, ἀλλὰ πάσας τὰς ἁμαρτίας μου· ἱκανὴ γὰρ ἡ μία παραπέμψαι πρὸς
γέννηαν· μὴ τοίνυν ἡμεῖς τῆς τυχούσης ἁμαρτίας ἀμελήσωμεν· ἐν γὰρ ἐσπιλωμένος δὲ οὐκ ὀκνεῖν ἵσταν ὁ χιτὼν
εὐρεθῇ ὁ ἡμέτερος, εἰς τὸν νυμφῶνα εἰσελθεῖν τοῦ βασιλέως, ἡ πατήσῃ τὴν αὐλὴν οὐ δυνάμεθα· τοῦτο ἡ Ὁ Παῦλος
ἐπισφραγίζων ἔλεγε· Μὴ πλανᾶσθε οὔτε πόρνοι, οὔτε μαλακοὶ οὔτε πλεονέχται, οὔτε μέθυσοι, οὐκ ὀκνεῖτε· εὐχ ἡ-
παγες βασιλείαν Θεοῦ κληρονομήσουσιν· αἰτεῖ δὲ ὁ Πρόφήτης, ἀπόστρεψον τὸ πρόσωπόν σου ἀπὸ τῶν ἁμαρτιῶν
μου· ἐάν γὰρ μὴ παραβλέψῃ ὁ Θεὸς τὰ ἡμέτερα πταίσματα, σωθῆναι οἱ δ' ἀμύνει· πῶς δὲ τοῦτο κατορθοῦται;
ὅταν ἡμεῖς ἀγαθὰς πράξεις ἡ ἀρετὰς ἀσκήσωμεν, ἵνα τοῦ Κυρίου τὸν ὀφθαλμὸν εἰς αὐτάς μετεείκωμεν· οὕτω γὰρ
ἡ τῆς τῶν ἡμετέρων ἁμαρτιῶν θεωρίας αὐτὸν ἀποστῆσαι δυνάμεθα· (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρ.) Ὁ δὲ Αὐγουστίνος λέ-
γει

μου (Πράξ. ιγ'. 22. α. Βασιλ. ιγ'. 14) ἄλλοτε δὲ σημαίνει τὴν ψυχὴν, κατὰ τὸ ῥητὸν τοῦτο, „Καρδίαν καθαρὰν κτίσον ἐν ἐμοὶ ὁ Θεός· λέγει λοιπὸν ὁ Δαβὶδ, κτίσον Κύριε, καθαρὰν τὴν ψυχὴν μου· ἡγοῦν σὲ παρακαλῶ, ὅχι νὰ κτίσης καὶ νὰ οὐσιώσης ἄλλην ψυχὴν εἰς ἐμένα· ἀλλὰ τὴν οὖσαν ψυχὴν μου νὰ ἀνακαινίσῃς καὶ νὰ ἀποκαταστήσῃς εἰς τὸ ἀρχαῖον καὶ φυσικὸν κάλλος τῆς· διότι ἂν ἐσὺ ἀποβάλλῃς ἀπὸ τὴν ψυχὴν μου τὴν παλαιότητα, τὴν ὁποῖαν ἀπόκτησαν ἐκ τοῦ μολυσμοῦ τῆς ἀμαρτίας, θέλεις κτίσεις εἰς ἐμένα καρδίαν καθαρὰν· τὸ κτίσον λοιπὸν ἐδῶ νοεῖται ἀντὶ τοῦ, ἀποκατάστησον· (1)

„Καὶ πνεῦμα εὐθὺς ἐγκαίνισον ἐν τοῖς
„ἐγκαίτοις μου.

Τὸ ἐγκαίνισον νοεῖται, ἀντὶ τοῦ ἐμβαλε καὶ νῶς· ἦτοι ἀπὸ τοῦ νῦν καὶ εἰς τὸ ἐξῆς βάλε Κύριε, Πνεῦμα εὐθὺς· ἦγουν χάρισμα εὐθύτητος μέσα εἰς τὰ

ἐντόσθιά μου, διὰ νὰ διευθύνῃ τὰς σφαβὰς καὶ σχολιάς κινήσεις ὅπου ὁ Δαβὶδ ἐμβασεν εἰς αὐτά· ἐγκατα δὲ ὀνομάζει ὁ Δαβὶδ τὰ ἐνδότερα μέρη τῆς ψυχῆς του· λέγει δὲ καὶ διὰ Ἰεζεκιὴλ ὁ Θεὸς πρὸς τοὺς ἐν Βαβυλῶνι εὐρίσκομένους σκλάβους Ἰουδαίους, „Καὶ δώσω ἡμῖν καρδίαν καινὴν καὶ Πνεῦμα καινὸν δώσω ἐν ὑμῖν, καὶ σφελῶ τὴν καρδίαν τὴν λιθίνην ἐκ τῆς σαρκὸς ὑμῶν, καὶ δώσω ὑμῖν καρδίαν σαρκίνην· (Ἰεζ. λγ'. 26.) ἦτοι θέλω ἀνακαινίσω τὴν καρδίαν σας ὅπου ἀσθένησε· καὶ τὴν προθυμίαν σας ὅπου ἀδυνατήσε. (2)

11: „Μὴ ἀπορρίψῃς με ἀπὸ τοῦ προσώ-
„που σου, καὶ τὸ Πνεῦμά σου τὸ ἁ-
„γίον μὴ ἀντανέλης ἀπ' ἐμοῦ.

Μὴ με ἐκβάλλῃς, λέγει, Κύριε, ἀπὸ τὴν ἐπισκοπὴν τοῦ θεοῦ προσώπου σου, ἀγκαλὰ καὶ ἐγὼ εἶναι ἀνάξιος τῆς ἐπισκοπῆς σου· μὴ δὲ ὑπερήσῃς ἀπὸ

γστ· „Ἐὰν θέλῃς νὰ σοῦ εἰσακούσῃ ὁ Θεός, καὶ νὰ γυρίσῃ τὸ πρόσωπόν του ἀπὸ τὰς ἀμαρτίας σου, καὶ νὰ μὴ τὰς βλέπῃ· πρέπει σὺ νὰ τὰς ἔχῃς πάντοτε ἔμπροσθέν σου καὶ νὰ τὰς θνήσκῃς· διὰ τὴν εὐχὴν ὅτι ὅσα σου τὰς ἀμαρτίας σου καὶ τὰς λησμονήσῃς ὁ Θεός τὰς βάλλει ἔμπροσθέν σου καὶ τὰς ἐνθυμεῖται διὰ νὰ σὲ παιδεύσῃ (παρὰ τῇ ἐρμηνείᾳ τοῦ ἐλέητόν με ὁ Θεός)· λέγει δὲ καὶ ὁ Χρυσόστομος „Συνάγαγε πάντα, (τὰ ἀμαρτήματα δηλ.) καὶ ὡς ἐν βιβλίῳ γράφε· ἂν γὰρ σὺ γράψῃς, ὁ Θεός ἐξαλείφει· ὥσπερ εἶναι, ἂν μὴ σὺ γράψῃς, ὁ Θεός καὶ ἐγγράφει καὶ δίδωκεν ἀπαιτεῖ. Πολὺ τοίνυν βέλτιον παρ' ἡμῶν αὐτὰ γραφῆναι, καὶ ἀνοθεῖν ἐξαλειφθῆναι, ἢ τὸν ἀντίον ἡμῶν ἐπιλανθάνομενον, τὸν Θεὸν αὐτὰ πρὸ ὀφθαλμῶν ἐνεγκεῖν τῶν ἡμετέρων κατὰ τὴν ἡμέραν ἐκείνην.

(1) Ὁ δὲ μέγας Βασίλειος, οὕτως ἐρμηνεύει· „Τὸ κτίσον ἐνταῦθα οὐ τὴν οὐσίωσιν δηλοῖ, ἀλλὰ τὴν βελτίωσιν· καὶ ἡγοῦν οὐχὶ οὖν δημιουργήσῃς, ἀλλὰ τὴν ἐκ κακίας παλαιωθεῖσαν ψυχὴν καὶ σεσαθρωμένην ὑπὸ τῆς ἀμαρτίας ἀνακαίνισον· καὶ ὁ Κύριλλος λέγει· „Κτίσις ἐν τῇ Γραφῇ λέγεται, οὐ μόνον ἢ ἐκ τοῦ μὴ ὄντος εἰς τὸ εἶναι παραγωγή, ἀλλὰ καὶ ἢ ἐκ τοῦ ὄντος ἐπὶ τὸ βέλτιον μεταβολή· ἐνταῦθα τὸ κτίζειν πραγμάτων ἐστὶ μεταβολὴ πρὸς τὸ βέλτιον. . . ἐπειδὴ γὰρ ἦν ὁ Δαβὶδ καὶ ἡ καρδία αὐτοῦ ἐκτισμένη, συνεπτῶθη δὲ τῇ μοιχείᾳ καὶ τῷ φόβῳ καὶ πρὸς πόρνην κατεφύετο, κτίσον φησὶ ἐν ἐμοὶ καρδίαν καθαρὰν· οὐ περὶ τῆς οὐσίας τῆς ψυχῆς λέγων, ἀλλὰ περὶ τῆς ἀρίστης πολιτείας· λέγει δὲ καὶ ὁ Θεοδώριτος· „Ἐπειδὴ τὸ γῆρας ἰδεξάμεν τῆς ἀμαρτίας, τῇ σῇ με φιλάνθρωπι νεύσῃσιν· ταῦτα καὶ διὰ Ἰεζεκιὴλ τοῦ Προφήτου ὁ Δεσπότης ὑπέσχετο· δώσω γὰρ αὐτοῖς φησὶ καρδίαν καινὴν· καὶ Πνεῦμα καινόν· (Ἰεζ. λγ'. 26.) τοῦτο κἀνταῦθα ὁ μακάριος ἤτησε Δαβὶδ, πῇ τε βλαβεῖσαν αὐτοῦ νεουργῆσαι καρδίαν, καὶ τὸ λογικόν, ἵνα τὸν λογισμὸν τῆς ψυχῆς καθάρῃ καὶ διορθώσῃται, ὑπαρὸν ταῖς ἡδοναῖς καὶ ταῖς ἐπινοαῖς τοῦ Διαβόλου γεγόμενον· κτίσαι γὰρ παρὰ τῇ θείᾳ Γραφῇ πολλάκις τὸ διορθώσασθαι λέγεται· ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειραῖ.

(2) Ὁ δὲ Θεολόγος Γρηγόριος λέγει· „Καρδίαν καὶ ἐγκατὰ τὸ διανοητικόν, οἶμαι, λέγει, καὶ τὰ τοῦτου κινήματα καὶ διανοήματα· ζητεῖ δὲ ταῦτα, οὐχ ὡς οὐκ ἔχων· τίς γὰρ, εἰμὴ Δαβὶδ ὁ τοσοῦτος; ἀλλ' ὡς καινὸν γινώσκων τὸ τῶν προσιδέμενον· εἴρηται δὲ τὸ Πνεῦμα, εὐθὺς μὲν, ὅτι ἀπειναντίας ἔχει πρὸς τὴν τοῦ ὀφείους σχολιότητα· κατὰ γὰρ τὴν Γραφὴν· „Πνεῦμα ἅγιον φεύξεται δόλον (Σοφ. α'. 5.) καὶ ὡς αὐτοδικαιοσύνη καὶ αὐτοαλήθεια, παρὰ τὴν ἐκείνην ἐφ' ἑκάτερα καὶ ἐκκλίσεις οὐκ ἔχον· ἡγεμονικὸν δὲ, ὡς ἀρχικὸν καὶ δεσποτικόν, καὶ τὸν ἡγεμόνα νοῦν κατευθύνον· κατὰ δὲ τὸν μέγαν Ἀθανάσιον, Πνεῦμα τὸν νοῦν ἐκάλεσεν, εὐθὺς δὲ τοῦ νοῦ τὸ ἐδραῖον· ὡς ἂν εἰ λέγοι· ἀσφαλισαί μου τὸν νοῦν, μηκέτι εὐκόλῃ εἶναι καταπίπτειν εἰς ἀμαρτίαν· ὁ δὲ θεὸς Μάξιμος λέγει· „Καρδία ἐστὶ καθαρά ἢ παντάπασιν ἀνείδεον τῷ Θεῷ τὴν μνήμην παραστήσασα, καὶ μόνῃς τοῖς αὐτοῦ ἐτοιμοῖς ἐνσημανθῆναι τύποις, δι' ὧν ἐμφανὲς πέφυκε γίνεσθαι· ἐν ᾗ καθάπερ ἐν πυρρίᾳ καλῶς λειανθέντι, διὰ τὴν ἀκραν λαμπρότητα, γινόμενος ὁ Θεός, τοὺς ἰδίους νόμους ἐγγράφει· εἰ γὰρ καθαρὰ ἐν ἡμῖν ὑπὸ Θεοῦ ἡ καρδία κτισθῇ, εὐθὺς χάρις

πὸ λόγου μου τὸ Πνεῦμά σου τὸ ἅγιον · ἦτοι μὴ παύ-
ρης ἀπὸ ἐμένα τὸ χάρισμα τῆς Προφητείας διὰ τὴν ἡ-
μαρτον · ὥς ἐκ ἀπὸ τὸ ρητὸν τοῦτο συμπραίνεται, ὅ-
τι καὶ μετὰ τὴν ἁμαρτίαν δὲν ἐλείψε παντελῶς καὶ ἐξ
ὀλοκλήρου ἀπὸ τὸν Δαβὶδ τὸ Προφητικὸν χάρισμα,
ὡς εἶπομεν εἰς τὴν ἀρχὴν τοῦ Ψαλμοῦ · (1)

12: „ Ἀπόδος μοι τὴν ἀγαλλίασιν τοῦ σω-
τηρίου σου.

Δὸς, λέγει, Κύριε, εἰς ἐμένα τὴν χαρὰν ἐκεί-
νην ὅπου εἶχον πρὸ τῆς ἁμαρτίας ἀπὸ τὴν σωτηρίαν, ὅ-
που ἐλάβανον παρὰ σοῦ · βλέπε δὲ ὡς Ἀναγνώστη
πῶς ὁ Δαβὶδ, ἐκεῖνο μὲν ὅπου δὲν ἔχασεν · ἦτοι
τὸ Προφητικὸν χάρισμα, ἐπαρακαλεῖ ἀνωτέρω νὰ
μὴ παρῇ ἀπ' αὐτὸν · τοῦτο δὲ ὅπου ἔχασεν · ἦγουν
τὴν πρὸ τῆς ἁμαρτίας χαρὰν τῆς συνειδήσεως αὐτὸ
παρακαλεῖ νὰ τῷ δοθῇ πάλιν · ἐπειδὴ καὶ πρὸ τῆς
ἁμαρτίας ἔχαιρε κατὰ συνείδησιν, πῶς ἔχει τοιοῦτον
μέγαν σωτήρα του τὸν Θεόν · (2)

„ Καὶ πνεύματι ἡγεμονικῶς στήρι-
ξόν με.

Στερέωσόν με Κύριε, λέγει, μὲ χάρισμα τοῦ
Ἁγίου Πνεύματος ἡγεμονικόν · ἦγουν ὅπου νὰ κυρι-
εύῃ τὰ πάθη καὶ νὰ μὲ ὁδηγῇ πρὸς τὰ καλὰ καὶ τὰς
ἀρετάς · χάρισμα δὲ εὐθύτητος καὶ χάρισμα ἡγεμο-
νικόν νοοῦνται αἰδυνάμεις καὶ ἐνεργεῖται ὅπου δίδον-
ται εἰς τὴν ψυχὴν παρὰ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος ·

13: „ Διδάξω ἀνόμους τὰς ὁδοὺς σου, καὶ
ἄσεβεῖς ἐπὶ σὲ ἐπιστρέψουσιν.

Καὶ τοῦτο τὸ ρητὸν εἶναι προφητεία τοῦ
πράγματος, ὅπου ἐμελλε νὰ γένη · ὅρ' οὐ γὰρ
τὸ κήρυγμα τοῦ Εὐαγγελίου ἐξαπλώθη εἰς τὰ ἄνο-
μα ἔθνη ἀπὸ τότε καὶ ἡ βίβλος αὕτη τῶν Ψαλ-
μῶν τοῦ Δαβὶδ, ἐγένεν εἰς ὅλους τοὺς ἀνόμους
καὶ ἄσεβεῖς, διδάσκαλος τῶν ἀρετῶν καὶ τῆς θεο-
γνώ-

ἔχει τὸ Πνεῦμα ἐν τοῖς ἐσωτάτοις τῆς ψυχῆς ἡμῶν ταμείοις ἐγκαίνιζεσθαι · ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει, „ Πνεῦμα δὲ
οὐ τὸ παρὰ γένος λέγει, ἀλλὰ τοῦ λογικοῦ τὴν ὁρμήν · ὁ δὲ Ἀθανάσιος, τὴν παλαιωθεῖσάν μου φησὶ ψυχὴν, σεσαφ-
καμένην ὑπὸ τῆς ἁμαρτίας ἀνακαίνισον · τῶν γὰρ ἐκ τῆς ἁμαρτίας τύπων ἐξαλειφόμενων, καρδία κτίζεται καθαρά·
ἔγκατα δὲ ψυχῆς αἱ ὁρεθεῖς ἐννοεῖται · περὶ οὗ φησὶ „ Καὶ πάντα τὰ ἐντός μου εὐλογεῖτε τὸ ὄνομα τὸ ἅγιον αὐτοῦ ·
εὐθὺς δὲ Πνεῦμα, ἢ τὸ ἅγιον Πνεῦμα, ἢ ἡ συνείδησις ἡ ὁρμή · ὁ λέγει ὁ Παῦλος Πνεῦμα τοῦ ἀνθρώπου τῷ ἐν
αὐτῷ (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ) ἄλλοι δὲ περιεργότερον λέγουσιν, ὅτι κτίζω θεῖαι νὰ εἰπῇ κυρίως, τὸ ἐκ τοῦ μηδε-
νὸς εἰς τὸ εἶναι παράγω · ἀλλ' ἐπειδὴ ἡ ἁμαρτία ἀπὸ τὸ ἐνα μέρος εἶναι οὐδὲν, ἢ ὁ ἁμαρτάνων ἀπὸ τὸ ἄλλο εἰς τὸ
οὐδὲν μεταβάλλεται · διὰ τοῦτο ὅταν ὁ ἁμαρτάνων διακαίνιται, ἡ δικαιοσύνη γίνεται εἰς αὐτὸν ὡς ἂν μία καὶ ποῖα κτί-
σις ἢ δημιουργία · (ὁρ. σελ. 137. τοῦ πολιτικοῦ Θεάτρου.)

(1) Ὁ δὲ μέγας Ἀθανάσιος λέγει τὸ ἐναντίον, ὅτι καταλειποὺς ἦν αὐτὸν (τὸν Δαβὶδ.) τὸ Πνεῦμα διὰ τὴν ἁμαρ-
τίαν · ἢ ὁ Χρυσόστομος „ Τὴν δωρεὰν τοῦ Πνεύματος ζητῶ, τὴν χάριν τὴν μεγάλην · ἀπέστη ἀπ' ἐμοῦ ἡ χάρις, κα-
θ' ἣν περιεσερὰ βόρβορον βλέπουσα · καθ' ἣν μέλιτταν βούλομαι αὐτὴν ἐπανελθεῖν · ὧς δὲ συμβιβάζονται κα-
τὰ τοῦτο αἱ δύο αὗται ἐναγίως γινώσκονται, καθότι, ὁ μὲν Εὐθύμιος λέγει, ὅτι δὲν ἀπίστη ἀπὸ τὸν Δαβὶδ τὸ χάρισμα
τοῦ Πνεύματος παντελῶς ἢ πάντοτε · ὁ δὲ Ἀθανάσιος ἢ ὁ Χρυσόστομος λέγουσιν, ὅτι ἀπέστη ἀπ' αὐτὸν μερικῶς ·
Ἀγκαλὰ ἢ ὁ ἴδιος πάλιν Χρυσόστομος ἐν τῇ ἐρμηνείᾳ τοῦ εἰχου τοῦτου λέγει „ Σαφὲς τοίνυν διὰ τούτων μεμαθή-
καμεν τῶν λόγων, ὡς οὐκ ἐγυμνάθη τῆς τοῦ Πνεύματος χάριτος τοῦ ἁγίου · οὐ γὰρ ὡς γυμνωθεὶς ἀπολαβεῖν ἔκα-
τεύει · ἀλλὰ μὴ σεσηθῆναι ταύτης ἀντιβολεῖ · τοῦτο τὸ ἴδιον λέγει ἢ ὁ Θεοδώριτος μὲ τὰς αὐτὰς λέξεις τοῦ Χρυ-
σοστόμου ὅθεν ἢ συμφωνοῦσι μὲ τὴν γνώμην τοῦ κυρίου Εὐθυμίου · ὅρα δὲ καὶ εἰς τὸν 43. στίχον τοῦ ρητ. Ψαλμοῦ ·
ἦγουν εἰς τὴν ἐρμηνείαν τοῦ „ Καὶ μὴ περιέλης ἐκ τοῦ σώματός μου λόγον ἀληθείας, ὅπου λέγει ὁ ἴδιος Εὐθύμιος
„ Μὴ σηκώσης Κύριε ἀπὸ λόγου μου τὸ Προφητικὸν χάρισμα εἰς πολὺ διάστημα καιροῦ · ἀλλὰ ἂν ἢ κατ' εἰκονομίαν
αὐτὸ ἐμποδισθῇ πρὸς καιρὸν, πάλιν ἢ ἀποκατασταθῇ εἰς ἐμένα · ὁ δὲ Ἡσύχιος λέγει „ Κακὸν μὲν οἰκίτη τὸ τοῦ
Δεσπότου ζημιωθῆναι πρόσωπον · ὡσαύτως ἢ ἡ ψὴ τὸ τοῦ πατρὸς, ἢ στρατιώτη τὸ τοῦ βασιλέως · ἐξόριστος γὰρ ὁ τοι-
οῦτος εὐρίσκεται · ἐπὶ δὲ Θεοῦ ὁλεθρον τοῦτο παρασκευάζει τῷ πάσχοντι · οὐδὲ γὰρ Πατὴρ μόνον ἢ Δεσπότης ἡ-
μῖν ὁ Θεὸς ἢ βασιλεὺς, ἀλλὰ πᾶν ὅ,τι περὶ αὐν εἴποις τῶν εἰς ζωὴν ἢ σωτηρίαν τὴν ἡμετέραν συντελούντων καθίστη-
κεν, ὡς ὅταν ἀπ' ἡμῶν ἀποσρέφῃ τὸ πρόσωπον παραχρησάμενα, τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, ἐν ᾧ πᾶσα ἡμῶν
ἢ κορηγία τῶν αγαθῶν, ζημιούμενοι (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ.)

(2) Ὁ δὲ Ἀθανάσιος λέγει „ Ἀγαλλίασιν σωτηρίου λέγει τὴν τοῦ Σωτῆρος κάθοδον πάσης πληγῆς οὕσαν ἀγαλλιά-
σεως · τὸ ἴδιον λέγει ἢ ὁ Δίδυμος ·

γνωσίας· ἐπειδὴ καὶ καθ' ἑκάστην ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ αὕτη ἀναγινώσκεται· (1)

14: „Ρῦσαι με ἐξ αἱμάτων ὁ Θεὸς ὁ Θεός
„ τῆς σωτηρίας μου.

Κατὰ μὲν τὴν ἰσορίαν καὶ τὸ γράμμα, αἱματα ὀνομάζει ὁ Δαβὶδ τοὺς ἀδίκους φόνους· καὶ μαλιστα τὸν ἀδικὸν φόνον τοῦ υἱοῦ· κατὰ δὲ ἀναγωγὴν, αἱματα λέγονται οἱ Δαίμονες· ἐπειδὴ χαίρουσι καὶ κυλίνονται εἰς τὰ αἱματα, τόσον ὅταν φονεύονται οἱ ἄνθρωποι, ὅσον καὶ ὅταν θυσιάζονται τὰ ἄλλα ζῶα· ὁ Θεὸς δὲ τῆς σωτηρίας λέγει, ἀντὶ τοῦ ὁ Σωτήρ μου, κατὰ περίφρασιν, ὡς εἵπομεν πολ- λάκις· ὁ δὲ διπλάσιος τοῦ ὁ Θεὸς ὁ Θεός, φανερόναι τὴν ἐγκάρδιον καὶ υπερβαλλούσαν οὐσίαν τοῦ Δαβὶδ·

„ Ἀγαλλιάσεται ἡ γλῶσσά μου τῇ δι-
καιοσύνῃ σου·

Καὶ αὕτη, λέγει, ἡ γλῶσσά μου θέλει χαροποιηθῇ διὰ τὴν ἀγγελίαν τῆς δικαιοσύνης σου Κύριε· δικαιώσῃν δὲ ὀνομάζει ἐδῶ ὁ Δαβὶδ, τὴν δικαίωσιν ὅπου ἔδωκεν ὁ Θεὸς εἰς αὐτὸν· ἦτοι τὴν ἐλευθερίαν καὶ ἀθώωσιν τῆς ἁμαρτίας καὶ κατὰ κρίσιν· διὰ τὴν ὅποιος ἐλευθερόνεται, αὐτὸς καὶ δικαιοῦται· (2)

μερικὰ δὲ ἀντίγραφα ἔχουσι τὴν δικαιοσύνην σου, με- αἰτιατικὴν· τὸ ὅποιον νοεῖται οὕτως, ὅτι ἡ γλῶσσά μου θέλει καμῇ ἀγαλλίασιν καὶ χαρὰν τῆς, τὴν παρὰ τοῦ δοθεῖσιν εἰς ἐμὲ δικαίωσιν· ἦτοι τὴν ἐλευθερίαν καὶ ἀθώωσιν τῆς ἁμαρτίας· καὶ διὰ ταύτην ἔχει νὰ κινηθῇ πρὸς δοξολογίαν καὶ εὐχαριστίαν σου·

15: „Κύριε τὰ χεῖλη μου ἀνοίξεις καὶ τὸ
„ στόμα μου ἀναγγελεῖ τὴν αἴνεσιν
„ σου·

Ἐπειδὴ, λέγει, καὶ ἔμαθον ἀπο τὸ Προφητε- κὸν χάρισμα τοῦ ἁγίου σου Πνεῦματος, διὰ τοῦτο ἤξευρα, ὅτι πάλιν θέλεις ἀνοίξεις τὰ χεῖλη καὶ τὸ στόμα μου εἰς ὑμνολογίαν καὶ αἴνεσιν τοῦ ὀνόματός σου, καθὼς τὰ ἀνοιγες καὶ πρὸ τῆς ἁμαρτίας· τὰ ὅποια τῶρα εἶναι κεκλεισμένα ἀπὸ τὴν κατηγορίαν καὶ τὸν ἐλεγχον τῆς συνωδήσεώς μου· (1)

16: „Ὅτι εἰ ἠθέλησας θυσίαν, ἔδωκα
„ ἂν ὀλοκαυτώματα οὐκ εὐδοκήσεις.

Βλέπε ὧς ἀναγνώσα, πῶς πάλιν καὶ ἐδῶ ἔπο- θάλλει ὁ Δαβὶδ τὰς νομικὰς τῶν ἀλόγων ζώων θυ- σίας· ἂν, λέγει, ἐσύ Κύριε, ἠθέληες θυσίαν, ἐγὼ ἠθέληα σοὶ δώσω· ἀλλ' ὅμως ἐστὶ, ὅχι μόνον θυσί- αν ἀπλῶς οὐ θέλεις, ἀλλ' οὐδὲ ὀλοκαυτώματα ἀπο- δέ-

(1) Ὁ δὲ Ἀθανάσιος λέγει, Ἐπειδὴ, φησὶ, δυσάμενός με τῆς ἁμαρτίας, αὐτὸς ἐπιδέξαι μοι τὸ σὸν ἅγιον Πνεῦμα, τότε δὴ πάλιν καὶ σὰς ὁδοὺς διδάξω τοὺς παραβαίνοντας, καὶ τοὺς ἁμαρτάνουσιν πρὸς μετάνοιαν ἔσομαι τύπος, καὶ πάντας ἐπιστρέψω πρὸς τὴν σὴν ἀγαθότητα· ὁμοίως γὰρ διτε κατορθῶν, καὶ ὁ διὰ μετάνοιαν ἐπιστρέφων, παρὰ δειγμὰ γίνονται τοῖς πολλοῖς· λέγει δὲ καὶ ὁ Ἡρόκλητος, ὡς περὶ δὲ ἐκεῖνος λέγων περὶ μετανοίας, πιστεύεται μάστις, ὁ νεοσσηνὸς αὐτὸς καὶ πείθει τὸν φαρμάκου δεξάμενος· οὕτως οἱ τῇ μετανοίᾳ σωθέντες, θύρα τοῖς ἄλλοις ἁμαρτωλοῖς ἐπιστροφῆς καὶ σωτηρίας εὐρίσκονται· ὡς τὸν Παῦλον μετὰ παρρησίας βοῶν· „ Χριστὸς ἦλθεν εἰς τὸν κόσμον ἁμαρτωλοὺς σῶσαι, ὃν πρῶτος εἰμὶ ἐγώ· τοῦτέστιν, εἰ ἀπιστεῖτε τῇ κηρύγματι ἁμαρτωλῶν σωτηρίαν κηρύττοντι, ἀπ' ἐμοῦ τοῦ κηρύττοντος μάθετε, ὅτι διδάσκας ὢν· ἐπιστεύθη Εὐαγγελίου γενέσθαι διάκονος, ὅθεν καὶ ὁ Χρυσόστομος εἶπε, „Τὸ ναυάγιον τοῦ δικαίου, λιμὴν ἐστὶ τῶν ἁμαρτωλῶν·

(2) Ὁ δὲ Κύριλλος δικαιοσύνην ἐνοεῖ, τὴν διὰ πίστεως χάριν δικαιοῦσαν τὸν ἄσεβῃ, καὶ διασπύχουσαν τοὺς μεμα- λυσμένους· ἔχουν αὐτὸν τὸν Χριστὸν, ὃς γέγονεν ἡμῖν παρὰ τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς δικαιοσύνη τε καὶ ἁγιασμὸς καὶ ἀπο- λύτρωσις· λέγει δὲ ὁ Θεοδόριος, τοῦτο ὁ Σύμμαχος οὕτως ἠρμήνευσεν· διαλαλήσει ἡ γλῶσσά μου τὴν ἐλεημο- σύνην σου· οὐ γὰρ σιγήσω τῆς ὁσιότητος ἀπελήσας, ἀλλ' ἔμνῳ σε διατελέσω, καὶ τὰς σὰς δυνάμεις χάριτας·

(3) Λέγει γὰρ ὁ ἁγιώτατος Χρυσόστομος· Ἡ γὰρ ἁμαρτία πέφυκε τὴν γλῶσσαν δεσμεῖν, καὶ ἐμφράττειν τὸ σῶμα· ἀν- χεῖν-

δέχεσθαι· διὰ τὶ τὰ ὀλοκαυτώματα· ἤγουν ἡ θυσίας ὅπου ἐκαίοντο ὅλως εἰς τὸν Θεόν, αὐταῖς ἦτον πλέον τιμιώτεραις ἀπὸ τὰς ἄλλας, ὥτε ὁ Δαβὶδ, ἀγχαλὰ καὶ μετὰ ταῦτα ἐπρόσφερε θυσίας εἰς τὸν Θεόν, ἀλλ' ὁμως ἐποίει τοῦτο, εὖκα μὲν, χωρὶς τῆς προαίρεσίν του, διὰ μόνην τὴν προσαγὴν τοῦ νόμου· (ὅστις κατὰ συγκατάβασιν ἐπρόσβαξε τοῦτο, ὡς εἵπομεν εἰς τὸν μ.θ'· Ψαλμὸν σ'χ. 9.) καὶ ἄλλο δέ, ὅτι εὐχόμεν δὲν εἶχεν ἔλθῃ ὁ καιρὸς τῆς καινούριας θυσίας τοῦ Εὐαγγελίου τῆς χάριτος, ἥτις εἶναι ἡ δι' αἰνέσεως, καὶ ἡ ἀνάμακτος τῶν θεῶν μυσηρίων· (1)

17: „Θυσία τῷ Θεῷ, πνεῦμα συντετριμ-
„ μνον.

Θυσία, λέγει, εὐπρόσδεκτος εἰς τὸν Θεόν εἶναι, ἡ ψυχὴ ἐκείνη, ὅπου εἶναι συντετριμμένη καὶ κατατρεχνομένη ἀπὸ θεληματικὴν τῆς ταπεινώσειν.

„ Καρδίαν συντετριμμένην καὶ τετα-
„ πεινωμένην ὁ Θεὸς οὐκ ἐξουθενώσει.

Καρδίαν πολλὰς φορὰς ὀνομάζει ἡ Γραφὴ τὴν ψυχὴν· (καὶ ὅρα εἰς τὸ „ Καρδίαν καθαράν, τοῦ παρόντος Ψαλμοῦ·) ἐπειδὴ καὶ ἡ καρδία πολλὰ εἶναι ἐνωμένη μετὰ τὴν ψυχὴν, ὁμοίως καὶ ἡ ψυχὴ εἶναι πολλὰ ἐμπερικυτὰ εἰς τὴν καρδίαν· ὅθεν, καὶ ὅταν πάθῃ τίποτε βλάβην ἡ καρδία, εὐθὺς ἡ ψυχὴ πετᾷ καὶ ἀναχωρεῖ ἀπὸ τοῦ σώματος· τὴν συντετριμμένην λοιπὸν, λέγει, ψυχὴν καὶ τὴν τεταπεινωμένην, ὁ Θεὸς δὲν ἐξουθενεῖ· ἤγουν δὲν ἀπορρέφεται· (2)

18: Ἀγαθυνον Κύριε, ἐν τῇ εὐδοκίᾳ σου

τὴν Σιών.

Μετὰ τὰ λόγια ταῦτα παρακαλεῖ ὁ Δαβὶδ, διὰ τὴν ἀνοικοδομήν καὶ ἀνακαινισμόν τῆς Ἱερουσαλήμ, ἥτις ἐμελλε νὰ γένη ὑπερὰ ἀπὸ τὴν ἐκ τῆς Βαβυλωνῶς ἐλευθερίαν τῶν Ἰουδαίων· τὸ δὲ ἀγαθὸν νοεῖται ἀντὶ τοῦ, ἀγαθοποιήσων· ἄλλο γὰρ εἶναι τὸ ἀγαθὸν ἀπὸ τὸ ἀγαθοποιήσων· ἐπειδὴ τὸ ἀγαθὸν μὲ δοτικὴν συντάσσεται, καὶ θέλει νὰ εἰπῇ· ἀγαθὸς φάνηθι, κατὰ τὸ „ Ἀγαθυνον Κύριε τοῖς ἀγαθοῖς· (Ψαλ. ρκδ. 4.) ἐν τῇ εὐδοκίᾳ σου δέ· ἦτοι ἐν τῇ συνεργίᾳ σου.

„ Καὶ οἰκοδομηθήτω τὰ τεῖχη Ἱερου-
„ σαλήμ.

Τὸ οἰκοδομηθήτω εἶναι εὐκτικόν καὶ παρακαλεστικόν, ἀγχαλὰ καὶ φαίνεται ὅτι εἶναι προσακτικόν· ἄμποτε, λέγει, νὰ οἰκοδομηθῶν τὰ τεῖχη τῆς Ἱερουσαλήμ, ὅπου κατεκρημνίσθησαν ἀπὸ τοὺς Βαβυλωνίους.

19: „ Τότε εὐδοκήσεις θυσίαν δικαιοσύ-
„ νης, ἀναφορὰν καὶ ὀλοκαυτώματα.

Τότε, λέγει, θέλεις ἀποδεχθῆς θυσίαν δικαίαν Κύριε· ἐπειδὴ εἰς ἄλλον τόπον ἐξῶ ἀπὸ τὸν τῆς Ἱερουσαλήμ, δὲν ἦτον δίκαιον νὰ προσφέρουν θυσίαν οἱ Ἰουδαῖοι· οὕτω γὰρ ὁ νόμος ἐπρόσβαξε· ἀναφορὰν δὲ ὀνομάζει τὰ ἀφαιρέματα· ἤγουν τὰς ἐκ μέρους ὅλου τοῦ ζώου προσφερομένας θυσίας· ὀλοκαυτώματα δὲ λέγει τὰς θυσίας ἐκείνας ὅπου ἐ-
καί-

χειν, σιωπᾶν ἀναγκάζειν· τὸ αὐτὸ λέγει ἀπαραλλάκτως ἢ ὁ Θεοδώριτος· λέγει δὲ ἢ ὁ Ἡσύχιος ἢ Ὁρθὸς ὅτι κεκλεισμένα τοῦ Δαβὶδ τὰ χεῖλη διὰ τὴν ἁμαρτίαν ἐτύγχανεν, ἀλλὰ πάλιν τῇ μετανοίᾳ ἀνοίγεται, ἢ τοῦ Θεοῦ διηγεῖται τὴν αἰνεσίαν· (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ.)

(1) Ἀνώμνος δὲ τις λέγει, ἢ Σαφὴς διὰ τούτων ὁ Δαβὶδ τῶν ῥημάτων ὑπέδειξεν, ὡς οὐδεμίαν νομικὴν κατὰ τὸν καιρὸν τῆς μετανοίας προσήνεγκεν· ὅθεν οὐδὲ ἐν τῇ βίβλῳ τῶν Βασιλείων τοῦτο εὐρίσκομεν κεῖμενον, ἢ τίνος χάριν; ἐπειδὴ Προφήτης ἦν, ἢ οὐκ ἐξεδέκεν τὸν Θεὸν ταῖς ταιαύταις θυσίαις ἐγίνωσκεν· οὐ δὲ γὰρ ἦσαν ἱκαναὶ φόνου ἢ μοιχείας ἐκκαθαίρειν τοιαῦται θυσίαι· οὐδὲ τοῦτο ὁ νόμος ἐπηγγέλλετο· ἀλλὰ διὰ παντὸς τιμωρεῖσθαι προσέταττε· (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ.)

(2) Λέγει δὲ ὁ μέγας Βασιλεὺς ἢ Συντριμὸς καρδίας, εἰσὶν ὁ ἀφανισμὸς τῶν ἀνθρώπων λογισμῶν· ὁ γὰρ κατα-
φρο-

καίοντο ολοκλήρᾳ εἰς τὸ θυσιαστήριον : ἦτοι ὅλον τὸ σῶμα τοῦ θυσιαζομένου ζώου . (1)

„ Τότε ἀνοίσουσιν ἐπὶ τὸ θυσιαστήρι-
όν σου μόσχους .

Πάλιν καὶ ἐδῶ τὸ αὐτὸ λέγει ὁ Δαβὶδ , ἀπὸ τὴν πολλὴν χαρὰν τῆς ψυχῆς του . ὅτε τότε , ὅταν λυτρωθῶν οἱ Ἰουδαῖοι ἀπὸ τὴν Βαβυλῶνα , θέλουν προσφέρειν μόσχους ολοκλήρους εἰς τὸ ἐν Ἱερουσαλὴμ θυσιαστήριον . (2)

Αὕτη μὲν εἶναι ἡ ἐρμηνεία τοῦ παρόντος Ψαλμοῦ κατὰ τὴν ἰσORIA καὶ τὸ γράμμα . κατὰ ἀνα-

γωγὴν δὲ προφητεύει ὁ Δαβὶδ ἐν τῷ Ψαλμῷ τοῦ τῷ διὰ τὴν ἐκκλησίαν τῶν Χριστιανῶν , καὶ διὰ τὴν τοῦ Εὐαγγελίου θυσίαν , κατὰ τὴν ἐρμηνείαν τοῦ θεοῦ Κυρίου καὶ Εὐσεβίου . καὶ εὐδοκίαν μὲν ὀνομάζει τὴν ἐκθρόπνησιν τοῦ Σατῆρος , κατὰ τὸν Ἡσυχίου ὡς ἀγαθὴν βουλήν καὶ προηγουμένον θέλημα τοῦ Θεοῦ . Σιών δὲ , τὴν πολιτείαν τῶν Χριστιανῶν . (3) τείχη δὲ αὐτῆς λέγει τοὺς ἐπισκόπους καὶ διδασκάλους . (4) τότε δὲ κατὰ τὸν κερὸν τῆς τῶν Χριστιανῶν πολιτείας , θέλει ἀποδεχθῇ ὁ Θεὸς ἐκ τῆς ἐκκλησίας θυσίαν δικαιοσύνης : ἥγουν ἀρετῆς . καὶ ὡς ἀναφορὰν μὲν , θέλει δεχθῇ τὰ μερικὰ καυσμάτα καὶ τιμωρίας , ὅπου διὰ τὸν Χριστὸν ἔλαβον οἱ

ο-

φρονήσας τῶν τῇ δε , ἡ ἀποδεδοκῶς ἑαυτὸν τῷ λόγῳ τοῦ Θεοῦ . ἡ ἐμπατέχων ἑαυτοῦ τὸ ἡγεμονικὸν τοῖς ὑπὲρ ἡμῶν ἔρωτον ἡ θειοτέροις νοήμασιν , οὗτος ἂν εἴη ὁ συντετριμμένην ἔχων τὴν καρδίαν , ἡ ποιήσας αὐτὴν θυσίαν οὐκ ἐξουδενωμένην ὑπὸ τοῦ Κυρίου . οὗς δὲ εὐεργετῇ ὁ Θεὸς βουλόμενος αὐτοὺς ἐν καινότητι ζωῆς περιπατήσαι , συντρίβει αὐτῶν τὸν παλαιὸν ἄνθρωπον . διὰ τοῦτο θυσία τῷ Θεῷ πνεῦμα συντετριμμένον . συντρίβεται γὰρ τὸ πνεῦμα τοῦ κόσμου τὸ ἐνεργήσαν τὴν ἁμαρτίαν , ἵνα τὸ εὐδὲς ἐγκαινισθῇ τοῖς ἐγκάτοις . ἡ δὲ τὴν μεγαλόφωνα καρδίαν ἑαυτῶν ἡ οἰδοῦσαν συντρίβειν . ἵνα γέννηται θυσία τῷ Θεῷ ἡ ταπεινώσις αὐτῆς . λέγει ἡ ὁσος Μάρκος „ Ἀνευ συντριμμοῦ καρδίας , ἀδύνατον ἀπαλλαγῆναι κακίας . συντρίβει δὲ καρδίαν ἡ τριμερὴς ἐγκράτεια , ὕπνου , λέγου , ἡ γαστρὸς , ἡ σωματικῆς ἀνέσεως . λέγει δὲ ἡ ὁ Θεοδώριτος „ Τῆς θείας ἀκούσας φωνῆς ὁ θειότατος Δαβὶδ „ Οὐ δεῖξομαι ἐκ τοῦ οἴκου σου μόσχους , οὐδὲ ἐκ τῶν ποιμνίων σου χιμαίρους , ἱερεῖόν σοί , φησιν , ἀρετὴν ἡ θυμῆρες μετρίους φρονήματος , διδὲ σφόδρα μου τὴν καρδίαν ταπεινώσας , ἡ οἰνεῖ συντρίψας ἡ λίαν αὐτὴν λεπτόνας , τὴν ἀρετὴν σοὶ θυσίαν προσκομιῶ . τούτοις ἡ οἱ μακάριοι παῖδες ἐν τῇ καμίνῳ τοῖς λόγοις ἐχρήσαντο „ Ἐν καρδίᾳ γὰρ ἔλεγον συντετριμμένη , ἡ πνεύματι ταπεινώσεως προσδεχθεῖμεν ἐνώπιόν σου , ὡς ἐν ὀλοκαυτώμασι κριτὴν ἡ ταύρων πιδόνων συμφάνως καὶ ὁ Ἡσυχίος λέγει „ Τὴν ταπεινοφροσύνην θυσίαν ἀρετὴν τῷ Θεῷ εἶναι τὸ πνεῦμα ἐκτίθεται . ἡ Μακάριοι γὰρ οἱ πτωχοὶ τῷ πνεύματι , ὅτι αὐτῶν ἐστὶν ἡ Βασιλεία τῶν οὐρανῶν . πῶς δὲ ἡμῶν τὸ πνεῦμα ἐπὶ τῷ ταπεινωθῆναι συντρίβεται ; ὅταν καλὸν μὲν πράξαντες μὴ ἐπαρθῶμεν , δινηκῇ δὲ μνήμην τῶν ἁμαρτιμάτων ἔχωμεν (ἐν τῇ ἐκδεδ . Σειρ .) Ἐν δὲ τῇ ἐρμηνείᾳ τοῦ Ἐλεῖσόν με ὁ Θεὸς γράφεται ἡ ταῦτα , ὅτι ἀγκαλὰ καὶ πνεῦμα συντετριμμένον ἡ καρδία ταπεινωμένη εἶναι χωρισμένα , ὅμως εἰς τὸν ἀληθῶς μετανοοῦντα συντρέχουν ὁμοῦ . καθὼς συντρέχουν ἡ εἰς τὸν ἁμαρτωλὸν πνεῦμα ὑπερήφανον ἡ καρδία σκληρά . διὰ τὸ ὅποιος ἁμαρτάνει , ἀπὸ τὴν ὑπερηφάνειαν τοῦ πνεύματός του , ἡ ἀπὸ τὴν σκληρότητα τῆς καρδίας του ἁμαρτάνει . Σημείωσαι δὲ , ὅτι ὁ ἱερὸς Ἀβγουστίνος ὀνομάζει τὰ δάκρυα , ἱδρώτα τῆς καρδίας ἡ αἷμα τῆς ψυχῆς . καὶ λοιπὸν ὁ τοῖος κλαίει διὰ τὰς ἁμαρτίας του , αὐτὸς προσφέρει εἰς τὸν Θεὸν διὰ τῶν δακρύων του , μίαν θυσίαν εὐάρεστον , τὸν ἱδρώτα τῆς καρδίας του , ἡ τὸ αἷμα τῆς ψυχῆς του . ὅθεν ἡ ἕνας ἅγιος εἰς τοῦτο ἀποβλέπων ἦτοι εἰς τὴν θυσίαν ταύτην , εἶπε „ Μᾶλλον δέχεται ὁ Θεὸς μετάνοιαν τοῦ ταπεινοῦ ἡ συντετριμμένου μετανοοῦντος , ἢ τὸ ἀνεύθυνον τοῦ χλιαροῦ ἡ ἀνεμμένου δικαίου .

(1) Ὁ δὲ θεὸς Ἀμβρόσιος θυσίαν δικαιοσύνης ἐνοεῖ τὴν μεγάλην θυσίαν τοῦ τιμίου σώματος ἡ αἵματος τοῦ Χριστοῦ , τὴν ὁποίαν προσφέρουν οἱ ἱερεῖς τῆς χάριτος εἰς τὰς ἁγίας Τραπέζας . καθὼς παρέδωκε μόνος ὁ Κύριος εἰπὼν περὶ αὐτῆς . „ Τοῦτο ποιεῖτε εἰς τὴν ἐμὴν ἀνάμνησιν .

(2) Ὁ δὲ θεὸς Διονύσιος λέγει , Ἐστὶ δὲ τὸ θειότατον ἡμῶν θυσιαστήριον ὁ Χριστὸς . ἐν ᾧ κατὰ τὸ λόγιον (ὡς τοῦτο .) ἀφιερούμενοι ἡ μυσικῶς ὀλοκαυτούμενοι , τὴν προσαγωγὴν ἔχομεν . ἐν ᾧ τὰ τελούμενα τελεῖται ἡ ἀγιάζεται . ἀγιάζει γὰρ ὑπὲρ ἡμῶν ἑαυτὸν ὁ παναγιώτατος Ἰησοῦς . ἡ πάσης ἡμῶν ἀγιοτείας πληροῖ , τῶν ἐπ' αὐτοῦ τελουμένων οἰκονομικῶς , εἰς ἡμᾶς ὡς θεογεννήτους λοιπὸν ἀγαθουργικῶς διαβαινόντων .

(3) Ὁ δὲ Κύριλλος ἡ Εὐσέβιος , Σιών ἐνοεῶσι πάλιν τὴν αὐτὴν Ἐκκλησίαν . καθότι καὶ ἡ Σιών δὲν ἦτον ἑτέρα τῆς Ἱερουσαλὴμ .

(4) Κατὰ δὲ τὸν Κύριλλον καὶ Εὐσέβιον , τείχος Ἐκκλησίας μέγα ἡ ἀπρόβλητον ἡ τῶν ἄλλων περιεκτικὸν , αὐτὸς

ε-

ὁμολογηταί· ὡς ὀλοκαυτώματα δὲ, θέλει δεχθῇ τοὺς Μάρτυρας, οἳ τινες ὀλοκλήρως βασανισθέντες καὶ σφαγέντες ἀπέθανον· ἢ ὡς ἀναφορὰν μὲν δέχεται ἐκ τῆς Ἐκκλησίας αὐτοῦ, τὴν μερικὴν ἀρετὴν καὶ σωφροσύνην· ἥτοι τὴν ἐν γάμῳ, ἢ ἐν ἄλλῳ βιωτικῷ τάγματι· ὡς ὀλοκαυτώμα δὲ δέχεται, τὴν τελείαν ἀρετὴν ἔχουν τὴν ἐν παρθενίᾳ καὶ τῇ μοναχικῇ πολιτείᾳ· (1)

Μόσχοι δὲ νοοῦνται οἱ πιστοὶ Χριστιανοί· διὰ τὴν ἐργάζονται τὰς ἀρετάς, διὰ τὴν εἶναι παχεῖς μὲ τὰ χάρισματά τοῦ ἁγίου Πνεύματος· καὶ διὰ τὴν κεραιζοῦσι τὰ πάθη καὶ τὸν διάβολον· καὶ διὰ τὴν εἰπόμεν καθολικῶς, ὅλοι ἐκεῖνοι

ὅπου εἶναι τέλει κατὰ τὴν πράξιν καὶ τὸν λόγον καὶ τὴν θεωρίαν, αὐτοὶ εἶναι μόσχοι καὶ ἀναφέρονται εἰς τὸ ἐπουράνιον θυσιαστήριον εἰς ὁσμήν εὐωδίας τῷ Θεῷ· (2) Πρέπει δὲ νὰ ἡξεύρωμεν, ὅτι πολλοὶ πολλάκις ἐξηγηταὶ τὸν μέλλοντα χρόνον ἐκλαμβάνουσιν ἀντὶ εὐκτικού, λέγοντες, ὅτι καὶ τοῦτο κοντὰ εἰς τὰ ἄλλα, εἶναι ἰδίωμα τῆς Ἑβραϊκῆς γλώσσης· ὅθεν τὸ ραντίζεσθαι με ὑσσώπῳ καὶ καθαρισθῆσθαι, πλύνεσθαι καὶ ὑπὲρ χιόνα λευκανθῆσθαι, νοοῦσιν ἀντὶ εὐκτικῶν· ἥτοι ραντίσαι με, καθαρισθῆναι, πλύνεσθαι, λευκανθῆναι, καὶ ἄλλα ὅμοια·

Ψαλ-

εἶναι ὁ Χριστός· τεῖχιν δὲ αὐτῆς ἄλλα, εἶναι αἱ ἀγγελικαὶ καὶ λογικαὶ Δυνάμεις, αἱ τὴν Ἐκκλησίαν φυλάττουσαι.

- (1) Λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος· Ἐπειδὴ ἔδειξε τὸν τῶν ὄλων Θεὸν ταῖς κατὰ Νόμον θυσίαις οὐκ ἀρεσκόμενον, ἵκετεύει τὴν νέαν ἀναφανῆναι Σιών, καὶ τὴν ἐπουράνιον Ἱερουσαλὴμ ἐπὶ γῆς πολισθῆναι, καὶ ὅτι τάχιστα παρασχεθῇ τὴν καινὴν πολιτείαν, τὴν οὐκ ἄλογα προσφέρουσιν θύματα, ἀλλὰ τὴν τῆς δικαιοσύνης ἀναφορὰν καὶ θυσίαν, καὶ τὰ λογικὰ καὶ ζῶντα ὀλοκαυτώματα· περὶ ὧν ὁ μακάριος λέγει Παῦλος· Παρακαλῶ ὑμᾶς ἀδελφοί, διὰ τῶν οἰκτιρμῶν τοῦ Θεοῦ παρασῆσαι τὰ σώματα ὑμῶν, θυσίαν ζῶσαν, ἁγίαν εὐάρεστον τῷ Θεῷ, τὴν λογικὴν λατρείαν ὑμῶν. (Ρωμ. ιβ'.)
- (2) Ὅθεν εἶπε καὶ ὁ Δίδυμος· ἢ Ἐπὶ τὸ πνευματικὸν θυσιαστήριον ανοίσουσι μόσχοι νεοπίστους εἰκόντας ἀρετὰς· τούτῃς ψυχὰς, οὐκ ἄλλας τυγχανούσας τῶν ψυχῶν τῶν Μαρτύρων, ὁφθεῖσας παρὰ τὸ ἐπουράνιον θυσιαστήριον, ἀναφερομένης ἐπ' αὐτῇ μόσχων δίκην· ἐν γὰρ τῇ Ἀποκαλύψει Ἰωάννου αἱ τῶν πεπελεκισμένων ψυχῶν διὰ τὸ ὄνομα Ἰησοῦ, καὶ τὴν μαρτυρίαν αὐτοῦ, ὑπὸ τὸ θυσιαστήριον τὸ ἐπουράνιον τεθεωρηταί· (Ἀποκ. ε'. 9.) θυσία δὲ δικαιοσύνης κατὰ τὸν Εὐσέβιον εἶναι ἡ πνευματικὴ καὶ καθαρὰ θυσία, ἡ ἐν τῇ τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησίᾳ καθ' ὅλης τῆς εἰκουμένης προσφερομένη, περὶ ἧς προεῖπεν ὁ Μαλαχίας· Ἐν παντὶ τόπῳ θυμιάμα προσάγεται τῷ ὀνοματί μου, καὶ θυσία καθαρὰ. (Μαλ. α'. 1.)
- (3) Ὡς περὶ καὶ ὁ μόσχος εἶναι ἱερὸν ζῶον κατὰ Νόμον καὶ καθαρὸν, καὶ μεῖζον κατὰ τὸ σῶμα, τῆς αἰγὸς καὶ τοῦ προβάτου τῶν τῷ Θεῷ προσφερομένων καὶ αὐτῶν, κατὰ τὸν θεῖον Κύριλλον· ἢ μόσχοι νοοῦνται καὶ οἱ τῶν λαῶν ἡγούμενοι διὰ τὴν πνευματικὴν καὶ νοητὴν αὐτῶν εὐαγγελίαν, κατὰ τὸν αὐτὸν Κύριλλον· ὅθεν καὶ Παῦλος εἶπε περὶ αὐτῶν· Οὐ φιμώσεις βοῦν ἀλῶντα· εἴτα ἐπανεγκῶν ἢ Μὴ τῶν βῶν μέλει τῷ Θεῷ; ἢ δὲ ἡμεῖς πάντες λέγοιμεν.

ΨΑΛΜΟΣ ΝΑ'.

„ Εἰς τὸ τέλος. Ψαλμὸς συνέσεως τοῦ Δαβὶδ, ἐν τῷ ἐλθεῖν Δαὴκ
 „ τὸν Ἰδοιμοῖον (1) καὶ ἀναγγεῖλαι τοῦ Σαοὺλ,
 „ καὶ εἰπεῖν αὐτῇ· ἦλθε Δαβὶδ εἰς τὸν
 οἶκον Ἀβιμέλεχ .

Ὅταν ὁ Δαβὶδ ἔφυγεν ἀπὸ τὸν Σαοὺλ ἐπείχεσε· καὶ ἔλθῃ εἰς τὴν Νομβᾶ, τὴν πόλιν τῶν Ἰε-
 ρέων πρὸς τὸν Ἀβιμέλεχ τὸν Ἀρχιερέα, ἐποίησεν ἐκεῖ, ὅσα ἐξηγήσαμεν εἰς τὴν ἐπιγραφὴν τοῦ λγ'. Ψαλ-
 μοῦ ἡγουν ἔφαγεν ἀπὸ τοὺς ἄρτους τῆς προθέσεως, καὶ ἐπῆρε καὶ τὴν ῥομφαίαν τοῦ Γολιάθ τὴν ἐκείσε εὕρισκο-
 μένην· τὸν Δαβὶδ λοιπὸν ἰδὼν ἐκεῖ νᾶποιοι Δαὴκ, ὁ ἐπιμελούμενος τὰ μούλαρα τοῦ Βασιλέως Σαοὺλ· ἦτο·
 ὁ μούλαροδοσκός (ὅς τις εὕρισκετο τότε εἰς τὴν σκηνὴν, μὲ τὸ νᾶ ἐνοχλεῖτο ἀπὸ Δαίμονα ἢ ἀσθενεῖαν, κα-
 τὰ τὸν Θεοδώριτον·) ἐφάνέρωσε τοῦτο εἰς τὸν Σαοὺλ· ὁ δὲ Σαοὺλ τοῦτο μαθὼν, τόσον πολλὰ ἐθυμώ-
 θη, ὥςτε ὅπου ἔφερε τὸν Ἀβιμέλεχ καὶ τοὺς τριακοσίου πεντήκοντα Ἱερεῖς, καὶ ἐπρόσθετε τὸν Δαὴκ καὶ
 ἐθανάτωσεν αὐτούς· κατέσφαξε δὲ καὶ ὅλους τοὺς κατοίκους τῆς πόλεως Νομβᾶ ἀπὸ μικροῦ ὡς μεγάλου,
 καὶ ὅλην τὴν πόλιν διέφθειρε· (καθὼς ταῦτα ἰσορεῖ ἡ Α'. τῶν Βασιλειῶν ἐν κεφλ. κα'. καὶ κβ'.) τοῦτο
 δὲ τὸ συμβεβηκὸς μαθὼν ὁ Δαβὶδ, ἔγραψε τὸν παρόντα Ψαλμὸν πρὸς ὑπομονὴν ἐκείνων, ὅπου ἀδικοῦν-
 ται· (2) εἰς τέλος δὲ ἐπιγράφεται, διὰ τί παραινέτω τοὺς ἀδικουμένους νᾶ βλέπουν τί κακὸν τέλος ἔχουν νᾶ
 δώσουν οἱ αὐτοὺς ἀδικοῦντες, καὶ οὕτω νᾶ μακροθυμοῦν καὶ νᾶ ὑπομένουν εὐχαρίστως· συνέσεως δὲ ἐπιγρά-
 φεται, διὰ τί ὅποιος ἀδικεῖται, χρειάζεται συνέσιν καὶ φρόνησιν εἰς τὸ νᾶ κάμῃ ὑπομονὴν· (3)

1: „ Τί

(1) Ἡ δὲ πρώτη τῶν Βασιλειῶν Σύρον αὐτὸν νομᾶζει πανταχοῦ· (κεφ. κα'. κβ'.)

(2) Ὁ δὲ Θεοδώριτος καὶ ὁ Βίκτωρ λέγουσιν, ὅτι ὁ Ψαλμὸς οὗτος προφητεύει διὰ τὸν Ῥαφάην, ὅς τις Ἰουδαῖος
 ὢν, μεταβάλλετο τοῖς τρόποις, καὶ συνεβούλευεν αὐτοῖς προδοῦναι τοῖς Ἀσσυρίοις τὴν Ἱερουσαλήμ, ὡς οὐδεὶς αὐ-
 τοῖς ὠφελεῖν τοῦ Θεοῦ δυναμένου.

(3) Θυμασὴ εἶναι ἡ ἀλληγορικὴ ἐρμηνεία ὅπου ποιεῖ εἰς τὴν ἐπιγραφὴν ταύτην ὁ Νύσσης Γρηγόριος λέγων· „ Διὰ
 τοῦ ἐπιγράφει εἰς τὸ τέλος καὶ συνέσεως καὶ τὰ ἐξῆς· διδάσκει, ὅτι τοῦτο μὲν εἰς τὸ τέλος τῆς νίκης ἄγει, ὅ-
 ταν συνέσις καθιγῆται τοῦ βίου κατ' ὁμοιότητα τοῦ μεγάλου Δαβὶδ, καὶ τότε μάλιστα λυπῶ τὸν Δαὴκ τὸν τῆς ἐ-
 μῆς σωτηρίας τύραννον ἐν τῇ οἰκῇ τοῦ Ἱερέως γενόμενος· καὶ ὅταν ὁ ἡμιόνων ὑπηρέτης, μεχέτι μοι κατὰ πρόσωπον
 συμπλέκεσθαι δυνάμει ἔχων, λάθρα κατ' ἐμοῦ τὴν ἐπιβουλήν ἐξαργύνηται, τῇ κατ' ἐμοῦ φοιῶντι τὴν παρὰ τῇ Ἱε-
 ρεῖ διαγωγὴν μου καταμνήσκει· δὴλον δ' ἂν εἴη, τίνες εἰσὶν αἱ ἡμίονοι, ὧν ἐπιστατὴς οὗτος ὁ Ἰδοιμοῖος, ὁ τὴν ἀ-
 γοῦν βοουκόλῶν φύσιν καὶ ἐπαμφοτερίζουσαν, ἐν ᾗ τοῦ Θεοῦ ἡ εὐλογία τότε οὐκ εἶπεν· ἡ φησὶν ἐξαρχῆς τὸν πλη-
 θυσμὸν ἐντιθεῖσα τῇ κτίσει, ὅτι αὐξάνεσθε καὶ πληθύνεσθε· οὐ γὰρ ἐκ Θεοῦ ὁ πληθυσμὸς τῇ κακίᾳ· ὡς οὐδὲ ἐκ
 ἀλλήλων ἐστὶν ἡ τοῦ γένους τῶν ἡμιόνων διαδοχή· ἀλλ' αἰ καὶνοτομεῖ τὸ ζῆον ἡ φύσις, τὸ μὴ ὂν ἐν τῇ κτίσει,
 δι' ἑαυτῆς παρασφριζομένη καὶ παρεισάγουσα··· εἰ γὰρ πάντα ὅσα ἐποίησεν ὁ Θεὸς κατὰ λίαν, ἡ δὲ ἡμίονος ἐξω-
 ποῦ καταλόγου τῶν ἐν τῇ κτίσει γεγενημένων ἐστὶ, δὴλον ἂν εἴη, ὅτι πρὸς κακίαν ἐνδείξιν τὸ ὄνομα τοῦτο ὑπὸ τῆς ἰσο-
 γίας

1: „Τί ἐγκαυχᾷ ἐν κακίᾳ ὁ δυνα-
„ τός ;

Ὁ λόγος οὗτος ἀποβλέπει πρὸς τὸν Δαυὶδ, ὁ ὅποιος ἀντὶ τῆς ἐντρέπεται καὶ νὰ σκεπαζῇ τὸ πρόσω-
πόν του διὰ τὴν μεγάλην κακίαν ὅπου ἔκαμε, καὶ ἐ-
θανάτωσε τοὺς Ἱερεῖς, καὶ μίαν ὁλοκληρὴν πόλιν ἀφά-
νισεν· αὐτὸς ὁμῶς ὁ ἀνείσχυτος μουλαροβοσκός,
καυχᾷται ἀκόμη καὶ εἰς τὴν κακίαν του· (1) κα-
κίαν δὲ ὀνομάζει ἐδῶ, τὴν καθολικὴν πονηρίαν· δυ-
νατὸν δὲ ὀνομάζει τὸν Δαυὶδ, διὰ τὴν οἰκείωσιν ὅ-
που εἶχε μὲ τὸν Σαοὺλ· ἡ δυνατὸν αὐτὸν εἶπεν εἰς
τὸ νὰ κακοποιήσῃ.

„Ανομίαν ὅλην τὴν ἡμέραν·

2: „ Ἀδικίαν ἐλογίσατο ἡ γλῶσσά σου.

Τὸ μὲν ἐλογίσατο, ἐφθέγγατο εἶπεν ὁ Θεοδο-

τίων· τὸ δὲ ὅλην τὴν ἡμέραν, καθ' ἑκάστην ἡμέραν
εἶπεν ὁ Δύμμαχος· αὕτη δὲ εἶναι ἡ σύνταξις τοῦ
ρήτου· πάντοτε ἐλάλησεν ἡ γλῶσσά σου ἀνομίαν, ἀ-
δικίαν· ἀσυνδέτως· ἤγουν ἀνομα καὶ ἀδικα· κατη-
γορεῖ δὲ ὁ Δαβὶδ μὲ τὰ λόγια ταῦτα, ὅλην τὴν ζω-
ὴν τοῦ Δαυὶδ· ἐπειδὴ καὶ αὕτη ἦτον πάντῃ διεφθα-
μένη· διότι ἂν δὲν ἦτον ὁ Δαυὶδ τοιοῦτος κακὸς τρόπος
καὶ διεσραμμένος, δὲν ἤθελεν ἀφανίσῃ μίαν τοιαύτην
πόλιν· (2)

„Ὡσεὶ ζυρὸν ἠκονημένον ἐποίησας δό-
„ λον.

Δόλον ἐδῶ ὀνομάζει ὁ Δαβὶδ τὴν διαβολὴν
καὶ προδοσίαν· ταύτην γὰρ ὁ διαβαλὴς καὶ προδό-
της Δαυὶδ, τόσον πολλὰ δυνατὴν καὶ ἐνεργητικὴν
κατεσκεύασεν, ὥστε ὅπου ὡσὰν ξουράφι ἐξεθέρισε τὴν
πόλιν τῶν Ἱερῶν· ἐπειδὴ καὶ αὐτὸς ἐδιέβαλεν εἰς τὸν
Σα-

ρίας παρείληπται· ἡ τις καρπὸς ἐστὶ τοῦ ἐπαμφοτερίζοντος ἐκείνου ζήλου, ὁ καλὸν καὶ πονηρὸν ὀνομάζει ὁ λόγος· κα-
λὸν μὲν, διὰ τὸ κεκρύφθαι τὴν ἁμαρτίαν τῇ τῆς ἡδονῆς δολέασματι, πονηρὸν δὲ, ὅτι εἰς κακὸν καταλήγει πέρας
τὸ νῦν ὡς καλὸν σπουδαζόμενον· οὔτε οὖν ἐκ Θεοῦ τὴν ὑπαρξιν ἔχει ἡ κακία, οὔτε γενομένη ὡς γίνεται, διαρκεῖ
τῇ ὑποστάσει πρὸς τὸ αἰδίον· ὡς γὰρ οὐ συντηρεῖ ὁ αὐτῆς αὐτὴν ἡ τῶν ἡμιόνων φύσις, οὕτως οὐδὲ ἡ κακία μένει
κατὰ τὸ διηνεκές ἡ αὐτὴ φυλασσομένη· ἀλλὰ πάντοτε γίνεται ἄλλη ὑπ' ἄλλου ζωογονουμένη, ὅταν τὸ εὐγενὲς καὶ
γαῦρον τῆς ἐν ἡμῖν φύσεως πρὸς ἐπιθυμίαν τῆς δυνάμεως καὶ ἀλόγου συζυγίας κατολισθῇ· ὁ τοίνυν ἀλλόφυλος ἐκεῖ-
νος Δαυὶδ, ὁ τῷ Σαοὺλ κατὰ τοῦ Δαβὶδ γενόμενος ἀγγελος, ὁ τῆς ἀγόνου ἀγέλης τῶν ἡμιόνων νομὸς, οὐκ ἂν ἔ-
τερος εἴη παρὰ τὸν πονηρὸν ἀγγελον, τὸν διὰ τῶν παικίλων τῆς ἁμαρτίας παθημάτων τὴν ἀνθρωπίνην ψυχὴν πρὸς
ἐαυτὸν ἐφελκόμενος· ὅς, ὅταν ἴδῃ τινὰ, ὅτι ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ ἀληθινοῦ Ἱερέως ἐστίν, ἀδυνατῶν πληῖσαι αὐτὸν τοῖς
τῶν ἡμιόνων λακείσμασι, τότε καταμηνύει πρὸς τὸν ἄρχοντα τῆς πονηρίας, τοῦ πνεύματος τοῦ ἐνεργούντος ἐν τοῖς
υἱοῖς τῆς ἀπειθείας· ὁ δὲ ἐβριζόμενος ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ Θεοῦ, ἐκείνους ποιῇται κατὰ τοῦ τυράννου τοὺς λόγους, οὓς
ἐν τῇ ψαλμῳδίᾳ ἠκούσατε.

(1) Ὁ μὲν ἄνθρωπος ἐν κακίᾳ καὶ ὀλίγος, (εἶναι λόγια τοῦ ἀνωτέρω Νύσσης, ἢ παρ' ἄλλοις τοῦ Εὐσεβίου) πλεονάζοντος
ἐν αὐτῷ τοῦ κρείττονος τρόπου ὡς ὁ ἀσθενέστερος ἐν κακίᾳ, ἐγκαλύφαιτο ἂν ἁμαρτάνων, καὶ ὑπὸ τοῦ συνειδότος κεν-
τούμενος μετανοήσει· ὁ δὲ δυνατὸς ἐν κακίᾳ, τυφλεῖται ἐπ' αὐτῇ, καὶ ἐγκαυχᾷται ὡς ἐπὶ μεγάλῳ κατορθώματι
σεμνυνόμενος· λέγοιτο δ' ἂν κυριώτερον ἐν κακίᾳ δυνατὸς, ὁ ἀνθρωποκτόνος, ὁ τῆς κακίας πατήρ· ὁ δὲ Θεοδώριτος
καὶ ὁ Βίκτωρ δυνατὸν ἐννοῶσι τὸν Ῥαφαήλ, ὡς τὸ σφατηγεῖν πεπιστευμένον· τί φησι, κέχρησαι, κακίᾳ μετὰ τσαύτης
ἀναιδείας; τὸ δὲ ὁ δυνατὸς κατ' ἐλθονείαν εἰρηται διὰ τὸ μεγαλοφρονεῖν αὐτόν· λέγει δὲ ὁ Ἡσύχιος ἡ Θαυμά-
ζοντος καὶ ἀπορρύντος, ὡς εἰκός, τὸ προοίμιον, ὅτι τσαούτων τινὲς εἰς κακίαν προέκυψαν ὥστε ἐφ' οἷς δεῖ πενθεῖν, ἐπὶ τοῦ-
τοις καυχῶνται· τὸν μὲν οὖν Δαυὶδ ἡ ἰσορία περιέχει, Ἰούδαν δὲ τὸν προδότην αἰνίττεται ὁ Ψαλμῳδὰς, δυνατὸν
λίαν ἐν κακίᾳ γενόμενον, ὥστε τὸν εὐεργέτην καὶ τροφέα καὶ διδάσκαλον προδοῦναι.

(2) Ὁ δὲ Ἡσύχιος λέγει, Ἡνίκα τοῖς Φαρισαίοις ὁ Ἰούδας ἔλεγεν· „Τὶ θέλετέ μοι δοῦναι, καὶ γὰρ ἡμῖν πα-
ραδώσω ὑμῶν; οἱ δὲ ἔφησαν αὐτῷ τριάκοντα ἀργύρια, καὶ ἀπὸ τότε ἐξήτει εὐκαιρίαν, ἵνα αὐτὸν παραδῷ· ὥστε δ-
λην τὴν ἡμέραν μελετῶν τὴν ἁμαρτίαν τῆς προδοσίας ἔμεινε, μέχρις ἢ νύξ ἐπέστη, καθ' ἣν τὸ δράμα ἔπραξε· (ἐν
τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ) εἶπε δὲ καὶ ὁ Εὐσεβίος ἡ Λογιζόμενον ἡ καρδία ἐστὶ καὶ οὐχ ἡ γλῶσσα· κατὰ δὲ τὸν Σειράχ ἡ Ἐν
86-

Σαούλ, τὸν ἀρχιερέα Ἀβιμέλεχ καὶ τοὺς σὺν αὐτῷ ἱερεῖς, πῶς εἶναι φίλοι καὶ συνεργοὶ τοῦ Δαβὶδ· (1)

3: „ Ἠγάπησας κακίαν ὑπὲρ ἀγαθού-
„ νην· ἀδικίαν ὑπὲρ τὸ λαλήσαι δι-
„ καιοσύνην.

Πάντοτε, λέγει, ἡγάπησας ὡς δικαίαν
Δωήν, τὸ κακὸν, περισσότερον ἀπὸ τὸ καλόν, καὶ
τὸ νὰ λέγῃς ἀδικία, περὶ σότερον ἀπὸ τὸ νὰ λέγῃς
δικαία· (2)

4: „ Ἠγάπησας πάντα τὰ ῥήματα κατα-
„ ποντισμοῦ γλώσσει δολία.

Ἠγάπησας, λέγει, ὡς μουλαροβοσκὸς Δω-
ήν, ὅλα τὰ λόγια ἐκείνη, ὅπου καταποντίζουν καὶ

ἀφάνιζον τοὺς ἀνθρώπους, κατὰ τῶν ὁπείων αὐτὰ
χύνονται, ὡς ἀνὰ ἄγρια κύματα· αὐτὰ δὲ τὰ ἡγάπη-
σας μὲ γλώσσῃ δολερᾷ· ἤγουν ἐπίβουλόν· μερικὰ
δὲ ἀντίγραφα ἔχουν, γλώσσῃ δολίαν· τὸ ὅποιον
πρέπει νὰ ἀνγκυλώσκειται χωριστά· ἤγουν ἡγάπησας
πάντα τὰ ῥήματα καταποντισμοῦ· καὶ πάλιν ἡγά-
πησας γλώσσῃ δολίαν· (3)

5: „ Διὰ τοῦτο ὁ Θεὸς καθελοῖ σε εἰς τέ-
„ λος.

Διὰ τοῦτο, λέγει, ἐπειδὴ καὶ ἐσὺ ἡγάπησας
τὰ ἀνωτέρω βλαβερά, ἄμποτε ὁ Θεὸς νὰ σὲ κρημ-
νίσῃ· διὰ τὴν κακῶς οἰκοδομήν σου καὶ ὑψώθης μὲ τὸν
διαβαλμὸν καὶ προδοσίαν, ὅπου εἰς τὸν Σαούλ ἔκα-
μες· ἀγκαλὰ δὲ καὶ τὸ καθελοῖ σε καὶ τὰ λοιπὰ εἶ-
ναι εὐκτικά, ὅμως εἰς τύπον κατάρτας, εἶναι προφη-
τεῖα τοῦ ἀφανισμοῦ, ὅπου ἔμελλε νὰ λάβῃ ὁ Δω-
ήν·

„ Ε·

- ἐσώματι μωρῶν ἢ καρδία αὐτῶν· (ἐξεπλήρωσε γὰρ ἡ καρδία ἐπὶ τὰ χεῖλη αὐτῶν· καρδία δὲ σοφῶν ἐσώμα αὐτῶν· ἐπεὶ οὖν
μωρὸς ἐστὶν ἢ οὗτος διάβολος ὢν, διὰ τοῦτο φησὶν „ Ἀδικίαν ἐλογίσαστο ἡ γλώσσά σου (Σειρ. καὶ 19.)
- (1) Ὅθεν ἐπιφανεῖ ὁ Θεὸς Κύριλλος „ Τοῦτο περὶ τοῦ Δωὴν εἴρηται διὰ τὸ ζυρεῖσθαι ἢ ἐκκοῦσαι πᾶσαν τῶν ἱερῶν
τὴν πόλιν· οὕτως ἐξεῖται ἢ ἡ διαβολή· ὁ δὲ Νέσσης Γενηγόριος λέγει „ Καὶ ἡ γλώσσα δὲ τοῦ διαβόλου ὡσεὶ ζυ-
ρὸν ἠκανονμένον ἐστίν· ὥσπερ γὰρ ὁ κατ' ἄκρον ἠκανονμένος ζυρὸς αἰσθάνει οὐ παρέχει τῷ κειραμένῳ τῆς τῶν τριχῶν
ἀραιώσεως· οὕτω τῇ πληθύνει τῆς περὶ τὴν κακίαν σοφιστικῆς πανουργίας ὁ διάβολος μηχανώμενος δόλον, ἀποκείρων
τῆς ψυχῆς τὴν χάριν τῆς ἀρετῆς ἢ τῆς γνώσεως, ἀνεπαίσθητον αὐτῇ ποιεῖται τὴν τούτων ἀφαίρεσιν· αὕτη γὰρ, οἷς ἂν
ἐπαχθῇ, ἀποσυλᾷ τῶν τριχῶν τὴν εὐπρέπειαν· ἢ τὰς ἐπὶ τῶν βοσφύχων σειρὰς, ἐν αἷς ἐστὶν ἡ δύναμις ἡμῶν, ἀ-
ποτέμνει· νοεῖς δὲ πάντως ἐκ τῆς ἐβδωμάδος τῶν πνευματικῶν βοσφύχων τὴν ἔννοιαν· καθὼς Ἡσαΐας τὴν ἐπτα-
χὴ γινόμενὴν τοῦ Πνεύματος χάριν ἀπηρεθμίσατο· ὢν ἀποτμηθέντων, καθὼς ἐπὶ τοῦ Σαμφὼν σίνεβη, ἐπεταὶ
τῶν ἀφθαλμῶν ἡ ἀπάθεια, ἢ τὸ ἐπιγέλασον εἶναι τοῖς ἀλλοφύλοις, ὅταν μεθύωσιν· ὁ δὲ Ἡσύχιος λέγει „ Τὸ
δὲ ὡσεὶ ζυρὸν· τοῦτέστιν ἀναισθητῶς τέμνοντα· τί γὰρ ἐκείνου τοῦ δόλου ἑξύτερον, ὢν τῇ γλώσσῃ τῆς προδοσίας
πρὸς τοὺς συλλαβόντας τὸν Ἰησοῦν συνέθετο; ὃν ἂν φιλήσω, αὐτὸς ἐστὶ, κρατήσατε αὐτόν.
- (2) Ὁ δὲ Θεὸς Κύριλλος ἢ ὁ Θεοδώριτος λέγουσιν „ Ἠδίκηε Δωὴν καταφευδόμενος τοῦ ἱερέως, ἢ τὰ μὴ πρᾶ-
θέντα κατ' αὐτοῦ λέγων, τὸ γὰρ εἰπεῖν ὡς ἐπρωτήσεν, (ὁ Ἀβιμέλεχ·) τὸν Θεὸν περὶ τοῦ Δαβὶδ, φεύδος ἦν,
οὐκ ἀληθινὰ· ἐξὴν δὲ αὐτῷ ἀληθεύσαι δικαιοσύνην, διδάξαντι τὸν Σαούλ, ὅτι τὴν μὲν αἰτίαν τῆς ἀναχωρήσεως τοῦ
Δαβὶδ, ἠγνόει ὁ ἱερεὺς· ὡς φίλον δὲ αὐτὸν ὑπεδέξατο τοῦ βασιλέως, ἢ ὡς ἀπεσταλμένον ἐπὶ διακονίᾳ βασιλι-
κῇ, εἰς τιμὴν τοῦ πέμψαντος ἐδεξιοῦτο· εἶπε δὲ ἢ ὁ Ἡσύχιος „ Κακία ὁ διάβολος, ὡς κακὰ πάντα ἢ πᾶσι
βουλόμενος· ἀγαθοσύνη δὲ ὁ Χριστός· Θεοῦ γὰρ ἡ ἀγαθότης κατὰ φύσιν· ἴδιον τοίνυν ἀφίει τὸν Χριστὸν ὁ ἰου-
δαῖος τὸν Σατανᾶν ἡγάπησεν· ἀλλὰ καὶ ἀδικίαν ὑπὲρ τὸ λαλήσαι δικαιοσύνην εἴλετο· ἐξὸν γὰρ αὐτῷ τὴν ὄντως δι-
καιοσύνην λαβεῖν, καὶ μετὰ τῶν λοιπῶν Ἀποστόλων κηρύττειν τὸ Εὐαγγέλιον, εἰς τὴν ἀδικίαν ἑαυτὸν τῆς προδο-
σίας ἐνέβαλε· τὸ αὐτὸ δὲ πάσχει ἢ πᾶς, ὅς τις κατηγορεῖται χαίρει, ἢ λοιδορεῖ τὸν ἀδελφόν, ἢ ὑπὲρ τὸν ἀδελ-
φόν· ταῦτέστι τὸ φεύδος λαλῶν· καὶ τὴν δικαιοσύνην σιωπῶν· δηλαδὴ τὴν ἀρετὴν, ἢν ὁ πλησίον κέκτιται· (ἐν
τῇ ἐκδεδ· Σειρ·)
- (3) Ὁ δὲ Θεὸς Κύριλλος λέγει, ὅτι ταῦτα ἡμποροῦν νὰ λέγονται καὶ κατὰ τῶν ἀρχόντων τῶν Ἰουδαίων καὶ κα-
τὰ τοῦ Ἰούδα, οἱ τινες ἐβλασφήμουν κατὰ τοῦ Χριστοῦ· ὁ δὲ Ἀθανάσιος λέγει „ Ῥήματα καταποντισμοῦ οἱ λό-
γοι τῆς τοῦ Δωὴν ψευδολογίας εἴρηται· ἀδυνάως γὰρ πᾶσαν τὴν πόλιν τῶν ἱερῶν, ὥσπερ ἐν βυθῷ κατεπόντισε
παῖς ἑαυτοῦ ῥήμασι.

„ Ἐκτίλαι σε καὶ μεταναστεύσαι σε ἀπὸ σκηνώματός σου, καὶ τὸ ῥίζωμά σου ἐκ γῆς ζώντων.

* Ἀμποτε, λέγει, ὁ Θεὸς νὰ σὲ ξεῖρξῃ διὰ τὴν κακῶς εἶσαι φυτευμένος εἰς τὸ ἄμπέλι τοῦ Θεοῦ· καὶ ἄμποτε νὰ μεταθέσῃ ἡγούν νὰ χωρίσῃ τὴν ψυχὴν σου ἀπὸ τοῦ σκηνώματός σου ἡτοι ἀπὸ τὸ σῶμά σου διὰ ταχυτάτου θανάτου· ἡ καὶ νὰ μεταθέσῃ ἐσὲν ὅλον ἀπὸ τοῦ ὀσπῆτιόν σου, νεκρὸν φερόμενον ἔξω· καὶ ἄμποτε νὰ ἀνασπάσῃ τὴν ῥίζαν σου ἡτοι τὸ γένος σου, κατὰ τὸν Θεοδώριτον· ῥίζα γὰρ τοῦ Δαὴκ ἦτον ὁ πατήρ του καὶ ὁ υἱός του· ὁ μὲν πατήρ του, ὡς βλασήσας αὐτόν· ὁ δὲ υἱός του ὡς μέλλας μετὰ τὸν θάνατον τοῦ πατρὸς του Δαὴκ, ῥίζα τοῦ γένους του· μετὰ τὸ ὄνομα γὰρ τῆς ῥίζης, καὶ τοὺς ἀνιόντας συγγενεὺς ὡς γονεῖς δηλαδὴ καὶ πάππους καὶ προπάππους ἐφανέρωσαν· ὁμοίως καὶ τοὺς κατιόντας ἡγούν υἱοὺς ἐγγόνους καὶ δισεγγόνους· καὶ ἀπλῶς ὅλην τὴν σειράν τοῦ γένους του· γῆν δὲ ζώντων ὠνόμασε τὴν εἰσθητὴν ταύτην, τὴν ὅπου ἀν κατοικοῦν οἱ πρὸς καιρὸν ζωντανοὶ ἄνθρωποι· ὁμοίως καὶ τὸν ἐν Οὐρανοῖς τόπον, τὸν ὅπου ἀν κατοικοῦν οἱ παντοτινὰ ζῶντες μακάριοι. (1)

6: „ Ὁψονται δίκαιοι καὶ φοβηθήσονται
καὶ ἐπ’ αὐτὸν γελάσονται.

Οἱ δίκαιοι, λέγει, καὶ ἐνάρετοι ἄνθρωποι, βλέποντες τὸν ἀφανισμόν, ὅπου ἔχει νὰ λάβῃ ὁ διαβλητὴς Δαὴκ, θέλουν φοβηθῶν τὴν ἀφρακτον καὶ ἀπαράιτητον κρίσιν τοῦ Θεοῦ· καὶ φοβηθέντες,

θέλουν γένουν ἀσφαλέςεροι εἰς τὸ εἶναι καὶ προσεκτικώτεροι· καὶ ὅχι μόνον τοῦτο, ἀλλὰ καὶ θέλουν χαροῦν, ὅταν αὐτὸς λάβῃ τὴν πρέπουσαν καταδίκην· καθὼς καὶ ἀλλαχοῦ λέγει „ Εὐφρανθήσεται δίκαιος, ὅταν εἶδῃ ἐκδίκησιν· (Ψαλμ. νζ'. 10.) (2) ἀδιάφορος δὲ εἶναι ἡ σύνταξις· ἀντὶ γὰρ νὰ γραφῇ ἐπ’ αὐτῷ, γράφεται ἐπ’ αὐτόν.

„ Καὶ ἐροῦσιν.

7: „ Ἰδοὺ ἄνθρωπος, ὃς οὐκ ἔβησεν τὸν
Θεὸν βοηθὸν αὐτοῦ.

Οἱ δίκαιοι, λέγει, θέλουν εἰποῦν περὶ τοῦ Δαὴκ· νὰ ἄνθρωπος, ὅπου δὲν ἠθέλησε νὰ ἔχῃ τὸν Θεὸν βοηθόν του· ἐπειδὴ γὰρ αὐτὸς ἐπρόδωκε τὸν Ἀβιμέλεχ καὶ δὲν ἐσκέπασεν αὐτόν, ὡς ἀγνοήσαντα τὴν αἰτίαν, διὰ τὴν ὁποίαν κατέφυγεν εἰς αὐτόν ὁ Δαβίδ· διὰ τοῦτο, λέγω, κατέστησεν ὁ ἄθλιος ἐκ θρόνου τοῦ τὸν ἴδιον Θεόν, ὃς τις εἶναι ὑπέρμαχος καὶ βοηθὸς τῶν ἀδικουμένων.

„ Ἀλλ’ ἐπὶ πλῖπεν ἐπὶ τῇ πλούτῳ αὐτοῦ
καὶ ἐνεδυναμώθη ἐπὶ τῇ ματαιότητι αὐτοῦ.

Ἀκόλουθον εἶναι νὰ ἦτον πλεῖσιος ὁ μουλαροβοσκὸς τοῦ Σαουλ Δαὴκ, καὶ διὰ τοῦτο λέγει ἐδῶ ὁ Δαβίδ, πῶς οὗτος ἤλπισεν εἰς τὸν πλοῦτόν του· ἡ πλοῦτον λέγει τὴν κακίαν τοῦ Δαὴκ, διὰ τὴν ὁποίαν εἶπεν αὐτὸν καὶ δυνατόν ἐν τῇ ἀρχῇ τοῦ Ψαλμοῦ· ματαιότητα δὲ ὠνόμασε, τὸν ἴδιον πλοῦτον

(1) Ὁ δὲ Ἡσύχιος λέγει „ Ταῦτα παντὶ μὲν δολίῳ, πολὺ δὲ μᾶλλον πρὸς τὸν προδότην λέγεται· καθεὶς γὰρ αὐτὸν ὁ Θεὸς εἰς τέλος· καὶ ἀπὸ τοῦ σκηνώματός· τούτῳ ἐκ τοῦ τόπου τῆς μαθητείας σου μετέστησε, ἢ τὴν ῥίζαν ὡς ἀκανθώδους φυτοῦ, ἐκ γῆς ζώντων, ἐκ τοῦ γεωργίου τῶν Ἀποστόλων ἐξέτιλεν· (ἐν τῇ ἐκδελ-Σειρᾷ.)

(2) Ὁ δὲ Νικήτας λέγει „ Φοβηθήσονται μὲν διὰ τὸ μέγεθος τῆς πληγῆς, γελάσονται δὲ, διὰ τὴν τοῦ πάσχοντος ἀλαζονείαν· λέγεται δὲ ὁ λόγος οὗτος ἢ διὰ τὸν Ἰούδαν, ὃς τις ἤλπισεν ἐπὶ τῇ ματαιῇ πλούτῳ καὶ τοῖς πρὸς προδοσίας χρήμασιν, εὖ πεσόντος, ἀσφαλέςεροι ἐγένοντο οἱ Ἀπόστολοι· καὶ ἐγέλασαν, οὐκ ἐπὶ τῇ ἀπωλείᾳ τοῦ Ἰούδα χαίροντες, ἀλλὰ τὸν Σατανᾶν χλευάζοντες, ὅτι ἕνα ἀπατήσας, πὰς μυριάδας τῶν πιστῶν ἠσφαλίσατο· ἔφη δὲ ἢ ὁ Ἀθανάσιος ἡ Τὸν ἀσεβῶν ἀναισθημένον, οἱ δίκαιοι περίφοβοι γίνονται καὶ ὁ Δίδυμος· οἱ πάντες εὐλαβεῖς ὅταν μεταπίπτοντας ἐξ ἀρετῆς εἰς κακίαν ἴδωσι τινὰς φέβοντες λαμβάνοντες μὲτὰ αὐτὰ πάθειν.

τον (1) τοῦ Δωὴκ, ὡς ἀνωφελὴ καὶ ἄχρηστον ἔπειδὴ εἰς τὸν κίνδυνόν του, τίποτε ὁ πλοῦτος δὲν τὸν ὠφέλησεν.

„Εγὼ δὲ ὡσεὶ ἐλαία κατάκαρπος ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ Θεοῦ.

Διὰ τὸν ἑαυτὸν του προφητεύει ἐδῶ ὁ Δαβὶδ καὶ λέγει, ὅτι ἐκεῖνοι μὲν οἱ ἐχθροὶ, ὅπου μὲ ἐπιβουλεύονται, αὐτοὶ καὶ πόλεις ὁλοκλήρως ἐξολοθρεύουσι, καὶ κἀνέκα δὲν λυποῦνται· ἐγὼ δὲ ὁ ὑπ' αὐτῶν ἐπιβουλεύμενος, θέλω διαφυλαχθῶ τόσον πολὺν, ὥστε ὅπου νὰ φαίνωμαι, ὡσανῶς μία ἐλαία κατάκαρπος, τῆς ὁποίας δὲν διαφθαίρεται ὁ καρπός· θέλω δὲ φυλαχθῶ, ἐπὶ τῇ σκέπῃ πεφυτευμένου τοῦ Θεοῦ· καθὼς καὶ ἡ αἰσθητὴ ἐλαία διαφυλάττεται, πεφυτευμένη οὖσα ἐν τῷ κήπῳ· ἡ οἶκον Θεοῦ τὴν σκηνὴν ὀνομάζει· προφητεύωντας μὲ τοῦτο, ὅτι ἀφ' οὗ νικήσῃ τὸν Σαοὺλ, θέλει λάβῃ τὴν βασιλείαν· καὶ ἀκολούθως θέλει ἔχει ἐδικὰς του τὰς πόλεις καὶ τὴν σκηνήν. (2)

„Ἠλπισα ἐπὶ τὸ ἔλεος τοῦ Θεοῦ εἰς τὸν αἰῶνα καὶ εἰς τὸν αἰῶνα τοῦ

αἰῶνος·

Ἐγὼ, λέγει, ἤλπισα, ὅχι εἰς πλοῦτον, ἢ εἰς δυνάμιν τινος· καθὼς ἤλπισεν ὁ ἀνωτέρω μουλαροβοσκὸς Δωὴκ· ἀλλὰ εἰς μοναχὸν τὸ ἔλεος τοῦ Θεοῦ, τὸ ὁποῖον εἶδει εἰς ἐκείνους, ὅπου ἀδικοῦνται· ἐλπίζω δὲ εἰς τὸ ἔλεος τοῦ Θεοῦ, ὅχι μόνον εἰς τὸν παρόντα αἰῶνα, ἀλλὰ καὶ εἰς τὸν μέλλοντα, ὅταν ἔχῃ νὰ γένη ἡ κρίσις καὶ ἀνταπόδοσις τῶν ἔργων τοῦ κάθε ενός. (3).

8: „Ἐξομολογήσομαί σοι εἰς τὸν αἰῶνα, ὅτι ἐποίησας.

Εὐχαρισῶ σοι, λέγει, πάντοτε Κύριε· ὅτι ἐποίησας ἐκδίκησιν· δηλαδὴ κατὰ τὸν Θεοδώριτον· ἐξῶθεν γὰρ τοῦτο πρέπει νὰ ὑπακούεται· ἐνδιαθετός δὲ εἶναι καὶ ἐγκάρδιος ἡ φωνὴ αὕτη, ὡς ἀπὸ βάθους ψυχῆς ἀναπεμπομένη· διὰ τοῦτο καὶ εἶναι ἐλλειπής· συνειθίζουν γὰρ ἐκεῖνοι, ὅπου ἐκδικοῦνται· ἤγουν βοηθοῦνται παράτινος, νὰ προσφέρουν τοὺς λόγους των ἐλλειπείς· ἐπειδὴ ἡ πολλὴ χαρὰ, ὅπου ἔχουν, αὐτὴ ἀποκόπτει τὸ ἐπίλοιπον τοῦ λόγου των· ὅθεν καὶ πολλοὶ βλέποντες τοὺς ἐχθρούς των

(1) Εἶπε δὲ καὶ ὁ Ἀθανάσιος „Ἠγάπησε γὰρ χρυσίον μᾶλλον ὁ προδότης λαβεῖν, ἢ βοηθὸν ἔχειν τὸν Ἰησοῦν· (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ.)

(2) Γλαφυρὰ δὲ εἶναι ἡ ἀλληγορικὴ ἐρμηνεία, ὅπου κάμνει ὁ Νύσσης Γρηγόριος εἰς τὸ ῥητὸν τοῦτο· λέγων· „Διὸν ἐστὶ τὴν ἡμῖν ἡ τῆς ἐλαίας καρπογονία χαρίζεται, διὰ τοῦ δριμυτάτου μὲν καὶ πικροτάτου λυμοῦ, τοῦ κατ' ἀρχὰς ἐντρεφόμενου τῇ ὀπώρα, μετὰ τοῦτο δὲ τῆς καταλλήλου πεπάνσεώς τε καὶ γεωργίας εἰς ἐλαίου μεταβαλοῦσα φύσιν· ὅτι φωτὸς γίνεται ὕλη καὶ καμάτων λυτήριον, καὶ πόνον ἀνεσίς, καὶ κεφαλῆς παιδεύσις, καὶ πρὸς τοὺς ἀγῶνας τοῖς νομίμως ἀθλοῦσι συνεργεία· ὁ τοίνυν ἐν τῷ οἴκῳ τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Θεοῦ διὰ τῆς πίσεως φυτευθεὶς κατὰ τὸν Δίδυμον, καὶ ὡς ἐλαία κατάκαρπος ῥιζωθεὶς, καὶ τὸ ἐδραῖον καὶ ἀμετακίνητον τοῦ κατὰ τὴν πίσιν σερεώματος ἐν ἑαυτῷ βεβαιώσας, καὶ τὴν ἐλπίδα τοῦ Θεοῦ ἐλέου δι' εὐχαριστίας τῇ ἀπειρείᾳ τῶν αἰῶνων συμπαρατείνας· καὶ οὕτω τὸ τῶν ἐλπίδων βέβαιον ἀμετάθετον ἔχων, ὡς μὴ κάμνει τῇ αἰδιότητι τῶν αἰῶνων τὸν πόθον συνεκτεινόμενος, ἀρετὴν φέρει, ἀλέξουσιν τοὺς ἐκ παθῶν καὶ ἀμαρτημάτων πόρους, καὶ τοὺς ἐπ' αὐτῇ λύουσιν πόρους, καὶ τρέφουσιν τὸ φῶς τῆς γνώσεως· καὶ ἀντικρὺς ἐλαία ἐστὶ κατάκαρπος, μηδέποτε γυμνούμενος τῆς ἐλπίδος· ἀλλ' αἰεὶ θάλλουσιν ἔχων περὶ ἑαυτὸν τὴν τῆς πίσεως σωτηρίαν· οὕτω γὰρ τὸ αἰετᾶλές τοῦ φυτοῦ μιμήσεται, καὶ τὸ πολὺκαρπον δὲ αὐτοῦ ζηλώσει, ἀφθονον τὴν ἐλεημοσύνην ἐν παντὶ καιρῷ παρεχόμενος· τήρει δὲ (λέγει ὁ Εὐσέβιος) ὅτι, ὅτε ταῦτα ἔλεγεν ὁ Δαβὶδ φεύγων τὸν Σαοὺλ, οὐκ ἦν οὔτε ἐπὶ τῆς Ἱερουσαλὴμ, ἢ ἐν ὀνόμαζον οἱ Ἰουδαῖοι οἶκον εἶναι Θεοῦ, οὔτε ἐπὶ τῆς σκηνῆς, ἀλλὰ παρ' ἐτέροις τὰς διατριβάς ἐποιεῖτο· καὶ ὁμῶς οὐκ ἠγνόει ἑαυτὸν ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ Θεοῦ πεφυτευμένον· οἶκον Θεοῦ νοῶν, τὸ εὐσεβὲς πολίτευμα, ἀθανάσιον καὶ ζωὴν αἰώνιον ποριζόμενος ἀπὸ τῆς ἀγαθῆς ἐλπίδος.

(3) Λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος „Διὰ δὲ ταῦτα μηδεὶς ὀκλαζέτω περὶ τοὺς ἀγῶνας φθάσας, ἀλλ' ἐναθλείτω καὶ ἐγκαλλωπιζέσθω τοῖσι, περιμένων οὐ μόνον τοὺς μέλλοντας αὐτῷ δίδεσθαι ὑπὲρ τῶν ἄλλων στεφάνους, ἀλλὰ καὶ τῶν ἐχθρῶν ἐνταῦθα θεάσασθαι ἄλωσιν.

των νὰ λαμβάνουν καταδίκην, λέγουν ἑλλειπτικῶς ταῦτα· εἶδον· ἔδωκας· ἤγουν εἶδον τὴν ἐκδίκησίν μου· ἔδωκας δίκην· εἶπε δὲ τὸν ἀνωτέρω λόγον ὁ Δαβὶδ, διὰ τὶ ἐπρογνώρισε τὸν ἀφανισμόν, ὅπου ἐμελλον νὰ λάβουν οἱ ἐπιβουλευόντες αὐτὸν ἐχθροὶ του. (1)

„Καὶ ὑπομενῶ τὸ ὄνημά σου· ὅτι χρη-
στον ἐναντίον τῶν ὁσίων σου.

Ἐγώ, λέγει, θέλω σε προσμένω ἐκδικη-
τὴν Κύριε· κατὰ περίφρασιν δὲ εἶναι ὁ λόγος· διὰ
τὶ ὁ Δαβὶδ ἀπὸ τὴν πολλὴν εὐλαβειαν, ὅπου εἶ-
χεν εἰς τὸν Θεόν, ἐλάμβανε πολλαῖς φοραῖς τὸ
ὄνομα τοῦ Θεοῦ, ἀντὶ τοῦ Θεοῦ· τοῦτο δὲ ποιῶ,
λέγει, διὰ τὶ τὸ ὄνομά σου, ἥτοι τὸ νὰ σὲ προ-
σμένη τινας βοηθῶν σου, τοῦτο λέγω, εἰναι καλὸν καὶ ὠ-
φέλιμον εἰς ἐκεῖνους, ὅπου εἶναι ἀφροσιωμένοι καὶ
ἀφιερωμένοι εἰς ἐσένα. (2)

Αὕτη μὲν εἶναι ἡ κατὰ τὸ γράμμα ἑρμη-
νεῖα τοῦ παρόντος Ψαλμοῦ· ἡμπορεῖ δὲ οὗτος
νὰ λέγεται καὶ ἀπὸ ἡμᾶς τοὺς Χριστιανούς ἐναντίον
τοῦ Διαβόλου· ὅς τις ἀνομεῖ πάντοτε καὶ δολιεύε-
ται κατ' ἐπάνω μας, ἕως ὅπου νὰ μεταναστεύσωμεν
καὶ νὰ χωρισθῶμεν ἀπὸ τὸ εἶμα τοῦτο· ἥτοι
ἕως θανάτου· σκῆνωμα δὲ τοῦ Διαβόλου, εἶναι
τὸ παραμόνευμα, ὅπου κάμνει τριγύρω εἰς τὴν
καρδίαν μας· ρίζωμα δὲ αὐτοῦ, εἶναι ἡ ὑπερηφάνεια
καὶ ἡ ἐπιμονὴ, ὅπου ἔχει εἰς τὸ νὰ μᾶς ἐνοχλῇ
μὲ διαφόρους λογισμούς· θέλουν δὲ ἰδοῦν οἱ δι-
καιοὶ τὴν ἡττάν καὶ κρημνισμόν τοῦ ἐχθροῦ· καὶ
περισσότερον θέλουν φοβηθῶν τὸν Θεόν, ὅς τις βοη-
θεῖ ἐκεῖνους, ὅπου φοβοῦνται αὐτόν· ἀνθρώπων δὲ
ἐδῶ πρέπει νὰ νοήσωμεν τὸν Διάβολον· καθὼς θέ-
λομεν ἑρμηνεύσωμεν εἰς τὴν πρῶτον εἰχὸν τοῦ πεν-
τηχοσοῦ πέμπτου Ψαλμοῦ· καὶ τὰ ἀκόλουθα δὲ
ῥήτὰ τοῦ Ψαλμοῦ, κατὰ τὴν τροπολογικὴν ἔννοιαν
ταύτην ἀρμοδίως θέλομεν νοήσωμεν.

Ψαλ.

(1) Ὁ δὲ Εὐσέβιος οὕτω τὸ, ἐποίησας ἑρμηνεύει „Οὐκ ἐγὼ φησὶν ἐποίησα ἑμαυτὸν ἑλπίαν κατάκαρπον· ἀλλὰ
σύ· παρὰ σοῦ γὰρ ἡ χάρις· διὸ οὐ παύσομαι σοὶ τὴν χάριν εἰδὼς, ἢ σοὶ ἐξομολογούμενος· εἶπε δὲ ὁ Ἡσὺ-
χιος „Ἀρμόττει ταῦτα τὰ ῥήματα Πέτρου, εἰς ἀνάμνησιν ἐρχομένης τῆς οἰκίας ἀρνήσεως· ὅς τις ὡς ἑλπίαν κατάκαρπον
ἐν τῷ ἔγκῳ τοῦ Θεοῦ· τούτέστιν ἐν τῇ πίστει διηνεκῶς ἱστάμενος, εἰ καὶ πρὸς μικρὸν ὑπέστη τὸν καύσωνα τῆς ἀρνήσε-
ως· ἀλλ' ὁμως οὐκ ἐξηράνθη· τῇ γὰρ δακρύῳ τῆς μετανοίας τὴν ἰξίαν ἐπότισε· διὰ ταῦτά φησιν ἐξομολογήσομαι
σοι, ὅτι ἐποίησας· τί ἐποίησας; ἔλεος, χρηστότητα, συμπάθειαν· ὅτι τὸν ἀρνησάμενον, κήρυκα τῶν μυητικῶν
ἐποίησας· σύλον τὸν σαλευθέντα κατέστησας· χρηστὸν δὲ τὸ τοῦ Ἰησοῦ ὄνομα οὐκ Ἰουδαίοις, οὐδὲ εἰδωλολατρῶν
νοκοῦσιν· ἀλλ' ἐναντίον τοῖς ὁσίοις τῆς διὰ χάριτος δικαιοθεΐας· παρὰ τούτοις γὰρ τὸ ὄνομα αὐτοῦ χρηστὸν· τί γὰρ τῆς
τοῦ Ἰησοῦ προσηγούρας χρηστότερον; ὑπομενῶ δέ, διὰ τί; ἐπειδὴ ὁ ὑπομείνας εἰς τέλος οὗτος σωθήσεται· (ἐν τῇ
ἐκδεδ· Σειρᾷ·)

(2) Λέγει δὲ ὁ Θεοδόσιος „Ὑπομενῶ τὸ ὄνομά σου οὐ μόνον τοῖς ὑπὲρ σοῦ ἀγῶσι μετὰ πολλῆς τῆς προθυμίας
ἐγκρατερήσω· ἀλλ' ὅτι ἢ χρηστὸν· τούτέστι φιλάδελφον· τὸ δὲ ἐναντίον τῶν ὁσίων σου, ἢ τὶ τοῦ πάρεσιν ἢ βοη-
θεῖά σου, ἢ φυλάξεις τοὺς ὑπὲρ τοῦ ὀνόματός σου ἀθλοῦντας· τὰ ἀξίερασον ὄνομά φησι, τοῖς ἐπισταμένους σε, πο-
θῶν αἰεὶ ἢ προσμένων, ἢ τὴν ἐντεῦθεν ὠφέλειαν καρποῦμενος· χρηστὸν γὰρ καὶ τριποθῆτον τοῦ Θεοῦ τὸ ὄνομα, ἐν
πᾶσι ἀνθρώποις· ἀλλὰ τοῖς τῆς Θεογονίας ἡξιωμένοις·

Ψαλμός NB'.

„Εἰς τὸ τέλος ὑπὲρ Μαλεΐθ συνέσεως τῶ Δαβίδ.

Οὗτος ὁ Ψαλμός εἶναι ὅμοιος μετ' τὸν γ'. Ψαλμόν. δύο σίχους μόνον ἔχων περισσώτερον ἀπὸ ἐκεῖνον, τοὺς ὁποίους μόνους θέλομεν ἐρμηνεύσωμεν ἐδῶ· ἐπειδὴ καὶ τῶν ἄλλων σίχων τὴν ἐξήγησιν ἐγράφωμεν εἰς τὸν γ'. Ψαλμόν· οἱ δύο δὲ σίχοι εἶναι παρὲν ἑδῶ· διὰ νὰ μὴ φανῇ, ὅτι ὁ Ψαλμός οὗτος κατὰ λάθος δύο φορὰς ἀριθμήθη· ἀλλὰ διὰ νὰ φανερωθῇ, ὅτι ἀγκυλὰ καὶ οἱ δύο οὗτοι Ψαλμοί, εἶναι ἓνας κατὰ τὴν ἐκφώνησιν καὶ προφορὰν τῶν λόγων, κατὰ τὴν ἔννοιαν ὅμως διαφέρουσι· διότι ἐκεῖνος μὲν κατηγορεῖ τὸν θυμὸν ταί τὴν κακίαν τοῦ Σαναχρηΐμ, καὶ τοῦ Ῥαφαήλ, τὰ ὅποια ἐδείξαν κατὰ τοῦ βασιλέως Ἑζεκίου· οὗτος δὲ ὁ Ψαλμός κατηγορεῖ τὴν κατὰ τοῦ Χριστοῦ λύσσαν τῶν Ἰουδαίων.

Ἐπειδὴ, ἂν ὁ Ψαλμός οὗτος δὲν ἐδιέφερε κατὰ τὴν ἔννοιαν ἀπὸ τὸν γ'. δὲν ἤθελεν ἀριθμηθῇ δύο φορὰς, καὶ νὰ δευτερωθῇ· καὶ νὰ λαμβασθοῦν τόσον οἱ Ἑβραῖοι ἐβδομήκοντα, ὅπου τὸν μετέφρασαν, ὅσον καὶ οἱ πατέρες, ὅπου τὸν ἐξηγήσαν· διότι καὶ ἄλλην ἐπιγραφὴν ἔχει ὁ Ψαλμός οὗτος διαφορετικὴν ἀπὸ τὴν τοῦ γ'. ἢ τις εἰς τὸ τέλος μὲν πέμπει τοὺς ἀναγινώσκοντας, διὰ τὰς προφητείας ὅπου περιέχει κατὰ τῶν Ἰουδαίων, αἵτινες ἐπληρώθησαν εἰς τὸ τέλος· ὑπὲρ Μαλεΐθ δὲ γράφει, τὸ ὅπου δηλοῖ περὶ χορείας, τῆς ὑπὲρ προθέσεως λαμβανομένης ἀντὶ τῆς παρ', κατὰ μετάληψιν· τοῦτον γὰρ τὸν Ψαλμόν ἀναγινώσκοντες ἡμεῖς οἱ Χριστιανοί, χορεύομεν διὰ τὴν ἔκθεσιν τῶν προφητευθέντων. (1) „Ἀγαλλίσσεται γὰρ φησὶν Ἰακώβ, καὶ εὐφρανθήσεται Ἰσραὴλ· ὅς τις εἴμεσθ ἡμεῖς ὁ νέος Ἰσραὴλ, καθὼς ἐν τῇ γ'. Ψαλμῷ ἐρμηνεύσαμεν· τὸ δὲ συνέσεως διδάσκει, ὅτι οἱ ἀναγινώσκοντες τὸν παρόντα Ψαλμόν, χρειάζονται νὰ ἔχουν σύνεσιν εἰς τὸ νὰ γνωρίσθωσι, ὅτι οὗτος, ἀγκυλὰ καὶ κατὰ τὰ λόγια εἶναι ὅμοιος μετ' τὸν γ'. Ψαλμόν, ὅμως κατὰ τὰ νοήματα ἔχει διαφορὰν μυστηριώδη· λοιπὸν μόνους τοὺς δύο διαφορετικοὺς σίχους πρέπει νὰ ἐρμηνεύσωμεν, τοὺς ὁποίους ἔχει παρὲν ὁ Ψαλμός οὗτος ἀπὸ τὸν γ'. ὡς εἵπομεν.

1: „Εἰ·

(1) Γλαφυρὰ δὲ εἶναι ἡ ἐρμηνεία, ὅπου κάμνει ὁ Θεὸς Νύσσης Γενυβρίου „Καὶ σὺ δὲ ὅταν ἀκούσῃς τῆς ἐπιγραφῆς συναπτούσης τὸ ὑπὲρ Μαλεΐθ τῇ εἰς τέλος φωνῇ, τότε γίνωσκε διὰ τοῦ αἰνύματος συμβουλὴν σοὶ προσάγεσθαι, μὴ ἐγκαλινοῦσθαι κοῖς τῶν πειρασμῶν, ἀγωνίσμασιν, ἀλλ' εἰς τὸ τέλος τῆς νίκης βλέπειν· τοῦτο δὲ εἰς τὸ καταταχθῆναι τῇ ἀγγελικῇ χορείᾳ τῇ σὺν ψυχῇ, τῇ προσβολῇ τῶν πειρασμῶν ἐκκαθαρισθεῖσαν, καθάπερ τὴν τοῦ Λαζάρου ἀκούομεν· ἠθέλε δὲ ἀπερῆσει τινὰς, διὰ τί δύο φορὰς γράφεται ὁ Ψαλμός οὗτος; ἔτι ἀποκρινόμεθα πρῶτον, ὅτι ἡ ἀρετὴ ἔτι νὰ λέγῃ τινὰς, ὅτι δὲν εἶναι Θεὸς, εἶναι τόσον μεγάλη ἔτι φοβερὰ ἀμαρτία

1: „ Εἶπεν ἄφρων ἐν καρδίᾳ αὐτοῦ
 „ οὐκ ἔστι Θεός· διεφθάρησαν
 „ καὶ ἐβδελύχθησαν ἐν ἀνομί-
 „ αῖς. (1)

Τούτων τὴν ἑρμηνείαν ζῆτει εἰς τὸν 17΄. Ψαλ-
 μόν· τὸ δὲ ἐν ἀνομίαις, ὅπου ἔχει ἐδῶ, ἐκεῖ ἔ-
 χει ἐν ἐπιτηδεύμασιν.

„ Οὐκ ἔστι ποιῶν ἀγαθόν.

Εἰς τὸν 17΄. Ψαλμόν ἔχει „ Οὐκ ἔστι ποιῶν
 χρηστότητα.

2: „ Ὁ Θεὸς ἐκ τοῦ οὐρανοῦ διέκυψεν
 „ ἐπὶ τοὺς υἱοὺς τῶν ἀνθρώπων, τοῦ
 „ ἰδεῖν εἰ ἔστι συνίων, ἢ ἐκζητῶν τὸν

„ Θεόν.

3: „ Πάντες ἐξέκλιναν ἅμα ἠχρεώθησαν·
 „ οὐκ ἔστι ποιῶν ἀγαθόν, οὐκ ἔστιν
 „ ἕως ἑνός· (Ἐκεῖ ἔχει „ οὐκ ἔστι
 „ ποιῶν χρηστότητα.)

4: „ Οὐχὶ γνωσκονται πάντες οἱ ἐργαζό-
 „ μνοι τὴν ἀνομίαν; οἱ κατεσθίων-
 „ τες τὸν λαόν μου ἐν βρωσῇ ἄρτου
 „ τὸν Κύριον οὐκ ἐπεκαλέσαντο.

5: „ Ἐκεῖ ἐφοβήθησαν φόβον, οὐ οὐκ
 „ τὴν φόβος.

Τὴν ἑρμηνείαν τῶν ρητῶν τούτων, ὅρα εἰς
 τὸν 17΄. Ψαλμόν· ἐν ἐκείνῳ δὲ γράφεται, ἐδελία-
 σαν, ἐδῶ δὲ, ἐφοβήθησαν.

„ Ὅτι ὁ Θεὸς διεσκόρπισεν ὅσα ἄν-
 „ θρωπαρέσκων.

Α΄.

Ἔσε ὁποῦ τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον δὲν εὐχαριστήσῃ νὰ ἐλέγξῃ μόνον μίαν φορὰν τὴν ἁμαρτίαν αὐτὴν· ἀλλὰ ἡ παρακινήσῃ
 νὰ ἐλέγξῃ, νὰ θεατρίσῃ, καὶ νὰ σαῖτευσῃ αὐτὴν δύο φορὰς μὲ διπλοῦς ἐλεγμοὺς, ἢ κατηγορίας, διὰ νὰ δείξῃ
 πόσον εἶναι θεοσυγῆς ἢ θεομίσητος ὑπὲρ πᾶσαν ἄλλην ἁμαρτίαν· ὁ δὲ Λιτίνος προσάπτει ἐν τῇ νεοτυπῳίᾳ αὐτοῦ
 Ψαλμῷ τῷ 23ῳ δευτέρᾳ αἰτίαν ἡγοῦν ὅτι ὁ μὲν 17΄. Ψαλμὸς προφητικῶς ἐγράφη περὶ τοῦ Ναβουχοδονοσορος ἢ τῶν Βαβυ-
 λωνίων· οὗτος δὲ ἴσως ἐγράφη περὶ τοῦ Ἀντιόχου τοῦ Ἐπιφανέως· προσάπτει ἰμοίως ἢ τρίτην, ὅτι ὁ μὲν 17΄. Ψαλ-
 μὸς διαλαμβάνει περὶ τοῦ διεφθαρμένου κόσμου ἢ τῶν ἀνθρώπων τῶν κατὰ τοὺς χρόνους Δαβὶδ· ὅντος δὲ, περὶ
 τῶν ἀνθρώπων τῶν κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ Χριστοῦ· προστίθῃμι δὲ ἐγὼ ἢ τετάρτην αἰτίαν ὅτι δύο φορὰς ἐγράφη ὁ
 ἴδιος Ψαλμὸς οὗτος· διὰ τὴν ἀναφέρει τὰ διεφθαρμένα ἦθη τῶν πρὸ τοῦ Χριστοῦ ἀνθρώπων, καθὼς ὁ Παῦλος αὐτὸν
 ἐκλαμβάνει· ἵνα οὖν δείξῃ πόσον ἀναγκαῖα ἦτον ἡ παρουσία τοῦ Χριστοῦ, διὰ τοῦτο δὲς ἀνέφερε τὴν διεφθαρμέ-
 νην κατάστασιν τῶν ἀνθρώπων, ἀναγκαίως τὸν σωτῆρα ἢ λυτρωτὴν ἀπαιτοῦσα.

(1) Ὁ δὲ μέγας Βασιλεὺς λέγει „ Ἡ περὶ τὰς ἐντολὰς διαφωνία, κατηγορηματικὴν εἶναι τῆς τοῦ Θεοῦ ἀρνήσεως·
 κατὰ τὸ, εἶπεν ὁ ἄφρων οὐκ ἔστι Θεός· οὗ καθάπερ τι σημεῖον ἢ ἐλεγχὸν ἐπιφέρει τὸ, διεφθάρησαν ἐν ἀνομίαις·
 σημαίνει γὰρ διὰ τούτων ὁ λόγος τὴν ἐκπτώσιν τῶν περὶ Θεοῦ κοινῶν ἐννοιῶν, καὶ τὸν δυσσεβῆ ἢ ἄθεον λογισμόν
 τῆς ἀνθρωπότητος ἀπάσης πρὸ τῆς τοῦ σωτῆρος ἐπιφανείας ἐπικρατήσαντα· ἢ δείκνυσιν ὡς περὶ χαρακτῆρα τῆς τοι-
 αύτης ἀσεβείας, κατὰ τὴν ἀληθῆς ἐκφωλευσμένην τῇ ψυχῇ, τὴν κακῶς ὀλλυμένην κακίαν· ἢ ὡς διέφθειραν τὰ σπαρέντα
 ἐν αὐτοῖς ὑγιᾶ περὶ Θεοῦ σπέρματα, ἢ τῇ τῶν βδελυγμῶν εἰδώλων λατρείᾳ ἑαυτοὺς παραδεδώκασι, τὴν ἀσέβειαν
 διεκόμενοι εἰς τὴν παντελῶς ἀθεΐαν ἢ πολυθεΐαν· ἢ τὰ ἀκόλουθα δρῶντες τοῖς ἀθέοις ἢ ἐνδιασφόροις αὐτῶν ἐ-
 πιτηδεύμασιν, εἰς πᾶν εἶδος μοχθηρίας περιπεπτώκασιν· οὕτως ἐκβαλόντες τῆς ἑαυτῶν ψυχῆς τὴν εὐσέβειαν οἱ
 ἄφρονες· ἡγοῦν ἄθεοι, συνεκβεβλήκασιν αὐτῇ ὡς βασιλίδι πᾶσαν ἀρετὴν· καὶ πείσαντες ἑαυτοὺς μηδὲν τοῖς τῆς
 κτίσεως ὀφείλιν ἐφεσθάναι, ἀδεῶς πᾶν ὁ, τι οὖν δεδράκασιν ἔκτοπον· λέγει δὲ ἢ ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ θεῖος Νύσσος Γρη-
 γόριος „ Πῶς δὲ ἄφρων λέγει ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ; ἡγοῦν λογίζεται τὸν ἐπὶ πάντων Θεὸν μὴ εἶναι; διαφθαρεῖς
 ἢ βδελυχθεὶς ἐν τοῖς τοιοῦτοις τῆς διανοίας ἐπιτηδεύμασι· φθορὰ γὰρ ὡς ἀληθῶς καὶ διάλυσις τοῦ συνεστώτος, ἢ τοῦ
 ὅντος ἀπόπτωσις· πῶς γὰρ ἂν τις ἐν τῇ εἶναι εἴῃ, μὴ ἐν τῇ ὄντι ᾧ; πῶς δ' ἂν τις μένει ἐν τῇ ὄντι, μὴ πιστεύων
 τῇ ὄντι ὅτι ἐστίν; ὁ δὲ ἀληθῶς ὢν Θεὸς, ἐστὶ πάντως· καθὼς τῇ μεγάλῃ Μωϋσεὶ ἡ ὁπτασία τῆς θεοφανείας με-
 μαρτύρηται· ὁ οὖν ἐκβάλλων τῆς ἑαυτοῦ διανοίας τοῦ Θεοῦ τὸ εἶναι, ἐκ τοῦ ἐκείνου μὴ εἶναι λέγειν, ἑαυ-
 τοῦ

Κ 2

Ἀνθρωπαρέσκους ὀνομάζει ἐδῶ ὁ Δαεὶδ τοὺς Ἰουδαίους· τὸ ἔπος τοῦτο ὄνομα καὶ ὁ Χριστὸς ὠνείδισε πολλάκις εἰς αὐτοὺς, ὑποκριτὰς ὀνομαζόντων, καὶ κατ' ὄψιν κρίνοντας· ἀπὸ ἀνθρωπαρέσκειαν γὰρ οἱ Ἰουδαῖοι κινούμενοι ἔλεγον πρὸς ἀρέσκειαν καὶ θεραπείαν τοῦ Καίσαρος· „ Πᾶς ὁ βασιλεὺς ἑαυτὸν ποιῶν, ἀντιλέγει τῷ Καίσαρι· καὶ πάλιν „ Οὐκ ἔχομεν βασιλέα, εἰμὴ Καίσαρα· (Ἰω. ιθ'. 14.) καὶ πρὸς τὸν Πιλάτον δὲ ἔλεγον „ Ἐὰν τοῦτον ἀπολύσῃς, οὐκ εἶ φίλος τοῦ Καίσαρος· (Ἰω. ιθ'. 12.) τούτων λοιπὸν τῶν ἀνθρωπαρέσκων Ἰουδαίων τὰ κόκκαλα· ἦτοι τὰς φυλάς, διὰ μέσου τῶν ὁποίων συνίσταται τὸ γένος τῶν Ἰουδαίων, καθὼς καὶ ἀπὸ τὰ κόκκαλα συνίσταται τὸ σῶμα· τούτων, λέγω, τὰς φυλάς διεσχόρησε καὶ διέσπειρεν ὁ Θεός, εἰς τὸ νὰ εἶναι δούλοι καὶ ὑποκείμενοι καθ' ἕθνος· ἢ καὶ ὅταν διεφθάρησαν οἱ Ἰουδαῖοι ἀπὸ τὰ ἄρματα τῶν Ῥωμαίων, διεσπαράχθησαν τὰ νεκρὰ σώματα καὶ κόκκαλα αὐτῶν, ἀπὸ τὰ ἀγρία θηρία τῆς γῆς, καὶ ἀπὸ τοὺς γύπας, καὶ τὰ σαρχοβόρα πετεινὰ τοῦ Οὐρανοῦ· (1)

„ Κατησχύνθησαν, ὅτι ὁ Θεὸς ἐξου-

„ δένωσεν αὐτούς·

Οἱ Ἑβραῖοι, λέγει, ἔγιναν εἰς ὅλα τὰ ἔθνη αἰσχύνῃ καὶ ἐντροπῇ· μετὰ τὸ νὰ ζοῦν ζωὴν δυσυχεστάτην καὶ κακοδαιμονεστάτην, γενόμενοι ἀπὸ ὅλους τοὺς ἀνθρώπους τοῦ κόσμου οἱ πλέον βαρυσυμφορώτεροι· τοῦτο δὲ τὸ ἔπαθον, διὰ τὸ ὅ Χριστὸς τοὺς ἐξουδένωσε καὶ τοὺς ἔκαμεν ὀνειδος εἰς ὅλον τὸν κόσμον· (2)

6: „ Τίς δώσει ἐκ Σιών τὸ σωτήριον τοῦ Ἰσραὴλ; ἐν τῷ ἐπιστρέψαι τὸν Θεόν τὴν αἰχμαλωσίαν τοῦ λαοῦ αὐτοῦ· ἀγαλλιάσεται Ἰακώβ καὶ εὐφρανθήσεται Ἰσραὴλ.

Τὴν ἐρμηνείαν τῶν ῥητῶν τούτων, ὅρα εἰς τὸν ιγ'. Ψαλμόν· τοῦτο δὲ ὅπου ἔχει ὁ παρὼν Ψαλμός „ Ἐν τῷ ἐπιστρέψαι τὸν Θεόν, ἐκεῖ γράφεται, ἐν τῷ ἐπιστρέψαι Κύριον.

Ψαλ-

τοῦ τὸ εἶναι διέφθειρεν, ἐξω τοῦ ὅντως γενόμενος· οὐκοῦν τὸ λογίσασθαι μὴ εἶναι Θεόν, μηδὲ προνοεῖν, αὐτίον γέγονε τοῦ διαφθαρεῖναι ἡμᾶς ἐν ἀνομίαις· ὁ δὲ διεφθαρμένος βίος βδελυκτοὺς ἔθεος γενεῖ ἀπειργάσατο· ἔτι δὲ τοῦτο ἔδει τὸν Πατέρα ἐλθεῖν τὸν τὰς διαφθορὰς ἡμῶν λασόμενον, καὶ τοὺς ἐβδελυγμένους οἰκειωσόμενον· λέγει δὲ καὶ ὁ Ἡσυχίος „ Τίνος γὰρ ἦν τοῦτο; ἀλλ' ἢ ἀφρονος, περὶ οὗ ὁ Ἡσαΐας ἔλεγεν „ Ὁ μωρὸς μωρὰ λαλήσει καὶ ἡ καρδίᾳ αὐτοῦ μάταια φρονήσει (Ἡσ. λβ'. 5.) ποῖα ταῦτα; ὅτι φαῦλά τινα καὶ ἄτοπα ἐργαζόμενοι, καὶ τὴν ἐπ' αὐτοῖς τοῦ Θεοῦ μακροθυμίαν βλέποντες, δέον εὐχαρισεῖν καὶ δοξάζειν ὡς χρηστὸν καὶ ἀνεξίκακον, εἰς παρρησίαν ἐκτρέπονται, οὐ νομίζοντες Θεὸν ἐφορᾶν τὰ ἀνθρώπινα, ἀκρίτως δὲ καὶ αὐτομάτως φέρεσθαι· ἄριστα δὲ εἶπε καὶ ὁ Δίδυμος „ Ὁ κακῶς περὶ Θεοῦ φρονήσας, καὶ εἰς τὴν ἄλλην ἔρχεται κακίαν· τὴν γὰρ εὐσεβείαν τῆς ἐαυτοῦ ψυχῆς ἐκβαλὼν, συνεκβέβηκεν αὐτῇ πᾶσαν ἀρετὴν ἀκολουθοῦσαν ὡς βασιλίδι τῇ εὐσεβείᾳ.

(1) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει „ Οὐκ ἂν δέ τις ἀμάρτοι καὶ τὸν Ῥαφάην ἀνθρωπαρέσκον ὀνομάσας, ὅς ἐξ Ἑβραίων φῶς βλασφήμους λόγους κατὰ τοῦ Θεοῦ τῶν ὅλων ἠκούτισε, ταύτη τοὺς Ἀσσυρίους θεραπεύειν οἰόμενος· ὡς καὶ τινες ἀφέντες τὸν Θεὸν ὑπὲρ αὐτοῦ ἐγκατελείφθησαν, οἱ κατὰ Ἰουλιανὸν φημι τὸν παραβάτην, τὸν μετὰ ταῦτα βασιλεύσαντα.

(2) Ὁ δὲ Θεὸς Κύριλλος λέγει „ Ποῖα δεῖ φρεῖ; τὰς δογματικὰς τῶν Ἑλλήνων καὶ ἀσεβῶν δυνάμεις, καὶ ταῖς ἰδίαις ἐνέθησαν συγγραφαῖς. . . ἤρεσαν μὲν γὰρ τῇ τῶν λέξεων λαμπρότητι, καὶ τῇ τῶν λόγων συνθήκῃ· διὰ τοῦτο γὰρ αὐτοὺς καὶ ἀνθρωπαρέσκους καλεῖ· ἀλλ' ἢ τῶν παρ' αὐτοῖς δογμάτων δύναμις, ἥ τις διὰ τῶν δεσφῶν σημαίνεται· κατηφάνισαι παντελῶς, ἀπρακτον αὐτὴν ἀποφαίνοντες τοῦ Χριστοῦ, καὶ ἐξουδενούντες αὐτούς· δηλωτικὸς τοὺς τὰ Ἑλλήνων συγγεγραφεκότας.

ΨΑΛΜΟΣ ΝΓ΄.

„ Εἰς τὸ τέλος ἐν ὕμνοις, συνέσεως, τῷ Δαβὶδ· ἐν τῷ ἔλθῃν τοὺς
 „ Ζιφαίους, καὶ ἀναγγεῖλαι τῷ Σαούλ „ Οὐκ ἰδοὺ
 „ Δαβὶδ κεκρυπταὶ παρ' ἡμῖν ;
 „ (Α΄· Βασιλ. κγ'. 19' .

Ὅταν ὁ Δαβὶδ ἔφυγεν ἀπὸ τὸν Σαούλ, ἐπῆγεν καὶ ἐκάθισεν εἰς τὴν ἔρημον τὴν καλουμένην Ζίφ· οἱ Ζιφαῖοι λοιπὸν αἱ κατοικοῦντες εἰς τὴν ἔρημον ἐκείνην, ὑπεκρίθησαν μὲν, πῶς εἶναι φίλοι μὲ τὸν Δαβὶδ, ἐμήνυσαν ὅμως κρυφίως εἰς τὸν Σαούλ, πῶς εὕρισκται ὁ Δαβὶδ κρυμμένος εἰς αὐτούς· τότε ὁ Σαούλ συναθροίσας στρατεύμα, ἐπῆγε κατὰ τοῦ Δαβὶδ· ἐπεὶ δὲ ἠκολούθησε καὶ ἐγένετο ἐκεῖ πόλεμος ἀπὸ τοὺς ἀλλοφύλους, ἐγύρισεν ὀπίσω ὁ Σαούλ· (1) ὅθεν ὁ Δαβὶδ φυγὼν καὶ λυτρωθεὶς ἀπὸ τὸν κίνδυνον τοῦ Σαούλ, συνέγραψε τὸν παρόντα Ψαλμὸν εὐχαριστήριον εἰς τὸν Θεόν· διὰ τί μὲ τὴν εὐμήχανον πρόνοιάν του, διεσκέδασα τὴν κατὰ τοῦ Δαβὶδ ἐπιβουλὴν τῶν Ζιφαίων· διὰ τοῦτο καὶ καὶ ἐν ὕμνοις ἐπιγράφεται· λέγει γὰρ ἐν αὐτῷ· „ Ἐξομολογήσομαι τῷ ὀνόματί σου Κύριε, ὅτι ἄγαθόν, ὅ·τι ἐκ πάσης θλίψεως ἐρρύσω με· εἰς τὸ τέλος δὲ ἐπιγράφεται, διὰ τί ἡ ἐν τῷ Ψαλμῷ τούτῳ περιεχομένη προφητεία, ἐπλησίαζεν διὰ τὰ ἔλθῃ εἰς τέλος καὶ ἐκβᾶσιν· προεφῆτευσεν γὰρ εἰς αὐτόν, τὸν ἄρρατισμόν, ὅπου ἐμελλον νὰ λαβούν οἱ τοῦτον ἐπιβουλεύοντες, εἰπὼν „ Ἀποσρέφει τὰ κακὰ τοῖς ἐχθροῖς μου· καὶ πάλιν „ Καὶ ἐν τοῖς ἐχθροῖς μου ἐπέιδεν ὁ ὀφθαλμός μου· τὰ ὅποια ταῦτα ῥητὰ θέλομεν ἐξηγήσομεν καθαρῶς εἰς τὸν τόπον τοῦς· συνετάως δὲ ἐπιγράφεται· ὅτι συναυτοῦ ἀνδρὸς εἶναι ἴδιον, τὸ εἰς τοιοῦτον καιρὸν κινδύνων, νὰ ὑμνῇ καὶ νὰ εὐχαριστῇ τὸν Θεόν, καὶ τοῦτον νὰ ἐπικαλῆται ὡς κριτὴν καὶ ἐκδικητὴν τῶν αὐτὸν ἐπικαλουμένων.

ο

(1) Ὁ δὲ Θεὸς Νίσιος Γρηγόριος λέγει „ Ἡθικώτερον δὲ οἱ τῇ στενῇ τῆς αὐχμῶδους διαβάσεως προσκαθήμενοι δαίμονες, ὅταν κωλύσαι τὴν διὰ τοῦ γενεῦ πορείαν ἡμῶν ἀδυνατήσωσι, τότε πάλιν πρὸς τὸν Σαούλ ἀνατρέχουσι, τὸν ἐπὶ τῇ σωτηρίᾳ ἡμῶν λυπούμενοι (ἦτοι τὸν Σατανᾶν·) πάντως δὲ ὁ τὴν ἱστορίαν οὐκ ἀγνοῶν, οἶδε γενὸν τῆς αὐχμῶδης τόπον ἐν τῷ μέρει τούτῳ μνημονευόμενον· διὰ δὲ τῆς ἀπεξενεμένης ὁδοῦ, τὴν Εὐαγγελικὴν ἐκείνην τῆς Βασιλείας ὁδὸν ἐνοήσαμεν, ἣν κωλύουσι μὲν οἱ Ζιφαῖοι· τούτοις τὸ ἀλλόφυλον τῶν Δαϊμόνων ἔθνος· οἱ ὑπηρετοὶ τῆς ἀντικειμένης δυνάμεως· εὕρισκον δὲ ὀλίγοι οἱ τὴν πλατεῖαν ἀποσρεφόμενοι· ἔχει δὲ ἡ λέξις τῆς ἱστορίας οὕτως· οὐκ ἰδοὺ Δαβὶδ κεκρυπταὶ παρ' ἡμῖν, ἐν Μεσσαρᾷ· ἐν τοῖς γενεοῖς ἐν τῇ Καινῇ ἐν τῷ βουνῷ ; (Α΄· Βασιλ. κγ'. 19·) ἀληθῶς γὰρ τῇ γενῇ ταύτῃ οἱ κατὰ Θεὸν ζῶντες ἀναποκρύπτονται· δείκνυσιν δὲ ταύτην ἡμῖν τὴν ὁδὸν ἡ Καινὴ Διαθήκη, δι' ἧς ἐστὶ πρὸς τὴν ἀκροτάτην κορυφὴν τοῦ ὄρους ἀνελθεῖν, ἣν βουνὸν ὀνομάζει ὁ λόγος τῆς ἱστορίας· ὅταν οὖν τὴν ὁδὸν ἐκείνην ἀεμποδίσως παρέλθωμεν, Ζιφαῖοι τῷ τυράννῳ τὴν σωτηρίαν ἡμῶν καταμηνύουσιν· ἡμεῖς δὲ τῷ ὀνόματι τοῦ σεσηκότος τὴν δυνατείαν τῆς εἰς τὸ καλὸν πίσεως ἡμῶν ἀνατίθωμεν λέγοντες· ὁ Θεὸς ἐν τῷ ὀνόματί σου σῶσόν με· ἡ τὰ ἐξ ἧς·

1: „Ο Θεός ἐν τῷ ὀνόματί σου σῶ-
„ σόν με.

Σῶσόν με, λέγει, ὦ Κύριε, διὰ τὸ ἐδίκόν σου ὄνομα· ἤγουν, διὰ τὸ ἐσὺ ὀνομάζεσαι Σωτὴρ καὶ δίκαιος· σῶσόν με δὲ, ἀκόμη καὶ ἀκόμη· ἤγουν παντελῶς καὶ μὲ ὅλην τὴν τελειότητα· διὰ τὸ ἀπὸ κάθε μέρος ἐπιβουλαὶ πολλαὶ περιεκύκλωσάν με. (1)

„ Καὶ ἐν τῇ δυνάμει σου κρινεῖς με.

Ἐπειδὴ, λέγει, ἐσὺ Κύριε, εἶσαι δυνατός, διὰ τοῦτο ἐγὼ εἶμαι βέβαιος, ὅτι θέλεις μὲ κρί- ναις μαζί με τὸν Σαουλ, ὅπου καταδυναστεύει τὴν ἐδίκην μου ἀσθένειαν· καὶ θέλεις καί μιν ἐκδίκησιν εἰς ἐμέ· ἀδιάφορος δὲ εἶναι ἡ σύνταξις τοῦ κρινεῖς με· διὰ τὸ συντάσσεται ἐδῶ μὲ αἰτιατικὴν, εἰς καιρὸν ὅπου ἔπρεπε νὰ συνταχθῇ μὲ δοτικὴν· ἤγουν κρι- νεῖς μοι ὡς καὶ ὁ Θεοδώριτος ἔχει· ἤτοι ποιήσεις μοι κρίσιν καὶ ἐκδίκησιν· τὸ γὰρ κρινεῖς με μὲ αἰ- τιατικὴν, σημαίνει κυρίως τὸ κατακρινεῖς με. (2)

2: „Ο Θεός εἰσάκουσον τῆς προσευχῆς
„ μου· ἐνώτισαι τὰ ῥήματα τοῦ στό-
„ ματός μου.

Τὸ εἰσάκουσον καὶ τὸ ἐνώτισαι, καὶ τὰ τοιαῦτα ῥήματα, φαίνονται μὲν, ὅτι δὲν ἔχουν δια- φοράν· ἀλλὰ σημαίνουν ἐπίτασιν καὶ αὔξησιν δεή- σεως· ἐτί γὰρ παρομοίως εἶπε καὶ ἐν τῇ ἀρχῇ τοῦ δ. Ψαλμοῦ, καὶ ἐν τῇ ἀρχῇ τοῦ ε. καὶ ἐν ἀρχῇ τοῦ ις. καὶ εἰς πολλοὺς ἄλλους· οἱ φιλοπο- νώτεροι ὁμῶς εὐρίσκουν, πῶς ἔχουν διαφορὰν τὰ τοιαῦτα ῥήματα· ἡμποροῦμεν δὲ νὰ εἰποῦμεν, ὅτι προσευχὴν μὲν ἐδῶ λέγει, τὴν κατὰ νοῦν καὶ νοεράν· ῥήματα δὲ σόματος, τὴν διὰ χυλίων καὶ σόματος προφερομένην ἱκεσίαν· ἤτοι καθὼς εἶναι τὸ ἀνωτέρω· ἤγουν τὸ, ὁ Θεός ἐν τῷ ὀνόματί σου σῶσόν με· καὶ ἄλλα τοιαῦτα ὅμοια. (3)

3: „Οτι ἄλλότριοι ἐπανέστησαν ἐπ' ἐμέ,
„ καὶ κραταιοὶ ἐζητήσαν τὴν ψυχὴν
„ μου.

Ἄλλοτρίους καὶ κραταιοὺς ὀνομάζει ὁ Δαβὶδ, τοὺς

(1) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει „ Ἀρκεῖ μοί φησι πρὸς ἀσφάλειαν ἡ τοῦ σοῦ ὀνόματος κλήσις· οὔτω ἔοι θεοὶ ἄπο- σολοι τὰ μεγάλα ἐργάζοντο θαύματα· ἡ Ἐν τῷ ὀνόματι γὰρ φησι Ἰησοῦ Χριστοῦ ἔγειραι ἔ περιπάτει· ἄλλος δὲ λέγει· ὡς περ εἰς τινὰ ὀνόματα ἔ ῥήματα ἐν ταῖς κατὰ τῶν λογίων ἐρπετῶν ἐπιφάσας, τσαυτὴν ἐμφαίνοντα δύ- ναμιν, ὡς κατακοιμίζειν, ἢ νεκροῦν τὰ φοβερώτερα τῶν ἐρπετικῶν· οὔτω ἔ τὸ τοῦ Θεοῦ ὄνομα τὸ ὑπὲρ πᾶν δύνα- μιν, ἡγήσατο περιγεέσθαι τῶν ἐχθρῶν· ματαία γὰρ πᾶσα ἡ παρ' ἀνθρώπου σωτηρία· τὸ ὄνομά σου φησὶ μό- νον, τὸ φοβερὸν, τὸ παντοδύναμον, εἰς ἐμὴν σωτηρίαν ἐπικέκλημαι· εἶπε δὲ ἔ ὁ Ἡσυχίος „ Μὴ διὰ πράξεις φησὶν· οὐδὲ γὰρ ἀξιοχρόους ἔχω· μὴ διὰ πτερόων εὐγένειαν· ἄλλος γὰρ ἄλλον διασφίζειν οὐ δύναται· ἀλλ' ἐν τῷ ὀνόματί σου σῶσόν με· τοῦτο γὰρ σωτηρία διηνεκὴς ἔ ἄστυλος ἴσται· εἰ γὰρ λησάτε τινες, ἢ βαρ- βάρους περιπεσόντες, εἴτα ὄνομα δυναστῶν παραγαγόντες, ὡς ἐκείνων οἰκεῖοι τοὺς κινδύνους ἐκφεύγουσι· πῶς οὐ πολὺ μᾶλλον ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ Θεοῦ ἀπὸ πάσης ἐπιβουλῆς δαιμόνων σφζόμεθα;

(2) Ὁ δὲ Θεὸς Κύριλλος „ Ἐν τῇ δυνάμει σου εἶπε· τουτέστιν ἐν τῇ Υἱῷ· δύναμις γὰρ τοῦ Πατρὸς ὁ Υἱός· οὐκ εἰς κρίσιν δὲ ἔ κρίσιν ἐλθεῖν εὐχόμεθα λέγοντες, κρινεῖς με· ἐπιθυμοῦντες δὲ μᾶλλον ὅσιον τοῖς καθ' ἡ- μᾶς δικαστὴν γενέσθαι τὸν κριτὴν· ὁ δὲ Νύσσης Γρηγόριος φησι· λέγει τοίνυν πρὸς Θεόν, ὁ τῆς ἀρχμῶδους καὶ ἔ σενῆς ἐπιβὰς ἔ φυγαδεύσας τὸν τῶν Ζιφάϊων, (ἢ τῶν δαιμόνων) συγκρότημα, ὅτι ἐν τῷ σοῦ ὀνόματι γέγο- νεν ἡμῶν ἡ σωτηρία, ἔ ἐν τῇ δυναστείᾳ σου, ἢ ἐν τῷ καλῷ κρίσει τὴν ἰσχυρὴν ἔχει· ἔ εἰσφεί ταῦτα γενήσεται· Καὶ ὁ Ἡσυχίος λέγει „ Κρίσιν, οὐχ ἵνα κατακριθῶμεν, ἀλλ' ὥστε ἐλευθερωθῆναι τοῦ τυραννοῦντος βούλεται· θεόπερ ἐν δυναστείᾳ κριθῆναι προσκύζω· ἵνα τοῦ ἀντιδίκου, εἴτε τοῦ αἰσθητοῦ, εἴτε τοῦ νοητοῦ, τῇ δυναστείᾳ τοῦ Θεοῦ χειρωθέντος, ἡμεῖς γενόμεθα τῶν ἐπηρεαζόντων ἀλλότριοι.

(3) Ὁ δὲ Ἡσυχίος φάσκει „ Οὐδὲν ὅπλον πρὸς τοὺς ἐχθρούς ὑπὲρ τὴν εὐχὴν ἰσχυρότερον ἔχομεν, μόνον ἐὰν ἄξια τοῦ Θεοῦ προσευξώμεθα· ὅπερ ὁ Προφῆτης ἐκρυψὶ συνειδῶς, ἐνωτίσασθαι τὸν Θεὸν τὰ ῥήματα τοῦ στόμα- τος βούλεται· ἵνα διαγινώσκει οὐδὲν ἀνθρώπινον ζητεῖ, τὴν θυσίαν τῆς προσευχῆς προσδέχεται.

τοὺς παρὶ τὸν Σαούλ εὐρισκομένους· ἄλλοτρίους μὲν, διὰ τὴν ἡθὴν ἐχθροὶ τοῦ· κραταιοὺς δὲ, διὰ τὴν ἡθὴν δυνατοὶ εἰς τὴν πολεμικὴν ἐτοιμασίαν· ἢ ἄλλοτρίους μὲν ἐνομάζει τοὺς Ζιφαίους· ἐπειδὴ ἦτον ἄλλοτριοι καὶ ξένοι, ἀπὸ τὴν ἀληθινήν, καὶ γνησίαν φιλίαν τοῦ Δαβὶδ· κραταιοὺς δὲ, ἐπειδὴ ἦτον μετὰ τοῦ Βασιλέως Σαούλ. (1)

„Καὶ οὐ προέβητο τὸν Θεὸν ἐνώπιον αὐτῶν.

Τὸ οὐ προέβητο δηλοῖ, ὅτι αἱ ἀνωτέρω ἐχθροὶ τοῦ Δαβὶδ δὲν ἐπαρέστησαν νοερώς τὸν Θεὸν ἔμπροσθεν τους· διὰ τὴν ἐκείνους, ὅπου φρενίσται τὸν Θεὸν, αὐτὸς διὰ τῆς ἀνατυπώσεως τοῦ νοός του σοφάζεται, ὅτι σέκεται ἔμπροσθεν τοῦ ὁ Θεὸς καὶ τὸν ἐμποδίζει νὰ μὴ κάμνη καὶ νῦν κακόν.

4: „Ἰδοὺ γὰρ ὁ Θεὸς βοηθεῖ μοι, καὶ ὁ Κύριος ἀντιλήπτωρ τῆς ψυχῆς μου.

Ἐδῶ εὐρίσκεται περιττὸς ὁ γὰρ σύνδεσμος· φανερώνει δὲ μὲ τὰ λόγια ταῦτα ὁ Δαβὶδ, ὅτι ἐπειδὴ ἐδέχθη πληροφορίαν ἐκ τοῦ ἁγίου Πνεύματος

τος, πῶς ἐμελλε νὰ βοηθήσῃ αὐτὸν ὁ Θεός, διὰ τοῦτο ἀπὸ τὴν χαρὰν του, δημοσιεύει τὴν θείαν ταύτην βοήθειαν καὶ ἀντίληψιν· τὸ δὲ ἰδοὺ σημαίνει, ὅτι θέλει λάβῃ τὴν τοιαύτην βοήθειαν καὶ ἀντίληψιν, ὅχι μετὰ παρέλευσιν πολλοῦ καιροῦ, ἀλλὰ τώρα. (2)

5: Ἀποστρέψει τὰ κακὰ τοῖς ἐχθροῖς μου.

Ἐκεῖνα, λέγει, τὰ κακὰ, ὅπου ἐμελέτησαν νὰ κάμουν ἐναντίον μου οἱ ἐχθροὶ μου, αὐτὰ θέλει τὰ γυρίσει ὁ Κύριος ἐναντίον τους. (3)

„Ἐν τῇ ἀληθείᾳ σου ἐξολόθρευσον αὐτούς.

Ἀλήθειαν ἐδῶ ὀνομάζει ὁ Δαβὶδ τὴν δικαιοσύνην· ἢ λέγει, καὶ ὅτι, ἐπειδὴ ἡ ἀλήθεια ἀφανίζει τὸ ψεῦδος, διὰ τοῦτο ἐσὺ Κύριε, μὲ τὸ νὰ ἦσαι ἀληθὴς, ἐξολόθρευσον αὐτούς, διὰ τὴν εἶναι ψευδεῖς· διότι καὶ οἱ Ζιφαῖοι ἐφάνηκαν ψεῦσαι καὶ ἀπατηλοὶ εἰς τὴν φιλίαν, ὅπου εἶχον μὲ τὸν Δαβὶδ· καὶ αὐτὸς δὲ ὁ Σαούλ πολλάκις εἶπω, ὅτι δὲν θέλει ἐπιβουλεύῃ τὸν Δαβὶδ, ἐφάνη ψεύσης εἰς

(1) Ὁ δὲ μέγας Ἀθανάσιος λέγει „Ἡμῶν δὲ ἐχθροὶ ἔσονται ἄλλοτριοι, οἱ δαίμονες, εἰς αὐτὴν τὴν ψυχὴν ἐπιβουλεύοντες· ὁ δὲ Νύσσης Γρηγόριος φησὶ „Τῶν ἄλλοτρίων τὴν ἐπανάστασιν λέγει ὁ Δαβὶδ, ἔσονται τὴν ὑπὸ τῶν ἐν κακίᾳ κραταιῶν τῆς ψυχῆς αὐτοῦ ζήτησιν, ὧν οὐ προηγεῖται Θεός· ἀλλ' ὁ ἐκ τοῦ ἐναντίου νοούμενος (ἦτοι ὁ διάβολος)· ἔφη δὲ ὁ Ἡσύχιος „Ἀλλοτριοὶ πάντες οἱ μὴ φρονούντες τὰ τοῦ Θεοῦ, καὶ συγγενεῖς, καὶ φίλοι, καὶ ἀδελφοὶ τυγχάνουσι· διὸ ἔτι ἐπιβουλεύειν ἡμῖν ὡς ἄλλοτριοι ἄλλοτρίοις, ἔτι συγγενεῖς ὄντες πολλάκις οὐκ αἰσχύνονται· οἱ γὰρ ἑαυτοὺς ἄλλοτρίους τὸν Θεοῦ, πῶς πολλοὶ μᾶλλον ἔτι τοῦ νόμου τῆς φύσεως ἄλλοτριοι γίνονται; κραταιοὺς δὲ τοὺς ἰσχυροὺς τῇ κακίᾳ λέγει· οἱ τινες εἰς τοσούτον ἰσχυρὰν ἔτι ἀνένδοτον τὴν πονηρίαν κέκνηται, ὥστε ἔτι εἰς ἑαυτὴν ἐπιβουλεύειν τὴν ψυχὴν, οὐ μόνον τὸν αἰσθητὸν ἡμῖν, ἀλλὰ ἔτι τὸν νοητὸν κατασκευάζοντες θάνατον.

(2) Ἄλλος δὲ λέγει „Ἰδοὺ ὁ Θεὸς ἔτι Πατὴρ βοηθεῖ μοι· καὶ ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς ὁ Υἱὸς αὐτοῦ ὁ μονογενὴς ἀντιλήπτωρ τῆς ψυχῆς μου.

(3) Λέγει δὲ ὁ Νύσσης Γρηγόριος „Διὰ τοῦτο φησὶν, ἐκεῖνοι μὲν οὐ προέβητο τὸν Θεὸν ἐνώπιον αὐτῶν· ἐμοὶ δὲ ὁ Θεὸς βοηθεῖ, ὁ ἐπαναστρέφει τὰ κακὰ τοῖς τῆς κακίας εἰσεταῖς· ἔτι διὰ τῆς ἀληθείας ἐξαφανίζεται ἅπαν, ὅσον ἐστὶ τῆς ἀληθείας ἐχθρὸν ἔτι ἀλλόφυλον· ἄλλος δὲ λέγει „Δυνατὸς ἐστὶν ὁ Κύριος μεταστῆναι ἐπὶ τοῦ ἀδικούντος πρὸς συμφορὰς· ὅπερ συνάδει τῇ „Ποιήσατε αὐτῷ, ὅν τρόπον ἐπονηρεύσατο ποιῆσαι τῇ πλησίον· (Δευτ. 19. 19.) ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει „Ἀποστρέφει τὰ κακὰ τοῖς ἐχθροῖς μου, ἀπὸ τοῦ „Λάκον ὤρυσαν ἔτι ἀνέσκαφαν αὐτὸν, ἔτι ἐμπροσθεν εἰς βόθρον, ὃν εἰργάσαντο.

εἰς τὰ λόγια του. (1)

6: Ἐκουσίως θύσω σοι :

Τὸ ἐκουσίως ἐδῶ εἶναι ἀντὶ τοῦ προθύμως καὶ περιχαρῶς · δὲν θέλω , λέγει , νὰ θυσιάσω εἰς ἐσένα Κύριε , ἀναγκασόμενος ἀπὸ τὴν προσαγὴν τοῦ νόμου · ἀλλὰ θεληματικῶς καὶ ἐκ προαιρέσεως, θέλω θυσιάσω εἰς ἐσένα , ὅς τις εἶσαι βοηθὸς τῶν ἀδικουμένων · ἥτοι θέλω σοι εὐχαριστήσω , καθὼς ἀκολούθως λέγει. (2)

„ Ἐξομολογήσμαι τῇ ὀνόματί σου
„ Κυριε , ὅτι ἀγαθόν , ὅτι ἐκ πασῆς
„ θλίψεως ἐρύσω με .

Θέλω , λέγει , σὲ εὐχαριστήσω Κύριε · ἐπεὶ δὴ καὶ τὸ νὰ σὲ εὐχαριστήσω εἶναι πρᾶγμα ἀγαθόν · καθὼς ἀλλαχοῦ λέγει „ Ἀγαθὸν τὸ ἐξομολογεῖσθαι τῷ Κυρίῳ “ (Ψαλμ . γα . 1 .) διὰ τί δὲ θέλω σὲ εὐχαριστήσω ; διὰ τί διέλυσες καὶ διεσκέδασες τὸν πόλεμον , ὅπου τῶρα ἐμελλε νὰ κάμῃ ὁ Σκοῦλ ἐναντίον μου · καὶ διὰ τί ἔκαμες αὐτὸν νὰ γυρίσῃ τὸν πόλεμον ἐναντίον εἰς ἄλλους · ὁ

γὰρ εὐχαριστῶν τῷ εὐεργέτῃ , φιλοτιμότερον αὐτὸν ἐν τοῖς ἐξῆς ἐργάζεται , κατὰ τὸν Ἡσυχιον .

„ καὶ ἐν τοῖς ἐχθροῖς μου ἐπέιδεν ὁ ὀφθαλμός μου .

Προβλέπωντας ὁ Δαβὶδ ὡς Προφήτης μὲ τὸν νοερὸν ὀφθαλμὸν τῆς ψυχῆς , τὴν κατατροπὴν , ὅπου ἐμελλε νὰ λάβῃ ὁ Σαουλ , καὶ οἱ ἐχθροὶ τοῦ ἀλλόφυλοι Ζιφαῖοι , προλέγει τὰ λόγια ταῦτα · ὅτι ἐπέιδεν ὁ ὀφθαλμός μου ἐν τοῖς ἐχθροῖς μου · λείπει δὲ τὸ , ἐκεῖνα ὅπου ἤθελον · ἢ ἐκεῖνα ὅπου μέλλουν νὰ πάθουν · καὶ πρέπει νὰ ὑπακούωνται ἡγουν ἐπέιδεν ὁ ὀφθαλμός μου ἐν τοῖς ἐχθροῖς μου : ἥτοι κατὰ τῶν ἐχθρῶν μου ἐκεῖνα , ὅπου ἐγὼ ἤθελον · ἢ ἐκεῖνα , ὅπου μέλλουν νὰ πάθουν · καθὼς καὶ εἰς τὸν λδ΄ . Ψαλμὸν ἐρμηνεύσαμεν διὰ τὸ σχῆμα τοῦτο τῆς ἐλλείψεως · (3) Αὕτη μὲν εἶναι ἡ ἐρμηνεία τοῦ παρόντος Ψαλμοῦ κατὰ τὸ γράμμα καὶ τὴν ἰσορίαν · ἡμπορεῖ δὲ νὰ λέγεται οὗτος καὶ ἀπὸ ἡμᾶς ἐναντίον τῶν δαιμόνων · οἱ ὅποιοι εἶναι ἀλλότριον τοῦ θεοῦ , ὡς ἀποσχέται καὶ ἐναντίον αὐτοῦ · εἶναι δὲ καὶ κραταῖοι εἰς τὴν κακίαν , ὡς ἀσώματα καὶ ὡς κοσμοκράτορες . (4)

Ψαλ-

(1) Ὁ δὲ Θεοδώριτος θέλει , ὅτι ἀληθεῖαν ὀνομάζει ἐδῶ ὁ Δαβὶδ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον , ὅσπερ καὶ Θεὸν μὲν ἄλλος εἶπεν ἀνωτέρω τὸν Πατέρα , Κύριον δὲ , τὸν Τίον · ὥς ἐκ τῶν λόγων τούτων αἰνιγματικῶς δηλοῖ ὁ Δαβὶδ τὴν ἁγίαν Τριάδα .

(2) Ἐφῇ δὲ ὁ Ἡσυχίος „ Ἀκούσιον θυσιάν ὁ Θεὸς οὐ προσδέχεται · οὐδέποτε γὰρ τῷ ἀναγκάζοντι , ἀλλὰ τῷ προσφέροντι τὴν προσφορὰν λογίζεται · ὅπερ εἰδὼς ὁ Παῦλος ὁ Ἀπόστολος ἔλεγε „ Μὴ ἐκ λύπης , ἢ ἐκ ἀνάγκης · ἱλαρὸν γὰρ δότιν ἀγαπᾷ ὁ Θεός · σὺ δὲ ὅτι ἀπὸ τοῦ καιροῦ τὸ ἐκούσιον νόησον · πολλάκις γὰρ θλίψει περιπεσόντες γινόμεθα ἑαυτῶν εὐλαβέστεροι · χρηὴ δὲ ἡμᾶς ὅτι τῆς θλίψεως μεταβληθείσης παρὰ πλησίον εὐρίσκεισθαι . (ἐν τῇ ἐκδεδ : Σειρᾷ .)

(3) Τοιοῦτον σχῆμα ἐλλείψεως , ὅτι τοιοῦτον νόημα ἔχει ὅτι τὸ ἦλθον ἐκεῖνο „ Ὁ Θεός μου δείξει μοι ἐν τοῖς ἐχθροῖς μου . (Ψαλμ . νη . 10 .)

(4) Λέγει δὲ ὁ Νύσσης Γρηγόριος „ Οὐκ εἶπεν ἐν τοῖς ἐχθροῖς μου ἐπόφεται · ἀλλ' ἐπέιδεν ὁ ὀφθαλμός μου · εἰ δὲ τὰ ταῦτα μανθάνομεν , ὅτι τῷ Θεῷ οὔτε τί μέλλει , οὔτε παρῴχηκεν · ἀλλ' ἐν τῷ ἐνεσῶτι τὰ πάντα εἰς ἐγὼ δὲ φησιν ἐν ᾧ ἐσῶθην ὀνόματι , τούτῳ εὐχαριστήσω · ὅτι ἀγαθὸν ἢ εὐχαριστία · ἐφ' οἷς ἐξω τῶν θλίψεων ἐγενόμην , ὅτι τὸν ἀφανισμόν τῶν ἐχθρῶν τοῖς ὀφθαλμοῖς κατενόησα · ἐπὶ τούτῳ γὰρ ὁ προφητικὸς ὀφθαλμός εὐφραίνεται , ὅταν μὴκέτι μὴδὲν ἐκ τοῦ ἐναντίου τῇ ἀρετῇ θεωρῆται · τῆς γὰρ κακίας ἐξαιρεθείσης , ἥτις πρὸς τὴν ἀρετὴν εἰς ἐχθροῦ ταξιν ἀντικαθίσταται , οὐκ ἔτι τὸ τῶν ἐχθρῶν ὑπολειφθῆσεται ὄνομα · πῶς γὰρ τις ἐχθρὸς κληθῆσεται , μὴκέτι τῆς ἐχθρας ζωῆς , ἣν ἀπέκτεινεν ἢ εἰρήνην , καθὰ φησιν ὁ Ἀπόστολος ; λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος „ Ἐγὼ φησι τούτων ἀπολαύσας , σὺν πάσῃ προθυμίᾳ τὴν τῆς αἰνέσεώς σοι προσοίσω θυσιάν τὰς σὰς εὐεργετίας διεξιῶν · τοῦτο γὰρ καὶ μοι ὀφείμην ὅτι πᾶσι τοῖς ὑπὸ σοῦ βοηθουμένοις , καὶ σοὶ καταθύμιον · δίκαιον δὲ τοῦτο ποιεῖν τῶν συμφορῶν ἀπαλλαγέντα παντοδαπῶν , καὶ τῶν πολεμίων τὸν ὀλεσθρον θεασάμενον .

Ψαλμός ΝΔ΄.

„Εἰς τὸ τέλος, ἐν ὕμνοις, συνέσεως, τῷ Δαβὶδ . (1)

Καὶ τοῦτον τὸν Ψαλμὸν ἔγραψεν ὁ Δαβὶδ, ὅταν ἔφυγε τὸν Σαοὺλ, καὶ ἑκατοῖκε εἰς τὴν ἔρημον· μετὰ τὰ πάθη δὲ τὰ ἐδικά του, προεικονίζει καὶ τὰ πάθη, ὅπου ἔμελε νὰ πάθῃ ὁ Χριστὸς κατὰ τὸν Ἀθανάσιον· διὰ τοῦτο καὶ εἰς τὸ τέλος ὁ Ψαλμὸς ἐπιγράφεται, καὶ ἐν ὕμνοις, καὶ συνέσεως· ἐπειδὴ παραπέμπει τὸν ἀκροατὴν εἰς τὸ τέλος τῶν περὶ Χριστοῦ προφητευθέντων· καὶ παρακινεῖ αὐτὸν νὰ ὑμνῇ τὸν Χριστὸν, τὸν δι' ἡμᾶς τοιαῦτα καταδεξάμενον κατὰ τὸν Θεοδώριτον· καὶ νὰ ἀκροάζεται τὸν Ψαλμὸν μετὰ συνέσεως· διὰ τὴν εἶναι συνεστικισμένη καὶ ἀσαφὴς ἡ ἐν τούτῳ περιεχομένη περὶ Χριστοῦ προφητεία.

1. Ἐνώτισαι ὁ Θεὸς τὴν προσευχήν μου, καὶ μὴ ὑπερίδῃς τὴν δέησίν μου.
2. Πρόσχεσ μοι καὶ εἰσάκουσόν μου.

δικαιοσύνης μου· πρόσχεσ τῇ δεήσει μου, ἐνώτισαι τὴν προσευχήν μου· ὅθεν ἐκ τούτου εἶναι φανερόν, ὅτι τὰ ῥήματα ταῦτα εἶναι ἀδιάφορα, καὶ σημαίνουν εἷνα καὶ τὸ αὐτὸ ἐκ παραλλήλου. (2)

„Ἐλυπήθην ἐν τῇ ἀδολεσχίᾳ μου.

Ἔπομεν εἰς τὸν πρότερον Ψαλμὸν, τὸν γ΄. δηλαδή, ἐν τῷ β΄. εἶπω, τί δηλοῖ τὸ ἐνώτισαι καὶ τὸ εἰσάκουσον· καὶ ὅρα ἐκεῖ· πρέπει δὲ νὰ παρατηρήσωμεν, ὅτι ὁ 15΄. Ψαλμὸς ἔχει ἀντίστροφὰ τὰ λόγια ταῦτα· διὰ τὴν, εἰς ἐκεῖνον μὲν πρῶτον, εἶναι τὸ εἰσάκουσον· δεύτερον, τὸ πρόσχεσ· καὶ τρίτον, τὸ ἐνώτισαι· „Εἰσάκουσόν φησι Κύριε,

Τὸ ὄνομα τῆς ἀδολεσχίας, κυρίως μὲν, ἐπὶ τῆς φλυαρίας λέγεται· ὁ δὲ Προφήτης Δαβὶδ λαμβάνει τοῦτο πολλὰς φορὰς καὶ ἐπὶ τῆς συνεχοῦς καὶ ἐπιμόνου μελέτης, ὡς τὸ „Καὶ ἠδολέσχουν ἐν τοῖς δικαίωμασί σου· (Ψαλμ. ρηή- 48.) ἤτοι ἐμελέτων συνεχῶς ἐν τῷ νόμῳ σου· καὶ τώρα δὲ ἐδῶ

(1) Ἐν ἄλλοις δὲ ἀντὶ τοῦ, τῷ Δαβὶδ, γράφεται τῷ Ἀσάφ· ὁ δὲ Ἡσύχιος φησιν „Ὁ Ψαλμὸς οὗτος διαγράφει τὸν ἐν πειρασμοῖς ἐξεταζόμενον ἄνθρωπον· διόπερ ὑμνεῖν μετὰ συνέσεως τὸν δυνάμενον ἐλευθερῶσαι πειρασμῶν ἐπαγγέλλεται· σαφὴς δὲ ἡ τῶν δεσποτικῶν παθῶν ἡ προφητεία πρόσκειται.

(2) Λέγει δὲ ὁ Ἡσύχιος „Ταῦτα Χριστοῦ προσευξαμένου, ἡ ἡμεῖς προσευξάμεθα, ἡ τὸν δεσπότην οἱ δούλοι, ἡ τὸν πλούσιον οἱ πτωχοὶ μιμησώμεθα· αὐτὸς γὰρ τίνα δεῖ προσεύχεσθαι τρόπον δεῖξαι βουλέμενος, ἐνώτισαι φησιν ἡ μὴ ὑπερίδῃς· πολλάκις γὰρ ἡμῶν τὴν προσευχὴν ἀκούσας ὁ Θεὸς, ὡς περιττὴν καὶ ἀναξίαν τῆς ἀκοῆς αὐτὸν παρορᾷ ἡ παραπέμπεται.

ἐδῶ ὁμοίως λέγει, ὅτι ἐλυπήθην ἐν τῇ μελέτῃ μου· ἐμελέτων γὰρ, πῶς νὰ ᾔτον τρόπος καὶ μηχανὴ διὰ νὰ γλυτώσω ἀπὸ τὰς ἐπιβουλὰς τῶν ἐχθρῶν μου· ἐλυπήθην ὅμως, διὰ τὴν εὐρίσκω καμμίαν μηχανὴν εἰς τὸ νὰ λυτρωθῶ· τὸ ὄνομα τῆς ἀδολεσχίας λαμβάνεται ἀκόμη καὶ ἐπὶ τοῦ μετεωρισμοῦ τοῦ κατὰ τὴν θέαν (ἴσως τῶν ὁμμάτων): καθὼς εἶναι ἐκεῖνο· „ Ἐξῆλθε δὲ Ἰσαὰκ ἀδολεσχήσας εἰς τὸ πεδῖον τὸ πρὸς δαίλης· καὶ ἀναβλέψας τοῖς φθαλμοῖς αὐτοῦ εἶδε καμήλους ἐρχομένους· (Γεν. κδ. 63.) (1)

3: „ Καὶ ἐταράχθη ἀπὸ φωνῆς ἐχθροῦ
„ καὶ ἀπὸ θλιψεως ἀμαρτωλοῦ.

Τὸν Σαοὺλ ὀνομάζει ἐχθρόν ὁ Δαβὶδ, διὰ τὴν ἐπιβούλευσιν αὐτόν· ὁμοίως καὶ ἀμαρτωλὸν τὸν αὐτόν ὀνομάζει· ἐπειδὴ καὶ ἀμάρτανεν εἰς τὴν διακαιοσύνην· ἐδίδωκε γὰρ τὸν ἀθῶον καὶ ἀνάτιον Δαβὶδ, καὶ ἐζήτει νὰ φονεύσῃ τὸν εὐεργέτην του, καὶ φωνὴν μὲν ὀνομάζει τὰς ὕβρεις, ὅπου ἔλεγε κατ' αὐτοῦ ὁ Σαοὺλ· ὀλίφιν δὲ ὀνομάζει τὸν διωγμὸν, ὅπου ἐκίνησε κατ' αὐτοῦ· τοῦ Δαβὶδ δηλαδὴ.

„ Ὅτι ἐξέκλιναν ἐπ' ἐμὲ ἀνομίαν.

Διὰ τοῦτο, λέγει, ἐγὼ ἐταράχθηκα, διὰ τὴν οἱ τοῦ Σαοὺλ φίλοι ἐκίνησαν κατ' ἐμοῦ ἀνομίαν· ἤτοι ἔφερον ἐναντίον μου ἐγκλήματα, καὶ μὲ ἐδιάβαλλον εἰς τὸν Σαοὺλ, πῶς εἶμαι ἐπιβουλος κατ' αὐτοῦ· μερικὰ δὲ ἀντίγραφα ἔχουσιν, ἀνομίαι· τὸ ὅποιον οὕτω νοοῦμεν, ὅτι ἐκινήθησαν ἐναντίον μου αἱ ἀνομίαι· ἤτοι οἱ ἄνθρωποι· ἔτι γὰρ

συνειθίζομεν πολλάκις νὰ λέγωμεν ἀδικίαν, τὸν ἀδικὸν ἄνθρωπον, κατηγοροῦντες αὐτὸν μὲ τὸν τρόπον τοῦτον βαρύτερον, ὥσάν νὰ ἔχη ὅλην τὴν ἀδικίαν.

„ Καὶ ἐν ὀργῇ ἐνεκόσθουν μοι.

Ὅταν, λέγει, οἱ ἐχθροί μου ὀργίζοντο ἐναντίον μου, κοντὰ εἰς τὴν ὀργὴν, ἀκόμη ἐφύλαττον κατ' ἐμοῦ καὶ μνησικακίαν· κότος γὰρ ὀνομάζεται, ὅταν ἡ ὀργὴ καίται καὶ μένῃ εἰς τὴν ψυχὴν τοῦ ὀργιζομένου, ἢ τις καὶ μνησικακία ὀνομάζεται. (2)

4: „ Ἡ καρδίᾳ μου ἐταράχθη ἐν ἐμοί, καὶ
„ δειλία θανάτου ἐπέπεσεν ἐπ' ἐ-
„ μέ.

Καρδίαν ὀνομάζει ἐδῶ ὁ Δαβὶδ τὴν ψυχὴν, τὴν ὅποιαν λέγει, ὅτι ἐταράχθη, τροβουμένη καὶ στενοχωρουμένη ἀπὸ τὰς ἐπιβουλὰς τῶν ἐχθρῶν· Πῶς δὲ ὁ Δαβὶδ, εἰς ἄλλο μὲν μέρος λέγει, οὐ φοβηθήσομαι ἀπὸ μυριαδῶν λαοῦ τῶν κύκλων συνεπιθεμένων μοι· (Ψαλμ. γ'. 6.) καὶ ἄλλα ὁμοία, τῶρα δὲ ἐδῶ φανερά ὁμολογεῖ πῶς δειλῶ καὶ φοβεῖται; καὶ ἀποκρινόμεθα, ὅτι, ὅταν μὲν αἰσθάνετο ὁ Δαβὶδ τὴν θείαν βοήθειαν εἰς τὴν ψυχὴν του, τότε ἐθάρρει καὶ δὲν ἐφοβεῖτο· ὅταν δὲ κατ' οἰκονομίαν ὑπερέβη τὴν βοήθειαν τοῦ Θεοῦ, διὰ νὰ φανῇ ἡ ὑπομονὴ του, καὶ ἡ ἐπιμονὴ τῆς πρὸς τὸν Θεὸν δεήσεώς του· τότε ἠγωνία, καὶ τὸν φόβον δὲν ἔκρυπτε.

5: „ Φό-

(1) Ὁ δὲ Ἡσύχιος λέγει „ Ἀδολεσχίαν τὸν ἐν θεωρίᾳ μετεωρισμὸν λέγει, ὃν ὑπέμεινεν ὁ Κύριος τὰ καθ' ἡμᾶς λογιζόμενος· δι' αὐτὸν γὰρ ἐταράχθητο, ὅτι ἐπὶ τοσοῦτον ἀνοίας προεκόψαμεν, ὥστε σκελίζειν τὸν ὑπὲρ ἡμῶν τρέχοντα· σχεδὸν τὰ αὐτὰ λέγει ὁ Ἀθανάσιος. (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρ.)

(2) Κατὰ ἄλλους δὲ ἑρμηνευτὰς, πάντα τὰ ἀνωτέρω ρητὰ λέγονται ἢ ἐκ προσώπου τῆς ἀνθρωπότητος τοῦ Χριστοῦ, διὰ τοὺς Ἰουδαίους ἢ διὰ τὸν Ἰούδαν· ἤτοι κατὰ τὸν Ἡσύχιον, ὅς τις ἢ λέγει, ἐχθρὸν μὲν τὸν Καϊάφαν, ὡς ἀφίεναι φωνὴν κατὰ τοῦ Σωτῆρος ἐν τῇ καιρῷ τοῦ κριτηρίου τοιαύτην τετολημνηκότα, ὅτι ἐβλασφήμησε· τί ἔτι χρεῖαν ἔχομεν μαρτύρων; ἀμαρτωλὸν δὲ τὸν Ἰούδαν· πῶς γὰρ οὐκ ἀμαρτωλὸς ὁ προδὼς τὸν διδάκαλλον;

5: „ Φόβος καὶ τρόμος ἤλθεν ἐπ' ἐμέ ,
„ καὶ ἐκαλύψε με σκότος .

Ἐκείνο ὅπου εἶπεν ἀνωτέρω ὁ Δαβὶδ , τοῦτο τὸ ῥεῖον λέγει καὶ ἐδῶ , διὰ τὴν φανερώσιν μὲ τὰ πολλὰ λόγια , τὴν ἐπίτασιν καὶ αὐξήσιν τῆς δειλίας του . ἐπειδὴ ἡ δειλία , ὅταν αὐξηθῇ , γίνεται καὶ λέγεται φόβος , ὁ φόβος δὲ πάλιν ὅταν αὐξηθῇ , γίνεται καὶ λέγεται τρόμος . σκότος δὲ ὀνομάζει τὸ τῆς λύπης καὶ ἀθυμίας , διότι ἡ λύπη καὶ ἀθυμία κατ' ἐξάφαιτον τρόπον σκοτίζουσι καὶ συγχέουσι τὴν ψυχὴν . (1)

6: „ Καὶ εἶπα ὅτι δώσει μοι πτέρυγας
„ ὥστε περισσεύειν , καὶ πετασθῆναι
„ καὶ καταπαύσασθαι ;

Τὰς πτέρυγας τῆς περισσεύειν ζητεῖ ἐδῶ ὁ Δαβὶδ διὰ τὴν τοῦ δοθῆναι . ἓνα μὲν , διὰ τὴν ἡ περισσεύειν ἐγγύωρα . καὶ ἄλλο δὲ , διὰ τὴν ἡ περισσεύειν εἶναι ζῶον ἡμερον καὶ ἀπόνηρον , καθὼς ἦτον καὶ ὁ Δαβὶδ . ποῦτος λέγει τὴν με δώσει τὰς

πτέρυγας τῆς ταχυτάτης περισσεύειν διὰ τὴν πατάξαι εἰς τόπους σιγούρους καὶ ἀκινδύνους , καὶ οὕτω τὴν καταπαύσασθαι καὶ τὴν ἡσυχάσασθαι ἀπὸ τῶν συγχέοντων φόβους καὶ πόνους ; (2)

7 Ἰδοὺ ἐμάκρυνα φυγαδεύων , καὶ νύκτι
„ ὅσιν ἐν τῇ ἐρημῳ .

Φεύγωντας , λέγει , τὸν Σαοὺλ καὶ τοὺς τοῦ Σαοὺλ φίλους , ἐμάκρυνα ἀπὸ τῶν κατοικοιμένων τόπων , καὶ ἐκατοίκησα εἰς τὸν ἐρημον τόπον .

8: „ Προσεδεχόμεν τὸν Θεὸν τὸν ἐσίζον
„ ταμε ἀπὸ ὀλιγοψυχίας καὶ ἀπὸ κα-
„ ταιγίδος .

Εὐρισκόμενος ἐγὼ , λέγει , εἰς τὴν ἐρημον , καὶ νύκτι ἄλλου βοηθῶν ὥς τοῦ νῦν δὲν ἐπράσμενα τὴν μοι βοηθήσῃ , πέραξ μόνον ἐσέναι τὸν Θεόν . καταιγίδα δὲ ὀνομάζει τὴν σφοδρότητα , καὶ ὑπερβολικὴν ζάλην τῶν πειρασμῶν . (3)

9: „ Κα-

(1) Λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος „ Καὶ αὐτὸς δὲ ὁ Δεσπότης Χριστὸς , καὶ τοὶ πολλὰς προειπὼν τοῖς ἱεροῖς Ἀποστόλοις , ἡ προσημάντας τὸ πάθος , παρὰ τὸν καιρὸν τοῦ πάθους ἐβόα , νῦν ἡ ψυχὴ μου τετάρακται ἡ τσαυτήν ἀγωνίαν συνεχώρησεν ἡ θεία φύσις τὴν ἀνθρωπείαν λαβεῖν , ὡς ἰδεῖν μὲν αἵματος ὁρόμβους , ἢ Ἀγγέλου δὲ σπριχθῆναι ἡ νικῆσαι τὸ δέος . ἔφη δὲ ἡ Ὁσυχία „ Τοῦτο τῶν ἐν πειρασμοῖς ἡ θλίψεσιν ἰδίων , μὴ μόνον φόβος ἡ τρόμος , ἀλλὰ ἡ σκότος κατὰ ψυχὴν ἀπορουμένων συνέχεσθαι .

(2) Ὁ δὲ Θεολόγος Γρηγόριος λέγει „ Δυσχεραίνων κατ' ἐαυτὸν ὁ Δαβὶδ , περισσεύει ἐπιζητεῖ πτέρυγας , εἴτε ὡς κουφωτέρας καὶ ταχυτέρας . τοιοῦτος γὰρ πᾶς δίκαιος . εἴτε ὡς τὸ Πνεῦμα σκιολογούσας , ἢ μόνον τὰ δεινὰ φεύγοντας . ἵνα ὡς πορρωτάτω γένεται τῶν παρόντων κακῶν . ὁ δὲ Νύσσης Γρηγόριος οὖν τῷ Θεοδώρῳ λέγει „ Θεωρεῖσαι δὲ ἄξιον , περισσεύειν καὶ οὐκ ἄλλου ὁρνεῖ πτέρυγας λαβεῖν ἐθελήσαντα . δῆλος γὰρ εἶσι τῆς πνευματικῆς χάριτος ἐπιέμενος , τῆς ἐν εἴδει περισσεύειν ἐπιπτάσης . πῶς γὰρ ἂν τις πρὸς τὸν οὐρανὸν ἀναπτῇ , μὴ πτερωθεὶς τῷ οὐρανῷ πτερῷ , ἡ ἀνωφερῆς διὰ τῆς ὑψηλῆς πολιτείας γενόμενος ; τίς οὕτως ἔξω τῶν εὐαγγελικῶν μυσηρίων ἐστίν , ὡς ἀγορεύειν , ὅτι ἐν ἔχημα τῇ ἀνθρωπίνῃ ψυχῇ τῆς ἐπὶ τοὺς οὐρανοὺς πορείας ἐστίν , τὸ τῷ εἴδει , τῆς καταπτάσης περισσεύειν ἐκείνους ὁμοιωσάσιν ; ὁ δὲ Κλήμης λέγει „ Ὁ πᾶσις πικρὰς καὶ σαρκικῆς δυσωδίας ἀποσῆσας ἐκείνους , ἡ τῶν χαμαιζήλων ὑπερθεῖς , εὐρήσει τὸ μόνον θυμωδίας ἄξιον , ἡ πετασθήσεται διὰ πρᾶκτικῆς , ἡ καταπαύσει διὰ θεωρίας . ὁ δὲ σοφὸς Νεῖλος „ Δίδωσι δὲ ἡ ἡμῖν πνευματικὰς πτέρυγας ὁ Θεὸς ἵνα ἡ νῦν τὰ ὀλέθρια πάθῃ , ἡ ἐν τῇ ἐξόδῳ τὰς δαιμονικὰς φάλαγγας ὁρμήσας κατ' ἡμῶν , ὑπερπῆναι ἰσχύσωμεν . εἰσὶ δὲ πτέρυγες τῆς ἁγίας Περσεύειν , θεωρία ἀσφαλέτων , δι' ἧς ὑψωθεὶς ὁ τοῦς καταπαύει εἰς τὴν γυνῶσιν τῆς ἁγίας Τριάδος . (παρὰ τῷ Νικήτῳ .) ὁ δὲ Ὁσυχίος λέγει „ Πτέρυγας τοὺς Ἀποστόλους καλεῖ . δι' αὐτῶν γὰρ ἐπὶ τὴν οἰκουμένην ὅλην τοῦ Χριστοῦ τὸ μυστήριον ἔπη , ἡ καθάπερ ἐν νοσησὶ ταῖς Ἐκκλησίαις κατέπαυσε . τοὺτους οὖν οἱ πτέρυγας περισσεύειν . τοῦτοι πᾶσις τῆς χορηγίας τοῦ Πνεύματος βούλονται . τὸ δὲ ἡς , οὐκ ἀπορροῦντος ἐνταῦθα , ἀλλὰ τοῦ μάλλον ἐπιθυμοῦντος ἡ κατεπείγοντος . (ἐν τῇ ἐκδεδ . Σειρῇ .)

(3) Λέγει δὲ ὁ θεὸς Κύριλλος „ Τῇ καταιγίδι συνῆψεν τὴν ὀλιγοψυχίαν . μέρος γάρ τι τῶν πειρασμῶν τοῖς αὐτῶν δε-

9. „Καταπόντισον Κύριε, καὶ καταδίελε
„ τὰς γλώσσας αὐτῶν.

Τὰ λόγια ταῦτα καὶ τὰ ἀκόλουθα λέγει ὁ
Δαβὶδ περὶ τοῦ Χριστοῦ κατὰ τῶν Ἰουδαίων· καταπόν-
τισον, λέγει, ὦ Κύριε, τὰς γλώσσας τῶν Ἰου-
δαίων, αἱ ὁποῖαι βλασφημοῦσι τὸν ἐδικόν σου Υἱόν·
ἦτοι βύθισον αὐτὰς, ἀποπνίξας μέσα εἰς τὸ βύ-
θος τοῦ στόματος· καὶ καταμοίρασον αὐτὰς, με-
τὰ τὸ νὰ τὰς κάμῃς ἀσυμφώνους μίαν με τὴν ἄλλην,
ὥστε ὁποῦ νὰ μὴ δύνωνται πλέον νὰ λαλοῦν κατὰ
τοῦ Σωτῆρος Χριστοῦ· καθὼς ταῦτα ἔπαθον ὕπε-
ρον ἐμπράκτως οἱ Ἰουδαῖοι, διαφθαρέντες ἀπὸ τοὺς
Ῥωμαίους. (1)

„ Ὅτι εἶδον ἀνομίαν καὶ ἀντιλογίαν
„ ἐν τῇ πόλει.

Διὰ τοῦτο, λέγει, καταπόντισον Κύριε,
τὰς γλώσσας τῶν Ἰουδαίων· διὰ τί ἐγὼ με τοὺς
Προφητικούς ὀφθαλμούς εἶδον εἰς τὴν πόλιν Ἱερου-
σαλὴμ, ἀνομίαν καὶ ἀντιλογίαν· ἀνομίαν μὲν, διὰ
τί οἱ ἐν αὐτῇ κατοικοῦντες Ἰουδαῖοι, παρανόμως
ἐζητοῦν νὰ θανατώσουν τὸν ἀρχηγὸν τῆς ζωῆς· ἀν-
τιλογίαν δὲ, διὰ τὴν οἱ αὐτοὶ ἀντέλεγον εἰς τὸν Χρι-

10. „ Ἡμέρας καὶ νυκτὸς κυκλώσει αὐ-
„ τὴν ἐπὶ τὰ τείχη αὐτῆς.

Τὴν πόλιν, λέγει, Ἱερουσαλὴμ, θέλει τὴν
περικυκλώσει ἡ ἀνομία· ἦτοι ἡ παρανομία, ἡμέραν
καὶ νύκτα· ἦτοι εἰς πολὺ διάστημα καιροῦ, ἕως καὶ
εἰς τὰ τείχη τῆς· τοῦτέστι ὅλην τὴν πόλιν περιέλα-
βε· τοιοῦτο γὰρ ἄνομοι ἔμεναν οἱ Ἰουδαῖοι, καὶ
μετὰ τὸν σταυρικὸν θάνατον, ὁποῦ ἐπροξένησαν εἰς
τὸν Δεσπότην Χριστὸν, ἕως ὁποῦ ἐπολέμησαν αὐτοὺς
οἱ Ῥωμαῖοι, καὶ ἔβλον τὸ γένος αὐτῶν διέρθαιραν,
ὕπερον ἀπὸ τεσσαρῶν χρόνους μετὰ τὴν Ἀνα-
ληψιν τοῦ Κυρίου. (2)

„ Καὶ ἀνομία καὶ κόπος ἐν μέσῳ αὐ-
„ τῆς καὶ ἀδικία.

Πάλιν ἐδῶ ἐπαναλαμβάνει ὁ Δαβὶδ τὴν ἀ-
νομίαν, ἐπιμόνως κατηγορῶν τὴν πόλιν τῆς Ἱε-
ρουσαλὴμ, καὶ τοὺς ἐν αὐτῇ κατοικοῦντας Ἰουδαίους·
διὰ τί αὐτοὶ ὑπερφανευόμενοι, πῶς ζοῦν κατὰ τὸν
Νόμον τοῦ Θεοῦ, ἔκαμναν παρανομίας πάντοτε·
ἀπ' οὗ δὲ εἶπεν ἀνωτέρω, οἱ τὴν Ἱερουσαλὴμ ἐ-
κύ-

δεχομένοις ἢ ἡ ὀλιγοψυχία γίνεται, τὸν ἀνδρεῖον ἐσθ' ὅτε κατακλιθεὶς λογισμὸν, ἢ ὑπερτίνα κηρὸν τὸν κα-
λῶς πεπηγὸς νοῦν διαλύουσα· διὰ τοῦτο χρὴ μετὰ τῶν ἄλλων ἀσθενειῶν, ἢ ταύτην παρακαλεῖν τῆς ἡμετέρας
ψυχῆς ἐξοικίζεσθαι, ἢ μὴ ταῖς ὀλιγωρίαις εἰς ἀπόγνωσιν τῆς ἀπὸ Θεοῦ σωτηρίας καταφέρεσθαι· διακρίπτειν δὲ
μᾶλλον ἐν ὑπομονῇ, ἢ πιστεύειν ὅτι πάντως ἔσται Θεὸς τοῖς ἐπ' αὐτῇ τεθαρρηκόσι βοηθός· ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει
„ Καὶ ὁ Δεσπότης δὲ Χριστὸς, πολλάκις μὲν εἰς τὸ ὄρος, πολλάκις δὲ εἰς τὴν ἔρημον ὑπεχώρησε τὸν τῶν Ἰουδαίων
φθόνον ἐκκλίνων.

(1) Λέγει δὲ ἢ ὁ Ἠσυχίος „ Ἡ ἐπὶ κακῇ συμφωνίᾳ δεινόν, ἢ ἐκ τοῦ ἐναντίου μέγα ἀγαθὸν ἢ τῶν ἐπὶ κακῇ
συμφωνησάντων· διὰ τοῦτο ὅταν οὖν ἡ κακία κατ' ἐαυτὴν μερισθῇ, ἔχομεν τὸ ἀσφαλές οἱ παρ' αὐτῆς πολεμοῦ-
μενοι· οὐκ ἐτι γὰρ αἱ ἐξ αὐτῆς ἐπιβουλαὶ πιστεύονται· τοιγαροῦν τοῦ Χριστοῦ θαυματουργοῦντος τῶν Ἰουδαίων αἱ
γλώσσαι διηρέθησαν· ἢ οἱ μὲν ἔλεγον, οὐκ ἔστι παρὰ Θεοῦ ὁ ἀνθρώπος οὗτος, ὅτι τὸ Σάββατον οὐ τηρεῖ· ἄλ-
λοι ἔλεγον, πῶς δύναται ἀνθρώπος ἀμαρτωλὸς τοιαῦτα σημεῖα ποιεῖν, ἢ σχίσμα ἦν ἐν αὐτοῖς· ἢ ὁ Θεοδώριτος
εἶπεν, ἐπεὶ δὲ φησι κακῇ κέχρηται συμφωνίᾳ, διάλυσον αὐτῶν Δέσποτα τὴν ἐμόνοιαν.

(2) Ὁ δὲ Ἠσυχίος λέγει „ Τοῦ Χριστοῦ κρινόμενος ἀνόμιος· ἀντιλογία τῶν κρινόντων, Πιλάτου δηλαδὴ ἢ τῶν
Ἰουδαίων, ἐγένετο· τοῦ μὲν λέγοντος, οὐδὲν αἴτιον εὐρίσχω ἐν τῷ ἀνθρώπῳ τούτῳ· ἐκείνων δὲ, ἡμεῖς νόμον ἔχο-
μεν ἢ κατὰ τὸν νόμον ἡμῶν ὀφείλει ἀποθανεῖν· ἢ ἡμέρας μὲν κατὰ τὸν καιρὸν τοῦ σταυροῦ νυκτὸς δὲ κατὰ τὸν
καιρὸν τῆς προδοσίας· ἐπὶ τὰ τείχη δὲ· δηλαδὴ ἐπὶ τοὺς Ἱερεῖς· αὐτοὶ γὰρ τείχη τοῦ λαοῦ τυγχάνουσιν· ἀ-
νομίαν δὲ ἢ ἀδικίαν λέγει, ἀνομίαν μὲν, ὅτι τὸν νόμον πνευματικῶς οὐκ ἐφύλαττον· ἀδικίαν δὲ, ὅτι τσαύ-
τας

κύκλωσεν ἡ ἀνομία ἕως εἰς τὰ τεῖχη, διδάσκει τώρα, ὅτι δὲν θέλει ἀφήσει ἐλεύθερον οὐδὲ τὸ μέσον τῆς πόλεως, ἀλλὰ καὶ εἰς αὐτὸ θέλει προχωρήσει· καὶ ἡ μὲν παρανομία, θέλει προχωρήσει εἰς τὰς κρίσεις τῶν κριτῶν· ὁ δὲ κόπος, εἰς τὸ νὰ κατασκευάζουν οἱ πολῖται μηχανὰς καὶ ἐπιβουλὰς κατὰ τῶν ἀθῶων· ἡ ἀδικία δὲ, εἰς τὸ νὰ πλεονεκτοῦν καὶ νὰ ἀρπάζουν τὸ ξένον δίκαιον.

11:., Καὶ οὐκ ἐξέλειπεν ἐκ τῶν πλατειῶν
,, αὐτῆς τόκος καὶ δόλος.

Εἰς καθὲ πόλιν εὐρίσκονται καὶ πλατεῖαις στραταῖς καὶ σεναῖς· καὶ πλατεῖαις μὲν εἶναι, ἐκείναις ἢ στραταῖς, ἀπὸ τὰς ὁποίας ἡμπορεῖ νὰ περάσῃ ὁ λόκληρον ἀμάξι· αἱ τινες ὀνομάζονται ἐξάεροι· σεναῖς δὲ στραταῖς εἶναι ἐκείναις, ἢ ὁποιαῖς ὀνομάζονται καὶ ἐμβολοί· διὰ τὴν ἐμβάλλειν ἀπὸ αὐτὰς ὁ λαός· λέγει λοιπὸν ὁ Δαβὶδ, ὅτι ἀπὸ τὰς πλατειῶν στρατὰς τῆς Ἱερουσαλὴμ, ὅπου γίνονται τὰ παζάρια, καὶ ἡ ληψοδοσίαις, δὲν ἔλειπεν ὁ τόκος καὶ ὁ δόλος· (1) ὁ τόκος μὲν, διὰ τὴν οἱ εἰς αὐτὰς εὐρίσκόμενοι ἄνθρωποι ἔπερναν διάφορα ἀπὸ τὰ ἄσπρα τῶν· κυρίως ὅμως· ἐπειδὴ καὶ τὸ διάφορον καὶ ὁ παλαιὸς Νόμος ἐμπόδιζεν· ὁ δόλος δὲ πάλιν δὲν ἔλειπεν ἀπὸ αὐτὰς, διὰ τὴν οἱ πω-

λοῦντες καὶ ἀγοράζοντες ἐμεταχειρίζοντο τὸ δολιότη-
τας καὶ ψευδῆ, ἀπατῶντες ἕνα τὸν ἄλλον· ἢ καὶ
ἐμεταχειρίζοντο ἄλλας ἐπιβουλὰς ἀναματαξί των·
μὰ τὰ ἄνω δὲ εἰρημένα ἐξ ὀνόματος ἀμαρτημάτων
ἐφανέρωσεν ἀπὸ μέρους ὁ Δαβὶδ, ὅτι οἱ Ἰουδαῖοι
ἐπραττον ἀπλῶς καθὲ κακίαν.

12:., Ὅτι, εἰ ὁ ἐχθρὸς ὠνείδισέ με, ὑπὴ-
,, νεγκα ἂν· καὶ εἰ ὁ μισῶν με ἐπ' ἐμέ
,, ἐμεγαλορρήμονησεν, ἐκρύβην ἂν
,, ἀπ' αὐτοῦ.

Τὰ λόγια ταῦτα καὶ τὰ ἀκόλουθα, λέγονται
ἀπὸ τὸ πρόσωπον τοῦ Δεσπότη Χριστοῦ κατὰ τοῦ
προδότου Ἰούδα, ὡς λέγει ὁ θεὸς ἸΚύριλλος καὶ ὁ
Θεοδώριτος· τὸ μὲν οὖν ὠνείδισεν εἶπεν, ἀντὶ τοῦ
ἐξουδένωσε καὶ ἐδιέβαλε· τὸ δὲ ἐμεγαλορρήμονη-
σεν, ἀντὶ τοῦ ἀνδιάντροπα ἐλάλησε καὶ ἐφοβήσας·
διὰ τὴν καὶ τὰ δύο ταῦτα ἔκαμεν ὁ Ἰούδας· καὶ
ἐδιέβαλε μὲν τὸν Κύριον εἰς τοὺς Ἰουδαίους, ἐφο-
βήσας δὲ καὶ νὰ παραδώσῃ αὐτὸν εἰς θάνατον· τὸ
δὲ ὅτι, ἡμπορεῖ νὰ ᾔῃαι σύνδεσμος προκαταρκτικός,
τὸν ὁποῖον ὀνομάζουσι καὶ διηγηματικόν. (2)

13:., Σὺ δὲ ἄνθρωπε ἰσοψύχε, ἡγεμῶν
,, μου

τας παρὰ τοῦ Πατρὸς εὐεργεσίας δεξάμενοι, εὐχαρίστησεν τὸν Υἱὸν αὐτοῦ, τὸν Πατέρα καὶ τὸν τρεφεῖ παρὰ τοῦ
πλὴν καὶ ἡμεῖς φυλαξάμεθα· καὶ μήτε ἡμέρας μήτε νυκτός, ἐπὶ τὰ ἡμέτερα τεῖχη· δηλαδὴ τὰς ἀρετὰς ἀνομίαν
ἔχειν, ἢ ὅπως ἀντιλογίαν καρτερήσωμεν.

(1) Ἄλλος δὲ λέγει, ἡ Αἰ δὲ πλατεῖαι τὸν ἡδονικὸν καὶ παθητικὸν δηλοῦσι βίον, καὶ τὴν εὐρύχωρον τῆς ἀπωλείας ὁ-
δὸν, ἐν αἷς αἰεὶ καὶ μένει ὁ περὶ τὰ κακὰ κόπος, καὶ ὁ περὶ τὰς ἀνάγκας δόλος, ὁ δὲ Θεοδώριτος φησὶν· ἐπιστημή-
νασθαι μὲν τοῖς προσήκει, ὡς οὐ μόνον τῆς καινῆς Διαθήκης ἢ τελειότης· ἀλλὰ καὶ ἡ νομικὴ πολιτεία τοῦ τοκοῦ
κατηγορεῖ, καὶ τῇ ἀνομίᾳ καὶ τῇ ἀδικίᾳ καὶ τῇ δόλῳ τοῦτον συζεύγνυσιν.

(2) Ὁ δὲ μέγας Βασιλεὺς λέγει, ἡ Τὰ μὲν παρὰ τῶν φανερώς δυσμενῶν γενόμενα, οἷα φησὶν ἡγεῖσθαι καὶ φορη-
τά· αἰτιᾶται δὲ τὰς τῶν συνόντων ὑποκρίσεις τῇ ἐνδείξει τῆς ὁμοφυχίας τὴν ἐπιβουλὴν ἐνεργούσας, εἰς οὐδὲ
διαφυγεῖν δυνατόν διὰ τὴν τῆς οικειότητος προσποίησιν· οὐδὲ ῥάδιον ἐκκλῖναι, καὶ τὴν ἀπ' αὐτῶν φυλάσσασθαι
βλάβην, διὰ τὸ ἐν τῇ προσήματι τῆς φιλίας βαθέως κατασκευασμένην τὴν πονηρίαν κατακεκρυφθῆναι· τὸ γὰρ
μῖσος ἐν τῇ βάθει κατέχοντες, ἀγάπῃ δεικνύουσι κατακεκρυφμένην τὴν ἐπιφάνειαν, κατὰ τὰς ὑπάλους πέτρας·
αἱ βραχεῖς ὕδατι καλυπτόμεναι, κακὸν ἀποδράτον τοῖς ἀφυλάκτοις γίνονται· ἐχθρὸν μὲν γὰρ ὁμολογοῦμεν καὶ
μισοῦντα ἐκ τοῦ προφανοῦς, δυνατόν καὶ φυλάσσασθαι, ὑποκρινόμενον δὲ φιλίαν, καὶ βαθέως ἐπιβουλευόντα, οὐκ
ἔστι ῥάδιον ἐκκλῖναι· ταῦτα καὶ νῦν ὁ Δαβὶδ φιλοσοφεῖ· ἔφη δὲ καὶ ὁ Ἰησοῦς, ἡ Τοῦτο καὶ τῇ Ἰουδαίᾳ ὁ Χριστὸς διὰ
τῆς παρούσης προφητείας ὠνείδισεν.

„ μου καὶ γνωστέμου .

Ἀπὸ κοινοῦ ἐδῶ ἐννοεῖται ἔξωθεν τὸ, ὠνείδισας, καὶ τὸ ἐμεγαλορρήμονησας· ἤγουν σὺ ὦ Ἰούδα, ἄνθρωπε ἰσόψυχε, ἐσὺ μὲ ὠνείδισας, καὶ κατ' ἐμοῦ ἐμεγαλορρήμονησας· ἰσόψυχον δὲ τὸν Ἰούδαν ὀνομάζει ὁ Κύριος· ἤγουν φίλον· ἡγεμόνα δὲ αὐτοῦ, διὰ τί καὶ ὁ Ἰούδας ἐχειροτονήθη παρὰ τοῦ Κυρίου μαζὶ με τοὺς ἑνδεκά Ἀποστόλους, ἡγεμῶν καὶ ἀρχῶν τῶν πιστευόντων εἰς τὸν Χριστόν· κατὰ τὸ, „ Καταστήσεις αὐτοὺς ἀρχοντας ἐπὶ πάσαν τὴν γῆν· (Ψαλμ. μδ. 16.) γνωστὸν δὲ αὐτὸν εἶπεν· ἦτοι ἐγνωσμένον καὶ γνωσιώτατον.

14: „ Ὃς ἐπιτοαυτὸ ἐγλύκανάς μοι ἐδέ-
„ σματα .

Σὺ, λέγει, Ἰούδα μὲ ὠνείδισας, ὅς τις ἐπιτοαυτὸ· ἤγουν μαζὶ μὲ ἐμένα εὐρισκόμενος· ἐγλύκανας· ἤγουν ἐκατασκεύασας φαγητὰ· ἐπεὶ δὲ κάθα φαγητὸν κατασκευαζόμενον, γλυκύτερον γίνεται· ἢ ἐδέσματα θέλεις νοήσαι τὴν διδασκαλίαν τοῦ κηρύγματος, μὲ τὴν ὁποίαν ἐτρέφοντο αἱ ψυχὴ τῶν πιστευόντων· ταύτην δὲ τὴν διδασκαλίαν καὶ ὁ Ἰούδας, ὡς Ἀπόστολος ἐκείνῳ ἦτον, ἐγλύκανε· ἤγουν εὐαπόδεκτον ἐποίησεν εἰς τὸν Χριστόν. (1)

„ Ἐν τῷ ῥήματι τοῦ Θεοῦ ἐπορεύθημεν
„ ἐν ὁμονοίᾳ .

Μαζὶ, λέγει, μὲ ἐσένα Ἰούδα, ἐπήγαμεν

εἰς τὸ ἱερόν τοῦ Θεοῦ ὁμογνωμόνως· τόσον πολ-
λὰ ὁχώρισον σὲ εἶχον καὶ γνήσιον μαθητὴν μου.

15: „ Ἐλθέτω δὴ θάνατος ἐπ' αὐτούς .

Ταῦτα προβλέπωντας ὁ Δαβὶδ, καταρᾶται ἐδῶ τὸν Ἰούδαν, καὶ τὸν Ἀνναν καὶ Καϊάφαν, καὶ τοὺς Χριστοκτόνους Ἰουδαίους.

„ Καὶ καταβήτωσαν εἰς Ἀδου ζῶν-
„ τες .

Καὶ ἂν ἀνωτέρω εἶπεν ὁ Δαβὶδ, ὅτι νῦν ἔλ-
θη θάνατος εἰς αὐτοὺς, πῶς τώρα λέγει ἐδῶ νῦν
καταβοῦν ζωντανοὶ εἰς τὸν Ἀδην; ἀσυμβέβηστον
γὰρ τοῦτο· καὶ ἀποκρινόμεθα, ὅτι ἄλλοι μὲν ἀπὸ
τοὺς Ἰουδαίους βιβλῶς ἀπέθανον· θύνατον γὰρ ἐ-
δῶ ἐννοεῖ ὅχι τὸν κατὰ φύσιν, ἀλλὰ τὸν βίαιον,
τοῦ προξενούμενον ἀπὸ κρεμάλων, ἢ πόλεμον, ἢ
ἀπὸ ἄλλου τρόπου πικρὸν, (ὅποιον καὶ ὁ Ἰούδας
ἔλαβε, κρεμασθεὶς μόνος του·) ἄλλοι δὲ ἀπὸ αὐ-
τοῦς, ἀναγκαζόμενοι καὶ διωκόμενοι ὑπὸ τῶν Ῥω-
μαίων στρατευμάτων, ἔρριψαν τὸν ἑαυτὸν τους κά-
τω εἰς κρημνούς· καὶ ἄλλοι ἐμβάλλοντες εἰς λάκκους
καὶ ξηροπηγάδα ἐκρύπτοντο εἰς πολὺ δεικνύον καί-
ρου, ταλαιπωρούμενοι ἀπὸ πείνων καὶ δίψης καὶ
φοβόν, καθὼς ὁ Ἰωσήπος ἱστορεῖ· διὰ τοῦτο καὶ
Ἀδην ὀνομάζει ὁ Δαβὶδ τὸν λάκκον καὶ ξηροπή-
γαδον διὰ τὸ σκοτεινόν, ὅς τις καὶ ἐγενεν εἰς αὐτοὺς
τάφος· ἐπεὶ δὲ καὶ ἐκεῖ μέσα μένοντες, διεφθίρη-
σαν ὀλίγον ὀλίγον· μερικοὶ δὲ λέγουσιν, ὅτι ἐπεὶ δὴ
οἱ Ἰουδαῖοι ἐπεβούλευον ὁμοῦ τὸν Χριστόν καὶ οἱ
δαί-

(1) Ὁ δὲ Σύμμαχος ἀντὶ τοῦ ἡγεμῶν μου, συνήθως ἡρμάνευσε· ἢ ἀντὶ τοῦ ἰσόψυχου ἢ γνωστὸν, εἶπε, ὁμοτρόπος ἢ γνώριμος· ἔφη δὲ ὁ Θεοδώριτος· Τὰ μὲν παρὰ τῶν δυσμενῶν γινόμενα, οἷσα ἡγοῦμαι ἢ φορητὰ, ὑπὸ γὰρ ἐχθρῶν ταῦτα δρᾶται ἢ πολεμίων· ἄλλως τε ἢ τὸν προφανῆ πολεμίων διαφυγεῖν τὸν δυνατόν· πάντων δὲ ἀνι-
στάτων εἶναι μοι δοκεῖ, τὸ αἶδρα συνήθη ἢ ὁμογνώμονα, ἢ ὁμοτρόπον ἢ σύσσιτόν μοι γεγεννημένον, ἢ θείων
μοι ἢ ἀνθρωπείων κεκοινωνηκότα πραγμάτων, τὰ δυσμενῶν δρᾶσαι ἢ πολεμίων· Καὶ μέχρι δὲ νῦν ἐστὶν ἰδεῖν
τὸν αὐτὸν δόλον ἢ φόβον παράττει πλεονάζοντα, ὡς ἡ τῶν πραγμάτων ἡμᾶς ἐκβασίς πέθει· οὐ μόνον γὰρ τῶν
ἄλλων κοινωνοῦντες προδιδάσκει τοὺς παρέχοντας τοὺτους· ἀλλὰ γὰρ ἢ τῶν θείων ἢ ἀπὸ τῶν μυστηρίων μέτοχοι
γενόμενοι, ἀλλήλους οὐ μόνον προδιδάσκουσιν, ἀλλὰ ἢ θανάτους κατασκευάζουσιν, ἢ τοῦτο ὅρκων μεσιτευόντων.

δαίμονες : διὰ τοῦτο εἰς μὲν τοὺς Ἰουδαίους ἑκατα-
ρασθή νὰ λάβουν θάνατον · εἰς δὲ τοὺς δαίμονας
καταρᾶται, νὰ λάβουν τὴν εἰς τὰ καταχθόνια δι-
κοιτίαν· τούτους δὲ ὠνόμασε ζῶντας, διὰ τὴν εἶναι
ἀθάνατοι· ὥς καταβοῦν, λέγει, εἰς τὸν Ἄδην οἱ
ζῶντα οἱ ὄντες κατὰ τὴν φύσιν δαίμονες. (1)

„Ὅτι πονηρία ἐν ταῖς παροικίαις αὐ-
τῶν ἐν μέσῳ αὐτῶν.

Διὰ τοῦτο, λέγει, ὥς ἔλθῃ θάνατος εἰς αὐ-
τοὺς, διὰ τὴν πολιτεῖται πονηρία εἰς τὴν πόλιν τῆς
κατοικίας των· ἐπειδὴ δὲν ἔχουν τὴν κακίαν ἐπι-
πόλειον καὶ κατὰ τὴν ἐπιφάνειαν, ἀλλὰ μέσα εἰς
τὸ βάθος καὶ εἰς τὰς καρδίας των· παροικίας δὲ
εἶπε τὰς κατοικίας των Ἰουδαίων, διὰ τὴν προσω-
ρινὰ ἐκατοίκουν εἰς αὐτάς· ἐπειδὴ καὶ μετὰ παρ-
λευσιν ὀλίγων χρόνων, ἐμελλον νὰ διαφθορῶν ἀπὸ
τοὺς Ῥωμαίους.

16: „Ἐγὼ πρὸς τὸν Θεὸν ἐκέκραξα, καὶ
„ὁ Κύριος εἰσήκουσέ μου.

Ἐγὼ, λέγει, ἐπληροφορήθην, ὅτι μοῦ εἰσή-

κουσεν ὁ Κύριος· εἶναι δὲ γλαφυρότερον νὰ εἰπῇ,
ὅτι ἐγὼ μὲν πρὸς τὸν Πατέρα ἐφώνηξα, ὁ δὲ
Τίος εἰσήκουσέ μου· διὰ τὴν ὁ Τίος εἶναι, ὅπου ἀ-
πώλεσε καὶ διέφθαιρα τοὺς Ἰουδαίους κατὰ τὴν
προσευχὴν, ἣν εἶπεν ὁ αὐτὸς Τίος πρὸς τὸν Πα-
τέρα διὰ σώματος τοῦ Δαβὶδ· „ Σὺ δὲ Κύριε
ἐλέησόν με καὶ ἀνάστησόν με καὶ ἀνταποδώσω αὐ-
τοῖς. (Ψαλμ. μ'. 11.) (2)

17: „Ἐσπέρας καὶ πρωΐ καὶ μεσημβρίας
„διηγήσομαι καὶ ἀπαγγεῶ, καὶ εἰ-
„σακούσεται τῆς φωνῆς μου.

Μετὰ τὰ λόγια ταῦτα φανερώει ὁ Δαβὶδ τοὺς
τρεῖς καιροὺς τῶν μεγάλων συλλήλων : ἤτοι τῶν
προσευχῶν, τοῖς ὁποῖους ἡμεῖς ὀνομάζομεν ἑσπε-
ρινὸν, ὄρθρον, καὶ μεσημβρίαν· ἤτοι ὅταν φάλλω-
μεν τὴν ἑκτὴν ὥραν· (3) ἐγὼ, λέγει, θέλω διη-
γηθῶ τὰ θαυμάσια τοῦ Θεοῦ, καὶ θέλω διδάξω
ταῦτα εἰς ὅλους ἐκείνους, ὅπου εἶναι μὲν μετὰ
ἐμένα· ὥστε εἶνα καὶ τὸ αὐτὸ σημαίνει τὸ διηγήσο-
μαι καὶ τὸ ἀπαγγεῶ, ἢ λέγει, ὅτι θέλω διηγη-
θῶ μὲν τὰ παλαιὰ, θέλω δὲ διδάξω τὰ εἰς ἐμὲ
γενόμενα τώρα νεωστὶ θαυμάσια τοῦ Θεοῦ.

18: „Λυ-

(1) Ἄλλος δὲ λέγει, ὅτι τὸ ἐλθέτω καὶ τὸ καταβήτωσαν, προφητικῶς λέγονται ἀντὶ τοῦ ἐλεύσεται θάνατος εἰς
αὐτοὺς, καὶ καταβήσονται εἰς Ἄδην· εἴτα δείκνυσσι τῆς τιμωρίας τὸ δίκαιον· διότι φησὶν ὁ βίος αὐτῶν καὶ ἡ
ζωὴ, πάσης πεπληρωταὶ κακίας καὶ πονηρίας· διὰ γὰρ τὸ ὀλιγοχρόνιον, παροικίαν καλεῖ τὸν ἐκείνου βίον καὶ τὴν
παροῦσαν ζωὴν, ἐν ᾗ παροικοῦμεν οὐ κατοικοῦμεν, κατὰ τὸν Θεοδώριτον· καὶ μακάριοι οἱ παροικίαν ἠγουμένοι
τὴν παρόντα βίον καὶ μὴ κατοικίαν· εἶπε δὲ καὶ ὁ Ἀθανάσιος „ Ἐπειδὴ οὐκ ἠθέλησαν φησὶ σὲ τὴν ζωὴν παραδέ-
ξασθαι, ταύτην τοι θάνατος διαδέξασθαι αὐτοὺς· ὅτι δὴ γινώσκοντες αὐτὸν εἶναι τὸν κληρονομήσαντα, εἶπον· δεῦ-
τε ἀποκτείνωμεν αὐτόν.

(2) Ἄλλος δὲ λέγει „ Λέγων δὲ ὁ Δαβὶδ ἐκέκραξα καὶ ὁ Κύριος εἰσήκουσέ μου, οὐχὶ τὴν τῶν ἀνθρώπων δόξαν
θηρᾶται, ἀλλ' εἰς ζῆλον ἑαυτοῦ διεγείρει καὶ ἄλλους, ἵνα καὶ αὐτοὶ κράζοντες εἰσακούωνται· καὶ ὁ Θεοδώριτος λέγει
„ Οὐ μόνον γὰρ τὸν Πατέρα, φησὶ, παρακαλεῖν μεμάθηκα, ἀλλὰ καὶ τὸν μονογεῆ αὐτοῦ Υἱόν, μικρὸν ὑστερον
ἢ ἐμοῦ τὴν κατὰ σάρκα οἰκονομίαν μέλλοντα καταδέχεσθαι.

(3) Κατὰ ἄλλον δὲ ἐρμηνευτὴν „ Τρίς, λέγει, τῆς ἡμέρας τὸ ἐλάχιστον διηγήσομαι, καὶ ἀπαγγεῶ ὕμνους καὶ
δοξολογίας· ἐν ἄλλοις γὰρ καὶ ἐπτάκις τῆς ἡμέρας αἰνεῖσαι φησὶν, ἀλλὰ τὸ ἀπαραίτητον τῆς ὑμνῳδίας καὶ ἐνδολεχέ-
ων ἐπαγγέλλεται· ἑσπέρας μὲν γὰρ, εἰς φυλακὴν τῶν ἀπὸ τοῦ σκότους ἐπιβουλῶν· πρωΐ δὲ, εἰς συντήρησιν
τῶν ἡμερινῶν τοῦ ἐχθροῦ προσβολῶν· μεσημβρίας δὲ, εἰς ἀσφάλειαν πλείονα καὶ τῶν ἔργων εὐδοκίαν ἐπ' ἀνάγκης
εὐλογεῖν τὸν Θεόν· ὁ δὲ Ἡσύχιος εἰς τὰ τοῦ Χριστοῦ μυστήρια ἀναφέρει ταῦτα λέγων „ Ἀπαγγέλλει τὰ κατὰ
σοὺς εἰρημένους καιροὺς πεπραγμένα μυστήρια ὁ Δαβὶδ· ἑσπέρας μὲν, ὅπως αὐτὸν ἔθαπτεν ὁ Ἰωσήφ, καὶ ἐκέν-
σε Νικόδημος· καὶ πάλιν· ὅπως τῶν θυρῶν τῆς Σιών κεκλεισμένων εἰσῆλθετο ὁ Χριστὸς· πρωΐ δὲ, ὅπως ἀπηνέ-
χθη

18: „Λυτρώσεται ἐν εἰρήνῃ τὴν ψυχὴν
 „μου ἀπὸ τῶν ἐγγιζόντων μοι, ὅτι
 „ἐν πολλοῖς ἦσαν σὺν ἐμοί.

Μὲ εἰρήνῃν, λέγει, ἤτοι χωρὶς πόνου, θέλει λυτρώσει ὁ Θεὸς τὴν ψυχὴν μου ἀπὸ ἐκείνων, ὅπου ἐγγιζοῦν εἰς ἐμέ· ἤτοι ἀπὸ τοὺς ὄντας μὲν μετὰ τοῦ Σαούλ, συγγενεῖς δὲ ὄντας τοῦ Δαβὶδ καὶ συστρατιώτας· ἔπειτα λέγει καὶ τὴν αἰτίαν, διὰ τὴν ὁποίαν αὐτοὶ εἶναι ἐγγιζόντες εἰς αὐτόν· ὅτι δηλαδὴ αὐτοὶ μετὰ πολλῶν ἄλλων στρατιωτῶν, ἦτον συνανασφρόμενοι μὲ ἐμένα καὶ συστρατευόμενοι. (1)

19: „Εἰσακούσεται ὁ Θεὸς καὶ ταπεινώσει αὐτοὺς ὁ ὑπάρχων πρὸ τῶν αἰώνων.

Ἐπειδὴ ὁ Θεὸς ἐποίησε τοὺς αἰῶνας, διὰ τοῦτο λέγεται ἐδῶ ὅτι εἶναι πρὸ τῶν αἰώνων. (2)

„Οὐ γὰρ ἐστὶν αὐτοῖς ἀντάλλαγμα
 „ὅτι οὐκ ἐφοβήθησαν τὸν Θεόν.

Δὲν εἶναι, λέγει, εἰς τοὺς ἀνωτέρω κακοὺς καμμία ἐναλλαγὴ ἀπὸ τὴν κακίαν εἰς τὴν ἀρετὴν· ἀλλὰ μένουσιν ἀμετάβλητοι ἐν τῇ κακίᾳ· ἔτι γὰρ καὶ ὁ Σύμμαχος ἐξέδωκεν· „Οὐ γὰρ ἀλλάσσονται, ἢ φοβοῦνται τὸν Θεόν· ταῦτα δὲ ἡμποροῦν νὰ λέγωνται καὶ κατὰ τῶν Χρισοκτόνων Ἰουδαίων· ἀφ' οὗ γὰρ αὐτοὺς ἀνωτέρω ἐκαταράσθη ὁ Δαβὶδ, τῶρα λέγει ἐδῶ, ὅτι θέλει μοῦ εἰσακούσει ὁ Χριστὸς, καὶ θέλει τοὺς ταπεινώσει· διὰ τί ἀπὸ τοὺς Ἰουδαίους, ἄλλοι μὲν ἐφρονέυθησαν ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων ἐν τῷ πολέμῳ τῆς Ἱερουσαλὴμ, ὡς εἶπομεν ἀνωτέρω· οἱ ἄλλοι δὲ, ὅσοι ἔμειναν, δουλεύουσιν ἄτιμοι καὶ τεταπεινωμένοι εἰς κάθε ἔθνος μὲ τὰς πλεον εὐτελεῖς ὑπηρεσίας· εἶπε δὲ, ὅτι ὁ Χριστὸς ὑπάρχει πρὸ τῶν αἰώνων κατὰ τὴν Θεότητά· ἐπειδὴ οἱ Ἰουδαῖοι ἔλεγον, ὅτι ἔλαβε τὴν ἀρχὴν τοῦ εἶναι μόνον ἀπὸ τὴν μητέρα, ὡς ἂν ἓνας ψιλὸς ἄνθρωπος· τὸ δὲ, οὐ γὰρ ἐστὶν αὐτοῖς ἀντάλλαγμα, νοεῖται ἀκόμη καὶ ἄλλως διὰ τοὺς Ἰουδαίους· ὅτι ὁ Χριστὸς ἦτον τὸ ἀντάλλαγμα καὶ ἡ ἐξαγορά, ἥτις ἐδόθη διὰ ὅλους τοὺς ἀνθρώπους· ἐπειδὴ δὲ οἱ Ἰουδαῖοι δὲν ἐδέχθησαν τὸν Χριστόν, διὰ τοῦτο δὲν εἶναι ἄλλο ἄξιον ἀντάλλαγμα δι' αὐτοὺς· ἡγοῦν διὰ νὰ λυτρωθοῦν μὲ αὐτὸ ἀπὸ τὸν διάβολον καὶ ἀπὸ τὸν αἰώνιον θάνατον. (3)

20: „Ἐ-

χθι εἰς τὸ Πιλάτου πραιτώριον, ἃ ὅπως ἐκ νεκρῶν ἀναστὰς ταῖς γυναῖξιν ἑαυτὸν ἐνεφάνισε. Μεσημβρίας, ὅπως ἐσαυρώθη ἢ τὴν κρίσιν ἐσάλευσεν, οὐκ ἀπολέσαι ταύτην, ἀλλ' ἀνακαινίσαι ἢ διορθῶσαι βουλομένης· ἢ διὰ τὴν ταῦτα διηγέσθαι ὑπέσχετο· ἔπειδὴ περιεκτικὰ ἢ τῶν λοιπῶν τοῦ μουσεικοῦ θαυμάτων ἐτύγχανεν· ὅθεν αὐτοῦ φησι ἢ τὸν Πατέρα τῆς φωνῆς εἰσακούσεσθαι, τῇ διηγῆσει τῶν μυσηρίων τῶν εἰρημένων χαίροντα.

(1) Ὁ Θεοδωρίτος λέγει, ὅτι τὸ ἐν πολλοῖς ἦσαν σὺν ἐμοί, τὸ πολλοὺς εἶναι τοὺς πολεμικοὺς δούλους, οὕτω γὰρ ὁ Σύμμαχος ἠμῆνευσε· „Πολλοσοὶ ἐγένοντο πρὸς με· τουτέστιν οὐ βραχεῖς τινες ἦσαν οἱ δορυβεῖν τὴν ψυχὴν μου θέλοντες· ὅρα δὲ ἐν τῷ τέλει τοῦ Ψαλμοῦ, ὅπου λέγει ὁ Ὑδιος Εὐθύμιος, ὅτι τὸ ἐν πολλοῖς ἦσαν σὺν ἐμοί, εἶναι ἀντὶ τοῦ σὺν πολλοῖς ἦσαν σὺν ἐμοί· ἤτοι κατ' ἐμοῦ· κατ' ἐναλλαγὴν τῶν περιθέσεων· ὁ δὲ Ἡσύχιος λέγει, ὅτι ἐκ προσώπου τοῦ Χριστοῦ τὰ λόγια ταῦτα λέγονται· λυτρώσεται ἐν εἰρήνῃ τὴν ψυχὴν μου ἀπὸ τῶν ἐγγιζόντων μοι, εἴτε τῶν στρατιωτῶν, οἵτινες αὐτοῦ τὸν τάφον ἐκύκλωσαν· εἴτε τῶν ψευδομαρτύρων, οἵτινες αὐτὸν συκοφαντοῦντες περιέσχον ἐν τῷ καιρῷ τῆς κρίσεως· εἴτε τῶν ἐν αἵδου δυνάμεων, αἱ περὶ αὐτὸν ἦσαν, ὁμοῦ μὲν ἐκπληττόμεναι, ὁμοῦ δὲ ἢ φρουροῦσαι, ὥστε μὴ πᾶσαν τὴν νεκρῶν τὴν αἰχμαλωσίαν ἀναγαγεῖν.

(2) Ὁ δὲ Θεὸς Διονύσιος λέγει, „Ὁ Θεὸς ἢ ὡς αἰὼν ἢ ὡς χρόνος ὑμνεῖται, ὡς χρόνου παντὸς ἢ αἰῶνος αἰτίας· ἢ παλαιὸς ἡμερῶν, ὡς πρὸ χρόνου ἢ ὑπὲρ χρόνον· ἢ αὐθις ὑπάρχων πρὸ αἰώνων, καθὼς ἢ πρὸ αἰῶνός ἐστι ἢ ὑπὲρ αἰῶνα· ἢ ἡ βασιλεία αὐτοῦ βασιλεία πάντων τῶν αἰώνων· προσθέττει δὲ ἄλλος ἢ λέγει „Ἐνταῦθα σὺν καλῶς εἴρηται, τὸ ὑπάρχων πρὸ τῶν αἰώνων· οὐχ ἔξουσι γὰρ φησι πρὸς ἄλλον Θεὸν καταφυγεῖν, ὅταν παρὰ σοῦ τιμωρῶνται τοῦ αἰδίου ἢ μόνου.

(3) Ἄλλος δὲ λέγει „Τὸ, οὐ γὰρ ἐστὶν αὐτοῖς ἀντάλλαγμα νοεῖται, ἀντὶ τοῦ, οὐδὲ γὰρ ἔξουσι θυσίαν προσε-

20: „ Ἐξέτεινε τὴν χεῖρα αὐτοῦ ἐν τῷ
„ ἀποδιδόναι.

Ἐξέτεινεν ὁ Θεὸς, λέγει, τὴν κολαστικὴν αὐ-
τοῦ δύναμιν, διὰ τὴν ἀποδόσιν εἰς τοὺς Χριστοκτό-
νους Ἰουδαίους τὴν πρέπουσαν εἰς αὐτοὺς τιμωρίαν
κατὰ τὸν Δεῦμον. (1)

„ Ἐβεβίλωσαν τὴν διαθήκην αὐ-
„ τοῦ.

Οἱ μὲν φίλοι τοῦ Σαούλ ἐβεβίλωσαν τὸν
Νόμον τοῦ Θεοῦ· ἤτοι κατεργόνησαν αὐτόν· ὁ ὁ-
ποῖος λέγει „ Ἀγαπήσεις τὸν πλησίον σου ὡς
σεαυτόν. (Λευ. ιθ'. 8.) Καὶ „ Οὐ μισή-
σεις τὸν ἀδελφόν σου τῇ διανοίᾳ σου. (Λευ. ιθ'.
17.) καὶ ἄλλα ὅμοια· οἱ δὲ Χριστοκτόνοι Ἰου-
δαῖοι ἐβεβίλωσαν τὸ ἅγιον Εὐαγγέλιον· διὰ τὴν μὴ
δεχθέντες αὐτὸ, ἐνόμισαν ὡς ἀτίμον· βέβηλον γὰρ
εἶναι τὸ κοινὸν καὶ ἀνιερὸν.

21: „ Διεμερίσθησαν ὁπὸ ὀργῆς τοῦ
„ προσώπου αὐτοῦ, καὶ ἤγγισαν αἱ
„ καρδίαι αὐτῶν.

Ἀπὸ τὴν ὀργὴν, λέγει, τοῦ Χριστοῦ, ἐδία-

μοιράσθησαν εἰς ὅλον τὸν κόσμον οἱ Ἰουδαῖοι, ὅ-
ταν τὰ Ῥωμαϊκὰ στρατεύματα κατεδάρισαν τὰ Ἰε-
ρόσολυμα· διὰ τοῦτο μερικοὶ ἔλεγον, ὅτι ταῦτα τὰ
κοκὰ ἔπαθον, διὰ τὴν ἐθανάτωσαν τὸν Ἰησοῦν, ἀ-
πὸ τοὺς ὁποῖους εἷας εἶναι καὶ ὁ Ἰωσήπος· ὅς τις
παρ' ὀλίγον ὁμολογεῖ Θεὸν τὸν Ἰησοῦν ἐν τῇ βί-
βλῳ τῆς ἀλώσεως τῆς Ἱερουσαλήμ· ἀφ' οὗ δὲ ταῦ-
τα ἔπαθον οἱ Ἰουδαῖοι ἠγγισαν αἱ καρδίαι των εἰς
τὴν ἀλήθειαν συλλογιζόμεναι, ὅτι ἴσως ἔτιον Θεὸς
ὁ Ἰησοῦς· ἐγγύτης γὰρ λέγεται καὶ ἡ ἀμφιβολία
τοῦ λογισμοῦ. (2)

„ Ἠπαλύνθησαν οἱ λόγοι αὐτῶν ὡς
„ περ ἔλαιον, καὶ αὐτοὶ εἰσι βολί-
„ οες.

Οὗτος ὁ λόγος λέγεται κοινῶς διὰ ὅλους τοὺς
Ἰουδαίους· οἱ ὅποιοι πρὸ τοῦ νὰ σταυρώσουν τὸν
Κύριον, ἐπρόσφερον μὲν εἰς αὐτόν λόγια ἀπαλὰ
ὡς τὸ λάδι, καλοῦντες αὐτόν Πατέρα καὶ διδάσκαλον,
καὶ λέγοντες „ Οἶδαμεν ὅτι ἀληθὴς εἶ, καὶ τὴν ὁδὸν
τοῦ Θεοῦ ἐν ἀληθείᾳ διδάσχεις. (Ματθ. κβ'. 16.)
καὶ ἄλλα ὅμοια μαλακὰ λόγια· ἀλλ' ὅμως τὰ μα-
λακὰ καὶ ἀπαλὰ αὐτὰ λόγια ἦτον ἔσωθεν σαίταις
ἀκονισμέναις, τὰς ὁποίας κατ' αὐτοῦ ἐρρίπτον οἱ Ἰ-
ουδαῖοι ἐπιθυμοῦντες τὸ αἷμά του· ἡμπορεῖ δὲ νὰ
λέγεται τὸ ῥητὸν τοῦτο καὶ διὰ τὸν Σαούλ καὶ τοὺς

μὲν.

ἢ ἡ ἀνίατα, τὰ δὲ, ἰάσιμα· ὁ δὲ Σύμμαχος οὕτως ἡρμήνευσεν· οὐ γὰρ ἀλλάσσονται, οὐδὲ φοβούνται τὸν Θε-
όν· οὐδὲ γὰρ ἀλλάσσεται αὐτῶν ἡ πονηρὰ γνώμη, κατὰ τὸν Θεοδώριον, οὐδὲ φοβούνται τὸν Θεόν· διὸ δὲ ὁρῶν
φισιν αὐτῶν τὸν ἀμεταμέλητον τρόπον, ταῖς προειρημέναις συμφοραῖς περιβαλεῖ, ἔφη δὲ ἡ Ἀθανάσιος, ἀπαξ
γὰρ ἀρνησάμενοι τὸ τίμιον αἷμα Χριστοῦ, τὸ εἰλημμένον ἀντάλλαγμα ὑπὲρ τῆς τοῦ κόσμου ζωῆς, οὐκέτι εὐπο-
ροῦσι λύτρου.

(1) Τοῦτο οἱ τρεῖς ἡρμηνεύται οὕτως ἡρμήνευσαν „ Ἐξέτεινε τὴν χεῖρα αὐτοῦ εἰς τοὺς εἰρηνεύοντας ἐν αὐτῷ· ἡ-
τοι ὁ Σαούλ οὐ πολέμιον ἐδίωκεν, ἀλλ' εὐεργέτην ἢ συνήθη, ἢ γνώριμον· οὐδὲ ἐχθρὸν ὁ Ἰούδας προέδωκεν,
ἀλλὰ Σωτῆρα ἢ τῶν ἀγαθῶν χορηγόν· τὸ τοίνυν ἐξέτεινε τὴν χεῖρα αὐτοῦ ἐν τῷ ἀποδιδόναι, τοῦτο δηλοῖ, ὅτι ἐκ-
τείνας τὴν χεῖρα ὡς τὰς ἀντιδόσεις ἐκτίσαι, ἀγαθὸν μὲν οὐδὲν προσενήνοχε, πάντα πονηρίας μετὰ· ὁ δὲ Ἀ-
θανάσιος σὺν τῷ Εὐσεβίῳ λέγει „ Αὐτὸς μὲν φησι, τὴν παρεκτικὴν χεῖρα τῶν ἀγαθῶν εἰς τὸ μεταλαβεῖν αὐ-
τοῦς τῆς εὐλογίας, ἐξέτεινεν· οἱ δὲ, (Ἰουδαῖοι) οὐ μόνον οὐκ ἐδέξαντο, ἀλλὰ ἢ τὴν διαθήκην ἐβεβίλωσαν·
δηλονότι τὴν Εὐαγγελικὴν· ἔφη δὲ ὁ Ἡσύχιος „ Θαυμάσαι ἄξιον τὴν ἀκρίβειαν τῆς προφητείας, αὐταῖς γὰρ
ἔργοις τοῦτο ἐπὶ τοῦ Ἰούδα καταλαμβάνεται· ὅτε τὸ Ἀργύριον τῆς προδοσίας τοῖς ἀρχιερεῦσιν ὑποσφίξαι βου-
ληθεὶς, ἀναγκαίως τὴν χεῖρα ἐξέτεινε.

(2) Ἄλλος δὲ λέγει, ὅτι οἱ Ἰουδαῖοι διεμοιράσθησαν μὲν εἰς καθεστῶτα, συμφωνοῦσιν ὅμως ἢ συνά-
πτονται κατὰ τὴν κακίαν· τοῦτο γὰρ δηλοῖ τὸ „ ἤγγισαν αἱ καρδίαι αὐτῶν.

μετὰ τοῦ Σαουλ, ὅς τις ὑποκρινόμενος ἔλεγεν, „ Ἡ φωνή σου αὕτη τέκνον Δαβίδ; (Α'. Βασιλ. κς'. 17.) καὶ ἄλλα ὅμοια λόγια, ἀπαλὰ μὲν οὕτα εἰς τὰ ἔσω καὶ τὸ φαινόμενον· φαρμακεραὶ δὲ σαίνονται εἰς τὸ ἔσω καὶ τὸ νοούμενον. (1)

22: „ Ἐπιρρίψον ἐπὶ Κύριον τὴν μέριμνά σου, καὶ αὐτός σε διαθρήσκει.

Μετὰ τὰ λόγια ταῦτα καίμιν οὗ Δαβίδ κοινὴν διδασκαλίαν εἰς ὅλους ἐκαίνομεν, ὅπου ἐπιβουλεύεται ἀπὸ ἄλλους, λέγων πρὸς τὸν καθ' ἑνα ἐξ αὐτῶν· ρίψαι ἀδελφὲ, τὴν φροντίδα ὅλης τῆς ζωῆς σου καὶ τῆς ψυχῆς σου εἰς τὸν Θεόν· διὰ τί ὁ Θεὸς θέλει σὲ θρέψῃ καὶ κατὰ τὸ σῶμα καὶ κατὰ τὴν ψυχὴν· ἀνίσως δὲ θέλει σὲ θρέψῃ, φανερόν ἐστι καὶ θέλει σὲ ἐνδύσει· ἀνίσως δὲ σὲ ἐνδύσῃ, φανερόν ἐστι καὶ θέλει σὲ φυλάξῃ, καὶ θέλει σὲ λυτρώσῃ ἀπὸ κάθε πειρασμόν. (2)

„ Οὐ δώσει εἰς τὸν αἰῶνα σάλον τῷ δικαίῳ.

Ὁ Θεὸς, λέγει, δὲν θέλει ἀφήσῃ τὸν δι-

καιον νὰ δοκιμάζῃ σάλον καὶ ταραχὴν, εἰς πολὺ διάστημα καιροῦ· λέγει γὰρ ὁ Ἀποστόλος „ Πιστὸς ὁ Θεός, ὃς οὐκ ἐάσει ἡμᾶς πειρασθῆναι ὑπὲρ ὃ δύνασθε· (Α'. Κορινθ. ι. 13.) οὐ δώσει δὲ εἶπεν· ἐπειδὴ ὁ Θεὸς συγχωρῶν νὰ σηκώωνται ὑπὸ τοῦ διαβόλου πειρασμοὶ κατὰ τῶν δικαίων, φαίνεται ὅτι αὐτὸς τοὺς δίδει· διὰ τί ἡμπορῶντας νὰ τοὺς ἐμποδίσῃ, δὲν τοὺς ἐμποδίζει, πρὸς δοκιμὴν καὶ σερπαντῶν τῶν πειραζομένων.

23: „ Σὺ δὲ ὁ Θεός καταΐξεις αὐτοὺς εἰς ὧρεας διαφθορᾶς.

Σὺ Κύριε, λέγει, θέλεις καταβιάσεις τοὺς ἐπιβουλοὺς τῶν ἀθῶν ἀνθρώπων, ποῦ; εἰς τὸ πηγάδι τῆς διαφθορᾶς· πηγάδι δὲ διαφθορᾶς ὠνόμασα, διὰ νὰ φανερώσῃ τὴν βαθεῖαν καὶ ἀφρευκτον τιμωρίαν ὅπου μέλλουν νὰ πάθουν οἱ ἐπίβουλοι ἄνθρωποι. (3)

„ Ἄνδρες σιμάτων καὶ δολιότητος οὐμὴ ἡμισεύσωσι τὰς ἡμέρας αὐτῶν.

Καὶ

(1) Λέγονται ταῦτα καὶ διὰ τὸν Ἰούδαν, ὃς τις εἶπεν εἰς τὸν Κύριον „ Χαῖρε βαββὶ κατεφίλησεν αὐτόν (Ματθ. κς'. 49.) ἀντὶ δὲ τοῦ βολίδος ὁ Ἀκύλας εἶπε, λόγχοι· ἐφαίνοντο γὰρ τὰ ῥήματα τοῦ Ἰούδα ὅμοια ελαίου καὶ βουτύρου λειότητι, ὡς εἶπεν ὁ Σύμμαχος· τὰ δὲ βουλευματα ὅμοια βέλεσι καὶ δόρασιν ὀξύτατοις κατὰ τὸν Θεοδώριτον, ὃς τις καὶ προσθέτει „ Πολλοὶ τὰ αὐτὰ νοσοῦντες, φιλίας δὲ ἔδωκεν περιειρημένοι ἐπικάλυμμα, πρὸς τοὺς παρ' αὐτῶν ἀδικουμένους φασὶ· μήτι ἐγώ σε ἠδίκησα; ὁ δὲ Ἡσύχιος περιεργότερον ἐνόησε τὸ ῥητὸν „ Λόγους φησὶν εἶχον Ἰουδαῖοι ἀπαλοὺς, καὶ χρηστότητα κατὰ τὸ δοκοῦν ἅπασαν ὑπερβαίνοντα, ἐν οἷς τὴν τοῦ Θεοῦ σοφίαν ἐπείραζον, ὥσπερ οἱ ναῦται πειράζουσι διὰ βολίδων τὴν θάλασσαν, οὐμὴν ἐφθانون· τί γὰρ βολὴ ἐν ἀβυσσῷ ποιῆσαι δυνήσεται; ἄβυσσος δὲ ἡ τοῦ Θεοῦ σοφία· ἕναι δὲ φησὶ τῶν ἀντιγράφων αὐτοῦ ἔχει, ὡς τὴν προφητείαν εἰς τὸν Ἰούδαν ἀναφέρεσθαι.

(2) Λέγει δὲ ὁ Θεὸς Κύριος „ Τὸ γεμὴν ἐπιρρίπτειν τὴν μέριμναν ἐπὶ Κύριον, οὐ τοῦτό ἐστι τὸ ἀνακλητῶς καὶ ἀναίσθητος διακεῖσθαι παντάπασι· ἀλλὰ μεριμνᾶν μὲν κατὰ τὸ ἐπιβάλλον τῇ ἐκείνου δυνάμει, τὸ δὲ πᾶν ἀναρτᾶν τῆς τοῦ Θεοῦ βοηθείας, τῆς δυναμένης καὶ τὴν ἀσθένειαν ἡμῶν συσχεῖν, καὶ τοῖς μεριμνωμένοις ἀγαθὸν ἐπιθεῖναι τέλος· καλῶς οὖν ἡμᾶς εἰς εὐλάβειαν ὁ Ψαλμῶδης παιδαγωγεῖ· ὁ γὰρ ἀφατὴ δυνάμει τὰ πάντα εἰς τὸ εἶναι παρεχγαλὸν Κύριος, χορηγήσει πᾶσι καὶ τροφὰς, ὅταν ἐπ' αὐτὸν ἐπιρρίψωμεν τὴν ἐλπίδα· τὸ δὲ εἶναι ἐπ' αὐτὸν τὴν ἐλπίδα ῥίπτειν; ἀποσῆσαι δηλονότι τῶν ἐν κόσμῳ πραγμάτων τὸν νοῦν, μεριμνᾶν δὲ ὅπως ἀρέσωμεν αὐτῷ.

(3) Ἐφ' ἧς δὲ Θεοδώριτος „ Φρέαρ διαφθορᾶς τὴν ἀφρευκτον ἐκάλεσε τιμωρίαν· ὥσπερ γὰρ τὸν εἰς φρέαρ ἐκ πεπτωκότα ἰλύος τινος καὶ βορβοροῦ μεσὸν, διαφυγεῖν τὸν θάνατον τῶν ἀουνάτων, οὕτω τὸν ὑπὸ Θεοῦ κολαζομένον οὐκ ἔστιν ἐτέρωθεν σωτηρία, εὐρέειν.

Καὶ πῶς ὁ ἴδιος Δαβὶδ λέγει, εἰς μὲν τὸν 96. Ψαλμὸν περὶ τῶν τοιούτων φονέων καὶ δολίων ἀνθρώπων, ὅτι „ Καὶ ἡμέραι πλήρεις εὐρεθήσονται ἐν αὐτοῖς; (Ψαλμ. εβ'. 10.) ἔδω δὲ λέγει τὸ ἐναντίον, ὅτι οἱ φονεῖς ἀνθρώποι δὲν θέλουν μεσοκχιρίσουν τὴν ζωὴν τους; καὶ ἀποκρινόμεθα, ὅτι εἰς μὲν τὸν Ψαλμὸν ἐκεῖνον λέγει, ὅτι θέλουν εὐρεθοῦν πλήρεις καὶ τελαια αἱ ἡμέραι τῶν κακῶν, ὅχι διὰ τὸ μέτρον τῆς ζωῆς των, ἀλλὰ διὰ τὴν κακίαν τους· ἡγοῦν ὅτι αἱ ἡμέραι αὐτῶν θέλουν εἶναι πλήρεις καὶ γεμάται ἀπὸ κακίαν· ἔδω δὲ λέγει, ὅτι ὁ Θεὸς προγινώσκοντας τὴν ἀμετρίαν τῆς κακίας τῶν φονέων καὶ δολίων ἀνθρώπων, θερίζει αὐτοὺς πρὸ τοῦ φυσικοῦ καιροῦ τοῦ θανάτου των· ἵνα μὴ ζῶντες περισσώτερον, ἀμαρτάνουν καὶ περισσώτερον, καὶ γίνεται εἰς αὐτοὺς ἡ τιμωρὶα φιλανθρωπία, κατὰ τὸν Θεολόγον Γρηγόριον· ὁ δὲ λόγος οὗτος δὲν εἶναι καθολικὸς, οὐδὲ ἀκολουθεῖ πάντοτε εἰς ὅλους τοὺς κακοὺς, τὸ νὰ μὴ μεσοκαίρουν δηλαδὴ· διὰ τὴν πολλοὶ κακοὶ συγγηγασκουν μὲ τὴν κακίαν τους· ἀλλὰ λέγεται ἀπὸ τοῦ πλεονάζοντος· ἡγοῦν διὰ τὴν ὥς ἐπιτοπλεῖσιν οἱ κακοὶ ἀνθρώποι ἀποθνήσκουν μὲ ἄωρον θάνατον· ἢ καὶ εἶπε τοῦτο ὁ Προφητὴν Ἰσαΐας, διὰ τὴν φρεσὶν τοὺς φονεῖς καὶ δολίους ἀνθρώπους· ἀνδρας δὲ αἱμάτων καὶ δολιότητος εἶπεν αὐτοὺς, ὡς ἀνδριζόμενους εἰς φόνους καὶ δόλους· μὲ τὸ ὄνομα δὲ τοῦ δόλου, αἰνιγματωδῶς ἐφανέρωσεν ὁ Δαβὶδ καὶ τὴν κακίαν· ἢ καὶ κατὰ ἄλλον τρόπον νοεῖται τοῦτο, ὅτι καθὼς ἀνθρώπον εἰρήνης λέγει ἡ Γραφὴ τὸν εἰρηνικὸν κατὰ περίφρασιν· ἐτὶ καὶ ἀνδρα αἱμάτων ὀνομάζει τὸν φονέα καὶ χαίροντα εἰς τὰ αἵματα· καὶ ἀνδρα δολιότητος, τὸν δόλον, καὶ χαίροντα εἰς τὰς δολιότητας. (1)

„Εγὼ δὲ Κύριε, ἐλπὶς ἐπὶ σέ.

Οὗτος ὁ λόγος εἶναι ἓνα ἐπιφώνημα, τὸ ὅπου συνειθίζει νὰ λέγῃ ὁ Δαβὶδ· ἐπειδὴ γὰρ μία φοράν ἐδοκίμασε πῶς καρπὸν ἔχει ἡ εἰς Θεὸν ἐλπίς· διὰ τοῦτο ἐλπίζει ὅπως δι' ὅλου εἰς τὸν Θεόν· καὶ ὅχι μόνον τοῦτο, ἀλλὰ καὶ ὁμολογεῖ εἰς ὅλους ὅτι ἐλπίζει εἰς αὐτόν. (2)

Αὕτη μὲν εἶναι ἡ ἐρμηνεία τοῦ Ψαλμοῦ τούτου· ἀρμύζει δὲ οὗτος νὰ λέγεται ἠθικῶς καὶ εἰς ἡμᾶς, ἐξῆς ἐπὶ ὀλίγα τινα ῥήτῃ, τὰ ὅποια θέλομεν σημειώσωμεν· ὅσα λοιπὸν εἶναι ῥήτῃ εὐκολοκατάληπτα, θέλομεν τὰ ἀρῆσωμεν νὰ νοοῦνται κατὰ τὴν ἐρμηνείαν, ὅπου ἐποίησαμεν ἀνωτέρω εἰς αὐτά· ὅσα δὲ εἶναι δυσκολονόητα, ταῦτα θέλομεν προσθέσωμεν ἔδω· καθ' ἕνα λοιπὸν ἡμπορεῖ νὰ λέγῃ εἰς τὸν ἑαυτὸν του ταῦτα· ἐλυπήθην ἐν τῇ ἀδολασχίᾳ μου· δηλαδὴ διὰ τὴν ὁμιλίαν καὶ συνδυασμὸν, ὅπου ἐποίησα μὲ τοὺς ἐμπαθεῖς λογισμοὺς· ἐπειδὴ ἡ ὁμιλία αὕτη προξανάει ὕψιστον λύπην εἰς τὴν ψυχὴν καὶ μετάνοιαν· ἢ ἐλυπήθην διὰ τὴν ἀκαιρολογίαν καὶ φλυαρίαν, ὅπου εἶπον μὲ τοὺς ἀδιαφόρους καὶ τοὺς τυχόντας ἀνθρώπους· καὶ ἐταράχθην ἀπὸ τῶν προσβολῶν τῶν πονηρῶν λογισμῶν, ὅπου φέρει κατ' ἐμοῦ ὁ ἐχθρὸς μου καὶ ἀμαρτωλὸς δαίμων· ἐμάχοντο δὲ ἀπὸ τοῦ Θεοῦ, διὰ τὴν προσεκλήθη μὲ τοὺς δαίμονας, διὰ μέσου τῆς μαρτυρίας καὶ σκαθάρτου ζωῆς μου· καὶ ἐκατοίκησα εἰς τὴν ἐρημίαν καὶ ἀκαρτίαν τῆς ἀρετῆς· καταπόντισον Κύριε καὶ καταδίελε τὰς γλώσσας τῶν δαιμόνων, ὥστε ὅπου νὰ μὴ ἡμποροῦν νὰ συμπρωσοῦν αὐτοὶ εἰς τὸ νὰ μὲ ἐπιβουλεύωνται· ὅτι εἶδον ἅ-

νο-

(1) Ὁ Ἀθανάσιος δὲ λέγει „ Ὅτι ἀνδρας αἱμάτων ὀνομάζει ἔδω τοὺς Ἰουδαίους, οἵτινες ἐθανάτωσαν τὸν ἀρχηγὸν τῆς ζωῆς· καὶ εἶπον, τὸ αἷμα αὐτοῦ ἐπ' ἡμᾶς καὶ ἐπὶ τὰ τέκνα ἡμῶν· καὶ ἐνοχοὶ ἔγιναν πάντες αἱματι· ἐκκεχυμένοι πρὸς Δικαίον· αὐτοὶ γὰρ οὐκ ἐτελείωσαν τὸν φυσικὸν τῆς ζωῆς χρόνον, μὲ τὸ νὰ παραδίδωσαν εἰς τὴν μάχαιραν τοῦ Παράκλητον, μετὰ τεσσαράκοντα χρόνους τῆς τοῦ Κυρίου Ἀναλήψεως· τὰ αὐτὰ λέγουσι καὶ ὁ Εὐσέβιος, καὶ ὁ Διδύμος.

(2) Λέγει δὲ ὁ Ἡσύχιος „ Ὁ πιστὸς λεγέτω τοῦτο· ἢ γὰρ εἰς Θεὸν ἐλπίς τῶν κακῶν ἐλευθερίαν καὶ ἀγαθῶν τε πάντων παρουσίαν χαρίζεται.

νομίαν καὶ ἀντιλογίαν ἐν τῇ πόλει : ἤγουν εἰς τὴν πολιτείαν τῶν δαιμόνων · ἐπειδὴ αὐτοὶ ἀνομοῦσιν, ἀμαρτάνοντες, καὶ ἀντιλέγουσιν εἰς τὰ ἔδικά σου προσάγματα ἐνύριε· τείχη δὲ τῆς πολιτείας αὐτῶν, εἶναι οἱ δυνατώτεροι ἀπὸ τοὺς δαίμονας.

Κόπος δὲ εἶναι ἐν μέτῳ τῆς πολιτείας τῶν δαιμόνων, διὰ ἐκείνους τοὺς Χριστιανούς, ὅπου ἀντιπολεμοῦν ἀνδρείως εἰς τὰς προσβολὰς τῶν δαιμόνων, καὶ δὲν δέχονται αὐτάς· πλατείαις δὲ εἶναι ἡ σφάταις τῶν δαιμόνων, διὰ τὴν ἐναντιοῦνται εἰς τὴν σφηνὴν σφάταν τοῦ Θεοῦ καὶ τῆς ἀρετῆς· τόκος δὲ καὶ διάφορον τῶν δαιμόνων, εἶναι ἡ προσθήκη καὶ αὔξησις τῆς ἀμαρτίας· τὸ δὲ „ Εἰ ὁ ἐχθρὸς ὠνείδησέ με, καὶ τὰ ἐξῆς, ἕως τοῦ ἐλθέτω δὴ θάνατος ἐπ' αὐτούς, αὐτὰ λέγονται ἐκ προσώπου τοῦ Χριστοῦ κατὰ τοῦ Ἰουδα, ὡς τὰ ἐρμηνεύσαμεν· ἐλθέτω δὲ θάνατος εἰς τοὺς δαίμονας : ἥτοι ἡ παντελής ἀνενεργησία τῆς κακίας των· τὸ δὲ, καὶ καταβήτησαν εἰς Ἄδου ζῶντες προεξηγήσαμεν· παροικίαι δὲ τῶν δαιμόνων εἶναι οἱ πλησιασμοὶ ὅπου

κάμνουν αὐτοὶ πρὸς ἡμᾶς, ἐν τῇ ἐπιφρηνείᾳ τῆς καρδίας παροικοῦντες· οἱ αὐτοὶ δὲ δαίμονες λέγονται καὶ ἐγγίζοντες εἰς ἡμᾶς· διὰ τὴν ἐνδοθεν προσβάλλουσι πάντοτε τοὺς πονηροὺς καὶ αἰσχροὺς καὶ βλασφημέους λογισμούς· ἐν πολλοῖς δὲ ἦσαν σὺν ἐμοί, ἀντὶ τοῦ σὺν πολλοῖς ἦσαν ἐν ἐμοί, κατ' ἐναλλαγὴν τῶν προθέσεων· ὅπερ δηλοῖ, ὅτι πολλοὶ ὁμοῦ ἦλθον ἐν ἐμοί : ἥτοι κατ' ἐμοῦ· (1) δὲν εἶναι δὲ ἀντάλλαγμα : ἥτοι ἐναλλαγὴ εἰς τοὺς δαίμονας ἀπὸ κακίας εἰς ἀρετὴν, ὡς ἐρμηνεύσαμεν· ἐξεβήλωσαν δὲ τὴν διαθήκην αὐτοῦ, ἀντὶ τοῦ ἐξουδένωσαν· ἤγγισαν δὲ ἡμῖν αἱ καρδίαι αὐτῶν : ἥτοι τὰ βουλευόμενα τῶν δαιμόνων· ἠπαλύνθησαν δὲ οἱ λόγοι τῶν δαιμόνων, ὅταν μᾶς ὑπεβάλλουν τοὺς λογισμούς τῆς ἀμαρτίας· διὰ τὴν αὐτοὶ μᾶς κολακεύουν μὲν εἰς τὴν ἀρχὴν, καὶ μᾶς δελεάζουν μὲ τὴν ἡδονὴν καὶ γλυκύτητα τῆς ἀμαρτίας, ἢ καὶ μὲ τὰ δεξιὰ τῆς ἀρετῆς· τελειοῦν δὲ εἰς τὴν πικρίαν, καὶ εἰς τὴν φανεράν καὶ ὁμολογουμένην ἀμαρτίαν.

Ψαλ-

(1) Ὁθεν ἔδ' Ἀπολλινάριος μετέφρασεν ἡρωϊκῶς ἢ Ὅν νεκά μοι πολέεσσι πεποιθότες ἀντεφέροντο.

ΨΑΛΜΟΣ ΝΕ΄.

Κάθισμα Η΄.

„ Εἰς τὸ τέλος ὑπὲρ τοῦ λαοῦ τοῦ ἀπὸ τῶν ἁγίων μεμακρυμένου·
 „ τῷ Δαβίδ εἰς σηλογραφίαν, ὅποτε ἐκράτη·
 „ σαν οἱ ἀλλοφυλοὶ αὐτόν
 „ ἐν Γεθ·

Καθὼς οἱ Ψαλμοὶ ἐκεῖνοι, ὅπου ἔχουν ἐπιγεγραμμένην τὴν λέξιν Συνέσεως, ἐβλήθησαν κατὰ σειράν ἕνας κατόπιν τοῦ ἄλλου· ἔτι καὶ ὅσοι Ψαλμοὶ ἔχουν ἐπιγεγραμμένην τὴν λέξιν ταυτην „ Εἰς σηλογραφίαν· κατὰ τὴν ἑξῆς ἕνας τοῦ ἄλλου ἐβλήθησαν· ἀπὸ τούτους δὲ πρῶτος εἶναι ὁ παρών· λαὸν δὲ ὀνομάζει ἐδῶ τὸν Ἰουδαϊκὸν κατὰ τὸν Θεοδώριτον· ὅς τις μὲ τὸ νὰ εὕρισκετο σκληρὸς εἰς τὴν Βαβυλῶνα, διὰ τοῦτο ἦτον μακρὰν ἀπὸ τὰ ἅγια· ἤγουν ἀπὸ τὸν ἐν Ἱερουσολύμοις Ναόν· διὰ τοῦτο καὶ εἰς τὸ τέλος ἐπιγράφεται· διὰ τὴν αἰ Προφητεῖαν, ὅπου περιέχονται εἰς αὐτὸν περὶ τοῦ λαοῦ τῶν Ἰουδαίων, ἐπλησίαζον νὰ ἔλθουν εἰς τέλος καὶ ἐκθῶσιν· νοεῖται δὲ λαὸς, καὶ ὅλοι ἀπλῶς οἱ ἄνθρωποι οἱ πρὸς καιρὸν ὄντες μεμακρυμένοι ἀπὸ τοὺς ἁγίους ἄνδρας, μὲ τὸ νὰ αἰχμαλωτίσθησαν ἀπὸ τὰς ἁμαρτίας· ὑπὲρ τοῦ λαοῦ δὲ γράφεται, ἀντὶ τοῦ πρωτόπου τοῦ λαοῦ· προστίθεται δὲ ἐδῶ καὶ δευτέρα ἐπιγραφή αὕτη „ Τῷ Δαβίδ εἰς σηλογραφίαν καὶ τὰ λοιπὰ· ὥστε ὅπου ἡ ὑπόθεσις τοῦ Ψαλμοῦ τούτου εἶναι διπλῇ· προείπομεν δὲ εἰς τὸν λγ΄ Ψαλμόν, ὅτι ὁ Δαβὶδ φεύγωντας τὸν Σαουλ, ἐπύγεν εἰς τὴν χώραν Γεθ πρὸς τὸν βασιλεῖα Ἀγχοῦ· καὶ ἐπειδὴ ἐγνωσθῇ ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους τοῦ Ἀγχοῦ, ἐφοβήθη· ὅθεν ἐκαμώθη πῶς εἶναι σφαλός· καὶ διὰ τὴν σκαλότητα ἀφῆθη ἀπὸ τὸν βασιλεῖα, καὶ ἐλυτρώθη παραδόξως ἀπὸ τὸν κίνδυνον· καθὼς τὴν ἱστορίαν ταύτην ἀναφέρει ἡ πρώτη τῶν Βασιλειῶν ἐν κεφ. κα΄. Τότε λοιπὸν ἔγραψεν ὁ Δαβὶδ τὸν Ψαλμόν τούτον, ὅς τις ἀρμόζει μὲν εἰς τὰ τότε συμβεβηκότα παθὴ του, ἀρμόζει δὲ καὶ εἰς τὰ παῦλα, ὅπου ἐμελλε νὰ δοκιμάσῃ μετὰ ταῦτα ὁ λαὸς τῶν Ἰουδαίων· θέλωντας νὰ κηρύττῃ πάντοτε τὴν εὐεργεσίαν, ὅπου ἔλαβεν ἀπὸ τοῦ Θεοῦ καὶ ἐγλύτωσε τὴν ζωὴν του, διὰ τοῦτο ἐπέγραψε τὸν Ψαλμόν τούτον, εἰς σηλογραφίαν· ἤτοι εἰς ἀνεξίτητον γραφήν· ἐκ μεταφορᾶς καὶ ὁμοιότητος ἐκαίνων, ὅπου γράφουν ἐπάνω εἰς λιθίνας, ἢ χαλκίνας σήλας λέγεται τινα· ἵνα μένουν ταῦτα εἰς παντοπινὴν μνήμην καὶ ἐνθύμησιν. (1)

1: „ E

(1) Ὁ δὲ Νέσσης Γρηγόριος λέγει, ὅτι ὁ Ψαλμὸς οὗτος ἔμπορεῖ νὰ λέγεται καὶ ἐκ τοῦ προσώπου τῆς Ἐκκλησίας τῆς πάλαι μὲν ἀπὸ τῶν ἁγίων μεμακρυμένης, καὶ ὅν ἐιδωλολάτρει καίρον, καὶ δουλεύουσιν Δαίμοσι· ῥυθθίσαντες δὲ

1: „**Ε**λέησόν με ὁ Θεός, ὅτι κατεπάτη-
„ σε με ἄνθρωπος.

ἤτοι ὁ καταφρονήσας. (1)

„**Ὀ**λην τὴν ἡμέραν πολεμῶν ἐβλι-
„ ψέ με.

Τὸ κατεπάτησεν ἐδῶ νοεῖται, ἀντὶ τοῦ συνέτριψε· καὶ ἂν μὲν τὸ ρητὸν τοῦτο λέγεται ἐκ προσώπου τοῦ σκλαβωμένου λαοῦ εἰς τὴν Βαβυλῶνα, ἄνθρωπος ὀνομάζεται ὁ βασιλεὺς Βαβυλωνος Ναουχοδονόσορ· ἂν δὲ λέγεται ἐκ μέρους τῶν ἐν ἁμαρτίαις εὐρισκόμενων, ἄνθρωπος ὀνομάζεται ὁ διάβολος· ἐτι γὰρ καὶ ἡ ἁγία Γραφή πολλάκις αὐτὸν ὀνομάζει, καὶ μάλιστα ὁ Ἡσαΐας, (κερ. λα. 3.) διὰ τὸ φιλόσαρκον τοῦ διαβόλου καὶ τὸ φιληδονον· καθὼς καὶ ὁ Κύριος ἐν τῇ παραβολῇ τῶν Ζικανίων ἐχθρὸν ἄνθρωπον τὸν διάβολον ὠνόμασεν εἰπὼν· „ Ἐχθρὸς ἄνθρωπος τοῦτο ἐποίησε· (Μαθ. ιγ. 28.) ἂν δὲ ὁ λόγος λέγεται ἐκ προσώπου τοῦ Δαβὶδ, ἄνθρωπος νοεῖται ὁ Σαούλ· τὸ δὲ κατεπάτησε σημαίνει ἀκόμη καὶ τὸ καταφρόνησεν· ὡς τό, „ Πόσω μᾶλλον ὁ τὸν Τῶν τοῦ Θεοῦ καταπατήσας; (Ἑβρ. ι. 29.)

Ὀλην τὴν ἡμέραν, λέγει, ἀντὶ τοῦ κατ' ἡμέραν· πολεμῶν δὲ λέγεται· ἤτοι σηκώνεται ὁ διάβολος κατ' ἐμοῦ καὶ μὲ ἐνοχλεῖ μὲ διαφόρους θλίψεις ψυχικὰς καὶ σωματικὰς.

2: „**Κ**ατεπάτησάν με οἱ ἐχθροί μου ὅλην
„ τὴν ἡμέραν.

Οἱ Βαβυλώνιοι, λέγει, ἐχθροί μου, ἢ καὶ οἱ πονηροὶ δαίμονες, ἢ καὶ οἱ μετὰ τοῦ Σαούλ, καταφρονῶσι καὶ συντρίβουσί με κάθε ἡμέραν.

„**Ὅ**τι πολλοὶ οἱ πολεμοῦντές με ἀπὸ
„ ἰψους.

3: „**Ἡ**

δὲ τῶν νοητῶν ἐχθρῶν διὰ τοῦ γεγονότος ἐκ σπέρματος κατὰ σάρκα Δαβὶδ, (ἤτοι τοῦ Χριστοῦ.) τοῦ ἔπαλειμματος ὑπὲρ ἡμῶν, ἢ ὅτι ἐν σῆλῃ τὴν ὑπὲρ ἡμῶν νίκην γράψαντος· τότε γὰρ ἢ τιμῆς αὐτὸν οἱ ἀλλοφύλοι ἠξίωσαν· τοῦτέστιν οἱ ἐξ ἐθνῶν πιστεύσαντες εἰς αὐτόν, . . . ὁ Χριστὸς γὰρ ἐστὶν ὁ ἔξω τῶν τῆς Ἰουδαίας θραν γε- νόμενος, ἢ πόλιν ἐν ἀλλοφύλοις ἑαυτῷ συνοικίσας. (ὡς ὁ Δαβὶδ τὴν Σεκελάκ) ἢ διπλῆ συναναπαύμενος γάμῳ, τὴν μὲν ἐκ τοῦ Ἰσραηλιτικοῦ γένους, (ἤτοι τὴν τοῦ Σαούλ θυγατέρα.) τὴν δὲ ἐκ τῶν ἀλλοφύλων (ἤτοι τὴν Ἀβιγαίαν τὴν γυναῖκα Νάβαλ τοῦ Καρμηλίου.) τῇ θαλάμῳ παραδεξάμενος· ἤτοι τὴν ἐξ Ἰουδαίων ἢ ἐξ ἐθνῶν Ἑκκλησίαν· λέγεται δὲ ὁ Ψαλμὸς οὗτος ἢ ἐκ προσώπου τοῦ Χριστοῦ διὰ τοῦς Ἰουδαίους· Σημειοὶ δὲ ὁ Εὐσέβιος, ὅτι δὴ φραζῆς ἐπέθηκεν ὁ Δαβὶδ εἰς τὸν Ἀγχοὺς βασιλέα Γέθ'· μίαν φοράν, ὅτε μόνος μέ- νας ἐκαμῶθη πῶς εἶναι σάλος, ἢ οὕτως ἐγλύτωτε· ἢ δευτέραν φοράν, ὅταν παρεκάλεσε τὸν αὐτὸν Ἀγχοὺς ἢ τοῦ ἔδωκε τόπον τὴν Σεκελάκ, ἢ ἐκάθισε τέσσαρας μῆνας μὲ τοῦς ἐξεκκοσίους ἄδελφους αὐτοῦ ἢ μὲ τὰς δὴ γυναῖκας του ἢ μὲ τὴν φαρμηλίαν του ὅλην, ὡς τοῦτο μαρτυρεῖ ἡ πρώτη τῶν Βασιλείῶν ἐν κεφαλῇ κζ'. φαίνεται λοιπὸν ὅτι ὁ Ψαλμὸς οὗτος ἐφέθη ἀπὸ τὸν Δαβὶδ, ὅχι κατὰ τὴν πρώτην φοράν, ὅταν ἐπέθηκεν εἰς τὸν Ἀγχοὺς, ἢ ὑπεκρίθη τὸν σάλον ἢ ἐγλύτωσε· τότε γὰρ ἐποίησε τὸν ἡγ' Ψαλμὸν· ἀλλὰ κατὰ τὴν δευτέραν φοράν, ὅταν ἐκράτισαν αὐτὸν οἱ ἀλλοφύλοι εἰς τὴν Γέθ' τὴν πατρίδα των, ἢ ἐτίμησαν αὐτόν, δόντες αὐτῷ τόπον διὰ νὰ καθίσῃ, ὡς ἐ- νόηθεν Εὐσέβιος λέγει.

(1) Ὁ αὐτὸς δὲ Νύσσος λέγει „ Ὡς περ ἔτις ληστὴν τινας ἐπελθόντος, ἢ ἀνδροφόνου κατὰ τὸ ἀθρόον, ἐπι- καλοῖτο τῶν φίλων τινὰς εἰς βοήθειαν, οὐκ ἀρῶν ἑαυτῷ πρὸς τὴν τῶν κινδύνων ἀποφυγὴν· οὕτω ἢ ἐνταῦθα (ὁ Δαβὶδ) ἐναγώνιος ὢν διὰ τῆς πρὸς τὸν ἄνθρωπον συμπλοκῆς· (ἄνθρωπον δὲ λέγων, ὅλα τὰ περιληπτικῶς πα- ρηγοῦσα τῆς φύσεως ἐνδείκνυται πάθῃ.) ἐπικαλεῖται τὴν ἄσθεν βοήθειαν· πατεῖσθαι λέγων πρὸς τοῦ πολε- μικοῦτος, ἢ τῷ πανημερίῳ τῆς μάχης ἀπαγορεύειν ἢ θλίβεσθαι· μηδὲ γὰρ μόνον τυγχάνειν τὸν διὰ τῶν ἀγώνων αὐτῷ συμπλεκόμενον· ἀλλὰ δῆμον ἐχθρῶν εἶναι τὸν ἑνα ἄνθρωπον· ἔφ' δὲ ἢ ὁ Ἀθανάσιος „ Πᾶς ἄνθρωπος ταῦ- τα λέγει διὰ τὰς θλίψεις· ὡς ἔχει ἐν τῇ Κόσμῳ· ἢ ὁ Ἡσύχιος „ Πολλάκις ἢ ὁ ἡμῶν ἄνθρωπος τὸ χυλεπὸν τοῦτον ἐφίσταται πόλεμον ὅλην τὴν ἡμέραν παρὰ τοῦ Σατανᾶ πολεμούμενος ἢ παρ' αὐτοῦ καταπατούμενος.

3: „Ἡμέρας οὐ φοβηθήσομαι· ἐγὼ δὲ ἐλπίζω ἐπὶ σέ·

ἤτοι εἰς τὴν δύναμιν τοῦ Θεοῦ θέλω ἐπικυνέσω· ἤ-
γουν θέλω ὑψώσω με καύχησιν τοὺς λόγους μου·
κατὰ τὸ „Ὁ καυχόμενος ἐν Κυρίῳ καυχάσθω·
(Α΄ Κορ. α΄ 33.)

Ἦψος δὲ ὀνημαίνει ὁ Δαβὶδ, τὴν δυνα-
τείαν καὶ ἐξουσίαν κατὰ τὸν Θεοδώριτον· ἢ καὶ
τὴν ἐπιτυχίαν· διὰ τὴν ἐκείνοι, ὅπου κτυποῦν ἀπὸ
κἀνέναν ὑψηλὸν μέρος τοὺς εὐρισκομένους εἰς μέρος
κατώτερον, αὐτοὶ ἐπιτυχαίνουσι εἰς τὸ κτύπημα καὶ
δὲν ἀστοχοῦσιν· ἡμέρας δὲ λέγει, τὰς εὐημερίας
καὶ εὐτυχίας τῶν ἐχθρῶν· διότι ὁ Δαβὶδ, παρηγο-
ρῶντας τὸν ἑαυτὸν του, καὶ προφητεῶν διὰ τὴν
ἐλευθερίαν, ὅπου ἐμαλλε νὰ λάβῃ, λέγει ὅτι δὲν
θέλω φοβηθῶ τὰς τοικύτας προσκαίρους τῶν ἀνθ-
ρώπων εὐημερίας. (1)

4: „Ἐν τῷ Θεῷ ἐπενέσω τοὺς λόγους
μου·

Τὸ ἐπικυνέσω ἐδῶ λαμβάνεται, ἀντὶ τοῦ
κοσμηθῆναι· ἐπαινετοὺς, λέγει, θέλω κάμω τοὺς λό-
γους μου, με τὸ νὰ λέγω ὕμνους περὶ Θεοῦ καὶ
δοξαλογίας· μόνος γὰρ ὁ λόγος ἐκεῖνος κοσμεῖται
καὶ σολίζεται, ἔποιος ἐνθυμεῖται καὶ ἀναφέρει δό-
ξαν εἰς τὸν Θεόν· ἢ, ἐπειδὴ ἀνωτέρω ἐκαυχήθη
καὶ εἶπεν, ὅτι δὲν θέλω φοβηθῶ τὰς ἡμέρας, θε-
ραπείη τὸν λόγον ἐδῶ καὶ λέγει, ὅτι, ἐν τῷ Θεῷ·

„Ἐπὶ τῷ Θεῷ ἤλπισα, οὐ φοβη-
θήσομαι τί ποιήσει μοι σάρξ·

Ἐγὼ, λέγει, ἤλπισα εἰς τὸν παντοδύνα-
μον καὶ ζῶντα Θεόν, καὶ διὰ τοῦτο δὲν θέλω φο-
βηθῶ ἐκεῖνα τὰ δαιμόνια, ὅπου θέλει κάμῃ εἰς ἐμένα
ἢ σάρξ· ἤγουν ὁ ἀσθανὴς καὶ θνητὸς καὶ ἐμπαθὴς
ἄνθρωπος. (2)

5: „Ὅλην τὴν ἡμέραν τοὺς λόγους μου
ἐβδελύσσοντο· κατ' ἐμοῦ πάντες οἱ
„διαλογισμοὶ αὐτῶν εἰς κακόν·

Ὅλην τὴν ἡμέραν ἐσχηκίνοντο, λέγει,
καὶ κατεφρόνουν τὰ λόγια μου οἱ ἐχθροί μου ἀλλό-
φυλοι· ἐπειδὴ καὶ μίαν φοράν με ἐκαταφρόνησαν·
καὶ ὅλοι οἱ διαλογισμοὶ τῶν ἀποδύσκων εἰς τὸ νὰ
με κακοποιήσουν. (3)

6: „Παροικέσουσι καὶ κατακρύψουσιν
αὐ·

(1) Ὁ δὲ Νόσσης λέγει „Κατεπάτησάν με οἱ ἐχθροί μου ὅλην τὴν ἡμέραν, ἀπὸ βίβλου βάλλοντες διὰ τοῦ γε-
νέσθαι τοῦ πατομένου ὑπέρτεροι· ἢ οὐκ ἐν ἡμέρᾳ εἰσιν, οὐδὲ ἐν φωτὶ τὸ γινόμενον· τοῦ γὰρ ἀν' ἐφοβήθησαν ὑπὸ τοῦ
φωτός συμμαχοῦμενος· διὰ τοῦτο φησὶν ἡμέρας, οὐ φοβηθήσομαι, δηλῶν κατὰ τὸ σιωπώμενον, τὸ διὰ τοῦ σκό-
τους αὐτῶν παρὰ τῶν ἐχθρῶν τὸν φόβον ἐπάγεσθαι· ἀλλ' ἑαυτῇ ἡμέρᾳ ὁ τοιοῦτος ποιεῖ διὰ τοῦ ἐλπίζειν ἐπὶ τῷ
Θεῷ, δι' οὗ τὸ σκότος ἐξαφανίζεται· λέγει γοῦν „Ἡμέρας οὐ φοβηθήσομαι, ἐγὼ δὲ ἐλπίζω ἐπὶ σέ· λέγει δὲ ὁ
Θεοδώριτος „Καλῶς οὖν πέθηκε τὸ, ἐγὼ δὲ ἐλπίζω ἐπὶ σέ, ἀντὶ τοῦ, οὐδὲ γὰρ εἰσιν ἄλλως, οὐκ εἰς δύναμιν ἢ
σαςθαι τοὺς περὶ τοὺς ἐχθροὺς ἐκ τῶν ἐπιβουλευόντων, εἰμὴ ἡ σὴ μόνη, ὁ Δέσποτα, προσηύθενα· λέγει ἢ ὁ Ἡσύχιος
„Μὴ τοῖνυν ἡμεῖς σκελισθῶμεν εἰς γῆν· ταυτέσιν εἰς τὰ γινόμενα, ἢ οὐδὲ ἡμεῖς καταπατήσονται· ἀλλὰ
καὶ τοὺς ἐχθροὺς ἡμῶν ὑψηλοτέρους γειέσθαι συγχωρήσωμεν, ἀλλὰ τῶν ἀρετῶν ἀναβάντες ἐπὶ κλίμακα, κατω-
τέρους ἑαυτῶν τοὺς ἐπιβούλους ποιήσωμεν· ἐὰν γὰρ, φησὶν, ἐν τῷ φωτὶ περιπατῶμεν, ἢ ἐν ἡμέρᾳ, κατὰ φησὶν ὁ
Παῦλος, εὐσχημόνως περιπατήσωμεν, οὐδένα τῶν ἐπιβούλων εἰκοτως φοβούμεθα, ὅτι πρὸς αὐτοὺς τίσει πᾶς ὁ
Θεὸς ἢ ἐλπίδι χρώμενοι·

(2) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει „Σάρκα τοὺς παχυτέρους, ἢ χαμερπῆ τὸν βίον κεκτημένους ἄνθρωπος λέγει· ἢ
δὲ Ἡσύχιος σάρκα λέγει τὰ σαρκικὰ πάθη ἢ τὰς ἡδονάς· ἢ τοῦ Θεοῦ τοῖνυν ἐλπίς ἢ τὴν ἡδονὴν χαλμαί, ἢ τὸν
ἐχθρὸν ἄνθρωπον συμποδίζει, ἢ ἀφοβίαν ἡμῶν ἐξ ἐκατέρου δίδωσιν·

(3) Ἐφ' οὗ δὲ Ἡσύχιος „Σαφῶς ἢ νῦν τοὺς Ἰουδαίους ἀνέντεται· οὗτοι γὰρ τοὺς λόγους τῶν πατέρων, ὡς ἔλεγε-
χον

„ αὐτοὶ τὴν πτέρναν μου φυλάξου-
„ σι.

καὶ μόνον νὰ ὀργισθῇς εὐθὺς θέλεις καταΐξεις καὶ
κατατρίζῃς ολόκληρα πλῆθη λαῶν.

Θέλουν, λέγει, παραμονεύσουν αἱ ἐχθροὶ
μου, καὶ θέλουν κρύψουν ἐναντίον μου παγίδας·
ἀλλὰ καὶ τὴν πορείαν καὶ τὰ ἴχνη τῆς ζωῆς μου
θέλουν παρατηρήσουν· ἵνα μὲ τοὺς τρόπους αὐτοὺς
μὲ ὑποσκελίσουν καὶ μὲ ρίψουν εἰς τὰς παγίδας τῶν·
καθὼς καὶ οἱ κυνηγοὶ παρατηροῦν τὰ ἀχνάρια τῶν
ζώων, καὶ οὕτω σήνουν τὰς παγίδας καὶ τὰ πιά-
νουν· μὲ αὐτὰ δὲ τὰ λόγια φανεροὶ οἱ Δαβὶδ,
τὰς ποικίλας καὶ διαφόρους ἐπιβουλὰς, ὅπου ἐμε-
ταχειρίζοντο κατ' αὐτοῦ οἱ ἐχθροὶ του. (1)

„ Καθάρπερ ὑπέμειναν τὴν ψυχὴν
„ μου.
7. „ Ὑπὲρ τοῦ μηθενὸς ὥσεις αὐτοὺς ἐν
„ ὀργῇ λαοὺς καταΐξεις.

Καθὼς, λέγει, οἱ ἐχθροὶ μου ἐπρόσμεναν
τὴν ψυχὴν μου· ἤτοι ἐμένα κατὰ περίφρασιν, ἐνε-
δρεῖοντες καὶ παγιδεύοντές με· ἔτσι καὶ σὺ Κύριε,
θέλεις σπρώξεις αὐτούς· ἤτοι θέλεις τοὺς ἀποδιώ-
ξεις, ὥστε νὰ μὴ δυνηθοῦν νὰ με κακοποιήσουν·
ἡ δὲ ὑπὲρ πρόθεσις ἐδῶ εἶναι, ἀντὶ τῆς ἀντί· ἤ-
γουν ἀντ' οὐδενός· τουτέστιν εὐκόλως, κατὰ τὸν Θεο-
δώριτον· καὶ ὡς εἶπα οὐδὲν θέλεις τοὺς ἀποδιώξεις·

8. „ Ὁ Θεὸς τὴν ζωὴν μου ἐξηγγείλῃ μοι·
„ ἔξου τὰ δάκρυά μου ἐνώπιον σου
„ ὥς καὶ ἐν τῇ ἐπαγγελίᾳ σου.

Ἐφανερώσω, λέγει, εἰς ἐσένα Κύριε, τὴν
πολιτείαν μου, τὴν ὁποίαν πολιτεύομαι τῶρα· καὶ
σὺ ἐθεώρησας εἰς τὰ δάκρυα ὅπου χύνω, ἀπὸ τὰς
θλίψεως σκενοχωρούμενος· καθὼς ὑπεσχέθης ἐν τῇ ἐ-
παγγελίᾳ σου νὰ θεωρῇς ταῦτα, καὶ νὰ μὴν τὰ ἀ-
ποσφύρεισαι· διότι δίδοντας τὸν νόμον ὁ Θεὸς, ὑ-
πεσχέθη ταύτην τὴν ὑπόσχεσιν διὰ τὸν ἀδικού-
μενον καὶ πτωχόν, καὶ εἶπεν „ Ἐὰν οὖν σενάξῃ
(ἐν ἄλλοις δὲ γράφεται, καταβοήσῃ) πρὸς με,
εἰσακούσομαι αὐτοῦ· ἐλεήμων γάρ εἰμι· (Ἐξ.
κβ. 27.) (2)

9. „ Ἐπιστρέψουσιν οἱ ἐχθροὶ μου εἰς τὰ
„ ὀπίσω·

Οἱ ἐχθροὶ μου, λέγει, θέλουν γυρίσουν εἰς
τὰ ὀπίσω· ἤγουν θέλουν φύγουν ἀπ' ἐπροςθέν μου
προσηκνέοντες· προφητεία δὲ εἶναι τοῦτο· ἀναγω-
γικῶς δὲ νοεῖται τὸ ῥητὸν οὕτως, ὅτι οἱ δαίμονες,
ὅ.

χον ἔχοντας τῆς αὐτῶν ἀπιστίας διαπαντὸς ἐβδελύττοντο· ἀπὸ πρώτ' τοιγαροῦν ἕως ἐσπέρας τοῦ Παύλου πρὸς αὐ-
τοὺς ῥητορεύοντος, ἐκείνοι τὴν ἀλήθειαν τοῦ λόγου βδελυζόμενοι, ἀσύμφωνοι, καθάρπυσιν ὁ Λουκᾶς, ἀνεχώρησαν
(Πράξ. κβ'·)

(1) Ὁ δὲ Ἡσύχιος λέγει „ Οὐδὲν τῆς προφητείας ταύτης σαφέστερον „ Ἐκβληθέντες γὰρ τῆς Ἱερουσαλὴμ οἱ
τῶν Ἰουδαίων παῖδες, ἃ παροικοὶ πάσης τῆς γῆς διὰ τὴν εἰς Χριστὸν ἀμαρτίαν γενόμενοι, τὴν αἰτίαν ἐρωτῶμενοι
κρύπτουσι, ἃ ἀμαρτίας ἐτέρως, τὴν κατὰ τὸν Χριστὸν σιωπῶντες, προβαλλοῦνται· φυλάττουσι δὲ ἃ τὴν πτέρναν·
ἤτοι ἐρευνῶσιν ἡμῶν οἱ Ἰουδαῖοι, ἃ τὸ τυχὸν πλημμέλημα· νοήσεις δὲ ἃ ὅπερ ὁ Θεὸς πρὸς τὸν ὄφιν εἶπεν „ Αὐ-
τὸς σου τηρήσει κεφαλὴν, ἃ σὺ τηρήσεις αὐτοῦ πτέρναν· ἡμεῖς γὰρ αὐτοῦ τὴν κεφαλὴν· δηλαδὴ τὴν εἰδωλολα-
τρείαν, τηρεῖν πρὸ πάντων κελεύομεθα, φυλάττεσθαι δὲ ὁμῶς ἃ τὰ λοιπὰ ἀμαρτήματα, καὶ ἐσχατὰ τυγχάνη,
καὶ ἐντελὴ εἶναι δοκῇ, ὥστε πτέρναν νομίζεσθαι· ἐπειδὴ περ παρατηρεῖ ταῦτα ὁ ἐχθρὸς, διαβάλλειν ἡμᾶς τῷ
Κριτῇ ἃ διὰ τῶν τυχόντων βουλόμενος· (ἐν τῇ ἐκδῇ· Σειρᾷ·) ὁ δὲ Ἀθαλάσιος τὸ παροικῆσαι, συνα-
χθῆσθαι ἡμῶν εὐσεν· ἤτοι συναχθῆσθαι λαθραῖως ποιεῖσθαι τὰς κατ' ἐμοῦ συσκευὰς, ἃ τὴν πτέρναν·
τουτέστι τὴν τοῦ θίου πορείαν περιεργάζεσθαι· ὅπως σκελίσαντες, δυνήσκειν καταβληθῆναι με.

(2) Ἄλλος δὲ σὺν τῷ Ἡσυχίῳ προσδέττει ἃ τὰ ῥητὰ ταῦτα, ὡς ἐπαγγελίαν τοῦ Θεοῦ· ἤτοι τὸ „ Ἐτι λαλοῦ-
τός σου, ἐρεῖ ἰδοὺ παρὲμί· (Ἡσ. νη'· 9·) ἃ τὸ „ Οἱ στείροντες ἐν δάκρυσιν, ἐν ἀγαλλιάσει θε-
ριοῦσι· ἃ τὸ „ Μακάριοι οἱ πενθοῦντες, ὅτι αὐτοὶ παρακληθήσονται· (παρὰ τῷ Νικήτῃ·)

ὅταν μὲν μᾶς νικοῦν, πηγαίνουν ἔμπροσθέν μας καὶ μᾶς δείχνουν τὴν εἰρήνην, ὅπου μᾶς φέρει εἰς τὴν ἀπόλειπτον· ὅταν δὲ νικηθῶν ἀπὸ ἡμᾶς, πηγαίνουν ὀπίσω μας καὶ μᾶς ἀκολουθοῦν γαυρίζοντες ὡσάν σκύλοι.

„Ἐν ᾗ ἂν ἡμέρᾳ ἐπικαλέσμαι σε,
„ἰδοὺ ἔγνων ὅτι Θεός μου εἶ σύ.

Ὅταν, λέγει, ἐγὼ σὲ ἐπικαλεσθῶ θερμῶς Κύριε, τότε παρευθὺς ἔγνων· ἤτοι γνωρίζω κατὰ ἀντιχρονισμόν, ὅτι ἐσύ εἶσαι Θεός μου· πῶς δὲ γνωρίζω τοῦτο; βέβαια μὲ τὸ νὰ μοῦ εἰσακούης.

10: „Ἐπὶ τῷ Θεῷ σινέσω ῥῆμα· ἐπὶ τῷ
„Κυρίῳ αἰνεσὼ λόγον.

Τὸ αἰνέσω ἐδῶ νοεῖται, καθὼς ἐνόησαμεν ἀνωτέρω καὶ τὸ „Ἐν τῷ Θεῷ ἐπαινέσω τοὺς λόγους μου· ἤγουν ἐν τῷ Θεῷ θέλω σολίσω τὸ ῥῆμα καὶ τὸν λόγον μου· ῥῆμα δὲ λέγει τὸν μικρὸν καὶ σύντομον λόγον· λόγον δὲ τὸν μεγαλῆτερον καὶ πλατύτερον· ἤτοι καὶ τοὺς μικροὺς καὶ τοὺς μεγάλους λόγους, ὅπου σοι προσφέρω, Κύριε, μὲ τὸ ὀνομά σου θέλω τοὺς σολίσω, κατὰ τὸν Θεοδώριτον.

11: „Ἐπὶ τῷ Θεῷ ἠλπισα, οὐ φοβήθη·
„σομαι τί ποιήσει μοι ἄνθρωπος.

Ἐκεῖνον ὅπου εἶπεν εἰς τὴν ἀρχὴν ὁ Δαβὶδ, ὅτι κατεπάτησέ με ἄνθρωπος, τοῦτον λέγει καὶ τώρα· ἤγουν ἢ τὸν Σαοὺλ, ἢ τὸν διάβολον ἢ τὸν βασιλεῖα Βαβυλῶνος. (1)

12: „Ἐν ἐμοὶ ὁ Θεός εἶχαί ἄς ἀποδώσω
„αἰνέσεώς σου.

Εἰς τὴν ἐνθύμησίν μου, λέγει, εὐρίσκονται Κύριε, αἱ ὑποσχέσεις, ὅπου ἔδωκα διὰ νὰ σὲ αἰμῶ, καὶ δὲν τὰς ἀλησιμόνησα· τὰς ὁποίας ὑποσχέσεις θέλω τὰς τελειώσω διὰ τῶν ἔργων· ὑπέσχετο γὰρ ὁ Δαβὶδ νὰ ἀλῇ καὶ νὰ δοξολογῇ τὸν εὐεργέτην του Θεόν, διὰ τί τὸν ἐλύτρωσεν ἀπὸ τὸν κίνδυνον τῆς ζωῆς του.

13: „Ὅτι ἐρρύσω τὴν ψυχὴν μου ἐκ θανάτου·
„τοῖς ὀφθαλμοῖς μου ἀπὸ
„δακρύων, καὶ τοὺς πόδας μου ἀπὸ
„ὀλισθήματος. (2)

Τὴν ψυχὴν μου, λέγει· ἤτοι ἐμένα κατὰ περίφρασιν, ἡλευθέρωσας Κύριε, ἀπὸ τὸν θάνατον· ἀνίσως δὲ καὶ τὴν νοερὰν ψυχὴν μόνην θέλεις νὰ σῇσης πῶς λέγει ἐδῶ, πρέπει ἀκολουθῶς νὰ νοήσης καὶ θάνατον τὴν ἁμαρτίαν· ἢ τις ἔγινεν αἰτία κατ' ἀρχὰς εἰς τὸν προπάτορα Ἀδὰμ τόσον τοῦ ψυχικοῦ θανάτου, ὅσον καὶ τοῦ σωματικοῦ· ἡλευθέρωσας δὲ ἀκόμη, λέγει, καὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς μου ἀπὸ

(1) Ὅρα ὅτι ὁ Δαβὶδ, πρὸς ποταῖς εἰπὼν, ἐπὶ τῷ Θεῷ, ἐπὶ τῷ Κυρίῳ, ἐπὶ τῷ Θεῷ, τὴν ἁγίαν Τριάδα ἐφάρνευσε κατὰ τὸν Θεοδώριτον λέγοντα· „Καλὸς ἔνταΰθα ὁ προφητικὸς νοῦς· πῶς ἔσται τὴν προσευχὴν πᾶν ἁγνόντων ἡ ὁμοουσίῳ Τριάδι προσφέρει·

(2) Ταῦτα τὰ ῥητὰ, ὁμοίως ἡ τὸ, εὐαρεσῆσω ἐνώπιον Κυρίου ἐν φωτὶ ζώντων, ἐρμηνεύονται ἡ κατὰ ἄλλον τρόπον ἐν τῷ ριδ΄. Ψαλμῷ, ἡ ὅρα ἐκεῖ· λέγει δὲ ὁ Διδύμος· „Ἐπεὶ περ ἀκολουθεῖ τῷ θανατοῦμένῳ τὸ θρηνηθῆναι, ἡ δ' ἀκρὴ ἐπ' αὐτῷ γίνεσθαι· οὐκ ἄλλοις δὲ θρηνεῖ τὸν κατὰ ψυχὴν πεθνηκότα, ἢ αὐτὸς ἑαυτὸν· εἰκότως μετὰ τὸ ἐρρύσθαι τὴν ψυχὴν ἐκ θανάτου· ἡ εἰ ὀφθαλμοὶ αὐτοῦ ἀπὸ δακρύων ἡλευθέρωνται· ἐρρύσατο δὲ ἀπὸ ὀλισθήματος τοὺς πόδας, ὑποδήσας αὐτοὺς ὑπόδημα μετεωρίζον ἡ ἀκὴ γῆς ποιοῦν· ῥύεται δέ τις ἀπὸ τῶν προειρημένων ἐπιβλαβῶν, ἐπὶ τῷ εὐαρεσῆσαι τῷ Θεῷ ζῶν τε ἡ πεφωτισμένος· ὁ γὰρ εὐαρεσῶν τῷ Θεῷ ἐν φωτὶ ζώντων τοῦτο ποιεῖ· ζῇ δὲ ἡ πεφώτισται πᾶς μεπέχων Θεόν· αὐτὸς γὰρ ζῶν ὢν, πῶς ἐστὶ τῶν ἀνθρώπων· (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ) ἡ λῶς δὲ λέγει· „Τοῦ ῥυσθῆναι με ἐκ θανάτου, ἡ ἐλευθερωθῆναι με ἀπὸ τῆς ἁμαρτίας, μερίδα δὲ σχεῖν ἡ ἐν τῇ πᾶν ζώντων χάρις, προξενος ἡμῖν γέγονεν ἡ τοῦ Κυρίου παρρησία·

πὸ τὰ δάκρυα· καὶ τὰ ποδάρια μου ἀπὸ ὀλίσθημα : ἤτοι ἀπὸ κρημνόν, ἢ καὶ ἀπὸ παγίδα, καὶ ἐπιβουλὴν τῶν ἐχθρῶν· ποδάρια δὲ θέλεις νοήσεις τὴν πορείαν καὶ σφάταν τοῦ βίου τούτου.

„ Εὐαρεστησὲ ἐνώπιον Κυρίου ἐν φω-
„ τί ζώντων.

Εὐάρεσα, λέγει, θέλω πράξω ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ, ἕως ὅπου βλέπω τὸ φῶς τούτο, ὅπου

φαίνεται εἰς τοὺς ζωντανοὺς ἀνθρώπους· ἐπειδὴ μετὰ θάνατον εὐαρέστησι πλέον δὲν εἶναι· καὶ κατὰ ἄλλον δὲ τρόπον, φῶς τῶν ζώντων εἶναι αἱ ἐντολαὶ τοῦ Θεοῦ· „ Ἡ ἐντολὴ γὰρ φησὶ κυρίου τηλαυγής, φωτίζουσα ὀφθαλμούς· (Ψαλμ. ιγ'. 9.) Καὶ „ Δύχνος τοῖς ποσὶ μου ὁ νόμος σου, καὶ φῶς ταῖς τρίβους μου (Ψαλμ. ριγ'. 102.) ἢ νοεῖται καὶ εἶτι, ὅτι ἐγὼ θέλω φανῶ εὐάρεστος εἰς τὸν Θεόν, ἐν τῷ αἰωνίῳ ἐκείνῳ φωτί, τῶν παντοτίνῃ ζώντων δικαίων.

Ψαλμός Νς'.

„ Εἰς τὸ τέλος· μὴ διαφθείρης· τῷ Δαβὶδ εἰς σπηλογρα-
„ φίαν· ἐν τῷ αὐτῷ ἀποδιδράσκειν ἀπὸ προσώ-
„ που Σαοὺλ εἰς τὸ σπήλαιον.

Ὅταν ὁ Προφήτης Δαβὶδ εὐρισκόμενος εἰς τὰ σενὰ τοῦ Ἐνγαδδὶ λεγομένου τόπου, ἐκρύβθη μέσα εἰς ἓνα σπήλαιον· ἐπῆγε δὲ καὶ ὁ Σαοὺλ μέσα εἰς τὸ αὐτὸ σπήλαιον, ὡς προειπόμεν ἐν τῇ ἐπιγραφῇ τοῦ λέ. Ψαλμοῦ· ὅθεν ἐπειδὴ ἐγλύτωσεν ἀπὸ τὸν κίνδυνον αὐτὸν παραδόξως, διὰ τοῦτο ἔγραψε τὸν παρόντα Ψαλμόν· ἐπέγραψε δὲ καὶ τοῦτον τὸν Ψαλμόν εἰς σπηλογραφίαν παρομοίως μὲ τὸν πρῶτον, διὰ τὴν αἰτίαν ὅπου ἐκεῖ εἴπομεν· εἰς τὸ τέλος δὲ καὶ οὗτος ἐπιγράφεται· διὰ τί αἱ προφητεῖαι ὅπου περιέχονται ἐν αὐτῷ περὶ τῆς ἐξ ἐθνῶν Ἐκκλησίας, ἐμελλον νὰ ἔλθουν εἰς τέλος καὶ ἐκβῶσι· τὸ δὲ μὴ διαφθείρης, πρέπει νὰ ἀναγινώσκηται χωριστὰ καὶ μόνον· διότι κατὰ τὴν νύκτα ἐκείνην, κατὰ τὴν ὁποίαν ἐκοιμήτο ὁ Σαοὺλ εἰς τὸ σπήλαιον, ἔλθων ὁ Δαβὶδ ἐπάνω αὐτοῦ ξεσπαθωμένος, ἔκοψε κρυφίως τὸ πτερύγιον τῆς διπλοῦδος του· τοῦτο τὸ λείγον μελετῶντας συγχάρις εἰς τοὺς αὐτοὺς τοῦ· ἦγουν τὸ „ Μὴ διαφθείρης· ὅθεν μὲ αὐτὸ κατεπράυνε τὸν θυμὸν του, καὶ δὲν ἐθανάτωσε τὸν Σαοὺλ· (1) διὰ τοῦτο ἐπέγραψε καὶ τὸ λόγιον αὐτό, ὅπου τότε ἔλεγεν, εἰς τοῦτον τὸν Ψαλμόν· ἓνα μὲν, διὰ

(1) Ὁ δὲ θεὸς Νύσσης Γρηγόριος ἄλλως λέγει· ἦγουν ὅτι ἐμβαίνοντας ὁ Σαοὺλ μέσα εἰς τὸ σπήλαιον (τὸ ὅπου ἦσαν τὸσόν μεγάλον, ὥς ὅπου ἦτον κεκρυμμένα μέσα εἰς αὐτὸ τὰ τετρακόσια παλικάρια τοῦ Δαβὶδ·) ἐμβαίνοντας, λέγω, μέσα εἰς αὐτὸ ὁ Σαοὺλ διὰ νὰ παρεσκευάσθαι εἰς ἓνα τοῦ ἀναγκαῖον (οὕτω γὰρ ἔ· ἡ Γραφή λέγει „ Καὶ Σαοὺλ εἰσῆλθε παρεσκευάσασθαι· (Α'. Βασιλ. κ'. 4.) (ὁ δὲ Ἀκύλας εἶπεν „ Εἰσῆλθε δὲ

διὰ τὴν διδασκίαν μὲ ποῖον τρόπον αὐτὸς ἐκράτησε τὸν θυμὸν του· καὶ ἄλλο δὲ, διὰ τὴν συμβουλεύσασθαι τὸν καθ' ἕνα μὲ αὐτὸ, νὰ μὴ διαφθεῖρῃ τὴν ἀνεξικακίαν καὶ μακροθυμίαν του· (1) πρέπει δὲ νὰ ἡ-
ξυῶμεν, ὅτι τοῦτον μὲν τὸν Ψαλμὸν ἐσύνησεν ὁ Δαβὶδ, ὅταν εὐγῆκεν ἔξω ἀπὸ τὸ σπηλαίον (2)
τὸν δὲ ῥμῶ. Ψαλμὸν ἐσύνησεν, ὅταν ἦτον μέσα εἰς τὸ ἴδιον τοῦτο σπηλαίον, καὶ εὐρίσκετο εἰς αὐ-
γῶνα· διὰ τί ἐμπροσθεν μὲν τοῦ σπηλαίου ἦτον ὁ Σαουλ, εἰς δὲ τὸ ἐσώτερον μέρος τοῦ σπηλαίου,
ἦτον αὐτὸς κεκλεισμένος· διὰ τοῦτο καὶ ἐν ἐκείνῳ ἔλεγεν, „Ἀπώλετο φυγὴ ἀπ' ἐμοῦ καὶ οὐκ ἔστιν ὁ ἐκ-
ζητῶν τὴν ψυχὴν μου.

1: „Ἐλέησόν με ὁ Θεός, ἐλέησόν με· ὁ.

Ὁ διπλασιασμός ἐδῶ τοῦ ἐλέησόν με, φα-

„τι ἐπὶ σοὶ πεποιθὲν ἡ ψυχὴ μου. νερώνει τὴν ἐπίτασιν καὶ θερμότητα τῆς δεήσεως
τοῦ

δὲ Σαουλ ἀποκενῶσαι· ὁ δὲ Ἰωσήπος „Τὰς φυσικὰς ἐκκρίσεις ποιήσασθαι·) εὐχαλε τὴν διπλοῦσα· ἵτοι
τὸ ἐπανωφόρεμα τοῦ καὶ τὸ ἔβαλε ἐκεῖ εἰς ἕνα μέρος κοντά του· ὁ δὲ Δαβὶδ καὶ τὰ παλικάρια του κρυμμένοι ὄντες
εἰς τὸ ἐσώτερον σκοτεινὸν μέρος τοῦ σπηλαίου, εἶδον ἀπὸ τὸ φῶς τοῦ σώματος τοῦ σπηλαίου, ὅτι αὐτὸς ἦτον ὁ
Σαουλ· ὅθεν, τὰ μὲν παλικάρια του, ἠθέλησαν διὰ τὴν θανατώσασθαι αὐτόν· ἐπειδὴ καὶ ὁ Θεὸς παρέδωκεν αὐτὸν
εἰς τὰς χεῖρας των· ὁ δὲ Δαβὶδ ἐμπόδισεν αὐτὰ εἰπὼν, ὅτι εἶναι ἀνομον τὸ νὰ θανατώσων βασιλέα, ὃς τις ἦτον
χριστὸς Κυρίου· ὁ δὲ Δαβὶδ γυμνώσας τὸ σπαθὶ ἐπῆγεν ἡσυχά ὀπίσω τοῦ Σαουλ καὶ ἔκοψε τὸ πτερύγιον· ἦγον
τὴν ποδίαν τοῦ ἐπανωφορίου του, διὰ τὴν ἔχει αὐτὴν μαρτυρίαν, χωρὶς νὰ ἴδῃ ὁ Σαουλ διὰ τὸ σκότος τοῦ σπηλαίου,
ἢ νὰ καταλάβῃ· ὅθεν ὁ Δαβὶδ, ὅχι μόνον ἐνίκησε τὸν ἐδικόν του θυμὸν, ἀλλὰ καὶ ἕνα σφαγέα, ὅπως ὤρμησε
νὰ θανατώσῃ τὸν Σαουλ ἐμπόδισεν αὐτόν, εἰπὼν τὴν αἰδέειν ταύτην φωνήν „Μὴ διαφθεῖρῃς τὸν χριστὸν Κυ-
ρίου· (τοῦτο δὲ ἡ Γραφή οὐ λέγει αὐτολεξεῖ, ἀλλ' ἴσως ἐκ παραδόσεως ἔλαβον αὐτὸ οἱ ἐρμηνευταί· Αὐτὸ γὰρ τὸ
λόγιον εἶπεν ὁ Δαβὶδ, οὐχὶ ὅταν ὁ Σαουλ ἐμβῇκεν εἰς τὸ σπηλαίον, ἀλλὰ ὅταν εὐρίσκόμενος ἐν τῇ βουλῇ τῇ Ἐ-
χελά, ἐκείθεν ἐν λαμπρῇ τῇ δόρῳ ἔχων ἐμπετηγὸς εἰς τὴν γῆν πρὸς κεφαλῇ αὐτοῦ, καὶ ὁ λαὸς παρεμβλη-
κὸς κύκλῳ αὐτοῦ· τότε γὰρ ὁ Δαβὶδ πέρνωντας μαζίτου τὸν Ἀβεσσα, ἐπῆγε τὴν νύκτα ἐκεῖ εἰς τὴν παρεμβολήν,
ὅπου ἐκοιμήτο ὁ Σαουλ, καὶ ὁ λαὸς κύκλῳ αὐτοῦ ἐκείθεν· ὁ δὲ Ἀβεσσα βλέπων, ὅτι ὁ Σαουλ δὲν αἰσθάνθη
τὸν πηγμένον τους, οὔτε οἱ στρατιῶταί του, εἶπε ταῦτα πρὸς Δαβὶδ· „Ἀπέκλεισε Κύριος σήμερον τὸν ἐχθρὸν
σου εἰς χεῖράς σου· καὶ νῦν πατάξω αὐτόν τῇ δόρατι εἰς τὴν γῆν ἀπαξ, καὶ οὐ δευτερώσω αὐτόν· Καὶ εἶπε Δαβὶδ
πρὸς Ἀβεσσα· μὴ διαφθεῖρῃς αὐτόν, ὅτι τίς ἐποίησε χεῖρα αὐτοῦ ἐπὶ χριστὸν Κυρίου, καὶ ἀθωωθήσεται; (Δ΄.
Βασιλ. κς΄. 3.) Διὰ τὴν ὑπόθεσιν λοιπὸν ταύτην ἔγραψεν ὁ Δαβὶδ τὸν παρόντα Ψαλμὸν, διὰ τὴν φανερώ-
σῃ, πῶς τόσῃ πολλὴν πεποίθησιν ἔχει εἰς τὸν Θεόν, εἰς τρόπον ὅπου, δὲν ἐπίστευε τὴν σωτηρίαν του εἰς τὴν
ἀπάλειαν καὶ τὸν θάνατον τῶν ἐχθρῶν του καὶ μᾶλλον τοῦ Σαουλ, ἀλλὰ καὶ ζώντων αὐτῶν, καὶ παρ' αὐτοῦ τοῦ ἰδίου
Δαβὶδ διασωζομένων, ἠλπίζεν εἰς τὸν Θεὸν νὰ ἔχῃ καθε ἀσφάλειαν· Ἡ δὲ τῆς σηλογραφίας διάνοια αὕτη ἐ-
στὶ, τὸ δεῖν οἶδν τιμὴν εἶλη τῇ ἡγεμονικῇ τῆς ψυχῆς ἐγκεχυραμένην ἔχειν τὴν τοιαύτην φωνήν· ὥς ἂν ἐπὶ τῶν
ὁμοίων πραγμάτων, εἴ τις περιστάσις πρὸς τὴν τοῦ λελυπηκότος ἄμυναν τὸν θυμὸν ἡμῶν διανασθῇ, ἀναγινώ-
σκοντες τῇ διανοίᾳ τὸ κωλυτικὸν τοῦ φόβου πρόσχαμα, πρὸς μακροθυμίαν τὸν θυμὸν κατευνάσωμεν· ὥς εἶναι
εἴλη μὲν, τὸ μνημονικὸν τῆς ψυχῆς, τὰ δὲ ἐπὶ ταύτης χαραγμένα, τὰ τῶν ἀγαθῶν ὑποδείγματα· ἀναφέρε-
ται δὲ ὁ Ψαλμὸς οὗτος καὶ εἰς τὸν Χριστὸν, ὃς τις εἰς τὸ τέλος τῶν αἰώνων ἔλθων ἐπὶ τῆς γῆς, ἐδείξεν ἀπὸ ἡ-
μῶν τὴν φθοράν.

(1) Τινὲς δὲ (ἴσως ὁ Χρυσόστομος·) σμύγοντες τὸ „Εἰς τὸ τέλος μὲ τὸ „Μὴ διαφθεῖρῃς, ἐρμηνεύουν αὐ-
τὸ οὕτως· „Ἐπεὶ πολλοὶ καλῶς ἀρξάμενοι, οὐ διήρκεσαν εἰς τέλος, τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον ἀποδεχόμενοι τοῦ
Δαβὶδ τὴν τοιαύτην ἀρετὴν φησὶν αὐτῷ· εἰς τὸ τέλος μὴ διαφθεῖρῃς· μέντοι διόλου τοιοῦτος, ὡς ἂν τύχῃ σηλο-
γραφίας καὶ μνήμης αἰωνίου· ἐν ἀρχῇ μὲν γὰρ, οὐ πολλὰς δεόμεθα τῆς παρακλήσεως· τὴ δὲ ὁπότε, ὅτι πᾶς ἀν-
θρώπος, καὶ πάντων νωθέστατος ἢ, μέλλων ἀπεσθαι πράγματος, πολλὰν ἐν τοῖς προοιμίῳ δέκνεται τὴν
σπουδὴν· ὅταν δὲ τὸ πλεον τῆς ὁδοῦ προέλθωμεν, καὶ μακρὰν τὰ τῆς προθυμίας· τότε ἡμῶν ὁ Προφήτης
εὐκαίρως παρίσταται λέγων, „Εἰς τὸ τέλος μὴ διαφθεῖρῃς· καὶ γὰρ ὁ Διάβολος τότε σφοδρότερον πνεῦμα· καὶ τῷ
μὲν ἐν ἀρχῇ περὶ συγγινώσκοντες ἀπαντες διὰ τὴν ἀπειρίαν, τὸν δὲ μετὰ πολλοὺς τοὺς διακύλους ὑποσκελι-
σθέντες, οὐκ ἂν τις ῥαδίως ἀξιώσει συγγινώσκῃ. (παρὰ τῷ Νικητῇ.)

(2) Ἄλλος δὲ ἀνώνυμος ἐρμηνευτὴς λέγει, ὅτι τοῦτον μὲν τὸν νσ΄. Ψαλμὸν ἐσύνησεν ὁ Δαβὶδ, εὐρίσκόμενος εἰς
τὸ

τοῦ Δαβίδ· δὲν ἡλπισα, λέγει, ὦ Κύριε, εἰς κα-
νένα ἄνθρωπον, πάρεξ εἰς μοναχὸν ἐσένα· διὰ τοῦ-
το ἐλέησον ἐμένα, ὅπου τόσον ἐλπίζω εἰς ἐσέ, καὶ
ἔτι ἀδίκως καταδιώκομαι ἀπὸ τὸν Σαούλ. (1)

„ Καὶ ἐν τῇ σκιά τῶν πτερυγῶν σου
„ ἐλπιδῶ, ἕως οὗ παρέλθῃ ἡ ἀνο-
„ μία.

Σκιά τῶν πτερυγῶν λέγει ὁ Δαβίδ τὴν σκέ-
πην τοῦ Θεοῦ, καὶ προμύθαιεν κατὰ τὸν Θεοδώ-
ριτον καὶ Ἀθανάσιον, περὶ τῆς ὁποίας εἶπομεν εἰς
τὸν 15. Ψαλμὸν, ἐρμηνεύοντες τὸ „ Ἐν τῇ σκέ-
πῃ τῶν πτερυγῶν σου σκεπάσεις με· ἀνομίαν δὲ
ὀνομάζει τὴν ἐπιβουλὴν, καθὼς καὶ ὁ Ἀκύ-
λας ἐξέδωκε· λέγει λοιπὸν, ὅτι ἐγὼ, Κύριε, θέ-
λω ἐλπίζω εἰς τὴν σκέπην τῶν πτερυγῶν σου, ἕως
οὗ νὰ περάσῃ ἡ ἐπιβουλὴ τῶν ἐχθρῶν μου τῶν ὀ-
ρατῶν καὶ τῶν ἀορατῶν· ἤγουν θέλω ἐλπίζω εἰς
σέ, ἕως θανάτου· τότε γὰρ περνᾷ κάθε ἐπιβουλὴ
τῶν ὀρατῶν καὶ ἀορατῶν ἐχθρῶν, ὅταν εὐγῇ ἡ ψυ-
χὴ ἀπὸ τοῦ σώματος, καὶ ὑπάγῃ πρὸς τὸν Θεὸν διὰ
τὴν σκεπασμένην. (2)

2: „ Κεκράζομαι πρὸς τὸν Θεὸν τὸν υἱόν

„ πιστον, τὸν Θεὸν τὸν εὐεργετήσαν·
„ τὰ με.

Ἦψισον μὲν ὀνομάζει τὸν Θεὸν ὁ Δαβίδ,
ὡς ἐπουράνιον· εὐεργετήσαντα δὲ, ἐπειδὴ καὶ πρῶ-
τον καὶ τώρα τὸν ἡξίωσα μεγάλων εὐεργεσιῶν καὶ
βοηθειῶν.

3: „ Ἐξαπέστειλεν ἐξ οὐρανοῦ καὶ ἔσω-
„ σέ με· ἔδωκεν εἰς ὄνειδος τοὺς κα-
„ ταπατοῦντας με.

Ἐξ ὕψους, λέγει, ἔστειλε δύναμιν ὁ Θεὸς
καὶ με ἐγλύτωσεν· ἐπειδὴ δὲν ἐλυτρώθηκα με ἀν-
θρωπίνην βοήθειαν ἀπὸ τὸν κίνδυνον, ὅπου ἐπρόσ-
μεινα νὰ λάβω ἐν τῷ σπηλαίῳ κρυπτόμενος· ἔδω-
κε δὲ εἰς ὄνειδος ὁ Θεὸς καὶ τοὺς ἐχθροὺς, ὅπου
με καταφρόνουν· διότι μαθόντες οἱ μετὰ τοῦ Σαούλ
σφατῶνται τὸ συμβεβηκός, ὅπου ἠκολούθησεν, καὶ
ἐπῆγεν ὁ Σαούλ μέσα εἰς τὸ σπήλαιον μόνος, καὶ
δὲν ἐθανατώθη παρὰ τοῦ Δαβίδ, ἐντραπήκαν πολ-
λὰ διὰ ἐκεῖνο, ὅπου ἔκαμεν ὁ Δαβίδ, καὶ ἐφάνη-
καν ἄξιοι γέλωτος. (3)

„ Ἐ.

τὸ σπήλαιον Ὁδολλάμ (περὶ οὗ γράφει τὸ κβ'. Κεφ. τῆς Α'. τῶν Βασιλειῶν καὶ τὸ κγ'. τῆς Β'. τῶν Βασιλ.
καὶ τὸ ΙΑ'. Κεφ. τῆς Α'. τῶν Παραλειπομ.) τὸν δὲ ῥημά. Ψαλμὸν ἐσύνθεσεν, εὐρισκόμενος εἰς τὸ σπή-
λαιον τὸ Ἐνγαδδί· ἀληθέστερα δὲ μὴ λέγει ὁ κύριος Εὐθύμιος, καθότι βεβαίως τὴν γνώμην αὐτοῦ ἡ θεία Γραφή·
ἦτοι τὸ κδ'. τῆς Α'. τῶν Βασιλειῶν· περὶ γὰρ τοῦ Ὁδολλάμ σπηλαίου ἀναφέρουσα, οὐδὲν τοιοῦτον λέγει, ὅτι
ὁ Σαούλ εἰσῆλθεν ἐν αὐτῷ.

(1) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει „ Ὁ τοῦ ἐλέους διπλασιασμός τὴν ὑπερβολὴν τοῦ κινδύνου παραδεικνύει· ὁ δὲ Δί-
δυμος „ Ὁ ἐπιδιπλασιασμός δηλοῖ, ὅτι καὶ ἐν τῇ βίῃ τούτῳ καὶ ἐν τῇ μέλλοντι ἐλέου Θεοῦ χρῆζομεν.

(2) Ὁ δὲ Νύσσης Γρηγόριος λέγει „ Ἀσπότης ἐστὶ καὶ παροδικὴ τῆς ἁμαρτίας ἡ φύσις, οὔτε κατὰ τὸ πρῶτον
συνυπακούει τῇ κρίσει παρὰ τοῦ πᾶν ὑποκινουμένου καὶ οὐσιώσαντος, οὔτε πρὸς τὸ δικαίως τοῖς οὖσι διαμένον-
τα· τὰ μὲν γὰρ ἐκ τοῦ ὄντος ὄντα, ἐν τῷ εἶναι διαπαντὸς διαμένει· εἰδέτι ἔξω τοῦ ὄντος ἐστίν· οὐ ἡ οὐσία οὐκ
ἐν τῷ εἶναι, ἀλλ' ἐν τῷ ἀγαθὸν μὴ εἶναι τὴν ὑπόστασιν ἔχει· ταῦτό ἐστιν ὁ ἐπιδωμάτιος χόρτος, ἀρριζὸς τις καὶ ἁ-
σπάρτος καὶ ἀνήροτος· σκιά δὲ θείων πτερυγῶν ἀντὶ περιβολῆς ἡμῖν γινομένων, τὰς ἀρετὰς τις νοῶν, οὐχ ἁμαρτή-
σεται· αὐτὸ μὲν γὰρ τὸ θεῖον, ὅ, τίποτε τῇ φύσει ἐστίν, ἀνέφικτον μένει τῇ ἀνθρωπίνῃ φύσει καὶ ἀληπτον, ἀνω-
που κατὰ τὸ ἀφραστον τοῦ λογισμοῦ τῶν ἀνθρώπων ὑπερπετόμενον· χαρακτήρ δέ τις τῆς ἀφράστου φύσεως διὰ τῆς
τῶν ἀρετῶν σκιαγραφίας τοῖς πρὸς αὐτὴν ὁρῶσιν ἐγγίνεται· ὡς πᾶσαν σοφίαν καὶ φρόνησιν καὶ ἐπιστήμην, καὶ πᾶσαν
ἐφοδὸν τῆς καταληπτικῆς ἐπινοίας, οὐκ αὐτὰς εἶναι τὰς θείας πτερυγὰς, ἀλλ' αὐτὴν τὴν τῶν θείων πτερυγῶν
σκιά· καὶ ὁ Δίδυμος λέγει „ Τὸ παρέχεσθαι τὴν ἀνομίαν δηλοῖ πρόσκαιρον αὐτὴν εἶναι.

(3) Ἄλλος δὲ φησι „ Σωτηρίαν ἐνταῦθα ὁ Δαβίδ ὀνομάζει, ἣν ἐσώθη ἐν τῷ σπηλαίῳ, ὅτε μᾶλλον ὑπεχρούσιον

„ Ἐξαπέστειλεν ὁ Θεὸς τὸ ἔλεος αὐ-
 „ τοῦ, καὶ τὴν ἀλήθειαν αὐτοῦ
 4: „ Καὶ ἐρρύσατο τὴν ψυχὴν μου ἐκ
 „ μέσου σκύμωνων.

ἀγισμός καὶ ἀπολύτρωσις, ὡς λέγει ὁ Παῦλος
 (Α'. Κορ. α'. 30.) σκύμους λοιπὸν καὶ λέον-
 τας πρέπει νὰ νοοῦμεν τοὺς δαίμονας, κατὰ τὴν
 ἐκδοχὴν ταύτην.

Ἀφ' οὗ ἀνωτέρω εἶπεν ὁ Δαβὶδ, ὅτι ὁ
 Θεὸς ἔξαπέστειλεν ἀπλῶς, τῶρα ἐδῶ ἀκολουθῶν
 λέγει καὶ τί ἔξαπέστειλε· πρέπει δὲ νὰ παρατηρή-
 σωμεν, ὅτι ὁ Δαβὶδ εἰς πολλὰ μέρη ἀλήθειαν ὀ-
 νομάζει τὴν δικαιοσύνην· καθὼς καὶ τῶρα ἐδῶ· ἐ-
 πειδὴ ἡ δικαιοσύνη ἀπὸ τὴν ἀλήθειαν καταληχθέν-
 νεται· (1) ἔστειλε λοιπὸν ὁ Θεὸς μὲν τὸ ἔλεός του
 διὰ νὰ μὲ ἐλεήσῃ· τὴν δὲ δικαιοσύνην του, διὰ
 νὰ καταδικάσῃ ἐκείνους, ὅπου μὲ ἀδικοῦν· σκύμ-
 νους δὲ λέγει· ἡγουν λεονταρόπουλα, τοὺς μετὰ
 τοῦ Σαοὺλ στρατιῶταις· διὰ τὴν ἦτον ἀνδρεῖοι καὶ
 δυνατοί· καὶ διὰ τὴν ἦτον ἄγριοι καὶ αἱμοβόροι·
 τοιοῦτοι γὰρ εἶναι καὶ οἱ σκύμοι· ἡγουν τὰ μικ-
 ρὰ λεοντάρια· νοεῖται δὲ ὁ λόγος οὗτος καὶ εἰς τὸ
 πρόσωπον τῆς Ἐκκλησίας τῶν Χριστιανῶν· ἡ τις λέ-
 γει, ὅτι ὁ Πατὴρ ἀπέστειλε τὸν Υἱόν του, καὶ ἔ-
 σωσεν ἑμένα τὴν χαϊμένην· καὶ ἔδωκεν εἰς ὄνειδος
 τοὺς πρῶην καταπατοῦντάς με δαίμονας· ἔλεος δὲ
 καὶ ἀλήθεια οὐτιώδης, καὶ ἐνυπὸς εἶναι ὁ Υἱός·
 ὁ γὰρ Υἱὸς ἐλεήσας ἡμᾶς, ὅπου εἴμεθα ἀπολασ-
 μένοι, ἔγινεν ἄνθρωπος· καὶ αὐτὸς εἶπεν „ Ἐ-
 γὼ εἰμι ἡ ἀλήθεια· (Ἰω. ιδ'. 6.) ἀλλὰ καὶ
 κατὰ τὸ σημαινόμενον τῆς δικαιοσύνης, αὐτὸς ἐ-
 γενήθη ἡμῖν σοφία ἀπὸ Θεοῦ, δικαιοσύνη τε καὶ

„ Ἐκοιμήθην τεταραγμένος.

Ὅταν, λέγει, ὁ Σαοὺλ καὶ οἱ μετ' αὐτοῦ
 ἐμβῆκαν εἰς τὸ σπήλαιον (2) τότε ἐγὼ ἐκοιμή-
 θηκα ὕπνον, καὶ ὀλίγον καὶ τεταραγμένον, διὰ τὸν
 κίνδυνον, ὅπου μὲ περιεκύκλωσεν.

„ Τίσι ἀνθρώπων, οἱ ὀδόντες αὐτῶν
 „ ὅπλα καὶ βέλη· καὶ ἡ γλῶσσα αὐ-
 „ τῶν μαχαίρα ὀξεῖα.

Ὡς υἱοὶ τῶν ἀνθρώπων, λέγει, ἀκούσα-
 τε· τὰ ὀδόντια τῶν ἐχθρῶν, ὅπου με ἐπιβουλεύον-
 ται ὡσάν θηρία ἄγρια, εἶναι ὅπλα καὶ σαι'ταις·
 καὶ ἡ γλῶσσά των, εἶναι σπαθὶ κοπτερώτατον· φα-
 νερόναι δὲ ὁ Δαβὶδ μὲ τὸ ὄνομα τῶν ὀδοντίων
 καὶ τῆς γλώσσης, τὰ λόγια τῶν ἐχθρῶν του· τὰ
 ὅποια μὲ τὰς διαβολὰς καὶ κατηγορίας καὶ δολιό-
 τητας πληγόνουσι καὶ θανατόνουσιν ἐκείνους, κατὰ
 τῶν ἐποίων λέγονται· ὅπλα δὲ λέγει τῶρα, ὅχι τὰ
 προφυλακτικὰ τῶν ἐχόντων· καθὼς εἶναι τὸ σκου-
 τὰρι, ἡ παρπούτα καὶ ἄλλα· ἀλλὰ τὰ θανατόνου-
 τα τοὺς ἀπαντῶντας· ὅποιον εἶναι τὸ σπαθί, τὸ
 κον.

ἔλαβε τὸν ἐχθρὸν, ἢ πρὸς τὸ ἐναντίον ἀνεστῆναι τοῦ φόνου ἢ ἐξουσία, ὡς τὸν ἐπὶ θανάτῳ διωκόμενον, τοῦτον ἐ-
 φεσάναι τῇ τοῦ φονῶντος σφαγῇ, εἰ ἢ ἐφείσατο· ὁ δὲ ὄνειδος ἦν τῷ σεσωσμένῳ, ὡς μάστιγιν ἐπιβουλεύοντι τῷ
 σώσαντι· ὁ δὲ Νύσσης σὺν τῷ Ἀθανασίῳ λέγει, ὅτι κατὰ θεωρίαν, σαφῶς τὴν καθοδὸν τοῦ Κυρίου κηρύττει ἡ
 προφητεία· ἐξ οὐρανοῦ ὁ Πατὴρ οὐ πρέσβιν, οὐκ ἄγγελον, ἀλλ' αὐτὸν τὸν Κύριον, ὃς ἡμᾶς μὲν ἔσωσε διὰ τῆς
 σκιάς, ἣν ἐξ ὕψους ἀπέστειλε τῷ κάτω βίῳ· τούτῳ, διὰ τοῦ ἐπισκιάσαντος ἐν τῇ νεφέλῃ Πνεύματος, τοὺς δὲ
 πρότερον καταπατήσαντας ἡμᾶς, τὰς νοητὰς δηλαδὴ ἢ ἀντικειμένους δυνάμεις, νῦν εἰς τὴν τῶν ἐνεδιζομένων
 ἀντιπερίηγαγε τάξιν.

(1) Ὅθεν συμφώνως ἢ ὁ Θεοδώριτος εἶπε· „ Τὴν μέντοι ἀλήθειαν τῷ ἔλεῳ συνέχευε τὸ δίκαιον τῆς φιλαν-
 θρωπίας δεικνύς· ἢ ὁ Ἀθανασίος φησιν· „ Ἐλεος ἢ ἀλήθεια τοῦ Πατρὸς ὁ Υἱός· τὸ αὐτὸ λέγει ἢ ὁ Δίδυ-
 μος ἢ ὁ Εὐσέβιος.

(2) Σημειῶσαι, ὅτι ἡ ἁγία Γραφή δὲν λέγει, ὅτι ἐμβῆκαν οἱ τοῦ Σαοὺλ ἄνθρωποι εἰς τὸ σπήλαιον· ἀντὶ δὲ τοῦ
 τεταραγμένος, ὁ Θεοδόσιος εἶπε· μετὰ ἀναλίσκόντων· ὁ Σύμμαχος· μετὰ φλεγόντων· ὁ Ἀκύλας· μετὰ λα-
 βῶν· ἦτοι κατὰ τὸν Θεοδώριτον, μετὰ ἀναλίσκόντων λογισμῶν· λαύρας γὰρ με κατέδανον, ὡς σχεδὸν ἢ κα-
 ταφλέγειν μου τὴν διάνοιαν· εἰκότως τοίνυν ἐταραστόμην, μεταξὺ τούτων καθεύδειν ἠναγκασμένος.

κοντάρι, καὶ τὰ ὁμοία. (1).

5: Ὑψώθητι ἐπὶ τοὺς οὐρανοὺς ὁ Θεός, καὶ ἐπὶ πᾶσαν τὴν γῆν ἡ δόξα σου.

Ὑψηλός, λέγει, καὶ ἐπουράνιος γνωρίσθητι Κύριε, καὶ εἰς ἐκείνους ἀκόμη, ὅπου δὲν σε γνωρίζουν διὰ Θεόν, κατὰ τὸν Θεοδώριτον· καὶ ὡς δράμη εἰς ὅλην τὴν γῆν ἡ μεγαλειότης σου, διὰ μέσου τῶν θαυμάτων ὅπου ἐνεργεῖς· μερικοὶ δὲ, ἦτοι ὁ Ἀθανάσιος νοοῦσι τὸν λόγον τοῦτον περὶ τοῦ Χριστοῦ, ὅς τις ἀπ' οὗ ἐτελείωσε τὸ μυστήριον τῆς ἐνανθρωπήσεως, ἀνέβη πάλιν εἰς οὐρανοὺς, ἀπὸ τοὺς ὁποίους ἐκατέβη, καὶ ἡ δόξα αὐτοῦ διέδραμεν εἰς ὅλην τὴν γῆν, διὰ τοῦ Εὐαγγελικοῦ κηρύγματος. (2)

6: „ Παγίδα ἠτοίμασαν τοῖς ποσὶ μου, „ καὶ κατέκαμψαν τὴν ψυχὴν μου· „ ὠρίζαν πρὸ προσώπου μου βόθρον, „ καὶ ἐνέπεσον εἰς αὐτόν.

Παγίδας, λέγει, καὶ δίχτυα κατεσκεύασαν

οἱ ἐχθροί μου· ἦτοι ἐπιβουλὰς διαφόρους καὶ δολίους κατηγορίας συνέρραψαν, καὶ μὲ αὐτὰ ἐταπεινώσαν καὶ κατέβαλον τὴν ψυχὴν μου· καὶ ἔμπροσθέν μου ἔσκαψαν λάκκον· ἤγουν κίνδυνον ἀφεικτον ἠτοίμασαν κατ' ἐμοῦ, ἔπεσον δὲ αὐτοὶ μέσα εἰς αὐτόν· διότι, ἐγὼ μὲν, μὲ τὸ νὰ ἐσκεπάσθηκα ἀπὸ τὴν θαύμν βοήθειαν, ἔμεινα ἀβλαβής· αὐτοὶ δὲ ἐκινδύνευσαν, πεσόντες εἰς τὰς χεῖρας μου. (3)

7: „ Ἐτοιμὴ ἡ καρδιά μου ὁ Θεός, ἔ. „ τοίμῃ ἡ καρδιά μου.

Ἐτοιμος εἶμαι, λέγει, εἰς τὸ ἐξῆς Κύριε, ἔτοιμος εἶμαι νὰ λάβω τοὺς πειρασμούς, ὅπου μοι ἔρχονται· ἐπειδὴ καὶ ἔχω ἐσῆα βοηθόν μου καὶ δυνατόν νὰ μὲ λυτρώσῃ ἀπὸ αὐτούς· ἢ λέγει, ὅτι ἔτοιμος εἶμαι εἰς τὸ νὰ κάμνω τὰ θελήματά σου· ἢ εἰς τὸ νὰ σὲ δοξολογῶ καὶ νὰ σὲ εὐχαρισῶ πάντοτε· διὰ τὴν μὲ ἐλύτρωσες ἀπὸ τὸν κίνδυνον κατὰ τὸν Θεοδώριτον.

„ Ἀσσομαι καὶ ψαλῶ ἐν τῇ δόξῃ μου.

Διὰ

(1) Λέγει δὲ ὁ Νύσσης ἡ Οὐκ οἶδεν ἡ τῆς φύσεως ἡμῶν κατασκευὴ τὰ αἰσθητὰ βέλη ταῦτα τοῖς ἀνθρωπίνους σώμασιν ἀντὶ ὀδόντων ἐγκείμενα· ἀλλ' ὅταν τις ὁμοιωθῇ πρὸς τὸ πάθος καὶ μεταμορφωθῇ πρὸς τὴν ἐπικρατοῦσαν κακίαν, ἀπολέσας τὴν κατὰ φύσιν μορφήν, γίνεται θηρίον· διὰ τοῦτο λεόντων μνηστῆς, τοὺς υἱοὺς τῶν ἀνθρώπων ὀνόμασεν, ὧν ὀδόντες καὶ γλῶσσαι τὰ τοῦ πολέμου ὄργανα· τοῦτο γάρ ἐστι συκοφαντῶν, καὶ τῶν διαβολῶν καὶ καταλαλιάς σχολοζόντων τὰ ῥήματα· φησὶ δὲ καὶ ὁ Νικήτας ἡ Θαυμάζειν ἔοικεν, ὅτι οἱ τῶν ἀνθρώπων υἱοὶ τῶν ἡμέρων, τῶν ἐν εἰκόνι Θεοῦ γενομένων, τῶν θηρίων τὴν κακίαν μετέρχονται· ὥστε τοὺς ὀδόντας· ἤγουν τοὺς λόγους καὶ τὰς συσκευὰς, ὅπλα κεκτήσθαι ἀναιρετικά βέλη· ταῦτα δὲ λέγονται καὶ ἐκ προσώπου τοῦ Χριστοῦ πρὸς τοὺς Ἰουδαίους.

(2) Ἄλλος δὲ λέγει (Ἰσως ὁ Κύριλλος) ἡ Ἀκούων δὲ ὑψώθητι, μὴ ὑπολάβῃς ὅτι προσθήκην ὕψους γενέσθαι παρακαλεῖ τῷ Θεῷ· οὐ γὰρ χηρίζει δόξης, ἀλλ' ἔστιν ἐν εὐκλείαις ταῖς ἀνωτάτω Θεός· ὑποσημαίνει δὲ μᾶλλον τῆς δοξολογίας τὸν τρόπον, ὑψούντων αὐτὸν ἁγίων Ἀγγέλων· βούλεται δὲ κατ' ὁμοιότητα τὴν ἐν ταῖς οὐρανοῖς, καὶ ἐπὶ πᾶσαν τὴν γῆν ὑψοῦσθαι τὴν δόξαν αὐτοῦ· ὥστε γὰρ σὲ φησὶν ὑψηλὸν σε γινώσκουσιν οἱ κατὰ τὸν οὐρανὸν Ἀγγελοι, οὕτως ἔσω καὶ ἐπὶ πᾶσαν τὴν γῆν τὸ σὸν εὐκλεές· πιστευέτωσαν πάντες εἰς τὸ σὸν ὄνομα· λέγει δὲ καὶ ὁ Θεοδώριτος, Τοῦτο καὶ ὁ μακάριος ἔφησεν Ἀβρααμ· ἡ Ἐκάλεψεν οὐρανεὺς ἡ ἀρετὴ αὐτοῦ, καὶ τῆς ἀνέσεως αὐτοῦ πλήρης ἡ γῆ.

(3) Ὁ δὲ Δίδυμος λέγει ἡ Κατέκαμψαν τὴν ψυχὴν μου· τοῦτου σύμβολον ἦν ἡ συνεχωμένη πνεύματι ἀσθενεία γυνὴ συγκύπτουσα, καὶ μὴ δυναμένη ἀνακύβει εἰς τὸ παντελές, ἦν ἔλυθεν ὁ Ἰησοῦς ἀπὸ τῶν βρόχων τῶν Σατανικῶν θυγατέρα οὖσαν Ἀβραάμ· τάχα δὲ καὶ πᾶς ὁ τὰ κάτω φρονῶν, κατακεκαμμένῃ ἔχει τὴν ψυχὴν, οὐ δυναμένην τὰ ἄνω σκοπεῖν, ἕως τοιαύτη εἴναι.

Διὰ τὸ ἄσσομαι καὶ διὰ τὸ ψαλῶ, πολλὰς φορὰς εἶπομεν, ὅτι τὸ μὲν ἄσω σημαίνει, τὸ διὰ γλώσσης μένης ὑμνεῖν τὸν Θεόν· τὸ δὲ ψαλῶ σημαίνει, τὸ καὶ διὰ ὄργανου αἰνεῖν· δέξαν δὲ ἐδικὴν του ὀνομάζει ὁ Δαβὶδ, τὴν σύνεσιν καὶ γνῶσιν, διὰ τὴν ὁποῖαν ἰδοῦντο ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους· ἢ καὶ τὸ προφητικὸν χάρισμα· λέγει λοιπὸν, ὅτι μὲ γνῶσιν καὶ σύνεσιν τοῦ νοῦς, ἔγω νῶ σὲ ὑμνήσω Κύριε· καὶ ὅχι ἀπλῶς μὲ μόνον ψάλλω λόγια· καθὼς καὶ ἀλλοτρίως εἶπε· „Ψάλλατε συνάτω· (Ψαλ. μς΄. 7.) (1)

8: „Ἐξεγέρθητι ἡ δόξα μου· ἐξεγέρθητι· „τι Ψαλτήριον καὶ κιθάρα· ἐξεγέρθη· „θῆσομαι ὄρθρου.

Δόξαν πάλιν ἰδῶ ὀνομάζει ὁ Δαβὶδ τὸ πνευματικὸν χάρισμα, κατὰ τὸν Θεοδώριτον καὶ τὸν Ἀθανάσιον· Ψαλτήριον δὲ τὴν ψυχὴν· κιθάραν δὲ, τὸ σῶμα, διὰ τὰς αἰτίας ὅπου εἶπομεν εἰς τὸν λβ΄. καὶ μβ΄. καὶ μη΄. Ψαλμόν. σηκώνει λοιπὸν ὅλον τὸν ἑαυτὸν τοῦ ὁ Δαβὶδ εἰς ὕμνον καὶ δοξολογίαν Θεοῦ· ἵνα καὶ μὲ τὸ πνεῦμα καὶ μὲ τὴν ψυχὴν καὶ μὲ τὸ σῶμα ὑμνήσῃ τὸν εὐεργέτην του· προσθέτει δὲ, καὶ ὅτι θέλει σηκοθῇ νῶ δοξολογήσῃ τὸν Θεὸν ἐν τῷ ὄρθρῳ πρὸς τὸ πρωΐ· ἢ τὸ, ὄρθρου δη-

λοῖ τὸ ταχέως καὶ χωρὶς ἀναβολὴν καιροῦ. (2)

9: „Ἐξομολογήσομαι σοὶ ἐν λαοῖς Κύριε· „ψαλῶ σοὶ ἐν ἔθνεσι.

Ἐξομολογήσομαι: ἤγουν θέλω σοὶ εὐχαριστήσω Κύριε, ἐμπροσθεν εἰς τοὺς λαοὺς τῶν Ἰουδαίων· καὶ θέλω σοὶ ψάλλω ἐμπροσθεν εἰς τὰ ἔθνη κατὰ τὸν Δίδυμον· ἐπεὶ μὲ τοὺς Ψαλμοὺς τοῦ ὁ Δαβὶδ εὐχαρισεῖ καὶ ψάλλει τῷ Θεῷ καὶ εἰς τοὺς Ἰουδαίους καὶ εἰς ἔθνικοις, τοὺς ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ τοῦ Χριστοῦ εὐρισκομένους, κατὰ τὸν Ἀθανάσιον.

10: „Ὅτι ἐμεγαλύνθη ἕως τῶν οὐρανῶν „τὸ ἔλεός σου, καὶ ἕως τῶν νεφελῶν „ἡ ἀληθεία σου.

Αὐτὰ τὰ ἴδια σχεδὸν εἶπεν ὁ Δαβὶδ καὶ εἰς τὸν λβ΄. Ψαλμόν, καὶ βλέπε ἐκεῖ τὴν ἐκλήγησιν· λέγει δὲ, ὅτι εἶναι τόσοι πολὺ καὶ ὑψηλὸν τὸ ἔλεος καὶ ἡ ἀλήθεια τοῦ Θεοῦ, ὥστε ὅπου φθάνει ἀπὸ τὴν γῆν ἕως εἰς τὰς νεφέλας καὶ τὸν Οὐρανόν. (3)

11: „Τ.

(1) Λέγει δὲ ὁ Νύκσης „Ὡς μακάριος τῆς τσαύτης μεγαλοφυΐας ἐκεῖνος, οὗ ἡ καρδία πρὸς εὐφημίαν τῆς Θείας δέξης ἡτοίμαται, χωρῶσα ἐν αὐτῇ τὸ ἀχόρητον πρὸς δὲ νοῦν κατὰ τὸν Ἀθανάσιον, παρακαλεῖ δέξασθαι τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, ὃ ἐπηγγέλματο ἀνερχόμενος πέμψειν ὁ μογενῆς, ἑτοιμὸν εἰς τὸ ὑποδέξασθαι λέγων τὴν ἑαυτοῦ καρδίαν γεγενησθαι.

(2) Ὁ Ἀθανάσιος δὲ λέγει „Τὸ ἐξεγερθῆσομαι ὄρθρου, ἀντὶ τοῦ ἐν αἰσθήσει τοῦ νου τοῦ φωτὸς γενόμενος, ὃ φωτισθεὶς διὰ τῆς τοῦ ἁγίου Πνεύματος παρουσίας, ἐπὶ τὸ προφητεύειν καὶ ὑμνεῖν σε ἐν Ψαλμοῖς ἐξεγερθῆσομαι· ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει „Οὐ νῦν φησι μόνον ταύτην σοὶ προσοίσω τὴν ὑμνοδίαν· ἀλλὰ καὶ τοῦ ἀληθινοῦ φωτὸς ἀνατείλαντος καὶ τὴν μακρὰν τῆς ἀγνοίας ἀποσχεδῶσαντος νύκτα, καὶ τὸν τῆς προσδοκωμένους ἡμέρας ὑπαδείξαντος ὄρθρου, οὐ μόνον διὰ τῆς ἐνσάρκου αὐτοῦ πρὸς ἡμᾶς παρουσίας· ἀλλὰ καὶ διὰ τῆς τοῦ λουτροῦ παλιγγενεσίας καὶ ἀναπλάσεως, τῶν Ἑθνῶν ἀπείρων καὶ τῶν λαῶν χοροδιδάσκαλος ἔσομαι· καὶ εἶδόν τις χορδαῖς τοῖς ἐκείνων χρώμενος εἴσομαι, ἥσω σὴν χαριστήριον ὑμνοδίαν.

(3) Λέγει δὲ ὁ Θεὸς Κύριλλος „Μέγα καὶ ὑψηλὸν τὸ ἔλεος τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς, καὶ εἰσὶν μέχρις αὐτῶν διῆκον τῶν οὐρανῶν· ὑψηλὴ δὲ καὶ οἰονείτως ἐν νεφέλαις ἡ ἀλήθεια· τούτῳ Χριστὸς περίοπτος τοῖς ἀπανταχοῦ, καὶ οὐκ ἠγνόνται τοῖς ἀνὰ πᾶσαν τὴν γῆν· ἀλλ' ἐν δόξῃ Θεότητος εἶναι πιστεύεται παρὰ τοῖς ὀρθὰ φρονεῖν εἰσὶν· καὶ συνεδρεύει μὲν ὡς Θεὸς τῷ ἰδίῳ Πατρὶ· σύνεσι δὲ καὶ ἡμῖν διὰ τοῦ ἁγίου Πνεύματος· οὐ γὰρ ἀφῆκεν ἡμᾶς ὀρφανούς· ἀλλ' ἔστι μεθ' ἡμῶν πάσας τὰς ἡμέρας, ἕως τῆς συντελείας τοῦ αἵωνος· ὁ δὲ Ἀθανάσιος λέγει „Ἀληθεὶς φησι τὰς τῶν νεφελῶν· τούτῳ τῶν Προφητῶν διὰ τῶν πραγμάτων ἀπέδειξά σου τὰς ἡμέρας.

11 : „ Υψώθητι ἐπὶ τοῖς οὐρανοῖς ὁ Θε-
 „ ὅς , καὶ ἐπὶ πᾶσαν τὴν γῆν ἡ δό-
 „ ξα σου .

Πάλιν ἐδῶ ὁ Δαβὶδ ἐπαναλαμβάνει δεύτερον ἀπὸ
 τὴν χαρὰν τοῦ ἐκεῖνα , ὅπου εἶπεν ἀνωτέρω , τῶν
 ὁποίων ὄρα τὴν ἐρμηνείαν . (1) .

ΨΑΛΜΟΣ ΝΖ'.

„ Εἰς τὸ τέλος μὴ διαφθείρης , τῷ Δα-
 „ βίδ εἰς στηλογραφίαν .

Ἐπειδὴ ὁ παρὼν Ψαλμός ἔχει τὴν αὐτὴν ὑπόθεσιν μὲ τὸν προλαβόντα κατὰ τὸν Ἀθανάσιον ,
 διὰ τοῦτο καὶ ἀκολουθῶς ἀπὸ ἐκεῖνον ἔγραψε τοῦτον ὁ θεὸς Δαβὶδ . ὅθεν καὶ συνακολουθῶς ἔλαβεν
 οὗτος τὴν ὁμοίαν ἐκείνου ἐπιγραφὴν . τῆς ὁποίας τὴν ἐρμηνείαν ὄρα ἐκεῖ . (2)

1 : „ **Ε**ἰ ἀληθῶς ἄρα δικαιοσύνην λα-
 „ λείτε , εὐθείας κρίνατε υἱοὶ τῶν
 „ ἀνθρώπων .

κείνους ὅπου μιμοῦνται τὴν πονηρίαν τοῦ Σαοὺλ .
 λέγει λοιπὸν ὁ Δαβὶδ , ὅτι ἀνίσως ἐσεῖς οἱ μετὰ
 τοῦ Σαοὺλ ὄντες ἐχθροὶ μου , λαλεῖτε ἀληθῶς δι-
 καία , καὶ συλλογίζεσθε ὀρθῶς εἰς τὸν ἑαυτὸν σας , ὅ-
 τι εὐλόγως μὲ διώκετε ὡς ἐπιδουλοῦν σας , ἐσεῖς οἱ
 ἴδιοι γενῆτε κριταὶ τοῦ πράγματος τούτου , καὶ κρί-
 νετε εὐθείας κρίσεις . ἤγουν κάμετε περὶ τούτου
 ὀρθὰς καὶ ἀληθεῖς ἀποφάσεις , καὶ εἶπατε ἑῖς ποῖον
 πρᾶγ-

Κυρίως μὲν καὶ προηγουμένως , ὁ λόγος
 οὗτος λέγεται πρὸς τὸν Σαοὺλ καὶ τοὺς μετὰ τοῦ
 Σαοὺλ . ἀκολουθῶς δὲ λέγεται καὶ πρὸς ὅλους ἐ-

(1) Λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος „ Διὰ γὰρ τῶν πνευματικῶν νεφελῶν , τῶν Προφητῶν φημι ἔξ Ἀποστόλων τῆς ἀλη-
 θείας ἀναφανείσης , ὁψίς ἀνεδείχθη τῶν ὅλων ὁ Κύριος , οὐρανοῦ ἔξ γῆς ποιητῆς , ἐν πάσῃ γῇ ἔξ θαλάσσης πα-
 ρὰ τῶν ἀνθρώπων ὕμνον δεχόμενος .

(2) Ὁ δὲ Νύσσης Γρηγόριος λέγει „ Πάλιν δὲ τὸ μὴ διαφθείρης πρόσκειται . Ἐπειδὴ τις λαβὼν ὑποχείριον ,
 (τὸν Σαοὺλ ὁ Δαβὶδ .) ἀνελεῖν οὐκ ἠθέλησε . ἔσπευτε αὐτὸς τὴν χεῖρα ἐπήγαγε , ἔσπευτε πρὸς τὴν ἀναίρεσιν
 ἐπεδούνη μὴ διαφθείρης λέγει . Θεοῦ τις ἀντικρὺς ἐστὶν ἡ φωνή , τὴν φθορὰν ἐπὶ τοῦ ἀνθρώπου κωλύουσα . διὰ
 τοῦτο καθαίτερ οἱ ἐπισιμότεροι , ποιοῦντες τὰ ἐν τοῖς λίθοις χαράγματα , εἰς βάθος ἐντέμνουσι τῇ γλυφῇ τῶν
 στοιχείων τοὺς χαρακτῆρας , πολλάκις ἐπάγοντες τὴν γραφίδα τοῖς τύποις : οὕτω διὰ τῆς συνεχοῦς ἐπαναλήψεως τὸ
 Πνεῦμα τὸ ἅγιον τρανότερον ἔκδηλον ἐν τῇ σήλῃ τῆς μνήμης ἡμῶν τὴν μεγάλην ταύτην ῥῆσιν γενέσθαι παρα-
 σκευάζει , ὡς ἂν τρανόν τε ἔξ ἀσύγχυτον ἐντετυπωμένον ἡμῖν τοῦτο πρὸς γράμμα , ἐν τῷ καιρῷ τῶν παθημάτων ἀ-
 ναγινώσκοιτο . ἔστω πρὸς σήλην ὑπομονῆς ἀφορῶντες , μὴ ἐνδιδῶμεν μηδὲ μαλακίζόμεθα .

πράγμα μὲ ἐγνωρίσατε κακὸν, καὶ διὰ τοῦτο μὲ
διώκετε; (1)

2: „Καὶ γὰρ ἐν καρδίᾳ ἀνομίαν ἐργάζε-
„σθε ἐν τῇ γῇ· ἀδικίαν αἱ χεῖρες
„ὕμῶν συμπλέκουσιν.

Ἐδῶ ἀφῆκεν ὁ Δαβὶδ καὶ δὲν εἶπεν, ὡς
νοούμενον ἔκωθεν, τὸν λόγον τοῦτον· ἡγουν „Ἀλ-
λά δὲν δύνασθε νὰ κρίνετε εὐθείας κρίσεις· ἐτὶ γὰρ
ἐζητεῖ νὰ εἰπῇ ἡ ἀκολουθία τοῦ λόγου· καὶ διὰ
τὶ δὲν δύνασθε νὰ κρίνετε κρίσεις εὐθείας; διὰ τί ἀ-
νομίαν μελετᾶτε εἰς τὴν καρδίαν σας, καὶ αἱ χεῖ-
ρες σας πράττουσι τὴν ἀδικίαν· συμπλέκουσι δὲ εἶ-
πεν, ἐκ μεταφορᾶς καὶ ὁμοιότητος ἐκείνων, ὅπου
πλέκουσι δίκτυα· διὰ νὰ φανερώσῃ μὲ τὴν λέξιν
ταύτην, τὰ πολυποικίλα ἐπιχειρήματα τῶν ἐχθρῶν
του· τὸ δὲ ἐν τῇ γῇ ἐπροσέθη, διὰ νὰ δείξῃ,
ὅτι αὐτοὶ εἰς τὴν γῆν ταύτην πράττουσι τὰ τοιαῦ-
τα πολυπλοκα ἐπιχειρήματα· ἀλλὰ δὲν θέλουν δυ-
νηθῆναι νὰ πράττουν ταῦτα καὶ εἰς τὸν Ἄδην. (2)

3: „Ἀπηλλοτριώθησαν οἱ ἁμαρτωλοὶ
„ἀπὸ μήτρας· ἐπλανήθησαν ἀπὸ γα-

„στερός.

Μὲ τὰ λόγια ταῦτα ἐηλιτεῖται καὶ θεατρί-
ζει ὁ Δαβὶδ, τοὺς ἀμετανοήτους ἁμαρτωλοὺς· καὶ
διδάσκει μὲ βραχυλογίαν, ποῖοι μὲν αὐτοὶ εἶναι,
ποῖον δὲ κακὸν τέλος καὶ καταστροφὴν λαμβάνουσιν·
ἐπειδὴ, λέγει, οἱ τοιοῦτοι ἀδιόρθωτοι ἁμαρτωλοὶ,
ἀκόμη βρεφουργούμενοι εἰς τὴν κοιλίαν τῆς μητρός
των, ἐχωρίσθησαν ἀπὸ τὸν Θεὸν κατὰ τὴν αὐτοῦ
πρόγνωσην, ὡς ἔφη ὁ Θεοδώριτος· ὅθεν καὶ ἐλογί-
σθησαν χωρισμένοι καὶ εἰς τὸ μέλλον διὰ τὴν ἀμε-
τανοήσιάν τους. (3)

„Ἐλάλησαν ψευδῆ.

Τοῦτο ὅπου λέγει ἐδῶ τώρα, δὲν ἔκαμαν
οἱ ἀνωτέρω ἀδιόρθωτοι ἁμαρτωλοὶ ἀπὸ τὴν κοιλίαν
τῆς μητρός των· ἡγουν τὸ νὰ λαλήσουν ψεύματα,
ἐπειδὴ κατὰ φύσιν τοῦτο εἶναι ἀδύνατον, ἀλλὰ
ἐλάλησαν ψεύματα, ἀφ' οὗ ἤλθον εἰς ἡλικίαν.

4: „Θυμὸς αὐτοῖς κατὰ τὴν ὁμοίωσιν
„τοῦ ὄφεως.

Λέγουσιν οἱ ἰσορκοὶ, ὅτι ὁ ὄφις, ὅταν
θυ-

(1) Ὁ δὲ Θεοδώριτος προσθέτει ἔξ τὴν αἰτίαν, διὰ τὴν ὁποίαν ταῦτα λέγει ὁ Δαβὶδ· ἡγουν, ἐπειδὴ ἔξ ὁ Σα-
ουλ ὥρσσε νὰ μὴ διώκῃ πλέον τὸν Δαβὶδ, ὕστερον δὲ παρέβη τοὺς ὅρκους ἔξ ἐπολέμει αὐτόν· ὁ δὲ Νύσσης παρα-
φράζων τὰ λόγια ταῦτα φησὶν „Ὡς ἄνθρωποι τί λαλεῖτε ἔξ πράσσετε; ἄρα δικαιοσύνη ἐστὶ τὸ λαλούμενον παρ'
ὕμῶν; ἄρα δι' εὐθύτητος τὴν κρίσιν προάγετε; ἔξ μὴν ὅρῳ, ὅτι ἐν γῇ μὲν εἰσιν ὕμῶν αἱ καρδίαι, ἔξ πάν ἐγκάρ-
διον κίνημα, ἔργον ἐστὶ ἔξ σὺχὶ νόημα· εὐθὺς γὰρ ἅμα τῷ συστῆναι τὸ κακὸν ἐν τῇ διανοίᾳ, συμπλέκεται τὸ ἔργον
διὰ τῶν χειρῶν τοῖς νοήμασιν· ὁ δὲ Ἀθανάσιος λέγει „Ἐπειδὴ συνήγοντο κατὰ τοῦ Σωτῆρος ἐκδικεῦντες τὸν
νόμον, εἰκότως αὐτοῖς τὸ προφητικὸν ἐντέλλεται Πνεῦμα· εἴγε ἄρα τοῦ δικαίου φροντίζουσιν εὐθείας κρίνειν·
τουτέστι δίκαια· οἱ δὲ (Ἰουδαῖοι δηλ.) οὐκ ἔκριναν δίκαια τὸν Ἀδὰμ ἔξ δίκαιον ἀποκτεῖναι βουλόμενοι· Σει-
μείωσαι δὲ, ὅτι ὁ Ἀπολλινάριος τὸ ἄρα ἐδῶ ἀπορηματικὸν λαμβάνει· εὕτω μεταφράζων ἡρωϊκῶς.

„Ἡρά που ἀτρεκέως ὁσίους ἀγορεύετε μύθους

„Καὶ θέμιν ἰδεῖαν μερόπων ἰδύνετε παῖδες;

(2) Λέγει δὲ ὁ Νύσσης „Ἐπισήμηναι δὲ, ὅτι τὴν ἐν τῷ κρυπτῷ κρίσιν τῆς ἁμαρτίας, ἔργον ἐκάλεσεν· ἵνα μὲν
τοὶ δηλώσῃ ὁ λόγος, πηγὴν μὲν ἔξ ἀρχὴν πάσης ἁμαρτίας τὸ τοῦ φαύλου ἡγεμονικόν, τὴν δὲ πράξιν, ἥς σύμβο-
λον αἱ χεῖρες, τὴν ἀπὸ τοῦ ἡγεμονικοῦ προαχθεῖσαν μελέτην, πρότερον μὲν τὸ κατὰ τὴν καρδίαν νόμασε·
δεύτερον δὲ, τὸ κατὰ τὰς χεῖρας· ἡ μὲν γὰρ τῆς ἁμαρτίας ἀρχὴ, ἀπὸ καρδίας, τὸ δὲ τέλος, ἐν ταῖς πράξεσιν·
ἐπὶ δὲ τῶν ἐπιστρεφόντων πρὸς Θεὸν, ἀρχὴ μὲν, ἡ ἀποχὴ τῶν κακῶν πράξεων· τέλος δὲ, ἡ καθαρότης τῆς καρ-
δίας· ἔφη δὲ ἔξ ὁ Ἀθανάσιος „Εἰ ἔξ οἱ λόγοι, φησι, χρηστοὶ διεκδικεῖν προσποιούμενοι τὸν νόμον, ἀλλ' ἡ καρ-
δία πικρίας ἐστὶ πλήρης, ἔξ αἱ πράξεις δὲ ὁμοίως ἀνομίας πεπληρύνονται.

(3) Ὁ δὲ Νύσσης Γρηγόριος μῆτρην ἔξ γαστέρα ἐνόησε τὴν ἀγαθότητα τοῦ Θεοῦ, ἥτις ἔπλασεν ἡμᾶς ἔξ ἐγέννησε,
λέ-

θυμῶν ἐναντίον τινὸς ἀνθρώπου, δὲν ἀφίγη ποτὲ τὸν θυμὸν του, ὥς ὅπου ἢ νὰ κακοποιήσῃ τὸν ἄνθρωπον ἐκεῖνον, ἢ νὰ προβάσῃ νὰ φορήσῃ, ὡς λέγει ὁ Νύσσης Γρηγόριος· μὲ τὸν τοιοῦτον λοιπὸν θυμὸν τοῦ ὄφους, εἶναι ὅμοιος, λέγει καὶ ὁ θυμὸς τῶν ἀνωτέρω ἐχθρῶν μου· διὰ τί παντοῦν ἐστὶν ἐπίβουλος κατ' ἐμοῦ. (1)

„Ὡσεὶ ἄσπιδος κωφῆς καὶ θυούσης
τὰ ὥτα αὐτῆς·

Μεταφέρει ἐδῶ ὁ Δαβὶδ τὴν παρομοίωσιν τοῦ θυμοῦ εἰς τὴν ἄσπιν, καὶ λέγει· ὅτι ὁ θυμὸς τῶν ἀνωτέρω ἐχθρῶν του παρομοιάζει μὲ τὸν θυμὸν τῆς ἄσπιδος, ἡ ὁποία δὲν εἶναι κωφὴ φυσικῶς, ἀλλὰ μὲ πανουργίαν γίνεται κωφὴ· ὅθεν διὰ τοῦτο ἐπρόσθεσεν, ὅτι αὐτὴ μόνη της κλείει τὰ ὠτιά της· ἔπειτα ἀκολούθως λέγει, καὶ τότε αὕτη γίνεται κωφὴ.

5 : „Ἦτις οὐκ εἰσακούσεται φωνῆς ἐπαδόντων, φαρμακοῦτε, φαρμακευομένη· (2) παρὰ σοφοῦ·

Ἐπαδόντας ἐδῶ ὀνομαζοῦν οἱ Δαβὶδ τοὺς κυνηγοὺς τῶν θηρίων, τοὺς καλουμένους ἐπαοιδούς, οἱ ὅποιοι μὲ κάποιας ἐπιδὰς καὶ διαβολικὰ λόγια καὶ γητεύματα, ἡμερώνουσι τοὺς θυμούς καὶ τὴν ἀγριότητα τῶν ὀφιδίων· καὶ ἔτι ἡμερόνοντες ταπείνουσιν αὐτοὺς, καὶ τὰ μεταχειρίζονται εἰς ἰατρείαν· ἡ ἄσπις λοιπὸν, καὶ μάλιστα ἡ ἐπονομαζομένη παλαμναία κατὰ τὸν Δίδυμον, προγνωρίζουσα ἀπὸ κάποια σημάδια, ὅτι γυρεύουσιν οἱ κυνηγοὶ νὰ τὴν ἡμερώσουν, κλείει τὰ ὠτιά της διὰ νὰ μὴν ἀκούσῃ τὴν ἐπιδὴν, ἣτις θέλουσα αὐτήν, ἡμερώνει τὸν θυμὸν της· καὶ ἔτι γλυτώνει ἀπὸ τοὺς κυνηγούς· ἡ δὲ ὁμολογία σύνταξις τοῦ ῥητοῦ εἶναι αὕτη·

φε·

λέγων· ἡ πλάσασα ἡμᾶς γαστήρ, ἢ ἡ μήτηρ ἡ εἰς φῶς προαγαγούσα ἡμᾶς διὰ τῆς γεννήσεως, ἡ τοῦ Θεοῦ ἀγαθότης ἐστίν, ἥς ἀπηλλοτριώθησαν οἱ φαῦλοι· πρὸς ταῦτα οὖν βλέπων ὁ σχετλιάζων, ἐπὶ τῇ ἀπωλείᾳ τῶν ἀφροσύνης ὁδύρεται· θρήνην γὰρ ἀντικυρὴν ἐστὶν ἡ ψαλμῶν, δι' ἧς τοὺς ἁμαρτωλοὺς ὀλοφύρεται· πῶς ἡλλοτριώθησαν ἀπὸ μητρός· πῶς ἀπὸ τῆς γαστρὸς ἐπλανήθησαν τὸ ψεῦδος πρὸ τῆς ἀληθείας τιμήσαντες· ἄλλοι δὲ τὴν θείαν κολυμβήσαντες μήτηραν νοεῦσι τῶν κατὰ Θεὸν γεννημένων· ὅθεν ὅσοι δὲ ἀσεβείας ὑπερβολὴν, ὡς ὁ Σίμων, νοσήσαντες, ἅμα τῇ δουρὶ εἰς κακίαν ἐξέκλιναν, τοὺς θρηνητὴς ἡ ψαλμῶν δὲ, ὅτι ἄλλοι τοῦ Θεοῦ γεγονόσιν, ὅτε οἱ κακοὶ ἐχρὴν ὀνομαζέσθαι· ἄλλος δὲ φησὶν (ὡς ὁ Νύσσης)· ὅτι τὸ ἀπηλλοτριώθησαν οἱ ἁμαρτωλοὶ ἀπὸ μητρός, ἢ ἀπὸ γαστρὸς ἐπλανήθησαν, ταυτὸν ἐστὶ τῷ ἡμβλάθηνσαν· ἀτελεῖς φησὶν ἐν τῷ λόγῳ τῆς φύσεως ἢ ἀμβλαθρίδιοι διὰ κακίας γενόμενοι, ἐξωλίσθησαν τε ἢ ἔπεσον ἀπὸ τῆς νοηθείας ἡμῖν ἐκείνης μητρός, εἴτεον τῆς τοῦ Θεοῦ ἀγαθότητος· ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει· Ἦ τὸ δὲ ἀπὸ μητρός ἢ ἀπὸ γαστρὸς προσέθεικεν, ὡς τοῦ Θεοῦ πρὸ τῆς διαπλάσεως τὰ κατ' αὐτοὺς ἐγνωκότος, οὕτω γὰρ ἢ πρὸς τὸν Ἰερემίαν, πρὸ τοῦ με πλάσαι σέ, φησὶν, ἐν κοιλίᾳ ἐπίσταμαι σε, ἢ πρὸ τοῦ ἐξελεῖν ἐκ μητρός ἡγάκα σε· ἢ πρὸς τὸν Φαραῶ· Ἦ εἰς αὐτὸ τοῦτο ἐξηγεῖρά σε, ὅπως ἐνδείξωμαι ἐν σοὶ τὴν δύναμίν μου· ἀλλ' οὐχ ἡ πρόγνωσις τοῦ Θεοῦ ἢ τὸν Φαραῶ πονηρὸν, ἢ τὸν Ἰερემίαν πεποίηκεν ἅγιον· ἀλλὰ τὸ μέλλον ἔσεσθαι προέγνω ὡς Θεός.

(1) Ὁ δὲ Νύσσης λέγει· Ὡς εἶπε δὲ ἀπλῶς ὄφους, ὡς ἂν μὴ πρὸς τὸ θηρίον τοῦτο τὴν εἰκασίαν σχοῖεν· ἀλλ' ἡ τοῦ ἀρθεῖν προσθήκη τὸ ἀρχέτυπον κακὸν διὰ τῶν αἰνιγμάτων δεικνύσιν· ἐπεὶ γὰρ ὁ παλαιὸς ὄφις ὁ τὴν Εὐάν ἀπατήσας προσεποιεῖτο μὲν γλυκεῖα καὶ φιλικὴν ὁμιλίαν κεχρησθῆναι· ἀνομίαν δὲ ἐν καρδίᾳ εἰργάζετο, καὶ τοῖς ἔργοις ἀδικίαν συνέπλεκε, καὶ οὕτω τὸν θάνατον εἰσένεγκεν· εἰκότως ἢ ὁ Σαδὴλ τὴν ψυχὴν ὁμοίως ἔχειν λέγεται, εἴτεον τὸ θυμοειδὲς· τῷ προλεχθέντι ὄφει, διὰ τὴν ὑπόκρισιν καὶ τὴν ἐπίπλασιν ὁμιλίαν· τέκνον γὰρ ὀνομαζόμενον τὸν Δαβὶδ, καὶ ὁμνῶν ὡς οὐκέτι διώξει, θάνατον ἐκεῖνον ἐπύρευν· οὕτω καὶ οἱ Ἰουδαῖοι βαββὶ καὶ διδάσκαλε λέγοντες, καὶ οἶδαμεν ὅτι ἀπὸ Θεοῦ ἐλήλυθας, καὶ τὰ τοιαῦτα, σαυτὸν παραδύναμι Χριστὸν ἐβουλεύοντο, κατὰ τὸν Ἀθανάσιον.

(2) Ἐν ἄλλοις δὲ γράφεται, φαρμακοῦτε, φαρμακευομένου· ἢ γοῦν ἡ ὁσπὶς οὐκ εἰσακούσεται φωνῆς ἐπαδόντων· ἢ τοὶ κυνηγὸν· ἢ ὁποῖα φωνή, εἶναι ὡσαν φαρμακεύει, τὸ ὁποῖον φαρμακεύεται· ἢ γοῦν κατασκευάζεται ἀπὸ τὸν σοφὸν κυνηγόν· κατὰ τὸ Ἦ σοφοὶ εἰσι τοῦ κακοποιῆσαι, τὸ δὲ καλῶς ποιῆσαι οὐκ ἐπέγνωσαν· (Ἰερ δ'· 12·)

φειως, καὶ τῆς ἀσπίδος, ἣ τις οὐκ εἰσακούσεται φωνῆς ἐπαδόντων καὶ φαρμακοῦ· (ἦτοι γόητος.) φαρμακευμένη (ἦτοι γοητευμένη) παρὰ σοφοῦ· σοφὸν δὲ λέγει ἐδῶ τὸν τεχνίτην καὶ θεραπευδὸν καὶ κυνηγόν· προσφυῶς δὲ καὶ ὀρμολίως ἐφέρειν εἰς παράδειγμα ὁ Δαβὶδ, τὸν ὄφιν, καὶ τὴν ἀσπίδα· ἐπειδὴ καὶ ὁ Σαοὺλ, ἐρύλαττε μὲν τὸν θυμὸν κατὰ τοῦ Δαβὶδ, ὥσπερ ὄφιν· πολλὰς φορὰς δὲ ἐπαδόμενος μὲ λῶμα ἡμερὰ καὶ γλυκὰ ἀπὸ τοῦ Δαβὶδ, ὅτι αὐτὸς μὲν εἶναι αὐθεντὴς καὶ βασιλεὺς του, ὁ δὲ Δαβὶδ εἶναι δοῦλός του, καὶ σκύλος φοιτημένος, καὶ ψύλλος· ὅμως εἰς αὐτὰ ἔμενε κακὸς θεληματικῶς, ὥσπερ ἡ ἀσπίδα. (1)

6: „ Ὁ Θεὸς συντρίψει τοὺς ὀδόντας αὐ-
„ τῶν ἐν τῷ στόματι αὐτῶν .

Ὁδόντια ὀνομάζει ἐδῶ ὁ Δαβὶδ, τὰς κατωτάτας δυνάμεις τοῦ Σαοὺλ, καὶ ἄλλων ἐχθρῶν του· ἐπειδὴ δὲ ἀνέφερεν ὀδόντια, διὰ τοῦτο ἀκολουθῶς καὶ στόμα ἀνέφερε· τὸ ὅποιον νοεῖται ὅτι εἶναι ἡ περιεκτικὴ πονηρία τῶν ἐχθρῶν του.

„ Τὰς μύλας τῶν λεόντων συνέθλασεν
„ ὁ Κύριος .

Ἐπειδὴ ὁ Δαβὶδ εἰς τὸν πρότερον Ψαλμὸν σκύμνους καὶ λέοντας ὠνόμασε τοὺς ἐχθρούς του „ Ἐρρύσατο γὰρ φησὶ τὴν ψυχὴν μου ἐκ μέσου σκύμνων· διὰ τοῦτο εἰς τὸν παρόντα Ψαλμὸν καὶ διὰ τοὺς ὀδόντας αὐτῶν λέγει· ὁ σίχος δὲ

οὗτος εἶναι διπλάσιος καὶ σχεδὸν ὁ αὐτὸς μὲ τὸν ἀνωτέρω· καθὼς καὶ ἐν ἄλλοις εἶπομεν, ὅτι συνεισάγει τὰ διπλασιαζήν ὁ Δαβὶδ τὰ ἴδια λόγια· διὰ τί καὶ αἱ μύλαι· ἤγουν οἱ τραπεζίται, ὀδόντια εἶναι· ἢ εἰάν θέλῃς, ὀδόντας μὲν ἡμπορεῖς νὰ νοήσῃς, τὰ ἐμπροσθινὰ ὀδόντια, ὅπου κόπτουσι τὸ φαγητόν, τὰ ὅποια καὶ διὰ τοῦτο ὀνομάζονται τομῆς· μύλας δὲ νοήσεις, τὰ μέσα ὀδόντια, τὰ ὅποια ὀνομάζονται λεαίνοντες· διὰ τί μὲ αὐτὰ λικνίζεται καὶ αλεθεῖται εἰς λυτὰ τὸ φαγητόν· διὰ τῶν τραπεζιτῶν λοιπὸν καὶ τῶν ὀδόντων τούτων, νοοῦνται αἱ μικραὶ καὶ μεγάλαι βλαβεῖαι, μὲ τὰς ὁποίας οἱ ἐχθροὶ τοῦ Δαβὶδ ἐβλαπτον ἐκείνους, ὅπου ἐπιπτον εἰς τὰς χεῖρας των· βλέπε δὲ ἀγαπητέ, πῶς ὁ Θεὸς Δαβὶδ, ποτὲ μὲν εἰς μέλλοντα χρόνον λέγει, ὁ Θεὸς συντρίψει· ποτὲ δὲ εἰς παρσμένον, ὁ Κύριος συνέθλασε· τοιοῦτον γὰρ ἰδιωμα ἔχουν οἱ Προφῆται τὸ νὰ προφέρουν τοὺς λόγους των, ποτὲ μὲν, εἰς μέλλοντα χρόνον, ποτὲ δὲ, εἰς παρσμένον. (2)

7: „ Ἐξουθενώθησονται ὡσεὶ ὕδωρ διαπο-
„ ρευόμενον .

Αὐτοί, λέγει, οἱ ἐχθροὶ μου, θέλουν καταρρονηθῆναι καὶ ἀρχνισθῆναι, ὅχι ὥσπερ τὸ νερὸν τοῦ ποταμοῦ, ὅπου τρέχει μέσα εἰς αὐλάκια· οὐδὲ ὥσπερ τὸ νερὸν τῆς βρύσεως· τὸ ὅποιον παρίεχεται μέσα εἰς τόπον· ἀλλὰ ὥσπερ τὸ νερὸν ἐκ τοῦ ὅπου χυθῇ ἴξω, καὶ φέρεται κηθὼς ἔτυχεν ἐδῶ καὶ ἐκεῖ, καὶ διασκορπίζεται καὶ ἀφανίζεται.

„ Ἐν·

- (1) Ὁθεν εἶπε καὶ ὁ Θεολόγος Γρηγόριος „ Ἀποκλείοντες τὰ ὄντα πρὸς παιδείαν καὶ νοουθεσίαν Κυρίου, ὡς ἀσπίς πρὸς ἐπάσματα· καὶ τὰς ἀκούας ἀπροφάττοντες, οἷα μὴ ἀκοῦσαι φωνῆς ἐπαδόντων φιλονεικούντες, μηδὲ θεραπεύειν θῆναι σοφίας φαρμάκοις, οἷς ἀβυσσὶς ψυχῆς θεραπεύεται· προσθέτουν δὲ τινες καὶ μὲ τοῦτον τρόπον ἡ ἀσπίς κλείει τὰ αὐτιά της· αὕτη, λέγουσιν, ὅταν ἀκούσῃ τὴν ἐπαδὸν καὶ τὰ γοητεύματα τῶν κυνηγῶν, γυρίζει εὐθὺς τὴν οὐρὰν της, καὶ μὲ αὐτὴν κλείει τὰ αὐτιά της· καὶ οὕτως ἀποβάλλει τὴν φαρμακείαν τῆς ἐπαδῆς· λέγουσι δὲ οἱ εἰδότες τὴν τῆς ἀσπίδος φύσιν, ὅτι αὕτη μὲ τὸ νὰ καίεται ἀπὸ τὸν θυμὸν, κρατεῖ τὴν ἀναπνοὴν τις μέσα εἰς τὸν φάρυγγά της, καὶ δὲν ἀναπνέει, ὥς ὅπου φουσκώνει ὅλη ὥσπερ ἀσπίς ἀπὸ τὸν ἀέρα, καὶ ἔτι κάμνει ἀγὰρ καὶ ἔπρακτα, ὅσα θέληντα καὶ μηχανὰς ἐφεύρηκαν οἱ ἄνθρωποι, εἰς τὸ νὰ ἡμερώσουν φύσεις θυρίων (παρὰ τῷ Νικητῇ.)
- (2) Ἄλλοι δὲ λέγουσιν ὡς ὁ Ἀθανάσιος, ὅτι ὅχι μόνον τοῦ Σαοὺλ, ἀλλὰ καὶ τῶν Ἰουδαίων τρεῖς ὀδόντας καὶ τὰς μύλας συνέθλασεν ὁ Κύριος, ὡς συκοφαντήσαντας τοῦ Χριστοῦ τὴν Ἀνάστασιν.

„ Ἐντενῖ τὸ τόξον αὐτοῦ, ἕως οὗ ἂ-
 „ σθενήσουσιν.
 8: „ Ὡσεὶ κηρὸς τακεῖς ἀνταναιρεθήσονται.

Ὁ Θεὸς, λέγει, θέλει τεντώσει τὸ τόξον του: ἤγουν τὴν παιδευτικὴν του δύναμιν, καὶ θέλει παιδεύσει τοὺς κακοὺς, ἕως ὅπου νὰ ἀδυνατήσουν τελείως· καὶ καθὼς τὸ κηρὶ διαλύεται εὐθὺς, ὅπου σημάσει κοντὰ εἰς τὸ πῦρ, ἔτσι καὶ αὐτοὶ εὐκόλως θέλουν ἀναιρεθῶν, ἀξίως τῆς φονικῆς καὶ ἀπαθροῦ γνῶμης αὐτῶν.

„ Ἐπεσε πῦρ ἐπ' αὐτοὺς, καὶ οὐκ εἶ-
 „ δον τὸν ἥλιον.

Ἐπειδὴ ἀνωτέρω ἀνέφερε τὸ κηρὶ ὁ Δαβὶδ, διὰ τοῦτο ἐδῶ ἀκολουθῶς ἐπρόσθεσε καὶ τὸ πῦρ· πῦρ δὲ ὀνομάζει τὸν θυμὸν καὶ τὴν ὀργὴν τοῦ Θεοῦ, τὴν ὁποῖαν ἐπιφέρει ὁ Θεὸς κατὰ τῶν ἁμαρτωλῶν· ἔπεσε, λέγει, εἰς τοὺς ἁμαρτωλοὺς ὁ θυμὸς τοῦ Θεοῦ, καὶ εὐθὺς αὐτοὶ ἀφανίσθησαν, καὶ δὲν ἔφθασαν νὰ ζήσουν οὐδὲ εἰς τὴν αὐρινὴν ἡμέραν· τοῦτε γὰρ δηλοῖ τὸ, οὐκ εἶδον τὸν ἥλιον· καθότι οἱ ἀποθανόντες, δὲν δύνανται πλέον νὰ βλέπουν τὸ τοῦ ἡλίου φῶς, καθὼς ἐρμηνεύει ὁ Θεοδώριτος. (1)

9: „ Πρὸ τοῦ συνιέναι τὰς ἀκάνθας ὑμῶν
 „ τὴν ῥάμνον.

Ἐδῶ ἀποσφρατίζει τὸν λόγον ὁ Δαβὶδ πρὸς τὸν Σαουλ καὶ τοὺς περὶ αὐτὸν καὶ λέγει, ὅτι θέ-

λει πέσει καὶ εἰς ἐσένα ὁ Σαουλ καὶ τοὺς περὶ σέ, τὸ πῦρ τοῦ θυμοῦ τοῦ Θεοῦ, πρὸ τοῦ νὰ αὐξηθῶν αἱ ἁμαρτίαι σας κατὰ τὸν Ἀθανάσιον· διὰ νὰ κάμωμεν δὲ σαφέστερον τὸ λεγόμενον, πρέπει νὰ νοήσωμεν, ὅτι ἡ θεία Γραφή, ἄκανθαν ὀνομάζει τὴν ἁμαρτίαν· ῥάμνος δὲ εἶναι ἓνα φυτὸν γεμάτον ἀπὸ ἀκάνθης μεγαλωτάτον καὶ σκληροτάτον· λέγει λοιπὸν ὁ Δαβὶδ, ὅτι τὸ πῦρ τοῦ θυμοῦ τοῦ Θεοῦ θέλει πέσει εἰς ἐσένα ὁ Σαουλ, πρὸ τοῦ αἱ ἄκανθαί σου: ἤτοι αἱ ἁμαρτίαι σου νὰ γνωρίσουν τὴν ῥάμνον· ἤγουν πρὸ τοῦ νὰ ἔλθουν εἰς ἐξιν, καὶ νὰ μεγαλίσουν καὶ νὰ σκληρυνθοῦν, ὥσάν ἡ ῥάμνος· ταυτὸν εἰπὼν, πρὸ τοῦ νὰ γένουν κακίαι μεγάλα καὶ ὑπερβάλλουσαι· καὶ τῇ ἀληθείᾳ ἔτσι ἔγινε· διὰ τὸ ὁ Σαουλ ὀλίγον καιρὸν ἐζήσεν εἰς τὴν κακίαν, καὶ ἀπέθανε πληγῶθεις καὶ φρονεῦσας αὐτὸς ἑαυτὸν ἐν τῇ τῶν ἀλλοφύλων πολέμῳ.

„ Ὡσεὶ ζῶντας, ὥσει ἐν ὀργῇ κατα-
 „ πιέται αὐτοὺς.

Τὸ πῦρ, λέγει, τοῦ θυμοῦ τοῦ Θεοῦ θέλει καταπῆν τὴν Σαουλ καὶ τοὺς περὶ αὐτόν· καὶ θέλει μὲν κάμῃ αὐτοὺς ὥσάν ζωντανούς· ἐπειδὴ ὁ Σαουλ, ἀπ' οὗ ἔμαθεν ἀπὸ τὴν ἐγγαστρίμυθον, πῶς ἔχει νὰ ἀφανισθῇ, δὲν ἔζη πλέον κυρίως, ἀλλ' ἦτον ὥσάν νὰ μὴν ἔζη· θέλει δὲ κάμῃ αὐτοὺς καὶ ὥσάν ἐν ὀργῇ, διὰ τὸ ταχύ καὶ ἀσυμπαθὲς τοῦ ἀφανισμοῦ των· καὶ θέλει καταπῆν αὐτοὺς διὰ τὴν εὐκολίαν, μὲ τὴν ὁποῖαν ἔχει νὰ γένῃ ὁ ἀφανισμὸς των. (2)

10: „ Εὐ-

(1) Ὁ δὲ Ἀθανάσιος λέγει „ Ἐμβληθέντες, φησὶν, εἰς τὸ πῦρ τὸ αἰώνιον, τῆς δικαιοσύνης τὸν ἥλιον οὐκ ἐθεάσαντο· ὅμοιον δὲ τὸ „ Ἀρθῆτω ὁ ἄσεβης, ἵνα μὴ ἴδῃ τὴν δοξαν Κυρίου.

(2) Ὁ δὲ Σύμμαχος, οὕτως ἡρμηνεύει „ Πρὶν ἢ αὐξήσωσιν αἱ ἀκανθαὶ ὑμῶν, ὥσε γενέσθαι ῥάμνον, ἔτι ζῶντας ὡς ὀλόζῃρον λαίλαφ' ἀρεῖ· ὁ δὲ λέγει, τοιοῦτόν ἐστι· πᾶσαν ἁμαρτίαν ἀκανθὰν ἡ θεία Γραφή καλεῖ, διὰ τὸ πληκτικὸν καὶ ἐπιβουλευτικόν· ἡ δὲ ῥάμνος, ἀκανθὰ μὲν ἐστὶ μεγάλη καὶ λευκή, καὶ δένδρον μικομένη διὰ τὸ μέγεθος· ἐστὶ δὲ καὶ ξηρὰ κατὰ φύσιν, καὶ βραχὺ τοῦ πυρὸς ἀσφρανθεῖσα, εὐθὺς καταναλίσκεται· καὶ οὐδὲ χλιαζοῦσαν ἔχει.

10.: „Εὐφρανθήσεται δίκαιος, ὅταν ἴδῃ
„ ἐκδικήσιν.

Δίκαιον ὀνομάζει ἐδῶ ὁ Δαβὶδ, τὸν ἀδίκως ἐπιβουλευόμενον· οὗτος λοιπὸν, λέγει, ὅτι θέλει εὐφρανθῇ, ὅχι διὰ τὴν πτώσιν τοῦ πονηροῦ καὶ ἁμαρτωλοῦ· ἀλλὰ διὰ τὴν δικαιοσύνην τοῦ Θεοῦ· δηλαδὴ, ὅτι ὁ Θεὸς δὲν παραβλέπει τοὺς ἀδικουμένους, ἀλλὰ ἐκδικεῖ καὶ βοηθεῖ αὐτούς· ἵνα μὴ βλαπτῶσιν αἱ μικροψυχοὶ καὶ ἀσθενεῖς, γογγίζοντες κατὰ τῆς θείας Προνοίας, καὶ ἀπεικίζόμενοι.

„ Τὰς χεῖρας αὐτοῦ νύφεται ἐν τῷ αἵματι τοῦ ἁμαρτωλοῦ.

Ὁ δίκαιος, λέγει, ἄνθρωπος, θέλει νύφει τὰ χεῖρά του εἰς τὸ αἷμα τοῦ ἁμαρτωλοῦ· νοεῖται δὲ τοῦτο, ὅχι πῶς ἑαπτει τὰ χεῖρά του ὁ δίκαιος εἰς τὸ αἷμα τοῦ ἁμαρτωλοῦ, ἀλλὰ πῶς δέχεται τὸν ἑαυτὸν τοῦ ἀθώου ἀπὸ τοῦ αἵματος ἐκείνου· εἶπομεν δὲ καὶ μὲ πείον τρόπον ἀπονιπτεῖται τινὰς ἐν τῇ κε. Ψαλμῷ, ἐρμηνεύοντες τὸ

„ Νύφεται ἐν ἀθώοις τὰς χεῖράς μου· μαρκοὶ δὲ λέγουν ὡς ὁ Χρυσόμορος, ὅτι, ὅταν χυθῇ τὸ αἷμα τοῦ ἁμαρτωλοῦ, ὁ δίκαιος θέλει καθαρῶσαι τὰς ἐδικὰς του χεῖρας· ἤγουν πράξεις, εὐλαβέστερος καὶ προσεκτικώτερος διὰ τὸν φόβον γενόμενος· θέλει χαρῇ λοιπὸν ὁ δίκαιος, ὅχι διὰ τί ὁ ἁμαρτωλὸς παιδεύεται, ἀλλὰ διὰ τί αὐτὸς γίνεται σωφρονέστερος· καὶ ἀσφαλίζει περισσότερον τὸν ἑαυτὸν του, ἐξ αἰτίας τῆς τοῦ ἁμαρτωλοῦ τιμωρίας· καὶ θέλει νύφει τὰς χεῖράς του· ἤγουν θέλει καθαρῶσαι τὰς ἐδικὰς του πράξεις ἀπὸ κάθε μολυσμίου, ὅταν βλέπῃ πῶς σφάζεται καὶ παιδεύεται ὁ ἁμαρτωλός. (1)

11.: „ Καὶ ἐρεῖ ἄνθρωπος· εἰ ἄρα ἐστὶ
„ καρπὸς τῷ δικαίῳ, ἄρα ἐστὶν ὁ
„ Θεὸς κρίνων αὐτούς ἐν τῇ γῇ.

Κάθε φρόνιμος, λέγει, καὶ ἐνέρετος ἄνθρωπος, βλέπωντας πῶς ὁ ἀδικούμενος ἄνθρωπος ἐνίκησεν τὸν αὐτὸν ἀδικούντα διὰ τῆς βοηθείας τοῦ Θεοῦ, θέλει εἰπῇ συλλογιστικῶς εἰς τὸν ἑαυτὸν του· ἀνίσως ἦναι καρπὸς εἰς τὸν δίκαιον ἄνθρωπον (καθὼς καὶ τῇ

χει τὴν περιπεφυκεῖαν ἐπιδερμίδα, ἀλλ' ὡς εἴρηται λευκὴν, ὡς μὴ δὲ δοκεῖν τὸν ὀρώντα ζῆν τὴν βάρμην, ἀλλὰ ζῆραν εἶναι· ἀπειλεῖ τοίνυν ἡ προφητεία καὶ τῷ Σαούλ καὶ τοῖς ἐκείνου συνεργοῖς ταχεῖαν τιμωρίαν· πρὶν γὰρ αὐτῇ φησιν, ὡς βάρμην ἀπεικασθῆναι· τούτῳ τῇ μεγίστῃ ἀκάνθῃ, ἐτι σφεφομένους ἡμᾶς ἐν τοῖς κακοῖς, καὶ δοκούντας ζῆντες καὶ κινεῖσθαι ἐν αὐτοῖς, δίκην πυρὸς θεήλατος ὀργῇ καταλήφεται καὶ φρούδους ἐργάζεται· τοῦτο γὰρ εἶπε καταπίεται· καθάπερ γὰρ τὸ καταπνιγνόμενον ἀφανὲς λοιπὸν γίνεται· οὕτω καὶ ἡμεῖς φησιν, παραδοθήσεσθε λήθῃ· (παρὰ τῇ Νικήτῃ.) τὰ αὐτὰ λέγει καὶ ὁ Θεοδώριτος, πλὴν δλίγαν τινῶν παραλλαγῶν· ὁ δὲ Χρυσόμορος λέγει „ Ἀκάνθας τοὺς ἀσεβεῖς ὀνομάζει· βάρμην δὲ τὸν σαυρὸν, ἀκανθῶδες γὰρ φυτὸν ἡ βάρμην· ἀκάνθας δὲ ὁ σαυρὸς εἶχεν· ἐπειδὴ τὰς ἁμαρτίας ἡμῶν ἐβάσκαε· πρὶν τοίνυν ἡ τοῦ σαυροῦ ἐπιγνώσι τὴν δύναμιν, ὡσεὶ ζῶντας αὐτοὺς (οὐδὲ γὰρ ζῶσι τὴν ἀληθῆ ζῶν τὴν πρὶν οὐκ ἔχοντες) καταπίειν ἠπειλήσαν οὐκ ἐν ὀργῇ· ἀλλ' ὡς ἐν ὀργῇ· (ἀόργητος γὰρ ὁ Θεός) εἶδὲ τὸν σαυρὸν ἐπιγνώσιν, οὐκ ἐτι τὴν ὀργὴν ἐφίσταται (ἐν τῇ ἐκδεδ· Σειρᾷ.)

(1) Ὅθεν καὶ ὁ Θεοδώριτος τοῦτο τὸ ὕδιον βεβαίῳ, λέγει „ Οὐ γὰρ ἐν τῷ αἵματι, ἀλλ' ἐπὶ τῷ αἵματι νύπτεται, ὡς οὐδὲ μίαν πρὸς ἐκεῖνον ἐσχικῶς κοινωνίαν· οὕτω καὶ Πιλάτος τὰς χεῖράς κατὰ τι ἔσος νιφάμενος, ἐσημανεύ, ὡς ᾔετο, ὅτι μὴ κοινοῖ τῇ κατὰ τοῦ Χριστοῦ φύσιν, ἀλλ' ἀθῶος ἐστὶ καὶ ἀναίτιος, καὶ τὸ δλον καθαρὸς· ἄλλος δὲ φησιν ὅτι „ Τὴν τῶν ἰδίων χειρῶν καθαρότητα ὁ δίκαιος, τῇ πρὸς τὸ λύθρον τῶν ἁμαρτωλῶν ἀντεξέτασσει μᾶλλον κατόφεται· καὶ τοῦτο ἐστὶ τὸ, τὰς χεῖρας αὐτοῦ νύφεται ἐν τῷ αἵματι τοῦ ἁμαρτωλοῦ· οὐκοῦν, ὡς περὶ τὸ λευκὸν χρώμα τῇ ἀντιπαραθέσει τοῦ μέλανος ἐκδηλότερον γίνεται· οὕτω καὶ ἡ τῶν χειρῶν τῶν δικαίων καθαρότης διὰ τῆς τοῦ ἐναντίου συγκρίσεως λαμπρότερα καθίσταται· (παρὰ τῇ Νικήτῃ.) ὁ δὲ Ἀθανάσιος λέγει „ Οἱ δίκαιοι, φησιν, ἐκ μέσου γενομένους τοὺς ἀλιτηρίους θεώμενοι Δαίμονας κατὰ τὸν τῆς δικαιοκρίσεως καιρὸν, ἐπὶ τῷ δικαίῳ κρίματι τοῦ Θεοῦ εὐφρανθήσονται, ἅτε δὴ ἀθῶοι αὐτοὶ εὐρεθισμένοι τῆς κολάσεως· καὶ ὁ Χρυσόμορος χαίρει γὰρ τότε ὁ δίκαιος, ὡς αὐτὸς διαφυγὼν τὴν γέννησιν· χαίρει δὲ καὶ περὶ τῆς νῦν ἐκδικήσεως· ἐπὶ τῇ νῦν γὰρ ἐκδικήσει, τούτῳ τῇ παιδεῖα ὁ δίκαιος, ὡς ἀφέλειαν φερούσῃ τοῖς ἁμαρτωλοῖς, εὐκότως εὐφραίνεται (ἐν τῇ ἐκδεδ· Σειρᾷ.)

τῇ ἀληθείᾳ εἶναι καρπὸς εἰς αὐτόν, ἢ βοήθεια τοῦ Θεοῦ, καὶ ἡ κατὰ τῶν ἀδικούντων αὐτὸν παρὰ τοῦ Θεοῦ τιμωρία·) καὶ ἀνίσως ὁ δίκαιος δὲν ἐργάζεται ματαίως τὴν ἀρετὴν, ἄρα λοιπὸν εἶναι Θεὸς, ὃς τις καὶ εἰς τὴν παρούσαν ζωὴν κρίνει αὐ-

τούς : ἤγουν τόσον τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους, ὅσον καὶ αὐτὸν τὸν ἴδιον, ὅπου συλλογίζεται ταῦτα· καὶ ἐτι διὰ τοῦ συλλογισμοῦ τούτου, θερμότερος καὶ προθυμότερος γίνεται εἰς τὴν ἀρετὴν. (1)

Ψαλμὸς ΝΗ'.

„Εἰς τὸ τέλος μὴ διαφθείρης τῷ Δαβὶδ εἰς στηλογρα-
„φίαν· ὅποτε ἀπέστειλε Σαοὺλ, καὶ ἐφύλαξε
„τὸν οἶκον αὐτοῦ τοῦ θανάτῳ·
„σαι αὐτόν·

Ἐπειδὴ ὁ Σαοὺλ ἐφθάνει τὸν Δαβὶδ, διὰ τοῦτο συχνὰς φορὰς ἐπεβούλευεν αὐτόν· ὤθεν καὶ μίαν φορὰν συντρώγωντας μετὰ τὸν Δαβὶδ (2) ἐπῆρε κοντάρι καὶ ἐρρίψα κατ' ἐπάνω του· ἐπειδὴ δὲ ὁ Δαβὶδ ἐπαρამέρισεν, ἐκτύπησε τὸ κοντάρι εἰς τὸν τοῖχον· ἀναχωρήσαντος λοιπὸν τοῦ Δαβὶδ, ὁ Σαοὺλ ἐστείλε στρατιώτας καὶ ἐφύλαττον τὸν οἶκον αὐτοῦ, διὰ νὰ πιάσωσιν αὐτόν... ἡ δὲ γυνὴ τοῦ Δαβὶδ Μελχὼλ, ἡ θυγάτηρ Σαοὺλ, ἐρχνέρωσε τὴν ἐπιβουλὴν ταύτην εἰς τὸν ἄνδρα τῆς Δαβὶδ· ὤθεν διὰ τοῦ παραθυρίου κατεβέβασα αὐτόν, τὸν ἔκαμε νὰ φύγῃ καὶ νὰ γλυτώσῃ ἀπὸ τὸν κίνδυνον· κα-
θὼς

(1) Ἄλλος δὲ φησι· ἡ Τὸ ἄρα ἐνταῦθα ἀποφαντικῶς κεῖται οὐ διδακτικῶς, οὐδὲ ἐν ἐρωτήσῃ· ἢ οὐκ ἀμφιβάλλον-
τος, πεπληροφορημένου δὲ μὴ μὲν ἢ πεπιστευότος, ἢ οἷον ἤδη ὁμολογούντος, ὅτι καρπὸν ἔχει τῆς εἰς Θεὸν ἀ-
γάπης ὁ δίκαιος, τὴν παρ' αὐτοῦ φειδῶ καὶ ἐπίκουρίαν· εἰγὰρ σώζεται μὲν αὐτὸς ἐπαμύνοντος τοῦ Θεοῦ, κολλάζε-
ται δὲ δι' αὐτῶν ὁ ἀμικτωλὸς, ἄρα ἐπὶ καρπὸς τῇ δικαίᾳ· ὅς ἐστιν τὸ ἄρα, ἀντὶ τοῦ ὅτι, κατὰ βεβαίωσιν
καὶ ἀπόφασιν, οὐ κατὰ ἀμφιβολίαν λεγόμενον· τὸ δὲ κρίνει αὐτοὺς, ἄλλοι ἐρμηνεύουσιν, ὅτι λέγεται περὶ τῶν
δικαίων· ἤγουν, ἄρα εἶναι ὁ Θεὸς ὅπου καὶ ἐδῶ κρίνει τοὺς δικαίους, βοηθῶν μὲν αὐτοὺς καὶ ἐκδικῶν, παιδεύων δὲ
καταδικάζων τοὺς πονηροὺς, τοὺς ἀδικούντας τοὺς δικαίους· (παρὰ τῇ αὐτῇ.) ἔφη δὲ καὶ ὁ Θεοδώριτος·
ἡ Τὸ ἄρα ἐνταῦθα ἀποφαντικῶς κεῖται· λέγει δὲ, ὅτι πᾶς ὁρῶν τὸν δυσσεβεῖα συνέζηκότα, ποιῶν τίσαντα κα-
τὰ τὸν δὲ τὸν βίον, ὁμολογήσει καὶ Θεὸν εἶναι, καὶ ἐφορᾶν τὰ γινόμενα, καὶ σοφῶς ἅπαντα πρυτανεύειν· καὶ τοῖς μὲν
δικαίοις τοὺς καταλήλους ἀπονέμειν καρποὺς· τοὺς δὲ τανατῖα προελομένους δίκας εἰσπράττειν, καὶ τὰς ἀξίας τι-
μωρίας ἐπάγειν· ὁ δὲ θεὸς Χρυσόστομος λέγει· „Εἰ τοῖσιν καρπὸς ἐστὶν ἐνταῦθα τῇ δικαίᾳ· εὐλόγως δὲ ἀμφι-
βάλλον λέγει, οὐκ ἀποφαινόμενος· ἐπειδὴ μήτε πάντες οἱ δίκαιοι καρποὺς ἐνταῦθα τῶν πόων· εἴταν ἀντιδό-
σεις εὐδίσκουσι· φαίνεται δὲ ἀπὸ τὰ λόγια ταῦτα ὅτι διδακτικὸν καὶ ἀπορηματικὸν λαμβάνει ὁ Πατὴρ τὸν ἄρα
σύνδεσμον· ὥς δὲ ὁ μὲν πρῶτος ἄρα λαμβάνεται ἀπορηματικῶς καὶ ἐν ἐρωτήσῃ ἀντὶ τοῦ τάχα· ὁ δὲ δεύτερος
λαμβάνεται ἀποφαντικῶς ἀντὶ τοῦ λοιπόν·

(2) Ἐν δὲ τῇ πρώτῃ τῶν Βασιλειῶν γέγραπται, ὅτι οὐχὶ ὅταν συνέτραινε ὁ Σαοὺλ μετὰ τὸν Δαβὶδ, ἐκτύπησε τὸ
κοντάρι· ἀλλ' ὅταν ὁ Δαβὶδ ἐφάλλε, καὶ ὁ Σαοὺλ ἐνοχλεῖτο ἀπὸ τοῦ Δαυιδίου· οὕτω γὰρ φησι· „Καὶ ἐγένετο
πνεῦμα Θεοῦ πονηρὸν ἐπὶ Σαοὺλ, καὶ αὐτὸς ἐν οἴκῳ καθείδων, καὶ δόρυ ἐν τῇ χειρὶ αὐτοῦ, καὶ Δαβὶδ ἐφάλλε ταῖς
χερσὶν αὐτοῦ, καὶ ἐλάττει Σαοὺλ πατάξαι τὸ δόρυ εἰς Δαβὶδ, καὶ ἀπέστη Δαβὶδ ἐκ προσώπου Σαοὺλ, καὶ ἐπάταξε
τὸ δόρυ εἰς τὸν τοῖχον· (Α'. Βασιλ. ιθ'. 9.)

ὥς ἡ πρώτη τῶν Βασιλευδῶν ἱστορεῖ ἐν κεφ. ιθ'. (1) ἀφ' οὗ λοιπὸν ἔφυγε καὶ ἐγλύτωσεν ὁ Δαβὶδ, ἐστὶν ὅσα τὸν παρόντα Ψαλμόν· τὸ δὲ εἰς τὸ τέλος μὴ διαφθεῖρης, ὅπου ἔχει ἡ ἐπανωγραφή τοῦ Ψαλμοῦ, κατὰ ἄλλον τρόπον πρέπει νὰ ἐξηγηθῇ ἐδῶ· διότι αὕτη διδάσκει, ὅτι πρέπει νὰ μὴν ἀποκάμνωμεν καὶ νὰ μικροψυχῶμεν εἰς τοὺς πειρασμούς· ἀλλὰ νὰ ἀποβλέπωμεν εἰς τὸ τέλος αὐτῶν, καὶ οὕτω νὰ μὴ διαφθεῖρωμεν τὴν ὑπομονήν· τὸ δὲ τῷ Δαβίδ εἰς σηλογραφίαν, δηλοῖ, ὅτι ὁ Ψαλμός οὗτος ἐποικήθη ἀπὸ τὸν Δαβίδ, πρὸς ἀνεξάλειπτον μνήμην τῶν τότε συμβάντων εἰς αὐτόν.

- 1: „ Ἐξελοῦμε ἐκ τῶν ἐχθρῶν μου ὁ
 „ Θεός, καὶ ἐκ τῶν ἐπανιστα-
 „ μένων ἐπ' ἐμέ λυτρώσθαι με.
 2: „ Ῥῦσαι με ἐκ τῶν ἐργοζομένων τὴν
 „ ἀνομίαν, καὶ ἐξ ἀνδρῶν αἱμάτων
 „ σώσόν με.

καὶ τοὺς μετ' αὐτοῦ στρατιώτας· πρὸς τούτοις δὲ καὶ τοὺς ἐναργούντας αὐτοὺς δαίμονας κατὰ τὸν Ἀθανάσιον· αὐτοὺς δὲ τοὺς ἰδίους ὀνομάζει καὶ ἐργαζομένους τὴν ἀνομίαν, καὶ ἀνδρας αἱμάτων· ἀνομία γὰρ εἶναι, τὸ νὰ ἐπιβουλεύεται τις τοὺς ἀθώους καὶ ἀναιτίους· ἀνὴρ δὲ αἱμάτων εἶναι ὁ κεῖνος, ὅπου χαίρει εἰς τὸ νὰ φανεύῃ τοὺς ἄλλους, καὶ νὰ χύῃ αἷματα.

Ἐπανιστάμενους ὀνομάζει ὁ Δαβὶδ ἐκείνους ὅπου ἀσκηκόνοντο κατ' ἐπάνω του καὶ ὥρμουσαν διὰ νὰ τὸν θανατώσουν· ἦτοι τὸν Σαούλ,

- 3: „ Ὅτι ἰδοὺ ἐτήρευσαν τὴν ψυχὴν μου
 „ ἐπέθεντο ἐπ' ἐμέ κραταιοί.

1.

(1) Ὁ δὲ Νύσσης Γρηγόριος ἀλληγορικῶς εἰς τὸν Χριστὸν ἐννοεῖ τὴν ἱστορίαν ταύτην τὴν συμβῆσαν εἰς τὸν Δαβίδ, ὅτι ἦτον προφητεία διὰ τὴν οἰκονομίαν τοῦ Κυρίου· διὰ μὲν γὰρ τοῦ Δαβίδ, ὁ ἐκ τοῦ Δαβίδ προμηνύεται Χριστός· τὸν δὲ Χριστὸν, ὁ χρισθεὶς διασημαίνει· ἡ δὲ κιθάρα (μὲν τὴν ὁποίαν ἔψαλλεν ὁ Δαβίδ·) σημαίνει τὸ ὄργανον τοῦ ἀνθρωπίνου σώματος τοῦ Κυρίου· ἡ δὲ ἐκ ταύτης φθῆ ἔστιν, ὁ διὰ τοῦ σαρκωθέντος φανερωθεὶς ἡμῶν λόγος, οὗ ἔργον ἐστὶν ἀφανίσαι τὴν ἐκ Δαιμόνων παραφορὰν· ἵνα μηκέτι ᾧσιν οἱ Θεοὶ τῶν Ἑθνῶν Δαιμόνια· ἀλλ' ὁ βασιλεὺς ἐκεῖνος ὁ ἐν ἐκκλησίᾳ τοῦ Δαίμονος ἔχων, ὅταν ὑποχωρήσῃ τὰ πνεύματα τῇ φθῇ τοῦ τὸ ὄργανον ἐπὶ τούτῳ ἀρμολογούμενου, πατάσσει αὐτὸν τῷ ὄρατι· τὸ δὲ ὄραον ἔστιν ἐπὶ σιδήρῳ καθωπλισμένον· ἀλλὰ δέχεται αὐτ' ἐκεῖνος ὁ τοῖχος τὸ ὄραον· τοῖχον δὲ νοοῦμεν τὴν γνήσιον οἰκονομίαν, δι' ἧς τὸ σῶμα καταμαρτυρεῖται, περὶ ὃ τὸ ἔξωθεν βλέπομεν τοῦ σαυροῦ ἢ πὸν σίδηρον· ὁ δὲ Δαβίδ ἐκεῖνος ὁ Χριστὸς τε ἢ βασιλεὺς, ἔξω τοῦ πάθους ἐστίν· ἡ γὰρ Θεότης ἐν τῷ σαυρῷ ἢ τοῖς ἡλοῖς οὐ γίνεται· Μετὰ δὲ ἀκούσαντες ἐκ τοῦ Σαούλ γεννωμένῃ, ἡ Δαβὶδ ἐκοινώησεν, οὐ ξενίζόμεθα πρὸς τὸ ἀκολουθοῦν βλέποντες· οἶδαμεν γὰρ, ὅτι ὁ Θεὸς θάνατον οὐκ ἐποίησεν, ἀλλὰ πατὴρ ἐγένετο τοῦ θανάτου ὁ τῆς κακίας βασιλεὺς, ὁ ἑαυτὸν τῆς ζωῆς σεβήσας· φθόνῳ γὰρ Διαβόλου, ὁ θάνατος εἰσῆλθεν· ἐκασίλευσε δὲ ἀπὸ Ἀδὰμ ἕως τοῦ Νόμου, ὃν βούλεται μηκέτι βασιλεύειν ἐν ἡμῖν ὁ Ἀπόστολος ἐν τῷ θνητῷ ἡμῶν σώματι· ὁ οὖν ὑπὲρ πάντος τοῦ θανάτου γενοσάμενος ἐν τῷ οἴκῳ τῆς γεννωμένης ὑπὸ τοῦ νοσηθέντος ἡμῖν Σαούλ γίνεται· ὄνομα δὲ αὐτῇ Μετὰ δὲ ὁ δὴ δὴ βασιλεὺς· διὰ τὸ μέχρι τότε βασιλεύειν τὴν ἀμαρτίαν τῆς φύσεως· ἐνταῦθα δὲ γενόμενος, αὐτὸς μὲν διὰ θυρίδος ἐξέρχεται· σημαίνει δὲ ἡ θυρίς τὴν ἐπὶ τῷ φῶς πάλιν ἐπάνοδον, τοῦ ἑαυτὸν τοῖς ἐν σκότει ἢ σκιᾷ καθημένοις δείξαντος (τοῦ Χριστοῦ δηλαδὴ)· τὰ δὲ κενотаφία αὐτοῦ ἐπὶ τῆς κλίνης ὁράται· οἱ γὰρ ζητούντες τὸν Κύριον, εἶδον τὸν τάφον ἐν ᾧ ἐτάφη, κενὸν τοῦ ζήτουμένου σώματος· μόνον δὲ ἦν αὐτῷ τὰ ἐντάφια· οὐκ ἔνδοξον, ὅτι τὴν ἀνάστασιν τοῦ Κυρίου σημαίνει τὴν ἀπὸ τοῦ τάφου, τὰ ἐπὶ τῆς κλίνης τοῦ Δαβίδ κενотаφία· δι' ἃν γίνεται ὁ ἀληθινὸς τοῦ θανάτου ἡμῶν ἀποτροπισμός· τὸ γὰρ ἦπαρ τῶν αἰγῶν, ὅπερ ἡ Μετὰ δὲ ὑπὸ τῷ κρεβάτῳ ἢ τοῖς κενотаφίοις τοῦ Δαβίδ ἔθηκε, τοῦτο εἰς ἀποτροπισμὸν θανάτου τοῖς τότε ἐκ συνήθειας ἐγένετο· ἐδήλου δὲ τὸ ἦπαρ, τὸ τοῦ Κυρίου αἷμα· τοῦ γὰρ τρωθέντος τοῖχου, ὃν ἀντὶ τοῦ σώματος ἐνοήσαμεν, αἷμα μὴ ἔχοντος, ὡς ἂν μὴ ἄρῃον ληφθεῖν τὸ καιριώτατον πᾶν εἰς τὸ μυστήριον νοούμενον, δι' οὗ ἐλυτρώθημεν· τὸ αἷμα, λέγω· διὰ τοῦτο ἐν τοῖς κενотаφίοις τὸ ἦπαρ· ὅθεν οὐδὲ τὸ αἷμα λείπει τῷ γενομένῳ τῇ φύσει τῶν ἀνθρώπων ἀποτροπισμῷ τοῦ θανάτου διὰ τῆς ἐκ νεγρῶν ἀναστάσεως τοῦ Κυρίου, ἣν σημαίνει τὸ κενотаφίον.

Ἰδοὺ, λέγει, καθὼς βλέπεις Κύριε, οἱ ἐχθροί μου, ὅσον εἰς τὴν ἐδικήν τους γνώμην, μὲ ἐπίασαν περικυκλώσαντες τὸν οἶκόν μου· ἀγκαλὰ καὶ ἐγὼ διὰ τῆς σῆς βοηθείας ἐλυτρώθην ἀπὸ αὐτοῦ· τοιοῦτο ἔβλεπον ἐναντίον μου οἱ δυνατοί· δυνατοὺς δὲ ὀνομαζει τὸν Σαοὺλ καὶ τοὺς μετ' αὐτοῦ, διὰ τὸν πλοῦτον, καὶ διὰ τὸ πλῆθος, καὶ διὰ τὴν δύναμιν, ὅπου προξενεῖται ἐκ τοῦ πλοῦτου, καὶ τοῦ πολλοῦ πλῆθους. (1)

„ Οὐτε ἡ ἀνομία μου, οὔτε ἡ ἁμαρ-
„ τία μου Κύριε.

Ἐδῶ λείπει ἔξωθεν τὸ, οὐκ ἔστιν αἰτία· αἰτία, λέγει, τῆς κατ' ἐμοῦ ἐπαναστάσεως τοῦ Σαοὺλ καὶ τῶν μετ' αὐτοῦ, δὲν εἶναι οὔτε ἡ ἀνομία μου οὔτε ἡ ἁμαρτία μου· ἐπειδὴ ἐγὼ οὔτε ἡ νόμισα, οὔτε ἡμάρτησα εἰς αὐτούς· ἵνα ἔχουν αἰτίαν τῆς κατ' ἐμοῦ μανίας των· εἰ δὲ καὶ ζητεῖς νὰ μάθῃς ὡς ἀναγνώσας, ποίαν διαφορὰν ἔχει ἡ ἀνομία ἀπὸ τῆς ἁμαρτίας, ἤξευρε, ὅτι ἀνομία μὲν εἶναι, τὸ μετὰ τὸ σφάλμα· ἁμαρτία δὲ εἶναι, τὸ μικρόν. (2)

4: „ Ἄνευ ἀνομίας ἔδραμον καὶ κα-
„ τεύθηνα.

Χωρὶς καὶνένα πταῖσμα, λέγει, ἐπολιτεύθηκα μετὰ τοῦ Σαοὺλ καὶ τῶν φίλων αὐτοῦ, καὶ διὰ τοῦτο κατώρθωσα μεγάλας ἀνδραγαθίας· ἡ λέγει, ὅτι χωρὶς ἀνομίαν ἐκατώρθωσα, ὅσα ἐκατώρθωσα· οὗτος δὲ ὁ λόγος ἀρμόζει μάλιστα εἰς τὸν Χριστὸν, κατὰ τὸν Χρυσόστομον καὶ τὸν Θεοδώρι-

τον, ὅς τις χωρὶς νὰ χάμῃ καὶ μὴν ἁμαρτίαν, ἐπιβουλεύετο ἀδίκως ἀπὸ τοῦ Ἰουδαίου· „ Ἄνο-
μίαν γὰρ φησιν, οὐκ ἐποίησεν, οὐδὲ δόλον ἐν τῷ σώματι αὐτοῦ. (Ἠσ. νγ. 9.)

„ Ἐξεγέρθητι εἰς συνάντησίν μου,
„ καὶ ἴδε.

Ἐλθε, λέγει, ὦ Κύριε, εἰς τὸ νὰ μὲ συναπαντήσης καὶ νὰ μὲ ἐνδυναμώσης, ὅπου φεύγω ἀπὸ τοῦ ἐχθροῦ μου, καὶ ἴδε ἐκεῖνα τὰ κακὰ ὅπου πάσχω· ταῦτα δὲ λέγονται ἀπὸ τὸν Δαβὶδ πρὸς τὸν Θεὸν ἀνθρωποπρεπῶς· καθὼς πολλαῖς φοραῖς περὶ τούτων εἶπομεν· ἐπειδὴ ὁ Θεὸς εἶναι ἀκίνητος καὶ ὅλα τὰ βλέπει· καὶ δὲν χρειάζεται οὔτε νὰ κινηθῇ, οὔτε νὰ παρακαλεσθῇ εἰς τὸ νὰ ἰδῇ.

5: „ Καὶ σὺ Κύριε ὁ Θεὸς τῶν δυνά-
„ μεων, ὁ Θεὸς Ἰσραὴλ, πρόσχες
„ τοῦ ἐπισκεψασθαι πᾶντα τὰ ἔθνη.

Δυνάμεις ὀνομάζει ἐδῶ ὁ Δαβὶδ, τὰ τάγματα τῶν Ἀγγέλων· τῶν ὁποίων εἶναι ποιη-
τῆς ὁ Θεός· ἢ ὁ Θεὸς τῶν Δυνάμεων λεγεται κα-
τὰ περίφρασιν, ἀντὶ τοῦ ὅτι δυνατός· ἢ ὁ χορη-
γὸς καὶ δοτὴρ τῆς δυνάμεως· παρακαλεῖ λοιπὸν ὁ
Δαβὶδ μὲ τὰ λόγια ταῦτα τὸν Θεόν, νὰ ἐπισκε-
φθῇ ὅλα τὰ ἔθνη, διὰ μέσου τῆς ἐνανθρωπήσε-
ως τοῦ Υἱοῦ του· προσγνώρισεν γὰρ τὸ μυστήριον
τοῦτο μὲ τὸ προφητικὸν χάρισμα τοῦ ἁγίου Πνεύ-
μα-

(1) Λέγει δὲ ὁ Χρυσόστομος „ Θεὸς τὴν ψυχὴν ἁμαρτία· συλλαμβάνει γὰρ διὰ τῆς ἡδονῆς καὶ δελεάζει πρὸς θάνατον· κατασκευάζουσι δὲ τὴν ψῆραν οἱ Δαίμονες· οἵπερ ὅταν αὐτῆς ἐπιτύχωσι, τότε κραταιοί, ἡγουμένοι ἰσχυ-
ρότεροι γίνονται· καὶ θάρσυναντες εὐκότως ἐπιτίθενται· καλῶς δὲ τοῦτο καὶ εἰς τοὺς παῖδας τῶν Ἰουδαίων λέγεται·
τούτων γὰρ οἱ κραταιοί· τοιούτοις οἱ Ἱερεῖς καὶ Ἀρχόντες τὴν τοῦ Κυρίου ψυχὴν διὰ συκοφαντίας ἐδήρουν εἰς τὸ
πάθος (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ.)

(2) Λέγει δὲ ὁ Θεολόγος Γρηγόριος „ Πολλὰ τῶν οὕτω λεγομένων ἀπὸ κοινοῦ λέγεται· καὶ οὐ θετικῶς, ἀρνητι-
κῶς δὲ· ὡς τὸ, οὔτε ἡ ἀνομία μου οὔτε ἡ ἁμαρτία· οὐ γὰρ ὡς οὐσης ὁ λόγος· ἀλλ' ὡς οὐκ οὐσης· καὶ πάλιν τό „ Οὐ διὰ τὰς
δικαιοσύνας ἡμῶν, ὅς ἐποιήσαμεν· οὐ γὰρ ἐποιήσαμεν· (Λόγ. β'. περὶ Υἱοῦ.)

ματος . (1)

„ Μὴ οἰκτιρῆσθης πάντας τοὺς ἔργα-
ζομένους τὴν ἀνομίαν .

Μὴ σπλαγχνισθῆς , λέγει , ὁ Κύριε , ἀλλὰ παιδεύσον ὅλους ἐκείνους τοὺς ποιοῦντας τὴν ἀνομίαν καὶ μὴ μετανοοῦντας , ἀλλὰ μένοντας ἀδικησάτους . καθὼς ἦτον ὁ Σαουλ , καὶ ὁ Ἄννας καὶ Καΐφας , καὶ οἱ Δαίμονες . ἵνα βλέποντες αὐτοὺς παυομένους οἱ ἄλλοι ἄνθρωποι , σωφρονισθῶν καὶ ἀπέχων ἀπὸ τὰς ἀμαρτίας , φοβηθέντες τὸ ἐκείνων παράδειγμα . „ Πανούργος γάρ φησιν ἦτοι φρόνιμος ἰδὼν πονηρὸν τιμωρούμενον , κραταιῶς αὐτὸς παιδεύεται . (Παρ . κβ΄ . 3 .)

6 : „ Ἐπιστρέψουσιν εἰς ἐσπέραν , καὶ λι-
μιμώσουσιν ὡς κύων , καὶ κυκλώ-
σουσι πόλιν .

σερον , προφητεύει λοιπὸν ὁ Δαβὶδ διὰ τούτου , ὅτι θέλει ἔλθῃ καιρὸς εἰς ὅλον τὸ ὕπερον , ὅταν μερικὶ ἀπὸ τοῦς Ἰουδαίους θέλουν γυρίσων εἰς τὴν Ἱερουσαλήμ . ἀπὸ τὰ ἔθνη , εἰς τὰ ὁποῖα εἶναι διεσπαρμένοι καὶ μὴ εὐρίσκοντες εἰς αὐτὴν τροφάς , καὶ τὰ ἐπιτήδεια πρὸς τὴν ζωὴν , διὰ τί ἔχουν νὰ κυριεύσων αὐτὴν ἄλλόφυλοι , θέλουν πεινάσων πολλὰ , καὶ οὐδὲ μέσα εἰς τὴν Ἱερουσαλήμ , θέλουν συγχωρηθῶν νὰ μένουν . ἀλλὰ ἀποδιωκόμενοι ἀπὸ αὐτὴν , ὡσάν μίαν ἀκαθαρσίαν καὶ μίαν σμῆν , θέλουν κατοικοῦν τριγύρω εἰς τὴν Ἱερουσαλήμ . καθὼς τοῦτο μέχρι τοῦ νῦν γίνεται , καὶ οἱ Ἑβραῖοι διώκονται νὰ μὴ κατοικοῦνται μέσα εἰς τὴν πόλιν Ἱερουσαλήμ . φέροι δὲ εἰς παράδειγμα τῶν Ἑβραίων τὸν σκύλον . ἓνα μὲν , διὰ τὴν πείναν αὐτῶν . διὰ τί ὁ σκύλος ἀπὸ τὰ ἄλλα ζῶα περισσότερο πεινᾷ (ὅθεν καὶ λεγεται παροιμία πείνα σκυλίτικη) καὶ ἄλλο δὲ , διὰ τὴν ἀδιαντροπίαν καὶ τὴν αὐθάδειαν αὐτῶν . (2) διὰ τί καὶ ὁ σκύλος εἶναι ζῶον θρασὺ καὶ ἀδιάντροπον .

Τὸ ἐσπέρας σημαίνει , τὸ εἰς ὅλον τὸ ὕ-

7 : „ Ἰδοὺ αὐτοὶ ἀποφθέγγονται ἐν τῇ
στό-

(1) Ἄλλος δὲ λέγει „ Διὰ τῆς ἐνανθρωπήσεως τοῦ Χριστοῦ , ἐπισκέψαντο ὅλα τὰ ἔθνη . ἐπισκέψατο γὰρ πάλαι ὁ Θεὸς τοὺς ἐπὶ τῆς γῆς , ἀλλ' ἦν ἐπὶ μόνον τὸν Ἰσραὴλ ἢ ἐπίσκεψις . τὸ δὲ θεῖον ἔσχατον κήρυγμα ὅλην περιπεφύτικε τὴν ὑπ' οὐρανόν . ἔφη γὰρ πῦν περὶ τῶν ἁγίων Ἀποστόλων „ Εἰς πᾶσαν τὴν γῆν ἐξῆλθεν ὁ φθόγγος αὐτῶν . ὁ δὲ Χρυσόστομος φησὶ „ Τὸν ἑαυτοῦ Πατέρα , Κύριον τῶν Δυνάμεων ἔσχατον τοῦ Ἰσραὴλ τυγχάνοντα ἰδεῖν ὁ Χρυσὸς βούλεται τὸ πρόπαιον , ἐφ' ᾧ τὰ σκύλα καὶ τὰ λάφυρα , ἀπερ ἀπὸ τῶν Ἑθνῶν τῶν εἰς αὐτὸν πεπιστευκότων ἐπύγετο . τοις ἐκ τῆς σωτηρίας τῶν Ἑθνῶν . οὕτω τε ταῦτα τὰ ἔθνη διὰ τῆς τοῦ Πνεύματος χορηγίας ἐπισκέψασθαι , ἀπογραφῆναι δὲ τοὺς Ἰουδαίους . τοῦτο γὰρ τὸ ἐπαγόμενον δείκνυσιν . μὴ σπλνγνισθῆς πάντας τοὺς ἐργαζομένους τὴν ἀνομίαν . οὐδὲ γὰρ σινες ἐν αὐτοῖς ἀνεμοῦσιν , ἀλλὰ πάντες καὶ τοι φυλάττειν τὸν νόμον νομίζοντες .

(2) Ὁ δὲ Νύσσης Γρηγόριος λέγει „ Τὸ εἰς ἐσπέραν ἐπιστρέψουσιν , οὐδὲν ἄλλο ἐστίν , ἢ ὅτι εἰς τὸ ἐξώτερον σκότος συναγαθῶνται . ἡ γὰρ ἐσπέρα σκότους γίνεται ἀρχὴ τε καὶ μῆτης . καὶ λιμώσουσιν ὡς κύων . οἷς γὰρ οὐκ ἔσται σωτηρίας ἐφόδιον , ἐξ ἀνάγκης ἢ ἐκ τοῦ λιμοῦ τῶν ἀγαθῶν ἐπακολουθήσει ταλαιπωρία . οὕτως ἐλιμώξεν ἐν τῇ Ἀφρική ὁ πλοῦσιος , τῆς θείας δρόσου ἔρημος ὢν . καὶ διὰ τὸ ἀπαράσκευτος τοῦ τοιοῦτου ἀγαθοῦ εἶναι , τῇ φλογὶ κατεκαίετο . ἀλλὰ καὶ κυκλώσουσι πόλιν φησὶν , ὅπερ μοι τοιοῦτόν τινα νῦν ὑποσημαίνειν δοκεῖ . ἐπειδὴ πᾶν τὸ ἀχρεῖόν τε καὶ ἀποβλητόν , ὡς πρὸς τὴν τῶν ζώντων χρῆσιν ἔξω ῥίπτεται τῆς πόλεως . εἴτε νεκρὸν καὶ διεφθαρτόν , εἴτε δυσώδης τις κόπρος , ὁ ὑπὸ τῆς τοῦ λιμοῦ ἀνάγκης οἱ κύνες ἐξευρίσκοντες , τῇ ὑπὲρ τῇ ἐκ τῆς πόλεως ἐκβαλλομένῃ ἐμβιοτεύουσι . διὰ τούτων δὲ τῶν ἐν ἀρετῇ καὶ κακίᾳ ζώντων τὴν διαφορὰν διδάσκων ὁ λόγος , ἐν τῇ τῆς πόλεως διασημαίνει ἀνίγχατι . πόλιν λέγων τὴν ὑπὸ τῆς ἀρετῆς συνηκισμένην εὐπρεπὴ τε καὶ εὐδιάδετον πολιτείαν . τὰ δὲ ἔξω τῆς πόλεως , τὴν ἐκ τοῦ ἐναντίου παραθεωρουμένην κακίαν δηλοῖ . ἐν ᾗ πᾶσα ἡ τοῦ ἀσεβοτέρου βίου ἀποβολή . ἥτις ἐστὶν ἡ δυσώδης ἀμαρτία , ἔκτε τῆς σφύρας τῶν σωμάτων , καὶ τῆς ὑπαρχῆς κόπρου οὐκ ἐκμεβίου οὐκ ὄντων , τῆς μὲν πόλεως (τῆς ἀρετῆς) οἰκίῳ ἐστὶ , τὸ μέγα καὶ τίμιον χρῆμα ὁ ὄντως ἄνθρωπος , καὶ τῶν

„στόματι αὐτῶν· καὶ ῥομφαία ἐν
„τοῖς χεῖλεσιν αὐτῶν· ὅτι τις η-
„κούσε·

Αὐτοί, λέγει, οἱ Ἰουδαῖοι, θέλουν εὐγά-
λουν τὴν ἀπόφασιν ταύτην ἀπὸ τὸ στόμα των ἐ-
ναντίον τοῦ Χριστοῦ, κατὰ τὸν Ἀθανάσιον καὶ
Θεοδώριτον καὶ νὰ εἰπουν „Σταυρωθῶ· (Ματθ.
κζ'. 22.) τὸ δὲ ἰσχυρὸν, περὶ τὸν εἶναι, καθὼς
καὶ ἄλλοτε εἶπομεν, ὅτι παρατηρήσαντες εὐρο-
μεν, πῶς τὸ ἰσχυρὸν ὡς ἐπιτοκλεῖσιν πλεονάζον καὶ
περὶ τὸν λαμβάνεται κοντὰ εἰς τὴν Ἑβραϊκὴν γλῶσ-
σαν· τὸ δὲ, καὶ ῥομφαία ἐν τοῖς χεῖλεσιν αὐτῶν
δηλοῖ, ὅτι ἡ ἀνωτέρω ἀπόφασις, ὅπου ἐφώταξαν
οἱ Ἑβραῖοι, ἦτον μία μάχη κατὰ τοῦ Κυρίου
θανατηφόρος· ταύτην δὲ τὴν θανατηφόρον ἀπόφα-
σιν εἰπόντες, ἐνόμιζον οἱ ἀσύνετοι, ὅτι οὐδεὶς ἤ-
κουσεν αὐτὴν, ὅς τις ἐδύνατο νὰ ἐκδικήσῃ τὸν
παρ' αὐτῶν ἐπιβουλευόμενον, καὶ σταυρούμενον Κύ-
ριον· ἀντὶ γὰρ τοῦ τὴν, ὁ Σύμμεχος εἶπεν· ὅτι οὐ-
δεὶς ἤκουσεν· ἐπειδὴ καὶ οἱ Ἰουδαῖοι ἐνόμιζον,
ὅτι ὁ Χριστὸς εἶναι ἄνθρωπος φίλος καὶ ἀβοήθη-
τος.

8: „Κοί σὺ Κύριε ἐκγελᾷς αὐτοὺς· Ἐ.
„ζουδενώσεις πάντα τὰ ἔθνη.

Σὺ Κύριε, λέγει, θέλεις ἐκγελᾷς τοὺς
Ἰουδαίους τοὺς οὕτω νομίζοντας· ὅμοιον δὲ εἶναι
τοῦτο τὸ ῥητὸν μὲ τὸ „Ὁ κατοκῶν ἐν οὐρανοῖς
ἐκγελᾷται αὐτούς· τοῦ ὁποῦ ὄρα τὴν ἐρμηνείαν
ἐν τῷ β'. Ψαλμῷ. Σὺ, λέγει, Κύριε, θέλεις
ἀφανίσαι ἀκόμη καὶ τὰ ἔθνη ἐκεῖνα, τὰ ὅποια
δὲν δέχονται τὸ κήρυγμα τοῦ Εὐαγγελίου σου· ἀλ-
λὰ πολεμοῦν τοὺς δούλους καὶ Μιθητάς σου,
ὅπου κηρύττουν αὐτό· λέγει δὲ καὶ κατὰ ἀναγ-
γικὸν τρόπον ἔθνη, τὰ πλῆθη καὶ συστήματα τῶν
Δαυμῶν, τὰ ὅποια ἐξουδένωσεν ὁ Χριστὸς κατὰ
τὸν Χρυσόστομον. (1)

9: „Τὸ κράτος μου πρὸς σέ φυλάξω·
„ὅτι σὺ ἀντιλήπτωρ μου.

Τοῦτο τὸ ῥητὸν λέγουν μερικοί, ὅτι τὸ
εἶπεν ὁ Δαβὶδ διὰ λόγου του· ἤγουν, ὅτι ἐγὼ
δὲν θέλω πάρω μόνος τὴν βασιλείαν, θανατόνων-
τας τὸν Σαουλ· ἀλλὰ θέλω ἀφήσω αὐτὴν εἰς ἐσέ-
να διὰ νὰ μοὶ τὴν δώσῃς, ὅταν ἐσὺ θελήσῃς· ἐ-
πειδὴ καὶ ἐσὺ ὁ πάντα δυνάμενος, εἶσαι βοηθός
μου· τοῦτο γὰρ δηλοῖ ἐδῶ τὸ „φυλάξω· τὸ δὲ
πρὸς σέ, εἶναι ἀντὶ τοῦ παρὰ σοί. (2)

10: „Ὁ

τὸν ἐξ ἀρχῆς ἐπιβαλόντα χαρακτῆρα τῇ φύσει διὰ τοῦ βίου μεμορφωμένον ἔχον· ὁ δὲ περὶ τὰ ἔθνη τῆς πόλεως
(τῆς ἀρετῆς δηλαδὴ) ἀναστροφόμενος, κῶν ἐπὶ ἑ οὐκ ἔστιν ὁ Θεοδώριτος λέγει ὅτι „Καθ' ἑαυτὸν κῶ-
ναι νύκτωρ εἰσάγει τὰς τῶν πόλεων περινοεῖν ἀγορὰς, τῆς γαστρὸς ὑπὸ ἐλπίδας τοῦτο ποιεῖν βιαζομένης· οὕτως
οἱ Ἰουδαῖοι πάντες γενήσονται βοηθεῖας γυμνοί, ἢ οὔτε προφητικῆς ἀπολαύσονται χάριτος, ἢ τῆς ἀρχιερατικῆς
ἐπιμελείας ἔργμοι πάντες ἔσονται· ἢ δίκην κῶν περιόντες διατελέσουσιν, οὐδὲ τῶν ψυχῶν τῶν πιπτόντων ἀ-
πὸ τῆς τραπίζης τῶν κυρίων αὐτῶν, κατὰ τὴν Εὐαγγελικὴν φωνὴν μεταλαχεῖν ἀξιούμενοι· ἐρηθίζοντες γὰρ τοῦ λο-
γικοῦ ἄκουσεν τῆς ζωῆς, ἔτι ἢ ἢν τροφῆς ἐπουρανίου τὰς ψυχὰς λιμώττουσιν· ὁ δὲ Ἀθανάσιος λέγει „Τὴν αἰ-
τίαν φησὶ, δι' ἣν μὴ αἰκτεῖσθαι τοὺς Ἰουδαίους ἠΐστα· ἡ δὲ αἰτία, ὅτι συστροφὴν, κατὰ τοῦ Σωτῆρος ποιή-
σονται, κατὰ τὸν καιρὸν ἐκεῖνον, καθ' ὃν ἐπ' ἐσχάτου τῶν ἡμερῶν ἐπεδήμησε τῷ Κόσμῳ μετὰ σαρκός.

(1) Ὁ δὲ εἶπεν ὁ Θεοδώριτος „Ὁ μόνον γὰρ ἐκεῖνων, ἀλλὰ ἢ πάντων τῶν ἔθνων περιγεῖσθαι σοὶ ῥάδιον·
ἐγὼ ἢ ὁ θεοπέσιος Ἰσαΐας ἔφη· τὴν τῆς θεῆς δυνάμεως ὑπερβολὴν δεῖξαι φιλονεικῶν· ὁ πάντα τὰ ἔθνη,
ὡς σαγῶν ἀπὸ κάδου, ἢ ὡς ῥοπὴ ζυγοῦ, ἢ ὡς σῖλος ἐλογίσθησαν (Ἠσ. μ'. 15.) ἄλλος δὲ λέγει „Σὺ
ὁ παρ' αὐτῶν σταυρούμενος κατακρινεῖς αὐτοὺς ἐν τῇ δευτέρᾳ σου παρουσίᾳ· ἢν μὲν γὰρ μετὰ πολλὴν μακροθυμίαν
ἢ τὸ ἐκείνιον πάθος ἐπέλχῃ· Πάτερ λέγων· ἀφες αὐτοῖς, εἰς μετάνοιαν καλῶν· ἐκεῖνοι δὲ διὰ τὴν ἀμετανόητον
αὐτῶν βουλὴν λήφονται τὴν περὶ σοῦ ἐν τῇ δικαίᾳ κρίσει ψῆφον.

(2) Συμφώνως ἢ ὁ Ἀθανάσιος λέγει ἢ Ἐκεῖνοι μὲν φησὶ· τὰ τοιαῦτα δεδυσσεβήκασι κατὰ σοῦ· ἐγὼ δὲ ὁ
Προφήτης ὁ ταῦτα λέγων τῷ Πνεύματι, τὴν ἰσχὺν μου ἢ τὴν βασιλείαν διὰ σοῦ φυλαχθήσονται ἐξω· ὅτι δὴ

10: „Ὁ Θεός μου, τὸ ἔλεος αὐτοῦ προ-
 „φθάσει με· ὁ Θεός μου δείξει μοι ἐν
 „τοῖς ἐχθροῖς μου.

Ὁ Θεός μου, λέγει, τοιοῦτος ἔτοιμος εἶναι
 εἰς τὸ νὰ ὑπακούῃ, ὥστε ὅπου τὸ ἔλεός του προ-
 λαμβάνει τὴν αἵτησίν μου· καὶ πρὸ τοῦ ἐγὼ νὰ
 τὸν παρακαλέσω, με ἐλεᾷ· τόσον ταχύς εἶναι εἰς
 βοήθειαν· λέγει δὲ, καὶ ὅτι ὁ Θεός θέλει δεῖξει
 εἰς ἐμένα κατὰ ἐχθρῶν μου· ποῖα; ὅσα δηλαδὴ
 ἐγὼ θέλω· ἢ ὅσα εἶναι πρέπον καὶ εὐλογον νὰ
 πόθουν· ταῦτα γὰρ λείπουν ἔξω καὶ πρέπει νὰ ὑ-
 πακούωνται· ἕνα τοιοῦτον νόημα εἶχε καὶ τὸ „Καὶ
 ἐν τοῖς ἐχθροῖς μου ἐπέιδεν ὁ ὀφθαλμός μου· (Ψαλ.
 γγ' - 6.) ὅπερ ἡρμηνεύσαμεν.

11: „Μὴ ἀποκτείνῃς αὐτοὺς, μήποτε ἐ-
 „πιλάβονται τοῦ νόμου σου· δια-
 „σκόρπισον αὐτοὺς ἐν τῇ ὀδῇ σου· καὶ κατάγαγε αὐτοὺς ὁ ὑπε-
 „ραςπιστής μου Κύριε.

Βλέπε ὡ ἀναγνώστα, τὴν μακροθυμίαν καὶ
 εὐσπλαγχνίαν τοῦ Προφήτου Δαβὶδ, τὴν ὁποίαν
 πρέπει νὰ μιμῆσαι καὶ ἐσύ· διὰ τὴν αὐτὸς παρα-
 καλεῖ, ὅχι διὰ νὰ θανατωθῶν οἱ ἐχθροὶ του ἵνα
 μὴ πρὸ τοῦ καιροῦ θανατωθέντες, ἀλησμονήσων
 τελείως μετὰ θάνατον τὰς τοῦ Θεοῦ ἐντολὰς· ἐ-

παιδὴ ἐκείνος ὅπου ἀποθάνῃ, ἀλησμονεῖ πλέον τὸν
 θεῖον νόμον· „Ἐν τῷ θανάτῳ γάρ, φησιν, οὐκ
 ἐστὶν ὁ μνημονεύων σου (Ψαλ. 5' 5.) ἀλλὰ
 παρακαλεῖ διὰ νὰ σκορπισθοῦν αὐτοὶ ἐδῶ καὶ ἐκεῖ,
 νικηθέντες ἀπὸ τοὺς ἐχθροὺς των, καὶ διὰ νὰ τα-
 πεινωθοῦν κρημνισθέντες ἀπὸ τὸ ὕψος τῆς ὑπερη-
 φανείας των· τοῦτο γὰρ δηλοῖ τὸ κατάγαγε· καὶ
 ἐτὶ διὰ τῆς ταπεινώσεως νὰ σωφρονισθοῦν καὶ νὰ
 διορθωθοῦν· ὁ μὲν Δαβὶδ λοιπὸν ἐτὶ ἐπαρακάλε-
 σε τὸν Θεόν· ὁ δὲ Θεός ἐκρῖνε δικαίως· καὶ τοὺς
 μὲν ἀδιορθώτους καὶ ἀμετανοήτους Ἰουδαίους, ἐθα-
 νάτωσε διὰ τῆς μαχαίρας τῶν Ῥωμαίων· ἐκείνους
 δὲ, ὅπου ἐμελλον νὰ διορθωθοῦν καὶ νὰ μετανοή-
 σουν, τοὺς ἔκαμα νὰ φύγουν καὶ νὰ γλυτώσων·
 καὶ ἐτὶ ἐτελείωσε τὴν δέξιν τοῦ Προφήτου Δα-
 βίδ· (1)

12: „Ἀμαρτία στόματος αὐτῶν, λόγος
 „χειλέων αὐτῶν.

Πάλιν γυρίζει ὁ Δαβὶδ εἰς τὸν λόγον ἐ-
 κείνον τῶν Χριστοτόνων Ἰουδαίων, ὃν εἶπον κατὰ
 τοῦ Κυρίου· ἤγουν τὸ, σαυρωθήτω· ὅτι δηλαδὴ
 ὁ ἀδίκος οὗτος λόγος τῶν χειλέων τους, καὶ καθὰ
 ἄλλη βλασφημία των, εἶναι ἀμαρτία τοῦ στόματός
 των· (2)

„Καὶ συλληφθήτωσαν ἐν τῇ ὑπερη-
 „φίᾳ.

ἢ ἀντελάβου μου· οὐ σφετερίσομαι οὐδὲν τὸ κράτος ἢ τὴν ἀρχὴν, κατὰ τὸν Νικήταν, ἀποκτείνας τὸν Σαούλ· ἀλ-
 λά πρὸς σὲ αὐτὸ φυλάξω· τούτῃσι παρὰ σοῦ ἐκδέχομαι αὐτὸ λαβεῖν· διότι σύ μοι βοηθεῖς ὁ πάντα δυνάμενος·

(1) Ὁ δὲ Νύσσης φησὶ „Διὰ τούτων τῶν λόγων μανθάνομεν, ὡς τῶν ἀνθρώπων ἀφανισμὸς οὐκ ἔσαι, ἵνα μὴ
 τὸ θεῖον ἔργον ἀχρειωθῇ τῇ ἀνυπαρκτῇ ἀφανιζόμενον· ἀλλ' ἀντ' αὐτῶν ἀπολείπεται ἡ ἀμαρτία, ἢ εἰς τὸ μὴ εὖ
 περισσώσεται· ἀμαρτία γὰρ φησὶν ἀκολουθῶν, στόματος αὐτῶν, ἢ λόγος χειλέων αὐτῶν, ὑπερηφάνια ἢ ἀσὶς ἢ ψευ-
 δος, ἐν τῇ ὁρῇ τῆς συντελείας οὐκ ὑπάρχουσιν· ὡς μνηστέον οὖν, γινώσκονται φησὶν, ὅτι ὁ Θεὸς δεσπόζει τοῦ
 Ἰακώβ, ἢ τῶν περάτων τῆς γῆς· μηδαμοῦ γὰρ ὑπολείφθεις κακίας, πάντας ἔσαι τῶν περάτων δεσπότης ὁ
 Κύριος, τῆς οὖν βασιλευούσης τῶν πολλῶν ἀμαρτίας ἐκποδὸν γενόμενος· εἶπε δὲ ἢ ὁ Ἀθανάσιος „Εὐχεται
 μὲν μὴ εἰς τὸ παντελὲς ἐξ ἀνθρώπων ἀφανισθῆναι τὸ γένος τῶν ἐπ' ἀναστάσεων κατὰ τοῦ Κυρίου· διασχερισθῆναι
 δὲ μᾶλλον ἢ ἐν αἰχμαλωσίᾳ ζῆν αὐτοὺς ἀξιοὶ διὰ τὴν ἀμαρτίαν τοῦ στόματος αὐτῶν ἢ διὰ τὴν ὑπερηφάνιαν αὐτῶν.
 ἢ τῇ ἀληθείᾳ, κατ' ἄλλαν ἐρμηνεύτην, οὐκ ἀπεκτινέθησαν οἱ Ἰουδαῖοι πάντες, οὐδὲ ἐξ ἀνθρώπων ἀπέσβησαν·
 ἀλλ' εἰσὶ μὲν ἢ ὑπεσῆκασιν, οὕτως δὲ, ὡς καταβεβλημένοι ἢ κατενυγμένοι, ἢς πάλαι ἠξίωτο παρὰ Θεοῦ
 τιμῆς.

(2) Λέγει δὲ ἢ ὁ Θεοδώριτος „Καὶ ἐνταῦθα πάλιν τῆς τοῦ στόματος ἀμαρτίας ἢ τοῦ λόγου τῶν χειλέων κατη-
 γο-

„ φανία αὐτῶν .

Ὁ Σύμμαχος ἐξέδωκεν οὕτω „ Μετὰ τῆς ὑπερηφανίας αὐτῶν ὁ Δαβὶδ ὡς συλλαμβοῦν : ἤγουν ὡς πιασθοῦν ἀπὸ τοὺς Ῥωμαίους οἱ Ἰουδαῖοι ὅτι ἐπειδὴ καὶ ὑπερηφανεύονται ὅτι εἶναι τέκνα τοῦ Ἀβραάμ , καὶ τοῦ παλαιοῦ Νόμου φύλακες .

„ Καὶ ἐξ ἀρᾶς καὶ ψεύδους διαγγελη-
„ σονται ἐν συντελείᾳ .

Ἀρὰν ἐδῶ ὀνομάζει ὁ Δαβὶδ τὴν βλασφημίαν , τὴν ὅποιαν εἶπον κατὰ τοῦ Κυρίου οἱ Ἰουδαῖοι , λέγοντες „ Ἐν τῷ Βασιλεὺς οὐκ ἔστιν ἡμῶν Δαίμωνιων ἐκβάλλει τὰ Δαίμονια (Λουκ . ια΄ . 15 .) ψεύδος δὲ ὀνομάζει , τὴν ψευδὴ μαρτυρίαν ἐκείνην , ὅπου εἶπον κατ' αὐτοῦ . „ Τοῦτον εὗρομεν διασφρόντα τὸ ἔθνος , καὶ καλύοντα Καίσαρι φόρους διδόναι , λέγοντα ἑαυτὸν χριστὸν βασιλέα εἶναι . (Λουκ . κγ΄ . 2 .) καὶ μὴ ὅλον ὅπου ὁ Κύριος εἶπε φανερώς πρὸς αὐτοὺς „ Ἀπόδοτε τὰ Καίσαρος Καίσαρι , καὶ τὰ τοῦ Θεοῦ , τῷ Θεῷ . (Ματθ . κβ΄ 21 .) διὰ τὴν βλασφημίαν λοιπὸν αὐτῶν ταύτην καὶ διὰ τὴν ψευδὴ μαρ-

τυρίαν , ὅπου ἐλάλησαν κατὰ τοῦ Κυρίου οἱ Ἰουδαῖοι , θέλουν γένουν διαγγελεῖν καὶ διαλαλεῖν εἰς ὅλα τὰ ἔθνη , ὅχι διὰ κανόνων κατόρθωμα καὶ ἀνδραγαθίαν , ἀλλὰ διὰ τὴν καταστροφὴν καὶ ἀπώλειάν τους ὅτι οὕτως ὀνόμασε συντέλειαν .

13 : „ Ἐν ὀργῇ συντελείας καὶ οὐ μὴ ὑ-
„ πάρξωσι .

Ὅχι , λέγει , διὰ συντέλειαν καὶ ἀπώλειάν τους ἀπλὴν θέλουν διαλαλεῖν οἱ Ἰουδαῖοι ὅτι ἀλλὰ διὰ ὀργὴν συντελείας καὶ ἀπώλειας ὥστε ὅπου μετὰ τὴν συντέλειαν ταύτην , πλεον δὲν θέλουν δυνηθῶν νὰ πολιτευθῶν καθ' ἑαυτοὺς , μόνον οἰκοῦντες τὴν Παλαιστίνην , καὶ λαὸς Θεοῦ χρηματίζοντες , ἀλλὰ θέλουν διασκορπισθῶν εἰς τὰ ἔθνη . (1)

„ Καὶ γνώσονται , ὅτι ὁ Θεὸς δεσπό-
„ ζει τοῦ Ἰακώβ καὶ τῶν περάτων τῆς
„ γῆς .

Ἀφ' οὗ , λέγει , οἱ Ἰουδαῖοι διασκορπισθῶν εἰς τὰ ἔθνη καὶ ταπεινωθῶν , τότε θέλουν γνωρί-
„ σουν ,

γορεῖ , διὰ πάντων διδάσκων , ὡς ἐκείνης τῆς φωνῆς εἰσπράττονται δίκαια , ἢν συμφώνως ἀφῆκαν , τὴν δικαίαν τοῦ Πιλάτου παραφθεύσαντες ψῆφον ὅτι ἐκείνου γὰρ ὡς ἀθῶον ἀφεῖναι βουλομένου , οὗτοι ἐβόων ἄρον ἄρον , σάβω-
„ σον αὐτόν . τὸ αἶμα αὐτοῦ ἐφ' ἡμᾶς καὶ ἐπὶ τὰ τέκνα ἡμῶν .

(1) Ὁ δὲ Θεοδώριτος εἶπε „ Τοῦτο σαφές ἐστιν ὅτι Σύμμαχος ἡρμήνευσεν „ Ἀρὰν καὶ ψεύδος λαλοῦντας συντέλει-
„ σον ἐν θυμῷ ἀνάλωσον , ἵνα μὴ ὦσιν ὅτι ἐπειδὴ γὰρ συκοφαντίας ἐχρήσαντο κατὰ τοῦ Σωτῆρος , λέγοντες αὐτὸν
„ προσεταχέναι μὴ δοῦναι Καίσαρι κῆνσον , καὶ ἀρᾶς δὲ αὐτὸν καὶ λοιδορίας ἔβαλον , βλασφημοῦντες εἰς αὐτόν , δι' ἐ-
„ κείνας , ἔφη , τὰς ἀρᾶς καὶ τὰς συκοφαντίας , ταύτην αὐτοὺς ὑπομεμνησθῆναι τὴν συντέλειαν συντέλειαν δὲ οὐ τὴν πα-
„ νωλεθρίαν καλεῖ , ἀλλὰ τὸ μνησθῆναι αὐτοὺς λαὸν χρηματίζον ἑαυτοῦ . τὸ τοίνυν οὐκ ὑπάρξουσιν , ἀντὶ τοῦ εἰς λαὸν ,
„ οὐκ ἐτι φοβῶν κατ' ἑαυτοὺς πολιτεύσονται μόνον οἰκοῦντες τὴν Παλαιστίνην , καὶ λαὸς Θεοῦ χρηματίζοντες συντελείας
„ δὲ ὀργὴν , τὰς παντοδαπὰς καλεῖ τιμωρίας τὰς ἐπὶ Γαβίου , τὰς ἐπὶ Νέρωνος , τὰς ἐπὶ Οὐσπεσιανοῦ καὶ Τίτου τοῦ
„ τὴν πόλιν ἐλόντος . τὸ δὲ διαγγελησονται ἐν συντελείᾳ , (λέγει ὁ Νικητὴς) ἀπὸ τοῦ ἐξάρχουσιν γένετο
„ αὐτῶν ἡ συντέλεια : ἤγουν ἡ καταστροφὴ τῆς δόξης αὐτῶν , οὐ μὴν ἡ παντελής τοῦ ἔθνους ἀπώλεια . δόξα δὲ αὐ-
„ τῶν , ἡ κατὰ νόμον λατρεία ὁ Θεὸς ναός οἱ Προφῆται . ὁ ἀρχιερεὺς ὁ περ ἅπαντα εὐθέως μετὰ τὴν τοῦ Κυρίου
„ ἡμῶν ἰμναιοῦσαν συντέλεια , διὰ τὰς κατὰρας , καὶ κατηρώντο τῷ Χριστῷ , τῆς αὐτοῦ δόξης καταψευδόμενοι ὁ δὲ
„ Χρυσόστομος ἔν ὀργῇ συντέλειαν , τὸ μέλλον λέγει κριτήριον τότε γὰρ οἱ ἁμαρτωλοὶ οὐ μὴ ὑπάρξωσιν οὐκ εἰς ἀ-
„ νωπαρξίαν μεταπεσόντες , ἀλλὰ πάσης τῆς περὶ αὐτοὺς φαντασίας παυσάμενης . τότε γὰρ ὅταν προσηγόρευσαν
„ πλάγιον , οὗτος Κριτὴς ὁφθῆσεται πῶς δὲ γνώσονται , ὅτι ὁ Θεὸς δεσπόζει ὅταν αὐτὸν ἐν τῇ κρίσει δεσποφροῦ-
„ μενον ἴδωσι , καὶ πᾶν τὸ γένος τῶν ἀνθρώπων πρὸς αὐτὸν εἰς κρίσιν ἐρχόμενον .

σουν, ὅτι ὁ Θεός: ἦτοι ὁ Χριστός ὁ ὑπ' αὐτῶν σω-
ρωθεὶς, εἶναι Δεσπότης καὶ βασιλεὺς τοῦ γένους τοῦ
Ἰακώβ, καὶ ὅλων τῶν Ἑθνῶν, ὅπου κατοικοῦν
εἰς τὰ πέρατα τῆς γῆς κατὰ τὸν Θεοδώριτον.

14: „Ἐπιστρέψουσιν εἰς ἑσπέραν, καὶ λι-
„μώξουσιν ὡς κύνες, καὶ κυκλώσου-
„σι πόλιν.

Τὴν προφητείαν ὅπου εἶπεν ὁ Δαβὶδ ἀνω-
τέρῳ κατὰ τῶν Ἰουδαίων, ταύτην καὶ ἐδῶ ἐπανα-
λαμβάνει, διὰ νὰ βεβαιώσῃ αὐτὴν περισσώτερον,
μὲ τὴν ἀναδιπλωσιν τῶν ῥημάτων. (1)

„Αὐτοὶ διασκορπισθήσονται τοῦ φα-
„γεῖν.

Ὅσοι, λέγει, ἔχουν νὰ μείνουν ἀπὸ τοὺς
Ἰουδαίους, αὐτοὶ μὲ τὸ νὰ μὴν ἔχουν ἐδικήν τους
πόλιν καὶ πατρίδα, θέλουν διασκορπισθῶν εἰς τὰς
ἄλλας πόλεις, διὰ νὰ ζητοῦν νὰ εὗρουν τὰ πρὸς
τροφὴν ἀναγκαῖα, ὡς προσαίται καὶ ζητοῦλοι.

„Ἐὰν δὲ μὴ χορτασθῶσι, καὶ γογ-
„γύσουσι.

Μὲ τὰ λόγια ταῦτα κατηγορεῖ ὁ Δαβὶδ
τοὺς Ἰουδαίους, πῶς θέλουν μιμηθῶν τὸν γογγυ-

σμόν, ὅπου ἔκαμαν οἱ πρόγονοι αὐτῶν εἰς τὴν ἔ-
ρημον, ζητοῦντες τὰ σκορδα καὶ κρομμύδια καὶ
χαίρεια κρέατα τῆς Αἰγύπτου· καὶ πῶς δὲν θέλουν
παραιτήσων τὸν γογγυσμόν αὐτὸν, οὔτε ἀφ' οὗ
διασπαρθοῦν εἰς τὰ Ἑθνη· ἐπειδὴ καὶ τότε ἀκόμη
μέλλουν νὰ γογγύζουν κατὰ τοῦ Θεοῦ, εἰάν δὲν
εὗρουν νὰ χορτάσων τὴν κοιλίαν τους.

„Ἐγὼ δὲ ἄσσομαι τῇ δυνάμει σου·
„καὶ ἀγαλλιάσομαι τὸ πρωὶ τὸ ἑ-
„λεός σου.

Ἐκεῖνοι μὲν, λέγει, οἱ Ἰουδαῖοι, τοιαῦ-
τα θέλουν παθῶν· ἐγὼ δὲ, θελὼ ἄσω μὲ τὴν
διαφωτῆς ᾧδὴν καὶ αἰνεσὶν εἰς τὴν δυνάμιν σου
Κύριε· καὶ θελὼ χαρῶ εἰς τὸ ἔλεός σου τὸ πρωὶ,
ἦτοι ταχέως καὶ ὀλίγωρα· ἐπειδὴ θελὼ ἐλεηθῶ ἀ-
πὸ ἐσένα ἐντὸς ὀλίγου· ἀδιάφορος δὲ εἶναι ἐδῶ
ἡ σύνταξις τοῦ ἀγαλλιάσομαι· ἐπειδὴ ἀντὶ νὰ εἰ-
πῇ „Ἐγὼ δὲ ἀγαλλιάσομαι ἐπὶ τῷ ἐλέει σου·
εἶπεν, ἀγαλλιάσομαι τὸ ἔλεός σου. (2)

„Ὅτι ἐγενήθης ἀντιλήπτωρ μου, καὶ
„καταφυγὴ μου ἐν ἡμέρᾳ θλίψεώς
„μου· βοηθός μου εἶ, σοὶ ψαλῶ·
„ὅτι σὺ ὁ Θεός ἀντιλήπτωρ μου εἶ,
„ὁ Θεός μου, το ἔλεός μου.

Ὅλα τὰ λόγια ταῦτα εἶναι φανερά, καὶ
διὰ

(1) Ὁ δὲ Νύσσης λέγει, ὅτι διὰ τοῦτο δύο φορὰς ἐπανάλαβε τὸν λόγον τοῦτον, διὰ νὰ φανερώσῃ, ὅτι οἱ ἔ-
κεῖνοι, ὅπου δὲν κατοικοῦν ἐν τῇ παρούσῃ ζωῇ τὴν πόλιν τῆς ἀρετῆς, αὐτοὶ ἐν τῇ μελλούσῃ ζωῇ θέλουν διωχθῶν
ἀπὸ τὴν ἀνω πόλιν Ἱερουσαλήμ· οὕτω γὰρ φησιν „Ὁ γὰρ νῦν δι' ἀσελείας κύκλῳ περιπατῶν, καὶ μὴ ἐμβιοτεύων
τῇ πόλει (τῆς ἀρετῆς)· μηδὲ τὸν ἀνθρώπινον χαρακτῆρα ἐπὶ τοῦ ἰδίου βίου φυλάσσων, ἀλλ' ἀποθησιούμενος
διὰ τῆς προαιρέσεως, καὶ κύων γινόμενος· οὗτος καὶ τότε τῆς ἀνω πόλεως ἐκπεσὼν ἐν λιμῷ τῶν ἀγαθῶν κολασθῆσε-
ται· ὁ δὲ νικητὴς τῶν ἐναντίων, καὶ προῖάν, καθά φησιν ἐτέρωθί που ἡ ψαλμωδία ἐκ δυνάμεως εἰς δυνάμιν, καὶ
νίκη νίκην διαμειβόμενος, ἄσσομαι, λέγει, τῇ δυνάμει σου, καὶ τὰ ἐξῆς· ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει „Ἐπειδὴ εἶ-
πεν, ἐν ὁρῇ συντελείας καὶ οὐμὴ ὑπάρξουσιν· ἵνα μή τις ἐναντίως εἰρηκέναι νομίσῃ τὸν Προφήτην τὸ, διασκεδάσων
αὐτοὺς ἐν τῇ δυνάμει σου εἰκότως τῇ ταυτολογίᾳ ἐχρήσατο, καὶ φησιν αὐτοὺς κυνῶν δίκην λιμῷ πηκομένων, καὶ
νύκτωρ τὴν πόλιν περινοσοῦντων διᾶζειν, οὐδεμιᾶς πνευματικῆς τροφῆς ἀπολαύοντας· ἐναλλαγὴ γὰρ πραγμάτων ἐ-
γένετο· καὶ Ἰουδαῖοι μὲν οἱ πάλαι υἱοὶ, διὰ τὴν οἰκείαν πονηρίαν τὴν τῶν κυνῶν ἔλαχον τὰξιν· τὰ δὲ Ἑθνη πάλαι
κυνὸν εἰκότα, τῆς τῶν υἱῶν ἡξιώθησαν τιμῆς.

(2) Ἡ κατὰ τὸν μέγαν Ἀθανάσιον „Ἐγὼ φησὶ χαρῆσομαι ἐπὶ τῷ ἐλέει σου, τῷ γενομένῳ ἐν τῷ πρωὶ τῆς σῆς
Α'.

διὰ τοῦτο ἑρμηνεύειν δὲν χρειάζονται· με' αὐτὰ γὰρ εὐχαρισεῖ ὁ Δαβὶδ τὸν εὐεργέτην τοῦ Θεοῦ. (1)

Ψαλμὸς ΝΘ'.

ἢ Εἰς τὸ τέλος· τοῖς ἀλλοιωθησομένοις· εἰς σπηλογραφίαν
 ἢ τῇ Δαβὶδ, εἰς διδασχὴν· ὅποτε ἐνεπίρρισε τὴν Με-
 ἢ σοποταμίαν Συρίας, καὶ τὴν Συρίαν 2ω.
 ἢ βάλ· καὶ ἔπεστρεψεν Ἰσαβ, καὶ ἐ-
 ἢ πατοξε τον ἰ δάμ ἐν τῇ φά-
 ἢ ραγγι των ἀλων ὁωδε-
 ἢ κα χιλιάδας.

Εἰς τὸ τέλος μὲν ἐπιγράφεται ὁ παρὼν Ψαλμὸς, διὰ τὴν διδάσκει τοὺς ἀνχνιώσκοντας νὰ βλέ-
 πουν εἰς τὸ τέλος τῶν προφητειῶν, ὅπου περιέχονται εἰς αὐτόν· προφητεύει γὰρ οὗτος τὴν ἐκ τῆς Βα-
 βυλῶνος ἐπιστροφὴν τῶν αἰχμαλωτισθέντων Ἑβραίων, καὶ τὴν ἀνοικοδομήν τῆς Ἱερουσαλὴμ· τοῦτο δὲ
 τὸ τέλος διδάσκει, πῶς ἔχει νὰ γένη εἰς τοὺς ἀλλοιωθησομένους· ἦγον εἰς ἐκεῖνους, ὅπου μέλλουν
 νὰ ἐπαναγυρίσων ἀπὸ τὴν σκλαβίαν εἰς τὴν ἐλευθερίαν· καὶ εἰς σπηλογραφίαν μὲν ἐπιγράφεται ὁ Ψαλ-
 μὸς· ἐπειδὴ εἰς ἀναξάλειπτον καὶ φανερόν εἰς ὅλους ἐθύμωσιν τῆς τοιαύτης εὐεργεσίας τοῦ Θεοῦ, συ-
 νεγράφη ἀπὸ τῆν Δαβὶδ· εἰς διδασχὴν δὲ, εὐχαριστίας δηλαδὴ καὶ ὑπομνήσεως· τὰ δὲ ἀκόλουθα τῆς ἐπι-
 γραφῆς, διδάσκουσι τὸν καιρὸν, κατὰ τὸν ὅποιον ὁ Δαβὶδ ἐνηχηθεὶς ταῦτα ἀπὸ τοῦ ἁγίου Πνεύματος,
 συνέγραψεν· εἰς καμμίαν δὲ ἱστορίαν τῆς ἀγίας Γραφῆς δὲν εἶναι φανερά γεγραμμένα τὰ περὶ τῆς Με-
 σοποταμίας Συρίας, καὶ τῆς Συρίας Σαβὰλ, καὶ τῆς φάραγγος τῶν ἀλῶν· ἔξω μόνον εἰς τὴν Β',
 τῶν Βασιλειῶν ἐν Κεφ. η'. μερικὰ ἐκ τούτων γράφονται ἀσαφῶς· ἀκόλουθον δὲ εἶναι νὰ ἐγινάν
 καὶ ταῦτα, καὶ νὰ μὴ εγγράφησαν ἀπὸ τοὺς Ἱεροὺς συγγραφεῖς, καθὼς καὶ ἄλλα πολλὰ δὲν ἐγράφη-
 σαν, ὡς δηλοῖ ἡ βίβλος των Παρχλειπομένων· τόπος δὲ εἶναι ἡ φάραξ τῶν ἀλῶν· με' τὴν ὀνομασίαν
 δα

* Ἀσάσεως· δι' αὐτοῦ γὰρ ἀντετάβου μου, ἢ καταφυγὴ ἐν θλίψει γεγένησιν· διὸ ὁ Ψαλμοὺς ἀναπέμφω στὴν Θεῷ τῷ ἐλεήσαντί με· ψαλμὸς γὰρ, οὐχ ἵνα τὸν πλησίον τέρω· ἀλλ' εὐχαριστίαν τῷ Θεῷ προσφέρων, ἀνδ' ὧν σαρκῶθεις ἔλεος γέγοιέ μοι· οὐ γὰρ ἦλθεν ἵνα κρίνῃ τὸν Κόσμον, ἀλλ' ἵνα σώσῃ τὸν Κόσμον.
 (1) Ἄλλος δὲ φησι, ἢ Βούλεται ἡμᾶς ὁ Δαβὶδ ἐπὶ τίσι χρεὶ φάλλειν, εὐχαριστίαν τῷ Θεῷ προσφέροντας, ἢ τὸ τῆς εὐγνωμοσύνης ἀποδιδόναι ὄφλημα, ἀνδ' ὧν σαρκῶθεις αὐτὸς ἡμῶν ἀντιλήπτωρ ἢ ἔλεος γέγονεν· ἔλεος μὲν, ἐπει-
 δὴ σώσας τὸν Κόσμον ἦλθεν· ἀντιλήπτωρ δὲ, ἐπειδὴ τὴν ἡμετέραν αἰχμαλωσίαν, τῷ ἐχθρῷ πολεμήσας, ἐξ-
 ῥύσατο.

δὲ τοῦ τόπου, φανερώνει ἡ ἐπιγραφή τοὺς κατοικοῦντας ἐν τῷ τόπῳ· προσθέτουμε καὶ τὸν ἀριθμὸν ἐκείνων, ὅπου ἐθανατώθησαν· ὁ δὲ μέγας Βασίλειος ἀλλοιωθησομένους ὀνομάζει μάλιστα τοὺς Χριστιανούς, τέσσην διὰ τὴν ἀλλοίωσιν, ὅπου λαμβάνουν διὰ τοῦ ἀγίου Βαπτίσματος, ἀντὶ υἱῶν τῆς σαρκὸς γενόμενοι υἱοὶ Θεοῦ· ἔσσην καὶ διὰ τὴν ἐλευθερίαν, ὅπου ἀποκοτῶν ἀπὸ τὴν σκλαβίαν τῶν Δακμόνων (1) περὶ τῶν ὁποίων θέλομεν εἰποῦμεν καὶ ἡμεῖς ἐν τῷ τέλει τοῦ Ψαλμοῦ· τῶρα δὲ, εἰς τοὺς ἐν Βαβυλῶνι αἰχμαλώτους πρέπει νὰ προσαρμόσωμεν τὸν Ψαλμὸν· καὶ κατὰ τὴν ἔννοιαν ταύτην νὰ τὸν ἐρμηνεύσωμεν.

εἶχον .

1: „Ὁ Θεὸς ἀπόσω ἡμᾶς, καὶ καθεῖ-
,,λες ἡμᾶς.

„λες ημᾶς·

„Ὁργισθῆς καὶ ἐκτερίψῃς ἡμᾶς.

Σὺ, λέγει, Κύριε, ἔσπραξες ἡμᾶς διὰ
τὶ σὲ ἐπαρωργήσαμεν μὴ φυλάξοντες τὰ προσά-
γματά σου· κατεκρήμισας δὲ ἡμᾶς, ἐπεὶ καί
μᾶς παρ' ἰσθμὸς σιλοβους εἰς τοὺς Βαβυλωνίους· οἱ
γὰρ Ἰουδαῖοι σκλαβωθέντες, ἐκρημνίσθησαν καὶ ἀ-
πὸ τὴν βασιλείαν, καὶ ἀπὸ τὴν δύσμην ἀποῦ

Ὁ ἀρχιεπίσκοπος, λέγει, Κόρυτα, διὰ τὴν ἀμαρ-
τήσασμεν· καὶ πάλιν μᾶς ἀσπλαχνισθεὶς, ἐπαίδη δὲν
μᾶς ἀφῆκε νὰ ἀπολεσθῶμεν παρευθὺς μὲ τοὺς ἄλ-
λους· ἀλλὰ ἠθέλησας νὰ σκλαβωθῶμεν ἀπὸ τοὺς
Βαβυλωνίους διὰ νὰ σωφρονισθῶμεν. (2)

2: „Σεινέσεισας τὴν γῆν, καὶ συνετάρα-
„ξας αὐτήν.

τὴν νίκην καὶ τὴν σκλαβίαν, ὅπου ἔλαβον ἀπὸ
τοὺς Βαβυλωνίους.

Σεισμὸν καὶ ταραχὴν ὀνομάζει ἐδῶ ὁ Δα-
βίδ, τὴν καταστροφὴν τῆς γῆς τῶν Ἰουδαίων καὶ
τῶν ἐν αὐτῇ πόλεων· καὶ τὴν διαρπαγὴν καὶ σύγ-
χυσιν τῶν ἀνθρώπων τὴν γενομένην, ὅταν ἐσκλά-
βωσαν οἱ Βαβυλώνιοι τὰ Ἱερουσόλυμα.

„Ἰασαὶ τὰ συντρίμματα αὐτῆς ὅτι ἐ-
„σαλειθῇ.

Ἐπειδὴ ἀνωτέρω εἶπεν ὁ Δαβίδ σεισμὸν,
διὰ τοῦτο ἀκόλουθως λέγει ἐδῶ καὶ τὰ ἀκόλουθα
ἔργα τοῦ σεισμοῦ, τὰ ὅποια εἶναι, συντρίμματα
καὶ πάλευσις τῶν οἰκιῶν καὶ πόλεων· μετὰ τὰ λόγια
δὲ ταῦτα φανερώνει αἰνιγματωδῶς, τὴν πτῶσιν καὶ
κρημνισμόν τῆς Ἱερουσαλήμ.

„Ἐδειξας τῷ λαῷ σου σκληρά.

Σκληρὰ λέγει ὁ Δαβίδ τὰ ὀδυνηρὰ καὶ
ἐπίπονα κακὰ, ὅπου ἔλαβον οἱ Ἰουδαῖοι: ἦτοι
τὴν πολιορκίαν καὶ περικύκλωσιν τῆς Ἱερουσαλήμ.

„Ἐπότισας ἡμᾶς οἶνον κατανύξεως.

Οἶνον κατανύξεως ὀνομάζει τὰς θλίψεις καὶ
συμφορὰς· διὰ τὴν αὐταὶ φέρουσι κατανύξιν καὶ με-
τάνοιαν εἰς τὰς καρδίας ἐκείνων, ὅπου ἡμάρτον πρὸς
τὸν Θεόν.

4: „Ἐδωκας τοῖς φοβουμένοις σε σημεῖ-
„ωσιν, τοῦ φυγεῖν ἀπὸ προσώπου
„τοῦ.

Ὅσοι, λέγει, ἀπὸ τοὺς Ἰουδαίους ἐγλύ-
τωσαν καὶ δὲν ἐθανατώθησαν παρὰ τῶν Βαβυλω-
νίων, αὐτοὶ εἶχον σημάδι ζωῆς εἰς τὸ μέτωπόν
τους, τὸ ὅποion ἀορατῶς ἐχαράχθη ὑπὸ Θεοῦ εἰς
αὐτοὺς ὡς εἰς δούλους του· ὅθεν καὶ διὰ τὸ ση-
μεῖον αὐτὸ, ὅταν ἐγενεῖν ἡ ὁρμὴ τοῦ πολέμου εἰς
τὰ τείχη τῆς Ἱερουσαλήμ, δὲν ἐφρονέθησαν, ἀλλ'
ἐπιάσθησαν ζωντανοί· περὶ τούτου τοῦ σημείου
προεῖπεν ὁ Θεὸς εἰς τὸν Ἰαζεκιήλ, λέγων „Δί-
ελθε μέσσην Ἱερουσαλήμ, καὶ δὸς σημεῖον ἐπὶ τὰ
μέ-

ἐλεεινὸς ἔσθ' ἄθλιος ἀπέφηνας, ὡς διὰ τὰς συμφορὰς, καιρὸν εἶναι κατοικτεῖσθαι λοιπὸν· οἶνον δὲ κατανύξεως
τὰς ἐν ταῖς θείαις Γραφαῖς τιμωρίας φησὶ, τὰς προανακηρυχθείσας τοῖς Ἰουδαίοις τῆς εἰς Χριστὸν ἀσεβείας ἕνεκα·
ἀναγινώσκοντες γὰρ ἔτι τῇ πείρᾳ τὰ προηγορευμένα μανθάνοντες καταλύττονται τὸ συνεῖδος· ὁ δὲ Ἀκύλας οἶνον
καρώσεως εἶρηκε· τῇ πληθύνει γὰρ φησὶ τῶν συμφορῶν καθάπερ οἶνον τινὶ κάρην ἡμῖν ἐποίησας, ἔξ ὁδύνης ἐνέπλησας
τὰς ἡμετέρας ψυχὰς κατὰ τὸν Θεοδώριτον.

(1) Ἄλλος δὲ λέγει (ἴσως ὁ θεὸς Μάξιμος) τὸ ἔδωκας σημείωσιν τοῖς φοβουμένοις σε, ἐκ μεταφορᾶς εἴρη-
ται τῶν ἐν πολέμοις πολλὰκις ἀναμιγνυμένων τοῖς πολεμίοις, ὅτινες ἀλλήλοις διδάσκει σημεῖον, ἔξ ὁδύνης ἐνέπλησας
καὶ οἰκειότητος, πρὸς τὸ μὴ ἀλλήλους ἀντὶ τῶν πολεμίων ἀναιρεῖν· ὑψηλότερον δὲ, δίδωσι τοῖς φοβουμένοις αὐτὸν ση-
μείωσιν, τὴν νεκρώσιν τοῦ Ἰησοῦ ἐν τῇ σάρτι αὐτοῦ περιφέρειν διδάσκων, καθ' ἣν ἡ παντελὴς τῆς ἀμαρτίας
ἀπραξία συνέστηκε· σημείωσις γὰρ ἀληθείας, ἡ διὰ σκαροῦ νεκροῦσα τὸ φρόνημα τῆς σαρκὸς κατέστηκε δύναμις,
πρὸς τὸ φυγεῖν ἀπὸ προσώπου τοῦ· τούτῳ ἀπὸ τῆς ἐμφαινομένης τοῖς οὖσιν ἀπατηλῆς ἐπιφανείας· πρόσωπον
γὰρ τοῦ φημι δὴ ἐκαστοῦ δαιμονιάδους πάθους, ἡ τὴν αἴσθησιν ἐρεθίζουσα τῶν σωματικῶν ἐξὶν ἐπιφάνεια, κα-
θάπερ ἀκὴς βέλους τὴν αἴσθησιν τιτρώσκουσα, ἔξ πρὸς τὰ πάθη τὴν ψυχὴν ἀπρεπῶς διερεθίζουσα... τὸ γὰρ
τοῦ τῆς ἀμαρτίας, ἀνεῖν πρόσωπον, τυχὸν οὐδέν τι δράσειε κατὰ τῶν φοβουμένων τὸν Κύριον· ὁ δὲ μέγας Βα-
σίλειος λέγει „Μωσῆς μὲν τὰς φιλίας τῶν Ἰσραηλιτῶν τῷ αἵματι τοῦ προβάτου κατεσημνήνατο· σὺ δὲ ἔδωκας
ἡμῖν σημείωσιν αὐτὸ τὸ αἷμα τοῦ ἀμώμου ἀμνοῦ τοῦ σφαγιασθέντος ὑπὲρ τῆς ἀμαρτίας τοῦ Κόσμου· τούτῳ
γὰρ χρησάμενοι τῷ σημείῳ, εὗρον τὸ φυγεῖν ἀπὸ προσώπου τοῦ, κατὰ τὸν Εὐσέβιον, μηδένος ἰσχυροῦ ἔξ ἀσφα-
του πολέμου βάλλειν αὐτοὺς τολμῶντος διὰ τὸ ἐπικείμενον αὐτοῖς σημεῖον.

μέτωπα τῶν ἀνδρῶν τῶν κατασπνδόντων... Πρεσβύτερον καὶ νεανίσκον καὶ παρθένον καὶ νήπια καὶ γυναῖκας ἀποκτείνετε εἰς ἐξάλειψιν· ἐπὶ δὲ πάντας, ἐφ' οὓς ἐστὶ τὸ σημεῖον, μὴ ἐγγίσσητε· (Ίεζ. θ'. 4.) πρόσωπον δὲ τοξαρίου εἶναι ἡ σαῖτα, ἡ ὁποία βάλλεται ἐμπροσθεν τοῦ τοξαρίου, καὶ ἀπὸ ἐκεῖ ρίπτεται· ἡ κατὰ περίφρασιν πρόσωπον τόξου αὐτὸ τὸ τόξον ὠνόμασε· διὰ δὲ τοῦ τοξαρίου, ἐφανερώσε καὶ ἄλλο ὄργανον, ὡς ἀπὸ μέρους τὸ ὅλον, καὶ ἀπὸ τοῦ εἶδους τὸ γένος.

τὸ ῥητὸν προφέρει ἐκ προσώπου ἐδικοῦ του· ἄγιον μὲν λέγων, ἡ τὸν ἑαυτὸν του, καθ' ὃ ἦτον ἀφιερωμένος εἰς τὸν Θεόν· ἡ τὸ ἄγιον Πνεῦμα· διδάσκει δὲ, ὅτι ὁ Θεὸς ἐλάλησεν εἰς αὐτὸν ἐκεῖνα, ὅπου μέλλει νὰ εἰπῇ· ποῖα δὲ εἶναι ταῦτα; ἀκουσον. (1)

„ Ἀγαλλιάσομαι· καὶ διαμεριῶ Σίκιμα.

5 : „ Ὅπως ἂν ῥυθῶσιν οἱ ἀγαπητοὶ σου·
„ σῶσον τῇ δεξιᾷ σου καὶ ἐπάκουσόν
„ μου.

Τοῦτο εἶναι τὸ αἷτιον, διὰ τὸ ὅποσον ἔλαβον σημεῖον εἰς τὸ μέτωπον οἱ ἀγαπητοὶ φίλοι τοῦ Θεοῦ καὶ δίκαιοι, τὸ νὰ λυτρωθῶν δηλαδὴ αὐτοὶ ἀπὸ τὸν θάνατον· δεξιὰν δὲ λέγει ἐδῶ τὴν δύναμιν, μὲ τὴν ὁποίαν παρακαλεῖ ὁ Δαβὶδ νὰ σωθῇ ὁ ἐν αἰχμαλωσίᾳ λαός.

Ἐγώ, λέγει, θέλω χαρᾷ διὰ τὴν εὐαρέστην, ὅπου ἔδειξαν εἰς τὸν Θεόν οἱ Ἰουδαῖοι, ἐξ αἰτίας τῆς σκλαβίας· Σίκιμα δὲ, εἶναι πόλις τῆς φυλῆς τοῦ Ἐφραΐμ· ταύτην λοιπὸν, λέγει, τὴν πόλιν θέλω ἐλευθερώσω ἀπὸ τοὺς κυριεύοντας αὐτὴν ἐχθρούς, καὶ θέλω διαμοιράσω αὐτὴν εἰς τὸν λαόν μου διὰ νὰ κατοική ἑν αὐτῇ, μετὰ τὴν ἀπὸ τῆς Βαβυλῶνος ἐλευθερίαν. (2)

„ Καὶ τὴν κοιλάδα τῶν σκηνῶν δια-
„ μετρήσω.

6 : „ Ὁ Θεὸς ἐλάλησεν ἐν τῇ ἀγίᾳ αὐ-
„ τοῦ.

Τὰ μὲν ἀνωτέρω ῥητὰ ἐπρόφερεν ὁ Δαβὶδ ἐκ προσώπου τῶν αἰχμαλώτων Ἑβραίων· τοῦτο δὲ

Ἡ κοιλάδα τῶν Σκηνῶν, ἦτον τόπος ἐμπροσθεν τῆς πόλεως Σικίμων εὐρυτκήμενος· τοῦτον δὲ τὸν τόπον ὑπόσχεται ὁ Δαβὶδ νὰ τὸν μοιράσῃ μὲ μέτρον, καὶ νὰ τὸν δώσῃ εἰς τοὺς λυτρωθέντας ἀπὸ τὴν σκλαβίαν Ἑβραίους· μὲ τὰ ὀνόματα δὲ τῶν

(1) Ἡ κατ' ἄλλον ἑρμηνευτὴν, (τὸν θεὸν Μάξιμον Ἰσας·) τὸ ἐν τῇ ἀγίᾳ ἀντὶ τοῦ, ἐν τῇ Τίῃ νοεῖται, κατὰ τὸ „ Ἐπ' ἐσχάτων τῶν ἡμερῶν τούτων ἐλάλησεν ἡμῖν ἐν Τίῃ· λαλεῖ δὲ ἐν τῇ σαρκωθέντι λόγῳ ὁ Πατήρ τὸν θεὸν αὐτοῦ σκοπὸν, τὸν ἀποκεκρυμμένον ἀπὸ τῶν αἰώνων καὶ ἀπὸ τῶν γενεῶν· ὁ δὲ Θεοδότης λέγει „ Οὕτω προσενεγκὼν τὴν δέξιν ὁ προφητικὸς νοῦς, δέχεται τὴν ἀπόκρισιν, καὶ ταύτην οὐκ ἀνέχεται κρύψαι, ἀλλὰ πάντας διδάσκει· ὁ Θεὸς ἐλάλησεν ἐν τῇ ἀγίᾳ αὐτοῦ· τούτῃ, διὰ τῆς τοῦ παναγίου Πνεύματος χάριτος ὁργάνῳ τῇ τοῦ Προφήτου χρησθέντι γλώττῃ.

(2) Ὁ δὲ Θεοδότης λέγει „ Σίκιμα ἡ τῇ Ἰωσήφ ὑπὸ τοῦ Ἰακώβ καταλειφθεῖσα πόλις· ἐν ταύτῃ δὲ ὁ Ἐφραΐμ μετὰ τὴν διαίρεσιν τῶν δέκα φυλῶν ἐπὶ ἕξατο βασιλείαν· κοιλάδα δὲ τῶν σκηνῶν τὴν τῶν Ἰσραηλιτῶν λέγει χώραν, ὡς ἔρμηνον γεγεννημένην καὶ ποιμενικὰς τινικαῦτα σκηνὰς δεξαμένην· ἔφη δὲ καὶ ὁ Ἀθανάσιος „ Ὁμοίον τοῦτο τῇ „ Ἐπ' ἐσχάτου τῶν ἡμερῶν ἐλάλησεν ἡμῖν ἐν Τίῃ· αὐτὸς γὰρ ἐστὶν ὁ ἄγιος τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρός· τί δὲ ἐλάλησεν; ὡς τὰ Σίκιμα μὲν διαμεριῶ· τούτῃ, τὸ βασίλειον τοῦ Ἰσραὴλ· ἐν Σικίμοις γὰρ ἦν· ἐδέξατο γὰρ τοῖς ἁλλοφύλοις Ἐθνεσι τοῖς πισεύουσιν εἰς αὐτόν.

τῶν δύο τούτων τόπων, ἐφανερώσεν ὅλην τὴν Ἰουδαίαν, ὡς ἀπὸ μέρους τὸ ὅλον. (1)

ἐδικός μου τώρα ὁ Μανασσῆς καὶ ὁ Γαλαὰδ, ἀγκαλὰ καὶ πρότερον ἀπέβαλα αὐτοὺς, διὰ τί με ἐπαρώρισαν με τὰς ἁμαρτίας των. (2)

7: „ Ἐμός ἐστι Γαλαὰδ, καὶ ἐμός ἐστι „ Μανασσῆς.

„ Καὶ Ἐφραὶμ κραταίωσις τῆς κεφαλῆς μου.

Ἀπὸ τοῦ ἀπογόνου Γαλαὰδ ἀνέβη ὁ Δαβὶδ εἰς τὸν τούτου πρόγονον Μανασσῆν· πρόγονος γὰρ ἦτον ὁ Μανασσῆς τοῦ Γαλαὰδ· μετὰ τὸ ὄνομα δὲ τοῦ Μανασσῆ, ἐφανερώσεν ὁ Δαβὶδ ὅλην τὴν φυλὴν τοῦ Μανασσῆ· ὁμοίως καὶ μετὰ τὰ ἄλλα κατωτέρω ὀνόματα τοῦ Ἐφραὶμ καὶ Ἰουδα, ἐφανερώσεν τὰς ἄλλας φυλὰς τὰς πλέον ὀνομαστέρας· μαζί με τὰς ὁποίας καὶ αἱ ἄλλαι φυλαὶ τοῦ Ἰσραὴλ συμπεριλαμβάνονται· λέγει δὲ, ὅτι εἶναι

Κεφαλὴν ἐδῶ ὀνομάζει ὁ Δαβὶδ τὴν ἀρχὴν· ἔτι γὰρ ὁ Σύμμαχος ἐξεδίωκε· λέγει λοιπὸν, ὅτι τὸ κραταῖον μέρος τῆς ἀρχῆς καὶ βασιλείας τῶν Ἐβραίων, ἔχει νὰ κατασθῇ ἡ φυλὴ τοῦ Ἐφραὶμ· ἦτοι οἱ ἐκ τῆς φυλῆς ταύτης καταγόμενοι· μετὰ τὴν ἀντανυμίαν δὲ τῆς μου· ἦγουν τῆς κεφαλῆς μου, οἰκειοποιεῖται ὁ Θεὸς τὴν βασιλείαν τῶν Ἐβραίων· παρὰ θάρρυνον αὐτοὺς ὡς ἐδικόν του λαόν. (3)

„ Ἰ-

(1) Ὁ δὲ μέγας Βασιλεὺς λέγει „ Σίκιμα τὸ ἐξαιρετὸν χωρίον τῇ Ἰωσήφ παρὰ τοῦ Ἰακώβ δεδομένον, τύπος ἢ τῆς διαθήκης τῆς μόνῃ δοκούσης τῇ Ἰσραὴλ δεδομένη· τὴν τοίνυν ἐξαιρετὸν κληρονομίαν τοῦ λαοῦ ταύτην εἰς μερισμὸν ἄξω, ἢ κοινὴν ποιήσω πρὸς τοὺς λοιπούς· διαμερισθεὶς οὖν τῆς διαθήκης εἰς πάντας... τότε ἢ ἡ κοιλὰς τῶν σκηνῶν διαμετρηθήσεται· τούτῃ ἢ οἰκουμένη πᾶσα, οἷον κληροῖς τισὶ, ταῖς καθ' ἕκαστον τόπον παροικίαις διαμετρηθήσεται· τότε ἢ τὰ διεσπῶτα συνάψει ὁ εἰρηνοποιῶν, εἴτε τὰ ἐπὶ τῆς γῆς, εἴτε τὰ ἐν τοῖς οὐρανοῖς· ἢ κοιλὰς ὀνομάζει τὸ τῶν ἀνθρώπων οἰκητήριον κατὰ τὸν Ἀθανάσιον, ὅπερ εἰς σκηνὰς διαμετρήσω· τούτῃ ἐκκλησιῶν πληρῆσάτας ἀποτελέσω· ἢ Σίκιμα ἐρμηνεύεται ὁμιάσις, ἥτις (κατὰ τὸν Δίδυμον ἢ ἄγινον Μάξιμον) πᾶσιν ἐστὶ τῶν ἀρετῶν ἐνεργητικὴ ἔξις· πράξεως δὲ σύμβολον τὸν ὅμον εἶναι φασὶ· κοιλὰς δὲ τῶν σκηνῶν, ὁ παρὼν Κόσμος ἐστίν· ὅτε διὰ τῶν λόγων τούτων νοεῖται, ὅτι ὁ δίκαιος ἀνθρώπος ἀγαλλιάται τελειωθείς ἐν τῇ χάριτι τοῦ μοιγενοῦς Υἱοῦ· ἢ γίνεται ἱκανὸς νὰ διαμετρήσῃ τὰ Σίκιμα· ἦγουν νὰ κατορθώσῃ τὴν πρακτικὴν ἀρετὴν, νὰ μετρήσῃ δὲ ἢ τὴν κοιλὰς τῶν σκηνῶν· ἦγουν νὰ κατορθώσῃ τὴν φυσικὴν θεωρίαν, λόγον ἀπονέμων πρόσφορον ἐκάστω τῶν ἐν τῇ Κόσμῳ ὄντων.

(2) Ἄλλος δὲ λέγει (ἴσως ὁ θεὸς Μάξιμος) „ Πνευματικῶς δὲ διὰ τοῦ Γαλαὰδ ἢ Μανασσῆ σημαίνει ὁ Χριστὸς, ὡς ἐν τῇ ἐπιγραφεῖ αὐτοῦ πρώτοις Ἰουδαίοις κηρύττει τὴν χάριν· ἐπεὶ δὲ Γαλαὰδ ἐρμηνεύεται ἀποκάλυψις, Μανασσῆς δὲ ἐρμηνεύεται λήθη, διὰ τοῦτο ἀποκάλυψις ἢ λήθη δίδονται εἰς τὸν Δίκαιον· ἐπεὶ δὲ αὐτὸς λαμβάνει μὲν διὰ θεωρίας τὴν ἀποκάλυψιν τῶν ἀπορρήτων· λαμβάνει δὲ ἢ λήθην τῶν πόνων τῆς ἀρετῆς, διὰ τὴν εὐφροσύνην τῆς πνευματικῆς θεωρίας, ἥτις διδέχεται τοὺς πόνους τῆς ἀρετῆς· ὁ δὲ Δίδυμος λέγει „ Γαλαὰδ μετοικισμὸς ἐρμηνεύεται, Μανασσῆς δὲ, ἀπὸ λήθης· ἐρεῖ οὖν ὁ Σωτὴρ· ἐμός ἐστι Γαλαὰδ, ὁ ἀπὸ πλάνης εἰς ἀληθείαν, ἢ ἀπὸ κακίας εἰς ἀρετὴν, ἢ ἀπὸ τῆς γῆς εἰς οὐρανὸν μετοικιζόμενος· ἐμός ἐστι ἢ ὁ Μανασσῆς, ὁ ἀπὸ λήθης· ἦτοι ὁ πρὸς λήθης γενόμενος καθ' ἣν ἐπιτέλεσε τῶν τοῦ Θεοῦ ἀγαθῶν, ἢ εἰς μνήμην τούτων ἐρχόμενος (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ.)

(3) Ἄλλος δὲ λέγει „ Δύο παῖδων γεννημένων τῷ Ἰωσήφ, τοῦ Ἐφραὶμ λέγω ἢ τοῦ Μανασσῆ, οἱ μὲν ἐκ φυλῆς Ἐφραὶμ, ἀποσχίσαντες τὸν Ἰσραὴλ ἐπὶ Ῥοβοὰμ, ἦρχον ἐν Σαμαρείᾳ ἢ Σικίμοις τῶν ἐν ἑα ἢ ἡμῖν φυλῶν τοῦ Ἰσραὴλ· διὰ τοῦτο λέγεται ἐδῶ „ Ἐφραὶμ κραταίωσις τῆς κεφαλῆς μου· ἦτοι ἰσχύς τῆς ἀρχῆς μου· οἱ δὲ ἐκ τοῦ Μανασσῆ, ἀκατοίκησαν τὴν Γαλαὰδ· ὁ μὲν οὖν τῶνος ἐκ τοῦ Γαλαὰδ ἐσημαίνετο, οἱ δὲ οἰκότερες, ἐκ τοῦ Μανασσῆ· ἐπεὶ δὲ μετὰ τὴν ἀπὸ Βαβυλῶνος ἐπάνοδον ἐκρίνετο εἰ μὲν αἱ φυλαὶ, μόνον δὲ τὸν ἐξ Ἰουδα Ζαροβάβελ εἶχον ἡγεμόνα ἢ βασιλέα· διὰ τοῦτο πρεπόντως τὸν Ἐφραὶμ ἰσχύον ἢ κραταίωσιν τῆς ἀρχῆς προσηγόρευεν· ἐξ αὐτοῦ γὰρ ἦν ἡ βασιλεία τοῦ Ἰσραὴλ, ἐπικρατοῦντες αὐτῇ τὴν προτέραν ἀπεδώσαν ἰσχύον, ἢ πρόμυχον ὡς πάλαι καταστῆσαι.

„Ιούδας βασιλείς μου. (1)

Ἀπὸ τὴν φυλὴν τοῦ Ἰούδα, λέγει, θέλει γένῃ ὁ βασιλεὺς τῶν Ἰουδαίων· διὰ τί ὁ Ζοροβάβελ μετὰ τὴν ἀπὸ τῆς Βαβυλώνης ἐλευθερίαν, ἐβασίλευσεν εἰς τοὺς Ἰουδαίους, ὅς τις ἐκατάγετο ἀπὸ τὴν φυλὴν τοῦ Ἰούδα· καὶ ἐδῶ δὲ τό μου· ἦγουν τὸ, βασιλεὺς μου, τὴν πρὸς Θεὸν οἰκειότητά φανερόναι τῆς βασιλείας τοῦ Ἰούδα. (2)

8: „Μωάβ λέβης τῆς ἐλπίδος μου.

Ὁ λέβης· ἦγουν τὸ μέγαλον καζάνι, εἶναι σκεῦος, ὅπου ὑπηρετεῖ εἰς τὰς χρεῖας τῶν ἀνθρώπων· μὲ τὸ σκεῦος λοιπὸν φανερόναι αἰνιγματω-

δῶς ὁ Δαβὶδ, ὅτι τὸ ἔθνος τῶν Μωαβιτῶν θέλει ὑποταχθῇ εἰς τοὺς Ἰουδαίους, καὶ θέλει ὑπηρετῇ εἰς αὐτούς· τῆς ἐλπίδος μου δὲ εἶπεν, ἀντὶ τοῦ, τῶν ἐλπίζοντων εἰς ἐμέ· ἦτοι τῶν Ἰουδαίων· ἢ ἐν οἷς ἐλπίζω, ὅτι θέλουν γένουν ἐδικοί μου. (3)

„Ἐπὶ τὴν Ἰδουμαίαν ἐκτενῶ τὸ ὑπόδημά μου.

ὑπόδημα ὀνομάζει ὁ Δαβὶδ τὸ περιπάτημα· λέγει λοιπὸν, ὅτι καὶ τὴν Ἰδουμαίαν θέλω περιπατήσω· ἦτοι θέλω ὑποτάξω εἰς τὸν λαόν μου Ἰσραὴλ, συμβεβηθῆσας αὐτὸν εἰς τὸν πόλεμον. (4)

„Ἐ-

(1) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει „Τὸ βασιλεὺς μου, ἀντὶ τοῦ ὑπ' ἐμοῦ χειροτονούμενος βασιλεὺς, ἢ τοῦ ἐμοῦ βασιλεύοντος λαοῦ· οὕτω ἢ παρὰ τῷ Ἡσαΐα „Τὰς λέγει Κύριος τῷ Χριστῷ μου Κύριον (Ἡσ. με'. 1.) τουτέστι τῷ ὑπ' ἐμοῦ κεχειρισμένῳ ἢ κεχειροτονημένῳ.

(2) Ἄλλος δὲ λέγει (Ἰσως ὁ θεὸς Μαξιμὸς) „Τὸν δὲ Ἰούδα· ἦγουν τὸν ἐκ φυλῆς Ἰούδα Ζοροβάβελ, βασιλέα ἐκ αὐτοῦ ὀνόμασεν ὁ Θεός, ὡς ὑπ' αὐτοῦ χειροτονούμενον· κατὰ ὑψηλότερον δὲ λόγον, Ἐφραΐμ τιλατωσμός ὀνομάζεται· ὅπερ ἐστὶ κατὰ πίσιν ἐπὶ τοῖς μέλλουσιν ἀγαθοῖς ἀπώτερος ἐλπίς, ἥ τις ἐστὶν ἀντίληψις τῆς κεφαλῆς τοῦ δικαίου· τουτέστι τῆς πίσεως· πάντες γὰρ δικαίου κεφαλὴ, ἢ πίσις ἐστὶ, ἢ πάντος ἔργου ἀγαθοῦ· κραταίωσης δὲ ταύτης καθέστηκεν ἀσφαλὴς, ἢ τῶν μέλλοντων ἀγαθῶν ἀδιάπτωτος ἐλπίς, καθ' ἣν ὡς παρόντα τὰ μέλλοντα θεωροῦντες, ἐμπλατυνόμεθα ταῖς θλίψεσιν, ἀκατάπτωτοι ἐν τοῖς πειρασμοῖς διαμένοντες· Ἰούδας δὲ, ἐξομολογήσις ἐρμηνεύεται· ἄρχει γὰρ ἢ δὲ εὐχῶν ἐξομολογήσις ἐν τοῖς ἁγίοις πάντος ἀγαθοῦ· κληρὸς δὲ ἢ τοῦ Κυρίου ὁ Ἰούδας· τουτέστι πᾶς ἐξομολογοῦμεν ὅς τε ἢ δεξιολογῶν αὐτόν.

(3) Κατὰ δὲ τὸν Ἀκίλιν „Λέβης τοῦ λουτροῦ μου· ἢ κατὰ τὸν Σύρον „Κάδος τῆς πλύσεώς μου· ἢ λεκάνη καποπατήσεώς μου· ἢ λέβης ἀμεριμνίας· λέγει τοίνυν, ὅτι οἱ Μωαβῖται ὑποταγίσονται τοῖς Ἰουδαίοις· ἢ ὥσπερ ἐν λεκάνῃ ἢ λέβητι τὰ ἱμάτια βαλλόμενα, ὑπὸ τῶν πλυνόντων πατεῖται· οὕτω καὶ οἱ Μωαβῖται καποπατηθήσονται· κατὰ δὲ ὑψηλότερον νόημα, οὕτως ἐρμηνεύεται τὸ ῥητὸν ὑπὸ τοῦ μεγάλου Βασιλεῖος „Ὁ Μωάβ ἀπόβλητος ἔν, ἀπειλῇ· ἔχων μὴ εἰσελευσέσθαι εἰς Ἑκκλησίαν Κυρίου „Ὁκ εἰσελευσεται γὰρ φησὶ Μωαβίτης καὶ Ἀμμωνίτης· ἕως τρίτης ἢ ἕως δεκάτης γενεᾶς εἰς τὸν αἰῶνα χρόνον (Δευτ. κυ'. 3.) ὅμως ἐπειδὴ τὸ βάπτισμα ἄφρονι ἔχει ἀμαρτημάτων, ἢ ἀμεριμνίας προξένον γίνεται τοῖς κατὰ χρεῖς, τὴν διὰ τοῦ βαπτίσματος ἀπολύτρωσιν, ἢ πρὸς Θεὸν οἰκειώσιν ἐνδεικνύμενός φησι, Μωάβ λέβης ἐστὶ λουτροῦ, ἢ λέβης ἀμεριμνίας· ὁ δὲ Μωάβ ἢ ὁ Ἀμμων υἱὸς Λὼτ γεγόνασιν ἐκ παρανόμου μίξεως τῶν αὐτοῦ θυγατέρων· λέγει τοίνυν, ὅτι ἢ εἰ Μωαβῖται· ἦτοι τὸ πρῶτον ἄθεον ἔθνος ὑποδέχονται τὴν εἰς ἐμὲ ἐλπίδα· ὁ δὲ θεὸς Μαξιμὸς λέγει, ὅτι Μωάβ ἐρμηνεύεται ἕτερον πατρός· νοεῖται δὲ τὸ ἡμέτερον σῶμα, δὲ οὐ κατὰ τὴν πρακτικὴν φιλοσοφίαν λουτροῦ εἶναι· ὅπερ δὲλοι ὁ λέβης· ἢ καθάρσις γίνεσθαι πέφυκε τῶν ἀμαρτημάτων· καθάρσις γὰρ ἐστὶν ὁ λέβης τῆς ἐλπίδος· τουτέστιν ἢ διὰ βίου κατὰ τὴν καθάρσιν πρὸς κληρονομίαν τῶν κατ' ἐλπίδα ἀποκειμένων ἀγαθῶν ἐτοιμότης· λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος, ὅτι ὁ λέβης ἐπὶ τιμωρίᾳ κίτται παρὰ τῇ θεῇ Γραφῇ, οὕτω ἢ ὁ μακάριος Ἰεζεκιὴλ δ. δ. ἀσκεῖ, λέβητα προσαχθεὶς καλέσαι τὴν Ἱερουσαλήμ, κρέας δὲ, τοὺς ἐνοικούντας, πῦρ δὲ τὸν Βαβυλώσιον, ζῶμὸν δὲ τὴν ἀναγκασίαν τροφήν· οὗ ἐπιτελειώματος κατεκαίετο τὰ κρέα· (Ἰεζ. ια'. 3.) οὕτω ἢ ὁ Μακάριος Ἱερεμίας λέβητα ὑποκαίμενον εἶδε, ἢ τὸ πρόσωπον αὐτοῦ ἀπὸ προσώπου βροῦ· (Ἱερ. α'. 13.) εὐκ ἂν δὲ διαμάρτοι τις θεωρήσας, λέβητα τὴν θείαν κολυμβήθραν τιμωροῦσαν μὲν ἢ καταφλέγουσαν τὴν ἀμαρτίαν, ἀποτρέβουσαν δὲ τὸν ῥύπον τῶν δὲ αὐτῆς ἀνακαίνιζομένων.

(4) Ὁ δὲ μέγας Βασιλεὺς λέγει „Πάντες οὖν ἀλλόφυλοι ὑπετάγησαν, τῷ ζυγῷ τοῦ Χριστοῦ ὑποκύψαντες·

„Εμοὶ ἀλλόφυλοι ὑπετάγησαν.

Οἱ ἄνωτέρω, λέγει, ἀλλόφυλοι, οἱ Ἰσρα-
ῆται καὶ Ἰδουμαῖοι, καὶ τὰ περίξ αὐτῶν Ἑθνη,
θέλουν ὑποταγοῦν εἰς ἑμένα· ἀντὶ δὲ τοῦ ὑποτα-
γῆσονται χρόνου μέλλοντος, ἐγράφη ὑπετάγησαν
εἰς χρόνον περασμένον, κατὰ τὸ ἰδίωμα ὅπου ἔ-
χουν οἱ Προφῆται: τὸ νὰ λέγουν δηλαδὴ τὰ μέλ-
λοντα ὡς περασμένα.

9: Τίς ἀπάξει με εἰς πόλιν περιοχῆς;

Ἐκ προσώπου τῶν σκλαβωμένων Ἰουδαίων
λέγεται ὁ λόγος οὗτος· Πόλις δὲ περιοχῆς ἡ Ἰε-
ρουσαλήμ ὠνομάζετο, διὰ τὴν ἦτον περιτριγυρισμέ-
νη καὶ ὠχυρωμένη ἀπὸ τείχη ὑψηλὰ καὶ δυνατὰ.

ἀπὸ τὴν πολλὴν δὲ χαρὰν τοὺς λέγουσιν οἱ Ἰουδαῖοι
τὸν λόγον τοῦτον· τίς νὰ με ὑπάγῃ εἰς τὴν ποθει-
νὴν πόλιν Ἰερουσαλήμ; διὰ τὴν εἰς τὴν σκλαβίαν
εὐρίσκόμενοι, ἑκατοῖκουν εἰς τόπον συγκλεισμένον
καὶ ἀνελευθέρωτον. (1)

„Ἡ τίς ὀδηγήσει με ἕως τῆς Ἰου-
μαίας;

Ποῖος, λέγει, νὰ ὀδηγήσῃ ἑμένα τὸν σκλα-
βωθέντα λαὸν τοῦ Ἰσραὴλ διὰ νὰ ὑπάγῃ νὰ θεω-
ρήσῃ, ὅχι μόνον τὴν πόλιν Ἰερουσαλήμ τὴν γλυ-
κυτάτην μου πατρίδα· ἀλλὰ καὶ τὴν Ἰδουμαίαν καὶ
τοὺς περίξ τόπους τῆς Ἰερουσαλήμ, ὑποταγμένους
εἰς τὴν βασιλείαν μας; καὶ νὰ ἰδῶ τοὺς πρῶτον ἔχ-
θρούς μας, φίλους καὶ οἰκείους μας; (2)

10: „Οὐ-

διὰ τοῦτο ἐπὶ τὴν Ἰδουμαίαν ἐπιβαίνει **ὁ αὐτοῦ ὑπόδημα**· ὑπόδημα δὲ τῆς Θεότητος ἢ Θεοφόρος (ἦτοι ἡ Θεο-
πόσιτος) σὰρξ, δι' ἧς ἐπέβη τοῖς ἀνθρώποις· Ἰδουμαία δὲ ἀπὸ τοῦ Ἰδὼμ ἐκλήθη, κατὰ ἄλλοι ἐρμηνευ-
τὴν· οὗτος δὲ ἦν ὁ Ἠσαΐ· ἢ καὶ οἱ διακονοῦμενοι τῇ κληρονομίᾳ εἶεν αὐτοῦ ὑπόδημα· Ἰδουμαία δὲ, αἱματώδης
πρὸς ὀνομάζεται, ἡ τῆς γῆς μεθερμηνεύεται κατὰ τὸν Διδυμον· δύναται δὲ κατὰ τὸν ἄγιο· Μάξιμον νοηθῆναι
ἢ Ἰδουμαία εἶναι τὴν ἐκείνου ἡμῶν σάρκα, ἐφ' ἧς ἐκτείνομεν τὸ ὑπόδημα· τοῦτο τὴν φρουρὰν τὴν ψυχὴν ἀπὸ
τῶν πονηρῶν τοῦ Διαβόλου τριτόλου καὶ ἀκαθάρτων· ἀσκήσιν τε καὶ ἐγκράτειαν· ἀνευ γὰρ ἀσκήσεως καὶ ἐγκριβύς ἐγ-
κρατείας, τὰ τῆς σαρκὸς πάθη καταπαλαῖσαι ἀμήχανον· ἢ κατὰ τὸν αὐτὸν παῖ· Μαξίμον· ἢ Ὑπόδημα ψυ-
χῆς νοεῖται, ἢ διὰ λόγου καὶ θεωρίας νεκρωθεῖσα αἴσθησις, δι' ἧς ἐπιβαίνουσα ἡ ψυχή τοῖς αἰσθητοῖς, τὸν αἰῶνα
τοῦτον ἀβλαβῶς διαπορεύεται, τοὺς αὐτῶν λόγους διὰ μέσης τῆς αἰσθησεως ὡς ὑποδήματα φαντασιούμενη, καὶ
τὰς τῶν ἀρετῶν κατ' εἶδος καὶ ἡλικίαν διαφορὰς ἀναλεγομένη, πρὸς τὴν τοῦ ἑδὸς μοῦν τε καὶ ἀρχικῶν λόγων συνεσιν καὶ
ἐπίγνωσιν· λέγει δὲ καὶ ὁ Ἠσαΐας· „Δείκνυσιν ὁ Χριστὸς, ὅπως τὴν τῶν Ἑσθῶν Ἐκκλησίαν ἐμπροσθεν· ἦτοι
προτιμωθέντα τοῦ Ἰσραὴλ, ὑποταγεῖσθαι ἐποίησεν, ἔκτεινας καὶ μέχρις αὐτῶν τὸ ὑπόδημα· δηλαδὴ τὸ Εὐαγγέ-
λιον· ὅπερ μνησθὼν Ἰωάννης ὁ βαπτιστὴς ἔλεγεν· „Ἐρχεται μετ' ἐμὲ, ὃν οὐκ εἶμι ἱκανὸς ἵσθαι τὸν ἱμάντα τοῦ
ὑποδήματος· οὕτω γὰρ εἶχε καιρὸν ἐκφρασθῆναι τὸ Εὐαγγέλιον· οὕτω δὲ καὶ ὁ Παῦλος αὐτὸ καλεῖ· φησὶ γάρ·
„Ὑποδησάμενοι τοὺς πόδας ἐν ἐτοιμασίᾳ τοῦ Εὐαγγελίου τῆς εἰρήνης.

(1) Ὁ δὲ μέγας Βασιλεὺς λέγει· „Πόλιν περιοχῆς ἡ πόλιν λέγει· πόλιν μὲν, διὰ τὸ σύστημα εἶ-
ναι νομῖμος οἰκουμένη· περιοχῆς δὲ, διὰ τὴν τῆς πίσεως περιβλήν· ὅθεν εὐσημωτάτα τις τῶ ἐρμηνεύσας· ἐκ-
δέδωκεν, εἰς πόλιν περιπεφραγμένην· τίς οὖν δώ εἰμι τὸ μέγα τοῦτο θαῦμα ἰδεῖν· Θεοὶ ἀνθρώποις ἐπιδιδόντες;
τοῦτο ἐστὶ τὸ εἰρημικὸν παρὰ τοῦ Κυρίου, ὅτι πολλοὶ Προφῆται καὶ δίκαιοι ἐπεθυμήσαν ἰδεῖν, καὶ βίβηται· καὶ οὐκ
εἶδον· καὶ ὁ μέγας Ἀθανάσιος· „Πόλιν δὲ περιοχῆς τὴν Ἐκκλησίαν φησὶ, τὴν πεφραγμένην τῇ τοῦ Θεοῦ δυνά-
μει· ταῦτα δὲ ὁ Προφήτης ὡς ἐκ προσώπου τοῦ μετανοήσαντος λαοῦ τῶν Ἰουδαίων φησὶ, καὶ ὁ ἀγαπῶντος δέξασθαι
τὴν πίσιν τὴν εἰς Χριστὸν· καὶ ὁ Ἠσαΐας· „Πόλιν περιοχῆς τὴν Ἐκκλησίαν καλεῖ· ἐν ταύτῃ γὰρ ὅλα περιέχεται
τὰ τοῦ Χριστοῦ μυστήρια, καὶ Νόμος καὶ Προφῆται ἐν τῇ αὐτῇ πολιτείᾳ περιέχονται· τὴν αὐτὴν δὲ καὶ Ἰδου-
μαίαν καλεῖ.

(2) Ἄλλος δὲ λέγει· „Θέα δὲ ὅπως οὐκ ἔζητο ὀδηγηθῆναι ἕως τῆς Ἰερουσαλήμ, ἢ ἕως τοῦ Γολαθ· ἢ ἕως τῆς
Ἰδουμαίας, ἀλλ' ὥσπερ ἐκπλαγεὶς τὸ παράδοξον τῆς ἐπαγγελίας, εἰ οἱ τοῦ μεμισσημένου καὶ πονηροῦ Ἠσαΐ ἀπο-
γόνιοι ποικύτης ποτὲ τε ζῶνται χάριτος, ὡς ἐπιβῆαι αὐτοῖς τὸν Θεόν· ὡς δὲ ὑποδήματα τῶν κερύκων, τὴν τῶν
Ἑσθῶν κλησὶν ποιησάμενος, πανταχοῦ γῆς τὴν αὐτοῦ συνεστήσατο πόλιν, τὴν καθολικὴν Ἐκκλησίαν καὶ τὸ εἰρη-
μα τῆς τῶν Θεοσεβῶν πολιτείας· τίς μοι δῶν, φησὶ, παραταθῆναι τὴν ζωὴν ἐπὶ τοῦ καιροῦ ἐκείνου, καὶ ὃν τὸ
ἔ-

10: „ Οὐχί σὺ ὁ Θεὸς ὁ ἀποσάμενος ἡ-
 „ μᾶς; καὶ οὐκ ἐξελεύσῃ ὁ Θεὸς ἐν
 „ ταῖς δυνάμεσιν ἡμῶν;

Τοῦτο ἐρωτηματικῶς πρέπει νὰ ἀναγινώ-
 σκῃται : ἤγουν ποῖος ἄλλος θέλει φέρει ἐμένα τὸν
 σκλαβωθέντα λαὸν εἰς τὴν Πόλιν Ἱερουσαλὴμ , πᾶ-
 ρεξ ἐσὺ ὁ Θεὸς , ὅπου διὰ τὰς ἁμαρτίας ἀπέβαλες
 ἡμᾶς , καὶ παρέδωκες εἰς τοὺς Βαβυλωνίους ; ἢ τίς
 ἄλλος ἔχει νὰ μὲ ὁδηγήσῃ ὥς εἰς τὴν Ἰερουσαλὴμ ,
 πᾶρεξ σὺ ὁ Θεὸς , ὅς τις διὰ τὰς ἁμαρτίας ἡμῶν
 μᾶς ἐγκατέλιπες ; καὶ δὲν εὐγῆκες μαζί μὲ τὰς ἐ-
 δικάς μας δυνάμεις : ἤγουν μὲ τὰ στρατεύματά μας
 εἰς τὸν πόλεμον τῶν ἐχθρῶν μας ; τὸ δὲ ἐξελεύσῃ
 ἐδῶ εἶναι ἀντιχριστισμός , ἀντὶ τοῦ οὐκ ἐξῆλθες κα-
 θὼς εἶναι καὶ ἐκεῖνο , ὅπου εἶπεν ἀλλοχού . „ Καὶ
 οὐκ ἐξελεύσῃ ὁ Θεὸς ἐν ταῖς δυνάμεσιν ἡμῶν .
 (Ψαλ. μγ'. 9 .) (1)

11: „ Δὸς ἡμῖν βοήθειαν ἐκ θλίψεως , καὶ
 „ ματαία σωτηρία ἀνθρώπου .

Περὶ τοῦ εἶναι ἰδῶ ὁ καὶ σύνδεσμος : ἐ-
 πειδὴ καὶ ὁ Σύμμαχος οὕτως ἐξέδωκε . „ Σὺ δὸς
 ἡμῖν βοήθειαν : ματαία γὰρ ἡ παρὰ ἀνθρώπου σω-
 τηρία . ἢ ὁ καὶ , νοεῖται ἀντὶ τοῦ γὰρ , κατὰ τὸν
 Θεοδώριτον . (2)

12: „ Ἐν τῷ Θεῷ ποιήσομεν δύνάμιν , καὶ
 „ αὐτὸς ἐξουθενώσει τοὺς θλίβοντας
 „ ἡμᾶς .

Ἐπειδὴ , λέγει , ἡμεῖς ἀπὸ λόγου μας εἴμα-
 θα ἀσθενεῖς καὶ ἀδύνατοι , διὰ τοῦτο μὲ τὴν βοή-
 θειαν τοῦ Θεοῦ θέλομεν ποιήσομεν : ἤγουν θέλομεν
 ἀποκτήσομεν δύνάμιν , καὶ ὁ Θεὸς θέλει ἀφανίσαι
 τοὺς Βαβυλωνίους , ὅπου μᾶς θλίβουν . (3)

Αἰ.

Ἐθνη τὴν χάριν δέξεται ; ἵνα ἴδω τὴν πόλιν τῆς περιοχῆς : τούτῃ τὴν Ἐκκλησίαν , τὴν περιφρουρουμένην τῇ
 τοῦ Θεοῦ δυνάμει , πρὸς τὸ μή τινα ὑπομεῖναι πολιορκίαν ; κατὰ δὲ τὸν Θεὸν Μάξιμον , πόλις περιοχῆς ἐστίν , ἢ
 ἐκ πολλῶν συνθηρομένην θείων ἢ μυθικῶν θεωρημάτων σοφία , περιεχομένη : ἤγουν περιπεφυγαμένη τοῖς τῶν ἀ-
 ρετῶν ὀχυρώμασιν : εἰς ἣν ἀπάγεται πᾶς εὐσεβὴς ὑπ' ἄλλου μὲν οὐδεὶος , ὑπὸ μόνου δὲ τοῦ Θεοῦ τοῦ πάντας πρὸς
 ἑαυτὸν ἔλκοντος δι' ἀφ᾽ αὐτοῦ ἀγαθότητος μέγεθος . Ἰερουσαλὴμ δὲ , ἡ πάντων τῶν ὑπὸ αἰσθησὶν κτισμάτων σύστασις ,
 περὶ ἣν ἢ ἐν Πνεύματι φυσικὴ θεωρία οὐκ ἔστιν ἀπὸ τῆς φύσεως , καδ' ἢ ἐκ καλλοῦ ἢ μεγέθους κτισμάτων ἀναλόγως
 ὁ γενεσιουργὸς τῆ εὐσεβείας ἀναλεγμένη τὴν τῶν οὐρανῶν γνῶσιν θεωρεῖται . ἢ τυχὸν ἢ κατ' ἀρετὴν πρακτικὴν διὰ
 σαρκὸς φιλοσοφία , εἰς ἣν πάλιν αὐτὸς ὁδηγεῖ ὁ Κύριος χαριζόμενος τοῖς ἀγαπῶσιν αὐτόν . ἢ συντόμως εἰπεῖν ,
 πόλις περιοχῆς ἢ τῶν ἰουδαίων ἐστὶ γνῶσις καὶ θεωρία . Ἰερουσαλὴμ δὲ ἡ τῶν αἰσθητῶν ἐπιστήμη : εἰς ἣν ἀπάγει ἢ ὁδη-
 γεῖ ἢ μόνον τοῦ Θεοῦ ἢ Πατρὸς σοφία ὁ μονογενὴς Υἱός .

(1) Ὁ δὲ Ἠσυχίος λέγει : „ Μόρου τοῦ Χριστοῦ τὸν Ἰσραὴλ πρὸς τὴν Ἐκκλησίαν ὁδηγεῖν κατέστηκεν , ὅς ἀ-
 πώσατο τοὺς Ἰουδαίους , ὥς εἰς αὐτὸν μὴ πεισέσαντας , ἀλλ' οὐ πάντας .

(2) Λέγει δὲ ὁ μέγας Βασίλειος : „ Οὐκ ἐν περιβολῇ χρημάτων : οὐκ ἐν δυνάμει ὀγκῶ , οὐκ ἐν ἐφύματι δόξης
 τὸ κρατεῖν περιγίνεται . ἀλλ' ἐκ τῆς καθ' ὑπερβολὴν θλίψεως χαρίζεται Κύριος τοῖς ἐκζητοῦσιν αὐτοῦ τὴν βασι-
 λείαν . τοιοῦτος ἦν ἢ ὁ Παῦλος καυχήματα ἑαυτοῦ τὰς θλίψεις ποιοῦμενος : ἢ διὰ τοῦτο ἠδύνατο λέγειν , ὅταν ἀ-
 σθενῶ τότε δυνατός εἰμι . ἄλλος δὲ φησὶ (ὡς ὁ Θεὸς Μάξιμος) : „ θλίψις κατ' ἐμὰ φᾶναι , ἢ τοῦ θανάτου
 ἢ τῆς φθορᾶς ἐστὶ τυραννὶς ἢ ἐπικρατεία . βοήθεια δὲ , ἢ διὰ τῆς χάριτος βεβαία τῆς ἀναστάσεως ἐλπίς , πρὸς ἣν
 ἀφορῶντες οἱ εὐσεβεῖς τὴν τοῦ θανάτου κτήθειαν ἀλύτως διαφέρουσιν . ἢ πάλιν θλίψις ἐστίν , ὁ ὑπὲρ ἀρετῆς πόνος .
 βοήθεια δὲ , ἢ τοῦτον διαδεχομένη κατὰ Χριστοῦ χάριν ἀπάθεια , πρὸς ἣν πᾶσα συγχρηνομένη ἀνθρώπων σωτηρία ,
 ματαιότης ἐστὶ : ἢ παντελὴς ἀνυπαρξία . τοῦτο γὰρ δίκαιον ἡγεῖσθαι τὴν ματαιότητα .

(3) Λέγει δὲ ὁ Θεὸς Κύριλλος : „ Ἀσθενὴς ἢ τοῦ ἀνθρώπου φύσις πρὸς τοὺς ἀοράτους ἐχθρούς , ἢ ἁμαρτία εὐ-
 λωτος : ἐν δὲ τῷ Θεῷ ποιήσομεν δύνάμιν , ὅς γεγενεν ἡμῖν ὁπλον εὐδοκίας : κατὰ δὲ ἄλλον ἐρμηνευτὴν (ἦτοι
 τὸν Θεὸν Μάξιμον) : „ ἐν τῷ Θεῷ ποιοῦσι δύνάμιν : ταυτέστι κτῶνται : οἱ μὴ ἐπιγράφοντες ἑαυτοῖς τὰν ἀρετῶν
 τὰ κατορθώματα , μὴδὲ τῇ ἑαυτῶν σοφίᾳ τὴν τῶν θείων μυητικῶν κατάληψιν , ἐν οἷς αὐτὸς ὁ Θεὸς μονότατος ,
 ἢ ὅλος χωρῶν , πᾶσαν ἀρετὴν ἐργάζεται , ἢ χαρίζεται γνῶσιν , ἐξουθενῶν πάντας τοὺς ἀντικειμένους τῇτι ἀρετῇ ἢ
 τῇ γνῶσει πονηροῦς Δαίμονας , ἢ διὰ κακίας ἢ ἀγνοσίας θλίβειν ἐπιχειροῦντας τοὺς φεβουμένους αὐτόν . ἔφη δὲ ἢ
 ὁ Ἀθανάσιος : „ Ὅταν ἐπὶ τῷ Θεῷ δυναμώσῃαι ἐλπίσωμεν , τότε ἢ οὐδὲν ὄντας τοὺς ἐχθρούς ἡμῶν ἐ-
 νήσομεν .

Αὕτη μὲν εἶναι ἡ κατὰ τὴν ἱστορίαν ἐρημνεία τοῦ Ψαλμοῦ τούτου· πρέπει δὲ νὰ προσαρμόσωμεν αὐτὸν καὶ εἰς τοὺς Χριστιανούς, τοὺς πρῶτον ὄντας σκλόβους εἰς τοὺς Δαίμονας· ὁ Θεὸς, λέγει, ἀπώσω ἡμᾶς πρὸ τοῦ νὰ πισεύσωμεν· καὶ καθεῖλες ἡμᾶς· ἐπεὶ δὲ καὶ παρεχώρησας νὰ φθειρωμεθα ἀπὸ ἀλληλομαχίας καὶ πολέμων, καὶ τὰ ὅμοια κατὰ· καὶ ὠργίσθης μὲν ἐναντίον μας, διὰ τὴν δὲν ἐγνωρίσαμεν ἐσένα τὸν πλάστην μας· ἡλέησας δὲ ἡμᾶς, διὰ τὴν ἐπατήθημεν ἀπὸ τὸν Διέξον· συνέσειπας δὲ τὴν γῆν καὶ συνετάραξας, ὅταν ἐπὶ γῆς ὡς ἄνθρωπος πολιτευόμενος, ἐδίδασκες τοὺς λαοὺς τὸ Εὐαγγέλιον τῆς βασιλείας· τότε γὰρ ἡ φήμη τῶν ἔργων καὶ λόγων σου ἐτάραξε καὶ ἐρεθίσεν ὅλους τοὺς ἐπὶ γῆς ἀνθρώπους· διὰ τοῦτο λοιπὸν ἰάτρευσον τὰς κακώσεις καὶ πληγὰς τῆς ψυχῆς των, διὰ τὴν αὐγῆκαμ ἔξω ἀπὸ τὸ πρέπον· ἔδωξας εἰς ἡμᾶς διὰ τοῦ Εὐαγγελίου σκληρὰς ἐράτας· ἦτοι τὴν σενὴν καὶ τεθλιμμένην ὁδὸν· ἐπότισας ἡμᾶς οἶνον κατανύξεως· ἦτοι τὸ κρηγμα τοῦ Εὐαγγελίου, τὸ ὁποῖον λέγεται μὲν κρασί, διὰ τὴν εὐφραίνει τὴν καρδίαν· λέγεται δὲ καὶ κατανύξεως, διὰ τὴν φέρει εἰς μετάνοιαν τοὺς πίνοντας· ἔδωκας τοῖς φοβουμένοις σε σημείωσιν, τὴν σφραγίδα τοῦ Βαπτίσματος καὶ τὸν τύπον τοῦ ζωηφόρου σταυροῦ, διὰ νὰ γλυτώσουν μὲ αὐτὸ ἀπὸ τὰ διαφόρα τόξα τῶν Δικιμῶν· καὶ τὰ ἐξῆς δὲ ὡσαύτως νοήσεις.

Τὸ δὲ, ὁ Θεὸς ἐλάλησεν ἐν τῷ ἁγίῳ αὐτοῦ, νοήσεις περὶ τοῦ Χριστοῦ, ὡς προείπομεν, πλην τὸν Χριστὸν ὡς Θεὸν θέλεις νοήσεις· ἀγαλλίασομαι δὲ καὶ δισμεριῶ Σίχημα· ἦτοι τὰ τῶν Ἑβραίων θέλω δῶσω εἰς τὸν λαὸν τῶν Χριστιανῶν, καὶ τὴν

κοιλίαν τῶν Σατηνῶν θέλω διαμοιράσω εἰς αὐτοὺς· ὅλους γὰρ τοὺς τόπους τῶν Ἑβραίων ἐκληρονόμησαν οἱ Χριστιανοὶ ὕστερον μετὰ τὴν ἀπιστίαν τῶν Ἰουδαίων, καὶ Ἐκκλησίας ἔκτισαν εἰς τοὺς τόπους ἐκείνων· τὸ δὲ, ἐμὸς ἐστὶ Γαλααὶδ, καὶ ἐμὸς ἐστὶ Μανασσῆς, καὶ τὰ ἀκόλουθα, ὁ Χριστὸς τὰ λέγει ἐκ μέρους τοῦ, διδάσκων μὲ αὐτὰ ὅτι εἶναι συγγενὴς κατὰ τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν μὲ αὐτοὺς, καὶ διὰ τοῦτο οἰκειοποιεῖται αὐτοὺς· ἡ νοεῖται καὶ ἄλλως· ὅτι ὁ Χριστὸς οἰκειοποιεῖται τοὺς Ἰσραηλίτας, διὰ ἐκείνους ὅπου ἐμαλλον ἐξ αὐτῶν νὰ πισύσονται εἰς τὸν Χριστόν· ὑπόδημα δὲ τῆς αὐτοῦ θεότητος εἶναι ὁ θεοφόρος (ἦτοι ἡ Θεοῦπόστατος) σὰρξ, κατὰ τὸν θεῖον Βασίλειον, διὰ μέσου τῆς ὁποίας ἐπήγαγεν ὁ Κύριος εἰς τοὺς κατὰ τόπον ἀνθρώπους, καὶ ὑποτάσσων αὐτοὺς ἔφερεν εἰς θεογνωσίαν καὶ πίστιν· ἔπειτα ὁ Προφήτης Δαβὶδ ἐπιθυμήσας νὰ ἰδῇ καὶ αἰσθητῶς, ἐκεῖνα ὅπου εἶδεν ἐν τῷ Πνεύματι νοητῶς, λέγει· τίς θέλει μὲ φέρει εἰς τὴν πόλιν τῶν Χριστιανῶν· ἦτοι τὴν Ἐκκλησίαν, τὴν πολιτευομένην μὲν μὲ τοὺς νόμους τοῦ Εὐαγγελίου, τειχοχυρισμένην δὲ μὲ τὸ αἷμα τοῦ Χριστοῦ, καὶ μὲ τὸ Βάπτισμα καὶ μὲ τὸν σταυρὸν καὶ μὲ τὴν παρεμβολὴν τῶν Ἀγγέλων, καὶ μὲ τοὺς διδασκάλους; ἢ καὶ τὴν περιέχουσαν καθὲς ἀρετὴν; ἢ ποῖος θέλει με ὁδηγήσει εἰς τὴν γῆν τῶν ἐπίσεων Ἑθνῶν, διὰ νὰ ἰδῶ αὐτὰ πῶς ἐπίστευσαν; ποῖος δὲ ἄλλος, εἰμὴ σὺ ὁ Θεὸς ὅπου ἐσπρωξες ἡμᾶς; ἡγοῦν σὺ ὁ τοὺς ἐξ ἐμοῦ καταγομένους Χριστοκτόνους Ἰουδαίους ἀπαβαλὼν; τὰ δὲ ἀκόλουθα λόγια λέγονται ἐκ προσώπου τῶν πιστῶν, πλην καθὼς ἡμεῖς ἀνωτέρω τὰ ἐρμηνεύσαμεν.

Ψαλ-

Ψαλμός Ε΄.

„Εἰς τὸ τέλος ἐν ὕμνοις, Ψαλμός τοῦ Δαβὶδ·

Εἰς τὸ τέλος καὶ ὁ παρὼν Ψαλμός ἐπιγράφεται· διὰ τὴν διδασκίαν νὰ βλέπωμεν εἰς τὸ τέλος τῆς ἐν αὐτῷ περιεχομένης προφητείας· καὶ οὗτος γὰρ ὁ Ψαλμός ἐβρέθη ἐκ προσώπου τοῦ ἐν Βαβυλῶνι σκλαβωθέντος λαοῦ τῶν Ἰουδαίων· προφητεύει δὲ τὴν ἐκ τῆς Βαβυλῶνος ἐλευθερίαν αὐτῶν· παροικῶσα δὲ λέγει· ἐν τῷ σκηνώματί σου εἰς τοὺς αἰῶνας· διὰ τοῦτο καὶ ἀκολουθῶς ἐτάχθη αὗτος μετὰ τὸν προλαβόντα Ψαλμόν· ἀρμόζει δὲ καὶ εἰς τὸν λαὸν τῶν Χριστιανῶν· ἐν ὕμνοις δὲ ἐπιγράφεται ὁ Ψαλμός, διὰ τὴν ὅτι ὁ Δαβὶδ ὕμνῃ με αὐτὸν τὸν εὐεργέτην Θεόν, διηγούμενος τὰς εὐεργεσίας αὐτοῦ (1)· πρέπει δὲ νὰ ἠξεύρωμεν, ὅτι εἰς ὅποιον Ψαλμόν ἐπιγράφεται τὸ, ἐν ὕμνοις μόνον, ἐκεῖνος ὁ Ψαλμός ἂν δεῖτο μὲ μόνον τὸ σῶμα, χωρὶς Ψαλτήριον καὶ ὄργανον μουσικόν· εἰς ὅποιον δὲ Ψαλμόν ἐπιγράφεται· ἐν ὕμνοις Ψαλμός, ὁ Ψαλμός ἐκεῖνος ἐψάλλετο καὶ με ὄργανον μουσικόν κατὰ τὴν Ἀνάγνωστον ἐρμηνεύτην τῶν Ψαλμῶν.

1: „Εἰσακούσον ὁ Θεὸς τῆς δεήσεώς μου,
πρόσχεε τῇ προσευχῇ μου.

2: „Ἀπὸ τῶν περάτων τῆς γῆς πρὸς σὲ
ἠἐκέκραξα.

Περὶ τοῦ εἰσακούσον, καὶ τοῦ πρόσχεε, εἵπομεν ἐν τῇ ἐρμηνείᾳ τοῦ 15. Ψαλμοῦ· καὶ ὅρα περὶ τούτου ἐκεῖ. (2)

Πέρατα τῆς γῆς ἱστορικῶς ὀνομάζει τὴν Βαβυλῶνα· ἐπειδὴ καὶ αὕτη εὐρίσκεται εἰς τὰ ἄκρα τῆς ἡμερωτέρας οἰκουμένης· (3) ἀναγωγικῶς δὲ ἡμποροῦν νὰ νοηθῶν πέρατα γῆς, αἱ γῆναι φροντί.

(1) Ὁ δὲ μέγας Ἀθανάσιος λέγει· „Εὐχαριστίαν ἀναφέρει τῷ Θεῷ ὁ Δαβὶδ ὑπὲρ τε ἑαυτοῦ καὶ τοῦ σῶθέντος διὰ τῆς πίσεως λαοῦ, ἐπαγγέλλεται τε ἐν ταῖς αἰωνίοις γεγὼνός μοναῖς· ἀκαταλήκτως ἀναπέμπει τὴν αἴνεσιν. (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ.)

(2) Ὁ δὲ Θεολόγος Γρηγόριος λέγει διὰ Ἰάμβων τὴν διαφορὰν ἔχει ἡ δέησις ἀπὸ τὴν προσευχὴν· „Δέησιν οἶον τὴν αἴτησιν ἐνδεῶν· τὴν δὲ προσευχὴν ἴσθι τὴν ἀμεινόναν· ὁ δὲ Ἀθανάσιος λέγει· „Ἐπειδὴ εἰς τὴν καταδυναστείαν καὶ τυραννίδα τῶν Δαιμόνων ἀφορῶν ἀκηδίας πεπλήρωμαι, τούτου χάριν ἱκετεύω, δπως ἐπιφανεῖς τὴν τῶν βιαζομένων ἡμῶν ἐξέλης χεῖρος.

(3) Ὁ δὲ Θεοδόκιμος λέγει· „Ἐπειδὴ πολλοὶς τραμοῖς ἡ Βαβυλὼν τῆς Παλαιστίνης ἀπέκτισε, πὰς ἰσχυαίαις τῆς γῆς

τίδες, αἱ ὁποῖαι μακρύνουσι τὸν ἄνθρωπον ἀπὸ τὸν
Θεόν.

„ Ἐν τῇ ἀκηδιάσει τὴν καρδίαν μου,
„ ἐν πέτρᾳ ὕψωσάς με.

Πέτραν ὀνομάζει ὁ Δαβὶδ τὴν πρὸς Θεὸν
ἐλπίδα, τόσον διὰ τὸ σερρόν καὶ ἀσφαλές, ὅσον
καὶ διὰ τὸ ὑψηλὸν καὶ μετεωρίζον αὐτῆς. ὅσαι φο-
ραῖς, λέγει, ἐγὼ ἀκηδίασα, ἀποκαμῶν ἀπὸ τὰς
θλίψεως, τόσαις φοραῖς ἐσὺ Κύριε, μὲ ἀνέβιβχσας
εἰς τὴν ἐδικήν σου ἐλπίδα, ὡσάν εἰς καμμίαν ὑψη-
λὴν καὶ σερεᾶν πέτραν. (1)

„ Ὁδήγησάς με.

3: „ Ὅτι ἐγενήθης ἐλπίς μου· πύργος ἰ.
„ οἰκίος ἀπὸ προσώπου ἐχθροῦ.

Σὺ, λέγει, Κύριε, μὲ ὠδήγησας εἰς τὰ
καλὰ καὶ τὴν ἀρετὴν, ἐπειδὴ καὶ σὺ ἐγενήθης ἐλ-
πίς σωτηρίας μου· καὶ πρὸς τούτοις σὺ ἐγενήθης
εἰς ἐμὲ πύργος ἰσχύος· ἤγουν ἰσχυρὸς ἐμπροσθεν
τοῦ ἐχθροῦ μου, διὰ τὴν ἐμποδίζης αὐτὸν καὶ τὴν
μὴν τὸν ἀφίνης νὰ μὲ πολεμῇ.

4: „ Παροικήσω ἐν τῷ σκηνώματί σου εἰς

„ τοὺς αἰῶνας.

Τοῦτο τὸ ῥητὸν εἶναι προφητεία· προφη-
τεῖται γὰρ κατὰ τὸν Θεοδώριτον· διὰ τὴν ἐλευθε-
ρίαν τοῦ ἐν Βαβυλῶνι σκλαβωθάντος λαοῦ, καὶ διὰ
τὴν ἀποκατάστασιν αὐτοῦ εἰς Ἱερουσαλὴμ· σκηνώμα
δὲ τοῦ Θεοῦ λέγει τὸν ἐν Ἱερουσαλὴμ ναόν, κα-
θὼς πολλαῖς φοραῖς εἶπομεν· εἰς τοὺς αἰῶνας δὲ εἴ-
πεν, ἀντὶ τοῦ πάντοτε· εἰς ἡμᾶς δὲ τοὺς Χριστι-
ανούς ἐπληρώθη ὕψερων ἢ προφητεία αὕτη, διὰ τὴν
δυστροπίαν καὶ θροκτονίαν, ὅπου ἐποίησαν οἱ Ἰου-
δαῖοι· διότι αὐτοὶ, ἐπειδὴ ἀφηνίθησαν ἀπὸ τοὺς
Ῥωμαίους, διὰ τοῦτο δὲν ἐπαροίκησαν πλέον εἰς
τὸν ἐν Ἱεροσολύμοις ναόν, ὡσάν ὅπου καὶ αὐτὸς
ἐκρημνίσθη ἀπὸ τὰ θεμέλια· ὁ δὲ λαὸς τῶν Χρι-
στιανῶν πάντοτε παροικεῖ εἰς κάθε ναὸν τοῦ Θεοῦ
τὸν κατὰ τόπους εὐρισκόμενον· ἐπειδὴ εἰς κάθε τό-
πον, ναοὶ θεοὶ καὶ Ἐκκλησίαι εὐρίσκονται οἰκοδο-
μημένοι. (2)

„ Σκεπασθήσομαι ἐν τῇ σκέπῃ τῶν
„ πτερύγων σου.

Ἐγὼ, λέγει, θέλω σκεπασθῶ ὡσάν εὐτε-
λὲς πουλίον, ὑποκάτω εἰς τὴν σκέπῃ τῶν πτερύγων
σου Κύριε· τοῦτο δὲ εἶναι ὅμοιον μὲ τὸ „ Ἐν
σχέ-

γῆς οἰκεῖν οἱ ταύτην οἰκοῦντες αἰχμαλῶται ὑπελάμβανον· διὸ καὶ ἀπὸ τῶν ἀκρων τερμάτων τῆς οἰκουμένης φασὶ
κραγεῖν· ὁ δὲ Ἀθανάσιος λέγει „ Τὸ δὲ ἀπὸ τῶν περάτων τῆς γῆς σημαίνει ὑπὲρ πάσης αὐτὸν τῆς οἰκουμένης
ποιούμενον τὰς λιτάς· Ὁ δὲ Ἀνώνυμος Ἑρμηνευτὴς λέγει· γέγραπται ἐν τῇ Ἐκκλησιασῇ· „ Μὴ σπεῦδε ἐπὶ
σώματί σου, καὶ καρδίᾳ σου μὴ ταχυνάτω τοῦ ἐξενέγκαι λόγον πρὸ προσώπου τοῦ Θεοῦ· ὅτι ὁ Θεὸς ἐν τῇ οὐρανῷ
ἄνω, καὶ σὺ ἐπὶ τῆς γῆς· διὰ τοῦτο ἔσωσαν οἱ λόγοι σου ὀλίγοι (Ἐκκλ. ε'. 1.)· σημαίνεται δὲ διὰ τούτων οὐ
διδάσκεις τοπικῇ· ἀλλ' οὐσίας ἀκρίβους καὶ κτισμάτων διαφορὰ, τῆς τοῦ Θεοῦ ὑπάρξεως δὲ ὑπεροχὴν τιμῆς αὐτοῦ
ἐν οὐρανῷ λεγομένης, τῆς δὲ τοῦ ἀνθρώπου κάτω εἰς γῆν τυγχανούσης, τῇ ἐκ τοῦ μὴ ὄντος εἰς τὸ εἶναι ἐληλυ-
θέναι (ἐν τῇ ἐκδοδ. Σειρᾷ.)

(1) Ὁ δὲ μέγας Ἀθανάσιος λέγει „ Ἀκηδιά δὲ ἀληθῶς καὶ ἀδύνατον πᾶς Θεοφίλης τῇ θνητῇ ἐνδιατρίβειν βίῃ·
ἀδύνατον δὲ καὶ διὰ φιλανθρωπίαν τὸ πλῆθος τῶν ἀπολλυμένων ψυχῶν· ἐπειδὴ οὖν καὶ Δαβὶδ εἰς τὴν καταδυναστείαν
καὶ τυραννίδα τῶν Δαιμόνων ἀφορῶν ἀκηδίας πεπλήρωτο, τούτου χάριν ἱκετεύει, ὅπως ἐπιφανεῖς ὁ Κύριος τῆς τῶν
βιαζομένων ἡμᾶς ἐξέλθῃς χεῖρὸς· κρείττους δὲ γεγόναμεν τῶν Δαιμόνων διὰ Χριστοῦ, ὃς πέτρα τῇ μακαρίῳ κα-
τανύμασαι Παύλῳ.

(2) Ὁθεν καὶ ἄλλος λέγει „ Ἀρμόττει δὲ καὶ τῇ ἐξ Ἑθνῶν πεπιστευκότι λαῷ· καὶ γὰρ οὗτοι τὴν Ἐκκλησίαν ὀνο-
μάζουσι σκηνώμα ἐν ᾗ κατασκηνοῖ ὁ ἐκ Θεοῦ Θεὸς λόγος ἀδύτως καθ' ἐκάστην θυόμενος· πτέρυγας δὲ καὶ ταῦτα
Παλαιᾶντε καὶ νέαν Διαθήκην ὀνομάζει· ὁ δὲ Θεοδώριτος πτέρυγας ὀνομάζει τὴν τοῦ Θεοῦ κληρονομίαν.

σχέπη τῶν πτερυγῶν σου σκεπάσεις με . (Ψαλ .
15 . 8 .) ὁ καὶ ἀνάγνωθι .

5 : „ Ὅτι σὺ ὁ Θεὸς εἰσήκουσας τῶν εὐ-
χῶν μου ἔδωκας κληρονομίαν τοῖς
φοβουμένοις τὸ ὄνομα σου .

Σὺ , λέγει , Κύριε , ἤκουσας τὰς προσευ-
χὰς μου , ὅταν σε ἐπικλέσθην . καὶ σὺ ἔδωκας
εἰς ἐκείνους , ὅπου φοβούνται τὸ ὄνομά σου κληρο-
νομίαν ἢ ὅποια ἱστορικῶς μὲν , εἶναι ἡ κάτω Ἱερου-
σαλήμ καὶ ἡ γῆ τῆς ἐπαγγελίας ἢ ἀναγωγικῶς δὲ,
εἶναι ἡ ἄνω Ἱερουσαλήμ , καὶ ἡ τῶν οὐρανῶν βασι-
λεῖα κατὰ τὸν Ἀθανάσιον . „ Δεῦτε γάρ , θε-
λεῖ εἰπεῖν ὁ Κύριος , οἱ εὐλογημένοι τοῦ Πατρὸς μου
κληρονομήσατε τὴν ἡτοιμασμένην ὑμῖν βασιλείαν ἀ-
πὸ καταβολῆς Κόσμου . (Ματθ . κε . 34 .)
(1)

6 : „ Ἡμέρας ἐφ' ἡμέρας τοῦ βασιλείας
„ προσθῆσις .

Σὺ , λέγει , Κύριε , θέλεις προσθέσεις ἡμέ-
ρας πολλὰς ἐπάνω εἰς ἡμέρας τοῦ βασιλείας Ζοροβά-
βελ , διὰ τὴν θεοφιλίαν καὶ τὴν φρόνησιν αὐτοῦ ὅ-
τα δὲ ἀκόλουθα λόγια πλέον δὲν ἀρμόζουσι εἰς τὸν
παλαιὸν Ζοροβάβελ , ἀλλὰ εἰς τὸν νέον κατὰ σάρ-

κα Ζοροβάβελ : ἤγουν εἰς τὸν Χριστόν , ὡς ἐρμηνεύει
ὁ Θεοδώριτος . ἐπεὶ καὶ ὁ Ζοροβάβελ τύπος ἦτον
τοῦ Χριστοῦ . διὰ τί καθὼς ὁ Ζοροβάβελ ἐπανεγύ-
ρισε τοὺς αἰχμαλώτους Ἑβραίους ἀπὸ τῆς Βαβυλῶ-
να εἰς τὴν κάτω Ἱερουσαλήμ ἔτσι καὶ ὁ Χριστὸς
ἐπανεγύρισε τοὺς αἰχμαλώτους ἀνθρώπους ἀπὸ τῆς
πλάνης τῶν εἰδώλων εἰς τὴν ἄνω Ἱερουσαλήμ καὶ εἰς
τὸν οὐρανὸν , ὅπου ἦτον ἡ ἀληθινὴ πατρίς τῶν ἀν-
θρώπων ἄνωθεν γὰρ καὶ ἐκ Θεοῦ ἐδόθη ἐν τῇ ἀρ-
χῇ τοῦ Κόσμου ἡ ψυχὴ εἰς τοὺς ἀνθρώπους . (2)

„ Τὰ ἔτη αὐτοῦ ἕως ἡμέρας γενεᾶς καὶ
„ γενεᾶς .

Τὰ ἔτη , λέγει , τῆς βασιλείας τοῦ Χριστοῦ
θέλουσι εἶναι ἕως τὴν τελευταίαν ἡμέραν τῶν οὐ-
γενεῶν : δηλαδὴ τοῦ παλαιοῦ λαοῦ Ἰσραὴλ , καὶ
τοῦ νέου τοῦ ἐξ ἔθνων ἡτοι ἕως τῆς συντέλειας τοῦ
Κόσμου . ἕως τοῦ γὰρ ἔχουν νὰ ἐκταυθοῦν ἡ δύο
γενεαὶ αὐταῖς ἁγκαλὰ καὶ μετὰ τὴν συντέλειαν ,
πάλιν ἔχει νὰ διαμῆνῃ αἰῶνας ἡ τοῦ Χριστοῦ βα-
σιλεία .

7 : „ Διαμενεῖ εἰς τὸν αἰῶνα ἐνώπιον τοῦ
„ Θεοῦ .

Τοῦτο τὸ ρητὸν εἶναι ἐξήγησις τοῦ ἀνωτέρω
ἀπὸ

(1) Ὁ δὲ Ἀθανάσιος λέγει „ Ἡ κληρονομία τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν , δεδόσται ἐν τῇ μέλλοντι αἰῶνι . πῶς
οὖν λέγει ἔδωκας ; ὅτι , εἰ ἔξ προσδοκᾶται μετὰ τὴν Ἀνάστασιν , ἀλλὰ γὰρ τῇ ἡδὴ νῦν τρεπίθεται , δέσται τοῖς
αὐτῇ κατὰ καιρὸν τὸν δέοντα ληφόμενης . ὅρα δὲ , ὅτι τοῖς φοβουμένοις τὸν Θεὸν δέσται ἡ κληρονομία . εἰ οὖν
αὐτοῖς ὑποδεστέροις οὖσι (δέσται .) πολλῷ μᾶλλον τοῖς ὑπεραναβιβασμένοις , εἴτεον ἀγαπῶσι τὸν Θεόν ;

(2) Ὁ δὲ θεὸς Κύριος λέγει „ Μὴ ὑπολάβῃς δὲ ὅτι περὶ ἐνὸς τινος βασιλείας τα τοιαῦτα φησιν Ἰσὼς δὲ μᾶλ-
λον ὅτι περὶ παντὸς τοῦ ἐκτελεγμένου εἰς βασιλείαν οὐρανῶν . ὅν ἔξ διαμῆναι εἰς τὸν αἰῶνα φησιν ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ .
οἱ γὰρ σύμμορφοι γεγόοτες Χριστῷ διὰ τὸ τῶν αὐτῶν κοινωνῆσαι παθημάτων , ἔξ συμβασιλεύουσιν αὐτῷ δυνεῖσιν ,
ἔξ συνίσουσιν διαπαντός , βασιλείαν παραλαμβάνοντες , ὅ φησι Παῦλος , ἀσάλευτοι προσιπὼν μὲν τοῖς ὁ Προφήτης
ὅτι σὺ ὁ Θεὸς εἰσήκουσας τῶν εὐχῶν μου , καὶ ὑπερβατὸν συνῆψε τὸ , ἡμέρας ἐφ' ἡμέρας τοῦ βασιλείας προσθῆ-
σεις ἀκούσας γὰρ φησι τῶν εὐχῶν μου ἡμέρας ἐφ' ἡμέρας προσέθηκες . διὰ μέσου δὲ ἐμβλεῖν ἡ περὶ τῶν φοβου-
μένων τὸ ὄνομα Κυρίου μνήμη , ἐπεὶ καὶ αὐτοῖς ἐπηγγέλλεται τὴν κληρονομίαν ἢ προφητεία . ἢ δὲ ἡ κληρονομία ἢ
αἰῶνιος ζωὴ ἢ ἕτερος δ' ἂν φαίη τὸν Δαβὶδ περὶ αὐτοῦ ταῦτα λέγειν . ὡς ἄρα ἔχει μνημονεύμενος , οὐ κατ' ὅ-
μόνον ἐβίου χρόνον , ἀλλὰ καὶ ἐκάστην γενεάν ἢ κατὰ δύο τινὰς γενεὰς αἰνιττομένου τοῦ λόγου πάντε ἐκ περι-
τομῆς λαὸν ἔξ τῶν ἐξ Ἑβραίων , καὶ ἐν μὲν ἀνθρώποις ταύτης τεύχεται τῆς μακαριότητος . παρὰ δὲ Θεῷ οὐποτε ἀ-
πολείται , ἐν ταῖς ὅψουσιν ταῖς ἀρχαῖς διηλεκτῶς εὐρισκόμενος .

ἀπὸ ἑαυτοῦ δὲ τοὺς ἀπ' αἰῶνος βασιλεῖς, μόνος ὁ Χριστὸς ζῇ ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ· διὰ τί ἀγκαλὰ καὶ αὐτὸς ἀπέθανεν, ἀλλὰ πάλιν ἀνέστη μετὰ τρεῖς ἡμέρας, καὶ ἐκάθισεν ἐν δεξιᾷ τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς.

αὐτοῦ· καὶ ὅρα ἐκεῖ.

„Γέλος καὶ ἀλήθειαν αὐτοῦ τίς ἐκζητήσει; ἰ

Ποῖος, λέγει, θέλει κατανοῆσαι τὸ ἔλεος καὶ τὴν ἀλήθειαν τοῦ Θεοῦ; ἦτοι οὐδείς· ἐπειδὴ ὁ Θεὸς εἶναι πέλαγος ἐλέους· εἶναι δὲ καὶ ἀληθείας ἀβυσσος (1) περὶ τοῦ ἐλεους καὶ τῆς ἀληθείας εἴπομεν καὶ εἰς τὸν νσ'. Ψαλμὸν ἐν τῷ „Ἐξάπτευσεν ὁ Θεὸς τὸ ἔλεος αὐτοῦ, καὶ τὴν ἀλήθειαν

8: „Οὕτω ψαλῶ τῷ ὀνόματί σου εἰς τοὺς αἰῶνας, τοῦ αποδοῦναί με τὰς εὐχὰς μου ἡμέραν ἐξ ἡμέρας.

Καθὼς, λέγει, τώρα ψάλλω καὶ ὑμνολογῶ εἰς τὸ ὄνομα σου Κύρια, εἴς τι καὶ πάντοτε ἔχω νὰ σε ὑμνολογήσω· ἔνα μὲν τοῦτον τὸν τρόπον αποδώσω εἰς ἑσένα τὰς ὑποσχέσεις μου, ἀπὸ μίαν ἡμέραν εἰς ἄλλην ἡμέραν· ἦτοι μὲ τὴν διαδοχὴν τῶν ἡμερῶν· διότι ὑπέσχετο πολλάκις φορὰς ὁ Δαβὶδ εἰς τοὺς προλαβόντας Ψαλμοὺς, ὅτι θέλει ὑμνῇ πάντοτε τὸν Θεόν. (2)

Ψαλμὸς ΕΑ'.

„Εἰς τὸ τέλος ὑπὲρ Ἰδιθούμ, Ψαλμὸς τῷ Δαβίδ.

Εἰς τὸ τέλος μὲν ἐπιγράφεται ὁ Ψαλμὸς οὗτος, διὰ τί ἀποβλέπει εἰς τέλος ἢ ἐν αὐτῷ προφητεία· προφητεύει γὰρ τὴν μέχρις αἵματος ἔντασιν, ὅπου ἔδειξαν οἱ Μακκαβαῖοι ὑπὲρ τῆς εὐσεβείας κατὰ τὸν Θεοδώριτον, εἰς τὸν καιρὸν Ἀντιόχου βασιλέως τοῦ Ἐπιφανοῦς· τὸ δὲ ὑπὲρ Ἰδιθούμ, εἶναι ἀνὴρ τοῦ, περὶ Ἰδιθούμ· ἐπειδὴ καὶ ἀπὸ τὸν Ἰδιθούμ ἐμελωδόθη ὁρχηγὸς δὲ τοῦ χοροῦ τῶν Ψαλμῶν ἦτον ὁ Ἰδιθούμ, καθὼς εἴπομεν εἰς τὸ προοίμιον τῆς βίβλου ταύτης ἐν κεφαλαίῳ ε'. ὁ Ψαλμὸς δὲ οὗτος εἶναι μία παρακίνησις εἰς τὸ νὰ ὑπομένῃ τινὰς τοὺς πειρασμοὺς, καὶ εἰς τὸ νὰ ἐλπίῃ πρὸς τὸν Θεόν. (3)

1: „Οὐ-

(1) Ὁ δὲ μέγας Ἀθανάσιος ἐξ ἀναστροφῆς ἀναγινώσκει τὸ ῥητὸν τοῦτο λέγων „Εἴ τις ἐκζητήσει τὸ ἔλεος αὐτοῦ καὶ τὴν ἀλήθειαν, οὗτος ἐν τοῖς ἀτελευτήτοις αἰῶσι διαμενεῖ ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ· τοῦτο δὲ σαφέστερον ὁ Σύμμαχος ἡρμάνευσεν „Ἐλεος καὶ ἀλήθεια διατηρήσουσιν αὐτὸν· ταῦτα γὰρ τῆς ἀθανασίας αὐτῆς ἔσται αἰτία, τὸ τοῦ Θεοῦ ἔλεος καὶ ἡ ἀλήθεια· κατὰ δὲ τὸν Θεοδώριτον, τίς φησὶν ἱκανὸς τὸν κεκρυμμένον καὶ δίκαιον τοῦ Θεοῦ ἔλεον καταμαθεῖν ἀκριβῶς; τὰ γὰρ κείμενα αὐτοῦ ἄβυσσος.

(2) Λέγει δὲ καὶ ὁ Ἀθανάσιος „Οὕτω ψαλῶ· πῶς; ἢ διαμείνας ἐνώπιόν σου ἐν τῷ μέλλοντι αἰῶνι· τότε γὰρ τῆς μακαρίας ἐκείνης χάσεως ἀξιώσεις ἀδιαλείπτως ἀναπέμψω τοὺς ὕμνους. (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ.)

(3) Ὁ δὲ μέγας Βασίλειος λέγει „Δύο Ψαλμοὺς (τρεῖς δὲ ὁμοῦ εἰσιν· ἔστι γὰρ καὶ ὁ σς'. Ψαλμὸς ἐπιγεγραμ-

1: „ Οὐχὶ τῷ Θεῷ ὑποταγθήσεται ἡ ψυ-
„ χή μου ; παρ' αὐτοῦ γὰρ τὸ σω-
„ τηριον μου .

Ἐκ προσώπου τοῦ συστήματος τῶν εὐσεβῶν Μακκαθαίων , ταῦτα τὰ λόγια λέγονται πρὸς τοὺς πο-
λεμοῦντας τὸ γένος τῶν Ἑβραίων τυράννους καὶ βα-
σιλεῖς Μάκεδονας . οἵτινες ἐσπούδαζον νὰ χωρίσουν
αὐτοὺς ἀπὸ τοὺς νόμους τοῦ Θεοῦ , καὶ ἀπὸ τὰς
πατρίους συνθηκῶν . ἀρμόζουσι δὲ ταῦτα καὶ εἰς ὁ-
λους ἐκείνους τοὺς Χριστιανούς , ὅπου μιμοῦνται τὴν
ὑπὲρ ἀρετῆς εὐσασιν καὶ ζήλου τῶν Μακκαθαίων .
κατ' ἐρώτησιν δὲ πρέπει νὰ ἀναγινώσκωνται τὰ λό-
για ταῦτα . δηλαδὴ , ὅτι δὲν θέλει ὑποταχθῇ ἡ
ψυχὴ μου (ἥτοι ἐγώ .) περισσότερον εἰς τὸν
Θεόν , ὅπου προσάκει νὰ μὴ χωρισθῇ τινὰς ἀπὸ

τοὺς νόμους τοῦ , παρὰ εἰς ἄνθρωπον ; καὶ θέλω
ὑποταχθῶ . ἐπειδὴ καὶ κοντὰ εἰς τὸν Θεὸν εὐρίσκα-
ται ἡ σωτηρία μου . (1)

2 : „ Καὶ γὰρ αὐτὸς Θεός μου καὶ Σω-
„ τήρ μου , ἀντιληπτῶρ μου . οὐμὴ σα-
„ λευθῶ ἐπιπλήϊον .

Ἐγὼ , λέγει , δὲν θέλω φοβηθῶ πλέον πει-
ρασμούς , ἀγκυλὰ καὶ πρὸ τοῦ νὰ πέσω εἰς τοὺς
πειρασμούς , ἐροβήθην ὡς ἄνθρωπος . σάλον γὰρ ἐ-
δω τῶρα τὴν δαίτην καὶ τὸν φόβον ἀνέμασεν (2)

3 : „ Ἔως πότε ἐπιτίθεσθε ἐπ' ἄνθρωπον ;
„ φονεύετε πάντες ὑμεῖς ὡς τοίχῳ κε-
„ κλιμένῳ καὶ φραγμῷ ὥσμεν ;
Ἔως

γεαμμένος τῷ Ἰδιούμ .) ἔγνωμεν ὑπὲρ Ἰδιούμ ἔχοντας τὴν ἐπιγραφὴν τόντε τριακῶν ὀγδοῦ καὶ τὸν ἐν χειρὶ ,
καὶ λογιζόμεθα μὲν Δαβὶδ εἶναι τὴν σύνταξιν τῆς πραγματείας , τῷ δὲ Ἰδιούμ δεδόσθαι εἰς ὠφέλειαν αὐτοῦ ἐ-
πὶ διορθώσει τῶν ἐν τῇ ψυχῇ παθημάτων , καὶ εἰς μελοδίαν τὴν ἐπὶ τοῦ λαοῦ . δι' ἧς καὶ ὁ Θεὸς ἐδοξάζετο , καὶ οἱ
ἀκούοντες τῆς ἀρμονίας ἐπικωρθύνοντο τὰ ἦθη . προσθέττει δὲ ὁ Εὐσεβίας , ὅτι διὰ τοῦτο ἔδωκεν εἰς τὸν Ἰδιούμ
ὁ Δαβὶδ τὸν Ψαλμὸν τοῦτον , διὰ τὸ ὅτι Ἰδιούμ ἔπεσεν εἰς ἁμαρτίαν , καὶ ἐχρειάζετο τῆς παρὰ τοῦ Ψαλμοῦ ὠ-
φελείας . ὅτι δὲ ὁ Ἰδιούμ ἦτον Ἱεροφάντης τοῦ ναοῦ τοῦ Κυρίου , μαρτυροῦσι τὰ Παραλειπόμενα λέγοντα .
καὶ μετ' αὐτοῦ Αἰλμὰν καὶ Ἰδιούμ , καὶ οἱ λοιποὶ ἐκλεγέντες ἐπ' ἀόριστος τοῦ ἀλφειῖν τὸν Κύριον . (Α΄ . Παρ-
15' . 41 .) Περὶ ὑπομονῆς δὲ (λέγει ὁ αὐτὸς Βασίλειος .) ἑκάτερος ὁ Ψαλμὸς τὴν πλείστην ποιεῖται πραγ-
ματείαν , δι' ἧς καταγγέλλεται μὲν τῆς ψυχῆς τὸ θυμώμενον , ἐπερηφανίας δὲ πάσης ἐξορισθείσης , κατορθοῦται
ταπεινώσις . ἀμύχανον γὰρ τὸν μὴ καταδεχόμενον τὸ πρὸς πάντας ὑποδεδεῖς καὶ ἐσχατον , δύνησθαι ποτε ἢ λειδο-
ρούμενον θυμῷ κρατῆσαι , ἢ θλιβόμενον διὰ μακροθυμίας περιγενέσθαι τῶν πειρασμῶν . ὁ γὰρ τὴν ἄκραν ταπει-
νωσιν κατορθώσας , ἐν ταῖς λειδορίαις πλείονα ἑαυτοῦ προκαταγνοῦς τὴν εὐτέλειαν , οὐ κινδυνεύει τὴν ψυχὴν ὑπὸ
τῶν θυμάτων τῆς ἀτιμίας .

(1) Λέγει δὲ ὁ μέγας Βασίλειος „ Δεῖ τὴν ψυχὴν ἀρχειν μὲν τῶν παθῶν , δουλεύειν δὲ τῷ Θεῷ . ἀμύχανον γὰρ αὐ-
τὴν καὶ ὑπὸ τῆς ἁμαρτίας βασιλευσθαι , καὶ ὑπὸ τοῦ Θεοῦ . ἀλλὰ δεῖ κακίας μὲν ἐπικρατεῖν , τῷ Δεσπότη δὲ
τῶν ὅλων ὑποταχθαι . διὰ τοῦτο ἀποτεινόμενος ὁ Προφήτης τῷ ἐπάγοντι τοὺς πειρασμούς (ἥτοι τῷ Διαβόλῳ)
τί με βιάζῃ φησὶ δουλεύειν οἷς μὴ θεοῖς ; ἔχω Δεσπότην . γνωρίζω τὸν βασιλέα . ὁ δὲ Νύσσης φησὶ „ Τὸ ὑπο-
ταγῆναι τῷ Θεῷ τὴν ψυχὴν , σωτηρίαν εἶναι ὁ Δαβὶδ ἀπεφάνητο . ὁ δὲ Κύριλλος „ Ἄριστον καὶ ἐπιωφέλες , καὶ ἀπά-
σης ἡμῶν ἐλπίδος πρόξενον ἀγαθῆς τὸ ὑποτάσσασθαι Κυρίῳ , καὶ ὑποφέρειν αὐτῷ τῆς διανοίας τὸν αὐχένα , καὶ προσει-
κειοῦσθαι αὐτῷ διὰ πάσης ἐπιεικειᾶς , τὸ περὶ τῶν ἐκείνου λέγοντας Ἰδοὺ ἴδε ἡμεῖς ἐσόμεθα σοι , ὅτι Κύριος ὁ
Θεὸς ἡμῶν εἶ . ἔφη δὲ καὶ ὁ Θεοδώριτος „ Αὐτοῖς οὖν ἡ ψυχὴ ἡ δουλεία παύσει τὴν σωτηρίαν . αὐτὸς γὰρ ἐστὶ Θε-
ὸς , καὶ τῶν ἀγαθῶν χορηγός , καὶ τοῦ κλονουμένου ἐρεῖσαι δυνάμις . καὶ ὁ Ἀθανάσιος „ Εἰ καὶ σεσάλευσά φησιν ὁ
ψυχὴν , καὶ τῆς κατ' ἀρετὴν ἐξέπεσας τάσεως , ἀλλ' ὑποτάγητι τῷ Κυρίῳ , ὅτι αὐτὸς σου καὶ ἀντιλήφεται , καὶ σώσει τοῦ
μὴ ἐπιπλήϊον σαλεύεσθαι .

(2) Λέγει δὲ ὁ μέγας Βασίλειος „ Τὸ δὲ ἐστὶ τὸ σωτήριον ἐρμηνεύει . οὐκ ἐργεῖα τις φιλή χάριν τινὰ παρεχο-
μένη εἰς ἀπαλλαγὴν ἀσθενείας , καὶ σώματος ευεξίας . ἀλλὰ τί ἐστὶ τὸ σωτήριον ; Θεὸς ἡμῶν ἐστὶν ὁ ἐκ τοῦ Θεοῦ
Υἱὸς , ὁ αὐτὸς καὶ Σωτὴρ τοῦ γένους τῶν ἀνθρώπων . ὁ τὸ ἀσθενὲς ἡμῶν ὑπερείδων . ὁ τὸν ἐκ τῶν πειρασμῶν ἐγγι-
νόμενον ταῖς ψυχαῖς ἡμῶν σάλον ἐπαπορροούμενος . ἀνθρωπίνως δὲ ἐμολογεῖ τὸν σάλον . ἀμύχανον γὰρ ἐν ἀνθρώπου
ψυ-

Ἔως πότε, λέγει, ἔσσις οἱ ἔχθροί μου καὶ τύραννοι, ὁρμάτε καὶ ἐπαναβαίνετε εἰς ἔμεινα, ὅπου εἶμαι ἄνθρωπος ἀσθενής: καθὼς τινες ἐπαναβαίνει ἐπάνω εἰς ἕνα τοῖχον, ὅπου κλίνει διὰ νὰ πέσῃ; καὶ ἐπάνω εἰς ἕνα φραγμὸν, ὅπου ἐτινάχθη ἔξω, καὶ εἶναι ἕτοιμος νὰ κρημνισθῇ μὲ τελειότητα; τὸ δὲ ἕως πότε δηλοῖ, ὅτι καὶ ἄλλαις πολλαῖς φοραῖς ὥρμησαν οἱ ἔχθροί κατ' ἐπάνω του· τὸ δὲ, φονεύετε πάντες ὑμεῖς, διὰ μέσου εὐρίσκεται καθ' ὑπερβατὸν ὡς λέγει ὁ Θεοδώριτος· ἦτοι „Ἔως πότε ἐπιτίθεσθε ἐπ' ἄνθρωπον, ὡς ἐπὶ τοίχῳ κεκλιμένῳ καὶ φραγμῷ ὠσμένῳ; ἕως πότε φονεύετε πάντες ὑμεῖς; μὲ τὰ λόγια δὲ ταῦτα ὁμολογοῦσιν οἱ Μακκαβαῖοι τὴν ἀσθένειαν καὶ ἀδυναμίαν τους· ἐπειδὴ καὶ ἡμάρτον εἰς τὸν Θεόν, καὶ διὰ τοῦτο εἶχον πρὸ τοῦ πολλοὺς πειρασμοὺς καὶ συμφοράς, καθὼς ἀναφέρει ἡ ἱστορία τῶν Μακκαβαίων. (1)

4: „Πλὴν τὴν τιμὴν μου ἐβουλεύσαντο „ἀπᾶσασθαι.

Οἱ ἔχθροί, λέγει, καὶ τύραννοι οὗτοι, ἐ-

μελέτησαν νὰ διώξουν ἀπὸ λόγου μου τὴν εἰς τὸν Θεὸν ὑποταγὴν καὶ δουλείαν, καὶ νὰ με ξεγυμνώσουν ἀπὸ αὐτὴν, ἥτις εἶναι τιμὴ ἐδική μου κατὰ τὸν Θεοδώριτον· ἐπειδὴ μὲ αὐτὴν δοξαζομαι καὶ τιμῶμαι· διὰ τί, ἀνίστως εἰς τὸν δούλον εἶναι τιμὴ τὸ νὰ δουλεύῃ τὸν ἐπείγειον βασιλέα καὶ θνητὸν αὐθέντην του· πόσω μᾶλλον εἶναι τιμὴ εἰς τὸν θνητὸν ἄνθρωπον, νὰ δουλεύῃ τὸν ἀθάνατον καὶ ἐπουράνιον βασιλέα Θεόν; (2)

„Ἐδραμον ἐν δίψῃ.

Δὲν ἦλθον, λέγει, κατ' ἐμοῦ ἀπλῶς οἱ ἔχθροί, ἀλλὰ ἐσπουδάσαν μὲ πολλὴν ἐπιθυμίαν νὰ μὲ πολεμήσουν· τὴν ἄκραν γὰρ ἐπιθυμίαν ἡ δίψα δηλοῖ· ἐπειδὴ, καθὼς ὁ Ἰωσήπος ἰσορεῖ εἰς τοὺς περὶ Μακκαβαίων λόγους, καθε τροπὸν ἐκίνησαν ὁ βασιλεὺς Ἀντίοχος καὶ οἱ μετ' αὐτοῦ, διὰ νὰ πείσουν τοὺς Ἰουδαίους νὰ ἀνατήσουν τὸν νόμον καὶ τὰ πάτρια θητῶν.

„Ταῖ

ψυχῇ μὴ γενέσθαι τινὰ σάλον ἀπὸ τῶν πειρασμῶν· ἕως μὲν οὖν μικρὰ ἀμαρτάνομεν καὶ ὀλίγα, ὅσπερ τὰ φυτὰ ἀπὸ πρακείας αὐγῆς περιδοσόμενα, ἡρέμα πῶς σαλευόμεθα.· ἐπειδὴν δὲ πλείω καὶ μείζονα ἢ τὰ κακά, κατὰ τὴν ἀναλογίαν τῆς τῶν ἀμαρτημάτων αὐξήσεως, καὶ ὁ σάλος ἐπιτείνεσθαι πέφυκεν· ἐγὼ τοίνυν, ἐσαλεύθην μὲν ὡς ἄνθρωπος, ἐπιπλεῖον δὲ οὐ μὴ σαλευθῶ διὰ τὸ ἀντιστηρίζεσθαι τῇ χειρὶ τοῦ Σωτῆρος· ἄλλος δὲ ἐρμηνευτὴς λέγει „Σαλευέται πᾶς ὁ ἐξ ἀρετῆς εἰς κακίαν μεταπίπτων· ἀλλ' οὐκ ἀθρόως συμβαίνει τοῦτο, πρότερος γινομένης ταραχῆς ἐν λογισμοῖς διὰ παθῶν· μεθ' ἧν εἰ προσληφθεῖν κατάλληλος πρῶξις τοῖς τεταραγμένοις λογισμοῖς, κλόνος καὶ πτώμα γίνεται· ἐρχομένης τοιγαροῦν αἰσχροῦς ἐπιθυμίας, ἢ ἐτέρου τινὸς κινήματος, ἐπισχεῖν δεῖ τῷ εὐσεβεῖ λογισμῷ, συλλαμβανομένου Θεοῦ, τὴν ἐπὶ τὴν πρῶξιν ὁρμὴν· ἵνα μὴ ἐπιπλεῖον κλόνος γένηται.

(1) Λέγει δὲ ὁ μέγας Βασίλειος „Ἐνδείκνυται τοίνυν ὁ λόγος, ὅτι ἡ φύσις τοῦ ἀνθρώπου σύνθετος οὖσα, ἐκλήθη μὲν ὑπὸ τῆς ἀμετρίας, λυθῆναι δὲ πάντως αὐτὴν χρὴ, ὥστε ὑπὸ τοῦ ἐξ ἀρχῆς εἰκεδόμενος αὐτῇ τεχνίτου πάλιν ἀνασκευασθεῖσαν, τὸ ἀσφαλὲς καὶ ἀκατάλυτον, καὶ πρὸς δευτέραν πτώσιν ἀνεπιβούλευτον ἀπολαβεῖν.· τοῖς πονηροῖς τοίνυν ὑπηρεταῖς τοῦ Διαβόλου μάχεται τὴν ἀμετρίαν αἰτιώμενος ὁ λόγος, τῆς περ' αὐτῶν ἐπαγομένης ἐπιβουλῆς· ὅτι οἱ μὲν ἄνθρωποι εἰσὶ ζῶον ἀσθενές, ὑμεῖς δὲ ἐπιτίθεσθε, οὐκ ἀκούμενοι τῇ πρώτῃ προσβολῇ, ἀλλὰ καὶ δευτέραν καὶ τρίτην ἐτάχετε· ὁ δὲ Θεοδώριτος οὕτως ἐρμηνεύει „Μὴ σφόδρα ἡμῶν, ὡς ἀσθεῖων κατεπαίρεσθαι· ἔχομεν γὰρ ἐπικούρου τὸν τῶν ὅλων Θεόν· εἶπε δὲ καὶ ὁ Ἀθανάσιος „Μέχρις οὖν πότε τοσοῦτον ἐπιτίθεσθαι, μάτην ἡμᾶς ἀδικεῖν προκρινόμενοι;

(2) Λέγει δὲ ὁ θεῖος Βασίλειος „Τιμὴ ἀνθρώπου τὸ αἶμα τοῦ Χριστοῦ· τιμῆς γὰρ φησὶν ἡγοράσθαι· μὴ γίνεσθε δούλοι ἀνθρώπων· ταύτην οὖν τὴν τιμὴν ἐβουλεύσαντο ἄχρηστον ἡμῖν κατασχῆσαι, τοὺς ἀπᾶξ ἐλευθερωθέντας πάλιν εἰς δουλείαν ἐνάγοντες οἱ στρατῶται τοῦ πονηροῦ· ὁ δὲ Κύριλλος λέγει „Μόνον γὰρ εὐχὴ καὶ αὐτοῦ τοῦ λογικοῦ (ὅπερ τιμὴ ἀνθρώπου ἐστίν) οἱ Δαίμονες ἡμᾶς ἀπεσέरणσαν, ζυγα καὶ λίθους ἀναγκάσαιτες προσκυνεῖν ὡς καὶ λέγεσθαι περὶ ἡμῶν· ἄνθρωπος ἐν τιμῇ ὧν οὐ συνῆκε· καὶ ὁ Θεοδώριτος λέγει „Τιμὴ εὐσεβῶν τὸ δουλεύειν Θεῷ· εἶπε δὲ καὶ ὁ Ἀνώνυμος ἐρμηνευτὴς „Ἀρετὴ καὶ εὐσέβεια τιμὴ τοῦ σοφοῦ, κατὰ τὸ „Δόξα καὶ τιμὴ καὶ εἰ-

„ Τῷ στόματι αὐτῶν εὐλόγουν , καὶ
„ τῇ καρδίᾳ αὐτῶν κατηρῶντο .

Με τὸ σῶμα , λέγει , ἐπαίουν τοὺς Ἰου-
δαίους ὁ Ἀντίοχος καὶ οἱ μετ' αὐτοῦ , κολακεύοντες
αὐτοὺς διὰ νὰ ἀναστήσουν τὸν νομὸν , μετὰ τὴν καρ-
διαν τοὺς δὲ ὑβρίζον αὐτοὺς ὡς ἐχθροὺς , διὰ τὴν
δικφορὰν τῆς εὐσεβοῦς πίστεως , οὐκ εἶχον · καὶ κα-
τὰ μὲν τὸ φαινόμενον , ἐσυβούλευον αὐτοὺς ὡς
φίλοι , κατὰ δὲ τὸ κεκαυμμένον , ἀπατούσαν αὐ-
τοὺς ὡς ἐχθροί . (1)

5 : „ Πλὴν τῷ Θεῷ ὑποτάγητι ἡ ψυχὴ
„ μου , ὅτι παρ' αὐτοῦ ἡ ὑπομονὴ μου .

Πάλιν ἐδῶ ἐπαναλαμβάνει τὸν λόγον , ὅ-
που εἶπεν ἀνωτέρω · καὶ λέγει νὰ ὑποτάσσεται εἰς
τὸν Θεὸν ἡ ψυχὴ του , ἥτοι αὐτός · ἐπεὶ καὶ ὁ
Θεὸς εἶναι , οὐκ δίδει εἰς αὐτὸν τὴν ὑπομονὴν εἰς
τὰς θλίψεις · ταῦτα δὲ οἱ Μακκαβαῖοι ἔλεγον εἰς τὸν
ἑαυτὸν τοὺς , παρακινουῦντες τὰς ψυχὰς των εἰς ἁν-
δρίαν καὶ γενναιοκαρδίαν · τὸ δὲ πλὴν , εἶναι πε-
ριτόν . (2)

6 : „ Ὅτι αὐτὸς Θεός μου καὶ Σωτὴρ μου

„ ἀντιλήπτωρ μου , οὐμὴ μεταναστεύ-
„ σω .

Δὲν θέλω , λέγει , μετακινήσῃ ἐγὼ ἀπὸ
τὴν δουλίαν καὶ ὑποταγὴν τοῦ Θεοῦ μου καὶ Σω-
τήρος καὶ βοηθοῦ μου , εἰς τὴν δουλίαν καὶ ὑποτα-
γὴν τοῦ θνητοῦ βασιλεῖος Ἀντιόχου . (3)

7 : „ Ἐπὶ τῷ Θεῷ τὸ σωτήριόν μου καὶ
„ ἡ δόξα μου · ὁ Θεὸς τῆς βοηθείας
„ μου , καὶ ἡ ἐλπίς μου ἐπὶ τῷ Θεῷ .

Εἰς τὸν Θεὸν , λέγει , εὐρίσκεται ἡ σωτη-
ρία μου καὶ ἡ δόξα μου , καὶ ὄχι εἰς ἄνθρωπον · ἡ
λέγει ὅτι εἰς τὸν Θεὸν ἔχω τὴν σωτηρίαν καὶ τὴν
δόξαν μου , καὶ ὄχι εἰς κανένα ἄλλο πρᾶγμα τοῦ κό-
σμου τούτου · ὁ Θεὸς εἶναι βοηθός μου , καὶ ἐλπίς μου ·
ὀνομάζουσι δὲ τὸν Θεὸν μετὰ τοιαῦτα ὀνόματα οἱ
Μακκαβαῖοι , ἀπὸ τὴν πολλὴν ἡδονὴν τῆς καρδίας
των , χαίροντες καὶ παρρησιαζόμενοι καὶ τοὺς ἄλ-
λους παρακινουῦντες νὰ λέγουσι τὰ ὅμοια λόγια .
(4)

8 : „ Ἐλπίσατε ἐπ' αὐτὸν πᾶσα συναγωγὴ
λα .

εἰρήνη παντὶ τῷ ἐργαζομένῳ τὸ ἀγαθόν · ἀτιμία τοίνυν ἐστὶν ἡ κακία , εἰς ἣν οἱ ἐκπεσόντες , ὃ πεπόθανιν αἰσθα-
νόμενοι λέγουσιν „ Ἐπεκαλύφθη ἡμᾶς ἡ ἀτιμία ἡμῶν , διότι ἔναντι τοῦ Θεοῦ ἡμῶν ἡμάρτεται ἡμεῖς (1ερ' γ'
25 .) οὐκ ἔφη δὲ , ἀπώσαντο τὴν τιμὴν μου , ἀλλ' ἐβουλεύσαντο ἀπώσασθαι · βίαν γὰρ οὐκ ἐπάγουσιν , ἀλλ' ἀ-
πάτην οἱ Δαίμονες · ὧ συγγενεῖς , οἱ περὶ ὧν ἔγραψε Πῦλος „ Δι' εὐλογίας καὶ χρησολογίας ἐξαπατῶντες τὰς
καρδίας τῶν ἀκάμων · τοιοῦτον καὶ τὸ „ Ἐάν σου δέχεται ὁ ἐχθρὸς μεγάλη τῇ φωνῇ , μὴ πεισθῆς · ἐπὶ γὰρ εἰ-
σι πονηρίαι ἐν τῇ ψυχῇ αὐτοῦ (Παρ' κς' . 25 .)

(1) Ἄλλος δὲ λέγει „ Ἐπεὶ οἱ Δαίμονες τὰ ἡδέα ἡμῖν ὑποβάλλοντες , δι' αὐτῶν κατάρας ἡμᾶς ἀποφαίνουσι
τέχνα · ὁ δὲ μέγας Βασιλεὺς φάσκει · „ Πολλοὶ εἰσιν οἱ τὰς πονηρὰς πράξεις ἀποδεχόμενοι , καὶ χαίροντα μὲν
τὸν εὐγράτελον λέγοντες , τὸν δὲ αἰσχρολόγον πολιτικόν · τὸν πικρὸν καὶ δογίλαν , ἀκαταφρόνητον διεμάχοσι · τὸν
φειδῶδον καὶ ἀκρινώδητον , ὡς οἰκονομικὸν ἐπαγεῖται . καὶ ἀπαξυπλῆς πᾶσαν κομίαν ἐκ τῆς παρεκείμενης ἀρετῆς ὑ-
ποκορίζονται · οἱ τοιοῦτοι , τῷ στόματι μὲν εὐλογοῦσι , τῇ δὲ καρδίᾳ καταρῶνται · ἐν γὰρ τῇ τῶν ῥημάτων εὐφη-
μίᾳ πᾶσαν κατάραν ἐπαγούσιν αὐτῶν (τῶν εὐφημουμένων δηλαδὴ) τῇ ζωῇ .

(2) Λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος „ Μὴ καταλίπῃς ὡς ψυχὴ μου τοῦ Θεοῦ τὴν δουλείαν · ἀλλὰ τῇ παρ' αὐτοῦ χρησίου-
μένη ῥωσθεῖσθαι ῥητῇ , φέρε τὰς τῶν δεινῶν προσβολὰς .

(3) Λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος „ Τὸν Ἐμμανουὴλ εἰδὼς Θεὸν ἀληθινὸν καὶ σωτηρίας πηγὴν , οὐκ ἀνέχομαι τὴν δου-
λείαν ἀμείψαι , καὶ πρὸς ἑτέραν δεσποτείαν ἀναδραμεῖν · τὸ γὰρ οὐμὴ μεταναστεύσω , ἀντὶ τοῦ , οὐ μεταθήσομαι
τέθεικεν · οὐ γνησσομαι φησι μετανάστῃς ἀπὸ τῆς ἀληθείας εἰς πλάνην , καὶ δούλος τῆς ἀμαρτίας .

(4) Λέγει δὲ ὁ μέγας Βασιλεὺς „ Μακάριος ὁ ἐπὶ μηδενὶ τῶν κατὰ τὸν βίον ὑψηλῶν ἐπαγαλλόμενος · ἀλλὰ
Θεόν

„ λαὼν ἑκχέατε ἐνώπιον αὐτοῦ τὰς
καρδίας ὑμῶν, ὅτι ὁ Θεὸς βοηθὸς
ἡμῶν.

σι καὶ κοπιᾶζουσιν εἰς τὰ μάταια ἡ μάταιον δὲ εἶ-
ναι κάθε πρᾶγμα ἀνόητον καὶ ἀκαρπὸν.

„ Ψευδεῖς οἱ υἱοὶ τῶν ἀνθρώπων ἐν ζυ-
γοῖς τοῦ ἀδικησαι.

Καρδίας ἐδῶ ὀνομάζει, τὰς δεήσεις καὶ προ-
σευχάς, ὡς λέγει ἀλλαχοῦ ὁ Δαβὶδ „ Ἐκχεῶ ἐ-
νώπιον αὐτοῦ τὴν δέησίν μου. (Ψαλ. ρα΄. 2.)
ἐπειδὴ ἡ εὐκρινὴς καὶ καθαρά δέησις, ἐκ-
μεσῆς τῆς καρδίας πρέπει νὰ ἀναπέμψῃ εἰς τὸν
Θεόν. ἑκχέατε δὲ εἶπε, διὰ τὴν ὁ λόγος ῥέει καὶ
χύνεθαι ἀπὸ τοῦ σώματος καὶ ἄλλως δὲ νοεῖται τὸ ῥητόν
τοῦτο: ἤγουν κενώσατε ἔμπροσθεν τοῦ Θεοῦ τὰ
κρυπτά παθῆ τῆς καρδίας σας, διὰ μέσου τῆς ἐ-
ξομολογήσεως. (1)

9: „ Πλὴν μάταιοι οἱ υἱοὶ τῶν ἀνθρώ-
πων.

Τὸ πλὴν νοεῖται, ἀντὶ τοῦ ἀληθοῦς. διότι
ἂν οὗ ὁ Δαβὶδ ἐσυμβούλευσε τοὺς ἀνθρώπους τὰ
δεόντα, ἔπειτα ἐσεχάσθη ὅτι οἱ πονηροὶ ἄνθρωποι
δὲν θέλουν πεισθῆναι εἰς τὰς συμβουλὰς του, λέγει,
ὅτι οὕτως μάταιοι εἶναι οἱ ἄνθρωποι διὰ τὴν πονου-

Οἱ ἄνθρωποι, λέγει, εἶναι ψευδεῖς καὶ ἐ-
σφαλμένοι εἰς τὰς διακρίσεις ὅπου κάμνουσι. ταύ-
τας γὰρ ὀνομάζει ζυγούς. καὶ τὸ κριτήριον τοῦ λο-
γισμοῦ τῶν ἀνθρώπων εἶναι διεσθαρμένον. διὰ τὴν
αὐτοὶ προτιμοῦν ἀντὶ τῶν σερῶν καὶ αἰωρίων, τὰ
ἄσφατα καὶ πρόσκαιρα πρᾶγματα. καὶ ἀντὶ τοῦ κα-
λοῦ, τὸ κακόν. ὡς λέγει ὁ μέγας Βασιλεὺς. ψευ-
δεῖς δὲ εἶναι οἱ ἄνθρωποι εἰς τὸ νὰ ἀδικοῦν τοὺς
ἄλλους. ἦτοι δὲν ἀδικοῦν αὐτοὺς. διὰ τὴν ζητοῦν-
τες νὰ ἀδικήσουν ἄλλους, ἀδικοῦσιν οἱ τοιοῦτοι προ-
τίτερα ἀπὸ τοὺς ἄλλους τὸν ἑαυτὸν τους. ἐπειδὴ
καὶ ὑπεροῦσι τὸν ἑαυτὸν τους ἀπὸ τὴν δικαιοσύνην
καὶ ἀρετὴν. ἀποβλέπει δὲ ὁ λόγος οὗτος καὶ εἰς
ὅλους μὲν τοὺς κακοὺς ἀνθρώπους, μάλιστα δὲ εἰς
τὸν τύραννον Ἀντιόχον καὶ τοὺς μετ' αὐτοῦ, οἵτι-
νες ἀδικοῦν διὰ πλεονεξίαν τοὺς Ἰουδαίους. (2)

Αὐ.

Θεὸν ἔχων ἑαυτοῦ δόξαν, ἡ καύχημα τὸν Χριστόν. ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει „ Ἰδοὺ πάλιν ὁ προφητικὸς νόμος τῆς
ἀδικαιρέτου ἢ φωφόρου ἢ αἰεὶ οὐκ ἔστιν ἱερὰς σαφές ἐστιν ἡμῖν ὑπέδειξε τὰς ὑποστάσεις, οὗ τρεῖς Θεοὺς λέγων. Ἄπαγε!
τὸ γὰρ Θεός, ὡς πολλὰκις ἡμῖν εἴρηται, ἡ τὸ Κύριος ἢ Βασιλεὺς ἢ Δημιουργὸς ἢ Παντοκράτωρ ἐπὶ τῶν ὑπο-
στάσεων κεῖται.

(1) Διὰ τοῦτο λέγει ὁ Θεὸς Βασιλεὺς „ Ἀμήχανον ἡμῖς χωρητικὸς γενέσθαι τῆς θείας χάριτος, μὴ τὰ ἀπὸ
κακίας πάσῃ προκατασχέτω τὰς ψυχὰς ἡμῶν ἐξελέσσαντας. εἶδον ἱατροὺς ἐγὼ μὴ πρότερον διδόντας τὰ σωτήρια
φάρμακα, πρὶν ἐμέτοις ἀποκενῶσαι τὴν νοσοποιὸν ὕλην, ἢν ἐκ πονηρῆς διαίτης ἑαυτοῖς οἱ ἀκόλαστοι ἐκατίθευτο.
δεῖ τοίνυν ἐκχυθῆναι τὰ πρὸ ὑπάρχοντα, ἵνα δυναθῇ χωρηθῆναι τὰ ἐπαγόμενα. ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει „ Τὸ ἐκ-
χέατε τὰς καρδίας ὑμῶν τοῦτο δηλοῖ, ἀντὶ τοῦ, πάντα αὐτῇ τοὺς λογισμοὺς ἀφιερῶσατε, ἢ μεδελίαν διχονοίαν
εἰσδέξασθε, εὖ μάλα ἐπιστάμενοι, ὡς ἄνθρωπος διψήχης, ἀκατάστατος ἐν πάσαις ταῖς ὁδοῖς αὐτοῦ. ἢ τὸ, δυσὶ
κυρίοις οὐδεὶς δύναται δουλεύειν. εἶπε δὲ ἡ ὁ Ωριγένης „ Ὁ πάντα τὸν φαῦλον ἀποθέμειος διαλεχισμὸς, ἢ ἀ-
καρπὸς μετ' ἀνείσεως, ὡς καὶ ἐκμενῆσθαι τῶν χειρῶν, ἐξέχεεν ἐνώπιον Θεοῦ τὴν καρδίαν ἑαυτοῦ. ὁ δὲ Ἀθανά-
σιος λέγει ὅτι διὰ τῶν λόγων τούτων ὁ Δαβὶδ προφητικώτερον τὴν τῶν Ἑβραίων πάντων προαναφανεῖ ἰλήσιν. ἢ ὁ
Ἀνδρέας δέφισι „ Ταυτὸν τὸ ἐκχεῖν ἐνώπιον αὐτοῦ τὴν καρδίαν, τῇ ἐξ ὅλης ψυχῆς ἢ ἐξ ὅλης καρδίας ἀγαπᾶν
αὐτόν. δηλοῖ οὖν ὡς εἰ λέγοι „ Μὴ προσέλθῃς αὐτῷ ἐκ καρδίας δισση. (Σειρ. α΄. 27.)

(2) Ὁ δὲ Θεοδώριτος εἶπε „ Πλὴν ἀτμίς υἱοὶ τῶν ἀνθρώπων, ψευδεῖς υἱοὶ ἀδελφὸς ὡς ῥοπή ζυγοῦ οὐδὲν φησι μὲν
νικῶν τῶν ἀνθρώπων, κατὰ τὸν Θεοδώριτον, ἀλλ' ἀτμὴ ὅμοιος ἀναεμπόμηνῃ ἢ παραδικᾷ σκεδανιμένῃ, ἢ ῥοπή
ζυγοῦ, ποτὲ μὲν κατισμένη, ποτὲ δὲ ἀνανεούσῃ ἢ σαθερὸν οὐδὲν ἐχούσῃ ἢ μόνιμον. λέγει δὲ ἡ ὁ μέγας Βασι-
λεὺς „ Ἐκάστῳ ἡμῶν ἐν τῇ κρυπτῇ ζυγὸς τίς ἐστι παρὰ τοῦ κτίσαντος ἡμᾶς ἐγκατασκευασθεὶς, ἐφ' οὗ τὴν φύ-
σιν τῶν πραγμάτων δυνατόν ἐστι διακρίνεσθαι. . . Ζυγοστάτησον ἀκριβῶς τί σοι λυσιστέλερον, τὴν πρόσκαιρον ἢ
λέ-

„ Αὐτοὶ ἐκ ματαιότητος ἐπιτοαυτοῖ :

„ καρδίαν :

Ἀπὸ τὴν ματαιότητα , λέγει , ὅπου ἔχουσιν οἱ ἄνθρωποι , συμφωνοῦσιν εἰς τὸ νὰ ἀδικήσουν· ὅθεν ὁ Σίμωχος εἶπεν „ Αὐτοὶ γὰρ ματαιοῦνται ὁμοῦ .

10 : „ Μὴ ἐλπίζετε ἐπ' ἀδικίαν , καὶ ἐπὶ „ ἄρπαγμα μὴ ἐπιποθεῖτε .

Εἰς ὅλους τοὺς ἀνθρώπους κάμνει τὴν διδασκαλίαν ταύτην ὁ θεὸς Δαβὶδ , μὴ ἐλπίζετε , λέγει , ὡς ἄνθρωποι εἰς τὴν ἀδικίαν : ἤγουν εἰς τὸν ἐξ ἀδικίας συναγόμενον πλοῦτον· μὴδὲ ἐπιποθεῖτε τὰς ἀρπαγὰς καὶ τὰ ξένα πράγματα· περιττὴ δὲ εἶναι ἡ ἐπὶ πρόθεσις ἐδῶ· καὶ ἐστὶ αὕτη ἡ σύνταξις· καὶ ἄρπαγμα μὴ ἐπιποθεῖτε . (1)

Ἀνίσως , λέγει , ὁ πλοῦτος (ἐπειδὴ καὶ ἔχει φύσιν βρώδῃ καὶ ἀκατάστατον) μεταφέρεται ἀπὸ τὸν ἓνα ἄνθρωπον εἰς τὸν ἄλλον , ἢ ἀπὸ τὸν ἄλλον μεταφέρεται εἰς ἑσᾶς , πάλιν μὴ προσηλόνετε εἰς τὸν πλοῦτον αὐτὸν τὴν καρδίαν σας , ὥστε ὅπου νὰ προσπάσχετε καὶ νὰ ἐπιθυμῆτε αὐτόν· μερικὰ δὲ ἀνέγραψα , καρδίας γράρουνσι· τὸ ὁποῖόν , εἰμὲν εἶναι γενικὴ , δηλοῖ , ὅτι μὴ προσπάσχετε μὴδὲ ἐπιθυμεῖτε τὸν πλοῦτον ἐξ ὅλης τῆς καρδίας σας· εἰδὲ αἰνκτικῇ , δηλοῖ , ὅτι μὴ προσηλόνετε εἰς τὸν πλοῦτον τὰς καρδίας σας . (2)

11 : „ Ἀποξέλαλυσεν ὁ Θεός· δύο ταῦτα „ ἤκουσα· ὅτι τὸ κράτος τοῦ Θεοῦ , „ καὶ σου Κύριε το ἔλεος . (2)

„ Πλοῦτος εὖν ῥή , μὴ προστιθεσθε

Τοῦτα τὸ ῥητόν μερικοὶ ἐνόησαν διὰ τὴν α-

λέσθαι ἡδονὴν , ἢ δι' αὐτῆς τὸν αἰώνιον λαβεῖν θάνατον , ἢ τὴν ἐν τῇ ἀσκήσει τῆς ἀρετῆς ἐλόμενον κακοπάθειαν , ταύτῃ προζέω χρησασθαι τῆς αἰωνίου ζωῆς ; ψευδεῖς οὖν οἱ ἄνθρωποι , διεφθαρμένα ἔχοντες τῆς ψυχῆς τὰ κριτήρια , οὓς ἢ ταλανίζει ὁ Προφήτης λέγων „ Οὐαὶ οἱ λέγοντες τὸ σκότος φῶς , ἢ τὸ φῶς σκότος , οἱ λέγοντες τὸ πικρὸν γλυκὺ , ἢ τὸ γλυκὺ πικρὸν .

(1) Ὁ δὲ Θεὸς Κύριλλος λέγει „ Ἐλέγχει τοιγαροῦν τοὺς αἰεὶ κεκηνότας ἀκορέσως ἐπὶ τὸ χρῆναι πλουτεῖν , λέγων μὴ ἐλπίζετε ἐπ' ἀδικίαν· διὰ τί ; ἐπειδὴ πλοῦτος ἀδίκως συναγόμενος ἐξεμεθίσεται (1αβ κ' . 13 .) εὖν δὲ ἢ μείνη , τὸ πῦρ τῆς γενένης θησαυρίζει τοῖς ἔχουσιν· εἶπε δὲ ἢ ὁ θεὸς Βασίλειος „ Ὁ τὸν ἐξ ἀδικίας συναθροισμένον πλοῦτον ἱκανῶς ἐαυτῷ πρὸς τὸ ἰσχυεῖν ἢ κρατεῖν ἀφορμὴν εἶναι κρίνων , ὁμοίος ἐστὶν ἀβύσσῳ , ἐν τῇ παρουσίᾳ τῆς νόσου τὴν εὐεξίαν τιθεμένη· ἀλλὰ ἢ ἐν τῇ ἐρημικίᾳ τοῦ Προφήτου Σοφορίου ὁ ἀνωθεν Κύριλλος εἶπε „ Δραπέτης ὁ πλοῦτος αἰεὶ .

(2) Ὅθεν εἶπεν ὁ μέγας Βασίλειος „ Ἐὰν ἴδῃς τινὰ τῶν ὑπερπλουτούντων , μὴ μακαρίσῃς αὐτοῦ τὴν ζωὴν· ἐὰν πολλὰ ἔχῃ ἢ ἐξ ἀφθόνων πηγῶν περιρρέῃ τὰ χρήματα , μὴ προσδέξῃ αὐτοῦ τὴν παρουσίαν· πλοῦτος εὖν ῥή· θαύμασον τὴν φωνὴν· βουὴ ἢ φύσις τοῦ πλοῦτου , χειμάρρου δὲυτερον τοὺς ἔχοντας παρατρέχει· ἄλλοτε ἄλλον τέφρικε παραμείβεσθαι· ὥσπερ ποταμὸς ἀφ' ὑψηλοῦ φερόμενος , ἐγγίζει μὲν τοῖς παρεῶσι τῇ ὁχθῇ , ἐμοῦ δὲ ἡ φάτο ἢ εὐθὺς ἀτεχάρησεν· οὕτω ἢ ἡ τοῦ πλοῦτου εὐκολία ἐξυτάτην ἔχει ἢ ὀλισθηρὰν τὴν παρουσίαν , ἢ ἄλλους ἐξ ἄλλων παραμείβεσθαι περικεῖται· μᾶλλον δύνασαι ἴδωρ τῇ χειρὶ περιλαβὼν κατασχεῖν , ἢ πλοῦτον σεαυτῷ διαρκῶς συντηρῆσαι· καλῶς οὖν εἴρηται „ Πλοῦτος εὖν ῥή μὴ προστιθεσθε καρδίαν· μὴ τῇ ψυχῇ σου προσπάσῃς· ἀλλὰ τὸ ἀπ' αὐτοῦ χρήσιμον καταδέχου· μὴ ὡς ἐν τι τῶν ἀγαθῶν ὑπεργαπῶν ἢ θαυμάζων , ἀλλ' ὡς ἐργανικὴν αὐτοῦ τὴν ὑπηρεσίαν αἰρούμενος· λέγει δὲ ἢ ὁ Νύσσης „ Μὴ οὖν κἀτεχε τὸν παραρρέοντα , μὴδὲ περιφρασσὲ τὰς διεξόδους· μὴδὲ προστιθεσθε καρδίαν , πλέον ἢ καλῶς ἔχει τῇ βροτῇ προσκειμένους , μὴδὲ μέγα τὸ πρᾶγμα εἶναι νομίσῃς· παρατρέχει γὰρ ὁ πλοῦτος , ἢ μόνον ὀφθεῖς ἐν ἴσῳ σκιδᾶς φεύγει .

(3) Ὁ δὲ Κύριλλος λέγει „ Κἴν ἀπαξ φασὶν ἐλάλησεν ὁ Θεός , ἀλλ' ἔχων εὐθὺς τὴν τοῦ σιμπερόντος γνώσιν , οὐ μακρὰ εἰς τοῦτο δεηθήσομαι λόγων· ἀπαξ καλεῖται ἢ πείδομαι· ἄλλος δὲ λέγει „ Τὸ ἀπαξ ἐλάλησεν , ἀντί τοῦ ἔσῃ βεβήκας ὁ τοῦ Θεοῦ λόγος Μωϋσῇ βηθεὶς ἀπαξ , ἢ μικρὴν μετακινούμενος „ Ὅτι Κύριος ὁ Θεός ὁ οἰ-

ἀπόφασιν, ἐποῦ ἤθελε κάμῃ ὁ Θεός, λέγοντες, ὅτι εἰς τὴν φοβεριστικὴν ἀπόφασιν τοῦ Θεοῦ ἐπὶ σκοποῦνται δύο τινα, φοβέρα καὶ λύσις τῆς φοβέρας· καὶ εὐρίσκεται μὲν φοβέρα, ὅτι θετέον οἱ ἁμαρτωλοὶ, ἐὰν δὲν ἐπιστραφῶν, ὁ Θεὸς ἔχει νὰ ἐλεῶσιν τὴν μάχαιραν τῆς ὀργῆς του κατ' αὐτῶν, ὡς εἶπεν ἀλλοχοῦ· „Ἐν μὴ ἐπιστραφῆτε, τὴν ῥομφαίαν αὐτοῦ ἐλεῶσαι· (Ψαλμ. ζ'. 12.) εὐρίσκεται δὲ εἰς τὴν ἀπόφασιν ταύτην ὁμοῦ καὶ λύσις τῆς φοβέρας· ἐὰν γὰρ οἱ ἁμαρτωλοὶ ἐπιστραφῶν, λύεται ἡ φοβέρα αὕτη τοῦ Θεοῦ· ἐπειδὴ ὁ Θεὸς διὰ τοῦτο φοβερίζει, ἵνα διορθωθῶν οἱ ἁμαρτάνοντες· καὶ ἵνα ἡ ἀπόφασις καὶ φοβέρα του μὴ ἔλθῃ εἰς ἔργον· κατὰ δὲ τὸν μέγαν Βασιλεῖον, εἶναι δυνατόν νὰ λαλήσῃ τινος μίαν φοράν, καὶ εἰς τὴν μίαν ἐκείνην φοράν νὰ λαλήσῃ πολλὰ λόγια· τὸ μὲν γὰρ ἅπαξ νοεῖται διὰ μίαν ὁμιλίαν ἔλθῃ· ἡ δὲ ὁμιλία ἐκείνη, ἔμπορεῖ νὰ ᾔνῃ περιεκτικὴ δύο ἢ καὶ πολλῶν πραγμάτων· Πλὴν ὀρθότερον εἶναι νὰ νοήσωμεν ἐδῶ τὸ ἅπαξ, ἀντὶ τοῦ βεβαίως (1) βεβαίως, λέγει, ἐλάλησαν εἰς ἐμένα ὁ Θεὸς διὰ τοῦ ἁγίου Πνεύματος· ποῖα δὲ εἶναι τὰ δύο λόγια ὁποῦ μοι ἐλάλησε, καὶ ἐγὼ τὰ ἤκουσα; πρῶτον, ὅτι μέγας ὁ Θεὸς εἶναι δυνατός, καὶ δεύτερον, ὅτι μέγας ὁ Θεὸς εἶναι ἐλεήμων· τί δὲ δηλοῦσι τὰ

δύο αὐτά; ἀκουστον· ὁ Θεὸς εἶναι μὲν δυνατός διὰ νὰ διώξῃ τοὺς ἐχθροὺς μας· εἶναι οὐ καὶ ἐλεήμων, διὰ νὰ ἐλεήσῃ ἡμᾶς καὶ πάλιν εἶναι μὲν δυνατός, διὰ νὰ φεβουλήσῃ αὐτὸν καὶ νὰ ἀπέχωμεν ἀπὸ τὴν ἁμαρτίαν· εἶναι οὐ καὶ ἐλεήμων, διὰ νὰ προσδράμωμεν εἰς αὐτὸν καὶ νὰ μὴν ἀπελπίσωμεν κατὰ τὸν Βασιλεῖον· νοεῖται δὲ καὶ ἀπλῶς τὸ, ἐλάλησεν· ἐπειδὴ πολλὰς φορές ἐλάλησε τοιαῦτα παραγγέλματα εἰς τὸν Μωϋσῆν, διὰ νὰ φανερώσῃ ταῦτα τὰ δύο εἰς τὸν λαὸν τοῦ Ἰσραὴλ· „Ἐγὼ γὰρ, φησὶν, ἰμὶ Κύριος ὁ Θεὸς σου· Θεὸς ζῆλος ἡς ἀποδιδούς ἁμαρτίας πατέρων ἐπὶ τέκνα, ἐπὶ τρίτην καὶ τετάρτην γενεὴν τοῖς μισοῦσί με· καὶ ποιῶν ἔλεος εἰς χιλιάδας τοῖς ἀγαπῶσί με, καὶ φυλάσσει τὰ προσχίματά μου· (Ἐξ. κ'. 5.)

„Ὅτι σὺ ἀποδώσεις ἐκάστῳ κατὰ τὰ ἔργα αὐτοῦ·

Σὺ, λέγει, ἐν τῷ μέλλοντι κριτῆρι θέλεις ἀποδώσεις εἰς τὸν καθ' ἕνα τὰ κατ' ἀξίαν ὧν ἐπράξα, καλῶν ἢ κακῶν· καὶ εἰς μὲν τοὺς τὰ καλὰ πράξαντας καὶ τὰς ἀρετὰς, θέλεις ἀποδώσεις ζωὴν αἰώνιον· εἰς δὲ τοὺς τὰ κακά πράξαντας, θέλεις ἀποδώσεις κόλασιν αἰώνιον· (2)

Ψαλ.

- ἐκτίρμων ἢ ἐλεήμων· ἢ δικαιοσύνην διατηρῶν· (Ἐξ. λδ'. 6.) τὸ μὲν οὖν κράτος κατὰ τὸν Ἀθανάσιον, τὴν ὀργὴν σημαίνει ἢ τὴν ἀποτομίαν τὴν κατὰ τῶν ἀξίων αὐτῆς γινομένην· τὸ δὲ ἔλεος, τὴν χρηστότητα· ἰσχυρὰ μὲν γὰρ χειρὶ κατασφύρει τὸν ἀλαζόνα ἢ κολάζει τὸν ἀπεστῆν, ἐλεεῖ δὲ τοὺς ἀγαπῶντας αὐτόν·
- (1) Ὅθεν ἢ ὁ Θεοδώριτος εἶπε „Τὸ ἅπαξ οὐκ ἐπ' ἀριθμοῦ τέθεικε, ἀλλ' ἐπὶ τοῦ πάντως ἐσόμενου· ἀπεφνήατο φησὶν ἅπαξ ὁ Θεός, ἢ τοῦτο μὴ γεῖναι τῶν ἀδυνάτων· δύο δὲ λέγει, τὴν κατὰ τῶν παραὸμαι τιμωρίαν, ἢ τὴν τοῖς εὐσεβεσι χορηγομένην φιλικὴν φιλανθρωπίαν· οὕτω ἢ ὁ Κύριος ἐν τῇ δευτέρᾳ αὐτοῦ παρουσίᾳ σφίσει τὰ μὲν πρόσβατα ἐκ δεξιῶν, τὰ δὲ ἐξίφια ἐκ εὐαγγελίων· εἶπε δὲ ἢ ὁ Ἀθανάσιος „Ἀπεφνήατο, φησὶ, λόγον περὶ τῆς κρίσεως ὁ Θεός· δι' οὗ ταῦτα τὰ δύο ἀκήλοα· ἐν μὲν, ὅτι τοῖς μὲν δεσφείσιν ὀργῆς διὰ τὴν τῶν ἁμαρτημάτων ἐπεβολὴν, ὀργὴν ἀποδίδωσι· τοῖς δὲ ἀξίᾳ πεποινηκόσιν ἔλεος, ἀποιέμεν· ἔλεος·
- (2) Ὅθεν λέγει ὁ μέγας Βασιλεῖος „Ἐν ᾧ μέτρον μετρεῖτε, ἀντιμετρηθήσεται ὑμῖν· ἔθλιψας τὸν ἀδελφόν; ἐδέχου τὸ ἴσον· ἠρπάσας τὰ τῶν ὑποδεεσέων; κατεκονδύλισας πένιτος; κατήσχυνας ἐν λοιδορίαις; ἐσκευάτησας; κατεφύσω; ἀλλοτριόεις ἐπεβούλευσας γάμοις; ἐπιώρκησας; ὅρκια πατέρων μετέθικας; κτήμασιν ὀφθαλμῶν ἐπῆλθες; χήρας ἐξέθλιψας; τὴν παρούσαν ἡδονὴν τῶν ἐν ἐπαγγελίᾳ ἀγαθῶν προετίμησας; ἐδέχου τούτων τὴν ἀντιμετρήσιν· οἷα γὰρ σπείρει ἕκαστος, τοιαῦτα ἢ θερίσει· ἢ μὲν τοι ἢ εἴτι τῶν ἀγαθῶν πέπρακταί σοι, καὶ κείνων ἐδέχου πολλαπλασίους τὰς ἀντιδόσεις· ὁ δὲ θεὸς Μάξιμος προσθέττει „Ὅταν δὲ ἀκούσης, ὅτι σὺ ἀποδώσεις ἐκάστῳ κατὰ τὰ ἔργα, ἴσθι ὅτι καλὰ ἀποδίδωσι, οὐκ ἐὰν ἀπλῶς καλὰ ὡς τὰ πραττόμενα, ἀλλ' ἐὰν ἢ κατὰ τὸν ὀρθὸν σκοπὸν πράττεται· οὐ γὰρ εἰς τὰ γινόμενα, ἀλλ' εἰς τὸν σκοπὸν τῶν γινόμενων ἡ κρίσις τοῦ Θεοῦ ἀφορᾷ· ἄλλος δὲ ἐρμηνευτὴς λέγει „Τὶ δὲ ᾧ μὴ προεχώρησεν εἰς ἔργον ἢ ἁμαρτίαν, ἀλλ' ἐν

Ψαλμός ΞΒ'.

„Ψαλμός τοῦ Δαβὶδ ἐν τῷ εἶναι αὐτὸν ἐν τῇ ἐρήμῳ τῆς Ἰουδαίας.

Ὅταν ὁ Δαβὶδ ἔφυγεν ἀπὸ τὸν Σαοὺλ, ἐπῆγε καὶ ἐκάθισεν εἰς τὴν ἐρημον τὴν λεγομένην αὐχμῶδη· εἰς ταύτην λοιπὸν εὐρισκόμενος ἐσύνθεσε τὸν παρόντα Ψαλμόν· διδάσκει δὲ μὲ αὐτὸν τὸν ὑπερβολικὸν ἔρωτα, ὅπου εἶχεν εἰς τὸν Θεόν· προφητεύει δὲ καὶ τὸν ἀφανισμόν, ὅπου ἔμελλον νὰ λάβουν οἱ διώκοντες αὐτόν· ἀρμυρίζει δὲ ὁ Ψαλμός οὗτος καὶ εἰς ἡμᾶς τοὺς Χριστιανούς· διὰ τί, εἴν καὶ ἡμεῖς εὐρισκώμεθα εἰς τὴν ἐρημίαν τῶν ἡδονικῶν τοῦ Κόσμου πραγμάτων, καὶ ἔχωμεν διάπυρον ἔρωτα πρὸς τὸν Θεόν, βέβαια ἐξολοθρευόμενοι οἱ ὁράτοι καὶ ἀόρατοι ἐχθροί μας, καὶ τίποτε νὰ μᾶς βλάψουν δὲν ἡμποροῦν· μερικὰ δὲ ἀντίγραφα ἔχουν, ἐν τῇ ἐρήμῳ τῆς Ἰουδαίας· ἀκόλουθον δὲ εἶναι, ὅτι ἡ ἐρημος ἐκεῖνη, εἰς τὴν ὁποίαν εὐρίσκετο ὁ Δαβὶδ, νὰ ἦτον μὲν πρότερον μέρος τῆς Ἰουδαίας γῆς, (ἡτοι τῆς γῆς τοῦ Ἡσαΐ.) ὕστερον δὲ νὰ ἔγινε μέρος τῆς Ἰουδαίας· ὅρα δὲ εἰς τὸ κβ'. καὶ εἰς ταχ'. Κεφάλαιον τῆς πρώτης τῶν Βασιλειῶν, ὅτι ἐν γῇ Ἰούδα ἐκατοίχαι ὁ Δαβὶδ, καὶ οὐχὶ ἐν γῇ τῆς Ἰουδαίας, φεύγων τὸν Σαοὺλ. (1)

1: „Ὁ Θεός ὁ Θεός μου πρὸς σὲ ἐρῶ·
„ζι.

Πρὸς ἐσένα, λέγει, Θεέ μου, προσευχό-

μενος διαπερνῶ τὸν καιρὸν τοῦ ὄρθρου· διὰ τί, ἀφ' οὗ ἐξυπνίσω, εἰς ἐσένα τρέχω μὲ τοὺς λογισμούς, καὶ προτίτερα ἀπὸ κάθε λόγον καὶ ἔργον μου, κάμνω τὴν πρὸς ἐσένα ὁμιλίαν καὶ προσευχήν μου· καὶ μὲ τὴν τιαυτήν προσευχήν μου ἀ-

για-

τῷ κρυπτῷ τῆς καρδίας συνετελέσθη; ἄρα οὐκ ἐπαχθήσεται κόλασις; ἢ τὸ τέλειον εἶπὼν ἐν κακίᾳ (ἡτοι τὰ ἔργον.) σοὶ νοεῖν τὸ λοιπὸν ἐξ ἀναλογίας κατέλιπε· τελεία μὲν γὰρ κακία, τὸ ἔγνω ἢ πράξῃσιν ἀμαρτάνειν· ἡμῖσι δὲ τοῦ κακοῦ, ἐπὶ τῆς κατὰ διάνοιαν ὁρμῆς εἶναι τὴν ἀμαρτίαν· οὐ πάντῃ οὖν ἀτιμώρητος, ὁ κατὰ διάνοιαν ἀμαρτωλός· ἀλλ' ὅσον ἐλλείπει τοῦ κακοῦ, τοσοῦτον αὐτοῦ τῶν πόνων ὑφαιρεθήσεται· μᾶλλον δὲ τῷ ὁματι τῶν ἔργων ἢ τὰ ἐνθυμήματα περιλαμβάνονται ἢ τὰ ῥήματα.

(1) Λέγει δὲ ὁ Ἀθανάσιος „ὁ Ψαλμός οὗτος ἀναφέρεται ἢ εἰς τὴν ψυχὴν τὴν πάλαι ἐν ἐρημίᾳ γεγενηῖαν παυ-
τὸς ἀγαθοῦ, εἴτα ἐπιστραφεῖσιν τῇ διὰ Χριστὸν χάριτι.

φαιρόντω εἰς ἐσένα τὴν ἀρχὴν τῆς ἡμέρας .

„ Ἐδίψησέ σε ἡ ψυχὴ μου .

Μὲ τὸ ὄνομα τῆς διψῆς , αἰνιγματωδῶς φανερώνει ὁ Δαβὶδ τὴν ὑπερβολὴν τῆς ἀγάπης , ὅπου εἶχε πρὸς τὸν Θεόν . καθὼς εἶπε παρομοίως καὶ ἀλλαχοῦ : „ Ἐδίψησεν ἡ ψυχὴ μου πρὸς τὸν Θεὸν τὸν ἰσχυρὸν τὸν ζῶντα . (Ψαλμ . μα΄ . 2 .) (1)

„ Ποσαπλῶς σοι ἡ σὰρξ μου .

Τὸ ποσαπλῶς , ποσαυχῶς ἠρμήνευσεν ὁ Θεοδότης , λέγει λοιπὸν , ὅτι ποσαπλῶς σοι εἰς ἀγάπην ἡ σὰρξ μου ; ἦτοι ἐγώ ; ἄνω γὰρ εἰπὼν τὴν ψυχὴν , ἐδῶ προσθέτει καὶ τὸ σῶμα , διὰ νὰ δείξῃ ὅτι ὅλον τὸν ἑαυτὸν τοῦ ὀνομάζει κατὰ περίφρασιν . θέλει δὲ νὰ εἰπῇ μὲ τὸν λόγον τοῦτον , ὅτι πολλαπλῶς καὶ ὑπερβαλλόντως σε διψῶ καὶ ἀγαπῶ Κύριε . (2)

„ Ἐν γῇ ἐρήμῳ καὶ ἀβάτῳ καὶ ἀνύδρῳ .

Τέσπον πολλὰ , λέγει , σὲ ἀγαπῶ Κύριε ,

ἐν ταύτῃ τῇ ἐρήμῳ τῇ ἀβάτῳ καὶ ἀνύδρῳ εὐρισκόμενος , ὥστε ὅπου τὸ ἀπαρηγόρητον τῆς ἐρημίας , δὲν ἐμετάβαλε τελείως τὸν πρὸς ἐσένα πόθον μου .

2 : „ Οὕτως ἐν τῇ ἀγίᾳ ὠφθῆν σοι .

Τοιοῦτον πόθον , λέγει , καὶ ἀγάπην ἔχοντας , ἐφαινόμην καὶ εἰς τὴν ἀγίαν Σκηνὴν σου τὴν οὖσαν ἐν Ἱερουσαλὴμ , ὅταν σε ἐλάτρευον , καθὼς ὁ νόμος ἐπρόσχε (τὴν Σκηνὴν γὰρ ἅγιον ὀνομάζει ἐδῶ κατὰ τὸν Ἀθανάσιον καὶ κατὰ τὸν Θεοδώριτον .) ὅπου δὴ δηλαδὴ πόθον ἔχω καὶ τώρα πρὸς σέ . δείχνει δὲ μὲ τοῦτον τὸν λόγον ὁ Δαβὶδ , ὅτι καὶ ἐκτὸς ἐν τῇ Σκηνῇ προσευχόμενος , καὶ ἐδῶ ἐν τῇ ἐρήμῳ , τὴν αὐτὴν φυλαττω πρὸς ἐσένα Κύριε , διαθέσει καὶ ἀγάπην .

„ Τοῦ ἰδεῖν τὴν δυνάμιν σου καὶ τὴν δόξαν σου .

Τοῦτο , λέγει , κάμνω καὶ προσεύχομαι ἐν τῇ ἐρήμῳ ταύτῃ Κύριε , διὰ νὰ ἰδῶ τὴν δυνάμιν σου , ἥτις ἔχει νὰ κατατροπώσῃ τοὺς ἐχθρούς μου καὶ διὰ νὰ ἰδῶ τὴν δόξαν σου . ἐπειδὴ ὅλοι ἔχουν νὰ σε δοξάσουν . διὰ τί βοηθεῖς ἐκείνους , ὅπου ἐλπίζουν εἰς ἐσένα . (3)

3 : „ Ο .

(1) Ὁθεν ὁ Χρυσόστομος λέγει „ Ἐπειδὴ λόγῳ παρεῖναι τὸν πρὸς Θεὸν ἔρωτα ὁ Δαβὶδ οὐκ ἰσχύει , περιεργάζεται ζητῶν ὑποδείγματα , ἵνα καὶ οὕτω τὸ φίλτρον ἡμῶν ἐνδείξεται , καὶ κοινωνοὺς ποιήσῃ τοῦ ἔρωτος . . . τὸ γὰρ ὑπερβάλλον τῆς ἐπιθυμίας δεῖξαι βουλόμενος , καὶ τὴν σφοδρότητα τῆς ἀγάπης αἰνίσασθαι , φησὶν Ἐδίψησεν ἡ ψυχὴ μου : τευτέστιν ἐπόθῃσεν .

(2) Λέγει δὲ ὁ θεὸς Κύριλλος „ Οὐ μόνον δὲ ἐμπέπλησαι τοῦ Θεοῦ ἔρωτος ἡ ψυχὴ , ἀλλὰ πλέον τι καὶ ἡ σὰρξ τὰ τοῦ Θεοῦ διψῶσα φαίνεται , ὅταν πατὴρ μὲν τῶν ἐμφύτων κινήματων τὸ κέντρον , ὑπατάτῃ δὲ τὸ ἴδιον θέλημα τῷ Θεῷ . ὅταν οὖν καὶ ἡμεῖς κατανεκρώσωμεν τὰ μέλη τὰ ἐπὶ τῆς γῆς , καὶ αὐτὸ δὴ τὸ τῆς σαρκὸς φρόνημα τοῖς θεοῖς ὑποτάξωμεν νόμοις , τότε ἐξῴμεν ἐκ παρρησίας τὰ τοῦ Δαβὶδ , ἐδίψησέ σε ἡ ψυχὴ μου , ποσαπλῶς σοι ἡ σὰρξ μου . ὁ δὲ Παχυμέρης Γεώργιος λέγει „ Διψᾷ ἡ ψυχὴ καὶ ἐμπιπλάται ὡς ἔχουσα ἐπιτηδεῖα δοχεῖα τῶν θεῶν ἐν νοῶν . διψᾷ ἡ σὰρξ , ἀλλὰ ποσαπλῶς πρὸς τὴν ψυχὴν . ἐπεὶ γὰρ ἔχει ὑποδοχῆς ἐπιτηδεύματα ζῆναι παιτάπανιν οὖσα πρὸς τὰς θείας καὶ νοητὰς ἐμφάσεις . ὅθεν καὶ ὑπεροῦσα , αἶψά ἐπιτεταμένῃ τὴν ἡμερὴν ἔχει * ὁ δὲ νοῦς πλήρης γίνεται , οὕτως αὖ καὶ ἀφῆται (ἐν τῇ ἐκδῇ . Σειρή .)

(3) Λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος „ Παρίσταμαι δέ σοι τὴν ἄφῃτον φανταζόμενος δυνάμιν . ἐπειδὴ γὰρ ἡ σὴ φύσις ἀνέφικτος , ἀπὸ τῶν ὑπὸ σοῦ γνωσμένων λαμβάνω τῆς δοξολογίας τὰς ἀφορμὰς . ὁ δὲ ἐξ Ἑβραίων πεπισκευκὼς λαὸς διηνεκῶς αὖ εἰπαι . οὕτως ἐν τῇ ἀγίᾳ ὠφθῆν σοι : τουτέστιν ἐν τῇ ναῷ , ἐν ᾗ θύῃ ἀθύτας , καὶ μερίξῃ ἀμερίσως , καὶ ἐκδανᾷ μένων ἀδαπάνητος . εἶπε δὲ καὶ ὁ μέγας Ἀθανάσιος „ Οὐδὲ μίαν ἀπὸ τῆς ἐρημίας βλάβην εἰσεδεξάμεν φησὶν . ἀλλ' ὡς παρ' αὐτὴν ἐσκηκῶς τὴν ἱερὰν σου Σκηνὴν , ὑμνοφῶδιαν προσφέρω .

3: „Ὅτι κρεῖσσον τὸ ἔλεός σου ὑπὲρ ζω-
„ας· τὰ χεῖλη μου ἐπαινέσουσί σε.

Ζωᾶς, λέγει, κατὰ τὸν Θεοδώριτον τοὺς
τριφυλοὺς βίους, καὶ τὰς ἀπολαυστικὰς διαίτας τῶν
φιλοσάρκων ἀνθρώπων· καλλίον, λέγει, εἶναι εἰς
ἐμένα νὰ ἐλεοῦμαι ἀπὸ ἐσένα Κύριε, εἰς τὴν ἐ-
ρμηνον ταύτην, παρά νὰ διαπερνῶ τὴν ζωὴν μου μὲ
τριφὴν καὶ ἀπολαύσιν τῶν σωματικῶν ἡδονῶν·
(1) διὰ τοῦτο, λέγει, καὶ θέλουν σὲ ὑμνοῦ-
σι τὰ χεῖλη μου· ἦτοι ἐγώ.

4: „οὕτως εὐλογῆσά σε ἐν τῇ ζωῇ μου,
„καὶ ἐν τῷ ὀνόματί σου ἀρῶ τὰς χεῖ-
„ρας μου.

Καθὼς τώρα, λέγει, εἰλικρινῶς καὶ ἐξ ὅλης
μου τῆς ψυχῆς σὲ δοξολογῶ ἐν τῇ ἐρήμῳ ταύτῃ ἐυρι-
σκόμενος· ἐξί παρομοίως θέλω σὲ δοξολογῶ καὶ
εἰς ὅλην μου τὴν ζωὴν· καὶ εἰς μόνον τὸ ὄνομά
σου θέλω σπκόνω τὰς χεῖράς μου προσευχόμενος·
(2) ἢ καὶ μόνον τὸ ἐδικόν σου ὄνομα ἐπικαλούμε-
νος καὶ ὄχι ἄλλον τινα, θέλω ἐξαπλόνω εἰς τὴν·
προσευχὴν τὰ χεῖρά μου.

5: „Ὡς ἐκ στέατος καὶ πίπτητος ἐμ-
„πλοσθῆν ἡ ψυχὴ μου, καὶ χεῖλη

„ἀγαλλιάσεως αἰνέσει τὸ στόμα μου.

Καθὼς, λέγει, χορταίνει τὸ σῶμα ἀπὸ τὸ
ἀξίωμα καὶ τὰ λιπαρὰ φαγητά, (διὰ τὴν μὲν τὸ νὰ ἤ-
ναι ταῦτα παχέα, εὐκόλως χορταίνουσι) ἐξί θέλει
χορτάσει καὶ ἡ ψυχὴ μου ἀπὸ τὸ ἔλεός σου Κύριε·
περὶ τοῦ ἐλεους γὰρ ἦτον ὁ λόγος, καὶ διὰ τὸ ἐλε-
ος τοῦ Θεοῦ φέρει τὴν ὁμοίωσιν ταύτην καὶ τὸ πα-
ράδειγμα ὁ θεὸς Δαβὶδ· καὶ λοιπὸν ἐκ τούτου
παρακινούμενος, θέλω σὲ αἰνέσω μὲ χεῖλη χαρού-
μενα.

6: „Εἰ ἐμνημόνευσόν σου ἐπὶ τῆς στρω-
„μῆς μου, ἐν τοῖς ὄρθροις ἐμελετῶν
„εἰς σέ.

Ἐπειδὴ, λέγει, σὲ ἐνθυμοῦμαι Κύριε, ἐν τῇ
κλίνῃ μου εὐρισκόμενος, διὰ τοῦτο καὶ εἰς τὸν ὄρ-
θρον ἐσένα πάλιν ἐνθυμοῦμαι πρῶτον, καὶ ἐς ἐσένα
μελετῶ· ἤγουν διὰ λόγου σου συλλογίζομαι (3)
καὶ ὥσάν νὰ λέγῃ μὲ τὰ λόγια ταῦτα· ἐγώ μὲ
τὴν ἐδικὴν σου ἐνθύμησιν Κύριε, κοιμῶμαι καὶ σφα-
λίζω τὰ ὀμμάτιά μου εἰς ὕπνον· καὶ πάλιν μὲ τὴν
ἐδικὴν σου ἐνθύμησιν ἐξυπνῶ καὶ ἀνοιγῶ τὰ ὀμμά-
τιά μου· καὶ οὐδὲ αὐτὸς ὁ γλυκὺς καὶ βαθὺς ὕ-
πνος, διακόπτει καὶ ἐμποδίζει ἀπὸ ἐμένα τὴν ἐδι-
κὴν σου ἐνθύμησιν. (4) μέγα λοιπὸν καλὸν εἶναι,
αἰ.

(1) Ὁ δὲ Κύριλλος λέγει „Ἐλεος ὀνομάζει τὴν ἐν Χριστῷ σωτηρίαν, ζωᾶς δὲ τὸν νόμον· ἦτοι τῆς κατὰ νόμον
πολιτείας τὴν ὁδὸν· μεῖζον τοίνυν ὑπὲρ ζωᾶς τὸ ἔλεος· ἢ ὁ Ἀθανάσιος εἶπεν „Οἱ τῷ ἐλέει προσελθόντες τοῦ
Θεοῦ· ταυτέσι Χριστῷ, οὐδὲν ἡγοῦνται τοῦ παρόντος βίου τὴν ζωὴν.

(2) Ὁ δὲ θεὸς Κύριλλος λέγει „Ὁ μόνον σώματι εὐλογεῖν τὸν Θεὸν συντίθεται· ἀλλὰ ἢ διὰ τῆς ζωῆς τοῦτο
ποιεῖν· ταυτέσι δὲ ἐναρέτου βίου δοξάζειν αὐτόν.

(3) Λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος „Τοῦτο δὲ αὐτὸ ἢ ὁ ἐξ Ἑθνῶν λαὸς πεπιστευκὸς, μνημονεύει πάντως ἐπὶ τῆς στρω-
μῆς, ἐν τῷ ὄρθρῳ ἀνυμνῶν τὸν τῷ ὅλῳ Σωτῆρᾷ πτέρυγας δὲ δικαίως ἂν εἴποι ὁ αὐτὸς παλαιὰν τε ἢ νέαν Δια-
θήκην· διὸ ἢ σκεπτόμενος ἢ τρεφόμενος ἢ ἀγαλλιάμενος, διὰ τῆς τοῦ λουτροῦ παλιγγενεσίας προσήλθῃ εἰς ἄνδρα
τέλειον, εἰς μέτρον ἡλικίας τοῦ πληρώματος τοῦ Χριστοῦ· ἐν ἄλλοις δὲ γράφεται ἀντὶ τοῦ ἐν ὄρθροις, ἐν ἀμαρτίᾳ·
καθὼς ἢ ὁ Ἀλεξανδρείας Κύριλλος οὕτως ἀναγινώσκει τὸ ρητὸν ἐν τῇ ἐρμηνείᾳ τοῦ Ἡσαΐου· ἢ ὁ Δαβὶδ δὲ αὐ-
τὸς οὕτω λέγει ἀλλαχοῦ· „Προέφθασα ἐν ἀμαρτίᾳ ἢ ἐκέκραξα (Ψαλ. ρη΄.) ἢ δὲ ἀμαρτία, βαθὺς ὄρθρος ἐστὶ,
ἢ σχεδὸν αὐτὸ τὸ μεσονύκτιον· περὶ οὗ πάλιν ἔλεγε „Μεσονύκτιον ἐξηγειρόμενον ἐπὶ τὰ κρίματα τῆς δικαιο-
σύνης σου.

(4) Ὁθεν ἄλλος ἐρμηνευτὴς εἶπε „Τοῦτο ἐστὶν ὃ λέγει· οὐκ ἐξ με καθεύδειν ἢ μνήμη σου Δέσποτα· ἀλλὰ καὶ
εἰ-

ἀδελφοί, τὸ νὰ κοιμᾶται τινὰς μὲ τὴν ἐνθύμησιν τοῦ Θεοῦ· διὰ τὴν ἢ ἐνθύμησιν αὕτη διώκει ἀπὸ τὴν ψυχὴν τὰς αἰσχυρὰς φαντασίας τῶν Δαιμόνων, καὶ τὸν ζοφερόν ὕπνον τῆς ἀμαρτίας· ἀντὶ δὲ νὰ εἴπῃ εἰς χρόνον ἐνεσῶτα, εἰ μνημονεύω σου ἐπὶ τῆς σρωμνῆς μου, ἐν τοῖς ὁρθοῖς μελετῶ εἰς σέ, εἶπεν εἰς χρόνον περασμένον, ἐμνημόνευον καὶ ἐμελετων.

7 : „Ὅτι ἐγενήθης βοηθός μου· καὶ ἐν τῇ σκέπῃ τῶν πτερυγῶν σου ἀγαλλιάσομαι.

Σὺ ἐνθυμοῦμαι, λέγει, Κύριε, καὶ κοιμώμενος καὶ ἐξυπνός· διὰ τὴν ἐσένα μόνον ἔχω βοηθόν μου· διὰ τοῦτο δὲν ἔχω χρεῖαν νὰ ἐνθυμοῦμαι ἄλλόν τινα ἔξω ἀπὸ ἐσένα· ὅλοι γὰρ οἱ ἄλλοι ἄνθρωποι εἶναι εἰς ἐμὲ ἀνωφελεῖς καὶ ἄχρηστοι· ἔθεν καὶ θελω χάριον νὰ εὐρίσκωμαι ὑποκάτω εἰς τὴν σκέπῃ τῶν εὐδικῶν σου πτερυγῶν· ἦτοι τῶν προνοητικῶν σου δυναμεων· καθὼς καὶ ἀλλαχοῦ εἶπεν ὁ αὐτός· Δαβὶδ· „Ἐν σκέπῃ τῶν πτερυγῶν σου σκαπάσεις με· (Ψαλ. 135. 8.)

8 : „Ἐκολληθῇ ἡ ψυχὴ μου ὀπίσω σου,

„ἐμοῦ δὲ ἀντελάβετο ἡ δεξιὰ σου.

Ἡ ψυχὴ μου, λέγει, καὶ ἡ καρδιά μου τόσον πολλὰ ἐδέθη ὀπίσω σου Κύριε, ἀπὸ τὸν πόθον καὶ τὴν ἀγάπην, ὅπου ἔχει πρὸς ἐσένα, ὥστε ὅπου δὲν ἡμπορεῖ πλέον οὐδὲ εἰς ὀλίγην ὥραν νὰ χωρισθῇ ἀπὸ τὴν ἐνθύμησίν σου· ἔθεν διὰ τὸν πόθον τοῦτον πεθόν, καὶ τὸν σφικτὸν δεσμὸν ὅπου ἔχω πρὸς ἐσένα, ἐδόθησέ μοι ἡ δεξιὰ δύναμις σου· μετὰ τὰ λόγια δὲ ταῦτα προφητεύει ὁ Δαβὶδ, τὴν ἐκλήθειαν μὲν, ὅπου ἐμελλε νὰ κάμῃ ὁ Θεὸς εἰς αὐτὸν τὴν παιδείαν δὲ καὶ ἀπόλειαν, ὅπου ἐμελλε νὰ κάμῃ εἰς τὸν Σαούλ. (1)

9 : „Αὐτοὶ δὲ εἰς μάτην ἐζήτησαν τὴν ψυχὴν μου· εἰσελευσονται εἰς τὰ κατὰ τῶν γῆς.

Οἱ μὲν Θεοὶ, λέγει, βοηθεῖ εἰς ἐμένα· αὐτοὶ δὲ οἱ ἐχθροί μου, ματαιῶς καὶ χωρὶς καμμίαν αἰτίαν ἐζήτησαν τὴν ψυχὴν μου· ἦτοι ἐζήτησαν νὰ με θανατωσούν· ἐπειὴ καὶ αὐτοὶ θέλουν ἀπο-

θα-

ἐπὶ τῆς σρωμνῆς μου ταύτῃ ἐντροφῶ, ἢ ἐν ἐκάστῃ φυλακῇ τῆς νυκτὸς ταύτην μελέτην ποιῶ, ἢ μέχρις ὕψους μνημονεύων σου διατελῶ· ταυτέστιν αἰεὶ λέγει δὲ ἢ ὁ ἅγιος Ἰσαάκ· „Ὁ φθάσας εἰς τὴν τελείαν ἀγάπην τοῦ Θεοῦ, ἢ ἐν τῇ ὕπνῳ αὐτοῦ συνεμικτεῖ τῇ Θεῷ· ἔστος γὰρ τῇ ἀγάπῃ περᾶσαι τὰ τοιαῦτα· ἢ αὕτη ἐστὶν ἡ τελειότης τῶν ἀνθρώπων ἐν τῇ ζωῇ αὐτῶν ταύτῃ (Λόγ. περὶ σελ. 513.) ὁ δὲ ἡσυχάζουσα νύμφη τετραμένη ὑπὸ τῆς τοῦ Θεοῦ ἀγάπης, ἢ ἐν τῇ ὕπνῳ αὐτῆς ἐμνημόνευε τοῦ Θεοῦ· διὸ ἢ ἔλεγεν „Ἐγὼ καθεῖδω, ἢ ἡ καρδιά μου ἀγρυπνεῖ· (Ἰσ. 62. 3.) ὁ δὲ Συμμεχικός εἶπεν „Ἀναμιμνήσκομαι σου ἐπὶ τῆς σρωμνῆς μου· καθ’ ἐκάστην φυλακὴν ἐμελέτων σε· ἦτοι κατὰ τὸν Θεοδώριτον „Ἐπὶ σρωμνῆς κατακείμενος τὸν ὕπνον ὑπὸν ἀνεβαλλόμενον, καθ’ ἐκάστην φυλακὴν (τῆς νυκτὸς) τὴν σὴν ἔχον μελέτην, ἢ ὕμνοις τὰς εἰς ἐμε γεγενημένας ἡμεμβόμην εὐεργεσίας· ἢ ὁ Ἀθανάσιος λέγει „Τὸ εἰ ἐμνημόνευόν σου ἀντὶ τοῦ μνημονεύων τέθειται, ἵνα ἢ μνημονεύω σου, φησὶν, αὐτὸς ἐγενόμην περὶ τὰς σὰς αἰτήσεις, καὶ τὰς φωνεῖάς σου χορηγίας, ἢς τοῖς ἐπικαλουμένοις σε δίδως.

(1) Λέγει δὲ ὁ Κύριλλος „Κολλησὶν ὀνομάζει τὸ οἰονεῖ πως πετηγὸς φρόνημα, ἢ τὸ ἐκτελεῖ εἰς ἀρετὴν, ἢ τὸ ἀδιάσπαστον εἰς ἀγάπην· τοιοῦτος ἦν Παῦλος λέγων „Τὸς ἡμᾶς χωρὶς ἀπὸ τῆς ἀγάπης τοῦ Χριστοῦ; ἀποδιτθῆσι γὰρ οὐδὲν τὸν ἐξ ὁλοκλήρου διανοίας προσκείμενον τῇ Θεῷ ὅταν δέτις τῇ καθαρῇ συναφθεῖν διακαθάσειας, ὑπὸ τῆς ἐκείνου λοιπὸν ἀγεται δεξιᾷ· ταυτέστι τοῦ Χριστοῦ· αὐτὸς γὰρ ἡ δεξιὰ τοῦ Θεοῦ, δι’ ἧς τὰ πάντα καταρτίζοι, ἢ πάντα ἐργάζεται· φησὶν οὖν „Ἐγὼ τῇ χειρὶ μου ἐσερέωσα τὸν οὐρανὸν (Ἠσ. 40. 12.) ἐκεῖνος δὲ δύναται κολληθῆναι τῇ Κυρίῳ, ὅτι ὅτις τοῦ Θεοῦ πορείαν τελέσας, ὡς δύνασθαι μετὰ Παύλου λέγειν „Τὸν δρόμον τετέλεκα· ὁ ἐπ’ αὐτὸ φθάσας τὸ τῆς μακαριότητος τέλος· ὅς ἢ ἀκοίει παρὰ Θεοῦ· σὺ δὲ αὐτοῦ εἴθι μετ’ ἐμοῦ· (Δευτ. 33. 34.) ὁ γὰρ πᾶσαν τὴν κατ’ ἀρετὴν οἰκεῖ πορεύεται, ἀλλὰ ἐνοῦται τῇ Θεῷ, ἢ κολληταὶ αὐτῷ, ἢ ἐν Πνεύματι γίνεται, συναντικαταβαλλόμενος αὐτῷ τῇ Θεῷ δεξιᾷ ἵγουν τεύμονογενεῖς, δι’ οὗ τὴν προσαγωγὴν ἢ τὴν ἐνωσιν ἔχομεν· ὁ δὲ Νύσσος φησὶ „Συμβαίνει τῇ κατὰ Μωσέα ἱστορίᾳ ἢ Ψαλμῶντα ὡς γὰρ

θάνουν· καὶ ἀποθάνοντες θέλουν καταβοῦν εἰς τὸν
 Α' δην. (1)

10: „ Παραδοθήσονται εἰς χεῖρας ῥομφαίας·
 „ φαίας.

Ἐπειδὴ ἄνωτέρω εἶπεν ὁ Δαβὶδ, ὅτι θέλουν
 ἀποθάνουν οἱ ἐχθροὶ τοῦ· διὰ τοῦτο τώρα λέγει
 ἐδῶ καὶ μὲ ποῖον τρόπον ἔχουν νὰ ἀποθάνουν· ἤ-
 γουρ ὅτι θέλουν παραδοθῶν εἰς χεῖρας ῥομφαίας· ἡ-
 τοι θέλουν ἀποθάνουν ἐν τῷ πολέμῳ· χεῖρας δὲ
 ῥομφαίας εἶπε μεταφορικῶς, διὰ νὰ φανερώσῃ τὸ
 ἀφευκτον τῆς μαχαίρας καὶ τοῦ θανάτου.

„ Μερίδες ἁλώπεκων ἔσονται.

Ἀφ' οὗ λέγει, ὁ Σαοὺλ καὶ οἱ λοιποὶ ἐχθροὶ
 μου σφαγούν εἰς τὸν πόλεμον, τότε αἱ ἁλώπε-
 κες καὶ τὰ ἄλλα θηρία, θέλουν διαμοιράσων αὐτοὺς
 διὰ νὰ τοὺς καταφάγουν, μὲ τὸ νὰ ἔμειναν ἄτα-
 φοι· ἡ μὲ τὸ ἁλώπεκες (δηλοῦ, ὅτι δὲν θέλουν
 θανατώσων αὐτοὺς δυνατοὶ καὶ γενναῖοι ἐρατιῶται,
 ἀλλ' εὐτελεῖς, καὶ δολεροὶ, καὶ ἀσθενεῖς κατὰ τὸν
 Θεοδιδόριον· τοιοῦτον γὰρ ζῶον εὐτελὲς καὶ δολερὸν καὶ
 ἀσθενὲς εἶναι ἡ ἀλώπου· τῶν τοιούτων λοιπὸν δολε-

ρῶν καὶ εὐτελῶν ἀνθρώπων, θέλουν γένουν διασπα-
 ράγματα οἱ ἐχθροὶ μου· μὲ τὰς ἀλωπούδας δὲ φα-
 νερόναι τοὺς ἀλλοφυλοὺς, ὅπου ἐκατοίκουν τριγύρου,
 οἷτινες ἐπολεμοῦσαν τὸν Σαοὺλ· (2)

11: „ Ὁ δὲ βασιλεὺς εὐφρανθήσεται ἐπὶ
 „ τῷ Θεῷ.

Βασιλέα ὀνομάζει ὁ Δαβὶδ τὸν ἑαυτὸν του·
 ἐπειδὴ καὶ ἐχρίσθη μὲ τὴν ψῆφον τοῦ Θεοῦ·
 αὐτὸς λοιπὸν, λέγει, ὅτι θέλει εὐφρανθῇ, ὅχι διὰ
 τὸν θάνατον τῶν ἐχθρῶν του· (ἐπειδὴ ὁ Δαβὶδ
 ἐθρήνει μάλιστα καὶ κωδύρετο ὕσερων, ὅταν ἔμαθε
 τὸν θάνατον τοῦ Σαοὺλ καὶ τοῦ υἱοῦ τοῦ Ἰωναθαν,
 ὡς φαίνεται εἰς τὴν 6' τῶν Βασιλειῶν κεφ. α.) ἀλ-
 λά θέλει χαρῇ διὰ τὸν Θεόν, ὅς τις λυτρώνει ἐκεί-
 νους ὅπου τὸν ἀγαποῦν· ἡ βασιλέα μὲν θέλεις νο-
 ῆσαις ἐκεῖνον, ὅπου βασιλεύει καὶ κυριεύει τὰ πάθη·
 ἐπαινούμενον δὲ ἐκεῖνον, ὅπου ὑπόσχεσται εἰς τὸν
 Θεόν νὰ ζήσῃ ζῶν ἄνακτον, καὶ τὴν ὑπόσχεσίν του
 ταύτην βεβαιόνη διὰ τῶν ἔργων, ὡς λέγει ὁ Ψα-
 λμογράφος Μαξίμος· (3)

„ Ἐπαινεθήσεται πᾶς ὁ ὁμνύων ἐν
 „ αὐτῷ.

Συ-

γὰρ ἐκεῖ ἡ χεὶρ ἄπτεται τοῦ ἐν τῇ πέτρᾳ τὴν θείαν φωνὴν ἀναμένοντος, καὶ κατόπιν ἀκολουθεῖν εὐχομένου· οὕτω
 καὶ ὁ Δαβὶδ φησὶ, τῷ ὀπίσω τοῦ Θεοῦ κεκολλημένῳ τὴν τῆς δεξιᾶς εἶναι ἀντίληψιν· ὁ δὲ Ἀθανάσιος „ Καθά-
 περ κόλλη, φησὶ, τῷ σὺ συνδέδεμαι πόθῳ, μηδὲ πρὸς βραχὺ σοὶ λήθην λαμβάνων· διό με σφάζεις ἐκ τῶν ἀδί-
 κως ἐπιβουλευόντων ἐμοί.

(1) Ἐφ' οὗ δὲ ὁ Κύριλλος „ Τὸ εἰς μάτην νοεῖται, ἀντὶ τοῦ, ἀννύτοις ἐπιχειροῦσιν, οὐ δυνάμενοι ἀρπάσαι τὸν
 ὑπὸ τὴν κραταίαν χεῖρα τοῦ Θεοῦ φρουρούμενον.

(2) Ὁ δὲ Κύριλλος λέγει „ Μεριζόνται τὰς τῶν ἀσθενεσέρων ψυχὰς αἱ ἁλώπεκες αἱ νοηταί, αἱ νεκροὶ καὶ ὁ δὲ
 ὅσοι τρεφόμενοι σώμασι· τούτοις τὰ πονηρὰ καὶ δυσροπώτατα πνεύματα· πανούργων γὰρ καὶ ἀκάθαρτον οὖσα θη-
 ρίον ἡ ἀλώπηξ, εἰς εἰκόνα τῶν ἀκαθάρτων τῆς πονηρίας πνευμάτων λαμβάνεται, ὅφ' ὅτι τῇ δὲ κακείσῃ περιέλ-
 κονται οἱ πρὸς τὸ βράθυμον νενευκότες· ὁ δὲ Ὀριγένης λέγει „ Φασὶ τοὺς λέοντας ἐπειδὴν τινος ἐπιλάβωνται ζώ-
 ου, φοβεῖν τε τὸ αἶμα, καὶ ἀρπακτικῶς ἐσθίειν τὸ προσπεσόν, καὶ μάλιστα τὰ κυριώτερα τῶν μελῶν, τὰ δὲ περιτ-
 τὰ καταλιμπάνειν· ταῦτα δὲ τὰς ἁλώπεκας εὐρούσας ἐσθίειν· ἐπεὶ οὖν ἐσθίουσιν αὗται τὰ παρ' ἐκείνων ἤδη ἀ-
 ναιρεθέντα, τοῦτό φησιν, ὅτι τιμωραὶ αὐτοὺς διάφοροι διαδίδονται· καὶ ἀπὸ τούτων εἰς ἑτέρους ἐμπεσόντες δια-
 φόροις τιμωραῖς περιβληθήσονται.

(3) Τὰ λόγια τοῦ Θεοῦ Μαξίμου, εἰσι ταῦτα „ Πᾶς ὁ τῷ Θεῷ τὸν ἑνθεον ἐπαγγελιάμενος βίον, καὶ διὰ τῆς
 ἀληθείας τῶν ἔργων τῆς δικαιοσύνης τοὺς ὄρκους πληρῶν τῆς καλῆς ὑποσχέσεως, ἐπαινετός ἐστιν.

Συνηθαι ἦτον νὰ ὀμνύουν οἱ ὑποτασσόμενοι λαοὶ εἰς τὸν βασιλέα των καὶ νὰ λέγουν· μὴ τὴν σωτηρίαν τοῦ βασιλέως, τοῦτο δὲν ἔκαμα! καὶ ἄλλα ὅμοια· ἐν ὅσῳ δὲ ὁ Σαούλ ἦτον ζωντανός, ὅποιος ᾔθαλε τολμήσῃ νὰ ὀμώσῃ εἰς τὴν ζωὴν καὶ σωτηρίαν τοῦ Δαβίδ, ἐκατηγορεῖτο καὶ ἐκινδύνευεν ἡ ζωὴ του· ἀφ' οὗ δὲ ὁ Σαούλ ἀπέθανεν, ὅποιος ᾔθελεν ὀμώσῃ εἰς τὴν ζωὴν καὶ σωτηρίαν τοῦ βασιλέως Δαβίδ, περισσότερον ἐπαινεῖτο· ἐπειδὴ μὲ τοῦτο ἔδειχεν, ὅτι εἶναι φίλος αὐτοῦ.

„Ὅτι ἐνεφράγη στόμα λαλούντων αἰ-
„δικα.

Τὸ στόμα, λέγει, τῶν ἐχθρῶν, ὅπου ἐλάλει κατ' ἐμοῦ ἀδικα, διὰ τὰς συκοφαντίας καὶ κατηγο-

ρίας, ὅπου ἐποίη κατ' ἐμοῦ· καὶ τὸ στόμα ὅπου ἐμελέτα τὸν ἀφανισμόν μου, αὐτὸ, λέγω, ἐφράγη καὶ μὲ τὸν θάνατον, καὶ πλέον κατ' ἐμοῦ νὰ λαλήσῃ δὲν ἤμπορεῖ.

Ἐξὶ ἐρμηνεύεται ὁ Ψαλμός οὗτος νοούμενος κατὰ τῶν ὁρατῶν ἐχθρῶν· κατὰ δὲ τῶν ἀοράτων ἐχθρῶν νοούμενος, ἐρμηνεύεται, ὅτι οἱ νοητοὶ Δαίμονες θέλουν καταβοῦν εἰς τὰ κατώτατα τῆς γῆς· ἦτοι εἰς τὸν τάρταρον· λέγει γὰρ ὁ Κορυφαῖος Πέτρος „Ὁ Θεὸς Ἀγγέλων ἀμαρτησάντων οὐκ ἐφείσατο, ἀλλὰ σφαίρις ζόφου ταρταρώσας, παρέδωκεν εἰς κρίσιν τετηρημένους (Β'. Πέτρ. β'. 4.) ὁ γὰρ τάρταρος λέγουσιν, ὅτι εὐρίσκεται ὑποκάτω εἰς τὴν γῆν· ῥομφαίαν δὲ εἰς τὴν ὅποιαν οἱ Δαίμονες παρεδόθησαν, θέλεις νοήσεις τὴν τοῦ Θεοῦ τιμωρίαν.

Ψαλμός ΕΓ'.

„Εἰς τὸ τέλος, Ψαλμός τοῦ Δαβίδ.

Καὶ οὗτος ὁ Ψαλμός ἔχει τὴν αὐτὴν ὑπόθεσιν μὲ τὸν προλοβόντα· ἐπειδὴ καὶ διηγείται τὰς ἐπιβουλὰς τῶν ἐχθρῶν τοῦ Δαβίδ κατὰ τὸν Θεοδώριτον· καὶ προφητεύει, ὅτι ἔχει νὰ λυτρωθῇ ἀπὸ αὐτὰς· διὰ τοῦτο καὶ εἰς τὸ τέλος ἐπιγράφεται. (1)

- 1: „Εἰσακούσον ὁ Θεὸς τῆς προσευχῆς
„μου ἐν τῷ ὀρέσθαι με πρὸς σε· ἀπὸ
„φοβου ἐχθροῦ ἐξελού τὴν ψυχὴν
„μου. (2)
2: „Σκέπασόν με ἀπὸ συστροφῆς πονη-

„ρευομένων, ἀπὸ πληθους ἐργαζο-
„μένων ἀδικίαν.

Τὰ λόγια ταῦτα εἶναι φανερά, καὶ διὰ τοῦτο ἐξηγήσω δὲν χρειάζονται· συστροφὴν δὲ ὀνομαζοῦν τὸ σύστημα, καὶ τὴν ἐπὶ κακῶς ἐμόνοιαν καὶ συμ-

(1) Κατὰ δὲ τὸν Ἀθανάσιον, ὁ Ψαλμός οὗτος λέγεται ἐκ προσώπου τῶν Ἀποστόλων, οἵτινες εὐχονται νὰ ἐλευθερωθοῦν ἀπὸ τοῦ ἐναντίου ἐχθροῦ τοῦ κινήματός των.

(2) Ὁ δὲ Ἀθανάσιος λέγει, ὅτι εἶναι ὅμοιον τοῦτο μὲ τὸ ὑπὸ τῶν Ἀποστόλων ῥηθέν· „Καὶ νῦν Κύριε, ἐπίδε ἐπὶ τὰς ἀπειλὰς αὐτῶν καὶ δὲ τοῖς δούλοις σου μετὰ παῖνσις πάσης λαλεῖν τὸν λόγον σου· ὁ δὲ μέγας Βασιλεὺς λέγει „Ἐχθρὸς δὲ φόβος, ὁ παρὰ τοῦ ἐχθροῦ ἐγγυόμενος, καὶ ὁ ἐναντίος τῷ τοῦ Χριστοῦ θάνατι, ὃν ἀπὸ-
χρ-

συμφωνίαν τῶν πονηρῶν ἀνθρώπων κατὰ τὸν Θεο-
δώριτον .

3 : „ Οἵτινες ἠκόνησαν ὡς ῥομφαίαν τὰς
„ γλώσσας αὐτῶν .

Αὐτοί , λέγει , οἱ ἐχθροί μου ἠκόνησαν τὰς
γλώσσας τῶν ὧσάν μάχαιραν , εἰς τὸ νὰ συκοφαν-
τοῦν εὐκόλως , καὶ νὰ κατασκευάζουν ἐπιβουλὰς
κατ' ἐμοῦ : ὁμοιάζει δὲ ὁ λόγος οὗτος μὲ τὸ „ Καὶ
ἡ γλῶσσα αὐτῶν μάχαιρα ὀξεῖα · περὶ τοῦ ὁποίου
εἶπεν εἰς τὸν νς' . Ψαλμὸν εἰχ . 4 .

„ Ἐνέτειναν τοξὸν αὐτῶν , πρᾶγμα
„ πικρὸν .
4 : „ Τοῦ κατατοξεῦσαι ἐν ἀποκρίφοις
„ ἁμῶμον .

Ἄμῶμον λέγει τὸν ἀδῶν καὶ ἀναίτιον ὁ
Δαβ'δ : ἦτοι τὸν ἑαυτὸν του · ὑπερβατὸν δὲ σχῆ-
μα εὐρίσκεται ἐδῶ , τὸ ἐποῖον οὕτως ὁμαλύνεται ·
ἐνέτειναν τοξὸν αὐτῶν , ἔτι κατατοξεῦσαι ἐν ἀπο-
κρίφοις ἁμῶμον · ὅπερ ἐστὶ πρᾶγμα πικρὸν · ἦτοι
κακὸν καὶ ὀδυρόν καὶ ἐπιβουλον πρᾶγμα εἶναι , τὸ
νὰ σαῖται τις κρυφίως , τὸν ἀπειλοῦν ἄνθρωπον ·
ἐπειδὴ μὲ τὸν τρόπον τοῦτον , δὲν δύναται νὰ προ-
φυλαχθῇ ὁ κρυφίως σαῖτευσόμενος , μὲ τὸ νὰ μὴν ἡ-

ξεύρῃ · τοξάρι δὲ ὠνόμασε τὴν γλῶσσαν τῶν ἐ-
χθρῶν , ὁμοίως καὶ ῥομφαίαν · ῥομφαίαν μὲν , διὰ
τὶ θανατῶναι ἐκείνους , ὅπου πλησιάζουσιν κοντὰ · το-
ξάρι δὲ , διὰ τὶ καὶ ἀπὸ μακρὰν σαῖτεύει τοὺς ἀν-
θρώπους · (1) οἱ γὰρ ἐχθροί μου , λέγει , φη-
νερώς μὲν , μὲ ἐπαινοῦν , κρυφίως δὲ , κατασκευα-
ζουσιν ἐπιβουλὰς ἐναντίον μου .

„ Ἐξάπινα κατατοξεύουσιν αὐτὸν ,
„ καὶ οὐ φοβηθήσονται .

Ἀβριδίας , λέγει , θέλουσιν σαῖτεύουσιν τῷ
ἀδῶν οἱ ἐχθροί του , χωρὶς νὰ ἔχη καμμίαν προϋ-
πάρχουσαν εἰδύσιν · δὲν θέλουσιν δὲ φοβηθῶν οὕτε
τὴν ὀργὴν τοῦ Θεοῦ τὴν κατὰ τῶν ἐπιβούλων κι-
νουμένην , οὕτε τὴν παρὰ τῶν ἀνθρώπων κατη-
γορίαν .

5 : „ Ἐκραταίωσαν ἑαυτοῖς λόγον πονη-
„ ρόν .

Ἐκύρωσαν , λέγει , οἱ ἐπιβουλοὶ ἄνθρωποι
κοντὰ εἰς τὸν ἑαυτοὺς πονηρὸν λόγον · ἤγουν
ἐμελέτησαν πονηρὰν συμβουλὴν κατὰ τῶν ἀναι-
τίων , καὶ ἀπεφάσισαν βεβαίως νὰ τὴν φέρουν καὶ
εἰς πρᾶξιν . (2)

„ Δι-

κεται ἡ Ψαλμωδία · ὁ δὲ Κύριλλος λέγει „ Τὸ δὲ εἰσάκουσέν μου ἐν τῇ δέεσθαί με , ἀντὶ τοῦ , οὐ συμπῶντες ,
ἀλλ' εὐχομένου · χρῆμα γὰρ ἐπιζητήμιον ἐν τοῖς τοιοῦτοις ἡ σιωπὴ · ἢ ὅτι ταχὺ μου εἰσάκουσεν ἢ ἐν αὐτῇ τῇ δέ-
εσθαι , κατὰ τὸ , ἔτι λαλοῦντός σου ἐρεῖ ἰδοὺ πάρεμι · ὁ δὲ Ἀθανάσιος φησιν „ Ἀπάλλαξόν με τοῦ φόβου τῶν
ἐναντίων · ἵνα εἴπῃ τῆς ἐπιβουλῆς αὐτῶν ἢ τοῦ θανάτου · ταῦτα γὰρ ἐδέδεικε μὴ πάθῃ παρ' αὐτῶν · ἢ ὁ Ὀριγέ-
νης „ Ἐξελοῦ φησι τὴν ψυχὴν μου ἀπὸ φόβου , ὅς φόβος , οὐ φίλος ἀλλ' ἐχθρὸς ἐστὶ · φίλος μὲν , ὁ τοῦ Θεοῦ ἐ-
πιστημονικὸς φόβος · ἐχθρὸς δὲ , ὁ μὴ τοιοῦτος φόβος · ὅποῦτος ὁ τῶν ἑτεροδόξων , ἢ ὁ τῶν ὁσιωνόητων ἄλλων
τῶν μὴ τὸν Θεὸν φοβουμένων · περὶ τῶν δύνανται τὸ ἐν Ἡσαΐα Πνεῦμα παραστατικῶς εἰρηκέναι · τὸν δὲ φόβον αὐ-
τῶν οὐμὴ φοβηθῶμεν οὐδ' οὐμὴ ταραχθῶμεν .

(1) Ὁ δὲ θεὸς Κύριλλος λέγει „ Πρᾶγμα πικρὸν τὴν κατὰ τοῦ ἁμῶμου εἴησαν ἀδῶν σκεφαντίαν ἐκάλειεν ·
ἐπειδὴ ἀποπον ἢ τὸν τυχέντα σκεφαντεῖν · τὸ δὲ , τὸν δίκαιον , δεινότερον · ἂν ἐν ἀποκρίτῃ τοξεύουσι : ταῦτα
κατὰ τὸ λεληθός · οὐδὲ γὰρ πολυμῶσιν εἰς τὸ ἐμφανὲς αὐτὸν διαβάλλειν · τὸ δὲ ἐνέτειναν τοξὸν , ἀντὶ ὡς τοξὸν νο-
εῖται · παρὰ δὲ τῇ Θεοδώρτῃ λέγεται „ Τὸ δὲ πρᾶγμα πικρὸν , ἀντὶ τοῦ ῥήματος πικρὸν ἢ λόγον πικρὸν · ταῦτα
ἐπλήρωσαν τὴν αὐτῶν γλῶσσαν , χεῖρνα ὀξύνοντες τοῦ τοξοῦ τὸν πικρὸν λόγον .

(2) Ὁ δὲ Ἀθανάσιος λέγει „ Κραταίως λόγον πονηροῦ ἐστὶ , καὶ διαβεβαιῶσθαι τοῦς Ἰουδαίους ὡς οὐκ ἀνέστη

6

„Διηγῆσαντο τοῦ κρύψαι παγίδα· εἴ-
„πον· τίς ὄφεται αὐτούς;

Ἀντὶ τοῦ διηγῆσαντο, εἰσηγήσαντο ἐξέδω-
κεν ὁ Σύμμαχος· ἐσυμβουλευθήσαν, λέγει, ἀνα-
μεταξύ των οἱ ἐχθροὶ τῶν ἀναιτίων ἀνθρώπων· καὶ
εἶπον νὰ κρύψουν παγίδας, καὶ νὰ βάλλουν εἰς τὸν
δρόμον φυλάξιν διὰ νὰ με πιάσουν καὶ νὰ με θα-
νατώσουν· ὡσὰν δὲ νὰ μὴν ᾔναι Θεός, ἐξὶ ὄν-
τες διατεθειμένοι, εἶπον εἰς τὸν ἐαυτὸν τους· ποῖος
θέλει μᾶς ἰδῆ; ἢ ποῖος θέλει φανῆ ἐχθρὸς καὶ βοή-
θός τοῦ παρ' ἡμῶν ἐπιβουλευομένου; ἤτοι οὐ-
δεὶς. (1)

9: „Ἐξηρεύνησαν ἀνομίαν, ἐξέλιπον ἐ-
„ξερευνῶντες ἐξερευνήσεις.

Ἐζήτησαν, λέγει, οἱ ἐχθροί μου νὰ μεταχει-
ρισθῶν τὴν ἀνομίαν, ἀπέκαμον ὁμως, ζητούντες ζη-
τήσεις δολερὰς, καὶ μηχανὰς διαφόρους κατασκευά-
ζοντες. (2)

„Προσελεύσεται ἄνθρωπος, καὶ καρ-

„δια βαθεῖα.

7: „Καὶ ὑψωθήσεται ὁ Θεός.

Κοντὰ, λέγει, εἰς τοὺς ἐχθροὺς ὅπου με ἐπι-
βουλευόνται, τυχὸν θέλει πλησιάσει καὶ ἄλλος τινὰς
ἄνθρωπος διὰ νὰ τοὺς συμβοηθῇ εἰς τὴν κατ' ἐμοῦ
γνώμην καὶ πονηρίαν, χαρίζομενος αὐτοῖς καὶ υποσ-
χόμενος, ὅτι καὶ αὐτὸς ἔχει νὰ κινηθῇ κατ' ἐμοῦ·
οὗτος δὲ ὁ ἄνθρωπος, θέλει εἶναι καρδία βαθεῖα· ἤγουν
εὐαθύρων καὶ σοφός· εἰς τὸ κακὸν ὁμως· διὰ τί εἶ-
ναι καὶ βαθύφων εἰς τὸ καλόν· πλήν, ἐπειδὴ καὶ
αὐτὸς τίποτε δὲν ἤμπορεῖ νὰ ἐνεργήσῃ κατ' ἐμοῦ,
διὰ τοῦτο ὁ Θεὸς θέλει ὑψωθῇ καὶ μεγαλυνηθῇ περισ-
σότερον· διὰ τί πιάνει τοὺς σοφοὺς ἐν τῇ πανουργίᾳ
αὐτῶν· ἤτοι τιμωρεῖ αὐτοὺς καὶ δείχνει ἀπράκτους
καὶ ματαίους ὄλων τῶν ἀνωτέρω τὰς ἐπιβουλάς, κα-
τὰ τὴν ἐρμηνείαν τοῦ Θεοδώριτου. (3)

„Βέλος νηπίων ἐγενήθησαν αἱ πλη-
„γαὶ αὐτῶν.

Αἱ πληγαὶ, λέγει, ἤγουν αἱ κακώσεις καὶ βλά-
βαι τῶν ἐχθρῶν μου, ἐγέναν βέλος νηπίων· ἤγουν
ἀπρακτοὶ καὶ ἀνενέργητοι· διὰ τί τοιαῦτα ἀνενέργη-
τοι εἶναι καὶ αἰσχίται, ὅπου ρίπτονται ἀπὸ τὰ νήπια
παῖδια, διὰ τὴν φυσικὴν ἀσθενεῖαν ὅπου ἔχουν.

8: „Καὶ ἐξηστένθησαν ἐπ' αὐτοὺς αἱ γλῶσ-
„σαι αὐτῶν.

Γλῶσσ.

ὁ Κύριος ἐκ νεκρῶν· λέγει δὲ ὁ Ἀνώνυμος ἐρμηνευτής· πῶς δὲ ἐκραταίωσαν; ἀπατῶντες, ὀμνύοντες, μάργυ-
ρας ἢ κατηγόρους μισθοῦμενοι, μηχανὰς εὐρίσκοντες, αἰτίας ἐπιφέροντες· ἵνα τὸν πονηρὸν λόγον· δηλαδὴ τὴν τοῦ
ψεύδους πεισυνθῇται ποιήσωσιν (ἐν τῇ ἐνδεδ· Σειρᾷ.)

(1) Κατὰ δὲ τὸν μέγαν Ἀθανάσιον, ταῦτα λέγονται διὰ τοὺς βλασφημοῦντες τοὺς Ἀποστόλους ἢ λέγοντας, „Οὐ
παραγγελία παρηγγείλαμεν ὑμῖν μὴ λαλεῖν ἐπὶ τῷ ὀνόματι τούτῳ; ἢ ὁ Θεοδώριτος δὲ λέγει, „Τοῦτο μὲν εἰ πε-
ρὶ τὸν Ἀβεσσαλὼμ ἢ τὸν Σαούλ ἢ τοὺς λοιπούς· τοῦτο δὲ ἢ εἰ παράνομοι, οἱ κατὰ καιρὸν μηχανὰς ἢ πάγας κατὰ
τῶν Ἐκκλησιῶν τοῦ Θεοῦ συρράμμενοι.

(2) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει „Πάντα φησὶν ἐκίνησαν λογισμόν· πᾶσαν ἐπενόησαν κατ' ἐμοῦ μηχανήν· οὐδὲν ἐ-
πιβουλῆς καταλελοίπασιν εἶδος, προφανῶς ἐπιόντες, κρύβδην λοχῶντες, κατασκόποις χρώμενοι, τὰς ἐρήμους πε-
ρινοσοῦντες, τὰ πετρώδη χωρία διερευνοῦμενοι, ἐν ὅρεσι ἢ σπηλαίοις ἢ ταῖς ὁπαῖς τῆς γῆς ἀναζητοῦντες τοὺς ἀθλη-
τάς τῆς εὐσεβείας, περὶ ὧν φάσκει ὁ Θεὸς Παῦλος· ὧν οὐκ ἦν ἄξιός ὁ Κόσμος· ὁ δὲ Ἀνώνυμος φησὶ διὰ τοῦτο ἐ-
ξέλιπον, ἐπειδὴ ἀνομίας ἠρεύνων· τούτέστιν οὐ κατὰ τὸν τοῦ Θεοῦ νόμον ἐζήτησαν, ἢν περ ἐζήτησαν δικαιοσύνην·
διὰ οὐχ εὐρίσκουσιν, οἱ δὲ τὴν θεογνωσίαν χωρὶς περισπασμοῦ τινος ἐρευνῶντες, οὐκ ἀποτυγχάνουσι.

(3) Ὅθεν ὁ Θεοδοσίω τούτῳ οὕτως ἠρμάνευσε „Καὶ διάνοιαν ἀνδρὸς ἢ καρδίαν βαθεῖαν κατατοξεύσει ὁ Θε-
ός· ὁ δὲ Εὐσέβιος οὕτως ἐρμηνεύει τὸ ρητόν „Οἱ μὲν παράνομοί φησιν, οὐδὲ ἐλίπον πονηρὰ βουλευόμενοι, προ-
σελεύσεται δὲ ἄνθρωπος ἀληθινὸς τὸ κατ' εἰκόνα διασώζων, ἢ διασφράσσει τῷ λόγῳ εἶναι ἢ συνετός· (τοῦτο
γὰρ ἡ βαθεῖα καρδία δηλοῖ) τὴν βαθεῖαν νόησιν εἰς ἔλεγχον· δι' οὗ ὑψωθήσεται ὁ Θεός ὁ δρασσόμενος τοὺς σο-
φοὺς

Γλώσσας ὀνομάζει ὁ Δαβὶδ τὰς συκοφαντίας καὶ ἐπιβουλὰς, αἰσχροὶ δὲ διὰ μέσου τῆς γλώσσης κατασκευάζονται, καὶ τῆς γλώσσης εἶναι ἀποτελέσματα· ἀσθενεῖς λοιπὸν, λέγει, ἔγιναν αἱ γλώσσαι καὶ συκοφαντῖαι τῶν ἐχθρῶν μου, καὶ τίποτε περισσότερον νὰ κατορθώσουν δὲν ἐδυνήθησαν.

„Ἐταράχθησαν πάντες οἱ θεροῦντες
„αὐτούς.

9: „Καὶ εφοβήθη πᾶς ἄνθρωπος.

Ἐταράχθησαν, λέγει, ὅλοι ἐκεῖνοι, ὅπου εἶδον τοὺς ἀνωτέρω ἐχθρούς μου, πῶς ἀπέτυχον ἀπὸ ὅλα τὰ ἐπιχειρήματα καὶ τὰς μηχανάς, ὅπου ἐναντίον μου κατεσκεύασαν· καὶ κάθε ἄνθρωπος βλέπωντας αὐτούς, ἐρεβόθη εἰς τὸν ἑαυτόν του, μὲ τὸ νὰ ἐγνώρισεν, ὅτι ὁ Θεὸς εἶναι ἐκδικητὴς καὶ βοηθὸς ἐκείνων ὅπου ἀδικοῦνται. (1)

„Καὶ ἀνήγγειλαν τὰ ἔργα τοῦ Θεοῦ.
„καὶ τὰ ποιήματα αὐτοῦ συνῆκαν.

Ὅλοι, λέγει, ὅσοι εἶδον τοὺς ἐχθρούς μου ἀποτυχόντας, θέλουν διηγοῦνται εἰς τοὺς ἄλλους τὰ θυμασία, ὅπου ἔκαμεν ὁ Θεὸς διὰ λόγου μου· καὶ θέλουν καταλάβουν ἐκείνας τὰς κρίσεις, ὅπου ἐνεργεῖ

ὁ Θεὸς διὰ νὰ βοηθήσῃ τοὺς δούλους του· ὡς ἀπαρκασμένα δὲ εἶπεν ὁ Δαβὶδ ἐκεῖνα, ὅπου ἐμελλον νὰ γένουν, κατὰ τὸ ἰδίωμα τῆς προφητείας, ὡς πολλὰκις εἶπότεν. (2)

10: „Εἰφρανθήσεται δίκαιος ἐν τῷ Κυ-
„ρίῳ, καὶ ἐλπίζει ἐπ' αὐτόν· καὶ ἐ-
„παινέθουσιν πάντες οἱ εἰσιεῖς τῇ
„καρδίᾳ.

Κάθε δίκαιος, λέγει, ἄνθρωπος, βλέπωντας τὴν πρόνοιαν καὶ βοήθειαν, ὅπου ἔδειξεν ὁ Θεὸς εἰς μέ, θέλει χαρῇ, καὶ θέλει ἐλπίζει εἰς τὸν Κύριον, ἵνα καὶ αὐτὸς ἀξιώθῃ τῆς αὐτῆς βοηθείας· ἀλλὰ καὶ ὅλοι οἱ ἄνθρωποι ὅπου δὲν ἔχουν εἰς τὴν καρδίαν τοὺς κατ' ἐνα σκολιὲν καὶ πονηρὸν λογισμόν, ὅποιοι ἦσαν ὁ Δαβὶδ, ὅλοι λέγω, αὐτοὶ θέλουν ἐπαινεθῶν· ἐπειδὴ καὶ ὁ Θεὸς εἰς τοὺς τοιοῦτους ἀπονηρευτοὺς βοηθεῖ, „Ὡς ἀγαθὸς γὰρ ᾤησιν, ὁ Θεὸς τῷ Ἰσραὴλ, τοῖς εὐθέσι τῇ καρδίᾳ. (Ψαλ. 136.) μερικοὶ δὲ τὸ, προσελεύσεται ἄνθρωπος καὶ καρδίᾳ ἐμβαλεῖ περὶ τοῦ Ἰούδα ἐνόησαν· ὁ ὅποιος βαθύς καὶ παμπόνηρος ὦντας, ἐπῆγεν εἰς τοὺς ἐχθρούς τοῦ Χριστοῦ Ἰουδαίους, καὶ ὑπεσχέθη νὰ προδώσῃ αὐτοὺς εἰς αὐτούς, δὲ ὁ Χριστὸς ὑψώθη μᾶλλον καὶ ἐμγαλυόθη, ἐπειδὴ ἔτελεσε μὲν φοβερά θαύματα, ὅταν ἐσαυρωθῇ, αἱ

φύες ἐν τῇ πανουργίᾳ αὐτῶν· ὁφείλει γὰρ ὁ Θεὸς δι' ἀνδρῶν ἁγίων τῆς ἀπάτης ἐλεγχόμενης· ἄλλοι δὲ νοοῦσι τὸ ἥτις τούτοις περὶ τοῦ Ἰούδα, ἢ ὅρα ἐν τῷ τέλει τοῦ Ψαλμοῦ· ἄλλος δὲ φησι, „Προσελεύσεται ἄνθρωπος, δὸν ἂν φησι, βαδύνῃ ὁ ἀνθρώπινος λογισμὸς τὰ ὑπὲρ δύναμιν περιεργαζόμενος, ὑπὲρ αὐτόν ἐστὶν ὁ Θεὸς μὴ καταλαμβάνόμενος· οὐκ ἀπορῶσι φησὶν, ὅτι ὅσον ἂν κρύψῃ τοὺς δόλους ἢ βαδύνωσιν, ὡς μὴ δήλους γενέσθαι, ἀνώτερος εὐρίσκεται ὁ Θεὸς, ἐτοιμοτέραν παρέχων βοήθειαν, ἢ ἐκεῖνοι τοὺς δόλους· ὁ δὲ Θεοδόμητος φησι, „Καὶ τὰ λανθάνοντα γὰρ ὁ Θεὸς ἐροῦσιν, ἢ τὸ οἰκτεῖον δείκνυσιν ὅφως δίκας τοὺς τοὺς εἰσπραττόμενος.

(1) Λέγει δὲ ὁ Σειῶς Ἀθαιάσιος „Εἰπὼν ἀνωτέρω τὸ κατὰ τῶν ἁγίων κηρύκων (ἥτοι Ἀποστόλων) ἔπαρμα τῶν ἐχθρῶν, διεξέρχεται ἢ τὴν ἐκπτώσιν· οὕτω γὰρ φησι, τὰς μηχανὰς αὐτῶν τὰς καθ' ἡμῶν ἀσθενεῖς ἐργάζεται, ἢ οὐδαμείνως, ὡς τὰ τῶν νηπίων ἀσθενῇ ἢ πλήττειν οὐκ ἐνδύμενα βέλῃ· ὅθεν πάντες οἱ βλέποντες αὐτοὺς τοσαῦτα μὲν μηχανωμένους, ὠρελοῦντας δὲ οὐδὲν, ταραχὴν τὴν διάνοιαν κατεσχέθησαν· ἐφ' οἷς γὰρ διήμαρτον, τὴν θείαν ἐθαύμασαν Πρόνοιαν γεγονότες περιδεεῖς.

(2) Ὁ δὲ Εὐσέβιος λέγει, „Πᾶς ἄνθρωπος τῆς παλαιᾶς Ἱερουσαλήμ Ἰσραὴλ τὴν πόλιν εἰς φόβον πολλὸν τοῦ ἐσαυρωθέντος ἔρχεται· ἢ τὰ ἔργα τοῦ Θεοῦ· δηλαδὴ τοῦ Χριστοῦ ἀναγγέλλει, ἢ τὰ ποιήματα αὐτοῦ συνῆσι· ποῖα ταῦτα; ἢ τοῖς Ἀποστόλοις μὲν προσέειπε, νῦν δὲ εἰς τέλος ἐξήγαγε· δείκνυνται γὰρ αὐτῶν τὴν οἰκοδομὴν τοῦ Ἱεροῦ, ἀπεκρίνατο, „Αἰμὴν λέγω ὑμῖν, οὐ μὴ μείνῃ ὡς ἐλπίδες ἐπὶ λίθον, ὅς οὐ μὴ καταλυθῇ.

ἀνέστη δὲ ἐκ τῶν νεκρῶν· καὶ αἱ τιμωρίαι καὶ τὰ πάθη, ὅπου ἐπροξένησαν εἰς αὐτὸν οἱ Ἰουδαῖοι, εἰς οὐδὲν ἐλογίσθησαν· ἕνα μὲν, διὰ τὴν αὐτοῦ ἡττὴν ἀπαθῆς κατὰ τὴν Θεοσύνην· καὶ ἄλλο δὲ, διὰ τὴν δὲν ἐδυνάμηνεν νὰ ἀφανίσουν αὐτὸν, καθὼς οἱ Ἰουδαῖοι ἐνομίζον· ὅλοι δὲ οἱ ἔθνη, βλέποντες τοὺς Ἰουδαίους νὰ παρὰδοθῶν εἰς τοὺς Ῥωμαίους πρὸς ὀλεθρον καὶ ἀφανισμόν, ἐταράχθησαν καὶ ἐφοβήθησαν τὸν Χριστόν· διὰ τὸν ὅποιον Χριστόν οἱ ἔθνη αὐτοὶ, ἐπαθον

πολλὰ ὑπὸ τῶν διωκτῶν καὶ τυράννων (1) δικαίους δὲ θέλεις νοήσεις τοὺς αὐτοὺς ἔθνη, ἐπειδὴ καὶ ἐδικαιώθησαν διὰ τῆς πίστεως· οἱ ὅποιοι καὶ θέλουν εὐφρανθοῦν διὰ τὸν Χριστόν· οἱ ἴδιοι δὲ ἔθνη καὶ εὐθεὶς τῇ καρδίᾳ κατὰ τὸν Ὀρίγεναν· ἐπειδὴ καὶ αὐτοὶ κατὰ τὴν καρδίαν, δὲν ἐσφράβωσαν εἰς κακίαν πρᾶγμα ἀπὸ τῆς ὀρθῆς πίστεως, ὅπου παρέλαβον, καθὼς ἐσφράβωσαν πάλαι οἱ Ἰουδαῖοι.

Ψαλμὸς ΞΔ'.

Κάθισμα Θ'.

„Εἰς τὸ τέλος Ψαλμὸς σδθς τῷ Δαβίδ.

„Ὡδὴ Ἱερεμίου, καὶ Ἰεζεκιήλ, καὶ τοῦ λαοῦ τῆς παροικίας,
„ὅτε ἐμελλον ἐκπορεύεσθαι·

Ὁ μὲν Εὐθύμιος ὁ ἐμὸς συγγραφεὺς, τὴν ἀνωτέρω μόνον ἐπιγραφὴν ἔχει λέγων· εἰς τὸ τέλος καὶ οὗτος ἐπιγράφεται, διὰ τὴν προφητεὴν διὰ τὴν ἐλευθερίαν τῶν ἐν Βαβυλῶνι σκλαβωμένων Ἑβραίων, ἐκ προσώπου τῶν ὁποίων συνεγράφη ὁ παρὼν Ψαλμὸς κατὰ τὸν Θεοδώριον· καὶ περὶ τῆς μεταβολῆς καὶ Θεοσεβείας τῶν ἔθνων κατὰ τὸν Ἀθανάσιον· τί δὲ δηλοῖ Ψαλμὸς ὧδε, εἵπομεν ἐν τῷ Προομίῳ ἐν κεφαλῇ 0' καὶ ἔρα ἐκεῖ. Ἐγὼ δὲ ἐνταῦθα καὶ τοῦτο προσέθημι εἰς ἀναπλήρωσιν τῆς ἐπιγραφῆς, ὅτι ὁ ἱερὸς Θεοδώριτος βλέπωντας νὰ ἔχη ὁ Ψαλμὸς οὗτος καὶ τὴν ἐπιγραφὴν ταύτην „Ὡδὴ Ἱερεμίου καὶ Ἰεζεκιήλ καὶ τοῦ λαοῦ τῆς παροικίας ὅτε ἐμελλον ἐκπορεύεσθαι, λέγει, ὅτι αὕτη ἡ ἐπιγραφὴ, οὔτε εἰς τὸ Ἑβραϊκὸν εὐρίσκειται, οὔτε ἄλλοι ἐρμηνεύται αὐτὴν, ἔχουσιν, ἀλλὰ κάποιος, ὡς φαίνεται, ἀμαθὴς, ἐπρόσθεσεν αὐτὴν, χωρὶς νὰ προσέξῃ, οὔτε εἰς τὴν ἰστορίαν, οὔτε εἰς τὸ νόημα τοῦ Ψαλμοῦ· ἐπειδὴ ὁ Ἱερεμίας δὲν ἐπῆγεν εἰς τὴν Βαβυλῶνα· ἀλλ' ἔλαβεν ἄδειαν ἀπὸ τὸν Θεόν, νὰ διατρίβῃ ὅπου βούλεται, ἐδίχλεξε δὲ νὰ κατοικῇ εἰς τὴν πατρίδα του· γράφει δὲ ὁ ἴδιος Ἱερεμίας, ὅτι ἐκατέβη εἰς Τάφνας τῆς Αἰγύπτου, ὁμοῦ μὲ ἄλλους πολλοὺς Ἰουδαίους, ὅσους ἀφῆκεν ὁ Ναβουκκδάν· „Καὶ εἰσῆλθον εἰς Αἴγυπτον, ὅτι οὐκ ἤκουσαν τῆς φωνῆς Κυρίου, καὶ εἰσῆλθον εἰς Τάφνας· καὶ ἐγένετο λόγος Κυρίου πρὸς Ἱερεμίαν ἐν Τάφναις, λέγων „Λέξε σεαυτῷ λίθους μεγάλους (Ἱερ. μ. γ. 7) καὶ ἐκεῖ ἐπροφήτευσεν, ὡς φαίνεται ἐν τῷ αὐτῷ κεφαλῇ. (2) λοιπὸν δὲν ἀρμόζουν ταῦτα, λέγει, εἰς τοὺς ἐκπορευομένους ἀπὸ τὴν σκλαβίαν, ἀλλὰ εἰς τοὺς εὐρισκομένους

(1) Ὅθεν ἔειπεν ὁ Θεοδώριτος „Τοῦτο δὲ εἴποι ἄν τις καταρθαιόμενος τὸν Δαβίδ ἔτι τοὺς κατ' αὐτὸν, ἔτι τοὺς μετ' ἐκείνους· λέγει δὲ τὸν ἀθλοφόρον Μάξιμον ἔτι τοὺς ἀθλητὰς τῆς εὐσεβείας.

(2) Ὅθεν ἐκ τῶν λόγων ταῦτα συμπεραίνεται, ὅτι ἔτι ἐν τῇ Συνάξει τῇ γραφόμενῃ περὶ τοῦ Ἱερεμίου, ὅτι ἐπῆγεν εἰς Βαβυλῶνα, δὲν ἔχονται ἀκριβεῖς· παρὰ δὲ τῇ αὐτῇ Θεοδώρῳ γράφεται ἔτι τοῦτο, ὅτι ὁ Ἱερεμίας

νους ἐν τῇ σκλαβίᾳ· Ἰωάννης δὲ ὁ Λίτινος ἐν τῷ νεοτυπώτῳ αὐτοῦ Ψαλμῷ λέγει, ὅτι οἱ τελευταῖοι πάντες εἰχοι τοῦ Ψαλμοῦ τούτου, οἱ ἀρχόμενοι ἀπὸ τοῦ „ Ἐπεσκέψω τὴν γῆν, καὶ ἐμέθυσας αὐτήν· μέ-
χρ' ὅτου· αὐτοὶ λέγω δίδουσι νὰ πισεύσῃ τινὰς, ὅτι ὁ Ψαλμὸς οὗτος ἐξεδόθη παρὰ τοῦ Δαβὶδ, ἀπὸ
οὗ ἔλαβε βροχὴν πλουσίαν ἐν καιρῷ ἀνυδρίας· ὅθεν καὶ ἐν καιρῷ ἀνυδρίας καὶ βροχῆς, ὁ Ψαλμὸς οὗ-
τος ἀρμόζει νὰ λεγέται.

1: „ Σοὶ πρέπει ὕμνος ὁ Θεὸς ἐν Σιών,
„ καὶ σοὶ ἀποδοῦθήσεται εὐχὴ ἐν
„ Ἱερουσαλὴμ.

Εἰς τὴν Σιών, λέγει, (ὅρος δὲ τοῦτο τῆς Ἱερουσαλὴμ.) πρέπει νὰ ὑμνήσῃ Κύριε· ἐπειδὴ καὶ ἐκεῖ ἐπρόσας νὰ σὲ λατρεύουν οἱ Ἰουδαῖοι· καὶ ἐν τῇ Ἱερουσαλὴμ θέλει ἀποδοθῇ εἰς ἐσένα ἡ τοῦ καθ' ἐνὸς προσευχὴ καὶ ὑπόσχεσις· μὲ τὰ λόγια δὲ ταῦτα προφητεύει ὁ Δαβὶδ τὴν ἐπιστροφὴν, ὅπου ἐμελλόν νὰ κάμουν οἱ Ἑβραῖοι εἰς τὰ Ἱεροσόλυμα· δύναται δὲ νὰ νοηθῇ ἀναγκαστικῶς Σιών καὶ Ἱερουσαλὴμ, ἡ καθολικὴ Ἐκκλησία τῶν πιστῶν, καὶ αἱ κατὰ μέρος Ἐκκλησίαι αὐτῶν. (1)

2: „ Εἰσακούσον προσευχῆς μου· πρὸς
„ σὲ πᾶσα σὰρξ ἤξει.

Ἄκουσον, λέγει, Κύριε, τὴν προσευχήν μου καὶ δός μοι τὴν αἴτησιν, διὰ τὴν ὁποίαν σὲ παρακαλῶ· τὸ δὲ πρὸς σὲ πᾶσα σὰρξ ἤξει, εἶναι κατὰ τὸν Θεοδώριτον προφητεία διὰ τὰ ἔθνη, πῶς ἔχουν νὰ πιστεύσουν εἰς τὸν Χριστόν· σάρκα δὲ τὰ ἔθνη ἀνόμασεν, ἢ διὰ τί ἀπὸ τὸ μέρος τῆς σαρκὸς ὀνομάζει τὸν ὅλον ἄνθρωπον· ἢ διὰ τί οἱ ἔθνη οὐκ ἐξοῦσαν σαρκικῶς· ἢ λέγει τοῦτο ὁ Δαβὶδ, διὰ τὴν καθολικὴν ἀνάστασιν ὅλων κοινῶς τῶν ἀνθρώπων, κατὰ τὴν ὁποίαν ὅλοι οἱ ἀναστήθοντες ἄνθρωποι, ἔχουν νὰ γνωρίσουν τὸν Θεόν. (2)

3: „ Λόγοι ἀνόμων ὑπερεδυνάμωσαν ἡ
„ μᾶς.

Αἱ βλαφημίαι, λέγει, τῶν ἐχθρῶν μας Βαβυλωνίων, τὰς ὁποίας λέγουσιν ἐναντίον εἰς ἐσένα τὸν Θεόν, καὶ ἐναντίον εἰς ἡμᾶς, αὐταὶ ἐγιναν ὑ-

πύργον οἰκοδομήσας ὑψηλὸν ἔξ' αὐτὸν ἐναποκλείσας, ἐν τούτῳ τοῦς θρήνους συνέγραψεν, ὁλοφύεμενος τοῦτο μὲν τὴν Ἱερουσαλὴμ· τοῦτο δὲ, τὸν ἐξανδραποδισμόν τοῦ λαοῦ· φαίνεται δὲ, ὅτι ἀπ' οὗ συνέγραψε τοὺς θρήνους ἐν τῇ πατρίδι, κατέβη εἰς Αἴγυπτον· ὁ δὲ Ἀθανάσιος λέγει· „ Ὅτι ἐν τῷ Ψαλμῷ τούτῳ εἰσέχει ὁ Δαβὶδ τὸ πρῶτον τῶν Ἑθνῶν, τῶν πιστευσάντων εἰς Χριστόν· ἔτι τε εὐχὴν ἀναπέμπει ὑπὲρ αὐτῶν, ὄντων μὲν πάλαι ἀκάρπων, γε-
νομένων δὲ εὐφρόνων διὰ τῆς εἰς Χριστόν πίστεως.

(1) Ὁ δὲ Θεὸς Κύριος, Σιών λέγει τὴν ἁνὰ ἡ ἐπουράνιον, ἢ τὴν κατὰ ἐπὶ γῆς Ἐκκλησίαν· ὁ τοῖον ὕμνος ὁ ἐν τῇ Σιών· ἦτοι τῇ ἐπουρανίᾳ, ἢ τῇ ἐπὶ γῆς Ἐκκλησίᾳ, τῇ Θεῷ ἀπεδιδόμενος, πρέπει ἂν μόνον τῷ ὑμνου-
μένῳ Θεῷ· ὃ ἢ τὰς εὐχὰς ἀποδιδόναι προσήκει· λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος „ Πᾶσα τοῦ Ψαλμοῦ τὰ ἑπτὰ τοῖς ἐν Βαβυλῶνι διαγούσι· πρόσφορον· αὐτοὶ γὰρ τῆς ἐπαύδου γλιχόμενοι, ταύτην τῇ Θεῷ τὴν ὑμνωδίαν προσέφερον· καὶ φασιν ἐπανάγαγε ἡμᾶς εἰς τὴν Σιών· ἔβα ἔξενον ἡμῖν τοὺς ὕμνους· σαι προσφέρειν ἢ τὰς συνήθεις εὐχὰς· οὐ γὰρ ἐφείτῃ τὴν ᾠδὴν ἄδειν Κυρίου ἐπὶ τῆς ἀλλοτρίας ἐν ξέναις ἀκοαῖς ἢ βεβήλοις· ὁ δὲ Ἀθανάσιος λέγει· „ Οὐκέτι, φησιν, οἷς ἐνομιζόμενοι Θεοὺς τοὺς ὕμνους ἀναπέμψαμεν, εἰδότες· ὡς ἐκείνους μὲν οὐ πρέπει τὸ ὑμνεῖν, ζύ-
λοις ἢ λίθοις ἢ δαίμοσιν οὖσι, σαι δὲ μόνον τὸ τοιοῦτον πρεπαδέσασιν.

(2) Λέγει δὲ ὁ Ἀθανάσιος ἡ Διὰ τούτων εὐαγγελίζεται τὴν κλήσιν πάντων τῶν Ἑθνῶν, κατὰ τὸ εἰρημένον παρὰ τοῦ Ἰακώβ „ Ἐκχεῖ ἀπὸ τοῦ Πνεύματος μου ἐπὶ πᾶσαν σάρκα· ἢ ὁ Ὀριγένης ἡ Πρὸς σὲ δὲ τὸν Θεόν, ὃς πνεῦμα ποιεῖς τὴν σάρκα, πᾶσα σὰρξ ἤξει· μεταβαλεῖ γὰρ ἡ γενομένη σὰρξ δι' ἁμαρτίαν ψυχῆς ἢ ἔσται πνεῦμα.

Τε

ὑπὲρ τὴν δυνάμιν μας· ἦτοι αὐταὶ κατεδυνατώσαν ἡμᾶς, καὶ δὲν τολμῶμεν νὰ ἀντιποιμῶμεν εἰς αὐτάς, μὲ τὸ νὰ εἰμεθα σκλάβοι τῶν βλασφημιῶν· ἢ νοεῖται τὸ ἐναντίον· οἱ αἱ μεγάλοι βλασφημία τῶν Βαβυλωνίων μᾶς δίδουν μεγάλην καὶ ὑπερβολικὴν δυνάμιν καὶ θάρρος, οἱ ἐπὶ Κύριε, δὲν θέλεις παραβλῆσαι αὐτάς ἀνεκδιμήτους· ἀλλὰ ἔχεις νὰ τὰς τιμωρήσῃς· μερικὰ δὲ ἀντίγραφα ἔχουσιν, ὑπερδυνατώσαν ἡμᾶς· ἦτοι ἐποίησαν ἡμᾶς ἀδυνάτους καὶ ἀσθενεῖς μὲ ὑπερβολήν. (1)

„Καὶ ταῖς ἀσεβείαις ἡμῶν σὺ ἰλάσῃ·

Σὺ Κύριε, λέγει, θέλεις συγχωρήσεις τὰς ἀσεβείας καὶ ἁμαρτίας ἡμῶν, διὰ τὴν ὑποτίαν ἐσκλάβωθήμεν· καὶ σὺ θέλεις ἐλευθερώσεις ἡμᾶς. (2)

4 : „Μακρότις, ὃν ἐξελέγω καὶ προσελαβου· κατασκηνώσει ἐν ταῖς αὐλαῖς σου·

Κατὰ μὲν τὴν ἱστορίαν νοεῖται τὸ ῥητὸν οὕτως· ἤγουν ὅτι ζηλωτὸς εἶναι ὁ λαὸς τῶν Ἰουδαίων, ὁ ὁποῖος ἐδικαλέσθη ἀπὸ ὅλα τὰ ἄλλα ἔθνη, καὶ ἔγινεν ἐδικός σου Κύριε· διὰ τὴν αὐτὸς, ἀπ' οὗ ἐλευθερωθῇ ἀπὸ τὴν σκλαβίαν, θέλει ἐπιτρέψει ἐντίμως καὶ θέλει κατοικήσει πάλιν εἰς τὴν

πόλιν Ἱερουσαλὴμ· ταύτην γὰρ ἀνέμακρυν αὐλάς τοῦ Θεοῦ· διὰ τὴν εἰς αὐτὴν εἰρέσκετο ὁ περίφημος ἐκεῖνος τοῦ Σολομῶντος Ναός· κατὰ δὲ ἀναγωγὴν φανερώνει αἰνιγματωδῶς, ὡς λέγει ὁ Ἀθανάσιος, τὸν ἐξ ἐθνῶν νέον λαόν, ὃς τις ἐδικαλέσθη εἰς κληρονομίαν ἀπὸ τὸν Χριστόν· αὐλάς δὲ τοῦ ἐθνικοῦ λαοῦ πρέπει νὰ νοήσωμεν, τὰς κατὰ τόπους εὐρισκομένας Ἐκκλησίας· νοεῖται δὲ τὸ ῥητὸν τοῦτο καὶ διὰ καθὲν δίκαιον Χριστιανόν, ὅπου τελειώνει μὲ εὐσέβειαν (καὶ ὁρατὴν) τὴν ζωὴν του· διὰ τὴν αὐτὸς δικαλεχθεὶς ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους, περνᾷ παρὰ τοῦ Χριστοῦ εἰς τὴν ἀνω Ἱερουσαλὴμ, ὅπου εἶναι αἱ αὐλαὶ καὶ αἱ μοναὶ τῶν δικαίων. (3)

„Πλησθησόμεθα ἐν τοῖς ἀγαθοῖς τοῦ οἴκου σου·

Οἶκος Θεοῦ εἶναι ἡ Ἱερουσαλὴμ, τόπον ἢ κάτω καὶ ἐπίγειος, ὅσον καὶ ἡ ἀνω καὶ ἐπουράνιος· ὁμοίως οἶκος Θεοῦ, εἶναι καὶ οἱ κατὰ τόπους Ναοὶ καὶ Ἐκκλησίαι· ἀγαθὰ δὲ τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Θεοῦ εἶναι, τὰ θεῖα δόγματα, καὶ ὅσα ἀποβλέπουσιν πρὸς ἀπόλυσιν καὶ εὐφροσύνην ψυχῆς· (4) ἀπὸ τὰ ὁποῖα, λέγει, ἡμεῖς οἱ σκλαβωθέντες θέλομεν χορτάσσομεν, ἀπ' οὗ ἐλευθερωθῶμεν ἀπὸ τὴν σκλαβίαν τῶν ἐχθρῶν.

“Α-

(1) Ὁ δὲ Ἀθανάσιος φησὶ „Λόγους ἀνόμων φησὶ τὴν σοφίαν τῶν σοφῶν τοῦ αἰῶνος τούτου· δι' ἧς ἡ ἐξουσίαν τῆς ἀληθείας ἐκπεσόντες γνώσεως·

(2) Ἄλλος δὲ ἐρμηνευτὴς· „Οὐκ ἀδίκως τοῖς ἀνόμοις Βαβυλωνίοις δουλεύειν κατεκρίθημεν ἡμεῖς οἱ Ἰουδαῖοι· ἀλλὰ διὰ τὴν ὕψος ἡμῶν πάλαι τολμῶμεθα ἀσεβείαν, ἧς τὸν ἰλασμόν ἡ τὴν ἄφεσιν παρὰ σοῦ προσδοκῶμεν· παρ' οὗ ἡ τὸ αἰχμαλωτισθῆναι συνέβη ἡμῖν· κατὰ δὲ θεωρίαν, οἱ ἐξ ἔθνῶν πιστεύσαντες λόγους ἀνόμων διομῶνται τὴν σοφίαν τῶν σοφῶν τοῦ αἰῶνος τούτου ὡς ὑπερισχύουσιν, ἡ ἐν τῇ τοῦ ἀντικειμένου συνεργείᾳ κατὰ τῆς ἀληθείας ἔχουσιν δυνάμιν· δι' ἧς ἡ ἐξουσίαν τῆς ἀληθείας ἐκπεσόντες γνώσεως· καί γε εὐχονται τῆς συμβάσεως αὐτοῖς ἐν τῇ πλάνῃ ἀσεβείας ἀπαλλαγῆναι, ἡ ἰλεων εὐρεῖν τὸν Θεόν ἐφ' οἷς πάλαι ἠσέβησαν· (ταῦτα εὐρηνται ἡ παρὰ Θεοδωρίτῃ·)

(3) Ὁ δὲ Ἀθανάσιος λέγει „Τοὺς τελειωθέντας κατ' ἀρετὴν, ἡ εἰς τὸ βραβεῖον τῆς ἀνω φθάσαντας κλήσεις μακαρίους ἀποκαλεῖ· ἄλλος δὲ φησὶ „Τὸν τελειωθέντα ἐν ἀρεταῖς τοῦτον ἡ ὁ Προφήτης μακαρίζει τὸν ἥδ' ὁ δρᾶντα ἡ σεφανθέντα· ἐκλέγεται μὲν γὰρ ὁ Θεὸς τὸν ἀγωνίσασθαι ἡ δραμεῖν ἐπιτήδειον, τὸν δὲ ἥδ' ἐν νικητικῇ διὰ τῆς κλήσεως τῆς εἰς αὐτὸν εἰς οὐρανὸν προσλαμβάνεται· ἔνθα ἡ σκηνὴ αὐτοῦ ἐν ταῖς ἰδίαις αὐλαῖς ἀποκληροῖ, περὶ οὗ τοῖς Ἀποστόλοις ἔλεγεν „Ἐν τῇ οἰκίᾳ τοῦ Πατρὸς μου μοναὶ πολλαὶ εἰσιν (ἐν τῇ ἐκδεδ· Σειρῃ·)

(4) Καὶ δὲ τὸν Ἀθανάσιον, ἀγαθὰ τοῦ οἴκου Κυρίου, τὰ τοῦ Πνεύματος διάφορα χαρίσματα εἰσιν·

„Άγιος ὁ ναός σου.

5 : „Θαυμαστός ἐν δικαιοσύνῃ.

Ναὸς Θεοῦ πάλιν εἶναι, ὁ εὐρισκόμενος ἐν τῇ κάτω καὶ ἐν τῇ ἄνω Ἱερουσαλήμ· καὶ καθὼς Ἐκκλησία καὶ οἶκος Θεοῦ ὁ κατὰ τὸ πνεῦμα εὐρισκόμενος, ναὸς Θεοῦ εἶναι· ἅγιος λοιπὸν εἶναι ὁ ναὸς αὐτός· ἐπεὶ εἶναι ναὸς τοῦ ἁγίου τῶν ἁγίων Θεοῦ· καὶ ἐπεὶ εἶναι γεμάτος ἀπὸ ἁγιοσύνης· θαυμαστός δὲ εἶναι ὁ αὐτὸς μὲ τὴν δικαιοσύνην τῶν ἐν αὐτῷ πολιτευομένων δικαίων ἀνδρῶν· ἡ ναὸν Θεοῦ λέγει τὸν ἐνάρτετον ἄνθρωπον, ὃς τις εἶναι οἰκητήριον Θεοῦ, κατὰ τὸ „Τίμις ἐσσι ναὶ Θεοῦ ζῶντος, καθὼς εἶπεν ὁ Θεός, ὅτι ἐνοικήσω ἐν αὐτοῖς καὶ ἐμπεριπατήσω. (β'. Κορ. 5. 16.) καὶ πάλιν „Ὁ γὰρ ναὸς τοῦ Θεοῦ ἅγιός ἐστιν, οἱ τινὲς ἐσε ἡμεῖς (α'. Κορ. 3. 17.) καὶ ἅγιος μὲν εἶναι ὁ ἐνάρετος, διὰ τὴν ἀγνείαν καὶ καθαρότητα τῶν παθῶν· θαυμαστός δὲ, διὰ τὴν δικαιοσύνην καὶ ὑπερφυσικὴν ἀρετὴν του.

„Ἐτάκουσον ἡμῶν ὁ Θεὸς ὁ Σωτὴρ ἡμῶν, ἡ ἐλπίς πάντων τῶν περάτων τῆς γῆς, καὶ τῶν ἐν θαλάσῃ μακρὰν.

Καὶ τοῦτο τὸ ῥητὸν εἶναι προφητεία, πῶς ἐμελλόν να πισεύσουν τὰ ἔθνη εἰς τὸν Χριστόν· ἔπακουσον, λέγει, Κύριε ἡμῶν, σὺ ὅπου μέλλεις ὑπεροπὴν να γένῃς ἐλπίς ὅλων τῶν ἐθνικῶν· περάτα δὲ γῆς εἶναι, οἱ τὰ ἄκρα κατοικοῦντες τῆς γῆς· ἐν θαλάσῃ δὲ εἶναι, οἱ εἰς τὰ νηοῖα κατοικοῦντες· τὸ δὲ μακρὰν δηλοῖ, ὅτι πολλὰ νηοῖα εἶναι μακρὰν ἀπὸ

τὴν σερὰν κατοικημένα ἀπὸ ἀνθρώπων. (1)

6 : „Ἐτοιμάζων ὄρη ἐν τῇ ἰσχυρί αὐτοῦ.

Μὲ τὰ λόγια ταῦτα διηγείται ὁ Δαβὶδ τὴν τοῦ Θεοῦ δύναμιν, ἀνυμνῶν αὐτὴν καὶ δεξιολογῶν· τὸ δὲ ἐτοιμάζων, ἐδράζων ὁ Σύμμαχος ἐξέδωκε· σὺ εἶσαι, λέγει, Κύριε, ὅπου σταθεροῦναι τόσον σίγουρα τὰ ὄρη καὶ τὰ βουνά, ὥστε ὅπου να μὴ σαλεύονται ἀπὸ τὰ δυνατὰ καὶ παντοτινά φυσήματα τῶν ἀγρίων ἀνέμων κατὰ τὸν Θεοδώριτον. (2)

„Περιζωσμένως ἐν δυναστείᾳ.

Σὺ Κύριε, λέγει, εἶσαι ὥσάν με ζωνάρι περικυκλωμένον μὲ τὴν δυναστείαν· ἤγουν μὲ τὴν δύναμιν τὴν συνεκτικὴν τόσων ἀπείρων κτισμάτων, καὶ μὲ καθὼς λογῆς θεοπρεπὴ τελειότητα· ἀλλαχοῦ δὲ λέγει ὁ ἴδιος „Ἐνεδύσατο ὁ Κύριος δύναμιν καὶ περιζώσατο. (Ψαλμ. 134. 1.) (3)

7 : „Ὁ Συνταράσσων τὸ κύτος τῆς θαλάσσης· ἤχους κυμάτων αὐτῆς τις ὑποστησεται;

Σὺ λέγει, Κύριε, εἶσαι, ὅπου τόσον τυχρόσαις τὸ βάθος ἕλον καὶ τὸ πλάτος καὶ μήκος τῆς θαλάσσης, ὥστε ὅπου να εὐγαλὴν ἐπάνω ἡ ἄμμος κάτωθεν ἀπὸ τὸ βυθότατον χῶρος· κύτος γὰρ τὸ

(1) Ὁ δὲ ἁββᾶς Δαβὶδ λέγει „Κατὰ δέ τινες, οἱ εἰς τὰ περάτα τῆς γῆς εἰσιν οἱ ἐν τελείᾳ κακίᾳ· οἱ δὲ ἐν θαλάσῃ μακρὰν, οἱ ἐν εὐχάτῃ ἀγνώστῃ· ἡ δὲ ἡμεῖς ὁ Χριστὸς ἐσμὲν ἡ ἐλπίς τῶν τοιούτων· ἡ ὁ Θεοδώριτος δὲ λέγει „Πάλιν ἐνταῦθα τὴν τῆς οἰκουμένης σωτηρίαν προλέγει, ἡ τῆς τοῦ Πατριάρχου Ἰακώβ ἀναμνησκεί προφητικῶς· ἐκεῖνον γὰρ ἐστὶ φωνή· οὐκ ἐκλείπει ἀρχὸν ἐξ Ἰουδα, ἡ ἡγουμένος ἐκ τῶν μαρτύρων αὐτοῦ, ἕως ἂν ἔλθῃ, ὃ ἀποκρίνεται, ἡ αὐτὸς προσδοκία ἐθνῶν· τοῦτον ἡ ἐνταῦθα ἐλπίδα ἐκάλεσε πάντων τῶν περάτων τῆς γῆς, ἡ τῶν ἐν θαλάσῃ μακρὰν.

(2) Κατὰ δὲ τὸν Ἀθανάσιον, ὅρη νοοῦνται εἰ ἀντικείμεναι δυνάμεις τῶν Δαιμόνων, τὰς ὁποίας ἐτοιμάζει ὁ Θεὸς εἰς τιμωρίαν· ἡτοίμασαι γὰρ αὐταῖς ἡ ἀβυσσος· τοῦτο δὲ ποιήσεις, φησὶ, δυνατὸς ὢν.

(3) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει „Ἐπεὶ δὲ ὁ ἐξωσμένος εὐσταλέστερός ἐστι περὶ τὸ πράττειν, ἡ βούλεται, ζῶντι τοῦ Θεοῦ τροπικῶς τὴν δύναμιν προσηγόρευεν· ἵνα εἴπῃ ἐτοιμοτάτην ἔχεις προσοῦσάν σοι τὴν δύναμιν, ἡ μετὰ πολλῆς δύνασαι τῆς εὐκολίας ποιεῖν, ὅσα περ ἂν θέλῃς, ὑπὸ μηδενὸς καλυπόμενος.

τὸ κοίλωμα, ἢ τὸ βόθος κατὰ τὸν Ὀριγένη ἐστίν· ἐπειδὴ καὶ ἀναμοχλεύεται ὅλον ἀπὸ τῶν ἀνέμων· βλέπει δὲ, ὡς ἀναγνώσας, ὅτι μὲ τὴν προσαγὴν τοῦ Θεοῦ φυσοῦν οἱ ἄνεμοι, καὶ ταράσσουσιν τὴν θάλασσαν· τῆς ὁποίας, λέγει, τοὺς κράτους, οὐδεὶς δύναται νὰ ὑποφέρῃ· μὲ τὸ νὰ ᾔναι φοβεροὶ καὶ βαρεῖς καὶ ἀνυπόφοροι. (1)

8 : „Ταραχθῆσονται τὰ Ἔθνη, καὶ φοβηθῆσονται οἱ κατοικοῦντες τὰ περὶ ῥατα ἀπὸ τῶν σημείων σου·

Θέλουν ταραχθῶν, λέγει, τὰ ἔθνη, ἕνα μὲν, διὰ τὸ παράδοξον καὶ ἀσυμπίστον εἰς αὐτὰ κήρυγμα τοῦ Εὐαγγελίου· καὶ ἄλλο δὲ διὰ τὴν ἐκρημνίζετο τὸ πᾶν τῶν σέβας τῆς εἰδωλολατρίας· καὶ ἐμεταβάλλετο ἢ κακαῖς συνήθειαις τῆς ζωῆς τῶν· θέλουν δὲ φοβηθῶν, λέγει, ἕως καὶ ἀκύνει οἱ ποῦ κατοικοῦν εἰς τὰ ἄκρα τῆς γῆς, ἀκούοντες καὶ βλέποντες τὰ καθ' ἑκάστην ἡμέραν γινόμενα θαύματα παρὰ σοῦ, καὶ παρὰ τῶν Ἀποστόλων καὶ μαθητῶν σου· ἀνίσως δὲ θέλουν φοβηθῶν οἱ εἰς τὰ ἄκρα κατοικοῦντες τῆς γῆς, πόσω μᾶλλον θέλουν φοβηθῶν οἱ κατοικοῦντες εἰς τὸ μέσον τῆς γῆς; ἡμεῖς λοιπὸν οἱ Χριστιανοὶ λέγομεν, ὅτι ταῦτα ἐπροφήτευσεν ὁ Δαβὶδ διὰ τὰ θαύματα τοῦ Χριστοῦ· οἱ δὲ Ἑβραῖοι λέγουσιν, ὅτι εἶπεν αὐτὰ διὰ τὰ θαύματα τοῦ Μωϋσέως· πλὴν ἐμποδίζονται νὰ λέγουν τοῦτο ἀπὸ τὰ ἀκόλουθα λόγια τοῦ Δαβὶδ.

„Ἐξόδους πρώτας καὶ ἑσπέρας τέρας ψεῖς.

Σὺ, λέγει, Κύριε, θέλεις χαροποιήσεις τὸν λαόν σου καὶ κατὰ τὰς ἐξόδους τῆς πρωίας· ἡγουν, ὅταν ἀρχίζῃ νὰ ἀνατέλλῃ ἡ ἡμέρα· καὶ κατὰ τὸ ἑσπέρας, ὅταν τελευτῇ ἡ ἡμέρα· ἥτοι ἐν παντὶ καιρῷ κατὰ τὸν Ἡσυχίον τῶν Ἀστικῶν οὐ εἶναι ἰδίωμα, τὸ νὰ λέγουν ἑσπέρας μὲ γενικὴν, ἀντὶ νὰ εἰπὺν ἑσπέρας μὲ δοτικὴν· προφητεύει δὲ ὁ λόγος οὗτος, ὅτι καὶ εἰς τὴν ἀρχὴν τῆς ἡμέρας, καὶ εἰς τὸ τέλος θέλουν χαροῦν οἱ Χριστιανοί, ψάλλοντες εἰς τὸν Θεόν κατὰ τὸν ὄρθρον καὶ κατὰ τὸν ἑσπερινόν, θαίους ἡμῶν καὶ ἱερὰ μελωδήματα· μαρκοὶ δὲ ἐξόδους μὲν πρωίας νοοῦσι τὰ ἀνατολικά μέρη τῆς γῆς· ἐπειδὴ καὶ ἀπὸ τὰ μέρη αὐτὰ φαίνονται πῶς γεννᾶται τὸ πρωὶ καὶ ἡ ἀνατολὴ τῆς ἡμέρας· ἐξόδους δὲ ἑσπέρας νοοῦσι τὰ δυτικὰ μέρη, εἰς τὰ ὁποῖα γίνεται ἡ ἑσπέρα καὶ ἀρχὴ τῆς νυκτός· θέλεις λοιπὸν, λέγει, Κύριε, χαροποιήσης καὶ ἑκάινους ὁποῦ κατοικοῦν εἰς τὴν ἀνατολήν, καὶ ἑκάινους ὁποῦ κατοικοῦν εἰς τὴν δυσιν, γενόμενος ἄνθρωπος, καὶ πολιτευσάμενος ἐπὶ τῆς γῆς· τα δὲ ἀκόλουθα ῥητὰ, καὶ ἱστορικῶς ἐρμηνεύονται καὶ ἀναγωγικῶς· πλὴν ἀρμόδιωτέρα εἶναι εἰς αὐτὰ ἡ ἀναγωγικὴ ἐρμηνεία.

9 : „Ἐπεσκέψα τὴν γῆν καὶ ἐμέθυσας αὐτήν· ἐπλήθυνας τοῦ πλουτίσαι αὐτήν.

Ms.

(1) Κατὰ δὲ τὸν Ἀθανάσιον ὁ Κύριλλον, τροπικῶς θάλασσα ὀνομάζονται τὰ Ἔθνη, τὰ ὁποῖα ἐταράχθησαν ἀπὸ τὴν εἰδωλολατρείαν εἰς τὴν εὐσέβειαν· ἢ ὅτι οἱ Δαίμονες οἱ ταραχθέντες ἀπὸ τὴν παρουσίαν τοῦ Κυρίου· ὁ δὲ Θεοδόσιος λέγει· „Τὰ μὲν ἔθνη ἐδράζεις ὅτι ποιεῖς ἀκίνητα· τὴν δὲ εὐρύχωρον θάλασσαν κινεῖς ὅτε βούλει, ὅτι πάλιν κατευνάζεις· ἢ ταρασσομένης· οὐδὲ ὁ ἦχος οἰσῶς (ἥτοι ὑποφετός) ἐστὶ τοῖς ἀκούουσιν· τοσαύτην περιέεισαι δύναμιν· ὅτι τὰ μεγάλα ὄντα ταῦτα ἐργαζόμενος, δύνασαι ὅτι ἡμᾶς τῆς αἰχμαλωσίας ἐλευθερώσαι, ὅτι τοὺς Βαβυλωνίους τιμωρήσασθαι.

(2) Κατὰ δὲ τὸν Ἀθανάσιον ὁ Κύριλλον, ἀναγωγικῶς ἐρμηνεύεται τὸ ῥητὸν· δύο γὰρ ἐξοδοὶ εἶναι τοῦ Χριστοῦ· ἡ γὰρ πρὸς τοὺς ἡμέρας· ἢ μία μὲν πρωίας· ἡγουν πρὸ πάντων τῶν αἰώνων ἢ ἐκ Πατρὸς· κατὰ τὸ· „Καὶ αἱ ἐξοδοὶ αὐτοῦ ἀπ' ἀρχῆς ἐξ ἡμερῶν αἰῶνος· ἢ δὲ, ἑσπέρας, ἢ ἐκ Πατρὸς· ἡγουν ἐπὶ συντελείᾳ τῶν αἰώνων ἐγένετο· ἑκάστη δὲ ἐστὶ τέρας· ὅτι ἀγαλλίασις· ὥστε δὲ τὸ, ἐξόδους πρώτας ὅτι ἑσπέρας, εἶναι ἐλλειπτικόν· ἡγουν κατὰ τὰς ἐξόδους τῆς πρωίας ὅτι τῆς ἑσπέρας.

Μετὰ τὴν ἐλευθερίαν, λέγει, τὴν ἐκ τῆς Βαβυλῶνος, ἐπεσκέψης καὶ ἐπρονόησας τὴν γῆν ὅλην τῆς Ἰουδαίας, ἥτις ἦτον τόσους χρόνους καχερωμένη· καὶ ἐμέθυσας μὲν αὐτὴν· ἦτοι ἐχόρτασας ἀπὸ βροχῆν· ἐπλήθυνας δὲ πάλιν τὴν βροχὴν εἰς αὐτήν, διὰ τὸ νὰ κάμῃς αὐτὴν πλουσίαν ἀπὸ εὐθηνίαν καὶ καρπύς.

„Ὁ ποταμὸς τοῦ Θεοῦ ἐπληρεῖται ὑδάτων.

Ὁ Ἰορδάνης ποταμὸς, λέγει, ἐπλημύρυσεν ἀπὸ πολλὰ νερά· οὗτος γὰρ εἶναι ὁ ποταμὸς τῆς Ἰουδαίας ὁ πλέον ὀνομαστός. (1)

„Ἡτοίμασας τὴν τροφὴν αὐτῶν, ὅτι οὕτως ἡ ἐτοιμασία.

Ἡτοίμασας, λέγει τὴν τροφὴν τῶν ἐκ τῆς Βαβυλῶνος ἐλευθερωθέντων Ἰουδαίων· διὰ τί με τοιούτον τρόπον γίνεται ἡ ἐτοιμασία· τῆς τροφῆς δηλαδὴ· τοῦτο γὰρ πρέπει νὰ σκευεταί ἔξωθεν· ἦτοι ὅταν ἡ γῆ μεθύσῃ ἀπὸ βροχῆν. (2)

10., Τὰς αὐλάκας αὐτῆς μεθύσον· πλήθυνον τὰ γεννητά αὐτῆς ἐν ταῖς σταγόσιν αὐτῆς εὐφρανθήσεται ἡ νατέλλουσα.

Ἀφ' οὗ ἐπροφήτευσεν ὁ Δαβὶδ διὰ τὴν καλοχρονίαν τῆς γῆς, καὶ διὰ τὴν εὐθηνίαν τῶν καρπῶν· παρακαλεῖ πρὸς ταῦτο τὸν Θεόν, διὰ τὸ νὰ ἔλθουν εἰς ἔργον ταῦτα, ὅπου ἐπροφήτευσεν· ἦγουν τὸ νὰ μεθύσουν ἀπὸ βροχῆν τὰ αὐλάκια τῆς γῆς, καὶ νὰ πληθύνουν οἱ καρποὶ τῆς, καὶ τὸ νὰ χαρῇ ἡ γῆ μετὰ τὰς σαλαγρακτίας τῆς βροχῆς, καὶ μετὰ τὴν δρέσκον νὰ βλαστήσῃ χορτάρι· μεταφορικῶς δὲ εἶναι τὸ μεθύσουν καὶ τὸ εὐφρανθῆσθαι καὶ τὰ ἀνατέλλουσα, ἐκ μεταφορᾶς λαμβανόμενα καὶ ὁμοιότητος τῶν ἀνθρώπων καὶ ἐμφύχων ζώων, τῶν μεθύοντων καὶ εὐφρανομένων. (3)

11., Εὐλογήσεις τὸν στέφανόν τοῦ ἐνι-
„ αὐτοῦ τῆς χρηστότητός σου· καὶ
„ τὰ πεδία σου πληροῦνται πλοῦτος·
„ τοῦ.

Σὺ Κύριε, λέγει, θέλεις εὐλογήσεις με ὅλα τὰ καλὰ, ὅλον τὸν κύκλον τοῦ χρόνου ἐκαίνου τῆς ἀγαθότητός σου· ἐπειδὴ αὐτὸς θέλει εἶναι δῶρον τῆς ἀδικίης σου χρηστότης· καὶ οἱ κάμποι θέλουν γεμίσουν ἀπὸ παχύτητα, ἵνα με αὐτὴν καρποφορήσουν. (4)

12., Πληροῦνται τὰ ὄρη τῆς ἐρήμου·
„ μου.

Ε.

(1) Κατὰ δὲ τὸν Ἀθανάσιον, γῆ νοεῖται οἱ ἄνθρωποι· ἦγουν πεπληρωμὴς τῶν πνευματικῶν χαρισμάτων τοὺς κατὰ πᾶσαν ὕψος τὴν γῆν, ποταμὸς δὲ Θεοῦ, εἶναι ὁ μονογενὴς· ὅς γὰρ ἀπὸ πηγῆς ἄρχεται ὁ ποταμὸς, οὕτω καὶ αὐτὸς ἐκ τῆς τοῦ τεκόντος οὐσίας, καὶ ἔστιν ὁμοούσιος αὐτῇ· ὅς πλήρης ὑδάτων ἐστίν· ἐπεὶ τὸ πλῆρωμα τῆς Θεότητος ἐν αὐτῇ κατοικεῖ· καὶ ἐθεασάμεθα γὰρ φησὶν τὴν δεξάν αὐτοῦ πλήρης χάριτος καὶ ἀληθείας· νοηθεῖν δ' ἂν ποταμὸς καὶ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, πλήρης ὑδάτων διαφόρων χαρισμάτων· λέγει δὲ καὶ ὁ Θεοδώριτος ὁ Ἰστορικὸς τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον ἡ χάρις τοῦ Πνεύματος, ἡ εἰς ὅλους διαιρουμένη· καὶ τούτῃ μὲν, τὸν λόγον τῆς σοφίας προχέουσα, ἐτίθη δὲ, χορηγοῦσα τὴν γνώσιν, καὶ διὰ τούτων τὴν οἰκουμένην ἀρδεύουσα.

(2) Ὁ δὲ Ἀθανάσιος λέγει, ὅτι ἡτοίμασθαι ἡ πνευματικὴ αὕτη τροφή· διότι πρὸ καταβολῆς κόσμου ὁρίσται τὸ κατὰ Χριστὸν μυστήριον.

(3) Ὁ δὲ Ἀθανάσιος λέγει ὡς αὐλάκας δέφουσι τὰ βῆθη τῶν καρπῶν.

(4) Ὁ δὲ Ἰσίδωρος ὁ Πηλουσιώτης λέγει, „Επειδὴ κυκλικὸν ἐστὶ τοῦ χρόνου τὸ σχῆμα· διὰ τοῦτο, πᾶσι μὲν, σέφανον ἐνιαυτοῦ, πᾶσι δὲ, τροχὸν γενέσεως ἐκάλεσεν αὐτὸ ἡ Γραφή· κύκλου γὰρ καὶ σέφανον καὶ τροχὸν τὸ αὐτὸ σχῆμα, τῶν τεσσάρων ὡσὺν τρόπον τινα τὰς χεῖρας συναπτουσῶν, καὶ τὸν ἐνιαυτὸν ἐπιτελουσῶν· οὕτω γὰρ σέφανος καὶ τροχός·

Ἐρμῆον μὲν ὀνομάζει ἐδῶ ὁ Δαβὶδ τὴν Ἱερουσαλὴμ· ἐπεὶ δὲ καὶ ἐρημώθη ἀπὸ τοῦ Βαβυλωνίους· ὥραϊα δὲ τὰ εὐμορφὰ μέρη τῆς Ἱερουσαλὴμ τὰ ἐπιτήδεια ὄντα εἰς τὰς ὥρας· ἤγουν τὰ ὄντα καρποφόρα· ἡ ὥραϊα λέγει τοὺς καρποὺς τῆς Ἱερουσαλὴμ, τοὺς γενομένους εἰς καθὲς ὥραν καὶ καιρὸν τοῦ χρόνου.

„Καὶ ἀγαλλίασιν οἱ βουνοὶ περιζῶσονται.“

Μεταφορικὸν εἶναι ἐδῶ τὸ λόγιον τοῦτο· ἐμψύχων γὰρ καὶ λογικῶν εἶναι ἴδιον ἡ ἀγαλλίασις καὶ τὸ νῦν περιζώνονται· λέγει δὲ μὲ ταῦτα ὁ Δαβὶδ, ὅτι τὰ βουνὰ θέλουν χαροῦν τριγύρω καὶ ἀπὸ καθὲς μέρους·

13: „Ἐνεδύσαντο οἱ κριοὶ τῶν προβάτων.“

Τὰ κριάρια, λέγει, καὶ πρόβατα ἐνδύθηκαν ἀπὸ πολλὰ μαλλία· ἐνδύονται δὲ ταῦτα, ὅταν γένη πολλὴ παχύτης τοῦ χαρταρίου καὶ τῆς νομῆς, ὅπου βόσκουσι με τοὺς κριοὺς δὲ φανερόναι, ὅλα τὰ ποίμνια καὶ τῶν προβάτων καὶ αἰλῶν καὶ βουῶν. (1)

„Καὶ αἱ κοιλάδες πληθυνούσι σῖτον.“

Ὅλα σχεδὸν τὰ μέρη τῆς Ἱερουσαλὴμ ἀρίθμωσεν ὁ Δαβὶδ, καὶ τοὺς κάμπους, καὶ τὰ ὥραϊα,

καὶ τοὺς βουνοὺς, καὶ τὰ λακκώματα· καὶ αὐτὰ γὰρ λέγει, ὅτι θέλουν γεμῶσουν ἀπὸ σιτάρη. (2)

„Κεκραζόνται καὶ γὰρ ὑμνήσουσι.“

Ὅλοι λοιπὸν, λέγει, οἱ ἐν τῇ Ἱερουσαλὴμ κατοικοῦντες θέλουν φωνάζουν ἀπὸ τῆς χαρὰν τους, εὐχαριστοῦντες ἀπὸ καρδίας· ἐπεὶ δὲ κοντά εἰς τὴν ἐλευθερίαν ὅπου ἔλαβον, ἠξιώθησαν καὶ τὴν εὐθηνίαν καὶ καλλιχρονίαν· καὶ ἀκολουθῶς τέλουν ὑμνήσουν ἑσένα τὸν ἐλευθερωτὴν, καὶ πλουσιόδωρον εὐεργέτην τους· περιττὸς δὲ εἶναι ἐδῶ ὁ γὰρ σύνδεσμος· ἥτοι κεκραζόνται καὶ ὑμνήσουσι.

Αὕτη μὲν εἶναι ἡ καθ' ἰσορίαν ἐρμηνεία τοῦ Ψαλμοῦ τούτου· κατὰ δὲ ἀναγωγὴν καὶ ὑψηλωτέραν θεωρίαν ὁ παρὼν Ψαλμὸς προφητεῖα διὰ τὸ κήρυγμα τοῦ Εὐαγγελίου· ἡμπορεῖ δὲ νῦν λέγεσθαι οὗτος, καὶ πρὸς τὸν μονογενῆ Υἱόν· ἐπισκέψω, λέγει, ὦ Κύριε, τὴν γῆν· ὅλην δηλαδὴ, μὲ τὴν παρουσίαν σου· ἀπὸ τὸ ὄνομα δὲ τῆς γῆς, νοοῦνται τὰ ἔθνη τὰ κατοικοῦντα τὴν γῆν· “ Ἐπισκέψατο γὰρ ἡμεῖς, ὡς φησι Ζαχαρίας, ἀνατολὴ ἐξ ὑψους (Λουκ. α. 78·) καὶ ἐμεύσας αὐτὴν ἀπὸ τὸν οἶνον τῆς κατανύξεως, καθὼς εἶπομεν ἐν τῷ νῦν Ψαλμῷ 5·χ· 3· ἐπληθύνας τὸ Εὐαγγελικὸν πότισμα καὶ τὴν ἐροχὴν, διὰ νῦν πλουτίσης τὴν εἰρημένην γῆν τῶν ἀνθρώπων μὲ τὰς ἀρετάς· ποταμὸς δὲ τοῦ Θεοῦ, εἶναι αὐτὸς ὁ Σωτὴρ ἡμῶν· ὕδατα δὲ εἶναι αἱ διδασκαλίαι αὐτοῦ· “ Τοῦ ποταμοῦ γὰρ φησι τὰ ὀρμήματα εὐφραίνουσι τὴν πό-

μονίως ὑπὸ τοῦ ἀριστοτέχνου Θεοῦ ἐδημιουργήθησαν, ὡς ἡρέμα ἑκάστης τὸ τέλος τῇ ἀρχῇ τῆς ἄλλης κινώμενον, λανθανόντως ἢ ἀνεπαίσθητως ἢ ἀβλαβῶς τὴν ἀρίστην χορείαν ἐν τοῖς σώμασι χορεύειν· ὁ δὲ Ἀθανάσιος λέγει “ Ἐνιαυτὸν φησι τὸν τοῦ μέλλοντος αἵωνος καιρὸν, ἢ σέφαιον χρηστότητος ἀποκαλεῖ, διὰ τὸ ἐν πολλῇ χρηστότητι τοὺς ἀγίους ἐν αὐτῷ στεφανοῦσθαι· ὁ δὲ Ἀνάγνωστος λέγει “ Πλὴν ἔτος χρηστότητος κυρίως λέγεται, ἐν ᾧ Χριστὸς ἐκήρυξε τὸ Εὐαγγέλιον· καθὼς αὐτὸς εἶπε “ Πνεῦμα Κυρίου ἐπ’ ἐμὲ, ὃ ἐνέκεν ἔχρισέ με· εὐαγγελίσασθαι πάντα χυτὸς ἀπέσταλκέ με... καλεῖσθαι ἐνιαυτὸν Κυρίου δεκτόν. (Ἦσ. ξα'. 1.)

(1) Ὁ δὲ Ἀθανάσιος, περὶ μὲν λέγει τὰς τῶν εἰς Χριστὸν πεπιστευκότων ψυχάς· βουνοὺς τοὺς τῶν Ἐκκλησιῶν προέδρους· κριοὺς δὲ τῶν προβάτων, τοὺς ἄρχοντας τῶν λαῶν φησιν.

(2) Ὁ δὲ Θεολόγος Γρηγόριος σὺν τῷ Ἀθανασίῳ εἶπον “ Αἱ μὲν τῆς γῆς κοιλάδες, τὸν αἰσθητὸν ἢ ἐφήμερον πληθυνούσι σῖτον· αἱ δὲ τῶν ψυχῶν τῶν καλῶς τῷ λόγῳ γεωγρουμενῶν, τὸν πνευματικὸν ἢ αἰώνιον· αἱ γὰρ πάλαι φησιν ἀπαράγαται ἢ ἀγονοὶ τῶν Ἐθνῶν ψυχῶν, πνευματικῶν καρπῶν ἔσονται πλήρεις.

πόλιν τοῦ Θεοῦ (Ψαλμ. μέ. 4.) ἀπὸ τοῦτον δὲ τὸν ποταμὸν ἔτρεξαν ὡσάν αὐλάκια οἱ θεοὶ Ἀπόστολοι, καὶ ἐπότισαν ὅλην τὴν οἰκουμένην· ἡτοιμάσας δὲ τὴν λογικὴν ταύτην τροφὴν τῶν Ἐθνῶν διὰ τὴν ἰσὺν, λέγει, Κύριε, ἐτοιμάσας αὐτὴν διὰ τῶν θεοπρεπῶν δογμάτων, παρέδωκας εἰς τοὺς Ἀποστόλους σου, καὶ παρήγγειλας εἰς αὐτούς, πῶς πρέπει νὰ τρέφουν μὲ αὐτὴν τὰς πεινασμένους ψυχάς· ὅτι ἐξί γίνεται ἡ ἀληθὴς ἐτοιμασία τῆς ἀληθινῆς τροφῆς, καθὼς ἐστὶ τὴν ἡτοιμάσας, καὶ ὅχι κατὰ ἄλλον τρόπον.

Αὐλάκια δὲ τῆς νοητῆς ταύτης γῆς, εἶναι τὰ βροφὴ τῶν καρδιῶν τῶν ἀνθρώπων· τὰ ὁποῖα, παρακαλεῖ πολλὰ ὁ Δαβίδ, διὰ νὰ ποτισθοῦν τόσον, ὥστε ὅπου νὰ ἀναψοῦν εἰς τὸν θεὸν ἔρωτα, καὶ νὰ ἀφῇσιν μὲν καθὲ σκληρότητα, νὰ ὁπαλυθοῦν δὲ καὶ νὰ γένουν ἡμεροὶ· γεννήματα δὲ τῆς γῆς ταύτης εἶναι αἱ ἀρεταί, τῶν ὁποίων καρπὸς εἶναι ἡ πίστις· σαλαγκματῆαι δὲ αὐτῆς, εἶναι αἱ ἐκ λόζουσαι διδασκαλῆαι τῶν θείων λόγων· ἡ καὶ τα νοήματα ὅπου εἰσέρχονται ἀπὸ τὰς θείας Γραφάς· τὰ ὁποῖα παχύνουν ὡσάν δρόσος τὰς ψυχάς, καὶ ἀπὸ αὐτὰ ἡ ψυχὴ εὐφραίνεται θάλλουσα καὶ αὐξάνουμένη· καὶ ἐνιαυτὸς μὲν καὶ χρόνος χρηστότητος, εἶναι ὁ χρηστότατος καιρὸς τοῦ κηρύγματος· σέφαρος δὲ τούτου εἶναι ὁ Χριστός· ἐπειδὴ ὁ Χριστὸς ἐξόλισε καὶ ἐκαλλώπισεν αὐτὸν μὲ τὰ ἔργα του καὶ λόγια του· τὸ δὲ εὐλογῆσαι· ἡγοῦν ἐπαινεῖσαι καὶ εὐφημῆσαι, θέλεις ἀναφέρεις, ὡς ἀναγνώσας, πρὸς τὸν Πατέρα· οὕτω γάρ, ὁ Πατὴρ εὐφράμησε τὸν Υἱὸν εἰπὼν, “ Οὗτός ἐστιν ὁ Υἱός μου ὁ ἀγαπητός (Ματθ. γ'. 17)· περὶ δὲ τῶν κάμπων καὶ τῶν βουνῶν, καὶ τῶν λακκωμάτων, μὲ ἀπλοῦν λόγον λεγομένον, ὅτι μὲ αὐτὰ φανεροῦναι τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, πῶς καθὲ τόπος θέλει δεχθῇ τοὺς Χριστιανούς· καὶ ἡ μὲν πεδιάδες θέλουν δεχθοῦν τοὺς ἱερωμένους καὶ κληρικούς τῶν Ἐκκλησιῶν· τὰ δὲ βουνὰ θέλουν δεχθοῦν τοὺς ἐρημίτας καὶ ἀσκητάς· τὰ λακκώματα θέλουν δεχθοῦν τοὺς ἐν σπηλαίοις καὶ ὑπογείοις τόποις κατοικοῦντας· οἵτινες ὅλοι θέλουν γέινουν πίστεως καὶ ἀγαλλίας εἰς τοὺς τόπους ἐκείνους, ὅπου κατοικοῦν.

Ἡμπερὺν δὲ νὰ βοηθοῦν καὶ ἄλλως· πεδιάδες μὲν εἶναι αἱ ταπειναὶ ψυχαὶ ἐκείνων, ὅπου δὲν φρονοῦν κἀνέναν ὑπερήφανον καὶ ὑψηλόν· ὅρη δὲ εἶναι αἱ ψυχαὶ, ὅπου ὑψόνονται μὲν διὰ τὴν ματαιὰν σοφίαν, ταπεινοῦνται δὲ τὴν θεῖαν σοφίαν δεξιόμεναι· λακκώματα δὲ εἶναι αἱ ψυχαὶ ἐκείνων, ὅπου ἔπεσα· εἰς βάθος ἀμαρτιῶν· ὡραῖα δὲ τῆς ἐρήμου γῆς ἀπὸ ἀρετῆς· ἡτοι τῶν Ἐθνῶν, εἶναι αἱ ἐπιτήδειαι ψυχαὶ πρὸς καρποφορίαν· Κριοὶ δὲ τῶν προβάτων εἶναι οἱ Ἀπόστολοι, ὡς ἡγεμόνες καὶ ἑταῖροι τῶν τοῦ Χριστοῦ λογικῶν θηρμάτων, οἱ ὁποῖοι ἐνεδύθησαν τὴν χάριν τοῦ ἁγίου Πνεύματος εἰς τὸν καιρὸν τῆς Πεντηκοστῆς κατὰ τὸ “ Ὅσοι γὰρ καθίστατε ἐν τῇ πόλει Ἰερουσαλὴμ ἕως οὗ ἐνδύσηθε δύναμιν ἐξ ὕψους (Λουκ. κδ'. 49)· ἡ κριοὶ τῶν προβάτων εἶναι οἱ κατὰ τόπους Ἐπίσκοποι, καὶ Ἀρχιερεῖς, καὶ Ἱερεῖς, οἱ ὁποῖοι ἐνεδύθησαν τὸν Χριστὸν διὰ τοῦ ἁγίου Βαπτίσματος “ Ὅσοι γὰρ φητε εἰς Χριστὸν ἐβαπτίσθητε, Χριστὸν ἐνεδύσασθε· καὶ διὰ τῆς χάριτος τῆς Ἱερουσαλὴμ (Γαλ. γ'· 27)· πρέπει δὲ νὰ εἰποῦμεν καὶ τοῦτο, ὅτι καθὼς ἀναφέρει ὁ Ψαλμὸς οὗτος, δὲν εὐρίσκομεν νὰ ἔλαβον καθ' ἰσορίαν οἱ ἐκ τῆς Βαβυλωνίως ἐλευθερωθέντες Ἰουδαῖοι, τοιαύτην μεγάλην καλλιχρονίαν καὶ εὐθυμίαν· Διὰ τοῦτο λοιπὸν ἀρμολογεῖ εἰς τὸν Ψαλμὸν ταύτου προσφύεσθαι ἢ κατὰ ἀναγωγὴν ἐρμηνεύειν.

Ψαλ.

Ψαλμός 56'.

Εἰς τὸ τέλος, ᾠδὴ Ψαλμοῦ, Ἀναστάσεως.

Εἰς τὸ τέλος μὲν ἐπιγράφεται ὁ Ψαλμός οὗτος, διὰ τὴν προφητείαν ὅπου περιέχει, καθὼς εἰπομεν καὶ εἰς ἄλλους πολλοὺς Ψαλμοὺς, τοὺς ἔχοντας τὴν ἰδίαν ταύτην ἐπιγραφὴν· προφητεία γὰρ ὁ Ψαλμός οὗτος διὰ τὴν πίσιν τῶν ἐθνικῶν, καὶ πρὸς τοῦτοις διὰ τοὺς Μάρτυρας τοῦ Χριστοῦ· τί δὲ θέλει νὰ εἴπῃ ᾠδὴ Ψαλμοῦ, εἰπομεν ἐν τῷ προοιμίῳ ἐν κεφαλ. θ'. καὶ ὅρα ἐκεῖ· ἀναστάσεως δὲ ἐπιγράφεται, ὅτι τοῦ περὶ τῆς μεταστάσεως τῶν σκλαβῶν Ἑβραίων, ἀπὸ τὴν Βαβυλῶνα εἰς τὴν Ἱερουσαλήμ· διὰ τὴν μετάστασιν γὰρ ἐκείνην ἔγινεν ὁ Ψαλμός οὗτος· διηγούμενος, ποῖα τάχα λόγια ἠμπόρει νὰ εἴπῃ κάθε ἓνας ἀπὸ τοὺς Ἑβραίους, ἀρχίζοντας τὴν ἐξοδὸν τὴν εἰς τὴν Ἱερουσαλήμ φέρουσαν· (1) ἄρροξαι δὲ ὁ Ψαλμός καὶ εἰς κάθε Χριστιανόν, ὅπου μεθίσταται καὶ μεταβαίνει ἀπὸ τὴν ἀμαρτίαν (εἰς τὴν ὁποίαν ἔπεσε, κτεπηθεὶς ἀπὸ τὰς σαῖτας τῶν παθῶν, καὶ σκλαβωθείς ὑπὸ τῶν δαιμόνων.) καὶ ἐρχεται εἰς τὴν μετάνοιαν καὶ ἀρετήν.

α : „ Ἀλαλάξατε τῷ Κυρίῳ πᾶσα ἡ γῆ.

Ἀλαλχημός κυρίως εἶναι μία φωνὴ ἐπινίκιος ἐκείνων, ὅπου νικοῦν εἰς τὸν πόλεμον· ἡ ὁποία φωνὴ καταφοβεῖ τοὺς ἐχθρούς, ὅπου ἀρχίζουν νὰ νικῶνται, ὡς εἰπομεν ἐν τῷ μς. Ψαλμῷ.

παραινέσι· λειπόν μὲ τὰ λόγια ταῦτα ὁ Δαβὶδ τοὺς Ἰουδαίους, νὰ φωνάζουν εἰς τὸν Θεόν ἓνα νικητικὸν ὕμνον· διὰ τί αὐτὸς ἐρόβησε μὲν τοὺς σκλαβώσαντας αὐτοὺς Βαβυλωνίους, ἐλύτρωσε δὲ τοὺς σκλαβωθέντας Ἰουδαίους ἀπὸ τὴν σκλαβίαν ἐκείνων· πᾶσα δὲ ἡ γῆ λαλεῖ· ἦτοι ὅλοι οἱ ἐν τῇ γῇ ἄνθρωποι· ἐτίγει γὰρ ὁ Σὺμμαχος ἐξέδωκε· βλέπε δὲ ὁ ἀναγνώστης, πῶς μὲ τῶν λόγων τούτων προφητεύει ὁ Δαβὶδ τὸ κάλεσμα ὅλων τῶν ἐθνῶν. (2)

2 : „ Ψά.

(1) Ὁ δὲ θεὸς Κύριος ἔστι ὁ Ἀθανάσιος λέγει, ὅτι ὁ Ψαλμός οὗτος λέγεται ἔκ τε προσώπου τῶν Ἀποστόλων διδασκόντων ὅσα πεπόνθασιν ὑπὲρ τοῦ εὐαγγελικοῦ κηρύγματος· ἔως αἱ θλίψεις εἰς αἰῶνας εὐφροσύνας ἐξήγαγον αὐτοὺς· λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος „ Οὐδὲ ταύτην τὴν προσθήκην (τῆς Ἀναστάσεως δηλαδὴ) τὸ Ἑβραϊκὸν ἔχει, οὐδὲ οἱ ἄλλοι ἐρμηνευταί, οὐδὲ οἱ Ἑβδομήκοντα ἐν τῷ Ἑξαπλῷ, ἀλλὰ ἔκ ταύτης τινες, ὡς ἔοικε, προσεθήκασιν· πλὴν δὲ ἦτον τὸ Ἑξαπλόν, ἔρα ἐν τῷ Προοιμίῳ ἐν ταῖς ὑποσημειώσεσι τοῦ ιγ'. Κεφαλαίου.

(2) Ὅθεν εἶπεν ὁ Θεοδώριτος „ Καθάπερ γὰρ οἱ Ἰουδαῖοι τῆς τῶν Βαβυλωνίων ἀπὸ πλῆλῃς δουλείας· οὗτας ἅπαντες ἄνθρωποι μετὰ τὴν ἐνανθρώπησιν τοῦ Θεοῦ ἔστι Σωτῆρες· τῆς πικρᾶς τοῦ διαβολοῦ τυραννίδος ἠλευθερώθησαν.

2: „Ψάλλετε δὴ τῷ ὀνόματι αὐτοῦ· ὅς-
„τε δοξάζαν ἐν αἰνεσεὶ αὐτοῦ.

Εἶπομεν εἰς τὴν ἐρμηνείαν τοῦ Ξ΄ Ψαλμοῦ, ὅτι συνήθεια εἶναι εἰς ἐκείνους, ὅπου ἔχουν ἑρωταίς κα-
νένα πρόσωπον, νὰ κάμνουν καποια ἄσματα εἰς αὐτό, καὶ με αὐτὰ νὰ παρηγοροῦσι τὸν πόθον καὶ ἑρωτὰ των ἀπὸ τὴν ὁμοιότητα λοιπὸν ταύτην παρακινεῖ καὶ ὁ Δαβὶδ τοὺς Ἰουδαίους νὰ ψάλλουν εἰς τὸ ὄνομα τοῦ ἡγαπημένου παρ' αὐτῶν Θεοῦ, καὶ νὰ δώσουν δο-
ξάν εἰς τὴν αἴνεσίν του· ἡγοῦν τιμὴν καὶ μεγαλο-
πρέπειαν· καὶ ὡσὺν νὰ λέγῃ· ἐνδόξως αἰνεσατέ αὐ-
τὸν ὡς Θεὸν κατὰ τὸν Ἀθανάσιον, καὶ ὅχι καθὼς αἰνεῖτε τοὺς γηγενεὺς ἀνθρώπους.

3: „Εἰπάτε τῷ Θεῷ· ὥς φοβερὰ τὰ ἔρ-
„γα σου! ἐν τῷ πληθὺ τῆς δυνά-
„μεώς σου ψεύσονται σε οἱ ἐχθροί
„σου.

Φωνάζετε, λέγει, εἰς τὸν Θεὸν ταῦτα· Κύρις, φοβερὰ εἶναι τὰ θαυμασία, ὅπου ἔκαμες εἰς τὴν Αἴγυπτον, καὶ ὅσα πρὸ τούτων, καὶ ὅσα μετὰ ταῦτα ἐποίησας· καὶ ἐπειδὴ ἐξαπλώθη ἡ θεο-
γνωσία καὶ πίστις σου εἰς ὅλα τὰ μέρη· διὰ τοῦτο πολλοὶ ἐχθροὶ τῆς ἀληθείας, φοβηθέντες τὴν πολλὴν σου δύναμιν, τὴν ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν Ὁρθοδόξων βα-
λέων εὐρισκομένην, θέλουσιν ὑποκριθῶν· ἡγοῦν θέλουσιν δεχθῶν καθ' ὑπόκρισιν τὴν εἰς σέ πίσιν· ψευδὸς γὰρ ἐδῶ τὴν ὑπόκρισιν ὀνομάζει κατὰ τὸν Θεοδώριτον

καὶ τὸν Ἡσύχιον· καὶ τῇ ἀληθείᾳ πολλοὺς εὐρίσκωμεν Ἑλληνας καὶ Αἰθιοπικοὺς, οἱ τινες ἐδέχθησαν τὴν Ὁρθό-
δοξον πίσιν τοῦ Χριστοῦ, διὰ τὸν φόβον καὶ τὴν δύναμιν τῶν Ὁρθοδόξων Χριστιανῶν βασιλέων· καὶ πολλοὺς δεχθέντας τὸν Ἰουδαϊσμόν, διὰ τὸν φόβον καὶ δύναμιν τῶν βασιλέων τῶν Ἰουδαίων. (1)

4: „Πᾶσα ἡ γῆ προσκυνήσάτωσάν σοι
„καὶ ψαλάτωσάν σοι, ψαλάτωσάν δὴ
„τῷ ὀνοματί σου Ὑψίστε.

Ἐδῶ φανερώνεται καλλίτερα τὸ καλεσμὸν ὄλων τῶν ἐθνῶν· ὡς προσκυνήσουσιν, λέγει, πρῶτον ὑποταγέντες ὅλοι οἱ ἐν τῇ γῇ κατοικοῦντες ἔθνη· καὶ ἔπειτα ὡς ψάλλουσιν· προσάγει δὲ τοῦτο μεθ' ἑαυτοῦ ὁ Προφήτης· ἐπειδὴ καὶ ἦτον πεπληρωσ-
ρημένος, ὅτι ἐμελλον νὰ ὑπακούουσιν εἰς τὴν προ-
σηγὴν του τὰ ἔθνη· ὡς ψάλλουν δὲ οἱ αὐτοί, λέ-
γει, εἰς τὸ ὄνομα σου Κύρις· καθὼς εἶπε καὶ ἀνω-
τέρω· ἀπὸ τὴν πολλὴν του δὲ χαρὰν ὁ Δαβὶδ ἐν-
θυμίζει τοὺς ἐθνικοὺς τὰ θαυμάσια τοῦ Θεοῦ, καὶ τοὺς προσάγει νὰ ψάλλουν καὶ νὰ ὑμνοῦν τὸνλυ-
τρωτὴν τους Θεόν. (2)

5: „Δεῦτε καὶ ἴδτε τὰ ἔργα τοῦ Θεοῦ·
„ὡς φοβερὰ ἐν βουλαῖς ὑπὲρ τοὺς
„υἱοὺς τῶν ἀνθρώπων.

Ἐλπίτε, λέγει, ὅλα τὰ ἔθνη καὶ ἴδτε μο-
ναχοὶ σας τὰ παραδόξα ἔργα, ὅπου κάμναι καθ' ἑ-

(1) Ὁ Θεὸς λέγει ὁ Ἰωάννης ἐν τῇ ἐνδεκάτῃ βιβλίᾳ τῆς ἀρχαιολογίας, ὅτι πολλοὶ ἐκ τῶν ἐναντίων Ἑλλήνων περι-
τριπιδῆναι ἠνέσχοντο, ὑποκρινόμενοι τὸν Ἰουδαϊσμόν· καὶ τὰ κατὰ τὴν Ἑσθὴρ ἀπαιτούμενος λέγει, ὅτι πολλὰ τῶν
ἄλλων Ἑθνῶν διὰ τὸν τῶν Ἰουδαίων φόβον, τὴν αἰδῶ (ὅτι τὸ κρυφίον μέλος) περιετέμνοντο, τὸ ἀκίνδυνον ἡ-
αυτοῖς ἐκ τούτου πραγματευόμενοι· ὁ δὲ Ἀθανάσιος λέγει „Ἐπειδὴ οἱ Ἰουδαῖοι καίτοι ἐπεβόλας ἀγῶνες
πρὸς τὸν Θεὸν ἐφύσθησαν σοι· ἀλλ' ὅν αντ' ἐκείνων προσκυνήσει σοι πᾶσα τῶν Ἑθνῶν ἡ πληθὺς·
(2) Ὁ δὲ Ἀνώνυμος ἐρμηνευτὴς λέγει „Τίς χάρις, εἰπὼν ψαλάτωσάν σοι, ἐπὶ ἡγάγε· ψαλάτωσάν τῷ ὀνόματί
σου; ἢ πάντως ἀνα μὲν, τῷ Πατρὶ, ἐνταῦθα δὲ, τῷ Υἱῷ, ἢ τῷ μὲν Υἱῷ διὰ τοῦ προτέρου εἰχον, διὰ δὲ τοῦ-
τον τῷ Πατρὶ ψάλλειν παρακελεύεται· ὄνομα γὰρ καὶ δόξα τοῦ Πατρὸς ὁ Υἱός· ὡσαύτως καὶ τοῦ Υἱοῦ ὁ Πατήρ.
ἐπειδὴ καθάπερ ἡμεῖς ἕκαστος διὰ τοῦ ὀνόματος ὃς τις εἶναι γνωρίζεται· οὕτως ὁ Υἱὸς διὰ τοῦ Πατρὸς· ἀλλὰ μὴν
καὶ ὁ Πνεῦμα διὰ τοῦ Υἱοῦ· ὡσαύτως δὲ καὶ διὰ τοῦ Πνεύματος τοῦ ἁγίου· ἔθεν καὶ ὁ Χριστὸς ἔλεγεν „Εγὼ ἔλθον
ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ Πατρὸς μου.

ἀνάστην ὁ Κύριος· ἰδῆτε πόσον μέγας καὶ φοβερός ἐστὶν ὁ Κύριος. εἰς τὰς βουλὰς τοῦ· ὅπερ ἐν μηχαναῖς ἐξέδωκεν ὁ Σύμμαχος· διὰ τὴν αὐτὴν φοβερὰ ἀληθῶς πράγματα μηχανᾶται καὶ τεχνεύεται, ὅταν θέλῃ νὰ σώσῃ τὸν λαόν του· καθὼς ἦτον καὶ ἀκεῖνα τὰ θαυμάσια, ὅπου ἐμηχανεύθη κατὰ τῶν Αἰγυπτίων, νικῶντας πάντοτε τὰ σοφίσματα, καὶ τὰς ἐναντιώσεις τῶν ἀνθρώπων· ἀκολουθῶς δὲ ἀριθμῶν ὁ Δαβὶδ τὰ παλαιὰ θαύματα.

6: „Ὁ μεταστρέφων τὴν θάλασσαν εἰς ξηρὰν.

Τοῦτο τὸ θαῦμα ἐγένεν εἰς τὴν Ἐρυθρὰν θάλασσαν, ὅταν εἰς δύο μέρη ἐδιαίρεθῇ καὶ ἐξηράνηται ὁ πάτος αὐτῆς· καὶ οὕτω διεπέρασεν ἀβρόχως ὁ λαὸς τοῦ Ἰσραὴλ· καθὼς διηγέται τὸ βιβλίον τῆς Ἐξόδου· ἀντὶ δὲ νὰ εἴπῃ εἰς χρόνον ἀπερασμένον· ὁ μεταστρέψας, εἶπεν εἰς χρόνον ἐν τῷ αὐτῷ μεταστρέφων. (1)

„Ἐν ποταμῷ διελεύσονται ποδί.

Τοῦτο τὸ θαῦμα ἐγένεν εἰς τὸν Ἰορδάνην ποταμὸν, ὅταν διεπέρασε πρῶτον ἡ Κισιὸς τοῦ Θεοῦ, καὶ ἔπειτα ὁ λαὸς τοῦ Ἰσραὴλ διὰ ξηρὰς· ἀντιχρονισμὸς δὲ ἐγένε καὶ ἐδῶ· διὰ τὴν ἀντὶ νὰ εἴπῃ, διηλθον οἱ πρόγονοι ἡμῶν, εἶπε διελεύσονται ποδί δὲ θέλει νὰ εἴπῃ, ὅτι πεζῶς καὶ μὲ τοὺς ἰδίους τῶν πόδας ἐπειπάτησαν τὸν Ἰορδάνην ὡσανὺ ξηρὰν γῆν· ἐνθυμίζει δὲ ὁ Δαβὶδ ἂν

δῶ τὸν Θεόν, τὰ θαύματα ὅπου ἔκαμνεν, ὅταν ἐγύριζον οἱ Ἑβραῖοι εἰς τὴν γῆν τῆς ἐπαγγελίας ἐκ τῆς σκλαβίης τῆς Αἰγύπτου· διὰ τὴν καὶ τῶρα ἐγύριζον οἱ αὐτοὶ ἀπὸ τῆς σκλαβίης τῆς Βαβυλῶνος, εἰς τὴν αὐτὴν γῆν τῆς Ἐπαγγελίας· ἵνα, καθὼς τότε εὐκόλυνεν εἰς τοὺς προγόνους τῶν τὴν ἐράταν, ἔτσι καὶ τῶρα εὐκόλυνῃ εἰς τοὺς ἀπογόνους ἐκείνων τὴν ἐράταν καὶ γύρισμα· ὁ δὲ Σύμμαχος ἐφύλαξε τὸν χρόνον, εἰπὼν „Ὁ μεταστρέφων τὴν θάλασσαν εἰς ξηρὰν· καὶ πάλιν „Ποταμὸν διέβησαν ποδί.

„Ἐκεῖ εὐφρανθῇσόμεθα ἐπ' αὐτῷ.

7: „Τῷ θεοποιοῦντι ἐν τῇ δυναστείᾳ αὐτοῦ τοῦ αἰῶνος.

Ἐκεῖ, λέγει· ἡγουν εἰς τὸν τόπον τῆς Ἱερουσαλὴμ, εἰς τὸν ὁποῖον πληγνόμεν· ἐκεῖ θαλομεν χαροῦμεν πνευματικῶς εἰς τὸν Θεόν· δυναστεῖαν δὲ Θεοῦ νοοῦμεν, τὴν ἀπαιρον καὶ ἀνυπόστατον δύναμιν αὐτοῦ· δεσπόζει δὲ ὁ Θεὸς καὶ τὸν παρόντα αἰῶνα καὶ τὸν μέλλοντα, μὲ τὸ νὰ ἔχῃ ἀτελεύτητον τὴν βασιλείαν καὶ ὑπὲρ τοὺς αἰῶνας ἐκτεινομένην. (2)

„Οἱ ὀφθαλμοὶ αὐτοῦ ἐπὶ τὰ ἔθνη ἐπιβλεποῦσι.

Οἱ οφθαλμοί, λέγει, τοῦ Θεοῦ ἐπιβλέπουσιν εἰς τὰ ἔθνη· διὰ τὴν μέλλει νὰ τὰ λάβῃ κληρονομίαν, καὶ νὰ τὰ οἰκαιοποιήσῃ διὰ τῆς πίσεως· νόησον λοιπὸν, ὡς Ἰουδαῖοι, ὅτι ὁ Θεὸς ἐμεταθε-

σεν.

(1) Ὁ δὲ Εὐσέβιος λέγει, ὅτι κατὰ μὲν τὴν ἱστορίαν ἀπαξ γέγονε τοῦτο, κατὰ δὲ διάνοιαν αἰετὶ συμβαίνει, ψυχὰς τεταραγμένας ὑπὸ τῶν ἁλμυρῶν τοῦ βίου τούτου κυμάτων, καὶ παντὶ ἀνέμῳ διδασκαλίας, ἐπ' ἀρετὴν καὶ γνώσιν μεταστρέφοντος τοῦ Θεοῦ· κυματούμενα γὰρ ἡμῶν τὰ πάθη μετέβαλε βαλὼν πᾶς ἐπὶ γῆς, λόγον ζητοῦντα πᾶσαν ὑγρότητα, ὡς βαδίζειν εὐχερῶς τὴν ὁδόν.

(2) Ὁ δὲ Ἀθανάσιος καὶ Κύριλλος, ἐκεῖ φασὶν σὺν Χριστῷ βασιλεύσομεν, ἵνα τοῦ νέου αἰῶνος βασιλεύσῃ, καὶ εὐφρανθῇσόμεθα ἐπ' αὐτῷ· ἐκεῖ γὰρ ἡμῶν ἀπομάττει τὰ δάκρυον· ἐκεῖ πάσης ἡμᾶς ἐξίσησι λύπης· ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει „Ἐκεῖ εὐφρανθῇσόμεθα· τούτοις παρὰ τὸν Ἰορδάνην· ἐς καὶ οἱ ἐξ Ἑθνῶν παρὰ τὴν θείαν κολυμβήσαν· καὶ γὰρ τότε ὁ Ἰορδάνης διέσπῃ τῷ λαῷ, καὶ νῦν ὁ Ἰορδάνης ὑποδεχάμενος τὸν τοῦ παντὸς ποιητὴν καὶ δημιουργόν, τὴν τῶν ἀνθρώπων σωτηρίαν περιποιεῖται.

σαν ἀπὸ ἐσένα τὴν ἐπισκοπὴν τοῦ, καὶ τὴν ἐγύ-
ρισεν εἰς τὰ ἔθνη. (1)

„Οἱ παραπικραίνοντες, μὴ ὑψούσθω-
σαν ἐν ἑαυτοῖς.

Παραπικραίνοντας ἐδῶ λέγει τοὺς Ἰουδαί-
ους, ὡς πάντοτε γογγύζοντας καὶ ἀντιλέγοντας εἰς
τὸν Θεόν· ὡς μὴν ἐπαίρωνται, λέγει, οἱ Ἰουδαῖοι
κοντὰ εἰς τὸν ἑαυτὸν τοῦς, λέγοντες· πῶς τάχα αὐ-
τοὶ μοναχοὶ γινώσκονται καὶ ἀγαπῶνται ἀπὸ τὸν
Θεόν· διὰ τί αὐτοὶ παραπικράνον τὸν Θεόν· καὶ ὁ
Προφήτης δὲ Ἰεζεκιήλ οἶκον παραπικραίνοντα τοὺς
Ἑβραίους ὠνόμασε· „Μὴ πτοηθῇς ἀπὸ προσώ-
που αὐτῶν· διότι οἶκος παραπικραίνων ἐστίν· (Ἰεζ.
γ. 9.) λέγονται δὲ καὶ κατὰ ἄλλον τρόπον πα-
ραπικραίνοντες οἱ Ἑβραῖοι· ἐπεὶ καὶ ἔδωκαν εἰς
τὸ βρῶμα τοῦ Δεσπότη Χριστοῦ πικράν χολήν·
καὶ εἰς τὴν δίψαν αὐτοῦ ἐπότισαν αὐτὸν ὄξος, μὲ
σμύρναν πικράν μεμιγμένην· αἰνιγματώδη δὲ καὶ
σκοτεινὰ εἶναι τὰ λόγια τῶν Προφητῶν διὰ τὰς αἰ-
τίας, τὰς ἐποίας εἶπομεν εἰς τὸ προοίμιον τῆς βί-
βλου ἐν κεφ. ιβ'. σὺ δὲ, ὡς ἀναγνώσῃς, παραπι-
κραίνοντας λέγε ἀκόμη καὶ τὰ βάρβαρα ἔθνη, καὶ
τοὺς δαίμονας, ἔχων ἔφορον καὶ προνοητὴν σου τὸν
Θεόν. (2)

8: „Εὐλογεῖτε ἔθνη τὸν Θεόν ἡμῶν·

„καὶ ἀκουτίσατε τὴν φωνὴν τῆς αἰ-
„ νέσεως αὐτοῦ.

Ἐσθὺς λέγει, τὰ ἔθνη, εἰς τὰ ὅποια ἐπὶ-
βλεψεν ὁ Κύριος, δοξολογεῖται τὸν Θεόν καὶ ἀ-
κουσὴν ποιήσας· ἦτοι ὑψώσατε τὴν φωνὴν τῆς
δοξολογίας τοῦ Θεοῦ μὲ δυνάμιν μεγάλην, διὰ
να ἀκούσουν αὐτὴν καὶ οἱ μεταγενέστεροι ἀπὸ ἐσῆς.

9: „Τοῦ Θεμένου τὴν ψυχὴν μου εἰς
„ζωὴν, καὶ μὴ θόντος εἰς σάλον τοῦς
„ποδας μου.

Ἐπεὶ δὲ ἡ σκλαβία ὁμοιάζει μὲ τὸν θά-
νατον, καθὼς λέγουσιν οἱ σοφοί· διὰ τοῦτο ζωὴν
ἐδῶ ὀνομάζει ὁ Δαβὶδ τὴν ἐλευθερίαν· ὁ Θεός,
λέγει ἐποίησα τὴν ψυχὴν μου εἰς ἐλευθερίαν, καὶ
δὲν ἐπαρχώρησε νὰ δώσω τὴν πολιτείαν μου,
εἰς σάλον καὶ περὶτροπὴν τῆς εὐσεβείας. (3)

10: „Ὅτι ἐδοκίμασας ἡμᾶς ὁ Θεός.

Ὁ λόγος οὗτος λέγεται ἀπὸ μέρους τῶν
φιλαρέτων καὶ δικαίων Ἑβραίων· οἷον τοῦ Δαυ-
ιδ, τῶν τριῶν Παίδων, καὶ ἄλλων ὁμοίων· ἀριθ-
μεῖ δὲ τὰ εἶδη τῆς παιδείας, μὲ τὰ ὅποια ἐδο-
κιμάσθησαν ἐν τῇ ἐξορίᾳ· ἐδοκίμασας ἡμᾶς, λέγει·
Κύ.

(1) Ὁ δὲ μέγας Ἀθανάσιος λέγει „Ὁφθαλμοὺς Θεοῦ τοὺς Ἀποστόλους νοήσωμεν, παραπικραίνοντας δὲ τοὺς Ἰ-
ουδαίους.

(2) Ὁθεν ὁ Θεοδώριτος λέγει „Οἱ τῇ ἀσεβείᾳ προσκείμεναι Ἕλληνες, μέγα παρ' ἑαυτοῖς φρονούσιν ὡς μὴ
συναπαχθέντες τῇ πλήθει· τούτοις ὁ προφητικὸς παρακελεύεται λόγος, οἱ παραπικραίνοντες μὴ ὑψούσθωσαν ἐν ἑ-
αυτοῖς· παραπικραίνουσι γὰρ καθ' ἑαυτῶν τὸν δίκαιον Κριτὴν, καὶ τὴν δίκαιαν κόλασιν ἐπισπῶνται.

(3) Ὁ δὲ Νύσσης Γρηγόριος ὑψηλότερον ἐρμηνεύει τὸ ῥητὸν τοῦτο λέγων „Εἰς ζωὴν Θεὸς τὴν ἡμετέραν ψυχὴν
ἔθετο, οὐ μόνον Πνεῦμα ζωῆς ἡμῖν ἐμφυσήσας, ἀλλὰ καὶ νόμον ζωῆς ἡμῖν δεδωκώς· ὃν εἰπερ ὁ Ἀδὰμ ἐφύλαξεν,
ἔμεινεν ἂν ἐν ζωῇ, καὶ οὐκ ἂν οἱ πόδες αὐτοῦ εἰς σάλον ἐδόθησαν· οὗς περ ὁ ἐχθρὸς ἀπατήσας ἐσάλευσεν· ἀλλὰ
πάλιν τίθει τὴν ψυχὴν ἡμῶν ὁ Θεὸς εἰς ζωὴν διὰ πίστεως, καὶ οὐ διδῶσιν εἰς σάλον τοὺς πόδας τοῦ ἔσω ἀνθρώ-
που, ἐπὶ πέτρᾳ αὐτοὺς στήσας καὶ ἐνιδρύσας· ἡ δὲ πέτρα ἦν ὁ Χριστὸς, ὁ ἀρχαῖος τοῦ Θεοῦ λόγος· ἄλλος δὲ φησι
„Τίθεται δὲ εἰς ζωὴν ἡ ψυχὴ τὸ τέλος κομιζομένη τῆς πίστεως εἰς σωτηρίαν, ὡς εἰπεῖν πιστῇ προσέειπε „Καὶ
ἡ ψυχὴ μου αὐτῷ ζῇ· καὶ ἡ ψυχὴ ἀρετῇν ἔχουσα καὶ σοφίαν· ὡς ψυχὴ ἁμαρτάνουσα ἀποθνήσκειται, ὡς εἰπεῖν τῷ
Θεῷ· ἐν τῇ δικαιοσύνῃ σου ζῆσόν με· οὐ σάλευται δὲ τοὺς πόδας ἐν τῇ ἰσχυρωτάτῃ τοῦ Θεοῦ λόγῳ ἐνιδρυ-
θεὶς, ὡς χαριστήριος εἰπεῖν „Ἐστησας ἐπὶ πέτρᾳ τοὺς πόδας μου.

Κύριε, με τοὺς πειρασμοὺς, διὰ τὴν γνῶσιν ἐάν χήν. (3)
ἔχωμεν πρὸς ἰσὺν πίστιν καὶ ὑπομονήν.

„Επίρριπας ἡμᾶς εἰς πυροῦται τὸ ἀρ-
„ γύριον.

Οὗτος ὁ λόγος λέγεται διὰ τὴν ἑπταπλά-
σιον κάμινον, εἰς τὴν ὁποίαν ἐβλήθησαν οἱ τρεῖς
Παῖδες· ἡμπορεῖ δὲ νὰ νοηθῇ πῦρ καὶ ἡ φλόγα
τῶν θλίψεων, ἥτις καθαρίζει τοὺς θλιβομένους,
ὡσάν τὸ ἀργύριον. (1)

11: „Εἰσηγάγετε ἡμᾶς εἰς τὴν παγίδα·
„ ἔξου θλίψεις ἐπὶ τὸν νῶτον ἡμῶν.

Οὗτος ὁ λόγος λέγεται διὰ τὸν λάκκον τῶν
λεόντων, εἰς τὸν ὁποῖον ἔρριψαν τὸν Δαυὶδ κατὰ
τὸν Θεοδώριτον· ἡμπορεῖ δὲ νὰ νοηθῇ παγίδα,
καὶ κάθε στυγερὰ καὶ κακοπάθεια· (2) θλί-
ψεις δὲ ἐπὶ τὸν νῶτον, ὀνομάζει τὰς μάστιγας καὶ
τοὺς ὀφθαλμοὺς· ἀκόλουθον γὰρ εἶναι, νὰ ἐδέρνοντο
οἱ Ἑβραῖοι εἰς ταῖς πλάταις καθὼς σκλάβοι, ἀπὸ τοῦ
Βαβυλωνίου· ἡ θλίψεις ἐπὶ τὸν νῶτον ὀνομάζει, τὰ
βάρη τῶν πειρασμῶν· νῶτον δὲ λέγει ὅλον τὸ σῶ-
μάτων, ἐπὶ μέρος τὸ ὅλον κατὰ συνεκδο-

12: „Ἐπεβίβασας ἀνθρώπους ἐπὶ τὰς κε-
„ φαλάς ἡμῶν.

Ἐπέταξας, λέγει, ἡμᾶς Κύριε, ὑποκάτω εἰς τοὺς
ἐχθροὺς μας, καὶ μὲς ἔδωκας νὰ πατούμεθα ἀπὸ
αὐτοὺς· μεταφορικὸς δὲ καὶ ἐξ ὁμοιότητος εἶναι ὁ
λόγος οὗτος· καθότι οἱ παλαιοὶ Βασιλεῖς εἶχον
συνθήκην, καὶ ὅταν ἐνικοῦσαν, ἐπάτουν ἐπάνω
εἰς τὰς κεφαλὰς τῶν νικηθέντων ἐχθρῶν τους, θρι-
σμβεύοντες μὲ τοῦτο καὶ παρρησιάζοντες τὴν νί-
κην ὅπου ἔκομαν. (4)

„ Διήλθον διὰ πυρός καὶ ὕδα-
„ τος.

Πῦρ καὶ νερόν νόησον τὰς θλίψεις καὶ συμ-
φορὰς, ἕνα μὲν, διὰ τὴν αἰ θλίψεις καίουσιν, ὡσάν
φωτὶα, τὴν ψυχὴν· καὶ ἄλλο δὲ, διὰ τὴν αἰ θλίψεις
πνίγουν καὶ καταποντίζουν τὴν ψυχὴν, ὡσάν τὸ
νερόν· ἄξιον δὲ εἶναι νὰ ἀπορήσῃ τις, πῶς οἱ Ἑβ-
ραῖοι λέγουσι τὸν Θεὸν αἵτιον τῶν συμφορῶν τους,
εἰς καιρὸν ὅπου οἱ Βαβυλώνιοι ἐπροξένησαν τὰς
συμφορὰς εἰς αὐτοὺς; ἐπύρσας γὰρ ἡμᾶς λέγου-
σι,

(1) Λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος „Τὰ δ' αὐτὰ εἴρηται ἔκ προσώπου τῶν Ἀθλοφόρων τῶν κατὰ καιροὺς ὑπὲρ Χρι-
στοῦ πεποιθότων ἢ πασχόντων· ὁ δὲ Ἡσύχιος λέγει ἢ Βουλῆθεῖς πᾶσι δείξαι τὸ τῆς ἡμῶν εὐσεβείας ἐκίβδηλον,
ταῦτα παθεῖν συνεχόμενης· Μακάριος γὰρ φησὶν ἀνὴρ, ὃς ὑπομένει πειρασμὸν, ὅτι δοκιμὸς γενόμενος λήφε-
ται τὸν στέφανον τῆς ζωῆς· ὅθεν εἶπε ἢ ὁ Ἰεζεκιὴλ ἐκ προσώπου τοῦ Θεοῦ „Τίς ἀνθρώπου, ἰδοὺ γεγονασί μοι
ὁ οἶκος Ἰσραὴλ ἀναμειγμένον· πάντες χαλκῷ ἢ σιδήρῳ, ἢ κασσιτέρῳ ἢ μόλιβῳ, διὰ τοῦτο τάδε λέγει Κύριος,
συνάξω ἢ χωνεύσω ἡμᾶς· ἢ χωνευθήσεσθε ἐν μέσῳ αὐτῆς, ὃν τρόπον χωνεύεται ἀργύριον ἐν μέσῳ κάμινου (Ἰεζ.
κβ'. 18.)

(2) Κατὰ δὲ τὸν Ἀθανάσιον ἢ Κύριλλον, ταῦτα λέγονται ἢ ἐκ προσώπου τῶν Ἀπεστόλων, διὰ τὰς διαφόρους
θλίψεις, ὅπου ἔλαβον ἐκ τοῦ κηρύγματος τοῦ Εὐαγγελίου.

(3) Ἄλλος δὲ λέγει περιεργότερον ἐρμηνεύων τὸ „ἔξου θλίψεις ἐπὶ τὸν νῶτον ἡμῶν· „Θλίβειν δὲ με τῶν ἐχθρῶν
βουλομένων, ὅπισθ' αὐτὰς ἔρριπας, παρασκευάσας με συντόμως τρέχειν, διὸ ἢ οἱ ἐχθροὶ σπεύδοντές με κα-
ταλαμβάνειν, ὅπισθ' αὐτῶν μένουσιν· ὅθεν ἐπὶ νῶτου ἔχω τὰς θλίψεις, εὐδόλως αὐτὰς ἰδεῖν βουλόμενος· οὐ γὰρ σρε-
φάμαι πρὸς αὐτάς.

(4) Ἐπὶ ἀναγινώσκοντι εἰς τὸ δέκατον κεφάλαιον Ἰησοῦ τοῦ Ναυῆ· ὅτι ὁ Ἰησοῦς ἐπέταξεν ὅλους τοὺς Ἰσραη-
λίτας ἢ ἐπάτησαν μὲ τοὺς πόδας των ἐπάνω εἰς τοὺς τραχήλους τῶν πέντε βασιλέων τῶν Ἰεβουσαίων, ἐφ' οὓς ἐνί-
κησαν ἢ ἐπέταξεν αὐτοὺς· „Καὶ συνεκάλεσαν Ἰησοῦς πάντα Ἰσραὴλ, ἢ τοὺς ἐναρχομένους τοῦ πολέμου, λέ-
γων αὐτοῖς· προπορεύεσθε ἢ ἐπάθετε τοὺς πόδας ὑμῶν ἐπὶ τοὺς τραχήλους αὐτῶν. (Ἰησ. ι. 24.)

αι, καὶ ἐξήγαγες εἰς τὴν παγίδα· καὶ τοιαῦτα ἄλλα· ἡ λύσις λοιπὸν τῆς ἀπορίας εἶναι αὕτη, ὅτι οἱ Ἑβραῖοι ἐγνώριζον τὸν Θεὸν αἷτιον τῶν συμφορῶν, ὅπου ἔπασχον· ἐπειδὴ ὁ Θεὸς, ὅχι κατὰ τὸ προηγούμενον τοῦ θέλημα, ἀλλὰ κατὰ τὸ ἐπόμενον ἐπαρχώρησεν εἰς τοὺς Βαβυλωνίους, νὰ σκλαβώσουν τοὺς δούλους τοῦ διὰ τὰς ἀμαρτίας των.

„ Καὶ ἐξήγαγες ἡμᾶς εἰς ἀναψυ-
„ χήν.

Ἀρ' οὗ, λέγει, Κύριε, μᾶς ἐπαίδευσας μὲ τὴν σκλαβίαν διὰ τὰς ἀμαρτίας μας, καλὴν μᾶς κλήσας καὶ μᾶς εὐγαλεις εἰς ἀνάπαυσιν καὶ ἐλευθερίαν· πρέπει δὲ νὰ ἡξεύρωμεν, ὅτι τὸ, ἐδοκίμασας ἡμᾶς, καὶ τὰ λοιπὰ ἕως τοῦ ῥήτου τούτου, προφητικῶς λέγονται ἐκ προσώπου τῶν Μαρτύρων τοῦ Χριστοῦ· ἐπειδὴ καὶ ὅλα αὐτὰ τὰ εἶδη τῶν βασάνων, ἐδοκίμασαν οἱ τοῦ Χριστοῦ Μάρτυρες· καθὼς καὶ ὁ Ἀπόστολος Παῦλος ἀπαριθμεῖ τὰ διφόρα βασάνων αὐτῶν ἐν τῇ πρὸς Ἑβραίους ἐπιστολῇ, κεφαλαιῷ ἐνδεκάτῳ· (1)

13: „ Εἰσελεύσομαι εἰς τὸν οἶκόν σου ἐν
„ ὀλοκαυτώμασιν· ἀποδώσω σοι τὰς
„ εὐχάς μου.

14: „ Ἄς διέστειλε τὰ χεῖλη μου, καὶ
„ ἐλάλησε τὸ στόμα μου ἐν τῇ ὧλῃ.
„ ψει μου.

Κατὰ μὲν τὴν ἱστορίαν φανερὸς εἶναι ὁ λό-

γος οὗτος, ὅτι λέγεται διὰ τὸν ἐν Ἱερουσολύμοις ναὸν τοῦ Θεοῦ· ἀναγωγικῶς δὲ, οἶκος Θεοῦ εἶναι ὁ οὐρανὸς κατὰ τὸν μέγαν Ἀθανάσιον· ὀλοκαυτώματα δ', εἶναι αἱ ὀλοκαυτῆσαι ἐργασίαι τῶν ἀρετῶν, τὰς ὁποίας θυσιάζουσιν εἰς τὸν Θεὸν οἱ Ἀπόστολοι καὶ Μάρτυρες καὶ ὅλοι οἱ δίκαιοι· λέγει δὲ καὶ ὅτι ὁ λαὸς τῶν Ἰουδαίων, θέλει πληρώσῃ τὰς εὐχάς· ἤγουν τὰς ὑποσχέσεις, ὅπου ἔταξε νὰ κάμῃ εἰς τὸν Θεόν· τὸ δὲ ἐλάλησεν, εἶναι ἐπεξηγήσεις τοῦ διέστειλε τὰ χεῖλη· θέλω πληρώσω, λέγει, Κύριε, ὅσας ὑποσχέσεις ἐλάλησε καὶ ὑποσχέθηκε τὸ στόμα μου νὰ φυλάξῃ.

15: „ Ὀλοκαυτώματα μεμυελωμένα ἂ-
„ νοίσω σοι.

Ἐγὼ, λέγει, ὁ ἐλευθερωθὲς λαὸς, θέλω σοι προσφέρω, ὅχι ἀπλῶς ὀλοκαυτώματα, ἀλλὰ πίονα καὶ παχέα· ὀλοκαυτῶμα δὲ παχὺ νοεῖται, ἡ τελεία καὶ κατὰ πάντα εὐάρεστος τῷ Θεῷ ἐργασία τῆς ἀρετῆς. (2)

„ Μετὰ θυμιάματος καὶ κριῶν ἀνοί-
„ σω σοι βοας μετὰ χιμάρων.

Κατὰ μὲν τὴν ἱστορίαν καὶ τὸ γράμμα, ὅλα τὰ ῥηθέντα εἶδη τῶν θυσιῶν ἐπροσφέροντο εἰς τὸν Θεόν, θυμιάματα, καὶ κριάρια, καὶ χιμάραι· ἤγουν οἱ τράγοι, ὅπου γεννῶνται τὸν χειμῶνα· κατὰ δὲ ἡναγωγὴν, θυμίσμα μὲν εἶναι, ἡ πνέουσα εὐωδία ἀπὸ τὴν καθαρὰν ψυχὴν· κριοὶ δὲ εἶναι,

οἱ

(1) Ἄλλος δὲ φησι· ἢ Πῦρ τὰ πυρῶντα καλεῖ περιεστικὰ· ἢ ὕδωρ αὐθις, ὡς βυθίζοντα ἢ ἀποπνίγοντα τοὺς μὴ γενναίως αὐτὰ φέροντας, ὁ ταῦτα δὲ διεληλυθὼς, συνεργεῖα Θεοῦ ἐξέρχεται εἰς ἀναψυχὴν, ἐλπίζον τὰς ἐπ' αὐτοῖς ἀραιοβίας· ἢ ἐπεὶ τὸ μὲν προκρίπτειν ἡμέτερον, τὰ δὲ τίλει, τῆς τοῦ Θεοῦ δωρεᾶς· πῇ μὲν, διηλωθὲν φησι, πῇ δὲ ἐξήγαγες· λέγεται δὲ ἢ ἐν Ἡσαΐᾳ περὶ τῶν περιεστικῶν· ἢ Μὴ φοβῶ, ὅτι ἐλυτρώσάμην σε· ἐκάλεισά σε τὸ ὄνομά σου· ἐμὲς εἰ σύ· ἢ ἐὰν διαβαίνῃς δι' ὕδατος, μετὰ σοῦ εἰμι· ἢ περὶ αὐτοῦ συγκλύσεναι σε· ἢ ἐὰν διέλθῃς διὰ πυρὸς, οὐ μὴ κατακαυθῇς· φλόξ οὐ κατακαύσει σε· ὅτι ἐγὼ Κύριος ὁ Θεός ἐ ἀγιος· ἢ σφαῖλ ὁ σφύζων σε· (Ἠσ· μγ'. 2.) (ἐν τῇ ἐκδεδ· Σειρ·)

(2) Λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος· ἢ Μεμυελωμένα κέκληκε τὰ εὐτραφέη ἢ πίονα· οὕτω γὰρ ἢ ὁ νόμος προσφέρειν ἐκί-
λευσιν ἡμῶν τε ἢ ἁγία· ἐπαγῆται δὲ ἢ ὁ Προφήτης Μαλαχίας τοῖς τὰ πεισῶντα μὲν ἔχουσιν, ἀνάπηρα δὲ προ-
σφί-

οἱ ἡγεμονικοὶ τῆς ψυχῆς λογισμοί, οἵτινες κερατίζουσι καὶ πολεμοῦν τὰ πάθη· βόδια δὲ, εἶναι αἱ ἐνέργειαι καὶ ἐργασίαι τοῦ σώματος· ἐπειδὴ τὸ βόδι εἶναι ἐργάτης τῆς γῆς· ἀπὸ τὴν γῆν δὲ πάλιν εἶναι τὸ σῶμα, καὶ περὶ τὴν γῆν ἐργάζεται· χίμαροι δὲ καὶ τράγοι, εἶναι αἱ ὑπὲρ τῶν ἀμαρτιῶν προσφερόμεναι δεήσεις· ἐπειδὴ καὶ ὁ τράγος ἐθυσιαζέτο εἰς τὸν παλαιὸν νόμον διὰ τὰς ἀμαρτίας· λέγει λοιπὸν ὁ αἰσθητῶς καὶ νοητῶς ἐλευθερωθεὶς τῶν Ἑβραίων καὶ τῶν Ἑθνικῶν λαός, ὅτι ὅλα αὐτὰ θέλω προσφέρω εἰς ἐσένα Κύριε, ἐπειδὴ καὶ μὲ ἐλευθέρωσες ἀπὸ τὴν σκλαβίαν τῶν ὀρατῶν καὶ ἀοράτων ἐχθρῶν.

16: „ Δεῦτε ἀκούσατε καὶ διηγήσονται ὑμῖν μὲν, πάντες οἱ φοβούμενοι τὸν Θεόν ὅσα ἐποίησε τῇ ψυχῇ μου.

Ἐπερβατὸν σχῆμα εὐρίσκεται εἰς τὸ ῥητὸν τοῦτο, ὅπερ οὕτως ἐξημαλύνεται· “ Δεῦτε ἀκούσατε πάντες οἱ φοβούμενοι τὸν Θεόν, καὶ διηγήσονται ὑμῖν ὅσα ἐποίησε τῇ ψυχῇ μου· ἤγουν ἐλάτω νὰ ἀκούσεται ὅσα καλὰ καὶ εὐεργεσίας ἔκαμεν ὁ Θεὸς εἰς ἐμένα· ἀκολουθῶν δὲ λέγει καὶ ποίας εὐεργεσίας. (1)

17: „ Πρὸς αὐτὸν τῷ στόματί μου ἐκέκ-

„ ράξα, καὶ ὕψωσα ὑπὸ τὴν γλῶσσαν μου.

Ἐγὼ, λέγει, ἐφώνηξα μὲ τὸ στόμα μου πρὸς τὸν Θεόν· καὶ ὕψωσα· τὴν φωνήν μου δηλαδὴ, ἣτις ἐκάλει αὐτὸν εἰς ἀντίληψιν καὶ βοήθειάν μου· πρῶτον δὲ νὰ παρατηρήσωμεν, ὅτι ἡ ὑπὸ πρόθεσιν εὐρίσκεται ἐδῶ ἀντὶ τῆς ἐν· δηλαδὴ ὕψωσα τὴν φωνήν μου ἐν τῇ γλώσσῃ μου· ἔτι νοεῖται καὶ τὸ, ὑπὸ τὸν γλῶσσαν αὐτοῦ κέπος καὶ πόνος· (Ψαλμ. θ'. 29.) ἀντὶ ἐν τῇ γλώσσῃ αὐτοῦ· ὁμοίως καὶ τὸ „ Ἴός ἀσπίδων ὑπὲρ τὰ χεῖλη αὐτῶν (Ψαλμ. ρλθ'. 3.) ἦτοι ἐν τοῖς χείλεσιν αὐτῶν· καὶ ἄλλα ὅμοια· (2),

18: „ Ἀδικίαν εἰ ἐξέωρουν ἐν καρδίᾳ μου, μὴ εἰσακουσάτω μου Κύριος.

Ὅταν, λέγει ἐγὼ παρακάλουν τὸν Θεὸν νὰ μοι βοηθήσῃ, δὲν ἐβλαπὼν καμμίαν κακίαν εἰς τὴν καρδίαν μου· βεβαιώνει δὲ τὸν λόγον τοῦ καταρώμενος, ὅτι, ἀνίσως ἐγὼ ἐγνώριζον τοιαύτην κακίαν εἰς τὴν καρδίαν μου, ὥς μὴ μου εἰσακούσῃ ὁ Θεὸς εἰς τὸ ἐξῆς, ὅσας φορές ἤθελα τὸν ἐπικαλεσθῶ.

19: „ Διὰ τοῦτο εἰσήκουσέ μου ὁ Θεός, „ προ-

σφένουσιν· „ Ἐπικατάρατος γὰρ, φησιν, ὅς ἦν δυνατὸς, ἃ ὑπῆρχεν ἐν τῷ ποιμνίῳ αὐτοῦ ἄρσεν, ἃ εὐχὰ αὐτοῦ ἐπ' αὐτῷ, ἃ θὺς διεφθαρμένον τῷ Κυρίῳ· (Μαλ. α'. 14.) ἃ πάλιν „ Καὶ εἰσέφερετε ἀρπάγματα, ἃ τὰ χαλὰ, ἃ τὰ ἐνοχλούμενα (αὐτόθ. 13.) αὐτὴ ἃ τῷ Κυρίῳ ἐγένετο τῶν κακῶν ἐκείνων ἀρχή· διδασκομένη δὲ ἃ ἡμεῖς τοῖς τιμιωτέροις ὧν ἔχομεν τὸ Θεῖον γεραίρειν· λέγει δὲ ὁ Ἀθανάσιος „ Εἰσελεύσονται εἰς τὸν οἶκόν σου τὸν ἐπουράνιον δηλονότι, ἐν ὀλοκαυτώμασι δὲ οὐκ αἰσθητοῖς, νοητοῖς δὲ δηλονότι· ὅλους γὰρ ἑαυτοὺς ἀνέθηκαν Θεῷ οἱ Ἀπόστολοι (ἢ ἃ οἱ Μάρτυρες) ἐν τάξει ὀλοκαυτωμάτων· ἃ ὁ Θεὸς εἰπὼν „ Ὀλοκαυτώματα πάντας λέγει τοὺς Μάρτυρας· ἐπειδὴ τὰς μὲν ψυχὰς τῷ Θεῷ διὰ τῶν ἀρετῶν, τὸ σῶμα δὲ διὰ τῶν βασάνων ὀλοκαύτωσαν· τοὺτους ἡ Ἐκκλησία προσφέρει μεμελεωμένους, τοτέστιν ἰσχυροὺς ἃ εὐρώτους, ὥς τῶν βασάνων καταφρονεῖν, ἃ γελᾶν τοὺς βασανίζοντας.

(1) Λέγει δὲ ἃ ὁ Θεοδώριτος „ Καὶ ἐν τῷ κα'. Ψαλμῷ γέγραπται τὰς εὐχὰς μου ἀποδώσω ἐνώπιον τῶν φοβουμένων αὐτόν· διὰ τούτων δὲ παιδευόμεθα τοὺτους κοινωνοὺς ἔχειν, ἃ τούτοις διαφερόντως διηγεῖσθαι τὰ Θεῖα· μὴ δὲ γὰρ φησι τὰ ἅγια τοῖς κυσί, μηδὲ ῥήψῃ τοὺς μαργαρίτας ὑμῶν ἐμπροσθεν τῶν χοίρων. Καί, τὰ μυζυρία μου ἐμοὶ ἃ τοῖς ἐμοῖς (Ἠσ. κδ'. 16.)

(2) Ὁ δὲ Χρυσοστόμος λέγει „ Τὸ οὖν δηλοῖ τὸ πρὸς αὐτὸν ἐκέκραξα· τὴν ἑνδοξὴν ἐνταῦθα λέγει κραυγὴν, τὴν συντόνον, ἣν ἡ πεπυρωμένη καρδιά ἔτικτεν· ὥσπερ γὰρ ὁ βὼν πᾶσαν αὐτοῦ κενεὴν τὴν δύναμιν· οὕτω ἃ ἐκ καρδίας

„ προσέσχε τῇ φωνῇ τῆς δεήσεώς μου. χουσαν ἡμᾶς, εἰς καίνενα πρᾶγμα. (1)

Ἐπειδὴ, λέγει, μὲ καθαράν καρδίαν παρακαλῶν τὸν Θεόν, διὰ τοῦτο καὶ εἰσέκουσέ μου, καὶ ἐπρόσεξεν εἰς τὴν φωνὴν τῆς δεήσεώς μου. Πρέπει δὲ καὶ ἡμεῖς νὰ μιμούμεθα τὸν θεὸν Δαβὶδ, καὶ ἀνίστως θέλωμεν νὰ εἰσακούσῃ ὁ Θεὸς τὴν προσευχὴν μας, πρέπει νὰ παρακαλοῦμεν αὐτὸν μὲ καθαράν συνείδησιν καὶ καρδίαν, μὴ ἐλεχ-

20: „ Εὐλογητὸς ὁ Θεός, ὃς οὐκ ἄ-
„ πείστησε τὴν προσευχήν μου, καὶ τὸ
„ ἔλεος αὐτοῦ ἀπ' ἐμοῦ.

Ἄς εἶναι, λέγει, εὐλογημένος ὁ Θεός, ὅς-
τις ἀπ' ἐαυτοῦ τοῦ ἦτοι ἀπὸ τὴν ἀγαθότητα καὶ
φιλανθρωπίαν τοῦ δὲν ἀπέβλεπε τὴν προσευχήν μου,
οὕτω τὸ ἔλεος τοῦ ἐμάκρυνεν ἀπὸ λόγου μου.

Ψαλμός Ες΄.

Εἰς τὸ τέλος, ἐν ὕμνοις Ψαλμός εἰδῆς τῷ Δαβίδ.

Εἰς τὸ τέλος μὲν ἐπιγράφεται ὁ παρὼν Ψαλμός, διὰ τὴν προφητεύει τὴν ἐνανθρώπησιν τοῦ Θεοῦ Λόγου, κατὰ τὸν Θεοδώριτον· εἰς τὸ τέλος τῆς ὁποίας συμβουλεύει νὰ ἀποβλέπουν οἱ ἀναγινώσκον-
τες τὸν Ψαλμὸν τοῦτον· ἐν ὕμνοις δὲ, ὅτι προσάξει αὐτοὺς νὰ ὑμνοῦσι τὸν Θεὸν Λόγον· τί δὲ ση-
μαίνει Ψαλμός εἰδῆς, ἐρμηνεύσαμεν ἐν τῷ προομίῳ, ἐν κεφ. θ'. (2)

1: „ Ὁ

- δίας βοῶν πάντα τὸν νοῦν συσρέφει· δεῖ δὲ ἔτι πρὸς αὐτὸν κρᾶζειν· πολλοὶ γὰρ εἰσιν, ὧν τὰ μὲν χεῖρα πρὸς τὸν Θεὸν βοᾷ, ἡ δὲ διάνοια οὐδὲν ἐπαισθάνεται τῶν λεγομένων· οὗτοι οὐχὶ πρὸς τὸν Θεὸν εὐχονται· οὐ γὰρ ἀπλῶς τὰ ἡμέτερα τῆς προσευχῆς ὠφελεῖ· ἀλλὰ τὸ ἀπὸ σπουδαίας διαθέσεως ἀναπέμπεσθαι· ὁ γοῦν Φαρισαῖος πρὸς ἐ-
αυτὸν προσήχετο, οὐ πρὸς τὸν Θεόν, ἐπανήχετο γὰρ ἡ προσευχή πρὸς αὐτὸν, ἐπεὶ ἐν ἁμαρτίᾳ τῆς υπερφα-
νείας ἔγινετο· ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει „ Ἐφώθη παραχεῖμα ἡ γλῶσσά μου, εὐθὺς γὰρ προσευγὰν τὴν δέησιν, ἡδεξάμην τὴν αἴτησιν, ἡ εὐφροσύνης πλησθεὶς εἰς χαρισήριον ὕμνον τὴν γλῶσσαν ἐκίνησα.
- (1) Διὰ τοῦτο λέγει ὁ Θεὸς Κύριλλος „ Καλὴ τῶν ἁγίων ἡ παρρησία· διὰ τοῦτο ἡ τεθαρρηκότης προσεύχεται τῷ Θεῷ· ἡ τῆς ἐαυτῶν ἐπιεικειᾶς ποιῶνται τὴν ἐνδειξιν, τὰ ἐαυτοῖς πρέποντα λαλοῦντες ἐν προσευχῇ· γέγονε δὲ ὁ πρᾶγμα· οὐ φιλοδοξίας πρόφασις· ἀφιλόκομπος γὰρ τῶν ἁγίων ὁ νοῦς· ἐκφαίνουσι δὲ χρησίμας τὰ ἐαυτῶν κατορθώματα, ἐν ἡμῶν ὠφελώμεθα, τίνα τρόπον πολιτεύεσθαι χρὴ παρ' αὐτῶν μαθαίνοντες· λέγει δὲ ἡ μέ-
γας Ἀθανάσιος, Καὶ ἕτερόν τι καύχημα προσφέρει τῷ Θεῷ, τὸ ἔξω πάσης ἀδικίας γενέσθαι. διὰ ἡ εἰσακού-
σθαι θαρρεῖ· τὸ δὲ μὴ θεωρεῖν ἀδικίαν ἐν καρδίᾳ, σύμφωνον ἐστὶ, κατὰ τὸν Ὀριγένην, τῷ, οὐδὲν ἐμαυτῷ σύ-
νειδα· ἀλλ' οὐκ ἐν τούτῳ δεικνύμεθα, καθὰ Πάβλος ἐμέγας φησὶν, δεῖκνυν δύνασθαι τὸν Θεὸν ὁρᾶν, ἀπερ-
ῆμεν οὐχ ὁρᾶμεν· ὁμοίον ἔτι τῷ „ Παραπτώματα τίς συνήσει; ἐκ τῶν κρυφίων μου καθάρσόν με.
- (2) Ὁ δὲ Ἀθανάσιος λέγει „ Πάλιν κἀνταῦθα τῶν Ἀποστόλων τὸ πρόσωπον, διδασκαλίαν ποιούμενον τῶν ἁ-
γίων, ῥησθῆναι τοῦ εὐχόμενον ἐκ τῶν ἀντιλεγόντων τῇ διδασκαλίᾳ αὐτῶν.

1: „**Θ**εός οἰκτειρήσαι ἡμᾶς καὶ
„εὐλογήσαι ἡμᾶς.

Ἐπειδὴ ὁ Θεὸς Δαβὶδ προσγνώρισε διὰ τοῦ Πνεύματος τὸ μυστήριον τῆς ἐνανθρωπήσεως τοῦ Χριστοῦ, παρακαλεῖ μὲ τὰ λόγια ταῦτα νὰ τελειωθῇ τοῦτο· καὶ πρῶτον μὲν δέεται νὰ ἐλεηθῇ ἡ φύσις τῶν ἀνθρώπων, ἥ τις ἀτυραννεῖτο πικρῶς ἀπὸ τὸν πονηρὸν διάβολον· δεύτερον δέ, νὰ εὐλογηθῇ· ἥτοι νὰ ἀγιάσῃ· πόσα δὲ σημκίνει ἡ εὐλογία, ζῆται εἰς τὸν εἰκοστὸν Ψαλμὸν ἐν τῷ „ Ὅτι ὡς αὐτῷ εὐλογίαν εἰς αἰῶνα αἰῶνος.

„Ἐπιφάναι τὸ πρόσωπον αὐτοῦ ἐφ’
„ἡμᾶς, καὶ ἐλεησαι ἡμᾶς.

Πρόσωπον τοῦ Πατρὸς εἶναι ὁ Τίσις· „ Ὁ ἑωρακὴς γάρ, φησιν, ἐμὲ, ἑώρακε τὸν Πατέρα· (Ἰωάν. ιδ. 9.) εὐκτικῶς δὲ λέγει ἐπιφάναι· ἥ- γουν ἄμποτε νὰ ἐπιφανῇ τὸ πρόσωπον τοῦ Πατρὸς· ἥτοι ὁ Τίσις, εἰς ἡμᾶς τοὺς ἐπὶ γῆς εὐρισκόμενους, διὰ μέσου τῆς θέας τοῦ ἐνανθρωπήσεως· ἡ καὶ τὸ τοῦ Χριστοῦ κατὰ σάρκα πρόσωπον· τούτεστι αὐτὸς

ὁ Χριστὸς κατὰ περίφρασιν· τὸ δὲ ἐλεῆσαι, εἶναι ὁ- μαιον μὲ τὸ οἰκτειρῆσαι· δύο φοραὶς δὲ λέγει τὸ αὐτο, διὰ τὴν πολλὴν ἐπιθυμίαν ὅπου εἶχεν νὰ ἐ- πιτύχῃ ἐκεῖνο, ὅπου ἐζητεῖ. (1)

2: „Τοῦ γινῶναι ἐν τῇ γῇ τὴν ὁδὸν σου
„ἐν πᾶσιν ἔθνεσι τὸ σωτήριον σου.

Ἄμποτε, λέγει, νὰ γένωσιν εἰς ἡμᾶς τὰ ἀνωτέρω, καὶ νὰ ἐπιφάνῃς τὸ πρόσωπόν σου Χρι- στέ εἰς ἡμᾶς· διὰ τί; διὰ νὰ γνωρίσουν οἱ ἐν τῇ γῇ ἄν- θρωποι τὴν ὁδὸν τῆς πολιτείας σου· τὴν ὁποίαν ἐ- σὺ πρῶτος περιπατήσας, θέλεις δεῖξαι αὐτὴν καὶ εἰς τοὺς ἄλλους διὰ νὰ τὴν περιπατοῦν· καὶ πρὸς τούτοις διὰ νὰ γνωρίσουν ὅλοι οἱ ἐν τοῖς ἔθνεσιν ἄνθρωποι, τὴν δι’ ἡμᾶς ἐνανθρωπήσιν σου· ταύτην γὰρ ὀνομαζέτω σωτήριον, ὡς καὶ ὁ Συμεὼν ὠνόμασεν, εἰπὼν· „ Ὅτι εἶδον οἱ ὀφθαλμοί μου τὸ σωτη- ρиόν σου (Λουκ. β. 30.) ἐπειδὴ διὰ μέσου αὐτῆς σφραγισθὲν· λείπει δὲ τὸ ἄρτυρον, τοῖς ἐδῶ· ἥτοι ἐν πᾶσι τοῖς ἔθνεσιν. (2)

3: „Ἐξομολογήσῃς θωσάν σοι λαοὶ ὁ Θεός·
„ἐξομολογήσῃς θωσάν σοι λαοὶ πάντες.
Λα.

(1) Λέγει δὲ ὁ Εὐσέβιος, ὅτι ἦτον νόμος εἰς τοὺς Ἰερεῖς τῶν Ἰουδαίων ἔτι νὰ εὐλογοῦν τὸν λαόν· καθὼς ἐν Ἀ- ριθμοῖς γράφεται „ Καὶ ἐλάλησε Κύριος πρὸς Μωϋσὴν λέγων· λαλήσον Ἀαρὼν ἡ τοῖς υἱοῖς αὐτοῦ λέγων· οὕτως εὐλογήσετε τοὺς υἱοὺς Ἰσραὴλ λέγοντες αὐτοῖς· εὐλόγησαι σε Κύριος ἡ φυλάξαι σε· ἐπιφάναι Κύριος τὸ πρόσωπον αὐτοῦ ἐπὶ σέ ἡ ἐλεῆσαι σε· ἐπάραι Κύριος τὸ πρόσωπον αὐτοῦ ἐπὶ σέ, ἡ δῶν σοι εἰρήνην· ἡ ἐπιθήσεται τὸ ὄνομα μου ἐπὶ τοὺς υἱοὺς Ἰσραὴλ, ἡ ἐγὼ Κύριος εὐλογήσω αὐτοὺς (Ἀριθμ. 5. 22.) εἶπε δὲ ὁ Ἀθανάσιος „ Τῶν σὺν οἰκτιρμῶν δεόμεθα φησι Δέσποτα, ἡ τῆς ἐπιφανείας τοῦ προσώπου σου, πρὸς τὸ δυνήθῃναι φανεράν τὴν ὁ- δὸν τοῦ Εὐαγγελίου σου τοῦ ἁγίου πᾶσι τοῖς ἔθνεσι κηρύξαι· σωτήριον γὰρ πανταχοῦ τὴν παρουσίαν αὐτοῦ φησι· λέγει δὲ ἡ ὁ Κερίλλος „ Ἐδειξεν ἡμῖν ὁ Θεὸς ἡ Πατὴρ τὸ ἑαυτοῦ πρόσωπον· τούτεστι τὸν Τίσιον· εἰκὼν γὰρ εἰς ἡ χαρακτὴρ τῆς ὑποστάσεως αὐτοῦ· ἡ γὰρ ἐφασκεν ἐιαγῶς· ὁ ἑωρακὴς ἐμε, ἑώρακε τὸν Πατέρα· ἔφη δὲ ἡ ὁ Ἡσύχιος „ Ἦν προέγνω τοῦ Σωτῆρος ἐπιφάνειαν αἰτεῖ ὅτιον γενέσθαι, ὅπως τὴν ἐκ ταύτης εὐλογίαν τραγῆ- σωμεν· ἐπιφαίνεται δὲ τὸ πρόσωπον τοῦ πάντων Δημιουργοῦ, τὸ πληροῦν ἡμᾶς εὐλογίας ἡ οἰκτιρμῶν, ἐπιφανέν- τος ἡμῖν τοῦ χαρακτῆρος τῆς ὑποστάσεως αὐτοῦ ἡ ἐμφανίσαντος ἑαυτὸν τοῖς ἀχέτοις· ἐπεὶ γὰρ εἰκὼν εἰς τοῦ Θεοῦ τοῦ ἀοράτου, ὁ νῦν καθαρῶς προσβαλὼν αὐτῷ, ὅρα τὸν Πατέρα· (ἐν τῇ ἐκδῇ. Σειρᾷ.)

(2) Ὁ δὲ Ἡσύχιος λέγει „ Ἐπιφάναντες γὰρ σου τὸ πρόσωπον, γινώσκειται ἡ ὁδὸς ἡ πρὸς σέ ἄγουσα τὸν Πα- τέρα, ὁ εἰπὼν, ἐγὼ εἰμι ἡ ὁδός· ἡ οὐδεὶς ἔρχεται πρὸς τὸν Πατέρα, εἰμὴ δι’ ἐμοῦ· ὁ δὲ αὐτὸς ἔσαι ἡ σωτήριον ἐν πᾶσιν ἔθνεσι, πληρωθέντος τοῦ „ Ὁφεται πᾶσα σὰρξ τὸ σωτήριον τοῦ Θεοῦ ἡμῶν· ἔφη δὲ ἡ ὁ Ἀσέριος· ὁδὸς τοῦ Θεοῦ ὁ νόμος ἡ αἱ ἐντολαὶ λέγονται· ὁδὸν γὰρ φησι δικαιοματίαν σου συντίθειν με· αἰτεῖ τοίνυν ἐν τῇ γῇ γνωρισθῆναι, οὐκ ἐν τῇ Ἰουδαίᾳ μόνῃ· (Ἐνθα ὁ νόμος ἐδέκετο κηρύττεσθαι) γνωρισθῆναι δὲ πᾶσι τοῖς ἔθνεσι τὸ σωτήριον τοῦ Θεοῦ (ἐν τῇ ἐκδῇ. Σειρᾷ.)

Λαοὶ μὲν ἅπλως ὀνομαζόμενοι οἱ ἐκ περιτομῆς Ἰουδαῖοι· λαοὶ δὲ πάντες ὀνομαζόμενοι οἱ ἐξ ἐθνῶν, ὡς αὐτοὶ εἶναι περισσότεροι ἀπὸ τοὺς Ἰουδαίους, ὡς ἐκ πολλῶν γενῶν συγκαίμενοι ἑξομολογησάσθωσαν, λέγει, ἀντὶ τοῦ, ὡς εὐχαριστοῦν εἰς ἐσένα Κύριε, καὶ οἱ Ἰουδαῖοι καὶ οἱ ἐθνικοὶ, καὶ ὡς σὲ δοξολογοῦν· ἐπειδὴ διὰ τὴν σωτηρίαν αὐτῶν ἔργας ἄνθρωπος.

4 : „Εὐφρανθήτωσαν καὶ ἀγαλλιάσθωσαν Ἐθνη· ὅτι κρινεῖς λαοὺς ἐν εὐ-
„δυνάτει, καὶ Ἐθνη ἐν τῇ γῇ ὀψή-
„γησεις :

Ἄς χαροῦν, λέγει, ὅλα τὰ ἔθνη· διὰ ποίαν αἰτίαν; διὰ τί, τοὺς μὲν Ἰουδαίους θέλεις κατακρίνεις δικαίως, τοὺς ἕνα καίρον ὄντας λαὸν σου· ἐπειδὴ καὶ δὲν ἐδέχθησαν τὴν ἐνσαρκίαν σου οἰκονομίαν· θέλεις δὲ ὁδηγήσεις τὰ ἔθνη εἰς τὴν θεογνωσίαν ἐν τῇ γῇ ταύτῃ εὐρισκόμενα· ἢ τὰ ἐν τῇ γῇ ἔθνη, κατ' ἑλαψίν τοῦ ἄρθρου. (1)

5 : „ἑξομολογησάσθωσάν σοι λαοὶ ὁ
„Θεός· ἑξομολογησάσθωσάν σοι λα-
„οὶ πάντες·

Τὰ αὐτὰ λόγια ὅπου εἶπεν ἄνωτέρω ὁ Δαβὶδ, τὰ ἴδια λέγει καὶ ἐδῶ· σπουδαζόντας τοὺς λαοὺς μὲ τὴν ἀναδίπλωσιν τῶν λόγων, καὶ προθυμοτέρους ποιῶν εἰς τὴν τοῦ Θεοῦ εὐχαρίστησιν, κατὰ τὸν Ἀντιοχείας Θεόδωρον.

6 : „Γῆ ἔδωκε τὸν καρπὸν αὐτῆς.

Ἀφ' οὗ οἱ ἄνθρωποι εὐλογοῦν, καὶ ἡ γῆ θέλει δώσει πλουσίους τοὺς καρπούς της· ἡ γῆς καρπὸν ὀνομαζει, τοὺς ἐκ τῆς γῆς πλασθέντας ἄνθρωπους, οἱ τινες ἑμῶν καὶ προσφύγουσιν εἰς τὸν Θεὸν ὡς αὐτὸν καρποφορία, διὰ μέσου τῆς ἐναρέτου πολιτείας καὶ θεληματικῆς ἀσκήσεως· ἢ καὶ διὰ τῆς ἐκουσίου θλίψεως· ἢ λέγει καρπὸν γῆς αὐτὸν τὸν Χριστὸν, ὡς ἔχοντα σῶμα γῆινον. (2)

„Εὐλογῆσαι ἡμᾶς ὁ Θεός ὁ Θεός ἡ-
„μῶν·

7 : „Εὐλογῆσαι ἡμᾶς ὁ Θεός·

Ἐν ἄλλοις γράφεται καὶ εἰς· εὐλογῆσαι ἡμᾶς ὁ Θεός· εὐλογῆσαι ἡμᾶς ὁ Θεός· εὐλογῆσαι ἡμᾶς ὁ Θεός· βλέπε δὲ, ὡς ἀναγνώσας, πῶς φανερώνεται ἐκ μέρους τὸ μυστήριον τῆς ἁγίας Τριάδος, μὲ τὸν τριπλασιασμόν τοῦ Θεοῦ, καὶ Θεοῦ, καὶ Θεοῦ.

„Καὶ φοβηθήτωσαν αὐτὸν πάντα τὰ
„πέρατα τῆς γῆς·

Διὰ μὲν τοῦ τριπλασιασμοῦ τοῦ Θεοῦ ὁ νόματος, ἐφανέρωσε τὰ τρία πρόσωπα τῆς ἁγίας Τριάδος· διὰ δὲ τοῦ εἰπεῖν ἑκάς αὐτὸν ἐφανέρωσε τὸ ἐνικίον τῆς Θεότητος· διότι ἀγκυλὰ καὶ καθὰ πρόσωπον τῆς ἁγίας Τριάδος εἶναι Θεός· ἀλλ' ὁ-
μως τὰ τρία εἰς Θεός ἐσιν. (3)

Ψαλ.

(1) Λέγει δὲ ὁ Θεόδωρος· „Διάτοι τοῦτο προσήκει ἔς λαοὺς ἅπαντας ἔς τὰ κατὰ τὴν οἰκουμένην Ἐθνη εὐφραίνεσθαι ἔς χορεῖν ἔς τὰς σὰς εὐεργεσίας διεξίναί· ἔγνωσαν γὰρ ὅτι οὐδὲν τῶν ὄντων ἀτημέλητον, οὐδὲ ἀκημέ-
νευτον· ἀλλὰ πάντων ὑπάρχεις κριτὴς δικαίως ἐκφέρων πάς ψήφους· ἔδνησάν μὲν τοὺς πλανωμένους πρὸς τὴν ἀλή-
θειαν, τοὺς δὲ πείθεσθαι μὴ βουλομένους κολλᾶζαν·

(2) Ὁ δὲ Ἀθανάσιος λέγει· „Γῆ ἡ κοινή δηλονότι (ἥτις ἐστὶν ἡ καρδία) καρπὸς δὲ αὐτῆς αἱ κατ' εὐσέβειαν προκοπαί·

(3) Ὁ δὲ Θεόδωρος λέγει· „Εἰδέναι προσήκει, ὡς ἄνθρωποι εὐλογοῦντες τὸν Θεόν, λόγους αὐτῷ προσφέρουσι μόνους, ἔργα δὲ αὐτὸν εὐεργετῆσαι οὐ δύναται· ὁ δὲ Θεός εὐλογῶν, βεβαίως τοὺς λόγους τῷ ἔργῳ, ἔς πανταδα-
πάν ἀγαθὸν παρέχει τοῖς εὐλογουμένοις φερὲν· εἴτα διδάσκει πῶς δυνατόν τῆς θείας εὐλογίας τυχεῖν· ἔς φοβη-
θήτωσαν αὐτὸν πάντα τὰ πέρατα τῆς γῆς· ὁ μὲν γὰρ εὐλαβῶς περὶ τοὺς θείους διακείμενος νόμος, ἔς τὸ μέλλον δειμνῶν κριτήριον διὰ τῆς τούτων φυλακῆς τὸν Θεὸν θεραπεύει· ἡ δὲ θεία θεραπεία τὴν εὐλογίαν προσφέρει·

Ψαλμός ΕΖ.

Εἰς τὸ τέλος τῷ Δαβὶδ Ψαλμός Ὠδῆς.

Εἰς τὸ τέλος μὲν ἐπιγράφεται ὁ Ψαλμός οὗτος, διὰ τὴν καὶ αὐτὸς προανακηρύττει καθαρώτερα τὴν ἐπιφάνειαν τοῦ Σωτῆρος, κατὰ τὸν Θεοδώριτον καὶ Ἀθανάσιον· καὶ τὴν καταργήσιν τῶν δαϊμόνων.

(1) τί δὲ εἶναι Ψαλμός ὧδῆς, εἶπομεν ἐν τῇ προοιμίῳ ἐν κεφαλαίῳ θ.

1: „**Ἀναστήτω ὁ Θεός, καὶ διασκορ-
πισθῶσιν οἱ ἐχθροὶ αὐτοῦ.**

Ἐπειδὴ πρὸ τῆς παρουσίας τοῦ Χριστοῦ οἱ δαίμονες ἐτυράνουν τοὺς ἀνθρώπους, καὶ μήτε Ἀγγέλους, μήτε ἄνθρωπος ἐδύνετο νὰ βοηθήσῃ τοὺς καταδουλωθέντας ἀνθρώπους, διὰ τοῦτο ὁ Δαβὶδ μὲ τὰ λόγια ταῦτα παρακαλεῖ αὐτὸν τὸν πλάστην τῶν ἀνθρώπων Θεόν, νὰ κάμῃ ἐκδίκησιν τοῦ τυραννοῦμέ-

νου πλάσματός του· ἀνάστασιν δὲ θέλεις νοήσεις θεοπρεπῶς, τὴν εἰς ἐκδίκησιν κίνησιν τοῦ Θεοῦ· ἀγκαλὰ δὲ καὶ προστακτικῶς ἐσχηματίσθη τὸ, ἀναστήτω, καὶ τὰ λοιπὰ λόγια, ἀλλ' ὅμως εὐκτικού σημασίαν ἔχουσι, καθὼς ἐν ἄλλοις εἶπομεν· ἤρουν ἄμποτε νὰ ἀναστήῃ ὁ Θεός καὶ νὰ κάμῃ ἐκδίκησιν· ἐχθροὶ δὲ κυρίως τοῦ Θεοῦ εἶναι οἱ δαίμονες, ὡς ἀποσάται καὶ ἐναντίοι αὐτοῦ. (2)

„**Καὶ φυγέτωσαν ἀπὸ προσώπου αὐ-
τοῦ**

(1) Ὁ δὲ Θεόδωρος λέγει, ὅτι ὁ Ψαλμός οὗτος λέγεται ἐκ προσώπου τοῦ Δαβὶδ, ὅταν παῖδράν πανήγυριν ἐπὶ τῇ ἀνόδῳ τῆς Κιβωτοῦ ποιησάμενος, θύματα κατέσφαξε πολλὰ· ἡ αὐτὸς ἔμπροσθεν ἡπ' εὐφροσύνης ἐσκήρτα ἡ ἤλλετο· ὅθεν ἡ προοίμιον ποιεῖται τοῦ Ψαλμοῦ τούτου, ἐκεῖνο ὅπου ἔλεγεν ὁ Μωϋσῆς ἐν τῷ ἐξαίρειν τὴν Κιβωτόν· γέγραπται γάρ· ἡ Καὶ ἐγένετο ἐν τῷ ἐξαίρειν τὴν Κιβωτόν ἡ εἶπε Μωϋσῆς· ἐξεγέρθητι Κύριε, ἡ διασκορπισθῶσιν οἱ ἐχθροὶ σου· φυγέτωσαν πάντες οἱ μισοῦντές σε· (Ἀριθ. ι'. 35.) λέγει δὲ Ἰωάννης ὁ Λίτινος ἐν τῷ νεοτυπώτῳ αὐτοῦ Ψαλτηρίῳ, ὅτι ὁ Ἑσδρας δι' ἡσυχυρίζεται, ὅτι ἡ ὑπόθεσις τοῦ Ψαλμοῦ τούτου εἶναι πολὺ ὑπεροχική.

(2) Ἐφ' ἧς δὲ ὁ Ὠριγένης· ἡ Ὡς μὲν πρὸς τὸ ἀληθές, ἄτρεπτος ἡ ἀναλλοίωτος ὁ Θεός· δι' ἡμᾶς δὲ, ὅτε μὲν, κατέχεσθαι λέγεται· ἡ μὴ γὰρ εἶη αὐτὸν ἐσκήναι τῷ κρινομένῳ· βίβλοι γὰρ ἀνέωχθησαν ἡ κριτήριον ἑκάθισε· τῷ δὲ ἁγίῳ, ὃ ἀρμόζει τὸ, ὁ πιστεύων εἰς ἐμέ· οὐ κρίνεται, οὐδὲ κατέχεται, ἀλλ' ἐσκή· διὸ λέγει· Σὺ δὲ αὐτοῦ εἴθι μετ' ἐμοῦ· (Δευτερ. ε'. 31.) τῷ δὲ ἀναξίῳ προνοίας, ὁ μὴ νουάζων, ὑπιοῖ· καὶ μετανοήσῃ ἐκείνως, ἐξεγέρθη ὡς ὁ ὑπὸν Κύριος· λέγει δὲ ἡ ὁ Θεοδώριτος· ἡ Ἀνάστασιν οὐ μόνον τὴν τῆς μακροθυμίας παύλαν καλεῖ, ἀλλὰ ἡ τὸ ἀναστῆναι τὸν Σωτῆρα τοῦ Κόσμου διὰ τριῶν ἡμερῶν, ὅτε τὸν ὑπὲρ ἡμῶν ἐκούσιον κατεδέξατο· θά-

• τοῦ οἱ μισοῦντες αὐτόν.

Ἄμποτε, λέγει, νὰ φύγουν ἀπὸ τὸ πρόσωπον τοῦ Θεοῦ : ἤγουν ἀπὸ τὴν ἐπιφανείαν του, μὴ υποφέροντες τὴν διὰ σαρκὸς παρουσίαν του, ὅλοι ἐκεῖνοι ὅπου τὸν μισοῦν· διότι ὅπου εὐρίσκεται παρῶν ὁ Θεός, ἀπὸ ἐκεῖ φεύγουν παρευῆς οἱ τοῦ Θεοῦ ἐχθροί.

2 : „ Ὡς ἐκλείπει καπνὸς ἐκλιπέτωσαν·

Καθὼς, λέγει, ὁ καπνὸς ἐκλείπει καὶ διαλύεται ἀπὸ τὸ πνεῦμα καὶ τὸν ἀνέμον : ἔτσι καὶ οἱ ἐχθροὶ τοῦ Θεοῦ δαίμονες διώκονται καὶ διασκορπίζονται ἀπὸ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον.

„ Ὡς τήκεται κηρὸς ἀπὸ προσώπου
„ πύρος, οὕτως ἀπολοῦνται οἱ ἁμαρτωλοὶ ἀπὸ προσώπου τοῦ Θεοῦ.

Καθὼς, λέγει, τὸ κηρὶ λύεται ἀπὸ τὴν παρουσίαν τῆς φωτὸς : ἔτσι καὶ οἱ ἁμαρτωλοὶ, κατὰ τὸν Ἀθανάσιον, δαίμονες, διαλύονται ἀπὸ τὴν παρουσίαν τοῦ Χριστοῦ, ὅς τις εἶναι πῦρ, ὅπου κατάρχει τὴν ἁμαρτίαν· τὸ δὲ ἀπολοῦνται, δὲν

σημαίνει τὴν εἰς τὸ μὴ ὄν διαλύσιν αὐτῶν καὶ ἀφανισμόν· ἀλλὰ σημαίνει, πῶς δὲν εὐρίσκονται πλέον εἰς τοὺς τόπους ἐκείνους, ὅπου ἐπισκίασθῃ ἡ παρουσία τοῦ Χριστοῦ· λέγονται δὲ οἱ δαίμονες ἁμαρτωλοὶ, διὰ τὴν αὐτοὶ πρῶτοι ἐγέννησαν τὴν ἁμαρτίαν, καὶ ἐγέναν διδάσκαλοι ταύτης καὶ εἰς τοὺς ἀνθρώπους. (1)

3 : „ Καὶ οἱ δίκαιοι εὐφρανθήσονται.

Καὶ λοιπὸν, λέγει, ἀφ' οὗ ἀφανισθῇ ἡ τυραννὶς τῶν δαιμόνων, θέλουσι χαροῦν ὅλοι ἐκεῖνοι, ὅπου ἐδικαιώθησαν διὰ μέσου τῆς εἰς Χριστὸν πίστεως.

„ Ἀγαλλιάσθωσαν ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ,
„ τερφθήσονται ἐν εὐφροσύνῃ.

Ἄμποτε, λέγει, νὰ ἀγαλλιάσων οἱ ἐν Χριστῷ δικαιοθέντες ἔμπροσθεν τοῦ Θεοῦ, ὅς τις ἐπισκοπεῖ καὶ προνοεῖται αὐτοὺς πάντοτε· „ Ὁρθολογὶ γὰρ φησι Κυρίου ἐπὶ δικαίους (Ψαλμ. λγ. 1β.) τὸ δὲ εὐφρανθήσονται καὶ ἀγαλλιάσθωσαν καὶ τερφθήσονται ἐν εὐφροσύνῃ, ἐν καὶ τὸ αὐτὸ πρᾶγμα σημαίνουσι· φανερώουσι γὰρ τὴν αὐξάνειν καὶ ὑπερβολὴν τῆς χαρᾶς.

4 : „ Α-

Θάνατον· οὕτω ἡμεῖς πολλὰκις τοὺς ἐπιεικέα χρωμένους δικαστὰς εἰς τὴν τῶν ἀδικουμένων ἐπικουρίαν διεγείρειν εὐλόγηται, διανασθῆναι παρακαλοῦντες, ἡ τῶν ἀδικούντων καταπαῦσαι τὸ θράσος. Καὶ ὁ Ἀθανάσιος φησι „ Τὴν εἰς τὸ κρίνειν τοὺς ἀκαθάρτους Δαίμονας παρουσίαν τοῦ Θεοῦ ὁ λόγος σημαίνει· τῇ γὰρ αὐτοῦ παρουσίᾳ τῆς τῶν ἀνθρώπων τυραννίδος ἐξηλάθησαν· ἡ ὁ Θεοδῶριτος λέγει „ Ὡς περ φοβερὸς στρατηγὸς ἡ ἄγαν ἰσχυρὸς εἰς ἀνασῆναι, φησιν „ Ἄπαντας διασκορπίζει τοὺς ἐχθρούς· οὕτως ἀρκεῖ ἡ διαναστὰς μόνον ἅπαντας καταπλῆξει τοὺς ἐναντίους ὁ τῶν ἀοράτων Δυνάμεων Κύριος.

(1) Ὁ δὲ Νύσσης λέγει „ Ὡς περ καπνὸς ἀναχθεὶς εἰς τὸν ἀέρα σημεῖόν τι τῆς οἰκείας οὐχ ὑπελίπετο φύσεως, ἡ κηρὸς ἐν πυρὶ γενόμενος οὐκέτι εὐρίσκεται· οὕτως ἐὰν ἐπίτινα ἔλθῃ ἡ θεία χάρις ἡ βοήθεια, τὰ ἐπικρατοῦντα ἐν ἐκείνῳ πάθῃ εἰς ἀφανισμόν περιήσεται· οὐχ ὑπομένει τὸ σκότος τὴν τοῦ φωτὸς παρουσίαν· οὕτω νόσος ἐσθεται ἐπιλαβούσης ὑγείας· οὕτω μὴν ἐνεργεῖ τὰ πάθη, παρουσίας τῆς ἀπαθείας· ἡ τοῦτο ἐστὶ τὸ ἀπὸ προσώπου τοῦ Θεοῦ, τοὺς ἁμαρτωλοὺς ἀπόλλυσθαι· ἔφη δὲ ὁ Ἡσύχιος „ Εὐχερὴς τῶν ἁμαρτωλῶν ἡ πτώσις, εἰ ἡ σφοδρὰ ἐκαστοῦ πεποιθέναι νομίζουσι· τί γὰρ καπνοῦ πρὸς τὸ λυθῆναι σαφέστερον; τί δὲ κηρὸς, ὅταν ὑπὸ πυρὸς εὐφροσύνης θερμαίνονται; τούτοις τοὺς ἁμαρτωλοὺς ὁ Προφήτης συνέκρινεν· ὅταν γὰρ τὰ πῦρ τῆς γενένης ῥιπισθῇ, πάντα ἢ περὶ αὐτοὺς φαντασία εὐθέως διαλύεται· ὁ δὲ Εὐσεβίος φησι „ Πρῶτον οἱ Δαίμονες μετεσχηματίζονται εἰς Ἀγγέλους φωτὸς κατὰ τὸν Ἀπόστολον μαντείαν τε ἡ θεραπείας ἐπαγγελλόμενοι, ὡς ἀνθρώπους ἀπατωμένους θύειν αὐτοῖς ἡ τὰ φίλτατα· νῦν δὲ φροῦδα πάντα ἡ ἄντως καπνὸς, ἀποσβεσθέντος αὐτῶν τοῦ πυρὸς, δεγισθέντος αὐτοῖς τοῦ Θεοῦ, κατὰ τὸ „ Ἀνέβη καπνὸς ἐν ὀργῇ αὐτοῦ· ἡ ὁ καπνὸς δὲ αὐτῶν μὴ ἔχων περὶ ὃ, τε ὑποστῇ ἐκλείπει.

4 : „ Ἀσάτε τῷ Θεῷ· ψάλατε τῷ ὀνόματι αὐτοῦ· ὁδοποιήσατε τῷ ἐπιβεβηκότι ἐπὶ οὐσμῶν· Κύριος ὄνομα αὐτοῦ·

Ἐσεῖς, λέγει, οἱ ἀνωτέρω, ὅπου ἤξιώθητε τοιαύτης χαρᾶς καὶ ἀγαλλιάσεως, ἀσάτε εἰς τὸν Θεόν, καὶ ψάλατε εἰς τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἀπὸ τῆς πρὸς αὐτὸν ὑπερβολικῆς ἀγάπης κινούμενοι· (1) τὸ δὲ ὁδοποιήσατε, εἶναι λόγος, ὃς τις λέγεται πρὸς τοὺς Ἀποστόλους κατὰ τὸν Θεοδώριτον, τοὺς ἐποικοῦς προσάξει τὸ ἐν τῷ Δαβὶδ Πνεῦμα νὰ δρᾷ μουν εἰς τὰ ἔθνη, καὶ νὰ ἐτοιμάσουν διὰ τοῦ κηρύγματος εἰς τὴν παρουσίαν τοῦ Χριστοῦ, τὴν εἰσόδον καὶ εἰσόδον τῶν ψυχῶν τους· τοῦτο δὲ εἶναι ὁμοίον μὲ ἐκεῖνο, ὅπου ἔλεγεν ὁ Πρόδρομος Ἰωάννης, „ Ἐτοιμάσατε τὴν ὁδὸν τοῦ Κυρίου (Λουκ. γ. 4.) ὁδοποιήσατε, λέγει· ἡγουν κατασκευάσατε καὶ ἰσάσατε τὴν εἰσόδον τῶν ψυχῶν εἰς τὸν Χριστόν, καθὼς ἐμπόδιον ἀπὸ τὸ μέσον σηκώσαντες· τῷ ἐπιβεβηκότι δὲ εἶπεν ἐπὶ οὐσμῶν· διότι ὁ Χρι-

στὸς μὲ τὸ νὰ ἦναι φῶς ἀπλησίαστον, καὶ ἥλιος δικαιοσύνης, διὰ τοῦτο ἐκάθισεν ἐπάνω εἰς τὰς ψυχὰς τῶν ἀνθρώπων, κατοικήσας εἰς αὐτὰς διὰ μέσου τῆς πίστεως· αἱ ψυχὴ δὲ αὐταί, ἦτον δυσμαὶ καὶ νύκτες διὰ τὸν σκοτεινὸν ζόφον τῆς πλάνης, ὅπου ἦτον παλαιόθεν κεχυμένος εἰς αὐτὰς· ἡ δυσμαὶ λέγονται ὁ κόσμος, κατὰ τὸ λόγιον ἐκεῖνο „ Καὶ τὸ φῶς ἐν τῇ σκοτίᾳ (ἡγουν ἐν τῷ κόσμῳ) φαίνεται (Ἰω. α. 5.) (2) ἔπειτα λέγει καὶ τὸ ὄνομα τοῦ Χριστοῦ· ὅτι ὀνομάζεται Κύριος παντῶν. ἀπλῶς τῶν ὄντων· τὸ ὅποιον καθαρώτερα θέλει νὰ εἴπῃ· ὅτι εἶναι Θεός.

„ Καὶ ἀγαλλιᾶσθε ἐνὸπριον αὐτοῦ· τα-
ραχθῆτωσαν ἀπὸ προσώπου αὐτοῦ.

Τὸ μὲν ἀγαλλιᾶσθε, εἶναι ὅμοιον μὲ τὸ ἀνωτέρω, ὅπου εἶπεν „ Ἀγαλλιᾶσθωσαν ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ· τὸ δὲ ταραχθῆτωσαν, εἶναι ὅμοιον μὲ τὸ,

(1) Λέγει δὲ ὁ Ὁριγένης „ Ὁ μὲν ἄδων, φιλῇ χρῆται τῇ φωνῇ· ὁ δὲ ψάλλων, ἔ τῇ βραβῇ· ἴδε οὖν σεαυτὸν χωρίς σώματος, ἔ ἐνὸπριον τὸ ἄδειν· νουκόν σου ἔ τὸ σῶμα, ἔ δὲ τὸ ψάλλειν· ἄδει γὰρ τῷ Θεῷ ὁ δια ἐγὼν δογμάτων τὴν ψυχὴν παιδεύμενος, ὁ τὰς προποῦσας θεολογίας ἐκ διανοίας κεκαθαυμένης ἀναπεμπῶν· ψάλλει δὲ τῷ δογματι αὐτοῦ, ὁ διὰ τῶν τοῦ σώματος κινήσεων, ἔ διὰ τῆς τῶν αἰσθητηρίων χρήσεως τοιαῦτα πράττων, ὡς δοξάζεσθαι παρὰ τοῖς ὀφθαλμοῖς τοῦ Θεοῦ.

(2) Ὁ δὲ Πλουσιανὸς Ἰσιδώρος λέγει „ Ἀνατολὴν ἔχων ὄνομα ὁ Θεός, ἔ φῶς ὑπάρχων ἀπρόσιτον, πῶς ἐπὶ δυσμῶν ἐπιβεβηκεν; ἀνατολὴ αὐτῷ ὄνομα ἢ ἀναρχος Θεότης ἢ φῶς οὐσα αἰτία· ἡ δὲ ἐπὶ δυσμῶν ἐπίβασις, ἢ κοινωνία τῆς ἀνθρωπίνης πτωχείας, δύσις οὐσα ἔ νυκτὶ εἰσιεῖται, εἰ συγκρίνεται τῇ ἀνω λαμπρότητι· διὰ τοῦτο ἡ ἀνατολὴ ταῖς δυσμαῖς ἐπιφαίνεται· ἵνα τοῦ φωτός ἐν τῇ σκοτίᾳ λάμπαντος, μεταποιηθῇ πρὸς τὴν ἀκτίνα τὸ σκότος· ἔρη δὲ ἔ ὁ Θεολόγος Γρηγόριος „ Καὶ ὁ ἐπιβεβηκὼς ἐπὶ τὸν οὐρανὸν τοῦ οὐρανοῦ κατὰ ἀνατολὰς τῆς γῆς δόξης τε ἔ λαμπρότητας, ἐπὶ δυσμῶν ὄρεται τῆς ἡμετέρας εὐτελείας ἔ ταπεινότητος· ὁ δὲ Εὐσέβιος „ Ὁ τῆς δικαιοσύνης, φησὶν, ἥλιος, μετῴν δούλου λαβὼν, ἔ τὰς ἀκτίνας τῆς αὐτοῦ ὥστερ συστάς Θεότιτος, καὶ καταδύς ἐν τῇ σάματι, ἢ ἔ ἐν αὐτῇ τῇ θανάτῳ, τὸ κατακεχυμένον τῶν ἀνθρωπίνων ψυχῶν σκότος ἀπύλασεν, ὁ δὲ Θεόδωρος κατὰ τὸ γράμμα ἐρμηνεύων τὸν Ψαλμὸν λέγει, ὅτι, ὅταν εἰσῆρχετο ἡ Κιβωτός εἰς τὴν Παλαιστίνην, πρὸς δυσμᾶς, ἐβλεπον οἱ ταύτην αἰρόντες, ὡς πρὸς τὴν θέσιν τοῦ τόπου· παρὰ δὲ τῷ Θεοδώρῳ ἔ τοῦτο γέγραπται „ Δυσμᾶς δὲ νοήσειεν ἄντις ἔ τὴν ἐσχάτην ὄραν, καθ' ἣν Χριστὸς ὁ Θεός ἐκ Παρθένου ἄνθρωπος ἐγένετο· ὁ δὲ Ἀθανάσιος λέγει „ Εὐπρεπεῖς γίνεσθε φησὶν εἰς τὸ ἐν ταῖς ἐδέοις ἐκεῖνου πορεύεσθαι τοῦ ἐπ' ἐσχάτων τῶν χρόνων ὁφθέντος ἐν σαρκὶ τοῖς ἐπὶ γῆς· ἢ τῷ ἐπιβεβηκότι ἐπὶ δυσμῶν, τῷ μέχρως ἄδου πεποιημένῳ τὴν καὶ ὁδὸν· ἄλλος δὲ περιεργότερον τὸ τοιοῦτον νοήσας ἱπτόν λέγει, ὅτι ἡ κακία ἔ ὁ Διάβολος μετασχηματίζεται πολλάκις εἰς φῶς· διὸ ἔ εἴρηται „ Φῶς δὲ ἀσεβῶν σβεσθήσεται (Περ. ιγ'. 9.) ὅταν λοιπὸν δύσῃ ἔ λείψῃ ἀπὸ τὸ μέσον τῆς ψυχῆς τοῦ ἀνθρώπου, ἡ κακία ἔ τὸ μετασχηματιζόμενον διαβολικὸν φῶς (ὅπερ τῇ ἀληθείᾳ σκότος ἐστὶ) τότε ἐπιβαίνει εἰς τὴν ψυχὴν ἐκεῖνην ἔ λάμπει ὁ νοητὸς ἥλιος τῆς δικαιοσύνης, ὁ τὸ ἀληθινὸν φῶς ἀπαεργάτων, ὁ δὲ γὰρ εὐταπεινὸς ἔ ἐτοιμος αὐτῷ εἶναι, τῆς φαύλης ἔ διαβολικῆς ἡμέρας ἢ δύσις· ἐπειδὴ κακία ἔ ἀρετὴ φῶς ἔ σκότος νὰ εὐρίσκωνται ὁμοῦ εἰς ἓνα ἔ τὸ αὐτὸ ὑποκείμενον, εἶναι ἀδύνατον.

τό, „ Καὶ φυγέτωσαν ἀπὸ προσώπου αὐτοῦ.
(1)

5: „ Τοῦ Πατρὸς τῶν ὀρφανῶν καὶ κρι-
„ τοῦ τῶν χηρῶν.

Λέγωντας μὲν τὸν Χριστὸν Πατέρα τῶν ὀρφανῶν, ἐφανερώσαν ὁ Δαβὶδ τὴν κηδεμονίαν καὶ περόνην τοῦ Χριστοῦ, κατὰ τὸν θεῖον Κύριλλον καὶ Ἀθανάσιον· λέγωντας δὲ αὐτὸν καὶ Κριτὴν, ἐφανερώσαν, ὅτι ὁ Χριστὸς εἶναι καὶ κηδεμὼν τῶν ἀπροσταυτῶν, καὶ κριτὴς τῶν ἀδικουμένων· ἡ ὀρφανούς καὶ χήρας ὀνομάζει, τοὺς ἐκ ἐθνῶν πιστευσαντας· ὀρφανούς μὲν, διὰ τὴν ἀπεσχλὸν τὸν παλαιὸν πατέρα τῶν διαβόλων· χήρας δὲ, διὰ τὴν αἰψυχὰν αὐτῶν ἐχρηύσαν ἀπὸ τοῦ αὐτοῦ διαβόλου, τὸν ὁποῖον εἶχον προτερον ὡς νυμφιον, καὶ ἦτον προσκολλημέ-ναι εἰς αὐτὸν διὰ τῆς ἀσεθείας· ὕστερον δὲ ἀπὸ τὸ κήρυγμα, ἔλαβον τὸν Χριστὸν πατέρα καὶ νυμφιον· πατέρα μὲν, ὡς κηδεμόνα καὶ προνοητήν· νυμφιον δὲ, ὡς συναυθέντες μετ' αὐτοῦ οἰα μέσου τῆς πίστεως. (2)

Ὁ Θεὸς ἐν τόπῳ ἁγίῳ αὐτοῦ.

Ὁ Θεός, λέγει, εἶναι εἰς τὸν ἅγιον τόπον του· ἦτοι εἰς τὸν οὐρανόν, κατὰ τὸν Εὐσέβιον· λέγει γὰρ τὸ ἐξ· διότι, ἐπειδὴ εἶπεν ἄνω-τέρῳ ὁ Δαβὶδ „ Ἀναστήτω ὁ Θεός, καὶ οὐ-ποήσῃτε τῷ ἐπιβεβηκότι ἐπὶ δυσμῶν, διὰ τοῦτο

ὡς ὁ Θεοδώριτος λέγει, ἀναγκάως εἶπε κατὰ Ἀιο-λουβίαν, ὅτι ὁ Θεὸς εἶναι εἰς τὸν ἅγιον τόπον του· διὰ τὴν διδασκίαν μὲν τὸν λόγον τοῦτον, ὅτι εὐρίσκει-ται εἰς τὸν οὐρανόν· ὅς τις εἶναι τόπος ἅγιος τοῦ Θεοῦ κατὰ τὸν Ἀθανάσιον, καὶ ἐκεῖ ὦν, ἀνίσταται πρὸς ἐκδίκησιν· καὶ ἐπιβαίνει ἐπὶ δυσμῶν, καὶ ὁ-κονομεῖ ἕκαστα, ὅπου βούλεται· ὅχι κατὰ μετάθε-σιν τοπικὴν· ἔχουν, ὅχι μεταθεσίνοντας ἀπὸ τόπου εἰς τόπον· διὰ τὴν εἶναι ἀπερίγραπτος· ἀλλὰ ἀμ-τάχτος μένωντας ἐν τῷ οὐρανῷ· τοιοῦτον νόημα ἔχει καὶ τὸ „ Οὐδεὶς ἀναβέβηκεν εἰς τὸν οὐρα-νόν, εἰ μὴ ὁ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καταβὰς ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου, ὁ ὦν ἐν τῷ οὐρανῷ· (1α. γ. 3.) κάτω γὰρ πολιτευόμενος μετὰ σώματος, ἐν τῷ οὐ-ρανῷ ἄνω, ἦτον ἀχώριστος ἀπὸ τοῦ Πατέρα· νοεῖ-ται τόπος ἅγιος τοῦ Θεοῦ καὶ ἡ Ἐκκλησία τῶν Χριστιανῶν, καὶ καθὲς Χριστιανὸς θεοφιλες καὶ ἐνά-ρετος· κατὰ τὸν Δίδυμον.

6: „ Ὁ Θεὸς κατοικίζει μονοτρόπους ἐν
„ οἴκῳ.

Μονοτρόπους ὀνομάζει ἐδῶ ὁ Δαβὶδ τοὺς δικαίους· ἐπειδὴ καὶ οἱ δίκαιοι δὲν ἔχουν κήρυμιν διπλὴν γνώμην, καὶ ἐπιπλοκὴν πονηρίας· ἀλλ' ἓνα μόνον τρόπον καὶ σκοπὸν ἔχουν, τὴν θρασυαίαν καὶ εὐαρέστησιν τοῦ Θεοῦ· τούτους λοιπὸν τοὺς ἀπλοὺς καὶ μονοτρόπους δικαίους ὁ Θεὸς κατοικίζει εἰς τὴν οἰκίαν του· ἦτοι εἰς τὸν οὐρανόν· περὶ τῆς οἰκίας οἰκίας εἶπεν ὁ Παῦλος „ Ὅτι οἰκοδομῇ ἐκ Θεοῦ ἔχομεν, οἰκίαν ἀχειροποίητον αἰώνιον ἐν τοῖς οὐρα-νοῖς.

(1) Λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος „ Ταύτην τῶν δαιμόνων τὴν ταραχὴν ἡ τὸ δέος, ἡ τῶν θείων Εὐαγγελίων ἡμᾶς ἡ ἱ-στορία διδάσκει· ἀκούομεν γὰρ αὐτῶν λεγόντων „ Τί ἡμῖν ἡ σοὶ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ; ἦλθες ὥδε πρὸ καιροῦ βασανί-σαι ἡμᾶς;

(2) Ὅθεν εἶπεν ὁ Ὁριγένης „ Πᾶς ὁ ποιεῖ τὴν ἁμαρτίαν ἐκ τοῦ διαβόλου γίνεται· οὗτος οὖν ὁ πατήρ σου· γε-νοῦ τοῖνυν ὀρφανός, ἡ οὐκέτι χήρη τοιοῦτο πατρί, ἀλλ' ἐκεῖνος, ὅς ὀρφανὸς ἡ χήρη ἀναλήφεται· πάλιν μνη-σεύεται τὴν ἀνθρωπίνην ψυχὴν ὁ Χριστός· παρενομῶν δὲ ὁ Διάβολος, βούλεται αὐτῆς νυμφίος γενέσθαι, ἵνα ποιή-σῃ αὐτὴν ἐφθαρμένην· ἡ ψυχὴ οὖν σου χήρα γενέσθω ἐκείνου, ἵνα σοι κείνῃ τὰ δίκαια ὁ Θεός, καταλιπόντι τὸν ἀνόμως συννηκτότα, ἡ τὴν κακίαν γεννήσαντα· ἐφ' ἧ δὲ ἡ Δίδυμος „ Σπουδαστέον τοίνυν καταλιπεῖν τὸν πρότε-ρον πατέρα γεννήσαντα κατὰ κακίαν, ἡ τὸν ἀνόμως ἀνδρα συννηκτότα· ὅπως ἐξω μὲν Πατέρα τὸν Θεόν, ἡ τὰς θείας ἡμῖν ἐνιέντα γονάς.

νοῖς· (β'. Κορ. ε'. 1.) ὁ δὲ Σύμμαχος ἀντὶ τοῦ μονοτρόπου, μοναχοὺς ἐξέδωκεν· ὥσπιν ὅπου οἱ μοναχοὶ εἶναι μεμονωμένοι καὶ γυμνοὶ ἀπὸ κάθε πρᾶγμα βιωτικόν· τούτους λοιπὸν τοὺς μοναχοὺς κατοικίζει ὁ Θεὸς εἰς οἰκητήριον καὶ ἀναχωρητικὸν κελλίον, κατὰ μόνους καὶ ἐν ἡσυχίᾳ· μετὰ τὰ λόγια δὲ ταῦτα προφητεύει ὁ Δαβὶδ, τὴν πολιτείαν τῶν μοναχῶν καὶ καλογήρων. (1)

„Ἐξάγων πεπεδημένους ἐν ἀνδρείᾳ.

Ὁ Θεὸς εἶναι, λέγει, ὅπου ἐξάγει· ἤγουν ἐλευθερώνει ἐκείνους, ὅπου εἶναι δεμένοι μετὰ σχοινία τῶν ἀμαρτιῶν τους· ἢ μετὰ τὰ δεσμά τοῦ δαίμονος, τὰ ὅποια εἶναι τὰ πάθη· φανεροῦν δὲ μετὰ τὰ λόγια ταῦτα ὁ Δαβὶδ, τοὺς ἐξ ἔθνων πιεσυσσάσας· ἐλευθερώνει δὲ αὐτοὺς ὁ Χριστὸς μετὰ ἀνδρίαν· ἤγουν μετὰ τὴν δύναμιν τῆς Θεότητος του, ἢ τις καταβάλλει καὶ νικᾷ τὸν τυραννοῦντα τούτους διαβολὸν· ἢ νικᾷ τοὺς καὶ μετὰ τὴν δύναμιν τῶν λόγων τοῦ ἁγίου Εὐαγγελίου. (2)

„Ὅμοιος τοὺς παραπικραίνοντας,
„τοὺς κατοικοῦντας ἐν τάφοις.

Οὐ μόνον, λέγει, τοὺς ἐθνικοὺς ἡλευθέρω-

σαν ὁ Χριστὸς ἀπὸ τὰ δεσμά τῆς πλάνης, ἀλλὰ καὶ τοὺς Ἰουδαίους· τοὺς ὁποίους ὀνομαζέει παραπικραίνοντας, καθὼς καὶ εἰς τὸν ξέ. Ψαλμὸν εἶξε τοὺς ὀνόμασε, διὰ τὰς αἰτίας ὅπου εἵπομεν ἐκεῖ· ἤμπορουν δὲ τὰ λόγια ταῦτα νὰ ᾔναι καὶ προφητεία περὶ τῆς παγκοσμίου ἀναστάσεως τῶν νεκρῶν κατὰ τὸν Δίδυμον· ὅτι δηλαδὴ ὅλους τοὺς Ἑθνικοὺς ἔχει νὰ εὐγάλη ὁ Χριστὸς ἀπὸ τοὺς τάφους, οἵτινες εἶναι πεπεδημένοι ἀπὸ τὴν νέκρωσιν καὶ τὸν θάνατον· ὁμοίως δὲ καὶ τοὺς Ἰουδαίους· ἐπειτα τὸ, κατοικοῦντας ἐν τάφοις, εἶναι μὲν ἐπεξηγήσεις· ἤγουν ὅτι αὐτοὺς ὅλους καὶ Ἑθνικοὺς καὶ Ἰουδαίους, τοὺς εὐρισκομένους ἐν τάφοις, θέλει ἀναστήσει· μετὰ τὸ ὄνομα δὲ τῶν τάφων, ἐφανέρωσα καὶ ἐκείνους, ὅπου διεφθάρησαν ἀπὸ φωτὶν, ἢ νερόν, ἢ ἀπὸ κάθε ἄλλον τρόπον θανάτου. (3)

7: „Ὁ Θεὸς ἐν τῷ ἐκπρεῦς· Ἰσὶ σε ἰνώ·
„πινον τοῦ λαοῦ σου, ἐν τῷ διαβαί·
„νειν σε ἐν τῇ ἐρημῳ.

8: „Γῆ ἐσεῖς· καὶ γὰρ οἱ οὐρανοὶ ἐ·
„σταξαν.

Ὅταν, λέγει, ἐσὺ Χριστέ, εἶπας πρὸς τοὺς Ἰουδαίους „Ἰσοῦ ἀρίσται ὁ οἶκος ὑμῶν ἐρημος· (Ματθ. κγ'. 33.) καὶ ὅταν ἐλάμβανεν τέλος ἡ πρᾶ-

(1) Ὁ δὲ μέγας Βασιλεὺς ὁρίζει τίς εἶναι ὁ μονότροπος· ἦτοι ὅτι μονότροπός ἐστιν ὁ αὐτὸς αἰὲν ὢν· ἢ φεύγων μὲν τὸ παντοδαπὸν ἢ πολλαπλοῦν τοῦ τρόπου, διώκων δὲ ἀλήθειαν, εὐκρίνειαν, ἀπλοότητα· ὁ κατὰ πρᾶξιν ἢ πί-
στιν ὁρθὴν ἀδιαίρετος ἢ τὸ αὐτὸ φρονῶν ἢ πράττων· ὁ μηδεμίαν διπλοὴν πονηρίας ἔχων· τοιοῦτοι οἱ μονότροποι· οὗς
ἢ ἐν τῷ οἴκῳ αὐτοῦ· τούτέστιν ἐν τῇ ἐπουρανίᾳ πόλει κατοικίζει ὁ Κύριος ἐπαγγέλλεται· ὁ δὲ Κλήμης ὁ Στρωματεὺς
λέγει, ὅτι τὸ ἥκιστον τοῦτο νοεῖται ἢ διὰ τὰ κατὰ ἢ ἐνάρετα ἀνδρόγυνα, τὰ ἔχοντα ἓνα τρόπον ἢ μίαν συμφωνίαν·
ὅτι δηλαδὴ ὁ Θεὸς κατοικίζει αὐτὰ ἐν ἐνὶ οἴκῳ· ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει „Μονότροπους καλεῖ τοὺς ἓνα σκοπὸν
ἔχοντας, ἢ τῆς ἀρετῆς μόνης ἐπιμελεῖσθαι προαιρουμένους, ἢ μὴ νῦν μὲν, ταῦτα, νῦν δὲ, ἐκεῖνα προαιρουμέ-
νους· εἶπε δὲ ἢ ὁ Ἀθανάσιος „Μονότροπους φησὶ τοὺς αὐτῷ ἢ μόνῳ ἀναθέοντας τὴν ἰδίαν ζωὴν ἢ πάσης διψυ-
χίας ἢ κοσμικῆς ἐπιθυμίας αὐτὴν ἀλλοτριώσαντας· ὁ δὲ Ἀκύλας ἐξέδωκε „Καθίζει μονογενεῖς ἐν οἴκῳ· ὅπερ
ἐρμηνεύων ὁ Εὐσέβιος λέγει· τὸ πρῶτον τάγμα τῶν ἐν Χριστῷ προκοπτόντων τὸ τῶν μοναχῶν πυχάνει· σπάνιοι δὲ
οὗτοι· διὸ μονογενεῖς αὐτοὺς Ἀκύλας ὀνόμασεν, ἀφωμοιωμένους τῷ Υἱῷ τοῦ Θεοῦ· τούτους οὖν κατοικίζει ἐν οἴ-
κῳ· τούτέστιν ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ παραμένειν ποιεῖ ἢ καταικεῖν ἐν αὐτῇ.

(2) Ὅμοιον τοῦτο εἶναι κατὰ τὸν Ἀθανάσιον, τῷ τοῦ Ἡσαίου „Λέγοντα τοῖς ἐν δεσμοῖς, ἐξέλθετε, ἢ τοῖς
ἐν τῷ σκότει, ἀνακαλύπτεσθε· δεσμοὶ δὲ ἢ σκότος ἢ τῶν ἐσθλῶν λαγρεία, ἢ ἡ ἐν Ἀδου κατοχή.

(3) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει „Οὐ μόνον, φησὶ, τοὺς πεπεδημένους ἀνδρείους ἐργάζεται, ἀλλὰ ἢ τοὺς εἰς ἄκρον
δυσσεβείας ἐληλακότας, ἢ ὡς ἐν τάφοις δυσώδεσι, τοῖς οἰκείοις σώμασι κατοικοῦντας· ἢ τούτους γὰρ μετ' ἐκείνων
ἀξιώσει σατηρίας· ὁ δὲ Εὐσέβιος τὸ ἐν ἀνδρείᾳ οὕτως ἡρμηνεύει „Καὶ τοῦτο ἔπραξεν ἀνδρὸς σχῆμα λαβὼν, ἢ
δὲ αὐτοῦ ἀνδρισάμενος.

προφητεία τοῦ Ἰερემίου, τὴν ὁποίαν εἶπας σὺ ἀπὸ μέρους σου „ Ὅτι ἐγκαταλέλοιπα τὸν οἶκόν μου· ἀπῆκα τὴν κληρονομίαν μου· (Ἰερ. 16. 7.) τότε, λέγω, ἀφ' οὗ εὐγύνες ἀπὸ τὸν λαόν σου τὸν Ἰουδαϊκόν, καὶ ἀναχωρήσας ἀπὸ αὐτὸν, διέβης εἰς τὴν ἐξ ἔθνων Ἑκκλησίαν· κατὰ τὸν Δίδυμον, τὴν ἔρημον ἀπὸ θεογνώσιαν καὶ ἄκαρπον ἀπὸ ἀρετῆν· τότε ἡ γῆ ἐσείσθη κατὰ τὸν καιρὸν τοῦ πάθους καὶ τῆς ἀνασάσεώς σου, ὡς λέγει ὁ Θεοδώριτος· καὶ οἱ οὐρανοὶ ἔσχαζαν ἱστορικῶς μὲν, τὸ Μάννα, ἀναγωγικῶς δὲ, τὴν καθόδον τοῦ ἁγίου Πνεύματος εἰς τοὺς Ἀποστόλους ἐν τῇ καιρῷ τῆς Πεντηκοστῆς· ἢ ἡ γῆ ἐσείσθη, ἐπειδὴ καὶ τὰ ἔθνη μετέβησαν ἀπὸ τὴν πλάνην εἰς τὴν ἀλήθειαν· ἔσχαζαν δὲ οἱ Ἀπόστολοι ὡς ἄλλοι οὐρανοὶ, τὸ ὕδωρ τοῦ κηρύγματος, ὅπου ποτίζει τὰς ψυχὰς· οὐρανοὶ γὰρ ἦτον καὶ οἱ Ἀπόστολοι· διὰ τί ἐφρόνουν οὐράνια· καὶ διὰ τί ἦτον ἀνώτεροι ἀπὸ κάθε γένειον πρᾶγμα· ὁ δὲ γὰρ σύνδεσμος, εἶναι περιττός. (1)

„ Ἀπὸ προσώπου τοῦ Θεοῦ τοῦ Σινᾶ,
„ ἀπὸ προσώπου τοῦ Θεοῦ Ἰσραὴλ.

Κατὰ περίφρασιν λέγει ἐδῶ τὸ, ἀπὸ προσώπου τοῦ Θεοῦ· ἀντὶ ὑπὸ τοῦ Θεοῦ· διὰ τὸ νᾶ ἦναι τὸ νόημα τοιούτων· ὅτι αὐτὰ ὅλα ἐγένον ἀπὸ τὸν ὄντως Θεόν, ὃς τις καὶ τοῦ Σινᾶ ὅρους εἶναι Θεὸς καὶ ποιητὴς, καὶ τοῦ Ἰσραὴλ· ἐθυμύθη δὲ τὸ ὄνομα τοῦ Σινᾶ καὶ τοῦ Ἰσραὴλ, διὰ τὸ δεῖξαι, ὅτι ἐκεῖνος, ὅπου ἔκαμε τὰ τῶσα θεύματα εἰς τὸ Σινᾶ, καὶ ἐράνη εἰς τὸν Ἰακώβ, αὐτὸς καὶ ταῦτα ποιεῖ τὰ θαυμάσια· καὶ δὲν εἶναι ἄλλος Θεὸς οὐ-

τος ἀπὸ ἐκείνου· ἀλλ' εἷς καὶ ὁ αὐτός.

9: „ Βροχὴν ἐκούσιον ἀφοριεῖς ὁ Θεὸς τῇ
„ κληρονομίᾳ σου.

Κληρονομία μὲν τοῦ Θεοῦ εἶναι τὰ ἔθνη· κατὰ τὸ „ Δώσω σοι ἔθνη τὴν κληρονομίαν σου· (Ψαλμ. β'. 8.) βροχὴ δὲ εἶναι ἱστορικῶς μὲν, τὸ Μάννα, ἀναγωγικῶς δὲ, ὁ λόγος τοῦ Εὐαγγελίου κατὰ τὸν Ἀθανάσιον καὶ Εὐσέβιον· ὃς τις ἀπαλύνει καὶ ποτίζει τὰς ψυχὰς τῶν ἀνθρώπων· διότι, ὁ μὲν Μωσαϊκὸς Νόμος, δὲν ἦτον κατὰ προηγούμενην θέλησιν Θεοῦ, ἀλλὰ κατὰ ἐπιμελίαν καὶ κατ' οἰκονομίαν· ἐπειδὴ δὲν χρειαζέτο θυσιᾶς ὁ Θεός, οὐδὲ τοιαῦτα ἄλλα νομικά παρὰ πρᾶγματα· Τὴ γὰρ φησιν, ἐξεζήτησε ταῦτα ἐκ τῶ χειρὸν ὑμῶν; (Ἰσ. α'. 12.) καὶ πάλιν ὁ Κύριος εἶπε· „ Μωσῆς πρὸς τὴν σκληροκαρδίαν ὑμῶν ἔγραψα· (Μάρκ. 1. 5.) ὁ δὲ λόγος τοῦ Εὐαγγελικοῦ κηρύγματος ἦτον κατ' εὐδοκίαν, καὶ προηγούμενον θέλημα Θεοῦ· ἢ λέγεται ἐκουσίως βροχὴ, καθ' ὅτι, ὁ μὲν νόμος καὶ μὴ θέλοντας ἠνάγκαζε τοὺς Ἰουδαίους νὰ φυλάττουν τὰς ἐντολαίς του, λιθοβολῶν καὶ καίων καὶ πικρῶς φονεύων τοὺς παραβαίνοντας αὐτόν· ὁ δὲ νόμος τοῦ Εὐαγγελίου κατένευ δὲν βιάζεται· ἀλλὰ προσφέρεται εἰς ἐκείνους, ὅπου θέλουν μὲ τὴν προαίρεσίν τους· „ Ὅς τις γὰρ φησι, θέλω ἀπίσω μου ἔλθειν· (Μάρκ. 9. 34.) (2)

„ Καὶ πᾶρένησε, σὺ δὲ κατηρητίσω
„ αὐτήν.

Ἡ.

(1) Κατὰ δὲ τὸ γράμμα νοοῦνται ταῦτα, ὡς φησιν ὁ θεὸς Κύριλλος· ὅτι ὁ Θεός, ὅταν ἠλευθέρωσε τὸν Ἰσραὴλ ἀπὸ τὴν δουλείαν τῆς Αἰγύπτου, καὶ ἤγαγεν αὐτὸν εἰς τὴν ἔρημον, τότε ἔλη· ἡ γῆ σχεδὸν ἰσείσθη ἀπὸ τὰ θαυμάσια ὅπου ἐγένον· ἐπειδὴ, τὰ μὲν ὕδατα τοῦ ποταμοῦ μετεβάλλθησαν εἰς αἷμα· ὁ δὲ οὐρανὸς ἔβρεξε χάλαζαν· ἡ θάλασσα ἐμοιράσθη εἰς δύο· ὁ οὐρανὸς ἔσχαξε τὸ μάννα· ὅπερ ὀνομάζει βροχὴν ἐκούσιον ἀφορισμένην· ἐπειδὴ ἰδίως καὶ ἀφορισμένως ταῖς Ἰουδαίαις μόνοις ἐβρέχετο, καὶ ὄχι εἰς ἄλλους· Καὶ ὁ Ἀθανάσιος δὲ εἶπε· ἡ Δείκνυται διὰ τούτων, ὡς ὁ καὶ μέχρις αἰῶνος καταβάς, αὐτὸς ἐξιν ὁ καὶ πάλαι διὰ Μωσῆως ἐξαγαγὼν ἐξ Αἰγύπτου τὸν Ἰσραὴλ· λέγει οὖν, ὅτι ἐν τῇ ἐκπορεύσει σου τοῦ ἐξελλυθότος σου ἐξ Αἰγύπτου λαοῦ, γῆ ἰσείσθη· ποντίστις εἰς πᾶσαν τὴν γῆν ἐξάκουσος ἢ ἐξοδος αὐτῶν γεγένηται.

(2) Ὅθεν καὶ ὁ Θεοδώριτος εἶπεν· „ Ἐκούσιον αὐτὴν προσηγέρουσε διὰ τὸ πᾶς γνώμης αὐθαίρετον· οὐ γὰρ ἀνάγκη τις ἀρδεταί, ἀλλὰ τῇ διδασκαλίᾳ πειθόμενος ἀπολαύει τῆς χάριτος.

Ἡσθένης, λέγει, ὅτι τῶν Ἐθνῶν κληρονομία σου Κύριε· ἐπειδὴ καὶ ἐσυντρίβη ἀπὸ τὴν τυραννίαν τῶν Δαιμονίων καὶ τοῦ Διαβόλου· σὺ δὲ ἔκομες αὐτὴν τελείαν καὶ ὁλόκληρον, μὲ τὸ νῦν ἀνακατασκευάσας αὐτὴν διὰ μέσου τῆς παλιγγενεσίας τοῦ ἁγίου Βαπτίσματος, καὶ ἐσπεύσας αὐτὴν ἐπάνω εἰς τὴν ἄσκειον πέτραν τῶν ἐντολῶν σου (1)

10: „Τὰ ζῶά σου κατοικοῦσιν ἐν αὐτῇ.

Εἰς τὴν ἐξ ἔθνῶν κληρονομίαν σου, λέγει, κατοικοῦσιν ἐκεῖνοι, ὅπου τρέφονται ἀπὸ ἐσένα πνευματικῶς, καὶ ζῶσι τὴν ἐν σοὶ θεῶν ζωὴν Κύριε· ἡ ζωὰ νοοῦνται οἱ τοῦ Χριστοῦ Ἀποστόλοι κατὰ τὸν Θεοδώριτον, τοὺς ὁποίους ὁ Προφήτης Ἀβραὰμ ἔπαινον ὠνόμασε λέγων „Ἐπεβίβασας εἰς θάλασσαν (ἤγουν εἰς τὴν πικρὰν ἀπιστίαν) τοὺς ἵππους σου, ταρασσόντας ὕδατα πολλά. (Ἀβ. γ. 15.)

„Ἡτοίμασας ἐν τῇ χρηστότητί σου
„τῷ πτωχῷ ὁ Θεός.

Πτωχός ἦτον ὁ ἐξ Ἐθνῶν λαός, ἐπειδὴ καὶ δὲν εἶχε κανένα πλούτον πνευματικόν, οὔτε νομόν, οὔτε προφητείας· ἀλλ' ὅμως ἐπὶ, λέγει, Κύριε, διὰ τὸν ἐδικήν σου ἀγαθότητα, ἠτοίμασας εἰς αὐτὸν ἄλλον πλούτον· δηλαδὴ τὴν ἀνωτέρω ῥηθείαν

ἐκούσιον βροχὴν τοῦ θεοῦ κηρύγματος, καὶ τῶν τοῦ Πνεύματος χαρισμάτων κατὰ τὸν Δίδυμον· (2)

11: „Κύριος δώσει ῥῆμα τοῖς εὐαγγελιζο-
„μένοις δυνάμει πολλῇ.

Τοῦτον τὸν λόγον λέγει ὁ Δαβὶδ διὰ τοὺς Ἀποστόλους, οἱ ὅποιοι κατὰ τὸν Θεοδώριτον, ἐπειδὴ ἦτον ψαράδες καὶ ἀγρόματοι, διὰ τοῦτο ἔδωκεν ὁ Θεὸς εἰς αὐτοὺς λόγον σοφίας μὲ δυνάμει πολλῇ· διὰ τί εἰς τὰ λόγια των ἠκολούθει καὶ δυνάμει Θεοῦ, ἡ ὁποία ἐνήργει τὰ θαύματα ἐκεῖνα, ὅπου ἤθελον, καὶ ὅπου συνέφεραν. (3)

12: „Ὁ βασιλεὺς τῶν Δυνάμεων τοῦ αἵ-
„ματι.

Ἀγαπητὸν ὀνομάζει ἐδῶ ὁ Δαβὶδ, τὸν Μονογενῆ Υἱὸν τοῦ Θεοῦ καὶ Θεὸν κατὰ τὸν Εὐσεβίον, καθὼς αὐτὸν ἐκάρυξεν ἄνωθεν ὁ Πατήρ, „Οὗτός ἐστιν ὁ Υἱός μου ὁ ἀγαπητός (Ματ. γ. 17.) δυνάμει δὲ αὐτοῦ, ὀνομάζει τοὺς Ἀποστόλους ἐπειδὴ αὐτοὶ ἦτον ὡσὸν στρατιῶται τοῦ Χριστοῦ, καταταγμένοι εἰς πάλεμον κατὰ τῶν ἐναντίων δυνάμεων τῶν Δαιμόνων· (4) τῶν δυνάμεων δὲ τούτων τῶν Ἀποστόλων βασιλεὺς εἶναι ὁ Πατήρ· ἐπειδὴ ἐβασίλευσεν εἰς αὐτοὺς διὰ

(1) Λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος „Ἀσθένειαν τὰς τῶν δυσσεβῶν ἐπαναστάσεις ἐκάλεσεν· οὕτω ἔ. ὁ Κύριος πρὸς τὸν Παῦλον ἔφη· ἡ γὰρ δύναμις μου ἐν ἀσθενείᾳ τελεῖται· ἀλλὰ ἔ. ἐν τῇ τῆς ἐπαναστάσεως καιρῷ, σὺ βεβαίως ἔ. σιγίζεις τοὺς ἀθλητάς· τοὺτους γὰρ ἔχεις κληρονομίαν· ἔ. ὁ Ἀθανάσιος „Ἡσθένης μὲν πάλαι, ὅτε εἰδωλολάτρει· κατηρτίσω δὲ αὐτὴν διὰ τοῦ Εὐαγγελικοῦ καλέσας κηρύγματος.

(2) Ὁ δὲ Ἀθανάσιος λέγει „Καὶ τί ἠτοίμασας; ἢ ὀφθαλμοὺς οὐκ εἶδε, ἔ. οὐκ ἤκουσε· τίς δὲ ὁ πτωχός; ἢ περὶ ὧν εἰρηται „Μακάριοι οἱ πτωχοὶ τῷ πνεύματι, ὅτι αὐτῶν ἐστὶν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν· τὰ αὐτὰ λέγει σχεδὸν ἔ. ὁ Εὐσεβίος· περὶ τοῦ πτωχοῦ λαοῦ τούτου εἶπε ἔ. ὁ Ἡσαΐας· „Διὰ τοῦτο εὐλογήσει σε ὁ λαὸς ὁ πτωχός, ἔ. πόλεις ἀνθρώπων ἀδικουμένων εὐλογήσουσί σε. (Ἡσ. κε'. 5.)

(3) Ὅθεν ὁ αὐτὸς λέγει Θεοδώριτος, ὅτι ἐκείνους ἐπὶ ὠνόμασεν ἀνωτέρω ζῶα, ἐδῶ ὀνομάζει Εὐαγγελιστάς· λέγει ἔ. ὁ Ἀθανάσιος ὅτι τὸ „δυνάμει πολλῇ συνάπτεται μὲ τὸ „Κύριος δώσει ῥῆμα, ἔ. ὅχι μὲ τὸ „εὐαγγελιζόμενοι· ἔ. αὐτοὶ Κύριος δώσει ῥῆμα δυνάμει πολλῇ, τοῖς εὐαγγελιζομένοις· τοῦτέστι μὲν ἂν πολλὰ τῆς ἰσχύος ὁ Θεὸς δώσει ῥῆμα τοῖς εὐαγγελιζομένοις, ἔ. οὐχὶ τοῖς εὐαγγελιζομένοις δυνάμει πολλῇ, ὥς τινες ἐνόησαν· τοῦτο τὸ ἴδιον λέγει ἔ. ὁ Εὐσεβίος.

(4) Ἡ κατ' ἄλλον ἐρμηνευτὴν δυνάμει ὀνομάζει ἔ. τὰ ἐν οὐρανοῖς πόλιντα τῶν Ἀγγέλων· ὁ δὲ Ἀθανάσιος λέγει „Αὐτὸς Κύριος, φησιν, ὁ διδούς ῥῆμα τοῖς μυσαγωγῶσι· αὐτὸς γὰρ ἐστὶν ὁ βασιλεὺς τοῦ ἀγαπητοῦ λαοῦ· ἔ. αὐτὸς ἐστὶ πάλιν ἡ δύναμις αὐτοῦ· ἔ. Θεοδωρὸς δὲ ἀγαπητὸν τὸν λαὸν καλεῖ, ὥς ἡγαπημένον ὑπὸ τοῦ Θεοῦ.

διὰ τῆς τοῦ υἱοῦ μεσιτείας.

„ Τῇ ὡραιότητι τοῦ οἴκου διελέσθαι
„ σκύλα.

Θελεὶ δώσει ῥῆμα, λέγει, εἰς τοὺς Ἀποστόλους ὁ Κύριος, διὰ τὴν αἰτίαν ταύτην· ἦγουν διὰ τὴν μοιρασθῆναι τὰ κούρη τῶν νοητῶν ἐχθρῶν Δαιμόνων· τὰ ὅποια ἦτον τὰ Ἔθνη· διότι οἱ Ἀπόστολοι, ἐπειδὴ ἐνίκησαν τοὺς Δαίμονας, ἐκούρσευσαν καὶ ἐπῆραν ἀπὸ αὐτοῖς τοὺς ἀνθρώπους, ὅπου εἶχον σκλαβωμένους καὶ κουρσευμένους· ἐκούρσευσαν δὲ τὰ Ἔθνη αὐτά, διὰ τὴν μοιρασθῆναι εἰς τὴν ὡραιότητα τῆς Ἐκκλησίας τῶν Χριστιανῶν· μέσα εἰς τὴν ὁποίαν κατοικεῖ ὁ Θεός· Καὶ τῇ ἀληθείᾳ εἰς τὴν Ἐκκλησίαν διανομήσαν οἱ Ἀπόστολοι τὰ κούρη αὐτά· ἦτοι τὰ Ἔθνη· διὰ τὴν ἄλλαν μὲν Ἀπόστολος ἐκούρσευσαν ἀπὸ τὸν Διόβολον ἔνα Ἔθνος· ἄλλος δὲ, ἄλλο, καὶ ἐπρόσφεραν αὐτὰ εἰς τὸν Χριστόν, καὶ εἰς τὴν μίαν καθολικὴν τῶν πιστῶν Ἐκκλησίαν· ἡμπορεῖ δὲ νὰ νοηθῇ ὡραιότης τῆς Ἐκκλησίας καὶ τὸ Εὐαγγέλιον, διὰ μέσου τοῦ ὅποιου ἐμοίρασαν τὰ κούρη τὰ Ἔθνη οἱ Ἀπόστολοι· (1)

13: „ Ἐὰν κοιμηθῇτε ἀναμέσον τῶν κλιπῶν.

Τὸ κοιμηθῆναι εἰς τὸ παρὸν ῥητὸν νοοῦμεν, πῶς δηλοῖ τὸ ἀποθάνειν· λέγει γὰρ πρὸς τοὺς Ἀποστόλους ὁ Δαβὶδ· ὅτι οὐτὰ τὰ ἀνωτέρω κούρη τῶν Ἐθνῶν, θέλουσι προσφθροῦν εἰς τὸν Θεόν καὶ εἰς τὴν καθολικὴν Ἐκκλησίαν, ἀνίσως ἐσεῖς οἱ Ἀπόστολοι ἀποθνήατε ἀνάμασσιν εἰς τὰ Ἔθνη, ὅπου ἐκκληροδοτήθησαν εἰς τὸν καθ' ἓνα ἀπὸ

λόγουσας. καὶ τῇ ἀληθείᾳ ἔτι· ἡκολούθησε· διὰ τὴν οἱ Ἀπόστολοι κηρύσσοντες τὸ Εὐαγγέλιον, ἔθαναν· τῶθησαν ἓνας εἰς ἓνα Ἔθνος, καὶ ἄλλος, εἰς ἄλλο· ἢ νοεῖται καὶ ἄλλως· ὅτι ἐσεῖς οἱ Ἀπόστολοι θέλατε προσφέρετε τὰ κούρη τὰ Ἔθνη εἰς τὸν Χριστόν, ἀνίσως πολὺν καιρὸν χρονίσετε εἰς τὸ κήρυγμα τοῦ Εὐαγγελίου· καθότι καὶ ὅποιος κηρύσσεται, χρονίζει ἀκινήτων κατὰ τὰς αἰσθησεις.

„ Πτέρυγες περιστερᾶς περιπρυγμέναι· καὶ τὰ μετάφρενα αὐτῆς ἐν
„ χλωρότητι χρυσοῦ.

Περὶ τὴν νοοῦμεν τὸν Χριστόν διὰ τὴν ἀνθρωπίναν καὶ ἀναξικακίαν του· πτέρυγες δὲ τοῦ Χριστοῦ ἡμπορεῖ δὲ νὰ ᾖναι τὸ θεῖον σῶμά του, ὡς ἄκρον καὶ ἐξώτερον· μετάφρενα δὲ (ἦτοι τὰ ὀπίσθεν τοῦ λαμοῦ·) νοεῖται ἡ θεία ψυχὴ του, ὡς ἐνδοτέρα· λέγει λοιπὸν ὁ Προφήτης, ὅτι τὸ μὲν σῶμα τοῦ Χριστοῦ ἦτον λελαμπρυσμένον, καθὼς ἦτον ἐναμάρτητον· λαμπρὸν γὰρ εἶναι καὶ τὸ ἀσῆμι· ἡ δὲ ψυχὴ τοῦ Χριστοῦ ἦτον μὲν χλωρότητα καὶ κιτρινάδα τοῦ χρυσοῦ· ἦτοι μὲν καθαρότητα· καθὼς ἦτον ὑποστατικῶς ἠνωμένη μὲ τὴν Θεότητα· τὸ κιτρινὸν γὰρ χρυσοῦ, ἐκείνο εἶναι καὶ καθαρώτατον· ἄλλοι δὲ ὡς ὁ Θεοδώριτος, καὶ Θεόδωρος ἐνόησαν τὸ πρότερον ῥητὸν μὲν τοῦτο, λέγουσιν· ὅτι, ἐὰν ἐσεῖς οἱ Ἀπόστολοι σερεσθῇτε ἀνάμασσιν εἰς τοὺς κλήρους· ἦγουν εἰς τὰς δύο Διαθήκας τὴν Παλαιὰν καὶ τὴν Νέαν, καθὼς σερεῖται ἀκινήτως καὶ ὁ κοιμώμενος· (εἰς κλῆρον γὰρ ἐδόθησαν αἱ δύο Διαθήκαι, ἡ μὲν Παλαιὰ, εἰς τὸν πρὸ τοῦ Σταυροῦ λαὸν τῶν Ἰουδαίων, ἡ δὲ Νέα, εἰς τὸν νέον τὸν μετὰ τὸν Σταυρόν·) ἐὰν, λέγω, ἔτι ποιήσετε ἐσεῖς οἱ Ἀπόστολοι, μεσάζοντες ἀνά-

(1) Ὁ δὲ Θεόδωριτος λέγει „ Ὁμοίως δὲ τοῦ οἴκου ἡ χάρις τοῦ ἁγίου Πνεύματος, ἡ τοῦτον ὡραϊχούσα τε ἔλαμπρυνουσα τῇ παντοδαπῇ φιλοτιμίᾳ τῶν δωρεῶν· ὁ δὲ Εὐσέβιος λέγει „ Οἱς ἐδωρήσατο ὁ βασιλεὺς τὸ διελέσθαι σκύλα εἰς ὡραιότητα τοῦ οἴκου· ἅτινα ἐστὶν τὰ ἐν ταῖς Ἐκκλησίαις διαλάμποντα τάγματα ἐν πᾶσιν εἵδεσιν ἀρετῆς· Παῦλος μὲν γὰρ ἀπὸ Ἱερουσαλὴμ μέχρι τῶν Ἰλλυρικῶν τὰ ἐξ ἔθνων ἐκκληροῦτο σκύλα, ἢ ἄλλα ἄλλα ἐκκληροῦτο τῶν Ἀποστόλων· ἄφ' ὧν σκύλων τὰ ἐξ αἵρετα ἀναστήματα εἰς ὡραιότητα τοῦ οἴκου ἀφῆριζον.

νάμεσα εἰς τὰς δύο Διαθήκας καὶ συμβιβάζοντες τὴν Νέαν μὲ τὴν Παλαιάν· καὶ δείχνοντες, τὴν μὲν Παλαιάν τύπον, τὴν δὲ Νέαν, ἀληθειαν· τότε θέλουν φανοῦν εἰς ἑσᾶς αἱ μὲν πτέρυγες τοῦ ἁγίου Πνεύματος· ἦτοι τὰ ἀπλοῦς καὶ κατ' ἐπιφάνειαν νοήματα, θέλουν φανοῦν, λέγω, ταῦτα λαμπρὰ εἰς ἑσᾶς· τὰ δὲ μετάφρενα αὐτοῦ· ἡγουν τὰ ἐνδότερα καὶ μυσικώτερα νοήματα, θέλουν φανοῦν εἰς ἑσᾶς καθαρώτατα, ὡσάν τὸ καθαρὸν καὶ κίτρινον χρυσάφι· διότι, ἀγκαλὰ καὶ τὸ ἀσῆμι καὶ τὸ μάλαγμα εἶναι λαμπρὰ καὶ τὰ δύο, ἀλλ' ὅμως ἡ λαμπρότης τοῦ μαλάγματος εἶναι βεβρυγμένη· ἡ δὲ τοῦ ἀσημίου, εἶναι ἀνοιχτοτέρα· περισεράν δὲ οἱ αὐτοὶ νοοῦσι τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον· ἐπειδὴ καὶ αὐτὸ ἐν εἰδει περισεράς κατήλθεν ἐπὶ τὸν Χριστὸν, ὅταν ἐβαπτίζετο ἐν τῷ Ἰορδάνῃ (1)

14: „ Ἐν τῷ διαστέλλειν τὸν ἐπουράνιον,
„ βασιλεῖς ἐπ' αὐτῆς χιονωθῆσιν.
„ ται ἐν Σελμών .

Βασιλεῖς ἐδῶ ὀνομάζει ὁ Δαβὶδ τοὺς Ἀποστόλους, ὡς κληρονόμους τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν κατὰ τὸν Θεοδώριτον καὶ Ἀθανάσιον· τοὺς ὁποίους ἄρχοντας ὠνόμασεν εἰς τὸν μδ' Ψαλμὸν, λέγων „ Καταστήσεις αὐτοὺς ἄρχοντας ἐπὶ πᾶσαν τὴν γῆν· προ-

φητεύει δὲ ἐδῶ ὁ Δαβὶδ τὴν ἐπεφοίτησιν τοῦ ἁγίου Πνεύματος τὴν γενομένην εἰς τοὺς Ἀποστόλους, ἐν τῷ καιρῷ τῆς Πεντηκοστῆς· λέγει λοιπὸν, ὅτι, ὅταν ὁ ἐπουράνιος Θεὸς διασέλλῃ· ἦτοι ἀποσέλλῃ καὶ διαιμοιράζῃ καὶ κληροδοτῇ τοὺς βασιλεῖς ἐπ' αὐτῆς· ἡγουν ἐπάνω εἰς τὴν προῤῥηθείσαν κληρονομίαν τοῦ, ἥτις εἶναι τὰ Ἔθνη „ Πορευθέντες γὰρ φησι μαθητεύσατε πάντα τὰ Ἔθνη (Ματθ. κβ. 19.) τότε, λέγω, αὐτοὶ οἱ Ἀπόστολοι, θέλουν χιονωθῆναι· ἡγουν θέλουν λευκανθῆναι καὶ λαμπρυνθῆναι μὲ τὴν λαμπρότητα τοῦ ἁγίου Πνεύματος· ἐπρόσθεσε δὲ καὶ τὸν τόπον Σελμών· ἦτοι τὴν Ἱερουσαλήμ, εἰς τὴν ὁποίαν καθήμενοι οἱ Ἀπόστολοι, ἐνεδύσαντο τὴν ἐξ ὕψους δύναμιν τοῦ ἁγίου Πνεύματος· πρέπει δὲ νὰ παρατηρήσωμεν, ὅτι ἡ ἐν ποθέσει σημαίνει πολλὰς φοαῖς ὑπεροχράνιαν, λαμβανομένη ἀντὶ τῆς μετὰ, καθὼς ἐπὶ τοῦ παρόντος· τὸ γὰρ ἐν τῷ διχσελλεῖν, ἀντὶ τοῦ, μετὰ τὸ διασεῖλαι νοεῖται· (2)

15: „ Ὅρος τοῦ Θεοῦ ὄρος πῖον, ὄρος
„ τετυρωμενον, ὄρος πῖον .

Ὅρος τοῦ Θεοῦ καλεῖ τὴν Ἐκκλησίαν τῶν Χριστιανῶν· ὄρος μὲν, διὰ τὴν αὐτὴν εἶναι ἀνωτέρα ἀπὸ τὰ γῆϊα πράγματα, καὶ ἀνατείνεται εἰς τὸν οὐ-

(1) Καὶ αὐτὸς δὲ ὁ Θεοδώριτος λέγει „ Κλήρους μὲν τὰς δύο Διαθήκας ὀνομάζει· Περίσεράν δὲ τὴν τοῦ Πνεύματος χάριν πτερὰ ἔχουσαν περιεργυρωμένα τὴν τοῦ λόγου λαμπρότητα· μετάφρενα δὲ ἐν χλωρότητι χρυσοῦ, τῶν κεκρυμμένων μυσηρίων τὸ περίβλεπτον· φησὶν οὖν ὅτι, ἐὰν ἐν μέσῳ τῶν δύο Διαθηκῶν ἀναπαύσῃσθε, καὶ ἐκατέρωθεν τὴν ὠφέλειαν ἐλκύσῃτε, εὐρήσετε ἐκεῖ τὰ τοῖμα τοῦ Πνεύματος δῶρα· (συνωφισμένα εὐρίσκονται τὰ λόγια ταῦτα τοῦ Θεοδώριτου παρὰ τῇ Σειρᾷ τοῦ Νικητᾶ) λέγει δὲ ὁ Ἀθανάσιος „ Ἐάν φησιν ἀναπαύσῃσθε ἐν τοῖς κλήροις, (κλήρους δὲ τοὺς ἐκ τῶν δύο λαῶν πιεῖσαντας ἔφη· τοὺς ἐξ Ἰουδαίων δηλαδὴ καὶ ἐξ Ἑθνῶν) δοθήσονται αὐτοῖς πτέρυγες περισεράς τὸ μετάφρενον ἐχούσης περιεχρυσωμένον· ἦτοι Πνεύματος ἁγίου ἀξιοθήσονται οἱ τοὺς ἁγίους Ἀποστόλους δεξάμενοι· μετάφρενον δὲ τῆς περισεράς περιεχρυσωμένον φησι· διότι τιμίας· ἦτοι σφὰς τὰς φρένας τῶν δεξαμένων ποιεῖ· καὶ ὁ Κύριλλος ἔφη „ Ἄν τοῖνυν ἐπαναπαύσωνται τοῖς ἐμοῖς κλήροις, δοθήσονται αὐτοῖς πτέρυγες περισεράς, ἐχούσης καὶ τὰ μετάφρενα ἐν χλωρότητι χρυσοῦ· τούτέστιν ὡς περικαλλεστάτη γενήσονται περισερά, οὐ γὰρ ἔτι φρονήσουσι τὰ ἐπὶ τῆς γῆς· ἀναπαύσονται δὲ ὡς περ ἐν τοῖς οὐρανοῖς, ὡς φρονεῖν τὰ ἐν τοῖς οὐρανοῖς· ἔφη δὲ καὶ ὁ Εὐσέβιος „ Οἱ τῆς Γραφῆς λόγοι κατὰ μὲν τὴν ἐπιπολαίον ἀνάγνωσιν πτέρυξιν ὡς περ κεκαλυμμένοι τυγχάνουσι, κατὰ δὲ τὴν τῶν νοημάτων φαιδρότητα, (ἴσ. ἐνδότης) ποῦ τὸ ἐπιτερπὲς καὶ χάριν ἔχουσιν .

(2) Ὁ δὲ θεῖος Κύριλλος ὁ Ἀλεξανδρείας λέγει „ Τὸ Σελμών, Ἑβραϊκῇ μὲν ἐστὶ φωνή, ἑρμηνεύεται δὲ ἀνταποδοσις· οἱ οὖν διασελλέντες Ἀπόστολοι χιονωθήσονται, ὡς ἐν ἀνταποδόσει· τούτεστι λαμπροὶ γενήσονται, μισθὸν ὡς περ τῆς εἰς Χριστὸν γνησιότητος λαβόντες τὴν λαμπρότητα· ὁ δὲ Ἀθανάσιος λέγει, ὅτι καὶ οἱ δεξάμενοι τοὺς

οὐρανὸν διὰ πράξεως καὶ θεωρίας· τοῦ Θεοῦ δὲ, διὰ τὴν αὐτὴν εἶναι ἀφιερωμένη εἰς τὸν Θεόν· πῶς δὲ καὶ παχὺ, διὰ τὴν πλουσιότητα καὶ παχύτητα τῆς πνευματικῆς βοσκῆς, ὅπου εὐρίσκεται εἰς τὴν Ἐκκλησίαν· τετυρωμένον δὲ, διὰ τὸ στερεὸν καὶ ἀκίνητον τῶν ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ δογματικῶν τῆς πίστεως· πεπηγμένον γὰρ εἶναι καὶ ἀκίνητον τὸ τυρὶ· (1) ἔπειτα πάλιν ὀνομάζει τὴν Ἐκκλησίαν πῶς, διὰ τὴν πλουσιότητα τῶν χρισμάτων τοῦ ἁγίου Πνεύματος· μὲ ποικίλους δὲ ἐπαίνους ἐπαινεῖ ὁ Δαβὶδ τὸ τοιοῦτον ὅρος· ἦτοι τὴν Ἐκκλησίαν, διὰ τὴν ποικιλίαν τῶν πνευματικῶν δυνάμεων, ὅπου ἔχει.

16: „ἵνα τί ὑπολαμβάνετε ὅρη τετυρωμένα;

Ἐναντίον εἰς τοὺς ἐχθροὺς τῆς Ἐκκλησίας λέγει τὸν λόγον τοῦτο, ὁ θεὸς Δαβὶδ, κατὰ τὸν μέγαν Κύριλλον· διὰ τὴν ἐσέως, λέγει, νομίζετε, πῶς εἶναι ἄλλα ὅρη στερεὰ καὶ ἄσβεστα, ἔξω ἀπὸ τὴν μίαν Ἐκκλησίαν τῶν Εὐσεβῶν καὶ Ὁρθοδόξων Χριστιανῶν; ἤγουν διὰ τὴν νομίζετε πῶς αἱ ἄλλαι συναγωγαὶ καὶ τὰ συστήματα τῶν ἀσθεῶν καὶ κακοδόξων, εἶναι ὅρη σερτὰ καὶ ἀκίνητα, εἰς κερὸν ὁποῦ δὲν εἶναι; (2)

„Τὸ ὄρος, ὃ εὐδόκησεν ὁ Θεὸς κατοικεῖν ἐν αὐτῷ.

Τοῦτο, λέγει, εἶναι τὸ ὄρος καὶ ἡ Ἐκκλησία, εἰς τὴν ὁποίαν ἠθέλησε νὰ κατοικῇ ὁ Θεός· „Αὕτη γὰρ φησιν, ἡ καταπαυσίς μου εἰς αἰῶνα αἰῶνος· (Ψαλμ. ραΐ. 15.)

„Καὶ γὰρ ὁ Κύριος κατασκηνώσει εἰς τέλος.

Ὁ Κύριος, λέγει, θέλει κατασκηνώσει εἰς τὸ ὄρος τοῦτο τῆς τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας, εἰς τέλος· ἦτοι πάντοτε· „Ἴδου γὰρ φησιν, ἐγὼ μεθ' ὑμῶν εἰμι πάσας τὰς ἡμέρας, ἕως τῆς συντελείας τοῦ αἰῶνος· (Ματθ. κη. 20.) τί δὲ ἡμποροῦν νὰ εἰποῦν εἰς τοῦτο οἱ Ἰουδαῖοι; ἔπειδὴ βλέπομεν, ὅτι ὁ Κύριος δὲν ἐκατοίκησεν εἰς τὸ ὄρος Σιών μέχρι τέλους, ἀλλὰ ἕως εἰς ἓνα μόνον διωρισμένον καιρὸν.

17: „Τὸ ἄρμα τοῦ Θεοῦ μυριοπλάσιον.

Ἀφ' οὗ εἶπεν ἀνωτέρω ὁ Δαβὶδ, ὁδοποιήσατε τῷ ἐπίθεγκότι, τώρα ἐδῶ ἀρμολίως ἐνθυμήθη

διασελέντας Ἀποστόλους, εἰς ἀνταπόδοσιν τῆς ὑποδοχῆς, δέχονται τὸν καθαρὸν τῶν ἁμαρτιῶν· ὁ δὲ Θεολόγος Γρηγόριος, λέγει „Ἐστὶ δὲ ὁ Θεὸς κατὰ τὸν μέλλοντα αἰῶνα διασελέων ἢ διαίρων τοῖς τῆς βασιλείας ἀξίους τὰς ἀξίας τῆς ἐκεῖθεν μακαριότητος, ὅτε οἱ δίκαιοι ἡμάρτουσιν ὡς ὁ ἥλιος· Ἄλλος δὲ λέγει ὅτι Σελμὼν, εἰρήνη ἑρμηνεύεται· φησὶ γοῦν, ὅτι ἐν τῇ εἰρήνῃ τοῦ Ἀποστολικοῦ κηρύγματος καθαρθήσονται· ὁ δὲ Θεόδωρος ὁ Ἀντιοχείας λέγει „Ἐν Σελμὼν δὲ λέγει, ἀπὸ τοῦ ἐν Σαλῆμ, ἔνθα ἢ ὁ ναὸς ἀποδόμητο· ὅθεν ἢ Ἱερουσαλὴμ ἢ πόλις ἐκαλεῖτο· ὁ δὲ Δίδυμος λέγει, ὅτι Σελμὼν σκιά μερίδος ἑρμηνεύεται· ἐπεὶ τοίνυν οἱ βασιλεῖς οὗτοι ἦτοι οἱ Ἀπόστολοι Ἰουδαίους ποτε τηροῦντες τὴν σκιά τοῦ νομοῦ, μερίδες διὰ τοῦτο εἰσι σκιᾶς, ἔχοντες μὲν πνευματικὴν μερίδα, πεπειραμένοι δὲ ἢ τῆς σκιᾶς.

(1) Τὰ αὐτὰ σχεδὸν λέγει ἢ ὁ θεὸς Κύριλλος, ὅς τις ἢ προσθέττει „Ἐκλυτον γὰρ οὐδὲν, ἢ ὑδαρὲς ἐν Ἐκκλησίᾳ, ἀλλ' ἔστι τὰ πάντα συνεσφιγμένον πρὸς εὐσεβίαν· παρὰ δὲ τῷ Θεοδωρίτῳ ἢ τοῦτο γέγραπται „Οὐκ ἂν δέ τις ἁμάρτοι ἢ ὄρος νοήσας τὴν τοῦ Θεοῦ μητέρα, ἐν ᾗ ὁ Θεὸς κατέκνησεν.

(2) Ὅθεν ἢ ὁ θεὸς Κύριλλος λέγει „Ἐπιτιμᾷ οὖν τοῖς τὰς τῶν αἱρετικῶν Ἐκκλησίας ὑπολαμβάνουσιν εἶναι τετυρωμένας; ἤγουν συνεσφιγμένας ἢ σερτάς· αὐτὸν γὰρ ἐν αὐταῖς τὸ δυνάμειον τρέφει εἰς ἔξιν πνευματικὴν· ὁ δὲ Ἀθανάσιος τετυρωμένον λέγει ὄρος τὴν Ἐκκλησίαν· τοῦτέστι γάλακτος μεσθὸν, ἀπλευσέρον δηλοῦν λόγου, κατὰ τὸ, Γάλα ὑμᾶς ἐπότισα ἢ οὐ βρώμα· ἄλλος δὲ λέγει „Τετυρωμένον· τοῦτέστι πεπικνωμένον ἢ συνεσφῶς, οὐκ ἐπιδεχόμενον λύσιν, ἐκ μεταφορᾶς τοῦ τυροῦ, ὃ μὴ πέφυκεν αὐθις, ἀναλῦειν εἰς γάλα· (ἐν τῇ ἐκδόσ. Σειρᾷ.)

Θη καὶ ἄρμα : ἦτοι καρότζιν τοῦ ἐπιβεβηκότος· κα-
ρότζι δὲ Θεοῦ, ἡμποροῦν νὰ εἶναι ὅλοι οἱ Χρι-
στianoί, ὅπου ἐδέχθησαν τὸ χαλινάρι τῆς πίστεως,
καὶ ὑπέθηκαν τὸν τράχηλόν τους ὑποκάτω εἰς τὸν
χρυσὸν καὶ ἐλαφρὸν ζυγὸν τοῦ Χριστοῦ· καὶ ἔχου-
σι καβαλάρην καὶ ἡνίοχον, αὐτὸν τὸν Χριστόν· αὐ-
τῇ δὲ ἡ καρότζα, λέγει ὁ Δαβὶδ πῶς εἶναι μυρια-
πλάσιος κατὰ τὸ πλῆθος, ἀπὸ τὴν παλαιάν καρό-
τζαν τῶν ἐν τοῖς Ἰουδαίοις δικαίων, κατὰ τὸν θεῶν
Κύριλλον, καὶ τὸν Θεοδώριτον.

„ Χιλιάδες εὐθηνούντων .

Ἐδῶ λείπει τὸ, εἰσιν : ἡγουν οἱ πιεθεύσαν-
τες εἰς τὸν Χριστόν εἶναι χιλιάδες τῶν εὐθηνούντων,
μὲ τί, μὲ τὴν καρποφορίαν δηλονότι τῶν ἀρετῶν .
(1)

„ Κύριος ἐν αὐτοῖς, ἐν Σινᾷ ἦν ἐν τῷ
„ ἁγίῳ .

Ἐδῶ λείπει τὸ, ὅς· διὰ νὰ ἔχη τοιοῦτον
νόημα· Κύριος ἐν αὐτοῖς ἐσιν, ὅς ἐν τῷ Σινᾷ ἦν
τῷ ἁγίῳ, περιττῆς οὐσης τῆς μιᾶς ἐν προθέσει·
ἦτοι τῆς ἐν τῷ ἁγίῳ· ἕνας, λέγει, καὶ ὁ αὐτὸς Θεὸς
εἶναι, ὅπου καὶ ἐκεῖ ἐν τῷ Σινᾷ ὄρει ἐνομιθέτη-
σε, καὶ ἐδῶ ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ τῶν Χριστιανῶν· ὁ-
γιον δὲ ὀνομάζει τὸ Σινᾶ· ἐπειδὴ καὶ ἁγιασθῆναι
πὸ τὴν ἐπιδημίαν καὶ ἐπιφάνειαν τοῦ Θεοῦ· καὶ ὁ

πειδὴ ἦτον ἀφιερωμένον εἰς τὸν Θεόν. (2)

18 : „ Ἀνέβης εἰς ὕψος, ἡχμαλώτευσας
„ αἰχμαλωσίαν .

Ἀνέβης, λέγει, ὁ Κύριος, εἰς τὸ ὕψος τοῦ
Σταυροῦ· ἢ εἰς τὸν οὐρανὸν ἐν τῷ καιρῷ τῆς Ἀ-
ναλήψεως· ἀνέβης δὲ εἶπα, διὰ τὸ θεληματικὸν τῆς
ἀναθέσεως· μὲ τὸ κοντάρι γὰρ τοῦ Σταυροῦ κτυ-
πήσας καὶ κρημίσας τὸν τύραννον διάβολον, ἐτί-
ηλευθέρωσας ἀπὸ τὴν τυραννίαν του, τὴν αἰχμαλω-
σίαν : ἡγουν τὰ σκλαβωθέντα ἔθνη, τὰ ὅποια ἐκεῖ-
νος πρότερον σκλαβώσας, τὰ εἶχεν ὑποδουλα εἰς
τὴν ἐξουσίαν του· διὰ τοῦτο εἶπεν ὁ Χριστὸς „ Καί-
γῳ ἐὰν ὑψωθῶ ἐκ τῆς γῆς, πάντας ἐλκύσω πρὸς
ἐμαυτὸν (Ἰωάν. 12. 32.) (3)

„ Ἐλαβες δόματα ἐν ἀνθρώποις .

Ὁ δὲ Ἀπόστολος εἶπεν „ Ἐδωκα δόμα-
τα τοῖς ἀνθρώποις (Ἐφ. 6. 8.) καὶ τὰ δύο
ἔγιναν· διότι λαμβάνων ὁ Χριστὸς παρὰ τῶν προ-
σερχομένων εἰς αὐτὸν πίσιν καὶ εὐχαρίσιαν, ἔδιδεν
εἰς αὐτοὺς χάρισματα διάφορα κατὰ τὸν Θεοδώ-
ριτον .

„ Καὶ γὰρ ἀπειθοῦντας τοῦ κατασκη-
„ νῶσαι .

Διὰ

(1) Ὁ δὲ Νύσσης Γρηγόριος λέγει „ Ἄρμα Θεοῦ· ὃ ὑποζεύγνυται τῶν εὐθηνούντων αἱ χιλιάδες, εἴη ἂν τις
ἀόρατος δύναμις· ἐποχεῖται γὰρ ταῖς οὐρανίαις καὶ νοηταῖς δυνάμεσι καὶ ἡνιοχεῖ ταύτας, ὁ καὶ ἐν τῷ Σινᾷ τῷ ἁγίῳ
ὄρει ὁρθεὶς καὶ τὸν τόμον δούε· ὁμοιον δὲ τῷ εἰρημῇ· χίλια χιλιάδες ἐλειτουργοῦν αὐτῷ· αὐταὶ δὲ καὶ εὐθηνεῦσιν,
ὅτε δὴ ἀπηλλαγμένοι τῆς ἁμαρτίας· ὁ δὲ θεὸς Κύριλλος λέγει „ Εἶπεν δὲ ἂν καὶ ἄρμα οἱ Ἀπόστολοι, οἱς ἐπο-
χοῦμενος ὁ Θεὸς διατρέχει τὴν ὑφήλιον· καὶ οἱ μετ' ἐκείνους καθαροί, εὐθηνούντες ταῖς ἀρεταῖς .

(2) Λέγει δὲ καὶ ὁ Θεοδώριτος „ Οὐ γὰρ ἄλλος ἐκεῖνος, καὶ ἄλλος οὗτος· ὁ γὰρ αὐτὸς Κύριος πάντων, πλουτῶν
εἰς πάντας τοὺς ἐπικαλουμένους αὐτόν .

(3) Σχεδὸν τὰ αὐτὰ λέγει καὶ ὁ Πηλουσιώτης Ἰσιδώρος „ Τὸ δὲ ἡχμαλώτευσας αἰχμαλωσίαν, τοιοῦτον εἶναι
δοκῶ· οὗς ἀπάτη ὁ ἐχθρὸς ἡχμαλώτευσεν, τοὺς Χριστὸς ἐκ τῆς αὐτοῦ τυραννίδος ἀντηχμαλώτευσεν, τῷ δόρατι
τοῦ σταυροῦ καθελὼν τὸν τυραννοῦντα διάβολον· λέγεται γὰρ τοὺς ἐκ τῆς Ἑλληνικῆς ἀπάτης εἰς ἐπίγνωσιν αὐτοῦ κατὰ
φύσιν Θεοῦ μετενηνεγμένους, ὡς αἰχμαλώτους ἐκεῖν· καὶ ὁ Θεοδώριτος δὲ λέγει „ Ἠχμαλώτευσεν δὲ αἰχμαλωσίαν
τοὺς παλαιοὺς γεγεννημένους αἰχμαλώτους ἀπολαβὼν, καὶ οἶονεῖ ἀνταχμαλωτίσας καὶ τὴν ἐλευθερίαν αὐτοῖς δωρι-
σάμενος .

Διὰ τί, λέγει, ἐκείνους τοὺς ἰδίους ἔλαβες Χριστὲ, ὡς δόματα, οἳ τινες ἦτον πρότερον ἀπειθεῖς· ἔλαβες δὲ αὐτοὺς διὰ τὴν κατὰ σκηνώσῃς μὲν ἐστὶ μέσα εἰς αὐτοὺς, αὐτοὶ δὲ νὰ γένουν ἄξιον κατοικητήριόν σου. „Τρεῖς γὰρ φησὶν, ἔσε νὰς Θεοῦ ζώντος, καθὼς εἶπεν ὁ Θεός· ὅτι ἐνοικήσω ἐν αὐτοῖς καὶ ἐμπεριπατήσω· (Β. Κορ. 5. 16.)

(1)

19: „Κύριος ὁ Θεὸς εὐλογητός, εὖλο-
„γητός κύριος ἡμέραν καθ' ἡμέ-
„ραν.

Βλέπε ἐδῶ, ὡς ἀναγνώσας, πῶς φανεροῦ-
ται ὑπὸ τοῦ Δαβὶδ τὸ τῆς ἀγίας Τριάδος μυστή-
ριον· Κύριος γὰρ, λέγει, καὶ Θεὸς καὶ Κύριος· ἔ-
τι καὶ ὁ Μωϋσῆς εἶπε· „Κύριος ὁ Θεὸς ἡμῶν
Κύριος, εἰς ἑξέν· (Δευτ. 5. 4.) ἀφ' οὗ δὲ
εἶπεν ὁ Δαβὶδ, πῶς πρέπει νὰ εὐφημῇται καὶ νὰ
δοξάζεται ὁ Τρισυπόστατος Θεὸς τὴν ἡμέραν· ἡ-
γουν εἰς ὅλην τὴν ἡμέραν· (τοῦτο γὰρ ἔξωθεν
πρέπει νὰ ἀκούσται·) ἀφ' οὗ, λέγω, τοῦτο εἶπεν,
ἐσαφηνίσει τὴν δυσκολίαν τῶν λέξεων, προσθέσας
τὸ καθ' ἡμέραν· μερικοὶ δὲ, τὸ ἡμέραν καθ' ἡμέ-
ραν νοοῦσιν ἀπλῶς· ἀντὶ τοῦ ἡμέραν ἐξ ἡμέρας·
ἦτοι πάντοτε κατὰ διαδοχὴν ἡμερῶν.

„Κατευοδόσαι ἡμῖν ὁ Θεὸς τῶν σω-

„τηρίων ἡμῶν.

20: „Ὁ Θεὸς ἡμῶν ὁ Θεὸς τοῦ σωζέειν.

Βλέπε καὶ ἐδῶ, ὡς ἀναγνώσας, τὸ μυστή-
ριον τῆς ἀγίας Τριάδος· τρεῖς φορεῖς γὰρ ἔβλεψεν
εἰς τὸ ῥητόν τοῦτο τὸ ὄνομα Θεός· δὲν εἶναι δὲ
ἀνακόλουθον, τὸ νὰ ἀναγινώσκειται καὶ σωτηρίων
περισπωμένως· τὸ μὲν γὰρ οὐδέτερον σωτηρίων,
παρεξυτονεῖται· τὸ δὲ θηλυκὸν σωτηρίων, περι-
σπάται· κλίνεται γὰρ καὶ τὸ σωτήριον, καὶ ἡ σω-
τηρία· τὸ δὲ, ὁ Θεὸς τῶν σωτηρίων, καὶ τὸ, ὁ
Θεὸς τοῦ σωζέειν, εἶνα καὶ τὸ αὐτὸ πρᾶγμα δη-
λοῦσιν· ἦτοι ὁ Θεὸς τῶν σωτηρίων ἡμῶν, καὶ ὁ
Θεὸς τοῦ σωζέειν· ἢ ὁ Θεὸς ὁ Σωτὴρ ἡμῶν, καὶ ὁ
Θεὸς ὁ σωζων, κατὰ περιφρασιν.

„Καὶ τοῦ Κυρίου Κυρίου αἱ διέξοδοι
„τοῦ θανάτου.

Ἰδίον, λέγει, μόνου τοῦ Κυρίου εἶναι τὸ
νὰ ἐλευθερώσῃ ἀπὸ τὸν θάνατον, καὶ τὸ νὰ φέρῃ εἰς
τὴν ζωὴν· θάνατον δὲ νόει καὶ τὸν φυσικόν, καὶ τὸν
προαιρετικόν· ἦτοι τὴν ἀμαρτίαν· ὁ μὲν γὰρ φυ-
σικὸς θάνατος νεκρόναι τὸ σῶμα κατὰ τὰς φυσι-
κὰς τοῦ ἐνεργείας· ὁ δὲ προαιρετικὸς καὶ ἡ ἀμαρτί-
α, νεκρόναι τὴν ψυχὴν κατὰ τὰς πρὸς τὴν ἀρετὴν
ἐνεργείας· ἡμπορεῖ δὲ νὰ νοήται τὸ ῥητόν τοῦτο,
καὶ ὡς προφητεία περὶ τῆς ἐκ νεκρῶν Ἀναστάσεως
τοῦ

(1) Ὅθεν εἶπεν ὁ Θεοδόριος· „Τοῦτο σαφέστερον ὁ Ἀκύλας ἠρμήνευσε· καὶ περ ἀπειθεῖς τοῦ κατασκηνώσαι·
οὐκ ἀπέβλεψας φησὶν εἰς τὴν πρότερον αὐτῶν ἀπειθειαν· ἀλλὰ ἔντι λέγοντας ὅσων, ἐπέμεινας εὐεργετῶν, ἕως
αὐτοὺς οἰκητήριον οἰκεῖν ἀπέφηνας· ὁ δὲ Εὐσέβιος φησὶ· „Λέγοις δ' ἂν, ἔλαβες δόματα παρὰ τοῦ Πατρὸς,
συνεστήσατο τὴν ἑαυτοῦ Ἐκκλησίαν τοῦ κατασκηνώσαι ἐν τοῖς παλαί ἀπειθεῦσιν· εἶπε δὲ ὁ Ἀθανάσιος· „Οὐ-
τοί φησιν οἱ ἄνθρωποι, ὅς ἔλαβες δόματα, παλαί ἦσαν ἀπειθοῦντες· ἀλλὰ ἔνι τούτοις, φησὶ, κατεσκηνώ-
σας· ἔτι δὲ δι' ὑπερβατοῦ ἢ διάνοια· ἔλαβες δόματα ἐν ἀνθρώποις, ὥς ἔλαβες κατεσκηνώσαι ἐν αὐτοῖς τοῖς διδασμέ-
νοις· ἀπειθεῖς δὲ ἦσαν οὗτοι, ὅτε τῇ κρίσει παρὰ τὸν κρίσαντα ἐλάτρευον· ἔλκει δὲ τοὺς ἀπειθεῦντας ὁ Χριστὸς
κατὰ τὸν Ἀνάγνωμον ἠρμηνευτὴν, ἔσθλατε διὰ νόσαν ἔπερίσσειον· πολλοὶ δὲ ἐξ δι' ὀφθαλμῶν ἦλθον εἰς τὸ κατα-
σκηνώσαι παρὰ τῷ Ἰησοῦ· ὑπήλλαξε δὲ ὁ Παῦλος τὸ ἔλαβες, ἔτι εἶπεν ἔδωκας· ἐπειδὴ κατὰ τὸν Θεοδόταν,
τοῦτο ἀρμόδιώτερον ἐπὶ Χριστοῦ, ὡς λαβόντες, ἀλλὰ μετὰ τὴν ἀνοδὸν τὴν ἐν οὐρανοῖς δεδωκότος τοῦ Πνεύματος
τὰ χάρισμα· (ἐν τῇ ἐκδεδ· Σειρ·.)

τοῦ Σωτῆρος· (1) εἰς αὐτόν γὰρ πρῶτον ἠκολούθησεν ἡ διέξοδος τοῦ θανάτου· μετὰ τὸ νὰ ἡλευθερώθῃ ἀπὸ αὐτὸν καὶ ἀνέστη, καὶ ἄλλην φοράν δὲν ἀποθνήσκει. (2)

21: „ Πλὴν ὁ Θεὸς συνθλάσει κεφαλὰς ἐχθρῶν αὐτοῦ·

Ὁ Θεὸς, λέγει, θέλει κατατρεχάσῃ τὰς κυριώτερας δυνάμεις τῶν Δαιμόνων· ἐπειδὴ εἰς τὴν κεφαλὴν εὐρίσκονται αἱ κυριώτεραι δυνάμεις τοῦ σώματος· ἥτοι αἱ αἰθέρεις· περιττὸν δὲ εἶναι τὸ, πλὴν· καὶ διὰ νὰ εἰποῦμεν συντόμως, ὁ Θεὸς λέγει, θέλει συντρίψει νοητῶς τὰς νοητὰς κεφαλὰς τῶν Δαιμόνων.

„ Κορυφὴν τριχὸς διασπηρευομένων ἐν „ πλημμελείαις αὐτῶν·

Ὁ Θεὸς, λέγει, θέλει συνθλάσει τὰς κεφαλὰς τῶν Δαιμόνων, οἵτινες διαπορεύονται· ἡγοῦν καταπατοῦσι τὴν κορυφὴν τῆς κόμης τῶν ἀμαρτωλῶν· τρίχα γὰρ ἐδῶ πρέπει νὰ νοησωμεν τὴν κόμην καὶ τὰ μαλλία· καταπατοῦσι δὲ οἱ Δαι-

μονες τὴν κορυφὴν τῶν ἀνθρώπων, ὅταν αὐτοὶ ἀμαρτάνουσι· διὰ τὴν, ὅταν οἱ ἄνθρωποι ἀμαρτάνουσι, τότε καταπατοῦσιν αὐτοὺς οἱ Δαίμονες, ἔχοντες αὐτοὺς ὑποταγμένους· δύναται δὲ τις νὰ νοήσῃ καὶ ἄλλως τὸ ῥητὸν τοῦτο· ἡγοῦν ὅτι οἱ Δαίμονες διαπορεύονται· ἡγοῦν ἐρευνοῦν ἐν ταῖς πλημμελείαις τῶν ἀνθρώπων, τὴν τρίχα τῆς κορυφῆς κατ' ἐναλλαγὴν· ἥτοι ἐρευνοῦν καὶ αὐτὸ τὸ λεπτότατον ὡσαν τὴν τρίχα ἀμάρτημα τοῦ ἀνθρώπου κατὰ τὸν Θεοδώριτον· ἐξετάζουσι γὰρ οἱ κακίσοι καὶ τὰ παραμικρὰ σφάλματα, κατὰ τὸν καιρὸν τοῦ θανάτου, ὅταν λογοδοτοῦσι τὴν ψυχὴν τοῦ καθ' ἑνός· (3)

22: „ Εἶπε Κύριος· ἐκ Βαβυλῶν ἐπιστρέψω·

Βαβυλὼν θέλει νὰ εἰπῇ, αἰσχύνῃ· ἐπέστρεψε λοιπὸν, λέγει, ὁ Κύριος τοὺς ἔθνικοὺς ἀπὸ τὴν αἰσχύνῃ τῶν Βαβυλῶν, εἰς τὰ ὅποια ἐπίστρεψεν, καὶ ἔφερεν αὐτοὺς εἰς τὴν θεογνωσίαν· καὶ ἐπέστρεψεν αὐτοὺς ἀπὸ τὴν αἰσχύνῃ τῶν ἀμαρτιῶν, τὰς ὁποίας ἀφόβως ἐπραττον, καὶ ἔφερεν αὐτοὺς εἰς τὰς ἀρετάς. (4)

„ Ε-

(1) Ὅθεν ὁ θεὸς Κύριλλος λέγει, ὅτι Θεοσοῦσι σαφῶς οἱ Ἀπόστολοι, ὡς καὶ μέχρι θανάτου ἐλθόντας διὰ τὸ κήρυγμα, ἐξάγει γενναίως ὁ Θεός· τῆς αὐτοῦ γὰρ δυνάμεως εἶναι φασὶ τὰς διέξοδους τοῦ θανάτου· ἥτοι τὴν ἀπαλλαγὴν· ὁ μόνος γὰρ αὐτὸς Θεὸς ὢν τοῦ σώζειν καὶ πηγὴ σωτηρίας, ἐξόδους εὗρατο τοῦ θανάτου, ἀναστὰς ἐκ νεκρῶν· ἐπειδὴ πᾶς ἄνθρωπος, εἰς μὲν τὴν εἴσοδον τοῦ θανάτου ἐφθασεν, οὐκέτι δὲ διεξελθεῖν δεδυνήται αὐτόν· ὁ δὲ διὰ τῶν παρόντων δηλούμενος Κύριος, διεξόδους ποινάζμενος τοῦ θανάτου, καὶ τὴν ἀδιεξόδετον αὐτοῦ φρουρὰν ἡμῖν διακρίνας, γέγονε Θεὸς τοῦ σώζειν· διὸ καὶ τῷ Ἰωβ ἔλεγεν, „ Ἀνοίγονται δέ σοι φόβη πύλαι θανάτου; (ὡς ἐμοὶ δηλαδὴ·) (Ἰωβ λη'. 17.)

(2) Ὅθεν ὁ θεὸς Γρηγόριος ὁ Θεσσαλονίκης λέγει, ὅτι ἡ Ἀνάστασις τοῦ Κυρίου ἐξανάστασις μᾶλλον λέγεται ἢ Ἀνάστασις· Ἀνάστασις γὰρ λέγεται ἡ τῶν ἀναστῆντων καὶ πάλιν ἀποθανόντων ἔγερσις· οἷα ἡ τοῦ Λαζάρου καὶ τῶν λοιπῶν τῶν ὑπὸ τοῦ Κυρίου ἀναστῆντων· ἐξανάστασις δὲ κυρίως ἐστίν, ἡ τῶν ἀναστῆντων καὶ μηκέτι ἀποθνήσκοντων ἔγερσις, οἷα ἡ τοῦ Κυρίου, καὶ ἡ τῶν ἐπὶ συντελείᾳ τοῦ Κόσμου ἀναστήσομένων· ἐπὶ τούτων γὰρ ὁ Παῦλος ἐμεταχειρίσθη τὸ ὄνομα τῆς ἐξανάστασις εἰπὼν „ Εἴπω, καταντήσω εἰς τὴν ἐξανάστασιν τῶν νεκρῶν (Φίλιπ γ'. 11.)

(3) Ὁ δὲ Ἀθανάσιος λέγει, ὅτι ὁ Κύριος θέλει συνθλάσει πρὸς τούτοις καὶ τὴν κορυφὴν τῆς τριχὸς· ἥτοι τὴν κεφαλὴν ἐκείνων, ὅπου διαπορεύονται· ἡγοῦν διαπεριεῖν τὴν ζωὴν τοὺς μετὰ τὰς πλημμελείας· ταυτὸν εἰπεῖν, θέλει συνθλάσει τὰς κεφαλὰς τῶν ἀμετανοήτων καὶ ἀδιστάτων· προσέθηκε δὲ ὁ αὐτὸς, ὅτι ἡ λέξις αὕτη ἐλήφθη ἐξ ὁμιλώσεως τῶν ἁγίων, οἳ ἐπειδὴν ἀρῶσι κατὰ τίνος, τότε ἐπὶ κεφαλὴν πληττόμενοι ὀλλυνται· ἔχει δὲ ὁ λόγος ἀναφορὰν καὶ εἰς τοὺς ἄρχοντας τοῦ τῶν Ἰουδαίων λαοῦ.

(4) Ὁ δὲ Εὐσέβιος λέγει, ὅτι καὶ οὕτως ἐρμηνεύεται τὸ ῥητὸν· ἡγοῦν ὅτι ὁ Κύριος κατήλθε δι' ἡμᾶς εἰς τὸ δια-
σαν-

1. Ἐπιστρέψω ἐν βυθοῖς θαλάσσης.

Ἐπίσρεψε δὲ τοὺς ἔθνικοὺς ὁ Κύριος ἀπὸ τὴν ῥηθεῖσαν αἰσχύνην, μὲ τοὺς βυθοὺς τῆς θαλάσσης· ἤγουν μὲ τὸ ἅγιον Βάπτισμα· τὸ ὁποῖον ὀνομαζεῖ βυθούς, διὰ τὴν βυθίζει τὴν ἀλμυρὰν καὶ πικράν ἁμαρτίαν· εἶπε γὰρ καὶ ὁ Προφήτης Μιχαίας τοῦτο τὸ ἴδιον σχεδόν· „Ἐπιστρέψει καὶ οἰκτερήσει ἡμᾶς (Κύριος)· καταδύσει τὰς ἀδικίας ἡμῶν καὶ ἀπορρίψονται εἰς τὰ βάθη τῆς θαλάσσης, πάσας τὰς ἁμαρτίας ἡμῶν· (Μιχ. ζ' 19.) ἡμποροῦν δὲ νὰ ᾔναι καὶ βυθοὶ θαλάσσης, τὰ βάθη τῆς ἁμαρτίας καὶ ἡδονῆς κατὰ τὸν Ἀθανάσιον· ἦτοι τὰ χαλεπώτατα καὶ μεγαλώτατα ἁμαρτήματα, ἀπὸ τὰ ὁποῖα βάθη τῶν ἁμαρτιῶν ἐγύρισε τοὺς ἔθνικοὺς ὁ Θεὸς εἰς τὸ φῶς τῆς ἀρετῆς· κατὰ δὲ τὸ νόημα τοῦτο, τὸ ἐν βυθοῖς λαμβάνεται ἀντὶ τοῦ, ἐκ βυθῶν, τῆς ἐν προθέσεως νοουμένης ἀντὶ τῆς ἐκ κατὰ μετάληψιν.

23. „Ὅπως ἂν βαφῇ ὁ πούς σου ἐν αἵματι.

Τὰ ἄνω εἰρημένα, λέγει, θέλεις ποιήσεις· Κύριε, διὰ νὰ νικήσῃς τελείως τοὺς ἐχθρούς σου· Δαίμονας· μεταφορικῶς δὲ καὶ καθ' ὁμοιότητα λέγεται ὁ λόγος οὗτος· διὰ τὴν ἐκείνην, ὅπου νικούν τοὺς ἐχθρούς των, κατακατοῦντες ἐπ' αὐτοὺς εἰς τὰ σώματα τῶν φονευθέντων πολεμίων, βάφονται κατὰ τοὺς πόδας ἀπὸ τοῦ αἵματος, ὅπου τρέχει ἐξ αὐτῶν· ὅθεν καὶ ὁ Ἡσαΐας τοῦτο δηλών, λέγει ὡς ἐκ προσώπου τοῦ Χριστοῦ· „Καὶ κατεπάτησα αὐτοὺς

ἐν θυμῷ μου, καὶ κατέβλασα αὐτοὺς ὡς εἰς γῆν, καὶ κατήγαγον τὸ αἷμα αὐτῶν εἰς γῆν· (καὶ κατεβράντισθον τῷ κατανικῆματι αὐτῶν τὰ ἱμάτια μου·) (Ἡσ· ξγ' 3·) ταῦτα γὰρ τὰ λόγια θέλουν νὰ φανερώσουν, ὅτι τελείως ἐνίκησε τοὺς Δαίμονας ὁ Χριστός (1) καὶ κατὰ ἄλλον δὲ τρόπον, ποδάρει τοῦ Χριστοῦ ἡμπορεῖ νὰ νοῆται ἡ Ἐκκλησία· ἐπεὶ καὶ βυθάζει τὸν Χριστὸν διὰ τῆς πίσεως· καθ' ὃ καὶ κεφαλὴ αὐτῆς αὐτὸς εἶναι ὁ Χριστός· αὐτὴ λοιπὸν ἡ Ἐκκλησία τοῦ Χριστοῦ, ἐβάφη ἀπὸ τὸ αἷμα τοῦ Χριστοῦ· διὰ τὴν ἐσφραγίσθη μὲ αὐτὸ καὶ ἐτοιχογυρέθη, καὶ ἐσομένη· καθ' ὃ ἐσώμεναι ὁ σῶμα ἀπὸ τὴν βλαφήν· ἡ ἐβάφη αὐτὴ καὶ ἀπὸ τὸ αἷμα τῶν τοῦ Χριστοῦ Μαρτύρων· ἡ καὶ ἐβάφη νοητῶς ἀπὸ τὸ αἷμα τῶν Δαιμόνων, οἵτινες δι' αὐτῆς νοητῶς ἀποσφάττονται.

„Ἡ γλῶσσα τῶν κυνῶν σου ἐξ ἔχθρων παρ' αὐτοῦ.

Καὶ ἐδῶ ἀπὸ κοινοῦ νοεῖται τὸ, ὅπως ἂν βλαφή· ἤγουν ὅπως ἂν βαφῇ ἡ γλῶσσα τῶν κυνῶν σου· σκύλοι δὲ τοῦ Χριστοῦ εἶναι οἱ Ἀπόστολοι, κατὰ τὸν θεῖον Κύριλλον· διὰ τὴν αὐτοὶ γαυγίζοντες τοῖς νοητοῖς λύκους Δαίμονας, καὶ διώκοντες ὅλους τοὺς ἐχθρούς καὶ ἐπιδούλους τῆς πίσεως, οὕτω διαφυλάττουν τὰ λογικὰ πρόβατα, καὶ τὴν ποιμνὴν τοῦ Χριστοῦ· τούτων λοιπὸν τῶν Ἀποστόλων ἡ νοητὴ γλῶσσα ἐβάφη, λάπτουσα ἐκ τῶν ἐχθρῶν· ἦτοι ἐκ τοῦ αἵματος τῶν ἐχθρῶν· ἐξ ὅθεν γὰρ πρέπει νὰ νοῆται τὸ, αἷματος· τὸ δὲ παρ'

σαντοῦ πάθος, αἰσχύνης καταφρονήσας, ὡς λέγει ὁ Παῦλος· κατέβη εἰς τὸν βυθὸν τῆς θαλάσσης· ἤγουν εἰς τὰ κατώτερα μέρη τῆς γῆς· καὶ συνθλάσας τὸν Ἄδην, οὕτως ἐπίσρεψεν· ἦτοι ἀνέβη, ἐκ τῆς δοκούσης αἰσχύνης τοῦ πάθους· ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει· „Ἡ Βασάν ἐρμηνευομένη τὴν αἰσχύνην δηλοῖ· αἰσχύνη δὲ τῆς ἁμαρτίας καρπός· ἀπ' ἧς ἡμᾶς ἐπιστρέψει· ὁ δὲ Ἀθανάσιος λέγει, ὅτι Βασάν ἐρμηνεύεται πικρία· ἦτοι παραπικρασμός· λέγει οὖν, ὡς ἐκ τοῦ οἴκου τοῦ παραπικραίνοντος, τούτῳ τοῦ Ἰσραὴλ ἐπιστρέψω πρὸς ἐμὲ καὶ τὸν Θεόν.

(1) Λέγει δὲ καὶ ὁ Θεοδώριτος· „Ἐπεὶ δὲ εἶδε τὸν τῶν ὅλων Θεὸν ὅλον τινὰ ἀγίστα τοὺς πολεμίους καταγωνιζόμενον, καὶ τοὺς ἀδίκως δεδουλωμένους ἐλευθεροῦντα, διαγράφει τὸ λόγῳ, καὶ αἱμάτων ῥύακας, καὶ συμπαιγνόμενους νεκρούς, καὶ κυσὶ βορὰν προκειμένους· ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει· „Τὸ ὅπως αἰτιατὸν ἐστὶν ἀντὶ αἰτίας, οὐ γὰρ ἵνα τοὺς ἀνέλκῃ, ἐκείνους ἀπαλλάττει· τούναντίον δὲ ὑπὲρ τῆς ἐκείνων ἀπαλλαγῆς, καὶ τούτους ἀνδιζαμένους ἀναιρεῖ.

παρ' αὐτοῦ δηλοῖ, ὅτι ἔβαψεν ἡ γλῶσσα αὐτῶν παρ' αὐτοῦ: ἦτοι παρὰ τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς βοηθουμένη· μεταφορικὸς δ' εἶναι καὶ οὗτος ὁ λόγος· διὰ τί, ἀφ' οὗ οἱ ἐχθροὶ φονευθοῦν, τότε καὶ οἱ σκύλοι τῶν φονευσάντων, λάπτουσιν ἀπὸ τὸ αἷμα τῶν φονευμένων, καὶ τὰ τῶν τούτων διασπαράττουσι σώματα. (1)

24 : „ Ἐθεωρήθησαν αἱ πορεῖαι σου ὁ
„ Θεός .

Ἐθεωρήθησαν, λέγει, αἱ γράται καὶ ἀναστροφαι καὶ διατριβὴ τῆς ἐνσάρχου πολιτείας σου Κύρι· διὰ τί αὐτοπται τούτων καὶ θεωροὶ ἐρηματισκῶν οἱ Ἀπόστολοι· ὅθεν εἶπε καὶ ὁ Βαρούχ „ Μετὰ δὲ ταῦτα ἐπὶ τῆς γῆς ὤφθη, καὶ τοῖς ἀνθρώποις συνανέσραφη· (Βαρ: γ: 37:)

„ Αἱ πορεῖαι τοῦ Θεοῦ μου τοῦ βα-
„ σιλεύος του ἐν τῷ ἁγίῳ .

Βλέπε, ὃ ἀναγνώσα, πῶς ὁ θεὸς Δαβὶδ ὁμολογεῖ καθαρῶς Θεὸν τὸν Χριστόν, ὡς ὢν πεπληροφορημένος περὶ αὐτοῦ· ἅγιον δὲ ὀνομάζει τῶν τῶν Πατέρων, ἐν ᾧ ἦτον πάντοτε ἀχώριστος ὁ Υἱός „ Ἐγὼ γὰρ φησὶν ἐν τῷ Πατρὶ, καὶ ὁ Πατήρ ἐν ἐμοί· (Ἰωάν. ὠ. 10:) (2)

25 : „ Προέφθασαν ἄρχοντες ἐχόμενοι

„ ψαλλόντων .

* Ἀρχοντας ἐδῶ ὀνομάζει τοὺς Ἀποστόλους ὁ θεὸς Δαβὶδ, κατὰ τὸν Ἀθανάσιον καὶ Θεοδώριτον, καθὼς καὶ ἀλλαχοῦ λέγει „ Καταστήσεις αὐτοὺς ἄρχοντας ἐπὶ πᾶσαν τὴν γῆν· (Ψαλμ. μδ'· 18:) οὗτοι λοιπὸν, λέγει, οἱ Ἀπόστολοι, ἐπρόλαβον ἔλους τοὺς ἐξ Ἑθνῶν πιστεύσαντας· ἐπειδὴ καὶ αὐτοὶ πρῶτοι ἐπίστρευσαν εἰς τὸν Χριστόν· Ψάλλοντας δὲ ὀνομάζει τοὺς Προφῆτας· ἐπειδὴ καὶ αὐτοὶ ἐπροφητεύον τὰ περὶ τοῦ Χριστοῦ μετὰ Ψαλτηρίου καὶ ὀργάνων· τούτων δὲ τῶν Προφητῶν ἐχόμενοι, ἢ ἐχόμενα· (γραφεταὶ γὰρ καὶ οὕτω·) ἦτοι ἐγγὺς καὶ κοντὰ εἰς αὐτοὺς, ἔγνωσαν οἱ Ἀπόστολοι, ἐξέχόμενοι αὐτῶν: τοιούτως ἀκολουθοῦντες εἰς αὐτοὺς καὶ κατὰ τὸν χρόνον, καὶ κατὰ τὸ κήρυγμα·

„ Ἐν μέσῳ νεανίδων τυμπανιστριῶν .

Οἱ Ἀπόστολοι, λέγει, ἀκολουθῶς μετὰ τοὺς Προφῆτας ἐπαρρησιασθήσαν κηρύττοντες ἐν μέσῳ τῶν Ἰουδαϊκῶν Συναγωγῶν· αἵτινες ὀνομάζονται, νεανίδες μὲν, διὰ τὸ ἀτελές τῆς πολιτείας αὐτῶν, τυμπανιστρίαι δὲ διὰ τὸ μετὰ τυμπανῶν καὶ ἄλλα ὄργανα ὑμνοῦν τὸν Θεόν· καὶ ὑπὸς διὰ τὸ σωματικὸν τῆς τοῦ νόμου λατρείας· ἐκ σώματος γὰρ κατασκευάζεται τὸ τυμπανον· ἢ ἐπαρρησιασθήσαν οἱ Ἀπόστολοι ἐν μέσῳ τῶν κατὰ τόπους Ἐκκλησιῶν τοῦ Χριστοῦ, αἱ ὁποῖαι, νεανίδες μὲν λεγόνται, διὰ τὸ νεαρόν καὶ ἀφύθορον τῆς πίστεως· τυμπανιστρίαι δὲ, διὰ τὸ νεκροῦσι τὸ σῶμα διὰ τὸν

Θεόν·

(1) Ἄλλος δὲ λέγει „ Πρὸς τοῦ Χριστοῦ ὁ ἐκ Μαρίας προσληφθεὶς ἄνθρωπος, ὅς τις διὰ τοῦ πάθους ἔβαψεν τῇ ἀίματι· ἡ γλῶσσα δὲ τῶν κυνῶν, εἴτουν τῶν ἀκαθάρτων πάλαι Ἐθνῶν, ἔγχεσσαν τοῦ ἀχρεῖντος αὐτοῦ σίματος, ὅτε ἐπέσρεψαν ἐκ τοῦ Διαβόλου .

(2) Ἄλλος δὲ φησὶ, αὐτὸν κηρύττει τὸν ἐν τῷ ἁγίῳ· τοιούτοις τὸν ἐν Σινᾷ ὁρθέντα, ἢ τὸν ἐν τῇ ἁγίῳ σώματι, ὃ ἀνείληφεν ἐκ τῆς Θεοτόκου· ἢ ὁ Θεοδώριτος λέγει „ Ἅγιον δὲ τὸν ἐκ σπέρματος Δαβὶδ ἀνελικημένον ναδὺ καλεῖ· ὁ δὲ Ἀθανάσιος λέγει „ Πορείας Θεοῦ φησὶ τὰς ἐν τῇ οἰκονομίᾳ γενομένας πράξεις· εἶον τὴν διὰ Πατρὸς ἀποτέξιν, τὴν τῶν σημείων ἐργασίαν· τὴν ἀνέβασιν τὴν ἐπὶ τοῦ Σταυροῦ τὸν θάνατον τὸν γενόμενον οἰκονομικῶς· τὴν ἐκ νεκρῶν ἀναβίωσιν, ἢ τὴν εἰς οὐρανὸς ἀνοδὸν ταύτας τὰς πορείας φανεράς γεγενῆσθαι φησὶν (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρή.) ὁ δὲ Θεόδωρος ἐρμηνεύων κατὰ τὸ γράμμα τὸ ῥητὸν λέγει ὅτι, ἐν τῇ ἁγίῳ ὄρει τοῦ Σινᾶ ἔθεωρήθησαν τὰ ἴχνη τοῦ Θεοῦ· ὡς γέγραπται „ Καὶ ἀνέβη Μωσῆς ἔξ Ἀαρὼν ἔξ Ναδάβ ἔξ Ἀβιοὺδ, ἢ ἐβδόμηκοντα τῆς γερούσιας Ἰσραὴλ· ἢ εἶδον τὸν τόπον· οὐ εἰσῆκει ὁ Θεός τοῦ Ἰσραὴλ· ἢ τὰ ὑπὸ τοὺς πόδας αὐτοῦ ὅσα ἔργον πλίνθου σαπφείρου, ἢ ὥσπερ εἶδος σερραμάτος τοῦ οὐρανοῦ· τῇ καθαριότητι (Ἐξ. κδ'· 9·)

Θεόν· νεκρὸν γὰρ σῶμα εἶναι τὸ τύμπανον· (1)

26 : „ Ἐν Ἐκκλησίαις εὐλογεῖτε τὸν Θεόν, ὃν ἡ Κύριον, ἐκ πηγῶν Ἰσραὴλ.

Τοῦτο τὸ ρητὸν προλέγει μὲν τὴν παῦσιν καὶ τέλος τῆς τοῦ νόμου λατρείας, προφητεύει δὲ τὸ πλῆθος τῶν κατὰ τόπους Ἐκκλησιῶν τοῦ Χριστοῦ, κατὰ τὸν Θεοδώριτον· ἐπειδὴ ἓνας μόνον θεὸς ἦτον πάσαι εἰς τοὺς Ἰουδαίους· λέγει δὲ, καὶ ὅτι νῦν εὐλογοῦσι πάλιν τὸν Κύριον ἀπὸ τῶν βιβλίων τοῦ νόμου καὶ τῶν Προφητῶν, κατὰ τὸν οὐρανὸν Κύριλλον· αἱ βίβλοι γὰρ αὐταί, εἶναι πηγαὶ καὶ βρύσαις τοῦ Ἰσραηλιτικοῦ λαοῦ, αἱ ὁποῖαι ἐβλύζον εἰς αὐτὸν τὴν θεογνωσίαν· ὅθεν καὶ ἐκ τῶν πηγῶν αὐτῶν ἐξαντλήσαντες οἱ Θεοφόροι Πατέρες ἐσυνέθεσαν τὰς πρὸς Θεὸν δοξολογίας καὶ ἕμνους τῆς νέας χάριτος. (2)

27 : „ Ἐκεῖ Βενιαμὴν νεώτερος ἐν ἑκ-
„ στασι.

Ἐκεῖ, ποῦ; ἐν ταῖς Ἐκκλησίαις τοῦ Θεοῦ· Βενιαμὴν δὲ ὀνομάζει τὸν Ἀπόστολον Παῦλον, ὡς

ὄντα ἐκ φυλῆς τοῦ Βενιαμὴν, τοῦ τελευταίου υἱοῦ τοῦ Ἰακώβ, κατὰ τὸν θεὸν Κύριλλον· νεώτερον δὲ αὐτὸν λέγει, διὰ τὴν ὑπερβολὴν ἀπὸ τῶν ἄλλων Ἀποστόλων ἐπίστευσεν· ἐν ἑκστάσει δὲ, διὰ τὴν εἰς τρίτον οὐρανὸν ἀρπαγὴν, ὅπου ἔπαθα· περὶ τῆς ὁποίας εἶπεν „ Εἴτε ἐν σωματι, οὐκ οἶδα, εἴτε ἐκτὸς τοῦ σώματος, οὐκ οἶδα· ὁ Θεὸς οἶδεν· (Β΄ Κορ. ιβ΄ 3.) καὶ πάλιν „ Εἴτε οὖν ἐξέστη-
μεν, Θεῷ· (Α΄ Κορ. ε΄ 13.) εἰς γὰρ τὸν Παῦλον ἐπληρώθησαν καὶ ἐκεῖνα, ὅπου ἐπροφήτευσεν ὁ Ἰακώβ διὰ τὴν φυλὴν τοῦ Βενιαμὴν „ Βενιαμὴν λύκος ἀρπαξ· τὸ πρῶτον ἔδεται ἐπὶ, καὶ εἰς τὸ ἑσπέρως δίδωσι τροφήν· (Ἐξοδ. μδ΄ 27.) δι-
ότι ὁ Παῦλος, δι᾿ ἁρπαξ μὲν πρότερον ὡς ἀνὴρ λύκος τὴν Ἐκκλησίαν τοῦ Θεοῦ, καὶ κατέτρωγεν αὐτήν μετὰ τὸν θυμὸν καὶ μετὰ τὴν φονικὴν γνώμην του, ὑπερὸν δὲ, ἐδίδεν εἰς τοὺς ἄλλους τροφήν πνευματικὴν, τὸν οὐρανίου ἄρτου τῶν θείων λόγων διαμοιράζων εἰς αὐτούς· (3)

„ Ἀρχόντες Ἰουδα ἡγεμόνες αὐτῶν·
„ Ἀρχόντες Ζαβουλὼν, ἀρχόντες Νε-
„ φθαλεὶμ.

„ Η.

(1) Ὁ δὲ Θεοδώριτος νεανίδας νοεῖ τὰς τὴν παρθενίαν ἀσκούσας, ἢ τὴν θείαν μελωδίαν τῇ Θεῷ προσφερούσας· ὁ δὲ Ἀθανάσιος λέγει „ Νεανίδας φησι τὰς διὰ τοῦ ἁγίου Πνεύματος ἰσχυρὰς γενεμένους τῶν πιστευόντων ψυχάς· ὁ δὲ Δ΄ Συμπος λέγει „ Ψάλλοντες τοὺς τὸν πρακτικὸν κατεσθῶντας βίον λεκτέον· νεανίδας δὲ τιμωμένης τῆς νεκρωσάσας τὰ μέλη τὰ ἐπὶ τῆς γῆς, ἢ τὴν νεκρῶσιν τοῦ Ἰησοῦ ἐν τῇ σωματι περιφερούσας ψυχάς.

(2) Λέγει δὲ ὁ θεὸς Κύριλλον ἡ Πηγαὶ τοῦ Ἰσραὴλ εἶναι ἂν οἱ μακάριοι Προφῆται, ἢ πρὸς ταύτων ὁ νόμος· λέγει οὖν, ὡς ἄλλοθεν οὐ προσήκειν ἡμῖν τὸν Θεόν, ἢ ἐκ τούτων αὐτῶν ἀρρομένους ἕμνολογεῖν· τοῦτο δὲ φησι διὰ τὰ ἑτεροδοξα τῶν αἰρετικῶν συγγράμματα· ἐκ γὰρ τῶν νεμικῶν ἢ προφητικῶν γραφῶν ὁ Κύριος εὐλογεῖται πρὸς τῶν δυναμένων ἀντλεῖν ἐξ αὐτῶν σωτηρίαν πηγῶν, μετ’ εὐφροσύνης ἔδωκεν· ἐντεῦθεν ἐλεγκτέον τοὺς διαστρεβύτας τὴν Παλαιὰν ἢ Νέαν Γραφήν, ὡς οὐ δύνανται ἐν Ἐκκλησίαις εὐλογεῖν τὸν Θεόν, οὐκ ἔχοντες τὰς τοῦ Ἰσραὴλ πηγὰς, οὐδὲ τὸν Κύριον αὐτῶν· ὁ δὲ Ἡσύχιος λέγει, ὅτι ἢ κατ’ οἶκον συναγωγὴ τῶν εὐσεβεύοντων, Ἐκκλησία λέγεται ὡς ἢ Παῦλος φησιν „ Ἀσπάζεται ἡμᾶς ἐν Κυρίῳ πολλὰ Ἀκύλας ἢ Πρίσκυλλα σὺν τῇ κατ’ οἶκον αὐτῶν Ἐκκλησίᾳ· (Α΄ Κορ. ις΄ 19.)

(3) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει „ Πηγαὶ Ἰσραὴλ εἰκότως ἂν κληθεῖεν αἱ προφητικαὶ βίβλοι, ἐξ ὧν τῇ Θεῷ τὴν μελωδίαν προσφερόμεν· ἐπειδὴ δὲ πρὸς ταῖς προφητικαῖς ἢ τὰς ἀποστολικὰς ἡμῖν ἐδωρήσατο, εἰκότως ἱσχυαί, ἐκεῖ Βενιαμὴν νεώτερος· ὁ μακάριος δὲ οὗτος ἐστὶ Παῦλος· νεανίαν γὰρ αὐτὸν ἢ τῶν Πραξέων Ἰσραὴλ καλεῖ· οὗτος δὲ ἐπικρατεῖ τῆς Ἐκκλησίας, ἢ παιδεύει τὰ θεῖα, ἢ ποδηγεῖ πρὸς σωτηρίαν τοὺς παιδομένους· ἀλλὰ ἢ ὁ λοιπὸς τῶν Ἀποστόλων χορὸς τὰ θεῖα τοὺς πιστεύοντας ἐκπαιδεύει· εἰκότως ἢ τούτων ὁ Προφητικὸς ἐμνημόνευσε λόγος· Ἀρχόντες Ἰουδα ἢ τὰ λοιπὰ ὁ δὲ Ἀθανάσιος λέγει „ Ἐκεῖ, ποῦ; ἐν μέσῳ τῶν ψαλλόντων· εἰκότως δὲ τοῦ Παύλου πρώτου τῶν ἄλλων ἐμνημόνευσεν, ὅτε περισσότερον τῶν ἄλλων καπιάσαντος·

Ψ2

Ἡγεμόνες, λέγει, τῶν τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησιῶν θέλουν γένουν εἰ Ἀπόστολοι, τοὺς ὁποίους ἐφανερώσῃ μετὰ τὰ ὀνόματα τῶν φυλάρχων, τοῦ Ἰούδα, λέγω, καὶ Ζαβουλὼν, καὶ Νεφθαλεὶμ· ὁ μὲν γὰρ Ἰάκωβος ὁ Ἀδελφός Θεός καὶ οἱ λοιποὶ ἀδελφοὶ τοῦ Κυρίου, κατὰ τὸν Θεοδώριτον, τὸν Γούδαν εἶχον Πατριάρχην καὶ προπάτορα· Πέτρος δὲ καὶ Ἀνδρέας καὶ Φίλιππος καὶ Ἰωάννης, ἐκατάγοντο ἀπὸ τὸ χωρίον Βηθσαιῶν· Ματθαῖος καὶ Ἰάκωβος ὁ τοῦ Ἀλφαίου ἱεροδοῦνται, ὅτι διέτριβον ἐν Καπερναούμ· αὐτοὶ δὲ ἔλαι οἱ τόποι ἦτον τῆς Γαλιλαίας· ἡ δὲ Γαλιλαία πάλιν ἐδόθη κληρονομία εἰς τὸν Πατριάρχην Ζαβουλὼν καὶ τὸν Νεφθαλεὶμ· ὁμοίως καὶ οἱ ἄλλοι Ἀπόστολοι ἐκατάγοντο ἀπὸ ἄλλους Πατριάρχας· ἄρχοντας δὲ αὐτοὺς ὠνόμασεν, ὅχι ὡς ἄρχοντας καὶ ἐξουσιασὰς τῶν πατρίδων τους, ἀλλὰ ὡς ἐξαιρέτους καὶ τιμητέρους, διὰ τὴν ψυχικὴν καὶ πνευματικὴν αὐτῶν εὐγένειαν· ἡ ἄρχοντας αὐτοὺς εἶπεν ἐξ Ἰούδα, καὶ ἄρχοντας ἐκ Ζαβουλὼν, καὶ ἄρχοντας ἐκ Νεφθαλεὶμ, ἐξώθεν νοσημένης τῆς ἐκ προθέσεως κατὰ τὸν Ἀθανάσιον. (1)

28 : „ Ἐντείλει ὁ Θεὸς τῇ δυνάμει σου.

Τοῦτο τὸ ῥητὸν λέγεται πρὸς τὸν Πατέρα, ἵνα ἐντείλῃ εἰς τὴν δυνάμιν του· ἦτοι εἰς τὸν Τύπον του τὰ περὶ τοῦ κήρυγματος τοῦ Εὐαγγελίου· μὴ φοβηθῇ δὲ τὸ, ἐντείλει· λέγεται γὰρ τοῦτο εἰς αὐτὸν κατὰ τὴν ἀνθρωπότητα· καθὼς καὶ αὐτὸς ὁ ἴδιος Τύπος εἶπεν „ Αὐτὸς μοι (ὁ Πατὴρ) ἐπιτολὴν ἔδωκε τί εἴπω, καὶ τί λαλήσω· (Ἰωάν. 16· 49) ὅτι δὲ δυνάμει τοῦ Πατρὸς εἶναι ὁ Χριστός,

μαρτυρεῖ Παῦλος, λέγων „ Χριστὸν Θεοῦ δυνάμει καὶ Θεοῦ σοφίαν (Α΄ Κορ. α΄ 24.)

„ Δυνάμεισόν ὁ Θεὸς τοῦτο, ὃ κατεργάσῃ ἐν ἡμῖν.

29 : „ Ἀπὸ τοῦ ναοῦ σου ἐπὶ Ἱερουσαλήμ.

Οὗτος ὁ λόγος λέγεται πρὸς τὸν Τύπον, κατὰ τὸν θεῖον Κύριλλον, διὰ νὰ δυναμώσῃ τὸ κήρυγμα τοῦ Εὐαγγελίου, τὸ ὁποῖον κατεργάσαστο εἰς ἡμᾶς· ἦτοι διὰ ἡμᾶς· κατεργάσαστο δὲ ἦτοι ἀπέρτισα καὶ ἐτελείωσα τοῦτο διὰ τοῦ προσλήμματος τῆς ἀνθρωπότητος· τοῦτο γὰρ ἐγένετο ναὸς καὶ σκηνώμα τῆς Θεότητος, κατὰ τὸν Θεοδώριτον· (2) τοῦτο, λέγει, κατεργάσω ἀπὸ τοῦ ναοῦ σου· ἦτοι διὰ τοῦ ναοῦ τοῦ σώματός σου, τοῦ ἐπὶ Ἱερουσαλήμ ἀναστροφέντος καὶ κηρύξαντος· „ Ἐπὶ Σιών γὰρ φησιν, ὅρος τὸ ἅγιον αὐτοῦ διὰ ἀγγέλων τὸ πρὸς κήρυγμα Κυρίου· (Ψαλμ. β΄ 6.)

„ Σοὶ οἴσουσι βασιλεῖς δῶρα·

Οἱ βασιλεῖς, λέγει, τῶν ἀπανταχοῦ ἔθνων, ἔχουν νὰ προσφέρουν δῶρα εἰς ἐσένα Κύριε· δῶρα δὲ εἶναι οἱ ναοί, καὶ τὰ εἰς τοὺς ναοὺς ἀφιερωθέντα ὑποστατικά, καὶ τὰ λοιπὰ διάφορα καὶ πολυποικίλα ἀφιερώματα· θέλουν δὲ σοὶ προσφέρουν ταῦτα, ἐπειδὴ σε ἐγνώρισαν βασιλεῖα αὐτῶν ἀθάνατον, καθὼς Θεόν· νοεῖται δὲ τὸ ῥητὸν τοῦτο καὶ ἄλλως, κατὰ ἐναλλαγήν· ὅτι ἀπὸ τοῦ κατὰ χώραν ναοῦ σου, ἐπὶ τὴν ἁνὴν Ἱερουσαλήμ οἴσουσι

(1) Ἡ εἶπεν αὐτοὺς Ἀρχοντας Ἰούδα καὶ Ζαβουλὼν καὶ Νεφθαλεὶμ, καθὼς κατεστάθηνσαν καθολικοὶ ἄρχοντες εἰς δόξαν τὴν γῆν καὶ τοὺς ἐν τῇ γῇ ἀνθρώπους· „ Καταστήσεις γὰρ φησιν, αὐτοὺς ἄρχοντας ἐπὶ πᾶσαν τὴν γῆν· (Ψαλμ. μδ΄ 18.)

(2) Ἡ τὸ τοῦτο νοεῖται κατὰ τὸν αὐτὸν Κύριλλον, περὶ τοῦ σώματος· „ Μονονουχὶ καὶ δακτύλῳ δείκνυσσι τὸ ἡσθενηκὸς σῶμα, καὶ πεπτωκὸς εἰς θάνατον, διὰ τὴν ἐν Ἀδὰμ παραβάσιν καὶ τὴν ἀρχαίαν ἁρτίαν· αἰτοῦσιν οὖν ἵνα τῆς φθορᾶς ἀπαλλάξας τὸ σῶμα, τὴν ἀφθαρσίαν ἐνδύσῃ· ὃ καὶ ποιήσει ὁ Κύριος κατὰ καιροῦς, ὅτε καταβήσεται ἀπ' οὐρανοῦ, καὶ οἱ νεκροὶ ἐγερθῇσονται ἀφθαρτοί· καὶ ὁ Θεοδώριτος λέγει „ Βεβαίωσόν, φησιν, ἡν ἔδωκ' ἡμεῖς Δέσποτα, χάριν, διὰ τὴν ναὸν σου, ὃν ἐξ ἡμῶν ἀνείληφας, ὃν ἐκάθισας ἐπάνω πάσης ἀρχῆς καὶ ἐξουσίας καὶ δυνάμεως.

σί σοι δῶρα οἱ βασιλεῖς· διὰ τί αὐτοὶ προσφέροντες τὰ δῶρά των κάτω εἰς τοὺς αἰσθητοὺς ναοὺς, διὰ μέσου αὐτῶν, νοητῶς προσφέρουσι ταῦτα εἰς τὸν οὐρανὸν πρὸς τὴν ἐδίκην σου μεγαλοπρέπειαν· (1)

30: „ Ἐπιτίμησον τοῖς θνητοῖς τοῦ καλαμου.

Ψάλλον, λέγει, καὶ ἐπισόμσον τοὺς νοητοὺς λέοντας Κύρια: ἦτοι τοὺς ἀγρίους καὶ ἀπάνθρωπους Δαίμονας κατὰ τὸν Ἀθανάσιον, οἱ ὅποιοι ἐμφωλεύουσιν εἰς τὴν ἐλαφρότητα καὶ ἀκαρτίαν τῶν ἀσπρίκτων κατὰ τὴν πίσιν ἀνθρώπων· καθὼς ἐμφωλεύουσιν οἱ λέοντες καὶ τὰ θηρία, μέσα εἰς τὰ ἐλαφρὰ καὶ ἀκαρπα καλάμια· λέγει δὲ περὶ τοῦ Διαβόλου καὶ οἱ Ἰωβ ταῦτα „ Ὑπὸ παντοδαπὰ δένδρα κοιμᾶται, παρὰ παίπυρον καὶ κάλαμον, καὶ βούτομον· (Ἰωβ μ'. 21.) μὲ τὰ ὁμοιώματα γὰρ ταῦτα δηλοῖ ὁ Ἰωβ, ὅτι ὁ Διάβολος ἀναπαύεται εἰς ἐκείνους τοὺς ἀνθρώπους, ὅπου ἔχουσι τὰ ἰδιώματα τῶν εἰρημένων φυτῶν· ἤγουν εἰς ἐκείνους ὅπου ἔχουσι, ξηρότητα, μὲν ἀρετῆς, ὑγρότητα δὲ φιληδονίας· τοιαῦτα γὰρ εἶναι καὶ τὰ φυτὰ τὸ καλάμι, τὸ παίπυρι, καὶ τὸ βούτομον, τὰ ὅποια θλασάνουσιν, ὅπου εἶναι ὑγρασίαι καὶ νερά. (2)

„ Ἡ συναγωγὴ τῶν ταύρων ἐν ταῖς
„ δαμάλεσι τῶν λαῶν, τοῦ ἐγκλει-
„ σθῆναι τοὺς διδοκιμασμένους τῷ
„ ἀργυρίῳ.

Ταύρους ἐδῶ ὀνομάζει ὁ Δαβὶδ τοὺς Ἀρχιερεῖς καὶ Γραμματεῖς, καὶ τοὺς λοιποὺς ἄρχοντας τῶν Ἰουδαίων κατὰ τὸν θεῖον Κύριλλον καὶ Ἀθανάσιον, ὡς θρασεῖς καὶ ὀρμητικοὺς καὶ ὡς κερατιστές· δαμάλαις δὲ ὀνομάζει, τὰ ὑποτεταγμένα εἰς αὐτοὺς πλήθη τῶν λαῶν· διὰ τί καὶ ἀνάμεικτα εἰς τοὺς βόας, ἄρχει μὲν καὶ ἐξουσιάζει ὁ ταύρος, ὑποτάσσεται δὲ ἡ δάμαλις· (3) λέγει λοιπὸν, ὅτι οἱ πρῶτοι καὶ ἄρχοντες τῶν Ἰουδαίων ἔγιναν ἐν μέσῳ τῶν ὑποτεταγμένων λαῶν, διὰ τὴν ἐγκλείσθουν· ἤγουν διὰ τὴν ἐμποδίσουν τοὺς δεδοκιμασμένους ὄντας εἰς τὴν πίσιν καὶ ἀρετὴν Ἀποστόλους, ὅταν ἐπρόθυμοι οὖντο νὰ κηρύττουν τὸ τοῦ Εὐαγγελίου κήρυγμα· λέγουσι γὰρ αἱ Πράξεις, ὅτι προσκαλεσάμενοι (οἱ ἄρχοντες τῶν Ἰουδαίων) τοὺς Ἀποστόλους, δείραντες παρήγγειλαν αὐτοῖς μὴ λαλεῖν ἐπὶ τῷ ὀνόματι τοῦ Ἰησοῦ· (Πράξ. ε'. 40.) τῷ ἀργυρίῳ δὲ νοεῖται, ἀντὶ τοῦ, ὡς ἀργύριον· ἦτοι δεδοκιμασμένους ὡς ἀργύριον· ἰδίωμα γὰρ καὶ τοῦτο εἶναι τῆς Ἑβραϊκῆς γλώσσης· ἡ λείπει τὸ

πα·

(1) Ὁ δὲ μέγας Ἀθανάσιος λέγει „ Ναὶ μὲν αὐτοῦ τὴν Ἐκκλησίαν φησι· βασιλεῖς δὲ, τοὺς πεισθέντας εἰς Χριστὸν, κατὰ τὸ εἰρημένον αὐτοῖς „ Ὑμεῖς δὲ βασιλεῖον ἱεράτευμα· φησὶν οὖν, ὡς κεκλημένοι διὰ τῆς πίστεως ἀπὸ τοῦ ἐπιγείου ναοῦ· τουτέστι τῆς Ἐκκλησίας εἰς τὴν ἀνω Ἱερουσαλὴμ δῶρα αὐτῷ προσκομίσουσι· ἔβλον δὲ ὅτι νοητά.

(2) Ἀξιοσημείωτον εἶναι ἐκεῖνο, ὅπου γράφεται παρὰ τῇ Σειρᾷ τοῦ Νικήτα περὶ τοῦ τόπου τοῦ καλάμου· λέγει γὰρ οὗτος, ὅτι εἶναι ἓνα τόπος βαλτώδης εἰς τὴν Παλαιστίνην κατὰ τὴν σφάκην, ὅπου πηγαίνει εἰς τὴν Ἱερουσαλὴμ· ὁ ὁποῖος τόπος ὀνομάζεται Κάλαμος, ἐπειδὴ καὶ εἶναι πολλὰ καλάμια εἰς αὐτόν· μέσα λοιπὸν εἰς τὸ ἄλσος τοῦ τόπου τούτου, εὐρίσκονται ἐμφωλεύοντες λέοντες ἄγριοι καὶ αἰμοβόροι, ὀκνοῦν καὶ ἄλλα θηρία· οἵτινες ἐπιβουλεύουν ἐκείνους, ὅπου ἀναβαίνουν εἰς τὴν Ἱερουσαλὴμ, ὀρμῶντες κατ' αὐτῶν ἀνελπίστως καὶ θανατόνουντες αὐτούς· ἀπὸ τὸ φανερὸν λοιπὸν τοῦτο πᾶγμα, φέρεי ἡμᾶς εἰς ἔννοιαν κεκρυμμένην ὁ λόγος τοῦ θεοῦ Δαβὶδ· ὅτι καθὼς ἐπιβουλεύουν οἱ αἰσθητοὶ λέοντες καὶ τὰ θηρία τοὺς ἀναβαίνοντας εἰς τὴν Ἱερουσαλὴμ· ἔτσι καὶ οἱ νοητοὶ λέοντες Δαίμονες, ἐπιβουλεύουν τοὺς ἀναβαίνοντας εἰς τὴν νοητὴν Ἱερουσαλὴμ· ἦτοι εἰς τὸν οὐρανὸν τὴν ἰσορίαν ταύτην ἀναφέρει καὶ ὁ Ἀθανάσιος ἀπαρμολόγητος.

(3) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει „ Ταύρους καλεῖ τὴν τῶν Ἰουδαίων πλὴθὺν διὰ τὴν συνήθη θρασύτητα, δαμάλαις δὲ λαῶν, τοὺς ἐξ Ἑθνῶν πεπιστευκότας· ὀνόμασε δὲ τὸ νέν τῆς κλήσεως προλέγει τοίνυν ὁ προφητικὸς λόγος τὰς ἐν ἀρχῇ τοῦ κηρύγματος κατὰ τῶν εὐσεβῶν γεγενημέας τῶν Ἰουδαίων ἐπαναστάσεις· τούτο δὲ φησι δεῦν ἐκκλεῖσαι αὐτοὺς βουλόμενοι, καὶ τῆς δεδομένης εὐκληρίας σερῆσαι· οἵτινες δίκην ἀργυρίου πυρωθέντες ἀπεφάθθησαν δόκιμοι τοῦ-

παραπλησίως· ἤγουν δεδοκιμασμένους παραπλησίως
τῷ ἀργυρίῳ.

„ Διασκόρπισον ἔθνη· τὰ τοῖς πολέ-
μοις θέλοντα .

Διασκόρπισον, λέγει, Κύριε, τὰ ἔθνη ἐ-
κείνα, ὅπου θέλουν νὰ πολεμοῦν τὴν ἐκκλησίαν
σου· τόσον τὰ αἰσθητὰ ἔθνη τῶν ἀνθρώπων, ὅ-
σον καὶ τὰ νοητὰ τῶν Δαιμόνων.

31 : „ Ἡζουσι πρέσβεις ἐξ Αἰγύπτου .

Αἰγυπτὸν νόησον, ὡς ἀναγνώσκω, ὅλην τὴν
γῆν τῶν Ἑθνῶν, ὅσων ἐκυρίευσεν ὁ νοητὸς Φαραὼ
Διὰβολος· προφητεύει λοιπὸν ὁ Δαβὶδ, ὅτι ἀπό-
στη τὴν γῆν τῶν Ἑθνικῶν θέλουν ἔλθουν πιστοὶ εἰς
τὸν Χριστόν, οἵτινες ἔχουν νὰ πρεσβεύουν διὰ ὅλου
τοῦ Κόσμου. (1)

„ Αἰθιοπία προφθάσει χεῖρα αὐτῆς
τῷ Θεῷ .

Τὸ προφθάσει εἶναι ἐδῶ ἀντὶ τοῦ φθάσαι·
ἤτοι ἡ Αἰθιοπία θέλει ἐξαπλώσει τὴν χεῖρά της εἰς
τὸν Θεόν· ἐπειδὴ ἐκεῖνος ὅπου φθάνει, ἐξαπλώνει
τὸ χεῖρ του, καὶ εἴξει φθάνει ἐκεῖνο τὸ πρῶγμα,

ἐποῦ εἶναι μακρὰν· ἀπὸ τὸ ἐπόμενον λοιπὸν· ἤγουν
ἀπὸ τὸ φθάσιμον, ἐφάνερωσεν ἐδῶ τὸ ἡγούμενον·
ἤγουν τὴν ἔκτασιν τῆς χειρὸς· ἐξάπλωσε γὰρ κα-
τὰ τὸν θεῖον Κύριλλον καὶ Θεοδώριτον καὶ Ἀθα-
νάσιον ἡ Αἰθιοπία εἰς τὸν Χριστόν, τὸν Εὐδοῦ-
χον καὶ δυνάστην τῆς Κανδάκης τῆς βασιλείας
Αἰθιοπῶν· ὅς τις ἦτον καὶ τεταγμένος ἐπάνω εἰς
ὅλην τὴν Γαζαν (ἤτοι τὸν θησαυρὸν) αὐτῆς τῆς
βασιλείας, ὡς διηγούνται αἱ Πράξεις. (κεφ. ἡ.
27.) τοῦτου γὰρ χεῖρα τῆς Αἰθιοπίας ὁ Δαβὶδ
ἐνόησεν· περιττὴ δὲ εἶναι ἡ πρό πρόθεσις εἰς τὸ προφ-
θάσει. Μερικοὶ δὲ λέγουσιν, ὅτι διὰ μὲν τῆς Αἰ-
γύπτου δηλοῦται ὅλη ἡ γῆ· ἐπειδὴ εἰς ὅλην τὴν
γῆν ὁ νοητὸς Φαραὼ Διὰβολος ἐξασίλευσε· διὰ δὲ
τῆς Αἰθιοπίας, δηλοῦνται καὶ αὐτὰ τὰ ἄκρα τοῦ
Κόσμου κατὰ τὸν Ἀθανάσιον διὰ τὴν ἐσχάτοι καὶ
τελευταίῃ ἀπὸ ὅλους τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους νομί-
ζονται εἶναι, οἱ ἐν τῇ Ἀνατολῇ καὶ Δύσει
κατοικοῦντες Αἰθίοπες· (2) ὅθεν καὶ ἀλλαχοῦ
ὁ ἴδιος Δαβὶδ εἶπε „ Μνησθήσονται καὶ ἐπιστραφή-
σονται πρὸς Κύριον πάντα τὰ πέρατα τῆς γῆς
(Ψαλμ. κα. 29.) ἐδῶ δὲ προσθάσει χεῖρα, ἀπ-
λῶς ἐννοοῦμεν ἀντὶ τοῦ θέλει ἐξαπλώσει ἡ Αἰθιοπία
τὰς χεῖρας της, ὅταν προσεῖχεται πρὸς τὸν Χριστόν,
εἰς τὸν ὁποῖον ἐπίστευσεν. (3)

32 : „ Αἱ βασιλεῖαι τῆς γῆς ᾤσατε τῷ
Θεῷ, Ψάλατε τῷ Κυρίῳ .

Τοῦ.

τοῦτο περὶ αὐτῶν ἔσθ' ὁ μετὰ τὸν Πάβλο, „ Ζηλοῦσιν ὑμᾶς οὐ καλῶς· ἀλλὰ ἐκκληῖσαι ὑμᾶς θέλουσιν· ἐπειδὴ
δὲ ἔν τῳ ἔθνεσιν ἦσαν ἀντιλέγοντες, ἔσθ' ὁ παντοδύναμος ἀγίων σφαγὰς ἐργαζόμενος, εὐκότως ἔσθ' ὁ περὶ τούτων φι-
σιν· ὁ δὲ Ἀθανάσιος λέγει „ Ἐπιτίμωσον τοῖς νοητοῖς ἡ αἰσθητοῖς, ὅπως ἂν μὴ οἱ τοῦ Εὐαγγελίου κήρυκες
ἐκκληισθῶσι τοῦ μὴ κηρύττειν ἔτι ἀργύριον γὰρ τὰ θεῖα λόγια λέγει .

(1) Λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος „ Τῆς Αἰγύπτου δὲ πρῶτας ἐμνημόνευσεν, ὡς τῆς ἀσεβείας ἀναδυσσάμενης πάλαι
τὸ κράτος· μέμνηται δὲ αὐτῶν ἔσθ' ὁ τῶν Πράξεων ἱστορία διηγούμενη τοὺς συνηλεγμένους κατὰ τὴν τῆς Πεντηκο-
στῆς ἡμέραν .

(2) Ὅθεν ἔσθ' ὁ Ὁμηρος εἶπε περὶ αὐτῶν „ Αἰθίοπες καὶ δηχθὰ δεδάται ἐσχάτοι ἀνδρῶν .

(3) Ἄλλος δὲ λέγει „ Ὅτι γεμὴν ἡ Αἰθιοπία πάντα τὰ ἔθνη δηλοῖ, μέλανα ὄντα ἐν ἁμαρτίαις, παρῆσαν
ἢ ἐν τῷ ἁματι διὰ μετανοίας λέγουσα νύμφη „ Μέλαινά εἰμι ἐγὼ καὶ καλὴ· τὸ μὲν, διὰ τὴν εἰδωλολατρειαν
ἔσθ' ὁ κακίαν· τὸ δὲ, διὰ τὴν ἐξ αὐτῶν ἀναχέρσιν· τοῦ γὰρ Ἰσραὴλ τῆς τῶν ἀγαθῶν μετουσίας ἐαυτὸν ἀπαση-
σαντος, ἔρχονται οἱ Αἰθίοπες, οἱ ἐξ Ἑθνῶν τῇ πίσει προσέρχοντες· ἔσθ' οἱ ποτὲ ἄντες μακρὰν, ἐγγὺς γίνονται,
τῷ μουσικῷ ὕδατι τὴν μελανίαν ἀποκλυσάμενοι· ἔσθ' ὁ τὴν Αἰθιοπίαν προσθάσει χεῖρα αὐτῆς τῷ Θεῷ, ἤτοι ἐν τῷ
ἐρχεσθαι, ἢ ἔσθ' ἐν τῷ προσάγειν δῶρα τῷ βασιλεῖ πα τῆς εὐσεβείας ἀρώματα, ἔσθ' ὁ τῆς Θεογονίας χρυσίον, καὶ
τοὺς τιμίους λίθους τῆς τῶν ἐντολῶν τε ἔσθ' ὁ τῶν ὁρετῶν ἐργασίας .

Τούτο τὸ ρητὸν εἶναι ἐξηγήσεις καὶ ἐρμηνείαι τῶν ἀνωτέρω δύο ρητῶν· ἐπειδὴ καὶ προσάξει ὅλα τὰ Ἔθνη, ἢ οὐ πισεύσουσι εἰς τὸν Χριστὸν μετὰ τῶν βασιλευνταυ, νὰ ἄδουν καὶ νὰ ψάλλουν εἰς αὐτὸν ᾠδαὶς καὶ πνευματικὰ ψαλμωδήματα.

33 : „ Τὸ ἐπιβεδηκότε ἐπὶ τὸν οὐρανὸν
τοῦ οὐρανοῦ κατὰ ἀνατολᾶς.

Ψάλατε, λέγει, εἰς τὸν Κύριον, ὅς τις ἀνέβη εἰς τὸν οὐρανὸν τοῦ οὐρανοῦ ἐν ἀνατολαῖς· ἦτοι φανερώς, κατωθεν μὲν βλέπόντων τῶν Ἀποστόλων, ἀνωθεν δὲ τῶν ἀσωμάτων Ἀγγέλων· ὅταν μὲν γὰρ ὁ Κύριος ἀπὸ τὸν οὐρανὸν κατέβη εἰς τὴν γῆν, ἐν τῇ δύσει ἐκάτέβη· ἦτοι ἀφανῶς, χωρὶς πιναι νὰ ἤξουν, κρυπτομένης ἀρρήτως τῆς αὐτοῦ Θεότητος· ὅταν δὲ ἐκ τοῦ ἐναντίου ἀπὸ τὴν γῆν ἀνέβη εἰς τὸν οὐρανόν, τότε ἀνέβη ἐν ἀνατολαῖς· ἦτοι φανερώς· τοῦτο γὰρ δηλοῖ τὸ κατὰ Ἀνατολᾶς (1) Μερικοὶ δὲ λέγουσι, ὅτι διὰ τοῦτο εἶπε κατὰ ἀνατολᾶς· ἐπειδὴ ἀπὸ τὰ ἀνατολικώτερον μέρος τῆς Ἱερουσαλὴμ ἀνελήφθη ὁ Κύριος· τὸ γὰρ ὅρος τῶν ἐλαϊῶν, ἀπὸ τοῦ ὁποῖον ἀνελήφθη εἰς οὐρανόν, κατὰ ἀνατολᾶς εὐρίσκεται τῆς Ἱερουσαλὴμ· οὐρανὸν δὲ οὐρανοῦ ὠνόμασε τὸν ὑπὲρ τὸ σερῶμα ὄντα οὐρανόν, τὸν ὁποῖον πρῶτον ἀπὸ ὅλα τὰ αἰσθητὰ κτίσματα ἐποίησεν ὁ Θεός· ἐκεῖνος γὰρ ὁ πρῶτος οὐρανός, εἶναι τοῦ σερῶματος οὐρανοῦ, ὡς ἐκείνου ὑψηλότερος· τὸ δὲ σερῶμα πάλιν, εἶναι οὐρανὸς ἡμῶν τῶν ἀνθρώπων. (2)

„ Ἰδοὺ δώσει τῇ φωνῇ αὐτοῦ φωνήν
δυναμείας.

Φωνὴ τοῦ Χριστοῦ εἶναι οἱ Ἀπόστολοι· ἐπειδὴ καὶ λαλοῦσι τοὺς λόγους τοῦ Χριστοῦ· εἰς τοὺς λοιπὸν τοὺς Ἀποστόλους ἔδωκεν ὁ Χριστὸς τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐν τῷ καιρῷ τῆς Πεντηκοστῆς κατὰ τὸν Θεοδώριτον· τὸ ὁποῖον ἅγιον Πνεῦμα ὠνόμασεν ἐδῶ ὁ Δαβὶδ φωνὴν δυνάμεως· φωνὴν μὲν, διὰ τὴν γράφει περὶ αὐτοῦ ὁ Θείος Λουκάς „ Καὶ ἐγένετο ἄφωσ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ἤχος, ὥσπερ φερομένης πνοῆς βιαίας. (Πράξ· β'· 2.) ὁ δὲ ἤχος λέγεται καὶ φωνή· καὶ παρακάτω δὲ λέγει „ Γενομένης δὲ τῆς φωνῆς ταύτης· (αὐτοῦ, 6.) δυνάμεως δὲ, διὰ τὴν καὶ ὁ Κύριος δύνανται τὸ Πνεῦμα ἐκάλεσαν εἰπὼν „ Ὑμεῖς δὲ καθίστατε ἐν τῇ πόλει Ἱερουσαλὴμ, ὅως οὐ ἐνδύσησθε δύναντι ἐξ ὑφους· (Λουκ· κδ'· 49.) ἢ καὶ ἄλλως νοεῖται τὸ ρητὸν κατὰ τὸν Εὐσέβιον· φωνὴ μὲν τοῦ Θεοῦ εἶναι ὁ Πρόδρομος Ἰωάννης „ Φωνὴ γὰρ φησι, βρωντος ἐν τῇ ἐρήμῳ· (Ἰσ· μ'· 3.) φωνὴ δὲ δυνάμεως εἶναι ὁ Χριστός· διὰ τὴν εἰς τὰ λόγια του ἠκολούθει καὶ θεία δυνάμις θαυματουργοῦσα· εὐθὺς γὰρ ἔλαβεν τὸν λόγον ὁ Κύριος, καὶ εὐθὺς ἐγένοντο καὶ τὰ θαύματα ὅπου ἤθελεν. (3)

34 : „ Δότε δόξαν τῷ Θεῷ.

Ὁ λόγος, οὗτος λέγεται ἀπὸ τὸν Δαβὶδ πρὸς τοὺς Χριστιανούς, παρακινῶντας αὐτοὺς νὰ δοξάζου·

(1) Ὁ δὲ Εὐσέβιος λέγει „ Τὸ δὲ κατὰ ἀνατολᾶς παραβολικόν ἐστιν· ὥσπερ γὰρ ὁ ἥλιος ἀπὸ δυσμῶν ἐπ' ἀνατολᾶς ἀνέισι· τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ ὁ Κύριος οἰοεὶ ἀπὸ τῶν τοῦ Ἰδοὺ μυχῶν ἐπέβη ἐπὶ τὸν οὐρανὸν τοῦ οὐρανοῦ· ἀντὶ δὲ τοῦ κατὰ ἀνατολᾶς, ἀρχῆθεν εἶπεν ὁ Ἀκύλας· ὁ δὲ Σύμμαχος ἐκ πρώτης· συνφά τῇ „ Πάτερ, δόξασόν με τῇ δόξῃ ἣν εἶχον, πρὸ τοῦ τὸν Κόσμον εἶναι, παρὰ σοί.

(2) Ὁ δὲ Θεολόγος Γρηγόριος λέγει „ Ὡς περὶ γὰρ ὁ ἥλιος ἀπὸ δυσμῶν ἐπ' ἀνατολᾶς ἀνέισι, τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ ὁ Κύριος· οἰοεὶ ἀπὸ τῶν τοῦ Ἰδοὺ μυχῶν, ἐπέβη ἐπὶ τὸν οὐρανὸν τοῦ οὐρανοῦ κατὰ ἀνατολᾶς τῆς ἰδίας δόξης καὶ λαμπρότητος· ἀντὶ δὲ τοῦ κατὰ ἀνατολᾶς, ἀρχῆθεν εἶπεν ὁ Ἀκύλας· ὁ δὲ Σύμμαχος, ἐκ πρώτης· συνφά δὲ ταῦτα τῇ „ Πάτερ, δόξασόν με τῇ δόξῃ ἣν εἶχον, πρὸ τοῦ τὸν Κόσμον εἶναι, παρὰ σοί.

(3) Κατὰ δὲ τὸν Εὐσέβιον, τοῦτο νοεῖται, ὅτι ὁ Κύριος πληρώσας τὰς περὶ αὐτοῦ προφητείας, δυνάμεως φωνὴν αὐταῖς δέδωκεν· ἀσθενεῖν γὰρ δοκεῖ τὰ περὶ μελλόντων λεγόμενα διὰ τὸ ἀδύνατον τῆς ἐκβάσεως, ὅταν δὲ πληρώσῃ, φωνὴν λαμβάνει δυνάμεως.

ζουσι τὸν Θεόν, ὅς τις τοῖς ἀξίωσε τοιαύτην φι-
λανθρωπίαν. (1)

βάθη τοῦ Πνεύματος, διὰ μέσου αὐτοῦ ἐπότισαν
τὰ ψυχικὰ χωράφια τῶν πιστῶν. (3)

„ Ἐπὶ τὸν Ἰσραὴλ ἡ μεγαλοπρέπεια
„ αὐτοῦ .

35 : „ Θαυμαστός ὁ Θεός ἐν τοῖς ἁγίοις
„ αὐτοῦ, ὁ Θεός Ἰσραὴλ .

Εἰς τὸν θεωρητικόν, λέγει, ἄνθρωπον γνω-
ρίζονται τὰ μεγαλεῖα τοῦ Θεοῦ· διότι Ἰσραὴλ ἐρ-
μηνεύεται, νοῦς ὁρῶν τοῦ Θεοῦ· ἐκεῖνος γὰρ ὁ ἄν-
θρωπος, ὁποῦ τυφλωθῇ ἀπὸ τὰ πάθη, δὲν ἤμπο-
ρεῖ νὰ νοήσῃ, ὅσα καὶ ὁποῖα ἔργα καὶ θαυμάσια
ἐμεταχειρίσθῃ ὁ Θεός διὰ τὴν σωτηρίαν μας· τὸ ἑ-
πὶ τὸν Ἰσραὴλ λοιπὸν εἶναι ἀντὶ τοῦ, τῷ Ἰσραὴλ
ἢ καὶ ἄλλως τοῦτο νοεῖται· εἰς τὴν Ἐκκλησίαν τῶν
πιστῶν, ἡ ὁποία νοερῶς βλέπει τὸν Χριστόν· εἰς τὴν
Ἐκκλησίαν, λέγει, γίνονται τὰ θαυμάσια τοῦ Θε-
οῦ· καὶ ἡ Ἐκκλησία ἔλαβε τὴν ἀξίαν παρὰ Θεοῦ
νὰ ἐνεργῇ θαύματα πάντοτε. (2)

„ Καὶ ἡ δύναμις αὐτοῦ ἐν ταῖς νεφέ-
„ λαις .

Νεφέλας τῶρα λέγει ὁ Δαβὶδ τοὺς Ἀποσό-
λους· ἐπεὶ εἶχον τὰ ἰδιώματα τῶν νεφελῶν· καὶ
αὐτοὶ γὰρ ἦτον ἀνώτεροι ἀπὸ τὰ γήινα πράγματα·
καὶ ἦτον γεμάτοι ἀπὸ τὸ πνευματικὸν ὕδωρ, ὡς
αἱ νεφέλαι· τὸ ὁποῖον νερόν, τραβῖζαντες ἀπὸ τὰ

Οἱ ἅγιοι, λέγει, μόνον εἶναι ἱκανοὶ νὰ θαυ-
μάζουσι τὸν Θεόν· ἐπεὶ καὶ ἔχουν δύναμιν νὰ
νοοῦσι τὰς μεγαλοπρεπεῖς αὐτοῦ οἰκονομίας κατὰ
τὸν Θεὸν Κύριλλον, καὶ θεοπρεπῆ ἔργα· (4)
Πανταχοῦ δὲ ὀνομάζει ὁ Δαβὶδ τὸν Χριστόν, Θεόν
τοῦ Ἰσραὴλ, διὰ νὰ δεῖξῃ μὲ τοῦτο, ὅτι ἐκεῖνος,
ὁποῦ εὐεργετῇ τὸν νέον λαὸν τοῦ Ἰσραὴλ· ἤτοι
τοὺς Χριστιανούς, αὐτὸς καὶ τὸν παλαιὸν λαὸν τῶν
Ἰουδαίων εὐεργέτησεν· ἐπεὶ καὶ δὲν εἶναι ἄλλος
Θεός τούτων, καὶ ἄλλος ἐκείνων, ἀλλ' ὁ αὐτὸς
αὐτός.

„ Αὐτός δώσει δύναμιν καὶ κραταίω-
„ σιν τῷ λαῷ αὐτοῦ .

Αὐτός, λέγει, ὁ Χριστός, θέλει δώσει δύνα-
μιν εἰς τὸν νέον λαὸν τῶν Χριστιανῶν· δύναμιν μὲν,
εἰς τὸ νὰ λυτρωθῇ ἀπὸ τὴν πλάνην τῶν εἰδώλων·
κραταίωσιν δὲ, εἰς τὸ νὰ μένῃ πάντοτε σεραδὸς ἐν
τῇ ἀμωμότητι πέσει τοῦ Χριστοῦ. (5)

Εὐ·

- (1) Ὁ δὲ Ἀθανάσιος λέγει „ Δέτε δοῦσαν αὐτῷ, μὴ μόνον τὴν διὰ λόγων, ἀλλὰ καὶ τὴν δι' ἔργων· κατὰ τό-
„ Δοξάσατε δὲ τὸν Θεὸν ἐν τῷ σώματι ὑμῶν, καὶ ἐν τῷ Πνεύματι ὑμῶν· τὰ αὐτὰ λέγει καὶ ὁ Θεοδώριτος προσ-
θεῖς καὶ τοῦτο „ Τοὺς γὰρ τοσούτων ἀπολαύοντας, δίκαιον διὰ πάντων τὸν εὐεργέτην δοξάζειν .
- (2) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει „ Ἐξ Ἰσραὴλ τὸ γένος κατὰγοντες οἱ Ἰεροὶ Ἀπόστολοι, τὴν τοῦ Θεοῦ μεγαλοφυΐαν
δὲ ὧν εἰργάζοντο, θαυμάτων ὑπέδειξαν· καὶ ὁ Εὐσέβιος „ Ἐπὶ τὸν ἀληθινὸν Ἰσραὴλ ἡ μεγαλοπρέπεια αὐτοῦ·
οὐ γὰρ πάντες οἱ ἐξ Ἰσραὴλ, οὗτοι Ἰσραὴλ .
- (3) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει νεφέλαι οἱ μετὰ τοὺς Ἀποστόλους τὸ διδασκαλικὸν δεξάμενοι χάρισμα· καθάπερ γάρ
τινες νεφέλαι ἐκ τῆς τοῦ Παντοκράτορος Πνεύματος θαλάττης τὸν ὑετὸν ἀνιμώμενοι, τὴν ἀρδίαν τοῖς ἀνθρώποις προ-
σφέρουσιν· ἢ ἡ δύναμις αὐτοῦ ἐν ταῖς νεφέλαις νοεῖται, ἀντὶ τοῦ μεγάλης καὶ ὑψηλῆς καὶ περιόπτου κατὰ τὸν Νικήταν .
- (4) Ὁ δὲ Θεοδώριτος φησὶν „ Ἀπαντὲς οἱ τῆς ἀρετῆς ἔρασαι, τὸν Θεὸν δὲ ἑαυτῶν εὐ βιοῦντες, ἱμνεῖσθαι πα-
ρασκευάζουσι, κατὰ τὴν τοῦ Κυρίου φωνὴν τὴν λέγουσαν „ Οὕτω λαμψάτω τὸ φῶς ὑμῶν ἔμπροσθεν τῶν ἀδελφῶ-
παν, ὅπως ἴδωσιν ὑμῶν τὰ καλὰ ἔργα, καὶ δοξάσωσι τὸν Πατέρα ὑμῶν τὸν ἐν τοῖς οὐρανοῖς· (Ματθ. ε. 16)
- (5) Ὁ δὲ Ἡσύχιος λέγει „ Ὁ Θεός Ἰσραὴλ ὁ Χριστός ἐστίν· περὶ αὐτοῦ γὰρ φησὶν Ἡσαΐας „ Ἐν σοὶ ὁ
Θεός ἐστίν, καὶ οὐκ ἔστι Θεός π· σου· σὺ γὰρ εἶ Θεός καὶ οὐκ ἡδόμεν· ὁ Θεός τοῦ Ἰσραὴλ Σωτὴρ (Ἠσ. μβ'
14.)

„Εὐλογητός ὁ Θεός.

Με δοξολογίαν τελειώνει τὸν Ψαλμὸν ὁ Δαβὶδ, λέγωντας· ὥς ἦναι εὐλογητός καὶ δεδοξασμένος ὁ Θεός, ὅς τις οἰκονόμησεν ἔλα τὰ ἄνω εἰρημένα θαυμάσια· ὅς τις καὶ ἐπλασε καὶ ἀνέπλασε τὸν λαὸν τῶν Χριστιανῶν, καὶ ἀξίωσεν αὐτὸν τόσον πολλὰ καὶ οὐράνια ἀγαθὰ.

Αὕτη μὲν εἶναι ἡ ἐρμηνεία τοῦ Ψαλμοῦ τούτου κατὰ ἀναγωγὴν καὶ ὑψηλοτέραν θεωρίαν, καὶ ἔτι ἐπροσαρμύσθη ὁλος εἰς τὸν Χριστὸν· οἱ δὲ ἀνόητοι Ἰουδαῖοι σπουδάζουν νὰ ἐρμηνεύσουν αὐτὸν ἱστορικῶς, καὶ νὰ προσαρμόσουν αὐτὸν εἰς τὰ ἐδικά τους πράγματα· πλὴν δὲν δύνανται βέβαια νὰ τὸν προσαρμόσουν· πρέπει δὲ ὅμως νὰ ῥεῦρωμεν, καὶ τὴν τρόπον τραβίζουσι τὰ λόγια τοῦ παρόντος Ψαλμοῦ εἰς τὰς ἐδικὰς τῶν ὑποθέσεις· λέγουσι λοιπὸν αὐτοί, ὅτι ἀναστήτω ὁ Θεός· ἤγουν εἰς βοήθειαν τοῦ σωματικοῦ καὶ παλαιοῦ Ἰσραὴλ· ἔπειτα ἐχθροὺς ὀνομάζουν τοὺς ἀλλοφύλους· ὁμοίως δὲ καὶ μισούντας καὶ ἀμαρτωλοὺς, ὡς ἀνόμους· δικαίους δὲ λέγουσι τοὺς ἐν τοῖς Ἰουδαίοις δικαίους καὶ ἀγαθοὺς ἀνθρώπους· τὸ δὲ, ὁδοποιήσατε τῇ ἐπιβεβηκότι ἐπὶ δυσμῶν, λέγουσιν ὅτι ἐρρέθη διὰ τὴν Κιβωτὸν· προσέχοντος τοῦ ἁγίου Πνεύματος νὰ εὐτραπίσουν εἰς αὐτὴν τὴν ἐράταν, διὰ μέσου τῆς ὁποίας Κιβωτὸς ἐμείλθεν ὁ Θεός νὰ ἐπιβῇ εἰς τὸ δυτικὸν μέρος τῆς Ἱερουσαλήμ· δυτικὴν γὰρ θέσιν λέγουσιν ὅτι εἶχεν ὁ ναὸς, μέσα εἰς τὸν ὁποῖον ὕψερρον ἐβάλθη ἡ Κιβωτός· τὸ, ὁ Θεός ἐν τῷ ἁγίῳ αὐτοῦ, λέγουσιν ὅτι εἶναι ἀντὶ τοῦ ἐν τῷ ναῷ· ὅς τις Θεός ἐν τῷ αὐτῷ ναῷ κατοικίζει τοὺς μονοτρόπους Ἰουδαίους· ἤγουν τοὺς πιστεύοντας εἰς τὸν ἕνα καὶ μόνον Θεόν.

Ἐπειτα λέγουσιν, ὅτι ἀριθμεῖ ἀκολουθῶν ὁ Ψαλμὸς τὰ ἐν τῇ ἐξόδῳ τῆς Αἰγύπτου γεγενημένα· ἐξήγαγε, λέγουσιν, ὁ Θεός τοὺς Ἑβραίους ἐν τῇ ἑαυτοῦ δυνάμει, τοὺς εὐρισκομένους παπε-

δημένους ἐν τῇ σκλαβίᾳ τῆς Αἰγύπτου· τοὺς ἰδίους δὲ λέγουσι καὶ παραπικραίνοντας, καθὼς καὶ ἡμεῖς ἐρμηνεύσαμεν, καὶ κατοικοῦντας ἐν τῇ Αἰγύπτῳ, ὡς ἐν τάφοις· ἐπειδὴ καὶ ἐκεῖ δὲν ἐδύναντο νὰ ἐναργήσουν τί καθ' ἑαυτοὺς, ὡς σκλάβοι ὁποῦ ἦτον· ἐξαπορεύετο δὲ ὁ Θεός ἐνώπιον τοῦ λαοῦ διὰ τοῦ σύλου τῆς ναφελῆς καὶ τοῦ πυρός, καὶ διέβαινε μὲ τὸν λαὸν εἰς τὴν ἔρημον, ὅταν καὶ ἡ γῆ ἐσείσθη, μὲ τὸ νὰ ἐγινεν ἀνεμοσρόφυλλον κατὰ τὸ Σινᾶ ὄρος, καὶ οἱ οὐρανοὶ ἐσάξαν τὸ μάννα· βροχὴν δὲ ἐκούσιον λέγουσι τὴν εὐάρεστον εἰς τὸν Θεόν, ἣτις κατασκευάζει τὴν εὐθηνίαν τῶν καρπῶν· ἠσθένησε δὲ λέγουσιν ἡ ἐδικὴ τους κληρονομία, ἐπειδὴ καὶ συνστρίβη κατὰ τὴν Αἰγύπτου· κατέρτισε δὲ αὐτὴν ὁ Θεός, κραταιώσας αὐτὴν μὲ βασιλείαν· ζῶα δὲ τοῦ Θεοῦ ἐνομαζοῦσι τὸν ἑαυτὸν τους, ὡς ἀφιερωμένους ὄντας εἰς τὸν Θεόν.

Ἡτοιμάσας δὲ λέγουσι τὰ ρηθέντα ἀγαθὰ εἰς τὸν πτωχὸν λαόν σου, τὸν ἐν τῇ ἐρήμῳ πλανώμενον, καὶ μὴ ἔχοντα ἐδικόν του τόπον· εὐαγγελιζομένους δὲ λέγουσι τοὺς Προφῆτας, ἐπειδὴ καὶ αὐτοὶ εὐαγγελίζον τὸν λαόν τῶν Ἰουδαίων νὰ διακμοιράσουν τὰ κούρη τῶν ἐχθρῶν, καὶ νὰ ἀφιερώσουν αὐτὰ εἰς τὴν ὠραιότητα καὶ καλλωπισμὸν τοῦ ναοῦ· εἰς τοῦτο δὲ ψεύδονται οἱ Ἰουδαῖοι· ἐπειδὴ καὶ ἐνὰ κοῦρρος δὲν ἀφιερώσαν εἰς εὐπρέπειαν τοῦ ναοῦ, ἀλλὰ ὁ λόγος οὗτος νοεῖται κατὰ ἀλληγορίαν, ὡς τὸν ἐρμηνεύσαμεν ἡμεῖς· ἀγαπητὸν δὲ λέγουσι τὸν Δαβὶδ, ἢ τὸν Σολομῶντα· τὸ δὲ εἶναι κοινὸν ἡ ἀναμέσση τῶν κληρῶν, οὕτω νοοῦσιν· ἀνίσως, λέγουσι, σαρειώθη ἀνάμεσα εἰς τοὺς κληρωθέντας εἰς ἐσᾶς τόπους τῆς γῆς τῆς ἐπαγγελίας, τῶσιν πολλὰ θέλετε πλουτίζετε, ὥς ὅπου τῆς περισσεύας ἐκείνης (τὴν ὁποίαν οἱ πολλοὶ πλούσιοι ἔχουν συνήθειαν νὰ σήκουν ἐπάνω εἰς τὸ δῶμά των ἀπὸ γύψου κατασκευασμένην, εἰς σημεῖον ἄκρας εὐδαιμονίας.) τῆς περισσεύας, λέγω, τῆς γυψίνης ἐκείνης αἱ πτέρυγες, θέλουν εἶναι ἀπὸ ἀργύρου κατασκευασ-

με-

14.) οὗτος ἰσχυρὸς ἔστι δυνάμειν τῷ λαῷ τῷ ἐξ Ἑβραίων, ὥς τῆς πλάνης ἀποσῆναι, ἔστι πρὸς ἐπιστρέφει χαρίζεται· οἵτινες ὡς λαὸς αὐτοῦ, Χριστιανοὶ διὰ Χριστὸν ὀνομάζονται· (ἐν τῇ ἐκδεδ· Σειρή,) ἔστι ὁ Εὐσέβιος· ἢ ὁ Θεός Ἰσραὴλ δώσει δυνάμειν τῷ ἰδίῳ λαῷ πρὸς τὰ λέγειν· ἢ Πάντα ἰσχύει ἐν τῷ ἐνδυναμοῦντί με Χριστῷ.

μέναις, καὶ τὰ μεταφρενα: ἤγουν τὰ ἔπιθεν τοῦ λαιμοῦ της, θέλουν στελισθῶν με χιτρινάδα τοῦ χρυσαφίου· πλὴν ἡμεῖς δὲν ἐμάθομεν ποτε νὰ σέ-
καται ἐπάνω εἰς τὸ δῶμά πινος Ἰβραίου μία τοι-
αύτη περιστέρα· τὰ δὲ ἀκλόουθα: ἤγουν τὸ, ἐν τῷ
διασελλεῖν νοοῦσιν, ὅτι ὅταν ἐλεξῇ ὁ ἐπουράνιος
Θεὸς βασιλεῖς ἐπὶ τῆς Ἱερουσαλήμ, τότε θέλουν
λαμπρυνθῶν οἱ ἐν τῇ Ἱερουσαλήμ λαοί.

Ὅρος δὲ Θεοῦ τὸ Σιών καλοῦσι, καὶ ὄρος
πίον, διὰ τί πιάνει καὶ πεχύνει τὰ πρόβατα· καὶ
ὄρος τετυρωμενον, διὰ τί προξενεῖ γάλα εἰς τὰ
ζῶα μετὰ τὴν πλουσιότητα τῆς νομῆς του· περὶ δὲ
τοῦ „ Καὶ γὰρ ὁ Κύριος κατασκηνώσει εἰς τέλος,
εἰπομεν ὅτι δὲν ἔχουν οἱ Ἰβραῖοι νὰ εἰπῶν τίπο-
τε βέβαιον· ὅρμα δὲ τοῦ Θεοῦ ὀνομάζουσι τὸν ἐ-
αυτὸν τους οἱ Ἰουδαῖοι· ἐπειδὴ καὶ ἀναπαύσεται ἐ-
πάνω εἰς αὐτοὺς ὁ Θεός· μυριοπλάσιον δὲ, διὰ τὸ
πολὺ πλῆθος αὐτῶν· χιλιάδες δὲ εἶναι, λέγουσιν,
ἀνάμεσα εἰς αὐτοὺς, εὐθηνούντες ἀπὸ πλοῦτον· νο-
μίζουσι δὲ, ὅτι ὁ Κύριος εἶναι εἰς αὐτοὺς, ὅς τις
ἦτον καὶ εἰς τὸ Σιών μετὰ τῶν προγόνων αὐτῶν·
λέγουσι δὲ καὶ πρὸς τὸν Θεόν, ὅτι ὑψηλὸς ἐνομί-
σθης ἀπὸ ὅλους· αἰχμαλωτεύσας δὲ αἰχμαλωσίαν,
λέγουσι, διὰ μέσου τοῦ λαοῦ τῶν Ἰουδαίων τοῦ νι-
κήσαντος τοὺς ἐχθρούς, καὶ ἔλαβες ἀφιερώματα·
ὁμοίως ἔλαβες καὶ τοὺς πρότερον ἀπειθεῖς ἀνθρώπους,
διὰ νὰ κατασκηνώσῃς εἰς αὐτοὺς ὁμοῦ μετὰ τὸν λα-
ὸν σου Ἰσραὴλ, εἴτινας δουλεύουσιν εἰς αὐτόν· τὰ
δὲ ἐξῆς ῥητὰ, εἶναι φανερά· παρὰ τοῦ Κυρίου, λέ-
γουσιν, εἶναι αἱ ὁδοὶ τοῦ θανάτου· ὅς τις θέλει συν-
θλάσει τὰς κεφαλὰς τῶν ἀλλοφύλων, καὶ τὴν κορυ-
φὴν τῆς πλεξούδας τῶν ἀνθρώπων, τῶν διαπορευο-
μένων ἐν πλημμυραῖς· εἶπε πάλιν, λέγουσιν, ὁ Κύ-
ριος, ὅτι ἐπιστρέψω· ἦτοι θέλω ἐλευθερώσω τὸν λα-
ὸν μου ἀπὸ τῆς χώρας τῆς Βαβυλῶν, τῆς ὁποίας ἐ-
βασίλευσεν ὁ ῥήγας Ὠγ· καὶ θέλω ἐλευθερώσω αὐ-
τὸν ἀπὸ τῆς βάθους τῆς θαλάττης· τῶν αἱμάτων· ῥύ-
σκες γὰρ αἱμάτων τότε ἐπλημμύρησαν, ἀπὸ τὸν
φόνον τῶν στρατευμάτων τοῦ Ὠγ, διὰ νὰ βαρῇ
τὸ ποδάρι σου τοῦ Ἰβραίου ἀπὸ τοῦ αἵματος τῶν

στραττομένων· καὶ αὕτῃ ἡ γλῶσσα τῶν σκύλων
σου, νὰ θάψῃ ἀπὸ τὸ αἷμα τῶν ἐχθρῶν δι' αὐτοῦ
τοῦ Θεοῦ.

Λέγουσι δὲ, ὅτι ἐθεωρήθησαν αἱ ἀπορροαὶ
τοῦ Θεοῦ· ἦτοι τὰ ἵχνη τῶν ποδῶν του εἰς τὸ ὄ-
ρος τὸ Σιών „ Ἀνέβη γὰρ φησὶν ἐν τῷ ὄρει
Μωσῆς καὶ Ἀαρών... καὶ εἶδον τὸν τόπον, οὗ εἰ-
σῆκε ὁ Θεὸς Ἰσραὴλ, καὶ τὰ ὑπὸ τοὺς πόδας αὐ-
τοῦ, ὥσπερ ἔργον πλίνθου σαρφείρου (Ἐξοδ. κδ'-
10.) ἅγιον δὲ νοοῦσι τὸν οὐρανόν· ἔπειτα, λέ-
γουσι, προσέλαβον τὸν λαόν οἱ ἀρχόντες αὐτοῦ με-
τὰ τὰ ἄδου εἰς τὸν Θεὸν σκοπομενοὶ κοντὰ εἰς τοὺς
Ψάλλτας, ἀνάμεσα εἰς τὰς νεανίδας τὰς τυμπανι-
στρίας· λέγουσι δὲ καὶ ὅσα ἠκολούθησαν μετὰ τὴν
Ἐρυθρὰν θαλάσσαν, ὅτι ἡ Μαριάμ ἡ ἀδελφὴ τοῦ
Ἀαρὼν ἐψάλλε πρώτη ἀνάμεσα εἰς τὸν χορὸν τῶν
νεανίσκων γυναικῶν· τὸ σε ἐν Ἐκκλησίαις εὐλογεῖτε
τὸν Θεόν, δὲν ἠμποροῦν νὰ τὸ ἐρμηνεύσουν κατὰ
τὸν σκοπὸν τους· Βενιαμὴν δὲ λέγουσι τὴν φυλὴν
τοῦ Βενιαμὴν, ἥτις ἦτον νεώτερά ἀπὸ τὰς ἄλλας·
καθότι καὶ ὁ Βενιαμὴν ἦτον νεώτερος υἱὸς τοῦ Ἰ-
ακώβ· ἐν ἐκτάσει δὲ, διὰ τί οἱ Βενιαμῖται ἐρίνον-
το ἐκστρατιᾷ καὶ ἐνθουσιῶντες ὕταν ἐπολέμου· ψυ-
χρὰ ὅμως εἶναι καὶ αὕτῃ ἡ ἐρμηνεία των· οἱ ἀρχον-
τες δὲ τῆς φυλῆς τοῦ Ἰουδα ἐβασίλευσαν τῶν Ἰβ-
ραίων· ἀρχόντες δὲ Ζαβουλὼν καὶ Νεφθαλαὶμ λέ-
γονται, διὰ τί αὐταὶ ἦτον ὁπλισταὶ φυλαὶς τοῦ
Ἰσραὴλ, διὰ τὰς ἀνδραγαθίας, ὅπου ἐκαμνον εἰς
τὸν πόλεμον.

Ἐἵτα λέγουσιν, ἐνταῖθα ὁ Θεός εἰς τοὺς
Ἀγγέλους σου διὰ λόγου μας· δύναμις γὰρ Θεοῦ
εἶναι οἱ Ἀγγελοι· καὶ κραταίωσον, λέγουσι, σὺ
ὁ εὐτρεπίσας το ἐδικόν μας βασιλεῖον, ἐν ὅχι διὰ
λόγου μας, ἀλλὰ καὶ διὰ τὸν περίφημον ναὸν σου·
ἐπὶ γὰρ νοοῦσι τὸ, ἀπὸ τοῦ ναοῦ σου οἴσουσι δὲ
βασιλεῖς, ὧραι ἤγουν ὁ βασιλεὺς Χιράμ φέρων
τὰ κέδρινα ξύλα, καὶ ἄλλοι ἄλλα εἰς τὸν ναὸν
τοῦ Σολομῶντος, διὰ τὴν οἰκοδομὴν τοῦ ναοῦ·
Θηρία δὲ τοῦ καλάμου λέγουσι τὰ ἄγρια ἔθνη, τὰ
κατοικοῦντα εἰς ἀποκρύφους καὶ δυσβάτους τόπους·

ἡ Συναγωγή δὲ τῶν ἡγεμόνων αὐτῶν, θέλει εἶναι ἐν τοῖς τοποῖς τῶν ὑποταγμένων εἰς αὐτοὺς λαῶν, οἵτινες ἡγεμόνες ἔχουν νὰ συναίγῃνται καὶ νὰ διορθοῦν καὶ νὰ φυλάττουν αὐτοὺς, διὰ νὰ ἐκκλεισθῶν: ἤγουν διὰ νὰ λυτρωθῇ ὁ λαὸς ὁ δοκιμασμένος ὡς ἀργύριον, μετὰ τὴν καθαρότητα τῆς πίστεως· τὸ δὲ ἤξουσι πρέσβεις ἐκ Αἰγύπτου, λέγουσιν, ὅτι ἐγένεν εἰς τὸν καιρὸν τοῦ Σολομώντος, ὅταν ἡ Αἰθιοπία ἔσειε τὴν βασιλισσάν της εἰς αὐτόν· Καί

τὰ ἀκαλοῦθα δὲ λόγια, σπουδαζοῦν μὲν νὰ συμβαῖν, ἐλέγχονται ὅμως ὅτι σφάλλουσι· πρέπει δὲ νὰ θαυμάσωμεν, πῶς τὸ ἅγιον Πνεῦμα μαζὶ μετὰ τὸ γράμμα καὶ τὴν ἱστορίαν, ἔσμιξε καὶ τὸ Πνευματικὸν νόημα καὶ τὴν ἀναγωγὴν τοῦ κάθε ῥήματος· εἰς μερικὰ δὲ ῥήματα γυμνὴν ἔβαλε τὴν ἀναγωγὴν καὶ τὸ Πνευματικὸν νόημα, εἰς ἐλέγχον τῶν ἀντιλεγομένων ἀπειθῶν Ἰουδαίων.

Ψαλμὸς ΨΗ'.

Εἰς τὸ τέλος ὑπὲρ τῶν ἀλλοιωθησομένων. Ψαλμὸς τοῦ Δαβὶδ.

Εἰς τὸ τέλος μὲν ἐπιγράφεται ὁ Ψαλμὸς οὗτος, διὰ τὸ τέλος καὶ τὴν ἐκβάσιν τῶν ἐν αὐτῷ περιεχομένων προρρήσεων· ὑπὲρ τῶν ἀλλοιωθησομένων δὲ, διὰ τὴν ἀναφέρει περὶ μεταβολῆς καὶ ἀλλοιώσεως πραγμάτων· ἐσχηματίσθη δὲ κατὰ τὸν Θεοδώριτον ἐκ προσώπου τοῦ ἐν Βαβυλῶνι σκλαβωθέντος λαοῦ τῶν Ἑβραίων, οἵτινες ἀλλοιώθησαν· ἐπειδὴ ἀπὸ ἐκείνου ὅπου ἦτον δούλοι, ἔγιναν πάλιν ἐλεύθεροι· καὶ ἀντὶ τῆς ξενιτείας, ἐκατοίκησαν πάλιν εἰς τὴν πατρίδα των· ἀρμόζει δὲ ὁ Ψαλμὸς οὗτος καὶ εἰς καθεστὸς Χριστιανόν, ὅπου πολεμεῖται, τὸσον κατὰ τὸ σῶμα, ὅσον καὶ κατὰ τὴν ψυχὴν. (1)

1: " Σὺ δὲ ὁ Θεὸς ὅτι εἰσηλθῶσαν
,, ὕδατα ἕως ψυχῆς μου.

Ὑδατα ὀνομαζεῖ ἐδῶ ὁ Δαβὶδ τὴν πλημῆν τῶν θλίψεων καὶ πειρασμῶν, τῶν φερομένων

εἴτε ἀπὸ τοῦς ὀφθαλμοῦς ἐχθρῶς, εἴτε ἀπὸ τοῦς ἀσπράτοις τῶν ὁποίων πειρασμῶν τὸ βάθος ἀποπνίγει ἐκεῖνον, ὅπου πέσῃ εἰς αὐτούς· Αὐτὰ, λέγει, τὰ νερά τῶν πειρασμῶν νικήσαντα τὸ σῶμά μου, ἐμβήκαν καὶ ἕως εἰς αὐτὴν τὴν ψυχὴν μου· φανερώνει δὲ μετὰ τὸν λόγον τοῦτον τὴν ὑπερβολὴν τοῦ πό-

(1) Ὁ δὲ Θεὸς Κύριλλος καὶ ὁ Ἀθανάσιος λέγει, ὅτι ὁ Ψαλμὸς οὗτος περιέχει προσευχὴν τοῦ Χριστοῦ ἐκ προσώπου τῆς ἀνθρωπότητος, καὶ τὰς αἰτίας διὰ τὰς ὁποίας οἱ Ἰουδαῖοι ἐσκόρπισαν αὐτόν, καὶ τὰς μετὰ τὸν θάνατόν του συμφορὰς εἰς τοὺς Ἰουδαίους· καὶ εἰσαγωγὴν τῆς Εὐαγγελικῆς πολιτείας· προσδέττει δὲ καὶ ὁ Θεοδώριτος, ὅτι ὁ Ψαλμὸς περιέχει καὶ προφητείαν τῶν τοῦ Σωτῆρος παθιμάτων, καὶ τῆς δι' αὐτὰ τῶν Ἰουδαίων παντοκράτειρας.

πόνου καὶ τῆς θλίψεως.

2: „Ἐνεπάγην εἰς ἰλὺν βυθοῦ, καὶ οἶκ
„ἐστὶν ὑπόστασις.

Μερικὰ δὲ ἀντίγραφα ἔχουσιν, εἰς ὕλην
βυθοῦ· πλὴν καὶ ἡ ἰλὺς καὶ ἡ ὕλη, εἶναι ὁ κάτω
τόπος τοῦ ἐν τῷ βυθῷ νεροῦ, ὅς τις εἶναι γεμάτος
ἀπὸ λάσπην. (1) μεταφορικὸς δὲ καὶ ἐξ ὁμοιό-
τητος εἶναι ὁ λόγος οὗτος· διὰ τί, λέγει, καθὼς
ἐκεῖνοι, ὅπου πέσουν μέσα εἰς τὸν κατώτατον καὶ
λασπώδη τόπον τοῦ νεροῦ, δὲν εὐρίσκουν πάτον
καὶ σίγουρον τόπον διὰ νὰ σταθοῦν, ἀλλὰ πάντοτε
καταβαίνουν βαθύτερα· εἴτι καὶ ἐγὼ πεσὼν εἰς τὸν
κάτω τόπον τῶν θλίψεων, δὲν εὐρίσκω τρόπον διὰ
νὰ λυτρωθῶ ἀπὸ ἐκεί.

„Ἦλθον εἰς τὰ βάθη τῆς θαλάσσης,
„καὶ καταγιγίς κατεπόντισέ με.

Ὁ εἶχος οὗτος καὶ οἱ ἀνωτέρω δύο, εἶνα
καὶ τὸ αὐτὸ πρᾶγμα φημιρόνουσι· ἤγουν, ὅτι ἐ-
γὼ ἐκαταποντίσθην ἀπὸ τῆς συμφορᾶς καὶ τοὺς πει-
ρασμοὺς, τοὺς ὁποίους διαφόρως ὠνόμασα· νερά μὲν

γὰρ αὐτοὺς εἶπε, διὰ τί τρέχουν ὡς ἂν τὰ νερά καὶ
πνίγουν τὸν ἄνθρωπον· ἰλὺν δὲ βυθοῦ, διὰ τί δὲν
ἔχουν πάτον· βάθη δὲ θαλάσσης, διὰ τὸ πολὺ
πλήθος αὐτῶν, καὶ διὰ τὴν ἀλμυρότητα καὶ πικ-
ρίαν· καταγιγίς δὲ· ἤγουν ἀνεμοσφόυλλον, διὰ τὴν
σφοδρότητα καὶ ὀρμὴν ὅπου ἔχουν. (2)

3: „Ἐκοπίασα κράζων, ἐβραγχίασεν ὁ
„λάρυγξ μου· ἐξέλιπον οἱ ὀφθαλμοί
„μου ἀπὸ τοῦ ἐλπίζειν με ἐπὶ τὸν
„Θεόν μου.

Ἐγὼ, λέγει, ἐκοπίασα φωνάζωντας πρὸς
ἐσένα Κύρια· ἐβραγχίασε δὲ ὁ λάρυγξ μου ἀπὸ
τὰς πολλὰς καὶ μεγάλας φωνὰς ὅπου κάμνω· τὰ
δὲ ὀμμάτιά μου ἀσθένησαν καὶ ἀπέκαμον, ἀποβ-
λέποντα εἰς ἐσένα ὅπως διόλου· τοῦτο δὲ τὸ ἐπα-
θὼν, διὰ τί ἐγὼ ἠλπίζον εἰς μόνον ἐσένα, καὶ ἀπὸ
ἐσένα μόνον ἐπρόσμενα βοήθειαν. (3)

4: „Ἐπληθύνθης ὑπὲρ τὰς τρίχας τῆς
„κεφαλῆς μου οἱ μισούντες με ὄσσοι
„ἀν' ἐκκραταίωθης οἱ ἐχθροί μου, οἱ
„ἐκδιώκοντές με ἀδίκως.

Ἐ.

(1) Ὁ δὲ θεὸς Κύριλλος νοεῖ, ὅτι ταῦτα λέγονται ἔκ προσώπου τοῦ Χριστοῦ, ὅταν ἐταπείνωσεν ἑαυτὸν γενέ-
μενος ὑπὸ τοῦ θανάτου· καὶ ὁ Ἀθανάσιος δὲ φησὶν „Ἐπειδὴ τὰς ἁμαρτίας ἡμῶν ἀνέλαβε καὶ περὶ ἡμῶν
ὁδυνᾷται, εἰκότως προσεύχεται ἑσθῆναι ἐκ τῶν πειρασμῶν, χειμάρρου δίκην κυκλωσάντων αὐτοῦ τὴν ψυχὴν· τὸ
αὐτὸ δὲ λέγει καὶ ὁ Εὐσέβιος, καὶ ὁ Δίδυμος λέγει „Οἱ βασιλεῖς ὑπὲρ ἁμαρτηκότων, δρόμενοι, συνηγοροῦντες ἐ-
κείνοις, εἰς ἑαυτοὺς ἀναλαμβάνουσι τὰ λεγόμενα· καὶ οἱ ἄγιοι δὲ περὶ ἑτέρων λέγοντες φασὶν· ἡμᾶς ταῖς ἡγομέναις
μεν ἡδίκησάν με· πόσῳ μᾶλλον ὁ Σωτὴρ ὑπερβαλλούσῃ κηδεμονίᾳ Παράκλητος ὑπὲρ ὅλου γέγονε τοῦ κόσμου, τῶν
αἰτουμένων ὡς Θεὸς χορηγὸς ὑπάρχων.

(2) Κατὰ δὲ τὸν Θεολόγον Γρηγόριον καὶ Βασίλειον „Θάλασσα τροπικῶς ὑπὸ τῆς Γεωφῆς ὁ κοσμικὸς βίος καὶ ἡμέ-
τερος ὠνόμασαι καὶ τὰ ἀνθρώπινα· πολλὴ γὰρ καὶ τούτῳ τὸ ἀλμυρὸν καὶ ἄστατον· ὅμοι δὲ καὶ ὁ θαυμασιώτατος Δα-
βὶδ κατανοήσας διδασκαλίαν ἐξομολογήσας ἡμῖν ὑφ' ἡμετέρων, τὸν ἄστατον τοῦτον καὶ ἐμπαθεῖ καὶ παραχρῆμα βίον·
ὕδατα ψυχῆς ἀπτόμενα, καὶ βάθη θαλάσσης, καὶ καταγιγίς καλεῖ· ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει „Ποικίλλει τὸν λό-
γον ταῖς διαφοραῖς εἰκόσιν, οὐχ εὐρίσκω ἁλίαν εἰκόνα τῶν κατεχόντων ἀνθρώπων· ὁ δὲ Ἀθανάσιος λέγει „Ταῦτα
ἡ ἀνθρωπία ἐπεπόθει φύσις κατενεχθεῖσα ὑπὸ τῆς ἁμαρτίας εἰς θάνατον, καὶ εἰς αὐτὸν τὸν τοῦ ἁδου χῶρον· ὅν καὶ
ἰλὺν βυθοῦ καὶ βάθος θαλάσσης ἐν ταῖς παρῶσιν ὀνομάζει.

(3) Ὁ Θεοδώριτος δὲ λέγει, ὅτι ἐκ μεταφορᾶς τοῦτο τέθηκε τῶν συνήθων καὶ γνώριμὸν τινα ἐξ ἀποδημίας ἐπανιόν-
τα προσμενόντων, καὶ τὰς ὁδοὺς περισκοποῦντων, καὶ συντεταμένως ἀποβλεπόντων πρὸς τὸν ἐλπίζομενον· ἀπέκαμόν
φησὶν ἀναμένων τὴν σὴν βοήθειαν· ὁ δὲ Ἡσύχιος φησὶ „Καὶ πῶς τις ἐλπίζειν ἐπὶ τῷ Θεῷ τοὺς ὀφθαλμοὺς ἐκ-
λείπει, καὶ οὐχὶ μᾶλλον ἐκλείπει καὶ ἰσχυρώτερος γίνεται ἄλλ' ὀφθαλμοὺς ἑαυτοῦ τοὺς Ἀποστόλους λέγει, οἵτινες κα-
τὰ τὸν καιρὸν τοῦ πάθους ἐξέλιπόν τε καὶ ἐσκοπίσθησαν.

Ἐκεῖνοι, λέγει, ὅπου μὲ μισοῦν, εἶναι καὶ πολλοὶ εἰς τὸν ἀριθμὸν, καὶ κραταῖοι εἰς τὴν δύναμιν· οἱ ἐκδιώκοντές με δὲ εἶπεν, ἀντὶ τοῦ οἱ καταδιώκοντές με ἀδίκως καὶ ἀναιτίως, χωρὶς νὰ ἔχουν καμίαν ἀφορμὴν. (1)

„Α οὐχ ἤρπαζον, τότε ἀπετίνησκον.

Ὁ λόγος οὗτος εἶναι μεταφορικὸς, καὶ ἐξ ὁμοιότητος ἐκείνων τῶν ἀνθρώπων, οἱ τινες πληροῦν ἀδίκως ἐκεῖνα τὰ πράγματα, ὅπου δὲν ἄρπασαν παρά τινος· φανερώνει δὲ μὲ τοῦτο ὁ Δαβὶδ, ὅτι διὰ ἐκεῖνα, ὅπου δὲν ἀδίκησα, δι' αὐτὰ τότε ἐπλήρωσα τὴν τιμωρίαν, ὅταν αὐτὴν ἀπαιτούμην· ἤτοι δι' αὐτὰ ἐτιμωρούμην. (2)

5 : „Ὁ Θεὸς σὺ ἔγνων τὴν ἀφροσύνην
 „μου, καὶ αἰ πλημμελῆσαι μου ἀπὸ
 „σοι οὐκ ἀπεκρυβησαν.

Σὺ, λέγει, Κύριε, εἶσαι ὁποῦ ἡξέυεις τὰ πάντα· σὺ ἡξέυεις καὶ τὴν ἐδικήν μου ἀφροσύνην· ἀνίστως δηλαδή καὶ ἐφάνηκα ἄφρων εἰς χυλῶνα πραγ-

μα κατὰ τῶν ἐχθρῶν μου· εἰ μὲν γὰρ καὶ ἐσφα-
λά τι εἰς αὐτοὺς, τοῦτο δὲν σὲ λανθάνει. (3)

6 :., Μὴ αἰσχυρθεῖσαν ἐπ' ἐμὲ οἱ ὑπομέ-
 ,, νοντές σε Κυρίε Κυρίε τῶν Δυνά.
 ,, μέων -

Τὸ ἐπ' ἐμὲ εἰδὼ ἀδιαφόρως συντάσσεται
 μὲ αἰτιατικὴν, ἀντὶ τῆς συνταχθῆ με δοτικὴν ὡς
 πῶς „ ἐπ' ἐμοί· ὥς μὴν ἐντραποῦν, λέγει, διὰ
 λόγου μου, ἐκεῖνοι ὅπου ὑπομένουν ἐσένα Κύριε
 μὲ τὸ νὰ μὴν ἐπιτυχαίνουν τὴν παρὰ σοῦ ἐλπίζο-
 μένην βοήθειαν· ὑπομένοντες δὲ εἶπεν· ἦτοι οἱ προ-
 σμένοντες νὰ λάβουν ἐσένα βοήθον· Κυρίου δὲ τῶν δυ-
 ναμῶν αὐτὸν ὠνόμασεν· ἐπεὶ καὶ δύναται νὰ σώ-
 ζῃ ἐκείνους ὅπου τὸν ἐπικαλοῦνται.

11 Μὴδὲ ἐντραπείνσαν ἐπ' ἐμὲ οἱ ἡ-
12 γονεῖς σε ὁ θεὸς τοῦ Ἰσραὴλ.

Τούτο τὸ ῥητὸν εἶναι ὅμοιον μετὰ τὸ πρὸ
αὐτοῦ ἀναγνώσας· ζητοῦντες δὲ τὸν Θεὸν εἶναι ἔκα-
νοι, ὅπου ἐπικαλοῦνται αὐτὸν εἰς τὰς συμφορὰς.

(1) Λέγονται δὲ οἱ πῖσις τῆς Χριστοῦ, ὡς κόσμος αὐτοῦ, ἔως νεκροὶ τοῖς πατοῦσι, ἔως τὴν γεννῇ βαδίζοντες, ὡς πῖσις οἱ τὴν πλατεῖαν ὁδόντες, ὁ δὲ Θεοδότης δὲν θέλει, ὅτι ὁ πῖσις οὗτος λέγεται ἐκ προσώπου τοῦ Κυρίου, ἀλλὰ ἐκ προσώπου τῶν αἰχμαλώτων. Ἰουδαῖον ἔφη δὲ ἔξ Ἀθανάσιον ἡ Πολλοὶ οἱ τῆς ἀνθρώπινος φύσεως ἐπίβουλοι Δάκμονες, οἱ μὲν δὲ ἰσχυροὶ παρ' ἡμῶν, ὅς περὶ δὲ ἀνελκύν, ὁ δὲ Ἰησοῦς, τῆς αὐτοῦ τοῦ πῖσις λέγει, ὡς παρ' ἡ κεφαλῇ ἢ ἐπὶ τοῖς Σπρίν, οὕτω ἔξ Χριστοῦ ἐπὶ τοῖς πῖσις σημειῖται.

(2) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει· ἡ Ὀν-συμ-ῆδίκησα, δίκας εἰσπράττομαι· ὁ δὲ Διδυμος ἡ Εἰδὲ ἔξ ἀπέδωκεν ἡ μὴ ἤεπασεν (ὁ Σωτῆς), ἀλλ' οὐν ἡμᾶς ἐλυτρώσατο, ἐξάλειψεν τὸ κατ' ἡμῶν χειρᾶν γραφον, ὅπερ ἀποτιμῶναι ἠναγκάζομεθα.

(3) Ὁ δὲ Θεολόγος Γρηγόριος λέγει, „ Καὶ ὁ Χριστὸς δὲ τὴν ἀφροσύνην ἡμῶν ἔτ' πλημμελὲς οἰκειούμενος, ταῦτα φησιν, ἥ κατὰ τὸν Κύριλλον ἔ' Εὐσέβιον ἔ' Ἀθανάσιον ἔ' Δίδυμον, ἀφροσύνη φησι τὴν νομισθεῖσιν παρὰ τοῖς ἀνθρώποις μαρίαν, τὴν τοῦ πάθους φημι. γέγονε γάρ ὁ τοῦ Κυρίου σκαυρὸς, Ἰουδαίους μὲν σκάνδαλον, Ἕλλησι δὲ μαρία. οὕτω ἔ' ὁ Παῦλος ἔφη, ὅτι τὸ μαρὸν τοῦ Θεοῦ, σφώτερον τῶν ἀνθρώπων ἐστὶ, ἔ' τὸ ἀσθενὲς τοῦ Θεοῦ, ἰσχυρότερον τῶν ἀνθρώπων. μαρίαν μὲν, τοῦ Χριστοῦ τὸ πάθος, ἀσθένειαν δὲ, τὸν σκαυρὸν ἀνεμάζων. Σὺ οὖν φησιν ὁ Πατὴρ, ἔγχευς τὴν διὰ τοῦ σκαυροῦ οἰκονομίαν. τὸ δὲ αἱ πλημμελείαι μου ἀπὸ σοῦ οὐκ ἀπεκρίβησαν, ὁμοίον ἐστὶ τῷ „ Τὸν μὴ γινόντα ἁμαρτίαν, ὑπερ ἡμῶν ἁμαρτίαν ἐποίησεν. (Β' . Κορ. ε' . 21 .) ὁ δὲ Θεοδώριτος τῇ Δαβὶδ ἀποδίδους τὴν εἰχὼν τοῦτον λέγει, „ Οἶδας Δέσποτα, ὡς εἰς ἐκείνους μὲν οὐδὲν ἐπλημέλησα, τοὺς δὲ σοὺς παραβέβηκα νόμους. ὁ δὲ Εὐσέβιος ἔ' ὁ Δίδυμος λέγουσιν, „ Εἶδε ἔ' ἦσαν πλημμελείαι, δὶ δὲ ἐσαυράθην, οὐκ ἂν σε τὸν πάντα εἰδῶτα διέλαθον. ἅλλ' οὐκ ἦσαν τοιαῦτα. Δυσεὶν ἄρα με εἰδῶκον, ἔ' ψευδομαρτυρίας συνησάντες κατ' ἐμοῦ ἀπήτην ἢ οὐκ ἤρπασα. »

ἡποῦ πάσχουσι. (1)

7: „Ὅτι ἕνεκά σου ὑπὴνεγκα ὀνειδισμόν·
ἔκάλυψεν ἐντροπὴ τὸ πρόσωπόν
μου.

Διὰ τὸν ὀνειδισμόν: ἤγουν τὸ περιγέλα-
σμα, ὅπου κάμνουν οἱ ἐχθροί, εἶπομεν εἰς τὸν μ.ά.
Ψαλμόν, ἐρμηνεύοντες τὸ „Ὀνειδίζόν με οἱ ἐχ-
θροί μου ἐν τῷ λέγειν αὐτοῖς μοι καθ' ἐκάστην ἡμέ-
ραν, ποῦ εἰσιν ὁ Θεός σου; εἰς τὸν ὀνειδισμόν δὲ
καὶ τὸ περιγέλασμα τῶν ἐχθρῶν, ἀκολουθεῖ καὶ ἡ
ἐντροπή. (2)

8: „Ἀπηλλοτριωμένους ἐγενήθην τοῖς
ἀδελφοῖς μου, καὶ ξένος τοῖς υἱοῖς
τῆς μητρός μου.

Ταῦτα καὶ τὰ ἀκόλουθα λόγια ἁρμόζου-
ν φανερῶς εἰς τὸν Χριστὸν, καθὼς θέλει δειχθῆ-
μαρκοῖ δὲ, ὡς ὁ θεὸς Κύριλλος καὶ ὁ Ἀθανάσιος καὶ
ὁ Εὐσέβιος καὶ ὁ Δίδυμος βιάζονται νὰ προσαρμά-
σουν καὶ τὰ πρότερα ῥήτὰ εἰς τὸν αὐτὸν Χριστὸν, ὅς
τις ἐπάσχε κατὰ τὸν νόμον τῆς ἀνθρωπίνης φύσε-
ως· ἀδελφούς δὲ ἐδῶ ὀνομάζει ὁ Κύριος τοὺς Ἰου-
δαίους· διὰ τί καὶ ὁ Χριστὸς κατὰ τὸ ἀνθρώπινον

καὶ οἱ Ἰουδαῖοι, πατέρα εἶχον τὸν Ἀβραάμ· ὁ
μοῖος δὲ ὀνομάζει αὐτοὺς καὶ υἱοὺς τῆς μητρός του,
διὰ τὴν Σάρραν τὴν κοινὴν αὐτοῦ τε καὶ ἐκείνων
μητέρα· αὐτοὶ γὰρ ἀπηλλοτριώσαν καὶ ἀπεξένωσαν
τὸν Χριστόν, ἐπειδὴ καὶ δὲν ἐδέχθησαν αὐτόν·
„Εἰς τὰ ἴδια, φησὶν, ἦλθε, καὶ οἱ ἴδιοι αὐτὸν οὐ
παρέλαβον (Ἰωάν. α'. 11.) Καὶ πάλιν „οὐ κα-
λῶς λέγομεν ὅτι Σαμαρεῖτης εἶ σὺ (ἦτοι ξένος)·
καὶ Δαμιόνιον ἔχεις; (Ἰωάν. η'. 48.) (3)

9: „Ὅτι ὁ ἥλος τοῦ οἴκου σου κατέ-
φαγε με.

Τοῦτο τὸ ῥητὸν ἐκπληρώθη, ὅταν ὁ Δεσπότης
Χριστὸς ματὰ παρρησίας μεγάλης ἐδίωξεν ἀπὸ τὰ
Ἱερὰ τοὺς πωλοῦντας καὶ ἀγοράζοντας „Ἐμ-
νήσθησαν γὰρ, φησὶν ὁ Ευαγγελιστὴς Ἰωάν-
νης, οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, ὅτι γεγραμμένου ἐστὶν
ὁ ἥλος τοῦ οἴκου σου κατέφαγέ με (Ἰωάν. β'.
17.) ἤλθον δὲ ὀνομάζει τὴν δικαίαν ἀγανάκτησιν,
τὴν ὑπὲρ τῆς τιμῆς τοῦ Ἱεροῦ γενομένην.

„Καὶ οἱ ὀνειδισμοὶ τῶν ὀνειδίζόντων
σε ἐπέπεσον ἐπ' ἐμέ.

Καὶ

(1) Ἡ κατὰ τὸν Εὐσέβιον, ἐκ προσώπου τοῦ Χριστοῦ τοῦτο λέγεται· ἐπειδὴ ἐγὼ φησὶν ὑπὲρ αὐτῶν κατεδέξαμην
γεύσασθαι θανάτου, ἀναιρεθεῖν ἢ πάλαι κατ' αὐτῶν γενομένη διὰ τοῦ θανάτου αἰσχύνῃ· σημαίνει οὖν, ὅτι διὰ
τῆς αὐτοῦ Ἀναστάσεως ἐκποδὼν γενήσεται ὁ θάνατος καὶ αἰχνησεται· τὸ αὐτὸ ἀπαρρητικῶς λέγει καὶ ὁ Ἀθα-
νάσιος.

(2) Πρὸς δὲ τὸν Πατέρα ὁ Χριστὸς „Ἄλλω, φησὶν, ἐκποδὼν γενέσθαι τὸν θάνατον· ἐπειδὴ ἡ σὸς γεγενῶς ὑ-
πήκουσεν αὐτὸν ἀναδέεσθαι· οἱ μὲν λοιποὶ δὲ οἰκείας ἀμαρτίας ὀνειδισμοῖς ὑποβάλλονται, ἐγὼ δὲ μὴ γινούς ἀμαρ-
τίαν, διὰ τὴν σὴν βουλὴν ἔπαθόν τε ἡ βλασφημῆσθαι (εἶναι λόγια τοῦ μεγάλου Ἀθανασίου.)

(3) Ὁ δὲ Εὐσέβιος λέγει, ὅτι ἀδελφοὺς καλεῖ τοὺς Μαθητὰς τοῦ, κατὰ τὸ, ἀπαγγεῖλαι τὸ ὀνομά σου τοῖς ἀ-
δελφοῖς μου, οἵτινες ἀφέντες αὐτὸν κατὰ τὸ πάθος, ἔφυγον· γέγραπται δὲ, ὅτι οἱ ἀδελφοὶ αὐτοῦ οὐκ ἐπίστευον εἰς
αὐτόν· ὁ δὲ θεὸς Κύριλλος λέγει „Ταύτη χρῆσται τῇ φωνῇ πάς, ὃς ἐστὶ θεοσεβὴς ἡ πίστις ἔχων ὁρθεῖν· διω-
κομένης γὰρ τῆς Ἐκκλησίας ὑπὸ τῶν τῆς ἀληθείας ἐχθρῶν, ἡ τῆς τοῦ Θεοῦ δόξης καταπεφρονημένης, ἀργείτω
τότε τῆς εἰς ἀδελφοὺς ἀγάπης ὁ ὅμος· ἀσθενεῖτω διάθεσις ἡ πρὸς γονέας ἡ γέννη· ἀγαπάσθω δὲ μόνος ἡ ὑπὲρ
πάντας ὁ τῶν ὅλων Θεός· ὁ δὲ Θεοδότης πάντα τὰ ἀνωτέρω ῥήτὰ προσαρμόζει τοῖς ἐν Βαβυλῶνι αἰχμαλώτοις·
ὁ δὲ Ἡσυχίος φησὶ „Ξένος γέγονε κατὰ τὸν καιρὸν τοῦ πάθους, ὅτε πάντες οἱ Μαθηταὶ αὐτοῦ ἀφέντες αὐτόν
ἔφυγον· Μητέρα δὲ νοήσεις τὴν τῶν Ἰουδαίων συναγωγὴν ἡ πᾶσαν τὴν κατὰ σάρκα συγγένειαν τῶν ἐκ περιτο-
μῆς· υἱοὺς δὲ ταύτης τοὺς ἀρνησαμένους αὐτόν ἡ εἰρηκότας ἡ τοῦτον δὲ οὐκ οἶδαμεν ποθεν εἶσι (Ἰω-
άν. θ'. 29.)

Καὶ τὸ παρὸν ῥητὸν εἰς τὸν Χριστὸν προσήρμοσεν ὁ Ἀπόστολος Παῦλος, γράφων πρὸς τοὺς Ῥωμαίους „ Καὶ γὰρ ὁ Χριστὸς οὐχ ἑαυτῷ ᾔρρεσεν, ἀλλὰ καθὼς γέγραπται, οἱ ὀνειδισμοὶ τῶν ὀνειδίζοντων σε ἐπέπεσον ἐπ' ἐμὲ (Ῥωμ. ιε. 3.) λέγει λοιπὸν πρὸς τὸν Πατέρα ὁ Κύριος, ὅτι τοὺς ὀνειδισμοὺς καὶ τὰ περιγελάσματα, ὅπου οἱ ἔθνη οἱ ἔκαστοι κατὰ σοῦ, ἐγὼ τοὺς ἐνόμισα ὡς ἑδικούς μου· οἱ γὰρ ἔθνη καὶ Εἰδωολάτραι σὲ ἐπεριγέλουσαν ὡς ἀσθενῆ· διὰ τί ἀπὸ ἑνὸς μόνου γένους τῶν Ἰουδαίων τιμᾶσαι καὶ λατρεύεσαι· διὰ τοῦτο ἐγὼ ἐξάπλωσα τὴν κρίσιν καὶ θεογνωσίαν εἰς ὅλα τὰ ἔθνη.

10 : „ Καὶ συνεκάλυψα ἐν νηστείᾳ τὴν ψυχὴν μου· καὶ ἐγενήθη εἰς ὀνειδισμόν μου· ἐμοί .

Ἐγὼ, λέγει, συνέσειλα καὶ ἐξήρανα τὸ σῶμά μου μὲ σαρανταήμερον νηστείαν, καὶ ἀκόμη μὲ πολλὰς ἄλλας· ὅμως αὕτη ἡ νηστεία ἔγινεν εἰς ἐμένα ὀνειδος καὶ περιγέλασμα· διὰ τί ὁ Διάβολος ἐξ αἰτίας τῆς νηστείας ταύτης μὲ ἐνόμισεν ὡς ἀσθενῆ, καὶ διὰ τοῦτο μὲ ὀνειδίζεν ὡς ψιλὸν ἄνθρωπον, καὶ ὄχι ὡς θεάνθρωπον· ὅθεν καὶ μὲ διαφόρους τρόπους μὲ ἐπείραξεν· (1) (ἐν ἄλλοις δέ, ἀντὶ τοῦ συνεκάλυψα, συνεκάλυψα γράφεται)

11 : „ Καὶ ἐθέμην τὸ ἐνδυμῖά μου σάκκον·

Σάκκον ὀνομάζει ἐδῶ ὁ Κύριος τὴν σάρκα, διὰ τὸ σκληρὰν αὐτῆς καὶ ἀντίτυπον. (2)

„ Καὶ ἐγενόμην αὐτοῖς εἰς παραβολήν·

12 : „ Κατ' ἐμοῦ ἠδολέσχουν οἱ κατήμενοι ἐν πύλαις· καὶ εἰς ἐμὲ ἐψάλλον οἱ πίνοντες οἶνον .

Ἀκολουθοῦν εἶναι νὰ ἔγινεν ὁ Χριστὸς μετὰ τὸν θάνατόν του, παραβολὴ καὶ παραδειγμα κατὰ εἰς τοὺς Ἰουδαίους, ὅτινες λόγου χάριν ἔλαγον, ἄμποτε τοιαῦτα νὰ πάθῃ ὁ εχθρὸς μας, ὅπου ἐπαθε καὶ ὁ ἐσταυρωμένος Ἰησοῦς· ἀκολουθοῦν δὲ ἡ σκ., καὶ ἦσαν οἱ Ἰουδαῖοι ἡσυχῶν συνεκείμενοι, νὰ λέγουσιν φλυαρίας· ἢ καὶ νὰ λαλοῦσιν ὡς κατὰ τοῦ Χριστοῦ, καὶ νὰ τὸν κατηγοροῦν· εἶπε δὲ· οἱ καθήμενοι ἐν πύλαις· διὰ τί παλαιὰ ἐσυμμερίζοντο καὶ ἐκάθηντο ἐξω εἰς τὰς πόρτας τοῦ ναοῦ, ἢ καὶ εἰς τὰς πόρτας τῶν πόλεων· καὶ ἐκεῖ ἐλάλουν διάφορα λόγια· ἀκολουθοῦν δὲ ἦσαν καὶ νὰ τραγωδοῦν τραγωδίαι καὶ ᾄσματα κατὰ τοῦ Χριστοῦ μὲ Κωμωδίας, ἐκεῖνοι οἱ Ἰουδαῖοι, ὅπου ἐσυμμερίζοντο καὶ ἐκάμνουν συμπόσια καὶ τραπέζια· ὅτι δὲ ἔθος ἦν καθέζεσθαι ἐν τῇ πύλῃ τὴν γερουσίαν τῶν Ἰουδαίων κατὰ τὸν Ἡσυχίον, μαρτυρεῖ ἡ ἱστορία τῆς Ρουθ

(1) Ὁ δὲ θεὸς Κύριλλος λέγει ὅτι „ Κωλυτικὴ τῆς ἐξ ἀλόγων παθῶν ἐπάφσεως ἡ νηστεία, ἢ κρύπτουσα τὴν ψυχὴν· τοῦτέστι τὰ πάθη αὐτῆς, ἐπιθυμίαν αἰσχροῦ, ἢ θυμὸν ἄλογον· ὁ δὲ Δίδυμος λέγει, ὅτι ὁ Κύριος, ἀγχαλὰ ἢ σπανίως ἐπήγαγε μὲ τοὺς Μαθητάς του εἰς τὰ συμπόσια, ἵνα ἢ ἐκεῖ ὠφελήσῃ τοὺς συνηθροισμένους διὰ τῆς διδαχῆς του· ἀλλ' ὅμως κατ' ἰδίαν ἐνήστευε, ἢ μάλιστα κατὰ τὸν καιρὸν τοῦ πάθους· ὅταν αἰσθόμενος τοῦ νυμφίου, ἐνήστευον ἢ οἱ Μαθηταί του ὡς λέγει ὁ Εὐσέβιος· ὅθεν οἱ κακοῦθεις Ἰουδαῖοι, μὴ βλέποντες μὲν τὴν κατ' ἰδίαν αὐτοῦ νήσιμον δίκαιον, βλέποντες δὲ μόνον τὴν σπανίαν γενομένην εἰς τὰ συμπόσια αὐτοῦ ἀναστροφὴν, ἔλαβον ὑπόληψιν, πῶς εἶναι φάγος ἢ οἰνοπότις· (παρὰ τῷ Νικήτῃ, ἢ τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ.)

(2) Ὁ δὲ Δίδυμος λέγει „ Ὁ σάκκος τὴν σκληρὰν ἢ κακωτικὴν ἀντίτυπται δίκαιον ἢ τὸ πένθος· ἀλλὰ ἢ τοῦτο εἰς παραβολὴν γέγονε τῷ Κυρίῳ· τοῦτέστιν ὀνειδος· σύνθηδες γὰρ τοῖς φαύλοις ὀνειδίζειν τοῖς ἀγαθοῖς, διὰ ἃς ἔχουσι κακοπαθείας· ἐπεὶ δὲ κατὰ τὸν Σειράχ ἢ Βδελύγμα ἐμαρτυρᾷ θεοσέβεια (Σειρ. α'. 22.) ἢ ὁ Θεοδώριτος „ Ἐπὶ τοῦτοις ἀνθρώποις φησὶ ἢ νηστεία κατατήκει τὸ σῶμα· ἀλλὰ ἢ τοῦτο πρόσφατος ἐκείνοις ἐγένετο γέλωτος· τρύχω δὲ ἑαυτὸν ἢ τῇ τοῦ σάκκου περιβολῇ, τὸ πένθος μὲν περιεκείμενος σχῆμα· ἢ τοῦτο μὲν τοῖς κωμωδίας ἔλαβον ἀφορμὴν οἱ παράνομοι· ὁ δὲ Ἡσυχίος λέγει ἢ Σάκκον γὰρ ἀληθῶς τὸ τραχὺ τῆς ἡμῶν ἀμαρτίας ἐνεδύσατο .

Ῥούθ· γέγραπται γάρ ἐν αὐτῇ „ Καὶ Βοὺξ ἀνέβη ἐπὶ τὴν πύλιν καὶ ἐκάθισεν ἐκεῖ· καὶ εἶπε πρὸς τὸν ἀγγιστὰ αὐτοῦ καθίσου ὧδε κρύψαι· καὶ ἔλαβε δέκα ἀνδρας ἀπὸ τῶν πρεσβυτέρων τῆς πόλεως καὶ εἶπε καθίσατε ὧδε, καὶ ἐκάθισαν (Ῥούθ:·)

13 „ Ἐγὼ δὲ τῇ προσευχῇ μου πρὸς
„ σέ.

Ἀφ' οὗ ὁ Δαβὶδ ἀτελείωθε τὰ κατὰ τοῦ Χριστοῦ λεγόμενα μετὰ τὸν σαυρικὸν αὐτοῦ θάνατον, γυρίζει πάλιν ὀπίσω εἰς τὰ πρὸ τοῦ πόθους καὶ τοῦ θανάτου αὐτοῦ· ἐγὼ ὁμῶς, λέγει, ὁ Πάτερ μου, ἡξυρῶντας αὐτὰ ὅπου ἐμελλον νὰ λέγουν κατ' ἐμοῦ μετὰ τὸν θάνατόν μου, ἐπροσευχόμην· (τοῦτο γὰρ πρέπει νὰ ἀκούεται ἔξωθεν·) πρὸς ἐσένα μὲ τὴν προσευχήν μου· (1) ἀκολουθῶς δὲ λέγει καὶ τὰ λόγια τῆς προσευχῆς.

„ Κύριε, καιρὸς εὐδοκίας.

Τοῦτο εἶναι ὅμοιον μὲ τὸ Εὐαγγελικὸν εἰπεῖν „ Πάτερ ἐλήλυθεν ἡ ὥρα (Ἰω. ιζ. 1.) εὐδοκίαν δὲ ὀνομάζει τὸν διὰ Σταυροῦ θάνατον· εὐδοκία γὰρ εἶναι τὸ ἀγαθὸν θέλημα κατὰ τὸν θεόν Κυρίλλον καὶ τὸν Θεοδώριτον· ἀγαθὸν δὲ θέλημα ἦτον, τὸ νὰ ζωοποιηθῶμεν διὰ τοῦ Σταυροῦ ἡμεῖς, ὅπου ἐνακρώθημεν ἀπὸ τὴν ἁμαρτίαν. (2)

„ Ὁ Θεός, ἐν τῷ πληθύνει τοῦ ἐλπίους
„ σου ἐπάκουσόν μου.

Εἶπομεν πρότερον, ὅτι ὁ Κύριος προσήυχετο κατὰ τὸν νόμον τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως, καὶ ἐζητεῖ νὰ ἐλευθερωθῇ ἀπὸ τοὺς πειρασμούς· καὶ θῶς καὶ ἡ τῶν Εὐαγγελίων ἱστορία διδάσκει „ Πάτερ γὰρ φησὶ, σῶσόν με ἐκ τῆς ὥρας ταύτης· (Ἰω. ιβ. 27.) καὶ πάλιν „ Πάτερ, παρελθέτω ἀπ' ἐμοῦ τὸ πωτήριο τοῦτο· (Ματθ. κς. 39.) ὅμοιον δὲ εἶναι τὸ ῥητόν τοῦτο, μὲ τὸ „ Σῶσόν με ἐνδεκν τοῦ ἐλπίους σου· (Ψαλμ. 5. 4.)

„ Ἐπάκουσόν μου ἐν ἀληθείᾳ, τῆς σω-
„ τηρίας σου.

14 „ Σῶσον με ἀπὸ πηλοῦ, ἵνα μὴ ἐμ-
„ παγῶ.

Μόνη ἀληθινὴ σωτηρία εἶναι, λέγει, ἡ ἐ-
δίωξίς σου Πάτερ μου· διὰ τὴν ὁ ἄνθρωπος δὲν δύναται νὰ σώσῃ τὸν ἄλλον ὁμοίον τοῦ ἁθροῦ· τὸ ἐν ἀληθείᾳ οὖν τῆς σωτηρίας σου νοεῖται, ἀντὶ τοῦ ἐν τῇ ἀληθείᾳ σου σωτηρία· ἰδίωμα δὲ εἶναι καὶ τοῦτο τῆς ἑβραϊκῆς γλώσσης, τὸ νὰ μεταχειρίζεται οὐσιαστικὰ ἀντὶ ἐπιθέτων· καὶ τὰ πρωτότυπα αὐτὴ παραγῶγων· ἐκεῖνο δὲ, ὅπου εἶπεν ἀνωτέρω ἰλὺν, τοῦτο εἶπεν ἐδῶ πηλόν· διὰ τὴν ὁμοιωμάτα· ὅπου ἐμεταχειρίσθη ἀνωτέρω, μεταχειρίζεται καὶ τῶρα ἐδῶ.

„ Ὑποθρεῖν ἐκ τῶν μισούντων με, καὶ
„ ἐκ τῶν βάθραν τῶν υδάτων.

Μι.

- (1) Ὁ δὲ θεὸς Κύριλλος σὺν τῷ Ἀθανασίῳ λέγει „ Ὁ Σωτὴρ πρὸς τὸν Πατέρα φησιν· εἰ ἢ ἐχλεύαζόν με, ἢ πονηρὰ ἀντὶ ἀγαθῶν ἀνταπεδίδοσάν μοι· ἀλλ' οὖν ὑπὲρ αὐτῶν ἐγὼ οὐ πάύσομαι πρὸς σέ· χρώμενος τῇ προσευχῇ, ἢ τοῦτο δὴλον, ἐξ ὧν παρέθηκεν αὐτὸν ὁ Εὐαγγελιστὴς, ἢ ἐν τῇ σαυρῇ ὑπὲρ τῶν σαυρούμενων εὐχόμενον· ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει „ Ὁ Σύμμαχος οὕτως εἶπεν „ Ἐμοῦ δὲ ἡ προσευχή σοι Κύριε· ταύτων, φησὶ, γινόμενων· ἐγὼ πρὸς σέ τείνω τὸ ὄμμα, ἢ τὴν παρὰ σοῦ προσμένω βοήθειαν.
- (2) Ὁ δὲ Θεοδώριτος φησιν „ Σύμμαχος οὕτως εἶπε „ Καιρὸς διαλλαγῆς ὁ Θεός· ἱκανή, φησιν, ἡ ἐπενεχθεῖσα μοι τιμωρία, καιρὸς ταύτων ὑποθρεῖν, ἢ τὴν σὴν φιλανθρωπίαν ἀναφανῆναι.

Μισοῦντες τὸν Χριστὸν ἦσαν τόσον οἱ αἰσθητοὶ ἐχθροὶ Ἰουδαῖοι, ὅσον καὶ οἱ νοητοὶ δαίμονες· βαθέα δὲ νερά ὀνομάζει, τὰς κεκρυμμένας καὶ ἀφανεῖς ἐπιβουλὰς τῶν ἐχθρῶν· διὰ τί καὶ τὸ βάθος εἶναι κεκρυμμένον καὶ ἀφανές. (1)

15 : „ Μῆμε καταποντισάτω καταιγὶς ὁ
„ ὀϊκτιρῶν σου· μὴ καταπιέτω με βυθός.

Περὶ τούτων εἶπομεν καὶ ἀνωτέρω, ὅτι εἶναι ὅλα μεταφορικά καὶ παρομοιώσεις, τὰ ὅποια δηλοῦσι τὰς ὑπερβολικὰς συμφορὰς, καὶ τοὺς πειρασμούς τοὺς θανατηφόρους.

„ Μὴδὲ συσχετῶ ἐπ' ἐμέ φρέαρ τὸ
„ στομα αὐτοῦ.

Ἄμποτε, λέγει, νὰ μὴν ἀπομείνω μέσα εἰς τὸ πηγάδι καὶ τὸν λάκκον τῶν πειρασμῶν· διὰ τί ἐκεῖνος ὅπου πέσῃ μέσα εἰς κέντρον πηγίδι, ὅταν μὲν εἶναι ἀνοικτὸν τὸ στόμα τοῦ πηγαδίου ἀνωθεν, ἔχει καποῖαν ἀναφυγὴν καὶ παρηγορίαν κατὰ τὸν Θεοδώριτον· ὅταν δὲ κλεισθῇ τὸ στόμα τοῦ πηγαδίου, ἀπελπίζει πλέον ὁ δυστυχὲς ἐκεῖνος καταπαῖν τὴν σωτηρίαν του. (2)

16 : „ Εἰσάκουσόν μου Κύριε, ὅτι χρηστὸν
„ τὸ ἔλεός σου· κατὰ τὸ πλῆθος τῶν
„ οἰκτιρῶν σου ἐπίβλεψον ἐπ' ἐμέ.

Εἰσάκουσόν μου, λέγει, Κύριε, διὰ τί χρειάζομαι τὸ ἔλεός σου· τὸ δὲ κατὰ τὸ πλῆθος τῶν οἰκτιρῶν σου εἶπε, διὰ νὰ δείξῃ ὅτι πολλῶν οἰκτιρῶν εἶναι ἄξιος· καὶ διὰ τοῦτο χρειάζεται τῆς παρὰ τοῦ Θεοῦ ἐξαιρέτου ἐπισκοπῆς καὶ προνοίας. (3)

17 : „ Μὴ ἀποστρέψῃς τὸ πρόσωπόν σου
„ ἀπὸ τοῦ παιδός σου, ὅτι θλιβομαι,
„ ταχὺ ἐπάκουσον μου.

Μὴ ἀποστρέψῃς, λέγει, ὁ Πάτερ μου, ἀπὸ ἐμένα τὸν μονογενῆ σου· γιὸν τὴν ἐπισκοπὴν σου· ἥ τις ἐν ἀνάγκῃ ἐσκέπασε με· ἀλλὰ ὀλίγωρα ἐπάκουσον μου, διὰ τί θλίβεται ἡ ψυχὴ μου. (4)

18 : „ Πρόσχευς τῇ ψυχῇ μου, καὶ λύτρω-
„ σαι αὐτήν.

Πρό.

(1) Ὁ δὲ Ἡσυχίος λέγει „ Ἐμίσουν αὐτὸν οἱ Ἰουδαῖοι ὥς εἰς πρόσωπον αὐτῶν ἐλέγχοντα τὴν ὑπόκρισιν· ὅν βαθεῖ δὲ τὸ ὕδωρ τῆς κακίας ἐκέκταντο· ὥς ποτὲ μὲν αὐτὸν βαθεῖ, ποτὲ δὲ ἀληθεῖ καὶ ἀπὸ Θεοῦ προσαγορευεῖν ἄνθρωπον, τὴν πονηρίαν ἐν τῇ βάθει τῆς καρδίας ἀποκρύπτοντες.

(2) Ὁ δὲ Εὐσέβιος λέγει „ ὅτι φρέαρ εἶναι ὁ θάνατος καὶ ὁ Λάθος· ὅς τις καταπαῖν τὰς ἀπ' αἰῶνος ψυχὰς· συνέσχε καὶ ἀπέκλεισε τὸ στόμα αὐτοῦ· ἵνα μὴ πάλιν ἐκεῖθεν ἐξέλθῃ τινὰς· ὁ δὲ Χριστὸς λέγει πρὸς τὸν Πατέρα· νὰ μὴ γένῃ τοῦτο εἰς αὐτόν.

(3) Ὁ δὲ Ἀθανάσιος λέγει „ Ἐπειδὴ ἀποστρέφεις ἦν ὁ Θεὸς καὶ Πατὴρ διὰ τὴν ἐν Ἀδὰμ παραβάσιν τὴν τοῦ ἀνθρώπου φύσιν· τοῦτου χάριν πάλιν αὐτὸν ἐπιστρέφει πρὸς αὐτὴν τὸ πρόσωπον, ταρακαλεῖ.

(4) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει „ Διὰ τὴν τῆς ὀδύνης ὑπερβολὴν, ταχεῖάν μοι παράσχου παραφυγὴν· τί τὸ θλίβόν; εἰπέ! (λέγει ὁ Θεὸς Κύριλλος) ἐξήγησαι τὸ λυποῦν ὁ Δαβὶδ· ὅτι αἱ ἀνομίαι μοὶ φησὶν ὑπερῆσαν τὴν κεφαλὴν μου· οὐκοῦν πρόσελθε τῷ λέγοντι· δεῦτε οἱ πεφοβημένοι, καὶ γὰρ ἀπαύσω ὑμᾶς· φαίνε δ' ἂν καὶ ὁ Χριστὸς πρὸς τὸν Πατέρα· ὑπὲρ τοῦ κοινοῦ κτήματος θλιβόμενος τοῦ ἀνθρώπου, ὥς ἐλευθερωσάτω τὸν ἀφ' ἡμῶν μακροθύμως ἀλχημάστον· ταχὺ δὲ εἰσάκουσον· ἐπειδὴ χρεῖζει ταχύτητος τὸ κατ' αὐτὸν μυστήριον· ἄλλος δὲ φησὶ „ Μὴ ἱπιπολὺ ἡμῖν ὀργίζου· τοῦτο γὰρ ἔσθ' οἱ ὀργιζομένοις κατὰ τὸν Θεοδώριτον· πολλάκις ποιεῖν ἀποσεισμένους τῶν ἡμαρτημάτων τὰς ἱκετείας καὶ ἀποστρέφειν τὰ πρόσωπα, ἀποτροπὴ δὲ Θεοῦ, ἡ ἐγκατάλειψις κατὰ τὸν Νικήταν ἐστίν.

Πρόσχα, λέγει, καὶ ἰδὲς μὲ ἐπιμονὴν τὴν
ψυχῇ μου τὴν θλιβομένην, καὶ λυτρωσαί τὴν ἀπὸ
τοῦς πειρασμούς. (1)

Ἔνεκα τῶν ἐχθρῶν μου ῥῖσαι με.

Λυτρωσαί με, λέγει, ὦ Πάτερ, ἀπὸ τοῦς
πειρασμούς, διὰ νὰ μὴ χαροῦν οἱ ἐχθροί μου εἰς
τὸν θάνατόν μου. (2)

19 : „Σὺ γὰρ γινώσκεις τὸν ὀνειδισμόν
μου, καὶ τὴν αἰσχυρὴν μου καὶ τὴν
ἐντροπὴν μου.

Ἡξάρεις, λέγει, Κύριε, ἐκείνους τοὺς ὀνει-
δισμοὺς καὶ τὰ περιγελάσματα, οὗ καμνοῦσι κατ'
ἐμοῦ οἱ Ἰουδαῖοι, ὀνομαζόμενοι με φάγον καὶ οἰ-
νοπότην, τελωνῶν φίλον καὶ ἀμαρτωλῶν, καὶ δαι-
μονισμένον, καὶ ἀντίθεον· καὶ μὲ ταῦτα τὰ λόγια
προξενοῦν, ὡς νομίζουσιν, ἐντροπὴν καὶ κατα-
σχύνην εἰς ἐμέ. (3)

Ἐναντίον σου πάντες οἱ θλίβοντές
με.

Οἱ Ἰουδαῖοι, λέγει, μὲ θλίβουν ἔμπροσθεν
σου, ὅς τις βλέπεις τὰ πάντα· ἢ οἱ θλίβοντές με
εἶναι ἔμπροσθεν σου, μὲ τὸ νὰ μὴ δύνανται νὰ
κρυφθῶν ἀπὸ τὸ παντόπουρον ὄμμα σου· εἶδεν τινα
ἠθέλην ἀπορρίψαι, πῶς ὁ Χριστὸς οὕτω μὲν ἐπαρ-
κάλει τὸν Πατέρα, δὲν ἐλυτρώθη ὁμῶς ἀπὸ τοῦς

πειρασμούς; καὶ ἀποκρινόμεθα εἰς αὐτόν, ὅτι ὁ
Χριστὸς, παρκαίλει μὲν ὡς ἄνθρωπος νὰ μὴν εἰσελ-
θῇ εἰς πειρασμόν· ἐπειδὴ καὶ εἰς ἡμᾶς ἐστὶ ἐπα-
ρήγγελος νὰ παρακαλοῦμεν· διότι τὸ πνεῦμα εἶναι
προθυμὸν, ἡ δὲ σὰρξ ἀσθενής· ἐπειδὴ δὲ συνέφε-
ρε νὰ παθῇ διὰ τὴν ἡμετέραν σωτηρίαν· ταύτου
 χάριν κατεδέχθη τὰ πάθη, προτιμήσας τὸ θέλημα
τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς, παρὰ τὸ ἀνθρώπινον· ὁθεν
προσευξάμενος καὶ εἰπὼν προτέρων „Πάτερ μου,
εἰ δυνατόν, παρελθέτω ἀπ' ἐμοῦ τὸ ποτήριον τού-
το (Ματθ. κς' 39.) ὕστερον ὁμῶς εἶπε „Πλὴν
οὐχ ὡς ἐγὼ θέλω, ἀλλ' ὡς σὺ (αὐτοῦθ.) καὶ πά-
λιν „ Πάτερ μου, εἰ οὐ δύναται τοῦτο τὸ ποτή-
ριον παρελθεῖν ἀπ' ἐμοῦ, ἐάν μὴ αὐτὸ πῶ, γενήτω
θλήτω τὸ θέλημά σου· (αὐτοῦθ. 42.)

20 : „Ὀνειδισμένον προσεδόκησεν ἡ ψυ-
χῇ μου καὶ ταλαιπωρίαν.

Ἐγὼ, λέγει, προσέγινωσκον τοὺς ὀνειδισμοὺς
καὶ τὰ πάθη καὶ τὸν θάνατόν, οὗ καμνοῦσι νὰ λά-
βω κατὰ τὸν Κύριλλον καὶ Δίδυμον· διὰ τοῦτο καὶ
εἰς τοὺς μαθητάς του ἔλεγεν „ Ἴδού ἀναβαίνοντες
εἰς Ἱερουσόλυμα, καὶ ὁ Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου παρα-
δίδοται τοῖς Ἀρχιερεῦσι καὶ Γραμματεῦσι, καὶ κα-
τακρινοῦσιν αὐτόν θανάτῳ· (Ματθ. κ'. 18.)

καὶ ὑπέμεινα συλλυπούμενον, καὶ
οὐχ ὑπηρεῖ· καὶ παρακαλοῦντας,
καὶ οὐχ εἶρον.

Υ.

(1) Λέγει ὁ Θεοδώριτος· „ Ἀρκεῖς γὰρ ἡ μόνη τῇ θεᾷ διαλύσαι τὰ σκυθρωπά· δὲ δὲ Ἡτύχιος φησὶ „ Τὴν
πρόσχες; ἴδε φησὶν αὐτὴν, ὅτι οὐκ ἔστι ψυχὴ μόνον ἀνθρώπου· ἀλλὰ καὶ σαρκωθέντος Θεοῦ· ὅτι οὐχ ὑπὲρ αὐτῆς·
ἀλλ' ὑπὲρ κοινῆς ἐλευθερίας τὰ πάθη κατεδέξατο· ὅτι ἐξουσίαν ἔχω θεῖναι αὐτήν, καὶ ἐξουσίαν ἔχω λαβεῖν αὐτήν·
σοὶ δὲ ὁμῶς ὑπὲρ αὐτῆς διὰ τὴν ὑποταγὴν τῆς σαρκὸς προσέχομαι.

(2) Ὁ δὲ Θεοδώριτος οὕτως αὐτὸ ἐρμηνεύει· „ Ὑπερβαίνει μὲν συγγνώμην τὰ ἐμὰ πλημμελήματα· ἀλλὰ δυσ-
σεβεῖς οἱ πολέμιοι καὶ πονηρὰ δουλεύοντες· διὰ γοῦν τὰ παρ' ἐκείνων ὀνειδῆ τῆς σῆς μοι μετάδος Δέσποτα φιλαν-
θρωπίας.

(3) Ἐφ' ἧς δὲ ὁ Ἡτύχιος· „ Οὐχ ὑπὲρ ἑαυτοῦ ταῦτα, ὑπὲρ δὲ ὅλης τῆς ἀνθρωπίνης ὑπέμεινα· φύσεως, ἥς καὶ
ἀμαρτίας ἔχων, ἀναγκαίως καὶ τῇ αὐτῶν αἰσχυρὴν ἐβάσκαζον.

Ἰπέμενα, λέγει· ἤτοι ἐπρόσμενα, ἢ ἐ-
ζήτησα τινὰ διὰ νὰ με συλλυπηθῇ εἰς τὰ πάλῃ μου,
καὶ δὲν εὗρεθ' ἄνεναν· ἐπρόσμενα τινὰ καὶ διὰ νὰ
μὲ παρηγορήσῃ, καὶ ἄνεναν δὲν εὗρον· τοῦτο δὲ
ἐγένετο, ὅταν ὁ Κύριος „ Παράλαβὼν τὸν Πέτρον καὶ
τοὺς δύο υἱοὺς Ζεβεδαίου, ἤρξατο λυπεῖσθαι καὶ ἀ-
δημονεῖν· τότε λέγει αὐτοῖς· περιλυτός ἐσιν ἡ ψυ-
χή μου ἕως θανάτου· μείνατε ἔδε καὶ γρηγορεῖτε
μετ' ἐμοῦ· ἵνα προσελθὼν μικρὸν καὶ προσευξάμε-
νός ἔρχεται πρὸς τοὺς Μαθητάς, καὶ εὕρισκει αὐτοὺς
καθεύδοντας, καὶ λέγει τῷ Πέτρῳ· οὕτως οὐκ ἰσχύ-
σατε μέν ὥραν γρηγορήσαι μετ' ἐμοῦ, καθὼς γράφει
ὁ ἱερὸς Ματθαῖος (κεφ' κς'· 37.) ὁμοίως τοῦτο ἠκο-
λοῦθησα, καὶ ὅταν οἱ Μαθηταὶ πάντες ἀφέντες αὐ-
τὸν ἔφυγον· (Ματθ. κς'· 56.)

2 : „ Καὶ ἔδωκαν εἰς τὸ βρῶμά μου χο-
„ λήν, καὶ εἰς τὴν δίψαν μου ἐπότι-
„ σάν με ὄξος·

Λέγει ὁ Εὐαγγελιστὴς Ἰωάννης „ Μετὰ
τοῦτο εἰδὼς ὁ Ἰησοῦς, ὅτι πάντα ἤδη τετέλεσται·
ἵνα τελειωθῇ ἡ Γραφή, λέγει, διψῶ· σκευὸς οὖν ἔ-
κειτο ὄξους μεσσην, οἱ δὲ πλησαντες σπόγγον ὄξους,
καὶ ὑσώπῳ περιθέντες προσήνεγκαν αὐτοῦ τῷ στό-
ματι· (Ἰωάν. ιθ'· 23.) Γραφὴν ὀνομάσας τὸ παρὸν
ῥητὸν τοῦ Δαβὶδ· ὁ Ματθαῖος δὲ λέγει, „ Ἐδωκαν αὐ-
τῷ πιεῖν ὄξος μετὰ χολῆς μεμιγμένον (Ματθ. κς'
34.) ὁ δὲ Μάρκος λέγει „ Δραμὴν δὲ εἰς, καὶ

γερίαςας σπόγγον ὄξους, περιθείς τε καλὰ μὲν ἐπότι-
ζεν αὐτὸν (Μάρκ. ιε. 36.) εἰς τὸ βρῶμά μου
δὲ καὶ εἰς τὸ πόμα μου νοεῖται ἀντὶ τοῦ, εἰς τὸ
νὰ φαῖναι καὶ εἰς τὸ νὰ πῶ· ἀλλ' οἱ μὲν Ἰουδαῖοι,
εἰς τὸ νὰ πῇ μόνον ἐπρόσφεραν αὐτῷ τὴν χολήν
ὁμοῦ καὶ καὶ τὸ ὄξος· „ Ὁξος γάρ, φησιν, ἔ-
δωκαν αὐτῷ πιεῖν μετὰ χολῆς μεμιγμένον· ἡ δὲ
παρούσα προφητεία τοῦ Δαβὶδ, τὴν μὲν χολήν λέγει
ὅτι ἔδωκαν εἰς τὸ φαγητόν του· τὸ δὲ ὄξος, εἰς
τὸ ποτόν του· εἰς τοῦτο δὲ ἠμποροῦμεν νὰ εἰποῦ-
μεν, ὅτι ἐπειδὴ ὁ Ἰησοῦς εἶπε· διψῶ, διὰ τοῦτο
περιπαίζοντας αὐτὸν οἱ Ἰουδαῖοι, ἄλλοι μὲν, ἐπ-
ρόσφερον εἰς αὐτὸν ὄξυδι διὰ νὰ πῇ· ἄλλοι δὲ, ἐπ-
ρόσφερον εἰς αὐτὸν χολήν μόνον εἰς τὸ νὰ φαῖναι
ἄλλοι δὲ, ἔσμιξαν χολήν με ὄξυδι, διὰ νὰ πικρά-
νουν τὸ ὀρμητὶ τοῦ ὄξυδι με τὴν πικρότητα τῆς
χολῆς· ἀκόλουθον δὲ εἶναι νὰ ἔδωκαν πρῶτον εἰς
αὐτὸν τὴν χολήν, πρὸς περισσόταρον περιπαίγμῳ,
ἵνα τόχα μὴ ἀηδιάσῃ, πίνωντας νησικὲς πρῶτον τὸ
πόμα τοῦ ὄξυδι. (1)

22 : „ Γεννηθῆτω ἡ τράπεζα αὐτῶν ἐνὰ.
„ πινον αὐτῶν εἰς παγίδα, καὶ εἰς ἀν-
„ ταποδοσιν καὶ εἰς σκανδαλον.

Με τὸ ὄνομα τῆς τραπέζης, εἶπον μερικοί,
ὁ Χρυσόστομος καὶ ὁ Θεοδώριτος δηλαδὴ, ὅτι φα-
νερώνεται ἡ εὐφροσύνη μετὰ τὸ ὄνομα δὲ τῆς παγί-
δος καὶ τῆς ἀνταποδοσεως καὶ τοῦ σκανδαλοῦ, φα-
νερ.

(1) Ὁ δὲ Θεοδώριτος Θαυμαζῶ πῶς ἔτι τὸν εἶχον τοῦτον προσήνεγκε τοῖς ἐν Βαβυλῶνι αἰχμαλώτοις εἰπόν „ Καὶ
αὐτὴν μοι τὴν τροφὴν πικράν ἢ ἀνιστὰν κατεσκεύασαν· ἀνήδους γὰρ τοῖς μετ' ὁδύνης ἐσθίουσι καὶ ἡ ἡδίστη τροφή·
τινὲς δὲ περιεργότερον λέγουσι, ὅτι πρῶτον ἔδωκαν εἰς τὸν Κύριον τὴν πικράν χολήν περιπαικτικῶς, εἰς τοπὸν γλυ-
κοῦ· καθὼς δηλαδὴ συνειθίζουσιν νὰ δίδουν γλυκὴν εἰς τοὺς φίλους των οἱ ἄνθρωποι· ὅσοι δὲ ἔδωκαν αὐτῷ ἔτι τὸ
ὄξος, εἰς τοπὸν νεροῦ ἢ ποτοῦ περιπαικτικῶς· καθὼς δηλαδὴ συνειθίζουσιν οἱ ἄνθρωποι νὰ δίδουν εἰς τοὺς φίλους
των νερόν, ὃ ἱερὸν, ἢ τοιοῦτον ἄλλο ποτὸν, μετὰ τὴν δόσιν τοῦ γλυκοῦ· εἶπε δὲ ἔτι ὁ Διδύμος ὅτι οὐδεὶς τῶν
κατὰ σάρκα Ἰσραηλιτῶν συναποθανεῖν ἠθέλησεν αὐτῷ· οὐδὲ παρεκάλεσεν αὐτόν· τὸ δὲ ἐναντίον, χολή ἢ ὄξος δ
καρπὸς αὐτῶν ἐγενόμην, μὴ τηρεσάντων τὴν ἐξ ἀρχῆς φυσεῖαν, ἣν ὁ Θεὸς ἐφύτευσε τῇ Ἰουδαϊκῇ πληθύν, ἀμ-
πελον καρποφόρον πᾶσαν ἀληθινὴν (Ἦσ. ε'. 2.) γραφεῖσα δὲ εἰς πικρίαν, ἐγένετο ἀκαρπὸς ἀλλοτρίᾳ κατὰ
τὸν Ἰερემίαν (Ἰερ. β'· 11.) ὁ δὲ Εὐδύμιος ὁ Ζυγαδινὸς ἐν τῇ ἑρμηνείᾳ τοῦ κατὰ Ματθαῖον, προσθέτει
ἢ ταῦτα· ὅτι οἱ Ἰουδαῖοι ἔτρυφον κομμάτια χολῆς ἐνδὲς μέσα εἰς ὄξυδι· ἵνα τὸ μὲν ξυδί ᾖ ἀντὶ ποτοῦ καὶ
οἶνον· τὰ δὲ κομμάτια τῆς χολῆς, ἀντὶ φαγῆναι ἢ φαγητοῦ· ἢ προηγουμένως μὲν πόμα ἔδωκαν τῷ Κυρίῳ ἀκούσαν-
τες αὐτοῦ νὰ λέγῃ διψῶ, ἀκολούθως δὲ ἢ βρῶμα· τοῖς γὰρ λειποθυμοῦσιν ἐρέγειν εἰσάσκειν οἶνον, ἄρτον ἐμβαλόν-
τας· ἵνα πρῶτον πίνοντες, ἔπειτα ἢ φαγοῖεν.

νερόνεται ἡ λύπη καὶ τιμωρία· λέγει λοιπὸν ὁ Κύριος ὡς μεταστροφή ἡ χαρὰ καὶ εὐφροσύνη τῶν Ἰουδαίων εἰς λύπην καὶ θλίψιν (1) διὰ τὴν ἐκείνοι μὲν, ὅπου εὐρίσκονται εἰς τράπεζαν, εὐφραίνονται· ἐκείνοι δὲ, ὅπου εὐρίσκονται εἰς παγίδα καὶ εἰς τιμωρίαν καὶ σκάνδαλον, λυποῦνται καὶ θλίβονται· ἡμπορεῖ δὲ τις νὰ νοήσῃ θεωρητικώτερον τράπεζαν τὰς θεοπνεύστους Γραφάς, αἱ ὅποίαι ἦτον ὡσὺν τράπεζα ἔτοιμος εἰς τοὺς Ἰουδαίους καθ' ἡμέραν· καὶ τούτων ἡ γνώσις ἔτρεφε τὰς τῶν νοούντων καρδίας κατὰ τὸν Εὐσέβιον καὶ κατὰ τὸν Δίδυμον (2)· ἀλλ' ὅμως οἱ Ἰουδαῖοι νομίζοντες, ὅτι ἐτράφηκαν μὲ τὰς θείας Γραφάς, καὶ καυχώμενοι, πῶς ἀπὸ αὐτὰς νικοῦν τοὺς Χριστιανούς, μ' ὅλον τοῦτο αὐτοὶ περισσότερον ἐπαγιδεύθησαν ἀπὸ τὰς Γραφάς, αἱ ὅποίαι φανερά διαλαμβάνουσι περὶ τοῦ Χριστοῦ· Καὶ οὕτω μὲν ἐρμηνεύεται τὸ, εἰς παγίδα· τὸ δὲ εἰς ἀνταπόδοσιν ἐννοεῖται, ὅτι διὰ τὰς θείας Γραφάς τιμωροῦνται οἱ Ἰουδαῖοι, μὲ τὸ νὰ μὴ καταλαμβάνουν αὐτάς· τὸ δὲ εἰς σκάνδαλον δηλοῖ, ὅτι οἱ Ἰουδαῖοι ἀναγινώσκοντες τὰς Γραφάς, καὶ εἰς μόνον τὸ γράμμα προσέχοντες τὸ περὶ Χριστοῦ διαλαμβάνον, σκανδαλίζονται· χάριν λόγου· αὐτοὶ ἀναγινώσκουσι τὸ περὶ τῆς ἐλευσεως τοῦ Χριστοῦ τοῦτο λόγιον· ἔχουν τὸ

„ Τότε συμβοσκηθήσεται λύκος μετὰ ἀρνῶν, καὶ παρδαλὶς συναναπαύσεται ἐρίφῳ, καὶ βουὸς φάγεται ἄχυρα· (Ἠσ. ια'. 6.) καὶ ὅσα ἄλλα τοιαῦτα·

καὶ μὴ νοοῦντες αὐτὰ σκανδαλίζονται· διότι, τὰ μὲν λόγια ταῦτα ἀναγωγικῶς νοοῦμενα, ἔγιναν πραγματικῶς· οἱ δὲ Ἰουδαῖοι νοοῦντες αὐτὰ αἰσθητικῶς σκοντάθουσι λέγοντες, ὅτι αὐτὰ ἀκόμη μέχρι τῆς σήμερον δὲν ἔγιναν· τὸ δὲ γενηθῆτω, καὶ σκοτισθῆτωσαν καὶ τὰ ἀκόλουθα προσακτικὰ ῥήματα, ἔχουσι μέλλοντος σημασίαν, ἀντὶ τοῦ, γενηθήσεται, καὶ σκοτισθήσονται· προφητεύουσι γὰρ ταῦτα κακά, ὅπου μέλουν νὰ πάθουν οἱ Ἰουδαῖοι· ἀκόλουθον δὲ εἶναι καὶ ὁ Χριστὸς νὰ προσάξῃ τὰ μέλλοντα γενέσθαι, καθὰ Θεός.

23 : „ Σκοτισθήτωσαν οἱ ὀφθαλμοὶ αὐτῶν τοῦ μὴ βλέπειν .

Θέλουν, λέγει, σκοτισθοῦν οἱ ὀφθαλμοὶ τῆς ψυχῆς τῶν Ἰουδαίων· ἐπεὶ καὶ δευθλήσαν νὰ ἴδωσιν τὸ φῶς, ὅπου φωτίζει πάντα τὸ ἄνθρωπον ἐρχόμενον εἰς τὸν Κόσμον· οὔτε νὰ θεωροῦσιν τὸν Υἱὸν τῆς δικαιοσύνης Χριστόν· διὰ τὴν ὀφθαλμοῦς σωματικῶς ἔχοντες, δὲν ἔλεγον μὲ τοὺς ψυχικοὺς· καὶ ὅσα σωματικὰ ἔχοντες, δὲν ἤκουον μὲ τὰ νοητὰ· καθὼς καὶ ὁ Ἠσαΐας πρότερον ἐνεβλίζων αὐτοὺς εἶπεν· ἀκοῇ ἀκούσατε, καὶ οὐ μὴ συνῆτε· καὶ βλέποντες βλέφατε, καὶ οὐ μὴ ἴδητε· (Ἠσ. ε'. 9.) καὶ ὁ Χριστὸς ὕστερον· (Ματθ. ιγ'. 14.) (3)

Καὶ

(1) Ὁ δὲ Χρυσόστομος λέγει „ Γενηθῆτω φησὶν, ἡ τράπεζα αὐτῶν εἰς παγίδα· τούτέστιν ἡ τροφή ἢ τὰ ἀγαθὰ πάντα μεταβαλλέσθω ἢ ἀπολλυέσθω· ἢ γενέσθωσαν πᾶσιν εὐεπιχείρητοι· ἢ δηλῶν ὅτι ἀμαρτημάτων τίθεισι δίχην ταῦτα πᾶσχοντες, ἐπηγάγε, ἢ εἰς ἀνταπόδομα αὐτοῖς· ἢ τὸ δὴ μείζον, οὐδὲ λύσις ἔσται τῶν δεινῶν τούτων· ὃ ἢ αὐτὸς ὁ Προφήτης ἠνέχετο· οὐδὲ γὰρ ἀπλῶς εἶπε τὸν νότον αὐτῶν σύγκαμψον· ἀλλὰ διαπατός· ὃ δὲ Θεὸς Κύριλλος σὺν τῷ Ἀθανασίῳ φάσκει „ Ὁμοίον ὡς εἰ λέγει, τὰ παραπλήσια ὑπομείνειεν, ὡν περὶ με λαβεῖν παρεσκεύασαν· οὐαὶ γὰρ τῷ ἀνόμῳ· ὅτι πονηρὰ κατὰ τὰ ἔργα τῶν χειρῶν αὐτοῦ συμβήσεται αὐτῷ· (Ἠσ. γ'. 12.) ἀλλὰ ἢ ὁ Θεοδώριτος, ὁ τὸ ἀνωτέρω ῥητὸν τοῖς ἐν Βαβυλῶνι αἰχμαλώτοις παρεσκεύασας· ἐν τῇ ἐρμηνείᾳ τοῦ παρόντος ῥητοῦ λέγει „ Ἰουδαῖοι δὲ, οὐκ ἀδικούμενοι, ἀλλὰ παντοδαπὰς εὐεργεσίας δεχόμενοι, αὐτῷ εὐεργετῇ προσήνεγκαν τὴν χολὴν ἢ αὐτὸ τὸ ὄξος· οἷόν τις ἀμπελῶν ἐπιζήμιος· οὗ δὴ χάριν ταῖς αὐταῖς ὑπεβλήθησαν τιμωρίας· ἢ ἐγένετο ἡ τράπεζα αὐτῶν εἰς παγίδα.

(2) Λέγοντα „ Τράπεζα ἡ θεοπνεύστος Γραφή, ἥς ἡ μὲν θεωρία ἢ ἡ νόσις ψυχῶν λογικῶν τροφήν περιέχει· ἡ δὲ λέξις τραπέζης λόγον ἐπέχει· ἄλλοι δὲ κατὰ τὸ προχειρότερον εἶπον, ὅτι αὕτη ἡ τράπεζα, ἣν ἡτοίμασαν τῷ Σωτῆρι τῆς χολῆς ἢ τοῦ ὄξους, αὕτη θέλει γένῃ εἰς τοὺς Ἰουδαίους εἰς παγίδα ἢ ἀνταπόδοσιν ἢ σκάνδαλον· ἡτοι θέλει προσκηνῆσαι εἰς αὐτοὺς θλίψεις ἢ αἰχμαλωσίας ἢ συμφοράς· ἢ αἰχμαλωτίσθησαν γὰρ ἀπὸ τοῦ Ῥωμαίου, ἢ ἡ πόλις αὐτῶν ἡρμῶσθι μετὰ τεσσαράκοντα χρόνους ὕστερον ἀπὸ τὴν Ἀιόληφιν τοῦ Κυρίου.

(3) Ὅθεν κατὰ τὸν ἅγιον Κύριλλον, οἱ Ἰουδαῖοι ἐπεὶ δὲ σαυροῦ παγιδέσαν τὸν τῶν ὅλων Δεσπότην, ἔδν μὲν εὐ-
τοῖς

„Καὶ τὸν νῶτον αὐτῶν διαπαντὸς σύγ-
καμψον.

Ἀπὸ τὸ αἰτιατὸν καὶ ἐπόμενον, ἐδήλωσε τὸ αἷτιον καὶ προηγούμενον· φανερώνει δὲ αἰνιγματωδῶς ὁ λόγος οὗτος τὴν σκλαβίαν, ὅπου ἔμελλον νὰ πάθουν μετὰ ταῦτα οἱ Ἰουδαῖοι· διὰ τὴν εἰς τοὺς σκλάβους ἀκολουθεῖ τὸ νὰ περιπατοῦν σκύπτοντες, ἕνα μὲν, διὰ τὴν σκλήρυνσιν, βάρη καὶ φορτία τῶν αὐθεντῶν τοὺς εἰς ταῖς πλάταις καὶ ἄλλο δὲ, διὰ τὴν εἶναι βεβαρημένους ἀπὸ τὴν λύπην καὶ θλίψιν τῆς καρδίας των· βλέπε δὲ, ὡς Ἀναγνώσα, τὴν ἀκρίβειαν τῆς προφητείας· ἐπειδὴ εἶπεν, ὅτι οἱ Ἰουδαῖοι θέλουν εἶναι σκλάβοι διαπαντός· ἦτοι παντοτεινὰ· διὰ τὴν δὲν ἔχουν νὰ εὐλευθερωθῶν, καθὼς ἄλλαις πολλαῖς φοραῖς ἐσκλαβώθησαν καὶ πάλιν ελευθερώθησαν· ἀλλὰ ἔχουν νὰ εἶναι σκλάβοι καὶ δοῦλοι εἰς ὅλα τὰ ἔθνη, μέχρι τῆς συντελείας τοῦ Κόσμου.

24 : „Ἐκχεον' ἐπ' αὐτοὺς τὴν ὀργὴν σου,
καὶ ὁ θυμὸς τῆς ὀργῆς σου κα-
ταλάβοι αὐτούς.

Ἐνα καὶ τὸ αὐτὸ δηλοῦσι τὰ δύο ταῦτα ῥήτᾳ· πλὴν τὸ δεύτερον εἶναι δυνατώτερον ἀπὸ τὸ πρῶτον. (1)

25 : „Γεννηθήτω ἡ ἑπαυλις αὐτῶν ἡρη-
μωμένη· καὶ ἐν τοῖς σκηνώμασιν
αὐτῶν μὴ ἔστω ὁ κατοικῶν.

Ἐπαυλιν μὲν κοινῶς λέγει τὴν πόλιν Ἱερουσαλήμ, μέσα εἰς τὴν ὁποίαν ἠυλίζοντο· ἦτοι ἐκατοίκουν ὅλοι οἱ φονεῖς τοῦ Σωτῆρος· σκηνώματα δὲ μὲν ξεχωριστὸν τρόπον, ὀνομάζει τὰς κατοικίας καὶ ὁσπήτια αὐτῶν· καὶ τῇ ἀληθείᾳ ἔτι ἐγέναν ταῖς πράγματι, καθὼς ἐδῶ προφητεύονται· ἐπειδὴ καὶ νένας ἀπὸ τοὺς φονεῖς τοῦ Κυρίου, δὲν ἐκατοίκησαν εἰς τὰ ὁσπήτια τοῦ ὕψους ἀπὸ τὸν ἀφανισμόν αὐτοῦ ἔκαμαν οἱ Ῥωμαῖοι εἰς τὰ Ἱεροσόλυμα· ταῦτα τὰ ῥήτᾳ καὶ ὁ Κορυφαῖος Πέτρος ἐνόησε διὰ τὸν προδότην Ἰούδαν, καθότι καὶ αὐτὸς ἦτον ἀπὸ τὴν μερίδα τῶν θεοκτόνων Ἰουδαίων, ὡς φαίνεται ἐν ταῖς Πράξεσιν (κεφ. ἀ. 20.) (2)

26 : „Ὅτι ὃν σὺ ἐπάταξας, αὐτοὶ κατε-
δίωξαν.

Τὸ ἐπάταξας νοεῖται ἀντὶ τοῦ, παρέδωκας καὶ παρεχώρησας νὰ παταχθῇ ἀπὸ τοὺς Ἰουδαίους· ἦτοι ὁ Χριστὸς· ἔτι γὰρ καὶ ὁ Προφήτης Ζαχαρίας εἶπεν ἐκ προσώπου τοῦ Πατρὸς „Πατάξω τὸν ποιμένα καὶ διασκορπισθήσονται τὰ πρόβατα τῆς ποιμνῆς (Ζαχ. ιγ. 7) καὶ ὁ Ἡσαΐας „Καὶ Κύριος παρέδωκεν αὐτὸν ταῖς ἀμαρτίαις ἡμῶν (Ἡσ. νγ. 6.) ἰδίωμα γὰρ εἶναι καὶ τοῦτο τῆς Ἑβραϊκῆς γλώσσης, τὸ νὰ ὀνομάζῃ ἔργον καὶ ἐνέργειαν, τὴν παραχώρησιν τοῦ Θεοῦ· ἐπειδὴ ὁ παραχωρῶν Θεὸς, δυνάμενος νὰ ἐμποδίσῃ, δὲν ἐμποδίζει· τὸ δὲ κατεδίωξαν, νοεῖται ἀντὶ τοῦ, πολλὰ ἐτιμώρησαν· ἡ γὰρ κατὰ πρόθεσιν, φανερώνει ἐπέτασιν καὶ αὐξήσιν· ἡ τὸ κατεδίωξαν δηλοῖ, ὅτι οἱ Ἰουδαῖοι

οἱ

τοῖς ὁ ἥλιος· συνεσκότασε δὲ ἐν ἡμέρᾳ τὸ φῶς· σημεῖον ἑναργὲς τοῦ κατεσκοτίσθαι καὶ νοητῶς τὰς τῶν σαρραφάνων ψυχὰς· πᾶσις γὰρ ἀπὸ μέρους τῶ Ἰσραὴλ γέγονε, καὶ κάλυμμα ἐπὶ τὴν καρδίαν αὐτῶν κεῖται.

(1) Ὁ Θεοδωρίτος δὲ λέγει „Διὰ μὲν τοῦ θυμοῦ, τὸ παχὺ δεδήλωκε· τοιοῦτος γὰρ ὁ θυμὸς· διὰ δὲ τῆς ὀργῆς, τὸ ἐπίμονον· ταιαύτη γὰρ τῆς ὀργῆς ἡ φύσις· (ἐπεὶ κατὰ τὸν μέγαν Βασίλειον, καὶ τὸ Θεολόγον Γρηγόριον, ὁ μὲν θυμὸς ἔστι ἐξ ὀλιγοχρόνιος, ἑξαφίς τις ὥν καὶ ἀναθυμίας ἐξεία τοῦ πάθους· ἡ δὲ ὀργή, βραδυτέρα μὲν, μονιμωτέρα δὲ, ἑμμενος οὕσα λύπη καὶ ὀρμη διαρκὴς πρὸς τὴν τῶν ἡδικηκότων ἀντίδοσιν· ὥσπερ ὀργῆς τῆς ψυχῆς πρὸς τὴν ἀμυναν.) θυμὸν ποίνου, ἐπιφέρει ὁ Θεοδώριτος, ὀργῆς, τὴν ὀρεῖαν καὶ ἐπίμονον ἐκάλεισε τιμωρίαν· πᾶσαν αὐτοῖς, φησιν, ἐπάφες τὴν τῆς τιμωρίας ὀργὴν, καὶ ταχέαν καὶ διαρκὴ ἐπάγαγε συμφοράν.

(2) Ὁ δὲ Δίδυμος λέγει „Ἐρημος ἐγένετο ἡ πόλις αὐτῶν ὡς ἑπαυλις διὰ τὸν κτηνώδη τρόπον· καί τε γὰρ θρεμμάτων ἡ ἑπαυλις.

οι μὲ ἐκατάτρεξαν, ἕως ὅπου μὲ ἐφόνευσαν.

„ Καὶ ἐπὶ τὸ ἄλγος τῶν τραυμάτων
„ μου προσέθηκαν.

Αὐξήσαν, λέγει, εἰς ἐμένα τὸν πόνον τῶν πληγῶν μου μὲ τὴν προσθήκην τῶν ἐνεδισμῶν καὶ τῶν ὕβρεων· δὲν ἔφθασε γὰρ εἰς αὐτοὺς ὅτι μὲ ἐ-
σαύρωσαν, ἀλλὰ καὶ στυρωθέντα μὲ ἐπεριγέλων φω-
νάζοντες χλευαστικῶς „ Οὐκ, ὃ καταλύων τὸν να-
ὸν, καὶ ἐν τρισὶν ἡμέραις οἰκοδομῶν, σῶσον σε-
αυτόν· (Μάρκ. ιε. 29.) ἢ αὐξήσαν τὸν πόνον μου
μὲ τὴν συκοφαντίαν, ὅπου ἐπροσκόλλησαν εἰς ἐμέ·
δηλαδή, ὅτι ἐγὼ ἐνταφιασθεὶς ἐκλήφθηκα ἀπὸ τοὺς
Μαθηταίς μου, καὶ ὄχι ἀνέστην.

27 : „ Πρὸς θες ἀνομίαν ἐπὶ τῇ ἀνομίᾳ
„ αὐτῶν.

Ἄνομίαν ἐδῶ ἐνόησαν οἱ ἐξηγηταί, ἥτοι ὁ
Θεοδώριτος καὶ ὁ Ἀθανάσιος πῶς ὀνομάζει τὴν
συμφορὰν καὶ τιμωρίαν, τὴν διὰ τὴν ἀνομίαν χρε-
ωσθεμένην, καθὼς ἐν τῷ νς΄. Ψαλμῷ προείπομεν,
ἐρμηνεύοντες τὸ „ ἕως οὗ παρέλθῃ ἡ ἀνομία.
προλέγει λοιπὸν ὁ Κύριος, ὅτι σὺ Πάτερ, θέλεις
αὐξήσεις εἰς τοὺς Ἰουδαίους τὰς τιμωρίας καὶ συμ-
φορὰς· ἐπεὶ καὶ αὐτοὶ θέλουν αὐξήσουσι τὰς ὀλι-
ψεις εἰς ἐμέ. (1)

„ Καὶ μὴ εἰσελθῆτωσαν ἐν δικαιοσύ-
„ νῃ σου.

Δὲν θέλουν ἔμβουν, λέγει, οἱ Ἰουδαῖοι εἰς
τοιαύτην σάσιν, ὥς ὅπου νὰ δικαιωθῶν ἀπὸ ἐσέ-
να Πάτερ μου, καὶ νὰ τῆχουν ἔλεος· καθὼς ἐ-
δικαιώθησαν καὶ ἐλεήθησαν οἱ ἀκούσαντες· „ Δεῦ-

τε οἱ εὐλογημένοι τοῦ Πατρὸς μου· (Ματ. κς. 34.)
μερικοὶ δὲ νοοῦσι δικαιοσύνην, τὸ ἅγιον Εὐαγγέ-
λιον· ἐπεὶ αὐτὸ εἶναι δικαιοσύνη· διὰ τί καλεῖ ὁ-
λους εἰς σωτηρίαν, καὶ δέχεται ὅλους ἐκείνους, ὅπου
προσέρχονται εἰς αὐτὸ, καθὼς λέγει ὁ Παῦλος „ δι-
καισύνη γὰρ Θεοῦ ἐν αὐτῷ ἀποκαλύπτεται· (Ῥωμ.
α. 17.)

28 : „ Ἐξάλειψήτωσαν ἐκ βιβλοῦ ζών-
„ τῶν.

Ὅταν ὁ Θεὸς εἶπε πρὸς τὸν Μωϋσῆν διὰ
τὸν λαόν, ὅπου ἔκομα τὸ χρυσὸν μοσχάρι εἰς
τὴν ἔρημον „ Εἰ μὲν ἀφῆν αὐτοῖς τὴν ἀμαρ-
τίαν, ἄφες· εἰ δὲ μὴ, ἐξάλειψόν με ἐκ τῆς βίβλου
σου, ἥς ἔγραψας· (Ἐξ. λβ΄. 32.) τότε ἀπε-
κρίθη πρὸς αὐτὸν ὁ Κύριος „ Εἴτις ἡμάρτηκεν ἐ-
νώπιόν μου, ἐξάλειψω αὐτοὺς ἐκ τῆς βίβλου μου·
(αὐτόθ. 33.) Μία λοιπὸν εἶναι αὕτη ἡ βίβλος,
εἰς τὴν ὁποίαν γράφονται ἐκεῖνοι, ὅπου ἀξιοῦνται
τῆς ζωῆς· τὴν ὁποίαν βίβλον ζώντων ἀνόμασεν
ἐδῶ ὁ Ψαλμὸς, προσητεῦον μὲ τοῦτον τὸν λόγον,
ὅτι οἱ Ἰουδαῖοι θέλουν ἀποθάνειν μὲ φόνον· εἶ-
ναι καὶ δευτέρᾳ βίβλος εἰς τὴν ὁποίαν οἱ δίκαιοι
γράφονται, τὴν ὁποίαν καὶ αὐτὴν παρακατα φανε-
ρώνει ὁ Ψαλμὸς αὗτος.

„ Καὶ μετὰ δικαίων μὴ γραφῆτωσαν.

Περὶ τῆς βίβλου ταύτης, εἰς τὴν ὁποίαν οἱ
δίκαιοι γράφονται, εἶπε καὶ ὁ Κύριος εἰς τοὺς Ἀπο-
στόλους „ Χαίρετε δὲ, ὅτι τὰ ὀνόματα ὑμῶν ἐγ-
ράφη ἐν τοῖς οὐρανοῖς (Λουκ. ι. 20.)· λέγει λοιπὸν
ὁ Ψαλμὸς, ὅτι οἱ Ἰουδαῖοι ἐνταῦθα θέλουν ἀποθά-
ναι, καὶ θέλουν συναριθμηθῶν μὲ τοὺς ἀμαρτω-
λούς· εἶναι καὶ τρίτη βίβλος, εἰς τὴν ὁποίαν γρά-
φονται οἱ ἀμαρτωλοί· καθὼς λέγει ὁ Δανιὴλ·
„ Κρι-

(1) Ὁ Θεὸς εἶπεν ὁ Ἀθανάσιος „ Ἄνομίαν τὴν διὰ τὴν ἀνομίαν ἐκάλεσε τιμωρίαν, ἀξίων ἀόρτους ὅτι τας τιμωρεῖ-
σθαι, ἢ μὴ τυχεῖν τῶν ἀγαθῶν, ἢ τοῖς δικαίοις ἀπονέμειν εὐχθῆν ὁ Θεός· ἔφη δὲ ἢ ὁ Ἰσίδωρος „ Τὰ πρὸς θες
ἀνομίαν ἐπὶ τῇ ἀνομίᾳ αὐτῶν ὁμωυμεί· ὃ γὰρ λέγει τοῦτό ἐξω· ἐπίθεας τιμωρίαν ἐπὶ τὴν ἀμαρτίαν αὐτῶν·
(Βιβλ. γ΄. Ἐπιστολ. 51.)

ἡ Κριτήριον ἐκάθισε, καὶ βίβλοι ἠνεώχθησαν· (Δαν. ζ'. 10.) βίβλους δὲ αἱ Γραφαὶ ὀνομαζοῦσι, τὰς διαφορὰς γνώσεως τοῦ Θεοῦ. (1)

29 : ἡ Πτωχὸς καὶ ἀλγῶν εἰμι ἐγώ.

Εἶπομεν διὰ τὴν πτωχείαν τοῦ Κυρίου εἰς τὸν καὶ Ψαλμόν, ἐρμηνεύοντες τὸ, οὐκ ἐξουδένωσεν, οὐδὲ προσέχρισε τῇ δειήσει τοῦ πτωχοῦ· θέλωμεν δὲ εἰπόμεν καὶ ἐδῶ τὰ τοῦ αἰρίου Κυρίλλου, ὅτι ὁ Παμβασίλειος καὶ παντέλειος Θεὸς, ἐγεννήθη μὲν ἀπὸ Μητέρας πενιχράν, καὶ πτωχήν· καὶ ὤχει εἰς ὀσπῆτιον, ἀλλὰ εἰς σπήλαιον· καὶ ὄχι ἐπ' ἀνω εἰς κλίνην, ἀλλὰ ἐπάνω εἰς παχυ· ἐφόρει δὲ

φορέματα λιτὰ καὶ εὐκαταφρόντητα· ἐπεριπάτει χεῖρὶς δούλων· δὲν εἶχεν οὐδὲ καλύβην· ἐτρέφετο παρ' ἄλλων (2) ὡς αἰσχυνοῦν λοιπὸν· ἐκεῖνοι, ὅπου κομπάζουν καὶ ὑπερηφανεύονται εἰς τὸν πλοῦτόν τους· ἀλγῶν δὲ ἦτον ὁ Κύριος καὶ πονῶν διὰ τὰ πάθη τοῦ παναγίου τοῦ σωματος, τὰ ὅποια ἐδέχθη διὰ λόγου μας· ἕως ἐδῶ εἶναι τὰ λόγια τὰ ἐκ προσώπου τοῦ Χριστοῦ λεγόμενα· τὰ δὲ ἀκόλουθα, (ἀλλ' οὐ πάντα·) λέγονται ἐκ προσώπου τῆς Ἐκκλησίας τῶν Χριστιανῶν.

ἡ ὁσπηρία σου ὁ Θεὸς ἀντελήθε·
τῷ μου. (3)

Η-

(1) Ὅθεν εἶπεν ὁ Χρυσόστομος ἡ Βίβλος ζωῆς ἡ μνήμη, ἡ ἡ γνώσις τοῦ Θεοῦ· ἐκεῖ γράφεται τὰ ἔργα· μακάριος οὖν ὁ ἐν τῇ αὐτῇ Ἱερουσαλὴμ γραφῆς ἀξιούμενος· ἐκεῖνη γὰρ ὅμοιος εἶναι ἡ βίβλος τῶν ζώων, ἐν ἣ γράφονται οἱ Μαθηταὶ τοῦ Χριστοῦ· ὁ δὲ Βασίλειος ἡ Εὐσέβιος λέγουσιν· ἐπεὶ δὲ βίβλος ζώωντος εἶναι, ἐπιστήσκει ἀναγκαῖον, μὴ ποτε εἰσέλθῃς οἱ γραφόμενοι μὲν, οὐκ εἰς ζωὴν δὲ, ἀλλ' εἰς ἀπώλειαν· ὥστε δὴ τινὰς καταγραφὰς γίνεσθαι, τῶν μὲν, εἰς ζωὴν, τῶν δὲ, εἰς ἀπώλειαν· ἡ εἶναι πολλάκις ἡ μεταβολὴ τῆς γραφῆς· καὶ γραφῇ τὰ πονηρὰ, δύνασθαι ἐξαλειφθῆναι διὰ τῶν ἀγαθῶν· ἡ τὸ ἐμπαινον· ἔφη δὲ ὁ Ἰσίδωρος ἡ Εἰς ἡ πρώτη φησιν, ἐνεγράφησαν, διὰ τοὺς παρὰ Θεοῦ ζῶντας Πατέρας αὐτῶν, ὡς ἡ αὐτοῖς δεδόσθαι τὰς ἐπαγγελίας· ἀλλ' οὖν τοιαῦτα τετολιμυκότες ἐξαλειφθῆναι, μὴ δὲ παρὰ Θεοῦ, φησιν, ἐγγραφήσαν μετὰ τῶν ἐκκλησιάζοντων δικαίων, ἡ τῆς παρ' αὐτῶν ζωῆς ὅτιων ἀξίαν, ὡς τὸν ἀρχηγὸν τῆς ζωῆς παραιτησάμενοι (ἐν τῇ ἐκδῶ. Σειρήν.) ὁ δὲ Εὐσέβιος λέγει ἡ Ἐπειδὴ τὸ παλαιὸν παρὰ τοῖς Ἰουδαίοις ἐγράφετο μάλιστα τῶν ἐναγέτων τελευτῶν τὰ δόγματα (ὡς ἡ ἡ παρ' ἡμῶν ἐν ταῖς Ἐκκλησίαις φυλάττεται) ἡ τελευτήσαντες, φησὶ, μὴ ἀξιώσθαι τῆς τῶν δικαίων γραφῆς· τούτοις μὲν μετὰσχίον καλῶ (αὐτοῖς.)

(2) Σημειώμεν ἐνταῦθα, ὅτι ὁ Κύριος ἐτρέφετο παρ' ἄλλων μετὰ τοὺς τριάκοντα χρόνους τῆς ἡλικίας του, ἀφ' οὗ ἐβαπτίσθη ἡ ἐκνήρυττε τὸ Εὐαγγέλιον, ὡς μαρτυρεῖ ὁ εὐαγγελιστὴς Λευκᾶς, λέγων, ὅτι ἡ Μαγδαλὴν ἡ Ἰωάννα γυνὴ Χουζᾶ ἐπιτρόπου Ἡρώδου, ἡ Σουσάννα, ἡ ἑτεραι, πολλὰ δηκόνουν αὐτῷ ἀπὸ τῶν ὑπαρχόντων αὐταῖς· (Λουκ. 8. 3.)· πρὸ τῶν τριάκοντα δὲ ἐτῶν τῆς ἡλικίας του, ὁ Κύριος ἐτρέφετο ἐκ τοῦ ἐργαχείρου του· ἐπερ ἦτον ἡ τεκτονικὴ τέχνη· οὐ μόνον γὰρ ὁ Κύριος μαρτυρεῖται, ὅτι ἦτον τέκτονος υἱὸς κατὰ τὸν εὐαγγελιστὴν Ματθαίου· ἡ Οὐχ οὗτός ἐστιν ὁ τοῦ τέκτονος υἱὸς; (Ματθ. 13. 55.)· ἀλλὰ ἡ τέκτων, κατὰ τὸν εὐαγγελιστὴν Μάρκον· ἡ Οὐχ οὗτός ἐστιν ὁ τέκτων ὁ υἱὸς Μαρίας; (Μάρκ. 6. 3.)· οἱ αὐτοὶ δὲ ὅπου ἔλεγον παρὰ τῷ Ματθαίῳ, ὅτι εἶναι τοῦ τέκτονος υἱὸς, οἱ αὐτοὶ ἔλεγον ἡ παρὰ τῷ Μάρκῳ, ὅτι εἶναι τέκτων· ὅθεν καθὼς ἀλήθειαν λέγοντες, ὅτι εἶναι τέκτονος υἱὸς (Πάντες γὰρ οἱ θεοὶ Πατέρες κοινῶς συμφωνοῦσιν εἰς τοῦτο, μαρτυροῦντες, ὅτι ὁ Ἰωσήφ, ὁ νομιζόμενος Πατὴρ τοῦ Κυρίου, ἦτον τέκτων) ἔτι ἀλήθειαν λέγοντες ἡ ὅτι εἶναι τέκτων· βεβαίως ἡ ὁ μέγας Βασίλειος, ὅτι συνεδούλευεν ὁ Κύριος μετὰ τὸν Ἰωσήφ τὴν τεκτονικὴν ἐπιχειρήσιν, διὰ τὸ μάλιστα πάντων, ὁ θεὸς Ἰουστίνος ὁ Φιλόσοφος ἡ Μάρτυς, φανερῶς μαρτυρῶν ἐν τῷ πρὸς Τρύφωνα διαλόγῳ ἡ λέγων ἡ Ταῦτα δὲ τὰ τεκτονικὰ ἔργα εἰσάγεται (ὁ Ἰησοῦς) ἐν ἀνθρώποις ἡν, ἡροτρα ἡ ζυγὰ (ἡτοι ζυγοὺς βοῶν) διὰ τούτων (τῶν ζυγῶν δηλαδὴ) ἡ τὰ τῆς δικαιοσύνης σύμβολα διδάσκων, ἡ ἐνεργῇ τῷ βίῳ (διὰ τῶν ἀρετῶν δηλ.) (σελ. 154. τῆς ἐν ἔτει αἰμῆς· γενομένης ἐν Βενετίᾳ ἐκδόσεως.)

(3) Ἐν ἄλλοις, ἀντιλαμβάνομαι· ὁ δὲ Ἀθανάσιος ἡ τὰ ἡ Πτωχὸς ἡ ἀλγῶν εἰμι ἐγώ ἐκ μέγας λέγει τῆς Ἐκκλησίας· φησὶ γὰρ ἐντεῦθεν ἡ εὐαγγελικὴ πολιτεία κηρύττεται, ἡς ἡρξεν ὁ κατὰ Θεὸν πτωχὸς· ἡ ἡ ἀλγῶν ἡ Μικαῖροι οἱ πτωχοὶ τῷ Πνεύματι· εἰσάγεται δὲ οὗτος ὁ πτωχὸς χορὸς εὐχαριστῶν ἐπὶ τῇ γενομένῃ αὐτῷ σωτηρίᾳ παρὰ τοῦ Μονογενοῦς.

Ἡ Σωτηρία, λέγει, ἡ ἀπὸ σοῦ Κύριε, ἔσθ' ὅπως μοι καὶ ἡλευθέρωσέ με ἀπὸ τὴν πλάνην τῆς Εἰδωλολατρείας.

αὐτοὺς, καὶ ὅσα ἐκατέρωθως, καὶ ὥς εὐφραν-
θοῦν. (2)

30: „ Αἰνέσω τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ μου
„ μετ' εὐφροσύνης· μεγαλυνῶ αὐτὸν ἐν αἰ-
„ νέσει.

31: „ Καὶ ἄρῃσει τῷ Θεῷ ὑπὲρ μόσχον
„ νέον, κέρατα ἐκφέροντα καὶ ὀ-
„ πλάς.

Βλέπε ἐδῶ, ὡς ἀναγνώσας, τὴν εὐαγγελικὴν
θυσίαν, πῶς προτιμᾶται ἀπὸ τὰς θυσίας τοῦ νό-
μου· καὶ τὴν λογικὴν, πῶς προτιμᾶται ἀπὸ τὴν
ἄλογον· Σημεῖον δὲ δυνάμεως εἶναι τὸ νέον φυτ-
ρωμα τῶν κεράτων, καὶ τῶν ὀνύχων· τὰ ὀνύχια
γὰρ ὀνομάζει ὀπλάς· ταῦτα δὲ σημαίνουν τὴν νεκ-
ρωσιν τῆς τοῦ νόμου λατρείας· νεκρὰ γὰρ εἶναι τὰ
κέρατα καὶ τὰ ὀνύχια. (1)

32: „ Ἰδέσθωσαν πτωχοὶ καὶ εὐφρανθῇ-
„ τωσαν.

Πτωχοὺς καὶ πένητας ὠνόμασε, τοὺς ἐξ
Ἑθνῶν πιστεύσαντας· διὰ τὴν ἥτον πτωχοὶ ἀπὸ τὴν
θεογνωσίαν καὶ ἀρετὴν, καθὼς προείπομεν· αὐτοὶ
λοιπὸν, λέγει, ὥς ἰδοῦν, ὅσα ὁ Θεὸς ἔπαθε δι'

„ Ἐκζητήσατε τὸν Θεὸν καὶ ζήσεται
„ ἡ ψυχὴ ὑμῶν.

33: „ Ὅτι εἰσήκουσε τῶν πενήτων ὁ Κύ-
„ ριος· καὶ τοὺς πεπεδημένους αὐ-
„ τοῦ οὐκ ἐξουδένωσεν.

Ἀνίσως λέγει, ἐσεῖς οἱ ἐξ Ἑθνῶν πιστεύσαντες
ζητήσατε τὸν Θεὸν μὲ ὅλην τὴν ψυχὴν σας, ἡ ψυ-
χή σας θελεῖ ζῆσαι μακαρίαν ζωὴν, διὰ τὴν ὃ Κύρι-
ος δὲν ἐκαταφρόνησε τοὺς πένητας Ἑθνικοὺς, καὶ
ἐκείνους, ὅπου ἦτον πεπεδημένοι ἀπὸ τὰ δεσμὰ
τῶν ἁμαρτιῶν τους, καὶ ἀπὸ τὰ δεσμὰ τοῦ Δαί-
μονος, ὡς εἴπομεν ἐν τῷ ξξ'. Ψαλμῷ, ἐρμηνεύ-
οντες τὸ „ Ἐξάγων πεπεδημένους ἐν ἀνδρίᾳ· ἀλλὰ
ἡλευθέρωσεν αὐτοὺς ὅλους ἀπὸ τὰ νοητὰ δεσμὰ
ταῦτα· κατὰ τὴν ἐρμηνείαν τοῦ Θεοῦ Κυρίλλου.

34: „ Αἰνεσάτωσαν αὐτὸν οἱ οὐρανοί,
„ καὶ ἡ γῆ, θάλασσα, καὶ πάντα
„ τὰ ἔρποντα ἐν αὐτῇ.

Ἐπειδὴ δὲν εἶναι ἀρκετοὶ οἱ Ἄγγελοι καὶ
οἱ ἄνθρωποι εἰς τὸ νὰ εὐχαριστήσου· πρεπόντως καὶ
κατ' ἀξίαν τὸν Θεόν, διὰ τοῦτο ὁ Δαβὶδ ἐδῶ κα-
λεῖ

(1) Ἐφ' ἧς δὲ ὁ Θεολόγος Γρηγόριος „ Ὑπὲρ μυριάδας ἀνῶν πτόνων, ὅτις ὁ σοικειώδης νόμος ἐκράτει τὸν ἔτι νή-
πιον Ἰσραὴλ, ταῖς ἐναίμοις θυσίαις σκιαγραφῶν τὴν μέλλουσαν· ὁ δὲ Θεὸς Κύριλλος λέγει, ὅτι καὶ τὸ τοῦτον
λέγεται ἐκ μέρους τοῦ Χριστοῦ· ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει „ Ὁ μαρτυρῶν δὲ αὐτῷ ἔσαι τῆς ἀνέσεως ἡ θυσία μό-
σχου νέου καὶ πίονος, ἄρτι μὲν τὰς χηλὰς, ἄρτι δὲ προβαλλομένου τὰ κέρατα· ὁ δὲ Ἀθανάσιος „ Ἐπαγγέλλε-
ται δὲ μηκέτι τὰς δι' αἱμάτων προσφέρειν θυσίας, τὰς δι' αἰνέσεως δὲ μᾶλλον καὶ πνευματικὰς· ὁ δὲ Ἡσύχιος
„ Αἶτιον τὴν δοξολογίαν καλεῖ· ἥτις αὐτῷ παρὰ τῆς κτίσεως ὅλης φυσικοῖς κινήμασιν αὐτὸν δοξολογούσης προσφέ-
ρεται· ἡ Ἐκκλησία τοίνυν οὐ μόνον τὴν μετὰ τῆς κτίσεως δοξολογίαν προσφέρειν ἐπαγγέλλεται· ἀλλὰ μετ' ὧς
δοξάζειν· ταυτέσι πνευματικὴν καὶ νοερὰν ὑμνωδίαν προσφέρειν· τοῦτο γὰρ ἐστὶν ἐπὶ Θεοῦ κυρίως τὸ ἄδειν· ὁ δὲ
Εὐσέβιος γλαφυρῶς λέγει· ὅτι ἐπειδὴ καὶ μόσχος ἐθυσιάζετο ὅταν ἀμάρτανεν ὁ Ἀρχιερεὺς καὶ ἡ Συναγωγὴ ὡς γέ-
γραπται „ Ἐάν ὁ Ἀρχιερεὺς ὁ κεχρισμένος ἀμάρτη τοῦ τὸν λαὸν ἀμαρτεῖν· καὶ προσάξει περὶ τῆς ἀμαρτίας αὐ-
τοῦ ἧς ἡμάρτε, μόσχον ἐκ βοῶν ἀμωμον τῷ Κυρίῳ περὶ τῆς ἀμαρτίας (Λευϊ', δ', 3.) οἱ δὲ Ἀρχιερεῖς καὶ ἄρ-
χοντες συνήχθησαν κατὰ τοῦ Κυρίου, καὶ τοὺς ὅχλους διηγείραν νὰ ζητήσουν τὸν Βασιλεῖα, καὶ ἔχον τὸν Χριστὸν, διὰ
τοῦτο ἔγιναν αἱτίοι τῆς ἀμαρτίας αὐτῶν· διὰ τοῦτο καὶ λέγει ἐδῶ ὅτι ἄλλο ζῶον, ἀλλὰ μόσχον νέον καὶ ἀρσενικόν.

(2) Ὁ δὲ Ἀθανάσιος λέγει „ Ταῦτα γινόντες, φησὶν, οἱ τῷ Πνεύματι πτωχοὶ ἀγαλλιασθήσονται· λέγουσι δὲ
ταῦτα οἱ Ἀπόστολοι διὰ τοὺς δ' αὐτῶν πιστεύσαντας εἰς Χριστόν.

λαί τὰ ἀνάσθητα σκίετα πρὸς δοξολογίαν καὶ εὐχαριστίαν Θεοῦ· τὰ ὅποια καὶ ὁ Μωϋσῆς ἐν τῇ ἀρχῇ τῆς Γενέσεως ἐνθυμήθη· ἀδιαφόρως δὲ τὰ ἔρποντα ἐπρόσθεσε, διὰ νὰ φανερώσῃ, ὅτι καθὼς τὰ ἔρπετά τῆς γῆς ἔρποντα καὶ συρόμενα διαβαίνουν ἀπὸ τόπον εἰς τόπον, ἐτὶ καὶ τὰ ὄψαρια τῆς θαλάσσης· ἢ εἶπε τοῦτο, καὶ διὰ τὸ πολὺ πλῆθος τῶν ὀψαρίων. (1)

λοι „ Παῦλος γάρ φησι, δούλος Ἰησοῦ Χριστοῦ· (Ῥωμ. α'. 1.) σπέρμα δὲ τῶν Ἀποστόλων, εἶναι οἱ μαθηταὶ αὐτῶν Χριστιανοί· ἐπειδὴ ἀνεγεννήθησαν ἀπὸ τοὺς Ἀποστόλους διὰ μέσου τοῦ Βαπτίσματος τῆς παλιγγενεσίας· ἡ δὲ κατὰ πρόθεσιν, ὅπου εὐρίσκεται εἰς τὸ καθέξουσιν, δηλοῖ ἐπίτασιν καὶ μονιμότητα· μόνοι γάρ οἱ Χριστιανοὶ βαθεῖως κατοικοῦσι τὴν Ἱερουσαλήμ, μὲ τὸ νὰ ἐδιώχθησαν παντελῶς ἀπὸ ἐκεῖ οἱ Ἑβραῖοι. (3)

35 : Ὅτι ὁ Θεὸς σώσει τὴν Σιών.

Σιών ὀνομάζει ἐδῶ ὁ Δαβὶδ τὴν νέαν· ἡτοι τὴν Ἑκκλησίαν τῶν πιστῶν· ἡ καὶ αὐτὴν τὴν Ἱερουσαλήμ θέλει συντηρήσῃ διὰ τὸν ἑαυτὸν του· διὰ τὴν ἡ Ἱερουσαλήμ εἰς τὸν Χριστὸν εἶναι ἀφιερωμένη, καὶ ὅχι εἰς ἄλλον Θεόν· καὶ μὴ ὅλον ὅπου οἱ ἄσεβεῖς κυριεύουσι τὴν ἐπαρχίαν ἐκείνην.

„Καὶ οἰκοδομηθήσονται αἱ πόλεις
„τῆς Ἰουδαίας· καὶ κατοικήσουσιν
„ἐκεῖ, καὶ κληρονομήσουσιν αὐτήν.

Αἱ πόλεις, λέγει, τῆς Ἰουδαίας θέλουν οἰκοδομηθῶν· καὶ θέλουν γενοῦν εἰς αὐτὰς ναοὶ παρὰ τῶν Χριστιανῶν, καὶ οἱ Χριστιανοὶ μέλλουν νὰ κατοικήσουσιν καὶ νὰ κληρονομήσουσιν αὐτάς. (2)

36 : „Καὶ τὸ σπέρμα τῶν δούλων σου καὶ
„ῥέξουσιν αὐτήν.

Δούλοι μὲν τοῦ Χριστοῦ, εἶναι οἱ Ἀπόστο-

„Καὶ οἱ ἀγαπῶντες τὸ ὄνομα σου
„κατασκοπώσουσιν ἐν αὐτῇ.

Ἐκεῖνοι, λέγει, θέλουν κατοικήσουσιν εἰς τὴν Ἱερουσαλήμ, ὅσοι ἀγαποῦν καὶ επικαλοῦνται τὸ ὄνομα σου Κύριε· ἡτοι οἱ Χριστιανοί· καθὼς δὲ ἡ ἀρχὴ τοῦ Ψαλμοῦ τούτου ἕως τοῦ „ Ἀπηλλοτριωμένος ἐγενήθην τοῖς ἀδελφοῖς μου, καὶ ξένος τοῖς υἱοῖς τῆς μητρὸς μου· μικροὶ πιστοὶ βρίζονται νὰ τὰς προσαρμώσουσιν εἰς τὸν Χριστὸν· ἐξ ἧς καὶ οἱ Ἰουδαῖοι τὰ ἀπὸ ἐκεῖ ῥητὰ ἕως τέλους προσαρμώζουν εἰς τὸν ἐν Β. βυλῶνι λαόν.

Πρέπει δὲ νὰ εἰπώμεν συντόμως, καὶ πῶς αὐτοὶ τὰ προσαρμώζουσιν· ἀπηλλοτριωθὲν, λέγουσι, τῶν ἀδελφῶν μου, μὴ συγχωρούμενος νὰ συνανασρέφωμαι μὲ αὐτοὺς, ἐνὰ μὲν, ἐπειδὴ καὶ ἐδούλευον εἰς ἄλλους κυβέοντας ἐγὼ, καὶ εἰς ἄλλους ἐκεῖνοι· καὶ ἄλλο δὲ, ἐπειδὴ ὁ νόμος συγγένειαν σκλάβων δὲν ἤξευρε· τοῦτο τὸ ἴδιον δηλοῖ καὶ ὁ ἀκόλουθος εἰχος· συλλογιζόμενος δὲ καὶ τὴν ἐρήμωσιν τοῦ ναοῦ, ἀναλύομαι ἀπὸ τὴν λύπην· καὶ τοὺς ἐδικούς σου ὀνειδισμούς Κύριε, τοὺς ὁποίους λέγουν οἱ Βαβυλώνιοι κατὰ σοῦ, πῶς δὲν δύνασαι νὰ μοι βοη-

(1) Ὁ δὲ Ἀθανάσιος λέγει „ Εἰ χαρὰ γίνεται ἐν οὐρανῷ ἐπὶ ἐνὶ ἁμαρτωλῶ μετανοῦντι· πολλῶ πλεον χαρήσονται, συμπάσης ἐλευθερωθείσης τῆς γῆς· εἰδὲ οὐρανὸς ἐπὶ τῇ τῶν ἀνθρώπων χαίρει σωτηρίᾳ, ἡ αἰνεῖ ἐπὶ τούτῳ τὸν Θεόν· πολλῶ μᾶλλον ἔαυτοὶ οἱ σωθέντες ἐπὶ τῆς γῆς αἰνέσουσι τὸν σώσαντα· διὸ προσέθηκε ἡ γῆ.

(2) Ἡ κατὰ τὸν Ἀθανάσιον „ Πόλεις οἰκοδομήθησαν αἱ διεγνηγεμέναι δηλονότι τῶν ἀνθρώπων ψυχῶν πεσοῦσαι γὰρ ἦσαν, ὅτε ἠγνόουν τὸν Θεόν· αὗται δὲ εἰσιν αἱ διὰ τῆς ἐξομολογήσεως ἀνεγερθεῖσαι· Ἰουδαία γὰρ ἐξομολογήσεως ἐρμηνεύεται.

(3) Τῷ τότε μὲν καιρῷ, ὅτε ταῦτα ἔγραφον ὁ σοφὸς Συγγραφεὺς κὺς Εὐθύμιος, μόνοι οἱ Χριστιανοὶ ἐκατοίκουν εἰς τὴν Ἱερουσαλήμ, ἡ οἱ Ἑβραῖοι ἦσαν ἀπὸ ἐκεῖ διωγμένοι· τῶρα δὲ κατοικοῦσιν ἐν αὐτῇ ἡ Ἑβραῖοι.

βοηθήσης, ἔδωκός μου λογίζομαι· ὅθεν ἀπὸ τὴν λύπην νησεύων, κατεξηράνθην· οἱ δὲ Βαβυλώνιοι περισσότερο μὲ ὀνειδίζουν πῶς νησεύω ματαίως καὶ ἀνωφελῶς· καὶ ἐνεδύθην σάκκον εἰς σημεῖον τῆς θλίψεως· φανερά δὲ εἶναι τὰ ἐπίλοιπα.

Ἐπειτα ἐπρασχυόμην λέγων, ὅτι τὰ νῦν καίρος ἀγαθοελαίας· ἤτοι ἐλεημοσύνης· τὰ δὲ ἀκόλουθα τὰ ἐρμηνεύουσι, καθὼς τὰ ἐρμηνεύσαμεν καὶ ἡμεῖς· πλὴν οἱ Ἰουδαῖοι λέγουσι παῖδα τοῦ Θεοῦ οὐχὶ τὸν κατὰ φύσιν, ἀλλὰ τὸν κατὰ θέσιν· ἤτοι τὸν λαὸν τῶν Ἰουδαίων, ὃς γὰρ φησι πρωτότοκος μου Ἰσραὴλ (Ἐξ. δ'. 22.) ἢ καὶ ἄλλως, παῖτα λέγουσι τὸν δούλον· Ἐπειτα τὸν ὀνειδισμόν τὸν διὰ σέ ἐγὼ ἐπρόσμενα, λέγουσιν, ὁμοίως καὶ τὴν ἄλλην κακοπαθειάν, καθὼς σκλάβος ὅπου εἶναι διὰ τοῦτο ἐξήγησα παρηγορητὴν, καὶ δὲν εὐρήκα· ἐπεὶ δὲ καὶ δὲν εἶχον τὴν ἀδειαν νὰ ἀνταμῶνω τοὺς ὁμοφύλους μου διὰ νὰ παρηγοροῦμαι· εἰς δὲ τὰ ἔδωκαν εἰς τὸ βρῶμά μου χολήν, καὶ εἰς τὴν δίψαν μου ἐπότισάν με ὄξος, σκοντάθουσι λέγοντες,

ὅτι πικρὸν φαγητὸν μοι ἔρριπτον ὡς δούλῳ νὰ φάγω οἱ σκλαβώσαντές με· καὶ διψῶντά με ἐπότισον ξιδὸν κρασί· ἢ μὲ ἔκαμνον νὰ μοι φαίνεται πικρὸν τὸ φαγητὸν διὰ τὰς θλίψεις, καὶ δριμύ τὸ νερόν· τὸ δὲ γεννηθῆτω ἡ τράπεζα αὐτῶν, τὸ ἐρμηνεύουσι κατὰ τὴν ἐξήγησιν, ὅπου ἡμεῖς ἐποιήσαμεν· τὰ ἀκόλουθα δὲ ρητὰ εἶναι, λέγουσι, κατάραι κατὰ τῶν Βαβυλωνίων· ἐπαυλὶν δὲ αὐτῶν λέγουσι τὴν πόλιν τους, εἴτα τὸν λαόν, λέγουσι, τὸν ὅποιον ἐσὺ Κύριε, παρεχώρησας νὰ παιδευθῇ, αὐτοὶ οἱ Βαβυλώνιοι πολλὰ τὸν ἐπρώρησαν· καὶ πάλιν ἐπροσθεσαν ἐπάνω εἰς τοὺς προτέρους πόνους ἄλλους, καὶ τὰ ἐξῆς· εἰς δὲ τὸ, ἀρτίσει τῷ Θεῷ ὑπὲρ μόσχον νέον, παρομοίως σκοντάθουσι· τὰ δὲ ἀκόλουθα ρητὰ τοῦτοι καθὼς ἀγαποῦν, συμφώνως μὲ τὴν ἰσορίαν τῆς ἐλευθερίας τῶν σκλαβωθέντων Ἑβραίων· ἡμεῖς δὲ ἀκολουθήσαντες εἰς τοὺς ἀκριβεστέρους Πατέρας, ἀσφαλεσάτην ἐποιήσαμεν τὴν τοῦ Ψαλμοῦ τούτου ἐξήγησιν.

Ψαλμός 137.

Εἰς τὸ τέλος τοῦ Δαβίδ. εἰς ἀνάμνησιν·

Εἰς ἀνάμνησιν ἐπιγράφεται ὁ Ψαλμός οὗτος· διὰ τί ὁ Δαβίδ ἐρανισθεὶς καὶ συνθέσας αὐτὸν ἀπὸ τὰ λόγια, ὅπου εἶπεν εἰς τὸν 137. Ψαλμόν, εἶχεν αὐτὸν πρόχειρον καὶ ἑτοιμον πάντοτε· καὶ ὅταν ἐνθυμεῖτο τὴν ἀμαρτίαν ὅπου ἔκαμε, μοιχεύσας τὴν Βηρσαβέε καὶ φρονέυσας τὸν Οὐρίαν, τότε ἔψαλλεν αὐτὸν κατὰ τὸν Εὐσέβιον, ὡς ἂν μίαν ἐπωδὴν καὶ ἀντιφάρμακον ἐναντίον τῶν Δαιμόνων, ὅπου ἐκρήμυσαν αὐτὸν εἰς ἐκείνας τὰς ἀμαρτίας, δαόμενος, καὶ παρακαλῶν τὸν Θεόν, νὰ μὴ κυριευθῇ ἀπὸ τούτων ἄλλην μίαν φοράν· ἄλλοι δὲ λέγουσιν, ὅτι ὅταν ὁ Δαβίδ ἐνθυμεῖτο ὅσα κακὰ ἐπῆθεν ἀπὸ τοῦ ἐχθροῦ του, τότε ἔψαλλε τοῦτον τὸν Ψαλμόν, διὰ νὰ μὴ ἀπεχμονήσῃ τὴν χάριν καὶ βοήθειαν· ὅπου τότε

τότε ἔλαβεν ἀπὸ τὸν Θεόν· εἰς τὸ τέλος δὲ ἐπιγράφεται διὰ τὴν ἐν τούτῳ περιεχομένην προσευχὴν ἐταλείωνε καὶ εἰς ἑκάστω ἤρχετο. (1)

Ζητοῦντες τὴν ψυχὴν μου. (3)

1 : „Ὁ Θεὸς εἰς τὴν βοήθειάν μου πρό-
„ σχος.

Εἰς τὸν λθ΄ Ψαλμὸν γράφεται „ Κύριε εἰς
τὸ βοηθήσάι μοι πρόσχος· τὸ ὅποιον εἶναι σχεδὸν τὸ
εἶδιον.

„ Κύριε, εἰς τὸ βοηθῆσαί μοι σπεῦσον.

Τοῦτο εἶναι σχεδὸν ἴδιον μὲ τὸ „ τάχυνον
τοῦ ἐξελεῖσθαι με, τὸ ὅποιον εὐρίσκεται ἐν τῷ λ΄ Ψαλ-
μῷ. (2)

2 : „ Αἰσχυνθῆτωσαν καὶ ἐντροπῆτωσαν
„ οἱ ζητοῦντες τὴν ψυχὴν μου.

Καὶ τοῦτο εὐρίσκεται ἐν τῷ λθ΄ Ψαλμῷ
οὕτως „ Αἰσχυνθῆσαν καὶ ἐντροπήσαν ἅμα οἱ

„ Ἀποστραφῆτωσαν εἰς τὰ ὀπίσω, καὶ
„ καταίσχυνθῆτωσαν οἱ βουλομενοὶ
„ μοί, κακά.

Καὶ τοῦτο εὐρίσκεται ἐν τῷ λθ΄ Ψαλμῷ, οὕ-
τως „ Ἀποστραφῆσαν εἰς τὰ ὀπίσω, καὶ καταίσ-
χυνθῆσαν οἱ θέλοντές μοι κακά· (4) ὥς ἐκ
τούτου συμπεραίνεται· ὅτι ἀγαθὰ καὶ εἶναι τὰ
τοιαῦτα, προσηκτικὰ κατὰ τὴν φωνήν, ἀλλ’ ὅμως
ἔχουσι δύναμιν εὐκτικῶν.

3 : „ Ἀποστραφῆτωσαν παρὰ τὰ αἰσχύ-
„ νομενοὶ οἱ λεγοντές μοι· εὐγε εὐγε!

Καὶ τοῦτο ἐν τῷ λθ΄ Ψαλμῷ γράφεται
οὕτως „ Κομισάσθωσαν παρὰ τὰ αἰσχύνῃ αὐτῶν,

4 : „ Ἀ-

(1) Ἄλλοι δὲ λέγουσιν ὅς ὁ Θεοδώριτος, ὅτι ἐποίησε τὸν Ψαλμὸν τοῦτον ὁ Δαβὶδ ἐν σῆματι προσευχῆς, ὅταν ἐδιώκετο ἀπὸ τὸν Ἀβεσσαλώμ· ὁ δὲ Κύριλλος σὺν τῷ Ἀθανασίῳ λέγει, ὅτι δύναται ὁ Ψαλμὸς οὕτως νὰ λέγεται ἔκ ἐκ προσώπου τοῦ Χριστοῦ ὑπὲρ τῆς ἀνθρωπότητος, ἀξιούσης εἰς τὸ βοηθῆσαι αὐτῇ διανασθῆναι τὸν Θεόν· προσθέττει δὲ ὁ Θεοδώριτος εἰς τὴν ἐπιγραφὴν τοῦ Ψαλμοῦ τούτου τὰ λόγια ταῦτα „ Εἰς τὸ σῶσαί με· λέγει ὁ-
μως, ὅτι ταῦτα οὐχ εὔρεν, οὔτε εἰς τὸ Ἐβραϊκὸν οὔτε εἰς τοὺς ἄλλους· συμφωνεῖ ἄλλ’ οὖν τῇ τοῦ Ψαλμοῦ δια-
νοίᾳ· σωτηρίαν γὰρ ὁ Προφῆτης αἰτεῖ ἔκ τῶν πολεμούντων ἀπαλλαγὴν· εἰκότως δὲ ἔκ τῶν, εἰς ἀνάμνησιν τῇ ἐπι-
γραφῇ πρόσκειται· ἡ γὰρ μνήμη τῆς ἁμαρτίας αὐτὸν ἐκέντει τῶν πολεμίων σφοδρότερον· εἶπε δὲ ἔκ ὁ Δίδυμος
„ Σωτηρία παντὸς μετανεοῦντος ἡ ὧν ἐπελάθετο μνήμη· μνησθήσονται γὰρ φησι, ἔκ ἐπιστραφῆσονται πρὸς Κύ-
ριον πάντα τὰ πέρατα τῆς γῆς· ἀγαθεῦ γὰρ μνήμης τέλος, ἐπιστροφή.

(2) Ὁ δὲ Ἡσύχιος λέγει „ Μακάριον σὺν τῷ αὐτῇ παρησίᾳ τῷ Θεῷ προσεύχεσθαι, ὥς ἐκ κατεπίγειν αὐτὸν
εἰς ἡμετέραν βοήθειαν· πρῶτον δὲ προσέχειν τὸν Θεόν, ἔκ μετὰ τοῦτο ταχύναι προσήζατο· εἰάν γὰρ ὁλως προ-
σχῇ, τίνας ἢ ποίας βοηθείας χρῆζομεν, παραχρῆμα σπλαγχνίζεται· σπλαγχνισθεὶς δὲ ταχύνει ἔκ οὐκ ἀναβάλλε-
ται (ἐν τῇ ἐκδεδ· Σειρῶ·).

(3) Ὁ δὲ Ἡσύχιος λέγει, οἱ ζητοῦντες ἡμῶν τὰς ψυχὰς διαφθεῖραι, οἱ Δαίμονες εἰσι μάστις· ζητοῦσι δὲ ἔκ
οἱ πρὸς τὰς φαύλας πράξεις ἡδονὰς τε ἀτόπους ἡμᾶς ἐρεθίζοντες ἄνθρωποι· ἀλλ’ οὐδέτεροι δύνανται, εἰάν μὴ παρ’
ἡμῶν τὴν κατ’ ἡμῶν προδοσίαν λάβωσι ἔκ ἐάν μὴ τὰς χεῖρας τῆς ψυχῆς δῆσαντες οὕτως αὐτοῖς ἀκολουθήσωμεν·
οὕτοι τοίνυν αἰσχύνονται, ὅταν ἡμᾶς ὑψιλοτέρους πολὺ τῆς παρ’ αὐτῶν ἐπιβουλῆς κατορθύντας θεάσονται. (ἐν
τῇ ἐκδεδ· Σειρῶ·).

(4) Ὁ δὲ Κύριλλος λέγει „ Πλὴν τῷ ἁμαρτάνοντι συμφέρει ἀποστραφῆναι εἰς τὰ ὀπίσω διὰ μετανοίας, παλι-
δρομοῦντι ἐφ’ ὃ καταλέλοιπεν ἀγαθὸν μετὰ τοῦ αἰσχύνεσθαι εἶπε.

οἱ λέγοντές μοι εὖγε εὖγε. (1)

4: „ Ἀγαλλιάσθωσαν καὶ εὐφρανθήτωσαν ἐπὶ σοὶ πάντες οἱ ζητούντες σε ὁ Θεός.

Καὶ τοῦτο ἐν τῷ λθ'. εὐρίσκεται· ἀντὶ δὲ τούτου ὁ Θεός, ἐκεῖ γράφεται Κύριε.

„ Καὶ λεγέτωσαν διὰ παντός· μεγαλυνθήτω ὁ Κύριος, οἱ ἀγαπῶντες τὸ σωτήριόν σου.

Καὶ τοῦτο ἐν τῷ λθ'. εὐρίσκεται· ἀντὶ δὲ τοῦ λεγέτωσαν, εἰπάτωσαν ἐκεῖ γράφεται. (2)

5 „ Ἐγὼ δὲ πτωχός εἰμι καὶ πένης. ο λθ'. Ψαλμῷ. (4)

„ Θεός βοηθῆσόν μοι.

Καὶ τοῦτο ἐν τῷ λθ'. εὐρίσκεται· ἀντὶ δὲ τοῦ ὁ Θεός βοηθῆσόν μοι, ἐκεῖ γράφεται „ Κύριος φρονεῖ μου. (3)

„ βοηθός μου καὶ ῥύστης μου εἴ σύ Κύριε μὴ χρονίσῃς.

Καὶ τοῦτο ἐν τῷ λθ'. γράφεται· ἀντὶ δὲ τοῦ, ῥύστης, ἐκεῖ εὐρίσκεται, ὑπερασπιστής· καὶ ἀντὶ τοῦ Κυρίου, ἐκεῖ εὐρίσκεται ὁ Θεός μου· ὅθεν τὴν ἐρμηνείαν τούτου τοῦ Ψαλμοῦ, ὅρα ἐν τῷ

(1) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει „ Οὐ μόνον, φησι, τῇ γῇ παραδοθήσονται, ἀλλὰ καὶ μετ' αἰσχύνης τὸν δὲ τὸν βίον ὑπεξελεύσονται οἱ κατατυχεύσαντες κατὰ τῶν εὐσεβῶς βιοτενόντων τὰ δεινά· καὶ οἱ τοῖς ἐμοῖς κακοῖς ἐφιδόμενοι πράττειν εἰς φυγὴν μετ' αἰσχύνης τὴν ἐμὴν ὀρῶντες μεταβολὴν· ὁ δὲ Ἡσύχιος λέγει „ Τίνας ἐν τάχει κατασχυνθῆναι βούλεται; τοὺς λέγοντας εὖγε εὖγε! τούτοις τοὺς ἐγγελαῖντας· τοὺς κολακεύοντας· τοὺς ἀποδεχομένους ὡς ἀγαθὰ τὰ βλαβερά καὶ θανάσιμα· πλὴν ὅτι τοὺς μὲν νοητοὺς ἐχθροὺς κατασχυνθῆναι καὶ ἀποσραφῆναι μόνον· τοὺς δὲ αἰσθητοὺς διὰ τάχους προσεύχεται· εὐκολότεροι γὰρ οὗτοι ὡς ἀδελφοὶ τῇ φύσει καὶ ὁμογενεῖς καὶ ὁμόφυλοι.

(2) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει „ Ταῦτα μὲν φησι πάθειν ἐκεῖνοι· οἱ δὲ τῆς ἐμῆς μερίδος· ἦτοι οἱ παρὰ σοῦ σωτηρίαν ἐλπίζοντες, καὶ οὐχὶ πλήθει καὶ δυνάμει θαρρύνοντες, τὴν δὲ παρὰ σοῦ μόνου βοήθειαν ἐκζητοῦντες, θυμηδίας ἀπάσης ἐμπλησθεῖεν· ἵνα σου τὰς εὐεργεσίας ὑμνοῦντες χορεύωσι, καὶ λέγοιεν· Μεγαλυνθήτω ὁ Κύριος· καὶ τοῦτο οὐκ ἐν ἐνὶ καιρῷ· ἀλλὰ διὰ παντός, νικῶντος τοῦ Θεοῦ ἐν αὐτοῖς πᾶν τὸ τῶν πολεμίων γένος· σωτήριον δὲ τοῦ Θεοῦ ὁ Χριστός, ὁ αἰτίος τῆς αἰωνίου σωτηρίας· ἐν εἰ ἀγαπῶντες, τὸν Θεὸν δοξάζουσιν, ὅτι τὰ εἰδῶλα καταλιπόντες, αὐτὸν ἠγάπησαν· (παρὰ τῇ Νικήτᾳ οὕτως εὐρεταὶ ἡ ἐρμηνεία αὕτη τοῦ Θεοδώριτου· παρὰ δὲ τῷ Θεοδώριτῳ οὕτω γράφεται· „ Τὸ Κύριος οὐ κεῖται ἐν τῷ Ἐξαπλῷ, θυμηδίας ἀπάσης, φησι, τοὺς σοὺς ἐμπλησον ἐρασάς· ἵνα σου τὰς εὐεργεσίας ὑμνοῦντες χορεύσωσιν· ὁ δὲ Ἡσύχιος φησι· „ Σωτήριον τοῦ Πατρὸς ὁ Χριστὸς ὀνομάζεται· ἐν αὐτῷ γὰρ τοῦ γένους τῶν ἀνθρώπων ἡ σωτηρία πέπρακται ὅθεν καὶ Συμεὼν ἀπολαβὼν τὸν Χριστὸν ἐν ταῖς ἀγκάλαις ἔλεγεν· εἶδον οἱ ὀφθαλμοί μου τὸ σωτήριόν σου· Οἱ τοίνυν τοῦτο ἀγαπῶντες τὸ σωτήριον διὰ παντός τὸν Θεὸν μεγαλύνουσι· τούτοις δοξάζουσιν, ὅτι τὰ εἰδῶλα καταλιπόντες τὸν Θεὸν ἠγάπησαν τὸν ὄντως σφύζοντα καὶ λυτροῦμενον.

(3) Ὁ δὲ Εὐσέβιος λέγει „ Ὅρα δὲ, ὅτι μεγάλου βασιλεῶν Ἐθνους ὁ Δαβὶδ, καὶ πλουσιώτατος ὢν, ἤδει τὸ φάσκον λόγιον· ὅσω μέγας εἶ, τοσούτω ταπεινὸς σεαυτὸν, καὶ ἐναντὶ Κυρίου εὐρήσεις χάριν· διὰ σμικρύνων ἑαυτὸν, καὶ τὸν πλοῦτον ὄρῶν τῆς χρηστότητος τοῦ Θεοῦ, πτωχὸν ἑαυτὸν καὶ πένητα διὰ τῶν προκειμένων καλεῖ· Ἰσως δὲ καὶ ἐκ πρῶτον ταῦτα τοῦ λαοῦ τῶν Ἐθνῶν λέγεται, τοῦ πτωχοῦ καὶ πένητος διὰ τὴν ἀμαρτίαν καὶ τὴν ἀσέβειαν, παρακαλεῖντος ἐπιταχύναι τὴν τοῦ Χριστοῦ βοήθειαν, καὶ κατασχυνθῆναι τοὺς νοητοὺς ἐχθρούς· ὅταν γὰρ πάσης ἀνθρωπίνης βοηθείας ἐκπέσωμεν, τότε τὸν Θεὸν ἀντιπάντων εὐρήσομεν.

(4) Ἐφ' ἧ δὲ ὁ Ἡσύχιος „ Βοηθός ὡς ἰσχυρός· ῥύστης, ὡς αὐτὸς ἐνέχυρον ὑπὲρ ἡμῶν τῷ θανάτῳ πρὸς μικρόν· ὥς ἐρυσθῆναι τὴν ἡμετέραν αἰχμαλωσίαν, διδόμενος· μὴ χρονίσῃς· ἀπέγνωσαι γὰρ παρὰ πάντων λατρῶν ὁ ἄρρωστος.

„ Εἴληφε τέρμα, ὅθεν ὁ πρῶτος Τόμος.

„ Θεὸς δὲ εἶπ, τέρματος, χωρὶς κράτος.

Πίναξ πλουσιώτατος τῶν ἐν τῷ παρόντι Πρώτῳ Τόμῳ τοῦ Ψαλτηρίου περιεχομένων ἀξιολογημένων κατὰ Ἀλφάβητον .

Α

Ἀβραάμ αἰ πρὸς τὸν Πατριάρχην ὑποσχέσεις, ἔλαβον τέλος 386
 Ἀβεσσαλώμ πῶς συνέλαβα πόνον καὶ ἔτακεν ἀνομίαν 48
 Ἀβιάθαρ εἰς τὸν καιρὸν, διὰ τί λέγει ὁ Κύριος, ὅτι ἔφαγεν ὁ Δαβὶδ τοὺς ἄρτους, ἡ δὲ πρώτη τῶν Βασιλειῶν λέγει ὅτι ἐπὶ ἀβιμέλεχ 266
 Ἀβιμέλεχ δὴ ὄνειμα εἶχεν. αὐτόθ' ὁ αὐτὸς εἶναι μὲ τὸν Ἀγγού αὐτόθ' .
 Ἀβυσσος ποῖα λέγεται· καὶ ποῖοι εἶναι οἱ θησαυροὶ τῆς ἀβύσσου 259
 Ἀβυσσος εἶναι τὰ περὶ ἑκάστον κρίματα Κυρίου· αὐτόθ' .
 Ἀβυσσος ἀβυσσον ἐπικαλεῖται πῶς ἐρμηνεύεται . 345
 Ἀγαθοὺς ὀνειδίζουν οἱ φαῦλοι, δι' ὧς ἔχουσι κακοποθείας 553
 Ἀγαλλιάμου λέγειν τῷ Χριστῷ, οὐ πάντων ἐστὶ . 252
 Ἀγαλλίας τι διαφέρει ἀπὸ τὴν εὐφροσύνην . 59
 Ἀδιαφόρως καὶ ἐκ παραλλήλου λαμβάνονται . 60
 Ἀγαλλίας ἐν Κυρίῳ πῶς γίνεται 255
 Ἀγάπης φύσις πράγμα θερμὸν εἶναι . 342 Ἀγάπην τελείαν ὁ φθάσας τοῦ Θεοῦ τί καίμει . 500
 Ἀγάπης ἀδελφῶν ὁ νόμος, πότε πρέπει ἀργῇ . 552
 Ἄγγελοι τὸ Μυστήριον τῆς ἐναθροπιστικῆς ἐγνώσεως προτοῦ νὰ γένη, οὐχὶ δὲ καὶ τὸν τρόπον αὐτοῦ . 130
 Οἱ διακονοῦντες τῷ Χριστῷ ἐπὶ τῆς γῆς, ἀνέβαινον μαζὶ ἐν τῇ ἀναλήψει αὐτοῦ . 200 Πόρται αὐτῶν ποῖοι εἶναι . 201 Ἀρχόντες εἶναι τοῦ δευτέρου καὶ πρώτου οὐρανοῦ . 202 Διὰ τί ἠπέρουν ἐν τῇ ἀναλήψει· αὐτόθ' . Τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐπρόσαςεν αὐτοὺς νὰ ἄρουν τὰς πύλας ἐν τῇ ἀναλήψει . 202 Διὰ τί δις εἶπον τὸ ἄρατα· αὐ-

τόθ' . Δυσκίνητοι εἶναι πρὸς τὸ κακόν . 259
 Τώρα δὲ μετὰ τὴν ἐνσαρκὸν οἰκονομίαν ἐγιναν ἀκίνητοι αὐτόθ' . Δύναμις εἶναι τῶν οὐρανῶν· αὐτόθ' . Ἄγγελος ὁ φύλαξ τοῦ ἀνθρώπου μετ' ὁλόκληρον σράτευμα ὁμαξῶς . 270 Ἡ ἀμαρτία μακρύνει τὸν φύλακα ἀπὸ λόγου μακρὸν αὐτόθ' . Ἄγγελοι φίλοι εἶναι 314
 Ἄγγελος διὰ τί Δυνάμεις ὀνομάζονται . 380 Ἀφωναὶ αὐτῶν ἐν τῇ ἀναλήψει, φωναὶ σάλπιγγος ὀνομάζονται· αὐτόθ' . Ἄγγελοι εὐδαὶς ὀνομάζονται . 401 Ἄγγελος κοντὰ εἰς κάθε πύλιν εὐρίσκεται· αὐτόθ' . Τὴν τοῦ Θεοῦ δικαιοσύνην ἠξεύρουσι . 407 Ἄγγελοι ταίχη εἶναι τῆς Ἐκκλησίας . 429 Οὐρανοὶ ὀνομάζονται . 154 Καὶ ἡμέραι . αὐτόθ' . Ἄγγελοι δὲν ἠξεύρουσιν ὅλα, ἀλλὰ ὅσα διδάχθουν . 201 Ἄγγελοι ὄρη εἰσι τὸν βορρᾶν ἐξελαύνοντα . 389 Ἄρμα εἶναι τῶν εὐθηνούντων . 535 Ἄγγελοι ἀποστέλλονται εἰς τὸ νὰ παιδεύουν τοὺς κακοὺς 279
 Ἄγιον ποῖον οἱ Ἰουδαῖοι ὠνόμαζον . 161 . 163
 Ἄγιον μετὰς αἰσὶς ἐν εἰρήνῃ γίνεται . 24 Ἄγιος ποῖος εἶναι . 80 . 105 Ἄγιος διὰ τί ἐθαυμάσασεν ὁ Θεός· αὐτόθ' . ἀσθένει αὐτῶν ταχέως ἐπέρχοντο· αὐτόθ' . Ἄγιον ὁ νοῦς χαίρει, ὅταν πρόκηται εἰς αὐτοὺς πόνος ὑπὲρ ἀρετῆς διὰ νὰ φανερωθῇ ἡ εὐωδία . 212 Ἄγιοις παρίστανται ὁ Θεός . 275 Μερικὰ μένον χάρισμα ἔχουν . 367 Ἐκμειλίσουσιν οἱ ἅγιοι τὸν Θεὸν κατηγοροῦντες τὴν τῆς φύσεως αὐτῶν ἀσθένειαν . 422 Ἄγιος παρὶ ζώννεται δύναμιν . 141 Ἄγιοι διὰ τί φανερόνται τὰ κατορθώματάτων . 523 Ἄγιοι μόνοι ἱκανοὶ εἶναι νὰ θαυμάζουν τὸν Θεόν . 546 Ἄγιοι ἄνθρωποι ἐκ τοῦ Θεοῦ ἀνήφθησαν . 130

Αδάμ

Α'δὴμ μετὰ τὴν παράβασιν ἡ ἄκανθα ἐφύτρωσα. 251
 Ἐκαταράσθη διὰ τὴν παρακοήν του. 309 Ἀνδρὶ
 ἀμόρταν δὲν ἔσμιγε μὲ τὴν Εὐαν. 420 Ἀπαθὺς
 ἔμελλε νὰ γενῆ. 421 Ἀμνηστία αὐτοῦ, διὰ τὴν
 λέγεται καὶ μία καὶ πολλαί. 422
 Α'δελφοὺς ὁ συμπονῶν σπάνιος εἶναι. 349 Κατὰ
 τοῦ ἀδελφοῦ ποῖος εἶναι ὁ καταλαλῶν. 413
 Α'δὴς τί εἶναι. 110 Εὐρυχωρότερος ἔγινε διὰ τὸ
 πλῆθος τῶν ἀπολλυμένων αὐτοῦ.
 Α'δικῆσαι οἱ συλλογίζομενοι, πολὺν πόνον δοκιμά-
 ζουσι. 47
 Α'δικίαν ὁ ἀγαπῶν τὴν ψυχὴν του μισεῖ. 82 Ἀδι-
 κηταὶ τῶν πενήτων πρέπει νὰ φοβηθοῦν. 86 Ἐπὶ
 ἀδικίαν δὲν πρέπει νὰ ἐλπίσῃ τις καὶ διὰ τί. 497
 Ἀδικούμενοι θέλουν ἐξουσιάσθω ἐν τῷ μέλλοντι
 τοὺς αὐτοὺς ἀδικούντας. 402
 Α'δίκου ἀνθρώπου δόξα εἶναι. 402 Ἀδίκος ἀνθρώ-
 πος ποτε εὐχαρισεῖ τὸν Θεόν καὶ ποτε τὸν βλα-
 φημεῖ. 403 Ποτὲ δὲν θέλει ἰδῆ φῶς αὐτοῦ.
 Ἀδικία λέγεται ὁ ἀδίκος ἀνθρώπος. 444 Τὸν
 λαὸν τοῦ Θεοῦ ὡς ἄνθρωποι οἱ ἀδικοὶ τρώγουσι. 95
 Α'δολοσχία πόσα σημαίνει. 443
 Α'δραξάρ τί δηλοῦ. 481
 Α'δων διαφέρει ἀπὸ τῶν ψάλλων. 528. 92. 218
 Α'ἦρ οὐρανὸς ὀνομάζεται. 55
 Α'θεῖα κορυφὴ πάσης πονηρίας ἐστίν. 93 Ἀθεῖας
 χαρακτήρ εἶναι ἡ κακία. 437 Πόσον μεγάλη
 καὶ φοβερά ἁμαρτία εἶναι. 436
 Α'θληταὶ τοῦ Χριστοῦ ἐν τῷ θανάτῳ ἐρευνῶνται ὑπὸ
 τοῦ ἀρχόντος τοῦ αἰῶνος. 40
 Α'θῶος ποῖος εἶναι. 138 Α'θῶος χερσὶ ποῖος εἶ-
 ναι. 199
 Αἴγυπτος τί σημαίνει. 544
 Αἰθιοπίας χεῖρ ποῖος εἶναι. 544 Τί δηλοῦ αὐτόθ. 544
 Αἶμα ζωὴ νοεῖται. 42
 Αἶνες εἰς τοὺς εὐθεῖς πρέπει. 257. Δοξολογία
 καὶ εὐχαριστία εἶναι ἡ αἶσις. 411
 Αἰρετικῶν λάρυγξ τάφος εἶναι ἀνοιχτός 30 Αἰρετι-
 κῶν ἐκκλησίαι δὲν εἶναι τετυρωμένοι. 535
 Αἰσθησις ὑπόδημα εἶναι τῆς ψυχῆς. 486
 Αἰσθητήριά μας διὰ τὴν συνειδήσομεν νὰ φέρωμεν

μάρτυρας. 352
 Αἰσχύνη τοὺς κακῶς τρέχοντας ἴσῃσι τῆς πονηρί-
 ας. 38 Ὅρα καὶ εἰς τὴν λέξιν Ἐντροπή ἐν τῷ Πί-
 νακι τούτῳ.
 Αἰτιάται μὲ τὰ ὀνόματα τῶν αἰτίων ὀνομάζομεν. 41
 Αἰὼν κυρίως ὁ μέλλων εἶναι. 61 Λέγεται καὶ τὸ
 τοῦ παρόντος αἰῶνος μακρὸν διάστημα. 165 Καὶ
 τὸ βέβαιον τοῦ πράγματος αὐτόθ. Ἐσπέρα εἶ-
 σιν ὁ παρὼν, πρωὶ δὲ ὁ μέλλων. 235 Αἰὼν παν-
 ταχοῦ ὁρίσως σημαίνει τὸ πάντοτε. 355 Ἐ-
 νίοτε δὲ σημαίνει καὶ ὠρισμένον τινα καιρὸν αὐτόθ.
 Αἰκία διττῶς νοεῖται. 211 Τί εἶναι ἡ ἀκα-
 κία. 307
 Αἰκνυθὰ τί δηλοῦ. 470
 Αἰκούειν διαφέρει ἀπὸ τῶν ἐνωτίζεσθαι. 26. 394 Ἐ-
 πίτασιν δεήσεως σημαίνουν. 440
 Αἰλαλαγμὸς τί εἶναι. 218. 257
 Αἰληθείας ποῖος ἐκζητεῖ ὁ Κύριος. 248 Αἰληθείας
 δύο τὰ σηματιόμενα. 100 Καρδία πρῶτον πρέ-
 πει νὰ ἀληθεύῃ εἴτα τὸ σῶμα. 101
 Αἰλαγμα τί εἶναι. 356
 Αἰλότριτι ποῖος εἶναι. 441
 Αἰόπακος τίνες εἶναι. 503 Ποῖα κρέματα γίνονται
 μερίδες αὐτῶν αὐτόθ.
 Αἰμαρτήματα κρύφια ποῖα εἶναι. 158 Αἰμαρτήμα-
 τα ξένα ποῖα εἶναι αὐτόθ. Τὰ ἐν ἀγνοίᾳ μὲ
 προσευχὴν μόνην συγχωροῦνται, οὐχὶ δὲ καὶ τὰ
 ἐν γνώσει. 205 Ἀμαρτήματα δὲν πρέπει νὰ κρύ-
 πτωμεν. 311 Πᾶν ἁμάρτημα κατὰ ἀφροσύνην
 γίνεται αὐτόθ. Ὁ ἀλὸς ἁμαρτήματιν οὐ φα-
 θυμεῖν οἰεῖται. 312 Ἀμαρτήματα τῶν ἄλλων ὁ
 κρύπτων, κοινὸς εἶναι τῆς τιμωρίας ἐκείνων. 412
 Αἰμαρτήματα ποῖα δέονται πλύσεως, καὶ ποῖα κα-
 θαρισμοῦ. 418 Ἄλλα μὲν εἶναι δυσίατα, ἄλλα
 ἀνίατα, καὶ ἄλλα ἰάσιμα. 450 Ἀμαρτήματα
 μέζονα μέζονα σάλον προξενούσι, τὰ δὲ μικρὰ
 μικρόν. 493 Καὶ τὸ λεπτότατον ὡς ἂν τὴν τρι-
 χα ἁμάρτημα ἐξετάζουν οἱ Δαίμονες. 538 Με-
 γαλῶτατα ἁμαρτήματα βυθὸν θλάσεως ὀνομά-
 ζονται. 539 Ἀμελούμενα τῶν ἁμαρτημάτων τὰ
 τραύματα μέζονα γίνεται. 38 Ἀμαρτήματα
 θανά-

θανάσιμα ὡδίνες εἶναι θανάτου καὶ Ἄδου. 126
Καὶ ἀπὸ τὰ πλέον ἔσχατα καὶ εὐτελῆ πρέπει
νὰ φυλαττώμεθα. 158
Ἀμαρτία σαρκικὴ ἀνομία πτέρυγος λέγεται καὶ διὰ
τί. 396 Κάθε ἀμαρτία ἔχει νὰ παρασθῇ ἐν
τῇ κρίσει καθὼς ἐπράχθη· αὐτόθ. Θέλει παραστή-
σαι ὁ Θεὸς τὰς ἀμαρτίας ἐκάστου καὶ διὰ τί. 414
Ταῖς ψυχαῖς ἑπονται αἱ ἀμαρτίαι· αὐτόθ. Ἀ-
μαρτία μεγάλη μεγάλην χρειάζεται καὶ τὴν φιλαν-
θρωπίαν. 417 Ἀμαρτία κυρίως ποία εἶναι. αὐ-
τόθ. Ἀμαρτίας ἐνθύμωσις σημαίνει εἶναι μετανοίας
ἀληθινῆς. 419 Ἀμαρτία μέγα ἱκανὴ παραπέμ-
ψαι εἰς γέναν. 423 Ἀμαρτία τῆς τοῦ Θεοῦ ἀρ-
νήσεως εἶναι ἑλεγχος καὶ ἀπόδειξις. 437 Κε-
θαρός μένει ἀπὸ ἀμαρτίας ὁ φυλάσσων τὰς ἐν-
τολάς. 137 Ἀμαρτίαι τείχος εἶναι, ἐπεὶ δὲν
ἀφίνουν τὸν ἄνθρωπον νὰ ὑπάγῃ εἰς τὸν Θεόν. 140
Ἀμαρτία εἶναι αἰτία καὶ τοῦ ψυχικοῦ θανάτου
καὶ τοῦ σωματικοῦ. 459 Ἀμαρτίας φύσις ἄ-
στατος εἶναι, καὶ ἀνύπαρκτος. 462 Ἀμαρτίας
ἀρχὴ ἀπὸ καρδίας εἶναι· τὸ τέλος δὲ αὐτῆς ἐν
τῇ πράξει. 467 Ἀμαρτία ὅκανθα εἶναι. 470
Ἡ μεγάλη ἀμαρτία ῥήνμος εἶναι· αὐτόθ. Ἀ-
μαρτίας τόξον χωρὶς πρόσωπον δὲν ἐνεργεῖ. 482
Ἀμαρτίας καρπὸς εἶναι ἡ αἰσχύνῃ. 539 Ἀμαρ-
τία τόπος εἶναι τοῦ Διαβόλου. 307 Ἡ ἐλεη-
μοσύνη ἱατρεῖται τὰς ἀμαρτίας. 337 Ἀμαρτίαι
θανάσιμοι, πύλαι θανάτου λέγονται. 66 Ἀ-
μαρτία θηρεύει τὴν ψυχὴν, καὶ διὰ τῆς ἡδονῆς
πρὸς θάνατον δελεάζει. 474 Ἀμαρτία ἀπίστω
εἶναι. 495
Ἀμαρτίαν οὐ ποιεῖ ὁ νοῦς, ἀνίσως δὲν ἀσθενήσῃ
καὶ νικηθῇ ἀπὸ τὰ πάθη. 34 Ὁ θάνατος ἡ ἀμαρ-
τία ὀνομάζεται. 36 Ἡ αἰκνύει τὴν ψυχὴν. 37
Πόθεν ἔχει ἡ ἀμαρτία τὴν σύστασίν τις. 45 Ἀ-
μαρτίαι κάμνουσι τὸν Θεὸν νὰ μακρύνῃ ἀπὸ ἡ-
μᾶς, καὶ νὰ μὴ μᾶς ἐλεῇ. 70 Ἀναίρεσις ἀ-
μαρτίας ποία εἶναι. 72 Ἀμαρτία οὐκ ἐστὶ,
σκοτός ὅμως τυποῦται νοητῶν. 77 Ἐς τὴν ψυ-
χὴν εἶναι πολέμιον. 82 Ἐν ἀμαρτίαις ὢν, λέ-
γε, ὅτι ἐπελαθετό μου ὁ Θεός, καὶ ὅχι ἐν συμ-

φοραῖς καὶ θλίψεσιν. 90 Διὰ τί ἀσθενεῖ ἡ ἀ-
μαρτία λέγεται. 105 Πᾶσα ἀμαρτία ἐξ ἀφρο-
σύνης γινώσκειται. 205 Ἀμαρτιῶν εὐθύναι ἐκ
ποίας ἡλικίας ἀρχίζου. αὐτόθ. Ἀμαρτία πολ-
λὴ διὰ τί λέγεται. 207 Συγχώρησις ἀμαρτιῶν
ἀποχὴν, καὶ ταπεινώσιν, καὶ κακοπαθεῖαν χρειά-
ζεται. 209 Ἐκκασις ἐστὶ φρενῶν. 238 Τίνων
αἱ ἀμαρτίαι ἀφένται, τίνων ἐπισφαλύνονται, καὶ
τίνων οὐ λογίζονται. 249 Ἀμαρτία τί διαφέ-
ρει ἀπὸ τὴν ἀνομίαν. αὐτόθ. διὰ τί ἡ ἀμαρ-
τία λέγεται ὅκανθα. 250 Ἀσέβεια εἶναι τῆς
καρδίας. 251 Ὁ βουλομένης τὴν ἀμαρτίαν, κρύπ-
τει αὐτήν, ὁ δὲ μισῶν, ἐξομολογεῖται· αὐτόθ.
Ἡ ἀμαρτία μακρύνει ἀπὸ λόγου μας τὸν φύλα-
κα Ἀγγελον. 270 Ἀμαρτίαν τοῦ πρέπει νὰ
εὐρῇ τινὰς καὶ νὰ μισήσῃ. 288 Ἀμαρτία πῶς
ἀφίσταται· αὐτόθ. Τὰ λείψανα τῶν ἐκ τῆς ἀ-
μαρτίας τραυμάτων πρέπει νὰ ἱατροῦνται, ἵνα
μὴ εἰς ἐλκώσεις μεταφαιτῶσιν. 311 Ἀμαρτίας
παχύνει τὴν ψυχὴν. 324 Ἀμαρτίας συγχώρη-
σις, ἄνεσις εἶναι. 325 Ἀμαρτίαι ὅτι ὑπὲρ τὰς
τρίχας τῆς καφαλῆς εἶναι, δὲν ἐρρέθη ὑπερβολι-
κῶς. 332 Ἀμαρτιῶν ἄβυσσος τὴν ἄβυσσον ἐ-
πικαλεῖται τῶν οἰκτιρῶν τοῦ Θεοῦ. 346 Ἀ-
πάτη εἶναι. 396 Ἀμαρτία διαφέρει ἀπὸ τὴν ἀ-
σέβειαν. 245 Ὁ ποιῶν τὴν ἀμαρτίαν πατέρα
καὶ ἄνδρα ἔχει τὸν Διάβολον. 529
Ἀμαρτωλὸς ποῖος εἶναι. 2 Πίπτει εἰς τὸν λάκκον
καὶ κίνδυνον, ὅπου κατὰ ταῦ ἄλλου κατασκευά-
ζει 49 Ἀμαρτωλοὶ οἱ ἀμετανόητοι, μετὰ τὴν
ἀνάστασιν ἀποστρέφουσιν εἰς τὸν Ἄδην· 68 Ἀ-
μαρτωλός, ὅταν ἐπαινῇται, ἀνίατος μένει. 71
Ὅταν ἀμαρτάνει, δὲν νομίζει ὅτι τὸν βλέπει ὁ
Θεός· αὐτόθ. Οὐ μέμνηται τῆς κρίσεως. 72
Μὲ τὸν λέοντα ὁμοιάζει. 74 Ἀρπάζει καὶ τα-
πεινώνει καὶ κατακυριεύει τοὺς πτωχοὺς· αὐτόθ.
Ἡ ἀμαρτία αὐτοῦ οὐχ' ἐνερθέσεται. 77 Ἀ-
μαρτωλοῦ οὐδὲν ἐστὶν εὐτελέστερον. 80 Πρὸ τῆς
κολάσεως δίκην δίδωσι. 82 Κύκλω περιπατεῖ,
καὶ οὐχὶ εἰς τὸ μέσον. 88 Τρεῖς ἔργοις φανεί-
ζει, ὅτι οὐκ ἐστὶ Θεός. 93 Ποιοὶ ἀμαρτάνουσιν
δικαι-

διακενῆς. 204 Ἀμωρτάνοντες, διὰ τί λέγομεν
 μὴ συνελκύσῃς με μετὰ ἀμαρτωλῶν, καὶ μετὰ
 ἐργαζομένων τὴν αἰκίαν. 223 Εἰς τοὺς ἀμαρ-
 τωλοὺς θέλει δευθῆ μόνη ἡ καυσικὴ δύναμις τοῦ
 πυρός. 229 Ἀμαρτωλὸς δίδωσι τόπον εἰς τὸν
 Διαβόλον. 255 Θάνατος ἀμαρτωλοῦ πονη-
 ρός 276 Ἀμαρτωλὸς οὐχ' ὑποτάσσεται τῷ Κυ-
 ρίῳ. 296 Ἀμαρτωλοὶ οἱ διὰ τῆς μετανοίας
 σωθέντες, θίρα σωτηρίας τοῖς ἄλλοις ἀμαρτω-
 λοῖς γίνονται. 426 Ἀμαρτωλοῦ εἰς τὸ αἷμα
 πῶς νίπτεται ὁ Δίκαιος. 471 Ὁ κατὰ διάνοι-
 αν ἀμαρτωλός, οὐ πάντῃ ἀτιμώρητος ἔσται. 499
 Μετὰ τοὺς ἀμαρτωλοὺς πρέπει νὰ συνανασφρέταί
 τις διὰ νὰ τοὺς ὠφελῇ, ὁ δὲ συνελκόμενος
 εἰς τὰς ἀμαρτίας των, ὥς μὴ τοὺς συνανα-
 σφρέταται. 223 Τὴν κορυφὴν τοὺς καταπα-
 τοῦν οἱ Δαίμονες. 538 Ἀμαρτωλῶν θραχέο
 να συντριβῆναι, χρήσιμον, καὶ αἰτήσεις ἁγιο-
 πρεπῆς. 77 Ἀμωρτάνων ἐν τῇ κοιλίᾳ τοῦ Δια-
 βόλου κρατεῖται 126 Ἀμαρτωλῶν ἡ πτώσις εὐ-
 χερὴς ἐστίν. 527
 Ἀμωμος ποῖος εἶναι. 100
 Ἀνάληψις Χριστοῦ διὰ τίνων λόγων δηλοῦ-
 ται. 201 Ἐν τῇ ἀναλήψει τὰ Χερουβὶμ τὸν
 Χριστὸν ἐσέκονον. 131 Ὁ ἀναληφθεὶς Χρι-
 στὸς ἐκρίβη καὶ δὲν ἐφαίνετο αὐτοῦ. Τὸ
 σκότος ἐβάλα πᾶν σκῆμα τοῦ. αὐτοῦ. Δὲν
 ἀπέβαλε τὴν σκηνὴν· ἦτοι τὴν σάρκα ὁ ἀ-
 ναληφθεὶς. αὐτόθ. Διὰ τί ὁ Χριστὸς λέγε-
 ται ὅτι ἀνέβη εἰς τὸν οὐρανόν, καὶ οὐχὶ ἀ-
 νεββάσθη. 384 Τὶ δηλοῖ τὸ ἐν ἀλαλαγμῷ
 καὶ ἐν φωνῇ σαλπηγγος ἀναβῆναι. αὐτόθ. Ἀνε-
 βη εἰς τὸν οὐρανὸν ὁ Χριστός. 464 Κατὰ ἀ-
 νατολὰς ἀναλήφθη. 545
 Ἀνάστα Κύριε, τί θέλει νὰ εἴπῃ. 17
 Ἀναστάσεως πέρι, ποῖος πρῶτος ἐδίδαξε. 6
 Ἀνάστασις Θεοῦ τί δηλοῖ. 527
 Ἀνάστασις Χριστοῦ κατὰ τὴν ὁδοῦν ἡμέραν· ἦτοι
 τὴν Κυριακὴν ἔργον. 83 Ἀντίληψις ἐσθινὴ λέ-
 γεται. 170 Ἀνάστασιν Χριστοῦ ἐδύλουν τὰ τοῦ
 Δαβὶδ κενотаφία, 473 Ἀνάστασις Χριστοῦ ἐ-

ξανάστασις μᾶλλον λέγεται ἢ ἀνάστασις. 538
 Τί διαφέρει ἀνάστασις ἀπὸ τὴν ἐξανάστασιν.
 αὐτόθ.

Ἀνεπίγραφοι Ψαλμοί, διὰ τί εἶναι. 255
 Ἀνθρώποι πρῶτον βουλευόνται, εἶτα ἐκλέγουν, εἶ-
 τα μένουσιν ἐν τῇ ἀποφάσει των. 2 Ἀνθρώπου
 προσηγορία πῶς νοεῖται. 20 Ἀνθρώπος ὀλίγον
 τι κατώτερος εἶναι τῶν Ἀγγέλων. 54 Δόξα
 καὶ τιμὴ αὐτοῦ ποῖα εἶναι αὐτόθ. Θεὸς εἶ-
 ναι διὰ τὸ κατ' εἰκόνα, ἄνθρωπος δὲ γήϊνος κα-
 τὰ τὰ πάθη. 69 Κατὰ τὸ ὕψος αὐτοῦ ἐποίη-
 σεν αὐτὸν ὁ Θεός. 88 Ὅλοι οἱ ἄνθρωποι ὑ-
 πὸ ἀμαρτίαν ἦτον. 94 Ποτὲ μὲν ἀπὸ τὴν ψυ-
 χὴν ὀνομάζεται, ποτὲ δὲ ἀπὸ τὸ ὄλον. 241
 Γῇ ὀνομάζονται. 160 Ἐπ' ἄνθρωπον ὁ ἐλπίζων
 ἐπικατάρατος. 270 Ἀνθρώπος ὁ ἔσω λέγεται
 περισσότερον, παρὰ ὁ ἔξω. 275 Ὁ ἔσω ἔχει
 μέλει ἐμάνυμα τῷ ἔξω αὐτόθ. Οἱ μετὰ ὀρθοῦ
 λόγου ζῶντες, ἄνθρωποι λέγονται. 290 Ἀν-
 θρώπος πῶς ἐν εἰκόνι διαπορεύεται. 322 Ἀν-
 θρώπος πάροικος εἶναι. 325 Ἀνθρώπος ὀνομά-
 ζεται καὶ ὁ Διάβολος. 350 Ἀνθρώποι χεῖρους
 καὶ κρείττους διὰ τῆς τροπῆς γινόμεθα. 362
 Ἀνθρώπων γένος ἐν τρισὶ συζυγίαις περιέχεται 394
 Οὐ τοῖς κτήνεσι μόνον, ἀλλὰ καὶ τοῖς θηρίοις ὁ
 ἄνθρωπος παρὰ συνεβλήθη. 400 Τιμὴ ἀνθρώ-
 που ποῖα εἶναι αὐτόθ. Ἀνθρώποι νύκτες ὀνο-
 μάζονται διὰ τὴν παχύτητα καὶ τὸν ζόρον τοῦ
 σώματος. 154 Ἀνθρωπαρεσκων κόκκαλα δια-
 σκορπίζονται. 438
 Ἀνθρώπος πῶς γίνεται θηρίον. 464 Ἀνθρώπων
 ἀφηνισμός δὲν θέλει γένῃ, ἀλλὰ τῆς ἀμαρτίας
 αὐτῶν. 477 Ἀνθρωπίνων οὐδὲν εἶναι μόνι-
 μον. 496 Προστελεῖται ἄνθρωπος καὶ καρ-
 δία βχθεῖα καὶ ὑψωθήσεται ὁ Θεός, πῶς ἐρμη-
 νεύεται. 506 Ἀνθρώπος ἐνάρετος κατὰ Θεοῦ
 εἶναι ἅγιος καὶ θαυμαστός. 511 Ἀνθρώπος δὲν
 καταλαμβάνει τοὺς λογισμοὺς τοῦ ἄλλου. 263
 Ἀνθρώπος Ἐνὸς ἐπονυμάζεται· ἦτοι ἐπι-
 λήσιμον. 54 Καὶ Ἀδάμ· ἦτοι σαρκικός αὐ-
 τοῦθ.

ΑΨ

Ἀνόητος εὐτυχῶν, πάντων εἶναι ἀθλιώτερος. 72
 Ἀνομία τί διαφέρει ἀπὸ τὴν ἁμαρτίαν. 249. 474
 Καὶ ἀδιαφύρως λαμβάνεται αὐτόθ. Ἀνομία πτέρ-
 νης τί εἶναι. 396
 Ἀνομὸς ποῖος εἶναι. 28
 Ἀντάλλαγμα τί εἶναι. 450
 Ἀνταπέδωκα νοεῖται ἀντὶ τοῦ ἀπέδωκα. 42
 Ἀνταποδοσις ποία εἶναι, καὶ ποία ἡ ἀποδο-
 σις αὐτόθ. 518.
 Ἀντίπρωσις ποῦ εὐρίσκεται. 81. 253
 Ἀντιχρονισμὸς ποῦ λαμβάνεται. 20. 218.
 121 Τῶν Προφητῶν εἶναι ἰδίος. 128
 290. 336. 350. 355. 369. 152. 459.
 518.
 Ἀνδρίας ἐν καιρῷ ποῖος Ψαλμὸς λέγεται. 508
 Ἀξιώματα λέγειν τῶν κατηγορουμένων, περισσότερα
 εἶναι κατηγορία. 407
 Ἀπαξ ἐλάλησεν ὁ Θεὸς πῶς νοεῖται. 497 Οὐκ ἐπ'
 ἀριθμοῦ τίθεται, ἀλλ' ἀντὶ τοῦ βεβαίως καὶ πάν-
 τως ἐπομένου. αὐτόθ.
 Ἀπὸ πρέσβεις, ἀντὶ τῆς ἐν λαμβάνεται. 84
 Ἀποσκορακίσης με τί δηλοῖ. 219
 Ἀπόστολοι κλήματα εἶναι. 50 Ὁσα ἦτον τοῦ Χρι-
 στοῦ. 185. 281 Καὶ ἀδελφοὶ τοῦ. 188 Πο-
 ταμοὶ εἶναι. 198 Πραεῖς ἦτον. 206 Τοὶ
 Θεοῦ ἦτον. 226 Ἐλαφοὶ ἦτον. 230 Τοὶ Μο-
 νοκερώτων. 229 Ἐκλειον μὲν τὸ ἐσπέρας τοῦ
 Σαββάτου, ἡγαλλιάσαντο δὲ τὸ πρῶτ' τῆς ἐνα-
 σάσεως. 235 Ἀνθρακες ὀνομάζονται. 130 Κά-
 λαζα ἦτον καὶ ἄνθρακες. 133 Κήρυγμα Ἀπο-
 σόλων ἐγένεν ὡσάν μία βροντή· αὐτόθ. Ζαΐται
 ὀνομάζονται. αὐτόθ. 366 Ἀσρηκαὶ εἶναι. 133
 Καὶ πηγαὶ ὕδατων· αὐτόθ. Καὶ θαμέλια τῆς οὐ-
 κουμένης· αὐτόθ. Οὐρανοὶ ἦτον, 258 Δύ-
 ναμις αὐτῶν ποία ἦτον· αὐτόθ. Θεσαυροὶ ἦ-
 τον τῶν ἀβύσσων· ἦτοι τῶν Μυσηρίων. 260
 Φῶς ἦτον τῶν ὀφθαλμῶν τοῦ Χριστοῦ. 313 Κα-
 ταρράσσονται λέγονται. 346 Χάλη Χριστοῦ ἦτον· 363
 Βασιλεῖς εἶναι. 368. 534 Τὰς ψυχὰς τῶν
 Χριστιανῶν ἀνεγέννησαν. 368 Πάντων ἀρχόν-
 των ἦτον ἀρχόντες καὶ ζῶντες καὶ θανόντες. 374

Ἐκ προσώπου τῶν Ἀποστόλων ἐρρέθη ὁ με. Ψαλ-
 μός. 376 Ὁρμήματα εἶναι τοῦ ποταμοῦ. 378
 Στόματα αὐτῶν φωναὶ σάλπιγγος ἦσαν. 385
 Βάρεῖς εἶναι τῆς Ἐκκλησίας. 389 Πύργοι εἶναι
 τῆς Ἐκκλησίας. 392 Αὐλάκια εἶναι τοῦ Ποτα-
 μοῦ τοῦ Θεοῦ. 515
 Ἀπόστολοι κριοὶ ἦτον τῶν προβήτων ἐνδεδυμένοι. 515
 Ὁ νοῦς αὐτῶν ἤκονητο πρὸς σύνεσιν, καὶ τὰς
 παραβολὰς τοῦ Κυρίου ἐνόησαν. 395 Ἀπόστολοι
 ὠδοποίησαν τῷ Χριστῷ. 528 Οὐρανοὶ εἶναι. 531
 Ζῶα τοῦ Θεοῦ ὀνομάζονται. 532 Δυνάμεις εἶ-
 ναι τοῦ Χριστοῦ καὶ ἐρατῶνται· αὐτόθ. Εἰς τὴν
 Ἐκκλησίαν διανομήσαν τὰ κοῦρητων. 533 Ἀ-
 πέθανον εἰς τὰ ἔθνη, ὅπου ἐκκληροδοτηθή-
 σαν· αὐτόθ. Ἄρμα τοῦ Θεοῦ εἶναι. 536 Σκύ-
 λοι εἶναι τοῦ Χριστοῦ. 539 Ἡ γλῶσσά των
 ἐβάφη ἀπὸ τὸ αἷμα τῶν ἁγίων τοῦ Χρι-
 στοῦ· αὐτόθ. Πόθεν ἐκατάγοντο. 542 Φωνὴ εἶ-
 ναι τοῦ Χριστοῦ. 545 Νεφέλαι εἶναι. 546 Ὅλους
 ἐαυτοὺς ἀνέθηκαν τῷ Θεῷ ὡς ὀλοκαυτώμα-
 τα. 522
 Ἀποφάσαι ἐν τῇ τοῦ Θεοῦ τῇ φοβηρικῇ, δύο τι-
 να περιέχονται. 498
 Ἀρεταὶ καρπὸς εἶναι. 4 Πνευματικὴ θυσία εἶναι
 εἰς τὸν Θεόν. 23 Δύσκολοι μὲν εἰσι καὶ καθ'
 ἐκυται, μάλιστα δὲ ἐνσπᾶναι τῶν ἀγαθῶν. 84
 Ἀρετὴ πᾶσα εἰς τὸ μέσον εὐρίσκεται. 87 Ἀρε-
 τῶν ὕψος ὅρας λέγεται. 199 Ἀρετῆς ὁ ἐργάτης,
 τί ἐκθυμεῖ. 204 Πᾶσα ἀρετὴ διὰ δύο κατορ-
 θεύεται. 240 Σκληραὶ καὶ κοπιαιτικαὶ εἶναι. 115
 Ἀρετὰς τὰς ἐν τοῖς Ψαλμοῖς εὐρίσκομενας, ἐκ
 προσώπου τοῦ Δαβὶδ πρέπει νὰ προφερῶμεν. 277
 Ἀρετὴ εἰς τὸ μέσον δημοσιευθήσεται ὡς φῶς ὑ-
 πὸ τοῦ Θεοῦ ἐν καιρῷ τῷ πρέποντι. 296 Κα-
 νένα πρᾶγμα τὴν ἀρετὴν νὰ ἐμποδίσῃ δὲν ἡμπο-
 ρεῖ. 305 Ἐμπροσθεν ἡμῶν λέγονται ὅτι εἶναι
 αἱ ἀρεταί. 356 Κροσοὶ λέγονται. 372 Ἀπὸ
 τὰς ἐξώθεν νοοῦνται καὶ αἱ ἐσωθεν ἀρεταί. 173
 Τοὺς ἐν ἀρετῇ ζῶντας, πάντες τιμῶσι. 172 Ὁ
 ὑπὲρ ἀρετῆς ἰδρώσας καὶ κοπιᾶσας, μέλλει νὰ
 ζήσῃ. 397 Ἀρετὴ μνήμην καὶ ἀθάνατον ὀνο-
 μα-

μα προξενεί. 399 Ἐνάρτοι κατακυριεύουσιν τοὺς κακοὺς. 401 Δόξα εἶναι τῆς ψυχῆς. 402 Ἐνάρτοι λυτροῦνται ἀπὸ τὸν Ἄδην· αὐτόθ. Ἀρετὴν χρεωσθεῖ τινος νὰ κάμνη, καὶ χωρὶς νὰ ὑποσχεθῇ. 411 Τιμὴ εἶναι τοῦ σοφοῦ ἡ ἀρετὴ. 494 Ἀρετὴ μὲ τὸ ἔλαϊον ὁμοιάζει. 434 Ἀρεταὶ ἄρματα ἀόρατα εἶναι. 136 Ἀρετὴ ὁδὸς καὶ ἐράτα εἶναι τοῦ Θεοῦ. 140 Διὰ τῶν πρακτικῶν ἀρετῶν πολεμοῦνται οἱ Δαίμονες. 142 Δὲν εἶναι ἀρκετὸν τὸ νὰ ἀνοβαίνει τινὸς εἰς τὰ ὕψη τῶν ἀρετῶν, ἀλλὰ πρέπει καὶ νὰ μένη εἰς αὐτά· αὐτόθ. Ἀνοίχθη μετὰ Χριστὸν καὶ ἐπλητύνθη ἡ ἐράτα τῆς ἀρετῆς. 143 Διὰ τῆς ἀρετῆς ἡ χαρακτὴρ ἐγγίνεται τῆς θείας φύσεως. 462 Σκιά εἶναι τῶν θείων πτερυγῶν. αὐτόθ. Πόλις λέγεται ἡ ὑπὸ τῆς ἀρετῆς συμφωτισμένη. 475 Ὁ ἔξω τῆς ἀρετῆς ἀναστροφόμενος, κύων εἶναι, καὶ ὄχι ἄνθρωπος. 476 Ἐξω τῆς πόλεως τῆς ἀρετῆς ἡ δυσώδης ἀμχατία εἶναι αὐτόθ. Ὁ ἐκπεσὼν ἐν τῇ παρούσῃ ζωῇ τῆς πόλεως τῆς ἀρετῆς, καὶ τῆς ἄνω πόλεως τότε ἐκπεσσεύεται. 479 Ὁ ἀπὸ τὴν ἀρετὴν εἰς τὴν κακίαν μεταπίπτων σκληρεύεται. 494 Ἀρεταὶ γεννήματα εἶναι τῆς νοητῆς γῆς. 515 Ἡ τελεία τῆς ἀρετῆς ἐργασία, ὁλοκαύτωμα νοεῖται. 521 Ἀρετὴν μερικὴν καὶ τελείαν, πῶς δέχεται ὁ Θεός. 429 Ἀρετῶν βασιλεῖς εἶναι ἡ Εὐσεβεία. 437 Πᾶσαι αἱ ἀρεταὶ ἀκολουθοῦσι τῇ Εὐσεβείᾳ. 438 Ὁ τὴν Εὐσεβείαν ἐμβαλὼν, καὶ πᾶσαν ἀρετὴν συνεξέδωκεν. 43 Ἀρεταὶ θυτίαι αἰνέσεως εἶναι. 411 Ἀβροῦ χωρὶς, προφέρωνται τὰ πολλὰ γινώσκα πράγματα. 193 Ἀρχιερεὺς πρόσωπον εἶναι τῆς Ἐκκλησίας. 372 Ἀνθρώπους τιμῶσιν οἱ βασιλεῖς· αὐτόθ. Πρέπει νὰ ἐρευνοῦν διὰ νὰ εὐρίσκουν τοὺς ὁρατοὺς καὶ ἀόρατους ἐχθρούς τῆς Ἐκκλησίας. 392 Πρέπει νὰ δυναμόνουν τὴν Ἐκκλησίαν μὲ τὴν διδασκαλίαν καὶ τὸ καλὸν τοῦς παράδειγμα· αὐτόθ. Κριοὶ εἶναι τῶν προβάτων. 515 Καὶ μύσχοι. 429 Ἰρρήσεις δυῶ, μέλαν ποιούσιν ἄρνησιν. 325 Ἰσέβεια κυρίως ποῖα εἶναι. 2 Διαφέρει ἀπὸ τὴν

ἀμαρτίαν. 245 Ἀσεβὴς ποῖος εἶναι. 2. 5. 245 Ἀσεβὴς ἐν κρίσει οὐκ ἀναστήσονται, πῶς ἐνοεῖται. 6 Ἡ οὐσία αὐτῶν δὲν ἀρκεῖται, ἀλλ' ἡ κακία καὶ ἀσεβεία. 7 Ἀσεβεῖς πᾶς περιπατοῦσι κύκλῳ. 88 Καταχρηστικῶς καὶ οἱ ἀμαρτωλοὶ λέγονται. 117 Καὶ ὁ Διαβόλος ἀσεβὴς εἶναι. 119 Ἀσεβοὺς τόπος ποῖος εἶναι. 307 Ἀσεβοὺς ὄνομα δὲν ἐγγράφεται ἄς τὴν βίβλον τῶν ζώντων. 399 Ἀσεβοὺς ποῖαν ἀμαρτίαν ἀποσπέρεται ὁ Θεός. 76 Ἀσθενεῖα αἱ ἐκυναξάσεις τῶν δυσσεβῶν λέγονται. 532 Ἀσθενεῖς ὅλοι εἰμεθα χωρὶς τὴν βοήθειαν τοῦ Θεοῦ. 34 Ἄσμα καινὸν ποῖον εἶναι. 327 Ἀσπίς διὰ τί κλείει τὰ αὐχάτης. 469 Ποῖοι μὲ αὐτὴν ὁμοιάζουν· αὐτόθ. Ἄσω διαφέρει τοῦ ψαλῶ. 92 218 Παῖς ἄδει ἔσμα καινόν. 256 Ἀτιμία ποῖα εἶναι. 495 Ἀττικῶν ἰδιώμα ποῖον εἶναι. 512 Αὐτὸ τοῦ ἀνθρώπου ἀκίνητον εἶναι καὶ ἀκλίτον. 115 ὁ Θεὸς πῶς κλίνει αὐτό. 116 Ἄφρων διὰ τί μὲ τὴν καρδίαν μόνην εἶπεν, ὅτι δὲν εἶναι Θεός. 93

B

Βαβυλωνος θυγάτηρ ποῖα εἶναι. 371 Βακτηρία ποῖα εἶναι. 194. 195 Βακτηρία καὶ βάβδος ὁμοῦ τὸν σκυρὸν δηλοῦσι. αὐτόθ. Βάρεις ποῖα ὀνομάζονται. 368 Βάπτισμα ὕδωρ ἐστὶν ἀναπαύσεως. 194 Σκιά ἐστὶ θανάτου καὶ μίμημα. αὐτόθ. Κολυμβήθραι τοῦ βαπτίσματος θάλασσαι λέγονται. 198 Κατακλυσμός ὑπὸ Θεοῦ κατοικοῦμενος λέγεται, καὶ διὰ τί. 231 Ἐν τῷ καιρῷ τοῦ βαπτίσματος ποῖος ψαλμός λέγεται. 249 Μακάριοι εἶναι οἱ βαπτιζόμενοι· καὶ διὰ τί· αὐτόθ. Διὰ τί κατακλυσμός νοεῖται ἡ ἀμαρτία. 252 Διὰ τί λέγεται ὕδατα πολλά· αὐτόθ. Βάπτισμα φωτίζει καὶ καθαρώνει τὰς ψυχὰς. 269 Ὁδὸς εἶναι εἰς σωτηρίαν. 415 Βαπτίσματος χάρις ἐπιπλεῖον ἐκπλύνει. 418 Ἐν τῷ καιρῷ τοῦ βαπτίσματος ὁμοῦ

μολογοῦνται τὰ τῆς πίσεως δόγματα. 134 Βα-
πτίσματος κολυμβήθρα μήτρα εἶναι. 468 Βα-
πτίσματος σφραγίς σημείωσις εἶναι τῶν φοβου-
μένων. 488 Παρὰ τὴν κολυμβήθραν τοῦ βαπτί-
σματος εὐφραίνονται οἱ ἐξ ἑθλῶν. 518 Βαπτί-
σματος ἡ δωρεὰ μόνη δύναται δοῦναι τὴν τῆς
χρίστος λευκότητα. 423 Βυβοὶ θαλάσσης ὀνομά-
ζονται. 539
Βασὺν τί θέλει νὰ εἰπῇ. 538
Βασιλείαν ὁ θρόνος σημαίνει. 366 Βασιλεῖς ἐ-
κμήσαν τὸν Χριστὸν καὶ θυγατέρες βασιλέ-
ων. 368
Βασιλεὺς οὐρανῶν κληρονομία πῶς δοῦναι-
ται καὶ πῶς ἐδόθη. 491 Τοῖς φοβου-
μένοις δίδεται, καὶ τοῖς ἀγαπῶσι τὸν Θεόν.
αὐτοῦ.
Βασιλεῖς δύο παῖοι ἐκινεῦντο κατὰ τοῦ Χριστοῦ. 8
Βασιλεὺς δὲν φυλάττεται διὰ τὴν πολλὴν δύνα-
μίν του. 263
Βασιλεὺς δυνάμεις, τὰ στρατεύματα εἶναι. 355 Ὁ
βασιλεὺς, τῶν ὑπακόων δέχεται αὐτοῦ.
Βασιλεὺς λέγεται, καὶ ὁ ἐκλελεγμένος εἰς βασιλείαν
οὐρανῶν. 491
Βασιλεὺς πρέπει νὰ εὐχεται διὰ τὸν λαόν του. 211
Βασιλεὺς εἶναι ὁ κυριεύων τὰ πάθη. 503. 164
Βασιλεὺς τῶν λογισμῶν τῶν δικαίων εἶναι ὁ Κυ-
ρίος. 372 Διὰ τὸν φόβον καὶ δυνάμιν τῶν ὀρ-
θοδόξων βασιλέων πολλοὶ ἐδέχθησαν τὸν Χριστι-
ανισμόν. 517 Οἱ βασιλεῖς ὑπὲρ ἡμαρτηκότων
δεόμενοι, τὰ ἐκείνων εἰς ἐαυτοὺς ἐναλαμβάνου-
σι σφάλματα. 550
Βασίλισσα ποῖα εἶναι. 369
Βενιαμὴν νεώτερος ἐν ἐκτάσει ποῖος εἶναι. 541
Βιβλίου κεφαλὴ ποῖα εἶναι. 330
Βλέφαρ Θεοῦ ποῖα εἶναι. 81
Βόδια ποῖοι εἶναι. 56
Βοήθεια ποῖα εἶναι. 487
Βορρᾶς ὁ Διάβολος νοεῖται. 388 ὁ πρὸς βορρᾶν
βλέπων αἶμος, τί ἐδήλου. 389 Πλευρὰ τοῦ
βορρᾶ πῶς ἐννοοῦνται. 389
Βοσὸρ τί θέλει νὰ εἰπῇ. 201

Βουλή ποῖα νοεῖται. 36 Βουλή τοῦ Κυρίου ποῖα
ἦτον. 261
Βροντὴ ἐράνη εἰς τοὺς πολλοὺς ἡ φωνὴ τοῦ Πι-
τρός. 133
Βροχὴς ἐν ἀνυδρίᾳ γενομένης ποῖος Ψαλμὸς λέγε-
ται. 509

Γ

Γαβριήλ, διὰ τί εἶπε τὴν Θεοτόκον μόνον κεχαρι-
τωμένην. 370
Γαλαζὸ πῶς ἐρμηνεύεται. 484
Γάμος τέμιος εἶναι διὰ τὴν παίδευσίν, ἐκ τῆς ἁ-
μαρτίας ὅμως ἔχει τὴν ἀρχὴν διὰ τὴν ἐμπαθε-
ήδον. 421 Ἡ πορνοβασίς τὸν γάμον εἰσήγα-
γεν αὐτόθ.
Γάμου τὴν σωφροσύνην ὡς ἀναφορὰν δέχεται ὁ
Θεός. 429 Γάμον πνευματικὸν τοῦ Χρι-
στοῦ καὶ τῆς Ἐκκλησίας ποῖος Ψαλμὸς φανε-
ρῶναι. 362
Γὰρ σύνδεσμος περιττὸς εὐρίσκειται. 339. 531
Γαστήρ ἀναγωγικῶς ποῖον νοεῖται. 242
Γέννησις πλατυτέρως καὶ ἐπὶ τῆς κτίσεως λαμβά-
νεται. 11
Γενοῦ οὐ πάντοτε οὐσίωσιν δηλοῦ, ἀλλὰ καὶ σχέ-
σιν. 239 Γέννητο γέννητο, ἀντὶ τοῦ ἀμὴν ἀ-
μὴν νοεῖται. 341
Γερμανοῦ τοῦ νέου Κανὼν ὡρᾶτος ἀνέκδοτος εἰς ὁ-
λας τὰς Συνόδους. 405
Γέουσιν, ὄχλος ὄργανα μουσικὰ καὶ ψαλμω-
δία. 125
Γῆ διαφόρως νοεῖται. 105 Κτήμα ἔργον τοῦ Κυ-
ρίου. 197 Πλήρωμα αὐτὸς ποῖοι εἶναι αὐτοῦ.
Διὰ τί καὶ τὸ πλήρωμα τῆς γῆς εἶπεν ὁ Δαβ. 8
ὅτι εἶναι τοῦ Κυρίου. αὐτοῦ. Θεμέλιον αὐτῆς
τὸ πρόσαγμα εἶναι τοῦ Θεοῦ. 198 Νερὸν εἶ-
ναι ὑποκάτω αὐτῆς αὐτοῦ. Ἐπάνω εἰς τὰς θα-
λάσσεως ἐστερεώθη αὐτοῦ. Μερικῶς τοῦτο νοεῖ-
ται, καὶ ὅχι καθολικῶς αὐτοῦ. Ἐπ' οὐδενος
κρέματα. αὐτοῦ. Γῆ ζώντων καὶ γῆ τ.θ.εω-
των ποῖα εἶναι. 221 Γῆ πλήρης εἶναι ἐλέους. 258

Γῆ

Γῆ οἱ ἄνθρωποι ὀνομάζονται. 260 Γῆ τῶν πρᾶ-
 ῶν τίνες κληρονόμοι. 297 Γῆ ἡ νοτιή καὶ
 μακροῖα νοεῖται. 306 Εἰς τὴν γῆν ποῖος τα-
 πειοῦται. 360 Γῆς ποῖοι ἔγιναν ἀνώτεροι. 368
 Γῆ διὰ τί παράγεται μάρτυς. 407 Δέν εἶναι
 ἔμφυχος αὐτόθ. Οἱ εἰς τὰ πέρατα τῆς γῆς
 ὄντες, ποῖοι νοοῦνται. 511 Πότε ἐσεί-
 σθη. 531 Γῆ νοτιή ποῖα εἶναι, καὶ τίς ὁ καρπὸς
 αὐτῆς. 525
 Πῶς πῶς ἐρμηνεύεται. 154 Μὲ τὸ πλήθος τῆς
 δυνάμεως τοῦ δέν σφίζεται. 264
 Γινώσκει πῶς ἐκλαμβάνεται. 6. 300 Γινώσκουσι,
 τὸ τοῦ Θεοῦ ἔλεος παρατείνεται. 292
 Γλώσσα Ἑβραϊκὴ μεταχειρίζεται τὰ πληθυντικὰ
 ἀντὶ εὐκτιῶν. 8. 53. 149 Κοντὰ εἰς αὐτὴν ἡ
 σφάτα δηλοῖ διάφορα πραγματὰ. 13 Περιττὸν
 λαμβάνει τὸ ὅτι. 25 Καὶ αἰτιολογῶν καὶ βε-
 βρωτικόν. 71 Τὸν δυνάμεως αὐτὴ ὀνομάζει
 τὸν δυνατὸν, καὶ ἄνθρωπον εἰρήνης τὸν εἰρη-
 κόν. 32 339 Συνειθίζει νὰ ἐνόη τὰ ἄρθρα με-
 τὰς ἀντωνυμίας. 73 Τὸ ἐπτάκις ἀντὶ τοῦ πολ-
 λάκις λαμβάνει. 87 Συνειθίζει νὰ διπλασιάζῃ
 τὰς αὐτὰς λέξεις. 163 Πτώσιν αἰτιατικὴν με-
 ταχειρίζεται ἀντὶ γενικῆς. 205 Τὸν καὶ σύνδε-
 σμον, μεταχειρίζεται περιττῶς. 207 Γενικὰς
 κτητικὰς ἀντὶ ἐπιθέτων μεταχειρίζεται. 298. Τὰ
 ὀριστικὰ λαμβάνει ἀντὶ εὐκτιῶν. 117 Τὸ ἔως σφά-
 δρα, ἀντὶ τοῦ λίαν λαμβάνει. 312 Τὰ συγκε-
 κριμένα μεταχειρίζεται ἀντὶ τῶν ἀκρητημένων. 322
 Συνειθίζει νὰ διπλασιάζῃ τὰ ῥήματα μετὰς με-
 τοχίς. 326 Τὸ προσθήσει, ἀντὶ τοῦ θελήσει με-
 ταχειρίζεται. 339 Ἀδιαφόρως μεταχειρίζεται
 τὰς συντοχίας τῶν ῥημάτων καὶ τῶν προθέσα-
 ων. 344 Κάθε πόλιν θυγατέρα ὀνομάζει. 371
 Αὕτη εἶνα καὶ τὸ αὐτὸ σημαίνει μετὰ τὴν διὰ καὶ
 μετὰ τὴν ὑπέρ. 376 Τὸς μέλλοντος χρόνους,
 ἀντὶ εὐκτιῶν λαμβάνει. 429
 Γλώσσα προχειρότατον εἶναι εἰς κάθε εἶδος κακί-
 ας. 272 Τί ἐστὶ τὸ παῦσαι τὴν γλῶσσαν ἀπὸ
 κακοῦ αὐτόθ. Γλώσσα ἐχθρῶν τοξάρι εἶναι καὶ
 ῥομφαία. 505

Γνώμη συνεργοῖς πόνοις χρωμένη νικᾷ τὴν φύ-
 σιν. 422
 Γνώσις ψιλὴ δὲν εἶναι ἀρκετὴ εἰς σωτηρίαν. 13 Γνώ-
 σις ἡ περὶ Θεοῦ ποτήριον εἶναι. 195 Ἡ ἐν τῷ
 παρόντι γνώσις, γεῦσις εἶναι. ἡ δὲ ἐν τῷ μέλ-
 λοντι χορτασμός. 122 αὐτόθ. 270 Γνώσις διτ-
 τὴ εἶναι. 146 Κατὰ τῆς γνώσεως φύσιν καὶ
 χρόνον ἐπικινεῖ ὁ Δεκβόλος. 481
 Γονεῖς εἰ ἀφίνοντες τὰ παιδία τῶν νὰ τραγωδοῦν, ἐ-
 λέγχονται. 352 Γονεῖς οἱ παλαιοὶ βιβλία ἐκα-
 μιναν τὰ σφραγίσματα εἰς τὰ παιδία τῶν αὐτόθ.
 Γραφὴ νέα περισσότερον πρέπει νὰ μελετᾶται ἀπὸ
 τὴν παλαιάν. 4
 Γραφὴ ἀπὸ τὰς ἐνεργείας τῶν ἀνθρώπων ὀνομάζει
 τὰς ἐνεργείας τοῦ Θεοῦ. 26 Τὸς υἱοὺς ὀνο-
 μαζει περισσότερον ἀπὸ τὰ ἔργα, παρὰ ἀπὸ
 τοὺς πατερας τῶν. 39 Ῥητὰ Γραφῆς, ἄλλα μὲν
 ἐξηγουται μόνον κατὰ τὸ γράμμα, ἄλλα δὲ
 κατὰ ἀναγωγὴν μόνον, καὶ ἄλλα καὶ κατὰ τὸ
 γράμμα καὶ κατὰ ἀναγωγὴν. 59 αὐτόθ. Συνει-
 θίζει ἡ Γραφὴ νὰ φανερώσῃ μετὰ διπλασιασμόν τὰ
 τίμια ὀνόματα. 61 Ποῖον σχῆμα εὐρέσκειται εἰς
 πολλὰ μέρη τῆς ἀγίας Γραφῆς. 94 Ἡ θεία
 Γραφὴ ἱερὰ ἐστὶ τράπεζα. 195. Τὰ λυπη-
 ρὰ ἐκφέρει προτίτερα ἀπὸ τὰ χαροποιά. 334
 Γραφαὶ πηγὰὶ ὑδάτων εἶναι. 342 Ἀβυσσος εἶ-
 ναι ἡ Γραφὴ. 346 Τὰ εὐκτικὰ σχηματίζει ὡς
 προσεκτικὰ. 365 Συνειθίζει νὰ σχηματίζῃ τὸν
 Θεόν, πῶς κρίνεται μετὰ τοὺς ἀνθρώπους προσκα-
 λῶν τὰ ἄψυχα. 404 Συνειθισμένον εἶναι εἰς
 αὐτὴν καὶ ἄλλο σχῆμα. 140 Γραφῆς οἱ λόγοι
 κατὰ τί εἶναι κεκαλυμμένοι, καὶ κατὰ τί λαμ-
 προί. 533
 Γρηγόριος ὁ Θεσσαλονίκης ποῖαν προσευχὴν προ-
 σπύχετο. 139
 Γυνὴ εἰς τὸν μακχρισμόν συμπεριλαμβάνεται. 2
 Δέν διαφέρει ἀπὸ τὸν ἄνδρα κατὰ τὰ καλὰ ἔρ-
 γα καὶ τοὺς μισθοὺς. αὐτόθ.

Δ

Δαβὶδ πρῶτος ἐδίδαξε περὶ ἀναστάσεως. 6 Ἡ αἰ-
 σθητὴ βασιλεία τοῦ, οὗ κατέσχε τὰ πέρατα. 11
 Διὰ

Διὰ τί ὀνομάζει τὸν ἑαυτὸν τοῦ δίκαιον. 20 Προτίτερα ἀπὸ κάθε ἄλλο τοῦ ἔργον παρεκάλει τὸν Θεόν. 27 Δὲν ἀποφεύγει τὸν ἐλεγμὸν, ἀλλὰ τὸν μετὰ θυμοῦ γινόμενον. 33 Διὰ τί εἶπεν, ὅτι ἦτον ἀσθενής. 34 Ποία ἦτον ἡ κλίνη τοῦ καὶ ποία ἡ σρωμνὴ τοῦ. 37 Ἐμετανοήσα διὰ τί ἤλπισεν εἰς τὴν φρονιμάδα τοῦ φίλου τοῦ Χουσι, καὶ ὅχι εἰς τὸν Θεόν. 39 Ἐξ ὀνόματος δὲν εἶπε τὸν Ἀβессαλώμ, ἐντροπόμενος δι' αὐτόν. 41 Πῶς εἶπεν, ὅτι δὲν ἀνταπέδιδε κακὰ εἰς τοὺς αὐτὸν ἀδικούντας, εἰς καιρὸν ὅπου τοὺς ἐπολέμει. 41 Δόξα αὐτοῦ ποία ἦτον. 42 Ἐβθρήνη διὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἀβессαλώμ. 42 Μὲ ἡμᾶς τὰ ἔθνη συναθροεῖ τὸν ἑαυτὸν τοῦ. 51 Διὰ τί ἄρχισε τὸν πρῶτον Ψαλμὸν μὲ ἐνίκον ἀριθμὸν Μακάριος· καὶ ὅχι μὲ πληθυντικόν. 2 Διὰ τῶν Ψαλμῶν ἐξαγγέλλει εἰς κάθε Ἐκκλησίαν τὰς αἰνέσεις τοῦ Θεοῦ. 66 Διὰ τί, ποτὲ μὲν, πληθυντικῶς προφέρει τοὺς καλοὺς καὶ κακοὺς, ποτὲ δὲ ἐνικῶς. 70 Ἐλυπεῖτο βουλευόμενος, μήπως ἐν τῇ ἁμαρτίᾳ ἀποθνήσκει. 90 Ποῖον θάνατον ἐφοβεῖτο. 91 Καὶ μὲ τὴν θεωρητικὴν ἀρετὴν καὶ μὲ τὴν Πρακτικὴν εὐφραίνει τὸν Θεόν. 92 Οὐ μόνον τὰ πράγματα, ἀλλὰ καὶ τὰ λόγια τὰ μέλλοντα ῥθθῆναι, ἡ χάρις εἰς αὐτὸν προεδήλωσε. 160 Τίνας σέφανον καὶ λίθον ἐβχλεν εἰς τὴν κεφαλὴν τοῦ. 165 Καὶ μετὰ θάνατον καθαρώτερον ἐθαύσατο τὸ τῆς ἐνανθρωπήσεως Μυστήριον. 168 Πάντοτε ψάλλει· αὐτόθ. Μεγάλη ἦτον ἡ δόξα τοῦ, διὰ τί ἐβλάσησεν ἐξ αὐτοῦ ὁ Χριστός. 169 Διὰ τί μὲ διπλᾶς καὶ τριπλᾶς λέξεις φανερόναι ἕνα καὶ τὸ αὐτὸ πρῆγμα. 182 Καὶ τὴν πρακτικὴν φιλοσοφίαν ζητεῖ νὰ μάθῃ καὶ τὴν θεωρητικὴν. 204 Ἐσωσεν αὐτὸν ὁ Ἰησοῦς ἐκ τοῦ Ἀδου. 205 Διὰ τί ἐζήτη νὰ συγχωρηθοῦν τὰ ἐν ἀγνοίᾳ ἁμαρτήματά του. 205 Διὰ τί Ἰσραὴλ ὀνομάζει τὸν ἑαυτὸν τοῦ. 210 Τρεῖς φορές ἐχρίσθη. 215 Μετὰ τὴν ἁμαρτίαν ἔλαβε πάλιν τὸ προφητικὸν χάρισμα, δι' ἔγκαι- νισμοῦ τῆς ψυχῆς τοῦ. 232 Ποῖος λόγος ἐσά-

θη αἰτία νὰ ἁμαρτήσῃ ὁ Δαβὶδ. 235 Πῶς διεθρεψεν αὐτὸν ὁ Θεός. 240 Αἱ ταλαιπωρίαι τοῦ Δαβὶδ πρέπει νὰ εἶναι παράδειγμα εἰς τοὺς μετανοοῦντας. 243 Διὰ τί παρακαλεῖ τὸν Θεὸν νὰ κινήσῃ τὴν ὀργὴν τοῦ κατὰ τῶν πονη- ρῶν. 245 Ἐλυτρώθη ἀπὸ τὸν θάνατον, οὐχὶ δὲ καὶ ἀπὸ τὰς συμφορὰς. 250 Σαλότητα ὑποκριθῆς ἐγλύτωσα τὴν ζωὴν. 266 Δαβὶδ διὰ τί λέγει ὅτι ἐβρύθη εἰς αὐτὸν ἡ χεὶρ τοῦ Θεοῦ, εἰς καιρὸν ὅπου ἐσυγχωρήθη ἡ ἁμαρτία του; 251 Τὰς εὐσεργεσίας τοῦ Θεοῦ, ὀνοματὰ καίμιν αὐτοῦ. 125 Διὰ τί ἐκαταρά- το τοὺς ἐχθρούς του. 287 Μὲ σχῆμα ἀρᾶς προφητεῖαι τὰ μέλλοντα· αὐτόθ. Ὡς καλοθε- λητὴς τῶν ψυχῶν τῶν ἐχθρῶν τοῦ καταρτᾶται αὐ- τοὺς. 287 Τὸν Σαουλ λαβὼν εἰς τὰς χεῖρας, δὲν ἐθονότωσεν αὐτόν. 237. 460 Ἀξιόπιστος εἶναι, εἰ καὶ μόνος μαρτυρεῖ. 303 Πῶς ἐσίγη- σεν ἐξ ἀγαθῶν. 319 Ἀπὸ λύπης καὶ μικροφυ- χίς ζητεῖ νὰ μάθῃ τὸ τέλος τῆς ζωῆς τοῦ. 320 Ἐφοβεῖτο τὴν ἁμαρτίαν καὶ τὴν κρίσιν τοῦ Θεοῦ. 396 Μετὰ δέκα μῆνας ἢ μετὰ ἕνα χρόνον ἐλέγχθη ἀπὸ τὸν Ναθν. 417 Καὶ διὰ τί. αὐ- τοῦ. Ἀπὸ διαβολικὴν δύναμιν συντηροῦν ὁ Δα- βὶδ καὶ ἡμαρτε αὐτόθ. Διὰ τί ἐσυγχωρήθη νὰ ἁμαρτήσῃ· αὐτόθ. Διὰ τί ἐν τῇ πεντηκოსῷ Ψαλμῷ ἐζήτησε συγχώρησιν τῶν ἁμαρτιῶν τοῦ αὐτοῦ. Τὰ δύο τοῦ ἁμαρτήματα ὡς ἕνα φαί- νονται. 419 Πανταλῶς δὲν ἀπέσῃ ἀπὸ τὸν Δα- βὶδ τὸ προφητικὸν χάρισμα, ὅταν ἡμαρτεν, ἀλλὰ μόνον μερικῶς. 425 Παράδειγμα μετα- νοίας τοῖς ἄλλοις ἔγινεν. 426 Ἐξομολογεῖται καὶ εὐχαρισεῖ τῷ Θεῷ εἰς τὰ ἔθνη διὰ τῶν Ψαλμῶν τοῦ. 148 Μὲ διάφορα λόγια προφέρει τὸ αὐτὸ νόημα. 125 Διὰ τί εἰς ἄλλο μὲν μέ- ρος λέγει ὅτι φοβεῖται, εἰς ἄλλο δὲ, ὅτι δὲν φοβεῖται. 444 Ποῖον Ψαλμὸν ἐσύνθεσε μέσα εἰς τὸ σπήλαιον, καὶ ποῖον ἔξω τοῦ σπηλαί- ου. 461 Δόξα τοῦ Δαβὶδ ποία ἦτον. 465 Ἐπὶ τῆς σρωμνῆς τοῦ ἐν ἐκάστῃ φυλακῇ ἐμνημό- νευσεν τοῦ Θεοῦ. 502 Πτωχὸν ἑαυτὸν ὀνομα- ζεῖ

ζει ταπεινούμενος. 511 Ποιον Ψαλμὸν γεγρα-
κώς ἐλάλησε, καὶ οὐχὶ ἔφαλεν. 125
Δαίμονες τί πρὸ τῆς ἀμαρτίας, καὶ τί μετὰ τὴν
ἀμαρτίαν ἡμῖν ὑποβάλλουσιν. 15 Πόλεμος τῶν
Δαιμόνων πῶς νοεῖται κυκλικός. 17 Ἀπ' οὗ ἀ-
ποθάνη τις, ἐξετάζουν νὰ εὕρουν ἀμαρτίας καὶ
πληγὰς τῆς ψυχῆς του. 40 Διώκοντες ὀνομα-
ζονται. 41 Κατηργήθησαν καὶ δύνανται καμ-
ρίαν δὲν ἔχουν κατ' ἐπάνω μας. 60 Πόλεις
αὐτῶν ποιοὶ ἦτον. 62 Μὲ ἄρματα εἶναι καὶ
ἵππους. 163 Κέδροι ὀνομαζονται. 228 Χαί-
ρουσιν ὅταν ἡμεῖς ἀποκείμενοι θλιβόμενοι. 233
Ποῖς εἶναι ἡ προσβολήτων. 240 Πῶς ἐξε-
λόντες ἡμᾶς τῆς εὐθείας ὁδοῦ, περικυλῶσι. 118
Οἱ ἐκθεῖς αὐτῶν διαλογισμοί, θεμέλια ὀνομα-
ζονται. 129 Ὅρη νοοῦνται καὶ διὰ τί· αὐ-
τόθ. Ὁρίσθη εἰς αὐτοὺς ὁ Θεός· αὐτόθ. Καὶ
τὸ ὄνομα τῶν Δαιμόνων μισεῖ τὸ Πνεῦμα τὸ
ἅγιον. 133 Δαίμονες ὅταν συντροφίουν τὰ ὁ-
ρεῖα τῆς ψυχῆς, τί ποιοῦσι. 348 Δαίμονος σκο-
πὸς ποῖος ἦτον, εἰς τὸ νὰ βιάσῃ τὸν Δαβὶδ νὰ ἀ-
μαρτήσῃ. 420 Δαίμονες αἵματα λέγονται. 426
Δαίμονες ἐχθροὶ δυνατοί. 135 Ταῖχος εἶναι. 140
Δαίμονες οὐκ ἐσιώζον, ὅτι οὐκ ἦσαν ὅλως Θε-
οί. 145 Δαιμόνων ἐράταις πλατεῖαις εἶναι. 454
Τόκος καὶ διαφορὰ αὐτῶν ποῖον εἶναι· αὐτόθ.
Θάνατος αὐτῶν ποῖος· αὐτόθ. Παροικίαι ποῖ-
αι· αὐτόθ. Ἀντάλλαγμα εἰς αὐτοὺς πῶς δὲν
εἶναι. αὐτόθ. Πῶς ἠπαλύνθησαν οἱ λόγοι των·
αὐτόθ. Πότε πληγαῖον ὀπίσω, καὶ πότε ἐμ-
πρός. 459 Δαίμονες εἰς ὄνειδος ἔγιναν. 463
Κατάρως ἡμεῖς τέκνα ποιοῦσι. 495 τὴν τιμὴν
μας ἐξέστησαν· 494 Ὅρη νοοῦνται εἰς ἡτόψμα-
σαι ἡ ἀδυσσος. 511 Ἀπὸ τὴν παρουσίαν τοῦ
Χριστοῦ διαλύονται. 527 Δαίμονες καὶ τὰ πα-
ραμικρὰ σφάλματα ἐξετάζουν. 438. 538 Ὁ-
ταν θηρεύουν τὴν ψυχὴν, τότε κραταιοὶ γίνου-
νται. 474
Δαίμονες καταπατοῦν τὴν κορυφὴν τῶν ἀμαρτανό-
νων. 533 Βίαν οἱ Δαίμονες οὐκ ἐπάγουσιν, ἀλ-
λ' ἀπάτην. 495 Θηρία εἶναι τοῦ καλῆμου καὶ

διὰ τί. 543
Δάκρυα εὐφροσύνην ἔχουν. 37 Τὸ ἄσβεστον σδύ-
νουνσι πῖρ. αὐτόθ. Ὁ δακρύων τρέφεται μὲ τὰ
δάκρυά του. 343 Ποῖα ἡ φυσικὴ τῶν δακρύων
αἰτία· αὐτόθ.
Δάκτυλα Θεοῦ τί εἶναι. 53
Δέσεις διαφέρει ἀπὸ τὴν προσευχὴν καὶ εὐχαρισ-
τιαν. 222. 489 Ἐκ μίσεως τῆς καρδίας πρέπει
νὰ ἀναπέμπεται. 496
Δελία ὅταν αὐξηθῇ φόβος γίνεται. 445
Διαβαλὴς καὶ τὴν κακίαν ὡς ἐν ξουράφῃ. 431
Διαβαλτοῦ τὸν ἀφανισμόν βλέποντες οἱ δίκαιοι,
θέλουν φοβηθῶν τὴν κρίσιν τοῦ Θεοῦ. 433
Διαβολὴ πόσον ὀρεῖα εἶναι. 432 Ῥόπαλον καὶ
ρόμφακα καὶ τόξευμα εἶναι ἀκίωτόν. 73
Διάβολος οὐχ' ἐτέρωθεν ἔχει καθ' ἡμῶν τὴν ἰσχύν,
ἀλλ' ἐξ ἡμῶν. 14 Ἀπὸν ὀνομάζεται. 40. 74
Ἀμαρτία καὶ ἀπίστεια εἶναι. 41 Ἀπὸς εἶναι
καὶ ἐχθρός καὶ ἐνδικητὴς τοῦ Θεοῦ· καὶ πῶς. 52
Ἐγύρισεν εἰς τὰ ὀπίσω καὶ ἐνίκηθη. 60 Ῥάμ-
φακα αὐτοῦ ποῖαι εἶναι. 62 Διὰ τί ἐνικῶς ὁ-
νομάζεται ἄσεβής καὶ ἐχθρός. 62 Φοβεῖται
τοὺς πλουσίους κατὰ τὴν ἀρετὴν. 74 Ποῖα εἶ-
ναι ἡ πρώτη παγὶς του. αὐτόθ. Τὴν κληρονομίαν
τοῦ Θεοῦ ἀδικῶς ἔρπασα καὶ κατεκράτει. 107
Τὴν δολιότητα ἐξέστησαν. 273 Διὰ τί ὁ Διά-
βολος εἶναι πονηρός. 297 Ἀμαρτωλὸς εἶναι. 298
Πανοπλία αὐτοῦ ποῖα εἶναι. 299 Κάθε ἀμαρ-
τωλὸν περιελαβὼν ὁ Διάβολος, πῶς ἔπεσεν καὶ ἐ-
νίκηθη. 323 Ὁ Διάβολος ἄνθρωπος ὀνομάζε-
ται. 350. 456 Βόρρος ὀνομάζεται. 388 Ἀ-
νομία λέγεται. 396 Θάνατος ὀνομάζεται. 401
Διάβολος φοβεῖται τοὺς μετ' εὐλαβείας μεταλη-
βόντας. 196
Διάβολος εἰς τὸ τέλος σφοδρότερον πνεῖ. 461 Τὸν
χρόνον καὶ τὴν φύσιν συνεπικινεῖ κατὰ τῆς ἀρε-
τῆς. 481 Διάβολου ποῖον εἶναι σκῆνωμα καὶ ῥί-
ζωμα. 435 Ἀποκρίσει ἀνεπαίσθητος τὴν χάριν
τῆς ψυχῆς. 432 Πατὴρ καὶ νομφίος γίνεται. 529
Τόπος αὐτοῦ ποῖος εἶναι. 307
Διαβούλιον εἶναι καλλίτερον νὰ λέγεται, παρὰ Διά-
βου-

βουλία : 31
 Διαθήκη παλαιά καὶ νέα, λογισμοὶ τῆς τοῦ Θεοῦ
 καρδίας εἶναι. 262
 Διαθήκη ἡ παλαιὰ ἔβυσσος εἶναι ὁμοίας καὶ ἡ νέα. 346
 Διαθήκη καὶ τὴν γεννὴν ὁδὸν ἡμῶν δαίνυνται. 439
 Πτέρυγες τοῦ Θεοῦ εἶναι. 501 Διαθήκη δὴ
 κληροὶ εἶναι. 534 Πηγὰς τοῦ Ἰσραὴλ εἶ-
 ναι. 541
 Διάφορον καὶ ὁ παλαιὸς νόμος ἐμπόδιζαν. 447 Με-
 τὰ τὴν ἀνομίαν καὶ ἀδικίαν καὶ τὸν δολὸν ἀριθμεῖ-
 ται. αὐτόθι.
 Διαφορὰ τί εἶναι. 110
 Διδασκαλία ποτήριον καὶ σῆος ὀνομαζέται. 107
 Διδασκαλοὶ βάσις εἶναι τῆς Ἐκκλησίας. 389 Πρέ-
 πει νὰ δυναμώσῃ τὴν Ἐκκλησίαν μετὰ τὴν διδα-
 σκαλίαν καὶ τὸ παραδειγμάτων. 393 Ὑπέρτοι-
 γίνονται, ἐὰν ὁδηγήσῃ καὶ ἐνὰ εἰς τὴν ἀπώ-
 λειαν. 403 Πρῶτον πρέπει τινὰς νὰ κάμῃ, καὶ
 ἔπειτα νὰ διδάσκη. 412 Μισοῦσι τὰ λόγια τοῦ
 Θεοῦ, ἐὰν δὲν κόμνουν τὰ λόγια τοῦ Θεοῦ. 413
 Ποῖος εἶναι ὁ ἀμαρτωλὸς, ὅπου δὲν πρέπει νὰ
 διηγῇται καὶ νὰ διδάσκη τὰ τοῦ Θεοῦ δικαίωμα-
 τα. 412 Νεφέλαι εἶναι. 546
 Δίκαιος μετὰ τὸ ξύλον παρομοιάζει. 4 Δίκαιοι ποῖοι
 ὀνομάζονται. 6 Πῶς γινώσκει ὁ Θεὸς τὰς ἐρα-
 τας αὐτῶν αὐτόθι. Ὁ Θεὸς αὐτὸν εὐλογεῖ, καὶ
 οἱ πονηροὶ τὸν κατηγοροῦσι. 32 Ὁ τελειὸς ἐστὶ
 κατ' ἀρετὴν. 84 Καὶ ὁ φυλάττων τὴν δικαιο-
 σύνην εἰς τὰ ἀνθρώπινα πράγματα. αὐτόθι. Οὐ-
 τε πρέπει νὰ ὀνειδίζῃ, οὔτε νὰ ὀνειδίζεται. 101
 Διάφορον δὲν πρέπει νὰ πέρνῃ. 102 Ἐλευ-
 χρεῖται ἀπὸ τὸν Θεόν. 200 Εἰς τοὺς δικαί-
 ος θέλει δοθῇ μὲν ἡ φωτιστικὴ δύναμις τῆς φλο-
 γῆς. 229 Δόξα αὐτοῦ ποῖα εἶναι. 237 Ὁ δι-
 καίος τόπος εἰς τὸν Κύριον εἶναι, καὶ ἀντιφρό-
 φως ὁ Κύριος εἰς τὸν Δίκαιον. 255 Πᾶσα ἡ
 τοῦ Δικαίου ζωὴ τεθλιμμένη εἶναι. 269 Πῶς
 ῥύσεται ἐκ θλίψεως. αὐτόθι. Οἱ μισοῦντες τὸν δι-
 καίον πλημμελοῦσι. 276 Δικαίων κληρονομία
 ποῖα εἶναι. 300 Εἰς καιρὸν πᾶν οἱ δίκαιοι
 χορταίονται. αὐτόθι. Οἰκτερεῖ ὁ Δίκαιος καὶ

δίδωσι. 301 Πῶς ὅταν πέσῃ οὐ καταρρήγνυ-
 ται. 302 Πρὸς καιρὸν ἐγκταλιμπνέται. 303
 Πῶς τὸ σπέρμα αὐτοῦ δὲν ζητεῖ ἀρτους καὶ εἰς
 εὐλογίαν ἔσται. αὐτόθι. Δικαίων ἀρετὰς μετὰ ἡ-
 δονὴν ὁ Δαβὶδ διηγῇται. 304 Δίκαιος πῶς λα-
 λεῖ σοφίαν καὶ κρίσιν. 305 Τὸν νόμον ἔχει πη-
 δάλιον. 305 Δίκαιοι οὐ τὴν παιδείαν παραι-
 τοῦνται, ἀλλὰ τὴν ὁργὴν. 309 Καὶ τὰς μι-
 κρὰς ἀμαρτίας ὁ Δίκαιος φεβείται. 312 Ὁ δι-
 καίος μιμεῖται τὴν ἐλαφον. 342 Δίκαιον ποῖον
 εἶναι ὅπου λυπεῖ. 348 Δίκαιος πῶς χαίρει, ὅ-
 ταν ἐλεῇ ἐκδίκησιν. 471 Πῶς νίπτεται ἐν τῇ
 εἴματι τοῦ ἀμαρτωλοῦ. αὐτόθι. Πῶς ὅλην τὴν
 ἡμέραν ἔλεει, καὶ δακρύζει. 303 Εἰς τὸν δι-
 καίον πῶς δίδεται ἀποκάλυψις καὶ λόγος. 484
 Βασιλεὺς τῶν λογισμῶν τῶν δικαίων ποῖος εἶ-
 ναι. 372
 Δικαιοσύνη ὁ ἔχων εἰσακούσεται ἀπὸ τὸν Θεόν. 19
 Τρεῖς εἶναι δικαιοσύνη. 45 Εἰς ὅλας τὰς ἀρε-
 τὰς ἡ δικαιοσύνη θεωρεῖται. 100 Δικαίως πρέ-
 πει νὰ γίνεταί. αὐτόθι. Δικαιοσύνη βοᾷ εἰς
 τὸν Θεόν. 112 Διπλὴ εἶναι ἡ δικαιοσύνη. 290
 Ἡ ἀνταποδοτικὴ δυσθεώρητος εἶναι. αὐτόθι. Τοῖς
 εὐθεσί παρατίναται ἡ τοῦ Θεοῦ δικαιοσύνη. 292
 Τὰ μετὰ δικαιοσύνης ὀλίγα, εἶναι καλλίτερα τοῦ
 μετὰ ἀδικίας πλούτου. 299
 Δικαιώματα ποῖα προσάγματα τοῦ Θεοῦ εἶναι. 137
 Διὰ τί λέγονται ἔξ. 153
 Διπλασιασμοὶ τῶν λέξεων διὰ τί γίνονται. 5. 61
 74. 119. 163. 221. 226. 263. 284 Διπλα-
 σισμὸς τοῦ ὑπομέναν ὑπόμενα καὶ τῶν τοιοῦ-
 των, δηλωτικὸς εἶναι ἐπιτάσεως. 326. 341.
 348 Καὶ τριπλασιασμοὶ τῶν αὐτῶν εὐρίσκονται
 ἐν τοῖς Ψαλμοῖς. 351 Διπλασιασμοὶ τί σημαί-
 νει. 375. 379. 403. 461
 Διψῶ ἡ λέξις τί φανερώνει. 342. 500
 Δογματὰ πίστεως τὰ περὶ τῆς Θεολογίας καὶ ἐνσάρ-
 κου οἰκονομίας θεμέλια εἶναι τῆς οἰκουμένης. 134
 Ταῦτα φανεροῦνται εἰς τὰς πηγὰς τῶν υδάτων
 τοῦ Βηθλέεμ. αὐτόθι.
 Δόλιος μετὰ τὸν φονέα ἐνόνεται. 28
 Δόλος.

Δόλος τί εἶναι. 272 Κακὸν ἐστὶ χαλεπώτατον. 273	πρότερον, καὶ πῶς τῶρα ὀνομάζει αὐτοὺς ὁ Χρὶ-
Δόξα Δικαίου ποία εἶναι. 237 Δόξα τοῦ ἀδίκου	σός. 107 Φεβοίμενοι τὸν Κύριον ὀνομάζον-
καὶ πλουσίου ἀνθρώπου ποία εἶναι. 402 Δόξα	ται. 188 Ὅλοι αἱ πατριαὶ τῶν ἔθνων ἐπίσει-
σώματος ποία εἶναι, καὶ δόξα ψυχῆς ποία. 403	σαν ἐκ μέρους τὸ ὅλον, καὶ καθὸ ἀπὸ καθῆ ἕ-
Δόξαν Θεῷ τίς προσφέρει. 227 Δόξης Θεοῦ θεω-	θνος ἐπίσεισαν. 191 Οἱ ἐξ ἔθνων διδασκοὶ εἴ-
ρία, χορτασμὸν προξενεῖ. 122 Καὶ πόθον ἐνται-	ναι Θεοῦ. 193 Προσάμιον τῶν ἐξ ἔθνων πι-
τῷ· αὐτόθ. Δόξαν πρέπει νὰ δίδῃ τινὰς εἰς τὸν	σεισαντῶν ποιοὶ ἦεν. 192 Πρόβητα ἦτον πα-
Θεὸν διὰ λόγων καὶ διὰ ἔργων. 546 Δόξης	πλανημένα. 193 Εἰς τὰ ἔθνη ὅλα πῶς ἐβασί-
Θεοῦ καταπεφρονημένης, ἀργεῖται τῆς εἰς ἀδελ-	λευσεν ὁ Χριστός. 385 Πλευρὰ ἦτον τοῦ Δια-
φούς ἀγάπης ὁ νόμος. 552	βόλου. 389 Ὅρη καὶ προτειχίσματα ἔγιναν τῆς
Δοξολογεῖν πρῶτον δεῖ, εἴτα εὐχαρισεῖν, εἴτα αἰ-	Ἐκκλησίας· αὐτόθ. Ἐθνη λαὸς ταπεινὸς ἦ-
τεῖν. 29 Δρέπει νὰ δοξολογῇ τινὰς τὸν Θεόν,	τον. 138 Ἐθνῶν κεφαλὴ ὁ Χριστός ἐγένετο. 145
καὶ πρὸ τοῦ νὰ λυτρωθῇ, καὶ ἀπ' οὗ λυτρωθῇ	Ἐθνη κύνες ὄντα, υἱοὶ ἐγίναν. 479 Διὰ τί
τῶν ἐχθρῶν του. 126	τὰ ἔθνη σάρκα ὀνομάζονται. 509 Θαλασσαι
Δόσις ποία λέγεται. 42	νοοῦνται. 512
Δουλεύειν τῷ Κυρίῳ ἐν φόβῳ τί ἐστὶ. 12	Εἰρήνη εὐλογία εἶναι, καὶ αἰτία εὐλογίας. 18
Δούλον Θεοῦ οἱ πολεμοῦντες, τὸν Θεὸν πολεμοῦσι,	Εἰρήνη μὲ τὰς τοῦ Μωϋσέως εὐλογίας συναριθμεῖ-
καὶ παρὰπικραίνουσι. 31	ται. 18 Εἰρήνην πῶς πρέπει νὰ κυνηγοῦμεν. 273
Δυνατοὶ τείχος καὶ πόλις ὀνομάζονται. 62 Δυνα-	Εἰρήνην ὁ ζητῶν, Χριστὸν ἐκζητεῖ· αὐτόθ.
τὰς ἐν κακίᾳ καυχᾶται ἐν αὐτῇ. 431	Πρὸς τὸν Θεὸν καὶ πρὸς τὸν πλησίον πρέπει νὰ
Δυσμαὶ ποίαι λέγονται. 528	ἔχωμεν εἰρήνην. 274 Εἰρηνικῶ ἀνθρώπῳ ποῖον
Δωὴν τί ἦτον, καὶ τί κακὸν ἔκαμε. 430 Ὁ Διά-	ἐγκατάλειμμα μένει. 307
βολος εἶναι ὁ τὴν ἄγνον φύσιν τῶν ἡμιόνων βου-	Εἶπον εἶναι ἀντὶ τοῦ εἰπεῖ κατὰ παλαιὰν διαλέκ-
κολῶν· ἦτοι τὴν ἀμαρτίαν. 430 Τότε λυπῶ	τον. 278
τὸν Δωὴν τὸν τύρκινον τῆς ἐμῆς σωτηρίας, ὅ-	Εἰς τὸ τέλος διὰ τί ἐπιγράφεται εἰς πολλοὺς Ψαλ-
ταν ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ ἱερέως γένωμαι. 431 Προ-	μοῦς. 19
δότης καὶ διαβαλτὴς ἦτον· αὐτόθ.	Ἐκεῖ τί δηλοῖ. 293
Δωροληψία πᾶσα πονηρὰ εἶναι. 103	Ἐκλεκτός ποῖος εἶναι. 138
Ε.	Ἐκκλησία κληρονομούσα ὀνομάζεται, καὶ διὰ τί. 26
Ἐδῶμ τί θέλει νὰ εἴπῃ. 201	Κληρονομία αὐτῆς ποία εἶναι. αὐτόθ. Νύμφη
Ἐγκατάλειψις ἡ ἀποστροφή Θεοῦ εἶναι. 555	ὀνομάζεται καὶ βασιλίσσα· αὐτόθ. Εἰς αὐτὴν
Ἐγκατέλιπέμε ὁ πατήρ μου καὶ ἡ μήτηρ μου, πῶς	πρέπει νὰ προσκυνῇ τινὰς μὲ φόβον. 29 Λη-
νοεῖται. 220	νὸς ὀνομάζεται, καὶ διὰ τί. 50 Σιών ὀνομά-
Ἐγκαινίζεται πῶς ὁ ἀληθινὸς ἡμῶν οἶκος. 233	ζεται. 64 Ἐκκλησία μεγάλη λέγεται ἡ Καθο-
Ἐγχράτειν ὑπόδημα ἐστὶ τῆς ψυχῆς. 486	λική. 190 Τόπος γλῶσς εἶναι. 193 Οἶκος Κυ-
Ἐξέκίας περιφανέστερος ἔγινε διὰ τὸν ἀναποδισμὸν	ρίου εἶναι. 196 Οἰκουμένη εἶναι. 198 Μὲ τοὺς
τοῦ ἡλίου. 166	πειρασμοὺς συνέζη· αὐτόθ. Ὅρος λέγεται ὅλη
Ἐθνη πῶς εἶναι κληρονομία τοῦ Χριστοῦ. 11 Ὁ	ὁμοῦ ἡ Ἐκκλησία. 199 Τὸ δὲ ἔθνος τῆς Ἐκ-
ἐξ ἔθνων λαὸς πενης ἦτον. 63. 68 Ἐλπίς	κλησίας τόπος ἅγιος λέγεται· αὐτόθ. Πρὸ τῆς
τούτων, ὁ Χριστός εἶναι. αὐτόθ. Ὁρφανεὶς ἦτον. 76	εἰσόδου καθὰ μερικῆς Ἐκκλησίας· ἦτοι ναοῦ
Εἰς εὐσεβείαν ἐτάχυναν. 107 Πῶς ὀνομάζοντο	διὰ τί κατασκευάζονται, σκαλοπάτια. αὐτόθ. Ὁ

- ρος λέγεται ὅλη ὁμοῦ ἡ Ἐκκλησίᾳ· αὐτόθ. Εὐ-
 πρέπεια αὐτῆς πολλή εἶναι. 214 Εἰς τὴν
 Ἐκκλησίαν πρέπει νὰ προσευχώμεθα, καὶ ὄχι
 εἰς τὴν οἰκίαν. 215 Ὁ ἐν αὐτῇ προσευχόμενος
 μᾶλλον εἰσακούεται, ἢ ὁ ἐν τῇ οἰκίᾳ· αὐτόθ.
 Ποιοὶ ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ ὄντες, ἔξω τῆς Ἐκκλη-
 σίας εἰσι. 227 Αὐτὴ ἀγία εἶναι· αὐτόθ. Οἱ
 ἐν ταύτῃ πεφυτευμένοι, ἐν τῇ ἄνω Ἐκκλησίᾳ
 μέλλου νὰ ἐξυψήσονται· αὐτόθ. Οἱ ἐν τῇ Ἐκ-
 κλησίᾳ λαλοῦντες, πόσον ἐλέγχονται ἀπὸ τὸν
 Βασιλεῖον. 231 Ἐγκαινισμὸς τῆς Ἐκκλησίας
 ποῖος εἶναι. 232 Πόλις ἐστὶ περιοχῆς. 247
 Ἐξω αὐτῆς ἔλεος οὐ δίδεται· αὐτόθ. Διὰ τί
 λέγεται Ἐκκλησία μεγάλη. 284 Πλαῦτος αὐ-
 τῆς ποῖος ἐστὶ. 291 Ἡ ἐξ Ἑθ.ῶν Ἐκκλησία εἶ-
 ναι μεγάλη. 330 Βασίλισσα εἶναι. 369 Πα-
 ρασκεύεται ἐκ δεξιῶν τοῦ Χριστοῦ, ἀλλ' οὐχὶ χά-
 θηται. αὐτόθ. Διὰ τοῦ Χριστοῦ ἐλάθισε, καὶ
 ὄχι δι' ἐαυτῆς· αὐτόθ. Νοστήν ἐνδυμασίαν φο-
 ρεῖ. 369 Καὶ νύμφη εἶναι καὶ θυγάτηρ. 370
 Ποῖον εἶναι τὸ κάλλος τῆς. 371 Κεφαλῆτης εἶ-
 ναι ὁ Χριστὸς. 371 Νοστής εἶναι ὁ σολισμὸς
 τῆς. 372 Οἱ υἱοί τῆς ἔγιναν ἀντὶ τῶν προτέρων
 Πατέρων τῆς. 374 Πάντοτε ἐνθυμεῖται τὸ ὄνο-
 μα τοῦ Χριστοῦ· αὐτόθ. Πόλις εἶναι τοῦ Θεοῦ. 378
 Ὁ Θεὸς εὐρίσκεται ἐν μέσῳ αὐτῆς, καὶ δὲν θέλει
 σαλευθῆ. 379
 Ἐκκλησία ἀπὸ τὰ Ἑθνη ἐσυστήθη. 389 Ἐκκλη-
 σία καὶ μία λέγεται καὶ πολλαί· αὐτόθ. Ἐκκλη-
 σίαν οἱ πολεμοῦντες, ἐθαύμασαν βλέποντες τὴν
 δυνάμειν τῆς· αὐτόθ. Ὁ Θεὸς ἐθεμελίωσεν αὐτὴν
 εἰς τὸν αἰῶνα. 390 Ὅρος Σιών λέγεται ἡ μία
 Ἐκκλησία, θυγατέρας δὲ τῆς Ἰουδαίας, αἱ κατὰ
 τόπους Ἐκκλησίαι. 391 Τεῖχη αὐτῆς εἶναι οἱ
 Ἄγγελοι. 429 Ἀπὸ τῶν ἀγίων ἦτον μεμακρυ-
 μένη. 455 Πόλις περιυχῆς ὀνομάζεται. 486
 488 Αὐλαὶ αἱ κατὰ τόπους Ἐκκλησίαι εἶ-
 ναι. 510 Ἀγαθὰ Ἐκκλησίας ποῖα εἶναι. αὐ-
 τόθ. Ἅγιος καὶ θαυμαστός ὁ ναὸς τῆς Ἐκκλησί-
 ας εἶναι. 511 Ποῖα προσευχὴ ἐγίνετο ὑπὲρ τῆς
 Καθολικῆς Ἐκκλησίας. 389 Ἐκκλησία ἡ τῶν
 Ἑθ.ῶν ἔρημος ἦτον. 531 Ἐκκλησίας ὁρασιότης
 ποῖα εἶναι. 533 Ὅρος εἶναι ποῖον καὶ τετυρωμέ-
 νον. 535 Ποδῶν εἶναι τοῦ Χριστοῦ. 539 Ἐ-
 βόρη ἀπὸ τὸ αἶμα τοῦ Χριστοῦ καὶ τῶν Μαρ-
 τυρίων· αὐτόθ. Ἐκκλησίαι τοῦ Χριστοῦ νεανίδες
 εἶναι τυμπανίστρια. 540 Ἐλαβε τὴν ἀξίαν πα-
 ρὰ Θεοῦ ἡ Ἐκκλησία νὰ ἐνεργῇ θαύματα. 546
 Εἰς τὴν Ἐκκλησίαν τὸ σῶμα του κατήρτισαν ὁ
 Χριστὸς εἰς τὸ νὰ τὸ μεταλαμβάνῃ αὐτὴ. 329
 Ἐκκλησία κληρονομία εἶναι καὶ ποτήριον τοῦ
 Κυρίου. 107 Ἐν τῷ αἰῶνι ταύτῃ κληρονο-
 μίαν οὐκ ἔχει. 109 Σκύλα αὐτῆς ποῖα εἶ-
 ναι. 533
 Ἐκστασις τί δηλοῖ. 238. 247
 Ἐλαία κατάκαρπος ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ Θεοῦ, πῶς
 γλαφυρῶς ἐρμηνεύεται. 434 Τοῦ ἐναρέτου εἶναι
 εἰκὼν. αὐτόθ.
 Ἐλαίον εἶναι ἡ θεωρία τῶν ὄντων. 195 Καὶ τὸ
 χάρισμα τοῦ Πνεύματος. 196 Καὶ τὸ χρίσμα τοῦ
 ἁγίου Ἐλαίου καὶ τὸ μύρον. αὐτόθ. Εἰς πόσα εἶ-
 ναι χρησίμον τὸ ἔλαιον. 435
 Ἐλάφου ἰδίωμα ποῖον. 230 Διψαλέον ζῶον εἶ-
 ναι. 342
 Ἐλεημοσύνη θυσία εὐώδης ἐστὶ, 161 Ἡ αὐτὴ καὶ
 ἔλεον εἶναι καὶ δάνειον. 363 Τοὺς ἀσθενοῦντας
 κατὰ τὸ σῶμα καὶ κατὰ τὴν ψυχὴν ἱατρεῖαι πλου-
 σίως μεταδιδόμενη. 337
 Ἐλλειψίς εἶναι ἐν τῷ „ Καὶ σὺ Κύριε, ἕως πό-
 τε. 35 Ἀπὸ γενεᾶς εἰς γενεάν ἄνθρωπος κακοῦ. 72
 Καὶ ἀλλαχού. Ἐλλειψίν ποιοῦσι τῶν λόγων
 τοὺς οἱ βοηθούμενοι παράτινος ἀπὸ τὴν χιράν-
 τους. 334
 Ἐλεος Θεοῦ ὅλοι χρειάζομεθα, ὅλοι ὁμῶς δὲν τὸ
 ἀξιοῦμεθα. 34 Ἐλεος τοὺς ἀξίους ζητεῖ· αὐ-
 τόθ. Πῶς θαυμασάνοι αὐτὸ ὁ Θεός. 116 Σμυγ-
 μένον εἶναι μὲ κρίσιν. 258 Πότα καὶ εἰς
 ποῖους ἀγαπᾷ τὸ ἔλεος ὁ Κύριος. αὐ-
 τόθ.
 Ἐλεος καταδικῶν εἶναι ὁ Χριστός. 195 Ἐλεῶ σφί-
 ζονται καὶ οἱ πάντα κаторθώσωντες. 200 Ἐλε-
 ος τοῦ Θεοῦ μέτρον ἔχει τὴν ἡμῶν πρὸς Θεὸν
 ἐλπί.

ἐλπίδα . 264	Ἔλεος τοῦ Θεοῦ πολλά ἐπληθύνθη . 290	Εἰς ποίους παρατείνεται . 292	Ἔλεος τοῦ Θεοῦ ἀβυσσος εἶναι . 346	Καὶ ἐν τῷ βίῳ τούτῳ χρῆζομεν τούτου καὶ ἐν τῷ μέλλοντι . 462	Ἐλεράντινος ἱλη τιμία ἦν τοῖς παλαιοῖς . 368	Ἐλισαβὲτ ἐραύγεται ὡς ἡμέρα εἰς τὴν Θεοτόκον τὸ ῥῆμα τοῦ ἀσπασμοῦ . 151	Ἐλλήνων πάντα ψευδῆ ἦν . 84	Ἕλληνες οἱ ζητήσαντες ἰδεῖν τὸν Ἰησοῦν , προσήμιον ἦτον τῶν ἐξ Ἑθνῶν πνευσσάντων . 192	Ἕλλήνων πλάνη ἐγήρασεν . 193	Ἕλληνες ἐμυθολόγουν , ὅτι εἶναι σπαρτοὶ εἰ ἀνθρώποι . 394	Ἕλληνες πολλοὶ διὰ φόβον τῶν βασιλέων , ἐδέχθησαν τὸν Ἰουδαϊσμόν καὶ Χριστιανισμόν . 517	Ἕλληνες οἱ μὴ πνεύσαντες , παραπικραίνοντες ἔγιναν . 519	Ἐλπίζοντες εἰς τὸν Κύριον , πῶς δὲν πλημμελοῦσι . 277	Μικαρία εἶναι ὁ εἰς μόνον τὸν Κύριον ἐλπίζων . 327	Ἐλπίς σωτηρίας , διὰ τί ὀνομάζεται φύλλα . 4	Οἱ εἰς τὸν Θεὸν τὴν ἐλπίδα ἔχοντες ὕλην , καλότυχοι εἶναι . 14	Ἐλπίζοντες εἰς τὸν Θεὸν ποιοὶ εἶναι . 64	Μεγάλη εἶναι ἡ δύναμις τῆς εἰς τὸν Κύριον ἐλπίδος . 79	Ἐλπίδα καὶ ἔλεος Θεοῦ χρειάζομεθα εἰς τὸ νὰ μὴ σαλευθῶμεν . 166	Ἰησον τῆς εἰς Θεὸν ἐλπίδος οὐκ ἔστι οὐδέν . 216	Μανόριος ὁ μόνον ἐλπίδα ἔχων τὸν Θεόν . 239	Κατὰ τὴν ἐλπίδα ἡμῶν , οὕτω δίδεται εἰς ἡμᾶς καὶ τὸ τοῦ Θεοῦ ἔλεος . 264	Ἐλπίς τῶν περάτων τῆς γῆς εἶναι ὁ Χριστός . 511	Ἐνοειθραπήσεως ὁ τρόπος ἀκατανόητος εἶναι . 130	Ἐνέργειας Θεοῦ ἀπὸ τὰς ἐνεργείας τῶν ἀνθρώπων φανερώνει ἡ Γραφή . 26 . 34 . 116	Μετὰ τὰς εἰκόντας τῶν αἰσθησέων φανερώνομεν αὐτάς . 128	Ἐντολὴ διὰ τί λέγεται ὁ Νόμος . 155	Ἐντολαὶ ὁδοὶ καὶ τρεῖς ὀνομάζονται . 204 . 524	Ἐντολὰς ὁ φυλάσσων , μένει καθαρὸς ἀπὸ ἀμαρτίας . 137	Ἐντολαὶ λέγονται αἱ κατὰ μέρος ἐν τῷ Νόμῳ περιεχόμεναι αὐτῇ .	Ἐντολή ἡ τῶν ἀμαρτωλῶν ἐν τῇ κρίσει , φοβερωτέρη εἶναι τοῦ σκοτοῦ καὶ τοῦ πυρός . 269	Ὁ	ρα καὶ εἰς τὴν λέξιν αἰσχύνῃ , ἐν τῷ πίνακι τούτῳ .	Ἐνωτικέσθαι διαφέρει ἀπὸ τοῦ ἀκούειν . 26 . 394	Ἐπίτασιν δεικνύει σημαίνουσι . 440	Ἐνωσις ἡ καθ' ὑπόστασιν ἀρχὴ μισθοῦ ἔστιν , οὐχὶ δὲ ἀποτάλεσμα . 367	Ἐξοδὸς ὁ θάνατος εἶναι , καὶ εἰς αὐτὴν πρέπει νὰ ἐτοιμαζόμεθα . 226	Ἐξομολογήσεως καιρὸς ὁ τῆς νυκτός ἐστι . 36	Διὰ τί οὐκ ἐξομολογεῖται τις ἐν τῷ Ἀδῃ αὐτόθ .	Ἐξομολογεῖται ἐν αὐτῷ τῶς , ἀλλ' ἀνωφελῶς . αὐτόθ .	Ἐξομολόγησις πᾶσα σημαίνουσα ἔχει . 59	Ἐξομολογήσεως ἀρχὴ ἐν τοῖς ἀγίοις παντὸς ἀγαθοῦ . 485	Ἐπαύδοντες καὶ ἐπαυοῖδοι ποιοὶ λέγονται . 468	Ἐπαυὸς ἀληθῶς ποῖος εἶναι . 403	Ὁ ἐφ' ἅπαντι ἐπαυοῖς , μὲ τὰ θανατηφόρα παρομοιάζει φάρμακα . 118	Ἐπαύσασθαι κυρίως πότε λέγεται . 15	Ἐπιθυμίαν πᾶσαν ἐναντίον ἔχειν τοῦ Θεοῦ , πῆμμεγα εἶναι . 313	Ἐπισκοπὴ Θεοῦ τί εἶναι . 353	Ἐπὶ σοὶ Κύριε ἡλπίσα μὴ κατασχυνοθῆναι εἰς τὸν αἰῶνα , εἰπέτις ἐν τῷ θανάτῳ . 239	Ἐπιστήμη αἰσθητῶν ποία εἶναι . 487	Ἐπίσφομαι πῶς ἐρμηνεύεται . 27	Ἐπταπλησίως νοεῖται ἀντὶ τοῦ , πολλαπλασίως . 87	Ἐργα καλὰ πρέπει νὰ ᾖναι ἐσμιγμένα μὲ καθαρῶς λογισμοῖς . 199	Ἐργα καλὰ , καθ' ἑαυτὰ δὲν εἶναι ὅλγια τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν . 200	Ἐργα λέγονται καὶ οἱ λογισμοί . 263	Ἐργα Θεοῦ πῶς εἶναι ἐν πίστι . 257	Ἐρμωσιμ , τί ἔρος ἦτον . 345	Καὶ Ἀερμών ὀνομάζεται αὐτόθ .	Ἄλλο εἶναι ἀπὸ τοῦ Ἀερμών αὐτόθ .	Ἐρμωσιμ πῶς ἐρμηνεύεται . 348	Ἐσβεσθῶν τί θέλει νὰ εἰπῇ . 372	Ἐτοιμάζων ὅρη πῶς νοεῖται . 511	Ἐτοιμασία καρδίας ποία εἶναι . 78	Εὐα ὡς νῦν ἀνγγελοῦ γινώσκω εἰς τὸν ὄριον . 151	Εὐαγγελιστὰ πύργοι εἶναι τῆς Εκκλησίας . 392	Καὶ βάρεται αὐτόθ .	Ζῶα Θεοῦ λέγονται . 532	Εὐ-
--------------	--------------------------------------	-------------------------------	------------------------------------	--	--	---	-----------------------------	--	------------------------------	---	--	--	---	--	--	--	--	--	---	---	---	--	---	---	---	---	-------------------------------------	--	---	---	---	---	---	---	------------------------------------	--	---	---	--	---	--	---	---	---------------------------------	---	-------------------------------------	---	------------------------------	---	------------------------------------	--------------------------------	--	---	--	-------------------------------------	------------------------------------	------------------------------	-------------------------------	-----------------------------------	-------------------------------	---------------------------------	---------------------------------	-----------------------------------	---	--	---------------------	-------------------------	-----

Εὐαγγελίῳ ἀρμόζουσι τὰ ὀνόματα καὶ ἐπίθετα τοῦ παλαιοῦ νόμου . 155	Διὰ τί νόμος τὸ Εὐαγγέλιον ὠνομάσθη - αὐτόθ . 207	Ὁ Νόμος τοῦ Εὐαγγελίου προσάγει νὰ ἀγαποῦν οἱ ἄνθρωποι τοὺς ἐχθρούς των . 287	Εὐαγγέλιον , δικαιοσύνη ὀνομάζεται . 330	Λόγοι αὐτοῦ σαίται εἶναι . 366	Κήρυγμα Εὐαγγελίου , οἷος εἶναι κατανύξεως . 488	Κατὰ προηγούμενον θέλημα Θεοῦ ἐδόθη . 531	Βροχὴ ἐκούσιος λέγεται - αὐτόθ .
Εὐγε , τί ἐπιφώνημα ἦτον 284	Εὐδοκία τί θέλει νὰ εἴπῃ - 554	Εὐδοκία ἡ βασιλίσσα , τί ῥητὸν ἐξεφώνησε . 143	Εὐεργασία εἰς τοὺς ἄλλους , εἰς αὐτὸν ἀνατρέχει τὸν εὐεργέτην 403	Εὐημερίας ἐν καιρῷ πρέπει νὰ ἐλπίξῃ τινὰς δυσημερίαν 72	Εὐθυτης τί εἶναι 308	Εὐκαιρίαι ποῖαι λέγονται 63	Εὐκτικά ῥήματα εἰς μέλλοντα χρόνον σχηματίζει ἡ Γραφή , καὶ διὰ τί . 85 . 254 . 429 . Καὶ ἀντι-Εὐκτικῶν λαμβάνει τὰ ὀριστικά . 117
Μέλλοντος σημασίαν ἔχουσι . 295	Εὐκτικά εἰς τύπου κατάρσεως εἶναι προφητεῖαι . 432	Καὶ τὰ προσεκτικά σημασίαν εὐκτικῶν ἔχουσι 526	Εὐλογεῖ πῶς ὁ ἄνθρωπος τὸν Θεόν , καὶ πῶς ὁ Θεὸς τὸν ἄνθρωπον 525	Εὐσεβεία βασιλεῖς εἶναι τῶν ἀρετῶν . 437	Πᾶσαι αἱ ἀρεταὶ ἀκολουθοῦσιν αὐτῇ . 438	Ὁ ταύτην ἐκβαλὼν πᾶσαν ἀρετὴν συνεξέβαλεν - αὐτόθ .	Εὐφροσύνη , τί διαφέρει ἀπὸ τὴν ἀγαλλίασιν . 60
Ἀδιαφόρως καὶ ἐκ παραλλήλου λαμβάνονται - αὐτόθ .	Εὐχαρισεῖν ἐπὶ τοῖς ἐναντίοις πλάκονος μισθοῦ πρέξενον , τοῦ ἐπὶ τοῖς ἀγαθοῖς εὐχαρισεῖν . 59	Θεληματικῶς καὶ προθύμως πρέπει νὰ εὐχαριστοῦμεν . 224	Εὐχαριστοῦντες ποῖαν συνήθειαν ἔχουσι 233	Εὐφραΐμ πῶς ἐρμηνεύεται , καὶ τί δηλοῖ . 485	Ζαχαρίας τί εἶπε πρὸς τὴν Παρθένον . 370	Ζηβὲν τί εἶναι , καὶ τί δηλοῖ 381	Ζηλοῦν διαφέρει ἀπὸ τὸ παραζηλοῦν . 294
Ζῆλος τί εἶναι . 294 . 552	Ἐπὶ καλοῦ λαμβάνεται καὶ ἐπὶ κακοῦ 294	Ζητεῖται πῶς ὁ Θεός , ὁ πανταχοῦ παρὼν ; 64	Ζητεῖν ἀπὸ τὸ ἐκζητεῖν διαφέρει . αὐτόθ .	Ζιζαῖοι ποῖοι εἶναι , καὶ πῶς τὴν σωτηρίαν ἡμῶν τῷ τυράννῳ μνηύουσι 439	Ζοροβάβελ τύπος ἦτον Χριστοῦ 491	Ζυγὸς περὶ εἶναι ὁ ἐν τῷ κρυπτῷ ἐκείνου εὐρισκόμενος . 496	Αὐτὸς διακρίνει τῶν πραγμάτων τὴν φύσιν - αὐτόθ .
Ζωὴ ἀνθρώπων εὐαρία εἶναι . 3	Γενεὰ ὀνομάζεται . 72	Ζωὴ τοῦ Χριστοῦ ἀγία καὶ ἀμωμητος ἦτον , ἵνα καὶ ἡμεῖς ἀκολουθῶμεν τοῖς ἵχνεσιν αὐτοῦ . 192	Ζωαῖς τῶν σωζομένων εἶναι διάφοραις . 207	Ζωὴ Δικαίου πᾶσα τεθλιμμένη εἶναι . 269	Ἡ παρούσα θανάτος εἶναι πραισσότερον , παρὰ ζωὴν . 272	Ζωῆς χρόνος συνεσλημένος καὶ ἐραχὺς εἶναι . 298	Καὶ ἄσπετος καὶ οὐχὶ ἀνεύθυνος . 320
Ζωὴ ἀνθρωπίνη εἶναι ψευδής . 322	Ὡς οὐδὲν ἐστὶ ἡ ζωὴ τῶν ἀνθρώπων , πρὸς τὸ πᾶν συγκρινομένη . 321	Ζωὴ τῶν ἀνθρώπων , πειρατήριον εἶναι . 140	Ἐν τῇ παρούσῃ ζωῇ παροικοῦμεν , οὐ κατοικοῦμεν . 449	Ζωὰς ποῖας ὀνομαζει ὁ Δαβὶδ 501	Ζωὴν ποῖα νοεῖται . 372	Ὁ ἀπολέσας τὴν πνευματικὴν ζωὴν , μετὰ τί ζώννυται 141	Ζώντων γῆ ποῖα εἶναι 221
H							
Ἡδονὴ κυρίως ποῖα εἶναι . 60	Ἡδονὴ ἡ τῆς σαρκὸς , σκιά ἡδονῆς εἶναι , καὶ ὄχι ἀληθὴς ἡδονή 312	Ἡγούμενοι τῶν λαῶν , μόσχοι εἶναι 429	Ἡγούμενον ἀπὸ τοῦ ἐπομένου δηλοῦται , καὶ ἀντιστροφως 238 . 250	Ἡθοποία ποῖα εἶναι 345	Ἡλιος τὸ σκηνώμα του ἔχει ἐν τῷ οὐρανῷ . 152	Ἡλιος εἶναι μία εἰκὼν , καὶ ἓνα ἱερογλυφικὸν τοῦ Θεοῦ .	

Θεού. 153 Ὡραῖος εἶναι ὡς νυμφίος, καὶ τρέχει χαίρωντας ὡσάν γέρας. αὐτόθ. Ἐξοδος καὶ κατάντημα αὐτοῦ ποῖα εἶναι· αὐτόθ. Καίνεας ἄνθρωπος δὲν εἶναι, ὅπου νὰ μὴ ἀπολαύσῃ τὴν θερμότητά του. 154 Ἡλιος εἶναι καὶ ὁ ἄνθρωπος ὁ λάμπων ταῖς ἀκτίνι τῶν ἀρετῶν· αὐτόθ. Τρὶς ἑαυτοῦ κινεῖται ὁ ἥλιος, καὶ ὄχι ὑπο Ἀγγέλου. 153
 Ἡμέρα ποῖα ἐννοεῖται. 4 Ἡμέρας ἀπορχὰς πρέπει νὰ δώδωμεν εἰς τὸν Θεόν. 27 Ἡμερῶν μακρότης ποῖα εἶναι. 195 Ὅλην τὴν ἡμέραν, ὅλην τὴν ζωὴν οἱ Ἑβραῖοι ὀνομάζουσι, καὶ διὰ τί. 205. 250 Ἡμέραι ἀγαθαὶ ποῖα εἶναι, καὶ ἡμέραι πονηρὰ ποῖα. 272 Ἐν τῇ πονηρᾷ ἡμέρᾳ τῆς κρίσεως θελὶν λυτρώσῃ ὁ Κύριος τὸν ἐλεήμονα. 335 Ἡμέρα οὐκ ἐστὶ φύσει κακὴ. 336 Ἡμέρας ἀντὶ τοῦ ἐν ἡμέρᾳ νοεῖται. 347 Ἡμερᾶν τὴν τῆς κρίσεως ἀγγαλιόσμον οἶσαν, ἢ ἀμαρτία φοβερὰν ἐποίησε. 396 Ἡ ἡμέρα πῶς ἐρεῖται ῥῆμα εἰς τὴν ἄλλην ἡμέραν. 150 Ἡμέραι λέγονται αἱ εὐτυχίαι. 457 Πῶς κάμνει τινὲς ἡμέραν εἰς τὸν ἑαυτὸν του καὶ δὲν φοβεῖται. αὐτόθ. Φαύλης ἡμέρας ἡ δύσις, ἐπίβασιν ποιεῖ ἐν τῇ ψυχῇ τοῦ νοητοῦ ἡλίου. 528
 Ἡμίονος αἰεὶ διαβάλλεται, καὶ εἰς τύπον κακίας λαμβάνεται. 253 Τῶν ἡμίονων τὴν ἄγρον φύσιν ὁ Διὸς ποιμαίνει· ἦτοι ὁ Δι' βολος. 430 Ἡ ἡμίονος ἔξω τοῦ καταλόγου τῶν ἐν τῇ κτίσει γεγονότων ἐστίν. 431
 Ἡΐχος ἑορταζόντων ποῖος εἶναι. 344
 Θ.
 Θαλάσσης νερὰ πῶς συνάγει ὁ Θεὸς ὥστε ἁσκόν. 259 Οἱ διάφοροι κόλποι τῆς θαλάσσης θαλάσσαι ὀνομάζονται. 378 Οἱ ὄντες εἰς τὴν μακρὰν θαλάσσαν ποῖοι νοοῦνται. 511 Τὰ ἔθνη θαλάσσαι ὀνομάζονται. 512 Θαῦμα τὸ ἐν τῇ ἐριθρᾷ θαλάσσῃ γεγονός, αἰεὶ συμβαίνει νοητῶς. 518 Θαλάσσα ὁ κοσμικὸς βίος ὀνομάζεται. 550
 Θανάτου ἐν τῷ καιρῷ ἐξετάζονται οἱ ἄνθρωποι καὶ οἱ γυναῖκες Ἀθληταὶ τοῦ Χριστοῦ παρὰ τῶν δαι-

μόνων. 40 Ἐχθρὸς εἶναι ὁ θάνατος καὶ ἐστὶν εἰς τὰ ὀπίσω. 60 Πόρται αὐτοῦ ποῖα εἶναι. 66 Θανάτου μνήμη σύντομος πορεῖα τοῦ βίου ἐστίν. 88 Ποτήριον ὀνομάζεται. 106 Ὁ φυσικὸς θάνατος σκιά ἐστὶ θανάτου· ὁ δὲ προαιρετικὸς, ἀληθὴς ἐστὶ θάνατος. 194 Σκιά θανάτου ὁ πόθος εἶναι τοῦ θανατηφόρου κινδύνου· αὐτόθ. Ἐξοδος ὀνομάζεται. 226 Εἰς αὐτὴν πρέπει νὰ ἐτοιμαζώμεθα· αὐτόθ. Τηρέτης εἶναι τοῦ Ἀδου. 127 Θάνατος τῶν ἀμαρτωλῶν εἶναι πονηρὸς. 270 Ποθενὸν ποιεῖ τὸν φοβερὸν θάνατον ἡ ἀθυμία. 320 Πρὸς αὐτὸν πρέπει νὰ ἐτοιμαζώμεθα· αὐτόθ. Πῶς θανατοῦται τινες ὅλην τὴν ἡμέραν. 359 Θάνατος ψυχῆς ἡ τιμωρία εἶναι τῆς ψυχῆς. 401 Θάνατος ὁ Σατανᾶς λέγεται· αὐτόθ. Ὁ Θεὸς θάνατον οὐκ ἐποίησεν, ἀλλ' ὁ τῆς κακίας βασίλευς. 473 Εβασίλευσεν ὁ θάνατος ἀπὸ Ἀδὰμ ἕως τοῦ Νόμου· αὐτόθ. Θάνατος ὡς λέων ἐρχεται, καὶ οὐδεὶς ἐπισχεῖν δύναται τὴν σφοδρότατην αὐτοῦ ὁρμήν. 415 Εἶναι καὶ φυσικὸς καὶ προαιρετικὸς θάνατος. 537 Ἐν τῷ καιρῷ τοῦ θανάτου ἐξετάζουσι οἱ δαίμονες καὶ τὰ παρχμικρὰ σφάλματα. 538 Ἀπὸ τῶν θανάτων ἡ ἐλεημοσύνη λυτρώσιν. 336 Ἐν τῷ καιρῷ τοῦ θανάτου ποῖον λόγον χρειάζομεθα. 461
 Θαρσεῖς τί εἶναι. 390
 Θαῦμα τῶν παιδῶν τῶν φωνούντων τὸ ὥσσανά, διὰ τί ἔγινε. 52 Ἀνυπόπτευστον τοῦτο ἦτον καὶ ἀναντιρρήτον· αὐτόθ.
 Θαυμασία ποῖα ὀνομάζει ὁ Δαβὶδ. 328
 Θέλημα Θεοῦ προηγουμένον ποῖον εἶναι, καὶ ποῖον ἐπόμενον. 234. 521
 Θέλημα ἐδικόν μας, τεῖχος εἶναι ἀναμέσον τοῦ Θεοῦ καὶ ἡμῶν. 140 Θέλημα ἴδιον ὁ καταλιπὼν, ἐλείπει ἅμωμον τὴν ὁδὸν τοῦ Θεοῦ. αὐτόθ.
 Θεμέλια τῆς οἰκουμένης ποῖα εἶναι. 134
 Θεὸς κυρίως εἶναι Μακάριος. 1 Ἐδωκεν τὸ ὄνομα τοῦτο καὶ εἰς ἡμᾶς· αὐτόθ. Τῇ τοῦ Θεοῦ οὐσίᾳ, οὐδὲν καὶ σὺ συμβέβηκε. 10 Πατὴρ τῶν κτισμάτων πῶς λέγεται. 11 Ἐνεργείας Θεοῦ, ἀπὸ τὰς ἐνεργείας τῶν ἀνθρώπων ὀνομάζει ἡ Γραφή.

φή . 26 . 34 . 116 Διὰ τί οἱ Προφῆται προ-
 σαμαζουσιν εἰς τὸν Θεὸν τὰ ἀνθρώπινα πάθη . 34
 Τὸ νὰ καθῆται καὶ νὰ σηκώνεται ὁ Θεὸς πῶς νο-
 εῖται . 43 Ἄλλως κρίνει τὸν Ἑβραῖον, καὶ ἄλ-
 λως τὸν Ἕλληνα . 44 Κριτὴς ἐστὶ δίκαιος καὶ ἰ-
 σχυρὸς καὶ μακροθυμὸς . 45 Ὁργὴ Θεοῦ ἡ τι-
 μωρία ἐστὶ . 43 . 46 Στυβοὶ τὴν μάχαιραν ,
 ἀλλ' οὐ τέμνει· καὶ ἐντίνει τὸ τόξον , ἀλλὰ κη-
 τερεῖ αὐτό . 46 Μεγαλοπρέπεια αὐτοῦ ποῖα
 εἶναι . 51 Ὅπισθια αὐτοῦ ποῖα εἶα . 52 Δά-
 κτυλα αὐτοῦ τί εἶναι . 53 Κρίνει δικαιοσύνην
 κατὰ δὲ τὴν δικαίαν ὀργὴν του δὲν παιδεύει . 71
 Ὁφθαλμοὶ Θεοῦ ποῖα εἶναι . καὶ ποῖα τὰ βλέφα-
 ρα . 81 Δὲν παρατηρεῖ πάντα τὰ ἁμαρτήματα
 ὁ Θεός· αὐτόθ . Πῶς πένητα ἐπιβλέπει· αὐ-
 τόθ . Προσωπὸν αὐτοῦ ποῖον εἶναι . 83 Κίνη-
 σις Θεοῦ εἰς ἐκδίκησιν θεοτραπῶς νοεῖται . 86
 Λησμονησὶα αὐτοῦ ποῖα εἶναι . 89 Ἡ ἀποσρο-
 φὴ τοῦ Θεοῦ, κηδευονίως εἶναι πολλῆς . 90 Παν-
 τιφορον αὐτοῦ με ποῖα λόγια φανεροῦται . 94
 Θεοῦ μοῦνου εἶναι τὸ ἀνεγδῆς . 104 Θεοῦ χεῖ-
 λη ποῖα εἶναι . 106 Πῶς ἐσείλε γραμματα εἰς
 τὸν Διᾶβολον . 107 Πότε φαίνεται εἰς ἡμᾶς ὅ-
 τι ἀληθμονεῖ . 205 Πῶς δυναμεθα νὰ εἴμεθα κύ-
 κλω εἰς αὐτόν . 213 Θεὸς τῆς δόξης πῶς ὀνο-
 μαζεται . 227 Φωνὴ Θεοῦ ποῖαν ἀναλογίαν ἔ-
 χει . 228 Οὐ πάντων ἐστὶν ὁ Θεός , ἀλλὰ τῶν
 οἰκειωθέντων αὐτῷ διὰ τῆς ἀγάπης . 233 Πῶς
 ὑψώνει τις τὸν Θεόν . 232 Πότε ὁ Θεός ἀπο-
 σρέφει τὸ πρόσωπόν του . 236 Τίνος δυνάμεως
 εἶναι τὸ Θεὸς ὄνομα , τίος δὲ τὸ Κύριος . 239
 Πῶς κλίνει τὸ αὐτί του . 115 Ὁρχσις Θεοῦ ποῖα
 εἶναι καὶ ποῖα ἡ ἀκοή . 116 Πτέρυγες αὐτοῦ
 ποῖαι εἶναι . 117 Ἀνῃσθη ἐπὶ Θεοῦ , τί δη-
 λοῖ . 119 . 285 Ὄνόματα λαμβάνει τῶν ἐνεργε-
 σιῶν του . 125 Ἀπερίγραπτος ἐστὶ . 130 Ἐπ'
 αὐτοῦ αἱ ἐρησεις ἀντιπρονοήτες λέγονται . αὐ-
 τόθ . Καὶ τοὺς ἄθους ἐλεεῖ . 258 Ἄλλον δὲν
 πρέπει νὰ φοβούμεθα ἔξω ἀπὸ τὸν Θεόν . 260
 Θεοῦ ὀφθαλμὸς πάντας ἐπισκοπεῖ . αὐτόθ . Θεοῦ
 μνημονευτὸν μᾶλλον , ἢ ἀναπνευστὸν . 267 Εἰς

ὅλους εἶναι κοντὰ ὁ Θεός , εἰ δὲ ἄνθρωποι μα-
 κρύνουσιν ἀπὸ τὸν Θεόν . 275 Φῶς εἶναι τρι-
 λαμπες . 292 Χωρὶς τὴν βοήθειαν τοῦ Θεοῦ κα-
 νενὰ καλὸν δὲν δύναται νὰ κατορθώσῃ ὁ ἄνθρω-
 πος . 302 Ὁ ἀποσραφεὶς ὑπὸ Θεοῦ , μισεῖται
 καὶ τοῖς παλαιοῖς φίλοις . 316 Παιδεύει ὁ Θεός συμ-
 μέτρως ὡς φιλοπαίς πατήρ . 323 Ὁ Θεός ὁ Θε-
 ὸς μου , διὰ τί εἶπαν ὁ Δαβὶδ . 351 Πῶς λεγε-
 ται ὅτι ὑπνοῖ ὁ Θεός . 360 Μεγας διὰ τί λεγε-
 ται ὁ Θεός . 367
 Θεὸς σχηματίζεται , ὅτι κρίνεται προσκαλὼν τὰ σοῦ-
 χεῖα . 404 Θεὸς ὄνομα ποσα σηματομενα ἔ-
 χει . 405 Οὔτε πεινᾷ , οὔτε κορεᾷ . 410 Διὰ
 τί προσμεναι νὰ τὸν ἐπικαλούμεθα εἰς τὰς θλίψεις
 μας . 412 Ὁ ἐκβάλλων τῆς ἐκυτοῦ διανοίας τὸ
 τοῦ Θεοῦ εἶναι , ἐκυτοῦ τὸ εἶναι διεσθαιρεν ἔξω
 τοῦ ὄντος γενομένου . 437 Πῶς διασρέφει τὸν
 σρεβλόν . 138 Το τίς Θεὸς παρεξ τοῦ Κυρίου,
 πρὸς τὰ εἰδωλα λέγεται καὶ ὄχι πρὸς τὸν υἱ-
 ὄν . 141 Θεοῦ ὄνομα ἐπαναλαμβάνει ὁ Δαβὶδ
 ἐρωτικῶς· αὐτόθ . Θεῷ οὔτε τι μέλει , οὔτε
 παρῳήκει . 442 Πῶς ὡς αἰὼν ὑμνεῖται . 450
 Πῶς ὁ Θεός δίδει σῶλον καὶ παρηγορίαν . 452
 Ὁ , τί ποτε ἐστὶ τῇ φύσει τὸ θεῖον , ἀνέριχτον ἐ-
 σι . 452 Σκια πτερύγων αὐτοῦ ποῖα εἶναι αὐ-
 τόθ . πῶς ὑψοῦται . 464 Θεὸν ὁ δοξολογεῖν ἐ-
 τοιμαζόμενος μακάριος εἶναι . 465 Θεοῦ ἀγα-
 θότης μήτηρ εἶναι τῶν ὄντων . 467 Πτέρυγες
 αὐτοῦ τί εἶναι . 490 Ἐλεος αὐτοῦ τίς κατανοή-
 σαι ; 492 Πῶς ἀποδίδει ἐκείνῳ κατὰ τὰ ἔργα
 του . 493 Κατὰ τὸν σκοπὸν τῶν προκτιομένων,
 ἔτι ἀνταποδίδει· αὐτόθ . Δυνατὸς εἶναι καὶ ἐ-
 λεήμων· αὐτόθ . Πῶς ἐν τῷ Θεῷ ποιοῦσι δύ-
 ναμιν . 487 Αἴτιος λέγεται τῶν συμφορῶν ὡς
 παραχωρῶν νὰ ἐρχωνται . 520 Θεὸς καὶ πολε-
 μῶν σφῆζει . 278 Ὁ Θεός ἀτραπὸς ὢν , δι' ἡ-
 μᾶς ποτε μὲν καθῆται , ποτε δὲ ἵσταται . 526
 Ἀμετάβατος μενάν· ἐνεργεῖ . 529 Διςχελεῖ τὰς
 ἀξίας ἐν τῷ μέλλοντι . 535 Θεοῦ κατὰφρονου-
 μένου , ὀργεῖται τῆς εἰς ἀδελφοὺς ἀγάπης ὁ νό-
 μος . 552 Ἀποσροφὴ Θεοῦ τί εἶναι· 555 ὦν .
 οὐ

οὐ ὄνομα ἀρρήτου εἶναι. 32 Τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἀγαπῶμεν οὐ τὴν οὐσίαν· αὐτόθ. Θεοσέβεια ἐδέλνυμα εἶναι εἰς τὸν ἀγκυρωτὸν. 553 Θεοτόκω ἀνατίθεται τὰ, ἀκουσον θυγατερ· καὶ τὰ λοιπὰ. 370 Διὰ τί ὁ Γαβριὴλ μὲν αὐτὴν ὀνομάζει κεχαριτωμένην, ὁ δὲ Δαβὶδ, θυγατέρα· αὐτόθ. Θεοτόκος ἐπίσωτης εἶχεν ἀκολουθούσας τὰς Παρθένους. 374 Πᾶντες οἱ λαοὶ εἰς αὐτὴν ἐξομολογοῦνται. 375 Πόλις τοῦ Θεοῦ εἶναι. 378 Σκηνώμα εἶναι τοῦ Ἰψίτου. 379 Ἐν μέσῳ αὐτῆς ὁ Θεὸς κατεσκήνωσεν. αὐτόθ. Προεργάτευσε τὰ ἐπόμενα συμφώνως μὲ τὸν Δαβὶδ. 139 Ἀπὸ τοῦ γένους ἦτον τοῦ Δαβὶδ. 148 Ἐρευνᾶται ἡ Θεοτόκος πρὸς τὴν Ἐλισάβετ τὸ ῥῆμα τοῦ ἀσπασμοῦ. 151 Ὁρος νοεῖται τοῦ Θεοῦ. 534 Διὰ τί πρὸ τοῦ Ἑυαγγελίου αὐτῆς ψάλλεται ὡς προκειμένον τὸ „Μνησθήσομαι τοῦ ὀνόματός σου. 375 Θεοφόρον σάρκα τὴν τοῦ Χριστοῦ εἶπεν ὁ Βασιλεὺς ἀντὶ τοῦ Θεοῦπόκετον. 379. 488 Θεωρητικὸς ποτὲ δὲν πρέπει νὰ παύῃ ἀπὸ τὴν θεωρίαν. 100 Θεωρητικὴ φιλοσοφία ὑδὼρ ἀναπαύσεως λέγεται. 193 Πῶς παροικεῖ ἐν τῇ ἀρετῇ ὁ θεωρητικὸς. 325 Θεωρητικὸς ἀεὶ ὁμοιάζει. 346 Θεωρητικοὶ ἄνδρες οὐρανοὶ ὀνομάζονται. 154 Ἐν τῇ θεωρητικῇ γνωρίζονται τὰ μεγαλεῖα τοῦ Θεοῦ. 546 Θεωρία ἐλακίον ἐστὶ λιπαίνον. 195 Μεγαλοπρέπεια ὀνομάζεται. 228 Θεωρία ἡ εἰς Θεὸν ἐκστῆ ἐκ πεγίδος τοὺς πόδας. 208 Θεωρία νοητῶν πόλις ἐστὶ περιοχῆς. 486 Θηρίον πῶς γίνεται ὁ ἄνθρωπος. 464 Θλίψεις δὲν προξενοῦν εὐφροσύνην τοῖς Δούμοσι, ἀλλ' ὅταν ἡμεῖς ἀποκρίνομεν. 233 Σκοτίζουσι τὸν νοῦν καὶ τὰ τὴν καρδίαν. 114 Πυροῦσι καὶ χωνεύουσι τὸν ἄνθρωπον· αὐτόθ. Ἐν καιρῷ θλίψεως πρέπει νὰ φωνάζωμεν. 128 Ὅχι μόνον πρέπει νὰ ὑπομένωμεν τὰς διὰ τὸ ὄνομα τοῦ Κυρίου θλίψεις καὶ κακώσεις, ἀλλὰ καὶ νὰ εὐφραίνεσθαι εἰς αὐτάς ἡ καρδιά μας. 264 Θλίψεις ὅποιος λέγει ὅτι δὲν πρέπει εἰς τὸν δίκαιον - λέ-

γει ὅτι δὲν ἀρμεῖ ὁ ἀνταγωνιστὴς εἰς τὸν ἀθλητὴν. 275 Θλίψις μὲ τὸν θάνατον παρομοιάζει. 359 Θλίψις διὰ τί εὐρίσκει τὸν δίκαιον. 377 Δοκιματέροις ποιοῦσι τοὺς θλιβομένους· αὐτόθ. Διὰ τί ἐπικαλούμενος ὁ Θεός, μᾶς λυτρῶναι ἀπὸ τὴν θλίψιν. 412 Οἶνος κατανύξεως ἀνοράζονται. 482 Ἐκ τῆς ὑπερβολικῆς θλίψεως χρεῖζει ὁ Κύριος τὴν βοήθειαν. 487 Θλίψις ποῖα εἶναι αὐτόθ. Θλίψις πῦρ καὶ ναρὶν εἶναι. 520 Θλίψις καὶ παιδεία διὰ ἐξ αἰτίας ἔρχονται. 245 Ἀσθένεια λέγονται αἱ θλίψεις καὶ ἐπαναστάσεις. 532 Ἰδιόματα ὀνομάζονται. 549 Καὶ διαφόρως ἄλλως. 550 Καθαρίζουσι τοὺς θλιβομένους ὡσὰν τὸ ἀργύριον. 520 Θυμὸς τί διαφέρει ἀπὸ τὴν ὀργήν. 10. 234 Τὸ νὰ μὴ ταραχθῇ τελείως τινὰς ἀπὸ τὸν θυμὸν, τελείου εἶναι ἄνδρὸς, τὸ δὲ θυμοῦσθαι καὶ μὴ λαλεῖν, προκόπτοντος εἶναι ἰδίου. 319 Θυσία ἡ διὰ συγχώρησιν ἀμικρίας γινομένη, ἀνεδέχτο εἰς ἐκτενὴ τὴν ἀμικρίαν τοῦ προσφύγοντος. 337 Θυσίας ὁ Θεὸς δὲν χρειάζεται. 408 Διὰ τί ὁ Θεὸς λέγει πῶς δὲν θέλει θυσίας, εἰς καιρὸν ὅπου ταύτας ἐνομοθέτησε. 409 Ἄλλο ἐνομοθετήτο διὰ τῶν θυσιῶν ἐν αἰ-ἰγμάτι· αὐτόθ. Θυσία ἀνέσεως ἐδόθη εἰς τοὺς Χριστιανούς. 411 Θυσίας ποῖας κατέκλυσε ὁ Θεὸς μὲ θεῖον πῦρ. 161 Θυσιαστήριον ἐστὶ νοητὸν, τοῦ ὁποῦ τύπος εἶναι τὸ αἰσθητὸν. 351

I.

Ἰακώβ πῶς ἐρμηνεύεται. 97 Ἰδὲν πῶς νοεῖται. 221 Ἰδιόθυμ. τίς ἦτον, καὶ εἰς πόσους Ψαλμοὺς ἐπιγράφεται. 492 Ἰδοῦ σημαίνει τὸ εὐθὺς. 307 Πόσα σημαίνονα ἔχει. 321. 329 Περίττον νοεῖται. 421 Ἰδουμικά πῶς ἐρμηνεύεται. 486 Ἀπὸ τίνος ἐλήθη· αὐτόθ. Τί νοεῖται. αὐτόθ. Ἰεμενὶ τί θέλει νὰ εἴπῃ. 39 Ἰερεῖς οἱ ὄντως πῶς πρέπει νὰ εἶναι. 199 Πρόσωπον εἶναι τῆς Ἐκκλησίας. 372 Αὐτοὺς τιμῶσιν οἱ βασιλεῖς· αὐτόθ. Οἱ μόνον τὰς ἱερῶν ἀφῶ.

- ἀφίρσαι ἢ τῶν Μυσηρίων ματάληψις, ἀλλὰ πρό-
καται τοῖς βουλομένοις. 266 Κριοὶ εἶναι τῶν
προβάτων. 515
- Ἰερεμίας δὲν ἐπῆγεν εἰς τὴν Βαβυλῶνα. 508 Πύ-
ργον οἰκοδομήσας ἐκεῖ συνέκλεισε καὶ τοὺς
Θρήνους συνέγραψεν· αὐτόθ. Εἰς Τάφους τῆς
Αἰγύπτου κατέβη. αὐτόθ.
- Ἰερουσαλὴμ πόλις περιοχῆς ὀνομάζεται. 486 Ἐ-
πάνω εἰς τέσσαρα βουνὰ ἦτον κτισμένη. 388
Ἀναγωγικῶς ἡ Καθολικὴ Ἐκκλησία νοεῖται. 509
- Ἰμάτια τοῦ Χριστοῦ πῶς ἐνοοῦνται. 187
- Ἰορδάνης πῶς ἐρμηνεύεται. 348 Πῶς ἐν τῷ Ἰορ-
δάνῃ εὐφρανόμεθα. 518
- Ἰουδα τὴν αἰποσασίαν προφητεύει ὁ Μ. Ψαλ-
μός. 335 Ματαίως ἐσυλλογίζετο ἡ καρδίκα του
περὶ τῆς προδοσίας. 333 Ἀνομίαν ἐθησαύρισαν
εἰς τὸν ἑαυτὸν του· αὐτόθ. Ἰουδας ἤλπισεν
ἐπὶ ματαίᾳ πλούτῳ καὶ τοῖς τῆς προδοσίας χρή-
μασιν. 433 Περί αὐτοῦ γράφει ὁ νδ. Ψαλ-
μός. 447 Ἀδιάντροπα ἐλάλησε καὶ ἐφοβέρι-
σεν. αὐτόθ. Βολίδες ἦσαν οἱ ἀπώλοι λόγοι
του. 451 Ἰουδας ἀνθρώπος βαθύς καὶ παρπύ-
νηρος ἦτον. 507
- Ἰουδαῖα δὲν ἤμπερουν νὰ προσκρυμώσουν εἰς ἄλλον
τινὰ τὰ λόγια τοῦ β'. Ψαλμοῦ. 11 Δὲν ἔχουν
τι νὰ εἰπῶν διὰ τὸ θαυμαστὸν ὄνομα τοῦ Χρι-
στοῦ. 51 Λιγὲς αὐτῶν ἀμαρτωλὸς ἦτον καὶ κα-
τὰ τοῦ Χριστοῦ ἐνέδραυε. 75 Ἀπιστία αὐτῶν ἐ-
λέγχεται. 84 Πόθος τῶν ὑδροφορούντων ἐπα-
θόν. 95 Ἐσυνείδιζον νὰ ἀναγινώσκῃον τὸν νό-
μον ἀπὸ τὸ ἔρος Σιών. 98 Πῶς ὀνομάζοντο
πρότερον, καὶ πῶς τῶρα ὀνομάζει αὐτοὺς ὁ Χρι-
στὸς. 106 Κληρονομία ἦτον τοῦ Θεοῦ πα-
λαιά. 108 Ἐχθροὶ εἶναι τοῦ Θεοῦ οἱ εὐαγγελιστὰς
αὐτόν. 189 Μόσχοι ὀνομάζονται. 184 Λέ-
οντες ἦσαν. 187 Κύνες καὶ Μονοκέρωτες ἦ-
σαν· αὐτόθ. Ἐλέγχονται προσαρμόζοντες εἰς
τοὺς σκληρωθέντας Ἰουδαίους τὸν χδ. καὶ χγ'.
Ψαλμόν. 203 Ἀφ' οὗ ἔπεσον, πλεόν δὲν ἐ-
σχηώθησαν. 223 Πλούσιοι ἦτον πρότερον, ὅ-
σον δὲ ἐπτώχευσαν. 271 Ἀντὶ ἀγαθῶν ὧν
- ἔλαβον σαυροῦ παρέδωκαν τὸν Κύριον, καὶ ἀτε-
κνίαν εἰς αὐτὸν ἐπροξένησαν. 281 Διεσχίσθη-
σαν εἰς σχίσματα, ἀλλ' ὅμως δὲν ἐκατανύχθη-
σαν. 283 Αἱ συνάγωγαι αὐτῶν ἐκκλησία με-
γάλη ὀνομάζεται διὰ τὸ πλῆθος τῶν ἀνθρώ-
πων. 330 Κατὰ τοῦ Χριστοῦ ἐκρυφομυρμού-
ριζον. 339 Ποῖον περὶ αὐτοῦ λόγον κατέθεντο κατὰ
τοῦ Χριστοῦ· αὐτόθ. Εἰς αὐτοὺς ἀνταπέδωκεν ὁ
Χριστὸς τὴν πρέπουσαν τιμωρίαν. 340 Οὐκ εἶ-
δον τοὺς τῆς εὐδοκίμησης τρόπους. 359 Ὅλην
τὴν ἐδδομάδα σάββατον ὀνομάζουσι. 387 Διὰ
τί ὀνομάζονται ὅσοι. 407 Ὅσον διὰ τὰς θυ-
σίας ἀκατηγόρητοι ἦτον. 408 Ἄς ἐντραποῦν
αὐτοὶ, θυσίας ἀκόμη προσφέροντες. 409 Ἰου-
δαῖοι ὑπεσχέθησαν νὰ κήρουν, ὅσα εἶπεν εἰς
αὐτοὺς ὁ Θεός. 411 Ἰουδαῖοι ὑπερήφανοι ἦ-
τον. 139 Τίτὸι ἀλλότριοι ἐσάθησαν. 148 Πῶς
ζῶντες οἱ Ἰουδαῖοι κατέβησαν εἰς Ἀδου. 448
Δὲν ἔχουν πλεόν ἄλλο ἀντάλλαγμα. 450 Δια-
μοιρασμένοι ὄντες, συνάπτονται κατὰ τὴν κακί-
αν. 451 Ἀνδρες ἦσαν αἱμάτων. 453 Ἰουδαί-
οι ὡς σκύλοι ἐλίμαξαν. 475 Πάσης ἔγιναν βοή-
θείας γυμνοί. 476 Τίτὸι ὄντες, ἱκύνες ἔγιναν. 479
Μετὰ τὴν ἀπὸ Βαβυλῶνος ἐπάνοδοσιν ἐδικρίνετο
ἔμειναν αἱ φυλαὶ τῶν Ἰουδαίων. 484 Ἰουδαίων
τόπους ἐκληρονόμησαν οἱ Χριστιανοί. 488 Περ-
πατῆραν ὄντες ἦτον. 519 530 Πῶς ἐρμηνεύ-
ουσι τὸν εζ'. Ψαλμόν. 547 Κατὰ τοῦ Χρι-
στοῦ ἐτραγώδουν. 553
- Ἰουδας πῶς λέγεται βασιλεὺς τοῦ Θεοῦ. 485 Πῶς
ἐρμηνεύεται· αὐτόθ.
- Ἰππους καὶ ἄλογα δὲν ἐμσταχειρίσθη κύνες ἀπὸ
τοὺς ἁγίους. 264
- Ἰσραὴλ πῶς ἐρμηνεύεται. 97 546
- Ἰωάννης ὁ Προδρομὸς ἐγγάτριος ὢν, ἔλαβε γνῶσιν
παρὰ τοῦ ἐγγατρίου Χριστοῦ. 151 Φωνὴ Θεοῦ
εἶναι. 545
- Ἰωβ καὶ ἐν τῷ σκότει τῶν δυστυχιῶν εὐρισκόμενος,
ἐπεριπάτει εἰς τὸ φῶς τῶν ἀρετῶν. 114
- Ἰώσηπος παρ' ὀλίγον ὁμολογᾷ Θεοῦ τὸν Ἰη-
σοῦν. 451

Κ

Κάδης με ἔνα!δ: τί δηλοῖ, καὶ Κάδδης με δύω
τί. 230
Καθεδρα λοιμῶν ποία εἶναι. 3
Καὶ σύνδεσμος περιττός εἶναι. 21. 207. 285. 313
Καιόμενοι ποῖοι ὀνομαζονται. 47
Καιρός πονηρός ποῖος εἶναι. 300
Κακία δὲν εἶναι ἐμφυτος. 48 Κακίας ὡδὶς καὶ
συλληψις ποία εἶναι. αὐτόθ. Διαφθορά ὀνομά-
ζεται, ὡς φτείρουσα τὸν πονηρὸν. 67 Ποῖον
εἶδος κακίας εἶναι ἀφόρητον. 71 Κακίης ἀπο-
χὴ δὲν εἶναι ἀρκετὴ εἰς σωτηρίαν, ἐάν δὲν πρά-
ξη τις καὶ τὸ ἀγαθόν. 273 Κακίαι ὀπισθεν ἡ-
μῶν εἶναι. 356 Κακὸν ἐπαινούμενον μετὰ τὸν λό-
γον, ἀδιόρθωτον μένει. 400 Ἐκ Θεοῦ ἡ κα-
κία τὴν ὑπαρξιν οὐκ ἔχει, οὐτὰ διττικῇ τῇ ὑπο-
στασει πρὸς τὸ αἰῶδιον. 431 Ὁ δυνατός ἐν κα-
κίᾳ τυφοῦται ἐπὶ αὐτῇ καὶ ἐγκαυχᾶται, ὁ δὲ ἄ-
νομος ἐν αὐτῇ, ἐγκαλύπτεται ἁμαρτανῶν. αὐτόθ.
Κακία τῆς ἀρνήσεως τοῦ Θεοῦ εἶναι σημεῖον καὶ
χαρακτήρ. 438 Κακία ἐχθροῦ τάξιν ἔχει πρὸς
τὴν ἀρετὴν. 442 Κακίας οἱ ὑποχωρίζοντες καὶ
ὁρατὰς ὀνομαζοντες, καθὰ κατάραν προξενού-
σι. 495 Κακία ὅταν δυσὴ, ἀνατελλεῖ καὶ ἐπι-
βαίνει εἰς τὴν ψυχὴν ὁ νοσητὸς ἥλιος. 528
Κακίας πάθη πρέπει νὰ ἐκκινώσωμεν διὰ νὰ χωρή-
σωμεν τὴν θείαν χάριν. 496 Κακία τελεία εἶ-
ναι ἡ διὰ ἔργου γινομένη, ἡμῖσι δὲ κακίας εἶ-
ναι ἡ κατὰ διάνοιν ἁμαρτία. 499
Κακοὶ διὰ ἑξ αἰτίας παιδεύονται. 222 Δὲν ἀκο-
λουθεῖ παντοῖα νὰ μὴ μεσοκαιρίζουν, ἀλλὰ ὡς
ἐπιτοπλίσουν. 402
Κακὸν ἀπὸ κακοῦ δὲν πρέπει νὰ ἀποδιώμεν μὴ ἔρ-
γω, μὴ λόγῳ, μὴ σῆματι. 42 Κακὸν οὐκ
ἔστι οὐδὲ τόπον αὐτοῦ καταλεῖπει. 307
Κακὸν ὁ συνανασφερόμενος, κακὸς θέλει γένῃ καὶ
αὐτός. 138
Κάλλος τί τόπος εἶναι. 543
Κάλλος ἀληθινὸν ποῖον εἶναι. 236 Εἶδόν τὸ κάλ-
λος τοῦ Χριστοῦ οἱ υἱοὶ τῆς ἐρονητῆς. 365 Κάλ-
λος τὸ τῆς ψυχῆς ὁ Θεὸς τιμᾷ, καὶ, ὅχι τὸ τοῦ

σώματος. 372 Κάλλος Θεοῦ καὶ ὠραιότης ποῖ-
ον εἶναι. 406
Καπνὸς τί δηλοῖ. 129 Προοίμιον εἶναι τοῦ πυρός
αὐτόθ. Καὶ αὐτὸς ὁ καπνὸς τῶν Δαιμόνων ἐ-
ξελίπεται. 527 Μετὰ τὸν καπνὸν οἱ ἁμαρτωλοὶ συγ-
κρίνονται. αὐτόθ.
Καρδίας βουλή ἀρχὴ εἶναι τῶν πράξεων. 2 Ἀπὸ
αὐτῇ ἐγγενέον οἱ πονηροὶ λογισμοί. αὐτόθ. Φύ-
σαι γέγονα κούρη καὶ ἀνωφερῆς. 20 Καρδίας
ἐτοιμασία ποία εἶναι. 78 Πᾶς ὁ Θεὸς ἐπλασε
κατὰ μόνας τὰς καρδίας. 263 Καρδίας μελέ-
τη γίνεται πρότερον, εἴτα ἡ τοῦ λόγου γίνεται
διὰ τοῦ σώματος προφορά. 395 Καρδία ποσα
σημαίνει. 423 Καρδία καθαρὰ ποία εἶναι. 424
Στηνιμμός καρδίας ποῖος εἶναι. 427 Τριμερὴς
ἐγκράτεια τὴν καρδίαν συντρίβει. 428 Ἡ τα-
πεινώσις αὐτῆς θυσιᾶ ἐστὶ τῷ Θεῷ. αὐτόθ. Καρ-
δία εἶναι πολλὰ ἐνωμένη μετὰ τὴν ψυχὴν. 427
Τριγυρῶ εἰς τὴν καρδίαν παραμονεύει ὁ Διαβο-
λος. 435 Καρδία πρὸς εὐφημίαν Θεοῦ πρέπει
νὰ ᾄδει ἐτοιμῇ. 465 Ἀπὸ τὴν καρδίαν εἶναι
ἡ ἀρχὴ τῆς ἁμαρτίας. 467 Ἡ καθαρότης αὐ-
τῆς τέλος εἶναι τῆς μετανοίας. αὐτόθ. Καρδία
βαθεῖα ποῖος εἶναι. 506 Καρδία πρῶτον πρέ-
πει νὰ ἀληθεύῃ, εἴτα τὸ σῶμα. 101 Μετὰ καρ-
δίαν δισση. δὲν πρέπει νὰ προσερχώμεθα εἰς τὸν
Θεόν, ἀλλ' ἐξ ὅλης καρδίας. 496
Καρπὸς τοῦ δικαίου ποῖος εἶναι. 4. 472
Κασσία τί δηλοῖ. 368
Κατανυγῶ πῶς ἐρμηνεύεται. 238
Κατάνυξις τί εἶναι. 238 Καὶ ἐπὶ κελοῦ, καὶ ἐ-
πὶ κακοῦ λέγεται. αὐτόθ. Πραγματοῖται τῆς τα-
πεινώσεως. 275
Κατάρσις σχῆμα δύναμιν δὲ προφητείας, ποία ῥη-
τὰ ἔχουν. 245 Κατάρσις τὰς ἐν τοῖς Ψαλμοῖς
εὕρισκομένης, κατὰ τῶν Δαιμόνων πρέπει νὰ
μεταχειρίζωμεθα οὐ κατὰ τῶν ἀνθρώπων. 277
Καυχᾶσθαι ἐν τῷ Θεῷ, οὐδὲν ἴσον τούτου τοῦ
καυχήματος. 355
Κέδρος πότε ἐπὶ καλοῦ λαμβάνεται καὶ πότε ἐπὶ κα-
κοῦ. 228 Κέδροι ποῖοι ὀνομαζονται. 229

Κε.

Ἡερυμμένα ποῖα εἶναι	121	Κάθε ἁμαρτία ἔχει νὰ παρασθῇ εἰς αὐτὴν καθὼς ἐπράχθη, αὐτόθ . Αὐτὴν ἐφοβήτο ὁ Δαβὶδ· αὐτόθ . Ἀδελφός τὸν ἀδελφὸν ἔκατ' νὰ λυτρώσῃ δὲν δύναται . 397 Κρίσεως ἐν τῷ καιρῷ, δὲν θέλει περάσῃ ὥρα εἰς τὸ νὰ σοχασθῇ τις τὰς πράξεις του καὶ τὸν Κριτὴν . ἀλλ' ἐν ῥοπῇ ἔχει ὁ νοῦς νὰ ἐνθυμηθῇ ὅλα τὰ ἔργα του . 421
Ἄνεοταρία τοῦ Δαβὶδ τί ἐδύλου	473	Κρύρια τοῦ υἱοῦ ποῖα εἶναι 58
Κεφαλὴν τίνες σπκόνουσιν ὑψηλά . 218 Κεφαλὰς ἐπάτουν τῶν νικηθέντων οἱ νικήσαντες . 520		Κτήνος ποῖον λέγεται . 55 Οἱ ἀσυνέτως ζῶντες ἄνθρωποι κτήνη λέγονται 290
Κηρὸς διὰ τί ὀνομάζεται . 253 Καὶ τί δηλοῖ αὐτόθ	526	Κτίσεως οὐκ ἐστὶ νῦν ἀκριβὲς κατανοήσις . 53 Πόλις εἶναι . 379 Κτίσις λέγεται καὶ ἡ τοῦ ὄντος ἐπὶ τὸ βέλτιον μεταβολή . 424 Κτίσις ὁρωμένη πρὸς τὸν δημιουργὸν ποδηγεῖ . 149 Κτίσις πλατυτέρως λέγεται καὶ ἡ Γέννησις 11
Κιβωτὸς ὅταν ἐσπκόνετο, τί ἐλέγετο	235	Κτίσον ἀντὶ τοῦ ἀνακλίνουσιν καὶ ἀποκατάσσουν νοεῖται 424
Κλαίοντες εἰς τὸ ἐσπέρας ἀγαλλιώνται εἰς τὸ πρωῒ	235	Κυκλικὸς πόλεμος τῶν Δακιδῶν πῶς νοεῖται 17. 118
Κληροὶ ζωῆς καὶ θανάτου καὶ τῆς ἀρχῆς ἐν ταῖς χερσὶ τοῦ Θεοῦ εἶναι . 244 Κληροὶ ποιοὶ εἶναι	534	Κύκλω τοῦ Θεοῦ πῶς δυνάμεθα νὰ παραστέχωμεν 213
Κληρονομίαν τοῦ Θεοῦ πῶς ἐκράτει ὁ Διάβολος . 108 Κρατῆσις εἶναι αὐτή· αὐτόθ	108	Κυριακὴ καὶ πρώτη εἶναι καὶ ἀγδοή . 83 Καὶ μία Σαββάτων 197
Κλίνη ποία ἦτον τοῦ Δαβὶδ, καὶ ποία ἡ ἐρωμνή	37	Κύρια Ἰησοῦ Χριστοῦ Τίς τοῦ Θεοῦ ἐλέησόν με, πρέπει νὰ μελετᾷ ἡ ψυχὴ 371
Κοιλὰς τῶν σπκνῶν τί δηλοῖ	484	Κωφὸς καὶ ἄλαλος πρέπει νὰ γίνεταί τις ἐν καιρῷ πειρασμῶν 315
Κόγκαλα ἐν τῇ ἀνασάσει θέλουν εὐχρησίσουν τὸν Θεόν . 281 Ταῦτα ἐν τῇ ἀνασάσει θέλουν ἀγαλλιάσων . 423 Αἱ δυνάμεις εἰσι τῆς ψυχῆς· αὐτόθ	484	Λ
Κολληθῆναι ποῖος δύναται τῷ Κυρίῳ . 502 Καὶ τί ἐστὶ τοῦτο· αὐτόθ	502	Λάκκος ποῖος νοεῖται 234
Κόπος διπλοῦς εἶναι καὶ σωματικὸς καὶ ψυχικὸς . 209 Ὁ κοποιάσας ἐν τῷ αἰῶνι τούτῳ, θέλει ζῆσει εἰς τέλος	397	Λέβης ἐπὶ τιμωρίᾳ νοεῖται 485
Κρίματα τοῦ Θεοῦ εἶναι ἀκατάληπτα . 290 Κρίματα διὰ τί ὁ νόμος λέγεται	137	Λέοντος ἰδίωμα . 74. 184 Τί διαφέρει ἀπὸ τὸν Σκύμνον . 118 Ἦνα καὶ τὸ αὐτὸ πρᾶγμα δηλοῦσι . 119 Τὰ κυριώτερα μέλη τῶν ζώων τρώγει ὁ Λέων, τὰ δὲ λοιπὰ ἀφίνει 503
Κρίνεσθαι πόσων λογίων λέγεται . 44 Μὲ ἄλλον τρόπον κρίνει τοὺς πιστοὺς ὁ Θεός, καὶ μὲ ἄλλον τοὺς ἀπίστους . 63 Τὸ κρίνω τί σημαίνει μὲ αἰτιατικὴν καὶ τί μὲ δοτικὴν	349. 440	Λιβνὸς τί ἦτον 229
Κριοὶ προβάτων ποιοὶ εἶναι	515	Λόγια θεῖα μὲ τὰ νερά παρομοιάζουν . 4 Λόγια καλὰ φύλλα εἶναι· αὐτόθ . Μὲ τὸ χρονομένο ἀστὴρ ὁμοιάζουν . 87 Διὰ τί λόγια ὑποκοριστικῶς λέγονται, καὶ ὄχι λόγοι· αὐτόθ . Τεσσαρὰ τινα περιέχουσιν οἱ λόγοι τοῦ Θεοῦ . 115 Διὰ τοὺς λόγους τοῦ Χριστοῦ πῶς φυλάττει τις ὁ δόξ
Κρίσεως ποῖον εἶναι ἴδιον . 257 Κάθε κρίσιν σμίγει μὲ ἔλεος ὁ Θεός . 258 Εἰς πόλους καὶ πότε ἀγαπᾷ κρίσιν ὁ Κύριος . 257 Κρίσεως Θεοῦ οἱ λόγοι ἀρρήτοι εἶναι . 259 Ἐν τῇ κρίσει ἀρνήσις δὲν εἶναι . 414 Κρίσις τοῦ Θεοῦ εἰς τὸν σκοπὸν τῶν ἔργων ἀφορᾷ	498	
Κρίσις λέγεται καὶ τὸ κριτήριον . 5 Κρίσεως ἡμέρα ἀγαλλιασμος οὔσα, Διὰ τί ἔγινε φοβερά . 396	396	

δους σκληράς. αὐτόθ'. Λογίων θείων μελέτη, τὸ νοσητὸν ἀπογεννᾷ πῦρ. 320 Λόγια τινα, οὐ θετικῶς λέγονται, ἀρνητικῶς δέ. 474
 Λογισμοὶ τῆς τοῦ Θεοῦ καρδίας ποῖοι εἶναι. 261
 Λογισμὸς ἀρχὴ εἶναι τῶν πράξεων. 2 Πρέπει νὰ ἐξετάσῃ τις τοὺς λογισμοὺς τοῦ κάθε βράδυ. 22
 Καὶ διὰ τί· αὐτόθ'. Λογισμῶν προσβολαὶ τοῦ ξαρι καὶ σαίται λέγονται. 83 Νεφροὶ, οἱ κεκυρμένοι λογισμοὶ ὀνομαζονται. 109 Λογισμοὶ πονηροὶ κρύφια ἁμαρτήματα λέγονται. 158 Διὰ κοῦσιν ἀπὸ τὴν ψυχὴν τὴν χάριν τοῦ Πνεύματος. 159 Ὅταν οἱ πονηροὶ λογισμοὶ δὲν κατακυριεύσουσιν τὸν ἄνθρωπον, ὁ ἄνθρωπος αὐτὸς γίνεται· αὐτόθ'. Λογισμοὶ καθαρὸι πρέπει νὰ ᾔναι ἐμμεγένηται μὲ τὰ καλὰ ἔργα. 199 Λογισμοὶ σαρκοὶ κόκαλα τῆς ψυχῆς εἶναι. 243 276
 Λογισμοὶ δὲν θέλουσιν πλησιάζουσιν εἰς τὸν ἐξομολογηθέντα. 252 Τί εἶναι ὁ λογισμὸς. 261
 Καὶ οἱ λογισμοὶ ἔργα λέγονται. 263 Λογισμὸς πονηρὸς ἀδελφὸς ἀλλότριος εἶναι καὶ φίλος ἐχθρὸς. 314 Εἰς τοὺς πονηροὺς λογισμοὺς οὐδὲ ἀπόκεισιν πρέπει νὰ αἰδῶσιν οἱ Χριστιανοί. 317 Ἐν λογισμοῖς πρῶτον ἡ ταραχὴ γίνεται, εἴτα ἐν τῇ πράξει. 494 Λογισμὸς ὅλους πρέπει νὰ ἀρῶμεν εἰς τὸν Θεόν, 496 Ὁ ἐν λογισμοῖς ἁμαρτάνων οὐ πάντῃ εἶναι ἀτιμώρητος. 499 Λογισμῶν τῶν δικαίων ποῖος εἶναι βασιλεὺς. 372 Ὅταν οἱ λογισμοὶ γένωσιν τέλει καὶ ὀρθοί, τότε καὶ αἱ πράξεις τοῦ σώματος δὲν παρασκαλεύουσιν. 115 Λογισμοὶ ἐπιθυμίας χεῖμαρροι εἶναι ἀνομιᾶς. 127
 Λόγος ὁ τοῦ Θεοῦ εὐθὺς εἶναι. 257 Λόγος εἶναι ὁ Πίος. 258 Ὁ Θεὸς λόγος τόπος εἶναι. 344
 Λόγος ἐκλογώτερος εἶναι εἰς τὴν ἁμαρτίαν. 273
 Αὐτὸς εἶναι τράτα ὅπου φέρεται εἰς τὴν πρᾶξιν· αὐτόθ'. 318 Λόγος ὡς ἀν κροσσὸς περισσεύει ἀπὸ τὴν πρᾶξιν καὶ τὸ ἔργον. 373 Λόγος πικρὸς, χεῖρων εἶναι τοῦ τόξου. 505
 Λογμὸς ποῖος ὀνομαζεται. 2
 Λύπη ὕπνον προξενεῖ, καὶ διὰ τί. 91 Καὶ θνήσκον· αὐτόθ'. Λύπην πρέπει νὰ ἔχη τις διὰ

τοῦ συνδιασπόν τῶν ἐμπαθῶν λογισμῶν. 453
 Καὶ διὰ τὴν ἀκαιρολογίαν καὶ φλυαρίαν. αὐτόθ'.
 Λύτρωσις κινδύνου λέγεται, καὶ ὅταν ἡ ψυχὴ δὲν παθῇ κανένα θάλλον καὶ ἀνάξιον τῆς προκλήσεως τῆς. 182

Μ

Μακάριον τί θέλει νὰ εἰπῇ. 436
 Μακάριος τί θέλει νὰ εἰπῇ. 1 Πόθεν συντίθεται. 2
 Δύο σημασιώμενα ἔχει· αὐτόθ'. Καὶ εἰς τοὺς ζῶντας ἀρμυρίζει καὶ εἰς τοὺς τελευτήσαντας· αὐτόθ'. Ὁ ἀγαθὸς ἄνθρωπος μόνος εἶναι μακάριος· αὐτόθ'. Καὶ ὁ μελετῶν ἐν τῷ νόμῳ. 3
 Διὰ τί ὁ Δαβὶδ ἀρχισ με τὸ „ Μακάριος, Ὁ δὲ Χριστὸς με τὸ „ Μακάριοι. 2 Μακάριος εἶναι ὁ νοῦν τί ἐστὶ πέντης. 336 Μακάριος εἶναι ὁ ἐτοιμαζών ἑαυτὸν εἰς εὐφροσύνην καὶ δόξαν Θεοῦ. 465 Μακάριος ὁ τὸν Θεόν ἔχων δόξαν. 496 Μακάριος εἶναι ὁ τελειώσας τὴν ζωὴν με εὐσέβειαν καὶ ἀρετήν. 510
 Μακαρισμὸς συμπεριλαμβάνει καὶ τὴν γυναῖκα. 2
 Μακαρισμοῦ ῥήματα τῆς προσηκούσης οἰδοῦ ἐκβάλλουσι. 118
 Μακαριότης τίς εἶναι τέλος. 2
 Μακαριστῶν ἐκ προσώπου λέγεται ὁ μὴ. Ψαλμός. 352 Καὶ ὁ ξα. 492
 Μαλακία ἀσθενεία εἶναι ὀλιγοχρόνιος. 338
 Μαλασσῆς πῶς ἐρμηνεύεται. 484
 Μανία σώφρων ποῖα εἶναι, καὶ ποῖα ἡ ψευδής. 328
 Μαντεῖαι μανίαι ψευδεῖς εἶναι. 228
 Μάρτυρες διὰ τί λέγονται πῶς ἐνίκησαν, καὶ μὴ ὁλον ὅπου ἐρηνεύθησαν. 182 Δικαιοτάτοι εἶναι πάντων οἱ τελειωθέντες τῷ μαρτυρίῳ. 275 Πρόβαρα ἡτοῦ σφαγῆς καὶ διὰ τί. 359 Ἐκ προσώπου τῶν Μαρτύρων ἐρέθη ὁ μὴ. Ψαλμός. Δι' αὐτοὺς προφητεῖται ὁ ξα. Ψαλμός. 516 Ἐκ προσώπου αὐτῶν ποῖα λόγια λέγονται. 520 521
 Μετὰ τοὺς Ἀποστόλους κατέβησαν ἄρχοντες οἱ Μάρτυρες. 375 Ὡς ὀλοκαυτώματα ἐδέχθησαν. 429 Μαρτύρων αἵματι ἐβάφη ἡ Ἐκκλησία. 539 Τοὺς Μάρτυρας προσφέρει ἡ Ἐκκλησία.

κλήσιά μεμυημένους 522
 Μαρτυρία διὰ τί ὁ νόμος λέγεται . 115 Καὶ μαρ-
 τυρίον διὰ τί 137
 Ματαιότης ποῖα λεγόνται . 21 Μάταιον δύο ση-
 μαινόμενα ἔχει . 199 Μισητὴ οὐσα ἡ ματαιό-
 της , μισητοὺς ποιεῖ καὶ τοὺς φυλάσσοντας αὐ-
 τήν . 241 Ματαιότης ματαιότητων τὰ πάντα
 ματαιότης , τί δηλοῖ . 322 Τὰ σωματικά ἀγα-
 θὰ μόνον εἶναι μάταια , καὶ ὄχι τὰ πνευματι-
 κά . αὐτόθ .
 Μάχηρα Θεοῦ ποῖα εἶναι , καὶ ποῖα ἡ εἰσέλευσις καὶ
 ἀκόνησις αὐτῆς 47
 Μεγάλαι πράγματα πολλάκις τῶν μικρῶν χρηζου-
 σι 355
 Μεγαλοπρέπεια ποῖα λέγεται . 51 Πῶς ὀρίε-
 ται 228
 Μέγας διὰ τί λέγεται ὁ Θεός 367
 Μεγαλύνει πῶς τινος τὸν Θεόν 268
 Μετὰ πῶς ἐρμηνεύεται καὶ τί δηλοῖ 472
 Μεριμνᾷ τινὰς τὰ ἑαυτοῦ , ὅταν ταῦτα ζητῇ ἐν τῷ
 τοῦ πλησίον συμφέροντι 412
 Μεριμνᾷ πῶς πρέπει νὰ ἐπιρρίπτωμεν εἰς τὸν Θε-
 ὸν . 452 Μεριμνᾷ καὶ φροντίδες γίνονται , μακρύ-
 νουσιν ἀπὸ τὸν Θεόν 489
 Μετανοίας καιρὸς ὁ πρὸ τοῦ θανάτου ἐστίν , καὶ οὐ-
 χὶ ὁ μετὰ θάνατον . 36 Ἐν τῷ Ἀδῃ ἀναφε-
 λῶς μετανοεῖται . αὐτόθ . Ἡ μετανοία ἀνακαινί-
 ζει τὴν ψυχὴν . 37 Μετανοία χεῖρ τοῦ Θεοῦ
 εἶναι . 302 Ἀληθοῦς μετανοίας σημεῖον ποῖον
 εἶναι . 311 426 Ὁ κοπιῶν ἐν τῇ μετανοίᾳ
 θέλει ζῆσει εἰς τέλος . 397 Μετανοία οὐδὲς εἶναι
 εἰς σωτηρίαν . 415 Μετανοία εἶναι τέχνη τῆς
 διηναχοῦς τοῦ ἐχθροῦ νίκης . 416 Ὁ διὰ μετα-
 νοίας ἐπιστρέφων , παράδειγμα γίνεται καὶ τοῖς
 ἄλλοις 426
 Μετανοοῦσι παράδειγμα πρέπει νὰ ᾔνῃ αἱ ταλαι-
 πωρίαι τοῦ Δαβὶδ . 243 Μιχάριοι εἶναι οἱ με-
 τανοοῦντες . 249 Καὶ διὰ τί . αὐτόθ . Μετα-
 νοοῦντων καὶ ἐπιστρέφων εἰς τὸν Θεόν ποῖα
 εἶναι ἀρχή , καὶ ποῖον τὸ τέλος . 467 Μετα-
 νοῶν ἐκ τῆς κοιλίας τοῦ Διαβόλου ἐξέρχεται , ὡς

Ἰωάννης ἐκ τοῦ κήτους 126
 Μίστρα τὰ διὰ τῆς χειρὸς μετρούμενα ποῖα εἶ-
 ναι 321
 Μὴ διαφθείρης πῶς ἐξηγεῖται . 460 Ταύτην τὴν
 φωνὴν πρέπει νὰ ἔχωμεν ἐγκεχωραγμένην τῷ ἡ-
 γεμονικῷ τῆς ψυχῆς . 461 Εἰς τὸ τέλος μελι-
 σα χρηζομένον τοῦ μὴ διαφθείρης . αὐτόθ . Πολ-
 λάκις τὴν μεγάλην ῥῆσιν ταύτην ἐπαναλαμβάνει
 τὸ Πνεῦμα . 466 Ἐν τῷ καιρῷ τῶν παθημά-
 των ταύτην πρέπει νὰ ἀναγιγνώσκωμεν . αὐτόθ .
 Μήτηρ τῆς δημιουργίας τοῦ κόσμου ποῖα εἶναι . 414
 Μητέρες ποῖα ἔφαγον τὰ τέκνα των 122
 Μίαν , ἀντὶ τοῦ ἀπαξ λαμβάνεται 217
 Μικροφυχοὶ τί λέγουσιν ἐν ταῖς θλίψεσιν 70
 Μνημὴν Θεοῦ ποῖον πρᾶγμα ποιεῖ , καὶ λήθην
 ποῖον . 89 Ποῖος πάντοτε μνημονεύει τοῦ
 Θεοῦ 502
 Μνημὴν καὶ ὄνομα ὅποιος θέλει νὰ ἀποκτήσῃ , τί
 πρέπει νὰ κάμῃ . 400 Μνημὴν τῶν γονέων
 δὲν προξενοῦσι τὰ παιδείων , ἀλλὰ αἱ ἀγαθαὶ
 πράξεις των 281
 Μνησθῆσομαι τοῦ ὀνόματός σου ἐν πάσῃ γενεᾷ καὶ
 γενεᾷ , διὰ τί ψάλλεται ὡς προκείμενον τοῦ Εὐαγ-
 γελίου τῆς Θεοτόκου 375
 Μοναχῶν πολιτεία ποῦ προφητεύεται . 530 Πρῶ-
 τον τάγμα εἶναι τῶν ἐν Χριστῷ προκοπτόντων .
 αὐτόθ . Σπανιοὶ εἶναι . αὐτόθ .
 Μονογενὴ διὰ τί ὀνομάζεται ὁ Δαβὶδ τὸν ἑαυτοῦ
 του . 209 Μονογενεῖς διὰ τί οἱ μοναχοὶ ὀνο-
 μάζονται 530
 Μονότροπος ποῖος εἶναι . 529 Πῶς ὁ Θεός κατοί-
 κει ἐν οἴῳ του μονότροπος . αὐτόθ .
 Μοιχὸς λέγεται καὶ κάθε πόρνος καὶ ἀκόλαστος . 413
 Μόσχοι ποῖοι εἶναι 419
 Μυστήρια μου ἐμοὶ καὶ τοῖς ἐμοῖς 208
 Μυστήρια θεῖα εὐφροσύνη εἶναι καρδίας . 24 Οἱ
 μεταλαμβάνοντες ταῦτα γαμίζουσιν ἀπὸ Πνεῦμα
 ἁγίου . 190 Ἄν καὶ οἱ μεταλαμβάνοντες ταῦ-
 τα θέλουν ἀποθάνουν , ἀλλ' ὅμως θέλουν ἀναστη-
 θοῦν εἰς ζωὴν αἰώνιον . αὐτόθ . Μυστήρια οἱ
 μεταλαμβάνοντες ἀξίως , αἰσθάνονται τὴν παρα-
 του

τοῦ Θεοῦ βοήθειαν καὶ χάριν . 270 Μυστηρίων
θεῶν ἡ ἀνάξιος , πρέπει νὰ ἐμπροδίζεται ἀπὸ
αὐτὰ . 412 Μυστηρίων κοινωνία ἐδὲς εἶναι , ἣν
ἐδείξεν ὁ Θεός . 415 Ὁ Σαταναῖς φοβεῖται τοὺς
μεταλαμβάνοντας τῶν Μυστηρίων μετ' εὐλαβεί-
ας . 196 Μυστηρίων μεταλήψις οὐ μόνοις τοῖς
ἱερεῦσιν ἀφίεται , ἀλλὰ πρόκειται τοῖς βουλο-
μένοις . 266 Μυστήρια ὁ μεταλαμβάνων κατα-
τρυφᾷ τοῦ Κυρίου . 295 Τὸ μυστικὸν σῶμα
τοῦ Χριστοῦ κατηρτίσθη εἰς τὴν Ἐκκλησίαν διὰ
νὰ μεταλάβῃ αὐτό . 329 Μυστηρίων κοινωνία
εὐλογία εἶναι ἀληθής 18
Μυκτηρισμὸς ποῖος εἶναι 9
Μωσὲς πῶς ἐρμηνεύεται . 485 Μωσὲς λέξης τῆς
ἐλπίδος μου πῶς ἐρμηνεύεται . αὐτόθ .
Μωυσῆς καθαρῶς δὲν ἐδίδαξε περὶ ἀναστάσεως . 6

Ν

Ναὸς ἅγιος ποῖος ὀνομάζεται 128
Νεκροὺς δὲν πρέπει νὰ θρηνοῦμεν διὰ τὴν ἐλπίδα
τῆς ἀναστάσεως 237
Νεότης ἀναγωγικῶς ποῖα εἶναι 351
Νερά πολλὰ τί δηλοῦν κοντὰ εἰς τὴν ἁγίαν Γρα-
φήν . 135 Πλῆθος δηλοῦσι συμφερῶν αὐτόθ .
Νεφέλαι αἱ προφητεῖαι ὀνομάζονται . 132 Νεφέλης
ὄρισμός αὐτόθ .
Νεφροὶ ποῖοι νοεῖνται 109
Νόματα ὀφθαλμῶν πανταχοῦ διαβάλλονται . 284
Νοσεῖα κωλυτικὴ εἶναι τῆς τῶν πεθῶν ἐπαρσε-
ως 553
Νόμος τοῦ Θεοῦ πρέπει νὰ μελετᾶται πάντοτε . 4
Ὁ τοῦτον μελετῶν μετ' ὁμοιοῦ . 5 Δικαιοσύ-
νη λέγεται . 29 Ἀπὸ τὸ ὑψηλὸν ἔρος Σιών ἀ-
νεγίνωσκετό ποτε . 98 Διὰ τί λέγεται Νόμος
καὶ μαρτυρία καὶ δικαιοῦματα καὶ ἐντολὴ καὶ
φῶς καὶ κρίματα . 155 Ἄνωμος εἶναι καὶ ἐ-
πιστρέφων ψυχῆς αὐτόθ . Σοφίζει εὐφραίνει φω-
τίζει καὶ διαμένει . 156 Διαθήκη διὰ τί ὀνο-
μάζεται . 207 Ἀποτομία ἦτον καὶ σκία αὐ-
τόθ . Πατὴρ νοεῖται καὶ μήτηρ ἡ κατὰ νόμον
λατρεία . 220 Νόμου τὸ κάλυμμα πεθὲν διελύ-

θη . 132 Νόμος παλαιὸς ἐσυγχώρει νὰ μισοῦν
οἱ ἄνθρωποι τοὺς ἐχθρούς των . 287 Ἀντὶ πη-
δαλίου γίνεται εἰς τοὺς ἄνθρωπους . 305 Με-
γίστη ἀδικία, ὅταν τὸν νομον τις παραβαίῃ . 358
Νόμος εἰς τὰ ἐμπροσθεν ἄγει , ἡ δὲ παρανομία
εἰς τὰ ὀπίσθεν αὐτόθ . Ὁδὸς εἶναι αὐτόθ .
Νόμος ποῖος εἶναι . 137 Νόμος ὁ Μωσαϊκὸς
καὶ φῶς ἦτον καὶ σκότος . 139 Νόμος Μωσέως
οὐ κατὰ προηγουμένην , ἀλλὰ κατὰ ἐπομένην
θέλησιν Θεοῦ ἐδόθη 531
Νοῦς ἐφθαλμὸς λέγεται τῆς ψυχῆς . 37 . 242 Κα-
φίλη εἶναι . 196 Ψαλτήριον εἶναι . 256 Ὁ νοῦς
εἶναι λυχνος τοῦ ἀνθρώπου . 139 Σκότος νοῦς
εἶναι ὁ θυμὸς καὶ ἡ ἐπιθυμία αὐτόθ . Ὁ αὐ-
τὸς νοῦς εἶναι φῶς καὶ σκότος καὶ διὰ τί αὐ-
τόθ . Νοῦς ὁ καθαρὸς , οἶκος Θεοῦ ἐστίν . 29
Νύκτα ποῖα ἐννοεῖται . 4 Νύκτα νοεῖται καὶ ὁ
δεσποτικὸς θάνατος καὶ τὰ Μυστήρια . 108 Νύξ
νυκτὶ πῶς ἀναγγέλλει γινώσιν . 151 Ἡ νύξ τοὺς
ἀνθρώπους ἀναπαύει αὐτόθ .
Νύμφη τελευταία εἶναι τῆς παρθένου 373
Νῦν , ἀντὶ τοῦ διὰ τοῦτο νοεῖται . 12 Καὶ ἀντὶ
τοῦ τότε 86
Νῶτος ποῖοι λέγονται 144

Ξ

Ξύγι τί δηλοῖ 117
Ξύλον διὰ τί ὀνομάσθη καλὸν καὶ πονηρόν . 431

Ο

Ὁ γδὴ εἶναι ὁ μέλλων αἰὼν . 33 Καὶ ἡ ἀναστά-
σιμος τοῦ Κυρίου ἡμέρα αὐτόθ . 83 Τὶ ἰδὸν
ἐστὶν αὐτῆς 35
Ὁδοὶ ποῖα ὀνομάζονται . 204 . 206 Ὁδοὶ σκλη-
ραὶ ποῖα εἶναι 115
Ὁδόντια τί σημαίνουν 469
Ὁικουμένη ἡ Ἐκκλησία εἶναι 198
Ὁῖκος Θεοῦ ἡ ἐνάρκτος πολιτεία λέγεται . 29 Καὶ
ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ . 195 Ὁῖκος ἡμῶν πῶς ἐγ-
καίνιζεται . 233 Ὁ οἶκος σύμβολον εἶναι τελειό-
τητος . 344 Ὁῖκος Θεοῦ ὁ καθαρὸς νοῦς ἐστίν . 29
Ὁλίγοι οἱ καλοὶ εἶναι 120
Ὁλιγοψυχίαν πρέπει νὰ ἐξοικίζωμεν τῆς ἡμετέρας
ψυχῆς .

ψυχῆς 446
 Ὁλοκαύτωμα διὰ τὴν ὀνομαζέτο. 161 Τὰ ὑπὲρ εὐ-
 χαριστίας ἐπαχύνοντο . αὐτόθ .
 Ὁλον ὀνομάζεται ἀπὸ τὸ μέρος . 15 . 79 . 85 .
 117 . 121 . 138 . 190 . 191 . 196 . 215 . 241
 254 . 292 . 328 . 520 .
 Ὁμολογητὰ ὡς ἀναφορά ἐδέχθησαν παρὰ Θε-
 οῦ 428
 Ὁνειδισμὸς τί εἶναι . 101 Ἐπὶ κακοῦ λαμβάνεται
 αὐτόθ . Οὐτα ἄλλους πρέπει νὰ ὀνειδίζῃ τινὰς
 οὐτα ἀπὸ ἄλλους νὰ ὀνειδίζεται . αὐτόθ .
 Ὁνομα Χριστοῦ πολλὰ θαυμασθὲν εἶναι . 51 Ὁνο-
 μα Θεοῦ μόνον γνωσκόμεν , ἀλλ' οὐχὶ καὶ τὴν
 φύσιν αὐτοῦ . 64 Ὁνομα τὴν δόξαν δηλοῖ . 207
 Διὰ τὸ ὄνομα του ὁ Θεὸς ὁδηγεῖ . 240 Πη-
 λὰ θαύματα ἐποίησε τὸ ὄνομα τοῦ Χριστοῦ με-
 τὰ πίστεως ὀνομαζόμενον . 265 Ὁνομα Θεοῦ
 περιγίνεται τῶν ἐχθρῶν , ὥσπερ τῶν ἰοβόλων αἱ
 ἐπιφθῆναι . 440 Ὁνομα Θεοῦ εἰς ποίους εἶναι τρι-
 πόθητον 435
 Ὁξος εἰς τίνος τόπον ἔδωκαν τῷ Χριστῷ . 557
 Ὅπως οὐκ ἔστιν αἰτίας δηλωτικόν , ἀλλ' ἐκθέσεως . 420
 Ὁργὴ τί διαφέρει ἀπὸ τὸν θυμόν . 10 . 334 .
 Μέχρι δύσεως ἡλίου δὲν πρέπει τινὰς νὰ φυλά-
 ξῃ τὴν ὀργήν . 22 Ὁργὴ τοῦ Θεοῦ πῶς σχη-
 ματίζεται καὶ ποῖα εἶναι ἡ ἀρχὴ καὶ τὸ μέσον
 καὶ τὸ τέλος αὐτῆς . 129 Πάντας ἀνθρώπους
 ταραττεῖ 297
 Ὁργίζεσθε καὶ μὴ ἁμαρτάνετε , πῶς ἐρμηνεύε-
 ται 22
 Ὁρθρος τί εἶναι καὶ τίς . 169 Τὸ ταχέως σημαί-
 νει 465
 Ὁρνος ἐμποδισμένος εἶναι τελείως . 102 Σχῆμα
 ὄρκου ποῖοι λόγοι ἔχουν . αὐτόθ . Ὁ τοὺς ὄρ-
 κους πληρῶν τῆς ὑποσχέσεώς του , ἐπαινετὸς εἶ-
 ναι 503
 Ὁρος ποῖον λέγεται 199
 Ὁρφανὸς πῶς γίνεταί τινας 529
 Ὁσιος ποῖος εἶναι 84 . 138
 Ὅτι περὶ τὸν εἶναι . 25 . 140 . 301 Καὶ αἰτιολο-
 γικὸν λαμβάνεται , καὶ βεβαιωτικόν 71

- Παιδεία ποία εἶναι. 13
- Παιδεία δὲν προξενήσει μνήμην τῶν γονέων, ἀλλὰ αἱ ἀγαθαὶ πράξεις. 281 Παιδιάτων, ποτε ἔργον αἱ μητέρες τῶν. 122
- Παίδων τὸ θαῦμα τῶν φωνούντων τὸ ὡσανῶν διὰ τί ἔγνω. 52 Παῖδας δὲν πρέπει οἱ γονεῖς νὰ ἀφίνουσιν νὰ τραγῶδουν. 352
- Παῖς Κυρίου πῶς γίνεται. 124 Δύο συμαινόμενα ἔχει· αὐτόθ.
- Παλαιοὶ εἶχον ἄδειαν νὰ ἀλλάζουσιν τὰς λέξεις καὶ συντάξεις. 205
- Παλαιὸς τί εἶναι. 321
- Παμβῶ ὅσους πόσους χρόνους ἐξώδευσεν ἕως αὐτὸς νὰ μάθῃ μὲ τὸ ἔργον τὸ „ Εἶπα φυλάξτε τὰς ὁδοὺς μου τοῦ μὴ ἀμαρτάνειν με ἐν γλώττῃ μου. 318 Ὅσαις φοραῖς ἐλόλησε, δὲν ἐμετανόησε. 319 Παραβολὴ τί θέλει νὰ εἰπῇ. 357 πόσα σημειόμενα ἔχει. 395
- Παράδεισος τόπος χλόης εἶναι. 194
- Παράνομος ποῖος εἶναι. 28
- Παρασυμπλήσης τί θέλει νὰ εἰπῇ. 222. 406
- Παρασυναγωγὰ σχηματικὰ πρέπει νὰ ἐμπιστευθῶνται. 227
- Παραστῆ πάσῃ ἐδῶ οὐκ ἀγαθῇ πῶς νοεῖται. 289
- Παρθένων τάγμα ἐπροσφέρθη εἰς τὸν Θεόν, ἀρ' οὐ ἐσαρκώθη ἡ Ἐκκλησία. 3·3· Αἱ Παρθένοι γυναῖκες τὴν Παρθένου μιμοῦνται, καὶ μητέρες γίνονται τοῦ Χριστοῦ. αὐτόθ. Τί εἶναι Παρθένος· αὐτόθ. Παρθένοι νεάνιδες εἶναι τοιπακίστριαι. 541 Παρθένοι αἱ ἐν εὐφροσύνῃ παρθενεύουσιν, αὐταὶ ἀπεινεχθήσονται τῷ βασιλεῖ. 373 Χαίρουν αὐταὶ καὶ ἀγάλλονται ἐλευθεροὶ οὔσαι τῶν τοῦ κόσμου φροντιδῶν. 374 Ἀπὸ τοῦ Ἀγγέλου θέλουσιν φερθῶν αὐταὶ εἰς τὸν οὐράνιον γάμον· αὐτόθ.
- Παροιμία ποία εἶναι. 99 Παροιμία τί διαφέρει τοῦ κατοίκου. 325
- Παροιμία ἑλληνική τις. 219 Παροιμία πάλαι σκυλίτις. 475
- Παρουσία ἡ δευτέρα τοῦ Χριστοῦ φανερά· θέλει εἶναι. 406
- Πατὴρ κοινωνὸς ἦτον κατὰ τὴν εὐδοκίαν τοῦ ἕξ ἑθλῶν πιστεύσαντος λαοῦ. 106 Καὶ τοῦ θανάτου τοῦ Χριστοῦ· αὐτόθ. Κριτὴς ἔγινε τοῦ Διαβόλου καὶ ἀπεκατέστη τὴν κληρονομίαν εἰς τὸν υἱόν του. 107 Ἡ φωνὴ αὐτοῦ ὡς ἐρομένη ἐφάνη. 133 Κύριος εἶναι. 258 Πατὴρ ἄβυσσος ὀνομάζεται. 346 Πατὴρ ἐρεῖγεται ῥῆμα εἰς τὸν υἱόν του. 151 Βασιλεὺς εἶναι. 532 Ἅγιος ὀνομάζεται. 540 Πατὴρ καὶ Υἱοῦ ὁμοιμία τοῦ δεικνύται. 109 Καὶ ὁ Πατὴρ εἰς τὰ δεξιὰ ἐστὶ τοῦ Υἱοῦ. αὐτόθ.
- Πατριάρχαι πρόσωπον εἶναι τῆς Ἐκκλησίας. 372 Αὐτοὺς τιμῶσιν οἱ βασιλεῖς· αὐτόθ.
- Παῦλος παράδειγμα σωτηρίας καὶ πίστεως ἔγινε. 426 Βενιαμὴν νεώτερος εἶναι. 541 Τῆς Ἐκκλησίας ἐπικρατεῖ· αὐτόθ. Λύκος ἦτον· αὐτόθ.
- Πειραζόμενος ἐξ ἀμαρτιῶν δὲν βοηθεῖ παρ' αὐτοῦ ὁ Θεός, ἀλλὰ τοὺς ἀπὸ φθόνου τοῦ Διαβόλου. 35
- Πειρασμοὶ διαφόρως ὀνομάζονται. 550 Πειρασμοὺς δὲν ἐμποδίζει ὁ Θεός νὰ ἐρχῶνται, ὅταν ὁμως ἔλθουν, παρ' αὐτοῦ βοηθός εἰς τοὺς πειραζόμενους, καὶ δὲν τοὺς ἀφίνει νὰ νικηθῶν· 377
- Πενης ποῖος ἦτον. 63 Ποῖος ὀνομάζεται πένης. 86 339. Μεγάλη ἡ δύναμις τῶν πεινήτων. 86 Οἱ τούτους ἀδικούντες πρέπει νὰ φοβηθῶν· αὐτόθ.
- Περιεχόμενα ἐκ τοῦ περιέχοντος ὀνομάζονται. 228
- Περὶ σφῶν πτέρυγες τί δηλοῦσι. 445 Περὶ σφῶν γυφίνη τίςος ἦτον σημείον. 547
- Πετινὰ οὐράνου ποῖοι νοοῦνται. 56
- Περίται λέξεις εὐρίσκονται εἰς τοὺς Ψαλμοὺς. 238
- Περίφρασις εἶναι τὸ, ὁ Θεός τῆς δικαιοσύνης μου· ἦτοι ἐμοῦ τοῦ δικαίου. 19 Συνειδημένη εἶναι εἰς τὴν Ἑβραϊκὴν γλῶσσαν καὶ εὐρίσκεται εἰς πολλοὺς Ψαλμοὺς. 20. 54. 113. 227. 240 246. 117. 269. 280. 281. 347. 360. 396 435. 524.
- Πίστις σαφύλι εἶναι. 50 Καὶ χλόη. 193 Πάμμεγα πρὸς σωτηρίας ἐφιδιον. 216 Προξενεῖ τὴν εἰς Θεὸν ἐλπίδα· αὐτόθ. Καρπὸς εἶναι τῶν ἀρετῶν. 515 Πίστιν Χριστοῦ πολλοὶ Ἑλληνες καὶ αἰρετικοὶ ἐδέχθησαν διὰ φόβον τῶν βασιλέων. 517

Πλὴν

Πλὴν νοεῖται ἀντὶ τοῦ καί . 252	Καὶ ἀντὶ τοῦ ἀ-	ματικὸν νόημα . 549	Πνεῦμα τρία σημαίνόμε-
λθῶς . 496	Νοεῖται καὶ περιττόν . 321 . 495	να ἔχει	240
Νοεῖται καὶ ἀντὶ τοῦ , λοιπόν	322	Πόλεμος κυκλικὸς τῶν Δακιδόνων πῶς νοεῖται . 17	
Πλησύν ποῖος εἶναι	84	Πόλεις ποῖοι νοοῦνται . 62	Ποῖαι πόλεις ὀνομα-
Πλούσιοι εἰς ἄλλους θέλουν ἀφῆσιν τὸν πλούτον		ζονται . ἐνικῶς καὶ πληθυντικῶς	150
τους . 399	Ἀνόητοι εἶναι . αὐτοῦ	Πόλις πάσα , θυγάτηρ ὀνομάζεται . 371	Καὶ διὰ
κατοικήσιν τοὺς τόπους παντοῖα . αὐτοῦ .		τί . αὐτοῦ . Τὶ εἶναι Πόλις . 378	Ἡ Ἐκκλησία
Τοὺς τοποὺς ὅπου ἀπέκτησαν , ἐπονύμασαν εἰς		νοεῖται καὶ ἡ ἐπουράνιος πόλις . 379	Πόλις πα-
τὰ ὀνόματά των . αὐτοῦ . Πλούσιος , γυμνὸς ἀ-		ριοχῆς ποῖα εἶναι	486
πὸ τὰ ὑπάρχοντά του θέλει καταβῆ εἰς τὸν Ἀ-		Πολὺν ἀντὶ τοῦ δυνατόν λαμβάνεται	252
δην . 402	Δόξα τοῦ πλουτίου ποῖα εἶναι . αὐ-	Πολυωρία τί θέλει νὰ εἰπῇ	88
τόθ . Ἐν τῇ ζωῇ ταύτῃ μὲν μακαρίζεται . αὐ-		Πενηρία πῶς ὀρίζεται	297
τόθ . Μετὰ τὸν θάνατον κατηγορεῖται . 403		Πορνεύοντα ὅποιοι ἤξευρε , πρέπει νὰ τὸν φανερώ-	
Πλούσιος ποτε τιμᾷ τὸν πτωχόν καὶ ποτε τὸν		νῇ εἰς τὸν ἱερέα διὰ νὰ μὴ τὸν μεταλαμβά-	
καταφρονεῖ . αὐτοῦ . Ποτε εὐχαρισεῖ τὸν Θεόν		νῇ	412
καὶ ποτε τὸν βλασφημεῖ . αὐτοῦ . Ποτε δὲν θέ-		Πόρτας εἰς τὰς τῶν πόλεων ἐσυνείθισον νὰ κάθον-	
λει εἶναι ὡς . αὐτοῦ . Πλουσίαν ζωὴν δὲν πρέ-		ται	553
πει νὰ μακαρίξῃ τινά . 497	Ποῖος πλούσιος εἶ-	Ποταμοὶ οἱ Ἀπόστολοι εἶναι καὶ τὰ χαρίσματα τοῦ	
ναι ἐκαίνων ἄξιος	403	Πνεύματος	198
Πλούτον πρέπει νὰ καταφρονῶμεν διὰ τὸ αὐτοῦ ἀ-		Ποτήριον καὶ ὁ θάνατος καὶ ἡ διδασκαλία ὀνομα-	
βέβαιον . 271	Πλούτου τοῦ συναθροισμένου ὁ-	ζεται . 107	Καὶ ἡ περὶ Θεοῦ γνῶσις
κληρονόμος εἶναι ἀδελφός . 322	Πλούτος ὁ ἀδι-	Ποῦ ἐπὶ Θεοῦ λεγόμενον , πολλὰ λυπεῖ τὸν δι-	
κος τί γέεται . 497	Πλούτου φύσις ποῖα εἶ-	καιον	348
ναι . αὐτοῦ . Δραπέτης εἶναι αἰεὶ . αὐτοῦ .		Πραεὶ ποῖοι εἶναι	268
Πνεῦμα ἅγιον ἐπρόσθετε τοὺς Ἀγγέλους ἐν τῇ ἀ-		Πρακτικὸς ποτε δὲν πρέπει νὰ παύῃ ἀπὸ τὴν πρᾶ-	
ναλήφει . 202	Τοὺς Ἀγγέλους ἡγίασε . 258	ξιν . 100	Τόπος χλόης ὀνομάζεται ἡ Π. α-
Μίᾶς καὶ τῆς αὐτῆς οὐσίας εἶναι μετὰ τὸν Πατέρα		κτικὴ ἀρετὴ . 193	Πρακτικὴ , τράπεζα εἶναι . 195
αὐτοῦ . Διὰ τί Πνεῦμα σώματος τοῦ Πα-		Ἰσχύς λέγεται . 228	Πρακτικὸς πῶς παροικεῖ
τρός ὀνομάζεται . αὐτοῦ . Ἐν τῷ Πνεύματι τοῦ		ἐν σαρκί	325
Θεοῦ καὶ Πατρὸς τὸν Υἱὸν θεασόμεθα . 292		Πράξεων ἀρχὴ ποῖα εἶναι	2
ὡς ἐστὶ τὸ Πνεῦμα . αὐτοῦ . 350		Πρόβατα ποῖοι εἶναι	56
Δὲν ἀποτυφλοῖ τὸν νοῦν , ἀλλὰ φωτίζει . 382		Πρόβλημα τί θέλει νὰ εἰπῇ	395
Χάρις αὐτοῦ		Πρόγνωσις Θεοῦ δὲν ποιεῖ τοὺς πονηροὺς ἢ τοὺς	
μετὰ πολλῆς τῆς ταχύτητος πρὸς εἰς . 363		ἀγίους	467
Ποταμὸς εἶναι . 378	Ὀρμήματα δὲ αὐτοῦ εἶναι	Πρόθεσις συν , περιττὴ λαμβάνεται . 223	Ἡ ἀπὸ
τὰ διάφορα χαρίσματα . 379	Πνεῦμα εὐδὲς διὰ	ἀντὶ τῆς ἐν λαμβάνεται . 84	Καὶ ἡ ὑπὲρ , ἀν-
τί ὀνομάζεται . 424	Καὶ διὰ τί ἡγεμονικόν .	τὶ τῆς ἀπὸ . 252	Ἡ ἀντὶ , περιττὴ εἶναι 72
αὐτοῦ . Τὸ Πνεῦμα ἡ περιστέρα σκιαγραφεῖ . 445		Ἡ μίαν πρόθεσις λαμβάνεται ἀντὶ ἄλλης . 330	
Ποταμὸς τοῦ Θεοῦ εἶναι . 513	Πτέρυγες τοῦ	Ἡ ἐν περιττῇ ἐστὶ . 355 . 153 . 536	Ἡ ὑ-
Πνεύματος ποῖα εἶναι καὶ ποῖα μετάφρασα . 534		πέρ , ἀντὶ τῆς περὶ λαμβάνεται . 361 . 436	Ἡ
Φωνὴ δυνάμεως λέγεται τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον . 545		ὑπὲρ λαμβάνεται , ἀντὶ τῆς διὰ . 376	Ἡ ἐν
Τὸ Πνεῦμα ἔσμιξε μετὰ τὸ γράμμα καὶ τὸ πνευ-		ἀντὶ	

- ἀντὶ τῆς σὺν, καὶ ἡ σὺν ἀντὶ τῆς ἐν λαμβάνονται. 450 Πρόθεσις ἐπὶ, περιττὴ λαμβάνεται. 497 Πρόθεσις ὑπὸ, ἀντὶ τῆς ἐν λαμβάνεται. 522 Ἡ ἐν νοεῖται, ἀντὶ τῆς ἐκ. 539 Πρόνοια τοῦ Θεοῦ ἀπὸ τῶν τῆς ζωῆς ἀναγκαίων καὶ ἀγαθῶν δείκνυται. 23 Φῶς ὀνομάζεται αὐτόθ. 24
- Προσευχὴ ἀπὸ δοξολογίας πρέπει νὰ ἀρχίζῃ, καὶ ὅχι ἀπὸ αἰτησιν. 29 Τῇ μετὰ δακρύων ἔπεται τὸ εἰσακουέσθαι παρὰ τοῦ Θεοῦ. 38 Ὁχημα αὐτῆς ἡ ταπεινοφροσύνη. 65 Ἡ ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ γινομένη μᾶλλον εἰσκούεται τῆς ἐν οἰκίᾳ. 215 Διαφέρει ἀπὸ τὴν δέησιν καὶ εὐχαριστίαν. 222 Προσευχῆς καὶ αἰέσεως δύναμιν ἔχει, καθὲς πᾶσις πρὸς δόξαν Θεοῦ γινομένη. 268 Προσευχῆς εἰς κόλπον ἀποστροφή, πότε ἐπὶ τῆς ἀκουσθίσης λαμβάνεται προσευχῆς, πότε δὲ διὰ τὴν μὴ εἰσακουσθίσαν. 282 Τὸ ἐλόχισον τρίς τῆς ἡμέρας πρέπει νὰ προσευχωμεθα. 449 Διαφέρει ἡ προσευχὴ ἀπὸ τὴν δέησιν. 489 Προσευχῆς ῥήματα οὐκ ὠφελεῖ, ἀλλὰ τὸ ἀπὸ σπουδαίας διαθεσεως αὐτὴν ἀναπέμπεσθαι. 523
- Προσακτικά ῥήματα πότε ἀντὶ εὐκτικῶν λαμβάνονται. 365. 427. 526
- Προσφορὰ ὑπὲρ εὐχαριστίας μὲ λαδὶ ἐπροσφέροντο, οὐχὶ δὲ καὶ αἱ ὑπὲρ ἁμαρτίας. 161 Τὰ τιμιώτερα πρέπει νὰ προσφέρωμεν τῷ Θεῷ. 521 Θυσμίσμα καὶ κριοὺς καὶ βόδια καὶ χαιμαῖρους πῶς ἀναγωγικῶς προσφερομεν εἰς τὸν Θεόν αὐτόθ. Οἱ προσφέροντες τὰ ἅτιμα, κατηραμένοι εἶναι. 522
- Πρόσωπον τὸ κάλλος νοεῖται. 345 Καὶ ἡ κερφή. 372 Πρόσωπου χωρὶς, ἁμαρτίας τόξον δὲν ἐνεργεῖ. 482
- Πρόσωπου Θεοῦ ἀποστροφή, καδεμονίας εἶναι πολλῆς. 90 Τὸ ταύτης αἰσθάνεσθαι οὐ μικρὸν κέρδος αὐτόθ. Ταταχὴν προξενεῖ ἡ ἀποστροφή αὐτοῦ. 236 Ἀποσπρεφομένου, τί γίνεται, καὶ ἐπιλάμποντος, τί. 245 Ἀρχεῖ αὐτὸ καὶ ἀποκρυφαὶ τοὺς φοβουμένους καὶ πάσης ταραχῆς ἐξελέσθαι. 247 Πρόσωπον Κυρίου πῶς βλέπει τοὺς δικαίους, καὶ πῶς βλέπει τοὺς ἁμαρτωλοὺς. 274
- Προσωποποιεῖα. 407
- Προφῆται μεταπηδῶσιν ἀπὸ ἑνὸς εἰς ἄλλο, καὶ διὰ τί. 10 Ἰδιῶμα Προφητῶν ποῖον εἶναι. 128 469 Νεφέλαι ὀνομάζονται. 132 Πόθεν αἰσχοτεῖναι προφητεῖαι τῶν διεληθῆσαν αὐτόθ. Αἱ προφητεῖαι χάλια καὶ ἦτον καὶ ἄνθρακες. 133 Ἀν αἱ προφητεῖαι δὲν ἔχουν ἀκολουθίαν, καὶ τάξιν, δὲν πρέπει νὰ θυμάζωμεν αὐτόθ. Δὲν ἐπροφήτεον ἐκεῖνα ὅπου ἦθ' ἄλλον αὐτόθ. Καταρράται ὀνομάζονται. 347 Ἡξεύρουσιν ἐκεῖνα ὅπου λέγουσι. 362 Ὁρώτες ὀνομάζονται αὐτόθ. Προφητῶν λόγια αἰνιγματώδη εἶναι. 395 Δὲν ἐδύναντο νὰ μᾶς λυτρώσων ἀδελφοὶ ἡμῶν ὄτες. 398 Ψάλλοντες ὀνομάζονται. 540 Αἱ προφητεῖαι αὐτῶν φωνῶν δυνάμειος ἔλαβον. 545
- Προφθάνειν καὶ τὸ ἐπαναβαίνειν σημαίνει. 135
- Πτέρνης ἀνομία ποῖα λέγεται. 396
- Πτωχὸς πῶς ἐμπυρίζεται. 79 Πτῖος λέγεται πτωχὸς. 86 Πτωχὸς καὶ πένης ἀδιαφόρως λαμβάνονται αὐτόθ. Πτωχὸν ὁ νοῶν τί ἐστὶ, μακάριος εἶναι. 335 Πτωχὸς ποῖος ὀνομάζεται. 336 Πτωχοὺς μετὰ διακρίσεως πρέπει νὰ ἐλεῇ τινας αὐτόθ.
- Πῦρ δὲν ζεσαίνει, ἀν δὲν πλησιάζῃ τινὰς εἰς αὐτό. 154 Πῦρ θεῖόν ποῖας θυσίας κατέκαυσε. 161
- P
- Ράβδος σιδηρὰ ποῖα εἶναι. 11 Ράβδος ἡ παιδευτικὴ κρίσις εἶναι τοῦ Θεοῦ. 194. 195 Ράβδος καὶ βακτηρία ὁμοῦ τὸν σαυρόν δηλοῦσι αὐτόθ. Ράβδος σύμβολον εἶναι βασιλείας. 366 Ράβδος τί φυτὸν εἶναι, καὶ τί σημαίνει. 470 Τὸν σαυρόν δηλοῖ. 471
- Σ
- Σαββάτου ἀνάμνησις ποῖα εἶναι. 309 Ἡ ἐν τῷ Σαββάτῳ θυσία διπλὴ ἦτον αὐτόθ. Ὅλη ἡ ἐβδομάς Σαββατον ὀνομάζεται. 387 Σάχκος τίνος εἶναι σημεῖον. 237. 553
- Σάλον

Σάλον· πειρασμῶν ὁμήχανον μὴ γενέσθαι τῇ ψυχῇ. 493	Μικρὸς καὶ μέγας γίνεται· αὐτόθ.	493
Σαρψὼν ἀποκαίρεται τὰς ἐπτὰ σειράς τῶν βοσρύχων· ἦτοι τῶν πνευματικῶν χαρισμάτων, ὧν ἀποτμηθέντων ἔπεται ἡ ἀπώλεια τῶν ὀφθαλμῶν. 432		432
Σελμῶν τί θέλει νὰ εἴπῃ. 534		534
Σεραφίμ σμίγουν τὴν χαρὰν μὲ φόβον. 13		13
Σημαινόμενον φανερώνεται ἀπὸ τὸ σημεῖον. 383		383
Σίκιμα τί πόλις ἦτον. 483	Πῶς ἐρμηνεύεται καὶ τί δηλοῖ. 484	484
Σινᾶ ἅγιον ὄρος εἶναι. 536		536
Σιών ποία εἶναι. 64	Πῶς ἐρμηνεύεται· αὐτόθ. 66	64
Πόρται αὐτῆς ποίαι εἶναι· αὐτόθ. Ἀγαλλίαμα εἶναι ὅλης τῆς οἰκουμένης καὶ διὰ τί. 388		388
Ἀπὸ τὴν Σιών τὰ μυρία ἐβλάστησαν ἀγαθὰ. 406		406
Σκηνὴ θεία ἡ κρύπτουσα τοὺς διακομμένους ποία εἶναι. 217	Σκηνὴ θαυμαστὴ ποία εἶναι. 344	217
Σκηνὴ σύμβολον εἶναι προκοπῆς· αὐτόθ. Τόπος ὁ τῆς σκηνῆς ποῖος εἶναι. 345		345
Σκότος ποῖον νοεῖται. 131	132	131
Σκύλος ἀπὸ τὰ ἄλλα ζῶα πεινᾷ περισσότερον. 475		475
Σμύρνα τί δηλοῖ. 368		368
Σοφίαν λαλεῖν προπαδέσασθαι. 305	Σοφία θεία μήτηρ ἐστὶ τῆς δημιουργίας τοῦ Κόσμου. 414	305
Σοφία πόλις περιοχῆς ὀνομάζεται. 487	Σοφία τῶν σοφῶν τοῦ αἰῶνος τούτου, λόγοι ἀνομῶν εἶναι. 510	487
Σοφὸς καὶ ἐπὶ κακοῦ λαμβάνεται. 468	Σοφοὶ οἱ καλούμενοι, τὴν αὐτὴν τιμωρίαν θέλουν λαβόντες μὲ τοὺς ἀμαθείς. 399	468
Σπέρμα ἀσεβῶν ποῖον εἶναι. 304		304
Σπήλαιον Ἐνυαδδὶ, καὶ σπήλαιον Ὀδολλάμ· τί ἡ τὸν. 462		462
Σταχτή τί δηλοῖ. 368		368
Σταυρὸς ῥάβδος σιδηρὰ εἶναι. 12	Σωτήριον ὀνομάζεται. 86	12
Ἐν αὐτῷ ἐδημοσίωσεν ὁ Χριστὸς τὴν ἐν αὐτῷ κεκρυμμένην θεϊκὴν δύναμιν· αὐτόθ. Διὰ τῆς ῥάβδου καὶ τῆς βακτηρίας δηλοῦται. 195	Δι' αὐτοῦ κατέβλεπεν ὁ Χριστὸς τὴν Διόβολον, καὶ ἐλύτρωσεν ἡμᾶς ἀπὸ τῆς	195
τυραννίδος τοῦ αὐτοῦ. Σταυροῦ σχῆμα τυποῦται ἐν τῇ ἐπάρσῃ τῶν χειρῶν τῶν προσευχομένων. 222	Ῥομφαία εἶναι τοῦ Χριστοῦ. 364	222
Ἐν αὐτῷ ὑψοῦσθαι ἐμαλλέν ὁ Κύριος. 381	Δόρυ Σαουλ τὸ κατὰ τοῦ Δαβὶδ ἀφένθεν τὴν εαυρὸν ἐδήλου. 472	381
Σημείωσις ἀληθῆς ἡ διὰ σταυροῦ ἐστὶ. 482	Διὰ τοῦ ῥάβδου δηλοῦται. 471	482
Στεναγμοῦ μεγάλῃ εἶναι ἡ ἰσχύς. 86	Στεναγμός· εἰς ἀνεσίαν τοῦ πένου ἐδόθη. 313	86
Στερήσεις ἐπὶ Θεοῦ ἀντιπακουδίας λέγονται. 131	Στεφανοῦται τινες ἐξ ὧν ἐπιτηδεύει. 165	131
Στηλογραφία τί θέλει νὰ εἴπῃ. 455	460	455
Στόμα δὲν πρέπει νὰ ᾔῃ τάφος, ἀλλὰ θησαυρός. 30	Εἶναι καὶ σῶμα νοσούν, μὲ τὸ ἐπὶ τὸν τινὰ πάντοτε εὐλογεῖ τὸν Κύριον. 267	30
Στράτα ποία εἶναι. 3	Καὶ αἱ πράξεις στράτα λέγονται. 7	3
Διάφορα πράγματα δηλοῖ. 13	Στρεβλὸς ποῖος εἶναι. 138	13
Συγκατοικῶν καὶ συναναστροφόμενος τις μὲ καλὸν ἢ κακόν, τοιοῦτος ἔχει νὰ γένη καὶ ἐκεῖνος. 138		138
Συνειδήσεως ἐλεγμοὶ παιδεύουν καὶ ξηραίνουν τὸν ἄνθρωπον, καὶ λεπτύνουν αὐτὸν ὡς τὴν ἀρχὴν. 324		324
Συνεκδοχὴ τὸ ὀνομάζειν τὰ αἰτιατὰ ἀπὸ τὰ αἰτια. 323	Καὶ τὰ ἐπόμενα ἀπὸ τὰ προηγούμενα. 395	323
145	Καὶ τὸ ὅλον ἀπὸ τοῦ μέρους. 138	145
Σύνταξις ῥημάτων ἀδιάφορος ποῦ εὐρίσκεται. 253	254	253
278	324	278
344	433	344
440	551	440
Σύνταξις ὁμαλῇ ῥητῶν τινῶν ποία εἶναι. 328	468	328
Συνώνυμα λόγια ἀλλεπαλλήλως φερόμενα, τίνος εἶναι ἴδια, καὶ διὰ τί λέγονται. 285	299	285
304	399	304
418		418
Σχῆμα διὰ μέσου ποῦ εὐρίσκεται. 406		406
Σχῆμα ἄλλο συνεισισμένον εἰς τὴν Γραφὴν ποῖον εἶναι. 140	Σχῆμα ἐξ ἀναστροφῆς ποῖον εἶναι. 491	140
Σχῆμα ἐκ παραλλήλου. 286	306	286
324	392	324
418		418

Σχῆμα.

Σχήμα προθέσσερον ποῦ ἐστὶ	367	Τριῖς ἀνευ δίδομαι τὰ ἄντικα καὶ εὐτελῆ	356
Σχήμα ἀπὸ κοινοῦ ποῦ εὐρίσκεται	243 . 247 . 285 . 286 . 330 . 358 . 408	Τριῖς εἰς τὸν Θεὸν τίς προσφέρει	226
Σχήμα ἀσύνδετον ποῦ εἶναι	431	Τριῖς ἀνθρώπου ποῖα εἶναι	495
Σχήμα, ὄνομα ἀντὶ μετοχῆς	138	Τριῖς ποτήριον καὶ κόνδυ ὀνομαζέται	82
Σχήματα ἐναρέτων, φύλλα εἶναι . 4 Σχήμα πλαγίως συντάξεως ἑτερογενὲς καὶ ἑτερόπλευτον, ποῦ εἶναι	230	Τριῖς κρυμμένα λέγονται αἱ τριῖς τοῦ Θεοῦ	121
Σχολαί ἐξ εἶναι . 381 Πρέπει νὰ σχολάσῃ ἀπὸ ὅλα ἡ ψυχὴ . Ἐν γένει ἐν αὐτῇ καθαρά ἡ ἐλαμφει τοῦ Θεοῦ . αὐτοῦ	489	Τόκος καὶ διάφορον μισητὸν πράγμα εἶναι	102
Σωβὴ τί δηλοῖ	489	Τοῦτο Θεοῦ ποῖον εἶναι καὶ ποῖον τὸ τέλει	46
Σῶμα σκῆνος ὀνομαζέται ὁ Παῦλος καὶ διὰ τί	226	Τόξου πρόσωπον ἡ ἀπικτητὴ τῶν ὄντων ἐπιφανεία ἐστὶ τὴν αἴσθησιν ἐρεθίζουσα	482
Κίθαρι νοεῖται . 256 Σωματι ὁ ἁμαρτήσας, σῶματι πρέπει καὶ νὰ ἐξομολογῆται . αὐτοῦ	402	Τόπος ἄγιος ποῖος εἶναι	199
Σωματος δεῖξαι ποῖα εἶναι . 402 Τὸ σῶμα σκότος εἶναι . 139 Καὶ τίλος . 140 Φύραγξ ἐστὶ τῶν ἀλῶν τὸ σῶμα καὶ ἡ σάρξ, ἐν ᾗ πατάσσεται φύσις καὶ χρόνος . 481 Διὰ τοῦ σώματος κατὰ τὴν πρακτικὴν ἢ καθαρὰς γίνε-ται . 485 Καὶ τὸ σῶμα ποῦ τὰ τοῦ Θεοῦ δι-φῶν φαίνεται . 500 Ἐνὸν ἐστὶ πρὸς τὰς θεύας καὶ νοητὰς ἐμφάσεις . αὐτοῦ	290	Τόπος χωρητικὸς τῶν δικαίων εἶναι ὁ Κύριος	255
Σωτηρία ἡ ἐν τῇ παρούσῃ ζωῇ τὴν ἀπλῶς δηλοῖ ζωοποίησιν	290	Τράπεζα τὴν πνευματικὴν τρυφὴν δηλοῖ καὶ τὴν ἀπολύσει τῶν μελλόντων . αὐτοῦ . Καὶ τὴν πρακτικὴν ἀρετὴν	195
Συφροσύνη ζῶντι εἶναι . 372 Ἀπὸ αὐτὴν κρέμνεται πολλὰ ἔρεται . αὐτοῦ	462	Τριῖς περὶ ὁ Δαβὶδ θεολογῇ . 18 . 258 Βύθους εἶναι ὁ Πατήρ, εὐθὺς ὁ Υἱός, εὐθὺς τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον . 257 Θεολογία τῆς ἁγίας Τριάδος ποῦ φανεροῦται . 413 . 441 Τριῖς ποῦ δηλοῦ-ται . 442 . 459 . 491 . 412 . 537 Ἐκαστὴ διότης : (ἦτοι πρόσωπον) αὐτῆς καὶ Θεός καὶ ὕψιστος καὶ ἀγαθὸν ἐστὶ χορηγός	412

Τ

Ταπεινοὶ τῷ πνεύματι ποῖα εἶναι	275
Ταπεινοφροσύνη φύλλα εἶναι σκεπάζοντα τὸν καρπὸν . 4 Ταπεινώσις καὶ κακοπάθεια πάσης ἁμαρτίας ἐλευθεροῦσι . 209 Ταπεινώσις εἶναι καὶ ἡ αἰσθητὴ τοῦ σώματος ἀσθένεια, καὶ ἡ ροπή τῆς ψυχῆς συντριβή . αὐτοῦ . 241 Εἰς τὴν κατάνυξιν ἔπεται . 275 Ταπεινώσις ὑπομνήσ εἶναι αἰτία	493
Τάφος τί εἶναι	110
Τελειότης τῶν ἀνθρώπων ἐν τῇ ζωῇ ταύτῃ ποῖα εἶναι	502
Τέλους μας ἐν τῷ καιρῷ, ποῖον λόγον χρειάζομεθα νὰ λαλῶμεν	462

Υ

Υδροφοβούντων πάθος ποῖον εἶναι	95
Υἱοὶ Θεοῦ ποῖα εἶναι, καὶ υἱοὶ κριῶν . 226 . 227	
Υἱοῦ κρύβει ποῖα εἶναι . 58 Υἱὸς πρόσωπον εἶναι τοῦ Πατρὸς . 114 Υἱὸς Θεοῦ πάντα ἐδημιούργησε . 258 Θεὸς εἶναι ἀληθὺς ὁ εἰδὼς τὰς καρδίας ἡμῶν . 263 Υἱὸς πηγὴ ζωῆς . 292 Φῶς ἐστὶ . αὐτοῦ . Ἀληθεῖα εἶναι . 350 Υἱὸς ἐρεῖ-γεται ῥῆμα εἰς τὸν Πατέρα . 151 Υἱὸς δύναμις εἶναι τοῦ Πατρὸς . 440 Υἱὸς καὶ Πατὴρ ποῦ δεικνύται ἡ ὁμοτιμία . 109 Εἰς τὰ δεξιὰ τοῦ Υἱοῦ εἶναι ὁ Πατήρ . αὐτοῦ	329
Υπακοὴν μόνον ζητεῖ ὁ Θεός	329

Υπερ

Υπερβατόν σχῆμα τοῦ εὐρίσκαται . 13 . 113 . 168	
366 . 406 . 491 . 494 . 505 . 522 . 537	
Υπερηφανίας ὄνομα καθε κακίαν φανερώσει . 292	
Δὲν ἤξευρε ἡ ὑπερηφανία νὰ εἴκεται , καὶ ἂν	
πέσει δὲν σηκώνεται . 293 Διὰ τί ἔχει ἓνα μό-	
νον ποδόρι 292	
Υπερήφανος ἀμαρτάνει , σαλεύεται , πίπτει , συν-	
τρίβεται . 293 Ὑπερήφανοι πόθεν ἐτυμολο-	
γοῦνται 138	
Υπνος πρᾶσκαίρος ἐστὶ θάνατος . 205 Οἱ ὑπνοῦν-	
τες δὲν νομίζουν ὅτι ζῶσιν . αὐτόθ . Ὑπνος εὐ-	
φημούμενος ἐπὶ Θεοῦ ποῖος εἶναι . 360	
Υπόκρισις ψεύδος ὀνομάζεται 517	
Υπομένω ἀναμένω καὶ ἐνδέχομαι σημαίνει . 203 221	
Υπομονὴ χρῆμα εἶναι ἄριστον . 306 Περὶ ὑπομονῆς	
ποῖοι Ψαλμοὶ διδάσκουσι . 493 Χωρὶς ταπεινώ-	
σιν οὐ δύναται τις ὑπομεῖναι . αὐτόθ .	
Υποσκελίσον τί θέλεις νὰ εἰπῇ 119	
Υποσχέσεις , ὅπου ἔκαμε τις εἰς τὸν Θεόν , πρέ-	
πει νὰ τὰς τελειώσῃ . 41 Δὲν πρέπει νὰ ἄργο-	
πορῇ εἰς τὸ νὰ τὰς τελειώσῃ . αὐτόθ .	
Υποταγή καὶ ἱεσία δύο εἰσὶν ἀγιοπρατῇ κατορθώ-	
ματα . 296 Ὑποτάσσασθαι Κυρίῳ ἄριστον εἶναι	
καὶ ἐπωφελές 493	
Υσσωπος τὴν ἐνέργειαν ἐμφαίνει τοῦ Πνεύμα-	
τος 422	
Υψῶνοι πῶς τινὰς τὸν Θεόν 232	
Υῶν ἐχορτάσθησαν πῶς νοεῖται . 121 Υῖοι μιμού-	
μενοι τὴν πονηρίαν τῶν γονέων χορταίνουσιν ἀπὸ	
τὰς τιμωρίας ἐκείνων . αὐτόθ .	
Φ	
Φαντάσματα τῆς νυκτός , τῆς ἡμέρας εἶναι ἀπηχή-	
ματα 268	
Φασὶν , εἶναι ἀντὶ τοῦ νομίζει 288	
Φίλοι οἱ ἐξ ἐναντίας ἱστάμενοι ποῖοι εἶναι . 313	
Φιλοπρωχίας αἱ ἀμοιβαὶ ποῖαι εἶναι . 337	
Φοβεῖσθαι πεπαιδευμένως , μέγιστον εἰς τελείωσιν . 95	
Φόβος διὰ τί ὁ Νόμος ὀνομάζεται . 155 Διττός	
εἶναι εἶναι ὁ φόβος . 156 Ὁ τελειωτικὸς ἀγνός	
ἐστὶ καὶ διαμένει πάντοτε . αὐτόθ . Ὁ πρὸς τοὺς	
ἀνθρώπους , κατηγορεῖται . αὐτόθ . Διὰ τί εἶναι	

ἀγνός . αὐτόθ . Πρῶτον ἀποκτᾷ τινὰς τὸν εἰσα-	
γωγικόν καὶ ἔπειτα τὸν τελειωτικόν . 271 Φόβος	
ἐχθρός , ποῖος εἶναι . αὐτόθ . 504 Φόβος ὅταν	
αὐξηθῇ , τρόμος γίνεται . 445 Φόβος Κυρίου	
δύναται τῆς θείας εὐλογίας τυχεῖν . 525 Φόβος	
τῶν ὀρθοδόξων βασιλέων καὶ δυνάμεϊς ἔκαμε πολ-	
λους νὰ δεχθῶν τὸν Χριστιανισμόν . 517	
Φοβούμενος τὸν Θεόν σπᾶνός εἶναι . 207 Ποῖαι	
ἀμοιβαὶ ἐπαγγέλλονται εἰς αὐτόν . αὐτόθ . Ὁ	
ποῖον ζῶην διαλέξῃ τῶν σωζομένων , διδάσκα-	
λος γίνεται εἰς αὐτόν ὁ Θεός . αὐτόθ . Ἄλλον	
δὲν πρέπει νὰ φοβούμεθα εἰμὴ τὸν Θεόν . 260	
Φοβούμενοι τὸν Θεόν ποῖοι εἶναι . 270 Οἱ φο-	
βούμενοι τὸν Θεόν δὲν ὑπεροῦνται καλὴν ἀγα-	
θόν . 271 Εἰς τοὺς φοβουμένους τὸν Θεόν πρέπει	
νὰ διηγουμένα τὰ θεῖα 522	
Φονεὺς διὰ τί ἀνὴρ καλεῖται . 28 . 453 Οὐ λέ-	
γεται φονεὺς ὁ κατὰ νόμον ἀποκτείνων . αὐτόθ .	
ἔχει νὰ δώσῃ τὴν πρέπουσαν ἐκδίκησιν . 65	
Εἰς τοὺς φονεῖς διὰ τί λεγεται , ποτε μὲν , ὅτι	
εὐρεθήσονται πλήρεις αἱ ἡμέραι , ποτε δὲ , ὅτι	
δὲν θέλου μεσοκαιρίσουν . 453	
Φθονουμένου ταπεινώσις , ὀλιγοσεύει τοῦ φθονοῦν-	
τος τὸν φθόνον , καὶ ἐκ τοῦ ἐναντίου ἡ ὑπερη-	
φάνεια τοῦ φθονουμένου , αὐξάνει τὸν φθόνον ἐ-	
κείνου 282	
Φθορὰ τί εἶναι 110	
Φλόγα πυρὸς πῶς διακόπτεται ἢ φωνὴ τοῦ Κυ-	
ρίου 230	
Φραγγέλιον τὸ ἐκ σχοινίων τοῦ Κυρίου τί ἐ-	
δήλου 141	
Φρόνησις ἀρετὴ οὕσα , τὰ κατ' αὐτὴν πραττόμενα	
ἐπ' αὐτοῦ ἄξιον ἀποφίνει 311	
Φρύαγμα ποῖον λέγεται 7	
Φυλάττειν πῶς λαμβάνεται κοντὰ εἰς τὴν θεῖαν	
Γραφήν 115	
Φύλλα τοῦ δικαίου ποῖα εἶναι 4	
Φύσις θεία κραίων ἐστὶ τροπὴς τε καὶ ἀλλοιού-	
σεως 362	
Φύσις ἀνθρώπων ῥέπει ἐπὶ τὸ πταῖν ὑπὸ τῶν παθη-	
μάτων ἐνοχλουμένη 422	

Φύσις

Φύσις τῶν ἀνθρώπων ἀκάθαρτος, ὡς ἐκ παραβά- σεως καὶ ἄρας ὑπομέμνηται τὴν φθορὰν * αὐτόθ.	235
Φύσις πενταδικὴ εἶναι. 481 Ἐκλήθη ὑπὸ τῆς ἀμαρτίας. 494 Φύσις ἀνθρώπων τῷ ὠκυμένῳ ἀνθεὶ συγκρίνεται.	362
Φωνάζει πῶς μεγάλως εἰς τὸν Θεόν.	274
Φωνὴν ποῖαν ἀκούει ὁ Θεός. 38 Ἀνάμνησις εἶ- ναι τοῖς ἁγίοις καὶ ἐν ταῖς προσευχαῖς φωνεῖ. 222	
Πῶς μεταχειρίζεται φωνὴν μικράν καὶ φωνὴν μεγάλην ἐν τῇ προσευχῇ * αὐτόθ. Φωνὴ τί εἶ- ναι. 229 Φωνὴ τοῦ πατρὸς ἢ ἐπὶ τὸν Ἰερ- δάνην, διὰ τί βροντῇ ὀνομάσθη * αὐτόθ. Φω- νὴ τοῦ Κυρίου ποῖαν ἀναλογίαν ἔχει * αὐτόθ.	
Φωνὴ Κυρίου εἰς ποῖους γίνεται * αὐτόθ. Φωνὴ καὶ κραυγὴ ἐπὶ τῶν παρακαλούντων τὸν Θε- όν ἐκ καρδίας λέγεται. 236 Οὐκ αἰσθητὴ ἐστὶ.	128
Φῶς ἐν τῷ ἡλίῳ ἔχει τὸ σκῆνωμά του.	152
Φῶς τοῦ Θεοῦ ποῖον λέγεται. 23 Πῶς σημειοῦ- ται * αὐτόθ. Συντροφισμὸν εἶναι μὲ τὴν εὐ- φροσύνην. 24 Φῶς ὅπερ οἰκεῖ ὁ Θεός, ἀποκρύ- πτει τὴν φύσιν τῆς Θεότητος, καὶ τὰ ὀφθαλμοὶ καὶ τὸν νοῦν ἀποσφύρει. 132 Φῶς ὧν ὁ Θεός, πῶς καλύπτεται σκότει. 131 Φῶς εἶναι τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον. 350 Φωτὸς ἐνέργεια ποῖα εἶναι * αὐτόθ.	
Φῶς τῶν ὀφθαλμῶν τοῦ Δαβὶδ ποῖον ἦτον. 313	
Φωστῆρες ὑφ' ἑαυτῶν κινουῦνται, καὶ ὄχι ὑπὸ Ἀγγελι- κῶν δυνάμεων.	153
Χ	
Χαλινάρι διὰ τί λέγεται καὶ τί δηλοῖ.	253
Χρᾶ ἢ ἐν Κυρίῳ πρέπει νὰ ᾖ σμιγμένη μὲ τρόμον.	13
Χάρισμα προφητικὸν δὲν ἔλειψε παντελῶς ἀπὸ τὸν Δαβὶδ. 416 Μερικῶς μόνον ἔλειψε καὶ πρὸς καιρὸν.	425
Χάριτος πῶς δυνάμεθα νὰ γένωμεν χωρητικοί. 496	
Χάρις θεία εἰάν ἔλθῃ εἰς τινά, τὰ ἐπικρατοῦντα ἐκεῖνον πάθη ἀφανίζονται. 527 Ὁραϊσμός εἶναι τῆς Ἐκκλησίας.	533
Χαροποιά, ἡδύτερα εἶναι ἀκολουθοῦντα μετὰ τὰ λυ- πηρά.	235
Χεῖλη δὲν εἶναι ἐδικάμας, ἀλλὰ τοῦ Θεοῦ. 85 Χεί- λαι κλείει ὁ ἑλεγχὸς τῆς συνειδήσεως.	427
Χεῖμαρροι ἀνομίας ποῖοι εἶναι *	12
Χεῖρ Θεοῦ πῶς ὑφύεται. 75 Χεῖρες Θεοῦ αἱ τι- μωραῖαι νοοῦνται. 76 Καὶ ἡ παιδευτικὴ δυνά- μις. 250 Καὶ ἡ χειροτονία. 119 Καὶ ὁ Χρι- στός. 120 Χειρὸς θείας ἐπιστρίβει, ποῖα εἶ- ναι. 309 Χεῖρας νίπτειν ἐμπροσθεν τοῦ πλή- θους τί δηλοῖ. 213 Χεῖρας ἐπαίρειν ἐν και- ρῷ προσευχῆς ἐντρίβει τοῖς ἐν Χριστῷ. 222 Χεῖ- ρας δὲν τί ἐβάλεν ἐπάνω εἰς τὰς θυσίας ὁ προ- σφύων αὐτάς. 337 Χειρὸν κράτος τί δηλοῖ. 383	
Χερουβίμ ἐσήκωναν τὸν Χριστὸν ἐν τῇ ἀναλήψει. 131	
Πλησιαζοῦν εἰς τὴν Θεότητα κατὰ τὴν γνῶσιν καὶ σοφίαν * αὐτόθ. Ἄνεμοι ὀνομαζοῦνται δια- τὴν ταχύτητα.	131
Χήρα πῶς γίνεται τινάς.	529
Χεῖμαρροι διὰ τί λέγονται.	409
Χιτὼν τίνος εἰ αἱ εἰκόν.	422
Χιτῶν ἄρραφος τοῦ Χριστοῦ τί ἦτον.	187
Χολὴν πικράν εἰς τίνος τόπον ἔδωκαν τῷ Χρι- στῷ.	557
Χορτάσμενος ἐπὶ Θεοῦ μὲ τὸν πόθον συνάπτεται. 122	
Χορτάσμεν προξενεῖ ἢ τοῦ Θεοῦ δόξης θεω- ρία * αὐτόθ.	
Χοῦς θανάτου εἶναι ὁ τάφος.	185
Χουσί υἱὸς ὧν Ἀραχί, διὰ τί λέγεται υἱὸς Ἰσμα- νί. 39 Ἀρχιερεὺς ἦτον τοῦ Δαβὶδ * αὐτόθ.	
Χρηστέτης τοῦ Θεοῦ τὸ πλήθος εἶναι πολὺ. 246	
κρύπτεται διὰ νὰ φανερωθῇ ὕψος εἰς τοὺς φο- βουμένους τὸν Θεόν * αὐτόθ. Τὸ κρύπτεσθαι αὐτὴν, τὸ ἀναβλέπεται δηλοῖ * αὐτόθ. Χρη- στέτης τοῦ Θεοῦ γευόμεθα μόνον τώρα, καὶ οὐχὶ ἐμπιπλώμεθα. 270 Διὰ πείρας γινώσκε- ται οὐ διὰ διδασκαλίας * αὐτόθ.	
Χριστιανὸν ποῖον μακαρίζει ὁ Δαβὶδ. 2 Χριστιανοὶ πρέπει νὰ μελετοῦν περισσώτερον τὴν νέαν Γρα- φὴν ἀπὸ τὴν παλαιάν. 4 Εἰς μόνον τὸν Χρι- στὸν καυχῶνται καὶ ἀπὸ τὸ ὄνομα αὐτοῦ θέλουν νὰ γνωρίζονται. 32 Πτωχοὶ μὲν εἶναι οἱ Χρι- στῖανοί	

σιανοὶ ἀπὸ ἄσπρου, πλούσιοι δὲ ἀπὸ τὴν πίσιν καὶ ἀρετάς. 68 Πρῶτον πρέπει νὰ γίνωνται Ἰακώβ, καὶ ἔπειτα Ἰσραήλ. 97 Χριστιανοὶ νέα κληρονομία τοῦ Θεοῦ εἶναι. 108 Χριστὸς Θεοῦ καὶ βασιλεὺς κίθι Χριστιανὸς ὀνομάζεται. 163 Σπέρμα εἶναι τοῦ Χριστοῦ. 189 Ἀκτῆμονες καὶ πτωχοὶ εἶναι οἱ κατὰ ἀλήθειαν Χριστιανοί. 190 Δι' αὐτοὺς παρακαλεῖ ὁ Χριστὸς καθὼς ἄνθρωπος, ἵνα λυτρωθοῦν ἀπὸ τοὺς ἐχθρούς τῆς πίστεως. 211 Σύνθητες τοῖς Χριστιανοῖς τὸ ἐπαίρειν τὰς χεῖρας ἐν προσευχῇ. 222 Σχῆμα σαυροῦ διὰ τῆς ἐπαρσεως τῶν χειρῶν τυποῦσι· αὐτόθ. Τίτλι κριτῶν εἶναι. 226. Χριστιανῶν ἡ καλὴ ζωὴ, ἡ ἢ κακὴ, κάμνει τοὺς Ἑθνικοὺς νὰ δοξάζουν, ἢ νὰ βλασφημοῦν τὸν Θεόν. 227 Οἱ ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ συνομιλοῦντες, πόσον ἐλέγχονται ἀπὸ τὸν Βασιλεῖον. 231 Χριστιανοὶ ἐν πολέμῳ ἐνδυναμοῦνται, καὶ ἐν εἰρήνῃ εὐλογοῦνται· αὐτόθ. Μακάριοι εἶναι, ὅσοι μετὰ τὸ Βάπτισμα δὲν φανοῦν ψεῦσαι τῶν ὑποσχέσεών τους. 250 Ἐθνος μακάριον εἶναι καὶ λαὸς ἐκλεχθεὶς. καὶ διὰ τί. 262 Χριστιανοὶ μὲ τὸ ὄνομα τοῦ Χριστοῦ νικοῦν τοὺς ὀρκτούς καὶ ἀοράτους ἐχθρούς. 265 Χριστιανοὶ δὲν πρέπει νὰ καταρῶνται τοὺς ἐχθρούς των. 287 Χριστιανούς ποῖα πράγματα ἐμέθυσαν. 291 Χριστιανοὶ δὲν πρέπει νὰ δίδουν ἀπόκρισιν εἰς τοὺς πονηροὺς λογισμούς, ἀλλὰ μόνον τὸν Θεόν νὰ ἐπικαλοῦνται. 317 Κάθε Χριστιανὸς πτωχὸς εἶναι καὶ πένης. 334 Χριστιανοὶ ἀλλοιωθησόμενοι ὀνομάζονται. 361 Ψυχὰι Χριστιανῶν θυγατέρες εἶναι βασιλέων. 368 Χριστιανοὶ ὁμολογοῦσι μὲν μὲ τὸν λόγον ὅτι εἶναι ὁ Θεὸς καταφυγὴ, μὲ τὸ ἔργον δὲ τὴν ἐκ τῶν ματαίων ζητοῦσι βοήθειαν. 377 Τους ζῶντας κατὰ Θεὸν Χριστιανούς, αἱ θλίψεις εὐρίσκουσι· αὐτόθ. Κοντὰ εἰς κάθε Χριστιανὸν εὐρίσκεται Ἄγγελος. 401 Εἰς τοὺς Χριστιανούς ἐδόθη ἡ δι' αἰνέσεως θυσία. 411 Οἱ Χριστιανοὶ χρεωζοῦν νὰ φυλάξουν τὰς ὑποσχέσεις, ὅπου ὑποσχέθησαν εἰς τὸ ἅγιον Βάπτισμα· αὐτόθ. Ἡ ζωὴ τῶν Χριστιανῶν πρέπει νὰ ᾖ τοιχὺτῃ, ὥς ὁ-

ποῦ νὰ δοξάζεται ὁ Θεὸς δι' αὐτήν· αὐτόθ. Διὰ τί οἱ Χριστιανοὶ πρέπει καὶ νὰ δοξολογοῦν καὶ νὰ εὐχαριστοῦν τὸν Θεόν· αὐτόθ. Χριστιανοὶ μύσχοι νοοῦνται. 429 Χριστιανῶν ὁ λαὸς καὶ χρηστὸς καὶ Δαβὶδ ὀνομάζεται. 148 Χριστιανοὶ ἀλλοιωθησόμενοι ὀνομάζονται. 480 Χριστιανοὶ ὅλους τοὺς τόπους τῶν Ἑβραίων ἐκληρονόμησαν. 48. Χριστιανὸς ὁ μὲ εὐσέβειαν καὶ ἀρετὴν τελειώσας, μακάριος εἶναι. 510 Χριστιανοὶ καὶ κατὰ τὸν ὄρθρον καὶ κατὰ τὸν ἑσπερινὸν χαίρουσι, ψάλλοντες τῷ Θεῷ. 512 Χριστιανοὶ ὡς λίθοι τίμιοι διὰ τῆς ἀρετῆς ἐπιτεθῆσονται τῇ τοῦ Χριστοῦ κεφαλῇ. 165 Κάθε Χριστιανὸς τόπος ἅγιος γίνεται τοῦ Θεοῦ. 529 Χριστιανοὶ καρότσα εἶναι τοῦ Θεοῦ. 536 Τρίχες Χριστοῦ οἱ Χριστιανοὶ ὀνομάζονται. 551 Χριστιανὸς τὴν Ἱερουσαλὴμ κατοικοῦσι. 563 Χριστιανοὶ ποῖον Ψαλμὸν λέγουσι ἐκ προφάτου διὰ τὰς κακοπαθείας, ὅπου δοκιμάζουσι ἀπὸ τοὺς Ἑθνικοὺς. 361 Ἐπὶ τοῖς πιστοῖς Χριστιανοῖς ὁ Χριστὸς σεμνύνεται. 551

Χριστὸς καὶ ἐπὶ γῆς διατρέβων μακάριος ἦτον. 2 Εἰς αὐτὸν ἀπερόνσι ὁ Δαβὶδ τὸν πρῶτον Ψαλμὸν· αὐτόθ. Εὐλὸν νοεῖται. 4 Φύλλα αὐτοῦ ποῖα εἶναι· αὐτόθ. Ποῖοι δύο βασιλεῖς κατ' αὐτοῦ ἐκινουῦντο. 8 Συνθετος εἶναι, ἀπὸ δύο φύσεις· αὐτόθ. Βασιλεὺς εἶναι ἐπάνω εἰς ὅλους αὐτόθ. Πῶς ἔλαβε τὰ ἔθνη κληρονομίαν. 11 Αἶται οὐχ ὡς Θεός, ἀλλ' ὡς ἄνθρωπος· αὐτόθ. Ὁ τῆς ἐπιδημίας αὐτοῦ καιρὸς, πρῶτα λέγεται. 27 Ὄνομα αὐτοῦ πολλὰ θαυμαστὸν εἶναι. 51 Κύριος εἶναι κατὰ δύο τρόπους· αὐτόθ. Ἡ ἐνανθρώπησις του μεγαλοπαέπαι ὀνομάζεται· αὐτόθ. Δόξα καὶ τιμὴ αὐτοῦ ποῖα εἶναι. 56 Τίς ἀνθρώπου διὰ τί λέγεται· αὐτόθ. Πάντα αὐτῷ ὑποτάσσονται· αὐτόθ. Περισσότερον ἀπὸ τοὺς Ἀγγέλους ἐξαφανώθη· αὐτόθ. Κατώτερος ἦτον τῶν Ἀγγέλων διὰ τὸ πάθημα τοῦ θανάτου. 57 Κυκλικὸν σχῆμα ἐποίησε· αὐτόθ. Ἀναμάρτητος μένας, ἐνίκησε τὸν Διάβολον. 60 Τί δηλοῖ τὸ ἐκάθισεν ἐπὶ θρόνου. 61 Ἐπιτηδεύματα

δεύματα αὐτοῦ ποτα ἦτον. 65 Χεῖρ εἶναι ὕψου-
μέη. 75 Ἀμαρτία ἐν σάρτι καὶ ἡσυχία αὐτῆς εὐ-
ρεθῆναι. 77 Μόνος ὁ Χριστὸς ἦεν ἀγαλλευ-
γὴς. 97 Κύριον ὀνομαζέτω τὸν Πατέρα καὶ ὁ
ἄνθρωπος. 104 Εἰς αὐτὸν ἀπεράσθη ὁ δακτύλος
περπτος Ψαλμὸς, 103 Διὰ τὴν κληρονομίαν
του ἀπέθανεν. 107 Νεφροὶ αὐτοῦ ποτα νοοῦν-
ται. 108 Ταφὴ αὐτοῦ διὰ τίνων λόγων δηλοῦ-
ται. 109 Λογικὴν καὶ ἔννοιαν εἶχε ψυχὴν. 110
Ἡ ψυχὴ του δὲν ἐγκατελείφθη εἰς Ἀδὴν, οὐ-
δὲ τὸ σῶμα του εἶδε διαφθοράν. αὐτόθ. Πῶς
ὡς γίγας ἐπέπεσε ταῖς δαιμονικαῖς φθλαγαῖς. 154
Νοστής ἡλίου εἶναι. αὐτόθ. Ὁλοκαύτωμα αὐ-
τοῦ ἐπίαυεν ὁ Πατήρ. 161 Μεγαλὴ εἶναι ἡ δό-
ξα τοῦ Χριστοῦ. 165 Εἰς αὐτὸν ἀναφέρεται ὁ
κἀ. Ψαλμὸς. 169 Ὁρθρος ὀνομαζέται. 170
Διὰ τί λέγεται ὅτι τὸν ἐγκατέλειπεν ὁ Πατήρ. αὐ-
τόθ. Διὰ τί δὲν εἰσηκούσθη. αὐτόθ. Ἅγιος
λέγεται. 181 Διὰ τί λέγεται σκώληξ. 182 Καὶ
ἡ σύλληψις καὶ ἡ γέννησις του ἦτον ὑπερφυσι-
κή. 183 Ἡ τοῦ Θεοῦ δύναμις ἐτρέβηεν. αὐ-
τόν ἔξω τῆς γαστρὸς. 183 Δύσκα αὐτοῦ ἡ
ἐπὶ τοῦ στυροῦ φυσικὴ ἦτον. 185 Ἡ ψυχὴ
αὐτοῦ διὰ τί λέγεται μονογενής. 188 Ἀνωθεν
ὑψαντός αὐτοῦ τί ἦτον. 187 Ὁνομα τὸ τῆς
Πατρότητος ἐδιηγῆθη. 188 Ἰακώβ καὶ Ἰσραὴλ
ὁ Χριστὸς ὀνομαζέται. 189 Ἀγία καὶ ἀμώμη-
τος ἦτον ἡ ζωὴ του. 192 Ποιμὴν εἶναι. 193
Ἐλεός ἐστὶ καταδιώκων. 195 βασιλεὺς εἶναι τῆς
δόξης. 201 Ἀμνὸς ἦτον. 207 Εἰς αὐτὸν ἀ-
ναφέρονται ὅλοι οἱ Ψαλμοὶ οἱ ἐπιγραφόμενοι
,, Ψαλμὸς τῷ Δαβὶδ. 211 Χριστὸς ἐπὶ τοῖς πι-
στοῖς Χριστιανοῖς σεμνύνεται. 551 Χριστὸς υἱὸς
μονοκεράτων διὰ τί ὀνομαζέται. 229 Διὰ ποί-
ους λέγει, τίς ὠφέλεια ἐν τῷ αἵματι μου. 236
Θάνατος αὐτοῦ ἔκστασις λέγεται. 238 Ἐν τῇ
ἀναλήψει τὸν Χριστὸν τὰ Χερουβίμ ἐσκήκωναν. 131
Σκότος νοεῖται ἡ σὰρξ αὐτοῦ. αὐτόθ. Πῶς ἐ-
κτεβῆν. 130 Σκηνὴ ἡ σὰρξ αὐτοῦ ἐστὶ. 131
Ἡ ἐν ταῖς προφητείαις προκήρυξις τοῦ Χριστοῦ
σκοτεινὴ ἦτον. 132 Καὶ ὕδωρ. αὐτόθ. Χρι-

στὸν λέγειν τὸ ἀγαλλίασμά μου. οὐ πάντων εἶ-
σι. 253 Χριστοῦ ἔργα πῶς ἦτον πιστά. 257 Οἱ
κοι Χριστοῦ ἡ προσληφθεῖσα ἐστὶ σὰρξ, πιστὴς
δὲ ἡ διδασκαλία. 291 Διδασκαλία αὐτοῦ τρυ-
φῆς χαυμάριος λέγεται. αὐτόθ. Αἷμα αὐτοῦ
τὸ ῥέυσαν ἐκ τῆς πλευρᾶς, πιστὴς ἐστὶ τοῦ οἴ-
κου, χαυμάριος δὲ τὸ ἐξ αὐτῆς ῥέυσαν ὕδωρ.
αὐτόθ. Δι' ἐαυτοῦ ἐλάλησεν, ὅσα εἶπον οἱ
Προφῆται. 298 Πέτρα ἐστὶ. 327 Ἀφ' οὗ ὁ
Χριστὸς ἐσαρκώθη ἡ ἀληθινὴ θυσία, αἱ νομικαὶ
θυσίαι ἀπεβλήθησαν. 329 Χριστὸς πτωχὸς ἦτον
καὶ πένθης. 334 Μακάριος εἶναι ὁ φρονῶν ὅτι
ὁ Χριστὸς εἶναι Θεός. 335 Τῆς ἀμαρτίας πάν-
των ἀνεδέχθη. 337 Ὁ θάνατος τοῦ Χριστοῦ ὕ-
πνος ἐστὶ. 339 Τὸ ἀνταποδοῦναι τοῖς ἐχθροῖς
γνώρισμα ἦτον τῆς τοῦ Χριστοῦ Θεότητος. 340
Ἡ σὰρξ του ἦτον σκηνὴ θαυμασῆ. 344 Ψυχὴ
τοῦ Χριστοῦ οἶκος ὀνομαζέται. αὐτόθ. Ἀβυσ-
σος ὀνομαζέται. 346 Πατήρ ἡμῶν εἶναι κηδε-
μονικώτατος. 361 Ἀγαπητός εἶναι. αὐτόθ.
Δὲν ἦτον ὠρχίος ὁ Κύριος κατὰ τὸν σωματικὸν
χαρακτήρα. 363 Ὁρατός ἦτον. αὐτόθ. Οὐκ
ἐν μέτρῳ ἔλαβε τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον. 364 Εὐ-
λογήθη διὰ τὴν ὑπακοὴν του. 341 Ἡ περὶ τὴν
ἐνανθρώπησιν οἰκονομία, μεγίστην δυνάμειος πα-
ρήσιον ἀπόδειξιν. 364 Ἀφ' ἐαυτοῦ ὠδηγεῖτο
εἰς ἃ ἠθέλει, χωρὶς να ἔχη χρεῖαν ἑλλοῦτινος. 365
Τὰ αὐτοῦ κατορθώματα παραδόξως ἡττωθῶθη.
αὐτόθ. Χρίσις εἰς τὸν Χριστὸν ὀλιγῶς ἔγινεν οὐ
μερικῶς. 367 Κατὰ τί διέφερεν ὁ Χριστὸς ἀπὸ
τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους. αὐτόθ. Πᾶσαν χάριν
διὰ τῆς ἐνώσεως ἐδέξατο. αὐτόθ. Διὰ τί ὀ-
νομαζέται Χριστὸς. αὐτόθ. ἐχρίσθη μὲν ἐν τῇ
σύλληψει, ἐδείχθη δὲ ὅτι εἶναι Χριστὸς ἐπὶ τοῦ
Ἰορδάνου. αὐτόθ. Καὶ τὰ ἱμάτια αὐτοῦ χάρι-
τες ἔγεμε. 368 Ἰμάτια αὐτοῦ ἦτον ἡ ψυχὴ
καὶ τὸ σῶμα. αὐτόθ. Κερκὴ εἶναι τῆς ἐκ-
κλησίας. 372 Τὴν αἰσχύνην τῶν ἀμαρτιῶν ἡ-
μῶν ἐβασάχε. 556 Χριστὸς ποταμὸς εἶναι. 379 Ὅταν ἐγεννήθη ἀν-
τανάστα ταύς πολέμους. 380 Χριστὸς οὐκ ἀ-
ναβιβάζει.

νεβιβάσθη, ἀλλὰ ἀνέβη εἰς τὸν οὐρανὸν. 384
 Πῶς πρὸ τῆς ἐνανθρωπήσεως ἐβασίλευε, καὶ πῶς
 μετὰ τὴν ἐνανθρωπήσιν. 387 Χριστὸς ὁ ἀληθὺς
 ἄνθρωπος, ἔδωκεν ἐξίλασμα διὰ λόγου μας τὸ
 τίμιον αἷμά του. 398 Οὐκ εἶδε καταφθοράν.
 αὐτοῦ. Ποιμὴν ἀληθινὸς εἶναι. 401 Σωτήριόν
 ἐστὶ. 415 Μέγα ἔλεος ὀνομάζεται. 418 Ου-
 σιασχερίον ἡμῶν θεϊστάτον εἶναι. 428 Λύχνος
 εἶναι ὁ Χριστός. 139 Ἡ σὰρξ αὐτοῦ σκότος ἐ-
 στι διὰ τὴν παχύτητα. αὐτοῦ. Χριστὸς σπέρμα
 ἦτον τοῦ Δαβὶδ. 148 Ὁ Χριστὸς ἀναγγέλλει
 γνῶσιν εἰς τοὺς ἀνθρώπους. 151 Καὶ εἰς τὸν
 Ἰωάννην. αὐτοῦ. Σκηνώμα αὐτοῦ εἶναι ἡ προσλη-
 φθεῖσα σὰρξ. 154 Χριστὸς κατοικεῖ ἐν τῷ ἀνθρώ-
 πῳ τῷ λάμποντι ταῖς ἀρεταῖς. αὐτοῦ. Ἀυτὰλ-
 λαγμα ἦτον. 450 Διπλοῦν γάμον ἐποίησε. 456
 Δαβὶδ ὀνομάζεται. 148 Ἀνέβη εἰς οὐρα-
 νούς. 464 Χριστοῦ αἷμα τὸ ἦπαρ ἐδήλου τῆς
 αἰγός. 473 Θεότης αὐτοῦ ἐν τῷ σαρκὶ καὶ
 τοῖς ἔργοις οὐκ ἐγένετο. 473 Παρουσία αὐτοῦ
 ἡ πρώτη, ἔαρ ἐστὶ. 362 Ἡ σὰρξ αὐτοῦ ὑπό-
 δημα ἦν τῆς Θεότητος. 486 Νέος Ζοροβάβελ
 εἶναι. 491 Σωτήριον ὀνομάζεται. 493 Ἐλπίς
 εἶναι τῶν περάτων τῆς γῆς. 511 Χριστοῦ ἐξοδοὶ
 δύο εἶναι. 512 Ποταμὸς τοῦ Θεοῦ εἶναι. 513
 Στέφανος εἶναι τοῦ ἐνικυτοῦ. 515 Ἐκεῖ ἐν τῷ
 Χριστῷ εὐφρανθησάμεθα ἐν τῇ βασιλείᾳ δηλα-
 δῆ. 518 Παιθὴν αὐτοῦ χεῖμαρρος ἦν τρυφῆς καὶ
 διὰ τί. 291 Χριστοῦ ὄνομα Κύριος πάντων εἶ-
 ναι. 528 Πατὴρ καὶ νυμφίος γίνεται. 529 Πε-
 ρισσερά νοεῖται, πτέρυγες δὲ καὶ μετάφρανα εἶναι
 ἡ ψυχὴ καὶ τὸ σῶμά του. 533 Χριστοῦ μόνου
 εἶναι τὸ νὰ ἐλευθερώη ἀπὸ τὸν θάνατον. 537
 Ποῦς Χριστοῦ ποῖος εἶναι. 539 Νεὸς Θεοῦ τὸ
 πρόσλημμα τῆς ἀνθρωπότητός του. 543 Τρίχες
 Χριστοῦ ποῖοι εἶναι. 551 Τὴν ἀπρὸς ὁμολογίαν καὶ τὸ
 πλημμελὲς ἡμῶν οἰκειώθη. αὐτοῦ. Πολλάκις ἐ-
 νύσευε. 553 Διὰ τί ἐνομίσθη φάγος καὶ οἰνο-
 πότης. αὐτοῦ. Διὰ τί δὲν ἐλυτρώθη ἀπὸ τοῦς
 πειρασμοὺς, καὶ μὴ ὅλον ὅπου παρεκαλεῖ. 556
 Ἐπρωτίμην τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ παρὰ τὸ ἀν-

θρώπινον. αὐτοῦ. Εἰς τόπον γλυκοῦ ἔδωκεν αὐ-
 τῷ τὴν χαλὴν καὶ εἰς τόπον νεροῦ τὸ ὄξος. 557
 Πῶς νοεῖται ἐπ' αὐτοῦ τὸ πατάξαι. 559 Πρὸ
 τῶν τριάκοντα ἐτῶν διὰ τοῦ ἐργοχείρου τῆς τεκ-
 τονικῆς ἐτρέφετο. 561 Ποῖα ἦτον τὰ τεκτονικὰ
 ἔργα ὅπου ἐδούλευεν. αὐτοῦ.
 Χριστὸς ὄνομα ποῦ δηλοῦται. 32 Καὶ μετὰ τὴν
 ἔκφρασιν ἐστὶ κρύφιος. 58
 Χρόνος ἐβδοματικός εἶναι. 481 Τὸ σχῆμα αὐτοῦ
 κυκλικὸν εἶναι. 513 Αἱ τέσσαρες ὥραι τοῦ χρό-
 νου ἐλείπτουσιν αὐτὸν ὡς ἄν χορὸς. αὐτοῦ. Χρό-
 νος χρηστότητος ποῖος εἶναι. 515

Ψ

Ψάλατε συναντῶς τί θέλει νὰ εἰπῇ. 385
 Ψάλλω διαφέρει ἀπὸ τοῦ ᾄδω. 92. 218. 528 Πῶς
 ψάλλει τις μὲ ἀλλαγμὸν. 256
 Ψαλμὸν τὸν πρῶτον καὶ τὸν δεύτερον διὰ τί τινεὶς
 λέγουσιν ἕνα. 14 Ψαλμοὶ διὰ τί ἄλλοι εἶναι σύν-
 τομοι, καὶ ἄλλοι ἐκτεταμένοι. 58 Ψαλμὸς ὁ
 ἑνατος εἰς δύο δικεῖται εἰς τὸ Ἑβραϊκόν. 69
 Ψαλμὸς ὁ γ'. ἐσφαλμενως ἠυξήθη. 94 Ψαλμὸς
 ὁ ιε'. εἰς τὸν Χριστὸν ἀφιεροῦται. 103 Τὸν Ψαλ-
 μὸν μελέτην ὀνομάζει ὁ Δαβὶδ, καὶ διὰ τί. 159
 Ψαλμὸς ὁ κα'. εἰς τὸν Χριστὸν ἀναφέρεται. 169
 Ὅσοι Ψαλμοὶ ἐπιγράφονται οὕτω, Ψαλμὸς τῷ
 Δαβὶδ, καὶ εἰς τὸν Χριστὸν ἀναφέρονται τὸν ἐκ
 σπέρματος τοῦ Δαβὶδ. 211 Ψαλμὸς λα'. ἐν τῷ
 κειρὶ τοῦ Βαπτίσματος λέγεται. 249 Κατα-
 χρηστικῶς Ψαλμὸν ὀνομαζόμεν τὸν ιζ'. φῶδὸν ὄν-
 τα. 124 Διὰ τί εἶναι ἀνεπίγραφοι πολλοὶ Ψαλ-
 μοί. 255 Ψαλμοὶ οἱ εἰς τὸ ὄνομα Ἀσάφ ἐπι-
 γραφόμενοι πόσοι εἶναι. 404 Ψαλμὸς ἐπιγρα-
 φόμενος μὲ τὸ, ἐν ὕμνοις μένον, καὶ μὲ τὸ ἐν
 ὕμνοις Ψαλμὸς, τί διαφέρουν. 489 Ψαλμὸν ξζ'.
 πῶς ἐξηγοῦν οἱ Ἰουδαῖοι. 547 Ψαλμοὶ εἰς τοὺς
 γηράσαντας εἶναι ὀχληροί. 124 Ψαλμὸς ὁ ιγ'.
 διὰ τί διπλασιάζεται ἐν τῷ νβ. 436
 Ψευδομάρτυρες οἱ κατὰ τοῦ Χριστοῦ, προφητεύου-
 νται. 281
 Ψευδόμενος ἐκ τῆς προθέσεως κρύβεται, καὶ οὐκ ἐκ
 μόνης τῆς φωνῆς. 28

Ψεῦδος

Ψεύδος τρεῖς ἔχει διαφορὰς . 28
 Ψυχὴ ἀμαρτάνουσα σαρκούται καὶ παχύνεται . 324
 Ψυχὴ τοῦ Χριστιανοῦ θυγάτηρ καὶ νύμφη εἶναι τοῦ
 Χριστοῦ . 371 Παραβαίνουσα τὰς ἐντολὰς νυμ-
 φαύεται τὸν Διάβολον· αὐτόθ . Πόσα πρέπει νὰ
 κάμνῃ ἡ ψυχὴ διὰ νὰ νυμφευθῇ πάλιν τὸν Χρι-
 στόν· αὐτόθ .
 Ψυχὴ θεοφιλὴς κληρονομοῦσα λέγεται . 26 Ποῖος
 εἶναι ὁποῦ μισεῖ τὴν ψυχὴν του . 82 Ψυχῆς εὐ-
 θηνία ποία εἶναι . 235 Ψυχὴ τῶν ἁγίων ρομφαία
 ἐστὶ τοῦ Θεοῦ . 119 Ἐχει σῶμα νοητόν . 267
 Ψυχαὶ αἱ τῶν ἐν πίστει δεδικαιωμένων , εἰς χεῖρας
 Θεοῦ τρέχουσι . 278 Ψυχῆς κοιλία ποία εἶ-
 ναι . 330 Οὐδεὶς θέλει δώσει τιμὴν καὶ ἐξαγορὰν
 τῆς ἐδικῆς του ψυχῆς . 397 Ὁ κόσμος ὅλος δὲν
 εἶναι τῆς ψυχῆς ἀντάξιός· αὐτόθ . Ψυχῆς δοξα
 ποία εἶναι . 402 Ψυχὴ ἐμπεφυκεῖα εἶναι εἰς τὴν
 καρδίαν . 427 Ψυχῆς ὑπόδημα ποῖον εἶναι . 486
 Ψυχὴ πρέπει νὰ ἄρχῃ τῶν καθῶν , καὶ νὰ δου-
 λεύῃ τῷ Θεῷ . 493 Ψυχὴ πρέπει νὰ σχολάσῃ
 ἀπὸ ὅλα , ἵνα γέννηται ἐν αὐτῇ καθαρὰ ἡ ἑλλαμ-
 φισ τοῦ Θεοῦ . 381 Ψυχῶν κοιλιάδες πῶς πληθύν-

νουσι σίτον . 514 Ψυχαὶ ποῖαι εἶναι πιδι ἄδες
 ποῖαι ὄρη καὶ ποῖαι λακκώματα . 515 Ψυχὴ πῶς
 αἰχμαλωτίζεται καὶ πῶς ἐπιστρέφει . 97 Ψυχὰ αἱ
 νεκρώσασαι τὰ μέλη τὰ ἐπὶ τῆς γῆς , νεανίδες
 τυμπανίζονται λέγονται . 541 Ψυχὰ διὰ τῆς ἐξο-
 μολογήσεως ἀνεγείρονται . . . 563

Ω

Ωδὴ διαφέρει ἀπὸ τὸν Ψαλμόν . 124 Ὡδὴ ἐπιθα-
 λάμιος , ποῖος Ψαλμός εἶναι . . . 362
 Ωδὴς ποθεν ἐτυμολογεῖται . 48 Ἡ μανικὴ ἐπιθυμία
 λέγεται . αὐτόθ . Ὁ ἀνυπόφορος πόνος διὰ τῆς ω-
 δίνος : ἦτοι τοῦ κοιλοπονήματος παρασκαίνεται . 47
 Ἐπὶ τῶν γυναικῶν ὠδῖνες ζωῆς ὀνομάζονται , ἐπὶ
 δὲ τῶν ἀνδρῶν , ὠδῖνες θανάτου . 127 Ὡδῖνες Ἄλ-
 δου διὰ τί λέγονται· αὐτόθ .
 Ωμος πράξιός ἐστι θηλωτικός . 484 Ἡ ἀρχὴ ἐγεννή-
 θη ἐπὶ τοῦ ὤμου αὐτοῦ τί δηλοῖ . . . 365
 Ωφέλεια τίς ἐν τῷ αἱματί μου , ποῖοι πρέπει νὰ λθ-
 γουν 236
 Ως ἐπιτακτικὸν λαμβάνεται . 51 . 246 Καὶ θυρυα-
 σικόν 290

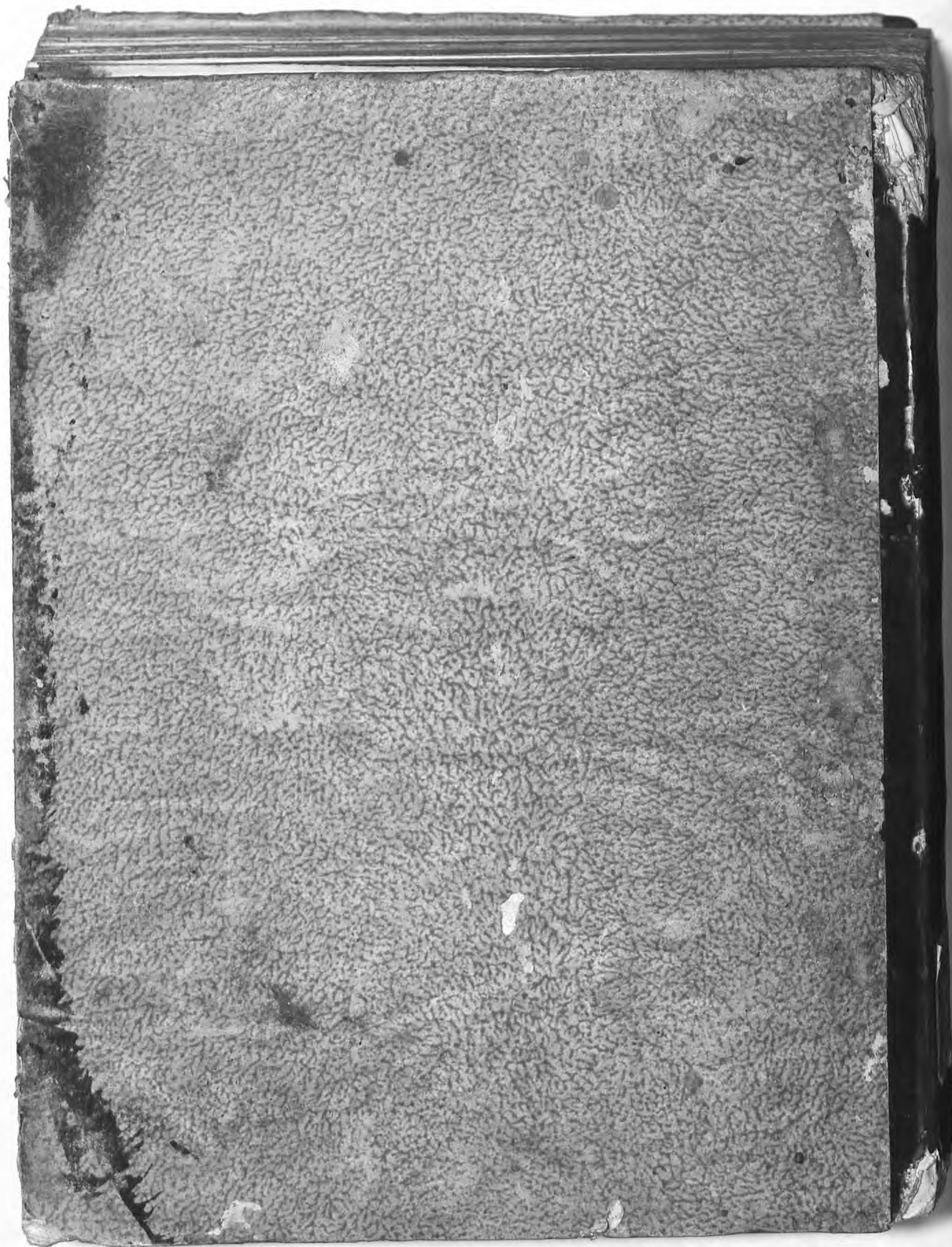
„ Εἰληπεν ὧδε τέρμα τῆς εἰβλου Πίναξ .
 „ Τῷ συντελεσῇ τῶν καλῶν Θεῷ χάρις .

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας